UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA”, IAŞI

CENTRUL DE STUDII BIBLICO-FILOLOGICE „MONUMENTA LINGUAE DACOROMANORUM”

ALBERT-LUDWIGS-UNIVERSITÄT, FREIBURG IM BREISGAU

MONUMENTA LINGUAE DACOROMANORUM

BIBLIA 1688

PARS XXIV

Novum Testamentum II:

Actus Apostolorum, Pauli Epistolae, Catholicae Epistolae, Iudae, Apocalypsis Ioannis

EDITURA UNIVERSITĂŢII „ALEXANDRU IOAN CUZA”
IAŞI – 2015

Coordonator

Prof. univ. dr. Eugen MUNTEANU

Autorii volumului

Dr. Anca BIBIRI, Dr. Iosif CAMARĂ, Diac. Claudiu COMAN, Dr. Emanuel CONȚAC, Dr. Ana-Maria GÎNSAC, Dr. Octavian GORDON, Dr. Gabriela HAJA, Dragoş MÎRŞANU, Dr. Maria MORUZ, Dr. Mihail NEAMȚU, Prof. dr. Mihaela PARASCHIV, Dr. Alina PRICOP, Dr. Ovidiu SFERLEA, Dr. Elena TAMBA, Dr. Wilhelm TAUWINKL, Dr. Mădălina UNGUREANU, Dr. Alin VARA, Dr. Mihai VLADIMIRESCU

Versiune informatizată

Vlad Sebastian PATRAŞ

Îngrijitorul volumului

Dr. Ana CATANĂ-SPENCHIU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Biblia 1688. - Freiburg : Albert-Ludwigs-Universität-Freiburg ; Iaşi : Editura Universității "Al. I. Cuza", 1988-
vol.
ISBN 973-8243-32-7
Pars 24 : Novum Testamentum II : Actus Apostolorum, Pauli Epistolae, Catholicae Epistolae, Iudae Apocalypsis Ioannis / dr. Anca Bibiri, dr. Iosif Camară, dr. Ana Catană-Spenchiu, ... ; coord.: prof. univ. dr. Eugen Munteanu. - Iaşi : Editura Universității "Al. I. Cuza", 2015. - Bibliogr. - ISBN 978-606-714-171-9

I. Bibiri, Anca
II. Camară, Iosif
III. Catană-Spenchiu, Ana
IV. Munteanu, Eugen (coord.)

002(498)"1688":22
003.349
091.07
22=135.1
811.135.1"16"

BIBLIIA

DUMNEZEIASCA SCRIPTURĂ
VÊCHE ŞI NOAUĂ

FAPTELE APOSTOLILOR
CÊLE ALE SFÎNTULUI PÁVEL CĂRȚI TRIMISE, A LUI IÁCOV CARTE TRIMISĂ PRESTE TOT – CARTE TRIMISĂ A IUDEI
ADEVERITĂ APOCALÍPSIS A LUI IOÁN BOGOSLOVUL

Fondatori ai proiectului Monumenta linguae Dacoromanorum

Paul MIRON
Alexandru ANDRIESCU
Vasile ARVINTE
Elsa LÜDER-MIRON

Colaboratori ai colecţiei

Tamara Adoamnei, Mihai Bogdan Aldea, Alexandru Andriescu, Ioana Anghel, Elena Ardeleanu, Vasile Arvinte, Eugen Beltechi, Anca Bibiri, Eta Boeriu, Iosif Camară, Ioan Caproşu, Ana Catană-Spenchiu, Mircea Ciubotaru, Ileana Cîmpeanu, Claudiu Coman, Elena Comşulea, Dan Constantinescu, Emanuel Conţac, Ioana Costa, Marius Cruceru, Eugenia Dima, Corneliu Dimitriu, Ştefan Aug. Doinaş, Mioara Dragomir, Vasile Drăguţ, Ion A. Florea, Ioan-Florin Florescu, Constantin Frâncu, Anca Gherman, Mihai Alin Gherman, Ana-Maria Gînsac, Octavian Gordon, Anton Goţia, Doina Grecu, Gabriela Haja, Ecaterina Ionaşcu, Dumitru Irimia, Thomas Latzel, Alfred Lohr, Elsa Lüder, Coman Lupu, Aurelia Mihailovici, Paul Miron, Dragoş Mîrşanu, Nicolae Mocanu, Dragoş Moldovanu, Mihai Moraru, Maria Moruz, Adrian Muraru, Eugen Munteanu, Lucia-Gabriela Munteanu, Dumitru Nica, Marie-Anne Nickau, Ion Nuţă, Traian Ocneanu, Veronica Olariu, Viorica Pamfil, Mihaela Paraschiv, Vlad Sebastian Patraş, Gabriela Pavel, Constantin Pîrvuloiu, Andrei Pleşu, Elena Popescu, Alina Pricop, Alexandra Roman-Moraru, Mircea Roşian, Sabina Rotenştein, Ovidiu Sferlea, Hans-Jürgen Speck, Felicia Şerban, Elena Tamba-Dănilă, Wilhelm Tauwinkl, Ecaterina Teodorescu, Stela Toma, Marietta Ujică, Mădălina Ungureanu, N. A. Ursu, Alin Vara, Sabin Vlad, Andreea Vlădescu-Lupu, Mihai Vladimirescu, Jan de Waard, Petre Zugun.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

de Eugen Munteanu

1. Generalităţi

Prin prezentul volum, alături de următorul, dedicate amîndouă editării ştiinţifice a cărţilor *Noului Testament* din *Biblia de la Bucureşti* (1688) finalizăm publicarea seriei *Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia 1688* (MLD), iniţiată în anul 1986, în cadrul unui proiect ştiinţific realizat în colaborare de Universităţile „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, prin Centrul de Studii Biblico-Filologice „Monumenta linguae Dacoromanorum" din cadrul Departamentului de Cercetare Interdisciplinar – Domeniul Socio-Uman, şi „Albert Ludwig" din Freiburg, Germania. Structura iniţială a seriei a fost păstrată. În comparaţie cu cele 22 de volume anterioare, dedicate *Vechiului Testament*, principala diferenţă constă în absenţa celor două versiuni biblice manuscrise din epocă — Ms. 45 (aşa-numita versiune „Milescu revizuită") şi Ms. 4389 (aşa-numita versiune „Daniil Andrean Panoneanul"), care conţin doar traducerea cărţilor *Vechiului Testament*. Prezenta *Notă asupra ediţiei* conţine normele aplicate în transcrierea interpretativă a textului *Bibliei* de la 1688, adaptată specificului cărţilor *Noului Testament*. Am păstrat în continuare principiul transcrierii interpretative a textelor chirilice vechi, adoptat de iniţiatorii proiectului. Transcrierea în alfabet latin şi în grafie actuală a textului *Bibliei* de la Bucureşti (1688) este, aşadar, potrivit cerinţelor filologiei româneşti moderne, una de tip interpretativ. Prin transcriere fonetică interpretativă înţelegem, potrivit principiilor larg acceptate ale paleografiei chirilice româneşti, echivalarea constantă şi sistematică a slovelor chirilice prin corespondentele lor din alfaberul latin actual. Această operaţie este departe de a fi mecanică, din cauze multiple, între care cele mai importante sînt următoarele: existenţa în alfabetul chirilic a unor slove cu valori fonetice diferite, pe de o parte, şi a mai multor slove cu valoare fonetică identică, pe de altă parte; inexistenţa unei codificări ortografice explicite în epoca veche a culturii româneşti; numeroasele inconsecvenţe datorate scriptorilor sau tipografilor etc. Cititorul nespecialist trebuie să ştie că diferenţa dintre o transcriere filologică ştiinţifică şi alte modalităţi de transcriere este fundamentală. Atitudinea ştiinţifică ne obligă la un respect absolut faţă de autenticitatea lingvistică a textului, ceea ce implică deopotrivă excluderea oricărei modernizări sau actualizări a formei cuvintelor, dar şi a oricărei arhaizări artificiale a acesteia. Un factor deloc neglijabil care trebuie luat în calcul constă în opţiunile personale sau în preferinţele scriptorilor ori ale tipografilor. Soluţiile pentru care am optat în rezolvarea acestor dificultăţi sînt indicate detaliat şi exemplificate în paragrafele următoare.

Am respectat, în linii mari, normele de transcriere practicate în volumele anterioare ale seriei MLD, pe care le-am sistematizat, adăugîndu-le o serie de noi reguli de transcriere menite să amelioreze imaginea grafică a unor contexte fonetice şi, implicit, să faciliteze o lectură mai fluentă cititorului obişnuit.

2. Notele filologice

Notele cu caracter filologic, pe care le-am tipărit separat, în capitolul *Note filologice şi textuale*, potrivit structurii tradiţionale a seriei noastre, au un caracter textual strict, referindu-se la aspecte precum: semnalarea greşelilor evidente sau probabile ale tipografului, corectate în textul transcris, omisiuni, lecţiuni nesigure sau probabile, grafii neobişnuite sau rare etc.

3. Problema lui *î/â*

Am continuat să scriem cu *î* şi *sînt* din raţiuni de consecvenţă cu ansamblul seriei MLD. Această opţiune grafică se regăseşte şi în citatele din comentarii.

4. Paginaţia

Ca în volumele anterioare din seria *Monumenta linguae Dacoromanorum*, paginaţia de referinţă în editarea *Bibliei* de la Bucureşti (1688) o respectă pe cea originală. Întrucît paginaţia chirilică originală este consecventă şi nu pune probleme, am preluat-o ca atare, transcriind valorile cifrice ale slovelor chirilice în echivalentele lor „arabe", numerotînd deopotrivă şi coloanele.

5. Prescurtările

Prescurtările obişnuite ale scrisului chirilic au fost completate tacit. Se prescurtează, de regulă, substantive, adjective sau

verbe cu mare frecvenţă în texte. Absenţa unei slove sau a unui grup de slove este marcată de obicei cu semnul prescurtării (̃), plasat deasupra cuvîntului. Cele mai frecvente prescurtări sînt de următoarele tipuri: **бл҃в҃и** = *blagoslovi* (B 1688, 289), **сфⷭтѹѧи** = *sfîntului* (B 1688, 307), **Дⷭа** = *David* (B 1688, 288 *et passim*), **дм҃нзъѹ** = *Dumnezău* (B 1688, 310), **дм҃нзъѹ́л҃** = *Dumnezăul* (B 1688, 297), **дм҃не** = *Doamne* (B 1688, 307), **дх҃ль** = *Duhul* (B 1688, 317), **мл҃тивúт҃** = *milostivit* (B 1688, 334), **сфⷭтѹѧи** = *sfîntului* (B 1688, 307).

O problemă specială o pune (orto)grafierea numelui Mîntuitorului. În cuprinsul *Noului Testament* din *Biblia de la Bucureşti*, textul pe care îl edităm, cel mai frecvent întîlnim forma prescurtată **Іс҃ Хс҃** şi, sporadic, **Іѹсъ Христосъ**. Dată fiind importanţa capitală a acestui antroponim cu conotaţii multiple şi în absenţa unor prescripţii normative ferme, am optat pentru forma *Iisus Hristos*, pe care o considerăm, între alte forme cu o circulaţie mai restrînsă (Isus, Cristos, Christos etc.) cea mai convenabilă şi pe care o propunem drept normă. În favoarea formei *Iisus Hristos* pledează argumentele cele mai puternice, şi anume principiul etimologic şi principiul frecvenţei, adică apropierea, mai precis quasi-identitatea cu etimonul bizantino-slav (gr. Ἰησοῦς Ηριστός, slavon. **Іисоусъ Христосъ**) şi, respectiv, întrebuinţarea largă a acestei forme, oficializată prin uz în publicaţiile Bisericii Ortodoxe Române şi larg acceptată şi în publicaţiile laice. O amplă discuţie asupra acestei problematici am publicat în articolul *Un caz de inconsecvenţă ortografică cu motivaţie confesională: I(i)sus H(ch)ristos*, în "Idei în dialog", nr. 8 (11), august 2005, p. 13-16, retipărit în „Anuar de lingvistică şi istorie literară", tom. XLIV-XLVI (2004-2006), Iaşi, 2007, p. 31-43; versiunea în limba germană: *Ein Fall orthographischer Inkonsequenz mit konfesioneller Motivation: I(i)sus H(ch)ristos*, în vol. Sanda Reinheimer-Râpeanu/ Ioana Vintilă Rădulescu (ed.), Limba română limbă romanică. Omagiu acad. Marius Sala la împlinirea vârstei de 75 de ani, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007, p. 397-412.

6. Suprascrierile

În textul tipărit al *Bibliei* de la 1688, slovele suprascrise sînt frecvente, în general la capăt de rînd. Suprascrierea este marcată prin semnul suprascrierii (titla: ‾) consecvent în cazul consoanelor **л**, **н**, **р**, **с**, **д**, **ч**, **ц**, **ш** şi al vocalei **о**. În celelalte situaţii, suprascrierea nu este marcată întotdeauna. Exemple de suprascriere: **дⷣ҆тѫ** = *dentîiu* (B 1688, 289), **мл҃тивúт҃** = *milostivit* (B 1688, 334), **рѣмаᵘ** = *rămaşi* (B 1688, 292), **рѣ҆ᵗбо҃ю** = *războiu* (B 688, 292), **нѹмърѹ́л҃** = *numărul* (B 1688, 292) **а҆л҃** = *al* (B 1688, 296), **надаⷣ** = *Nathan* (B 1688, 296), **тъᵋ** = *tău* (B 1688, 312), **диⷣци** = *dinţi* (B 1688, 314), **ноⷣ** = *noi* (B 1688, 316), **лѹаᵗ** = *luat* (B 1688, 318).

Uneori sînt suprascrise cîte două slove, în acelaşi cuvînt: **вᵋ҆сѹ҆ᵖ** = *Vethsur* (B 1688, 289), **прᵒ҆рочиⷣдь** = *prorocind* (B 1688, 319).

Am optat pentru transcrierea la rînd a slovelor respective, fără nici o indicaţie specială.

7. Scrierea cu majusculă

Potrivit regulilor ortografice actuale, teonimele şi numele asimilate acestora au fost scrise cu majusculă: *Dumnezeu*, *Domnul*, *Atotputernicul*, *Atotţiitoriul* etc. Nu am folosit scrierea cu majusculă a pronumelor teofore, pentru a nu crea dificultăţi majore în procesul prelucrării automate a textelor.

8. Numerotarea versetelor

Numărul versetelor a rămas cel din original, care reproduce numerotarea *Bibliei* de la Frankfurt (1597), ediţie pe care am luat-o ca referinţă principală şi pentru cărţile *Noului Testament*. Nu sînt greşeli de numerotare, de aceea nu a fost necesară intervenţia noastră în textul *Bibliei* de la Bucureşti (1688). Varianta actualizată a traducerii *Bibliei*, tipărită pe coloana a treia, urmează întocmai numerotarea versetelor din *Biblia* de la 1688, confruntată cu izvorul grecesc principal, *Biblia* de la Frankfurt (1597).

9. Accentul, spiritele

Problema accentului este una importantă şi delicată, ignorată complet pînă acum de filologii români, cu consecinţe regretabile. Atît în textul tipărit, cît şi în manuscrise, accentele sînt notate cu mare frecvenţă, deşi nu în mod consecvent: cel ascuţit (**а́**) pe vocale din interiorul cuvîntului, cel grav (**а̀**) pe vocale finale sau pe cuvinte monosilabice. Am reţinut accentuarea, folosind, în mod convenţional, un singur accent, cel ascuţit, în următoarele cazuri:

1) atunci cînd accentuarea marcată a cuvîntului românesc obişnuit este diferită de cea din româna standard actuală: **а̂колѡ̀** = *acoló* (B 1688, 287, 302);

2) întotdeauna la numele proprii, atunci cînd accentul este marcat în textul chirilic original: **а̂да́мь** = *Adám* (B 1688, 287), **каїна́нь** = *Cainán* (B 1688, 287), **доданúнь** = *Dodanín* (B 1688, 287), **е̂ве́рь** = *Evér* (B 1688, 287), **фале́кь** = *Faléc* (B 1688, 287);

3) la cuvintele neologice în raport cu norma epocii (grecisme, slavonisme, latinisme, ebraisme): **а̂лимо́ѳь** = *alimóth* (B 1688, 298), **а̂маⷭсенúѯ́** = *amasseníth* (B 1688, 298), **і̂есефúм̀** = *iesefím* (B 1688, 305), **заⷦхѡ̀** = *zachó* (B 1688, 307), **хїере́ѳи** = *hieréthi* (B 1688, 300), **фелéѳи** = *feléthi* (B 1688, 300), **заⷦхúлорⷯ** = *zakhílor* (B 1688, 306), **хоѳаре́ѯ́** = *hotharéth* (B 1688, 310), **фасе́кⷦ** = *faséc* (B 1688, 328), **маса́на** = *masána* (B 1688, 332), **е̂лефа́нд́** = *elefánd* (B 1688, 314). În rarele situaţii în care astfel de cuvinte nu sînt accentuate în textul tipărit, au fost transcrise ca atare: **софе́ⷯ** = *sofer* (B 1688, 298);

4) atunci cînd diferenţiază forme flexionare omografe de prezent, respectiv perfect simplu la verb, ori forme verbale de alte părţi de vorbire: **а̂дѹнъ̀** = *adunắ* (B 1688, 298), **сѹрпъ̀** = *surpắ* (B 1688, 301), **прѳоцїа̀** = *preoţiiá* (B 1688, 303).

Tradiţia ortografică chirilică românească a reţinut folosirea spiritelor (ˆ şi ’), grafeme cu valoare fonetic-distinctivă în scrierea grecească, dar fără valoare fonetică în chirilica popoarelor slave, ca şi în cea românească. În *Biblia* de la Bucureşti (1688) este marcat numai spiritul lin (ˆ) pe vocalele iniţiale, singur sau însoţit de accentul ascuţit (˝), acolo unde este cazul: ***а҆́ѹ*** = *au* (B 1688, 287), ***а҆́ѵрѹ*** = *auru* (B 1688, 306), ***е҆́л*** = *el* (B 1688, 305), ***оу҆нѣ́лтеле*** = *unêltele* (B 1688, 306).

Întrucît sînt păstrate în virtutea tradiţiei şi nu au nici o funcţie fonologică, spiritele au fost ignorate în procesul de transcriere.

10. Inconsecvenţe grafice

Am păstrat inconsecvenţele grafice de tipul ***а҆вигѣ́а*** = *Avighéa*/ ***а҆вигѣ́иа*** = *Avighéia* (ambele în B 1688, 288, coloana a doua).

11. *Scriptio continua* şi folosirea cratimei

Prezentă uneori în *Biblia* de la 1688, nesepararea cuvintelor (*scriptio continua*), obişnuită în scrierea medievală şi chiar în unele incunabule din perioada Renaşterii, nu pune în general probleme de transcriere. Potrivit habitudinilor larg răspîndite la scriptorii din secolele al XVI-lea – al XVII-lea, preluate şi de tipografi, marcarea graniţelor dintre cuvinte este adesea arbitrară, cuvintele mai scurte, inclusiv formele atone ale pronumelor personale sau auxiliarele verbale la formele compuse, fiind scrise „legat” de celelalte. În toate cazurile, am aplicat regulile ortografiei româneşti actuale, folosind cratima ori de cîte ori a fost cazul: ***ѡтоа҆рчете*** = *întoarce-te* (B 1688, 298), ***грешѝтам҃*** = *greşit-am* (B 1688, 312). Cuvintele compuse de tipul verbului *binecuvînta* (***съ҆бѝне кѹвинѫ́тзе*** = *să-l binecuvintêze*, în B 1688, 300) ori al substantivelor *fărădelege* (***фъръ дѣ лѣ́це*** = *fărădelêge*, B 1688, 317) sau *untdelemn* (***оу҆́нѫть де лѣ́мнѹлѹи*** = *untdelemnului*, B 1688, 306) au fost transcrise după regulile actuale. Dar, în situaţiile în care sudura elementelor compo-nente nu era finalizată în epocă, am transcris despărţit: ***оу҆́нѫтѹ҆ дѣ лѣ́мнѹ҆*** = *untul de lemnul* (B 1688, 309).

12. Consoane geminate

În general, consoanele geminate apar în tipăritura de la 1688 mai cu seamă în redarea, după textul grecesc, a numelor proprii ori a unor xenisme (ebraisme menţinute ca atare în traducerea grecească). Pentru a indica opţiunea „etimologizantă” a scriptorului, am păstrat în transcriere, în aceste cazuri, grafia din original: ***а҆ма҆ллѝѳи*** = *Amallíthi* (B 1688, 304), ***а҆маc҆сенѝѳ҆*** = *amasseníth* (B 1688, 298), ***ма^{т}ѳа́нїа҃*** = *Matthániia* (B 1688, 298), ***ме^{а}лѝѳи*** = *Mellíthi* (B 1688, 298), ***і҆ссаха́рь*** = *Issahár* (B 1688, 305), ***хе^{т}те́илорь*** = *hetteilor* (B 1688, 309).

13. Punctuaţia

Pentru facilitarea unei lecturi corecte, am întrebuinţat semnele de punctuaţie curente (, . : ; ? ! –), în conformitate cu regulile punctuaţiei actuale. Folosirea acestor semne de punctuaţie urmează „logica internă” a discursului originar, aşa cum se configurează aceasta în originalul grecesc primar, *Biblia* de la Frankfurt (1597), confruntat cu textul critic modern din ediţia Nestle-Aland a *Noului Testament*. Cazuri mai speciale:

a) linia de pauză (—) a fost folosită pentru a marca absenţa unui verb copulativ subînţeles în originalul grecesc;

b) ghilimelele („ ”, « » şi ‘ ’), inexistente în original, au fost folosite potrivit regulilor actuale de marcare a vorbirii directe şi a vorbirii indirecte libere. Ordinea citatului în citat a fost următoarea: *Şi grăi Domnul către Gád, cel ce vedea, lui David, zicînd: „Pasă şi grăieşte către David zicînd: «Aşa zice Domnul: ‘Trei eu voiu rădica preste tine. Alége ţie una dentru iale şi-ţi voiu face ţie’»”* (B 1688, 302);

c) parantezele rotunde ( ) au fost menţinute ca atare în transcrierea *Bibliei* de la 1688, acolo unde ele apar în original.

14. Alineatele

În *Biblia* de la Bucureşti (1688) nu se folosesc alineate. Cu excepţia titlurilor cărţilor şi ale capitolelor, scrise centrat, pe rînd nou, versetele, numerotate marginal, sînt scrise în continuare. Începutul versetului este marcat prin majusculă, iar finalul prin punct. Între versete este lăsat, consecvent, un blanc tipografic suficient de mare încît să permită identificarea versetelor. Am optat, la fel ca în volumele anterioare ale seriei, pentru alinierea de la capăt de rînd a versetelor *Bibliei* de la 1688, cu numerotarea din original.

15. Greşelile de tipar

Greşelile tipografice au fost corectate în texul transcris, specificîndu-se acest lucru în notele filologice finale.

16. Versiunea modernă

Versiunea modernă originală a textului biblic („coloana a cincea” în schema redacţională a seriei) a fost concepută de iniţiatori ca un instrument auxiliar pentru înţelegerea vechilor versiuni româneşti editate. Autorii traducerii au fost rugaţi să ia ca bază textul de la 1688, în comparaţie cu *Biblia* de la Frankfurt. Textul traducerii noastre este redactat în limba română literară actuală, în limitele stilului biblic tradiţional, adică fără inovaţii terminologice neologice, dar cu renunţarea la arhaisme anacronice.

17. Comentariile

La fel ca versiunea modernă, *Comentariile* sînt destinate unei mai bune înţelegeri a textelor biblice româneşti, se adresează cititorului român instruit şi vizează mai ales:

a) aspecte traductologice impuse de compararea textelor româneşti primare cu originalele cunoscute; s-a

urmărit evidenţierea eventualelor greşeli de traducere sau a pasajelor neclare (*loca obscura*);
b) aspecte traductologice impuse de compararea B 1688 cu principalele versiuni româneşti succesive (BIBL.1795, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1874, BIBL.RADU-GAL., BIBL.CORN.1921, BIBL.ANANIA, BIBL.1911, BIBL.1914); s-a urmărit evidenţierea greşelilor de traducere, a unor opţiuni aberante, a orientării spre izvoare diferite, a unor evoluţii semantice interesante;
c) succinte informaţii şi explicaţii cu caracter enciclopedic, cu privire la *realia biblica* (rituri, instituţii, veşminte, unelte, plante, animale, tehnică civilă şi militară etc.);
d) succinte explicaţii ale unor concepte sau cuvinte rare din textele de bază, nemaiînţelese de cititorul de astăzi;
e) referinţe la literatura antică, orientală sau clasică, precum şi la literatura patristică;
f) explicaţii privitoare la onomastica biblică (antroponimie, teonimie, toponimie, hidronimie etc.).

18. Indicele de cuvinte şi forme

Indicele de cuvinte şi forme al volumului cuprinde toate elementele lexicale care apar în textul tipărit la 1688 al celor patru evanghelii, împreună cu formele pe care acestea le au în context. Întrucît onomastica biblică specială (numele proprii) va face obiectul unui indice general final al ediţiei noastre, au fost incluse în indice, dintre numele proprii, doar teonimele.

Potrivit structurii practicate şi în volumele anterioare ale seriei, fiecare intrare cuprinde, în primul paragraf: forma-titlu a cuvîntului, precizarea primei atestări, descrierea morfologică, echivalarea în limbile germană şi franceză a sensului sau a sensurilor pe care le are cuvîntul în contextul biblic, numărul de ocurenţe. Următoarele paragrafe conţin formele cuvîntului, organizate după criteriul alfabetic, urmate de analiza morfologică şi de ocurenţele fiecărei forme, în ordinea apariţiei, precizîndu-se capitolul şi versetul (exemplu: 13, 9;).

Pentru stabilirea formei-titlu, a fost luată ca reper forma literară actuală a cuvîntului, după *Dicţionarul limbii române*, redactat sub egida Academiei Române (DLR). Aceasta subsumează toate variantele grafice şi fonetice ale lexemului: ex. **drept** – *dirept*, **fier** – *hier*, **întîmpiná** – *întimpina*, *timpina* etc. Accentuarea s-a făcut conform normelor literare actuale, rămînînd marcat accentul şi pe formele care prezintă o accentuare diferită de cea actuală. Acolo unde accentul nu a putut fi stabilit, forma-titlu a fost lăsată neaccentuată. Nu am dublat accentul pe litera *é*, care, prin convenţia stabilită în ediţia noastră, redă întotdeauna un *e* deschis accentuat.

Au fost utilizate, pentru stabilirea primelor atestări, *Dicţionarul limbii române* al Academiei Române, seria veche şi seria nouă (DLR), comparat cu *Micul dicţionar academic* (MDA), volumele I-IV, Bucureşti, 2001-2003 şi cu ediţia a treia a dicţionarului bilingv al lui H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, volumele I-III, Wiesbaden – Cluj-Napoca, 2000-2005, verificîndu-se exactitatea formelor şi a surselor şi indicînd, ori de cîte ori a fost cazul, atestarea cuvintelor prin antroponimele sau toponimele corespunzătoare, inclusiv derivate: ex. **hadîm(b)** : (1592 DIRA / în antr. Hatumis *Hadîm*); **léspede** : (1532 DERS / în top. *Leaspede*); **de²** (prep.) : (1504 DLRV / în top. Vai-*de*-ei); **feciór** : (c. 1348 DLRV / în antr. Marco *Fecior*). În cazul surselor care nu au indici de cuvinte şi forme (nume comune şi proprii), s-a indicat pagina: **locuínţă** : (1642 CAZ. GOV. 21), **fericít** : (1581 CORESI, EV. 20), **greutáte** : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 110). Alfabetizarea cuvintelor-titlu prefixate s-a făcut după principiul *Dicţionarului limbii române*, precizîndu-se însă atestarea formelor specifice textului *Bibliei* de la 1688, de exemplu: **întîmpináre** : (**tîmpináre** : înc. sec. XVI PS. H.): s. f. : „Entgegenkommen, Empfang" : „bienveillance, réception". Au fost, de asemenea, utilizate ediţiile: *Dictionarium Valachico-Latinum. Primul dicţionar al limbii române* [c. 1650], Studiu introductiv, ediţie, indici şi glosar de Gh. Chivu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2008; *Psaltirea Hurmuzachi*, vol. I–II, Studiu filologic, studiu lingvistic şi ediţie de Ion Gheţie şi Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Şenchi, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005, precum şi alte lucrări filologice şi volume de documente recent tipărite. În acest sens, bibliografia a fost actualizată, eliminîndu-se unele ediţii vechi, modificîndu-se, unde situaţia a impus-o, şi siglele. Pentru stabilirea perioadei de atestare a unor texte din secolul al XVI-lea ne-am raportat la monografia *Originile scrisului în limba română*, Ion Gheţie, Al. Mareş (autori), Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985.

În privinţa numelor de popoare, comunităţi etnice sau triburi biblice, am optat pentru considerarea acestora ca nume comune şi am stabilit forma-titlu în funcţie de izvoarele lexicografice utilizate sau, acolo unde a fost cazul, de *Biblia* ortodoxă sinodală contemporană, ca reper pentru formele aflate în uzul literar actual ale respectivelor etnonime.

Pentru stabilirea şi echivalarea sensurilor cuvîntului în limbile germană şi franceză am făcut apel la mai multe variante de traducere ale *Bibliei* în aceste limbi. Sensurile sau formele speciale, nelexicalizate în cele două limbi, au fost echivalate prin scurte definiţii: de exemplu **fiáră** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „wildes Tier, Bestie" : „animal sauvage, bête" : (1x); **împărăţí** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. herrschen, 2. zum König machen" : „1. régner, 2. proclamer qqn. empereur" : (154x). În cazul cuvintelor cu mai multe sensuri în text, acestea au fost echivalate şi diferenţiate prin numerotare: **adăugá** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. hinzufügen, 2. vergrößern, vermehren, 3. fortfahren" : „1. ajouter, 2. agrandir, augmenter, 3. continuer à" : (16x); **cercá** : (1581 PRL) : v. I : „1. suchen, 2. untersuchen, 3. versuchen, 4. behandeln" : „1. chercher, 2. examiner, 3. essayer, 4. s'occuper de" : (22x).

Avînd în vedere faptul că textul biblic de la 1688 prezintă, în chip firesc, variante şi forme vechi sau rare, au fost făcute corelaţiile lexicografice necesare pentru majori-

tatea formelor diferite ale cuvintelor-titlu (variante lexicale şi fonetice, forme paradigmatice neregulate etc.).

Nu au fost stabilite intrări de sine stătătoare pentru instrumentele gramaticale, pe care le-am considerat împreună cu forma paradigmatică din care fac parte (este cazul conjuncţiei *să*, ca marcă a modului conjunctiv, al articolului, al pronumelui reflexiv, ca marcă a diatezei reflexive, al verbelor auxiliare). Articolul hotărît masculin *lui* nu a fost cuprins în indice, întrucît el însoţeşte de foarte multe ori, în textele publicate aici, nume proprii, care nu sînt cuprinse în indicele nostru.

O formă primară a indicelui a fost realizată semiautomat, ca şi în cazul volumului al VII-lea al seriei *Monumenta linguae Dacoromanorum*, cu ajutorul unui program de adnotare şi al unei interfeţe de verificare/ validare a corectitudinii analizelor, realizate de Vlad Sebastian Patraş, colaborator al Centrului de Studii Biblico-Filologice „Monumenta linguae Dacoromanorum".

19. Prezentarea textelor şi structura ediţiei

Potrivit proiectului iniţial al seriei, continuăm să prezentăm textele editate pe coloane, după cum urmează:

a) coloana I: textul chirilic original al *Bibliei* de la 1688, în facsimil;

b) coloana a II-a: transcrierea interpretativă a textului *Bibliei* de la 1688;

c) coloana a III-a: versiunea modernă realizată de autorii ediţiei (*vide supra*, § 17).

20. Inventarul grafemelor şi valorile lor fonetice

Setul de litere folosit la tipărirea *Bibliei* de la Bucureşti (1688) este cel întrebuinţat în genere în tipăriturile munteneşti din epocă. Este o scriere chirilică de tipar clară, lizibilă, regulată, relativ măruntă. Majusculele obişnuite au înălţimea de 3 mm, iar minusculele de 1,7 mm. Titlurile interioare sînt tipărite cu majuscule normale, iar colofonul cu minuscule, avînd dimensiunea de 3 mm. Oglinda paginii este de 300 x 180 mm, iar textul este cules pe două coloane, fiecare coloană avînd dimensiunile 300 x 85 mm. Primul cuvînt din fiecare capitol începe cu o literă majusculă ornamentală, înscrisă într-o casetă cu dimensiunile 25 x 14 mm.

Alfabetul chirilic folosit este cel obişnuit, aşa cum a fost el folosit în tipăriturile şi manuscrisele româneşti din a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Valorile fonetice ale grafemelor sînt relativ stabile, cu particularităţile care vor fi specificate în continuare.

Inventarul grafematic al textelor de faţă este format din următoarele slove: **А/а**, **Б/б**, **В/в**, **Г/г**, **Д/д**, **Є/є**, **Ж/ж**, **З/з**, **З (Ꙁ)/з (ꙁ)**, **И/и**, **І/і**, **/ї**, **К/к**, **Л/л**, **М/м**, **Н/н**, **О/о**, **П/п**, **Р/р**, **С/с**, **Т/т/ҭ**, **Ѳ/ѳ**, **ОУ/оу**, **Ф/ф**, **Х/х**, **Ѱ/ѱ**, **Ѡ/ѡ**, **Ц/ц**, **Ш/ш**, **Щ/щ**, **Ч/ч**, **Ъ/ъ**, **Ь/ь**, **Ы/ы**, **Ѣ/ѣ**, **Ѫ/ѫ**, **Ю/ю**, **Ꙗ/ꙗ**, **Ѧ/ѧ**, **Ѩ/ѩ**, **Ѳ/ѳ**, **Ѯ/ѯ**, **Ѵ/ѵ**, **Ү/ү/ѵ**.

Reluăm mai jos aceste slove şi le prezentăm monografic, împreună cu valorile lor fonetice contextuale, redate în ortografia românească actuală şi potrivit opţiunilor ediţiei noastre:

А/а (az)

Notează în mod exclusiv vocala *a*, în orice poziţie: **а҆дáмь** = *Adám* (B 1688, 287), **а҆дꙋнъ** = *adună* (B 1688, 298).

Б/б (buche)

Notează în mod exclusiv consoana *b*, în orице poziţie: **бꙋкꙋрíє** = *bucurie* (B 1688, 297), **бъ҆рбáть** = *bărbat* (B 1688, 298), **рóбꙋлꙋи** = *robului* (B 1688, 299).

В/в (vede)

Notează în mod exclusiv consoana *v*, în orice poziţie: **Вáла** = *Vála* (B 1688, 288), **а҆ꙋ вени҆ть** = *au venit* (B 1688, 288), **кꙋвѧ́нтꙋль** = *cuvîntul* (B 1688, 299), **і҆ѡа́в҃** = *Ioáv* (B 1688, 296).

Г/г (glagoli)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează consoana *g*, atunci cînd este urmată de o consoană sau de o vocală nepalatală: **грешѝтам҆** = *greşit-am* (B 1688, 312), **погорѧ̀** = *pogorî* (B 1688, 318), **тоі҆а᷈** = *toiag* (B 1688, 296).

2. Notează consoanele palatale corespunzătoare grafemelor actuale *ghe* şi *ghi*, atunci cînd este urmată de **є**, **и**, **і**, **ї**, **ѵ**, **ѣ**, **ю**, **ѧ**, **ꙗ** sau **к**. Exemple: **а᷾ꙋ жꙋн҆гіа́т҆ь** = *au junghiat* (B 1688, 327, 328), **гїєр҆гесéꙋ** = *Ghiergheséu* (B 1688, 287), **є҆гѵ́петꙋлꙋй** = *Eghípetului* (B 1688, 297), **є҆гѵп̑тѣ́й** = *eghiptean* (B 1688, 288), **оу᷈н̑гюри** = *unghiuri* (B 1688, 314).

Д/д (dobro)

Notează în mod exclusiv consoana *d*, în orice poziţie: **давѝд҆** = *David* (B 1688, 296), **дм̑нзъꙋ** = *Dumnezău* (B 1688, 310), **дода́нинь** = *Dodanín* (B 1688, 287), **фꙋдь** = *Fúd* (B 1688, 287).

Є/є (iest)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează vocala *e* la început, la mijloc şi la final de silabă: **є҆гѵп̑тѣ́й** = *eghiptean* (B 1688, 288), **а҆л̑трéилѣ** = *al treilea* (B 1688, 289), **манадисáрїєй** = *Manathisáriei* (B 1688, 289), **фечóрїй** = *feciorii* (B 1688, 287), **деоу᷈н̑дє** = *de unde* (B 1688, 287).

De asemenea, **є** notează vocala *e* la iniţiala de nume proprii străine: **є҆вéрь** = *Evér* (B 1688, 287), **є҆л̑дáдь** = *Eldád* (B 1688, 288).

2. Notează diftongul *ie* la început de silabă sau cînd formează singur o silabă: **є҆ши́т** = *ieşit* (B 1688, 289), **лъкꙋєскꙋ** = *lăcuiescu* (B 1688, 290), **ръзбóає** = *războaie* (B 1688, 302), **сꙋ́є** = *suie* (B 1688, 334).

Decizia pe care am luat-o, de a transcrie în aceste situaţii sistematic prin *ie*, conform regulii ortografice actuale, se justifică şi prin prezenţa multor situaţii în care diftongul respectiv este notat ca atare, prin grupul de slove **їє**, ca în contextele: **пїєр҆дꙋт҆ь** = *pierdut* (B 1688, 313), **пїєр҆зᲂ́᷈дь** = *pierzînd* (B 1688, 302), **пїє́трилє** = *pietrile* (B

1688, 314).

Am considerat alternanţele grafice de tipul **кє/ кїє** ca reflectînd o incertitudine în rostire şi, de aceea, le-am menţinut ca atare în transcriere: **кїѣдрꙋ** = *chiedru* (B 1688, 309) vs. **кедрꙋ** = *chedru* (B 1688, 302), **кїємаᵐ** = *chiemat* (B 1688, 295) vs. **кємат** = *chemat* (B 1688, 297).

Ca o concesie făcută ortografiei româneşti actuale, motivată estetic, am exceptat de la această regulă de transcriere formele flexionare ale verbului *a fi* (**є҆рѧ̀** = *era*, **є҆ши** = *eşti*, **є҆̀** = *e*) şi ale pronumelor personale (**ѣ́ꙋ** = *eu*, **ѣ́л҃** = *el* şi **ѣ́и** = *ei*).

3. Uneori, în poziţie mediană accentuată, **є** notează, în B 1688, diftongul *ea*: **пр҃є́жма** = *preajma* (B 1688, 290).

Ж/ж (juvete)

Notează în mod exclusiv consoana *j*, în orice poziţie: **а҆жꙋторѧ̀** = *ajutorá* (B 1688, 326), **жꙋдекѣ́цилє** = *judecăţile* (B 1688, 299), **жрт҃ѣ́вникꙋ҃** = *jîrtăvnicul* (B 1688, 291), **пр҃є́жма** = *preajma* (B 1688, 290), **а́ꙋ жꙋ́нгаѣ́ть** = *au junghiat* (B 1688, 328).

Ѕ/ѕ (dzialo)

În B 1688 slova *dzialo* apare cu valoare cifrică: **Кап ѕ̄** = *Cap 6* (B 1688, 291). Uneori notează, în orice poziţie, africata *dz*, specifică limbii scrise din zona nordică în perioada veche a românei literare: **Дмн́ѕѣ́ꙋ** = *Dumnedzău* (B 1688, 756) .

З/з (zemle)

Acestă slovă notează în mod exclusiv consoana *z*, în orice poziţie: **зи́лелє** = *zilele* (B 1688, 287), **а҆зꙋ́ва** = *Azúva* (B 1688, 288), **о҆бра́зєли** = *obrazeli* (B 1688, 296).

И/и (ije)

Această slovă are următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *i*, în orice poziţie: **и́нимъ** = *inimă* (B 1688, 307), **и́нимилє** = *inimile* (B 1688, 306), **зи́лелє** = *zilele* (B 1688, 287), **шѝ** = *şi* (B 1688, 287).

2. Notează semivocala *i* la final de silabă: **ма́ика** = *maica* (B 1688, 309) şi pe *i* asilabic: **кѣ́чи** = *căci* (B 1688, 289), **лꙋ́и** = *lui* (B 1688, 315), **то́ци** = *toţi* (B 1688, 309).

3. Prevăzută cu semnul scurtimii (̆), marchează, nesistematic, semivocala *i*, în poziţie finală, după vocală: **дм҃нꙋлꙋй̆** = *Domnului* (B 1688, 288), **лꙋ́й̆** = *lui* (B 1688, 287), **сфн҃тꙋлꙋй̆** = *sfîntului* (B 1688, 309).

Am renunţat la notarea în transcriere a alternanţei consoană dură/ consoană moale, la sfîrşitul unor cuvinte, în grafii ca**а҆ц҆҃ вр҃ѧ**, transcris *aţi vrea* (B 1688, 755). Considerăm că avem de a face în acest caz cu o simplă alternanţă grafică, fără funcţie distinctivă, rezultat aleatoriu al dorinţei de economie a spaţiului din partea scriptorului.

І/і

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează, de obicei în poziţie iniţială, cu preponderenţă în numele proprii şi în cuvinte neologice, vocala *i*: **і҆́ла** = *Íla* (B 1688, 288), **і҆змаи́лъ** = *Izmaíl* (B 1688, 287), **і҆сраи́л҃** = *Israíl* (B 1688, 309); notează, de asemenea, în aceeaşi poziţie, şi semivocala *i*: **і҆арє́дъ** = *Iaréd* (B 1688, 287), **і҆есефи́м҃** = *iesefím* (B 1688, 305).

2. Notează, uneori, în poziţie mediană, accentuată sau neaccentuată, vocala *i* (pentru valoarea accentuată fiind folosită, în B 1688, mai ales slova **и́**, vezi mai sus): **фі́ю̑**^ = *fiiul* (B 1688, 300), **сарꙋ́іеи** = *Saruéi* (B 1688, 288)

/ї

Prezentă în textele editate de noi doar ca minusculă, această slovă are următoarele valori:

1. Notează vocala *i*, apărînd mai ales înaintea altei vocale: **фїю́л҃** = *fiiul* (B 1688, 289), **цїи** = *ştii* (B 1688, 300), **слꙋцїи** = *slugii* (B 1688, 300), **а҆вꙋцїє** = *avuţie* (B 1688, 314), **цї́є** = *ţie* (B 1688, 307).

2. Notează semivocala *i*: **а҆мїа́зъзи** = *amiazăzi* (B 1688, 294), **мїє́й̆** = *miei* (B 1688, 307), **мїє́ꙋ** = *mieu* (B 1688, 307).

К/к (caco)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează în mod exclusiv consoana *c*, în orice poziţie: **къторъ** = *către* (B 1688, 295), **зикѝнѣ҃** = *zicînd* (B 1688, 295), **а҆коло́** = *acoló* (B 1688, 287).

Pentru a evita confuzia cu consoanele palatale corespondente (*che*, *chi*), în transcriere, am redat slova **к** prin *k* (consoana velară surdă), în situaţia în care această slovă, în cuvinte preluate ca atare din originalul grecesc, apare urmată de **хє/ хи́**, ca în exemplele: **во́ѯхє** = *Vókhe* (B 1688, 391), **заѯхи́лоꙋ҃** = *zakhílor* (B 1688, 306).

2. Notează consoanele palatale *che* şi *chi*, atunci cînd este urmată de **є**, **и**, **і**, **ї**, **ѣ**, **ю**, **ѧ** sau **ꙗ**: **кїє́дрꙋ** = *chiedru* (B 1688, 309), **кїємаᵐ** = *chiemat* (B 1688, 295), **кинъ** = *chip* (B 1688, 298).

Л/л (liude)

Notează în mod exclusiv consoana lichidă *l*, în orice poziţie: **лє́мнꙋл** = *lemnul* (B 1688, 312), **нꙋ́мєлє** = *numele* (B 1688, 312), **га́лбєни** = *galbeni* (B 1688, 307), **фі́ю̑**^ = *fiiul* (B 1688, 300).

М/м (mislete)

Notează în mod exclusiv consoana *m*, în orице poziţie: **ма́ика** = *maica* (B 1688, 309), **нꙋ́мєлє** = *numele* (B 1688, 312), **і҆есефи́м҃** = *iesefím* (B 1688, 305).

Н/н (naş)

Notează în mod exclusiv consoana *n*, în orice poziţie: **на́л҃тє** = *nalte* (B 1688, 317), **и́нимъ** = *inimă* (B 1688, 307), **а҆мо́нъ** = *Amón* (B 1688, 320).

О/о (on)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează vocala şi semivocala *o*, în orice poziţie: **є҆звѡ́ѯ** = *Ezvóc* (B 1688, 287), **о҆рг҃а́нелє** = *organele* (B 1688, 322), **цїитѡ́арєи** = *ţiitoarei* (B 1688, 287), **тѡ́атє** = *toate* (B

1688, 290), **нóа͡пт҃ь** = *noaptea* (B 1688, 294).

2. Notează, uneori, în poziţie mediană accentuată, diftongul *oa*, scris, de regulă, **wá**, ca în exemplele: **т҃нóп҃т҃ь** = *în noaptea* (B 1688, 299), **тóтъ** = *toată* (B 1688, 311).

П/п (pocoi)

Notează exclusiv consoana *p*, în orice poziţie: **погорѫ́** = *pogorî* (B 1688, 296), **плúн҃** = *plin* (B 1688, 296), **а̂пѯ́сь** = *apus* (B 1688, 296).

Р/р (rîţă)

Notează exclusiv consoana *r*, în orice poziţie: **рѯвúнь** = *Ruvín* (B 1688, 290), **прє** = *pre* (B 1688, 288), **пърúн҃цилоръ вóшри** = *părinţilor voştri* (B 1688, 296).

С/с (slovo)

Notează exclusiv consoana *s*, în orice poziţie: **сѧ́** = *s-au* (B 1688, 296), **сїкрúюль** = *sicriiul* (B 1688, 296), **прєстє** = *preste* (B 1688, 299), **пѯ́с҃** = *pus* (B 1688, 299).

Т/т/т (tverdu)

Notează exclusiv consoana *t*, în orице poziţie: **тóт҃** = *tot* (B 1688, 302), **кътръ** = *către* (B 1688, 302), **е̂гѵпетѯлѯ́ᵐ** = *Eghipetului* (B 1688, 311).

ѯ/ѯ (ucu)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează, frecvent, vocala *u*, în orice poziţie, de obicei în interiorul şi la sfîrşitul cuvîntului: **лѯ́крѯри** = *lucruri* (B 1688, 304), **а̂ѯ мѯрúᵐ** = *au murit* (B 1688, 303), **нѯ́** = *nu* (B 1688, 317).

2. Notează vocala *u* final: **кѫ́ндѯ** = *cîndu* (B 1688, 314), **зикѫ́н҃дѯ** = *zicîndu* (B 1688, 314), **лъкѯ́ескѯ** = *lăcuiescu* (B 1688, 290).

3. Notează semivocala *u*: **грѫ́ѯ** = *grîu* (B 1688, 294).

Оу/оу (u)

Notează vocala *u*, de obicei la început de cuvînt: **оу҃́н҃дє** = *unde* (B 1688, 287), **оу҃́н҃ть дє лéмн҃нѯлѯи** = *untdelemnului* (B 1688, 306), **і̂оу́дїй** = *Iúdii* (B 1688, 290).

Ф/ф (fertă)

Notează în mod exclusiv consoana *f*, în orice poziţie: **фечóрїй** = *feciorii* (B 1688, 287), **фáта** = *fata* (B 1688, 288), **сáф҃** = *Sáf* (B 1688, 289).

Х/х (her)

Notează în mod exclusiv consoana *h*, în orice poziţie: **хїéрь** = *hier* (B 1688, 301), **хїерестрѯ̀и** = *hierestrui* (B 1688, 301), **зак҃хúлоръ** = *zakhílor* (B 1688, 306).

Ѱ/ѱ (psi)

Această slovă notează în mod exclusiv grupul consonantic *ps*, în orice poziţie: **лиѱи́** = *lipsi* (B 1688, 311), **рѯѱє** = *rupse* (B 1688, 332).

Sporadic, grupul consonantic *ps* este transpus şi prin **пс**, precum: **рѯпсé** = *rupse* (B 1688, 322).

Ѡ/ѡ (ot)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează de regulă vocala *o*, în orice poziţie: **ѡ̂кóль** = *ocol* (B 1688, 295), **ѡ̆мѯл҃** = *omul* (B 1688, 295), **лѡ́рь** = *lor* (B 1688, 295), **нєхáѡ** = *Neháo* (B 1688, 333).

2. Notează semivocala *o* în diftongul *oa*: **ѡ̂áменїй** = *oamenii* (B 1688, 315).

3. O utilizare specială a acestei slove, care tinde să capete în text funcţia unei veritabile norme ortografice, este notarea secvenţei fonetice corespunzătoare diftongilor *ua* şi *uă* din ortoepia românească actuală. Cu o consecvenţă ridicată, **ѡ** apare în formele flexionare ale cuvintelor precum substantivul *ziuă*/ *ziua*, verbul *plouă*, numeralele *două*, *nouă*, forma verbală *luă* etc. Întrucît nu avem nici o dovadă că diftongii *uă* şi *ua* ca atare existau şi erau rostiţi întocmai cum îi rostim astăzi, am transcris peste tot, în aceste cazuri, pe **ѡ** prin *o*.

Potrivit aceluiaşi raţionament, am transcris slova **ѡ** prin *o* şi în formele flexionare ale verbului *a lua*, în secvenţe în care ortografia actuală recomandă notarea vocalei *ă*: **шѝ лѯ̀ѡ** = *şi luo* (B 1688, 288), **лѯѡтóрилє** = *luotorile* (B 1688, 311).

Ц/ц (ţi)

Acest grafem chirilic notează în mod exclusiv consoana *ţ*, în orice poziţie: **цíє** = *ţie* (B 1688, 302), **фáца** = *faţa* (B 1688, 302), **вицéїй** = *viţeii* (B 1688, 302).

Ш/ш (şa)

Acest grafem notează în mod exclusiv consoana *ş*, în orice poziţie: **шѝ** = *şi* (B 1688, 287), **шъзѯ̀** = *şăzúi* (B 1688, 301), **а̂шѧ̀** = *aşa* (B 1688, 301), **мѯ̆шкóи** = *muşcoi* (B 1688, 314).

Щ/щ (ştea)

Această slovă notează, în mod frecvent, grupul consonantic *şt*, în orice poziţie: **щїи** = *ştii* (B 1688, 300), **а̂чéщ҃ь** = *aceştia* (B 1688, 287).

Ч/ч (cerfu)

Această slovă chirilică notează, în mod exclusiv, consoana africată *č*, în orice poziţie, şi anume:

1. cînd aceasta este urmată de *e*: **четáт҃ь** = *cetatea* (B 1688, 298), **зúчє** = *zice* (B 1688, 323);

2. cînd aceasta este urmată de *i*: **т҃чúнсь** = *încins* (B 1688, 298), **мáичїи** = *maicii* (B 1688, 323);

3. cînd aceasta este urmată de altă vocală (*a*, *o*, *u*) sau de un diftong (*iu*). În aceste cazuri, am aplicat regula din ortografia modernă, transcriind prin *ce* sau *ci*, conform normelor actuale: **а̂чáста** = *aceasta* (B 1688, 323), **фечóри** = *feciori* (B 1688, 324), **т҃ᵛцелеᵛчѯ̀нє** = *înţelepciune* (B 1688, 307), **т҃целепчю́нь҃** = *înţelepciunea* (B 1688, 313).

Ъ/ъ (ior)

Această slovă chirilică are următoarele valori fonetice:

1. Notează, cu un grad înalt de consecvenţă în B 1688,

vocala *ă*, în interiorul sau la finalul cuvîntului: **їатъ** = *iată* (B 1688, 294), **а҆девъ́рѹл҆** = *adevărul* (B 1688, 296), **т҃пъратѹл҆** = *împăratul* (B 1688, 312).

2. În cazurile în care norma literară actuală reclamă acest lucru, am transcris slova **ъ** prin *î*, ca în exemplele: **пѣ́нъ** = *pînă* (B 1688, 290), **къи҃тѫ́рилоръ** = *cîntărilor* (B 1688, 299), **въръ́тѹ́те** = *vîrtute* (B 1688, 305). Transcriind slova **ъ** prin *î* în asemenea cazuri, am privilegiat imaginea grafică actuală a cuvîntului, conştienţi fiind de realitatea fonematică a opoziţiei „slabe" între *ă* şi *î* din sistemul fonologic românesc, ca şi de rostirile populare cu *ă* în diferite zone dialectale daco-românеşti.

3. Ca o reminiscenţă a ortografiei slavone, **ъ** apare la sfîrşitul unor nume proprii masculine, precum: **Їи́лъ** = *Israil* (MS. 4389, 742), **дв҃дъ** = *David* (MS. 4389, 742).

4. La sfîrşit de cuvînt, ior apare uneori fără valoare fonetică: **До́мноулъ** = *Domnul*, **вѣ́къ** = *veac* (MS. 45, MS. 4389, *et passim*).

Ь/ь (ier)

Acest semn, preluat din ortografia slavonă şi păstrat prin tradiţie de ortografia chirilică românească veche, este lipsit, de cele mai multe ori, de valoare fonematică. Apare notat şi în finalul consonantic al cuvintelor, uneori şi în final de silabă, ca semn suprascris (҃): **А҆зъмо́дь** = *Azmóth* (B 1688, 296), **га́дь** = *Gád* (B 1688, 296), **дв҃дь** = *David* (B 1688, 296), **фечо́рѹль** = *feciorul* (B 1688, 296), **ло́рь** = *lor* (B 1688, 328). Cu această funcţie „ornamentală" de marcare a sfîrşitului de silabă sau de cuvînt, ierul apare reprezentat şi prin semnul (ʼ) aşezat deasupra unei consoane, de obicei la finalul unui cuvînt: **мынчѹ́нилоръ** = *minciunilor* (B 1688, 328), **фѣ́люл҆** = *fêliul* (B 1688, 290), **прибѣ́гилоръ** = *pribêgilor* (B 1688, 290), **повъцито́рюл҆** = *povăţitoriul* (B 1688, 297).

Mai rar, **ь** notează pe *i* asilabic final, ca în exemplele: **а҆́л҆ць** = *alţi* (B 1688, 313), **рънúць** = *răniţi* (B 1688, 291), **то́ць** = *toţi* (B 1688, 297).

Ы/ы (ieri)

Folosit în *Biblia* de la 1688 cu o frecvenţă foarte redusă, acest semn ăotează vocala *i* sau pe *i* asilabic, precum în exemplul **мынчѹ́нилоръ** = *minciunilor* (B 1688, 328).

Ѣ/ѣ (iati)

Această slovă are, în ordinea frecvenţei, următoarele valori fonetice:

1. Notează, de regulă, diftongul *ea*, în orice poziţie: **т҃нтърѣ́скъ** = *întăreasсă* (B 1688, 314), **кал҆ѣ** = *calea* (B 1688, 311), **мѣ** = *mea* (B 1688, 311).

2. Notează, cu un grad înalt de frecvenţă şi consecvenţă, un *e* deschis şi accentuat (pe care l-am transcris prin *ê*), atunci cînd în silaba următoare apar vocala *e* sau diftongul *ea*: **видл҆ѣ́емь** = *Vitlêem* (B 1688, 289), **мѣ́ле** = *mêle* (B 1688, 289), **сокотѣ́леле** = *socotêlele* (B 1688, 290).

3. Notează, rar, un *e* deschis şi accentuat (pe care l-am transcris prin *ê*), indiferent de vocala silabei următoare: **фѣ́люл҆** = *fêliul* (B 1688, 290), **прибѣ́гилоръ** = *pribêgilor* (B 1688, 290).

Ѫ/ѫ (ius)

Acest semn are, în ordinea frecvenţei, următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *î* în interiorul şi la finalul cuvîntului: **дѫ́нѹль** = *dînsul* (B 1688, 295), **сѫ́нть** = *sînt* (B 1688, 300), **погорѫ́** = *pogorî* (B 1688, 312).

2. Foarte rar, notează vocala *ă*: **съсѫ фі́е деш҃ки́сь** = *să să fie deşchis* (B 1688, 791).

Ю/ю (iu)

Acest grafem chirilic notează diftongul *iu* în orice poziţie, inclusiv iniţială sau finală: **фі҃юлѹи** = *fiiului* (B 1688, 290), **повъцито́рюл҆** = *povăţitoriul* (B 1688, 297), **фі́ю** = *fiiu* (B 1688, 290), **че́рю** = *ceriu* (B 1688, 312), **во́ю** = *voiu* (B 1688, 312).

Sporadic, diftongul *iu* este notat şi prin cele două slove corespunzătoare componentelor sale: **ві́ѹ** = *viu* (B 1688, 319).

Ꙗ/ꙗ (iaco)

Această slovă are, în textele noastre, următoarele valori fonetice:

1. Notează diftongul *ia*, în orice poziţie: **їѹ҃ а҆ръта́т҃** = *i-au arătat* (B 1688, 307), **тъіа́тѹ** = *tăiat-au* (B 1688, 298).

Această valoare o are slova iaco şi în cuvintele *iaste* (formă verbală) şi *iale* (pronume personal).

Sporadic, diftongul *ia* este notat şi prin cele două slove corespunzătoare: **мі҃аць фъкѹ́т҃** = *mi-aţi făcut* (B 1688, 299).

2. Notează uneori diftongul *ea*, în concurenţă cu **ѣ** şi **ѧ**.

3. Notează, uneori, un *e* deschis, la fel ca slova **ѣ**; în asemenea cazuri am transcris, de asemenea, prin semnul convenţional *ê*.

Ѧ/ѧ (ia)

Acest semn are, în ordinea frecvenţei, următoarele valori fonetice:

1. Notează diftongul *ia*, în orice poziţie: **ден҃ напо́ѧ** = *denapoia* (B 1688, 291), **т҃пърꙗ́ѧ** = *împărăţiia* (B 1688, 295). Slova aceasta se regăseşte frecvent în formele de imperfect indicativ, persoana a III-a, ale unor verbe de conjugarea a IV-a, care prezintă fenomenul de diereză, specific limbii române literare vechi, în grafii ca: **т҃търі҃ѧ** = *întăriia* (B 1688, 295), **венѧ** = *veniia* (B 1688, 297), **сокотї҃ѧ** = *socotiia* (B 1688, 297).

2. Notează, în alternanţă cu **ѣ**, diftongul *ea*: **мерѧ́ѧ** = *mergea* (B 1688, 768).

3. Notează, frecvent, un *e* deschis şi accentuat (pe care l-am transcris, de asemenea, convenţional prin *ê*), indiferent de vocala silabei următoare: **мегї҃а́шїи** = *megiêşii* (B 1688, 297), **вша́ринѹл҆** = *boiêrinul* (B 1688, 298), **гръ́ѧще** = *grăiêşte* (B 1688, 302), **тъ́рѣ** = *tăiêrea* (B 1688, 298).

O excepţie de la această regulă am făcut la cuvintele **а҆́сте** (forma de persoana a III-a singular, indicativ prezent a verbului *a fi*) şi **а҆́ле** (pronumele personal feminin de

persoana a III-a singular), pe care le-am transcris consecvent prin *iaste*, respectiv *iale*. Aceste două forme, după părerea celor mai mulţi dintre specialişti, erau pronunţate ca atare în vechea română literară şi notate cu mare consecvenţă prin slovele ѧ (predominantă în *Biblia* de la 1688) sau ꙗ.

Ѳ/ѳ (thita)

Notează, în virtutea tradiţiei, consoana *th*, în cuvintele de origine greacă, în special în numele proprii, preluate de traducători în forma lor originară. Deşi consonantei greceşti *th* îi corespunde în sistemul fonematic românesc un *t*, am transcris totuşi acest grafem prin *th*, pentru a indica opţiunea grafic-etimologizantă a autorilor, tipografilor sau scriptorilor: **і҃wанаѳа́н҃** = *Ioanathán* (B 1688, 288), **ма́хѳѹсала** = *Máhthusala* (B 1688, 287), **сі́ѳь** = *Síth* (B 1688, 287), **ѳоро́гама** = *Thorgáma* (B 1688, 287).

Ѯ/ѯ (csi)

Această slovă chirilică notează grupul consonantic *cs*, transcris, conform normelor ortografice moderne, prin litera *x*, precum: **а҃рфаѯа́дь** = *Arfaxád* (B 1688, 287), **і҃еѯа́н҃** = *Iexán* (B 1688, 287).

Ѱ/ѱ (gea)

Această slovă chirilică notează, în mod exclusiv, consoana africată *ğ*, în orice poziţie, şi anume:

1. cînd aceasta este urmată de *e*: **слу́ѱеле** = *slugele* (B 1688, 300), **сѫ́нѱе** = *sînge* (B 1688, 302), **тнѱе́р** = *înger* (B 1688, 302);

2. cînd aceasta este urmată de *i* (vocală sau semivocală): **фуѱи́т** = *fugit* (B 1688, 314), **слу́ѱи** = *slugi* (B 1688, 314);

3. cînd aceasta este urmată de altă vocală sau de un diftong notat prin ѡ, ѣ, ѧ. În aceste cazuri, am aplicat regula ortografică modernă, transcriind prin *ge* sau *gi*, conform normelor actuale: **а҃мъѱѣ́скъ** = *amăgească* (B 1688, 330), **лѣ́ѱѣ** = *lêgea* (B 1688, 299), **нелеѱу́и** = *nelegiuit* (B 1688, 295).

҂/ҁ (în)

Acest semn grafic, specific grafiei chirilice româneşti, are următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *î* la începutul cuvîntului: **ҁлі҃** = *îl* (B 1688, 810)

2. Notează, uneori, silaba *în* la începutul cuvîntului: **съ ҁкина́ръ** = *să închinară* (B 1688, 312), **ҁкъпѣ́** = *încăpea* (B 1688, 312), **ҁтра́рѣ** = *întrarea* (B 1688, 312).

3. Notează, uneori, silaba *îm* la începutul cuvîntului: **ҁпъра́т** = *împărat* (B 1688, 295), **ҁбръка́тє** = *îmbrăcate* (B 1688, 314), **ҁбръка́ць** = *îmbrăcaţi* (B 1688, 311).

4. Notează, uneori, consoana *n*: **прєҁмѫ́на** = *pren mîna* (B 1688, 299), **дєҁси́рїа** = *den Síria* (B 1688, 301).

Ѵ/ѵ/ѵ

Acest grafem chirilic notează vocala sau semivocala *i* în cuvintele de origine grecească, ca o opţiune etimologizantă fără semnificaţie fonetică, în special în numele proprii, acolo unde în greceşte apare un ypsilon: **е҃гѵпетѳлѳ″** = *Eghipetului* (B 1688, 311), **е҃гѵп҃тѣ́н҃** = *eghiptean* (B 1688, 288, **лє́ѵ** = *Lévi* (B 1688, 294), **левѵ́цїи** = *leviţii* (B 1688, 291), **мо́ѵси** = *Móisi* (B 1688, 323).

21. Bibliografia

Bibliografia generală a acestui volum conţine lucrări folosite şi citate în procesul de redactare a *Indicelui de cuvinte şi forme* (secţiunea A), a *Notei asupra ediţiei* şi a *Comentariilor* (secţiunea B).

22. Lista de abrevieri

Am reluat lista de abrevieri generală, folosită şi în volumele anterioare ale seriei.

TEXTE

ФАПТЕЛЕ АПОСТОЛИЛОРЬ·

КАП. А҃·

Кꙋвѫнтꙋл чель дентѫю, фъкꙋ а҃
там пентрꙋ тоате, ѡ Ѳеѡ
филе, кареле аꙋ ꙟчепꙋт Іс, а фа
че, ши а ꙟвъца. Пънъ ꙟ в҃
зїоа карѣ порꙋнчинд апосто
лилор прен Дхꙋль сфнть, пре
карїи аꙋ алесь саꙋ ꙟнълцат.
Ла карїи саꙋ ши а ѫвѣ арътат г҃
дꙋпъ че аꙋ пътимит ель, ꙟтрꙋ мꙋлте семне
кѣрь, прен, м҃, де зиле, арътѫндꙋсе лор ши зи
кѫнд чѣле че ера пентрꙋ ꙟпърѫцїа лꙋи Дмнезъ.
Ши ꙟпреꙋнъ петрекѫнд порꙋнчи лор дела Іерꙋ д҃
салим съ нꙋсе деспарцъ, че съ аштѣпте фъгъ
дꙋинца пърнтелꙋи, карѣ ацн аꙋзит дела ми
не. Къчи Іѡан аꙋ ботезат кꙋ апъ, иаръ во е҃
въвеци ботеза кꙋ Дхꙋл сфнт, нꙋ дꙋпъ мꙋл
те зилеле ачѣстѣ. Дѣка саꙋ адꙋнат ен ꙟ ѕ҃
трѣба пре ель зикѫндь. Дмне аꙋ ꙟ анꙋл ачеста
вен аштъза ꙟпърѫцїа лꙋи Ісраил? Ши зисе з҃
кътръ ен, нꙋ ѫсте восѡ апричѣпе анїи аꙋ вре
миле, кареле пърнтеле аꙋ пꙋсь ꙟтрꙋ аса бирꙋи
цъ. Че веци лꙋа пꙋтѣре веннндь Дхꙋль и҃
сфнть престе вои, ши веци фи мїе мъртꙋрїе ꙟ
Іерꙋсалим, ши ꙟтоатъ Іꙋдеа ши Самарїа, ши
пънъ ла марцинѣ пъмѫнтꙋлꙋи. Ши ачѣ ѳ҃
стѣ зикѫндь възѫндь ен съ рѫдикъ, ши нор ꙟ
лꙋѡ пре ел де окїи лор. Ши аша кꙋтѫндь ера і҃
ꙟчерю мергѫндь ель, ши иатъ, дꙋѡи, бърбаци
ста лѫнгъ ен кꙋ хаинъ албъ. Карїи ши зи а҃і
серъ бърбаци Галїлен че стаци кꙋтѫндь ла черю?
ачеста Іс лꙋѫндꙋсе дела вои ꙟчерю, аша ва ве
ни ꙟче кип ацн възꙋт пре ель мергѫндь ꙟчерю.
Ꙟтꙋнчи саꙋ ꙟторсь ꙟ Іерꙋсалим, дела мъгꙋра в҃і
че съ кїамъ Елеѡнꙋл, карѣ ѫсте апроапе де Іе
рꙋсалим, кале сѫмбетїи, авѫндь. Ши кѫд г҃і
ꙟтраръ съ сꙋиръ ꙟфоишор, оунде ера мѫиндь,
петръ ши Іаков ши Іѡан, ши Андреи Филип,
ши Ѳѡма Варѳоломеꙋ, ши Матѳеꙋ, Иаков ал
лꙋи Алфеꙋ, ши Симон Зилотис, ши Іꙋда алꙋи
Іаков. Ачещѣ тоци ера аштептѫндь, ден д҃і
преꙋнъ кꙋ рꙋгъчюнѣ, ши кꙋ рꙋга ꙟпреꙋнъ, кꙋ
мꙋерилe ши кꙋ Марїа манка лꙋи Іс, ши кꙋ фра
цїи лꙋи. Ши ꙟзилеле ачѣстѣ скꙋлѫндꙋсе е҃і
петръ ꙟмижлокꙋл оученичилор зисе (ши ера
глоатъ де нꙋме ꙟтрꙋнлок ка вреѡ, рк҃)
Бърбаци фраци требꙋа съ съ ꙟпле скрисоарѣ ача ѕ҃і
ста, каре аꙋ зис маинаинте Дхꙋль чел сфнть,
прен ростꙋл лꙋи Двдь, пентрꙋ Іꙋда чела че са
фъкꙋт повацъ челор че аꙋ принсь пре Іс.
Къчи нꙋмърат ера кꙋ нои, ши лꙋѡ сорцꙋл слꙋ з҃і
жбеи ачещїа. Дечи ачеста аꙋ къщигат ло и҃і
ден плата недирептъцїи, ши къзꙋт фїиндь аꙋ

пле

Biblia 1688, p. 831, col. 2

Faptele Apostolilor

Cap 1

1. Cuvîntul cel dentîiu făcut-am pentru toate, o Theófile, carele au început Isus a face şi a învăţa,

2. Pînă în zioa carea poruncind apostolilor pren Duhul Sfint, pre carii au ales, s-au înălţat.

3. La carii s-au şi aiêvea arătat după ce au pătimit el, întru multe sêmne, chiar pren 40 de zile, arătîndu-se lor şi zicînd cêle ce era pentru împărăţiia lui Dumnezău.

4. Şi, împreună petrecînd, porunci lor de la Ierusalím să nu se desparţă, ce să aştêpte făgăduinţa Părintelui, carea aţi auzit de la mine.

5. Căci Ioán au botezat cu apă, iară voi vă veţi boteza cu Duhul Sfint, nu după multe zilele acêstea.

6. Deaca s-au adunat ei întreba pre el zicînd: „Doamne, au în anul acesta vei aşăza împărăţiia lui Israíl?"

7. Şi zise cătră ei: „Nu iaste voo a pricêpe anii au vremile carele Părintele au pus întru a sa biruinţă,

8. Ce veţi lua putêre venind Duhul Sfint preste voi şi veţi fi mie mărturie în Ierusalím şi în toată Iudéa şi Samáriia şi pînă la marginea pămîntului."

9. Şi acêstea zicînd, văzînd ei să rădică, şi nor îl luo pre el den ochii lor.

10. Şi aşa căutînd era în ceriu mergînd el şi iată doi bărbaţi sta lîngă ei cu haină albă.

11. Carii şi ziseră: „Bărbaţi galilei, ce staţi căutînd la ceriu? Acesta Isus luîndu-se de va voi în ceriu, aşa va veni în ce chip aţi văzut pre el mergînd în ceriu."

12. Atunci s-au întors în Ierusalím de la măgura ce să chiamă Eleónul, carea iaste aproape de Ierusalím, calea sîmbetii avînd.

13. Şi cînd întrară să suiră în foişor, unde era mîind Pétăr şi Iácov şi Ioán şi Andréi, Fílip şi Thóma, Vartholoméu, şi Matthéu, Iácov al lui Alféu şi Símon Zilótis şi Iúda a lui Iácov.

14. Aceştia toţi era aşteptînd denpreună cu rugăciunea şi cu ruga împreună cu muierile şi cu Máriia, maica lui Isus, şi cu fraţii lui.

15. Şi în zilele acêstea, sculîndu-se Pétăr în mijlocul ucenicilor zise (şi era gloată de lume[1] într-un loc ca vreo 120)[2]:

16. „Bărbaţi fraţi, trebuia să să împle Scrisoarea aceasta, care au zis mai nainte Duhul cel Sfint pren rostul lui David pentru Iúda, cela ce s-au făcut povaţă celor ce au prins pre Isus.

17. Căci numărat era cu noi şi luo sorţul slujbei aceştiia.

18. Deci acesta au cîştigat loc den plata nedireptăţii şi, căzut fiind, au //

Versiunea modernă

Faptele Apostolilor

Capitolul 1

1. O Teofile, cea dintîi carte pe care am alcătuit-o despre toate cele pe care Iisus a început să le facă şi să le înveţe,

2. Pînă în ziua în care s-a înălţat la cer, după ce, prin Duhul Sfînt, a dat porunci apostolilor săi pe care i-a ales.

3. Cărora li s-a înfăţişat viu după patima sa, încredinţîndu-i prin multe dovezi, arătîndu-li-se timp de patruzeci de zile şi vorbindu-le despre cele ce privesc împărăţia lui Dumnezeu.

4. Şi, pe cînd era cu ei la masă, le-a poruncit să nu se îndepărteze de Ierusalim, ci să aştepte făgăduinţa Tatălui, pe care aţi auzit-o de la mine.

5. Fiindcă Ioan a botezat cu apă, însă voi veţi fi botezaţi cu Duh Sfînt, nu mult după aceste zile.

6. Iar ei, pe cînd erau strînşi laolaltă, îl întrebau grăind: „Doamne, în aceste vremuri vrei să aşezi din nou împărăţia în Israel?"

7. Şi le-a spus: „Nu este pentru voi să cunoaşteţi vremurile sau soroacele pe care Tatăl le-a aşezat sub stăpînirea sa,

8. Ci veţi primi putere cînd va veni peste voi Duhul Sfînt şi îmi veţi fi martori în Ierusalim, în toată Iudeea şi Samaria şi pînă la marginea pămîntului."

9. Şi în vreme ce grăia acestea a fost ridicat şi un nor l-a luat de la ochii lor.

10. Şi cum stăteau ei cu ochii pironiţi la cer, în vreme ce el se suia la cer, iată doi bărbaţi în veşminte albe au stat lîngă ei.

11. Care le-au grăit: „Bărbaţi galileeni, de ce staţi şi căutaţi către cer? Acest Iisus care s-a înălţat dintre voi la cer, va veni în acelaşi chip în care l-aţi văzut mergînd către cer."

12. Atunci s-au întors în Ierusalim de la muntele numit al Măslinilor, care este în apropierea Ierusalimului, cale cît e îngăduit de mers într-o zi de sabat.

13. Şi cînd au intrat în casă s-au suit în odaia de sus, unde stăteau Petru şi Ioan şi Iacob şi Andrei, Filip şi Toma, Bartolomeu şi Matei, Iacob al lui Alfeu şi Simon Zelotul şi Iuda al lui Iacob.

14. Toţi aceştia stăruiau într-un cuget în rugăciune împreună cu femeile şi Maria, mama lui Iisus, şi cu fraţii săi.

15. Şi în acele zile, ridicîndu-se Petru în mijlocul fraţilor spuse – iar numărul celor din mulţime era cam de o sută douăzeci –

16. „Bărbaţi fraţi, trebuia să se împlinească Scriptura, care a fost spusă dinainte de Duhul Sfînt prin gura lui David despre Iuda, cel care a ajuns călăuza celor care l-au prins pe Iisus.

17. Care a fost numărat împreună cu noi şi i-a căzut sorţul acestei slujiri.

18. Acesta şi-a dobîndit un ogor din plata nelegiuirii sale şi, căzînd cît era de lung, a

плеснит престе мижлок ши сау върсат тоате мъ-
ѳі рунтъниле луи. Ши съ ꙟцелѣсе ла тоци чеи
че лъкуеск Ерусалимул, кѫт сау кемат локул
ачела, ку лимба лор, Акелдама, адекъ локул а-
к сѫнџелуи. Пентру къ скрие ѫсте ꙟкартѣ
псалмилор, факъсе куртѣ луи пустіе, ши съ ну
фіе чине съ лъкуяскъ ꙟтру я, ши сокотѣла лу
ка съ о я алтул. Дечи требуе дей бърбацій
каре ау венит ку нои, ꙟтоатъ врѣмѣ, ꙟтру
карѣ ау ꙟтрат ши ау ешит асупра ноастръ до-
кв мнул Іс. Ꙟчепѫнд дела ботезул луи Іоан,
пънъ ла зіоа карѣ сау ꙟнълцат дела нои, мъ-
ртуріе ꙟвіерій луи, унул съ се факъ дентру
кг ачещѣ ꙟпреунъ ку нои. Ши ау пус пре до-
пре Іосиф чела чесъ кема Варсава, кареле сау ну-
кд мит, Іустос ши пре Матѳіа. Ши фъкѫнд
ругъчиуни зисеръ, ту Доамне щіуто аре де иними-
ле тутурор, аратъ дентру ачещи дои, пре у-
ке нул кареле веи алѣџе. Съ я сорцул службе
ачещія, ши апостоліей дентру карѣ ау ешит
кѕ Іуда съ мѣргъ ла локул луи. Ши дѣдеръ сор-
ціи лор, ши кѫзу сорцул пре Матѳіа ши ꙟпреу-
нъ съ ꙟпрѫндуи ку чеи, аі, апостоли.

КАП. в.

а И кѫнд съ ꙟплѣ зіоа Русалиилор, ера
ку тоцій ꙟпреунъ адунаци ла ун лок.
в Ши съ фъку фъръ вѣсте дей черю, су-
нет ка кѫнд ар вени суфларе ку силъ,
ши умплу тоатъ каса унде ера шъ-
г зѫнд. Ши съ арътаръ лор ꙟпъръцинду се
лимби ка де фок, ши ау шъзут престе фіеще
д кареле дентру еи. Ши съ ꙟмплуръ тоци де
Духул сфѫнт, ши ꙟчепуръ а гръи ку алте лимби,
дупъ кум Духул ле да лор съ рѣспунзъ.
е Ши ера ꙟ Ерусалим лъкуинд жидови оамени
смерици, дей тоатъ лимба чѣ де суптъ черю.
ѕ Ши фъкѫндусе гласул ачеста, съ адунъ мул-
цимѣ ши съ турбуръ, къчи аузіа фіеще кареле
з ку аса лимбъ гръинд еи. Ши съ чюдіа то-
ши съ мира зикѫнд ꙟтре сине, ау ну ятъ а-
чещѣ тоци чеи че гръеску Галилеи сѫнтъ?
и Ши кум нои аузим фіеще кареле, ку а ноастръ
лимбъ де фѣлю ку карѣ ам нъскуть?
ѳ Парѳіи ши Мидіи, ши Еламитѣнии, ши чеи че
лъкуеск мижлокул рѫурилор, ши пре Іудеа ши
і Каппадокія, Маре Негръ ши Асія. Фригія
ши Памфилія ши Егупетул, ши пърциле Ливіей
чеи деспре Кирини, ши чеи че веніа Рѫмлѣнии.
аі Ши жидови ши немѣрничи, Критѣнии ши Арапи,
аузѫм гръинд еи ку але ноастре лимби, мъри-
ві риле луи Думнезеу. Ши съ мира тоци ши съ
чюдіа, унул кътръ алтул зикѫнд, че ва
гі съ фіе ачѣста? Іаръ алцій батѫжокуринд
ді зичѣ, къ де муст сѫнтъ плини. Ши
стѫнд Петър ку чеи, аі, рѣдикъ гласул лу,
ши ръспунсе лор, бърбаци жидови, ши чеи че
лъкуици Ерусалимул тоци, ачаста воао щіу-
тъ съ фіе, ши съ бъгаци ꙟ урекѣ граюриле
еі мѣле. Пентру къ ну дупъ кум во сокотиц

Biblia 1688, p. 832, col. 1

plesnit preste mijloc şi s-au vărsat toate măruntăile lui."

19. Şi să înţelêse la toţi ceia ce lăcuiesc Ierusalímul, cît s-au chemat locul acela, cu limba lor, Acheldamá, adecă Loc al Sîngelui.

20. Pentru că scris iaste în Cartea Psalmilor: „Facă-se curtea lui pustie şi să nu fie cine să lăcuiască întru ea şi socoteala lui să o ia altul."

21. Deci, trebuie den bărbaţii care au venit cu noi, în toată vrêmea, întru carea au întrat şi au ieşit asupra noastră Domnul Isus,

22. Începînd de la botezul lui Ioán pînă la zioa carea s-au înălţat de la noi, mărturie învierii lui, unul să să facă dentru aceştia împreună cu noi.

23. Şi au pus pre doi: pre Iósif, cela ce să chema Varsáva, carele s-au numit Iustós, şi pre Matthia.

24. Şi, făcînd rugăciuni, ziseră: „Tu, Doamne, ştiutoare de inimile tuturor, arată dentru aceşti doi pre unul carele vei alêge

25. Să ia sorţul slujbei aceştiia şi a trimiterii dentru carea au ieşit Iúda să meargă la locul lui."

26. Şi dêderă sorţii lor; şi căzu sorţul pre Matthia şi împreună să rîndui cu cei 11 apostoli.

Cap 2

1. Şi cînd să împlea zioa Rusaliilor, era cu toţii împreună adunaţi la un loc.

2. Şi să făcu fără vêste den ceriu sunet ca cînd ar veni suflare cu silă şi umplu toată casa unde era şăzînd.

3. Şi să arătară lor împărţindu-se limbi ca de foc şi au şăzut preste fieştecarele dentru ei.

4. Şi să împlură toţi de Duhul Svînt, şi începură a grăi cu alte limbi, după cum Duhul le da lor să răspunză.

5. Şi era în Ierusalím lăcuind jidovi, oameni smeriţi den toată limba cea de supt ceriu.

6. Şi făcîndu-se glasul acesta, să adună mulţimea şi să turbură, căci auziia fieştecarele cu a sa limbă grăind ei.

7. Şi să ciudiia toţi şi să mira, zicînd între sine: „Au nu, iată, aceştia toţi cei ce grăiescu galilei sînt?

8. Şi cum noi auzim fieştecarele cu a noastră limbă de fêliu cu carea am născut?

9. Parthii şi midii şi elamitêni şi ceia ce lăcuiesc Mijlocul Rîurilor şi pre Iudéa şi Cappadóchiia, Marea Neagră şi Ásiia,

10. Fríghiia şi Pamfíliia şi Eghípetul şi părţile Léviei, cei despre Chiríni şi ceia ce veniia rîmlêni,

11. Şi jidovi şi nemêrnici, critêni şi arapi auzim grăind ei cu ale noastre limbi măririle lui Dumnezău."

12. Şi să mira toţi şi să ciudiia, unul cătră altul zicînd: „Ce va să fie aceasta?"

13. Iară alţii, batjocurind, zicea că: „De must sînt plini!"

14. Şi stînd Pétăr cu cei 11, rădică glasul lui şi răspunse lor: „Bărbaţi jidovi, şi ceia ce lăcuiţi Ierusalímul, toţi aceasta voao ştiută să fie şi să băgaţi în urechi graiurile mêle,

15. Pentru că nu după cum voi socotiţi /

Versiunea modernă

plesnit prin mijloc şi i s-au vărsat toate măruntaiele."

19. Şi a ajuns acest lucru cunoscut tuturor celor care locuiesc Ierusalimul, astfel încît acel ogor a fost numit, chiar în limba lor, Hacheldamah, ceea ce înseamnă Ogorul Sîngelui.

20. Căci este scris în Cartea Psalmilor: „Să ajungă pustie sălaşul lui şi să nu mai fie nimeni care să locuiască în ea, iar slujirea lui să o primească altul."

21. Aşadar, trebuie ca dintre bărbaţii care ne-au însoţit, în toată vremea, în care a intrat şi a ieşit dintre noi Domnul Iisus,

22. Începînd de la botezul lui Ioan şi pînă în ziua în care s-a înălţat de la noi, unul dintre aceştia să ajungă martor al învierii împreună cu noi.

23. Şi au înfăţişat pe doi: pe Iosif, cel care este numit Barsaba, zis şi Iustus, şi pe Matia.

24. Şi, după ce s-au rugat, au zis: „Doamne, cel care cunoşti inimile tuturor, arată limpede pe unul dintre aceştia pe care l-ai ales

25. Să ia locul acestei slujiri şi apostoliei de la care s-a abătut Iuda, ca să pornească în locul lui."

26. Şi au aruncat sorţii asupra lor; iar sorţul a căzut pe Matia şi a fost ales împreună cu cei unsprezece.

Capitolul al 2-lea

1. Şi cînd s-a împlinit ziua Cincizecimii erau cu toţii împreună în acelaşi loc.

2. Însă, dintr-o dată, a venit un vuiet ca o rafală de vînt puternic şi a umplut întreg locul unde erau adunaţi.

3. Şi li s-au arătat împărţite nişte limbi ca de foc şi au şezut pe fiecare dintre ei.

4. Ci cu toţii s-au umplut de Duh Sfînt şi au început să grăiască în alte limbi, precum le dădea Duhul.

5. Iar în Ierusalim se aflau atunci iudei, bărbaţi evlavioşi din toate popoarele de sub cer.

6. Şi făcîndu-se acel glas, s-a adunat mulţimea care era tulburată fiindcă fiecare îi auzea vorbind în graiul său.

7. Iar ei erau uimiţi şi se minunau, zicînd: „Iată, oare toţi aceştia care vorbesc nu sînt galileeni?

8. Şi cum de fiecare îi auzim în graiul nostru în care ne-am născut?

9. Parţi şi mezi şi elamiţi şi cei ce locuiesc în Mesopotamia, în Iudeea şi Capadocia, în Pont şi Asia,

10. În Frigia şi Pamfilia, în Egipt şi în părţile Libiei care este înspre Cyrene şi romani în trecere,

11. Iudei şi prozeliţi, cretani şi arabi îi auzim vorbind în limbile noastre despre faptele minunate ale lui Dumnezeu."

12. Iar cu toţii erau uimiţi şi nedumeriţi, zicînd unul către altul: „Ce va să fie aceasta?"

13. Iar alţii, batjocorindu-i, spuneau că: „Sînt plini de vin dulce!"

14. Iar Petru a stat împreună cu cei unsprezece şi, ridicînd glasul, le-a grăit: „Bărbaţi iudei, şi toţi cei ce locuiţi în Ierusalim, să vă fie cunoscut aceasta şi plecaţi urechea la cuvintele mele,

15. Pentru că aceştia nu sînt beţi, precum socotiţi,

ФАПТЕЛЕ.

сѫнть ачещѣ бѣцй, пентрꙋ кѫ ѫсте час ал
трейлѣ дезй. Че ачаста ѫсте че сау грѫ ѕі
ить, прен прркꙋл Ιѡиль. Ши вафи ꙟзилеле зі
чѣле де апой зиче дмнезѫꙋ, Турнавою ден дхꙋль
мїеꙋ престе тот трꙋпꙋл, ши вор пророчй фийн
вощри ши фѣтеле воастре, ши тинерїи вощри
ведѣри вор ведѣ, ши чей бѫтрѫний ай вощри ки.е
вор виса. Ши ꙟкѫ престе робїи мїей, ши иі
престе роабеле мѣле, ꙟзилеле ачѣлѣ турнавою
ден дхꙋль мїеꙋ, ши воръ пророчй. Ши кою ѳі
да минꙋни ꙟчерю сꙋсь, ши сѣмне пре пѫмѫнть
жось, сѫнџе ши фокь, ши абꙋрь де фꙋмь.
Соареле сѫва ꙟтоарче, спре ꙟтꙋнѣрекь, ши лꙋ к
на спре сѫнџе, май найнте де чева вени зїоа,
дмнꙋлꙋи чѣ маре ши стрѫлꙋчить. Ши ва ка
фи тоть кареле ва кема нꙋмеле дмнꙋлꙋи, мѫн
тꙋйсеба. Бѫрбаци Ιсраилтѣни аскꙋлтаць кв
кꙋвинтеле ачѣстѣ, пре Ιсꙋсь назаринѣнꙋл бѫр
бать дела дмнезѫꙋ арѫтать ла вой, кꙋ пꙋте
ри ши кꙋ минꙋни ши кꙋ сѣмне, кареле аꙋ фѫкꙋт
прен ѥль дмнезѫꙋ, ꙟмижлокꙋл востꙋ дꙋпѫ кꙋ
ши вой щици. Пре ачеста кꙋ чель рѫндꙋит кг
сфать, ши кꙋ май найнте щїинцѫ алꙋи дꙋмне
зѫꙋ дат лꙋꙟндꙋль прен мѫниле челорь фѫрѫ де
лѣџе рѫстигниндꙋл лаци оморжть.
Пре кареле дмнезѫꙋ лаꙋ ꙟвись, дезлегѫндь кй кд
нꙋриле морцїи, пентрꙋ кѫ нꙋ ѥра пꙋтинцѫ сѫсѫ
цїе ѥль де дѫнса. Пентрꙋ кѫ двдь зиче ла ке
ѥль, ꙟнаинте ведѣм пре дмнꙋль, ꙟнаинтѣ мѣ
пꙋрꙋрѣ, кѫчи де дирѣпта мѣ ѫсте ка сѫ нꙋмѫ
клатеск. Пентрꙋ ачѣѫ веселитꙋсаꙋ ине кѕ
ма мѣ, ши саꙋ бꙋкꙋрать лимба мѣ, ши ꙟкѫ
ши трꙋпꙋл мїеꙋ, сѫва сѫлѫшлꙋи пре нѫдѣж
де. Кѫчи нꙋвей лѫса сꙋфлетꙋл мїеꙋ ꙟїадь, кз
ничи вей да пре чель прѣ кꙋвїось алтѫꙋ, сѫва
стрикѫчюне. Арѫтатай мїе кѫиле вїецїи, ки
ꙟплѣмѫвей де веселїе кꙋ фаца та. Бѫрбаци кѳ
фраци, слободь ѥ азиче аме кѫтрѫ вой, пентрꙋ
патрїархꙋ двдь, кѫ ши аꙋ мꙋрй, ши саꙋ ꙟгропат
ши мормѫнтꙋл лꙋй ѫсте ꙟтрꙋ ной пѫнѫ ꙟ
зїоа ачаста. Дечи фїиндь пррокь ши щи л
индь кѫ кꙋжꙋрѫмѫнть аꙋжꙋрать, лꙋй дмне
зѫꙋ, ден родꙋль мижлокꙋлꙋи лꙋй трꙋпѣще сѫ
скоале пре хс, сѫ шазѫ пре скаꙋнꙋль лꙋй.
Майнаинте вѫзѫндь аꙋ грѫить пентрꙋ ꙟвїарѫ ла
лꙋй хс, кѫчи нꙋсаꙋ пѫрѫсить сꙋфлетꙋль лꙋй ꙟ
їадь, ничи трꙋпꙋл лꙋй аꙋвѫзꙋть стрикѫчюне.
Пре ачестꙋ іс, аꙋ ꙟвись дмнзѫꙋ, кѫрꙋѫ тоци лв
ной сѫнтемь мѫртꙋрїй. Дечи кꙋдирѣпта лг
лꙋй дмнзѫꙋ ꙟнѫлциндꙋсѫ ши фѫгѫдꙋинца
дхꙋлꙋи сфнть лꙋѫндь дела пѫринтеле аꙋтꙋрнат
ачаста карѣ акꙋм вой ведеци ши аꙋзици.
Пентрꙋ кѫнꙋ двдь саꙋ сꙋить ꙟчерюри, че зиче ѥл, лд
зисе дмнꙋль дмнꙋлꙋи мїеꙋ, шѫзи дедирѣпта
мѣ. Пѫнѫ вою пꙋне пре врѫжмашїи тѫи ле
разим пичоарелорь тале. Дечи фѫрѫ грешалѫ лѕ
сѫщїе тоатѫ каса лꙋй Ιсраиль, кѫши дмнꙋ ши
хс, пре ѥл дмнзѫꙋ лаꙋ фѫкꙋть, пре ачест іс
пре кареле вой аци рѫстигнить. Ши аꙋзиндь лз
саꙋ

Biblia 1688, p. 832, col. 2

sînt aceştia bêţi, pentru că iaste ceas al treilea den zi.

16. Ce aceasta iaste ce s-au grăit pren prorocul Ioíl:

17. «Şi va fi în zilele cêle de apoi, zice Dumnezău, turna-voiu den Duhul mieu preste tot trupul, şi vor proroci fiii voştri şi fêtele voastre, şi tinerii voştri vederi vor vedea, şi cei bătrîni ai voştri vise vor visa.

18. Şi încă preste robii miei şi preste roabele mêle în zilele acêlea turna-voiu den Duhul mieu şi vor proroci.

19. Şi voiu da minuni în ceriu sus şi sêmne pre pămînt jos, sînge şi foc, şi abur de fum.

20. Soarele să va întoarce spre întunêrec şi luna spre sînge, mai nainte de ce va veni zioa Domnului cea mare şi strălucită.

21. Şi va fi tot carele va chema numele Domnului mîntui-se-va.»

22. Bărbaţi israiltêni, ascultaţi cuvintele acêstea: Pre Isús Nazarineanul, bărbat de la Dumnezău, arătat la voi, cu puteri şi cu minuni şi cu sêmne, carele au făcut pren el Dumnezău în mijlocul vostru după cum şi voi ştiţi,

23. Pre acesta, cu cel rînduit svat şi cu mai nainte ştiinţă a lui Dumnezău dat, luîndu-l, pren mînile celor fărădelêge răstignindu-l, l-aţi omorît,

24. Pre carele Dumnezău l-au învis, dezlegînd chinurile morţii, pentru că nu era putinţă să să ţie el de dînsa.

25. Pentru că David zice la el: «Înainte vedeam pre Domnul înaintea mea pururea, căci de-a direapta mea iaste, ca să nu mă clintescu.

26. Pentru acêea veselitu-s-au inema mea şi s-au bucurat limba mea şi încă şi trupul mieu să va sălăşlui pre nădêjde.

27. Căci nu vei lăsa sufletul mieu în iad, nici vei da pre cel prea cuvios al tău să vază stricăciune.

28. Arătat-ai mie căile vieţii, împlea-mă-vei de veselie cu faţa ta.»

29. Bărbaţi fraţi, slobod e a zice aiêve cătră voi pentru patriarhul David, căci şi au murit şi s-au îngropat şi mormîntul lui iaste întru noi pînă în zioa aceasta.

30. Deci, fiind proroc şi ştiind că cu jurămînt au jurat lui Dumnezău, den rodul mijlocului lui trupêşte să scoale pre Hristos, să şază pre scaunul lui,

31. Mai nainte văzînd, au grăit pentru învierea lui Hristos, căci nu s-au părăsit sufletul lui în iad, nici trupul lui au văzut stricăciune.

32. Pre acestu Isus au învis Dumnezău, căruia toţi noi sîntem mărturii.

33. Deci, cu direapta lui Dumnezău înălţîndu-să şi făgăduinţa Duhului Sfînt luînd de la Părintele, au turnat aceasta carea acum voi vedeţi şi auziţi.

34. Pentru că nu David s-au suit în ceriuri, ce zice el: «Zise Domnul Domnului mieu: Şăzi de-a direapta mea,

35. Pînă voiu pune pre vrăjmaşii tăi razim picioarele tale.»

36. Deci, fără greşală să ştie toată casa lui Israíl că şi Domnu şi Hristos pre el Dumnezău l-au făcut, pre acest Isus pre carele voi aţi răstignit."

37. Şi auzind, //

Versiunea modernă

căci este abia ceasul al treilea din zi.

16. Fiindcă aceasta este ceea ce a fost grăit prin prorocul Ioil:

17. «Şi va fi, în zilele de pe urmă, spune Domnul, că voi turna din Duhul meu peste tot trupul, iar fiii voştri şi fiicele voastre vor proroci, tinerii voştri vor avea vedenii, iar bătrînii voştri vor visa visuri.

18. Şi încă peste slujitorii şi slujitoarele mele vor turna din Duhul meu în acele zile şi vor proroci.

19. Şi voi face minuni înfricoşătoare în cer sus şi semne pe pămînt jos, sînge, foc şi vîrtej de fum.

20. Soarele se va preface în întuneric, iar luna în sînge, mai înainte de a veni ziua Domnului cea mare şi strălucită.

21. Şi va fi că oricine va chema numele Domnului va fi mîntuit.»

22. Bărbaţi israeliţi, ascultaţi cuvintele acestea: Pe Iisus Nazarineanul, bărbat adeverit de către Dumnezeu printre voi, prin puteri, minuni înfricoşătoare şi prin semne pe care Dumnezeu le-a săvîrşit prin el în mijlocul vostru, după cum ştiţi,

23. Pe acest om, pe care, potrivit sfatului hotărît şi preştiinţei lui Dumnezeu, l-aţi omorît, răstignindu-l prin mîinile celor fărădelege,

24. Pe care Dumnezeu l-a înviat, eliberîndu-l de chinurile morţii, fiindcă nu era cu putinţă ca el să fie ţinut de ea.

25. Căci David spune despre el: «Am avut mereu pe Domnul în faţa ochilor mei, pentru că el este la dreapta mea, ca să nu mă clatin.

26. De aceea s-a bucurat inima mea şi limba mi s-a înveselit foarte tare, încă şi trupul meu se va sălăşlui întru nădejde.

27. Pentru că nu vei părăsi sufletul meu în iad, nici nu-l vei lăsa pe cel cuvios al tău să vadă stricăciunea.

28. Mi-ai făcut cunoscute căile vieţii, mă vei umple de bucurie cu faţa ta.»

29. Bărbaţi fraţi, să-mi fie îngăduit a grăi cu îndrăzneală către voi despre patriarhul David că a murit şi că a fost îngropat, iar mormîntul lui este la noi pînă în ziua de astăzi.

30. Aşadar, proroc fiind şi ştiind că Dumnezeu i-a făgăduit, prin jurămînt, să aşeze pe tronul său pe cineva din rodul coapsei sale,

31. Ştiind dinainte, a vorbit despre învierea lui Hristos, că nici nu va fi părăsit în iad, nici trupul său nu va vedea stricăciune.

32. Pe acest Iisus l-a înviat Dumnezeu, căruia cu toţii îi sîntem martori.

33. Aşadar, după ce s-a înălţat prin dreapta lui Dumnezeu şi primind de la Tatăl făgăduinţa Duhului, a revărsat ceea ce vedeţi şi auziţi.

34. Căci David nu s-a înălţat la cer, ci el spune că: «Domnul a grăit Domnului meu: Şezi la dreapta mea,

35. Pînă ce voi pune pe vrăjmaşii tăi reazem picioarelor tale.»

36. Prin urmare, casa lui Israel să ştie sigur că Dumnezeu l-a făcut Domn şi Hristos pe acest Iisus pe care l-aţi răstignit."

37. Auzind,

саꙋ ꙋмилить кꙋ иннима, ши зисерь кѫтрѫ пе
тръ ши кѫтрѫ чеа лалци апостоли чевом фаче
лн бърбаци фраци? Петрь зи кѫтрѫ ей покѫици
вѫ, ши сѫсѫ ботезѫ фиеще кареле дентрꙋ вой
пре нꙋмеле лꙋи ис хс, спре ертарѣ пѫкателорь,
лѳ ши веци лꙋа дарꙋль сфнтꙋлꙋи дхь • Пен
трꙋ кѫ воаѡ есте фѫгѫдꙋинца ши фиилорь во
щри, ши тꙋтꙋрорь челор дедепарте, ѡри пре ка
рїй вакїема дмнꙋл дмнзѫꙋл нострꙋ •
м Ши кꙋ алте кꙋвинте маимꙋлте, сѫмѫртꙋри
сїа ши рꙋга, зикѫндь мѫнтꙋинцивѫ, де нѣмꙋ
ма чель стрѫмбꙋ ачеста • Дечи ей бꙋкꙋроши
прїиминдь кꙋвѫнтꙋль лꙋи саꙋ ботезать, ши
сѫ адаѡсерѫ ꙟзиѡа ачѣа сꙋфлете кавресѡ, г •
мв Ши ера ащептѫндь ла ꙟвѫцѫтꙋра апостолилор,
ши ла ꙟпреꙋнарѣ, ши ла фрѫнцерѣ пѫинїи, ши
мг ла рꙋгѫчюне • Ши сѫфѫкꙋ ла тот сꙋфлетꙋл
фрикѫ, ши мꙋлте минꙋни ши семне прен апо
мд столи сѫфѫчѣ • Ши тоци чеа чекредѣ ера
ꙟтрꙋн лок, ши авѣ тоате де ѡбще •
ме Ши ѡчиниле ши авериле левиндѣ, ши ле ꙟпѫрцїа
пре еле тꙋтꙋрорь дꙋпѫ кꙋм нещине авѣ липсѫ.
мѕ Ши ꙟтоате зилеле ащептѫндь кꙋтоци ден пре
ꙋнѫ ꙟбесѣрикѫ, ши фрѫнгѫндь прен касе пѫине
прїимїа кꙋбꙋкꙋрїе хранѫ, ши кꙋ простимѣ ини
мз мїй • Лѫꙋдѫндь пре дмнзѫꙋ ши авѫндь харъ
кѫтрѫ тот народꙋль, ши дмнꙋл адѫѡџѣ пре чей
чесѫ мѫнтꙋа ꙟтоате зилеле ла бесѣрикѫ •

К А П, Г •

а И де ѡдатѫ петръ ши иѡан сѫсꙋа ла
бесѣрикѫ ла часꙋль рꙋгѫчюнїй алноѡлѣ.
в Ши ѡаре каре бѫрбать ѡлогꙋ ден пѫн
течеле маичїй лꙋи фїиндь сѫ пꙋрта,
пре кареле ꙟлпꙋнѣ ꙟтоате зилеле лѫн
гѫ ꙋша бесѣричїй, чѣа чесѫ зичѣ ꙟфрꙋмсеца
тѫ кабсѫчѣрѫ милостенїе, дела чей че ꙟтра ꙟбе
г сѣрикѫ • Кареле вѫзѫндь пре петръ ши пре
иѡань, врѫндь сѫ ꙟтре ꙟбесѣрикѫ сѫрꙋга де
д милостенїе • Ши кѫꙋтѫндь петрь ла ель ꙟпре
е ꙋнѫ кꙋ иѡанѫ, зисе каꙋтѫ ла ной • Ши ель
сѫ ꙋитѫ ла ей ащептѫнть чева дела ей сѫла •
ѕ Ши зисе петръ арџинть ши аꙋрь нꙋ есте ла
мине, ярѫ карѣ амь ачаста ци даꙋ цїе, ꙟтрꙋ
нꙋмеле лꙋи ис хс назаринѣнꙋль, скоалѫте ши ꙋм
з блѫ. Ши апꙋкѫндꙋль пре ель де мѫна чѣ дирѣп
тѫ ꙟл скꙋлѫ, ши ꙟдатѫ исѫ ꙟтѫрирѫ лꙋ тѫлпеле
и ши фꙋѣрнле • Ши сѫриндь стѫтꙋ ши ꙋм
бла, ши ꙟтрѫ ꙟпреꙋнѫ кꙋ ей ꙟбесѣрекѫ, ꙋм
блѫндь, ши сѫлтѫндь, ши лѫꙋдѫндь пре дꙋм
ѳ незѫꙋ. Ши вѫзꙋ пре ель тот нѫродꙋл, ꙋм
і блѫнд ши лѫꙋдѫнд пре дмнзѫꙋ • Ши ꙗкꙋно
щѫ пре ель кѫ ачеста ера чела че шѣдѫ пентрꙋ
милостенїе, ла поарта чѣ фрꙋмоасѫ абесѣречїй,
ши сѫ ꙋмплꙋрѫ де спаимѫ, ши де мираре, дече
аі исаꙋ ꙟтѫмплат лꙋи • Ши цїиндь чел че саꙋ
виндекат ѡлог пре петрь, ши пре иѡан, алергѫ
кѫтрѫ ей тот нѫродꙋл, ла болта чѣа че сѫкїа
ві мѫ алꙋи соломонь, ꙟспѫимаци • Ши вѫзѫндь
петрь рѫспꙋнсе кѫтрѫ нѫродь, бѫрбаци израил

Biblia 1688, p. 833, col. 1

s-au umilit cu inima şi ziseră cătră Pétăr şi cătră ceialalţi apostoli: „Ce vom face, bărbaţi fraţi?”

38. Pétăr zise cătră ei: „Pocăiţi-vă şi să să botêză fieştecarele dentru voi pre numele lui Isus Hristos, spre iertarea păcatelor, şi veţi lua darul Sfintului Duh.

39. Pentru că voao iaste făgăduinţa şi fiilor voştri şi tuturór celor de departe, ori pre cari-i va chiema Domnul Dumnezăul nostru.”

40. Şi cu alte cuvinte mai multe să mărturisiia şi ruga, zicînd: „Mîntuiţi-vă de neamul cel strîmbu acesta.”

41. Deci ei, bucuroşi priimind cuvîntul lui, s-au botezat şi să adaoseră în zioa acêea suflete ca vreo 3000.

42. Şi era aşteptînd la învăţătura apostolilor şi la împreunarea, şi la frîngerea pîinii, şi la rugăciune.

43. Şi să făcu la tot sufletul frică şi multe minuni şi sêmne pren apostoli să făcea.

44. Şi toţi ceia ce credea era într-un loc şi avea toate de obşte.

45. Şi ocinile şi averile le vindea şi le împărţiia pre iale tuturor, după cum neştine avea lipsă.

46. Şi în toate zilele aşteptînd cu toţi denpreună în besêrică şi, frîngînd pren case pîine, priimiia cu bucurie hrană şi cu prostimea inimii.

47. Lăudînd pre Dumnezău şi avînd har cătră tot norodul şi Domnul adăugea pre cei ce să mîntuia în toate zilele la besêrică.

Cap 3

1. Şi deodată Pétăr şi Ioán să suia la besêrică la ceasul rugăciunii al noolea.

2. Şi oarecare bărbat ologu den pîntecele maicii lui fiind să purta, pre carele îl punea în toate zilele lîngă uşa besêricii, cêea ce să zicea Înfrumuseţată ca să ceară milostenie de la cei ce întra în besêrică.

3. Carele văzînd pre Pétăr şi pre Ioán, vrînd să între în besêrică, să ruga de milostenie.

4. Şi căutînd Pétr la el împreună cu Ioán, zise: „Cată la noi.”

5. Şi el să uitắ la ei, aşteptînd ceva de la ei să ia.

6. Şi zise Pétăr: „Argint şi aur nu iaste la mine, iară carea am, aceasta-ţi dau ţie, întru numele lui Isus Hristos Nazarineanul, scoală-te şi umblă!”

7. Şi apucîndu-l pre el de mîna cea direaptă, îl sculă şi îndată i să întăriră lui talpele şi fluierile[3].

8. Şi sărind stătu şi umbla, şi întrắ împreună cu ei în besêrică, umblînd şi săltînd şi lăudînd pre Dumnezău.

9. Şi văzu pre el tot nărodul umblînd şi lăudînd pre Dumnezău.

10. Şi-l cunoştea pre el că acesta era cela ce şădea pentru milostenie la poarta cea frumoasă a besêricii şi să umplură de spaimă şi de mirare de ce i s-au întîmplat lui.

11. Şi ţiind cel ce s-au vindecat olog pre Pétr şi pre Ioan, alergă cătră ei tot nărodul la bolta cêea ce să chiamă a lui Solomón, înspăimaţi.

12. Şi văzînd Pétr răspunse cătră nărod: „Bărbaţi israil- /

Versiunea modernă

acestea au fost străpunşi la inimă şi au spus lui Petru şi celorlalţi apostoli: „Bărbaţi fraţi, ce să facem?”

38. Şi Petru le-a spus: „Pocăiţi-vă şi să se boteze fiecare dintre voi în numele Domnului Iisus Hristos spre iertarea păcatelor şi veţi primi darul Sfintului Duh.

39. Căci făgăduinţa este pentru voi, pentru copiii voştri şi pentru cei ce se află departe, oricîţi îi va chema Domnul Dumnezeul nostru.”

40. Şi prin multe cuvinte le dădea mărturie şi îi îndemna: „Mîntuiţi-vă de generaţia aceasta ticăloasă!”

41. Aşadar, aceştia au primit cuvîntarea lui, au fost botezaţi şi au fost adăugaţi în acea zi aproape trei mii de suflete.

42. Iar ei stăruiau în învăţătura apostolilor, în părtăşie frăţească, în frîngerea pîinii şi în rugăciuni.

43. Şi fiecare suflet era plin de frică, fiindcă prin apostoli se săvîrşeau multe semne şi fapte minunate.

44. Iar toţi ce credeau erau împreună şi aveau toate de obşte.

45. Şi îşi vindeau averile şi bunurile şi le împărţeau tuturor, după cum avea fiecare nevoie.

46. Dar în fiecare zi, se aflau împreună necontenit în templu şi, frîngînd pîinea acasă, se împărtăşeau de hrană cu bucurie şi cu simplitatea inimii.

47. Lăudînd pe Dumnezeu şi fiind cinstiţi înaintea întregului popor, iar Domnul adăuga bisericii în fiecare zi pe cei ce erau mîntuiţi.

Capitolul al 3-lea

1. Iar Petru şi Ioan urcau spre templu la ceasul al nouălea al rugăciunii.

2. Şi se afla un bărbat, schilod din pîntecele maicii sale care era purtat pe sus şi pe care îl aşezau în fiecare zi lîngă poarta templului numită Cea Frumoasă ca să ceară milostenie de la cei care intrau în templu.

3. Acesta, văzînd pe Ioan şi Petru că au de gînd să intre în templu, a cerut să primească milostenie.

4. Şi Petru, uitîndu-se ţintă la el, împreună cu Ioan, i-a spus: „Priveşte la noi.”

5. Iar el se uita cu luare aminte la ei, aşteptînd să primească ceva.

6. Ci Petru i-a zis: „Argint şi aur nu am, dar ceea ce am îţi dăruiesc, în numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, ridică-te şi umblă!”

7. Şi apucîndu-l de mîna dreaptă, l-a ridicat şi pe dată i s-au întărit tălpile şi gleznele.

8. Iar el a sărit, a stat în picioare şi a umblat; apoi a intrat împreună cu ei în templu, umblînd şi săltînd şi lăudînd pe Dumnezeu.

9. Ci întreg poporul l-a văzut umblînd şi lăudînd pe Dumnezeu.

10. Iar ei l-au recunoscut că acesta era cel ce şedea lîngă poarta frumoasă a templului pentru milostenie şi s-au umplut de cutremur şi uimire din pricina celor ce i s-au întîmplat.

11. Iar el se ţinea după Petru şi Ioan şi întreg poporul a alergat cutremurat la ei, la porticul numit al lui Solomon.

12. Văzînd Petru a răspuns poporului: „Bărbaţi israe-

тѣнии, че вѫмирацꙇ спре ачаста? сау ла нои че
прикицꙇ? ка кум ку а нoастрѫ путѣре, ау бунѫ
кредиинцѫ, ам фѫкут ка сѫ оумбле ел. Дум ГІ
неѕѫул луи авраам, ши ал луи исаак, ши ал лу
иаков, дмнѕѫул пѫринцилор ноштри, ау мѫрит
пре фіюл луи іс, пре кареле вои лаці дат, ши
вацꙇ лепѫдат де ел ꙟ денаинтѣ луи пилат, жу
декѫнд ачела сѫл слобоаѕѫ. Ꙟрѫ вои де че ДІ
сфнтъ ши дирептъ вацꙇ тѫгѫдуит, ши аці черу
пре ѡм оучигаш, сѫсѫ хѫрѫѕаскѫ воаѡ.
Ꙟрѫ пре ꙟчепѫторюл віецїи лаці ѡморжт, пре ЕІ
кареле дмнѕѫу лау ꙟвии дин морци, кѫруѫ ноѡ
мѫртурїи сжнтем. Ши ку кредиинца нуме ЅІ
луи луи, пре ачеста пре кареле ведецꙇ, ши лцꙇ шщицꙇ а
ꙟтѫрит нумеле луи, ши кредиинца чѫ че е прин е
ау дат луи ꙟтрегѫчюнѣ ачаста, денаинтѣ
воастрѫ тутурорь. Ши акум фраціилор штїу ЗІ
кѫ дупѫ некуноштиинцѫ аці фѫкут, ка ши воѫ
рїи воштри. Ꙟрѫ дмнѕѫу кареле ау вестит маі ИІ
ꙟнаинте прин гура атутурор пророчилор луи, а
пѫтими, хс ау плинит аша. Дечи покѫицꙇ ѲІ
вѫ ши вѫ ꙟтоарчецꙇ, ка сѫ шѣргѫ алевоастре
пѫкате. Ка сѫвїе времи де рѫсуфларе дела К
фаца дмнулуи, ши сѫтримицѫ пре чел маинаин
те рѫндуит воаѡ іс хс. Пре кареле требуе КА
черюл сѫл прїимѣскѫ, пѫнѫ ла ашѫѕарѣ анилор
тутурор, кѫрора ау грѫит дмнѕѫу, прин роѕту
тутурор сфнцилор луи пророчи ден вѣк. Пен КВ
тру кѫ мѡиси кѫтрѫ пѫринцꙇ аѕи, кѫ пророкь
воаѡ ва ꙟвїѫ дмнул дмнѕѫул востру, дентру
фраціїи воштри ка мине, де ел сѫ аскултаци, ду
пѫ тоате ѡри кѫте ва грѫи кѫтрѫ вои. Ши КГ
ва фи тот суфлетул ѡри кареле нука аскулта
де пророкул ачела, ку тотул ва пери, дентру
нѫроѡд. Ши тоци пророчїи дела самоиль, ши КД
челор пре ржнд, кжци ау грѫит ши маинаите
ау вестит ѕилеле ачѣстѣ. Вои сжнтецꙇ фиии КЕ
пророчилор, ши фѫгѫдуинцїи кѫрїѫ ау пу дум
неѕеу, кѫтрѫ пѫринцїи ноштри ѕикжнд, кѫтрѫ
авраам, ши семенцїеи тале, сѫвор благослови тоа
те нѣмурил пѫмжнтулуи. Воаѡ ꙟтжю дду КЅ
неѕѫу ꙟвїинд пре фіюл луи іс, тримисулау пре
ель благвинд пре вои кжнд вѫ ꙟтоарчецꙇ фїеще
кареле де кѫтрѫ виклешугурил воастре.

К А П. Д.

Ши грѫинд еи кѫтрѫ нороѡд, венирѫле а А
супрѫ преѡцїи, ши кѫпитанул бесѣре
чїи, ши садокеїи. Тжнжжд ь петру В
кѫ ꙟвацѫ еи пре нѫроды, ши вестеск е
ꙟтру іс, ꙟвїарѣ чѣ ден морци. Ши Г
пусерѫ асупра лор мжиниле, шїи пусѫрѫ ꙟпа
ѕѫ пре адоа ѕи, пентру кѫ ера сарѫ.
Ши мулци дентру чеѫ че ау аѕит кувжнту Д
ау креѕут, ши сѫ фѫку нумѫрул бѫрбацилорь,
ка вро чинч мїи. Ши фу адоаѡ ѕи, сѫ аду Е
нарѫ аи лорь боѫрїи ши бѫтржнїи ши кѫртурарїи
ꙟ иерусалим. Ши анна архїереул ши каї Ѕ
афа, ши иѡан ши алеѯандру, ши кѫци ера ден
род вѫлѫдическь. Ши пуиндуи преи ꙟмиж З

Biblia 1688, p. 833, col. 2

têni, ce vă miraţi spre aceasta sau la noi ce priviţi, ca cum cu a noastră putêre au bună-credinţă am făcut ca să umble el?

13. Dumnezăul lui Avraám, şi al lui Isaác şi al lui Iácov, Dumnezăul părinţilor noştri au mărit pre fiiul lui, Isus, pre carele voi l-aţi dat şi v-aţi lepădat de el denaintea lui Pilát, judecînd acela să-l sloboază.

14. Iară voi de cel sfint şi direpт v-aţi tăgăduit şi aţi cerut pre om ucigaş să să hărăzască voao.

15. Iară pre Începătoriul vieţii l-aţi omorît, pre carele Dumnezău l-au învis din morţi, căruia noi mărturii sîntem.

16. Şi cu credinţa numelui lui pre acesta pre carele vedeţi şi-l ştiţi au întărit numele lui şi credinţa cea ce e prin el au dat lui întregăciunea aceasta den naintea voastră tuturor.

17. Şi acum, fraţilor, ştiu că după necunoştinţă aţi făcut, ca şi boiêrii voştri.

18. Iară Dumnezău carele au vestit mai înainte pren gura a tuturor prorocilor lui a pătimi, Hristos au plinit aşa.

19. Deci, pocăiţi-vă şi vă întoarceţi, ca să şteargă ale voastre păcate.

20. Ca să vie vremi de răsuflare de la faţa Domnului şi să trimiţă pre cel mai nainte rînduit voao, Isus Hristos.

21. Pre carele trebuie ceriul să-l priimească pînă la aşăzarea anilor tuturor, cărora au grăit Dumnezău, pren rostul tuturor sfinţilor lui proroci den veac.

22. Pentru că Móisi cătră părinţi au zis că: «Proroc voao va înviia Domnul Dumnezăul vostru dentru fraţii voştri, ca mine. De el să ascultaţi, după toate oricîte va grăi cătră voi.

23. Şi va fi tot sufletul oricarele nu va asculta de prorocul acela cu totul va peri dentru nărod.»

24. Şi toţi prorocii de la Samoíl şi celor pre rînd, cîţi au grăit şi mai-nainte, au vestit zilele acêstea.

25. Voi sînteţi fiii prorocilor şi făgăduinţii căriia au pus Dumnezeu cătră părinţii noştri, zicînd cătră Avraám: «Şi semenţiei tale să vor blagoslovi toate neamurile pămîntului.»

26. Voao întîiu Dumnezău înviind pre fiiul lui, Isus, trimisu-l-au pre el blagoslovind pre voi cînd vă întoarceţi fieştecarele de cătră vicleşugurile voastre."

Cap 4

1. Şi grăind ei cătră norod veniră-le asupră preoţii şi căpitanul besêrecii şi sadochéii,

2. Tînjînd pentru că învaţă ei pre nărod şi vestesc ei întru Isus învierea cea den morţi.

3. Şi puseră asupra lor mîinile şi-i pusără în pază pre a doa zi, pentru că era sară.

4. Şi mulţi dentru ceia ce au auzit cuvîntul au crezut şi să făcu numărul bărbaţilor ca vro cinci mii.

5. Şi fu a doao zi să adunară ai lor boiêrii şi bătrînii şi cărturarii în Ierusalím.

6. Şi Anna arhiereul şi Caiáfa şi Ioán şi Alexándru şi cîţi era den rod vlădicesc.

7. Şi puindu-i pre ei în mij- //

Versiunea modernă

liţi, de ce vă minunaţi de aceasta sau de ce priviţi ţintă la noi, ca şi cum prin puterea sau evlavia noastră l-am făcut pe acesta să umble?

13. Dumnezeul lui Avraam, al lui Isaac şi al lui Iacob, Dumnezeul părinţilor noştri l-a slăvit pe slujitorul său, Iisus, de care voi v-aţi lepădat înaintea feţei lui Pilat şi l-aţi dat în mîna acestuia, deşi el judecase să îl elibereze.

14. Voi însă l-aţi tăgăduit pe cel sfînt şi drept şi aţi cerut să vi se dăruiască un bărbat ucigaş.

15. Iar pe Domnul vieţii l-aţi ucis, pe care Dumnezeu l-a ridicat din morţi şi ai cărui martori sîntem noi.

16. Şi prin credinţa întru numele lui pe acesta pe care îl priviţi şi îl cunoaşteţi l-a întărit numele lui şi credinţa în el i-a dat această deplină sănătate înaintea voastră a tuturor.

17. Şi acum, fraţilor, ştiu că aţi săvîrşit aceasta din neştiinţă, ca şi stăpînitorii voştri.

18. Dar Dumnezeu care a prevestit prin gura prorocilor săi, că Hristosul său va suferi, a împlinit astfel.

19. Aşadar, pocăiţi-vă şi întorceţi-vă, ca să fie şterse păcatele voastre.

20. Ca să vină de la faţa Domnului vremuri de uşurare şi să trimită pe Iisus Hristos, pe cel dinainte hotărît vouă.

21. Pe care trebui să îl primească cerul pînă la vremea aşezării din nou a tuturor, despre care a vorbit Domnul prin gura sfinţilor săi proroci din vechime.

22. Moise într-adevăr v-a spus că: «Domnul Dumnezeu vă va ridica un proroc dintre fraţii voştri asemenea mie. De acesta să ascultaţi întru toate cele ce vă va spune.

23. Iar orice suflet care nu va asculta de acel proroc va fi cu desăvîrşire nimicit din popor.»

24. Şi toţi prorocii de la Samuel şi cei care au urmat după el au vestit aceste zile.

25. Voi sînteţi fiii prorocilor şi ai legămîntului pe care l-a hotărît Dumnezeu părinţilor noştri, spunînd către Avraam: «Şi prin sămînţa ta vor fi binecuvîntate toate popoarele pămîntului.»

26. Dumnezeu după ce a înviat pe slujitorul său l-a trimis vouă binecuvîntîndu-vă şi întorcîndu-vă pe fiecare de la răutăţile voastre."

Capitolul al 4-lea

1. Şi în vreme ce vorbeau poporului au venit la ei preoţii, căpitanul gărzii templului şi saducheii.

2. Aceştia erau tulburaţi că învaţă poporul şi vestesc în Iisus învierea din morţi.

3. Ci au pus mîinile pe ei şi i-au dus în temniţă pînă a doua zi, fiindcă era deja seară.

4. Iar mulţi dintre cei care au ascultat cuvîntul au crezut şi s-a făcut numărul bărbaţilor aproape de cinci mii.

5. Şi a doua zi s-au adunat conducătorii lor împreună cu bătrînii şi cu cărturarii în Ierusalim.

6. Împreună cu Ana arhiereul şi Caiafa şi Ioan şi Alexandru şi toţi cîţi erau din neamul arhieresc.

7. Şi aşezîndu-i în mij-

ѿ лд — фаптеле.

локъ ꙟи ꙟтребà кꙋчѐ пꙋтѣре сау кꙋчѐ нꙋме ачꙋ,
н фъкꙋт ачаста вои ; Атꙋнче петръ оумплѫндꙋсе де дхꙋль сфнть, зисе кътръ ей, боѧри аи нородꙋлꙋи, ши бътрѫнїи лꙋи ісраиль.
ѳ Де време че нои астъзи не черчетъм пентрꙋ фачерѣ де бине, а оунꙋи ом болнав, кꙋчѐ ачѣста сау
ı мѫнтꙋить. Кꙋноскꙋт съ фїе ла тоци ла вои,
ши ла тоть нородꙋл ісраиль, къчи ꙟтрꙋ нꙋмеле лꙋи ісꙋсь хс назаринѣнꙋль, пре кареле вои ларъстигнить пре кареле дмнезъꙋ лау ꙟвись ден морци, ꙟтрꙋ ачела ачеста стъ ꙟнаинтѣ воа
аı стръ сънътось. Ачаста ѫсте пїатра чѣ че сау окърѫть де кътръ вои чеи че зидици, чѣѧ че сау фъкꙋт ꙟкапꙋль оугюлꙋи.
вı Ши нꙋ ѫсте ꙟтраль ꙟтрꙋ неминкъ мѫнтꙋирѣ, пентрꙋ къ ничи нꙋме ѫсте алтꙋл сꙋпть черю, чела че сау дат ꙟтрꙋ оамени ꙟтрꙋ каре
гı летребꙋе съне мѫнтꙋимь нои. Ши възѫндь
алꙋи петръ ꙟвредничїе, ши алꙋи іоань, ши причепѫндь къ оамени некъртꙋрари сѫнть ши прощи съ мира, ши кꙋнощѣ пре ей, къ кꙋ ісꙋсь
дı ꙟпреꙋнъ ера. Ши пре омь възѫндꙋл ꙟпреꙋнъ кꙋ ей стѫндь пре чель виндекат, неминкъ
еı нꙋ пꙋтѣ съ зикъ ꙟпотривъ. Ши порꙋнчиндь ей афаръ ден адꙋнаре съ ѧсъ, ворѡвиръ ꙟтрꙋ
ѕı ей. Зикѫндь, че вом фаче оаменилорь ачестора ; пентрꙋ къ кꙋноскꙋт семнꙋ сау фъкꙋт пре ей, ла тоци чеѧ че лъкꙋесь ісрꙋсалимꙋль, а ѫве ши нꙋ пꙋтемь съне тъгъдꙋимь.
зı Чекань ꙟтрꙋ маи мꙋлть съсъ ꙟпаръ ла нъродь, кꙋ ꙟфрикошаре съи ꙟфрикошем пре ей, съ нꙋмаи гръѧскъ пре нꙋмеле ачеста, ничи оунꙋѧ
иı дентре оамени. Ши кемѫндь пре ей порꙋнчиръ лор ꙟтрꙋ тоть съ нꙋ гръѧскъ ничи съ ꙟ
ѳı вѣце, пре нꙋмеле лꙋи ісꙋсь. Іаръ петръ ши іоань ръспꙋнзѫндь кътръ ей зисеръ, де ѫсте дирепть ꙟнаинтѣ лꙋи дмнезъꙋ, а аскꙋлта де вои маи мꙋлть декѫть де дмнезъꙋ жꙋде
к кацн. Пентрꙋ къ нꙋ пꙋтемь нои чѣлѣ че ам възꙋт, ши чѣле че амь аꙋзит съ нꙋ гръимь.
ка Іаръ ей ꙟфрикошѫндꙋи слобозиръ пре ей, неми афлѫндь кꙋм ворь черта пре ей, пентрꙋ нородъ къ тоци мъріѧ пре дмнезъꙋ пентрꙋ че сау фъ
кв кꙋть. Пентрꙋ къ маи мꙋлть ера омꙋл, декѫть де, м, де ани, ла кареле сау фость фъкꙋт, семнꙋл ачеста ал виндекърїи.
кг Ши слобозиндꙋсе сау дꙋсь кътръ чеѧ аи лорь, ши аꙋ вестить кѫте кътръ ей архїереїи ши бъ
кд трѫнїи зисеръ. Ши ей аꙋзѫндь тоци де ѡдатъ ръдикаръ глась, кътръ дмнезъꙋ ши зисеръ, дмне тꙋ дмнезъꙋль, чела че аи фъкꙋт черюл, ши пъмѫнтꙋль ши марѣ, ши тоате
ке чѣлѣ дентрꙋ ѫле. Чела че прей гꙋра лꙋи двдь слꙋгїи тале аи зись, пентрꙋ че съ ꙟхерънтаръ лимбиле, ши нороаделе кꙋцетаръ де
кѕ шате ; Стътꙋ ꙟпъраціи пъмѫнтꙋлꙋи ши боѧри сау адꙋнат ла оун лѡк, асꙋпра дмнлꙋи ши асꙋпра
кз оунсꙋлꙋи лꙋи. Пентрꙋ къ сау адꙋнать кꙋ адевърать ꙟчетатѣ ачаста, асꙋпра сфнтꙋлꙋи

Biblia 1688, p. 834, col. 1

loc îi întreba: „Cu ce putêre sau cu ce nume aţi făcut aceasta voi?”

8. Atunce Pétăr, umplîndu-se de Duhul Svînt, zise cătră ei: „Boiêri ai norodului şi bătrînii lui Israil,

9. De vrême ce noi astăzi ne cercetăm pentru facerea de bine a unui om bolnav, cu ce acesta s-au mîntuit,

10. Cunoscut să fie la toţi, la voi şi la tot norodul Israíl, căci întru numele lui Isús Hristos Nazarineanul, pre carele voi l-aţi răstignit, pre carele Dumnezău l-au învis den morţi, întru acela, acesta stă înaintea voastră sănătos.

11. Aceasta iaste piatra cea ce s-au ocărît de cătră voi, cei ce ziditi, cêea ce s-au făcut în capul unghiului.

12. Şi nu iaste într-alt întru nemică mîntuirea, pentru că nici nume iaste altul supt ceriu, cela ce s-au dat întru oameni întru carele trebuie să ne mîntuim noi.”

13. Şi văzînd a lui Pétăr învrednicie şi a lui Ioán şi pricepînd că oameni necărturari sînt şi proşti să mira şi cunoştea pre ei că cu Isús împreună era.

14. Şi pre om văzîndu-l împreună cu ei stînd, pre cela vindecat, nemică nu putea să zică împotrivă.

15. Şi poruncind ei afară den adunare să iasă, voroviră întru ei,

16. Zicînd: „Ce vom face oamenilor acestora? Pentru că cunoscut semnu s-au făcut pren ei, la toţi ceia ce lăcuiesc Ierusalímul, aiêve şi nu putem să ne tăgăduim.

17. Ce, ca nu întru mai mult să să împarţă la năród cu înfricoşare, să-i înfricoşem pre ei să nu mai grăiască pre numele acesta nici unuia dentre oameni.”

18. Şi, chemînd pre ei, porunciră lor întru tot să nu grăiască, nici să învêţe pre numele lui Isús.

19. Iară Pétăr şi Ioán, răspunzînd cătră ei, ziseră: „De iaste direpţ înaintea lui Dumnezău a asculta de voi mai mult decît de Dumnezău, judecaţi!

20. Pentru că nu putem noi cêlea ce am văzut şi cêle ce am auzit să nu grăim.”

21. Iară ei, înfricoşîndu-i, slobozíră pre ei, nemic aflînd cum vor certa pre ei pentru norod, că toţi măriia pre Dumnezău pentru ce s-au făcut.

22. Pentru că mai mult era omul decît de 40 de ani la carele s-au fost făcut sămnul acesta al vindecării.

23. Şi, slobozindu-se, s-au dus cătră ceia ai lor şi au vestit cîte cătră ei arhiereii şi bătrînii ziseră.

24. Şi ei, auzînd toţi deodată, rădicară glas cătră Dumnezău şi ziseră: „Doamne, tu Dumnezăul, cela ce ai făcut ceriul şi pămîntul şi marea, şi toate cêlea dentru iale,

25. Cela ce pren gura lui David, slugii tale, ai zis: «Pentru ce să înherbîntară limbile şi noroadele cugetară deşarte?

26. Stătură împărăţii pămîntului şi boiêrii s-au adunat la un loc asupra Domnului şi asupra Unsului lui.»

27. Pentru că s-au adunat cu adevărat în cetatea aceasta asupra Sfîntului /

Versiunea modernă

loc pe Petru şi pe Ioan i-au întrebat: „Cu ce putere sau în numele cui aţi săvîrşit acestea?”

8. Atunci Petru, umplîndu-se de Duhul Sfînt, le-a grăit: „Conducători ai poporului şi bătrîni ai lui Israel,

9. Pentru că noi sîntem astăzi cercetaţi cu privire la o faptă bună făcută unui om bolnav, fiind întrebaţi cum a fost tămăduit,

10. Cunoscut să vă fie tuturor şi poporului Israel că în numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, pe care voi l-aţi răstignit şi pe care Dumnezeu l-a înviat din morţi, în numele acestuia stă el sănătos înaintea voastră.

11. Aceasta este piatra dispreţuită de către voi, zidarii, care a ajuns în capul unghiului.

12. Şi în nimeni altul nu este mîntuire, pentru că nu este dat un alt nume oamenilor sub cer, întru care să fim mîntuiţi.”

13. Văzînd îndrăzneala în vorbire a lui Petru şi Ioan şi înţelegînd că sînt oameni necărturari şi simpli, s-au minunat şi i-au recunoscut că fuseseră împreună cu Iisus.

14. Ci văzîndu-l pe omul care fusese tămăduit împreună cu ei, nu puteau grăi nimic împotrivă.

15. Iar ei, poruncindu-le să iasă afară din sinedriu, s-au sfătuit unii cu alţii

16. Şi au spus: „Ce să facem cu oamenii aceştia? Fiindcă prin ei s-a săvîrşit un semn vădit, tuturor celor ce locuiesc în Ierusalim, şi nu putem să tăgăduim.

17. Dar, ca să nu se răspîndească mai mult aceasta în popor, să-i amenînţăm să nu mai vorbească de acum încolo în numele acestuia nici unui om.”

18. Şi, chemîndu-i, le-au poruncit să nu grăiască, nici să înveţe în numele lui Iisus.

19. Dar Petru şi Ioan, răspunzînd, le-au spus: „Judecaţi voi înşivă dacă în faţa lui Dumnezeu este mai drept să ascultăm de voi decît de Dumnezeu!

20. Căci noi nu putem să nu grăim cele pe care le-am văzut şi le-am auzit.”

21. Iar ei, amenînţîndu-i iarăşi, i-au eliberat, neaflînd cum să-i pedepsească, din pricina poporului, fiindcă toţi slăveau pe Dumnezeu pentru ceea ce s-a petrecut.

22. Pentru că omul cu care se petrecuse acest semn de tămăduire avea mai mult de patruzeci de ani.

23. Şi, după ce au fost eliberaţi, au mers la ai lor şi le-au vestit cîte le spuseseră arhiereii şi bătrînii.

24. Iar ei, cînd au auzit, au ridicat împreună glasul către Dumnezeu şi au rostit: „Stăpîne, tu, cel care ai făcut cerul şi pămîntul şi marea şi toate cele din acestea,

25. Tu care prin Duhul Sfînt ai spus prin gura părintelui nostru David, slujitorul tău: «Pentru ce freamătă păgînii şi pentru ce cugetă lucruri deşarte?

26. Împăraţii pămîntului şi conducătorii au stat gata pregătiţi de luptă şi s-au adunat la un loc împotriva Domnului şi împotriva Hristosului său.»

27. Căci, într-adevăr, în cetatea aceasta, împotriva Sfîntului

Фа́птеле.

тѫꙋ фечѡрꙋ і͠с, пре ка́реле ай оуунсꙋ ши Иродь ши
по́нтїе пила́ть, кꙋли́мбиле ꙟпреꙋнъ, ши норо́а
деле лꙋй їсраиль. Съ фа́кѫ ка́те мѫна та̀, кн
ши сфа́тꙋл тѫꙋ аꙋ ѫндꙋить маинаинте съ съ
фа́кѫ. Ши а́кꙋм дмне ка́ꙋтѫ пре́сте ꙟфрико кѳ
ше́рнле лѡрь, ши дъ ро́билорь тѣи, кꙋ тоатѫ ꙟ
дрѫзнѣла, съ грꙋиаскъ кꙋвѫнтꙋль тѫꙋ.
Кѫ́ндь мѫна та̀ вѣй ти́нде спрѐ винде ка́ре, ши л
съ́мне ши минꙋни съ съ фа́кѫ, пре́н нꙋмеле че́
лꙋи сф͠нть а́лтѫꙋ фечо́рꙋ і͠с. Ши рꙋгѫ́ндꙋ ла
ѥ́н съклътѝ ло́кꙋль, ꙟтрꙋ ка́реле ѥра̀ адꙋна́ци,
ши съ оумплꙋрѫ то́ де дх͠ꙋль сф͠нть, ши гръїѧ̀
кꙋвѫ́нтꙋль лꙋй дмн͠зѣꙋ кꙋ ꙟдрѫзни́ре.
Ꙗрь инима ши сꙋфлетꙋль мꙋлци́мей че́лорь чеа лв
кре́зꙋть, ѥра̀ оунꙋль, ши ничи оунꙋль чева́ши
де́нтрꙋ аве́рнле лꙋй зичѣ съ фїе а́лꙋй, че ѥра̀ ло́рь
то́ате де ѡ́бще. Ши кꙋ ма́ре пꙋтѣре да мѫ лг
тꙋрїѧ, апо́столїй, де ꙟвїѧ́рѣ дмнꙋлꙋи і͠с, ши
да́рь ма́ре ѥра̀ пре́сте ѥи то́ци. Кѫ ничи липсѫ лд
ѥра̀ не́щине де́нтрꙋ ѥ́и, пе́нтрꙋ кѫ кѫ́ци мошнѣ
ни де ло́кꙋри аꙋ де ка́се ѥра̀ вѫнзѫ́ндь, адꙋчѣ пре́
цꙋрнле че́лорь че съ вин̀дѣ. Ши пꙋнѣ лѫнгѫ ле
пичо́ареле апо́столилорь, ши съ да̀ ла фїеще ка́реле
дꙋпѫ кꙋмь авѣ ли́псѫ фїеще ка́реле. Ꙗрь лѕ
їѡ́сиь че́ла чеса́ꙋ порекли́ть варна́ва, де апо́сто
ли, ка́рѣ съ тълмъчѣще фїюль мѫнгѫерїй, леви́т
кипрѣ́н де не́м. Авѫ́ндь ѥ́ль ца́ринѫ вѫн лз
зѫ́ндꙋ адꙋ́се прѣ́цꙋль ши пꙋ́се лѫнгѫ пичо́ареле
апо́столилѡрь.

К А́ П, Є.

Ꙗрь оунь ѡ́мь ѡ́аре ка́реле пре нꙋ́ме ана́ а
нїа, кꙋ сапфи́ра мꙋ́ѫрѣ лꙋй аꙋ вѫндꙋ́т
ѡ́чинѫ. Ши аꙋ ѡ́прить ши ѥн де́н в
пре́цꙋ, щїи́ндь ꙟпреꙋнѫ ши мꙋ́ѫрѣ лꙋ, ши
адꙋкѫ́ндь па́рте ѡ́аре чѐ, лѫнгѫ пичо́а
реле апо́столилорь, аꙋ пꙋсь, Ꙗрь пе́тръ зи́ г
ана́нїѡ пе́нтрꙋ чѐ аꙋ оумплꙋть сата́на инима
та̀, съ амъцещи тꙋ дх͠ꙋль че́ль сф͠нть, ши съ
а́скꙋнзи де́н пре́цꙋль ло́кꙋлꙋи; Аꙋ нꙋ̀ рѫмѫ д
индь цїе рѫмѫнѣ, ши вѫнзѫ́ндꙋсе ꙟтрꙋ а та̀
бирꙋ́инцѫ ѥра̀; че кѫчи аи пꙋсь ꙟ инима та̀ лꙋкрꙋ
ачѣ́ста; наи минци́ть ѡ́амеинлорь челꙋй дмн͠зѣꙋ.
Ши аꙋ зи́ндь ана́нїѧ кꙋвинтеле ачѣстѣ, кѫзѫ́нд є
аꙋ мꙋ́рить ши фꙋ̀ фри́кѫ ма́ре пре́сте то́ци чеѧ
че аꙋзїѧ̀ ачѣстѣ. Ши скꙋлѫ́ндꙋсе чей ма́й ѕ
ти́нери гринжи́рѫ пре ѥ́ль, ши скоцѫ́ндꙋль лаꙋ а
стрꙋка́ть. Ши фꙋ тре́чере ка де вотре́й ча́ з
сꙋри, ши мꙋ́ѫрѣ лꙋй нещїи́ндь чеса́ꙋ фъкꙋть
ꙟтрѫ̀. Ши рѫспꙋ́нсе ѥи пе́тръ, спꙋ́нем аꙋ и
дирѣ́птѫ атѫ́та ло́кꙋль аи вѫндꙋть; ши ѧ̀ зи́се
аша̀ дире́птъ атѫ́та. Ꙗрь пе́тръ зи́се кѫ ѳ
тръ ѧ̀ пе́нтрꙋчѐ саꙋ тоќми́ть ꙟтре вой а испитѝ
дх͠ꙋль дмнꙋлꙋи; ꙗтѫ пичо́ареле че́лорь че аꙋ ꙟгро
пать пре бърба́тꙋль тѫꙋ, ла оушѫ ши во́рь ско́
те пре ти́не. Ши кѫзꙋ̀ ꙟда́тѫ лѫнгѫ пи і
чо́ареле лꙋй, ши мꙋрѝ, ши ꙟтрѫ́ндь ти́нерїй а
фла́рѫ пре ѧ̀ мо́артѫ, ши скоци́ндꙋѡ ѡ́аꙋ ꙟгро
па́тꙋѡ лѫнгѫ бърба́тꙋль ѥи. Ши съ фѫкꙋ̀ аі
фри́кѫ ма́ре, пре́сте то́атѫ адꙋна́рѣ, ши пре́сте
то́ци

Biblia 1688, p. 834, col. 2

tău Fecior Isus, pre carele ai unsu, şi Iród şi Póntie Pilát, cu limbile împreună, şi noroadele lui Israíl

28. Să facă cîte mîna ta şi sfatul tău au rînduit mai nainte să să facă.

29. Şi acum, Doamne, caută preste înfricoşerile lor şi dă robilor tăi cu toată îndrăzneala să grăiască cuvîntul tău.

30. Cînd mîna ta vei tinde spre vindecare şi sêmne şi minuni să să facă pren numele celui sfînt al tău Fecioru Isus."

31. Şi, rugîndu-să ei, să clăti locul întru carele era adunaţi şi să umplură toţi de Duhul Sfînt şi grăiia cuvîntul lui Dumnezău cu îndrăznire.

32. Iară inima şi sufletul mulţimei celor ce-au crezut era unul şi nici unul cevaşi dentru averile lui zicea să fie a lui, ce era lor toate de obşte.

33. Şi cu mare putêre da mărturiia apostolii de înviêrea Domnului Isus şi dar mare era preste ei toţi.

34. Că nici lipsit era neştine dentru ei, pentru că cîţi moşnêni de locuri au de case era vînzînd aducea preţurile celor ce să vindea.

35. Şi punea lîngă picioarele apostolilor şi să da la fieştecarele după cum avea lipsă fieştecarele.

36. Iară Iósif[4], cela ce s-au poreclit Varnáva de apostoli, carea să tălmăcêşte „fiiul mîngîierii", levit chiprean de neam.

37. Avînd el ţarină, vînzîndu, aduse preţul şi puse lîngă picioarele apostolilor.

Cap 5

1. Iară un om oarecarele, pre nume Anánia, cu Sapfíra, muiêrea lui, au vîndut ocínă.

2. Şi au oprit şi ei den preţu, ştiind împreună şi muiêrea lui şi aducînd parte oarece, lîngă picioarele apostolilor au pus.

3. Iară Pétăr zise: „Anánio, pentru ce au umplut Satana inima ta, să amăgeşti tu Duhul cel Sfînt şi să ascunzi den preţul loculuí?

4. Au nu, rămîind, ţie rămînea şi, vîzîndu-să, întru a ta biruinţă era? Ce căci ai pus în inima ta lucrul acesta? N-ai minţit oamenilor, ce lui Dumnezău!"

5. Şi auzind Anánia cuvintele acêstea, căzînd au murit şi fu frică mare preste toţi ceia ce auziia acêstea.

6. Şi sculîndu-să cei mai tineri grijiră pre el şi scoţîndu-l l-au astrucat.

7. Şi fu trêcere ca de vro[5] trei ceasuri şi muiêrea lui, neştiind ce s-au făcut, întră.

8. Şi răspunse ei Pétăr: „Spune-mi, au direpţ atîta locul ai vîndut?" Şi ea zise aşa: „Direpţ atîta."

9. Iară Pétăr zise cătră ea: „Pentru ce s-au tocmit între voi a ispiti Duhul Domnului? Iată picioarele celor ce au îngropat pre bărbatul tău la uşă şi vor scoate pre tine."

10. Şi căzu îndată lîngă picioarele lui şi muri şi, întrînd tinerii, aflară pre ea moartă şi, scoţîndu-o, o au îngropatu-o lîngă bărbatul ei.

11. Şi să făcu frică mare preste toată adunarea şi preste /

Versiunea modernă

tău Iisus, pe care l-ai uns, s-au adunat Irod şi Pilat din Pont, împreună cu păgînii şi noroadele lui Israel.

28. Ca să facă tot ce mîna şi sfatul tău au hotărît mai dinainte să se întîmple.

29. Şi acum, Doamne, ia aminte la ameninţările lor şi dă robilor tăi putere să grăiască al tău cuvînt cu deplină îndrăzneală.

30. Întinzînd mîna ta spre tămăduire, spre semne şi fapte minunate prin numele sfîntului tău Slujitor Iisus."

31. Şi, în vreme ce se rugau, s-a clătinat locul în care erau adunaţi şi cu toţii s-au umplut de Duhul Sfînt şi grăiau cuvîntul lui Dumnezeu cu îndrăzneală.

32. Iar inima şi sufletul celor credincioşi erau una şi nimeni nu spunea că este al său ceva din cele ce le avea, ci aveau toate de obşte.

33. Şi apostolii dădeau mărturie cu mare putere despre învierea Domnului Iisus şi har mare era peste toţi.

34. Nici nu era vreun sărac printre ei, căci aceia care aveau în stăpînire ogoare sau case, după ce le vindeau aduceau preţul celor neguţătorite.

35. Şi le aşezau la picioarele apostolilor şi le împărţeau fiecăruia după cum avea nevoie.

36. Iar Iosif, cel numit de apostoli Barnaba, care se tălmăceşte „fiul mîngîierii", un levit, de neam din Cipru.

37. A vîndut un ogor pe care îl stăpînea, după ce l-a vîndut a adus banii şi i-a pus la picioarele apostolilor.

Capitolul al 5-lea

1. Iar un om, pe nume Anania, împreună cu Safira, soţia lui, a vîndut o moşie.

2. Dar a pus deoparte pentru sine o parte din preţ, ştiind aceasta împreună cu soţia lui şi, aducînd o parte din preţ, a aşezat-o la picioarele apostolilor.

3. Însă Petru i-a grăit: „Anania, de ce a umplut Satana inima ta, ca să minţi pe Sfîntul Duh şi să pui deoparte pentru tine din preţul ogorului?

4. Dacă o păstrai, oare nu-ţi rămînea ţie? Şi dacă ai vîndut-o, oare preţul ei nu era în libera ta stăpînire? De ce s-a zămislit un asemenea lucru în inima ta? Nu ai minţit pe oameni, ci pe Dumnezeu!"

5. Însă cînd Anania a auzit aceste cuvinte a căzut şi şi-a dat sufletul; iar peste toţi cei care ascultau a venit o frică mare.

6. Şi ridicîndu-se cei mai tineri l-au învelit, l-au scos afară şi l-au îngropat.

7. Dar, după un răstimp ca de trei ceasuri a intrat şi soţia lui, neştiind ce s-a petrecut.

8. Iar Petru a deschis vorba cu ea: „Spune-mi, dacă ai dat ogorul cu atît?" Iar ea a spus: „Da, cu atît."

9. Însă Petru i-a zis: „De ce v-aţi înţeles să ispitiţi pe Duhul Sfînt? Iată picioarele celor care au l-au îngropat pe soţul tău sînt lîngă uşă şi te vor purta şi pe tine."

10. Şi de îndată a căzut la picioarele lui şi şi-a dat sufletul; iar tinerii, intrînd, au aflat-o moartă şi, scoţînd-o afară, au îngropat-o lîngă soţul ei.

11. Ci o mare spaimă a cuprins întreaga biserică şi pe

ві тоци чѣѧ че аꙋзїѧ ачѣстѣ. Ши прин мѫ
ниле апостолилор, фъкꙋтꙋсаꙋ семне ши минꙋ
ни ꙟтрꙋ нороаде мꙋлте, ши ера кꙋтоци
дей прекꙋнъ ꙟболта лꙋй соломѡнь .
гі Іаръ дерчеѧлалци нименѣ нꙋ кꙋтеза, съсълипѣ
ді скъ лѫнгъ ей, чей мърїѧ пре ей нъродꙋл. Ши
май мꙋлть съ адъѡџѧ, крезѫндь ꙟдмнꙋл мꙋл
еі цимe де бърбаци, ши де мꙋери. Кѫт пре оулн
цъ скотѧ пре чей болнави, шїй пꙋнѧ пре патꙋ
ри, ши пре нъсилїй, ка вїиндь петрь макаръ оу
бра съ оумбрѣскъ лаврe оунꙋл дентрꙋ ей .
ѕі Ши съ адꙋна, ши мꙋлцимѣ четъцилор чело депрей
прежꙋрь ла Їерꙋсалим, адꙋкѫндь болнави, ши пре
чѣѧ че съ додеѧ де кътръ дꙋхꙋриле чѣле некꙋра
зі те, карїй събиндека тоци. Ши скꙋлѫндꙋсе
архїерeꙋл, ши тоци чей де ꙟпрекꙋнъ кꙋ ел, ка
ре ера ересꙋл садокеилор, съ оумплꙋръ де зави
иі стїе. Ши пꙋсеръ мѫиниле лор престе апосто
ли, шїй пꙋсеръ пре дѫншїй ꙟпаза темницей .
ѳі Іаръ ꙟџерꙋл дмнꙋлꙋй прен ноапте, аꙋ дешкис оу
шиле темницей, ши скоцѫндь пре ей афаръ зи.
к Мерџеци, ши стѫндь грънць ꙟбесѣрекъ народꙋ
ка лꙋй, тоате граюриле вїецїй ачещїѧ. Ши аꙋ
зиндь ꙟтраръ де ноапте ꙟбесѣрекъ, ши ꙟвъца
ши мергѫндь архїерeꙋл ши чей че ера кꙋ ел ке
маръ ꙟпрекꙋнъ сфатꙋл, ши тоатъ бътрѫнимѣ
фїилор лꙋй Їсраиль, ши тримисеръ ла темницъ
кв съй адꙋкъ пре ей. Ши слꙋџиле мергѫндь нꙋ
афлатъ пре ей ꙟтемницъ, ши ꙟторкѫндꙋсе спꙋ
кг серъ. Зикѫндь къ темница ам афлато ꙟ
кисъ, кꙋ тоатъ ꙟтемеѧрѣ, ши стръжарїй стѫнд
ꙟнаинтѣ оушилор, ши дешкизѫндь ꙟлъꙋнтрꙋ
кд пре ниме наꙋ афлат. Ши декa аꙋзиръ кꙋвин
теле ачѣстѣ преѡтꙋл, ши кълитанꙋл бесѣре
чїй, ши архїерeїй съмира, пентрꙋ ей че съ фїе а
ке часта. Ши венинд ѡаре карeле спꙋсе лор зи
кѫндь, къ іатъ бърбацїй пре карїй аць пꙋс ꙟ
темницъ, сѫнть ꙟбесѣрекъ стѫндь, ши ꙟвъ
кѕ цѫндь пре народ. Атꙋнчѣ дꙋкѫндꙋсе кълп
танꙋл кꙋ слꙋџиле, аꙋ адꙋс пре ей нꙋ кꙋ сила,
пентрꙋ къ съ темѧ де нърод, ка съ нꙋсъ оучи
кз гъ кꙋ пїетри. Ши адꙋкѫндꙋй пре ей іаꙋ пꙋс
ки ꙟ адꙋнаре, ши ꙟтребъ пре ей архїерeꙋл. Зи
кѫндь, нꙋ кꙋ порꙋнкъ ам порꙋнчит воаѡ, съ
нꙋ ꙟвъцаци пре нꙋмеле ачеста? ши іатъ аць оу
плꙋт Їерꙋсалимꙋл, де ꙟвъцътꙋра воастръ, ши
вець съ адꙋчець асꙋпра ноастръ сѫнџеле ѡмꙋлꙋй
кѳ ачестꙋѧ. Ши ръспꙋнзѫндь петрь ши апо
стоаїй, зисеръ, ааскꙋлта требꙋе пре дмнезъꙋ ма
л мꙋлть декѫт пре ѡамени. Дмнезъꙋл пърин
цилор ноштри аꙋ скꙋлат пре Іс, пре карeле вой лаць
ла ѡморѫт спѫнзꙋрѫндꙋл пре лемнь. Пре ачест
дмнезъꙋ ꙟчепъторю, ши мѫнтꙋиторю лаꙋ ꙟ
нълцат кꙋ дирѣпта лꙋй, съ дѧ покънинць лꙋй
лв Їсраиль, ши ертаре де пъкате. Ши ной сѫнте
лꙋй мартꙋри, граюрилор ачестора, ши дꙋхꙋл че
сфнтъ, карeле аꙋ дат дмнезъꙋ, челор че аскꙋтъ
лг де ел. Іаръ ей аꙋзиндь, скѫршна ꙟдинци,
лд ши сфътꙋѧ съй ѡмоаръ пре ей. Ши скꙋлѫн

Biblia 1688, p. 835, col. 1

toţi ceia ce auziia acêstea.

12. Şi pren mînile apostolilor făcutu-s-au sêmne şi minuni întru noroade multe; şi era cu toţi denpreună în bolta lui Solomón.

13. Iară den ceialalţi nimenea nu cuteza să să lipească lîngă ei, ce-i măriia pre ei nărodul.

14. Şi mai mult să adăogea, crezînd în Domnul mulţime de bărbaţi şi de muieri.

15. Cît pre uliţă scotea pre cei bólnavi şi-i punea pre paturi şi pre năsilii ca, viind Pétr, macară umbra să umbrească la vreunul dentru ei.

16. Şi să aduna şi mulţimea cetăţilor celor de prenprejur la Ierusalím, aduncînd bólnavi şi pre ceia ce să dodeia de cătră duhurile cêle necurate, carii să vindeca toţi.

17. Şi sculîndu-se arhiereul şi toţi cei denpreună cu el, care era erésul sadochéilor, să umplură de zavístie.

18. Şi puseră mîinile lor preste apostoli şi puseră pre dînşii în paza temniţei.

19. Iară îngerul Domnului pren noapte au deşchis uşile temniţei şi, scoţînd pre ei afară, au zis:

20. „Mêrgeţi şi, stînd, grăiţi în besêrecă norodului toate graiurile vieţii aceştiia."

21. Şi auzind, întrară de noapte în besêrecă şi învăţa. Şi mergînd arhiereul şi cei ce era cu el chemară împreună sfatul şi toată bătrînimea fiilor lui Israíl şi trimiseră la temniţă să-i aducă pre ei.

22. Şi slugile mergînd n-au aflat pre ei în temniţă şi, întorcîndu-se, spuseră,

23. Zicînd că: „Temniţa am aflat-o închisă cu toată întemeiêrea şi străjarii stînd înaintea uşilor şi, deşchizînd, înlăuntru pre nime n-au aflat."

24. Şi deaca auziră cuvintele acêstea preotul şi căpitanul besêrecii şi arhiereii să mira pentru ei ce să fie aceasta.

25. Şi venind oarecarele spuse lor zicînd că: „Iată bărbaţii pre carii aţi pus în temniţă sînt în besêrecă stînd şi învăţînd pre norod.

26. Atuncea ducîndu-se căpitanul cu slugile au adus pre ei, nu cu sila, pentru că să temea de nărod, ca să nu să ucigă cu pietri.

27. Şi aducîndu-i pre ei i-au pus în adunare şi întrebă pre ei arhiereul,

28. Zicînd: „Nu cu poruncă am poruncit voao să nu învăţaţi pre numele acesta? Şi, iată, aţi umplut Ierusalímul de învăţătura voastră şi veţi să aduceţi asupra noastră sîngele omului acestuia."

29. Şi răspunzînd Pétr şi apostolii, ziseră: „A asculta trebuie pre Dumnezău mai mult decît pre oameni.

30. Dumnezăul părinţilor noştri au sculat pre Isus, pre carele voi l-aţi omorît, spînzurîndu-l pre lemn.

31. Pre acest, Dumnezău Începătoriu şi Mîntuitoriu l-au înălţat cu direapta lui, să dea pocăinţă lui Israíl şi iertare de păcate.

32. Şi noi sîntem lui marturi graiurilor acestora şi Duhul cel Sfînt, carele au dat Dumnezău celor ce ascultă de el."

33. Iară ei auzind scrîşna în dinţi şi sfătuia să-i omoară pre ei.

34. Şi sculînd- /

Versiunea modernă

toţi cei care ascultau acestea.

12. Şi se săvîrşeau multe semne şi fapte minunate prin mîinile apostolilor în popor. Iar ei erau cu toţii împreună la porticul lui Solomon.

13. Dar nimeni dintre ceilalţi nu îndrăznea să se alipească de ei; ci poporul îi lăuda mult.

14. Şi mai mult li se alăturau cei ce credeau în Domnul, mulţime de bărbaţi şi femei.

15. Astfel că scoteau pe bolnavi în uliţe şi îi aşezau pe paturi şi pe năsălii ca, atunci cînd trecea Petru, cel puţin să treacă umbra lui peste ei.

16. Şi se aduna şi mulţimea din jurul cetăţii Ierusalim, aducînd pe cei bolnavi şi care erau chinuiţi de duhurile cele necurate, care se tămăduiau cu toţii.

17. Dar ridicîndu-se arhiereul împreună cu cei ce erau alături de el, din secta saducheilor, s-au umplut de invidie.

18. Şi, punînd mîinile pe apostoli, i-au aruncat în temniţa de obşte.

19. Dar un înger al Domnului, în timpul nopţii, deschizînd uşile temniţei, i-a scos afară şi le-a grăit:

20. „Duceţi-vă, staţi în templu şi grăiţi poporului toate cuvintele acestei vieţi."

21. Auzind acestea au intrat dis-de-dimineaţă în templu şi învăţau. Iar arhiereul şi cei ce erau împreună cu el au chemat sinedriul şi sfatul bătrînilor, al fiilor lui Israel, apoi au trimis la închisoare să îi aducă.

22. Iar slujitorii au venit, dar nu i-au găsit în temniţă, şi, întorcîndu-se, au vestit aceasta,

23. Spunînd că: „Temniţa am găsit-o încuiată cu toată grija şi pe paznici stînd lîngă uşi, dar deschizînd, nu am aflat pe nimeni înăuntru."

24. Cînd au auzit aceste cuvinte căpitanul gărzii templului şi arhiereii au rămas încremeniţi din pricina faptului, [neştiind] ce ar putea să fie aceasta.

25. Dar venind cineva le-a vestit că: „Iată, bărbaţii pe care i-aţi pus sub pază sînt în templu, stînd şi învăţînd poporul."

26. Atunci a plecat căpitanul gărzii templului împreună cu slujitorii săi şi i-a adus, dar nu cu sila, fiindcă se temeau de popor, să nu îi ucidă cu pietre.

27. Iar, aducîndu-i, au stat în sinedriu, iar arhiereul i-a întrebat,

28. Zicînd: „Oare nu v-am poruncit noi cu tot dinadinsul să nu mai învăţaţi în numele acesta? Şi, iată, aţi umplut Ierusalimul cu învăţătura noastră şi vreţi să aduceţi asupra noastră sîngele acestui om."

29. Dar Petru şi apostolii răspunzînd, au grăit: „Trebuie să ne supunem mai degrabă lui Dumnezeu decît oamenilor.

30. Dumnezeul părinţilor noştri l-a înviat pe Iisus din morţi, pe care voi l-aţi ucis, spînzurîndu-l pe lemn.

31. Pe acesta, Dumnezeu l-a înălţat cu dreapta sa ca Domn şi Mîntuitor, spre a dărui pocăinţă şi iertarea păcatelor lui Israel.

32. Iar noi sîntem martori ai acestor cuvinte, precum şi Duhul Sfînt, pe care Dumnezeu l-a dăruit celor ce i se supun."

33. Iar ei, auzind acestea, s-au înfuriat şi voiau să îi ucidă.

34. Dar ridicîn-

дꙋсе ѡаре кареле фарисеꙋ ꙟтрꙋ адꙋнаре, пре нꙋме
гамалїилъ, ꙟвъцъторю де лѣџе, чинститъ ла тот
нъродꙋл, порꙋнчи афаръ кꙋрѫндъ чева апостоли
лор съ съ факъ. Ши зисе кътръ ей, бърбаци лє
їсраилтѣни, лꙋаци аминте воаѡ, де ѡаменїи
ачещѣ че веци съ фачеци. Пентрꙋ къ маинаи лѕ
те де ачѣсте зиле, скꙋлатꙋсаꙋ деꙋдась, зикѫнд
а фи ел ѡаре кареле маре, лѫнгъ кареле саꙋ липит
нꙋмъръ де ѡамени ка вреѡ, ꙋ, кареле саꙋ ѡморѫт
ши тоци кѫци аскꙋлта пре ел саꙋ ръсипитъ ши
саꙋ фъкꙋтъ ꙟтрꙋ немикъ. Дꙋпъ ачеста са лз
скꙋлатъ їꙋда галилеꙋл, ꙟзилеле скрисорїи, ши де
сътърци нородъ мꙋлтъ дениапоѧ лꙋи, ши ачела
аꙋ перитъ, ши тоци кѫци аскꙋлта де ел саꙋ ръ
сипитъ. Ши акꙋм зик воаѡ ферицивъ, де ѡа ли
менїи ачещѣ ши лъсаци пре ей, къчи девафи ден
ѡамени сфатꙋл ачеста, аꙋ лꙋкрꙋл ачеста съ
ва ръсипи. Іаръ де ѧсте дела дꙋмнезъꙋ, лѳ
нꙋ веци путѣ съл ръсипици каиꙋ кѫндан ши въръ
маши лꙋи дмнзъꙋ съ въ афлаци. Ши аскꙋл м
таръ пре ей, ши кемѫндъ апроапе пре апостоли,
бътѫндꙋй порꙋнчиръ съ нꙋ гръѧскъ пре нꙋмеле
лꙋи іс, ши аꙋ слобозитъ пре ей. Дечи ей ма
мерџѣ бꙋкꙋрѫндꙋсе деспре фаца адꙋнърїи къчи
пентрꙋ нꙋмеле лꙋи съ ꙟвредничиръ, асъ нечин
сти. Ши тоатъ зїѡа ꙟбесѣрекъ, ши пре мв
касъ нꙋ ꙟчета а ꙟвъцаре, ши абине вести пре
іс хс.

КАП. Ѕ.

Ши ꙟзилеле ачѣстѣ ꙟмꙋлциндꙋсе оученичїи, а
фъкꙋтꙋсаꙋ ръпциръ елинилор, къ
тръ евреи, къчи съ трече кꙋ ведѣре, ꙟ
трꙋ слꙋжба чѣ де тоате зилеле, въдꙋ
виле лорь. Ши кемѫндъ чеи, ві, в
мꙋлцимѣ оученичилор зисеръ, нꙋ е плъкꙋтъ нои
пъръсѫндъ кꙋвѫнтꙋл лꙋи дмнзъꙋ, аслꙋжи ла
мѣсе. Сокотици дерептъ ачѣѧ фрацилор, г
шапте ѡамени динтрꙋ вои, мъртꙋрисици фїинд
плини де дхꙋль сфнтъ, ши де ꙟцелепчюне, пре
карїи вом пꙋне престе трѣба ачаста. Іаръ д
нои ла рꙋгъчюне ши ла слꙋжба кꙋвѫнтꙋлꙋи вош
ꙟгъдꙋи. Ши плъкꙋ кꙋвѫнтꙋл ꙟнаинтѣ е
атот нородꙋ, ши алѣсеръ пре стефан бърбат плин де
крединцъ, ши де дхь сфнтъ, ши пре филип ши
пре прохор, ши пре никанор ши пре тимон, ши
пре пармена, ши пре никꙋлаꙋ немѣрникь антїѡ
хѣнь. Пре карїи аꙋ пꙋсь ꙟнаинтѣ апостоли ѕ
лор, ши рꙋгѫндꙋсе аꙋ пꙋс престе ей мѫниле.
Ши кꙋвѫнтꙋл лꙋи дмнзъꙋ крещѣ ши съ ꙟмꙋл з
цїѧ нꙋмърꙋл оученичилор ꙟ іерꙋсалим фоарте,
ши мꙋлтъ глоатъ ден преѡци аскꙋлта креди
цїи. Іаръ стефан плин де крединцъ ши де и
пꙋтѣре, фъчѣ минꙋни ши семне мари ꙟтрꙋ но
родь. Ши съ скꙋларъ ѡаре карїи динтрꙋ чѣ ѳ
ден адꙋнаре чеѧ чесъ зичѣ алевертинилор, ши
аи киринеилор, ши аи александрѣнилор, ши челор
дела киликїѧ ши асїѧ, чертѫндꙋсе кꙋ стефан.
Ши нꙋ путѣ съ стѣ ꙟпотрива ꙟцелепчюнїи, і
ши дхꙋлꙋи кърꙋѧ гръїѧ. Ꙟтꙋнчѣ аꙋ сꙋ аі

Biblia 1688, p. 835, col. 2

du-se oarecarele fariseu întru adunare pre nume Gamaliíl, învăţătoriu de lêge, cinstit la tot nărodul, poruncí afară curînd ceva apostolilor să să facă.

35. Şi zise cătră ei: „Bărbaţi israiltêni, luaţi-vă aminte voao de oamenii aceştia ce veţi să faceţi.

36. Pentru că mai nainte de acêste zile sculatu-s-au Thévdas zicînd a fi el oarecarele mare, lîngă carele s-au lipit număr de oameni ca vro 400, carele s-au omorît şi toţi cîţi asculta pre el s-au răsipit şi s-au făcut întru nemică.

37. După acesta s-au sculat Iúda, galiléul, în zilele scrisorii, şi despărţi norod mult denapoia lui; şi acela au pierit şi toţi cîţi asculta de el s-au răsipit.

38. Şi acum zic voao: Feriţi-vă de oamenii aceştia şi lăsaţi pre ei, căci, de va fi den oameni sfatul acesta au lucrul acesta, să va răsipi.

39. Iară de iaste de la Dumnezău, nu veţi putea să-l răsipiţi, ca nu cîndai şi vrăjmaşi lui Dumnezău să vă aflaţi."

40. Şi ascultară pre el; şi chemînd aproape pre apostoli bătîndu-i, porunciră să nu grăiască pre numele lui Isus, şi au slobozit pre ei.

41. Deci ei mergea bucurîndu-se despre faţa adunării, căci pentru numele lui să învredniciră a să necinsti.

42. Şi toată zioa în besêrecă şi pren casă nu înceta a învăţarea şi a binevesti pre Isus Hristos.

Cap 6

1. Şi în zilele acêstea, înmulţîndu-se ucenicii, făcutu-s-au răpştire elinilor cătră evrei, căci să trecea cu vedêrea întru slujba cea de toate zilele văduvile lor.

2. Şi chemînd cei 12 mulţimea ucenicilor, ziseră: „Nu e plăcut noi părăsind cuvîntul lui Dumnezău a sluji la mêse.

3. Socotiţi derept acêea, fraţilor, şapte oameni dentru voi mărturisiţi fiind, plini de Duhul Sfînt şi de înţelepciune, pre carii vom pune preste treaba aceasta.

4. Iară noi la rugăciune şi la slujba cuvîntului vom îngădui."

5. Şi plăcu cuvîntul înaintea a tot norodul şi alêseră pre Stéfan, bărbat plin de credinţă şi de Duh Sfînt şi pre Fílip şi pre Próhor şi pre Nicánor şi pre Tímon şi pre Parména şi pre Niculáu, nemêrnic antiohean.

6. Pre carii au pus înaintea apostolilor şi, rugîndu-se, au pus preste ei mînile.

7. Şi cuvîntul lui Dumnezău creştea şi să înmulţiia numărul ucenicilor în Ierusalím foarte şi multă gloată den preoţi asculta credinţii.

8. Iară Stéfan, plin de credinţă şi de putêre, făcea minuni şi sêmne mari întru norod.

9. Şi să sculară oarecarii dentru cei den adunare, ceia ce să zicea ai levertínilor şi ai cirinéilor şi ai alexandrênilor şi celor de la Cilíchia şi Ásiia, certîndu-se cu Stéfan.

10. Şi nu putea să stea împotriva înţelepciunii şi Duhului căruia grăiia.

11. Atuncea au su- //

Versiunea modernă

du-se în sinedriu un fariseu pe nume Gamaliel, un învăţător al legii preţuit de tot poporul, a poruncit să îi scoată puţin afară pe apostoli.

35. Şi le-a grăit: „Bărbaţi israeliţi, luaţi aminte la voi înşivă ce aveţi de gînd să faceţi cu aceşti oameni.

36. Căci mai înainte de aceste zile s-a ridicat Teudas spunînd că este cineva şi i s-au alăturat un număr de vreo patru sute de bărbaţi, dar, după ce a fost ucis, cei care i se supuneau s-au risipit şi nu s-a ales nimic de ei.

37. După aceasta s-a ridicat Iuda, galileanul, în zilele înscrierii, şi a răsculat mult popor în urma sa; dar acela a pierit şi toţi care îl urmau s-au împrăştiat.

38. Şi acum vă spun: Feriţi-vă de aceşti oameni şi lăsaţi-i, deoarece, dacă această hotărîre sau lucrare este de la oameni, va fi nimicită.

39. Iar dacă este de la Dumnezeu, nu veţi putea să o nimiciţi, ca nu cumva să vă aflaţi şi luptători împotriva lui Dumnezeu."

40. Şi, chemîndu-i pe apostoli, i-au bătut şi le-au poruncit să nu mai vorbească în numele lui Iisus.

41. Iar ei au plecat din faţa sinedriului, bucuroşi că s-au învrednicit să fie necinstiţi pentru numele lui.

42. Şi toată ziua în templu şi în casă nu conteneau a învăţa şi a binevesti pe Iisus Hristos.

Capitolul al 6-lea

1. În acele zile, crescînd numărul ucenicilor, s-a iscat murmur printre eleniști împotriva evreilor fiindcă văduvele lor erau trecute cu vederea la împărţirea zilnică de milostenie.

2. Şi apostolii, chemînd mulţimea ucenicilor, au spus: „Nu este potrivit ca noi, lăsînd deoparte cuvîntul lui Dumnezeu să slujim la mese.

3. Ci căutaţi şi alegeţi dintre voi, fraţilor, şapte bărbaţi cu o bună mărturie, plin de Duh şi de înţelepciune, pe care să-i rînduim pentru această slujbă.

4. Iar noi ne vom dărui numai rugăciunii şi slujirii cuvîntului."

5. Şi le-a plăcut cuvîntul întregii mulţimi şi au ales pe Ştefan, bărbat plin de credinţă şi de Duh Sfînt şi pe Filip, Prohor, Nicanor, Timon, Parmena şi pe Nicolae, prozelit din Antiohia.

6. Pe aceştia i-au adus înaintea apostolilor, care, rugîndu-se, şi-au pus mîinile peste ei.

7. Iar cuvîntul lui Dumnezeu creştea şi numărul ucenicilor se mărea mult în Ierusalim şi o mare mulţime de preoţi se supuneau credinţei.

8. Iar Ştefan, plin de har şi de putere, săvîrşea fapte minunate şi semne mari în popor.

9. Dar s-au ridicat unii din sinagoga numită a liberţilor, a cyrenaicilor şi a alexandrinilor, a celor din Cilicia şi din Asia şi se sfădeau cu Ştefan.

10. Şi nu se puteau împotrivi înţelepciunii şi Duhului cu care vorbea.

11. Atunci au mi-

пȣ́сь ѻ̂а́мени зикѫ́ндь, къ а̂м а̂ȣзи́т прѐ е̂́ль
грѣи́ндь гра́юри дехȣ́лъ спрѐ мо́уси ши̇ спрѐ дȣмнезъȣ.
ві ниезъȣ.　　Ши̇ а̂ȣ ѫ̂търъжі́ат прѐ норо́дь, ши̇
прѐ бътрѫ́ни ши̇ прѐ кърътȣра́ри, ши̇ стѫ́ндь а̂сȣ
прѣи ѫ̂л а̂пȣка́ръ прѐ е́ль, ши̇л а̂дȣ́серъ ла сфа́т.
гі Ши̇ пȣ́серъ мъртȣ́рїи минчено́асе зикѫ́ндь, ѻ̂мȣл
а̂че́ста нȣ̀ пъръсѣ́ще гра́юри кȣ̀ блесте́м а̂грѣи́
рѣ а̂сȣ́пра ло́кȣлȣи̇ че́лȣи̇ сфи́нть а̂че́стȣѧ ши̇
ді ле́џїи.　　Пентрȣ къ а̂м а̂ȣзи́т прѐ е́ль зикѫ́ндь,
къ ї́с назаринѣ́нȣл а̂че́ста ва сȣ́рпа ло́кȣл а̂че
ста, ши̇ ва скимба ѻ̂бичѣ́иле, ка́реле а̂ȣ дат ноа́ѡ
еі мо́уси.　　Ши̇ къȣтѫ́ндь ла е́ль тоци че́ѧ че
шъдѣ ѫ̂ а̂дȣна́ре възȣ́ръ фа́ца лȣ́и ка ѻ̂фа́цъ
де ѫ̂џерь.

КАП. З.

а Ши̇ зи́се а̂рхере́ȣл ѻ̂а́ре а̂чѣстѣ а̂ша̀ сѫнт?
в Иаръ е́ль зи́се, бърба́ци фра́ци ши̇ пъри́нци
а̂скȣлта́ци, дȣмнезъȣл мъри́рїи, а̂ръта́
тȣсаȣ ла пъри́нтеле но́стрȣ а̂враа́мь,
фїи́ндь ѫ̂ мижлокȣль рѫȣрилорь, май
наи́нте пъни́ а̂лъкȣ́и е́ль ѫ̂ харра́нь.
г Ши̇ зи́се къ́тръ е́ль е̂шь де́н пъмѫ́нтȣл тъȣ
д ши̇ де́н рȣде́нїѧ та̀.　　Ши̇ вино ла пъмѫ́н
тȣл ка́реле ѻ̂ю а̂ръта, а̂тȣ́нчи е̂ши́ндь де́н пъ
мѫ́нтȣл халде́нилорь а̂ȣ лъкȣ́ить ѫ̂ харра́нь,
ши̇ де а̂коло̀, дȣ́пъ чѐ а̂ȣ мȣри́ть та́тъл лȣи̇
лаȣ мȣта́т пре е̂́ль ла пъмѫ́нтȣл а̂че́ста, ла
е ка́реле вой лъкȣ́ици а̂кȣ́мь.　　Ши̇ наȣ дать
лȣи̇ моще́ни́ре ѫ̂трȣ е̂́ль ничи пась де пичо́рь,
ши̇ а̂ȣ фъгъдȣи́ть лȣи̇ съй дѣ, спре цинѣ́ре
пре е̂́ль, ши̇ семинцїей лȣи̇ дȣ́пъ е̂́ль, не фїи́ндь
ѕ ла е̂́ль фїю.　　Ши̇ грѣи̇ а̂ша дȣмнезъȣ, къ ва
фи̇ сѣмѫ́нца лȣи̇ немѣ́рникъ, ѫ̂ пъмѫ́нть стре
и́нь, ши̇ ѡ̂ворь роби̇ пре ѧ̀, ши̇ ѻ̂во́р кинȣи̇ а̂ни
з патрȣ сȣ́те.　　Ши̇ ли́мба ла ка́ре вор слȣжи̇,
жȣдека́ѡвою е̂ȣ зи́се дȣмнезъȣ, ши̇ дȣ́пъ а̂чѣ
стѣ е̂ши́ворь, ши̇ вор слȣжи̇ мїе ѫ̂ ло́кȣль а̂че́
и ста.　　Ши̇ дѣде лȣи̇ фъгъдȣи́нцъ де ѡ̂
брезанїе, ши̇ а̂ша а̂ȣ нъскȣ́т ши̇ ї̂саа́къ ши̇ лаȣ
ѻ̂брезȣи́ть пре е̂́ль ѫ̂ а̂ѡ́пта зи̇, ши̇ ї̂саа́кь пре
ї̂а́коѡвь, ши̇ ї̂а́коѡвь пре че́и дои спрѣзѣче па́три
ѳ а́рши.　　Ши̇ патрїа́ршїи рѣвни́ндь пре ї̂ѡ́сиф,
ѫ̂ль вѫндȣ́ръ ла е̂гу́петь, ши̇ е̂ра дȣмнезъȣ кȣ
і е̂́ль.　　Ши̇ ско́асе пре е̂́ль де́нтрȣ тоа́те скѫр
беле лȣи̇, ши̇ дѣде лȣи̇ да́рь ши̇ ѫ̂целепчю́не,
ѫ̂наи́нтѣ лȣи̇ фараѡ́нь ѫ̂пъра́тȣл е̂гу́пе́тȣлȣи̇,
ши̇л пȣ́се пре е́ль повъцȣи́торю пресе́те е̂гу́петь
аі ши̇ престе тоа́тъ ка́са лȣи̇.　　Ши̇ вени̇ фоа
мете престе то́ть пъмѫ́нтȣль е̂гу́петȣлȣи̇,
ши̇ ѫ̂ ханаа́нь, ши̇ нека́зь ма́ре ши̇ нȣ̀ а̂фла̀ де
ві мѫнка́ть пъри́нцїи но́щри.　　Ши̇ а̂ȣзѫ́ндь ї̂а́
коѡвь къ сѫ́нть бȣка́те ѫ̂ е̂гу́петь, а̂ȣ тримис
гі пре пъри́нцїи но́щри де́н тѫ́ю.　　Ши̇ ѫ̂ а̂л до́
илѣ саȣ а̂ръта́ть ї̂ѡ́сифь фра́цилорь лȣи̇, ши̇
а̂ръта́ть саȣ фъкȣ́т нѣ́мȣл лȣи̇ ї̂ѡ́сифь, лȣи̇
ді фараѡ́нь.　　Ши̇ тримици́ндь ї̂ѡ́сифь а̂ȣ кема́т
пре та́тъсъȣ ї̂а́ков, ши̇ тоа́тъ рȣде́нїѧ лȣи̇,
еі кȣ сȣфлѣте, ѻ̂е.　　Ши̇ погорѫ̀ ї̂а́коѡвь ла е̂гу́
пет, ши̇ мȣри̇ е̂́ль ши̇ пъри́нцїи но́щри.

Biblia 1688, p. 836, col. 1

pus oamenii zicînd că: „Am auzit pre el grăind graiuri de hulă spre Móisi şi spre Dumnezău."

12. Şi au întărîtat pre norod şi pre bătrîni şi pre cărturari şi, stînd asupră-i, îl apucară pre el şi-l aduseră la sfat.

13. Şi puseră mărturii mincenoase zicînd: „Omul acesta nu părăsêşte graiuri cu blestem a grăirea asupra locului celui sfînt acestuia şi Legii.

14. Pentru că am auzit pre el zicînd că Isus Nazarineanul acesta va surpa locul acesta şi va schimba obicêile carele au dat noao Móisi."

15. Şi căutînd la el toţi ceia ce şădea în adunare, văzură faţa lui ca o faţă de înger.

Cap 7

1. Şi zise arhereul: „Oare acêstea aşa sînt?"

2. Iară el zise: „Bărbaţi fraţi şi părinţi, ascultaţi! Dumnezăul măririi arătatu-s-au la părintele nostru Avraám, fiind în Mijlocul Rîurilor, mai nainte pînă a lăcui el în Harrán.

3. Şi zise către el: «Ieşi den pămîntul tău şi den rudeniia ta!

4. Şi vino la pămîntul carele-ţi voiu arăta!» Atunci, ieşind den pămîntul haldeilor au lăcuit în Harrán şi de acoló, după ce au murit tatăl lui, l-au mutat pre el la pămîntul acesta, la carele voi lăcuiţi acum.

5. Şi n-au dat lui moştenire întru el nici pas de picior şi au făgăduit lui să-i dea, spre ţinêre pre el, şi seminţiei lui după el, nefiind la el fiiu.

6. Şi grăi aşa Dumnezău că: «Va fi sămînţa lui nemêrnică în pămînt strein şi o vor robi pre ea şi o vor chinui ani patru sute,

7. Şi limba la care vor sluji judeca-o-voiu eu, zise Dumnezău, şi după acêstea ieşi-vor şi vor sluji mie în locul acesta.»

8. Şi dêde lui[6] făgăduinţă de obrezanie şi aşa au născut şi Isaác şi l-au obrezuit pre el în a opta zi; şi Isaác pre Iácov şi Iácov pre cei doisprăzêce patriarşi.

9. Şi patriarşii, rîvnind pre Iósif, îl vîndură la Eghípet, şi era Dumnezău cu el.

10. Şi scoase pre el dentru toate scîrbele lui şi dêde lui dar şi înţelepciune înaintea lui Faraon, împăratul Eghípetului, şi-l puse pre el povăţuitoriu preste Eghípet şi preste toată casa lui.

11. Şi veni foamete preste tot pămîntul Eghípetului şi în Hanaán şi necaz mare. Şi nu afla de mîncat părinţii noştri.

12. Şi auzind Iácov[7] că sînt bucate în Eghípet au trimis pre părinţii noştri dentîiu.

13. Şi, în al doilea, s-au arătat Iósif fraţilor lui şi arătat s-au făcut neamul lui Iósif lui Faraon.

14. Şi trimiţînd Iósif, au chemat pre tată-său Iácov, şi toată rudeniia lui cu suflete 75.

15. Şi pogorî Iácov la Eghípet şi muri el şi părinţii noştri. /

Versiunea modernă

tuit nişte bărbaţi ca să spună că: „L-am auzit vorbind cuvinte de hulă împotriva lui Moise şi a lui Dumnezeu."

12. Şi au întărîtat poporul, pe bătrîni şi pe cărturari, au năvălit asupra lui şi l-au dus în sinedriu.

13. Iar ei au aşezat înainte martori mincinoşi care spuneau: „Acest om nu încetează să grăiască vorbe împotriva acestui loc sfînt şi a Legii.

14. Căci într-adevăr l-am auzit spunînd că acest Iisus din Nazaret va dărîma acest loc şi va schimba obiceiurile pe care ni le-a dat Moise."

15. Iar toţi cei care şedeau în sinedriu au văzut faţa lui ca o faţă de înger.

Capitolul al 7-lea

1. Iar arhiereul a spus: „Oare aşa stau lucrurile?"

2. Iar Ştefan a grăit: „Bărbaţi fraţi, ascultaţi! Dumnezeul slavei s-a arătat părintelui nostru Avraam pe cînd se afla în Mesopotamia, mai înainte de a locui în Haran.

3. Şi i-a zis: «Ieşi din pămîntul tău şi din rudenia ta!

4. Şi vino în pămîntul pe care ţi-l voi arăta!» Atunci, ieşind din pămîntul caldeilor a locuit în Haran. Şi de acolo, după moartea tatălui său, s-a mutat în pămîntul acesta pe care îl locuiţi voi acum.

5. Şi nu i-a dat moştenire nici cît să păşească cu piciorul, ci i-a vestit că i-l va da în stăpînire lui şi seminţiei lui de după el, deşi el nu avea nici un copil.

6. Iar Dumnezeu i-a grăit astfel: «Seminţia ta va fi pribeagă într-o ţară străină, va fi roabă şi va fi chinuită patru sute de ani,

7. Însă pe poporul căruia îi vor fi robi eu îl voi judeca, a spus Domnul, şi după acestea vor ieşi şi îmi vor sluji în locul acesta.»

8. Apoi i-a dat legămîntul tăierii împrejur; şi astfel, l-a născut pe Isaac şi l-a tăiat împrejur a opta zi; Isac l-a născut şi l-a tăiat împrejur pe Iacob, iar Iacob pe cei doisprezece patriarhi.

9. Dar patriarhii, fiind invidioşi pe Iosif, l-au vîndut în Egipt, însă Dumnezeu era cu el.

10. Şi l-a scos din toate necazurile sale şi i-a dat har şi înţelepciune înaintea lui Faraon, împăratul Egiptului, care l-a aşezat dregător peste Egipt şi peste toată casa lui.

11. Dar a venit foamete peste întreg Egiptul şi Cananul odată cu mare necaz, iar părinţii noştri nu găseau hrană.

12. Şi cînd a auzit Iacob că sînt grîne în Egipt a trimis prima oară, pe părinţii noştri.

13. Iar, a doua oară, Iosif a fost recunoscut de către fraţii săi şi neamul lui Iosif s-a făcut cunoscut lui Faraon.

14. Şi Iosif a trimis să-l cheme pe Iacob, părintele său şi întreagă familia lui, şaptezeci şi cinci de suflete.

15. Iar Iacob a coborît în Egipt şi a murit el şi părinţii noştri.

фа́пте ле.

Шн̀ сах̀ мѫта́ ла снхе́м, шн̀ сах̀ пѫсь ѫгроа́па ѕг
ка́рѣ ах̀ кѫмпъра́т авраа́мь, кѫ пре́ць де а̑рцнть
дела фнїи лѫи е̑морь а̑л лѫи снхе́мь. Шн̀ кѫ̀ ѕг
съ а̑пропїа̀ вре́мѣ фъгъдѫи́нцїи, къ́рїа ах̀ жѫ
ра́ть дмнезъ̀ѫ лѫи авраа́мь, кресх̀ норо́дѫл шн̀
съ ѫмѫ́лци ѫе̑гѫпе́ль. Пънѣ оу́нде сах̀ скѫ ѝг
ла́ть а̑ла́ть ѫпъра́ть, ка́реле нѫ̀ шїа̀ пре їсо́си.
А̑че́ста мещерша́гѫи́нд҃ь нѣмѫл̀ но́стрѫ, ах̀ ки ѕг
нѫи́нть пре пърнн̑цїи но́щри, ка съ фа́кѣ лепъда́
прѫи́чїи ло́рь ка съ нѫ̀сть ѫвїе. Ѧтрѫ ка́ре ѯ
вре́ме съ нъскѫ̀ мо́усн, шн̀ е̑ра нскѫсни́т лѫи дѫ
незъ̀ѫ, ка́ре съ хрънн̀ лѫни тре́н, ѫкаса́тьжѣ
несъ̀ѫ. Шн̀ лепъдж́нд҃ѫсе е̑ль ѫль лѫсо̀ фа́та ѯа
лѫи фарасо́нь, шнл̀ кресх̀ пре е̑ль е̑нш̑ фечорь.
Шн̀ съ ѫвъцъ̀ мо́усн кѫ то́ать ѫцелепчю́нѣ, ѯв
е̑гѫпте́нилорь, шн̀ е̑ра та́ре ѫкѫвнн̑тте шн̀ ѫ
фа́пте. Шн̀ дѣка съ плинїа̀ лѫи, м҃, де ѯг
а̑нн, съ пѫсе ѫ̑нгма лѫи сѣсокотѣскъ пре фра́
цїи лѫи пре фнїи лѫи їсраи́ль. Шн̀ въ҃ж́нд҃ь ѯд
пре со́а́ре ка́реле а҃вж́нд҃ь стржмъ̑тъта́те, нѕъж
дн шн̀ фъкъ̀ нѕъж́нд҃ъ че́лѫи че съ сѫпѫнѣ
оу́чнгж́нд҃ь пре е̑гѫпте́нь. Шн̀ гжд҃їа̀ сѣсъ ѯе
фїе причепѫ́ть фра́цїй лѫй, къ дмнзъ̀ѫ пре́н жж́
на лѫй дъ лсо́рь мжнѫи́ре, ѫ̑рѣ е̑й на́ѫ ѫцелее́.
Шн̀ а҃до́асоѕи съ а̑рѣтъ̀ ла е̑й въ҃тж́нд҃ѫсъ, шн̀ ѯѕ
ѫдемнѣ̀ пре е̑й спре́ па́че зникж́нд҃ь, въ҃рба́ци
фра́ци сж́нтеци во́й, пе́нтрѫ кѣчи фа́чеци е҃ржм
въта́те оу́нѫль а҃ла́тѫа ! Ѫ̑рѣ че́ла че фъ
чѣ стржмъ̑тъта́те а̑про́апелѫи, ѫ̑ль гонн̀ пре е̑ль
зникд҃ь, чи́нетѣ̀ѫ пѫсь вирѫнто́рю шн̀ жѫдекѣто́р ѯю
пре́сте но́и? А҃ѫ ве́йтѫ съмѣ̀ со́мори прекѫ́м ѯн
а̑и со́моржть е̑ри пре е̑гѫпте́нѫ? Шн̀ фѫцн̀ ѯд
мо́усн кѫкѫвж́нтѫль а̑че́ста, шн̀ съ фъкѫ̀ не
мѣ̑рннкь, ѫпъмж́нтѫль мадїа́мѫлѫи, оу́нде ах̀
нъскѫ́ть, б҃, фїй. Шн̀ ѫплж́нд҃ѫсъ а̑нн, м҃, л
съ а̑рѣтъ̀ лѫй ѫпѫстїюль мѫ̑нтелѫи синаїй,
ѫ̑цервл̀ дмнлѫй, ѫпа́ра фо́кѫлѫи рѫгѫлѫи.
Ѫ̑рѣ мо́усн въ҃ж́нд҃ь са́ѫ мннѫна́ть декедѣ́ре,
шн̀ а̑пропїи́нд҃ѫсъ е̑ль съ̀ а̑мн́нте, съфъкѫ̀ гла́
ѣѫль дмнѫлѫи кѣтрѣ е̑ль. Ѣ̑ѫ дмнзъ̀ѫль пъ
рнн̑цилорь тѣ́н, дмнзъ̀ѫль лѫй а҃враа́мь шн̀ дмне
зъ̀ѫль лѫй їса́ак, шн̀ дмнзъ̀ѫль лѫй їа́ковь, шн̀
ѫфрнкошн́нд҃ѫсъ мо́усн, нѫкѫтеза съсокѣ́ск.
Шн̀ зи́се лѫй дмнѫль дезлѣгъ ѫкъ̀лцъмн́нтъ ѯѧ
пнчоа́релорь та́ле, пе́нтрѫ кълокѫль ѫтрѫ ка́реле
ста́н, пъмж́нть ефѣ̑ть ж̑сте. Въ҃къ҃ж́д҃ѫ ѯѫ
а̑мь въ҃зѫть кинѫи́рѣ норо́дѫлѫи мїе́й, че́лѫи дей
е̑гѫ́петь, шн̀ сѫспи́нѫль лсо́рь а̑мь а҃ѫзи́нть, шн̀
ма́м̑ погоржть съи ско́цѫ пре е̑й, шн̀ а҃кѫмь вино
сътѐ трими́цѫ ла е̑гѫпе́ть. Пре а̑че́сть ѯе
мо́усн прека́реле ла́ѫ тъгъдѫи́нть зникж́нд҃ь, чи́не
тѣ̀ѫ пѫсь вирѫнто́рю шн̀ жѫдекѣто́рю? пре а̑че́
ста дмнзъ̀ѫ вирѫнто́рю, шн̀ мжнѫнто́рю а҃ѫ
тримн́сь, пре́н мжна ѫ̑цервлѫи че́лѫи че са́ѫ а̑рѣ
та́т лѫй ла рѫгь. А̑че́ста а҃ѫскось пре е̑й ѯѕ
фъкж́нд҃ь минѫни, шн̀ сѣмне ѫпъмж́нтѫль
е̑гѫпетѫлѫи, шн̀ ла ма́рѣ ро́шїе шн̀ ѫпѫстїю
а̑нн, м҃. А̑че́ста ѐ мо́усн че́ла че а҃ѫ зи́с фїи ѯз
лсо́рь лѫй їсраи́ль, пр҃ро́кь ва рѣдика́ во́лсо дмнѫл
дм҃

Biblia 1688, p. 836, col. 2

16. Şi s-au mutat la Sihém şi s-au pus în groapa carea au cumpărat Avraám, cu preţ de argint, de la fiii lui Emór al lui Sihém.

17. Şi cum să apropiia vrêmea făgăduinţii, căriia au jurat Dumnezău lui Avraám, crescu norodul şi să înmulţi în Eghípet.

18. Pînă unde s-au sculat alt împărat, carele nu ştiia de Iósif.

19. Acesta, meşterşuguind neamul nostru, au chinuit pre părinţii noştri, ca să facă lepădaţi pruncii lor ca să nu să învie.

20. Întru care vrême să născu Móisi şi era iscusit lui Dumnezău; care să hrăni luni trei în casa tătîne-său.

21. Şi, lepădîndu-se el, îl luo fata lui Faraon, şi-l crescu pre el eişi fecior.

22. Şi să învăţă Móisi cu toată înţelepciunea eghiptênilor şi era tare în cuvinte şi în fapte.

23. Şi deaca să pliniia lui 40 de ani, să puse în inema lui să socotească pre fraţii lui, pre fiii lui Israíl.

24. Şi văzînd pre oarecarele avînd strîmbătate, izbîndi şi făcu izbîndă celui ce să supunea, ucigînd pre eghiptêni.

25. Şi gîndiia să să fie priceput fraţii lui că Dumnezău pren mîna lui dă lor mîntuire, iară ei n-au înţeles.

26. Şi a doao zi să arătă la ei bătîndu-să şi îndemnă pre ei spre pace zicînd: «Bărbaţi, fraţi sînteţi voi. Pentru căci faceţi strîmbătate unul altuia?»

27. Iară cela ce făcea strîmbătate aproapelui îl goni pre el, zicînd: «Cine te-au pus biruitoriu şi judecătoriu preste noi?

28. Au vei tu să mă omori precum ai omorît ieri pre eghipteanu?»

29. Şi fugi Móisi cu cuvîntul acesta, şi să făcu nemêrnic în pămîntul Madiámului, unde au născut 2 fii.

30. Şi împlinindu-să ani 40, să arătă lui în pustiiul Muntelui Sináii, îngerul Domnului, în para focului rugului.

31. Iară Móisi, văzînd, s-au minunat de vedêre, şi apropiindu-să el să ia aminte, să făcu glasul Domnului cătră el:

32. «Eu — Dumnezăul părinţilor tăi, Dumnezăul lui Avraám şi Dumnezăul lui Isáac şi Dumnezăul lui Iácov.» Şi înfricoşîndu-să Móisi, nu cuteza să socotească.

33. Şi zise lui Domnul: «Dezleagă încălţămintea picioarelor tale pentru că locul întru carele stai pămînt sfînt iaste.

34. Văzînd am văzut chinuirea norodului mieu celui den Eghípet şi suspinul lor am auzit şi m-am pogorît să-i scoţu pre ei; şi acum, vino să te trimiţu la Eghípet.»

35. Pre acest Móisi pre carele l-au tăgăduit zicînd: «Cine te-au pus biruitoriu şi judecătoriu?» Pre acesta Dumnezău biruitoriu şi mîntuitoriu au trimis, pren mîna îngerului celui ce s-au arătat lui la rug.

36. Acesta au scos pre ei, făcînd minuni şi sêmne în pămîntul Eghípetului şi la Marea Roşie şi în pustiiu, ani 40.

37. Acesta e Móisi, cela ce au zis fiilor lui Israíl: «Proroc va rădica voao Domnul //

Versiunea modernă

16. Şi au fost strămutaţi în Sihem în mormîntul pe care Avraam l-a cumpărat, cu preţ de argint, de la fiii lui Emor în Sihem.

17. Şi în măsura în care se apropia vremea făgăduinţei, pe care o făcuse Dumnezeu lui Avraam, a crescut poporul şi a umplut Egiptul.

18. Pînă cînd s-a ridicat un alt împărat, care nu îl cunoştea pe Iosif.

19. Acesta, luînd neamul nostru în stăpînire prin vicleşug, l-a chinuit astfel ca să îşi lepede pruncii şi să nu îi ţină în viaţă.

20. În acea vreme s-a născut Moise, care era frumos înaintea Domnului; el a fost hrănit trei luni în casa tatălui său.

21. Dar, după ce a fost lepădat, l-a luat fiica lui Faraon şi l-a crescut ca pe fiul ei.

22. Şi a fost învăţat Moise în toată înţelepciunea egiptenilor şi era puternic în cuvinte şi în faptele sale.

23. Iar cînd a împlinit vîrsta de patruzeci de ani, i-a ajuns la inimă dorinţa să îi cerceteze pe fraţii săi, pe fiii lui Israel.

24. Şi văzînd pe unul dintre ei nedreptăţit, i-a venit în ajutor şi l-a răzbunat pe cel asuprit, ucigîndu-l pe egiptean.

25. Ci socotea că fraţii lui vor înţelege că Dumnezeu le dăruieşte izbăvire prin mîna sa, însă ei nu au priceput.

26. A doua zi, văzînd pe unii bătîndu-se, i-a îndemnat la pace, grăind: «Bărbaţilor, sînteţi fraţi. Pentru ce vă faceţi nedreptate unii altora?»

27. Iar cel care îl nedreptăţea pe aproapele i-a spus: «Cine te-a rînduit pe tine stăpîn şi judecător peste noi?

28. Nu cumva vrei să mă ucizi precum l-ai omorît ieri pe egiptean?»

29. Şi la auzul acestei vorbe, Moise a fugit în pămîntul Madian şi a fost străin acolo, unde a născut doi fii.

30. Şi, cînd s-au împlinit patruzeci de ani, i s-a arătat în pustiul Muntelui Sinai un înger, în văpaia de foc a unui rug.

31. Iar Moise, cînd a văzut vedenia, s-a minunat şi apropiindu-se ca să vadă mai bine, a fost glasul Domnului către el:

32. «Eu sînt Dumnezeul părinţilor tăi, Dumnezeul lui Avraam şi al lui Isaac şi al lui Iacob.» Iar Moise, tremurînd, nu cuteza să privească.

33. Şi Domnul i-a spus: «Dezleagă cureaua încălţămintei tale, pentru că locul pe care stai este pămînt sfînt.

34. Privind, am văzut suferinţa poporului meu în Egipt, am auzit geamătul lui şi m-am coborît să îl izbăvesc; şi acum, vino să te trimit în Egipt.»

35. Pe acest Moise pe care l-au tăgăduit zicînd: «Cine te-a rînduit stăpîn şi judecător?» Dumnezeu pe acesta l-a trimis stăpîn şi răscumpărător prin mîna îngerului care i s-a arătat la rug.

36. Acesta i-a scos, săvîrşind fapte minunate şi semne în pămîntul Egiptului la Marea Roşie şi în pustiu, vreme de patruzeci de ani.

37. Acesta este Moise, care a grăit fiilor lui Israel: «Proroc asemenea mie vă va ridica Domnul

апостолилор.

дмнзъꙋлꙋ востру дени фраціи вошри, камине,
лн де ель съ аскꙋлтаци. Ачела ѫсте чель че са
фъкꙋть ѫтру адꙋнаре, ѫпꙋстію, кꙋ ѫџерꙋль
каре гръіѫ лꙋи ѫмꙋнтеле синаій, ши кꙋ пъри
ціи ноштри кареле аꙋ пріимить кꙋвинте віи съдѣ
лѳ ноаѡ. Ла кареле наꙋврꙋть съ съ факъ аскꙋл
тътори, пъринціи ноштри че лепъдаръ ши съ ѫ
тоарсеръ кꙋ инимиле лоръ ѫ егѵпеть.
м Зикѫндь лꙋи аарону фъ ноаѡ дмнзъи, каріи
вор мѣрџе ѫнаинтѣ ноастрѣ, пентру кѣ мѡѵси
ачеста кареле аꙋ скось пре ной дин пъмѫнтꙋль
егѵпетꙋлꙋи, нꙋщимь чеса фъкꙋть лꙋи.
ма Ши аꙋ фъкꙋть вицель ѫзилеле ачѣлѧ, ши аꙋ
дать жѫртвъ идолꙋлꙋи, ши съ веселіѧ ѫтрꙋ
мв лꙋкрꙋриле мѫнилорь лоръ. Ши ѫтоарсе дꙋм
незъꙋ, ши дѣде пре ей асълꙋжи оштіи черюлꙋи ѫ
чекипь е скрись, ѫкартѣ пррочилорь, аꙋ жꙋнгери
ши жѫртве аци адꙋсь міе ани, м, ѫпꙋстіи ка
мг са лꙋи ісраиль. Ши аци лꙋать кортꙋль лꙋ
молохь, ши стѣоа дмнзълꙋи востру ремфань,
типосꙋриле каре аци фъкꙋт авъ ѫкина лоръ,
ши вою мꙋта пре вой де чиндѣ де вавилонь.
мд Кортꙋль мъртꙋрієй ера ѫтру пъринціи ноштри,
ѫпꙋстію, дꙋпъ кꙋм аꙋ ржндꙋит, чела че гръѧ
лꙋи мѡѵси, съ фак пре ель, дꙋпъ пилда карѣ
ме аꙋ фость възꙋт. Пре каре лаꙋ ши адꙋсь
пріиминдꙋл, пъринціи ноштри кꙋ інсꙋсь ѫтрꙋ
цинѣрѣ лимбилор, каре аꙋ скось дмнзъꙋ деспре
фаца пъринцилор ноштри пънъ ѫзилеле лꙋи двдь.
мѕ Кареле афлъ хар ѫнаинтѣ лꙋи дмнзъꙋ, ши
черши съ афле лъкаш дмнзъꙋлꙋи лꙋи іаковъ.
мз Ши соломон зиди лꙋи касъ. Іаръ нꙋ лъ
мн кꙋѧще чел ѫнълцат ѫбесѣречи фъкꙋте де мѫ
мѳ нъ, дꙋпъ кꙋм пророкꙋл зиче. Черюл міе
скаꙋн, іаръ пъмѫнтꙋл разим пичоарелор мѣле,
каре касъ веци зиди міе, зиче дмнꙋл, аꙋ каре
н е локꙋл одихнііи мѣле. Аꙋ нꙋ мѫна мѣ
на аꙋ фъкꙋт ачѣстѣ тоате. Несимнничи ла
чербиче, ши не обрезꙋнци кꙋ инима, ши кꙋ оꙋре
киле, вой пꙋрꙋрѣ дхꙋлꙋи сфнть стаци ѫпотри
нв въ, пре кꙋм пъринціи вошри ши вой. Пре
кареле дин пророчи наꙋ гонит, пъринціи вошри,
ши аꙋ оморѫт пре чеѧ че маинаинте аꙋ вестит,
пентрꙋ венирѣ челꙋи дирепт къръꙋѧ акꙋмь вой
вѫнзътори ши оꙋчигътори ваци фъкꙋть.
нг Каріи аци лꙋат лѣџѣ, ѫрѫндꙋѧле де ѫџери,
нд ши нац пъзит. Ши аѫзѫндь ачѣстѣ ржи
жѫѧ кꙋ инимиле лор, ши скѫршніѧ кꙋ динціи
не асꙋпра лꙋи. Ши фіиндь плин де дхꙋль сфнт,
къꙋтѫндь ла чери възꙋ мърирѣ лꙋи дмнзъꙋ,
ши пре іс стѫндь дѣ дирѣпта лꙋи дмнзъꙋ.
нѕ Ши зисе іатъ въ черюриле дешкисе, ши пре фіюл
омꙋлꙋи стѫндь дѣ дирѣпта лꙋи дмнзъꙋ.
нз Ши стригѫндь кꙋ глас маре, астꙋпаръ оꙋреки
ле лор, ши съ порниръ кꙋ тоци де одатъ асꙋ
нн пра лꙋи. Ши скоцѫндꙋл афаръ дин четате
ѫл оꙋчидѣ кꙋ пієтри, ши мъртꙋріиле аꙋ пꙋсь
хаинеле лор лѫнгъ пичоареле оꙋнꙋи тинерел чел
нѳ кіема савлꙋ. Ши оꙋчидѣ кꙋ пієтри пре сте

Biblia 1688, p. 837, col. 1

Dumnezăul vostru den fraţii voştri, ca mine. De el să ascultaţi!»

38. Acela iaste cel ce s-au făcut întru adunare, în pustiiu, cu îngerul care grăiia lui în Muntele Sináii şi cu părinţii noştri, carele au priimit cuvinte vii să dea noao.

39. La carele n-au vrut să să facă ascultători părinţii noştri, ce lepădară şi să întoarsără cu inimile lor în Eghípet,

40. Zicînd lui Aarón: «Fă noao dumnezăi carii vor mêrge înaintea noastră, pentru că Móisi acesta, carele au scos pre noi den pământul Eghípetului, nu ştim ce i s-au făcut lui.»

41. Şi au făcut viţel în zilele acêlea şi au dat jîrtvă idolului şi să veseliia întru lucrurile mînilor lor.

42. Şi întoarse Dumnezău şi dêde pre ei a sluji oştii ceriului în ce chip e scris în cartea prorocilor: «Au jungheri şi jîrtve aţi adus mie ani 40 în pustiiu, casa lui Israíl?

43. Şi aţi luat cortul lui Molóh şi steaoa dumnezăului vostru, Remfán, típosurile care aţi făcut a vă închina lor! Şi voi muta pre voi decindea de Vavilón.»

44. Cortul mărturiei era întru părinţii noştri în pustiiu, după cum au rînduit cela ce grăia lui Móisi să facă pre el, după pilda carea au fost văzut.

45. Pre care l-au şi adus, priimindu-l, părinţii noştri cu Iisús întru ţinêrea limbilor, care au scos Dumnezău despre faţa părinţilor noştri pînă în zilele lui David.

46. Carele aflắ har înaintea lui Dumnezău şi cerşu să afle lăcaş Dumnezăului lui Iácov.

47. Şi Solomón zidi lui casă.

48. Iară nu lăcuiêşte Cel Înălţat în besêreci făcute de mînă, după cum prorocul zice:

49. «Ceriul mie scaun, iară pământul razim picioarelor mêle. Care casă veţi zidi mie, zice Domnul, au care e locul odihnii mêle?

50. Au nu mîna mea au făcut acêstea toate?»

51. Nesilnici la cerbice şi neobrezuiţi cu inima şi cu urechile, voi pururea Duhului Sfînt staţi împotrivă; precum părinţii voştri şi voi!

52. Pre carele den proroci n-au gonit părinţii voştri? Şi au omorît pre ceia ce mai nainte au vestit, pentru venirea celui direpţ, căruia acum voi vînzători şi ucigători v-aţi făcut.

53. Carii aţi luat lêgea în rînduiêle de îngeri şi n-aţi păzit!"

54. Şi auzind acêstea, rînjîia cu inimile lor şi scîrşniia cu dinţii asupra lui.

55. Şi fiind plin de Duhul Sfînt, căutînd la ceriu, văzu mărirea lui Dumnezău şi pre Isus stînd de-a direapta lui Dumnezău.

56. Şi zise: „Iată, văz ceriurile deşchise şi pre Fiiul Omului stînd de-a direapta lui Dumnezău!"

57. Şi, strigînd cu glas mare, astupară urechile lor şi să porniră cu toţi deodată asupra lui.

58. Şi scoţîndu-l afară den cetate, îl ucidea cu pietri şi mărturiile au pus hainele lor lîngă picioarele unui tinerel ce-l chema Sávlu.

59. Şi ucidea cu pietri pre Sté- /

Versiunea modernă

dintre fraţii voştri. De acesta să ascultaţi!»

38. Acesta este acela care a fost în adunare, în pustiu, împreună cu părinţii noştri şi cu îngerul care i-a grăit pe Muntele Sinai, care i-a dăruit cuvinte dătătoare de viaţă.

39. Pe acesta părinţii noştri nu au vrut să îl asculte, ci l-au nesocotit şi şi-au întors inimile către Egipt,

40. Spunînd lui Aaron: «Fă-ne dumnezei care să meargă înaintea noastră, căci cu Moise acesta care ne-a scos din Egipt nu ştim ce s-a întîmplat.»

41. Iar ei au făcut un viţel în acele zile, i-au înălţat jertfă idolului şi se bucurau de lucrul mîinilor lor.

42. Iar Dumnezeu s-a întors de la ei şi i-a dat să slujească oştirii cerului, precum este scris în cartea prorocilor: «Mi-aţi adus voi, casa lui Israel, patruzeci de ani în pustiu vite înjunghiate şi jertfe?

43. Şi aţi înălţat cortul lui Moloh şi steaua Dumnezeului vostru, Remfan, închipuirile pe care le-aţi facut că să vă închinaţi lor! Însă dincolo de Babilon vă voi strămuta.»

44. Părinţii noştri aveau în pustiu cortul mărturiei, aşa cum îi poruncise cel care i-a spus lui Moise: «Să îl faci după chipul pe care l-ai văzut.»

45. Pe care l-au moştenit şi l-au adus părinţii noştri, sub Iosua, în pământul stăpînit de popoarele pe care Dumnezeu le-a izgonit din faţa părinţilor noştri pînă în zilele lui David.

46. Care a aflat har înaintea lui Dumnezeu şi a cerut să găsească loc de sălăşluire pentru casa Dumnezeului lui Iacob.

47. Dar Solomon i-a zidit lui casă.

48. Însă Cel Preaînalt nu locuieşte în case zidite de mîini omeneşti, precum spune prorocul:

49. «Cerul este tronul meu, iar pământul aşternut al picioarelor mele. Ce fel de casă îmi veţi zidi, spune Domnul, sau ce loc de odihnă pentru mine?

50. Oare nu mîna mea a făcut toate acestea?»

51. Încăpăţînaţi şi netăiaţi împrejur la inimă şi la urechi, voi întotdeauna staţi împotrivă Duhului Sfînt; ca părinţii voştri aşa şi voi!

52. Pe care dintre proroci nu l-au prigonit părinţii voştri? Ei care i-au ucis pe cei ce vesteau dinainte venirea celui drept, pe care acum l-aţi vîndut şi l-aţi omorît.

53. Voi care aţi primit legea dată prin îngeri şi nu aţi păzit-o!"

54. Auzind acestea, îi tăia la inimă şi scrîşneau din dinţi împotriva lor.

55. Şi Ştefan fiind plin de Duhul Sfînt, privind ţintă la cer a văzut slava lui Dumnezeu şi pe Iisus stînd de-a dreapta lui Dumnezeu.

56. Iar el a grăit: „Iată, văd cerurile deschise şi pe Fiul Omului stînd de-a dreapta lui Dumnezeu!"

57. Şi, strigînd cu mare glas, şi-au astupat urechile şi s-au năpustit împreună împotriva lui.

58. Ci l-au scos afară din cetate şi aruncau în el cu pietre, iar martorii şi-au lăsat hainele la picioarele unui tînăr pe nume Saul.

59. Şi azvîrleau în Şte-

фан, стригжндь ши зикжндь дмне ісе, пріимѣ
ще духул мїеу. Ши ѫценукинд стрига ку ѯ
глас маре дмне сьну бацн сам лор пъкатул
ачеста, ши ачаста зикжнд ау адормит.

К А П. И.

Ши саваль ера бине воинд ку оучидереа лу а
ши фу ѫтрачеѧ зи, гоанъ маре асупра
бесѣречїи чѣ ден Іерусалим ши тоци са
рьсипит прен църьжле Іудеїи, ши сама
рїеи афаръ ден апостоли. Ши адур в
серъ пре Стефан бърбаци смерици ши ау фькут
плжнцере маре престе ель. Ши савлу стрика г
бесѣрека прен касе мергжнд ши трьгжнд бър
бацн ши муери ле да ла темницъ. Деци ей д
рьсипиндусе трекуръ бине вестиндь кувжнтул.
Іаръ Филип погоржндусе ла четатѣ самарїеи, е
мъртурисїѧ лор пре Хс. Ши луа аминте ѕ
глоателе ла чѣле че съ зичѣ де Филип ку тецїи
де одатъ аузиндь ей ши възжнд сѣмнеле каре
ле фьчѣ. Пентру къ мулци денчеи че авѣ з
духури некурате, стригжнд ку глас маре ешїѧ,
ши мулци слъбъногн ши шкїопи сау виндека.
Ши фу букурїе маре ѫтру четатѣ ачѣѧ. и
Іаръ оун бърбат оаре кереле пре нуме Симон, ѳ
ера мандеанинте ѫчетате връжжнд, ши рьзвръ
тинд лимба самарїеи зикжнд, пре сине афи оа
ре чине маре. Ла кареле лужнд аминте тоци і
дела мик пънъ ла маре зикжнд ачеста ѩсте, пу
терѣ луи дмнзьу чѣ маре. Ши съ дедѣсе
дупъ ел пентру къ оаре кжтъ врѣме, ку връ
жжле іау фост скос ден минте пре ей. Ши ві
дѣка крезуръ луи Филип, бине вестинд чѣле де
ѫпьрьцїѧ луи дмнзьу, ши де нумеле луи Іс Хс,
съ боѣза ши бърбаци ши муери. Іаръ Симон ши гі
ел ау крезу ши боѣзждусе ера ѫгъдуи д лжгъ Фи
лип ши възжндь сѣмне ши путерн мари фъкжнду
съ мира. Ши аузжндь апостолїи чеи ден ді
Іерусалим, къ ау прїимит самарїѧ кувжнтул
луи дмнезъу, ау тримись кътръ ей пре Петръ
ши пре Іоань. Карїи погоржндусе сау руга еі
пентру ей ка съ ѧ Духь сфнть. Пентру къ ѕі
ѫкъ ну ера, пре ничи оунул дентру ей къзут,
че нумай ботезаци ера ѫтру нумеле дмнулуи
Іисусь. Ѫтунчѣ пунѣ мжниле престе ей, зі
ши луа Духь сфнть. Ши възждь Симонь къ иі
прен пунерѣ мжнилорь апостолилорь съдъ Духуль
чель сфнть, адусулѣу бани. Зикжндь даци ѳі
ши мїе путѣрѣ ачаста, ка пре кареле вою пуне
мжниле, съ ѧ Духь сфнть. Іаръ Петръ к
зисе кътръ ель, арцинтул тъу фїе ку тине
спре перире, къчи дарул луи дмнезъу ай сокотит
пре бани а агонеси. Ну ѩсте цїе парте нич ка
сорцу, ѫтру кувжнтул ачеста, пентру къ ини
ма та ну ѩсте дирѣптъ ѫнаинтѣ луи Дум
незъу. Покъѧщете даръ де рьутатѣ та кв
ачаста, ши те роагъ луи дмнезъу, кжндаи съ
ва лъса цїе куцетул инемїи тале.
Пентру къ спре фїаре де амъръчюне ши легътуръ кг
де стржмбътате те въз фїиндь. Ши ръ кд
спу

Biblia 1688, p. 837, col. 2

fan, strigînd şi zicînd: „Doamne Isuse, priimêşte duhul mieu."

60. Şi îngenunchind, striga cu glas mare: „Doamne, să nu bagi samă lor păcatul acesta!" Şi aceasta zicînd au adormit.

Cap 8

1. Şi Savl era binevoind cu uciderea lui. Şi fu într-aceea zi goană mare asupra besêrecii cea den Ierusalím şi toţi s-au răsipit pren ţările Iudéii şi Samáriei, afară den apostoli.

2. Şi aduseră pre Stéfan bărbaţi smeriţi şi au făcut plîngere mare preste el.

3. Şi Sávlu strica besêreca pren case mergînd şi trăgînd bărbaţi şi muieri le da la temniţă.

4. Deci ei, răsipindu-se, trecură binevestind cuvîntul.

5. Iară Fílip, pogorîndu-se la cetatea Samáriei, mărturisiia lor pre Hristos.

6. Şi lua aminte gloatele la cêle ce să zicea de Fílip cu toţii deodată auzind ei şi văzînd sêmnele care le făcea.

7. Pentru că mulţi den cei ce avea duhuri necurate strigînd cu glas mare ieşiia şi mulţi slăbănogi şi şchiopi s-au vindecat.

8. Şi fu bucurie mare întru cetatea acêea.

9. Iară un bărbat oarecarele[8], pre nume Símon, era mai denainte în cetate vrăjind şi răzvrătind limba Samáriei, zicînd pre sine a fi oarecine mare.

10. La carele luînd aminte toţi, de la mic pînă la mare, zicînd: „Acesta iaste putêrea lui Dumnezău cea mare."

11[9]. Şi să dedêse după el, pentru că oarecîtă vrême, cu vrăjîle, i-au fost scos den minte pre ei.

12. Şi, deaca crezură lui Félip binevestind cêle de împărăţiia lui Dumnezău şi de numele lui Isus Hristos, să boteza şi bărbaţi şi muieri.

13. Iară Símon, şi el au crezut şi botezîndu-se era îngăduind lîngă Fílip şi văzînd sêmne şi puteri mari făcîndu-să, să mira.

14. Şi auzind apostolii cei den Ierusalím că au priimit Samáriia cuvîntul lui Dumnezău, au trimis cătră ei pre Pétăr şi pre Ioán.

15. Carii pogorîndu-se s-au rugat pentru ei ca să ia Duh Svînt.

16. Pentru că încă nu era pre nici unul dentru ei căzut, ce numai botezaţi era întru numele Domnului Isús.

17. Atuncea punea mînile preste ei şi lua Duh Svînt.

18. Şi văzînd Símon că pren punerea mînilor apostolilor să dă Duhul cel Svînt, adusu-le-au bani,

19. Zicînd: „Daţi şi mie putêrea aceasta ca pre carele voiu pune mînile să ia Duh Svînt."

20. Iară Pétăr zise cătră el: „Argintul tău fie cu tine spre pierire, căci darul lui Dumnezău ai socotit pre bani a agonesi.

21. Nu iaste ţie parte, nici sorţu întru cuvîntul acesta, pentru că inema ta nu iaste direaptă înaintea lui Dumnezău.

22. Pocăiêşte-te dară de răutatea ta aceasta şi te roagă lui Dumnezău, cîndai să va lăsa ţie cugetul inemii tale.

23. Pentru că spre fiêre de amărăciune şi legătură de strîmbătate te văz fiind."

24. Şi răs- //

Versiunea modernă

fan cu pietre, iar el, chemînd pe Dumnezeu, spunea: „Doamne Iisuse, primeşte duhul meu."

60. Îngenunchind, a strigat cu glas mare: „Doamne, nu le pune la socoteală păcatul acesta!" Şi vorbind astfel a adormit.

Capitolul al 8-lea

1. Iar Saul se învoise la uciderea lui. Şi în acea zi s-a făcut o mare prigoană împotriva bisericii din Ierusalim şi toţi s-au risipit prin ţinuturile Iudeii şi Samariei, în afară de apostoli.

2. Şi pe Ştefan l-au îngropat nişte bărbaţi temători de Dumnezeu şi au făcut plîngere mare pentru el.

3. Însă Saul răvăşea biserica şi, intrînd în fiecare casă, tîra afară bărbaţi şi femei şi-i ducea în temniţă.

4. Iar aceştia, risipindu-se, mergeau în felurite locuri şi binevesteau cuvîntul.

5. Iar Filip, coborînd în cetatea Samariei, le propovăduia pe Iisus.

6. Şi gloatele luau aminte la cele spuse de către Filip, într-un gînd, auzind şi văzînd semnele pe care le făcea.

7. Căci mulţi dintre cei ce aveau duhuri necurate ieşeau strigînd cu glas mare, iar mulţi dintre paralitici şi şchiopi erau tămăduiţi.

8. Şi a fost bucurie mare în acea cetate.

9. Dar era în cetate un bărbat, pe nume Simon, care era vrăjitor şi umplea de uimire poporul Samariei, spunînd că el este ceva mare.

10. La acesta luînd aminte cu toţii, de la mic la mare, spuneau: „Acesta este puterea lui Dumnezeu care este numită mare."

11. Şi se ţineau de el, deoarece, de multă vreme îi scosese din minţi cu vrăjile sale.

12. Iar, cînd au crezut lui Filip care propovăduia despre împărăţia lui Dumnezeu şi despre numele lui Iisus Hristos, bărbaţi şi femei erau botezaţi.

13. Şi însuşi Simon, crezînd şi fiind botezat, era nedezlipit de Filip şi era uimit văzînd semnele şi puterile măreţe care se petreceau.

14. Iar cînd au auzit apostolii din Ierusalim că Samaria a primit cuvîntul lui Dumnezeu au trimis la ei pe Petru şi pe Ioan.

15. Aceştia coborînd s-au rugat pentru ei ca să primească Duhul Sfînt.

16. Căci nu era coborît încă peste nici unul dintre ei, ci erau numai botezaţi întru numele Domnului Iisus.

17. Atunci îşi puneau mîinile peste ei şi primeau Duhul Sfînt.

18. Iar cînd a văzut Simon că prin mîinile apostolilor se dă Duhul, le-a adus bani,

19. Zicîndu-le: „Daţi-mi şi mie puterea aceasta ca, pe oricine aş pune mîna, să primească Sfîntul Duh."

20. Dar Petru i-a grăit: „Argintul tău să fie cu tine spre pierzanie, fiindcă ai socotit că darul lui Dumnezeu se dobîndeşte cu bani.

21. Tu nu ai parte, nici sorţ întru cuvîntul acesta, căci inima ta nu este dreaptă înaintea lui Dumnezeu.

22. Pocăieşte-te de răutatea aceasta şi roagă-te Domnului, poate îţi va ierta cugetul inimii tale.

23. Căci te văd fiind plin de fiere amară şi prins în lanţul fărădelegii."

24. Iar răs-

Ѡли Фаптеле.

спꙋнѕѫнд симѡнъ зисе рꙋгацивъ вои пентрꙋ
мине кътрѫ дмнꙋлъ, ка немикъ съ нꙋ вїе асꙋ
ке прѧ мѣ, де кареле аць зисъ. Еи дирептъ а
чѣѧ, мъртꙋрисиинд ши грѫинд кꙋвѫнтꙋлъ
дмнꙋлꙋи, ꙟторсꙋсаꙋ ꙟ ерꙋсалим, ши мꙋлте
сате але самаритѣнилоръ аꙋ бине веститъ.
кѕ Ши ꙟџерꙋлъ дмнꙋлꙋи грѫи кътрѫ филип зикѫнд
скоалѫте ши те дꙋ де спре амїаѕѫѕи, ла калѣ
чѣѧ че сѫ погоарѫ дела ерꙋсалим ла гаѕа, ачѣ
кз ста ѫсте пꙋстїе. Ши скꙋлѫндꙋсе аꙋ мерсъ
ши ꙗтѫ бърбат арапъ хадѫм пꙋтѣрник ал ка
дакїеи ꙟпърѫтѣсеи едїѡпилоръ кареле ера престе
тоате вистеригиле еи, кареле аꙋ фостъ вени съ
ки ꙟкине ла ерꙋсалимъ. Ши ера ꙟтꙋрнѫндꙋсе
ши шѫѕѫнд пре карꙋл лꙋи, четїѧ пре пррокꙋ
кѳ Исаїѧ. Ши зисе дхꙋл лꙋи филип, апропїете
л шїте липѣще де карꙋл ачеста. Ши алергѫнд
филипъ аꙋѕи четинд ел, пре пррокꙋл Исаїѧ,
ла ши ѕисе ѡаре щїи чѣле че читещи? Iаръ ел
ѕисе кꙋм даръ аш пꙋтѣ де нꙋ мъва нещине
повъцꙋи? ши сърꙋгѫ лꙋи филип сꙋиндꙋсъ сѣ
лв шаѕѫ кꙋ ел. Iаръ кꙋ принедерѣ скрисорїи
каре четїѧ ера ачаста, ка ѡ оае спре жꙋнгѣре
съ адꙋсе, ши ка оун мїел ꙟнаинтѣ челꙋи че
тꙋнде пре ел, фъръ де глас, аша нꙋ дешкиде
лг гꙋра лꙋи. ꙟтрꙋ смеренїѧ лꙋи жꙋдеката
лꙋи саꙋ рѫдикат, ши нѣмꙋл лꙋи чине ва пове
сти? кѫчи сѫ рѫдикѫ де ла пѫмѫнтъ вїаца
лд лꙋи. Ши рѫспꙋнѕѫнд скопитꙋл лꙋи филип
зисе, рогꙋте пентрꙋ чине пррокꙋл ачаста ѕиче?
пентрꙋ дѫнсꙋл аꙋ пентрꙋ алтъ чиневаш?
ле Ши дешкиѕѫнд филип гꙋра лꙋи, ши ꙟчепѫнд
ден скрисоарѣ ачаста, бине вести лꙋи пре Ис.
лѕ Ши аша мергѫнд еи пре дрꙋм, венирѫ ла ѡаре
лз каре апъ. Ши зисе скопитꙋл Iатъ
апъ, че мѫ ѡпрѣще а мъ ботеза? ши зисе
филипъ де креѕи дентрꙋ тоатъ инема та,
слободѫсте, ши рѫспꙋнѕѫнд ѕисе, креѕ пре фїю
ли лꙋи дмнѕѫꙋ съ фїе Ис Хс. Ши порꙋнчи съ
стѧ карꙋл, ши съ погорѫрѫ амѫндои ла апъ фи
лѳ лип ши скопитꙋл, ши л ботеѕѫ пре ел. Ши
кѫнд еширѫ ден апъ, дхꙋл дмнꙋлꙋи хрѫпи пре
филип, ши нꙋлаꙋ маи вѫѕꙋт пре ел фамънꙋл,
пентрꙋ кѫ мерџѧ ꙟ калѣ лꙋи бꙋкꙋрѫндꙋсе.
м Ши филип съ афлѫ ла аѕот, ши мергѫнд би
не вестїѧ четѫциле тоате, пѫнъ авени ел ла
кесарїѧ.

КАП. Ѳ.

а Iаръ савлъ ꙟкѫ рѫсꙋфлѫнд ꙟфрикошаре
ши оучидере спре оученичїи дмнꙋлꙋи,
в мергѫнд ла архїерев. Чершꙋ дела ел
кърци ла дамаскъ, кътрѫ адꙋнѫри ка де
ва афла пре нескаре кѫлѫтори, бърбаци
ши мꙋери, легаци сѫи адꙋкъ ꙟ ерꙋсалимъ.
г Ши мергѫнд фꙋ ел апропїиндꙋсе де дамаскъ, ши
ꙟдатъ лаꙋ стрѫлꙋчит пре ел, лꙋминъ ден чѣрю.
д Ши кѫѕѫнд пре пѫмѫнтъ аꙋѕи глас грѫинд
е лꙋи, савле савле, че мъ гонещи? Ши ѕисе чине
ещи дмне? Iаръ дмнꙋл ѕисе, еꙋ сѫнтъ Ис пре ка

Biblia 1688, p. 838, col. 1

punzînd Símon zise: „Rugaţi-vă voi pentru mine către Domnul ca nemică să nu vie asupra mea de carele aţi zis."

25. Ei, direpţ acêea mărturisind şi grăind cuvîntul Domnului, întorsu-s-au în Ierusalím şi multe sate ale samaritênilor au binevestit.

26. Şi îngerul Domnului grăi către Fílip zicînd: „Scoală-te şi te du despre amiazăzi, la calea cêea ce să pogoară de la Ierusalím la Gáza, aceasta iaste pustie."

27. Şi sculîndu-se au mers; şi iată bărbat arap, hadîm putêrnic al Candachíei, împărătêsei ethiopilor, carele era preste toate visteriile ei, carele au fost venit să să închine la Ierusalím.

28. Şi era înturnîndu-se şi şăzînd pre carul lui, cetiia pre prorocul Isaía.

29. Şi zise duhul lui Fílip: „Apropii-te şi te lipêşte de carul acesta!"

30. Şi alergînd Fílip auzi cetind el pre prorocul Isaía şi zise: „Oare ştii cêle ce citeşti?"

31. Iară el zise: „Cum dară aş putea, de nu mă va neştine povăţui?" Şi să rugă lui Fílip suindu-să să şază cu el.

32. Iară cuprinderea scrisorii care cetiia era aceasta: „Ca o oaie spre junghiêre să aduse şi ca un miel înaintea celui ce tunde pre el, fără de glas, aşa nu deşchide gura lui.

33. Întru smereniia lui judecata lui s-au rădicat şi neamul lui cine-l va povesti? Căci să rădică de la pământ viaţa lui."

34. Şi răspunzînd scopitul lui Fílip zise: „Rogu-te, pentru cine prorocul aceasta zice? Pentru dînsul au pentru altcinevaşi?"

35. Şi deşchizînd Fílip gura lui şi începînd den scrisoarea aceasta binevesti lui pre Isus.

36. Şi aşa mergînd ei pre drum, veniră la oarecare apă.

37. Şi zise scopitul: „Iată apă, ce mă oprêşte a mă boteza?" Şi zise Fílip: „De crezi dentru toată inema ta, slobod iaste." Şi, răspunzînd, zise: „Crez pre Fiiul lui Dumnezău[10] să fie Isus Hristos."

38. Şi poruncí să stea carul şi să pogorîră amîndoi la apă, Fílip şi scopitul, şi-l botează pre el.

39. Şi cînd ieşiră den apă, Duhul Domnului hrăpi pre Fílip şi nu l-au mai văzut pre el famănul, pentru că mergea în calea lui bucurîndu-se.

40. Şi Fílip să află la Azót şi mergînd binevestiia cetăţile toate, pînă a veni el la Chesáriia.

Cap 9

1. Iară Sávl, încă răsuflînd înfricoşare şi ucidere spre ucenicii Domnului, mergînd la arhiereu,

2. Cerşu de la el cărţi la Damásc către adunări ca, de va afla pre nescare călători, bărbaţi şi muieri, legaţi să-i aducă în Ierusalím.

3. Şi mergînd fu el apropiindu-se de Damásc şi îndată l-au strălucit pre el lumină den ceriu.

4. Şi căzînd pre pământ auzi glas grăind lui: „Sául, Sául, ce mă goneşti?"

5. Şi zise: „Cine eşti, Doamne?" Iară Domnul zise: „Eu sînt Isus pre ca- /

Versiunea modernă

punzînd Simon a spus: „Rugaţi-vă pentru mine Domnului ca să nu vină peste mine nimic din cele pe care le-aţi spus."

25. Iar ei, mărturisind şi grăind cuvîntul Domnului, s-au întors la Ierusalim binevestind mai multor sate de samariteni.

26. Şi îngerul Domnului i-a spus lui Filip grăind: „Ridică-te şi porneşte către miazăzi pe drumul care coboară de la Ierusalim către Gaza şi care este pustiu."

27. Ci ridicîndu-se a plecat; dar iată un bărbat etiopian, un demnitar eunuc al Candachiei, împărăteasa Etiopienilor, care venise să se închine la Ierusalim.

28. Acesta, întorcîndu-se acasă, şedea în carul său şi citea din prorocul Isaia.

29. Iar Duhul i-a spus lui Filip: „Apropie-te şi te lipeşte de carul acesta."

30. Şi alergînd Filip l-a auzit citind din prorocul Isaia şi i-a grăit: „Oare înţelegi cele pe care le citeşti?"

31. Iar acesta i-a zis: „Cum aş putea [înţelege] dacă nu mă va călăuzi cineva?" Şi l-a rugat pe Filip să urce şi să şadă împreună cu el.

32. Iar locul pe care îl citea era acesta: „Ca o oaie spre înjunghiere a fost adus şi ca un miel tăcut înaintea celui care îl tunde, aşa nu şi-a deschis gura.

33. Întru smerenia lui judecata sa i-a fost răpită. Iar neamul său cine îl va istorisi? Fiindcă viaţa lui este ridicată de pe pământ."

34. Iar eunucul, răspunzînd, a zis: „Rogu-te, despre cine vorbeşte aceasta prorocul? Despre sine însuşi sau despre altul?"

35. Şi deschizîndu-şi Filip gura, începînd de la această Scriptură, i-a binevestit pe Iisus.

36. Ci pe cînd mergeau pe drum, au ajuns lîngă o apă.

37. Iar eunucul a spus: „Iată apă, ce mă împiedică să fiu botezat?" Iar Filip i-a zis: „De crezi din toată inima, este cu putinţă." Şi, răspunzînd, a zis: „Cred că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu."

38. Şi a poruncit să stea carul, iar amîndoi, Filip şi eunucul, au coborît la apă, iar Filip l-a botezat.

39. Ci pe cînd ieşeau din apă, Duhul Domnului l-a răpit pe Filip şi eunucul nu l-a mai văzut, căci pornise pe calea sa bucurîndu-se.

40. Şi Filip s-a aflat la Azot şi străbătea toate cetăţile, propovăduind Evanghelia pînă ce a ajuns la Cezareea.

Capitolul al 9-lea

1. Iar Saul, suflînd ameninţare şi ucidere împotriva ucenicilor Domnului, mergînd la arhiereu,

2. A cerut de la el scrisori către sinagogile din Damasc, dacă ar afla bărbaţi sau femei mergînd pe această cale, să îi aducă legaţi la Ierusalim.

3. Şi pe cînd mergea şi se apropia de Damasc i-a strălucit dintr-o dată lumină din cer.

4. Şi căzînd la pământ a auzit un glas care îi spune: „Saule, Saule, de ce mă prigoneşti?"

5. Şi i-a spus: „Cine eşti, Doamne?" Iar [glasul] i-a zis: „Eu sînt Iisus pe ca-

ф҃а҃птеле.

реле тѫ гонѣщи, кѫ грѣѫ ѫ҃сте цїе спре бо҃лдѫри
ѧловѣ кѫ пичорѫл. Шѝ тремѫржи҃ндь шѝ спѫ ѕ҃
рїа҃т фїи҃ндь, зи҃се, до҃а҃мне, че вей сѫфа҃кь е҃ѫ;
Шѝ дмн҃ѫл кѫтрѫ е҃ль ско҃алѫтѣ, шѝ ѫ҃трѫ ѫ҃ ѕ҃
чѣ҃тѫте, шѝ сѫва грѫдѝ цїе, че треѫѣ тѫ ѧфа҃че,
ѫ҃рѫ бѫрба҃цїй чѣ҃ѧ че оу҃мбла҃ ѫ҃преѫнѫ кѫ е҃л҃ѣ҃
ѫ҃кременици, ѧѫзи҃ндь гла҃сѫл҃ шѝ пре ни҃менѣ вѫ
зѫ҃ндь. Шѝ сѫ скѫлѫ҃ сѫ҃бль дела пѫмѫ҃нѫть, и҃
шѝ дешки҃ш фїи҃ндь о҃кїй лѫ҃и҃, пре ни҃ме нѫ ве
дѫ҃, шѝ цїи҃ндѫл҃ де мѫ҃нѫ пре е҃л҃, ѫ҃лѣѫгѫ҃рѫ ла
дама҃скь. Шѝ ѣ҃ра҃, г҃, зи҃ле небѫзѫ҃ндь, шѝ ни ѳ҃
ѧ҃ѫ мѫ҃нка҃т ни ѧ҃ѫ вѫ҃ѫ҃т. Шѝ ѣ҃ра҃ со҃а҃ре ка҃реле г҃
оу҃ченик ѫ҃дама҃скь, пре нѫ҃ме ѧнаи҃ѧ, шѝ зи҃се,
кѫтрѫ е҃ль дмн҃ѫль ѫ҃трѫ виде҃нїе, ѧнаи҃со, шѝ
е҃л҃ зи҃се, и҃ѫть е҃ѫ дмн҃е. Шѝ дмн҃ѫл҃ кѫтрѫ ѧ҃ѕ҃
е҃ль, скѫлѫ҃ѫ҃ндѫте па҃сѫ ла оу҃лица чѣ҃ѧ че сѫ кїа҃
мь дирѣ҃пѫть, шѝ чѣ҃ркь ѫ҃ка҃саїѫдей, пре са҃бль
ѧнѫ҃ме та҃рсеа, пе҃нтрѫ кѫ и҃ѫть кь фа҃че рѫгѫ
чюне. Шѝ вѫзѫ ѫ҃трѫ виде҃нїе вѫрба҃ѫ҃, пре в҃
нѫ҃ме ѧнаи҃ѧ, ѫ҃трѫ҃ндь шѝ пѫи҃ндь преете҃ль
мѫ҃на, ка сѫба҃зѫ де и҃зно҃авѫ. Шѝ рѫспѫ҃нсе г҃
ѧнаи҃ѧ, дмне ѧѫзи҃там҃ де мѫ҃ѫци, пе҃нтрѫ вѫрба҃
тѫ҃л҃ ѧчѣ҃ста кѫ҃те рѫѫ҃тѫци ѧѫ фѫкѫ҃ѫ҃ сфи҃цилор҃
тѫ҃и҃ ѫ҃ гѣрѫсали҃м҃. Шѝ ѧи҃чѫ ѧ҃ре вое дела ѧр҃ д҃
хїере҃и҃, сѫлѣ҃це пре҃тоци чѣ҃ѧ чекїа҃мѫ нѫ҃мелетѫ҃.
Шѝ зи҃се кѫтрѫ е҃л҃ дмн҃ѫл҃, па҃сѫ кѫ ва҃ де ѧ҃лѣ҃це е҃
ре ѫ҃сте мїе ѧчѣ҃ста, ка сѫпо҃а҃рте нѫ҃меле мїеѫ҃,
ѫ҃нанѫ҃ѫть лимѣ҃нлор҃, шѝ ѫ҃пѫра҃цилор҃, шѝ фїнлор҃
лѫ҃и҃ їсраи҃л҃. Пе҃нтрѫ кѫ е҃ѫ бою ѧ҃рѫта҃ лѫ҃и҃, ѕ҃
кѫ҃те тре҃ѣѫе е҃л҃ пе҃нтрѫ нѫ҃меле мїе҃ ѧ҃пѫти
ми҃н. Шѝ сѫдѫ҃сь ѧнаи҃ѧ, шѝ ѫ҃трѫ ѫ҃кѧсь
шѝ пѫи҃ндь пре҃сте е҃ль мѫ҃ниле зи҃се са҃ѣле фра҃те
дмн҃ѫль ма҃ѫ҃ трими҃сь пре мине г҃с҃, чѣ҃ла че са҃ѫ ѧ҃рѫ
та҃т цїе ѫ҃ка҃л҃ѫ ка҃ре бенїа҃ѫ, ка сѫвѣ҃зи шѝ сѫ҃тѣ
оу҃мѫпли де ѧ҃ѫ҃ѫль сфи҃ѫть. Шѝ ѫ҃да҃ѫть ѧ҃ѫкѫ и҃
зѫ҃ѫть дела о҃кїй лѫ҃и҃ ка ни҃ще со҃ѧзи, шѝ вѫзѫ
ѫ҃да҃ѫть шѝ скѫлѫ҃ндѫсь са҃ѫ ботезѫ҃ѫть.
Шѝ лѫ҃ѫ҃ндь мѫ҃нка҃ре сѫ ѫ҃тѫри҃, шѝ фѫ҃ са҃бль ѳ҃
кѫ оу҃ченичїй чѣ҃н дѣ҃н дама҃скѫ кѫтева҃ зи҃ле.
Шѝ ѫ҃да҃ѫть ѫ҃трѫ ѧ҃дѫнѫ҃ри мѫ҃рѫ҃ѫрнїѧ҃ пре ѯ҃с к
кѫ ѧчѣ҃ста ѫ҃сте фїюль лѫ҃и҃ дмн҃ѕѫ҃. Шѝ сѫ кѧ
мнра҃ то҃оци чѣ҃ѧ че ѧ҃ѫзїѧ҃, шѝ зи҃чѫ ѧ҃ѫнѫ ѧчѣ҃ста
ѫ҃сте чѣ҃ла че ѧ҃ѫ пѫ҃ѫда҃ть ѫ҃ гѣрѫсали҃мь, пре чѣ҃ѧ
чекїема҃ нѫ҃меле ѧчѣ҃ста, шѝ ѧи҃чѫ спре ѧчѣ҃ста ѧ҃
бенѫ҃ть, ка легаи҃ци пре е҃и҃ сѫ҃и҃ ѧ҃дѫ҃кь ла ѧ҃рхїере҃и҃;
ѓа҃рѫ са҃бль ман та҃ре сѫ ѫ҃тѫрїѧ҃ шѝ тѫ҃рѫ҃ѫра҃ к
пре жи҃дови, пре чѣ҃ѧ челѫ҃кѫ҃ ѫ҃дама҃скѫ, деслѫ
ши҃ндь кь ѧчѣ҃ста ѫ҃сте ѯ҃с. Шѝ дѣ҃ка сѫ кг
плинїѧ҃ зи҃ле мѫ҃ѫте сѫ сфѫтѫ҃и҃рь жи҃довїй сѫ
со҃а҃рѫ пре е҃ль. Шѝ сѫ кѫноскѫ лѫ҃и҃ са҃бль кд
виклешѫ҃гѫль ло҃ѫ҃, шѝ пѫзїѧ҃ по҃рциле зи҃со шѝ
но҃апѫть ка пре е҃л҃ сѫ҃л҃ со҃а҃рѫ. Шѝ лѫ҃ѫ҃ кѣ
дѫ҃л҃ пре е҃ль оу҃ченичїй но҃апѫть ѫ҃л҃ слободзи҃рь пре
ле зи҃дѫ, ѧѣ҃жи҃дѫль кѫ оу҃нь ко҃шѫ. Шѝ мер кѕ
гѧ҃нд сѫ҃бль ѫ҃ гѣрѫсали҃м҃, сѫ и҃спитїѧ҃ ѧ҃сѫ липи҃
де оу҃ченичи, шѝ тоци сѫтемѣ҃ де е҃л҃, некрезѫ҃ндь
кѫ ѫ҃сте оу҃ченикь. ѓа҃рѫ варна҃ва ѧ҃пѫкѧ҃ндѫ҃ кз
пре е҃ль ѫ҃л҃ ѧ҃дѫ҃се кѫтрѫ ѧ҃по҃столи, шѝ повести҃
ло҃ѕь кѫ҃м ѫ҃ка҃ле ѧ҃ѫ вѫ҃ѫ҃ть пре дмн҃ѫль, шѝ кѫ҃м
ѧ҃ѫ

Biblia 1688, p. 838, col. 2

rele tu goneşti. Cu greu iaste ţie spre bolduri a lovi cu piciorul."

6. Şi tremurînd şi spăriat fiind, zise: „Doamne, ce vei să fac eu?"

7. Şi Domnul către el: „Scoală-te şi întră în cetate şi să va grăi ţie ce trebuie tu a face." Iară bărbaţii ceia ce umbla împreună cu el sta încremeniţi, auzind glasul şi pre nimenea văzînd.

8. Şi să sculă Sávl de la pămînt şi, deşchişi fiind ochii lui, pre nime nu vedea şi, ţiindu-l de mînă pre el, îl băgară la Damásc.

9. Şi era 3 zile nevăzînd şi nici au mîncat, nici au băut.

10. Şi era oarecarele ucenic în Damásc, pre nume Anániia, şi zise către el Domnul întru videnie: „Ananío!" Şi el zise: „Iată eu, Doamne!"

11. Şi Domnul către el: „Sculîndu-te, pasă la uliţa cêea ce să chiamă Direaptă şi cearcă în casa Iúdei pre Sávl, anume Tarsea, pentru că iată că face rugăciune."

12. Şi văzu întru videnie bărbat, pre nume Anániia, întrînd şi puind preste el mîna, ca să vază de iznoavă.

13. Şi răspunse Anánia: „Doamne, auzit-am de mulţi pentru bărbatul acesta cîte răutăţi au făcut sfinţilor tăi în Ierusalím.

14. Şi aicea are voie de la arhierei să lêge pre toţi ceia ce chiamă numele tău."

15. Şi zise către el Domnul: „Pasă, că vas de alêgere iaste mie acesta, ca să poarte numele mieu înaintea limbilor şi împăraţilor şi fiilor lui Israíl.

16. Pentru că eu voiu arăta lui cîte trebuie el pentru numele mieu a pătimi."

17. Şi să dusă Anániia şi întrá în casă şi puind preste el mînile zise: „Saúle frate, Domnul m-au trimis pre mine, Isus, cela ce s-au arătat ţie în calea care veniiai, ca să vezi şi să te umpli de Duhul Sfînt."

18. Şi îndată au căzut de la ochii lui ca nişte solzi şi văzu îndată şi, sculîndu-să, s-au botezat.

19. Şi luînd mîncare să întări şi fu Sávlu cu ucenicii cei den Damáscu cîteva zile.

20. Şi îndată întru adunări mărturisiia pre Hristos că acesta iaste Fiiul lui Dumnezău.

21. Şi să mira toţi ceia ce auziia şi zicea: „Au nu acesta iaste cela ce au prădat în Ierusalím pre ceia ce chiema numele acesta? Şi aicea spre aceasta au venit ca, legaţi pre ei, să-i aducă la arhierei?"

22. Iară Sávl mai tare să întăriia şi turbura pre jidovi, pre ceia ce lăcuia în Damáscu, desluşind că acesta iaste Hristos.

23. Şi deaca să pliniia zile multe, să sfătuiră jidovii să-l omoară pre el.

24. Şi să cunoscu lui Sávl vicleşugul lor şi păziia porţile zioa şi noaptea ca pre el să-l omoară.

25. Şi luîndu-l pre el ucenicii noaptea, îl sloboziră preste zidu, lăsîndu-l cu un coşu.

26. Şi mergînd Sávl în Ierusalím, să ispitiia a să lipi de ucenici, şi toţi să temea de el, necrezînd că iaste ucenic.

27. Iară Varnáva, apucîndu-l pre el, îl aduse către apostoli şi povesti lor cum în cale au văzut pre Domnul şi cum //

Versiunea modernă

re îl prigoneşti. Anevoie îţi este să loveşti cu piciorul în ţepuşă."

6. Tremurînd şi înspăimîntîndu-se, zise: „Doamne, ce voieşti să fac?"

7. Iar Domnul i-a spus: „Ridică-te şi intră în cetate şi ţie se va spune ce trebuie să faci." Iar bărbaţii care călătoreau împreună cu el au stat muţi, auzind glasul, dar nevăzînd nimic.

8. Şi Saul s-a ridicat de la pămînt, a deschis ochii şi nu a văzut nimic şi l-au luat de mînă şi l-au dus în Damasc.

9. Iar trei zile nu a văzut, nici nu a mîncat, nici nu a băut.

10. Şi în Damasc era un ucenic pe nume Anania, iar Domnul i-a grăit în vedenie: „Anania!" Iar el a zis: „Iată-mă, Doamne!"

11. Iar Domnul i-a [grăit]: „Ridică-te şi mergi pe uliţa numită Cea Dreaptă şi caută-l pe Saul din Tars în casa lui Iuda, căci iată se roagă."

12. Şi a văzut în vedenie un bărbat, pe nume Anania, intrînd şi punîndu-şi mîinile peste el, ca să vadă din nou.

13. Iar Anania a răspuns: „Doamne, am auzit de la mulţi despre acest bărbat cîte rele a făcut sfinţilor tăi în Ierusalim.

14. Şi aici are putere din partea arhiereilor ca să lege pe toţi cei care cheamă numele tău."

15. Iar Domnul i-a grăit: „Porneşte, pentru că acesta îmi este vas ales, ca să poarte numele meu înaintea popoarelor, a împăraţilor şi a fiilor lui Israel.

16. Căci eu îi voi arăta cîte trebuie să sufere pentru numele meu."

17. Iar el a plecat şi a intrat în casă, unde, punîndu-şi mîinile peste el a spus: „Frate Saul, Domnul Iisus m-a trimis, cel pe care l-ai văzut în calea în care umblai ca să vezi din nou şi să te umpli de Duhul Sfînt."

18. Şi de îndată au căzut de pe ochii săi ca nişte solzi, s-a ridicat şi a fost botezat.

19. Şi luînd mîncare s-a întărit. Iar el a fost împreună cu ucenicii din Damasc cîteva zile.

20. Iar el, îndată, propovăduia în sinagogi că Iisus este Fiul lui Dumnezeu.

21. Ci toţi cei care ascultau se minunau şi spuneau: „Oare nu este acesta cel care nimicea în Ierusalim pe cei care cheamă acest nume şi aici, nu pentru aceasta a venit ca să îi ducă legaţi pe aceştia la arhierei?"

22. Saul însă se întărea mai mult şi îi tulbura pe iudeii care locuiau în Damasc, dovedind că acesta este Hristosul.

23. Iar după ce au trecut multe zile, iudeii s-au sfătuit să îl ucidă.

24. Şi s-a făcut cunoscută lui Pavel uneltirea lor. Ci ei păzeau zi şi noapte porţile ca să îl ucidă.

25. Şi ucenicii lui, luîndu-l noaptea, l-au coborît peste zid lăsîndu-l într-un coş.

26. Iar cînd a ajuns la Ierusalim a încercat să se lipească de ucenici, dar toţi se temeau de el, necrezînd că este ucenic.

27. Şi Barnaba, luîndu-l, l-a dus la apostoli şi le-a povestit cum l-a văzut pe Domnul pe cale şi că i-a vorbit şi cum

аꙋ гръитъ лꙋи, ши кꙋм ꙟ дамаскꙋ аꙟве аꙋ гръи
кн ꙟтрꙋ нꙋмеле лꙋи ıс. Ши ера кꙋ ей ꙟтрѫнд,
ши ешинд ꙟ ıерꙋсалим, ши фъцнишиндꙋсе ꙟтрꙋ
кѳ нꙋмеле дмнꙋлꙋи ıс. Ши гръıа ши се ꙟтре
ба кꙋ елинııи, ши ей се апꙋка сълъ ѡмоаръ.
л Ши ꙟцелегѫнд фраціи лаꙋ погорѫтъ пре ел ла
кесаріа, ши лаꙋ тримись пре ел ла тарсонь.
ла Дечи бесѣричиле престе тоатъ ıꙋдеа, ши гали
леа, ши самаріа авѣ паче, зидиндꙋсе, ши
мергѫнд кꙋ фрика дмнꙋлꙋи, ши кꙋ мѫнгъиарѣ
лв сфнтꙋлꙋи дхъ се ꙟмꙋлціа. Ши фꙋ петръ
трекѫнд прен тоате, саꙋ погорѫтъ ши ла
лг сфнціи чеа челъкꙋа лидда. Ши афлъ аколо
лѡ пре ѡаре каре ѡм пре нꙋме енеа де ѡпть ани
зъкѫнд пре оунь пат, кареле ера слъбъногь.
лд Ши зисе лꙋи петръ енеа, виндекъте, ıс хс,
скоалъте шици аштѣрне ціе ши ꙟдатъ съскꙋлъ.
ле Ши възѫнд пре ел тоци чеа челъкꙋа лидда,
ши сарона, каріи саꙋ ꙟторсꙋ спре дмнꙋль.
лѕ Ши ꙟ ıѡппа ера ѡаре каръ оученикъ, пре нꙋме
тавида, каръ тълмъчиндꙋсе се зиче къпріѡа
ръ, ачаста ера плинъ де фапте бꙋне, ши де ми
лз лостеніи каре фъчѣ. Ши фꙋ ꙟзилеле ачѣлѣ
болнъвинд ѫ съфіе мꙋрить, ши скъладѫндꙋсѡ
ли преѫ ѡаꙋ пꙋсь ꙟфоишорь. Ши апроапе фіинд
лидда, де ıѡппа, оученичіи аꙋзѫнд къ петрь
ѫсте ꙟтрꙋѫ, тримисеръ дои бърбаци кътръ ел
рꙋгѫндꙋль сънꙋсъ леневѣскъ аитрѣче пънъ ла ей.
лѳ Ши скꙋлѫндꙋсе петръ мѣрсе ꙟпреꙋнъ кꙋ ей,
пре кареле венинд ꙟль сꙋиръ ꙟфоишорь, ши ѣлъ
тꙋръ ꙟнаинтѣ лꙋи тоате въдꙋвеле плѫнгѫндь,
ши аръгѫнд къмѫши ши хаине, кѫте фъчѣ
м кꙋ ѫле фіинд кꙋпріѡара. Ши скоцинд афа
ръ пре тоци петръ, пꙋинд ӌенꙋкиле аꙋ фъкꙋть
рꙋгъчюне, ши ꙟторкѫндꙋсе кътръ трꙋпь зисе,
тавида скоалъте, ши ѫ дешкисе окіи ей,
ма ши възѫнд пре петрь аꙋ шъзꙋт. Ши дѫд
ей мѫна аꙋ скꙋлат пре ѫ, ши стригѫнд пре
сфнци, ши въдꙋвиле аꙋ адꙋ пре ѫ де фацъ віе.
мв Ши кꙋноскꙋт саꙋ фъкꙋт прен тоатъ ıѡппа,
мг ши мꙋлци аꙋ крезꙋт ꙟ домнꙋл. Ши фꙋ зи
ле кѫтева съфіе ръмаа ел, ꙟ ıѡппа, лѫнгъ оу
симѡн ѡаре каре кꙋрълари.

КАП. І.

а Ши оун бърбат ѡаре кареле ера ꙟ кесаріа,
пре нꙋме корнилıе, сꙋташ ден чѣта че
в съкіема фрѫнчѣскъ. Бꙋн крединчѡ
ши темѫндꙋсе де дмнзъꙋ, ꙟпреꙋнъ
кꙋ тоатъ каса лꙋи, ши фъкѫнд мило
стеніи мꙋлте нъродꙋлꙋи, ши рꙋгѫндꙋсе лꙋи
г дꙋмнзъꙋ пꙋрꙋрѣ. Възꙋтаꙋ ꙟтрꙋ виденіе
аѫве, ка ла ал ноаѡлѣ ча ден зи, ꙟџерꙋл лꙋи дꙋ
незъꙋ ꙟтрѫнд кътръ ел, ши зикѫндь лꙋи, ко
д рнилıе. Яръ ел къꙋтѫнд ла ел ши ꙟфрико
шат фъкѫндꙋсе зисе, че ѫсте дмне? ши зисе
лꙋи, рꙋгъчюниле тале, ши милостеніиле тале,
сꙋирьсе ꙟтрꙋ поменире, ꙟнаинтѣ лꙋи дмнзъꙋ.
е Ши акꙋм тримите ꙟ ıѡппа бърбаци, ши кіамъ
пре ѡарекареле симон, кареле съпорекалѣще петрь.

Biblia 1688, p. 839, col. 1

au grăit lui şi cum în Damáscu aiêve au grăit întru numele lui Isus.

28. Şi era cu ei întrînd şi ieşind în Ierusalím şi făţişindu-se întru numele Domnului Isus.

29. Şi grăiia şi să întreba cu elinii şi ei să apuca să-l omoară.

30. Şi înţelegînd fraţii, l-au pogorît pre el la Chesáriia şi l-au trimis pre el la Tarsón.

31. Deci besêricile preste toată Iudéa şi Galiléa şi Samáriia avea pace, zidindu-să, şi, mergînd cu frica Domnului şi cu mîngîêrea Sfîntului Duh, să înmulţiia.

32. Şi fu Pétăr, trecînd pren toate, s-au pogorît şi la sfinţii ceia ce lăcuia Lídda.

33. Şi aflắ acoló pre oarecare om pre nume Enéa, de opt ani zăcînd pre un pat, carele era slăbănog.

34. Şi zise lui Pétăr: „Enéa, vendecă-te Isus Hristos, scoală-te şi-ţi aştêrne ţie!" Şi îndată să sculắ.

35. Şi văzînd pre el toţi ceia ce lăcuia Lídda şi Saróna, carii s-au întorsu spre Domnul.

36. Şi în Iópa era oarecarea ucenică, pre nume Tavítha, carea tălmăcindu-se se zice Căprioară. Aceasta era plină de fapte bune şi de milostenii care făcea.

37. Şi fu în zilele acêlea bolnăvind ea să fie murit şi scăldîndu-o pre ea o au pus în foişor.

38. Şi aproape fiind Lídda de Ióppa, ucenicii, auzind că Petăr iaste întru ea, trimiseră doi bărbaţi cătră el, rugîndu-l să nu să lenevească a trêce pînă la ei.

39. Şi sculîndu-se Pétăr, mêrse împreună cu ei, pre carele, venind, îl suiră în foişor şi stătură înaintea lui toate văduvele plîngînd şi arătînd cămăşi şi haine cîte făcea cu iale fiind Căprioara.

40. Şi scoţînd afară pre toţi, Pétăr, puind genuchile, au făcut rugăciune şi, întorcîndu-să cătră trup, zise: „Tavithá, scoală-te!" Şi ea deşchise ochii ei şi, văzînd pe Pétr, au şăzut.

41. Şi dînd ei mîna au sculat pre ea şi strigînd pre sfinţi şi văduile, au adus pre ea de faţă vie.

42. Şi cunoscut s-au făcut pren toată Iópa şi mulţi au crezut în Domnul.

43. Şi fu zile cîteva să fie rămas el în Iópa, lîngă un Símon oarecare curălariu.

Cap 10

1. Şi un bărbat oarecarele era în Chesaria, pre nume Cornilie, sutaş den ceata ce să chiema Frîncească,

2. Bun credincios şi temîndu-se de Dumnezău, împreună cu toată casa lui şi făcînd milostenii multe nărodului şi rugîndu-se lui Dumnezău pururea.

3. Văzut-au întru videnie aiêve, ca la al noaolea ceas den zi, îngerul lui Dumnezău întrînd cătră el şi zicînd lui: „Cornílie!"

4. Iară el, căutînd la el şi înfricoşat făcîndu-se, zise: „Ce iaste, Doamne?" Şi zise lui: „Rugăciunile tale şi milosteniile tale suiră-se întru pomenire înaintea lui Dumnezău.

5. Şi acum trimite în Iópa bărbaţi şi chiamă pre oarecarele Símon, carele să poreclêşte Pétr. /

Versiunea modernă

a propovăduit în numele lui Iisus cu îndrăzneală la Damasc.

28. Şi era împreună cu ei, intrînd şi ieşind din Ierusalim şi propovăduind cu îndrăzneală în numele Domnului.

29. Iar el vorbea şi se sfădea cu eleniştii, iar aceştia încercau să îl omoare.

30. Iar fraţii, aflînd aceasta, l-au dus la Cezareea şi l-au trimis la Tars.

31. Iar bisericile din toată Iudeea, Galileea şi Smaria aveau pace, se zideau şi umblau întru frica Domnului şi se înmulţeau prin mîngîierea Sfîntului Duh.

32. Iar pe cînd Petru călătorea prin toate [ţinuturile] a venit şi la sfinţii care locuiau în Lida.

33. Şi a găsit acolo un om pe nume Eneas, care zăcea în pat, de opt ani fiindcă era paralitic.

34. Iar Petru i-a spus: „Eneas, te vindecă Iisus Hristos, ridică-te şi aşterne-ţi patul." Şi pe dată s-a ridicat.

35. Şi l-au văzut toţi cei care locuiesc Lida şi Saronul, care s-au întors la Domnul.

36. Iar în Ioppe era o uceniţă pe nume Tabita, care se tălmăceşte Gazela, aceasta săvîrşea numeroase fapte bune şi milostenii.

37. Şi, în acele zile, îmbolnăvindu-se, a murit. Iar ei au spălat-o şi au aşezat-o în odaia de sus.

38. Dar, fiind Ioppe aproape de Lida, ucenicii, auzind că Petru este acolo, au trimis doi bărbaţi la el să îl roage: „Nu şovăi să călătoreşti pînă la noi!"

39. Ridicîndu-se Petru a mers cu ei şi cînd au sosit l-au dus în odaia de sus şi toate văduvele i s-au înfăţişat plîngînd şi i-au arătat hainele şi cămăşile pe care le făcea Gazela cînd era cu ele.

40. Iar Petru, scoţîndu-i afară pe toţi, şi-a plecat genunchii, s-a rugat, apoi s-a întors către trup şi a spus: „Tabita, ridică-te!" Iar ea şi-a deschis ochii şi, văzîndu-l pe Petru, s-a aşezat.

41. Şi dîndu-i mîna a ridicat-o; chemînd apoi pe sfinţi şi pe văduve le-a înfăţişat-o vie.

42. Şi a fost făcut cunoscut acest lucru prin toată Ioppe şi mulţi au crezut în Domnul.

43. Şi a rămas mai multe zile în casa unui anume Simon, tăbăcarul.

Capitolul al 10-lea

1. Şi se afla în Cezareea un bărbat pe nume Corneliu, centurion în cohorta numită Italica.

2. Evlavios şi temîndu-se de Dumnezeu împreună cu toată casa lui, făcînd multe milostenii poporului şi rugîndu-se lui Dumnezeu tot timpul.

3. Şi a văzut limpede într-o vedenie, cam pe la ceasul al nouălea al zilei pe îngerul Domnului intrînd la el şi spunîndu-i: „Cornelie!"

4. Iar el, privindu-l ţintă, s-a înspăimîntat şi a zis: „Ce este, Doamne?" Iar el i-a zis: „Rugăciunile şi milosteniile tale s-au înălţat spre pomenire înaintea Domnului.

5. Şi acum trimite bărbaţi la Iope ca să îl cheme aici pe un anume Simon care este numit şi Petru.

Ачѣста ѫсте гъӡдꙋеще ла оун симѡн кꙋрелариꙋ, ѕ
къріꙋа ѫсте каса лѫнгъ маре, ачѣста ва грѫи цїе
че требꙋе съ фачи тꙋ. Ши декаꙋ съ дꙋсе ꙟӡе з
рꙋл чела че грѫіа лꙋи корнилїе, кемѫнд дои де
слꙋџиле лꙋи, ши пре оун ѡщѣн бꙋн крединчос де
чеа че шедѣ лѫнгъ ел. Ши повестиндꙋле и
лор тоате аꙋ тримис пре еи ла іѡпа. Ши а ѳ
доа ӡи кълъториндꙋ ачѣ ши лѫнгъ четате а
пропїиндꙋсе, сꙋитꙋсаꙋ петрꙋ ꙟфоишорꙋ, съ се
роаџе де ꙟтру шасеа чась. Ши фꙋ флъмѫнд, і
ши врѣ съ гꙋсте, ши гътинд ачѣ, къӡꙋ пре
ел нъꙋчире. Ши ведѣ черюл дешкис, ши по аі
горѫнд престе ел оун васъ оаре кареле ка о ӡвꙋ
стъ маре, ꙟ патрꙋ къпъти легатъ, ши сло
боӡѫндꙋсе пре пъмѫнт. Ꙟтрꙋ каре ера то ві
те добиточеле пъмѫнтꙋлꙋи, ши хїареле, ши
жигънїиле, ши пасериле черюлꙋи. Ши съ фꙋ гі
кꙋ глас кътръ ел, скꙋлѫндꙋте петре жꙋнге ши
мѫнѫнкъ. Иаръ петрꙋ ӡисе, ни ꙟтрꙋникипъ ді
доамне, къ ни одинеоаръ ам мѫнкат тот че е
де обще ши некꙋрат. Ши глас иаръш де а еі
доа кътръ ел, челе че домнꙋӡеꙋ аꙋ кꙋръцит
тꙋ нꙋле спꙋрка. Ши ачаста саꙋ фъкꙋт де ѕі
трей ори, ши иаръш саꙋ ꙟнълцат васꙋл ꙟчерю.
Ши декаш кеии ꙟтрꙋ сине, съ мира пентрꙋ че а зі
пꙋтѣ фи ведѣре каре аꙋ вѫӡꙋт, ши ꙗтъ бъ
рбаціи чеи тримиш дела корнилїе, ши ꙟтребѫнд
де каса лꙋи симѡн, аꙋ стътꙋт денаинтѣ порцїи.
Ши стригѫнд ꙟтреба, де симѡн, чел че съ поре иі
клѣще петрꙋ, аичѣ гъӡдꙋѫще. Иаръ петрꙋ ѳі
гѫндинд пентрꙋ ведѣре, ӡисе лꙋи дꙋхꙋл, ꙗтъ
бърбаци трей черкъ пре тине. Че скꙋлѫндꙋ к
те погоаръ ши пасъ ꙟпреꙋнъ кꙋ еи, немикъ нꙋ
май черкѫнд, пентрꙋ къчи еꙋ ам тримис пре еи.
Ши погорѫндꙋсе петрꙋ кътръ бърбацїи чеи три ка
миш дела корнилїе, кътръ еи ӡисе, ꙗтъ еꙋ ѕѫт
пре кареле черкаци, чее причина пентрꙋ каре аци ве
нит. Иаръ еи ӡисеръ, корнилїе сꙋташꙋл бъ кв
бат дерепт, ши темѫндꙋсе де домнꙋӡеꙋ, ши
мъртꙋрисиндꙋсе деспре тоатъ лимба жидовилор
саꙋ нъстъвит де кътръ ꙟџерꙋ сфинт, съ те кꙗме
пре тине ла каса лꙋи, ши съ аꙋӡъ кꙋвѫнт дела тине.
Дечи кемѫнд ꙟлꙋнтрꙋ пре еи, иꙋ ѡспътат кг
ши адоаӡи петрꙋ еши ꙟпреꙋнъ кꙋ дѫншїи,
ши оаре карии динтрꙋ фраци деинчеи дела іѡпа,
аꙋ венит ꙟпреꙋнъ кꙋ ел. Ши адоа ӡи ꙟ кд
траръ ꙟкисареа, иаръ корнилїе ера ащептѫнд
пре еи, кемѫнд ꙟпреꙋнъ пре рꙋделе лꙋи, ши
пре чеи де треѣбъ прїꙗтени. Ши декаꙋ фꙋ ке
де ꙟтръ петрꙋ ꙟтимпинѫндꙋл корнилїе, къӡѫ
дꙋил ла пичоаре съ ꙟкинъ. Иаръ петрꙋ пре кѕ
ел лаꙋ скꙋлат ӡикѫнд скоалъте ши еꙋ ꙟсꙋми
ом сѫнт. Ши ворбинд ꙟпреꙋнъ кꙋ ел кз
аꙋ ꙟтрат, ши афлъ ꙟпреꙋнъ пре мꙋлци вении.
Ши ӡисе кътръ еи вои щици къ некꙋвїос ѫсте ки
ла бърбатꙋл жидов, асъ липи аꙋ асъ апропїа
ла чел стрїин де фѣлꙋ, ши мїе домнꙋӡеꙋ мїаꙋ а
рътат кичи пре оун ом спꙋркат, саꙋ некꙋрат
аӡиче. Пентрꙋ ачѣ ши фъръ приче ам ве кѳ
ни

Biblia 1688, p. 839, col. 2

6. Acesta iaste oaspe la un Símon curelariu, căruia iaste casa lîngă mare. Acesta va grăi ţie ce trebuie să faci tu."

7. Şi deaca să duse îngerul cela ce grăiia lui Cornílie, chemînd doi den slugile lui şi pre un oştean bun credincios den ceia ce şădea lîngă el,

8. Şi povestindu-le lor toate, au trimis pre ei la Ioppa.

9. Şi a doa zi, călătorind aceia şi lîngă cetate apropiindu-se, suitu-s-au Pétr în foişor, să să roage de al şaselea ceas.

10. Şi fu flămînd şi vrea să guste; şi gătind aceia, căzu pre el năucire.

11. Şi vedea ceriul deşchis şi pogorînd preste el un vas oarecarele ca o zăvastă mare, în patru căpătîie legată şi slobozîndu-se pre pămînt,

12. Întru care era toate dobitoacele pămîntului şi hiarăle şi jigăniile şi pasările ceriului.

13. Şi să făcu glas cătră el: „Sculîndu-te, Pétre, junghe şi mănîncă!"

14. Iară Pétr zise: „Nici într-un chip, Doamne, căci nici odineoară am mîncat tot ce e de obşte şi necurat!"

15. Şi glas iarăşi, de-al doilea, cătră el: „Cêle ce Dumnezău au curăţit tu nu le spurca!"

16. Şi aceasta s-au făcut de trei ori şi iarăşi s-au înălţat vasul în ceriu.

17. Şi deaca-şi veni întru sine, să mira pentru ce ar putea fi vedêrea carea au văzut şi, iată bărbaţii, cei trimişi de la Cornílie şi întrebînd de casa lui Símon, au stătut deasupra porţii.

18. Şi strigînd întreba de Símon, cel ce să poreclêşte Pétr, aicea găzduiêşte?

19. Iară Pétr gîndind pentru vedêre, zise lui Duhul: „Iată bărbaţi trei cearcă pre tine,

20. Ce sculîndu-te pogoară şi pasă împreună cu ei, nemică nu mai cercînd, pentru căci eu am trimis pre ei."

21. Şi pogorîndu-se Pétr cătră bărbaţii cei trimişi de la Cornílie cătră el zise: „Iată eu sînt pre carele cercaţi. Ce e pricína pentru carea aţi venit?"

22. Iară ei ziseră: „Cornílie sutaşul, bărbat direpţ şi termîndu-se de Dumnezău şi mărturisindu-se despre toată limba jidovilor, s-au năstăvit de cătră înger sfînt să te chême pre tine la casa lui şi să auză cuvînt de la tine."

23. Deci chemînd înluntru pre ei i-au ospătat şi a doa zi Pétăr ieşi împreună cu dînşii şi oarecarei dentru fraţi, den cei de la Ioppa, au venit împreună cu el.

24. Şi a doa zi întrară în Chisaréa, iară Cornilie era aşteptînd pre ei, chemînd împreună pre rudele lui şi pre cei de treabă priêteni.

25. Şi deaca fu de întrắ Pétăr întimpinînd-l Cornilie, căzîndu-i la picioare, să închinắ.

26. Iară Pétăr pre el l-au sculat, zicînd: „Scoală-te! Şi eu însumi om sînt."

27. Şi vorovind împreună cu el au întrat şi aflắ împreună pre mulţi veniţi.

28. Şi zise cătră ei: „Voi ştiţi că necuvios iaste la bărbatul jidov a să lipi au să apropiia la cel striin de fêliu; şi mie Dumnezău mi-au arătat nici pre un om spurcat sau necurat a zice.

29. Pentru acêea şi fără price am ve- //

Versiunea modernă

6. Acesta este oaspete la un Simon tăbăcarul, care are casa lîngă mare. Acesta îţi va spune ceea ce trebuie să faci."

7. Şi după ce a plecat îngerul care îi vorbea, a chemat doi dintre slujitori şi un ostaş evlavios dintre cei de încredere,

8. Şi le-a povestit toate, apoi i-a trimis la Ioppe.

9. A doua zi, în vreme ce călătoreau aceia şi se apropiau de cetate, Petru s-a suit pe acoperiş, ca să se roage pe la ceasul al şaselea.

10. Iar el a flămînzit şi voia să mănînce; şi în vreme ce îi pregăteau, a căzut în extaz.

11. Şi a văzut cerul deschizîndu-se şi coborînd un vas ca o pînză mare cu patru colţuri lăsîndu-se în jos pe pămînt,

12. În care se aflau toate vieţuitoarele cu patru picioare, tîrîtoarele pămîntului şi păsările cerului.

13. Şi a fost un glas către el: „Scoală-te, Petre, înjunghie şi mănîncă!"

14. Iar Petru spuse: „Nicidecum, Doamne, fiindcă niciodată nu am mîncat ceva spurcat ori necurat!"

15. Şi din nou a fost glasul către el: „Cele pe care Dumnezeu le-a curăţat, tu să nu le socoteşti spurcate!"

16. Şi aceasta s-a petrecut de trei ori şi îndată vasul a fost ridicat la cer.

17. Dar în vreme ce Petru se tot întreba în sine ce este vedenia pe care a văzut-o, iată că bărbaţii trimişi de Corneliu întrebînd de casa lui Simon au stat înaintea porţii.

18. Şi strigau, voind să afle dacă Simon, care este numit Petru, este găzduit acolo.

19. În vreme ce Petru cugeta la vedenie, Duhul i-a spus: „Iată trei bărbaţi te caută,

20. Ci ridicîndu-te coboară şi porneşte împreună cu ei, nemai întrebînd nimic, fiindcă eu i-am trimis."

21. Iar Petru, coborînd la acei bărbaţi, a spus: „Iată, eu sînt cel pe care îl căutaţi. Care este pricina pentru care aţi venit?"

22. Iar ei au răspuns: „Corneliu centurionul, bărbat drept şi care se teme de Dumnezeu, avînd bună mărturie de la tot poporul iudeu, a fost înştiinţat de un sfînt înger prin vedenie să trimită după tine la casa ta, ca să audă cuvinte de la tine."

23. Şi i-a primit înăuntru şi i-a găzduit. A doua zi, ridicîndu-se, a ieşit împreună cu ei şi unii dintre fraţii din Ioppe au mers împreună cu ei.

24. Iar a doua zi au intrat în Cezareea şi Corneliu îi aştepta şi şi-a chemat rudele şi prietenii apropiaţi.

25. Ci cînd a intrat Petru şi Corneliu l-a întîmpinat a căzut la picioarele lui şi i s-a închinat.

26. Iar Petru l-a ridicat, spunînd: „Şi eu sînt om."

27. Şi vorbind cu ei, a intrat şi a aflat pe mulţi adunaţi.

28. Apoi le-a grăit: „Voi ştiţi că nu este îngăduit de Lege unui bărbat iudeu să se însoţească sau să se apropie de unul de alt neam; însă mie Dumnezeu mi-a arătat să nu numesc nici un om spurcat sau necurat.

29. De aceea, am şi so-/

нит кемѫндꙋмъ, ꙟтребꙋвъ даръ кꙋ че кꙋвѫнт
л ац кемат пре мине. Ши корнилїе зисе, ден
зїоа а патра пънъ ꙟтрачеста час ерам постинд,
ши ꙟнаꙋа ноаоа час рꙋгѫндꙋмъ ꙟкаса мѣ,
ши ѩтъ бърбат стътꙋ ꙟнаинтѣ мѣ кꙋ хаи
ла нъ албъ. Ши зисе корнилїе аскꙋлтатꙋсꙗ
рꙋга, ши милостенїле тале сау поменит ꙟнаи
лв нтѣ лꙋи дмнзъꙋ. Тримите даръ ла ꙇоппа,
ши кїамъ пре симон кареле съ кїамъ петтър аче
ста гъздꙋѭще ꙟкаса лꙋи симон кꙋрелариюл пре
лѫнгъ маре кареле венинд грѫива цїе .
лг Дейтрачела час ам тримис кътръ тине, ши тꙋ
бине ай фъкꙋт венинд, акꙋм даръ тоци ной
ꙟнаинтѣ лꙋи дмнзъꙋ сѫнтем дефаць съ аꙋ
зим, тоате кѫтесь порꙋнчите цїе деспре дꙋм
лд нъзъꙋ. Ши дешкизѫнд петтър гꙋра зисе,
кꙋ адевърат причеп къ нꙋ е фъцарник дмнзъ.
ле Че ꙟтрꙋ тоатъ лимба чела чеѣ тѣме де ель,
ши лꙋкрѣзъ дерепътате прїимит ла ель ѭсте.
лѕ Кꙋвѫнтꙋл кареле аꙋ тримись фїилор лꙋи ꙇсраил,
бине вестинд паче, прен ꙇс хс, ачеста ѭсте а
лз тꙋтꙋрор дмнꙋ. Вои щици граюл че сау фъ
кꙋт прен тоатъ жидовимѣ, ꙟчепѫндꙋсе дела
галїлеа дꙋпъ ботезꙋл кареле аꙋ стригат ꙇоан.
ли Пре ꙇс пре чел дела назарет кꙋм аꙋ оунс пре ел
дмнзъꙋ кꙋ дхꙋль сфнть, ши кꙋ пꙋтѣре кареле
трекꙋ фъкѫнд бине, ши виндекѫнд пре чеи
асꙋприци, де дїаволꙋл, кѫчи дмнзъꙋ ера кꙋ ел.
лѳ Ши ной сѫнтем мъртꙋрїи тꙋтꙋрора кърора а
фъкꙋт ши ꙟцара ꙇꙋдеилор ши ꙟꙇерꙋсалим, пре
кареле ꙟл оморѫръ спѫнзꙋрѫндꙋл пре лемнь .
м Пре ачеста дмнзъꙋ лаꙋ ꙟвис атреѧ зи, ши
ма дѣде пре ель аръта ась фаче. Нꙋ ла тот
нородꙋл, чела мъртꙋрїиле чѣле маи денаинте
хиротонисите, де дмнзъꙋ ноао, карїи ам мѫн
кат, ꙟпреꙋнъ ши ам бъꙋт кꙋ ель, дꙋпъ че аꙋ
мв ꙟвис ель дентрꙋ морци. Ши порꙋнчи ноао
съ проповедꙋим нородꙋлꙋи, ши съ мъртꙋрисим
къ ачеста ѭсте чел рѫндꙋит де дмнзъꙋ жꙋде
мг кърорѫл вїилор ши морцилор. Ачестꙋѭ тоц
пророчїи мъртꙋрисескь, ертаре де пъкате съ ꙗ
прен нꙋмеле лꙋи, тот чела че ва крѣде ꙟтрꙋ
мд ель. Ꙟкъ грѫинд петрь граюриле ачѣстѣ,
къзꙋ дхꙋл сфнть престе тоци, чеѧ че аꙋзїа
ме кꙋвѫнтꙋл. Ши съ чюдиръ чеи ден обреза
нїе крединичоши, кѫчи аꙋ венит ꙟпреꙋнъ кꙋ пе
тър, кѫчи ши престе лимби дарꙋл сфнтꙋлꙋи
мѕ дхь сау върсать. Пентрꙋ къ аꙋзїа
пре еи грѫинд кꙋ лимби, ши мъриндь пре
дмнзъꙋ, атꙋнчѣ аꙋ ръспꙋнсь петтърь .
мз Аꙋ доаръ апа поате, опри нещине ка съ нꙋсе
ботѣзе ачещѣ, каре дхꙋль чель сфнть аꙋ лꙋат,
ми ка ши ной? Ши порꙋнчи лорь съсъ ботѣзе,
ꙟтрꙋ нꙋмеле дмнꙋлꙋи, атꙋнчѣл пофтиръ пре
ель, съ ꙟгъдꙋѣскъ
кътева зиле.

Biblia 1688, p. 840, col. 1

nit chemîndu-mă. Întrebu-vă, dară, cu ce cuvînt aţi chemat pre mine?"

30. Şi Cornilie zise: „Den zioa a patra pînă într-acesta ceas eram postind şi în al noaolea ceas rugîndu-mă în casa mea şi iată bărbat stătu înaintea mea cu haină albă.

31. Şi zise: «Cornilie, ascultatu-ţi-s-au ruga şi milosteniile tale s-au pomenit înaintea lui Dumnezău.

32. Trimite dară la Iopa şi chiamă pre Símon, carele să chiamă Pétăr. Acesta găzduiêşte în casa lui Símon curelariul pre lîngă mare, carele, venind, grăi-va ţie.»

33. Dentr-acela ceas am trimis cătră tine şi tu bine ai făcut venind. Acum dară toţi noi înaintea lui Dumnezău sîntem de faţă să auzim toate cîte-s poruncite ţie despre Dumnezău."

34. Şi deşchizînd Pétăr gura zise: „Cu adevărat pricep că nu e făţarnic Dumnezău,

35. Ce întru toată limba cela ce să tême de el şi lucrează dereptate priimit la el iaste.

36. Cuvîntul carele au trimis fiilor lui Israil binevestind pace, pren Isus Hristos, acesta iaste al tuturor Domnu.

37. Voi ştiţi graiul ce s-au făcut pren toată jidovimea, începîndu-se de la Galiléa, după botezul carele au strigat Ioan.

38. Pre Isus, pre cel de la Nazarét, cum au uns pre el Dumnezău cu Duhul Sfînt şi cu putére, carele trecu făcînd bine şi vindecînd pre cei asupriţi de diavolul, căci Dumnezău era cu el.

39. Şi noi sîntem mărturii tuturora cărora au făcut şi în ţara iudeilor şi în Ierusalím, pre carele îl omorîră, spînzurîndu-l pre lemn,

40. Pre acesta Dumnezău l-au învis a treia zi şi dêde pre el arătat a să face.

41. Nu la tot norodul, ce la mărturiile cêle mai denainte hirotonisite de Dumnezău noao, carii am mîncat împreună şi am băut cu el, după ce au învis el dentru morţi.

42. Şi porunci noao să propoveduim norodului şi să mărturisim că acesta iaste cel rînduit de Dumnezău judecătoriul viilor şi morţilor.

43. Acestuia toţi prorocii mărturisesc iertare de păcate să ia, pren numele lui, tot cela ce va crêde întru el."

44. Încă grăind Petru[11] graiurile acêstea, căzu Duhul Sfînt preste toţi ceia ce auziia cuvîntul.

45. Şi să ciudiră cei den obrezanie credincioşi, căci au venit împreună cu Pétăr, căci şi preste limbi darul Sfîntului Duh s-au vărsat,

46. Pentru că auziia pre ei grăind cu limbi şi mărind pre Dumnezău. Atuncea au răspuns Pétăr:

47. „Au doară apa poate opri neştine ca să nu se botêze aceştia care Duhul cel Svînt au luat ca şi noi?"

48. Şi poruncí lor să să botêze întru numele Domnului. Atuncea-l pohtiră pre el să îngăduiască cîteva zile. /

Versiunea modernă

sit, fără vreo împotrivire. Aşadar, vă întreb, pentru ce pricină aţi trimis după mine?"

30. Iar Corneliu a spus: „Acum patru zile, mă rugam în casa mea pe la ceasul al nouălea şi iată un bărbat în veşmînt strălucitor a stat înaintea mea

31. Şi a grăit: «Corneliu, rugăciunile şi milosteniile tale au fost pomenite înaintea lui Dumnezeu.

32. Trimite aşadar la Ioppe şi cheamă la tine pe Simon cel numit Petru, acesta este găzduit în casa lui Simon tăbăcarul, lîngă mare, acesta, venind, îţi va vorbi.»

33. Şi de îndată am trimis după tine, iar tu bine ai făcut că ai venit. Aşadar acum sîntem toţi în faţa lui Dumnezeu ca să ascultăm cele ce îţi vor fi poruncite de către Domnul."

34. Iar Petru deschizîndu-şi gura zise: „Într-adevăr înţeleg că Dumnezeu nu este părtinitor,

35. Ci în fiecare popor, cel care se teme de el şi lucrează dreptatea este primit de către el.

36. El a trimis pe cuvîntul său fiilor lui Israel, binevestindu-le pace prin Iisus Hristos; acesta este Domnul tuturor.

37. Voi ştiţi despre faptul petrecut în toată Iudeea, începînd din Galileea, după botezul pe care l-a propovăduit Ioan,

38. Pe Iisus, cel din Nazaret, pe care l-a uns Dumnezeu cu Duh Sfînt şi cu putere, care mergea din loc în loc făcînd bine şi tămăduind pe toţi cei asupriţi de diavolul, fiindcă Dumnezeu era cu el.

39. Şi noi sîntem martori pentru toate cîte a făcut în ţinutul Iudeei şi în Ierusalim. Pe acesta l-au şi omorît, spînzurîndu-l pe lemn,

40. Dumnezeu l-a înviat pe acesta a treia zi şi a îngăduit să fie văzut.

41. Nu întregului popor, ci martorilor celor aleşi mai dinainte de Dumnezeu, nouă, celor care am mîncat şi am băut împreună cu el, după ce a înviat din morţi.

42. Şi ne-a poruncit să propovăduim poporului şi să mărturisim că acesta este cel rînduit de Dumnezeu judecător al viilor şi al morţilor.

43. Toţi prorocii mărturisesc că tot cel care crede în el, dobîndeşte, prin numele lui, iertarea păcatelor."

44. În vreme ce Petru încă rostea cuvintele acestea, a căzut Duhul Sfînt peste toţi cei care ascultau cuvîntul.

45. Şi au rămas uimiţi credincioşii din tăierea împrejur, care au venit împreună cu Petru pentru că şi peste popoare s-a revărsat darul Sfîntului Duh,

46. Pentru că îi auzeau grăind în limbi şi mărind pe Dumnezeu. Atunci a răspuns Petru:

47. „Oare poate opri cineva apa ca să nu fie botezaţi aceştia care au primit, ca şi noi, Duhul cel Sfînt?"

48. Şi a poruncit să fie botezaţi în numele Domnului Iisus Hristos. Atunci l-au rugat să rămînă cu ei cîteva zile.

фаптеле.

К а п. аі.

Ши аꙋзиръ апостолїи ши фрацїи чеꙗ чи ера а
спре їꙋдеа, къ ши limbile аꙋ прїимит
кꙋвжнтꙋль лꙋи дмнезъꙋ. Ши кжнд в
саꙋ сꙋит петръ ла їерꙋсалим, сеꙟ жꙋ
дека къцръ ель чеи дин обрезанїе зи
кжнд. Къчи кътръ бърбаци не обрезꙋнцъ г
аи ꙟтрат, ши аи мжнкат ꙟпрꙋнъ кꙋ ей.
Ши ꙟчепжнд петръ ле спꙋне лорь, пре ржнд д
зикжнд. Еꙋ ерам, ꙟчетатѣ іоппїеи рꙋгж е
дꙋмъ, ши вꙃзꙋю ꙟсомнь ведѣре, погоржндꙋ
оунь вась, оаре кареле ка о зъкасть маре, де
патрꙋ колцꙋри слобозжндꙋсе дин черю, ши вени
пънъ ла мине. Ла карѣ кꙋтжнд съкотї ѕ
ꙗмь ши вꙃзꙋю добитоачеле пъмжнтꙋлꙋи, ши
хїарѣле ши жиганїиле, ши пасьриле черюлꙋи.
Ши аꙋзїю глась зикжнд мїе, скꙋлжндꙋте пе з
тре жꙋнге ши мънжнкъ. Ши зиш ничи ꙟ и
трꙋникип дмне къчи тоть че е спꙋркать саꙋ
некꙋрат, ничи одинїоарь аꙋ ꙟтрат ꙟгꙋра мѣ.
Ши ръспꙋнсе мїе глась де ал доилѣ ржнд, дин ѳ
черю, челе че дмнезъꙋ аꙋ кꙋрацит тꙋ нꙋле
спꙋркà. Ши ачаста саꙋ фъкꙋт де трей ори, і
ши ꙗръш саꙋ трась тоате ꙟ черю. Ши ꙗтъ аі
ꙟдатъ трей оамени венирꙋ ла каса каре ерам,
тримиши дела кесарїꙗ ла мине. Ши зисе ві
мїе дꙋхꙋль сь мергь ꙟпреꙋнъ кꙋ ей немаи соко
тинд немикꙋ, ши венирь ꙟпреꙋнъ кꙋмине ши
ачещи шасе фраци, ши амь ꙟтрат ꙟкаса бърба
тꙋлꙋи. Ши вести ноао кꙋм аꙋ вꙃзꙋть гі
пре ꙟгерь, ꙟкаса лꙋи стжнд, ши зикжнд лꙋи
тримите ла іоппа бърбаци, ши кїамь пре си
моонь пре чель че сь порекльѣще петръ.
Кареле ва грьи граюри кътръ тине, ꙟтрꙋ каре ді
ле мжнтꙋитевеи тꙋ, ши тоатъ каса та.
Ши кжнд ꙟчепꙋю еꙋ а грьи къзꙋ дꙋхꙋль чель еі
свить престе ей, ка ши престе нои дин чепꙋт.
Шим адꙋшь аминте де граюль дмнꙋлꙋи кꙋм аꙋ ѕі
зись, іоань аꙋ ботезат кꙋ апъ, яръ вои въ ве
ботеза кꙋ дꙋхꙋль свить. Дечи де аꙋ дать зі
лорь дмнезъꙋ ꙟтокма дарꙋл, ка ши ноаѡ кре
зжнд ꙟдмнꙋл іс хс, дарь еꙋ че пꙋтѣрни аш
фи, сь опрескꙋ пре дмнезъꙋ. Ши аꙋзинд иі
ачѣстѣ ꙟчетарь, ши мърїꙗ пре дмнезъꙋ, зи
кжнд оаре ши limbилорь дмнезъꙋ, покъинца
аꙋ дать спре вїацꙋ. Дечи чеꙗ че саꙋ рьсипит ѳі
де спре стржнсоарѣ че саꙋ фъкꙋт, спре стефан
трекꙋръ пънъ ла финики, ши кипрось ши анті
охїа немънꙋи грьинд кꙋвжнтꙋль, фъръ нꙋ
маи жидовилорь. Ши ера оаре карїи дентрꙋ к
ей бърбаци, кипрѣни, ши кириней, карїи ꙟтржд
ꙟ антиохїа, грьиꙗ кътръ елини бине вестинд,
пре дмнꙋль іесꙋсь. Ши ера мжна дмнꙋлꙋи ка
кꙋ ей, ши мꙋлть нꙋмър крезжнд саꙋ ꙟторсь
спре дмнꙋль. Ши сь аꙋзи кꙋвжнтꙋл ꙟ оуре кв
киле адꙋнърїи че де їерꙋсалим петрꙋ ей, ши тримисе
пре варнава сьтрѣкъ пънъ ла антїохїа.
Кареле мергжнд ши вꙃжнд дарꙋл лꙋи дмне кг
зъꙋ саꙋ бꙋкꙋрат, ши рꙋгà пре тоци кꙋнебонца
ини

Biblia 1688, p. 840, col. 2

Cap 11

1. Şi auziră apostolii şi fraţii ceia ce era spre Iudéa că şi limbile au priimit cuvîntul lui Dumnezău.

2. Şi cînd s-au suit Pétăr la Ierusalím, să judeca cătră el cei den obrezanie zicînd:

3. „Căci cătră bărbaţi neobrezuiţi ai întrat şi ai mîncat împreună[12] cu ei?"

4. Şi începînd Pétăr le spunea lor pre rînd zicînd:

5. „Eu eram în cetatea Iópiei rugîndu-mă şi văzuiu în somn vedêre, pogorîndu-să un vas oarecarele ca o zăvastă mare, den patru colţuri slobozîndu-se den ceriu şi veni pînă la mine.

6. La carea căutînd socotiiam şi văzuiu dobitoacele pămîntului şi hiarăle şi jigăniile şi pasările ceriului.

7. Şi auziiu glas zicînd mie: «Sculîndu-te, Pétre, junghe şi mănîncă!»

8. Şi ziş: «Nici într-un chip, Doamne, căci tot ce e spurcat sau necurat nici odinioară au întrat în gura mea.»

9. Şi răspunse mie glas de al doilea rînd, den ceriu: «Cêle ce Dumnezău au curăţit tu nu le spurca!»

10. Şi aceasta s-au făcut de trei ori şi iarăşi s-au tras toate în ceriu.

11. Şi, iată, îndată trei oameni veniră la casa care eram, trimişi de la Chesáriia la mine.

12. Şi zise mie Duhul să merg împreună cu ei, nemaisocotind nemică. Şi veniră împreună cu mine şi aceşti şase fraţi şi am întrat în casa bărbatului.

13. Şi vesti noao cum au văzut pre înger în casa lui stînd şi zicînd lui: «Trimite la Ióppa bărbaţi şi chiamă pre Símon, pre cel ce să poreclêşte Pétăr,

14. Carele va grăi graiuri cătră tine, întru carele mîntui-te-vei tu şi toată casa ta.»

15. Şi cînd începuiu eu a grăi, căzu Duhul cel Svînt preste ei ca şi preste noi de-nceput.

16. Şi-mi aduş aminte de graiul Domnului cum au zis: «Ioán au botezat cu apă, iară voi vă veţi boteza cu Duhul Svînt.»

17. Deci, de au dat lor Dumnezău întocma darul ca şi noao, crezînd în Domnul Isus Hristos, dară eu ce putêrnic aş fi să oprescu pre Dumnezău?"

18. Şi auzind acêstea încetară şi măriia pre Dumnezău zicînd: „Oare şi limbilor Dumnezău pocăinţa au dat spre viaţă?"

19. Deci ceia ce s-au răsipit despre strînsoarea ce s-au făcut spre Stéfan trecură pînă la Finíchi şi Chípros şi Antióhiia, nemănui grăind cuvîntul fără numai jidovilor.

20. Şi era oarecarii dentru ei bărbaţi chiprêni şi chirinei carii întrînd în Antióhiia grăiia cătră elíni binevestind pre Domnul Isús.

21. Şi era mîna Domnului cu ei şi mult număr crezînd s-au întors spre Domnul.

22. Şi să auzí cuvîntul în urechile adunării cei den Ierusalim pentru ei şi trimiseră pre Varnáva să treacă pînă la Antióhiia.

23. Carele, mergînd şi văzînd darul lui Dumnezău, s-au bucurat şi ruga pre toţi cu nevoinţa //

Versiunea modernă

Capitolul al 11-lea

1. Iar apostolii şi fraţii cei ce erau în Iudeea au auzit că şi popoarele păgîne au primit cuvîntul lui Dumnezeu.

2. Şi cînd a ajuns Petru la Ierusalim, i se împotriveau cei din tăierea împrejur zicînd:

3. „Ai intrat la bărbaţi netăiaţi împrejur şi ai mîncat împreună cu ei?"

4. Şi Petru începînd le-a înfăţişat pe rînd zicînd:

5. „Eu mă aflam în cetatea Ioppe rugîndu-mă şi am văzut o vedenie în extaz, un vas ca o pînză mare cu patru colţuri, coborînd din cer care a fost lăsat în jos şi a venit pînă la mine.

6. Privind ţintă la ea am văzut vieţuitoarele cu patru picioare ale pămîntului şi fiarele şi tîrîtoarele şi zburătoarele cerului.

7. Şi am auzit un glas spunîndu-mi: «Petre, ridică-te, înjunghie şi mănîncă!»

8. Iar eu am zis: «Nicidecum, Doamne, fiindcă niciodată nu a intrat în gura mea ceva spurcat sau necurat!»

9. Şi mi-a răspuns a doua oară un glas din cer: «Cele pe care Dumnezeu le-a curăţat, tu să nu le socoteşti spurcate!»

10. Aceasta s-a petrecut de trei ori şi au fost ridicate, din nou, toate la cer.

11. Şi, de îndată, trei bărbaţi s-au oprit lîngă casa în care eram, trimişi la mine de la Cezareea.

12. Iar Duhul mi-a spus să merg împreună cu ei, fără să fac vreo deosebire. Şi au mers împreună cu mine şi aceşti şase fraţi şi au intrat în casa bărbatului.

13. Şi ne-a istorisit cum a văzut îngerul în casa lui, stînd şi spunîndu-i: «Trimite la Ioppe şi cheamă pe Simon care este numit Petru.

14. Care îţi va grăi cuvinte prin care vei fi mîntuit tu şi toată casa ta.»

15. Şi cînd am început să vorbesc a căzut Duhul Sfînt peste ei, ca şi peste noi, la început.

16. Şi mi-am amintit de cuvîntul Domnului care a spus: «Ioan a botezat cu apă, voi însă veţi fi botezaţi cu Duhul Sfînt.»

17. Aşadar, dacă Dumnezeu le-a dat acelaşi dar ca şi nouă, care am crezut în Domnul Iisus Hristos, cine eram eu ca să să mă pot împotrivi lui Dumnezeu?"

18. Auzind acestea s-au potolit şi au slăvit pe Dumnezeu spunînd: „Prin urmare, Dumnezeu a dăruit pocăinţa spre viaţă şi păgînilor?"

19. Aşadar cei care s-au risipit din pricina prigoanei petrecute cu privirea la Ştefan au străbătut Fenicia, Ciprul şi Antiohia, negrăind nimănui cuvîntul, numai iudeilor.

20. Şi erau printre ei cîţiva oameni din Cipru şi din Cyrene care mergînd la Antiohia le-au grăit şi eleniştilor binevestind pe Domnul Iisus.

21. Iar mîna Domnului era cu ei şi un mare număr a crezut şi s-a întors către Domnul.

22. Şi a ajuns vestea despre ei la urechile Bisericii din Ierusalim şi l-au trimis pe Barnaba să meargă pînă la Antiohia.

23. Acesta a sosit şi, văzînd harul lui Dumnezeu, s-a bucurat şi îndemna pe toţi să stăruiască cu toată dăruirea

кд иннимїи съръмѫѫе лѫнгъ дмнꙋлъ. Кьчи ера
бърбатъ бꙋн, ши плин де дхꙋл сфнтъ, ши де
крединцъ, ши съадаѡсе глоатъ мꙋлтъ ла до
ке мнꙋл. Ши еши ла тарсонь варнава съ чѣрче
кѕ пре савль. Ши афлѫндꙋ пре ел, ꙟл адꙋсе ла
антїѡхїа, ши фꙋръ ей оун ань тот адꙋнѫн
дꙋсь ла бесѣрикъ, ши а ꙟвъцаръ глоатъ мꙋлтъ
ва, ши фꙋръ ꙟтѫю ꙟ антїѡхїа оученичїи кре
кз щини. Ши ꙟтрꙋ ачѣсте зиле погорѫръ де
ки ла ѥрꙋсалим, пррочїи ꙟ антїѡхїа. Ши скꙋ
лѫндꙋсь оунꙋл дентрꙋ ей пре нꙋме агав, арѣта
прин дхь къ фоамете маре васъфїе, престе тоа
тъ лꙋмѣ, каре сау ши фъкꙋт ꙟзилеле лꙋи кла
кд дїе кесарю. Іаръ дей оученичи дꙋпъ кꙋмь а
вѣ нещине, рѫндꙋиръ фїеще кареле дентрꙋ ей спре
слꙋжбъ съ тримицъ челор челъкꙋеск ꙟ іꙋдеа
л фраци. Каре аꙋши фъкꙋтъ тримицѫндь къ
тръ чей бътрѫни прин мѫна варнавей, ши
алꙋи савлꙋ.

КАП. ВІ.

а Ши ꙟтрачѣѧ време пꙋсе ирод ꙟпъратꙋл
мѫниле, ка съ факъ рѫꙋ оунора дей чей
в дебесѣрикъ. Ши оучисе пре іаковь фра
г теле лꙋи іѡан кꙋ сабїѧ. Ши въ
зѫндь къ плъкꙋт ѥсте жидовилор, ада
ѡсе а принде ши пре петръ, ши ера зилеле ази
д мелѡрь. Пре кареле принзѫндꙋль ꙟл пꙋсе ꙟ
темницъ, дѫндꙋль ла, ѕі, слꙋжитори съль пъ
зѣскъ пре ел, врѫндь дꙋпъ паще съл скоацъ
е пре ель ла нѡродь. Дечи петръ ера ла пазъ
ꙟтемницъ, іаръ рꙋга ера ꙟтинсъ фъкѫндꙋсь
деспре бесѣрикъ, пентрꙋ ель кътръ дмнзъꙋ.
ѕ Ши кѫндь връ пре ель съл скоацъ иродь, ꙟноап
тѣ ачѣѧ ера петръ дорминдь, ꙟтре дой слꙋжи
тори легать кꙋ доаѡ ланцꙋри, ши пъзитори
з ꙟнаинтѣ оушїи пъзїа темница. Ши ѧтъ
ꙟгерꙋль дмнꙋлꙋи стъть дѣсꙋпра, ши лꙋми
нъ лꙋминъ ꙟкасъ, ши ловиндь коаста лꙋи пе
тръ скꙋлатꙋлꙋ пре ель зикѫндь, скоалъте де
грабъ, ши къзꙋръ лꙋи ланцꙋриле дей мѫни.
и Ши зисе ꙟгерꙋль кътръ ель, ꙟчинџете шиць
ꙟкалцъ калцꙋнїи тъи; ши фъкꙋ аша, ши зи
лꙋи ꙟбракъци хайна, ши винѡ дꙋпъ мине.
ѳ Ши ешиндь мергѣ дꙋпъ ель, ши нꙋ щїа къ
ѥсте адевърать ачѣѧ чеаь фъчѣ прин ꙟгерꙋ,
і че ись пърѣ къ вѣде видѣнїе. Ши трекѫндь
чѣ дентѫю стражъ, ши адоаѡ, вениръ ла поарта
чѣ де фїерꙋ каре дꙋче ла четате каре сингꙋръ
съ дешкисе лѡрь, ши ешиндь трекꙋръ ѡ оу
лицъ, ши ꙟдатъ съдꙋсь ꙟгерꙋль дела ель.
аі Ши петрь венинд ꙋш ꙟтрꙋ сине, зисе, акꙋмь
щїꙋ адевърат, къ аꙋ тримис дмнꙋл пре ꙟгерꙋ
лꙋи, ши аꙋ скос пре мине, ден мѫна лꙋи ирод,
ши ден тоатъ нъдѣждѣ, нородꙋлꙋи жидовилор.
ві Ши сокотиндь вени ла каса марїеи маичїи лꙋи
іѡань, че съ порекліа маркѡ, оунде ера мꙋлцї
гі адꙋнаци, ши фъкѫндь рꙋгъ. Ши лꙋвиндь
петрь оуша порцїи, съ апропїе ѡслꙋжникъ, съ
ді аскꙋлте, пре нꙋме роди. Ши кꙋноскѫндь гла

Biblia 1688, p. 841, col. 1

inimii să rămîie lîngă Domnul,

24. Căci era bărbat bun şi plin de Duhul Sfînt şi de credinţă. Şi să adaose gloată cîtăva la Domnul.

25. Şi ieşí la Tarsón Varnáva să cêrce pre Sávl.

26. Şi aflîndu-l pre el, îl aduse la Antióhiia. Şi fúră ei un an tot adunîndu-să la besêrică şi a învăţarea gloată cîtăva şi fúră întîiu în Antióhiia ucenicii creştini.

27. Şi întru acêste zile pogorîră de la Ierusalím prorocii în Antióhiia.

28. Şi sculîndu-să unul dentru ei, pre nume Agáv, arăta pren Duh că foamete mare va să fie preste toată lumea, carea s-au şi făcut în zilele lui Clavdie Chesáriu.

29. Iară den ucenici, după cum avea neştine rînduire, fieştecarele dentru ei spre slujbă să trimiţă celor ce lăcuiescu în Iudéa fraţi.

30. Carea au şi făcut, trimiţînd cătră cei bătrîni pren mîna Varnávei şi a lui Sávlu.

Cap 12

1. Şi într-acea vrême puse Iród împăratul mînile ca să facă rău unora den cei de besêrică.

2. Şi ucise pre Iácov, fratele lui Ioán, cu sabiia.

3. Şi văzînd că plăcut iaste jidovilor, adaose a prinde şi pre Pétăr; şi era Zilele Azimelor.

4. Pre carele prinzîndu-l îl puse în temniţă, dîndu-l la 16 slujitori să-l păzească pre el, vrînd după Paşte să-l scoaţă pre el la norod.

5. Deci Pétăr era la pază în temniţă, iară ruga era întinsă făcîndu-să despre besêrică pentru el cătră Dumnezău.

6. Şi cînd vrea pre el să-l scoaţă Iród, în noaptea acêea era Pétăr dormind între doi slujitori legat cu doao lanţuri; şi păzitori înaintea uşii păziia temniţa.

7. Şi iată îngerul Domnului stătu deasupra şi lumină lumină în casă şi, lovind coasta lui Pétăr, sculatu-l-au pre el zicînd: „Scoală-te degrabă!" Şi căzură lui lanţurile den mîni.

8. Şi zise îngerul cătră el: „Încinge-te şi-ţi încalţă călţunii tăi!" Şi făcu aşa şi zise lui: „Îmbracă-ţi haina şi vino după mine!"

9. Şi ieşind, mergea după el şi nu ştiia că iaste adevărat acêea ce să făcea pren îngeru, ce i să părea că vedea videnie.

10. Şi trecînd cea dentîiu strajă şi a doao, veniră la poarta cea de fieru, carea duce la cetate, carea singură să deşchise lor, şi ieşind trecură o uliţă şi îndată să dusă îngerul de la el.

11. Şi Pétr, venindu-şi întru sine, zise: „Acum ştiu adevărat că au trimis Domnul pre îngerul lui şi au scos pre mine den mîna lui Iród şi den toată nădêjdea norodului jidovilor."

12. Şi socotind veni la casa Máriei, maicii lui Ioán, ce să porecliia Márco, unde era cîţiva adunaţi şi făcînd rugă.

13. Şi, lovind Pétr uşa porţii, să apropie o slujnică să asculte, pre nume Ródi.

14. Şi cunoscînd gla- /

Versiunea modernă

inimii în Domnul,

24. Pentru că era bărbat bun şi plin de Duhul Sfînt şi de credinţă. Şi s-a adăugat o mare mulţime Domnului.

25. Şi a plecat la Tars ca să îl caute pe Saul.

26. Iar după ce l-a găsit, l-a dus la Antiohia. Şi un an întreg s-au adunat în biserică şi au învăţat o mare mulţime, iar în Antiohia ucenicii au fost numiţi pentru prima oară creştini.

27. Iar în acele zile au coborît proroci de la Ierusalim la Antiohia.

28. Ridicîndu-se unul dintre ei, pe nume Agabus, a prevestit prin Duhul că urmează să fie o mare foamete în întreaga lume, care a şi avut loc, în vremea lui Claudius Caesar.

29. Iar ucenicii au hotărît să trimită, după avea fiecare mijloace, fraţilor care locuiesc în Iudeea.

30. Ceea ce au şi făcut, trimiţînd bătrînilor, prin mîna lui Barnaba şi Saul.

Capitolul al 12-lea

1. În acea vreme împăratul Irod a pus mîna pe unii din biserică pentru a le face rău.

2. Şi l-a ucis pe Iacob, fratele lui Ioan, cu sabia.

3. Dar văzînd că lucrul acesta le este pe plac iudeilor a mai pus mîna şi pe Petru; erau zilele Sărbătorii Azimelor.

4. Pe acesta prinzîndu-l l-a dus în temniţă, încredinţîndu-l pazei a patru cete de cîte patru ostaşi, voind să îl scoată după Paşti înaintea poporului.

5. Aşadar Petru era păzit în temniţă, iar de către biserică se făcea o stăruitoare rugăciune pentru el către Dumnezeu.

6. Şi cînd voia Irod să îl scoată, în acea noapte dormea Petru între doi ostaşi, legat cu lanţuri şi doi paznici în faţa uşii străjuiau temniţa.

7. Şi iată îngerul Domnului a stat înaintea sa şi a strălucit lumină în carceră, lovindu-l în coastă pe Petru l-a ridicat zicînd: „Ridică-te degrabă!" Şi i-au căzut laţurile de la mîini.

8. Iar îngerul i-a spus: „Încinge-te şi leagă-ţi sandalele." Şi a făcut astfel, iar el i-a zis: „Înfăşoară-te cu haina şi urmează-mă!"

9. Şi ieşind l-a urmat, dar nu ştia dacă este adevărat ceea ce se săvîrşea prin înger, ci socotea că are o vedenie.

10. Au trecut de prima strajă şi de a doua, au ajuns la poarta de fier care duce în cetate, care li s-a deschis singură, au ieşit şi au ajuns într-o uliţă. Şi de îndată îngerul s-a îndepărtat de el.

11. Iar Petru, venindu-şi în sine, a zis: „Acum ştiu că într-adevăr Domnul a trimis pe îngerul său şi m-a izbăvit de mîna lui Irod şi de ceea ce aştepta poporul iudeilor."

12. Dîndu-şi seama de aceasta a venit la casa Mariei, mama lui Ioan, cel numit Marcu, unde erau adunaţi mulţi şi se rugau.

13. Şi pe cînd lovea în poartă, care dădea în pridvor, a venit o slujitoare să vadă cine e pe nume Roda.

14. Şi recunoscîndu-i gla-

ЕУЛ ЛУЙ ПЕ́ТРЪ ДЕ ВУКУРЪ́ТЕ НЪ̀ ДЕШКИ́НСЕ ПОАРТА, ЧЕ
АЛЕГЪЖА́НДЬ ФЛЪХИТРУ, СПУСЕ КУМ́ ЕСТЬ ПЕ́ТРЪ Ф
НАННТЪ ПОРЦІЙ. ІА́РЪ ЕЙ ЗИ́СЕРЪ КЪТРЪ ДЪСА ѳ
НЕВУХИ́ТАЙ? ТА́РЪ А̀ СЪ ПРИНДЪ КУМ́ СЪФЪ́ТЕ ӒША,
КА́РЪ ЕЙ ЗИЧА̀ ФЪЧЕРУЛ ЛУЙ ӒСТЕ. ІА́РЪ ПЕ́ТРЪ ѲІ
ӒЩЕПТА̀ ВЪТЪЖА́НДЬ, ШЍ ДЕШКИЗЖА́НДЬ ВЪЗУ́РЪ ПРЕ
ЕЛ, ШЍ СЪЕПТЪМЖНТА́РЪ. ШЍ А̀РЪТЪЖА́НДУЛЕСКУ ѳІ
МЖНА СЪТА́КЪ ПОВЕСТЍ ЛОР, КУМ́ ДМНУЛ ПРЕЕЛЬ
ЛАУ СКѲ ДЕЙ ТЕ́МНИЦЬ, ШЍ ЗИ́СЕ ВЕСТИ́ЦИ ЛУЙ ТА́
КСЭБ, ШЍ ФРАЦИЛОР А̀ЧЪ́ЕСТЪ, ШЍ ЀШИ́НДЬ МЪ́РСЕ
ФТРА́ЛТ АСЭК. ШЍ ФЪКЖА́НДУСЕ ЗІСЭ ЕРА̀ ТУР НѲ
БУРА́РЕ НЪ̀ ПУЦИ́НЪ, ФТРУ СЛУЖИТО́РИ, ОА́РЕ ЧЕ СЪ
ЕСЪ ФЪ́Е ФЪКУ́Т ПЕ́ТРЬ. ІА́РЪ ІРО́Д ЧЕРШИ́НДЬ ПРЕ КѲ
ЕЛ, ШЍ НЕ А̀ФЛАЖА́НДУЛ, ЧЕРЧЕТЖА́НД ПРЕ СТРЪЖА́РИ,
ПОРУНЧИ́ ЕЙ ДУ́КЪ, ШЍ ПОГОРЖА́НДЬ ДЕЛА ІУДЕ́А, ЛА
КЕСАРІ́А ПЕТРЕЧ́Ъ. ШЍ ЕРА̀ ІРО́Д МЪНІЭ, ПРЕ КА
ТИРЪ́ЕНИ, ШЍ ПРЕ СИДОНЪ́ЕНИ, ШЍ ТО́ЦИ ДЕНПРЕУНЪ ВЕ
НИСЕ ЛА ЕЛ, ШЍ ПЛЕКЖА́НДЬ ПРЕ ВЛА́СТЬ, КАРЕЛЕ ЕРА̀
ПРЕСТЕ КЪМА́РА ФПЪРА́ТУЛУЙ, ЧЕРА̀ ПА́ЧЕ, ПЕНТРУ
КЪ СЪХРЪНЪ́ЦА ЦАРА ЛОР ДЕЙ ПЪМЖНТУЛ ФПЪРЪТЕ́К.
ІА́РЪ ФТРЭ ЗИ РЖНДУЙ ІРО́Д ФЪРЪКЖА́НДУСЕ ФХАНЪ КА
ФПЪРЪТЕ́СКЪ, ШЍ ШЪЗДЪ́А ЛА ДИВА́ ГРЪЪ́ЦА КЪТРЪ Е́.
ІА́РЪ НЪРОДУЛ ІРИГА́ГЛА ДМНЪТЕ́СКЪ, ШЍ НУ О́МЕ КѲ
НЕ́СКЪ. ШЍ ФДА́ТЪ ЛУ ЛОВИ́Т ПРЕ ЕЛ ФЧЕРУЛ КѲ
ДМНУЛУЙ, ПЕНТРУ КЪЧИ НУ ДА́Т МЪРИ́РЪ ЛУЙ ДУМ
НЕЗЪУ, ШЍ ФЪКЖА́НДУСЕ МЖНКА́Т ДЕ ВЪРМИ МУРИ́.
ІА́РЪ КУВЖНТУЛ ЛУЙ ДМНЪЗЪУ КРЕЩА̀ ШЍ СЪ ФМУ КД
ЦІ́А. ІА́РЪ БАРНА́БА ШЍ ПА́ВЕЛ СЪУ ФТО́РСЬ ДЕ КЕ
ІЕРУСАЛИ́М ЛА А̀НТІСЭХІ́А, ПАИНИ́НДЬ СЛУЖБА, ЛУ ФД
ФПРЕУНЪ ШЍ ПРЕ ІСЭА́НЬ ПРЕ ЧЕЛ ЧЕ ЕСЪ ПОРЕКЛІ́А,
МА́РКЭ.

К А П. Г І.

И ЕРА СЭАРЕ КАРІЙ Ф А̀НТІСЭХІ́А, ЛА ВЕСТЬ А
РЕКА КА́РЪ ЕРА̀ ПРОРО́Ч, ШЍ ДА́СКАЛИ БАРНА́
БА, ШЍ СИМЭО́Н ЧЕ ЕСЪ ПОРЕКЛІ́А НЕГЕ́Р, ШЍ
ЛУКІЭ КИРИНЕ́УЛ, ШЍ МАНАИ́Л, КА́РЕ ЕРА̀
КРЕСКУ́Т КУ ІРО́ДЬ А́ЛПА́ТРУЛЪ ЧИРУНТЕ́РЪ
ШЍ СА́ВЛЬ. ШЍ СЛУЖИ́НДЬ ЕЙ ДМНУЛУЙ, ШЍ ПО Б
СТИ́НДЬ, ЗИ́СЕ ДУ́ХУЛ ЧЕЛ СФЙТЬ, СЭСЕИ́НЦИ ДАРЪ
МІЕ ПРЕ БАРНА́БА, ШЍ ПРЕ СА́ВЛЬ, ЛА ЛУКРУЛ КА́РЕЛЕ
А̀М КЕМА́Т ПРЕ ЕЙ. А̀ТУ́НЧЪ ПОСТИ́НДЬ ШЍ ФЪ Г
КЖД РУГЪ, ШЍ ПУ́ИНДЬ МЖИНЛЕ ПРЕСТЕ ЕЙ Ф И ЕЛО
БОЗНРЪ. ДЕ́ЧИ А̀ЧЕ́ЩЪ ПРИМИНЦЖА́НДУСЕ ДЕ ДУХУ Д
ЧЕЛ СФЙТЬ, ПОГОРЖРЬ ЛА СЕЛЕВКІ́А, ШЍ ДЕ А̀КОЛЭ
А̀У МЕ́РСЕ ЛА КИ́ПРУ. ШЍ ФЙ́ИНДЬ Ф САЛАМИ́НА, Е
ВЕСТІ́А КУВЖНТУЛ ЛУЙ ДМНЪЗЪУ, ФТРУ А̀ДУНЪ
РНЛЕ ЖИДОВИЛОР, ШЍ А̀ВА̀ ШЍ ПРЕ ІСЭА́НЬ СЛУГЪ.
ШЍ ТРЕКЖА́НДЬ СЭТРО́КУЛ ПЪНЪ ЛА ПА́ФЬ, А̀ФЛА́РЪ 5
ПРЕ О́АРЕ КАРЕЛЕ БРЪЖИТО́РЮ, ПРОРО́К МИЧИНЭ ЖИ
ДОВЬ, КЪРУЛ ЕРА̀ НУ́МЕЛЕ БАРІ ІИСУ́Х. КА́РЕЛЕ З
ЕРА̀ ФПРЕУНЪ КУ А̀НДИПА́ТУЛ, СЕ́РГІЕ ПА́ВЕЛ, ЪЪ
БА́Т ПРИЧЕПУ́Т, А̀ЧЕ́СТА КЕМЖНДЬ ПРЕ БАРНА́БА,
ШЍ ПРЕ СА́ВЛЬ, ЧЕРКЪ А̀А̀ЗДІ КУВЖНТУЛ ЛУЙ ДМНЪЗ.
ШЍ СТА̀ ФПОТРИВА ЛОР, ЕЛИ́МА ВРЪЖИТО́РУЛ, ПЕ И
ТРУ КЪ ӒША СЪ ТЖЛКУ́ЩЕ НУ́МЕЛЕ ЛУЙ, ЧЕРКЖД
ЕСЪ ФТО́АРКЪ, ПРЕ А̀НДИПА́Т ДЕЙ КРЕДИ́НЦЪ.
ІА́РЪ СА́ВЛЬ ЧЕЛ ЧЕЙ ЗИК ПА́ВЕЛ, ФПЛЖНДУСЕ ДЕ Ѳ
ДУХУЛ СФЙТЬ, ШЍ КЪУТЖА́НДЬ ЛА ЕЛЬ ЗИ́СЕ. О З
ПАИ́НЕ ДЕ ТО́ТЪ ВИКЛЕШУГУЛ, ШЍ ДЕ ТО́АТЪ РЪУ

Biblia 1688, p. 841, col. 2

sul lui Pétr, de bucurie nu deşchise poarta, ce, alergînd înlăuntru, spuse cum stă Pétr înaintea porţii.

15. Iară ei ziseră cătră dînsa: „Nebunit-ai?" Iară ea să prindea cum să fie aşa, iară ei zicea: „Îngerul lui iaste."

16. Iară Pétr aştepta bătînd şi, deşchizînd, văzură pre el şi să spămîntară.

17. Şi, arătîndu-le cu mîna să tacă, povesti lor cum Domnul pre el l-au scos den temniţă. Şi zise: „Vestiţi lui Iácov şi fraţilor acêstea." Şi, ieşind, mêrse într-alt loc.

18. Şi făcîndu-se zio, era turburare nu puţină întru slujitori: „Oare ce să să fie făcut Pétr?"

19. Iară Iród, cerşind pre el şi neaflîndu-l, cercetînd pre străjari, poruncí să-i ducă şi, pogorînd de la Iudéa la Chesáriia, petrecea.

20. Şi era Iród mînios pre tirêni şi pre sidonêni, şi toţi denpreună venise la el şi, plecînd pre Vlást, carele era preste cămara împăratului, cerea pace, pentru că să hrăniia ţara lor den pămîntul împărătesc.

21. Iară într-o zi rîndui Iród îmbrăcîndu-se în haină împărătească şi, şăzînd la divan, grăiia cătră ei.

22. Iară nărodul striga: „Glas dumnezăiesc şi nu omenesc!"

23. Şi îndată l-au lovit pre el îngerul Domnului, pentru căci n-au dat mărirea lui Dumnezău şi, făcîndu-se mîncat de viermi, muri.

24. Iară cuvîntul lui Dumnezău creştea şi să înmulţiia.

25. Iară Varnáva şi Pável s-au întors den Ierusalím la Antióhiia, plinind slujba, luînd împreună şi pre Ioán, pre cel ce să porecliia Márco.

Cap 13

1. Şi era oarecarii în Antióhiia la besêreca carea era proroci şi dascali: Varnáva şi Símon, ce să porecliia Negher şi Luchios Chirinéul şi Manaín, care era crescut cu Iród, al patrulea biruitoriu, şi Sávl.

2. Şi slujind ei Domnului şi postind zise Duhul cel Sfînt: „Osebiţi dară mie pre Varnáva şi pre Sávl la lucrul carele am chemat pre ei."

3. Atuncea, postind şi făcînd rugă şi puind mîinile preste ei, îi sloboziră.

4. Deci aceştia, trimiţîndu-se de la Duhul cel Sfînt, pogorîră la Selevchiia şi, de acoló, au mers la Chípru.

5. Şi fiind în Salamína vestiia cuvîntul lui Dumnezău întru adunările jidovilor şi avea şi pre Ioán slugă.

6. Şi trecînd ostrovul pînă la Paf, aflară pre oarecarele vrăjitoriu, proroc mincinos jidov, căruia era numele Varí Iisus,

7. Carele era împreună cu anthipátul Sérghie Pável, bărbat priceput, acesta, chemînd pre Varnáva şi pre Sávl, cercă a auzi cuvîntul lui Dumnezeu.

8. Şi sta împotriva lor Elíma vrăjitoriul, pentru că aşa să tîlcuiêşte numele lui, cercînd să întoarcă pre anthipát den credinţă.

9. Iară Sávl, cel ce-i zic Pável, împlîndu-se de Duhul Sfînt şi căutînd la el, zise:

10. „O, pline de tot vicleşugul şi de toată rău- //

Versiunea modernă

sul lui Petru, de bucurie nu a deschis poarta, ci, intrînd, a vestit că Petru stă înaintea porţii.

15. Iar ei i-au spus: „Aiurezi?" Însă ea stăruia că aşa este. Ci ei i-au zis: „Este îngerul lui."

16. Iar Petru bătea mereu, iar ei i-au deschis şi au fost uimiţi.

17. Şi le-a făcut semn să tacă, apoi le-a povestit cum l-a scos Domnul din temniţă. Şi le-a mai spus: „Vestiţi-l pe Iacob şi pe fraţi despre aceasta." Iar el, ieşind, a pornit înspre alt loc.

18. Şi făcîndu-se ziua era nu puţină tulburare printre ostaşi: „Ce s-a petrecut cu Petru?"

19. Iar Irod, căutîndu-l şi negăsindu-l, a cercetat pe paznici şi a poruncit să-i ducă la moarte, apoi a coborît din Iudeea la Cezareea unde a zăbovit un timp.

20. Irod era foarte mînios pe cei din Tir şi din Sidon. Aceştia însă au venit într-un gînd la el şi au cîştigat de partea lor pe Blastus, cămăraşul regelui, cerîndu-i pace, fiindcă ţinutul lor se hrănea din ţara regelui.

21. Şi, într-o zi rînduită, Irod, înveşmîntat în haine regale, a şezut pe un tron şi le ţinea o cuvîntare.

22. Iar poporul striga tare: „Glas dumnezeiesc, nu omenesc!"

23. Şi pe dată îngerul Domnului l-a lovit fiindcă nu a dat slavă lui Dumnezeu şi a murit mîncat şi şi-a dat duhul.

24. Iar cuvîntul Domnului creştea şi se înmulţea.

25. Iar Barnaba şi Saul s-au întors la Ierusalim, împlinindu-şi slujirea, luînd cu ei şi pe Ioan, cel numit Marcu.

Capitolul al 13-lea

1. Iar în biserica Antiohiei erau nişte proroci şi învăţători: Barnaba şi Simeon cel numit Niger, Lucius Cirineul, Manaen, care a fost crescut împreună cu tetrarhul Irod şi Saul.

2. Şi în vreme ce slujeau Domnului şi posteau Duhul Sfînt a grăit: „Puneţi-mi deoparte pe Barnaba şi pe Saul pentru lucrarea la care i-am chemat."

3. Atunci postind, rugîndu-se şi punîndu-şi mîinile peste ei i-au lăsat să plece.

4. Aceştia, trimişi de către Duhul Sfînt au coborît la Seleucia şi de acolo au plecat cu corabia către Cipru.

5. Şi cînd au ajuns în Salamina propovăduiau cuvîntul lui Dumnezeu în sinagogile iudeilor, iar Ioan le era slujitor.

6. Şi străbătînd întreaga insulă pînă la Pafos, au aflat un bărbat iudeu, vrăjitor, pe nume Bar-Iisus.

7. Acesta era împreună cu proconsulul Sergius Paulus, bărbat înţelept, care, chemînd pe Barnaba şi Saul, căuta să asculte cuvîntul lui Dumnezeu.

8. Dar le stătea împotrivă Elimas vrăjitorul, fiindcă aşa se tălmăceşte numele lui, căutînd să îl abată pe proconsul de la credinţă.

9. Iar Saul, cel numit şi Pavel, plin de Duhul Sfînt, a privit ţintă la el a spus:

10. „O, tu, cel plin de toată înşelăciunea şi rău-

тате, фїюл дїаволꙋлꙋи врѫжмаш, атоатъ
дирептатѣ нꙋвей пъръси ꙟторкѫндь кѫиле до
аі мнꙋлꙋи челе дирепте. Ши акꙋм ꙗтъ мѫна
домнꙋлꙋи асꙋпра та, ши вей фи орбꙋ невъзѫнд
соареле пѫнъ ла о време, ши ꙟдатъ къзꙋ пре
ел чеацъ ши ꙟтꙋнерек, ши ꙟблѫнд ꙟпре
ві жꙋр черка повъцꙋитори де мѫнъ. Атꙋнче
възѫнд аньдипатꙋл че сꙋ фъкꙋт аꙋ кредзꙋт,
гі мирѫндꙋсе спре ꙟвъцътꙋра домнꙋлꙋи. Ши
дꙋкѫндꙋсе дела пафа чеи че ера кꙋ павел вени
ръ ла пергїа памфилїеи, ꙗръ Іоан ꙟторкѫндꙋ
ді се дела еи, съ ꙟтꙋрнъ ла Іерꙋсалим. Ꙗръ еи
трекѫндь дела пергие аꙋ мерсь ла антїохїа
аписидїеи, ши ꙟтрѫндь ꙟ адꙋнаре ꙟзїоа сѫм
еі бетелор аꙋ шъзꙋт. Ши дꙋпъ четиреа леџїи
ши апророчилор, тримисеръ маи марїи адꙋнърїи
кътръ еи зикѫндь бърбаци фраци, де есте кꙋ
вѫнть ꙟтрꙋ вои де мѫнгъере, кътръ нородь
ѕі зичеци. Ши скꙋлѫндꙋсе павел ши кꙋвиинд
кꙋ мѫна зисе, бърбаци Ісраилтѣни ши чеа че
зі въ темеци де домнєзъꙋ аꙋзици. Домнєзъꙋл
нородꙋлꙋи ачестꙋа лꙋи Ісраил, аꙋ алес пре пъ
ринцїи ноштри ши пре нородь аꙋ ꙟнълцат ꙟнемер
ничїе, ꙟпъмѫнтꙋл егупетꙋлꙋи, ши кꙋ брацꙋ
иі ꙟналть аꙋ скось пре еи дентрънсꙋл. Ши кꙋ
време де, м, де ани, ꙗꙋ пꙋртат кꙋ бирꙋинцъ
ѳі ꙟпꙋстїе. Ши сꙋрпѫндь лимби шапте ꙟпъ
мѫнтꙋл лꙋи ханаан, аꙋ дат моштенире лор пъ
к мѫнтꙋл лорь. Ши дꙋпъ ачаста ка вре о
ꙋн, де ани, аꙋ дат жꙋдекътори пѫнъ ла самоил
ка пророкꙋл. Ши де аколо аꙋ черꙋт ꙟпърать
ши дѣде лор домнєзъꙋ пре саꙋл фечорꙋл лꙋи кись
бърбат дин фѣлюл лꙋи венїамин, ани, м.
кв Ши прементиндь пре ель рѫдикъ лор пре давидь съ
ле фїе ꙟпърат кърꙋа аꙋ ши зись мъртꙋрисинд
афлаю пре давидь пре фечорꙋл лꙋи Іесеи бърбат дꙋ
пъ инима мѣ кареле ва фаче тоате воиле мѣле.
кг Дентрꙋ семинцїа, ачестꙋа домнєзъꙋ дꙋпъ
фъгъдꙋинцъ, рѫдикъ лꙋи Ісраил, мѫнтꙋито
кд рю пре Іс. Маинаинте стригѫндь Іоан, ма
наинте де фаца ꙟтрърїи лꙋи, ботез де покъин
ке цъ ла тот нородꙋл лꙋи Ісраил. Ꙗръ дека
ꙟплꙋ Іоан калѣ зичѣ, чине мъ сокотици съ фїꙋ ꙗ
нꙋ сѫнть еꙋ че ꙗтъ вине дꙋпъ мине кърꙋа нꙋ
врѣдник ꙟкълцъминтѣ пичоарелор адезлега.
кѕ Бърбаци фраци, фїи нѣмꙋлꙋи лꙋи авраам ши
чеи дентрꙋ вои темътори де домнєзъꙋ, воао кꙋ
вѫнтꙋл мѫнтꙋирїи ачещїа сꙋ тримись.
кз Пентрꙋ къ чеа че лъкꙋеск ꙟ Іерꙋсалим, ши боа
рїи лор пре ачеста не коноскѫндꙋл ши гласꙋриле
пророчилор челе че ла тоате сѫмбетеле съ чиеск жꙋде
ки кѫндь аꙋ плинить. Ши ничи о винъ де моа
те афлѫндь, черꙋръ дела пилат съл омоаръ
кѳ пре ель. Ши дека аꙋ съвѫршит тоате
челе че ера пентрꙋ ель скрисе погорѫндꙋл депе
л лемнь лаꙋ пꙋсь ꙟмормѫнть. Ꙗръ домнєзъ
ла лаꙋ скꙋлат пре ель дин морци. Каре саꙋ аръ
тат прей мꙋлте зиле челор че саꙋ сꙋит ꙟпреꙋнъ кꙋ ел
дела галилеа ла Іерꙋсалим, карїи сѫнть мъртꙋрїи

Biblia 1688, p. 842, col. 1

tatea, fiiul diavolului, vrăjmaş a toată direptatea, nu vei părăsi întorcînd căile Domnului cêle dirêpte?

11. Şi acum, iată, mîna Domnului asupra ta şi vei fi orbu nevăzînd soarele pînă la o vrême." Şi îndată căzu preste el ceaţă şi întunêrec şi, îmblînd împrejur, cerca povăţuitoriu de mînă.

12. Atuncea, văzînd anthipátul ce s-au făcut, au crezut, mirîndu-se spre învăţătura Domnului.

13. Şi ducîndu-se de la Páfa, cei ce era cu Pável veniră la Pérghiia Panfíliei, iară Ioán, întorcîndu-se de la ei, să înturnă la Ierusalím.

14. Iară ei, trecînd de la Perghís, au mers la Antióhiia a Pisídiei şi, întrînd în adunare în zioa sîmbetelor, au şăzut

15. Şi, după cetirea Legii şi a Prorocilor, trimiseră mai-marii adunării cătră ei, zicînd: „Bărbaţi fraţi, de iaste cuvînt întru voi de mîngîêre cătră norod, ziceţi!"

16. Şi, sculîndu-se Pável şi clătind cu mîna, zise: „Bărbaţi israíltêni şi ceia ce vă têmeţi de Dumnezău, auziţi!

17. Dumnezăul norodului acestuia, lui Israíl, au ales pre părinţii noştri şi pre norod au înălţat în nemernicie în pămîntul Eghípetului şi cu braţu înalt au scos pre ei dentr-însul.

18. Şi cum, vrême de 40 de ani, i-au purtat cu biruinţă în pustie.

19. Şi, surpînd limbi şapte în pămîntul lui Hanaán, au dat moştenire lor pămîntul lor.

20. Şi după aceasta ca vro 450 de ani au dat judecători, pînă la Samoil prorocul.

21. Şi de acoló au cerut împărat şi dêde lor Dumnezău pre Saúl, feciorul lui Chis, bărbat den fêliul lui Veniamín, ani 40.

22. Şi premenind pre el, rîdicắ lor pre David să le fie împărat, căruia au şi zis, mărturisind: «Aflaiu pre David, pre feciorul lui Iesé, bărbat după inima mea, carele va face toate voile mêle.»

23. Dentru seminţiia acestuia Dumnezău, după făgăduinţă, rîdicắ den Israíl Mîntuitoriu pre Isus.

24. Mai nainte, strigînd Ioán, mai nainte de faţa întrării lui, botez de pocăinţă la tot norodul lui Israíl.

25. Iară deaca împlú Ioán calea zicea: «Cine mă socotiţi să fiu? Nu sînt eu, ce, iată, vine după mine, căruia nu-s vrêdnic încălţămintea picioarelor a dezlega.»

26. Bărbaţi fraţi, fiii neamului lui Avraám şi cei dentru voi temători de Dumnezău, voao cuvîntul mîntuirii aceştiia s-au trimis.

27. Pentru că ceia ce lăcuiesc în Ierusalím şi boiêrii lor pre acesta neconoscîndu-l şi glasurile prorocilor, cêlea ce la toate sîmbetele să citesc, judecînd, au plinit.

28. Şi nici o vină de moarte aflînd, cerşură de la Pilát să-l omoară pre el.

29. Şi deaca au săvîrşit toate cêle ce era pentru el scrise, pogorîndu-l de pe lemn, l-au pus în mormînt.

30. Iară Dumnezău l-au sculat pre el den morţi,

31. Care s-au arătat pren multe zile celor ce s-au suit împreună cu el de la Galiléa la Ierusalím, carii sînt mărturii /

Versiunea modernă

tatea, fiule al diavolului, vrăjmaşule al oricărei dreptăţi, nu vei înceta să strîmbi căile Domnului cele drepte?

11. Şi iată, acum mîna Domnului va fi peste tine şi nu vei vedea soarele pînă la o vreme." Şi deodată a căzut peste el ceaţă şi întuneric şi umblînd primprejur căuta pe cineva să îl ducă de mînă.

12. Atunci, cînd dregătorul a văzut ce s-a petrecut, a crezut, fiind uimit de învăţătura Domnului.

13. Plecînd cu corabia, cei ce erau împreună cu Pavel au venit la Perga Pamfiliei, iar Ioan, despărţindu-se de ei, s-a întors la Ierusalim.

14. Iar ei, plecînd din Perga, au ajuns la Antiohia Pisidiei şi intrînd, în ziua Sabatului, în sinagogă, au şezut.

15. După citirea Legii şi a Prorocilor, mai marii sinagogii au trimis la ei spunînd: „Bărbaţi fraţi, dacă aveţi vreun cuvînt de îndemn către popor, grăiţi!"

16. Ridicîndu-se Pavel, a făcut semn cu mîna şi a spus: „Bărbaţi israeliţi şi cei care vă temeţi de Dumnezeu, ascultaţi.

17. Dumnezeul acestui popor Israel a ales pe părinţii noştri şi a înălţat poporul nostru pe cînd se afla în pribegie în pământul Egiptului şi i-a scos de acolo cu braţ înalt.

18. Şi vreme de patruzeci de ani le-a îndurat năravurile prin pustiu.

19. Şi nimicind şapte popoare în pământul Canaanului le-a dat ca moştenire prin sorţi pământul lor.

20. Şi după aceasta, cam patru sute cincizeci de ani le-a dat judecători pînă la Samuel prorocul.

21. Şi de atunci au cerut împărat şi Dumnezeu le-a dat, vreme de patruzeci de ani, pe Saul, fiul lui Chis, din seminţia lui Veniamin.

22. Şi după ce l-a înlăturat, le-a ridicat pe David lor ca împărat despre care a şi spus, mărturisind: «Am aflat pe David fiul lui Iesei, bărbat după inima mea, care va împlini toate voile mele.»

23. Dumnezeu din sămînţa acestuia a ridicat, potrivit făgăduinţei, Mîntuitor lui Israel pe Iisus.

24. Înainte de venirea sa, Ioan a propovăduit botezul pocăinţei întregului popor al lui Israel.

25. Ioan, cînd era la sfîrşitul vieţii, a spus: «Cine socotiţi că sînt eu? Nu sînt eu, ci iată, vine după mine cel căruia nu sînt vrednic să îi dezleg cureaua încălţămintei.»

26. Bărbaţi fraţi, fii din neamul lui Avraam şi cei dintre voi temători de Dumnezeu, către voi a fost trimis cuvîntul acestei mîntuiri.

27. Căci cei care locuiesc în Ierusalim şi stăpînitorii lor, necunoscîndu-l, l-au judecat şi au împlinit glasurile prorocilor care sînt citite în fiecare sîmbătă.

28. Şi neaflînd în el nici o vină de moarte, au cerut de la Pilat să îl ucidă.

29. Şi după ce au împlinit toate care erau scrise despre el, coborîndu-l de pe lemn, l-au aşezat în mormînt.

30. Dar Dumnezeu l-a ridicat din morţi.

31. El s-a arătat mai multe zile celor ce se suiseră împreună cu el din Galileea la Ierusalim, care îi sînt şi martori

фаптеле.

лꙋй кътръ норѡдъ. Ши нои вою вине вестим, лв
че фъкꙋтъ кътръ пъринцїи фъгъдꙋинцъ.
Къ пре ачаста дмнꙁъꙋ ѡꙋ плинито, фїилоръ лг
лѡръ, ноѡ ꙟвїиндꙋне пре Їс, кꙋм ши ꙟѱалмꙋл
ал доилѣ скрїсъ єсте, фїюль мїєꙋ єщи тꙋ, єꙋ
астъзи ам нъскꙋтъ пре тине. Іаръ кꙋм аꙋ лд
ꙟвїесь пре єл ден морцй, ка съ нꙋсъ май ꙟтоаркъ
спре стрикъчюне, аша аꙋ зись къ вою да вою,
чѣле прѣ кꙋвїѡасе але лꙋй Двдъ, чѣле кредин
чоасе. Пентрꙋ ачѣѧ ши ꙟтралтъ локъ зи ле
че, нꙋ вей да пре прѣ кꙋвїѡсꙋль тъꙋ съ вазъ
стрикъчюне. Пентрꙋ къ Двдъ ꙟтралꙋй лѕ
нѣм, слꙋжиндъ сфатꙋлꙋи лꙋй дмнꙁъꙋ, аꙋ а
дормитъ, ши сꙋ адаѡсь лѫнгъ пъринцїи лꙋй,
ши вѫзꙋ стрикъчюне. Іаръ пре карєле дмнꙁъ лаꙋ лз
ꙟвїесь наꙋ вѫзꙋтъ стрикъчюне. Дечи кꙋ ли
носкꙋтъ съфїє вою бърбацй фрацй, къ прен ача
ста вою єртаре депъкатє вестѣще, ши де кѫ
тръ тоате карєле нацй пꙋтꙋтъ ꙟлѣџѣ лꙋй
мѡисй съвъ ꙟдирепта ци. Ꙟтрꙋ ачаста лѳ
тотъ чєла чекрѣде ꙟдирептѣзъсе. Къꙋтаꙟ м
дирептъ ачѣѧ ка съ нꙋ вїє асꙋпра воастръ че є
гръитъ, ꙟтрꙋ пррочи. Къꙋтаци чєи невъ ма
гътори десамъ, ши въмираци ши въстинцецй
къ лꙋкрꙋ єꙋ лꙋкрєзꙋ, ꙟзилєле воастре лꙋкрꙋ къ
рꙋѧ нꙋвецй крѣде деваꙟ нещине повести вою.
Ши єшиндъ ден адꙋнаръ жидовилоръ рꙋга лимби мв
ле прентре сѫмбѣте съ ле гръѧскъ лѡръ граюрилє.
Ши ръсипиндꙋсъ адꙋнаръ оурмаръ мꙋлцй ден мг
жидови, ши ден немѣрничїй чєи чекредѣ ла павелъ
ши ла варнава карїй гръиндъ лѡръ ꙟи ꙟдемна
пре єи съ ръмѫже, ла дарꙋль лꙋй дмнꙁъꙋ.
Іаръ ꙟчѣѧ лалтъ сѫмбътъ май тоатъ четатѣ мд
те съ адꙋнъ съ аꙋзъ кꙋвѫнтꙋль лꙋй дмнꙁъ.
Ши вѫзѫндꙋ жидовїи гло атєле съ ꙟплꙋръ де ме
ръвнире, ши ста ꙟпотрива кꙋвинтелоръ чєлоръ
чесъ зичѣ де павель прнчиндꙋсъ ши хꙋлиндъ.
Іаръ ꙟдръзнинд павель, ши варнава зисеръ, мѕ
вою єра дефолось ꙟтѫю, асъ гръи кꙋвѫнтꙋль
лꙋй дмнꙁъꙋ, іаръ декрѣме че гоницй пре єль ши
невръдничи пре вой сокотицй, де чѣ вѣчникъ вїа
цъ, іатъ не ꙟтоарчемь ла лимби. Пентрꙋ мз
къ аша аꙋ порꙋнчитъ ноѡ дмнꙋль, пꙋсамь пре
тине спре лꙋминъ лимбилѡръ, ка съ фїи тꙋ
спре мѫнтꙋире пънъ ла марџинѣ пъмѫнтꙋлꙋ.
Ши аꙋзѫндъ лимбилє съ бꙋкꙋра, ши мърїѧ мн
кꙋвѫнтꙋль дмнꙋлꙋи, ши крєзꙋръ кѫцй єра рѫн
дꙋицй, ꙟвїацъ вѣчникъ. Ши съ пꙋрта кꙋ мѳ
вѫнтꙋль дмнꙋлꙋи прен тоатъ цара.
Іаръ жидовїй ꙟвитаръ пре мꙋєрилє чѣле кредин н
чоасе ши кꙋ бꙋнь кипъ, ши пре чєи де фрꙋнте ай
четъцїй, ши рєдикаръ гоанъ асꙋпра лꙋй павелъ,
ши асꙋпра варнавей, ши скоасеръ пре єи дела хо
таръле лѡръ. Іаръ єи скꙋтꙋрѫндъ църъна на
пичоарелоръ лѡръ асꙋпра лѡръ, веніръ
ла Иконїє. Іаръ оученичїй нв
съ оумплѣ де бꙋкꙋ
рїє ши де дꙋхꙋль
сфнтъ.

Ка

Biblia 1688, p. 842, col. 2

lui cătră norod.

32. Şi noi voao binevestim cea făcută cătră părinţi făgăduinţă.

33. Că pre acêsta Dumnezău o au plinit-o fiilor lor, noao înviindu-ne pre Isus, cum şi în psalmul al doilea scris iaste: «Fiiul meu eşti tu, eu astăzi am născut pre tine.»

34. Iară cum au învis pre el din morţi, ca să nu să mai întoarcă spre stricăciune, aşa au zis că: «Voiu da voao cêle preacuvioase ale lui David, cêle credincioase.»

35. Pentru acêea şi într-alt loc zise: «Nu voi da pre preacuviosul tău să vază stricăciune.»

36. Pentru că David, într-al lui neam slujind sfatului lui Dumnezău, au adormit şi s-au adaos lîngă părinţii lui şi văzú stricăciune.

37. Iară pre carele Dumnezău l-au învis n-au văzut stricăciune.

38. Deci cunoscut să fie voao, bărbaţi fraţi, că pren aceasta voao iertare de păcate vestêşte şi de cătră toate carele n-aţi putut în Lêgea lui Moisi să vă îndireptaţi.

39. Întru aceasta tot cela ce crêde îndireptează-se.

40. Căutaţi, direpţ acêea, ca să nu vie asupra voastră ce e grăit întru proroci:

41. «Căutaţi, cei nebăgători de samă, şi vă miraţi şi vă stingeţi, că lucru eu lucrezu în zilele voastre, lucru căruia nu veţi crêde, de va neştine povesti voao.»"

42. Şi ieşind den adunarea jidovilor rugá limbile prentre sîmbete să să grăiască lor graiurile.

43. Şi răsipindu-se adunarea urmară mulţi den jidovi şi den nemêrnicii cei ce credea la Pável şi la Varnáva, carii, grăind lor, îi îndemna pre ei să rămîie la darul lui Dumnezău.

44. Iară în cêealaltă sîmbătă mai toată cetatea să adună să auză cuvîntul lui Dumnezău.

45. Şi văzîndu jidovii gloatele să împlură de rîvnire şi sta împotriva cuvintelor celor ce să zicea de Pável, pricindu-să şi hulind.

46. Iară îndrăznind Pável şi Varnáva ziseră: „Voao era de folos întîiu a să grăi cuvîntul lui Dumnezău, iară, de vrême ce goniţi pre el şi nevrêdnici pre voi socotiţi de cea vêcinică viaţă, iată, ne întoarcem la limbi.

47. Pentru că aşa au poruncit noao Domnul: «Pus-am pre tine spre lumină limbilor, ca să fii tu spre mîntuire, pînă la marginea pămîntului.»"

48. Şi auzînd limbile, să bucura şi măriia cuvîntul Domnului şi crezură cîţi era rînduiţi în viaţă vêcinică.

49. Şi să purta cuvîntul Domnului pren toată ţara.

50. Iară jidovii învitară pre muierile cêle credincioase şi cu bun chip şi pre cei de frunte ai cetăţii şi rădicară goană asupra lui Pável şi asupra Varnávei şi scoaseră pre ei de la hotarăle lor.

51. Iară ei, scuturînd ţărîna picioarelor lor asupra lor, veniră la Iconie.

52. Iară ucenicii să umplea de bucurie şi de Duhul Sfînt. /

Versiunea modernă

în faţa poporului.

32. Şi noi vă aducem această veste bună, care a fost făgăduită părinţilor noştri.

33. Căci pe aceasta a împlinit-o Dumnezeu pentru noi, copiii săi, înviindu-l pe Iisus, precum este scris în psalmul al doilea: «Fiul meu eşti tu, eu astăzi te-am născut.»

34. Iar pentru că l-a înviat din morţi nu se va mai întoarce în stricăciune, precum a spus că: «Vă voi da cele cuvioase şi demne de încredere ale lui David.»

35. Pentru aceea şi spune în alt loc: «Nu vei da pe cel cuvios al tău să vadă stricăciune.»

36. Căci David, în neamul său slujind ţelului lui Dumnezeu, a adormit şi s-a adăugat părinţilor săi şi a văzut stricăciune.

37. Dar acela pe care Dumnezeu l-a înviat nu a văzut stricăciune.

38. Cunoscut să vă fie, fraţilor, că prin acesta vi se vesteşte dezlegarea de păcate şi de toate cele de care nu aţi putut să vă îndreptaţi în Legea lui Moise.

39. În acesta tot cel ce crede se îndreptează.

40. Luaţi aminte ca nu cumva să vină asupra voastră cele ce sînt spuse în proroci:

41. «Vedeţi, dispreţuitorilor, şi vă minunaţi şi pieriţi fiindcă eu lucrez în zilele voastre un lucru pe care nu îl veţi crede dacă vi-l va istorisi cineva.»"

42. Iar după ce au ieşit, [poporul] îi ruga să le grăiască aceste cuvinte şi sabatul următor.

43. Şi risipindu-se adunarea, pe Pavel şi pe Barnaba îi urmau mulţi dintre prozeliţii evlavioşi cărora, vorbindu-le, îi convingeau să stăruie în harul lui Dumnezeu.

44. Iar de sabatul următor s-a strîns aproape întreaga cetate ca să asculte cuvîntul lui Dumnezeu.

45. Văzînd iudeii mulţimile s-au umplut de pizmă şi vorbeau împotriva celor grăite de Pavel, hulind.

46. Dar Pavel şi Barnaba au vorbit cu îndrăzneală: „Vouă se cădea să vă grăim mai întîi cuvîntul lui Dumnezeu, dar, de vreme ce nu îl primiţi şi nu vă socotiţi vrednici de viaţa veşnică, iată, ne întoarcem către păgîni.

47. Căci aşa ne-a poruncit Domnul: «Te-am aşezat spre lumină popoarelor şi le fii înspre mîntuire pînă la marginile pămîntului.»"

48. Iar cînd păgînii au auzit acestea s-au bucurat şi au mărit cuvîntul Domnului şi toţi cei rînduiţi mai dinainte pentru viaţa veşnică au crezut.

49. Iar cuvîntul Domnului se răspîndea în tot ţinutul.

50. Ci iudeii au stîrnit pe femeile cucernice şi pe cei de cinste şi pe fruntaşii cetăţii şi au ridicat prigoană împotriva lui Pavel a lui Barnaba şi i-au izgonit din hotarele lor.

51. Şi ei, după ce şi-au scuturat praful de pe picioare împotriva lor, au plecat spre Iconia.

52. Şi ucenicii se umpleau de bucurie şi de Duhul Sfînt.

апостолилор.

КАП. ДІ.

а Ши фу ѫ Иконіе де одатъ ѫтрѫнду ей
ѫ адунарѣ жидовилор, ши грѫирѫ аша
кѫт креѕурѫ ден жидови ши ден елини
в мултъ мулциме. Іаръ жидовіи чѣ
чену аскултата, ау рѫдикат ши ау фъ
кут рѫу суфлетелор лимбилор асупра фрацилор.
г Дечи кѫтъва време ау ѕъбовит ку
ѫдрѫзнѣлъ грѫинду спре Домнул чела че мъ
ртурисіа кувѫнтул дарулуи луи, дѫнду семне
ши минуни асъ фаче прен мѫниле лор.
д Ши сѫ ѫпѫрци мулцимѣ четъціи ши уніи ера
ку жидовіи, іаръ уніи ку апостоліи.
е Ши дѣка сѫ фѫку порнирѣ лимбилор, ши а жи
довилор ѫпреунъ ку боѧріи лор, ка сѫи ѡкъра
скъ ши ка сѫи учигъ ку пієтри пре ей.
ѕ Сокотинду ау фугит ла четъциле Ликаѡніен ла
Листра ши ла Дерви, ши ѫпрежур ши аколо ера
з бине вестинду. Ши ѡаре каре бърбат ѫн Ли
стра непутинчос ла пичоаре шъдѣ ѡлог, ден
пѫнтечиле мѫнчіи луи фіинду, кареле ничи ѡ
и дининоаръ ау фост умблат. Ачеста аску
та пре Павел грѫинду, кареле кѫутѫнду ла ел,
ши вѫзѫнду кѫ крединцъ аре асъ мѫнтуи.
ѳ Зисе ку глас маре, скоалъте пре пичоареле тале
і дирепт, ши сѫріа ши умбла. Іаръ гло
ателе вѫзѫнду чѣа че ау фѫкут Павел, рѫди
каръ гласул лор ликаѡнѣще зикѫнду, думне
ѕеи асемѫнѫндусе ку ѡаменіи, сау погорѫт
аі кѫтръ ной. Ши кема пре Варнава Діа, іаръ
пре Павел Ерми, де врѣме че ел ера чела че повъ
ві цуѧ кувѫнтул. Іаръ преѡтул Діеи челуи
че ера ѫнаинтѣ четъціи лор, таури ши куну
ни ла порци адукѫнду, ѫпреунъ ку глоателе врѣ
гі сѫ жѫртвуаскъ. Ши аузѫнду апостоліи,
Варнава, ши Павел, рупѫнду хайнеле лор сѫ
ді рирѫ ѫ глоатъ стригѫнду. Ши зикѫнду бъ
бацци че фачец ачѣстѣ? ши ной ѡамени асѣмене
нѣ ку вой пѫтимитори сѫнтем, бине вестинду
воаѡ, де ла ачѣстѣ деcшарте съвъ ѫтоарчец,
спре Думнезѫул чел віу, кареле ау фѫкут черю
ши пѫмѫнтул, ши марѣ ши тоате кѫте
еі сѫнт ѫтру ѧле. Кареле ѫтрекутеле нѣ
мури, ау лъсат тоате лимбиле сѫ мѣргъ ѫкъ
ѕі иле лор. Ѫсъ дирепт ачѣѧ, ну фъръ мъ
туріи пре сине ау лъсат фѫкѫнду бунътъци,
ден черю ноаѡ плои дѫнду ши времи пуртътоа
ре де роаде, умплѫнду де храна ши де веселіе
зі инемиле ноастре. Ши ачѣсте зикѫнду абіѧ
ау потолит глоателе, ка сѫ ну жѫртвуаскъ
иі лор. Ши венирѫ де ла Антиѡхіѧ, ши Ико
ніѧ жидови, ши ѫдемнѫнду глоателе, ши ловинду
ку пієтри пре Павел, ѫл трасерѫ афаръ ден
четате, гѫндинду кѫ ел ау мурит.
ѳі Ши ѫкунцурѫнду пре ел ученичіи скулѫнду
ѫтрѫ ѫ четате, ши адоа зи еши ѫпреунъ ку
к Варнава ла Дерви. Ши бине вестинду чета
тѣ ачѣѧ, ши ѫвъцѫнду пре кѫцва, сѫ ѫтоа
серѫ ла Листра ши ла Иконіе ши ла Антиѡхіѧ.

Biblia 1688, p. 843, col. 1

Cap 14

1. Şi fu în Icónie de odată întrînd ei, în adunarea jidovilor, şi grăiră aşa, cît crezură den jidovi şi den elini multă mulţime.

2. Iară jidovii cei ce nu asculta au rădicat şi au făcut rău sufletelor limbilor asupra fraţilor.

3. Deci cîtăva vrême au zăbovit cu îndrăzneală grăind spre Domnul cela ce mărturisiia cuvîntul darului lui, dînd sêmne şi minuni a să face pren mînile lor.

4. Şi să împărţi mulţimea cetăţii şi unii era cu jidovii, iară unii cu apostolii.

5. Şi deaca să făcu pornirea limbilor şi a jidovilor împreună cu boiêrii lor, ca să-i ocărască şi ca să-i ucigă cu pietri pre ei,

6. Socotind au fugit la cetăţile Licaóniei, la Lístra şi la Dérvi şi împrejur; şi acoló era binevestind.

7. Şi oarecare bărbat în Lístra, neputincios la picioare, şădea, olog den pîntecele maicii lui fiind, carele nici odinioară au fost umblat.

8. Acesta asculta pre Pável grăind, carele căutînd la el şi văzînd că credinţă are a să mîntui,

9. Zise cu glas mare: „Scoală-te pre picioarele tale direpт!" Şi săriia şi umbla.

10. Iară gloatele, văzînd cêea ce au făcut Pável, rădicară glasul lor licaonêşte zicînd: „Dumnezei asemănîndu-se cu oamenii s-au pogorît cătră noi!"

11. Şi chema pre Varnáva Díia, iară pre Pável, Ermí, de vrême ce el era cela ce povăţuia cuvîntul.

12. Iară preotu <lui>[13] Díei, celui ce era înaintea cetăţii lor, tauri şi cununi la porţi aducînd, împreună cu gloatele vrea să jîrtvuiască.

13. Şi auzind apostolii, Varnáva şi Pável, rumpînd hainele lor săriră în gloată strigînd

14. Şi zicînd: „Bărbaţi, ce faceţi acêstea? Şi noi oameni asêmenea cu voi pătimitori sîntem, binevestind voao, de la acêstea deşarte să vă întoarceţi spre Dumnezeul cel viu, carele au făcut ceriul şi pămîntul şi marea şi toate cîte sînt întru iale,

15. Carele în trecutele neamuri au lăsat toate limbile să meargă în căile lor.

16. Însă, direpт acêea, nu fără mărturii spre sine au lăsat făcînd bunătăţi den ceriu, noao ploi dînd şi vremi purtătoare de roade, umplînd de hrană şi de veselie inemile noastre."

17. Şi acêstea zicînd, abia au potolit gloatele ca să nu jîrtvuiască lor.

18. Şi veniră de la Antiohíia şi Iconíia jidovi şi îndemnînd gloate şi lovind cu pietri pre Pável îl traseră afară den cetate, gîndind că el au murit.

19. Şi încungiurîndu-l pre el ucenicii, sculîndu-să, întrá în cetate şi, a doa zi, ieşi împreună cu Varnáva la Dérvi.

20. Şi binevestind cetatea acêea şi învăţînd pre cîţiva, să întoarseră la Lístra şi la Iconíe şi la Antiohíia. /

Versiunea modernă

Capitolul al 14-lea

1. Şi după ce au ajuns în Iconia, au intrat cu toţii în sinagoga iudeilor, unde au grăit în aşa fel încît au crezut mulţi dintre iudei şi elini.

2. Însă iudeii s-au răzvrătit şi au umplut de răutate sufletele păgînilor împotriva fraţilor.

3. Au petrecut destulă vreme, grăind cu îndrăzneală în Domnul, cel care dădea mărturie cuvîntului lor prin semnele şi minunile care se săvîrşeau prin mîinile lor.

4. Iar mulţimea din cetate s-a dezbinat, unii erau cu iudeii, iar alţii cu apostolii.

5. Şi cînd s-a iscat tumult al păgînilor şi al iudeilor împreună cu stăpînitorii lor ca să îi ocărască şi să îi ucidă cu pietre,

6. Au prins de veste şi au fugit în cetăţile Liaoniei, Listrei şi Derbei şi în hotarele lor; şi vesteau Evanghelia acolo.

7. În Listra era un bărbat neputincios de picioare, olog din pîntecele maicii sale şi care nu umblase niciodată.

8. Acesta asculta pe Pavel vorbind, acela privindu-l cu băgare de seamă şi văzînd că are credinţă pentru a fi izbăvit,

9. Spuse cu mare glas: „Ridică-te pe picioarele tale şi stai drept!" Iar el sărea şi umbla.

10. Ci gloatele, cînd au văzut ce a făcut Pavel, au ridicat glasul şi au grăit în limba licaonă: „Zeii, făcîndu-se asemenea oamenilor, s-au pogorît la noi!"

11. Şi numeau pe Barnaba Zeus, iar pe Pavel, Hermes, de vreme ce el era purtătorul cuvîntului.

12. Iar preotul lui Zeus al cărui [templu] era în faţa cetăţii, aducînd tauri şi ghirlande la porţi voia să le aducă jertfă împreună cu mulţimea.

13. Cînd au auzit acestea, apostolii, Barnaba şi Pavel, şi-au sfîşiat veşmintele şi s-au repezit în mijlocul mulţimii strigînd

14. Şi zicînd: „Bărbaţi, de ce faceţi acestea? Şi noi sîntem oameni împărtăşind aceeaşi natură pătimitoare ca şi voi, binevestindu-vă să vă întoarceţi de la asemenea zădărnicii către Dumnezeul cel viu, care a făcut cerul şi pămîntul şi marea şi toate cele din ele,

15. Cel ce în generaţiile trecute a lăsat toate popoarele să umble în căile lor.

16. Şi care, totuşi, nu s-a lăsat pe sine nemărturisit, ci v-a făcut bine, dîndu-vă ploaie din cer la vreme şi umplînd de hrană şi de voioşie inimile noastre."

17. Şi grăind acestea, anevoie au potolit mulţimile să nu le aducă jertfă.

18. Iar iudei veniţi de la Antiohia şi Iconia au înduplecatat gloatele şi l-au lovit cu pietre pe Pavel. Apoi l-au tîrît afară din cetate socotind că a murit.

19. Ucenicii l-au înconjurat, însă Pavel s-a ridicat şi a intrat în cetate. Iar a doua zi a mers împreună cu Barnaba la Derbe.

20. A propovăduit Evanghelia în acea cetate şi a făcut destui ucenici, apoi s-a întors la Listra, Iconia şi Antiohia.

ꙟтърꙟнꙟдь сꙋфлетꙋл оученичилор рꙋгꙟндꙋи съ ка
ръмъе ꙟкрединцъ, ши кꙋм къ прен мꙋлте некъ
зꙋри Тrебꙋе нои аꙟтра ла ꙟпърьціа лꙋи дꙋмне
зъꙋ. Ши хиротонисиндь лор пресѡци пре ла кв
бесѣричи, рꙋгꙟндꙋсе кꙋ постꙋри іаꙋ лъсат пре
ей ла дмнꙋл, ла кареле аꙋ фость крезꙋт.
Ши трекꙟндь ла писидіа венирь ла памфиліа. кг
Ши гръиндь ꙟперги кꙋвꙟнтꙋл, съ погоръръ кд
ла атаміа. Ши де аколѣ аꙋ мерсь ла антиѡ ке
хіа де оунде ера, даць ла дарꙋл лꙋи дмнезъꙋ
ла лꙋкрꙋл кареле аꙋ плинит. Ши мергꙟндь кѕ
ши адꙋнꙟндь бесѣрека аꙋ вестит кꙟте аꙋ фъ
кꙋт дмнезъꙋ кꙋ ей, ши кꙋм къ аꙋ дешкись
лимбилорь оушъ де крединцъ. Ши петречѣ кз
аколо врѣме нꙋ пꙋцинъ ꙟпреꙋнъ кꙋ оученичіи.

К А П. ЕІ.

Ни ѡаре карїи погорꙟндꙋсъ дела іꙋдеа ꙟ а
въца пре фраци, къ де нꙋ въвец ѡбрезꙋ
кꙋ обичѣюл лꙋи моуси, нꙋ въвец пꙋтѣ
съвъ мꙟнтꙋиць. Фъкꙟндꙋсе дирепт в
ачѣѧ гꙟлчавъ, ши пріче нꙋ пꙋцинъ, лꙋ
павел ши варнавеи, къ прь е ръндꙋиръ, съ сꙋе па
вел ши варнава, ши алціи ѡаре карїи динтрꙋ ей къ
тръ апостоли, ши бътрꙟни ла іерꙋсалим, пен
трꙋ ꙟтребаре ачаста. Дечи ачещѣ тримі г
цꙟндꙋсе маи ꙟнаинте, де кътръ адꙋнаре, тре
чѧ финика, ши самаріа, повестиндь ꙟтоарчере
лимбилор, ши фъчѧ бꙋкꙋріе маре, ла тоци фра
ціи. Ши мергꙟнд ла іерꙋсалим, саꙋ прїими д
де адꙋнаре, ши де апостоли, ши де чеи бътрꙟ
ни, ши аꙋ вестит кꙟте дмнезъꙋ аꙋ фъкꙋт кꙋ ей.
Ши саꙋ скꙋлат ѡаре карїи динтрꙋ чеи ден ересꙋл е
фарисеилор, крезꙋци фїиндь, зикꙟндь, къ тре
бꙋе съ ѡбрезꙋіаскъ пре ей, ши съ порꙋнчаскъ съ
пъзѣскъ лѣџѣ лꙋи моуси. Ши саꙋ адꙋнат ѕ
апостоліи, ши чеи бътрꙟни авѣдѧ, пентрꙋ кꙋ
вꙟнтꙋл ачеста. Ши мꙋлтъ ꙟтребаре фъ з
кꙟндꙋсъ, скꙋлꙟндꙋсъ петрь, зисе кътръ ей,
бърбаци фраци, вои щиц къ ден зилеле чѣле ве
кии, дмнезъꙋ ꙟтрꙋ нои аꙋ але прен роꙋтꙋл міеꙋ,
съ аꙋзъ лимбиле кꙋвꙟнтꙋл еуаліеи ши съ крѣзъ.
Ши чел кꙋноскъторю де инимі дмнзъ, мъртꙋ и
рисеи лор, дꙟндь лор дхꙋл чел сфнть ка ши ноѡ.
Ши нимикъ наꙋ ѡсебит динтрꙋ мижлокꙋл но ѳ
стрꙋ, ши ал лор кꙋ крединца, кꙋръцꙟндь инимі
ле лѡр. Акꙋм даръ че испитиц пре дмнзеꙋ, і
съ пꙋнец жꙋг престе чербичѣ оученичилор, каре
ле ничи пъринціи ноштри, ничи нои ам пꙋтꙋт съ пꙋ
тъм? Че прен дарꙋл дмнꙋлꙋи лꙋи іс хс, аі
крѣдем съне мꙟнтꙋим, ꙟче кипꙋ ши ачеѧ.
Ши тъкꙋ тоатъ мꙋлцимѣ, ши аꙋзіѧ де па ві
вел, ши де варнава, повестиндь кꙟте аꙋ фъкꙋ
дмнзъꙋ, сѣмне ши минꙋни, ꙟтрꙋ лимби пре ей.
Ши дѣка аꙋ тъкꙋт ей ръспꙋнсъ іаковъ, зикꙟд, гі
бърбаци фраци аскꙋлтаціме. Симеѡн аꙋ ді
повестит пре кꙋм ꙟтꙟю дмнзъꙋ аꙋ сокотить
съ ѧ динтрꙋ лимби народь пре нꙋмеле лꙋи.
Ши кꙋ ачаста съ токмескь кꙋвинтеле пророчилор, еі
дꙋпъ кꙋм е скри. Дꙋпъ ачаста мъвоꙋ ꙟ ѕі

Biblia 1688, p. 843, col. 2

21. Întărind sufletul ucenicilor, rugîndu-i să rămîie în credinţă şi cum că pren multe necazuri trebuie noi a întra la împărăţiia lui Dumnezău.

22. Şi hirotonisind lor preoţi pre la besêrici, rugîndu-se cu posturi, i-au lăsat pre ei la Domnul, la carele au fost crezut.

23. Şi trecînd la Pisídiia, veniră la Pamfíliia.

24. Şi grăind în Perghi cuvîntul, să pogorîră la Atáliia.

25. Şi de acolea au mers la Antiohiia, de unde era daţi la darul lui Dumnezău la lucrul carele au plinit.

26. Şi mergînd şi adunînd besêreca, au vestit cîte au făcut Dumnezău cu ei şi cum că au deşchis limbilor uşă de credinţă.

27. Şi petrecea acoló vrême nu puţină împreună cu ucenicii.

Cap 15

1. Şi oarecarii pogorînd de la Iudéa învăţa pre fraţi că: „De nu vă veţi obrezui cu obicêiul lui Móisi, nu vă veţi putea să vă mîntuiţi."

2. Făcîndu-se direpţ acêea gîlceavă şi price nu puţină lui Pável şi Varnávei, cătră ei rînduiră să să suie Pável şi Varnáva, şi alţii oarecarii dentru ei cătră apostoli şi bătrîni la Ierusalím, pentru întrebarea aceasta.

3. Deci aceştia, trimiţîndu-se mai înainte de cătră adunare, trecea Fínica şi Samaria, povestind întoarcerea limbilor şi făcea bucurie mare, la toţi fraţii.

4. Şi mergînd la Ierusalím, s-au priimit de adunare şi de apostoli şi de cei bătrîni şi au vestit cîte Dumnezău au făcut cu ei.

5. Şi s-au sculat oarecarii dentru cei den erésul fariseilor, crezuţi fiind, zicînd că trebuie să obrezuiască pre ei şi să poruncească să păzească Lêgea lui Móisi.

6. Şi s-au adunat apostolii şi cei bătrîni a vedea pentru cuvîntul acesta.

7. Şi multă întrebare făcîndu-să, sculîndu-să Pétr zise cătră ei: „Bărbaţi fraţi, voi ştiţi că den zilele cêle vechi Dumnezău întru noi au ales pren rostul mieu să audză limbile cuvîntul Evangheliei şi să crează.

8. Şi cel cunonscătoriu de inimi, Dumnezău, mărturisi lor, dînd lor Duhul cel Sfint, ca şi noao.

9. Şi nemică n-au osebit dentru mijlocul nostru şi al lor cu credinţa, curăţînd inimile lor.

10. Acum dară, ce ispitiţi pre Dumnezeu să puneţi jug preste cerbicea ucenicilor, carele nici părinţii noştri, nici noi am putut să purtăm?

11. Ce pren darul Domnului lui Isus Hristos crêdem să ne mîntuim, în ce chip şi aceia."

12. Şi tăcu toată mulţimea şi auziia de Pável şi de Varnáva povestind cîte au făcut Dumnezău sêmne şi minuni întru limbi pren ei.

13. Şi deaca au tăcut ei, răspunsă Iácov zicînd: „Bărbaţi fraţi, ascultaţi-mă!

14. Simeon au povestit pre cum întîiu Dumnezău au socotit să ia dentru limbi nărod pre numele lui.

15. Şi cu aceasta să tocmesc cuvintele prorocilor, după cum e scris:

16. «După aceasta mă voiu în- //

Versiunea modernă

21. A întărit sufletele ucenicilor, îndemnîndu-i să stăruiască în credinţă şi [învăţîndu-i] că prin multe necazuri trebuie să intrăm în împărăţia lui Dumnezeu.

22. Şi hirotonisindu-le preoţi în fiecare biserică, rugîndu-se şi postind, i-au încredinţat pe ei Domnului în care crezuseră.

23. După ce au străbătut Pisidia au ajuns în Pamfilia.

24. Iar ei, grăind cuvîntul Domnului în Perga, au coborît în Atalia.

25. Şi de acolo au plutit către Antiohia unde fuseseră daţi în grija harului lui Dumnezeu în vederea lucrării pe care o aduseseră la îndeplinire.

26. Ajunşi acolo au adunat biserica şi le-au vestit cîte le făcuse Domnul cu ei şi cum a deschis păgînilor uşa credinţei.

27. Acolo au petrecut cu ucenicii deloc puţină vreme.

Capitolul al 15-lea

1. Iar unii care coborîseră din Iudea învăţau pe fraţi că: „De nu vă veţi tăia împrejur potrivit datinii lui Moise, nu vă veţi putea mîntui."

2. Iar după ce s-a făcut nu mică gîlceavă şi dispută cu Pavel şi Barnaba despre aceasta, au rînduit ca să se suie Pavel, Barnaba şi cîţiva dintre ei la Ierusalim la apostolii şi bătrînii din Ierusalim cu privire la disputa aceasta.

3. Iar ei, însoţiţi de biserică, străbăteau Fenicia şi Samaria, istorisind întoarcerea păgînilor şi făcînd bucurie mare fraţilor.

4. Cînd au ajuns la Ierusalim au fost primiţi de către biserică, de apostoli şi de bătrîni, vestindu-le toate cîte Dumnezeu le-a făcut cu ei.

5. S-au ridicat cîţiva din partida fariseilor, care crezuseră, şi au spus că [păgînii] trebuie să se taie împrejur şi să li se ceară să păzească Legea lui Moise.

6. Iar apostolii şi bătrînii s-au adunat ca să vadă cele despre acest lucru.

7. După ce s-a discutat mult, s-a ridicat Petru şi le-a spus: „Bărbaţi fraţi, voi ştiţi că de multă vreme m-a ales Domnul ca prin gura mea să audă păgînii cuvîntul Evangheliei şi să creadă.

8. Iar Dumnezeu, cunoscătorul inimilor le-a dat mărturie, dăruindu-le Duhul Sfint, ca şi nouă.

9. Şi nu a făcut nici o deosebire între noi şi ei, curăţind inimile lor prin credinţă.

10. Iar acum, de ce ispitiţi pe Dumnezeu, aşezînd pe grumazul ucenicilor un jug pe care nici părinţii noştri, nici noi nu am reuşit să îl îndurăm?

11. Însă, prin harul Domnului Iisus credem că ne mîntuim în acelaşi chip ca şi aceia."

12. Ci toată mulţimea a tăcut şi asculta pe Barnaba şi Pavel cum istoriseau cîte semne şi fapte minunate a săvîrşit Dumnezeu prin ei între păgîni.

13. După ce au tăcut, Iacob a răspuns şi a zis: „Bărbaţi fraţi, ascultaţi-mă!

14. Simon a istorisit cum Dumnezeu s-a îngrijit ca, mai întîi, să îşi ia un popor pentru numele său dintre păgîni.

15. Şi pentru aceasta conglăsuiesc cuvintele prorocilor, precum este scris:

16. «După acestea mă voi în-

турна, ши вою зиди корт8лъ л8и дѣдь, чел къз8т,
ши челе съпате але л8и левою зиди, ши вою ꙟ
ꙁі дирепта пре ель. Ка съ чѣрче чеи ръмаши ай
ѡаменилор пре дмн8л, ши тоате лимбиле престе
карии сау кемат н8меле мїе8 престе еи, зиче до
иі мн8л чела че фаче ачѣсте тоате. К8носк8те
деи вѣчи, сжнть ла дмнзъ8, тоате л8кр8риле
ѳі л8и. Пентр8 ачѣа е8 ж8дек, ка съ н8 до
деицъ, пре чеа че дела лимби съ ꙟторкъ спре дмн
к незъ8. Че съ тримитем ла еи, ка съ съ ферѣ
скъ де пжнгърич8ниле идолилор, ши де к8рвїе,
ка ши де с8гр8мат, ши де сжнџе. Пентр8 къ
моуси деи нѣм8риле челе векн, прен четъци пре
чеи чел стригъ пре ель аре ꙟтр8 ад8нъри, пре
кв сте тоатъ смбъта четинд8се. Ꙟт8нчѣ
сау пър8т апостолилор, ши бътржнилор ꙟпре8нъ
к8 тоатъ ад8нарѣ, алегжндь ѡамени дентр8
еи, съ тримицъ ла антїѡхїа ꙟпре8нъ к8 павел
ши к8 варнава, пре їуда пре чела че съ кїамъ ва
сава, ши пре сила, бърбаци че повъцуа ꙟтр8
кг фраци. Скрїинд прен мжиниле лор ачѣсте,
апостолїи, ши бътржнїи, ши фрацїи челор де
ла антїѡхїа, ши сирїа, ши киликїа фраци, че
кд лор дентр8 лимби съ б8к8ре. Де врѣме че ам аузи
къ ѡаре карїи дентр8 вои ешинд ау т8рб8
рат пре вои, к8 к8винте нетокминдь с8фле
теле воастре, зикжндь съ въ ѡбрез8инци,
ши а пъзи лѣџѣ кърора н8 ам пор8нчит.
ке Пър8т8сау ноаѡ фъкжнд8не ꙟпре8нъ, алегжндь
ѡамени съ тримитем кътръ вои, ꙟпре8нъ к8
чеи юбици аи ноштри варнава ши павель.
кѕ К8 оамени карїи ау дать с8флетеле лорь, пен
тр8 н8меле домн8л8и ї8сь хрнстось.
кз Тримисам даръ пре їуда ши пре сила, ши пре еи
ки прен к8вжнть, пор8нчинд ачѣсташ. Пен
тр8 къ сау пър8ть свнт8л8и дхь, ши ноаѡ,
немикъ маи м8лть съ съ пуе престе вои гре8та
те, афаръ дентр8 челе де трѣбъ ачѣсте.
кѳ Съ въ фериць де челе жжртв8ите ла идоли, ши
де сжнџе ши де с8гр8мать ши де к8рвїе, деи ка
реле пъзинд пре вои бине вець фаче, фици съ нъ
л тоши. Дечи ачѣщѣ слобозинд8се венирь ла
антиѡхїа, ши ад8нжнд мулцимѣ ау дать
ла картѣ. Ши четиндь сау б8к8рат спре мжн
лв гъере. Ши їуда ши сила ши еи пррочи фїиндь,
прен к8вжнть м8лть ау мжнгъиать пре фраци
лг ши иау ꙟтемеиать. Ши фъкжнд врѣме,
сау слобозит к8 паче, дела фраци кътръ апо
лд столи. Ши съ пъръ силїи съ ръмже аколо.
ле Иаръ павель ши варнава зъбъвїа ꙟ антиѡхїа,
ꙟвъцжнд ши бине вестинд ꙟпре8нъ ши к8 алцїи
лѕ м8лци, к8вжнт8л дмн8л8и. Иаръ д8пъ
кжтева зиле зисе павел кътръ варнава, ꙟтор
кжнд8не даръ съ сокотим пре фрацїи ноштри,
прен тоатъ четатѣ, ꙟтр8 карїи ам вестит
лз к8вжнт8л дмн8л8и, к8м съ афлъ. Иаръ
варнава ау сфътуит съ иа ꙟпре8нъ пре їѡань че
ли съ кїамъ марко. Иаръ павель съ руга пре
чела че сау ѡсебит дела еи дела памфилїа, ши

Biblia 1688, p. 844, col. 1

turna şi voiu zidi cortul lui David cel căzut şi cêle săpate ale lui le voiu zidi şi voiu îndirepta pre el.

17. Ca să cêrce cei rămaşi ai oamenilor pre Domnul şi toate limbile preste carii s-au chemat numele mieu preste ei, zice Domnul, cela ce face acêstea toate.

18. Cunoscute den vêci sînt la Dumnezău toate lucrurile lui.»

19. Pentru acêea eu judec ca să nu dodeiţi pre ceia ce de la limbi să întorc spre Dumnezău.

20. Ce să trimiteţi la ei ca să să ferească de pîngăriciunile idolilor şi de curvie şi de sugrumat şi de sînge.

21. Pentru că Móisi, den neamurile cêle vechi, pren cetăţi pre cei ce-l strigă pre el are întru adunări, preste toată sîmbăta cetindu-se."

22. Atuncea s-au părut apostolilor şi bătrînilor, împreună cu toată adunarea, alegînd oameni dentru ei să trimiţă la Antióhiia, împreună cu Pável şi cu Varnáva, pre Iúda, pre cela ce să cheamă Varsáva, şi pre Síla, bărbaţi ce povăţuia întru fraţi.

23. Scriind pren mîinile lor acêstea: „Apostolii şi bătrînii şi fraţii celor de la Antióhiia şi Síriia şi Chilichiia, fraţi celor dentru limbi, să să bucure!

24. De vrême ce am auzit că oarecarii dentru voi ieşind au turburat pre voi cu cuvinte, netocmind sufletele voastre, zicînd să vă obrezuiţi şi a păzi lêgea, cărora nu am poruncit,

25. Părutu-s-au noao, făcîndu-ne împreună, alegînd oameni, să trimitem cătră voi, împreună cu cei iubiţi ai noştri Varnáva şi Pável,

26. Cu oameni carii au dat sufletele lor pentru numele Domnului Isus Hristós.

27. Trimis-am, dară, pre Iúda şi pre Síla şi pre ei, pren cuvînt, poruncind acêsteaşi.

28. Pentru că s-au părut Svîntului Duh şi noao nemică mai mult să să puie preste voi greutate, afară dentru cêle de treabă acêstea:

29. Să vă feriţi de cêle jîrtvuite la idoli şi de sînge şi de sugrumat şi de curvie, den carele păzind pre voi, bine veţi face. Fiţi sănătoşi!"

30. Deci aceştia slobozindu-se, veniră la Antióhiia şi, adunînd mulţimea, au dat cartea.

31. Şi citind s-au bucurat spre mîngîiêre.

32. Şi Iúda şi Síla, şi ei proroci fiind, pren cuvînt mult au mîngîiat pre fraţi şi i-au întemeiat.

33. Şi făcînd vrême s-au slobozit cu pace de la fraţi cătră apostoli.

34. Şi să păru Sílii să rămîie acoló.

35. Iară Pável şi Varnáva zăbăviia în Antióhiia, învăţînd şi binevestind, împreună cu alţii mulţi, cuvîntul Domnului.

36. Iară după cîteva zile zise Pável cătră Varnáva: „Întorcîndu-ne, dară, să socotim pre fraţii noştri, pren toată cetatea, întru carii am vestit cuvîntul Domnului, cum să află."

37. Iară Varnáva au sfătuit să ia împreună pre Ioán, ce să cheamă Márco.

38. Iară Pável să ruga pre cela ce s-au osebit de la ei de la Pamfíliia şi /

Versiunea modernă

toarce şi voi clădi iarăşi cortul lui David cel prăbuşit şi cele dărîmate ale lui le voi zidi iar şi le voi înălţa din nou.

17. Ca să caute pe Domnul cei rămaşi dintre oameni împreună cu toţi păgînii peste care a fost chemat numele meu, zice Domnul, cel ce face acestea.

18. Cunoscute din veci sînt Domnului lucrurile sale.»

19. De aceea şi eu judec să nu tulburăm pe cei dintre păgîni care se întorc la Dumnezeu.

20. Ci să trimiteţi lor scrisoare să se ferească de pîngăririle idolilor, de desfrînare, de animale sugrumate şi de sînge.

21. Căci Moise are încă din vechime propovăduitori în fiecare cetate, fiind citit în fiecare sabat în sinagogi."

22. Atunci li s-a părut potrivit apostolilor şi bătrînilor împreună cu toată biserica să aleagă bărbaţi dintre ei şi să îi trimită la Antiohia împreună cu Pavel şi Barnaba pe Iuda, cel numit Barsaba, şi pe Sila, bărbaţi de mare cinste între fraţi.

23. Au scris cu mîna acelora: „Apostolii şi bătrînii şi fraţii către fraţii cei dintre păgîni, din Antiohia şi din Siria şi din Cilicia, salutare!

24. De vreme ce unii care au ieşit de la noi v-au tulburat cu vorbe care v-au răscolit sufletele, fără să fi primit vreo poruncă de la noi,

25. După ce ne-am adunat într-un gînd, ni s-a părut potrivit să alegem bărbaţi şi să-i trimitem la voi împreună cu iubiţii noştri Barnaba şi Pavel,

26. Oameni care şi-au pus în primejdie sufletele lor pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos.

27. Am trimis, aşadar, pe Iuda şi pe Sila care vă vor vesti aceleaşi lucruri prin viu grai.

28. Pentru că ni s-a părut potrivit Duhului Sfînt şi nouă să nu aşezăm peste voi o povară mai mare, în afară de cele de trebuinţă:

29. Să vă feriţi de cele jertfite idolilor, de sînge, de animale sugrumate şi de desfrînare. Păzindu-vă de acestea, bine veţi face. Sănătate!"

30. Iar aceştia, fiind lăsaţi să plece, au mers la Antiohia şi adunînd mulţimea le-au predat scrisoarea.

31. Şi după ce au citit-o s-au bucurat pentru mîngîiere.

32. Iar Iuda şi Sila, proroci fiind, i-au îndemnat şi întărit pe fraţi prin multe cuvinte.

33. Şi după o vreme au fost lăsaţi să plece cu pace de către fraţi la cei care îi trimiseseră.

34. Însă lui Sila i s-a părut potrivit să rămînă acolo.

35. Iar Pavel şi Barnaba zăboveau în Antiohia, învăţînd şi binevesteau cuvîntul Domnului împreună cu alţi mulţi.

36. După cîteva zile Pavel a zis către Barnaba: „Să ne întoarcem ca să cercetăm cum se mai află fraţii noştri din fiecare cetate în care am propovăduit cuvîntul Domnului."

37. Dar Barnaba voia să ia împreună cu sine şi pe Ioan, cel numit Marcu.

38. Pavel a socotit însă că nu trebuie să-l ia cu ei pe acesta care s-a despărţit de ei în Pamfilia şi

фаптеле.

не венинд ꙟпреꙋнъ кꙋ ѥи ла лꙋкрꙋ съ нꙋ ꙗ пре
ѥль ꙟпреꙋнъ. Фъкꙋтꙋсаꙋ дерепть ачѣѧ ꙟ лѳ
търикѣре кѫт саꙋ деспърци ѥи дентрꙋ ѥнши,
ши варнава лꙋѫнд пре марко съ фіе мерсь пре
маре ла кипро. Іаръ павел алегѫнд пре сила, м
саꙋ дꙋсь дѫндꙋсе кꙋ дарꙋл лꙋи дмнезъꙋ декъ
тръ фраци. Ши трекѣ прен сиріѧ ши прен ма
киликіѧ, ꙟтърind весѣречиле.

К А П. ЅІ.

Ши соси ла дерби ши листра, ши іатъ оꙋ а
оꙋченикь ѡаре кареле ѥра аколе, пре нꙋме
тимодѣю, фечорь оꙋнїи мꙋери жидовче
крединчоасъ, іаръ татъл лꙋи ѥлинь.
Кареле съ мъртꙋрисїа ден чеи ден листра, в
ши іконіе фраци. Пре ачеста врꙋ павел ꙟ г
преꙋнъ кꙋ ѥль съ іасъ, ши лꙋѫндꙋл ꙟль ѡбрезꙋ
пре ѥль пентрꙋ жидовїи чеѧ че ѥра ꙟлокꙋриле ачѣ
лѣ, пентрꙋ къ щїѧ тоци пре татъл лꙋи къ
ѥлинь ѥра. Ши дѣка мерџѣ прен четъци ле д
да ꙟвъцътꙋръ лорь съ пъзѣскъ порꙋнчиле чѣле
рѫндꙋите де апостоли, ши де бътрѫнїи чеи де
іерꙋсалим. Дечи весѣречиле съ ꙟтъріѧ кꙋ е
крединца, ши присосїѧ кꙋ нꙋмърꙋл ꙟтоате зиле
ле. Ши трекѫнд фригїѧ ши цара галатѣнилоръ, ѕ
ѡпріндꙋне де свнтꙋ дхь а гръи кꙋвѫнтꙋ ꙟ асїѧ.
Венинд спре мисїѧ испитїѧ амѣрџе спре вида з
нїѧ, ши наꙋ лъсать пре ѥи дхꙋль. Ши тре и
кѫнд мисїѧ са погорѫ ла троада. Ши виде ѳ
нїе прен ноапте саꙋ арътать лꙋи павель, бър
бать ѡаре кареле макидонѣн ѥра стѫнд, рꙋгѫн
дꙋль пре ѥль ши зикѫнд, трекѫнд ла макидо
нїѧ аѫꙋтъне ноаѡ. Ши дѣка аꙋ възꙋт і
ведѣрѣ ꙟдатъ ам черкать, съ ешим ла макидо
нїѧ, сокотинд къ некїамъ пре нои дмнꙋль съи
бине вестимь пре ѥи. Скꙋлѫндꙋне дерепть аі
ачѣѧ дела троада ам мерсꙋ дерепть ла само
дракн, ши адоаѡзи ла неаполи. Ши де ако ві
лѡ ла филиппи, каре ѧсте ꙟтѫѧ пърцїи ма
кидонїеи четате, колонїѧ, ши ѥрамь ꙟтрача
стъ четате зъбовинд зиле кѫтева.
Ши ꙟзїѡа сѫмбетелорь амь ешить афаръ ден гі
четате, лѫнгъ оꙋнь рѫꙋ, оꙋнде съ сокотїѧ рꙋ
гъчюне а фи, ши шъзѫнд гръїамь мꙋерилорь
челорь чесъ адꙋнасъ. Ши ѡаре каре мꙋѧре ді
пре нꙋме лидїѧ каре винде пѫнзе рошїи, ден
четатѣ дїатирилор чинстинд пре дмнезъꙋ аꙋ
зїѧ, кърїѧ дмнꙋль аꙋ дешкись инима, алꙋа а
минте чѣле чесъ гръїѧ де павел. Ши дѣка еі
съботезъ ши каса ѥи рꙋгатꙋсаꙋ зикѫнд, де
маци алес а фи крединчоасъ дмнꙋлꙋи, ꙟтрѫндꙋ
ꙟ каса мѣ мѫнеци, ши нѣꙋ силит пре нои.
Ши фꙋ мергѫнд нои ла рꙋгъ ѡаре каре слꙋѫ ѕі
никъ авѫнд дхь питливь нетимпанъ пре нои
каре лꙋкрꙋ мꙋлть да стъпѫнилор ѥи връжинд.
Ачаста оꙋрмѫнд лꙋи павел ши ноаѡ, стрнгъ зі
зикѫнд ачещѣ ѡамени робїи лꙋи дмнезъꙋ челꙋи
ꙟналть сѫнтꙋ, карїи вестескꙋ ноаѡ кале де
мѫнтꙋире. Ши ачаста фъчѣ ꙟмꙋлте зиле иі
ши дꙋрѫндꙋсе павел ши ꙟторкѫндꙋсъ кꙋ дхꙋл

зи

Biblia 1688, p. 844, col. 2

nevenind împreună cu ei la lucru să nu-l ia pre el împreună.

39. Făcutu-s-au direpţ acêea împărichêre, cît s-au despărţit ei dentru eişi, şi Varnáva, luînd pre Márco, să fie mers pre mare la Chípros.

40. Iară Pável, alegînd pre Síla, s-au dus, dîndu-se cu darul lui Dumnezău de cătră fraţi.

41. Şi trecea pren Síriia şi pren Chilíchiia, întărind besêrecile.

Cap 16

1. Şi sosi la Dérvi şi Lístra şi iată un ucenic oarecarele era acole, pre nume Timothéiu, fecior, unii muieri jidovce credincioasă, iară tatăl lui, elin,

2. Carele să mărturisiia den cei den Lístra şi Icónie fraţi.

3. Pre acesta vru Pável împreună cu el să iasă şi, luîndu-l, îl obrezuí pre el pentru jidovii ceia ce era în locurile acêlea, pentru că ştiia toţi pre tatăl lui că elin era.

4. Şi deaca mergea pren cetăţi le da învăţătură lor să păzească poruncile cêle rînduite de apostoli şi de bătrînii cei den Ierusalím.

5. Deci besêrecile să întăriia cu credinţa şi prisosiia cu numărul în toate zilele.

6. Şi trecînd Fríghiia şi Ţara galatênilor, oprindu-ne de Svîntul Duh a grăi cuvîntul în Ásiia.

7. Venind spre Mísiia, ispitiia a mêrge spre Vithiniia, şi n-au lăsat pre ei Duhul.

8. Şi trecînd Mísiia, s-au pogorît la Troáda.

9. Şi videnie pren noapte s-au arătat lui Pável: bărbat oarecarele machidonean era stînd, rugîndu-l pre el şi zicînd: „Trecînd la Machidóniia, ajută-ne noao!"

10. Şi deaca au văzut vedêrea, îndată am cercat să ieşim la Machidóniia, socotind că ne cheamă pre noi Domnul să-i binevestim pre ei.

11. Sculîndu-ne direpţ acêea de la Troáda, am mersu direpţ la Samothráchi şi, a doao zi, la Neápoli.

12. Şi de acoló la Filíppi, care iaste întîia părţii Machidóniei cetate, colóniia. Şi eram într-această cetate zăbovind zile cîteva.

13. Şi în zioa sîmbetelor am ieşit afară den cetate, lîngă un rîu, unde să socotiia rugăciune a fi şi, şăzînd, grăiiam muierilor celor ce să adunasă.

14. Şi oarecare muiêre pre nume Lidíia, carea vindea pînze roşii, den cetatea thiatírilor, cinstind pre Dumnezău, auziia, căriia Domnul au deşchis inima a lua aminte cêle ce să grăiia de Pável.

15. Şi deaca să boteză şi casa ei, rugatu-s-au zicînd: „De m-aţi ales a fi credincioasă Domnului, întrîndu în casa mea, mînéţi!" Şi ne-au silit pre noi.

16. Şi fu mergînd noi la rugă, oarecare slujnică avînd duh pitliv ne timpină pre noi, carea lucru mult da stăpînilor ei vrăjind.

17. Aceasta urmînd lui Pável şi noao strigă, zicînd: „Aceştia oameni robii lui Dumnezău celui înalt sîntu, carii vestescu noao cale de mîntuire."

18. Şi aceasta făcea în multe zile şi, durîndu-se Pável şi întorcîndu-să cu duhul, //

Versiunea modernă

nu i-a însoţit în lucrarea lor.

39. Şi s-a făcut mare gîlceavă între ei, încît s-au despărţit unul de altul, iar Barnaba, luînd pe Marcu, a plecat cu corabia în Cipru.

40. Iar Pavel, după ce l-a ales pe Sila, a plecat, încredinţat fiind harului lui Dumnezeu de către fraţi.

41. Şi străbătea Siria şi Cilicia, întărind bisericile.

Capitolul al 16-lea

1. [Pavel] a venit în Derbe şi iată că acolo era un ucenic pe nume Timotei, fiul unei femei evreice credincioase şi al unui tată elin.

2. Acesta avea o bună măturie de la fraţii cei din Listra şi din Iconia.

3. Pe acesta a voit Pavel să îl ia cu el şi, după ce l-a luat, l-a tăiat împrejur din pricina iudeilor care erau în acele locuri, pentru că toţi ştiau că tatăl lui era elin.

4. Ci pe cînd străbătea cetăţile îi învăţa să păzească toate hotărîrile cele poruncite de apostolii şi bătrînii din Ierusalim.

5. Iar bisericile se întăreau în credinţă şi sporeau la număr în fiecare zi.

6. După ce au străbătut ţinutul Frigiei şi Galatiei au fost opriţi de Duhul Sfînt să grăiască cuvîntul Domnului în Asia.

7. Iar cînd au ajuns în Misia, încercau să treacă în Bitinia, dar nu le-a dat voie Duhul lui Iisus.

8. Şi trecînd prin Misia, au coborît la Troada.

9. Iar Pavel a văzut noaptea o vedenie în care un bărbat macedonean stătea în picioare şi îi spunea: „Treci în Macedonia şi ne ajută!"

10 Şi cînd am văzut vedenia, pe dată am căutat să trecem în Macedonia, înţelegînd că Domnul ne cheamă să le vestim Evanghelia.

11. De la Troada am mers cu corabia la Samotrace, iar în ziua următoare, la Neapolis.

12. Şi de acolo la Filipi, care este prima cetate a ţinutului Macedoniei şi colonie [romană]. În acea cetate am zăbovit cîteva zile.

13. Iar în ziua de sabat am ieşit în afara porţilor cetăţii, lîngă rîu, unde aveau obiceiul să se roage şi, şezînd acolo, le vorbeam femeilor adunate.

14. Iar o femeie pe nume Lidia, vînzătoare de porfiră din cetatea Tiatirei, cinstitoare de Dumnezeu, asculta, iar Dumnezeu i-a deschis inima ca să ia aminte la cele grăite de către Pavel.

15. Şi, după ce a fost botezată împreună cu toată casa ei, i-a rugat spunînd: „Dacă m-aţi socotit credincioasă Domnului, intraţi în casa mea şi rămîneţi!" Şi ne-a silit.

16. Şi pe cînd mergeam la locul de rugăciune ne-a întîmpinat o roabă care avea duh pitonicesc; aceasta aducea mult cîştig stăpînilor ei, ghicind.

17. Ea, urmînd pe Pavel şi pe noi, striga zicînd: „Aceştia sînt robi ai Dumnezeului celui preaînalt care vă vestesc calea mîntuirii."

18. Iar roaba făcea aceasta de multe zile. Pavel, însă, mîhnindu-se s-a întors şi a spus duhului

апостолилѡр.

зисе, порꙋнческꙋ цїе ꙟтрꙋ нꙋмеле лꙋй Іс Хс, сѣ
еши дентрѫнса, ши еши ꙟтра чѣль часъ.
ѳ҃і Ши вѣзѫнд стъпѫнїй ей кѣ аꙋ ешит, нѣ
дежде лꙋкрꙋлꙋи лѡрь апꙋкѫнд пре Павель,
ши пре Сила ꙗꙋ трась ла тѫргꙋ ла боꙗри.
к҃ Ши адꙋкѫндꙋи пре ей ла воеводъ зисеръ, ачещи
ѡамени тꙋрбꙋръ ноаѡ четатѣ жидови фїинд.
к҃а Ши не вестескꙋ ѡбичѣе кареле нꙋсь слободе ноаѡ,
сѣ ле прїимим, ничи сѣ ле фачем ръмлѣни фїинд.
к҃в Ши сѣръдикѣ ꙟпреꙋнѣ глоата асꙋпра лѡрь ши
диреѓъторїй рꙋмпѫндꙋле хаинеле лѡрь, порꙋнчи
к҃г ръ сѣи батъ. Ши мꙋлте бътъи дѫндꙋ
ле лѡрь, ꙟи пꙋсеръ ꙟ темницъ, порꙋнчинд тем
ничерюлꙋи, кꙋ гриже сѣи пъзаскъ пре ей.
к҃д Кареле порꙋнкъ ка ачаста лꙋѫнд, ꙗꙋ пꙋсь пре
ей лачѣ май ден лъꙋнтрꙋ темницъ, ши пичоа
к҃е реле лѡрь лѣꙋ бъгать ꙟ гросъ. Іаръ спре а
мїазъ ноапте Павель, ши Сила рꙋгѫндꙋсе лꙋ
да пре Дмнꙁъꙋ, ши аскꙋлта пре ей чей легаци.
к҃ѕ Ши фꙋ въсте кꙋтремꙋр саꙋ фъкꙋть маре,
кѫть саꙋ клътить темѣеле темницїй,
ши сѣ дешкисеръ ꙟдатъ ꙋшъле тоате, ши але
к҃з тꙋтꙋрор легътꙋри саꙋ слобозит. Ши деще
тѫндꙋсе темничерюл, ши вѣзѫнд дешкисе ꙋ
шъле темницїи, змꙋлгѫнд сабїꙗ врѣ пре си
не сѣ сꙋ ѡмоаръ, гѫндинд кѣ аꙋ фꙋџит чей ле
к҃и гаци. Ши стригъ кꙋ глас маре Павел зи
кѫнд, нимика ръꙋ сѣнꙋци фачи цїе, пентрꙋ
к҃ѳ кѣ тоци сѫнтем айчѣ. Ши чершѫнд лꙋ
минъ сѣри ꙟлъꙋнтрꙋ, ши тремꙋрѫнд къзꙋ
л҃ ла Павел ши ла Сила. Ши скоцѫнд пре ей а
фаръ зисе, Дмнилѡр, че требꙋе сѣ фак еꙋ ка сѣ
л҃а мѣ мѫнтꙋескъ; Іаръ ей зисеръ, крѣде ꙟ
Дмнꙋл Іс Хс, ши тевей мѫнтꙋи тꙋ ши каса та.
л҃в Ши аꙋ гръит лꙋи кꙋвѫнтꙋл Дмнꙋлꙋй, ши тꙋ
л҃г тꙋрор челор ден каса лꙋи. Ши лꙋѫнд пре еи
ꙟтрачела час де ноапте, ꙟи спълъ де ране, ши
сѣ ботезъ ель, ши чей аи лꙋи тоци ꙟдатъ.
л҃д Ши скоцѫнд пре ей ла каса лꙋи, пꙋсе масъ, ши
сѣ бꙋкꙋраръ кꙋ тоатъ каса, крезѫнд ꙟ Дмнꙁъ.
л҃е Ши фъкѫндꙋсе зїѡ, тримисеръ диреѓъторїи
пре пꙋртъторїи де тоаце зикѫнд, слобози пре
л҃ѕ ѡаменїи ачеꙗ. Ши спꙋсе темничерюл кꙋви
теле ачѣсте, кътръ Павел кѣ аꙋ тримис дире
ѓъторїи ка сѣ вѣ слобозици, акꙋм даръ ешинд
л҃з пъсаци кꙋ паче. Іаръ Павел зисе кътръ ей,
бътѫнд пре нои фъцише фъръ де жꙋдекатъ,
ѡамени ръмлѣни фїинд, ши нѣꙋ пꙋсь ꙟ тем
ницъ, ши акꙋм пре аскꙋнсь не скот; кѣ нꙋ ꙗ
л҃и сте аша, че сѣ вїе ей сѣ не скоацъ. Ши вести
ръ диреѓъторилѡр пꙋртъторїи де тоаце, грäи
риле ачѣсте, ши сѣ темꙋръ аꙋзинд кѣ ръмлѣ
л҃ѳ ни сѫнть. Ши мергѫнд саꙋ рꙋгат лѡр ши
м҃ скоцѫндꙋи сѣ рꙋга сѣ ꙗсѣ ден четате. Ши
ешинд ден темницъ ꙟтраръ ла Лидїꙗ, ши вѣ
зѫнд пре фраци рꙋгаръ пре ей ши еширъ.

Biblia 1688, p. 845, col. 1

zise: „Poruncescu ţie întru numele lui Isus Hristos să ieşi dentr-însa!" Şi ieşi într-acel ceas.

19. Şi văzînd stăpînii ei că au ieşit nădêjdea lucrului lor, apucînd pre Pável şi pre Síla, i-au tras la tîrgu, la boiêri.

20. Şi, aducîndu-i pre ei la voivod, ziseră: „Aceşti oameni turbură noao cetatea, jidovi fiind.

21. Şi ne vestescu obicêie carele nu-s slobode noao să le priimim, nici să le facem, rîmlêni fiind."

22. Şi să rădică împreună gloata asupra lor şi diregătorii, rumpîndu-le hainele lor, porunciră să-i bată.

23. Şi multe bătăi dîndu-le lor, îi puseră în temniţă, poruncind temnicêriului cu grije să-i păzască pre ei;

24. Carele, poruncă ca aceasta luînd, i-au pus pre ei la cea mai denlăuntru temniţă şi picioarele lor le-au băgat în gros.

25. Iară spre amiazănoapte Pável şi Síla rugîndu-să lăuda pre Dumnezău şi asculta pre ei cei legaţi.

26. Şi fără vêste cutremur s-au făcut mare, cît s-au clătit temêiele temniţii şi să deşchiseră îndată uşăle toate şi ale tuturor legături s-au slobozit.

27. Şi deşteptîndu-se temnicêriul şi văzînd deşchise uşăle temniţii, zmulgînd sabiia, vrea pre sine să să omoară, gîndind că au fugit cei legaţi.

28. Şi strigă cu glas mare Pável, zicînd: „Nimica rău să nu-ţi faci ţie pentru că toţi sîntem aicea!"

29. Şi cerşînd lumină, sări înlăuntru şi tremurînd căzu la Pável şi la Síla.

30. Şi scoţînd pre ei afară, zise: „Domnilor, ce trebuie să fac eu ca să mă mîntuiesc?"

31. Iară ei ziseră: „Crêde în Domnul Isus Hristos şi te vei mîntui tu şi casa ta!"

32. Şi au grăit lui cuvîntul Domnului şi tuturor celor din casa lui.

33. Şi luînd pre ei într-acela ceas de noapte, îi spălă de rane şi să boteză el şi cei ai lui, toţi îndată.

34. Şi scoţînd pre ei la casa lui, puse masă şi să bucurară cu toată casa, crezînd în Dumnezău.

35. Şi făcîndu-se zio, trimiseră diregătorii pre purtătorii de toiêge, zicînd: „Slobozi pre oamenii aceia!"

36. Şi spuse temnicêriul cuvintele acêstea cătră Pável că: „Au trimis diregătorii ca să vă sloboziţi. Acum dară ieşind, păsaţi cu pace!"

37. Iară Pável zise cătră ei: „Bătînd pre noi făţiş fără de judecată, oameni rîmlêni fiind, şi ne-au pus în temniţă. Şi acum pre ascuns ne scot? Că nu iaste aşa, ce să vie ei să ne scoaţă."

38. Şi vestiră diregătorilor purtătorii de toiêge graiurile acêstea şi să temură auzind că rîmlêni sînt.

39. Şi mergînd, s-au rugat lor şi scoţîndu-i, să ruga să iasă den cetate.

40. Şi ieşind den temniţă, întrară la Lídiia şi văzînd pre fraţi, rugară pre ei şi ieşiră. /

Versiunea modernă

„În numele lui Iisus Hristos îţi poruncesc să ieşi din ea!" Şi a ieşit duhul în acel ceas.

19. Ci stăpînii ei văzînd că s-a dus nădejdea cîştigului lor, punînd mîna pe Pavel şi pe Sila i-au tîrît în piaţă, la stăpînitori.

20. I-au adus la dregători şi au spus: „Aceşti oameni ne fac tulburare în cetate, iudei fiind.

21. Ba ne mai şi vestesc datini pe care nu ne este îngăduit să le ţinem, nici să le facem, noi fiind romani."

22. Iar gloata şi dregătorii s-au repezit asupra lor, le-au rupt veşmintele şi i-au bătut cu vergi.

23. După ce le-au făcut multe răni, i-au azvîrlit în temniţă, poruncind temnicerului să-i străjuiască bine.

24. Acesta, primind o asemenea poruncă, i-a aruncat în temniţa cea mai dinăuntru şi le-a prins picioarele în butuci.

25. Pe la miezul nopţii Pavel şi Sila se rugau, cîntînd imne lui Dumnezeu, iar ceilalţi întemniţaţi îi ascultau.

26. Dintr-o dată s-a făcut cutremur mare, încît s-au clătinat temeliile temniţei; pe neaşteptate toate uşile s-au deschis, iar toate legăturile au căzut.

27. Ci, temnicerul, trezindu-se şi văzînd deschise uşile temniţei, scoţînd sabia voia să îşi ia viaţa, socotind că au fugit cei legaţi.

28. Pavel a strigat, însă, cu glas mare, spunînd: „Să nu îţi faci nici un rău, căci toţi sîntem aici!"

29. [Temnicerul], cerînd lumină, a intrat cu grabă şi, tremurînd, a căzut în faţa lui Pavel şi a lui Sila.

30. Ducîndu-i afară, le-a zis: „Domnilor, ce trebuie să fac pentru a fi mîntuit?"

31. Iar ei i-au spus: „Crede în Domnul Iisus şi vei fi mîntuit tu şi casa ta!"

32. Şi i-au grăit lui cuvîntul lui Dumnezeu, precum şi tuturor celor din casa lui.

33. [Temnicerul] i-a luat cu ei, chiar în acel ceas al nopţii şi le-a spălat rănile, apoi a fost pe dată botezat, el şi toţi ai lui.

34. După aceasta i-a dus în casă, a pus masa şi s-a veselit împreună cu toată casa lui, crezînd în Dumnezeu.

35. Iar cînd s-a făcut ziuă, dregătorii au trimis pe lictori spunînd: „Eliberaţi pe oamenii aceia!"

36. Iar temnicerul a spus cuvintele acestea lui Pavel că: „Au trimis dregătorii ca să fiţi lăsaţi liberi. Acum ieşind, mergeţi cu pace!"

37. Dar Pavel le-a spus: „Ne-au bătut şi ne-au azvîrlit în temniţă fără de judecată, pe noi cetăţeni romani; ne-au dus la închisoare, iar acum pe ascuns ne scot afara? Nu, ci să vină ei să ne scoată."

38. Lictorii au vestit acestea dregătorilor. Iar aceştia s-au temut auzind că sînt cetăţeni romani.

39. Iar aceştia au venit, i-au liniştit şi scoţîndu-i, îi rugau să iasă din cetate.

40. Ieşind din temniţă, au intrat în Lidia şi după ce au văzut şi încurajat pe fraţi, au plecat.

апостолилор. ѡме

К А П. ЗІ.

Ши трекѫнд амфипони, ши аполонїа, а
венирѫ ла солѡн оунде ера адунаре жи
довилор. Ши дупѫ обичеюл луи в
павел ау ꙟтрат ла ей, ши ꙟтрей сѫм
бете, сѫ ꙟтреба ку ей ден скриптури.
Дешкизѫнд ши арѫтѫндуле кѫ Хс, требуа г
сѫ пѫтимеаскѫ, ши сѫ ꙟвїе ден морци, ши ку
ачеста есте Хс Іс, кареле еу вестеск воаѡ.
Ши оаре карїи дентру ей сау плекат, ши сау ꙟ д
социт ку павел ши ку сила, ши ден еллинїи чей
че креде мулцѫ мулциме, ши ден муериле че
ле де фрунте, ну пуцине. Ши пизмуинд е
жудекѫрїи чеи чеи неаскултѫ, ши луѫнд лѫнгѫ
сине ден чей прощи пре оаре карїи оамени рѫи,
ши фѫкѫнд глоатѫ турбура четатѣ, ши мер
гѫнд ла каса луи Іассѡн, ꙟй кѫута сѫй скоа
цѫ ла нород. Ши не афлѫндуй пре ей, трѫгѣ пре ѕ
Іасо, ши пре оаре карїи ден фраци ла чей май мари
ай четѫцїи, стригѫнд кѫ чеа че лумѣ ау амеѕтекат
ачещѣ, ши айче ꙟкѫ ау венит. Пре карїи ꙗ з
прїимит Іассѡн, ши ачещѣ тоци ꙟпотрива по
ручилор луи кесарю фак, зикѫнд сѫ фїе алтѫ ꙟ
пѫрат Іс. Ши турбурарѫ глоата, ши пре ма и
марїи четѫцїи аузѫнд ачестѣ. Ши луѫнд ѳ
де келшуг дела Іассѡн, ши дела чеалалци ау сло
бозит пре ей. Ши фрацїи ꙟдатѫ ноаптѣ і
ау тримис пре павел, ши пре сила ла беррїа, карїи
мергѫнд ла адунаре жидовилор сау дус. Ши аі
ачещѣ ера май де бунѫ рудѫ, ден чей ден солѡн,
карїи ау прїимит кувѫнтул ку тоатѫ ѡсѫр
дїа, ꙟ тоате зилеле черчетѫнд скриптуриле,
де сѫнт ачестеа аша. Мулци дарѫ дентру ей ау ві
крезут, ши ден муериле челе еллине, челе де фѡ
лѡс, ши ден бѫрбаци ну пуцини. Ши дека гі
ꙟцелѣсерѫ жидовїи чей ден солѡн, кѫ ши ꙟ бер
рїа, сѫ вестѣще де павел кувѫнтул луи дмнезеу,
венирѫ ши аколѡ турбурѫнд глоателе. Ши ді
ꙟдатѫ атунче пре павел лау тримис фрацїи сѫ
мѣргѫ спре маре, ши рѫмасерѫ сила, ши тимо
деи аколѡ. Іарѫ чеа че грижїа пре павел, еі
адусерѫ пре ел пѫнѫ ла афина, ши луѫнд
порункѫ кѫтрѫ сила, ши тимодею, ка кум ма
курѫнд сѫ вїе кѫтрѫ ел, еширѫ. Іарѫ ꙟ а ѕі
фина ащептѫндуй пре ей павел, сѫ ꙟтѫрѫта
духул луи ꙟтру ел, вѫзѫнд четатѣ плинѫ де
идоли. Сѫ ꙟтреба диреп ачеа ꙟ адунаре зі
ку жидовїи, ши ку чей че креда, ши ꙟ тѫргу ꙟ
тоате зилеле кѫтрѫ чей че сѫ прилежїа.
Іарѫ оаре карїи ден епикурїи, ши ден стоичи иі
философи, сѫ причирѫ ку ел, ши унїи зича оа
ре чева ачесть сѫмѫнѫторю де кувинте а зиче?
Іарѫ алцїи де стреини драчи сѫ паре веститорю а
фи, кѫчи пре Іс ши ꙟвїарѣ луи, бине вестїа.
Ши принзѫндул пре ел, ла арїсѡн пагѡн, ꙟл аду ѳі
серѫ зикѫнд, путем а ꙟцелѣџе че есте ача
стѫ ноаѡ ꙟвѫцѫтурѫ, карѣ де тине сѫ грѫаще?
Пентру кѫ оаре че стреинѫ, баци ꙟ аузуриле к
ноастре, врѣрѣм дирепт ачеа аши, чевор сѫ фїе
ачѣ

Biblia 1688, p. 845, col. 2

Cap 17

1. Şi trecînd Amfipóni şi Apolóniia, veniră la Solón, unde era adunarea jidovilor.

2. Şi după obicêiul lui Pável, au întrat la ei şi în trei sîmbete să întreba cu ei den Scripturi,

3. Deşchizînd şi arătîndu-le că Hristos trebuia să pătimească şi să învie den morţi şi cum „Acesta iaste Hristos Isus, carele eu vestesc voao."

4. Şi oarecarii dentru ei s-au plecat şi s-au însorţit cu Pável şi cu Síla şi den elinii cei ce credea multă mulţime şi den muierile cêle de frunte, nu puţine.

5. Şi pizmuind judecării cei ce nu asculta şi, luînd lîngă sine den cei proşti pre oarecarii oameni răi şi făcînd gloată, turbura cetatea şi, mergînd la casa lui Iasón, îi căuta să-i scoaţă la norod.

6. Şi neaflîndu-i pre ei, trăgea pre Iason şi pre oarecarii den fraţi la cei mai mari ai cetăţii, strigînd că ceia ce lumea au amestecat — aceştia şi aicea încă au venit,

7. Pre carii i-au priimit Iason şi aceştia toţi împotriva poruncilor lui Chesáriu fac, zicînd să fie alt împărat, Isus."

8. Şi turburară gloata şi pre mai marii cetăţii, auzind acêstea.

9. Şi, luînd de chelşug de la Iáson şi de la ceialalţi, au slobozit pre ei.

10. Şi fraţii îndată noaptea au trimis pre Pável şi pre Síla la Vérria, carii mergînd la adunarea jidovilor, s-au dus.

11. Şi aceştia era mai den bună rudă den cei den Solon, carii au priimit cuvîntul cu toată osîrdia, în toate zilele cercetînd Scripturile, de sînt acêstea aşa.

12. Mulţi dară dentru ei au crezut şi den muierile cêle eline cêle de folos şi den bărbaţi nu puţini.

13. Şi deaca înţelêseră jidovii cei den Solon că şi în Verriia să vestêşte de Pável cuvîntul lui Dumnezeu, veniră şi acoló, turburînd gloatele.

14. Şi îndată atuncea pre Pável l-au trimis fraţii să meargă spre mare şi rămasără Síla şi Timothéiu acoló.

15. Iară ceia ce grijiia pre Pável adusără pre el pînă la Anthína şi, luînd poruncă cătră Síla şi Timothéiu, ca cum mai curînd să vie cătră el, ieşiră.

16. Iară în Athína aşteptîndu-i pre ei Pável, să întărîta duhul lui întru el, văzînd cetatea plină de idoli.

17. Să întreba direpţ acêea în adunare cu jidovii şi cu cei ce credea şi în tîrg în toate zilele cătră cei ce să prilejiia.

18. Iară oarecarii den epicurii şi den stoíci filosofi să pricíră cu el şi unii zicea: „Oare ce va acest sămănătoriu de cuvinte a zice?" Iară alţii: „De streini draci să pare vestitoriu a fi, căci pre Isus şi învierea lui binevestiia."

19. Şi prinzîndu-l pre el la Arionpagon, îl aduseră, zicînd: „Putem a înţelêge ce iaste această noao învăţătură carea de tine să grăiêşte?

20. Pentru că oarece strein bagi în auzurile noastre, vrêre-am direpţ acêea a şti ce vor să fie //

Versiunea modernă

Capitolul al 17-lea

1. Şi după ce au trecut prin Amfipolis şi Apolonia au intrat în Tesalonic unde era o sinagogă a iudeilor.

2. După obiceiul său, Pavel a intrat la ei, şi vreme de trei sabaturi discuta cu ei din Scripturi.

3. Desluşindu-le înţelesurile şi înfăţişîndu-le lămurit că Hristos trebuia să pătimească şi să învieze din morţi şi că „Acest Iisus pe care vi-l vestesc este Hristosul."

4. Şi unii dintre ei au crezut şi foarte mulţi dintre elinii temători de Dumnezeu şi dintre femeile de frunte nu puţine i s-au alăturat lui Pavel şi Sila ca ucenici.

5. Iar iudeii, plini de pizmă, adunînd nişte bărbaţi netrebnici din piaţă, au făcut gloată şi tulburau cetatea, apropiindu-se de casa lui Iason căutînd [pe Pavel şi pe Sila] ca să îi scoată la popor.

6. Negăsindu-i, îl tîrau pe Iason şi pe fraţii săi la căpeteniile cetăţii, strigînd că: „Aceia care au răzvrătit întreaga lume au sosit şi aici.

7. Pe aceştia i-a primit Iason; iar toţi aceştia lucrează împotriva poruncilor Cezarului, spunînd că este un alt împărat, Iisus."

8. Şi tulburară gloata şi pe căpeteniile cetăţii care au auzit aceasta.

9. Luînd zălog de la Iason şi de la ceilalţi, i-au lăsat liberi.

10. Iar fraţii, pe dată, au trimis pe Pavel şi pe Sila la Bereea; aceştia, cînd au sosit, au intrat în sinagoga iudeilor.

11. Cei de aici erau mai aleşi la suflet decît cei din Tesalonic, fiindcă au primit cuvîntul cu toată rîvna, cercetînd în fiecare zi Scripturile dacă acestea sînt aşa.

12. Şi au crezut mulţi, dintre femeile cele de bun neam ale elinilor şi nu puţini bărbaţi.

13. Iar cînd iudeii cei din Tesalonic au aflat că Pavel vesteşte cuvîntul lui Dumnezeu în Bereea au venit şi acolo, răzvrătind şi tulburînd gloatele.

14. Fraţii l-au trimis de îndată pe Pavel să pornească spre mare, iar Sila şi Timotei au rămas acolo.

15. Iar cei care-l însoţeau pe Pavel l-au dus pînă la Atena şi, luînd poruncă de la el pentru Sila şi Timotei, ca să vină cît mai repede la el, au plecat.

16. Iar Pavel, aşteptîndu-i în Atena, se mistuia duhul în el privind cum cetatea era plină de idoli.

17. Aşadar, discuta zilnic, în sinagogă cu iudeii şi cu cinstitorii de Dumnezeu şi în piaţă cu cei ce se întîmpla să fie pe acolo.

18. Unii dintre filosofii stoici şi epicurei au intrat în vorbă cu el şi au spus: „Ce vrea oare să spună acest flecar?" Iar alţii [ziceau]: „Vesteşte zei străini, căci vesteşte pe Iisus şi învierea."

19. Şi luîndu-l cu ei, l-au dus în Areopag spunînd: „Am putea şti ce este această nouă învăţătură pe care o vesteşti?

20. Căci porţi ceva străin urechilor noastre, am voi să cunoaştem ce vor să fie

ка ачесте. Ꙗрѫ аѳинеїи тоци, ши стреинїи
чеи че венїѧ, ла неминкъ алта ꙟш пїердѫ врѣ
мѣ, фъръ нȢмаи азиче кѫте чева, ши а аȢѕи
кв маи нȢ. Ши стѫнд павел ꙟмиѫлокȢл, а
рїѡпагȢлȢи, ѕисе, бърбаци аѳинеи, ꙟтрȢ тоа
те маи темътори де дмнѕѣȢ пре вои въз .
кг ПентрȢ къ трекѫнд, ши привинд ꙟкинъчюнеле
воастре, афлаю ши капище ꙟтрȢ кареле ера скрись,
не коноскȢтȢлȢи дмнѕъȢ пре кареле дарь не ко
носкѫндȢл чинстици кȢ ꙟкинъчюнѣ пре ачеста
кд еȢ вестескь воѡ. ДмнѕъȢ чела че аȢ фъ
кȢт лȢмѣ, ши тоате кѫте сѫнть ꙟтрȢ ѧ,
ачеста черюлȢи ши пъмѫнтȢлȢи дмнȢ фїинд,
нȢ ꙟтрȢ фъкȢте де мѫнь бесѣречи лъкȢѧще.
ке Ничи де мѫни де оамени съ слȢжаще, не фїинд
лнѱнт де чева, ачеста дѫнд тȢтȢрор вїацъ,
кѕ ши рѫсȢфларе ꙟтрȢ тот. Ши аȢ фъкȢт
дентрȢн сѫнџе тоатъ лимба оаменилор, аль
кȢи престе тоатъ фаца пъмѫнтȢлȢи, рѫндȢинд
мандеианнте обичюнте време, ши пȢнерїле хо
кз тарълор лъкȢирїи лор. Ачерка пре дмнȢль
делвор пȢтѣ съл пипъе пре ель шисъл афле,
ши ꙟкъ нȢ департе дела фїеще кареле дентрȢ но
ки фїинд. ПентрȢ къ ꙟ ель трѫим, ши не
мȢтъм, ши сѫнтем, дȢпъ кȢм оаре карїи ден
трȢ аиколѡри фъкъторї ѕисерь, пентрȢ къ ши
кѳ дентрачестȢѧ нѣм сѫнтем. РȢдъ дарь
фїинд лȢи дмнѕъȢ, нȢ сѫнтем датори агѫди
ла аȢрь аȢ ла арџинть, аȢ ла пїатръ кȢ чоплитȢ
ръ де мещешȢгь, ши гѫндȢлȢи омȢлȢи,
л дмнѕъирѣ, афи асѣменѣ. Дечи анїи не ко
нощинцїи пърѫсинд дмнѕъȢ, акȢм порȢнчѣще
оаменилор тȢтȢрор пре тȢтинденѣ съсе по
ла къиаскъ. ПентрȢ кѫчи аȢ пȢсь ѕи, ꙟтрȢ
карѣ ва съ жȢдече лȢмѣ кȢ дирептате, ꙟтрȢ
бърбатȢл кареле аȢ рѫндȢит крединца, дѫнд
лв тȢтȢрор ꙟвїинд пре ель ден морци. Ши а
ѕинд ꙟвїаре де морци, оунїи батѫокорїѧ алцїи
аȢ ѕись, аȢѕивом ꙗръш пре тине пентрȢ ача
лг ста. Ши аша павел еши ден миѫлокȢл лор.
лд Ꙗръ оаре карїи бърбаци липинтȢсе де ель аȢ кре
ѕȢт, ꙟтрȢ карїи ши дїѡнисїе ареѡпагитȢл ши
омȢѧре пре нȢме дамарис, ши алцїи ꙟпреȢнъ
кȢ ен.

КАП. ИІ.

а Ꙗръ дȢпъ ачаста деспърцѫндȢсе павель
в ден аѳина, вени ла коринѳȢ. Ши а
флѫнд, пре оаре каре жидовь пре нȢ
ме, акила дела марѣ нѣгръ де нѣм,
фїинд венит де кȢрѫнд дела италїѧ,
ши пре прискила мȢѧрѣ лȢи, пентрȢ къ аȢ фост
порȢнчит клавдїе съсе деспарцъ тоци жидовїи,
г дела рѫм аȢ венит ла еи. Ши пентрȢ къ
ера де оуи фѣлю де мещерй рѫмѫнѣ лѫнгъ еи
ши лȢкра, пентрȢ къ ера фъкъторї де кортȢри
д ла мещешȢгь. Ши съ причїѧ ꙟ адȢнаре ꙟ
тоатъ сѫмбъта, ши ꙟдемна пре жидови ши
е пре елини. Ши дєка съ погорѫръ дела маки
донїѧ, сила ши тимоѳеи съ кȢпринсѣсе кȢ дȢ

Biblia 1688, p. 846, col. 1

acêstea?”

21. Iară athineii toţi şi streinii cei ce veniia la nemică alta îşi pierdea vrêmea, fără numai a zice cîte ceva şi a auzi mai nou.

22. Şi stînd Pável în mijlocul Ariopágului zise: „Bărbaţi athinei, întru toate mai temători de Dumnezău pre voi văz.

23. Pentru că, trecînd şi privind închinăciunele voastre, aflaiu şi capişte întru carele era scris «neconoscutului Dumnezău», pre carele dară, neconoscîndu-l, cinstiţi cu închinăciunea, pre acesta eu vestesc vóao.

24. Dumnezău, cela ce au făcut lumea şi toate cîte sînt întru ea, acesta ceriului şi pămîntului Domnu fiind, nu întru făcute de mînă besêreci lăcuiêşte,

25. Nici de mîni de oameni să slujaşte, nefiind lipsit de ceva, acesta dînd tuturor viaţă şi răsuflare întru tot.

26. Şi au făcut dentr-un sînge toată limba oamenilor, a lăcui preste toată faţa pămîntului, rînduind mai denainte obiciuite vremi şi punerile hotarălor lăcuirii lor

27. A cerca pre Domnul, de-l vor putea să-l pipăie pre el şi să-l afle şi încă nu departe de la fieştecarele dentru noi fiind.

28. Pentru că în el trăim şi ne mutăm şi sîntem după cum oarecarii dentru ai voştri făcători ziseră: «Pentru că şi dentr-al cestuia neam sîntem.»

29. Rudă dară fiind lui Dumnezău, nu sîntem datori a gîndi la aur au la argint au la piatră cu cioplitură de merşteşug şi gîndului omului dumnezăirea a fi asêmenea.

30. Deci anii neconoştinţii părăsind Dumnezău, acum poruncêşte oamenilor tuturor, pretutindenea, să să pocăiască.

31. Pentru căci au pus zi întru carea va să judece lumea cu direptate întru bărbatul carele au rînduit, credinţa dînd tuturor, înviind pre el den morţi.”

32. Şi auzind învière de morţi, unii batjocoriia, alţii au zis: „Auzi-vom iarăşi pre tine pentru aceasta.”

33. Şi aşa Pável ieşi den mijlocul lor.

34. Iară oarecarii bărbaţi, lipindu-se[14] de el, au crezut, întru carii şi Dionísie Areopaghítul şi o muiêre pre nume Damáris şi alţii împreună cu ei.

Cap 18

1. Iară după aceasta, despărţindu-se Pável den Athína, veni la Corínthu.

2. Şi aflînd pre oarecare jidov, pre nume Achíla, de la Marea Neagră de neam, fiind venit de curînd de la Itáliia şi pre Prischíla, muiêrea lui, pentru că au fost poruncit Clávdie să să desparţă toţi jidovii de la Rîm, au venit la ei.

3. Şi pentru că era de un fêliu de meşteri, rămînea lîngă ei şi lucra, pentru că era făcători de corturi la merşteşug.

4. Şi să priciia în adunare în toată sîmbăta şi îndemna pre jidovi şi pre elini.

5. Şi deaca să pogorîră de la Machidoniia Síla şi Timothéiu să cuprinsêse cu du- /

Versiunea modernă

acestea?”

21. Fiindcă atenienii şi străinii care şedeau acolo cu nimic altceva îşi petreceau vremea decît spunînd sau ascultînd ceva mai nou.

22. Stînd Pavel în mijlocul Areopagului a spus: „Bărbaţi atenieni, văd că sînteţi foarte religioşi în toate privinţele.

23. Străbătînd [cetatea voastră] şi privind locurile voastre de închinare am aflat un altar pe care era scris: «Zeului necunoscut», pe acela pe care îl cinstiţi fără a-l cunoaşte, pe acesta vi-l vestesc.

24. Dumnezeul, cel ce a făcut lumea şi toate cele din ea, de vreme ce este Domnul cerului şi al pămîntului nu locuieşte în temple făcute de mîini omeneşti,

25. Nici nu este slujit de mîini omeneşti, ca şi cum ar avea nevoie de ceva, el dînd tuturor viaţa, suflarea şi toate.

26. A făcut tot neamul omenesc dintr-un sînge ca să locuiască pe toată faţa pămîntului; le-a rînduit vremuri şi hotare întemeiate locuirii lor.

27. Ca să îl caute pe Dumnezeu, ca şi cum ar dibui ca să-l găsească, cu toate că nu este departe de fiecare dintre noi.

28. Fiindcă în el trăim şi ne mişcăm şi existăm, precum a spus şi unul dintre poeţii voştri: «Căci din neamul lui sîntem şi noi.»

29. Fiind de un neam cu Dumnezeu nu trebuie să socotim că dumnezeirea este asemenea aurului, argintului sau pietrei cioplite cu meşteşugul iscusinţei omeneşti.

30. Dumnezeu, trecînd cu vederea vremurile neştiinţei, porunceşte acum tuturor oamenilor de pretutindeni să se pocăiască.

31. Fiindcă a rînduit o zi în care va să judece toată lumea cu dreptate, prin bărbatul pe care l-a întemeiat, dînd tuturor dovadă de netăgăduit cînd l-a înviat din morţi.”

32. Cînd au auzit despre învierea morţilor, unii l-au luat în rîs, iar alţii i-au spus: „Te vom asculta despre aceasta din nou.”

33. Şi astfel Pavel a plecat din mijlocul lor.

34. Unii bărbaţi i s-au alăturat, crezînd, printre care şi Dionisie Areopagitul şi o femeie pe nume Damaris şi alţii împreună cu ei.

Capitolul al 18-lea

1. După acestea, ieşind Pavel din Atena, a mers la Corint.

2. Şi găsind pe un iudeu de neam din Pont, pe nume Aquila şi pe Priscila soţia lui, sosiţi de curînd din Italia din pricina lui Claudiu, care poruncise ca toţi iudeii să fie alungaţi din Roma. La aceştia a venit [Pavel].

3. Şi pentru că aveau acelaşi meşteşug a rămas la ei şi lucrau, căci meşteşugul lor era facerea corturilor.

4. Şi discuta în sinagogă în fiecare sabat, înduplecînd pe iudei şi pe elini.

5. Iar cînd Sila şi Timotei s-au întors din Macedonia, Pavel era cuprins cu totul de propovăduire,

фаптеле.

хȣл, павел мьртȣрисиндь жидовилор пре Хс Ісс.
Ши стжнд ен ꙟпотривьи ши хȣлиндь, скȣтȣ ѕ
ржд хаинеле зисе кьтрь ен, сжнцеле востры асȣпра
капȣлȣи востры, кȣрат еȣ, де акȣм ла лимби мь
ко дȣче. Ши мȣтждȣсе де аколѡ вени ла каса з
оареквь пре нȣме Іȣстос че креде ꙟ дмнзь кьрȣа
каса ера алътȣрь кȣадȣнарь. Іарь криспȣ ма и
мареле адȣнърїи аȣ крезȣть ꙟ дмнȣль ꙟпреȣнь
кȣ тоатъ каса лȣи, ши мȣлци деи коринтѣнни
аȣзжндь креде ши сьботеза. Ши зисе до ѳ
нȣль ꙟведѣрь нопцїи лȣи павель, нȣте теме
че гръѫще ши сьни тачи. Кь еȣ сжнть кȣ і
тине, ши нимень нȣсьва испити асȣпра та,
касьци факь рьȣ, пентрȣ кь норöдь мȣлть а
ете мїе ꙟчетать ачаста. Ши шьзȣ оунь аі
ань ши ѕ лȣни, ꙟвьцжндь ꙟтрȣ ен кȣвжн
тȣль лȣи дмнзьȣ. Ши галїѡн авжндь ди ві
регьторїа ла ахаїа, сьрьдникарь тоци де ѡда
ть жидовїи ла павел, шил адȣсерь пре ель ла
дивань. Зикжндь кь афарь деи леџе аче гі
ста ꙟдѣмнь пре ѡамени сьсь ꙟкине лȣи дмне
зьȣ. Ши вржндь павель сь дешкизь гȣра дї
зисе галїѡн кьтрь жидови, де арфи дарь вресѡ
не дирептате саȣ хьтрїе виклѣнь ѡ жидонилѡ
дȣнь сокотѣль аш ꙟгьдȣи воаѡ. Іарь еі
де ѫсте черкаре пентрȣ кȣвжнть ши пентрȣ
нȣме, ши пентрȣ леџе че дȣпь кȣмȣ е лавон
ведѣвеци вои, пентрȣ кь жȣдекьторю ачестора
нȣвою сьфїȣ. Ши гони пре ен дела диван. ѕі
Ши апȣкжндь тоци елинїи пре сосдень маи ма зі
реле адȣнърїи, ꙟль бьтѣ ꙟнаинтѣ диванȣлȣи,
ши нимика де ачѣсть лȣи галїѡн ера гриже.
Іарь павел ꙟкь маи ꙟгьдȣиндь зиле кжтева иі
десьпьрциндȣсь де фраци мѣрсе пре апь ла сирїа,
ши ꙟпреȣнь кȣ ель прискила, ши акила, тȣи
зжндȣши капȣ ꙟ кехреес пентрȣ кь авѣ рȣгь.
Ши соси ла ефесь, ши пре ачеѫ льсь аколѡ, іарь ѳі
ель ꙟтржндь ꙟ адȣнъри сьпричи кȣ жидовїи.
Ши рȣгжндȣль ен кась рьмже ла джншїи маи к
мȣлть врѣме нȣ присѣьни. Чесь десьпьрци ка
де ен зикжндь кȣвинеее кȣтот адевърȣль ка еȣ
празникȣль чела чевине сьл факȣ ла Іерȣсалимь,
ши іарь мьвои ꙟкжртежи кьтрь вои дмнзьȣ
вржндь, ши пȣрчѣсе дела ефесь. Ши пого кв
ржндь ꙟ кесарїа сȣиндȣсь ши ꙟкинжндȣсь бесѣ
ричїи, погорж ла антїѡхїа. Ши фькжндь кг
врѣме кжтьва трекжндь пре ржндь аталатѣни
лоръ царь, ши фригїа ꙟтьриндь пре тоци оуче
ничїи. Іарь оунь жидовь ѡаре кареле апол кд
лось пре нȣме, алеѯандрѣнь дерȣдь, бърбать
кȣвжнтьторю соси ла ефесь таре фїиндь ꙟтрȣ
скриптȣри. Ачеста ера ꙟвьцать калѣ дмнȣ ке
лȣи, ши фїербжнтжндȣсь кȣ дȣхȣль гръїа ши
ꙟвьца пре амьрȣнтȣль чѣле пентрȣ дмнȣль
щїиндь нȣмаи ботезȣль лȣи Іѡан. Ши аче кѕ
ста ꙟчепȣ фьцишь агръи ꙟтрȣ адȣнаре, ши
аȣзиндь пентрȣ ель акила ши прискала, ꙟль а
пȣкарь пре ель, ши маи кѣрь ла ель аȣ арьтать
калѣ лȣи дмнзьȣ. Ши вржндь ель сьтрѣкь кз
ла

Biblia 1688, p. 846, col. 2

hul, Pável mărturisind jidovilor pre Hristos Isus.

6. Şi stînd ei împotrivă-i şi hulind, scuturînd hainele, zise către ei: „Sîngele vostru asupra capului vostru! Curat – eu. De acum la limbi mă voiu duce."

7. Şi mutîndu-se de acoló, veni la casa oarecui pre nume Iustós, ce credea în Dumnezău, căruia casa era alăturea cu adunarea.

8. Iară Críspu, mai-marele adunării, au crezut în Domnul, împreună cu toată casa lui, şi mulţi den corinthêni auzînd, credea şi să boteza.

9. Şi zise Domnul în vedêrea nopţii lui Pável: „Nu te tême, ce grăiêşte şi să nu taci!

10. Că eu sînt cu tine şi nimenea nu să va ispiti asupra ta, ca să-ţi facă rău. Pentru că norod mult iaste mie în cetatea aceasta."

11. Şi şăzu un an şi 6 luni, învăţînd întru ei cuvîntul lui Dumnezău.

12. Şi Galión, avînd diregătoriia la Ahaia, să rădicară toţi deodată jidovii la Pável şi-l aduseră pre el la divan,

13. Zicînd că, afară den lêge, acesta îndeamnă pre oameni să să închine lui Dumnezău.

14. Şi vrînd Pável să deşchiză gura, zise Galión către jidovi: „De ar fi dară vreo nedireptate sau hîtrie vicleană, o, jidovilor, după socotelă aş îngădui voao.

15. Iară de iaste cercare pentru cuvînt şi pentru nume şi pentru lêgea cea după cumu e la voi, vedea-veţi voi, pentru că judecătoriu acestora nu voiu să fiu."

16. Şi goni pre ei de la divan.

17. Şi apucînd toţi elinii pre Sosthén, mai-marele adunării, îl bătea înaintea divanului. Şi nimica de acêstea lui Galión era grije.

18. Iară Pável, încă mai îngăduind zile cîteva, despărţindu-să de fraţi, mêrse pre apă la Síria şi împreună cu el Prischíla şi Achíla, tunzîndu-şi capul în Chehreés, pentru că avea rugă.

19. Şi sosi la Efés şi pre aceia lăsă acoló, iară el, întrînd în adunări, să prici cu jidovii.

20. Şi rugîndu-l ei ca să rămîie la dînşii mai multă vrême, nu pristăni,

21. Ce să despărţi de ei zicînd: „Cuvine-se cu tot adevărul ca eu praznicul cela ce vine să-l facu la Ierusalím. Şi iară mă voi învîrteji către voi, Dumnezău vrînd." Şi purcêse de la Efés.

22. Şi pogorînd în Chesáriia, suindu-să şi închinîndu-să besêricii, pogorî la Antióhiia.

23. Şi făcînd vrême cîtăva, trecînd pre rînd a galatênilor ţară şi Frighiia, întărind pre toţi ucenicii.

24. Iară un jidov oarecarele, Apollós pre nume, alexandrean de rudă, bărbat cuvîntătoriu, sosi la Efés, tare fiind întru Scripturi.

25. Acesta era învăţat calea Domnului şi, fierbîntîndu-să cu duhul, grăiia şi învăţa pre amăruntul cêle pentru Domnul, ştiind numai botezul lui Ioán.

26. Şi acesta începu făţiş a grăi întru adunare şi, auzind pentru el Achíla şi Priscála, îl apucară pre el şi mai chiar la el au arătat calea lui Dumnezău.

27. Şi vrînd el să treacă //

Versiunea modernă

aducînd mărturie iudeilor că Iisus este Hristos.

6. Fiindcă se împotriveau şi blasfemiau, [Pavel] şi-a scuturat veşmintele împotriva lor şi le-a supus: „Sîngele vostru să fie pe capetele voastre! Eu sînt nevinovat. De acum mă voi duce la păgîni."

7. Plecînd de acolo, a intrat în casa unui om cinstitor de Dumnezeu, pe nume Iustus, a cărui casa era în apropierea sinagogii.

8. Iar Crispus, mai-marele sinagogii, a crezut în Domnul împeună cu toată casa sa şi mulţi dintre corintenii care ascultau au crezut şi au fost botezaţi.

9. Şi Domnul i-a grăit lui Pavel în vedenie de noapte: „Nu te teme, grăieşte şi să nu taci!

10. Fiindcă eu sînt cu tine şi nimeni nu va veni asupra ta ca să îţi facă rău, deoarece am mult popor în cetatea aceasta."

11. A stat acolo un an şi şase luni, învăţîndu-i cuvîntul lui Dumnezeu.

12. Pe cînd Galion era proconsul al Ahaiei, s-au ridicat într-un gînd toţi iudeii şi l-au dus pe Pavel la scaunul de judecată,

13. Spunînd că acesta îi stîrneşte şi îi înduplecă pe oameni să se închine lui Dumnezeu împotriva Legii.

14. Voind Pavel să deschidă gură, Galion le-a spus iudeilor: „O, iudeilor, dacă ar fi vreo nedreptate sau vreo fărădelege ticăloasă, v-aş asculta după cuviinţă!

15. Iar dacă sînt discuţii despre cuvinte sau nume şi despre Legea voastră, vedeţi voi! Eu nu vreau să fiu judecător pentru acestea."

16. Şi i-a izgonit de la scaunul de judecată.

17. Dar ei, înşfăcîndu-l pe Sostene, mai-marele sinagogii, îl băteau în faţa scaunului de judecată. Însă Galion nu lua în seamă acestea.

18. Ci Pavel a mai zăbovit destule zile, apoi şi-a luat rămas bun de la fraţi şi a mers cu corabia în Siria, împreună cu Aquila şi Priscila. În Chenchrea şi-a tuns părul capului, fiindcă avea o făgăduinţă.

19. Ajungînd la Efes i-a lăsat pe aceia acolo, iar el a intrat în sinagogă şi discuta cu iudeii.

20. Ei l-au rugat să rămînă mai multă vreme cu ei, însă el nu a voit.

21. Ci şi-a luat rămas bun şi a spus: „Trebuie ca sărbătoarea care vine să o fac la Ierusalim. Mă voi întoarce din nou, cu voia lui Dumnezeu." Apoi a plecat din Efes.

22. A coborît la Cezareea, a urcat şi a salutat biserica, apoi a mers la Antiohia.

23. După ce petrecut ceva vreme la Antiohia, a plecat şi a străbătut, unul cîte unul, toate ţinuturile Galatei şi ale Frigiei, întărind pe toţi ucenicii.

24. Iar un bărbat alexandrin învăţat, iudeu iscusit în Scripturi, pe nume Apollo, a venit la Efes.

25. El era cu duh înfocat, grăind şi învăţînd amănunţit cele despre Iisus, deşi cunoştea numai botezul lui Ioan.

26. Acesta a început să grăiască cu îndrăzneală în sinagogă; Aquila şi Priscila, după ce l-au ascultat, l-au luat deoparte şi i-au arătat mai cu de-amănuntul calea [lui Dumnezeu].

27. Şi voind să treacă

ла Ахаїа, порꙋнчиндь фраціи скрисерь оучиничи
лор, сѫль прїимѣскѫ пре ѥль кареле мергѫндь а
жꙋторїа мꙋлть челора че крезꙋсе прен дарь .
кн Пентрꙋ кѫвжртось кꙋжидовїи сѫпричїа дефацѫ,
арѫтѫндь прен скрисори афи Хс Іс .

К А П. ѲІ.

а Ши фꙋ кѫндь Аполось ера ꙟ Коринѳь , Па
вел трекѫндь чѣле де май сꙋс пѫрць ,
сѫфїе венит ла Ефесь , ши афлѫндь пре
в ниште оаре карїи оучиничи . Зисе кѫтрѫ
ѥи аꙋ лꙋѡатаць Дхь сфнть крезѫндь ?
Іарѫ ѥи зисерѫ кѫтрѫ ѥи ба ничи, де ши іасте
г Дхь сфнть амь аꙋзить . Ши зисе кѫтрꙋ
ѥи дарѫ ꙟчѣ бѫць ботезать ? ши ѥи зисерѫ ꙟбо
д тезꙋл лꙋи Іѡань . Ши зисе Павель , Іѡань
аꙋ ботезат ботезь де покѫинцѫ нѫродꙋлꙋи зи
кѫндь , ла чела че вине дꙋпѫ ѥль ка сѫ крѣзѫ ,
е адекѫ ꙟ Хс Іс . Ши аꙋзиндь саꙋ ботезать
ѕ ꙟнꙋмеле Дмнꙋлꙋи Іс . Ши пꙋниндь престе ѥи
Павел мѫниле , вени Дхꙋль чел сфнть престе ѥи,
з ши грѫиа кꙋ лимби ши прророчїа . Ши ера то
и бѫрбацїи ка вро дой спрѫзѣче . Ши ꙟтрѫндь
ꙟ адꙋнаре де фацѫ грѫиа ꙟтрей лꙋни, причиндꙋ
ши адеверѫндь чѣле де ꙟпѫрѫцїа лꙋи Дмнезеꙋ .
ѳ Ши дѣка оунїи тѫнжїа ши нꙋ аскꙋлта грѫ
индь де рѫꙋ калѣ ꙟнаинтѣ мꙋлцимеи , деспѫр
цииндꙋсе дела ѥи ѡсеби пре оучиничи , ꙟтоате
зилеле причиндꙋсе, ꙟшкоала оунꙋи Тирань .
і Ши ачаста сѫ фѫкꙋ ꙟтрꙋ аии дой , кѫт тоць
чѣа че лѫкꙋеск ꙟ Асїа, аꙋзиндь кꙋвѫнтꙋль до
аі мнꙋлꙋи Іс(ꙋ)сь, ши жидови ши ѥлиии . Ши пꙋ
тери нꙋ мичи фѫчѣ Дмнезѫꙋ , прен мѫниле лꙋ
ві Павель . Кѫть ши асꙋпра челора че болїа
сѫ адꙋчѣ дела фаца лꙋи мѫхрѫми , аꙋ щергѫ
тоаре, ши сѫ деспѫрта дела ѥи боалеле , ши дꙋ
гі хꙋриле чѣле рѣле ешїа дела ѥи . Ши сѫ испи
тирѫ оаре карїи дей жидовїи чеи че оумбла ꙟпре
жꙋрь, жꙋрѫтори анꙋми престе чѣа че аꙋ дꙋхꙋ
риле чѣле рѣле, нꙋмеле Дмнꙋлꙋи Іс, зикѫндь
жꙋрѫм пре вой пре Іс, пре кареле Павел мѫртꙋри
ді сѣще . Ши ера ѡаре карїи фїии лꙋи Скева ,
жидовꙋлꙋи архїерѣꙋлꙋи шапте, каре фѫчѣ ача
еі ста. Ши рѫспꙋнзѫндь дꙋхꙋл чел рѫꙋ зисе,
пре Іс(ꙋ)сь щїꙋ ши пре Павел щїꙋ , дарѫ вой карїи
ѕі сѫнтець ? Ши сѫриндь престе ѥи ѡмꙋль ꙟ
трꙋ кареле ера дꙋхꙋл чел рѫꙋ, ши бирꙋиндь пре
ѥи сѫ ꙟтѫри асꙋпра лорь , кѫт голи ши рѫниць
зі фꙋџирѫ дей каса ачѣа . Ши ачаста фꙋ щї
ꙋтѫ ла тоци жидовїи ши ѥлинїи чѣа че лѫкꙋа
Ефесꙋль, ши кѫзꙋ фрикѫ престе тоци престе
ѥи, ши сѫ мѫрїа нꙋмеле Дмнꙋлꙋи Іс(ꙋ)сь .
иі Ши мꙋлци дентрꙋ чѣа че крезꙋ венїа испоедꙋ
ѳі индꙋсе , ши вестиндь лꙋкрꙋриле лорь . Ши
мꙋлци дей чѣа че фѫкꙋсе искодириле, адꙋкѫндь
кѫрциле ле ардѣ ꙟнаинтѣ тꙋтꙋрорь , ши соко
тирѫ прецꙋриле лор , ши афларѫ де аргинть чинчи
к зечи де мїи . Аша кꙋ тѫрїе кꙋвѫнтꙋл Домнꙋлꙋ
ка крещѣ, ши сѫ ꙟтѫрїа . Ши дѣка сѫ сꙋплꙋ ачѣ
стѣ, пꙋсе Павел ꙟ дꙋхь трекѫндь Макидонїа ши Ахаїа

Biblia 1688, p. 847, col. 1

la Ahaia, poruncind fraţii, scrisără ucenicilor să-l priimească pre el, carele mergînd ajutoriia mult celora ce crezuse, pren dar.

28. Pentru că vîrtos cu jidovii să priciia de faţă arătînd pren scrisori a fi Hristos Isus.

Cap 19

1. Şi fu, cînd Apollós era în Corínth[15], Pável, trecînd cêle de mai sus părţi, să fie venit la Efés şi, aflînd pre oarecarii ucenici,

2. Zise cătră ei: „Au luoat-aţi Duh Sfint crezînd?" Iară ei ziseră cătră el: „Ba nici, deşi iaste Duh Sfînt, am auzit."

3. Şi zise cătră ei: „Dară în ce v-aţi botezat?" Şi ei ziseră: „În botezul lui Ioán."

4. Şi zise Pável: „Ioán au botezat botez de pocăinţă nărodului, zicînd la cela ce vine după el să crează, adecă în Hristos Isus."

5. Şi auzind s-au botezat în numele Domnului Isus.

6. Şi puind preste ei Pável mînile, veni Duhul cel Svînt preste ei şi grăiia cu limbi şi prorociia.

7. Şi era toţi bărbaţii ca vro doisprăzêce.

8. Şi întrînd în adunare, de faţă grăiia, în trei luni pricindu-se şi adeverind cêle de împărăţiia lui Dumnezeu.

9. Şi deaca unii tînjiia şi nu asculta, grăind de rău calea înaintea mulţimei, despărţindu-se de la ei, osebí pre ucenici, în toate zilele pricindu-se, în şcoala unui tirán.

10. Şi aceasta să făcu întru ani doi, cît toţi ceia ce lăcuiesc în Ásiia, auzind cuvîntul Domnului Isús şi jidovi şi elini.

11. Şi puteri nu mici făcea Dumnezău pren mînile lui Pável,

12. Cît şi asupra celora ce boliia să aducea de la faţa lui măhrămi au ştergătoare şi să depărta de la ei boalele şi duhurile cêle rêle ieşiia de la ei.

13. Şi să ispitiră oarecarii den jidovii, cei ce umbla împrejur jurători, a numi preste ceia ce au duhurile cêle rêle, numele Domnului Isus, zicînd: „Jurăm pre voi pre Isus, pre carele Pável mărturisêşte!"

14. Şi era oarecarii, fiii lui Schevá, jidovului arhiereului, şapte, care făcea aceasta.

15. Şi răspunzînd, duhul acel rău, zise: „Pre Isús ştiu şi pre Pável ştiu, dară voi carii sînteţi?

16. Şi sărind preste ei omul întru carele era duhul cel rău şi biruind pre ei, să întări asupra lor, cît goli şi răniţi fugiră den casa acêea.

17. Şi aceasta fu ştiută la toţi jidovii şi elinii ceia ce lăcuia Efésul şi căzu frică preste toţi preste ei şi să măriia numele Domnului Isús.

18. Şi mulţi dentru ceia ce crezuse veniia ispoveduindu-se şi vestind lucrurile lor.

19. Şi mulţi den ceia ce făcuse iscodirile, aducînd cărţile, le ardea înaintea tuturor. Şi socotiră preţurile lor şi aflară de argint cincizeci de mii.

20. Aşa cu tărie cuvîntul Domnului creştea şi să întăriia.

21. Şi deaca să umplură acêstea, puse Pável în duh, trecînd Machidóniia şi Ahaia, /

Versiunea modernă

în Ahaia, fraţii l-au îmbărbătat şi au scris o epistolă ucenicilor să-l primească bine. După ce a sosit a ajutat mult, prin harul lui Dumnezeu, pe cei care crezuseră.

28. Fiindcă înfrunta cu putere pe iudei în faţa poporului, dovedind prin Scripturi că Iisus este Hristos.

Capitolul al 19-lea

1. Ci pe cînd Apolo era în Corint, Pavel străbătea ţinuturile cele înalte [ale Asiei], apoi a venit la Corint şi a găsit pe unii ucenici,

2. I-a întrebat dacă au primit Duhul Sfînt atunci cînd au crezut. Ei i-au răspuns că: „Nici nu au auzit că este Duh Sfînt."

3. Le-a zis: „Dar în ce aţi fost botezaţi?" Şi ei au spus: „În botezul lui Ioan."

4. Iar Pavel le-a zis: „Ioan a botezat cu botezul pocăinţei, spunînd poporului să creadă în cel ce venea după el, adică în Iisus."

5. Ascultînd acestea, au fost botezaţi în numele Domnului Iisus.

6. Şi cînd Pavel şi-a pus mîinile peste ei a venit Duhul cel Sfînt peste aceia, încît vorbeau în limbi şi profeţeau.

7. Iar toţi erau ca la doisprezece bărbaţi.

8. Apoi Pavel a intrat în sinagogă şi vreme de trei luni discuta şi îi îndupleca pentru împărăţia lui Dumnezeu.

9. Dar, pentru că unii erau împietriţi şi nu se supuneau căii în faţa mulţimii, [Pavel] s-a depărtat de ei şi i-a despărţit pe ucenici de ei, discutînd în fiecare zi în şcoala lui Tiranus.

10. Şi aceasta s-a făcut vreme de doi ani, încît toţi cei ce locuiesc în Asia, iudei şi elini au auzit cuvîntul Domnului.

11. Iar Dumnezeu săvîrşea minuni deloc obişnuite prin mîinile lui Pavel.

12. Astfel încît aşezau peste cei bolnavi ştergare sau şorţuri purtate de Pavel şi bolile îi lăsau, iar duhurile cele necurate ieşeau din ei.

13. Ci nişte iudei exorciști, care umblau din loc în loc, au încercat să cheme numele Domnului Iisus peste aceia care aveau duhuri rele, zicînd: „Vă jur pe Iisus pe care Pavel îl propovăduieşte!"

14. Cei care făceau aceasta erau cei şapte fiii ai arhiereului Scheva.

15. Iar duhul cel rău le-a răspuns: „Pe Iisus îl cunosc şi pe Pavel îl ştiu, dar voi cine sînteţi?"

16. Iar omul în care era duhul cel rău a sărit asupra lor i-a supus şi i-a biruit pe amîndoi, încît au fugit goi şi răniţi din locul acela.

17. Faptul a ajuns cunoscut tuturor iudeilor şi elinilor care locuiau în Efes şi mare frică a căzut peste toți, încît măreau numele Domnului Iisus.

18. Mulţi dintre cei ce crezuseră veneau, mărturiseau şi vesteau faptele lor.

19. Şi mulţi dintre cei care se îndeletniceau cu vrăjitoria au adus cărţile lor şi le-au ars pe toate. Au socotit preţul lor şi a aflat cincizeci de mii de arginți.

20. În acest chip cuvîntul lui Dumnezeu creştea şi se întărea.

21. După ce s-au împlinit aceste lucruri, Pavel şi-a pus în gînd să străbată Macedonia şi Ahaia,

съ мѣргъ ꙟ ıерꙋсалим зикѫндъ, ши дꙋка вою
фи еꙋ аколѡ требꙋе, ши рѫмꙋл съл вѫз. Ши кв
тримицѫндъ ла македоніа дои дей чей че слꙋжіѧ
лꙋй, пре тимодею, ши пре ерасть, ель ꙟгъдꙋи
кѫтъва време ꙟ асіѧ. Ши фꙋ ꙟвремѣ а кг
чеѧ гѫлчавъ нꙋ пꙋцинъ пентрꙋ кале. Пе кд
трꙋ къ ѡаре каре пре нꙋме димитріе златарю,
фъкѫндъ бесѣречи, де арџинть артимидей, да
лꙋкрътѡрилор лꙋкрꙋ нꙋ пꙋцин. Пре карїи а ке
дꙋнѫндъ ши пре чей че ера лꙋкрътори спре оуне
ле ка ачѣстѣ, зисе. бърбацилор щиц, къ дей
трачесть лꙋкрꙋ, спорюл нострꙋ ѧсте. Ши ве кѕ
дец, ши аꙋзиц, къ нꙋ нꙋмай ефесꙋл, че май
тоатъ асіѧ, павел ачеста плекѫндъ, мꙋтъ
глоатъ кѫтъва зикѫндъ, къ нꙋ дꙋмнезъй, че
че прей мѫнъ съфакъ, ши нꙋ нꙋмай ачастъ па
те аноастръ примеждꙋѧще, авени спре поносꙋ,
че ши бесѣрека чей мари дꙋмнезъѡае артими
дей, ꙟтрꙋ немикъ съ сокоти. Ши ꙟкъ ва съсъ кз
ши сꙋрпе мърим ей, пре карѣ тоатъ асіѧ, ши
лꙋмѣ чинестѣще ꙟкинѫндꙋсе. Ши аꙋзѫндъ ки
ши оумплѫндꙋсе де мъніе, стрига зикѫндъ,
маре е артеми аефесѣнилор. Ши съ оумплꙋ кѳ
четатѣ тоатъ де гѫлчавъ, ши съпорниръ кꙋ
тоци де ѡдатъ ла привѣлъ хръпинндъ ꙟпреꙋнъ
пре гаїѡнь, ши пре арестархѡ македонѣній со
цїнле лꙋй павел. Іаръ павел кръндъ съ ꙟтре л
ꙟнтръѡд, нꙋл лъса пре ель оученичїй. Ши оу ла
нїй ши дей май марїй асїей, фїиндъ лꙋй прїѧ
тини тримицѫндъ ла джнсꙋл ꙟл рꙋга съ нꙋ дѧ
пре сине ла привѣлъ. Дечи алцїй алть чева лв
стрига, пентрꙋ къ ера адꙋнарѣ тꙋрбꙋратъ,
ши май мꙋлци нꙋ щїѧ, пентрꙋ каре лꙋкрꙋ саꙋ
адꙋнат. Іаръ дей глоатъ скоасеръ ꙟнаинте лг
пре алеѯандрꙋ, ꙟпынгѫндꙋл пре ел ꙟнаинте жи
довїй, іаръ алеѯандрꙋ клътиндъ мѫна, врѧ съ
ръспꙋнзъ глоатей. Ши кꙋноскѫндъ, къ жи лд
дѡв ѧсте, оун гла съфъкꙋ де кътръ тоци,
ка врѡ доаѡ часꙋри стригѫндъ, маре е артими
аефесѣнилор. Іаръ ашъзѫндъ кърtꙋрарюль ле
глоата, зисе, бърбаци ефесѣни, даръ каре ѧсте
ѡмꙋл ачела, каре нꙋ щїе четатѣ аефесѣнилор,
къ е пꙋртътоаре де грижа бесѣречїй артимидей
дꙋмнезъѡей чей мари, ши алꙋй дїѡпетꙋ ;
Дечи неꙟдоите фїиндъ ачѣстѣ, кꙋвинесе вои съ лѕ
фиц ашъзаци, ши немикъ кꙋ ѡбръзничїе съ нꙋ
фачец. Пентрꙋ къ аци адꙋ пре бърбацїй аче лз
щѣ, ниче фꙋри де бесѣрекъ, (фїиндъ) ни хꙋ
линдъ дꙋмнезъѡаѧ воастръ. Іаръ де аре ди ли
митріе, ши чей де ꙟпреꙋнъ кꙋ ел мещери, кѣтръ
чинева кꙋвѫнть жꙋдекътори сѫнть, ши дире
гътори, факъ пѫръ оунꙋл алтꙋѧ. Іаръ де лѳ
пентрꙋ алть чева черкаци ꙟтрꙋчѧ пре лѣџе а
дꙋнаре съва дезлега. Пентрꙋ къ грижим съ м
нꙋсъ факъ пѫръ де заркъ, пентрꙋ зїѡа де а
стъзи, ни ѡпричинъ фїинд, пентрꙋ карѣ вѡм
пꙋтѧ съдъм сѣмъ де зарка ачаста, ши ачѣ
стѣ зикѫндъ слобози адꙋнарѣ.

Ка

Biblia 1688, p. 847, col. 2

să meargă în Ierusalím, zicînd: „Şi deaca voiu fi eu acoló, trebuie şi Rîmul să-l văz."

22. Şi trimiţînd la Machedonia doi den cei ce-i slujiia lui, pre Timothéiu şi pre Erást, el îngădui cîtăva vrême în Ásiia.

23. Şi fu în vrêmea acêea gîlceavă nu puţină pentru cale.

24. Pentru că oarecare, pre nume Dimítrie zlătariu, făcînd besêreci de argint Artimídei, da lucrătorilor lucru nu puţin.

25. Pre carii adunînd şi pre cei ce era lucrători spre unele ca acêstea, zise: „Bărbaţilor, ştiţi că dentr-acest lucru sporiul nostru iaste.

26. Şi vedeţi şi auziţi că nu numai Efésul, ce mai toată Ásiia, Pável acesta plecînd, mută gloată cîtăva zicînd că nu-s dumnezăi cei ce pren mînă să fac. Şi nu numai această parte a noastră primejduiêşte a veni spre ponoslu, ce şi besêreca cei mari dumnezăoaie, Artimídei, întru nemică să socoti.

27. Şi încă va să să şi surpe mărimea ei, pre carea toată Ásiia şi lumea cinstêşte închinîndu-se."

28. Şi auzind şi umplîndu-se de mînie, striga zicînd: „Mare e Artemis a efesênilor!"

29. Şi să umplú cetatea toată de gîlceavă şi să porniră cu toţi deodată la priveală, hrăpind împreună pre Gaión şi pre Arestarhos, machedonênii, soţiile lui Pável.

30. Iară Pável, vrînd să între în nărod, nu-l lăsa pre el ucenicii.

31. Şi unii şi den mai marii Ásiei, fiind lui priêtini, trimiţînd la dînsul, îl ruga să nu dea pre sine la priveală.

32. Deci alţii altceva striga, pentru că era adunarea turburată şi mai mulţi nu ştiia pentru care lucru s-au adunat.

33. Iară den gloată scoaseră înainte pre Alexándru, împingîndu-l pre el înainte jídoviii, iară Alexándru, clătind mîna, vrea să răspunză gloatei.

34. Şi cunoscînd că jidov iaste, un glas să făcu de cătră toţi, ca vro doao ceasuri strigînd: „Mare e Artimis a efesênilor!"

35. Iară aşăzînd cărturariul gloata, zise: „Bărbaţi efesêni, dară care iaste omul acela care nu ştie cetatea a efesênilor că e purtătoare de grija besêrecii Artimídei, dumnezăoaiei[16] cei mari, şi a lui Diopétus?

36. Deci, neîndoite fiind acêstea, cuvine-se voi să fiţi aşăzaţi şi nemică cu obrăznicie să nu faceţi.

37. Pentru că aţi adus pre bărbaţii aceştia, nice furi de besêrecă (fiind)[17], nici hulind dumnezăoaia voastră.

38. Iară de are Dimítrie şi cei de împreună cu el meşteri cătră cineva cuvînt, judecători sînt şi diregători, facă pîră unul altuia.

39. Iară de pentru altceva cercaţi, întru cea pre lêge adunare să va dezlega.

40. Pentru că grijim să nu să facă pîră de zarvă pentru zioa de astăzi, nici o pricină fiind pentru carea vom putea să dăm seamă de zarva aceasta." Şi acêstea zicînd, slobozi adunarea. //

Versiunea modernă

pînă la Ierusalim, spunînd că: „După ce voi fi mers acolo, trebuie să văd şi Roma."

22. Trimiţînd în Macedonia pe doi dintre cei ce-l slujeau, pe Timotei şi Erast, el a mai rămas ceva vreme în Asia.

23. Şi a fost în acea vreme nu puţină tulburare pentru cale.

24. Căci un argintar pe nume Dimitrie, care făcea temple de argint Dianei, şi aducea nu puţin cîştig meşterilor.

25. I-a adunat pe aceştia şi pe cei cu îndeletniciri asemănătoare şi le-a spus: „Bărbaţi, ştiţi că din acest lucru dobîndim cîştigul şi sporul nostru.

26. Şi vedeţi şi auziţi că nu doar la Efes, ci în aproape toată Asia acest Pavel înduplecă şi întoarce destul popor spunînd că zeii cei făcuţi de mînă nu sînt dumnezei. Primejdios este nu doar că [îndeletnicirea] noastră ajunge dispreţuită, ci şi că templul marei zeiţe Diana ajunge să fie socotit de nimic.

27. Ci şi măreţia aceleia cinstită de toată Asia urmează să fie înlăturată."

28. Cînd au auzit acestea s-au umplut de mînie şi au strigat spunînd: „Mare este Artemis a efesenilor!"

29. Iar cetatea s-a umplut de tumult cînd s-au năpustit cu toţii înspre amfiteatru, răpind şi pe Gaius şi Aristarh, macedonenii, tovarăşii lui Pavel.

30. Însă Pavel a voit să iasă înaintea poporului, dar ucenicii nu l-au lăsat.

31. Şi cîţiva dintre cîrmuitorii Asiei, fiind prieteni cu el, au trimis să îl roage să nu se ducă în amfiteatru.

32. Ci unii strigau una, iar alţii alta; căci era mare învălmăşeală în adunare, iar cei mai mulţi nu ştiau nici pentru ce s-au adunat.

33. Au scos din popor pe Alexandru pe care îl împingeau iudeii. Iar Alexandru, făcînd semn cu mîna, voia să se apere în faţa poporului.

34. Şi cînd l-au recunoscut că este iudeu au strigat cu toţii vreme de trei ceasuri: „Mare este Artemis a efesenilor!"

35. Iar secretarul, după ce a potolit gloata, a spus: „Bărbaţi efeseni, cine dintre oameni nu ştie că Efesul este cetatea purtătoare de grijă a templului marii Artemis şi a statuii sale căzute din cer?

36. Acestea fiind de netăgăduit, trebuie să fiţi potoliţi şi să nu faceţi nimic nesăbuit.

37. Căci aţi adus pe bărbaţii aceştia, care nu sînt nici hoţi de cele sfinte, nici nu hulesc pe zeiţa voastră.

38. Dacă Dimitrie şi meşterii care sînt împreună cu el au vreo plîngere împotriva cuiva, sînt adunări de judecată, sînt şi proconsuli, să se învinuiască unii pe alţii.

39. Iar de căutaţi altceva, se va hotărî în adunarea cea legiuită.

40. Pentru că noi sîntem în primejdie de a fi învinuiţi de răscoală, nefiind vreo pricină pentru care să putem da socoteală despre această neorînduială." Şi după ce a zis acestea, a eliberat adunarea.

КАП. К.

а Ꙗрѫ дѹпѫ че саѹ ꙟчетат гѫлчава кемѫнд
павел пре оученичи, ши ꙟкинѫндѹсе ло
в ешй сѫ мѣргѫ ла македонїа. Ши
трекѫнд пѫрциле ачѣлѣ ши мѫнгѫинд
пре ей, кѹ кѹвѫнте мѹлт вени ла ела
г да. Ши фѫкѫнд лѹни трей, фѫкѫндѹсе
лѹй виклешѹг деспре жидови, врѫнд сѫсѫ сѹе ла
сирїа, ꙟй фѹ гѫндѹл сѫсѫ ꙟтоаркѫ прен ма
д кидонїа. Ши мерсѣ ꙟпреѹнѫ кѹ ель пѫ
нѫ ла асїа, сосипатрѹ верїанѹл ши дей солонѣни а
рисгархѹ, ши секѹндѹ, ши гаїе дервеѹл, ши
тимодею, ꙗрѫ дела асїа тихик, ши трофим.
е Ачещѣ апропїиндѹсе ащепта пре ной ꙟтроада.
ѕ Ꙗрѫ ной ам мерсь пре апѫ, дѹпѫ зилеле азиме
лор дела филипи, ши ам венит кѫтрѫ ей ла троа
да пѫнѫ ꙟ, е, зиле оунде ам зѫбовит, зиле
з шапте. Ꙗрѫ ꙟтрѹна де сѫмбете адѹнаци
фїинд оученичїи, афрѫнџе пѫинѣ, павел сѫ при
чїа кѹ ей врѫнд сѫ ꙗсѫ адоа зи, ши ꙟделѹнѓ
гѫ кѹвѫнтѹл пѫнѫ ла амїазѫ ноапте.
и Ши ера фѫклїй кѫтева ꙟфоишорѹл оунде ера а
ѳ дѹнаци. Ꙗрѫ шѫзѫнд оаре кареле тинере
пре нѹме евтих ла ферѣстрѫ, ꙟпреѹнѫндѹсе кѹ
адѫнкѫ сомнѫ повестинд лѹй павел, ꙟмѹлтѫ
врѣме бирѹиндѹсе де сомнѫ, кѫзѹ деннатреа
і страшнѫ жось, ши сѫ рѫдикѫ мортѫ. Ши
погорѫндѹсе павел кѫзѹ престе ель, ши ꙟбрѫ
цешѫндѹл зисе, нѹвѫ тѹрбѹраци пентрѹ кѫ
аі сѹфлетѹл лѹй ꙟтрѹ ель ѩсте. Ши сѹиндѹ
се ши фрѫнгѫнд пѫинѣ ши гѹстѫнд, ши оа
рекѫте ворбинд пѫнѫ ла зїоа, аша аѹ ешит.
ві Ши адѹсерѫ пре копил вїѹ ши саѹ мѫнгѫиат нѹ
гі пѹцин. Ꙗрѫ ной венинд ла корабїе ам мерсь
ла ассо, де аколо врѫнд ка сѫ лѹоӑм пре паве
пентрѹ кѫ аша ера рѫндѹит, врѫнд ель сѫ
ді мѣргѫ педестрѹ. Ши дѣка саѹ ꙟпреѹнат
кѹ ной ла ассон, лѹѫндѹл пре ель ам венит ла
еі митилини. Ши де аколо мергѫнд адоа зи,
ам сосит ꙟпотрива хїѹлѹй, ши ꙟчѣ лалтѫ
зи, нѣм апропїат ла самось, ши мѫинд ꙟтро
ѕі гилїе, адоа зи, ам венит ла милитос. Пен
трѹ кѫ сокотїа павел сѫ трѣкѫ пре лѫнгѫ ефес
ка сѫнѹсе факѫ лѹй зѫбавѫ де врѣме ꙟ асїа,
пентрѹ кѫ сѫргѹа де вафи кѹ пѹтинцѫ лѹй ꙟ
зі зїоа рѹсалїилор сѫфїе ꙟ ерѹсалимь. Ши де
ла милитос тримицѫнд ла ефесь, аѹ кїемат
иі пре чей бѫтрѫни ай бесѣричїи. Ши дѣка
аѹ венит кѫтрѫ ель зисе кѫтрѫ ей, вой щици
дей зїоа дентѫю, дентрѹ карѣ ам ꙟтрат ꙟ а
сїа, кѹм ꙟпреѹнѫ кѹ вой ꙟтоатѫ врѣмѣ фѹ.
ѳі Слѹжици дмнѹлѹй кѹ тоатѫ смеренїа ши кѹ
мѹлте лакрѫми ши додеѩле де чѣлѣ че саѹ ꙟ
тѫмплат мїе, ꙟтрѹ викленїиле жидовилор.
к Кѹмь немикѫ нам ферит дентрѹ чѣле де фолос,
ка сѫ нѹ вестеск воао ши сѫвѫ ꙟвѫць пре вой,
ка ши ꙟнѫродь ши прен касе. Мѫртѹрисинд жи
довилорь ши елинилор, покѫинца чѣ кѫтрѫ дѹм
незѫѹ, ши крединца чѣ де спре дмнѹл нострѹ іс

Biblia 1688, p. 848, col. 1

Cap 20

1. Iară după ce s-au încetat gîlceava, chemînd Pável pre ucenici şi închinîndu-se lor, ieşi să meargă la Machidoniia.

2. Şi trecînd părţile acêlea şi mîngîind pre ei cu cuvînt mult, veni la Eláda.

3. Şi făcînd luni trei, făcîndu-se lui vicleşug despre jidovi, vrînd să să suie la Síriia, îi fu gîndul să să întoarcă pren Machidoniia.

4. Şi mergea împreună cu el, pînă la Ásiia, Sosipátru verianul şi, den solonêni, Aristárhu şi Secúndu, şi Gáie derveul şi Timothéiu, iară de la Ásiia, Tihíc şi Trófim.

5. Aceştia, apropiindu-se, aştepta pre noi în Troáda.

6. Iară noi am mers pre apă, după Zilele Azimelor, de la Fílipi şi am venit cătră ei la Troáda pînă în 5 zile, unde am zăbovit zile şapte.

7. Iară într-una de sîmbete, adunaţi fiind ucenicii a frînge pîinea, Pável să priciia cu ei, vrînd să iasă a doua zi, şi îndelungă cuvîntul pînă la amiază-noapte.

8. Şi era făclii cîteva în foişorul unde era adunaţi.

9. Iară şezînd oarecarele tinerel, pre nume Evtíh, la fereastră, împreunîndu-se cu adînc somn, povestind lui Pável în multă vrême, biruindu-se de somn, căzu den a treia straşină jos şi să rîdică mort.

10. Şi pogorîndu-se Pável, căzu preste el şi îmbrăţeşîndu-l zise: „Nu vă turburaţi, pentru că sufletul lui întru el iaste."

11. Şi suindu-se şi frîngînd pîinea şi gustînd şi oarecîte vorovind pînă la zio, aşa au ieşit.

12. Şi aduseră pre copil viu şi s-au mîngîiat nu puţin.

13. Iară noi, venind la corabie, am mers la Assó, de acoló vrînd ca să luom pre Pável, pentru că aşa era rînduit, vrînd el să meargă pedestru.

14. Şi deaca s-au împreunat cu noi la Assón, luîndu-l pre el, am venit la Mitelíni.

15. Şi de acoló mergînd a doa zi am sosit împotriva Hiului şi în cêealaltă zi ne-am apropiiat la Samós şi, mîind în Troghílie, a doa zi am venit la Milítos.

16. Pentru că socotiia Pável să treacă pre lîngă Efés ca să nu se facă lui zăbavă de vrême în Ásiia, pentru că sîrguia, de va fi cu putinţă lui, în zioa Rusaliilor să fie în Ierusalím.

17. Şi de la Milítos trimiţînd la Efés, au chiemat pre cei bătrîni ai besêrecii.

18. Şi deaca au venit cătră el zise cătră ei: „Voi ştiţi den zioa dentîiu, dentru carea am întrat în Ásiia, cum împreună cu voi în toată vrêmea fuiu,

19. Slujiţi Domnului cu toată smereniia şi cu multe lacrămi şi dodeiêle de cêlea ce s-au întîmplat mie întru vicleniile jidovilor;

20. Cum nemică n-am ferit dentru cêle de folos ca să nu vestesc voao şi să vă învăţ pre voi şi în nărod şi pren case,

21. Mărturisind jidovilor şi elinilor pocăinţa cea cătră Dumnezău şi credinţa cea despre Domnul vostru Isus /

Versiunea modernă

Capitolul al 20-lea

1. După ce a încetat larma, Pavel a trimis după ucenici, le-a dat sfaturi, i-a salutat şi a pornit spre Macedonia.

2. Trecînd prin acele părţi i-a sfătuit cu multe cuvinte, apoi a venit în Grecia.

3. Şi după ce au trecut trei luni, avea de gînd să meargă cu corabia în Siria; însă, fiindcă iudei unelteau împoriva lui, a luat hotărîrea să se întoarcă prin Macedonia.

4. Şi l-au întovărăşit Sosipatru fiul Pirrus din Bereea, Aristarh şi Secundus din Tesalonic, Gaius din Derbe şi Timotei, Tihic şi Trofim din Asia.

5. Aceştia au pornit înainte şi de aşteptau în Troada.

6. Iar noi, după Zilele Azimilor, am pornit cu corabia din Filipi şi am ajuns la cei din Troada după cinci zile; acolo am petrecut şapte zile.

7. Şi în prima zi a săptămînii, cînd eram cu toţii adunaţi la frîngerea pîinii, Pavel, care trebuia să plece în ziua următoare, a prelungit cuvîntul pînă la miezul nopţii.

8. Şi în camera de sus unde eram adunaţi erau destule făclii.

9. Iar un tînăr pe nume Eutihie, stînd la fereastră, de vreme ce Pavel discuta de multă vreme, a fost copleşit de un somn adînc şi a căzut de la catul al treilea şi a fost ridicat mort.

10. Pavel însă a coborît, s-a aplecata supra lui, l-a luat în braţe şi a spus: „Nu vă temeţi, pentru că sufletul său este în el."

11. Ridicîndu-se şi frîngînd pîinea, a mîncat cu îndestulare, vorbind cu ceilalţi pînă în zori şi astfel a plecat.

12. Au adus apoi pe copil viu şi au fost mîngîiaţi peste măsură.

13. Noi am ajuns mai înainte la corabie şi am mers spre Assos; acolo aveam de gînd să îl luăm cu noi şi pe Pavel, de vreme ce rînduise ca să facă drumul pe jos

14. Ci cînd l-am întîlnit la Assos, l-am luat cu noi şi am mers la Mitilene.

15. De acolo am plutit în ziua următoarea prin faţa Ciprului, iar a doua zi am ajuns la Samos şi după o zi am sosit la Milet.

16. Pavel hotărîse să plutească pe lîngă Efes ca să nu piardă vremea în Asia; căci se grăbea ca, dacă e cu putinţă, să fie de ziua Cincizecimii la Ierusalim.

17. Iar de la Milet a trimis la Efes să îi cheme pe bătrînii bisericii.

18. Cînd au ajuns aceştia le-a spus: „Voi ştiţi cum am fost cu voi în toată vremea, din prima zi de cînd am pus piciorul în Asia,

19. Să slujiţi Domnului cu toată smerenia şi lacrimi şi în ispitiri de felul celor ce mi s-au întîmplat prin uneltirile iudeilor;

20. Nu m-am dat îndărăt de la nimic din cele de folos ca să vi le vestesc şi să vă învăţ, în faţa poporului şi în case,

21. Dînd mărturie iudeilor şi elinilor despre pocăinţa cea după Dumnezeu şi despre credinţa în Domnul vostru Iisus

фаптеле.

хрістосъ. Ши ꙗтъ еꙋ акꙋм легат фіинд кв
кꙋ дꙋхꙋл, мергъ ꙟ Іерꙋсалим, челе че ꙟтрꙋ ел
ми съ вор ꙟтимпина мїе нещїинд. Фъръ кг
нꙋмаи къ дꙋхꙋл чел сфнтъ прен четъци мъртꙋ
рисѣще зикѫнд, къ легътꙋри пре мине ши не
казꙋри мъ аштѣптъ. Че ничи де оуна самъ кд
нꙋ багъ, ничи ам сꙋфлетꙋл мїеꙋ чинститъ ла
мине, ка кꙋм аплини калѣ мѣ кꙋ бꙋкꙋрїе, ши
слꙋжба карѣ амъ лꙋатъ дела Дмнꙋл, амъртꙋ
риси еѵлїѧ дарꙋлꙋи лꙋи дꙋмнезъꙋ. Ши ке
ꙗтъ еꙋ акꙋм щїꙋ къ нꙋвец маи ведѣ фаца мѣ
вои тоци, ꙟтрꙋ каре амъ петрекꙋт мъртꙋри
синд ꙟпъръцїѧ лꙋи дꙋмнезъꙋ. Пентрꙋ а кѕ
чѣѧ мъртꙋрисескꙋмъ воао ꙟзїоа де астъзи,
къ кꙋратꙋсъ еꙋ де сѫнџеле тꙋтꙋрор. Пен кз
трꙋ къ нꙋмам феритъ ка съ нꙋвъ вестескꙋ воао,
тот сфатꙋл лꙋи дꙋмнезъꙋ. Лꙋаци ди ки
рептъ амѣѧ аминте, ши воао ши ла тоатъ
тꙋрма, ꙟтрꙋ карѣ пре вои дꙋхꙋл чел сфнтъ
ваꙋ пꙋсъ сокотитори, ка съ пащец бесѣрека лꙋ
дмнезъꙋ карѣ о аꙋ къщигат прен сѫнџеле лꙋи.
Пентрꙋ къ еꙋ щїꙋ ачаста, къ вор ꙟтра дꙋпъ кѳ
венирѣ мѣ лꙋпи грей ꙟтрꙋ вои некрꙋцинд тꙋр
ма. Ши дентрꙋ вои сѫнгꙋри, скꙋласевор л
бърбаци гръинд ꙟдърътничїе, ка съ трагъ пре
оученичи дꙋпъ сѫншїи. Пентрꙋ ачѣѧ при ла
вегѣци адꙋкѫндꙋвъ аминте, къ ꙟтрей ани ноа
пте ши зїоа нам ꙟчетат кꙋ лакръми ꙟвъцѫнд
пре фїеще кареле кѫте оуна ден вои. Ши лв
акꙋм въ лас пре вои фрацилор ла дмнезъꙋ, ши
ла кꙋвѫнтꙋл дарꙋлꙋи лꙋи, чела че поате зиди
дѣсꙋпра, ши ада воао мощенире ꙟтрꙋ чеи сфин
цици тоци. Де арџинтъ аꙋ де аꙋр аꙋ де ꙟ лг
бръкъминте ничи де оуна нам пофтит.
Іаръ вои щици къ требелор мѣле ши челора че лд
сѫнт кꙋ мине аꙋ слꙋжит мѫниле ачѣсте.
Тоате лѣм арътат воао, къ аша остенинд ле
требꙋе а ажꙋтори челор болнави, ши апомени
кꙋвинтеле дмнꙋлꙋи Іс, къ ел аꙋ зис фериченте
ѥсте ада маи мꙋлт де кѫт алꙋа. Ши ачѣ лѕ
стѣ зикѫнд пꙋинд џенꙋкиле лꙋи ꙟпреꙋнъ кꙋ
тоци кꙋ еи аꙋ фъкꙋт рꙋгъ. Ши кѫтъва лз
плѫнсоаре фꙋ кътръ тоци, ши къзѫнд пре грꙋ
мазїи лꙋи павел ꙟл сърꙋта пре ел.
Дорꙋндꙋ маи вѫртос де кꙋвѫнтꙋл карелe аꙋ ли
фост зис, къ нꙋвор маи ведѣ обраꙁꙋл лꙋи,
шил петречѣ пре ел ла корабїе.

КАП КА.

Ши дꙋпъ чефꙋ апꙋрчѣ де ной ѡсебиндꙋне а
дела еи, мергѫнд дирепт венитам
ла Кон, ши адоаѡзи ла Родос, ши де а
колѡ ла Патара. Ши афлѫнд вас в
трекѫнд ла Финики ꙟтрѫнд ꙟ ел амъ
пꙋрчес. Ши ивиндꙋне ла Кипрос, ши лъсѫн г
дꙋл пре ел ꙟстѫнга, мерџѣмъ ла Сирїѧ ши нѣм
погорѫт ла Тирос пентрꙋ къ аколѡ ера кора
бїѧ дескъркѫнд повара. Ши афлѫнд оуче д
ничи амъ ръмас аколѡ, зиле шапте, карїи лꙋ
павел зичѣ прен дꙋх съ нꙋсъ сꙋе ла Іерꙋсалим.
Ши

Biblia 1688, p. 848, col. 2

Hristós.

22. Şi iată, eu acum, legat fiind cu duhul, merg în Ierusalím, cêlea ce întru el mi să vor întîmpina mie neştiind.

23. Fără numai că Duhul cel Svînt pren cetăţi mărturisêşte, zicînd că legături pre mine şi necazuri mă aşteaptă.

24. Ce nici de una samă nu bag, nici am sufletul mieu cinstit la mine, ca cum a plini calea mea cu bucurie şi slujba carea am luat de la Domnul, a mărturisi Evangheliia darului lui Dumnezău.

25. Şi iată, eu acum ştiu că nu veţi mai vedea faţa mea voi toţi, întru care am petrecut mărturisind împărăţiia lui Dumnezău.

26. Pentru acêea mărturisescu-mă voao în zioa de astăzi că curatu-s eu de sîngele tuturor.

27. Pentru că nu m-am ferit ca să nu vă vestescu voao tot sfatul lui Dumnezău.

28. Luaţi direpţ acêea aminte şi voao şi la toată turma întru carea pre voi Duhul cel Svînt v-au pus socotitori, ca să paşteţi besêreca lui Dumnezău, carea o au cîştigat pren sîngele lui.

29. Pentru că eu ştiu aceasta că vor întra după venirea mea lupi grei întru voi, necruţînd turma.

30. Şi dentru voi sînguri scula-se-vor bărbaţi grăind îndărătnicie, ca să tragă pre ucenici după dînşii.

31. Pentru acêea, privegheaţi, aducîndu-vă aminte că în trei ani noaptea şi zioa n-am încetat cu lacrămi învăţînd pre fieştecarele cîte unul den voi.

32. Şi acum vă las pre voi, fraţilor, la Dumnezău şi la cuvîntul darului lui, cela ce poate zidi deasupra şi a da voao moştenire întru cei sfinţiţi toţi.

33. De argint, au de aur, au de îmbrăcăminte, nici de una n-am pohtit.

34. Iară voi ştiţi că trêbelor mêle şi celora ce sînt cu mine au slujit mînile acêstea.

35. Toate le-am arătat voao că, aşa ostenind, trebuie a ajutori celor bólnavi şi a pomeni cuvintele Domnului Isus că el au zis: «Fericit iaste a da mai mult decît a lua.»"

36. Şi acêstea zicînd, puind genuchile lui împreună cu toţi cu ei, au făcut rugă.

37. Şi cîtăva plînsoare fu cătră toţi şi, căzînd pre grumazii lui Pável, îl săruta pre el,

38. Dorindu mai vîrtos de cuvîntul carele au fost zis că nu vor mai vedea obrazul lui. Şi-l petrecea pre el la corabie.

Cap 21

1. Şi, după ce fu a purcêde noi, osebindu-ne de la ei, mergînd direpţ, venit-am la Con şi, a doao zi, la Ródos şi, de acoló, la Patára.

2. Şi aflînd vas trecînd la Finíchi, întrînd în el, am purces.

3. Şi ivindu-ne la Chípros şi lăsîndu-l pre el în stînga, mergeam la Síriia şi ne-am pogorît la Tíros, pentru că acoló era corabiia descărcînd povara.

4. Şi aflînd ucenici, am rămas acoló zile şapte, carii lui Pável zicea pren Duh să nu să suie la Ierusalím. //

Versiunea modernă

Hristos.

22. Şi acum, iată legat în Duhul, merg spre Ierusalim, fără să ştiu cele ce mi se vor întîmpla.

23. Numai că Duhul Sfînt îmi dă mărturie prin cetăţi, spunînd că mă aşteaptă lanţuri şi suferinţe.

24. Ci nu socotesc deloc viaţa mea ca preţioasă ca să îmi închei drumul şi slujirea mea pe care am primit-o de la Domnul Iisus, dînd mărturie despre Evanghelia harului lui Dumnezeu.

25. Şi acum ştiu că nu veţi mai vedea faţa mea, voi în mijlocul cărora am umblat propovăduind împărăţia lui Dumnezeu.

26. De aceea vă mărturisesc în ziua de astăzi că sînt nevinovat de sîngele tuturor.

27. Fiindcă nu m-am dat îndărăt de la a vă vesti tot sfatul lui Dumnezeu.

28. Luaţi aminte la voi înşivă şi la toată turma întru care Duhul cel Sfînt v-a rînduit supraveghetori ca să păstoriţi biserica lui Dumnezeu, pe care a dobîndit-o cu însuşi sîngele său.

29. Eu ştiu că după plecarea mea vor intra între voi lupi cruzi, care nu vor cruţa turma.

30. Şi dintre voi se vor ridica bărbaţi care vor grăi lucruri răstălmăcite ca să îi tîrască cu ei pe ucenici.

31. De aceea, privegheaţi şi amintiţ-vă că, vreme de trei ani, ziua şi noaptea, nu am încetat să vă previn pe fiecare dintre voi.

32. Şi acum vă încredinţez lui Dumnezeu şi cuvîntului harului său, singurul care poate să vă clădească şi să vă dea moştenire printre toţi cei sfinţiţi.

33. Nu am rîvnit nici argintul, nici aurul, nici veşmintele nimănui.

34. Voi ştiţi că mîinile mele au slujit trebuinţelor mele şi a celor ce erau împreună cu mine.

35. Întru toata v-am dat pildă cum că trebuie să trudim astfel ca să ajutăm pe cei bolnavi. Amintiţi-vă de cuvintele Domnului Iisus căci el a zis: «Mai fericit este a da decît a primi.»"

36. După ce a spus acestea, aşezîndu-se în genunchi, s-a rugat împreună cu toţi.

37. Şi a fost mare plînset, apoi toţi au căzut pe grumazul lui Pavel, şi îl sărutau.

38. Îndureraţi mai cu seamă de cuvîntul pe care îl spusese că nu îi vor mai vedea faţa. Şi l-au însoţit pînă la corabie.

Capitolul al 21-lea

1. După ce ne-am smuls [din braţele lor] am mers drept către Cos şi de acolo către Rodos; iar de acolo către Patara.

2. Şi cînd am găsit un vas care mergea către Fenicia, ne-am îmbarcat şi am plecat.

3. Zărind insula Ciprul, am lăsat-o în stînga şi am plutit către Siria şi am debarcat la Tir. Căci acolo corabia îşi lăsa încărcătura.

4. Am aflat acolo pe ucenici şi am rămas şapte zile. Aceştia, prin Duhul, îi spuneau lui Pavel să nu urce la Ierusalim.

е Ши кѫнд фу ноаѡ а исправи зилеле, ешинд
мергѣмь, петрекѫндуне пре нои тоци ꙟпреунъ
кумуери ши копии, пѫнъ афаръ ден четате,
ши пуинд ченункеле пре църмуре амь фъкуть
ѕ ругъчюне. Ши сърутѫндуне оунул пре а
лалть, ам ꙟтрать ꙟкорабие, ѣръ ачѣѧ сау ꙟ
з торсу акасъши. Ѣръ нои калѣ съвѫршинд
дела тирось ам сосит ла Птолимаида, ши сăру
тѫнд пре фраци, ам ꙟгъдуить ѡ зи лѫнгъ ей.
и Ѣръ адоаѡзи ешинд чеи че ера ку павель ау
венить ла кесариѧ ши ꙟтрѫнд ꙟкаса луи фи
липп еуанг(h)елистулуи, фиинд ден чеи шапте ам ма
ѳ ла ель. Ши ла ачеста ера фѣте фечоаре па
і тру пророчинд. Ши шъзѫнд нои зиле маи
мулте, съпогорѫ ѡаре кареле дела иудеа пророкь
аі пре нуме агавь. Ши венинд кътръ нои ши
луѫнд брѫуль луи павель ши легѫндуи мѫнни
ле ши пичоареле зисе, ачѣсте зиче духуль чель
сфѫнть, пре бърбатуль а кърꙋѧ ѧсте брѫуль
ачеста, аша ꙟвор лега ꙟ иерусалимь жидовии,
ві шил ворда пре мѫниле лимбилорь. Ши дѣка
ам аузить ачѣсте ꙟл ругам ши нои ши чеи
делокь, ка съ нусе суе ель ꙟ иерусалимь.
гі Ши ръспунсъ павель, че фачеци де плѫнгеци ши
здробици инима ? къ еу ну нумаи съмъ легу че
ши амури ꙟ иерусалимь гата сѫнть, пентру
ді нумеле дмнулуи ис. Ши неаскултѫнд ель
ам ꙟчетат зикѫнд, воѧ дмнулуи съсъ факъ.
еі Ѣръ дупъ зилеле ачѣсте гътиндуне несуѧм ꙟ
ѕі иерусалим. Ши венирь ꙟпреунъ ши ден оу
ченичии дела кесариѧ ꙟпреунъ ку нои, адукѫнд
ла кареле невом съ лъшлуи, ламнасон ѡаре каре
зі ле, кипрѣнь векю оученикь. Ши сосинд нои
ꙟ иерусалим, ку букурие неу приимить пре нои
иі фрацїи. Ѣръ адоаѡзи ꙟтръ павел ꙟпреунъ
ку нои кътръ иаковь, ши тоци бътрѫнии венирь.
ѳі Ши сърутѫнд пре ей повестиѧ кѫте оуна пре а
мъруньтуль, кареле ау фъкуть дмнзъу ꙟтру
к лимби, прен служба луи. Ши ей аузѫнд мъ
риѧ пре дмнуль, ши зисеръ луи вези фрате, кѫ
те зечи де мии сѫнть, ден жидовии каре ау кре
зуть, ши тоци ръвнитори лѣции сѫнть.
ка Ши ау ꙟцелесь пентру тине, къ деспърцире ꙟ
веци дела моуси пре чеи ден тоате лимбиле жи
довии зикѫнд, ка съ ну ѡбрезуѧскъ ей фиии лор,
кв ничи дупъ ѡбичѣе а оумбла. Дечи че ѧсте?
ку адевърать требуе мулциме съсъ адуне, пен
кг тру къ вор аузи къ аи венить. Дечи ачѣ
ст фъ каре цие зичем, сѫнть ла нои бърбаци
патру, ругъчюне авѫнд ꙟтру сине.
кд Пре ачещѣ луѫнд курѫцѣще ꙟпреунъ ку ей,
ши келтуѧще ку ей ка съсъ разъ гре ка ши вор ку
ноаще тоци, къ де чѣле че ау ꙟцелесь пентру тине,
нимикъ ну ѧсте, че мерци ши ту лѣцеа пъзинд.
ке Ѣръ пентру лимбиле кареле ау крезут нои ам три
мис сокотинд нимикъ ка ачаста съ пъзаскъ ей,
фъръ нумаи съсъ ферѣскъ ей, де жъртва идо
лилор, ши де сѫнџе, ши де сугрумат, ши де курвие.
кѕ Атунчѣ павел луѫнд пре бърбаци ꙟтру адоа

Biblia 1688, p. 849, col. 1

5. Şi cînd fu noao a isprăvi zilele, ieşind mergeam, petrecîndu-ne pre noi toţi, împreună cu muieri şi copii pînă afară den cetate. Şi, puind genuchele pre ţărmure, am făcut rugăciune.

6. Şi, sărutîndu-ne unul pre alált, am întrat în corabie, iară aceia s-au întorsu acasă-şi.

7. Iară noi, calea săvîrşind, de la Tiros am sosit la Ptolimáida şi, sărutînd pre fraţi, am îngăduit o zi lîngă ei.

8. Iară a doao zi, ieşind cei ce era cu Pável, au venit la Chesáriia şi, întrînd în casa lui Fílip evanghelistului, fiind den cei şapte, am mas la el.

9. Şi la acesta era fête fecioare patru, prorocind.

10. Şi şăzînd noi zile mai multe, să pogorî oarecarele de la Iudéa proroc pre nume Agáv.

11. Şi venind cătră noi şi luînd brîul lui Pável şi legîndu-i mînile şi picioarele, zise: „Acêstea zice Duhul cel Sfînt: «Pre bărbatul al căruia iaste brîul acesta aşa îl vor lega în Ierusalím jidovii şi-l vor da pre mînile limbilor.»"

12. Şi deaca am auzit acêstea, îl rugam şi noi şi cei de loc ca să nu să suie el în Ierusalím.

13. Şi răspunsă Pável: „Ce faceţi de plîngeţi şi-mi zdrobiţi inima? Că eu nu numai să mă legu, ce şi a muri în Ierusalím gata sînt pentru numele Domnului Isus."

14. Şi neascultînd el, am încetat zicînd: „Voia Domnului să să facă!"

15. Iară după zilele acêstea, gătindu-ne, ne suiam în Ierusalím.

16. Şi veniră împreună şi den ucenicii de la Chesáriia împreună cu noi, aducînd la carele ne vom sălăşlui, la Mnasón oarecarele, chiprean, vechiu ucenic.

17. Şi, sosind noi în Ierusalím, cu bucurie ne-au priimit pre noi fraţii.

18. Iară a doao zi întrá Pável împreună cu noi cătră Iácov; şi toţi bătrînii veniră.

19. Şi sărutînd pre ei povestiia cîte una pre amăruntul carele au făcut Dumnezău întru limbi pren slujba lui.

20. Şi ei auzînd, măriia pre Domnul şi ziseră lui: „Vezi, frate, cîte zeci de mii sînt den jidovii care au crezut şi toţi rîvnitori Legii sînt.

21. Şi au înţeles pentru tine că despărţire înveţi de la Móisi pre cei den toate limbile jidovi, zicînd ca să nu obrezuiască ei fiii lor, nici după obicêie a umbla.

22. Deci ce iaste? Cu adevărat trebuie mulţime să să adune, pentru că vor auzi că ai venit.

23. Deci acêstea fă care ţie zicem: Sînt la noi bărbaţi patru, rugăciune avînd întru sine.

24. Pre aceştia luînd, curăţêşte-te împreună cu ei şi cheltuiêşte cu ei ca să să radă pre cap. Şi vor cunoaşte toţi că, de cêle ce au înţeles, pentru tine nemică nu iaste, ce mergi şi tu Lêgea păzind.

25. Iară pentru limbile carele au crezut, noi am trimis socotind nemică ca aceasta să păzască ei, fără numai să să ferească ei de jîrtva idolilor şi de sînge şi de sugrumat şi de curvie."

26. Atuncea Pável, luînd pre bărbaţi, întru a doa /

Versiunea modernă

5. Şi după ce s-au sfîrşit zilele, am plecat şi am pornit însoţiţi de toţi împreună cu femei şi copii pînă în afara cetăţii. Am îngenuncheat pe mal şi ne-am rugat.

6. După ce ne-am luat rămas bun unii de la alţii, am urcat în corabie, iar aceia s-au întors la ale lor.

7. Iar noi, după ce am încheiat călătoria pe apă la Tira, am sosit la Ptolemaida, am salutat pe fraţi şi am rămas o zi la ei.

8. În ziua următoare am mers la Cezareea şi am intrat în casa lui Filip evanghelistul, unul dintre cei şapte şi am rămas la el.

9. El avea patru fete fecioare care proroceau.

10. După ce am stat mai multe zile, a coborît din Iudeea un proroc pe nume Agav.

11. Venind acesta la noi a luat cingătoarea lui Pavel şi-a legat mîinile şi picioarele şi a zis: „Aşa grăieşte Duhul Sfînt: «Pe bărbatul al cărui brîu este acesta aşa îl vor lega iudeii în Ierusalim şi-l vor da în mîinile păgînilor.»"

12. Cînd am auzit acestea, îl rugam şi noi şi cei de acolo să nu se suie la Ierusalim.

13. Atunci a răspuns Pavel: „Ce faceţi plîngînd şi frîngîndu-mi inima? Pentru că eu sînt pregătit nu doar să fiu legat, ci să şi mor în Ierusalim pentru numele Domnului Iisus."

14. Şi de vreme ce nu l-am înduplecat, ne-am liniştit spunînd: „Să fie voia Domnului!"

15. După acele zile, pregătind-ne, urcam spre Ierusalim.

16. Unii din ucenicii de la Cezareea au venit cu noi şi ne-au dus să ne găzduiască la Mnason din Cipru, un vechi ucenic.

17. Iar cînd am ajuns la Ierusalim, fraţii ne-au primit cu bucurie.

18. În ziua următoare a intrat Pavel cu noi la Iacov; s-au adunat acolo şi toţi bătrînii.

19. După ce s-au salutat, [Pavel] le-a povestit cu de-amănuntul ce făcuse Dumnezeu prin slujirea lui între păgîni.

20. Aceştia l-au ascultat şi au slăvit pe Dumnezeu spunîndu-i: „Priveşte, frate, cîte mii sînt cei ce au crezut şi toţi sînt plini de rîvnă în urmarea Legii.

21. Ei au auzit despre tine că înveţi pe iudeii ce sînt printre păgîni să se lepede de Moise, să nu-şi mai taie împrejur copii şi nu mai umble potrivit datinilor.

22. Ce este deci? Cu adevărat se vor aduna o mulţime cînd vor auzi că ai venit.

23. Aşadar fă ceea e îţi spunem: Sînt la noi patru bărbaţi care au asupra lor o făgăduinţă.

24. Pe aceştia ia-i cu tine şi curăţeşte-te împreună cu ei; cheltuieşte ca să îşi radă capul. Astfel vor cunoaşte cu toţii că acelea auzite despre tine nu sînt nimic, ci că şi tu păşeşti drept şi păzeşti Legea.

25. Cît priveşte pe păgînii care au crezut noi le-am trimis poruncă să se păzească de cele jertfite idolilor, de sînge, de animale sugrumate şi de desfrînare."

26. Atunci Pavel, luînd pe bărbaţi, după ce s-a curăţit în ziua următoare,

зи кꙋ ѐи ꙟпреꙋнъ, кꙋръцꙋжиндꙋсе, ꙟтра ꙟбесѣре
къ вестиндь плинирѣ зилелор кꙋръцирей, пънъ
оуиде саꙋ дꙋс, пентрꙋ фїеще кареле дентрꙋ ѐи,
ꙟдꙋчерѣ. Ши дѣка ера ѧсъплинни, чѣле шаптє кз
те зиле, чей дела асїа жидови, възжндь пре ѐл
ꙟбесѣрекъ, тꙋрбꙋраръ тоатъ глоата, ши пꙋ
серъ мжиниле престе ѐль. Стригжнд, бървацї ки
ци їсраилтѣни ажꙋтаци, ачеста ѧсте ѡмꙋль
чел че ѧсте ꙟпотрива нъродꙋлꙋй, ши алецїй,
ши алокꙋлꙋй ачестꙋѧ пре тоци претꙋтиндинѣ
ꙟвъцжнд, ши ꙟкъ ши ѐлинии аꙋ бъгат ꙟбесѣре
къ, ши аꙋ спꙋркат сфнтꙋл лок ачеста. Пе кф
трꙋ къ възꙋсе маинаинте пре трофим ефесѣнꙋ
ꙟчетате ꙟпреꙋнъ кꙋ ѐль, пре кареле гждїа къ
лаꙋ бъгат павел ꙟбесѣрекъ. Ши саꙋ порни л
четатѣ тоатъ, ши фꙋ алергаре де нъродь, ши
апꙋкжндꙋсе де павел, ꙟлтръцѧ пре ѐл афаръ
дей бесѣрекъ, ши ꙟдатъ съ ꙟкисеръ оушиле.
Ши черкжндь пре ѐл съл ѡмоаръ, съдѣде щире ла
ла къпитанꙋл полкꙋлꙋй, къ тот їерꙋсалимꙋль
саꙋ тꙋрбꙋрат. Каре дентрачел чаꙋ лꙋѧнд лв
слꙋжитори, ши сꙋташи аꙋ алергат асꙋпра лор,
ѧръ ѐи възжндь пре полковник, ши пре слꙋжито
ри ꙟчетаръ абатерѣ пре павел. Атꙋнчѣ а лг
пропїиндꙋсе полковникꙋл съ апꙋкъ де ѐл, ши по
рꙋнчи съсълѣце, кꙋ доаѡ ланцꙋри, ши ꙟтреба
чине арфи ши чаꙋ фъкꙋт; Ши алцїй алтъ лд
чева striга ꙟглоатъ, ши непꙋтжндь съ ꙟцелѣ
гъ де йсправъ пентрꙋ гжлчавъ, порꙋнчи съл дꙋ
къ пре ѐль ла табъръ. Ши кжндь соси ла скъ лє
ри съ ꙟтжмплъ асъ цинѧ ѐл де слꙋжитори, пен
трꙋ сила глоатей. Пентрꙋ къ оурма мꙋл лѕ
цимѣ глоатей, стригжнд, ръдикъл пре ѐл.
Ши вржнд съсъ баце ꙟтабъръ, павел зисе къ лз
питанꙋлꙋй, де ѧсте слобод мїе азиче чева къ
тръ тине; ѧръ ѐл зисе, ѐлинѣще щїи; Аꙋ ли
доаръ нꙋ ѐщи тꙋ егѵптинѣнꙋ, чела че маинаин
те де зилеле ачѣстѣ, тѣи ръдикат, ши аи
скоꙋ ꙟпꙋстїю пре чѣле, д, де бърбаци дей ке
сарїи. Ши зисе павел, еꙋ сжнтъ жидоѡвъ та лѳ
сѣн, акилїкїей, нꙋ дей несемнатъ четате ѡ
рѡшань, ши рог пре тине порꙋнчѣщем съ гръеск
кътръ нърод. Ши порꙋнчиндь ѐль павел стжд м
пре скъри, аꙋ клътит кꙋ мжна нъродꙋлꙋй, ши
мꙋлтъ тъчѣре фъкжндꙋсе, стрига кꙋ чѧ жи
довѣскъ лимбъ гръиндь.

К А П. КВ.

Бърбаци фраци, ши пъринци, аꙋзиц чѣ а
де кътръ вой акꙋм ꙟмѧ ръспꙋндере.
Ши аꙋзиндь къ кꙋ лимба жидовѣскъ в
стрига лор, маимꙋлть дѣдеръ тъчѣре.
Ши зисе, еꙋ сжнть бърбат жидов, нъ г
скꙋт фїиндь ꙟтарсоꙋ акилїкией, крескꙋт ꙟчѣта
тѣ ачаста, лжнгъ пичоареле лꙋй гамалеил, ꙟ
въцат фїиндь пре амърꙋнтꙋл лѣџѣ пъринтѣ
скъ, ръвнитор фїиндь лꙋй дмнзъꙋ, кꙋм вой
тоци астъзи сжнтеци. Кареле ачаста кале д
ам гони, пънъ ла моарте, легжд ши джд ла те
ничъ, бърбаци, ши мꙋери. Дꙋпъ кꙋм ши архиереꙋ є

Biblia 1688, p. 849, col. 2

zi cu ei împreună curăţindu-se, întra în besêrecă vestind plinirea zilelor curăţirei, pînă unde s-au dus pentru fieştecarele dentru ei aducerea.

27. Şi, deaca era a să plini cêle şapte zile, cei de la Ásiia jidovi, văzînd pre el în besêrecă, turburară toată gloata şi puseră mîinle preste el,

28. Strigînd: „Bărbaţi israilteni, ajutaţi! Acesta iaste omul cel ce iaste împotriva nărodului şi a legii şi a locului acestuia, pre toţi pretutindinea învăţînd şi încă şi elini au băgat în besêrecă şi au spurcat sfîntul loc acesta."

29. Pentru că văzuse mai nainte pre Trófim efeseanul în cetate împreună cu el, pre carele gîndiia că l-au băgat Pável în besêrecă.

30. Şi s-au pornit cetatea toată şi fu alergare de nărod şi, apucîndu-se de Pável, îl trăgea pre el afară den besêrecă şi îndată să închiseră uşile.

31. Şi cercînd pre el să-l omoară, să dêde ştire la căpitanul polcului că tot Ierusalímul s-au turburat.

32. Care, dentr-acel ceas luînd slujitori şi sutaşi, au alergat asupra lor, iară ei, văzînd pre polcovnic şi pre slujitori, încetară a baterea pre Pável.

33. Atuncea, apropiindu-se polcovnicul, să apucă de el şi poruncí să să lêge cu doao lanţuri şi întreba cine ar fi şi ce-au făcut.

34. Şi alţii altceva striga în gloată şi, neputînd să înţeleagă de ispravă, pentru gîlceavă, porunci să-l ducă pre el la tabără.

35. Şi cînd sosi la scări, să întîmplă a să ţinea el de slujitori, pentru sila gloatei,

36. Pentru că urma mulţimea gloatei strigînd: „Rădică-l pre el!"

37. Şi vrînd să să bage în tabără, Pável zise căpitanului: „De iaste slobod mie a zice ceva către tine?" Iară el zise: „Elinêşte ştii?

38. Au doară nu eşti tu eghiptineanul cela ce mai nainte de zilele acêstea te-ai rădicat şi ai scos în pustiiu pre cêle 4000 de bărbaţi den Chesárii?"

39. Şi zise Pável: „Eu sînt jidov, tarsean al Chilichíei, nu den nesemnată cetate oroşan. Şi, rog pre tine, poruncêşte-mi să grăiesc către nărod."

40. Şi poruncind el, Pável, stînd pre scări, au clătit cu mîna nărodului şi multă tăcêre făcîndu-se striga, cu cea jidovească limbă grăind:

Cap 22

1. „Bărbaţi fraţi şi părinţi, auziţi cea de către voi acum a mea răspundere!"

2. Şi auzind că cu limba jidovească[18] striga lor, mai mult dêderă tăcêre.

3. Şi zise: „Eu sînt bărbat jidov, născut fiind în Tarsos a Chilichíei, crescut în cetatea aceasta, lîngă picioarele lui Gamaleíl, învăţat fiind pre amăruntul lêgea părintească, rîvnitoriu fiind lui Dumnezău, cum voi toţi astăzi sînteţi.

4. Carele aceasta cale am gonit pînă la moarte, legînd şi dînd la temniţă bărbaţi şi muieri,

5. După cum şi arhiereul //

Versiunea modernă

a intrat cu ei în templu, vestind împlinirea zilelor curăţirii lor cînd se aducea jertfă pentru fiecare dintre ei.

27. Cînd urmau să se împlinească cele şapte zile, iudeii din Asia, văzîndu-l în templu, au aţiţat întreaga gloată şi au pus mîinile pe el.

28. Strigînd: „Bărbaţi israeliţi, săriţi în ajutor! Acesta este omul care pretutindeni învaţă împotriva poporului, a Legii şi a locului acestuia; ba încă a şi adus elini în templu şi a pîngărit acest loc sfînt."

29. Fiindcă văzuseră mai înainte pe Trofim, din Efes, împreună cu el şi credeau că Pavel l-a adus înăuntrul templului.

30. Toată cetatea s-a pus în mişcare şi s-a făcut învălmăşeală a poporului. Punînd mîna pe Pavel îl trăgeau afară din templu, ale cărui uşi s-au şi închis pe dată.

31. Pe cînd încercau să îl omoare, s-a dat de ştire tribunului cohortei că întregul Ierusalim este zbuciumat.

32. De îndată a luat ostaşi şi centurioni şi a alergat către ei. Aceştia cînd au văzut pe tribun au încetat să îl mai lovească pe Pavel.

33. Atunci tribunul a pus mîna pe el şi poruncit să îl lege cu două lanţuri şi să îl întrebe cine este şi ce a făcut.

34. Şi pentru că unii strigau una, iar alţii alta, şi nu putea să priceapă limpede din pricina larmei a poruncit să fie dus în tabără.

35. Cînd au ajuns la trepte Pavel a trebuit să fie purtat de ostaşi din pricina sălbăticiei gloatei,

36. Pentru că mulţimea poporului îi urma, urlînd: „Ia-l [dintre cei vii] pe acesta!"

37. Urmînd să-l ducă în tabără, Pavel i-a spus tribunului: „Îmi este îngăduit să îţi spun ceva?" Acesta i-a zis: „Ştii greceşte?

38. Oare nu eşti tu egipteanul acela care s-a răzvrătit zilele acestea şi a dus cu el în pustie patru mii de bărbaţi sicari?"

39. Pavel i-a spus: „Eu sînt iudeu din Tarsul Ciliciei, cetăţean al unei deloc neînsemnate cetăţi. Te rog, îngăduie-mi să vorbesc poporului."

40. După ce i-a îngăduit, Pavel, stînd pe trepte, a făcut semn cu mîna către popor. S-a făcut linişte mare, iar el a vorbit în grai evreiesc spunînd:

Capitolul al 22-lea

1. „Bărbaţi fraţi şi părinţilor, ascultaţi acum cuvîntul meu de apărare!"

2. Cînd au auzit că le vorbeşte în grai evreiesc au făcut şi mai mare linişte.

3. Iar el a zis: „Eu sînt bărbat iudeu, născut în Tarsul Ciliciei, crescut în cetatea aceasta, la picioarele lui Gamailel, fiind învăţat în legea părintească cu de-amănuntul, fiind rîvnitor pentru Dumnezeu la fel cum sînteţi şi voi astăzi.

4. Eu am prigonit pînă la moarte calea aceasta, legînd şi ducînd în temniţă bărbaţi şi femei.

5. Arhiereul şi toţi bătrînii

мърт꙼ꙋрисеще міе ши тоатъ бътрѫнимѣ, де
ла карїи ши кърци лꙋѫндь кътръ фраци ла дама
скъ, мергѣм касъ адꙋкъ, ши пре чеѧ че аколѡ
ѕ҃ ера легаци ꙟ іерꙋсалим касъ съ чꙗрте. Ши
фꙋ мергѫндь еꙋ ши апропїиндꙋмъ де дамаскъ,
спре амїазъзи фъръ вѣсте ден чериꙋ аꙋ фꙋлџе
рат лꙋминъ кѫтъ ва ꙟпрежꙋрꙋл міеꙋ
з҃ Ши ам кѫзꙋт ла пъмѫнть, ши ам аꙋзит гла
и҃ зикѫндꙋми, саꙋле саꙋле чемъ гонеши? Іа
ръ еꙋ ам ръспꙋнсь чине еши д҃мне? ши зисе кѫ
тръ мине еꙋ сѫнт і҃с назореꙋл пре карелє тꙋ
ѳ҃ гонеши. Іаръ чеѧ че ꙟпреꙋнъ кꙋ мине ера
лꙋмина аꙋ вѫзꙋт, ши ꙟфрикошаци фꙋръ, іаръ
і҃ гласꙋл наꙋ аꙋзит челꙋѧ че міе гръѧ. Ши
зиш чевою фаче д҃мне? Іаръ д҃мнꙋл зисе, кътръ
мине скꙋлѫндꙋте пасъ ла дамаскь, ши аколѡ
съва грьи цїе, пентрꙋ тоате кареле саꙋ рѫндꙋит
аі҃ цїе але фаче. Ши дѣка нꙋ ведѣм де мъри
рѣ лꙋминїи ачеїѧ пꙋртѫндꙋмъ де мѫнъ, де
чеи че ера ꙟпреꙋнъ кꙋ мине, венїю ла дамаскь.
ві҃ Іаръ ананїѧ оаре кареле бърбат бꙋн крединчось
дꙋпъ лѣџе мъртꙋрисѫндꙋсе деспре тоци жидо
гі҃ вїи чеи че лъкꙋѧ. Венинд кътръ мине, ши
стѫндь зисе міе, саꙋле фрате каꙋтъ, ши еꙋ
ді҃ ꙟтрачела чась ам кꙋꙋтат ла ель. Іаръ ель
зисе, д҃мнезъꙋл пъринцилор ноштри тѣꙋ алесе пре
тине касъ коношти воѧ лꙋи, ши съ вези пре чел
дирепть, ши съ аꙋзи глась ден гꙋра лꙋи.
еі҃ Къчи вей фи мъртꙋрїе лꙋи кътръ тоци оамє
ѕі҃ нїи де каре аи вѫзꙋт ши аи аꙋзит. Ши а
кꙋм че зъбовеши? скꙋлѫндꙋте ботѣзъте,
ши спалъци пъкателе тале кемѫндь нꙋмеле до
зі҃ мнꙋлꙋи. Ши фꙋ міе ꙟторкѫндꙋмъ ꙟ іерꙋса
лим, ши фъкѫндь еꙋ рꙋгъ ꙟбесѣрекъ, фꙋю ꙟ
иі҃ трꙋ нъꙋчире. Ши вѫзꙋю пре ель зикѫндь
міе, сѫргꙋѧще ши еши деграбъ ден іерꙋсалим,
пентрꙋ къчи нꙋвор прїими мъртꙋрїѧ та пентрꙋ
ѳі҃ мине. Ши еꙋ зиш д҃мне еи щїꙋ, къ еꙋ ера
пꙋиндь ꙟтемницъ ши бътѫндь ла адꙋнъри пре
к҃ чеѧ че кредѣ ꙟтрꙋ тине. Ши кѫндь съ въръ
са сѫнџеле лꙋи стефан мꙋченикꙋлꙋи тъꙋ, ши
еꙋ ерам испрꙋвникъ, ши ꙟпреꙋнъ воинд ла моар
тѣ лꙋи, пъзиндь хаинеле челора че оморѫ пре
ка҃ ель. Ши зисе кътръ мине пасъ, къ еꙋ ла
кв҃ лимби департе те тримицꙋ. Ши ꙟ аскꙋлта
пре ель пънъ ла ачесть кꙋвѫнть, ши рѫдикаръ
гласꙋл лор зикѫндь, рѫдикъл дела пъмѫнть
пре оунꙋл ка ачеста, пентрꙋ къ нꙋсе каде ель
кг҃ съ трьꙗскъ. Ши стригѫндь еи ши арꙋнкѫнд
хаинеле ши прах арꙋнкѫндь ꙟвъздꙋхь.
кд҃ Порꙋнчи пре ель, полковникꙋл съл дꙋкъ ꙟтабъ
ръ зикѫндь кꙋ бътае съсъ чꙗрте ель, ка съ
коноаскъ пентрꙋ каре винъ аша стригаꙋ, асꙋпра
ке҃ лꙋи. Іаръ дѣкаꙋ прѣ ꙟтиндѣ пре ель кꙋ
кꙋрѣлеле зисе павел кътръ сꙋташꙋл, чел че стѧ
де е слобод воаѡ абате ом рѫмлѣн, ши не вино
кѕ҃ вать? Ши аꙋзѫндь сꙋташꙋл мергѫндь
спꙋсе, міѧшꙋлꙋи, зикѫндь каꙋтъ чевеи съ фа
чи пентрꙋ къ омꙋл ачеста рѫмлѣн ѧсте.

Biblia 1688, p. 850, col. 1

mărturisêşte mie şi toată bătrînimea, de la carii şi cărţi luînd către fraţi la Damásc, mergeam ca să aduc şi pre ceia ce acoló era legaţi în Ierusalím, ca să să cêrte.

6. Şi fu mergînd eu şi apropiindu-mă de Damásc, spre amiazăzi, fără vêste den ceriu au fulgerat lumină cîtăva împrejurul mieu.

7. Şi am căzut la pămînt şi am auzit glas zicîndu-mi: «Sául, Sául, ce mă goneşti?»

8. Iară eu am răspuns: «Cine eşti, Doamne?» Şi zise către mine: «Eu sînt Isus Nazoréul, pre carele tu goneşti.»

9. Iară ceia ce împreună cu mine era lumina au văzut şi înfricoşaţi fură, iară glasul n-au auzit celuia ce mie grăiia.

10. Şi ziş: «Ce voiu face, Doamne?» Iară Domnul zise către mine: «Sculîndu-te, pasă la Damásc şi acoló să va grăi ţie pentru toate carele s-au rînduit ţie a le face.»

11. Şi deaca nu vedeam de mărirea luminii aceiia, purtîndu-mă de mînă de cei ce era împreună cu mine, veniiu la Damásc.

12. Iară Ananiia, oarecarele bărbat bun credincios după Lêge, mărturisindu-se despre toţi jidovii cei ce lăcuia,

13. Venind către mine şi stînd, zise mie: «Sául frate, caută!» Şi eu într-acela ceas am căutat la el.

14. Iară el zise: «Dumnezăul părinţilor noştri te-au ales pre tine ca să conoşti voia lui şi să vezi pre Cel Direpţ şi să auzi glas den gura lui.

15. Căci vei fi mărturie lui către toţi oamenii, de care ai văzut şi ai auzit.

16. Şi acum ce zăboveşti? Sculîndu-te, botează-te şi spală-ţi păcatele tale, chemînd numele Domnului.»

17. Şi fu mie întorcîndu-mă în Ierusalím şi făcînd eu rugă în besêrecă, fuiu întru năucire.

18. Şi văzuiu pre el zicînd mie: «Sîrguiêşte şi ieşi degrabă den Ierusalím, pentru căci nu vor priimi mărturiia ta pentru mine.»

19. Şi eu ziş: «Doamne, ei ştiu că eu eram puind în temniţă şi bătînd la adunări pre ceia ce credea întru tine.

20. Şi cînd să vărsa sîngele lui Stéfan, mucenicului tău, şi eu eram ispravnic şi împreună voind la moartea lui, păzind hainele celora ce omoríia pre el.»

21. Şi zise către mine: «Pasă, că eu la limbi departe te trimiţu.»"

22. Şi-l asculta pre el pînă la acest cuvînt şi rîdicară glasul lor zicînd: „Rîdică-l de la pămînt pre unul ca acesta, pentru că nu se cade el să trăiască!"

23. Şi strigînd ei şi aruncînd hainele şi prah aruncînd în văzduh,

24. Poruncí pre el polcovnicul să-l ducă în tabără, zicînd cu bătaie să să cêrte el, ca să conoască pentru care vină aşa striga asupra lui.

25. Iară, deaca-l prea întindea pre el cu curêlele, zise Pável către sutaşul cel ce sta: „De e slobod voao a bate om rîmlean şi nevinovat?"

26. Şi auzind sutaşul, mergînd spuse miiaşului, zicînd: „Caută ce vei să faci, pentru că omul acesta rîmlean iaste." /

Versiunea modernă

dau mărturie că de la ei am luat scrisori ca să merg la fraţii din Damasc şi să-i aduc legaţi la Ierusalim, ca să fie pedepsiţi.

6. Şi, pe cînd mergeam şi mă apropiam de Damasc, pe la amiază, pe neaşteptate a strălucit o lumină mare în jurul meu.

7. Am căzut la pămînt şi am auzit un glas spunîndu-mi: «Saule, Saule, de ce mă prigoneşti?»

8. Iar eu i-am răspuns: «Cine eşti tu, Doamne?» Şi el mi-a zis: «Eu sînt Iisus Nazarineanul, pe care tu îl prigoneşti.»

9. Cei ce erau cu mine au văzut lumina şi s-au înspăimîntat, însă nu au auzit glasul care îmi vorbea.

10. Şi am spus: «Ce să fac, Doamne?» Iar Domnul mi-a spus: «Ridică-te şi mergi la Damasc, iar acolo ţi se va spune ce îţi este rînduit să faci.»

11. Ci pentru că nu mai vedeam din pricina strălucirii acelei lumini, am fost dus de mînă la Damasc de către cei care erau cu mine.

12. Iar Anania, bărbat evlavios potrivit Legii, mărturisit de către toţii iudeii care locuiau acolo

13. A venit şi a stat lîngă mine, spunînd: «Frate Saule, priveşte!» Iar eu am privit către el.

14. Şi a zis: «Dumnezeul părinţilor noştri te-a ales mai dinainte ca să cunoşti voinţa lui şi să îl vezi pe Cel Drept şi să asculţi glasul gurii sale.

15. Pentru că vei fi martor în faţa tuturor oamemilor cu privire la cele văzute şi auzite.

16. Iar acum de ce zăboveşti? Ridică-te, primeşte botezul şi spală-ţi păcatele, chemînd numele Domnului.»

17. Iar după ce m-am întors în Ierusalim şi mă rugam în templu, am intrat în extaz.

18. Şi l-am văzut spunîndu-mi: «Grăbeşte-te şi ieşi din Ierusalim, fiindcă nu-ţi vor primi mărturia despre mine.»

19. Iar eu am zis: «Doamne, ei ştiu că eu sînt cel care aruncam în temniţă şi băteam prin sinagogi pe cei care cred în tine.

20. Iar cînd se vărsa sîngele lui Ştefan, martorul tău, eram şi eu stînd de faţă şi păzind hainele celor care îl ucideau.»

21. Ci el a zis: «Mergi, fiindcă eu te voi trimite departe la păgîni.»"

22. L-au ascultat pînă la cuvîntul acesta şi au ridicat glasul spunînd: „Ia-l de pe pămînt pe unul ca acesta fiindcă nu se cuvine ca el să trăiască!"

23. Aceştia răcneau şi îşi sfîşiau veşmintele şi azvîrleau pulbere în aer.

24. Tribunul a poruncit să îl ducă în tabără şi să îl cerceteze biciuindu-l, ca să afle din care pricină strigau aşa împotriva lui.

25. Pe cînd îl legau cu curele Pavel a spus centurionului care era de faţă: „Vă este îngăduit să biciuiţi un cetăţean roman şi pe deasupra nejudecat?"

26. Cînd a auzit aceasta centurionul a mers la tribun spunînd: „Ce ai de gînd să faci? Omul acesta este cetăţean roman."

фаптеле.

Ши апропиіндꙋсе кѫпитанꙋл зисе лꙋи, спꙋнеми кз
міе де ешити ръмлѣнь? ши ель зисе аша.
Ши ръспꙋнсе плоковникꙋл, еꙋ кꙋ мꙋлтѫ келтꙋі ки
ал политїа ачаста ам кѫщигат, іарѫ павель
зисе, іарѫ еꙋ ам ши нѫскꙋт. Дечи ꙟдатѫ кѳ
сѫ депѫртарѫ дела ель чеа че врѣ сѫл искодѣ
скѫ, ши кѫпитанꙋл саꙋ спѫрїат кꙋноскѫндь
кѫ ръмлѣн єсте, ши кѫчи легасе пре ель.
Ши адоа зи врѫндь сѫ кꙋноаскѫ адевѫрꙋл че сѫ л
хꙋлѣще де жидови, дезлегѫль пре ель ден легѫ
тꙋри, ши порꙋнчи сѫ віе архїереїи, ши тоатѫ
адꙋнарѣ лорь, ши адꙋкѫндь пре павел ꙟль пꙋ
се ꙟтре еи.

КАП. КГ.

И кѫꙋтѫндь павел ла адꙋнаре зисе, а
бѫрбаць фраць еꙋ кꙋ тоатѫ щїинца
бꙋнѫ амь петрекꙋт спре дмнезѫꙋ, пѫ
ꙟзїсѡа ачаста. Іарѫ архїереꙋл ана в
ніа, порꙋнчи челорь че ста лѫнгѫ ель,
сѫл батѫ песте гꙋрѫ. Атꙋнчѣ павел кѫ г
трѫ ель зисе, ва сѫте батѫ дмнзѫꙋ пѫрѣте
споить, ши тꙋ шези жꙋдекѫндꙋмѫ дꙋпѫ лѣ
џе, ши кѫлкѫндь лѣџѣ, порꙋнчещи сѫмѫ ба
тѫ? Іарѫ чеа че двореа зисерѫ, пре архїе д
реꙋл лꙋи дмнезѫꙋ сꙋдꙋещи? Ши зисе па е
вел, нам щїꙋть фрацилор кѫ єсте архїереꙋ, пе
трꙋ кѫ скрисꙋ є пре бирꙋиторюл нѫродꙋлꙋи тѫꙋ
сѫ нꙋл грѫещи де рѫꙋ. Ши кꙋноскѫндь па ѕ
вел кѫ о парте єсте де садꙋкеи, ши чеа лалтѫ
де фарисеи, стригѫ ꙟ адꙋнаре, бѫрбаць фраць еꙋ
фарисеꙋ сѫнть, фечор де фарисеꙋ, пентрꙋ нѫ
дѣждѣ ши ꙟвіарѣ ден морци еи мѫ жꙋдекѫ.
Ши ачаста ель грѫиндь фѫкꙋтꙋсаꙋ прічe, ꙟтре з
фарисеи ши ꙟтре садокеи, ши сѫ деспѫрци мꙋл
цимѣ. Пентрꙋ кѫ садокеїи зикꙋ кѫ нꙋ є и
сте ꙟвіаре, ничи ꙟџерь ничи дꙋхь, іарѫ фарисеи
мѫртꙋрисескꙋле амѫндоаѡ. Ши сѫ фѫкꙋ ѳ
стригаре маре, ши скꙋлѫндꙋсе кѫртꙋрарїи пѫр
ціи фарисеилор, сѫ прічїа зикѫндь, ничи оꙋнь
рѫꙋ нꙋ афлѫм ꙟтрꙋ омꙋл ачеста, іарѫ де аꙋ
грѫит лꙋи дꙋхь аꙋ ꙟџерь, сѫ нꙋне сфѫдим кꙋ
дꙋмнезѫꙋ. Ши мꙋлтѫ гѫлчавѫ фѫкѫндꙋ і
темѫндꙋсе кѫпитанꙋл ка сѫ нꙋ рꙋмпѫ еи пе па
вел, порꙋнчи ѡщїи сѫ се погоаре сѫл хрѫпѣскѫ
пре ель ден мижлокꙋл лор, ши сѫл адꙋкѫ ꙟта
бѫрѫ. Ши ꙟноаптѣ че вени стѫндь ла ель, аі
дмнꙋл зисе кꙋтѣзѫ павле, пентрꙋ кѫ ꙟче кип
аи мѫртꙋрисит челе че сѫнть де мине ꙟ ієрꙋса
лим, аша требꙋє тꙋ ши ꙟ ръмь сѫ мѫртꙋри
сещи. Ши фѫкѫндꙋсе зїѡ, фѫкѫндь оаре ві
карїи ден жидови тꙋрбꙋраре сѫ проклецирѫ пре еи
зикѫндь, ничи сѫ мѫнѫнче ничи сѫ бѣ, пѫнѫ
нꙋвор оучиде пре павел. Ши ера маи мꙋлци гі
де, м, чеа че жꙋрѫмѫнтꙋл ачеста аꙋ фость
фѫкꙋт. Карїи мергѫндь ла архїереи ши ла ді
бѫтрѫни зисерѫ, кꙋ проклечюне нем проклецит
пре нои, немикѫ сѫ нꙋ гꙋстѫм пѫнѫ нꙋвом о
морѫ пре павел. Акꙋм дарѫ вои арѫтаць кѫ еі
питанꙋлꙋи, ꙟпреꙋнѫ кꙋ адꙋнарѣ, ка сѫ ѫдꙋкѫ пре
ель

Biblia 1688, p. 850, col. 2

27. Şi apropiindu-se, căpitanul zise lui: „Spune-mi mie de eşti tu rîmlean?" Şi el zise: „Aşa."

28. Şi răspunse polcovnicul[19]: „Eu cu multă cheltuială politiia aceasta am cîştigat." Iară Pável zise: „Iară eu am şi născut."

29. Deci îndată să depărtară de la el ceia ce vrea să-l iscodească şi căpitanul s-au spăriat, cunoscînd că rîmlean iaste şi căci legase pre el.

30. Şi a doa zi, vrînd să cunoască adevărul ce să hulêşte de jidovi, dezlegă-l pre el den legături şi porunci să vie arhiereii şi toată adunarea lor şi, aducînd pre Pável, îl puse între ei.

Cap 23

1. Şi căutînd Pável la adunare, zise: „Bărbaţi fraţi, eu cu toată ştiinţa bună am petrecut spre Dumnezău pînă în zioa aceasta."

2. Iară arhiereul Ananíia porunci celor ce sta lîngă el să-l bată peste gură.

3. Atuncea Pável către el zise: „Va să te bată Dumnezău, părête spoit! Şi tu şăzi judecîndu-mă după lêge şi, călcînd lêgea, porunceşti să mă bată?"

4. Iară ceia ce dvoriia ziseră: „Pre arhiereul lui Dumnezău suduieşti?"

5. Şi zise Pável: „N-am ştiut, fraţilor, că iaste arhiereu, pentru că scrisu e: «Pre biruitoriul nărodului tău să nu-l grăieşti de rău!»"

6. Şi cunoscînd Pável că o parte iaste de saduchei şi ceêlaltă de farisei, strigă în adunare: „Bărbaţi fraţi, eu fariseu sînt, fecior de fariseu. Pentru nădêjdea şi învierea den morţi ei mă judecă."

7. Şi aceasta el grăind făcutu-s-au price între farisei şi între sadochei şi să despărţi mulţimea.

8. Pentru că sadocheii zicu că nu iaste învière, nici înger, nici duh, iară fariseii mărturisescu-le amîndoao.

9. Şi să făcu strigare mare şi, sculîndu-se cărturarii părţii fariseilor, să priciia, zicînd: „Nici un rău nu aflăm întru omul acesta, iară de au grăit lui duh au înger, să nu ne sfădim cu Dumnezău."

10. Şi multă gîlceavă făcîndu-se, temîndu-se căpitanul ca să nu rumpă ei pe Pável. Poruncí oştii să să pogoare să-l hrăpească pre el den mijlocul lor şi să-l aducă în tabără.

11. Şi în noaptea ce veni, stînd la el Domnul, zise: „Cutează, Pávele! Pentru că, în ce chip ai mărturisit cêle ce sînt de mine în Ierusalím, aşa trebuie tu şi în Rîm să mărturiseşti."

12. Şi făcîndu-se zio, făcînd oarecarii den jidovi turburare, să procleţiră pre ei, zicînd nici să mănînce, nici să bea, pînă nu vor ucide pre Pável.

13. Şi era mai mulţi de 40 ceia ce jurămîntul acesta au fost făcut.

14. Carii mergînd la arhierei şi la bătrîni ziseră: „Cu procleciune ne-am procleţit pre noi nemică să nu gustăm pînă nu vom omorî pre Pável.

15. Acum dară voi arătaţi căpitanului, împreună cu adunarea, ca mîine pre //

Versiunea modernă

27. Tribunul s-a apropiat şi a spus: „Zi-mi, eşti tu cetăţean roman?" Iar el a răspuns: „Da."

28. Tribunul i-a răspuns: „Eu am dobîndit cu mare cheltuială cetăţenia." Pavel a spus. „Eu m-am şi născut [cetăţean]."

29. Pe dată s-au îndepărtat de el cei care voiau să îl cerceteze, iar tribunul s-a temut cînd şi-a dat seama că [Pavel] este cetăţean roman şi că a fost legat.

30. În ziua următoare, voind tribunul să cunoască lămurit de ce lucru îl învinuiau iudeii, l-a dezlegat şi a poruncit să se adune arhiereii şi sinedriul. Apoi l-a dus pe Pavel jos, în mijlocul lor.

Capitolul al 23-lea

1. Pavel a privit ţintă la sinedriu şi a spus: „Bărbaţi fraţi, eu am vieţuit în faţa lui Dumnezeu pînă astăzi cu toată dreptatea conştiinţei mele."

2. Iar arhiereul Anania a poruncit celor ce stăteau lîngă el să-l lovească peste gură.

3. Atunci Pavel i-a zis: „Te va lovi Dumnezeu, perete văruit! Tu şezi judecîndu-mă după Lege şi împotriva Legii porunceşti să mă lovească?"

4. Iar cei ce stăteau împrejur au spus: „Îl mustri pe arhiereul lui Dumnezeu?"

5. Iar Pavel a spus: „Nu ştiam, fraţilor, că este arhiereu. Pentru că este scris: «Pe mai-marele poporului tău să nu îl vorbeşti de rău!»"

6. Pavel, ştiind că o parte sînt saduchei, iar alta farisei, a strigat în sinedriu: „Bărbaţi fraţi, eu sînt fariseu, fiu al fariseilor. Pentru nădejdea şi învierea morţilor sînt eu judecat."

7. După ce a rostit acestea, s-a iscat neînţelegere între farisei şi saduchei şi s-a dezbinat mulţimea.

8. Aceasta pentru că saducheii spun că nu este înviere, nici îngeri, nici duh; fariseii, însă, le mărturisesc pe amîndouă.

9. S-a făcut vacarm mare, iar un cărturar din partea fariseilor s-a ridicat şi i-a înfruntat cu tărie, spunînd: „Noi nu găsim nimic rău în omul acesta; iar dacă i-a vorbit vreun duh sau vreun înger, să nu ne luptăm cu Dumnezeu."

10. Şi s-a iscat mare sfadă, iar tribunul s-a temut ca Pavel să nu fie rupt în bucăţi de către aceia. A poruncit ostaşilor să smulgă pe Pavel din mijlocul lor şi să-l ducă în tabără.

11. În noaptea următoare i s-a arătat Domnul şi i-a spus: „Îndrăzneşte, Pavele! Precum ai mărturisit despre mine în Ierusalim, tot aşa trebuie să dai mărturie şi la Roma."

12. Făcîndu-se ziuă, iudeii au urzit un complot, legîndu-se cu blestem că nu vor mînca, nici nu vor bea pînă ce nu vor ucide pe Pavel.

13. Iar cei care făcuseră această conjuraţie erau mai mult de patruzeci.

14. Aceştia au mers la arhierei şi la bătrîni şi le-au spus: „Ne-am legat cu blestem să nu gustăm nimic pînă ce nu vom ucide pe Pavel.

15. Aşadar, acum înştiinţaţi pe tribun

ЄЛЬ СЪ ПОГОАРЪ КЪТРЪ БОЙ, КА АДЕКЪ СЪ ЧЕРКАЦ
МАЙ ПРЕ ÂМЪРЪЖНТЪЛ ЧЄЛЕ ЧЕ СЖНТЬ ПЕНТРЪ ЄЛЬ,
ЙАРЪ НОЙ МАЙ НАЙНТЕ ДЕ ЧЕ СЪБА АПРОПІА ЄЛЬ,
Бг ГАТА СЖНТЕМ СЪЛЬ СОМОРЖ ПРЕЄЛЬ. ШИ АЪ
ЗИНДЬ ФЕЧОРЪ СЪРОРІ ЛЪН ПАВЕ, ВИКЛЕШЪГЪ МЕГЖДЬ
ШИ ÂТРЖНДЬ АТАБЪРЪ, СПЪСЕ ЛЪЙ ПАВЕЛ.
Дг ШИ КЕМЖНДЬ ПАКЕЛ ПРЕ ОЙНЪЛ ДЕЙ СЪТАШИ ЗИСЕ,
ПРЕ ТИНЕРЕЛЪЛ ÂЧЕСТА, ДЪЛ ЛА КЪПИТАНЪЛ, ПЕН
Ег ТРЪ КЪ АРЕ СОАРЕ ЧЄ, СЪ СПЪЕ ЛЪЙ. ДЕЧИ ЧЕЛА
ЛЪÂНДЬ ПРЕ ДЖНСЪЛ, АЛДЪСЕ ЛА КЪПИТАНЬ, ШИ
ЗИСЕ ЧЕЛ ЛЕГАТ ПАВЕЛ, КЕМЖНДЬ ПРЕ МИНЕ, СЪРЪ
ГЪ ПЕНТРЪ ÂЧЕСТЬ ТИНЕРЕЛ СЪЛ ÂДЪКЬ КЪТРЪ
Дг ТИНЕ, АБЖНДЬ СОАРЕ ЧЄ АГРЪПІ ЦЇЕ. ШИ АПЪКЖ
ДЪЛ ДЕ МЖНТ КЪПИТАНЪЛ, ШИ ДЕПЪРТЖНДЪСЕ
ДЕ СОСЕБИ ÂЛ АТРЕБА, ЧЕ ЖСТЕ КАРЬ АН СЪМ СПЪН
К МЇЕ? ШИ ЗИСЕ КЪ ЖИДОВІЙ СЛЪ БОРОБНТ КА
СЪСЪРОАЦЕ ЦЇЕ КА МЖНЕ ЛА ÂДЪНАРЕ СЪПОГОРИ ПРЕ
ПАВЕЛ, КА АДЕКЪ БРЖНДЬ ЧЕБА МАЙ ПРЕ ÂМЪРЪЖН
Ка ТЪЛ СЪЛ АТРЪВЕ ПРЕЄЛ. ДЕЧИ ТЖ СЪНЪЙ Â
СКЪЛЦИ, ПЕНТРЪ КЪ ПЪЗЕСЬ ПРЕЄЛ, ДЕНТРЪ ЄЙ
ЪРВАЦИ МАЙ МЪЛЦИ ДЕ М, КАРІЙ СЛЪ ПРОКЛЕЦИТ
ПРЕ ЄЙ, НИЧЕ ÂМЖНКА НИЧЕ ÂБЖ, ПЪНЪ НЪБОР СОМО
РЖ ПРЕ ЄЛЬ, ШИ ÂКЪМ ГАТА СЖНТЬ, АЦЕПТЖНДЬ
Кб ЧЖ ДЕЛА ТИНЕ, ФЪГЪДЪНЦЪ. ДЕЧИ КЪПИТАНЪ
ÂЪ СЛОВОЗИТ ПРЕ ТИНЕРЕЛ, ПОРЪНЧИНДЬ КА НИМЪ
РЪЙ СЪНЖ СПЪЕ, КЪ ÂЧЕСТЬ АН АРЪТАТ КЪТРЪ
Кг МИНЕЬ ШИ КЕМЖНДЬ ПРЕ ДОЙ ОАРЕ КАРІЙ ДЕ СЪ
ТАШИ ЗИСЕ ГЪТИЦ ДОАСО СЪТЕ ДЕ СЛЪЖИТОРИ,
КА СЪМЕРГЪ ПЪНЪ ЛА КЕСАРІА, ШИ КЪЛЪРЕЦ ШАТЕ
ЗЕЧИ, ШИ ФЪЦАШИ ДОАСО СЪТЕ, ДЕЙ ÂЛ ТРЕНАЛЬ ЧА
Кд ДЕ НОАПТЕ. ШИ ДОБИТОАЧЕ СЪ АДЪЧЕЦ КА СЪ
ПЪЕ ПРЕ ПАВЕЛ, СЪЛ СКАПЕ КЪТРЪ ФИЛИК ДМНЪЛ.
Ке СКРІЙНДЬ КАРТЕ КЪПРИНЗЖНДЬ АТРАЧЕСТА КИП
Кѕ КЛАБДІА ЛИСЇЕ ЧЕЛЪЙ ПРЖ ТАРЕ ДМНЬ ФИЛИК СЪ
Кз БЪКЪРЕ. ПРЕ ÂЧЕСТА СОЙ ФЇНДЬ ПРИНСЬ ДЕ ЖИ
ДОВН, ШИ БРЖНДЬ СЪСЪ СОМОАРЪ ДЕСПРЕ ЙН, СТЖД
КЪ СОАСТЕ ЛАМ СКО ПРЕЄЛ, АЦЕЛЕГЖНДЬ КЪ РЖ
Кн МЛЕЙ ЖСТЕ. ШИ БРЖНД СЪ АЦЕЛЕГЪ БИНА,
ПЕНТРЪ КАРЬ ПЖРЖА ПРЕ ЄЛ, АПОГОРЖЮ ПРЕЄЛ ЛА
Кѳ ÂДЪНАРЪ ЛОР. ПРЕ КАРЕЛЕ ÂФЛАЮ ПЖРЖНДЪСЕ ПЕ
ТРЪ АТРЕБЪРИЛЕ ЛЕЦЇЙ ЛОР, ЙАРЪ НЕМИНЬ ВРЪД
НИК ДЕ МОАРТЕ, АЪ ДЕЛЕГЪТЪРИ БИНЪ ÂБЖНДЬ.
Л ШИ БЕСТИНДЪСЕ МЇЕ, КЪМ БА СЪФЇЕ ВИКЛЕШЪГ ЛА
БЪРБАТЪЛ ÂЧЕСТА, ДЕСПРЕ ЖИДОВИ, ДЕНТРЪ ÂЧЕ
ЛА ЧЖ ÂМ ТРИМИ КЪТРЪ ТИНЕ, ПОРЪНЧИНДЬ ШИ
ПЖРЖШИЛОР, СЪЗНИКЪ ЧЄЛЕ ДЕСПРЕ ЄЛ АНАЙНТЕЦ
Ла ФЇЙ СЪНЪТОСЬ. ДЕЧИ СОЦЄНЇЙ ДЪХ РЪНДЪЙ
ЛА ЛОР, ЛЪÂНДЬ ПРЕ ПАВЕЛ ЛАЪ ÂДЪС НОАПТЕ ЛА А
Лб ТИПАТРИДА. ЙАРЪ АДОАЗИ, ЛЪЕЖНДЬ ПРЕ КЪ
ЛЪРЕЦ, СЪМЕРГЪ КЪ ЄЛ, СЪ АТОАРСЕРЪ АТАБЪРЬ.
Лг КАРІЙ АТРЖНД КЕСАРІА, ШИ ДЖНДЬ КАРТЕ ДО
Лд НЪЛЪЙ, ДЕДЕРЪ ШИ ПРЕ ПАВЕЛ ЛЪЙ. ШИ ЧЕИНД
ДМНЪЛ, ШИ АТРЕБЖНДЪЛ ДЕЙ ЧЕ ЕПАРХІЕ ЖСТЕ,
Лє ШИ АЦЕЛЕГЖНД КЪ ЖСТЕ ДЕЛА КНЛИКІА. ÂЪЗИ
БОЙ ПРЕ ТИНЕ ЗИЧЕ, КЖНДЬ ШИ ПЖРЖШЇЙ ТЪЙ БОР
БЕНИ, ШИ ПОРЪНЧИ КА СЪСЪПЪЗАСКЪ
ЄЛ АДНБАНЪЛ ЛЪЙ
ІСОДЬ.

Biblia 1688, p. 851, col. 1

el să pogoară cătră voi, ca adecă să cercaţi mai pre amăruntul cêle ce sînt pentru el, iară noi, mai nainte de ce să va apropiia el, gata sîntem să-l omorîm pre el."

16. Şi auzind feciorul surorii lui Pável vicleşugul, mergînd şi întrînd în tabără, spuse lui Pável.

17. Şi chemînd Pável pre unul den sutaşi zise: „Pre tinerelul acesta du-l la căpitanul, pentru că are oarece să spuie lui."

18. Deci cela, luînd pre dînsul, îl duse la căpitan şi zise: „Cel legat Pável, chemînd pre mine, să rugă pentru acest tinerel să-l aduc cătră tine, avînd oarece a grăi ţie."

19. Şi apucîndu-l de mînă căpitanul şi depărtîndu-se deosebi, îl întreba: „Ce iaste carea ai să-mi spui mie?"

20. Şi zise că: „Jidovii s-au vorovit ca să să roage ţie ca mîine la adunare să pogori pre Pável, ca adecă vrînd ceva mai pre amăruntul să-l întrêbe pre el.

21. Deci, tu să nu-i asculţi, pentru că păzesc pre el dentru ei bărbaţi mai mulţi de 40, carii s-au procleţit pre ei nice a mînca, nice a bea, pînă nu vor omorî pre el. Şi acum gata sînt, aşteptînd cea de la tine făgăduinţă."

22. Deci căpitanul au slobozit pre tinerel, poruncind ca nimărui să nu spuie că: „Aceasta ai arătat cătră mine."

23. Şi chemînd pre doi oarecarii den sutaşi zise: „Gătiţi doao sute de slujitori, ca să meargă pînă la Chesáriia şi călăreţi şaptezeci şi fuştaşi doao sute, den al treilea ceas de noapte.

24. Şi dobitoace să aduceţi, ca să puie pre Pável să-l scape cătră Félic domnul."

25. Scriind carte cuprinzînd într-acesta chip:

26. „Clávdiia Lísie, celui prea tare domn Félic, să să bucure!

27. Pre acesta om, fiind prins de jidovi şi vrînd să să omoară despre ei, stînd cu oaste, l-am scos pre el, înţelegînd că rîmlean iaste.

28. Şi vrînd să înţeleg vina pentru carea pîrîia pre el, îl pogorîiu pre el la adunarea lor.

29. Pre carele aflaiu pîrîndu-se pentru întrebările legii lor, iară nemică vrêdnic de moarte au de legături vină avînd.

30. Şi vestindu-se mie cum va să fie vicleşug la bărbatul acesta despre jidovi, dentru acela ceas am trimis cătră tine, poruncind şi pîrîşilor să zică cêle despre el înainte-ţi. Fii sănătos!"

31. Deci oştênii, după rînduiala lor, luînd pre Pável, l-au adus noaptea la Antipatrída.

32. Iară a doa zi, lăsînd pre călăreţ să meargă cu el, să întoarseră în tabără.

33. Carii, întrînd în Chesáriia şi dînd cartea domnului, dêderă şi pre Pável lui.

34. Şi cetind domnul şi întrebîndu-l den ce epárhie iaste şi înţelegînd că iaste de la Chilichiia:

35. „Auzi-voiu pre tine, zice, cînd şi pîrîşii tăi vor veni." Şi poruncí ca să să păzască el în divanul lui Iród. /

Versiunea modernă

că să coboare pe Pavel la voi, deoarece voi, împreună cu sinedriul, aveţi de gînd să cercetaţi mai în amănunt cele despre el. Iar noi, mai înainte de a se apropia el, sîntem pregătiţi să-l ucidem."

16. Iar fiul surorii lui Pavel a auzit uneltirea. A intrat în tabără şi l-a vestit pe Pavel.

17. Pavel a chmeat pe unul dintre centurioni şi i-a spus: „Du pe tînărul acesta la tribun, fiindcă are să îi vestească ceva."

18. Iar acela l-a luat pe [tînăr], l-a dus la tribun şi a spus: „Pavel cel închis m-a chemat şi m-a rugat să îţi aduc pe acest tînăr ca să îţi spună ceva."

19. Tribunul, luîndu-l de mînă, şi îndepărtîndu-se, l-a întrebat aparte: „Ce ai să îmi vesteşti?"

20. Acesta i-a zis: „Iudeii s-au înţeles ca mîine să îţi ceară să îl duci din nou jos pe Pavel în faţa sinedriului, ca şi cum ar avea de gînd să cerceteze mai cu de-amănuntul despre el.

21. Aşadar, să nu îi asculţi, fiindcă mai mult de patruzeci de bărbaţi dintre ei au uneltit şi s-au legat cu blestem să nu bea, nici să nu mănînce pînă ce nu vor omorî pe Pavel. Iar acum sînt pregătiţi aşteptînd doar făgăduiala ta."

22. Tribunul l-a lăsat pe tînăr să plece, poruncindu-i să nu spună nimănui că: „Mi-ai dat de veste acestea."

23. A chemat doi centurioni şi le-a spus: „Pregătiţi două sute de ostaşi, şaptezeci de călăreţi, precum şi două sute de lăncieri, ca să meargă pînă la Cezareea la al treilea ceas din noapte.

24. Pregătiţi şi animale de povară ca să îl duceţi pe Pavel teafăr pînă la procuratorul Felix."

25. A scris către Felix şi o epistolă cu următorul cuprins:

26. „Claudius Lisias către prea nobilul Felix, salutare!"

27. Pe acest bărbat prins de iudei şi pe care aveau de gînd să îl omoare, am mers la ei cu ostaşii şi l-am scos dintre ei, aflînd că este cetăţean roman.

28. Şi voind să cunosc pricina pentru care îl învinuiau, l-am coborît în sinedriul lor.

29. Acolo am aflat că era învinuit despre lucruri cu privire la Legea lor, neavînd vreo vină vrednică de moarte sade lanţuri.

30. Dîndu-mi-se de ştire că va să fie un complot împotriva acestui bărbat l-am trimis la tine poruncindu-le şi celor ce-l învinuiesc să îţi vorbească despre ce au împotriva lui. Salutare!"

31. Ostaşii, după cum le fusese poruncit, l-au dus pe Pavel noaptea la Antipatrida.

32. Şi în ziua următoare, lăsîndu-i pe călăreţi să meargă cu el, s-au întors în tabără.

33. Aceştia au intrat în Cezareea şi i-au înmînat epistola procuratorului. Apoi i l-au înfăţişat şi pe Pavel.

34. După ce a citit epistola, l-a întrebat din ce provincie este. Cînd a aflat că este din Cilicia

35. I-a spus: „Te voi asculta cînd vor sosi şi pîrîşii tăi." Apoi a poruncit să fie păzit în pretoriul lui Irod.

КАП. КД.

Їаръ престе чинчи зиле, погорѫтусау ар а
хїереул ананїа, ку чей бътрѫни, ши
ку ун мешер де граю тєртил, карєка
реле, карїи ау аръта̑т ∂мнулуи асупра
луи павел. Ши кемѫндусе ел, ꙟчепу в
апѫрѫ пре ел тертил зикѫндь. Мулть па г
че немериндь прен тине, ши непрьвире фъкѫндусе
се ла лимба ачаста, прен а та сокотѣль, претутиндинѣ,
ши ꙟтоть локу прїими пуманиче
филиксе ку тоать мулцемита. Їаръ д
ну ка ꙟтру май мулть сьте оостенеск,
терогь сь аузи ту пре скурть ку алетале блѫндеце.
Пентру кь афлѫндь пре омуль аче е
ста, пїерзъторю ши порниндь гѫлчевиле ла тоцижидовїи
чеꙗ че сѫнть ꙟлуме, ши май маре ере
сулуи назаренилорь. Карєле ши бесѣрика ау н ѕ
спитить съ о спурче, пре кареле ам ши принсу,
ши дупь а ноастръ лѣџе ам врут съл жудекъ.
Їаръ венинд лисїа кьпитанул кумулть сила, з
ден мѫниле ноастре лау луат. Порунчиндь пѫ и
рѫшилорь луи съвїе ла тине, де кареле вей путѣ
сѫнгурь черчетѫндь де тоате де ачѣсть, съку
ноши де чѣле че ной пѫрѫм пре ель. Ши ꙟ ѳ
преуне адеверїа ши жидовїи зикѫндь кум ачѣ
сть аша сьфїе. Ши ръспунсе павель, фъ і
кѫндь луи семну ∂мнуль сь зикь, щїиндуте кь
де мулци ани фїиндь жудекъторю, лимбїи ачещїꙗ,
май кубун суфлеть чѣле де мине ꙟци ръ
спунзу. Путѫндь ту акуноаще кънусь аі
май мулть де кѫть .ві. зиле, де кѫндь мам
суить сьмь ꙟкинь ла їерусалим. Ши ничи ві
ꙟбесѣрикь ау афлать пре мине кътрь чинева
причиндумь, аутурбураре афаче глоатей, ничи
ла адунъри ничи ꙟчетате. Ничи сьмь аде гі
верѣскь поть, пентру кереле акум мьпѫрьску.
Ши мьртурисеску ачаста цїе, кь пре калѣ карѣ ді
зикь ересь, аша крезу ла чель пърингтеску ∂мнезеу,
крезѫндь ла тоате чѣле ден лѣџе, ши ꙟ
пророчи скрисе. Нъдѣжде авѫндь ꙟ ∂мнезеу еі
карѣ ши ачещѣ ащѣптъ кум сьфїе ꙟвиере мор
цилорь, ши дирепцилорь ши стрѫмбилорь .
Ши ꙟтру ачаста еу мъневоеску не ꙟпїедекатѣ ѕі
щїинцъ а авѣ кътръ ∂мнезеу, ши кътръ оамени пурурѣ.
Ши прен ани мулци ам фость венить, зі
милостенїе касьфаку ла лимба мѣ, ши приноасе.
ꙟтру кареле мау афлать курьцит ꙟбесѣрикъ иі
ну куглоать ничи ку гѫлчавъ. Їаръ оаре ѳі
карїи ден асїꙗ жидови, карїи требуе ꙟнаинтѣ
та афи дефаць, ши апѫрѫ, де ау чева кътрь
мине. Сау ачещѣ синсгури сьзикъ кь ау а к
флать чева ꙟтру мине стрѫмбътате, стѫндь
еу ла адунаре. Аꙋ пентру ун глас ка ачеста ка
кареле ам стригать, стѫндь ꙟтру ей кь пентру
ꙟвїарѣ морцилорь, еу мьжудекь астьзи де вой.
Ши аузѫндь ачѣсть филикзу, пъръси пре ей, кв
май пре амьрунтуль щїиндь чѣле че сѫнть пентру
кале, зикѫндь, кѫнд лисїꙗ кьпитанул
съва погорѫ вою ꙟцелѣџе чѣле чесѫндь де вой.

Biblia 1688, p. 851, col. 2

Cap 24

1. Iară preste cinci zile pogorîtu-s-au arhiereul Anánia cu cei bătrîni şi cu un meşter de graiu, Tertil oarecarele, carii au arătat domnului asupra lui Pável.

2. Şi chemîndu-se el, începu a pîrî pre el Tertil zicînd:

3. „Multă pace nemerind pre tine şi isprăvire făcîndu-se la limba aceasta, pren a ta socoteală, pretutindinea şi în tot locul priimim, putêrnice Filix, cu toată mulţemita.

4. Iară nu ca întru mai mult să te ostenesc, te rog să auzi tu pre scurt cu ale tale blîndêţe.

5. Pentru că, aflînd pre omul acesta pierzătoriu şi pornind gîlcevile la toţi jidovii ceia ce sînt în lume şi mai mare eresului nazareilor,

6. Carele şi besêrica au ispitit să o spurce, pre carele am şi prinsu şi, după a noastră lêge, am vrut să-l judecăm.

7. Iară venind Lísia căpitanul cu multă silă den mînile noastre l-au luat,

8. Poruncind pîrîşilor lui să vie la tine. De carele vei putea, sîngur cercetînd de toate de acêstea, să cunoşti de cêle ce noi pîrîm pre el."

9. Şi împreună adeveriia şi jidovii, zicînd cum acêstea aşa să fie.

10. Şi răspunse Pável, făcînd lui semnu domnul să zică: „Ştiindu-te că de mulţi ani fiind judecătoriu limbii aceştiia, mai cu bun suflet cêle de mine îţi răspunzu,

11. Putînd tu a cunoaşte că nu-s mai mult decît 12 zile de cînd m-am suit să mă închin la Ierusalím.

12. Şi nici în besêrică au aflat pre mine cătră cineva pricindu-mă, au turburare a face gloatei, nici la adunări, nici în cetate,

13. Nici să mă adeverească pot pentru carele[20] acum mă pîrăscu.

14. Şi mărturisescu aceasta ţie că pre calea carea zic eres, aşa crezu la cel părintescu Dumnezău, crezînd la toate cêlea den Lêge şi în proroci scrise,

15. Nădêjde avînd în Dumnezău, carea şi aceştia aşteaptă cum să fie înviere morţilor şi direpţilor şi strîmbilor.

16. Şi întru aceasta eu mă nevoiescu neîmpiedecată ştiinţă a avea cătră Dumnezău şi cătră oameni pururea.

17. Şi pren ani mulţi am fost venit milostenie ca să facu la limba mea şi prinoase.

18. Întru carele m-au aflat curăţit în besêrică, nu cu gloată, nici cu gîlceavă,

19. Iară oarecarii den Ásiia jidovi, carii trebuie înaintea ta a fi de faţă şi a pîrî, de au ceva cătră mine

20. Sau aceştia singuri să zică că au aflat ceva întru mine strîmbătate, stînd eu la adunare

21. Au pentru un glas ca acesta, carele am strigat stînd întru ei, că pentru învîerea morţilor eu mă judec astăzi de voi."

22. Şi, auzind acêstea Filixu, părăsi pre ei, mai pre amăruntul ştiind cêle ce sînt pentru cale, zicînd: „Cînd Lísiia căpitanul să va pogorî, voiu înţelêge cêle ce sînt[21] de voi." //

Versiunea modernă

Capitolul al 24-lea

1. După cinci zile au venit arhiereul Anania cu cîţiva bătrîni şi cu retorul Tertul ca să îi facă [procuratorului] cunoscute cele despre Pavel.

2. După ce a fost chemat Pavel, Tertul a început să îl învinuiască:

3. „Multă pace ne-a venit prin tine, precum şi multe hotărîri de mare folos acestui popor au fost luate prin purtarea ta de grijă. Şi acestea pretutindeni şi mereu, prea nobile Felix, cu toată mulţumirea.

4. Dar ca să nu te stînjenesc mai mult, rogu-te, ascultă-ne cu toată bunăvoinţa.

5. Căci noi l-am aflat pe acest bărbat care este o ciumă şi care stîrneşte răzvrătiri printre iudeii din lume, fiind şi întîistătător al partidei nazarenilor,

6. El a vrut să pîngărească templul, însă noi l-am prins şi am vrut să îl judecăm, după legea noastră.

7. Ci a venit tribunul Lisias şi l-a smuls din mînile noastre cu mare putere.

8. El a poruncit celor ce-l învinuiesc să vină la tine. De la aceştia, cercetînd, vei putea afla despre toate cele de care îl învinuim."

9. Dar şi iudeii i s-au alăturat, rostind cu tărie că acestea sînt aşa.

10. Cînd procuratorul i-a făcut semn să vorbească, Pavel a răspuns şi a zis: „Ştiind că eşti de mulţi ani judecător al acestui popor, voi da răspuns în apărarea mea cu mult curaj.

11. Tu poţi afla că nu sînt mai mult de douăsprezece zile de cînd m-am suit ca să mă închin la Ierusalim.

12. Şi nici în templu, nici în sinagogă, nici în cetate nu m-au aflat discutînd cu cineva sau făcînd vreo răscoală a gloatei.

13. Nici nu sînt în stare să dovedească cele de care mă învinuiesc acum.

14. Îţi aduc mărturie că mă închin Dumnezeului părinţilor potrivit căii pe care ei o numesc partidă, crezînd în toate cele scrise în Lege şi în proroci,

15. Avînd nădejde în Dumnezeu, pe care şi aceştia o aşteaptă, că va să fie învierea drepţilor şi a nedrepţilor.

16. Întru aceasta mă şi nevoiesc spre a avea în toate în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor o conştiinţă fără de cusur.

17. Ci după mulţi ani am venit să aduc milostenie poporului meu şi jertfe.

18. Întru acestea m-au aflat curăţit în templu, nici cu gloate, nici cu zarvă,

19. Nişte iudei din Asia care trebuie să se înfăţişeze înaintea ta să şi să mă învinuiască de au ceva împotriva mea

20. Sau să spună ei înşişi ce nedreptate mi s-a găsit pe cînd stăteam înainte sinedriului,

21. În afară doar de vorba aceasta pe care am strigat-o în faţa lor, că eu sînt judecat de voi pentru învierea morţilor."

22. Dar [Felix] a amînat hotărîrea, cunoscînd foarte bine cele despre cale şi a spus: „Cînd va veni tribunul Lisias voi cerceta pricina voastră."

кг Шѝ порѫнчи́ндь сѫта́шѫлѫи сѣ́сть пъзвѣ́скъ па́ве
шѝ а́нѣть рѣпа́ос, шѝ пре ни́менѣ сѣнѫ сѫпрѣ́скъ,
де́нтрѫ а́нлѫ ка сѣ послѫша́кѣ а́ѫ сѣ а́пропѣе де е.
кд Ка́рѣ дѫпѣ кѫтева́ зи́ле мерѫжи́ндь фи́лнзь, кѫ
дрѫси́ла мѫ́рѣ лѫи фѣ́ндь жидо́вкъ, кѣ́емѣ пре
па́вел шѝ а́ѫзѝ де е́ль, пе́нтрѫ чѣ́ пѫтрѫ хс кре
ке ди́нцѣ. Шѝ грѣ́ндь е́ль де дирета́те, шѝ рѣ
да́ре шѝ пе́нтрѫ жѫдека́та ка́ре ва сѣ фѣ́е, пѫфри
кошѝ́ндѫсе фи́лнзь а́ѫ рѣспѫ́нсь, а́кѫ́м па́сѣ ка́рѣ
кѕ а́флѫ́ндь вре́ме май кема́тевою. Ѧкѣ шѝ
нѣдежѫди́ндь кѣ ва́ни сѣвор да́ деспре па́вель,
ка сѣ́л дезлѣ́ѫе пре е́ль, пе́нтрѫ а́чѣ́а шѝ май а
дѣ́се пре е́ль кемѫ́ндѫ́л грѣ́нѧ кѫ е́ль.
кз Шѝ дой а́нн пѫлинди́ндѫсе сѫ пѫ́се пѫло́кѫ́л лѫи фи́
лнзь, порѫ́ѣ фнстѡнь, шѝ вржи́ндь ха́рь сѣ фа́кѣ
жидовилор фи́лнзь, лѣсѣ пре па́вел лега́т.

К а́ п, кѣ.

ка Ѣ́чи фнсть пѫтржи́ндь пѫдирегѣторге,
кб преспе трей зи́ле сѣ сѫи пѫ ерѫсали́мь,
дела кесарїа. Шѝ а́рѣта́рѣ лѫи а́р
хїере́ѫль, шѝ че́и ман дефрѫ́нте а́и жи
кг довилор, а́сѫпра лѫи па́вел, шѝ сѣ рѫга
лѫи. Ѣершжи́ндь ха́рь а́сѫпра лѫи, ка сѣ́л три
кд ми́цѣ пре е́ль ла ерѫсали́мь, виклешѫгь фѣкжь
ка сѣ́л оучи́нгѣ пре е́ль пре дрѫ́мь. Де́чи фи
ке сть а́ѫ рѣспѫ́нсь, па́вел сѣ пъзвѣ́ще пѫкесарїа,
шѝ е́ль ва́ де гра́вѣ сѣсть дѫкѣ. Де́чїи че́и
кѕ та́рн пѫтрѫ бой зи́се погоржи́ндѫсе пѫпрезѫнѣ, де
а́ѣсте чева́ пѫтрѫ бѫрба́тѫл а́чѣ́ста пъра́скѣ пре
ѕ е́ль. Шѝ зѣвѣвѫи́ндь пѫтрѫ е́н зи́ле ман мѫ́л
те декѫ́т зѣ́че, погоржи́ндѫсе пѫкесарїа а́дѫ́лѡ
зи, шѣзжи́ндь ла диба́нь, порѫнчѝ сѣ а́дѫкѣ пре
кз па́вел. Шѝ вени́ндь е́ль, стѣтѫ́рѣ пѫпрежѫр
жидовїи че́и че е́ра вени́ц дела ерѫсали́м, мѫ́лте
шѝ грѣ́ле ви́не а́дѫкжи́ндь а́сѫпра лѫи па́вел, ка
кн реле нѫ́ле пѫ́тѣ сѣле добедѣ́скѣ. Рѣспѫ́н
зжи́ндь е́ль кѣ ни́чи ла лѣ́цѣ жидовилор, ни́чи ла
бесѣ́рекъ, ни́чи ла кеса́рю а́мь греши́т чева.
кѳ Ѩ́рѣ фи́сть вржи́ндь жидовилор ха́р сѣле ара́те,
рѣспѫ́нзжи́ндь лѫи па́вел зи́се, вен ла ерѫсали́мь
сѣте сѫи а́колѡ, пе́нтрѫ а́чѣ́сть сѣте жѫдечи
л де ми́не? Шѝ зи́се па́вел ла диба́нѫл лѫи ке
са́рю, стжи́ндь сжи́нть оу́нде тре́бѫе сѣмѣ жѫдечи,
жидовилор ни́чи ѡстржмѣѣта́те нам фѣкѫ́т,
ла дѫпѣ кѫ́м шѝ тѫ́ ман ви́не шїи. Пе́нтрѫ
кѣ де а́мь фѣкѫ́т стржмѣѣта́те, шѝ бре́ѳни́к
де мо́а́рте а́мь фѣкѫ́т чевашь, нѫ́мѣ фере́сь де
мо́а́рте, ѩ́рѣ денеми́кѣ нѫ а́ѣсте дека́ре а́че́шѣ
мѣ пжрѣ́скѫ, ни́мени нѫ по́а́те пре ми́не ло́рь сѣ
ма дѣрѫ́ескъ, пре кеса́рю ке́м. Ѧтѫ́нче фи́
сть грѣ́ндь пѫпрезѫнѣ кѫ сфа́тѫль рѣспѫ́нсе
пре кеса́рю а́и кема? ла кеса́рю вен мѣ́рце.
гг Шѝ зи́ле трекжи́ндь кѫтева́, а́гри́па пѫпра́
тѫ́л, шѝ берни́ки а́ѫ сосѝ́т ла кеса́рїа, сѣсть а́дѫ́
гд не кѫ фнсть. Шѝ дѣка мѫ́лте зи́ле зѣво
вїа а́колѡ фнсть пѫпра́тѫлѫи а́ѫ а́рѣта́т,
чѣ́ле че е́ра де па́вел, зникжи́ндь, оу́н о́м о́а́ре ка
реле а́ѣсте, лѣса́т де финлнзь легат.
гѳ Пе́нтрѫ ка́реле мерѫжи́ндь е́ѫ ла ерѫсали́м, а́рѣта́

Biblia 1688, p. 852, col. 1

23. Şi poruncind sutaşului să să păzească Pável şi să aibă răpaos şi pre nimenea să nu oprească dentru ai lui ca să-i posluşască au să să apropie de el.

24. Iară după cîteva zile, mergînd Fílix cu Drusíla, muiêrea lui, fiind jidovcă, chemă pre Pável şi auzi de el, pentru cea întru Hristos credinţă.

25. Şi grăind el de direptate şi răbdare şi pentru judecata care va să fie, înfricoşindu-se Fílix, au răspuns: „Acum pasă, iară, aflînd vrême, mai chema-te-voiu."

26. Încă şi nădejduind că bani să vor da despre Pável, ca să-l dezlêge pre el, pentru acêea, şi mai adêse pre el chemîndu-l grăiia cu el.

27. Şi doi ani împlinindu-se, să puse în locul lui Fílix Porchie Fiston. Şi vrînd har să facă jidovilor Fílix lăsă pre Pável legat.

Cap 25

1. Deci Fist, întrînd în diregătorie, preste trei zile să suí în Ierusalím de la Chesáriia.

2. Şi arătară lui arhiereul şi cei mai de frunte ai jidovilor asupra lui Pável şi să ruga lui,

3. Cerşind har asupra lui, ca să-l trimiţă pre el la Ierusalím, vicleşug făcînd ca să-l ucigă pre el pre drum.

4. Deci Fist au răspuns: „Pável să păzêşte în Chesáriia şi el va degrabă să să ducă.

5. Decii cei tari întru voi, zise, pogorîndu-se împreună, de iaste ceva întru bărbatul acesta, pîrască-l pre el."

6. Şi zăbăvind întru ei zile mai multe decît zêce, pogorîndu-se în Chesáriia a doao zi, şăzînd la divan, poruncí să aducă pre Pável.

7. Şi venind el, stătură împrejur jidovii cei ce era veniţi de la Ierusalím, multe şi grêle vine aducînd asupra lui Pável, carele nu le putea să le dovedească,

8. Răspunzînd el că: „Nici la lêgea jidovilor, nici la besêrecă, nici la Chesáriu am greşit ceva."

9. Iară Físt, vrînd jidovilor har să le arate, răspunzînd lui Pável zise: „Vei la Ierusalím să te sui acoló pentru acêstea să te judeci de mine?"

10. Şi zise Pável: „La divanul lui Chesáriu stînd sînt, unde trebuie să mă judec. Jidovilor nici o strîmbătate n-am făcut, după cum şi tu mai bine ştii.

11. Pentru că, de am făcut strîmbătate şi vrêdnic de moarte am făcut cevaşi, nu mă feresc de moarte, iară de nemică nu iaste de care aceştia mă pîrăscu, nimeni nu poate pre mine lor să mă dăruiască. Pre Chesáriu chem."

12. Atunce Físt, grăind împreună cu sfatul, răspunse: „Pre Chesáriu ai chemat? La Chesáriu vei mêrge!"

13. Şi zile trecînd cîteva, Agrípa împăratul şi Verníchi au sosit la Chesáriia, să să adune cu Fist.

14. Şi deaca multe zile zăboviia acoló, Fist împăratului au arătat cêle ce era de Pável zicînd: „Un om oarecarele iaste lăsat de Filíx legat,

15. Pentru carele, mergînd eu la Ierusalím, arăta- /

Versiunea modernă

23. A poruncit apoi centurionului să îl păzească pe Pavel dar să îi dea libertate şi să nu oprească pe vreunul dintre ai săi să vină şi să îl slujească.

24. După cîteva zile Felix, a venit împreună cu Drusila, soţia sa care era evreică, a trimis după Pavel şi l-a ascultat despre credinţa în Iisus Hristos.

25. Şi pe cînd discutau despre dreptate, înfrînare şi judecata care va să vină, Felix s-a înfricoşat şi a răspuns: „Acum mergi, cînd voi găsi un alt prilej te voi mai chema."

26. Totodată nădăjduia că Pavel îi va da bani, de aceea îl chema şi mai des şi stătea de vorbă cu el.

27. După ce au trecut doi ani, lui Felix a urmat Porcius Festus. Acesta, voind să fie pe placul iudeilor, l-a lăsat pe Pavel închis.

Capitolul al 25-lea

1. Aşadar Festus, cînd a ajuns în provincie, după trei zile a venit de la Ierusalim la Cezareea.

2. Iar arhiereii şi fruntaşii iudeilor l-au înştiinţat despre Pavel şi l-au rugat stăruitor,

3. Ca să le facă pe plac şi să îl trimită la Ierusalim, pentru că îi urziseră o cursă ca să îl ucidă pe drum.

4. Dar Festus a răspuns că: „Pavel este păzit în Cezareea şi el însuşi are de gînd să o pornească grabnic într-acolo."

5. A mai zis: „Aşadar, căpeteniile voastre să meargă împreună cu mine şi dacă este ceva rău în omul acesta să îl învinuiască."

6. Zăbovind el acolo nu mai mult de zece zile a mers la Cezareea. În ziua următoare a şezut pe scaunul de judecată şi a poruncit să fie adus Pavel.

7. După ce a fost adus, s-au înfăţişat şi iudeii de la Ierusalim aducîndu-i multe şi grele învinuiri, pe care nu puteau să le dovedească.

8. Acestora le-a răspuns Pavel cum că: „Nu am greşit nici împotriva Legii iudeilor, nici împotriva templului, nici a Cezarului."

9. Dar Festus, voind să le facă pe plac iudeilor i-a răspuns lui Pavel: „Voieşti să urcăm la Ierusalim şi acolo să fii judecat de mine?"

10. A răspuns însă Pavel: „Stau la scaunul de judecată al Cezarului, unde trebuie să fiu judecat. Pe iudei nu i-am nedreptăţit cu nimic, precum foarte bine ştii.

11. Dacă am săvîrşit vreo nedreptate sau ceva vrednic de moarte, nu tăgăduiesc moartea. Dar dacă nimic din cele de care mă învinuiesc aceştia nu este adevărat, nimeni nu mă poate da plocon acestora. Chem judecata Cezarului."

12. Atunci Festus, după ce s-a sfătuit cu consiliul său, a răspuns: „Judecata Cezarului ai chemat, la Cezarul vei merge."

13. După mai multe zile, regele Agripa şi Bernice, au mers la Cezareea ca să-l salute pe Festus.

14. Şi pentru că au stat multe zile acolo, Festus i-a povestit regelui cele despre Pavel spunînd: „Felix a lăsat în temniţă un bărbat,

15. Despre care, pe cînd am mers la Ierusalim, arhiereii şi bătrînii iudeilor m-au înştiin-

тꙋміаꙋ архіереіи, ши бѫтрѫніи жидовилор, че
шѫнд асꙋпра лꙋи жꙋдекатѫ. Кѫтрѫ ка ѕі
ріи ам рѫспꙋнс, кѫ нꙋ ѣсте ѡбичѣю ла рѫмлѣ
ни, сѫ дѫрꙋіаскѫ пе врѣꙋн ѡм ла пеире, пѫнѫ
нꙋ ва авѣ чел че сѫ пѫраще де фацѫ пре пѫрѫш,
ши лок де рѫспꙋнс ва лꙋа пентрꙋ винѫ. Де зі
вениінд ꙟпреꙋнѫ еи аичѣ ꙟгѫдꙋіалѫ немикѫ фѫ
кѫнд, ши адѡа зи шѫзѫнд ла диван, порꙋн
чію сѫ сѫ адꙋкѫ ѡмꙋл. Пентрꙋ кареле стѫнд иі
пѫрѫшіи, ничи ѡ винѫ адꙋчѣ, деи кареле препꙋ
нѣм еꙋ. Че чѣрткѫри ѡаре кареле пентрꙋ алор ѳі
тѣмере де дꙋмнезѫіре авѣ кѫтрѫ ель, ши пентрꙋ
ѡаре кареле Іс че аꙋ мꙋрит пре кареле зичѣ павѣл
кѫ трѫѩще. Ши ꙟдоиндꙋмѫ еꙋ спре черка к
рѣ ачестꙋѩ, зичѣм дека врѣ сѫ мѣргѫ ла Іерꙋ
салим, ши акол сѫ сѫ жꙋдече пентрꙋ ачѣстѣ.
Іарѫ Павел стригѫнд сѫ сѫ пѫзаскѫ ель, ла аꙋ ка
севастос жꙋдекатѫ, ам порꙋнчит сѫ сѫ пѫза
скѫ ель, пѫнѫ воꙋ тримите пре ель, кѫтрѫ ке
сарю. Іарѫ Агриппа кѫтрѫ Фист зисе, кв
врѣрѣш ши еꙋ сѫ аꙋз пре ѡм, Іарѫ ель мѫине
зисе вей аꙋзи пре дѫнсꙋл. Дечи адѡа зи кг
вениінд Агриппа ши Верники кꙋ мꙋлтѫ пофалѫ
ши ꙟтрѫнд ла аскꙋлтаре, ꙟпреꙋнѫ кꙋ міѩшіи,
ши кꙋ ѡаменіи че ера маи де фолос, аи четѫціи,
ши порꙋнчинд Фист адꙋсꙋ саꙋ Павел. Ши кд
зисе Фист, Агрипп ꙟпѫрате ши тоци чеи че
ꙟпреꙋнѫ сѫнтеци кꙋ нои бѫрбаци, ведеци пре а
честа пентрꙋ кареле тоатѫ мꙋлцимѣ жидовилор,
ми саꙋ рꙋгат ши ꙟ Іерꙋсалим ши аичѣ стригѫнд
кѫ нꙋ требꙋе сѫ маи трѫіаскѫ ель. Іарѫ е ке
причепѫнд немикѫ врѣдник де моарте ель сѫ
фіе фѫкꙋт, ши ел сингꙋр кемѫнд, пре севастос,
ам сокотит сѫл тримицꙋ пре ел. Пентрꙋ кѕ
кареле аскріе чева пре амѫрꙋнтꙋл, дꙋмнꙋлꙋи нꙋ ам,
пентрꙋ ачѣѩ лам адꙋс пре ель ла вои, ши маи
вѫртос ꙟнаинтѣ та ꙟпѫрате Агрипп, ка чер
четарѣ фѫкѫндꙋсе воꙋ авѣ чева сѫ скріꙋ.
Пентрꙋ кѫ фѫрѫ сокотѣлѫ мисе паре а фи три кз
мицѫндꙋл легат, сѫ нꙋ ꙟсѫмнезꙋ ши чѣле де
асꙋпра лꙋи вини.

КАП. КЅ.

Іарѫ Агрипа кѫтрѫ Павел зисе, порꙋнчѣще а
цисѫ ціе, пентрꙋ тине сѫ зичи, атꙋнчѣ
Павел рѫспꙋндѩ тинзѫнд мѫна.
Пентрꙋ тоате кареле мѫ пѫрѫск деспре в
жидови, ꙟпѫрате Агрипп, сокотеск
пре мине ферічит, врѫнд сѫ рѫспꙋнз ꙟнаинтѣ
та астѫзи. Маи вѫртос кꙋноскѫторю фіинд г
тꙋ, тꙋтꙋрор челор але жидовилор нѫравꙋри, ши
черчетѫри, пентрꙋ ачѣѩ рогꙋте кꙋ мꙋлтѫ ꙟгѫ
дꙋіалѫ сѫмѫ аꙋзи. Дечи віаца мѩ чѩ деи д
тинерѣце, чѣ че дечепꙋт саꙋ фѫкꙋт ꙟтрꙋ лим
ба мѩ ꙟ Іерꙋсалим, щіꙋ тоци жидовіи. Щіинд е
пре мине маи денаинте, де вор врѩ сѫ мѫртꙋ
рисаскѫ, кѫ чи дꙋпѫ чел кмар ере але лецііи ноастре
ам трѫит фарисеꙋ. Ши акꙋм пре нѫдѣждѣ ѕ
фѫгѫдꙋинціи, чеи че саꙋ фѫкꙋт, кѫтрѫ пѫрин
ци деспре дꙋмнезѫꙋ, стаꙋ жꙋдекѫндꙋмѫ. Ла з
ка

Biblia 1688, p. 852, col. 2

tu-mi-au arhiereii şi bătrînii jidovilor, cerşînd asupra lui judecată.

16. Cătră carii am răspuns că nu iaste obicêiu la rîmlêni să dăruiască pre vreun om la perire, pînă nu va avea cel ce să pîraşte de faţă pre pîrîş, şi loc de răspuns va lua pentru vină.

17. Deci, venind împreună ei aicea, îngăduială nemică făcînd, şi a doa zi şăzînd la divan, porunciiu să să aducă omul.

18. Pentru carele, stînd pîrîşii, nici o vină aducea, den carele prepuneam eu.

19. Ce cercări oarecarele pentru a lor têmere de dumnezăire avea cătră el şi pentru oarecarele Isus, ce au murit, pre carele zicea Pável că trăiêşte.

20. Şi, îndoindu-mă eu spre cercarea acestuia, ziceam de va vrea să meargă la Ierusalím şi acoló să să judece pentru acêstea.

21. Iară Pável strigînd să să păzască el la a lui Sevastós judecată, am poruncit să să păzască el pînă voiu trimite pre el cătră Chesáriu."

22. Iară Agríppa cătră Fist zise: „Vrêre-aş şi eu să auzu pre om." Iară el: „Mîine, zise, vei auzi pre dînsul."

23. Deci, a doa zi, venind Agríppa şi Verníchi cu multă pofală şi întrînd la ascultare împreună cu miiaşii şi cu oamenii ce era mai de folos ai cetăţii şi, poruncind Fist, adusu-s-au Pável.

24. Şi zise Fist: „Agrípo împărate, şi toţi cei ce împreună sînteţi cu noi bărbaţi, vedeţi pre acesta, pentru care toată mulţimea jidovilor mi s-au rugat, şi în Ierusalím şi aicea, strigînd că nu trebuie sa mai trăiască el.

25. Iară eu, pricepînd nemică vrêdnic de moarte el să fie făcut, şi el singur chemînd pre Sevastos, am socotit să-l trimiţu pre el,

26. Pentru carele a scrie ceva pre amăruntul domnului nu am. Pentru acêea l-am adus pre el la voi, şi mai vîrtos înaintea ta, împărate Agrippo, ca cercetarea făcîndu-se voiu avea ceva să scriu.

27. Pentru că fără socoteală mi se pare a fi trimiţîndu-l legat, să nu însămnezu şi cêle de asupra lui vini."

Cap 26

1. Iară Agrípa cătră Pável zise: „Poruncêşte-ţi-să ţie pentru tine să zici." Atuncea Pável răspundea, tinzînd mîna:

2. „Pentru toate carele mă pîrăsc despre jidovi, împărate Agrípo, socotesc pre mine fericit, vrînd să răspunz înaintea ta astăzi

3. Mai vîrtos cunoscătoriu fiind tu tuturor celor ale jidovilor năravuri şi cercetări, pentru acêea, rogu-te, cu multă îngăduială să mă auzi.

4. Deci viaţa mea, cea den tinerêţe, ceea ce de-nceput s-au făcut întru limba mea în Ierusalím, ştiu toţi jidovii,

5. Ştiind pre mine mai denainte, de vor vrea să mărturisască, căci, după cel chiar eres al legii noastre, am trăit fariseu.

6. Şi acum, pre nădêjdea făgăduinţii, cei ce s-au făcut cătră părinţi despre Dumnezău stau judecîndu-mă.

7. La //

Versiunea modernă

ţat şi au cerut să-l osîndesc.

16. Acestora le-am răspuns că romanii nu au obiceiul să dea pe cineva [pieirii], fără ca mai înainte să pună faţă în faţă pe cel învinuit şi pe cei ce învinuiesc şi fără să dea putinţa [celui ce este învinuit] să se apere de învinuire.

17. Aşadar, ei s-au adunat aici şi, fără vreo amînare, a doua zi am stat pe scaunul de judecată şi am poruncit să fie adus bărbatul.

18. Cînd s-au înfăţişat pîrîşii nu au adus nici o învinuire rea cum bănuiam eu.

19. Ci despre unele nelămuriri cu privire la religia lor şi despre un Iisus mort despre care Pavel zice că trăieşte.

20. Şovăind eu cu privire la această neînţelegere i-am spus dacă vrea să meargă la Ierusalim şi să fie judecat acolo cu privire la acestea.

21. Însă Pavel a cerut să fie ţinut sub pază pentru judecata şi porunca Augustului; eu am poruncit să fie păzit pînă ce îl voi trimite la Cezarul."

22. Agripa i-a spus: „Aş vrea să-l ascult şi eu pe acest om." [Festus] a spus: „Mîine îl vei auzi."

23. A doua zi a venit Agripa şi Bernice cu multă fală şi au intrat în sala de primire împreună cu tribunii şi bărbaţii cei de vază ai cetăţii. A poruncit apoi să fie adus Pavel.

24. Festus a vorbit: „Rege Agripa şi voi toţi bărbaţii care sînteţi de faţă, priviţi la acesta pe care toată mulţimea iudeilor mi-a cerut stăruitor în Ierusalim şi au strigat că nu trebuie ca acesta să mai trăiască.

25. Dar pentru că am priceput că nu a săvîrşit nimic vrednic de moarte, de vreme ce el însuşi a chemat judecata Augustului, am hotărît să îl trimit.

26. Însă, fiindcă nu am ceva desluşit să scriu domnului meu, de aceea l-am adus în faţa voastră şi mai ales în faţa ta, rege Agripa, ca, după ce va fi cercetat cu grijă, să am ce să scriu.

27. Căci mi se apare lipsit de noimă să-l trimit legat şi fără a face cunoscută vina lui."

Capitolul al 26-lea

1. Iar Agripa i-a spus lui Pavel: „Îţi este îngăduit să vorbeşti pentru tine." Atunci Pavel, întinzînd mîna, a vorbit în apărarea sa:

2. „O, rege Agripa, mă socot fericit că mă voi apăra astăzi înaintea ta de toate cîte sînt învinuit de către iudei.

3. Mai ales că tu eşti cunoscător al obiceiurilor şi nelămuririlor iudaice; prin urmare, ascultă-mă cu îndelungă răbdare.

4. Aşadar, felul meu de vieţuire încă din prima vîrstă a tinereţii este cunoscut de către toţi iudeii, pentru că a fost în mijlocul poporului meu, în Ierusalim.

5. Ei cunosc foarte bine cele de dinainte, dacă ar voi să mărturisească, fiindcă am trăit ca fariseu, potrivit celei mai aspre partide a învăţăturii noastre religioase.

6. Iar acum stau la judecată tocmai pentru nădejdea făgăduinţei făcute de Dumnezeu părinţilor noştri.

7. Pe

кареѣ челе, ві, фѣлюри але ноастре, ꙟтрꙋ не ꙟ
четаре зіасѡ ши ноаптѣ слꙋжинды нъдеждꙋек
съсосѣскъ, пентрꙋ кареѣ нъдѣждемъпжръскь,
и ꙟпъратѣ агриппѡ деспре жидови. Ѱе лꙋкрꙋ
некредничось съжꙋдекъ ажнгъ вой, дѣка дмнзѣ
ѳ морци ꙟвіе? Дечи еꙋ мисаꙋ пърꙋт ꙟтрꙋ ми
не, кътръ нꙋмеле лꙋй ісъ назаренѣнꙋлꙋ, атребꙋи
і мꙋлте ꙟпотривъ афаче. Кареѣ ам ши фъкꙋ
ꙟ ієрꙋсалим, ши пре мꙋлци дей сфнци еꙋ ꙟтем
ницъ ам ꙟкис, че дела архіерей волничіе лꙋꙟдꙋсѡ
аі ши ѡморждꙋсе ей дам сорцо Ши ла тоате а
дꙋнъриле де мꙋлте ѡри къзнинд пре ей, ꙟи ꙟ
демнам съхꙋлѣскъ, ши мꙋлть невꙋниндꙋмъ а
сꙋпра лор ꙟи гоніам, пънъ ши ла челе денна
ві фаръ четъци. Ꙟтрꙋ кареле ши мергжнд ла
дамаскь, кꙋ бирꙋнцъ, ши диреґъторіе, дела
гі архіерей. Ꙟтрꙋ аміазъзи пре кале ам въ
зꙋт, ꙟпърате дела черю, маи мꙋлть декжть
лꙋмина соарелꙋи, лꙋминъ ꙟкꙋнцюржндꙋмъ, ши
ді пре чей че кꙋ мине мерџа. Ши тоци ной къ
зжнд ла пъмжнть, аꙋзію гла грънинд кътрѣ
мине, ши зикжнд кꙋ чѣ жидовѣскъ лимбъ,
саꙋль саꙋль, че мъгонещи? кꙋ греꙋ ѧсте ціе
єі кътръ болдꙋри аловй кꙋ пичорꙋл. Іаръ еꙋ зиш,
чине ещи дмне? Іаръ ель зисе, еꙋ сжнть ісъ пре
ѕі кареле тꙋ гонещи. Че те скоалъ ши стъй
пре пичоареле тале, пентрꙋ къ спре ачаста
мамь арътать ціе, ка съте алегь слꙋгъ,
ши мъртꙋріе челор че ай вӑзꙋть, ши челор че
зі мъвою арътаціе. Скоцжндꙋте дей нородь
ши дей лимби, ла каріи акꙋм пре тине тримиц.
иі Съдешкизи окіи лѡрь ка съсъ ꙟтоаркъ дела
ꙟтꙋнѣрекь лалꙋминъ, ши дела бирꙋинца сата
ней, спре дмнзъꙋ, касъ ѧ ей ертаре де пъкате
ши сорцꙋ ꙟтрꙋ чей сфнцици, кꙋкрединца чѣ че є
ѳі ꙟтрꙋ мине. Пентрꙋ ачѣѧ ꙟпърате агри
по, нꙋ мам фъкꙋт не аскꙋлтъторю черещіи ве
к дери. Че челорь дей дамаскꙋ ꙟтъю ши ієрꙋ
салимлѣнилорь, ши ꙟтоатъ цара жидовилорь,
ши лимбилорь вестинды съсъ покъѧскъ, ши съ
ꙟтоаркъ спре дмнзъꙋ, врѣдниче де покъинцъ
ка лꙋкрꙋри фъкжнды. Пентрꙋ ачѣстѣ жидо
віи принзжндꙋмъ ꙟбесѣрикъ сѣ испитіѧ съмъ
кв ѡмоаръ. Дечи ажꙋторю немеринды чель де
ла дмнзъꙋ, пънъ ꙟзіѡа ачаста стаꙋ, мъртꙋ
рисжнды ла микь ши ла маре, нимика афаръ гръ
инды дентрꙋ кареле пррочіи аꙋ гръить, вржнды
кг съсъ факъ ши моѵси. Де ѧсте пътимиторю
хс де ва съвестѣскъ ꙟтъю де ꙟвіѧрѣ морцилорь,
кд лꙋминъ нородꙋлꙋи ши лимбилорь. Ши ачѣ
стѣ ель ръспꙋнзжнды, іаръ фисть кꙋ маре глас
зисе, небꙋн ещи павеле, карть чѣ мꙋлтъ спре не
ке бꙋніе те ꙟтоарче. Іаръ ель, нꙋсь небꙋн зи,
пꙋтѣрниче фисте, че але адевърꙋлꙋи ши але ꙟ
целепчюніи граюри ръспꙋнзꙋ, пентрꙋ къщіе.
кѕ Пентрꙋ ачѣстѣ ꙟпъратꙋль кътръ кареле ши
ꙟдръзнинды гръескꙋ пентрꙋ къ нꙋмисе [illegible]аре ни
мика аꙋщи ель пентрꙋ ачѣстѣ пентрꙋ къ нꙋе
кз ꙟ оунгю фъкꙋтъ ачаста. Крези ꙟпърате

Biblia 1688, p. 853, col. 1

carea, cêle 12 fêliuri ale noastre, întru neîncetare zioa[22] şi noaptea slujind, nădejduiesc să sosească. Pentru carea nădêjde mă pîrăsc, împărate Agríppo, despre jidovi!

8. Ce lucru necredincios să judecă lîngă voi, deaca Dumnezeu morţi învie?

9. Deci eu, mi s-au părut întru mine, către numele lui Isus Nazareneanul a trebui multe împotrivă a face.

10. Carea am şi făcut în Ierusalím şi pre mulţi den sfinţi eu în temniţă i-am închis, cea de la arhierei volnicie luînd-o, şi omorîndu-se ei, dam sorţ.

11. Şi la toate adunările, de multe ori căzînd pre ei, îi îndemnam să hulească şi, mult nebunindu-mă asupra lor, îi goniiam pînă şi la cêle den afară cetăţi.

12. Întru carele şi mergînd la Damásc, cu biruinţă şi diregătorie de la arhierei,

13. Întru amiazăzi, pre cale, am văzut, împărate, de la ceriu, mai mult decît lumina soarelui, lumină încungiurîndu-mă şi pre cei ce cu mine mergea.

14. Şi toţi noi căzînd la pămînt, auziiu glas grăind către mine şi zicînd cu cea jidovească limbă: «Sául, Sául, ce mă goneşti? Cu greu iaste ţie către bolduri a lovi cu piciorul.»

15. Iară eu ziş: «Cine eşti, Doamne?». Iară el zise: «Eu sînt Isus, pre carele tu goneşti.

16. Ce te scoală şi stăi pre picioarele tale, pentru că spre aceasta m-am arătat ţie, ca să te aleg slugă şi mărturie celor ce ai văzut şi celor ce mă voiu arăta ţie.

17. Scoţîndu-te den norod şi den limbi, la carii acum pre tine trimiţ,

18. Să deşchizi ochii lor, ca să să întoarcă de la întunêrec la lumină şi de la biruinţa Satanei spre Dumnezău, ca să ia ei iertare de păcate şi sorţu întru cei sfinţiţi, cu credinţa cea ce e întru mine.»

19. Pentru acêea, împărate Agrippo, nu m-am făcut neascultătoriu cereştii vederi,

20. Ce celor den Damáscu întîiu şi ierusalimlênilor şi în toată Ţara jidovilor şi limbilor vestind să să pocăiască şi să să întoarcă spre Dumnezău, vrêdnice de pocăinţă lucruri făcînd.

21. Pentru acêstea jidovii, prinzîndu-mă în besêrică, să ispitiia să mă omoară.

22. Deci, ajutoriu nemerind cel de la Dumnezău, pînă în zioa aceasta stau, mărturisind la mic şi la mare, nimica afară grăind dentru carele prorocii au grăit, vrînd să să facă, şi Móisi:

23. De iaste pătimitoriu Hristos, de va să vestească întîiu de învierea morţilor, lumină norodului şi limbilor."

24. Şi acêstea el răspunzînd, iară Fist cu mare glas zise: „Nebun eşti, Pávele. Cartea cea multă spre nebunie te întoarce!"

25. Iară el: „Nu-s nebun, zise, putêrnice Físte, ce ale adevărului şi ale înţelepciunii graiuri răspunzu; pentru că ştie

26. Pentru acêstea împăratul, către carele şi îndrăznind grăiescu, pentru că nu mi se pare nimica a nu şti el pentru acêstea, pentru că nu e în unghiu făcută aceasta.

27. Crezi, împărate /

Versiunea modernă

care cele douăsprezece seminţii ale noastre nădăjduiesc să o vadă, rugîndu-se cu osîrdie, ziua şi noaptea. Pentru această nădejde sînt judecat de către iudei, rege Agripa!

8. De ce socotiţi de necrezut că Dumnezeu înviază pe cei morţi?

9. Dar şi eu am crezut că trebuie să fac multe împotriva numelui lui Iisus din Nazaret.

10. Ceea ce am şi făcut în Ierusalim şi pe mulţi dintre sfinţi i-am închis în temniţă, avînd încredinţare şi putere de la arhierei; iar cînd aceştia erau ucişi eu îmi dădusem încuviinţarea.

11. Şi adesea îi pedepseam prin toate sinagogile, îi sileam să hulească şi în furia mea cea mai presus de măsură îi prigoneam pînă şi în cetăţile acela mai îndepărtate.

12. Pentru aceasta am pornit şi spre Damasc, avînd încredinţată putere şi îngăduinţă de la arhierei,

13. Pe la amiază, rege, am văzut, pe drum înconjurîndu-mă pe mine şi pe tovarăşii mei o lumină mai presus de strălucirea soarelui.

14. Cu toţii am căzut la pămînt şi am auzit un glas care spunea în grai ebraic: «Saule, Saule, de ce mă prigoneşti? Anevoie îţi este să loveşti cu călcîiul în ţepuşă.»

15. Ci eu am spus: «Cine eşti tu, Doamne?» Iar Domnul a spus: «Eu sînt Iisus, pe care tu îl prigoneşti.

16. Ci te ridică şi stai pe picioarele tale, căci pentru aceasta m-am arătat ţie ca să te aleg slujitor şi martor al celor pe care le-ai văzut şi pe care le vei vedea.

17. Te-am ales din popor şi dintre păgîni la care acum te trimit,

18. Ca să le deschizi ochii şi să se întoarcă de la întuneric la lumină şi de la stăpînirea Satanei la cea a lui Dumnezeu, ca să primească iertarea păcatelor şi partea celor sfinţiţi prin credinţa în mine.»

19. De aceea, rege Agripa, nu am fost nesupus cereştii vedenii.

20. Ci celor din Damasc şi din Ierusalim şi din tot ţinutul Iudeei, precum şi păgînilor le-am vestit să se pocăiască şi să se întoarcă la Dumnezeu, făcînd fapte vrednice de pocăinţă.

21. Pentru aceasta iudeii, după ce au pus mîna pe mine în templu, încercau să mă omoare.

22. Aşadar, primind ajutor de la Dumnezeu, am rămas pînă în ziua de astăzi şi mărturisesc la mic şi la mare, nimic altceva în afară de ce au spus profeţii şi Moise că urmează să se petreacă:

23. Hristos va să pătimească, fiind primul la învierea morţilor şi că va vesti lumină poporului şi păgînilor."

24. După ce şi-a sfîrşit apărarea Festus a spus cu mare glas: „Eşti nebun, Pavele! Multa învăţătură a ta în nebunie te-a tîrît!"

25. Însă Pavel i-a spus: „Prea nobile Festus, nu sînt nebun, ci îţi rostesc cuvinte ale adevărului şi ale chibzuinţei.

26. Regele ştie bine aceste lucruri, de aceea şi vorbesc cu îndrăzneală, fiindcă sînt încredinţat că nimic din toate acestea nu-i poate fi tăinuit. Căci nu s-au petrecut într-un colţ.

27. Crezi, rege

Агриппо пре пророчи? щїꙋ къкрези. Ꙗръ а КИ
грипа кътръ Павель зисе, пре кѫтинеле
мъфачи крещинь амъфаче. Ꙗръ Павель зи КѲ
рꙋгамашь лꙋи Дмнезъꙋ ши ꙟпꙋцинел ши ꙟ
мꙋлтъ нꙋнꙋмаи пре тине чеши пре тоци чеа че
аꙋдь пре мине астъзи съсъ факъ ка ачещѣ ꙟче
фѣлю ши еꙋ сѫнть, афаръ дей легътꙋриле ачѣ
стѣ. Ши ачѣстѣ зикѫндь ель скꙋлатꙋсаꙋ Л
ꙟпъратꙋль, ши домнꙋль, ши Верника, ши чеа
че шъдѣ ꙟпреꙋнъ кꙋ ей. Ши депъртѫндꙋ ЛА
съ грѣїа, оунꙋль кътръ алтꙋль зикѫндь, къ
нимика де моарте врѣдникь, аꙋ делегътꙋри фа
че омꙋль ачеста. Ꙗръ Агриппа лꙋи Фисть ЛВ
зисе, асъ слобози тарь пꙋтѣ омꙋль ачеста,
де нарфи кемать пре кесарю.

К А П, КЗ.

Ꙗръ дꙋпъ че сах алес ка съ мѣрџем нои А
ꙟ Италїа, да пре Павел ши пре алцїи оа
ре карїи легаци ла оун сꙋташ пре нꙋме
Їꙋлїе, ал чѣтей севастиеь. Ши ꙟ В
трѫндь ꙟкорабїе, дела Адрамит врѫнд
съ мѣргъ ла локꙋриле лꙋи дела Асїа, пꙋрчѣселі
фїинд ꙟпреꙋнъ кꙋ нои, Арестархꙋ макидонѣнꙋ
дела Солонь. Ши адоа зи нем погоржт ла Г
Сидон, ши кꙋ юбире оменѣскъ Їꙋлїе лꙋи Павел
арътѫндꙋнсе, порꙋнчи ла прїатени мерџѫнд съ
грижаскъ. Ши де аколо пꙋрчеџѫнд, ам тре Д
кꙋт пре сꙋпть Кипрос, пентрꙋ къ вѫнтꙋриле
ера ꙟпотривъ. Ши ценꙋнѣ чѣ деспре Кили Е
кїа ши Панфилїа трекѫндꙋсо, нем погоржт ла
Мира Ликїей. Ши аколо афлѫндь сꙋташꙋль Ѕ
корабїе алезандринѣскъ, мерџѫндь ꙟ Италїа,
неꙋ багат пре нои ꙟтрѫнса. Ши ꙟкѫтева З
зиле ꙟчепꙋю мерџѫндь, ши абїа сосинд спре Се
нидось не лъсѫндь пре нои вѫнтꙋл амтрекꙋть
пре лѫнгъ Крит деспре Салмони. Ши абїа а И
бѫтѫндꙋне дела ѫ, венитам ла оун локь оарекаре
реле че съ кїема бꙋне вадꙋри, лѫнгъ каре апроа
пе ера четатѣ Ласеа. Ши кѫтъва врѣме Ѳ
трекѫндь, ши фїинд мѣрџерѣ пре апъ кꙋ при
межде, пентрꙋ къ ши постꙋл трекꙋсе, ꙟй ꙟ І
въца Павел. Зикѫндь лор бърбаци вѣзꙋ къ
кꙋ досадъ ши мꙋлтъ пагꙋбъ нꙋ нꙋмаи аповъ
рїи ши а корабїей, че ши асꙋфлетелор ноастре вафи
мѣрџерѣ. Ꙗръ сꙋташꙋл де кърмачю ши де АІ
корьбїари аскꙋлта маи мꙋлть, де кѫт челѣ
че съ грѣиа де Павел. Ши неъ покмит бине ВІ
фїиндь вадꙋл де ернатек, маи мꙋлци фъкꙋръ
сфат съ пꙋрчѣзъ ши де аколо, ка девор пꙋтѣ
ажꙋнџѫндь ла Финика съ ернѣзе, вадꙋл Критꙋ
лꙋи бъзѫндь че ѫсте спре амїазъзи, ши спре
хорь. Ꙗръ бътѫндь аꙋстрꙋл пъръндꙋле ГІ
къ аꙋ немерит сфатꙋл лорь, лъсѫндь пре асо
мерџѣ спре Крить. Ꙗръ нꙋ дꙋпъ мꙋлтъ ДІ
врѣме лови асꙋпра ей вѫнть чела чей зикь ти
фоникоси, че съ кїамъ вифорꙋл лꙋи еврось.
Ши хръпиндꙋсе корабїа, ши непꙋтѫндь съ стѣ ЕІ
ꙟпотрива вѫнтꙋлꙋи, слобозиндꙋне не дꙋчѣм.
Ши ла оунь острово оаре кареле сꙋпꙋиндꙋне, че ЅІ
съ

Biblia 1688, p. 853, col. 2

Agríppo, pre proroci? Ştiu că crezi."

28. Iară Agríppa cătră Pável zise: „Pre cîtinel mă faci creştin a mă face."

29. Iară Pável zise: „Ruga-m-aş lui Dumnezău şi, în puţinel şi în mult, nu numai pre tine, ce şi pre toţi ceia ce aud pre mine astăzi să să facă ca aceştia, în ce fêliu şi eu sînt, afară den legăturile acêstea."

30. Şi acêstea zicînd el, sculatu-s-au împăratul şi domnul şi Verníca şi ceia ce şădea împreună cu ei.

31. Şi depărtîndu-să, grăiia unul cătră altul zicînd că: „Nimica de moarte vrêdnic au de legături face omul acesta."

32. Iară Agríppa lui Físt zise: „A să slobozi s-ar putea omul acesta, de n-ar fi chemat pre Chesáriu."

Cap 27

1. Iară după ce s-au ales ca să mêrgem noi în Itáliia, da pre Pável şi pre alţii oarecarii legaţi la un sutaş pre nume Iúlie, al cêtei Sevastis.

2. Şi întrînd în corabie de la Adramit, vrînd să meargă la locurile lui de la Ásiia, purcêsem, fiind împreună cu noi Arestárhu, machidoneanul de la Solón.

3. Şi a doa zi ne-am pogorît la Sidón şi cu iubire omenească Iúlie lui Pável arătîndu-i-se, poruncí la priêteni, mergînd, să-l grijască.

4. Şi de acoló purcegînd, am trecut pre supt Chípros, pentru că vînturile era împotrivă.

5. Şi genunea cea despre Chilíchiia şi Panfíliia trecîndu-o, ne-am pogorît la Mira Líchiei.

6. Şi acoló, aflînd sutaşul corabie alexandrinească mergînd în Itáliia, ne-au băgat pre noi într-însa.

7. Şi în cîteva zile, începuiu mergînd şi, abiia sosind spre Senidós, nelăsînd pre noi vîntul, am trecut pre lîngă Crit, despre Salmóni.

8. Şi abia abătîndu-ne de la ea venit-am la un loc oarecarele ce să chema Bune Vaduri, lîngă care aproape era cetatea Laséa.

9. Şi cîtăva vrême trecînd şi fiind mêrgerea pre apă cu primejdie, pentru că şi postul trecuse, îi învăţa Pável,

10. Zicînd lor: „Bărbaţi, văzu că cu dosadă şi multă pagubă, nu numai a povării şi a corabiei, ce şi a sufletelor noastre, va fi mêrgerea."

11. Iară sutaşul de cîrmaciu şi de corăbiêri asculta mai mult decît cêlea ce să grăiia de Pável.

12. Şi netocmit bine fiind vadul de iernatec, mai mulţi făcură sfat să purcează şi de acoló, ca, de vor putea, ajungînd la Finíca să iernêze, vadul Crítului văzînd, ce iaste spre amiazăzi şi spre hor.

13. Iară bătînd austrul, părîndu-le că au nemerit sfatu lor, lăsînd pre Ason, mergea spre Crit.

14. Iară nu după multă vrême lovi asupra ei vînt cela ce-i zic tifonicos, ce să cheamă Viforul lui Evrós.

15. Şi hrăpindu-se corabiia şi neputînd să stea împotriva vîntului, slobozindu-ne, ne duceam.

16. Şi la un ostrov oarecarele supuindu-ne, ce //

Versiunea modernă

Agripa, în proroci? Ştiu că tu crezi."

28. Iar Agripa [i-a zis]: „Cu puţin de nu mă îndupleci să mă fac creştin."

29. Şi Pavel [a spus]: „M-aş ruga lui Dumnezeu ca, fie peste puţin, fie peste mult [timp] nu doar tu, ci şi toţi care mă ascultă astăzi să devină aşa cum sînt eu, în afară de aceste lanţuri."

30. Iar regele şi procuratorul şi Bernice şi toţi care stăteau împreună cu ei s-au ridicat.

31. Şi s-au îndepărtat vorbind unii cu alţii şi spunînd că: „Nimic vrednic de moarte sau de lanţuri nu săvîrşeşte omul acesta."

32. Iar Agripa i-a spus lui Festus: „Omul acesta ar fi putut fi eliberat, dacă nu ar fi cerut judecata Cezarului."

Capitolul al 27-lea

1. Cînd s-a hotărît să pornim cu corabia spre Italia, Pavel şi alţi dintre cei închişi au fost daţi în grija unui centurion pe nume Iulius, din cohorta Augusta.

2. Ne-am îmbarcat pe o corabie din Adrumetum, care urma să meargă pe lîngă ţinuturile Asiei. Cu noi se afla şi Aristarh, macedoneanul din Tesalonic.

3. În ziua următoare am ajuns la Sidon, iar Iulius se purta cu Pavel în chip omenos; i-a îngăduit să meargă la prietenii săi şi să primească îngrijire de la ei.

4. Plecînd de acolo, am plutit către Cipru pentru că vînturile erau împotrivă.

5. Trecînd de marea Ciliciei şi a Pamfiliei am plutit şi am ajuns la Mira Liciei.

6. Acolo centurionul a găsit o corabie care mergea în Italia şi ne-a adus pe toţi în ea.

7. După destule zile de plutit încet şi anevoie am ajuns la Cnidos, dar vîntul nu ne-a îngăduit să ajungem la ţărm. Apoi am mers pe lîngă Creta către Salmona.

8. Plutind anevoie de-a lungul coastei am ajuns într-un loc numit Porturi Bune, în apropiere de care se află cetatea Lasaia.

9. După ce s-au scurs multe zile şi pentru că plutirea era primejdioasă, fiind deja trecut şi postul, Pavel i-a îndemnat

10. Spunînd: „Bărbaţi, văd că va fi cu mult prăpăd călătoria noastră şi cu multe pierderi, nu doar pentru încărcătură şi corabie, ci şi pentru sufletele noastre."

11. Însă centurionul asculta mai mult de cîrmaci şi de căpitanul corabiei decît de cele spuse de Pavel.

12. Şi pentru că portul nu era potrivit pentru iernat, cei mai mulţi au fost de părere să plecăm de acolo şi, dacă s-ar putea, să ajungem la Fenix, un port al Cretei aşezat spre miazăzi-apus şi spre miazănoapte-apus şi să iernăm acolo.

13. Fiindcă începuse să sufle un vînt lin dinspre miazăzi, au crezut că îşi ating ţelul şi au ridicat [ancorele] plecînd spre marginea Cretei.

14. Nu după multă vreme s-a pornit asupra [insulei] un vînt vijelios numit Eurachilon.

15. Corabia a fost smulsă de el şi, neputînd să înfruntăm vîntul, ne-am lăsat purtaţi de el.

16. Am trecut repede pe lîngă un ostrov,

ѡнд фаптеле.

сѫ кема клаѵдись, абіѧ амь пꙋтꙋт де а прінсь
зі вака. Каре рѫдикѫндꙋѡ кꙋ ажꙋторюри
сѫ требꙋѧ ꙟчингѫндь корабіѧ, ши темѫндꙋсе
ка сѫ нꙋ казѫ ꙟсѡрбꙋ, слобозіндь вѣтрила а
ні ша сѫ пꙋрта. Ши вѫртось вифорѫндꙋне ноа
ѳі адоаѡ зи лепѫдаре фѫчѣ. Ши атреѧ зи кꙋ
мѫниле ноастре оунѣлтеле корабіеи амь лепѫ
к дать. Ничи соареле ничи стелеле вѫзѫндꙋсе
престе мꙋлте зиле, ши вифорь нꙋ пꙋцин фіинд
дꙋне асꙋпрѫ, дечи сѫ лꙋасе тоатѫ нѫдѣждѣ
ка де ане мѫнтꙋи ной. Ши мꙋлтѫ флѫмѫн
зіе фіинд, атꙋнчѣ стѫндь павел ꙟмижлокꙋл
лѡрь зисе, кѫ дѣсе ѡ бѫрбацилорь аскꙋлтѫндь
пре мине, сѫ нꙋ пꙋрчѣдем дела крить, ши адо
кв бѫнди досада ачаста ши пагꙋба. Ши акꙋм
ꙟвѫц пре вой афи кꙋ бꙋнѫ вое, пентрꙋ кѫ лепѫ
даре де сꙋфлеть ничи оуна нꙋ вафи дентрꙋ вой а
кг фарѫ ден корабіе. Пентрꙋ кѫ аꙋ венит ла
мине ꙟноаптѣ ачаста ꙟгерꙋл лꙋи дмнезѫꙋ, ал
кѫрꙋѧ сѫнть, кѫрꙋѧ ши слꙋжѫскь.
кд Зикѫндь нꙋте теме павле, ла кесарю требꙋе
аста тꙋ де фацѫ, ши іатѫ цаꙋ дѫрꙋить ціе
дꙋмнезѫꙋ, пре тоци чеѧ че мергь кꙋ тине.
ке Пентрꙋ ачѣѧ фици кꙋ бꙋнь сꙋфлеть бѫрбацилор,
пентрꙋ кѫ крезꙋ ꙟ дмнезѫꙋ, кѫ аша ва фи ꙟчекип
кѕ міаꙋ грѫить міе. Ши ла оаре каре ѡстров
кз Требꙋе сѫ кѫдем ной. Ши дѣка апатрꙋспрѫ
зѣче ноапте сѫ фѫкꙋ порниндꙋне ной ꙟадріѧ,
ла міезꙋл нопціи сокотіѧ корѫбіѧріи асѫ апро
кн піѧ де еи оаре каре царѫ. Ши черкѫндь а
фларѫ стѫнѫжѫни, к, ши пꙋцинел де пѫртѫн
дꙋсе, ши іарѫш слобозіндь афларѫ стѫнѫжѫни
кѳ чинчи спрѫзѣче. Ши темѫндꙋне ка нꙋ кѫнда
ꙟлѡкꙋри аспре сѫ кѫдем, ден фꙋндь арꙋнкѫндь
л патрꙋ фіарѫ, сѫрꙋга сѫ сѫ фака зіѡ. Ши ко
рѫбіѧріи черкѫндь сѫфꙋгѫ ден вас, ши слобозинд
барка ꙟмаре, кꙋ прилеж аденкѫ, кѫ ден писк во
ла сѫ ꙟтинзѫ фіарѫ. Зисе павел сꙋташꙋлꙋи,
ши ѡщѣнилор де нꙋвор рѫмѫна ачещѣ ꙟва вой
лв сѫ скѫпаци нꙋвец пꙋтѣ. Атꙋнчѣ ѡщѣнии
тѫіарѫ фꙋниле барчіи, ши ѡлѫсарѫ пре ѧ де кѫ
лг зꙋ. Іарѫ пѫнѫ оунде врѧ сѫ сѫ фака зіѡ,
рꙋга павел пре тоци, сѫ ѧ де мѫнкат зикѫндь
патрꙋ спрѫзѣче зиле астѫзи аштептѫндь немѫн
лд каци сѫнтец неминкѫ гꙋстѫндь. Пентрꙋ а
чѣѧ рогь пре вой сѫ лꙋаци демѫнкат, пентрꙋ
кѫ ачаста спре мѫнтꙋирѣ воастрѫ ѧсте, пен
трꙋ кѫ ниче оунꙋѧ дентрꙋ вой пѫр ден кап ва
ле кѫдѣ. Ши зикѫндь ачѣстѣ, ши лꙋѫнд пѫ
не мꙋлцими лꙋи дмнезѫꙋ ꙟнаинтѣ тꙋтꙋрор,
лѕ ши фрѫнгѫндь ꙟчепꙋ амѫнка. Ши кꙋ бꙋнѫ
вое фѫкѫндꙋсе тоци, ши еи аꙋ лꙋат демѫнка.
лз Ши ерам ꙟкорабіе, тоате сꙋфлетеле, сѡѕ.
лн Ши сѫтꙋрѫндꙋсе демѫнкаре юшора корабіѧ, ле
лѳ пѫдѫндь храна ꙟмаре. Іарѫ кѫнд саꙋ фѫ
кꙋт зіѡ, пѫмѫнтꙋл нꙋл кꙋноща, іарѫ сокотіѧ
оун пиекь авѫндь цармꙋре ла кареле сфѫтꙋирѫ
м декор пꙋтѧ сѫ ꙟпингѫ корабіѧ. Ши рѫди
кѫндь фіареле лесловозирѫ ꙟмаре, ши слѫбирѫ

Biblia 1688, p. 854, col. 1

să chema Clavdís, abiia am putut de am prins varca[23].

17. Carea rădicîndu-o cu ajutoriuri să trebuia, încingînd corabiia şi temîndu-se ca să nu cază în sorbu, slobozind vêtrila, aşa să purta.

18. Şi vîrtos viforîndu-ne noi, a doa zi lepădare făcea.

19. Şi a treia zi, cu mînile noastre unêltele corabiei am lepădat.

20. Nici soarele, nici stêlele văzîndu-se preste multe zile şi vifor nu puţin fiindu-ne asupră, deci să luase toată nădêjdea de a ne mîntui noi.

21. Şi multă flămînzie fiind, atuncea stînd Pável în mijlocul lor, zise: „Cădea-se, o bărbaţilor, ascultînd pre mine, să nu purcêdem de la Crít şi a dobîndi dosada aceasta şi paguba.

22. Şi acum învăţ pre voi a fi cu bună voie, pentru că lepădare de suflet nici una nu va fi dentru voi, afară den corabie.

23. Pentru că au venit la mine în noaptea aceasta îngerul lui Dumnezău, al căruia sînt, căruia şi slujăsc,

24. Zicînd: «Nu te tême, Pávle, la Chesáriu trebuie a sta tu de faţă şi, iată, ţi-au dăruit ţie Dumnezău pre toţi ceia ce merg cu tine.»

25. Pentru acêea, fiţi cu bun suflet, bărbaţilor, pentru că crezu în Dumnezău că aşa va fi, în ce chip mi-au grăit mie.

26. Şi la oarecare ostrov trebuie să cădem noi."

27. Şi deaca a patrusprăzêce noapte să făcu, pornindu-ne noi în Ádriia, la miezul nopţii socotiia corăbiêrii a să apropia de ei oarecare ţară.

28. Şi cercînd, aflară stînjăni 20; şi puţinel depărtîndu-se şi iarăşi slobozind, afară[24] stînjăni cincisprăzêce.

29. Şi temîndu-ne ca nu cîndai în locuri aspre să cădem, den fund aruncînd patru fiară, să rugá să să facă zio.

30. Şi corăbiêrii, cercînd să fugă den vas şi slobozind varca[25] în mare, cu prilej adecă că den pisc vor să întinză fiară,

31. Zise Pável sutaşului şi oşteanilor: „De nu vor rămînea aceştia în vas, voi să scăpaţi nu veţi putea."

32. Atuncea oştênii tăiară funile varcii şi o lăsară pre ea de căzu.

33. Iară pînă unde vrea să să facă zio, ruga Pável pre toţi să ia de mîncat, zicînd: „Patrusprăzêce zile astăzi, aşteptînd, nemîncaţi sînteţi, nemică gustînd.

34. Pentru acêea rog pre voi să luaţi de mîncat pentru că aceasta spre mîntuirea voastră iaste. Pentru că nice unuia dentru voi păr den cap va cădea."

35. Şi zicînd acêstea şi luînd pîine, mulţimí lui Dumnezău înaintea tuturor şi, frîngînd, începu a mînca.

36. Şi cu bună voie făcîndu-se toţi şi ei au luat de mîncat.

37. Şi eram în corabie toate sufletele 276.

38. Şi săturîndu-se de mîncare, iuşora corabiia, lepădînd hrana în mare,

39. Iară cînd s-au făcut zio, pămîntul nu-l cunoştea. Iară socotiia un pisc avînd ţêrmure, la carele sfătuiră de vor putea să împingă corabiia.

40. Şi rădicînd fiarăle, le sloboziră în mare şi slăbiră /

Versiunea modernă

numit Cauda, şi abia am reuşit să punem mîna pe barcă.

17. Pe aceasta au tras-o în sus, apoi au folosi ajutoare, legînd corabia cu frînghii; apoi, pentru că se temeau să nu cadă cumva în Sirta, au lăsat în jos pînzele. Şi aşa eram purtaţi [de valuri].

18. Pentru că eram loviţi puternic de vijelie, în ziua următoare am aruncat încărcătura corabiei.

19. Iar în cea de-a treia zi, cu mîinile noastre am aruncat uneltele corabiei.

20. Nici soarele, nici stelele nu au strălucit mai multe zile, iar vijelia era atît de cumplită încît, în cele din urmă, nu mai aveam nicio nădejde de izbăvire.

21. Fiindcă trecuseră multe zile fără a mînca, Pavel a stat în mijlocul lor şi le-a zis: „O, bărbaţilor, trebuia să-mi fi dat ascultare şi să nu fi plecat din Creta şi să ne fi izbăvit de prăpădul acesta şi de pierderi.

22. Iar acum vă sfătuiesc să vă îmbărbătaţi. Pentru că nu va pieri niciunul dintre sufletele voastre, decît cel al corabiei.

23. Pentru că în noaptea aceasta a venit înaintea mea un înger al Dumnezeului căruia sînt eu şi pe care îl cinstesc,

24. Spunînd: «Nu te teme, Pavele, căci trebuie să te înfăţişezi înaintea Cezarului. Şi iată că Dumnezeu ţi-a dăruit pe toţi cei care merg cu corabia împreună cu tine.»

25. De aceea, îmbărbătaţi-vă, oamenilor! Căci cred lui Dumnezeu că va fi după cum mi-a spus.

26. Şi trebuie să ajungem într-o insulă."

27. În a patrusprezecea noapte, pe cînd eram purtaţi pe Marea Adriatică, la miezul nopţii marinarii au bănuit că se apropie de uscat.

28. Au măsurat adîncimea şi au aflat douăzeci de stînjeni; puţin mai departe au măsurat din nou şi au găsit cincisprezece stînjeni.

29. Temîndu-se să nu cădem pe locuri stîncoase au aruncat patru ancore la pupa şi aşteptau cu înfrigurare să se facă ziuă.

30. Însă corăbierii căutau să fugă din corabie şi au lăsat în mare barca aducînd ca pricină faptul că vor să întindă ancore la prora,

31. Dar Pavel a spus centurionului şi ostaşilor: „Dacă aceştia nu rămîn în corabie, voi nu veţi putea să fiţi izbăviţi."

32. Atunci ostaşii au tăiat funiile bărcii şi au lăsat-o să cadă.

33. Înainte de a se face ziuă, Pavel i-a rugat pe toţi să ia mîncare spunînd: „Astăzi sînt patrusprezece zile de cînd staţi nemîncaţi, nimic gustînd.

34. De aceea vă rog să primiţi mîncare, căci este spre izbăvirea voastră; pentru că nici un fir de păr din capul vostru nu va pieri."

35. După ce a spus acestea, a luat pîine, a mulţumit lui Dumnezeu în faţa tuturor şi, frîngînd, a început să mănînce.

36. Şi îmbărbătîndu-se cu toţii au primit mîncare.

37. Iar toate sufletele din corabie erau două sute şaptezeci şi şase.

38. Săturîndu-se de mîncare, au uşurat corabia aruncînd grîul în mare.

39. Cînd s-a făcut ziuă, nu au recunoscut pămîntul, dar au zărit un golf al mării care avea şi ţărm. Acolo cugetau, dacă ar fi cu putinţă, să tragă corabia.

40. Au desprins ancorele lăsîndu-le să cadă în mare, slăbind

фаптеле.

жȣгȣриле кѫрмелор, ши рѣдикѫнду вѫтрила де
фрȣнте, снлїа деспре цѫрмȣре. Ши кѫзѫнд ма
ꙟлок кȣ доаѡ мѫри, дедеръ ла оуската васȣл,
ши нискȣл деиннаинте ꙟплѫнтѫндȣсе, рѫмасе
неклѫтинатъ, іаръ фȣндȣл сѫрȣмпа де сила ва
лȣрилор. Іаръ ѡщенїи сфатъ фѫкȣръ ка пре мв
чеи легаци сѫи ѡмоаръ, ка нȣ кѫндаи врейнȣл
ꙟнотѫнду ва скѫпа. Іаръ сȣташȣл врѫнд мг
сѫмѫнтȣиаскъ пре Павел, ѡпри пре еи де сфатъ
ши порȣнчи пре чеа чевор пȣтеа, сѫ ꙟноате сѫ
слобоазъ, ꙟтѫю ла пѫмѫнт, ка иасъ ши чеала
ци. Пре оунїи пре скѫндȣри, ши пре алцїи мд
пре оунеле дени але корѫбїей, ши аша фѫкȣръ тоци
дескѫпаръ ла пѫмѫнтъ.

КАП КИ.

Ши скѫпѫнду атȣнчѣ ау кȣноскȣт кѫ а
мелети островȣл сѫ кїамъ. Іаръ в
варварїи фѫчеа нȣ фїече милъ кȣ нои,
пентрȣ кѫ априндзѫнду фокȣ неу луат
пре тоци пре нои, пентрȣ плоаа че ера,
ши пентрȣ фригъ. Ши адȣнѫнду Павел мȣл г
циме де гѫтежїи, ши пȣинду престе фок, ѡви
пере де кѫлдȣръ ешинду сѫ апȣкъ де мѫна лȣи.
Іаръ дека вѫзȣръ варварїи, спѫнзȣрѫнду жи д
ганїа де мѫна лȣи, зичеа оунȣл кѫтръ алтȣл
кȣ адевѫрат оучигаш есте омȣл ачеста, пре
кареле мѫнтȣинду дин маре жȣдеката, сѫ трѣїа
скъ нау лѫсат. Дечи ел скȣтȣрѫнду жига е
нїа ꙟ фок, нимикъ рѣу нау пѫцит. Іаръ е ѕ
ашепта пре ел ка сѫсъ оумфле, ау сѫ казъ фѫ
рѫ веесте мортъ, ши мȣлтъ еи ашептѫнду ши
вѫзѫнду нимикъ небое ла ел фѫкѫндусе, пре
менинду се зичеа, кѫ е дȣмнезѣу ел. Іаръ ꙟтрȣ з
чеа че ера ꙟпрежȣрȣл локȣлȣи ачелȣа, ера сѫла
шъ але маи марелȣи островȣлȣи, пре нȣме По
плїе, кареле прїиминдȣне, пре нои треи
зиле, кȣ драгосте не ѡспѫтъ.
Ши фу татъль лȣи Поплїе, де фригȣри и
ши де винтре фїинду кȣпринсь зѫчѣ, кѫтръ
кареле Павел ꙟтрѫнду ши фѫкѫнду рȣгъ, пȣинду
мѫниле престе ель лау виндекат пре дѫнсȣл.
Дечи ачѣсте фѫкѫндусе ши чеа ла алци, чеа ѳ
че авѣ боале ꙟ острову мергѣ ши сѫ тѫмъ
дуа. Карїи ши кȣ мȣлтъ чинсте неу чин і
стит пре нои, ши врѫнду апȣрчѣде неу грижи
чѣле де трѣбъ. Іаръ дȣпъ треи лȣни, неам аі
порнит кȣ корабїа, че аȣ ернат ꙟ островȣл але
ѯандрїен, каре ера ꙟсѫмнатъ дїоскȣрилоръ.
Ши немеринду ла Сиракȣсса ам ашептатъ зиле ві
треи. Ши де аколо ꙟкȣнжȣрѫнду амъ соси гі
ла Ригїонь, ши престе о зи фѫкѫндусе аустрȣ,
адоа зи амъ венит ла Потїоли. Оунде а дї
флѫнду фраци неам мѫгѫатъ спре еи, ка сѫ рѫ
мѫнем зиле шапте, ши аша ла рѫмъ амъ вени.
Ши де аколо фрацїи аузинду чѣле пентрȣ нои ау еі
ешит ꙟтрȣ ꙟтимпинаре ноастръ, пѫнъ ла
тѫргȣл лȣи Апїе, ши пѫнъ ла треи кѫрчюме, пре
карїи вѫзѫнду Павел мȣлцѫминду лȣи дȣмнезѣу,
лȣо ꙟдрѫзнире. Іаръ кѫнду амь сосит ла ѕі
рѫ

Biblia 1688, p. 854, col. 2

jugurile cîrmelor şi, rădicînd vêtrila den frunte, siliia despre ţărmure.

41. Şi căzînd în loc cu doao mări, dêderă la uscat vasul şi, piscul[26] denainte împlîntîndu-se, rămase neclătit, iară fundul să rumpea de sila valurilor.

42. Iară oştênii sfat făcură ca pre cei legaţi să-i omoară, ca nu cîndai vreunul înotînd va scăpa.

43. Iară sutaşul, vrînd să mîntuiască pre Pável, opri pre ei de sfat şi poruncí pre ceia ce vor putea să înoate să să sloboază întîiu la pămînt, ca să iasă şi ceialalţi,

44. Pre unii pre scînduri şi pre alţii pre unele den ale corăbiei. Şi aşa făcură toţi de scăpară la pămînt.

Cap 28

1. Şi scăpînd, atuncea au cunoscut că Meletí ostrovul să cheamă.

2. Iară varvárii făcea nu fiece milă cu noi, pentru că, aprinzînd foc, ne-au luat pre noi, pentru ploaia ce era şi pentru frig.

3. Şi adunînd Pável mulţime de grătejii şi puind preste foc, o vipere, de căldură ieşind, să apucă de mîna lui.

4. Iară deaca văzură varvárii spînzurînd jigania de mîna lui, zicea unul cătră altul: „Cu adevărat ucigaş iaste omul acesta, pre carele, mîntuind den mare, judecata să trăiască n-au lăsat."

5. Deci el, scuturînd jigania în foc, nemică rău n-au păţit.

6. Iară ei aştepta pre el ca să să umfle au să cază fără vêste mort. Şi mult ei aşteptînd şi văzînd nemică nevoie la el făcîndu-se, premenindu-se, zicea că e dumnezău el.

7. Iară întru ceia ce era împrejurul locului aceluia, era sălaşă ale mai-marelui ostróvului, pre nume Póplie carele, priimindu-ne pre noi trei zile, cu dragoste ne ospătă.

8. Şi fu tatăl lui Póplie, de friguri şi de vintre fiind cuprins, zăcea. Cătră carele, Pável, întrînd şi făcînd rugă, puind mînile preste el, l-au vindecat pre dînsul.

9. Deci acêstea făcîndu-se, şi ceialalţi, ceia ce avea boale în óstrov, mergea şi să tămăduia.

10. Carii şi cu multă cinste ne-au cinstit pre noi şi, vrînd a purcêde, ne-au grijit cêle de treabă.

11. Iară după trei luni, ne-am pornit cu corabiia ce au iernat în óstrovul Alexandríei, carea era însămnată Dioscúrilor.

12. Şi nemerind la Siracússa, am aşteptat zile trei.

13. Şi de acoló, încunjurînd, am sosit la Righión şi, preste o zi făcîndu-se áustru, a doa zi am venit la Potióli,

14. Unde, aflînd fraţi, ne-am mîngîiat spre ei, ca să rămînem zile şapte. Şi aşa la Rîm am venit.

15. Şi de acoló fraţii, auzind cêle pentru noi, au ieşit întru întimpinarea noastră, pînă la Tîrgul lui Ápie şi pînă la Trei Cîrciume. Pre carii, văzînd Pável, mulţămind lui Dumnezău, luo îndrăznire.

16. Iară cînd am sosit la //

Versiunea modernă

în acelaşi timp funiile cîrmelor; au ridicat vela de trinchet şi au pornit purtaţi de adierea vîntului către ţărm.

41. Corabia a ajuns la ţărm şi s-a oprit pe o limbă de pămînt cu prora înfiptă neclintit în [nisip], în vreme ce pupa se sfărîma de izbiturile valurilor.

42. Atunci ostaşii au ţinut sfat ca să îi ucidă pe întemniţaţi, ca nu cumva, să scape înotînd.

43. Dar centurionul s-a împotrivit sfatului lor şi a poruncit celor în putere să iasă primii şi se arunce în apă înotînd pînă la pămînt.

44. Cei rămaşi [au plutit], care pe scînduri, care pe altele din corabie. Şi aşa au ajuns cu toţii teferi la uscat.

Capitolul al 28-lea

1. După ce ne-am izbăvit, am aflat că insula se cheamă Malta.

2. Barbarii ne-au arătat o iubire de oameni neobişnuită, aprinzînd focuri şi adăpostindu-ne din pricina ploii şi a frigului.

3. Pavel, în timp ce aduna o mulţime de vreascuri şi le aşeza pe foc, din pricina căldurii a ieşit din ele o viperă şi s-a prins de mîna lui.

4. Cînd au văzut barbarii jivina atîrnînd de mîna lui şi-au spus unii altora: „Cu adevărat ucigaş este omul acesta care, deşi a fost izbăvit din mare, dreptatea nu-l lasă să trăiască."

5. Dar el, scuturînd jivina în foc nu a suferit nimic rău.

6. Aceştia aşteptau ca el să se umfle şi să cadă mort. Dar, după ce au aşteptat destul şi au văzut că nu se petrece nimic nefiresc, şi-au schimbat părerea şi spuneau că [Pavel] este un zeu.

7. Împrejurul acelui loc erau pămînturile întîistătărorului insulei, pe nume Publius. Acesta ne-a primit şi ne-a găzduit cu bunătate timp de trei zile.

8. S-a întîmplat că tatăl lui Publius zăcea bolnav de febră şi dizenterie. La acesta a intrat Pavel, s-a rugat pentru el, şi-a pus mîinile peste el şi l-a tămăduit.

9. După ce s-au petrecut acestea şi alţii din insulă care erau bolnavi veneau şi erau vindecaţi

10. Aceştia ne-au arătat mari cinstiri şi cînd am plecat ne-au dăruit cele de trebuinţă.

11. După trei luni am plecat cu o corabie alexandrină care iernase în insulă şi care avea însemnul Dioscurilor.

12. Cînd am ajuns la Siracuza, am rămas acolo trei zile.

13. De acolo am ridicat ancora şi am mers la Regio. A doua zi, pentru că sufla vîntul de răsărit, am ajuns la Puteoli.

14. Aici am găsit fraţi care ne-au rugat să rămînem la ei şapte zile; apoi am ajuns la Roma.

15. Aici fraţi care auziseră despre noi ne-au întîmpinat la Forul lui Appius şi la Trei Taverne. Cînd Pavel i-a văzut a mulţumit lui Dumnezeu şi a prins curaj.

16. Cînd am ajuns la

ржм, сѹташѹл аѹ да пре легаци челѹи ма маре
престе оасте, іаръ лѹи павел сържндѹи съ ръ
мъе деосеби, ꙟпреѹнъ кѹ чела че пъзїѧ пре ел
зі ощенъ. Шѝ фѹ дѹпъ трей зиле, кемъ па
вел пре чеѧ че ера жидови де фрѹнте, шѝ адѹнж
дѹсе ей зичѣ кътръ ей, бърбаци фраци, еѹ не
микъ ꙟпотрив фъкжнд нородѹлѹи, аѹ обичѣе
лор дела пъринци легат ден іерѹсалим, мам да
иі ꙟмжниле ржмленилор. Карїи черкждѹмъ
аѹ врѹт съмъ слобоазъ пентрѹ къ ничи о винъ
ѳі де моарте ера ꙟтрѹ мине. Шѝ причиндѹсе
жидовїи мам ꙟдемнат акема пре кесарю, нѹ
к ка авжнд чева а пърж пре лимба мѣ. Пен
трѹ ачаста причинъ даръ амь кемат пре вой, съ
въ възѹ шѝ съ воробескѹ, къ пентрѹ нъдѣждъ
лѹи ісраиль ланцѹл, ачесте жесте прежѹр ми
ка не. Іаръ ей кътръ джнсѹл зисеръ, ной ничи
кърци пентрѹ тине ам лѹат дела іѹдеа, ничи
венинд вреѹнѹл дентрѹ фраци аѹ вестит аѹ
кв аѹгръит, чева пентрѹ тине рѫѹ. Че рѹгъм
дела тине съ аѹзим чѣле че сокотещи, къ пен
трѹ ересѹл ачеста кѹноскѹт ноаѡ есте, къ пре
кг тѹтинденилѣ съ причѣще. Шѝ ржндѹинд
лѹи зи, венира кътръ ель ꙟпре оспъць, маи
мѹлци кърора ле аръта мъртѹрисинд ꙟпъръ
ціѧ лѹи дмнезъѹ, шѝ адеверинд лор чѣле пе
трѹ іс, дела лѣџѣ лѹи моѵси шѝ апророчилор,
кд де димен̃ѣцъ пъ ꙟсаръ. Шѝ ѹнїи кредѣ челора
ке че съ зичѣ, іаръ алцїи нѹ кредѣ. Шѝ нето
мици фїинд ѹнѹл кътръ алалть, съръсипїѧ
зикжнд павел ѹнь кѹвжнть, къ бине дѹхѹль
чел сфнть аѹ гръит, прен ісаіѧ прорркѹл, кътръ
кѕ пъринцїи ноштри. Зикжнд пасъ кътръ но
родѹл ачеста шѝ зи, кѹ аѹзѹл съ аѹзици шѝ
съ нѹ ꙟцелѣџец, шѝ кътжнд съ кѹтац шѝ
кз съ нѹ ведець. Пентрѹ къ сау ꙟгрошать
инема нъродѹлѹи ачестѹѧ, шѝ кѹ ѹреки
ле кѹ грѣѹ аѹ аѹзит, шѝ окїи лор іаѹ ꙟкись
канѹ кжндва ворведѣ кѹ окїи, шѝ кѹ ѹрекиле
вор аѹзи, шѝ кѹ инима вор ꙟцелѣџе, шѝ съвор
ки ꙟтоарче шѝ вою виндека пре ей. Деч щїѹт
съфїе лавой, къ лимбилор сау тримись мжнтѹи
рѣ лѹи дмнзъѹ, ачещѣ вор шѝ аѹзи.
кѳ Шѝ ачѣстъ ель зикжнд дѹсеръсе жидовїи,
мѹлтѹ авжнд ꙟтрѹ джншїи приче.
л Шѝ ръмасе павель дой ани де плинь кѹ ал съѹ
келшѹгь, шѝ прїимїѧ пре тоци чеѧ че ꙟтра
ла кътръ ель. Мъртѹрисинд ꙟпъръ
ціѧ лѹи дмнзъѹ, шѝ ꙟвъцжнд чѣ
ле пентрѹ домнѹль іс хс, кѹ
тоатъ ꙟдръзнирѣ фъръ
контенире.

Biblia 1688, p. 855, col. 1

Rîm, sutaşul au dat pre legaţi celui mai mare preste oaste, iară lui Pável să rîndui să rămîie deosebi, împreună cu cela ce păziia pre el oştean.

17. Şi fu după trei zile chemă Pável pre ceia ce era jidovi de frunte. Şi, adunîndu-se ei, zicea cătră ei: „Bărbaţi fraţi, eu nemică împotrivă făcînd norodului au obicêielor de la părinţi, legat den Ierusalím m-am dat în mînile rîmlênilor,

18. Carii, certîndu-mă, au vrut să mă sloboază, pentru că nici o vină de moarte era întru mine.

19. Şi pricindu-se jidovii, m-am îndemnat a chema pre Chesáriu, nu ca avînd ceva a pîrî pre limba mea.

20. Pentru aceasta pricină dară am chemat pre voi să vă văzu şi să vorovescu, că pentru nădêjdea lui Israíl lanţul aceste[27] iaste prejur mine."

21. Iară ei cătră dînsul ziseră: „Noi nici cărţi pentru tine am luat de la Iudéa, nici venind vreunul dentru fraţi au vestit au au grăit ceva pentru tine rău.

22. Ce rugăm de la tine să auzim cêle ce socoteşti. Că pentru eresul acesta cunoscut noao iaste că pretutindenilea să pricêşte."

23. Şi rînduind lui zi, veniră cătră el spre ospăţ mai mulţi, cărora le arăta mărturisind împărăţiia lui Dumnezău şi adeverind lor cêle pentru Isus, de la Lêgea lui Móisi şi a prorocilor, de dimineaţă pînă în sară.

24. Şi unii credea celora ce să zicea, iară alţii nu credea.

25. Şi netocmiţi fiind unul cătră alalt, să răsipiia, zicînd Pável un cuvînt, că: „Bine Duhul cel Svînt au grăit pren Isaíia prorocul cătră părinţii noştri,

26. Zicînd: «Pasă cătră norodul acesta şi zi: 'Cu auzul să auziţi şi să nu înţelêgeţi; şi căutînd să căutaţi şi să nu vedeţi.'

27. Pentru că s-au îngroşat inema nărodului acestuia şi cu urechile cu greu au auzit şi ochii lor i-au închis ca nu cîndva vor vedea cu ochii şi cu urechile vor auzi, şi cu inima vor înţelêge şi să vor întoarce şi voiu vindeca pre ei.»

28. Deci ştiut să fie la voi că limbilor s-au trimis mîntuirea lui Dumnezău. Aceştia vor şi auzi."

29. Şi acêstea el zicînd, duseră-se jidovii, multu avînd întru dînşii price.

30. Şi rămase Pável doi ani deplin cu al său chelşug şi priimiia pre toţi ceia ce întra cătră el,

31. Mărturisind împărăţiia lui Dumnezău şi învăţînd cêle pentru Domnul Isus Hristos, cu toată îndrăznirea, fără contenire./

Versiunea modernă

Roma, centurionul a încredinţat pe cei întemniţaţi căpeteniei străjerilor. Lui Pavel, însă, i s-a îngăduit să rămînă cu ostaşul care îl păzea.

17. După trei zile Pavel a chemat la sine pe fruntaşii iudeilor. După ce aceştia s-au adunat el le-a zis: „Bărbaţi fraţi, eu nu am săvîrşit nimic împotriva poporului, nici a datinilor strămoşeşti, ci am fost întemniţat în Ierusalim şi dat în mîinile romanilor,

18. După ce aceştia m-au cercetat, voiau să mă elibereze, negăsind nicio vină vrednică de moarte în mine.

19. Şi fiindcă iudeii se certau din pricina mea, am fost silit să chem judecata Cezarului, dar fără să am vreo învinuire împotriva poporului meu.

20. De aceea v-am şi chemat să vă văd şi să vă vorbesc, deoarece pentru nădejdea lui Israel port eu împrejurul meu aceste lanţuri."

21. Ei i-au răspuns: „Noi nu am primit vreo scrisoare cu privire la tine din Iudeea, nici nu a venit vreun frate care să ne vestească sau să spună ceva rău despre tine.

22. Acum am dori să ne spui cele ce gîndeşti, căci despre partida aceasta ne este cunoscut că peste tot i se stă împotrivă."

23. Au rînduit o zi în care au venit mulţi la el în ospeţie şi, de dimineaţă pînă seara le-a înfăţişat mărturisind cele despre împărăţia ui Dumnezeu, căutînd să îi încredinţeze de adevărul celor despre Iisus din Legea lui Moise şi din proroci.

24. Unii credeau cele spuse, alţii însă nu credeau.

25. Însă ei au plecat neînţelegîndu-se unii cu alţii. Pavel le-a spus acest cuvînt: „Bine a grăit Duhul Sfînt prin Isaia prorocul către părinţii noştri,

26. Zicînd: «Mergi către poporul acesta şi spune: 'Cu auzul veţi auzi şi nu veţi înţelege; şi cu văzul veţi vedea şi nu veţi înţelege.'

27. Căci s-a împietrit inima acestui popor şi cu urechile aude anevoie, iar ochii i-a închis; ca nu cumva să vadă cu ochii şi să audă cu urechile şi să înţeleagă cu inima şi să se întoarcă şi să îi tămăduiesc.»

28. Deci să ştiţi că păgînilor a fost trimisă această mîntuire a lui Dumnezeu. Ei vor şi asculta."

29. După ce a rostit acestea vorbe, iudeii au plecat discutînd cu mare aprindere.

30. Pavel a rămas doi ani într-o casă luată cu chirie şi primea pe toţi care veneau la el.

31. El propovăduia împărăţia lui Dumnezeu şi învăţa pe toţi cele despre Domnul Iisus Hristos cu toată îndrăzneala şi fără oprelişte.

ѡнѣ

ЧѢЛЕ АЛЕ СФНТѪЛЪЙ ПАВЕЛ КЪ ЧТРИМИСЕ.

(ЧѢЛЕ прѣсте тоть кѫрци тримисе.
(Дескоперирѣ сфнтѫлъи їсѫнь бгословѫл

АЛѪЙ ПАВЕЛ АПОСТОЛѪЛ ЧѢ кѫтрѣ рѫмлѣни кѧрте тримисть.

КАП. А.

АВЕЛЬ РОСѪЛЬ ЛѪЙ їс Хс кемать апостол сѣсѣй спревѫнѣ вестирѣ лѫй дмнзѣ. Кар манна нѣте аѫ фѣгѣдѫй прен прочїи лѫй стрѫ сфри сори сфнте. Пентрѫ фїюль лѫй чѣла че сѫ нѣскѫть ден семенцїа лѫй дѣдь трѫпѣще. Чѣлъи рждѫить фїю лѫй дмнзѣѫ кѫ пѫтѣре дѫпѣ дхѫль сфнце нїей дентрѫ двїарѣ ден морци, алѫй їс Хс дмнзлъи нострѫ. Прен кареле ѧмь лѫать дарь шн тримитере, спрѣ аскѫлтаре делѣце стрѫ тоате лимбиле пентрѫ нѫмеле лѫй. Стрѫ карїй сжнцеци шн вой кемаци анлѫй їс Хс. Тѫтѫрорь чѣлорь че сжнть фржм, юбици анлѫй дмнзѣѫ, кемаци сфнци дарь воасъ шн паче, де ла дмнзѣѫ пѣрнтеле нострѫ шн дмнзл їс Хс. Стѣю дарь мѫлцимескѫ дмнзѣѫлъи мїеѫ, прен їс Хс пентрѫ вой тоци кѣчи крединца воастрѣ вестѣщесе стоатѣ лѫмѣ. Пентрѫ кѣ мѣрлѫрїе ѧсте мїе дмнзѣѫ, кѣрѫа слѫжѣкѫ стрѫ дхѫль мїеѫ, стрѫ бѫнѣ вестирѣ фїюлъй лѫй, кѣнѣ стѣтѫть поменире воасъ факѫ.

Пѫрѫрѣ ла рѫгѣчюнле мѣле, рѫгждѫмѣ кждѫ акѫм кждѣ бине мѣвою кѣлѣтори стрѫ воѫ лѫй дмнзѣѫ авенн кѣтрѣ вой.

Пентрѫ кѣпохтеск акедѣ пре всѫи, ка воасъ сѣвѣ дѫ чевѫш дар дѫховническ, ка сѣвѣ стѣтрици вон. Шн ачаста ѧсте, ка сѣсѣ мжнгѣе стрѣнѣ стрѫ вон, прѣ чѣѫ че ѧсте стрѫ вон крединцѣ, авоастрѣ шн амѣ. Шн нѫвою ка вон сѣнѫ щици фрацилор, кѣ де мѫлте ори ам пѫсь стнинте, авенн кѣтрѣ вошн мам опринт пѣнѣ акѫм, ка роадѣ оаре карѣ сѣ анѫ шн стрѫ вон, прѣ кѫм шн стѣлѣлалле линѣи. Ла елини шн ла барбари, ла целец ци шн ла чен фѣрѣ минте, датория сжнть. Аша чѣ деспре мине кѫ осжрдїе, шн воасъ чѣлор ден ржм, сѣвѣ бине вестѣсь. Пентрѫ кѣ нѫмѣ рѫшинеѫ де евлїа лѫй їс, пентрѫ кѣ пѫтѣре лѫй дмнзѣѫ ѧсте спрѣ мжнтѫире ла тот чѣла че крѣде ла жидовь стжю шн ла елини.

Пѣ

Biblia 1688, p. 855, col. 2

Cêle ale Sfîntului Pável cărţi trimise.

([1]Cêle preste tot cărţi trimise.
([2]Descoperirea Sfîntului Ioán Blagoslóvul.

A lui Pável Apostolul
cea cătră rîmlêni carte trimisă.

Cap 1

1. Pável, robul lui Isus Hristos, chemat apostol osăbit, spre bunăvestirea lui Dumnezău,

2. Carea mai nainte au făgăduit, pren prorocii lui, întru Scrisori Sfinte,

3. Pentru Fiiul lui, cela ce s-au născut den semenţiia lui David trupêşte,

4. Celui rînduit Fiiul lui Dumnezău cu putêre, după Duhul sfinţeniei, dentru învierea den morţi a lui Isus Hristos, Domnului nostru,

5. Pren carele am luat dar şi trimitere, spre ascultare de lêge întru toate limbile, pentru numele lui,

6. Întru carii sînteţi şi voi chemaţi ai lui Isus Hristos.

7. Tuturor celor ce sînt în Rîm, iubiţi ai lui Dumnezău, chemaţi sfinţi: Dar voao şi pace de la Dumnezău, Părintele nostru şi Domnul Isus Hristos!

8. Întîiu, dară, mulţimescu Dumnezăului mieu, pren Isus Hristos, pentru voi toţi, căci credinţa voastră vestêşte-se în toată lumea.

9. Pentru că mărturie iaste mie Dumnezău, căruia slujăscu întru duhul mieu, întru bunăvestirea Fiiului lui, că neîncetată pomenire voao facu

10. Pururea la rugăciunile mêle, rugîndu-mă cîndai acum cîndva bine mă voiu călători, întru voia lui Dumnezău a veni cătră voi.

11. Pentru că pohtescu a vedea pre voi, că voao să vă dau cevaşi dar duhovnicesc, ca să vă întăriţi voi.

12. Şi aceasta iaste ca să să mîngîie împreună întru voi, pre cêea ce iaste întru voi credinţă a voastră şi a mea.

13. Şi nu voiu ca voi să nu ştiţi, fraţilor, că de multe ori am pus înainte a veni cătră voi şi m-am oprit pînă acum, ca roadă oarecarea să aibu şi întru voi, precum şi în cêlealalte limbi.

14. La elini şi la varvári, la înţelepţi şi la cei fără minte datoriu sînt.

15. Aşa cea despre mine, cu osîrdie, şi voao celor den Rîm, să vă binevestesc.

16. Pentru că nu mă ruşînez de Evangheliia lui Hristos, pentru că putêrea lui Dumnezău iaste spre mîntuire la tot cela ce crêde, la jidov întîiu şi la elini. //

Versiunea modernă

Epistola către romani

Capitolul 1

1. Pavel, rob al lui Iisus Hristos, chemat spre a fi apostol, pus de-o parte spre Evanghelia lui Dumnezeu,

2. Pe care a făgăduit-o mai înainte prin profeţii lui în Scripturile Sfinte,

3. Despre Fiul său cel născut din seminţia lui David, potrivit trupului,

4. Şi arătat cu putere de învierea din morţi ca Fiu al lui Dumnezeu, potrivit Duhului sfinţirii, Iisus Hristos, Domnul nostru,

5. Prin care am primit har şi apostolie spre a aduce ascultarea de credinţă pentru numele său, în toate neamurile,

6. Între care sînteţi chemaţi de Iisus Hristos şi voi.

7. Tuturor celor din Roma, care sînteţi iubiţi de Dumnezeu, chemaţi spre a fi sfinţi: Har vouă şi pace de la Dumnezeu Tatăl nostru şi de la Domnul Iisus Hristos!

8. Mai întîi, mulţumesc Dumnezeului meu, prin Iisus Hristos, pentru voi toţi, pentru că credinţa voastră este vestită în întreaga lume.

9. Într-adevăr, martor îmi este Dumnezeu, căruia îi slujesc cu duhul meu în Evanghelia Fiului său, că vă pomenesc neîncetat,

10. Cerînd întotdeauna în rugăciunile mele ca, prin voia lui Dumnezeu, să am în sfîrşit cîndva cale prielnică spre a veni cumva la voi.

11. Căci doresc mult să vă văd, ca să vă împărtăşesc vreun dar duhovnicesc ca să fiţi întăriţi,

12. Adică să ne îmbărbătăm unii pe alţii la voi, fiecare prin credinţa celuilalt, a voastră şi a mea deopotrivă.

13. Nu vreau însă ca voi să nu ştiţi, fraţilor, că de multe ori mi-am pus de gînd să vin la voi, ca să am şi la voi vreun rod precum la celelalte neamuri, dar pînă acum am fost împiedicat.

14. Dator sînt atît elinilor cît şi barbarilor, atît înţelepţilor cît şi celor nepricepuţi;

15. De aceea este în mine o mare dorinţă de a vă vesti Evanghelia şi vouă, celor din Roma.

16. Căci nu mă ruşinez de Evanghelie, fiindcă este puterea lui Dumnezeu spre mîntuire oricui crede, atît iudeului, mai întîi, cît şi elinului.

ꙁі Пентрꙋ кѫдирептатѣ лꙋи дмнꙁѫꙋ ꙟтрꙋ ѧ сѫ
дескопере, де кредінцѫ ꙟкредінцѣ дꙋпѫ кꙋ саꙋ скри,
иі їарѫ дирептꙋл ден кредінцѫ ва трѫи. Пентрꙋ
кѫ сѫ дескопере оурџїѧ лꙋи дмнꙁѫꙋ ден чєрю,
престе тоатѫ некꙋрѫцїѧ ши недирептатѣ ѻа
менилор, челор че адевѫрꙋл ꙟтрꙋ недирептате
ѳі ꙟл ѻпрєскь. Пентрꙋ кѫчи че є коноскꙋт лꙋ
дмнꙁѫꙋ, арѫтат ѧсте ꙟтрꙋ єи, пентрꙋ кѫ
к дмнꙁѫꙋ лор лѣꙋ арѫтат. Пентрꙋ кѫ чѣле
невѫꙁꙋте але лꙋи, дела ꙁидирѣ лꙋмїи, кꙋ фїп
теле сокотиндꙋсе сѫ вѫдь, ши чѣ вѣчнікѫ алꙋи
пꙋтѣре, ши дмнꙁѫирє, ка сѫ фїє єи фѫрѫ де рѫ
ка спꙋнсь. Пентрꙋ кѫчи кꙋноскѫндь пре дꙋм
нѫꙁѫꙋ нꙋ ка преꙋнь дмнꙁѫꙋ лаꙋ мѫрит, саꙋ
аꙋ мꙋлцемит, че сѫ фѫкꙋрѫ ꙟдешѫртѣ ꙟтрꙋ
гѫндꙋрїле лор, ши сѫ ꙟтꙋнекѫ, чѣ фѫрѫ ꙟцелѣ
кв џере алор инимѫ. Ꙁикѫндь афи ꙟцелєпци
кг небꙋнитаꙋ. Ши скимбарѫ мѫрирѣ челꙋи не
стрикат дмнꙁѫ ꙟтрꙋ асемѫнарѣ кипꙋлꙋи пꙋтре
дꙋлꙋи ѻм, ши ал пасѫрилор ши ал добиѻачелор,
кд ши ал жиганїилор. Пентрꙋ ачѣѧ аꙋ ши да
пре єи дмнꙁѫꙋ, ꙟпофтеле инимилор лор, спре не
кꙋрѫцїє, ка сѫсѫ нечинстѣскѫ трꙋпꙋриле лор ꙟ
ке трꙋ синеши. Карїи аꙋ пременит адевѫрꙋль
лꙋи дмнꙁѫꙋ, ꙟтрꙋ минчюнѫ, ши аꙋ чинстит
ши аꙋ слꙋжит ꙁидирїи, маи мꙋлть декѫт че
лꙋѧ че аꙋ ꙁидит, кареле ѧсте бине кꙋвѫнтат
кѕ ꙟтрꙋ вѣчи аминь. Пентрꙋ ачѣѧ аꙋ дат
пре єи дмнꙁѫꙋ, спре патимиле нечинстїи, пен
трꙋ кѫ чѣле департе фѫмеѧскѫ алор аꙋ мꙋта
фирѣска трѣбѫ, спре чѣ че є афарѫ ден фире.
кꙁ Ꙟшиждерѣ ши чеи де парте бѫрбѫтѣскѫ, лѫ
сѫндь чѣ дꙋпѫ фире їрѣбѫ, апѫрцїи фѫмеєщи
сѫ апринсерѫ кꙋ пофта лор ꙟтрꙋ єи, бѫрбаци,
ꙟтрꙋ бѫрбаци рꙋшинарѣ лꙋкрѫндꙋѡ, ши рѫсплѫ
тирѣ карѣ сѫкꙋдѣ, арѫтѫчирїи лор, ꙟтрꙋ єи
ки лꙋѫндꙋѡ. Ши пре кꙋм наꙋ испитит пре
дмнꙁѫꙋ, сѫ лаибѫ ꙟтрꙋ коноштинцѫ, дѣден пре
єи дмнꙁѫꙋ ла не испитит гѫндь, сѫ факѫ чѣ
кд ле че нꙋсе кꙋвин. Плини фїиндь кꙋ тоатѫ
недирептатѣ, кꙋ кꙋрвїє кꙋ виклешꙋг, кꙋ лѫко
мїє, кꙋ рѫꙋтате плини де ꙁавистїє, де оучиде
ре де приче, де ꙟшѫлѫчюне де нѫрав рѫꙋ.
л Шоптиторн клеветнич оурѫци де дмнꙁѫꙋ, ѻка
ничи мѫндри, семеци афлѫтори де рѣле, ла пѫ
ла ринци не аскꙋлтѫтори. Не ꙟцелегѫтори не ток
мици, не дрѫгѫлаши не ꙟпѫкѫчоши, не милости
лв ви. Карїи дирептатѣ лꙋи дмнꙁѫꙋ коноскѫнд
кѫ чеѧ че ка ачѣстѣ фак вреѣдничи де моарте
сѫнтѫ, нꙋнꙋмаи ачѣстѣ фак, че ꙟкѫци бине
вор кꙋ чеи челе факь.

К А П. В.

а Пентрꙋ ачѣѧ фѫрѫ рѫспꙋнсь єщи ѡ ѻ
мꙋле, тот чела че жꙋдечи, пентрꙋ кѫ
кꙋ карѣ жꙋдечи пре чела лалтѫ, пре ти
не те ѻсѫндєщи, пентрꙋ кѫ ачѣлѣщ
в фачи чела че жꙋдечи. Ши щим кѫ
жꙋдекáта лꙋи дмнꙁѫꙋ ѧсте кꙋ адевѫрат пре
г сте чеѧ че ка ачѣстѣ факь. Ши гѫндєщи

Biblia 1688, p. 856, col. 1

17. Pentru că direptatea lui Dumnezău întru ea să descopere, den credinţă în credinţă, după cum s-au scris: „Iară direptul den credinţă va trăi."

18. Pentru că să descopere urgiia lui Dumnezău den ceriu peste toată necurăţiia şi nedireptatea oamenilor, celor ce adevărul întru nedireptate îl opresc.

19. Pentru căci ce e conoscut lui Dumnezău, arătat iaste întru ei, pentru că Dumnezău lor le-au arătat.

20. Pentru că cêle nevăzute ale lui de la zidirea lumii, cu faptele socotindu-se să văd şi cea vêcinică a lui putêre şi dumnezăire, ca să fie ei fără de răspuns,

21. Pentru căci, cunoscînd pre Dumnăzău, nu ca pre un Dumnezău l-au mărit sau au mulţemit, ce să făcură în deşărt întru gîndurile lor şi să întunecă cea fără înţelêgere a lor inimă.

22. Zicînd a fi înţelepţi, nebunit-au.

23. Şi schimbară mărirea celui nestricat Dumnezău întru asemănarea chipului putredului om şi al pasărilor şi al dobitoacelor, şi al jiganiilor.

24. Pentru acêea au şi dat pre ei Dumnezău în poftele inimilor lor spre necurăţie, ca să să necinstească trupurile lor întru sineşi,

25. Carii au primenit adevărul lui Dumnezău întru minciună şi au cinstit şi au slujit zidirii mai mult decît celuia ce au zidit, carele iaste binecuvîntat întru vêci, amin!

26. Pentru acêea au dat pre ei Dumnezău spre patimile necinstii, pentru că cêle de parte fămeiască a lor au mutat fireasca treabă spre cea ce e afară den fire;

27. Aşijderea şi cei de parte bărbătească, lăsînd cea după fire treabă a părţii fămeieşti, să aprinseră cu pofta lor întru ei, bărbaţi întru bărbaţi, ruşinarea lucrîndu-o şi răsplătirea carea să cădea a rătăcirii lor întru eişi luîndu-o.

28. Şi precum n-au ispitit pre Dumnezău să-l aibă întru conoştinţă, dêde-i pre ei Dumnezău la neispitit gînd, să facă cêle ce nu se cuvin,

29. Plini fiind cu toată nedireptatea, cu curvie, cu vicleşug, cu lăcomie, cu răutate; plini de zavistie, de ucidere, de price, de înşălăciune, de năravrău,

30. Şoptitori, clevetnici, urîţi de Dumnezău, ocarnici, mîndri, semeţi, aflători de rêle, la părinţi neascultători,

31. Neînţelegători, netocmiţi, nedrăgălaşi, neîmpăcăcioşi, nemilostivi,

32. Carii, direptatea lui Dumnezău conoscînd, că ceia ce ca aceasta fac vrêdnici de moarte sînt, nu numai acêstea fac, ce încă şi binevor cu cei ce le fac.

Cap 2

1. Pentru acêea fără răspuns eşti, o, omule, tot cela ce judeci, pentru că, cu carea judeci pre celalalt, pre tine te osîndeşti, pentru că acêleaşi faci cela ce judeci.

2. Şi ştim că judecata lui Dumnezău iaste cu adevărat preste ceia ce ca acêstea fac.

3. Şi gîndeşti /

Versiunea modernă

17. Într-adevăr, în ea se descoperă dreptatea lui Dumnezeu din credinţă spre credinţă, după cum este scris: „Cel drept din credinţă va fi viu."

18. Căci urgia lui Dumnezeu se descoperă din cer peste orice necucernicie şi nedreptate a oamenilor care ţin adevărul captiv prin nedreptatea lor.

19. Pentru că ceea ce se poate cunoaşte despre Dumnezeu le este învederat; căci Dumnezeu le-a arătat lor.

20. Într-adevăr, cele de nevăzut ale lui se văd de la crearea lumii, înţelese fiind cu ajutorul făpturilor lui, atît veşnica lui putere cît şi dumnezeirea lui, pentru ca ei să nu se poată dezvinovăţi,

21. Fiindcă, deşi l-au cunoscut pe Dumnezeu, nu i-au adus slavă sau mulţumire ca Dumnezeu, ci judecăţile lor au ajuns netrebnice şi s-a întunecat inima lor fără înţelegere.

22. Spunînd că sînt înţelepţi, s-au făcut nebuni.

23. Şi au schimbat slava lui Dumnezeu celui nestricăcios pe chipuri înfăţişînd un om stricăcios şi păsări şi patrupede şi tîrîtoare.

24. De aceea Dumnezeu i-a dat necurăţiei prin poftele inimilor lor, ca să-şi necinstească trupurile prin ei înşişi,

25. Au schimbat adevărul lui Dumnezeu pe minciună şi au cinstit şi au slujit făptura în locul Făcătorului, care este binecuvîntat în veci, amin!

26. De aceea i-a dat Dumnezeu unor patimi de ocară, căci femeile lor au schimbat întrebuinţarea firească cu una împotriva firii,

27. Şi în acelaşi fel şi bărbaţii, lăsînd întrebuinţarea firească a părţii femeieşti, s-au mistuit în pofta lor unii pentru alţii, bărbaţi cu bărbaţi săvîrşind spurcăciunea şi primind în ei înşişi răsplata, care se cuvenea rătăcirii lor.

28. Şi după cum nu au socotit de cuviinţă să-l recunoască pe Dumnezeu, i-a lăsat Dumnezeu la mintea lor nesocotită ca să facă cele ce nu se cădeau,

29. Umpluţi fiind de toată nedreptatea, curvia, viclenia, lăcomia, răutatea, plini de pizmă, de ucidere, de ceartă, de vicleşug, de ticăloşie, clevetitori,

30. Ponegritori, urîtori de Dumnezeu, obraznici, trufaşi, lăudăroşi, născocitori de rele, neascultători de părinţi,

31. Lipsiţi de înţelegere, lipsiţi de credincioşie, fără de inimă, de neînduplecat, lipsiţi de milă;

32. Deşi au cunoscut hotărîrea lui Dumnezeu potrivit căreia cei care fac unele ca acestea sînt vrednici de moarte, ei nu numai că fac acestea, ci îi şi încuviinţează pe cei care le fac.

Capitolul al 2-lea

1. De aceea nu te poţi dezvinovăţi, o, omule, oricine eşti tu cel ce judeci, căci cînd îl judeci pe celălalt, pe tine însuţi te condamni, fiindcă tu care judeci faci aceleaşi lucruri.

2. Şi ştim că potrivit adevărului se abate judecata lui Dumnezeu împotriva celor care fac unele ca acestea.

3. Dar socoteşti

ПОСЛАНІЕ.

ачаста ѡ оаме, чела че жȣдечи пре чеа че ка ачѣ
стѣ фачь, ши фъкжнд ачѣсте кѫ тȣ бен скъ
па де жȣдеката лȣи дмнѕъȣ ꙽ Аȣ де богъ д
ціа бȣнътъціи лȣи, ши де сȣферирѣ ши де чѣ
ꙟделȣнгъ рѫбдаре нȣ баци самъ, не коноскжнд
къ бȣнътатѣ лȣи дмнѕъȣ, ла покъинцъ пре
тине адȣче ꙽ Ши дȣпъ нъсилничіа та ши е
непокъитъ инимъ, къщици ціе оурціе ꙟзіѡа оу
ціен, ши адескоперирен ши дирѣптен жȣдекъціи
лȣи дмнѕъȣ. Кареле ва да фіещекърȣа дȣ ѕ
пъ фаптеле лȣи. Челор дȣпъ ꙟгъдȣинца з
лȣкрȣлȣи бȣн, мърире ши чинсте, ши не стрика
речарѣ віацъ вѣчникъ. Іаръ челор че сжнт и
пričѣлничи ши нȣ аскȣлтъ адевърȣл, че аскȣл
тъ не дирептатѣ, мъніе ши оурціе.
Некаѕȣ ши стржнсоаре престе тоті сȣфлетȣл о ѳ
мȣлȣи челȣи че лȣкрѣѕъ рѫȣл, ꙟтжю ла жидо
ши ла єлинь. Мърире ши чинсте, ши паче, і
ла тоті чела че лȣкрѣѕъ бинеле, ла жидовь ꙟтжю
ши ла єлинь. Пентрȣ къ нȣ ѥсте фъцърни аі
чіе лжнгъ дмнѕъȣ. Пентрȣ къ кжци фъръ ві
де лѣџе аȣ грешит, фъръ де лѣџе вор ши пери, ши
кжци кȣ лѣџе аȣ грешит, прен лѣџе съвор жȣде
ка. Пентрȣ къ нȣсь аȣѕиторіи лецііи дирепті гі
ци ла дмнѕъȣ че фъкъторіи лецііи съвор ꙟдирепта.
та. Кѫчи кжнд лимбиле челѣ че лѣџе на ді
ден фире але лецііи фак, ачещѣ лѣџе не авжнд
лорȣш сжнтъ лѣџе. Каріи аратъ лȣкрȣль еі
лецііи скрись ꙟ инимиле лор, ꙟпреȣнъ мъртȣри
синдȣле лор щіинца, ши ꙟтрȣ мижлокȣл лор гж
дȣриле хȣлинд аȣ ши рѫспȣнѕжнд. ꙟѕіѡа ѕі
кжнд ва жȣдека дмнѕъȣ челе аскȣнсе але оаме
нилор, дȣпъ єѵліа мѣ прен іс хс. Іатъ зі
тȣ жидов те нȣмещи, ши те одихнещи пре лѣ
џе, ши те лаȣѕи ꙟтрȣ дмнѕъȣ. Ши кȣноі иі
щи воа, ши испитещи челѣ чеȣ осебите, ꙟвъ
цат фіинд ден лѣџе. Ши нъдеждȣещи пре ѳі
тине, повацъ афи орбилор, лȣминъ челор ден
трȣ ꙟтȣнѣрек. Чертъторю челор фъръ минт к
те, даскал прȣнчилор, авжнд ꙟкипȣирѣ мин
ціи, ши а адевърȣлȣи ꙟ лѣџе. Дечи чела че ка
ꙟвеци пре алтȣл пре тине нȣте ꙟвеци ꙽ чела че
стржнџе сънȣ фȣре, фȣри ꙽ Чела че ѕиче кв
сънȣ прѣ кȣрвѣскъ, прѣ кȣрвещи ꙽ чела че оурѫ
щи идоліи фȣри дела бесѣрекъ. ꙽ Каре ꙟлѣ кг
џе те лаȣѕи, прен кълкарѣ лецііи пре дмнѕъȣ не
чинстещи ꙽ Пентрȣ къ нȣмеле лȣи дȣмнѕъ кд
нъѕъȣ прентре вои съ хȣлѣще ꙟтрȣ лимби, ꙟче кȣм
скрис ѥсте. Пентрȣ къ обрезаніа фолосѣще ке
де вей фаче лѣџѣ, іаръ де кълкъторю де лѣџе
вей фи, ѡбрезаніа та сау фъкȣт аскопериторе
де мъдȣларю. Дечи акоперирѣ де мъдȣларю кѕ
де ва пъѕи дирептъциле лецііи, аȣ нȣ акоперирѣ
де мъдȣларю алȣи, ꙟлокь де ѡбрезаніе съва соко
ти ꙽ Ши ва жȣдека чѣ дено фире, акопе кз
рире де мъдȣларю лѣџѣ фъкжнд пре тине, чела
че прен скрисоаре ши обрезаніе кълкъторю де лѣ
џе. Пентрȣ къ нȣ чеал дела ивѣлъ жидовь ки
ѥсте, ничи чѣ че є ꙟ ивѣлъ ла трȣп обрезаніе.
Че

Biblia 1688, p. 856, col. 2

aceasta, o, oame, cela ce judeci pre ceia ce ca acêstea fac şi, făcînd acêstea, că tu vei scăpa de judecata lui Dumnezău?

4. Au de bogăţiia bunătăţii lui şi de suferirea şi de cea îndelungă răbdare nu bagi samă, neconoscînd că bunătatea lui Dumnezău la pocăinţă pre tine aduce?

5. Şi după năsilniciia ta şi nepocăită inimă, cîştigi ţie urgie în zioa urgiei şi a descoperirei şi dirêptei judecăţii lui Dumnezău,

6. Carele va da fieştecăruia după faptele lui:

7. Celor după îngăduinţa lucrului bun mărire şi cinste şi nestricare, cearcă viaţa vêcinică;

8. Iară celor ce sînt pricêlnici şi nu ascultă adevărul, ce ascultă nedireptatea, mînie şi urgie;

9. Necazu şi strînsoare preste tot sufletul omului celui ce lucrează răul, întîiu la jidov şi la elin;

10. Mărire şi cinste şi pace la tot cela ce lucrează binele, la jidov întîiu şi la elin;

11. Pentru că nu iaste făţărnicie lîngă Dumnezău.

12. Pentru că cîţi fără de lêge au greşit fără de lêge vor şi pieri, şi cîţi cu lêge au greşit pren lêge să vor judeca.

13. Pentru că nu-s auzitorii legii direpţi la Dumnezău, ce făcătorii legii să vor îndirepta.

14. Căci cînd limbile cêlea ce lêge n-au, den fire ale legii fac, aceştia, lêge neavînd, loruşi sînt lêge.

15. Carii arată lucrul legii scris în inimile lor, împreună mărturisindu-le lor ştiinţa şi întru mijlocul lor gîndurile hulind au şi răspunzînd,

16. În zioa cînd va judeca Dumnezău cêle ascunse ale oamenilor, după Evangheliia mea, pren Isus Hristos.

17. Iată, tu jidov te numeşti şi te odihneşti pre lêge şi te lauzi întru Dumnezău,

18. Şi cunoşti voia şi ispiteşti cêlea ce-s osebite, învăţat fiind den lêge,

19. Şi nădejduieşti pre tine povaţă a fi orbilor, lumină celor dentru întunêrec,

20. Certătoriu celor fără minte, dascăl pruncilor, avînd închipuirea minţii şi a adevărului în lêge,

21. Deci cela ce înveţi pre altul, pre tine nu te înveţi? Cela ce strigă[1] să nu fure, furi?

22. Cela ce zice să nu preacurvească, preacurveşti? Cela ce urăşti idolii, furi de la besêrecă?

23. Care în lêge te lauzi, pren călcarea legii pre Dumnezău necinsteşti?

24. „Pentru că numele lui Dumnăzău prentre voi să hulêşte întru limbi”, în ce chip scris iaste.

25. Pentru că obrezaniia folosêşte de vei face lêgea, iară de călcătoriu de lêge vei fi, obrezaniia ta s-au făcut acoperitoare de mădulariu.

26. Deci acoperirea de mădulariu de va păzi direptăţile legii au nu acoperirea de mădulariu a lui în loc de obrezanie să va socoti?

27. Şi va judeca, cea den fire acoperire de mădulariu, lêgea făcînd, pre tine, cel ce pren scrisoare şi obrezanie — călcătoriu de lêge?

28. Pentru că nu cel de la iveală jidov iaste, nici cea ce e în iveală la trup obrezanie, //

Versiunea modernă

oare, o, omule, care judeci pe cei ce fac unele ca acestea, deşi aceleaşi faci, că tu vei scăpa de judecata lui Dumnezeu?

4. Sau dispreţuieşti bogăţia bunătăţii şi a îngăduinţei şi a îndelungii lui răbdări, neştiind că bunătatea lui Dumnezeu te împinge spre pocăinţă?

5. Dar din pricina învîrtoşării tale şi a nepocăinţei inimii, îţi agoniseşti urgie în ziua urgiei şi a descoperirii dreptei judecăţi a lui Dumnezeu,

6. Care va răsplăti fiecăruia după lucrurile lui:

7. Celor care cu stăruinţă în lucrul bun caută slavă şi cinste şi nestricăciune – viaţă veşnică,

8. Iar celor răzvrătitori, care nesupunîndu-se adevărului se supun în schimb nedreptăţii – urgie şi iuţime.

9. Frămîntare şi nelinişte împotriva fiecărui suflet de om care săvîrşeşte ce este rău, atît al iudeului, mai întîi, cît şi al elinului;

10. Slavă şi pace oricui săvîrşeşte ce este bine, atît iudeului, mai întîi, cît şi elinului.

11. Într-adevăr, nu este părtinire la Dumnezeu.

12. Căci cîţi au păcătuit fără lege vor şi pieri fără lege şi cîţi au păcătuit sub lege prin lege vor fi şi judecaţi.

13. Căci nu cei care aud legea sînt drepţi înaintea lui Dumnezeu, ci cei care împlinesc legea vor fi socotiţi drepţi.

14. Într-adevăr, cînd păgînii, care nu au lege, fac din fire cele poruncite de lege, ei sînt lege pentru ei înşişi, chiar dacă nu au legea.

15. Ei arată că lucrul poruncit de lege este înscris în inimile lor, pentru că conştiinţa lor dă şi ea mărturie, iar judecăţile lor îi învinuiesc sau apără,

16. În ziua în care, potrivit Evangheliei vestite de mine, Dumnezeu va judeca faptele ascunse ale oamenilor prin Iisus Hristos.

17. Dacă tu însă te numeşti iudeu şi te rezemi pe lege şi te făleşti cu Dumnezeu,

18. Şi cunoşti voia lui şi deosebeşti cele ce sînt de căpătîi, fiindcă eşti învăţat de lege,

19. Şi te-ai convins pe tine însuţi că eşti călăuză a celor orbi, lumină a celor aflaţi în întuneric,

20. Îndrumător al celor necunoscători, învăţător al pruncilor, fiindcă ai în lege întruchiparea cunoaşterii şi a adevărului,

21. Tu deci, cel care înveţi pe altul, pe tine însuţi nu te înveţi? Tu care predici să nu furi, furi?

22. Tu care spui să nu faci adulter, faci adulter? Tu pentru care idolii sînt urîciune, jefuieşti temple?

23. Tu care te făleşti cu legea, aduci lui Dumnezeu ocară prin încălcarea legii?

24. Într-adevăr, precum este scris, din pricina voastră numele lui Dumnezeu este hulit printre păgîni.

25. Căci tăierea împrejur este de folos dacă împlineşti legea; însă dacă eşti călcător al legii, din tăiat împrejur ai ajuns netăiat împrejur.

26. Deci, dacă cel netăiat împrejur păzeşte îndreptările date de lege, netăierea sa împrejur nu va fi oare socotită ca tăiere împrejur?

27. Astfel că cel care, deşi este netăiat împrejur după fire, împlineşte legea te judecă pe tine care, deşi ai litera [legii] şi tăierea împrejur, eşti călcător al legii.

28. Într-adevăr, iudeu nu este cel care apare astfel, nici tăierea împrejur nu este cea care apare astfel în trup,

кд Че чѣль ѫтраскꙋнсь жидовь, ши обрезаніѧ инии
міи кꙋ дхꙋль нꙋ кꙋ скрисоарѣ, акърꙋѧ лаꙋдъ
нꙋ е дела оамени, че дела дмнзъꙋ.

К А П. Г.

а Че дарь ѫсте чѣль маи мꙋлть алъ жидо
вꙋлꙋи; саꙋ чѣе фолосꙋль обрезаніеи;
в Мꙋлть ѫтоть кипꙋль, пентрꙋ къ ѫ
тѫю къ саꙋ крезꙋт кꙋвинтеле лꙋи дꙋм
г незъꙋ. Пентрꙋ кьчи деаꙋ ши не
крезꙋт оарекаріи; аꙋ доаръ некрединца лорь кре
д динца лꙋи дмнзъꙋ ва сꙋпꙋне? Нꙋ поате фи
че фіе дꙋмнезъꙋ адевьрат, ши тоть омꙋль
минчинось, дꙋпъ кꙋм саꙋ скрись, ка съте ѫди
рептѣзи ѫтрꙋ кꙋвинтеле тале ши съ бирꙋещи
е кѫндь тебеи жꙋдека тꙋ. Іарь де врѣме
че недиреп'татѣ ноастръ пре дирептатѣ лꙋи дꙋ
незъꙋ ѫкіаръ, че вом зиче; аꙋ недирептꙋе дꙋ
незъꙋ чѣла че адꙋче оурџіѧ; ка омꙋль грѣескꙋ
ѕ съ нꙋ фіе. Де врѣме че кꙋм ва жꙋдека дꙋ
з незъꙋ лꙋмѣ? Пентрꙋ къ де адевърꙋль лꙋи
дꙋмнезъꙋ ѫтрꙋ амѣ минчюнъ аꙋ присосит, ѫ
трꙋ мърирѣ лꙋи, че ѫкъ ши еꙋ ка оунь пъкъто
и мъ жꙋдекь. Ши нꙋ дꙋпъ кꙋмь не хꙋлимь,
ши дꙋпъ кꙋм зикꙋ оуніи къ нои зичем, къ во
фаче рѣлеле, ка съ віе чѣле бꙋне; кърора жꙋде
ѳ ката ѫжꙋдекатъ ѫсте. Че дарь; маи на
инте не цинем; нꙋ кꙋтоть адевърꙋль, пентрꙋ
къ маи наинте амь винꙋить пре жидови ши пре
і гречіи тоци сꙋнть пъкат афи. Пре кꙋмь
саꙋ скрись, къ нꙋ ѫсте дирепть ничи оунꙋль.
аі Нꙋ ѫсте чѣла че причѣпе, нꙋ ѫсте чѣла че чѣр
ві къ пре дмнезъꙋ. Тоци саꙋ абътꙋт ѫпре
ꙋнъ де немикъ саꙋ фъкꙋт, нꙋ ѫсте чѣль че фа
бꙋнътате, нꙋ ѫсте пънъ ѫтрꙋнꙋль.
гі Гроапъ дешкисъ гѫтлежꙋль лор, кꙋ лимбиле ло
ді вичленіѧ. Венинꙋль аспиделорь сꙋнть бꙋзи
еі леле лорь. Кърора гꙋра де блестем, ши де амъ
ѕі ръчюне плинъ е. Юцись пичоареле лор, авърса
зі сѫнџе. Здробире ши досадъ, ѫтрꙋ къиле
иі лор. Ши калѣ пъчіи наꙋ кꙋноскꙋть.
ѳі Нꙋ ѫсте фрика лꙋи дмнезъꙋ ѫнаинтѣ окилор
к лорь. Ши щимь къ кѫте лѣџѣ зиче, челорь
деи лѣџе грѣѧще, ка тоатъ гꙋра съсъ астꙋпе,
ши сꙋнть жꙋдекать съсъ факъ, тоатъ лꙋмѣ
ка лꙋи дмнезъꙋ. Пентрꙋ къ деи лꙋкрꙋриле ле
џіи нꙋсъ ва ѫдирепта, тоть трꙋпꙋль ѫнаинтѣ
лꙋи, пентрꙋ къ прен лѣџе е кꙋноштинца пъкатꙋ
кв лꙋи. Іарь акꙋм фъръ де лѣџе дирептатѣ
лꙋи дмнезъꙋ саꙋ арътать, мъртꙋрисиндꙋсе де
кг лѣџе ши де пророчи. Іарь дирептатѣ лꙋи
дмнезъꙋ, прен крединца лꙋи іс хс латоци, ши
престе тоци чеѧ че кредь пентрꙋ къ нꙋ ѫсте де
кд осъбире. Пентрꙋ къ тоци аꙋ грешить ши
ке съ липсескꙋ де мърирѣ лꙋи дмнезъꙋ. Ѫде
рептѫндꙋсе, ѫдарь кꙋ ал лꙋи харь, прень
ръскꙋмпърарѣ чѣ дентрꙋ хрістось ісꙋсь.
кѕ Пре кареле аꙋ пꙋсь ѫнаинте дмнезъꙋ кꙋръциторю,
прен крединцъ ѫтрꙋ сѫнџеле лꙋи, спре аратарѣ
дирептъціи лꙋи, пентрꙋ пърѣсирѣ челор маи деи

Biblia 1688, p. 857, col. 1

29. Ce cel într-ascuns jidov şi obrezaniia inimii — cu duhul, nu cu scrisoarea, a căruia laudă nu e de la oameni, ce de la Dumnezău.

Cap 3

1. Ce dară iaste cel mai mult al jidovului? Sau ce e folosul obrezaniei?

2. Mult în tot chipul, pentru că, întîiu, că s-au crezut cuvintele lui Dumnezău.

3. Pentru căci de au şi necrezut oarecarii? Au doară necredinţa lor credinţa lui Dumnezău va supune?

4. Nu poate fi! Ce fie Dumnezău adevărat şi tot omul mincinos, după cum s-au scris: „Ca să te îndireptezi întru cuvintele tale şi să biruieşti cînd te vei judeca tu."

5. Iară de vrême ce nedireptatea noastră pre direptatea lui Dumnezău încheagă, ce vom zice? Au nedireptu e Dumnezău cela ce aduce urgiia? Ca omul grăiescu. Să nu fie!

6. De vrême ce cum va judeca Dumnezău lumea?

7. Pentru că, de adevărul lui Dumnezău întru a mea minciună au prisosit, întru mărirea lui, ce încă şi eu ca un păcătos mă judec?

8. Şi nu după cum ne hulim şi după cum zicu unii că noi zicem, că vom face rêlele, ca să vie cêle bune? Cărora judecata în judecată iaste.

9. Ce dară? Mai nainte ne ţinem? Nu cu tot adevărul, pentru că mai nainte am vinuit pre jidovi şi pre grecii toţi supt păcat a fi,

10. Precum s-au scris că: „Nu iaste direpţ nici unul.

11. Nu iaste cela ce pricêpe, nu iaste cela ce cearcă pre Dumnezău.

12. Toţi s-au abătut împreună, de nemică s-au făcut. Nu iaste cel ce face bunătate, nu iaste pînă într-unul.

13. Groapă deşchisă — gîtlejul lor, cu limbile lor — vicleniia.

14. Veninul aspidelor supt buzile lor,

15. Cărora gura de blestem şi de amărăciune plină e,

16. Iuţi-s picioarele lor a vărsa sînge,

17. Zdrobire[4] şi dosadă – întru căile lor,

18. Şi calea păcii n-au cunoscut.

19. Nu iaste frica lui Dumnezău înaintea ochilor lor."

20. Şi ştim că, cîte Lêgea zice, celor den Lêge grăiêşte, ca toată gura să să astupe şi supt judecată să să facă toată lumea lui Dumnezău.

21. Pentru că, den lucrurile legii, nu să va îndirepta tot trupul înaintea lui, pentru că pren lêge e cunoştinţa păcatului.

22. Iară acum, fără de lêge, direptatea lui Dumnezău s-au arătat, mărturisindu-se de lêge şi de proroci.

23. Iară direptatea lui Dumnezău, pren credinţa lui Isus Hristos, la toţi şi preste toţi ceia ce cred, pentru că nu iaste despărţire.

24. Pentru că toţi au greşit şi să lipsescu de mărirea lui Dumnezău,

25. Îndereptîndu-se în dar cu al lui har, pren răscumpărarea cea dentru Hristós Isús,

26. Pre carele au pus înainte Dumnezău curăţitoriu, pren credinţă întru sîngele lui, spre arătarea direptăţii lui, pentru părăsirea celor mai de- //

Versiunea modernă

29. Ci iudeu este cel ce este astfel în adîncul său şi tăierea împrejur este cea a inimii, făcută în duh, iar nu în literă; pentru acesta lauda [vine] nu de la oameni, ci de la Dumnezeu.

Capitolul al 3-lea

1. Care este deci plusul iudeului sau care este folosul tăierii împrejur?

2. Mare, în orice chip, mai întîi, pentru că le-au fost încredinţate cuvintele lui Dumnezeu.

3. Căci ce dacă unii au fost necredincioşi? Doar nu va zădărnici necredincioşia lor credincioşia lui Dumnezeu?

4. Nicidecum! Ci Dumnezeu să se dovedească a fi în adevăr, iar omul în minciună, precum a fost scris: „Ca să te afli drept în cuvintele tale şi să ieşi biruitor la judecată."

5. Iar dacă nedreptatea noastră întăreşte dreptatea lui Dumnezeu, ce vom spune? Doar nu că este nedrept Dumnezeu atunci cînd aduce asupră-ne urgia sa? Vorbesc ca un om. Nicidecum!

6. Fiindcă atunci cum va judeca Dumnezeu lumea?

7. Căci dacă, prin minciuna mea, adevărul lui Dumnezeu s-a dovedit prisositor spre slava sa, de ce mai sînt şi eu judecat ca un păcătos?

8. Nu cumva să facem cele rele ca să vină cele bune, aşa cum ne defaimă unii şi cum zic că spunem noi? Osîndirea acestora este îndreptăţită.

9. Ce [vom zice] deci? Sîntem mai presus de ei? Deloc, fiindcă i-am învinuit mai înainte pe toţi şi pe iudei şi pe elini, că toţi sînt sub păcat,

10. Precum s-a scris că: „Nu se află drept nici măcar unul.

11. Nu se află cine să înţeleagă, nu se află cine să caute pe Dumnezeu.

12. Toţi s-au abătut, laolaltă s-au făcut netrebnici; nu este cine să făptuiască bunătatea, nu este nici măcar unul.

13. Mormînt deschis [este] gîtlejul lor, de limbile lor s-au folosit ca să viclenească,

14. Venin de aspide [se află] sub buzele lor,

15. A căror gură este plină de blestem şi amăreală;

16. Iuţi [sînt] picioarele lor spre vărsarea de sînge

17. Ruină şi suferinţă [rămîne] în căile lor,

18. Iar calea păcii n-au cunoscut-o.

19. Nu este frică de Dumnezeu înaintea ochilor lor."

20. Ştim însă că cele cîte le spune Legea, celor de sub Lege le grăieşte, ca orice gură să fie astupată şi toată lumea să fie vinovată faţă de Dumnezeu.

21. Fiindcă pe temeiul faptelor Legii nici un trup nu va fi socotit drept înaintea lui Dumnezeu, căci prin Lege [nu vine decît] cunoştinţa păcatului.

22. Dar acum dreptatea lui Dumnezeu s-a arătat în afara Legii, deşi mărturisită de către Lege şi de profeţi,

23. Însă o dreptate a lui Dumnezeu prin credinţa în Iisus Hristos pentru toţi şi peste toţi cei care cred, căci nu este deosebire.

24. Fiindcă toţi au păcătuit şi sînt în lipsă de slava lui Dumnezeu,

25. Fiind socotiţi drepţi în dar datorită harului său prin răscumpărarea cea în Hristos Iisus,

26. Pe acesta l-a rînduit Dumnezeu ca împăcare prin credinţa în sîngele lui ca să arate dreptatea sa, pentru lăsarea păcatelor săvîrşite mai îna-

наинте фъкꙋте пъкате. Ꙟтрꙋ ꙟгъдꙋинца кз
лꙋи дмнзъꙋ, кътръ аръта дрептъцїи лꙋ ꙟврѣ
мѣ де акꙋм, ка съ фїе ел дрептъ, ши аꙟдереп
тѫ пре чел ден крединца лꙋи їс. Дечи оунде е ки
лаꙋда? саꙋ ꙟкꙋиат прен каре лѣџе? афаптелор?
ба, че прен лѣџѣ крединцей. Сокотим дрепт кѳ
ачѣѫ кꙋ крединца, асъ ꙟдрепта омꙋл, фъръ
де фаптеле лѣџїи. Аꙋ ал жидовилор е дмнзъꙋ л
нꙋмаи? ши нꙋ ши ал лимбилор? ба ши а лимбилор.
Де време че оунꙋл е дмнзъꙋ, кареле ва ꙟдрепта, ла
тъѫрѣ ꙟпрежꙋр ден крединцъ, ши несъбрезанїѫ
прен крединцъ. Лѣџѣ даръ сꙋрпъм, прен кре лб
динцъ? нꙋ поате фи, че лѣџѣ ꙟтърим.

КАП. Д.

Дечи чевом зиче, пре авраам пъринтеле но а
стрꙋ, съ фїе афлат трꙋпѣще? Пе в
трꙋ къ де авраам дин фапте саꙋ ꙟдре
пат, аре лаꙋдъ чи нꙋ кътръ дмнзеꙋ.
Пентрꙋ къ че зиче скриптꙋра? ши кре г
зꙋ авраам ла дмнзъꙋ, ши съ сокоти лꙋи ꙟтрꙋ
дрептате. Иаръ челꙋѫ че лꙋкрѣзъ, плата д
нꙋсъ сокотѣще дꙋпъ дар, че дꙋпъ даторїе. Иаръ е
челꙋѫ че нꙋ лꙋкрѣзъ, че креде спре чела че ꙟдреп
тѣзъ пре чел некꙋрат, сокотѣщесе крединца лꙋи,
спре дрептате. Ꙟчекип ши дъвдь, зиче фе ѕ
ричирѣ омꙋлꙋи, кърꙋѫ дмнзъꙋ сокотѣще дн
рептатѣ фъръ де лꙋкрꙋри. Фериций кърора з
саꙋ ертат фъръ делеџиле, ши кърора саꙋ акопе
рит пъкателе. Феричит бърбатꙋл, кърꙋѫ и
нꙋиба сокоти дмнꙋл пъкатꙋл. Дечи феричи ѳ
рѣ ачаста спре обрезанїе, аꙋ ши спре несъбреза
нїе? пентрꙋ къ зичем къ саꙋ сокотит лꙋи а
враам, крединца спре дрептате. Кꙋм даръ і
саꙋ сокотит? ꙟтрꙋ обрезанїе фїинд, аꙋ ꙟтрꙋ
несъбрезанїе, нꙋ ꙟобрезанїе, че ꙟтрꙋ несъбреза
нїе. Ши семнꙋ аꙋ лꙋат де обрезанїе, печѣ аі
тѣ дрептъцїи крединцей, чеи дентрꙋ несъбреза
нїе, ка съ фїе ел пъринте тꙋтꙋрор, челор че кред
прен обрезанїе, ка съсъ сокотѣскъ ши лор дреп
татѣ. Ши пъринте обрезанїей, нꙋнꙋмаи ві
челор ден обрезанїе, че ши челор че мергъ ꙟ оур
меле крединцей, чеи дентрꙋ несъбрезанїѫ пъри
телꙋи ностꙋ авраам. Пентрꙋ къ нꙋ прен лѣ гі
џе е фъгъдꙋинца лꙋи авраам, аꙋ семенцїеи лꙋи,
ка мощениторю а фи ел лꙋмїи, че прен дрепта
тѣ крединцей. Пентрꙋ къ десжнт чеи ден лѣ ді
џе, мощенѣи дешъртатꙋсаꙋ крединца, ши саꙋ
сꙋрпат фъгъдꙋинца. Пентрꙋ къ лѣџѣ оур еі
џїе лꙋкрѣзъ, пентрꙋ къ оунде нꙋ ѫсте лѣџе,
ниче кълкаре ѫсте. Пентрꙋ ачѣѫ ден кре ѕі
динцъ ка дꙋпъ даръ ка съ фїе адевъратъ фъгъ
дꙋинца, ла тоатъ семенцїѫ, нꙋнꙋмаи челꙋи де
лѣџе, че ши челꙋи ден крединца лꙋи авраам, ка
реле ѫсте татъ тꙋтꙋрор ноаѡ. Дꙋпъ кꙋм зі
скри ѫсте, къ пъринте амꙋлте лимби ам пꙋсь
пре тине, ꙟпрежма лꙋи дꙋмнезъꙋ къ
рꙋѫ аꙋ крезꙋтъ, челꙋи че ꙟвїазъ пре морци,
ши кїамъ челе ченꙋсжнтъ ка кꙋм ар фи.
Кареле афаръ ден нъдѣжде, пре нъдѣжде аꙋ кре иі

Biblia 1688, p. 857, col. 2

nainte făcute păcate,

27. Întru îngăduinţa lui Dumnezău, cătră arătarea direptăţii lui în vrêmea de acum, ca să fie el direpţ şi a înderepta pre cel den credinţa lui Isus.

28. Deci unde e lauda? S-au încuiat. Pren care lêge? A faptelor? Ba, ce pren lêgea credinţei.

29. Socotim direpţ acêea cu credinţa a să îndirepta omul, fără de faptele legii.

30. Au al jidovilor e Dumnezău numai? Şi nu şi al limbilor? Ba şi al limbilor.

31. De vrême ce unul e Dumnezău, carele va îndirepta tăiêrea împrejur den credinţă şi neobrezaniia pren credinţă.

32. Lêgea, dară, surpăm pren credinţă? Nu poate fi, ce Lêgea întărim.

Cap 4

1. Deci ce vom zice pren Avraám, părintele nostru, să fie aflat trupêşte?

2. Pentru că, de Avraám den fapte s-au îndireptat are laudă, ce nu cătră Dumnezeu.

3. Pentru că ce zice Scriptura? „Şi crezu Avraám la Dumnezău, şi să socoti lui întru direptate."

4. Iară celuia ce lucrează, plata nu să socotêşte după dar, ce după datorie.

5. Iară celuia ce nu lucrează, ce crêde spre cela ce îndireptează pre cel necurat, socotêşte-se credinţa lui spre direptate.

6. În ce chip şi David zice fericirea omului căruia Dumnezău socotêşte direptatea fără de lucruri:

7. „Fericiţi cărora s-au iertat fărădelegile şi cărora s-au acoperit păcatele!

8. Fericit bărbatul căruia nu-i va socoti Domnul păcatul!"

9. Deci fericirea aceasta spre obrezanie au şi spre neobrezanie? Pentru că zicem că: „S-au socotit lui Avraám credinţa spre direptate."

10. Cum, dară, s-au socotit? Întru obrezanie fiind, au întru neobrezanie? Nu în obrezanie, ce întru neobrezanie.

11. Şi semn au luat de obrezanie, pecêtea direptăţii credinţei cei dentru neobrezanie, ca să fie el părinte tuturor celor ce cred pren obrezanie, ca să să socotească şi lor direptatea.

12. Şi părinte obrezaniei nu numai celor den obrezanie, ce şi celor ce merg în urmele credinţei ceii dentru neobrezaniia părintelui nostru Avraám.

13. Pentru că nu pren lêge e făgăduinţa lui Avraám au semenţiei lui, ca moştenitoriu a fi el lumii, ce pren direptatea credinţei.

14. Pentru că de sînt cei den lêge moşnean, deşărtatu-s-au credinţa şi s-au surpat făgăduinţa,

15. Pentru că lêgea urgie lucrează, pentru că, unde nu iaste lêge, nici călcare iaste.

16. Pentru acêea den credinţă, ca după dar, ca să fie adevărată făgăduinţa la toată semenţiia, nu numai celui den lêge, ce şi celui den credinţa lui Avraám, carele iaste tată tuturor noao,

17. După cum scris iaste că: „Părinte a multe limbi am pus pre tine." În preajma lui Dumnezău căruia au crezut, celui ce înviază pre morţi şi cheamă cêle ce nu sînt ca cum ar fi,

18. Carele, afară den nădêjde, pren nădêjde au cre- //

Versiunea modernă

inte,

27. În vremea îngăduinţei lui Dumnezeu, ca să arate dreptatea sa în vremea de acum, pentru a fi el însuşi drept şi pentru a socoti drept pe cel ce se întemeiază pe credinţa în Iisus.

28. Unde este deci motivul de a ne lăuda? A fost înlăturat. Prin ce fel de lege? A faptelor? Nu, ci prin legea credinţei.

29. Socotim, într-adevăr, că un om este socotit drept datorită credinţei, fără faptele Legii.

30. Sau Dumnezeu este numai al iudeilor, nu şi al neamurilor? Ba da, şi al neamurilor,

31. Dacă unul singur este Dumnezeu, cel care va socoti dreptţi pe cei tăiaţi împrejur datorită credinţei şi pe cei netăiaţi împrejur prin credinţă.

32. Aşadar zădărnicim noi Legea prin credinţă? Nicidecum, ci întărim Legea.

Capitolul al 4-lea

1. Deci ce vom spune că a aflat Avraam, strămoşul nostru după trup?

2. Într-adevăr, dacă Avraam a fost socotit drept pe temeiul faptelor, are de ce se lăuda, dar nu faţă de Dumnezeu.

3. Căci ce spune Scriptura? „Şi Avraam a crezut lui Dumnezeu şi i s-a socotit [aceasta] în loc de dreptate."

4. Or celui care săvîrşeşte fapte [drepte] nu i se socoteşte răsplata ca şi cum ar fi din bunăvoinţă, ci pentru că i se datorează.

5. Iar celui care nu săvîrşeşte fapte [drepte], însă crede în cel care socoteşte drept pe cel necucernic, credinţa lui i se socoteşte în loc de dreptate,

6. Precum spune şi David fericirea omului căruia i s-a socotit dreptatea fără fapte:

7. „Fericiţi cei ale căror fărădelegi au fost lăsate şi cei ale căror păcate au fost acoperite!

8. Fericit bărbatul al cărui păcat nu-l va socoti Domnul!"

9. Fericirea aceasta se referă aşadar la cei tăiaţi împrejur sau şi la cei netăiaţi? Într-adevăr, spunem: „Lui Avraam credinţa i s-a socotit în loc de dreptate."

10. Cum i s-a socotit deci? Pe cînd era tăiat împrejur sau pe cînd era netăiat? Nu pe cînd era tăiat, ci pe cînd era netăiat împrejur.

11. Şi a primit semnul tăierii împrejur ca pecete a dreptăţii din credinţa avută în vreme ce nu era tăiat împrejur, ca să fie el părintele tuturor celor ce, netăiaţi împrejur, aveau să creadă, spre a se li se socoti [aceasta] în loc de dreptate.

12 Şi să fie părintele celor tăiaţi împrejur care nu doar că sînt [născuţi] din tăierea împrejur, ci care şi umblă pe urmele credinţei pe care a avut-o părintele nostru Avraam, pe cînd era netăiat împrejur.

13. Fiindcă nu pe temeiul legii a fost făcută lui Avraam şi seminţiei lui făgăduinţa că va moşteni lumea, ci pe temeiul dreptăţii din credinţă.

14. Căci dacă cei care se revendică de la Lege sînt moştenitorii, credinţa este în van, iar făgăduinţa nu se mai împlineşte.

15. Într-adevăr, legea dă naştere urgiei. Acolo însă unde nu este lege, nu este nici călcare a legii.

16. De aceea [făgăduinţa] ţine de credinţă, ca să fie din bunăvoinţă, spre a fi sigură făgăduinţa pentru toată seminţia sa, nu numai pentru partea care se revendică de la lege, ci şi pentru cea care se revendică din credinţa lui Avraam, care este părintele nostru al tuturor,

17. Precum s-a scris că: „Te voi face părinte al multor neamuri." În faţa celui în care a crezut, care înviază morţii şi le face pe cele ce nu sînt să fie;

18. Care, împotriva oricărei nădejdi, a cre-

зѹть, ка сѫ фїе єль татѫ амѹлте лимби, дѹпѫ
чѣѧ че саѹ зись, аша ва фи сѫмѫнца та.
ѳі Ши неслѫбинд кѹкрединца, нѹшаѹ сокотить
трѹпѹль лѹи адекѫ ѡморжть фиинд май де р҃,
де ани, фиинд, ши ѡморѫчюнѣ згѫѹлѹи сарїи.
к Iарѫ ла фѫгѫдѹинца лѹи дмнзѫѹ, нѹсаѹ ꙟдоит
кѹнекрединца, че саѹ ꙟтѫрит кѹкрединца, дѫнд
ка мѫрире лѹи дмнзѫѹ. Ши адеверинд ѹсе кѫче
аѹ фѫгѫдѹить пѹтѣрник ѧсте аши фаче, пен
трѹ ачѣѧ саѹши сокотит лѹи ꙟдирептате.
кв Ши нѹсаѹ скрись пентрѹ єль нѹмай, кѫ саѹ соко
тить лѹи чеши пентрѹ ной, ла карїи ѧсте асѫ
сокоти, челорь че крѣдь ꙟчель че аѹ ꙟвись ꙟ ic
кг дмнѹль нострѹ ден морци. Кареле саѹ вжн
дѹть пентрѹ грешалеле ноастре, ши саѹ скѹлат
пентрѹ ꙟдирептарѣ ноастрѫ.

КАП. Є.

а Дирептѫндѹне дирепть ачѣѧ ден кре
динцѫ, паче авем кѫтрѫ дмнзѫѹ, прен
в дмнѹль нострѹ ic хс. Прен кареле
ши апропїѧре ам авѹт кѹкрединца ла
дарѹл ачеста дентрѹ кареле стѫмѹ,
ши не лѫѹдѫм спре нѫдѣждѣ мѫрирїи лѹи дѹм
г незѫѹ. Ши нѹнѹмай, чене ши лѫѹдѫм ꙟ
трѹ неказѹри, щїинд кѫ неказѹль ꙟгѫдѹинцѫ
д фаче. Iарѫ ꙟгѫдѹинца испитѫ, iарѫ испи
є та нѫдѣжде. Iарѫ нѫдѣждѣ нѹрѹшинѣзѫ
кѫчи драгостѣ лѹи дмнзѫѹ саѹ вѫрсать, ꙟ ини
миле ноастре, прен дхѹл сфнть чела че саѹ да
ѕ нѡ. Пентрѹ кѫ ꙟкѫ хс фиинд ной слаби
дѹпѫ врѣме пентрѹ чей некѹраци, аѹ мѹрить.
з Кѫ абїѧ пентрѹ чель дирепть нещине ва мѹри,
кѫ пентрѹ чель бѹнь, доарѫ нещине кѹтѣзѫ
и ши а мѹри. Ши ꙟтѫрѣще дмнзѫѹ драго
стѣ лѹи ла ной, кѫчи ꙟкѫ пѫкѫтоши фиинд
ной, хс пентрѹ ной аѹ мѹрить. Кѹмѹлть
дарѫ май вѫртось ꙟдирептѫндѹне акѹм кѹсѫн
целе лѹи мѫнтѹиневом прен єль ден ѹрџїе.
ї Пентрѹ кѫ де врѣме че врѫжмаши фиинд нем ꙟ
пѫкать кѹ дмнзѫѹ, прен моартѣ фїюлѹи лѹи
кѹмѹлть май вортось ꙟпѫкѫндѹне, невом мѫ
аі нтѹи ꙟтрѹ вїаца лѹи. Ши нѹнѹмай чеши
лѫѹдѫндѹне ꙟтрѹ дмнзѫѹ, прен дмнѹл нострѹ
ic хс, прен кареле акѹм ꙟпѫкѫчюнѣ ам лѹать.
ві Пентрѹ ачѣѧ ꙟчекипѫ прентрѹн ѡмь пѫкатѹл
ꙟлѹме аѹ ꙟтрать, ши прен пѫкат моартѣ,
ши аша ла тоци ѡаменїи моартѣ аѹ трекѹть
гі спре карѣ тоци аѹ грешить. Пентрѹ кѫ пѫнѫ
ла лѣџе пѫкатѹль єра ꙟлѹме, iарѫ пѫкатѹль
ді нѹсѫ сокотѣще нефиинд лѣџе. Че аѹ ꙟпѫ
рѫцить моартѣ дела адам, пѫнѫ ла мѡѵси ши
спре чеѧ че наѹ грешит спре асѫмѫнарѣ греша
лїи лѹи адам кареле ѧсте пилдѫ челѹи вїитор.
єі Чей дѹпѫ кѹм є грешала аша ши дарѹль, пен
трѹ кѫ де врѣме че кѹ аѹнѹѧ грешалѫ чей мѹл
ци аѹ мѹрить, кѹ мѹлть май вѫртось харѹль
лѹи дмнзѫѹ, ши дарѹль ꙟтрѹ харѹль чель аль
ѹнѹѧ ѡмь ic хс, ла чей мѹлци аѹ присосить.
ѕі Ши нѹ дѹпѫ кѹм прен ѹнѹль грешинд дарѹль,

Biblia 1688, p. 858, col. 1

zut, ca să să facă el tată a multe limbi, după cêea ce s-au zis: „Aşa va fi sămînţa ta."

19. Şi neslăbind cu credinţa, nu şi-au socotit trupul lui adecă omorît fiind, mai de 100 de ani fiind şi omorîciunea zgăului Sárii,

20. Iară la făgăduinţa lui Dumnezău nu s-au îndoit cu necredinţa, ce s-au întărit cu credinţa, dînd mărire lui Dumnezău

21. Şi adeverindu-se că, ce au făgăduit, putêrnic iaste a şi face.

Pentru acêea s-au şi socotit lui în direptate.

22. Şi nu s-au scris pentru el numai, că s-au socotit lui, ce şi pentru noi, la carii iaste a să socoti, celor ce cred în cel ce au învis, în Isus Domnul nostru, den morţi,

23. Carele s-au vîndut pentru greşalele noastre şi s-au sculat pentru îndireptarea noastră.

Cap 5

1. Îndireptîndu-ne direpţ acêea den credinţă, pace avem cătră Dumnezău pren Domnul nostru Isus Hristos,

2. Pren carele şi apropiêre am avut cu credinţa la darul acesta, dentru care stămu şi ne lăudăm spre nădêjdea măririi lui Dumnezău.

3. Şi nu numai, ce ne şi lăudăm întru necazuri, ştiind că necazul îngăduinţă face,

4. Iară îngăduinţa ispită, iară ispita nădêjde,

5. Iară nădêjdea nu ruşinează, căci dragostea lui Dumnezău s-au vărsat în inimile noastre, pren Duhul Sfînt, cela ce s-au dat noao.

6. Pentru că încă Hristos, fiind noi slabi, după vrême, pentru cei necuraţi au murit.

7. Că abiia pentru cel direpţ neştine va muri, că pentru cel bun doară neştine cutează şi a muri.

8. Şi întărêşte Dumnezău dragostea lui la noi, căci, încă păcătoşi fiind noi, Hristos pentru noi au murit.

9[5]. Cu mult dară mai vîrtos îndireptîndu-ne acum cu sîngele lui, mîntui-ne-vom pren el den urgie.

10. Pentru că, de vrême ce, vrăjmaşi fiind, ne-am împăcat cu Dumnezău pren moartea Fiiului lui, cu mult mai vîrtos[6] împăcîndu-ne, ne vom mîntui întru viaţa lui.

11. Şi nu numai, ce şi lăudîndu-ne întru Dumnezău, pren Domnul nostru Isus Hristos, pren carele acum împăcăciunea am luat.

12. Pentru acêea, în ce chip prentr-un om păcatul în lume au întrat, şi pren păcat moartea, şi aşa la toţi oamenii moartea au trecut, spre carea toţi au greşit.

13. Pentru că, pînă la lêge, păcatul era în lume, iară păcatul nu să socotêşte, nefiind lêge.

14. Ce au împărăţit moartea de la Adám pînă la Móisi şi spre ceia ce n-au greşit, spre asămănarea greşalii lui Adám, carele iaste pildă celui viitoriu.

15. Ce nu după cum e greşala, aşa şi darul, pentru că, de vrême ce cu a unuia greşală cei mulţi au murit, cu mult mai vîrtos harul lui Dumnezău şi darul întru harul cel al unuia om Isus Hristos la cei mulţi au prisosit.

16. Şi nu după cum pren unul greşind darul, /

Versiunea modernă

zut cu nădejde că va ajunge părinte al multor neamuri precum i s-a spus: „Aşa va fi seminţia ta."

19. Şi n-a slăbit în credinţă uitîndu-se la trupul său care era de acum sleit, avînd aproape o sută de ani şi nici la sleirea pîntecelui Sarei,

20. Iar de făgăduinţa lui Dumnezeu nu s-a îndoit din necredinţă, ci s-a întărit în credinţă, dînd slavă lui Dumnezeu

21. Şi fiind pe deplin convins că el poate să şi facă ce a făgăduit.

De aceea i s-a şi socotit lui în loc de dreptate.

22. Dar nu numai pentru el s-a scris că i s-a socotit, ci şi pentru noi, cărora urmează să ni se socotească, noi care credem în cel care l-a înviat pe Iisus, Domnul nostru, din morţi,

23. Cel care a fost predat pentru greşelile noastre şi a fost înviat pentru a fi noi socotiţi drepţi.

Capitolul al 5-lea

1. Fiind aşadar socotiţi drepţi pe temeiul credinţei, sîntem în pace cu Dumnezeu prin Domnul nostru Iisus Hristos,

2. Prin care am primit, datorită credinţei, cale spre harul acesta în care ne-am statornicit şi ne lăudăm cu nădejdea în slava lui Dumnezeu.

3. Dar nu numai [cu aceasta], ci ne lăudăm şi în mijlocul necazurilor, ştiind că necazul naşte răbdare,

4. Răbdarea la rîndu-i [naşte] cercare, iar cercarea nădejde.

5. Iar nădejdea nu ne acoperă de ruşine, fiindcă dragostea lui Dumnezeu s-a revărsat în inimile noastre prin Duhul Sfînt care ni s-a dat.

6. Căci, în vreme ce noi mai eram încă bolnavi, Hristos a murit la timpul potrivit pentru necucernici.

7. Într-adevăr, cu greu merge cineva la moarte pentru un om drept. Hai că pentru un om bun poate are cineva inimă să moară.

8. Dar Dumnezeu îşi dovedeşte dragostea faţă de noi prin aceea că Hristos a murit pentru noi în vreme ce eram păcătoşi.

9. Cu atît mai mult aşadar, fiind acum socotiţi drepţi prin sîngele său, vom fi izbăviţi prin el de urgie.

10. Fiindcă dacă, atunci cînd îi eram vrăşmaşi, ne-am împăcat cu Dumnezeu prin moartea Fiului său, cu atît mai mult, acum că ne-am împăcat, vom fi mîntuiţi prin viaţa lui.

11. Şi nu numai, dar ne şi lăudăm în Dumnezeu prin Domnul nostru Iisus Hristos, prin care am primit împăcarea.

12. De aceea, precum printr-un singur om a întrat păcatul în lume, iar prin păcat moartea, tot astfel moartea a trecut la toţi oamenii, din pricină că toţi au păcătuit.

13. Căci pînă să fie Legea, păcatul era în lume, dar păcatul nu se pune la socoteală cîtă vreme nu este lege.

14. Moartea a împărăţit însă, de la Adam pînă la Moise, şi peste cei care n-au păcătuit în felul greşelii lui Adam care este tip al celui ce avea să vină.

15. Or cu harul nu [este] precum [a fost] cu greşeala. Căci dacă din pricina greşelii unuia au murit cei mulţi, cu mult mai mult harul lui Dumnezeu şi darul făcut prin harul unui singur om, Iisus Hristos, au prisosit pentru cei mulţi.

16. Şi cu darul nu [este] precum [a fost] cu ce a venit printr-unul singur

ПОСЛАНЇЕ.

пентрꙋ къ жꙋдеката є дентрꙋ оунꙋль спре ѡсѫ҃
дъ, ѧръ дарꙋль ден мꙋлте грешале спре ꙟдиреп҃
таре. Пентрꙋ къ деврѣме че кꙋ аꙋнꙋѫ грешалъ зі
моартѣ аꙋ ꙟпъръцитъ прен оунꙋль, кꙋ мꙋлтъ
маи вжртось чеѫ че присосѣла дарꙋлꙋи ши харꙋ
лꙋи диреп҃тъцїи лꙋжндь ꙟвїацъ вор ꙟпъръци
прен оунꙋль ис҃ хс҃. Дечи дарь кꙋм ѫсте прен иі
трꙋнь пъкать ла тоци ѡаменїи спре ѡсѫндъ,
аша ши прентрꙋ ꙟдиреп҃таре ла тоци ѡаменїи
спре ꙟдиреп҃тарѣ вїецїи. Пентрꙋ къ ꙟчекꙋ ѳі
прен неаскꙋлтарѣ оунꙋи ѡмь пъкътоши съфъ
кꙋръ чеи мꙋлци, аша ши прен аскꙋлтарѣ оунꙋѫ
диреп҃ци съвора алѣџе чеи мꙋлци. Ѧръ лѣ к
џѣ аꙋ ꙟтрат касъ ꙟмꙋлцѣскъ грешала, ѧръ
оунде аꙋ ꙟмꙋлцитъ пъкатꙋль, аꙋпръ присоси
дарꙋль. Ка ꙟчекꙋ аꙋ ꙟпъръцитъ пъкатꙋ ка
ꙟмоарте аша ши дарꙋль ва ꙟпъръци прень
диреп҃тате ꙟвїацъ вѣчникъ прен ис҃ хс҃ дом
нꙋль ностꙋ.

КАП. Ѕ.

Чевомзиче даръ? съръмжнем ꙟпъкать а
ка дарꙋль съсъ ꙟмꙋлцѣскъ? нꙋ поате
фи. Карен амь мꙋритъ кꙋ пъкатꙋл в
кꙋмь ꙟкъ вомь маи трѣи ꙟтрꙋ єль?
Аꙋнꙋ кꙋноашеци къкжци нѣм ботезат г
ꙟ хс҃ ис҃, ꙟмоартѣ лꙋи нѣм ботеза. Ꙟпреꙋ д
нъ нѣм ꙟгропатъ кꙋ єль прен ботезꙋ ла моар
те, ка ꙟчекꙋ аꙋ ꙟвись хс҃ ден морци,
прен мъририѣ татълꙋи, аша ши нои ꙟтрꙋ нои ре
де вїацъ вом оумбла. Пентрꙋ къ декрѣме є
че ꙟпреꙋнъ ѡдръслици нѣм фъкꙋт кꙋ асъмъ
нарѣ морцїи лꙋи, че ши ан ꙟвїерїи вом фи.
Ачаста щїиндь къ чел векю ал ностꙋ ѡмь съ ѕ
ръстигни ꙟпреꙋнъ ка съсъ сꙋпꙋе трꙋпꙋль, пъка
тꙋлꙋи, ка съ нꙋмаи слꙋжим нои пъкатꙋлꙋи.
Пентрꙋ къчела че аꙋ мꙋрит ꙟдиреп҃татꙋсаꙋ з
де кътръ пъкать. Ѧръ де ам мꙋритъ ꙟпре и
ꙋнъ кꙋ хс҃, крѣдем къ вом ши трѣи ꙟпреꙋнъ
кꙋ єль. Щїиндь къ хс҃ ꙟвїиндь ден морци ѳ
нꙋмаи моаре, моартѣ пре єль нꙋмаи стъпжнѣ
ще. Къчи каре аꙋ мꙋрит кꙋ пъкатꙋль аꙋ і
мꙋрит ѡдатъ, ѧръ каре трѣѫще трѣѫще ꙟдꙋ
незъꙋ. Аша ши вои въ сокотици пре вои аі
морци афи кꙋпъкатꙋль, ѧръ вїи кꙋ дмн҃зъꙋ ꙟ
хс҃ ис҃, дмнꙋль ностꙋ. Дечи сънꙋ ꙟпъръ ві
цѣскъ пъкатꙋль ꙟтрꙋ чель пъмжнтѣскъ аль
востꙋ трꙋп, ка съ аскꙋлте єи ꙟтрꙋ похтеле
лꙋи. Ничи апропїаци мъдꙋлъриле воастре гі
армеле не диреп҃тъцїи ла пъкать, че апропїѫци
пре вои ла дмн҃зъꙋ, ка дентрꙋ морци вїи, ши
мъдꙋлъриле воастре армъ диреп҃тъцїи лꙋи дꙋ
незъꙋ. Пентрꙋ къ пъкатꙋль пре вои нꙋка ді
стъпжни, къ нꙋ сжнтеци сꙋпть лѣџе че сꙋпть
дарꙋ. Че даръ? съпъкътꙋим, къ нꙋ сжтемь єі
сꙋпть лѣџе? че сꙋпть дарь? нꙋ поате фи.
Нꙋщици, къ ла каре пꙋнеци пре вои, роби спре ѕі
аскꙋлтаре, роби сжнтеци кърꙋѫ аскꙋлтаци, аꙋ
пъкатꙋлꙋи спре моарте аꙋ аскꙋлтърїи спре ди
реп҃тате. Ѧръ харь фїе лꙋи дмн҃зъꙋ, къчи зі
ера

Biblia 1688, p. 858, col. 2

pentru că judecata e dentru unul spre osîndă, iară darul den multe greşale spre îndireptare.

17. Pentru că, de vrême ce, cu a unuia greşală, moartea au împărăţit pren unul, cu mult mai vîrtos ceia ce, prisoseala darului şi harului direptăţii luînd, în viaţă vor împărăţi pren unul Isus Hristos.

18. Deci, dară, cum iaste prentr-un păcat la toţi oamenii spre osîndă, aşa şi prentr-o îndireptare la toţi oamenii spre îndireptarea vieţii.

19. Pentru că în ce chip pren neascultarea unui om păcătoşi să făcură cei mulţi, aşa şi pren ascultarea unuia direpţi să vor alêge cei mulţi.

20. Iară lêgea au întrat ca să înmulţească greşala. Iară unde au înmulţit păcatul, au prea prisosit darul,

21. Ca în ce chip au împărăţit păcatul în moarte, aşa şi darul va împărăţi pren direptate, în viaţa vêcinică pren Isus Hristos, Domnul nostru.

Cap 6

1. Ce vom zice dară? Să rămînem în păcat, ca darul să să înmulţească? Nu poate fi!

2. Carei am murit cu păcatul cum încă vom mai trăi întru el?

3. Au nu cunoaşteţi că, cîţi ne-am botezat în Hristos Isus, în moartea lui ne-am botezat?

4. Împreună ne-am îngropat cu el pren botezu la moarte, ca, în ce chip au învis Hristos den morţi, pren mărirea Tatălui, aşa şi noi întru noire de viaţă vom umbla.

5. Pentru că, de vrême ce împreună odrăsliţi ne-am făcut cu asămănarea morţii lui, ce şi ai învierii vom fi.

6. Aceasta ştiind că cel vechiu al nostru Om să răstigni împreună, ca să să surpe trupul păcatului, ca să nu mai slujim noi păcatului.

7. Pentru că cela ce au murit îndireptatu-s-au de cătră păcat.

8. Iară, de am murit împreună cu Hristos, crêdem că vom şi trăi împreună cu el,

9. Ştiind că Hristos, înviind den morţi, nu mai moare. Moartea pre el nu mai stăpînêşte.

10. Căci care au murit cu păcatul au murit odată, iară care trăiêşte, trăiêşte în Dumnezău.

11. Aşa şi voi vă socotiţi pre voi morţi a fi cu păcatul, iară vii cu Dumnezău, în Hristos Isus, Domnul nostru.

12. Deci, să nu împărăţească păcatul întru cel pămîntesc al vostru trup, ca să asculte ei întru pohtele lui,

13. Nici apropiaţi mădulările voastre, armele nedireptăţii, la păcat, ce apropiaţi pre voi la Dumnezău, ca dentru morţi vii — şi mădulările voastre — armă direptăţii lui Dumnezău.

14. Pentru că păcatul pre voi nu va stăpîni, că nu sînteţi supt lêge, ce supt daru.

15. Ce dară? Să păcătuim, căci nu sîntem supt lêge, ce supt dar? Nu poate fi!

16. Nu ştiţi că la care puneţi pre voi robi spre ascultare, robi sînteţi căruia ascultaţi, au păcatului spre moarte, au ascultării spre direptate?

17. Iară har fie lui Dumnezău, căci //

Versiunea modernă

care a păcătuit. Căci în vreme ce judecata care a urmat unei singure greşeli a dus la osîndire, darul care urmează multora duce la achitare.

17. Într-adevăr, dacă din pricina greşelii unuia singur moartea a împărăţit printr-unul singur, cu mult mai mult cei care au primit din prisos harul şi darul dreptăţii vor împărăţi în viaţă printr-unul singur, prin Iisus Hristos.

18. Astfel deci, precum din pricina greşelii venite printr-unul singur [s-a ajuns] la osîndire pentru toţi, tot aşa prin dreptatea săvîrşită printr-unul singur [s-a ajuns] pentru toţi oamenii la achitarea ce dă viaţă.

19. Căci, precum prin neascultarea unui singur om cei mulţi s-au aflat păcătoşi, aşa şi prin ascultatea unuia singur cei mulţi se vor afla drepţi.

20. Legea venit însă la mijloc ca să se înmulţească păcatul. Iar acolo unde s-a înmulţit păcatul, a prisosit harul,

21. Pentru ca, după cum păcatul a împărăţit prin moarte, tot aşa harul să împărăţească prin dreptate spre viaţă veşnică prin Iisus Hristos, Domnul nostru.

Capitolul al 6-lea

1. Aşadar, ce vom spune? Să stăruim în păcat, ca să se înmulţească harul? Nicidecum!

2. Noi, care am murit faţă de păcat, cum vom mai putea trăi în el?

3. Sau nu ştiţi că toţi cîţi am fost botezaţi în Hristos Iisus, spre a muri cu el am fost botezaţi?

4. Prin botez ne-am îngropat deci împreună cu el ca să murim, pentru ca, precum Hristos a fost înviat dintre morţi prin slava Tatălui, aşa şi noi să păşim într-o viaţă nouă.

5. Fiindcă, dacă am devenit uniţi cu el în ceva ce se aseamănă cu moartea lui, de bună seamă că vom fi [uniţi cu el] şi într-o înviere asemănătoare cu a lui.

6. Aceasta să ştiţi, că omul cel vechi a fost răstignit împreună cu el, ca să fie desfiinţat trupul păcatului, spre a nu mai fi robi păcatului.

7. Căci cel care a murit, este achitat dinspre partea păcatului.

8. Or, dacă am murit împreună cu Hristos, credem că vom şi vieţui împreună cu el,

9. De vreme ce ştim că Hristos, odată înviat din morţi, nu mai moare; moartea nu-l mai stăpîneşte.

10. Căci ce a murit, a murit faţă de păcat o dată pentru totdeauna, iar ce trăieşte, trăieşte pentru Dumnezeu.

11. Aşa şi voi socotiţi-vă a fi morţi faţă de păcat şi vii pentru Dumnezeu, în Hristos Iisus.

12. Nu lăsaţi deci să împărăţească păcatul în trupul vostru muritor astfel încît să ascultaţi poftele lui,

13. Nici nu căutaţi să mai puneţi mădularele voastre în slujba păcatului ca pe nişte arme ale nedreptăţii, ci pe voi înşivă puneţi-vă la îndemînă lui Dumnezeu ca nişte vii ridicaţi dintre morţi, iar mădularele voastre ca pe nişte arme ale dreptăţii în slujba lui Dumnezeu.

14. Într-adevăr, păcatul nu vă va stăpîni, de vreme ce nu sub Lege sînteţi, ci sub har.

15. Ce [vreau să spun] deci? Să păcătuim, pentru că nu sîntem sub Lege, ci sub har? Nicidecum!

16. Nu ştiţi că punîndu-vă pe voi înşivă la îndemîna cuiva pentru a-i da ascultare sînteţi robii celui de care ascultaţi, fie ai păcatului spre a muri, fie ai ascultării spre a fi drepţi?

17. Mulţumire [se cuvine] însă lui Dumnezeu, că

ерацӥ роби пъкатꙋлꙋи, шѝ ацӥ аскꙋлтать дела
инимъ ла кареле ваци дать пилдъ де ꙟвъцътꙋ
гі ръ. Ꙗръ мѫнтꙋиндꙋвъ де пъкать вацӥ ро
ді бить кꙋ дирептатѣ. Ѡменѣще зикь, пен
трꙋ слъбичюнѣ трꙋпꙋлꙋи востру, пентрꙋ къ
ꙟчекипь ацӥ апропїать мъдꙋлариле воастре ро
би некꙋрѫцїей, шѝ фъръ де лецїи ла фъръ де
лѣџе, аша акꙋм пꙋнеци мъдꙋлариле воастре,
к роби дирептѫцїи пре сфинцѣнїе. Кѫчи кѫнд
ерацӥ роби пъкатꙋлꙋи, слобозӥ ерацӥ кꙋ дирепта
ка тѣ. Дечи че роадъ авѣци атꙋнча, дека
рен акꙋм връꙋшинаци? пентрꙋ къ сфършитꙋль
кв ачелора моартѣ е. Ꙗръ акꙋм мѫнтꙋиндꙋ
вѫ де пъкать, шѝ робиндꙋвъ лꙋи дмнѕѫꙋ,
авѣци роада воастръ спре сфинцире, ꙗръ
сфѫршитꙋль вїацъ вѣчникъ.
кг Пентрꙋ къ неголацеле пъкатꙋлꙋи моарте е,
ꙗръ харꙋл лꙋи дмнѕѫꙋ вїацъ вѣчникъ ꙟ Хс Іс
дмнꙋл ностру.

КАП. З.

а Аꙋ нꙋ щиц фрацилор, пентрꙋ къ ла чеѧ
че щїꙋ лѣџе грѫеск, кѫчи лѣџе бирꙋѧ
ще ѡмꙋл, ꙟкѫть време трѫѧще?
в Пентрꙋ къ мꙋѧрѣ мъритатъ кꙋ бър
батꙋл чел вїꙋ легатъ е кꙋ лѣџе, ꙗ
ръ де ва мꙋри бърбатꙋл, сꙋпатꙋсаꙋ де ла лѣ
г џе бърбатꙋлꙋи. Дечи даръ вїꙋ фїиндь бъ
батꙋл пръ кꙋрвъ вафи, де сева фаче ла алть
бърбать, ꙗръ де ва мꙋри бърбатꙋл, слободъ
ѧсте деспре лѣџе, ка съ нꙋ фїе ѧ пръ кꙋрвъ,
д фъкѫндꙋсе ла алть бърбат. Дечи фрацїи
мїей, шѝ вой ваць ѡморѫт кꙋ лѣџе, пре трꙋ
пꙋл лꙋи Хс, ка съ въ фачець шѝ вой кꙋ алтꙋл,
кꙋ чела че де морци аꙋ ꙟвїѧ, ка роадъ съ адꙋ
є чем лꙋи дмнѕѫꙋ. Кѫчи кѫндь ерам ꙟтрꙋ
патимиле пъкателор чѣле че сѫнть пре лѣџе,
сълꙋкра ꙟтрꙋ мъдꙋлъриле ноастре, ка съ адꙋ
ѕ къ род морцїи. Ꙗръ акꙋм нѣм сꙋрпат де
лѣџе, мꙋриндь ꙟтрꙋ карѣ нецинѣм, кѫт аꙋ
кра ной ꙟтрꙋ ꙟнойрѣ дꙋхꙋлꙋи, нꙋ ꙟтрꙋ векй
з тꙋра скрисорїи. Че даръ вом зиче? лѣџѣ
пъкатꙋл? съ нꙋ фїе, че пъкатꙋл, нꙋлам кꙋно
скꙋт, фъръ нꙋмай пре лѣџе, пентрꙋ къ шѝ
похта наш щи де нꙋ лѣџѧ арзиче съ нꙋ похтешй.
и Шѝ причинъ лꙋѫндь пъкатꙋл пре порꙋнкъ аꙋ
лꙋкрат ꙟтрꙋ мине тоатъ похта, пентрꙋ къ
ѳ фъръ де лѣџе пъкатꙋл е морть. Ꙗръ еꙋ трѫѧм
фъръ де лѣџе ѡдинїѡаръ, ꙗръ венинд порꙋнка
і пъкатꙋл аꙋ ꙟвїѧ. Ꙗръ еꙋ ам мꙋрит, шѝ
съ афлъ мїе, порꙋнка чѧ спре вїацъ, ачаста спре
аі моарте. Пентрꙋ къ пъкатꙋл ꙟдемнаре лꙋ
ѫндь пре порꙋнкъ маꙋ ꙟшълат, шѝ пре ѧ аꙋ
ві ѡморѫт. Дечи лѣџѣ сфѫнтъ е, шѝ порꙋнка сфѫ
гі нтъ, шѝ дирѣптъ, шѝ бꙋнъ. Чеа бꙋн даръ
мїе мисаꙋ фъкꙋт моарте? съ нꙋ фїе, че пъка
тꙋл ка съ се арате пъкат, пре чел бꙋн мїе лꙋ
крѫндь моарте, ка съ се фак де прѣсосит пъкъ
ді тꙋит пъкатꙋл, пре порꙋнкъ. Пентрꙋ къ
щим, къ лѣџѣ дꙋховничѣскъ ѧсте, ꙗръ еꙋ трꙋ

Biblia 1688, p. 859, col. 1

eraţi robi păcatului şi aţi ascultat de la inimă la carele v-aţi dat pildă de învăţătură.

18. Iară mîntuindu-vă de păcat, v-aţi robit cu direptatea.

19. Omenêşte zic, pentru slăbiciunea trupului nostru, pentru că, în ce chip aţi apropiat mădularile voastre robi necurăţiei şi fărădelegii la fărădelêge, aşa acum puneţi mădularile voastre robi direptăţii pre sfinţenie.

20. Căci, cînd eraţi robi păcatului, slobozi eraţi cu direptatea.

21. Deci ce roadă aveaţi atuncea, de carei acum vă ruşinaţi? Pentru că săvîrşitul acelora moartea e.

22. Iară acum, mîntuindu-vă de păcat şi robindu-vă lui Dumnezău, aveţi roada voastră spre sfinţire, iară sfîrşitul viaţă vêcinică.

23. Pentru că negoaţele păcatului moarte e, iară harul lui Dumnezău viaţă vêcinică în Hristos Isus, Domnul nostru.

Cap 7

1. Au nu ştiţi, fraţilor, pentru că la ceia ce ştiu lêgea grăiesc, căci lêgea biruiêşte omul, în cîtă vrême trăiêşte?

2. Pentru că muiêrea măritată cu bărbatul cel viu legată e cu lêgea, iară de va muri bărbatul, surpatu-s-au de la lêgea bărbatului.

3. Deci dară, viu fiind bărbatul, preacurvă va fi de se va face la alt bărbat, iară de va muri bărbatul, slobodă iaste despre lêge ca să nu fie ea preacurvă, făcîndu-se la alt bărbat.

4. Deci, fraţii miei, şi voi v-aţi omorît cu lêgea pren trupul lui Hristos, ca să vă faceţi şi voi cu altul, cu cela ce den morţi au învis, ca roadă să aducem lui Dumnezău.

5. Căci cînd eram în trup, patimile păcatelor, cêle ce sînt pren lêge, să lucra întru mădulările noastre, ca să aducă rod morţii.

6. Iară acum ne-am surpat den lêge, murind întru carea ne ţineam, cît a lucra noi întru înnoirea Duhului, nu întru vechitura scrisorii.

7. Ce, dară, vom zice? Lêgea e păcatul? Să nu fie! Ce păcatul nu l-am cunoscut, fără numai pren lêge, pentru că şi pohta n-aş şti, de nu lêgea ar zice: „Să nu pohteşti!"

8. Şi pricină luînd păcatul pren poruncă, au lucrat întru mine toată pohta, pentru că fără de lêge păcatul e mort.

9. Iară eu trăiam fără de lêge odinioară, iară venind porunca, păcatul au învis.

10. Iară eu am murit! Şi să aflá mie porunca cea spre viaţă, aceasta spre moarte.

11. Pentru că păcatul, îndemnare luînd pren poruncă, m-au înşelat şi pren ea au omorît.

12. Deci lêgea sfîntă e şi porunca sfîntă şi direaptă şi bună.

13. Cel bun dar mie mi s-au făcut moarte? Să nu fie! Ce păcatul, ca să să arate păcat, pren cel bun mie lucrînd moarte, ca să să facă de prisosit păcătuit păcatul, pren poruncă.

14. Pentru că ştim că lêgea duhovnicească iaste, iară eu tru- /

Versiunea modernă

eraţi robi ai păcatului, dar v-aţi supus din inimă îndreptarului de învăţătură căruia v-aţi predat,

18. Iar, după ce aţi fost liberaţi de păcat, v-aţi făcut robi dreptăţii.

19. Vorbesc ca un om din pricina neputinţei trupului vostru. Într-adevăr, precum aţi pus mădularele voastre roabe în slujba necurăţei şi a fărădelegii pentru a săvîrşi fărădelegea, tot aşa puneţi acum mădularele voastre roabe dreptăţii pentru a vă sfinţi.

20. Fiindcă, atunci cînd eraţi robi păcatului, eraţi liberi faţă de dreptate.

21. Ce rod aveaţi deci atunci ? Lucruri de care acum vă ruşinaţi. Într-adevăr, sfîrşitul lor este moartea.

22. Acum însă că aţi fost liberaţi de păcat, şi robiţi lui Dumnezeu, rodul vostru este sfinţirea, iar sfîrşitul este viaţa veşnică.

23. Fiindcă plata pe care o dă păcatul este moartea, dar răsplata lui Dumnezeu – viaţă veşnică în Hristos Iisus, Domnul nostru.

Capitolul al 7-lea

1. Sau nu ştiţi, fraţilor, căci vorbesc unora care cunosc legea, că omul se află sub stăpînirea legii atîta timp cît trăieşte?

2. Într-adevăr, femeia măritată este prin lege legată de bărbatul ei, cîtă vreme el trăieşte. Însă, odată ce i-a murit bărbatul, din partea legii este dezlegată de bărbat.

3. Astfel deci, cîtă vreme bărbatul ei trăieşte, ea va trece drept adulteră dacă se face [femeia] altui bărbat. Însă, odată ce i-a murit bărbatul, este liberă din partea legii, ca să nu fie adulteră dacă se face [femeia] altui bărbat.

4. Astfel că şi voi, fraţii mei, aţi fost făcuţi morţi faţă de lege prin trupul lui Hristos, pentru a fi ai altuia, ai celui care a fost înviat din morţi, ca să aducem rod lui Dumnezeu.

5. Fiindcă pe cînd eram în trup, patimile păcătoase stîrnite prin mijlocirea legii lucrau în mădularele noastre ca să aducem rod morţii.

6. Acum însă am fost dezlegaţi din partea legii, de vreme ce am fost făcuţi morţi faţă de ceea ce ne ţinea, pentru a sluji într-un duh nou, iar nu într-o literă veche.

7. Ce vom spune deci? Legea este păcat? Nicidecum! Însă n-aş fi cunoscut păcatul altfel decît pe calea legii şi, de fapt, n-aş fi ştiut de poftă dacă n-ar fi spus legea: „Să nu pofteşti!"

8. Iar păcatul s-a folosit de prilej pentru a lucra în mine prin mijlocirea poruncii toate poftele.

9. Cît timp nu a fost legea, eu eram cel care trăia. Dar, odată cu venirea poruncii, păcatul este cel care a prins iarăşi viaţă,

10. în vreme ce eu am murit, iar porunca dată spre viaţă s-a dovedit pentru mine pricinuitoare de moarte.

11. Într-adevăr, păcatul s-a folosit de prilej ca să mă ademenească pe calea poruncii şi m-a ucis prin mijlocirea ei.

12. Astfel că legea este sfîntă, iar porunca sfîntă şi dreaptă şi bună.

13. Un lucru bun s-a făcut deci pentru mine moarte? Nicidecum! Însă păcatul, ca să fie arătat ca păcat, prin acest lucru bun a lucrat pentru mine moarte, ca păcatul să fie peste măsură aducător de păcate prin mijlocirea poruncii.

14. Ştim, într-adevăr, că legea este duhovnicească; eu însă sînt tru-

пе́сь сѫ́нть вжндѹ́т сѹ́нть пъка́т. Пе́трѹ ѣ
къ че́ лѹкре́зь нѫ́ щїѹ, къ нѫ́ ка́ре бо́ю а́чѣста
фа́кь, че ка́ре оу́трѣсь а́чѣста фа́кь. Гд̃ъ де ѕ
фа́кь а́чѣста ка́ре нѹ́вою, ѳпрежнѣ зи́кь кѹ лѣцѣ
кѣе бѹ́нть. Гд̃ъ а́кѹ́м нѹ́ман лѹкре́зь е́ѹ а́чѣ з
ста, че пъка́тѹл чел̀ че лъкѹ́ѫще ѳмѝне.
Пе́нтрѹ кѣщїѹ кънѫ́ лъкѹ́ѫще ѳмѝне, а́денъ и
ѳтрѹпѹ́л мїе́ѹ бѹ́нь, пе́нтрѹ къ а́врѫ а́флъсѣ ла
мѝне, гд̃ъ а́лѹкра́ би́неле нѫ́ а́флѹ. Пе́нтрѹ ѳ
къ нѫ́ би́неле ка́ре бо́ю фа́кь, че рѣ́ѹл ка́ре нѹ́вою
а́чѣ́ста фа́кь. Гд̃ъ девръ́ме че чел̀ че нѹ́вою е
а́чѣ́ста фа́кь, нѹ́ман фа́кь е́ѹ пре е́л̀, че пъка́
тѹл̀ чел̀ че лъкѹ́ѫще ѳмѝне. А́флѹ да́ръ лѣ
цѣ че́лѹй чебамїе съфа́й би́неле, къчи мїе рѣ́ѹл
а́пра́пе сѣ а́флѣ. Пе́нтрѹ къ ѳпрежнѣ мъбе
селе́сь, кѹ лѣцѣ лѹ́й дмне́зѣѹ, дѹ́хъ чел̀ ден
лъ́ѹнтрѹ со́м. Гд̃ъ къ́ѹ а́лтъ лѣце, ѳтрѹ к
мъдѹлъ́рисе мѣ́ле, со́щи́нць ѳпотри́ва лецїй гж
дѹлѹй мїе́ѹ, шѝ робѝнцѹмъ кѹ лѣцѣ пъка́тѹ
лѹ́й, чѣ́ѫ че а́ѣсте ѳмъдѹлъ́рисе мѣ́ле. До к
ѣвди́тѹл е́ѹ со́м, чи́не мъва̀ мжнтѹ́нь ден трѹ
пѹ́л мо́рцїй а́чѣ́їѫ. Мѹ́лцъме́сь лѹ́й дѹ́м к
незъѹ прен̀ ис хс дмнѹлѹй но́стрѹ, де́чи, да́рь
е́ѹ сѫ́нгѹ́р кѹ гжндѹ́л слѹжъ́ѣсь ле́цїй лѹ́й дѹ́м
незъѹ, гд̃ъ кѹ трѹпѹ́л ле́цїй пъка́тѹлѹй.

К А́ П̃, Н̃.

Семи́кь да́рь а́кѹ́м о́сѫ́нць че́лорь че ѳ а
хс ис, нѫ́ трѹпѣ́ще оу́мѣ́ль, че дѹхо́кни
чѣ́ще. Пе́нтрѹ къ лѣцѣ дхл̃ѹлѹи б
вїе́цїи ѳтрѹ хс ис, мжнтѹ́нтѹмаѹ де
лѣцѣ пъка́тѹлѹи, шѝ а́мо́рцїи.
Пе́нтрѹ къ че́л̀ непѹтинчо́сь а́л̀ ле́цїи ѳтрѹ ка г
рѣ слъвїа̀ прен̀ трѹпь, дмне́зѹ пре фїюль съ
тримици́нць, ѳтрѹ а́съмъна́ре де трѹпь де пъ
ка́ть, шѝ пе́нтрѹ пъка́т о́сѫ́нць пъка́тѹл кѹ
трѹпѹ́л. Ка ѳдрепта́рѣ ле́цїи съсъ плинѣ д
къ ѳтрѹ ной, че́ѫ че нѫ́ трѹпѣ́ще оу́мѣ́ль, че
дѹхо́бничѣ́ще. Пе́трѹ къ че́и че сѫ́нть трѹ е
пѣ́ще, че́ль а́ле трѹпѹлѹи гжндѣ́ску, гд̃ъ че́
а́и дѹхлѹи а́ле дѹхлѹи. Пе́нтрѹ къ гжй ѕ
дѹ́л трѹпѹлѹи мо́арѣ̀ ѐ, гд̃ъ гжндѹ́л дѹхлѹ
вїа́ць шѝ па́че. Пе́нтрѹ къ гжндѹ́л трѹпѹ з
лѹи бра́жѣ̀ ѐ ла дмне́зѹ, пе́нтрѹ къ ле́цїи лѹи
дѹмне́зѹ нѹ́сь сѹпѹ́не, къ ни́чи по́ате.
Шѝ че́и че сѫ́нть ѳтрѹпь, лѹи дмне́зѹ а́пль и
чѣ нѫ́ по́ть. Гд̃ъ бой нѫ́ сѫ́нтецн ѳтрѹп, ѳ
че ѳтрѹ дѹхъ, де дѹхлѹ́л лѹи дмне́зѹ лъкѹ́ѫще
ѳтрѹ бой, шѝ де ка́ре нещи́не дхл̃ѹ́л лѹи хс, а́че
ста нѫ́ а́ѣсте а́л̀ лѹи. Гд̃ъ дѐ хс ѳтрѹ бо̃ ѳ
трѹпѹ́л̀ ѐ мо́рть пе́нтрѹ пъка́т, гд̃ъ дѹхлѹ́л ѐ
вїа́ць пе́нтрѹ дрепта́те. Гд̃ъ де дѹхлѹ́л че ѳ
лѹ́ѫ че а́ѹ ѳ́вѝсь пре ісѹсь, ден мо́рци лъкѹ́ѫще
ѳтрѹ бой, че́ла че а́ѹ ѳ́вѝсь пре хс ден мо́рци,
ѳ́вїа́ва шѝ чѣ́ле пъмѝнте́щи трѹпѹ́рисе ко́а
стре, пе́нтрѹ че́ла че лъкѹ́ѫще а́л̀ лѹи дѹхъ ѳ
трѹ бой. Де́чи по́ате фи фра́цилорь да́тори ѳ
сѫ́нтемь, нѫ́ къ трѹпѹ́л трѹпѣ́ще а́трѣи.
Пе́нтрѹ къ де трѹпѣ́ще трѣ́нци, ве́ци съ мѹ́рн, г
гд̃ъ де кѹ дѹхлѹ́л лѹкрѹ́рисе трѹпѹлѹи о́морѫ́ць,

Biblia 1688, p. 859, col. 2

pesc sînt, vîndut supt păcat.

15. Pentru că ce lucrez nu ştiu, că nu care voiu acesta fac, ce care urăsc aceasta fac.

16. Iară de fac aceasta care nu voiu, împreună zic cu lêgea că e bună.

17. Iară acum nu mai lucrez eu aceasta, ce păcatul cel ce lăcuiêşte în mine.

18. Pentru că ştiu că nu lăcuiêşte în mine, adecă în trupul mieu bun, pentru că a vrea áflă-să la mine, iară a lucra binele nu aflu.

19. Pentru că nu binele care voiu fac, ce răul care nu voiu acesta fac.

20. Iară de vrême ce cel ce nu voiu eu acesta fac, nu mai fac eu pre el, ce păcatul cel ce lăcuiêşte în mine.

21. Aflu dară lêgea celui ce va mie să fac binele, căci mie răul aproape să află.

22. Pentru că împreună mă veselesc cu lêgea lui Dumnezău, după cel denlăuntru om.

23. Iară văz altă lêge întru mădulările mêle, oştind împotriva legii gîndului mieu şi robindu-mă cu lêgea păcatului, cêea ce iaste în mădulările mêle.

24. Dosăditul eu om! Cine mă va mîntui den trupul morţii aceştiia?

25. Mulţămesc lui Dumnezău, pren Isus Hristos, Domnului nostru! Deci dară eu sîngur cu gîndul slujăsc legii lui Dumnezău, iară cu trupul legii păcatului.

Cap 8

1. Nemică dară acum osîndă celor ce în Hristos Isus nu trupêşte umblă, ce duhovnicêşte.

2. Pentru că lêgea duhului vieţii întru Hristos Isus mîntuitu-m-au de lêgea păcatului şi a morţii,

3. Pentru că cel neputincios al legii, întru carea slăbiia pren trup, Dumnezău pre Fiiul său trimiţînd, întru asămănare de trup de păcat şi, pentru păcat, osîndi păcatul cu trupul,

4. Ca îndireptarea legii să să plinească întru noi, ceea ce nu trupêşte umblă, ce duhovnicêşte.

5. Pentru că cei ce sînt trupêşte, cêlea ale trupului gîndescu, iară cei ai Duhului, ale Duhului.

6. Pentru că gîndul trupului moartea e, iară gîndul Duhului viaţă şi pace.

7. Pentru că gîndul trupului vrajbă e la Dumnezău, pentru că legii lui Dumnezău nu să supune, că nici poate.

8. Şi cei ce sînt în trup lui Dumnezău a plăcea nu pot.

9. Iară voi nu sînteţi în trup, ce întru Duh, de Duhul lui Dumnezău lăcuiêşte întru voi. Şi de n-are neştine Duhul lui Hristos, acesta nu iaste al lui.

10. Iară de e Hristos întru voi, trupul e mort pentru păcat, iară Duhul e viaţă pentru direptate.

11. Iară, de Duhul celuia ce au învis pre Isús den morţi lăcuiêşte întru voi, cela ce au învis pre Hristos den morţi înviia-va şi cêle păminteşti trupurile voastre, pentru cela ce lăcuiêşte al lui Duh întru voi.

12. Deci poate fi, fraţilor, datori sîntem nu cu trupul trupêşte a trăi.

13. Pentru că, de trupeşte trăiţi, veţi să muriţi, iară de cu Duhul lucrurile trupului omorîţi, //

Versiunea modernă

pesc, aflîndu-mă vîndut sub puterea păcatului.

15. Astfel, nu înţeleg ceea ce fac, căci nu ceea ce voiesc săvîrşesc, ci ceea ce urăsc aceea săvîrşesc.

16. Dacă săvîrşesc nu ceea ce voiesc, mă învoiesc că Legea este bună.

17. Dar în fapt nu mai sînt eu cel care face aceasta, ci păcatul care locuieşte în mine.

18. Într-adevăr, îmi dau seama că nu locuieşte în mine, adică în trupul meu, vreun bine. Căci a voi ceva bun îmi este la îndemînă, însă a-l face nu.

19. Astfel, nu binele pe care îl voiesc îl săvîrşesc, ci săvîrşesc răul pe care nu-l voiesc.

20. Iar dacă ceea ce nu voiesc aceea săvîrşesc, nici nu mai sînt eu cel care-l face, ci păcatul care locuieşte în mine.

21. Cînd voiesc să fac binele, descopăr aşadar pentru mine legea că răul se află alături de mine.

22. Fiindcă deşi în omul meu lăuntric mă bucur de legea lui Dumnezeu.

23. Văd în mădularele mele o altă lege, care se luptă împotriva legii minţii mele şi mă ţine captiv în legea păcatului, cea care se află în mădularele mele.

24. Ce om vrednic de plîns sînt eu! Cine mă va izbăvi de trupul morţii acesteia?

25. Mulţumire [se cuvine] însă lui Dumnezeu prin Iisus Hristos, Domnul nostru! Eu însumi sînt aşadar cel care cu mintea slujesc legii lui Dumnezeu, în vreme ce cu trupul slujesc unei legi a păcatului.

Capitolul al 8-lea

1. Aşadar, acum nu mai este nicio osîndă pentru cei care sînt în Hristos Iisus.

2. Fiindcă legea duhului vieţii în Hristos Iisus m-a eliberat de legea păcatului şi a morţii.

3. Într-adevăr, ceea ce îi era cu neputinţă legii, pentru că era slabă din pricina cărnii, a făcut Dumnezeu trimiţîndu-şi propriul său fiu într-o carne asemănătoare celei a păcatului şi pentru păcat, a osîndit păcatul în carnea sa,

4. Ca dreptatea cerută de lege să fie împlinită în noi, cei care umblăm nu potrivit cărnii, ci potrivit duhului.

5. Într-adevăr, cei care vieţuiesc potrivit cărnii cugetă cele ale cărnii, iar cei care vieţuiesc potrivit duhului le cugetă pe cele ale duhului.

6. Iar cugetul cărnii înseamnă moarte, în vreme ce cugetul duhului viaţă şi pace.

7. Iată de ce cugetul cărnii înseamnă duşmănie faţă de Dumnezeu, în aceea că nu se supune legii lui Dumnezeu; de fapt, nici nu poate.

8. Iar cei care care sînt în carne nu pot plăcea lui Dumnezeu.

9. Voi însă nu sînteţi în carne, ci în duh, dacă este adevărat că Duhul lui Dumnezeu locuieşte în voi. Iar dacă cineva nu are Duhul lui Hristos, acela nici nu este al lui.

10. Dacă însă Hristos este în voi, carnea este moartă din pricina păcatului, în vreme ce duhul este viu datorită dreptăţii.

11. Iar, dacă Duhul celui care l-a înviat pe Iisus din morţi locuieşte în voi, cel care l-a înviat pe Iisus din morţi va face vii şi trupurile voastre muritoare prin Duhul lui care locuieşte în voi.

12. Aşadar, fraţilor, datori nu sînteţi cărnii, ca să trăiţi potrivit ei.

13. Fiindcă, dacă trăiţi potrivit cărnii, aveţi să muriţi; dar dacă faceţi să moară prin duh faptele trupului,

ѿѯ Посланїе.

ді трьѝвецй. Кѫчй кѫцй кꙋ дꙋхꙋл лꙋй дꙋм
незъꙋ съ поартъ, ачещѣ сѫнть фїй лꙋй дꙋм
еі незъꙋ. Пентрꙋ къ нацй лꙋать дꙋхь де ро
бїе ѧрьш спре фрикъ, че ацй лꙋать дхь де пꙋне
ре де фїй, ѫтрꙋ кареле стригъм, авва татъль.
ѕі Дꙋхꙋл ачеста мъртꙋрисѣще ѫпреꙋнъ кꙋ дхꙋл
нострꙋ, къ сѫнтем фїй лꙋй дмнезъꙋ.
зі Ꙇаръ де сѫнтем фїй шй мошнинитори, мошни
нитори лꙋй дꙋмнезъꙋ, шй ѫпреꙋнъ мошнинитори
лꙋй хс, де врѣме че пътимим ѫпреꙋнъ, ка ѫ
иі преꙋнъ съ не мъримь. Пентрꙋ къ сокотеск
къ нꙋсь вреднйче патемиле времїй де акꙋмь, къ
тръ чѣ вїитоаре мърире, съсъ дескопере кътръ
ѳі ной. Пентрꙋ къ нъдѣждѣ зидирїй, деско
перирѣ фїилорь лꙋй дꙋмнезъꙋ ащѣптъ.
к Къ дешъртъчюнїй зидирѣ саꙋ сꙋпꙋсь, нꙋ де
бꙋнъ вое че пентрꙋ чела че аꙋ сꙋпꙋсь пре нъдѣж
ка де. Кѫчй шй ачаста зидире мѫнтꙋисева де
ла робїѧ стрикъчюнїй, ла волничїѧ мърирїй фї
кб лорь лꙋй дмнезъꙋ. Пентрꙋ къ щим къ тоа
тъ зидирѣ ѫпреꙋнъ сꙋспинъ, шй ѫпреꙋнъ съ
кг кинꙋѧще пънъ акꙋмь. Шй нꙋ нꙋмай, че
шй ной ѫчепътꙋра дхꙋлꙋй авѫндь, шй ной сѫ
гꙋри ѫтрꙋ ной сꙋспинъм, пꙋнери де фїй ащеп
тѫндь мѫнтꙋирѣ трꙋпꙋлꙋй нострꙋ.
кд Пентрꙋ къ кꙋ нъдѣждѣ нем мѫнтꙋить, ѧръ
нъдѣждѣ че съ вѣде нꙋ ѧсте нъдѣждѣ, пен
трꙋ къ че вѣде нещине че шй нъдѣждꙋѧще.
ке Ꙇаръ де нꙋ карѣ ведем нъдеждꙋимь, прен ѫгъ
кѕ дꙋинцъ ащептъм. Ѧшиждерѣ шй дхꙋл ѫ
преꙋнъ ажꙋторѣще слъбичюнилорь ноастре, пен
трꙋ къче не вом рꙋга, дꙋпъ кꙋм съкаде нꙋ щим,
че дꙋхꙋл ачеста роагъсе пентрꙋ ной, кꙋ сꙋспи
кз нꙋри негръите. Ꙇаръ чела че черчетѣзъ иниме
миле, щїе че е гѫндꙋл дꙋхꙋлꙋй, кѫчй дꙋмнезе
ки ѧще съ роагъ пентрꙋ свинцй. Шй щимь къ
челора че юбескь пре дмнезъꙋ тоате ѫпреꙋнъ лꙋ
крѣзъ спре бине, челорь че дꙋпъ пꙋнери ѫнаинте
кѳ кемацй сѫнть. Пентрꙋ къ пре карїй аꙋ
кꙋноскꙋть май наинте, аꙋ шй рѫндꙋить май на
инте, токма ла фаца кипꙋлꙋй фїюлꙋй лꙋй,
ка съфїе ель ѫнтѫю нъскꙋт ѫтрꙋ мꙋлцй фра
л цй. Шй пре карїй аꙋ рѫндꙋит май наинте
пре ачещѣ аꙋ шй кемат, шй пре карїй аꙋ кемат
пре ачещѣ аꙋ шй ѫдирептат, шй пре карїй аꙋ
ла ѫдирептат пре ачещѣ аꙋ шй мърит. Че
вом зиче дарь кътръ ачѣстѧ? де е дмнезъꙋ
лб пентрꙋ ной чине е ѫпотрива ноастръ? Каре
ле пре алсъꙋ фїю наꙋ крꙋцат че пентрꙋ ной тоцй
аꙋ дат пре дѫнсꙋл, кꙋм нꙋ шй ѫпреꙋнъ кꙋ е
лг тоате ноаѡ нева дърꙋй? Чине ва пѫрѫ асꙋ
пра алешилор лꙋй дмнезъꙋ? дмнезъꙋ е чел че ѫ
лд дирептѣзъ. Чине е чел че осѫндѣще? хс
чел че аꙋ мꙋрит шй май вѫртось кареле саꙋ шй
скꙋлат, кареле шй ѧсте ѫдирѣпта лꙋй дмнезъꙋ
ле кареле съ шй роагъ пентрꙋ ной. Чине пре ноо
нева деспърцй, де драгостѣ лꙋй хс? неказ аꙋ
стрѫмсоаре, аꙋ гонире аꙋ фоамете, аꙋ голъта
лѕ тѣ, аꙋ примеждїе, аꙋ сабїе. Дꙋпъ кꙋм

Biblia 1688, p. 860, col. 1

trăi-veţi.

14. Căci cîţi cu Duhul lui Dumnezău să poartă, aceştia sînt fiii lui Dumnezău.

15. Pentru că n-aţi luat duh de robie iarăşi spre frică, ce aţi luat Duh de punere-de-fii, întru carele strigăm: „Ávva, Tatăl!"

16. Duhul acesta mărturisêşte împreună cu duhul nostru că sîntem fii lui Dumnezău.

17. Iară de sîntem fii şi moşninitori, moşninitori lui Dumnezău, şi împreună-moşninitori lui Hristos, de vrême ce pătimim împreună, ca împreună să ne mărim.

18. Pentru că socotesc că nu-s vrêdnice patemile vremii de acum cătră cea viitoare mărire să să descopere cătră noi.

19. Pentru că nădêjdea zidirii, descoperirea fiilor lui Dumnezău aşteaptă.

20. Că deşertăciunii zidirea s-au supus, nu de bunăvoie, ce pentru cela ce au supus, pre nădêjde,

21. Căci şi aceasta zidire mîntui-se-va de la robiia stricăciunii, la volniciia măririi fiilor lui Dumnezău.

22. Pentru că ştim că toată zidirea împreună suspină şi împreună să chinuiêşte pînă acum.

23. Şi nu numai, ce şi noi, începătura Duhului avînd, şi noi sînguri întru noi suspinăm, puneri-de-fii aşteptînd, mîntuirea trupului nostru.

24. Pentru că, cu nădêjdea ne-am mîntuit, iară nădêjdea ce să vêde nu iaste nădêjdea. Pentru că, ce vêde neştine, ce şi nădăjduiêşte?

25. Iară de nu carea vedem nădejduim, pren îngăduinţă aşteptăm.

26. Aşijderea şi Duhul împreună-ajutorêşte slăbiciunilor noastre, pentru că ce ne vom ruga, după cum să cade, nu ştim, ce Duhul acesta roagă-se pentru noi, cu suspinuri negrăite.

27. Iară cela ce cercetează inemile ştie ce e gîndul Duhului, căci dumnezeiêşte să roagă pentru svinţi.

28. Şi ştim că celora ce iubesc pre Dumnezău toate împreună-lucrează spre bine, celor ce după puneri-înainte chemaţi sînt.

29. Pentru că pre carii au cunoscut mai nainte, au şi rînduit mai nainte, tocma la faţa chipului Fiiului lui, ca să fie el dentîiu născut întru mulţi fraţi.

30. Şi pre carii au rînduit mai nainte, pre aceştia au şi chemat, şi pre carii au chemat pre aceştia au şi îndireptat, şi pre carii au îndireptat pre aceştia au şi mărit.

31. Ce vom zice, dară, cătră acêstea? De e Dumnezău pentru noi, cine e împotriva noastră?

32. Carele pre al său Fiiu n-au cruţat, ce pentru noi toţi au dat pre dînsul, cum nu şi, împreună cu el, toate noao ne va dărui?

33. Cine va pîrî asupra aleşilor lui Dumnezău? Dumnezău e cel ce îndireptează.

34. Cine e cel ce osîndêşte? Hristos, cel ce au murit şi mai vîrtos carele s-au şi sculat, carele şi iaste în direapta lui Dumnezău, carele să şi roagă pentru noi.

35. Cine pre noi ne va despărţi de dragostea lui Hristos? Necaz, au strînsoare, au gonire, au foamete, au golătatea, au primejdie, au sabie?

36. După cum /

Versiunea modernă

veţi trăi.

14. Într-adevăr, cîţi vieţuiesc în Duhul lui Dumnezeu, aceia sînt fii ai lui Dumnezeu.

15. Căci nu aţi primit un duh de robie, ca să vă temeţi iarăşi, ci aţi primit Duhul înfierii, în care strigăm „Avva!", [adică] „Tată!"

16. Duhul însuşi dă mărturie împreună cu duhul nostru că sîntem copii ai lui Dumnezeu.

17. Dacă sîntem copii, sîntem şi moştenitori. Iar dacă sîntem moştenitori, sîntem împreună moştenitori cu Hristos, dacă este adevărat că am pătimit împreună cu el ca să fim şi slăviţi împreună cu el.

18. Socotesc, într-adevăr, că nu sînt se pot asemui pătimirile din vremea de-acum cu slava care va să ni se descopere.

19. Căci aşteptarea înfrigurată a zidirii este aţintită spre descoperirea fiilor lui Dumnezeu.

20. Într-adevăr, dacă zidirea a ajuns supusă deşertăciunii, nu de voie, ci din pricina celui care a supus-o, a ajuns cu nădejdea,

21. Că şi zidirea însăşi vă fi slobozită din robia stricăciunii la libertatea slavei copiilor lui Dumnezeu.

22. Căci ştim că întreaga zidire împreună geme încercînd durerile facerii pînă acum.

23. Şi nu numai ea, ci şi noi, cei care avem pîrga Duhului, gemem noi înşine înlăuntrul nostru aşteptînd înfierea, răscumpărarea trupului nostru.

24. Într-adevăr, pe temeiul nădejdii am fost mîntuiţi. Dar o nădejde care se vede nu mai este nădejde. Căci cine nădăjduieşte ceea ce vede?

25. Însă, dacă nădăjduim ceea ce nu vedem, aşteptăm cu răbdare.

26. Dar în acelaşi fel şi Duhul vine în ajutorul neputinţei noastre. Fiindcă nu ştim să cerem ceva în rugăciune aşa cum trebuie, ci Duhul însuşi mijloceşte pentru noi cu gemete de negrăit.

27. Iar cel care scrutează inimile ştie care este năzuinţa Duhului, pentru că potrivit voii lui Dumnezeu mijloceşte pentru sfinţi.

28. Ştim, pe de altă parte, că Dumnezeu lucrează toate împreună cu cei care-l iubesc, spre binele lor, cei care sînt aleşi potrivit planului său.

29. Pentru că pe care i-a cunoscut mai înainte, i-a şi hotărît mai înainte să se asemuiască cu chipul Fiului său, ca să fie el întîiul născut între o mulţime de fraţi.

30. Iar pe care i-a hotărît mai înainte, pe aceia i-a şi chemat; şi pe care i-a chemat, pe aceia i-a şi achitat; iar pe care i-a achitat, pe aceia i-a şi slăvit.

31. Ce vom spune deci la acestea? Dacă Dumnezeu [este] de partea noastră, cine [va fi] împotriva noastră?

32. Dumnezeu care nu şi-a cruţat propriul Fiu şi l-a predat pentru noi toţi, cum nu ni le va dărui împreună cu el şi pe toate celelalte?

33. Cine va găsi pricină împotriva aleşilor lui Dumnezeu? Cînd Dumnezeu [este] cel care-i achită.

34. Cine [este] cel care-i va osîndi? Hristos, cel care a murit, dar mai cu seamă a înviat, care este de asemenea de-a dreapta lui Dumnezeu, care şi mijloceşte pentru noi?

35. Cine ne va putea despărţi de dragostea lui Hristos? Necazul, sau strîmtorarea, sau prigoana, sau foametea, sau goliciunea, sau primejdia, sau sabia?

36. Precum

Посланїе.

скрис ꙗсте, къчи пентрꙋ тине оморѫмꙋне тоа
тъ ѕиоа, фъкꙋтꙋнем ка оиле жꙋнгерии .
Че ꙟтрꙋ ачѣсте тоате прѣ бирꙋим, прен чела лз
че ау ꙗбит пре нои . Пентрꙋ къ адеверитъ ли
сѫнтъ къ ничи моарте ничи вїацъ, ничи ꙟџе
рїи ничи ꙟчепътꙋриле ничи пꙋтериле, ничи чѣле
че сѫнтъ, ничи чѣле вїитоаре . Ничи ꙟнъл лѳ
ціме, ни адѫнчиме, ничи алтъ оаре каре зидире
ва пꙋтѣ пре нои съне осѣбѣскъ де драгостѣ лꙋи
дмнѕъꙋ чѣче е ꙟ хс іс дмнꙋл нострꙋ .

К А П, Ѳ.

Адевърат зик ꙟ хс нꙋ бѫрфеск, ꙟпреꙋ а
нъ мъртꙋрисиндꙋми щїинца мѣ, ꙟтрꙋ
дхꙋль сфнтъ . Къчи ꙟтристаре мїе в
маре, ши не ꙟчетатъ дꙋрѣре ꙟнимїи
мѣле . Къ мъ рꙋгам еꙋ сингꙋр, г
анадема съфїе дела хс, пентрꙋ фраціи мїеи ка
рем сѫнтъ рꙋденїи дꙋпъ трꙋпъ . Карїи сѫнт д
ісраилтѣнии, кърора пꙋнерѣ дефїи ши мърирѣ,
ши фъгъдꙋинциле, ши рѫндꙋѧла леџїи ши слꙋж
ба, ши фъгъдꙋинцеле . Кърора сѫнтъ пъри е
ціи, ши дин карий ꙗсте хс трꙋпѣще, чела че
ꙗсте престе тоци дмнѕъꙋ, бине кꙋвѫнтат
ꙟвѣчи амин. Ши нꙋ поате фи, къчи ау къ ѕ
зꙋт кꙋвѫнтꙋл лꙋи дмнѕъꙋ, пентрꙋ къ нꙋ то
ци чеи дин ісраил, ачещѣ с ісраиль . Ничи з
къчи сѫнтъ съмѫнца лꙋи авраам, тоци сѫнт
фїи, че ꙟтрꙋ ісаак кемасъва ціе семенціе .
Адекъ нꙋ фиїи трꙋпꙋлꙋи ачещѣ с фїи лꙋи дꙋм и
нъзъꙋ, че фиїи фъгъдꙋинціи, сокотѣскꙋсе ꙟ
трꙋ семенціе . Пентрꙋ къ ал фъгъдꙋинціи ѳ
е кꙋвѫнтꙋл ачеста, дꙋпъ врѣмѣ ачаста вои
вени, ши ва фи ла сара фїю . Ши нꙋ нꙋмаи че і
ши ревека, динтрꙋнꙋл ащернꙋт авѫндъ лꙋи ісаак
пъринтелꙋи нострꙋ . Пентрꙋ къ ꙟкъ не нъ аі
скѫндъ ничи фъкѫндъ чеваш бꙋн сау ръꙋ, ка чѣ
дꙋпъ алѣџерѣ лꙋи дмнѕъꙋ пꙋнере ꙟнаинте съ
ръмѫе, нꙋ дин фапте че дин чел че кїамъ .
Гръитꙋсау еи къ чел маи маре, ва слꙋжи челꙋи ві
маи микь . Кꙋм ꙗсте скрись пре іаков ам гі
ꙟдръџит, іаръ пре ісав ам оурѫт . Дечи ді
чевом зиче ? ау стрѫмбътате е ла дмнѕъꙋ
съ нꙋсе афле . Пентрꙋ къ лꙋи моусй зиче, еі
милꙋиво пре кареле вою милꙋи, ши мъвою ꙟдꙋ
ра де кареле мъвою ꙟдꙋра . Дечи поате фи ѕі
къ ничи челꙋѧ че ва ничи челꙋѧ че алѣргъ че че
лꙋи че милꙋѧще дмнѕъꙋ . Пентрꙋ къ зиче зі
скриптꙋра лꙋи фараѡн, къ спре ачасташ ам рѫ
дикат пре тине, ка съ арѫт ꙟтрꙋ тине пꙋтѣ
рѣ мѣ ши ка съ съ вестѣскъ нꙋмеле мїеꙋ, ꙟтрꙋ
тот пъмѫнтꙋл . Поате фи даръ, къ пре иі
кареле ва, милꙋѧще, іаръ пре кареле ва ꙟпїетрѣще.
Зичемвеи пентрꙋ ачѣѧ мїе, че даръ маи дефаимъ ѳі
мъ ? пентрꙋ къ ла воѧ лꙋи чине стъ ꙟпотривъ.
ꙟсъ дирепть ачѣѧ о омꙋле, тꙋ чине ещи ? к
чела че ръспꙋнзи лꙋи дмнѕъꙋ ? ау гръива зиди
рѣ челꙋи че ау зидит, чемаи фъкꙋт аша .
Ау каре пꙋтѣре олариꙋл пре лꙋт ? динтрꙋ а ка
чѣаш съфъръмїтꙋръ афаче чел че е де чинсте ва,
ши

Biblia 1688, p. 860, col. 2

scris iaste căci: „Pentru tine omorîmu-ne toată zioa, făcutu-ne-am ca oile jungherii."

37. Ce întru acêstea toate preabiruim, pren cela ce au iubit pre noi.

38. Pentru că adeverit sînt că nici moarte, nici viaţă, nici îngerii, nici începăturile, nici puterile, nici cêle ce sînt, nici cêle viitoare,

39. Nici înălţime, nici adîncime, nici altă oarecare zidire va putea pre noi să ne osebească de dragostea lui Dumnezău cea ce e în Hristos Isus, Domnul nostru.

Cap 9

1. Adevărat zic în Hristos, nu bîrfesc, împreună mărtuisindu-mi ştiinţa mea întru Duhul Sfînt,

2. Căci întristare mie mare şi neîncetată durêre inimii mêle,

3. Că mă rugam eu singur anáthema să fie de la Hristos, pentru fraţii miei, care-mi sînt rudenii după trup,

4. Carii sînt israiltêni, cărora punerea-de-fii şi mărirea şi făgăduinţile şi rînduiala legii şi slujba şi făgăduinţele,

5. Cărora sînt părinţii şi den carei iaste Hristos trupêşte, cela ce iaste preste toţi Dumnezău, binecuvîntat în vêci, amin!

6. Şi nu poate fi, căci au scăzut cuvîntul lui Dumnezău, pentru că nu toţi cei den Israíl aceştia-s Israíl.

7. Nici căci sînt sămînţa lui Avraám, toţi sînt fii, ce „Întru Isaác chema-să-va ţie semenţie."

8. Adecă nu fiii trupului, aceştia-s fii lui Dumnăzău, ce fiii făgăduinţii socotescu-se întru semenţie.

9. Pentru că al făgăduinţii e cuvîntul acesta: „După vrêmea aceasta voiu veni şi va fi la Sara fiiu."

10. Şi nu numai, ce şi Revéca dentr-unul aşternut avînd lui Isaac, părintelui nostru,

11. Pentru că, încă nenăscînd, nici făcînd cevaşi bun sau rău, ca cea după alêgerea lui Dumnezău punere-înainte să rămîie, nu den fapte, ce den cel ce cheamă,

12. Grăitu-s-au ei că: „Cel mai mare va sluji celui mai mic."

13. Cum iaste scris: „Pre Iácov am îndrăgit, iară pre Isáf am urît."

14. Deci[7] ce vom zice? Au strîmbătate e la Dumnezău? Să nu se afle!

15. Pentru că lui Móisi zice: „Milui-voiu pre carele voi milui şi mă voi îndura de carele mă voi îndura."

16. Deci poate fi că nici celuia ce va, nici celuia ce aleargă, ce celui ce miluiêşte Dumnezău.

17. Pentru că zice Scriptura lui Faraon că: „Spre acêstaşi am rîdicat pre tine, ca să arăt întru tine putêrea mea şi ca să să vestească numele mieu întru tot pămîntul."

18. Poate fi, dară, că pre carele va, miluiêşte, iară pre carele va, împietrêşte.

19. Zice-mi-vei pentru acêea mie: Ce, dară, mai defaimă? Pentru că la voia lui cine stă împotrivă?

20. Însă dirept acêea o, omule, tu cine eşti, cela ce răspunzi lui Dumnezău? Au grăi-va zidirea celui ce au zidit: „Ce m-ai făcut aşa?"

21. Au n-are putêre olariul pre lut, dentru acêeaşi sfărîmătură a face cel ce e de cinste vas //

Versiunea modernă

zice Scriptura că: „Din pricina ta sîntem duşi la moarte toată ziua, am fost socotiţi ca nişte oi de tăiat."

37. Dar în toate acestea sîntem biruitori cu asupra de măsură prin cel care ne-a iubit.

38. Sînt încredinţat, într-adevăr, că nici moartea, nici viaţa, nici îngerii, nici stăpînirile, nici lucrurile de acum, nici cele viitoare, nici puterile,

39. Nici vreo înălţime, nici vreun adînc, nici vreo altă făptură nu va putea să ne despartă de dragostea lui Dumnezeu, cea [arătată] în Hristos Iisus, Domnul nostru.

Capitolul al 9-lea

1. Spun adevărul în Hristos, nu mint, martor fiindu-mi conştiinţa mea în Duhul Sfînt,

2. Că mare îmi este mîhnirea şi am o durere de neostoit în inima mea.

3. Mi-aş dori într-adevăr să fiu eu însumi anatema de la Hristos pentru fraţii mei de-un neam cu mine, după trup,

4. Care sînt israeliţi, ale cărora [sînt] înfierea şi slava şi legămintele şi darea legii şi închinarea şi făgăduinţele,

5. Ai cărora [sînt] patriarhii, din care [s-a născut], după trup, Hristos, care este peste toate Dumnezeu binecuvîntat în veci, amin!

6. Nu [vreau să spun] ceva de felul că cuvîntul lui Dumnezeu ar fi dat greş, fiindcă nu toţi cei [născuţi] din Israel sînt Israel.

7. Nici că toţi care sînt seminţia lui Avram sînt copii, ci „Prin Isaac va primi o seminţie numele tău."

8. Adică nu copiii după trup sînt copiii lui Dumnezeu, ci copiii făgăduinţei sînt socotiţi ca seminţia sa.

9. Într-adevăr cuvîntul făgăduinţei acesta este: „Voi veni pe vremea aceasta şi Sarra va avea un fiu."

10. Dar nu numai atît, ci şi Rebecca a zămislit dintr-unul singur, din Isaac părintele nostru.

11. Însă, deşi [fiii săi] nu erau încă născuţi, nici nu săvîrşiseră vreo faptă, bună sau rea, pentru ca planul de alegere al lui Dumnezeu să rămînă,

12. Nu pe temeiul faptelor lor, ci pe temeiul celui care a făcut chemarea, i s-a spus că: „Cel mai mare va sluji celui mai mic",

13. După cum s-a scris că „Pe Iacov l-am iubit, iar pe Esau l-am urît."

14. Ce vom spune deci? Doar nu [este] nedreptate la Dumnezeu? Nicidecum!

15. Căci îi spune lui Moise: „Voi milui pe cine voi milui şi mă voi îndura de cine mă voi îndura."

16. Astfel deci, nu este a celui ce vrea, nici a celui ce aleargă, ci a celui care miluieşte, adică Dumnezeu.

17. Spune Scriptura într-adevăr lui Faraon: „Te-am ridicat tocmai pentru aceasta, ca să-mi arăt în tine puterea şi să fac cunoscut numele meu în tot pămîntul."

18. Astfel, deci, pe cine voieşte miluieşte, pe cine voieşte învîrtoşază.

19. Îmi vei spune prin urmare: De ce mai mustră atunci? Fiindcă cine poate sta împotriva voii lui?

20. Dar totuşi cine eşti tu, omule, ca să te iei în gură cu Dumnezeu? Doar nu va zice făptura către cel care a făcut-o: „De ce m-ai făcut aşa?"

21. Sau nu are olarul putere peste lut ca din aceeaşi frămîntătură să facă un vas de cinste,

кв ши чеа де не чиисте. Іаръ де връме че врѫда
дмнзъу съ арате оурџіа, ши съсъ коноаскъ пу
тинца луи, а адусь ку мултъ ꙟделунгаре ампъніе
кг васе де оурџіе ꙟтъримте спре пеире. Ши касъ
арате авуціа мърирей луи, престе васе де милъ,
кареле ау гътит май ꙟнаинте спре мърире.
кд Пре карій ау ши кемат пре ной, нунумай динтру
ке жидови, че ши динтру лимби. Дупъ кумь
ши ла Іосіе зиче, кемавою пре чеа че нуе норо
дул міеу, нородул міеу, ши печа неꙟдръцитъ
кѕ ꙟдръцитъ. Ши ва фи ꙟлокул оунде сау
грэит лор, ну нородул міеу вой, аколо съвор
кз кема фиій луи дмнзъу челуи віу. Іаръ Исаіа
стригъ, пентру Ісраил, де ва фи нумърул фіи
лор луи Ісраиль, ка нъсипул мъріи ръмъшица
ки съва мѫнтуи. Пентру къ кувѫнтъ съвѫр
шиндь, ши скуртѫндь, ꙟтру дирептате, къ
кувѫнтъ скуртат ва фаче дмнул пре пъмѫнт.
кѳ Ши дупъ кум ау грэит маинаинте Исаіа, де
ну дмнул саваофь ау лъсат ноао съмѫнцъ,
ка содомул нэмфи фъкут, ши ка гоморул нам
л фи съмѫнат. Че дарь вом зиче? къ лимби
ле чеале чеуъ гонеско дирептатѣ, ау апукать
дирептатѣ, іаръ дирептатѣ чеа дей кредиицъ.
ла Іаръ Ісраиль гониндь лѣџѣ дирептъціи ла лѣџъ,
лб дирептъціи нау сосит. Пентру че? къ ну
дей кредиицъ, че ка дей фаптеле лѣџіи, пентру
къ сау потикнит ла піатра потикнирей.
лг Дупъ кум єсте скри, іатъ пуй ꙟсіоне піатръ
де потикнире, ши піатръ де змиитѣлъ, ши то
чела чеа кредде престе ѧ, нусева рушина.

К Ӥ П, І.

а Ӏраццилор бунъ врѣрѣ инимій меле, ши
руга чѣ къмръ дмнзъу, престе Ісраил ѧ
б сте спре мѫнтуире. Пентру къ мъ
пиурисеско лор, къ ръвнирѣ луи дмнзеу
г ау, че ну дупъ куношиицъ. Пентру
къ нещіиндь алуй дмнзъ дирептате, ши алор ди
рептате, черкѫндь съо ꙟтъръско, ла дирер
д тате луи дмнзъу нусау супу. Пентру късъ
вѫршире лѣџіи Хс е ла дирептате, ла тот чела
е че крѣде. Пентру къ Моусен скріе дирепта
тѣ, чѣ дей лѣџе, къ омул чела чева фаче пре
ѕ ѧле трэива ꙟтру ѧле. Іаръ чѣ дей кредин
цъ дирептате, аша зиче, съну зичи ꙟтру и
нима та, чине сева суи ꙟчерю? адекъ пре Хс
з съл погоаръ. Сау чине съва погорѫ ꙟчел фу
и ръ де фундь? адекъ пре Хс съл суе. Даръ че
зиче? апроапе цие граюл ла гура та, ши ꙟ ини
ма та, адекъ граюл кредиицей, кареле мъ туриси.
ѳ Къ декей мърттуриси ꙟтру гура та пре дмнулъ
Іс, ши вей крѣде ꙟтру инима та, къ дмнзъу
пре ел лау ꙟвиа дей морци, мѫнтуитевей.
і Пентру къ ку инима съкрѣде ꙟдирептате, іаръ
ку гура съмъртуриселще спре мѫнтуире.
аі Пентру къ аша зиче скриптура, тот чела че крѣ
ві де ꙟтру ел нусева рушина. Пентру къ ну
ѧсте осебире жидовулуй, ши елинулуй, пентру
къ ачесташ дмнул тутурорь, богат фіиндь

Biblia 1688, p. 861, col. 1

şi cel de necinste?

22. Iară de vrême ce, vrînd Dumnezău să arate urgiia şi să să conoască putinţa lui, au adus cu multă îndelungare a mîniei vase de urgie întărite spre peire.

23. Şi ca să arate avuţiia mărirei lui, preste vase de milă, carele au gătit mai înainte spre mărire,

24. Pre carii au şi chemat pre noi, nu numai dentru jidovi, ce şi dentru limbi,

25. După cum şi la Iósie zice: „Chema-voiu pre cel ce nu e norodul mieu, norodul mieu, şi pe cea neîndrăgită, îndrăgită.

26. Şi va fi în locul unde s-au grăit lor: «Nu norodul mieu, voi!», acoló să vor chema «Fiii lui Dumnezău celui viu.»"

27. Iară Isaiia strigă pentru Israíl: „De va fi numărul fiilor lui Israíl ca năsipul mării, rămăşiţa să va mîntui.

28. Pentru că cuvînt săvîrşind şi scurtînd, întru direptate, că cuvînt scurtat va face Domnul pre pămînt."

29. Şi după cum au grăit mai nainte Isaiia: „De nu Domnul Savaóth au lăsat noao sămînţă, ca Sodómul ne-am fi făcut şi ca Gomórul ne-am fi sămănat."

30. Ce dară vom zice? Că limbile cêlea ce nu gonesc direptatea au apucat direptatea, iară direptatea — cea den credinţă,

31. Iară Israíl, gonind lêgea direptăţii, la lêgea direptăţii n-au sosit.

32. Pentru ce? Căci nu den credinţă, ce ca den faptele legii. Pentru că s-au poticnit la piatra poticnirei,

33. După cum iaste scris: „Iată, puiu în Sión piatră de poticnire şi piatră de zminteală şi tot cela ce va crêde preste ea nu se va ruşina."

Cap 10

1. Fraţilor, bunăvrêrea inimii mêle şi ruga cea cătră Dumnezău, preste Israíl, iaste spre mîntuire.

2. Pentru că mărturisesc lor că rîvnirea lui Dumnezeu au, ce nu după cunoştinţă.

3. Pentru că, neştiind a lui Dumnezău direptate şi a lor direptate cercînd să o întărească, la direptatea lui Dumnezău nu s-au supus.

4. Pentru că săvîrşirea Legii Hristos e, la direptate, la tot cela ce crêde.

5. Pentru că Móisi scrie direptatea cea den lêge că: „Omul cela ce va face pre iale trăi-va întru iale."

6. Iară cea den credinţă direptate aşa zice: „Să nu zici întru inima ta «Cine se va sui în ceriu?»", adecă pre Hristos să-l pogoară.

7. Sau: „Cine să va pogorî în cel fără de fund?", adecă pre Hristos să-l suie.

8. Dară ce zice? „Aproape ţi-e graiul, la gura ta şi în inima ta", adecă graiul credinţei, carele mărturisim.

9. Că de vei mărturisi întru gura ta pre Domnul Isus şi vei crêde întru inima ta că Dumnezău pre el l-au învis den morţi, mîntui-te-vei.

10. Pentru că, cu inima să crêde în direptate, iară cu gura să mărturisêşte spre mîntuire.

11. Pentru că aşa zice Scriptura: „Tot cela ce crêde întru el nu se va ruşina."

12. Pentru că nu iaste osebire jidovului şi elinului, pentru că acestaşi Domnul tuturor, bogat fiind /

Versiunea modernă

iar altul de necinste?

22. Dar dacă, deşi voind să-şi arate urgia şi să-şi facă ştiută puterea, Dumnezeu a suferit în îndelunga sa răbdare vasele urgiei sale, întocmite pentru nimicire.

23. Şi [a făcut aşa] ca să-şi facă ştiută bogăţia slavei lui peste vasele milei sale, pe care le-a pregătit dinainte pentru slavă,

24. [Adică] pe noi pe care ne-a şi chemat nu numai dintre iudei, ci şi dintre neamuri,

25. Precum spune şi în Osea: „Voi chema popor al meu pe cel care nu este poporul meu şi iubită, pe cea care nu era iubită.

26. Şi va fi că, în locul în care li s-a spus: «Voi nu sînteţi poporul meu!», acolo vor fi chemaţi «Fii ai Dumnezeului viu.»"

27. Iar Isaia strigă despre Israel: „Chiar de ar fi numărul fiilor lui Israel precum nisipul mării, o rămăşiţă [numai] va fi mîntuită.

28. Într-adevăr, Dumnezeu îşi va împlini spusa pe pămînt pînă la capăt şi fără multă vorbă."

29. Şi precum a prevestit Isaia: „Dacă Domnul Savaot nu ne-ar fi lăsat odrasle, am fi ajuns ca Sodoma şi ne-am fi asemuit Gomorei."

30. Ce vom zice deci? Că neamurile care nu au urmărit dreptatea au pus mîna pe dreptate, însă dreptatea pe temeiul credinţei,

31. În vreme ce Israel, urmărind legea ce ducea la dreptate, nu a ajuns la această lege.

32. De ce? Pentru că nu [căutau dreptatea] din credinţă, ci ca şi cum [ar fi venit] din fapte. S-au poticnit de piatra de poticnire,

33. Precum s-a scris: „Iată aşez în Sion o piatră de poticnire şi o stîncă de împiedicare şi cel ce va crede în ea nu va fi ruşinat."

Capitolul al 10-lea

1. Fraţilor, dorinţa inimii mele şi rugăciunea mea [se îndreaptă] către Dumnezeu pentru ei ca să se mîntuiască.

2. Într-adevăr, dau mărturie pentru ei că au rîvnă către Dumnezeu, dar nu cu pricepere.

3. Fiindcă nu cunosc dreptatea lui Dumnezeu, şi, căutînd să o statornicească pe a lor, nu se supun dreptăţii lui Dumnezeu.

4. Căci ţelul Legii este Hristos, pentru ca oricine crede să fie socotit drept.

5. Într-adevăr, Moise scrie despre dreptatea care [vine] din Lege că: „Omul care a săvîrşit-o va trăi prin ea."

6. Dar despre dreptatea din credinţă spune aşa: „Să nu zici în inima ta: «Cine se va urca la cer?»", să-l coboare pe Hristos adică;

7. Sau „Cine se va pogorî în adînc?", să-l scoată pe Hristos dintre morţi adică.

8. Dar ce spune? „Aproape de tine este cuvîntul, în gura ta şi în inima ta", adică cuvîntul credinţei pe care îl propovăduim.

9. Pentru că dacă vei mărturisi cu gura ta că Iisus [este] Domn şi vei crede în inima ta că Dumnezeu l-a înviat dintre morţi, vei fi mîntuit.

10. Fiindcă crezînd din inimă se ajunge la achitare, iar mărturisind cu gura se ajunge la mîntuire.

11. Spune într-adevăr Scriptura că: „Tot cel ce crede în el nu va fi ruşinat."

12. Căci nu este deosebire între iudeu şi elin, fiindcă acelaşi este Domn al tuturor şi dăruieşte bogăţia

кътръ рѫмлѣни. ѿза

ла тоци чеѧ чел кіамъ пре ел. Пентру кътоꙋ ГІ
ꙋри кареле ва кема нумеле дмнулуи мѫнтуисева.
Кум даръ вор кема ла кареле нау кръзут? ши ДІ
кум вор крѣде, пре кареле нау аузит? ши кум
вор аузи, фъръ де проповедуиторю. Ши кум ЄІ
вор проповедуи, де нусевор тримите? дупъ кум
сау скрис, кѫтус де фрумоасе пичоареле челор че
вине вестеск пачѣ, челор че вине вестеск бу
нътъциле. Че ну тоци ау аскултат еуаліѧ ЅІ
пентру къ исаіѧ зиче, доамне чине ау кръзут
аузулуи нострꙋ? Дечи кредиинца е де ауз, иаръ ЗІ
аузул пре граю лꙋи дмнезеу. Че зик ну кумва на ꙋзи НІ
ꙟсъ дирептъ ачѣѧ, ꙟтоатъ пъмѫнтул аꙋ
ешит ръспунсул лоръ, ши ла марџиниле лꙋмій
граюриле лоръ, че зик ꙋ кѫндан на кꙋноскꙋт исраил,
ꙟтѫю мойси зиче, еу вою ръвни пре вой ну спре
лимби, спре лимбъ фъръ ꙟцелѣџере вою оурџиси
пре вой. Иаръ исаіѧ ꙟдръзнѣще ши зиче,
афлаюмъ челора че пре мине ну чаркъ, арътатꙋ ѲІ
мам челора че пре мине ну ꙟтрѣбъ. Иаръ кѫ К
тръ исраиль зисе, тотъ зиоа ам ꙟтинсу мѫ
ниле мѣле кътръ нородъ, не аскултъторю ши
причиторю.

КАП. АІ.

Ꙁику дирептъ чеѧ аудоаръ аꙋ ꙟпинсꙋ А
дмнезъу нородул луи? съ ну фіе, пен
тру къ ши еу исраилтѣну сѫнтъ, дей
съмѫнца луи авраам, дей фѣлюль луи
веніаминь. Нау лепъдатъ дмнезъу В
пре нородул луи, пре кареле маинаинте аꙋщіꙋт,
аунꙋщици ла иліе че зиче скриптура? кум съроа
гъ луи дмнезъу асупра луи исраиль зикѫндь.
Дмне пре пррой тъи ау ꙋморжт, ши жъртъ Г
вничиле тале леу съпатъ, ши еу амь ръмась
сѫнгуръ, ши чаркъ суфлетул міеу. Че че Д
зиче луи ръспунсул? лъсатумiам міе, зѕ, де
бърбаци каріи нау плекатъ џенꙋкюль ла вааль.
Аша даръ ши ꙟтрꙋ ачаста врѣме лъсаре дупъ Є
алѣџерѣ дарꙋлꙋи сау фъкут. Иаръ де е дей Ѕ
даръ нуман ѫсте дей фапте, де врѣме че дарꙋл
нусъ май фаче даръ, иаръ де е дей лꙋкрꙋри нуман
ѫсте даръ, деврѣме че лукрул нуман ѫсте лꙋкр.
Че е даръ? каре чаркъ исраиль, ачаста нау неме З
ритъ, иаръ алѣџерѣ ау немеритъ, иаръ чеѧ лалци
сау ꙟпіетритъ. Пре кум ѫсте скрись датау Н
лоръ дмнезеу духь де оумилинцъ, очи касъ ну
вазъ, ши оуреки ка съ ну аузъ, пънъ ꙟзиоа
де астъзи. Ши двдь зиче факъсъ маса лор Ѳ
ꙟлацу, ши ꙟкѫнатъ, ши ꙟсминтѣлъ, ши спре
ръсплътире лоръ. ꙟтунечесе очій лоръ ка І
съ ну вазъ, ши оумпръ ло пурурѣ ꙟл ꙟдуплекъ.
Зику даръ кѫндан нау грешитъ ка съ казъ? АІ
съ ну фіе, че ку алоръ грешалъ мѫнтуирѣ е ла
лимби, ка съ ръвнѣскъ пре ей. Иаръ де е гре ВІ
шала лоръ авуціѧ лумій, ши бирꙋинца лоръ а
вуціѧ лимбилоръ, ку кѫтъ май мултъ плинирѣ
лоръ. Пентру къ воао зикъ лимбилоръ ꙟ ГІ
тру кѫтъ сѫнтъ еу аль лимбилоръ апостоль,
служба мѣ мъреску. Ка кѫндан вою ръвни ДІ
аль

Biblia 1688, p. 861, col. 2

la toţi ceia ce-l cheamă pre el.

13. Pentru că: „Tot oricarele va chema numele Domnului mîntui-se-va."

14. Cum dară vor chema la carele n-au crezut? Şi cum vor crêde pre carele n-au auzit? Şi cum vor auzi fără de propoveduitoriu?

15. Şi cum vor propovedui, de nu se vor trimite? După cum s-au scris: „Cîtu-s de frumoase picioarele celor ce binevestesc pacea, celor ce binevestesc bunătăţile!"

16. Ce nu toţi au ascultat Evangheliia, pentru că Isaiia zice: „Doamne, cine au crezut auzului nostru?"

17. Deci credinţa e den auz, iară auzul pren graiul lui Dumnezeu.

18. Ce zic: Nu cumva n-au auzit? Însă dirept acêea „În tot pămîntul au ieşit răspunsul lor şi la marginile lumii graiurile lor." Ce zicu: Cîndai n-au cunoscut Israíl? Întîiu Móisi zice: „Eu voiu rîvni pre voi nu spre limbi, spre limbă fără înţelêgere voiu urgisi pre voi."

19. Iară Isaiia îndrăznêşte şi zice: „Aflaiu-mă celora ce pre mine nu cearcă, arătatu-m-am celora ce pre mine nu întreabă."

20. Iară cătră Israíl zise: „Toată zioa am întinsu mînile mêle cătră norod neascultătoriu şi pricitoriu."

Versiunea modernă

sa la toţi care-l cheamă.

13. Într-adevăr: „Tot cel ce va chema numele Domnului va fi mîntuit."

14. Cum să-l cheme deci pe cel în care n-au crezut? Mai departe, cum să creadă în cel de care n-au auzit? Şi cum să audă de el fără cel care-l propovăduieşte?

15. Şi cum să-l propovăduiască, dacă nu sînt trimişi? S-a scris astfel: „Cît de frumoase sînt picioarele celor care vestesc lucruri bune!"

16. Dar nu toţi au dat ascultare veştii celei bune. Fiindcă spune Isaia: „Doamne cine a crezut ceea ce a auzit de la noi?"

17. Aşadar credinţa [vine] din ceea ce se aude, iar ceea ce se aude [vine] prin cuvîntul lui Hristos.

18. Spun însă: Să nu fi auzit ei? Ba da, „glasul lor s-a dus în tot pămîntul, iar cuvintele lor pînă la marginile lumii." Spun iar: Nu cumva Israel n-a înţeles? Primul spune Moise: „Eu voi stîrni gelozia voastră pe ceea ce nu este un neam, şi vă voi voi face ciudă cu un neam fără înţelegere."

19. Iar Isaia împinge îndrăzneala mai departe şi zice: „Am fost aflat de cei care nu mă căutau, m-am învederat celor care nu întrebau de mine."

20. Despre Israel însă spune: „Toată ziua mi-am întins mîinile către un popor neascultător şi potrivnic."

Cap 11

1. Zicu direptu ceea: „Au doară au împinsu Dumnezău norodul lui?" Să nu fie! Pentru că şi eu israilteanu sînt, den sămînţa lui Avraám, den fêliul lui Veniamín.

2. N-au lepădat Dumnezău pre norodul lui, pre carele mai nainte au ştiut. Au nu ştiţi la Ilie ce zice Scriptura? Cum să roagă lui Dumnezău asupra lui Israíl zicînd:

3. „Doamne, pre prorocii[8] tăi au omorît şi jîrtăvnicile tale le-au săpat şi eu am rămas sîngur şi cearcă sufletul mieu."

4. Ce, ce zice lui răspunsul? „Lăsatu-mi-am mie 7000 de bărbaţi carii n-au plecat genuchiul la Vaál."

5. Aşa, dară, şi întru aceasta vrême lăsare după alêgerea darului s-au făcut.

6. Iară de e den dar, nu mai iaste den fapte, de vrême ce darul nu să mai face dar. Iară de e den lucruri, nu mai iaste dar, de vrême ce lucrul nu mai iaste lucru.

7. Ce e dară? Care cearcă Israíl, aceasta n-au nemerit, iară alêgerea au nemerit, iară ceialalţi s-au împietrit.

8. Precum iaste scris: „Dat-au lor Dumnezău duh de umilinţă, ochi ca să nu vază şi urechi ca să nu auză, pînă în zioa de astăzi."

9. Şi David zice: „Facă-să masa lor în laţu şi în vînat şi în sminteală şi spre răsplătire lor!

10. Întunece-se ochii lor ca să nu vază şi umărul lor pururea îl înduplecă!"

11. Zicu dară: Cîndai n-au greşit ca să cază? Să nu fie! Ce cu a lor greşală mîntuirea e la limbi, ca să rîvnească pre ei.

12. Iară de e greşala lor avuţiia lumii şi biruinţa lor avuţiia limbilor, cu cît mai mult plinirea lor.

13. Pentru că voao zic, limbilor: Întrucît sînt eu al limbilor apostol, slujba mea mărescu,

14. Ca cîndai voiu rîvni //

Capitolul al 11-lea

1. Spun deci: „Doar nu Şi-a lepădat Dumnezeu poporul?" Nicidecum! Fiindcă şi eu sînt israelit, din stirpea lui Avraam, din seminţia lui Veniamin.

2. Nu şi-a lepădat Dumnezeu poporul, pe care l-a cunoscut dinainte. Sau nu ştiţi ce spune Scriptura despre Ilie? Cum s-a băgat la Dumnezeu împotriva lui Israel?

3. „Doamne, pe profeţii tăi i-au ucis, altarele tale le-au dărîmat, şi eu am rămas singur, iar ei caută să-mi ia viaţa."

4. Ce-i spune însă răspunsul? „Am păstrat pentru mine şapte mii de bărbaţi care n-au plecat genunchiul în faţa lui Baal."

5. Deci, tot aşa, şi în vremea de acum este o parte lăsată potrivit alegerii făcută din har.

6. Iar dacă [este] din har, nu mai [este] din fapte, altfel harul nu mai este har. Iar dacă este din fapte, nu mai este din har, altfel fapta nu mai este faptă.

7. Deci ce [să înţelegem]? Israel n-a căpătat ceea ce căuta, ci a căpătat aceasta partea aleasă; iar cei rămaşi au fost învîrtoşaţi.

8. Precum s-a scris: „Le-a dat Dumnezeu un duh de zăpăcire, ochi să nu vadă şi urechi să nu audă, pînă în ziua de astăzi."

9. Iar David zice: „Fie-le masa lor laţ şi cursă şi poticnire şi răsplată!

10. Întunece-se ochii lor ca să nu vadă, iar spatele lor apleacă-l totdeauna la pămînt."

11. Spun deci: Oare s-au poticnit ca să cadă? Nicidecum! Ci prin căderea lor [a venit] mîntuire pentru neamuri, ca să le stîrnească gelozia.

12. Iar dacă greşala lor [s-a dovedit] bogăţia lumii, iar scăderea lor [s-a dovedit] bogăţia neamurilor, cu atît mai mult [se va dovedi] deplinătatea lor.

13. Vă spun însă vouă, neamurilor: Întrucît sînt apostol al neamurilor aşadar, voi face cinste slujirii mele

14. Dacă voi putea stir-

аль мїеȣ трȣп, шѝ вою мѫнтȣѝ пре вреоуніи
еі дентрȣ єи. Пентрȣ кѫ де є лепъдарѣ лѡръ ꙟ
пъкарѣ лȣмїи, че є лȣарѣ алта, фъръ нȣмаи вїа
ѕі ца дей морци. Іаръ де є ꙟчепътȣра сфнтъ
шѝ амеcтекътȣра, шѝ де є ръдъчина сфнтъ
зі шѝ рамȣриле. Іаръ десаȣ шѝ фрѫнть ѡаре
каре дей рамȣри, іаръ тȣ маслинь сълбатекь
фїиндь тѣи алкътȣить ꙟтрȣ єи, шѝ ꙟпреȣнъ
пъръташȣ ръдъчиннїи, шѝ гръсимеи маслинȣлȣи
иі тѣи фъкȣт. Нȣте лъȣдà асȣпра рамȣри
лѡрь, іаръ детелаȣзи нȣтȣ ръдъчина порци, че
ѳі ръдъчина пре тине. Зичевеи диреꙟть ачѣѧ
фрѫнтȣсаȣ рамȣриле, ка єȣ съмъ алкътȣеськь
к Бине, кȣнекредница сафрѫть іаръ тȣ кȣкредница аи
ка стътȣ, нȣ гѫнди сȣсь чеꙉе тѣме. Пентрȣ къ де
време чè дмнезъȣ чѣле дей фире сꙋѫлпъри наȣ
крȣцат, кѫндан ничи пре тине ва крȣцà.
кв Каȣтъ даръ бȣнътатѣ, шѝ нъсилничїѧ лȣи
дȣмнезъȣ, престе чеѧ че аȣ къзȣт нъсилничїе
іаръ престе тине бȣнътате, де вей ръмънѣ пре
бȣнътате, де време че шѝ тȣ тебей тъѧ.
кг Шѝ ачеѧ де нȣвор ръмънѣ ла некреднинцъ алтȣи
съвор, пентрȣ къ пȣтѣрникь ѫсте дȣмнезъȣ
кд іаръш сьи алтȣіаскъ пре єи. Пентрȣ къ
де време че тȣ дей чел дȣпъ фире сълбатеꙉ ма
слинь тѣи тъіать, шѝ афаръ дей фире тѣи
алтȣить маслинь бȣнь, кȣ кѫть маи вѫрто
ачещѣ чесь дȣпъ фире, съвор алтȣи ла ал ло
ке маслинь. Пентрȣ къ нȣвою ка сь нȣ щици
вои фрацилорь таина ачасꙉа, ка сънȣ фици ла ꙟ
шинеъ ꙟцелепци, къчи ꙟпїетрире де ѻпате ла ісра
иль саȣ фъкȣт, пънъ оунде плиннрѣ лимбило
кѕ ва ꙟтрà. Шѝ аша ꙉоть ісраилȣл съва мѫ
тȣи, пре кȣм саȣ скрисе, венива дей сїѡнь чѣ
ла че изъбъвѣще, шѝ ва ꙟтȣрна некȣръцїиле де
кз ла іаковь. Шѝ ачаста є лѡрь чѣ дела мине
фъгъдȣинцъ, кѫндь вою лȣà пъкателе лѡрь.
ки ꙟсь дȣпъ єѵаліе връжмашь пентрȣ вои, іаръ дȣ
кѳ алѣџере ювици пентрȣ пърници. Пентрȣ къ
некъитесь дарȣриле шѝ кемарѣ лȣи дмнезъȣ.
л Пентрȣ къ ꙟче кип шѝ вои ѻдиннисѡаръ наци а
скȣлтать пре дмнезъȣ, іаръ акȣмь вацї милȣ
ла ить кȣ ачеꙉора неаскȣлтаре. Аша шѝ аче
щѣ акȣмь аȣ не аскȣлтать, ла мила воастръ,
лв ка шѝ єи съсъ милȣіаскъ. Пентрȣ къ ꙟпре
ȣнъ ꙟкисе дмнзъȣ пре тоци спре не аскȣлтаре,
лг ка пре тоци съ милȣіаскъ. Ѻ адъѵчиме де
богъцїе шѝ де ꙟцелепчюне, шѝ де ꙟцелѣџерѣ лȣ
дȣмнезъȣ, кѫтȣсь де нечерчетате жȣдекъциле
лд лȣи, шѝ неȣрмате къиле лȣи. Пентрȣ къ
чине аȣ кȣноскȣть гѫндȣл домнȣлȣи: саȣ чине
свѣтникь лȣи саȣ фъкȣть: аȣ чине аȣ
дат ꙟнаинтѣ лȣи, шѝ съва ръсплъ
ле ти лȣи. Къчи дентрȣ єль
шѝ прей єль, шѝ ла єль сѫть
тоате, лȣи мъриреѣ ꙟ
вѣчи аминь.

Biblia 1688, p. 862, col. 1

al mieu trup şi voiu mîntui pre vreunii dentru ei.

15. Pentru că, de e lepădarea lor împăcarea lumii, ce e luarea alta, fără numai viaţa den morţi?

16. Iară de e începătura sfîntă şi amestecătura. Şi de e rădăcina sfîntă, şi ramurile.

17. Iară de s-au şi frînt oarecare den ramuri, iară tu, maslin sălbatec fiind, te-ai alcătuit întru ei şi împreună părtaşu rădăcinii şi grăsimei maslinului te-ai făcut,

18. Nu te lăuda asupra ramurilor, iară de te lauzi, nu tu rădăcina porţi, ce rădăcina pre tine.

19. Zice-vei direpт acêea: „Frîntu-s-au ramurile, ca eu să mă alcătuiesc."

20. Bine! Cu necredinţa s-au frînt, iară tu cu credinţa ai stătut. Nu gîndi sus, ce te tême.

21. Pentru că, de vrême ce Dumnezău cêle den fire stîlpări n-au cruţat, cîndai nici pre tine va cruţa.

22. Caută, dară, bunătatea şi năsilniciia lui Dumnezău: preste ceia ce au căzut, năsilnicie, iară preste tine bunătate, de vei rămînea pre bunătate, de vrême ce şi tu te vei tăia,

23. Şi aceia, de nu vor rămînea la necredinţă, altui-să-vor, pentru că putêrnic iaste Dumnezău iarăşi să-i altuiască pre ei.

24. Pentru că, de vrême ce tu den cel după fire sălbatec maslin te-ai tăiat şi afară den fire te-ai altuit maslin bun, cu cît mai vîrtos aceştia, ce-s după fire, să vor altui la al lor maslin.

25. Pentru că nu voiu ca să nu ştiţi voi, fraţilor, taina aceasta, ca să nu fiţi la înşivă înţelepţi, căci împietrire de o parte la Israíl s-au făcut, pînă unde plinirea limbilor va întra.

26. Şi aşa tot Israílul să va mîntui, precum s-au scris: „Veni-va den Sión cela ce izbăvêşte şi va înturna necurăţiile de la Iácov.

27. Şi aceasta e lor cea de la mine făgăduinţă, cînd voiu lua păcatele lor."

28. Însă după Evanghelie vrăjmaşi pentru voi, iară după alêgere iubiţi, pentru părinţi.

29. Pentru că necăite-s darurile şi chemarea lui Dumnezău.

30. Pentru că, în ce chip şi voi odinioară n-aţi ascultat pre Dumnezău, iară acum v-aţi miluit cu acestora neascultare,

31. Aşa şi aceştia acum au neascultat la mila voastră, ca şi ei să să miluiască.

32. Pentru că împreună închise Dumnezău pre toţi spre neascultare, ca pre toţi să miluiască.

33. O, adîncime de bogăţie şi de înţelepciune şi de înţelêgerea lui Dumnezău! Cîtu-s de necercetate judecăţile lui şi neurmate căile lui!

34. Pentru că cine au cunoscut gîndul Domnului? Sau cine svêtnic lui s-au făcut? Au cine au dat înaintea lui şi să va răsplăti lui?

35. Căci dentru el şi pren el şi la el sînt toate. Lui mărirea în vêci. Amin! /

Versiunea modernă

ni cumva gelozia [celor care sînt] trupul meu şi voi putea mîntui pe unii dintre ei.

15. Într-adevăr, dacă îndepărtarea lor [s-a dovedit] împăcarea lumii, ce [va fi] reprimirea lor dacă nu o înviere din morţi?

16. Iar dacă pîrga [este] sfîntă, [înseamnă că] şi frămîntătura. Şi dacă rădăcina [este] sfîntă, [înseamnă că] şi ramurile.

17. Dacă unele dintre ramuri au fost rupte, în vreme ce tu, deşi măslin sălbatic fiind, ai fost altoit între celelalte şi făcut părtaş la mustul rădăcinii măslinului,

18. Nu te lăuda faţă de ramuri! Iar dacă te lauzi, [află că] nu tu porţi rădăcina, ci rădăcina pe tine.

19. Vei spune deci: „Au fost rupte ramuri ca să fiu altoit eu."

20. Zici bine: Din pricina necredinţei au fost rupte, iar tu prin credinţă te ţii. Nu fi încrezut, ci teme-te.

21. Fiindcă dacă Dumnezeu n-a cruţat ramurile fireşti, nici pe tine nu te va cruţa.

22. Vezi deci bunătatea şi asprimea lui Dumnezeu: faţă de cei care au căzut, asprime, faţă de tine, bunătate, dacă vei rămîne în bunătate; altminteri vei fi tăiat şi tu.

23. Însă şi ei, dacă nu vor rămîne în necredinţă, vor fi altoiţi, fiindcă puternic este Dumnezeu să-i altoiască la loc.

24. Căci dacă tu ai fost tăiat din măslinul ce era după fire sălbatic şi ai fost altoit, împotriva firii, pe un măslin bun, cu atît mai mult ei, care [sînt ramuri] fireşti, vor putea fi altoiţi înapoi pe măslinul lor.

25. Căci nu vreau să nu ştiţi taina aceasta, fraţilor, ca să nu vă ţineţi înţelepţi în proprii ochi, anume că orbirea unei părţi a lui Israel s-a întîmplat pînă ce au intrat toate neamurile.

26. Şi astfel întreg Israelul va fi mîntuit, precum s-a scris: „Din Sion va veni Izbăvitorul, va îndepărta necucericiile de la Iacov.

27. Şi acesta este legămîntul meu cu ei, cînd le voi ridica păcatele."

28. În virtutea Evangheliei, ei sînt vrăşmaşi, din pricina voastră, dar în virtutea alegerii iubiţi, datorită patriarhilor,

29. Fiindcă Dumnezeu nu se răzgîndeşte pentru darurile şi alegerea făcute.

30. Într-adevăr, precum voi aţi fost îndărătnici într-o vreme faţă de Dumnezeu, iar acum aţi fost miluiţi datorită îndărătniciei lor,

31. Tot aşa sînt şi ei acum îndărătnici, ca prin mila faţă de voi şi ei să poată fi miluiţi.

32. Într-adevăr, i-a închis Dumnezeu pe toţi în îndărătnicie, ce pe toţi să-i miluiască.

33. O, adînc de bogăţie şi de înţelepciune şi de cunoaştere al lui Dumnezeu! Cît sînt de cu neputinţă de cercetat judecăţile lui şi de cu neputinţă de urmărit căile lui!

34. Fiindcă cine a ştiut gîndul lui? Sau cine s-a făcut sfetnic al lui? Sau cine i-a făcut el mai întîi vreun dar, ca să se aştepte a fi răsplătit în schimb?

35. Într-adevăr, de la el şi prin el şi pentru el sînt toate. A lui [să fie] slava în veci. Amin!

Посланїе.

Кап ВІ.

Рогь диреть ꙟчѣѫ пре вои фраціилорь, пре а
ꙟдꙋрерилє лꙋи дмнєзѣꙋ, сѣ пꙋнєци трꙋ
пꙋрилє воастре жєртвѣ віе сфнтѣ, би
не плѣкꙋтѣ лꙋи дꙋмнєзѣꙋ, чѣ кꙋвѫн
тѣтоаре слꙋжба воастрѣ. Ши нꙋ в
ꙟкипꙋници кꙋ вѣкꙋл ачеста че вѣ премєници ки
пꙋл, кꙋ ꙟноирѣ минціи воастре, ка сѣ испитици
вои че ѫсте воѫ лꙋи дмнєзѣꙋ чѣ бꙋнѣ, ши би
не плѣкꙋтѣ ши деплинѣ. Пентрꙋ кѣ зикь г
прен дарꙋль че міе мисаꙋ дать, ла тоть
чела че ѫсте ꙟтре вои, сѣ нꙋ гѫндѣскѣ май
сꙋсь, ма мꙋлть декѫть ѧсть каде сѣ гѫндѣскѣ
че сѣ гѫндѣскѣ ка сѣш ціе ꙟтрег гѫндꙋл, ла
фіеще кареле дꙋпѣ кꙋм дмнзѣꙋ аꙋ ꙟпѣрцить
мѣсꙋрѣ крединцей. Пентрꙋ кѣ ꙟче кип, ꙟ д
трꙋн трꙋп мѣдꙋлѣри мꙋлте авем, ꙗрѣ мѣдꙋ
лѣрилє тоате, нꙋ ачелаш фаптѣ аꙋ. Аша е
чеи мꙋлци оун трꙋп сѫнтем ꙟтрꙋ Хс, ꙗрѣ кѫ
те оунꙋл, оунꙋл алтꙋѫ мѣдꙋларе. Ши а ѕ
вѫнд дарꙋри дꙋпѣ дарꙋл че саꙋ дат ноаѡ ꙟмꙋ
лте фѣлюри, ори пророчіе дꙋпѣ асѣмѣнарѣ кредин
ціи. Ори слꙋжбѣ ꙟтрꙋ слꙋжбѣ, ѡри чела з
че ꙟвацѣ ꙟтрꙋ дѣскѣліе. Ори чела че сѣ и
роагѣ ла рꙋгѣ, чела че дѣ ꙟтрꙋ простиме, че
ла че испрaвник ѫсте кꙋ сѫргꙋинцѣ, чела че ми
лꙋѫще кꙋ блѫндѣце. Драгостѣ не фѣцар ѳ
никѣ, оурѫнд рѣꙋл липиндꙋвѣ ла бине.
Кѣ юбирѣ фрѣціен оунꙋл ла алалть, юбиторі, і
кꙋ чинстѣ оунꙋл пре алтꙋл маинаинте повѣ
цѫнд. Кꙋ сѫргꙋинца нꙋ лѣнеш, кꙋ дꙋхꙋль аі
фіербѫнд, времіи слꙋжѫнд. Кꙋ нѣдѣж ві
дѣ бꙋкꙋрѫндꙋвѣ, ла неказ рѣбдѫнд, ла рꙋгѣ
чюне ꙟгѣдꙋинд. Ла требиле сфнцилор пѣ гі
таш фіинд, юбирѣ де стрїини гонинд.
Бине кꙋвѫнтаци пре чеѫ че гонескь пре вои, бла ді
гословици ши нꙋи ѡсѫндици. Сѣвѣ бꙋкꙋра еі
ци кꙋ чеи че сѣ бꙋкꙋрѣ, ши сѣ плѫнцеци кꙋ чеѫ
че плѫнгѣ. Оуна оунꙋл алтꙋѫ гѫндинд, ѕі
нꙋ чѣле ꙟналте гѫндинд, че кꙋ чѣле смерите
ꙟпреꙋнѣ лꙋѫндꙋвѣ, ши вѣ фачеци ꙟцелепци ла
ꙟшивѣ. Нимꙋнꙋи рѣꙋ пентрꙋ рѣꙋ дѫнд, соко зі
тинд маи наинте бꙋне ꙟнаинтѣ тꙋтꙋрор ѡа
менилор. Де е кꙋ пꙋтинцѣ чѣ дентрꙋ вои иі
кꙋ тоци ѡаменіи авѫнд паче. Нꙋ пре вои ѳі
сѣвѣ извѫндици юбицилор, че даци лок оурціеи,
пентрꙋ кѣ скрис ѫсте амѣ е извѫнда, еꙋ вою
рѣсплѣти зиче дмнꙋл. Дечи де ва фи флѣ к
мѫнд врѣжмашꙋл тѣꙋ хрѣнѣще пре ел, де
е сетос адапѣл пре ел, пентрꙋ кѣ ачаста фѣ
кѫнд, кѣрбꙋни де фок веи грѣмѣди, престе ка
пꙋл лꙋи. Нꙋте бирꙋи де чел рѣꙋ, че бирꙋѫ ка
ще кꙋ бинеле пре рѣꙋ.

Кап ГІ.

Тоат сꙋфлетꙋл ла бирꙋинцеле чеѣ маи пре а
сꙋс сѣсѣ сꙋпꙋе, пентрꙋ кѣ нꙋ ѫсте би
рꙋинцѣ фѣрѣ нꙋмаи дела дмнзѣꙋ, ꙗрѣ
чѣлѣ че сѫнть бирꙋинце, де дмнзѣꙋ
рѫндꙋите сѫнть. Дечи чела че сѣ в
ꙟ

Biblia 1688, p. 862, col. 2

Cap 12

1. Rog direpт acêea pre voi, fraţilor, pren îndurările lui Dumnezău, să puneţi trupurile voastre jîrtvă vie, svîntă, bineplăcută lui Dumnezău, cea cuvîntătoare slujba voastră.

2. Şi nu vă închipuiţi cu veacul acesta, ce vă premeniţi chipul cu înnoirea minţii voastre, ca să ispitiţi voi ce iaste voia lui Dumnezău cea bună şi bine-plăcută şi deplin.

3. Pentru că zic, pren darul ce mie mi s-au dat, la tot cela ce iaste între voi, să nu gîndească mai sus, mai mult decît i să cade să gîndească, ce să gîndească ca să-şi ţie întreg gîndul, la fieştecarele după cum Dumnezău au împărţit măsură credinţei.

4. Pentru că, în ce chip într-un trup mădulări multe avem, iară mădulările toate nu acelaşi fapt au,

5. Aşa cei mulţi un trup sîntem întru Hristos, iară cîte unul, unul altuia mădulare.

6. Şi avînd daruri, după darul ce s-au dat noao în multe fêluri, ori prorocie, după asămănarea credinţii,

7. Ori slujbă, întru slujbă, ori cela ce învaţă, întru dăscălie,

8. Ori cela ce să roagă, la rugă, cela ce dă, întru prostime, cela ce ispravnic iaste, cu sîrguială, cela ce miluiêşte, cu blîndêţe!

9. Dragostea nefăţarnică, urînd răul, lipindu-vă la bine.

10. Că iubirea frăţiei — unul la alalt iubitoriu, cu cinstea unul pre altul mai nainte povăţînd.

11. Cu sîrguiala nu lêneş, cu duhul fierbînd, vremii slujînd.

12. Cu nădêjdea bucurîndu-vă, la necaz răbdînd, la rugăciune îngăduind,

13. La trebile sfinţilor părtaşi fiind, iubirea de striini gonind.

14. Binecuvîntaţi pre ceia ce gonesc pre voi, blagosloviţi şi nu-i osîndiţi.

15. Să vă bucuraţi cu cei ce să bucură şi să plîngeţi cu ceia ce plîng.

16. Una unul altuia gîndind, nu cêle înalte gîndind, ce cu cêle smerite împreună luîndu-vă şi vă faceţi înţelepţi la înşivă.

17. Nimunui rău pentru rău dînd, socotind mai nainte bune înaintea tuturor oamenilor.

18. De e cu putinţă, cea dentru voi, cu toţi oamenii avînd pace.

19. Nu pre voi să vă izbîndiţi, iubiţilor, ce daţi loc urgiei, pentru că scris iaste: „A mea e izbînda, eu voiu răsplăti, zice Domnul."

20. Deci de va fi flămînd vrăjmaşul tău, hrănêşte pre el, de e setos, adapă-l pre el, pentru că, aceasta făcînd, cărbuni de foc vei grămădi preste capul lui.

21. Nu te birui de cel rău, ce biruiêşte cu binele pre rău.

Cap 13

1. Tot sufletul la biruinţele ce-s mai presus să să supuie, pentru că nu iaste biruinţă, fără numai de la Dumnezău, iară cêlea ce sînt biruinţe, de Dumnezău rînduite sînt.

2. Deci cela ce să //

Versiunea modernă

Capitolul al 12-lea

1. Vă îndemn aşadar, fraţilor, ca pentru îndurările lui Dumnezeu să înfăţişaţi trupurile voastre ca pe o jertfă vie, sfîntă [şi] bineplăcută lui Dumnezeu, aceasta fiind din partea voastră o închinare potrivit adevărului.

2. Şi nu căutaţi să vă potriviţi cu veacul acesta, ci să vă schimbaţi prin înnoirea minţii astfel încît să puteţi deslui care este voia lui Dumnezeu, ce este bun şi bineplăcut lui şi desăvîrşit.

3. Într-adevăr, prin harul cel dat mie spun fiecăruia care se află printre voi să nu se închipuie peste ceea ce trebuie să gîndească, ci să gîndească despre sine cumpătat, fiecare după cum i-a cîntărit Dumnezeu măsura credinţei.

4. Fiindcă, după cum avem într-un singur trup multe mădulare, iar mădularele nu fac toate acelaşi lucru,

5. Tot aşa cei mulţi sîntem un singur trup în Hristos, însă fiecare la rîndul său [sîntem] mădulare unii altora.

6. Dacă avem daruri felurite, potrivit cu harul care ne-a fost dat, [să le folosim]: dacă este profeţia, [să profeţim] potrivit cu măsura credinţei noastre;

7. Dacă slujirea, [să fim] în slujire; cel care învaţă [să fie] în învăţătură;

8. Cel care îmbărbătează [să-l folosească] îmbărbătînd; cel care împarte [să dea] nesocotind; cel care se află în frunte [să fie] cu rîvnă; cel care miluieşte [să facă aceasta] cu bucurie!

9. Dragostea voastră [să fie] nefăţarnică, urînd răul şi fiind strîns lipiţi de bine;

10. Iubindu-vă unii pe alţii cu o dragoste frăţească, în cinste dîndu-vă unii altora întîietate,

11. Fiind fără preget în sîrguinţă, arzînd cu duhul, slujindu-i Domnului.

12. Bucurîndu-vă în nădejde, fiind răbdători în strîmtorare, stăruitori în rugăciune,

13. Luînd parte la nevoile sfinţilor, căutînd să fiţi primitori de străini;

14. Binecuvîntaţi pe cei ce v-au prigonit; binecuvîntaţi, iar nu blestemaţi.

15. Bucuraţi-vă cu cei ce se bucură, plîngeţi cu cei care plîng.

16. Să aveţi acelaşi simţămînt unii faţă de alţii; nu fiţi încrezuţi, ci iubiţi cele smerite. Să nu vă socotiţi înţelepţi în propriii ochi.

17. Să nu răsplătiţi nimănui răul cu rău, ci să purtaţi grijă de cele bune înaintea tuturor oamenilor.

18. Dacă se poate, din cît ţine de voi, să trăiţi în pace cu toţi oamenii.

19. Să nu vă răzbunaţi singuri, iubiţilor, ci lăsaţi loc urgiei [lui Dumnezeu], fiindcă s-a scris: „Mie mi-am [păstrat] răzbunarea, eu voi da răsplata, zice Domnul."

20. Dimpotrivă, dacă vrăşmaşului tău îi este foame, dă-i să mănînce; dacă este însetat, dă-i să bea, fiindcă, dacă faci aceasta, vei grămădi cărbuni aprinşi pe capul lui.

21. Nu te lăsa biruit de ceea ce este rău, ci biruie tu răul cu bine.

Capitolul al 13-lea

1. Orice suflet să se supună autorităţilor care sînt mai sus de el, fiindcă nu poate fi autoritate dacă nu este de la Dumnezeu; iar cele care sînt au fost rînduite de Dumnezeu.

2. Astfel că cel care se

Кътръ Ръмлѣни.

ꙟпончешазь бирꙋинцїи, ла алꙋи дмнѕѣꙋ порꙋн
кь стѣ ꙟпотривь, ӕрь чѧ че стаꙋ ꙟпотривь
г лор жꙋдекатѣш вор лꙋа. Пентрꙋ кь боѧрїи
нꙋ сѫнть фрикь лꙋкрꙋрилор бꙋне, че челор рѣле
Ши вей съ нꙋ те теми де бирꙋинць? бинеле фь
д ши вей авѣ лаꙋдь дентрꙋ ѧ. Пентрꙋ кь
слꙋга лꙋ дмнѕѣ ѧсте цїе спре бине ӕрь де вей фаче
рѣꙋл тѣмете пентрꙋ кь нꙋ ꙟзадар сабїѧ поар
ть, пентрꙋ кь слꙋгь лꙋи дмнѕѣꙋ ѧсте, нꙋѕ
бѫндиторю спре оурџїе челꙋѧ че фаче рѣꙋл.
е Пентрꙋ ачѣѧ требꙋе съ сь сꙋпꙋе, нꙋ нꙋмай пентрꙋ
ѕ оурџїе, че ши пентрꙋ щїинць. Пентрꙋ ачѣѧ
дарь ши бирꙋри плътиць, пентрꙋ кь послꙋш
ничи лꙋи дмнѕѣꙋ сѫнть, спре ачаста, ачаста
з ащептѫндь. Даци дарь ла тоци даторїнле,
челꙋи кꙋ бирꙋл, бирꙋл, челꙋи кꙋ дадждѣ, дадж
дѣ, челꙋи кꙋ фрикь, фрика, челꙋи кꙋ чинстѣ
и чинстѣ. Немꙋнꙋи немикь, съ нꙋ фиць да
тори, фърь нꙋмай а юби оунꙋл пре алтꙋл, пен
трꙋ кь чела че юбѣще пре алтꙋл лѣџѣ аꙋ пли
ѳ нит. Пентрꙋ кь чѣѧ че зиче, нꙋ прѧ кꙋр
вй, нꙋ ѡморѫ, нꙋ фꙋра, нꙋ мъртꙋрисй минчю
ни, нꙋ похти, ши ѡри каре алть порꙋнкь, ꙟ
трꙋ ачѣсть кꙋвѫнть сь адꙋнь, ꙟтрꙋ сь юбещи
і пре апроапеле тъꙋ, ка пре тине. Драгостѣ
апроапелꙋи рѣꙋ нꙋ фаче, плинирѣ дарь алецїи
аі драгостѣе. Ши ачаста щїиндь врѣмѣ, кь
врѣме е акꙋм ной де сомнь съ не скꙋлъм, пен
трꙋ кь акꙋм май апроапе е де ной мѫнтꙋирѣ,
ві декѫт кѫндь ам крезꙋт. Ноаптѣ аꙋ плекат
ꙟнаинте, ӕрь зїѡа саꙋ апропїат, съ лепъдъм
дарь лꙋкрꙋриле ꙟтꙋнѣрекꙋлꙋи, ши съ не ꙟбръкъм
гі кꙋ армеле лꙋминей. Ка зїѡа кꙋ кꙋвїинць
съ оумблъм, нꙋ кꙋ ѡспѣце, ши бецїи, нꙋ кꙋ
кълакъри, ши некꙋръцїи, нꙋ кꙋ приче ши кꙋ рѫв
нире, че ꙟбръкацивъ пре дмнꙋл Іс Хс, ши атрꙋ
пꙋлꙋи сокотѣль нꙋ фачеци ла похте.

КАП. ДІ.

а Iарь пре чела че болѣще ла крединць ꙟ лꙋаць,
в нꙋ ꙟтрꙋ черчетъри де кꙋџете. Кь
оунꙋл крѣде съ мънѫнче тоате, ӕрь
г чела че е слабь, легꙋми мънѫнкь. Че
ла че мънѫнкь, пре чела че нꙋ мънѫн
кь, съ нꙋл дефайме, ши чела че нꙋ мънѫнкь
пре чела че мънѫнкь, съ нꙋл жꙋдече, пентрꙋ кь
д дмнѕѣꙋ пре ель лаꙋ лꙋат. Тꙋ чине ещи чел
че жꙋдечи пре слꙋгь стреинь? ла дмнꙋл съꙋ
стъ, аꙋ каде? ӕрь ва стъ, пентрꙋ кь таре ѧ
е сте дмнѕѣꙋ съл ꙟтърѣскь пре ель. Оунꙋ
жꙋдекь де зи ꙟ зи, ӕрь алтꙋл жꙋдекь пре сте
тоать зїѡа, ши фїеще кареле ꙟтрꙋ аса минте
ѕ съ се ꙟдеверѣзе. Чела че гѫндѣще зїѡа, ла
домнꙋл гѫндѣще, ши чела че нꙋ гѫндѣще зїѡа,
ла домнꙋл нꙋ гѫндѣще, ши чела че мънѫнкь,
домнꙋлꙋи мънѫнкь, пентрꙋ кь мꙋлцъмѣще лꙋ
дꙋмнезъꙋ, ши чела че нꙋ мънѫнкь, домнꙋлꙋи
нꙋ мънѫнкь, ши мꙋлцъмѣще лꙋи дꙋмнезъꙋ.
з Пентрꙋ кь нимени дентрꙋ ной лꙋиш тръѧще,
и ши нимени лꙋиш моаре. Пентрꙋ кь де вом ши

Biblia 1688, p. 863, col. 1

împonceşază biruinţii, la a lui Dumnezău poruncă stă împotrivă, iară ceia ce stau împotrivă, lor judecată-şi vor lua.

3. Pentru că boiêrii nu sînt frică lucrurilor bune, ce celor rêle. Şi vei să nu te temi de biruinţă? Binele fă şi vei avea laudă dentru ea,

4. Pentru că sluga lui Dumnezău iaste ţie spre bine. Iară de vei face răul, tême-te, pentru că nu în zadar sabiia poartă, pentru că slugă lui Dumnezău iaste, izbînditoriu spre urgie celuia ce face răul.

5. Pentru acêea, trebuie să să supuie nu numai pentru urgie, ce şi pentru ştiinţă.

6. Pentru acêea, dară, şi biruri plătiţi, pentru că poslușnici lui Dumnezău sînt spre aceasta, aceasta aşteptînd.

7. Daţi, dară, la toţi datoriile: celui cu birul, birul; celui cu dajdea, dajdea; celui cu frică, frica; celui cu cinstea, cinstea.

8. Nemănui nemică să nu fiţi datori, fără numai a iubi unul pre altul, pentru că cela ce iubêşte pre altul lêgea au plinit.

9. Pentru că cêea ce zice: „Nu preacurvi; nu omorî; nu fura; nu mărturisi minciuni; nu pohti" şi oricare altă poruncă întru acest cuvînt să adună întru: „Să iubeşti pre aproapele tău ca pre tine."

10. Dragostea aproapelui rău nu face, plinirea dară a legii dragostea e.

11. Şi aceasta ştiind vrêmea, că vrême e acum noi den somn să ne sculăm, pentru că acum — mai aproape de noi mîntuirea, decît cînd am crezut.

12. Noaptea au plecat înainte, iară zioa s-au apropiat. Să lepădăm dară lucrurile întunêrecului şi să ne îmbrăcăm cu armele luminei.

13. Ca zioa, cu cuviinţă să umblăm, nu cu ospêţe şi beţii, nu cu călcări şi necurăţii, nu cu price şi cu rîvnire, ce îmbrăcaţi-vă pren Domnul Isus Hristos şi a trupului socoteală nu faceţi la pohte.

Versiunea modernă

ridică împotriva autorităţii se ridică împotriva rînduielii lui Dumnezeu, iar cei care se împotrivesc îşi vor primi osîndă.

3. Fiindcă dregătorii nu sînt de temut pentru fapta bună, ci pentru cea rea. Voieşti să nu ai teamă de autoritate? Fă ce este bine şi vei primi laudă din partea ei,

4. Fiindcă ea se află în slujba lui Dumnezeu pentru binele tău. Dar dacă faci răul, teme-te, fiindcă nu degeaba poartă sabie. Căci ea este în slujba lui Dumnezeu şi răsplăteşte cu urgia lui celui ce face răul.

5. De aceea trebuie să vă supuneţi nu numai de frica urgiei, ci şi din conştiinţa proprie.

6. Pentru aceasta plătiţi şi dări, fiindcă ei ca slujitori ai lui Dumnezeu se dedică acestui lucru.

7. Plătiţi-vă deci datoriile către toţi: dare celui cu darea, vamă celui cu vama, teamă celui cu teama, cinste celui cu cinste.

8. Să nu rămîneţi datori nimănui cu nimic, decît cu faptul de a vă iubi unul pe altul. Fiindcă cel ce iubeşte pe celălalt a împlinit cealaltă lege.

9. Într-adevăr: „Să nu săvîrşeşti adulter; să nu ucizi; să nu furi;să nu pofteşti" şi vreo altă poruncă, dacă mai este, se cuprind în cuvîntul acesta: „Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi."

10. Iubirea nu săvîrşeşte rău aproapelui; iubirea este deci deplinătatea legii.

11. Şi aceasta deoarece ştiţi în ce vreme sîntem, pentru că este de-acum ceasul să vă ridicaţi din somn, fiindcă mîntuirea este mai aproape de noi acum decît atunci cînd am crezut.

12. Noaptea este pe trecute, iar ziua s-a apropiat. Să lepădăm aşadar faptele întunericului, şi să ne îmbrăcăm cu armele luminii.

13. Să vieţuim cu bunăcuviinţă, ca în vremea zilei, nu în benchetuieli şi beţii, nu în curvii şi în dezmăţuri, nu în ceartă şi în zavistie, ci îmbrăcaţi-vă în Domnul Iisus Hristos, iar purtarea de grijă pentru trup să nu o prefaceţi în pofte.

Cap 14

1. Iară pre cela ce bolêşte la credinţă îl luaţi, nu întru cercetări de cugete.

2. Că unul crêde să mănînce toate, iară cela ce e slab legumi mănîncă.

3. Cela ce mănîncă, pre cela ce nu mănîncă să nu-l defaime, şi cela ce nu mănîncă, pre cela ce mănîncă să nu-l judece, pentru că Dumnezău pre el l-au luat.

4. Tu cine eşti, cel ce judeci pre slugă streină? La domnul său stă au cade? Iară va sta, pentru că tare iaste Dumnezău să-l întărească pre el.

5. Unul judecă den zi în zi, iară altul judecă preste toată zioa. Şi fieştecarele întru a sa minte să să adeverêze.

6. Cela ce gîndêşte zioa, la Domnul gîndêşte. Şi cela ce nu gîndêşte zioa, la Domnul nu gîndêşte. Şi cela ce mănîncă, Domnului mănîncă, pentru că mulţămêşte lui Dumnezău. Şi cela ce nu mănîncă, Domnului nu mănîncă şi mulţămêşte lui Dumnezău.

7. Pentru că nimeni dentru noi luişi trăiêşte şi nimeni luişi moare.

8. Pentru că, de vom şi /

Capitolul al 14-lea

1. Pe cel slab în credinţă primiţi-l, dar nu pentru a-i judeca părerile.

2. Unul crede că poate mînca de toate; cel slab însă mănîncă [numai] legume.

3. Cel care mănîncă să nu dispreţuiască pe cel care nu mănîncă, iar cel care nu mănîncă să nu judece pe cel care mănîncă, fiindcă Dumnezeu l-a primit.

4. Cine eşti tu ca să-l judeci pe slujitorul altuia? Dacă stă sau cade ţine de stăpînul său. Va sta însă, fiindcă puternic este stăpînul să-l facă să stea.

5. Unul judecă altfel o zi faţă de alta, altul judecă fiecare zi la fel; fiecare dintre ei să fie fără nicio îndoială în cugetul său.

6. Cel care ţine seamă de o zi, pentru Domnul ţine seamă; şi cel care mănîncă pentru Domnul mănîncă, fiindcă dă mulţumire Domnului; iar cel care nu mănîncă pentru Domnul nu mănîncă şi dă mulţumire Domnului.

7. Căci niciunul dintre voi nu trăieşte pentru sine şi niciunul nu moare pentru sine.

8. Astfel, dacă

тръи, домнꙋлꙋи тръим, ши де вом мꙋри, дом
нꙋлꙋй мꙋрим, дечи ѡри тръим, ѡри мꙋрим, аи
домнꙋлꙋй сѫнтем. Кѫ спре ачаста Хс ши ѳ
аꙋ мꙋрит, ши аꙋ ꙟвиѧ, ши аꙋ де изноавъ тръи,
ка морцилор ши віилор сѫ доминѣскъ. Даръ і
тꙋ че жꙋдечи пре фрателе тъꙋ; аꙋ ши тꙋ че де
фаими пре фрателе тъꙋ; пентрꙋ кѫ тоци вом
ста дефаць ла диванꙋл лꙋй Хс. Пентрꙋ кѫ аі
скрис е, вїꙋ еꙋ ѕиче домнꙋл, кѫ міе сева плека
тот ценꙋкюл, ши тоатѫ лимба сева мѫртꙋри
си лꙋй дꙋмнеѕъꙋ. Де даръ, фїеше кареле дентрꙋ ві
ной пентрꙋ дѫнсꙋл самѫ вада лꙋй дꙋмнеѕъꙋ.
Дечи сѫ нꙋмаи жꙋдекъм ꙋнꙋл пре алтъ, че гі
ачаста сѫ жꙋдекаци маи мꙋлтъ, ка сѫ нꙋсь пꙋе
пїѧдекѫ фрателꙋи аꙋ сминтѣлѫ. Щїꙋ ши ді
адеверитъ сѫнтъ ꙟ домнꙋл Ісꙋсь, кѫ нимикѫ нꙋе
спꙋркатъ прен ель, фѫрѫ нꙋмаи ла чела че сокоте
ще а фи чева спꙋркатъ, ачелꙋѧ е спꙋркатъ.
Іаръ де сь мѫхнеще пентрꙋ мѫнкаре фрателе еі
тъꙋ нꙋ оумбли дечи дꙋпъ драгосте, нꙋ кꙋ
мѫнкаре та пре ачела пїерде, пентрꙋ кареле Хс
аꙋ мꙋритъ. Сѫ нꙋсе хꙋлѣскъ даръ бинеле ѕі
вострꙋ. Пентрꙋ кѫ нꙋ ѧсте ꙟпѫрѫціѧ лꙋ зі
дмнезъꙋ мѫнкаре саꙋ бѫꙋтꙋрѫ, че дирептате
ши паче, ши бꙋкꙋріе ꙟтрꙋ дꙋхꙋл свнтъ.
Пентрꙋ кѫ чела че ꙟтрꙋ ачесте слꙋжаще лꙋи иі
Хс, бинее плѫкꙋт лꙋи дꙋмнезъꙋ, ши испитит
ла ѡамени. Дечи сѫ гоним але пѫчїи, ши ѳі
челе але ꙟтемеѧрїи ꙋнꙋѧ кѫтрѫ алтꙋль.
Нꙋ пентрꙋ мѫнкаре стрика лꙋкрꙋл лꙋи дмнезъꙋ, к
тоатесь кꙋрате, че ръꙋ е ѡмꙋлꙋи челꙋѧ че пре
потикнелъ мѫнѫнкъ. Бине е а нꙋ мѫнка ка
карне, ничи а бѣ вин, ничи ꙟтрꙋ каре фрателе
тъꙋ сѫ ꙟпїѧдекѫ, аꙋ сѫ сминтеще аꙋ слѫбѣ
ще. Тꙋ крединцѫ аи; асꙋпра та сѫ аиби ꙟ кв
наинте лꙋи дмнезъꙋ, феричит чела че нꙋ жꙋ
декѫ пре сине ꙟтрꙋ каре испитѣще. Іаръ кг
чела че сѫ черчетѣзѫ де ва мѫнка, ѡсѫндеще
кѫчи нꙋе ден крединцѫ, ши тот че нꙋе ден кре
динцѫ пѫкат ѧсте.

КАП. ЕІ.

Н датори сѫнтем ной чеи тари, слѫби а
чюниле челорь непꙋтинчоши але пꙋрта ши
нꙋ ноаѡ сѫ неплѫчем. Пентрꙋ кѫ в
фїеше кареле дентрꙋ ной а проапелꙋи съꙋ
сѫ плакѫ спре бине, кѫтрѫ зидире.
Пентрꙋ кѫ ши Хс нꙋ лꙋи шаꙋ плѫкꙋт, че дꙋ г
кꙋмꙋе скрись ѡкѫрѫле челорь че ѡкѫрѫскъ пре тїи
не, кѫзꙋтаꙋ престе мине. Пентрꙋ кѫ кѫте д
саꙋ скрись маи ꙟнаинте ла а ностръ ꙟвѫцѫтꙋрѫ,
саꙋ скрись маи наинте, ка прен рѫбдаре ши прен
мѫнгѫѧре скриптꙋрилорь, нѫдеждѣ сѫ ѡаве.
Іаръ дꙋмнезъꙋль ꙟгѫдꙋинцїи ши амѫнгѫерїи е
сѫ дѣ воаѡ ꙋна сѫ гѫндици, ꙟтре вой дꙋпѫ
Хс Іс. Ка тоци ѡдатъ кꙋ ѡгꙋръ сѫ мѫри ѕ
пре дмнезъꙋ, ши пѫринтеле дмнꙋлꙋи нострꙋ
Іс Хс. Пентрꙋ ачѣѧ лꙋаци ꙋнꙋ пре алтꙋ, з
кꙋм ши Хс аꙋ лꙋатъ пре ной ꙟтрꙋ мѫрирѣ лꙋи
дꙋмнезъꙋ. Ши зикꙋ пре Ісꙋсь Христось, по и
саꙋ

Biblia 1688, p. 863, col. 2

trăi, Domnului trăim, şi de vom muri, Domnului murim. Deci, ori trăim, ori murim, ai Domnului sîntem.

9. Că spre aceasta Hristos şi au murit şi au învis şi au de iznoavă trăit, ca morţilor şi viilor să domnească.

10. Dară tu, ce judeci pre fratele tău? Au şi tu ce defaimi[9] pre fratele tău? Pentru că toţi vom sta de faţă la divanul lui Hristos.

11. Pentru că scris e: „Viu eu, zice Domnul, că mie se va pleca tot genuchiul şi toată limba se va mărturisi lui Dumnezău."

12. Deci, dară, fieştecarele dentru noi pentru dînsul samă va da lui Dumnezău.

13. Deci să nu mai judecăm unul pre alt, ce aceasta să judecaţi mai mult, ca să nu să puie piêdecă fratelui au sminteală.

14. Ştiu şi adeverit sînt în Domnul Isús, că nemică nu e spurcat pren el, fără numai la cela ce socotêşte a fi ceva spurcat, aceluia e spurcat.

15. Iară de să mîhnêşte pentru mîncare fratele tău, nu umbli decii după dragoste. Nu cu mîncarea ta pre acela piêrde, pentru carele Hristos au murit.

16. Să nu se hulească, dară, binele vostru.

17. Pentru că nu iaste împărăţiia lui Dumnezău mîncare sau băutură, ce direptate şi pace, şi bucurie întru Duhul Svînt.

18. Pentru că cela ce întru acêstea slujaşte lui Hristos, bine e plăcut lui Dumnezău şi ispitit la oameni.

19. Deci să gonim ale păcii şi cêle ale întemeiêrii unuia către altul.

20. Nu pentru mîncare strica lucrul lui Dumnezău! Toate-s curate, ce rău e omului celuia ce pren poticneală mănîncă.

21. Bine e a nu mînca carne, nici a bea vin, nici întru care fratele tău să împiêdecă au să smintêşte au slăbêşte.

22. Tu credinţă ai? Asupra ta să aibi înaintea lui Dumnezău. Fericit cela ce nu judecă pre sine întru carea ispitêşte!

23. Iară cela ce să cercetează, de va mînca, osîndêşte-se, căci nu e den credinţă. Şi tot ce nu e den credinţă păcat iaste.

Cap 15

1. Şi datori sîntem noi, cei tari, slăbiciunile celor neputincioşi a le purta şi nu noao să ne plăcem.

2. Pentru că fieştecarele dentru noi aproapelui său să placă spre bine, către zidire.

3. Pentru că şi Hristos nu lui şi-au plăcut, ce, după cumu e scris: „Ocărîle celor ce ocărăsc pre tine, căzut-au preste mine."

4. Pentru că, cîte s-au scris mai înainte la a noastră învăţătură, s-au scris mai nainte, ca pren răbdare şi pren mîngîiêrea Scripturilor nădêjdea să o avem.

5. Iară Dumnezăul îngăduinţii şi al mîngîierii să dea voao una să gîndiţi între voi, după Hristos Isus,

6. Ca toţi odată cu o gură să măriţi pre Dumnezău şi Părintele Domnului nostru Isus Hristos.

7. Pentru acêea luaţi unul pre altul, cum şi Hristos au luat pre noi, întru mărirea lui Dumnezău.

8. Şi zicu pre Isús Hristós po- //

Versiunea modernă

trăim, pentru Domnul trăim, iar dacă murim, pentru Domnul murim. Deci fie că trăim, fie că murim, ai Domnului sîntem.

9. Căci pentru aceasta a murit şi a înviat Hristos, ca să domnească şi peste vii şi peste morţi.

10. Tu însă, de ce judeci pe fratele tău? Sau tu, de ce disprețuieşti pe fratele tău? Fiindcă toţi ne vom înfăţişa înaintea scaunului de judecată al lui Dumnezeu.

11. Căci scris este: „Viu sînt eu, spune Domnul, că în faţa mea se va pleca tot genunchiul, şi toată limba se va mărturisi lui Dumnezeu."

12. Astfel, deci, fiecare dintre noi va da seama pentru sine înaintea lui Dumnezeu.

13. Să nu ne mai judecăm deci unii pe alţii, ci mai bine judecaţi aceasta: să nu puneţi în calea fratelui vostru vreo piedică sau pricină de cădere.

14. Ştiu şi sînt încredinţat în Domnul Iisus că nimic nu este necurat prin sine, decît pentru cel ce socoteşte că ceva este necurat; pentru acela este necurat.

15. Fiindcă dacă din pricina unei mîncări fratele tău este mîhnit, nu te mai porţi potrivit dragostei. Nu-l fă să piară cu mîncarea ta pe acela pentru care a murit Hristos.

16. Nu faceţi dar ca binele vostru să fie vorbit cu hulă.

17. Fiindcă împărăţia lui Dumnezeu nu este mîncare sau băutură, ci dreptate şi pace şi bucurie în Duhul Sfînt.

18. Într-adevăr, cel ce în felul acesta slujeşte lui Hristos [este] bineplăcut lui Dumnezeu şi încuviinţat de oameni.

19. Astfel, deci, să urmărim cele ce duc la pace şi la zidire unii faţă de alţii.

20. Nu nimici din pricina mîncării lucrul lui Dumnezeu. Toate sînt curate; dar este rău atunci cînd omul, mîncînd din ele, se face pricină de poticneală.

21. Este bine să nu mănînci carne şi de asemenea să nu bei vin sau altceva de care fratele tău se poticneşte sau se sminteşte sau slăbeşte.

22. Buna-credinţă pe care tu o ai păstrează-ţi-o înaintea lui Dumnezeu. Fericit este cel care nu se judecă în ceea ce socoteşte a fi bun!

23. Dar cel care se judecă, dacă mănîncă, este osîndit, fiindcă n[-a fost] cu bună-credinţă. Şi tot ce nu [se face] cu bună-credinţă este păcat.

Capitolul al 15-lea

1. Noi, cei puternici, datori sîntem să purtăm slăbiciunile celor neputincioşi, iar nu să ne facem pe plac nouă înşine.

2. Fiecare dintre noi să se facă pe placul aproapelui în ceea ce este bine pentru a-l zidi.

3. Căci şi Hristos nu şi-a făcut pe plac sieşi, ci [a făcut] precum este scris: „Ocările celor ce te ocărau au căzut asupra mea."

4. Într-adevăr, toate cîte s-au scris mai înainte, s-au scris pentru învăţarea noastră, ca prin răbdare şi prin mîngîierea ce vine din Scripturi să avem nădejde.

5. Iar Dumnezeul răbdării şi al mîngîierii să vă dea aceleaşi gînd unii faţă de alţii precum [a avut] Hristos Iisus,

6. Ca în deplină înţelegere să-l slăviţi cu o singură gură pe Dumnezeu şi Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos.

7. De aceea, primiţi-vă călduros unii pe alţii, aşa cum v-a primit şi Hristos pe voi, spre slava lui Dumnezeu.

8. Fiindcă vă spun că Hristos s-a făcut slu-

слꙋ́жникъ съсъ фїе фъкꙋт ѡ̑брезанїеи, пентрꙋ
а̑девърꙋл лꙋи дꙋмнезъꙋ, ка съ а̑деверѣзе фъгъ
ѳ дꙋнїцеле пъринцилорь. Ꙗръ лимбиле пентрꙋ
милъ съ мъ́рѣскъ пре дꙋмнезъꙋ, кꙋмь ꙟсте
скрись, пентрꙋ ачѣѧ мъртꙋрисимъвою ціе ꙟ
трꙋ лимби, ши нꙋмелꙋи тъꙋ вою кꙟнта .
і Ши ꙗръшь зиче, веселицивъ лимби кꙋ нородꙋль
аі лꙋи. Ши ꙗръш, лъꙋдаць пре дмнꙋл тоате
лимбиле, шил фълици пре ель тоате нороаделе.
ві Ши ꙗръшь ісаіѧ зиче, фива ръдъчина лꙋи іесеи,
ши чела че съ скоалъ съ домнѣскъ лимбиле, пре
гі сте ель лимбиле вор нъдеждꙋи. Ꙗръ дꙋм
незъꙋл нъдеждїи съ оумпле пре вои, де тоатъ
бꙋкꙋріѧ ши пачѣ крезꙟндь, ка съ присосици
вои ꙟтрꙋ нъдѣжде, ꙟтрꙋ пꙋтѣрѣ дꙋхꙋлꙋи
ді сфнтъ. Ши а̑деверить сꙟнть ши еꙋ сꙟнгꙋр
фрацилорь пентрꙋ вои, къ ши вои плини сꙟнте
де бꙋнътате, плиници де тоатъ минтѣ,
пꙋтꙟндь ши оунꙋль пре алтꙋль а ꙟвъца .
еі Ши маи кꙋ ꙟдръзнѣлъ ам скрись воѡ, фрацилор
деспре ѡпърте, какꙋм ваш маи а̑дꙋче а̑минте
воаѡ пентрꙋ дарꙋль чела че саꙋ дать міе де ла
ѕі дмнзъꙋ. А̑фи еꙋ слꙋжиторю лꙋи іс хс, ла
лимби, кꙋ слꙋжбъ сфнтъ лꙋкрꙟндь, еѵліѧ лꙋи
дмнзъꙋ, ка съсъ факъ а̑дꙋчерѣ лимбилорь бине
прїимитъ, сфнцитъ кꙋ дхꙋ сфнтъ .
зі А̑мь дирептъ ачѣѧ лаꙋдъ ꙟтрꙋ іс хс, чѣле
иі деспре дмнзъꙋ. Пентрꙋ къ нꙋ вою кꙋтеза
а̑гръи чева, деи кареле наꙋ лꙋкрат хс преи мине
спре а̑скꙋлтарѣ лимбилорь, кꙋ кꙋвꙟнтꙋль ши
ѳі кꙋфаптꙋль. Ꙟтрꙋ пꙋтѣри де сѣмне, ши
де минꙋни ꙟтрꙋ пꙋтѣрѣ дхꙋлꙋи лꙋи дмнзъꙋ,
кꙟть еꙋ де ла іерꙋсалим ши ꙟпрежꙋрь пънъ ла
ілирикь а̑мь оумплꙋть еѵліѧ лꙋи хрстось .
к Ши а̑ша невоиндꙋмъ а̑бине вести, нꙋ оунде саꙋ
нꙋмить хс каи престе стрїинъ темелїе съзи
ка дескꙋ. Че дꙋпъ кꙋм саꙋ скрись, къророра нꙋсаꙋ
вестить пентрꙋ ель, ведѣворь, ши каріи наꙋ а̑ꙋ
кв зить, ꙟцелѣцеворь. Пентрꙋ ачѣѧ мъши
ѡпріѧм де мꙋлте ѡри а̑вени кътръ вои .
кг Ꙗръ а̑кꙋм немаи а̑вꙟндь локꙋ ꙟтрꙋ латꙋриле
ачѣстѣ, ши похтъ а̑вꙟндь а̑вени кътръ вои
кд деи мꙋлци а̑ни. Ши дѣка вою мѣрџе ла шпа
ніѧ, венивою кътръ вои, пентрꙋ къ нъдеждꙋ
ескꙋ мергꙟндь съвъзь пре вои, ши деспре вои съ
мъ тримицꙋ а̑колѡ, де мъвою оумплѣ ꙟтꙟю
ке деспре во де ѡпърте. Ꙗръ а̑кꙋм мергꙋ ꙟ іерꙋ
кѕ салим слꙋжиндь сфнцилорь. Пентрꙋ къ бине
врꙋръ, макидоніѧ ши а̑хаіа, ꙟпреꙋнаре ѡаре
каре а̑фаче ла сърачїи сфнцилор челорь деи іерꙋса
кз лимь. Пентрꙋ къ бине врꙋръ ши датори ло
сꙟнть, пентрꙋ къ дебрѣме че ꙟтрꙋ чѣле дꙋхо
ничещи а̑леалорь саꙋ ꙟпреꙋнать лимбиле датори
сꙟнть ши ꙟтрꙋ чѣле трꙋпещи, съслꙋжаскъ
ки лѡрь. А̑часта даръ съвꙟршиндь, ши пече
тлꙋиндь лѡрь роада а̑часта, трѣчевою преи вои
кѳ ла шпаніѧ. Ши щіꙋ къ венинндь кътръ вои,
кꙋ плинирѣ блгвенїеи, а̑ еѵлїеи лꙋи хс вою вени.
л Ши рогь пре вои фрацилорь, преи дмнꙋль ностръ

Biblia 1688, p. 864, col. 1

slușnic să să fie făcut obrezaniei, pentru adevărul lui Dumnezău, ca să adeverêze făgăduinţile părinţilor,

9. Iară limbile, pentru milă, să mărească pre Dumnezău, cum iaste scris: „Pentru acêea mărturisi-mă-voiu ţie întru limbi şi numele tău voiu cînta."

10. Şi iarăşi zice: „Veseliţi-vă, limbi, cu norodul lui!"

11. Şi iarăşi: „Lăudaţi pre Domnul, toate limbile, şi-l făliţi pre el, toate noroadele!"

12. Şi iarăşi Isaíia zice: „Fi-va rădăcina lui Ieséi şi cela ce să scoală să domnească limbile preste el limbile vor nădejdui."

13. Iară Dumnezăul nădejdii să umple pre voi de toată bucuriia şi pacea, crezînd, ca să prisosiţi voi întru nădêjde, întru putêrea Duhului Svînt.

14. Şi adeverit sînt şi eu sîngur, fraţilor, pentru voi, că şi voi plini sînteţi de bunătate, pliniţi de toată mintea, putînd şi unul pre altul a învăţa.

15. Şi mai cu îndrăzneală am scris voao, fraţilor, despre o parte, ca cum v-aş mai aduce aminte voao pentru darul cela ce s-au dat mie de la Dumnezău.

16. A fi eu slujitoriu lui Isus Hristos, la limbi, cu slujbă sfîntă lucrînd Evangheliia lui Dumnezău, ca să să facă aducerea limbilor bine priimită, sfinţită cu Duhu Sfint.

17. Am, direpţ acêea, laudă întru Isus Hristos cêle despre Dumnezău.

18. Pentru că nu[10] voiu cuteza a grăi ceva den carele n-au lucrat Hristos pren mine, spre ascultarea limbilor, cu cuvîntul şi cu faptul,

19. Întru puteri de sêmne şi de minuni, întru putêrea Duhului lui Dumnezău, cît eu, de la Ierusalím şi împrejur pînă la Iliríc, am umplut Evangheliia lui Hristós.

20. Şi aşa nevoindu-mă a binevesti, nu unde s-au numit Hristos, ca nu preste striină temelie să zidescu,

21. Ce după cum s-au scris: „Cărora nu s-au vestit pentru el, vedea-vor. Şi carii n-au auzit, înţelêge-vor."

22. Pentru acêea mă şi opriiam de multe ori a veni cătră voi.

23. Iară acum, nemaiavînd locu întru laturile acêstea şi pohtă avînd a veni cătră voi den mulţi ani

24. Şi deaca voiu mêrge la Şpániia, veni-voiu cătră voi, pentru că nădejduiescu, mergînd, să văz pre voi, şi despre voi să mă trimiţu acoló, de mă voiu umplea întîiu despre voi de o parte.

25. Iară acum mergu în Ierusalím slujind sfinţilor.

26. Pentru că binevrură Machidoniia şi Ahaia împreunare oarecare a face la săracii sfinţilor celor den Ierusalím.

27. Pentru că binevrură şi datori lor sînt, pentru că, de vrême ce întru cêle duhovniceşti ale lor s-au împreunat limbile, datori sînt şi întru cêle trupeşti să slujască lor.

28. Aceasta, dară, săvîrşind şi pecetluind lor roada aceasta, trêce-voiu pren voi la Şpániia.

29. Şi ştiu că, venind cătră voi, cu plinirea blagosloveniei, a Evangheliei lui Hristos, voiu veni.

30. Şi rog pre voi, fraţilor, pren Domnul nostru /

Versiunea modernă

jitor al celor tăiaţi împrejur pentru a dovedi adevărul lui Dumnezeu, ca să întărească făgăduinţele făcute patriarhilor,

9. Iar neamurile să-l slăvească pe Dumnezeu pentru mila sa, precum s-a scris: „Pentru aceasta te voi lăuda între neamuri, şi voi cînta numelui tău."

10. Şi spune iarăşi: „Bucuraţi-vă, neamuri, împreună cu poporul său!"

11. Şi iarăşi: „Lăudaţi toate neamurile pe Domnul, şi să-l laude pe el toate popoarele!"

12. Şi iarăşi spune Isaia: „Se va arăta rădăcina lui Iesei şi cel care se ridică să domnească peste neamuri; în el vor nădăjdui neamurile."

13. Iar Dumnezeul nădejdii să vă umple de toată bucuria şi pacea în credinţă ca să prisosiţi în nădejde prin puterea Duhului Sfînt.

14. Sînt însă încredinţat şi eu însumi despre voi, fraţilor, că şi voi sînteţi plini de bunătate, plini de orice fel de cunoştinţă, în stare să vă şi îndrumaţi unii pe alţii.

15. Iar dacă v-am scris mai îndrăzneţ pe alocuri, a fost ca să vă aduc aminte, în virtutea harului celui dat mie de Dumnezeu.

16. Ca să fiu slujitor al lui Hristos Iisus la neamuri, împlinind slujirea Evangheliei lui Dumnezeu, ca prinosul neamurilor să fie bineprimit, fiindcă a fost sfinţit în Duhul Sfînt.

17. Am deci ca pricină de laudă în Iisus Hristos cele făcute pentru Dumnezeu.

18. Într-adevăr, nu voi cuteza să grăiesc ceva din cele pe care nu le-a săvîrşit Hristos prin mine spre aducerea la ascultare a neamurilor, în cuvînt şi în faptă,

19. Prin puterea semnelor şi a minunilor, prin puterea Duhului, încît de la Ierusalim şi de jur împrejur pînă în Iliric am vestit pe deplin Evanghelia lui Hristos,

20. Dar rîvnind în acest fel să vestesc Evanghelia acolo unde nu s-a auzit numele lui Hristos, ca să nu zidesc pe temelia pusă de altcineva,

21. Ci precum s-a scris: „Cei cărora nu le-a fost vestit, îl vor vedea şi cei care nu au auzit de el vor înţelege."

22. Din această pricină am şi fost de multe ori împiedicat să vin la voi.

23. Dar acum că nu mai este loc [de propovădit] în aceste ţinuturi şi de mulţi ani am dorinţa de a veni la voi,

24. Cînd voi merge în Spania, nădăjduiesc ca în cursul călătoriei să vă văd şi să fiu petrecut de către voi [plecînd] acolo, după ce mai întîi mă voi fi bucurat de voi puţin.

25. Acum însă mă duc la Ierusalim ca să fac un serviciu sfinţilor.

26. Într-adevăr, cei din Macedonia şi din Ahaia au avut bunăvoinţa să strîngă un ajutor comun pentru cei săraci dintre sfinţii aflaţi în Ierusalim.

27. Desigur, au avut bunăvoinţa, dar le şi erau datori, căci dacă neamurile s-au împărtăşit de darurile lor duhovniceşti, erau datoare şi ele să le slujească cu darurile lor trupeşti.

28. Deci după ce duc aceasta la bun sfîrşit şi le încredinţez darul acesta, voi trece pe la voi în drum spre Spania.

29. Şi ştiu că, venind la voi, cu deplinătatea binecuvîntării lui Hristos voi veni.

30. Vă îndemn însă, fraţilor, prin Domnul nostru

посланїе.

іс хс, шѝ прен драгостѣ дхꙋлꙋи, съневоици ꙟпре
ꙋнъ кꙋмине ларꙋги, пентрꙋ мине кътръ дмнзъ.
Ка съмъ изъбъвескꙋ де кътръ чеи чесъ неаскꙋлъ ла
тътори ꙟ іꙋдеа, шѝ каслꙋжба мѣ чѣ ден іерꙋ
салим, бине прїиминтъ съсъ факъ сфнцилоръ.
Ка кꙋбꙋкꙋрїе съвїꙋ кътръ вои, прен воѧ лꙋи дꙋхнезъꙋ, шѝ съмъ ѡдихнескꙋ ꙟпреꙋнъ кꙋ вои. лв
Іаръ дмнзъꙋль пъчїи кꙋтоци кꙋвои амин. лг

КАП. ЅІ.

Ш и ꙟпрїетенескꙋ вꙑаѡ пре фиви сора ноа а
стръ, фїиндъ слꙋжникъ бесѣричїи ден
кинхреесь. Ка преѧ съѡ прїимици в
ꙟтрꙋ дмнꙋль, вредничѣще сфнцилоръ,
шѝ съѡ аꙗꙋторици ѡри ꙟтрꙋче лꙋкрꙋ
деспре вои ꙟива требꙋи, пентрꙋ къши ѧ сокоти
тоаре амꙋлци сaꙋ фъкꙋть, шѝ мїе ꙗнгꙋръ.
Ꙟкинацивъ прескилен шѝ акилен челоръ ꙟпреꙋнъ г
лꙋкръторн мїе, ꙟтрꙋ хс іс. Карїи пентрꙋ д
сꙋфлетꙋль мїеꙋ, пре алоръ чербиче сꙋпꙋсꙋѡаꙋ,
кърора нꙋ нꙋмаи еꙋ ꙗнгꙋръ мꙋлцимескꙋ, че
шѝ тоате бесѣричиле лимбилѡръ.
Шѝ чѣ дела каса лор бесѣрекъ, ꙟкинацивъ лꙋи епе е
нетои юбиторюлꙋи мїеꙋ, кареле ѧсте ꙟчепътꙋ
ръ ахаїеи, ла хс. Ꙟкинацивъ марїѧмеи, ѕ
карѣ мꙋлть аꙋ остенит ла нои. Ꙟкинаци з
въ лꙋи андроникъ шѝ іꙋнїен, рꙋделор мѣле, шѝ
ꙟпреꙋнъ робиці кꙋ мине, карен ꙗнть вестици,
ꙟтрꙋ апостоли, карїи шѝ маи наинте де мине
сaꙋ фъкꙋт ꙟтрꙋ хс. Ꙟкинацивъ амплїеи и
юбитꙋлꙋи мїеꙋ ꙟтрꙋ дмнꙋл. Ꙟкинацивъ ѳ
лꙋи оꙋрван челꙋи ꙟпреꙋнъ лꙋкрътoрю алнострꙋ,
ꙟтрꙋ хс, шѝ лꙋи стахие юбитꙋлꙋи мїеꙋ.
Ꙟкинацивъ лꙋи апелин, челꙋи де фолось ꙟ хс. і
Ꙟкинацивъ челор дентрꙋ аи лꙋи аристовꙋл.
Ꙟкинацивъ лꙋи иродїѡн рꙋден мѣле, ꙟкинаци аі
въ челꙋи дентрꙋ аи лꙋи наркись, чеѧ че ꙗнть ꙟ
трꙋ дмнꙋл. Ꙟкинацивъ трифенїеи шѝ три ві
фоасеи, челѣ че остенескъ ꙟтрꙋ дмнꙋл, ꙟки
нацивъ персидеи чеи юбите, карѣ мꙋлть аꙋ ѡ
стенит ꙟтрꙋ дмнꙋл. Ꙟкинацивъ лꙋи рꙋфѡ гі
челꙋи алесь ꙟтрꙋ дмнꙋл, шѝ маичїи лꙋи шѝ а
мѣле. Ꙟкинацивъ лꙋи асинкрит, лꙋи фле ді
гон, лꙋи ерман, патровеи лꙋи ермии, шѝ чело
че ꙗнть ꙟпреꙋнъ кꙋ еи фраци. Ꙟкинацивъ еі
лꙋи фелолѡг, шѝ іꙋлїеи, нирїеи, шѝ сꙋрорїи лꙋ
шѝ лꙋи олимбан, шѝ челор ꙟпреꙋнъ кꙋ еи, тꙋ
тꙋрор сфнцилор. Съ рꙋтацивъ оунꙋл пре а ѕі
лалт кꙋ сърꙋтаре сфнтъ, ꙟкинъсе воаѡ бесѣ
речиле лꙋи хс. Шѝ рог пре вои фрацилор, съ со зі
котици пре чеѧ че ꙟпърекериле шѝ сминтѣлеле,
факъ, афаръ денꙋвъцътꙋра карѣ вои аци ꙟвъцат,
шѝ въ абатеци дела еи. Пентрꙋ къ оунїи иі
ка ачеѧ дмнꙋлꙋи ностꙋ іс хс, нꙋ слꙋжъскъ
че пѫнтечилор лор, шѝ прен бꙋнъ кꙋвѫнтаре,
шѝ бꙋн граю ꙟшалъ, инимиле прощилоръ.
Пентрꙋ къ аскꙋлтарѣ воастръ латоци аꙋ сосит, ѳі
бꙋкꙋрꙋмъ дирепт ачѣѧ чеи де чеe е петрꙋ вои, шѝ
вою ка вои ꙟцелепци съ фици, ла бꙋнътате, іаръ
не ꙟтреци ла рѫꙋ. Іаръ дмнзъꙋл пъчїи здро к
би

Biblia 1688, p. 864, col. 2

Isus Hristos şi pren dragostea Duhului, să nevoiţi împreună cu mine la rugi pentru mine cătră Dumnezău,

31. Ca să mă izbăvescu de cătră cei ce-s neascultători în Iudéa şi ca slujba mea cea den Ierusalím binepriimită să să facă sfinţilor,

32. Ca cu bucurie să viu cătră voi, pren voia lui Dumnezău, şi să mă odihnescu împreună cu voi.

33. Iară Dumnezăul păcii — cu toţi cu voi. Amin!

Cap 16

1. Şi împrietenescu voao pre Fívi, sora noastră, fiind slujnică besêricii den Chenhreés,

2. Ca pre ea să o priimiţi întru Domnul, vrednicêşte sfinţilor, şi să o ajutoriţi ori întru ce lucru despre voi îi va trebui, pentru că şi ea socotitoare a mulţi s-au făcut şi mie sîngur.

3. Închinaţi-vă Preschílei şi Achílei, celor împreună-lucrători mie întru Hristos Isus,

4. Carii, pentru sufletul mieu, pre a lor cerbice supusu-o-au, cărora nu numai eu sîngur mulţimescu, ce şi toate besêricile limbilor,

5. Şi cea de la casa lor besêrecă. Închinaţi-vă lui Epenetón, iubitoriului mieu, carele iaste începătură Ahaiei la Hristos.

6. Închinaţi-vă Mariiámei, carea mult au ostenit la noi.

7. Închinaţi-vă lui Andrónic şi Iuniei, rudelor mêle, şi împreună robiţi cu mine, carei sînt vestiţi întru apostoli, carii şi mai nainte de mine s-au făcut întru Hristos.

8. Închinaţi-vă Ampliei, iubitului mieu întru Domnul.

9. Închinaţi-vă lui Urván, celui împreună lucrătoriu al nostru întru Hristos şi lui Stahís, iubitului mieu.

10. Închinaţi-vă lui Apelín, celui de folos în Hristos, închinaţi-vă celor dentru ai lui Aristóvul.

11. Închinaţi-vă lui Irodión, rudei mêle. Închinaţi-vă celui dentru ai lui Narchís, ceia ce sînt întru Domnul.

12. Închinaţi-vă Trifeniei şi Trifóasei, cêlea ce ostenesc întru Domnul, închinaţi-vă Persídei, cei iubite, carea mult au ostenit întru Domnul.

13. Închinaţi-vă lui Rufó, celui ales întru Domnul, şi maicii lui şi a mêle.

14. Închinaţi-vă lui Asingrít, lui Flegón, lui Ermán, Patróvei lui Ermín şi celor ce sînt împreună cu ei fraţi.

15. Închinaţi-vă lui Felológ şi Iuliei, Níriei şi surorii lui, şi lui Olembán şi celor împreună cu ei tuturor sfinţilor.

16. Sărutaţi-vă unul pre alalt cu sărutare sfîntă, închină-se voao besêrecile lui Hristos.

17. Şi rog pre voi, fraţilor, să socotiţi pre ceia ce împerecherile şi smintêlele fac, afară de-nvăţătura carea voi aţi învăţat şi vă abateţi de la ei.

18. Pentru că unii ca aceia Domnului nostru Isus Hristos nu slujăsc, ce pîntecilor lor, şi pren bună cuvîntare şi bun graiu înşală inimile proştilor.

19. Pentru că ascultarea voastră la toţi au sosit, bucuru-mă direpт acêea cei de ce e pentru voi, şi voiu ca voi înţelepţi să fiţi la bunătate, iară neîntregi la rău.

20. Iară Dumnezăul păcii zdro- //

Versiunea modernă

Iisus Hristos şi iubirea Duhului, să luptaţi împreună cu mine în rugăciunile voastre către Dumnezeu pentru mine

31. Ca să fiu scăpat de necredincioşii din Iudeea şi ca serviciul adus către Ierusalim să fie bineprimit de către sfinţi.

32. Pentru ca, venind la voi prin voia lui Dumnezeu cu bucurie, să-mi aflu liniştea împreună cu voi.

33. Iar Dumnezeul păcii [să fie] cu voi cu toţi. Amin!

Capitolul al 16-lea

1. O recomand către voi pe Febe, sora noastră, care este diaconiţă a bisericii celei din Chenhrea,

2. Ca s-o primiţi în Domnul, într-un chip vrednic de cei sfinţi, şi să-i fiţi alături la orice lucru în care ar avea nevoie de voi, fiindcă şi ea s-a devedit sprijinitoare pentru mulţi şi pentru mine însumi.

3. Salutaţi pe Prisca şi pe Aquila, împreună lucrători cu mine în Hristos Iisus,

4. Care şi-au pus propriul grumaz pentru viaţa mea, cărora nu le mulţumesc doar eu, ci şi toate bisericile neamurilor;

5. [Salutaţi] de asemenea biserica din casa lor. Salutaţi-l pe dragul meu Epainet, care este primul convertit al Asiei la Hristos.

6. Salutaţi-o pe Maria, care s-a ostenit de multe ori pentru voi.

7. Salutaţi pe Andronic şi pe Iunias, rudele mele şi împreună închişi cu mine, care sînt oameni însemnaţi printre apostoli [şi] care au fost în Hristos chiar înainte de mine.

8. Salutaţi-l pe Ampliat, dragul meu în Domnul.

9. Salutaţi-l pe Urban, împreună lucrător cu mine în Hristos, şi pe dragul meu Stahis.

10. Salutaţi-l pe Apelles, cel încercat în Hristos. Salutaţi-i pe cei din familia lui Aristobul.

11. Salutaţi-l pe Herodion, ruda mea. Salutaţi-i pe cei din familia lui Narcis, care sînt în Domnul.

12. Salutaţi-le pe Trifaina şi pe Trifosa, care se ostenesc în Domnul. Salutaţi-o pe draga mea Persida, care s-a ostenit mult în Domnul.

13. Salutaţi-l pe Rufus, cel ales în Domnul, şi pe mama lui [care este] şi a mea.

14. Salutaţi-i pe Asincrit, Flegon, Hermes, Patroba, Hermas şi pe fraţii care sînt cu ei.

15. Salutaţi-i pe Filogon şi pe Iulian, pe Nereas şi pe sora lui şi pe Olimpas şi pe toţi sfinţii care sînt cu ei.

16. Salutaţi-vă unii pe alţii cu sărutare sfîntă. Vă salută toate bisericile lui Hristos.

17. Vă îndemn, fraţilor, să luaţi seama la cei ce fac dezbinări şi sminteli în legătură cu învăţătură pe care aţi primit-o şi feriţi-vă de ei.

18. Fiindcă unii ca aceştia nu lui Hristos, Domnul nostru, slujesc, ci pîntecelui lor, înşelînd prin cuvinte plăcute şi măgulitoare inimile celor nevinovaţi.

19. Într-adevăr, ascultarea voastră a ajuns la cunoştinţa tututor. Sînt aşadar bucuros de voi, însă voiesc să fiţi înţelepţi în ce priveşte binele şi neştiutori în ce priveşte răul.

20. Iar Dumnezeul păcii va zdrobi

ꙋнѣка пре сатана, сꙋпт пичоареле воастре дегра
бъ, дарꙋл дмнꙋлꙋи ностру Іс Хс ꙟпреꙋнъ кꙋ
кА воі. ꙟкинъсе воаѡ тимоѳею, чел че ѧсте
ꙟпреꙋнъ кꙋ мине лꙋкръторю, ши лꙋкіе ши іа
кВ соѡн, ши сѡсипатрꙋ, рꙋделе меле. ꙟкинꙋ
мъ воаѡ, еꙋ тертіе чел че ам скрис картѣ ꙟ
кГ трꙋ дмнꙋл. ꙟкинъсе воаѡ гаіе пріѧтенꙋл
міеꙋ, ши атоатъ бесѣрека, ꙟкинъсе воаѡ ераст
стое диреготорюл четъцїи, ши кꙋартъ фрате
кД ле. Дарꙋл дмнꙋлꙋи ностру Іс Хс, кꙋ тоци
кЕ кꙋ воі амин. Іаръ челꙋѧ че поате пре во
съ ꙟтърѣскъ, дꙋпъ еѵлїа мѣ ши мъртꙋри
сирѣ лꙋи Іс Хс, дꙋпъ дескоперирѣ таинїи, ꙟ ани
кЅ вѣчничи тъкꙋтъ. Ши акꙋм арътатъ прен
скрисори пророчещи дꙋпъ порꙋнка челꙋи вѣчнико
дмнзъꙋ, спре аскꙋлтаре де крединцъ, ла
кЗ тоате лимбиле коноскѫндꙋсе. Че
лꙋи сингꙋр ꙟцелепть дмнзъꙋ,
прен Іс Хс кърꙋѧ е мърирѣ
ꙟвѣчи амин.

Кътръ рꙋмлѣни сау скрись дела коринѳꙋ, прен
фива послꙋшника, чеи ден кен
хрее бесѣрекъ.

ЧѢ КЪТРЪ КОРИНѲѢНИ
КАТЕТРИМИСЪ ДЕТЪЮ

КАП. А.

А авел кемат апостол
ал лꙋи Іс Хс, прен во
лꙋи дꙋмнезъꙋ, ши со
В ден фрателе. Ла бе
сѣрека лꙋи дꙋмнезъꙋ,
чѣѧ че ѧсте ꙟкоринѳъ,
челор сфинцит ꙟтрꙋ Іс Хс,
кемаци сфинци ꙟпреꙋнъ
кꙋ тоци, чеѧ че кꙗмъ
нꙋмеле домнꙋлꙋи ностру Іс Хс, ꙟтот локꙋл,
Г ши ал ностру, ши ал лор. Харь воаѡ, ши па
че дела дмнзъꙋ пъринтеле востру, ши домнь
Д Іс Хс. Мꙋлцемеськ дмнзъꙋлꙋи міеꙋ пꙋрꙋ
рѣ пентру воі, пентру дарꙋл лꙋи дꙋмнезъꙋ, че
Е ла че сау дат воаѡ ꙟтрꙋ Хс Іс. Къчи ꙟтрꙋ
тот вац ꙟбогъцит ꙟтрꙋ ел, ꙟтрꙋ тот кꙋ
Ѕ вѫнтꙋл, ши тоатъ щїинца. ꙟчекип мър
тꙋрисѣла лꙋи Хс сау адеверат ꙟтрꙋ воі.
З Ка воі съ нꙋ въ липсиць ꙟтрꙋ ниче оун дарꙋ, а
щептѫндь дескоперирѣ домнꙋлꙋи ностру Іс Хс.
И Карелеваши адевери пре воі, фъръ де винъ пънъ
ꙟсвѫршит, ꙟзїоа домнꙋлꙋи ностру Іс Хс.
Ѳ Крединчеѡ е дꙋмнезъꙋ прен карелевац кемат, спре

Biblia 1688, p. 865, col. 1

bi-va pre Satána supt picioarele voastre degrabă. Darul Domnului nostru Isus Hristos împreună cu voi!

21. Închină-se voao Timothéiu, cel ce iaste împreună cu mine lucrătoriu, şi Lúchie şi Iasón şi Sosipátru, rudele mêle.

22. Închinu-mă voao, eu Tértie cel ce am scris cartea întru Domnul.

23. Închină-se voao Gáie, priêtenul mieu şi a toată besêreca, închină-se voao Erastós, diregătoriul cetăţii, şi Cuárt, fratele.

24. Darul Domnului nostru Isus Hristos cu toţi cu voi. Amin!

25. Iară celuia ce poate pre voi să vă întărească, după Evangheliia mea şi mărturisirea lui Isus Hristos, după descoperirea tainii, în ani vêcinici tăcută.

26. Şi acum arătată pren scrisori proroceşti, după porunca celui vêcinic Dumnezău, spre ascultare de credinţă la toate limbile conoscîndu-se,

27. Celui singur înţelept Dumnezău, pren Isus Hristos, căruia e mărirea în vêci. Amin!

A. Cătră rîmlêni s-au scris de la Corínthu, pren Fíva, poslușnica cei den Chenhrés besêrecă.

Versiunea modernă

repede sub picioarele voastre pe Satana. Harul Domnului nostru Iisus [să fie] cu voi!

21. Vă salută Timotei, împreună lucrător cu mine, şi Lucius şi Iason şi Sosipatru, rudele mele.

22. Vă salut în Domnul eu, Tertius, care am scris această epistolă.

23. Vă salută Gaius, gazda mea şi a întregii biserici [de aici]. Vă salută Erastus, vistiernicul cetăţii, şi fratele Quartus.

24. Harul Domnului nostru Iisus [să fie] cu voi cu toţi. Amin!

25. Iar celui ce poate să vă întărească potrivit cu evanghelia mea şi cu propovăduirea lui Iisus Hristos, potrivit cu descoperirea tainei ţinute sub tăcere din timpuri veşnice,

26. Dar care s-a arătat acum şi care prin scripturile profeţilor a fost făcută cunoscută la toate neamurile, potrivit poruncii lui Dumnezeul cel veşnic, pentru [a le aduce la] ascultarea faţă de credinţă,

27. Singurului înţelept, Dumnezeu, prin Iisus Hristos, lui [fie-i slava] în veci. Amin!

Cea cătră corinthêni carte trimisă dentîi

Cap 1

1. Pável, chemat apostol al lui Isus Hristos, pren voia lui Dumnezău, şi Sosthen fratele,

2. La besêreca lui Dumnezău cêea ce iaste în Corínth, celor sfinţi întru Isus Hristos, chemaţi sfinţi, împreună cu toţi ceia ce cheamă numele Domnului nostru Isus Hristos în tot locul, şi al nostru şi al lor.

3. Har voao şi pace de la Dumnezău, Părintele vostru şi Domn Isus Hristos.

4. Mulţemesc Dumnezăului mieu pururea pentru voi, pentru darul lui Dumnezău, cela ce s-au dat voao întru Hristos Isus.

5. Căci întru tot v-aţi îmbogăţit întru el, întru tot cuvîntul şi toată ştiinţa.

6. În ce chip mărturiseala lui Hristos s-au adevărat întru voi,

7. Ca voi să nu vă lipsiţi întru nice un daru, aşteptînd descoperirea Domnului nostru Isus Hristos.

8. Carele va şi adeveri pre voi, fără de vină pînă în săvîrşit, în zioa Domnului nostru Isus Hristos.

9. Credincios e Dumnezău, pren carele v-aţi chemat spre /

Epistola întîi către corinteni

Capitolul 1

1. Pavel, chemat să fie apostol al lui Hristos Iisus, prin voia lui Dumnezeu, şi fratele Sosten,

2. Către biserica lui Dumnezeu care este în Corint, către cei sfinţiţi în Hristos Iisus, chemaţi să fie sfinţi, împreună cu toţi cei ce pretutindeni cheamă numele Domnului nostru Iisus Hristos, Domnul lor şi al nostru.

3. Har şi pace de la Dumnezeu Tatăl nostru şi de la Domnul Iisus Hristos.

4. Îi mulţumesc Dumnezeului meu întotdeauna cu privire la voi pentru harul lui Dumnezeu care v-a fost dăruit în Hristos Iisus,

5. Fiindcă în el aţi fost îmbogăţiţi în toate privinţele, cu orice fel de mesaj şi cu orice fel de cunoaştere,

6. Deoarece mărturia lui Hristos a fost întărită între voi,

7. Astfel încît să nu fiţi lipsiţi de nici un dar în timp ce aşteptaţi arătarea Domnul nostru Iisus Hristos.

8. El vă va întări pînă la sfîrşit, încît să fiţi fără vină în ziua Domnului nostru Iisus Hristos.

9. Credincios este Dumnezeu, prin care aţi fost chemaţi la

ѿзе

ꙟпреꙋнарѣ фїюлꙋи сѫꙋ Іс Хс, домнꙋлꙋи нострꙋ.
Ши рог пре вои фрацилор прин нꙋмеле домнꙋлꙋи і
нострꙋ Іс Хс, ка тоцї оуна сѫзичеци тоци, ши
сѫнꙋфїе ꙟтре вои ꙟпѫрекѣри, че сѫфиц ꙟтемеѧ
ци ꙟтрꙋ ачелаш кꙋџет, ши ꙟтрꙋ ачелаш гѫнд.
Пентрꙋ кѫ сау арѫтат міе, пентрꙋ вои фрацїи аі
мїеи, де кѫтрѫ чеи аи лꙋи хлоись, кѫ причи ꙟ
трꙋ вои сѫнтѫ. Ши зикѫ ачаста кѫ фїеще ві
кареле дентрꙋ вои зиче, еꙋ сѫнтѫ ал лꙋи павел,
іарѫ еꙋ ал лꙋи аполосѡ, іарѫ еꙋ ал лꙋи кифа, іарѫ
еꙋ ал лꙋи Хс. Ꙟпѫрцитꙋсау Хс? аꙋ доарѫ па гі
вел сау рѫстигнит пентрꙋ вои? аꙋ ꙟнꙋмеле лꙋи
павел вац ботезат? Мꙋлцемеск лꙋи дꙋм ді
незѫꙋ, кѫ ниче пре оунꙋл дентрꙋ вои ам боте
зат, фѫрѫ нꙋмаи пре криспь, ши пре гаїе.
Ка нꙋ нещине сѫзикѫ, кѫ ꙟтрꙋ ал мїеꙋ нꙋме, еі
ам ботезат. Ши ам ботезат, ши каса лꙋ ѕі
стефана, дечи нꙋ щїꙋ, де пре алтѫ чиневаам бо
тезат. Пентрꙋ кѫ нꙋмаꙋ тримис Хс сѫ бо зі
тез, че сѫвине вестеск, нꙋ кꙋ ꙟцелепчюнѣ кꙋ
вѫнтꙋлꙋи, ка сѫнꙋсѫ деширте крꙋчѣ лꙋи Хс.
Пентрꙋ кѫ кꙋвѫнтꙋл крꙋчїи, челор че пїер, не иі
бꙋнїе ѧсте, іарѫ ноаѡ челор че немѫнтꙋим пꙋ
терѣ лꙋи дꙋмнезѫꙋ ѧсте. Пентрꙋ кѫ скри ѳі
ѧсте, пїердеꙋ ꙟцелепчюнѣ ꙟцелепцилор, ши
ꙟцелеџерѣ челор де ꙟцелес лепѫдавоꙋ.
Оунде е ꙟцелептѫ? оунде е кѫртꙋрарюл? к
оунде е чѣрчетѫторюль вѣкꙋлꙋи ачестꙋѧ?
аꙋ нꙋ аꙋ небꙋнит дмнзѫꙋ, ꙟцелепчюнѣ лꙋмїи
ачещїѧ. Пентрꙋ кѫ деврѣме че кꙋ ꙟцелепчю ка
нѣ лꙋи дмнзѫꙋ нꙋ кꙋноскꙋт лꙋмѣ, прин ꙟце
лепчюне пре дмнзѫꙋ, вине врѣ дмнзѫꙋ, прин не
бꙋнїѧ проповедꙋинцїи, сѫ мѫнтꙋиаскѫ пре чеѧ
че кред. Деврѣме че ши жидовїи семнѫ чер, кв
ши елинїи ꙟцелепчюне чаркѫ. Іарѫ ноі мѫ кг
тꙋрисим пре Хс рѫстигнит, жидовилор адекѫ
сминтѣлѫ, іарѫ елинилор небꙋнїе. Іарѫ ноаѡ кд
челор кемаци жидови ши елини пре Хс алꙋи дꙋм
незѫꙋ, пꙋтѣре, ши алꙋи дмнзѫꙋ ꙟцелепчюне.
Кѫчи чеа небꙋн ал лꙋи дмнзѫꙋ маи ꙟцелепт де ке
кѫт оаменїи ѧсте, ши чеа слаб ал лꙋи дмнзѫ
маи таре декѫт оаменїи ѧсте. Пентрꙋ кѫ кѕ
ведеци кемарѣ воастрѫ фрацилор, кѫчи нꙋс мꙋл
ци ꙟцелепци трꙋпѣще, нꙋсѫ мꙋлци тари, нꙋс
мꙋлци ден бꙋн род нѫскꙋци. Че чѣле небꙋ кз
не але лꙋмїи аꙋ алес дмнзѫꙋ, ка пре чеи ꙟцеле
пци сѫи рꙋшинѣзе, ши чѣле слабе але лꙋмїи аꙋ
алесѫ дмнзѫꙋ, ка сѫ рꙋшинѣзе чѣле пꙋтинчоа
се. Ши чѣле де рѫꙋ род але лꙋмїи ши чѣле ки
окѫрѫсте аꙋ алес дмнзѫꙋ, ши чѣле чеи нꙋ сѫнтѫ
ка пре чѣле че сѫнтѫ сѫ бирꙋиаскѫ. Ка сѫ кѳ
нꙋсе лаꙋде тот трꙋпꙋл ꙟнаинтѣ лꙋи дмнзѫꙋ.
Ши дентрꙋ ель вои сѫнтеци ꙟтрꙋ Хс Іс, кареле л
сау фѫкꙋт воаѡ ꙟцелепчюне, дела дмнзѫꙋ, ши
дирептате ши сфинцире, ши мѫнтꙋире. Ка ла
дꙋпѫ кꙋм ѧсте скрис, чела че сѫ лаꙋдѫ ꙟтрꙋ
дмнꙋл сѫсѫ лаꙋде.

Biblia 1688, p. 865, col. 2

împreunarea Fiiului său Isus Hristos, Domnului nostru.

10. Şi rog pre voi, fraţilor, pren numele Domnului nostru Isus Hristos, ca tot una să ziceţi toţi şi să nu fie între voi împărecheri, ce să fiţi întemeiaţi întru acelaşi cuget şi întru acelaşi gînd.

11. Pentru că s-au arătat mie pentru voi, fraţii miei, de cătră cei ai lui Hloís, că prici întru voi sînt.

12. Şi zic aceasta, că fieştecarele dentru voi zice: „Eu sînt al lui Pável!", „Iară eu, al lui Apolos!", „Iară eu, al lui Chífa!", „Iară eu, al lui Hristos!"

13. Împărţitu-s-au Hristos? Au doară Pável s-au răstignit pentru voi? Au în numele lui Pável v-aţi botezat?

14. Mulţemesc lui Dumnezău că nice pre unul dentru voi am botezat, fără numai pre Crisp şi pre Gáie.

15. Ca nu neştine să zică, că întru al mieu nume am botezat.

16. Şi am botezat şi casa lui Stefaná, deci nu ştiu de pre altcineva am botezat.

17. Pentru că nu m-au trimis Hristos să botez, ce să binevestesc, nu cu înţelepciunea cuvîntului, ca să nu să deşarte crucea lui Hristos.

18. Pentru că cuvîntul crucii celor ce pier nebunie iaste, iară noao celor ce ne mîntuim putêrea lui Dumnezău iaste.

19. Pentru că scris iaste: „Piêrde-voiu înţelepciunea înţelepţilor şi înţelêgerea celor de înţeles lepăda-voiu."

20. Unde e înţelept? Unde e cărturariu? Unde e cercetătoriul veacului acestuia? Au nu au nebunit Dumnezău înţelepciunea lumii aceştiia?

21. Pentru că, de vrême ce cu înţelepciunea lui Dumnezău n-au conoscut lumea pren înţelepciune pre Dumnezău, binevrea Dumnezău, pren nebuniia propoveduinţii, să mîntuiască pre ceia ce cred.

22. De vrême ce şi jidovii semn cer şi elinii înţelepciune cearcă,

23. Iară noi mărturisim pre Hristos răstignit: jidovilor, adecă, sminteală, iară elinilor, nebunie.

24. Iară noao celor chemaţi, jidovi şi elini, pre Hristos, a lui Dumnăzău putêre şi a lui Dumnezău înţelepciune,

25. Căci cel nebun al lui Dumnezău mai înţelept decît oamenii iaste şi cel slab al lui Dumnezău mai tare decît oamenii iaste.

26. Pentru că vedeţi chemarea voastră, fraţilor, căci nu-s mulţi înţelepţi trupêşte, nu-s mulţi tari, nu-s mulţi den bun rod născuţi.

27. Ce cêle nebune ale lumii au ales Dumnezău, ca pre cei înţelepţi să-i ruşinêze, şi cêle slabe ale lumii au ales Dumnezău, ca să ruşinêze cêle putincioase;

28. Şi cêle de rău rod ale lumii şi cêle ocărîte au ales Dumnezău şi cêle ce nu sînt, ca pre cêle ce sînt să biruiască,

29. Ca să nu se laude tot trupul înaintea lui Dumnezău.

30. Şi dentru el voi sînteţi întru Hristos Isus, carele s-au făcut voao înţelepciune de la Dumnezău şi direptate şi sfinţire şi mîntuire,

31. Ca după cum iaste scris: „Cela ce să laudă, întru Domnul să să laude." //

Versiunea modernă

împărtăşirea cu Fiul său, Iisus Hristos, Domnul nostru.

10. Vă îndemn, fraţilor, în numele Domnului nostru Iisus Hristos, să vă puneţi toţi de acord şi să nu fie între voi dezbinări, ci să vă armonizaţi în gîndire şi în intenţii.

11. Căci, fraţii mei, oameni veniţi din partea Cloei mi-au istorisit despre voi că aveţi certuri.

12. Prin aceasta vreau să spun că fiecare dintre voi zice: „Eu sînt al lui Pavel!", „Eu al lui Apolo!", „Eu al lui Chifa!", „Iar eu al lui Hristos!"

13. Hristos a fost împărţit? Doar nu Pavel a fost răstignit pentru voi sau în numele lui Pavel aţi fost botezaţi?

14. Îi mulţumesc lui Dumnezeu că n-am botezat pe nimeni dintre voi în afară de Crisp şi Gaiu.

15. Ca să nu spună careva că în numele meu aţi fost botezaţi.

16. Am botezat şi casa lui Stefanas; în rest nu ştiu dacă am mai botezat pe altcineva.

17. Hristos nu m-a trimis să botez, ci să vestesc Evanghelia, dar nu prin înţelepciunea vorbirii, ca nu cumva crucea lui Hristos să fie zădărnicită.

18. Căci mesajul crucii este o neghiobie pentru cei care merg spre pierzanie, dar pentru noi, care ne mîntuim, este puterea lui Dumnezeu.

19. Căci este scris: „Voi nimici înţelepciunea celor înţelepţi şi priceperea celor pricepuţi o voi zădărnici."

20. Unde este înţeleptul? Unde este cărturarul? Unde este polemistul acestui veac? N-a făcut oare Dumnezeu ca înţelepciunea lumii să pară neroadă?

21. Căci dacă, în înţelepciunea lui Dumnezeu, lumea nu l-a cunoscut pe el prin înţelepciune, Dumnezeu a găsit de cuviinţă să folosească neghiobia propovăduirii pentru a-i mîntui pe cei ce cred.

22. Iudeii cer semne şi grecii caută înţelepciune,

23. Dar noi propovăduim un Hristos răstignit, care pentru iudei este o piatră de poticnire, iar pentru păgîni o neghiobie;

24. Pentru cei chemaţi însă, fie iudei, fie greci, el este puterea lui Dumnezeu şi înţelepciunea lui Dumnezeu,

25. Fiindcă neghiobia lui Dumnezeu este mai înţeleaptă decît oamenii şi slăbiciunea lui Dumnezeu este mai puternică decît oamenii.

26. Priviţi la chemarea voastră, fraţilor; n-aţi fost mulţi înţelepţi după aşteptările lumii, nu mulţi puternici şi nu mulţi de neam nobil.

27. Dimpotrivă, pe cele neghioabe ale lumii le-a ales Dumnezeu, ca să facă de ruşine pe cei înţelepţi şi pe cele slabe ale lumii le-a ales Dumnezeu, ca să facă de ruşine pe cele puternice;

28. Şi pe cele umile şi disprețuite ale lumii le-a ales Dumnezeu; pe cele care nu sînt, ca să nimicească pe cele care sînt,

29. Astfel încît să nu se laude nimeni înaintea lui Dumnezeu.

30. Prin el sînteţi voi în Hristos Iisus, care s-a făcut pentru noi înţelepciune de la Dumnezeu, dreptate şi sfinţire şi răscumpărare,

31. Pentru ca, după cum este scris: „Cel ce se laudă să se laude în Domnul."

КА́П. Е҃.

а҃ И҆ Є́Ѵ ВЕНИ́НДЬ КЪТРЪ ВО́Н ФРА́ЦИЛОРЪ, ВЕНИ
ТАМ́ НѢ ДѢ́ПЪ КОВЪРШИ́РЪ КѢВЪ́НТѢЛѢ
А҆Ѵ ҆ЦЕЛЕПЧЮ́НЇН, ВЕСТИ́НДЬ ВО́ЛСО МЪРТѢ
в҃ РЇ́М ЛѢ́И ДМНЗЪ́Ѵ. ПЕНТРѢ КЪ НѢ
А҆М А҆ЛЕ́Е А҆ЦИ ЧЕВА҆ ҆ТРѢ ВО́Н ФЪРЪ НѢМА҆
г҃ ПРЄ́ ТЄ ХЄ, ШИ ПРЄ́ А҆ЧЕ́СТА РѢСТИГНИ́Т. ШИ
Є́Ѵ КѢ СЪВЪРШЮ́НЕ ШИ КѢ ФРИ́НТЬ, ШИ КѢ КѢТРЕ́МѢ
д҃ МѢ́ЛТЬ, ФѢ́И КЪТРЪ ВО́Н. ШИ КѢВЪ́НТѢЛѢ
МЇЄ́Ѵ ШИ ПРОПОВЕДѢ́ИРЪ МѢ́Е, НѢ Є́ ҆ТРѢ ВИРѢ́ИН
ЦЪ ДЕ КѢВИ́НТЕ А҆ЛЕ ОМЕНЕ́ЩЇН, ҆ЦЕЛЕПЧЮ́НН, ЧЕ ҆
є҃ ТРѢ ДОВЕДЕ́ЛА ДХ҃ѢЛѢ́И ШИ А҆ПѢТЕРЇ́Н. КА
КРЕДИ́НЦА НО́ЛЕСТРЪ СЪНѢ ФЪ́Е ҆ТРѢ ҆ЦЕЛЕПЧЮ́НЪ
ОА́МЕННІЛОРЪ, ЧЕ ҆ТРѢ ПѢТЕ́РЪ ЛѢ́И ДМНЗЪ́Ѵ.
ѕ҃ ШИ ҆ЦЕЛЕПЧЮ́НЕ ГРЪЮ́М ҆ТРѢ ЧЕ́К ДЕ СЪВЪРШИ́Т,
ШИ ҆ЦЕЛЕПЧЮ́НЕ НѢ А҆БЪ́КѢЛѢ́И А҆ЧЕ́СТѢА, НИ́ЧИ А҆
ВОА́РІЛОРЪ ВЪ́КѢЛѢ́И А҆ЧЕ́СТѢА ЧЕЛО́РЪ ЧЕЕ ВИРѢ́ЕСК.
з҃ ЧЄ ГРЪЮ́М КѢ ТА́ННЬ ҆ЦЕЛЕПЧЮ́НЪ ЛѢ́И ДМНЗЪ́Ѵ,
ЧѢ А҆СКѢ́НСЪ КА́РЪ МАННАИ́НТЕ А҆Ѵ РЖНДѢ́ИТ ДѢМ
НТЗЪ́ МАННАИ́НТЕ ДЕ ВЪ́ЧИ ҆ТРѢ МЪРИ́РЪ НО́ЛЕСТРЪ.
и҃ ПРЕ КА́РЪ НИ́МЕНЬ ДЕ́Н ВИРѢ́ИНТОРЇ ВЪ́КѢЛѢ́И А҆ЧЕСТѢА
А҆Ѵ КѢНОСКѢ́ТЬ, ПЕНТРѢ КЪ ДЕ А҆РФИ́ КѢНОСКѢ́ТЬ, НѢ
А҆РФИ́ РѢСТИГНИ́ТЬ ПРЕ ДМНѢ́ЛЬ МЪРИ́РЇН.
і҃ ЧЕ ДѢ́ПЪ КѢМ́ СА́Ѵ СКРИ́СЬ, ЧЪ́ЛЕ ЧЕ О́КЮЛЬ НА́Ѵ ВЪ
ЗѢ́ТЬ, ШИ ОУ́РЪ́КА НѢ́Ѵ А҆ХЗИ́ТЬ, ШИ ПРЄ́ ИНИМА
СО́МѢЛѢ́И НѢСА́Ѵ СѢ́ИТЬ, КА́РЕЛЕ А҆Ѵ ГЪТИ́ТЬ ДѢМ
к҃ НЕЗЪ́Ѵ ЧЕ́ЛОРЬ ЧЕ ИВЕ́ЕСК ПРЕ Е́ЛЬ. ГА́РЪ НО́ЛСО
ДМНЗЪ́Ѵ НѢ́Ѵ ДЕСКОПЕРИ́ТЬ ПРЕИ́ ДХ҃ѢЛЬ ЛѢ́И, ПЕН
ТРѢ КЪ ДХ҃ѢЛЬ ТО́АТЕ ЛЕ ЧЕРЧЕТЪ́ЗЪ, ШИ А҆ДЖИ́Н
л҃ КѢРИЛЕ ЛѢ́И ДМНЗЪ́Ѵ. ПЕНТРѢ КЪ ЧИ́НЕ ДЕ́НЬ
СО́МЕНИ ЦЇЄ А҆ЛЕ СО́МѢЛѢ́И, ФЪРЪ НѢ́МАН ДХ҃ѢЛЬ
СО́МѢЛѢ́И ЧЕ́ЛЬ ДЕНТРѢ Е́ЛЬ, А҆ША́ ШИ А҆ЛЕ ЛѢ́И ДѢМ́
м҃ НЕЗЪ́Ѵ НИ́МЕНЬ НѢЛЕЩЇЕ, ФЪРЪ НѢ́МАН ДХ҃ѢЛЬ ЛѢ́
н҃ ДМНЗЪ́Ѵ. ГА́РЪ НО́Й НѢ ДХ҃ѢЛЬ ЛѢ́МЇЙ А҆ЛЬ ПРЇ
МИ́ТЬ, ЧЕ ДХ҃ѢЛЬ ЧЕ́ЛЬ ДЕЛА́ ДМНЗЪ́Ѵ НА́ ЕЪЩИ́МЬ
ЧЪ́ЛЬ ЧЕ́ДЕ КЪТРЪ ДМНЗЪ́Ѵ СА́Ѵ ХЪРЪЗИ́ТЬ НО́СО.
о҃ КА́РЕЛЕ ШИ ГРЪЮ́М, НѢ ҆ТРѢ ҆ЪЪЦА́ТЕ А҆ЛЕ СО́МЕ
НЕЩЇЙ ҆ЦЕЛЕПЧЮ́НН, КѢВИ́НТЕ, ЧЕ ҆ТРѢ ҆ЪЪЦА́
ТЕ А҆ЛЕ ДХ҃ѢЛѢ́И ЕФИ́ТЬ, ЧЪ́ЛЕ ДХОВНИЧЕ́ЩИ КѢ ЧЪ́
п҃ ЛЕ ДХОВНИЧЕ́ЩИ А҆ЛЬТЪРЖНДѢ́ЛЕ. ГА́РЪ ЧЕ́ЛЬ
ЕѢФЛЕТЕ́СК СО́МЬ НѢ ПРЇНИМЪ́ЩЕ ЧЪ́ЛЬ А҆ЛЕ ДХ҃ѢЛѢ́И
ЛѢ́И ДМНЗЪ́Ѵ, ПЕНТРѢ КЪ НЕВѢ́НТЕ ЛА Е́ЛЬ ЖСТЕ,
ШИ НѢ ПО́АТЕ СЪКѢНО́АСКЬ КЪ ДХОВНИЧЪ́ЩЕ СЪ ЧЕ
р҃ ЧЕТЪ́ЗЪ. ГА́РЪ ЧЕ́ЛЬ ДХОВНИЧЕ́СК ЧЕРЧЕТЪ́
ЗЪ ТО́АТЕ, ШИ Е́ЛЬ ДЕ НИ́МЕНЬ НѢ́СЬ ЧЕРЧЕТЪ́ЗЪ.
с҃ ПЕНТРѢ КЪ ЧИ́НЕ А҆Ѵ ЦЇѢ́ТЬ ГѢ́НДѢЛЬ ДМНѢ́ЛѢ́И,
КА́РЕЛЕ СЪТОКМЪ́СК ПРЕ Е́ЛЬ, ГА́РЪ НО́Й ГѢ́НДѢЛЬ
ЛѢ́И ХРИСТО́СЬ А҆ВЕ́МѢ.

КА́П. Г҃.

а҃ И҆ Є́Ѵ ФРАЦИЛОРЬ НѢПѢ́ТѢИ СЪГРЪЕ́СК ВО́СО,
КА ОУ́НОРЬ ДХ҃ОВНИЧЕ́ЩИ, ЧЕ КА́ ОУ́НОРЬ ТРѢ
ПЕ́ЦИ, КА ОУ́НОРЬ ПРѢ́НЧИ ҆ТРѢ ХЕ.
в҃ КѢЛА́ЙТЕ ПРЕ ВО́Н А́М А҆ДЪПА́ТЬ, ШИ НѢ
КѢМЖКА́РЕ, ПЕНТРѢ КЪ ҆ЦЇ НѢ ПѢТЪ́ЕЦИ,
ЧЕ НИ́ЧИ ҆ЦЇ А҆КѢ́М ПѢТЕЦИ, ПЕНТРѢ КЪ ҆ЦЇ
г҃ ТРѢПЕ́ЦИ ЕЖНТЕЦИ. КЪ́ЧИ КЖНДЬ Е́ ҆ТРЕ ВО́Н
РѢБЪ́НТЬ ШИ ПРИ́ЧЕ, Ш ҆ПЪРЕКЕ́РИ А҆ВНѢ ТРѢПЕ́ЦИ ЕЖ
д҃ ТЕЦИ, ШИ ДѢ́ПЪ СЪМЕНЇЕ ОУ́МБЛА́ЦИ. КЪ́ЧИ,
КЖНДЬ ЗНЧЕ НЕЩИ́НЕ, Є́Ѵ ЕЖНТЬ А҆ЛѢ́И ПА́БЕЛЬ, ШИ

Biblia 1688, p. 866, col. 1

Cap 2

1. Şi eu venind cătră voi, fraţilor, venit-am nu după covîrşirea cuvîntului au înţelepciunii, vestind voao mărturiia lui Dumnezău.

2. Pentru că nu am ales a şti ceva întru voi, fără numai pre Isus Hristos, şi pre acesta răstignit.

3. Şi eu cu slăbiciune şi cu frică şi cu cutremur mult fuiu cătră voi.

4. Şi cuvîntul mieu şi propoveduirea mea nu e întru biruinţă de cuvinte ale omeneştii înţelepciuni, ce întru dovedeala duhului şi a puterii,

5. Ca credinţa noastră să nu fie întru înţelepciunea oamenilor, ce întru putêrea lui Dumnezău.

6. Şi înţelepciune grăim întru cei desăvîrşit şi înţelepciune nu a veacului acestuia, nici a boiêrilor veacului acestuia, celor ce să biruiesc,

7. Ce grăim cu tainâ înţelepciunea lui Dumnezău, cea ascunsă, carea mai nainte au rînduit Dumnăzău, mai nainte de vêci, întru mărirea noastră,

8. Pre carea nimenea den biruitorii veacului acestuia au cunoscut, pentru că, de ar fi cunoscut, nu ar fi răstignit pre Domnul măririi.

9. Ce după cum s-au scris: „Cêle ce ochiul n-au văzut şi urêchea n-au auzit şi pre inima omului nu s-au suit, carele au gătit Dumnezău celor ce iubescu pre el."

10. Iară noao Dumnezău ne-au descoperit pren Duhul lui, pentru că Duhul toate le cercetează, şi adîncurile lui Dumnezău.

11. Pentru că cine den oameni ştie ale omului, fără numai duhul omului cel dentru el? Aşa şi ale lui Dumnezău, nimenea nu le ştie, fără numai Duhul lui Dumnezău.

12. Iară noi nu duhul lumii am priimit, ce Duhul cel de la Dumnezău, ca să ştim cêlea ce de cătră Dumnezău s-au hărăzit noao.

13. Carele şi grăim, nu întru învăţate ale omeneştii înţelepciuni cuvinte, ce întru învăţate ale Duhului Sfînt, cêle duhovniceşti cu cêle duhovniceşti alăturîndu-le.

14. Iară cel sufletescu om nu priimêşte cêlea ale Duhului lui Dumnezău, pentru că nebunie la el iaste, şi nu poate să cunoască că duhovnicêşte să cercetează,

15. Iară cel duhovnicescu cercetează toate şi el de nimenea nu să cercetează.

16. Pentru că cine au ştiut gîndul Domnului, carele să tocmească pre el? Iară noi gîndul lui Hristós avemu.

Cap 3

1. Şi eu, fraţilor, nu putuiu să grăiescu voao ca unor duhovniceşti, ce ca unor trupeşti, ca unor prunci întru Hristos.

2. Cu lapte pre voi am adăpat şi nu cu mîncare, pentru că încă nu puteaţi, ce nici încă acum puteţi, pentru că încă trupeşti sînteţi.

3. Căci, cînd e între voi rîvnă, şi price, şi împărecheri, au nu trupeşti sînteţi, şi după omenie umblaţi?

4. Căci, cînd zice neştine: „Eu sînt a lui Pável!", şi /

Versiunea modernă

Capitolul al 2-lea

1. Şi eu, cînd am venit la voi, fraţilor, am venit nu cu măiestria cuvîntului sau a înţelepciunii ca să vă propovăduiesc taina lui Dumnezeu.

2. Căci am hotărît să nu ştiu între voi nimic altceva decît pe Iisus Hristos şi pe el răstignit.

3. Şi cu slăbiciune şi cu teamă şi cu mult tremur am venit la voi.

4. Iar mesajul meu şi predicarea mea nu [s-au întemeiat] pe cuvintele înduplecătoare ale înţelepciunii omeneşti, ci pe o demonstraţie de duh şi de putere,

5. Pentru ca credinţa voastră să nu fie [întemeiată] pe înţelepciunea oamenilor, ci pe puterea lui Dumnezeu.

6. O înţelepciune propovăduim şi noi între cei maturi, dar o înţelepciune nu a veacului acestuia, nici a conducătorilor veacului acestuia, care vor fi nimiciţi,

7. Ci propovăduim înţelepciunea lui Dumnezeu cea ascunsă şi tainică, hotărîtă de Dumnezeu înainte de veci pentru slava noastră,

8. Pe care niciunul dintre conducătorii acestui veac n-a cunoscut-o, căci, dacă ar fi cunoscut-o, nu l-ar fi răstignit pe Domnul slavei.

9. Dar după cum este scris: „Ce ochiul nu a văzut şi urechea nu a auzit şi la inima omului nu s-a suit, aşa ceva a pregătit Dumnezeu pentru cei care îl iubesc pe el."

10. Nouă însă Dumnezeu ni le-a revelat prin Duhul, căci Duhul cercetează toate, inclusiv adîncimile lui Dumnezeu.

11. Căci cine dintre oameni cunoaşte cele din lăuntrul omului, dacă nu duhul omului care este în el? Tot astfel şi gîndurile lui Dumnezeu nu le cunoaşte nimeni decît Duhul lui Dumnezeu.

12. Iar noi nu duhul lumii l-am primit, ci Duhul de la Dumnezeu, ca să cunoaştem cele ce ne sînt dăruite de către Dumnezeu.

13. Despre acestea şi vorbim, nu în cuvinte desprinse din înţelepciunea omenească, ci în [cuvinte] învăţate de la Duhul, lămurind cele duhovniceşti oamenilor duhovniceşti.

14. Dar omul neduhovnicesc nu acceptă lucrurile Duhului lui Dumnezeu; lui i se par o neghiobie şi nu poate cunoaşte, căci ele trebuie judecate în chip duhovnicesc.

15. Cel duhovnicesc însă judecă toate, dar el nu poate fi judecat de nimeni.

16. Căci cine a cunoscut gîndirea Domnului, ca să-i dea sfaturi? Noi însă avem gîndirea lui Hristos.

Capitolul al 3-lea

1. Cît despre mine, fraţilor, nu v-am putut vorbi ca unor oameni duhovniceşti, ci ca unor oameni carnali, ca unor copilaşi în Hristos.

2. Cu lapte v-am hrănit, nu cu hrană tare, căci n-o puteaţi [accepta]. Ba încă nici acum nu puteţi,

3. Fiindcă sînteţi tot carnali. Cînd între voi există invidie, ceartă şi dezbinări, nu sînteţi voi carnali şi nu trăiţi în felul oamenilor?

4. Cînd unul spune: „Eu sînt al lui Pavel", iar

посланїе.

алтул єу алалуи аполосъ, алунъ трупещи сжн
теци. Дечи чине є павел, ши чине є аполосъ, є
фъръ нумаи послушничи прен карїи ацикре
зутъ, ши фїеще кървуа дупъ кум домнул ау
дат. Єу ам ръсъдит, аполосъ ау адъ ѕ
пат, їаръ дмнезеу ау крескут. Дечи ни з
чела че ръсъдеще ѩсте чева, ничи чела че ада
пъ, че чела че крѣще дмнезеу. Їаръ чела че и
ръсъдеще, ши чела че адапъ уна сжнт, ши
фїеще кареле пре а са платъ ва луа, дупъ алуи
остенѣлъ. Пентру къ алуи дмнезеу сжн ѳ
тем дпреунъ лукрътори, алуи дмнезеу аратуръ,
алуи дмнезеу зидире сжнтеци. Дупъ і
даруль луи дмнезеу чела чесау дат мїе, ка у
мъестру маи маре песте мещери темелїе ам
пус, ши алтул деасупра зидѣще, ши фїеще каре
ле съ каутє кум зидѣще деасупра. Пентру къ аі
алтъ темелїе нимѣ ну поате съ пуе фъръ декжт чѣа че
ѩсте каре ѩсте Їсус Хс. Їаръ де зидѣще чи ві
нева престе ачастъ темелїе, аур, аргинт, пїе
трї скумпе, лемне, їаръ, трестїе.
алфїеще кървуа лукру аръта ва фи, пен гі
тру къ зїоа ва арътъ, къчи ку фок съ ва де
скопери, ши алфїеще кървуа лукру дче фел ва
фи, фокул ва испити. Ори а кървуа лу ді
кру ръмжне, кареле ау зидит деасупра платъ
ва луа. Ори а куи лукру ва арде пъгуби еі
сева, ши ел съва мжнтуи, че аша ка прен фок.
Ну щици къ бесѣрека луи дмнезеу сжнтеци, ѕі
ши духул луи дмнезеу лъкуѩще дтру вой.
Ори кареле бесѣрека луи дмнезеу сїрикъ, сїри зі
калва пре ачеста дмнезеу, пентру къ бесѣре
ка луи дмнезеу сфнтъ ѩсте, карїи вой сжн
теци. Нименѣ пре ел съ ну съ амъӂѣскъ, иі
деи паре кува дцелепт а фи дтру вой дтрѣ
кул ачеста, небун съ съ факъ, ка съ съ факъ д
целепт. Пентру къ дцелепчюнѣ лумїи а ѳі
чещїа небунїе лжнгъ дмнезеу ѩсте, пентру
къ скрись ѩсте чела че принде пре чеи мъестри
дтру хитрїа лор. Ши їаръш домнул ку к
ноаще гжндуриле мъестрилор, къ сжнт деша
рте. Дечи нименѣ съ ну се лауде дтру оа ка
мени, пентру къ тоате але воастре сжнт.
Ори павел, ори аполос, ори кифа ори лумѣ, кв
ори вїацъ, ори моарте, ори чѣле че с дефацъ,
ори чѣле вїитоаре, тоате воао сжнт.
Їаръ вой аи луи Хс ши Хс ал луи дмнезеу. кг

КАП. Д.

Аша пре ной съне сокотѣскъ омул ка а
пре нещe слуги, але луи Хрїстос, ши
дирегътори таинелор луи дмнезеу.
Їаръ кареле ръмасе чѣркъсе дтру дире в
гътори, ка крединчос нещине съ съ а
фле. Їаръ мїе дтру маи пуцин ми ѩсте, г
ка деспре вой съмъ черчетезу, сау де зи омене
скъ, че ничи пре мине мъ черчетезу. Пентру д
къ немикъ спре мине ну щїу, че ну дтру ачаста
мам дндрептат, їаръ чела че мъ черчетѣзъ
домнул ѩсте. Дечи нумаи наинте де врѣ е
ме

Biblia 1688, p. 866, col. 2

altul: „Eu, al lui Apolos!", au nu trupeşti sînteţi?

5. Deci cine e Pável şi cine e Apolos, fără numai poslușnici pren carii aţi crezut, şi fieştecăruia după cum Domnul i-au dat.

6. Eu am răsădit, Apolós au adăpat, iară Dumnezău au crescut.

7. Deci, nici cela ce răsădêşte iaste ceva, nici cela ce adapă, ce cela ce crêşte, Dumnezău.

8. Iară cela ce răsădêşte şi cela ce adapă una sînt, şi fieştecarele pre a sa plată va lua, după a lui osteneală.

9. Pentru că a lui Dumnezău sîntem împreună-lucrători. A lui Dumnezău arătură, a lui Dumnezău zidire sînteţi.

10. După darul lui Dumnezău, cela ce s-au dat mie, ca un măiestru mai mare peste meşteri, temelie am pus. Şi altul deasupra zidêşte. Şi fieştecarele să caute cum zidêşte deasupra,

11. Pentru că altă temelie nimeni nu poate să puie fără decît cêea ce iaste, care iaste Isús Hristos.

12. Iară de zidêşte cineva, preste această temelie, aur, argint, pietri scumpe, lêmne, iarbă, trestie,

13. Al fieştecăruia lucru arătat va fi, pentru că zioa va arăta, căci cu foc să va descoperi şi al fieştecăruia lucru, în ce fel va fi, focul va ispiti.

14. Ori al căruia lucru rămîne, carele au zidit deasupra, plată va lua.

15. Ori al cui lucru va arde, păgubi-se-va, şi el să va mîntui, ce aşa, ca pren foc.

16. Nu ştiţi că besêreca lui Dumnezău sînteţi şi Duhul lui Dumnezău lăcuiêşte întru voi?

17. Oricarele besêreca lui Dumnezău strică strica-l-va pre acesta Dumnezău, pentru că besêreca lui Dumnezău svîntă iaste, carii voi sînteţi.

18. Nimenea pre el să nu să amăgească. De-i pare cuiva înţelept a fi întru voi în veacul acesta, nebun să să facă, ca să să facă înţelept.

19. Pentru că înţelepciunea lumii aceştiia nebunie lîngă Dumnezău iaste, pentru că scris iaste: „Cela ce prinde pre cei măiestri întru hîtria[1] lor."

20. Şi iarăşi: „Domnul cunoaşte gîndurile măiestrilor că sînt deşarte."

21. Deci nimenea să nu se laude întru oameni, pentru că toate ale voastre sînt:

22. Ori Pável, ori Apolos, ori Chifa, ori lumea, ori viaţă, ori moarte, ori cêlea ce-s de faţă, ori cêlea viitoare, toate voao sînt.

23. Iară voi — ai lui Hristos şi Hristos — al lui Dumnezău.

Cap 4

1. Aşa pre noi să ne socotească omul: ca pre neşte slugi ale lui Hristós şi diregători tainelor lui Dumnezău.

2. Iară care e rămas, cearcă-se întru diregători ca credincios neştine să să afle.

3. Iară mie întru mai puţini îmi iaste, ca despre voi să mă cercetezu, sau de zi omenească, ce nici pre mine mă cercetezu.

4. Pentru că nemică spre mine nu ştiu, ce nu întru aceasta m-am îndireptat. Iară cela ce mă cercetează Domnul iaste.

5. Deci nu mai nainte de vrê- //

Versiunea modernă

altul: „Eu sînt al lui Apolo!", nu sînteţi voi carnali?

5. Căci cine este Pavel? Şi cine este Apolo? Slujitori prin care aţi crezut, după cum a dat Domnul fiecăruia.

6. Eu am sădit, Apolo a udat, dar Dumnezeu a făcut să crească.

7. Prin urmare, nici cel ce sădeşte, nici cel ce udă nu are vreo importanţă, ci Dumnezeu, care face să crească.

8. Cel care sădeşte şi cel care udă sînt una, dar fiecare îşi va primi propria răsplată după osteneala sa.

9. Căci noi sîntem împreună-lucrători [în slujba lui] Dumnezeu; voi sînteţi ogorul lui Dumnezeu, clădirea lui Dumnezeu.

10. După harul lui Dumnezeu care mi-a fost dat, eu am aşezat temelia ca un meşter-zidar înţelept şi altul zideşte deasupra. Însă fiecare să ia seama cum zideşte.

11. O altă temelie nu mai poate nimeni să aşeze decît cea pusă, care este Iisus Hristos.

12. Dacă cineva zideşte pe temelie aur, argint, pietre preţioase, lemn, fîn, paie,

13. Lucrarea fiecăruia se va arăta limpede, căci ziua [Domnului] o va da pe faţă, fiindcă se va descoperi [însoţită] de foc. Şi focul va dovedi cum este lucrarea fiecăruia.

14. Dacă lucrarea cuiva va rămîne cum a fost zidită, acela va primi o răsplată.

15. Dacă lucrarea cuiva va fi arsă, acela va fi păgubit, dar va fi mîntuit, ca [trecut] prin foc.

16. Nu ştiţi că voi sînteţi templul lui Dumnezeu şi că Duhul lui Dumnezeu locuieşte în voi?

17. Dacă cineva nimiceşte templul lui Dumnezeu, pe acela îl va nimici Dumnezeu. Căci templul lui Dumnezeu este sfînt, şi aşa sînteţi voi.

18. Nimeni să nu se înşele. Dacă socoteşte cineva că este înţelept între voi, în veacul aceasta, să se facă neghiob, ca să devină înţelept.

19. Căci înţelepciunea lumii acesteia este o neghiobie în ochii lui Dumnezeu. Căci este scris: „El prinde pe cei înţelepţi în şiretenia lor."

20. Şi iarăşi: „Domnul cunoaşte gîndurile celor înţelepţi, ştie că sînt deşarte."

21. Aşa că nimeni să nu se laude cu oamenii. Căci toate sînt ale voastre:

22. Fie Pavel, fie Apolo, fie Chefa, fie lumea, fie viaţa, fie moartea, fie cele prezente, fie cele viitoare. Toate sînt ale voastre,

23. Voi sînteţi ai lui Hristos, iar Hristos este al lui Dumnezeu.

Capitolul al 4-lea

1. Astfel trebuie să fim consideraţi noi: servitori ai lui Hristos şi ispravnici ai tainelor lui Dumnezeu.

2. În privinţa aceasta, de la ispravnici se cere să fie găsiţi loiali.

3. Pentru mine însă contează prea puţin dacă sînt judecat de voi sau de vreun tribunal omenesc. De altfel, nici eu nu mă mai judec.

4. Căci nu am nimic pe conştiinţă, dar nu aceasta mă dezvinovăţeşte; cel care mă judecă este Domnul.

5. De aceea nu judecaţi nimic înainte de vre-

ме чѣва жꙋдекаци, пънъ оунде ва вени домнꙋл,
кареле ва ши лꙋмина челе аскꙋнсе але ꙟтꙋнѣре
кꙋлꙋи, ши ва арѣта сфатꙋриле инемилор, ши
атꙋнче лаꙋда съва фаче, ла фиѣще кареле дела
ѕ дꙋмнезъꙋ. Ши ачѣстѣ фрацилор лѣм ꙟки
пꙋит ла мине ши ла аполлось, пентрꙋ вои ка
ꙟтрꙋ нои съвъ ꙟвъцаци, ка нꙋ престе каре
сау скрись съ гъндици, ка нꙋ оунꙋл пентрꙋ ал
тꙋл съвъ оумфлаци асꙋпра челꙋиа лалалт.
з Пентрꙋ къ чине ва алѣџе пре тине, ши че аи че
че наи лꙋат, јаръ де аи ши лꙋат че те фълѣ
и щи, ка кꙋм наи фи лꙋат. Акꙋм сътꙋли
сънтеци акꙋм аци ꙟбогъцит, фъръ де нои а
ꙟпърѫцит, ши мъкаръ де аци ф ши ꙟпърѫцит
ка ши нои кꙋ вои съ ꙟпърѫцим ꙟпреꙋнъ.
ѳ Пентрꙋ къ мисе паре къ дꙋмнезъꙋ пре нои пре
апостоли де апои неꙋ арътат, ка асꙋпра мор
ции, къчи привѣлъ нѣм фъкꙋт лꙋмии, ши ꙟџери
і лор ши оаменилор. Нои небꙋни пентрꙋ хс,
јаръ вои ꙟцелепци ꙟ хс нои слаби, јаръ вои тари
аı вои слъвици, нои нечинстици. Пънъ ꙟчасꙋл
де акꙋм, ши флъмѫнзим, ши ꙟсетъм, ши
голи сънтем, ши небатем ши не стътъ
вı тори сънтем. Ши остеним лꙋкрѫнд кꙋ
але ноастре мѫни, сꙋдꙋиндꙋне бине кꙋвѫнтъм,
гı гониндꙋне сꙋферим. Хꙋлиндꙋне мѫнгѫем
ка нище некꙋръции але лꙋмии нѣм фъкꙋт, тꙋ
дı тꙋрор фиерꙋтꙋръ пънъ акꙋм. Нꙋ ꙟфрꙋн
тѫнд пре вои скриꙋ ачѣстѣ, че ка нище фии аи
еı миеи драги ꙟвъцꙋ. Къ съвай зѣче мии де
ꙟвѫцътори веци авѣ ꙟтрꙋ хс, јаръ нꙋ мꙋлци
пъринци, пентрꙋ къ ꙟтрꙋ хс іс, прин еѵліе еꙋ
ѕı пре вои амь нъскꙋт. Рогъ дирепт ачѣа
зı пре вои оурмътори мие въ фачеци. Пентрꙋ
ачѣа амь тримись ла вои, пре тимоѳею каре
єсте фиюл миеꙋ ювит, ши крединчось ꙟтрꙋ
дмнꙋл, кареле воао ва адꙋче аминте къиле ме
ле челе ꙟтрꙋ хс, прекꙋм пре тꙋтиндене ꙟтрꙋ
иı тоатъ адꙋнаре ꙟвъцꙋ. Јаръ кане віинд
ѳı еꙋ кътръ вои, сау семецит оуніи. Че вою
вени де гравъ ла вои, дева вре дмнꙋл, ши вою
арѣта нꙋ кꙋвѫнтꙋл челор семеци че пꙋтѣрѣ.
к Пентрꙋ къ нꙋе ꙟкꙋвѫнт ꙟпъръціа лꙋи дмне
ка зъꙋ, че ꙟпꙋтѣре. Чевеци? кꙋ тоягъ съ
віꙋ кътръ вои, аꙋ кꙋ драгосте, ши кꙋ дꙋхꙋ
де блѫндѣце.

КАП. Е.

а Дтрꙋ тот аꙋдесъ ꙟтрꙋ вои кꙋрвіе,
ши кꙋрвіе ја ачѣа каръ ничи ꙟтро лимбъ
нꙋесъ нꙋмѣще, къ тъ мꙋмаре тътѫне
в съ оаре кареле а авѣ. Ши вои семеци
сънтеци, ши нꙋмаи мꙋлт аци плѫнсꙋ,
ка съ съ ръдиче дени мижлокꙋл востру, чела че
г фаптꙋл ачеста аꙋ фъкꙋт. Пентрꙋ къ еꙋ
какѫнд аши лиѱи кꙋтрꙋпꙋл, ши аши фи дефа
цъ кꙋ дꙋхꙋл, акꙋм ам жꙋдекат какѫнд
аши фи дефацъ, пре чела че аша ачаста аꙋ фъкꙋт.
д ꙟтрꙋ нꙋмеле дмнꙋлꙋи ностру іс хс, адꙋнѫн
дꙋвъ вои ши ал миеꙋ дхꙋ, ꙟпреꙋнъ кꙋ пꙋтѣре

Biblia 1688, p. 867, col. 1

me ceva judecaţi, pînă unde va veni Domnul, carele va şi lumina cêle ascunse ale întunêrecului şi va arăta sfaturile inemilor. Şi atunce lauda să va face la fieştecarele de la Dumnezău.

6. Şi acêstea, fraţilor, le-am închipuit la mine şi la Apollós pentru voi, ca întru noi să vă învăţaţi, ca nu preste carea s-au scris să gîndiţi, ca nu unul pentru altul să vă umflaţi asupra celuia alalt.

7. Pentru că cine va alêge pre tine? Şi ce ai ceea ce n-ai luat? Iară de ai şi luat, ce te fălești, ca cum n-ai fi luat?

8. Acum sătuli sînteţi, acum aţi îmbogăţit. Fără de noi aţi împărăţit şi, măcară de aţi fi şi împărăţit, ca şi noi cu voi să împărăţim împreună.

9. Pentru că mi se pare că Dumnezău pre noi, pre apostoli, de apoi ne-au arătat ca asupra morţii, căci privealã ne-am făcut lumii şi îngerilor şi oamenilor.

10. Noi — nebuni pentru Hristos, iară voi — înţilepţi în Hristos. Noi — slabi, iară voi — tari. Voi — slăviţi, noi — necinstiţi.

11. Pînă în ceasul de acum şi flămînzim, şi însetăm, şi goli sîntem, şi ne batem, şi nestătători sîntem,

12. Şi ostenim lucrînd cu ale noastre mîni. Suduindu-ne, binecuvîntăm. Gonindu-ne, suferim.

13. Hulindu-ne, mîngîiem. Ca nişte necurăţii ale lumii ne-am făcut, tuturor fiertură pînă acum.

14. Nu înfruntînd pre voi scriu acêstea, ce ca nişte fii ai miei dragi învăţu.

15. Că săvai zêce mii de învăţători veţi avea întru Hristos, iară nu mulţi părinţi, pentru că întru Hristos Isus, pren Evanghelie, eu pre voi am născut.

16. Rog direpţ acêea pre voi, următori mie vă faceţi.

17. Pentru acêea am trimis la voi pre Timothéiu, care iaste fiiul mieu iubit şi credincios întru Domnul, carele voao va aduce aminte căile mêle, cêle întru Hristos, precum pretutindenea întru toată adunarea învăţu.

18. Iară, ca neviind eu cătră voi, s-au semeţit unii.

19. Ce voiu veni degrabă la voi, de va vrea Domnul, şi voiu arăta nu cuvîntul celor semeţi, ce putêrea.

20. Pentru că nu e în cuvînt împărăţiia lui Dumnezău, ce în putêre.

21. Ce veţi? Cu toiag să viu cătră voi, au cu dragoste şi cu duh de blîndêţe?

Cap 5

1. Întru tot aude-să întru voi curvie, şi curvie ca acêea carea nici într-o limbă nu să numêşte, cît muiêrea tătîne-său oarecarele a avea.

2. Şi voi semeţi sînteţi şi nu mai mult aţi plînsu, ca să să rădice den mijlocul vostru cela ce faptul acesta au făcut.

3. Pentru că eu, ca cînd aş[2] lipsi cu trupul, şi aş fi de faţă cu duhul, acum am judecat, ca cînd aş fi de faţă, pre cela ce aşa aceasta au făcut:

4. Întru numele Domnului nostru Isus Hristos, adunîndu-vă voi şi al mieu duh, împreună cu putêrea /

Versiunea modernă

mea cuvenită, pînă va veni Domnul, care va aduce la lumină cele ascunse în întuneric şi va da pe faţă motivaţiile din inimi. Atunci fiecare îşi va primi lauda de la Dumnezeu.

6. Acestea, fraţilor, le-am aplicat voalat cu referire la mine şi la Apolo, în folosul vostru, ca prin exemplul nostru să învăţaţi să nu gîndiţi dincolo de cele scrise, pentru ca nimeni să nu se îngîmfe cu unul împotriva celuilalt.

7. Căci cine te face să fii deosebit? Ce ai pe care să nu-l fi primit? Şi dacă ai primit, de ce te lauzi ca şi cînd n-ai fi primit?

8. Deja v-aţi ghiftuit, deja v-aţi îmbogăţit, aţi ajuns să împărăţiţi fără noi! Şi bine ar fi dacă aţi împărăţi, ca să împărăţim şi noi împreună cu voi.

9. Căci mi se pare că pe noi, apostolii, ne-a rînduit Dumnezeu ultimii, ca pe nişte condamnaţi la moarte, fiindcă am devenit un spectacol pentru lume, îngeri şi oameni.

10. Noi sîntem neghiobi pentru Hristos, voi sînteţi înţelepţi în Hristos. Noi sîntem slabi, voi sînteţi puternici. Voi sînteţi onoraţi, noi disprețuiţi.

11. Pînă în clipa de faţă flămînzim şi însetăm, sîntem lipsiţi de îmbrăcăminte, chinuiţi şi mereu pe drumuri,

12. Trudim şi lucrăm cu mîinile noastre. Cînd sîntem întîmpinaţi cu vorbe batjocoritoare, binecuvîntăm, cînd sîntem persecutaţi, răbdăm.

13. Cînd sîntem defăimaţi, răspundem cu blîndeţe. Precum gunoiul lumii am ajuns, ca ceva lepădat de toţi, pînă în clipa de faţă.

14. Nu vă scriu acestea ca să vă fac de ruşine, ci ca să vă dojenesc ca pe nişte copii ai mei preaiubiţi.

15. Căci chiar dacă aţi avea zece mii de pedagogi în Hristos, nu aveţi mai mulţi părinţi, fiindcă eu v-am născut în Hristos Iisus, prin Evanghelie.

16. Vă îndemn aşadar să urmaţi întocmai pilda mea.

17. În acest scop l-am trimis la voi pe Timotei, care este copilul meu preaiubit şi credincios în Domnul. El vă va reaminti căile mele în Hristos Iisus, după cum le fac cunoscute pretutindeni, în toate bisericile.

18. Unii s-au îngîmfat de parcă n-ar mai urma să vin la voi.

19. Voi veni repede, dacă Domnul va îngădui, şi voi cunoaşte nu vorbele celor care s-au îngîmfat, ci puterea lor.

20. Căci împărăţia lui Dumnezeu nu stă în vorbe, ci în putere.

21. Ce preferaţi? Să vin la voi cu nuiaua sau cu dragoste şi cu duhul blîndeţii?

Capitolul al 5-lea

1. Se aude dincolo de orice dubiu că între voi este desfrînare, şi încă o asemenea desfrînare cum nici la păgîni nu se întîlneşte, anume că cineva trăieşte cu soţia tatălui său.

2. Iar voi v-aţi îngîmfat, în loc să vă fi întristat mai degrabă, ca să fie înlăturat din mijlocul vostru cel care a comis această faptă.

3. Eu însă, fiind absent trupeşte, dar prezent în duhul, deja l-am judecat ca şi cînd aş fi fost prezent pe cel care s-a purtat astfel:

4. În numele Domnului nostru Iisus Hristos – fiind voi adunaţi laolaltă, iar eu prezent în duhul meu – şi cu puterea

дмнꙋлꙋи нострꙋ іс҃ хс҃. Съдаци пре оунꙋл е
ка ачела сатанїи, спре перичюнѣ трꙋпꙋлꙋи, ка
дꙋхꙋль съсе мѫнтꙋꙗскъ, ꙟзїѡа дмнꙋлꙋи іс҃.
Нꙋе бꙋнъ фала воастръ, нꙋщици къмикꙋ алꙋат, ѕ
тоатъ фръмѫнтътꙋра доспѣще? Кꙋръцици з
дирептъ ачѣꙗ векюль алꙋатъ, ка съфици тѫ
нъръ фръмѫнтътꙋръ, дꙋпъ кꙋм сѫнтеци фъ
ръ алꙋатъ, пентрꙋ къ пасха ноастръ пентрꙋ
нои саꙋ жꙋнгїатъ хс҃. Деч съпръзнꙋимь и
нꙋкꙋ алꙋатъ векю, ничи кꙋ алꙋатъ де ръꙋтате
ши де виклениꙗ, че ꙟтрꙋ недоспитъ кꙋръцїеи, ши
адевъръꙋлꙋи. Скрисамь воаѡ ꙟкарте съ нꙋ ѳ
въ аместекаци ꙟпреꙋнъ кꙋ кꙋрварїи. Ши нꙋ і
нꙋмаи кꙋ кꙋрварїи лꙋмїи ачещїѧ, аꙋ кꙋ лакомїи
аꙋ хръпитори аꙋ кꙋ ꙟкинътори де идоли, де връ
ме че датори сѫнтеци дени лꙋме а єши.
Иаръ акꙋмь амь скрись воаѡ, съ нꙋ въ аме аі
стекаци, де кафи врєꙋнь фрате нꙋминдꙋсе,
аꙋ кꙋрварю, аꙋ лаком, аꙋ ꙟкинъторю де боѕи,
аꙋ сꙋдꙋиторю, аꙋ бецив, аꙋ хръпиторю, кꙋ аче
ста ни ꙟмѫнка ꙟпреꙋнъ. Пентрꙋ къ че міе бі
ши пре чеи динафаръ аѫꙋдека, аꙋ нꙋ пре чеи де
лъꙋнтрꙋ вои жꙋдекаци. Иаръ пре чеи динафа гі
ръ дмнезъꙋ жꙋдекъ, ши веци скоате пре чел
ръꙋ дентрꙋ вои сингꙋри.

КАП. ѕ.

Кꙋтезъ нещине дентрꙋ вои, лꙋкрꙋ а а
вѫндь, кътръ челалалтъ, асе жꙋдека
ла чеи недирепци, ши нꙋ ла чеи сфинци.
Нꙋ щици къ сфинцїи лꙋмѣ вор жꙋдека? в
ши де жꙋдекъ ꙟтрꙋ вои лꙋмѣ, некрѣд
ничи сѫнтеци де жꙋдекъци маи мичи. Нꙋ г
щици къ пре ꙟџери вом жꙋдека, некꙋм але вїецїи.
Але вїецїи даръ жꙋдекъци де авеци, пре чеи де д
фъимаци ꙟтрꙋ адꙋнаре пре ачеѧ ашъзаци.
Кътръ ꙟфрꙋнтаре воаѡ зик, аша нꙋ ѫсте ꙟ е
трꙋ вои ꙟцелептъ ниче оунꙋл, кареле ва пꙋтѣ
съ алѣгъ ꙟтрꙋ мижлокꙋл фрателꙋи лꙋи. Че ѕ
фрате кꙋ фрате съ жꙋдекъ, ши ачаста ла некре
динчоши. Акꙋм даръ тоатъ бирꙋинца ꙟтрꙋ з
вои ѫсте, къчи жꙋдекъци авеци кꙋ вои, пентрꙋ
къчи нꙋмаи мꙋлтъ пъцици недирептате? пен
трꙋ къчи нꙋмаи мꙋлтъ въ скъдеци. Че вои и
фачеци стрѫмбътате, ши фачеци скъдѣре, ши
маи вѫртоѡ пре фраци. Аꙋ нꙋ щици къ не ѳ
дирепцїи ꙟпъръцїѧ лꙋи дꙋмнезъꙋ нꙋ совор мо
щени? нꙋвъ ꙟшълаци, ниче кꙋрвари, ниче ꙟкинъ
тори де идоли, ниче прѧ кꙋрвари, ниче чеи че съ
ꙟбалъ, кꙋ мъдꙋларюл, ни чеи че съ кꙋлкъ кꙋ бъ
баци. Ниче фꙋрїи, ниче лакомїи, ниче беци і
вїи, ниче сꙋдꙋиторїи, ниче хръпиторїи, ꙟпъръ
цїѧ лꙋи дꙋмнезъꙋ нꙋ совор мошени. Ши маи аі
вѫртоѡ чине єраци? че ваци скъладат, че ва сфин
цит, че ваци ꙟдирептат ꙟнꙋмеле домнꙋлꙋи іс҃,
ши ꙟтрꙋ дꙋхꙋл дꙋмнезъꙋлꙋи нострꙋ, тоате
ми слободе, че нꙋ тоате ми де фолоѡ. Тоа бі
те ми слободе, че нꙋ єꙋ мъ воиꙋ бирꙋи де вре оуна.
Бꙋкателе пѫнтечелꙋи, ши пѫнтечеле бꙋкателор, гі
иаръ дꙋмнезъꙋ, ши пре ачаста, ши пре ачѣсте

Biblia 1688, p. 867, col. 2

Domnului nostru Isus Hristos,

5. Să daţi pre unul ca acela Satánii, spre piericiunea trupului, ca duhul să să mîntuiască în zioa Domnului Isus.

6. Nu e bună fala voastră. Nu ştiţi că micu aluat toată frămîntătura dospêşte?

7. Curăţiţi dirept acêea vechiul aluat, ca să fiţi tînără frămîntătură, după cum sînteţi fără aluat. Pentru că pasha noastră pentru noi s-au junghiat Hristos.

8. Deci să prăznuim nu cu aluat vechiu, nici cu aluat de răutate şi de viclenie, ce întru nedospirea curăţiei şi adevărului.

9. Scris-am voao în carte să nu vă amestecaţi împreună cu curvarii

10. Şi nu numai cu curvarii lumii aceştiia, au cu lacomii, au hrăpitori, au cu închinători de idoli, de vrême ce datori sînteţi den lume a ieşi.

11. Iară acum am scris voao să nu vă amestecaţi, de va fi vreun frate numindu-se au curvariu au lacom au închinătoriu de bozi au suduitoriu au beţiv au hrăpitoriu, cu acesta nici a mînca împreună.

12. Pentru că ce mi-e şi pre cei denafară a judeca? Au nu pre cei denlăuntru voi judecaţi?

13. Iară pre cei denafară Dumnezău judecă. Şi veţi scoate pre cel rău dentru voi singuri.

Cap 6

1. Cutează neştine dentru voi, lucru avînd cătră celalalt, a să judeca la cei nedirepţi şi nu la cei sfinţi?

2. Nu ştiţi că sfinţii lumea vor judeca? Şi de judecă întru voi lumea, nevrêdnici sînteţi de judecăţi mai mici?

3. Nu ştiţi că pre îngeri vom judeca? Necum ale vieţii?

4. Ale vieţii, dară, judecăţi de aveţi, pre cei defăimaţi întru adunare pre aceia aşăzaţi?

5. Cătră înfruntare voao zic: Aşa nu iaste întru voi înţelept nice unul carele va putea să aleagă întru mijlocul fratelui lui?

6. Ce frate cu frate să judecă, şi aceasta la necredincioşi?

7. Acum, dară, toată biruinţa întru voi iaste, căci judecăţi aveţi cu voi. Pentru căci nu mai mult păţiţi nedireptate? Pentru căci nu mai mult vă scădeţi?

8. Ce voi faceţi strîmbătate şi faceţi scădêre şi mai vîrtos pre fraţi!

9. Au nu ştiţi că nedirepţii împărăţiia lui Dumnezău nu o vor moşteni? Nu vă înşălaţi: nice curvari, nice închinători de idoli, nice preacurvari, nice cei ce să îmbală cu mădulariul, nici cei ce să culcă cu bărbaţi,

10. Nice furii, nice lacomii, nice beţivii, nice suduitorii, nice hrăpitorii împărăţiia lui Dumnezău nu o vor moşneni.

11. Şi mai vîrtos cine eraţi, ce v-aţi scăldat, ce v-aţi sfinţit, ce v-aţi îndireptat, în numele Domnului Isus şi întru Duhul Dumnezăului nostru. Toate mi-s slobode, ce nu toate mi-s de folos.

12. Toate mi-s slobode, ce nu eu mă voiu birui de vreuna.

13. Bucatele — pîntecelui şi pîntecele — bucatelor, iară Dumnezău şi pre aceasta şi pre acêstea //

Versiunea modernă

Domnului nostru Iisus Hristos,

5. Un astfel de om să fie predat lui Satan pentru nimicirea cărnii, astfel încît duhul lui să fie mîntuit în ziua Domnului Iisus.

6. Lauda voastră nu este bună. Nu ştiţi că puţin aluat [fermentat] dospeşte toată frămîntătura?

7. Înlăturaţi aluatul vechi, ca să fiţi o frămîntătură nouă, precum şi sînteţi fără aluat. Căci mielul nostru de Paşte a fost jertfit – Hristos.

8. Astfel, să sărbătorim nu cu un aluat vechi, nici cu aluatul ticăloşiei şi al nelegiuirii, ci cu azimele sincerităţii şi ale adevărului.

9. V-am scris în epistola mea să nu vă asociaţi cu desfrînaţii,

10. Dar nu [m-am referit] nicidecum la desfrînaţii lumii acesteia sau la cei lacomi ori la escroci sau la idolatri, căci atunci s-ar cuveni să ieşiţi din lume.

11. Acum vă scriu să nu vă asociaţi cu vreunul care, deşi se numeşte frate, este desfrînat sau lacom sau idolatru ori batjocoritor sau beţiv sau hrăpăreţ; cu un astfel de om nici să nu luaţi masa.

12. Ce treabă am eu să-i judec pe cei din afară? Nu pe cei dinăuntru îi judecaţi voi?

13. Pe cei din afară îi va judeca Dumnezeu. Daţi afară din mijlocul vostru pe cel rău.

Capitolul al 6-lea

1. Îndrăzneşte cineva dintre voi, cînd are o pricină cu altul, să se judece la cei nelegiuiţi şi nu la cei sfinţi?

2. Sau nu ştiţi că cei sfinţi vor judeca lumea? Şi dacă prin voi este judecată lumea, sînteţi nevrednici [să judecaţi] cele mai neînsemnate pricini?

3. Nu ştiţi că vom judeca pe îngeri, deci cu atît mai mult [pricini] obişnuite?

4. Şi dacă aveţi pricini obişnuite, îi puneţi [ca judecători] pe cei dispreţuiţi de biserică?

5. Spre ruşinea voastră o spun. Nu există între voi nimeni înţelept, care să poată judeca între un frate şi altul?

6. În loc de aceasta, frate cu frate se judecă şi aceasta la necredincioşi?

7. Deja este o înfrîngere pentru voi că aveţi judecăţi unii cu alţii. De ce nu acceptaţi mai degrabă să fiţi nedreptăţiţi? De ce nu acceptaţi mai degrabă să fiţi păgubiţi?

8. Dar voi nedreptăţiţi şi păgubiţi şi aceasta pe fraţi!

9. Sau nu ştiţi că cei nedrepţi nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu? Nu vă înşelaţi: nici desfrînaţii, nici idolatrii, nici cei ce practică în vreun fel homosexualitatea,

10. Nici hoţii, nici lacomii, nici beţivii, nici calomniatorii, nici escrocii nu vor moşteni împărăţia lui.

11. Şi aşa aţi fost unii. Dar aţi fost spălaţi, aţi fost sfinţiţi, aţi fost îndreptăţiţi în numele Domnului Iisus Hristos şi prin Duhul Dumnezeului nostru.

12. Toate îmi sînt îngăduite, dar nu toate sînt de folos. Toate îmi sînt îngăduite, dar nu voi fi stăpînit de nimic.

13. Mîncărurile sînt pentru stomac şi stomacul este pentru mîncăruri, dar Dumnezeu le

ва сꙋрпа, іаръ трꙋпꙋл нꙋ кꙋрвіеи че домнꙋлꙋи,
ді шѝ домнꙋл трꙋпꙋлꙋи. Іаръ Дꙋмнезъꙋ шѝ
пре домнꙋл аꙋ ꙟвїꙗ, шѝ пре нои не ва скꙋла прин
еі пꙋтѣрѣ лꙋи. Нꙋ щиц къ трꙋпꙋриле воастре
мъдꙋлъри лꙋи Хс сѫнть, ръдикѫндь даръ мъ
дꙋлъриле лꙋи Хс, сѫле фак, але кꙋрвіеи мъдꙋлъ
ѕі ри? съ нꙋ съ факъ. Аꙋ нꙋ щиц къ чела че съ
липѣще кꙋ кꙋрва ꙋн трꙋп ѣсте? пентрꙋ къ
зі ворби зиче: амѫндои ꙟтрꙋн трꙋп. Іаръ чел
иі че съ липѣще кꙋ домнꙋл ꙋн дꙋх ѣсте. Фꙋ
циц де кꙋрвіе, тот пъкатꙋл кареле ва фаче ѡмꙋл
афаръ де трꙋп ѣсте, іаръ чела че кꙋрвѣще ла а съꙋ
ѳі трꙋп пъкътꙋѣще. Аꙋ нꙋ щиц къ трꙋпꙋл востръ
бесѣрекъ челꙋи дентрꙋ вои сѫнть дꙋхь ѣсте,
кареле авѣць дела Дꙋмнезъꙋ, шѝ нꙋ сѫнтец аи
к воштри. Пентрꙋ къ вꙋц кꙋмпърать кꙋ прец,
мъриц даръ пре Дꙋмнезеꙋ кꙋ трꙋпꙋл востръ,
шѝ кꙋ дꙋхꙋль востръ, кареле сѫнть але
лꙋи Дꙋмнезъꙋ.

КАП. З.

а Іаръ пентрꙋ кареле аци скрись міе, бине е
ѡмꙋлꙋи де мꙋꙗре съ нꙋсе атинџъ.
в Іаръ пентрꙋ кꙋрвіе фіеще кареле а са мꙋ
ꙗре съ аибъ, шѝ фіеще карѣ пре а съꙋ
г бърбать съ аибъ. Мꙋеріи бърба
тꙋл, чѣ дꙋпъ даторіе бꙋнъ воинцъ съи дѣ,
ашиждерѣ шѝ мꙋꙗрѣ бърбатꙋлꙋи.
д Мꙋꙗрѣ трꙋпꙋл съꙋ нꙋл стъпѫнѣще че бърба
тꙋл, ашиждерѣ шѝ бърбатꙋл а съꙋ трꙋп нꙋ
е стъпѫнѣще, че мꙋꙗрѣ. Нꙋвъ липсици ꙋ
нꙋл пре алалалть, фъръ нꙋмаи дека фи чева ден тои
мѣлъ дꙋпъ врѣме, ка съ пъзици ла посте шѝ
ла рꙋгъ, шѝ іаръш ла ꙋнь лѡкь къ ꙟпреꙋнаци,
ка съ нꙋ вꙗ испитѣскъ пре вои сатана, пентрꙋ не
ѕ ѡпрірѣ воастръ. Іаръ ачаста зикь, дꙋпъ
з вое нꙋ дꙋпъ порꙋнкъ. Пентрꙋ къ вои съ
фіе тоци оаменїи ка шѝ ꙟсꙋми еꙋ, че фіеще
кареле аре а съꙋ даръ аре дела Дꙋмнезъꙋ, ꙋнꙋл аш
и алтꙋл аминтреле. Шѝ зикꙋ челоръ не ꙟ
сꙋраци, шѝ въдꙋвелоръ бине ѣсте лоръ де вор ръ
ѳ мѫнѣ ка шѝ еꙋ. Іаръ де нꙋсе поть ѡпри ꙟ
соаресе, пентрꙋ къ маи бине е съсе ꙟсоаре де
і кѫт съсе апринзъ. Іаръ челоръ чеꙗꙋ ꙟсꙋра
порꙋнческь нꙋ еꙋ, че домнꙋль, мꙋꙗрѣ дела бъ
аі рбать съ нꙋсе деспарцъ. Іаръ де съ ва деспъ
рци, съ ръмѫе немъритатъ, аꙋ кꙋ бърбатꙋль
съсе ꙟпаче, шѝ бърбатꙋл пре мꙋꙗре съ нꙋѡ
ві ласе. Іаръ челора лалци еꙋ зикꙋ, нꙋ домнꙋ
ꙋри каре фрате аре мꙋꙗре некрединчоасъ, шѝ ѧ
бине ва съ лъкꙋѣскъ кꙋ ель, съ нꙋѡ ласе пре ѧ.
гі Шѝ мꙋꙗрѣ карѣ аре бърбать некрединчось, шѝ
ель бине ва съ лъкꙋѣскъ ꙟпреꙋнъ кꙋ ѧ, съ нꙋ ла
ді се пре ель. Пентрꙋ къ сꙋ сфинцить бърба
тꙋл чель некрединчось ꙟтрꙋ мꙋꙗре, шѝ сфинци
тꙋсаꙋ мꙋꙗрѣ чѣ некрединчоасъ ꙟтрꙋ бърбать,
де врѣме че фіїи воштри некꙋраци сѫнть, іаръ а
еі кꙋм сфинци сѫнть. Іаръ де врѣме че чель не
крединчось съ деспарте деспарцъсъ, нꙋ ѣсте ро
бить фрателе аꙋ сора ꙟтрꙋ ачещѣ, іаръ ꙟтрꙋ

Biblia 1688, p. 868, col. 1

va surpa. Iară trupul nu — curviei, ce Domnului şi Domnul — trupului.

14. Iară Dumnezău şi pre Domnul au învis, şi pre noi ne va scula pren putêrea lui.

15. Nu ştiţi că trupurile voastre mădulări lui Hristos sînt? Rădicînd dară mădulările lui Hristos, să le fac ale curviei mădulări? Să nu să facă!

16. Au nu ştiţi că cela ce să lipêşte cu curva un trup iaste? Pentru că „Vor fi, zice, amîndoi într-un trup."

17. Iară cel ce să lipêşte cu Domnul un duh iaste.

18. Fugiţi de curvie! Tot păcatul carele va face omul, afară den trup iaste. Iară cela ce curvêşte, la al său trup păcătuiêşte.

19. Au nu ştiţi că trupul vostru besêrecă celui dentru voi Svînt Duh iaste, carele avînd de la Dumnezău, şi nu sînteţi ai voştri?

20. Pentru că v-aţi cumpărat cu preţ! Măriţi, dară, pre Dumnezău cu trupul vostru şi cu duhul vostru, carele sînt ale lui Dumnezău.

Cap 7

1. Iară pentru carele aţi scris mie, bine e omului de muiêre să nu să atingă.

2. Iară pentru curvie, fieştecarele a sa muiêre să aibă şi fieştecarea pre al său bărbat să aibă.

3. Muierii, bărbatul cea după datorie bunăvoinţă să-i dea, aşijderea şi muiêrea bărbatului.

4. Muiêrea trupul său nu-l stăpînêşte, ce bărbatul. Aşijderea şi bărbatul al său trup nu-l stăpînêşte, ce muiêrea.

5. Nu vă lipsiţi unul pre alalt, fără numai de va fi ceva den tocmeală, după vrême, ca să păziţi la post şi la rugă, şi iarăşi la un loc vă împreunaţi ca să nu ispitească pre voi Satana, pentru neoprirea voastră.

6. Iară aceasta zic după voie, nu după poruncă.

7. Pentru că voiu să fie toţi oamenii ca şi însumi eu. Ce fieştecarele al său dar are de la Dumnezău: unul aşa, altul aimintrelea.

8. Şi zicu celor neînsuraţi şi văduvelor: bine iaste lor de vor rămîne ca şi eu.

9. Iară de nu se pot opri, însoare-se, pentru că mai bine e să să însoare decît să să aprinză.

10. Iară celor ce s-au însurat poruncesc, nu eu, ce Domnul: Muiêrea de la bărbat să nu să desparţă.

11. Iară de să va despărţi, să rămîie nemăritată, au cu bărbatul să să împace. Şi bărbatul pre muiêre să nu o lase.

12. Iară celoralalţi eu zicu, nu Domnul: Oricare frate are muiêre necredincioasă, şi ea bine va să lăcuiască[3] cu el, să nu o lase pre ea.

13. Şi muiêrea carea are bărbat necredincios şi el bine va să lăcuiască împreună cu ea, să nu lase pre el.

14. Pentru că s-au svinţit bărbatul cel necredincios întru muiêre şi svinţitu-s-au muiêrea cea necredincioasă întru bărbat. De vrême ce fiii voştri necuraţi sînt, iară acum svinţi sînt.

15. Iară de vrême ce cel necredincios să desparte, desparţă-să. Nu iaste robit fratele au sora întru aceştia. Iară întru /

Versiunea modernă

va nimici şi pe unul şi pe celelalte. Dar trupul nu este pentru desfrînare, ci este pentru Domnul şi Domnul este pentru trup.

14. Iar Dumnezeu l-a înviat pe Domnul şi vă va învia şi pe voi prin puterea lui.

15. Nu ştiţi că trupurile voastre sînt mădulare ale lui Hristos? Aşadar, luînd mădulare ale lui Hristos le voi face mădulare ale unei desfrînate? Nicidecum!

16. Sau nu ştiţi că cel care se uneşte cu desfrînata este un singur trup [cu ea]? Căci: „Vor fi – zice [Scriptura] – cei doi un singur trup."

17. Cel care se lipeşte de Domnul este un singur duh cu el.

18. Fugiţi de desfrînare. Orice păcat pe care îl face omul este în afara trupului. Dar cel care se dedă la desfrînare păcătuieşte faţă de propriul trup.

19. Nu ştiţi oare că trupul vostru este templul Duhului Sfînt care este în voi, pe care îl aveţi de la Dumnezeu, şi că nu sînteţi ai voştri?

20. Aţi fost cumpăraţi cu un preţ. Slăviţi-l pe Dumnezeu prin trupul vostru şi prin duhul vostru, care sînt ale lui Dumnezeu.

Capitolul al 7-lea

1. Cu privire la lucrurile despre care mi-aţi scris, este mai bine ca omul să nu se atingă de femeie.

2. Dar din cauza poftelor trupeşti, fiecare bărbat să-şi aibă propria soţie şi fiecare femeie să-şi aibă soţul ei.

3. Soţul să-i dea soţiei ce-i datorează; la fel şi soţia soţului.

4. Soţia nu este stăpînă peste propriul trup, ci soţul, după cum nici soţul nu este stăpîn peste propriul trup, ci soţia.

5. Nu vă lipsiţi unul pe celălalt decît prin bună învoială, pentru o vreme, ca să vă îndeletniciţi cu postul şi cu rugăciunea; apoi să fiţi iarăşi împreună, ca să nu vă ispitească Satan din pricina nestăpînirii voastre.

6. Aceasta v-o spun ca sfat, nu ca poruncă.

7. Eu aş vrea ca toţi oamenii să fie ca mine. Dar fiecare are propriul dar de la Dumnezeu, unul într-un fel, altul în alt fel.

8. Celor necăsătoriţi şi văduvelor le spun că este mai bine pentru ei dacă rămîn ca mine.

9. Dar dacă nu se pot stăpîni, să se căsătorească; este mai bine pentru ei să se căsătorească decît să ardă.

10. Celor căsătoriţi le poruncesc, nu eu, ci Domnul: Soţia să nu se despartă de soţ.

11. Dar dacă se desparte, să rămînă necăsătorită sau să se împace cu soţul ei, iar soţul să nu divorţeze de soţie.

12. Celorlalţi le spun eu, nu Domnul: dacă vreun frate are o soţie necredincioasă şi ea este de-acord să trăiască mai departe cu el, să nu divorţeze de ea.

13. Iar dacă vreo soţie are un soţ necredincios şi el este de acord să trăiască mai departe cu ea, să nu divorţeze de el.

14. Căci soţul necredincios este sfinţit prin soţie şi soţia necredincioasă este sfinţită prin fratele. Altminteri, copiii voştri ar fi necuraţi, dar acum sînt sfinţi.

15. Dar dacă cel necredincios vrea să se despartă, să se despartă. Fratele sau sora nu sînt legaţi în astfel de cazuri. Dumnezeu v-a chemat să trăiţi în

посланїе.

пѫче кематаꙋ пре нои дꙋмнезѣꙋ. Пентрꙋ
кѫ че щїи мꙋѫре, де веи мѫнтꙋи пре бѫрбатꙋл
саꙋ че щїи бѫрбате, де пре мꙋѫре веи мѫнтꙋи.
фѫрѫ нꙋмаи фїеще кѫрꙋѫ дꙋпѫ кꙋм аꙋ ѫпѫр зі
цитѫ дꙋмнезѣꙋ, пре фїеще кареле кꙋм лаꙋ ке
матъ дмнꙋлъ аша сѫ ꙋмбле. шѝ аша ла бесѣ
речиле тоате порꙋнческъ. Де саꙋ кематъ иі
ѡаре чине тѫеатѫ ѫпрежꙋр, нꙋ похтѣскъ не
тѫерѣ, ѫтрꙋ нетѫере ѫпрежꙋр нещине саꙋ
кемать, нꙋсъ трагъ тѫере ѫтрꙋ не ѡбре
зание, нещине саꙋ кемать сѫ нꙋсъ ѡбрезꙋи
скъ. Тѫерѣ ѫпрежꙋр нимикъ ѥсте ѳі
шѝ акоперирѣ маꙋреньи нимикъ ѥсте, че пѫза
порꙋнчилор лꙋи дмнзѣꙋ. Фїеще кареле ѫтрꙋ к
кемарѣ, карѣ саꙋ кемат, ѫтрꙋ ачѣ сѫ рѫмже.
Роб тѫи кемат? нꙋци фїе грижѫ, че де шѝ ка
поци волник сѫ фїи, маи мꙋлт ѡ те сꙋпꙋне.
Пентрꙋ кѫ чела че ѫ дмнꙋл саꙋ кемат роб сло кв
бод дмнꙋлꙋи ѥсте, ашиждерѣ шѝ чела че волник
саꙋ кемат, роб ѥсте лꙋи Хс. Кꙋ прец вѫ кг
кꙋмпѫрат. нꙋ къ фачеци роби ѡаменилор.
Фїеще кареле ѫтрꙋ че саꙋ кемат фрацилор ѫтрꙋ кд
ачаста сѫ рѫмже лжнгъ дмнзѣꙋ. Иарѫ пен ке
трꙋ фечоаре порꙋнка дмнꙋлꙋи нам, иарѫ сфат
даꙋ, ка ꙋн милꙋит де дмнꙋл креденчос а фи.
Гжндеск дарѫ ачаста бꙋнѫ а фи, пентрꙋ ачаста кѕ
че ѥ акꙋм невое, кѫ ѥ бине ѡмꙋлꙋи аша а фи.
Легатꙋтеаи кꙋ мꙋѫрѣ? нꙋ черка дезлегаре, дез кз
легатꙋтеаи дела мꙋѫре? нꙋ черка мꙋѫре.
Иарѫ де теврѣи шѝ ѫсꙋра наи грешит, шѝ де сѫ ки
ва мѫрита фечоара наꙋ грешит. че стржнсоаре ла
трꙋп вор авѣ ꙋнїи ка ачещѣ, иарѫ ѥꙋ пре вои
вѫ крꙋцꙋ. Иарѫ ачаста зикъ фрацилор, врѣ кѳ
мѣ скꙋрт ѥсте. де акꙋм ка шѝ чѣ че аꙋ мꙋѥ
ри, ка кжнде нꙋ ар авѣ вор фи. Шѝ чѣ че л
плжнгъ ка кжнде нар плжнце, шѝ чѣ че сѫ бꙋ
кꙋрѫ, ка кжнде нꙋсар бꙋкꙋра, шѝ чѣ че кꙋмпѫ
рѫ ка кжнде нар цинѣ. Шѝ чѣ че сѫ пре ла
бꙋеск нꙋ аꙋмѣ ачаста, ка кжнде нꙋсар трѣбꙋи,
пентрꙋ кѫ трѣчесе кипꙋл лꙋмїи ачещїѧ.
Шѝ вою ка вои фѫрѫ де грижѫ сѫ фици. чел не ѫсꙋ лв
рит грижаще але дмнꙋлꙋи, кꙋм ва плѣчѣ дом
нꙋлꙋи. Иарѫ чел че саꙋ ѫсꙋрат грижаще а лг
ле лꙋмїи, кꙋм ва плѣчѣ мꙋерїи. Ѫпѫрци лд
тꙋсѫ мꙋѫрѣ шѝ фечоара, чѣ не мѫритатѫ грижаще а
ле дмнꙋлꙋи, ка сѫ фїе сфѫнтѫ шѝ кꙋ трꙋпꙋл шѝ
кꙋ дꙋхꙋл, иарѫ чѣ че саꙋ мѫритат грижаще
але лꙋмїи, кꙋм ва плѣчѣ бѫрбатꙋлꙋи. Шѝ ле
ачаста спре алвострꙋ фолос зикъ, нꙋ ка сѫпꙋю
воаѡ лацꙋ, че пентрꙋ чѣ кꙋ бꙋнъ кип, шѝ кꙋ бꙋ
нѫ апропїаре дмнꙋлꙋи не ѫтꙋрнат. Иарѫ лѕ
де гжндеще нещине а фаче грозѫвїе спре фечоара
лꙋи де ва фи престе вжрстѫ, шѝ аша ѥ даторїа
а се фаче, чеи ѥ воѧ факъ нꙋ грешаще кѫ сѫ цоарѫ
зесе. Иарѫ кареле стѫ ѫтемеиат ла инимѫ лз
не авжнд невое, шѝ бирꙋинцѫ аре пентрꙋ аса
вое, шѝ ачаста аꙋ алес ѫтрꙋ инима лꙋи,
а пѫзи пре алꙋи фечоарѫ бине фаче. Дечи шѝ ли
чела че сѫ ѫсоарѫ бине фаче, иарѫ чела че нꙋсѫ ѫ
сѡа

Biblia 1688, p. 868, col. 2

pace chemat-au pre noi Dumnezău.

16. Pentru că ce ştii, muiêre, de vei mîntui pre bărbat? Sau ce ştii, bărbate, de pre muiêre vei mîntui?

17. Fără numai fieştecăruia după cum au împărţit Dumnezău, pre fieştecarele cum l-au chemat Domnul, aşa să umble. Şi aşa la besêrecile toate poruncesc.

18. De s-au chemat oarecine tăiat împrejur nu pohtească netăiêrea. Întru netăiêre împrejur neştine s-au chemat, nu să tragă tăiêre. Întru neobrezanie neştine s-au chemat, să nu să obrezuiască.

19. Tăiêrea împrejur nemică iaste şi acoperirea margenii nemică iaste, ce paza poruncilor lui Dumnezău.

20. Fieştecarele întru chemarea carea s-au chemat întru acêea să rămîie.

21. Rob te-ai chemat? Nu-ţi fie grije, ce deşi poţi volnic să fii, mai mult te supune!

22. Pentru că cela ce în Domnul s-au chemat rob slobod Domnului iaste. Aşijderea şi cela ce volnic s-au chemat rob iaste lui Hristos.

23. Cu preţ v-aţi cumpărat. Nu vă faceţi robi oamenilor!

24. Fieştecarele întru ce s-au chemat, fraţilor, întru aceasta să rămîie lîngă Dumnezău.

25. Iară pentru fecioare porunca Domnului n-am. Iară sfat dau, ca un miluit de Domnul credincios a fi.

26. Gîndesc dară aceasta bună a fi, pentru aceasta ce e acum nevoie, că e bine omului aşa a fi.

27. Legatu-te-ai cu muiêrea? Nu cerca dezlegare! Dezlegatu-te-ai de la muiêre? Nu cerca muiêre!

28. Iară de te vei şi însura, n-ai greşit. Şi de să va mărita fecioara, n-au greşit, ce strînsoare la trup vor avea unii ca aceştia. Iară eu pre voi vă cruţu.

29. Iară aceasta zic, fraţilor: Vrêmea scurtă iaste de acum, ca şi ceia ce au muieri ca cînd nu ar avea vor fi,

30. Şi ceia ce plîng, ca cînd n-ar plînge şi ceia ce să bucură, ca cînd nu s-ar bucura şi ceia ce cumpără, ca cînd n-ar ţinea.

31. Şi ceia ce să trebuiesc cu lumea aceasta, ca cînd nu s-ar trebui, pentru că trêce-se chipul lumii aceştiia.

32. Şi voiu ca voi fără de grije să fiţi. Cel neînsurat grijaşte ale Domnului, cum va plăcea Domnului.

33. Iară cel ce s-au însurat grijaşte ale lumii, cum va plăcea muierii.

34. Împărţitu-s-au: muiêrea şi fecioara cea nemăritată grijaşte ale Domnului, ca să fie sfîntă şi cu trupul şi cu duhul. Iară cêea ce s-au măritat grijaşte ale lumii, cum va plăcea bărbatului.

35. Şi aceasta spre al vostru folos zic, nu ca să puiu voao laţu, ce cătră cea cu bun chip şi cu bună apropiêre Domnului neînturnat.

36. Iară de gîndêşte neştine a face grozăvie spre fecioara lui, de va fi preste vîrstă şi aşa e datoria a se face, ce-i e voia, facă. Nu greşaşte; căsătorêze-se.

37. Iară carele stă întemeiat, la inimă neavînd nevoie, şi biruinţă are pentru a sa voie şi aceasta au ales întru inima lui a păzi pre a lui fecioară, bine face.

38. Deci şi cela ce să însoară bine face, iară cela ce nu să în- //

Versiunea modernă

pace.

16. Căci ce ştii, soţie, dacă îţi vei mîntui soţul? Sau ce ştii, soţule, dacă îţi vei mîntui soţia?

17. Altminteri, fiecare să trăiască după cum i-a făcut parte Domnul şi după cum l-a chemat Dumnezeu. Astfel rînduiesc în toate bisericile.

18. A fost cineva chemat cînd era circumcis? Să nu revină asupra circumciziei. A fost cineva chemat pe cînd era necircumcis? Să nu se circumcidă.

19. Circumcizia nu înseamnă nimic şi necircumcizia nu înseamnă nimic. [Importantă] este păzirea poruncilor lui Dumnezeu.

20. Fiecare să rămînă în starea în care era cînd a fost chemat.

21. Ai fost chemat cînd erai sclav? Să nu te preocupe aceasta, dar dacă poţi să devii liber, foloseşte [prilejul].

22. Sclavul care a fost chemat în Domnul este un libert al Domnului; la fel, cel chemat pe cînd era liber este un sclav al lui Hristos.

23. Aţi fost cumpăraţi cu un preţ. Nu vă faceţi sclavi oamenilor.

24. Fiecare, fraţilor, în starea în care a fost chemat, în aceea să rămînă înaintea lui Dumnezeu.

25. Cu privire la cei care trăiesc în feciorie nu am o poruncă a Domnului, însă am un sfat, ca unul care prin mila Domnului a ajuns vrednic de crezare.

26. Sînt de părere că aceasta este bine, din cauza strîmtorării prezente; anume că bine este pentru cineva să rămînă aşa.

27. Eşti legat de soţie? Nu căuta dezlegare! Nu eşti legat de soţie? Nu căuta soţie!

28. Dar dacă te căsătoreşti, nu greşeşti, iar dacă fecioara se căsătoreşte, nu greşeşte. Însă unii ca aceştia vor avea necazuri în viaţa lor pămîntească, iar eu aş vrea să vă cruţ.

29. Ce vreau să spun, fraţilor, este că vremea s-a scurtat. De-acum înainte, cei care au soţii să fie ca şi cînd n-ar avea,

30. Cei ce plîng ca şi cînd n-ar plînge, cei ce se bucură ca şi cînd nu s-ar bucura, cei ce cumpără ca şi cînd n-ar stăpîni,

31. Iar cei care se folosesc de lume ca şi cînd n-ar folosi-o din plin, căci chipul lumii acesteia trece.

32. Iar eu vreau ca voi să fiţi lipsiţi de griji. Cel necăsătorit se îngrijeşte de treburile Domnului, cum să-i placă Domnului.

33. Cel căsătorit se îngrijeşte de treburile lumii, cum să-i placă soţiei.

34. Este o deosebire între femeie şi fecioară. Cea necăsătorită se îngrijeşte de lucrurile Domnului, ca să fie sfîntă şi cu trupul şi cu duhul. Cea căsătorită se îngrijeşte de lucrurile lumii, cum să-i placă soţului.

35. Aceasta în folosul vostru o spun, nu ca să vă întind o capcană, ci avînd în vedere buna cuviinţă şi devoţiunea constantă faţă de Domnul, fără distrageri.

36. Dacă cineva consideră că se poartă necuviincios faţă de propria feciorie, dacă imboldul firii este prea puternic şi aşa trebuie să fie, să facă ce voieşte. Nu păcătuieşte; să se căsătorească.

37. Dar cine este ferm în sinea lui şi nu se află sub constrîngere, ci are autoritate asupra propriei voinţe, şi aceasta a hotărît în sinea sa – să-şi păstreze fecioria, bine va face.

38. Astfel, cel ce renunţă la feciorie prin căsătorie bine face, iar cel care nu renunţă

къ тръкорѣ дѣни.

Д. толрт манѣине фа́че. Мѫ́ръ легатъ є кѫлѣ
це, пре́сѣ кѫтъ врѣме тръ́ще въръ́тѫлъ ѣи,
Гр. тр҃ъ дека́ мѫри въръ́тѫлъ ѣи, бо́лнкъ же́сте кѫ
карале бакрѣ съ́съ мърѝте, нѫман а҃тръ дмнѫ.
М. Гр҃ъ ман ферничтъ же́сте, дека́ рѫмжнѣ а҃ша́ дѫ
пъ а҃мѣ токотѣлъ, шѝ мнѣ пе́ре шѝ мѣе дѫ́хъл
ѫ́ѣи дмнзъ́ѫ а҃ѣ.

К А́ П. Н.

А. Гр҃ъ пентрѫ чѣле жѫнга́те и҃долнлорь, ши
кътоцн кѫнощи́нцъ а҃вемѫ кѫнощи́нца
семецѣще, гр҃ъ драгостъ зндѣще.
Б. Гр҃ъ депа́ре кѫнка́, кѫщїе чева́ а҃къ ни
мика́ на́ѫ кѫносѫ́т, дѫпъ кѫ́м трѣбѫе
Г. а҃кѫно́ще. Гр҃ъ де ѫтѣще нещи́не пре дмне
Д. зъ́ѫ, а҃чѣста є кѫнѫскѫ́ть деспре е҃ль. Пентрѫ
мжнка́рѣ да́рѣ че́лорь жѫнга́те и҃долнлорь, шимь
кѫ ничи оу҃нь и҃доль є҃ а҃лѫ́ме, шѝ кѫ́м кѫ нимѣ
а҃лть дмнзъ́ѫ нѫѣ фъръ нѫман оу҃нѫль.
Е. Пентрѫ къмъкарѣ кѫ сѫ́нть дѣтѣзи́кѫ дмнзѣи
со҃ри ф҃чѣрю со҃ри пре пъмѫ́нть, пре кѫ́м сѫ́нть
З. дмнзѣи мѫ́ѫци, шѝ до́мни мѫ́ѫцн. Гр҃ъ но҃съ
оу҃нь дмнзъ́ѫ є҃ пърѝнтѣ, денъ́трѫ ка́релесъ то҃те,
шѝ но́и а҃тръ е҃ль, шѝ оу҃нѫль є҃ дмнѫль їс хс пре
З. ка́релесъ то́ате, шѝ но́и прен е҃ль. Ѵе нѫѣ а҃
тръ то́цн кѫнощи́нца, гр҃ъ со҃ре ка́рїи кѫ цїи́нца и҃долѫ́ѫи, пѫнъ а҃кѫ́м ка со҃жѫ́рѣтъ и҃долѣ
К. скъ мънжкъ, шѝ цїи́нца лсо́рь сла́въ фїи́ндь
съпжнгъ́рѣще. Гр҃ъ мжнка́рѣ пре но́и нѫне
а҃дѫ́че ла дмнзъ́ѫ, пентрѫ кънячи девѣ́м мжнка́ бо́м прнсосн, ничи денъ́со мжнка́ бо́м скъдѣ.
Л. Ѵе кѫ́тѫци кань кжнда́м волнчїа́ бо́стрѣ а҃
ча́ста, потнка́лѣ сѣба́ фа́че че́лорь чеболе́скь.
М. Пе́трѫ къ детева́ ведѣ нещи́не пре ти́не, пре
че́ль че́ре кѫнощи́нцъ ф҃ка́пищѣ и҃долнлорь зи
кжнда, а҃ѫнѫ цїи́нца ѫ́ѣи сла́въ фїи́ндь сѣба́
а҃търи́, кась мънжнче чѣле жѫнга́те и҃долнло.
Н. Шѝ пта́ре че́ль че болѣ́ще фра́те, спре цїи́нца а҃
О. прен ка́реле хс а҃ѫ мѫри́нть. Шѝ а҃ша́ гре
шинда́ ла фра́цн, шѝ въ́тжндь а҃ло́рь цїи́нцъ сла
П. въ фїи́ндь ла хс грешицн. Пентрѫ а҃чѣ́а
де врѣ́ме че мжнка́рѣ сминтѣ́ще пре фра́теле
мїе́ѫ, нѫѣон мжнка́ ка́рне ѫ҃вѣ́къ, канъ пре фра́
теле мїе́ѫ съ сминтѣ́скѫ.

К А́ П. Ѳ.

А. Ѵе сѫ́нть а҃по́столь? нѫ сѫ́нть во́лнникѫ?
нам҃ вѣзѫ́ть пре їс хс пре дмнѫль но
Б. стрѫ? нѫлѫнрѫль мїе́ѫ бон сѫ́нтецн а҃
тръ дмнѫль. Денъ сѫ́нть а҃лтора
а҃по́стол тр҃ъ во́лсо сѫ́нть, пентрѫ къ
печѣтѣ тримѣтерїи ме́ле, бон сѫ́нтецн а҃тръ
Г. дмнѫль. Рѣспѫнѣѫль мїе́ѫ че́лорь че пре мн
Д. не черчетѣзъ а҃чѣ́ста а҃сте. А҃ѫнѫ а҃вем҃
всѫ́нечїе а҃мжнка́ шѝ а҃вѣ?
Е. А҃ѫ нѫ а҃вем҃ волнчїе со҃р мѫ́ре съ а҃вем҃, кашѝ
чежла́ѫци а҃по́столи, шѝ фра́цїи до́мнѫлѫи шѝ
З. кифа? А҃ѫ нѫман е҃ѫ сѫ́нгѫрь шѝ варна́ва нѫ
З. а҃вем҃ волнчїе ка сѣнѫ лѫкрѣ́м҃? Ѵине со҃ще
ще кѫ але сле кеѫшѫгѫри врес҃да́ще? чине рѣсть
дѣще бїе, шѝ деи́ роада е҃и нѫ мънжнкь? а҃ѫ чи

Biblia 1688, p. 869, col. 1

soară mai bine face.

39. Muiêrea legată e cu lêge preste cîtă vrême trăiêşte bărbatul ei. Iară de va muri bărbatul ei, volnică iaste cu carele va vrea să să mărite, numai întru Domnul.

40. Iară mai fericită iaste de va rămînea aşa, după a mea socoteală. Şi mi să pare şi mie Duhul lui Dumnezău a avea.

Cap 8

1. Iară pentru cêle junghiate idolilor, ştim că toţi cunoştinţă avemu. Cunoştinţa semeţêşte, iară dragostea zidêşte.

2. Iară de pare cuiva că ştie ceva, încă nimica n-au cunoscut după cum trebuie a cunoaşte.

3. Iară de iubêşte neştine pre Dumnezău, acesta e cunoscut[4] despre el.

4. Pentru mîncarea dară celor junghiate idolilor, ştim că nici un idol e în lume, şi cum că nimeni alt Dumnezău nu e, fără numai unul.

5. Pentru că măcară că sînt de să zicu dumnezei, ori în ceriu ori pre pămînt, precum sînt dumnezei mulţi şi domni mulţi,

6. Iară noao un Dumnezău e Părintele, dentru carele-s toate, şi noi întru el. Şi unul e Domnul Isus Hristos, pren carele-s toate, şi noi pren el.

7. Ce nu e întru toţi cunoştinţa. Iară oarecarii cu ştiinţa idolului, pînă acum ca o jîrtvă idolească mănîncă. Şi ştiinţa lor, slabă fiind, să pîngărêşte.

8. Iară mîncarea pre noi nu ne aduce la Dumnezău, pentru că nici, de vom mînca, vom prisosi, nici, de nu vom mînca, vom scădea.

9. Ce, căutaţi, ca nu cîndai volniciia voastră[5] aceasta poticală să va face celor ce bolesc.

10. Pentru că, de te va vedea neştine pre tine, pre cel ce are cunoştinţă în capiştea idolilor zicînd, au nu ştiinţa lui, slabă fiind, să va întări, ca să mănînce cêle junghiate idolilor?

11. Şi piêre cel ce bolêşte frate, spre ştiinţa ta, pren carele Hristos au murit.

12. Şi aşa greşind la fraţi şi bătînd a lor ştiinţă, slabă fiind, la Hristos greşiţi.

13. Pentru acêea, de vrême ce mîncarea smintêşte pre fratele mieu, nu voiu mînca carne în veac, ca nu pre fratele mieu să smintescu.

Cap 9

1. Nu sînt apostol? Nu sînt volnicu? N-am văzut pre Isus Hristos, pre Domnul nostru? Nu lucrul mieu voi sînteţi întru Domnul?

2. De nu sînt altora apostol, iară voao sînt. Pentru că pecêtea trimiterii mêle voi sînteţi întru Domnul.

3. Răspunsul mieu celor ce pre mine cercetează acesta iaste:

4. Au nu avem volnecie a mînca şi a bea?

5. Au nu avem volnicie sor muiêre să avem, ca şi ceialalţi apostoli şi fraţii Domnului, şi Chífa?

6. Au numai eu sîngur şi Varnáva nu avem volnicie ca să nu lucrăm?

7. Cine ostenêşte cu ale sale chelşuguri vreodată? Cine răsădêşte vie şi den roada ei nu mănîncă? Au ci- /

Versiunea modernă

mai bine face.

39. Soţia este legată cîtă vreme trăieşte soţul ei. Dacă soţul ei moare, este liberă să ia în căsătorie pe cine vrea, numai să fie în Domnul.

40. Dar mai fericită este dacă rămîne aşa, după părerea mea. Şi cred că şi eu am Duhul lui Dumnezeu.

Capitolul al 8-lea

1. Cu privire la carnea jertfită idolilor, ştim că toţi avem cunoaştere. Cunoaşterea îngîmfă, pe cînd dragostea zideşte.

2. Dacă cineva socoteşte că ştie ceva, încă nu a cunoscut cum trebuie să cunoască.

3. Dacă însă cineva îl iubeşte pe Dumnezeu, acela este cunoscut de el.

4. Cu privire la consumul cărnii jertfite idolilor, ştim că idolii din lume nu sînt reali şi că Dumnezeu este unul singur.

5. Chiar dacă există aşa-zişi dumnezei, fie în cer, fie pe pămînt – după cum şi sînt mulţi dumnezei şi mulţi domni –

6. Pentru noi există un singur Dumnezeu – Tatăl, din care sînt toate şi pentru care sîntem şi noi, şi un singur Domn, Iisus Hristos prin care sînt toate şi prin care sîntem şi noi.

7. Dar nu toţi au [această] cunoaştere. Unii, din obişnuinţa de pînă acum cu idolul, consumă [carnea] ca pe ceva jertfit idolilor şi conştiinţa lor, fiind slabă, este întinată.

8. Însă hrana nu ne recomandă înaintea lui Dumnezeu: dacă nu mîncăm, nu pierdem [nimic], şi dacă mîncăm, nu cîştigăm [nimic].

9. Luaţi [totuşi] seama ca nu cumva această libertate a voastră să devină [un prilej de] poticnire pentru cei slabi.

10. Căci dacă cineva te vede pe tine, care ai cunoaştere, în sanctuarul idolului, întins [pentru a lua masa], conştiinţa lui care este slabă nu va fi ea zidită să mănînce din carnea jertfită idolilor?

11 Şi astfel, prin cunoaşterea ta piere cel slab, fratele tău pentru care a murit Hristos.

12. Cînd păcătuiţi în felul acesta faţă de fraţi şi răniţi conştiinţa lor slabă, faţă de Hristos păcătuiţi.

13. De aceea, dacă o mîncare îl face să păcătuiască pe fratele meu, nu voi mînca în veci carne, ca să nu-l fac să păcătuiască pe fratele meu.

Capitolul al 9-lea

1. Nu sînt eu apostol? Nu sînt eu liber? Nu l-am văzut eu pe Iisus Hristos, Domnul nostru? Nu sînteţi voi lucrarea mea în Domnul?

2. Dacă pentru alţii nu sînt apostol, sînt cel puţin pentru voi, căci voi sînteţi pecetea apostoliei mele în Domnul.

3. Răspunsul meu de apărare pentru cei care mă supun cercetărilor este aceasta:

4. Oare n-avem dreptul să mîncăm şi să bem?

5. Oare n-avem dreptul să fim însoţiţi de o soră, ca soţie, cum [fac] ceilalţi apostoli, fraţii Domnului sau Chifa?

6. Sau poate numai eu şi Barnaba n-avem dreptul să nu lucrăm?

7. Cine merge la oaste cu propriile provizii? Cine sădeşte o vie şi nu mănîncă din rodul ei? Sau cine

не паще тѹрмъ, ши дин лаптеле тѹрмеи нѹ мъ
нѫнкъ? Аѹ доаръ дѹпъ але ѡмѹлѹи ачѣсте и
грьескъ? аѹ нѹ ши лѣцѣ ачѣсте зиче. Пен ѳ
трѹ къ ꙟ лѣцѣ лѹи Мѡиси скрис есте, съ нѹ ле
ци гѹра боѹлѹи че трїеръ, аѹ доаръ де бои е гри
жъ лѹи Дѹмнезъѹ? Аѹ нѹ пентрѹ нои кѹ аде і
вѣрат зиче? къ пентрѹ нои сау скрис, къ пре нъ
дѣжде датори е чела че аръ съ аре, ши чела че
трїеръ есте пре нъдѣжде съ аибъ парте де нъ
дѣжде лѹи. Де нои воаѡ чѣле сѹфлетещи аі
ам семънат, маре лѹкрѹ де нои воаѡ чѣле трѹ
пещи вом сечера. Де сѫнтъ алцїи де волничїѧ ві
воастръ пърташи, нѹмаи мѹлтъ нои? че нѹ нам
трeбѹит кѹ волничїѧ ачаста, че тоате лесѹфе
рим, ка нѹ вреѡ тъмаре съ дъм еѵаггелїеи лѹи Хс.
Нѹ щици къ чеи че сфнтеле лѹкрѣзъ, дин бесѣ гі
рекъ мънѫнкъ? чѧ че лѫнгъ жъртъвник шѣд,
кѹ жъртъвникѹл ꙟпреѹнъ съ ꙟпартъ. Аша ді
ши Домнѹл аѹ рѫндѹит, челор че еѵаггелїѧ вестеск
де еѵаггелїе ꙟпрѣи. Іаръ еѹ ниче кѹ ѹна де ачѣсте еі
мам трeбѹит, ши нам скрис ачѣсте, ка аша съ
съ факъ ꙟтрѹ мине, пентрѹ къ бине міе маи
мѹлтъ съ морю, декѫт ка нещине лаѹда ма съ
дешъртѣзе. Пентрѹ къ де мъвою бине ве ѕі
стиѹ, нѹм есте міе лаѹдъ, пентрѹ къ невоем
есте асѹпръ, іаръ ваи міе есте, де нѹм мъвою
бине вести. Пентрѹ къ де вою фаче ачаста зі
де бѹнъ вое платъ ам, іаръ де фак де невое, ди
регъторїеи мам ꙟкрезѹт. Каре даръ ꙟмї е иі
сте міе плата? ка бине вестиндъ некелтѹиндъ
кою пѹне еѵаггелїѧ лѹи Хс, ка съ нѹ мъ прѧ трeбѹеск,
кѹ пѹтѣрѣ ма ꙟтрѹ еѵаггелїе. Пентрѹ къ сло ѳі
бод фїиндъ дин тоате тѹтѹрор пре мине мам
робит, ка пре чеи маи мѹлци съ добѫндеск.
Ши мам фъкѹт жидовилор ка ѹн жидов, ка пре к
жидови съ добѫндеск. Челор де сѹпт лѣце ка
ка де сѹпт лѣце, ка пре пре чеи де сѹпт лѣце
съи добѫндеск, челор фъръ де лѣце, ка ѹн фъ
ръ де лѣце, нефїиндъ фъръ де лѣце лѹи Дѹмнезъѹ,
че ꙟтрѹ лѣцѣ лѹи Хс, ка съ добѫндеск пре чеи
фъръ де лѣце. Фъкѹтѹмам челор слаби ка ѹн кв
слаб, ка пре чеи слаби съи добѫндеск, тѹтѹ
рор мам фъкѹт тоате, ка ѻри кѹм пре вреѹ
нїи съи мѫнтѹеск. Ши ачаста фак пентрѹ кг
еѵаггелїе, ка ꙟпреѹнъ пърташ еи съ мъ фак.
Нѹ щици къ чеи че ла цѣнкю алѣргъ тоци алѣр кд
гъ іаръ ѹнѹл ѧ плашка, аша алергаци ка съ
апѹкаци. Іаръ тот чела че съ невоѧще, де ке
тоате съ опрѣще, ачеѧ даръ ка стрикатъ кѹ
нѹнїе съ ѧ, іаръ нои не стрикатъ. Еѹ да кѕ
ръ аша алергь нѹ ка кѹм нѹ аш щи, аша бат кѹ
пѹмнѹл, нѹ ка кѹм бѫнтъ аш бате. Чемь кз
сѹпѹю трѹпѹл шил робеск, ка нѹ кѫндва алто
ра проповедѹиндъ еѹ не лѣмѹрит мъвою фаче.

КАП. І.

Ши нѹвою ка вои фрацилор съ нѹ щици къ а
пъринцїи ноштри тоци сѹпт нѡри ера.
ши тоци прин маре аѹ трекѹт. Ши в
тоци ла Мѡиси сау ботезат, ꙟ норѹ ши

ꙟма

Biblia 1688, p. 869, col. 2

ne paşte turmă şi den laptele turmei nu mănîncă?

8. Au doară după ale omului acêstea grăiesc? Au nu şi lêgea acêstea zice?

9. Pentru că în Lêgea lui Móisi scris iaste: „Să nu legi gura boului ce trieră!" Au doară, de boi e grijă lui Dumnezău?

10. Au nu pentru noi cu adevărat zice? Că pentru noi s-au scris că: „Pre nădêjde, datoriu e cela ce ară să are şi cela ce trieră iaste, pre nădêjde, să aibă parte de nădêjdea lui."

11. De noi voao cêle sufleteşti am semănat, mare lucru e de noi voao cêle trupeşti vom secera?

12. De sînt alţii de volniciia voastră părtaşi, nu mai mult noi? Ce nu ne-am trebuit cu volniciia aceasta, ce toate le suferim, ca nu vreo tăiêre să dăm Evangheliei lui Hristos.

13. Nu ştiţi că cei ce sfintele lucrează den besêrecă mănîncă? Ceia ce lîngă jîrtăvnic şăd, cu jîrtăvnicul împreună să împart?

14. Aşa şi Domnul au rînduit celor ce Evangheliia vestesc, den Evanghelie a trăi.

15. Iară eu nice cu una de acêstea m-am trebuit. Şi n-am scris acêstea, ca aşa să să facă întru mine. Pentru că bine mi-e mai mult să moriu decît ca neştine lauda mea să deşărtêze.

16. Pentru că, de mă voiu binevesti, nu-mi iaste mie laudă, pentru că nevoie-mi iaste asupră. Iară vai mie iaste, de nu mă voiu binevesti.

17. Pentru că, de voiu face aceasta de bună voie, plată am. Iară de fac de nevoie, diregătoriei m-am încrezut.

18. Care dară îmi iaste mie plata? Ca binevestind, necheltuind voiu pune Evangheliia lui Hristos, ca să nu mă prea trebuiesc cu putêrea mea întru Evanghelie.

19. Pentru că, slobod fiind den toate, tuturor pre mine m-am robit, ca pre cei mai mulţi să dobîndesc.

20. Şi m-am făcut jidovilor ca un jidov, ca pre jidovi să dobîndesc.

21. Celor de supt lêge, ca de supt lêge, ca pre cei de supt lêge să-i dobîndesc. Celor fără de lêge, ca un fără de lêge, nefiind fără de lêge lui Dumnezău, ce întru lêgea lui Hristos, ca să dobîndesc pre cei fără de lêge.

22. Făcutu-m-am celor slabi ca un slab, ca pre cei slabi să-i dobîndesc. Tuturor m-am făcut toate, ca oricum pre vreunii să-i mîntuiesc.

23. Şi aceasta fac pentru Evanghelie, ca împreună părtaş ei să mă fac.

24. Nu ştiţi că cei ce la ţênchiu aleargă, toţi aleargă, iară unul ia plaşca? Aşa alergaţi ca să apucaţi.

25. Iară tot cela ce să nevoiêşte, de toate să oprêşte. Aceia dară ca stricată cununie să ia, iară noi, nestricată.

26. Eu dară aşa alerg, nu ca cum nu aţi şti. Aşa bat cu pumnul, nu ca cum vînt aş bate.

27. Ce-mi supuiu trupul şi-l robesc, ca nu cîndai, altora propoveduind, eu nelămurit mă voiu face.

Cap 10

1. Şi nu voiu ca voi, fraţilor, să nu ştiţi că părinţii noştri toţi supt nori era şi toţi pren mare au trecut,

2. Şi toţi la Móisi s-au botezat în noru şi //

Versiunea modernă

păstoreşte o turmă şi nu bea din laptele turmei?

8. Oare aceste lucruri le spun doar din perspectivă omenească? Nu le spune şi Legea?

9. În Legea lui Moise stă scris: „Să nu legi gura boului care treieră." Oare de boi este preocupat Dumnezeu?

10. Sau ne are în vedere mai degrabă pe noi? Cu siguranţă că pentru noi a fost scris, căci se cuvine ca cel ce ară să are cu speranţă, iar cel ce seceră, cu speranţa că va avea parte [de recoltă].

11. Dacă am semănat printre voi bunuri duhovniceşti, ar fi mare lucru dacă vom secera bunurile voastre materiale?

12. Dacă alţii au parte de acest drept asupra voastră, n-avem şi noi cu atît mai mult? Totuşi, nu ne-am folosit de acest drept, ci răbdăm totul, ca nu cumva să punem vreo piedică Evangheliei lui Hristos.

13. Nu ştiţi că cei ce slujesc la templu mănîncă [din bunurile] de la templu, iar cei care slujesc la altar au parte din [jertfele aduse la] altar?

14. Tot astfel, Domnul a rînduit ca cei ce proclamă Evanghelia să trăiască de pe urma Evangheliei.

15. Eu însă nu m-am folosit de niciunul dintre aceste [drepturi]. Şi nici nu vă scriu acestea ca să se facă astfel în privinţa mea. Mai bine să mor decît să-mi zădărnicească cineva motivul de laudă.

16. Dacă predic Evanghelia, nu am niciun motiv de laudă, fiindcă mă aflu sub constrîngere şi ar fi vai de mie dacă n-aş predica-o.

17. Dacă fac aceasta de bunăvoie, am o răsplată. Dacă însă [predic] de nevoie, este o isprăvnicie care mi s-a încredinţat.

18. Aşadar, care este răsplata mea? Ca, în predicarea Evangheliei, să o transmit fără plată, nefolosind dreptul meu [de a trăi] din Evanghelie.

19. Căci, deşi sînt liber faţă de toţi, m-am făcut rob tuturor, ca să cîştig pe cei mai mulţi.

20. Cu iudeii m-am făcut iudeu, ca să-i cîştig pe iudei.

21. Cu cei de sub Lege am devenit ca unul sub lege (deşi nu eram sub lege), ca să-i cîştig cei de sub Lege. Cu cei fără Lege am devenit ca unul fără Lege, deşi nu sînt fără legea lui Dumnezeu, ci mă supun legii lui Hristos, ca să-i cîştig pe cei fără Lege.

22. Cu cei slabi m-am făcut slab, că să-i cîştig pe cei slabi. Tuturor am devenit totul, ca cel puţin pe unii să-i mîntuiesc.

23. Fac aceasta pentru Evanghelie, ca să am şi eu parte de ea.

24. Nu ştiţi că cei ce aleargă în arenă toţi aleargă, dar numai unul ia premiul? Alergaţi în aşa fel, încît să căpătaţi [premiul].

25. Însă orice atlet se înfrînează în toate privinţele; ei fac aceasta pentru a primi o cunună pieritoare, noi pentru una nepieritoare.

26. Eu deci alerg, dar nu ca unul fără ţintă; lovesc cu pumnii, dar nu ca şi cînd aş lovi în gol.

27. Ci sînt necruţător cu propriul meu trup şi îl subjug, ca nu cumva, după ce am proclamat altora, să fiu eu însumi descalificat.

Capitolul al 10-lea

1. Nu vreau să fiţi în neştinţă, fraţilor, cu privire la faptul că strămoşii noştri toţi au fost sub nor, toţi au trecut prin mare

2. şi toţi pentru Moise au fost botezaţi în nor şi

г ꙟмаре. Шѝ тоцѝ ачѣлаш мѫнкаре
д дꙋховничѣскъ аꙋ мѫнкат. Шѝ тоцѝ ачѣѧ
бъꙋтꙋръ дꙋховничѣскъ аꙋ бъꙋт, пентрꙋ къ
бѣ дѝн дꙋховничѣскъ ꙋрмътоаре пїатръ, ѩръ
е пїатра єра Хс. Чѐ нꙋ ꙟтрꙋ чѣи маи мꙋлцѝ
дентрꙋ єи бине врꙋ дмнѕъꙋ, пентрꙋ къ съ аꙋ
ѕ нꙋръ ꙟпꙋстїю. Шѝ ачѣсте пилде ноаѡ
саꙋ фъкꙋт ка съ нꙋ фим нои пофтиторѝ де рѣ
з ле дꙋпъ кꙋм шѝ ачѣѧ аꙋ пофтит. Ничи
ꙟкинъторѝ де идоли съ фачецѝ, дꙋпъ кꙋм оаре
карїи дентрꙋ єи, кꙋм є скрис, шъзꙋ нородꙋл а
мѫнка шѝ абѣ, шѝ съ скꙋларъ ꙟѫꙋка.
и Ничи съ кꙋрвим прѐ кꙋм ꙋнїи аꙋ кꙋрвит, шѝ
ѳ аꙋ къзꙋт ꙟтрꙋ ѕи, к г. Ничи съ испи
тим прѐ Хс, дꙋпъ кꙋм шѝ оаре карїи дентрꙋ
єи аꙋ испитит, шѝ де шерпи аꙋ перит.
і Ничи ръпщицѝ пре кꙋм шѝ оаре карїи дентрꙋ є
аꙋ ръпщит, шѝ аꙋ перит де чѣл пїерзъторю.
аі Шѝ ачѣсте тоате пилде съ ꙟтѫмпла ачелора,
ѩръ саꙋ скрис спрѐ ꙟвъцътꙋра ноастръ, ла ка
рїи съвѫршитꙋриле вѣкꙋрилор аꙋ сосит.
ві Дечи чѣл че исъ паре къ стъ каꙋте съ нꙋ казъ.
гі Додїала прѐ вои нꙋ ваꙋ апꙋкат, фъръ нꙋмаи о
менѣскъ, ѩръ креднїчое є дмнѕъꙋ, кареле нꙋ ва
лъса, прѐ вои съ бъ додениц, маи мꙋлт де чѐ пꙋ
тецѝ, че ва фаче ꙟпреꙋнъ кꙋ додїала шѝ исто
ді кꙋл, ка съ пꙋтецѝ вои сꙋфери. Пентрꙋ
еі ачѣѧ ѩбицїи мїеи. Фꙋџицѝ де ꙟкинчюнѣ
идолилор, ка ꙋнор ꙟцелепцѝ зикъ, жꙋдекацѝ во
ѕі кареꙟ зикъ. Пъхарꙋл блъгословенїеи кареле блгсловим,
аꙋ нꙋ ꙟпреꙋнаре сѫнџелꙋи лꙋи Хс єсте? пѫи
нѣ каре фрѫнџем аꙋ нꙋ ꙟпреꙋнаре трꙋпꙋлꙋи
зі лꙋи Хс єсте. Къчи о пѫине ꙋн трꙋп чеи
мꙋлцѝ сѫнтем, пентрꙋ къ тоцѝ дентрꙋ ѡ пѫи
иі не парте авем. Кꙋтацѝ прѐ їсраиль
трꙋпѣще, аꙋ нꙋ чѣѧ че мънѫнкъ жѫртвеле,
ѳі ꙟпреꙋнъторѝ жѫртвеникꙋлꙋи сѫнт. Де
чѐ вою зиче? къ идолꙋл че єсте, аꙋ къчине жꙋн
к гїат идолꙋлꙋи че єсте. Че къчи чѣле че
жѫртвꙋєскъ лимбиле, дїаволилор жѫртвꙋєскъ,
шѝ нꙋ лꙋи дмнѕъꙋ, шѝ нꙋ вою касъ фачецѝ вои
ка ꙟпреꙋнъторѝ дїаволилор. Нꙋ пꙋтецѝ пъха
рꙋл домнꙋлꙋи съ бѣцѝ, шѝ пъхарꙋл драчилор,
нꙋ пꙋтецѝ де маса домнꙋлꙋи а фи пърташѝ,
кв шѝ де маса драчилор. Аꙋ не асъмънъм дом
нꙋлꙋи? аꙋ доаръ маи таре декѫт єл сѫнтем?
тоате мѝ слободе, че нꙋ тоате мѝ де фолосъ.
кг Тоате мѝ слободе, че нꙋ тоате зидескъ.
кд Нимени але сале съ нꙋ чѣрче, че але алтꙋѧ фїеще
ке кареле. Тот че съ винде ла мъчелърїе мѫнка
цѝ, нимикъ нечерчетѫндъ, пентрꙋ коноцшинца.
кѕ Пентрꙋ къ а домнꙋлꙋи є пъмѫнтꙋл, шѝ пли
кз нирѣ лꙋи. Ѩръ де кїамъ нещине прѐ вои де
чеи некреднїчоши, шѝ вецѝ съ мѣрџецѝ, тот че
съ пꙋне ꙟнаинтѣ воастръ мѫнкацѝ, нимикъ че
ки четѫндъ пентрꙋ коноцшинцъ. Ѩръ де ва зи
че нещине воаѡ, ачаста жѫртвъ де идоли єсте
нꙋ мѫнкацѝ, пентрꙋ чела чѐ аꙋ спꙋс, шѝ пентрꙋ
коноцшинцъ, пентрꙋ къ а домнꙋлꙋи є пъмѫнтꙋл

Biblia 1688, p. 870, col. 1

în mare,

3. Şi toţi aceeaşi mîncare duhovnicească au mîncat,

4. Şi toţi acêeaşi băutură duhovnicească au băut, pentru că bea den duhovnicească următoare piatră, iară piatra era Hristos.

5. Ce nu întru cei mai mulţi dentru ei binevru Dumnezău, pentru că să aşternură în pustiiu.

6. Şi acêstea pilde noao s-au făcut, ca să nu fim noi poftitori de rêle, după cum şi aceia au poftit.

7. Nici închinători de idoli vă faceţi, după cum oarecarii dentru ei, cum e scris: „Şăzu norodul a mînca şi a bea şi să sculară a juca."

8. Nici să curvim precum unii au curvit şi au căzut într-o zi 23000.

9. Nici să ispitim pre Hristos, după cum şi oarecarii dentru ei au ispitit, şi de şărpi au pierit.

10. Nici răpştiţi, precum şi oarecarii dentru ei au răpştit şi au pierit de cel pierzătoriu.

11. Şi acêstea toate pilde să întîmpla acelora, iară s-au scris spre învăţătura noastră, la carii săvîrşiturile veacurilor au sosit.

12. Deci cel ce i să pare că stă, caute să nu cază.

13. Dodiiala pre voi nu v-au apucat, fără numai omenească. Iară credincios e Dumnezău, carele nu va lăsa pre voi să vă dodeiţi mai mult de ce puteţi, ce va face împreună cu dodiiala şi istovul, ca să puteţi voi suferi.

14. Pentru acêea, iubiţii miei,

15. Fugiţi de închinăciunea[6] idolilor! Ca unor înţelepţi zic, judecaţi voi carea zic:

16. Păharul blagosloveniei, carele blagoslovim, au nu împreunare sîngelui lui Hristos iaste? Pîinea carea frîngem au nu împreunarea trupului lui Hristos iaste?

17. Căci o pîine, un trup cei mulţi sîntem, pentru că toţi dentr-o pîine parte avem.

18. Căutaţi pre Israíl trupêşte: Au nu ceia ce mănîncă jîrtvele împreunători jîrtăvnicului sînt?

19. Deci ce voiu zice? Că idolul ce iaste? Au căci e junghiat idolul ce iaste?

20. Ce căci cêle ce jîrtvuiesc limbile, diavolilor jîrtvuiesc, şi nu lui Dumnezău. Şi nu voiu ca să vă faceţi voi împreunători diavolilor.

21. Nu puteţi păharul Domnului să bêţi şi păharul dracilor. Nu puteţi de masa Domnului a fi părtaşi şi de masa dracilor.

22. Au ne asemănăm Domnului? Au doară mai tare decît el sîntem? Toate mi-s slobode, ce nu toate mi-s de folos.

23. Toate mi-s slobode, ce nu toate zidesc.

24. Nimeni al său să nu cêrce, ce al altuia fieştecarele.

25. Tot ce să vinde la măcelărie mîncaţi, nemică necercetînd, pentru conoştinţa.

26. Pentru că „al Domnului e pămîntul şi plinirea lui."

27. Iară de cheamă neştine pre voi den cei necredincioşi şi veţi să mêrgeţi, tot ce să pune înaintea voastră mîncaţi, nemică cercetînd pentru conoştinţă.

28. Iară de va zice neştine voao: „Aceasta jîrtvă de idoli iaste", nu mîncaţi, pentru cela ce au spus, şi pentru conoştinţă, pentru că „al Domnului e pămîntul /

Versiunea modernă

în mare;

3. Toţi au mîncat aceeaşi hrană duhovnicească,

4. Şi toţi au băut aceeaşi băutură, căci beau dintr-o stîncă duhovnicească ce-i însoţea; stînca [aceea] era Hristos.

5. Dar cei mai mulţi n-au fost pe placul lui Dumnezeu, căci au pierit risipiţi în pustie.

6. Acestea ne slujesc ca exemple, ca să nu poftim după lucruri rele, cum au poftit ei.

7. Să nu fiţi nici idolatri, cum au fost unii dintre ei, precum este scris: „Poporul s-a aşezat să mănînce şi să bea şi s-a ridicat să dănţuiască."

8. Nici să nu ne dedăm la desfrîu, cum s-au dedat unii şi au căzut într-o singură zi douăzeci şi trei de mii.

9. Nici să nu-l ispitim pe Hristos, cum l-au ispitit unii dintre ei şi au pierit [omorîţi] de şerpi.

10. Nici să nu cîrtiţi, cum au cîrtit unii dintre ei şi au fost nimiciţi de nimicitor.

11. Acestea li s-au întîmplat lor [pentru a servi] ca pilde şi au fost scrise pentru învăţătura noastră, peste care a sosit sfîrşitul veacurilor.

12. De aceea cel ce crede că stă în picioare să ia seama să nu cadă.

13. Nu v-a ajuns nicio ispită care să nu fie omenească. Credincios este Dumnezeu, care nu va îngădui să fiţi ispitiţi peste puterile voastre, ci va face, alături de ispită, şi o scăpare ca să puteţi rezista.

14. De aceea, preaiubiţii mei,

15. Fugiţi de idolatrie! Ca unor oameni chibzuiţi vă vorbesc. Judecaţi voi ce spun:

16. Potirul binecuvîntării pe care îl binecuvîntăm nu este împărtăşire cu sîngele lui Hristos? Pîinea pe care o frîngem nu este împărtăşire cu trupul lui Hristos?

17. Deoarece există o singură pîine, [noi] cei mulţi un singur trup sîntem, căci toţi dintr-o singură pîine mîncăm.

18. Luaţi aminte la Israelul după trup. Cei care mănîncă jertfele nu sînt oare părtaşi altarului?

19. Ce vreau să spun? Că ceea ce este jertfit idolului înseamnă ceva sau că un idol înseamnă ceva?

20. Dimpotrivă, spun că ce jertfesc păgînii jertfesc demonilor, nu lui Dumnezeu. Nu vreau ca voi să vă faceţi părtaşi demonilor.

21. Nu puteţi bea potirul Domnului şi potirul demonilor; nu puteţi lua parte la masa Domnului şi la masa demonilor.

22. Sau vrem să stîrnim gelozia Domnului? Sîntem oare mai puternici decît el?

23. Toate îmi sînt îngăduite, dar nu toate sînt de folos. Toate îmi sînt îngăduite, dar nu toate zidesc.

24. Nimeni să nu urmărească propriul [interes], ci fiecare pe al celuilalt.

25. Mîncaţi din tot ce se vinde în piaţă, fără să cercetaţi nimic pe motiv de conştiinţă.

26. Căci „al Domnului este pămîntul şi plinătatea lui."

27. Dacă vreun necredincios vă invită [la un ospăţ] şi vreţi să mergeţi, să mîncaţi tot ce vă pune înainte fără să cercetaţi nimic pe motiv de conştiinţă.

28. Dacă cineva vă spune: „Această [carne] a fost jertfită unui idol", să nu mîncaţi, din cauza celui ce v-a înştiinţat

Посланїе.

ши оумплєрѣ лꙋи. Ши конощинца зик нꙋ кд
аса че ачелꙋѧ алть, пентрꙋ кьчи дарь волничїѧ
мѧ сь жꙋдекь, де спре алть конощинць. Іарь л
де єꙋ кꙋ дарꙋл пьртӑшь, че мь блєстемꙋ
пентрꙋ кареле єꙋ мꙋлцьмеск. Дечи сꙋри мѫ ла
кацн, сꙋри бѣцн, ори че вецн фаче, тоате спре
мьрнрѣ лꙋи дмнзьꙋ фачецн. Фьрь пїѧдекъ лв
фиць, ши жидовнлор, ши єлиннлор, ши бесѣречїи
лꙋи дꙋмнезьꙋ. Пре кꙋм ши єꙋ тꙋтꙋрорь ꙟ лг
трꙋ тоате плак, нечеркѫндь ал мїєꙋ фолос, че
ал челор мꙋлцн ка сьсе мѫнтꙋїаскь.

К А П. АІ.

Усьмѫньтори мїє фиць, ка ши єꙋ лꙋи Хс. а
Ши лаꙋд пре вои фрацилор кь де тоате в
але мѣле вь адꙋчецн аминте, ши дꙋпь
кꙋм ам да воао, ржндꙋѧлеле лецинецн.
Ши вою кꙋм сь щиць вои, кь атот бьр г
батꙋл Хс єсте капꙋл, іарь капꙋл мꙋєрїи є бь
батꙋл, іарь капꙋл лꙋи Хс дꙋмнезьꙋ. Тот д
бьрбатꙋл фькѫндь рꙋгьчюне, аꙋ пророчиндь, ка
пꙋл фїиндꙋи акоперит, рꙋшинѣзь капꙋл лꙋи.
Іарь тоать мꙋѧрѣ рꙋгѫндꙋсе, аꙋ пророчиндь, є
кꙋ капꙋл неакоперит, рꙋшинѣзь капꙋл єи, пен
трꙋ кь оуна єсте ши ꙟтрꙋн кип кꙋ чѧ рась.
Пентрꙋ кь де нꙋсь акопере мꙋѧрѣ, ши тꙋнзь ѕ
се, іарь де є кꙋ грозьвїе мꙋѧрѣ, ась тꙋнде аꙋ
ась раде, ꙟвьлѣскьсе. Пентрꙋ кь бьрбатꙋ з
нꙋє даторю сьш акопере капꙋл, кипꙋл ши мь
рирѣ лꙋи дꙋмнезьꙋ фїиндь, іарь мꙋѧрѣ мьри
рѣ бьрбатꙋлꙋи єсте. Пентрꙋ кь нꙋ єсте и
бьрбатꙋл дин мꙋѧре, че мꙋѧрѣ дин бьрбат.
Пентрꙋ кь нꙋсаꙋ зидит бьрбатꙋл пентрꙋ мꙋ ѳ
ѧре, че мꙋѧрѣ пентрꙋ бьрбат. Пентрꙋ ачѣѧ ї
даторе мꙋѧрь бꙋнчїе аавѧ ла капꙋ пентрꙋ ꙟѓери.
Ꙟсь ничи бьрбатꙋл фьрь де мꙋѧре, ничи мꙋ аі
ѧрѣ фьрь де бьрбать ꙟтрꙋ домнꙋл.
Пентрꙋ кь ꙟче кипь мꙋѧрѣ є дин бьрбать, аша ві
ши бьрбатꙋль прин мꙋѧре, іарь тоатесь дела
дꙋмнезьꙋ. Ꙟтрꙋ вои сѫнгꙋри жꙋдекацн, гі
кꙋ кꙋвїинць єсте мꙋѧрѣ десквьлить ла дꙋм
незьꙋ сьсе роаце. Аꙋ нꙋ ꙟвѧщь фирѣ ꙟка ді
пре вои, кь бьрбатꙋл дешва льса пьрꙋль, не
чинсте лꙋи єсте. Іарь мꙋѧрѣ де вафи пь єі
роась, мьрире єи єсте, кьчи пьрꙋл пентрꙋ ꙟ
вьлитоаре саꙋ дать єи. Іарь де сь паре кꙋи ѕі
ва прич̑ѣлникь афи, нои ка ачѣста обичею нꙋ а
вем, ничи бесѣречиле лꙋи дꙋмнезьꙋ.
Іарь ачаста порꙋнчиндь нꙋ лаꙋдь, кьчи нꙋ спре зі
май бине че спре май пꙋцинь вь адꙋнацн.
Пентрꙋ кь ꙟтѫю ꙟпреꙋнѫндꙋвь вои ꙟ бесѣрекь иі
аꙋзь деспьрцирн ꙟтрꙋ вои афи, ши о парте оа
ре че крезꙋ. Пентрꙋ кь трѣбꙋе, ши ересꙋри ѳі
ꙟтре вои афи, ка чеи лꙋмꙋрицн арьтацн сь фїе
ꙟтрꙋ вои. Ꙟпреꙋнь дарь венинд вои ла к
оунь лок, нꙋ асте домнѣскь чинь амѫнкарѣ.
Пентрꙋ кь фїеще кареле аса чинь май наинте ѫ ка
кѫндь мьнѫнкь, ши оунꙋл є флѫмѫндь алтꙋ
лꙋє бѣть. Аꙋ доарь касе нꙋ авецн ка сь кв
мѫнкацн ши сь бѣцн, аꙋ бесѣрека лꙋи дмнзьꙋ

Хꙋ

Biblia 1688, p. 870, col. 2

şi umplerea lui."

29. Şi conoştinţa, zic, nu a sa, ce a celuialalt. Pentru căci dară volniciia mea să judecă despre altă conoştinţă?

30. Iară de sînt eu cu darul părtaş, ce mă blêstem pentru carele eu mulţămesc?

31. Deci, ori mîncaţi, ori bêţi, orice veţi face, toate spre mărirea lui Dumnezău faceţi.

32. Fără piêdecă fiţi şi jidovilor şi elinilor şi besêrecii lui Dumnezău,

33. Precum şi eu tuturor întru toate plac, necercînd al mieu folos, ce al celor mulţi, ca să să mîntuiască.

Cap 11

1. Asămănători mie fiţi, ca şi eu lui Hristos.

2. Şi laud pre voi, fraţilor, că de toate ale mêle vă aduceţi aminte şi, după cum am dat voao, rînduiêlele le ţineţi.

3. Şi voiu cum să ştiţi voi, că a tot bărbatul Hristos iaste capul, iară capul muierii e bărbatul, iară capul lui Hristos, Dumnezău.

4. Tot bărbatul, făcînd rugăciune au prorocind, capul fiindu-i acoperit, ruşinează capul lui.

5. Iară toată muiêrea, rugîndu-se au prorocind, cu capul neacoperit, ruşinează-şi capul ei, pentru că una iaste şi într-un chip cu cea rasă.

6. Pentru că, de nu să acopere muiêrea, şi tunză-se. Iară de e cu grozăvie muiêrea a să tunde au a să rade, învălească-se.

7. Pentru că bărbatul nu e datoriu să-şi acopere capul, chipul şi mărirea lui Dumnezău fiind, iară muiêrea mărirea bărbatului iaste.

8. Pentru că nu iaste bărbatul den muiêre, ce muiêrea den bărbat.

9. Pentru că nu s-au zidit bărbatul pentru muiêre, ce muiêrea pentru bărbat.

10. Pentru aceea, datoare e muiêrea volnicie a avea la cap, pentru îngeri.

11. Însă nici bărbatul fără de muiêre, nici muiêrea fără de bărbat, întru Domnul.

12. Pentru că în ce chip muiêrea e den bărbat, aşa şi bărbatul pren muiêre, iară toate-s de la Dumnezău.

13. Întru voi sînguri judecaţi: cu cuviinţă iaste muiêrea dezvălită la Dumnezău să să roage?

14. Au nu însăşi firea învaţă pre voi că bărbatul, de-şi va lăsa părul, necinste lui iaste?

15. Iară muiêrea, de va fi păroasă, mărire ei iaste, căci părul pentru învălitoare s-au dat ei.

16. Iară de să pare cuiva pricêlnic a fi, noi ca acesta obiceiu nu avem, nici besêrecile lui Dumnezău.

17. Iară aceasta poruncind, nu laud, căci nu spre mai bine, ce spre mai puţin vă adunaţi.

18. Pentru că, întîiu, împreunîndu-vă voi în besêrecă, auz despărţiţi întru voi a fi şi o parte oarece crézu.

19. Pentru că trebuie şi eresuri între voi a fi, ca cei lămuriţi arătaţi să fie întru voi.

20. Împreună dară venind voi la un loc, nu iaste domnească cină a mîncarea,

21. Pentru că fieştecarele a sa cină mai nainte ia cînd mănîncă, şi unul e flămînd, altul e beat.

22. Au doară case nu aveţi, ca să mîncaţi şi să bêţi? Au besêreca lui Dumnezău //

Versiunea modernă

şi a conştiinţei.

29. A conştiinţei lui, vreau să spun, nu a voastră. Căci de ce să fie libertatea mea judecată de către o altă conştiinţă?

30. Dacă mănînc dînd mulţumiri, de ce să fiu vorbit de rău pentru [hrana] pe care o iau cu recunoştinţă?

31. Deci, fie că mîncaţi, fie că beţi, fie că faceţi orice altceva, toate să le faceţi spre slava lui Dumnezeu!

32. Nu fiţi prilej de cădere nici pentru iudei, nici pentru greci, nici pentru biserica lui Dumnezeu,

33. după cum şi eu [mă străduiesc să] plac tuturor în toate, necăutînd folosul propriu, ci pe cel al celor mulţi, ca să fie mîntuiţi.

Capitolul al 11-lea

1. Urmaţi pilda mea, precum şi eu o urmez pe a lui Hristos.

2. Vă laud, fraţilor, căci în toate vă aduceţi aminte de mine şi ţineţi tradiţiile precum vi le-am transmis.

3. Aş vrea să ştiţi că Hristos este capul oricărui bărbat, bărbatul este capul femeii, iar Dumnezeu este capul lui Hristos.

4. Orice bărbat care se roagă sau profeţeşte cu capul acoperit îşi dezonorează capul.

5. Şi orice femeie care se roagă sau profeţeşte cu capul descoperit îşi dezonorează capul. Este ca şi cînd ar fi rasă.

6. Dacă o femeie nu se acoperă, să se şi tundă; dacă este ruşinos pentru o femeie să se tundă sau să se radă, să se acopere.

7. Bărbatul nu trebuie să-şi acopere capul, fiindcă este chipul şi slava lui Dumnezeu; femeia însă este slava bărbatului.

8. Căci nu bărbatul este din femeie, ci femeia din bărbat

9. Şi nu a fost creat bărbatul pentru femeie, ci femeia pentru bărbat.

10. De aceea trebuie ca femeia să aibă autoritate asupra capului ei din pricina îngerilor.

11. Totuşi în Domnul nici bărbatul nu este fără femeie, nici femeia fără bărbat.

12. Căci după cum femeia [este] din bărbat, tot astfel şi bărbatul [se naşte] din femeie, însă toate [sînt] de la Dumnezeu.

13. Judecaţi în voi înşivă: este cuviincios este ca o femeie dezvelită să se roage lui Dumnezeu?

14. Oare nu vă învaţă însăşi firea că, dacă bărbatul poartă părul lung, este o dezonoare pentru el?

15. Femeia însă dacă poartă părul lung, este o slavă pentru ea. Căci părul [lung] îi este dat ca învelitoare.

16. Dacă cineva este pus pe ceartă, noi nu avem acest obicei, nici bisericile lui Dumnezeu.

17. În cele ce vă spun [acum] nu vă laud, căci nu vă adunaţi spre mai bine, ci spre mai rău.

18. Mai întîi, aud că există dezbinări între voi, atunci vă adunaţi ca biserică, şi în parte cred.

19. Căci trebuie să existe şi sciziuni între voi, ca astfel să iasă la iveală cei autentici.

20. Aşadar, cînd vă adunaţi în acelaşi loc, nu cina Domnului o mîncaţi.

21. Fiecare se grăbeşte să mănînce propriile bucate, iar unul este flămînd, în vreme ce altul este beat.

22. Nu aveţi case ca să mîncaţi şi să beţi? Sau dispreţuiţi biserica lui Dumnezeu

кътрѣкорнѳ. а. ѣнн.

хꙋлицн, шн рꙋшннаци пре чеѧ че нꙋ аꙋ: че
вою зиче вою? льꙋдавою пре вон ꙟтрꙋ ачаста?
кг нꙋ лаꙋдь. Пентрꙋ кь еꙋ амь лꙋать дела
дмнꙋль, каре амь шн дать воаѡ, кь дмнꙋл
їс ꙟноаптѣ каре сь вндѣ, лꙋѡ пѫнне.
кд Шн мꙋлцьмннды фрѫнсе, шн зисе, лꙋаци мѫн
каци, ачеста ѫсте аламїеꙋ трꙋпь, чела че пен
трꙋ вон сь фрѫнџе, ачаста фачеци ла амѣ поме
ке нире. Ꙟшнꙟдерѣ шн пьхарꙋль дꙋпь че аꙋ
мѫнкать зикѫнды, ачеста пьхарь чѣ ноаѡ фѣ
гьдꙋнць ѫсте, ꙟтрꙋ аламїеꙋ сѫнџе, ачаста
фачеци декѫте ѡри вець бѣ, спре амѣ поменнре.
кѕ Пентрꙋ кь декѫте ѡри веци мѫнка пѫннѣ ача
ста шн пьхарꙋл ачеста веци бѣ, моартѣ дом
нꙋлꙋи вестици, пьнь оунде ва вени.
кз Дечи ѡри кареле ва мѫнка пѫннѣ ачаста, аꙋ бѣ
пьхарꙋл дмнꙋлꙋи кꙋ невредничїе, виноват ва фи
ки трꙋпꙋлꙋи шн сѫнџелꙋи домнꙋлꙋи. Че испи
тѣскьсе ѡмꙋль пре дѫнсꙋл шн аша ден пѫнне
кѳ сь мьнѫнче, шн ден пьхарь сь бѣ. Пентрꙋ
кь чела че мьнѫнкь шн бѣ невредничѣще, ѫꙋ
декать лꙋишь мьнѫнкь шн бѣ, не алегѫнды
л трꙋпꙋл дмнꙋлꙋи. Пентрꙋ ачеѧ ꙟ
трꙋ вон мꙋлци болнави шн слаби, шн адормь
ла мꙋлци. Пентрꙋ кь де нѣм соцотн пре нон
лв нꙋнѣм ѫꙋдека. Iарь ѫꙋдекѫндꙋне де дом
нꙋль, нечертьмь, канꙋ ꙟпреꙋнь кꙋ лꙋмѣ сьне
лг ѡсѫндимꙋ. Дечи фрацїи мїен ꙟпреꙋнь а
дꙋнѫндꙋвь амѫнка, оунꙋль пре алалть ашеп
лд тации. Iарь де е нещине флъмѫнды ꙟкась
мьнѫнче, канꙋ лаѫꙋдекать сьвь адꙋнаци,
Iарь чѣлѣ лалте дѣка вою вени левою рѫндꙋи.

КАП. ВI.

а Ꙗрь пентрꙋ чѣле дꙋховничещи фрацнлорь,
в нꙋвою касьнꙋщици вон. Кьщици
кѫнды ерации лимбн, кьтрь идолїи чен
фьрь деглась, какѫнды ваци траџе дꙋ
г кѫндꙋвь. Пентрꙋ ачѣѧ вь арьт
воаѡ, кьнименѣ ꙟтрꙋ дꙋхꙋль лꙋи дмнзеꙋ гръ
индь зиче анадема пре їс, шн нименѣ нꙋ поате
сьзикь, пре дмнꙋль їс фьрь нꙋман ꙟтрꙋ дꙋхꙋл
д сфнтъ. Iарь ꙟпьрцитꙋри де дарꙋри сѫнть
е Iарь ачелаш е дꙋхꙋль. Шн ѡсебири де слꙋѫ
ѕ бе сѫнть, Iарь ачелаш дмнꙋль. Шн деспьр
цири де лꙋкрꙋре сѫнть, Iарь ачелаш ѫсте дмне
зеꙋ чель че лꙋкрѣзь тоате ꙟтрꙋ тоате.
з Шн ла фїеще каре сьдь арьтарѣ дꙋхꙋлꙋи кьтрь
и фолось. Пентрꙋ кь оунꙋѧ прен дꙋхь сьдь
кꙋвѫнть де ꙟцелепчюне, шн алтꙋѧ кꙋвѫнть
де ꙟцелѣџере, дꙋпь ачесташи дꙋхь.
ѳ Шн алтꙋѧ крединць ꙟтрꙋ ачесташи дꙋхь, шн
алтꙋѧ дарꙋри де виндекьри, ꙟтрꙋ ачесташи
і дꙋхь. Шн алтꙋѧ лꙋкрьри де пꙋтери, шн ал
тꙋѧ пророчїе, шн алтꙋѧ алѣџере де дꙋхꙋри, шн
алтꙋѧ родꙋри де лимби, шн алтꙋѧ тьлмьчире
аі де лимби. Шн тоате ачѣстѣ ле лꙋкрѣзь
оунꙋль, шн ачесташи дꙋхь, ꙟпьрцинды ѡсеби
ві фїеще кьрꙋѧ дꙋпь кꙋм ва. Кь ꙟчекипь
трꙋпꙋль оунꙋль ѫсте, шн мьдꙋльри аре мꙋл

Biblia 1688, p. 871, col. 1

huliţi, şi ruşinaţi pre ceia ce nu au? Ce voiu zice voao? Lăuda-voiu pre voi întru aceasta? Nu laud.

23. Pentru că eu am luat de la Domnul, carea am şi dat voao, că Domnul Isus, în noaptea carea să vindea, luo pîine,

24. Şi, mulţămind, frînse şi zise: „Luaţi, mîncaţi. Acesta iaste al mieu trup, cela ce pentru voi să frînge. Aceasta faceţi la a mea pomenire."

25. Aşijderea şi păharul, după ce au mîncat, zicînd: „Acesta păhar cea noao făgăduinţă iaste, întru al mieu sînge. Aceasta faceţi de cîte ori veţi bea, spre a mea pomenire."

26. Pentru că, de cîte ori veţi mînca pîinea aceasta şi păharul acesta veţi bea, moartea Domnului vestiţi, pînă unde va veni.

27. Deci oricarele va mînca pîinea aceasta, au bea păharul Domnului cu nevrednicie vinovat va fi trupului şi sîngelui Domnului.

28. Ce ispitească-se omul pre dînsul şi aşa den pîine să mănînce şi den păhar să bea.

29. Pentru că cela ce mănîncă şi bea nevrednicêşte, judecată luişi mănîncă şi bea, nealegînd trupul Domnului.

30. Pentru acêea, întru voi mulţi bólnavi şi slabi şi adorm mulţi.

31. Pentru că, de ne-am socoti pre noi, nu ne-am judeca.

32. Iară judecîndu-ne de Domnul, ne certăm, ca nu împreună cu lumea să ne osîndimu.

33. Deci, fraţii miei, împreună adunîndu-vă a mînca, unul pre alalt aşteptaţi.

34. Iară de e neştine — flămînd, în casă mănînce, ca nu la judecată să vă adunaţi. Iară cêlealalte, deaca voiu veni, le voiu rîndui.

Cap 12

1. Iară pentru cêle duhovniceşti, fraţilor, nu voiu ca să nu ştiţi voi.

2. Că ştiţi, cînd eraţi limbi, cătră idolii cei fără de glas ca cînd v-aţi trage ducîndu-vă.

3. Pentru acêea vă arăt voao că nimenea, întru Duhul lui Dumnezău grăind, zice: „Anáthema pre Isus!" Şi nimenea nu poate să zică: „Pre Domnul Isus!", fără numai întru Duhul Sfînt.

4. Iară împărţituri de daruri sînt, iară acelaşi e Duhul.

5. Şi osebiri de slujbe sînt, iară acelaşi Domnul.

6. Şi despărţiri de lucrure sînt, iară acelaşi iaste Dumnezău cel ce lucrează toate întru toate.

7. Şi la fieştecare să dă arătarea Duhului cătră folos.

8. Pentru că unuia pren Duh să dă cuvînt de înţelepciune şi altuia cuvînt de înţelêgere, după acestaşi duh.

9. Şi altuia credinţă, întru acestaşi Duh, şi altuia daruri de vindecări, întru acestaşi Duh.

10. Şi altuia lucrări de puteri şi altuia prorocie şi altuia alêgere de duhuri şi altuia roduri de limbi şi altuia tălmăcire de limbi.

11. Şi toate acêstea le lucrează unul şi acestaşi Duh, împărţind osebi fieştecăruia, după cum va.

12. Că în ce chip trupul unul iaste şi mădulări are mul- /

Versiunea modernă

şi [vreţi să-i] faceţi de ruşine pe cei săraci? Ce să vă zic? Să vă laud în această privinţă? Nu vă laud.

23. Eu am primit de la Domnul ceea ce v-am şi transmis, că Domnul Iisus, în noaptea în care a fost trădat, a luat o pîine,

24. Iar după ce a mulţumit a frînt-o şi a zis: „Luaţi, mîncaţi, acesta este trupul meu care se frînge pentru voi. Aceasta să faceţi spre pomenirea mea."

25. La fel, după cină a luat potirul, zicînd: „Acest potir este noul legămînt în sîngele meu; să faceţi aceasta ori de cîte ori beţi [din el], spre pomenirea mea."

26. Ori de cîte ori mîncaţi pîinea aceasta şi beţi potirul acesta, moartea Domnului o proclamaţi, pînă va veni [el].

27. Încît cine mănîncă pîinea aceasta sau bea potirul Domnului în chip nevrednic de Domnul, va fi vinovat de trupul şi sîngele Domnului.

28. Să se cerceteze deci fiecare pe sine şi astfel să mănînce din pîine şi să bea din potir.

29. Căci cine mănîncă şi bea în chip nevrednic, osînda proprie îşi mănîncă şi bea, fiindcă nu deosebeşte trupul Domnului.

30. De aceea sînt între voi mulţi slabi şi bolnavi şi nu puţini mor.

31. Dacă ne-am cerceta singuri, nu am fi judecaţi.

32. Însă cînd sîntem judecaţi de Domnul sîntem disciplinaţi, ca să nu fim condamnaţi odată cu lumea.

33. De aceea, fraţii mei, cînd vă adunaţi să mîncaţi, aşteptaţi-vă unii pe alţii.

34. Dacă îi este foame cuiva, să mănînce acasă, ca să nu vă adunaţi spre osîndă. Celelalte le voi rîndui cînd voi veni [la voi].

Capitolul al 12-lea

1. Cu privire la cele duhovniceşti, fraţilor, nu vreau să fiţi în neştiinţă.

2. Ştiţi că atunci cînd eraţi păgîni vă duceaţi, atraşi fiind, la idolii cei muţi.

3. De aceea vă fac de cunoscut că nimeni, cînd vorbeşte prin Duhul lui Dumnezeu, nu [poate] spune „Iisus să fie anatema!" Şi nimeni nu poate spune „Isus este Domnul!" decît prin Duhul Sfînt.

4. Există felurite daruri, dar acelaşi Duh;

5. Există felurite slujiri, dar acelaşi Domn;

6. Există felurite lucrări, dar acelaşi Dumnezeu care lucrează totul în toţi.

7. Fiecăruia însă i se dă arătarea Duhului spre folosul [tuturor].

8. Unuia, prin Duhul, îi este dat un cuvînt de înţelepciune, altuia – un cuvînt de cunoaştere, potrivit aceluiaşi Duh.

9. Altuia – credinţa, prin acelaşi Duh; altuia – daruri de vindecare prin acelaşi Duh.

10. Altuia – săvîrşirea minunilor, altuia – profeţia, altuia – deosebirea duhurilor, altuia – felurite limbi, altuia – tălmăcirea limbilor.

11. Dar pe toate acestea le lucrează unul şi acelaşi Duh, împărţind fiecăruia după cum voieşte.

12. Precum trupul este unul şi are multe

те, ши тоате мъдулъриле оунуи трупь, мул
те фіинд, оунь трупь сжнть, аша ши Хс.
Пентру къши ꙟтрꙋ дхь ної тоци, ꙟтрун тру ГІ
нѣму ботезать, ꙍри жидови ꙍри єлини, ꙍри
роби ꙍри волничи, ши тоци ꙟтрун Дхь нѣмь а
дъпать. Пентру къши трупуль ну ѥсте ДІ
оунь мъдуларю чи мулте. Дева зиче пичо ЄІ
руль късънусь мжнь, нусь дени трупь, аѹ доаръ
ну пентру ачаста нуѥ дени труп. Ши дева ЅІ
зиче оурѣкѧ къ нусь окю, ну сжнть дени труп,
аѹнꙋ пентру ачаста нуѥ дени труп. Де є то ЗІ
трупуль окю оунде є аѹзуль? де є тоть аѹзꙋ
оунде є миросуль? Ꙗръ акумь дмнѕъу аѹ НІ
пусь мъдулъриле, фіеще кареле дентру ѧле, ꙟ
трупь, кум аѹ врꙋть. Ꙗръ де арфи фость ѲІ
тоате оунь мъдуларю оунде арфи трупуль.
Ꙗръ акумь мултесь мъдулъри ши оунь тру. К
Ши ну поате окюль, съ зикъ мжнїи, нуєщи КА
де трѣбъ, аѹ ꙗръши капуль пичоарелорь нумь
сжнтеци де трѣбъ. Че кумулту май кжр КВ
тось чѣлѣ чесъ пару мъдулъриле трупулуи афи
май слабе де трѣбъ сжнть. Ши кареле нисъ КГ
пару май нечинстите афи де кжть трупуль,
ала ачѣстѣ чинсте май мулть пунемь, ши чѣ
ле фъръ рушине але ноастре, бунъ кꙋвїинцъ
май мулть аѹ. Ꙗръ чѣле кубунь кипь але КД
ноастре нау трѣбъ, че дмнѕъу аѹ кумпътат
трупул, челуи липсит май мулть чинсте джндь.
Ка съ нуфїе оусебире ꙟтрупь, че ачасташ оуна КЄ
пентру алта съсъ грижаскъ мъдулъриле.
Ши де пътимѣще оунь мъдуларю, ꙟпреунъ пъ КЅ
тимѣскъ тоате мъдулъриле, ши де сѫ мърѣще
оунь мъдуларю ꙟпреунъ съ букуръ тоате мъ
дулъриле. Ꙗръ вої сжнтеци трупул луи Хс, КЗ
ши мъдулъри де о парте. Ши пре оунїи аѹ КИ
пусь дмнеѕъу ꙟбесѣрекъ ꙟтжю апостоли, ал
доилѣ пророчи, атреѧ даскали, апои путери, а
пои дарури де виндекъри, ажуторїи, ѿкърмуи
тори, родури де лимби, ну тоци апостоли.
Ну тоци пророчи? ну тоци даскали? ну тоци КѲ
путери. Аѹ доаръ тоци дарури аѹ де винде Л
къри? аѹ тоци ку лимби гръеску? аѹ тоци тъ
мъческь. Че ръвници дарурилє чѣле май бу ЛА
не, ши ꙟкъ де пресоснть, кале воаѡ арътъ.

КАП. ГІ.

Дебою гръи ку лимбиле оаменилорь, А
ши ку але ꙟџерилорь, ши драгосте ну
амь, фъкутумам арамъ ръсунжндь,
аѹ тжмпънъ бъкъниндь. Ши де бою Б
авѣ пророчїє, ши бою щи тайниле тоате,
ши тоатъ ꙟцелѣџерѣ, ши де бою авѣ тоатъ
кредиинца, кжть мъгури амута, ꙗръ драгосте
съ навь, немикъ ну сжнть. Ши де бою да Г
тоатъ авѣрѣ мѣ, ши де бою да трупул мїєу
ка съмъ арзу, ши драгосте ну амь, немикъ нумь
фолосѣску. Драгостѣ мулть ꙟгъдуѧще ꙟ Д
бунѣзъ драгостѣ ну ръвнѣще, драгостѣ нусъ
семецѣще, нусъ фълѣще. Ну фаче гроѕъ Є
віє, ну чѣркъ але ей, нусь мънїє, ну гжндѣ
ще

Biblia 1688, p. 871, col. 2

te, şi toate mădulările unui trup, multe fiind, un trup sînt, aşa şi Hristos.

13. Pentru că şi într-un Duh noi toţi, într-un trup ne-amu botezat, ori jidovi, ori elini, ori robi, ori volnici, şi toţi într-un Duh ne-am adăpat.

14. Pentru că şi trupul nu iaste un mădulariu, ce multe.

15. De va zice piciorul că: „Nu-s mînă, nu-s den trup!", au doară, nu pentru aceasta nu e den trup?

16. Şi de va zice urêchea că: „Nu-s ochiu, nu sînt den trup", au nu pentru aceasta nu e den trup?

17. De e tot trupul ochiu, unde e auzul? De e tot auzul, unde e mirosul?

18. Iară acum Dumnezău au pus mădulările, fieştecarele dentru iale, în trup, cum au vrut.

19. Iară de ar fi fost toate un mădulariu, unde ar fi trupul?

20. Iară acum multe-s mădulări şi un trup.

21. Şi nu poate ochiul să zică mînii: „Nu-mi eşti de treabă!", au iarăşi capul picioarelor: „Nu-mi sînteţi de treabă!"

22. Ce cu multu mai vîrtos cêlea ce să paru mădulările trupului a fi mai slabe, de treabă sînt.

23. Şi carele ni să paru mai necinstite a fi decît trupul, la acêstea cinste mai multă punem. Şi cêle fără ruşine ale noastre bună cuviinţă mai mult au.

24. Iară cêle cu bun chip ale noastre n-au treabă, ce Dumnezău au cumpătat trupul, celui lipsit mai multă cinste dînd,

25. Ca să nu fie osebire în trup, ce aceastaş una pentru alta să să grijască mădulările.

26. Şi de pătimêşte un mădulariu, împreună pătimesc toate mădulările. Şi de să mărêşte un mădulariu, împreună să bucură toate mădulările.

27. Iară voi sînteţi trupul lui Hristos şi mădulări de o parte.

28. Şi pre unii au pus Dumnezău în besêrecă: întîiu apostoli, al doilea proroci, a treia dascali, apoi puteri, apoi daruri de vindecări, ajutorii otcîrmuitori, roduri de limbi. Nu toţi apostoli?

29. Nu toţi proroci? Nu toţi dascali? Nu toţi puteri?

30. Au, doară, toţi daruri au de vindecări? Au toţi cu limbi grăiescu? Au toţi tălmăcesc?

31. Ce rîvniţi darurile cêle mai bune. Şi încă de prisosit cale voao arăt.

Cap 13

1. De voiu grăi cu limbile oamenilor şi cu ale îngerilor, şi dragoste nu am, făcutu-m-am aramă răsunînd au tîmpănă băcăind.

2. Şi de voiu avea prorocie şi voiu şti tainile toate şi toată înţelêgerea şi de voiu avea toată credinţa, cît măguri a muta, iară dragoste să n-aib, nemică nu sînt.

3. Şi de voiu da toată averea mea şi de voiu da trupul mieu ca să mă arzu şi dragoste nu am, nemică nu-mi folosescu.

4. Dragostea mult îngăduiêşte, îmbunează, dragostea nu rîvnêşte, dragostea nu să semeţêşte, nu să fălêşte,

5. Nu face grozăvie, nu cearcă ale ei, nu să mînie, nu gîndêş- //

Versiunea modernă

mădulare – iar toate mădularele trupului, deşi sînt multe, alcătuiesc un singur trup – tot astfel şi Hristos.

13. Căci noi toţi într-un singur Duh am fost botezaţi, pentru [a alcătui] un singur trup, fie iudei, fie greci, fie sclavi, fie oameni liberi. Şi tuturor dintr-un singur Duh ni s-a dat să bem.

14. Căci trupul nu este un singur mădular, ci mai multe.

15. Dacă piciorul spune: „Fiindcă nu sînt mînă, nu sînt din trup", oare din acest motiv nu este din trup?

16. Şi dacă urechea spune: „Fiindcă nu sînt ochi, nu sînt din trup", oare din acest motiv nu este din trup?

17. Dacă tot trupul ar fi ochi, unde ar fi auzul? Dacă tot [trupul] ar fi auz, unde ar fi mirosul?

18. În fapt, Dumnezeu a pus fiecare mădular în trup după cum a voit el.

19. Dacă ar fi toate un singur mădular, unde ar fi trupul?

20. Totuşi, deşi sînt multe mădulare, trupul este unul singur.

21. Ochiul nu poate spune mîinii: „Nu am nevoie de tine!" Nici capul, picioarelor: „Nu am nevoie de voi!"

22. Dimpotrivă, mădularele trupului care par a fi mai slabe sînt [şi ele] trebuincioase;

23. Cît despre [părţile] trupului pe care le socotim mai puţin onorabile, acelora le acordăm mai multă cinste; iar cele ruşinoase sînt [îmbrăcate] cu mai multă bună-cuviinţă.

24. În schimb, cele cuviincioase nu au nevoie; Dumnezeu a alcătuit trupul dînd mai multă cinste [părţii] care este lipsită de ea,

25. Ca să nu fie dezbinare în trup, ci mădularele să se îngrijească la fel unele de altele.

26. Şi dacă suferă un mădular, toate mădularele suferă împreună cu el; dacă este slăvit un mădular, toate mădularele se bucură împreună cu el.

27. Voi sînteţi trupul lui Hristos şi fiecare în parte este mădular [al lui].

28. Iar Dumnezeu a pus în biserică în primul rînd apostoli, în al doilea rînd profeţi, în al treilea rînd învăţători, apoi minuni, apoi daruri de vindecare, ajutorări, cîrmuiri, felurite limbi.

29. Oare toţi sînt apostoli? Oare toţi sînt profeţi? Oare toţi sînt învăţători? Oare toţi [fac] minuni?

30. Oare toţi au daruri de vindecare? Oare toţi vorbesc în limbi? Oare toţi tălmăcesc?

31. Rîvniţi darurile cele mai bune. Şi eu vă voi arăta o cale nespus mai aleasă.

Capitolul al 13-lea

1. Dacă vorbesc în limbi ale oamenilor şi ale îngerilor, dar nu am dragoste, sînt o aramă sunătoare şi un chimval zăngănitor.

2. Şi dacă am [darul] profeţiei, cunosc toate tainele şi am toată cunoaşterea, sau dacă am toată credinţa, încît să mut munţii, dar nu am dragoste, nu sînt nimic.

3. Şi dacă mi-aş împărţi toate averile şi dacă mi-aş da trupul ca să fiu ars, dar nu am dragoste, la nimic nu-mi foloseşte.

4. Dragostea rabdă îndelung, este plină de bunătate; dragostea nu invidiază, nu se laudă, nu se îngîmfă,

5. Nu se poartă necuviincios, nu caută ale sale, nu se aprinde de mînie, nu se gîndeş-

ѕ щє рѫꙋль. Нꙋ сѫ бꙋкꙋрѫ прє недирептатє,
ꙁ чє ꙟпрєꙋнѫ сѫ бꙋкꙋрѫ кꙋ адєвѣрꙋль. Тоатє
лє прїимєщє, тоатє лє крѣдє, тоатє лє нѫдєж
и дꙋѧщє, тоатє лє рабдѫ. Драгостѣ ничи ѡ
динѡарѫ нꙋ скадє, ши ѻри пророчїи сѫвор сꙋрпа
ши ѡри лимби сѫвор потоли, ши ѡри ꙟцєлѣџє
ѳ рѣ сѫва стрика. Пєнтрꙋ кѫ дє партє ꙟцєлѣ
і џєм, ши дє партє пророчим. Їарѫ кѫнд ва
вєни чєл дє плин, атꙋнчѣ чєл дєн партє сѫва
аі сꙋрпа. Кѫнд єрам прꙋнк ка ꙋн прꙋнк
грѫѧм, ка ꙋн прꙋнк гѫндїѧм, ка ꙋн
прꙋнк сокотїѧм, їарѫ кѫнд мам фѫкꙋт бѫ
ві бат ам лєпѫдат алє прꙋнчїєи. Пєнтрꙋ кѫ
вєдєм акꙋм прєн ѻглиндѫ, ка ꙟтрꙋ ѻгѫчитꙋ
рѫ, їарѫ атꙋнчѣ фацѫ ла фацѫ, акꙋм кꙋноскꙋ
дє ѻпартє, їарѫ атꙋнчє вою кꙋноащє, прє кꙋм
гі мам ши кꙋноскꙋт. Їарѫ акꙋм рѫмѫнє крє
динцѫ нѫдѣждє драгостє, кѫтє трєлє ачѣстѣ
їарѫ май марє дє ачѣстѣ є драгостѣ.

КАП. ДІ.

а Гєници ꙟшѫлѫчюнѣ ши рѫвници чѣлє дꙋ
хобничєщи, ши май мꙋлт ка сѫ проро
в чици. Пєнтрꙋ кѫ чєла чє грѫѧщє кꙋ
лимба, нꙋ ѻамєнилор грѫѧщє, чє лꙋй
Дмнѕѫꙋ, пєнтрꙋ кѫ нимєнѣ нꙋ аꙋдє,
г їарѫ кꙋ дхꙋль грѫѧщє, тайнє. Їарѫ чєла
чє пророчѣщє, ѻамєнилор грѫѧщє, ѕидирє ши
д мѫнгѫѧрє, ши ѻтєширє. Чєла чє грѫѧщє
кꙋ лимбѫ прє сꙋнсꙋл ѕидѣщє, їарѫ чєла чє про
є рочѣщє бєсѣрикѫ ѕидѣщє. Ши воєск прє то
ци, вой сѫ грѫици кꙋ лимби, їарѫ май вѫртос
ка сѫ пророчици, пєнтрꙋ кѫ май марє є чєла чє про
рочѣщє, дєкѫт чєла чє грѫѧщє кꙋ лимби, афа
рѫ, дєнꙋ ва тѫлмѫчи чинєва ка бєсѣрика ѕидирє
ѕ сѫ ѧ. Їарѫ акꙋм фраццилор, дєвою вєни кѫ
трѫ вой кꙋ лимби грѫинд, чє волѡ вою фолоси,
дєнꙋ вою волѡ грѫи, аꙋ ꙟтрꙋ дєскопєрирє, аꙋ
ꙟтрꙋ ꙟцєлѣџєрє, аꙋ ꙟтрꙋ пророчїє, аꙋ ꙟтрꙋ ꙟ
ꙁ вѫцѫтꙋрѫ. Ѧсѫ чѣлє фѫрѫ сꙋфлєтє глас
дѫнд, ѻри флꙋєрꙋл ѻри алѫꙋта, дєнꙋ ва да ѻ
сєбирє рѫспꙋнсꙋрилор стрꙋнєлор, кꙋм сѫвор коно
щє чѣѧ чє сѫ флꙋєрѫ, саꙋ чѣѧ чє сѫ ѕичє дєн алѫꙋ
и тѫ? Пєнтрꙋ кѫ трѫмбица дєва да глас
ѳ фѫрѫ сємн, чинє сѫва гѫти ла рѫзбою. Аша
ши вой прєн лимбѫ дєнꙋвєци да кꙋвѫнт кꙋ бꙋ
сємн, кꙋм сѫва коноащє чє сѫ грѫѧщє? пєн
і трꙋ кѫ вєци фи ꙟвѫнт грѫинд. Дєврѣ
мє чє атѫтѣ, фѣлюри дє гласꙋри сѫнт ꙟлꙋ
мє, ши ничи ꙋна дєнтрꙋ ѧлє ѧстє фѫрѫ дє глас.
аі Дєчи дєнꙋ вою щи пꙋтѣрѣ гласꙋлꙋй фивою ла чє
ла чє грѫѧщє варвар, ши чєла чє грѫѧщє ꙟтрꙋ
ві минє варвар. Аша ши вой дєврѣмє, чє рѫв
ниторй сѫнтєци дхꙋрилор кѫтрѫ ѕидирѣ бє
гі сѣрєчїи, чєркаци ка сѫ присосици. Пєнтрꙋ
ачѣѧ чєла чє грѫѧщє кꙋ лимбѫ, роаџєсє ка сѫ
ді тѫлмѫчѣскѫ. Пєнтрꙋ кѫ дємѫвой рꙋга кꙋ
лимбѫ, дхꙋль мїєꙋ сѫ роагѫ, їарѫ минтѣ мѣ
єі фѫрѫ род ѧстє. Дєчи чє ѧстє? рꙋгамѫ
вою кꙋ дхꙋл, рꙋгамѫвою ши кꙋ минтѣ, кѫнта

Biblia 1688, p. 872, col. 1

te răul.

6. Nu să bucură pre nedireptate, ce împreună să bucură cu adevărul.

7. Toate le priimêşte, toate le crêde, toate le nădejduiêşte, toate le rabdă.

8. Dragostea niciodinioară nu scade, şi ori prorocii să vor surpa, şi ori limbi să vor potoli, şi ori înţelêgerea să va strica.

9. Pentru că den parte înţelêgem şi den parte prorocim.

10. Iară cînd va veni cel deplin, atuncea cel den parte să va surpa.

11. Cînd eram prunc, ca un prunc grăiam, ca un prunc gîndiiam, ca un prunc socotiiam. Iară cînd m-am făcut bărbat, am lepădat ale prunciei.

12. Pentru că vedem acum pren oglindă, ca întru o gîcitură, iar atuncea faţă la faţă. Acum cunoscu de o parte, iar atunce voiu cunoaşte precum m-am şi cunoscut.

13. Iară acum rămîne credinţă, nădêjde, dragoste, cîtetrêle acêstea. Iară mai mare de acêstea e dragostea.

Cap 14

1. Goniţi înşălăciunea şi rîvniţi cêle duhovniceşti şi mai mult ca să prorociţi.

2. Pentru că cela ce grăiêşte cu limba, nu oamenilor grăiêşte, ce lui Dumnezău, pentru că nimenea nu aude, iară cu duhul grăiêşte taine.

3. Iară cela ce prorocêşte, oamenilor grăiêşte, zidire şi mîngîiêre, şi oteşire.

4. Cela ce grăiêşte cu limbă, pre dînsul zidêşte. Iară cela ce prorocêşte, besêrecă zidêşte.

5. Şi voiesc pre toţi voi să grăiţi cu limbi, iară mai vîrtos ca să prorociţi, pentru că mai mare e cela ce prorocêşte decît cela ce grăiêşte cu limbi, afară de nu va tălmăci cineva, ca besêreca zidire să ia.

6. Iară acum, fraţilor, de voiu veni cătră voi cu limbi grăind, ce voao voiu folosi, de nu voiu voao grăi, au întru descoperire, au întru înţelêgere, au întru prorocie, au întru învăţătură?

7. Însă cêle fără suflete glas dînd, ori fluierul, ori alăuta, de nu va da osebire răspunsurilor strunelor, cum să vor cunoaşte cêea ce să fluieră sau cêea ce să zice den alăută?

8. Pentru că trîmbiţa, de va da glas fără semn, cine să va găti la războiu?

9. Aşa şi voi, pren limbă de nu veţi da cuvînt cu bun semn, cum să va conoaşte ce să grăiêşte? Pentru că veţi fi în vînt grăind.

10. De vrême ce atîtea fêliuri de glasuri sînt în lume şi nici una dentru iale iaste fără de glas.

11. Deci de nu voiu şti putêrea glasului, fi-voiu la cela ce grăiêşte varvar şi cela ce grăiêşte întru mine varvar.

12. Aşa şi voi, de vrême ce rîvnitori sînteţi duhurilor cătră zidirea besêrecii, cercaţi ca să prisosiţi.

13. Pentru acêea, cela ce grăiêşte cu limbă roage-se ca să tălmăcească.

14. Pentru că, de mă voiu ruga cu limbă, duhul mieu să roagă, iară mintea mea fără rod iaste.

15. Deci ce iaste? Ruga-mă-voiu cu duhul, ruga-mă-voiu şi cu mintea, cînta-

Versiunea modernă

te la rău,

6. Nu se bucură de nelegiuire, ci se bucură de adevăr.

7. Rabdă totul, crede totul, nădăjduieşte totul, suferă totul.

8. Dragostea nu va cădea niciodată; profeţiei i se va pune capăt, limbile vor înceta, cunoaşterii i se va pune capăt.

9. Căci în parte cunoaştem şi în parte profeţim.

10. Cînd însă va veni ceea ce este desăvîrşit, acestui „în parte" i se va pune capăt.

11. Cînd eram copil, vorbeam ca un copil, gîndeam ca un copil, raţionam ca un copil; cînd am devenit bărbat, am pus capăt celor copilăreşti.

12. Acum vedem ca într-o oglindă, în chip nedesluşit, dar atunci [vom vedea] faţă către faţă; acum cunosc în parte, dar atunci voi cunoaşte deplin, precum şi eu am fost cunoscut pe deplin.

13. Acum însă rămîn acestea trei: credinţa, nădejdea, dragostea; însă mai mare decît toate este dragostea.

Capitolul al 14-lea

1. Urmăriţi dragostea; rîvniţi [darurile] duhovniceşti şi mai cu seamă să profeţiţi.

2. Cine vorbeşte într-o [altă] limbă nu oamenilor le vorbeşte, ci lui Dumnezeu. Nimeni nu înţelege, căci prin Duhul el vorbeşte taine.

3. Cine profeţeşte oamenilor vorbeşte [spre] zidire, mîngîiere şi încurajare.

4. Cine vorbeşte într-o [altă] limbă se zideşte pe sine, însă cine profeţeşte zideşte biserica.

5. Vreau ca toţi să vorbiţi în limbi, dar mai ales să profeţiţi; căci cine profeţeşte este mai mare este decît cine vorbeşte în limbi, afară de cazul în care tălmăceşte, ca biserica să primească zidire.

6. Acum, fraţilor, dacă aş veni la voi vorbind în limbi, ce folos aţi avea, dacă nu v-aş aduce [un mesaj de] descoperire, cunoaştere, profeţie sau învăţătură?

7. Tot astfel, cele neînsufleţite care scot sunete – fie fluierul, fie lira –, dacă nu dau un sunet distinct, cum se va şti ce se cîntă cu fluierul sau cu lira?

8. Şi dacă trîmbiţa scoate un sunet nedesluşit, cine se va pregăti de luptă?

9. Astfel şi voi, dacă nu rostiţi un mesaj inteligibil [cînd vorbiţi] în [altă] limbă, cum se va şti ceea ce se vorbeşte? Veţi vorbi în zadar.

10. Sînt multe feluri de limbi în lume, dar niciuna dintre ele nu este fără înţeles.

11 Dacă nu ştiu înţelesul limbii, voi fi un barbar pentru cel care vorbeşte şi cel care vorbeşte [va fi] un barbar faţă de mine.

12 Astfel şi voi, fiindcă sînteţi dornici după darurile Duhului, căutaţi să prisosiţi în ce priveşte zidirea bisericii.

13. De aceea cine vorbeşte într-o limbă să se roage ca să şi tălmăcească.

14. Căci dacă mă rog într-o limbă, duhul meu se roagă, dar mintea mea este fără rod.

15. Deci ce este de făcut? Mă voi ruga cu duhul, dar mă voi ruga şi cu mintea; voi cînta

посла́нїе·

бою кꙋ дхꙋ́л, кжнтáбою шѝ кꙋ гжндꙋль ·
Девре́ме че девей би́не кꙋбжнтà кꙋ дхꙋ́л, че́ла ѕв
че планнѣ́ще ло́кꙋл че́лꙋй про́сть, кꙋ́м ба ѕи́че а́
ми́нь, пре́ а́тà мꙋ́лцемнть, девре́ме че́ че ѕи́чи
нꙋ́ щїе · Пе́нтрꙋ кѣ тѣ́ би́не мꙋ́лцеме́щи, ѕѳ
а́рѣ челалáлть нꙋ́се ѕидѣ́ще · Мꙋ́лцеме́скь не
дмнѕѣ́ꙋлꙋй мїе́ꙋ, декжть то́ци декжть бо́и кꙋ
ли́мби грѣ́ндь. Че а́бесѣ́рекъ мїе бо́м, ѣ, кꙋ ѳ
би́нте, прен гжндꙋ́л мїе́ꙋ а́грѣнѝ, ка шѝ пре́ а́л
цїи съ а́вѣцꙋ, декжть ѕѣ́че мїй де кꙋби́нте кꙋ
ли́мбѣ. Фрáцилор нꙋ́вѣ фáчеци копїи, кꙋ кри́ к
рїи, че кꙋ рѣ́ꙋтáтѣ фи́ци прꙋ́нчи, а́рѣ кꙋ кри
рїи деплии́ѣ вѣ фáчеци · А́лѣце скрнеꙋ ѣ, кѣ ка
а́трáлáте ли́мби шѝ кꙋ а́алте бꙋ́ze грѣ́нбою норо́
дꙋлꙋй а́че́стꙋ́м, шѝ ни́чи а́шà ба а́скꙋ́лтà пре́
ми́не ѕи́че дмнꙋ́л · Де́чи ли́мбиле спре́ се́мнь кѣ
ежнть, нꙋ́ че́лора че кре́дь, че че́лор некредиичо́ѣ,
а́рѣ пророчїа́ нꙋ́ че́лор не кредиичо́ши че че́лор че
кре́дь · Де́чи десеба а́дꙋна́ бесѣ́река то́атѣ кѣ
ма оу́н локь, шѝ то́ци кꙋ ли́мѣ бор грѣ́нь ,
шѝ бо́рь а́трà про́ци сам фѣрѣ кредиицѣ ,
нꙋ́бор ѕи́че кѣ ежнтецн небꙋ́нн. А́рѣ девсор кѣ
пророчѝ то́ци, шѝ ба а́трà бреоу́нꙋ́л некредиичо
а́ꙋ про́сть, мꙋ́стрѣсть декѣтрѣ то́ци, йскодѣ
шесть деспре то́цн. Шѝ а́шà чѣ́ле а́скꙋ́нсе а́ле кѳ
йнимїй лꙋй а́рѣстáте съфáкь, шѝ а́шà кѣѕжнд
преете фáцѣ а́кнáсева лꙋй дꙋ́мнезѣꙋ, бестиид
кѣ дꙋ́мнезѣꙋ кꙋ а́девѣра́т а́трꙋ бо́й а́сте ·
Че є да́рѣ фрáцилор? кжндь вѣ а́дꙋна́ци фѣще кѳ
кáреле денꙋ́кафѝ тѣ́лмѣчито́рю та́кѣ ла а́дꙋна́ре, шѝ
лꙋ́нш грѣ́ꙋ́скѣ, шѝ лꙋй дꙋ́мнезѣꙋ. А́рѣ про кѳ
рочи дой а́ꙋ трéй грѣ́ꙋ́скѣ, шѝ чежлáлци съ а́
лѣ́гѣ. А́рѣ десеба дескоперн ла а́лтꙋ́л шѣ л
ѕжндь, чел ден тжю съта́кѣ. Пе́нтрꙋ кѣ ла
пꙋ́те́ци кжте оу́нꙋ́л то́ци а́пророчѝ, ка то́ци съ
съ а́вѣце, шѝ то́ци съесѣ мжнгже. Шѝ дꙋ лѳ
ꙋ́рнле пророчилор , ла пророчи съ сꙋпꙋ́н. Пен лг
трꙋ кѣ нꙋ́ а́сте а́л нелашѣзѣрїй дꙋ́мнезѣꙋ, че а́
пѣчїй, ка а́тоате бесѣ́речиле сфнцилор. Мꙋ́е лд
рнле бо́астре а́бесѣ́речи съта́кѣ, пе́нтрꙋ кѣ нꙋ́ са
порꙋ́нчи́т лор съгрѣ́ꙋ́скѣ, че съ а́скꙋ́лте , кꙋ́м
шѝ лѣ́це ѕи́че. А́рѣ девор чева́ съ а́вѣце, а́ ле
ка́сѣ пре а́н лосор бѣрба́ци съи а́трѣбе, пе́нтрꙋ
кѣ грозáв а́сте мꙋ́е́рилор а́грѣнѝ а́бесѣ́рекъ ·
А́ꙋ дела бо́й кѣбжнтꙋ́л лꙋй дꙋ́мнезѣꙋ а́ꙋ е́шн? лѕ
а́ꙋ ла бо́й сжнгур а́ꙋ немерн̃т? Ори ка́реле й лз
съпа́ре пророк а́фѝ, а́ꙋ дꙋхо́вник, а́целѣгѣ чѣ
ле че скрїꙋ бо́асо, кѣ а́ле до́мнꙋлꙋй сжнт порꙋ́чи.
А́рѣ денѣ кꙋно́аще чинева́, нꙋ́ кꙋно́аскѣ · лѝ
Де́чи фрáцилор, рѣ́бниць а́пророчѝ, шѝ а́грѣнѝ кꙋ лд
ли́мби нꙋ́ со́прнрец · То́атѣ кꙋ м
вꙋ́н кнп, шѝ дꙋпѣ рѣндꙋ́ла
съесѣфáкѣ ·

Biblia 1688, p. 872, col. 2

voiu cu duhul, cînta-voiu şi cu gîndul.

16. De vrême ce, de vei binecuvînta cu duhul, cela ce plinêşte locul celui prost cum va zice „Amin" pre a ta mulţemită, de vrême ce, ce zici, nu ştie?

17. Pentru că tu bine mulţemeşti, iară celalalt nu se zidêşte.

18. Mulţemesc Dumnezăului mieu, decît toţi decît voi cu limbi grăind,

19. Ce în besêrecă mi-e voia 5 cuvinte pren gîndul mieu a grăi, ca şi pre alţii să învăţu, decît zêce mii de cuvinte cu limba.

20. Fraţilor, nu vă faceţi copii cu crierii, ce cu răutatea fiţi prunci, iară cu crierii deplini vă faceţi.

21. În Lêge scrisu e că: „Într-alte limbi şi cu alte buze grăi-voiu norodului acestuia şi nici aşa va asculta pre mine, zice Domnul."

22. Deci limbile spre semn sînt nu celora ce cred, ce celor necredincioşi, iară prorociia, nu celor necredincioşi, ce celor ce cred.

23. Deci, de se va aduna besêreca toată la un loc şi toţi cu limbă vor grăi şi vor întra proşti sau fără credinţă, nu vor zice că sînteţi nebuni?

24. Iară de vor prorocí toţi şi va întra vreunul necredincios au prost, mustră-să de cătră toţi, iscodêşte-să despre toţi.

25. Şi aşa cêle ascunse ale inimii lui arătate să fac, şi aşa, căzînd preste faţă, închina-se-va lui Dumnezău, vestind că Dumnezău cu adevărat întru voi iaste.

26. Ce e dară, fraţilor? Cînd vă adunaţi, fieştecarele dentru voi cîntare are, învăţătură are, limbă are, arătare are, tălmăcire are: toate cătră zidire să să facă.

27. Ori cu limbă neştine grăiêşte, întru doi sau mai mult în trei şi de o parte, şi unul tălmăcească.

28. Iară de nu va fi tălmăcitoriu, tacă la adunare şi luişi grăiască şi lui Dumnezău.

29. Iară proroci doi au trei grăiască şi ceialalţi să aleagă.

30. Iară de se va descoperi la altul şăzînd, cel dentîiu să tacă.

31. Pentru că puteţi, cîte unul, toţi a proroci, ca toţi să să învêţe şi toţi să să mîngîie.

32. Şi duhurile prorocilor, la proroci să supun.

33. Pentru că nu iaste al neaşăzării Dumnezău, ce al păcii. Ca în toate besêrecile sfinţilor,

34. Muierile voastre în besêreci să tacă, pentru că nu s-au poruncit lor să grăiască, ce să asculte, cum şi Lêgea zice.

35. Iară de vor ceva să învêţe, acasă pre ai lor bărbaţi să-i întrêbe, pentru că grozav iaste muierilor a grăi în besêrecă.

36. Au de la voi cuvîntul lui Dumnezău au ieşit? Au la voi sîngur au nemerit?

37. Oricarele i să pare proroc a fi, au duhovnic, înţeleagă cêle ce scriu voao că ale Domnului sînt porunci.

38. Iară de nu cunoaşte cineva, nu cunoască.

39. Deci, fraţilor, rîvniţi a proroci, şi a grăi cu limbi nu oprireţi.

40. Toate cu bun chip şi după rînduială să să facă. //

Versiunea modernă

cu duhul, dar voi cînta şi cu mintea.

16. Căci dacă rosteşti binecuvîntarea prin duhul, cel neiniţiat cum va zice oare „Amin" la cuvîntul tău de mulţumire, cînd nu înţelege ce spui?

17. Desigur, tu mulţumeşti frumos, dar celălalt nu este zidit.

18. Mulţumesc Dumnezeului meu, eu vorbesc în limbi mai mult decît voi toţi,

19. Dar în biserică vreau să vorbesc cinci cuvinte cu mintea mea, ca să-i învăţ şi pe alţii, decît zece mii într-o [altă] limbă.

20. Fraţilor, nu fiţi copii la minte! La răutate fiţi copii, iar la minte fiţi maturi!

21. În Lege stă scris că „Prin [oameni] de altă limbă şi prin buze străine voi vorbi poporului acestuia şi nici aşa nu mă vor asculta, zice Domnul."

22. Astfel, limbile sînt un semn nu pentru cei care cred, ci pentru cei necredincioşi; profeţia însă nu este pentru cei necredincioşi, ci pentru cei care cred.

23. Dacă deci s-ar aduna toată biserica la un loc şi toţi ar vorbi în limbi şi ar intra cei neiniţiaţi sau necredincioşi, nu ar zice că sînteţi nebuni?

24. Dar dacă toţi profeţesc şi intră un necredincios sau un neiniţiat, el este dovedit [vinovat] de către toţi, este judecat de către toţi,

25. [Gîndurile] ascunse ale inimii lui devin cunoscute şi astfel, căzînd cu faţa [la pămînt], se va închina lui Dumnezeu vestind că Dumnezeu este cu adevărat între voi.

26. Deci ce este de făcut, fraţilor? Cînd vă adunaţi, fiecare dintre voi are un psalm, o învăţătură, [un mesaj într-o altă] limbă, o descoperire, o tălmăcire. Toate să se facă spre zidire.

27. Dacă se vorbeşte într-o [altă] limbă, [să ia cuvîntul] cîte doi sau cel mult trei, pe rînd, iar unul să tălmăcească.

28. Dacă nu există un tălmăcitor, să tacă în biserică; lui însuşi să-şi vorbească şi lui Dumnezeu.

29. Profeţii să vorbească doi sau trei şi ceilalţi să cerceteze.

30. Dacă unuia care este aşezat i se dă o revelaţie, primul să tacă.

31. Astfel, puteţi să profeţiţi toţi, pe rînd, pentru ca toţi să ia învăţătură şi toţi să fie mîngîiaţi.

32. Duhurile profeţilor sînt supuse profeţilor,

33. Căci Dumnezeu nu este [un Dumnezeu] al neorînduielii, ci al păcii. Ca în toate bisericile sfinţilor,

34. Femeile voastre să tacă în biserici; lor nu este îngăduit să vorbească, ci [trebuie] să se supună, precum zice şi Legea.

35. Dacă vor să înveţe ceva, să-i întrebe acasă pe soţii lor. Este o ruşine ca femeile să vorbească în biserică.

36. Oare de la voi a ieşit cuvîntul lui Dumnezeu? Sau numai la voi a ajuns?

37. Dacă cineva crede că este profet sau [om] duhovnicesc, să accepte că ce vă scriu eu sînt porunci ale Domnului.

38. Dacă cineva nu recunoaşte, să nu recunoască!

39. Astfel, fraţilor, rîvniţi să profeţiţi şi nu împiedicaţi vorbirea în limbi,

40. Dar toate să se facă în chip cuviincios şi în ordine.

кътръ коринѳѣни.

КАП. ЕІ.

а Ін аръm воао фраціилор еvаліа каре ам
бине вестит воао, каре аці ши луат,
в ꙟтру каре ши стаци. Прин каре
въ ши мжнтуици, ку че кувжнтъ ам бй
не вестит воао де оцинеци, фъръ нумаі
г денѣ ꙟзъдарь аці кръзут. Пентру къ ам дат
ꙟтжю воао, каре ам ши луат, къ Хс ау мурит
пентру пъкателе ноастре, дупъ скриптури.
д Ши кум сау ꙟгропат, ши кум ау ꙟвиат атреѧ
е зи дупъ скрисори. Ши кумь сау арътат
луи кифа, апой ла чей доиспрѣзѣче.
ѕ Апои сау арътать асупра а, ф, де фраци де о
датъ, дентру карій маи мулци сжнтъ пънъ
з акумь, іаръ оуній ау ши адормить. Апои
сау арътать луи Іаковь, апой ла апостолій тоі.
и Іаръ маи пе оурмъ де тоци, ка оуній лепѣдътуи
ѳ ри арътатусау ши міе. Пентру къ еу сжнть
чель маи микь дентру апостоли, кареле нусь де
стуль амъ кема апостоль пентру къчи амь гоній
і бесѣрика луи дмнзъу. Іаръ ку дарулъ луи
дмнзъу сжнть че сжнть, ши дарулъ луи е чель
че е ла мине, нудешъртъ сау фъкуть, че маи
мулть де кжть тоци де кжть ей амь остенить,
ши ну еу че дарулъ луи дмнзъу чель че е ку мине.
аі Ори еу даръ ори ачеѧ, аша мъртурисимь, ши аша
ві аци кръзуть. Іаръ де връме че Хс съ мъртуу
рисѣще къ дей морци ау ꙟвиась, кум зикь оаре
карій ꙟтру вой, къ ꙟвіере морцилорь ну ѧсте.
гі Даръ де ꙟвіере морцилор ну ѧсте, ничи Хс ау
ді ꙟвиась. Іаръ де Хс нау ꙟвиась дешартъ е
даръ мъртурисиорѣ ноастръ, ши дешартъ е ши
еі крединца ноастръ. Ши не афлъм ши мър
турій минчиноасе луи дмнзъу, къчи амь мър
турисить асупра луи дмнзъу, къ ау ꙟвиась пре
ѕі Хс, пре кареле нулау ꙟвиась. Къ де връме че
морцій нусъ ꙟвіе ничи Хс нусау ꙟвиась.
зі Іаръ де Хс нау ꙟвиась, дешартъ е крединца но
стръ, ꙟкъ сжнтеци ꙟтру пъкателе воастре.
иі Поате фи къши чеѧ че ау дормить ꙟтру Хс
ѳі ау перить. Де връме че ꙟвіаца ачаста, нь
деждуици сжнтем, ꙟтру Хс нумаи, маи ми
шеи де кжть тоци оаменій сжнтемь.
к Іаръ акумь Хс ау ꙟвиась ден морци, ꙟчепътуръ
ка челорь адормици сау фъкуть. Пентру къ
де връме че прин омь е моартѣ, ши прин омь
кв ꙟвіерѣ морцилорь. Пентру къ ꙟчекипь, ꙟ
тру адамь тоци морь, аша ши ꙟтру Хс тоци
кг съ ворь ꙟвіѧ. Ши фіеще кареле ꙟтру аса
ржндуіалъ, ꙟчепътура е Хс, апои че аи луи Хс ꙟ
кд тру венирѣ луи. Апій сфършитуль, кжнду
ва да ꙟпъръціѧ луи дмнзъу ши пъринтелуи,
кжнду ва супуне тоатъ домніѧ, ши тоатъ
ке бируинца ши путѣрѣ. Пентру къ съ каде
ель а ꙟпъръци, пънъ оуде ва пуне пре тоци
кѕ връжмашій супть пичоареле луи. Маи тъ
кз зйу връжмашу съ сурпъ моартѣ. Пентру
къ тоате леу супусь супть талпеле луи, ши
кжндь ва зиче, къ тоатъ сау супусь, а ѧвъ е,

Biblia 1688, p. 873, col. 1

Cap 15

1. Şi arăt voao, fraţilor, Evangheliia carea am binevestit voao, carea aţi şi luat, întru carea şi staţi,

2. Pren carea vă şi mîntuiţi. Cu ce cuvînt am binevestit voao, de o ţineţi, fără numai de nu în zădar aţi crezut.

3. Pentru că am dat întîiu voao, carea am şi luat, că Hristos au murit pentru păcatele noastre, după Scripturi,

4. Şi cum s-au îngropat, şi cum au învis a treia zi, după Scrisori,

5. Şi cum s-au arătat lui Chífa, apoi la cei doisprăzêce,

6. Apoi s-au arătat asupra a 500 de fraţi deodată, dentru carii mai mulţi sînt pînă acum, iară unii au şi adormit.

7. Apoi s-au arătat lui Iácov, apoi la apostolii toţi,

8. Iară mai pe urmă de toţi, ca unii lepădături, arătatu-s-au şi mie.

9. Pentru că eu sînt cel mai mic dentru apostoli, carele nu-s destul a mă chema apostol, pentru căci am gonit besêrica lui Dumnezău.

10. Iară cu darul lui Dumnezău sînt ce sînt. Şi darul lui e cel ce e la mine, nu deşărt s-au făcut, ce mai mult decît toţi decît ei am ostenit. Şi nu eu, ce darul lui Dumnezău, cel ce e cu mine.

11. Ori eu dară, ori aceia, aşa mărturisim şi aşa aţi crezut.

12. Iară de vrême ce Hristos să mărturisêşte că den cei morţi au învis, cum zic oarecarii întru voi că înviere morţilor nu iaste?

13. Dară, de înviere morţilor nu iaste, nici Hristos au învis.

14. Iară de Hristos n-au învis, deşartă e dară mărturisirea noastră, şi deşartă e şi credinţa noastră.

15. Şi ne aflăm şi mărturii mincinoase lui Dumnezău, căci am mărturisit asupra lui Dumnezău că au învis pre Hristos, pre carele nu l-au învis.

16. Că, de vrême ce morţii nu să învie, nici Hristos nu s-au învis.

17. Iară de Hristos n-au învis, deşartă e credinţa noastră, încă sînteţi întru păcatele voastre.

18. Poate fi că şi ceia ce au dormit întru Hristos au pierit.

19. De vrême ce în viaţa aceasta nădejduiţi sîntem întru Hristos numai, mai mişei decît toţi oamenii sîntem.

20. Iară acum Hristos au învis den morţi, începătură celor adormiţi s-au făcut.

21. Pentru că, de vrême ce pren om e moartea, şi pren om învierea morţilor.

22. Pentru că în ce chip întru Adám toţi moru, aşa şi întru Hristos toţi să vor înviia.

23. Şi fieştecarele întru a sa rînduială. Începătura e Hristos, apoi cei ai lui Hristos întru venirea lui,

24. Apoi sfîrşitul, cîndu va da împărăţiia lui Dumnezău şi Părintelui, cîndu va supune toată domniia şi toată biruinţa şi putêrea.

25. Pentru că să cade el a împărăţi pînă unde va pune pre toţi vrăjmaşii supt picioarele lui.

26. Mai tîrzîu vrăjmaşu să surpă moartea.

27. Pentru că „toate le-au supus supt talpele lui.” Şi cînd va zice că: „Toată s-au supus”, aiêvea e /

Versiunea modernă

Capitolul al 15-lea

1. Vă reamintesc fraţilor, Evanghelia pe v-am vestit-o, pe care aţi primit-o, în care staţi,

2. Prin care sînteţi mîntuiţi, dacă o ţineţi în cuvintele în care v-am vestit-o; altfel degeaba aţi crezut.

3. Căci v-am transmis în primul rînd ceea ce şi eu am primit, [anume] că Hristos a murit pentru păcatele noastre după Scripturi,

4. Că a fost îngropat şi că a înviat a treia zi, după Scripturi;

5. Că s-a arătat lui Chifa, apoi celor doisprezece,

6. Apoi s-a arătat la peste cinci sute de fraţi odată, dintre care cei mai mulţi trăiesc şi astăzi, în vreme ce unii au adormit.

7. Apoi s-a arătat lui Iacov, apoi tuturor apostolilor,

8. Iar la urma tuturor, ca unei lepădături, mi s-a arătat şi mie.

9. Căci eu sînt cel mai neînsemnat dintre apostoli; nu sînt vrednic să fiu numit apostol, căci am persecutat biserica lui Dumnezeu.

10. Prin harul lui Dumnezeu sînt ce sînt şi harul lui faţă de mine n-a fost zadarnic, căci am trudit mai mult decît ei toţi, însă nu eu, ci harul lui Dumnezeu împreună cu mine.

11. Aşadar, fie eu, fie ei, noi astfel propovăduim şi voi astfel aţi crezut.

12. Dacă se propovăduieşte că Hristos a înviat din morţi, cum zic unii dintre voi că nu există o înviere a morţilor?

13. Dacă nu există o înviere a morţilor, nici Hristos n-a înviat.

14. Dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este propovăduirea noastră, zadarnică este şi credinţa voastră.

15. Mai mult, vom fi găsiţi martori mincinoşi ai lui Dumnezeu, căci am mărturisit împotriva lui Dumnezeu că l-a înviat pe Hristos, pe care nu l-a înviat, dacă într-adevăr morţii nu învie.

16. Căci dacă morţii nu învie, nici Hristos n-a înviat.

17. Dacă Hristos n-a înviat, deşartă este credinţa voastră, încă sînteţi în păcatele voastre.

18. Aşadar şi cei care au adormit în Hristos sînt pierduţi.

19. Dacă numai pentru viaţa aceasta avem nădejde în Hristos, sîntem cei mai de plîns oameni dintre toţi.

20. Dar Hristos a înviat din morţi, primul rod al celor care au adormit.

21. Căci fiindcă printr-un om [a venit] moartea, tot printr-un om [a venit] şi învierea din morţi.

22. După cum în Adam toţi ajung să moară, astfel şi în Hristos toţi prind viaţă.

23. Fiecare însă cînd îi vine rîndul; [mai întîi] Hristos, primul rod, apoi cei ai lui Hristos la venirea lui,

24. Apoi [va veni] sfîrşitul, cînd [Hristos] va da împărăţia lui Dumnezeu Tatăl, cînd va nimici orice căpetenie şi orice autoritate şi putere.

25. Căci trebuie ca el să domnească pînă cînd va pune pe toţi vrăjmaşii sub picioarele sale.

26. Ultimul vrăjmaş nimicit va fi moartea.

27. Căci „toate le-a pus sub picioarele lui.” Cînd zice că „toate îi sînt supuse”, este limpede că [toate]

кѫ афарѫ дені чела че аѹ сѹпѹсь лѹи тоате .
Ши кѫндь сѫворь сѹпѹне лѹи тоате, а кн
тѹнча ши сѫнгѹрь фїюль сѹпѹнесева, че
лѹа че аѹ сѹпѹсь лѹи тоате касѫ фїе дмнѕѫѹ,
тоате ꙟтрѹ тоате. Деврѣме че, чевор фаче кѳ
чеи че сѫботѣзѫ, пентрѹ морцн, деврѣме, че кѹ
адевѫрь морцїи нѹсѫ ꙟвїе? чесѫ ши ботѣзѫ пе
трѹ морцн. Дирептѫ че ши нои авем приме л
дїе ꙟтоатѫ часѹл. ꙟтоате ѕилеле морю, пре ла
авоастрѫ лаѹдѫ, карѣ ам ꙟтрѹ хс іс домнѹл
нострѹ. Деврѣме че дѹпѫ кѹм мам лѹптат лв
кѹ хїарѫле ла ефесъ, че мїе фолосѹл, де нѹ сѫ ꙟ
вїе морцїи? сѫмѫнкѫ, ши сѫ бѣ пентрѹ кѫ мѫине
вом мѹри. Нѹвѫ рѫтѫчиц, стрикѫ нѫравѹриле лг
бѹне ворбавеле рѣле. Трезвицивѫ кѹ дирептат лд
те, ши нѹ грешицѣ, пентрѹ кѫ неꙟцелѣцерѣ лѹ
дѹмнезѫѹ ѿаре карїи аѹ, кѫтрѫ ꙟфрѹнтаре воѡ
ѕикь. Че ва зиче нешине, кѹм ꙟвїазѫ мо ле
рцїи, ши кѹ че трѹп вінь? Небѹне тѹ че са лѕ
мени, нѹсѫ ꙟвїе денѹ ва мѹри. Ши каре са лз
мени, нѹ трѹпѹл кареле васѫ сѫфакѫ самени, че
гол грѫѹнць, десѫва ꙟтѫмпла де грѫѹ, саѹ ал
тѫ чева дені челелалте. Іарѫ дѹмнезѫѹ ꙟи лн
дѫ лѹи трѹп, дѹпѫ кѹм аѹ врѹт, ши ла фїеще
каре дені сѫмѫнцѫтѹри, алсѫѹ трѹп. Нѹ то лѳ
трѹпѹл е ѹн трѹп, че алтѹл е трѹпѹл ал ѡа
менилор, алтѹл е трѹпѹл добитоачелор, ши ал
тѹл ал пещилор, ши алтѹл ал пасѫрилор .
Ши трѹпѹри череши, ши трѹпѹри пѫмѫнтещи, м
че алта е ачерешилор мѫрире, ши алта ачелор пѫ
мѫнтещи. Алта е мѫрирѣ соарелѹи, ши ал ма
та е мѫрирѣ лѹнїи, ши алта е мѫрирѣ стѣлелор,
пентрѹ кѫ стѣ де стѣ ѿсебире аре ꙟтрѹ мѫрире.
Аша ши ꙟвїарѣ морцилор, самѫнѫсѫ ꙟтрѹ стри мв
кѫчюне, рѫдикѫсѫ ꙟтрѹ нестрикаре. Самѫ мг
нѫсѫ ꙟтрѹ нечинсте, рѫдикѫсѫ ꙟтрѹ
мѫрире, самѫнѫсе кѹ слѫбичюне, скоа
лѫсе кѹ пѹтѣре. Самѫнѫсе трѹп сѹфлетеск, мд
скоалѫсѫ трѹп дѹховническь, ꙟсте трѹп сѹфле
теськ, ши ꙟсте трѹп дѹховническь. Пен ме
трѹ кѫ аша е ши скрисъ, фѫкѹтѹсаѹ чел дені тѫю ѡм
адам, ꙟтрѹ сѹфлет вїѹ, чел де апои адам ꙟ
трѹ дѹх, фѫкѫторю де вїацѫ. Че нѹе дені мѕ
тѫю чел дѹховническь, че чел сѹфлетескь, апои
чел дѹховническь. Ѡмѹл чел дентѫю де пѫ мз
мѫнтѣ де лѹт, ал доилѣ ѡм домнѹл дені черю.
ꙟче фѣлю чел де лѹт, ꙟтрачелаш фѣлю ши че мн
де лѹт, ши ꙟче фѣлю чел черескь, ꙟтрачела фѣ
лю ши чеи череши. Ши пре кѹм аѹ пѹртат мѳ
кипѹл челѹи де лѹт, сѫпѹртѫм ши кипѹл челѹ
черескь. Ши ачаста зик фрацилор, кѫ трѹп н
ши сѫнџе ꙟпѫрацїа лѹи дѹмнезѫѹ, сѫмошне
нѣскѫ нѹ пот, ниче стрикарѣ пре нестрикаре мо
щенѣще. Іатѫ таинѫ воѡ зик, тоци нѹвом адорми, на
іарѫ тоци не вом скимба. ꙟтрѹ некѹрматѫ врѣме,
ꙟтрѹ клипѣла окюлѹи, ꙟтрѹ де апои трѫмбицѫ,
пентрѹ кѫ ва трѫмбица ши кор ꙟвїа морцїи
нестрикаци, ши нои не вом скимба. Пентрѹ нг
кѫ требѹе стрикѫчюнѣ ачаста, сѫсѫ ꙟбраче не

Biblia 1688, p. 873, col. 2

că afară den cela ce au supus lui toate.

28. Şi cînd să vor supune lui toate, atuncea şi sîngur Fiiul supune-se-va celuia ce au supus lui toate, ca să fie Dumnezău toate întru toate.

29. De vrême ce, ce vor face cei ce să botează pentru morţi? De vrême ce cu adevăr morţii nu să învie, ce să şi botează pentru morţi?

30. Direpт ce şi noi avem primejdie în tot ceasul?

31. În toate zilele moriu, pre a voastră laudă, carea am întru Hristos Isus, Domnul nostru!

32. De vrême ce, după cum m-am luptat cu hiarăle la Efes, ce mi-e folosul, de nu să învie morţii; „Să mîncăm şi să bem, pentru că mîine vom muri!"

33. Nu vă rătăciţi! Strică năravurile bune voroavele rêle.

34. Trezviţi-vă cu direptate şi nu greşiţi. Pentru că neînţelêgerea lui Dumnezău oarecarii au. Cătră înfruntare voao zic.

35. Ce va zice neştine: „Cum înviază morţii şi cu ce trup vin?"

36. Nebune, tu ce sameni nu să învie, de nu va muri.

37. Şi care sameni, nu trupul carele va să să facă sameni, ce gol grăunţ, de să va întîmpla de grîu sau altăceva den cêlealalte.

38. Iară Dumnezău îi dă lui trup, după cum au vrut, şi la fieştecare den sămănături al său trup.

39. Nu tot trupul e un trup, ce altul e trupul al oamenilor, altul e trupul dobitoacelor şi altul al peştilor şi altul al pasărilor.

40. Şi trupuri cereşti şi trupuri pămînteşti. Ce alta e a cereştilor mărire şi alta a celor pămînteşti.

41. Alta e mărirea soarelui, şi alta e mărirea lunii, şi alta e mărirea stêlelor, pentru că stea de stea osebire are întru mărire.

42. Aşa şi învierea morţilor: samănă-să întru stricăciune, rîdică-să întru nestricare.

43. Samănă-să întru necinste, rădică-să întru mărire. Samănă-să cu slăbiciune, scoală-se cu putêre.

44. Samănă-se trup sufletesc, scoală-să trup duhovnicesc. Iaste trup sufletesc şi iaste trup duhovnicesc.

45. Pentru că aşa e şi scris: „Făcutu-s-au cel dentîiu om, Adám, întru suflet viu. Cel de apoi Adám, întru duh făcătoriu de viaţă."

46. Ce nu e dentîiu cel duhovnicesc, ce cel sufletesc, apoi cel duhovnicesc.

47. Omul cel dentîiu — den pămînt de lut, al doilea om — Domnul den ceriu.

48. În ce fêliu — cel de lut, într-acelaşi fêliu şi cei de lut. Şi în ce fêliu — cel ceresc, într-acela fêliu şi cei cereşti.

49. Şi precum au purtat chipul celui de lut, să purtăm şi chipul celui ceresc.

50. Şi aceasta zic, fraţilor, că trup şi sînge împărăţiia lui Dumnezău să moşnenească nu pot, nice stricarea pre nestricare moştenêşte.

51. Iată, taină voao zic: toţi nu vom adormi, iară toţi ne vom schimba,

52. Întru necurmată vrême, întru clipeala ochiului, în cea de apoi trîmbiţă. Pentru că va trîmbiţa şi vor înviia morţii, nestricaţi şi noi ne vom schimba.

53. Pentru că trebuie stricăciunea aceasta să să îmbrace ne- //

Versiunea modernă

în afară de cel care i-a spus totul.

28. Cînd îi vor fi supuse toate, atunci însuşi Fiul se va supune celui ce i-a spus totul, ca Dumnezeu să fie totul în toţi.

29. Altfel ce vor face cei care se botează pentru cei morţi? Dacă într-adevăr morţii nu învie, de ce se mai botează pentru cei morţi?

30. De ce şi noi sîntem în pericol în fiecare clipă?

31. În fiecare zi sînt pîndit de moarte, pe cît este de adevărat că voi sînteţi lauda mea în Hristos Iisus Domnul nostru!

32. Dacă, omeneşte [vorbind], m-am luptat cu fiarele în Efes, ce folos am, dacă morţii nu învie; „Să mîncăm şi să bem, căci mîine vom muri!"

33. Nu vă înşelaţi: obiceiurile bune strică tovărăşiile rele.

34. Veniţi-vă în fire cum se cuvinte şi nu păcătuiţi. Unii dintre voi nu-L cunosc pe Dumnezeu; spre ruşinea voastră o spun.

35. Dar va întreba cineva: „Cum învie morţii? Cu ce fel de trup vin [la viaţă]?"

36. Nătîngule, ce semeni tu nu prinde viaţă dacă nu moare.

37. Şi ce semeni nu este trupul care va fi, ci sămînţa goală, de grîu sau de altă [plantă] dintre celelalte.

38. Dar Dumnezeu îi dă un trup după cum voieşte; fiecărei seminţe propriul trup.

39. Nu toate trupurile sînt la fel; ci unul este trupul oamenilor, altul este trupul patrupedelor, altul al peştilor, altul al zburătoarelor.

40. Există corpuri cereşti şi corpuri pămînteşti; dar una este slava celor cereşti şi alta [este slava] celor pămînteşti.

41. Una este slava soarelui, alta – slava lunii, şi alta – slava stelelor; chiar o stea se deosebeşte ca slavă de altă stea.

42. Astfel este şi învierea morţilor: [trupul] este semănat în stricăciune, este înviat în nestricăciune;

43. Este semănat în dezonoare, este înviat în slavă; este semănat în slăbiciune, este înviat în putere;

44. Este înviat trup fizic, este înviat trup duhovnicesc; dacă este trup fizic, este şi trup duhovnicesc.

45. Precum şi stă scris: „Primul om, Adam, s-a făcut un suflet viu, iar ultimul Adam, un duh dătător de viaţă."

46. Dar întîi vine nu ce este duhovnicesc, ci ce este fizic; apoi vine ce este duhovnicesc.

47. Primul om este din pămînt, [creat] din ţărînă, al doilea om este Domnul din cer.

48. Cum este cel din ţărînă, aşa sînt şi cei din ţărînă; şi cum este cel ceresc, aşa sînt şi cei cereşti.

49. Şi după cum am purtat chipul celui [creat] din ţărînă, vom purta şi chipul celui ceresc.

50. Ce vreau să spun, fraţilor este că nu pot carnea şi sîngele să moştenească împărăţia lui Dumnezeu, şi nici stricăciunea nu va moşteni nestricăciunea.

51. Iată, vă împărtăşesc o taină: nu toţi vom adormi, însă toţi vom fi preschimbaţi.

52. Deodată, la clipeala ochiului, la ultima trîmbiţă; trîmbiţa va răsuna, cei morţi vor învia nestricăcioşi, iar noi vom fi preschimbaţi.

53. Căci trebuie ca acest [trup] stricăcios să se îmbrace în ne-

ѿод

стрикаре, ши мȣриторюл ачеста, съсъ ꙟбраче
нд не мȣрире. Iаръ кънд стрикатȣл ачеста,
съва ꙟбръка нестрикаре, ши чел мȣриторю аче
ста съва ꙟбръка немоарте, атȣнче съва фаче
кȣвжнтȣл чел че е скрис, ꙟгицитȣсаȣ моарте
не ꙟбирȣинцъ, оунде цїе моарте болдȣль? Оу
нѕ де цїе ꙗдȣле бирȣинца? Iаръ болдȣл мор
цїи е пъкатȣл, ши пȣтере пъкатȣлȣи лѣџѣ.
нз Iаръ лȣи дмнзъȣ хар челȣꙗ че дъ ноао бирȣин
нн ца прен дмнȣл нострȣ Iс Хс. Дечи фрацїи
мїеи юбици, неклинтици фици, немȣтаци при
сосиндъ ꙟтрȣ лȣкрȣл дмнȣлȣи пȣрȣре, щїиндъ
къ остенѣла воастръ нȣ ѣсте дешартъ ꙟтрȣ
дмнȣль.

КАП, ЅІ.

а Iаръ пентрȣ сокотѣла че дела сфнцы, ꙟ
че кип ам ржндȣит бесѣречелор галатеи,
в аша ши вои фачеци. Ꙟтрȣ оуна де
асъптъмжни фїеще кареле дентрȣ во,
лжнгъ дсжнсȣл пȣе, адȣкжнд че съва ꙟ
дȣра, кану кжнд воию вени, атȣнче сокотѣле
г съсъ факъ. Iаръ кжнд воию вени пре карїи
веци испити прен кърци, пре ачещѣ воию тримите
те съ дȣкъ дарȣл вострȣ ла Iерȣсалимь.
д Ши деваф вреднікъ каши еȣ съ мергъ, ꙟпре
е нъ кȣ мине вор мѣрџе. Ши воию вени кътръ
вои кжнд макидонїꙗ воию тречѣ, пентрȣ къ
ѕ прен макидонїꙗ трекъ. Iаръ кътръ вои кж
даи воию ръмънѣ, аȣ воию ши ерна, ка вои съмъ
з петречеци ори оунде воию мѣрџе. Пентрȣ
къ нȣ воию пре вои акȣм, ꙟтрȣ тречере съ въ въ
че нъдеждȣеск врѣме оаре каре аръмъне, къ
и тръ вои, дева дмнȣл порȣнчи. Ши воию ръ
ѳ мъне, ла ефес пънъ ла рȣсалїи. Пентрȣ
къ оуша мїе саȣ дешкись маре шикȣ лȣкрȣ, ши
і ꙟпотривитори мȣлци. Ши дева вени тимо
дѣю кътаци, ка фъръ фрикъ съ фїе кътръ во,
пентрȣ къ лȣкрȣл дмнȣлȣи лȣкрѣзъ ка ши еȣ.
аі Дечи нимени пре ель сънȣл дефаиме, че съл пе
тречеци пре ель кȣ паче, ка съ вїе кътръ мине,
ві пентрȣ къ ащептъ пре ель кȣ фрацїи. Iаръ
пентрȣ аполласо фрателе, мȣлтъ ам рȣгат пре
ель, ка съ вїе кътръ вои кȣ фрацїи, ши кȣ аде
въратъ нȣ ера воe ка акȣм съ вїе, iаръ ва вени
гі кжнд ва афла врѣме бȣнъ. Привегѣци стаци
ꙟкрединцъ, ꙟбърбътацивъ ꙟтърицивъ.
ді Тоате але воастре, кȣ драгосте съ фїе.
еі Ши рог пре вои фрацилор, щици каса лȣи Стефа
на, къ ѣсте ꙟчепътȣръ ахаїеи, ши спре
слȣжба сфинцилорь саȣ ржндȣить пре еи.
ѕі Ка ши вои съ аскȣлтаци ла оунїи ка ачещѣ, ши
ла тоть чела че ꙟпреȣнъ лȣкрѣзъ, ши остене
зі ще. Ши мъ бȣкȣрь спре венире лȣи Стефа
на, ши алȣи фȣртȣнатъ, ши алȣи ахаикȣ, къчи
иі авоастръ липсъ ачещѣ аȣ плинить. Петрȣ
къ аȣ одихнить алмїеȣ дȣхь, ши алвострȣ,
ѳі кȣноащецї даръ преȣнїи ка ачещѣ. Ꙟкинъсе
воао бесѣречиле асїеи, ꙟкинъсе воао ꙟтрȣ до
нȣль мȣлть, акила ши прескила, ꙟпреȣнъ кȣ че

Biblia 1688, p. 874, col. 1

stricare şi muritoriul acesta să să îmbrace nemurire.

54. Iară cînd stricatul acesta să va îmbrăca nestricare şi cel muritoriu acesta să va îmbrăca nemoarte, atuncea să va face cuvîntul cel ce e scris: „Înghiţitu-s-au moartea în biruinţă. Unde ţi-e, Moarte, boldul?

55. Unde ţi-e, iadule, biruinţa?”

56. Iară boldul morţii e păcatul şi putêrea păcatului, lêgea.

57. Iară lui Dumnezău har, celuia ce dă noao biruinţa pren Domnul nostru Isus Hristos!

58. Deci, fraţii miei iubiţi, neclintiţi fiţi, nemutaţi, prisosind întru lucrul Domnului pururea, ştiind că osteneala voastră nu iaste deşartă întru Domnul.

Cap 16

1. Iară pentru socoteala cea de la sfinţi, în ce chip am rînduit besêrecelor Galátei, aşa şi voi faceţi.

2. Întru una de a săptămînii, fieştecarele dentru voi lîngă dînsul puie, aducînd ce să va îndura, ca nu, cînd voiu veni, atuncea socotêle să să facă.

3. Iară cînd voiu veni, pre carii veţi ispiti pren cărţi, pre aceştia voiu trimite să ducă darul vostru la Ierusalím.

4. Şi de va fi vrêdnic ca şi eu să merg, împreună cu mine vor mêrge.

5. Şi voiu veni cătră voi cînd Machidóniia voiu trêce, pentru că pren Machidóniia trec.

6. Iară cătră voi cîndai voiu rămînea, au voiu şi ierna, ca voi să mă petrêceţi oriunde voiu mêrge.

7. Pentru că nu voiu pre voi acum, întru trêcere, să vă văz, ce nădejduiesc vrême oarecare a rămînea cătră voi, de va Domnul porunci.

8. Şi voiu rămînea la Efés pînă la Rusalii.

9. Pentru că uşă mie s-au deşchis mare şi cu lucru, şi împotrivitori mulţi.

10. Şi de va veni Timothéiu, căutaţi ca fără frică să fie cătră voi, pentru că lucrul Domnului lucrează ca şi eu.

11. Deci nimeni pre el să nu-l defaime, ce să-l petrêceţi pre el cu pace, ca să vie cătră mine, pentru că aştept pre el cu fraţii.

12. Iară pentru Apollos fratele, mult am rugat pre el ca să vie cătră voi cu fraţii şi cu adevărat nu era voie ca acum să vie. Iară va veni cînd va afla vrême bună.

13. Privegheaţi, staţi în credinţă, îmbărbătaţi-vă, întăriţi-vă.

14. Toate ale voastre cu dragoste să fie.

15. Şi rog pre voi, fraţilor: ştiţi casa lui Stefaná; că iaste începătură Aháiei şi spre slujba sfinţilor s-au rînduit pre ei.

16. Ca şi voi să ascultaţi la unii ca aceştia şi la tot cela ce împreună lucrează şi ostenêşte.

17. Şi mă bucur spre venirea lui Stéfana şi a lui Furtunát şi a lui Ahaícu, căci a voastră lipsă aceştia au plinit,

18. Pentru că au odihnit al mieu duh şi al vostru. Cunoaşteţi dară pre unii ca aceştia.

19. Închină-se voao besêrecile Ásiei. Închină-se voao întru Domnul mult Achíla şi Preschíla, împreună cu cea /

Versiunea modernă

stricăciune, şi acest [trup] muritor să se îmbrace în nemurire.

54. Cînd acest [trup] stricăcios se va îmbrăca în nemurire şi acest [trup] muritor se va îmbrăca în nemurire, atunci se va împlini cuvîntul care stă scris: „Moartea a fost înghiţită de biruinţă. Unde îţi este boldul, Moarte?

55. Unde îţi este biruinţa, moarte?”

56. Boldul morţii este păcatul, iar puterea păcatului este legea.

57. Dar mulţumiri fie aduse lui Dumnezeu care ne dă biruinţa prin Domnul nostru Iisus Hristos.

58. Astfel, fraţii mei preaiubiţi, fiţi fermi, neclintiţi, prisosind mereu în lucrarea Domnului, ştiind că răsplata voastră nu este zadarnică în Domnul.

Capitolul al 16-lea

1. Despre colecta pentru sfinţi, precum am rînduit în bisericile din Galatia, aşa să faceţi şi voi.

2. În fiecare zi a săptămînii fiecare dintre voi să strîngă la el [acasă] din ce cîştigă, pentru a nu se face colecte atunci cînd voi sosi eu.

3. Cînd voi sosi, pe cei pe care îi aprobaţi îi voi trimite cu epistole să ducă darul vostru la Ierusalim.

4. Dacă va merita să merg şi eu, vor merge cu mine.

5. Voi veni pe la voi, cînd voi trece prin Macedonia; căci voi trece prin Macedonia.

6. Poate voi rămîne la voi şi voi ierna, pentru ca apoi să mă trimiteţi încotro am drum.

7. Nu vreau să vă văd în trecere acum; sper să zăbovesc o vreme la voi, dacă Domnul va îngădui.

8. Voi rămîne în Efes pînă la Cincizecime.

9. Mi s-a deschis o uşă mare, [pentru o lucrare] eficientă, dar [sînt] şi mulţi împotrivitori.

10. Dacă vine Timotei, aveţi grijă să fie fără frică la voi; căci face lucrarea Domnului, ca şi mine.

11. Nimeni să nu-l dispreţuiască; să-l trimiteţi în pace ca să vină la mine; îl aştept împreună cu fraţii.

12. Cît despre fratele Apolo, l-am îndemnat mult să vină la voi cu fraţii, dar n-a voit defel să vină acum; va veni însă cînd va găsi bun prilej.

13. Vegheaţi, rămîneţi tari în credinţă, fiţi curajoşi, întăriţi-vă.

14. Tot ce faceţi să fie [făcut] în dragoste.

15. Vă îndemn, fraţilor: cunoaşteţi casa lui Stefanas; ei sînt primul rod al Ahaiei şi s-au pus pe ei înşişi în slujire pentru sfinţi.

16. Să vă supuneţi acestora şi oricui lucrează şi trudeşte împreună [cu ei].

17. Sînt bucuros de venirea lui Stefanas, Fortunat şi Ahaic, căci au înlocuit lipsa voastră.

18. Au înviorat duhul şi duhul vostru. Daţi-le recunoaştere unora ca aceştia.

19. Vă salută bisericile din Asia; vă trimit multe salutări în Domnul Acuila şi Prisca şi biserica

ден каселе лорь бесѣрекъ. Ꙟкинъ воаѡ фра к
цїи тоци, ꙟкинаци-вꙋ оунꙋль алтꙋѧ кꙋ сърꙋта
ре сфѫнтъ. Сърꙋтарѣ кꙋ амѣ мѫнъ алꙋи па ка
вель. Кареле нꙋ ивѣще пре домнꙋль но кв
стрꙋ їсꙋ христось, фїе анадема ма
ранада. Дарꙋл домнꙋлꙋи їс кг
хс кꙋ вои. Драгостѣ мѣ кд
кꙋ тоци кꙋ вои ꙟтрꙋ
христось їсꙋсь
аминь.

Кътръ коринѳѣни чѣ де нтѫю сау скрись дела
филипи, прен стефанина, ши фꙋртꙋнать,
ши ахаикꙋ, ши тимоѳею.

КЪТРЪ КОРИНѲЕН КАТЕ ТРИМИСЪ А ДОА.

КАП. А.

авель апостоль ал лꙋи іс а
христось, прен воѧ лꙋи
дꙋмнезъꙋ ши тимоѳеѣ
фрателе, бесѣречїи лꙋи
дꙋмнезъꙋ чеѧ че ѥсте
ꙟ коринѳъ, ꙟпреꙋнъ кꙋ
свинцїи тоци че сѫнть ꙟ
трꙋ тоатъ ахаиѧ.
Даръ воаѡ ши паче, де в
ла дꙋмнезъꙋ пъринтеле нострꙋ, ши домнꙋль
іс хс. Бине кꙋвѫнтат дмнезъꙋл ши пърин г
теле дмнꙋлꙋи нострꙋ іс хс, пърителе ꙟдꙋрърилор,
ши дмнезъꙋ а тоатъ мѫнгъярѣ. Чела че д
мѫнгъе пре нои престе тоатъ скѫрба ноастръ,
ка съ путемь нои съ мѫнгъемь пре чеи ден тоатъ
скѫрба, прен мѫнгъярѣ каре немѫнгъемь нои
деспре дꙋмнезъꙋ. Къчи ꙟ чекипь присосескь е
патимиле лꙋи хс ꙟтрꙋ нои, аша прен хс присо
сѣще, ши мѫнгъярѣ ноастръ. Ши ѡри не ѕ
некъжимь пентрꙋ а воастрѣ мѫнгъярѣ, ши мѫн
тꙋире чеѧ че съ испръвѣще, кꙋ ръбдарѣ ачело
раш патиме, кареле ши нои пътимимь, аꙋ ши
мѫнгъиндꙋне пентрꙋ а воастръ мѫнгъяре ши
мѫнтꙋире. Ши нъдеждѣ ноастръ адевъ з
ратъ е пентрꙋ вои, щїиндь къ ꙟ чекипь ꙟпреꙋнъ
тори сѫнтеци патемилорь аша ши мѫнгъерїи.
Пентрꙋ къ нꙋ вом ка вои съ нꙋ щици фрацилорь, и
пентрꙋ неказꙋль нострꙋ чела че сау фъкꙋт ноаѡ
ꙟ асїѧ, къчи престе самъ нем ꙟгреоѧть пре
сте пꙋтинцъ, кѫть съ не фимь пъръсит нои
ши де вїацъ. Че нои ꙟтрꙋ нои жꙋдеката морцїи ѳ
ам авꙋт, ка съ нꙋ фим нъдеждꙋиндꙋне ꙟтрꙋ нои ꙟ
шине че ꙟтрꙋ дмнезъꙋ чела че скоалъ морцїи.
Кареле дентрꙋ моарте ка ачаста аꙋ мѫнтꙋит і
пре нои, ши не мѫнтꙋѧще, ла кареле нъдеждꙋ
им

Biblia 1688, p. 874, col. 2

den casele lor besêrecă.

20. Închină-se voao fraţii toţi. Închinaţi-vă unul altuia cu sărutare svîntă.

21. Sărutarea cu a mea mînă, a lui Pável.

22. Carele nu iubêşte pre Domnul nostru Isus Hristós fie anathéma! Maranátha!

23. Darul domnului Isus Hristos — cu voi.

24. Dragostea mea — cu toţi cu voi întru Hristós Isús. Amin.

A. Cătră corintêni cea dentîiu s-au scris de la Fílipi, pren Stéfanna şi Furtunát şi Ahaícu şi Timothéiu.

Versiunea modernă

din casa lor.

20. Vă trimit salutări toţi fraţii. Salutaţi-vă unii pe alţii cu o sărutare sfîntă.

21. Salutul este scris cu mîna mea: „Pavel."

22. Dacă cineva nu iubeşte pe Domnul Iisus Hristos, să fie anatema! Marana ta!

23. Harul Domnului Iisus Hristos să fie cu voi.

24. Dragostea mea este cu voi toţi în Hristos Iisus. Amin.

Cătră corinthêni carte trimisă a doa

Cap 1

1. Pável, apostol al lui Isus Hristós, pren voia lui Dumnezău, şi Timothei fratele, besêrecii lui Dumnezău ceea ce iaste în Corínth, împreună cu svinţii toţi ce sînt întru toată Ahaíia.

2. Dar voao şi pace de la Dumnezău, Părintele nostru, şi Domnul Isus Hristos.

3. Binecuvîntat Dumnezăul şi Părintele Domnului nostru Isus Hristos, Părintele îndurărilor şi Dumnezău a toată mîngîiêrea,

4. Cela ce mîngîie pren noi preste toată scîrba noastră, ca să putem noi să mîngîiem pre cei den toată scîrba, pren mîngîiêrea carea ne mîngîiem noi despre Dumnezău.

5. Căci în ce chip prisosesc patimile lui Hristos întru noi, aşa pren Hristos prisosêşte şi mîngîiêrea noastră.

6. Şi ori ne necăjim, pentru a voastră mîngîiêrea şi mîntuirea cêea ce să isprăvêşte, cu răbdarea aceloraşi patime carele şi noi pătimim, au şi mîngîindu-ne, pentru a voastră mîngîêre şi mîntuire.

7. Şi nădêjdea noastră adevărată e pentru voi, ştiind că, în ce chip împreunători sînteţi patemilor, aşa şi mîngîierii.

8. Pentru că nu vom ca voi să nu ştiţi, fraţilor, pentru necazul nostru cela ce s-au făcut noao în Ásiia, căci preste samă ne-am îngreoiat preste putinţă, cît să ne fim părăsit noi şi de a trăi.

9. Ce noi întru noi judecata morţii am avut, ca să nu fim nădejduindu-ne întru noi înşine, ce întru Dumnezău, cela ce scoală morţii,

10. Carele dentru moarte ca aceasta au mîntuit pre noi şi ne mîntuiêşte, la carele nădejdu-//

A doua epistolă către corinteni

Capitolul 1

1. Pavel, apostol al lui Iisus Hristos prin voia lui Dumnezeu, şi fratele Timotei, bisericii lui Dumnezeu care se găseşte în Corint, precum şi tuturor sfinţilor care sînt în toată Ahaia.

2. Har vouă şi pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, şi de la Domnul Iisus Hristos.

3. Binecuvîntat este Dumnezeu şi Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Tatăl îndurărilor şi Dumnezeul a toată mîngîierea,

4. Cel ce ne mîngîie pe noi în tot necazul nostru, ca să putem mîngîia şi noi pe cei care sînt în tot necazul, prin mîngîierea cu care noi înşine sîntem mîngîiaţi de către Dumnezeu.

5. Că precum prisosesc patimile lui Hristos în noi, tot aşa prin Hristos prisoseşte şi mîngîierea noastră.

6. Şi, fie că sîntem în necaz – [aceasta] este pentru a voastră mîngîiere şi pentru mîntuirea care se lucrează în răbdarea aceloraşi patimi pe care şi noi le pătimim; fie că sîntem mîngîiaţi – [aceasta] este pentru a voastră mîngîiere şi mîntuire.

7. Şi nădejdea noastră e tare, bine ştiind că, aşa cum sînteţi părtaşi patimilor, tot aşa şi mîngîierii.

8. Căci nu voim ca voi să nu ştiţi, fraţilor, despre necazul nostru care ni s-a întîmplat în Asia, că am fost îngreuiaţi peste măsură, peste puterea [noastră], astfel încît ne pierduserăm şi nădejdea că vom trăi.

9. Ci noi în noi înşine am avut osînda morţii, ca să nu fim încrezători în noi înşine, ci în Dumnezeu, cel ce înviază morţii,

10. Care ne-a izbăvit şi ne izbăveşte pe noi dintr-o moarte ca aceasta, în care nădăjdu-

кътръ коринѳѣни.

аі нимь, ꙟкъ ши нева маи изба́ви.   ꙟпреȣнъ
слȣжинде ши вои пентрȣ нои кȣрȣга, ка пентрȣ
мȣлте ѡбразе, чель че е ла нои дарь, прен мȣлци
ві съва мȣлцъми, пентрȣ нои.   Пентрȣ къ фала
ла ноастръ ачаста ѧсте, мъртȣриꙗ кȣноштин
цїи ноастре, къкȣ дирептате, ши кȣ кȣръціꙗ
лȣи дмнзъȣ, нȣкȣ ꙟцелепчюне трȣпѣскъ чекȣ
дарȣль лȣи дмнзъȣ, ам петрекȣтъ ꙟлȣме,
гі ши маи мȣлтъ кътръ вои.   Пентрȣ къ нȣ
алтеле скрїемь воаѡ, ченȣмаи кареле четици, аȣ
ши кȣноащеци, ши нъдеждȣескȣ, къши пънъ
ді ꙟсъвжршитъ веци кȣноаще.   Дȣпъ кȣмь
аціи кȣноскȣтъ пре нои, де ѡпарте, къ лаȣдъ
воаѡ сжнтемь, дȣпъ кȣм ши вои ноаѡ, ꙟзиѡ
еі дмнȣлȣи ıс.   Ши кȣ ачастъ нъдеждȣире
врѣмь, кътръ вои съвїȣ маинаинте, ка алдо
ѕі илѣ дарь съ авеци.   Ши прен вои атрѣче ла
макидонїѧ, ши ѩръш дела макидонїѧ авени къ
тръ вои, ши де кътръ вои амъ петрѣче ꙟ їȣдеѧ.
зі Дечи ачаста сфътȣинде, нȣ кжндаи чевашн кȣ
юшораре амь лȣкратъ аȣ кареле сфътȣескȣ трȣ
пѣще ле сфътȣескȣ, ка съфїе лжнгъ мине, аша
иі аша ши нȣ нȣ.   Че крединчось е дмнзъȣ, къ
кȣвжнтȣль ностру челъ кътръ вои, нȣсаȣ фъ
ѳі кȣтъ аша ши нȣ.   Пентрȣ къ фїюль лȣи
дмнзъȣ пре нои ıс хс чела че ꙟтрȣ вои, прен но
саȣ мъртȣрнситъ, прен мине ши прен силȣань
ши тимодею, нȣ саȣ фъкȣтъ аша, ши нȣ, че
к аша ꙟтрȣ ѥль саȣ фъкȣтъ.   Пентрȣ къ кжт
тесь фъгъдȣинцеле лȣи дмнзъȣ, ꙟтрȣ ачестъ
аша, ши кȣ ачестъ аминь, лȣи дмнзъȣ, спре
ка мърире, прен нои.   Ѩръ чела че адеверѣзъ,
пре нои ꙟпреȣнъ кȣ вои ꙟ хс, ши чела че аȣ оунсь
кв пре но дмнзъȣ.   Чела чене ѣȣ ши печетлȣитъ,
пре нои, ши аȣ датъ арвȣна дȣхȣлȣи, ꙟтрȣ и
кг нимиле ноастре.   Ѩръ еȣ мартȣрь пре дмне
зъȣ кемь, асȣпра сȣфлетȣлȣи мїеȣ, къ крȣ
цжнде пре вои, нам маи венитъ ла коренѳь.
кд Нȣкъ стъпжнимь воаѡ крединца, че ꙟпреȣнъ а
жȣтори сжнтемь бȣкȣрїеи воастре, пентрȣ къ
кȣ крединца стаци.

К А П. В.

а и ам алесь мїе ачаста, ка съ нȣ вїȣ
ѩръ кȣ мъхнире кътръ вои.
в Пентрȣ къ де еȣ мъхнескȣ пре вои,
ши кареле ѧсте чела чемъ веселѣще пре
мине, фъръ нȣмаи чела честъ мъхнѣще
г дентрȣ мине.   Ши ам скрись воаѡ ачасташ,
каси венинде мъхнире съ аибȣ, деи кареле мисѣ
къдѣ съмъ бȣкȣрь, нъдеждȣинде престе то вои,
къ амѣ бȣкȣрїе авоастръ тȣтȣрор ѧсте.
д Пентрȣ къ де мȣлтъ некаꙁ ши стржнсоарѣ ини
мїи ам скрись воаѡ прен мȣлте лакръми, нȣ
ка съвъ мъхници че ка драгостѣ съ коноащеци,
е карѣ ам маи мȣлтъ ла вои.   Ѩръ де нещине
аȣ мъхнитъ, нȣ пре мине аȣ мъхнитъ, че пре о
парте ка съ нȣ ꙟгреȣезȣ пре тоци пре вои.
ѕ Дестȣлȣ е оунȣѧ ка ачестȣѧ чертарѣ ачаста,
з че де ꙟ мълци маи мȣлци.   Кжт ꙟпотрикъ

Biblia 1688, p. 875, col. 1

im încă şi ne va mai izbăvi.

11. Împreună slujind şi voi pentru noi cu ruga, ca, dentru multe obraze, cel ce e la noi dar pren mulţi să va mulţămi pentru noi.

12. Pentru că fala noastră aceasta iaste: mărturiia cunoştinţii noastre că, cu direptate şi curăţiia lui Dumnezău, nu cu înţelepciune trupească, ce cu darul lui Dumnezău am petrecut în lume şi mai mult cătră voi.

13. Pentru că nu altele scriem voao, ce numai carele cetiţi au şi cunoaşteţi şi nădejduiescu că şi pînă în săvîrşit veţi cunoaşte;

14. După cum aţi şi cunoscut pre noi, de o parte, că laudă voao sîntem, după cum şi voi noao, în zioa Domnului Isus.

15. Şi cu această nădejduire vream cătră voi să viu mai nainte, ca al doilea dar să aveţi

16. Şi pren voi a trêce la Machidoníia şi iarăşi de la Machidoníia a veni cătră voi şi de cătră voi a mă petrêce în Iudéa.

17. Deci, aceasta sfătuind, nu cîndai ceva şi cu iuşorare am lucrat? Au carele sfătuiescu, trupêşte le sfătuiescu, ca să fie lîngă mine „aşa", aşa şi „nu", nu?

18. Ce, credincios e Dumnezău, că cuvîntul nostru cel cătră voi nu s-au făcut „aşa" şi „nu".

19. Pentru că Fiiul lui Dumnezău pre noi, Isus Hristos, cela ce întru voi pren noi s-au mărturisit, pren mine şi pren Siluán şi Timothéiu, nu s-au făcut „aşa" şi „nu", ce „aşa" întru el s-au făcut.

20. Pentru că, cîte-s făgăduinţele lui Dumnezău întru acest „aşa". Şi cu acest „amin" lui Dumnezău — spre mărire, pren noi.

21. Iară cela ce adeverează pre noi împreună cu voi în Hristos şi cela ce au uns pre noi — Dumnezău,

22. Cela ce ne-au şi pecitluit pre noi şi au dat arvuna Duhului întru inimile noastre.

23. Iară eu martur pre Dumnezău chem asupra sufletului mieu că, cruţînd pre voi, n-am mai venit la Corénth.

24. Nu că stăpînim voao credinţa, ce împreună-ajutori sîntem bucuriei voastre, pentru că cu credinţa staţi.

Cap 2

1. Şi am ales mie aceasta, ca să nu viu iară cu mîhnire cătră voi.

2. Pentru că, de eu mîhnescu pre voi, şi carele iaste cela ce mă veselêşte pre mine, fără numai cela ce să mîhnêşte dentru mine?

3. Şi am scris voao acêstaş, ca nu, venind, mîhnire să aibu den carele mi să cădea să mă bucur, nădejduind preste toţi voi că a mea bucurie a voastră tuturor iaste.

4. Pentru că de mult necaz şi strînsoarea inimii am scris voao pren multe lacrămi, nu ca să vă mîhniţi, ce ca dragostea să conoaşteţi, carea am mai mult la voi.

5. Iară de neştine au mîhnit, nu pre mine au mîhnit, ce pre o parte, ca să nu îngreuiezu pre toţi pre voi.

6. Destulu e unuia ca acestuia certarea aceasta, cea de cătră mai mulţi.

7. Cît împotrivă, /

Versiunea modernă

im că încă ne va mai izbăvi,

11. Ajutorîndu-ne şi voi cu rugăciunea pentru noi, pentru ca, de la mulţi oameni, darul făcut nouă să fie adus ca mulţumire pentru noi prin mulţi.

12. Căci lauda noastră aceasta este: mărturia conştiinţei noastre că am petrecut în lume – şi mai cu seamă la voi – în simplitate şi în curăţia lui Dumnezeu, nu în înţelepciune trupească, ci în harul lui Dumnezeu.

13. Căci nu vă scriem alte lucruri decît cele pe care le citiţi sau le şi cunoaşteţi şi nădăjduiesc că le veţi cunoaşte şi pînă la sfîrşit;

14. După cum ne-aţi şi cunoscut în parte, că sîntem lauda voastră, precum şi voi a noastră, în ziua Domnului Iisus.

15. Şi cu această încredinţare voiam să vin mai întîi la voi, ca să aveţi de două ori har

16. Şi să merg în Macedonia trecînd pe la voi şi să vin iarăşi din Macedonia la voi şi [apoi] să mă petreceţi spre Iudeea.

17. Deci, plănuind eu aceasta, oare m-am purtat cu uşurătate? Sau cele pe care le plănuiesc oare după trup le plănuiesc, ca să fie la mine „da"-ul „da" şi „nu"-ul „nu"?

18. Dar credincios este Dumnezeu: cuvîntul nostru cel către voi nu a fost „da" şi „nu".

19. Căci Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, cel propovăduit în voi prin noi, prin mine şi prin Siluan şi prin Timotei, nu a fost „da" şi „nu", ci „da" a fost întru el.

20. Căci toate cele ce sînt făgăduinţe ale lui Dumnezeu întru el sînt „da" şi întru el „amin", lui Dumnezeu spre slavă prin noi.

21. Iar cel ce ne întăreşte pe noi împreună cu voi în Hristos şi care ne-a uns pe noi este Dumnezeu,

22. Care ne-a şi pecetluit şi a dat arvuna Duhului în inimile noastre.

23. Iar eu chem martor pe Dumnezeu asupra sufletului meu, că pentru a vă cruţa n-am mai venit la Corint.

24. Nu fiindcă sîntem stăpîni peste credinţa voastră, ci fiindcă sîntem împreună-lucrători ai bucuriei voastre; căci prin credinţă staţi tari.

Capitolul al 2-lea

1. Şi am socotit în sinea mea aceasta, să nu vin iarăşi cu întristare la voi.

2. Căci, dacă eu vă întristez, cine este cel care mă înveseleşte pe mine, dacă nu cel întristat din pricina mea?

3. Şi v-am scris vouă aceasta, ca nu cumva, venind, să am întristare de la cei care ar trebui să mă bucure, încredinţat fiind despre voi toţi că bucuria mea este a voastră, a tuturor.

4. Căci cu multă mîhnire şi strîngere de inimă v-am scris cu multe lacrimi, nu ca să vă întristaţi, ci ca să cunoaşteţi dragostea pe care o am cu prisosinţă faţă de voi.

5. Şi dacă a făcut cineva întristare, nu pe mine m-a întristat, ci în parte – [zic „în parte"] ca să nu[-l] îngreuiez [pe acela] – pe voi toţi.

6. Destul îi este unui astfel de om pedeapsa aceasta [dată] de mai mulţi;

7. Aşa încît, dimpotrivă,

май мꙋлтъ пре вой съ въ бꙋкꙋрꙋ, шй въ рог ка
нꙋ кѫндай кꙋ чѣ май мꙋлтъ мъхнире, съ ва ꙟ
гици оунꙋл ка ачела. Пентрꙋ ачѣѧ рог пре и҃
вой съ адеверици ла ел драгосте. Пентрꙋ ѳ҃
къ спре ачаста ам шй скрис, ка съ нꙋ коноскъ й
спита воастръ, де ла тоате аскꙋлтъторй сѫн
теци. Иаръ ла карелє веци хъръзи чева, шй і҃
еꙋ, пентрꙋ къ шй еꙋ че ам хъръзит, кꙋрꙋѧ
ам хъръзит, пентрꙋ вой ꙟтрꙋ фаца лꙋй Хс҃,
ка съ нꙋне асꙋприм де сатана. Къ щим але аі҃
лꙋй гѫндꙋрй. Шй венинд ла Троада ла еѵлиѧ ві҃
лꙋй Хс҃, шй оуша дешкисъ міе фиинд ꙟтрꙋ до
нꙋл, навꙋю рѫпаѡсъ дхꙋлꙋй міеꙋ, не афлѫнд
еꙋ пре Тит фрателе міеꙋ. Че пъръсиндꙋ гі҃
мъ де ей, ам ешит ла Макидоніѧ. Иаръ Хар ді҃
лꙋй Дмнѕъꙋ чела че пꙋрꙋрѣ аръта ци не фаче
ꙟтрꙋ Хс҃, шй миросꙋл коноштинцій лꙋй арътѫнд
прин ной ꙟтот локꙋл. Къчи а лꙋй Хс҃ бꙋн еі҃
миросъ сѫнтем, лꙋй Дмнѕъꙋ, ꙟтрꙋ чей че съ
мѫнтꙋескъ шй ꙟчей пиердꙋци. Оунора мирос ѕі҃
де моарте спре моарте, иаръ алтора мирос де віа
цъ спре віацъ, шй кътръ ачѣсте чине е ꙟде
стꙋлат? Пентрꙋ къ нꙋ сѫнтем ка чей мꙋл зі҃
ци, прекꙋпинд кꙋвѫнтꙋл лꙋй Дмнѕъꙋ, че ка
дентрꙋ кꙋръціен че ка де ла Дмнѕъꙋ, ꙟнаинтѣ
лꙋй Дмнѕъꙋ, ꙟтрꙋ Хс҃ гръим.

Кап. Г҃.

Ꙟчѣпем иаръш пре нойш, а не ꙟтемеѧ? а҃
Аꙋ нꙋне требꙋескъ дꙋпъ кꙋм оаре карій
кꙋрци де ажꙋторю кътръ вой, аꙋ ден
трꙋ вой ажꙋторю? Карте ноастръ в҃
вой сѫнтеци скрисъ ꙟ инимиле ноастре,
щиіндꙋсе шй чітиндꙋсе де кътръ тоци оаменій.
Аръѫтѫндꙋвъ къ сѫнтеци карте а лꙋй Хс҃, фиинд г҃
слꙋжитъ деспре ной, скрисъ нꙋ кꙋ чернѣлъ,
че кꙋ дхꙋл лꙋй Дмнѕъꙋ челꙋй віꙋ, нꙋ ꙟтрꙋ лѣ
спези де піатръ, че ꙟтрꙋ лѣспези де инимъ де
трꙋпъ. Шй нъдѣжде ка ачаста авем прин д҃
Хс҃, кътръ Дмнѕъꙋ. Нꙋ къ вредничи сѫн е҃
тем де ла ной, съ сокотим чева ка дентрꙋ ной,
че дестоинничіѧ ноастръ ѧсте де ла Дмнѕъꙋ.
Карелє нєꙋ ꙟвредничит пре ной кꙋ послꙋшничій, ѕ҃
чей ноаѡ фъгъдꙋинце нꙋ а скрисорій че а дхꙋлꙋй,
пентрꙋ къ скрисоарѣ омоаръ, иаръ дхꙋл ꙟвіе.
Иаръ де фꙋ слꙋжба морцій ꙟкрисори типъритъ з҃
ꙟ піетри, фъкꙋтꙋсаꙋ ꙟтрꙋ мърире кѫт нꙋ
фостъ пꙋтѫнд фіій лꙋй Ісраил, аскꙋта ꙟ
образꙋл лꙋй Моѵсй пентрꙋ мърирѣ образꙋлꙋй
лꙋй, чѣ че съ вещежіѧ. Кꙋм нꙋ май мꙋлт и҃
слꙋжба дхꙋлꙋй вафй ꙟтрꙋ мърире.
Къ де е слꙋжба осѫндей мърире, кꙋ мꙋлтъ ѳ҃
май вѫртоѡс прісосѣще слꙋжба дирептъцій ꙟ
трꙋ мърире. Пентрꙋ къ нич еаꙋ мърит чѣѧ і҃
че е мърит, ꙟтрачаста парте, пентрꙋ чѧ де
присосит мърире. Пентрꙋ къ де е чѣѧ че піѧ аі҃
ре прин мърире, кꙋ мꙋлтъ май мꙋлтъ чѣѧ че рѫ
мѫне ꙟ мърире. Авѫнд дирептъ ачѣѧ нъ ві҃
дѣжде ка ачаста, мꙋлтъ ꙟдръзнире авем.
Шй нꙋ пре кꙋм Моѵсй, пꙋнѣ а копереминтъ пре гі҃

Biblia 1688, p. 875, col. 2

mai mult pre voi să vă bucuru şi vă rog, ca nu cîndai cu cea mai multă mîhnire să va înghiţi unul ca acela.

8. Pentru acêea rog pre voi să adeveriţi la el dragoste,

9. Pentru că spre aceasta am şi scris, ca să nu conosc ispita voastră, de la toate ascultători sînteţi.

10. Iară la carele veţi hărăzi ceva şi eu. Pentru că şi eu, ce am hărăzit, căruia am hărăzit, pentru voi, întru faţa lui Hristos, ca să nu ne asuprim de Satana,

11. Că ştim ale lui gînduri.

12. Şi venind la Troáda, la Evangheliia lui Hristos, şi uşa deşchisă mie fiind întru Domnul, n-avuiu răpaos duhului mieu, neaflînd eu pre Tít, fratele mieu,

13. Ce părăsindu-mă de ei, am ieşit la Machidoniia.

14. Iară har lui Dumnezău, celuia ce pururea arătaţi ne face întru Hristos şi mirosul conoştinţii lui arătînd, pren noi, în tot locul!

15. Căci a lui Hristos bun miros sîntem lui Dumnezău, întru cei ce să mîntuiesc şi în cei pierduţi,

16. Unora, miros de moarte spre moarte, iară altora, miros de viaţă spre viaţă. Şi cătră acêstea cine e îndestulat?

17. Pentru că nu sîntem ca cei mulţi, precupind cuvîntul lui Dumnezău, ce ca dentru curăţiei, ce ca de la Dumnezău, înaintea lui Dumnezău, întru Hristos grăim.

Cap 3

1. Încêpem iarăşi pre noişi a ne întemeia? Au nu ne trebuiesc, după cum oarecarii, cărţi de ajutoriu cătră voi, au dentru voi ajutoriu?

2. Cartea noastră voi sînteţi, scrisă în inimile noastre, ştiindu-se şi citindu-se de cătră toţi oamenii,

3. Arătîndu-vă că sînteţi carte a lui Hristos, fiind slujîtă despre noi, scrisă nu cu cerneală, ce cu Duhul lui Dumnezău celui viu, nu întru lêspezi de piatră, ce întru lêspezi de inimă de trup.

4. Şi nădêjde ca aceasta avem pren Hristos cătră Dumnezău.

5. Nu că vrêdnici sîntem, de la noi, să socotim cevaşi ca dentru noi, ce destoiniciia noastră iaste de la Dumnezău,

6. Carele ne-au învrednicit pre noi cu poslușnicii cei Noao Făgăduinţe, nu a scrisorii, ce a duhului, pentru că scrisoarea omoară, iară Duhul învie.

7. Iară de fu slujba morţii în scrisori tipărită în pietri, făcutu-s-au întru mărire, cît n-au fost putînd fiii lui Israíl a căuta în obrazul lui Móisi, pentru mărirea obrazului lui cea ce să veştejiia,

8. Cum nu mai mult slujba Duhului va fi întru mărire?

9. Că de e slujba osîndei mărire, cu mult mai vîrtos prisosêşte slujba direptăţii întru mărire.

10. Pentru că nice s-au mărit cêea ce e mărită, într-aceasta parte, pentru cea de prisosit mărire.

11. Pentru că, de e cêea ce piêre pren mărire, cu mult mai mult cêea ce rămîne în mărire.

12. Avînd direpт acêea nădêjde ca aceasta, multă îndrăznire avem,

13. Şi nu precum Móisi punea acoperemînt pres- //

Versiunea modernă

mai bine iertaţi şi aduceţi mîngîiere, nu cumva unul ca acesta să fie înghiţit de şi mai multă întristare.

8. De aceea vă rog să arătaţi dragoste întărită faţă de el,

9. Căci pentru aceasta v-am şi scris, ca să cunosc încercarea voastră, dacă sînteţi întru toate ascultători.

10. Iar cui îi iertaţi ceva, şi eu îi iert; căci şi eu, dacă am iertat ceva cuiva, am iertat pentru voi în faţa lui Hristos, ca să nu fim asupriţi de Satana;

11. Căci cunoaştem bine gîndurile lui.

12. Şi venind la Troia pentru Evanghelia lui Hristos şi uşa fiindu-mi deschisă în Domnul, n-am avut duhului meu odihnă, pentru că nu l-am aflat pe Tit, fratele meu,

13. Ci, despărţindu-mă de ei, am plecat în Macedonia.

14. Şi mulţumire [să-i fie adusă] lui Dumnezeu, celui ce pururea ne arată biruitori întru Hristos şi care arată mireasma cunoştinţei lui prin noi în tot locul!

15. Că sîntem bună mireasmă a lui Hristos lui Dumnezeu între cei ce se mîntuiesc şi între cei ce pier,

16. Unora mireasmă a morţii spre moarte, altora mireasmă a vieţii spre viaţă. Şi cine este vrednic de acestea?

17. Căci nu sîntem ca ceilalţi, precupeţind cuvîntul lui Dumnezeu, ci grăim ca din curăţie, ca de la Dumnezeu, înaintea lui Dumnezeu, întru Hristos.

Capitolul al 3-lea

1. Începem iarăşi să ne recomandăm pe noi înşine? Avem oare nevoie, precum unii, de scrisori de recomandare către voi sau de scrisori de recomandare de la voi?

2. Scrisoarea noastră voi sînteţi, scrisă în inimile noastre, fiind cunoscută şi citită de toţi oamenii,

3. Arătîndu-vă că sînteţi scrisoare a lui Hristos, slujită de noi, scrisă nu cu cerneală, ci cu Duhul Dumnezeului Celui viu, nu pe table de piatră, ci pe tablele de carne ale inimilor.

4. Şi o astfel de încredinţare avem prin Hristos către Dumnezeu.

5. Nu că sîntem vrednici de la noi înşine să cugetăm ceva ca de la noi înşine, ci vrednicia noastră este de la Dumnezeu,

6. Care ne-a învrednicit să fim slujitori ai Noului Testament, nu ai literei, ci ai Duhului; pentru că litera ucide, iar Duhul face viu.

7. Iar dacă slujirea morţii, întipărită cu litere în pietre, s-a făcut în slavă, aşa încît fiii lui Israel nu puteau să caute la faţa lui Moise din pricina slavei celei trecătoare a feţei lui,

8. Cum nu va fi mai mult în slavă slujirea Duhului?

9. Căci, dacă slujirea osîndei este slavă, cu mult mai mult prisoseşte slujirea dreptăţii întru slavă.

10. Căci, din pricina slavei care covîrşeşte, ceea ce era [înainte] slăvit în această parte nu [mai] este slăvit.

11. Căci, dacă ceea ce este trecător este prin slavă, cu mult mai mult ceea ce rămîne este în slavă.

12. Avînd deci o astfel de nădejde, avem multă îndrăznire,

13. Şi nu precum îşi punea Moise un văl pe

ѡ҃ѕ А҃, В҃, ПОСЛАНІЕ.

сте фаца лꙋй, ка съ нꙋ каꙋте фіїй лꙋй ісраиль
ла съвършитꙋл челꙋй че ера трекъторю.
д҃і Чесъ ꙟпіетрирѣ гѫндꙋриле лор, пентрꙋ къ пъ
нъ астъзи ачеаш акопереманть, спре четирѣ
чей векии фъгъдꙋинцъ ръмѫне, недескоперіиндꙋ
е҃і съ кꙋчи ꙟтрꙋ Х҃с съ сꙋрпъ. Че пънъ асть
зи кѫнд се чити(ѣ)ще мѡусь, акопереманть пре
ѕ҃і сте инима лор заче. Іаръ кѫндь сева ꙟтꙋр
на кътрѣ домнꙋл, съ ва дени прежꙋр акоперем
з҃і тꙋл. Іаръ домнꙋл дꙋхꙋл ѫсте, ши ѹнде ѫ
и҃і сте дꙋхꙋл домнꙋлꙋй, аколѡ е волнничіѫ. Іаръ
ной тоци кꙋ дескоперит ѡбразь, мъририѣ домнꙋ
лꙋй ка прен ѡглиндъ въꙁѫндꙋ(ѡ), ачелаш ѡбра
недензноавьь ꙟкипꙋим, дела мъриреа ла мъририе, ка
дела дꙋхꙋл домнꙋлꙋй.

К А П. Д҃.

а҃ Пентрꙋ ачѣа авѫндь слꙋжба ачаста, дꙋ
пъ кꙋм нѣм милꙋит нꙋ тѫнжим.
в҃ Че нѣм тъгъдꙋит де чѣле аскꙋнсе але
рꙋшиней, неѹмбланд кꙋ виклешꙋг ни
вікленииндь кꙋвѫнтꙋл лꙋй дꙋмнезъꙋ,
че кꙋ арътарѣ адевърꙋлꙋй, ꙟтъриндꙋне пре но
кътрѣ тоатъ щиинца, ѡаменилор, ꙟнаинтѣ лꙋ
г҃ дꙋмнезъꙋ. Іаръ де ши ѫсте акоперитъ евліѫ
ноастръ, ꙟтрꙋ чей перици ѫсте акоперитъ.
д҃ ꙟтрꙋ карей дꙋмнезъꙋл вѣкꙋлꙋй ачестꙋѫ, аꙋ
ѡрбит гѫндꙋриле челор некрединчоши, ка съ нꙋ
ле лꙋминѣзе лор лꙋминарѣ евліей амъририй лꙋй
е҃ Х҃с, кареле ѫсте кипꙋл лꙋй дꙋмнезъꙋ. Пентрꙋ
къ нꙋ пре ной мъртꙋрисим че пре Х҃с І҃с домнꙋл
ѕ҃ іаръ пре ной роби воаѡ прен І҃с. Кꙋчи дꙋм
незъꙋ чела че аꙁи дентрꙋ ꙟтꙋнѣрек, лꙋминъ
съ лꙋминѣзе, кареле аꙋ лꙋминат ꙟтрꙋ инимиле
ноастре, кътрѣ лиминарѣ кꙋноштинцей мъририй
з҃ лꙋй дꙋмнезъꙋ, ꙟфаца лꙋй І҃с Х҃с. Ши авем
вистеріѫ ачаста ꙟвасе де лꙋт, ка присосирѣ пꙋ
терій съ фіе алꙋй дꙋмнезъꙋ, ши нꙋ дела ной.
и҃ ꙟтрꙋ тоѫ некъжѫндꙋне, іаръ нꙋ ꙟпресꙋрѫндꙋне
ѳ҃ липсиндꙋне, че де тот нелипсиндꙋне. Гониндꙋне, іа
ръ нꙋ пъръсиндꙋне, ѡборѫндꙋне че нꙋ піерѕѫн
і҃ дꙋне. Пꙋрꙋрѣ мъририѣ домнꙋлꙋй І҃с, ꙟтрꙋп
пꙋртѫндь, ка ши віаца лꙋй І҃с, ꙟтрꙋпꙋл ностръ
а҃і съ се арате. Пентрꙋ къ пꙋрꙋрѣ ной чей вій
ла моарте недъм пентрꙋ І҃с, ка віаца лꙋй І҃с съ
съ арате, ꙟтрꙋ трꙋпꙋл ностръ, чел пъмытеꙋ.
в҃і Дечи моартѣ ꙟтрꙋ ной съ лꙋкрѣзъ, іаръ віаца
г҃і ꙟтрꙋ вои. Ши авѫндь ачелаш дꙋх ал кре
динцей, дꙋпъ чее скрис, крезꙋтам пентрꙋ ачѣѫ
ам гръит, ши ной крѣдем пентрꙋ ачѣѫ ши
д҃і гръимь. Щіиндь къ чела че аꙋ ꙟвіат пре д҃мнꙋ І҃с
ши пре ной прен І҃с нева рѫдика, ши ва пꙋне ꙟпре
е҃і ꙋнъ кꙋ вой. Пентрꙋ къ тоате пентрꙋ вои,
ка дарꙋл ꙟмꙋлцидꙋсе прен чеи май мꙋлци мꙋл
цимита ва присоси ла мъририѣ лꙋй дꙋмнезъꙋ.
ѕ҃і Пентрꙋ ачѣѫ нꙋ тѫнжим, че мъкаръ къ ши
чел ден нафаръ алностръ ѡмь съ стрикъ, іаръ
чель ден лъꙋнтрꙋ съ ꙟноѫще, ден зи ꙟзи.
з҃і Пентрꙋ къ чель ден датъ ꙋшорь алескѫрбеи ноа
стре че де присосит, ꙟтрꙋ присосире вѣчникъ гре

Biblia 1688, p. 876, col. 1

te faţa lui, ca să nu caute fiii lui Israíl la săvîrşitul celui ce era trecătoriu.

14. Ce să împietriră gîndurile lor, pentru că pînă astăzi acestaşi acoperemînt spre cetirea cei Vechi Făgăduinţă rămîne, nedescoperindu-să, căci întru Hristos să surpă,

15. Ce pînă astăzi, cînd să citêşte Móisi, acoperemînt preste inima lor zace.

16. Iară cînd se va înturna cătră Domnul, să ia demprejur acoperemîntul.

17. Iară Domnul Duhul iaste, şi unde iaste Duhul Domnului, acoló e volniciia.

18. Iară noi toţi, cu descoperit obraz, mărirea Domnului ca pren oglindă văzîndu-o, acelaşi obraz ne dă iznoavă închipuim, de la mărire la mărire, ca de la Duhul Domnului.

Cap 4

1. Pentru acêea, avînd slujba aceasta, după cum ne-am miluit, nu tînjim,

2. Ce ne-am tăgăduit de cêle ascunse ale ruşinei, neumblînd cu vicleşug, nici viclenind cuvîntul lui Dumnezău, ce cu arătarea adevărului întărindu-ne pre noi cătră toată ştiinţa oamenilor înaintea lui Dumnezău.

3. Iară deşi iaste acoperită Evangheliia noastră, întru cei pieriţi iaste acoperită,

4. Întru carei Dumnezăul veacului acestuia au orbit gîndurile celor necredincioşi, ca să nu le luminêze lor luminarea Evangheliei, a mărirei lui Hristos, carele iaste chipul lui Dumnezău.

5. Pentru că nu pre noi mărturisim, ce pren Hristos Isus Domnul, iară pre noi, robi voao pren Isus.

6. Căci Dumnezău — cela ce au zis: „Dentru întunêrec, lumină să luminêze", carele au luminat întru inimile noaste, cătră luminarea cunoştinţei mărirei lui Dumnezău, în faţa lui Isus Hristos.

7. Şi avem visteriia aceasta în vase de lut ca prisosirea puterii să fie a lui Dumnezău, şi nu de la noi,

8. Întru tot necăjindu-ne, iară nu împresurîndu-ne, lipsindu-ne, ce de tot nelipsindu-ne,

9. Gonindu-ne, iară nu părăsindu-ne; oborîndu-ne, ce nu pierzîndu-ne,

10. Pururea mărirea Domnului Isus în trup purtînd, ca şi viaţa lui Isus în trupul nostru să să arate.

11. Pentru că pururea noi, cei vii, la moarte ne dăm pentru Isus, ca viaţa lui Isus să să arate în trupul nostru cel pămîntesc.

12. Deci moartea întru noi să lucrează, iară viaţa întru voi.

13. Şi avînd acelaşi duh al credinţei, după ce e scris: „Crezut-am, pentru acêea am grăit", şi noi crêdem, pentru acêea şi grăim,

14. Ştiind că cela ce au învis pre Domnul Isus şi pre noi, pren Isus, ne va rădica şi va pune împreună cu voi.

15. Pentru că toate-s pentru voi ca, darul înmulţindu-se, pren cei mai mulţi mulţimita va prisosi la mărirea lui Dumnezău.

16. Pentru acêea nu tînjîm, ce, măcară că şi cel denafară al nostru om să strică, iară cel denlăuntru să înnoiêşte den zi în zi.

17. Pentru că cel de-ndată iuşor al scîrbei noastre cea de prisosit, întru prisosire vêcinică gre- /

Versiunea modernă

faţă, ca să nu caute fiii lui Israel la sfîrşitul a ceea ce era trecător.

14. Dar s-au împietrit gîndurile lor, căci pînă astăzi acelaşi văl rămîne la citirea Vechiului Testament, nedezvelindu-se, pentru că în Hristos se surpă,

15. Ci pînă astăzi, cînd se citeşte Moise, un văl zace pe inima lor.

16. Iar cînd [cineva] se întoarce către Domnul, se ridică vălul.

17. Iar Domnul este Duhul; şi unde este Duhul Domnului, acolo este libertate.

18. Iar noi toţi, cu faţa descoperită, oglindind slava Domnului, în acelaşi chip ne schimbăm la faţă din slavă în slavă, ca de la Domnul Duhul.

Capitolul al 4-lea

1. De aceea, avînd această slujire, precum am fost miluiţi, nu ne pierdem curajul,

2. Ci ne-am dezis de cele ascunse ale ruşinii, neumblînd cu vicleşug, nici măsluind cuvîntul lui Dumnezeu, ci, prin arătarea adevărului, recomandîndu-ne pe noi înşine înaintea oricărei conştiinţe a oamenilor în faţa lui Dumnezeu.

3. Şi deşi Evanghelia noastră este acoperită, ea este acoperită pentru cei ce pier,

4. Întru care Dumnezeul veacului acestuia a orbit gîndurile celor necredincioşi, ca să nu le strălucească lor luminarea Evangheliei slavei lui Hristos, care este chipul lui Dumnezeu.

5. Căci nu ne propovăduim pe noi înşine, ci [îl propovăduim] Domn pe Hristos Iisus, iar pe noi înşine robi ai voştri, pentru Iisus.

6. Că Dumnezeu, cel ce a zis să strălucească lumină din întuneric, acesta a strălucit în inimile noastre spre luminarea cunoştinţei slavei lui Dumnezeu, în faţa lui Iisus Hristos.

7. Şi avem comoara aceasta în vase de lut, aşa încît covîrşirea puterii să fie a lui Dumnezeu, şi nu din noi,

8. Strîmtoraţi în toate, dar nu împresuraţi, în grea încurcătură, dar nu fără cale de ieşire;

9. Prigoniţi, dar nu părăsiţi; doborîţi, dar nu daţi pierzării;

10. Totdeauna purtînd în trup omorîrea Domnului Iisus, pentru ca şi viaţa lui Iisus să se arate în trupul nostru.

11. Căci pururea noi cei vii ne dăm la moarte pentru Iisus, ca şi viaţa lui Iisus să se arate în trupul nostru cel muritor.

12. Astfel, în noi lucrează moartea, iar în voi viaţa.

13. Şi avînd acelaşi duh al credinţei, după cum este scris: „Crezut-am, pentru aceea am grăit", şi noi credem, pentru aceea şi grăim,

14. Ştiind că cel ce a înviat pe Domnul Iisus ne va învia şi pe noi prin Iisus şi ne va înfăţişa împreună cu voi.

15. Căci toate sînt pentru voi, pentru ca harul, înmulţindu-se, să prisosească prin mai mulţi mulţumirea spre slava lui Dumnezeu.

16. De aceea, nu ne pierdem curajul, ci, chiar dacă omul nostru cel din afară se strică, cel dinăuntru se înnoieşte din zi în zi.

17. Căci puţinul de o clipă al strîmtorării noastre ne lucrează nouă cu prisosinţă spre prisosinţă

А, В, ПОСЛАНІЕ.

име, ꙟмъриреи лꙋкрѣзъ ноаѡ. Не сокотинд иі
ной челе че съ въд, че челе че нꙋсъ въд, пен
трꙋ къ челе де съ въд де шарте сѫнть, іаръ
челе че нꙋсъ въд вѣчниче сѫнть.

КАП. Е.

Пентрꙋ къ щим къ де съва сърпа чѣ пъ а
мънтѣскъ аноастръ касъ, алъкашꙋ
лꙋи зидире дела дꙋмнезъꙋ авем, касъ
вѣчникъ ꙟчерю нефъкꙋтъ де мѫнъ.
Пентрꙋ къ ꙟтрꙋ ачаста сꙋспинъм лъ в
кашꙋл ностꙋ, чел ден черю ал ꙟбръка поф тинд.
Де невом ши ꙟбръка, нꙋ невом афла голи. г
Пентрꙋ къ ши чеѧ сѫнтем ꙟтрꙋпъ сꙋспинъм д
ꙟгреꙋинд ꙋне, де време че нꙋвом съне дезбръкъ,
че съне ꙟбръкъм ка съ ꙟгиць, чел мꙋритори
декътръ віаць. Іаръ чела че нѣꙋ лꙋкрать е
пре ной, спре ачаста дꙋмнезъꙋ есте кареле аꙋ
ши дать ноаѡ арвона дꙋхꙋлꙋи. ꙟдръзнинд ѕ
даръ пꙋрꙋрѣ ши щиинд, къ фиинд мерши кꙋ
трꙋпꙋл, депъртаци сѫнтем дела домнꙋл.
Пентрꙋ къ пре кредиинць оумблъм нꙋ пре кип. з
Че нъдеждꙋим, ши бине вом маи мꙋлть съ и
ешим ден трꙋпь, ши съ мерџем кътръ дом
нꙋл. Пентрꙋ ачѣѧ не ши небоим, ѡри фиинд ѳ
веници, ѡри фиинд ешици, бине плъкꙋци лаел
съ фим. Пентрꙋ къ тоци ной съне арътъ і
требꙋе, ꙟнаинтѣ диванꙋлꙋи лꙋи Хс, ка съ ѧ
фіеще кареле челе прен трꙋпь, кътръ кареле аꙋ
фъкꙋт ѡри бине ѡри рѫꙋ. Щиинд дирепть аі
ачѣѧ фрика домнꙋлꙋи, пре ѡамени ꙟдеверим
іаръ ла дꙋмнезъꙋ не арътъм, ши нъдеждꙋеск
ши ꙟтрꙋ щиинциле воастре, съсъ фіе арътать.
Пентрꙋ къ нꙋ іаръш пре ной не ꙟтъръим кътръ ві
вой че прічинъ дѫнд воаѡ, лаꙋдіи пентрꙋ ной,
ка съ авеци кътръ чеѧ че ꙟфаць съ лаꙋдъ,
ши нꙋ кꙋ инема. Къ ѡри де нѣм ръвръти гі
лꙋи дꙋмнезъꙋ, лꙋи дꙋмнезъꙋ сѫнтем ръзвръ
тици, ѡри ꙟтреџи сѫнтем ла минте, воаѡ сѫн
тем. Пентрꙋ къ драгостѣ лꙋи Хс, не ци ді
не пре ной, жꙋдекѫнд ачаста, къ де оунꙋл пе
трꙋ тоци аꙋ мꙋрить, поате фи къ тоци аꙋ
мꙋрить. Ши пентрꙋ тоци аꙋ мꙋрить, пен еі
трꙋ ка чеѧ че тръеск, съ нꙋмаи тръиаскъ лорꙋш
че челꙋѧ че пентрꙋ е аꙋ мꙋри ши саꙋ скꙋла.
Дечи ной де акꙋм ꙟнаинте, пре нименѣ щим ѕі
трꙋпѣще, іаръ де ам ши кꙋноскꙋть трꙋпѣще
пре Хс, іаръ акꙋм нꙋмаи кꙋноащем.
Деч де е ꙟтрꙋ Хс вреѡ ноаѡ зидире, челе ден зі
тъю саꙋ петрекꙋт, іатъ саꙋ фъкꙋт ноаѡ
тоате. Ши тоате дела дмнзъ, чела че аꙟпъ иі
кат пре ной кꙋ ел пре іс Хс, ши аꙋ дат ноаѡ слꙋ
жба, ꙟпъкъчюній. Какꙋм дмнзъꙋ ера ꙟтрꙋ ѳі
Хс, лꙋмѣ ꙟпъкѫнд кꙋ ел, несокотинд лѡръ
грешалеле лѡръ, ши пꙋинд ꙟтрꙋ ной кꙋвѫнтꙋл
ꙟпъкъчюній. Пентрꙋ Хс даръ рꙋгѫм, ка к
кꙋм дмнзъꙋ рꙋгѫндꙋсъ прен ной, рꙋгъмꙋне пен
трꙋ Хс ꙟпъкацивъ кꙋ дмнзъꙋ. Пентрꙋ къ ка
пре чела че наꙋ кꙋноскꙋть пъкать, пентрꙋ ной
пъкать аꙋ фъкꙋть каной съне фачем дирепта

Biblia 1688, p. 876, col. 2

ime a mărirei lucrează noao,

18. Nesocotind noi cêle ce să văd, ce cêle ce nu să văd, pentru că cêlea de să văd deşarte sînt, iară cêlea ce nu să văd vêcinice sînt.

Cap 5

1. Pentru că ştim că, de să va surpa cea pămintească a noastră casă, a lăcaşului zidire de la Dumnezău avem, casă vêcinică în ceriu, nefăcută de mînă.

2. Pentru că întru aceasta suspinăm, lăcaşul nostru cel den ceriu a-l îmbrăca pohtind,

3. De ne vom şi îmbrăca, nu ne vom afla goli.

4. Pentru că şi ceia sîntem în trup suspinăm îngreuindu-ne, de vrême ce nu vom să ne dezbrăcăm, ce să ne îmbrăcăm, ca să să înghiţă cel muritoriu de cătră viaţă.

5. Iară cela ce ne-au lucrat pre noi spre aceasta Dumnezău iaste, carele au şi dat noao arvona Duhului.

6. Îndrăznind dară pururea şi ştiind că, fiind merşi cu trupul, depărtaţi sîntem de la Domnul,

7. Pentru că pren credinţă umblăm, nu pren chip,

8. Ce nădejduim şi bine vom mai mult să ieşim den trup şi să mêrgem cătră Domnul.

9. Pentru acêea ne şi nevoim, ori fiind veniţi, ori fiind ieşiţi, bineplăcuţi la el să fim.

10. Pentru că toţi noi să ne arătăm trebuie înaintea divanului lui Hristos, ca să ia fieştecarele cêle pren trup, cătră carele au făcut, ori bine, ori rău.

11. Ştiind direpţ acêea frica Domnului, pre oameni adeverim, iară la Dumnezău ne arătăm, şi nădejduiesc şi întru ştiinţile voastre să să fie arătată.

12. Pentru că nu iarăşi pre noi ne întărim cătră voi, ce pricină dînd voao laudii pentru noi, ca să aveţi cătră ceia ce în faţă să laudă, şi nu cu inema.

13. Că ori de ne-am răzvrătit lui Dumnezău, lui Dumnezău sîntem răzvrătiţi, ori întregi sîntem la minte, voao sîntem.

14. Pentru că dragostea lui Hristos ne ţine pre noi, judecînd aceasta că: de unul pentru toţi au murit poate fi că toţi au murit.

15. Şi pentru toţi au murit, pentru ca ceia ce trăiesc să nu mai trăiască loruşi, ce celuia ce pentru ei au murit şi s-au sculat.

16. Deci noi, de acum înainte, pre nimenea ştim trupêşte, iară de am şi cunoscut trupêşte, acum nu-l mai cunoaştem.

17. Deci, de e întru Hristos vreo noao zidire, cêle dentîiu s-au petrecut, iată, s-au făcut noao toate.

18. Şi toate de la Dumnezău, cela ce au împăcat pre noi cu el pren Isus Hristos şi au dat noao slujba împăcăciunii.

19. Ca cum Dumnezău era întru Hristos, lumea împăcînd cu el, nesocotind lor greşêlele lor şi puind întru noi cuvîntul împăcăciunii.

20. Pentru Hristos dară rugăm, ca cum Dumnezău rugîndu-să pren noi: rugămu-ne pentru Hristos, împăcaţi-vă cu Dumnezău!

21. Pentru că pre cela ce n-au cunoscut păcat, pentru noi păcat au făcut, ca noi să ne facem direp- //

Versiunea modernă

mulţimea veşnică a slavei,

18. Neluînd noi seama la cele ce se văd, ci la cele ce nu se văd, căci cele ce se văd sînt vremelnice, iar cele ce nu se văd sînt veşnice.

Capitolul al 5-lea

1. Căci ştim că, dacă acest cort, casa noastră pămîntească, se va strica, avem zidire de la Dumnezeu, casă nefăcută de mînă, veşnică, în ceruri.

2. Căci în aceasta şi suspinăm, dorind mult să ne îmbrăcăm cu locaşul nostru cel din cer,

3. [Astfel], dacă vom fi îmbrăcaţi [cu acesta], nu vom fi aflaţi goi.

4. Că şi cei ce sîntem în cort suspinăm îngreuiaţi, pentru că nu vrem să ne dezbrăcăm de el, ci să ne îmbrăcăm peste el, ca ceea ce este muritor să fie înghiţit de viaţă.

5. Iar cel ce ne-a lucrat spre aceasta este Dumnezeu, care ne-a şi dat nouă arvuna Duhului.

6. Îndrăznind, dar, pururea şi ştiind că, sălăşluind în trup, locuim departe de Domnul,

7. Căci umblăm prin credinţă, nu prin vedere,

8. Îndrăznim şi voim mai degrabă să sălăşluim afară din trup şi [să mergem] să locuim la Domnul.

9. De aceea şi rîvnim, fie înăuntru, fie în afară de trup, să fim bineplăcuţi lui.

10. Căci noi toţi trebuie să ne înfăţişăm înaintea scaunului de judecată al lui Hristos, ca fiecare să primească cele prin trup, după cum a lucrat, fie bine, fie rău.

11. Deci, cunoscînd noi frica de Domnul, pe oameni îi înduplecăm, dar lui Dumnezeu îi sîntem vădiţi, şi nădăjduiesc să fim vădiţi şi în conştiinţele voastre.

12. Căci nu ne recomandăm iarăşi pe noi înşine înaintea voastră, ci dîndu-vă pricină de laudă pentru noi, ca să aveţi răspuns către cei ce se laudă cu faţa, şi nu cu inima.

13. Căci, dacă ne-am ieşit din minţi, este pentru Dumnezeu, iar dacă sîntem cu mintea întreagă, este pentru voi.

14. Căci dragostea lui Hristos ne împresoară pe noi cei care socotim aceasta: că dacă unul a murit pentru toţi, atunci toţi au murit.

15. Şi pentru toţi a murit, ca cei ce trăiesc să nu mai trăiască pentru sine, ci pentru cel care a murit şi a înviat pentru ei.

16. Astfel, de acum, noi nu mai ştim pe nimeni după trup; şi chiar dacă l-am cunoscut pe Hristos după trup, totuşi acum nu-l mai cunoaştem aşa.

17. Astfel, dacă este cineva în Hristos, este zidire nouă; cele vechi au trecut, iată, s-au făcut noi toate.

18. Şi toate sînt de la Dumnezeu, care ne-a împăcat pe noi cu sine prin Iisus Hristos şi care ne-a dat nouă slujirea împăcării.

19. Întrucît Dumnezeu era în Hristos, împăcînd lumea cu sine însuşi, nesocotindu-le greşelile şi punînd în noi cuvîntul împăcării.

20. Aşadar, în numele lui Hristos solim, ca şi cum Dumnezeu ar îndemna prin noi: vă rugăm, în numele lui Hristos, împăcaţi-vă cu Dumnezeu!

21. Căci pe cel ce n-a cunoscut păcat l-a făcut pentru noi păcat, ca noi, întru el, să fim făcuţi drep-

тате луи дмнезъу ꙟтрꙋ ел.

КАП, Ѕ.

а Ши ꙟпреꙋнъ лꙋкрꙟнде, ши рꙋгъмь нꙋ ꙟ
дешерть дарꙋль луи дмнезъу, съ прїими
в вой. Пентрꙋ къ зиче, ꙟврѣме прїи
мить ам аскꙋлтать пре тине, ши ꙟ
зи де мꙟнтꙋире ам ажꙋтать цїе,
ять акꙋм врѣме бине прїимить, ять акꙋм
г зи де мꙟнтꙋире. Ничи ѡпотикнѣлъ ꙟтрꙋ
ничи оунꙋль дꙟнде, ка съ нꙋ съ хꙋлѣскъ слꙋж
д ба. Че ꙟтрꙋ тоть ꙟтемеинде пре вои, ка
аи лꙋи дмнезъу слꙋги, ꙟтрꙋ ꙟгъдꙋинцъ мꙋл
тъ, ꙟтрꙋ некаꙁꙋри ꙟтрꙋ невои, ꙟтрꙋ стрꙟ
е сори. ꙟтрꙋ ране ꙟтемнице, ꙟнеашезъри,
ѕ ꙟ ѡстенѣле, ꙟпривегери ꙟпостꙋри. ꙟкꙋръ
цїе, ꙟщїинцъ, ꙟтрꙋ мꙋлтъ ꙟгъдꙋинцъ, ꙟ
трꙋ бꙋнътате ꙟтрꙋ дхь сфнть, ꙟтрꙋ драго
з сте фъръ дефъцъре. ꙟкꙋвꙟнтꙋль адевъ
рꙋлꙋи, ꙟпꙋтѣрѣ луи дмнезъу, прен армеле ди
рептъцїи челе дѣ дирѣпта, ши челе дѣ стꙟнга.
и Прен мъриpе ши нечинсте, прен рѣ вѣсте ши бꙋ
нъ вѣсте, ка нище ꙟшълътори ши адевѣрнци.
ѳ Канище некꙋноскꙋци ши кꙋноскꙋци, канище мꙋ
ритори ши ять трꙋимь, клꙟнде нѣм черта
і ши нꙋ нѣм ѡморъ. Каꙟнде амфи мъх
ници ши пꙋрꙋрѣ небꙋкꙋрѫм канище сꙟрачи, ши
пре мꙋлци ꙟбогъцꙟнде канимика авꙟнде, ши
аі тоате кꙋпринꙁꙟнде. Гꙋра ноастръ сꙋ дешки
кътръ вои коринѳѣни, инима ноастръ сꙋ лър
ві цить. Нꙋ фици кꙋстрꙟмтоаре ꙟтрꙋ нои,
чеꙟ стрꙟмтаци ꙟтрꙋ ꙟлъꙋнтрꙋрнле воастре.
гі Ши ачасташ ръсплътире ка оунеѡрь фїи зикꙋ,
ді лъръцицивъ ши вои. Нꙋвъ фачеци кꙋмпъ
ниндꙋвъ ꙟтраать кꙋпъ кꙋчей некрединчоши,
пентрꙋ къче ꙟсоцире аре дирептатѣ кꙋ фъръ лѣ
цѣ; ши че ꙟпреꙋнаре е лꙋминїи кътръ ꙟтꙋнѣ
еі рекꙋ; Ши че токмире аре лꙋи хс кътръ ве
лїаль; аꙋче парте е крединчосꙋлꙋи, кꙋ чеаль некре
ѕі динчось. Ши че ꙟпреꙋнаре аре бесѣрнчїи лꙋ
дмнезъу, кꙋ идоаїи; пентрꙋ къ вои бесѣрика лꙋ
дмнезъу челꙋи вїꙋ сꙟнтеци, кꙋм аꙋзись дмне
зъу къвою лъкꙋи ꙟтрꙋ еи, ши вою оумбла ꙟ
трꙋ еи, ши вою фи лѡрь дмнезъу, ши еи ворфи
зі мїе нородь. Пентрꙋ ачѣ ешици дей мижло
кꙋль лѡрь, ши въ ѡсебици зиче дмнꙋль, ши де
некꙋрать нꙋвъ атинцеци, ши еꙋ вою прїими
иі пре вои. Ши воюфи воаѡ ꙟтрꙋ пъринте,
ши вои вецфи мїе спре фїи ши фѣте, зиче
дмнꙋль чель ꙟтрꙋ тоть цїнторю.

КАП, З.

а Ачесте фъгъдꙋинце авꙟнде дарь юбици
лор, съне кꙋръцим пре нои, де тоатъ
пꙟнгъричюнѣ трꙋпꙋлꙋи ши адхꙋлꙋи,
фъкꙟнде сфнцире кꙋ фрика лꙋи дмнзъ.
в Ѡсебици пре нои, пре нименѣ нам нъпъ
стꙋит, пре нименѣ нам стрикат, спре нименѣ
г нам лъкомит. Нꙋ спре клевете ѣлъ зикь,
пентрꙋ къ ам зись май наинте къ ꙟ инимиле ноа
стре сꙟнтеци ка ꙟпреꙋнъ съ мꙋрици ши ꙟпреꙋнъ

Biblia 1688, p. 877, col. 1

tatea lui Dumnezău întru el.

Cap 6

1. Şi împreună lucrînd şi rugăm, nu în deşert darul lui Dumnezău să priimiţi voi.

2. Pentru că zice: „În vrême priimită am ascultat pre tine şi în zi de mîntuire am ajutat ţie!" Iată acum vrême bine priimită, iată acum zi de mîntuire,

3. Nici o poticneală întru niciunul dînd, ca să nu să hulească slujba,

4. Ce întru tot întemeind pre voi, ca ai lui Dumnezău slugi, întru îngăduinţă multă, întru necazuri, întru nevoi, întru strînsori,

5. Întru rane, în temniţe, în neaşezări, în ostenêle, în privegheri, în posturi,

6. În curăţie, în ştiinţă, întru multă îngăduinţă, întru bunătate, întru Duh Sfînt, întru dragoste fără de făţărie,

7. În cuvîntul adevărului, în putêrea lui Dumnezău, pren armele direptăţii, cêle de-a direapta şi cêle de-a stînga,

8. Pren mărire şi necinste, pren rea vêste şi bună vêste; ca nişte înşălători şi adeveriţi,

9. Ca nişte necunoscuţi şi cunoscuţi, ca nişte muritori şi, iată, trăim, ca cînd ne-am certa şi nu ne-am omorî;

10. Ca cînd am fi mîhniţi şi pururea ne bucurăm; ca nişte săraci, şi pre mulţi îmbogăţînd; ca nimica avînd şi toate cuprinzînd;

11. Gura noastră s-au deşchis cătră voi, corinthêni, inima noastră s-au lărgit.

12. Nu fiţi cu strîmtoare întru noi, ce vă strîmtaţi întru înlăuntrurile voastre.

13. Şi aceastaş răsplătire, ca unor fii zicu, lărgiţi-vă şi voi!

14. Nu vă faceţi cumpănindu-vă într-alt chip cu cei necredincioşi, pentru că ce însoţire are direptatea cu fărălêgea? Şi ce împreunare e luminii cătră întunêrecu?

15. Şi ce tocmire iaste lui Hristos cătră Veliál? Au ce parte e credinciosului cu cel necredincios?

16. Şi ce împreunare iaste besêrecii lui Dumnezău cu idolii? Pentru că voi besêrica lui Dumnezău celui viu sînteţi, cum au zis Dumnezău că: „Voi lăcui întru ei şi voiu umbla întru ei şi voiu fi lor Dumnezău şi ei vor fi mie norod."

17. Pentru acêea: „Ieşiţi den mijlocul lor şi vă osebiţi, zice Domnul, şi de necurat nu vă atingeţi, şi eu voiu priimi pre voi.

18. Şi voiu fi voao întru Părinte şi voi veţi fi mie spre fii şi fête", zice Domnul cel întrutotţiitoriu.

Cap 7

1. Acêste făgăduinţe avînd dară, iubiţilor, să ne curăţim pre noi de toată pîngăriciunea trupului şi a duhului, făcînd sfinţire cu frica lui Dumnezău.

2. Osebiţi pre noi! Pre nimenea n-am năpăstuit, pre nimenea n-am stricat, spre nimenea n-am lăcomit.

3. Nu spre cleveteală zic, pentru că am zis mai nainte că în inimile noastre sînteţi, ca împreună să muriţi şi împreună //

Versiunea modernă

tatea lui Dumnezeu.

Capitolul al 6-lea

1. Şi împreună lucrînd noi, vă şi rugăm să nu primiţi în deşert harul lui Dumnezeu,

2. Căci zice: „La vreme primită te-am ascultat şi în zi de mîntuire ţi-am ajutat!" Iată acum vreme bineprimită, iată acum zi de mîntuire,

3. Nedînd în nimic nici o sminteală, ca să nu se prihănească slujirea,

4. Ci în toate recomandîndu-ne pe noi înşine ca slujitori ai lui Dumnezeu, în răbdare multă, în necazuri, în nevoi, în strîmtorări,

5. În bătăi, în temniţe, în tulburări, în osteneli, în privegheri, în posturi,

6. În curăţie, în cunoaştere, în îndelungă-răbdare, în bunătate, în Duhul Sfînt, în dragoste nefăţarnică,

7. În cuvîntul adevărului, în puterea lui Dumnezeu, prin armele dreptăţii, cele de-a dreapta şi cele de-a stînga,

8. Prin slavă şi necinste, prin defăimare, dar avînd bună faimă; ca nişte amăgitori, dar ca nişte iubitori de adevăr,

9. Ca nişte necunoscuţi, şi totuşi bine cunoscuţi, ca unii care murim, şi iată trăim, ca nişte pedepsiţi şi totuşi nu murind;

10. Ca nişte întristaţi, dar pururea bucurîndu-ne; ca nişte săraci, dar pe mulţi îmbogăţind; ca unii care nu avem nimic, dar avînd în stăpînire toate.

11. Gura noastră s-a deschis către voi, corintenilor, inima noastră s-a lărgit.

12. Nu în noi sînteţi strîmtoraţi, ci în cele dinlăuntru ale voastre sînteţi strîmtoraţi;

13. Şi aceeaşi răsplată daţi-mi, ca unor copii vă spun, fiţi şi voi largi la inimă!

14. Nu vă înjugaţi la jug străin cu cei necredincioşi, căci ce părtăşie are dreptatea cu fărădelegea? Sau ce împărtăşire are lumina cu întunericul?

15. Şi ce învoire are Hristos cu Velial; sau care este partea credinciosului cu un necredincios?

16. Sau ce înţelegere este între templul lui Dumnezeu şi idoli? Căci voi sînteţi templu al Dumnezeului celui viu, precum a zis Dumnezeu: „Voi locui în ei şi voi umbla întru ei şi voi fi Dumnezeul lor şi ei vor fi mie popor."

17. Pentru aceea: „Ieşiţi din mijlocul lor şi osebiţi-vă – zice Domnul – şi de ce este necurat nu vă atingeţi şi eu vă voi primi pe voi.

18. Şi voi fi vouă Părinte, şi veţi fi mie fii şi fiice", zice Domnul atotţiitorul.

Capitolul al 7-lea

1. Avînd deci aceste făgăduinţe, iubiţilor, să ne curăţim pe noi înşine de toată întinăciunea trupului şi a duhului, săvîrşind sfinţenie în frica de Dumnezeu.

2. Faceţi-ne loc [în inimi]! Pe nimeni n-am nedreptăţit, pe nimeni n-am păgubit, asupra nimănui nu m-am lăcomit.

3. Nu spre osîndire zic; căci [v-]am spus mai înainte că sînteţi în inimile noastre, ca împreună să murim şi împreună

сѫ трѣбицѣ, мꙋлтъ міє ꙟдрѣзнирѣ кѣтрѣ вои.
Мꙋлтъ міє лаꙋда пентрꙋ вои, плин сѫнть кꙋ д
мѫнгъерѣ, мъ прѣ присоѣсеск кꙋ бꙋкꙋрїѧ, пре
есте тоатѣ некаꙁꙋл ноастрꙋ. Пентрꙋ къ ве є
нинд ноі ла македонїѧ, ничи оунꙋ рѣпаос аꙋ а
вꙋт трꙋпꙋл ностръ, че ꙟтрꙋ тоатѣ некѫжиндꙋ
не дединафарѣ сфаде, динлъꙋнтрꙋ фрикѣ.
Че чела че мѫнгъе пре чеи смерици, неꙋ мѫнгъїат ѕ
пре ной дꙋмнеꙁъꙋ кꙋ венирѣ лꙋи тит. Ши з
нꙋ нꙋмаи ꙟтрꙋ венирѣ лꙋи че ши ꙟтрꙋ мѫнгъѧ
рѣ карѣ сꙋ мѫнгъїат спре вои, вестинд ноаѡ
авоастрѣ пофтѣ, авоастрѣ плѫнџере, авоастрѣ
рꙋвнирє пентрꙋ мине, кѫт маи мꙋлт еꙋ мѫ
веселит. Къ мъкарѣ къ ам ши мъхнит и
пре вои кꙋ картѣ, нꙋмъ къеск мъкарѣ къ мѫ
къѧм, пентрꙋ къ вѣꙁꙋ къ картѣ ачѣѧ, мѫ
карѣ къ оунꙋ час ваꙋ мъхнит пре вои.
Акꙋм мъ бꙋкꙋр, нꙋ къчи вацѣ мъхнит, че ѳ
къчи вацѣ мъхнит спре покъинцѣ, пентрꙋ къ
вацѣ мъхнит дꙋмнеꙁеѧще, ка ꙟтрꙋ нимикъ
сѫ нꙋ пъгꙋбици динтрꙋ ной. Пентрꙋ къ чѣ і
дꙋмнеꙁеѧскъ мъхнире, покъинцѣ спре мѫнтꙋ
ире, некъитъ лꙋкрѣꙁъ, ѧръ алꙋмїи мъхнире
моарте лꙋкрѣꙁъ. Пентрꙋ къ ѧтъ ачаста аі
авѣ мъхнї вои дꙋмнеꙁеѧще кѫтъ сѫргꙋїалъ
аꙋ фъкꙋтъ воаѡ, че рѣспꙋнс, че скѫрбѣ, че фри
къ, че поѳтъ, че рꙋвнире, че исбѫндѣ? ꙟтрꙋ
тоатъ ацѣ ꙟтърит пре вои, кꙋрацѣ афи ꙟтрꙋ
лꙋкрꙋ. Дечи де ам ши скрис воаѡ, нꙋ пе ві
трꙋ чела че аꙋ фъкꙋт стрѫмбътате, ничи пен
трꙋ чела че аꙋ авꙋтъ стрѫмбътате, че ка сѫ
арате сѫргꙋїала воастрѣ чѣ че ѧсте пентрꙋ вои
кътръ вои ꙟнаинтѣ лꙋи дꙋмнеꙁъꙋ.
Пентрꙋ ачѣѧ неам мѫнгъїатъ пре мѫнгъерѣ гі
воастрѣ, ши кꙋ мꙋлтъ маи вѫртос неам бꙋкꙋ
рат, пре бꙋкꙋрїѧ лꙋи тит, къчи сꙋ одихнит
дꙋхꙋл лꙋи, деспре вои тоци. Къ оарї че ла є дı
пентрꙋ вои мам лъꙋдат, нꙋмам рꙋшинат, че
дꙋпъ кꙋм тоате кꙋ адевърат ам грꙋит воаѡ,
аша ши лаꙋда ноастрѣ чѣ че є спре тит, аде
вѣръ сꙋ фъкꙋт. Ши инема лꙋи маи мꙋлтъ єі
спре вои ѧсте, поменинд чѣ авоастрѣ атꙋтꙋ
рорꙋ аскꙋлтаре, кꙋм кꙋ фрикъ ши кꙋ кꙋтремꙋр
ацѣ прїимит пре ел, бꙋкꙋрꙋмъ къ ꙟтрꙋ тоатѣ
нъдеждꙋеск ꙟтрꙋ вои.

КАП. И.

Ши арътъм воаѡ фрацилор дарꙋл лꙋи дꙋм а
неꙁъꙋ, чел че є дат ꙟбесѣречиле маки
донїеи. Къчи ꙟтрꙋ мꙋлтъ испи в
те некаꙁꙋ, присоѣсирѣ бꙋкꙋрїеи лор, ши
чѣ ꙟтраджѫнсъ сѫрѫчїе алор, аꙋ присо
ситъ ꙟтрꙋ авꙋцїѧ простимеи лор. Къчи г
дꙋпъ пꙋтѣре мъртꙋрисеск, ши престе пꙋтѣ
ре де бꙋнъ вое. Кꙋ мꙋлтъ мѫнгъѧре рꙋ д
гѫнд пре вои, дарꙋ ши ꙟпреꙋнарѣ слꙋжбеи, чѣ
де кътръ свинци сѫ прїимим ной. Ши нꙋ є
дꙋпъ кꙋм нъдъждꙋим че пре еи сꙋ дат ꙟтѫи домнꙋлꙋи
ши ноаѡ прин воѧ лꙋи дꙋмнеꙁъꙋ. Ка съ рꙋ ѕ
гъм ной пре тит, ка кꙋм аꙋ ши маи ꙟнаин

те

Biblia 1688, p. 877, col. 2

să trăiţi. Multă mi-e îndrăznirea cătră voi!

4. Multă mi-e lauda pentru voi! Plin sînt cu mîngîiêrea, mă prea prisosesc cu bucuriia, preste tot necazul nostru!

5. Pentru că, venind noi la Machidoniia, nici un răpaos au avut trupul nostru, ce întru tot necăjindu-ne: denafară sfade, denlăuntru frici.

6. Ce cela ce mîngîie pre cei smeriţi ne-au mîngîiat pre noi, Dumnezău, cu venirea lui Tít.

7. Şi nu numai întru venirea lui, ce şi întru mîngîiêrea carea s-au mîngîiat spre voi, vestind noao a voastră poftă, a voastră[1] plîngere, a voastră rîvnire pentru mine, cît mai mult eu m-am veselit.

8. Că, măcară că am şi mîhnit pre voi cu cartea, nu mă căiesc, măcară că mă căiam, pentru că văzu că cartea acêea, măcară că un ceas, v-au mîhnit pre voi.

9. Acum mă bucur, nu căci v-aţi mîhnit, ce căci v-aţi mîhnit spre pocăinţă, pentru că v-aţi mîhnit dumnezeiêşte, ca întru nemică să nu păgubiţi dentru noi.

10. Pentru că cea dumnezeiască mîhnire pocăinţă spre mîntuire, necăită, lucrează. Iară a lumii mîhnire moarte lucrează.

11. Pentru că, iată, aceasta a vă mîhni voi dumnezeiêşte, cîtă sîrguială au făcut voao, ce răspuns, ce scîrbă, ce frică, ce pohtă, ce rîvnire, ce izbîndă! Întru tot aţi întărit pre voi curaţi a fi întru lucru.

12. Deci, de am şi scris voao, nu pentru cela ce au făcut strîmbătate, nici pentru cela ce au avut strîmbătate, ce ca să să arate sîrguiala voastră, cea ce iaste pentru voi cătră voi, înaintea lui Dumnezău.

13. Pentru acêea ne-am mîngîiat. Pre mîngîiêrea voastră şi cu mult mai vîrtos ne-am bucurat pre bucuriia lui Tít, căci s-au odihnit duhul lui despre voi toţi.

14. Că orice la el pentru voi m-am lăudat, nu m-am ruşinat, ce după cum toate cu adevărat am grăit voao, aşa şi lauda noastră cea ce e spre Tít adevăr s-au făcut.

15. Şi inema lui mai mult spre voi iaste, pomenind cea a voastră a tuturor ascultare, cum cu frică şi cu cutremur aţi priimit pre el. Bucuru-mă că întru tot nădejduiesc întru voi.

Cap 8

1. Şi arătăm voao, fraţilor, darul lui Dumnezău, cel ce e dat în besêrecile Machidoníei,

2. Căci întru multă ispită de necazu, prisosirea bucuriei lor şi cea într-adînc sărăcie a lor au prisosit întru avuţiia prostimei lor;

3. Căci, după putêre mărturisesc şi preste putêre, de bună voie,

4. Cu multă mîngîiêre rugînd pre voi, darul şi împreunarea slujbei, cea de cătră svinţi, să priimim noi.

5. Şi nu după cum am nădejduit, ce pre ei s-au dat întîi Domnului şi noao, pren voia lui Dumnezău,

6. Ca să rugăm noi pre Tít ca, cum au şi mai înain- //

Versiunea modernă

să trăim. Multă îmi este îndrăznirea către voi!

4. Multă îmi este lauda pentru voi! Umplutu-m-am de mîngîiere, sînt covîrşit peste măsură de bucurie, cu toată strîmtorarea noastră!

5. Căci, venind noi în Macedonia, trupul nostru n-a avut nici un pic de odihnă, ci am fost cuprinşi de necaz în toate; din afară lupte, dinăuntru temeri.

6. Dar cel ce mîngîie pe cei smeriţi, Dumnezeu, ne-a mîngîiat pe noi cu venirea lui Tit.

7. Şi nu numai cu venirea lui, ci şi cu mîngîierea cu care el a fost mîngîiat la voi, vestindu-ne nouă dorul vostru, jeluirea voastră, rîvna voastră pentru mine, astfel că eu mai mult m-am bucurat.

8. Că, deşi v-am întristat cu epistola, nu mă căiesc, chiar dacă [înainte] m-am căit; căci văd că epistola aceea, fie şi numai pentru un timp, v-a întristat.

9. Acum mă bucur, nu pentru că v-aţi întristat, ci pentru că v-aţi întristat spre pocăinţă; căci v-aţi întristat dumnezeieşte, ca întru nimic să nu fiţi păgubiţi de către noi.

10. Căci întristarea dumnezeiască lucrează pocăinţă fără părere de rău, spre mîntuire; iar întristarea lumii moarte lucrează.

11. Că iată, însăşi aceasta, că v-aţi întristat dumnezeieşte, cîtă rîvnă a lucrat în voi, ce cuvînt de apărare, cîtă mînie, cîtă frică, cît dor, cîtă rîvnă, cîtă răzbunare; întru totul v-aţi înfăţişat pe voi înşivă a fi curaţi în [acest] lucru.

12. De aceea, chiar dacă v-am scris, nu din pricina celui ce a făcut nedreptatea, nici din pricina celui ce a suferit nedreptatea, ci ca sîrguinţa voastră cea pentru noi să fie învederată la voi, înaintea lui Dumnezeu.

13. De aceea ne-am mîngîiat. Dar, în afară de mîngîierea voastră, cu mai multă prisosinţă ne-am bucurat de bucuria lui Tit, căci duhul lui a fost odihnit de voi toţi.

14. Că dacă m-am lăudat înaintea lui cu ceva pentru voi, n-am fost ruşinat, ci precum toate vi le-am grăit întru adevăr, aşa şi lauda noastră cea pentru Tit s-a făcut adevăr.

15. Şi inima lui este cu prisosinţă spre voi, aducîndu-şi aminte de ascultarea voastră a tuturor, cum l-aţi primit pe el cu frică şi cu cutremur. Mă bucur că în toate mă încred în voi.

Capitolul al 8-lea

1. Şi vă fac cunoscut, fraţilor, despre darul lui Dumnezeu cel dat în bisericile Macedoniei,

2. Că, în multa încercare a strîmtorării, prisosul bucuriei lor şi sărăcia lor cea adîncă au prisosit spre bogăţia bunătăţii lor;

3. Că, după putere – mărturisesc – şi peste putere, [au dat] de bunăvoie,

4. Cu multă rugăminte cerîndu-ne să primim darul şi împărtăşirea slujirii celei către sfinţi,

5. Şi nu după cum am nădăjduit noi, ci pe ei înşişi s-au dat mai întîi Domnului şi nouă, prin voia lui Dumnezeu,

6. Încît l-am rugat pe Tit ca, precum a început mai dinain-

те ꙟчепꙋт, аша съши съвжршаскъ ла вой, ши
ꙁ҃ дарꙋл ачеста. Че ꙟче пип присосиць ꙟтрꙋ
тот, кꙋ кредннца, ши кꙋ кꙋвжнтꙋл, ши кꙋ
щїнца, ши кꙋ тоатъ сжргꙋиала, ши кꙋ чадeн
трꙋ вой ꙟтрꙋ ной драгосте, ка ши ꙟтрачеста
и҃ дарь съприсосиц. Нꙋ дꙋпъ порꙋнкъ ꙁик че
прeн аалтора сжргꙋиалъ, ши адрагостей воастре
ѳ҃ адеверинцъ ꙗспитиндꙋ. Пентрꙋ къ щиц да
рꙋл домнꙋлꙋй ностру і҃с х҃с, кьчи пентрꙋ вой а
съръчит богат фїиндь, ка ши вой кꙋ ачелꙋѧ
і҃ съръчїе съвъ ꙟбогъциц. Ши сфат ꙟтрꙋ а
часта даꙋ, пентрꙋ къ ачаста е воаѡ де фолоѡ,
каре нꙋнꙋмай афаче, че ши авръ аць ꙟчепꙋтꙟ
аі҃ наинте де ань. Іаръ акꙋм ши афаче съвър
шиц, ка ꙟчекип е ѡсжрдїѧ авръ, аша ши асъ
ві҃ вжрши динтрꙋ авѣре. Пентрꙋ къ де е ꙟнай
те ѡсжрдїѧ, дꙋпъ кꙋм аре нещине бине прїими
гі҃ тъ, нꙋ дꙋпъ кжт нꙋ аре. Къ нꙋ пентрꙋ
ка алтора ръпасѡ, ши воѡ некаꙁь, че деи тoкми
ре ꙟвръмѣ де акꙋм, аꙟвоастръ, присосире ла скꙋ
ді҃ дѣрѣ ачелора. Ка ши аачелора присосире съ
факъ, ла авоастръ скъдѣре, ка съсъ факъ ꙟто
еі҃ мире. Дꙋпъ кꙋм е скри, чела кꙋ мꙋлтꙋль
наꙋ присосит, ши чела кꙋ пꙋцинꙋл наꙋ ꙟпꙋци
ѕі҃ нат. Ши харь дмнꙋлꙋй челꙋѧ че дъ ачѣлаш
сжргꙋиалъ, пентрꙋ вой ꙟ инима лꙋй тит.
ꙁі҃ Кьчи мъгжмѣ аꙋ прїимит, ши май сжргꙋи
торo фїиндь де ель ꙟдемнат, еши кътръ вой.
иі҃ Ши ам тримис ꙟпреꙋнъ кꙋ ел пре фрателе, кж
рꙋѧ е лаꙋда ꙟ еѵаїе прeн тоате бесѣречиле.
ѳі҃ Ши нꙋ нꙋмай, че ꙟкъ ши хиротонисит фїиндь
де бесѣречи, ꙟпреꙋнъ ешит кꙋ ной, ꙟпреꙋнъ кꙋ
дарꙋл ачеста, чела че съпослꙋжаще деспре ной,
кътръ аачелꙋаш домнь мърире, ши ѡсжрдїѧ
к҃ воастръ. Ферииндь ачаста, ка нꙋ пре ной не
щине съне хꙋлѣскъ ꙟтрꙋ чинсташїѧ ачаста чѣ
ка҃ че съслꙋжаще деспре ной. Сокотиндь чѣле
бꙋне, нꙋ нꙋмай ꙟнаинтѣ домнꙋлꙋй, че ши ꙟ
кв҃ наинтѣ ѡаменилор. Ши ам тримис ꙟпреꙋнъ
кꙋ ей пре фрателе ностру, пре кареле ам испитит
ꙟтрꙋ мꙋлте, де мꙋлте ѡри невоиторю фїиндь,
іаръ акꙋм кꙋ мꙋлть май невоиторю, кꙋ нъдѣ
кг҃ дѣ чѣ мꙋлтъ де кътръ вой. Вери де тит
пърташꙋл миеꙋ ꙟсте, ши ла вой ꙟпреꙋнъ лꙋ
кръторю, ѡри фрацїй ноштри, апостолїй бесѣри
кд҃ чилор мърирѣ лꙋй х҃с. Дечи арътарѣ драгѡ
стей воастре, ши аноастръ фалъ пентрꙋ вой,
ла ей арътаци ши спре фаца бесѣречилор.

Кап. ѳ҃.

а҃ Къ пентрꙋ слꙋжба ꙗсъ чѣ кътръ сфинци
де присосить мїе аскрїе воаѡ.
в҃ Пентрꙋ къщїꙋ ѡсжрдїѧ воастръ, кꙋ
кáрѣ пентрꙋ вой мъ лаꙋдь кътръ макн
донѣни къ ахаїѧ саꙋ гътить де ань,
ши чѣ динтрꙋ вой ръвнире аꙋ ꙁъдържть пре мꙋ
г҃ мꙋлци. Ши амь тримись пре фраци, канꙋ лаꙋ
да ноастръ чѣ пентрꙋ вой, съсъ дешарте ꙟтрꙋ
пáртѣ ачаста, ка дꙋпъ кꙋм зичѣмь гътици
д҃ съфиць. Канꙋ деворь вени ꙟпреꙋнъ кꙋ ми

Biblia 1688, p. 878, col. 1

te început, aşa să şi săvîrşască la voi şi darul acesta.

7. Ce în ce chip prisosiţi întru tot, cu credinţa şi cu cuvîntul, şi cu ştiinţa şi cu toată sîrguiala şi cu cea dentru voi întru noi dragoste, ca şi într-acesta dar să prisosiţi.

8. Nu după poruncă zic, ce pren a altora sîrguială şi a dragostei voastre adeverinţă ispitind.

9. Pentru că ştiţi darul Domnului nostru Isus Hristos, căci pentru voi au sărăcit, bogat fiind, ca şi voi cu aceluia sărăcie să vă îmbogăţiţi.

10. Şi sfat întru aceasta dau: pentru că aceasta e voao de folos, care nu numai a face, ce şi a vrea aţi început înainte de an.

11. Iară acum şi a face săvîrşiţi, ca în ce chip e osîrdiia a vrea, aşa şi a săvîrşi dentru avêre.

12. Pentru că, de e înainte osîrdiia, după cum are neştine bine priimită, nu după cît nu are.

13. Că nu pentru ca altora răpaos şi voao necaz, ce den tocmire. În vrêmea de acum, a voastră prisosire, la scădêrea acelora,

14. Ca şi a acelora prisosire să să facă la a voastră scădêre, ca să să facă întocmire,

15. După cum e scris: „Cela ce cu multul n-au prisosit şi cela cu puţinul n-au împuţinat."

16. Şi har Domnului, celuia ce dă acêeaşi sîrguială pentru voi în inima lui Tít.

17. Căci mîngîiêrea au priimit şi, mai sîrguitoriu fiind, de el îndemnat ieşi cătră voi.

18. Şi am trimis împreună cu el pre fratele căruia e lauda în Evanghelie pren toate besêrecile,

19. Şi nu numai, ce încă şi hirotonisit fiind de besêreci, împreună ieşit cu noi, împreună cu darul acesta, cela ce să posluşaşte despre noi, cătră a aceluiaşi Domn mărire şi osîrdiia voastră.

20. Ferind aceasta, ca nu pre noi neştine să ne hulească întru gingăşiia aceasta, cea ce să slujaşte despre noi.

21. Socotind cêle bune nu numai înaintea Domnului, ce şi înaintea oamenilor.

22. Şi am trimis împreună cu ei pre fratele nostru, pre carele am ispitit întru multe, de multe ori nevoitoriu fiind, iară acum cu mult mai nevoitoriu, cu nădêjdea cea multă de cătră voi.

23. Veri de Tít, părtaşul mieu iaste şi la voi împreună lucrătoriu, ori fraţii noştri, apostolii besêricilor, mărirea lui Hristos.

24. Deci arătarea dragostei voastre şi a noastră fală pentru voi la ei arătaţi şi spre faţa besêrecilor.

Cap 9

1. Că pentru slujba însă cea cătră sfinţi — de prisosit mie a scrie voao,

2. Pentru că ştiu osîrdiia voastră, cu carea pentru voi mă laud cătră machidonêni. Că Ahaiia s-au gătit de an şi cea dentru voi rîvnire au zădărît pre mai mulţi.

3. Şi am trimis pre fraţi, ca nu lauda noastră cea pentru voi să să deşarte întru partea aceasta ca, după cum ziceam, gătiţi să fiţi,

4. Ca nu, de vor veni împreună cu mi- /

Versiunea modernă

te, aşa să săvîrşească la voi şi darul acesta.

7. Ci, precum în toate prisosiţi, în credinţă şi în cuvînt şi în cunoaştere şi în toată sîrguinţa şi în iubirea voastră pentru noi, ca şi în acest dar să prisosiţi.

8. Nu ca o poruncă o spun, ci, prin sîrguinţa altora, încercînd şi adevărul dragostei voastre;

9. Căci cunoaşteţi darul Domnului nostru Iisus Hristos, că pentru voi a sărăcit, bogat fiind, pentru ca voi cu sărăcia lui să vă îmbogăţiţi.

10. Şi vă dau sfat în aceasta: că vă este de folos vouă, care aţi început mai dinainte, de anul trecut, nu numai a face, ci şi a voi.

11. Acum însă şi fapta să o săvîrşiţi, ca, după cum vă este osîrdia voinţei, tot aşa să vă fie şi săvîrşirea [care vine] din voinţă.

12. Căci, de este osîrdie, este bineprimită, după cît are cineva, nu după cît nu are.

13. Căci nu [vă cer asta], ca altora să le fie uşurare, iar vouă strîmtorare; ci pentru egalitate: în vremea de acum prisosul vostru să fie pentru lipsa acelora,

14. Ca şi prisosul acelora să se facă atunci cînd vă aflaţi voi în lipsă, ca să fie egalitate,

15. După cum este scris: „Celui care [avea] mult nu i-a prisosit şi celui care [avea] puţin nu i s-a împuţinat."

16. Şi har lui Dumnezeu, celui ce dă aceeaşi sîrguinţă pentru voi în inima lui Tit.

17. Că el a primit îndemnul şi, fiind mai sîrguitor, a plecat de bunăvoie spre voi.

18. Şi l-am trimis împreună cu el şi pe fratele a cărui laudă întru Evanghelie este în toate bisericile,

19. Şi nu numai atît, ci a fost şi hirotonit de către biserici ca să ne fie însoţitor la darul acesta pe care-l slujim, spre slava Domnului însuşi şi spre osîrdia voastră.

20. Ferindu-ne de aceasta, să nu ne defăimeze cineva în această îmbelşugată strîngere de daruri slujită de noi.

21. Îngrijindu-ne de cele bune nu numai înaintea Domnului, ci şi înaintea oamenilor.

22. Şi l-am trimis împreună cu ei pe fratele nostru, pe care, de multe ori, noi l-am dovedit în multe încercări ca fiind osîrduitor, iar acum cu mult mai sîrguitor, prin multa lui încredere în voi.

23. Cît despre Tit, el este însoţitorul meu şi cel care lucrează împreună cu mine pentru voi; iar în ceea ce-i priveşte pe fraţii noştri, ei sînt apostoli ai bisericilor, slavă a lui Hristos.

24. Deci, dovada dragostei voastre şi a laudei noastre pentru voi arătaţi-le-o în faţa bisericilor.

Capitolul al 9-lea

1. Cît despre slujirea cea pentru sfinţi îmi este de prisos să vă scriu,

2. Că ştiu osîrdia voastră, cu care mă laud pentru voi înaintea macedonenilor; că Ahaia s-a pregătit de anul trecut; şi rîvna din voi i-a îmboldit pe cei mai mulţi.

3. Şi i-am trimis pe fraţi, ca nu cumva lauda noastră cea pentru voi să ajungă deşartă în această privinţă, pentru ca, precum ziceam, să fiţi pregătiţi,

4. Ca nu cumva, dacă vor veni macedonenii împreună cu mi-

а, в҃, посланїе.

не македонѣни, ши вор афла пре вой негътиць
небомь рѹшина ной, касънѹ зичемь вой,
ꙟтрѹ старѣ ачеста алаѹден. Де трѣбъ дн е҃
рептъ ачѣа гъндїю къкафи арѹга пре фраци
касъвїе ꙟнаинте ла вой, ши съ гътѣскъ ꙟна
инте чѣ деман наинте фъгъдѹитъ блаженїа
воастръ, ачаста гата съфїе, аша касѡ блаженїе,
ши нѹ касѡ лъкомїе. Ꙗръ ачеста е чела че ѕ҃
самънъ кѹкрѹцаре, кѹкрѹцаре ваши сечера, ши
чель че самънъ кѹ блаженїи, кѹ блаженїи ваши се
чера. Фїеще кареле кѹм съꙟдѹръ кѹ инима, з҃
нѹ ден мъхнире саѹ ден невое, пентрѹ къ пре бла
дѹль дътъторю юбѣще дмнзъѹ. Ꙗръ пѹ и҃
тѣрникѹ е дмнзъѹ, тотъ дарѹль съприсосѣскъ
ла вой, ка ꙟтрѹ тотъ пѹрѹрѣ, тоатъ дестѹлъ
тате авѫндъ, съприсосици ла тотъ лѹкрѹль бѹн.
Кѹм ѥсте скрись, ръсипитаѹ датаѹ сърачилорь, ѳ҃
дрептатѣ лѹи ръмѫне ꙟвѣкь. Ꙗръ че і҃
ла чедъ съмѫнцъ челѹи че самънъ, ши пѫине
де мѫнкаре сънде, ши съвъ мѹлцѣскъ, съ мѫ
ца воастръ, ши съ крѣскъ роаделе дирептъцїи
воастре. ꙟтрѹ тотъ богъцѫндѹвъ, ла то аі҃
тъ лъцимѣ каре лѹкрѣзъ прен вой мѹлцъми
тъ лѹи дмнзъѹ. Къчи слѹжба послѹшенїей ві҃
ачещїа, нѹнѹмаи ѥсте плинїндъ липселе сфинци
лорь, чеши присосїндь прен мѹлте мѹлцъмите
лѹи дмнзъѹ. Прен испита слѹжбеи ачещїа, гі҃
мъриндъ пре дмнзъѹ спре аскѹлтарѣ мъртѹри
сирїи воастре ла еѵлїа лѹи хс, ши спре лъцимѣ
ꙟпреѹнърїи ла дѫншїй ши ла тоци. Ши кѹ ді҃
алсѡрь рѹгъ, пентрѹ вой пофтиндъ пре вой, пен
трѹ чѣль прѣ деприсосить дарь алѹи дмнзъѹ
престе вой. Ꙗръ харь лѹи дмнзъѹ спре че еі҃
непоместить алѹи дарь.

К, А, П, Ї.

Ꙗрь еѹ сѫнгѹрь павель рогѡ пре вой, прен а҃
блѫнѣцѣ ши бѫнъдѣцеле лѹи хс, каре
сѫнтъ фъцишь смеритъ ꙟтрѹ вой, ꙗр
депъртать фїиндъ ꙟдръзнескѹ ла вой.
Ши мъ рогь каи фъциш съ нѹ дежднц в҃
пре ꙟдръзнире, кѹкарѣ сокотѣскѹ съкѹтезѹ, спре
ѡаре карїи чѣ ꙗ че гѫндескѹ пре ной какѹм трѹ
пѣще амь оумбла. Пентрѹ къ трѹпѣще оум г҃
блѫндъ нѹ трѹпѣще ѡщимѹ. Пентрѹ къ ар д҃
меле ѡщирїи ноастре нѹсь трѹпещи, чеп тари
сѫнтъ ла дмнзъѹ, кътрь сѹрпарѣ търїеи лѡ.
Гѫндѹриле сѹрпѫндъ, ши тоатъ ꙟнълцарѣ чесъ е҃
рѣдикъ асѹпра щїинцїи дмнзеещи, ши робиндь
тотъ кѹцетѹль спре аскѹлтарѣ лѹи хс.
Ши гата авѫндъ аизбѫнди, тоатъ неаскѹл ѕ҃
тарѣ кѫндъ съка плини авоастръ аскѹлтаре.
Чѣле ден наинте фѣцїи къѹтаци: десъ з҃
нъдеждѹѧще нещине алѹи хс афи, ача
ста сѡкотѣскъ ꙗръши дела сине,
къ кѹм ѥсте ель ал лѹи хс, ши ной ан лѹи хс.
Къ съ ван ши маи мѹлтъ де мъбои лъѹда, пе и҃
трѹ пѹтѣрѣ ноастръ, карѣ аѹ дать домнѹль
ноаѡ, спре зидире ши нѹ спре сѹрпаре воаѡ,
нѹмъвои рѹшина. Ка съ нѹ мисъ паръ ка ѳ҃

кѫ

Biblia 1688, p. 878, col. 2

ne machidonêni şi vor afla pre voi negătiţi, ne vom ruşina noi, ca să nu zicem voi, întru starea aceasta a laudei.

5. De treabă direpт acêea gîndiiu, ca va fi a ruga pre fraţi ca să vie înainte la voi şi să gătească înainte cea de mai nainte făgăduită[2] blagosloveniia voastră, aceasta gata să fie, aşa ca o blagoslovenie, şi nu ca o lăcomie.

6. Iară aceasta e: cela ce samănă cu cruţare, cu cruţare va şi secera şi cel ce samănă cu blagoslovenii, cu blagoslovenii va şi secera.

7. Fieştecarele, cum să îndură cu inima, nu den mîhnire sau den nevoie, pentru că pre blîndul dătătoriu iubêşte Dumnezău.

8. Iară putêrnicu e Dumnezău, tot darul să prisosească la voi, ca întru tot pururea, toată destulătatea avînd, să prisosiţi la tot lucrul bun,

9. Cum iaste scris: „Risipit-au, dat-au săracilor. Direptatea[3] lui rămîne în veac."

10. Iară cela ce dă sămînţă celui ce samănă şi pîine de mîncare, să-i dea şi să să mulţească sămînţa voastră şi să crească roadele direptăţii voastre,

11. Întru tot bogăţîndu-vă, la toată lăţimea care lucrează pren voi mulţămită lui Dumnezău.

12. Căci slujba posluşeniei aceştiia nu numai iaste plinind lipsele sfinţilor, ce şi prisosind pren multe mulţămite lui Dumnezău;

13. Pren ispita slujbei aceştiia, mărind pre Dumnezău, spre ascultarea mărturisirii voastre la Evangheliia lui Hristos şi spre lăţimea împreunării la dînşii şi la toţi

14. Şi cu a lor rugă pentru voi, poftind pre voi, pentru cel prea de prisosit dar al lui Dumnezău preste voi;

15. Iară har lui Dumnezău spre cel nepovestit al lui dar!

Cap 10

1. Iară eu sîngur, Pável, rog pre voi, pren liniştea şi blîndêţele lui Hristos, care sînt făţiş smerit întru voi, iar depărtat fiind, îndrăznescu la voi.

2. Şi mă rog ca nu făţiş să nedejduiţi pre îndrăznire cu carea socotescu să cutezu spre oarecarii ceia ce gîndescu pre noi ca cum trupêşte am umbla.

3. Pentru că, trupêşte umblînd, nu trupêşte oştimu.

4. Pentru că armele oştirii noastre nu-s trupeşti, ce tari sînt la Dumnezău către surparea tăriei lor.

5. Gîndurile surpînd şi toată înălţarea ce să rădică asupra ştiinţii dumnezeieşti şi robind tot cugetul spre ascultarea lui Hristos,

6. Şi gata avînd a izbîndi toată neascultarea, cînd să va plini a voastră ascultare.

7. Cêle denaintea fêţii căutaţi? De să nădejduiêşte neştine al lui Hristos a fi, aceasta socotească iarăşi de la sine că, cum iaste el al lui Hristos, şi noi ai lui Hristos.

8. Că săvai şi mai mult de mă voiu lăuda pentru putêrea noastră, carea au dat Domnul noao spre zidire şi nu spre surpare voao, nu mă voiu ruşina,

9. Ca să nu mi să pară ca //

Versiunea modernă

ne şi vă vor găsi nepregătiţi, să fim ruşinaţi noi – ca să nu zicem voi – întru această stare a laudei.

5. Am socotit deci că este nevoie să-i rog pe fraţi să vină mai înainte la voi şi să pregătească binecuvîntarea voastră făgăduită mai înainte, ca aceasta să fie gata, aşa, ca o binecuvîntare, şi nu ca o lăcomie.

6. Dar [să aveţi în vedere] aceasta: cel ce seamănă cu zgîrcenie cu zgîrcenie va şi secera, iar cel ce seamănă cu binecuvîntări cu binecuvîntări va şi secera.

7. Fiecare aşa cum alege cu inima sa, nu din întristare sau de nevoie, căci pe cel ce dă cu voie bună îl iubeşte Dumnezeu.

8. Şi puternic este Dumnezeu să facă să prisosească la voi tot darul, ca, în toate totdeauna toată îndestularea avînd, să prisosiţi întru tot lucrul bun,

9. Precum este scris: „Risipit-a, dat-a săracilor; dreptatea lui rămîne în veac".

10. Iar cel ce-i dăruieşte semănătorului sămînţă şi pîine de mîncare să dăruiască şi să înmulţească sămînţa voastră şi să sporească roadele dreptăţii voastre,

11. Întru toate îmbogăţiţi fiind voi spre toată dărnicia, care, prin noi, lucrează mulţumire [adusă] lui Dumnezeu.

12. Că lucrarea acestei slujiri nu numai că împlineşte lipsurile sfinţilor, ci şi prisoseşte, prin multe mulţumiri [aduse] lui Dumnezeu;

13. Slăvind ei pe Dumnezeu, prin punerea la încercare a acestei slujiri, în vederea supunerii mărturisirii voastre faţă de Evanghelia lui Hristos şi pentru dărnicia împărtăşirii către ei şi către toţi

14. Şi pentru rugăciunea lor pentru voi, dorindu-vă ei pe voi pentru harul lui Dumnezeu cel revărsat [cu prisosinţă] peste voi.

15. Har lui Dumnezeu pentru darul său cel de negrăit!

Capitolul al 10-lea

1. Şi eu însumi, Pavel, vă rog prin blîndeţea şi îngăduinţa lui Hristos, eu, care de faţă sînt smerit între voi, dar, departe fiind, îndrăznesc către voi.

2. Şi mă rog ca, fiind de faţă [la voi], să nu îndrăznesc cu încredinţarea cu care socotesc că voi cuteza împotriva unora care socotesc că noi avem purtare trupească.

3. Căci, deşi umblăm în trup, nu ne luptăm după trup.

4. Căci armele luptei noastre nu sînt trupeşti, ci puternice prin Dumnezeu, spre surparea întăriturilor;

5. Surpînd gîndurile şi toată înălţarea ce se ridică împotriva cunoaşterii lui Dumnezeu şi robind tot înţelesul spre ascultarea lui Hristos,

6. Şi gata fiind să răzbunăm toată neascultarea, cînd se va plini ascultarea voastră.

7. Voi căutaţi la faţa lucrurilor? Dacă cineva este încredinţat în sinea lui că este al lui Hristos, aceasta să gîndească iarăşi de la sine, că precum el însuşi este al lui Hristos, tot aşa şi noi sîntem ai lui Hristos.

8. Căci, chiar dacă mă voi lăuda ceva mai mult cu puterea noastră, pe care ne-a dat-o Domnul spre zidirea, iar nu spre surparea voastră, nu mă voi ruşina,

9. Ca să nu par că

кꙋм аш спѣрїе пре вои прин скрисори .
і Кѫчи кѫрциле зиче грѣле сѫ шѝ тари, іарѫ вени
рѣ трꙋпꙋлꙋи слабѣ, шѝ кꙋвѫнтꙋл де фѫи
аі мат. Ачаста сѫ гѫндѣскѫ оунꙋл ка а
чела, кѫ ꙟ че кип сѫнтем кꙋ кꙋвѫнтꙋл прин
кѫрци трімисе, не фїинд де фацѫ ка ачеѧ шѝ
ві фїинд де фацѫ кꙋ лꙋкрꙋл. Пентрꙋ кѫ нꙋ
кꙋтезѫм сѫне нꙋмѫрѫм ꙟпреꙋнѫ, аꙋ сѫне а
сѫмѫнѫм пре нои кꙋ оунїи карїи пре дѫншїи
сѫ мѫреск, че ѥи сѫнгꙋри ꙟтрꙋ ѥи мѫсꙋрѫнд
шѝ асѫмѫнѫндꙋсе пре сине, кꙋ сине ꙟш нꙋ сѫ при
гі чеп. Іарѫ нои нꙋ ла чѣле фѫрѫ де мѫсꙋрѫ
не вом лѫꙋда, че дꙋпѫ мѫсꙋра правилїи, карїѧ
аꙋ ꙟпѫрцит ноаѡ дꙋмнезѣꙋ мѫсꙋрѫ, сѫ ажꙋн
ді гѫ шѝ пѫнѫ ла вои. Пентрꙋ кѫ нꙋ ка кꙋм
нам ажꙋнџе ла вои, нꙋ прѣ не ꙟтиндем пре нои,
пентрꙋ кѫ шѝ пѫнѫ ла вои ам ажꙋнс, кꙋ ѥv
єі лїѧ лꙋи хс. Нꙋ ла чѣле фѫрѫ мѫсꙋрѫ фѫ
линдꙋне кꙋ стрїине ѡстенѣле, нѫдѣжде авѫнд
крескѫндꙋсе лѣцїе воастрѫ, ꙟтрꙋ вои асѫ мѫр
дꙋпѫ правила ноастрѫ спре присосире .
ѕі Сѫван чѣле маи департе де вои але бине вести
нꙋ кꙋ правилѫ стрїинѫ ла чѣле гата а не фѫла
Іарѫ чела че сѫ лаꙋдѫ ꙟ домнꙋл лаꙋдесе .
зі Пентрꙋ кѫ нꙋ чела че пре дѫнсꙋл сѫ лаꙋдѫ, а
чела ѥсте алес, че пре кареле домнꙋл ꙟтѣрѣще.

КАП. АІ.

а Пѫкарѫ де аци фи сꙋферит пꙋцин непри
чеперїи мѣле, че тот ꙟм шѝ ꙟгѫ
в дꙋици. Пентрꙋ кѫ рѫвнеск пре вои
кꙋ а лꙋи дꙋмнезѣꙋ рѫвнире, пентрꙋ кѫ
ам токмит пре вои кꙋ оун бѫрбат
г фечоарѫ кꙋратѫ, сѫѡ адꙋк ла хс. Чѣмѫ
тем ка нꙋ кѫндва пре кꙋм шарпеле аꙋ амѫџит
пре ѥвва кꙋ вікленїѧ лꙋи, аша сѫ стриче кꙋџе
тиле воастре, де спре ꙟтрегѫчюнѣ чѣ че ѥ ꙟтрꙋ
д хс. Пентрꙋ кѫ де мѫртꙋрисѣще чела че ви
не пре алт іс, пре кареле нам мѫртꙋрисит,
аꙋ алт дꙋх лꙋаци каре наци лꙋат, саꙋ алтѫ
ѥvаліе карѣ наци прїимит, бине аци ꙟгѫдꙋи .
є Пентрꙋ кѫ сокотеск нимика сѫ нꙋ фїꙋ липсит,
ѕ де чеи прѣ фоарте апостоли. Іарѫ де сѫ шѝ
прост кꙋ кꙋвѫнтꙋл іарѫ нꙋ кꙋ щїинца, че кꙋ
тот арѫтѫндꙋне, ꙟтрꙋ тоате ла вои .
з Аꙋ пѫкат ам фѫкꙋт пре мине смеринд ꙋмѫ
ка вои сѫ вѫ ꙟнѫлцаци; кѫчи ꙟ дар ѥvаліѧ лꙋ
дꙋмнезѣꙋ ам бине вестит воаѡ ;
и Алте бесѣричи ам жѫфꙋит лꙋѫнд келшꙋгꙋл
ѳ спре а воастрѫ слꙋжбѫ. Шѝ фїинд де фацѫ
кѫтрѫ вои, шѝ липсинд нам асꙋприт нимичи де
оуна, пентрꙋ кѫ липса мѣ аꙋ плинитꙋѡ фрацїи,
венинд дела македонїѧ, шѝ ꙟтрꙋ тот
не греꙋ воаѡ пре мине ам пѫзит, шѝ вои пѫзи.
і Ѥсте адевѫрꙋл лꙋи хс ꙟтрꙋ мине, кѫ лаꙋда
ачаста нꙋ сѫва астꙋпа ꙟтрꙋ мине, ꙟ латꙋриле
аі ахаїи. Пентрꙋ че; кѫчи нꙋ ꙗбеск пре во?
ві дмнезѣꙋ щїе. Іарѫ карѣ фак шѝ вои фаче,
ка сѫ таю причина челора че пофтѣск причинѫ,
ка ꙟтрꙋ карѣ сѫ лаꙋдѫ сѫсѫ афле пре кꙋм шѝ

Biblia 1688, p. 879, col. 1

cum aş spărea pre voi pren scrisori.

10. Căci cărţile, zice, grêle-s şi tari, iară venirea trupului slabă e şi cuvîntul defăimat.

11. Aceasta să gîndească unul ca acela că, în ce chip sîntem cu cuvîntul pren cărţi trimise, nefiind de faţă, ca aceea[4] şi fiind de faţă, cu lucrul.

12. Pentru că nu cutezăm să ne numărăm împreună au să ne asămănăm pre noi cu unii carii pre dînşii să măresc; ce ei, sînguri întru ei măsurînd şi asămănîndu-se pre sine cu sineşi, nu să pricep.

13. Iară noi nu la cêle fără de măsură ne vom lăuda, ce după măsura pravilii, căriia au împărţit noao Dumnezău măsură, să ajungă şi pînă la voi.

14. Pentru că nu ca cum n-am ajunge la voi, nu prea ne întindem pre noi, pentru că şi pînă la voi am ajuns cu Evangheliia lui Hristos.

15. Nu la cêle fără măsură făIindu-se cu striine ostenêle, nădêjde avînd, crescîndu-se lêgea voastră, întru voi a să mări, după pravila noastră, spre prisosire.

16. Săvai cêle mai dencoló de voi a le binevesti, nu cu pravilă striină, la cêle gata a ne făli. Iară cela ce să laudă, în Domnul laude-se.

17. Pentru că nu cela ce pre dînsul să laudă acela iaste ales, ce pre carele Domnul întărêşte.

Cap 11

1. Măcară de aţi fi suferit puţin nepricêperii mêle! Ce tot îmi şi îngăduiţi.

2. Pentru că rîvnesc pre voi cu a lui Dumnezău rîvnire, pentru că am tocmit pre voi cu un bărbat, fecioară curată să o aduc la Hristos.

3. Ce mă tem ca nu cîndai, precum şarpele au amăgit pre Evvá cu vicleniia lui, aşa să strice cugetile voastre despre întregăciunea cea ce e întru Hristos.

4. Pentru că, de mărturisêşte cela ce vine pre alt Isus, pre carele n-am mărturisit, au alt duh luaţi, care n-aţi luat, sau altă evanghelie, carea n-aţi priimit, bine aţi îngădui!

5. Pentru că socotesc nemică să nu fiu lipsit den cei prea foarte apostoli.

6. Iară de-s şi prost cu cuvîntul, iară nu cu ştiinţa, ce cu tot arătîndu-ne întru toate la voi,

7. Au păcat am făcut, pre mine smerindu-mă, ca voi să vă înălţaţi? Căci în dar Evangheliia lui Dumnezău am binevestit voao.

8. Alte besêrici am jăhuit, luînd chelşugul spre a voastră slujbă.

9. Şi, fiind de faţă cătră voi şi lipsind, n-am asuprit nici de una, pentru că lipsa mea au plinitu-o fraţii venind de la Machidóniia. Şi întru tot negreu voao pre mine am păzit şi voiu păzi.

10. Iaste adevărul lui Hristos întru mine că lauda aceasta nu să va astupa întru mine în laturile Ahaíii.

11. Pentru ce? Căci nu iubesc pre voi? Dumnezău ştie!

12. Iară carea fac şi voiu face, ca să taiu pricina celora ce poftesc pricină ca, întru carea să laudă, să să afle precum şi /

Versiunea modernă

v-aş înfricoşa prin epistole.

10. Că epistolele, zic ei, sînt grele şi tari, dar venirea trupului este slabă, iar cuvîntul dispreţuit.

11. Aceasta să gîndească unul ca acesta, că, aşa cum sîntem cu cuvîntul, prin scrisori, departe fiind, tot aşa sîntem şi cu fapta, de faţă fiind.

12. Căci nu îndrăznim să ne numărăm sau să ne asemănăm pe noi înşine cu unii care se recomandă pe sine; ci ei, în ei înşişi măsurîndu-se şi asemănîndu-se cu ei înşişi, sînt fără înţelegere.

13. Iar noi nu ne vom lăuda cu cele nemăsurate, ci după măsura canonului, măsură pe care Dumnezeu ne-a împărţit-o, ca să ajungem şi pînă la voi.

14. Căci nu ne întindem necumpătat, ca şi cum n-am fi ajuns la voi, căci am ajuns şi la voi cu Evanghelia lui Hristos,

15. Nu lăudîndu-ne cu cele nemăsurate, cu osteneli străine, ci avînd nădejde că, tot crescînd credinţa voastră, ne vom mări prin voi, după canonul nostru, spre prisosinţă,

16. Ca să binevestim în ţinuturile de dincolo de voi, şi nu să ne lăudăm în canon străin cu cele de-a gata. Iar cel ce se laudă, în Domnul să se laude.

17. Căci nu cel ce se recomandă pe sine este dovedit încercat, ci acela pe care Domnul îl recomandă.

Capitolul al 11-lea

1. O, măcar de m-aţi răbda puţin întru nechibzuinţă! Dar mă şi răbdaţi.

2. Căci vă rîvnesc pe voi cu rîvna lui Dumnezeu, căci v-am logodit unui singur bărbat, ca să vă înfăţişez lui Hristos fecioară curată.

3. Dar mă tem ca nu cumva, precum şarpele a înşelat-o pe Eva în viclenia lui, tot aşa să se strice şi gîndurile voastre de la simplitatea cea întru Hristos.

4. Căci, dacă vine cineva şi vă propovăduieşte alt Iisus, pe care noi nu l-am propovăduit, sau dacă luaţi alt duh, pe care nu l-aţi luat, sau altă evanghelie pe care nu aţi primit-o, cît de bine l-aţi răbda!

5. Căci socot că nu sînt cu nimic mai prejos decît preaînalţii apostoli.

6. Şi chiar dacă sînt simplu în cuvînt, totuşi nu şi în cunoaştere, ci în tot chipul ne-am arătat în toate către voi.

7. Sau am făcut păcat că, smerindu-mă pe mine însumi ca voi să vă înălţaţi, v-am binevestit în dar Evanghelia lui Dumnezeu?

8. Alte biserici am prădat, luînd plată spre slujirea voastră,

9. Şi, venind la voi şi fiind lipsit, nu am fost povară nimănui. Căci ceea ce mi-a lipsit au împlinit fraţii veniţi din Macedonia; şi în toate m-am păzit şi mă voi păzi neîmpovărător pentru voi.

10. Este în mine adevărul lui Hristos, că lauda aceasta nu-mi va fi îngrădită în ţinuturile Ahaiei.

11. Pentru ce? Pentru că nu vă iubesc? Ştie Dumnezeu!

12. Dar ceea ce fac voi mai face, ca să tai avîntul celor ce vor avînt, ca ei să se afle în ceea ce se laudă, precum şi

нон. Пентру къ оуніи ка ачеа минчинноши ГІ
апостоли, лукрътори виклени, ꙟкипуиндусе ꙟ
тру апостолїи луи Хс. Ши ну е де мину ДІ
нат пентру къ сѫнгур сатана, съ примене̑ще
спре ꙟӂер де лумине. Дечи ну е маре лукру, ЕІ
де ши слуџиле луи, съ примене ску ка слуџиле ди
рептъцїи, кърора съвѫршитул ва фи дупъ лукру
риле лор. Ѧръш зик ка ну нещине съ сѫко ЅІ
теѣскъ къ фъръ минте сѫнтъ еу, Ѧръ деку
макаръ ка пре оунь фъръ де минте прїимицимъ,
ка пуцин ши еу съ мъ лауд. Чѣ че гръ ЗІ
еск ну гръеск дупъ Дмнул, че ка ꙟтрꙍ небу
нїе, ꙟтру ачаста старе а лаудей. Декрѣме НІ
че мулци съ лаудъ трупѣще ши еу мъ вою лъу
да. Пентру къ ку дулчацъ ꙟгъдуици небу ѲІ
нилор, ꙟцелепци фиинд. Пентру къ суфе К
рици де чинева пре вои въ робѣще, де чинева мъ
нѫнкъ, де нещине ꙗ, де нещине съ семецѣще,
де нещине пре вои престе образ въ бате. Ду КА
пъ не чинсте зик, ка кум нои ам фи слъбит,
Ѧръ ꙟтру каре нещине аръ кутеза, ꙟнебунїе
зику кутез ши еу. Жидови сѫнтъ? ши КВ
еу, Їсраилтѣни сѫнтъ? ши еу, съмѫнца луи
Авраам сѫнтъ? ши еу. Слуџи луи Хс сѫнт? КГ
небунинд гръеск, маи пре сус еу ꙟтру осте
нѣле маи мулте, ꙟтру ране де пристосит, ꙟте
нице маи ку мулте, ꙟморци де мулте ори.
Дела жидови де, е, ори кѫте, м, фъръ оуна КД
ам луат. Де трей ори фуи бътут, ку КЕ
тоаце, одатъ ку пїетри фуи ꙟпрошкат, де
трей ори мам ръсипит ку корабїа, о зи ши о
ноапте ꙟ адѫнкъ ам фъкут. Кълъторїи КЅ
де мулте ори ку примеждїи де рѫури, ку приме
дїи де тълхари, ку примеждїи деспре руде, ку
примеждїи дела лимби, ку примеждїи ꙟ четате,
ку примеждїи ꙟпустїинтате, ку примеждїи ꙟ
маре ку примеждїи ꙟтру фраци минчинноши.
ꙟ остенѣлъ ши трудъ, ꙟ привегери де мулте КЗ
ори, ꙟ фоамете ши сѣте, ꙟ постури де мулте
ори, ꙟ ръчалъ ши голътате. Ѧфаръ де чѣ КН
ле че сѫнтъ пре динафаръ ꙟпресурарѣ мѣ чѣ де
тоате зилеле, грижа тутурор беселречелор.
Чине болѣще ши еу ну болеск? чине съ сминтѣ КѲ
ще ши еу ну мъ арзу. Де требуе амъ лъ Л
да де але слъбичюнїи мѣле мъ вою лъуда.
Дмнзъу ши пърнтеле Дмнулуй ностру Їс Хс ЛА
щїе, чела че ѧсте бине кувѫнтат ꙟвѣчи къ ну
минцу. ꙟ Дамаскъ маи марле лимбїи. алъ а ЛВ
ретей ꙟпъратулуй пъзїѧ четатѣ дамаскулуи
врѫнд съ мъ принзъ. Ши пре ферѣстръ, ЛГ
ꙟтру окошницъ мам слобозит престе зиду,
ши ам скъпат ден мѫниле луи.

КАП. ВІ.

и амъ лъуда ну мисе кувине, пентру А
къ вою вени ла ведерниле, ши арътъри
ле Домнулуй. Щїу пре оунь ѡм ꙟ В
тру Хс, маинаинте де, ДІ, ани, ѡри ку
труп ну щїу, ѡри афаръ ден труп ну
щїу, Думнезъу щїе, къ сау хръпит оунул ка

ачѣ

Biblia 1688, p. 879, col. 2

noi.

13. Pentru că unii ca aceia, mincinoşi apostoli, lucrători viclêni, închipuindu-se întru apostolii lui Hristos.

14. Şi nu e de minunat, pentru că sîngur Satana să primenêşte spre înger de lumină.

15. Deci nu e mare lucru, deşi slugile lui să primenesc ca slugile direptăţii, cărora săvîrşitul va fi după lucrurile lor.

16. Iarăşi zic ca nu neştine să socotească că fără minte sînt eu, iară de nu, măcară ca pre un fără de minte priimiţi-mă, ca puţin şi eu să mă laud.

17. Cêea ce grăiesc, nu grăiesc după Domnul, ce ca într-o nebunie, întru aceasta stare a laudei.

18. De vrême ce mulţi să laudă trupêşte, şi eu mă voiu lăuda.

19. Pentru că cu dulceaţă îngăduiţi nebunilor, înţelepţi fiind.

20. Pentru că suferiţi de cineva pre voi vă robêşte, de cineva mănîncă, de neştine ia, de neştine să semeţêşte, de neştine pre voi preste obraz vă bate.

21. După necinste zic, ca cum noi am fi slăbit, iară întru care neştine ar cuteza, în nebunie zicu, cutez şi eu!

22. Jidovi sînt? Şi eu! Israiltêni sînt? Şi eu! Sămînţa lui Avraám sînt? Şi eu!

23. Slugi lui Hristos sînt? Nebunind grăiesc: mai presus eu, întru ostenêle mai mult, întru rane de prisosit, în temniţe mai cu mult, în morţi de multe ori.

24. De la jidovi de 5 ori cîte 40 fără una am luat;

25. De trei ori fuiu bătut cu toiêge, o dată cu pietri fuiu împroşcat, de trei ori m-am răsipit cu corabiia, o zi şi o noapte în adînc am făcut;

26. Călătorîi de multe ori cu primejdii de rîuri, cu primejdii de tîlhari, cu primejdii despre rude, cu primejdii de la limbi, cu primejdii în cetate, cu primejdii în pustiitate, cu primejdii în mare, cu primejdii întru fraţi mincinoşi;

27. În osteneală şi trudă, în privegheri de multe ori, în foamete şi sête, în posturi de multe ori, în răceală şi golătate;

28. Afară den cêle ce sînt pre denafară, împresurarea mea cea den toate zilele, grija tuturor besêrecelor.

29. Cine bolêşte şi eu nu bolesc? Cine să smintêşte şi eu nu mă arzu?

30. De trebuie a mă lăuda, de ale slăbiciunii mêle mă voiu lăuda.

31. Dumnezău şi Părintele Domnului nostru Isus Hristos ştie, cela ce iaste binecuvîntat în vêci, că nu mînţu.

32. În Damásc, mai marile limbii al Arétei împăratului păziia cetatea Damáscului, vrînd să mă prinză,

33. Şi pre o fereastră, întru o coşniţă, m-am slobozit preste zidu şi am scăpat den mînile lui.

Cap 12

1. Şi a mă lăuda nu mi se cuvine, pentru că voiu veni la vederile şi arătările Domnului.

2. Ştiu pre un om întru Hristos, mai nainte de 14 ani, ori cu trup, nu ştiu, ori afară den trup, nu ştiu, Dumnezău ştie, că s-au hrăpit unul ca //

Versiunea modernă

noi.

13. Căci unii ca aceştia sînt apostoli mincinoşi, lucrători vicleni, care se prefac în apostoli ai lui Hristos.

14. Şi nu este de mirare; căci însuşi Satana se preface în înger de lumină.

15. Nu este deci lucru mare dacă şi slujitorii lui se prefac a fi slujitori ai dreptăţii, al căror sfîrşit va fi după faptele lor.

16. Iarăşi zic să nu mă socotească cineva că sînt nechibzuit, iar de nu, primiţi-mă fie şi ca pe un nechibzuit, ca să mă laud şi eu puţin.

17. Ceea ce grăiesc, nu după Domnul grăiesc, ci ca întru nechibzuinţă, în această stare de laudă.

18. De vreme ce mulţi se laudă după trup, şi eu mă voi lăuda.

19. Căci voi, chibzuiţi fiind, bucuros îi răbdaţi pe cei nechibzuiţi.

20. Căci răbdaţi dacă cineva vă robeşte, dacă cineva vă mănîncă, dacă cineva vă ia, dacă cineva se semeţeşte, dacă cineva vă loveşte peste faţă.

21. Întru necinste o spun, ca şi cum noi am fi fost slabi. Dar în ceea ce cutează cineva – întru nechibzuinţă zic – cutez şi eu!

22. Sînt ei evrei? Şi eu. Sînt ei israeliţi? Şi eu. Sînt ei sămînţa lui Avraam? Şi eu.

23. Sînt ei slujitori ai lui Hristos? Nebuneşte spun: eu mai mult [decît ei], în osteneli cu prisosinţă, întru bătăi peste măsură, în temniţe cu prisosinţă, în primejdii de moarte adeseori;

24. De la iudei de cinci ori am luat patruzeci de lovituri fără una;

25. De trei ori am fost bătut cu vergi; o dată am fost bătut cu pietre; de trei ori s-a sfărîmat corabia cu mine; o noapte şi o zi am petrecut în largul mării;

26. În călătorii adeseori, în primejdii pe rîuri, în primejdii de la tîlhari, în primejdii de la neamul meu, în primejdii de la neamuri, în primejdii în cetate, în primejdii în pustie, în primejdii pe mare, în primejdii între fraţii mincinoşi;

27. În osteneală şi în trudă, în privegheri adeseori, în foame şi în sete, în posturi adeseori, în frig şi în goliciune;

28. Pe lîngă cele din afară, împresurarea mea cea din fiecare zi: grija de toate bisericile.

29. Cine este slab şi eu să nu fiu slab? Cine se sminteşte şi eu să nu ard?

30. Dacă trebuie să mă laud, cu cele ale slăbiciunii mele mă voi lăuda.

31. Dumnezeu şi Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, cel ce este binecuvîntat în veci, ştie că nu mint.

32. În Damasc, dregătorul împăratului Areta păzea cetatea Damascului, vrînd să mă prindă,

33. Şi printr-o fereastră din zid, am fost lăsat în jos într-un coş şi am scăpat din mîinile lui.

Capitolul al 12-lea

1. Dar a mă lăuda nu-mi este de folos; căci voi veni la arătările şi descoperirile Domnului.

2. Ştiu un om în Hristos, acum paisprezece ani – fie în trup, nu ştiu; fie în afară de trup, nu ştiu, Dumnezeu ştie – a fost răpit unul ca

г ачеста, пънъ ꙟнаинтрена чери. Ши щїȣ пре
оун ѡм ка ачеста, ори кȣ трȣп, ори афаръ де
д трȣп, нȣщїȣ, дȣмнезеȣ щїе. Къ саȣ хръ
пит ꙟ раю, ши аȣ аȣзит негръите граюри, каре
е ле нȣ слободе ла ѡм съ ле гръяскъ. Пентрȣ
оуна ка ачеста мъ вою лъȣда, яръ пентрȣ ми
не нȣ мъ вою лъȣда, фъръ нȣмаи ꙟтрȣ непȣтин
ѕ целе меле. Пентрȣ къ де вою връ съ мъ лаꙋд
нȣ вою фи фъръ минте, къчи адевърат вою грѣи,
яръ мъ крȣцꙋ ка нȣ нещине ла мине ва гѫнди маи
мȣлтъ декѫт веде пре мине, аȣ аȣде чева дела
з мине. Ши кȣ присосирѣ арътърилор, ка съ нȣ
мъ семецеск, датȣмиcаȣ стръмȣраре трȣпȣ
лȣи ꙟцерȣл сатанеи, ка съ мъ дѫ палме, ка съ нȣ
и мъ прѫ ꙟналцꙋ. Пентрȣ ачаста де треи ори
пре домнȣл ам рȣгат, ка съ съ депъртезе дела
ѳ мине. Ши зисе мїе дестȣл цїе дарȣл мїеȣ,
пентрȣ къ пȣтѣрѣ мѫ ꙟтрȣ слъбичюне съ съ
върщаще, дечи кȣ дȣлчаць маи мȣлтъ мъ вою
лъȣда, ꙟтрȣ слъбичюниле меле, ка съ съ сълъ
і шлȣяскъ ꙟ мине пȣтѣрѣ лȣи хс. Пентрȣ а
чѣѫ похтеск, ꙟтрȣ слъбичюне, ꙟ сȣдалме, ꙟ
невои, ꙟ гоане, ꙟ стрѫмсори, пентрȣ хс, къ кѫнд
аі слъбеск, атȣнчѣ сѫнт таре. Фъкȣюмъ
фъръ минте лъȣдѫндȣмъ, пентрȣ къ вои мацн
ꙟдемнат, къ еȣ даторїе авѣм де спре вои съ мъ
адекереск, пентрȣ къ неминкъ нам скъзȣт де
чеи прѫ фоарте апостоли, макаръ къ неминкъ
ві сѫнт. Сѣмнеле апостолȣлȣи саȣ лȣкрат
ꙟтрȣ вои кȣ тоатъ ꙟгȣдȣинца, кȣ сѣмне ши
гі кȣ минȣни, ши кȣ пȣтѣри. Пентрȣ къ че ѫ
сте кȣ каре кац бирȣит маи мȣлтъ декѫт чѣ
лалалте бесѣречи, фъръ нȣмаи къ еȣ сѫнгȣр нȣ
мам ꙟгреȣиат асȣпра воастръ, дъръȣнциминеди
ді рептатѣ ачаста. Ятъ аатрея оаръ ѫндъ га
та сѫнт, а вени кътръ вои, ши нȣ вою асȣпри
пре вои, пентрȣ къ нȣ черк але воастре, че пре
вои, пентрȣ къ нȣ даторй фиїи пъринцилор съ
еі кѫщиџе, че пъринцїи фїилор. Яръ еȣ прѫ
кȣ дȣлчаць вою келтȣи, ши мъ вою келтȣи,
пентрȣ сȣфлетеле воастре, макаръ къ маи мȣлт
ѕі юбиндъ пре вои, маи пȣцин мъ юбеск. Че фїе
еȣ нам ꙟгреȣиат пре вои че фїиндъ хѫтрȣ, кȣ
зі виклешȣг пре вои ам лȣат. Аȣ доаръ пре чи
нева де нтрȣ карїи ам трими кътръ вои, пре не
иі ам лакомит спре вои. Рȣгатам пре тить,
ши ам трими ꙟпреȣнъ пре фрателе, аȣ доаръ
аȣ лъкоми чева спре вои тит; аȣ нȣ кȣ оун дȣх а
ѳі оумблат; аȣ нȣ кȣ ачѣле оурме; Ярьш въ
паре къ вoаѡ ръспȣндем; денаинтѣ лȣи дȣм
незъȣ ꙟтрȣ хс гръим, яръ тоате драцилор пентрȣ
к а воастръ зидире. Пентрȣ къ мъ тем ка нȣ кѫнда ве
нинд нȣ ꙟче ки потеск вою афла пре вои, ши е мъ
вою афла воаѡ, ꙟче фелю нȣ вецн, ка нȣ кѫн
дан приче, ръвнири, мъниѣ, пригоане, клевете,
ка шоапте, семецїи, не ашезъри. Де нȣ ярьш
венинд еȣ мъ ва смери дȣмнезъȣль мїеȣ кътръ
вои, ши вою плѫнџе пре мȣлци де н чеѫ че аȣ
грешит маи наинте, ши нȣ саȣ покаит спре

Biblia 1688, p. 880, col. 1

acesta pînă în al treilea ceriu.

3. Şi ştiu pre un om ca acesta, ori cu trup, ori afară den trup, nu ştiu, Dumnezău ştie,

4. Că s-au hrăpit în raiu şi au auzit negrăite graiuri, carele nu-s slobode la om să le grăiască.

5. Pentru unul ca acesta mă voiu lăuda, iară pentru mine nu mă voiu lăuda, fără numai întru neputinţele mêle.

6. Pentru că, de voiu vrea să mă laud, nu voiu fi fără minte, căci adevărat voiu grăi. Iară mă cruţ, ca nu neştine la mine va gîndi mai mult decît vêde pre mine au aude ceva de la mine.

7. Şi cu prisosirea arătărilor, ca să nu mă semeţesc, datu-mi-s-au strămutare trupului îngerul Satanei, ca să-mi dea palme, ca să nu mă prea înalţ.

8. Pentru aceasta de trei ori pre Domnul am rugat ca să să depărtêze de la mine.

9. Şi zise mie: „Destul ţie darul mieu, pentru că putêrea mea întru slăbiciune să săvîrşaşte." Deci cu dulceaţă mai mult mă voiu lăuda întru slăbiciunile mêle, ca să să sălăşluiască în mine putêrea lui Hristos.

10. Pentru acêea pohtesc întru slăbiciune, în sudalme, în nevoi, în goane, în strînsori pentru Hristos, căci, cînd slăbesc, atuncea sînt tare.

11. Făcuiu-mă fără minte lăudîndu-mă, pentru că voi m-aţi îndemnat. Că eu datorie aveam despre voi să mă adeveresc, pentru că nemică n-am scăzut den cei prea foarte apostoli, măcară că nemică sînt.

12. Sêmnele apostolului s-au lucrat întru voi cu toată îngăduinţa, cu sêmne şi cu minuni, şi cu puteri.

13. Pentru că ce iaste cu carea v-aţi biruit mai mult decît cêlealalte besêreci, fără numai că eu sîngur nu m-am îngreuiat asupra voastră? Dăruiţi-mi nedireptatea aceasta.

14. Iată, al treilea rînd, gata sînt a veni către voi şi nu voiu asupri pre voi, pentru că nu cerc ale voastre, ce pre voi. Pentru că nu-s datori fiii părinţilor să cîştige, ce părinţii fiilor.

15. Iară eu prea cu dulceaţă voiu cheltui şi mă voiu cheltui pentru sufletele voastre, macară că, mai mult iubind pre voi, mai puţin mă iubesc.

16. Ce fie! Eu n-am îngreuiat pre voi, ce, fiind hîtru, cu vicleşug pre voi am luat.

17. Au doară pre cineva dentru carii am trimis către voi, pren el, am lăcomit spre voi?

18. Rugat-am pre Tít şi am trimis împreună pre fratele. Au doară au lăcomit ceva spre voi Tit? Au nu cu un duh am umblat? Au nu cu acêle urme?

19. Iarăşi vă pare că voao răspundem? Denaintea lui Dumnezău, întru Hristos grăim; iară toate, dragilor, pentru a voastră zidire.

20. Pentru că mă tem ca nu cîndai, venind, nu în ce chip pohtesc voiu afla pre voi, şi eu mă voiu afla voao în ce fêliu nu veţi. Ca nu cîndai price, rîvniri, mînii, prigoane, clevete, şoapte[5], semeţii, neaşăzări;

21. De nu, iarăşi venind eu, mă va smeri Dumnezăul mieu către voi şi voiu plînge pre mulţi den ceia ca au greşit mai nainte şi nu s-au pocăit spre /

Versiunea modernă

acesta pînă la al treilea cer.

3. Şi ştiu pe un astfel de om – fie în trup, fie afară de trup, nu ştiu, Dumnezeu ştie –

4. Că a fost răpit în rai şi a auzit cuvinte negrăite, pe care a le grăi nu stă în puterea omului.

5. Pentru unul ca acesta mă voi lăuda, iar pentru mine însumi nu mă voi lăuda decît în neputinţele mele.

6. Căci, dacă voi vrea să mă laud, nu voi fi nechibzuit, fiindcă voi spune adevărul; dar mă feresc, nu cumva cineva să socotească despre mine mai mult decît ce vede la mine sau aude de la mine.

7. Şi, ca să nu mă trufesc cu prisosirea descoperirilor, mi s-a dat un ghimpe în trup, un înger al Satanei, ca să mă bată, să nu mă înalţ prea tare.

8. Pentru aceasta de trei ori l-am rugat pe Domnul să-l îndepărteze de la mine.

9. Şi mi-a zis: „De ajuns îţi este harul meu, căci puterea mea în slăbiciune se desăvîrşeşte." Deci, foarte bucuros, mai mult mă voi lăuda întru slăbiciunile mele, ca să-şi afle sălaş peste mine puterea lui Hristos.

10. De aceea binevoiesc în neputinţe, în ocări, în nevoi, în prigoniri, în strîmtorări pentru Hristos; căci, cînd sînt neputincios, atunci sînt puternic.

11. M-am făcut nechibzuit, lăudîndu-mă. Voi m-aţi silit! Căci se cuvenea ca eu să fiu recomandat de voi, căci cu nimic nu sînt mai prejos decît preaînalţii apostoli, chiar dacă eu nu sînt nimic.

12. Semnele de apostol s-au lucrat la voi în toată răbdarea, în semne şi minuni şi puteri.

13. Căci cu ce sînteţi voi mai biruiţi decît celelalte biserici, decît numai că eu nu v-am împovărat? Îngăduiţi-mi mie această nedreptate.

14. Iată, a treia oară sînt gata să vin la voi şi nu vă voi împovăra, căci nu caut ale voastre, ci pe voi. Căci nu copiii sînt datori să agonisească pentru părinţi, ci părinţii pentru copii.

15. Iar eu foarte bucuros voi cheltui şi mă voi cheltui pentru sufletele voastre, chiar dacă, cu prisosinţă iubindu-vă, eu sînt iubit mai puţin.

16. Dar fie! Eu nu v-am împovărat, ci, fiind viclean, v-am prins cu înşelăciune.

17. Oare am tras eu vreun folos de la voi prin vreunul din cei pe care i-am trimis vouă?

18. L-am rugat pe Tit şi l-am trimis pe fratele împreună cu el. A tras Tit vreun folos de la voi? Nu am umblat noi în acelaşi duh? Nu pe aceleaşi urme?

19. Iarăşi vi se pare că ne apărăm în faţa voastră? Dar noi înaintea lui Dumnezeu în Hristos grăim; şi toate, iubiţilor, pentru zidirea voastră.

20. Căci mă tem ca nu cumva, venind, să nu vă găsesc cum voiesc, iar eu să fiu găsit de voi cum nu voiţi, să nu cumva să fie vrajbe, pizmuiri, mînii, zavistii, clevetiri, bîrfe, îngîmfări, neorînduieli;

21. Ca nu cumva, venind iarăşi, să mă smerească Dumnezeul meu în faţa voastră şi să-i plîng pe mulţi dintre cei care au păcătuit înainte şi nu s-au pocăit de

а҃, в҃, посланїе.

некꙋръціе ши кꙋрвіе, ши пѫнгъръчюнѣ карѣ
аꙋ фъкꙋтъ.

К А П. ГІ.

Ꙟтреѧ ѡаръ кꙋ ачаста віꙋ кътръ вои, а
ден гꙋра адоаѡ мъртꙋріи, ши атреи
стіава тоатъ граюль. Грънитамъ ма в
наинте, ши ѩръшь зикꙋ ꙟтѫю, ка
кѫндь аши фи де фаць адоилѣ рѫндь,
ши департе фіиндь акꙋмъ скріꙋ, челорь че маи
наинте аꙋ грешитъ, ши челора лалци тꙋтꙋрор,
къ де вою вени ѩръш нꙋ вою кръца. Де врѣ г
ме че испитъ черкаци, челꙋи че ꙟтрꙋ мине грѣ
ѧще хс, кареле ла вои нꙋ слъбѣще, че ꙟтърѣ
ще ꙟтрꙋ вои. Къ мъкаръ къ саꙋ ши ръстїи д
нитъ ден слъбичюне, ѩръ тръѩще ден пꙋтѣрѣ
лꙋи дꙋмнезъꙋ. пентрꙋ къ ши нои слъбимъ ꙟ
трꙋ ѩль, че вом тръи ꙟпреꙋнъ кꙋ ѩль ден пꙋ
тѣрѣ лꙋи дꙋмнезъꙋ ла вои. Пре ꙟшивъ въ е
испитици, де сѫнтеци ꙟкрединцъ, пре сине въ
испитици аꙋ нꙋ кꙋноаштеци пре вои, къ іс хс ꙟ
трꙋ вои ѩсте: де нꙋ ꙟтрꙋ чева нелъмꙋрици
сѫнтеци. Ши нъдеждꙋескъ къ веци кꙋноа ѕ
ще, къ нои нꙋ сѫнтемъ не испитици.
Ѩръ мъ рогъ кътръ дꙋмнезъꙋ съ нꙋ фачець вои з
ничи ꙋнъ ръꙋ, ка нꙋ нои лъмꙋрици съ не арътъм
че ка вои бинеле съ фачеци, ѩръ нои ка неще не
лъмꙋрици съ фимъ. Пентрꙋ къ нꙋ пꙋтемъ и
чеваш асꙋпра адевърꙋлꙋи че пентрꙋ адевъръ.
Пентрꙋ къ не бꙋкꙋръмъ кѫндь нои слъбимъ, ѩр ѳ
вои сѫнтеци тари, ши ачаста ши рꙋгъмъ а воа
стръ ꙟтемеѩре. Пентрꙋ ачѣѩ ачаста де і
парте фіиндь скриꙋ, ка фіиндь де фаць нꙋ кꙋ
асꙋпрѣлъ съ испръвескъ дꙋпъ пꙋтѣрѣ карѣ аꙋ
дать міе домнꙋль спре зидире, ши нꙋ спре сꙋр
паре. Дечи фрацилорь бꙋкꙋрацивъ ꙟтемеѩ аі
цивъ, мѫнгъѩцивъ, ачасташ гѫндици, ꙟпъче
фици, ши дꙋмнезъꙋль драгостеи ши ал пъчіи,
фива кꙋ вои. Сърꙋтаци ꙋнꙋл пре алалть кꙋ ві
свнтъ сърꙋтаре, сърꙋтъ пре вои свнціи
тоци. Дарꙋл домнꙋлꙋи іс хс, гі
ши драгостѣ лꙋи дꙋмнезъꙋ,
ши ꙟпреꙋнарѣ, свнтꙋ
лꙋи дхь, кꙋ тоци
кꙋ вои аминь.

Кътръ коринѳѣни адоаѡ саꙋ скрисъ дела филипь
аі македоніеи прен тить, ши лꙋка.

Къ

Biblia 1688, p. 880, col. 2

necurăţie şi curvie şi pîngăriciunea carea au făcut.

Cap 13

1. A treia oară cu aceasta viu cătră voi. Den gura a doao mărturii şi a trei sta-va tot graiul.

2. Grăit-am mai nainte şi iarăşi zicu întîiu, ca cînd aş fi de faţă al doilea rînd, şi, departe fiind, acum scriu celor ce mai nainte au greşit şi celoralalţi tuturor că, de voiu veni iarăşi, nu voiu cruţa,

3. De vrême ce ispită cercaţi celui ce întru mine grăiêşte Hristos, carele la voi nu slăbêşte, ce întărêşte întru voi.

4. Că măcară că s-au şi răstignit den slăbiciune, iară trăiêşte den putêrea lui Dumnezău; pentru că şi noi slăbim întru el, ce vom trăi împreună cu el, den putêrea lui Dumnezău la voi.

5. Pre înşivă vă ispitiţi de sînteţi în credinţă. Pre sine vă ispitiţi. Au nu cunoaşteţi pre voi că Isus Hristos întru voi iaste? De nu întru ceva nelămuriţi sînteţi.

6. Şi nădejduiesc că veţi cunoaşte că noi nu sîntem neispitiţi.

7. Iară mă rog cătră Dumnezău să nu faceţi voi nici un rău, ca nu noi lămuriţi să ne arătăm, ce ca voi binele să faceţi, iară noi ca neşte nelămuriţi să fim.

8. Pentru că nu putem cevaşi asupra adevărului, ce pentru adevăr.

9. Pentru că ne bucurăm cînd noi slăbim, iară voi sînteţi tari; şi aceasta şi rugăm a voastră întemeiêre.

10. Pentru acêea, aceasta, departe fiind, scriu, ca, fiind de faţă, nu cu asupreală să isprăvesc, după putêrea carea au dat mie Domnul spre zidire, şi nu spre surpare.

11. Deci, fraţilor, bucuraţi-vă! Întemeiaţi-vă, mîngîiaţi-vă, aceastaş gîndiţi, în pace fiţi, şi Dumnezăul dragostei şi al păcii fi-va cu voi.

12. Sărutaţi unul pre alalt cu svîntă sărutare. Sărută pre voi svinţii toţi.

13. Darul Domnului Isus Hristos şi dragostea lui Dumnezău şi împreunarea Svîntului Duh — cu toţii, cu voi! Amin.

A. Cătră corinthêni a doa s-au scris de la Fílip al Machidoniei, pren Tit şi Lúca. //

Versiunea modernă

necurăţia şi desfrînarea şi neruşinarea pe care le-au făptuit.

Capitolul al 13-lea

1. A treia oară vin la voi; în gura a doi martori sau trei va sta tot cuvîntul.

2. Mai dinainte am spus şi mai dinainte spun – atunci, a doua oară fiind de faţă, iar acum nefiind de faţă – şi scriu celor ce au păcătuit înainte şi celorlalţi tuturor că, de voi veni iarăşi, nu voi cruţa,

3. De vreme ce voi căutaţi dovadă că grăieşte în mine Hristos, care nu este neputincios la voi, ci este puternic întru voi.

4. Căci, deşi s-a răstignit din neputinţă, totuşi, este viu din puterea lui Dumnezeu; căci şi noi sîntem neputincioşi întru el, dar la voi vom fi vii împreună cu el, din puterea lui Dumnezeu.

5. Pe voi înşivă ispitiţi-vă de sînteţi în credinţă, pe voi înşivă încercaţi-vă. Sau nu vă cunoaşteţi pe voi înşivă, că Iisus Hristos este în voi? Doar dacă nu cumva sînteţi neîncercaţi în vreun lucru.

6. Nădăjduiesc însă că veţi cunoaşte că noi nu sîntem neîncercaţi.

7. Şi mă rog lui Dumnezeu să nu faceţi nici un rău, nu pentru ca să ne arătăm noi încercaţi, ci pentru ca voi să faceţi binele, iar noi să fim ca nişte neîncercaţi.

8. Căci nu putem ceva împotriva adevărului, ci pentru adevăr.

9. Căci ne bucurăm cînd noi sîntem neputincioşi, iar voi sînteţi puternici; şi pentru aceasta ne şi rugăm, pentru desăvîrşirea voastră.

10. De aceea scriu acestea, nefiind de faţă, ca atunci cînd voi fi de faţă să nu mă port cu asprime, după puterea pe care mi-a dat-o mie Domnul spre zidire, şi nu spre surpare.

11. Deci, fraţilor, bucuraţi-vă, desăvîrşiţi-vă, mîngîiaţi-vă, fiţi într-un cuget, fiţi în pace; şi Dumnezeul iubirii şi al păcii va fi cu voi.

12. Salutaţi-vă unii pe alţii cu salutare sfîntă. Vă îmbrăţişează pe voi sfinţii toţi.

13. Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu şi împărtăşirea Sfîntului Duh să fie cu voi cu toţi! Amin.

A. A doua [epistolă] către corinteni a fost scrisă din Filipi, [cetatea] Macedoniei, prin Tit şi prin Luca.

КЪТРЪГАЛАТЄ́НКАТЄТРИМИСЪА́ЛЪПА́ВЕ

К А́ П. А́.

А́БЕ́А А́ПОСТОЛЪА́ НЪ ДЕЛА́ Ѡ́АМЕННЪ, НИ́ЧИ ПРЕ́Н Ѡ́М ЧЕ ПРЕ́Н ІС ХС, ШЍ ДМНЕ́ ЗЪ́У ПЪРИ́НТЕЛЕ ЧЕ́ЛА ЧЕ А́У ДВИ́СЬ ПРЕ́ЄЛЬ ДЕ́Н МО́Р ЦИ. ШЍ ЧЕ́Н ДЕ́НПРЕ У́НЪ КЪ МИ́НЕ ТО́ЦИ ФРА́ ЦІЇН ВЕСЪ́ВРЕЧІЙ ГАЛА́ТІЄ́Н. ДА́РЬ ВО́АСЪ ШЍ ПА́ЧЕ, ДЕ ЛА ДМНЗЪ́У ПЪРИ́НТЕЛЕ ШЍ ДМНЪ́ЛЬ НО́СТРЪ́У ІС ХС. ЧЕ́ЛУЙ ЧЕ САЪ́ ДА́Т ПРЕ́ ДЖНСЪ́Л ПЕ́Н ТРЪ́У ПЪКА́ТЕЛЕ НО́АСТРЕ, КА СЪ́НЕ СКО́АЦЪ ПРЕ́ НОН, ДЕ́ ВЪ́КЪ́Л ЧЕ́СТЬ ДЕ А́КЪ́МЬ ЧЕ́ЛЬ РЪ́У, ДУ́ПЪ ВО́Л ЛУ́Н ДМНЗЪ́У ШЍ ПЪРИ́НТЕЛЕ НО́СТРЪ́У. А́КЪ́ТРЪ́Ѫ Ѣ̀ МЪРИ́РЬ А́ВЪ́ЧІЇН ВЪ́ЧНІЛОР А́МИ́НЬ. Мъ МИ́Р КЪ А́ШХ̀ ДЕ ГРА́БЪ ВЪ МЪ́ТА́ЦИ, ДЕЛА́ ЧЕ́ ЛА ЧЕ А́У КЕМА́Т ПРЕ́ ВО́Н, КЪ ДА́РЪ́Л ЛУ́Н ХС ЛА А́Л ТЪ ЄВ́ЛІЇЄ. КА́РЕ НЪ Ѫ́СТЕ А́ЛТА́, ФЪ́РЪ НЪ́ МА́Й СЪ́НЪ́ТЬ О́А́РЕ КАРЇН, КАРЇН ТЪ́РБЪ́РЬ ПРЕ́ ВО́Н, ШЍ ВРЪ́Ѫ́НДЬ ЪТЪ МЪ́ТЕ ЄВ́ЛІЇѪ ЛУ́Н ХС. Ч̀Е МА КА́РЬ ДЕ ШЍ НО́Н А́У Д́РЪ́У ДЕ́Н ЧЕ́РЮ, БА ВИ́НЕ ВЕСТ̀И ВО́АСЪ, А́ФА́РЬ ДЕ́Н ЧЕ́, А́М ВЕСТИ́Т ВО́АСЪ, А́НА́ДЕ МА СЪФЇЕ. КЪ́М А́М ШЍ ЗИ́СЬ МАННАЙ́НТЕ, ШЍ А́КЪ́М ПЪ́РТЪ́Ш ЗИ́КЕ, О́РН ЧИ́НЕ СПРЕ́ ВО́Н ВИ́НЕ ВЕСТ̀Ѣ ШЕ, А́ФА́РЬ ДЕ́Н ЧЕ А́ЦИ А́У́А́Т А́НА́ДЕМА СЪФЇЕ. ПЕ́Н́ТРЪ́У КЪ А́КЪ́М ПРЕ́ Ѡ́АМЕНИ А́ДЕ́МЬ А́У ПРЕ́ ДХ́ НПЗЪ́У ! А́Х КА́УТЬ Ѡ́АМЕННЛОР ЄСТЬ ПЛА́КЬ ? КЪ А́Д КЪ ДЕ А́Ш МАЙ ПЛЪ́ЧЪ́Ѫ Ѡ́АМЕННЛОР, ЛУ́Н ХС РО́Б НА ФЍ. ШЍ А́РЪ́Т ВО́АСЪ ФРА́ЦИЛОР ЄВ́ЛІЇѪ, ЧЪ́Ѫ ЧЕ САЪ́ ВИ́НЕ ВЕСТИ́Т, ДЕСПРЕ МИ́НЕ, КЪ́НЪ́ Ѫ́СТЕ ДУ́ПЪ Ѡ́АМЕНЇН. КЪ НИ́ЧИ ЄЪ́У ДЕЛА Ѡ́М А́М ЛУ́А ПРЕ́ Ѫ, НИ́ЧИ МАМ́ А́ВЪ́ЦА́Т, ЧЕ ПРЕ́Н А́РЪ́ТА́РЬ ЛУ́Н ІС ХС. ПЕ́Н́ТРЪ́У КЪ А́ЦИ А́У́ЗИ́Т КЪ́М МАМ́ ПЪ́ ТА́Т О́А́РЕ КЪ́НДЬ Д́ЛЪ́Ъ ЖНДОКЪ́ЕСКЪ, КЪ ПРЕСТЕ МЪСЪ́Ъ́Ъ ГОНЇА́М ВЕСЪ́ВРЕКА ЛУ́Н ДМНЗЪ́У, ШЍ ЖЪ ФЪ́А́М ПРЕ́ Ѫ. ШЍ СПОРЇА́М Д́НАЙ́НТЕ Д́ЛЪ́Ъ ЖНДОКЪ́ЕСКЪ ДЕКЯ́Т МЪ́У́ЦИ КА́РЕМ ЄВ́А ДЕ Ѡ́БЖ́Р СТЬ Д́ТЪ́У НЪ́МЪ́У́Л МЇЄ́У, МАЙ КЪ́ МЪ́У́ЛТЬ РЪ́БНИ ТО́РЮ ФЇНДЬ О́БНЧА́НРИЛОР ПЪРИ́НЦИЛОР МЇЄ́Н. Ѫ́РЪ КЪ́НДЬ ВИ́НЕ БРЪ́ ДМНЗЪ́У, ЧЕ́ЛА ЧЕ МАЪ́ А́ЛЄ́Є ДЕ́Н ПЯ́НТЕЧЕЛЕ МА́НЧЇН МЪ́ЛЕ, ШЍ МАЪ́ КЕМА́Т ПРЕ, ДА́РЪ́У́Л ЛУ́Н. А́Ш А́РЪ́ТА́ ПРЕ́ ФЇЮ́Л СЪ́Ъ Д́ТЪ́У МИ́НЕ, КА СЪ́Л ВИ́НЕ ВЕСЇЕСЬ ПРЕ́ ЄЛЬ Д́ТЪ́У ЛИ́МБИ, Д́ДА́ТЬ НЪ́МАМ́ А́ДА́СЪСЬ ТРЪ́ПЪЛУЙ ШЍ СЪ́НЦЕЛЪ́Й. НИЧИ-МАМ́ СЪ́НТ Д́ ІЕРЪ́САЛИ́М, КЪ́ЪТ ЧЕ́Н ДЕ МАЙ НАЙ́НТЕ ДЕ МИ́НЕ А́ПОСТОЛИ, ЧЕ МАМ́ ДЪ́СЬ ЛА А́РА ЄЇА, ШЍ ПЪ́РТЪ́Ш МАМ́ Д́ТО́РСЬ ЛА ДАМА́СКЬ. А́ПО́Н ДУ́ПЪ ТРЕ́Й А́НИ, МАМ́ СЪ́НТ ЛА ІЕРЪ́САЛИ́М, СЪ ВЪ́ЗЪ́ ПРЕ́ ПЕ́ТЪ́Р, ШЍ А́М РЪМА́С КЪТРЪ ЄЛЬ ЗИ́ЛЕ, ЄС. Ѫ́РЪ ПРЕ́ А́ЛТЪ́Л ДЕ́Н А́ПОСТОЛИ НА́ КЪ́ЗЪ́Т ФЪ́РЪ НЪ́МАЙ ПРЕ́ ІА́КОВ, ФРА́ТЕЛЕ ДМНЪ́У ЛУ́Н. Ѫ́РЪ ЧЪ́ЛЕ ЧЕ СКРЇЪ́ ВО́АСЪ, ПЪ́ТЪ Д́НАЙ́Н

Biblia 1688, p. 881, col. 1

Cătră galatêni carte trimisă a lui Pável

Cap 1

1. Pável, apostolul nu de la oameni, nici pren om, ce pren Isus Hristos şi Dumnezău Părintele, cela ce au învis pre el den morţi,

2. Şi cei denpreună cu mine toţi fraţii, besêrecii Galátiei:

3. Dar voao şi pace de la Dumnezău Părintele şi Domnul nostru Isus Hristos,

4. Celui ce s-au dat pre dînsul pentru păcatele noastre, ca să ne scoaţă pre noi den veacul cest de acum cel rău, după voia lui Dumnezău şi Părintele nostru,

5. A căruia e mărirea în vêcii vêcilor. Amin!

6. Mă mir că aşa degrabă vă mutaţi de la cela ce au chemat pre voi, cu darul lui Hristos, la altă evanghelie,

7. Care nu iaste alta, fără numai sînt oarecarii carii turbură pre voi şi vrînd să mute Evangheliia lui Hristos.

8. Ce macară deşi noi au îngeru den ceriu va binevesti voao afară den ce am vestit voao, anáthema să fie!

9. Cum am şi zis mai nainte şi acum iarăşi zic: „Oricine spre voi binevestêşte, afară den ce aţi luat, anáthema să fie!"

10. Pentru că acum pre oameni îndemn au pre Dumnăzău? Au caut oamenilor să plac? Că, încă de aş mai plăcea oamenilor, lui Hristos rob n-aş fi.

11. Şi arăt voao, fraţilor, Evangheliia cêea ce s-au binevestit despre mine, că nu iaste după oamenii;

12. Că nici eu de la om am luat pre ea, nici m-am învăţat, ce pren arătarea lui Isus Hristos.

13. Pentru că aţi auzit cum m-am purtat oarecînd în lêgea jidovească. Că preste măsură goniiam besêreca lui Dumnezău şi jăfuiam pre ea

14. Şi sporiiam înainte în lêgea jidovească decît mulţi care-mi era de o vîrstă întru neamul mieu, mai cu mult rîvnitoriu fiind obicêiurilor părinţilor miei.

15. Iară cînd binevru Dumnezău, cela ce m-au ales den pîntecele maicii mêle şi m-au chemat pren darul lui,

16. A-şi arăta pre Fiiul său întru mine, ca să-l binevestesc pre el întru limbi, îndată nu m-am adaos trupului şi sîngelui,

17. Nici m-am suit în Ierusalím, cătră cei de mai nainte de mine apostoli, ce m-am dus la Aráviia şi iarăşi m-am întors la Damásc.

18. Apoi, după trei ani, m-am suit la Ierusalím să văzu pre Pétăr, şi am rămas cătră el zile 15.

19. Iară pre altul den apostoli n-am văzut, fără numai pre Iácov, fratele Domnului.

20. Iară cêle ce scriu voao, iată, înain- /

Versiunea modernă

Epistola către galateni

Capitolul 1

1. Pavel, apostol nu de la oameni, nici prin om, ci prin Iisus Hristos şi prin Dumnezeu,Tatăl, care l-a înviat pe el din morţi,

2. Şi toţi fraţii care sînt împreună cu mine, bisericilor Galatiei:

3. Har vouă şi pace de la Dumnezeu Tatăl şi de la Domnul nostru Iisus Hristos,

4. Cel care s-a dat pe sine pentru păcatele noastre, ca să ne scoată pe noi din acest veac rău de acum, după voia lui Dumnezeu şi Tatăl nostru,

5. Căruia fie-i slava în vecii vecilor. Amin!

6. Mă mir că atît de repede treceţi de la cel care v-a chemat pe voi prin harul lui Hristos la altă evanghelie,

7. Nu că este alta, ci numai sînt unii care vă tulbură şi voiesc să strice Evanghelia lui Hristos.

8. Însă chiar dacă noi sau un înger din cer v-ar vesti altă evanghelie decît cea pe care v-am vestit-o, să fie anatema!

9. Precum am spus mai înainte, spun din nou acum: „Dacă cineva vesteşte vouă altă evanghelie decît ceea ce aţi primit, să fie anatema!"

10. Căci acum caut bunăvoinţa oamenilor sau pe a lui Dumnezeu? Sau caut să-i mulţumesc pe oameni? Dacă încă aş plăcea oamenilor, nu aş fi rob al lui Hristos.

11. Şi vă fac cunoscut vouă, fraţilor, că Evanghelia cea binevestită de mine nu este după om;

12. Căci nici eu nu am primit-o de la om, nici nu am învăţat-o, ci prin descoperirea lui Iisus Hristos.

13. Căci aţi auzit despre purtarea mea de altădată, întru iudaism, că peste măsură prigoneam biserica lui Dumnezeu şi o pustiam

14. Şi spoream în iudaism mai mult decît mulţi dintre cei de o vîrstă cu mine, din neamul meu, fiind mult mai rîvnitor al datinilor mele părinteşti.

15. Dar cînd a binevoit Dumnezeu, cel ce m-a ales din pîntecele maicii mele şi m-a chemat prin darul lui,

16. Să-l descopere pe Fiul său întru mine, ca să-l binevestesc între neamuri, de îndată, fără să primesc sfat de la trup şi sînge,

17. Nu m-am suit la Ierusalim, la apostolii cei dinainte de mine, ci m-am dus în Arabia şi iarăşi m-am întors la Damasc.

18. Apoi, după trei ani, m-am suit la Ierusalim, ca să-l cunosc pe Petru, şi am rămas la el cincisprezece zile.

19. Iar pe altul dintre apostoli nu l-am văzut, cu excepţia lui Iacov, fratele Domnului.

20. Iar cele ce vă scriu, iată, înain-

тѣ лѹи дмнзеѹ кънѹ минцѹ. Дѹпъ ачѣѧ ка
ам венит ла латѹриле сирїен, ши киликїеи .
Ши ерам не кѹноскѹт ла фацъ ла бесѣречиле їѹ кв
дейи чѣле ѫтрѹ хс. Ши нѹмаи аѹзиндь ера кг
къ чела че гонїѧ пре нои одинниоаръ, акѹм би
не вестѣще крединца, каре одинниоаръ о жъфѹѧ.
Ши мърїѧ ѫтрѹ мине пре дмнзеѹ. кд

К А П. В.

И дѹпъ ачѣѧ прен, дı, ани ѧръши ма а
сѹить ѫ ерѹсалимь кѹ варнава, лѹѫдь
ѫпреѹнъ ши пре тить. Ши маи сѹ в
ить дѹпъ арътаре, ши амь арътать
лоръ еѵлїѧ каре вестескѹ ѫтрѹ лимби,
ши осеби ла чеѧ челесъ пъре кари кѫидаи ѫде
шъртъ алергѹ аѹ амь алергать. Че ничи ти г
чель дени преѹнъ кѹмине, елинь фїиндь съ ѫдем
нъ съ се обрезѹиаскъ. Че пентрѹ чеи денна д
фаръ бъгаци миничиноши фраци карїи пре фѹриш
ѫтраръ съ искодѣскъ волничїѧ ноастръ, каре
авемь ѫтрѹ хс ıс, ка пре нои съне робѣскъ де
тоть. Кърора ничи кѫтѹ е оунь часъ нѣмь е
сѹпѹсь сѹпѹнерїи, ка адевърѹль еѵлїеи съ ръмѫе
кътръ вои. Іаръ дела чеѧ челесъ пъре а фи ѕ
чевашї оари че кѫндва аѹ фость, нимика оусебире
нѹмїе, фаца омѹлѹи дмнзеѹ нѹ прїимѣще, пен
трѹ къ мїе чеѧ челесъ пъре нимика нѹм адѹсеръ
наинте. Че ѫпотривъ възѫндь къ мамь ѫ з
кредзѹть бѹнїи вестири нетъерїи ѫпрежѹрь пре
кѹм петръ обрезанїеи. Пентрѹ къ чела и
че аѹ лѹкрать лѹи петръ спре тримитерѣ тъѧ
рїи ѫпрежѹрь, лѹкръ ши мїе ѫтрѹ лимби .
Ши кѹноскѫндь дарѹль чела че саѹ дать мїе іа ѳ
ковь ши кифа, ши ıоань, чеѧ че съ пъре стлъ
пи а фи, дирѣптеле мїе аѹ дать ши варнавеи
спре ѫсоцире, ка нои ла лимби, іаръ еи ла тъѧре
ѫпрежѹрь. Нѹмаи десърачи ка съ помениммь ı
каре ам ши съргѹить, ачаста ши а фаче .
Іаръ кѫндь аѹ венить петръ ѫ антїохїѧ ѫ аı
фацъи статѹю ѫпотривъ, къчи хѹлить ера.
Къ маинаинте пънъ а вени, оаре карїи дела іа вı
ковь, кѹ лимбиле мѫнка ѫпреѹнъ, іаръ кѫндь
аѹ венить съ ферїѧ ши съ осебїѧ пре ель, те
мѫндѹсе де чеи че ера ан обрезанїеи .
Ши ѫпреѹнъ фъцърничиръ кѹ ель ши чеѧ лалци гı
жидови, кѫть ши варнава ѫпреѹнъ съ лѹо кѹ
алоръ фъцърничїе. Іаръ кѫндь амь възѹт дı
къ нѹ оумблъ дирепть кътръ адевърѹль еѵлїеи,
зишѹ лѹи петръ ѫнаинтѣ тѹтѹроръ, декѫ
еши тѹ жидовь, ши ка лимбиле тръещи, ши нѹ
жидовѣще, пентрѹ че ѫдемни лимбиле съ се жи
довѣскъ. Нои дени фире жидови, ши нѹ дени еı
лимби пъкътоши. Щїиндь къ нѹ се ѫдире ѕı
тѣзъ омѹль ден лѹкрѹриле лецїи, денѹ прен
крединца лѹи ıс хс, ши нои ѫ хс ıс, амь крезѹт
ка съне ѫдирептъмь ден лецѣ лѹи хс, ши нѹ де
лѹкрѹриле лецїи, къчи нѹ съва ѫдирепта ден лѹ
крѹриле лецїи тоть трѹпѹль. Іаръ де амь зı
черкать а не ѫдирепта ѫтрѹ хс, нѣмь афлать
ши нои пъкътоши, даръ хс слѹгъ е пъкатѹлѹ?

Biblia 1688, p. 881, col. 2

tea lui Dumnezău, că nu minţu.

21. După acêea am venit la laturile Síriei şi Chilíchiei.

22. Şi eram neconoscut la faţă la besêrecile Iudéii cêle întru Hristos.

23. Şi numai auzind era că „cela ce goniia pre noi odinioară, acum binevestêşte credinţa, carea odinioară o jăfuia."

24. Şi măriia întru mine pre Dumnezău.

Cap 2

1. Şi după acêea, pren 14 ani, iarăşi m-am suit în Ierusalím cu Varnáva, luînd împreună şi pre Tit.

2. Şi m-am suit, după arătare, şi am arătat lor Evangheliia, carea vestescu întru limbi, şi osebi la ceia ce li să părea ca nu cîndai în deşărt alergu au am alergat.

3. Ce nici Tit, cel denpreună cu mine, elin fiind, să îndemnă să să obrezuiască,

4. Ce pentru cei den afară băgaţi mincinoşi fraţi, carii pre furiş întrară să iscodească volniciia noastră, carea aveam întru Hristos Isus, ca pre noi să ne robească de tot;

5. Cărora nici cîtu e un ceas ne-am supus supunerii, ca adevărul Evangheliei să rămîie cătră voi.

6. Iară de la ceia ce li să pare a fi cevaşi, orice cîndva au fost, nimica usebire nu mi-e; faţa omului Dumnezău nu priimêşte, pentru că mie ceia ce li să părea nimica nu-mi aduseră nainte,

7. Ce împotrivă, văzînd că m-am încrezut buniivestiri netăierii împrejur, precum Pétăr obrezaniei.

8. Pentru că cela ce au lucrat lui Pétăr spre trimiterea tăiêrii împrejur lucrá, şi mie întru limbi.

9. Şi conoscînd darul cela ce s-au dat mie, Iácov şi Chífa şi Ioan, ceia ce să părea stîlpi a fi, dirêptele mie au dat şi Varnávei spre însoţire, ca noi, la limbi, iară ei, la tăiêrea împrejur.

10. Numai de săraci ca să pomenim, carea am şi sîrguit aceastaş a face.

11. Iară cînd au venit Pétăr în Antióhiia, în faţă-i stătuiu împotrivă, căci hulit era.

12. Că mai nainte pînă a veni oarecarii de la Iácov, cu limbile mînca împreună. Iară cînd au venit, să feriia şi să osebiia pre el, temîndu-să de cei ce era ai obrezaniei.

13. Şi împreună făţărniciră cu el şi ceialalţi jidovi, cît şi Varnáva împreună să luo cu a lor făţărnicie.

14. Iară cînd am văzut că nu umblă direpт cătră adevărul Evangheliei, zişu lui Pétăr înaintea tuturor: „Deaca eşti tu jidov şi ca limbile trăieşti şi nu jidovêşte, pentru ce îndemni limbile să să jidovească?"

15. Noi — den fire jidovi şi nu den limbi, păcătoşi.

16. Ştiind că nu să îndireptează omul den lucrurile Legii, de nu pren credinţa lui Isus Hristos, şi noi în Hristos Isus am crezut, ca să ne îndireptăm den lêgea lui Hristos şi nu den lucrurile Legii. Căci nu să va îndirepta den lucrurile legii tot trupul.

17. Iară de am cercat a ne îndirepta întru Hristos, ne-am aflat şi noi păcătoşi, dară Hristos slugă e păcatului? //

Versiunea modernă

tea Domnului, că nu mint.

21. După aceea am venit în ţinuturile Siriei şi Ciliciei.

22. Şi eram necunoscut, după faţă, bisericilor din Iudeea, cele în Hristos,

23. Ci doar auziseră că „cel ce odinioară ne prigonea, acum binevesteşte credinţa, pe care odinioară o nimicea."

24. Şi îl slăveau în mine pe Dumnezeu.

Capitolul al 2-lea

1. Apoi, după paisprezece ani, iarăşi m-am suit la Ierusalim cu Barnaba, luîndu-l cu mine şi pe Tit.

2. Şi m-am suit după o revelaţie şi le-am arătat Evanghelia pe care o propovăduiesc între neamuri – separat celor de seamă –, ca nu cumva să alerg sau să fi alergat în zadar.

3. Dar nici Tit, care era cu mine, elen fiind, nu a fost obligat să se taie împrejur,

4. Iar [aceasta] din cauza fraţilor mincinoşi, furişaţi, care se strecuraseră să ne iscodească libertatea pe care o avem în Hristos Iisus, ca să ne robească;

5. Acestora nici măcar un ceas nu ne-am plecat cu supunere, aşa încît adevărul Evangheliei să rămînă cu voi.

6. Iar cei ce par a fi ceva – oricine ar fi fost ei cîndva, nu mă priveşte; Dumnezeu nu caută la faţa omului –, cei ce par a fi ceva mie nu mi-au adăugat nimic,

7. Ci dimpotrivă, văzînd că mie mi-a fost încredinţată Evanghelia pentru cei netăiaţi împrejur, precum lui Petru pentru cei tăiaţi împrejur,

8. Căci cel ce a lucrat prin Petru în apostolia tăierii împrejur, şi prin mine a lucrat la neamuri,

9. Şi cunoscînd harul dat mie, Iacov, Chefa şi Ioan, cei socotiţi a fi stîlpi, ne-au dat mie şi lui Barnaba mîna dreaptă a comuniunii, ca să [binevestim] la neamuri, iar ei la cei tăiaţi împrejur.

10. Numai să ne aducem aminte de săraci, ceea ce m-am şi sîrguit să fac.

11. Iar cînd a venit Petru în Antiohia, pe faţă i-am stat împotrivă, căci era de învinuit.

12. Pentru că înainte de a veni unii de la Iacov, mînca împreună cu neamurile; dar cînd au venit ei, se ferea şi se separa, fiindu-i teamă de cei din tăierea împrejur.

13. Şi s-au făţărnicit şi ceilalţi iudei împreună cu el, încît şi Barnaba a fost atras în făţărnicia lor.

14. Dar cînd am văzut că nu umblă drept, după adevărul Evangheliei, i-am zis lui Petru înaintea tuturor: „Dacă tu, iudeu fiind, trăieşti precum neamurile, iar nu ca iudeii, de ce sileşti neamurile să trăiască precum iudeii?"

15. Noi sîntem din fire iudei, iar nu păcătoşi dintre neamuri.

16. Ştiind că omul nu este îndreptat din faptele Legii, ci prin credinţa în Iisus Hristos, am crezut şi noi în Hristos Iisus, aşa încît să ne îndreptăm prin credinţa în Hristos, iar nu din faptele Legii; căci nimeni nu se va îndrepta din faptele Legii.

17. Dacă, însă, căutînd să ne îndreptăm în Hristos, ne-am aflat şi noi păcătoşi, este oare Hristos slujitor al păcatului?

иі съну фіе. Кѫ де врѣме че чѣле че ам сурпат,
ачѣсте ярѫши зидеску, кълкъторю де лѣџе,
ѳі пре мине мѫ адеверески. Пентру кѫ еу прин
лѣџе, ку лѣџѣ ам мурит каку думнезъу съ трѣ
к еску. Ку Хс ампреунѫ мам ръстигнит шѝ
нумаи тръеску еу, че тръѫще ампру мине Хс,
ярѫ каре акум тръеску ампрупь ан крединцѫ
тръеску афіюлуи луи думнезъу, челуи че ау юбит
пре мине, шѝ сау дат пре ель пентру мине.
ка Ну лѣпъдь дарул луи думнезъу, пентру кѫ де е
прин лѣџе дирептатѣ, Хс дарѫ ан задар ау мурит.

К А П. Г.

а О фърѫ деминте галатѣни, чине пре
вой ау збистуит, ка адевѫрулуи сѫ
нуви плекаци, кѫрора анаинтѣ окі
лѡрь Іс Хс, сау скрись маи наинте, ан
в тру вои ръстигнит. Нумаи
ачаста вою същіу дела вои ден фаптеле лѣџіи
аці луат духул, ау ден аузул крединцѣи?
г Аша небуни сѫнтеци, ачепѫнды ку духул, а
д кум ку трупул съвѫршици? Атѫтѣ аці пѫ
е цит ан здар? де е шѝ ан здар. Дечи чела
чевѫ дѫ воао духул, шѝ лукрѣзѫ путери ан
тру вои, ден лукрурилє лѣџіи, ау ден аузул кре
ѕ динцѣи? Пре кум авраам ау крезут ан думнезеу,
з шѝ сѫ сокоти луи ан тру дирептате. Куноа
щец дарѫ кѫ чеи ден крединцѫ, ачещѣ сѫнт
и фіии луи авраам. Шѝ маинаинте вѫзѫнды
скріптура, кѫ ден крединцѫ ан дирептѣзѫ лим
биле думнезъу, маинаинте ау вестит луи авраам,
кѫ събор блгви ан тру тине тоате лимбиле.
ѳ Дечи чеи ден крединцѫ сѫ бине кувинтѣзѫ ампреу
і нѫ ку чел крединчѡс авраам. Кѫ кѫці сѫнт
ден лукрурилє лѣџіи, суптъ блестем сѫнт, пен
тру кѫ скрису сау блестемат, тот чела че ну
рѫмѫне, антру тоате чѣле скрисе, ан картѣ лѣџіи
аі ка съ ле факѫ пре ѫле. Ярѫ кум кѫ ан лѣџе ни
менѣ нусѫ ан дирептѣзѫ лѫнгѫ думнезъу, а ѫвеє,
ві кѫ дирептул ден крединцѫ ва тръи. Ярѫ
лѣџѣ нуе ден крединцѫ, че омул каре ва фаче
гі ачѣстѣ ва тръи ан тру ѫле. Хс пре нои неу
ръскумпърат ден блестемул лѣџіи, фѫкѫндусе
пентру нои блестем, пентру кѫ скрисусау, бле
стемат е тот чел спѫнзурат пре лемнь.
ді Ка антру лимби блгвеніа луи авраам съ съ факѫ
антру Хс Іс, ка фъгъдуинца духулуи сѫ ѡ луѡм
еі прин крединцѫ. Фраццилор дупѫ кум грѫескь,
ансѫ а ѡмулуи адеверит легѫтурѫ нименѣ нуѡ
ѕі лѣпъдѫ, сау маи адаѡџе. Ярѫ луи авраам
сау грѫит, фъгъдуинцеле, шѝ семенціеи луи,
ну зиче, шѝ семинціеилор, ка спре мулци, че ка
спре унул, шѝ семенціеи тале, кареле ѫсте Хс.
зі Шѝ ачаста зик, легѫтурѫ маинаинте ан темеia
тѫ де думнезъу ла Хс, чѣ дупѫ, ул, де ани
фѫкутѫ лѣџе, нуѡ слъбѣще ка съ стриче фъ
иі гъдуинца. Пентру кѫ де е ден лѣџе моще
нирѣ, нумаи ѫсте ден фъгъдуинцѫ, ярѫ луи
авраам прин фъгъдуинцѫ яу дѫруит думнезѫ.
ѳі Чѣ е дарѫ лѣџѣ? пентру неаскултѫри сау пус пѫ

Biblia 1688, p. 882, col. 1

Să nu fie!

18. Că de vrême ce cêle ce am surpat, acêstea iarăşi zidescu, călcătoriu de lêge pren mine mă adeverescu.

19. Pentru că eu pren Lêge, cu Lêgea am murit, ca cu Dumnezău să trăiescu.

20. Cu Hristos împreună m-am răstignit şi nu mai trăiescu eu, ce trăiêşte întru mine Hristos. Iară care acum trăiescu în trup, în credinţă trăiescu a Fiiului lui Dumnezău, celui ce au iubit pre mine şi s-au dat pre el pentru mine.

21. Nu lêpăd darul lui Dumnezău. Pentru că, de e pren Lêge direptatea, Hristos dară în zadar au murit.

Cap 3

1. O, fără de minte galatêni, cine pre voi au zavistuit, ca adevărului să nu vă plecaţi, cărora înaintea ochilor Isus Hristos s-au scris mai nainte întru voi răstignit?

2. Numai aceasta voiu să ştiu de la voi: den faptele legii aţi luat Duhul, au den auzul credinţei?

3. Aşa nebuni sînteţi? Începînd cu Duhul, acum cu trupul săvîrşiţi?

4. Atîtea aţi păţit în zadar? De e şi în zadar!

5. Deci cela ce vă dă voao Duhul şi lucrează puteri întru voi, den lucrurile legii, au den auzul credinţei?

6. Precum Avraám au crezut în Dumnezeu şi să socoti lui întru direptate,

7. Cunoaşteţi dară că cei den credinţă, aceştia sînt fiii lui Avraám.

8. Şi mai nainte văzînd Scriptura că den credinţă îndireptează limbile Dumnezău, mai nainte au vestit lui Avraam că: „Să vor blagoslovi întru tine toate limbile."

9. Deci cei den credinţă să binecuvintează împreună cu cel credincios Avraám.

10. Că, cîţi sînt den lucrurile legii, supt blestem sînt, pentru că scrisu-s-au: „Blestemat tot cela ce nu rămîne întru toate cêle scrise în Cartea Legii, ca să le facă pre iale."

11. Iară cum că în lêge nimenea nu să îndireptează lîngă Dumnezău aiêve ei, că „direptul den credinţă va trăi."

12. Iară lêgea nu e den credinţă, ce „omul care va face acêstea va trăi întru iale."

13. Hristos pre noi ne-au răscumpărat den blestemul legii, făcîndu-se pentru noi blestem, pentru că scrisu-s-au: „Blestemat e tot cel spînzurat pre lemn",

14. Ca întru limbi blagosloveniia lui Avraám să să facă întru Hristos Isus, ca făgăduinţa Duhului să o luom pren credinţă.

15. Fraţilor, după cum grăiesc, însă a omului adeverită legătură nimenea nu o leapădă sau mai adaoge.

16. Iară lui Avraam s-au grăit făgăduinţele şi semenţiei lui. Nu zice: „Şi seminţiilor", ca spre mulţi, ce ca spre unul: „Şi semenţiei tale", carele iaste Hristos.

17. Şi aceasta zic: legătură mai nainte întemeiată de Dumnezău la Hristos, cea după 430 de ani făcută lêge nu o slăbêşte, ca să strice făgăduinţa.

18. Pentru că, de e den lêge moştenirea, nu mai iaste den făgăduinţă. Iară lui Avraám pren făgăduinţă i-au dăruit Dumnezău.

19. Ce e, dară, Lêgea? Pentru neascultări s-au pus, pî- /

Versiunea modernă

Nicidecum!

18. Căci dacă zidesc iarăşi cele le-am dărîmat, eu însumi mă arăt călcător de lege.

19. Pentru că eu prin Lege am murit faţă de Lege, ca să trăiesc lui Dumnezeu.

20. M-am răstignit împreună cu Hristos şi nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine. Şi ceea ce trăiesc eu acum în trup, trăiesc în credinţa în Fiul lui Dumnezeu, care m-a iubit şi s-a dat pe sine pentru mine.

21. Nu lepăd harul lui Dumnezeu; căci dacă dreptatea este prin Lege, atunci Hristos a murit în zadar.

Capitolul al 3-lea

1. O, galateni fără de minte, cine v-a vrăjit pe voi, ca adevărului să nu daţi crezare, [voi] cei înaintea ochilor cărora Iisus Hristos a fost zugrăvit ca răstignit?

2. Numai aceasta vreau să ştiu de la voi: aţi primit Duhul din faptele Legii sau din ascultarea credinţei?

3. Atît de fără minte sînteţi? După ce aţi început în Duh, acum sfîrşiţi în trup?

4. Aţi pătimit atîtea în zadar? Dacă a fost, într-adevăr, în zadar.

5. Deci acela ce vă dă vouă Duhul şi săvîrşeşte minuni între voi [le face] din faptele Legii sau din ascultarea credinţei?

6. Precum Avraam a crezut lui Dumnzeu şi i s-a socotit lui ca dreptate,

7. Cunoaşteţi, deci, că cei din credinţă, aceştia sînt fiii lui Avraam.

8. Iar Scriptura, văzînd mai înainte că Dumnezeu îndreptăţeşte neamurile din credinţă, dinainte a binevestit lui Avraam că: „Întru tine se vor binecuvînta toate neamurile."

9. Aşa că cei ce [sînt] din credinţă sînt binecuvîntaţi împreună cu credinciosul Avraam.

10. Căci toţi cîţi sînt din faptele Legii sînt sub blestem; fiindcă este scris: „Blestemat tot cel ce nu stăruie întru toate cele scrise în Cartea Legii, ca să le facă."

11. Iar cum că prin Lege nu se îndreptăţeşte nimeni înaintea lui Dumnezeu, este lămurit, căci „dreptul din credinţă va fi viu."

12. Dar Legea nu este din credinţă, ci „omul care face acestea va fi viu prin ele."

13. Hristos ne-a răscumpărat pe noi din blestemul Legii, făcîndu-se blestem pentru noi; căci este scris: „Blestemat tot cel ce se spînzură pe lemn";

14. Ca binecuvîntarea lui Avraaam să vină la neamuri în Hristos Iisus, ca să primim făgăduinţa Duhului, prin credinţă.

15. Fraţilor, ca un om grăiesc: chiar şi testamentul unui om, care a fost întărit, nimeni nu-l respinge sau îi mai adaugă ceva.

16. Iar făgăduinţele i-au fost grăite lui Avraam şi semînţiei lui. Nu zice: „Şi seminţiilor", ca despre mai mulţi, ci ca despre unul: „Şi semînţiei tale", care este Hristos.

17. Dar aceasta zic: legea care a venit după patru sute treizeci de ani nu desfiinţează testamentul mai dinainte întărit de Dumnezeu, în Hristos, ca să desfiinţeze făgăduinţa.

18. Căci dacă moştenirea este din Lege, nu mai este din făgăduinţă; însă Dumnezeu i-a dăruit[-o] lui Avraam prin făgăduinţă.

19. Ce este, atunci, Legea? A fost adăugată din pricina neascultărilor, pî-

ПОСЛАНІЕ·

нъ оунде ва вени сѫмѫнца ла каре сау фъгъ
дуит, ръндуиндусе прен ꙟцери, ку мѫна ꙟтъ
къториюлуи. Іаръ ꙟтъкъториюл ал унуа ну к
ѧсте, іаръ думнезъу оунул ѧсте. Дечи леџ ка
ꙟпотрива фъгъдуинцелор луи думнезъу ѧсте?
сънуфіе, къ десарфи дат леџе каре съпоатъ
ꙟвіѧ, ку адевърат ден леџе арфи дирептатѣ.
Че ау ꙟкис скриптура тоате сѫнтъ пъкат, ка кв
фъгъдуинца ден крединца луи ІС ХС, съсъ дѫ че
лора че кред. Іаръ маинаинте де авени кре кг
динца сѫнтъ леџе непъзіѧм, ꙟкиш фіинд ла
крединца чѧ че ера съсъдескопере. Дечи леџ кд
ѧ ꙟвъцътоаре нефу ноаѡ ꙟтру ХС, ка ден кре
динцъ съне ꙟдирептъм. Іаръ венинд креди ке
ца нумаи сѫнтем сѫнтъ ꙟвъцътуръ. Пен кѕ
тру къ тоци фиїи луи думнезъу сѫнтеци, прен
кредиинцъ ꙟтру ХС ІС. Пентру къ кѫци ꙟ ХС кз
вацї ботезат ку ХС вацї ꙟбръкат, ну ꙟкапе
жидов, ниче єлинь, ну ꙟкапе робь, ничи слобод.
Ну ꙟкапе парте бърбътѣскъ, ниче фъмеіаскъ, ки
пентру къ тоци вой оунул сѫнтеци, ꙟ ХС ІС.
Іаръ де вой сѫнтеци ай луи ХС, іатъ къ алуи кѳ
авраамь сѫмѫнцъ сѫнтеци, ши дупъ фъгъ
дуинцъ моштениторїи

КАП. Д.

Іаръ зикь ꙟкътъ време, моштениториюл а
прункь ѧсте, немикъ ѡсебире наре де
слугъ, стъпѫнь тутуроѡ фіинд.
Че сѫнтъ исправничи ѧсте ши дирегъ в
торїю де касъ, пънъ ла ръндуиала тъ
тѫнесъу. Аша ши ной кѫнд ерамь прунчи г
сѫнтъ стихіиле лумїи, ерамь робици.
Іаръ кѫнд ау венитъ плиниреѣ времїи, тримис д
сау думнезъу пре фіюль луи чель нъскутъ ден
муѧре, нъскѫндусе сѫнтъ леџе. Ка пре чеи є
де сѫнтъ леџе съи ръскумпере, ка фъгъдуинца
чѣ фіѧскъ съ лусѡмь. Іаръ къчи сѫнтеци ѕ
фіи, тримисау думнезъу духуль фіюлуи луи
ꙟ иниміле воастре стригѫнд, авва пъринтеле.
Дечи нуман ещи робь че фіїю, іаръ де ещи фіїю з
ши моштениториу луи думнезъу прен ХС.
Че атунчѣ нещіинд пре думнезъу аци служит и
челора че ну ден фире ера думнезеи. Іаръ аку ѳ
куноскѫнд пре думнезъу, ши маи мултъ ку
носкѫндувъ де думнезъу, кум въ ꙟтоарчецъ
іа спре чѣле слабе ши съраче стихїи, кърора іаръш
де изноавъ але служи вецї. Пъзици зилеле і
ши луниле, ши времиле, ши аніи. Темумъ аі
де вой ну кумва ꙟдешъртъ амь ѡстенитъ ла
вой. Фачецивъ ка мине, къчи ши єу ка вой ві
фрацилорь рогумъ воаѡ, немикъ стрѫмбътате
нумїаци фъкутъ. Че щици къ пентру слъ гі
бичюнѣ трупулуи, амь бине вестить воаѡ маи
наинте. Ши доде іала мѣ чѣ ден трупуль ді
мїеу ну аци дефъимать, ничиѡ аци скуипит,
че ка пре оунь ꙟџерь ал луи думнезъу аци прїи
мит пре мине, ка пре ХС ІС. Каре даръ єра єі
фериширѣ воастръ? пентру къ мъртурисескь
воаѡ, къ де арфи путинцъ окїи вощри скоцѫн
дуи

Biblia 1688, p. 882, col. 2

nă unde va veni Sămînţa, la carea s-au făgăduit, rînduindu-se pren îngeri, cu mîna împăcătoriului.

20. Iară împăcătoriul al unuia nu iaste, iară Dumnezău unul iaste.

21. Deci lêgea împotriva făgăduinţelor lui Dumnezău iaste? Să nu fie! Că de s-ar fi dat lêgea care să poată înviia, cu adevărat den lêge ar fi direptatea.

22. Ce au închis Scriptura toate supt păcat, ca făgăduinţa den credinţa lui Isus Hristos să să dea celora ce cred.

23. Iară mai nainte de a veni credinţa, supt lêge ne păziiam, închişi fiind la credinţa cea ce era să să descopere.

24. Deci lêgea învăţătoare ne fu noao întru Hristos, ca den credinţă să ne îndireptăm.

25. Iară venind credinţa nu mai sîntem supt învăţătură.

26. Pentru că toţi fiii lui Dumnezău sînteţi, pren credinţă întru Hristos Isus.

27. Pentru că cîţi în Hristos v-aţi botezat cu Hristos v-aţi îmbrăcat. Nu încape jidov, nice elin. Nu încape rob, nici slobod.

28. Nu încape parte bărbătească, nice fămeiască, pentru că toţi voi unul sînteţi în Hristos Isus.

29. Iară de voi sînteţi ai lui Hristos, iată că a lui Avraám sămînţă sînteţi şi, după făgăduinţă, moştenitori.

Cap 4

1. Iară zic, în cîtă vrême moştinitoriul prunc iaste, nemică osebire n-are de slugă, stăpîn tuturor fiind,

2. Ce supt ispravnici iaste şi diregătoriu de casă, pînă la rînduiala tătîne-său.

3. Aşa şi noi, cînd eram prunci, supt stihiile lumii eram robiţi.

4. Iară cînd au venit plinirea vremii, trimis-au Dumnezău pre Fiiul lui cel născut den muiêre, născîndu-se supt Lêge,

5. Ca pre cei de supt lêge să-i răscumpere, ca făgăduinţa cea fiiască să luom.

6. Iară căci sînteţi fii, trimis-au Dumnezău Duhul Fiiului lui în inimile voastre strigînd: „Avva! Părintele!”

7. Deci nu mai eşti rob, ce fiiu, iară de eşti fiiu şi moştinitoriu lui Dumnezău pren Hristos.

8. Ce atuncea, neştiind pre Dumnezău, aţi slujit celora ce nu den fire era dumnezei.

9. Iară acum, cunoscînd pre Dumnezău şi mai mult, cunoscîndu-vă de Dumnezău, cum vă întoarceţi iar spre cêle slabe şi sărace stihii, cărora iarăşi de iznoavă a le sluji veţi?

10. Păziţi zilele şi lunile şi vremile şi anii.

11. Temu-mă de voi, nu cumva în deşărt am ostenit la voi.

12. Faceţi-vă ca mine, căci şi eu ca voi, fraţilor, rogu-mă voao. Nemică strîmbătate nu mi-aţi făcut.

13. Ce ştiţi că, pentru slăbiciunea trupului, am binevestit voao mai nainte

14. Şi dodeiala mea cea den trupul mieu nu aţi defăimat, nici o aţi scuipit, ce, ca pre un înger al lui Dumnezău, aţi priimit pre mine, ca pe Hristos Isus.

15. Care, dară, era fericirea voastră pentru că mărturisesc voao că, de ar fi putinţă, ochii voştri scoţîn- //

Versiunea modernă

nă ce va veni Urmaşul, căruia i s-a dat făgăduinţa, fiind rînduită prin îngeri în mîna unui mijlocitor.

20. Dar mijlocitorul nu este al unuia singur, iar Dumnezeu este unul.

21. Atunci Legea este împotriva făgăduinţelor lui Dumnezeu? Nicidecum! Căci dacă s-ar fi dat o lege care să poată da viaţă, într-adevăr îndreptăţirea ar veni din Lege.

22. Dar Scriptura a închis toate sub păcat, aşa încît făgăduinţa să se dea, prin credinţa în Iisus Hristos, celor ce cred.

23. Iar înainte de a veni credinţa, eram păziţi sub Lege, închişi în vederea credinţei ce avea să se descopere.

24. Aşa că Legea ne-a devenit pedagog spre Hristos, ca să ne îndreptăţim din credinţă.

25. Iar venind credinţa, nu mai sîntem sub pedagog.

26. Pentru că toţi sînteţi fii ai lui Dumnezeu, prin credinţa în Hristos Iisus.

27. Căci cîţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi îmbrăcat. Nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este rob, nici liber;

28. Nu mai este parte bărbătească şi parte femeiască, pentru că voi toţi sînteţi una în Hristos Iisus.

29. Şi dacă voi sînteţi ai lui Hristos, atunci sînteţi urmaşi ai lui Avraam şi moştenitori după făgăduinţă.

Capitolul al 4-lea

1. Zic însă: Cîtă vreme moştenitorul este prunc, nu se deosebeşte cu nimic de un sclav, deşi este stăpîn peste toate,

2. Ci este sub epitropi şi iconomi pînă la vremea rînduită de tatăl său.

3. Tot aşa şi noi, cînd eram copii, eram robiţi sub stihiile lumii;

4. Dar cînd a venit plinirea vremii, Dumnezeu l-a trimis pe Fiul său, născut din femeie, născut sub Lege,

5. Ca pe cei de sub lege să-i răscumpere, ca să dobîndim înfierea.

6. Şi pentru că sînteţi fii, Dumnezeu L-a trimis, în inimile voastre, pe Duhul Fiului Său, care strigă: „Avva, Părinte!”.

7. Astfel, nu mai eşti rob, ci fiu; iar de eşti fiu, eşti şi moştenitor al lui Dumnezeu, prin Hristos.

8. Atunci, însă, necunoscîndu-l pe Dumnezeu, slujeaţi celor ce din fire nu erau dumnezei.

9. Dar acum, cunoscîndu-l pe Dumnezeu – sau, mai degrabă, fiind cunoscuţi de Dumnezeu –, cum vă întoarceţi iarăşi către stihiile cele slabe şi sărace, cărora din nou vreţi să le slujiţi ca înainte?

10. Ţineţi zile şi luni şi anotimpuri şi ani.

11. Mă tem pentru voi, să nu mă fi ostenit la voi în zadar.

12. Vă rog, fraţilor, fiţi ca mine, căci şi eu sînt ca voi; nu mi-aţi greşit cu nimic.

13. Dar ştiţi că din cauza unei slăbiciuni a trupului v-am binevestit întîia oară

14. Şi nu aţi dispreţuit, nici nu aţi batjocorit încercarea mea, cea din trupul meu, ci m-aţi primit ca pe un înger al lui Dumnezeu, ca pe Hristos Iisus.

15. Care era, deci, fericirea voastră? Căci vă mărturisesc că, dacă ar fi fost cu putinţă, v-aţi fi scos

кътрь галатѣни.

ѕі дꙋи ꙗци фи дать міе. Дечи врьжмашь воѡ
зі фію, адевьрать грьиндь воаѡ. Рьвнескꙋ
пре вои нꙋ бине, че ьне ꙟкиѕъ пре нои вор, ка
иі леѡрь сьвь ꙟсьмжнаци. Ши бине є ꙟрьвни ꙟтрꙋ
бине пꙋрꙋрѣ, ши нꙋнꙋмаи кжндь віꙋ єꙋ де фа
ѳі кътрь вои. Феціи міеи пентрꙋ каріи ꙗрьш
кинꙋескь, пънъ оунде сьва ꙟкипꙋи хс ꙟтрꙋ
к вои. Ши ашь врѣ сь віꙋ кътрь вои акꙋм,
ши съм скимбь гласꙋль міеꙋ, кьчи мь ꙟдоеск
ка де вои. Зичецим каріи вецн сь фіци сꙋпть
кв лѣџе лѣџѣ нꙋ ꙟскꙋлтаци. Пентрꙋ кь скри
с ꙟсте кь авраамь дои феціори аꙋ авꙋть, оунꙋль
ден слꙋжникъ ши оунꙋль ден чѣ волникъ.
кг Ꙗрь чель ден слꙋжникъ трꙋпѣще сьꙋ нъскꙋть,
ꙗрь чель ден волникъ прен фъгъдꙋинцъ.
кд Кареле сжнть тжлкꙋинꙗдꙋсе, пентрꙋ кь ачѣстѣ
сжнть дꙋѣ лѣџи, оуна дела мън
тꙋра синаїи, спре робїе нъскжндь каре ꙟсте
ке агарь. Пентрꙋ кь агарь мънтꙋра синаїи ꙟ
сте ꙟ аравїа, ши сь ꙟлътꙋрь асѣменѣ кꙋ ачѣ
ѧ де акꙋм іерꙋсалимь, ши слꙋжаще кꙋ фіии
кѕ єи. Ꙗрь чел де сꙋсь іерꙋсалим слободь ꙟсте,
кз каре ꙟсте маикъ тꙋтꙋрѡрь ноаѡ. Пентрꙋ
кь скрись ꙟсте, бꙋкꙋрьте стѣрпо чѣѧ че нꙋ
нащи, рꙋмпе ши стригъ чѣѧ че наи мꙋнчи,
кь мꙋлцись фіии пꙋстіюлꙋи маи мꙋлци де кж
ки чеіѧ че аре пре бърбать. Ꙗрь нои фрацилѡ
дꙋпъ ісаакь ай фъгъдꙋинцїи фіи сжнтемь.
кѳ Че ꙟчекип атꙋнчѣ чел че трꙋпѣще нъскꙋсе, го
нїѧ пре чель дꙋховничєскь, аша ши акꙋмь.
л Ꙗрь че зиче скриптꙋра: скоате пре слꙋжникъ
ши пре фіюль єи, пентрꙋ кь нꙋва мощени фіи
ла слꙋжничїи, кꙋ фіюль чеи волниче. Дечи
фрацилорь нꙋ сжнтемь аи слꙋжничїи фіи, че
аи волничїи.

К(а)П(и)Т(оль) Є.

а Кꙋ волничїѧ дарь кꙋ карѣ хс пре нои нѣ у
мжнтꙋит, стаци, ши нꙋ ꙗрьш кꙋ жꙋ
в гꙋл робиріи вь кꙋприндеци. Ꙗть
єꙋ павел зикь воаѡ, кь де веци тъѧ
ꙟпрежꙋр, хс воаѡ нимика нꙋва фолоси.
г Ши мъртꙋрисєскь ꙗрьш ла тот омꙋл че сь таe
ꙟпрежꙋр кь даторю є тоать лѣџѣ сь факъ.
д Сꙋрпатꙋваци дела хс каріи ꙟлѣџе вь ꙟдиреп
є таци, дей дар аци кьзꙋть. Пентрꙋ кь но
кꙋ дхꙋл деи кредиинцъ, недѣжде дирептате а
ѕ щептъм. Пентрꙋ кь ꙟтрꙋ хс іс ничи тъѧ
рѣ ꙟпрежꙋр поате чева, ничи нетъѧре, че креди
з ца каре сь лꙋкрѣзъ. Прен драгосте алерга
таци бине чине пре вои аꙋ коптенить сьнꙋвь ꙟ
и дꙋплекаци адевьрꙋлꙋи: ꙟдемнарѣ нꙋ є де
ѳ чела че вь кїамъ пре вои. Пꙋцин алꙋать
і тоать фрьмжнтьтꙋра доспѣще. Єꙋ нъ
деждꙋєскь ꙟтрꙋ вои ꙟтрꙋ дмнꙋл, кь нимика
алта нꙋ веци кꙋџета, ꙗрь чела че тꙋрбꙋрь пре
вои пꙋртава жꙋдеката ори кареле вафи.
аі Ꙗрь єꙋ фрацилор де мъртꙋрисєскꙋ ꙟкь тъѧре
ꙟпрежꙋр чемъ маи гонескь: поате кь сьꙋ сꙋр
ві пать сминтѣла крꙋчїи. Мъкарь кь сьвор

Biblia 1688, p. 883, col. 1

du-i, i-aţi fi dat mie.

16. Deci vrăjmaş voao fiiu, adevărat grăind voao?

17. Rîvnescu pre voi nu bine, ce să ne închiză pre noi vor, ca lor să vă asămănaţi.

18. Şi bine e a rîvni întru bine pururea şi nu numai cînd viu eu de faţă cătră voi;

19. Feţii miei, pentru carii iarăşi chinuiesc, pînă unde să va închipui Hristos întru voi!

20. Şi aş vrea să viu cătră voi acum şi să-mi schimb glasul mieu, căci mă îndoiesc de voi.

21. Ziceţi-mi carii veţi să fiţi supt Lêge: Lêgea nu ascultaţi?

22. Pentru că scris iaste că Avraám doi feciori au avut: unul den slujnică şi unul den cea volnică.

23. Iară cel den slujnică trupêşte s-au născut, iară cel den volnică, pren făgăduinţă.

24. Carele sînt tîlcuindu-se: pentru că acêstea sînt cêle doao făgăduinţe, una de la Măgura Sináii, spre robie născînd, care iaste Agár.

25. Pentru că Agár Măgura Sináii iaste în Aráviia şi să alătură asêmena cu acest de acum Ierusalím şi slujaşte cu fiii ei.

26. Iară cel de sus Ierusalím slobod iaste care iaste maică tuturor noao.

27. Pentru că scris iaste: „Bucură-te, stearpo, ceea ce nu naşti, rumpe şi strigă, cêea ce n-ai munci, că mulţi-s fiii pustiiului, mai mulţi decît ceiia ce are pre bărbat!"

28. Iară noi, fraţilor, după Isaác ai făgăduinţii fii sîntem.

29. Ce, în ce chip atuncea cel ce trupêşte născu-se goniia pre cel duhovnicesc, aşa şi acum.

30. Iară ce zice Scriptura? „Scoate pre slujnică şi pre fiiul ei. Pentru că nu va moşteni fiiul slujnicii cu fiiul cei volnice."

31. Deci, fraţilor, nu sîntem ai slujnicii fii, ce ai volnicii.

Cap 5

1. Cu volniciia dară cu carea Hristos pre noi ne-au mîntuit staţi, şi nu iarăşi cu jugul robirii vă cuprindeţi.

2. Iată, eu Pável zic voao că, de vă veţi tăia împrejur, Hristos voao nimica nu va folosi.

3. Şi mărturisesc iarăşi la tot omul ce să taie împrejur că datoriu e toată Lêgea să facă.

4. Surpatu-v-aţi de la Hristos carii în Lêge vă îndireptaţi, den dar aţi scăzut.

5. Pentru că noi cu duhul den credinţă, nedêjde direptate aşteptăm.

6. Pentru că întru Hristos Isus nici tăiêrea împrejur poate ceva, nici netăiêre, ce credinţa care să lucrează.

7. Pren dragoste alergat-aţi bine. Cine pre voi au contenit să nu vă înduplecaţi adevărului?

8. Îndemnarea nu e den acela ce vă cheamă pre voi.

9. Puţin aluat toată frămîntătura dospêşte.

10. Eu nădejduiesc întru voi întru Domnul, că nimic alta nu veţi cugeta, iară acela ce turbură pre voi purta-va judecata oricarele va fi.

11. Iară eu, fraţilor, de mărturisescu încă tăiêre împrejur ce mă mai gonesc? Poate că s-au surpat sminteala crucii!

12. Măcară că să vor /

Versiunea modernă

ochii voştri şi mi i-aţi fi dat mie.

16. Deci am ajuns vrăjmaşul vostru, spunîndu-vă adevărul?

17. [Ei] vă rîvnesc nu cu gînd bun, ci vor să vă despartă, ca să-i rîvniţi pe ei.

18. Dar este bine să rîvneşti întotdeauna binele, nu doar atunci cînd eu sînt de faţă cu voi;

19. Copiii mei, pentru care sufăr iarăşi durerile naşterii, pînă ce Hristos va lua chip în voi!

20. Aş vrea să fiu acum cu voi şi să-mi schimb glasul, căci nu ştiu ce să cred despre voi.

21. Spuneţi-mi voi, care vreţi să fiţi sub Lege: nu ascultaţi Legea?

22. Căci este scris că Avraam a avut doi fii: unul din slujnică şi unul din femeia liberă.

23. Dar cel din slujnică s-a născut după trup, iar cel din femeia liberă prin făgăduinţă.

24. Acestea sînt spuse alegoric, căci aceste [femei] sînt două legăminte: unul de la Muntele Sinai, care naşte spre robie şi care este Agar.

25. Căci Agar este Muntele Sinai, în Arabia, şi corespunde Ierusalimului de acum şi este în robie cu fiii săi.

26. Dar Ierusalimul cel de sus, care este mama noastră, este liber.

27. Căci este scris: „Veseleşte-te, tu, cea stearpă, care nu naşti! Izbucneşte şi strigă, tu, cea care nu ai durerile naşterii, căci mulţi sînt copiii celei părăsite, mai mulţi decît ai celei care are bărbat!"

28. Iar noi, fraţilor, sîntem copii ai făgăduinţei, după Isaac.

29. Dar aşa cum atunci cel ce se născuse după trup îl prigonea pe cel [născut] după Duh, aşa şi acum.

30. Dar ce spune Scriptura? „Izgoneşte-o pe roabă şi pe fiul ei, căci nu va moşteni fiul roabei împreună cu fiul celei libere."

31. Aşadar, fraţilor, nu sîntem copii ai roabei, ci ai celei libere.

Capitolul al 5-lea

1. Aşadar, staţi tari în libertatea cu care Hristos ne-a făcut liberi şi nu vă prindeţi iarăşi în jugul robiei.

2. Iată, eu, Pavel, vă spun vouă că de vă veţi tăia împrejur, Hristos nu vă va folosi la nimic.

3. Şi iarăşi mărturisesc oricărui om ce se taie împrejur că este dator să împlinească toată Legea.

4. V-aţi despărţit de Hristos, voi, cei ce voiţi să vă îndreptăţiţi prin Lege; aţi căzut din har.

5. Căci noi în Duh aşteptăm nădejdea îndreptăţirii, prin credinţă.

6. Pentru că în Hristos Iisus nici tăierea împrejur nu înseamnă ceva, nici netăierea împrejur, ci credinţa lucrătoare prin iubire.

7. Era bine cum alergaţi. Cine v-a împiedicat să vă supuneţi adevărului?

8. Înduplecarea nu este de la cel care vă cheamă.

9. Puţin aluat dospeşte toată frământătura.

10. Eu am încredere în ceea ce vă priveşte, întru Domnul, că nu veţi cugeta nimic altceva. Dar cel ce vă tulbură pe voi îşi va purta osînda, indiferent cine ar fi.

11. Dar eu, fraţilor, dacă încă mai propovăduiesc tăierea împrejur, de ce mai sînt prigonit? Atunci piatra de poticnire a crucii a fost desfiinţată!

12. De s-ar tăia

ши пъръсий чѣ че къ изгонѣскь пре вой. Пе гі
трꙋ къ вой спре волничїе вацн кїемаці фраці лор,
нꙋмай нꙋ волничїа спре прилежꙋ трꙋпꙋлꙋи, че
прейн драгосте слꙋжѫци оунꙋл алтꙋѧ. Пе дї
трꙋ къ тоатъ лѣџѣ ꙟтрꙋн кꙋвѫнтъ съ пли
нѣще, ꙟтрꙋ съ юбѣщи пре апроапеле тъꙋ, ка пре
тине. Іаръ де мꙋшкаци оунꙋл пре алтꙋль еі
ши къ мѫнкаци, къꙋтаци нꙋ оунꙋл де кътръ
алтꙋл съ къ топици. Ши зикꙋ кꙋ дхꙋл ꙟ ѕі
блаци, ши пофта трꙋпꙋлꙋи съ нꙋ ѡ съвѫрши.
Пентрꙋ къ трꙋпꙋл пофтѣще ꙟпотрива дхꙋлꙋ, зі
іаръ дхꙋл ꙟпотрива трꙋпꙋлꙋи, іаръ ачѣстѣ
стаꙋ ꙟпотривъ оуна кътръ алта, канꙋ чѣле
че аци врѣ ачѣлѣ съ фачеци. Деъ ши пꙋр иі
таци кꙋ дхꙋл нꙋ сѫнтеци сꙋпть лѣџе.
Іаръ а авѣ сѫнть фаптеле трꙋпꙋлꙋи, кареле ді
сѫнть прѣ кꙋрвїа, кꙋрвїа, некꙋръцїа, пѫн
гърнчюнѣ. Ꙟкинаре де идоли, фърмекъторїа, к
връжбиле причиле, ръвнириле, мънїиле свръзни
чїиле ꙟпърекериле, ересꙋриле. Завистїй, ка
оучидери, ꙟбътъри, ѡспѣце, ши чѣле че сѫнт
асѣмене, ачестора, кареле зикь маинаинте вѡ
кꙋм ам ши маинаинте зись, къ чей че факь ка
ачѣстѣ, ꙟпърѫцїа лꙋи дмнзъꙋ нꙋ вор моще
ни. Іаръ роада дхꙋлꙋи ѧсте драгостѣ, кв
бꙋкꙋрїе, паче, ꙟделꙋнгъ ръбдаре де мънїе, бꙋ
нътате дестоиничїе, крединцъ, блѫндѣце ръб
даре. Асꙋпра оунора ка ачестора нꙋ ѧсте кг
лѣџе. Іаръ чей ай лꙋи Хс, трꙋпꙋл аꙋ ръстиг кд
нит ꙟпреꙋнъ кꙋ патимеле ши кꙋ пофтеле.
Де трѫим кꙋ дхꙋл, кꙋ дхꙋл съ ꙟблъм. ке
Съ нꙋ фим кꙋ дешартъ мърире оунꙋль пре ал кѕ
тꙋл ꙟпърекиндꙋне, оунꙋль пре алтꙋль зави
стꙋинд.

Кап. Ѕ.

Фрацилорь де съ ва ши маи наинте апꙋка ѡ а
мꙋль ꙟвреѡ ѡаре че грешаль, вой дꙋ
ховничїй ꙟтъриці пре оунꙋль ка ачела,
кꙋ дхь делинище, сокотинд пре тине
канꙋ шитꙋ съте додеещи.
Оунꙋль алтꙋѧ греꙋтъциле пꙋртаци, ши аша в
оумплеци лѣџѣ лꙋи Хс. Пентрꙋ къ де нꙋ г
паре кꙋнва а фи чева ши, нимика фїинд пре
сѫне ꙋль кꙋ минтѣ съ ꙟшалъ. Іаръ лꙋкрꙋл д
лꙋи съш испитѣскъ фїеще кареле, ши атꙋн
чѣ ла сѫне ꙋль сѫнгꙋръ лаꙋда ка авѣ, ши нꙋ ла
чела лалть. Пентрꙋ къ фїеще кареле аса сар е
чинъ ва пꙋрта. Ши ꙟпреꙋне чела че съ ꙟва ѕ
цъ кꙋвѫнтꙋль, челꙋи че ꙟвацъ ꙟтрꙋ тоате
бꙋнътъциле. Нꙋ въ амъџиреци, дмнзъꙋ з
нꙋ съ батѫжокорѣще. Къ че ва съмъна ѡмꙋ и
ачаста ва ши съчера, кънн чела че самънъ ꙟтрꙋ
пꙋль лꙋи, дентрꙋпь ва сечера стрикъчюне, іаръ
чела че самънъ ꙟ дхь, дин дхь съ сечерь вїаца
вѣчникъ. Іаръ фъкѫнд бинеле съ нꙋ тѫ ѳ
жимь, пентрꙋ къ ꙟврѣмѣ са вом сечера не ѡбо
синдь. Дечи динпреѫтъ ачѣѧ пънъ оунде врѣ і
ме авѣмь, съ лꙋкръмь бинеле кътръ тоци, ши
маи вѫртось кътръ чѣѧ ай ноштри декрединцъ.

Biblia 1688, p. 883, col. 2

şi părăsi ceia ce vă izgonesc pre voi.

13. Pentru că voi spre volnicie v-aţi chiemat, fraţilor, numai nu volniciia spre prileju trupului, ce pren dragoste slujiţi unul altuia.

14. Pentru că toată lêgea într-un cuvînt să plinêşte, întru: „Să iubeşti pre aproapele tău ca pre tine."

15. Iară de muşcaţi unul pre altul şi vă mîncaţi, căutaţi nu unul de către altul să vă topiţi.

16. Şi zicu: Cu duhul îmblaţi şi pofta trupului să nu o săvîrşiţi.

17. Pentru că trupul poftêşte împotriva duhului, iară duhul împotriva trupului, iar acêstea stau împotrivă una către alta, ca nu cêle ce aţi vrea acêlea să faceţi.

18. De vă şi purtaţi cu duhul, nu sînteţi supt Lêge.

19. Iară aiêvea sînt faptele trupului, carele sînt: preacurviia, curviia, necurăţiia, pîngăriciunea,

20. Închinarea de idoli, fărmecătoriia, vrăjbile, pricile, rîvnirile, mîniile, obrăzniciile, împărecherile, eresurile,

21. Zavistii, uciderи, îmbătări, ospêţe şi cêle ce sînt asêmene acestora, carele zic mai nainte voao cum am şi mai nainte zis, că cei ce fac ca acêstea împărăţiia lui Dumnezău nu vor moşteni.

22. Iară roada duhului iaste: dragostea, bucurie, pace, îndelungă răbdare de mînie, bunătate, destoinicie, credinţă, blîndêţe, răbdare.

23. Asupra unora ca acestora nu iaste lêge.

24. Iară cei a lui Hristos trupul au răstignit împreună cu patimele şi cu poftele.

25. De trăim cu Duhul, cu Duhul să îmblăm.

26. Să nu fim cu deşartă mărire unul pre altul împărechindu-ne, unul pre altul zavistuind.

Cap 6

1. Fraţilor, de să va şi mai nainte apuca omul în vreo oarece greşeală, voi, duhovnicii, întăriţi pre unul ca acela cu duh de linişte, socotind pre tine ca nu şi tu să te dodeieşti.

2. Unul altuia greutăţile purtaţi şi aşa umpleţi lêgea lui Hristos.

3. Pentru că de i să pare cuiva a fi cevaşi, nimica fiind pre dînsul cu mintea să înşală.

4. Iară lucrul lui să-şi ispitească fieştecarele. Şi atuncea la dînsul sîngur lauda va avea şi nu la celalalt.

5. Pentru că fieştecarele a sa sarcină va purta.

6. Şi împreune cela ce să învaţă cuvîntul celui ce învaţă întru toate bunătăţile.

7. Nu vă amăgireţi: Dumnezău nu să batjocorêşte.

8. Că ce va sămăna omul, aceasta va şi săcera. Căci cela ce samănă în trupul lui, den trup va secera stricăciune, iară cela ce samănă în Duh den Duh sêceră viaţa vêcinică.

9. Iară făcînd binele să nu tînjim, pentru că în vrêmea sa vom secera, neobosind.

10. Deci, direpт acêea, pînă unde vrême avem, să lucrăm binele către toţi şi mai vîrtos către ceia ai noştri de credinţă. //

Versiunea modernă

de tot cei ce vă răzvrătesc pe voi.

13. Căci voi, fraţilor, aţi fost chemaţi spre libertate; numai să nu [folosiţi] libertatea ca prilej pentru trup, ci slujiţi unul altuia prin iubire.

14. Pentru că toată legea este cuprinsă într-un singur cuvînt, în acesta: „Să-l iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi."

15. Dar dacă vă muşcaţi unul pe altul şi vă devoraţi, vedeţi să nu vă nimiciţi între voi.

16. Şi zic: Umblaţi în Duh şi pofta trupului să nu o împliniţi.

17. Căci trupul poftеşte împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului; pentru că aceştia se împotrivesc unul altuia, aşa încît să nu faceţi cele ce aţi vrea.

18. Iar dacă sînteţi purtaţi de Duhul, nu sînteţi sub Lege.

19. Şi cunoscute sînt faptele trupului, care sînt: adulter, desfrînare, necurăţie, destrăbălare,

20. Idolatrie, fermecătorie, duşmănii, certuri, gelozie, mînii, dispute, disensiuni, [împărţirea în] facţiuni,

21. Invidii, uciderи, beţii, chefuri şi cele asemenea acestora, despre care vă spun mai dinainte, după cum v-am mai spus, că aceia care fac unele ca acestea nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu.

22. Iar roada Duhului este iubire, bucurie, pace, îndelungă răbdare, bunătate, facere de bine, credinţă, blîndeţe, înfrînare.

23. Împotriva unora ca acestea nu este lege.

24. Iar cei ai lui Hristos au răstignit trupul, împreună cu patimile şi cu poftele.

25. Dacă trăim în Duhul, să şi umblăm în Duhul.

26. Să nu fim vanitoşi, întărîtîndu-ne unii pe alţii, pizmuindu-ne unii pe alţii.

Capitolul al 6-lea

1. Fraţilor, chiar dacă ar cădea un om în vreo greşeală, voi, cei duhovniceşti, îndreptaţi-l pe unul ca acesta cu duhul blîndeţii, luînd seama la tine însuţi, ca să nu fii şi tu ispitit.

2. Purtaţi-vă sarcinile unii altora şi aşa împliniţi legea lui Hristos.

3. Pentru că dacă i se pare cuiva că este ceva, nimic fiind, se amăgeşte pe sine însuşi;

4. Iar fapta lui să şi-o cerceteze fiecare şi atunci va avea motiv de laudă numai faţă de sine, iar nu faţă de altul.

5. Căci fiecare va purta propria lui sarcină.

6. Iar cel care este învăţat cuvîntul să facă parte învăţătorului din toate bunătăţile.

7. Nu fiţi amăgiţi, Dumnezeu nu este batjocorit;

8. Căci ceea ce va semăna omul, aceea va şi secera. Căci cel ce seamănă în propriul său trup, din trup va secera stricăciune; dar cel ce seamănă în Duhul, din Duh va secera viaţă veşnică.

9. Să nu încetăm a face binele, căci la vremea cuvenită vom secera, dacă nu vom obosi.

10. Aşadar, cît mai avem vreme, să facem binele către toţi şi mai ales către cei de aceeaşi credinţă.

ѡпд

аі Ведеци кѫче фелю де слове амь скрись воаѡ кꙋ
ві а мѣ мѫнъ. Кѫци воръ съ фіе ведероши ꙟ
трꙋпь ачещѣ ꙟдемнъ пре вой, съ въ тъꙗци
ꙟпрежꙋрь, нꙋмай кай кꙋ крꙋчѣ лꙋй Хс, съ нꙋ съ
гі гонѣскъ. Пентрꙋ къ ничи чеꙗ че съ ѡбрезꙋ
ескꙋ сингꙋри ей леџѣ пъзѣскꙋ, чеворъ ка съ въ
тъꙗци вой ꙟпрежꙋрь, каде трꙋпꙋль востру
ді съ съ лаꙋде. Іаръ міе, съ нꙋ фіе амъ лъꙋда
фъръ нꙋмай ꙟкрꙋчѣ домнꙋлꙋй ностру Іс Хс,
прень каре кꙋмине лꙋмѣ сау ръстигнить ши
єі єꙋ кꙋ лꙋмѣ. Пентрꙋ къ ꙟ Хс Іс ничи тъꙗ
рѣ ꙟпрежꙋрь поате чева, ничи нетъꙗрѣ че ноѡ
ѕі зидире. Ши кѫци кꙋ правила ачаста воръ ꙋм
бла паче спре ей ши милъ, ши спре Ісраилꙋль
зі лꙋй Дмнзъꙋ. Де астъзи ꙟнайте ѡсте
нѣле міе нимене съ нꙋ мі дѣ, пентрꙋ къ
єꙋ семнеле домнꙋлꙋй Іс, ꙟтрꙋпꙋль
иі міеꙋ порть. Дарꙋль домнꙋ
лꙋй ностру Іс Хс, кꙋ дꙋхꙋль
востру фрацилѡръ
аминь.

Кътръ галатѣни сау скрись,
дела Ръмь.

ЧѢ КЪТРЪ ЕФЕСѢНИ КА
те тримисъ а лꙋй Павел.

КАП. А.

а Павель апостолꙋль лꙋй Іс
Хс, прень воꙗ лꙋй Дꙋм
незъꙋ, сфинцилоръ челоръ
че сѫнть ꙟ Ефесь, ши
крединчошилоръ ꙟтрꙋ Хс Іс.
в Даръ воаѡ ши паче де
ла Дмнзъꙋ пъринтеле
ностру, ши Дмнꙋль Іс
г Хс. Бине кꙋвѫнтат
Дмнзъꙋ, ши пъринтеле домнꙋлꙋй ностру Іс Хс,
чела че нѣꙋ блвить пре ной кꙋ тоатъ блвеніꙗ
дꙋховничѣскъ, ꙟтрꙋ челе черещи кꙋ Хс.
д Ꙟче кип нѣꙋ алесь пре ной ꙟтрꙋ ел, майнаинте
де изводирѣ лꙋмій а фи ной сфинци, ши фъръ при
є хань, пре дейнаинтѣ лꙋй кꙋ драгосте. Май
ꙟнаинте рѫндꙋиндь пре ной ꙟтрꙋ пꙋнере де фій,
прен Іс Хс, ꙟтрꙋ ел дꙋпъ бꙋнъ врѣрѣ воій лꙋй.
ѕ Спре лаꙋда мърирей дарꙋлꙋй лꙋй, кꙋ кареле не
з фъкꙋ дарь пре ной, кꙋ чел юбить. Ꙟтрꙋ каре
ле авем ръскꙋмпъраре прен сѫнџеле лꙋй ертарѣ
и пъкателоръ, дꙋпъ богъціꙗ дарꙋлꙋй лꙋй. Каре
ле аꙋ присосить ꙟтрꙋ ной, кꙋ тоатъ ꙟцелепчю
ѳ нѣ ши минтѣ. Аръткѫндь ноаѡ тайна воей
лꙋй, дꙋпъ бꙋнъ врѣрѣ лꙋй, каре аꙋ пꙋсь ꙟнай

Biblia 1688, p. 884, col. 1

11. Vedeţi cu ce fêliu de slove am scris voao cu a mea mînă!

12. Cîţi vor să fie vederoşi în trup, aceştia îndeamnă pre voi să vă tăiaţi împrejur, numai ca nu cu crucea lui Hristos să să gonească.

13. Pentru că nici ceia ce să obrezuiescu singuri ei Lêgea păzescu, ce vor ca să vă tăiaţi voi împrejur, ca de trupul vostru să să laude.

14. Iară mie, să nu fie a mă lăuda, fără numai în crucea Domnului nostru Isus Hristos, pren carea cu mine lumea s-au răstignit, şi eu cu lumea!

15. Pentru că în Hristos Isus nici tăierea împrejur poate ceva, nici netăierea, ce noao zidire.

16. Şi cîţi cu pravila aceasta vor umbla pace spre ei şi milă şi spre Israílul lui Dumnezău!

17. De astăzi înainte ostenêle mie nimenea să nu-mi dea, pentru că eu sêmnele Domnului Isus în trupul mieu port.

18. Darul Domnului nostru Isus Hristos — cu duhul vostru, fraţilor! Amin.

A. Cătră galatêni s-au scris de la Rîm.

Versiunea modernă

11. Vedeţi cu ce litere mari v-am scris eu, cu mîna mea!

12. Cîţi vor să facă o bună impresie în trup, aceia vă silesc să vă tăiaţi împrejur, numai ca să nu fie prigoniţi pentru crucea lui Hristos.

13. Căci nici chiar ei, cei care se taie împrejur, nu păzesc Legea, ci vor să vă tăiaţi împrejur, ca să se laude ei în trupul vostru.

14. Dar mie să nu-mi fie a mă lăuda decît numai în crucea Domnului nostru, Iisus Hristos, prin care lumea a fost răstignită pentru mine şi eu pentru lume!

15. Pentru că în Hristos Iisus nici tăierea împrejur nu este ceva, nici netăierea împrejur, ci noua zidire.

16. Şi cîţi vor urma dreptarul acesta, pace şi milă asupra lor şi asupra Israelului lui Dumnezeu!

17. De acum înainte, nimeni să nu-mi mai provoace supărare, căci eu port în trupul meu semnele Domnului Iisus.

18. Harul Domnului nostru, Iisus Hristos, fie cu duhul vostru, fraţilor! Amin.

Cea cătră efesêni carte trimisă a lui Pável

Cap 1

1. Pável, apostolul lui Isus Hristos, pren voia lui Dumnezău, sfinţilor celor ce sînt în Efés şi credincioşi întru Hristos Isus:

2. Dar voao şi pace de la Dumnezău, Părintele nostru, şi Domnul Isus Hristos!

3. Binecuvîntat Dumnezău şi Părintele Domnului nostru Isus Hristos, cela ce ne-au blagoslovit pre noi cu toată blagosloveniia duhovnicească, întru cêle cereşti, cu Hristos,

4. În ce chip ne-au ales pre noi întru el mai nainte de izvodirea lumii, a fi noi sfinţi şi fără prihană pre denaintea lui, cu dragoste,

5. Mai înainte rînduind pre noi întru punere de fii pren Isus Hristos întru el, după bună-vrêrea voii lui,

6. Spre lauda mărirei darului lui, cu carele ne făcu dar pre noi cu cel iubit.

7. Întru carele avem răscumpărarea, pren sîngele lui iertarea păcatelor, după bogăţiia darului lui,

8. Carele au prisosit întru noi, cu toată înţelepciunea şi mintea,

9. Arătînd noao taina voiei lui, după bună-vrêrea lui carea au pus înain-/

Epistola către efeseni

Capitolul 1

1. Pavel, apostol al lui Hristos Iisus prin voia lui Dumnezeu, sfinţilor care se află în Efes şi celor credincioşi în Hristos Iisus:

2. Har vouă şi pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, şi de la Domnul Iisus Hristos!

3. Binecuvîntat este Dumnezeu şi Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, cel care ne-a binecuvîntat în Hristos cu orice binecuvîntare duhovnicească în ceruri,

4. Precum ne-a ales în el înainte de întemeierea lumii ca să fim sfinţi şi fără prihană înaintea lui, în dragoste,

5. Hotărîndu-ne dinainte spre a ne face fii ai săi prin Iisus Hristos, potrivit bunei socotinţe a voii sale,

6. Spre lauda harului sau plin de slavă, cu care ne-a hărăzit în cel iubit.

7. În acesta avem răscumpărare prin sîngele lui, lăsarea păcatelor, după bogăţia harului său,

8. Pe care l-a revărsat spre noi din belşug prin orice chip de înţelepciune şi înţelegere,

9. Facîndu-ne cunoscuta taina voii sale, potrivit bunei sale socotinţe pe care de mai înain-

те ѯтрꙋ е҃ль. Спре дирегъторїѧ, плинирей ѳ҃
бремилор, сѣле ѯтемеѧзе тоате ѯтрꙋ хс, шѝ
чѣле денчерн, шѝ чѣле депре пъмжнть ѯтрꙋ е҃.
Ѯтрꙋ карале нѣмѝ шѝ мошенѝ, майнаинте фїиндꙋ ѳ҃а
рѣндꙋнць, дꙋпъ пꙋнерѣ ѯнаинте ачелꙋѝ че тоа
те леиспрꙋвѣще, дꙋпъ сфатꙋл боей лꙋѝ .
Ка сѫфнм ноий спре лаꙋда мърирей лꙋѝ, чей чеа ѳ҃в
нъдеждꙋинт майнаинте ѯтрꙋ хс. Ѯтрꙋка ѳ҃г
реле шѝ боѝ аꙋзиндь кꙋвжнтꙋл адевърꙋлꙋѝ, ꙋ
нъ вестирѣ мжнтꙋирей боастре, ѯтрꙋ карѣ шѝ
крезиндь баць печетлꙋинт кꙋ дꙋхꙋл фъгъдꙋин
цей чел сфнть. Карале ѧсте аркꙋнъ мошени ѳ҃д
рей боастре, спре мжнтꙋирѣ сокротирей, спре лꙋ
да мърирей лꙋѝ. Пентрꙋ ачѣа аꙋзиндь шѝ ѳ҃е
ꙋ чѧ дела боѝ крединць, ѯтрꙋ домнꙋл тс, шѝ
драгостѣ чѣ кътръ тоци сфнцїѝ. Нꙋмъ ѯ ѳ҃ѕ
четезь мꙋлцъминдь пентрꙋ боѝ, поменире бсо
фъкиндь, ла рꙋгъчиле мѣле. Ка дꙋмнезъꙋль ѳ҃з
домнꙋлꙋѝ нострꙋ іс хс пъринтеле мърирей сѣдѧ
боасо дꙋх де ѯцелепчюне, шѝ де дескоперире, ѯ
трꙋ коноцинца лꙋѝ. Лꙋминаци фїиндь сокїѝ ѳ҃и
кꙋветꙋлꙋѝ бострꙋ, ка сѫщиц боѝ карѣ ѧсте
нъдеждѣ кемърїѝ лꙋѝ, шѝ карѣ е богъцїѧ мъ
рирей мошенирей лꙋѝ ѯтрꙋ сфнци. Шѝ чеѕ ѳ҃к
чѣ че прнсосѣще мърименте, апꙋтерїѝ лꙋѝ, ѯтрꙋ
боѝ чѣѧ че крѣдем, дꙋпъ лꙋкрарѣ търїей пꙋте
рїѝ лꙋѝ. Карѣ аꙋ лꙋкрат ѯтрꙋ хс, скꙋлжндꙋ ѳ҃ка
пре е҃ль деи морци, шѝ лаꙋ шъзꙋт ѯдирѣпта
лꙋѝ, ѯтрꙋ чѣле черещи. Маи сꙋсь де тоатъ ѳ҃кв
домнїѧ шѝ бирꙋинца, шѝ пꙋтерѣ, шѝ стъпж
нирѣ, шѝ детоѯ нꙋмеле че сънꙋмѣще, нꙋнмл
ѯвѣкꙋл ачеста, че шѝ ѯчел вїиторю. Шѝ ѳ҃кг
тоате лѣꙋ сꙋпъ сꙋѝть пичоареле лꙋѝ, шѝ пре
е҃ль лаꙋ даткапмаи пре ей детоате, бесѣречїѝ
Карале ѧсте трꙋпꙋл лꙋѝ, плинирѣ челꙋѝ че тоа ѳ҃л
те ѯтрꙋ тоате плинѣще.

К А П . Ѳ҃ .

Ѝ пре боѝ фїиндь морци кꙋ пъкателе , ѳ҃а
шѝ кꙋ грешалеле . Ѯтрꙋ карале одѝ ѳ҃б
ни сарѣ ачи ѯбалѧт, дꙋпъ вѣкꙋл лꙋ
мїи ачещїа, дꙋпъ стъпжниторюл ви
рꙋинцен бъздꙋхꙋлꙋѝ, дхꙋлꙋѝ челꙋѝ чѣ
ѧкꙋм лꙋкрезъ ѯтрꙋ фиїи не ѧскꙋлтърїѝ .
Ѯтрꙋ карале шѝ ноий тоци ѧм петрекꙋт одинни ѳ҃г
сарѣ, ѯтрꙋ поѯтеле трꙋпꙋлꙋѝ нострꙋ, фъ
кжндь боиле трꙋпꙋлꙋѝ шѝ але кꙋветелорь, шѝ
ерам фїи ден фире оурꙋцїей, ка шѝ чеа лалци .
Карѣ дмнезъꙋ богат фїиндь ѯтрꙋ мила, пентрꙋ ѳ҃д
чѣ мꙋлт ѧлꙋѝ драгосте, карѣ аꙋ ювит пре
ноий. Шѝ пре ноий морци фїиндь кꙋ грешалеле, ѳ҃е
ѯпреꙋнт боѝ не фъкꙋ кꙋ хс, кꙋ дарꙋл сжнтецн
мжнтꙋицн. Шѝ ѯпреꙋнт скꙋлъ, шѝ ѯпреꙋ ѳ҃ѕ
нт ѧшезъ ѯчеле черещи, ѯтрꙋ іс хс. Ка ѳ҃з
сѣ арате ѯвѣкꙋриле чѣле вїитоаре, чѣ прѣ де
прнсосит богъцїа дарꙋлꙋѝ лꙋи кꙋ бꙋнътате а
еꙋпра боастрꙋ ѯтрꙋ хс іс . Пентрꙋ къкꙋ ѳ҃и
дарꙋл сжнтецн мжнтꙋицн прен крединць, шѝ а
честа нѫ дела боѝ, ѧлꙋѝ дмнезеꙋ е дарꙋл .
Нѫ ден фапть канѫ нещине сѣ фълеск . ѳ҃

Biblia 1688, p. 884, col. 2

te întru el,

10. Spre diregătoriia plinirei vremilor, să le întemeiêze toate întru Hristos, şi cêle den ceriu şi cêle de pre pământ, întru el.

11. Întru carele ne-am şi moştenit, mai nainte fiind rînduiţi după punerea înainte a celui ce toate le isprăvêşte după sfatul voiei lui,

12. Ca să fim noi spre lauda mărirei lui, cei ce am nădejduit mai nainte întru Hristos.

13. Întru carele şi voi auzind cuvîntul adevărului, bunăvestirea mîntuirei voastre, întru carea şi crezînd v-aţi pecetluit cu Duhul făgăduinţei cel Sfînt,

14. Carele iaste arvună moştenirei voastre, spre mîntuirea ocrotirei, spre lauda mărirei lui.

15. Pentru acêea, auzind şi eu cea de la voi credinţă întru Domnul Isus şi dragostea cea către toţi sfinţii,

16. Nu mă încetez mulţămind pentru voi, pomenire voao făcînd la rugile mêle,

17. Ca Dumnezăul Domnului nostru Isus Hristos, Părintele mărirei, să dea voao duh de înţelepciune şi de descoperire întru conoştinţa lui,

18. Luminaţi fiind ochii cugetului vostru, ca să ştiţi voi carea iaste nădêjdea chemării lui şi carea e bogăţiia mărirei moştenirei lui întru sfinţi,

19. Şi ce e cea ce prisosêşte mărime a puterii lui întru noi, ceia ce crêdem, după lucrarea tăriei puterii lui,

20. Carea au lucrat întru Hristos, sculîndu-l pre el den morţi, şi l-au şăzut în direapta lui, întru cêle cereşti,

21. Mai sus de toată domniia şi biruinţa şi putêrea şi stăpînirea şi de tot numele ce să numêşte, nu numai în veacul acesta, ce şi în cel viitoriu.

22. Şi toate le-au supus supt picioarele lui şi pre el l-au dat cap mai presus de toate besêrecii,

23. Carele iaste trupul lui, plinirea celui ce toate întru toate plinêşte.

Cap 2

1. Şi pre voi, fiind morţi cu păcatele şi cu greşalele,

2. Întru carele odinioară aţi îmblat, după veacul lumii aceştiia, după stăpînitoriul biruinţei văzduhului, duhului celui ce acum lucrează întru fiii neascultării,

3. Întru carele şi noi toţi am petrecut odinioară, întru poftele trupului nostru, făcînd voile trupului şi ale cugetelor, şi eram fii den fire urgiei, ca şi ceialalţi,

4. Iară Dumnezău, bogat fiind întru milă, pentru cea multă a lui dragoste carea au iubit pre noi,

5. Şi pre noi, morţi fiind cu greşalele, împreună vii ne făcu cu Hristos, cu darul sînteţi mîntuiţi!

6. Şi împreună sculă şi împreună aşează în cêle cereşti, întru Isus Hristos,

7. Ca să arate în veacurile cêle viitoare cea prea de prisosit bogăţiia darului lui cu bunătate asupra voastră întru Hristos Isus.

8. Pentru că cu darul sînteţi mîntuiţi, pren credinţă. Şi acesta nu — de la voi. Al lui Dumnezău e darul.

9. Nu den faptă, ca nu neştine să să fălească. //

Versiunea modernă

te a hotarît-o în sine,

10. Ca, la înfăptuirea desăvîrşirii timpurilor, să unească iarăşi toate în Hristos, [să fie iarăşi] cele din ceruri şi cele de pe pământ în el.

11. În el am şi fost sortiţi, fiind mai înainte aleşi potrivit hotărîrii celui care pe toate le lucrează potrivit sfatului voii sale,

12. Noi, care am crezut primii în Hristos, să fim spre lauda slavei lui.

13. În el şi voi, care aţi auzit cuvîntul adevărului, Evanghelia mîntuirii voastre, şi aţi crezut în el, aţi fost pecetluiţi cu Duhul Sfînt, cel făgăduit,

14. Ceea ce este arvuna moştenirii noastre, pînă la izbăvirea la care o vom dobîndi, spre lauda slavei lui.

15. De aceea, şi eu, auzind despre credinţa voastră în Domnul Iisus şi despre dragostea către toţi sfinţii,

16. Nu încetez să dau mulţmire pentru voi, pomenindu-vă în rugăciunile mele,

17. Ca Dumnezeul Domnului nostru Iisus Hristos, Tatal slavei, să vă dea vouă duh de înţelepciune şi de descoperire prin cunoaşterea lui,

18. Avînd ochii cugetului vostru luminaţi pentru a şti care este nădejdea la care v-a chemat, care este bogăţia moştenirii lui pline de slavă în cei sfinţi,

19. Şi ce nemăsurată este mărimea puterii lui faţă de noi, cei care am crezut în urma lucrării puternice a tăriei lui,

20. Pe aceasta Dumnezeu a pus-o în lucrare în Hristos, ridicîndu-l din morţi şi aşezîndu-l în dreapta sa, în ceruri,

21. Mai presus de orice cîrmuire şi autoritate şi putere şi stăpînire şi de orice nume care poate fi numit, nu numai în veacul acesta, ci şi în cel ce va să vină.

22. Şi pe toate le-a rînduit sub picioarele lui şi, peste toate, l-a pus cap bisericii,

23. Care este trupul sau, plinătatea celui ce le plineşte pe toate în toţi.

Capitolul al 2-lea

1. Şi pe voi, care eraţi morţi din pricina greşelilor şi păcatelor voastre,

2. În care odinioară aţi umblat, potrivit mersului lumii acesteia, potrivit stăpînitorului puterii aerului, duhului care lucrează acum în fiii nesupunerii, [v-a făcut vii],

3. Printre aceştia ne-am aflat şi noi cu toţii, dedaţi cum eram odinioară poftelor trupului nostru, cînd ne urmam imboldurile trupului şi ale gîndurilor, şi eram copii vrednici, după fire, de urgie, la fel ca ceilalţi.

4. Însă Dumnezeu, fiind bogat în milă, din multa sa iubire cu care ne-a iubit,

5. Chiar dacă prin păcatele noastre eram morţi, ne-a făcut vii împreună cu Hristos, din bunăvoinţă sînteţi mîntuiţi!

6. Şi împreună cu el ne-a ridicat şi ne-a aşezat în ceruri, în Hristos,

7. Ca să se învedereze în veacurile ce vor să vină nemăsurata bogăţie a bunăvoinţei sale prin bunătatea faţă de noi în Iisus Hristos.

8. Într-adevăr, din bunăvoinţa sa sînteţi mîntuiţi prin credinţă. Iar [mîntuirea] aceasta nu [vine] de la voi, [ci] este darul lui Dumnezeu.

9. Nu vine din lucările [cuiva], ca să nu se laude nimeni.

кътрѫ ефесѣни.

і Пентрꙋ кѫ фачерѣ лꙋи сѫнтем, зидици фїинд
ꙟтрꙋ х҃с і҃с, спре фапте бꙋне, кареле маи наин
те аꙋ гѫтит дмнѕѫꙋ ка ꙟтрꙋ ѫле сѫ ꙟблѫ.
аі Пентрꙋ ачѣѫ адꙋчецивѫ аминте кѫ вои каре ера
ци одиниѡарѫ лимбиле, ꙟтрꙋп чеѫ че сѫ зик
не тѫѫци ꙟпрежꙋр, де чѣ че сѫ зиче ꙟпрежꙋрь
тѫѧт, ꙟтрꙋп карѣ е фѫкꙋтѫ де мѫнѫ.
ві Кѫ ерацн ꙟврѣмѣ ачѣѫ осебици де х҃с, ꙟстрїин
аци, де петрѣчерѣ лꙋи і҃раил, ши стрїини де
легѫтꙋриле фѫгѫдꙋинцеи, нѫдѣжде не авѫнд,
гі ши фѫрѫ дмнѕѫꙋ ꙟлꙋме. Ярѫ акꙋм ꙟтрꙋ
х҃с і҃с, вои чеѫ че одиниѡарѫ ерацн департе, а
проапе вацн фѫкꙋт ꙟтрꙋ сѫнџеле лꙋи х҃с.
ді Пентрꙋ кѫ ель ѫсте пачѣ ноастрѫ челаче аꙋ
фѫкꙋт амѫндоаѡ ꙋна, ши миѫлокꙋл пѫрѣте
еі лꙋи гардꙋлꙋи аꙋ деѕлегат. Вражба кꙋ трꙋ
пꙋл лꙋи лѣџѣ порꙋнчилор каре ера пꙋсѫ ꙟ обичѣе
стрикѫ ка пре ачеи дои сѫи зидѣскѫ ꙟтрꙋ ель,
ѕі ꙋн ом ноꙋ, фѫкѫнд пачे. Ши сѫ ꙟпаче
пре амѫндои, ꙟтрꙋн трꙋп кꙋ дмнѕѫꙋ прен крꙋ
зі че, оморѫнд вражба кꙋѫ. Ши венинд аꙋ
вестит паче воаѡ, челор де департе ши челор де
иі апроапе. Кѫчи прен ель авем апропїѧрѣ а
ѳі мѫндои кꙋ ꙋн д҃х кѫтрѫ пѫринтеле. Дечи
дарѫ нꙋмаи сѫнтеци стрїини, ши немѣрничи,
че ꙟпреꙋнѫ петрекѫтори кꙋ сфнцїи, ши де каса
к лꙋи дмнѕѫꙋ. Зидици фїинд престе теме
лїѧ апостолилор, ши пророчилор, фїинд ꙟкапꙋ
ка ꙋнгюлꙋи сѫнгꙋр і҃с х҃с. Ꙟтрꙋ кареле тоа
тѫ зидирѣ ꙟпреꙋнѫ алкѫтꙋинд ꙋсе крѣще спре
кв бесѣрекѫ сфнтѫ ꙟтрꙋ дмнꙋл. Ꙟтрꙋ каре
ле ши вои ꙟпреꙋнѫ вѫ зидици спре лѫкаш лꙋи
дмнѕѫꙋ кꙋ д҃хꙋл.

К А П. Г.

а Пентрꙋ ачѣѫ еꙋ павел чел легат ал лꙋи
в х҃с і҃с, пентрꙋ вои лимбиле. Де вец
фи аꙋзит диресѫторїѧ дарꙋлꙋи лꙋи дꙋ
мнѕѫꙋ, чела че саꙋ дать мїе спре
г вои. Кѫчи дꙋпѫ дескоперире
аꙋ арѫтать мїе таина дꙋпѫ кꙋм амь скрис маи
д наинте пре пꙋцинь. Кѫтрѫ каре пꙋтеци чи
тинд асокоти, ꙟцелесꙋль мїеꙋ ꙟтрꙋ таина
е лꙋи х҃с. Карѣ ла алте нѣмꙋри нꙋсаꙋ арѫта
фїилорь оаменилорь, ꙟчекип акꙋм саꙋ дескопери
челор сфнцн апстоли аи лꙋи, ши прроочи ꙟтрꙋ дꙋ
ѕ хꙋль. Сѫ фїе лимбиле ꙟпреꙋнѫ мощѣни
ши ꙟпреꙋнѫ ꙋнь трꙋпь, ши ꙟпреꙋнѫ пѫрташ,
ла фѫгѫдꙋинца лꙋи ꙟтрꙋ х҃с прен еѵаліе.
з Кѫрꙋѫ амь фость послꙋшникь, дꙋпѫ дѫрꙋин
ца дарꙋлꙋи лꙋи дмнѕѫꙋ, чѣ че саꙋ да мїе, дꙋпѫ
и лꙋкрарѣ пꙋтерїи лꙋи. Мїе челꙋи маи микь
декѫт тоци сфнцїи, саꙋ дать дарꙋл ачеста,
ꙟтрꙋ лимби авести, чѣ нечерчетатѫ богѫцїѧ лꙋ
ѳ х҃с. Ши алꙋмина пре тоци, че е ꙟпреꙋнарѣ
таинеи чеи аскꙋнсе дей вѣчь ꙟтрꙋ дꙋмнезеꙋ,
челꙋи че тоате аꙋ зидить прен і҃с х҃с.
і Ка сѫ сѫ кꙋноаскѫ акꙋм, ла ꙟпѫрѫцїи ши ла
пꙋтери, ꙟтрꙋ чѣле черещи прен бесѣрекѫ, чѣ
де мꙋлте фѣлюри ꙟцелепчѫне алꙋи дꙋмнезѫꙋ.

Biblia 1688, p. 885, col. 1

10. Pentru că facerea lui sîntem, zidiţi fiind întru Hristos Isus spre fapte bune, carele mai nainte au gătit Dumnezău, ca întru iale să îmblăm.

11. Pentru acêea aduceţi-vă aminte că voi, care eraţi odinioară limbile în trup, ceia ce să zic netăiaţi împrejur de cea ce să zice împrejur tăiat în trup, carea e făcută de mînă,

12. Că eraţi în vrêmea acêea osebiţi de Hristos, înstriinaţi de petrêcerea lui Israíl şi striini de legăturile făgăduinţei, nădêjde neavînd şi fără Dumnezău în lume.

13. Iară acum, întru Hristos Isus, voi, ceia ce odinioară eraţi departe, aproape v-aţi făcut întru sîngele lui Hristos.

14. Pentru că el iaste pacea noastră, cela ce au făcut amîndoao una şi mijlocul părêtelui gardului au dezlegat,

15. Vrajba, cu trupul lui, lêgea poruncilor, care era pusă în obicêie, stricắ, ca pre acei doi să-i zidească întru el un om nou, făcînd pace.

16. Şi să împace pre amîndoi într-un trup cu Dumnezău, pren cruce, omorînd vrajba cu ea.

17. Şi venind, au vestit pace voao, celor de departe şi celor de aproape,

18. Căci pren el avem apropiêrea amîndoi cu un Duh către Părintele.

19. Deci dară nu mai sînteţi striini şi nemêrnici, ce împreună petrecători cu sfinţii şi de casa lui Dumnezău,

20. Zidiţi fiind preste temeliia apostolilor şi prorocilor, fiind în capul unghiului sîngur Isus Hristos,

21. Întru carele toată zidirea, împreună alcătuindu-se, crêşte spre besêrecă sfîntă întru Domnul,

22. Întru carele şi voi împreună vă zidiţi spre lăcaş lui Dumnezău cu Duhul.

Cap 3

1. Pentru acêea eu, Pável cel legat al lui Hristos Isus pentru voi, limbile,

2. De veţi fi auzit diregătoriia darului lui Dumnăzău cela ce s-au dat mie spre voi,

3. Căci după descoperire au arătat mie taina, după cum am scris mai nainte pre puţin.

4. Cătră care puteţi citind a socoti înţelesul mieu întru taina lui Hristos,

5. Carea la alte neamuri nu s-au arătat fiilor oamenilor în ce chip acum s-au descoperit celor svinţi apostoli ai lui şi proroci, întru Duhul:

6. Să fie limbile împreună moştêni şi împreună un trup şi împreună părtaşi la făgăduinţa lui, întru Hristos, pren Evanghelie,

7. Căruia am fost poslușnic, după dăruinţa darului lui Dumnezău, cea ce s-au dat mie după lucrarea puterii lui.

8. Mie, celui mai mic decît toţi svinţii, s-au dat darul acesta, întru limbi a vesti cea necercetată bogăţiia lui Hristos,

9. Şi a lumina pre toţi ce e împreunarea tainei cei ascunse den vêci întru Dumnezău, celui ce toate au zidit pren Isus Hristos,

10. Ca să să cunoască acum la împărăţii şi la puteri, întru cêle cereşti, pren besêrecă, cea de multe fêliuri înţelepciune a lui Dumnezău, /

Versiunea modernă

10. Pentru că sîntem făptura lui, zidiţi în Iisus Hristos spre lucrările bune, pe care Dumnezeu le-a pregătit dinainte, pentru ca în ele să umblăm.

11. De aceea, aduceţi-vă aminte că odinioară voi, care pentru că eraţi păgîni în trupul vostru eraţi numiţi netăiaţi împrejur de cei care spuneau că au în trup tăierea împrejur făcută de mînă,

12. [Amintiţi-vă] că în vremea aceea eraţi lipsiţi de Hristos, îndepărtaţi de cetăţenia lui Israel, străini de înţelegerile făgăduinţei, fără nădejde şi fără de Dumnezeu în lume.

13. Acum însă, în Hristos Iisus, voi, care odinioară eraţi departe, v-aţi făcut aproape prin sîngele lui Hristos.

14. Căci el este pacea dintre noi, cel care le-a făcut pe cele două una şi a surpat prin trupul sau peretele care ne ţinea despărţiţi, adică dușmănia,

15. Desfiinţînd legea cu poruncile şi statornicirile ei, ca din cele două să zidească un singur om nou, aducînd pace între noi.

16. Şi să ne împace pe amîndouă părţile cu Dumnezeu într-un singur trup prin cruce, ucigînd dușmănia prin ea.

17. Şi a venit să vă binevestească pace vouă, care eraţi departe, şi pace celor care erau aproape,

18. Fiindcă prin el avem şi unii şi ceilalţi, într-un singur Duh, intrare la Tatăl.

19. Prin urmare, nu mai sînteţi străini şi venetici, ci sînteţi cetăţeni împreună cu sfinţii şi faceţi parte din casa lui Dumnezeu,

20. Fiindcă sînteţi zidiţi pe temelia apostolilor şi a prorocilor, iar cheia de boltă [a zidirii] este însuşi Hristos Iisus,

21. În el întreagă această zidire frumos rostuită va creşte spre a fi un templu sfînt în Domnul,

22. În el sînteţi zidiţi împreună şi voi spre a fi sălaş al lui Dumnezeu prin Duhul.

Capitolul al 3-lea

1. Din pricina aceasta, eu, Pavel, întemniţatul lui Hristos pentru voi, neamurile,

2. Dacă într-adevăr aţi aflat cum se înfăptuieşte lucrarea harului lui Dumnezeu cel dat mie pentru voi,

3. Anume că prin descoperire mi s-a făcut cunoscută taina, după cum am scris mai înainte pe scurt.

4. Privitor la aceasta, vă puteţi da seama, citind [cele ce am scris], ce înţelegere am despre taina lui Hristos,

5. Care nu a fost făcută cunoscută fiilor oamenilor din generaţiile trecute aşa cum a fost dezvăluită acum sfinţilor săi apostoli şi proroci prin Duhul:

6. Neamurile sînt împreună moştenitoare (cu iudeii) şi mădulare ale aceluiaşi trup şi împreună părtaşe la făgăduinţa făcută în Iisus Hristos prin Evanghelie,

7. Al cărei slujitor m-am făcut potrivit darului venit din bunăvoinţa lui Dumnezeu, cea hărăzită mie prin lucrarea puterii lui.

8. Mie, deşi sînt cel din urmă dintre toţi sfinţii, mi-a fost dat harul acesta, să binevestesc neamurilor bogăţia de nepătruns a lui Hristos

9. Şi să-i luminez pe toţi cum se înfăptuieşte taina ascunsă din veacuri în Dumnezeu, cel care le-a zidit pe toate,

10. Astfel încît cîrmuirilor şi puterilor din ceruri le este acum cunoscută, prin biserică, înţelepciunea felurită a lui Dumnezeu,

дꙋпъ токмала а вѣчнилорь, каре аꙋ фъкꙋтꙋѡ аі
ꙟтрꙋ христосъ ісꙋсь, домнꙋль нострꙋ.
ꙟтрꙋ кареле авемь ꙟдрьзнирѣ, ши апропіарѣ кꙋ ві
нъдѣжде, пре кредин́ца лꙋи. Пентрꙋ ачѣѧ гі
вѫ похтѣскь съ нꙋ тѫнжици, ꙟтрꙋ некѫзꙋриле
мѣле чѣле пентрꙋ вой, каре ѧсте мърирѣ во
астръ. Пентрꙋ ачѣѧ плекь џенꙋкиле мѣле, ді
кътръ пъринтеле домнꙋлꙋи нострꙋ іс хс.
дентрꙋ кареле тоть нѣмꙋль, ꙟчерюри ши пре єі
пъмѫнть сѫнꙋмѣще. Ка съдѣ воаѡ дꙋпъ ѕі
богъціѧ мърирїи лꙋи, кꙋ пꙋтѣре авъ ꙟтърири
прен дꙋхꙋл лꙋи, ла чел ден лъꙋнтрꙋ ѡмь.
Съ лъкꙋꙗскъ пре хс, прен кредин́цъ ꙟтрꙋ ини зі
миле воастре. Кꙋ драгосте ꙟрѫдъчинаци ши иі
ꙟтимеѧци, ка съ пꙋтѣци кꙋпринде ꙟпреꙋнъ
кꙋтоци свинцїи, че є лъргимѣ ши лꙋнгимѣ, ши
адѫнчимѣ ши ꙟнълцимѣ. Ши акꙋноаще ѳі
чѣ предѣсꙋпра кꙋноштинцїи драгостѣ лꙋи хс,
ка съвъ плиниць ла тоатъ плинирѣ лꙋи дꙋмне
зъꙋ. Іаръ челꙋи че поате май пресꙋсь де к
тоате афаре прѣ деприсосить, ден кареле черем
аꙋ гѫндимь, дꙋпъ пꙋтѣрѣ чѣ че съ лꙋкрѣзъ
ꙟтрꙋ ной. Ачелꙋѧ є слава ꙟтрꙋ адꙋнаре, ка
ꙟ христось ісꙋсь, ꙟтоате нѣмꙋриле вѣкꙋлꙋи
вѣчилорь аминь.

КАП. Д.

Рогь дирепть ачѣѧ пре вой єꙋ чель легат а
ꙟтрꙋ домнꙋл кꙋ вредничїе съ ꙋмблаць
кїемърїи карїи вацъ кемать. Кꙋ в
тоатъ смерениѧ ши блъндѣцеле, кꙋ ꙟ
делꙋнгъ ръбдаре амъніен, сꙋферинде ꙋ
нꙋл пре алалть кꙋ драгосте. Сѫргꙋинде г
съ пъзици, ꙋнирѣ дхꙋлꙋи кꙋлегътꙋра пъчїи.
ꙋнь трꙋпь, ши ꙋнь дꙋхь, дꙋпъ кꙋм вацъ ши д
кемать ꙟтрꙋ онъдѣжде, акемърїи воастре.
ꙋнь дмнь, окредин́цъ, ꙋнь ботезь. є
ꙋнь дꙋмнезъꙋ, ши пъринте тꙋтꙋрорь, че пре ѕ
сте тоци ши прен тоци, ши ꙟтрꙋ тоци ной.
Ши ла фіеще кареле дентрꙋ ной саꙋ дать дарꙋ, з
дꙋпъ мъсꙋра дарꙋлꙋи лꙋи хс. Пентрꙋ а и
чѣѧ зиче сꙋиндꙋсе ꙟтрꙋ ꙟнълциме, робитаꙋ
робиме, ши дѣде дари оаменилѡрь.
Іаръ чѣѧ че зиче къ съ сꙋи че ѧсте. ѳ
фъръ нꙋмаи къ саꙋ ши погорѫть ꙟтъю ла чѣ
ле маи дежось пърци але пъмѫнтꙋлꙋи.
Чела че саꙋ погорѫть ачеста ѧсте ши чела че са і
сꙋить, маи пресꙋсь де тоате черюриле, ка съ сѣ
ꙋмпле тоате. Ши ачеста аꙋдать пре ꙋ аі
нїи апостоли, пре алцїи пророчи, пре алцїи дебине
веститори, пре алцїи пъстори ши даскали.
Кътръ ꙟтемеѧрѣ сфинцилорь, спре лꙋкрꙋ де слꙋ ві
жбъ, спре зидирѣ трꙋпꙋлꙋи лꙋи хс. Пънъ гі
ꙋнде вом сосѝ тоци ла ꙋнирѣ лѣџїи, ши акꙋно
щинцїи фїюлꙋи лꙋи дмнзъꙋ спре ѡмь деплинь,
спре мъсꙋръ дебѫрсть аꙋмплерїи лꙋи хс.
Ка съ нꙋмаи фимꙋ прꙋнчи, ꙟвълꙋиндꙋне ши пꙋр ді
тѫндꙋне, кꙋтоть вѫнтꙋль ꙟвъцътꙋрїи кꙋ
поꙋтчеле оаменилорь ꙟтрꙋ фиклешꙋгь, спре ме
штершꙋгꙋирѣ ꙟшълъчюнїи. Че адеверици фіи єі

дꙋи

Biblia 1688, p. 885, col. 2

11. După tocmala a vêcilor, carea au făcutu-o întru Hristos Isus, Domnul nostru,

12. Întru carele avem îndrăznirea şi apropiêrea cu nădêjde, pren credinţa lui.

13. Pentru acêea vă pohtesc să nu tînjiţi întru necazurile mêle cêle pentru voi, carea iaste mărirea voastră.

14. Pentru acêea plec genuchile mêle cătră Părintele Domnului nostru Isus Hristos,

15. Dentru carele tot neamul, în ceriuri şi pre pământ, să numêşte,

16. Ca să dea voao după bogăţiia măririi lui, cu putêre a vă întări pren Duhul lui, la cel denlăuntru om,

17. Să lăcuiască pre Hristos pren credinţă întru inemile voastre,

18. Cu dragoste înrădăcinaţi şi întemeiaţi, ca să puteţi cuprinde împreună cu toţi svinţii ce e lărgimea şi lungimea şi adîncimea şi înălţimea.

19. Şi a cunoaşte cea pre deasupra cunoştinţii dragostea lui Hristos, ca să vă pliniţi la toată plinirea lui Dumnezău.

20. Iară celui ce poate mai presus de toate a face prea de prisosit den carele cêrem au gîndim, după putêrea cea ce să lucrează întru noi,

21. Aceluia e slava întru adunare în Hristós Isús, în toate neamurile veacului vêcilor! Amin.

Cap 4

1. Rog direpţ acêea pre voi eu, cel legat întru Domnul, cu vrednicie să umblaţi chiemării carii v-aţi chemat,

2. Cu toată smereniia şi blîndêţele, cu îndelungă răbdare a mîniei, suferind unul pre alalt cu dragoste,

3. Sîrguind să păziţi unirea Duhului cu legătura păcii.

4. Un trup şi un Duh, după cum v-aţi şi chemat întru o nădêjde a chemării voastre.

5. Un Domn, o credinţă, un botez,

6. Un Dumnezău şi Părinte tuturor, cel preste toţi, şi pren toţi şi întru toţi noi.

7. Şi la fieştecarele dentru noi s-au dat darul după măsura darului lui Hristos.

8. Pentru acêea zice: „Suindu-se întru înălţime, robit-au robime şi dêde dări oamenilor."

9. Iară cêea ce zice că „să sui" ce iaste, fără numai că s-au şi pogorît întîiu la cêle mai de jos părţi ale pământului?

10. Cela ce s-au pogorît, acesta iaste şi cela ce s-au suit mai presus de toate ceriurile, ca să să umple toate;

11. Şi acesta au dat pre unii apostoli, pre alţii proroci, pre alţii de binevestitori, pre alţii păstori şi dascali,

12. Cătră întemeiêrea sfinţilor, spre lucru de slujbă, spre zidirea trupului lui Hristos,

13. Pînă unde vom sosi toţi la unirea lêgii şi a cunoştinţii Fiiului lui Dumnezău, spre om deplin, spre măsură de vîrstă a umplerii lui Hristos.

14. Ca să nu mai fimu prunci, învăluindu-ne şi purtîndu-ne cu tot vîntul învăţăturii, cu potcele oamenilor întru ficleşug, spre meşterşugirea înşălăciunii,

15. Ce, adeveriţi fiin- //

Versiunea modernă

11. Potrivit planului din veci, pe care l-a înfăptuit în Hristos Iisus, Domnul nostru.

12. În el avem îndrăzneală şi bizuinţa intrării la Dumnezeu prin credinţa în el.

13. De aceea, vă cer să nu vă descumpăniţi de necazurile pe care le sufăr pentru voi, [fiindcă] ele sînt slava voastră.

14. Pentru aceasta, îmi plec genunchii înaintea Părintelui Domnului nostru Iisus Hristos,

15. De la care vine tot ceea ce poate fi numit familie în cer şi pe pământ,

16. Ca să vă dăruiască putere, potrivit bogăţiei slavei lui, să fiţi întăriţi prin Duhul lui în omul dinlăuntru,

17. Să locuiască Hristos, prin credinţă, în inimile voastre, astfel încît, înrădăcinaţi şi întemeiaţi în dragoste,

18. Să aveţi puterea de a înţelege împreună cu toţi sfinţii ce lăţime şi lungime şi înălţime şi adîncime are înţelepciunea lui Dumnezeu.

19. Şi să cunoaşteţi dragostea lui Hristos care covîrşeşte cunoaşterea, ca să vă umpleţi de toată plinătatea lui Dumnezeu.

20. Iar celui care prin puterea [sa] cea lucrătoare în noi poate să facă [lucruri] cu mult, mult mai mari decît tot ceea ce cerem sau ne gîndim,

21. Acelui fie-i slava în biserică şi în Iisus Hristos pentru toate generaţiile din veacul veacurilor! Amin.

Capitolul al 4-lea

1. Vă rog aşadar, eu, cel întemniţat pentru Domnul, să vieţuiţi în chip vrednic de chemarea cu care aţi fost chemaţi,

2. Cu toată smerenia şi blîndeţea, cu îndelungă răbdare, îngăduindu-vă unii pe alţii cu dragoste,

3. Silindu-vă să păziţi unitatea duhului prin legătura păcii.

4. [Este] un singur trup şi un singur duh, tot aşa cum aţi fost chemaţi la o singură nădejde a chemării voastre,

5. Un singur Domn, o singură credinţă, un singur botez,

6. Un singur Dumnezeu şi Tatăl al tuturor, care este peste toţi şi prin toţi şi în noi toţi.

7. Dar fiecăruia dintre noi i s-a dat harul după măsura darului lui Hristos.

8. De aceea zice „Suindu-se la înălţime, a luat captivi, a dat daruri oamenilor."

9. Iar „s-a suit" ce înseamnă, dacă nu că s-a şi pogorît mai întîi în părţile cele mai de jos ale pământului?

10. Cel care s-a pogorît este acelaşi cu cel care s-a suit mai sus decît toate cerurile, ca pe toate să le umple;

11. Şi el i-a dat pe apostoli, pe proroci, pe evanghelişti, pe păstori şi învăţători,

12. Pentru curăţirea sfinţilor spre lucrarea slujirii, spre zidirea trupului lui Hristos,

13. Pînă vom ajunge cu toţii la unitatea credinţei şi a cunoaşterii Fiului lui Dumnezeu, la starea de om deplin, la măsura vîrstei deplinătăţii lui Hristos.

14. Ca să nu mai fim prunci, duşi de valuri şi purtaţi de colo colo de orice vînt al vreunei învăţături, pradă păcălelii oamenilor şi a iscusinţei lor de a ne duce la rătăcire,

15. Ci, spunînd adevărul

ндѹн кѹ драгосте, сѫ креѣщемь ла єль тоате, каре
ѕі ѫсте капѹль Хс· Дентрѹ кареле тоть трѹ
пѹль ѫпреѹнѫ кѹ мѫдѹлѫриле ѫлкѫтѹиндѹсѫ
шн ѫкегжндѹсе прен тоатѫ пиппѫрѣ дѫрїи, дѹ
пѫ лѹкраре, кѹмѫсѹра афїеще кѫрїѧ пѫрцн,
креѣщерѣ трѹпѹлѹн фаче, спре зндирѣ сѫ кѹ дра
зі госте· Ачаста дирептѫ ачѣѧ зикѹ, шн
мѫртѹрисескѹ ѫтрѹ дмнѹль ка сѫнѹман оум
блаци вои, дѹпѫ кѹмь шн чѣлѣ лалте лимби
ѫмблѫ, ѫтрѹ дешертѫчюнѣ гжндѹлѹн лѡрь·
иі Ѫтѹнекаци фїиндь кѹкѹгетѹль, фїиндь ѫстрїи
наци де вїаца лѹи дмнзѫѹ, пентрѹ некѹнощин
ца чѣ че ѫсте ѫтрѹ єи, пентрѹ ѫпїетрирѣ ини
ѳі мїи лѡрь· Карїи ѡпѫчиндѹсе пре ѫжншїи
сау дать хлѫпїеи, спре фачерѣ атоатѫ некѹрѫ
к цїѧ кѹ лѫкомїе· Іарѫ вои нѹ аша ацѹноскѹ
ка пре Хс· Деврѣме че пре єль аци аѹзить, шн
ѫтрѹ єль ваци ѫвѫцать, дѹпѫ кѹм ѫсте аде
кв вѫрѹль ѫтрѹ іс· Сѫлепѫдаци вои дѹпѫ чѣ
демяиннаиите петрѣчере, пре ѡмѹль чѣль векю,
пре чѣла чесѫ стрикѫ дѹпѫ похтеле ѫшѣлѫчючїи·
кг Шн сѫвѫ ѫнонци де изноавѫ кѹ дхѹль, гжндѹ
кд лѹн востpѹ· Шн сѫвѫ ѫбрѫкаци ѫ ѡмѹль
чѣльноѹ, чѣла че дѹпѫ дмнзѫѹ сау зидить, кѹ
дирептате шн кѹрѫцїѧ адевѫрѹлѹн·
ке Дирептѫ ачѣѧ лепѫджндь минчюна грѫици аде
вѫрѹль, фїеще кареле кѹ апроапеле лѹи, кѫчи сѫ
кѕ тем оунѹль алтѹѧ мѫдѹлѫри· Мѫнїацивѫ
шн сѫнѹ грешици, соареле сѫнѹ апѹе, асѹпра
кз оурѫчюнирїи воастре· Ничи даци локь дїаво
ки лѹлѹн· Чѣла че фѹрѫ сѫнѹман фѹре, чеман
мѹлть ѡстенѣскѫ лѹкржндь бинеле кѹ мжниле
кѳ касѫ аивѫ сѫдѣ чѣлѹн четребѹе· Тоть кѹ
вжнтѹль пѹтредь деи гара воастрѫ сѫнѹ ѭсѫ,
че каре є бѹнь спре зндирѣ требѹинцеи касѫдѣ
л дарь чѣлорь че аѹдь· Шн нѹ мѫхници дхѹль
чѣль сфнтѫ алѹи дмнзѫѹ, ѫтрѹ кареле ваци
ла печетлѹить ла зїѡа мжнтѹирїи· Тоатѫ
амѫрѫчюнѣ, шн мѫнїѧ, шн оурґїѧ, шн стри
гарѣ, ши блѫстемѹль рѣдичесѣ дела вои ѫпреѹнѫ кѹ
лв тоатѫ рѫѹтатѣ· Шн сѫфачеци оунѹль
кѫтрѫ алалтѹ бѹни, мативи дѫрѹиндѹвѫ
ѫтрѹ вои, дѹпѫ кѹм шн дмнзѫѹ ѫтрѹ Хс,
аѹ дѫрѹить воаѡ·

КАП. Є.

а Фачецивѫ дарѫ асемжнѫтори лѹи дмнзеѹ,
в ка нище фїи юбиц· Шн оумблаци кѹ
драгосте, дѹпѫ кѹм шн Хс аѹ ѫдрѫгин
пре нои, шн сау дать пре ѫжнсѹль пентрѹ
нои, прескѹрѫ, шн жжртвѫ лѹи дмнзеѹ,
г спре мирѡ де бѹнїѫ миросенїе· Іарѫ кѹрвїѧ
шн тоатѫ некѹрѫцїѧ, аѹ лѫкомїѧ, ниче сѫсѣ
нѹмѣскѫ ѫтрѹ вои, дѹпѫ кѹм сѫкаде сфнци
д лѡр· Шн грозѫвїе, шн граюри небѹнещи, аѹ
глѹме чѣлѣ че нѹсѫкѹвин, че маи вжртоѡ мѹл
е цѫмитѫ· Пентрѹ кѫ ачаста сѫщиц кѫ тот
кѹрваріѹ, аѹ некѹратѹл, аѹ лакомѹл, кареле ѫ
сте ѫкиннѫторю деидоли, нѹ аре мощенире ѫтрѹ
ѕ ѫпѫрѫцїѧ лѹи Хс, шн дмнзѫѹ· Нимене пре

Biblia 1688, p. 886, col. 1

du-i, cu dragoste, să crêştem la el toate, carele iaste capul, Hristos.

16. Dentru carele tot trupul, împreună cu mădulările alcătuindu-să şi închegîndu-se pren toată pipăirea dării, după lucrare, cu măsura a fieştecăriia părţi, crêşterea trupului face, spre zidirea sa cu dragoste.

17. Aceasta direpţ acêea zicu şi mărturisescu întru Domnul: ca să nu mai umblaţi voi după cum şi cêlealalte limbi îmblă, întru deşertăciunea gîndului lor,

18. Întunecaţi fiind cu cugetul, fiind înstriinaţi de viaţa lui Dumnezău, pentru necunoştinţa cea ce iaste întru ei, pentru împietrirea inimii lor,

19. Carii opăcindu-se, pre dînşii s-au dat hlăpiei, spre facerea a toată necurăţiia cu lăcomie.

20. Iară voi nu aşa aţi cunoscut pre Hristos.

21. De vrême ce pre el aţi auzit şi întru el v-aţi învăţat, după cum iaste adevărul întru Isus,

22. Să lepădaţi voi, după cea de mai nainte petrêcere, pre omul cel vechiu, pre cela ce să strică, după pohtele înşălăciunii,

23. Şi să vă înnoiţi de iznoavă cu duhul gîndului vostru

24. Şi să vă îmbrăcaţi în omul cel nou, cela ce după Dumnezău s-au zidit, cu direptate şi curăţiia adevărului.

25. Direpţ acêea, lepădînd minciuna, grăiţi adevărul fieştecarele cu aproapele lui, căci sîntem unul altuia mădulări.

26. „Mîniaţi-vă şi să nu greşiţi!" Soarele să nu apuie asupra urgisirii voastre,

27. Nici daţi loc diavolului.

28. Cela ce fură să nu mai fure, ce mai mult ostenească lucrînd binele cu mînile, ca să aibă să dea celui ce trebuie.

29. Tot cuvîntul putred den gura voastră să nu iasă, ce care e bun, spre zidirea trebuinţei, ca să dea dar celor ce aud.

30. Şi nu mîhniţi Duhul cel Sfînt al lui Dumnezău, întru carele v-aţi pecetluit la zioa mîntuirii.

31. Toată amărăciunea şi mîniia şi urgiia şi strigarea şi blestemul rădice-să de la voi, împreună cu toată răutatea.

32. Şi vă faceţi unul cătră alaltu buni, milostivi, dăruindu-vă întru voi, după cum şi Dumnezău întru Hristos au dăruit voao.

Cap 5

1. Faceţi-vă dară asemănători lui Dumnezeu, ca nişte fii iubiţi.

2. Şi umblaţi cu dragoste, după cum şi Hristos au îndrăgit pre noi şi s-au dat pre dînsul pentru noi, prescură şi jîrtvă lui Dumnezeu, spre míros de bună mirosenie.

3. Iară curviia, şi toată necurăţiia, au lăcomiia nice să să numească întru voi, după cum să cade sfinţilor,

4. Şi grozăvie şi graiuri nebuneşti, au glume cêlea ce nu să cuvin. Ce mai vîrtos mulţămită.

5. Pentru că aceasta să ştiţi, că tot curvariul, au necuratul, au lacomul, carele iaste închinătoriu de idoli nu are moştenire întru împărăţiia lui Hristos şi Dumnezău.

6. Nimenea pre /

Versiunea modernă

cu dragoste, să creştem în toate privinţele în vederea lui, care este capul, Hristos.

16. Din el întreg trupul, fiind rostuit şi închegat laolaltă prin toate legăturile cu care a fost înzestrat, fiecare parte pe măsura dată de lucrarea ei, îşi săvîrşeşte creşterea pentru a se zidi în dragoste.

17. Iată deci ce spun şi mărtusiresc în Domnul: să nu mai vieţuiţi precum vieţuiesc neamurile, pradă minţii lor deşarte,

18. Intunecaţi fiind la cuget, înstrăinaţi de viaţa lui Dumnezeu din pricina necunoştinţei care se află în ei, din pricina învîrtoşării inimii lor,

19. Ajunşi în nesimţire, aceştia s-au dedat desfrîului, căutînd cu nesaţ a săvîrşi orice necurăţie.

20. Voi însă nu aşa aţi învăţat despre Hristos.

21. Cel puţin dacă despre el aţi auzit şi dacă despre el aţi fost învăţaţi precum este adevărul în Iisus,

22. [Ci aţi învăţat] să vă lepădaţi de omul cel vechi, care, plăsmuit după vieţuirea de dinainte, este pradă stricăciunii potrivit cu dorinţele sale înşelătoare,

23. Şi sa vă înnoiţi în schimb în duhul minţii voastre

24. Şi să îmbrăcaţi omul cel nou, cel zidit după Dumnezeu în dreptatea şi în sfinţenia care vine din adevăr.

25. De aceea, lepădînd minciuna, grăiţi adevărul fiecare cu aproapele său, pentru că sîntem mădulare unii altora.

26. „Mîniaţi-vă, dar nu păcătuiţi!" Soarele să nu apună peste mînierea voastră,

27. Nu daţi loc diavolului.

28. Cel care fura să nu mai fure, ci mai degrabă să se ostenească lucrînd cu mîinile sale ceea ce este bun, ca să poată da celui care are nevoie.

29. Să nu iasă niciun cuvînt rău din gura voastră, ci, cînd este nevoie, unul bun pentru a zidi, ca să dea har celor care ascultă.

30 Şi să nu mîhniţi pe Duhul Sfînt al lui Dumnezeu, cu care aţi fost pecetluiţi în vederea zilei răscumpărării.

31. Să piară de la voi orice acrime, orice mînie, orice urgie, orice ţipăt şi orice defăimare, împreună cu orice răutate.

32. Faceţi-vă buni unii faţă de alţii, miloşi şi iertaţi-vă între voi, precum v-a iertat şi Dumnezeu vouă în Hristos.

Capitolul al 5-lea

1. Fiţi deci următori ai lui Dumnezeu, ca nişte copii iubiţi.

2. Şi vieţuiţi în iubire, precum şi Hristos ne-a iubit şi S-a dat pe Sine ofrandă şi jertfă lui Dumnezeu spre a fi miros de bună mireasmă.

3. Iar desfrîul şi orice necurăţie ori lăcomia după avere nici să nu fie pomenite printre voi, precum se cade celor sfinţi,

4. Nici vorbele ruşinoase sau prosteşti ori glumele, lucruri care nu se cuvin, ci mai degrabă mulţumirea.

5. Fiindcă trebuie să ştiti că niciun desfrînat sau necurat sau lacom de avere, adică idolatru, nu are moştenire în împaratia lui Hristos şi a lui Dumnezeu.

6. Nimeni /

Посланїе.

вои, съ нꙋ въ ꙟшале кꙋ дешарте кꙋвинте, кѫ
пентрꙋ ачѣстѫ вине оурџїѫ лꙋи дмнзѫꙋ, пре
сте фїи неаскꙋлтърїи. Дечи нꙋ въ фачецъ з
ꙟпреꙋнѫ пърташи кꙋ еи. Пентрꙋ кѫ ерацї, и
ѡдинїѡарѫ ꙟтꙋнѣрек, ѩрѫ акꙋм лꙋминѫ ꙟтрꙋ
домнꙋл, ка фїи лꙋминеи оумблаци. Пентрꙋ ѳ
кѫ роада дхꙋлꙋи ꙟтрꙋ тоатѫ бꙋнѫтатѣ ши
дирептатѣ, ши адевърꙋл. Испитиндъ че ѫ і
сте, бине плъкꙋт домнꙋлꙋи. Ши нꙋ въ адꙋ аі
наци кꙋ лꙋкрꙋриле челе неродитоаре але ꙟтꙋнѣ
рекꙋлꙋи, че маи вѫртѡс леши мꙋстраци. Пе ві
трꙋ кѫ челѣ че пре аскꙋнсь съ факъ деджѫншїи
грозавъ ѫсте але ши зиче. Ѩрѫ тоате дове гі
диндꙋсе де лꙋминѫ сѫ аратъ, пентрꙋ кѫ тот
че сѫ аратѫ лꙋминѫ ѫсте. Пентрꙋ ачѣѫ ді
зиче, скоалъте чела че дорми, ши те ꙟвїе ден
морци, ши ва лꙋмина цїе хс. Къꙋтаци ди еі
рептъ ачѣѫ, кꙋм кꙋ сокотинцъ оумблаци, нꙋ
ка нище неꙟцелепци, че ка ꙟцелепцїи. Ръскꙋм ѕі
пърѫндъ времѣ, кѫчи зилеле рѣле сѫнтъ.
Пентрꙋ ачѣѫ нꙋ въ фачец фърѫ де минте, че ꙟ зі
целеџѫндъ чее воѫ домнꙋлꙋи. Ши нꙋ въ ꙟ иі
бътаци кꙋ вин ꙟтрꙋ каре ѫсте нестѫмпъра
ре, че въ оумплеци кꙋ дхъ. Гръиндъ воаѡ ѳі
кꙋ кѫнтъри ши лаꙋде, ши певецїи дꙋховничещи,
кѫнтѫндъ, ши певецѫндъ ꙟтрꙋ инимиле воастре
домнꙋлꙋи. Мꙋлцъминдъ пꙋрꙋрѣ пентрꙋ тоа к
те, ꙟтрꙋ нꙋмеле домнꙋлꙋи ностръ іс хс, лꙋи
дмнзеꙋ ши пъринтелꙋи. Плекѫндꙋвъ оунꙋ ка
алтꙋѫ кꙋ фрика лꙋи дмнзѫꙋ. Мꙋериле въ кв
бацилор воштри плекацивъ ка домнꙋлꙋи. Кѫ кг
бърбатꙋл ѫсте капꙋл мꙋерїи, дꙋпѫ кꙋм ши хс
кап бесѣречїи, ши ачеста ѫсте мѫнтꙋиторю
трꙋпꙋлꙋи. Че ꙟчекип бесѣрека съ сꙋпꙋне лꙋ кд
хс, аша ши мꙋериле ла бърбацїи лор ꙟтрꙋ тоате.
Вои бърбацїи юбицъ мꙋериле воастре, дꙋпѫ кꙋм ке
ши хс аꙋ юбит бесѣрека, ши пре ель са да пентрꙋ
джеа. Ка пре джнса съ ѡ сфнцаскъ кꙋръциндꙋѡ кѕ
кꙋ спълареа апеи ꙟкꙋвѫнтъ. Ка съ ѡ пꙋе кз
апроапе пре ѫ лꙋиши славитѫ бесѣрекѫ, не а
вѫндъ спꙋркъчюне аꙋ збърчитꙋрѫ, аꙋ алтъ че
ва дентрꙋ ачѣстѣ, че ка съ фїе сфнтѫ ши фѫ
прихан. Аша сѫнтъ датори бърбацїи съ ки
юбѣскѫ пре але лоръ мꙋери, ка але лоръ трꙋпꙋри,
чела че юбѣще пре алꙋи мꙋаре, пре джнсꙋл юбѣ
ще. Пентрꙋ кѫ нимѣнѣ ничи ѡдинниѡарѫ кѳ
шаꙋ оурѫтъ трꙋпꙋл съꙋ, чел хрънѣще ши ꙟ
кълзѣще пре ель, дꙋпѫ кꙋм ши хс пре бесѣрекѫ.
Кѫчи мъдꙋлъри сѫнтемь атрꙋпꙋлꙋи лꙋи, ден л
трꙋпꙋл лꙋи ши ден оаселе лꙋи. Пентрꙋ а ла
часта лъса ва ѡмꙋл пре татъ ши пре манкъ,
ши съ ва липи лѫнгъ мꙋареа лꙋи, ши вор фи а
мѫндои оунъ трꙋпъ. Таина ачаста маре лв
ѫсте, ѩрѫ еꙋ зикъ ꙟ хс, ши ꙟтрꙋ бесѣрекѫ.
Ѧсъ ши вои фїеще кареле пре а са мꙋаре, аша съ лг
ѡ юбѣскѫ ка пре ель, ѩрѫ мꙋареа ка съ сѫ
тѣмѫ де бърбатъ.

Ка

Biblia 1688, p. 886, col. 2

voi să nu vă înşale cu deşarte cuvinte. Că pentru acêstea vine urgiia lui Dumnezău preste fiii neascultării.

7. Deci nu vă faceţi împreună părtaşi cu ei.

8. Pentru că eraţi odinioară întunêrec, iară acum — lumină întru Domnul; ca fiii luminei umblaţi.

9. Pentru că roada Duhului întru toată bunătatea şi direptatea şi adevărul.

10. Ispitind ce iaste bineplăcut Domnului.

11. Şi nu vă adunaţi cu lucrurile cêle neroditoare ale întunêrecului, ce mai vîrtos le şi mustraţi.

12. Pentru că cêlea ce pre ascuns să fac de dînşii grozav iaste a le şi zice.

13. Iară toate dovedindu-să de lumină, să arată. Pentru că tot ce să arată lumină iaste.

14. Pentru acêea zice: „Scoală-te, cela ce dormi, şi te învie den morţi şi va lumina ţie Hristos."

15. Căutaţi direpţ acêea cum cu socotinţă umblaţi, nu ca nişte neînţelepţi, ce ca înţelepţii,

16. Răscumpărînd vrêmea, căci zilele rêle sînt.

17. Pentru acêea nu vă faceţi fără de minte, ce înţelegînd ce e voia Domnului.

18. Şi nu vă îmbătaţi cu vin, întru carea iaste nestîmpărare, ce vă umpleţi cu Duh,

19. Grăind voao cu cîntări şi laude şi peveţii duhovniceşti, cîntînd şi peveţînd întru inimile voastre Domnului,

20. Mulţămind pururea pentru toate, întru numele Domnului nostru Isus Hristos, lui Dumnezeu şi Părintelui,

21. Plecîndu-vă unul altuia cu frica lui Dumnezău.

22. Muierile, bărbaţilor voştri plecaţi-vă, ca Domnului.

23. Căci bărbatul iaste capul muierii, după cum şi Hristos cap besêrecii şi acesta iaste Mîntuitoriu trupului.

24. Ce, în ce chip besêreca să supune lui Hristos, aşa şi muierile la bărbaţii lor întru toate.

25. Voi, bărbaţii, iubiţi muierile voastre, după cum şi Hristos au iubit besêreca şi pre el s-au dat pentru dînsa,

26. Ca pre dînsa să o sfinţască curăţindu-o cu spălarea apei în cuvînt,

27. Ca să o puie aproape pre ea luişi, slăvită besêrecă, neavînd spurcăciune, au zbîrcitură, au altceva dentru acêstea, ce ca să fie svîntă şi fără prihană.

28. Aşa sînt datori bărbaţii să iubească pre ale lor muieri, ca ale lor trupuri. Cela ce iubêşte pre a lui muiêre pre dînsul iubêşte.

29. Pentru că nimênea niciodinioară şi-au urît trupul său, ce-l hrănêşte şi încălzêşte pre el, după cum şi Hristos pre besêrecă.

30. Căci mădulări sîntem a trupului lui, den trupul şi den oasele lui.

31. Pentru aceasta lăsa-va omul pre tată şi pre maică şi să va lipi lîngă muiêrea lui şi vor fi amîndoi un trup.

32. Taina aceasta mare iaste. Iară eu zic în Hristos şi întru besêrecă.

33. Însă şi voi fieştecarele pre a sa muiêre aşa să o iubească, ca pre el. Iară muiêrea ca să să teamă de bărbat. //

Versiunea modernă

să nu vă înşele cu cuvinte deşarte. Fiindcă din aceată pricină va veni urgia lui Dumnezeu peste fiii neascultării.

7. Să nu fiţi aşadar părtaţi ai acestora.

8. Fiindcă odinioară eraţi întuneric, însă acum sînteţi lumină în Domnul; umblaţi ca nişte copii ai luminii.

9. Căci rodul luminii [se află] în orice fel de lucru bun şi drept şi adevărat.

10. Căutaţi să deosebiţi ce este plăcut Domnului.

11. Şi nu vă faceţi părtaşi la lucrările neroditoare ale întunericului, ci mai degrabă daţi-le în vileag.

12. Căci ce fac ei în ascuns este ruşinos şi să fie spus.

13. În vreme ce, date în vileag, toate sînt arătate de lumină. Fiindcă orice lucru arătat este lumină.

14. De aceea zice „Scoală-te, cel ce dormi, şi ridică-te din morţi, iar Hristos te va lumina."

15. Fiţi deci cu multă luare aminte la cum vieţuiţi, nu precum ca nişte oameni înţelepţi, ci ca nişte înţelepţi,

16. Folosind cît mai bine vremea de-acum, fiindcă zilele sînt rele.

17. De aceea, nu fiţi fară minte, ci înţelegeţi care este voia Domnului.

18. Şi nu va îmbataţi cu vin, în care se afla pierzarea, ci va umpleţi de Duhul,

19. Graind unii cu alţii în psalmi şi în imne şi în cîntări duhovniceşti, lăudînd şi cîntînd în inimile voastre Domnului,

20. Mulţumind totdeauna lui Dumnezeu şi Tatălui cu toţii pentru toate în numele Domnului nostru Iisus Hristos.

21. Supuneţi-vă unii altora, dacă vă temeţi de Hristos.

22. Femeile să se supună bărbaţilor lor, ca Domnului,

23. Fiindcă bărbatul este cap al femeii, după cum şi Hristos este cap al bisericii; el este Mîntuitorul trupului [său].

24. Or, aşa cum biserica se supune lui Hristos, tot aşa şi femeile bărbaţilor lor în toate.

25. Bărbaţilor, iubiţi femeile voastre, precum şi Hristos a iubit biserica şi s-a dat pentru ea,

26. Ca s-o sfinţească, curăţind-o cu cuvîntul prin spălarea în apă,

27. Ca să-şi înfăţişeze plină de slavă biserica, fără pată sau rid sau altceva de acest fel, ci să fie sfîntă şi fără cusur.

28. Aşa trebuie să-şi iubească bărbaţii femeile ca pe propriile trupuri. Cel care-şi iubeşte femeia pe el se iubeşte.

29. Căci nimeni nu şi-a urît vreodată trupul, ci îl hrăneşte şi-i poartă de grijă, precum [face] şi Hristos cu biserica.

30. Pentru că sîntem mădulare ale trupului său, din carnea lui şi din oasele lui.

31. Pentru aceea, va lăsa omul pe tată şi pe mamă, şi se va alipi de femeia sa, iar cei doi vor fi un singur trup.

32. Este mare această taină. Eu o spun însă cu privire la Hristos şi la biserică.

33. Totuşi şi voi, fiecare la rîndul său aşa sa-şi iubească femeia ca pe sine, iar femeia să se teamă de bărbat.

КАП. Ѕ.

а Ꙟеуорїи аскултаци пре пърницїи воштри
ꙟтру домнул, пентру къ ачаста ѫсте
в дирептате. Чинстеще пре тать
тъу ши пре маикъ, каре ѫсте порункъ
дентѫю, ꙟтру фъгъдуинцъ.
г Ка съц фїе цїе бине, ши съ фїи ꙟделунгать де зи
д ле пре пъмѫнтъ. Ши пърницїи ну оурѫнси
фїии воштри, чей хрънници пре ей ку ꙟвъцътуръ
е ши ку дожана дмнулуи. Слугиле аскултаци
де стъпѫнии трупещи, ку фрикъ ши кутремур
ку простимеа инемїи воастре ка луи Хс.
ѕ Ну дупъ служба че е ꙟтру очи, ка чеи че ворь
съ плакъ оаменилор, че ка нище робии аи луи Хс,
фъкѫндъ воꙗ луи думнезеу ден суфлеть.
з Ку бунъ куџеть служѫндъ дмнулуи, ши ну оа
и менилорь. Щїиндъ къ ори че бине фїеще ка
реле ва фаче, ачаста ва луа дела дмнул, ори
ѳ робъ ори слободъ. Ши дмнїи ачещеш фа
чеци кътръ ей, лъсѫндъ ꙟфрикошириле щїиндъ
къ ши алвостру ши ал лорь дмнуль ѫсте ꙟче
і рюри, ши фъцърничїе ну ѫсте ла ель. Дечи
фрацилорь мїеи ꙟтърицивъ ꙟтру дмнуль, ши
аі ꙟтру търїꙗ вѫртутеи луи. Ꙟбръкацивъ
ꙟтру армаре луи думнезеу ка съ путеци вои
аста, кътръ мъестрїиле дїаволулуи.
ві Къчи ну ѫсте воао луптаре спре сѫнџе ши тру
п, че кътръ донїи кътръ путери, кътръ цїиторїи лу
мїи ꙟтунерекулуи вѣкулуи ачестуꙗ, спре челе
духовничещи, але виклешугулуи ꙟтру челе черещи.
гі Пентру ачеꙗ луаци тоатъ армаре луи дмнзеу,
ка съ путеци съ стаци, ꙟпотривъ ꙟзїоа чеи реꙗ,
ді ши тоате супунѫндуле съ стаци. Стаци
дирепть ачеꙗ ꙟчинши фїиндъ, мѫжлокул во
стру ку адевърул, ши ꙟбръкаци фїиндъ ку за
еі оа дирептъцїи. Ши ꙟкълцѫндувъ пичоа
ѕі реле ку гътире еуаглїеи пъчїи. Престе тоа
те луѫндъ павъза крединцеи, ку кареле вецн пу
те тоате съџециле челуи виклеан, челе арзъ
зі тоаре але стинџе. Ши коифул мѫнтуирїи
прїимици, ши сабїꙗ духулуи кареле ѫсте граюл
иі луи дмнзеу. Прен тоатъ руга ши ру
гъчюне ругѫндувъ ꙟтоатъ време ку духул,
ши ꙟтру ачасташи привегїиндь ку тоатъ ръб
даре ши ругъчюне пентру тоци сфнцїи.
ѳі Ши пентру мине, ка съ съ дѣ мїе кувѫнть, ꙟ
тру дешкидере гурїи меле, ку ꙟдръзнеалъ а
к арътa таина еуаглїеи. Пентру каре мъ ро
ꙟланцу, ка ꙟтру ꙗ съ фїу ку ꙟдръзнире дупъ
ка кум мисе кувине а гръи. Че пентру ка съ
щици ши вои челе деспре мине, че факу тоате
воао лева арътa Тихикь чел юбит фрате,
кв ши крединчос послушник ꙟтру дмнул. Пре
кареле лам тримись кътръ вои, ши ꙟтру ачаста
ка съ куноащеци челе пентру нои, ши съ мѫнгѣе
кг инимиле воастре. Паче фрацилор ши драгосте
ку крединцъ, дела дмнзеу пърителе, ши
кд домнуль Іс Хс. Дарул ку тоци чеꙗ че юбе

Biblia 1688, p. 887, col. 1

Cap 6

1. Feciorii, ascultaţi pre părinţii voştri întru Domnul, pentru că aceasta iaste direptate.

2. „Cinstêşte pre tată-tău şi pre maică", carea iaste poruncă dentîiu, întru făgăduinţă,

3. „Ca să-ţi fie ţie bine şi să fii îndelungat de zile pre pământ."

4. Şi, părinţii, nu urgisiţi fiii voştri, ce-i hrăniţi pre ei cu învăţătură şi cu dojana Domnului.

5. Slugile, ascultaţi de stăpîni trupêşte, cu frică şi cutremur, cu prostimea inemii voastre, ca lui Hristos,

6. Nu după slujba ce e întru ochi, ca cei ce vor să placă oamenilor, ce ca nişte robi ai lui Hristos făcînd voia lui Dumnezău den suflet,

7. Cu bun cuget slujind Domnului şi nu oamenilor,

8. Ştiind că orice bine fieştecarele va face, aceasta va lua de la Domnul, ori rob, ori slobod.

9. Şi, domnii, acêsteaşi faceţi cătră ei, lăsînd înfricoşirile, ştiind că şi al vostru şi al lor Domnul iaste în ceriuri şi făţărnicie nu iaste la el.

10. Deci, fraţilor miei, întăriţi-vă întru Domnul şi întru tăriia vîrtutei lui.

11. Îmbrăcaţi-vă întru armarea lui Dumnezău ca să puteţi voi a sta cătră măiestriile diavolului.

12. Căci nu iaste voao luptarea spre sînge şi trup, ce cătră domnii, cătră puteri, cătră ţiitorii lumii întunêrecului veacului acestuia, spre cêle duhovniceşti ale vicleşugului întru cêle cereşti.

13. Pentru acêea luaţi toată armarea lui Dumnezău, ca să puteţi să staţi împotrivă în zioa cea rea şi, toate supuindu-le, să staţi.

14. Staţi direpţ acêea, încinşi fiind mijlocul vostru cu adevărul şi îmbrăcaţi fiind cu zaua direptăţii

15. Şi încălţîndu-vă picioarele cu gătirea Evangheliei păcii.

16. Preste toate luînd pavăza credinţei, cu carele veţi putea toate săgeţile celui viclean cêle arzătoate a le stinge.

17. Şi coiful mîntuirii priimiţi şi sabiia Duhului, carele iaste graiul lui Dumnezău;

18. Pren toată ruga şi rugăciunea rugîndu-vă în toată vrêmea cu Duhul şi întru aceastaşi priveghind cu toată răbdarea şi rugăciunea pentru toţi sfinţii

19. Şi pentru mine, ca să să dea mie cuvînt întru deşchiderea gurii mêle, cu îndrăzneală a arăta taina Evangheliei,

20. Pentru carea mă rog în lanţu; ca întru ea să fiu cu îndrăznire, după cum mi se cuvine a grăi.

21. Ce pentru ca să ştiţi şi voi cêle despre mine, ce facu, toate voao le va arăta Tihic, cel iubit frate şi credincios poslușnic întru Domnul,

22. Pre carele l-am trimis cătră voi şi întru aceastaşi, ca să conoaşteţi cêle pentru noi şi să mîngîie inimile voastre.

23. Pace, fraţilor, şi dragoste cu credinţă de la Dumnezău Părintele şi Domnul Isus Hristos.

24. Darul cu toţi ceia ce iubesc /

Versiunea modernă

Capitolul al 6-lea

1. Copiilor, supuneţi-vă părinţilor voştri în Domnul, căci aşa este drept.

2. „Cinsteşte pe tătăl şi pe mama ta", aceasta este prima poruncă, cu făgăduinţa

3. „Ca să-ţi fie bine şi să trăieşti vreme îndelungată pe pământ."

4. Iar voi, părinţilor, nu pricinuiţi mînie copiilor voştri, ci creşteţi-i în învăţătura şi în dojana de la Domnul.

5. Robilor, supuneţi-vă stăpînilor voştri trupeşti, cu frică şi cu cutremur, în simplitatea inimii voastre, precum lui Hristos,

6. Nu ca să faceţi pe plac unor oameni atunci cînd sînteţi supravegheaţi, ci făcînd voia lui Dumnezeu din suflet, ca nişte robi ai lui Hristos,

7. Slujind cu bunăvoinţă ca Domnului, iar nu ca unor oameni,

8. Ştiind că fiecare, dacă face ceva bun, aceasta va primi înapoi de la Domnul, fie rob, fie liber.

9. Iar stăpînii să faceţi acelaşi lucru faţă de robi, lăsînd ameninţarea, fiindcă ştiţi că şi Stăpînul vostru, şi al lor este în ceruri, iar la el nu este părtinire.

10. În rest, întăriţi-vă în Domnul şi în puterea tăriei lui.

11. Luaţi asupra voastră toate armele lui Dumnezeu, ca să vă puteţi împotrivi uneltirilor diavolului.

12. Fiindcă pentru noi lupta nu este împotriva sîngelui şi a trupului, ci împotriva cîrmuirilor şi puterilor şi stăpînitorilor întunericului acestui veac.

13. De aceea, luaţi toate armele lui Dumnezeu, ca să vă puteţi împotrivi în ziua cea rea şi, după ce le-aţi biruit pe toate, să rămîneţi sus.

14. Staţi aşadar sus, încinşi la şale cu adevărul şi îmbrăcaţi cu platoşa dreptăţii

15. Şi încălţaţi la picioare cu pregătirea de a vesti Evanghelia dreptăţii.

16. Peste toate, luaţi pavăza credinţei, de care puteţi stinge toate săgeţile ce aprinse ale celui viclean.

17. Primiţi şi coiful mîntuirii şi sabia Duhului, adică cuvîntul lui Dumnezeu.

18. Rugaţi-vă în Duhul în toată vremea prin toate felurile de rugăciuni şi cereri, şi în acelaşi scop privegheaţi, stăruind şi rugîndu-vă în tot felul pentru toţi sfinţii

19. Şi pentru mine, ca atunci cînd îmi deschid gura să mi se dea cuvînt şi să fac cunoscută cu îndrăzneală taina Evangheliei,

20. Al cărei trimis sînt în lanţuri; [rugaţi-vă] să am îndrăzneală în ea, precum trebuie s-o grăiesc.

21. Iar ca să ştiţi şi voi lucrurile care privesc, ce fac, Tihic vi le va vesti pe toate, fratele iubit şi slujitorul mea credincios în Domnul,

22. Tocmai pentru aceasta l-am trimis la voi, ca să aflaţi cele ce ne privesc şi să vă întărească inimile.

23. Pace, fraţilor, şi dragoste împreună cu credinţă de la Dumnezeu Tatăl şi de la Domnul Iisus Hristos.

24. Harul [fie] cu toţi cei care-l iubesc

скь пре дмнꙋл нострꙋ іс хс, ѫтрꙋ не стрикаре
амннь.

Кътръ ефесѣнн сау скрнсь дела ръмь,
прен тнхїкь.

Чѣ кътръ филипіѧникате тримисъ.

Кап. а.

авел ши тимодею робїи а
лꙋи іс хс, тꙋтꙋрорь
сфнцилор ѫ хс іс, чело
ра че сѫнть ѫфилнпи,
ѫпреꙋнъ кꙋ епископи ши
дїакони. Дар воаѡ в
ши пачѣ, дела дꙋм
незъꙋ пърнителе нострꙋ
ши дмнꙋль іс хс.
Мꙋлцемескь дмнзъꙋлꙋи мїеꙋ престе тоатъ по г
менирѣ воастръ. Пꙋрꙋрѣ ѫтрꙋ тоатъ рꙋ д
га мѣ пентрꙋ тоци вои, кꙋ бꙋкꙋрїе рꙋгъчюнѣ
фъкѫндꙋѡ. Спре ѫпреꙋнарѣ воастръ ла еѵа е
гелїе, ден зїѡа дентѫю пънъ акꙋм. Нъдѣ ѕ
дꙋиндь ачеста лꙋкрꙋ, къ чела че аꙋ ѫчепꙋт, ѫ
трꙋ вои лꙋкрꙋ бꙋ, съвѫршива пънъ ла зїѡа лꙋ іс
хс. Дꙋпъ кꙋм ѥсте дирепт мїе ачаста агѫди з
пентрꙋ тоци вои, пентрꙋ къ ам еꙋ ѫ инимъ
пре вои, ши ѫлегътꙋрнле мѣле ши ѫръ
спꙋнсꙋль, ши адевериица еѵлїеи, соци
кꙋ мине дарꙋлꙋи тоци вои фїиндь.
Пентрꙋ къ мартꙋрь ѥсте мїе дмнзъꙋ, къ по и
тескь пре тоци вои ѫтрꙋ милосѫрдїнле лꙋи іс
хс. Ши ачаста мъ рогь ка драгостѣ воастрь ѳ
ѫкъ маи мꙋлть, ши маи вѫртѡ съприсосѣскъ,
ѫтрꙋ коноштинцъ, ши тоатъ симцирѣ Ка і
съ испитици вои чѣле че съ ѡсебескь, ка съ фиц
кꙋраци, ши неѫпїедекаци ла зїѡа лꙋи хс. Пли аі
ниц де роаделе дирептъцїи, челор че сѫнть прен
хс іс, ѫлаꙋда ши мърирѣ лꙋи дмнзъꙋ. Чѣ ві
воѧ мїе аши вои фрацилор, къ чел деспре мине
маи мꙋлть спре адаѡцерѣ еѵлїеи аꙋ венит.
Кѫт легътꙋрнле мѣле ѫтрꙋ хс, аратате съ гі
съфїе фъкꙋт ѫтот дивандꙋл, ши ла челалалци
ла тоци. Ши маи мꙋлци дентрꙋ фраци ѫтрꙋ ді
домнꙋ нъдеждꙋиндь легътꙋрнлор мѣле, маи мꙋлт
акꙋтеза фъръ фрикъ кꙋвѫнтꙋл ал грꙋи.
Оунїи ши пентрꙋ завистїе ши прнче, наръ оунїи еі
ши пентрꙋ бꙋнъ врѣре пре хс мъртꙋрисескь.
Оунїи ден приголнъ пре хс вестескь некꙋрат, ѕі
сокотиндь некꙋзь аадꙋче легътꙋрнлор мѣле.
Иаръ алцїи ден драгосте щїиндь, къ спре ръспꙋ зі
сꙋл еѵлїеи мъ афлꙋ. Пентрꙋ къ чѣ ѫнсъ иі
ѫто

Biblia 1688, p. 887, col. 2

pre Domnul nostru Isus Hristos întru nestricare. Amin.

A. Cătră efesêni s-au scris de la Rîm pren Tihic.

Cea cătră filipiêni carte trimisă

Cap 1

1. Pável şi Timothéiu, robii lui Isus Hristos, tuturor sfinţilor în Hristos Isus, celora ce sînt în Fílipi, împreună cu episcopi şi diaconi:

2. Dar voao şi pace de la Dumnăzău, Părintele nostru, şi Domnul Isus Hristos!

3. Mulţemesc Dumnezăului mieu preste toată pomenirea voastră,

4. Pururea, întru toată ruga mea pentru toţi voi, cu bucurie, rugăciunea făcîndu-o,

5. Spre împreunarea voastră la Evanghelie, den zioa dentîiu pînă acum,

6. Nădejduind acestaş lucru, că cela ce au început întru voi lucru bun săvîrşi-va pînă la zioa lui Isus Hristos,

7. După cum iaste direpт mie aceasta a gîndi pentru toţi voi, pentru că am eu în inimă pre voi, şi în legăturile mêle, şi în răspunsul, şi adeverinţa Evangheliei, soţi cu mine darului toţi voi fiind.

8. Pentru că martur iaste mie Dumnezău că pohtesc pre toţi voi întru milosîrdiile lui Isus Hristos.

9. Şi aceasta mă rog ca dragostea voastră încă mai mult şi mai vîrtos să prisosească întru conoştinţă şi toată simţirea,

10. Ca să ispitiţi voi cêle ce să osebesc, ca să fiţi curaţi şi neîmpiedecaţi la zioa lui Hristos,

11. Pliniţi de roadele direptăţii, celor ce sînt pren Hristos Isus, în lauda şi mărirea lui Dumnezău.

12. Ce voia mi-e a şti voi, fraţilor, că cel despre mine mai mult spre adaogerea Evangheliei au venit,

13. Cît legăturile mêle întru Hristos arătate să să fie făcut în tot divanul şi la ceialalţi la toţi,

14. Şi mai mulţi dentru fraţi întru Domnul, nădejduind legăturilor mêle, mai mult a cuteza fără frică cuvîntul a-l grăi.

15. Unii şi pentru zavistie şi price, iară unii şi pentru bună vrêre pre Hristos mărturisesc.

16. Unii den prigoană pre Hristos vestesc necurat, socotind necaz a aduce legăturilor mêle.

17. Iară alţii den dragoste, ştiind că spre răspunsul Evangheliei mă aflu.

18. Pentru că ce? Însă //

Versiunea modernă

pe Domnul nostru Iisus Hristos cu o dragoste nestricăcioasă. Amin.

Epistola către filipeni

Capitolul 1

1. Pavel şi Timotei, robii lui Iisus Hristos, tuturor sfinţilor în Hristos Iisus, care sînt în Filipi, împreună cu episcopii şi diaconii:

2. Har vouă şi pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, şi de la Domnul Iisus Hristos!

3. Îi mulţumesc Dumnezeului meu ori de cîte ori îmi amintesc de voi,

4. Întotdeauna, în toate rugăciunile mele, rugăciune făcînd pentru voi toţi, cu bucurie,

5. Din pricina părtăşiei vostre la Evanghelie, din ziua dintîi pînă acum,

6. Fiind încredinţat de aceasta, că acela care a început în voi lucrul bun îl va duce la capăt pînă în ziua lui Hristos Iisus,

7. Aşa cum este drept pentru mine să gîndesc aceasta despre voi toţi, pentru că vă am în inima mea, precum şi în lanţurile mele, şi în apărarea, şi întărirea Evangheliei, voi toţi fiind părtaşi ai harului, cu mine.

8. Căci martor îmi este Dumnezeu că vă doresc pe voi toţi, cu dragostea lui Iisus Hristos.

9. Şi aceasta mă rog, ca dragostea voastră să prisosească mai mult şi mai mult, întru cunoaştere şi întru toată priceperea,

10. Ca să deosebiţi ce este mai valoros, pentru a fi curaţi şi fără de prihană în ziua lui Hristos,

11. Plini de roadele dreptăţii, care sînt prin Iisus Hristos, întru slava şi lauda lui Dumnezeu.

12. Dar vreau să cunoaşteţi, fraţilor, că cele [petrecute] cu mine s-au petrecut mai degrabă spre sporirea Evangheliei,

13. Aşa încît lanţurile mele în Hristos s-au făcut cunoscute în întreg pretoriul şi la toţi ceilalţi;

14. Şi cei mai mulţi dintre fraţii întru Domnul, încredinţaţi fiind datorită lanţurilor mele, au îndrăznit şi mai mult să grăiască fără teamă cuvîntul.

15. Unii, este adevărat, îl propovăduiesc pe Hristos din invidie şi ceartă, dar alţii din bunăvoinţă.

16. Unii din zavistie îl vestesc necurat pe Hristos, socotind să-mi sporească necazul în lanţurile mele.

17. Alţii o fac din dragoste, ştiind că eu stau pentru apărarea Evangheliei.

18. Dar ce este? Doar că

ꙟтоатъ кипꙋлъ, ѡри кꙋ причинъ, ѡри кꙋ адевъръ,
Хс съ вѣстѣще, ши ꙟтрꙋ ачаста мъ бꙋкꙋр, ши
ѳі ꙟкъ мъ воꙋ бꙋкꙋра. Пентрꙋ къ щїꙋ къ ача
ста мисе ва ꙟтоарче спре мѫнтꙋире, пентрꙋ а востръ
ругъ, ши спорюл дꙋхꙋлꙋи лꙋи Іс Хс.
к Дꙋпъ пъръре капꙋлꙋи миеꙋ, ши нъдѣждѣ
мѧ, къ нечи ꙟтрꙋна мъ воꙋ рꙋшина, че кꙋ тоа
тъ ꙟдръзнѣла, ка ши пꙋрꙋрѣ ши акꙋм, мъри
се ва Хс ꙟтрꙋпꙋ миеꙋ, ѡр пре віацъ ѡр прен моарте.
ка Пентрꙋ къ мїе а віеа ꙟтраи Хс, ши а мꙋри добѫндъ.
кв Іаръ де е а трꙋи кꙋ трꙋпꙋл, ачаста мїе роада
кг лꙋкрꙋлꙋи, ши че воꙋ алѣџе нꙋ кꙋноск. Ши
мъ цїю де амѫндоао, пофта авѫнд ка съ мъ
слобозъ, ши ꙟпреꙋнъ кꙋ Хс а фи, кꙋ мꙋлт маи
кд вѫртос бине. Іаръ а ръмѫнѧ ꙟтрꙋп маи фо
ке лось е пентрꙋ вои. Ши ачаста нъдѣждꙋинд
щїꙋ къ воꙋ ръмѫнѧ, ши ꙟпреꙋнъ воꙋ ръмѫнѧ
кꙋ тоци кꙋ вои, ла а воастръ ꙟдългꙋцере, ши бꙋ
кѕ кꙋрїѧ кредінцеи. Ка лаꙋда воастръ съ съ
спорѣскъ ꙟ Хс Іс, ꙟтрꙋ мине, прен а мѧ венїре
кз іаръш кътръ вои. Нꙋмаи кꙋ вредничїе еѵаглїѧ
лꙋи Хс петрѣчецъ, ка ѡри венинд, ши възѫнд
пре вои, ѡри липсинд съ аꙋз челе деспре вои,
къ стаци ꙟтрꙋ Дꙋх кꙋ ꙋн сꙋфлет, ꙟпреꙋнъ
ки бирꙋинд, кꙋ кредінца еѵаглїеи. Ши не сфїиндꙋ
въ ꙟтрꙋ немикъ де чеи че стаꙋ ꙟпотрикъ, каре
лоꙋ ѧсте аръта̀ре де пїерзаре ши воао де мѫнтꙋире,
кѳ ши ачаста е де ла Дмнзъꙋ. Къчи воао въ са
дърꙋит ч̃е пентрꙋ Хс, нꙋ нꙋмаи ка а ̀ꙟ ел съ
крѣдеци, че а пътими пентрꙋ ел, ачѣлаш ѡ
стенѣлъ авѫнд, ꙟ чѣ фѣлю аци възꙋт ꙟтрꙋ
мине, ши акꙋм аꙋзици ꙟтрꙋ мине.

КАП. В.

а Дечи ѡри че мѫнгъѧре е ꙟтрꙋ Хс, ѡри
ѡтешире а драгостїеи, ѡри че ꙟпреꙋнаре
а Дхꙋлꙋи, ѡри че милосѫрдїи ши ꙟдꙋръ
в ри. Плиници мь бꙋкꙋрїѧ, ка ꙋна
съ гѫндици, ачѣлаш драгосте авѫнд,
ꙟпреꙋнъ кꙋ ꙋн сꙋфлет, ꙋна гѫндинд.
г Нимика дꙋпъ пръче, аꙋ мърире дешартъ, че
кꙋ смеренїѧ ꙋнꙋл пре алтꙋл сокотинд къ ко
д вѫршици ꙟтрꙋ вои. Нꙋ але сале фїеще каре
ле кътаци, че ши але алтора фїеще кареле.
е Пентрꙋ къ ачаста съ съ сокотѣскъ ꙟтрꙋ вои,
ѕ каре ши ꙟ Хс Іс. Кареле ꙟ кип Дмнзъеск
фїинд, нꙋ хръпире сокоти, а фи токма кꙋ Дм
з зъꙋ. Че пре ел дешертъ, кип де роб лꙋ
ѫнд ꙟтрꙋ асемънарѣ ѡаменилор фъкѫндꙋсе.
и Ши кꙋ кипꙋл афлѫндꙋсе ка ꙋн ѡм, смери
пре ел, фъкѫндꙋсе плекат пънъ ла моарте,
ѳ ши моарте де крꙋче. Пентрꙋ ачѣѧ ши Дм
незъꙋ пре ел, прѣ ꙟнълцъ, ши дъръꙋи лꙋи нꙋ
і ме, чела че е престе тоате, нꙋмеле. Ка ꙟ
трꙋ нꙋмеле лꙋи Іс, тот ценꙋкюл съ съ плѣче
ал челор череши ши ал челор пъмѫнтеши,
аі ши ал челор де сꙋпт пъмѫнт. Ши тоа
тъ лимба ва мъртꙋриси, къ Дмнꙋл Іс Хс, ꙟ
ві трꙋ слава лꙋи Дмнзъꙋ пъринтелꙋи. Дечи
фрацїи миеи дꙋпъ кꙋм пꙋрꙋрѣ, аци аскꙋлтат

Biblia 1688, p. 888, col. 1

în tot chipul, ori cu pricină, ori cu adevăr, Hristos să vestêşte. Şi întru aceasta mă bucur şi încă mă voiu bucura,

19. Pentru că ştiu că aceasta mi să va istovi spre mîntuire, pentru a voastră rugă şi sporiul Duhului lui Isus Hristos.

20. După părerea capului mieu şi nădêjdea mea, că nici într-una mă voiu ruşina, ce cu toată îndrăzneala, ca şi pururea, şi acum mări-se-va Hristos în trupul mieu, ori pre viaţă, ori pren moarte.

21. Pentru că mie iaste a trăi Hristos şi a muri — dobîndă.

22. Iară de a trăi cu trupul, aceasta mi-e roada lucrului, şi ce voiu alêge nu cunosc.

23. Şi mă ţiiu de amîndoao: pohta avînd ca să mă sloboz şi împreună cu Hristos a fi, cu mult mai vîrtos bine.

24. Iară a rămînea în trup mai folos e pentru voi.

25. Şi aceasta nădejduind, ştiu că voiu rămînea, şi împreună voiu rămînea cu toţi cu voi, la a voastră adaogere şi bucuriia credinţei.

26. Ca lauda voastră să să sporească în Hristos Isus, întru mine, pren a mea venire iarăşi cătră voi.

27. Numai cu vrednicie Evangheliia lui Hristos petrêceţi, ca, ori venind şi văzînd pre voi, ori lipsind, să auz cêle despre voi că staţi întru duh cu un suflet, împreună biruind cu credinţa Evangheliei,

28. Şi nesfiindu-vă întru nemică de cei ce stau împotrivă, carea lor iaste arătare de pierzare şi voao de mîntuire, şi aceasta e de la Dumnezău.

29. Căci voao vă s-au dăruit cea pentru Hristos, nu numai ca la el să crêdeţi, ce a pătimi pentru el, acêeaşi osteneală avînd, în ce fêliu aţi văzut întru mine, şi acum auziţi întru mine.

Cap 2

1. Deci, orice mîngîiêre e întru Hristos, ori oteşire a dragostii, orice împreunare a Duhului, orice milosîrdii şi îndurări,

2. Pliniţi-mi bucuriia, ca una să gîndiţi, acêeaşi dragoste avînd, împreună cu un suflet, una gîndind.

3. Nimica după price au mărire deşartă, ce cu smereniia, unul pre altul socotind că covîrşiţi întru voi.

4. Nu ale sale fieştecarele căutaţi, ce şi ale altora fieştecarele.

5. Pentru că aceasta să să socotească întru voi, carea şi în Hristos Isus,

6. Carele, în chip dumnezăiescu fiind, nu hrăpire socoti a fi tocma cu Dumnezău,

7. Ce pre el deşertă, chip de rob luînd, întru asămănarea oamenilor făcîndu-să;

8. Şi cu chipul aflîndu-să ca un om, smeri pre el, făcîndu-să plecat pînă la moarte şi moarte de cruce.

9. Pentru acêea şi Dumnezău pre el preaînălţă şi dărui lui nume cela ce e preste tot numele,

10. Ca întru numele lui Isus tot genuchiul să să plêce, al celor cereşti şi al celor pămînteşti şi al celor de supt pămînt,

11. Şi toată limba va mărturisi că Domnul Isus Hristos, întru slava lui Dumnezău Părintelui.

12. Deci, fraţii miei, după cum pururea aţi ascultat, /

Versiunea modernă

în tot chipul, fie din făţărnicie, fie cu adevărat, Hristos este propovăduit. Şi întru aceasta mă bucur şi încă mă voi mai bucura,

19. Căci ştiu că aceasta îmi va fie mie spre mîntuire, prin rugăciunea voastră şi cu ajutorul Duhului lui Iisus Hristos,

20. După stăruitoarea aşteptare şi după nădejdea mea, că în nimic nu voi fi ruşinat, ci întru toată îndrăzneala acum, ca întotdeauna, Hristos va fi preaslăvit în trupul meu, fie prin viaţă, fie prin moarte.

21. Căci pentru mine a trăi este Hristos şi a muri este un cîştig.

22. Dar dacă a trăi în trup este a da lucrării mele roadă, ce voi alege nu ştiu.

23. Sînt presat din două părţi: am dorinţa să plec şi să fiu împreună cu Hristos; aceasta e cu mult mai bine;

24. Dar pentru voi este mai de trebuinţă să rămîn în trup.

25. Încredinţat fiind de aceasta, ştiu că voi rămîne, şi împreună voi continua cu voi toţi, spre sporirea voastră şi spre bucuria credinţei,

26. Pentru ca lauda voastră întru mine să sporească în Hristos Iisus, prin venirea mea din nou la voi.

27. Să vă purtaţi numai în chip vrednic de Evanghelia lui Hristos, aşa încît fie dacă vin eu şi vă văd, fie dacă lipsesc, să aud despre voi că staţi într-un duh, într-un suflet luptîndu-vă împreună pentru credinţa Evangheliei,

28. Fără a vă înfricoşa întru nimic de cei potrivnici, ceea ce pentru ei este un semn de pierzare, iar pentru voi de mîntuire; iar aceasta este de la Dumnezeu.

29. Căci vouă vi s-a dăruit, pentru Hristos, nu numai să credeţi în el, ci şi să suferiţi pentru el, ducînd aceeaşi luptă pe care aţi văzut-o la mine şi despre care auziţi că [este] acum întru mine.

Capitolul al 2-lea

1. Deci, dacă este vreun îndemn în Hristos, dacă este vreo mîngîiere a dragostei, dacă este vreo împărtăşire a Duhului, dacă este milostivire şi îndurare,

2. Faceţi-mi bucuria deplină, ca să gîndiţi la fel, avînd aceeaşi dragoste, într-un suflet, într-un cuget.

3. Nu faceţi nimic din zavistie ori slavă deşartă, ci, cu smerenie, unul să-l socotească pe celălalt mai vrednic decît el însuşi.

4. Să nu caute nimeni [doar] spre ale sale, ci fiecare şi spre ale altora.

5. Căci gîndul acesta să fie în voi, care a fost şi în Hristos Iisus,

6. Care, fiind în chipul lui Dumnezeu, nu a socotit o pradă a fi întocmai cu Dumnezeu,

7. Ci s-a deşertat pe sine, chip de rob luînd, făcîndu-se asemenea oamenilor;

8. Şi la înfăţişare aflîndu-se ca un om, s-a smerit pe sine, făcîndu-se ascultător pînă la moarte, încă moarte pe cruce.

9. Pentru aceea şi Dumnezeu l-a preaînălţat şi i-a dăruit lui nume mai presus de orice nume,

10. Ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cereşti şi al celor pămînteşti şi al celor dedesubt,

11. Şi să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu Tatăl.

12. De aceea, iubiţii mei, aşa cum întotdeauna m-aţi ascultat,

ПОСЛАНІЕ.

нȣ прекȣм ла венирѣ мѣ нȣмаи, че акȣмь кȣ
мȣлть маи вжртось, ꙟтрȣ деспърцарѣ мѣ кȣ
фрикъ ши кȣтремȣрь а воастръ мжнтȣире съ
испръвици. Пентрȣ къ дмнзъȣ ѥсте чела ГІ
че лȣкрѣзъ ꙟтрȣ вои, ши а врѣ ши а лȣкра пен
трȣ бȣна врѣре. Тоате лефачеци фъръ де ДІ
кжртире ши гжндȣри. Ка съ фиеци фъръ ЕІ
прихань ши ꙟтреци, фіи лȣи дмнзъȣ кȣраци
ꙟмижлокȣль нѣмȣлȣи челȣи стржмбь ши ꙟдъ
рътникь, ꙟтрȣ каріи въ аръстаци, ка лȣминъторіи
ꙟлȣме. Кȣвжнтȣл віецііи ціиндȣ, спре лаȣдъ ЅІ
міе ла зіоа лȣи Хс, къ нȣ ꙟдешерть ам алергат
нич ꙟдешерть ам остенить. Че мъкаръ ЗІ
къ мъ ши жжртвȣескȣ, спре жжртва ши слȣж
ба крединціи воастре, бȣкȣрȣмъ ши ꙟпреȣнъ
мъ бȣкȣрь кȣ тоци кȣ вои. Ши ачасташ ИІ
ши вои бȣкȣрациваъ, ши ꙟпреȣнъ въ бȣкȣраци
кȣ мине. Ши нъдеждȣескȣ ꙟтрȣ дмнȣл Іс, ѲІ
пре Тимодею деграбъ съль тримицȣ ла вои, ка
ши еȣ съ фіȣ кȣ бȣнъ воѥ ꙟцелегжндь
челе де спре вои. Пентрȣ къ нимич К
пре оунȣль ам токма ла сȣфлеть,
кареле кіарь челе де вои ва грижи. Пентрȣ КА
къ тоци челе але лор чѣркъ, нȣ але лȣи Хс Іс.
Іаръ испита лȣи кȣноашеци, къ ка ла оунь пъ КВ
ринте фіюль, ꙟпреȣнъ кȣ мине аȣ слȣжить ла
еvаліе. Пре ачеста даръ нъдеждȣескь съль КГ
тримиць, дѣка вою ведѣ челе прежȣрь мине,
де изноавъ. Че нъдеждȣескь ꙟтрȣ домнȣль КД
къ ши еȣ деграбъ вою вени. Ши де фолось КЕ
амь сокотит, пре Епафродит фрателе, ши ꙟпре
ȣнъ лȣкрътордю, ши ꙟпреȣнъ осташь алмиеȣ,
ши алвострȣ апостоль, ши слȣжиторю тревіин
цѣле, съл тримаць кътръ вои. Де врѣме КЅ
че доріа де вои де тоци, ши тжнжжндь къч аци
аȣзить къ аȣ болнъвить. Кѫчи аȣ ши бо КЗ
лнъвить апроапе де моарте, че дȣмнезъȣ пре ел
аȣ милȣить, ши нȣнȣмаи пре ель че ши пре ми
не, ка нȣ мъхнире престе мъхнири съ аибȣ.
Маи деграбъ дирептъ ачѣѧ амь тримисъ пре КИ
ель, ка вѫзжндȣл пре ель іаръш съ въ бȣкȣраць,
ши еȣ маи фъръ де мъхнире съ фіȣ.
Прїимициль даръ пре ель ꙟтрȣ домнȣл, кȣ тоатъ КѲ
бȣкȣріа, ши пре оунїи ка ачешѣ чинстици ꙟи
авеци, кѫчи пентрȣ лȣкрȣл лȣи Христось пънъ
ла моарте саȣ апропїать, несфъиȣинндȣсе кȣ сȣ
флетȣл, ка съ съ плинѣскъ а воастръ линсъ де
кътръ слȣжба мѣ.

КАП. Г.

Ѥчи фрацилор міеи бȣкȣрациъ ꙟтрȣ дом А
нȣл, ачѣстѣш аскріе воаѡ, міе нȣм
ѥсте кȣ лѣне, іаръ воаѡ негрешит.
Ведеци кжиніи ведеци пре чеи ръи лȣкръ В
тори, ведеци тъерѣ. Пентрȣ къ Г
нои сжнтем тъерѣ ꙟпрежȣр, каріи кȣ дȣхȣл
лȣи дȣмнезъȣ слȣжим, ши нефълим ꙟтрȣ Хри
стось Ісȣсь, ши нȣ ꙟтрȣпь нъдеждȣинду.
Мъкаръ къ еȣ ам нъдѣжде, ши ꙟтрȣпь де Д
съ ши паре алтȣѧ, асъ нъдеждȣи ꙟтрȣпь еȣ
маи

Biblia 1688, p. 888, col. 2

nu precum la venirea mea numai, ce acum cu mult mai vîrtos, întru depărtarea mea, cu frică şi cutremur a voastră mîntuire o isprăviţi;

13. Pentru că Dumnezău iaste cela ce lucrează întru voi şi a vrea şi a lucra, pentru buna vrêre.

14. Toate le faceţi fără de cîrtire şi gînduri,

15. Ca să vă faceţi fără prihană şi întregi fii lui Dumnezău, curaţi în mijlocul neamului celui strîmb şi îndărătnic, întru carii vă arătaţi ca luminătorii în lume,

16. Cuvîntul vieţii ţiindu-l, spre laudă mie la zioa lui Hristos că nu în deşert am alergat, nici în deşert am ostenit.

17. Ce măcară că mă şi jîrtvuiescu spre jîrtva şi slujba credinţii voastre, bucuru-mă, şi împreună mă bucur cu toţi cu voi.

18. Şi aceastaşi şi voi bucuraţi-vă şi împreună vă bucuraţi cu mine!

19. Şi nădejduiescu întru Domnul Isus pre Timothéiu degrabă să-l trimiţu la voi, ca şi eu să fiu cu bună voie, înţelegînd cêle despre voi.

20. Pentru că nici pre unul am tocma la suflet, carele chiar cêle de voi va griji,

21. Pentru că toţi cêle ale lor cearcă, nu ale lui Hristos Isus.

22. Iară ispita lui cunoaşteţi, că ca la un părinte fiiul împreună cu mine au slujit la Evanghelie.

23. Pre acesta, dară, nădejduiesc să-l trimiţ, deaca voiu vedea cêle prejur mine, de iznoavă.

24. Ce nădejduiesc întru Domnul că şi eu degrabă voiu veni.

25. Şi de folos am socotit pre Epafrodít, fratele şi împreună lucrătoriu şi împreună ostaş al mieu, şi al vostru apostol şi slujitoriu trebii mêle să-l trimiţ cătră voi,

26. De vrême ce doriia de voi de toţi şi tînjind, căci aţi auzit că au bolnăvit.

27. Căci au şi bolnăvit aproape de moarte, ce Dumnezău pre el au miluit. Şi nu numai pre el, ce şi pre mine, ca nu mîhnire preste mîhniri să aibu.

28. Mai degrabă, direpţ acêea, am trimis pre el, ca văzîndu-l pre el, iarăşi să vă bucuraţi şi eu mai fără de mîhnire să fiu.

29. Priimiţi-l, dară, pre el întru Domnul, cu toată bucuriia, şi pre unii ca aceştia cinstiţi îi aveţi, căci pentru lucrul lui Hristós pînă la moarte s-au apropiat, nesfătuindu-se cu sufletul, ca să să plinească a voastră lipsă de cătră slujba mea.

Cap 3

1. Deci, fraţilor miei, bucuraţi-vă întru Domnul. Acêsteaşi a scrie voao mie nu-mi iaste cu lêne, iară voao negreşit.

2 Vedeţi cîinii, vedeţi pre cei răi lucrători, vedeţi tăiêrea!

3. Pentru că noi sîntem tăiêrea împrejur, carii cu Duhul lui Dumnezău slujim şi ne fălim întru Hristós Isús, şi nu în trup nădejduind.

4. Măcară că eu am nădêjde şi în trup. De să şi pare altuia a să nădejdui în trup, eu, //

Versiunea modernă

nu numai cînd eram de faţă, ci cu atît mai mult acum, cînd nu sînt de faţă, lucraţi la mîntuirea voastră cu frică şi cu cutremur;

13. Căci Dumnezeu este cel ce lucrează întru voi, atît ca să vreţi, cît şi ca să lucraţi, pentru buna [sa] voinţă.

14. Toate să le faceţi fără cîrtire şi fără socoteli,

15. Ca să vă faceţi fără de prihană şi curaţi, copii ai lui Dumnezeu, neîntinaţi în mijlocul unui neam strîmb şi pervertit, întru care străluciţi precum nişte luminători în lume,

16. Ţinînd strîns cuvîntul vieţii, spre lauda mea, în ziua lui Hristos, căci nu am alergat în zadar, nici nu m-am ostenit în zadar.

17. Şi chiar dacă aş fi turnat ca un prinos peste jertfa şi slujirea credinţei voastre, mă bucur şi mă bucur cu voi toţi.

18. Şi voi, de asemenea, bucuraţi-vă şi împreună cu mine fericiţi-vă!

19. Dar nădăjduiesc în Domnul Iisus să-l trimit la voi degrabă pe Timotei, ca să mă însufleţesc şi eu aflînd cele despre voi.

20. Căci nu am pe nimeni care să-mi împărtăşească simţirile ca el, care să se îngrijească cu adevărat de cele care vă privesc,

21. Pentru că toţi le caută pe ale lor, nu pe cele ale lui Hristos Iisus.

22. Dar încercarea lui o cunoaşteţi, căci precum un copil alături de tatăl său, a slujit Evangheliei împreună cu mine.

23. Pe acesta, deci, nădăjduiesc să-l trimit de îndată ce voi vedea cele despre mine.

24. Dar sînt încredinţat, în Domnul, că şi eu însumi voi veni în curînd.

25. Şi am socotit necesar să îl trimit la voi pe Epafrodit, fratele meu, împreună cu mine lucrător şi împreună cu mine luptător, dar şi trimisul vostru şi slujitorul trebuinţei mele,

26. Fiindcă îi era dor de voi toţi şi era mîhnit, fiindcă auziserăţi că era bolnav.

27. Şi într-adevăr a fost bolnav, aproape de moarte, dar Dumnezeu a avut milă de el – şi nu numai de el, ci şi de mine, ca să nu am întristare peste întristare.

28. Deci îl trimit degrabă, ca văzîndu-l pe el să vă bucuraţi din nou, iar eu să fiu mai puţin mîhnit.

29. Primiţi-l, dar, întru Domnul, cu toată bucuria; iar pe unii ca aceştia să-i aveţi întru mare cinste,căci pentru lucrul lui Hristos s-a apropiat de moarte, punîndu-şi viaţa în primejdie, ca să suplinească lipsa voastră în slujirea mea.

Capitolul al 3-lea

1. Mai departe, fraţii mei, bucuraţi-vă întru Domnul! Ca să vă scriu aceleaşi lucruri nu-mi este anevoie, dar vouă vă este mai sigur.

2. Păziţi-vă de cîini, păziţi-vă de lucrătorii cei răi, păziţi-vă de mutilare!

3. Căci noi sîntem tăierea împrejur, cei ce slujim în Duhul lui Dumnezeu şi ne lăudăm întru Hristos Iisus şi nu ne încredem în trup,

4. Deşi eu aş putea să mă încred chiar şi în trup. Dacă altcineva socoteşte a se încrede în trup, eu

е май мулть. Тъаре ꙟпрежурь де опть зи
ле, ден родул луи Ісраиль ден фелиул луи Венїа
мин, еврей ден еврей дупъ леџе фарисеу.
ѕ Дупъ ръвнире гонинд бесѣрека, дупъ дирепта
тѣ чѣ ден леџе, фъкѫндумъ фъръ прихань.
з Че карелe ера мїе добѫнзи, ачѣстѣ ле сокотеск
и пентру Хс пагубе. Че пентру ачѣѫ ши гѫ
деск тоате пагубъ афи, пентру чѣ че ковѫр
шаще, аштїинцїи луи Хс Іс, домнулуи мїеу, пе
тру каре де тоате мам пъгубить, ши ле гѫ
деск гуноае афи, ка пре Хс съ добѫндеск.
ѳ Ши съмъ афлу ꙟтру ел не авѫнд а мѣ дирептате
чѣ ден леџе, че чѣѫ че е прен кредиңа луи Хсъ
чѣ дентру дмнзъу дирептате, спре кредиңцъ.
і Ꙟкуноаще пре ел, ши путѣрѣ ꙟвїерїй луи, ши
ꙟпреунарѣ патемилор луи, ꙟпреунъ ꙟкипуинду
аі мъ ку моартѣ луи. Кѫндай кумва вой соси
бі ла ꙟвїарѣ морцилор. Ну доаръ къ ам луат
ау мам съвѫршит, че гонеск кѫндай вой ши
гі приндe де карѣ мам ши принсь де Хс Іс. Фрѫ
цилор еу пре мине нумъ сокотеск, съфїу апу
ді кат. Че нумай уна, чѣле деинапой уитѫ
дуле, яръ ла чѣле деинаинте ꙟтинзѫндумъ,
дупъ семнь гонеск, ла плашка чей де сус, ке
еі мърїй луи дмнзъу ꙟ Хс Іс. Дечи къци де
съвѫршит сѫнтем ачаста гѫндим, ши оари че
ꙟтралть кип гѫндиц, ши ачаста дмнзъу вос
ѕі ва дескопери. Ꙟсъ ла карѣ ам аѫунс, ку ача
сташ правилъ аумбла, ачасташ агѫнди.
зі Ꙟпреунъ асъмѫнъторй фиц мїе фрацилор, ши
сокотиць пре чѣѫ че аша умблъ, дупъ кум а
иі вець пилдъ пре ной. Пентру къ мулци ум
блъ де карїй де мулте ори зичѣм воао, яръ а
кум ши плѫнгѫнд зик, пре връѫмашїй кру
чїй луи Хс, кърора съвѫршитул ле ѫсте пїерзарѣ.
ѳі Ал кърора думнезъу е пѫнтечеле, ши мърирѣ
ꙟтру рушинѣ лор, чѣѫ че чѣле пъмѫнтещи гѫ
к деск. Пентру къ а воастръ петрѣчере ꙟ
черюри ѫсте, дентру каре ши мѫнтуиторю аще
ка птъм, пре домнул Іс Хс. Kареле ва скимба
кипул трупулуи, смеренїей ноастре, ка съ съфа
къ ел ꙟпреунъ ла фаңъ, ку трупул мърирей
луи, дупъ лукрарѣ ка съ поатъ ел, ши съ су
пуе луиш тоате.

КАП. Д.

а Дечи фрацїи мїей юбиць ши дориц, буку
рїѫ ши кунуна мѫ, аша стаци ꙟтру
б домнул драцилор. Пре Еводїа рог,
ши пре Синтихи рог, уна агѫнди ꙟ
г тру домнул. Ши рог ши пре ти
не соаце ꙟкрезуте, ꙟпреунъ аѫуторѣщеле лор,
кареле ꙟтру еуаглїе, ꙟпреунъ ау невоит ку ми
не, ку Клименд, ши ку чѣлалци, ꙟпреунъ
лукръторй мїе, ал кърора нумеле е ꙟкартѣ вїе
д цїй. Букурацивъ ꙟтру дмнул пурурѣ, яра
е рѫш зик, букурацивъ. Блѫндѣцеле воастре
съ се куноаскъ ла тоци оаменїй домнул апроапе е.
ѕ Немикъ ну грижи, че ꙟтр то ку руга, ши ку ругъчю
нѣ ку мулцемитъ, чѣреріле воастре съ се куноаскъ

Biblia 1688, p. 889, col. 1

mai mult!

5. Tăiêre împrejur de opt zile, den rodul lui Israíl, den fêliul lui Veniamín, evreu den evrei, după lêge — fariseu.

6. După rîvnire, gonind besêreca, după direptatea cea den lêge, făcîndu-mă fără prihană.

7. Ce carele era mie dobînzi acêstea le socotesc pentru Hristos pagube.

8. Ce pentru acêea şi gîndesc toate pagubă a fi pentru cea ce covîrşaşte a ştiinţii lui Hristos Isus, Domnului mieu, pentru care de toate m-am păgubit şi le gîndesc gunoaie a fi, ca pre Hristos să dobîndesc.

9. Şi să mă aflu întru el, neavînd a mea direptate, cea den Lêge, ce cêea ce e pren credinţa lui Hristos, cea dentru Dumnezău direptate, spre credinţă,

10. A cunoaşte pre el şi putêrea învierii lui şi împreunarea patemilor lui, împreună închipuindu-mă cu moartea lui,

11. Cîndai cumva voiu sosi la învierea morţilor.

12. Nu doară că am luat au m-am săvîrşit, ce gonesc cîndai voiu şi prinde, de carea m-am şi prins de Hristos Isus.

13. Fraţilor, eu pre mine nu mă socotesc să fiu apucat,

14. Ce numai una: cêle denapoi uitîndu-le, iară la cêle denainte întinzîndu-mă, după semn gonesc, la plaşca cei de sus, chemării lui Dumnezău, în Hristos Isus.

15. Deci cîţi desăvîrşit sîntem aceasta gîndim. Şi orice într-alt chip gîndiţi, şi aceasta Dumnezău voao va descoperi.

16. Însă la carea am ajuns, cu aceastaşi pravilă a umbla, aceastaşi a gîndi.

17. Împreună asămănători fiţi mie, fraţilor, şi socotiţi pre ceia ce aşa umblă, după cum aveţi pildă pre noi.

18. Pentru că mulţi umblă, de carii de multe ori ziceam voao, iară acum şi plîngînd zic pre vrăjmaşii crucii lui Hristos, cărora săvîrşitul le iaste pierzarea,

19. Al cărora Dumnezău e pîntecele şi mărirea întru ruşinea lor, ceia ce cêle pămînteşti gîndesc.

20. Pentru că a voastră petrêcere în ceriuri iaste, dentru care şi Mîntuitoriu aşteptăm, pre Domnul Isus Hristos,

21. Carele va schimba chipul tupului smereniei noastre, ca să să facă el împreună la faţă cu trupul mărirei lui, după lucrarea ca să poată el şi să supuie luişi toate.

Cap 4

1. Deci, fraţii miei iubiţi şi doriţi, bucuriia şi cununa mea, aşa staţi întru Domnul, dragilor!

2. Pre Evodia rog şi pre Sintíh rog una a gîndi întru Domnul.

3. Şi rog şi pre tine, soaţe încrezute, împreună ajutorêşte-le lor, carele întru Evanghelie împreună au nevoit cu mine, cu Clímend şi cu ceialalţi împreună lucrători mie, al cărora numele e în cartea vieţii.

4. Bucuraţi-vă întru Domnul pururea! Iarăşi zic: bucuraţi-vă!

5. Blîndêţele voastre să să cunoască la toţi oamenii. Domnul aproape e!

6. Nemică nu grijiţi, ce întru tot cu ruga şi cu rugăciunea cu mulţemită cêrerile voastre să să conoască /

Versiunea modernă

cu atît mai mult!

5. Tăiat împrejur la opt zile, din neamul lui Israel, seminţia lui Veniamin, evreu din evrei, după lege — fariseu;

6. După rîvnă — prigonitor al bisericii, după dreptatea cea din lege — fără prihană.

7. Dar cele ce îmi erau mie cîştig, pe acelea le-am socotit pagubă, pentru Hristos.

8. Ba încă le şi socotesc pe toate a fi pagubă, faţă de covîrşitoarea măreţie a cunoaşterii lui Hristos Iisus, Domnul meu, pentru care m-am [lăsat] păgubit de toate şi le socotesc a fi gunoaie, ca să-l cîştig pe Hristos

9. Şi să mă aflu întru el, nu avînd îndreptăţirea mea cea din Lege, ci cea prin credinţa în Hristos, îndreptăţirea cea de la Dumnezeu, pe temeiul credinţei,

10. Ca să-l cunosc pe el şi puterea învierii lui şi părtăşia la patimile sale, asemănîndu-mă cu moartea lui,

11. Ca să pot ajunge cumva la învierea cea din morţi.

12. Nu că am şi dobîndit-o sau că deja am fost desăvîrşit, dar o urmăresc, că doar voi dobîndi, de vreme ce şi eu am fost dobîndit de Hristos Iisus.

13. Fraţilor, eu însumi nu socotesc să o fi dobîndit;

14. Doar un lucru, însă: uitînd cele ce sînt în urmă şi întinzîndu-mă către cele ce sînt înainte, mă grăbesc către ţintă, la răsplata chemării de sus a lui Dumnezeu, în Hristos Iisus.

15. Aşadar, cîţi sîntem desăvîrşiţi, aceasta să gîndim; iar dacă gîndiţi altceva, Dumnezeu vă va descoperi şi aceasta.

16. Dar de acolo unde am ajuns, să umblăm după acelaşi îndreptar, să gîndim la fel.

17. Fraţilor, faceţi-vă următorii mei şi observaţi-i pe aceia care umblă precum ne aveţi pildă pe noi.

18. Căci mulţi, despre care de multe ori v-am vorbit şi chiar şi acum vă spun plîngînd, se poartă ca duşmani ai crucii lui Hristos;

19. sfîrşitul lor este pieirea, Dumnezeul lor este pîntecele, iar slava lor [este] întru ruşinea lor, gîndindu-se la lucrurile cele pămînteşti.

20. Căci cetatea noastră este în ceruri, de unde aşteptăm cu nerăbdare Mîntuitor, pe Domnul Iisus Hristos,

21. Care va transforma trupul smereniei noastre, ca să se facă asemenea trupului slavei sale, după lucrarea puterii pe care o are de a-şi supune sieşi toate.

Capitolul al 4-lea

1. Deci, fraţii mei iubiţi şi mult doriţi, bucuria şi cununa mea, aşa să staţi întru Domnul, iubiţilor!

2. O rog pe Evodia şi o rog pe Sintihi să gîndească la fel întru Domnul.

3. Şi încă şi ţie îţi cer, adevăratule tovarăş, să le ajuţi, ca unora care împreună cu mine au luptat pentru Evanghelie, cu Clement şi cu ceilalţi împreună lucrători cu mine, ale căror nume sînt în cartea vieţii.

4. Bucuraţi-vă pururea întru Domnul! Iarăşi zic: bucuraţi-vă!

5. Blîndeţea voastră să fie făcută cunoscută tuturor oamenilor. Domnul este aproape!

6. Nu vă îngrijoraţi de nimic, ci întru totul faceţi-i cunoscute lui Dumnezeu cererile voastre, prin rugăciune şi

кътрь дмнѕъу. Ши пачѣ луи дмнѕъу чѣѫ з
че коврѫшаще тоатъ минтѣ пъѕива инимиле во
стре, ши гѫндурилє воастрє ꙟ хс ic. Дєчи и
фрацилор кѫте сѫнть адевъратє, кѫтєс чин
стите, кѫтєс дирѣпте, кѫтєс курате, кѫ
тєс юбите, кѫтєс ку бун нумє, ори че бунъ
тате, ори че лаудъ, ачѣстѣ сокотици.
Кареле аци ши ꙟвъцат, ши аци апукат, ши а ѳ
ци аузит, ши аци възут ꙟтру мине, ачѣстѣ
фачеци, ши дмнѕъул пъчїи ва фи ку вои.
Ши мам букурат ꙟтру дмнул мулть, къчи і
акум оаре кѫндь аци одръслит агѫнди пентру
мине, спре карѣ ши гѫндїѫци, че ну авеци врѣ
ме. Ну доарь къ дупъ липсъ зикь, пентру аі
къ еу мам ꙟвъцат, ꙟтру кареле сѫнть, де
стул а фи. Щїу амъ ши смери, щїу амъ ві
ши присоси, ꙟтру тот ши ꙟтру тоате мам
ꙟвъцат, ши амъ сътура ши а фи флъмѫндь, ши а
адасоуе ши а скъдѣ. Тоате ле почю ꙟтру гі
чел чемъ ꙟтъреще хс. Ꙟсъ бине аци фъ ді
кут фъкѫндувъ ꙟпреунъ пърташи, ку нека
зул мїеу. Ши щици ши вои филиписѣнилор, еі
къ ла ꙟчепутул евлїей, кѫндь ам ешит дела
македонїѫ, ничи ѡ бесѣрекъ ку мине нусау ꙟ
преунат ла кувѫнть де даре ши де луаре, фъръ
нумаи вои сингури. Къчи ши ꙟсолѡн ши о ѕі
датъ ши де доаѡ ори латрѣ бамѣ аци тримис.
Ну къ чер дарѣ че чер ку роада чѣѫ че присосѣ зі
ще спре кувѫнтул востру. Че ам дестул иі
тоате ши де присосит, плинитумам прїиминдь
дела епафродит, чѣле дела вои, мирос де бунъ
миросире жъртвъ прїимитъ бине плъкутъ луи
дмнѕъу. Іаръ дмнѕъул мїеу съ плинѣскъ ѳі
тоатъ трѣба воастръ дупъ богъцїѫ луи ку
мърире ꙟтру хс ic. Іаръ луи дмнѕъу ши к
пъринтелуи нострѹ, мърирѣ ꙟвѣчїи вѣкурилор
амин. Ꙟкинаци въ ла тот сфнтул, ꙟ хс ic. ка
Ꙟкинъсе воаѡ чеи че сѫнть ꙟпреунъ ку ми кв
не фраци, ꙟкинъсе воаѡ тоци сфнцїи,
ши маи върътось, чеи дин каса ке
сарюлуи. Дарул дмнулуи кг
нострѹ ic хс, ку тоци ку
вои амин.

Кътрь филиписїѫни сау скрись дела рѫмь
прен епафродить.

Biblia 1688, p. 889, col. 2

către Dumnezău.

7. Şi pacea lui Dumnezău, cêea ce covîrşaşte toată mintea, păzi-va inimile voastre şi gîndurile voastre, în Hristos Isus.

8. Deci, fraţilor, cîte sînt adevărate, cîte-s cinstite, cîte-s dirêpte, cîte-s curate, cîte-s iubite, cîte-s cu bun nume, orice bunătate, orice laudă, aceasta socotiţi.

9. Carele aţi şi învăţat şi aţi apucat şi aţi auzit şi aţi văzut întru mine aceasta faceţi şi Dumnezăul păcii va fi cu voi.

10. Şi m-am bucurat întru Domnul mult, căci acum oarecînd aţi odrăslit a gîndi pentru mine, spre carea şi gîndiiaţi, ce nu aveţi vrême.

11. Nu doară că după lipsă zic, pentru că eu m-am învăţat, întru carele sînt, destul a fi.

12. Ştiu a mă şi smeri, ştiu a mă şi prisosi. Întru tot şi întru toate m-am învăţat şi a mă sătura şi a fi flămînd, şi a adaoge şi a scădea.

13. Toate le pociu, întru cel ce mă întărêşte, Hristos.

14. Însă bine aţi făcut făcîndu-vă împreună părtaşi cu necazul mieu.

15. Şi ştiţi şi voi, filipisênilor, că la începutul Evangheliei, cînd am ieşit de la Machidoniia, nici o besêrecă cu mine nu s-au împreunat la cuvînt de dare şi de luare, fără numai voi singuri.

16. Căci şi în Solón, şi o dată, şi de doao ori la treaba mea aţi trimis.

17. Nu că cer darea, ce cer cu roada cêea ce prisosêşte spre cuvîntul vostru.

18. Ce am destul toate şi de prisosit. Plinitu-m-am priimind de la Epafrodít cêle de la voi: miros de bună mirosire, jîrtvă priimită, bine plăcută lui Dumnezău.

19. Iară Dumnezăul mieu să plinească toată treaba voastră după bogăţiia lui, cu mărire întru Hristos Isus.

20. Iară lui Dumnezău şi Părintelui nostru, mărirea în vêcii veacurilor! Amin.

21. Închinaţi-vă la tot sfintul în Hristos Isus.

22. Închină-se voao cei ce sînt împreună cu mine fraţi. Închină-se voao toţi sfinţii şi mai vîrtos cei den casa Chesáriului.

23. Darul Domnului nostru Isus Hristos cu toţi, cu voi! Amin.

A. Către filippisiêni s-au scris de la Rîm, pren Epafrodít. //

Versiunea modernă

rugă cu mulţumire.

7. Iar pacea lui Dumnezeu, care covîrşeşte toată mintea, va păzi inimile voastre şi gîndurile voastre, în Hristos Iisus.

8. Mai departe, fraţilor, cîte sînt adevărate, cîte sînt vrednice de cinste, cîte sînt drepte, cîte sînt curate, cîte sînt vrednice de iubit, cîte sînt cu bun nume dacă este vreo virtute şi, dacă este ceva de lăudat, la acestea să vă fie gîndul.

9. Cele ce aţi învăţat şi aţi primit şi pe care le-aţi auzit şi le-aţi văzut la mine, pe acelea să le faceţi, iar Dumnezeul păcii va fi cu voi.

10. Şi m-am bucurat mult în Domnul că, în sfîrşit, a înflorit din nou gîndul vostru faţă de mine, pe care îl şi aveaţi, dar v-a lipsit prilejul.

11. Nu o spun pentru nevoile [mele], căci eu am învăţat să fiu îndestulat în [împrejurările] în care sînt.

12. Ştiu şi să fiu smerit, ştiu şi să am de prisos. Întru tot şi întru toate m-am învăţat să fiu şi sătul şi flămînd, şi în belşug şi în lipsă.

13. Toate le pot în Hristos, cel ce mă întăreşte.

14. Bine aţi făcut, însă, că aţi împărtăşit cu mine necazul.

15. Şi ştiţi şi voi, filipenilor, că la începutul Evangheliei, cînd am plecat din Macedonia, nicio biserică nu s-a făcut părtaşă cu mine, în ceea ce privea darea şi primirea, în afară de voi.

16. Căci şi în Tesalonic, o dată şi a doua oară mi-aţi trimis cele necesare.

17. Nu că eu caut darul, ci caut cîştigul care prisoseşte, pentru socoteala voastră.

18. Am de toate şi am şi de prisos. M-am îndestulat primind de la Epafrodit cele de la voi: miros de bună mireasmă, jertfă primită, bine plăcută lui Dumnezeu.

19. Iar Dumnezeul meu să împlinească toată lipsa voastră, după bogăţia sa, cu slavă, întru Hristos Iisus.

20. Iar lui Dumnezeu şi Tatălui nostru, slavă în vecii vecilor! Amin.

21. Salutaţi-i pe toţi sfinţii în Hristos Iisus.

22. Pe voi vă salută fraţii cei ce sînt cu mine. Vă salută toţi sfinţii, dar mai ales cei din casa Cezarului.

23. Harul Domnului nostru Iisus Hristos fie cu voi, cu toţi! Amin.

Чѣкътръ коласеѧни кар҃те тримисъ алꙋ павель.

Кап. а҃.

а҃ авель апостолꙋл алꙋи
іс хс, пренвоѧ лꙋи дꙋм
незъꙋ, ши тимодею
в҃ фрателе. Челор де
коласесь сфнци ши креди
чоши фраци, ꙟтрꙋ хс.
г҃ Дар воао ши паче дела
дмнзъꙋ пърин҃теле нострꙋ
ши дмнꙋл іс хс, мꙋце
мим лꙋ дмнзъꙋ ши пъринтеле, дмнꙋлꙋ нострꙋ іс
хс, пꙋрꙋрѣ пентрꙋ вои рꙋгъчюни фъкѫндь.
д҃ Аꙋзиндь крединца воастръ ꙟтрꙋ хс іс, ши
драгостѣ чѣ чеавеци кътръ тоци сфнцїи.
е҃ Пентрꙋ нъдѣждѣ чѣ че ѧсте гътитъ воао ꙟ
черюри, карѣ аци аꙋзить маинаинте, ꙟтрꙋ кꙋ
ѕ҃ вѫнтꙋль адевърꙋлꙋи еѵлїеи. Каре е де фа
цъ ла вои ꙟчекипь ши ꙟтоатъ лꙋмѣ, ши ѧсте
родиндꙋсь каши ꙟтрꙋ вои, деи карѣ зи аци аꙋ
зить ши аци кꙋноскꙋть дарꙋль лꙋи дмнзъꙋ,
з҃ кꙋ адеверинцъ. Прекꙋм аци ши ꙟвъцать де
ла епафра, чель юбить ꙟпреꙋнъ робь кꙋнои,
каре е крединчось, пентрꙋ вои послꙋшникь лꙋи хсь.
и҃ Чела че аꙋ ши арътать ноао, авоастръ драго
ѳ҃ сте ꙟтрꙋ дхь. Пентрꙋ ачѣѧ ши нои деи
карѣ зи амь аꙋзить, нꙋ ꙟчетъмь пентрꙋ вои
рꙋгѫндꙋне, ши черѫндь ка съвъ плиници де
кꙋноштинца воїи лꙋи, ꙟтрꙋ тоатъ ꙟцелепчюнѣ
і҃ ши ꙟцелѣцерѣ доховничаскъ. Съ оумблаци
вои кꙋвредничїе дмнꙋлꙋи, спре тоатъ плъчѣ
рѣ, ꙟтрꙋ тоть лꙋкрꙋль бꙋнь родиндь, ши кре
скѫндь спре кꙋноштинца лꙋи дмнзъꙋ.
аі҃ Кꙋ тоатъ пꙋтѣрѣ ꙟтъриндꙋвъ, дꙋпъ търїѧ
мърирей лꙋи, ꙟтоатъ ръбдарѣ, ши ꙟделꙋнга
ві҃ рѣ мѫнїи бꙋкꙋроши. Мꙋлцъминдь пъри
телꙋи, челꙋѧ чеиѣꙋ ꙟвредничить пре нои, ꙟ
партѣ сорцꙋлꙋи сфнцилорь ꙟтрꙋ лꙋминъ.
гі҃ Кареле неꙋ избъвить пре нои деи пꙋтѣрѣ ꙟтꙋ
нѣрекꙋлꙋи, ши неꙋ мꙋтать ла ꙟпъръцїѧ фїю
ді҃ лꙋи драгостїи лꙋи. Ꙟтрꙋ кареле авемь мѫ
тꙋирѣ прей сѫнцеле лꙋи, ертарѣ пъкателорь.
еі҃ Кареле ѧсте кипꙋль лꙋи дмнзъꙋ, челꙋи невъ
зꙋть, маинаинте нъскꙋть де тоатъ зидирѣ.
ѕі҃ Къчи ꙟтрꙋ ель саꙋ зидить тоате, чѣле деи
черюри, ши чѣле де пре пъмѫнть, чѣле възꙋ
те, ши чѣле невъзꙋте, ѡри скаꙋне, ѡри стъпѫ
нири, ѡри дмнїи, ѡри пꙋтери, тоате прей ель,
зі҃ ши спре ель саꙋ зидить. Ши ель ѧсте маи
наинте де тоате, ши тоате ꙟтрꙋ ель ꙟпреꙋнъ
иі҃ стаꙋ. Ши ель ѧсте капꙋль трꙋпꙋлꙋи бесѣ
ричїи кареле ѧсте ꙟчепътꙋръ дентъю нъскꙋт деи

Biblia 1688, p. 890, col. 1

Cea cătră colaseêni carte trimisă a lui Pável

Cap 1

1. Pável, apostolul lui Isus Hristos, pren voia lui Dumnezău, şi Timothéiu, fratele,

2. Celor den Colasés sfinţi şi credincioşi fraţi întru Hristos:

3. Dar voao şi pace de la Dumnezău, Părintele nostru, şi Domnul Isus Hristos! Mulţemim lui Dumnezău şi Părintele Domnului nostru Isus Hristos, pururea pentru voi rugăciuni făcînd,

4. Auzind credinţa voastră întru Hristos Isus şi dragostea cea ce aveţi cătră toţi sfinţii,

5. Pentru nădêjdea cea ce iaste gătită voao în ceriuri, carea aţi auzit mai nainte, întru cuvîntul adevărului Evangheliei,

6. Care e de faţă la voi, în ce chip şi în toată lumea, şi iaste rodindu-să ca şi întru voi, den carea zi aţi auzit şi aţi cunoscut darul lui Dumnezău cu adeverinţă,

7. Precum aţi şi învăţat de la Epafrá, cel iubit împreună rob cu noi, care e credincios pentru voi poslušnic lui Hristos,

8. Cela ce au şi arătat noao a voastră dragoste întru Duh.

9. Pentru acêea şi noi, den carea zi am auzit, nu încetăm pentru voi rugîndu-ne şi cerşind ca să vă pliniţi de cunoştinţa voii lui, întru toată înţelepciunea şi înţelêgerea dohovnicească;

10. Să umblaţi voi cu vrednicie Domnului, spre toată plăcêrea, întru tot lucrul bun rodind şi crescînd spre cunoştinţa lui Dumnezău,

11. Cu toată putêrea întărindu-vă, după tăriia mărirei lui, în toată răbdarea şi îndelungarea mîniii, bucuroşi

12. Mulţămind Părintelui, celuia ce ne-au învrednicit pre noi în partea sorţului sfinţilor, întru lumină,

13. Carele ne-au izbăvit pre noi den putêrea întunêrecului şi ne-au mutat la împărăţiia Fiiului dragostii lui,

14. Întru carele avem mîntuirea, pren sîngele lui iertarea păcatelor.

15. Carele iaste chipul lui Dumnezău celui nevăzut, mai nainte născut de toată zidirea,

16. Căci întru el s-au zidit toate cêle den ceriuri şi cêle de pre pămînt, cêle văzute şi cêle nevăzute: ori scaune, ori stăpîniri, ori domnii, ori puteri. Toate pren el şi spre el s-au zidit.

17. Şi el iaste mai nainte de toate şi toate întru el împreună stau.

18. Şi el iaste capul trupului besêricii, carele iaste începătură, dentîiu născut den /

Versiunea modernă

Epistola către coloseni

Capitolul 1

1. Pavel, apostol al lui Hristos Iisus, prin voia lui Dumnezeu, şi Timotei, fratele,

2. Sfinţilor şi credincioşilor fraţi întru Hristos din Colose:

3. Har vouă şi pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, şi de la Domnul Iisus Hristos! Mulţumim lui Dumnezeu şi Tatăl Domnului nostru, Iisus Hristos, întotdeauna rugîndu-ne pentru voi,

4. Căci am auzit despre credinţa voastră întru Hristos Iisus şi despre dragostea pe care o aveţi către toţi sfinţii,

5. Pentru nădejdea cea gătită pentru voi în ceruri, despre care aţi auzit mai înainte, întru cuvîntul adevărului Evangheliei,

6. Care ajungînd la voi, ca în toată lumea, este aducătoare de roadă şi sporeşte precum la voi, din ziua în care aţi auzit şi aţi cunoscut întru adevăr harul lui Dumnezeu,

7. După cum aţi şi învăţat de la Epafras, iubitul nostru împreună slujitor, care este pentru voi credincios slujitor al lui Hristos,

8. Şi care ne-a arătat dragostea voastră în Duhul.

9. De aceea şi noi, din ziua în care am auzit-o, nu încetăm a ne ruga pentru voi şi a cere să vă umpleţi de cunoaşterea voii lui, întru toată înţelepciunea şi priceperea duhovnicească;

10. Umblînd voi într-un mod vrednic de Domnul, plăcuţi întru totul, aducînd roadă în tot lucrul bun şi sporind întru cunoaşterea lui Dumnezeu,

11. Întăriţi cu toată puterea, după tăria slavei sale, spre toată stăruinţa şi îndelunga răbdare, cu bucurie

12. Mulţumind Tatălui, care ne-a făcut destoinici pe noi să avem parte de moştenirea sfinţilor, întru lumină,

13. Cel care ne-a izbăvit pe noi de sub puterea întunericului şi ne-a mutat în Împărăţia Fiului iubirii sale,

14. Întru care avem răscumpărarea, prin sîngele său iertarea păcatelor.

15. El este chipul nevăzutului Dumnezeu, mai întîi născut decît toată zidirea,

16. Căci întru el au fost zidite toate, cele din ceruri şi cele de pe pămînt, cele văzute şi cele nevăzute: fie tronuri, fie domnii, fie începătorii, fie stăpînii. Toate prin el şi pentru el s-au zidit.

17. Iar el este înainte de toate şi toate întru el se ţin împreună.

18. Şi el este capul trupului, al bisericii, el este începutul, întîiul născut din

А·В·ПОСЛАНІЕ·

морци, ка сѫсъ фак ꙟтрꙋ то ель фрꙋнташꙋ
Къчи ꙟтрꙋ ель бине врꙋ тоатъ плинирѣ съ лъ ѳі
кꙋиаскъ. Ши прен ель съ ꙟпаче тоате ꙟтрꙋ к
ель ꙟпъкѫндь, прен сѫнџеле кръчїи лꙋи, прень
ель ори чѣле де пре пъмѫнть ори чѣле дин че
рюри. Ши пре вои оаре кѫндь фїиндь ꙟстрїи ка
наци, ши връжмаши кꙋкꙋџетꙋль, ꙟтрꙋ фапте
ле чѣле рѣле. Іаръ акꙋм аꙋ ꙟпъкать кꙋ кв
трꙋпꙋль ꙟпелицърїи лꙋи прен моарте, съвъпꙋе
пре вои апроапе сфинци, ши фъръ прихань, ши
невиновацн деннаинтѣ лꙋи. Девеци ръмѫнѣ кг
кꙋкрединца ꙟтемеаци ши тари ши немꙋтѫн
дꙋвъ дела нъдѣждѣ еуаліеи каре аци аꙋзить
чѣѫ че саꙋ стригать ꙟтрꙋ тоатъ зидирѣ чѣ
десꙋпть черю, къріѫ мам фꙋкꙋть еꙋ павел по
слꙋникь. Акꙋм мъбꙋкꙋ ꙟтрꙋ патемиле мѣле кд
пентрꙋ вои ши плинескь скъдериле скѫрбело лꙋи
хс, ꙟтрꙋпꙋл міеꙋ пентрꙋ трꙋпꙋл лꙋи, каре
ѫсте бесѣрека. Къріѫ мам фъкꙋть еꙋ по ке
слꙋшникь, дꙋпъ диреџъторіѫ лꙋи дꙋмнезъꙋ,
чѣ че саꙋ дать міе, спре вои съ плинескь кꙋвѫн
тꙋль лꙋи дꙋмнезъꙋ. Таина чѣ аскꙋнсъ кѕ
дени вѣчи, ши ден нѣмꙋри, іаръ акꙋм саꙋ аръ
тать сфинцилорь лꙋи. Къррора аꙋ врꙋть дꙋм кз
незъꙋ, съле арате каре ѫсте авꙋціѫ, мърирен
таинїи ачещіѫ ꙟтрꙋ лимби, кареле ѫсте хс ꙟ
трꙋ вои, нъдѣждѣ мърирїи. Пре кареле но ки
вестимь, дожъниндь пре тоть омꙋль, ши ꙟвъ
цѫндь пре тот омꙋл, кꙋ тоатъ ꙟцелепчюнѣ,
ка съпꙋнем де фаць пре тоть омꙋл де плинь
ꙟтрꙋ хс іс. Ла каре ши остенескь невоин кѳ
дꙋмъ дꙋпъ лꙋкрарѣ лꙋи, чѣ че съ лꙋкрѣзъ ꙟ
трꙋ мине, кꙋ пꙋтѣре.

КАП. В.

Пентрꙋ къ вою ка същиць вои чефѣлю де а
невоинцъ амь пентрꙋ вои, ши пентрꙋ
чен ден лаодикіѫ, ши кѫци наꙋ възꙋт
образꙋл міеꙋ кꙋ трꙋпꙋль. Ка съ в
мѫнгъе инемиле лорь, токминдꙋсе кꙋ
драгосте, ши ла тоатъ авꙋціѫ аплинирїи ꙟце
лѣџерїи спре кꙋноштинца таинїи лꙋи дꙋмнезъꙋ,
ши пъринтелꙋи, ши лꙋи хс. ꙟтрꙋ кареле г
сѫнть тоате вистерїиле ꙟцелепчюнїи, ши але
кꙋноштинцїи аскꙋнсе. Ши ачаста зикꙋ, ка д
нꙋ нещине пре вои съ прилестѣскъ кꙋкꙋвинте
амъџитоаре. Пентрꙋ къ мъкаръ къ кꙋтрꙋ е
пꙋл мъ дꙋкь, іаръ кꙋ дꙋхꙋл ꙟпреꙋнъ кꙋ вои
сѫнть бꙋкꙋрѫндꙋмъ, ши възѫндь аводстръ
рѫндꙋіалъ, ши ꙟтъририѣ чен ꙟтрꙋ хс крединце
аводстръ. Дечи ꙟчекип аци лꙋать пре хс ѕ
ісꙋсь пре домнꙋл, ꙟтрꙋ ель оумблаци.
ꙟръдъчинаци ши зидиндꙋвъ ꙟтрꙋ ель, ши а з
деверииндꙋвъ кꙋ крединца, дꙋпъ кꙋм ваци ꙟвъ
цать присосиндь ꙟтрꙋѫ кꙋ мꙋлцъмитъ.
Къꙋтаци ка нꙋ кѫндан вафи чела че въ фꙋръ, и
пре вои прен философіе, ши де шартъ ꙟшълъчю
не, дꙋпъ обичѣюль оаменилор, дꙋпъ стихїиле
лꙋмїи, ши нꙋ дꙋпъ хс. Къчи ꙟтрꙋ ель ѳ
лъкꙋѫще тоатъ плинирѣ дꙋмнезеирен трꙋпѣ
ще

Biblia 1688, p. 890, col. 2

morţi, ca să să facă întru toţi el fruntaşu.

19. Căci întru el binevru toată plinirea să lăcuiască

20. Şi pren el să împace toate întru el, împăcînd pren sîngele crucii lui, pren el, ori cêle de pre pămînt, ori cêle den ceriuri.

21. Şi pre voi, oarecînd fiind înstriinaţi şi vrăjmaşi cu cugetul întru faptele cêle rêle,

22. Iară acum au împăcat cu trupul împeliţării lui, pren moarte, să vă puie pre voi aproape sfinţi şi fără prihană şi nevinovaţi denaintea lui.

23. De veţi rămînea cu credinţa întemeiaţi şi tari şi nemutîndu-vă de la nădêjdea Evangheliei, care aţi auzit, cêea ce s-au strigat întru toată zidirea cea de supt ceriu, căriia m-am făcut eu, Pável, poslușnic.

24. Acum mă bucur întru patemile mêle pentru voi şi plinesc scăderile scîrbelor lui Hristos în trupul mieu, pentru trupul lui, care iaste besêreca,

25. Căriia m-am făcut eu poslușnic, după diregătoriia lui Dumnezău, cea ce s-au dat mie spre voi, să plinesc cuvîntul lui Dumnezău,

26. Taina cea ascunsă den vêci şi den neamuri, iară acum s-au arătat svinţilor lui,

27. Cărora au vrut Dumnezău să le arate care iaste avuţiia mărirei tainii aceştiia întru limbi, carele iaste Hristos întru voi, nădêjdea măririi.

28. Pre carele noi vestim, dojănind pre tot omul şi învăţînd pre tot omul, cu toată înţelepciunea, ca să punem de faţă pre tot omul deplin întru Hristos Isus.

29. La care şi ostenesc, nevoindu-mă după lucrarea lui, cea ce să lucrează întru mine cu putêre.

Cap 2

1. Pentru că voiu ca să ştiţi voi ce fêliu de nevoinţă am pentru voi şi pentru cei den Laodíchiia şi cîţi n-au văzut obrazul mieu cu trupul,

2. Ca să să mîngîie inemile lor, tocmindu-se cu dragoste şi la toată avuţiia a plinirii înţelêgerii, spre cunoştinţa tainii lui Dumnezău şi Părintelui şi lui Hristos,

3. Întru carele sînt toate visteriile înţelepciunii şi ale cunoştinţii ascunse.

4. Şi aceasta zicu, ca nu neştine pre voi să prilestească cu cuvinte amăgitoare.

5. Pentru că, măcară că cu trupul mă duc, iară cu duhul împreună cu voi sînt, bucurîndu-mă şi văzînd a voastră rănduială şi întărirea cei întru Hristos credinţe a voastră.

6. Deci, în ce chip aţi luat pre Hristos Isús, pre Domnul, întru el umblaţi,

7. Înrădăcinaţi şi zidindu-vă întru el şi adeverindu-vă cu credinţa, după cum v-aţi învăţat, prisosind întru ea cu mulţămită.

8. Căutaţi ca nu cîndái va fi cela ce vă fură pre voi pren filosofie şi deşartă înşălăciune, după obicêiul oamenilor, după stihiile lumii, şi nu după Hristos.

9. Căci întru el lăcuiêşte toată plinirea dumnezeirei, trupê- //

Versiunea modernă

morţi, ca să fie el cel dintîi întru toate.

19. Căci în el a binevoit [Dumnezeu] a se sălăşlui toată plinătatea

20. Şi prin el să împace toate întru sine, fie cele de pe pămînt, fie cele din ceruri, făcînd pace prin el, prin sîngele crucii lui.

21. Iar pe voi, cei care oarecînd eraţi înstrăinaţi şi vrăjmaşi cu cugetul, întru faptele cele rele,

22. De acum v-a împăcat în trupul cărnii lui, prin moarte, ca să vă înfăţişeze sfinţi, nevinovaţi şi fără prihană înaintea lui.

23. Dacă rămîneţi, într-adevăr, întemeiaţi în credinţă, întăriţi şi neclintiţi de la nădejdea Evangheliei, pe care aţi auzit-o, care a fost propovăduită la toată făptură de sub cer, căreia m-am făcut slujitor eu, Pavel.

24. Mă bucur acum în suferinţele mele pentru voi şi împlinesc în trupul meu lipsurile necazurilor lui Hristos pentru trupul său, care este biserica,

25. Căreia eu m-am făcut slujitor, după iconomia lui Dumnezeu, ce mi-a fost dată mie pentru voi, ca să împlinesc cuvîntul lui Dumnezeu,

26. Taina cea ascunsă din veci şi generaţii, dar acum descoperită sfinţilor săi,

27. Cărora Dumnezeu a voit să le facă cunoscut care este bogăţia slavei acestei taine între neamuri, adică Hristos cel dintru voi, nădejea slavei.

28. Pe acesta îl vestim, avertizîndu-l pe tot omul şi învăţîndu-l pe tot omul, întru toată înţelepciunea, ca să înfăţişăm pe tot omul desăvîrşit în Hristos Iisus.

29. Spre aceasta mă şi ostenesc, nevoindu-mă potrivit lucrării lui, care se săvîrşeşte în mine cu putere.

Capitolul al 2-lea

1. Căci voiesc ca voi să ştiţi ce mare luptă am pentru voi şi pentru cei din Laodiceea şi pentru toţi cîţi nu mi-au văzut faţa personal,

2. Ca să fie mîngîiate inimile lor, uniţi fiind în dragoste şi spre toată bogăţia deplinei înţelegeri, spre cunoaşterea tainei lui Dumnezeu şi Tatăl şi a lui Hristos,

3. Întru care toate vistieriile înţelepciunii şi ale cunoaşterii sînt ascunse.

4. Şi aceasta o spun, ca nimeni să nu vă înşele cu vorbe înşelătoare.

5. Căci, deşi nu sînt prezent cu trupul, în duh sînt cu voi, bucurîndu-mă şi văzînd buna voastră rînduială şi tăria credinţei voastre în Hristos.

6. Deci, precum l-aţi primit pe Hristos Iisus, Domnul, aşa să umblaţi întru el,

7. Înrădăcinaţi şi ziditi fiind întru el şi întăriţi în credinţă, aşa cum aţi fost învăţaţi, prisosind în ea cu mulţumire.

8. Vedeţi ca nu cumva cineva să vă ia drept pradă prin filozofie şi înşelăciune deşartă, după obiceiul oamenilor, după stihiile lumii şi nu după Hristos.

9. Căci întru el locuieşte trupe-

кѣтрѣколасеѫни.

ı ще. Ши сѫнтеци ꙟтрꙋ ѥль плиници, каре
ле ѫсте капꙋль атоатъ бирꙋинца ши пꙋтѣрѣ.
аı Ꙟтрꙋ кареле ваци ши тъѫть ꙟпрежꙋръ, кꙋ т
ѫре ꙟпрежꙋръ нефъкꙋтъ де мѫнъ, ꙟтрꙋ дез
бръкарѣ трꙋпꙋлꙋи, де пъкателе трꙋпꙋлꙋи, ꙟ
трꙋ тъѫрѣ ꙟпрежꙋръ алꙋи Христось.
вı Ꙟпреꙋнъ ꙟгропаци фиинде кꙋ ѥль ꙟботезь, ꙟтрꙋ
кареле ꙟпреꙋнъ ваци ши скꙋлать, прен кредница
лꙋкрърїи лꙋи дꙋмнезъꙋ, челꙋи чеаꙋ скꙋлат пре
гı ѥль ден морци. Ши пре вой морци фиинде ꙟ
трꙋ пъкать, ши кꙋ акоперирѣ мъдꙋларюлꙋи трꙋ
пꙋлꙋи kострꙋ, ꙟпреꙋнъ аꙋ ꙟвиать пре ной кꙋ
ѥль, хтръзиндь ноаѡ тоате грешалеле.
дı Щергѫндь чѣ дѣсꙋпра ноастръ скрисоаре де мѫ
нъ, кꙋ порꙋнчиле, карѣ ѥра ꙟпротивъ ноаѡ, ши
ачаста ѡ аꙋ ръдикать ден мижлокь ръстигни
еı дꙋѡ пре ѫ пре крꙋче. Дезбръкѫндь бирꙋин
циле ши пꙋтериле, лѣꙋ доведить ꙟтрꙋ фъци
ѕı шаре довединдь пре ѥ ꙟтрꙋ ѫ. Де сънꙋ нещине
пре вой жꙋдече ꙟтрꙋ мѫнкаре аꙋ ꙟбъꙋтꙋръ,
аꙋ ꙟпарте де сърбътоаре, аꙋ де лꙋнъ ноаѡ,
зı аꙋ де сѫмбетеь Кареле сѫнть оумбръ челор
иı виитоаре, яръ трꙋпꙋл лꙋи Хсь Нименѣ пре
вой сънꙋбъ асꙋпрѣскъ, врѫндь ꙟтрꙋ смеренїе,
ши ѡбичѣю ꙟцерескь, чѣле че нꙋлѣꙋ възꙋт, че
четѫндꙋле, ꙟзадарь ꙟхїербѫнтѫндꙋсе, де ми
ѳı тѣ трꙋпꙋлꙋи лꙋи. Ши нецїиндꙋсе де кап де
кареле ѥ тот трꙋпꙋл, прен пиптъри, ши легътꙋ
ри, спориндꙋсе ши токминдꙋсе крѣще крещерѣ
к лꙋи дꙋмнезъꙋ. Дечи де аци мꙋрит ꙟпреꙋнъ
кꙋ Хс, дела стихїиле лꙋмїи, дирепть че, ка не
ка ще вїи ꙟлꙋме въ ꙟгреꙋѫци кꙋ ѡбичѣе. Съ
нꙋ атинџи, ничѥ съ гꙋщи, ничѥ съ пипъи.
кв Кареле сѫнть тоате спре стрикъчюне кꙋ тривꙋ
инца, дꙋпъ порꙋнчиле, ши ꙟвъцътꙋриле ѡаме
кг нилор. Кареле сѫнть авѫндь кꙋвѫнть де ꙟ
целепчюне, ꙟтрꙋ слꙋжбъ де вое, ши кꙋ смеренїе,
ши кꙋ некрꙋцарѣ трꙋпꙋлꙋи нꙋ ꙟвреѡ чинсте спре
сътꙋрарѣ трꙋпꙋлꙋи.

КАП. Г.

а Ечи де ваци скꙋлат ꙟпреꙋнъ кꙋ Хс, чѣле
де сꙋ черкаци, оунде Хс ѫсте шъзѫнд
в ꙟдерѣпта лꙋи дмнзъꙋ. Чѣле де
сꙋ гѫндици, нꙋ чѣле де пре пъмѫнт.
г Пентрꙋ къ аць мꙋрит, ши вїаца во
стръ саꙋ аскꙋнсь, ꙟпреꙋнъ кꙋ Хс ꙟтрꙋ дмнзеꙋ.
д Кѫндь Хс съва аръта вїаца ноастръ, атꙋнчѣ
ши вой кꙋ ѥль ꙟпреꙋнъ въвеци аръта ꙟтрꙋ мъ
е рире. Ѡморѫци дирепть ачѣѫ мъдꙋлъриле
воастре, чѣле де пре пъмѫнть, кꙋрвїѫ некꙋръ
цїѫ патима поХта чѫ рѫ, ши лъкомїѫ карѣ
ѕ ѫсте ꙟкинаре де идоли. Пентрꙋ кареле вине
оурџїѫ лꙋи дмнзъꙋ, престе фиїи чеи неаскꙋл
з тъгорни. Ꙟтрꙋ кареле ши вой аци ꙟмблать
и ѡдинїѡаръ кѫндь тръїаци ꙟтрꙋ ѫле. Яръ
акꙋм лепъдаци, ши вой тоате, оурџїѫ мънїѫ
ръꙋтатѣ блестемꙋл граюл чел грозав ден гꙋра
ѳ воастръ, Нꙋ менцици оунꙋл кътръ алалть
дезбръкѫндь пре ѡмꙋл чел векю кꙋ фаптеле лꙋи.

Biblia 1688, p. 891, col. 1

-şte

10. Şi sînteţi întru el pliniţi, carele iaste capul a toată biruinţa şi putêrea.

11. Întru carele v-aţi şi tăiat împrejur cu tăiêre împrejur nefăcută de mînă, întru dezbrăcarea trupului de păcatele trupului, întru tăiêrea împrejur a lui Hristós.

12. Împreună îngropaţi fiind cu el în botez, întru carele împreună v-aţi şi sculat pren credinţa lucrării lui Dumnezău, celui ce au sculat pre el den morţi.

13. Şi pre voi, morţi fiind întru păcat şi cu acoperirea mădulariului trupului vostru, împreună au înviiat pre noi cu el, hărăzind noao toate greşalele,

14. Ştergînd cea de asupra noastră scrisoare de mînă cu poruncile, carea era împotrivă noao, şi aceasta o au rădicat den mijloc, răstignindu-o pre ea pre cruce.

15. Dezbrăcînd biruinţile şi puterile, le-au dovedit întru făţişare, dovedind pre ei întru ea.

16. Deci să nu neştine pre voi judece întru mîncare, au în băutură, au în parte de sărbătoare, au de lună noao, au de sîmbete,

17. Carele sînt umbră celor viitoare, iară trupul, lui Hristos.

18. Nimenea pre voi să nu vă asuprească, vrînd întru smerenie şi obicêiu îngeresc, cêle ce nu le-au văzut cercetîndu-le, în zadar înhierbîntîndu-se de mintea trupului lui

19. Şi neţiindu-se de cap, den carele e tot trupul, pren pipăiri şi legături sporindu-se şi tocmindu-se, crêşte creşterea lui Dumnezău.

20. Deci, de aţi murit împreună cu Hristos de la stihiile lumii, direpт ce, ca neşte vii în lume, vă îngreuiaţi cu obicêie:

21. „Să nu atingi, nice să guşti, nice să pipăi!"

22. Carele sînt toate spre stricăciune cu tribuinţa, după poruncile şi învăţăturile oamenilor.

23. Carele sînt avînd cuvînt de înţelepciune întru slujbă de voie şi cu smerenie şi cu necruţarea trupului, nu în vreo cinste spre săturarea trupului.

Cap 3

1. Deci, de v-aţi sculat împreună cu Hristos, cêle de sus cercaţi, unde Hristos iaste şăzînd în dereapta lui Dumnezău.

2. Cêle de sus gîndiţi, nu cêle de pre pămînt,

3. Pentru că aţi murit şi viaţa voastră s-au ascuns împreună cu Hristos întru Dumnezeu.

4. Cînd Hristos să va arăta viaţa noastră, atuncea şi voi cu el împreună vă veţi arăta întru mărire.

5. Omoriţi, direpт acêea, mădulările voastre cêle de pre pămînt: curviia, necurăţiia, patima, pohta cea rea şi lăcomiia, carea iaste închinare de idoli,

6. Pentru carele vine urgiia lui Dumnezău preste fiii cei neascultători,

7. Întru carele şi voi aţi îmblat odinioară, cînd trăiaţi întru iale.

8. Iară acum lepădaţi şi voi toate: urgiia, mîniia, răutatea, blestemul, graiul cel grozav den gura voastră.

9. Nu mențiți unul cătră alalt, dezbrăcînd pre omul cel vechiu cu faptele lui /

Versiunea modernă

şte toată plinătatea dumnezeirii.

10. Şi întru el sînteţi deplini, cel ce este capul a toată începătoria şi stăpînia.

11. În el aţi fost tăiaţi împrejur cu tăiere împrejur nefăcută de mînă, întru dezbrăcarea trupului de păcatele cărnii, în tăierea împrejur a lui Hristos.

12. Îngropaţi cu el în botez, întru el aţi şi înviat împreună [cu el], prin credinţă în lucrarea lui Dumnezeu, care l-a înviat pe el din morţi.

13. Iar pe voi, care eraţi morţi în păcate şi în netăierea împrejur a trupului vostru, v-a făcut vii împreună cu el, iertîndu-vă toate greşelile,

14. Ştergînd zapisul cel ce era asupra noastră, cu rînduielile lui, care ne era potrivnic, şi l-a luat din mijloc, pironindu-l pe cruce.

15. Dezbrăcînd începătoriile şi stăpîniile, le-a făcut de ruşine în văzul tuturor, biruindu-le prin ea.

16. Nimeni, deci, să nu vă judece pe voi pentru mîncare sau băutură sau pentru participarea la sărbătoare ori lună nouă sau la zile de sabat,

17. Care sînt umbră a celor viitoare, dar trupul este al lui Hristos.

18. Nimeni să nu vă smulgă premiul, desfătîndu-se în smerenie şi închinare la îngeri, pătrunzînd în cele ce n-a văzut, îngîmfîndu-se în zadar cu mintea sa cea trupească

19. Şi neţinîndu-se strîns de capul din care întregul trup, prin încheieturi şi legături fiind hrănit şi închegat, creşte cu creşterea lui Dumnezeu.

20. Deci, dacă aţi murit împreună cu Hristos faţă de stihiile lumii, de ce vă supuneţi, ca şi cum aţi trăi în lume, unor porunci precum:

21. „Să nu atingi, nici să nu guşti, nici să nu pipăi!"

22. Care toate sînt menite să piară prin întrebuinţare, potrivit poruncilor şi învăţăturilor oamenilor.

23. Acestea au, într-adevăr, o aparenţă de înţelepciune, în religia confecţionată, în smerenie şi în necruţarea trupului, dar nu au vreo valoare pentru săturarea trupului.

Capitolul al 3-lea

1. Aşadar, dacă aţi înviat împreună cu Hristos, căutaţi cele de sus, unde este Hristos, şezînd de-a dreapta lui Dumnezeu.

2. Cugetaţi cele de sus, nu cele de pe pămînt,

3. Căci voi aţi murit şi viaţa voastră este ascunsă împreună cu Hristos întru Dumnezeu.

4. Cînd Hristos, viaţa noastră, se va arăta, atunci şi voi împreună cu el vă veţi arăta, întru slavă.

5. Drept aceea, omoriţi mădularele voastre cele pămînteşti: desfrînarea, necurăţia, patima, pofta cea rea şi lăcomia, care este închinare la idoli,

6. Din cauza cărora vine mînia lui Dumnezeu peste fiii neascultării,

7. Întru care aţi umblat şi voi odinioară, cînd trăiaţi în ele.

8. Acum, deci, lepădaţi şi voi toate: furia, mînia, răutatea, blasfemia, vorbirea ruşinoasă din gura voastră.

9. Nu vă mințiți unul pe altul, căci v-aţi dezbrăcat de omul cel vechi, laolaltă cu faptele lui

КЪТРЪ КОЛАСЕАНИ. ѰЧА

Шй ꙟбрькѫндь пре чел нОꙋ пре чел че сь ꙟноѫ- г҃і
ще, спре куноштинць дꙋпь кипꙋл челꙋй че аꙋ зи-
дит пре ел. Оунде нꙋ ѫсте еллин шй жи- а҃і
довъ, тъѫре ꙟпрежꙋр, шй нетъѫре ꙟпрежꙋрь,
варвар, шй скид, роб, волникь, че тоате, шй
ꙟтрꙋ тоате Хс. ꙟбрькаци вь дарь ка ни в҃і
ще алеши ай лꙋй Дмнезъꙋ сфинци, шй ꙟдрьгици,
маръцїй де ꙟдꙋрьри, бꙋнътате смеренїе, блжн-
деце ꙟделꙋнгъ рьбдаре де мѫнїе. Сꙋферинд г҃і
оунꙋл пре алалть, шй ертѫндꙋвь ꙟтрꙋ вой,
де ва авѫ нещине кътрь чинева прихань, пре кꙋм
шй Хс аꙋ ертат воао, аша шй вой. Шй д҃і
престе тоате ачесте драгосте, каре ѫсте ле-
гътꙋра съвѫршире. Шй паче лꙋй Дмнзеꙋ, є҃і
сьдѫ ꙟтрꙋ иниміле воастре ла каре ваць шй
кемат ꙟтрꙋ трꙋп, шй мꙋлцьмиторй вь фаче.
Кꙋвѫнтꙋл лꙋй Хс, лькꙋяскъ ꙟтрꙋ вои кꙋ богъціе ѕ҃і
ꙟтрꙋ тоатъ ꙟцелепчюне, ꙟвъцѫндь, шй до-
женинди пре ей, кꙋ кѫнтъри шй кꙋ лаꙋде, шй
кꙋ пѣвеци дꙋховничещи кꙋ бꙋкꙋрїе кѫнтѫндь
ꙟтрꙋ инима воастрь Дмнꙋлꙋй. Шй тот з҃і
орй че фачеци, ꙟкꙋвѫнть аꙋ ꙟфапть, тоате
ꙟтрꙋ нꙋмеле Дмнꙋлꙋй Іс, мꙋлцеминдь лꙋй Дꙋм-
незъꙋ шй пърнителꙋй прен ель. Мꙋериле а- и҃і
скꙋлтаци де бърбаціи вощри дꙋпь кꙋм сь кꙋ-
вине ꙟДмнꙋл. Бърбаціи юбици пре мꙋерй, ѳ҃і
шй нꙋвь амъръѫци кътрь ѫле. Фіїи сꙋпꙋ- к҃
нецивъ пърницилор дꙋпь тоате, пентрꙋ кь ача-
ста є бине плькꙋть Дмнꙋлꙋй. Пърнцїи к҃а
нꙋ ꙟтъръѫтаци фіїи вощри, ка сь нꙋсе мъхнѣ-
скь. Робїи аскꙋлтаци дꙋпь тоате де чей трꙋпе- к҃в
щи стъпѫни, нꙋ ꙟтрꙋ слꙋжбе ꙟнаинте оки-
лор, ка чей че фак пентрꙋ сь плакь оаменилорь,
че ꙟтрꙋ простимѣ инимїи темѫндꙋвь де Дꙋм-
незъꙋ. Шй тот орй че фачеци дей сꙋфлет к҃г
лꙋкраци, ка Дмнꙋлꙋй шй нꙋ оаменилор.
Щїиндь кь дела Дмнꙋл веци лꙋа рьсплътирѣ мо- к҃д
щенирїи, пентрꙋ кь Дмнꙋлꙋй Хс слꙋжици.
Ярь чела че фаче стрѫмбътате лꙋава стрѫм- к҃є
бътате каре аꙋ фькꙋт, шй нꙋ ѫсте фъцър-
ничїе.

КАП. Д҃.

Стъпѫнїи дирептате шй токмѣла а҃
слꙋгилор даци, щїиндь кь шй вой авеци
Дмнꙋ ꙟчерюрй. Ла рꙋгь ꙟгъдꙋици в҃
привегиндь ꙟтрꙋ ѫ кꙋ мꙋлцемить.
Рꙋгѫндꙋвь ꙟпреꙋнь шй пентрꙋ нои, г҃
ка Дмнезъꙋ сь не дешкизь ноао, оушь кꙋвѫн-
тꙋлꙋй, а грьй таина лꙋй Хс, пентрꙋ каре сѫнт
шй принсꙋ. Ка сь о арьт пре ѫ, дꙋпь кꙋм д҃
сь каде мїе а грьи. Кꙋ ꙟцелепчюне ꙟблаци є҃
кътрь чей де на фарь, врѣмѣ рьскꙋмпърѫндꙋвь.
Кꙋвѫнтꙋл востру пꙋрꙋрѣ кꙋ бꙋкꙋрїе, кꙋ саре ѕ҃
стрѫт а щи кꙋм требꙋе вой ла фїеще кареле, пре
ꙟмпрꙋнтꙋл а рьспꙋнде. Челе деспре мине з҃
тоате, арьталева воао, тихїк чел юбит фра-
те шй кредничос послꙋшник, шй ꙟпреꙋнь робь
ꙟтрꙋ Дмнꙋл. Пре кареле ам тримись кь и҃
тръ вой нꙋмай пентрꙋ ачаста, ка сь щїе лꙋкрꙋ-

Г҃ Чч риле

Biblia 1688, p. 891, col. 2

10. Şi îmbrăcînd pre cel nou, pre cel ce să înnoiêşte spre conoştinţă, după chipul celui ce au zidit pre el,

11. Unde nu iaste elin şi jidov, tăiêre împrejur şi netăiêre împrejur, varvar şi schith, rob, volnic, ce toate şi întru toate — Hristos.

12. Îmbrăcaţi-vă dară ca nişte aleşi ai lui Dumnezău, sfinţi şi îndrăgiţi, milosîrdii de îndurări, bunătate, smerenie, blîndêţe, îndelungă răbdare de mînie,

13. Suferind unul pre alalt şi iertîndu-vă întru voi, de va avea neştine cătră cineva prihană, precum şi Hristos au iertat voao, aşa şi voi.

14. Şi preste toate acêstea — dragostea, carea iaste legătura săvîrşirei.

15. Şi pacea lui Dumnezeu să dea întru inimile voastre, la carea v-aţi şi chemat într-un trup şi mulţămitori vă faceţi.

16. Cuvîntul lui Hristos lăcuiască întru voi cu bogăţie, întru toată înţelepciunea, învăţînd şi dojenind pre ei cu cîntări şi cu laude şi cu pêveţi duhovniceşti, cu bucurie cîntînd întru inima voastră Domnului.

17. Şi tot orice faceţi, în cuvînt au în faptă, toate întru numele Domnului Isus, mulţemind lui Dumnezău şi Părintelui pren el.

18. Muierile, ascultaţi de bărbaţii voştri, după cum să cuvine în Domnul.

19. Bărbaţii, iubiţi pre muieri şi nu vă amărîţi cătră iale.

20. Fiii, supuneţi-vă părinţilor după toate, pentru că aceasta e bineplăcută Domnului.

21. Părinţii, nu întărîtaţi fiii voştri, ca să nu să mîhnească.

22. Robii, ascultaţi după toate de cei trupeşti stăpîni, nu întru slujbe înaintea ochilor, ca cei ce fac pentru să placă oamenilor, ce întru prostimea inimii temîndu-vă de Dumnezău.

23. Şi tot orice faceţi, den suflet lucraţi, ca Domnului, şi nu oamenilor,

24. Ştiind că de la Domnul veţi lua răsplătirea moştenirii, pentru că Domnului Hristos slujiţi.

25. Iară cela ce face strîmbătatea lua-va strîmbătatea carea au făcut, şi nu iaste făţărnicie.

Cap 4

1. Stăpînii, direptatea şi tocmeala slugilor daţi, ştiind că şi voi aveţi Domnu în ceriuri.

2. La rugă îngăduiţi, priveghind întru ea cu mulţemită,

3. Rugîndu-vă împreună şi pentru noi, ca Dumnezău să ne deşchiză noao uşă cuvîntului, a grăi taina lui Hristos, pentru carea sînt şi prinsu,

4. Ca să o arăt pre ea după cum să cade mie a grăi.

5. Cu înţelepciune îmblaţi cătră cei den afară, vrêmea răscumpărînd.

6. Cuvîntul vostru pururea cu bucurie, cu sare sărat, a şti cum trebuie voi la fieştecarele, pre amăruntul, a răspunde.

7. Cêle despre mine toate arăta-le-va voao Tihic, cel iubit frate şi credincios posluşnic şi împreună rob întru Domnul.

8. Pre carele am trimis cătră voi numai pentru aceasta, ca să ştie lucru- //

Versiunea modernă

10. Şi v-aţi îmbrăcat cu cel nou, care se înnoieşte spre cunoaştere, după chipul celui care l-a zidit;

11. Unde nu mai este nici elin, nici iudeu, tăiere împrejur şi netăiere împrejur, barbar, scit, rob, liber, ci Hristos este totul şi în toţi.

12. Aşadar, îmbrăcaţi-vă ca aleşi ai lui Dumnezeu, sfinţi şi iubiţi, cu simţăminte de îndurare, cu bunătate, smerenie, blîndeţe, îndelungă răbdare,

13. Îngăduindu-vă unii pe alţii şi iertînd unii altora, dacă ar avea cineva vreo plîngere împotriva cuiva; după cum şi Hristos v-a iertat vouă, aşa şi voi.

14. Iar peste toate acestea — dragostea, care este legătura desăvîrşirii.

15. Şi pacea lui Dumnezeu, spre care aţi şi fost chemaţi într-un trup, să domnească în inimile voastre; şi fiţi mulţumitori.

16. Cuvîntul lui Hristos să locuiască întru voi cu bogăţie, învăţîndu-vă şi dojenindu-vă unul pe altul cu toată înţelepciunea, psalmi, imne şi cîntări duhovniceşti cîntînd lui Dumnezeu, cu mulţumire, în inima voastră.

17. Şi orice aţi face, în cuvînt sau în faptă, toate în numele Domnului Iisus [să le faceţi], mulţumindu-i prin el lui Dumnezeu şi Tatăl.

18. Femeilor, fiţi supuse bărbaţilor voştri, precum se cuvine întru Domnul.

19. Bărbaţilor, iubiţi-le pe femeile voastre şi nu fiţi aspri faţă de ele.

20. Copiilor, ascultaţi de părinţii voştri, căci aceasta este bineplăcut Domnului.

21. Părinţilor, nu-i întărîtaţi pe copiii voştri, ca să nu deznădăjduiască.

22. Robilor, ascultaţi întru toate de stăpînii voştri cei trupeşti, nu slujind numai cînd sînt cu ochii pe voi, ca unii ce caută să placă oamenilor, ci în curăţia inimii, temîndu-vă de Dumnezeu.

23. Şi orice aţi face, din suflet să lucraţi, ca pentru Domnul, nu ca pentru oameni,

24. Ştiind că de la Domnul veţi primi răsplata moştenirii, căci Domnului Hristos slujiţi.

25. Iar cel ce face nedreptate, va primi înapoi nedreptatea pe care a făcut-o, şi nu este părtinire.

Capitolul al 4-lea

1. Stăpînilor, daţi-le robilor ceea ce este drept şi potrivit, ştiind că şi voi aveţi Stăpîn în ceruri.

2. Stăruiţi în rugăciune, priveghind întru ea cu mulţumire,

3. Totodată rugîndu-vă şi pentru noi, ca Dumnezeu să ne deschidă nouă uşa cuvîntului spre a grăi taina lui Hristos, pentru care şi sînt legat,

4. Ca să o arăt aşa cum trebuie să grăiesc.

5. Umblaţi cu înţelepciune faţă de cei din afară, răscumpărînd vremea.

6. Vorba voastră să fie mereu cu har, dreasă cu sare, ca să ştiţi cum trebuie să răspundeţi fiecăruia.

7. Toate cele despre mine vi le va face cunoscute Tihic, iubitul meu frate, credincios slujitor şi împreună rob cu mine în Domnul,

8. Pe care tocmai pentru aceasta l-am trimis la voi, ca să ştie cele

риле воастре, ши сѫ мѫнгѫе инимиле воастре.
ѳ ꙟпреунѫ ку ѻнисим, чел крединчос ши юбит фра
те карелe ѥсте динтру вои тоате воѡ левор
і арѫта чеале де айче. ꙟкинѫсе воѡ аристарх
чел ꙟпреунѫ ку мине роб, ши маркѡ непотул
варнавей, пентру карелe аци луат порунчи, де
ва вени кѫтрѫ вои сѫл прїимици пре ел.
аі Ши їисус чел чесѫ кїамѫ їустъ, чеа че сѫнт
дин ѻбрезанїе, ачещѣ сѫнгури ꙟпреунѫ лукрѫ
тори, ла ꙟпѫрѫцїа луи дмнѕѫу, карїи сау фѫ
ві кут мїе мѫнгѫаре. ꙟкинѫсе воѡ епафра
чел динтру вои робул луи хс, пурурѣ ѻстенинд
пентру вои ла руги ка сѫ стаци де сѫвѫршиць,
ши плининд ꙟтру тоатѫ воа луи дмнѕѫу.
гі Пентру кѫ мѫртурисескъ луи, кѫ аре рѫвнире му
лтѫ пентру вои, ши пентру чеи дин лаѡдикїа,
ді ши чеи дин їераполис. ꙟкинѫсѫ воѡ лука
еі доХторул чел юбиць, ши димас. ꙟкина
цивѫ чело дин лаодикїа фрацы, ши нимфанїи, ши
ѕі чеи дин каса ей бесѣрчи. Ши кѫнд сѫва че
ти де кѫтрѫ вои, картѣ фачецы, каши ꙟтру
ѧлаѡдикѧнилоръ бесѣрикѫ, сѫсѫ чинстѣскѫ,
ши чѣ дин лаѡдикїа каши вои сѫѡ четици.
зі Ши зичецы луи архипъ, каутѫ служба карѣ
аи луатъ, ꙟтру дмнул, ка прѣ сѫѡ пли
иі нещи. ꙟкинѫчюнѣ, ку мѫ ѧ мѫ
нѫ а луи павелъ, адучецивѫ а
минте де легѫтурилe мѣ
ле дарул ку вои амин.

Кѫтрѫ коласаѧни сау скрись дела рѫм
прен тихикъ, ши ѻнисимъ.

Чѣ кѫтрѫ солонѣни кѧтетри
мисѫ а луи павел дентѫю.

К А П, А.

а авель ши силуань, ши
тимоѳею бесѣричїи со
лонѣнилоръ ꙟтру дмне
ѕѫу пѫринтеле, ши дом
нул іс хс, дарь воаѡ
ши паче дела дмнѕѫу
пѫринтеле ностру ши
в дмнул іс хс. Мул
цѫмим луи дмнѕѫу пу
рурѣ пентру тоци пентру воі, поменире де вои фѫ
г кѫнд ла ругиле ноастре. Не ꙟчетатъ поме
нинд пре вои, делукрул крединцїи, ши ѡсте
нѣла драгостїи ши ꙟгѫдуинца нѫдеждїи дом
нулуи ностру іс хс, ꙟнаинтѣ дмнѕѫулуи ши
д пѫринтелуи ностру. Щиинд фрацы юбици,

Biblia 1688, p. 892, col. 1

rile voastre şi să mîngîie inimile voastre,

9. Împreună cu Onisím, cel credincios şi iubit frate, carele iaste dentru voi, toate voao le vor arăta cêle de aicea.

10. Închină-se voao Aristarh, cel împreună cu mine rob, şi Márco, nepotul Varnávei, pentru carele aţi luat porunci; de va veni cătră voi, să-l priimiţi pre el,

11. Şi Iisús, cel ce să cheamă Iust, ceia ce sînt den obrezanie. Aceştia sînguri împreună lucrători, la împărăţiia lui Dumnezău, carii s-au făcut mie mîngîiêre.

12. Închină-se voao Epafras, cel dentru voi robul lui Hristos, pururea ostenind pentru voi la rugi, ca să staţi desăvîrşit şi plinind întru toată voia lui Dumnezău.

13. Pentru că mărturisescu lui că are rîvnire multă pentru voi şi pentru cei den Laodíchiia şi cei den Ierapolís.

14. Închină-să voao Lúca, dothorul cel iubit, şi Dímas.

15. Închinaţi-vă celor den Laodíchia fraţi şi Nimfánii şi cei den casă-i besêrici.

16. Şi cînd să va ceti de cătră voi cartea, faceţi ca şi întru a laodichênilor besêrică să să cinstească, şi cea den Laodíchia ca şi voi să o cetiţi.

17. Şi ziceţi lui Arhíp: „Caută slujba carea ai luat întru Domnul, ca pre ea să o plineşti!"

18. Închinăciunea — cu a mea mînă, a lui Pável. Aduceţi-vă aminte de legăturile mêle. Darul — cu voi! Amin.

A. Cătră colasaêni s-au scris de la Rîm, pren Tihíc şi Onisím.

Versiunea modernă

despre voi şi să mîngîie inimile voastre,

9. Împreună cu Onisim, fratele cel credincios şi iubit, care este dintre voi, ei vă vor face cunoscute toate cele de aici.

10. Vă salută Aristarh, cel împreună cu mine întemniţat, şi Marcu, vărul lui Barnaba, în privinţa căruia aţi primit porunci; dacă va veni la voi, să-l primiţi,

11. Şi Iisus, cel numit Iustus, care sînt din tăierea împrejur. Aceştia sînt singurii care au lucrat împreună cu mine pentru împaratia lui Dumnezeu, fiindu-mi mîngîiere.

12. Vă salută Epafras, cel dintre voi, robul lui Hristos, pururea ostenind pentru voi în rugăciuni, ca să staţi desăvîrşiţi şi pliniţi în toată voia lui Dumnezeu.

13. Căci mărturisesc despre el că are rîvnă multă pentru voi şi pentru cei din Laodiceea şi din Hierapolis.

14. Vă salută Luca, doctorul cel iubit, şi Dima.

15. Salutaţi-i pe fraţii cei din Laodiceea şi pe Nimfas şi Biserica din casa lui.

16. Şi cînd se va citi vouă epistola aceasta, faceţi să se citească şi în biserica laodiceenilor, iar pe cea din Laodiceea să o citiţi şi voi.

17. Şi spuneţi-i lui Arhip: „Vezi de slujba pe care ai primit-o în Domnul, ca să o plineşti!"

18. Salutarea — cu mîna mea, a lui Pavel. Aduceţi-vă aminte de lanţurile mele. Harul fie cu voi! Amin.

Cea cătră solonêni carte trimisă a lui Pável dentîiu

Cap 1

1. Pável şi Siluán şi Timothéiu besêricii solonênilor întru Dumnezău Părintele şi Domnul Isus Hristos: dar voao şi pace de la Dumnezău, Părintele nostru, şi Domnul Isus Hristos!

2. Mulţămim lui Dumnezău pururea pentru toţi pentru voi, pomenire de voi făcînd la rugile noastre.

3. Neîncetat pomenind pre voi, de lucrul credinţii şi osteneala dragostii şi îngăduinţa nădejdii Domnului nostru Isus Hristos, înaintea Dumnezăului şi Părintelui nostru.

4. Ştiind, fraţi iubiţi, /

Epistola întîia către tesaloniceni

Capitolul 1

1. Pavel şi Siluan şi Timotei, bisericii tesalonicenilor: har vouă şi pace, în Dumnezeu Tatăl şi în Domnul Iisus Hristos!

2. Dăm mulţumire totdeauna pentru voi toţi, pomenindu-vă în rugăciunile noastre necontenit.

3. Aducîndu-ne aminte înaintea lui Dumnezeu şi Tatăl nostru de credinţa voastră lucrătoare şi de dragostea ostenitoare şi de nădejdea stăruitoare în Domnul nostru Iisus Hristos,

4. Stiind, fraţi iubiţi

·а҃· посланїе·

де дмн҃зъȣ ꙟлѣцерѣ воастрѣ. Къчи еѵ҃лїѧ е
ноастрѣ нȣсаȣ фъкȣть ла вои нȣмаи, кȣкȣвжн
тȣль, чеши кȣпȣтѣрѣ, ши кȣ дх҃ȣль сфн҃ть,
ши ꙟтрȣ ꙟдеверинцъ мȣлтъ, дȣпъ кȣм щици
ꙟчефѣлю нѣмь фъкȣть, ꙟтрȣ вои пентрȣ вои.
Ши вои оурмъторн ноаѡ вацн фъкȣть, ши ѕ
дмн҃ȣлȣи прїнминдь кȣвжнтȣль, кȣнека мȣлть
кȣбȣкȣрїѧ дх҃ȣлȣи сфн҃ть. Кжть ꙟвъфаче з
вои пилдъ тȣтȣрорь челора чекредь, ꙟтрȣ маки
донїѧ ши ахаїа. Пентрȣ къ дела вои сaȣ и
ръсȣнат кȣвжнтȣ дмн҃ȣлȣи, нȣнȣмаи ꙟмакидо
нїѧ, ши ахаїа, чеши ꙟтоть локȣль кредннца
воастрѣ, чѣ кътрѣ дмн҃зъȣ аȣ єшнть, кжть а
нȣ авѣ нои трѣбъ аграи чева. Пентрȣ къ ѳ
єи пентрȣ вои вестескȣ, чефѣли де ꙟтраре ам
авȣть кътрѣ вои, ши кȣмь вацн ꙟторсȣ кътрѣ
дмн҃зъȣ дела идоли асльжи ла дмн҃зъȣ вїȣ ши
адевърать. Ши а ашепта пре фїюль лȣи деи і
черюри, пре кареле аȣ ꙟвисъ дени морцн пре
іс҃, чела че мжнтȣаще пре нои, де оурџїѧ
чѣ вїнтоаре.

К А П. в҃.

Пентрȣ къ вои щици фрацилорь, ꙟтрарѣ а
ноастрѣ чѣ кътрѣ вои, къ нȣ дешартъ
саȣ фъкȣть. Чеши пъциминдь, ма в
наинте ши ѡкъръжндȣне, дȣпъ кȣмь
щици ꙟфилиппи, ам кȣтезать, ꙟтрȣ
дмн҃зъȣ ностръ аграи кътрѣ вое ѵ҃лїѧ лȣ дмн҃зъ
кȣ мȣлтъ ѡстенѣлъ. Пентрȣ къ мжнгжѧ г
рѣ ноастрѣ, нȣє дентрȣ ꙟшълъчюне, ничь деи
некȣръцїе, ниче кȣ виклешȣг. Че дȣпъ кȣм д
нѣм испитить, де дмн҃зъȣ съсъкрѣзъ еѵ҃лїѧ,
аша гръим, нȣ ка ѡаменилор плъкжндь, че лȣ
дмн҃зъȣ челȣи че испитѣще инимиле ноастре.
Пентрȣ къ ниче ѡдинїѡаръ кȣ кȣвжнть де кȣ є
черничїе нам фост, пре кȣм щиц, ниче ꙟтрȣ
прилеж де лъкомїе дмн҃зъȣ мартȣрь. Ни че ѕ
шжндь дела ѡамени мърире, ниче дела вои, ниче
дела алцїи, пȣтжндь ꙟгреȣтате афи, ка аи
лȣи хс҃ апостоли. Че нѣм фъкȣт блжнзи ꙟ з
мижлокȣл востръ, ка ѡ доикъ чеш ꙟкълзѣще
копиїи еи. Аша похтиндь пре вои, бине вом и
ада воаѡ, нȣ нȣмаи еѵ҃лїѧ лȣи дмн҃зъȣ, че ши
але ноастре сȣфлете, пентрȣ къчи драциноаѡ
вац фъкȣт. Пентрȣ къ адȣчецикъ аминте ѳ
фрацилор, де остенѣла ноастръ, ши де трȣдъ,
пентрȣ къ зїѡа ши ноаптѣ лȣкржндь, ка сънȣ
ꙟгреȣѧзе пре чинева дентрȣ вои, ам проповедȣит
ла вои, еѵ҃лїѧ лȣи дȣмнезъȣ. Вои мартȣри і
ши дȣмнезъȣ, кȣм кȣ кȣвїинцъ, ши кȣ дире
птате, ши фъръ прихань, воаѡ челор че кредь
ам фость. Дȣпъ кȣм щиц, ка ши пре фїеще аі
кареле дентрȣ вои, ка пъринтеле пре фиїи съи
рȣгжндь пре вои, ши мъжнгжиндȣвъ. Ши мъ ві
тȣрисиндь ка съ оумблаци вои, вредничѣще лȣ
дȣмнезъȣ, челȣи че кїамъ пре вои ла алȣи ꙟпъ
ръцїе, ши мърире. Пентрȣ ачѣѧ ши нои мȣ гі
цъмим лȣи дмн҃зъȣ неꙟчетать, къчи лȣꙟндь
кȣвжнть де аȣзире дела нои, ал лȣи дмн҃зеȣ кȣ

бж

Biblia 1688, p. 892, col. 2

de Dumnezău alêgerea voastră,

5. Căci Evangheliia noastră nu s-au făcut la voi numai cu cuvîntul, ce şi cu putêrea şi cu Duhul Sfint, şi întru adeverinţă multă, după cum ştiţi în ce fêliu ne-am făcut întru voi pentru voi.

6. Şi voi următori noao v-aţi făcut şi Domnului, priimind cuvîntul cu necaz mult cu bucuriia Duhului Sfint,

7. Cît a vă face voi pildă tuturor celora ce cred întru Machidoníia şi Ahaia.

8. Pentru că de la voi s-au răsunat cuvîntul Domnului, nu numai în Machidoniia şi Ahaia, ce şi în tot locul credinţa voastră, cea către Dumnezău au ieşit, cît a nu avea noi treabă a grăi ceva.

9. Pentru că ei pentru voi vestescu, ce fêliu de întrare am avut către voi şi cum v-aţi întors către Dumnezău de la idoli a sluji la Dumnezău viu şi adevărat

10. Şi a aştepta pre Fiiul lui den ceriuri, pre carele au învis den morţi, pre Isus, cela ce mîntuiêşte pre noi, de urgiia cea viitoare.

Cap 2

1. Pentru că voi ştiţi, fraţilor, întrarea noastră cea către voi că nu deşartă s-au făcut,

2. Ce, şi pătimind mai nainte şi ocărîndu-ne, după cum ştiţi, în Fílippi, am cutezat întru Dumnezăul nostru a grăi către voi Evangheliia lui Dumnezău cu multă osteneală.

3. Pentru că mîngîiêrea noastră nu e dentru înşălăciune, nici den necurăţie, nice cu vicleşug,

4. Ce, după cum ne-am ispitit de Dumnezău să să crează Evangheliia, aşa grăim, nu ca oamenilor plăcînd, ce lui Dumnezău celui ce ispitêşte inimile noastre.

5. Pentru că nice odinioară cu cuvînt de cucernicie n-am fost, precum ştiţi, nice întru prilej de lăcomie Dumnezău martur.

6. Nice cerşind de la oameni mărire, nice de la voi, nice de la alţii, putînd în greutate a fi, ca ai lui Hristos apostoli.

7. Ce ne-am făcut blînzi în mijlocul vostru, ca o doică ce-şi încălzêşte copiii ei.

8. Aşa pohtind pre voi, bine vom a da voao, nu numai Evangheliia lui Dumnezău, ce şi ale noastre suflete, pentru căci dragi noao v-aţi făcut.

9. Pentru că aduceţi-vă aminte, fraţilor, de osteneala noastră şi de trudă; pentru că zioa şi noaptea lucrînd, ca să nu îngreuiêze pre cineva dentru voi, am propoveduit la voi Evangheliia lui Dumnezău.

10. Voi marturi şi Dumnezău, cum cu cuviinţă şi cu direptate şi fără prihană voao, celor ce cred, am fost

11. După cum ştiţi, ca şi pre fieştecarele dentru voi, ca Părintele pre fiii săi rugînd pre voi şi mîngîindu-vă

12. Şi mărturisind ca să umblaţi voi vrednicêşte lui Dumnezău, celui ce cheamă pre voi la a lui împărăţie şi mărire.

13. Pentru acêea şi noi mulţămim lui Dumnezău neîncetat, căci luînd cuvînt de auzire de la noi, al lui Dumnezeu cu- //

Versiunea modernă

de Dumnezeu, că [el] v-a ales,

5. Pentru că propovăduirea Evangheliei de către noi nu s-a făcut la voi doar în cuvînt, ci şi cu putere şi cu Duh Sfint şi cu multă încredinţare; astfel ne-am făcut la voi pentru voi, precum ştiţi.

6. Iar voi v-aţi făcut imitatori ai noştri şi ai Domnului, pentru că, în vreme de apăsare, aţi primit cuvîntul nostru cu bucurie de la Duhul Sfint,

7. Aşa încît v-aţi făcut pildă tuturor credincioşilor din Macedonia şi din Ahaia.

8. Căci, pornind de la voi, cuvîntul Domnului a răsunat, nu numai în Macedonia şi Ahaia, ci credinţa voastră în Dumnezeu a ajuns în tot locul, încît nu este nevoie să mai spunem noi ceva.

9. Căci ei înşişi povestesc în legătură cu noi, ce fel de intrare am avut la voi şi cum v-aţi întors la Dumnezeu de la idoli, ca să aduceţi închinare Dumnezeului viu şi adevărat

10. Şi să-l aşteptaţi din ceruri pe Fiul său, pe care l-a ridicat din morţi, pe Iisus cel care ne scapă de urgia care vine.

Capitolul al 2-lea

1. Ştiţi voi înşivă, fraţilor, că intrarea noastră la voi nu a fost zadarnică,

2. Ci, deşi pătimiserăm şi fuseserăm ocărîţi la Filipi, precum ştiţi, am aflat îndrăzneală în Dumnezeul nostru ca să vă grăim Evanghelia lui Dumnezeu cu mare luptă.

3. Într-adevăr, chemarea noastră [către voi nu are în spate] rătăcire, nici gînduri necurate, nici vicleşug,

4. Ci, precum am fost încercaţi de către Dumnezeu pentru a ne fi încredinţată Evanghelia, aşa şi grăim, nu pentru a face plăcere oamenilor, ci lui Dumnezeu, cel care încearcă inimile noastre.

5. Căci n-am avut vreodată cuvinte de linguşire, precum ştiţi, nici gînduri pentru foloase necuvenite, martor este Dumnezeu.

6. Nici n-am căutat slavă de la oameni, fie de la voi, fie de la alţii, deşi, ca apostoli ai lui Hristos, puteam fi cu greutate.

7. Dar am fost blînzi în mijlocul vostru, precum o mamă cînd îşi dezmiardă copiii.

8. Aşa drag aveam de voi, încît eram gata să vă dăm parte nu numai din Evanghelia lui Dumnezeu, ci şi din sufletele noastre, pentru că ne deveniserăţi iubiţi.

9. Căci vă aduceţi aminte, fraţilor, de osteneala şi de truda noastră; v-am propovăduit Evanghelia lui Dumnezeu în vreme ce lucram noaptea şi ziua pentru a nu împovăra pe careva dintre voi.

10. Voi sînteţi martori şi Dumnezeu, cît de sfînt şi drept şi fără cusur ne-am purtat faţă de voi, care credeţi,

11. După cum ştiţi în ce fel, precum un tată pe copiii săi vă chemam şi vă încurajam

12. Şi vă dădeam mărturie să vieţuiţi într-un chip vrednic de Dumnezeu, cel care v-a chemat pe voi la împărăţia şi slava sa.

13. Şi din această pricină şi noi dăm necontenit mulţumire lui Dumnezeu, pentru că, luînd cuvîntul lui Dumnezeu

ꙟѫнть аꙋ прїиммит, нꙋ ал оаменилор, че пре
кꙋм ѩсте адевърат, кꙋвѫнтꙋл лꙋи дмнезъꙋ,
кареле сьши лꙋкрѣзъ ꙟтрꙋ вои чеи че крѣдец.
ді Пентрꙋ къ вои оурмътори вац фъкꙋт фраци
лор бесѣречилор лꙋи дꙋмнезъꙋ, челор че сѫнть ꙟ
їꙋдеа, ꙟтрꙋ Хс Іс, къчи ачѣстѣш аць пъти
мит ши вои, де чеи аи воштри каре сѫнт де оун
еі нѣм, дꙋпъ кꙋм ши ен де жидови. Чеи че
ши пре домнꙋл аꙋ ѡморѫт пре Іс, ши пре аи
лор пророчи, ши пре нои нѣꙋ гонит, ши лꙋи дꙋм
незъꙋ неплъкѫнꙋдь, ши тꙋтꙋрор оаменилор,
ѕі ꙟпотривитори. Ѡприндь пре нои съ нꙋ гръим
кꙋ лимбиле, ка съсъ мѫнтꙋиаскъ, ка съсъ пли
нѣскъ лор пъкателе пꙋрꙋрѣ, че аѫꙋнсе асꙋпра
зі лор оурџїѩ де съвѫршит. Іаръ нои фрацилор
ръмѫиндь сърачи деспре вои, спре врѣмѣ оунꙋи
чаꙋ, кꙋ фаца, нꙋ кꙋ инима, маи мꙋлть амсѫ
гꙋит, фаца воастръ аведѩ кꙋ мꙋлть похтъ.
иі Пентрꙋ ачѣѩ амврꙋт съвеним кътръ вои, ꙟ
съ еꙋ павел, ши ѡдатъ, ши де доѡ ори, ши нѩ
ѳі сминти пре нои сатана. Къчи каре є нъдѣждѣ
ноастръ саꙋ бꙋкꙋрїѩ, саꙋ кꙋнꙋна чѣ де лаꙋдъ?
аꙋ нꙋ ши вои ꙟнаинтѣ домнꙋлꙋи ностръ Іс Хс,
к ꙟтрꙋ алꙋи венире сѫнтеци. Пентрꙋ къ вои
сѫнтеци мъририѣ ноастръ ши бꙋкꙋрїѩ.

КАП. Г.

а Дерепть ачѣѩ немаи пꙋтѫндь аръбда,
амь бине врꙋть съ ръмѫнемь, ꙟ афи
в на сѫнгꙋри. Ши амь тримись пре
тимоѳею фрателе ностръ, ши слꙋга лꙋи
дꙋмнезъꙋ, ши ꙟпреꙋнъ лꙋкръторю кꙋ
нои ꙟтрꙋ еѵлїѩ лꙋи Хс, ка съвъ ꙟтърѣскъ
пре вои, ши съвъ мѫнгѫе пре вои, пентрꙋ кре
г динца воастръ. Ка нимене съ нꙋсъ клътѣ
скъ ꙟтрꙋ некаꙁꙋриле ачѣстѣ, пентрꙋ къ вои
д штици къ спре ачаста не афлъме. Пентрꙋ
къ ши кѫндь кътръ вою ерамь, ꙁичѣм маи на
инте воаѡ къ вом съ авемь скѫрбе, дꙋпъ кꙋм
е саꙋ ши фъкꙋт ши штици. Пентрꙋ ачѣѩ ши
еꙋ немаи сꙋферииндь. тримисаm ка съ кꙋноскꙋ
крединца воастръ, ка нꙋ кѫндаи аꙋ испитить
пре вои, чела че испитѣще, ши ꙟдешерть съва
ѕ фаче ѡстенѣла ноастръ. Іаръ акꙋм венииндь
тимоѳею кътръ нои де ла вои, ши бине вестиндь
воаѡ, крединца ши драгостѣ воастръ, ши кꙋм
къ авец поменире бꙋнъ де нои пꙋрꙋрѣ, дорииндь
де нои съ не ведеци ка ши нои пре вои.
з Пентрꙋ ачѣѩ нѣм мѫнгъѩть фрацилорь де вои
ꙟтрꙋ тоть некаꙁꙋл, ши невоѩ воастръ, прен
и авоастръ крединцъ. Къ акꙋмь нои трънимꙋ
ѳ де вецн стаи вои ꙟтрꙋ домнꙋль. Пентрꙋ къ
мꙋлцъмитъ пꙋтемь лꙋи дꙋмнезъꙋ аръсплъти,
пентрꙋ вои, де тоатъ бꙋкꙋрїѩ кꙋ карѣ не бꙋ
кꙋръм, пентрꙋ вои ꙟнаинтѣ дꙋмнезъꙋлꙋи но
і стръ. Ноаптѣ ши ꙁиоа, маи кꙋ асꙋпръ
рꙋгѫндꙋне, ка съ ведем фаца воастръ, ши аꙟ
темеѩ скъдериле, крединцїи воастре.
аі Іаръ ачела дꙋмнезъꙋ ши пърꙋнтеле ностръ ши
домнꙋль ностръ Іс Хс, съ ꙟдирептѣꙁе кале

Biblia 1688, p. 893, col. 1

vînt aţi priimit, nu al oamenilor, ce precum iaste adevărat, cuvîntul lui Dumnezău, carele să şi lucrează întru voi, cei ce credeţi.

14. Pentru că voi următori v-aţi făcut, fraţilor, besêrecilor lui Dumnezău, celor ce sînt în Iudéa, întru Hristos Isus, căci acêsteaşi aţi pătimit şi voi de cei ai voştri care sînt de un neam, după cum şi ei de jidovi,

15. Cei ce şi pre Domnul au omorît, pre Isus, şi pre ai lor proroci şi pre noi ne-au gonit şi lui Dumnezău neplăcînd şi tuturor oamenilor împotrivitori,

16. Oprind pre noi să nu grăim cu limbile, ca să să mîntuiască, ca să să plinească lor păcatele pururea. Ce ajunse asupra lor urgiia desăvîrşit!

17. Iară noi, fraţilor, rămîind săraci despre voi, spre vrêmea unui ceas, cu faţa, nu cu inima, mai mult am sîrguit faţa voastră a vedea cu multă pohtă.

18. Pentru acêea, am vrut să venim cătră voi, însă eu, Pável, şi o dată, şi de doao ori, şi ne-au smintit pre noi Satána.

19. Căci care e nădêjdea noastră sau bucuriia sau cununa cea de laudă? Au nu şi voi înaintea domnului nostru Isus Hristos întru a lui venire sînteţi?

20. Pentru că voi sînteţi mărirea noastră şi bucuriia.

Cap 3

1. Drept acêea, nemaiputînd a răbda, am binevrut să rămînem în Anthína sînguri.

2. Şi am trimis pre Timothéiu, fratele nostru şi sluga lui Dumnezău şi împreună lucrătoriu cu noi întru Evangheliia lui Hristos, ca să vă întărească pre voi şi să vă mîngîie pre voi, pentru credinţa voastră,

3. Ca nimenea să nu să clătească întru necazurile acêstea, pentru că voi ştiţi că spre aceasta ne aflăm.

4. Pentru că şi cînd cătră voiu eram, ziceam mai nainte voao că vom să avem scîrbe, după cum s-au şi făcut şi ştiţi.

5. Pentru acêea, şi eu, nemaisuferind, trimis-am ca să cunoscu credinţa voatră, ca nu cîndai au ispitit pre voi cel ce ispitêşte şi în deşert să va face osteneala noastră.

6. Iară acum venind Timothéiu cătră noi de la voi şi binevestind voao credinţa şi dragostea voastră, şi cum că aveţi pomenire bună de noi pururea, dorind de noi să ne vedeţi, ca şi noi pre voi

7. Pentru acêea ne-am mîngîiat, fraţilor, de voi întru tot necazul şi nevoia voastră, pren a voastră credinţă.

8. Că acum noi trăim de veţi sta voi întru Domnul,

9. Pentru căci mulţămit putem lui Dumnezău a răsplăti pentru voi de toată bucuriia cu carea ne bucurăm pentru voi înaintea Dumnezăului nostru,

10. Noaptea şi zioa, mai cu asupră rugîndu-ne ca să vedem faţa voastră şi a întemeia scăderile credinţii voastre.

11. Iară acela Dumnezău şi Părintele nostru şi Domnul nostru Isus Hristos să îndirepteaze calea /

Versiunea modernă

pe care l-aţi auzit de la noi, l-aţi primit nu ca pe un cuvînt de la oameni, ci aşa cum este cu adevărat, ca pe cuvîntul lui Dumnezeu, care şi este lucrător în voi, cei care credeţi.

14. Căci, în Hristos, v-aţi făcut imitatori ai bisericilor lui Dumnezeu care sînt în Iudeea, fraţilor, fiindcă aceleaşi lucruri le-aţi pătimit şi voi de la cei din neamul vostru precum şi ei de la iudei,

15. Care l-au ucis şi pe Domnul Iisus Hristos şi pe proroci, iar pe noi ne prigonesc, care sînt neplăcuţi lui Dumnezeu şi se pun împotrivă tuturor oamenilor,

16. Pentru că ne opresc să grăim neamurilor, ca să fie mîntuite, astfel încît păcatele lor să ajungă întotdeauna pînă la culme. Dar la urmă a venit asupra lor urgia!

17. Fiind despărţiţi de voi pentru o vreme cu faţa, dar nu cu inima, ne-am străduit şi mai mult, fraţilor, să vedem faţa voastră, cuprinşi de un mare dor.

18. Fiindcă voiam să venim la voi, eu, Pavel, o dată şi altă dată, dar ne-a împiedicat Satana.

19. Căci cine este nădejdea sau bucuria sau coroana cu care să ne lăudăm înaintea Domnului nostru Iisus Hristos la venirea sa? Oare nu voi?

20. Voi sînteţi, într-adevăr, slava şi bucuria noastră.

Capitolul al 3-lea

1. De aceea, nemaiputînd răbda, am socotit mai bine să rămînem singuri la Atena.

2. Şi l-am trimis pe Timotei, fratele nostru şi slujitorul lui Dumnezeu şi ajutorul nostru în vestirea Evangheliei lui Hristos, să vă întărească în credinţă şi să vă îndemne,

3. Ca nimeni să nu se clatine în vremea necazurilor de acum, fiindcă ştiţi voi înşivă că la aceasta sîntem sortiţi.

4. Dinainte v-am spus, într-adevăr, şi cînd eram la voi, că avem să suferim necazuri, aşa cum s-a şi întîmplat şi ştiţi.

5. De aceea, şi eu, nemaiputînd răbda, [l-] am trimis ca să cunosc credinţa voastră, [de teamă] ca nu cumva să vă fi ispitit ispititorul şi să se fi făcut zadarnică osteneala noastră.

6. Dar acum că Timotei a venit de la voi la noi şi ne-a dat vestea bună a credinţei şi dragostei voastre, precum şi că amintirea noastră o aveţi întotdeauna scumpă, ducînd dorul de a ne vedea, la fel ca noi pe voi

7. Din această pricină, am aflat mîngîiere în voi, mulţumită credinţei voastre, fraţilor, cu toată apăsarea şi necazul nostru;

8. Fiindcă acum sîntem [iarăşi] vii, dacă voi staţi apăsat în Domnul,

9. Căci ce mulţumire putem să-i dăm lui Dumnezeu pentru voi în schimbul întregii bucurii cu care ne bucurăm de voi înaintea Dumnezeului nostru,

10. Rugîndu-ne cu prisosinţă noapte şi zi [ca să ajungem] a vedea faţa voastră şi a împlini lipsurile credinţei voastre.

11. Dar să îndrepteze Dumnezeu însusi şi Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos calea

ноастрѫ кѫтрѫ вои. Іарѫ пре вои домнꙋль ві
сѫ вѫ ꙟмꙋлцѣскѫ, ши сѫ вѫ присосѣскѫ кꙋ дра
гостѣ, пре оунꙋль кѫтрѫ алалть, ши кѫтрѫ
тоци пре кꙋм ши нои кѫтрѫ вои. Ка сѫ гі
ꙟтѫрѣскѫ воаѡ инемиле, невиновате ꙟтрꙋ
свинцире ꙟнаинтѣ лꙋи дꙋмнезѫꙋ, ши пѫринте
лꙋи ностру, ꙟтрꙋ венирѣ домнꙋлꙋи ностру іс
хс, кꙋ тоци свинціи лꙋи.

КАП. Д.

Деци дарѫ фрацилорь, похтимь пре вои ꙃ а
ши вѫ рꙋгѫм ꙟтрꙋ домнꙋл іс, дꙋпѫ
кꙋм аци апꙋкат дела нои, пре кꙋм Тре
бꙋе вои а оумбла, ши а плѫчѣ лꙋи дꙋм
незѫꙋ, ка сѫ присосици маи мꙋлть.
Пентрꙋ кѫ щици че порꙋнчи амь дат воаѡ, прен в
домнꙋль іс. Пентрꙋ кѫ ачаста ѫсте воа г
лꙋи дꙋмнезѫꙋ, свинцирѣ воастрѫ сѫ вѫ фериці
вои де кꙋрвіе. Аши фіеще кареле д
дентрꙋ вои, а лꙋ вась а кѫщига, кꙋ свинцире ши
чинсте. Нꙋ ꙟтрꙋ патимѫ де пофтѫ, пре е
кꙋм ши лимбиле чѣлѣ че нꙋ щіꙋ пре дмнзѫꙋ.
Анꙋ асꙋпри ши алѫкоми, ла вреꙋн лꙋкрꙋ пре фра ѕ
теле лꙋи, пентрꙋ кѫчи избѫндиторю ѫсте дом
нꙋл, пентрꙋ тоате ачѣсте, дꙋпѫ кꙋм ам зи
маинаинте воаѡ, ши нѫм мѫртꙋриситѫ.
Пентрꙋ кѫ нꙋ кемат дмнзѫꙋ пре нои спре не з
кꙋрѫціе че спре свинцире. Пентрꙋ ачѣѫ чела и
че сѫ лѣпѫдѫ, нꙋ де ом сѫ лѣпѫдѫ, че де
дмнзѫꙋ чела че аꙋ ши дат дхꙋл лꙋи чел свнт
ла нои. Іарѫ пентрꙋ іубирѣ фрѫцѣскѫ нꙋ вѫ ѳ
требꙋе авѫ скріе воаѡ, пентрꙋ кѫ вои сѫнгꙋри
де дмнзѫꙋ ꙟвѫцаци сѫнтеци, а іуби оунꙋл пре
алалть. Пентрꙋ кѫ ши фачеци ачаста ла і
тоци фраціи чеи че сѫнть ꙟтоатѫ макидоніѫ,
ши пофтим пре вои фрацилор, сѫ присосици маи
мꙋлть. Ши сѫ вѫ невоици а фи ꙟлинище ши аі
а лꙋкра алевоастре, ши а лꙋкра кꙋ алевоастре мѫ
ни, дꙋпѫ кꙋм вам порꙋнчит. Ка сѫ ꙟблаці ві
кꙋ бꙋн кип, кѫтрѫ чеи деннафарѫ, ши де нимикѫ
липсѫ сѫ нꙋ авеци. Ши нꙋ вою сѫ нꙋ щици во гі
фрацилор, пентрꙋ чеи морци ка сѫ нꙋ вѫ ꙟтристаці,
ка ши чеѫ лалци каріи нꙋ аꙋ нѫдѣжде.
Пентрꙋ кѫ де крѣдем кѫ іс аꙋ мꙋрит, ши аꙋ ꙟ ді
вис, аша ши дмнзѫꙋ пре чеи че аꙋ адормит пре
іс, ꙟиѫ адꙋче ꙟпреꙋнѫ кꙋ ель. Пентрꙋ кѫ еі
ачаста воаѡ зичем ꙟкꙋвѫнтꙋл дмнꙋлꙋи, кѫ
нои віи чеши рѫмашн, ла венирѣ дмнꙋлꙋи, нꙋ
вом апꙋка пре чеи морци. Кѫчи ачеста дом ѕі
нꙋл кꙋ порꙋнкѫ, кꙋ гласъ де архангель ши кꙋ трѫм
бица лꙋи дмнзѫꙋ, сѫва погорѫ де ни черю ши чеи
морци ꙟтрꙋ хс, вор ꙟвіѫ ꙟтѫю. Дꙋпѫ а зі
чѣѫ нои чеи віи чеи рѫмаши ꙟпреꙋнѫ кꙋ еи хрѫ
пинеом кꙋ норіи ꙟтрꙋ тимпинарѣ дмнꙋлꙋи ꙟ
вѫздꙋх, ши аша пꙋрꙋрѣ ꙟпреꙋнѫ кꙋ дмнꙋл во
фи. Деци мѫнгѫѫци оунꙋл пре алалть кꙋ иі
кꙋвинтеле ачѣстѣ.

Biblia 1688, p. 893, col. 2

noastră cătră voi!

12. Iară pre voi Domnul să vă înmulţească şi să vă prisosească cu dragostea, pre unul cătră altul, şi cătră toţi, precum şi noi cătră voi.

13. Ca să întărească voao inimile, nevinovate întru svinţire înaintea lui Dumnezău şi Părintelui nostru, întru venirea Domnului nostru Isus Hristos, cu toţi svinţii lui.

Cap 4

1. Deci dară, fraţilor, pohtim pre voi şi vă rugăm întru Domnul Isus, după cum aţi apucat de la noi, precum trebuie voi a umbla şi a plăcea lui Dumnezău, ca să prisosiţi mai mult.

2. Pentru că ştiţi ce porunci am dat voao pren Domnul Isus.

3. Pentru că aceasta iaste voia lui Dumnezău, svinţirea voastră: să vă feriţi voi de curvie,

4. A şti fieştecarele dentru voi al său vas a cîştiga cu svinţire şi cinste,

5. Nu întru patimă de poftă, precum şi limbile cêlea ce nu ştiu pre Dumnezău,

6. A nu asupri şi a lăcomi la vreun lucru pre fratele lui, pentru căci izbînditoriu iaste Domnul pentru toate acêstea, după cum am zis mai nainte voao şi ne-am mărturisit.

7. Pentru că n-au chemat Dumnezău pre noi spre necurăţie, ce spre sfinţire.

8. Pentru acêea cela ce să leapădă nu de om să leapădă, ce de Dumnezău, cela ce au şi dat Duhul lui cel Sfînt la noi.

9. Iară pentru iubirea frăţească nu vă trebuie a vă scrie voao, pentru că voi sînguri de Dumnezău învăţaţi sînteţi a iubi unul pre alalt,

10. Pentru că şi faceţi aceasta la toţi fraţii cei ce sînt în toată Machidoniia. Şi poftim pre voi, fraţilor, să prisosiţi mai mult

11. Şi să vă nevoiţi a fi în linişte şi a lucra ale voastre şi a lucra cu ale voastre mîni, după cum v-am poruncit,

12. Ca să îmblaţi cu bun chip cătră cei den afară şi de nimică lipsă să nu aveţi.

13. Şi nu voiu să nu ştiţi voi, fraţilor, pentru cei morţi, ca să nu vă întristaţi ca şi ceialalţi, carii nu au nădêjde.

14. Pentru că, de crêdem că Isus au murit şi au învis, aşa şi Dumnezău pre cei ce au adormit pren Isus îi va aduce împreună cu el.

15. Pentru că aceasta voao zicem în cuvîntul Domnului că noi, viii ceşti rămaşi la venirea Domnului, nu vom apuca pre cei morţi.

16. Căci acesta Domnul cu poruncă, cu glas de arhanghel şi cu trîmbiţa lui Dumnezău, să va pogorî den ceriu, şi cei morţi întru Hristos vor învиia întîiu,

17. După aceêea noi, cei vii, cei rămaşi, împreună cu ei hrăpi-ne-vom cu norii întru timpinarea Domnului în văzduh şi aşa pururea împreună cu Domnul vom fi.

18. Deci mîngîiaţi unul pre alalt cu cuvintele acêstea. //

Versiunea modernă

noastră către voi!

12. Iar pe voi Domnul să vă sporească şi să vă dea prisos în dragostea unora pentru ceilalţi şi pentru toţi, precum noi pentru voi,

13. Pentru ca inimile voastre să le întărească fără cusur în sfinţenie înaintea lui Dumnezeu şi Tatăl nostru pentru cînd va veni Domnul nostru Iisus Hristos împreună cu toţi sfinţii săi.

Capitolul al 4-lea

1. În rest, vă rugăm aşadar şi vă îndemnăm în Domnul Iisus, fraţilor, ca, precum aţi primit de la noi felul în care trebuie să vieţuiţi şi să plăceţi lui Dumnezeu, cum şi vieţuiţi, de altfel, să sporiţi şi mai mult [în el].

2. Ştiţi doar ce porunci v-am dat de la Domnul Iisus.

3. Într-adevăr, voia lui Dumnezeu, cel care este sfinţirea voastră, aceasta este: să vă ţineţi departe de desfrînare,

4. Fiecare din voi să ştie a-şi dobîndi o femeie în sfinţenie şi cinste,

5. Nu împătimit de poftă, precum păgînii care nu-l cunosc pe Dumnezeu,

6. Nimeni să nu calce şi să nu nedreptăţească pe fratele său în privinţa aceasta, fiindcă Domnul pedepseşte pentru toate acestea, precum v-am şi spus dinainte şi v-am dat mărturie.

7. Căci nu v-a chemat Dumnezeu pe seama necurăţiei, ci pentru sfinţenie.

8. Iată de ce acela care respinge [porunca aceasta], respinge nu un om, ci pe Dumnezeu, cel care vă dă Duhul său cel Sfînt.

9. Cît despre iubirea de fraţi, nu aveţi trebuinţă să vă mai scriem ceva, fiindcă şi singuri aţi fost învăţaţi de Dumnezeu să vă iubiţi unii pe alţii,

10. Şi o faceţi într-adevăr faţă de toţi fraţii care se află în întreaga Macedonie. Vă îndemnăm însă, fraţilor, să sporiţi încă mai mult,

11. Să rîvniţi a fi în linişte, să vă vedeţi de ale voastre şi să munciţi cu propriile voastre mîini, precum v-am poruncit,

12. Ca să vieţuiţi în chip cuviincios faţă de cei din afara [bisericii] şi să nu aveţi nevoie de nimeni.

13. Nu vrem însă ca voi să fiţi în neştiinţă faţă de cei care au adormit, ca să nu vă întristaţi ca restul [oamenilor], care nu au nădejde.

14. Fiindcă, de vreme ce credem că Iisus a murit şi a înviat, tot aşa pe cei care au adormit în Iisus Dumnezeu îi va aduce împreună cu el.

15. Într-adevăr, în temeiul cuvîntului Domnului, vă spunem că noi, cei vii, care vom fi rămaşi pînă la venirea Domnului, n-o vom lua înaintea celor adormiţi.

16. Pentru că, la un semn poruncit, la glasul arhanghelului şi la [auzirea] trîmbiţei lui Dumnezeu, Domnul însusi se va pogorî din cer, iar mai întîi vor învia cei morţi în Hristos,

17. Apoi noi, cei vii, care vom fi rămaşi, vom fi răpiţi deodată cu ei în nori pentru a-l întîmpina pe Domnul în văzduh; şi vom fi astfel împreună cu Domnul pururea.

18. Aşa încît să aveţi mîngîiere unii pentru alţii în aceste cuvinte.

К А П. е҃.

а҃ Ꙗрь пентрꙋ ани ши пентрꙋ времи фраци
лорь нꙋ требꙋе воѡ сѣ скрїе .
в҃ Пентрꙋ кѣ вой кїарь щици кѣ зїѡа дом
нꙋлꙋи ка фꙋрꙋль ноаптѣ аша вине .
г҃ Кѣчи кѫндь ворь зиче паче, ши аширѣ
ре, атꙋнче фѣрь вѣсте ле винꙋ, ѧкꙋрѣ пейре на
кинꙋль чеи че аре ꙟпѫнтиче, ши новорь скѣпа.
д҃ Ꙗрь вой фрацилорь нꙋсѫнтеци ꙟтрꙋн тꙋнерек
ка сѣвѣ апꙋче ꙃїѡа пре вой ка ꙋн фꙋрь .
е҃ Тоци вой фиїй лꙋминїй сѫнтеци, ши фиїй зи
лей, ши нꙋ сѫнтеци аи нопцїй, ничи ай ꙟтꙋнѣре
ѕ҃ кꙋлꙋи. Дирептꙋ ачѣѧ дарь сѣнꙋ дормимь,
каши чеѧ лалци че сѣпривегем ши сѣфим трѣжи.
з҃ Пентрꙋ кѣ чеѧ че дормь, ноаптѣ дормь, ши
и҃ чеѧ че сѣ ꙟбатѣ, ноаптѣ сѣ ꙟбатѣ. Ꙗрь
ной аи ꙃилей фїиндь трѣжи сѫнтем, ꙟбрѣкѫ
дꙋне ꙟꙃаѡа крединцей ши адрагостей, ши ꙟко
ѳ҃ фꙋл нѫдежде мѫнтꙋирей. Кѣчи нꙋ не-ꙋ
пꙋс пре ной дмнꙃѣꙋ спре оурџїе, че спре добѫн
да мѫнтꙋирей, прен дмнꙋл ностꙋ Їс Хс .
ї҃ Челꙋи че аꙋ мꙋрит пентрꙋ ной, ка сꙋри прике
гем, ѡри дормим, ꙟпреꙋнѣ кꙋел сѣ трѣим .
аї Пентрꙋ ачѣѧ мѫнгѫяци оунꙋл пре алалтꙋ, ши
ꙃидиц оунꙋл пре алтꙋл, пре кꙋм ши фачец .
вї Ши поꙋтим пре вой фрацилор сѣщиц пре чеѧ че
ѡстенескь ꙟтрꙋ вой, ши поартѣ грижа воастрꙋ
гї ꙟтрꙋ дмнꙋл, ши вѣ ꙟвацѣ пре вой. Ши сѣ
сотиц пре ей, прѧ де присосит кꙋ драгосте пен
дї трꙋ лꙋкрꙋл лор, паче авец ꙟтрꙋ вой. Ши пꙋ
тим пре вой фрацилор, дожѣниць пре чей неток
миц, мѫнгѫяци пре чей слаби де инимѣ, спрежи
ниць пре чей непꙋтинчоши, фиц рѣбдѣтори ла
еї мѫнїе кѣтрѣ тоци. Кꙋтаци сѣнꙋ рѣсплѣ
тѣскѣ чинева кꙋива рѣꙋ пентрꙋ рѣꙋ, че пꙋрꙋ
рѣ бинеле гониц, ши оунꙋл кѣтрѣ алалтꙋ ши
ѕї кѣтрѣ тоци. Пꙋрꙋрѣ бꙋкꙋраци вѣ .
зї Не ꙟчетатꙋ вѣ рꙋгаци. ꙟтрꙋ тот мꙋл
иї цѣмиць, пентрꙋ кѣ ачаста ѧ воѧ лꙋй дмнꙃѣꙋ
ѳї ꙟтрꙋ Хс Їс ла вой. Дꙋхꙋл нꙋл стингеци .
к҃ Пророчїиле нꙋле дефѣймаци . Тоате ле
ка испитиц, чее бꙋн цинеци .
кв Де тот фелюль де лꙋкрꙋ рѣꙋ вѣ ферйць .
кг Ши ачѣста дмнꙃѣꙋл пѣчїй, сѣвѣ сфинцѣскѣ
пре вой кꙋ тотꙋл деплинь, ши ꙟтрег дꙋхꙋль
востꙋ, ши сꙋфлетꙋл, ши трꙋпꙋл фѣрѣдепри
хание, ꙟтрꙋ венирѣ домнꙋлꙋй ностꙋ Їс Хс, сѣ
кд сѣ пѫзѣскѣ. Крединчоѡ е чела че не кїамѣ
ке пре ной, кареле ва ши фаче. Фрацилор рꙋга
кѕ цивѣ пентрꙋ ной. Ꙟкинаци вѣ фрацилор тꙋ
кз тꙋрор, кꙋ сѣрꙋтаре сфнтѣ. Жꙋр пре
вой пре домнꙋл, сѣсѣ четѣскѣ картѣ
ки ла тоци сфнцїй фраци. Да
рꙋл домнꙋлꙋй ностꙋ
Їс Хс, кꙋ вой
амин.

Кѣтрѣ солонѣни чѧ де ꙟтѫю саꙋ
скри дела афина.

Biblia 1688, p. 894, col. 1

Cap 5

1. Iară pentru ani şi pentru vremi, fraţilor, nu trebuie voao să să scrie.

2. Pentru că voi chiar ştiţi că zioa Domnului ca furul noaptea aşa vine.

3. Căci cînd vor zice: pace şi aşăzare, atuncea, fără vêste, lor le vine asupră pieire, ca chinul ceii ce are în pîntice, şi nu vor scăpa.

4. Iară voi, fraţilor, nu sînteţi întru-ntunerec, ca să vă apuce zioa pre voi ca un fur.

5. Toţi voi fiii luminii sînteţi şi fiii zilei. Şi nu sînteţi ai nopţii, nici ai întunêrecului.

6. Direpт acêea dară să nu dormim ca şi ceialalţi, ce să priveghem şi să fim trêji.

7. Pentru că ceia ce dorm, noaptea dorm, şi ceia ce să îmbată, noaptea să îmbată.

8. Iară noi, ai zilei fiind, trêji sîntem, îmbrăcîndu-ne în zaua credinţii şi a dragostei şi în coiful nădêjdea mîntuirei.

9. Căci nu ne-au pus pre noi Dumnezău spre urgie, ce spre dobînda mîntuirei, pren Domnul nostru Isus Hristos,

10. Celui ce au murit pentru noi, ca, ori priveghem, ori dormim, împreună cu el să trăim.

11. Pentru acêea mîngîiaţi unul pre alalt şi zidiţi unul pre altul, precum şi faceţi.

12. Şi pohtim pre voi, fraţilor, să ştiţi pre ceia ce ostenesc întru voi şi poartă grija voastră întru Domnul şi vă învaţă pre voi

13. Şi socotiţi pre ei prea de prisosit cu dragoste pentru lucrul lor. Pace aveţi întru voi.

14. Şi pohtim pre voi, fraţilor, dojăniţi pre cei netocmiţi, mîngîiaţi pre cei slabi de inimă, sprejeniţi pre cei neputincioşi, fiţi răbdători la mînie cătră toţi.

15. Căutaţi să nu răsplătească cineva cuiva rău pentru rău, ce pururea binele goniţi şi unul cătră alalt şi cătră toţi.

16. Pururea bucuraţi-vă,

17. Neîncetat vă rugaţi,

18. Întru tot mulţămiţi, pentru că aceasta e voia lui Dumnezău întru Hristos Isus la voi.

19. Duhul nu-l stingeţi,

20. Prorociile nu le defăimaţi,

21. Toate le ispitiţi, ce e bun ţineţi,

22. De tot fêliul de lucru rău vă feriţi.

23. Şi acesta Dumnezăul păcii să vă sfinţească pre voi cu totul deplin. Şi întreg duhul vostru şi sufletul şi trupul, fără de prihană, întru venirea Domnului nostru Isus Hristos, să să păzească.

24. Credincios e cela ce ne cheamă pre noi, carele va şi face.

25. Fraţilor, rugaţi-vă pentru noi.

26. Închinaţi-vă, fraţilor, tuturor cu sărutare sfîntă.

27. Jur pre voi pre Domnul să să cetească cartea la toţi sfinţii fraţi.

28. Darul Domnului nostru Isus Hristos — cu voi! Amin.

A. Cătră solonêni cea dentîiu s-au scris de la Athína. /

Versiunea modernă

Capitolul al 5-lea

1. Cît despre timpuri şi soroace, fraţilor, nu aveţi nevoie să vă scriem,

2. Căci ştiţi voi bine că ziua Domnului va veni asemeni unui hoţ în timpul nopţii.

3. Cînd vor spune: [este] „pace şi lipsă de primejdii", atunci năpraznică le va veni pieirea, precum celei însărcinate durerea naşterii, şi nici gînd să scape.

4. Voi însă, fraţilor, nu sînteţi în întuneric, ca să vă prindă ziua aceea ca un hoţ.

5. Căci voi sînteţi toţi fii ai luminii şi ai zilei. Nu sîntem ai nopţii, nici ai întunericului.

6. Să nu dormităm aşadar, precum restul, ci să stăm treji şi să fim în priveghere.

7. Căci cei care dormitează, noaptea dormitează, şi cei care se îmbată, noaptea se îmbată.

8. Noi însă, de vreme ce sîntem ai zilei, să stăm treji, îmbrăcîndu-ne, în chip de platoşă, cu credinţa şi cu dragostea, iar, în chip de coif, cu nădejdea mîntuirii.

9. Căci Dumnezeu nu ne-a sortit să fim pradă urgiei, ci să dobîndim mîntuirea prin Domnul nostru Iisus Hristos,

10. Care a murit pentru noi, pentru ca, fie treji, fie dormind, împreună cu el să trăim.

11. De aceea, întăriţi-vă unii pe alţii şi vă zidiţi unul pe celălalt, precum şi faceţi.

12. Vă rugăm, fraţilor, să daţi cinste celor care se ostenesc între voi şi care sînt întîistătătorii voştri în Domnul şi vă mustră,

13. Şi, pentru lucrarea lor, cu dragoste să-i socotiţi ca de foarte mare preţ. Fiţi cu pace între voi.

14. Vă îndemnăm însă, fraţilor, mustraţi pe cei fără rînduială, încurajaţi pe cei puţini la suflet, ajutaţi pe cei slabi, fiţi răbdători faţă de toţi.

15. Luaţi seama să nu răspundă cineva cu rău pentru rău, ci urmăriţi întotdeauna binele unii pentru celalţi şi pentru toţi.

16. Cu bucurie fiţi întotdeauna,

17. Rugaţi-vă necontenit,

18. Daţi mulţumire pentru orice; căci aceasta este voia lui Dumnezeu pentru voi, în Iisus Hristos.

19. Duhul să nu-l înăbuşiţi,

20. Cuvintele prorocilor [dintre voi] să nu le nesocotiţi,

21. Dar toate să le puneţi la încercare; ţineţi ceea ce este bun,

22. Abţineti-vă de la orice fel de rău.

23. Însuşi Dumnezeul păcii să vă sfinţească pe voi pe de-a-ntregul, şi întreg duhul şi sufletul şi trupul vostru să fie păzite fără cusur pentru venirea Domnului nostru Iisus Hristos.

24. De încredere este cel care vă cheamă; el va şi făptui.

25. Fraţilor, rugaţi-vă pentru noi.

26. Salutaţi pe toţi fraţii cu sărutare sfîntă.

27. Vă jur pe Domnul să citiţi epistola aceasta tuturor fraţilor.

28. Harul Domnului nostru Iisus Hristos [să fie] cu voi!

а, в. послание.

Чѣкътръ солонѣни

ка тетримисъ а доа

Кап. а.

авел, ши силуань, ши а
тимодѣк, бесѣречїи со
лонулуй, ꙟтру дмнѕъ
пъринтеле ностру, ши
домнул ic хc. Даръ в
воаѡ ши паче, деладꙋм
незъу пъринтеле нострꙋ
ши дмнул ic хc. А г
мулцъми датори сжн
тем луй дмнѕъу, пурурѣ пентру вой фрацилор
пре кум се каде, кънчи пре креще кредница воа
стръ, ши съ ꙟмулцѣще драгостѣ фїеще къ
руѧ дентру вой, ѹнуѧ кътръ алтул. Де д
нои сжнгури, ꙟтру вой ѧсте съ не лъудъм, ꙟ
тру бесѣречиле луй дмнѕъу, пентру ръбдарѣ
воастръ, ши кредница ꙟтру тоате гонириле во
стре, ши некъзуриле, кареле суферици. Аръ е
таре чей дирѣпте жудекъцїи алуй дмнезъу,
каселкъ ꙟкредничи во ꙟпъръцїе луй дмнезъу, пен
тру каре ши пътимици. Де време че е дирепт лжгъ дмнѕе ѕ
аръсплъти челор че не къжеску пре вой ку неказ.
Ши воаѡ челор некъжици ръпаѡсе ку ной, ꙟтру з
аръгарѣ дмнулуй ic, ден чериу ку ꙟгерїи путе
рїи луй. Ку въпае де фок, джнд изжнда, и
челора че ну щїу пре дмнѕъу, ши челор че ну а
скултъ еѵглїѧ, дмнулуй нострꙋ ic хc.
Карїй плати вор луа, пейре вѣчникъ деспре фа ѳ
ца дмнулуй, ши деспре мъририѣ търіей луй.
Кжнд ва вени съ съ прослъвѣскъ, ꙟтру сфинцїи і
луй, ши съ съ минунѣзе ꙟтру тоци чеѧ че кред
къ сау ꙟкредницат мъртурїѧ ноастръ ꙟтру
вой ꙟзїоа ачѣѧ. Лакарѣ неши ругъм пу аі
рурѣ пентру вой, ка пре вой съвъ ꙟвредничаскъ
кемърїи дмнѕъуль нострꙋ, ши съ ѹмпле тоа
тъ буна кредере бунътъцїи, ши лукрул кредни
цїй ку путѣре. Ка съ мърѣскъ нумеле дом ві
нулуй нострꙋ ic хc, ꙟтру вой, ши вой ꙟтру
ель, дупъ дарул дмнѕъулуй нострꙋ ши
дмнулуй ic хc.

Кап. в.

Ни рꙋгъм пре вой фрацилор, пентру а
венирѣ дмнулуй нострꙋ ic хc, ши а ноа
стръ адунаре кътръ ель. Ка ну в
де грабъ съвъ клътици вой ден минте,
ничи съ въ турбураци ничи прен духь
ничи прен кувжнть, ничи прен карте ка кум ар
фи скрисъ прен ной, ка кум арфи а жѧве ачѣѧ
зи алуй хc. Съ нувъ амъџѣскъ пре вой чи г
неба, ничи врꙋн трꙋн кип, къ де нꙋ ва вени ви
клешугул ꙟтжю, ши съ ва дескопери, ѡмуль пъ
катулуи фїюл пїерзърїи. Чела че съ ꙟпо д
три

Biblia 1688, p. 894, col. 2

Cea cătră solonêni carte trimisă a doa

Cap 1

1. Pável şi Siluán şi Timothéiu, besêrecii Solónului, întru Dumnezău Părintele nostru şi Domnul Isus Hristos:

2. Dar voao şi pace, de la Dumnezău Părintele nostru şi Domnul Isus Hristos!

3. A mulţămi datori sîntem lui Dumnezău pururea pentru voi, fraţilor, precum să cade, căci preacrêşte credinţa voastră şi să înmulţêşte dragostea fieştecăruia dentru voi, unuia cătră altul.

4. Deci noi sînguri întru voi iaste să ne lăudăm, întru besêrecile lui Dumnezău, pentru răbdarea voastră şi credinţa întru toate gonirile voastre şi necazurile carele suferiţi.

5. Arătare cei dirêpte judecăţii ai lui Dumnezău, ca să vă învredniciţi voi împărăţiei lui Dumnezău, pentru carea şi pătimiţi,

6. De iaste direpţ lîngă Dumnezeu a răsplăti celor ce necăjescu pre voi cu necaz,

7. Şi voao, celor necăjiţi, răpaos cu noi întru arătarea Domnului Isus den ceriu cu îngerii puterii lui,

8. Cu văpaie de foc dînd izbîndă celora ce nu ştiu pre Dumnezău şi celor ce nu ascultă Evangheliia Domnului nostru Isus Hristos.

9. Carii plată vor lua, pieire vêcinică despre faţa Domnului şi despre mărirea tăriei lui,

10. Cînd va veni să să proslăvească întru sfinţii lui şi să să minunêze întru toţi ceia ce cred. Că s-au încredinţat mărturiia noastră întru voi în zioa acêea.

11. La carea ne şi rugăm pururea pentru voi, ca pre voi să vă învrednicească chemării Dumnezăul nostru şi să umple toată bunăvrêrea bunătăţii şi lucrul credinţii cu putêre,

12. Ca să să mărească numele Domnului nostru Isus Hristos întru voi şi voi întru el, după darul Dumnezăului nostru şi Domnului Isus Hristos.

Cap 2

1. Şi pohtim pre voi, fraţilor, pentru venirea Domnului nostru Isus Hristos şi a noastră adunare cătră el,

2. Ca nu degrabă să vă clătiţi voi den minte, nici să vă turburaţi, nici pren duh, nici pren cuvînt, nici pren carte, ca cum ar fi scrisă pren noi, ca cum ar fi aiêve acêea zi a lui Hristos.

3. Să nu vă amăgească pre voi cineva nici vru-ntr-un chip, că, de nu, va veni vicleşugul întîiu şi să va descoperi omul păcatului, fiiul pierzării,

4. Cela ce stă împo- //

Versiunea modernă

Epistola a doua către tesaloniceni

Capitolul 1

1. Pavel şi Siluan şi Timotei, bisericii tesalonicenilor, în Dumnezeu Tatăl nostru şi în Domnul Iisus Hristos:

2. Har vouă şi pace, de la Dumnezeu Tatăl nostru şi de la Domnul Iisus Hristos!

3. Datori sîntem să mulţumim întotdeauna lui Dumnezeu pentru voi, fraţilor, precum este vrednic lucru, pentru că credinţa voastră creşte peste măsură, iar dragostea fiecăruia dintre voi toţi către ceilalţi sporeşte.

4. Astfel încît ne lăudăm noi înşine cu voi, în bisericile lui Dumnezeu, pentru statornicia voastră şi credinţa în toate prigonirile voastre şi în necazurile pe care le răbdaţi

5. Un semn al dreptei judecăţi a lui Dumnezeu, spre a vă face vrednici de împărăţia lui Dumnezeu, pentru care şi pătimiţi,

6. De vreme ce este drept la Dumnezeu să întoarcă necaz asupra celor ce vă fac necaz,

7. Iar vouă, celor ce sînteţi necăjiţi, să vă dea odihnnă împreună cu noi la descoperirea din cer a Domnului Iisus, împreună cu îngerii puterii sale,

8. În foc cu văpaie, cînd va da pedeapsă celor care nu cunosc pe Dumnezeu şi celor care nu dau ascultare Evangheliei Domnului nostru Iisus,

9. Aceştia vor suferi pedeapsa pieirii veşnice, despărţiţi de faţa Domnului şi de slava puterii lui,

10. Cînd, în ziua aceea, va veni să se preaslăvească în sfinţii lui şi să se arate în chip minunat în toţi cei care au crezut, pentru că mărturia noastră către voi a fost crezută.

11. Pentru aceasta ne şi rugăm întotdeauna pentru voi, ca Dumnezeul nostru să vă socotească vrednici de chemarea sa şi să împlinească orice dorinţă de bine şi orice lucrare a credinţei voastre prin puterea sa,

12. Aşa încît să se preaslăvească în voi numele Domnului nostru Iisus Hristos şi voi în el, după harul Dumnezeului nostru şi Domnului Iisus Hristos.

Capitolul 2

1. În legătură cu venirea Domnului nostru Iisus Hristos şi cu reunirea noastră cu el, vă rugăm, fraţilor,

2. Să nu vă pierdeţi mintea cu una, cu două, nici să vă lăsaţi speriaţi de vreo prorocie sau cuvînt sau epistolă venind, chipurile, de la noi, cum că ziua Domnului a şi sosit.

3. Să nu vă înşele nimeni, în niciun fel. Pentru că [ziua aceea nu va veni] dacă nu va veni mai întîi apostazia şi nu se va descoperi omul păcatului şi fiul pierzării,

4. Cel care se împo-

кътръсолонѣни ·

трѣбѣ ши сѫ прѣ ꙟнальцѫ, престе тоате кареле
сѫ кїамѫ дꙋмнезѫꙋ, аꙋ ꙟкинѫчюне, кѫтѫ ель
ꙟбесѣрека лꙋи дꙋмнезѫꙋ ка оунь дꙋмнезѫꙋ сѣ
шазѫ, арѫтѫндь пре сине кѫ ѫсте дмнезѫꙋ ·
е Нꙋвѫ адꙋчеци аминте, кѫ ꙟкѫ фїиндь кътрѫ
ѕ вои ачѣстѣ зичеам воѡ. Ши акꙋм че кꙋпринде
щици, ка сѫ сѫ дескопере ель ꙟврѣмѣ лꙋи ·
з Пентрꙋ кѫ таина фѫрѫ делеџїи сѫ лꙋкрѣзѫ,
нꙋмаи чела че цине акꙋм сѫ цїе, пѫнѫ сѫ ва лꙋа
и демиѫлокь · Ши атꙋнчи сѫ ва де скопери
чель фѫрѫ делѣџе, пре кареле дмнꙋль ва топи,
кꙋ дхꙋль ростꙋлꙋи лꙋи, шиль ва прѫпѫди кꙋ а
ѳ рѫтарѣ венирїи лꙋи · Кѫрꙋѫ ѫсте венирѣ
дꙋпѫ лꙋкрарѣ сатанїи, кꙋ тоатѫ пꙋтѣрѣ,
і ши сѣмне ши минꙋни але мꙋнчїи · Ши кꙋ
тоатѫ ꙟшѫлѫчюнѣ недирептѫцїи, ꙟтрꙋ чеи
перици, пентрꙋ каре драгостѣ адевѫрꙋлꙋи наꙋ
аі прїимить, ка сѫ сѫ мѫнтꙋѫскѫ ей. Ши пентрꙋ
ачѣѫ тримитева лоръ дмнзѫꙋ лꙋкраре де ꙟшѫ
ві лѫчюне, ка сѫкрѣзѫ ей минчюнїи · Ка сѫ сѫ
жꙋдече тоци, чеѫ ченаꙋ крезꙋть адевѫрꙋлꙋи
че аꙋ вине врꙋть ꙟтрꙋ недирептате ·
гі Іарѫ нои датори сѫнтемь, амꙋлцѫми лꙋи дмне
зѫꙋ пꙋрꙋрѣ, пентрꙋ вои фраци ювици де дмнꙋл кѫ
аꙋ алесь пре вои дмнзѫꙋ деи чепꙋть, спре мѫн
тꙋире ꙟтрꙋ сфинцирѣ дхꙋлꙋи, ши крединца аде
ді вѫрꙋлꙋи · Ла карѣ аꙋ кемать пре вои, прень
еѵлїѫ ноастрѫ, спре добѫндирѣ мѫририи дмнꙋ
еі лꙋи нострꙋ іс хс · Дирептѫ ачѣѫ фрацилор
стаци ши цинеци ꙟвѫцѫтꙋриле, кареле ваци ꙟ
вѫцать ѡри прен кꙋвѫнть ѡри прен картѣ ноа
ѕі стрѫ · Іарѫ сѫнгꙋрь дмнꙋль іс хс ши дꙋм
незѫꙋ ши пѫринтеле нострꙋ чела че аꙋ ювить
пре нои ши аꙋ дать мѫнгѫѫре вѣчникѫ, ши нѣ
зі дѣжде бꙋнѫ кꙋ дар · Сѫ мѫнгѫе инимиле воа
стре ши вѣ ꙟтѫрѣскѫ пре вои, ꙟтрꙋ тот кꙋвѫн
тꙋль ши фаптꙋль бꙋнь ·

КАП, Г.

а Дечи рꙋгацивѫ фрацилорь пентрꙋ нои,
ка кꙋвѫнтꙋль дмнꙋлꙋи сѫ кꙋре, ши
сѫ сѫ мѫрѣскѫ пре кꙋмь ши кѫтрѫ
в вои · Ши касѫне мѫнтꙋимь,
де ѡаменїи чеи фѫрѫ де кале ши рѫи,
г пентрꙋ кѫ нꙋ е атꙋтꙋрор крединца · Ши
крединчось ѫсте дмнꙋл, кареле нева ꙟтѫри пре
д нои, ши нева пѫзи де чель виклѣнь. Ши нѫ
деждꙋим ꙟтрꙋ дмнꙋл де вои кѫ чѣле че порꙋн
е чим воаѡ ши фачеци, ши левеци фаче · Іарѫ
дмнꙋл сѫ ꙟдирептѣзе воаѡ инимиле ла драго
стѣ лꙋи дмнзѫꙋ, ши ла рѫбдарѣ лꙋи хс ·
ѕ Ши порꙋнчим воаѡ фрацилор ꙟтрꙋ нꙋмеле дом
нꙋлꙋи нострꙋ іс хс, сѫ вѫ ферици вои де кѫтрѫ
тот фрателе че ꙟблѫ фѫрѫ де токмѣлѫ, ши нꙋ
дꙋпѫ ꙟвѫцѫтꙋра каре аꙋ лꙋат дела нои ·
з Пентрꙋ кѫ вои щици кꙋм требꙋе вои а оурма
ноаѡ, кѫчи нам ꙟблат фѫрѫ токмѣлѫ ꙟтрꙋ
и вои · Ничи ꙟдар пѫине ам мѫнкат дела чи
неваш чекꙋ трꙋдѫ ши остенѣлѫ, зїоа ши ноа
птѣ лꙋкрѫндь, ка сѫ нꙋ ꙟгреꙋезь пре чинева ден

Biblia 1688, p. 895, col. 1

trivă şi să preaînalţă preste toate carele să cheamă Dumnezău au închinăciune, cît el în besêreca lui Dumnezău ca un Dumnezău să şază, arătînd pre sine că iaste Dumnezău.

5. Nu vă aduceţi aminte că, încă fiind cătră voi, acêstea zicem voao?

6. Şi acum ce cuprinde ştiţi ca să să descopere el în vrêmea lui.

7. Pentru că taina fărădelegii să lucrează; numai cela ce ţine acum să ţie, pînă să va lua de mijloc.

8. Şi atunci să va descoperi cel fără de lêge, pre carele Domnul va topi cu Duhul rostului lui şi-l va prăpădi cu arătarea venirii lui,

9. Căruia iaste venirea după lucrarea Satánii cu toată putêrea şi sêmne şi minuni ale muncii

10. Şi cu toată înşălăciunea nedireptăţii întru cei pieriţi, pentru care dragostea adevărului n-au priimit, ca să să mîntuiască ei.

11. Şi pentru acêea trimite-va lor Dumnezău lucrare de înşălăciune, ca să crează ei minciunii,

12. Ca să să judece toţi ceia ce n-au crezut adevărului, ce au binevrut întru nedireptate.

13. Iară noi datori sîntem a mulţămi lui Dumnezău pururea pentru voi, fraţi iubiţi de Domnul, căci au ales pre voi Dumnezău de-nceput spre mîntuire întru sfinţirea Duhului şi credinţa adevărului,

14. La carea au chemat pre voi pren Evangheliia noastră, spre dobîndirea măririi Domnului nostru Isus Hristos.

15. Direpţ acêea, fraţilor, staţi şi ţineţi învăţăturile carele v-aţi învăţat, ori pren cuvînt, ori pren cartea noastră.

16. Iară sîngur Domnul Isus Hristos şi Dumnezău şi Părintele nostru, cela ce au iubit pre noi şi au dat mîngîiêre vêcinică şi nădêjde bună cu dar,

17. Să mîngîie inimile voastre şi să vă întărească pre voi întru tot cuvîntul şi faptul bun.

Cap 3

1. Deci rugaţi-vă, fraţilor, pentru noi, ca cuvîntul Domnului să cure şi să să mărească, precum şi cătră voi,

2. Şi ca să ne mîntuim de oamenii cei fără de cale şi răi, pentru că nu e a tuturor credinţa.

3. Şi credincios iaste Domnul, carele ne va întări pre noi şi ne va păzi de cel viclean.

4. Şi nădejduim întru Domnul de voi că cêle ce poruncim voao şi faceţi şi le veţi face.

5. Iară Domnul să îndirepteaze voao inimile la dragostea lui Dumnezău şi la răbdarea lui Hristos.

6. Şi poruncim voao, fraţilor, întru numele Domnului nostru Isus Hristos, să vă feriţi voi de cătră tot fratele ce îmblă fără de tocmeală şi nu după învăţătura care au luat de la noi.

7. Pentru că voi ştiţi cum trebuie voi a urma noao, căci n-am îmblat fără tocmeală întru voi,

8. Nici în dar pîine am mîncat de la cinevaşi, ce cu trudă şi osteneală, zioa şi noaptea lucrînd, ca să nu îngreuiez pre cineva den- /

Versiunea modernă

triveşte şi se înalţă peste tot ceea ce se cheamă Dumnezeu sau peste tot ceea ce este demn de închinare, astfel încît se va aşeza el însuşi în templul lui Dumnezeu dîndu-se drept Dumnezeu.

5. Nu vă amintiţi că vă spuneam aceste lucruri pe cînd eram încă cu voi?

6. Iar acum ştiţi ceea ce-l opreşte, astfel încît el să se descopere la timpul său.

7. Căci taina fărădelegii se lucrează deja; numai să-i dispară din cale cel care-o opreşte acum.

8. Şi atunci se va arăta cel fărădelege, pe care îl va ucide Domnul cu suflarea gurii lui şi-l va nimici cu arătarea venirii lui.

9. Venirea lui se va face prin lucrarea Satanei, însoţită de tot felul de arătări ale puterii sale, de semne şi de minuni mincinoase

10. Şi cu tot felul de nedreptăţi înşelătoare pentru cei care pier, în locul cărora n-au primit dragostea pentru adevăr, ca să fie mîntuiţi.

11. Iată de ce Dumnezeu le va trimite o lucrare de rătăcire pentru a da crezare minciunii,

12. Ca să fie osîndiţi toţi cei care n-au dat crezare adevărului, ci şi-au găsit plăcerea în nedreptate.

13. Noi însă datori sîntem să mulţumim pururea lui Dumnezeu pentru voi, fraţi iubiţi de Domnul, pentru că Dumnezeu v-a ales spre mîntuire de la început, prin sfinţirea care vine de la Duhul şi prin credinţa în adevăr,

14. La care lucru v-a chemat prin Evanghelia noastră, ca să dobîndiţi slava Domnului nostru Iisus Hristos.

15. Aşadar, fraţilor, staţi tari şi ţineţi de tradiţiile în care aţi fost învăţaţi fie prin cuvînt viu, fie prin epistolă de la noi.

16. Însuşi Domnul nostru Iisus Hristos şi Dumnezeu, Tatăl nostru, care ne-a iubit şi ne-a dat în dar mîngîiere veşnică şi bună nădejde,

17. Să vă dea mîngîiere inimilor şi să vă întărească în orice faptă şi cuvînt bun.

Capitolul 3

1. În rest rugaţi-vă pentru noi, fraţilor, pentru ca cuvîntul Domnului să-şi urmeze alergarea şi să fie slăvit precum este şi la voi,

2. Şi pentru ca să fim izbăviţi de oameni nebuni şi răi, căci nu toţi împărtăşesc credinţa.

3. Dar vrednic de încredere este Domnul, care vă întăreşte pe voi şi vă păzeşte de cel rău.

4. Avem încredere în Domnul în ce vă priveşte că ceea ce vă poruncim faceţi şi veţi face.

5. Iar Domnul să îndrepte inimile voastre spre dragostea lui Dumnezeu şi spre stăruinţa lui Hristos.

6. Vă poruncim însă, fraţilor, în numele Domnului nostru Iisus Hristos, să vă feriţi de orice frate care vieţuieşte fără de căpătîi, iar nu potrivit tradiţiei pe care au primit-o de la noi.

7. Căci ştiţi voi înşivă în ce fel trebuie să ne fiţi următori, pentru că n-am vieţuit fără de căpătîi între voi,

8. Nici n-am mîncat pîine în dar de la cineva, ci munceam cu osteneală şi trudă, noapte şi zi, ca să nu împovărăm pe careva din-

трȣ вой. Нȣ къ доарѫ нȣ авем пȣтѣре че ѳ
ка пре нои кипȣ сѫне дѫм воаѡ ка сѫ вѫ асѫмѫ
наци ноаѡ. Пентрȣ кѫ ши кѫнд ерам кѫ і
трѫ вой, ачаста порȣнчїам воаѡ, кȣм кареле
нȣ ва сѫ лȣкрѣзе ничи сѫ мѫнѫнче. Пе аі
трȣ кѫ аѹзим пре оаре карїи, ꙟблѫнд ꙟтрȣ
вой фѫрѫ тoкмѣлѫ немикѫ лȣкрѫнд че иско
динд. Ши оунора ка ачелора порȣнчим ши ві
рȣгѫм пре дмнȣл нострȣ Гс Хс, ка кȣ линище
лȣкрѫнд, алор пѫине сѫ мѫнѫнче. Iаръ вой гі
фрацилор нȣ тѫнѫжици фѫкѫнд бине. Iаръ ді
де нȣ аскȣлтѫ чинева кȣвѫнтȣл нострȣ, прен
карте пре ачеста ꙟсемнаци, ши нȣ вѫ амести ка
кȣ ель, ка сѫ се рȣшинѣзе. Ши нȣ ка пре еі
оун врѫжмаш ꙟл сокотици, чел дожѫници ка
пре оун фрате. Ши сѫнгȣр дмнȣл пѫчїи, ѕі
дѣ воаѡ пачѣ пȣрȣрѣ ꙟтот кипȣл дмнȣл кȣ
тоци кȣ вой. Ꙟкинѫчюнѣ кȣ амѣ мѫ зі
нѫ алȣи павел, кареле ѥсте семнь
ꙟтрȣ тоатѫ картѣ аша скрїȣ.
Дарȣл дмнȣлȣи нострȣ Гс Хс иі
кȣ тоци кȣ вой
аминь.

Кѫтрѫ солонѣни адоѡа саȣ скрись,
дела адинѣни.

Чѣ кѫтрѫ тимоѳеѹ ка ѫтѣ ѹ тримис ѫ де ѫ тѫю

Кап. а.

Павел апостолȣл ал лȣи Гс Хс, дȣпѫ по а
рȣнка лȣи дмнѕѫȣ, мѫнтȣиторюлȣи но
стрȣ ши домнȣл Гс Хс, ал нѫдеждїи но
астре. Лȣи тимоѳею, де апроапе в
лȣи фїю ꙟтрȣ крединцѫ, дар милѫ па
че, дела дмнѕѫȣ пѫринтеле нострȣ, ши Хс Гс до
нȣл нострȣ. Ꙟче кип ам рȣгат пре тине г
ка сѫ рѫмѫи ꙟ ефес, мергѫнд ꙟмакидонїа,
ка сѫ порȣнчещи оунора, сѫ нȣ ꙟвѣце алтеле.
Ничи сѫ ѫ аминте ла басне, ши нѣмȣри фѫрѫ д
сфѫршит, кареле фак ꙟтребѫри маи мȣлть, де
кѫт сокотѣла лȣи дмнѕѫȣ чѣ ꙟкрединцѫ.
Iаръ сѫвѫршитȣл порȣнчїи ѥсте драгостѣ, де е
кȣратѫ инимѫ ши щїинцѫ бȣнѫ, ши крединцѫ
фѫрѫ фѫцѫрїе. Декареле оунїи рѫтѫчинд ѕ
сѫ ꙟтоарсерѫ спре дешартѫ кȣвѫнтаре.
Врѫнд афи ꙟвѫцѫтори де лѣџе, не ꙟцелегѫнд з
ничи чѣле че зикȣ ничи пентрȣ каре сѫ адеверѣ
скȣ. Че щим кѫ ѥ бȣнѫ ѥ лѣџѣ, де сѫ ва пȣр и
та чинева кȣ ѫ дѫп, ... че. Щїинд ачаста ѳ
сѫ ла чел дрептъ лѣџе нȣ ... е, чела ч ... фѫ
ничи

Biblia 1688, p. 895, col. 2

tru voi.

9. Nu că doară nu avem putêre, ce ca pre noi chip să ne dăm voao, ca să vă asămănaţi noao.

10. Pentru că şi cînd eram cătră voi aceasta porunciiam voao cum: carele nu va să lucreaze, nici să mănînce.

11. Pentru că auzim pre oarecarii îmblînd întru voi fără tocmeală, nemică lucrînd, ce iscodind.

12. Şi unora ca acelora poruncim şi rugăm pre Domnul nostru Isus Hristos ca cu linişte lucrînd a lor pîine să mănînce.

13. Iară voi, fraţilor, nu tînjiţi făcînd bine.

14. Iară de nu ascultă cineva cuvîntul nostru pren carte, pre acesta însemnaţi şi nu vă amestecaţi cu el, ca să să ruşinêze.

15. Şi nu ca pre un vrăjmaş îl socotiţi, ce-l dojăniţi ca pre un frate.

16. Şi sîngur Domnul păcii dea voao pacea pururea în tot chipul. Domnul — cu toţi cu voi!

17. Închinăciunea cu a mea mînă, a lui Pável, carele iaste semn întru toată cartea: aşa scriu.

18. Darul Domnului nostru Isus Hristos cu toţi cu voi! Amin.

A. Cătră solonêni a doa s-au scris de la athinêni.

Versiunea modernă

tre voi.

9. Nu că nu avem dreptul, ci pentru a vă fi pildă, ca să ne urmaţi.

10. Fiindcă şi cînd eram la voi v-am poruncit aceasta: dacă cineva nu vrea să muncească, să nici nu mănînce.

11. [V-o spun] pentru că aud că unii dintre voi vieţuiesc fără de căpătîi, neavînd ocupaţie, ci tot felul de preocupări.

12. Acestora le poruncim şi-i îndemnăm în Domnul Iisus Hristos să muncească în linişte pentru a avea de unde să-şi mănînce pîinea.

13. Voi însă, fraţilor, nu obosiţi în a face binele.

14. Iar dacă cineva nu dă ascultare cuvîntului nostru trimis prin această epistolă, însemnaţi-l şi să nu aveţi amestec cu el, ca să se ruşineze.

15. Nu-l socotiţi însă ca pe un vrăşmaş, ci mustraţi-l ca pe un frate.

16. Însuşi Domnul păcii să vă dea vouă pacea în toată vremea în tot chipul. Domnul [să fie] cu voi cu toţi!

17. Salutarea [o scriu] cu mîna mea, a lui Pavel, ceea ce este un semn în orice epistolă: aşa scriu eu.

18. Harul Domnului nostru Iisus Hristos [să fie] cu voi cu toţi! Amin.

Cea cătră Thimothéu carte trimisă dentîiu

Cap 1

1. Pável, apostolul al lui Isus Hristos, după porunca lui Dumnezău, Mîntuitoriului nostru şi Domnul Isus Hristos, al nădejdii noastre,

2. Lui Thimothéiu, de aproape lui fiiu întru credinţă, dar, milă, pace, de la Dumnezău Părintele nostru şi Hristos Isus, Domnul nostru!

3. În ce chip am rugat pre tine ca să rămîi în Efés, mergînd în Machidoniia, ca să porunceşti unora să nu învêţe altele,

4. Nici să ia aminte la basne şi neamuri fără sfîrşit, carele fac întrebări mai mult decît socoteala lui Dumnezău, cea în credinţă;

5. Iară săvîrşitul poruncii iaste dragostea den curată inimă şi ştiinţă bună şi credinţă fără făţărie,

6. De carele unii rătăcind să întoarseră spre deşartă cuvîntare,

7. Vrînd a fi învăţători de lêge, neînţelegînd nici cêle ce zicu, nici pentru care să adeverescu.

8. Ce ştim că bună e lêgea, de să va purta cineva cu ea după lêge.

9. Ştiind aceasta că la cel direpţ lêge nu iaste, ce la cei fără //

Epistola întîia către Timotei

Capitolul 1

1. Pavel, apostol al lui Iisus Hristos, după porunca lui Dumnezeu, Mîntuitorul nostru, Domnului Iisus Hristos, nădejdea noastră,

2. Lui Timotei, adevărat fiu în credinţă: har, milă şi pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, şi de la Hristos Iisus, Domnul nostru!

3. După cum te-am rugat pe tine să rămîi în Efes, cînd am plecat în Macedonia, ca să le porunceşti unora să nu înveţe altceva,

4. Nici să ia aminte la basme şi genealogii fără sfîrşit, care produc mai degrabă controverse decît iconomia lui Dumnezeu, cea întru credinţă;

5. Iar scopul învăţăturii este dragostea din inimă curată, cuget bun şi credinţă nefăţarnică,

6. De la care unii abătîndu-se s-au întors către vorbirea deşartă,

7. Voind să fie învăţători de lege, neînţelegînd nici cele ce spun, nici cele pe care le grăiesc cu tărie.

8. Însă noi ştim că legea e bună, dacă cineva se foloseşte de ea potrivit legii.

9. Ştiind aceasta, că legea nu e dată pentru cel drept, ci pentru cei fără

де лѣце, ши ла чеи несȣпȣши ла чеи пѫгѫни, ши
ла пъкътоши ла чеи некȣраци, ши пѫнгѫрици,
оучигѫторилѡ де тать, ши оучигѫторилорь де мȣ
і҃ мъ, оучигашилорь де ѡамени. Кȣрварилорь
челор че сѫ кȣлкъ кȣ бърбаци, фȣрилорь де ѡа
мени минчиношилѡ кълкъторилор де жȣрѫмѫнт,
ши ѡри че алтъ стъ ꙟпотрива ꙟвъцѫтȣрїи чеи
аі҃ че ꙟсѫнътошазъ. Дȣпъ бȣнъ вестиреа мъ
ририи челȣи фериченї дмнезъȣ, кареа мам ꙟкре
ві҃ динцать еȣ. Ши харь амь челȣи че мау ꙟ
търитъ хс҃ іс҃, домнȣлȣи нострȣ, къчи крединн
чось мау сокотит пре мине, пȣниндȣмъ ла слȣж
гі҃ бъ. Пре чель че маи наинте, ерамь хȣлиторю
ши гониторю, ши ѡкѫрѫторю, че фȣю милȣит
къчи нещиинд амь фъкȣт кȣ некрединца.
ді҃ Ши пре присосѝ дарȣл домнȣлȣи нострȣ, кȣ кре
еі҃ динца ши драгостѣ кареє ꙟ хс҃ іс҃. Крезȣть є
кȣвѫнтȣл ши де тоатъ прїимирѣ връдник,
къ хс҃ іс҃ аȣ венить ꙟлȣме, пре пъкътоши сѫ мѫ
тȣиаскъ, динтрȣ карїи ꙟтѫю сѫнть еȣ.
ѕі҃ Че пентрȣ ачѣѫ фȣю милȣить, ка ꙟтрȣ мине
ꙟтѫю сѫ арате іс҃ хс҃, тоатъ ꙟделȣнга ръбда
рѣ мънїеи, спре ꙟкипȣирѣ челор че вор сѫ креѫ
зі҃ ꙟтрȣ ель ꙟвїацъ вѣчникъ. Iаръ ꙟпъратȣ
лȣи вѣчнилорь немȣриторюлȣи невѫзȣтȣлȣи, сѫн
гȣрȣлȣи ꙟцелептȣлȣи дмнезъȣ, чинсте мъ
иі҃ рире ꙟвѣчїи вѣчнилорь аминь. Ачастъ порȣнкъ
пȣю цїе фїюле тимодею, дȣпъ чѣле пррочїи че
маи наинте фȣръ асȣпрать ка сѫ ѡщеши ꙟтрȣ
ѳі҃ ѫле, чѣ бȣна ѡщире. Авѫнд крединцѫ ши
бȣнѫ кȣнощинцѫ кареа оунїи лепѫдѫндȣѡ, ден
к҃ крединцъ късȣръ. Динтрȣ карїи сѫнть и
менеȣ, ши алезандрȣ, пре карїи амь дат сата
неи ка съсѫ чертe сѫ нȣ хȣлѣскъ.

КАП. В҃.

а҃ Дечи рогь маи наинте де тоате сѫ фаче
рȣци, рȣгъчюни черери, мȣлцѫмите пе
в҃ нтрȣ тоци ѡаменїи. Пентрȣ ꙟпъ
раци, ши пентрȣ тоци чеѫ че ꙟдирегъ
торїи вор фи, ка линъ ши неклътинтъ
вїацъ сѫ петречемь, кȣ тоатъ бȣнъ крединца
г҃ ши кȣръцїѫ. Пентрȣ къ ачаста ѫсте бȣ
нъ ши прїимитъ, ꙟнаинтѣ мѫнтȣиторюлȣи но
д҃ стрȣ дȣмнезъȣ. Кареле ва тоци ѡаменїи
съсѫ мѫнтȣиаскъ, ши ла кȣнощинца адевърȣлȣи
е҃ сѫ вїе. Пентрȣ къ оунȣл є дȣмнезъȣ, оу
нȣл ши ꙟпъкъторю лȣи дȣмнезъȣ, ши ѡамени
ѕ҃ лѡ ѡмь христось ісȣсь. Чела че саȣ дать пре
дѫнсȣл, ръскȣмпърарe пентрȣ тоци, мъртȣ
з҃ рисирѣ ла времиле сале. Спре карѣ мам пȣс
еȣ, проповедȣиторю ши апль, адевърь зикь
ꙟтрȣ хс҃, нȣ минцȣ, даскал лимбилорь кȣ кре
и҃ динцъ ши кȣ адевърь. Дечи вою съсѫ роаџе
бърбацїи ꙟтоть локȣл, рѫдикѫнд кȣрате мѫ
ѳ҃ ни, фъръ оурџїе ши ꙟдоире. Ашиждериле
ши мȣериле кȣ подоабъ чинститъ, кȣ рȣ
шине, ши кȣ ꙟтрегъчюнѣ минцїи, съсѫ ꙟпо
добѣскъ пре дѫнсȣль, нȣ кȣ ꙟплетири
саȣ кȣ аȣр, саȣ кȣ мъргъритарюри, саȣ кȣ хаи

Biblia 1688, p. 896, col. 1

de lêge şi la cei nesupuşi, la cei păgîni şi la păcătoşi, la cei necuraţi şi pîngăriţi, ucigătorilor de tată şi ucigătorilor de mumă, ucigaşilor de oameni,

10. Curvarilor, celor ce să culcă cu bărbaţi, furilor de oameni, mincinoşilor, călcătorilor de jurămînt şi orice altă stă împotriva învăţăturii cei ce însănătoşază,

11. După bunăvestirea măririi celui fericit Dumnezău, carea m-am încredinţat eu.

12. Şi har am celui ce m-au întărit, Hristos Isus, Domnului nostru, căci credincios m-au socotit pre mine puindu-mă la slujbă,

13. Pre cel ce mai nainte eram hulitoriu şi gonitoriu, şi ocărîtoriu, ce fuiu miluit, căci neştiind am făcut, cu necredinţa.

14. Şi preaprisosi darul Domnului nostru, cu credinţa şi dragostea care e în Hristos Isus.

15. Crezut e cuvîntul şi de toată priimirea vrêdnic că Hristos Isus au venit în lume pre păcătoşi să mîntuiască, dentru carii întîiu sînt eu.

16. Ce pentru acêea fuiu miluit, ca întru mine întîiu să arate Isus Hristos toată îndelunga răbdarea mîniei, spre închipuirea celor ce vor să crează întru el în viaţa vêcinică.

17. Iară Împăratului vêcilor, nemuritoriului, nevăzutului, sîngurului înţeleptului Dumnezău — cinste, mărire în vêcii vêcilor! Amin.

18. Această poruncă puiu ţie, fiiule Timothéiu, după cêle prorocii ce mai nainte fură asupra ta, ca să oşteşti întru iale cea buna oştire,

19. Avînd credinţă şi bună cunoştinţă, carea unii lepădîndu-o den credinţă căzură,

20. Dentru carii sînt Imeneu şi Alexándru, pre carii am dat Satánei, ca să să cêrte să nu hulească.

Cap 2

1. Deci, rog mai nainte de toate să faceţi rugi, rugăciuni, cêreri, mulţămite, pentru toţi oamenii,

2. Pentru împăraţi şi pentru toţi ceia ce în diregătorii vor fi, ca lină şi neclătită viaţă să petrêcem cu toată bunăcredinţa şi curăţiia.

3. Pentru că aceasta iaste bună şi priimită înaintea Mîntuitoriului nostru, Dumnezău,

4. Carele va toţi oamenii să să mîntuiască şi la cunoştinţa adevărului să vie.

5. Pentru că unul e Dumnezău, unul şi împăcătoriu lui Dumnezău şi oamenilor — Om Hristós Isús,

6. Cela ce s-au dat pre dînsul răscumpărare pentru toţi, mărturisirea la vremile sale,

7. Spre carea m-am pus eu propoveduitoriu şi apostol – adevăr zic întru Hristos, nu minţu – dascal limbilor cu credinţă şi cu adevăr.

8. Deci voiu să să roage bărbaţii în tot locul, rădicînd curate mîni, fără urgie şi îndoire.

9. Aşijderile şi muierile, cu podoabă cinstită, cu ruşine şi cu întregăciunea minţii să să împodobească pre dînsul, nu cu împletiri sau cu aur, sau cu mărgăritariuri, sau cu hai- /

Versiunea modernă

de lege şi nesupuşi, pentru cei necredincioşi şi păcătoşi, pentru necuvioşi şi spurcaţi, pentru ucigaşii de tată şi ucigaşii de mamă, pentru criminali,

10. Pentru desfrînaţi, sodomiţi, vînzători de oameni, mincinoşi, pentru cei care jură strîmb şi pentru tot ceea ce se împotriveşte învăţăturii sănătoase,

11. După Evanghelia slavei fericitului Dumnezeu, cea încredinţată mie.

12. Şi mulţumesc celui care m-a întărit, Hristos Iisus, Domnul nostru, căci m-a socotit credincios şi m-a pus să slujesc,

13. Pe mine, cel care mai înainte eram hulitor şi prigonitor şi batjocoritor; totuşi am fost miluit, căci neştiind am lucrat, în necredinţă.

14. Şi a prisosit harul Domnului nostru, cu credinţa şi dragostea cea în Hristos Iisus.

15. Vrednic de crezare şi de toată primirea vrednic este cuvîntul că Hristos Iisus a venit în lume să-i mîntuiască pe păcătoşi, dintre care cel dintîi sînt eu.

16. Dar de aceea am fost miluit, ca în mine să arate Hristos Iisus mai întîi toată îndelunga sa răbdare, ca pildă pentru cei ce vor crede în el, spre viaţa veşnică.

17. Iar Împăratului veacurilor, celui numuritor, nevăzut, singurului, înţeleptului Dumnezeu — cinste şi slavă în vecii vecilor! Amin.

18. Această poruncă ţi-o încredinţez ţie, fiule Timotei, după profeţiile cele făcute mai înainte asupra ta, ca lupta cea bună să te lupţi, întru ele,

19. Avînd credinţă şi cuget bun, pe care unii lepădîndu-l, au căzut din credinţă,

20. Printre ei sînt Imeneu şi Alexandru, pe care i-am dat Satanei, ca să fie învăţaţi să nu hulească.

Capitolul al 2-lea

1. Aşadar, înainte de toate, îndemn să se facă cereri, rugăciuni, mijlociri şi mulţumiri pentru toţi oamenii,

2. Pentru împăraţi şi pentru toţi cei ce sînt în înalte dregătorii, ca să trăim viaţă paşnică şi liniştită, întru toată cuviosia şi cinstea.

3. Căci bună şi primită este aceasta înaintea Mîntuitorului nostru, Dumnezeu,

4. Cel ce voieşte ca tot omul să fie mîntuit şi la cunoaşterea adevărului să vină.

5. Căci unul este Dumnezeu, unul şi mijlocitorul între Dumnezeu şi oameni — Omul Hristos Iisus,

6. Cel ce s-a dat pe sine preţ de răscumpărare pentru toţi, mărturia la timpul ei,

7. Pentru aceasta am fost eu numit propovăduitor şi apostol – adevăr grăiesc, în Hristos, nu mint – învăţător al neamurilor întru credinţă şi adevăr.

8. Vreau, deci, ca bărbaţii să se roage în tot locul, ridicînd mîini cuvioase, fără mînie şi şovăire.

9. La fel şi femeile, cu îmbrăcăminte cuviincioasă, cu decenţă şi cuminţenie să se împodobească, nu cu păr împletit şi cu aur sau mărgăritare, ori cu hai-

•а҃ •ПОСЛАНїЕ•

не скꙋмпе. Че чѣѧ че съкаде мꙋерилор чело і҃
че съ фъгъдꙋеск чинстей дмнѕъеши прен фап
те бꙋне. Мꙋѧрѣ ꙟтрꙋ линеще съсъ ꙟвѣце, аі҃
кꙋ тоатъ аскꙋлтарѣ. Іарь мꙋерїи а ꙟвъца ві҃
нꙋ порꙋнческ, ниче аш стъпжни бърбатꙋл, че
съ фїе ꙟлинеще. Пентрꙋ къ ꙟтжи адам са гі҃
ѕидит, дꙋпъ ачѣѧ еѵва. Ши адам нꙋсаꙋ а ді҃
мъцит, іаръ мꙋѧрѣ амъцинднꙋсъ, ꙟтрꙋ къл
каре де порꙋнкъ фꙋ. Че мжнтꙋнсева прен еі҃
нащерѣ фїилор, де вор ръмжнѧ кꙋ крединцъ ши
драгосте, ши сфинцире, кꙋ минте ꙟтрѣгъ.

КАП. Г.

Адевърат е кꙋвжнтꙋл, шри чине епискꙋ а҃
пїе похтѣще, бꙋн лꙋкрꙋ похтѣще.
Дечи требꙋе епископꙋл, фъръ прихань в҃
съ фїе, ал ꙋнїи мꙋери бърбат трѣѕ ꙟ
трѣгь ла минте, бине ръндꙋит юбито
рю де стреини, ꙟвъцъторю небецив. Не сфад г҃
ник, неагониситорю де добжндъ грозавъ, че блжд
ни ꙟвръжбиторю, не юбиторю де арџинть.
Касеи сале бине ꙟдирептъторю, фїи авжнд ꙟ д҃
трꙋ аскꙋлтаре, кꙋ тоатъ чинстѣ. Іаръ де е҃
нꙋщїе чинева аш ꙟдирепта каса са, кꙋм де бе
сѣрека лꙋи дмнѕъꙋ ва пꙋрта грижъ? Нꙋ ѕ҃
ръсадь тжнър, ка нꙋ ꙋнфлжндꙋсе, ꙟжꙋдека
та дїаволꙋлꙋи ва къдѧ. Ши требꙋе ел ши з҃
мъртꙋрїе бꙋнъ съ аибъ, де чеи деинаръ, ка нꙋ
ꙟ шкаръ съказъ, ши ꙟ кꙋрса дїаволꙋлꙋи.
Дїаконїи ашиждерѣ чинстиц, нꙋ ꙟдоиць ла кꙋ и҃
вжнть, небъꙋтори де вин мꙋлть, нꙋ агониси
тори де рѣле. Авжнд таина крединцей кꙋ ѳ҃
кꙋратъ щїинцъ. Ши ачещѣ испитѣскъ ꙟ і҃
тжю, ши апои слꙋжаскъ, невиноваць фїинд.
Мꙋериле ашиждерѣ чинстите, неклеветниче, аі҃
трѣѕе, крединчоасе ꙟтрꙋ тоате. Дїаконїи ві҃
фїе ал ꙋнїи мꙋери бърбаци, фїилор бине ꙟдерепт
жндꙋ, ши каселор сале. Пентрꙋ къ чеѧ гі҃
че бине аꙋ послꙋжит степень бꙋнъ лорꙋш добж
деск, ши мꙋлтъ ꙟдръзнѣлъ, ꙟтрꙋ крединца
каре ѧсте ꙟ хс іс. Ачѣстѣ цїе скрїꙋ, нъ ді҃
дежꙋдꙋинд авени кътръ тине май кꙋржнд.
Іаръ де вою зъбови, ка същїи кꙋм требꙋе ꙟка еі҃
са лꙋи дмнѕъꙋ а петрѣче, карѣ ѧсте бесѣрека
лꙋи дмнѕъꙋ челꙋи вїꙋ, стжлпь ши ꙟтърире а
девърꙋлꙋи. Ши кꙋ мъртꙋрисире маре ѧсте ѕі҃
таина бꙋней крединце, дмнѕъꙋ саꙋ арътат кꙋ
трꙋп, съ ꙟдирептъ кꙋ дхꙋл, съ аръть ла ꙟџе
ри, съ проповедꙋи ꙟтрꙋ лимби, съкрезꙋ ꙟ лꙋме
съ ꙟнълць кꙋ мърире.

КАП. Д.

Іаръ дхꙋл а ѧве зиче, къ ꙟ вѣле де апои а҃
времи, съвор деспърта оаре карїи де къ
тръ крединцъ лꙋꙟнд аминте, ла дꙋ
хꙋри де ꙟшълъчюне, ши дъскълїи але
драчилор. Ꙟтрꙋ фъцърничїѧ челор в҃
минчиноши ла кꙋвинте, арши фїинд кꙋ алор щїинцъ.
Оприндь асъ ꙟсꙋра, съсъферѣскъ де бꙋкате ка г҃
реле дмнѕъꙋ лѣꙋ ѕидить спре гꙋстаре, кꙋ мꙋ
цимитъ челорь крединчоши, ши челорь че аꙋ кꙋ
но

Biblia 1688, p. 896, col. 2

ne scumpe,

10. Ce cêea ce să cade muierilor celor ce să făgăduiesc cinstei dumnezăieşti pren fapte bune.

11. Muiêrea întru lineşte să să învêţe cu toată ascultarea.

12. Iară muierii a învăţa nu poruncesc, nice a-şi stăpîni bărbatul, ce să fie în lineşte.

13. Pentru că întîiu Adám s-au zidit, după acêea Évva.

14. Şi Adám nu s-au amăgit, iară muiêrea amăgindu-să, întru călcare de poruncă fu.

15. Ce mîntui-se-va pren naşterea fiilor, de vor rămînea cu credinţă şi dragoste şi sfinţire, cu minte întreagă.

Cap 3

1. Adevărat e cuvîntul: „Oricine episcupie pohtêşte, bun lucru pohtêşte."

2. Deci, trebuie episcopul fără prihană să fie, al unii muieri bărbat, treaz, întreg la minte, bine rînduit, iubitoriu de streini, învăţătoriu, nebeţiv,

3. Nesfadnic, neagonisitoriu de dobîndă grozavă, ce blînd, neînvrăjbitoriu, neiubitoriu de argint,

4. Casei sale bine-îndireptătoriu, fii avînd întru ascultare, cu toată cinstea.

5. Iară de nu ştie cineva a-şi îndirepta casa sa, cum de besêreca lui Dumnezău va purta grijă?

6. Nu răsad tînăr, ca nu, umflîndu-se, în judecata diavolului va cădea.

7. Şi trebuie el şi mărturie bună să aibă de cei den afară[1], ca nu în ocară să cază şi în cursa diavolului.

8. Diaconii, aşijderea, cinstiţi, nu îndoiţi la cuvînt, nebăutori de vin mult, nu agonisitori de rêle,

9. Avînd taina credinţei cu curată ştiinţă.

10. Şi aceştia ispitească-se întîiu şi apoi slujască, nevinovaţi fiind.

11. Muierile, aşijderea, cinstite, neclevetnice, trêze, credincioase întru toate.

12. Diaconii fie ai unii muieri bărbaţi, fiilor bine îndereptînd şi caselor sale.

13. Pentru că ceia ce bine au posluşit stepenă bună loruşi dobîndesc şi multă îndrăzneală întru credinţa care iaste în Hristos Isus.

14. Acêstea ţie scriu, nădejduind a veni cătră tine mai curînd.

15. Iară de voiu zăbovi, ca să ştii cum trebuie în casa lui Dumnezău a petrêce, carea iaste besêreca lui Dumnezău celui viu, stîlp şi întărire adevărului.

16. Şi cu mărturisire mare iaste taina buneicredinţe: „Dumnezău s-au arătat cu trup, să îndireptă cu Duhul, să arătă la îngeri, să propovedui întru limbi, să crezu în lume, să înălţă cu mărire."

Cap 4

1. Iară Duhul aiêve zice că în cêle de apoi vremi să vor depărta[2] oarecarii de cătră credinţă, luînd aminte la duhuri de înşălăciune şi dăscălii ale dracilor,

2. Întru făţărniciia celor mincinoşi la cuvinte, arşi fiind cu a lor ştiinţă.

3. Oprind a să însura, să să ferească de bucate carele Dumnezău le-au zidit spre gustare cu mulţimită celor credincioşi şi celor ce au cu- //

Versiunea modernă

ne scumpe,

10. Ci cu fapte bune, care se cuvin unor femei ce mărturisesc temerea de Dumnezeu.

11. Femeia să înveţe în linişte cu toată supunerea.

12. Nu îngădui, însă, femeii să înveţe pe altul, nici să-şi stăpînească bărbatul, ci să stea în linişte.

13. Căci Adam a fost zidit întîi, apoi Eva.

14. Iar nu Adam a fost amăgit, ci femeia, fiind amăgită, s-a făcut călcătoare de poruncă.

15. Dar va fi mîntuită prin naşterea de copii, dacă va rămîne, cu înţelepciune, în credinţă, dragoste şi sfinţenie.

Capitolul al 3-lea

1. Vrednic de crezare e cuvîntul: „De poftеşte cineva episcopie, bun lucru doreşte. "

2. Episcopul trebuie, deci, să fie fără prihană, bărbat al unei singure femei, ponderat, înţelept, onorabil, iubitor de străini, priceput să-i înveţe pe alţii, nebeţiv,

3. Neviolent, neagonisitor de cîştig urît, ci blînd, paşnic, neiubitor de argint,

4. Bine chivernisindu-şi casa lui, avînd copii ascultători, cu toată cinstea.

5. Căci dacă cineva nu ştie cum să-şi chivernisească propria casă, cum se va îngriji de biserica lui Dumnezeu?

6. Nu neofit, ca nu cumva mîndrindu-se peste măsură, să cadă în osînda diavolului.

7. Dar el trebuie să aibă şi mărturie bună de la cei din afară, că să nu cadă în ocară şi în cursa diavolului.

8. Diaconii, de asemenea, respectabili, nu ipocriţi, nu dedaţi la vin mult, nu agonisitori de cîştig urît,

9. Păstrînd taina credinţiei în cuget curat.

10. Însă şi aceştia să fie puşi la încercare, mai întîi, apoi să slujească, dacă sînt fără prihană.

11. Femeile, de asemenea, respectabile, nu clevetitoare, cumpătate, credincioase întru toate.

12. Diaconii să fie bărbaţi ai unei singure femei, bine chivernisindu-şi casele lor şi copiii.

13. Căci aceia care bine au slujit rang bun îşi dobîndesc şi mult curaj în credinţa cea în Hristos Iisus.

14. Acestea îţi scriu, nădăjduind să vin la tine cît mai curînd.

15. Dar dacă voi zăbovi, să ştii cum trebuie să te porţi în casa lui Dumnezeu, care este biserica Dumnezeului celui viu, stîlp şi temelie a adevărului.

16. Şi cu adevărat mare este taina credinţei celei bune: „Dumnezeu s-a arătat în trup, s-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, s-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, s-a înălţat întru slavă."

Capitolul al 4-lea

1. Dar Duhul lămurit grăieşte că în vremurile de pe urmă unii se vor depărta de la credinţă, luînd aminte la duhurile înşelătoare şi la învăţăturile demonilor,

2. Întru făţărnicia unor mincinoşi, care sînt însemnaţi cu fierul încins în propriul lor cuget.

3. [Aceştia] opresc de la căsătorie, [cerînd] să se abţină de la unele mîncăruri pe care Dumnezeu le-a creat, ca să se împărtăşească din ele cei ce cred şi au cu-

д несокѹть а дезвьрѹль. Кьчи тоать зидирѣ
лѹи дмнзьѹ бѹнъ е, ши нимикъ нѹе делепъда,
е кѹмѹлцимить лѹѫндѹсе. Пентрѹ късъ
сфнцѣще прен кѹвѫнтѹль лѹи дмнзьѹ, ши пре
ѕ рѹгъ. Ачѣсть аръгѫндѹле фрацилорь, бѹнь
слѹжиторю веифи лѹи ис хс, хрънинѫдѹте кѹ кѹ
винтеле крединцїи, ши але чеи бѹне ꙟвъцътѹри
з кърїѧ аи оѹрмать. Іаръ чѣле спѹркате
и ши бъбѣщи басне, лепъръсѣще. Ши те ꙟ
вацъ пре тине кътръ бѹна крединцъ.
ѳ Пентрѹ кьчѣ трѹпѣскъ деприндере, спре пѹцин
ѫсте фолоситоаре, іаръ бѹна крединцъ спре то
те фолоситоаре ѫсте, фъгъдѹинцъ авѫндь авїе
цїи, чеїи де акѹмь ши ачеїи вїитоаре.
і Крезѹть е кѹвѫнтѹль ши де тоать прїимирѣ
аі врѣдникь. Пентрѹ къ спре ачаста ши оусте
нимь, ши не окъръжмь, кьчи амь нъдеждѹит
пре дмнзьѹ вїѹ, кареле ѫсте мѫнтѹиторю тѹ
тѹрорѹ ѡаменилорь, маи вѫртось челорь креди
ві чоши. Вѣстѣще ачѣсть ши ꙟвацъ, ниме
нѣ тинерѣцъле тале сънѹ дефаиме, че пилдъ
тефъ челорь крединчоши, кѹкѹвѫнтѹль, кѹпе
трѣчерѣ кѹ дхѹль, кѹ крединца кѹкѹръцїѧ.
гі Пънъ вою вени ꙟ аминте ла читанїе ла мѫнгѫ
ді ѫре ла ꙟвъцътѹръ. Нѹте леневи, де чель
динтрѹ тине дарь, кареле саѹдать цїе прен пре
рочїе кѹпѹнерѣ десѹпра амѫнилорь пресоцилорь.
еі Ачѣсть те ꙟвацъ, ꙟтрѹ ачѣсть фїи, ка про
копсѣла та арътать съфїе ꙟтрѹ тоци.
ѕі Ꙟ аминте цїе ши ꙟвъцътѹрїи ръмѫи ꙟтрѹ
ачѣсть пентрѹ къ ачаста фъкѫндь ши пре ти
не веи мѫнтѹи ши пре чеи чете аскѹлтъ.

КАП. Е.

а Пре чель маи бътрѫнь сънѹль ꙟфрѹнтез,
чель мѫнгъе ка преѹн пъринте, пре че
в маи тинери ка пре фраци. Пре чѣле
маи бътрѫне капре нище манче, пре чѣ
ле маи тинере капренище сѹрори, кѹ то
г тъ кѹръцїѧ. Въдѹвеле чинстѣще, пре чѣ
д ле чесь адевърате въдѹве. Іаръ девре о въ
дѹвъ аре фїи а фїестри съ ꙟвѣце ꙟтъю пре аса
касъ афи бѹнъ крединчоасъ, ши ръсплътири
съдѣ стръмошилорь пентрѹ къ ачаста ѫсте
бѹнъ ши прїимить ꙟнаинтѣ лѹи дмнзьѹ.
е Іаръ чѣ адевърать въдѹвъ ши сѫнгѹръ, нъ
деждѹи пре дмнзьѹ ши ащѣптъ ла рѹги, ши
ѕ ла рѹгъчюни, ноаптѣ ши зїоа. Іаръ чѣ
з чесъ десфътѣзъ девїе аѹ мѹрить. Ши ачѣ
стѣ порѹнчѣще ка невиновате съфїе.
и Іаръ де врѣме че нещине де алеи, ши маи вѫр
тось де аи касїи лѹи, нѹꙟ аминте декрединцъ
саѹ лепъдать, ши ѫсте декѫть чель некреди
ѳ чось маи рьѹ. Въдѹва съсе алѣгъ нѹ маи
пѹцинь де ани, ѯ, фїиндь аѹнѹи бърба мѹѫре.
і ꙟтрѹ фапте бѹне мъртѹрисѫндѹсе, де аѹ хръ
нить фїи де аѹ прїимить стрїини, де аѹ спъ
лат пичоареле сфнцилѡ, де а аѫѹтать ла че некъжи
аі аѹ латоть лѹкрѹл бѹнь аѹ оѹрмать. Іаръ
пре чѣле маи тинере въдѹве, ле пъръсѣще кьчи

Biblia 1688, p. 897, col. 1

noscut adevărul.

4. Căci toată zidirea lui Dumnezău bună e şi nimică nu e de lepădat, cu mulţimită luîndu-se,

5. Pentru că să sfinţêşte pren cuvîntul lui Dumnezău şi pren rugă.

6. Acêstea arătîndu-le fraţilor, bun slujitoriu vei fi lui Isus Hristos, hrănindu-te cu cuvintele credinţii şi ale cei bune învăţături, căriia ai urmat.

7. Iară cêle spurcate şi băbeşti basne le părăsêşte.

8. Şi te învaţă pre tine cătră bunacredinţă.

9. Pentru că cea trupească deprindere spre puţin iaste folositoare, iară bunacredinţă spre toate folositoare iaste, făgăduinţă avînd a vieţii ceii de acum şi a ceii viitoare.

10. Crezut e cuvîntul şi de toată priimirea vrêdnic,

11. Pentru că spre aceasta şi ostenim şi ne ocărîm, căci am nădejduit pre Dumnezău viu, carele iaste Mîntuitoriu tuturor oamenilor, mai vîrtos celor credincioşi.

12. Vestêşte acêstea şi învaţă! Nimenea tinerêţăle tale să nu defaime, ce pildă te fă celor credincioşi, cu cuvîntul, cu petrêcerea, cu duhul, cu credinţa, cu curăţiia.

13. Pînă voiu veni, ia aminte la citanie, la mîngîiêre, la învăţătură.

14. Nu te lenevi de cel dentru tine dar, carele s-au dat ţie pren prorocie, cu punerea deasupra a mînilor preoţilor.

15. Acêstea te învaţă, întru acêstea fii, ca procopseala ta arătată să fie întru toţi.

16. Ia aminte ţie şi învăţăturii; rămîi întru acêstea. Pentru că acêstea făcînd şi pre tine vei mîntui şi pre cei ce te ascultă.

Cap 5

1. Pre cel mai bătrîn să nu-l înfruntezi, ce-l mîngîie ca pre un părinte, pre cei mai tineri, ca pre fraţi.

2. Pre cêle mai bătrîne, ca pre nişte maice, pre cêle mai tinere, ca pre nişte surori, cu toată curăţiia.

3. Văduvele cinstêşte, pre cêlea ce-s adevărate văduve.

4. Iară de vreo văduvă are fii au fiestri, să învêţe întîiu pre a sa casă a fi bună credincioasă şi răsplătiri să dea strămoşilor, pentru că aceasta iaste bună şi priimită înaintea lui Dumnezău.

5. Iară cea adevărată văduvă şi sîngură nădejdui pre Dumnezău şi aşteaptă la rugi şi la rugăciuni noaptea şi zioa.

6. Iară cea ce să desfătează de vie au murit.

7. Şi acêstea poruncêşte, ca nevinovate să fie.

8. Iară de vrême ce neştine de ale lui şi mai vîrtos de ai casii lui, nu ia aminte, de credinţă s-au lepădat şi iaste decît cel necredincios mai rău.

9. Văduva să să aleagă nu mai puţin de ani 60, fiind a unui bărbat muiêre,

10. Întru fapte bune mărturisindu-se, de au hrănit fii, de au priimit striini, de au spălat picioarele sfinţilor, de au ajutat la cei necăjiţi au la tot lucrul bun au urmat.

11. Iară pre cêle mai tinere văduve le părăsêşte, căci /

Versiunea modernă

noscut adevărul.

4. Căci tot ce a creat Dumnezeu este bun şi nimic de lepădat, dacă se primeşte cu mulţumire,

5. Căci se sfinţeşte prin cuvîntul lui Dumnezeu şi prin rugăciune.

6. Acestea făcîndu-le cunoscute fraţilor, vei fi un bun slujitor al lui Iisus Hristos, hrănit cu cuvintele credinţei şi ale bunei învăţături, pe care ai urmat-o.

7. Iar basmele cele lumeşti şi băbeşti să le lepezi.

8. Şi antrenează-te în credinţa cea bună.

9. Căci antrenamentul trupesc este puţin folositor, dar credinţa cea bună întru toate este folositoare, avînd făgăduinţa vieţii de acum şi a celei viitoare.

10. Vrednic de crezare e cuvîntul şi demn de toată primirea,

11. Căci pentru aceasta ne ostenim şi sîntem ocărîţi, căci ne-am pus nădejdea în Dumnezeul cel viu, care este Mîntuitor al tuturor oamenilor, mai ales al celor credincioşi.

12. Acestea porunceşte şi învaţă! Nimeni să nu-ţi dispreţuiască tinereţea, ci fă-te un exemplu pentru credincioşi în cuvînt, în purtare, în iubire, în duh, în credinţă, în curăţie.

13. Nu te lenevi de cel dentru tine dar, carele s-au dat ţie pren prorocie, cu punerea deasupra a mînilor preoţilor.

14. Nu nesocoti harul care este întru tine, care ţi s-a dat prin profeţie, cu punerea mîinilor sfatului bătrînilor.

15. La acestea cugetă, de acestea ţine-te, ca propăşirea ta să fie vădită tuturor.

16. Ia aminte la tine însuţi şi la învăţătură; stăruie în ele. Căci făcînd aceasta, te vei mîntui şi pe tine, şi pe cei care te ascultă.

Capitolul al 5-lea

1. Pe cel bătrîn să nu-l înfrunţi, ci să-l mîngîi ca pe un părinte; pe cei tineri, ca pe fraţi;

2. Pe bătrîne, ca pe mame, pe tinere, ca pe surori, cu toată curăţia.

3. Pe văduve cinsteşte-le, pe cele cu adevărat văduve.

4. Dar dacă vreo văduvă are copii sau nepoţi, aceştia mai întîi să înveţe să dovedească evlavie faţă de casa lor şi să dea răsplată părinţilor, căci lucrul acesta este bun şi primit înaintea lui Dumnezeu.

5. Dar cea cu adevărat văduvă şi rămasă singură şi-a pus nădejdea în Dumnezeu şi stăruie în cereri şi în rugăciuni noaptea şi ziua.

6. Iar cea care trăieşte în desfătări, chiar dacă trăieşte, este moartă.

7. Şi acestea porunceşte, ca să fie fără de prihană.

8. Dar dacă cineva nu se îngrijeşte de ai săi, şi mai ales de cei din casa lui, s-a lepădat de credinţă şi este mai rău decît un necredincios.

9. Să fie înscrisă ca văduvă cea care nu are mai puţin de şaizeci de ani şi a fost femeia unui singur bărbat,

10. Avînd mărturie de fapte bune, dacă a crescut copii, dacă a fost primitoare de străini, dacă a spălat picioarele sfinţilor, dacă i-a ajutat pe cei necăjiţi, dacă a fost dedicată pentru tot lucrul bun.

11. Iar pe văduvele tinere respinge-le, căci

кѫнд съ ꙟфіербѫнтѣзъ асꙋпра лꙋи Хс, вор съ
мърите. Авѫнд жꙋдекатъ къчи чѣ ден ві
тѫю кредінцъ аꙋ лепъдатъ. Ашиждерѣ ши гі
фъръ лꙋкрꙋ съ ꙟвацъ оумблѫнд дин касъ ꙟ
касъ, ши нꙋнꙋмаи фъръ лꙋкрꙋ чеши лимбꙋте
ши искодитоаре, грънинд чѣле че нꙋсъ каде.
Вою дирептъ ачѣѧ чѣле маи тинере съсъ мъри ді
те, съ факъ фечори съ стъпѫнѣскъ каса, ничи
ѡпричинъ съ дѣ неприѧтенꙋлꙋи спре ѡкаръ.
Пентрꙋ къ акꙋм ѡаре карeле саꙋ ꙟтѡрсъ дин на еі
поѧ сатанїи. Ѡри каре кредінчось аꙋ креди ѕі
чоасъ аре вѫдꙋве, ажꙋторѣскъле лорь, ши съ нꙋ
ꙟгреꙋѧзе бесѣрека, ка чѣлор адевърате вѫдꙋве
съле ажꙋторѣскъ. Чеи че бине поартъ дире зі
гъторїѧ преꙋци, кꙋ ꙟдоитъ чинсте съсъ ꙟвред
ничѣскъ, маи вѫртось чеи че ѡстенѣскь, кꙋ кꙋ
вѫнтꙋл ши ꙟвъцътꙋра. Пентрꙋ къ зиче иі
скриптꙋра, боꙋлꙋи че треіеръ нꙋи легатꙋра, ши
вреднік ѧсте лꙋкръторюл платеи лꙋи.
Асꙋпра преѡтꙋлꙋи пъра нꙋ прїими, афаръ дин ѳі
доаѡ саꙋ треи мъртꙋрїи. Пре чеи че греше к
сь ꙟнаинтѣ тꙋтꙋрорь мꙋстръи, ка ши чеѧ
лалци фрикъ съ аибъ. Мъртꙋрісѣскꙋмъ ꙟ ка
наинтѣ лꙋи Дꙋмнезъꙋ, ши Домнꙋлꙋи Іс Хс,
ши чѣлорь алеши ꙟџери, ка ачѣстѣ съле пъзѣщи,
фъръ де ничи ѡ маи наинте жꙋдекаре, нимикъ
фъкѫнд спре ꙟдꙋплекаре. Мѫниле де грабъ кв
пре нимени нꙋле пꙋне, ничи те ꙟпреꙋна ла пъка
те стрїине, пре тине кꙋрат те пъзѣще.
Де кꙋм нꙋмаи бѣ апъ, че пꙋцинь винь съ бѣи, кг
пентрꙋ стомахꙋль тъꙋ, ши чѣле адѣсе але та
ле боале. Пъкателе оунорь ѡамени маи на кд
инте арътате сѫнтъ, адꙋкѫнд ꙟнаинте ла
жꙋдекатъ, іаръ ла оунїи ши ꙟ оурмъ винь.
Ашиждерѣ ши чѣле бꙋне лоукꙋри арътате сѫнт, ке
ши чѣлѣ че аминтерѣ съ афлъ асъ аскꙋнде
нꙋ съ потъ.

КАП. Ѕ.

Кѫци сѫнтъ сꙋптъ жꙋгъ роби, пре аи а
лор стъпѫни де тоатъ чинстѣ врѣдни
съи сокотѣскъ, ка нꙋ нꙋмеле лꙋи Дꙋм
незъꙋ, ши ꙟвъцътꙋра съсъ хꙋлѣскъ.
Іаръ чеѧ че аꙋ кредінчоши стъпѫни, в
съ нꙋ хꙋлѣскъ къчи фраци сѫнтъ, че маи мꙋлтъ
съ слꙋжаскъ къчи кредінчоши сѫнтъ ши драци
чеи че де фачерѣ чѣ бꙋнъ съ апꙋкъ, ачѣстѣ ꙟ
вацъ ши роагъ. Ѡри чине ꙟвацъ алтеле, г
ши нꙋсъ апропїе ла чѣле сънътоасе кꙋвинте,
але Домнꙋлꙋи ностръ Іс Хс, ши ла чѣ дꙋпъ бꙋнъ
кредінцъ ꙟвъцътꙋръ. Фълѣщесъ нимикъ д
щїинд че болнъвиндꙋсе ꙟтрꙋ ꙟтребъри, ши
причи де кꙋвинте, дентрꙋ кареле съ фаче зави
стїѧ, причѣ хꙋле. Препꙋсꙋри рѣле, звъ е
ви де ѡамени, стрикаци ла минте, ши липсици
де адевъръ, пъръндꙋле афи добѫндъ бꙋна кре
динцъ, депъртѣзъте дела оунїи ка ачѣѧ.
Ѧсъ ѧсте венитъ маре, бꙋна кредінцъ кꙋ ꙟде ѕ
стꙋларе. Пентрꙋ къ нимикъ нам адꙋс ꙟ з
лꙋме, ѧвe ѧсте къ ничи адꙋче чева пꙋтем.

Biblia 1688, p. 897, col. 2

cînd să înfierbînteză asupra lui Hristos, vor să să mărite,

12. Avînd judecată, căci cea dentîiu credinţă au lepădat.

13. Aşijderea şi fără lucru să înveaţă, umblînd den casă în casă, şi nu numai fără lucru, ce şi limbute şi iscoditoare, grăind cêle ce nu să cade.

14. Voiu, direpţ acêea, cêle mai tinere să să mărite, să facă feciori, să stăpînească casa, nici o pricină să dea nepriêtenului spre ocară.

15. Pentru că acum oarecarele s-au întors denapoia Satanii.

16. Oricare credincios au credincioasă are văduve, ajutorească-le lor şi nu să îngreuiêze besêreca, ca celor adevărate văduve să le ajutorească.

17. Cei ce bine poartă diregătoriia preuţi cu îndoită cinste să să învrednicească, mai vîrtos cei ce ostenesc cu cuvîntul şi învăţătura.

18. Pentru că zice Scriptura: „Boului ce treieră nu-i lega gura" şi „Vrêdnic iaste lucrătoriul platei lui."

19. Asupra preotului pîra nu priimi, afară den doao sau trei mărturii.

20. Pre cei ce greşesc înaintea tuturor mustră-i, ca şi ceialalţi frică să aibă.

21. Mărturisescu-mă înaintea lui Dumnezău şi Domnului Isus Hristos şi celor aleşi îngeri, ca acêstea să le păzeşti fără de nici o mai nainte judecare, nimică făcînd spre înduplecare.

22. Mînile degrabă pre nimenea nu le pune, nici te împreuna la păcate striine; pre tine curat te păzêşte.

23. De-acum nu mai bea apă, ce puţin vin să bêi, pentru stomahul tău şi cêle adêse ale tale boale.

24. Păcatele unor oameni mai nainte arătate sînt, aducînd înainte la judecată, iară la unii şi în urmă vin.

25. Aşijderea şi cêle bune locuri arătate sînt şi cêle ce aiminterea să află a să ascunde nu să pot.

Cap 6

1. Cîţi sînt supt jug robi pre ai lor stăpîni de toată cinstea vrêdnici să-i socotească, ca nu numele lui Dumnezău şi învăţătura să să hulească.

2. Iară ceia ce au credincioşi stăpîni să nu hulească, căci fraţi sînt, ce mai mult să slujască, căci credincioşi sînt şi dragi cei ce de facerea cea bună să apucă. Acêstea învaţă şi roagă.

3. Oricine învaţă altele şi nu să apropie la cêle sănătoase cuvinte ale Domnului nostru, Isus Hristos, şi la cea după bună-credinţă învăţătură.

4. Fălêşte-să, nemică ştiind, ce bolnăvindu-se întru întrebări şi prici de cuvinte, dentru carele să face zavistiia, pricea, hule,

5. Prepusuri rêle, zăbăvi de oameni stricaţi la minte şi lipsiţi de adevăr, părîndu-le a fi dobîndă buna-credinţă. Depărtează-te de la unii ca aceia!

6. Însă iaste venit mare buna-credinţă cu îndestulare.

7. Pentru că nemică n-am adus în lume, aiêve iaste că nici a duce ceva putem. //

Versiunea modernă

atunci cînd poftele trupeşti le îndepărtează de la Hristos, ele vor să se mărite.

12. Osîndă îşi iau asupră-le, pentru şi-au încălcat credinţa cea dintîi.

13. Şi, totodată, se învaţă să fie leneşe, umblînd din casă în casă; şi nu doar leneşe, ci şi guralive şi băgăcioase, vorbind ce nu trebuie.

14. Voiesc, deci, ca tinerele văduve să se mărite, să aibă copii, să fie gospodine, să nu dea nici un prilej de ocară potrivnicului.

15. Pentru că deja unele s-au abătut după Satana.

16. Dacă vreun credincios sau vreo credincioasă are văduve [în casă], să le ajute şi Biserica să nu fie împovărată, ca să le poată ajuta pe cele cu adevărat văduve.

17. Presbiterii care cîrmuiesc bine să se învrednicească de îndoită cinste, în special cei care se ostenesc cu cuvîntul şi învăţătura.

18. Căci Scriptura spune: „Să nu legi gura boului care treieră." Şi: „Vrednic este lucrătorul de plata lui."

19. Să nu primeşti pîră împotriva unui presbiter, fără numai de la doi sau trei martori.

20. Să-i certi pe cei ce păcătuiesc de faţă cu toţi, ca şi ceilalţi să aibă frică.

21. Înaintea lui Dumnezeu şi a Domnului Iisus Hristos şi a îngerilor celor aleşi, te conjur să păzeşti acestea, fără prejudecată, nimic făcînd cu părtinire.

22. Nu-ţi pune mîinile degrabă asupra nimănui, nici nu te face părtaş la păcatele altora; păstrează-te curat.

23. De acum nu bea numai apă, ci foloseşte puţin vin, pentru stomacul tău şi pentru desele tale slăbiciuni.

24. Păcatele unor oameni sînt vădite, înaintea lor mergînd la judecată, dar ale altora îi urmează.

25. La fel şi faptele bune sînt vădite, şi chiar şi cele ce sînt altfel nu se pot ascunde.

Capitolul al 6-lea

1. Cei ce sînt robi, sub jug, să-i socotească pe stăpînii lor vrednici de toată cinstea, ca nu cumva să fie hulite numele lui Dumnezeu şi învăţătura.

2. Iar cei ce au stăpîni credincioşi să nu-i dispreţuiască, pentru că sînt fraţi, ci mai vîrtos să slujească, pentru că cei ce se bucură de buna slujire sînt credincioşi şi iubiţi. Acestea învaţă şi [la acestea] îndeamnă.

3. Dacă cineva învaţă altceva şi nu se apropie de cuvintele cele sănătoase ale Domnului nostru, Iisus Hristos, şi de învăţătura cea după buna-credinţă.

4. Este peste măsură de mîndru, neînţelegînd nimic, ci avînd boala întrebărilor şi controverselor, din care iau naştere invidie, ceartă, blasfemii,

5. Bănuieli rele, necurmate gîlcevi ale unor oameni stricaţi la minte şi lipsiţi de adevăr, care socotesc evlavia un mijloc de cîştig. De unii ca aceştia să te depărtezi!

6. Dar evlavia este un mare mijloc de cîştig, cînd se mulţumeşte cu ce are.

7. Căci nimic nu am adus în lume, după cum vădit este că nici nu putem să scoatem ceva.

и Че авѫнд хране ши акоперимѫнтꙋри, кꙋ ачѣстѣ
ѳ дестꙋи сѫ фим. Ѩръ чеѧ че вор
сѫсъ ꙟбогъцѣскъ кадъ ꙟдодеѧль ши ꙟлацꙋ,
ши ꙟпофте мꙋлте фъръ сокотѣлъ, ши кꙋ въ
тъмаре, кареле афꙋндъ пре ѡамени ла пеире,
і ши ла пїерзаре. Пентрꙋ къ рѫдъчина тꙋтꙋ
рор рѫꙋтъцилор ѣсте, ѩбирѣ арџинтꙋлꙋи, ка
рѣ оунїи пофтиндꙋсѡ, аꙋ рътъчит дела кредин
цъ, ши пре ѫншїи сѫпътрꙋнсеръ кꙋ дꙋрери
аі мꙋлте. Ѩръ тꙋ ѡ ѡмꙋл лꙋи дꙋмнезъꙋ де
ачѣстѣ фꙋџи, ши гонѣще дирептатѣ, чинстѣ
ꙟкинъчюнїи, кредин ца, драгостѣ, ръбдарѣ блѫ
ві дѣцеле. Невоѧще асꙋпра челꙋи бꙋн ръзбою
ал кредин цей, апꙋкъте де чѧ вѣчникъ вїацъ,
ла карѣ тѣи ши кемат, ши аи мъртꙋрисит
чѣ бꙋнъ мъртꙋрисире, ꙟнаинтѣ амꙋлте мъ
гі ртꙋрїи. Порꙋнческ цїе ꙟнаинтѣ лꙋи дꙋмнезѣ,
челꙋи че ꙟвїе тоате, ши лꙋи хс ӏс, челꙋи че
аꙋ мъртꙋрисит ла понтїе пилат, чѧ бꙋнъ
ді мъртꙋрисире. Сѫпъзещи тꙋ порꙋнка неспꙋ
кате невиновате, пънъ ла арътарѣ дꙋмнꙋлꙋи
еі нострꙋ ӏс хс. Пре карѣ ла але сале времи ѡ
ва аръта чел ферич ит, ши сѫнгꙋр пꙋтѣрник,
ꙟпъратꙋл ꙟпъраცилор, ши домнꙋл челор че до
ѕі неск. Чела че сѫнгꙋр аре немоарте ꙟтрꙋ
невъзꙋтъ лꙋминъ, лъкꙋинд, пре каре нꙋлаꙋ
възꙋт нименѣ динтрꙋ ѡамени, ни алведѫпо
те, кърꙋѧ чинсте ши тъpїе вѣчникъ амин.
зі Челор богаци ꙟвѣкꙋл ачеста порꙋнчѣще, сънꙋ
сѫ ꙟналце кꙋ гѫндꙋл, ни съсъ нъдеждꙋѧскъ
пре авꙋцїей не старе, че ꙟтрꙋ дꙋмнезъꙋ чел вїꙋ,
чела че дъ ноаѡ кꙋ богъцїе тоате, спре добѫндире
иі афаче лꙋкрꙋри бꙋне. Съ ꙟбогъцѣ ꙟтрꙋ фа
те бꙋне, лесне дътътори афи, ꙟпреꙋнътори.
ѳі Къщигътори лорꙋш, темелїе бꙋнъ, ла чѧ віи
тоаре, ка съсъ апꙋче де чѧ вѣчникъ вїацъ.
к О тимодею че аи пꙋс ꙟнаинте пъзѣ
ще, депъртѫндꙋте де чѣле спꙋрка
те, гласꙋри дешарте, ши пригоа
не але щїинцей чеи че е кꙋ минчи
ка нѡ нꙋме. Кꙋ карѣ оунїи
лъꙋдѫдꙋсе, прежꙋр кре
динцъ аꙋ немериръ.
дарꙋл кꙋ тине
амин.

Кътръ тимодею чѣ деи тѫю саꙋ скрис де
ла лаѡдикїа, карѣ ѣсте митрополїе
афригїей пакатианїи.

Biblia 1688, p. 898, col. 1

8. Ce, avînd hrană şi acoperămînturi, cu acêstea destui să fim.

9. Iară ceia ce vor să să îmbogăţească cad în dodeială şi în laţu,şi în pohte multe fără socoteală şi cu vătămare, carele afundă pre oameni la pieire şi la pierzare.

10. Pentru că rădăcina tuturor răutăţilor iaste iubirea argintului, carea unii pohtindu-o, au rătăcit de la credinţă şi pre dînşii să pătrunsără cu dureri multe.

11. Iară tu, o, omul lui Dumnezău, de acêstea fugi şi gonêşte direptatea, cinstea închinăciunii, credinţa, dragostea, răbdarea, blîndêţele.

12. Nevoiêşte asupra celui bun războiu al credinţei, apucă-te de cea vêcinică viaţă, la carea te-ai şi chemat şi ai mărturisit cea bună mărturisire înaintea a multe mărturii.

13. Poruncesc ţie înaintea lui Dumnezeu, celui ce învie toate, şi lui Hristos Isus, celui ce au mărturisit la Póntie Pilát cea bună mărturisire,

14. Să păzeşti tu porunca nespurcată, nevinovată, pînă la arătarea Domnului nostru, Isus Hristos,

15. Pre carea la ale sale vremi o va arăta cel fericit şi sîngur putêrnic, Împăratul împăraţilor şi Domnul celor ce domnesc,

16. Cela ce sîngur are nemoarte, întru nevăzută lumină lăcuind, pre care nu l-au văzut nimenea dentru oameni, nici a-l vedea poate, căruia cinste şi tărie vêcinică! Amin.

17. Celor bogaţi în veacul acesta poruncêşte să nu să înalţe cu gîndul, nici să să nădejduiască pre a avuţiei nestare, ce întru Dumnezău cel viu, cela ce dă noao cu bogăţie toate spre dobîndire, a face lucruri bune;

18. A să îmbogăţi întru fapte bune, lesne dătători a fi, împreunători,

19. Cîştigători loruşi temelie bună la cea viitoare, ca să să apuce de cea vêcinică viaţă.

20. O, Timothéiu, ce ai pus înainte păzêşte, depărtîndu-te de cêle spurcate glasuri deşarte şi prigoane ale ştiinţei ceii ce e cu mincinos nume,

21. Cu carea unii lăudîndu-se, prejur credinţă nu nemeriră. Darul cu tine! Amin.

A. Cătră Timothéiu cea dentîiu s-au scris de la Laodíchia, carea iaste mitropolie a Frighiei Pacatianii. //

Versiunea modernă

8. Ci avînd mîncare şi îmbrăcăminte, cu acestea vom fi îndestulaţi.

9. Iar cei ce vor să se îmbogăţească, aceia cad în ispită şi în cursă şi în multe pofte nebuneşti şi dăunătoare, care-i cufundă pe oameni în ruină şi în pierzare.

10. Căci iubirea de argint este rădăcina tuturor relelor, pentru care unii străduindu-se, s-au abătut de la credinţă şi s-au străpuns pe ei înşişi cu multe dureri.

11. Dar tu, omule al lui Dumnezeu, fugi de acestea; urmăreşte dreptatea, evlavia, credinţa, dragostea, răbdarea, blîndeţea.

12. Luptă-te lupta cea bună a credinţei, cucereşte viaţa veşnică, cea către care ai fost chemat şi pentru care ai dat mărturia cea bună, înaintea multor martori.

13. Ţie îţi poruncesc, înaintea lui Dumnezeu, cel ce toate aduce la viaţă, şi a lui Hristos Iisus, cele ce a mărturisit, înaintea lui Ponţiu Pilat, mărturisirea cea bună,

14. Să păzeşti porunca fără prihană, neîntinată, pînă la arătarea Domnului nostru, Iisus Hristos,

15. Pe care, la vremea sa, o va face cunoscută fericitul şi singurul Stăpînitor, Împăratul împăraţilor şi Domnul domnilor,

16. Cel care singur are nemurire, locuind în lumina cea neapropiată, pe care nici un om nu l-a văzut, nici nu poate să-l vadă, a căruia este cinstea şi puterea veşnică! Amin.

17. Celor bogaţi în veacul de acum le poruncesc să nu se trufească, nici să-şi pună nădejdea în nestatornicia bogăţiei, ci în Dumnezeul cel viu, care ne dă nouă toate din belşug, spre bucurie;

18. Să facă bine, să se îmbogăţească în fapte bune, să fie generoşi, să împărtăşească [şi celorlalţi],

19. Agonisindu-şi lor bună temelie în cel viitor, ca să dobîndească viaţa cea cu adevărat veşnică.

20. O, Timotei, păzeşte ceea ce ţi-a fost încredinţat, depărtîndu-te de lumeştile vorbării deşarte şi de controversele ştiinţei mincinoase,

21. Pe care mărturisind-o unii, s-au abătut de la credinţă. Harul fie cu tine! Amin.

А҃, В҃. ПОСЛА́НІЄ.

КЪТРЪТИМОѲЄ́Ю КА́ТЕ ТРИМИ́СЪ А҃ДОА

К А́ П҃. А҃.

А҃ВЕЛ А҃ПОСТОЛЪ́А ЛЪ́Й ІС ХС, ПРЕ́Н ВСѢ́Х ЛЪ́Й ДМ̄НЗЪ ДЪПЪ ФЪГЪДЪ́ИНЦА ВЪ́ЕЦІЙ, ЧЄ́Й ЧЕ А҃СТЕ А҃ХС ІС. ЛЪ́Й ТИМОДЄ́Ю ЮБИ́ТЪЛЪЙ ФІЮ, ДА́Р МИ́ЛЪ ПА́ЧЕ, ДЕЛА ДМ̄НЗЪ́Х ПЪРИ́НТЕЛЕ, ШЍ ХС ІС Г҃М̄ЪЛЬ НО́СТРЪ. МЪЛЦЪМЕ́СКЬ ЛЪ́Й ДМ̄НЗЪ́Х, КЪ́ТРЪЖ СЛЪЖЪ́ТЪСКЬ ДЕЛА СТРЪМО́ШИ, КЪ КЪРА́ТЪ ЦЪ́ИНЦЪ, КЪ́М НЕ А҃ЧЕТА́ТЪ А҃М̄ ЧѢ ДЕТИ́НЕ ПОМЕНИ́РЕ, ЛА РЪ́ЦИЛЕ МЪ́ЛЕ ЗѢ́ОА ШЍ НОА́ЙТЪ. ПОХ҃ТИ́НДЬ А҃ТЕ ВЕДѢ́, А҃ДЪКЖ́НДЪМИ А҃МИ́Н҃ТЕ ДЕ ЛАКРЪМИЛЕ ТА́ЛЕ, КА ДЕ БЪКЪРЪ́ЇЄ СЪМЪ ОЎМ̄ПЛЪ́. А҃ДЪ́ЧЕ РЕ А҃МИ́Н҃ТЕ ЛЪ́Х҃НДЬ ДЕ ЧѢ ЧЕ А҃́СТЕ А҃ТРЪ́ ТИ́НЕ, НЕФЪЦАРНИКЪ КРЕДИ́НЦЪ, КА́РЪ А҃Й ЛЪКЪИ́Т А҃ТЖ́Ю А҃МО́АШЪТА ЛОНДА, ШЍ ЛА МА́НКА ТѢ ЄВНИ́КА, ШЍ А҃ДЕВЕРИ́Т СЖ́Н҃ТЬ КЪ ШЍ А҃ТРЪ́ ТИ́НЕ. ПЕ́Н҃ТРЪ КА́РЕ ЛЪ́КРЪ А҃ДЪ́КЪЦ А҃МИ́Н҃ТЕ, СЪ А҃ЦЖ́ЦИ ДА́РЬЛЬ ЛЪ́Й ДМ̄НЗЪ́Х, КА́РЕЛЕ А҃СТЕ А҃ТРЪ́ ТИ́НЕ ПРЕ́Н ПЪ́НЕРЪ МЖ́НЛАСЬРЬ МЪ́ЛЕ. ПЕ́Н҃ТРЪ КЪ НАЪ́ ДА́ТЬ НО́ЛСЪ ДМ̄НЗЪ́Х А҃ХЪ́ ДЕ ТѢ́МЕРЕ ЧЕ ДЕ ПЪ́ТѢВЕ ШЍ ДЕ ДРА́ГОСТЕ, ШЍ ДЕ А҃ТРЕГЪЧЮ́НЪ МИ́НЦЇИ. ДЕ́ЧЇИ СЪНЪ́ТЕ РЪШИНЕ́ЗИ ДЕ МЪРТЪ́Х РЇѢ ДМ̄НЪЛЪЙ НО́СТРЪ́, НИ́ЧИ ДЕ МИ́НЕ ЧЕ́Л ЛЕГА́Т А҃Л ЛЪ́Й ЧЕ А҃ТРЕХ҃НЪ РЪ́Х ПЪТНИ́ФЕЩЕ КЪ ЄВ҃ЛЇѢ, ДЪХ҃ ПЪТѢ́РЪ ЛЪ́Й ДМ̄НЗЪ́Х. ЧЕЛЪ́Й ЧЕ А҃Х МЖ́Н҃ТЪИ́Т ПРЕ́ НО́Н, ШЍ НѢ́Х КЕМА́Т КЪ КЕМА́РЕ СФ̄НТЪ, НѢ ДЪХ҃ ФА́Н҃ТЕЛЕ НОАСТРЕ ЧЕ ДЪХ҃ А҃СѢ РЖ̄НДЪИ́ЛЪ, ШЍ ХА́Р ЧЕ́ЛА ЧЕ САХ҃ ДА́Т НО́ЛСЪ, А҃ ХС ІС, МАННА́Н҃ТЕ ДЕ А҃НЇИ КѢ́ЧИЛОЙ. ШЍ А҃РЪЖ́ ДЪ́ХЕ А҃КЪ́М ПРЕ́Н А҃РЪХА́РЬ МЖ́Н҃ТЪИНТО́РЮЛЪЙ НОСТРЪ ІС ХС, СЪПЪ́НДЬ МОА́РТЪ ШЍ ЛЪМИНЖ́НДЬ ВЪ́ЦЪ ШЍ НЕ СТРИКА́РЕ ПРЕ́Н ЄВ҃ЛЇЄ. ЛА КА́РЪ МАМ̄ПХ҃ ЄХ҃ ПРОПОВЕДЪИНТО́РЮ, ШЍ А҃ПОСТО́Л, ШЍ А҃ВЪЦЪТО́РЮ ЛИ́М̄ВИЛОЙ. ПЕ́Н҃ТРЪ КА́РЪ ПРИЧИ́НЪ ШЍ А҃ЧѢ́ЛЪ ПЪТНИ́ЕСКЬ ЧЕ НЪ́МЪ РЪШИНЕ́ЗЪ, ПЕ́Н҃ТРЪ КЪ ЦЇЪ ЛА КА́РЕ А҃М̄ КРЕЗЪ́Т, ШЍ А҃ДЕВЕРИ́Т СЖ́Н҃ТЬ КЪ ПЪ ТѢ́РНИКЬ А҃́СТЕ ФЪГЪДЪ́ИНЦА МѢ СЪ О҃ПЪЗА́СКЪ ЛА А҃ЧѢ́Ж ЗЍ. ЛКИПЪИ́РЪ СЪНЪТО́АСЕЛОЙ КЪВ҃Н ТЕ СЪ А҃ЙВЇИ КА́РЕЛЕ ДЕЛА МИ́НЕ ЛѢЙ А҃ХЗИ́Т, КЪ КРЕ ДИ́НЦА ШЍ КЪ ДРА́ГОСТЬ ЧѢ ЧЕ А҃́СТЕ А҃ ХС ІС. ЧѢ БЪ́НЪ ФЪГЪДЪ́ИНЦЪ ПЪЗѢ́ЩЕ, ПРЕ́Н А҃ХЪЛ ЧЕ́ СФ̄НТЪ КА́РЕ ЛЪКЪЖ́ЩЕ А҃ТРЪ́ НО́Н. ЩЇИ А҃ЧА́ СТА КЪ САХ҃ А҃ТЪРНА́Т ДЕЛА МИ́НЕ, ТО́ЦИ ЧЕ́Н ДЕ́Н А҃СЇѢ, ДЕ́Н҃ТРЪ КА́РЇИ А҃́СТЕ ФИГЕ́Л, ШЍ ЕРМОГЕ́Н. ДѢ МИ́ЛЪ ДМ̄НЪ́Л ЛА А҃ЛЪ́И О҃НИЄЇФО́Р КА́СЪ, КѢ́ЧИ ДЕ МЪ́Л҃ТЕ О҃РИ МАХ҃ О҃ДНХ҃НИ́Т, ШЍ ДЕ ЛА́НЦЪ́Х МЇЕХ҃ НЪ́САХ҃ РЪШИНА́Т. ЧЀ МЕРЃНДЬ А҃ТЖ́, МАЙ ДЕГРА́БЪ МАХ҃ ЧЕРКА́ТЬ, ШЍ МАХ҃ А҃ФЛА́ТЬ. ДЕ́Й ЛЪ́И ДМ̄НЪ́Л СЪ А҃́ФЛЕ МИ́ЛЪ ДЕЛА ДМ̄НЪ́Л А҃ТЖ́Ї҃О ЧѢ́Ж, ШЍ КЖ́ТЕ А҃ ЄФЕ́СЬ МЇАХ҃ СЛЪЖИ́Т МАЙ БИ НЕ ТЖ̀ ЩЇИ.

К҃А

Biblia 1688, p. 898, col. 2

Cătră Timothéiu carte trimisă a doa

Cap 1

1. Pável, apostolul lui Isus Hristos, pren voia lui Dumnezău după făgăduinţa vieţii, cei ce iaste în Hristos Isus

2. Lui Timothéiu, iubitului fiiu: Dar, milă, pace de la Dumnezău Părintele şi Hristos Isus, Domnul nostru!

3. Mulţămesc lui Dumnezău, căruia slujăsc de la strămoşi cu curată ştiinţă, cum neîncetată am cea de tine pomenire la rugile mêle, zioa şi noaptea,

4. Pohtind a te vedea, aducîndu-mi aminte de lacrămile tale, ca de bucurie să mă umplu.

5. Aducere aminte luînd de cea ce iaste întru tine nefăţarnică credinţă, carea au lăcuit întîiu în moaşă-ta, Loída, şi la maica ta, Evníca, şi adeverit sînt că şi întru tine.

6. Pentru care lucru aducu-ţi aminte să aţîţi darul lui Dumnezău, carele iaste întru tine, pren punerea mînilor mêle.

7. Pentru că n-au dat noao Dumnezău duh de têmere, ce de putêre şi de dragoste şi de întregăciunea minţii.

8. Decii să nu te ruşinezi de mărturiia Domnului nostru, nici de mine, cel legat al lui, ce împreună rău pătimêşte cu Evangheliia, după putêrea lui Dumnezău,

9. Celui ce au mîntuit pre noi şi ne-au chemat cu chemare sfîntă, nu după faptele noastre, ce după a sa rînduială şi har, cela ce s-au dat noao în Hristos Isus, mai nainte de anii vêcilor,

10. Şi arătîndu-se acum pren arătarea Mîntuitoriului nostru, Isus Hristos, supuind moartea şi luminînd viaţă şi nestricare, pren Evanghelie,

11. La carea m-am pus eu propoveduitoriu şi apostol şi învăţătoriu limbilor.

12. Pentru carea pricină şi acêstea pătimesc; ce nu mă ruşinezu, pentru că ştiu la care am crezut şi adeverit sînt că putêrnic iaste făgăduinţa mea să o păzască la acêea zi.

13. Închipuirea sănătoaselor cuvinte să aibi, carele de la mine le-ai auzit, cu credinţa şi cu dragostea cea ce iaste în Hristos Isus.

14. Cea bună făgăduinţă păzêşte pren Duhul cel Sfînt, care lăcuiêşte întru noi.

15. Ştii aceasta, că s-au înturnat de la mine toţi cei den Ásiia, dentru carii iaste Fighél şi Ermoghén.

16. Dea milă Domnul la a lui Onisifor casă, căci de multe ori m-au odihnit, şi de lanţul mieu nu s-au ruşinat!

17. Ce, mergînd în Rîm, mai degrabă m-au cercat şi m-au aflat.

18. Dea-i lui Domnul să afle milă de la Domnul, în zioa cêea! Şi cîte în Efés mi-au slujit mai bine tu ştii. //

Versiunea modernă

Epistola a doua către Timotei

Capitolul 1

1. Pavel, apostol al lui Iisus Hristos, prin voia lui Dumnezeu, după făgăduinţa vieţii, care este în Hristos Iisus,

2. Lui Timotei, iubitului fiu: Har, milă şi pace de la Dumnezeu Tatăl şi de la Hristos Iisus, Domnul nostru!

3. Îi mulţumesc lui Dumnezeu, căruia îi slujesc cu cuget curat, din strămoşi, cînd neîncetat te pomenesc în rugăciunile mele, zi şi noapte,

4. Dorind să te văd, ca să mă umplu de bucurie, [căci] îmi amintesc lacrimile tale,

5. Avînd aducere aminte de credinţa sinceră care este în tine, care mai întîi s-a sălăşluit în bunica ta, Loida, şi în mama ta, Eunichi; încredinţat sînt că şi în tine.

6. Din acest motiv, îţi amintesc să reînsufleţeşti harul lui Dumnezeu, care este întru tine, prin punerea mîinilor mele.

7. Căci Dumnezeu nu ne-a dat duhul temerii, ci al puterii şi al dragostei şi al înţelepciunii.

8. Deci să nu fi ruşinat de mărturisirea Domnului nostru, nici de mine, cel în lanţuri pentru el, ci împreună cu mine pătimeşte pentru Evanghelie, după puterea lui Dumnezeu,

9. Care ne-a mîntuit pe noi şi ne-a chemat cu chemare sfîntă, nu după faptele noastre, ci după rînduiala sa şi după harul ce ni s-a dat nouă în Hristos Iisus, mai înainte de începutul veacurilor,

10. Dar care acum s-a descoperit, prin arătarea Mîntuitorului nostru, Iisus Hristos, care a nimicit moartea, aducînd la lumină viaţa şi nemurirea, prin Evanghelie;

11. Pentru care am fost eu pus propovăduitor şi apostol şi învăţător al neamurilor.

12. Pentru care motiv şi sufăr acestea; dar nu mă ruşinez, căci ştiu în cine am crezut şi sînt încredinţat că puternic este să păzească ceea ce mi-a încredinţat, pînă în ziua aceea.

13. Ţine dreptarul cuvintelor sănătoase, pe care l-ai auzit de la mine, întru credinţa şi iubirea ce este în Hristos Iisus.

14. Păzeşte lucrul bun ce ţi-a fost încredinţat, prin Duhul Sfînt, care sălăşluieşte întru noi.

15. Aceasta ştii, că toţi cei din Asia s-au abătut de la mine, inclusiv Fighel şi Ermoghen.

16. Domnul să aibă milă de casa lui Onisifor, căci de multe ori m-a însufleţit şi de lanţurile mele nu s-a ruşinat!

17. Ci fiind în Roma, cu osîrdie m-a căutat şi m-a găsit.

18. Să-i dea Domnul să afle milă de la Domnul, în ziua aceea! Şi tu ştii prea bine cît de mult mi-a slujit el în Efes.

кътрътимодєю.

КАП. В.

а Дечи тꙋ фїюл мїеꙋ ѫтърєщєте кꙋ дарꙋ
в чел че е ѫтрꙋ хс ıс. Ши челе че ай
аѕꙁит дела мине прен мꙋлте мърꙋрїи
ачеѩ ле пꙋне ла оамени креднчоши,
карїи вор пꙋтѣ ши пре алцїи съ ѫвѣце.
г Дечи тꙋ пътимѣще рꙋꙋ ка оун бꙋн ощѣн алꙋ
д ıс хс. Нимене ощиндꙋсе нꙋсе амѣстекъ
ѫтрꙋ але вїецїи лꙋкрꙋри ка съ плакъ челꙋи че аꙋ
е стрѫнсь оасте. Ши съвай дека ши бирꙋи
нещине нꙋсе коронѣѕъ денꙋба бирꙋи дꙋпъ лѣце.
ѕ Плꙋгарюл чел че остенѣще требꙋе ѫтѫю ден
з роадъ алꙋ. Сокотѣще челе че ѕикꙋ, пен
трꙋ къ ва да цїе дмнꙋл ѫцелѣцере ѫтоате.
и Поменѣще пре ıс хс скꙋлат ден морци ден семе
ѳ цїа лꙋи двдь, дꙋпъ еуаліа мѣ. Ѫтрꙋ ка
реле пътимескь еꙋ рꙋꙋ пънъ ши ѫлегътꙋри ка
оун фъкъторю де рꙋ, ꙗръ кꙋвѫнтꙋл лꙋи дꙋ
і мнеѕъꙋ нꙋ е легат. Пентрꙋ ачѣѩ тоате ле
рабдꙋ пентрꙋ чеи алеши ка ши еи мѫнтꙋирѣ съ
добѫндѣскъ чѣ че е ѫ хс ıс, кꙋ мърире вѣчникъ.
аі Креднчос е кꙋвѫнтꙋл, пентрꙋ къ де ам мꙋри
ві ѫпреꙋнъ, ѫпреꙋнъ вом ши трꙋи. Де вомь
ръбда ѫпреꙋнъ вом ши ѫпъръци, де невом лепъ
гі да ши ачела съва лепъда де нои. Денꙋвом
крѣде ачела креднчось ръмѫне, асъ тъгъдꙋи
ді пре сине нꙋ поате. Ачѣѩ поменѣще мъ
ртꙋрисиндꙋле ѫнаинтѣ дмнꙋлꙋи, съ нꙋте лꙋци
ѫкꙋвинте спре лꙋкрꙋ че нꙋ е де ничи оун фолос,
еі спре сꙋрпарѣ челор че аꙋдь. Невоѩщете пре тине
лъмꙋри съ те аръци ла дмнѕъ лꙋкрътори нерꙋшинѩ
ѕі ѫдирептѫндь кꙋвѫнтꙋл адевърꙋлꙋи. Ꙗръ
челе спꙋркате дешарте кꙋвинте търъсѣщеле,
пентрꙋ къ май мꙋлть вор адаѡце ла некꙋръцїе.
зі Ши кꙋвѫнтꙋл лор ка гангрена пꙋшꙋне вор авѣ
дентрꙋ каре ѩсте именеꙋ ши филитось.
иі Карїи прежꙋрь адевъръ наꙋ немеритъ, ѕикѫндь
къ ѫвїарѣ акꙋм саꙋ фъкꙋть, ши ѫторкь а
ѳі оунора креднцъ. Ѫсъ чѣ ѫтемеятъ теме
лїе алꙋи дꙋмнеѕъꙋ стъ, авѫндь печѣтѣ ачаста
кꙋноскꙋтаꙋ домнꙋль пре чеѩ че сѫнть ай лꙋи,
ши съ депъртѣѕе дела недирептате, тот чела
к че нꙋмѣще нꙋмеле лꙋи хс. Ши ѫкась маре,
нꙋ сѫнть нꙋмаи васе де аꙋрь, ши де арџинть,
чеши де лемнь, ши де пъмѫнть, ши оунеле сѫнт
ка де чинсте алтеле спре нечинсте. Дечи дева
кꙋръци нещине пре ель де ѩле, фива вась спре
чинсте свнцить, ши де бꙋнъ трѣбъ стъпѫни
торюлꙋи, ла тоть лꙋкрꙋл бꙋнь, фїиндь гътин.
кв Ꙗръ де похтеле челе тинерещи фꙋџи, ши гонѣ
ще дирептатѣ креднца, драгостѣ пачѣ, кꙋ
чеѩ че кїамъ пре домнꙋл ден кꙋратъ инемъ.
кг Ꙗръ челе небꙋне ши неѫвъцате черкъри ле пъ
кд рѫсѣще, щїиндь къ наскꙋ връжби. Ꙗръ
робꙋл домнꙋлꙋи нꙋсъ каде съсъ ѫвръжбѣскъ,
че блѫндь съ фїе кътръ тоци, ѫвъцъторю фъ
ке рꙋитате. Кꙋ блѫндѣце чертѫндь пре чеи че
стаꙋ ѫпотривъ, ка нꙋ вро динїѡаръ вада дꙋ
мнеѕъꙋ лор покъинцъ, спре кꙋноащерѣ адевърꙋ

Biblia 1688, p. 899, col. 1

Cap 2

1. Deci tu, fiiul mieu, întărêşte-te cu darul cel ce e întru Hristos Isus,

2. Şi cêle ce ai auzit de la mine pren multe mărturii, acêstea le pune la oameni credincioşi, carii vor putea şi pre alţii să învêţe.

3. Deci tu pătimêşte rău, ca un bun oştean al lui Isus Hristos.

4. Nimenea oştindu-se nu se amêstecă întru ale vieţii lucruri, ca să placă celui ce au strîns oastea.

5. Şi, săvai de va şi birui neştine, nu se coronează, de nu va birui după lêge.

6. Plugariul cel ce ostenêşte trebuie întîiu den roadă a lua.

7. Socotêşte cêle ce zicu, pentru că va da ţie Domnul înţelêgere în toate.

8. Pomenêşte pre Isus Hristos sculat den morţi, den semenţiia lui David, după Evangheliia mea,

9. Întru carele pătimesc eu rău pînă şi în legături, ca un făcătoriu de rău; iară cuvîntul lui Dumnăzău nu e legat.

10. Pentru acêea, toate le rabdu, pentru cei aleşi, ca şi ei mîntuirea să dobîndească, cea ce e în Hristos Isus, cu mărire vêcinică.

11. Credincios e cuvîntul: pentru că, de am murit împreună, împreună vom şi trăi.

12. De vom răbda împreună, vom şi împărăţi. De ne vom lepăda, şi acela să va lepăda de noi.

13. De nu vom crêde, acela credincios rămîne, a să tăgădui pre sine nu poate.

14. Acêstea pomenêşte, mărturisindu-le înaintea Domnului, să nu te lupţi în cuvinte spre lucru ce nu e de nici un folos, spre surparea celor ce aud.

15. Nevoiêşte-te pre tine, lămurit să te arăţi la Dumnezău lucrătoriu neruşinat, îndireptînd cuvîntul adevărului.

16. Iară cêle spurcate deşarte cuvinte părăsêşte-le, pentru că mai mult vor adaoge la necurăţie.

17. Şi cuvîntul lor ca gangrena păşune vor avea. Dentru care iaste Imeneu şi Filitos,

18. Carii prejur adevăr n-au nemerit, zicînd că învierea acum s-au făcut, şi întorc a unora credinţă.

19. Însă cea întemeiată temelie a lui Dumnezău stă, avînd pecêtea aceasta: „Cunoscut-au Domnul pre ceia ce sînt ai lui.” Şi: „Să depărtêze de la nedireptate tot cela ce numêşte numele lui Hristos.”

20. Şi în casă mare nu sînt numai vase de aur şi de argint, ce şi de lemn şi de pămînt: şi unele sînt de cinste, altele spre necinste.

21. Deci, de va curăţi neştine pre el de iale, fi-va vas spre cinste svinţit şi de bună treabă Stăpînitoriului, la tot lucrul bun fiind gătit.

22. Iară de pohtele cêle tinereşti fugi şi gonêşte direptatea, credinţa, dragostea, pacea, cu ceia ce cheamă pre Domnul den curată inemă.

23. Iară cêle nebune şi neînvăţate cercări le părăsêşte, ştiind că nascu vrăjbi.

24. Iară robul Domnului nu să cade să să învrăjbească, ce blînd să fie cătră toţi, învăţătoriu fără răutate,

25. Cu blîndêţe certînd pre cei ce stau împotrivă, ca nu vrodinioară va da Dumnezău lor pocăinţă spre cunoaşterea adevăru- /

Versiunea modernă

Capitolul al 2-lea

1. Deci tu, fiul meu, întăreşte-te în harul care este în Hristos Iisus,

2. Şi cele ce ai auzit de la mine, înaintea multor martori, pe acestea încredinţează-le unor oameni credincioşi, care vor fi în stare să-i înveţe şi pe alţii.

3. Iar tu pătimeşte ca un bun ostaş al lui Iisus Hristos.

4. Nici un ostaş nu se încurcă cu treburile vieţii, ca să fie pe placul celui care a strîns oastea.

5. Iar dacă cineva participă la concursuri atletice, nu este încununat, dacă nu participă după reguli.

6. Plugarul care se osteneşte trebuie să fie cel dintîi care să ia parte din roade.

7. Pricepe cele ce-ţi spun, căci Domnul îţi va da înţelegere întru toate.

8. Adu-ţi aminte de Iisus Hristos, cel înviat din morţi, din seminţia lui David, după Evanghelia mea,

9. Pentru care sufăr pînă şi [legare în] lanţuri, precum un răufăcător; dar cuvîntul lui Dumnezeu nu e legat.

10. De aceea, rabd toate, pentru cei aleşi, ca să aibă şi ei parte de mîntuirea cea întru Hristos Iisus, cu slavă veşnică.

11. Vrednic de crezare este cuvîntul: căci, dacă am murit împreună cu el, vom şi trăi împreună cu el.

12. Dacă răbdăm, împreună cu el vom şi împărăţi; dacă Îl tăgăduim, şi el ne va tăgădui.

13. Dacă sîntem necredincioşi, el rămîne credincios, căci nu poate să se tăgăduiască pe sine.

14. Aminteşte acestea, conjurîndu-i înaintea Domnului să nu se certe pentru cuvinte, spre ceea ce nu e de nici un folos, ci la pierzarea ascultătorilor.

15. Străduieşte-te să te arăţi încercat înaintea lui Dumnezeu, lucrător care nu are de ce să se ruşineze, drept învăţînd cuvîntul adevărului.

16. Iar de vorbirile lumeşti cele deşarte fereşte-te, căci vor spori tot mai mult spre necucernicie.

17. Şi cuvîntul lor se va răspîndi ca o cangrenă. Dintre ei sînt Imeneu şi Filet,

18. Care s-au rătăcit de la adevăr, spunînd că învierea s-a şi petrecut, şi răstoană credinţa unora.

19. Însă temelia cea tare a lui Dumnezeu stă neclintită, avînd această pecete: „Domnul i-a cunoscut pe cei care sînt ai lui.” Şi: „Să se depărteze de la nedreptate tot cel ce cheamă numele Domnului.”

20. Iar într-o casă mare nu sînt doar vase de aur şi de argint, ci şi de lemn şi de lut: şi unele sînt spre cinste, altele spre necinste.

21. Deci, dacă se va curăţa cineva pe sine de acestea, va fi vas spre cinste, sfinţit, şi folositor Stăpînului, pregătit pentru tot lucrul bun.

22. Fugi de poftele cele tinereşti şi urmăreşte dreptatea, credinţa, dragostea, pacea, cu cei care îl cheamă pe Domnul din inimă curată.

23. Fereşte-te de controversele nebuneşti şi nesocotite, ştiind că nasc certuri.

24. Un slujitor al Domnului nu trebuie să se certe, ci să fie blînd faţă de toţi, învăţător priceput, îngăduitor,

25. Cu blîndeţe instruindu-i pe cei ce stau împotrivă, că poate le va da Dumnezeu pocăinţă, spre cunoaşterea adevăru-

лꙋи. Ши сѫ вор трезви дентрал дракꙋлꙋи кѕ
лацꙋ, бѫнаци фіиндꙋ де єль ла алꙋи вое.

КАП. Г.

Ши ачаста сѫ щій кѫ ꙟ зилеле чѣле де апои, а
ста вор времи нескꙋнаниче. Пентрꙋ кѫ в
вор фи ѡаменій юбиторій де иншꙋ, юби
тори де аргинтꙋ мѫнꙋри, симеци хꙋли
тори, ла пѫринци неаскꙋлтѫтори, не
мꙋлцѫмитори некꙋраци. Фѫрѫ драгосте не г
ꙟпѫкаци, пѫрѫци неѫмпѫраци, не дꙋмѣстечи
неюбитори де бине. Вѫнзѫтори ѡбразници, д
ꙟгѫмфаци май вѫртосꙋ юбитори де дезмїердѫ
чюни, де кѫт юбитори де дꙋмнезѫꙋ.
авѫнд ꙟкипꙋитꙋри де бꙋнѣ крединцѫ, Ѧрѫ де е
пꙋтѣрѣ єи тѫгѫдꙋици фіиндꙋ, ши де ачещѣ
те ферѣще. Пентрꙋ кѫ дентра чещѣ сѫнт ѕ
чеа че сѫ тиндꙋ ꙟкасе, ши робескꙋ мꙋерꙋшчиле,
ꙟкѫркате фіиндꙋ кꙋ пѫкателе, дꙋкѫндꙋсе кꙋ
поте де мꙋлте фелюри. Пꙋрꙋрѣ ꙟвѫцѫнд з
ши ничи ѡдиніѡарѫ пꙋтѫнд спре кꙋноштинца
адеверꙋлꙋи сѫ віе. Ши ꙟчекип Іаннесꙋ ши и
Іамбрисꙋ аꙋ стѫтꙋт ꙟпотрива лꙋи мѡѵси, а
ша ши ачещѣ стаꙋ ꙟпотрива адевѫрꙋлꙋи, ѡа
мени стрикаци ла минте, нелѫмꙋрици ꙟкреди
цѫ. Че нꙋворꙋ прокопси спре май мꙋлтꙋ пе ѳ
трꙋ кѫ небꙋнїѧ лор арѫтатѫ ва фи ла тоци
ꙟчекипꙋ ши а ачелора саꙋ фѫкꙋтꙋ. Ѧрѫ тꙋ і
аи оурматꙋ ꙟвѫцѫтꙋрїи мѣле кꙋ петрѣчере,
кꙋ воѧ, кꙋ крединца, кꙋ ꙟделꙋнгарѣ мѫнїеи, кꙋ
драгосте кꙋ рѫбдаре. Кꙋ гониреле кꙋ пѫтемѣ, аі
ꙟчекипꙋ мие фѫкꙋтꙋ ꙟ антїѡхїѧ, ꙟ іконїѣ, ꙟ
листра, чефѣлю де гоане амꙋ сꙋферит, ши де тоа
те маꙋ мѫнтꙋитꙋ дмнꙋлꙋ. Ши тоци чеѧ ві
чекорꙋ кꙋ бꙋнѫ крединцѫ, аtрѫи ꙟтрꙋ хс іс,
гонисѫворꙋ. Ѧрѫ виклѣнїи ѡамени ши врѫ гі
житори ворꙋ адаѡџе ла май рѫꙋ, ꙟшелѫндꙋ ши
ꙟшелѫндꙋсе. Ѧрѫ тꙋ рѫмѫи ꙟтрꙋ чѣле ді
че тѣи ꙟвѫцатꙋ ши тѣи ꙟкрединцатꙋ, щіиндꙋ
дела чине аи ꙟвѫцатꙋ. Ши кѫчи ден прꙋн еі
чїе сфнтеле слове щїи, чѣле че потꙋ сѫте ꙟце
лецѣскѫ спре мѫнтꙋире, прен крединца чѣ че є
ꙟ хс іс. Тоатѫ скриптꙋра де дмнзѫꙋ є ѕі
сꙋфлатѫ, ши де фолосꙋ спре ꙟвѫцѫтꙋрѫ спре
вѫдире спре ꙟдиректаре спре чертарѣ чѣ кꙋ диреп
тате. Ка де плинꙋ сѫфіе ѡмꙋлꙋ лꙋи дмне зі
зѫꙋ ѡмꙋ спре тотꙋ лꙋкрꙋлꙋ бꙋнꙋ фіиндꙋ гѫ
титꙋ де плинꙋ.

КАП. Д.

Мъртꙋрисéскꙋмѣ єꙋ директꙋ ачѣѧ ꙟнаин а
тѣ лꙋи дмнзѫꙋ, ши дмнꙋлꙋи іс хс, че
лꙋи чева сѫ жꙋдече віїи ши морцїи, дꙋ
пѫ арѫтарѣ лꙋи ши ꙟпѫрѫцїѧ лꙋи.
Мѫртꙋрисѣще кꙋвѫнтꙋлꙋ, стѫи асꙋ в
прѫи кꙋ бꙋнѫ врѣме, фѫрѫ врѣме, мꙋстрѫ чѣ
тѫ, роагѫте кꙋтоатѫ ꙟделꙋнгарѣ мѫнїеи
ши кꙋ ꙟвѫцѫтꙋрѫ. Пентрꙋ кѫ ва фи врѣмѣ г
кѫндꙋ ꙟвѫцѫтꙋра чѣ сѫнѫтоасѫ нꙋ ѡворꙋ сꙋ
ферѝ, че дꙋпѫ пофтеле лорꙋ лесꙋпра лорꙋ ꙟшворꙋ
ꙟкѫркà ꙟвѫцѫтори, скѣрпинѫндꙋсе кꙋ аꙋзꙋ.

Biblia 1688, p. 899, col. 2

lui.

26. Şi să vor trezvi dentr-al dracului laţ, vînaţi fiind de el la a lui voie.

Cap 3

1. Şi aceasta să ştii, că în zilele cêle de-apoi sta-vor vremi nesilnice.

2. Pentru că vor fi oameni iubitori de eişi, iubitori de argint, mîndri, simeţi, hulitori, la părinţi neascultători, nemulţămitori, necuraţi,

3. Fără dragoste, neîmpăcaţi, pîrîţi, nestîmpăraţi, nedumêsteci, neiubitori de bine,

4. Vînzători, obraznici, îngîmfaţi, mai vîrtos iubitori de dezmierdăciuni decît iubitori de Dumnezău,

5. Avînd închipuituri de bună-credinţă, iară de putêrea ei tăgăduiţi fiind. Şi de aceştia te ferêşte!

6. Pentru că dentr-aceştia sînt ceia ce să tind în case şi robesc muieruşcile încărcate fiind cu păcatele, ducîndu-se cu pohte de multe fêliuri,

7. Pururea învăţînd şi niciodinioară putînd spre cunoştinţa adevărului să vie.

8. Şi în ce chip Ianís şi Iamvrís au stătut împotriva lui Móisi, aşa şi aceştia stau împotriva adevărului, oameni stricaţi la minte, nelămuriţi în credinţă.

9. Ce nu vor procopsi spre mai mult, pentru că nebuniia lor arătată va fi la toţi, în ce chip şi a acelora s-au făcut.

10. Iară tu ai urmat învăţăturii mêle, cu petrêcere, cu voia, cu credinţa, cu îndelungarea mîniei, cu dragostea, cu răbdarea,

11. Cu gonirile, cu patemele, în ce chip mi s-au făcut în Antióhiia, în Icóniia, în Lístra. Ce fêliu de goane am suferit şi de toate m-au mîntuit Domnul.

12. Şi toţi ceia ce vor cu bună-credinţă a trăi întru Hristos Isus, goni-să-vor.

13. Iară viclênii oameni şi vrăjitori vor adaoge la mai rău, înşelînd şi înşelîndu-se.

14. Iară tu rămîi întru cêle ce te-ai învăţat şi te-ai încredinţat, ştiind de la cine ai învăţat.

15. Şi căci den pruncie sfintele slove ştii, cêle ce pot să te înţelepţească spre mîntuire, pren credinţa cea ce e în Hristos Isus.

16. Toată Scriptura de Dumnezău e suflată şi de folos spre învăţătură, spre vădire, spre îndireptare, spre certarea cea cu direptate,

17. Ca deplin să fie omul lui Dumnezău, om spre tot lucrul bun fiind gătit deplin.

Cap 4

1. Mărturisescu-mă eu, direpţ acêea, înaintea lui Dumnezău şi Domnului Isus Hristos, celui ce va să judece viii şi morţii, după arătarea lui şi împărăţiia lui:

2. Mărturisêşte cuvîntul, stăi asupră-i, cu bună vrême, fără vrême, mustră, ceartă, roagă-te cu toată îndelungarea mîniei şi cu învăţătură.

3. Pentru că va fi vrêmea cînd învăţătura cea sănătoasă nu o vor suferi, ce după pohtele lor asupra lor îşi vor încărca învăţători, scărpinîndu-se cu auzul. //

Versiunea modernă

lui.

26. Şi îşi vor reveni din cursa diavolului, prinşi fiind de el, ca să-i facă voia.

Capitolul al 3-lea

1.Şi aceasta să ştii, că în zilele cele de pe urmă vor veni vremuri grele.

2. Căci oamenii vor fi iubitori de sine, iubitori de argint, lăudăroşi, mîndri, hulitori, neascultători de părinţi, nerecunoscători, necuvioşi,

3. Fără dragoste, neînduplecaţi, clevetitori, neînfrînaţi, sălbatici, neiubitori de bine,

4. Trădători, obraznici, îngîmfaţi, iubitori de desfătare, mai degrabă decît iubitori de Dumnezeu,

5. Avînd înfăţişarea credinţei celei bune, dar tăgăduindu-i puterea. Fereşte-te şi de aceştia!

6. Căci dintre aceştia sînt cei care se strecoară în case şi robesc femeiuşti împovărate de păcate, conduse de felurite pofte,

7. Mereu învăţînd şi neputînd niciodată să vină la cunoaşterea adevărului.

8. Şi după cum Iannes şi Iambres s-au împotrivit lui Moise, aşa şi aceştia se împotrivesc adevărului, oameni stricaţi la minte, neîncercaţi în credinţă.

9. Dar nu vor merge mai departe, căci nebunia lor va fi vădită tuturor, precum a fost şi a acelora.

10. Iar tu mi-ai urmat învăţătura, comportamentul, ţelul, credinţa, îndelunga răbdare, dragostea, perseverenţa,

11. Prigonirile, suferinţele, care mi s-au întîmplat în Antiohia, în Iconiu, în Listra. Ce prigoniri am îndurat şi din toate m-a izbăvit Domnul.

12. Şi toţi cei care voiesc să trăiască în Hristos Iisus, cu cucernicie, vor fi prigoniţi.

13. Însă oamenii cei răi şi amăgitori vor merge spre mai rău, înşelînd şi fiind înşelaţi.

14. Tu rămîi, însă, întru cele ce ai învăţat şi de care eşti încredinţat, ştiind de la cine le-ai învăţat,

15. Şi fiindcă din copilărie ai cunoscut Sfintele Scripturi, care pot să te înţelepţească spre mîntuire, prin credinţa cea în Hristos Iisus.

16. Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu şi folositoare spre învăţătură, spre mustrare, spre îndreptare, spre instruirea cea între dreptate,

17. Astfel încît omul lui Dumnezeu să fie desăvîrşit, pregătit pentru tot lucrul bun.

Capitolul al 4-lea

1. Te conjur, aşadar, înaintea lui Dumnezeu şi a Domnului Iisus Hristos, care va să judece vii şi morţii, şi pe arătarea lui şi pe împărăţia lui:

2. Propovăduieşte cuvîntul, stăruieşte cu timp şi fără timp, mustră, ceartă, îndeamnă, cu toată îndelungă răbdarea şi învăţătura.

3. Căci va veni o vreme cînd nu vor mai suferi învăţătura cea sănătoasă, ci îşi vor aduna învăţători, după poftele lor, ca să-şi gîdile urechea.

д҃ Ши дела адевъру аузул ꙟшкоръ ꙟтоарче, ши
є҃ ла басне съворъ ꙟтоарче. Iарь тꙋ треѣзъ
фїи ꙟтру тоате, пътимѣще рꙋꙋ, фъ лꙋкрꙋль
еѵанѓелистꙋлꙋи, служба та де плинъ ѡ҇поартъ.
ѕ҃ Пентру къ еу акꙋмь мъжъртвуескꙋ, ши вре
ζ҃ мѣ дꙋчерїи мѣле аꙋ сосить. Невоинца чѣ бꙋ
нъ мамь невоить, калѣ амь съвжршить лѣцѣ
и҃ амь пъзить. Де акꙋма мисъ пꙋне кꙋнꙋна
дирептъцїи, каръ ва да мїе дмнꙋль ꙟзїѡа чѣѧ
чѣль дирепть жꙋдекъторю ши нꙋнꙋмаи мїе че
тꙋтꙋрѡръ челоръ че аꙋ ꙟдрьцить арътаръ лꙋи.
ѳ҃ Грьбѣще авени кътръ мине де грабъ.
і҃ Пентрꙋ къдимась маꙋ ꙋпърсить ꙟдрьцинде
вѣкꙋль де акꙋмь, ши саꙋ дꙋсь ла солонь, кри
сь ла галатїѧ, титꙋ ꙟдалмацїѧ.
аі Лꙋка ѧсїе сжнгꙋръ кꙋ мине, пре марко лꙋѧдꙋль
адꙋль кꙋтине, пентрꙋ къ ѧсте мїе бꙋнь спре
ві слꙋжбъ. Iаръ пре тихиконь лямь тримись
гі ла ефесь. Пре фелонꙋль каре амь лъсать ꙟ
троада ла карпꙋ, венинде ꙟль адꙋ, ши къръцииле
ді маи вжртось чѣле де пїѧле. Ѧлеѯандꙋ фаꙋ
рꙋль, мꙋлте рѣле аꙋ арътать мїе,
єі дѣи лꙋи дмнꙋл дꙋпъ лꙋкрꙋриле лꙋи. Де ка
ре ши тꙋ съте пъзѣщи, пентрꙋ къ фоарте стъ
ѕі ꙟпотривъ, ла але ноастре кꙋвинте. ꙟтрꙋ
чѣ дентжю амѣ ръспꙋндере нименѣ наꙋ венить
кꙋ мине, че тоци маꙋ пърсит, съ нꙋсе бꙋце са
зі мъ лорь. Iаръ дмнꙋл аꙋ стътꙋт лжнгъ
мине, ши маꙋ ꙟтърит, ка прен мине пропоꙗедꙋи
рѣ съсъ адеверѣзе, ши съ аꙋзъ тоате лимби
иі ле, ши мъ мжнтꙋию ден гꙋра леꙋлꙋи. Ши мъ
ва мжнтꙋи дмнꙋл де кътръ тот лꙋкрꙋл рьꙋ,
ши мъва спъси ла ꙟпърьцїѧ лꙋи чѣ черѣскъ,
кърꙋѧ мърирѣ ꙟвѣчїи вѣкꙋрилор аминь.
ді ꙟкинъте прискїи, ши акилїи, ши касїи лꙋи ѡ
к҃ нисїфор. Ерастꙋ аꙋ ръмась ꙟкоринѳꙋ, Iаръ
пре трофим лам лъсат ꙟмилит фїинде болнав.
ка Силѣще маи наинте де iарнъ съ вїи, ꙟки
нъсе цїе, еѵꙋл, ши пꙋдись, ши лїнос
ши клавдїа, ши фрацїи тоци.
кв Дмнꙋль ис хс кꙋ дхꙋль тъꙋ
дарꙋль кꙋ вои
аминь.

Кътръ тимоѳеи адоѡа ла а ефесꙋлꙋи бесѣрекъ,
ꙟтжю еп҇скоп фїинде хиротонисит, скрисꙋсаꙋ де
ла ржмь, кжнде де адоналѣ ржнде аꙋ
стътꙋть де фацъ павель ла кеса
рюль нерѡнь.

Biblia 1688, p. 900, col. 1

4. Şi de la adevăr auzul îşi vor întoarce şi la basne să vor întoarce.

5. Iară tu treaz fii întru toate, pătimêşte rău, fă lucrul evanghelistului, slujba ta deplin o poartă,

6. Pentru că eu acum mă jîrtvuiescu şi vrêmea ducerii mêle au sosit.

7. Nevoinţa cea bună m-am nevoit, calea am săvîrşit, lêgea am păzit.

8. De acuma mi să pune cununa direptăţii, carea va da mie Domnul în zioa cêea, Cel direpţ judecătoriu. Şi nu numai mie, ce tuturor celor ce au îndrăgit arătarea lui.

9. Grăbêşte a veni cătră mine degrabă,

10. Pentru că Dímas m-au părăsit, îndrăgind veacul de acum, şi s-au dus la Solón, Crisp la Galátiia, Títu în Dalmaţiia.

11. Lúca iaste sîngur cu mine. Pre Márco luîndu-l adu-l cu tine, pentru că iaste mie bun spre slujbă.

12. Iară pre Tihicón l-am trimis la Efés.

13. Pre felónul care am lăsat în Troáda la Cárpu, venind îl adu, şi cărţile, mai vîrtos cêle de piêle.

14. Alexándru, faurul, multe rêle au arătat mie. Dea-i lui Domnul după lucrurile lui!

15. De care şi tu să te păzeşti, pentru că foarte stă împotrivă la ale noastre cuvinte.

16. Întru cea dentîiu a mea răspundere nimenea n-au venit cu mine, ce toţi m-au părăsit. Să nu se bage samă lor!

17. Iară Domnul au stătut lîngă mine şi m-au întărit, ca pren mine propoveduirea să să adeverêze şi să auză toate limbile şi mă mîntuiiu den gura leului.

18. Şi mă va mîntui Domnul de cătră tot lucrul rău şi mă va spăsi la împărăţiia lui cea cerească, căruia mărirea în vêcii veacurilor! Amin.

19. Închină-te Príschii şi Achílii şi casii lui Onisifor.

20. Erástu au rămas în Corínthu, iară pre Trófim l-am lăsat în Milít, fiind bólnav.

21. Silêşte mai nainte de iarnă să vii. Închină-se ţie Évul şi Pudís şi Linós şi Clávdia şi fraţii toţi.

22. Domnul Isus Hristos — cu duhul tău! Darul — cu voi! Amin.

A. Cătră Timothéi a doa, la a Efésului besêrecă întîiu episcop fiind hirotonisit, scrisu-s-au de la Rîm, cînd de-al doilea rînd au stătut de faţă Pável la Chesariul Nerón. /

Versiunea modernă

4. Şi îşi vor întoarce auzul de la adevăr şi se vor abate către basme.

5. Dar tu fii treaz în toate, îndură răul, fă muncă de evanghelist, împlineşte-ţi slujba,

6. Căci eu deja mă jertfesc şi vremea plecării mele s-a apropiat.

7. Luptea cea bună am luptat, cursa am încheiat-o, credinţa am păzit-o.

8. De acum mi s-a pregătit cununa dreptăţii, pe care în ziua aceea mi-o va da Domnul, Dreptul Judecător, nu numai mie, ci tuturor celor care au iubit arătarea sa.

9. Străduieşte-te să vii la mine degrabă,

10. Căci Dimas m-a părăsit, iubind veacul de acum, şi s-a dus la Salonic, Crescent în Galatia, Tit în Dalmaţia;

11. Numai Luca este cu mine. Ia-l pe Marcu şi adu-l cu tine, căci îmi este folositor în slujire.

12. Iar pe Tihic l-am trimis la Efes.

13. Cînd vii, adu-mi felonul pe care l-am lăsat în Troada, la Carp, şi cărţile, mai ales pergamentele.

14. Alexandru, arămarul, mi-a făcut multe rele; să-i răsplătească Domnul după faptele lui!

15. Păzeşte-te şi tu de el, căci s-a împotrivit foarte mult cuvintelor noastre.

16. La prima mea apărare, nimeni n-a venit cu mine, ci toţi m-au părăsit. Să nu li se ţină socoteală!

17. Dar Domnul mi-a stat alături şi m-a întărit, ca prin mine propovăduirea să fie deplină şi să o audă toate neamurile şi am fost izbăvit din gura leului.

18. Şi Domnul mă va izbăvi de tot lucrul rău şi mă va mîntui în cereasca sa împărăţie. A lui să fie slava, în vecii vecilor! Amin.

19. Salută-i pe Priscila şi pe Acvila şi casa lui Onisifor.

20. Erast a rămas în Corint, iar pe Trofim l-am lăsat în Milet, fiind bolnav.

21. Străduieşte-te să vii înainte de iarnă. Te salută Euvul, Pudenţiu, Linus, Claudia şi toţi fraţii.

22. Domnul Iisus Hristos să fie cu duhul tău! Harul fie cu voi! Amin.

посланїе.

ЧѢКЪТРЪТИТКАТЕТРИМИСЪАЛУПАВЕЛ.

КАП. А.

авел робул луи дмнѕъу, а
ши апостолул луи ис хс,
дупъ кредйнца алешило
луи дмнѕъу, ши куно
щинца адевърулуй чеѧ
дупъ бунъ кредниць.
Спре нъдежде вїецїи в
вѣчниче, каре ау фъгъ
дуитусо чел не минчино
дмнѕъу, маи наинте де ани вѣчничи. Ши г
ау аратат ла времиле сале, кувжнтул луи ку
проповѣдуиреѣ кареле мам ѫкредзут еу дупъ пору
ка мжнтуиторюлуй ностру дмнѕъу. Луи д
тїть, челуй де апроапе фїю, дупъ чѣ де обще
кредницъ, дар милъ паче дела дмнѕъу пърйнте
ле, ши дмнул ис хс мжнтуиторюл ностру.
Пентру ачѣѧ ам лъсат пре тине ѫкрит ка чѣ е
ле че лип҃сеськ съле токмещи, ши съ пуй ла четъц
пресвици, дупъ кум еу цїеам ржндуит. Ори ѕ
каре ѫсте невиноват, ал унїи мусери бърбат,
авжндь фїи кредничоши ну ѫтру поносуиреде
курвїе, ау не аскултъторй. Пентру къ тре з
буе епископул невиноват съфїе, ка ал луи дум
нъзъу диреґъторю, ну обрѣзник, ну мънїос,
ну бецив ну сфадник, ну юбиторю де спуркатъ
добжндъ. Че юбиторю де стрїини, юбиторю и
де бунътате, ѫтрег ла минте, дирепть, кура
ръбдъторю. Цїиндусе, де чел дупъ ѫвъ ѳ
цътуръ кредничось кувжнт, капутѣрник съ
фїе съ ши ѫдѣмне, ѫтру ѫвъцътура чѣ че е
сънътоасъ, ши пре чеи чеиґръеськ ѫпотривъ,
съй ѫфрунтѣзе. Пентру къ сжнть мулци і
ши не супуши, дешърци ла кувинте, ши амъџи
тори, маи вжртось чеи дентру тъѧре ѫпрежур.
Кърора требуе але аступа гурилe, карїи тоа аі
те каселе ле ръстоарнъ, ѫвъцжндь чѣле чену
требуе, пентру добжнда чѣ не кувїоасъ.
Зисау орекареле дентру еи, ал лоруш пророк, кри ві
тѣнїй пурурѣ минчиноши, рѣле хїаръ, пжнтe
че зъбавниче. Мъртурїѧ ачаста ѫсте аде гі
върать, пентру каре лукру мустръ пре еи вжр
тос ка сънътоши съфїе ѫтру кредницъ.
Не луѫндь аминте ла жидовещиле басне, ши ла ді
порунчиле оаменилор, че урьськ адевжрул.
Тоате дирепть ачѣѧ курате ла чеи кураци, еі
ѧръ ла чеи пжнгърици, ши некредничоши, неми
къ нуе курат, челисау пжнгърит лор, ши мин
тѣ ши щїинца. Пре дмнѕъу мъртурисеск ѕі
алщи, ѧръ ку фаптеле ѫл тъгъдуеськ, урѫци
фїиндь, ши неаскултъторй, ши кътръ тоть
лукрул бун нелъмурици.

Ка

Biblia 1688, p. 900, col. 2

Cătră Tít carte trimisă a lui Pável

Cap 1

1. Pável, robul lui Dumnezău, şi apostolul lui Isus Hristos, după credinţa aleşilor lui Dumnezău şi conoştinţa adevărului celui după bună-credinţă.

2. Spre nădêjdea vieţii vêcinice, carea au făgăduitu-o cel nemincinos Dumnezău, mai nainte de ani vêcinici,

3. Şi au arătat la vremile sale cuvîntul lui cu propoveduirea carele m-am încrezut eu după porunca Mîntuitoriului nostru Dumnezău,

4. Lui Tit, celui de aproape fiiu, după cea de obşte credinţă: dar, milă, pace de la Dumnezău Părintele şi Domnul Isus Hristos, Mîntuitorul nostru!

5. Pentru acêea am lăsat pre tine în Crit ca cêle ce lipsesc să le tocmeşti şi să pui la cetăţi preoţi, după cum eu ţie am rînduit.

6. Oricare iaste nevinovat, al unii muieri bărbat, avînd fii credincioşi, nu întru ponosluire de curvie au neascultători,

7. Pentru că trebuie episcopul nevinovat să fie ca al lui Dumnăzău diregătoriu, nu obraznic, nu mînios, nu beţiv, nu sfadnic, nu iubitoriu de spurcată dobîndă,

8. Ce iubitoriu de striini, iubitoriu de bunătate, întreg la minte, direpţ, curat, răbdătoriu,

9. Ţiindu-se de cel după învăţătură credincios cuvînt, ca putêrnic să fie să şi îndêmne întru învăţătura cea ce e sănătoasă şi pre cei ce-i grăiesc împotrivă să-i înfruntêze.

10. Pentru că sînt mulţi şi nesupuşi, deşărţi la cuvinte şi amăgitori, mai vîrtos cei dentru tăiêre împrejur,

11. Cărora trebuie a le astupa gurile, carii toate casele le răstoarnă, învăţînd cêle ce nu trebuie, pentru dobînda cea necuvioasă.

12. Zis-au oarecarele dentru ei, al loruşi proroc: „Critênii pururea-s mincinoşi, rêle hiară, pîntece zăbavnice."

13. Mărturiia aceasta iaste adevărată pentru care lucru mustră pre ei vîrtos, ca sănătoşi să fie întru credinţă,

14. Neluînd aminte la jidoveştile basne şi la poruncile oamenilor ce urăsc adevărul.

15. Toate, direpţ acêea, curate-s la cei curaţi, iară la cei pîngăriţi şi necredincioşi nemică nu e curat, ce li s-au pîngărit lor şi mintea, şi ştiinţa.

16. Pre Dumnezău mărturisesc a-l şti, iară cu faptele îl tăgăduiesc, urîţi fiind şi neascultători şi cătră tot lucrul bun nelămuriţi.//

Versiunea modernă

Epistola către Tit a Sfîntului Apostol Pavel

Capitolul 1

1. Pavel, robul lui Dumnezeu şi apostol al lui Iisus Hristos, pentru credinţa aleşilor lui Dumnezeu şi cunoaşterea adevărului care duce la evlavie,

2. Întru nădejdea vieţii veşnice, pe care a promis-o Dumnezeu, cel care nu minte, mai înainte de de toţi vecii,

3. Care la timpul potrivit şi-a făcut cunoscut cuvîntul său prin propovăduirea cu care am fost eu însărcinat, după porunca Mîntuitorului nostru Dumnezeu,

4. Lui Tit, adevăratului meu copil, după credinţa de obşte: har, milă şi pace de la Dumnezeu Tatăl şi de la Domnul Iisus Hristos, Mîntuitorul nostru!

5. Pentru aceea te-am lăsat în Creta, ca să rînduieşti cele rămase şi să aşezi în fiecare cetate presbiteri, după cum ţi-am poruncit eu.

6. Dacă cineva este fără prihană, bărbat al unei singure femei, avînd copii credincioşi, nu sub învinuire de destrăbălare sau neascultători,

7. Căci episcopul trebuie să fie fără de prihană, ca iconom al lui Dumnezeu, nu îngîmfat, nici iute la mînie, nici beţiv, nici violent, nici poftitor de cîştig nedrept,

8. Ci iubitor de străini, iubitor al binelui, ponderat, drept, cuvios, înfrînat,

9. Strîns legat de cuvîntul cel vrednic de crezare, după învăţătură, ca să fie capabil să îndemne înspre învăţătura cea sănătoasă şi să-i înfrute pe cei ce grăiesc împotriva ei.

10. Pentru că sînt mulţi şi nesupuşi, flecari şi amăgitori, mai ales cei din tăierea împrejur,

11. Cărora trebuie să li se închidă gură, [tuturor] celor care tulbură case întregi, învăţînd cele ce nu trebuie, pentru cîştig necinstit.

12. A spus unul dintre ei, chiar un profet de-al lor: „Cretanii sînt pururea mincinoşi, fiare rele, pîntece leneşe."

13. Mărturia aceasta este adevărată; pentru care motiv, mustră-i cu asprime, aşa încît să fie sănătoşi în credinţă,

14. Neluînd aminte la basmele iudaice şi la poruncile unor oameni care se abat de la adevăr.

15. Toate, deci, sînt curate pentru cei curaţi; dar pentru cei pîngăriţi şi necredincioşi, nimic nu este curat, ci li s-au pîngărit şi mintea şi conştiinţa.

16. Ei mărturisesc faptul că-l cunosc pe Dumnezeu, dar prin faptele lor îl tăgăduiesc, fiind detestabili, neascultători şi incapabili de vreo faptă bună.

кътрѫ тит·

кап҇. в҃.

а И҆ръ тꙋ грѣꙗще челе че съкадъ, ла чѣ
в сънътоасъ ꙟвъцътꙋръ. Бътрънїи
трѣжи съфїе, кꙋ чинсте ꙟтреци ла
минте, сънътоши ла крединцъ, ла дра
г госте ла ꙟгъдꙋинцъ. Ши бътрѫнеле
ашиждерѣ ꙟтрꙋ ашъзаре сфинтъ ла кꙋвїинцъ
нꙋ клеветниче, нꙋ де вини мꙋлте сꙋпꙋсе, де
д бине ꙟвъцътоаре. Ка съ ꙟцелепцѣскъ пре
челе тинере, юбитоаре де бърбаци а фи, юбитоа
е ре де фїи. Ꙟтреци ла минте, кꙋрате, грижь
ливе де каселе лор, бꙋне сꙋпꙋиндꙋсе ла ай лѡр
бърбаци, ка нꙋ кꙋвънтꙋл лꙋи дмнѕъꙋ съ съ
ѕ хꙋлѣскъ. Пре чей тинери ашиждерѣ ꙟдѣм
з нъй съфїе ꙟтреци ла минте. Ꙟтрꙋ тоате
пре тине джндꙋте пилдъ, лꙋкрꙋрилор бꙋне ꙟтрꙋ
ꙟвъцътꙋръ, нестрикъчюне, чинсте, нестрикаре.
и Кꙋвънтъ сънътосъ фъръ клевет, ка чел ден
потривъ съ съ рꙋшинѣзе, нимикъ неавѫндъ пен
ѳ трꙋ вой а зиче грозавъ. Робїи ла ай лор съ
пѫни съ съ сꙋпꙋе, ꙟтрꙋ тоате бине плъкꙋци а
і фи, непричиндꙋсе. Нефиклениндꙋи, че креди
нца тоатъ арътѫндъ чѣ бꙋнъ, ка кꙋ ꙟвъцъ
тꙋра мѫнтꙋиторюлꙋи нострꙋ дмнѕъꙋ, съ съ
аі ꙟподобѣскъ ꙟтрꙋ тоате. Пентрꙋ къ саꙋ
арътат дарꙋл лꙋи дмнѕъꙋ, чел де мѫнтꙋире
ла тоци ѡаменїи, чертѫндꙋне пре ной ка лепъ
дѫндъ некꙋръцїа, ши челе лꙋмещи похте кꙋ
ꙟцелепчюне ши дирептате, ши кꙋ бꙋнъ креди
ві нцъ съ трѫим, ꙟвѣкꙋл честъ де акꙋмъ. А
щептѫндъ чѣферчитъ нъдѣжде, ши арътарѣ
мърирей, челꙋи маре дмнѕъꙋ, ши мѫнтꙋито
гі рюл нострꙋ ис҃ хс҃. Кареле аꙋ дат пре ел пен
трꙋ ной, ка съ не мѫнтꙋиаскъ пре ной, де кътрѣ
тоатъ фъръ делѣџе, ши съш кꙋръцаскъ
лꙋи нъродъ авꙋт, ръвниторю бꙋнелор фапте.
ді Ачѣсте грѣаще, ши ꙟдѣмнъ, ши мꙋстръ кꙋ
тоатъ порꙋнка, нимене пре тине съ нꙋте де
фаиме.

кап҇. г҃.

а А҆дꙋле аминте лоръ, ла домнїи ши ла пꙋ
терничїи съ съ сꙋпꙋе, съ аскꙋлте къ
тръ тоть лꙋкрꙋль бꙋнь гата съ фїе.
в Пре нимене съ нꙋ блѣстеме, ничи сфадъ
ничи съ фїе, блѫнѕи тоатъ блѫндѣцѣ
г арътѫндъ кътръ тоци ѡаменїи. Пентрꙋ
къ ерамь ѡаре кѫндь ши ной фъръ де минте,
не аскꙋлтъ тори ръгъчиндꙋне, слꙋжиндъ ла по
те ши ла драгосте де мꙋлте фѣлюри, кꙋ ръꙋта
те ши завистїе петрекѫндь, ꙋрѫци ꙋрѫндь
д ꙋнꙋл пре алалть. Іаръ кѫндь бꙋнътатѣ
ши юбирѣ чѣ де ѡамени саꙋ арътать, амѫн
е тꙋиторюлꙋи нострꙋ дмнезъꙋ. Нꙋ ден лꙋ
крꙋриле челе ден дирептате, каре амь фъкꙋть
ной, че дꙋпъ алꙋи милъ аꙋ мѫнтꙋить пре ной,
прен спѣларѣ нащерїи чеи де изноавъ, ши ꙟно
ѕ ирѣ дꙋхꙋлꙋи сфнть. Ден кареле аꙋ върса
асꙋпра ноастръ кꙋ богъцїе прен ис҃ хс҃, мѫнтꙋи
з торюль нострꙋ. Ка ꙟдирептѫндꙋне кꙋ дарꙋ

Biblia 1688, p. 901, col. 2

Cap 2

1. Iară tu grăiêşte cêle ce să cad la cea sănătoasă învăţătură.

2. Bătrînii trêji să fie, cu cinste, întregi la minte, sănătoşi la credinţă, la dragoste, la îngăduinţă;

3. Şi bătrînele, aşijderea, întru aşăzare sfîntă la cuviinţă, nu clevetnice, nu de vini multe supuse, de bine învăţătoare,

4. Ca să înţelepţească pre cêle tinere iubitoare de bărbaţi a fi, iubitoare de fii,

5. Întregi la minte, curate, grijlive de casele lor, bune, supuindu-se la ai lor bărbaţi, ca nu cuvîntul lui Dumnezău să să hulească.

6. Pre cei tineri aşijderea îndeamnă-i să fie întregi la minte,

7. Întru toate pre tine dîndu-te pildă lucrurilor bune, întru învăţătură, nestricăciune, cinste, nestricare,

8. Cuvînt sănătos, fără clévet, ca cel denpotrivă să să ruşinêze, nemică neavînd pentru voi a zice grozav.

9. Robii la ai lor stăpîni să să supuie, întru toate bine plăcuţi a fi, nepricindu-se,

10. Neficlenindu-i, ce credinţa toată arătînd cea bună, ca cu învăţătura Mîntuitoriului nostru Dumnezău să să împodobească întru toate.

11. Pentru că s-au arătat darul lui Dumnezău cel de mîntuire la toţi oamenii, certîndu-ne pre noi ca, lepădînd necurăţiia şi cêle lumeşti pohte, cu înţelepciune şi direptate şi cu bunăcredinţă să trăim în veacul cest de acum,

12. Aşteptînd cea fericită nădêjde şi arătarea mărirei celui mare Dumnezău şi Mîntuitoriul nostru Isus Hristos,

13. Carele au dat pre el pentru noi, ca să ne mîntuiască pre noi de cătră toată fărădelêgea şi să-şi curăţască lui nărod avut, rîvnitoriu bunelor fapte.

14. Acêstea grăiêşte şi îndeamnă, şi mustră cu toată porunca. Nimenea pre tine să nu te defaime.

Cap 3

1. Adu-le aminte lor la domnîi şi la puternicîi să să supuie, să asculte, cătră tot lucrul bun gata să fie.

2. Pre nimenea să nu blêsteme, nici sfadnici să fie, blînzi, toată blîndêţea arătînd cătră toţi oamenii.

3. Pentru că eram oarecînd şi noi fără de minte, neascultători, rătăcindu-ne, slujind la pohte şi la dragoste de multe fêliuri, cu răutate şi zavistie petrecînd, urîţi urînd unul pre alalt.

4. Iară cînd bunătatea şi iubirea cea de oameni s-au arătat a Mîntuitoriului nostru Dumnezău,

5. Nu den lucrurile cêle den direptate care am făcut noi, ce după a lui milă au mîntuit pre noi, pren spălarea naşterii cei de iznoavă şi înnoirea Duhului Svînt,

6. Den carele au vărsat asupra noastră cu bogăţie, pren Isus Hristos, Mîntuitoriul nostru,

7. Ca, îndireptîndu-ne cu darul /

Versiunea modernă

Capitolul 2

1. Dar tu grăieşte cele ce se cuvin învăţăturii sănătoase.

2. Bătrînii să fie treji, respectabili, cumpătaţi, sănătoşi în credinţă, în dragoste şi răbdare;

3. Bătrînele, de asemenea, cu comportament de sfîntă cuviinţă, nu clevetitoare, nu robite de vin mult, să înveţe de bine,

4. Ca să le înţelepţească pe cele tinere să-şi iubească bărbaţii, să-şi iubească şi copiii,

5. Cumpătate, curate, gospodine, bune, supunîndu-se bărbaţilor lor, ca să nu defăimeze cuvîntul lui Dumnezeu.

6. De asemenea, îndeamnă-i pe cei tineri să fie cumpătaţi,

7. Pentru toate, arătîndu-te pe tine însuţi exemplu de fapte bune: integritate întru învăţătură, cinste, nestricăciune,

8. Cuvînt sănătos, fără prihană, aşa încît cel potrivnic să se ruşineze, neavînd nimic rău de zis despre noi.

9. Robii să se supună stăpînilor lor în toate, fiind bineplăcuţi, să nu întoarcă vorba,

10. Să nu dosească ceva, ci să arate toată buna credinţă, încît întru toate să facă cinste învăţăturii Mîntuitorului nostru, Dumnezeu.

11. Căci harul lui Dumnezeu s-a arătat mîntuitor tuturor oamenilor, învăţîndu-ne pe noi să lepădăm necuvioşia şi poftele lumeşti, şi să trăim cu înţelepciune, drept şi cucernic, în veacul de acum.

12. Aşteptînd fericita nădejde şi arătarea slavei marelui Dumnezeu şi Mîntuitorului nostru, Iisus Hristos,

13. Care s-a dat pe sine pentru noi, ca să ne răscumpere pe noi din toată fărădelegea şi să-şi curăţească pentru el popor ales, rîvnitor de fapte bune.

14. Acestea grăieşte şi îndeamnă şi mustră cu toată autoritatea. Nimeni să nu te dispreţuiască.

Capitolul al 3-lea

1. Adu-le aminte să se supună stăpînirilor şi dregătorilor, să asculte, să fie gata spre orice lucru bun.

2. Să nu vorbească de rău pe nimeni, să fie paşnici, îngăduitori, arătînd toată blîndeţea către toţi oamenii.

3. Căci odată eram şi noi fără de minte, neascultători, rătăciţi, slujind la felurite pofte şi plăceri, în răutate şi invidie petrecîndu-ne viaţa, detestabili şi urîndu-ne unul pe altul.

4. Dar cînd bunătatea şi iubirea de oameni a Mîntutorului nostru, Dumnezeu, s-au arătat,

5. El nu ne-a mîntuit pentru faptele pe care le-am făcut noi întru dreptate, ci după mila sa, prin baia naşterii din nou şi înnoirea Duhului Sfînt,

6. Pe care l-a vărsat peste noi din belşug, prin Iisus Hristos, Mîntuitorul nostru,

7. Astfel încît, îndreptăţiţi fiind prin harul

ачелꙋѧ мощенитори вом фи, дꙋпѫ нѫдеждѣ
віецїи чеи вѣчниче. Крединчосъ е кꙋвѫнтꙋ и
ши пентрꙋ ачесте вои ка сѫте адеверези тꙋ,
ка сѫ поарте грижи ла бꙋне фапте а неспрѫвничи,
чеѧ че сꙋ крезꙋтъ лꙋи дмнзѫꙋ, ачесте сѫнт
челе бꙋне, ши дефолосъ ѡаменилѡръ.
Іарѫ челе небꙋне черкѫри, ши гречри де немꙋ ѳ
ри, ши пречи ши сфѫзи делеце, прѫсѣщеле,
пентрꙋ кѫ сѫнтъ нефолоситоаре ши дешарте.
Пре ѡмꙋлъ еретик, дꙋпѫ оуна ши адоаѡ мꙋ і
страре прѫсѣщелъ. Щїиндъ кѫ сꙋ ѫдѫ аі
рѫтничитъ оунꙋл ка ачела, ши пѫкѫтꙋеще фї
индъ сѫнгꙋръ де елъ осѫндитъ. Кѫндъ вою ві
тримите пре артема кѫтрѫ тине, аꙋ пре тихи
кѡнъ сѫргꙋеще авени кѫтрѫ мине ла никополи,
пентрꙋ кѫ аколо амъ сокотитъ сѫ ернезъ.
Презина лецюиторюл, ши пре аполѡ, де грабѫ гі
тримите наинте, ка немика лоръ сѫ нꙋле липсѣ
скѫ. Ши сѫ ѫвеце ши аи ноштри, ла бꙋне ді
лꙋкрꙋри сѫ неспрѫвничѣскѫ, ла челе де фо
ло требе, ка сѫ нꙋ фїе фѫрѫ де ро
адѫ. Ѫкинѫци чеи чесъ кꙋ мине еі
тоци, ѫкинѫте челоръ че юбе
скъ пре нои кꙋ крединцѫ
дарꙋл кꙋ тоци кꙋ
вои аминъ.

Кѫтрѫ титъ ла акритѣнилоръ бесѣрекѫ, ѫтѫи
епископꙋлъ фїиндъ хиротониситъ скрисꙋсаꙋ
дела никополисъ амакидонїеи.

Че кѫтрѫ филимон карте тримисѫ алꙋ павел.

Кап. а.

Павел апостолꙋл челъ легатъ ал лꙋи Хс а
Іс, ши тимотею фрателе, лꙋи филимон
челꙋи юбитъ, ши ѫпреꙋнѫ кꙋ нои лꙋкрѫ
торю. Ши апфїеи чеи юбите, ши в
лꙋи архипъ челꙋи деимпреꙋнѫ ѡщѣнъ кꙋ
нои, ши чеи деи каса та бесеречи. Дар воаѡ г
ши паче дела дꙋмнезѫꙋ прѫринтеле ностръ, ши
домнꙋлъ Іс Хс. Мꙋлцемескꙋ дꙋмнезѫꙋлꙋи д
мїеꙋ, пꙋрꙋрѣ поменире-де тине фѫкѫндъ ла рꙋ
гиле меле. Аꙋзиндъ драгостѣ та, ши кре е
динца карѣ аи кѫтрѫ домнꙋлъ Іс, ши ла тоци
свинцїи. Ка ѫпреꙋнарѣ крединцеи тале лꙋ ѕ
крѫтоаре сѫ се факѫ, ѫтрꙋ кꙋноштинца а тотъ
бинелꙋи, челꙋи дентрꙋ вои ѫ Хс Іс. Пентрꙋ з
кѫ хар аве мꙋлтъ ши мѫнгѫере спре драгостѣ та
кѫ инимиле сфинцилоръ сꙋ ѡдихнитъ прентине
фрате. Пентрꙋ ачѣѧ мꙋлтѫ ѫтрꙋ Хс ѫ и
дрѫзнире авѫндъ, сѫ порѫнческꙋ цїе чесѫ кꙋвине.
Пентрꙋ драгосте маи вѫртосъ терогъ, ка ачеста ѳ
фїинд

Biblia 1688, p. 901, col. 2

aceluia, moştenitori vom fi, după nădêjdea vieţii cei vêcinice.

8. Credincios e cuvîntul şi pentru acêstea voiu ca să te adeverezi tu, ca să poarte griji la bune fapte a isprăvnici ceia ce s-au crezut lui Dumnezău. Acêstea sînt cêle bune şi de folos oamenilor.

9. Iară cêle nebune cercări şi graiuri de neamuri şi prici şi sfăzi de lêge părăsêşte-le, pentru că sînt nefolositoare şi deşarte.

10. Pre omul eretíc, după una şi a doao mustrare, părăsêşte-l,

11. Ştiind că s-au îndărătnicit unul ca acela şi păcătuiêşte, fiind sîngur de el osîndit.

12. Cînd voiu trimite pre Artéma cătră tine, au pre Tihicón, sîrguiêşte a veni cătră mine la Necopoli, pentru că acoló am socotit să iernez.

13. Pre Zína, legiutoriul, şi pre Apoló, degrabă-i trimite nainte, ca nemica lor să nu le lipsească.

14. Şi să învêţe şi ai noştri la bune lucruri să isprăvnicească, la cêle de folos trebi, ca să nu fie fără de roadă.

15. Închină-ţi-se cei ce-s cu mine toţi, închină-te celor ce iubesc pre noi cu credinţă. Darul — cu toţi, cu voi! Amin.

A. Cătră Tit, la a critênilor besêrecă întîi episcopul fiind hirotonisit, scrisu-s-au de la Necopolis a Machidoniei.

Versiunea modernă

lui, să devenim moştenitori, după nădejde, ai vieţii veşnice.

8. Vrednic de crezare este cuvîntul şi vreau ca tu să vorbeşti cu tărie, ca aceia care au crezut în Dumnezeu să aibă grijă să fie în frunte la fapte bune. Acestea sînt bune şi de folos oamenilor.

9. Dar fereşte-te de întrebările nebuneşti şi de genealogii, de certuri şi sfădiri asupra legii, căci sînt nefolositoare şi deşarte.

10. De omul eretic depărtează-te, după prima şi a doua mustrare,

11. Ştiind că unul ca acesta s-a pervertit şi păcătuieşte, fiind osîndit de sine însuşi.

12. Cînd voi trimite pe Artemas la tine ori pe Tihic, sîrguieşte-te să vii la mine la Nicopolis, căci acolo am decis să petrec iarna.

13. Pe Zenas, juristul, şi pe Apollo trimite-i înainte degrabă, ca să nu le lipsească nimic.

14. Şi ai noştri să înveţe şi ei să fie în frunte la fapte bune, pentru treburile necesare, ca să nu fie fără de roadă.

15. Toţi cei ce sînt cu mine te salută! Salută-i pe cei care ne iubesc întru credinţă. Harul fie cu voi, cu toţi! Amin.

Cea cătră Filimon carte trimisă a lui Pável

Cap 1

1. Pável, apostolul cel legat al lui Hristos Isus, şi Timothéiu fratele, lui Filimon celui iubit şi împreună cu noi lucrătoriu.

2. Şi Ápfiei, cei iubite, şi lui Arhíp, celui denpreună oştean cu noi şi cei den casa ta beserici:

3. Dar voao şi pace de la Dumnezău Părintele nostru, şi Domnul Isus Hristos!

4. Mulţemescu Dumnezăului mieu, pururea pomenire de tine făcînd la rugile mêle,

5. Auzind dragostea ta şi credinţa carea ai cătră Domnul Isus şi la toţi svinţii,

6. Ca împreunarea credinţei tale lucrătoare să să facă, întru cunoştinţa a tot binelui celui dentru voi, în Hristos Isus.

7. Pentru că har avem mult şi mîngîiêre spre dragostea ta, că inimile sfinţilor s-au odihnit pren tine, frate.

8. Pentru acêea, multă întru Hristos îndrăznire avînd, să rînduiescu ţie ce să cuvine,

9. Pentru dragoste, mai vîrtos te rog ca acesta //

Epistola trimisă către Filimon a Sfîntului Apostol Pavel

1. Pavel, cel în lanţuri al lui Iisus Hristos, şi fratele Timotei, către Filimon, cel iubit şi împreună lucrător cu noi,

2. Şi către Apfia, cea iubită, şi către Arhip, cel împreună cu noi ostaş, şi către biserica din casa ta:

3. Har vouă şi pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, şi de la Domnul Iisus Hristos!

4. Mulţumesc Dumnezeului meu pururi, făcînd pomenire de tine în rugăciunile mele,

5. [Căci] am auzit dragostea ta şi credinţa pe care o ai faţă de Domnul Iisus şi faţă de toţi sfinţii,

6. Ca părtăşia credinţei tale să se facă lucrătoare în cunoaşterea a tot binele care este în voi, în Hristos Iisus.

7. Pentru că multă bucurie şi mîngîiere avem datorită dragostei tale, căci inimile sfinţilor s-au odihnit prin tine, frate.

8. De aceea, deşi multă îndrăzneală am în Hristos să-ţi poruncesc ce se cuvine,

9. Mai degrabă, în numele iubirii, te rog, fiind eu acesta,

фїи́ндъ, прекȣмȣсь єȣ Пáвель бътрѫнь ꙟкъ шѝ
І легáть акȣмь алȣи Іс Хс. Роґȣте пентрȣ
а мїєȣ фїю, пре кáреле амь кȣноскȣть ꙟ легътȣ
АІ риле меле, пре Онисимȣ. Кáре єрà цїє ѡди
нисѡ́ръ нетрѣбникь, ꙗ́ръ акȣмь цїє шѝ мїє,
де бȣнъ трѣбъ, прекáреле амь тримись.
ВІ Ꙗ́ръ тȣ пре єль, ка пре аимїєи фикáци прїимѣ
ГІ ще. Пре кáреле єȣ врѣм кътръ мѝне съль
ѡпрéскȣ, ка пентрȣ тѝне съмь слȣжáкъ мїє, ꙟ
ДІ трȣ легътȣриле єѵаг҃лїєи. Ꙗ́ръ фъръ дещирѣ
тà нимика нáмь врȣть съ фáкȣ, кáсъ нȣ фїє
деи силъ бинеле тъȣ че де бȣнъ вóе.
ЕІ Къ поáте фи къ пентрȣ ачѣꙗ сáȣ деспърцѝть
кѫтъвà врѣме ка вѣчникȣ пре єль съль аиби.
ЅІ Нȣ кȣмь нȣ капрè слȣгъ, чемаи пресȣсь декѫть
слȣгъ, фрáте ю́бить, маи вѫртось мїє, ꙗ́ръ кȣ
кѫть маи вѫртось цїє, шѝ трȣпѣще, шѝ ꙟ дóм
ЗІ нȣль. Дечи де аи премѝне соцїє прїимѣще
ИІ пре єль капрè мѝне. Ꙗ́ръ де аȣ фъкȣть вреѡ
стрѫмбътáте цїє, аȣ даторю ꙟци ѧсте ачá
ста мїє ѡсокотѣще, єȣ Пáвель амь скрѝсь кȣ
мѫна мѣ, єȣ вою плъти кáсъ нȣ зикȣ цїє, къ шѝ
ѲІ пре тѝне мїє єщи даторю. Аша фрáте, єȣ
съмъ фолосéскȣ де тѝне ꙟтрȣ Дмнȣль, ѡдих
К нѣщеми инима ꙟтрȣ Дмнȣль. Нъдеждȣиндъ
ꙟ ascultarea...

КА маи пресȣсь деч зикȣ веи фáче. Шѝ ꙟпре
ȣнъ ꙟмь гътѣще шѝ ѡспъцȣ, пентрȣ къ нъ
деждȣéскȣ къ прен рȣгăчиле воáстре, мъвою дъ
КВ рȣи воáѡ. Ꙟкинъсъ цїє єпафрáсь чель че
ѧсте ꙟпреȣнъ рóбь кȣ мѝне, ꙟ Хс Іс.
КГ Мáркѡ аристáрхȣ, Димà, Лȣка чеи
деи преȣнъ лȣкрътори кȣ мѝне,
дáрȣль Дмнȣлȣи нóстрȣ
Іс Хс, кȣ дȣхȣль во
стрȣ амѝнь.

Кътръ Филимóнь сáȣ скрѝсь де ла рѫмь,
прéнь Ѡнисѝмь слȣга.

Чѣ кътръ єврéи кáте тримисъ
алȣи Пáвель.

Кáп. А.

А Ꙟ мȣлте пърци шѝ ꙟмȣлте кипȣри
демȣлть Дмнезеȣ гръиндъ, пъ
ринцилоръ прен пррочи, ла свѫрши
тȣль зилелоръ ачестора, аȣ гръит
В ноáѡ ꙟтрȣ фїюль. Пре кáреле
аȣ пȣсь мощеничторю тȣтȣрóр, прен
кáреле шѝ вѣчїи аȣ фъкȣть.
Г Кáре фїиндъ заре мърирей, шѝ ꙟсъмнáре, стá

Biblia 1688, p. 902, col. 1

fiind precumu-s eu, Pável, bătrîn, încă şi legat acum al lui Isus Hristos,

10. Rogu-te pentru al mieu fiiu, pre carele am cunoscut în legăturile mêle, pre Onisímu,

11. Care era ţie odinioară netrêbnic, iară acum ţie şi mie de bună treabă, pre carele am trimis,

12. Iară tu pre el ca pre ai miei ficaţi priimêşte.

13. Pre carele eu vream cătră mine să-l oprescu, ca pentru tine să-mi slujască mie, întru legăturile Evangheliei,

14. Iară fără de ştirea ta nimica n-am vrut să facu, ca să nu fie den silă binele tău, ce după bunăvoie.

15. Că poate fi că pentru acêea s-au despărţit cîtăva vrême, ca vêcinicu pre el să-l aibi,

16. De-acum nu ca pre slugă, ce mai presus decît sluga, frate iubit mai vîrtos mie, iară cu cît mai vîrtos ţie, şi trupêşte, şi în Domnul.

17. Deci, de ai pre mine soţie, priimêşte pre el ca pre mine.

18. Iară de au făcut vreo strîmbătate ţie, au datoriu îţi iaste, aceasta mie o socotêşte. Eu, Pável, am scris cu mîna mea, eu voiu plăti, ca să nu zicu ţie că şi pre tine mie eşti datoriu.

19. Aşa, frate, eu să mă folosescu de tine întru Domnul, odihnêşte-mi inima întru Domnul!

20. Nădejduind îngăduinţii tale am scris ţie, ştiind că şi mai presus de ce zicu vei face.

21. Şi împreună îmi gătêşte şi ospăţu, pentru că nădejuiescu că, pren rugile voastre, mă voiu dărui voao.

22. Închină-să ţie Epafrás, cel ce iaste împreună rob cu mine în Hristos Isus,

23. Márco, Aristárhu, Dimá, Lúca cei denpreună lucrători cu mine. Darul Domnului nostru Isus Hristos — cu duhul vostru! Amin.

A. Cătră Filimón s-au scris de la Rîm, pren Onisím sluga.

Versiunea modernă

bătrînul Pavel, acum şi înlănţuit al lui Iisus Hristos,

10. Te rog pentru copilul meu, pe care l-am născut în lanţuri, pentru Onisim,

11. Care odinioară îţi era nefolositor, dar care acum şi ţie şi mie ne este folositor, pe care l-am trimis înapoi,

12. Iar tu primeşte-l pe el, cel ce însuşi este inima mea.

13. Pe cel pe care eu voiam să-l ţin la mine, ca în locul tău să-mi slujească, în lanţurile cele pentru Evanghelie,

14. Dar fără încuviinţarea ta n-am voit să fac nimic, pentru ca fapta ta cea bună să nu fie din silă, ci de bunăvoie.

15. Căci poate de aceea a fost despărţit pentru un timp, ca să-l recapeţi pentru veşnicie,

16. De-acum nu ca un rob, ci mai mult decît un rob, un frate iubit, mai ales pentru mine, dar cu atît mai mult pentru tine, atît în trup, cît şi în Domnul.

17. Deci, dacă mă ai pe mine părtaş, primeşte-l ca pe mine.

18. Iar dacă te-a păgubit cu ceva sau îţi este dator, socoteşte-mi aceasta mie. Eu, Pavel, am scris cu mîna mea: eu îţi voi plăti; ca să nu spun că şi tu îmi eşti dator mie cu tine însuţi.

19. Da, frate, să mă folosesc de tine întru Domnul, odihneşte-mi inima în Domnul!

20. Ţi-am scris fiind încredinţat de ascultarea ta, ştiind că vei face chiar mai mult decît îţi spun.

21. În acelaşi timp, însă, pregăteşte-mi cameră de oaspeţi, căci nădăjduiec că, prin rugăciunile voastre, voi fi dăruit vouă.

22. Te salută Epafras, cel ce este împreună întemniţat cu mine, în Hristos Iisus,

23. Marcu, Aristarh, Dima, Luca şi cei împreună lucrători cu mine. Harul Domnului nostru Iisus Hristos fie cu duhul vostru! Amin.

Cea cătră evrei carte trimisă a lui Pável

Cap 1

1. În multe părţi şi în multe chipuri, de demult Dumnezău grăind părinţilor pren proroci, la svîrşitul zilelor acestora au grăit noao întru Fiiul,

2. Pre carele au pus moştenitoriu tuturor, pren carele şi vêcii au făcut;

3. Care, fiind zare mărirei şi însămnare sta- /

Epistola către evrei

Capitolul 1

1. După ce în multe feluri şi în multe chipuri în vechime Dumnezeu a vorbit părinţilor noştri prin profeţi, la sfîrşitul acestor zile ne-a vorbit prin Fiul,

2. Pe care l-a pus moştenitor a toate şi prin care a făcut vecii;

3. El, care este strălucirea slavei şi întipărirea fiin-

покаанїе·

тꙋлꙋи лꙋи, ши пꙋртѫндь тоате кꙋграюль пꙋ
терїи лꙋи прин ель кꙋрьцире фъкѫндь пъкате
лорь ноастре, аꙋ шезꙋть де дирѣпта мърирїи
ꙟтрꙋ чѣле ꙟналте. Кꙋ атѫта май бꙋнь д
фъкѫндꙋсъ декѫть ꙟӱерїи, кѫть май оусебит
декѫт еи аꙋ мощенит нꙋме. Къчи кърꙋѧ деи е
ꙟӱери аꙋ зись врео дииноарь, фїюл мїеꙋ ешти тꙋ
еꙋ астъзи амь нъскꙋт пре тине; ши ѧръ еꙋ
вою фи лꙋи ꙟлок де пъринте, ши ель ва фи мие
ꙟлокь де фїю: Ши ѧръ кѫндь ва бъга пре ѕ
чел дентѫю нъскꙋть ꙟлꙋме зиче, ши съсь ꙟ
кине лꙋи, тоци ꙟӱерїи лꙋи дꙋмнезъꙋ.
Ши адекъ кътръ ꙟӱери зиче, чела че фаче пре з
ꙟӱерїи лꙋи дꙋхꙋри, ши пре слꙋжиторїи лꙋи парь
де фок. Ѧръ кътръ фїю скаꙋль тъꙋ дꙋм и
незъꙋле ꙟвѣкꙋл вѣкꙋлꙋи, тоягꙋл дирептъции
тоягꙋл ꙟпърьцїеи тале. Ꙟдрьгитаи ди ѳ
рептатѣ, ши аи оурѫть фъръ делѣџѣ, пен
трꙋ ачѣѧ оунсаꙋ пре тине дꙋмнезъꙋ, дꙋмне
зъꙋл тъꙋ кꙋ оунтꙋль де лемнꙋл бꙋкꙋрїеи, ма
мꙋлть де кѫть пърташїи тъи. Ши тꙋ і
ден чепꙋт доамне, пъмѫнтꙋл аи ꙟтемеѧть,
ши фаптеле мѫнилорь тале сѫнть черюриле.
Ачѣлѣ вор пери, ѧръ тꙋ ръмѫи ши тоци ка о аі
хаинъ съвор векі. Ши ка о ꙟбръкъминте ві
веи ꙟвъли пре еи, ши съвор скимба, ѧръ тꙋ то
ачелаш ешти, ши аниі тъи нꙋсъвор сфѫрши.
Ши кътръ кареле дентрꙋ ꙟӱери аꙋ зис врео дині гі
оарь, шъзи де дирѣпта мѣ, пънъ оунде вою
пꙋне пре връжмашїи тъи, къпътѫю пичоарелор
тале: Аꙋ нꙋ тоци сѫнть слꙋжитоаре дꙋхꙋри, ді
спре слꙋжбъ тримицѫндꙋсе, пентрꙋ чеѧ че вор
съ моштенѣскъ мѫнтꙋире:

КАП. В.

Пентрꙋ ачѣѧ требꙋе май мꙋлть вои съ а
лꙋаци аминте, ла чѣлѣ че саꙋ аꙋзит
ка съ нꙋне скꙋрьм. Пентрꙋ къ де в
време че чель че е прин ꙟӱери гръить кꙋ
вѫнть, фꙋ адеверит ши тоатъ кълкъ
рѣ, ши не аскꙋлтарѣ де кꙋвинте аꙋ лꙋать пре
жꙋдекатъ ръсплътире. Кꙋмь нои вом скъ г
па негрижиндꙋне, де ѡ мѫнтꙋире ка ачаста, ка
рѣ ꙟчепътꙋръ лꙋѫндь, асъ грьи де домнꙋль,
де чеи че аꙋ аꙋзить ла нои саꙋ адевърать.
Ꙟпреꙋнъ мъртꙋрисиндь дꙋмнезъꙋ, кꙋ семне д
ши кꙋ минꙋни ши кꙋ мꙋлте фѣлюри де пꙋтери
ши кꙋ але дꙋхꙋлꙋи сфънть ꙟпърцѣле, дꙋпъ алꙋ
вое. Пентрꙋ къ нꙋ ꙟӱерилорь аꙋ сꙋпꙋсь лꙋ е
мѣ чѣ вїитоаре пентрꙋ карѣ гръимь.
Ши мъртꙋриси оаре оунде оаре чине зикѫндь, ѕ
че есте омꙋль де поменешти де ель, аꙋ фїюл о
мꙋлꙋи, де ль сокотешти пре ель. Микшоратаи з
пре ель пꙋцинь оаре че де кѫть ꙟӱерїи, кꙋ мъ
рире ши кꙋ чинсте аи кꙋнꙋнат пре ель, ши лаи пꙋ
пре ель преспте лꙋкрꙋриле мѫнилорь тале.
Тоате лѣи сꙋпꙋсь де десꙋптꙋл пичоарелор лꙋи, и
пентрꙋ къ сꙋпꙋнѫндь лꙋи тоате, немикь нꙋ
лъсать лꙋи несꙋпꙋсь, че акꙋм ꙟкъ нꙋ ведемь
ла ель тоате сꙋпꙋсе. Ѧръ пре чель пꙋцинь ѳ
оаре

Biblia 1688, p. 902, col. 2

tului lui şi purtînd toate cu graiul puterii lui, pren el curăţire făcînd păcatelor noastre, au şezut de-a direapta măririi întru cêle înalte,

4. Cu atîta mai bun făcîndu-să decît îngerii, cît mai usebit decît ei au moştenit nume.

5. Căci căruia den îngeri au zis vreodinioară: „Fiiul meu eşti tu. Eu astăzi am născut pre tine?" Şi iarăşi: „Eu voiu fi lui în loc de părinte şi el va fi mie în loc de fiiu?"

6. Şi iară, cînd va băga pre cel dentîiu născut în lume, zice: „Şi să să închine lui toţi îngerii lui Dumnezău!"

7. Şi adecă cătră îngeri, zice: „Cela ce face pre îngerii lui duhuri şi pre slujitorii lui pară de foc",

8. Iară cătră Fiiu: „Scaunul[1] tău, Dumnezăule, în veacul veacului; toiagul direptăţii — toiagul împărăţiei tale.

9. Îndrăgit-ai direptatea şi ai urît fărădelêgea. Pentru acêea uns-au pre tine Dumnezău, Dumnezăul tău, cu untul-de-lemnul bucuriei, mai mult decît părtaşii tăi."

10. Şi: „Tu de-nceput, Doamne, pămîntul ai întemeiat, şi faptele mînilor tale sînt ceriurile.

11. Acêlea vor pieri, iară tu rămîi. Şi toţi ca o haină să vor vechi

12. Şi ca o îmbrăcăminte vei învăli pre ei şi să vor schimba. Iară tu tot acelaşi eşti şi anii tăi nu să vor sfîrşi."

13. Şi cătră carele dentru îngeri au zis vreodinioară: „Şăzi de-a direapta mea, pînă unde voiu pune pre vrăjmaşii tăi căpătîiu picioarelor tale?"

14. Au nu toţi sînt slujitoare duhure, spre slujbă trimiţîndu-se pentru ceia ce vor să moştenească mîntuire?

Cap 2

1. Pentru acêea trebuie mai mult voi să luaţi aminte la cêlea ce s-au auzit, ca să nu ne scurăm.

2. Pentru că, de vrême ce cel ce e pren îngeri grăit, cuvînt fu adeverit şi toată călcarea şi neascultarea de cuvinte au luat pre judecată răsplătire,

3. Cum noi vom scăpa, negrijindu-ne de o mîntuire ca aceasta, carea începătură luînd a să grăi de Domnul de cei ce au auzit la noi s-au adevărat,

4. Împreună mărturisind Dumnezău cu sêmne şi cu minuni şi cu multe fêliuri de puteri, şi cu ale Duhului Svînt împărţêle, după a lui voie?

5. Pentru că nu îngerilor au supus lumea cea viitoare, pentru carea grăim.

6. Şi mărturisi oareunde oarecine zicînd: „Ce iaste omul, de pomeneşti de el, au Fiiul Omului, de-l socoteşti pre el?

7. Micşorat-ai pre el puţin oarece decît îngerii, cu mărire şi cu cinste ai cununat pre el şi l-ai pus pre el preste lucrurile mînilor tale.

8. Toate le-ai supus dedesuptul picioarelor lui." Pentru că supuind lui toate, nemică n-au lăsat lui nesupus. Ce acum încă nu vedem la el toate supuse.

9. Iară pre cel puţin //

Versiunea modernă

ţei lui, care ţine toate prin cuvîntul puterii lui, după ce a făcut prin sine curăţirea păcatelor noastre, a şezut la dreapta măririi în înălţimi,

4. Făcîndu-se cu atît mai bun decît îngerii, cu cît a moştenit un nume mai ales decît al lor.

5. Căci căruia dintre îngeri i-a spus [Dumnezeu] vreodată: „Tu eşti fiul meu, astăzi te-am născut?" Şi iarăşi: „Eu voi îi voi fi tată şi el îmi va fi fiu?"

6. Şi iarăşi, cînd aduce pe primul născut în lume, zice: „Şi să i se închine toţi îngerii lui Dumnezeu!"

7. Şi dacă despre îngeri zice: „Cel ce face pe îngerii lui duhuri şi pe slujitorii lui flacără de foc",

8. Despre Fiul [zice]: „Tronul tău, Dumnezeule, [este] în veacul veacului; toiag de dreptate [este] toiagul împărăţiei tale.

9. Iubit-ai dreptatea şi urît-ai nelegiuirea. De aceea uns-au pe tine Dumnezeu, Dumnezeul tău, cu untdelemnul bucuriei mai presus de tovarăşii tăi."

10. Şi: „Tu întru începuturi, Doamne, pămîntul ai întemeiat şi faptele mîinilor tale sînt cerurile.

11. Ele vor pieri, dar tu rămîi; şi toate ca o haină se vor învechi;

12. Ca pe o manta le vei înfăşura şi se vor schimba. Tu însă acelaşi eşti şi anii tăi nu se vor sfîrşi."

13. Şi căruia dintre îngeri i-a spus vreodată: „Şezi la dreapta mea, pînă cînd voi pune pe vrăjmaşii tăi scăunel sub picioarele tale?"

14. Nu sînt toţi duhuri slujitoare, trimise în slujba celor care vor moşteni mîntuirea?

Capitolul al 2-lea

1. De aceea trebuie cu atît mai mult să luăm aminte la cele auzite, ca nu cumva să fim depărtaţi.

2. Căci, de vreme ce cuvîntul rostit prin îngeri s-a dovedit neclintit şi toată abaterea şi neascultarea şi-au primit răsplata cuvenită,

3. Cum vom scăpa noi, dacă neglijăm o mîntuire aşa de mare, care şi-a avut începutul în cuvîntul Domnului şi care ne-a fost adeverită de cei ce au auzit-o,

4. Primind mărturie de la Dumnezeu cu semne şi minuni şi felurite puteri, şi împărţiri ale Duhului Sfînt, după voia lui?

5. Căci nu îngerilor le-a supus lumea viitoare, despre care vorbim.

6. Şi cineva a mărturisit undeva zicînd: „Ce este omul, ca să-ţi aduci aminte de el? Sau Fiul Omului, ca să-l cercetezi?

7. Micşoratu-l-ai cu puţin mai prejos de îngeri; cu slavă şi cinste l-ai încununat.

8. Toate le-ai pus sub picioarele lui." Cînd i-a supus toate, nu a lăsat nimic nesupus. Acum însă nu vedem că i-ar fi supuse toate.

9. Dar pe cel micşorat

Оарє чє дєкѫть ꙟџєрїи мишорать вєдємь прє іс,
пєнтрꙋ патима морцїи, кꙋ мърирє ши кꙋ чиністє
ꙟкоронать, ка кꙋдарꙋл лꙋи дꙋмнєзъꙋ, пєнтрꙋ
і тоцн съ гꙋстє моартє. Пєнтрꙋ къ съ къ
дѣ лꙋи, пєнтрꙋ карєлє сѫнть тоатє, ши прєн
карєлє сꙋ тоатє, прє мꙋлцн фїи ꙟмърирє адꙋкѫдь,
прє ꙟчєпъторюл мѫнтꙋирїи лорь, прєн патимє
аі ал съвѫрши. Пєнтрꙋ къ чєла чє свинцѣщє,
ши чєи чє свинцєскꙋ, дєнтрꙋ оунꙋль сѫнть тоць,
пєнтрꙋ карє лꙋкрꙋ нꙋсъ рꙋшинѣзъ ай кєма прє
бі єи фрацн. Зикѫндь воїю спꙋнє нꙋмєлє тъꙋ
фрацилор мїєи, ꙟмиѫлокꙋл адꙋнърїи лъꙋдатє
гі воїю. Ши іаръш єꙋ воїю фи, нъдєждꙋиндь
спрє єль, ши іаръш іатъ єꙋ ши копиїи карє мїа
ді дат мїє дмнзъꙋ. Дєчи дєврѣмє чє копиїи
аꙋ авꙋт ꙟпрєꙋнарє дє трꙋп ши дє сѫнџє, ши є
асѣмєнє аꙋ авꙋт партє дє ачєѧши, ка прєн моа
тє съ сꙋрпє прє чєл чє арє търїѧ морцїи, адєкъ
єі прє дїаволꙋл. Ши ка мѫнтꙋи прє ачєѧ,
кѫцн кꙋ фрика морцїи, ꙟтоатъ вїаца сꙋпꙋш
ѕі єра робиїи. Пєнтрꙋ къ нꙋ кꙋ адєвърат дє
ꙟџєри съ апꙋкъ, чє дє съмѫнца лꙋи авраам съ
зі апꙋкъ. Пєнтрꙋ ачѣѧ даторю єра фрацн
лор асъ асъмъна, ка мꙋлтик съ фїє ши крєдин
чось архїєрєꙋ ꙟтрꙋ чѣлє чєє кътръ дмнзъꙋ,
ка съ кꙋръцаскъ пъкатєлє нородꙋлꙋи.
иі Пєнтрꙋ къ ꙟтрꙋ карѣ аꙋ пътимит єль испитїин
дꙋсє, поатє чєлор чє съ испитєскь а ажꙋтори.

КАП. Г.

а Пєнтрꙋ ачѣѧ фрацн свинцн, аи кємърїи чє
рєщи пърташн, сокотицн прє апостолꙋ
ши архїєрєꙋл, мъртꙋрисирїи ноастрє,
б прє хс іс. Крєдинчось фїиндь чєлꙋѧ
чє аꙋ фъкꙋт прє єль, дꙋпъ кꙋм ши
г мовсн ꙟтрꙋ тоатъ каса лꙋи. Пєнтрꙋ къ
дємаи мꙋлтъ мърирє ачєста дєкѫт мовсн саꙋ
ꙟврєдничит, ꙟтрꙋ кѫт маи мꙋлтъ чиністє арє
д дєкѫт каса чєла чє аꙋ лꙋкрат прє ѧ. Пєн
трꙋ къ тоатъ каса съ лꙋкрѣзъ дє оарє карєлє,
іаръ чєла чє тоатє аꙋ лꙋкрат є дмнзъꙋ.
є Ши мовсн аꙋ фость крєдинчось ꙟтрꙋ тоатъ каса
лꙋи ка ѡслꙋгъ, спрє мъртꙋрїє чєлор чє съ ворь
ѕ грън. Іаръ хс ка оун фїю ꙟкаса лꙋи, къ
рꙋѧ касъ сѫнтєм ноп, дєвом цинѣ ꙟдръзнирѣ
ши лаꙋда нъдєждїи, пѫнъ ла съвѫршит адєвє
з рить. Пєнтрꙋ ачѣѧ дꙋпъ кꙋм зичє дхꙋ
чєл свѫнть, астъзи дє вєцн аꙋзи гласꙋл лꙋи.
и Нꙋ ꙟтърицн инимилє воастрє, ка ши ла амъръ
ѳ чюнє, ꙟзїѡа испитирїи ꙟпꙋстїю. Оунде
аꙋ испитит прє минє пъринцїи вощри, испити
тꙋмаꙋ ши аꙋ възꙋт лꙋкрꙋрилє мѣлє, м. дє
і ани. Пєнтрꙋ ачѣѧ мъхнитꙋмам спрє рꙋ
да ачѣѧ ши зиш пꙋрꙋрѣ съ рътъчєскь кꙋ инн
аі ма, іаръ єи наꙋ коноскꙋт кълє мѣлє. Кꙋ
мам жꙋрат ꙟтрꙋ оургїѧ мѣ, дєвор ꙟтра ла
бі одихна мѣ. Вєдєцн фрацилор каиꙋ кѫндаи
вафи ꙟврєꙋнꙋл дєи вои инимъ вѣклѣнъ, дє нє
крєдинцъ, ка съ съ дєспарцъ дєла дмнзъꙋл чєл
гі вїꙋ. Чєвъ мѫнгѫѧцн прє ꙟшивъ ꙟтоатє

Biblia 1688, p. 903, col. 1

oarece decît îngerii micşorat vedem, pre Isus, pentru patima morţii, cu mărire şi cu cinste încoronat, ca cu darul lui Dumnezău pentru toţi să guste moarte.

10. Pentru că să cădea lui, pentru carele sînt toate şi pren carele-s toate, pre mulţi fii în mărire aducînd, pre Începătoriul mîntuirii lor, pren patime a-l săvîrşi.

11. Pentru că cela ce svinţêşte şi cei ce svinţescu dentru unul sînt toţi, pentru care lucru nu să ruşinează a-i chema pre ei fraţi,

12. Zicînd: „Voiu spune numele tău fraţilor miei, în mijlocul adunării lăuda-te-voiu."

13. Şi iarăşi: „Eu voiu fi nădejduind spre el." Şi iarăşi: „Iată eu şi copiii care mi-au dat mie Dumnezău."

14. Deci, de vrême ce copiii au avut împreunare de trup şi de sînge, şi el asêmene au avut parte de aceeaşi, ca pren moarte să surpe pre cel ce are tăriia morţii, adecă pre diavolul,

15. Şi va mîntui pre aceia cîţi cu frica morţii în toată viaţa supuşi era robiii.

16. Pentru că, nu cu adevărat de îngeri să apucă, ce de sămînţa lui Avraám să apucă.

17. Pentru acêea datoriu era fraţilor a să asămăna, ca milostiv să fie şi credincios arhiereu întru cêle ce-s cătră Dumnezău, ca să curăţască păcatele norodului.

18. Pentru că, întru carea au pătimit el ispitindu-se, poate celor ce să ispitesc a ajutori.

Cap 3

1. Pentru acêea, fraţi sfinţi, ai chemării cereşti părtaşi, socotiţi pre Apostolul şi Arhiereul mărturisirii noastre, pre Hristos Isus.

2. Credincios fiind celuia ce au făcut pre el, după cum şi Móisi întru toată casa lui.

3. Pentru că de mai multă mărire acesta decît Móisi s-au învrednicit, întrucît mai multă cinste are decît casa cela ce au lucrat pre ea.

4. Pentru că toată casa să lucrează de oarecarele iară cela ce toate au lucrat e Dumnezău.

5. Şi Móisi au fost credincios întru toată casa lui, ca o slugă, spre mărturie celor ce să vor grăi.

6. Iară Hristos, ca un fiiu în casa lui; căruia casă sîntem noi, de vom ţinea îndrăznirea şi lauda nădejdii pînă la săvîrşit adeverită.

7. Pentru acêea, după cum zice Duhul cel Sfint: „Astăzi de veţi auzi glasul lui,

8. Nu întăriţi inimile voastre, ca şi la amărăciune, în zioa ispitirii în pustiiu,

9. Unde au ispitit pre mine părinţii voştri, ispititu-m-au şi au văzut lucrurile mêle 40 de ani.

10. Pentru acêea mîhnitu-m-am spre ruda acêea şi ziş: «Pururea să rătăcesc cu inima, iară ei n-au conoscut căile mêle»,

11. Cum m-am jurat întru urgiia mea: «De vor întra la odihna mea!»"

12. Vedeţi, fraţilor, ca nu cîndai va fi în vreunul den voi inimă vicleană, de necredinţă, ca să să desparţă de la Dumnezăul cel viu,

13. Ce vă mîngîiaţi pre înşivă în toate /

Versiunea modernă

cu puţin mai prejos de îngeri îl vedem, pe Iisus, cu slavă şi cinste încununat, din pricina morţii suferite, pentru ca, prin harul lui Dumnezeu, să guste moartea pentru toţi.

10. Căci se cădea lui, pentru care [sînt] toate şi prin care [sînt] toate, aducînd pe mulţi fii la slavă, să desăvîrşească prin suferinţe pe Începătorul mîntuirii lor.

11. Pentru că cel care sfinţeşte şi cei sfinţiţi dintr-unul sînt toţi; din care pricină nu-i este ruşine să-i numească fraţi,

12. Ci zice: „Voi vesti numele tău fraţilor mei; în mijlocul adunării lăuda-te voi."

13. Şi iarăşi: „Mă voi încrede în el." Şi iarăşi: „Iată, eu şi copiii pe care mi i-a dat Dumnezeu."

14. Deci, de vreme ce copiii sînt părtaşi cărnii şi sîngelui, în acelaşi fel şi el s-a împărtăşit de ele, ca prin moarte să nimicească pe cel ce are puterea morţii, adică pe diavolul,

15. Şi să-i elibereze pe cei care, prin frica de moarte, erau supuşi robiei toată viaţa lor.

16. Căci, negreşit, nu îngerilor le vine în ajutor, ci seminţei lui Avraam îi vine în ajutor.

17. Prin urmare, se cuvenea să se asemene fraţilor lui în toate, ca să fie un mare preot îndurător şi credincios în relaţia cu Dumnezeu, pentru a face ispăşirea păcatelor poporului.

18. Căci, fiindcă a suferit el însuşi, fiind ispitit, poate să dea ajutor celor care sînt ispitiţi.

Capitolul al 3-lea

1. De aceea, fraţi sfinţi, părtaşi ai chemării cereşti, luaţi seama la Apostolul şi Marele Preot al mărturisirii noastre, Iisus Hristos,

2. Care a fost credincios celui care l-a rînduit, precum [a fost] şi Moise în toată casa lui.

3. Acesta s-a învrednicit de mai multă cinste decît Moise, după cum cel care a zidit o casă are mai multă cinste decît ea.

4. Orice casă este zidită de cineva; dar cel ce a zidit totul este Dumnezeu.

5. Moise a fost credincios în toată casa lui, ca slujitor, spre mărturia celor ce aveau să fie vestite,

6. Dar Hristos, ca Fiu peste toată casa lui; iar casa lui sîntem noi, dacă ţinem neclintite pînă la sfîrşit încrederea şi nădejdea cu care ne lăudăm.

7. De aceea, precum zice Duhul Sfînt: „Astăzi, dacă auziţi glasul lui,

8. Nu vă împietriţi inimile, ca în [ziua] răzvrătirii, în ziua ispitirii în pustiu,

9. Cînd m-au ispitit părinţii voştri, [m-au pus] la încercare şi au văzut lucrările mele patruzeci de ani.

10. De aceea m-am scîrbit de neamul acesta şi am zis: «Pururea se rătăcesc cu inima, iar ei n-au cunoscut căile mele»,

11. Încît am jurat în mînia mea: «Nu vor intra în odihna mea!»"

12. Luaţi seama, fraţilor, ca nu cumva să fie între voi o inimă rea, de necredinţă, care să vă despartă de Dumnezeul cel viu,

13. Ci îndemnaţi-vă unii pe alţii în fiecare

ЗНЕЛЕ, ПЪНЪ ОУНДЕ СЪВА КЕМА ХЇСОВ ДЕ АСТЪЗИ КА СЪНУСЕ ФКЪРТОШЪЗЕ, НЕЩИНЕ ДЕНТРЪ БОН КЪ ФШЕЛЪЧЮНЪ ПЪЛЪТЪХЛЪЙ. Пентрѫ къ пър ДГ
ТЪШИН НЪМ ФЪКЪТЪЛЪХИ ХС, ДЕВОМ ЦИНЪ ФЧЕПЪ ТЪРЛ СТЪРЇН, ПЪНЪ ЛА СЪБЪРШИТ АДЕКЕРИТЪ.
ЗНКЪНДЪ, АСТЪЗИ ДЕВЕЦИ АХЪЗИ ГЛАСХЛ ЛЪИ НЪ ЕГ
ФКЪРТОШАЦИ ИНИМИЛЕ ВОАСТРЕ, КА ФТРѪ АМЪРЪ
ЧЮНЕ. Пентрѫ къ ОЪРЕКАРЇИ АХЪЗИНДЪ АХ АМЪ ЗГ
РЪТ, ЧЕ НЪ ТОЦИ ЧЕЪ ЧЕ АХ ЕШИЙ ДЕЙ ЕГУПЕТЬ
ПРЕЙ МОУСЕ. Шѝ ЛА КАРЇИ САХ СКЪРБИТ, М, ЗГ
ДЕ АНИ? АХ НЪ ЛА ЧЕЙ ЧЕ АХ ГРЕШИТ, КЪРОРА ОЪ
ЕЛЕ АХ КЪХЪТ ФПУСТЇЮ. Шѝ КЪРОРА АХ ЖУ ИГ
РЪТ КА СЪНЪ ФТРЕ Ф ОДИНЪНА ЛЪИ? ФПРЬ НУМЪ
ЧЕЛОР ЧЕ НАХ АСКУЛТАТ? Шѝ ВЕДЕМ КЪ НАХ ДГ
ПУТЪТ СЪ ФТРЕ ПЕНТРЪ НЕКРЕДИНЦА.

К А П Ъ Д.

ПЪНЕПЪМЕМ ДАРЬ КАНЪ КЖНДАЙ АЪСЖЙ А
ЛУГЕ ФЪГЪДУЙЕЦЬ, А ФТРЪ ЛА СОДИНА
ЛЪЙ, ДЕСЪВА ПЪРЖ НЕЩИНЕ ДЕНТРУ ВСОЙ
АСКЪПЪ. Пентрѫ къ СЖЙТЕМ БИНЕ Б
ВЕСТЦИ, ПРЕ КУМ Шѝ АЧЕЖ ЧЕ НАХ ФОЛОСЪ
АЧЕЛЕРА КУБЖЙТУЛ, АХЪЙРЕЙ, НЕФЪЙНДЬ АМЕСТЕ
КАЦИ, КЪ КРЕДИНЦА ЧЕЛОР ЧЕ АХ АХЪЙТ. Пен Г
ТРЪ КЪ ФТРЬМ ЛА СОДИХНЪ, ЧЕЖ ЧЕ АМ КРЕЗ
ПРЕКУМ АХЪЙЕЬ, КУМ МАМ ЖУРАТ ФТРУ ОУРЦЇЖ
МЖ ДЕКОР ФТРА ЛА СОДИХНА МЖ, МЪКАРЪ КЪ ЛУ
КРУРИЛЕ ДЕЙ ИЪВОДИРЪ ЛУМЇЙ ФЪКЖНДУСЕ. Къ Д
АХЪЙ СОАРЕ ОУНДЕ ПЕНТРЪ АШАПТЪ ЗЙ АША, Шѝ
СОДИХНЙ ДМНЪЗЬУ ФХЇСОВ АШАПТЪ ЛЕ ТОАТЕ
ЛУКРУРИЛЕ ЛУЙ. Шѝ ФТРУ АЧАСТА ПЪРЬШ ДЕВО Е
ФТРА ЛА СОДИХНА МЖ. Дечи девръме чЕ ЛИ С
СЕСЬ СОАРЕ КАРЇЙ АФТРА ЛАЖ, Шѝ ЧЕЙ ЧЕ ФТЖЙ
САХ БИНЕ ВЕСТИТ НАХ ФТРАТ, ПЪНТРЪ НЕАСКУЛ
ТАРЕ. Пърьш ПРЕ СОАРЕ КАРЕ ЗЙ, РЖНДУЖЦЕ З
АСТЪЗИ ФТРУ ДВДЬ ЗНКЖНДЬ, ДУПЪ АТЖТА
ВРЪМЕ, ДУПЪ КУМ САХ ГРЪЙТ, АСТЪЗИ ДЕ ВЕЦ
АСКУЛТА ГЛАСХЛЬ ЛУЙ, НЪ ФТЪРНЦЬ ЙНИМИЛЕ ВОА
СТРЕ. Пентрѫ къ девръме чЕ ПРЕ ЕЙ ТС АХ СО И
ДИХНЙТ, НЪ АР ГРЪЙ ДУПЪ АЧАСТА ПЕНТРУ АЛ
ТЪ ЗЙ. Пътъ дарь АХ РЪМАЙ СЪРБАРЪ СЖМ Ж
ВЕТЕЙ НТРОДУЛУЙ ЛУЙ ДМНЪЗЬУ. Пентрѫ къ З
ЧЕЛА ЧЕ АХ ФТРАТ ЛА СОДИХНА ЛУЙ, Шѝ ЕЛЬ АХ О
ДИХНЙТ ДЕСПРЕ ЛУКРУРИЛЕ ЛУЙ, ФЧЕ КИП Шѝ ДЕЛА А
ЛЕ САЛЕ ДМНЪЗЬУ. Дечи съжгуйм съ ФТРЬМ АЗ
ЛА АЧЖ ОДИХНЪ КА НЪ ФТРУ АЧЪЖШ ПЙЛДЪ А
НЕ АСКУЛТЪТОРЇЙ НЕЩИНЕ КА КЪДЖ. Пентрѫ къ ВГ
ВЇУ АСТЕ КУБЖЙТУЛ ЛУЙ ДМНЪЗЬУ, Шѝ ЛУКРЪТО
РЮ, Шѝ МАЙ ТЪЇОСЬ ДЕКЖТ ТОАТЪ САЪЇЖ КУ
ДОАСО АСКУЦИТЕ, Шѝ АЖУНГЖНДЬ ПЪНЪ ЛА ФПЪ
ЦАЛА СУФЛЕТУЛУЙ, Шѝ АДХУЛУЙ, Шѝ АМЪДУЛЪ
РИЛОР, Шѝ АМЪДУХТУЙ, Шѝ ЖУДЕКЪТОРЮ АДУЧЕРИ
ЛОР АМИНТЕ, Шѝ ГЖНДУРИЛОР ЙНИМЇЙ. Шѝ НЖ ГГ
АСТЕ ЗНДИРЕ НЕКЪУТЪ ФНАЙНТЪ ЛУЙ, ЧЕ ТОА
ТЕ ГОАЛЕ, Шѝ ДЕСКОПЕРИТЕ ЛА СОКЇЙ ЛУЙ, КЪТРЪ
КАРЕЛЕ НЇЕ НОАСО КУБЖЙТУЛ. АКЖНДЬ ДИРЕЙ ДГ
АЧЪЖ АРХЇЕРЕУ МАРЕ, КАРЕ АХ ТРЕКУТ ПРЕЙ ЧЕРЮ
РИ, ПРЕ ТС ФЇНЪЛ ЛУЙ ДМНЪЗЬУ, СЪЦИНЕМ МЪРТУРИ
СИРЬ. Пентрѫ къ НЪ АВЕМ АРХЇЕРЕУ НЕПУ ЕГ
ТЖНДЬ СЪ АРТЕ СЪЪБНЧЮНИЛЕ НОАСТРЕ, Шѝ ИСПИ

ТИ

Biblia 1688, p. 903, col. 2

zilele, pînă unde să va chema „zioa de astăzi", ca să nu să învîrtoşeaze neştine dentru voi cu înşălăciunea păcatului.

14. Pentru că părtaşi ne-am făcut lui Hristos, de vom ţinea începătura stării pînă la săvîrşit adeverită.

15. Zicînd „Astăzi de veţi auzi glasul lui, nu învîrtoşaţi inimile voastre, ca întru amărăciune."

16. Pentru că, oare, carii auzind au amărît? Ce nu toţi ceia ce au ieşit den Eghípet pren Móisi?

17. Şi la carii s-au scîrbit 40 de ani? Au nu la cei ce au greşit, cărora oasele au căzut în pustiiu?

18. Şi cărora au jurat ca să nu între în odihna lui? Fără numai celor ce n-au ascultat?

19. Şi vedem că n-au putut să între pentru necredinţa.

Cap 4

1. Să ne têmem dară ca nu cîndai, lăsîndu-se făgăduinţă a întra la odihna lui, de să va părea neştine dentru voi a scăpa.

2. Pentru că sîntem binevestiţi, precum şi aceia ce n-au folosit acelora cuvîntul auzirei, nefiind amestecaţi cu credinţa celor ce au auzit.

3. Pentru că întrăm la odihnă ceia ce am crezut precum au zis cum: „M-am jurat întru urgiia mea; de vor întra la odihna mea." Măcară că lucrurile den izvodirea lumii făcîndu-se.

4. Că au zis oareunde pentru a şaptea zi aşa: „Şi odihni Dumnezău în zioa a şaptea de toate lucrurile lui."

5. Şi întru aceasta iarăşi: „De vor întra la odihna mea."

6. Deci, de vrême ce lipsesc oarecarii a întra la ea, şi cei ce întîiu s-au binevestit n-au întrat, pentru neascultare,

7. Iarăşi pre oarecare zi rînduieşte — „astăzi"—, întru David zicînd, după atîta vrême, după cum s-au grăit: „Astăzi de veţi asculta glasul lui, nu întăriţi inimile voastre."

8. Pentru că, de vrême ce pre ei Isus au odihnit, nu ar grăi după aceasta pentru altă zi.

9. Iată dară au rămas sărbarea sîmbetei nărodului lui Dumnezău.

10. Pentru că cela ce au întrat la odihna lui şi el au odihnit despre lucrurile lui în ce chip şi de la ale sale Dumnezău.

11. Deci să sîrguim să întrăm la acea odihnă, ca nu întru acêeaşi pildă a neascultării neştine va cădea.

12. Pentru că viu iaste cuvîntul lui Dumnezău şi lucrătoriu şi mai tăios decît toată sabiia cu doao ascuţite. Şi ajungînd pînă la împărţala sufletului, şi a duhului, şi a mădulărilor, şi a măduhăi, şi judecătoriu aducerilor aminte şi gîndurilor inimii.

13. Şi nu iaste zidire nevăzută înaintea lui, ce toate goale şi descoperite la ochii lui, cătră carele ni-e noao cuvîntul.

14. Avînd, direpт acêea, Arhiereu mare, care au trecut pren ceriuri, pre Isus, Fiiul lui Dumnezău, să ţinem mărturisirea!

15. Pentru că nu avem Arhiereu neputînd să iêrte slăbiciunile noastre, şi ispi- //

Versiunea modernă

zi, cît încă se spune „astăzi", ca să nu se împietrească nimeni dintre voi prin înşelăciunea păcatului.

14. Căci părtaşi ne-am făcut lui Hristos, dacă ţinem pînă la capăt învoiala de la început.

15. Cînd se spune: „Astăzi, dacă auziţi glasul lui, nu vă împietriţi inimile, ca în [ziua] răzvrătirii."

16. Cine [sînt cei ce] s-au răzvrătit, deşi au auzit? Oare nu toţi cei ce au ieşit din Egipt prin Moise?

17. De cine s-a scîrbit patruzeci de ani? Oare nu de cei ce au păcătuit şi ale căror stîrvuri au căzut în pustiu?

18. Cine sînt cei cărora le-a jurat că nu vor intra în odihna lui? Nu cei care au fost neascultători?

19. Şi vedem că n-au putut să intre din cauza necredinţei.

Capitolul al 4-lea

1. Să ne temem dar ca nu cumva, cîtă vreme rămîne făgăduinţa intrării în odihna lui, să se pomenească vreunul dintre voi sosit prea tîrziu.

2. Căci [şi nouă] ni s-a binevestit, asemenea lor, dar acelora nu le-a folosit cuvîntul vestit lor, fiindcă nu s-au unit în credinţă cu cei care au ascultat.

3. Dar noi, care am crezut, intrăm în odihnă, precum a spus: „Am jurat în mînia mea; nu vor intra în odihna mea." Totuşi, lucrările [lui] s-au încheiat de la întemeierea lumii.

4. Căci spune undeva despre a ziua a şaptea astfel: „Şi s-a odihnit Dumnezeu în ziua a şaptea de toate lucrările lui."

5. Şi despre aceasta iarăşi: „Nu vor intra în odihna mea."

6. Deci, de vreme ce rămîne ca unii să intre în ea, iar cei cărora li s-a binevestit întîia dată nu au intrat din cauza neascultării,

7. [Dumnezeu] hotărăşte iarăşi o zi — „astăzi" — , zicînd prin David, după atîta vreme, după cum s-a spus: „Astăzi, dacă auziţi glasul lui, nu vă împietriţi inimile."

8. Dacă Iosua i-ar fi dus la odihnă, nu ar fi vorbit după aceea despre o altă zi.

9. Rămîne deci o odihnă de sabat pentru poporul lui Dumnezeu.

10. Căci cel ce a intrat în odihna lui s-a odihnit şi el de lucrările lui, precum [s-a odihnit] de ale sale Dumnezeu.

11. Să ne grăbim deci să intrăm în acea odihnă, ca să nu cadă nimeni în aceeaşi pildă de neascultare.

12. Căci viu este cuvîntul lui Dumnezeu şi lucrător şi mai tăios decît orice sabie cu două tăişuri, pătrunzînd pînă acolo că desparte sufletul şi duhul, încheieturile şi măduva, judecător al simţirilor şi gîndurilor inimii.

13. Şi nu este zidire nevăzută înaintea lui; totul este gol şi descoperit în ochii celui căruia avem a-i da seamă.

14. Avînd deci un mare Preot însemnat, care a străbătut cerurile, pe Iisus, Fiul lui Dumnezeu, să ţinem mărturisirea!

15. Căci nu avem un Mare Preot care să nu poată suferi cu noi în slăbiciunile noastre, ci unul ispi-

тинт întрꙋ тоате, дꙋпѫ асѫмѫнаре фѫрѫ де
ѕі пѫкат. Сѫ венім дарѫ кꙋ îндрѫзнеалѫ, ла
скаꙋнꙋл дарꙋлꙋй, ка сѫлꙋѫм, мілѫ шй харѫ сѫ
афлѫм, ла бꙋнѫ време ажꙋторю.

К А П Е.

а Пентрꙋ кѫ тот архиереꙋл дентрꙋ оамени
лꙋîндꙋсе, пентрꙋ оамени сѫпꙋне, пен
трꙋ челе че сѫнт спре дмнзѫꙋ, ка сѫ
адꙋкѫ дарꙋри, шй жѫртве пентрꙋ пѫ
в кате. Ка îнгѫдꙋй пꙋтѫнд, челор че
нꙋ щїꙋ шй рѫтѫческ, деврѣме чешй ел аре слѫ
г бичюне. Шй пентрꙋ ачаста датор юе пре кꙋм пентрꙋ
нород, аша шй пентрꙋ е, сѫадꙋкѫ пентрꙋ пѫкате.
д Шй нꙋ ѫлꙋ нешнне чинсте че чѣ че кїамѫ де дꙋмне
е зеꙋ прекꙋм шй аарон. Аша шй хс, нꙋ пре ель
аꙋ мѫрит, аесѫ фаче архиереꙋ, че чела че аꙋ грѫ
ит кѫтрѫ ель, фїюль мїеꙋ ешй тꙋ еꙋ астѫз
ѕ ам нѫскꙋт пре тине. Пре кꙋм шй îн
тралт лок зиче, тꙋ ешй преот îнвѣчи, дꙋ
з пѫ рѫндꙋяла лꙋй мелхиседек. Кареле îнзи
леле трꙋпꙋлꙋи лꙋй, рꙋгѫчюни шй рꙋгѫ, кѫтрѫ
чела чепꙋтѣ сѫль мѫнтꙋяскѫ пре ель ден моар
те, кꙋ стригаре таре шй лакрѫми, адꙋкѫнд
и шй аскꙋлтѫндꙋсе де темере. Мѫкарѫ кѫ
ера фїю, îнвѫцѫ аскꙋлтаре дентрꙋ челе че аꙋ
ѳ пѫцит. Шй сѫвѫршиндꙋсе фꙋ, челорь че
аскꙋлтѫ лꙋй, тꙋтꙋрорь причинѫ де мѫнтꙋире
і вѣчникѫ. Кемѫндꙋсе де дмнзѫꙋ, архиереꙋ
аі дꙋпѫ рѫндꙋяла лꙋй мелхиседек. Пентрꙋ
кареле мꙋлт ѫсте ноао кꙋвѫнтꙋль, шй кꙋ
греꙋ тѫлмѫчит ал зиче, де време че зѫбавни
ві вацй фѫкꙋт кꙋ аꙋзꙋриле. Пентрꙋ кѫ да
тори фїинд афи îнвѫцѫтори, пентрꙋ време,
ярѫшй вѫтребꙋе, а îнвѫца пре вой, кареле сѫ сти
хїиле îнчепꙋтꙋлꙋи, кꙋвинтелорь лꙋй дмнзѫꙋ,
шй вацй фѫкꙋт требꙋиндꙋвѫ лапте, шй нꙋ
гі хранѫ îнтемеятѫ. Пентрꙋ кѫ тот чела
че аре парте де лапте, не испитит е де кꙋвѫн
тꙋль дирептѫцїи, кѫчи кѫ прꙋнкꙋ ѫсте.
ді Ярѫ челорь де сѫвѫршит ѫсте чѣ îнтемеятѫ
хранѫ, челорь че прен деприндере симцириле сѫнт
îнвѫцате, кѫтрѫ алеџерѣ бинелꙋи, шй рѫꙋлꙋй.

К А П, Ѕ.

а Пентрꙋ ачѣ ласѫнд кꙋвѫнтꙋль îнче
пѫтꙋрїй лꙋй хс, спре сѫвѫршире сѫне а
дꙋчемь, нꙋ ярѫш темелїе пꙋинд поке
инцїй дела лꙋкрꙋри моарте, шй креди
в цїй спре дмнзѫꙋ. Învѫцѫтꙋрїй бо
тезꙋрилорь, шй апꙋнерїй мѫнилорь, шй învїерїй
морцилорь, шй жꙋдекѫцїй вѣчниче.
г Шй ачаста вом фаче, дева рѫндꙋи дмнзѫꙋ.
д Пентрꙋ кѫ песте пꙋтинцѫ ѫсте чей че де ода
тѫ сѫворь лꙋмина, шй ворь гꙋста дарꙋль чель
череск, шй парте авѫнд ден дхꙋль сфнт.
е Шй гꙋстѫнд чель бꙋнь алꙋй дмнзѫꙋ граю,
шй пꙋтериле вѣкꙋлꙋи челꙋи вїитор.
ѕ Шй скѫзѫнд ярѫшй сѫсе îнноиаскѫ ла покѫин
цѫ, рѫстигниндꙋ îнтрꙋ ейшй пре фїюль лꙋй дꙋ
з незѫꙋ, шй батжокоринд. Кѫпѫмѫнтꙋль

Biblia 1688, p. 904, col. 1

tit întru toate, după asămănare, fără de păcat.

16. Să venim dară cu îndrăzneală la scaunul darului, ca să luom milă şi har să aflăm, la bună vrême ajutoriu.

Cap 5

1. Pentru că tot arhiereul dentru oameni luîndu-se, pentru oameni să pune, pentru cêle ce sînt spre Dumnezău, ca să aducă daruri şi jîrtve pentru păcate,

2. A îngădui putînd celor ce nu ştiu şi rătăcesc, de vrême ce şi el are slăbiciune.

3. Şi pentru aceasta datoriu e, precum pentru norod, aşa şi pentru el să aducă pentru păcate.

4. Şi nu-şi ia lui neştine cinstea, ce cel ce să cheamă de Dumnezeu, precum şi Aarón.

5. Aşa şi Hristos, nu pre el au mărit a să face Arhiereu, ce cela ce au grăit cătră el „Fiiul mieu eşti tu, eu astăzi am născut pre tine."

6. Precum şi într-alt loc zice: „Tu eşti preot în vêci, după rînduiala lui Melhisedéc."

7. Carele, în zilele trupului lui, rugăciuni şi rugi cătră cela ce putea să-l mîntuiască pre el den moarte, cu strigare tare şi lacrămi aducînd şi ascultîndu-se de têmere,

8. Măcară că era Fiiu, învăţă ascultarea dentru cêle ce au păţit

9. Şi, săvîrşindu-se, fu celor ce ascultă lui, tuturor, pricină de mîntuire vêcinică,

10. Chemîndu-se de Dumnezău arhiereu, după rînduiala lui Melhisedéc.

11. Pentru carele mult iaste noao cuvîntul şi cu greu tălmăcit a-l zice, de vrême ce zăbavnici v-aţi făcut cu auzirile.

12. Pentru că datori fiind a fi învăţători pentru vrême, iarăşi vă trebuie a învăţa pre voi carele-s stihiile începutului cuvintelor lui Dumnezău şi v-aţi făcut trebuindu-vă lapte, şi nu hrană întemeiată.

13. Pentru că tot cela ce are parte de lapte neispitit e de cuvîntul direptăţii, căci că pruncu iaste.

14. Iară celor desăvîrşit iaste cea întemeiată hrană, celor ce pren deprindere simţirile sînt învăţate cătră alêgerea binelui şi răului.

Cap 6

1. Pentru acêea, lăsînd cuvîntul începăturii lui Hristos, spre săvîrşire să ne aducem, nu iarăşi temelie puind pocăinţii de la lucruri moarte şi credinţii spre Dumnezău,

2. Învăţăturii botezurilor şi a punerii mînilor şi învierii morţilor şi judecăţii vêcinice.

3. Şi aceasta vom face, de va rîndui Dumnezău,

4. Pentru că peste putinţă iaste cei ce de odată să vor lumina şi vor gusta darul cel cerescu şi, parte avînd den Duhul Sfînt,

5. Şi gustînd cel bun al lui Dumnezău graiu şi puterile veacului celui viitoriu,

6. Şi scăzînd, iarăşi să să înnoiască la pocăinţă, răstignind întru eişi pre Fiiul lui Dumnezău şi batjocorind.

7. Că pământul, /

Versiunea modernă

tit în toate privinţele asemenea nouă, fără păcat.

16. Să ne apropiem deci cu îndrăzneală de tronul harului, ca să primim îndurare şi să găsim har ca ajutor la vreme de nevoie.

Capitolul al 5-lea

1. Pentru că orice mare preot este luat dintre oameni şi pus în relaţia cu Dumnezeu, ca să aducă daruri şi jertfe pentru păcate.

2. El poate îngădui pe cei neştiutori şi rătăciţi, de vreme ce şi el este supus slăbiciunii.

3. Din care pricină se cuvine să aducă [jertfe] pentru păcate, atît pentru popor, cît şi pentru sine.

4. Şi nimeni nu-şi ia de la sine cinstea [aceasta], ci este chemat de Dumnezeu, precum şi Aaron.

5. Aşa şi Hristos nu şi-a luat singur slava de a deveni mare preot, ci [a primit-o de la] cel care i-a spus: „Tu eşti fiul meu, astăzi te-am născut."

6. Precum şi în alt [loc] zice: „Tu eşti preot în veac, după rînduiala lui Melhisedec."

7. El, care în zilele sale pămînteşti a făcut rugăciuni şi rugi cu strigăt mare şi cu lacrimi către cel care putea să-l izbăvească de moarte — şi fiind ascultat datorită evlaviei —,

8. Măcar că era Fiu, a învăţat ascultarea prin cele suferite

9. Şi, ajungînd desăvîrşit, s-a făcut pentru toţi cei care ascultă de el pricină de mîntuire veşnică,

10. Fiind numit de Dumnezeu mare preot după rînduiala lui Melhisedec.

11. Despre acestea [sînt] multe de spus şi anevoie de tîlcuit, căci v-aţi făcut zăbavnici la pricepere.

12. Deşi se cuvenea să fiţi învăţători de multă vreme, aveţi trebuinţă să fiţi învăţaţi iarăşi adevărurile începătoare ale cuvintelor lui Dumnezeu; aţi ajuns să aveţi trebuinţă de lapte, nu de hrană tare.

13. Oricine se hrăneşte cu lapte este nedeprins cu învăţătura despre dreptate, căci este copil.

14. Hrana tare este a celor desăvîrşiţi, a celor care, prin întrebuinţare, au simţirile deprinse pentru deosebirea răului şi binelui.

Capitolul al 6-lea

1. De aceea, lăsînd cuvîntul începutului lui Hristos, să mergem către desăvîrşire, fără a pune iarăşi temelia pocăinţei de faptele moarte şi a credinţei în Dumnezeu,

2. A învăţăturii despre botezuri, punerea mîinilor, învierea morţilor şi judecata veşnică.

3. Şi aceasta vom face, dacă va îngădui Dumnezeu.

4. Căci cu neputinţă este ca cei cîndva luminaţi, care au gustat darul ceresc şi s-au făcut părtaşi Duhului Sfînt,

5. Care au gustat cuvîntul bun al lui Dumnezeu şi puterile veacului viitor,

6. Dar care au căzut, să se înnoiască iarăşi spre pocăinţă, căci îl răstignesc din nou pentru ei pe Fiul lui Dumnezeu şi îl supun batjocurii.

7. Căci pământul,

ПОСЛАНЇЕ.

кареле бѣ плоа, чѣ чепресте ѧль демꙋлте ѡри
вине, шинаще ѧръ дефолось ла дѫншїи, пентрꙋ
карїи съши лꙋкрѣзъ, прїимѣще бл҃венїиле, де
ла дмн҃зъꙋ. Ши скоцѫнд спини ши чюлини и
не испитить е ши деблест҃ем апроапе, алкъръꙗ е
съвѫршитꙋль спре ардере. Ѧръ нѣмь адеве ѳ
рить пентрꙋ вои юбицилорь чѣле маи бꙋне ши ка
ре сѫцинь демѫнтꙋире, мъкаръ къши аша гръим.
Пентрꙋ къ нꙋе недирепть дмн҃зъꙋ, съоуите лꙋ і
крꙋль востръ, ши ѡстенѣла драгостїи, кареи аці
аръта ла нꙋмеле лꙋи карїи аци слꙋжить сфн҃ци
лорь, ши слꙋжинд сѫнтеци. Ши похтимь аі
фїеще кареле дентрꙋ вои, ачасташ а арѫта сѫ
гꙋꙗль, кътръ адевериреа нъдеждїи пънъ
ла съвѫршить. Каи зъбавничи съ нꙋ фа ві
чеци, че асъмънъто́ри челорь че прен крединцъ,
ши прен ръбдаре мъньен моще нескь фъгъдꙋин
целе. Пентрꙋ къ лꙋи авраам фъгъдꙋинд гі
дꙋмнезъꙋ, де врѣме че спре неминѣ алть маи
маре авѣ асъ жꙋра, жꙋръсе асꙋпра лꙋи.
Зикѫнд, кꙋ адевъра бл҃гвинд бл҃гвитеваю, ді
ши ꙟмꙋлцинд ꙟмꙋлцитеваи. Ши аша ꙟде еі
лꙋнгь ръбдѫнд аꙋ добѫндить фъгъдꙋинца.
Пентрꙋ къ ѡаменїи асꙋпра челꙋи маи маре съ ѕі
жꙋръ, ши съвѫршитꙋл а тоать прїчѣ лор,
спре адевериицъ, ѧсте жꙋрꙋмѫнтꙋль.
ꙟтрꙋ кареле маи мꙋлть врѫнд дмн҃зъꙋ, съ а зі
рате моще ниторилор фъгъдꙋинцеи, нескимбаре
сфатꙋлꙋи лꙋи, аꙋ пꙋс ла мижлокь жꙋрьмѫнть.
Ка прен доао лꙋкрꙋри немꙋтате, ꙟтрꙋ кареле иі
кꙋ непꙋтинцъ ѧсте аминцї дꙋмнезъꙋ, таре
мѫгъꙗре съ авемь, чеи че амь скъпать, а не
цинѣ де нъдѣждѣ че е ꙟнаинте. Пре каре ѳі
ка оунь фїерь де корабїе авемь, сꙋфлетꙋлꙋи не
грешить ши адеверить, ши каре ꙟтръ ꙟчѣ маи
деи лъꙋнтрꙋ де катапетѣзмъ. Ꙋнде ꙟна к
инте алергъторю пентрꙋ нои аꙋ ꙟтрать і҃с, дꙋ
ѡбичеюль лꙋи мелхиседекь, архїереꙋ фъкѫндꙋ
ꙟвѣкь.

КАП. З.

Пентрꙋ къ ачеста мелхиседекь, ꙟпъра а
тꙋл салимꙋлꙋи прѣѡтꙋл лꙋи дꙋмнезъꙋ
челꙋи прѣ ꙟналть, чела че аꙋ ꙟтимпи
нать пре авраамь, ꙟторкѫндꙋсе дела
тъꙗре ꙟпърацилорь, ши аꙋ бл҃гвить
пре ѧль. Кърꙋꙗ ши азѣче аꙋ ꙟпърцить авра в
амь дентрꙋ тоате, ꙟтѫю ꙟцелегѫндꙋсе ꙟпъ
ратꙋл дирептъцїи, ѧръ апои ши ꙟпъратꙋл са
лимꙋлꙋи, каре ѧсте ꙟпъратꙋл пъчїи.
фъръ тать, фъръ мꙋмъ, фъръ семенцїе, ни г
ꙟчепътꙋръ де зиле, ничи съвѫршире де вїацъ
авѫнд че асъмънать фїюлꙋи лꙋи дмн҃зъꙋ,
ръмъне прѣѡть ꙟвѣкь. Къꙋтаци даръ ꙟ д
трꙋ кѫтꙋе ачеста кърꙋꙗ ши зечюꙗле патрїа
хꙋль авраамь аꙋ дать, дентрꙋ ꙟчепътꙋриле
прѣзїи. Ши чеи дени фїїи лꙋи леви карїи аꙋ е
прѣѡцїꙗ, порꙋнкъ аꙋ азечюи нъродꙋл дꙋпъ лѣ
џе, адекъ пре фрацїи лор, мъкаръ къ аꙋ єши
деи мижлокꙋл лꙋи авраамь. Ѧръ чела че ѕ
нꙋсъ

Biblia 1688, p. 904, col. 2

carele bea ploaia, cea ce preste el de multe ori vine şi naşte iarbă de folos la dînşii, pentru care să şi lucrează, priimêşte blagosloveniile de la Dumnezău.

8. Şi scoţînd spini şi ciulini, neispitit e şi de blestem aproape, al căruia e săvîrşitul spre ardere.

9. Iară ne-am adeverit pentru voi, iubiţilor, cêle mai bune şi care să ţin de mîntuire, măcară că şi aşa grăim.

10. Pentru că nu e nedirept Dumnezău, să uite lucrul vostru şi osteneala dragostii carea aţi arătat la numele lui, carii aţi slujit sfinţilor şi slujind sînteţi.

11. Şi pohtim fieştecarele dentru voi acêstaşi a arăta sîrguială, cătră adeverirea nădejdii pînă la săvîrşit,

12. Ca nu zăbavnici să vă faceţi, ce asămănători celor ce pren credinţă şi pren răbdarea mîniei moştenesc făgăduinţele.

13. Pentru că lui Avraám făgăduindu-se Dumnezău, de vrême ce spre nemic alt mai mare avea a să jura, jură-se asupra lui,

14. Zicînd: „Cu adevărat blagoslovind blagoslovindu-te-voiu şi înmulţind înmulţite-voi."

15. Şi aşa, îndelung răbdînd, au dobîndit făgăduinţa.

16. Pentru că oamenii asupra celui mai mare să jură şi săvîrşitul a toată pricea lor, spre adeverinţă, iaste jurămîntul.

17. Întru carea, mai mult vrînd Dumnezău să arate moştenitorilor făgăduinţei neschimbarea sfatului lui, au pus la mijloc jurămînt,

18. Ca, pren doao lucruri nemutate, întru carele cu neputinţă iaste a minţi Dumnezău, tare mîngîiêre să avem cei ce am scăpat a ne ţinea de nădêjdea ce e înainte,

19. Pre carea ca un fier de corabie avem sufletului, negreşit şi adeverit, şi carea întră în cea mai denlăuntru de catapeteazmă,

20. Unde înainte alergătoriu pentru noi au întrat Isus după obicêiul lui Melhisedéc, Arhiereu făcîndu-se în veac.

Cap 7

1. Pentru că acesta Melhisedéc, împăratul Salímului, preotul lui Dumnezău celui preaînalt, cela ce au întîmpinat pre Avraám întorcîndu-se de la tăiêrea împăraţilor şi au blagoslovit pre el,

2. Căruia şi a zêce au împărţit Avraám dentru toate, întîiu înţelegîndu-se „împăratul direptăţii", iară apoi şi „împăratul Salímului", care iaste „împăratul păcii",

3. Fără tată, fără mumă, fără semenţie, nici începătură de zile, nici săvîrşîre de viaţă avînd, ce asămănat Fiiului lui Dumnezău, rămîne preot în veac.

4. Căutaţi dară întru cîtu e acesta, căruia şi zeciuiêle patriarhul Avraám au dat dentru începăturile prăzii!

5. Şi cei den fiii lui Lévi carii iau preoţiia poruncă au a zeciui nărodul după lêge, adecă pre fraţii lor, măcară că au ieşit den mijlocul lui Avraám.

6. Iară cela ce //

Versiunea modernă

care primeşte ploaia ce cade adesea peste el şi rodeşte iarbă folositoare celor pentru care este lucrat primeşte binecuvîntare de la Dumnezeu.

8. Dar dacă dă spini şi pălămidă, este lepădat şi aproape de blestem; sfîrşitul lui este focul.

9. Însă, măcar că vorbim astfel, preaiubiţilor, în privinţa voastră sîntem încredinţaţi de lucruri mai bune, care însoţesc mîntuirea.

10. Căci Dumnezeu nu este nedrept să uite lucrarea voastră şi osteneala dragostei pe care aţi arătat-o pentru numele lui, căci aţi slujit şi [continuaţi să] slujiţi sfinţilor.

11. Dorim nespus ca fiecare dintre voi să arate aceeaşi sîrguinţă faţă de siguranţa nădejdii pînă la sfîrşit,

12. Ca să nu mai fiţi zăbavnici, ci asemănători celor care, prin credinţă şi răbdare, moştenesc făgăduinţele.

13. Căci Dumnezeu, cînd i-a făcut făgăduinţe lui Avraam, neputînd jura pe cineva mai mare, a jurat pe sine,

14. Zicînd: „Cu adevărat te voi binecuvînta şi te voi înmulţi."

15. Şi astfel, după ce a răbdat îndelung, [Avraam] a dobîndit făgăduinţa.

16. Căci oamenii jură pe ceva mai mare, iar jurămîntul – pentru întărire – pune capăt oricărei gîlcevi pe care o au.

17. Tot astfel, Dumnezeu, vrînd să arate încă o dată moştenitorilor făgăduinţei însuşirea nestrămutată a hotărîrii lui, a făcut un jurămînt,

18. Pentru ca, prin două lucruri nestrămutate, în care cu neputinţă este ca Dumnezeu să mintă, să avem o mîngîiere tare noi, cei care am fugit să apucăm speranţa care ne stă înainte,

19. Pe care o avem ca ancoră a sufletului, statornică şi neclintită, care pătrunde în locul de dincolo de catapeteasmă,

20. Unde a intrat Iisus pentru noi, ca înainte mergător, făcîndu-se preot în veac după rînduiala lui Melhisedec.

Capitolul al 7-lea

1. Acest Melhisedec, împăratul Salemului, preot al Dumnezeului celui preaînalt, care l-a întîmpinat pe Avraam cînd se întorcea de la măcelul împăraţilor şi l-a binecuvîntat,

2. Căruia Avraam i-a dat zeciuială din toate, [al cărui nume] se tălmăceşte mai întîi „împărat al dreptăţii", şi apoi „împărat al Salemului", adică „împărat al păcii",

3. Fără tată, fără mamă, fără spiţă de neam, [neavînd] nici început al zilelor, nici sfîrşit al vieţii, şi asemănător Fiului lui Dumnezeu, rămîne preot de-a pururi.

4. Vedeţi cît de mare a fost acesta, căruia patriarhul Avraam i-a dat zeciuială din prada de război!

5. Şi aceia dintre fiii lui Levi care iau preoţia au poruncă să ia zeciuială de la popor, potrivit legii, adică de la fraţii lor, cu toate că şi [aceştia] sînt ieşiţi din coapsa lui Avraam.

6. Însă [Melhisedec],

кътрѫ евреи.

нꙋсъ рꙋдѣще динтрꙋ ѥи, аꙋ зечюит пре авраам,
ши пре чела че аре фъгъдꙋинцеле аꙋ благвит.
з Ши фъръ де ничи ѡприче чел май мик де чел
и май бꙋн съ благвѣще. Ши ꙟичи зечюѧле,
мꙋринд ѡамении аꙋ, ши аколѡ мъртꙋрисин
ѳ дꙋсе къ тръѧще. Ши дꙋпъ кꙋм ѧсте кꙋ
вѫнт съ зичем, прен авраам ши леви, чела
і че ѧ зечюѧле саꙋ зечюит. Пентрꙋ къ ꙟкъ
ꙟ мижлокꙋл тътѫнесъꙋ ера, кѫнд ꙟ ел ꙟтѫ
аі пинъ пре ел мелхиседек. Дечи де ера съвѫр
шире прен чѣ левитичѣскъ пресѡціе, къ нъродꙋл
престе ѧ ера лецюит, де че тръбъ дарь ꙟкъ,
дꙋпъ ѡбичѣюл лꙋи мелхиседек, алтꙋл съ съ
скоале пресѡт, ши нꙋ дꙋпъ ѡбичѣюл лꙋи аа
ві рѡн съ съ зикъ; Пентрꙋ къ мꙋтѫндꙋсъ
пресѡціѧ де невое ши ꙟлецїи мꙋтаре съ фаче.
гі Пентрꙋ къ де кареле съ зикꙋ ачѣсте, де алтъ
неам аре парте, дела каре нименѣ саꙋ апроат
ді лѫнгъ жъртвеник. Пентрꙋ къ ꙟ ѧве ѧсте,
къ ден іꙋда аꙋ ръсърит дмнꙋл ностꙋ, ла ка
ре неам нимикъ пентрꙋ пресѡціе, мѡисеи аꙋ гръ
еі ит. Ши май вѫртос ꙟкъ арътат ѧсте,
де врѣме че дꙋпъ асемънаре лꙋи мелхиседек,
ѕі съ скоалъ алт пресѡт. Кареле нꙋ дꙋпъ
лецѣ порꙋнчїи трꙋпещи саꙋ фъкꙋт, че дꙋпъ
пꙋтѣре вїецїи чеи нестрикате.
зі Пентрꙋ къ мъртꙋрисѣще, къ тꙋ ещи пресѡт ꙟ
иі вѣк, дꙋпъ рѫндꙋїала лꙋи мелхиседек. Пен
трꙋ къ невъгаре де самъ съ фаче, ꙟнаинте ме
гѫнд порꙋнкъ, пентрꙋ а еи слъбичюне, ши не
ѳі фолос. Къ нимикъ наꙋ съвѫршит лецѣ, че
ꙟтраре ѧсте а май бꙋнеи нъдежди, прен каре
к не апропїем ла дмнꙁъꙋ. Ши дꙋпъ кѫт ѧ
сте нꙋ фъръ де жꙋръмѫнт, пентрꙋ къ ачеѧ
фъръ де жꙋръмѫнт сѫнт пресѡци фъкꙋци.
ка Їаръ ачеста прен фачере де жꙋръмѫнт прен че
ла че зиче кътръ ел, жꙋратꙋсаꙋ дмнꙋл, ши
нꙋсе ва къи, тꙋ ещи пресѡт ꙟ вѣк дꙋпъ рѫндꙋ
кв їала лꙋи мелхиседек. Кꙋ атѫта а май бꙋ
кг неи фъгъдꙋинце кезаш фꙋ ис. Ши чеи май
мꙋлци сѫнт фъкꙋци пресѡци, пентрꙋ къ кꙋ
кд моарте съ ѡпрескꙋ еи а ръмѫнѧ. Їаръ ачеста
къчи ръмѫне ел ꙟ вѣк аре пресѡціѧ, непетре
ке къ тоаре. Пентрꙋ ачѣѧ ши а мѫнтꙋи де съ
вѫршит поате, пре чеи че вин прен ел ла дꙋм
незъꙋ, пꙋрꙋре тръинд ка съ съ роаџе пентрꙋ еи.
кѕ Пентрꙋ къ ка ачеста ноаѡ съкꙋвиніѧ архїере
прѧ кꙋвїѡсꙋ фъръ де рътате, непѫнгърит, ѡ
себит де чеи пъкътоши, ши май ꙟналт де
кз кѫт черюриле фъкѫндꙋсе. Кареле нꙋ аре ꙟ
тоатѣ зилеле невое, ка архїереїи, а адꙋче май ꙟ
наинте, пентрꙋ але лꙋи пъкате жъртве, апои
пентрꙋ але нородꙋлꙋи, пентрꙋ къ ачаста аꙋ фъ
ки кꙋт десѡдатъ пре ел адꙋкѫндꙋсе. Пентрꙋ
къ лецѣ пре ѡамении пꙋне архїереи, авѫнд слъ
бичюне, їаръ кꙋвѫнтꙋл жꙋръмѫнтꙋлꙋи челꙋи
дꙋпъ лѣџе пре фїюл ꙟ вѣк десъвѫршит.

Biblia 1688, p. 905, col. 1

nu să rudêşte dentru ei au zeciuit pre Avraam şi pre cela ce are făgăduinţile au blagoslovit.

7. Şi fără de nici o price, cel mai mic de cel mai bun să blagoslovêşte.

8. Şi aicea zeciuiêle murind oamenii iau şi acoló mărturisindu-se că trăiêşte.

9. Şi după cum iaste cuvînt să zicem, pre Avraám şi Lévi, cela ce ia zeciuiêle s-au zeciuit,

10. Pentru că încă în mijlocul tătîne-său era cînd îl întîmpină pre el Melhisedéc.

11. Deci, de era săvîrşirea pren cea leviticească preoţie, că nărodul preste ea era legiuit, de ce treabă, dară, încă „după obicêiul lui Melhisedéc" altul să să scoale preot, şi nu după obicêiul lui Aarón să să zică?

12. Pentru că, mutîndu-se preoţiia, de nevoie şi a legii mutare să face.

13. Pentru că de carele să zicu acêstea de alt neam are parte, de la carea nimenea s-au apropiat lîngă jîrtăvnic.

14. Pentru că aiêve iaste că den Iuda au răsărit Domnul nostru, la care neam nemică pentru preoţie Móisi au grăit.

15. Şi mai vîrtos încă arătat iaste, de vrême ce, după asămănarea lui Melhisedéc, să scoală alt preot,

16. Carele nu după lêgea poruncii trupeşti s-au făcut, ce după putêrea vieţii cei nestricate.

17. Pentru că mărturisêşte că :„Tu eşti preot în veac după rînduiala lui Melhisedéc."

18. Pentru că nebăgare de samă să face înainte mergînd poruncă, pentru a ei slăbiciune şi nefolos,

19. Că nemică n-au săvîrşit lêgea, ce întrare iaste a mai bunei nădejdi, pren carea ne apropiem la Dumnezău.

20. Şi după cît iaste nu fără de jurămînt, pentru că aceia fără de jurămînt sînt preoţi făcuţi,

21. Iară acesta, pren facere de jurămînt, pren cela ce zice cătră el: „Juratu-s-au Domnul şi nu se va căi. Tu eşti preot în veac, după rînduiala lui Melhisedéc."

22. Cu atîta a mai bunei făgăduinţe chezaş fu Isus.

23. Şi cei mai mulţi sînt făcuţi preoţi, pentru că cu moarte să opresc ei a rămînea.

24. Iară acesta, căci rămîne el în veac, are preoţiia nepetrecătoare.

25. Pentru acêea şi a mîntui desăvîrşit poate pre cei ce vin pren el la Dumnezău, pururea trăind ca să să roage pentru ei.

26. Pentru că ca acesta noao să cuviniia Arhiereu: preacuvios, fără de răutate, nepîngărit, osebit de cei păcătoşi şi mai înalt decît ceriurile făcîndu-se,

27. Carele nu are în toate zilele nevoie, ca arhiereii, a aduce mai înainte pentru ale lui păcate jîrtve, apoi pentru ale norodului, pentru că aceasta au făcut deodată, pre el aducîndu-se.

28. Pentru că lêgea pre oameni pune arhierei, avînd slăbiciune; iară cuvîntul jurămîntului cel după lêge, pre Fiiul în veac desăvîrşit. /

Versiunea modernă

care nu coboară din ei, a primit zeciuială de la Avraam şi l-a binecuvîntat pe cel care avea făgăduinţele.

7. Fără nicio îndoială, cel mai mic este binecuvîntat de cel mai mare.

8. Dar într-un caz primesc zeciuială nişte oameni muritori; în celălalt, unul despre care se mărturiseşte că trăieşte.

9. Şi, ca să zicem aşa, prin Avraam, a dat zeciuială şi Levi, care primeşte zeciuiala,

10. Căci era încă în coapsa tatălui său cînd l-a întîmpinat Melhisedec.

11. Dacă deci desăvîrşirea ar fi fost [cu putinţă] prin preoţia levitică, fiindcă poporul pe baza ei a primit legea, ce nevoie era să se ridice un alt preot „după rînduiala lui Melhisedec" şi nu [unul] chemat după rînduiala lui Aaron?

12. Cînd se schimbă preoţia, se face de nevoie şi o schimbare a legii.

13. Căci cel despre care se spun acestea făcea parte din altă seminţie, din care nimeni n-a slujit altarului;

14. Pentru că este limpede că Domnul nostru coboară din Iuda, trib despre care Moise n-a vorbit nimic în privinţa preoţiei.

15. [Acest fapt] este încă mai lămurit dacă, după asemănarea lui Melhisedec, se iveşte un alt preot,

16. Care nu a ajuns [în slujbă] după legea poruncii trupeşti, ci prin puterea unei vieţi care nu poate fi nimicită.

17. Căci mărturiseşte: „Tu eşti preot în veac după rînduiala lui Melhisedec."

18. Se face atît desfiinţarea poruncii anterioare, din pricina slăbiciunii şi nefolosului ei,

19. Legea n-a desăvîrşit nimic, cît şi introducerea unei nădejdi mai bune, prin care ne apropiem de Dumnezeu.

20. Lucrul aceasta nu [s-a făcut] fără jurămînt. Aceia s-au făcut preoţi fără jurămînt,

21. Dar el, prin jurămînt, prin cel care-i spusese: „Juratu-s-a Domnul şi nu-i va părea rău: tu eşti preot în veac după rînduiala lui Melhisedec."

22. De aceea Iisus s-a făcut chezaşul unui legămînt cu atît mai bun.

23. [Aceia] erau făcuţi preoţi mai mulţi, fiindcă prin moarte erau împiedicaţi să rămînă [în slujbă].

24. Dar el, fiindcă rămîne în veac, are o preoţie netrecătoare,

25. De aceea poate să-i mîntuiască în chip desăvîrşit pe cei care se apropie de Dumnezeu prin el, fiindcă trăieşte pururea ca să mijlocească pentru ei.

26. Şi tocmai de un asemenea mare preot aveam trebuinţă: devotat, lipsit de răutate, nepîngărit, despărţit de cei păcătoşi şi înălţat mai presus de ceruri,

27. Care nu are nevoie în fiecare zi, precum marii preoţi, să aducă jertfe mai întîi pentru propriile păcate şi apoi pentru cele ale poporului, căci aceasta a făcut-o odată [pentru totdeauna], aducîndu-se pe sine [ca jertfă].

28. Căci legea aşază ca mari preoţi pe nişte oameni cu slăbiciuni; dar cuvîntul jurămîntului făcut după darea Legii [îl aşază ca preot] pe Fiul, care a fost făcut desăvîrşit pe vecie.

КАП. Н.

И капꙋ престе ачѣсте че зичем пре оу а
нꙋл ка ачеста авем архїереꙋ, кареле аꙋ
шезꙋт де дирѣпта скаꙋнꙋлꙋй мъри
мей ӑчериюри. Сфинцилор послꙋшникъ в
ши кортꙋлꙋй челꙋй адевъраш, кареле ла
ӑтиннсъ дмнꙋл, ши нꙋ ѡм. Пентрꙋ къ г
то архїереꙋл ка съ адꙋкъ дарꙋри, ши жъртве съ
пꙋне, пентрꙋ ачѣа требꙋе съ аибъ чева, ши а
честа каре ва адꙋче. Къ де арфи препꙋмжт д
ниче арфи пресѡт, фїиндъ пресѡци чеа че адꙋ
дарꙋриле дꙋпъ лѣџе. Карїй ла пилде, ши ла є
оумбръ слꙋжъскъ челор черещи, дꙋпъ кꙋм саꙋ
зис лꙋй мѡиси дела дмнезъꙋ, вржндъ съфакъ
кортꙋл, пентрꙋ къ каꙋтъ зиче съфачи тоате
дꙋпъ пилда чѣ чесаꙋ арътат цїе ӑмꙋнте .
Ӏаръ акꙋм май осебитъ слꙋжбъ аꙋ немеритъ, ѕ
кꙋ кжт ши май бꙋней фъгъдꙋинце ѩсте ӑпъ
кътория, каре спре май бꙋнъ фъгъдꙋинцъ саꙋ
лецꙋитъ. Къ де арфи фостъ ачѣа дентжю з
фъръ прихана, нꙋ чей де адоа сар черка лѡк.
Пентрꙋ къ мꙋстржндъ пре ей зиче, ӏатъ зиле и
вор вени зиче дмнꙋл, ши кою съвжрши спре ка
са лꙋй ісраиль, ши спре каса їꙋдей фъгъдꙋин
цъ ноаѡъ. Нꙋ дꙋпъ фъгъдꙋинца, каре ам ѳ
факꙋт пъринцилор лор, ӑзїоа кжндъ ӏам апꙋ
кат пре ей де мжна лор, аскоате пре ей ден пъ
мжнтꙋл егѵпетꙋлꙋй, къчи ей наꙋ ръмас ӑфъгъ
дꙋинца мѩ, ши еꙋ нам грижит де ей зиче
дмнꙋл. Къчи ачаста фъгъдꙋинцъ каре вою і
пꙋне касей лꙋй ісраиль, дꙋпъ зилеле ачѣле зи
че дмнꙋл, джндъ лецꙋиле мѣле ӑкꙋџетелелор,
ши ла инимиле лор кою скрїе пре ѩле, ши вою
фи лор ӑтрꙋ дмнезеꙋ, ши ей вор фи мїе ӑтрꙋ норѡд.
Ши нꙋвор ӑвъца фїеще кареле пре орошанꙋл лꙋй, аі
ши фїеще кареле пре фрателе лꙋй зикжндъ, кꙋно
ще пре дмнꙋл къчи тоци вор щи пре мине, дела
микъ пънъ ла марииле лоръ . Къчи блжндъ вою ві
фи спре стржмбътъцииле лор, ши де пъкателе ло
ши де фъръ делециле лор, нꙋмвою май адꙋче амин
те . Зикжндъ чѣ ноаѡ аꙋ векит пре чѣ дин гі
тжю, ӏаръ че съ ӑвекѣще ши ӑбътржнѣще апроа
пе е де перире .

КАП. Ѳ.

Авѣ дирептъ ачѣа, ши чел дентжю а
кортъ дирептъци де слꙋжбъ, ши сфинци
рѣ чѣ лꙋмѣскъ. Пентрꙋ къ кортꙋ в
чел дентжю саꙋ гътит ӑтрꙋ кареле
сфѣшникꙋл ши маса, ши пꙋнерѣ ӑнаин
те, апжинилор каре съ зиче сфинте . Ӏаръ г
дꙋпъ адоа катапетѣзмъ кортꙋл чела че съ
кїамъ сфинтеле сфинтелор . Кадѣлницъ де д
аꙋр авжндъ, ши скрїюл фъгъдꙋинцїи, акопери
де тоате пърцииле кꙋ аꙋр, ӑтрꙋ каре ера вадра
де аꙋр авжндъ манна, ши тоягꙋл лꙋй аарѡнъ,
чел че аꙋ одръслит, ши лѣспезиле фъгъдꙋин
цїи . Ӏаръ де асꙋпра лꙋй херꙋвимїи славей, є
оумбриндъ престе акоперемжнтъ, пентрꙋ кареле
нꙋ ѩсте акꙋм азиче пре амърꙋнтꙋл . Ши ѕ

Biblia 1688, p. 905, col. 2

Cap 8

1. Şi, cap preste acêstea ce zicem, pre unul ca acesta avem Arhiereu, carele au şăzut de-a direapta scaunului mărimei în ceriuri,

2. Sfinţilor poslușnic şi cortului celui adevărat, carele l-au întins Domnul şi nu om.

3. Pentru că tot arhiereul ca să aducă daruri şi jîrtve să pune. Pentru acêea trebuie să aibă ceva şi acesta, care va aduce.

4. Că de ar fi pre pămînt, nice ar fi preot, fiind preoţi ceia ce aduc darurile după lêge,

5. Carii la pilde şi la umbră slujăsc celor cereşti, după cum s-au zis lui Móisi de la Dumnezău, vrînd să facă cortul, pentru că: „Caută, zice, să faci toate după pilda cea ce ţi s-au arătat ţie în munte."

6. Iară acum mai osebită slujbă au nemerit, cu cît şi mai bunei făgăduinţe iaste împăcătoriu carea spre mai bună făgăduinţă s-au legiuit.

7. Că de ar fi fost acêea dentîiu fără prihană, nu cei de a doa s-ar cerca loc.

8. Pentru că mustrînd pre ei, zice: „Iată, zile vor veni, zice Domnul, şi voiu săvîrşi spre casa lui Israíl şi spre casa Iúdei făgăduinţă noao,

9. Nu după făgăduinţa carea am făcut părinţilor lor, în zioa cînd i-am apucat pre ei de mîna lor a scoate pre ei den pămîntul Eghípetului. Căci ei n-au rămas în făgăduinţa mea şi eu n-am grijit de ei, zice Domnul,

10. Căci această făgăduinţă carea voiu pune casei lui Israíl, după zilele acêlea, zice Domnul: dînd legile mêle în cugetele lor şi la inimile lor voiu scrie pre iale. Şi voiu fi lor întru Dumnezeu şi ei vor fi mie întru norod.

11. Şi nu vor învăţa fieştecarele pre oroşanul lui şi fieştecarele pre fratele lui zicînd: «Cunoaşte pre Domnul!», căci toţi vor şti pre mine, de la mic pînă la marile lor.

12. Căci blînd voiu fi spre strîmbătăţile lor şi de păcatele lor şi de fărădelegile lor nu-mi voiu mai aduce aminte."

13. Zicînd „cea noao" au vechit pre cea dentîiu, iară ce să învechêşte şi îmbătrînêşte aproape e de pierire.

Cap 9

1. Avea direpţ acêea şi cel dentîiu cort direptăţi de slujbă şi sfinţirea cea lumească.

2. Pentru că cortul cel dentîiu s-au gătit, întru carele sfêşnicul şi masa, şi punerea înainte a pîinilor, carea să zice Sfinte.

3. Iară după a doua catapeteazmă, cortul cela ce să cheamă Sfintele Sfintelor,

4. Cădêlniţă de aur avînd şi secriiul făgăduinţii, acoperit de toate părţile cu aur, întru care era vadra de aur avînd mana şi toiagul lui Aarón, cel ce au odrăslit, şi lêspezile făgăduinţii,

5. Iară deasupra lui heruvimii slavei, umbrind preste acoperemînt. Pentru carele nu iaste acum a zice pre amăruntul.

6. Şi //

Versiunea modernă

Capitolul al 8-lea

1. Aspectul de căpătîi al celor spuse [pînă acum] este că avem un astfel de mare preot, care a şezut la dreapta tronului măririi în ceruri,

2. Slujitor al sanctuarului şi al cortului adevărat, pe care l-a întins Domnul, nu un om.

3. Orice mare preot este rînduit ca să aducă daruri şi jertfe; de aceea trebuia ca şi el să aducă ceva.

4. Dacă ar fi pe pămînt, nu ar fi preot, căci sînt preoţi care aduc darurile după lege,

5. Care slujesc o reprezentare şi o umbră a [sanctuarului] ceresc, după cum a fost îndemnat Moise cînd urma să ridice cortul: „Ia seama, i-a spus [Dumnezeu], să faci totul după chipul care ţi-a fost arătat pe munte."

6. Iar acum a căpătat o slujbă cu atît mai aleasă, cu cît este mijlocitorul unui legămînt mai bun, care a fost legiuit pe [temeiul unor] făgăduinţe mai bune.

7. Dacă primul [legămînt] ar fi fost fără cusur, nu s-ar mai fi căutat prilej pentru al doilea.

8. Căci mustrîndu-i, le zice: „Iată, vin zile, zice Domnul, cînd voi încheia cu casa lui Israel şi cu casa lui Iuda un legămînt nou,

9. Nu ca legămîntul pe care l-am făcut cu părinţii lor în ziua cînd i-am apucat de mînă ca să-i scot din pămîntul Egiptului. Fiindcă n-au rămas în legămîntul meu, nu m-am mai îngrijit de ei, zice Domnul.

10. Acesta este legămîntul pe care îl voi încheia cu casa lui Israel după zilele acelea, zice Domnul: voi pune legile mele în cugetul lor şi pe inimile lor le voi scrie. Şi le voi fi Dumnezeu şi ei vor fi poporul meu.

11. Şi nu va mai învăţa fiecare pe semenul său şi fiecare pe fratele său zicînd: «Cunoaşte pe Domnul!», căci toţi dintre ei mă vor cunoaşte, de la mic la mare.

12. Căci voi fi îndurător cu nelegiuirile lor şi de păcatele lor şi de fărădelegile lor nu-mi voi mai aduce aminte."

13. Cînd zice „[legămînt] nou", arată că cel dintîi este învechit. Dar ce este învechit şi îmbătrînit este aproape de pieire.

Capitolul al 9-lea

1. Aşadar, şi cel dintîi [legămînt] avea rînduieli pentru slujbă şi un sanctuar pămîntesc,

2. Căci un cort s-a ridicat, cel dintîi, în care [erau] sfeşnicul şi masa şi punerea înainte a pîinilor. Acesta se numeşte Locul Sfînt.

3 .Iar după a doua catapeteasmă [era] cortul numit Locul Preasfînt,

4. Avînd altarul tămîierii, de aur, şi chivotul legămîntului, ferecat pe toate părţile cu aur, în care erau un vas de aur cu mană, toiagul lui Aron care înmugurise şi tablele legămîntului.

5. Iar deasupra [chivotului] se aflau heruvimii slavei care umbreau capacul ispăşirii, [lucruri] despre care nu este acum [vreme] să vorbim în amănunt.

6. Acestea

ачѣстѣ аша фїиндъ лȣкрате ла кортȣл чел ден
тѫю пȣрȣрѣ ѫтра пресѡцїи слȣжбеле фъкѫнд.
з Їаръ ла чел де адоилѣ одатъ ѫтрȣн ань, син
гȣр архїерєȣл нȣ фъръ де сѫнџе, кареле адȣчѣ
пентрȣ дѫнсȣл ши пентрȣ неконощинцеле норо
и дȣлȣи. Ачаста аратѫндъ дȣхȣл чел сфнт
къ ѫкъ съ нȣсе фїе аратат калѣ сфнцилор, а
ѳ вѫндъ ѫкъ старе кортȣл чел дентѫю. Ка
ре е пилдъ ла врѣмѣ де акȣм дȣпъ карѣ дарȣри
ши жиртве съ адȣкь не пȣтѫндъ дȣпъ щїинцъ
і съ съвѫршаскъ пре чела че слȣжаще. Нȣма
прен мѫнкъри ши бъȣтȣри, ши ѫмȣлте фѣлюри
де ботезȣри, ши ѫдирептъри де трȣп, пънъ ла
аі токмирѣ времїи афлѫндȣсе. Їаръ Хс венинд
архїереȣ челор вїитоаре бȣнътъци, прен чел ма
маре ши маи де съвѫршит кортъ не фъкȣт де
ві мѫнъ, адекъ нȣ ла ачещїа зидири. Ничи
прен сѫнџе де цапи ши де вицен, че прентрал съ
сѫнџе ѫтръ де одатъ, ла челе сфнте, вѣчни
гі къ мѫнтȣире афлѫндъ. Пентрȣ къ де врѣ
ме че сѫнџеле жȣнчилор ши цапилор, ши ченȣша
жȣнчїи стропиндъ пре чеи чес ѫпреȣнъ, сфнцѣще,
ді кътръ атрȣпȣлȣи кȣръцире. Кȣ кѫт маи
вѫртось сѫнџеле лȣи Хс, кареле прен дȣхъ вѣч
никь пре ель аȣ адȣсь фъръ прихань лȣи дмнзъ
ва кȣръци щїинца воастръ, ден фаптеле челе
еі моарте ка съ слȣжици ла дмнзъȣ вїȣ? Ши
пентрȣ ачѣа фъгъдȣинцїи ноаѡ ѫпъкъторю
есте ка фъкѫндȣсе моартѣ спре мѫнтȣирѣ
грешалелор чеаȣ фость ѫлѣџѣ дентѫю, фъгъ
дȣинца мощенирїи чеи де вѣчи съ оа чеи кема
ѕі ци. Пентрȣ къ оунде е фъгъдȣинцъ, моа
те съ кȣвине афи челȣи че фаче фъгъдȣинца.
зі Пентрȣ къ фъгъдȣинца е спре морци адевърать,
де врѣме че ничи одинїѡаръ поате, кѫндъ тръ
иі ще чел че фаче фъгъдȣинца. Пентрȣ ачѣа ничи
дентѫю фъръ де сѫнџе са ѫнои. Пентрȣ къ гръи
ѳі дȣсе де мосеи тоать порȣнка дȣпъ лѣџе ла то норо
дȣ лȣѫндъ сѫнџеле виценилорь, ши цапилорь, кȣ
апъ ши лѫнъ рошїе, ши кȣнсопь, ши картъ ача
к ста, ши то породȣль аȣ стропи. Зикѫндъ
ачеста е сѫнџеле фъгъдȣинцїи, каре аȣ порȣн
ка чи кътръ вои дмнзъȣ. Ши кортȣль ши тоа
те васеле слȣжбеи, кȣ сѫнџеле аширждернаȣ лѣȣ
кв стропитъ. Ши маи тоате кȣ сѫнџе съкȣ
ръцеськȣ дȣпъ лѣџе, ши фъръ върсаре де сѫнџе
кг нȣсъ фаче ертаре. Дечи требȣе пилделе че
лорь ден черюри кȣ ачѣсть асъ кȣръци, їаръ че
ле черещи кȣ маи бȣне жѫртве декѫть ачѣстѣ.
кд Пентрȣ къ нȣ ѫ сфнте фъкȣте де мѫни аȣ ѫ
трать Хс, пилдъ челорь адевърате, че ѫтр ачеста
черю, акȣмь съсъ арате фецїи лȣи дмнзъȣ пен
ке трȣ нои. Ши ничи кадемȣлте ѡри съ адȣ
къ пре ель, дȣпъ кȣм архїереȣль ѫтръ ѫчеле
кѕ сфнте, пре ань, кȣ сѫнџе стрїинь. Де врѣме
че сарфи къзȣть ель демȣлте ѡри апътими,
ден изводирѣ лȣмїи, їаръ акȣмь ѡдатъ ла съ
вѫрширѣ вѣкȣрилорь, спре лепъдарѣ пъкатȣлȣ
кз прен жѫртва лȣи саȣ аратать. Ши дȣпъ

Biblia 1688, p. 906, col. 1

acêstea aşa fiind lucrate, la cortul cel dentîiu pururea întra preoţii, slujbele făcînd.

7. Iară la cel de-al doilea, o dată într-un an, singur arhiereul, nu fără de sînge, carele aducea pentru dînsul şi pentru neconoştinţele norodului.

8. Acêstea arătînd Duhul cel Sfînt că încă să nu să fie arătat calea sfinţilor, avînd încă stare cortul cel dentîiu,

9. Care e pildă la vrêmea de acum, după carea daruri şi jîrtve să aduc, neputînd după ştiinţă să săvîrşască pre cela ce slujaşte,

10. Numai pren mîncări şi băuturi şi în multe fêliuri de botezuri şi îndireptări de trup, pînă la tocmirea vremii aflîndu-se.

11. Iară Hristos, venind Arhiereu celor viitoare bunătăţi, pren cel mai mare şi mai desăvîrşit cort, nefăcut de mînă, adecă nu la aceştiia zidiri,

12. Nici pren sînge de ţapi şi de viţei, ce prentr-al său sînge întră deodată la cêle sfinte, vêcinică mîntuire aflînd.

13. Pentru că, de vrême ce sîngele juncilor şi ţapilor şi cenuşa juncii, stropind pre cei ce-s împreună, sfinţêşte, cătră a trupului curăţire,

14. Cu cît mai vîrtos sîngele lui Hristos, carele pren Duh vêcinic pre el au adus fără prihană lui Dumnezău, va curăţi ştiinţa voastră den faptele cêle moarte, ca să slujiţi la Dumnezău viu!

15. Şi pentru acêea făgăduinţii noao împăcătoriu iaste, ca făcîndu-se moartea spre mîntuirea greşalelor ce au fost în lêgea dentîiu, făgăduinţa moştenirii cei de vêci să o ia cei chemaţi.

16. Pentru că, unde e făgăduinţă, moarte să cuvine a fi celui ce face făgăduinţa.

17. Pentru că făgăduinţa e spre morţi adevărată, de vrême ce niciodinioară poate cînd trăiêşte cel ce face făgăduinţa.

18. Pentru acêea nici cea dentîiu fără de sînge s-au înnoit.

19. Pentru că grăindu-se de Móisi toată porunca după lêge la tot norodul, luînd sîngele viţeilor şi ţapilor, cu apă şi lînă roşie, şi cu isop, şi cartea aceasta, şi tot norodul au stropit,

20. Zicînd: „Acesta e sîngele făgăduinţii care au poruncit cătră voi Dumnezău."

21. Şi cortul şi toate vasele slujbei cu sîngele aşijderilea le-au stropit.

22. Şi mai toate cu sînge să curăţescu, după lêge, şi fără vărsare de sînge nu să face iertare.

23. Deci trebuie pildele celor den ceriuri cu acêstea a să curăţi, iară cêle cereşti cu mai bune jîrtve decît acêstea.

24. Pentru că nu în sfinte făcute de mîni au întrat Hristos, pildă celor adevărate, ce într-acesta ceriu, acum să să arate fêţii lui Dumnezău pentru noi.

25. Şi nici ca de multe ori să aducă pre el, după cum arhiereul întră în cêle sfinte, pre an, cu sînge striin.

26. De vrême ce s-ar fi căzut el de multe ori a pătimi, den izvodirea lumii. Iară acum, o dată, la săvîrşirea veacurilor, spre lepădarea păcatului pren jîrtva lui s-au arătat.

27. Şi, după /

Versiunea modernă

fiind astfel pregătite, preoţii intră mereu în primul cort pentru a săvîrşi slujbele.

7. Iar în al doilea, numai marele preot, o dată pe an, dar nu fără sînge, pe care îl aduce pentru păcatele făcute din neştiinţă, ale sale şi ale poporului.

8. Prin aceasta Duhul Sfînt arăta că drumul spre sanctuar încă nu se arătase, cîtă vreme sta în picioare primul cort,

9. Care [este] pildă pentru vremea prezentă, cînd se aduc daruri şi jertfe care nu pot să-l desăvîrşească pe închinător în privinţa cugetului,

10. [Fiindcă ele ţin] numai de mîncăruri şi băuturi şi felurite îmbăieri, rînduieli trupeşti, rînduite pînă la o vreme de îndreptare.

11. Dar Hristos, venind ca mare preot al bunurilor viitoare, [a trecut] prin cortul mai mare şi mai desăvîrşit, nefăcut de mînă [omenească], adică nu din această zidire,

12. Şi a intrat odată pentru totdeauna în sanctuar, nu cu sînge de ţapi şi de viţei, ci cu propriul sînge, dobîndind o răscumpărare veşnică.

13. Dacă sîngele taurilor şi al ţapilor şi cenuşa unei junci stropită peste cei întinaţi [îi] sfinţesc spre curăţirea trupului,

14. Cu cît mai mult sîngele lui Hristos, care prin Duhul cel veşnic s-a adus pe sine [ca jertfă] fără prihană lui Dumnezeu, va curăţi cugetul vostru de faptele moarte, ca să slujiţi Dumnezeului celui viu!

15. De aceea [Iisus] este mijlocitorul unui legământ nou, pentru ca, prin moarte suferită pentru răscumpărarea din abaterile [săvîrşite] sub primul legământ, cei chemaţi să primească făgăduinţa moştenirii veşnice.

16. Căci unde este un testament, trebuie să aibă loc moartea celui ce l-a întocmit,

17. Fiindcă un testament ajunge valid după moarte, neavînd putere cît încă trăieşte cel ce l-a întocmit.

18. De aceea, nici primul [legământ] n-a fost inaugurat fără sînge.

19. După ce Moise a rostit [în auzul] întregului popor fiecare poruncă, potrivit legii, a luat sîngele viţeilor şi al ţapilor, cu apă, lînă stacojie şi isop, şi a stropit însăşi cartea [legămîntului] şi întreg poporul,

20. Zicînd: „Acesta este sîngele legămîntului, pe care l-a poruncit Dumnezeu pentru voi."

21. Şi cortul şi toate vasele de slujbă cu sînge aşijderea le-a stropit.

22 Şi mai toate sînt curăţite cu sînge, după lege, iar fără vărsare de sînge nu se face iertare.

23. Era deci nevoie ca reprezentările celor din ceruri să fie curăţite cu aceste [jertfe], iar cele cereşti, cu jertfe mai bune decît acestea.

24. Căci Hristos nu a intrat într-un sanctuar făcut de mîna [omului], copie a celui adevărat, ci chiar în cer, ca să se înfăţişeze înaintea lui Dumnezeu pentru noi.

25. Dar nu ca să se aducă pe sine [jertfă] de mai multe ori, cum intră marele preot în sanctuar în fiecare an cu sînge străin,

26. Căci atunci s-ar fi cuvenit să sufere de mai multe ori de la întemeierea lumii. Dar acum s-a arătat o dată, la sfîrşitul veacurilor, pentru nimicirea păcatului prin jertfa lui.

27. Şi, după

ПОСЛАНІЄ·

кꙋм ѧсте ѫнꙋдꙋит ѡаменилор ѡдатѣ а мꙋ
ри, ꙗрѣ дꙋпѣ ачаста ѫꙋдеката є. Аша ши ки
Хс, ѡдатѣ адꙋкѫндꙋсе, ка а мꙋлтора пѣкате
а рѣдика, де а дѡоа фѣрѣ депѣкат сѣва арѣ
та, челор че пре ел аштѣптѣ спре мѫнтꙋире.

КАП. І.

Пентрꙋ кѣ лѣџѣ авѫнд оумбра бꙋнѣтѣ а
цилор челор вїитоаре ꙗрѣ нꙋ ачѣсташ
кипꙋл лꙋкрꙋрилор, кꙋ ачѣсташ жѫр
тве, кареле адꙋк пꙋрꙋрѣ пре ан ничи
ѡдинии ѡарѣ поате, пре чеи чесѣ апропїє
сѣ и фаче десѣвѫршиць. Деврѣме че сар фи в
ѫчетат адꙋкѫндꙋсе пентрꙋ кѣ ничи ѡконошин
цѣ ар май авѣ депѣкате чѣѧ чеслꙋжѣскꙋ ѡдатѣ
фїинд кꙋрѣцици. Че ѫтрꙋ ѧле поменире є г
пѣкателор престе ан. Пентрꙋ кѣ кꙋ непꙋ д
тинцѣ ѧсте сѫнџе де таꙋри ши де цапи сѣрѣ
диче пѣкателе. Пентрꙋ ачѣѧ ѫтрѫнд ѫ є
лꙋме зиче, жѫртвѣ ши принос най врꙋт,
ꙗрѣ трꙋп мїай ѫтемеиат. Ардере де тот ѕ
ши пентрꙋ пѣкат най бине врꙋт.
Атꙋнчѣ ам зис ꙗтѣ вїꙋ, ѫтрꙋн кѣпѣтѫи ꙁ
де карте скрисꙋсаꙋ пентрꙋ мине, касѣ факꙋ дмне
ѕѣле вола та. Манꙋс зикѫнд, кѣ жиртвѣ ши и
принѡс ши арсе де тот, ши пентрꙋ пѣкат
най врꙋт ничи бине цаꙋ пѣрꙋт кареле дꙋпѣ
лѣџе сѣ адꙋкꙋ. Атꙋнчѣ зисе ꙗтѣ вїꙋ, ѳ
касѣ факꙋ дмнезѣꙋле вола та, рѣдикѣ пре чѣ де
тѫю касѣ пꙋе пре а дѡоаѡ. Ѫтрꙋ каре воє, і
сфинцици сѫнтем прен приносꙋл трꙋпꙋлꙋи лꙋ
іс хс, де ѡдатѣ. Ши тот преѡтꙋл стѣ аі
ѫтоате зилеле слꙋжинд, ши ачѣлѣш демꙋл
теѡри адꙋкѫнд жѫртве, кареле ничи ѡдинїоарѣ
пот касѣ кꙋрѣцѣскѣ пѣкателе. Ꙗрѣ ел ві
ѡжѫртвѣ адꙋкѫнд пентрꙋ пѣкат, пꙋрꙋ
рѣ аꙋ шѣꙁꙋт ѫдиреапта лꙋи дмнезѣꙋ.
Де ачїи ѫнаинте аштептѫнд пѫнѣ сѣ вор пꙋ гі
не врѣжмашїи лꙋи сꙋпт тѣлпеле пичоарелор
лꙋи. Пентрꙋ кѣ кꙋ оун принос аꙋ сѣвѫр ді
шит ѫвѣчи, пре чеи чесѣ сфинцѣскꙋ.
Ши мѣртꙋрисѣще ноаѡ ши дхꙋл чел сфнт єі
кѣ дꙋпѣ че аꙋ зис май наинте. Ачаста є лѣгѣ ѕі
тꙋра каре вою пꙋне кѣтрѣ ей дꙋпѣ зилеле ачѣле
зиче дмнꙋ, дѫнд лѣџиле мѣле ѫтрꙋ инимиле лор,
ши ѫкꙋџетеле лор скрїевою пре ѧле.
Ши де пѣкателе лор ши де фѣрѣ делѣџиле лор, ꙁі
новою май помени. Ши оунде є ертаре де а иі
чѣсте нꙋ май ѧсте принос пентрꙋ пѣкат.
Авѫнд дирепт ачѣѧ фрацилор ѫдрѣзнире, ѳі
ла ѫтраре сфнтелор кꙋ сѫнџеле лꙋи іс.
Каре аꙋ ѫнойт ноаѡ кале проаспѣтѣ, ши віе к
прен акоперемант адекѣ трꙋпꙋл лꙋи.
Ши преѡт маре спре каса лꙋи дмнезѣꙋ. ка
Сѣне апропїем кꙋ адевѣрат инимѣ, ѫтрꙋ а кв
деверире де крединцѣ, фїинд стропици ла инимй
де щїинцѣ рѣ ши скѫлдаци ла трꙋп кꙋ апѣ кꙋ
рат. Сѣцинем мѣртꙋрисирѣ нѣдеждїи кг
неклинтитѣ, пентрꙋ кѣ крединчось є чела че аꙋ
фѣгѣдꙋит. Ши сѣсокотим оунꙋл пре а кд
ла

Biblia 1688, p. 906, col. 2

cum iaste rînduit oamenilor o dată a muri, iară după aceasta judecata e,

28. Aşa şi Hristos, o dată aducîndu-se ca a multora păcate a rădica, de-al doilea, fără de păcat să va arăta celor ce pre el aşteaptă spre mîntuire.

Cap 10

1. Pentru că lêgea, avînd umbra[2] bunătăţilor celor viitoare, iară nu acestaşi chipul lucrurilor, cu acêsteaşi jîrtve, carele aduc pururea pre an, niciodinioară poate pre cei ce să apropie să-i facă desăvîrşit,

2. De vrême ce s-ar fi încetatu aducîndu-se, pentru că nici o conoştinţă ar mai avea de păcate, ceia ce slujescu, o dată fiind curăţiţi.

3. Ce întru iale pomenire e păcatelor preste an,

4. Pentru că cu neputinţă iaste sînge de tauri şi de ţapi să rădice păcatele.

5. Pentru acêea, întrînd în lume, zice: „Jîrtvă şi prinos n-ai vrut, iară trup mi-ai întemeiat.

6. Ardere de tot şi pentru păcat n-ai binevrut.

7. Atuncea am zis: «Iată, viu — întru-un căpătîiaş de carte scrisu-s-au pentru mine — ca să facu, Dumnezăule, voia ta!»

8. Mai sus zicînd că: „Jîrtvă şi prinos şi arse de tot şi pentru păcat n-ai vrut, nici bine ţi-au părut", carele după lêge să aducu.

9. Atuncea zise: „Iată, viu, ca să facu, Dumnezăule, voia ta." Rădică pre cea dentîiu ca să puie pre a doao.

10. Întru care voie sfinţiţi sîntem pren prinosul trupului lui Isus Hristos, deodată.

11. Şi tot preotul stă în toate zilele slujind şi acêleaşi de multe ori aducînd jîrtve, carele niciodinioară pot ca să curăţească păcatele.

12. Iară el, o jîrtvă aducînd pentru păcat, pururea au şăzut în direapta lui Dumnezău,

13. De acii înainte aşteptînd pînă să vor pune vrăjmaşii lui supt talpele picioarelor lui.

14. Pentru că cu un prinos au săvîrşit în vêci pre cei ce să sfinţescu.

15. Şi mărturisêşte noao şi Duhul cel Sfînt că, după ce au zis mai nainte:

16. „Acêsta e legătura carea voiu pune cătră ei după zilele acêlea, zice Domnul, dînd legile mêle întru inimile lor şi în cugetele lor scrie-voiu pre iale

17. Şi de păcatele lor şi de fărădelegile lor nu[3] voiu mai pomeni."

18. Şi, unde e iertare de acêstea, nu mai iaste prinos pentru păcat.

19. Avînd direpţ acêea, fraţilor, îndrăznire la întrarea sfintelor cu sîngele lui Isus,

20. Carea au înnoit noao cale proaspătă şi vie pren acoperemînt, adecă trupul lui,

21. Şi Preot mare spre casa lui Dumnezău,

22. Să ne apropiem cu adevărată inimă, întru adeverire de credinţă, fiind stropiţi la inimi de ştiinţă rea şi scăldaţi la trup cu apă curată,

23. Să ţinem mărturisirea nădejdii neclintită, pentru că credincios e cela ce au făgăduit

24. Şi să socotim unul pre a- //

Versiunea modernă

cum le este rînduit oamenilor să moară o singură dată, iar apoi [vine] judecata,

28. Aşijderea şi Hristos, după ce s-a adus pe sine o dată [ca jertfă] pentru a purta păcatele multora, se va arăta a doua oară, dar nu [în legătură cu] păcatul, ci pentru cei care-l aşteaptă, în vederea mîntuirii.

Capitolul al 10-lea

1. Căci legea, avînd umbra bunurilor viitoare, nu însuşi chipul lucrurilor, nu poate, prin aceleaşi jertfe aduse pururea, an de an, să desăvîrşească pe cei ce se apropie [de Dumnezeu].

2. Altminteri, oare n-ar fi încetat să fie aduse, dacă închinătorii, odată curăţiţi, n-ar mai fi avut cunoştinţă de păcate?

3. Dar prin ele [se face] pomenirea păcatelor an de an,

4. Fiindcă este cu neputinţă ca sîngele taurilor şi al ţapilor să ridice păcatele.

5. De aceea, cînd vine în lume [Hristos] zice: „Jertfă şi prinos n-ai voit, ci mi-ai pregătit un trup.

6. Arderi de tot şi [jertfe] pentru păcat nu ţi-au fost pe plac.

7. Atunci am zis: «Iată-mă – în sulul cărţii este scris despre mine – vin să fac voia ta, Dumnezeule!»

8 După ce a spus mai înainte că: „Jertfe şi prinosuri şi arderi de tot şi [jertfe] pentru păcat n-ai voit şi nu ţi-au fost pe plac", [jertfe] care se aduc după Lege,

9. A zis atunci: „Iată-mă, vin să fac voia ta, Dumnezeule." Înlătură primul [aşezămînt], ca să-l statornicească pe al doilea.

10. Prin această voie sîntem sfinţiţi, prin prinosul trupului lui Iisus Hristos, odată pentru totdeauna.

11. Şi, în vreme ce orice preot stă în picioare slujind în fiecare zi şi aducînd de mai multe ori aceleaşi jertfe care niciodată nu pot să înlăture păcatele,

12. El, după ce a adus o singură jertfă pentru păcate, de-a pururi, s-a aşezat la dreapta lui Dumnezeu,

13. Aşteptînd de acum înainte ca vrăjmaşii lui să fie făcuţi scăunel sub picioarele lui.

14. Printr-un [singur] prinos a desăvîrşit de-a pururi pe cei sfinţiţi.

15. Despre aceasta ne dă mărturie şi Duhul Sfînt. Căci, după ce spune:

16. „Acesta este legămîntul pe care îl voi încheia cu ei, după zilele acelea, zice Domnul: voi pune legile mele în inimile lor şi în cugetele lor le voi scrie,

17. [Adaugă:] Şi de păcatele lor şi de fărădelegile lor nu-mi voi mai aduce aminte."

18. Unde este iertarea acestora, nu mai este [trebuinţă de] prinos pentru păcate.

19 Avînd deci, fraţilor, îndrăzneală de a intra în sanctuar prin sîngele lui Iisus,

20. Pe calea nouă şi vie pe care ne-a deschis-o prin catapeteasmă, adică prin trupul lui,

21. Şi un Preot însemnat peste casa lui Dumnezeu,

22. Să ne apropiem cu o inimă sinceră, cu siguranţa credinţei, cu inimile curăţite de un cuget rău şi cu trupurile spălate cu apă curată.

23. Să ţinem mărturisirea nădejdii neclintită, căci credincios este cel care a făcut făgăduinţele,

24. Şi să luăm seama unii la al-

алалтъ, спре ꙟдемнаре де драгосте ши де фапте
ке бꙋне. Непъръсиндъ адꙋнаре лоръ кꙋмь есте
обичеюль ла оаре карїи, чеꙋгѫндь ши кꙋ атѫт
маи вѫртось кꙋкѫть ведеци апропїиндꙋсе зїоа.
кѕ Пентрꙋ къдебꙋнъ воє грешиндъ ной дꙋпъ че ам
лꙋать коноштинца адевърꙋлꙋи, наꙋ маи ръмась
кз пентрꙋ пъкать жѫртвъ. Ꙗръ ꙟфрикоша
тъ оаре каре ашептаре де жꙋдекатъ, ши афо
кꙋлꙋи рꙋвнъ врѫндь съмънѫнче пречеи ꙟпотри
ки вничи. Лепъдѫндь нештине легеа лꙋи моиси
фъръ де ꙟдꙋрꙋри пре доѫ аꙋ трей мъртꙋрїи моаре.
кѳ Кꙋкѫть маи вѫртось сокотици, кꙋмаи ръꙋ черта
ре съ ꙟвредничѣскъ чела чепре фїюл лꙋи дмнѕъ
ꙟлва калка, ши сѫнџеле фъгъдꙋинцїи, спꙋркат
сокотиндꙋль, ꙟтрꙋ кареле саꙋ сфинцить, ши дꙋ
л хꙋль дарꙋлꙋи оскърѫндь? Пентрꙋ къ щим
пре чела че аꙋ зись амѣ е изъжиндире, еꙋ воиръ
спълти зиче дмнꙋль, ши ꙗръши дмнꙋль важꙋ
ла дека пре нородꙋль лꙋи. Ꙟфрикошать лꙋкрꙋ
есте акъдѣ ꙟмѫниле лꙋи дмнезъꙋ челꙋи вїꙋ.
лв Ши въ адꙋчеци аминте де зилеле чѣле деман на
инте, ꙟтрꙋ кареле лꙋминѫндꙋвъ мꙋлтъ ръб
лг даре аци сꙋферить де патиме. Де оаарте
кꙋ окъри ши кꙋ некаꙁꙋри фїиндь ꙟприкѣлать,
ши де алтъ парте фъкѫндꙋвъ пърташи челор
лд че петрекꙋ аша. Пентрꙋ къши кꙋлегътꙋри
ле мѣле ꙟпреꙋнъ аци пътимить, ши жъфꙋире
авериилоръ воастре кꙋбꙋкꙋрїе аци прїимить, кꙋ
ноекѫндь авѣ воаѡ маи бꙋнъ авѣре ꙟчерюри
ле ши вѣчникъ. Нꙋлепъдаци даръ ꙟдръзнирѣ
воастръ, каре аре маре даре де плать.
лѕ Къ авеци требꙋинца ръбдърїи ка воа лꙋи дꙋм
незъꙋ фъкѫндꙋѡ веци лꙋа фъгъдꙋинца.
лз Къ ꙟкъ пꙋцинь кѫтꙋши, кѫтꙋши чель чевїи
ли тори венийка ши нꙋва զъбови. Ꙗръ чель ди
ръпть дей крединцъ катръи, ши десъка апъра,
лѳ нꙋ бинева сꙋфлетꙋль мїеꙋ ꙟтрꙋ ель. Ꙗръ но
нꙋ сѫнтемь ан апъръръї спре пеиръ, че ан кредин
цїи спре къщигаре сꙋфлетꙋлꙋи.

КАП. АІ.

а и крединца есте фїинца челор нъдеж
дꙋите, лꙋкрꙋрилор челор че нꙋсъ въде
в довѣдири. Пентрꙋ къ ꙟтрꙋ ачаста
саꙋ мъртꙋрисить чеи бътрѫни. Кꙋ
г крединца сокотим съсъфїе ꙟтемеиать
вѣкꙋриле, кꙋ грайюл лꙋи дмнезъꙋ, ка неарътѫн
дꙋсъ чѣлѣ че съвъд къ саꙋ фъкꙋть. Кꙋ
д крединца маи мꙋлтъ жѫртвъ авеа де кѫт
каинь аꙋ адꙋсь лꙋи дмнезъꙋ, прен кареле саꙋ
мъртꙋрисить афи дирепть, мъртꙋрисиндь дꙋм
незъꙋ де дарꙋриле лꙋи, ши прен тръѫнса мꙋриндь
е ꙟкъ гръеще. Кꙋ крединца енох саꙋ мꙋта
ка съ нꙋ ваꙁъ моарте, ши нꙋсъ афла, къчи ла
мꙋтат пре ель дмнезъꙋ, пентрꙋ къ маинаинте
де мꙋтарѣ лꙋи саꙋ мъртꙋрисить къ аꙋ бине
ѕ плъкꙋть лꙋи дмнезъꙋ. Ши фъръ де крединцъ
кꙋ непꙋтинцъ е абине плъча, къ требꙋе съ
креазъ чела че съ апропїе ла дмнезъꙋ, къ есте
ши челора чеꙗ каꙋтъ пре ель дъттъторю де пла

Biblia 1688, p. 907, col. 1

lalt spre îndemnare de dragoste şi de fapte bune,

25. Nepărăsind adunarea lor, cum iaste obicêiul la oarecarii, ce rugînd, şi cu atît mai vîrtos cu cît vedeţi apropiindu-se zioa.

26. Pentru că, de bunăvoie greşind noi după ce am luat conoştinţa adevărului, n-au mai rămas pentru păcat jîrtvă.

27. Iară înfricoşată e oarecarea aşteptare de judecată şi a focului rîvnă vrînd să mănînce pre cei împotrivnici.

28. Lepădînd neştine lêgea lui Móisi, fără de îndurări, „pre doao au trei mărturii, moare."

29. Cu cît mai vîrtos — socotiţi — cu mai rea certare să să învrednicească cela ce pre Fiiul lui Dumnezău îl va călca şi sîngele făgăduinţii spurcat socotindu-l, întru carele s-au sfinţit, şi Duhul darului ocărînd?

30. Pentru că ştim pre cela ce au zis: „A mea e izbîndirea, eu voiu răsplăti", zice Domnul. Şi iarăşi: „Domnul va judeca pre norodul lui."

31. Înfricoşat lucru iaste a cădea în mînile lui Dumnezău celui viu!

32. Şi vă aduceţi aminte de zilele cêle de mai nainte, întru carele, luminîndu-vă, multă răbdare aţi suferit de patime:

33. De o parte cu ocări şi cu necazuri fiind în priveală, şi de altă parte făcîndu-vă părtaşi celor ce petrecu aşa.

34. Pentru că şi cu legăturile mêle împreună aţi pătimit, şi jăfuirea averilor voastre cu bucurie aţi priimit, cunoscînd a avea voao mai bună avêre în ceriuri şi vêcinică.

35. Nu lepădaţi dară îndrăznirea voastră, carea are mare dare de plată!

36. Că aveţi trebuinţa răbdării, ca, voia lui Dumnezău făcîndu-o, veţi lua făgăduinţa.

37. Că „încă puţin cîtuşi-cîtuşi, cel ce e viitoriu veni-va şi nu va zăbovi

38. Iară cel direpţ den credinţă va trăi, şi de să va apăra, nu bine va sufletul mieu întru el."

39. Iară noi nu sîntem ai apărării spre pieire, ce ai credinţii spre cîştigarea sufletului.

Cap 11

1. Şi credinţa iaste fiinţa celor nădejduite, lucrurilor celor ce nu să văd dovediri.

2. Pentru că întru aceasta s-au mărturisit cei bătrîni.

3. Cu credinţa socotim să să fie întemeiat veacurile, cu graiul lui Dumnezău, ca nearătîndu-să cêlea ce să văd că s-au făcut.

4. Cu credinţa mai multă jîrtvă Ável decît Cáin au adus lui Dumnezău, pren carele s-au mărturisit a fi direpţ, mărturisind Dumnezău de darurile lui. Şi, prentr-însa, murind, încă grăiêşte.

5. Cu credinţa Enóh s-au mutat ca să nu vază moarte. Şi nu să află, căci l-au mutat pre el Dumnezău, pentru că mai nainte de mutarea lui s-au mărturisit că au bineplăcut lui Dumnezău.

6. Şi fără de credinţă cu neputinţă e a bineplăcea, că trebuie să crează cela ce să apropie la Dumnezău, că iaste, şi celora ce-l caută pre el dătătoriu de pla- /

Versiunea modernă

ţii ca să ne îndemnăm la dragoste şi la fapte bune,

25. Nepărăsind adunarea noastră laolaltă, cum este obiceiul unora, ci îndemnîndu-ne [unii pe alţii], şi aceasta cu atît mai mult, cu cît vedeţi că se apropie ziua.

26. Căci dacă păcătuim de bună voie, după ce am primit cunoştinţa adevărului, nu mai rămîne nicio jertfă pentru păcate,

27. Ci aşteptarea înfricoşată a judecăţii şi furia unui foc care-i va mistui pe cei împotrivitori.

28. Dacă cineva încalcă legea lui Moise, fără milă „pe baza a doi sau trei martori moare."

29. Cu cît mai aspră – credeţi – va fi pedeapsa de care se va învrednici cel ce l-a călcat în picioare pe Fiul lui Dumnezeu, care a nesocotit sîngele legămîntului prin care a fost sfinţit şi pe Duhul harului l-a batjocorit?

30. Căci îl ştim pe cel care a zis: „A mea este răzbunarea, eu voi răsplăti", zice Domnul. Şi iarăşi: „Domnul va judeca pe poporul său."

31. Înfricoşător [lucru este] să cazi în mîinile Dumnezeului celui viu!

32. Şi aduceţi-vă aminte de zilele mai dinainte în care, după ce aţi fost luminaţi, aţi dus o mare luptă de suferinţe:

33. Uneori aţi fost supuşi ocărilor şi necazurilor în văzul lumii, iar alteori v-aţi făcut părtaşi celor care treceau prin ele.

34. Aţi suferit alături de cei întemniţaţi şi aţi primit cu bucurie răpirea averilor voastre, ştiind că aveţi în ceruri o avere mai bună şi durabilă.

35. Nu lepădaţi îndrăzneala voastră, care are o mare răsplătire!

36. Aveţi nevoie de statornicie pentru ca, după ce aţi făcut voia lui Dumnezeu, să primiţi făgăduinţa.

37. Căci „încă puţin, foarte puţin şi cel ce vine va veni şi nu va zăbovi,

38. Dar cel drept prin credinţă va trăi. Şi dacă dă înapoi, sufletul meu nu-şi găseşte plăcerea în el."

39 Noi însă nu sîntem din aceia care dau înapoi, spre pieire, ci din aceia care au credinţă spre izbăvirea sufletului.

Capitolul al 11-lea

1. Şi credinţa este fiinţa celor nădăjduite, dovada celor care nu se văd.

2. Prin aceasta au primit [o bună] mărturie cei din vechime.

3. Prin credinţă înţelegem că veacurile au fost create prin cuvîntul lui Dumnezeu, astfel că nu din cele văzute s-a făcut ce se vede.

4. Prin credinţă i-a a adus Abel lui Dumnezeu o jertfă mai bună decît Cain; prin ea a primit mărturie că este drept, căci Dumnezeu a mărturisit despre darurile sale; şi prin ea, deşi mort, încă vorbeşte.

5. Prin credinţă a fost strămutat Enoh ca să nu mai vadă moartea şi nu a mai fost găsit, fiindcă l-a strămutat Dumnezeu, căci înainte de strămutarea lui a primit mărturie că este plăcut lui Dumnezeu.

6. Şi fără credinţă este cu neputinţă să fim plăcuţi. Căci cel ce se apropie de Dumnezeu trebuie să creadă că [el] există şi că se face răsplăti-

тъ съфаче. Кꙋ крединца ѫрътѫндꙋсе лꙋи ꙁ
ное дела дмнезъꙋ, пентрꙋ челе че ѫкъ нꙋ
съ ведѧ темѫндꙋсе аꙋ мещерщꙋгꙋит кивот
спре мѫнтꙋиреа касеи лꙋи, прен каре аꙋ осѫн
дит лꙋмеа, ши диреп тъцїи чеи дꙋпъ крединцъ
фꙋ мощенитори. Кꙋ крединца кемѫндꙋсе и
авраам аскꙋлтъ а еши ла локꙋл, кареле врѧ сь
ꙗ спре мощенире, ши еши нещїиндь ꙋнде вине.
Кꙋ крединца аꙋ немерничит ла пъмѫнтꙋл фъ ѳ
гъдꙋинцей, ка пре ꙋн пъмѫнть стреинь, ѫко
тꙋри лъкꙋиндь кꙋ исаакь, ши кꙋ іаковь, че де
преꙋнъ мощенитори ачеꙗш фъгъдꙋинцъ.
Пентрꙋ къ аштепта четатеа чѧ че аре темелїи і
ле, а лкъреꙗ мещерь ши лꙋкрътори ѥсте дмнезеꙋ.
Кꙋ крединца ши сѫнгꙋръ сарра пꙋтере спре и аі
водире десъмѫнцъ аꙋ лꙋат, ши афаръ дин връ
меа вѫрстеи аꙋ нъскꙋт, де време че крединчос
аꙋ сокотит, пре чела че аꙋ фъгъдꙋит. Пен ві
трꙋ ачеѧ, ши динтрꙋ ꙋнꙋл ѫкъ осѫмортѫть
фїиндь саꙋ нъскꙋт, ши ачеѧсте, кꙋм ѕтелеле
черюлꙋи ла мꙋлциме, ши ка нисипꙋл чел не
нꙋмърат дела цѫрмꙋреле мърїи. Дꙋпъ кре гі
динцъ аꙋ мꙋрит ачещеа тоци, нелꙋѫндь фъгъ
дꙋинцеле, че де департе пре ѧле възѫндь, ши
адекериндꙋсе, ши ѫкинѫндꙋсе, ши мъртꙋрисинд
къ стреини, ши немерничи сѫнть пре пъмѫнт.
Пентрꙋ къ чеѧ че зикь ꙋнеле ка ачѣстѣ, арѣ ді
тъ къ мошїе каꙋтъ. Ши де шарфи адꙋсь еі
аминте де чеѧ дела каре аꙋ ешит, аръ авꙋт
време а съ ѫтоарче. Яръ акꙋм май бꙋнъ ѕі
похтеск, адекъ черѣскъ, пентрꙋ ачеѧ нꙋсе
рꙋшинѣзъ де ей дмнезъꙋ, а съ нꙋми лор дмнезъꙋ
пентрꙋ къ аꙋ гътит лор четате. Кꙋ кре зі
динца адꙋсе авраам пре исаакь, испитиндꙋсе
ши пре чел сѫнгꙋр нъскꙋт, ѫл адꙋчѧ чел че фъ
гъдꙋинцеле прїимисе. Кътръ кареле саꙋ гръит иі
къ ѫ исаакь съва кемѫ цїе съмѫнцъ. Гѫндинд ѳі
къ ши дин морци а рꙋдїе, пꙋтѣрникь е дмнезъꙋ,
пентрꙋ ачеѧ пре ель ши ѫпилдъ лаꙋ адꙋсь.
Кꙋ крединца пентрꙋ челе вїитоаре аꙋ благвит к
исаакь пре іаковь, ши пре исафь. Кꙋ креди ка
ца іаковь мꙋриндь, пре фїеще кареле дин фиїи
лꙋи іосиф аꙋ благвит, ши саꙋ ѫкинат ла мар
циниеа тоѧгꙋлꙋи лꙋи. Кꙋ крединца іосиф мꙋ кв
риндь, пентрꙋ еширеа фїилсѡр лꙋи іераил аꙋ по
менит, ши пентрꙋ осаселе лꙋи аꙋ порꙋнчит. Кꙋ кг
крединца моѵси нъскѫндꙋсе саꙋ аскꙋнсь трей лꙋни
де пъринцїи лꙋи, кꙋчи аꙋ възꙋт искꙋсит копи
лꙋл, ши нꙋсаꙋ темꙋт де порꙋнка ѫпъратꙋлꙋи.
Кꙋ крединца моѵси маре фъкѫндꙋсе тъгъдꙋи кд
а съ зиче, фечор фетеи лꙋи фарасѡ. Май ке
мꙋлть алегѫндь ѫпреꙋнъ съ паць рѫꙋ кꙋ норо
дꙋл лꙋи дмнезъꙋ, декѫт съ аибъ че трекътоа
ре апъкатꙋлꙋи дꙋлчаць. Май маре богъцїе кѕ
сокотиндь, декѫт челе дин егѵпет комори, о
кара лꙋи хс, пентрꙋ къ къꙋта, ла дареа пла
тей. Кꙋ крединца аꙋ лъсат егѵпетꙋл не кз
темѫндꙋсе де фрика ѫпъратꙋлꙋи, пентрꙋ къ
пре чел невъзꙋт ка кꙋм лар ведѣ аꙋ ѫгъдꙋит.

Biblia 1688, p. 907, col. 2

tă să face.

7. Cu credinţa arătîndu-să lui Nóe de la Dumnezău pentru cêlea ce încă nu să vedea, temîndu-să, au meşterşuguit chivot spre mîntuirea casei lui, pren carea au osîndit lumea, şi direptăţii cei după credinţă fu moştenitoriu[4].

8. Cu credinţa chemîndu-să Avraám, ascultă a ieşi la locul carele vrea să-l ia spre moştenire şi ieşi, neştiind unde vine.

9. Cu credinţa au nemernicit la pămîntul făgăduinţei, ca pre un pămînt strein, în corturi lăcuind cu Isaác şi cu Iácov, cei denpreună moştenitori aceiaşi făgăduinţă.

10. Pentru că aştepta cetatea cea ce avea temeliile, al căriia meşter şi lucrătoriu iaste Dumnezeu.

11. Cu credinţa şi sîngură Sárra putêre spre izvodire de sămînţă au luat şi, afară den vrêmea vîrstei, au născut, de vrême ce credincios au socotit pre cela ce au făgăduit.

12. Pentru acêea, şi dentru unul, încă omorît fiind, s-au născut, şi acêstea, cumu-s stêlele ceriului la mulţime şi ca năsipul cel nenumărat de la ţărmurele mării.

13. După credinţă au murit aceştia toţi, neluînd făgăduinţele, ce de departe pre iale văzînd, şi adeverindu-se, şi închinîndu-se, şi mărturisind că streini şi nemêrnici sînt pre pămînt.

14. Pentru că ceia ce zic unele ca acêstea arată că moşie caută.

15. Şi, de şi-ar fi adus aminte de cêea de la carea au ieşit, ar hi avut vrême a să întoarce,

16. Iară acum mai bună pohtesc, adecă cerească. Pentru acêea nu să ruşinează de ei Dumnezău a să numi lor Dumnezău, pentru că au gătit lor cetate.

17. Cu credinţa aduse Avraám pre Isaác, ispitindu-se. Şí pre cel sîngur născut îl aducea cela ce făgăduinţele priimise!

18. Cătră carele s-au grăit că: „În Isaác să va chema ţie sămînţă."

19. Gîndind că şi den morţi a învie putêrnic e Dumnezău: pentru acêea, pre el şi în pildă l-au adus.

20. Cu credinţa pentru cêle viitoare au blagoslovit Isaác pre Iácov şi pre Isáf.

21. Cu credinţa Iácov, murind, pre fieştecarele den fiii lui Iósif au blagoslovit şi „s-au închinat la marginea toiagului lui."

22. Cu credinţa Iósif, murind, pentru ieşirea fiilor lui Israíl au pomenit şi pentru oasele lui au poruncit.

23. Cu credinţa Móisi, născîndu-se, s-au ascuns trei luni de părinţii lui, căci au văzut iscusit copilul şi nu s-au temut de porunca împăratului.

24. Cu credinţa Móisi, mare făcîndu-se, tăgădui a să zice fecior fêtei lui Faraon,

25. Mai mult alegînd împreună să paţă rău cu norodul lui Dumnezău, decît să aibă cea trecătoare a păcatului dulceaţă.

26. Mai mare bogăţie socotind, decît cêle den Eghípet comori, ocara lui Hristos, pentru că căuta la darea platei.

27. Cu credinţa au lăsat Eghípetul, netemîndu-se de frica împăratului, pentru că pre cel nevăzut ca cum l-ar vedea au îngăduit.//

Versiunea modernă

tor al celor ce-l caută.

7. Prin credinţă Noe, fiind prevenit cu privire la cele ce încă nu se vedeau şi plin de evlavie, a pregătit o arcă pentru mîntuirea casei sale; prin ea a judecat lumea şi s-a făcut moştenitor al dreptăţii care vine din credinţă.

8. Prin credinţă, cînd a fost chemat Avraam, a ascultat să iasă spre locul pe care urma să-l ia în moştenire şi a ieşit neştiind încotro merge.

9. Prin credinţă a pribegit spre pămîntul făgăduinţei, ca într-un ţinut străin, locuind în corturi cu Isaac şi Iacov, împreună moştenitori ai aceleiaşi făgăduinţe.

10. El aştepta cetatea care are temelii [tari], al cărei meşter şi ziditor este Dumnezeu.

11. Prin credinţă însăşi Sara a primit putere să izvodească sămînţă şi a născut peste sorocul vîrstei, căci a socotit credincios pe cel care făcuse făgăduinţa.

12. Astfel că, dintr-un [singur om], şi acela aproape mort, s-au născut [urmaşi] precum mulţimea stelelor cerului şi ca nisipul de pe ţărmul mării, care nu se poate număra.

13. Potrivit credinţei au murit toţi aceştia, fără a primi făgăduinţele; de departe le-au văzut, s-au încredinţat, le-au urat de bine şi au mărturisit că sînt străini şi călători pe pămînt.

14. Cei care vorbesc acestea arată că sînt în căutarea unei patrii.

15. Dacă le-ar fi stat gîndul la cea din care au ieşit, ar fi avut vreme să se întoarcă,

16. Dar năzuiau la una mai bună, anume cerească. De aceea lui Dumnezeu nu-i este ruşine să se numească Dumnezeul lor; căci le-a pregătit lor o cetate.

17. Prin credinţă a adus Avraam pe Isaac, cînd a fost încercat; el, care primise făgăduinţele, a vrut să-l aducă [jertfă] pe singurul său [fiu],

18. Despre care se spusese: „În Isaac ţi se va numi o sămînţă."

19. Fiindcă socotise că Dumnezeu poate să-l învie şi din morţi; astfel că l-a primit [înapoi] în pildă.

20. Prin credinţa în cele viitoare i-a binecuvîntat Isaac pe Iacov şi pe Esau.

21. Prin credinţă Iacov, cînd trăgea să moară, pe fiecare din fiii lui Iosif i-a binecuvîntat şi „s-a închinat [sprijinindu-se] pe capătul toiagului său."

22. Prin credinţă Iosif, cînd era pe moarte, de ieşirea fiilor lui Israel [din Egipt] a pomenit şi cu privire la oasele lui a dat porunci.

23. Prin credinţă Moise, cînd s-a născut, a fost ascuns trei luni de părinţii lui, căci au văzut că era frumos copilul şi nu s-au temut de porunca împăratului.

24. Prin credinţă Moise, cînd s-a făcut mare, n-a vrut să se cheme fiul fiicei lui Faraon,

25. Alegînd mai degrabă să sufere cu poporul lui Dumnezeu decît să se bucure de plăcerea vremelnică a păcatului,

26. Socotind că ocara lui Hristos este o bogăţie mai mare decît comorile Egiptului, căci privea ţintă la răsplătire.

27. Prin credinţă a părăsit Egiptul, fără să-i fie teamă de mînia împăratului, căci a stăruit ca şi cînd l-ar vedea pe cel nevăzut.

ки Кꙋ кредінца аꙋ фъкꙋт паштеле ши въръсаръ сжн
џелꙋй, канꙋ чѣл че піердѣ пре чеи дінтжю нъ
кѳ скꙋцн, съсъ атінгъ де еи. Кꙋ кредінца а
трекꙋт маръ роѡшіе, ка пре оускат, каріи непи
л тъ лꙋжндъ егѵптѣніи сахꙋнкат. Кꙋ кре
дінца зидꙋриле іерехонꙋлꙋй аꙋ къзꙋт, ѫкꙋн
ла жꙋржндꙋсе ѫшапте зиле. Кꙋ кредінца раа
кꙋрва наꙋ перит ѫпреꙋнъ кꙋ чеи че наꙋ аскꙋл
лв тат, пріиминдъ пре искоаде кꙋ паче. Ши
че ѫкъ воіѹ маи зиче; пентрꙋ къ сфжршимисе
ва міе врѣмѣ повестиндъ, пентрꙋ гедеѡн ши
варак ши самѱон ши іеѳдае, ши пентрꙋ дѣдъ,
лг ши самꙋил ши пророчіи. Каріи пентрꙋ креди
ца аꙋ бирꙋит ѫпъръціи, аꙋ фъкꙋт дирепта те
аꙋ добжндит фъгъдꙋинцеле, аꙋ астꙋпат гꙋри
лд ле леилор. Аꙋ стинсъ пꙋтѣрѣ фокꙋлꙋй,
аꙋ скъпат де аскꙋцитꙋл савіеи саꙋ ѫтърить
де слъбичюне, саꙋ фъкꙋт тари ѫръзбою таберн
ле ле връжмашилор аꙋ ѫфржнтъ. Лꙋаръ мꙋе
риле, дентрꙋ ѫвіаре пре морціи лор ѧръ алціи
саꙋ мꙋнчит, непріиминдъ мжнтꙋиръ ка маи бꙋ
лѕ нъ ѫвіаре съ добжндѣскъ. Ши алціи де
батжокꙋри, ши де бътъи испитъ аꙋ лꙋат,
лз ши ѫкъ ѫлегътꙋри ши ѫтемницъ. Кꙋ піе
три саꙋ ѡморжт, фіеръстрꙋитꙋсаꙋ испититꙋ
саꙋ кꙋ оучидере де савіе, аꙋ мꙋрит, ѫблатаꙋ
кꙋ кожоаче кꙋ піеи де капре ліпсиндꙋсе некъжин
ли дꙋсе, кинꙋиндꙋсе. Къроръ нꙋ ера връднікъ лꙋ
мѣ, ѫпꙋстію ръткъчиндъ ши ѫмъгꙋри, ши ѫпещер
лѳ ши ѫкръпътꙋриле пъмжнтꙋлꙋй. Ши ачѣщѣ то
ци мъртꙋрисиндꙋсе прен кредінцъ наꙋ лꙋат фъ
м гъдꙋинца. Дмнзъꙋ пентрꙋ нои ѡаре че маи
бꙋн маинаинте възжндъ, ка нꙋ фъръ де нои съ
съ сжршаскъ.

КАП. КІ.

а Дерептъ ачѣѧ ши нои авжндъ атжта нꙋ
ръ де мъртꙋріи пре жꙋр нои зъкжндъ са
чинатоатъ лепъджндъ ши пъкатꙋль
чѣл кꙋ бꙋн прилежю прен ръбдаре съ але
гъм лалꙋпта че ѧсте ѫнаинтѣ ноа
в стръ. Кꙋтжндъ спре ѫчепъторюл креди
цїи ши съвжршиторю іс, кареле ѫлокꙋл бꙋкꙋріеї
че ера ѫнаинтѣ лꙋи ръбдъ крꙋче, дерꙋшине не
гжндиндъ, ши дѣ дирѣпта скаꙋнꙋлꙋй лꙋи дꙋ
г мнезъꙋ аꙋ шъзꙋт. Пентрꙋ къ сокотіци пре
чела че ка ачаста ѫпотрівнире аꙋ ръбдат, де чеи
пъкътоши спре ель ка съ нꙋ въ ѡстенинци сꙋфле
д теле воастре слъбиндъ. Къ ѫкъ нꙋ
пънъ ла сжнџе аци стътꙋтъ ѫпотрівъ,
е спре пъкатъ ѫпотрівъ лепъджндꙋвъ. Ши
аци оуитатъ мънгъѧръ каре воао ка оунор фі
повестѣще, фіюль міеꙋ нꙋ фіи небъгъторю де
самъ де чертаръ домнꙋлꙋи, ничи те слъби де
ѕ джнсꙋль мꙋстржндꙋте. Пентрꙋ къ прека
реле ꙗбѣще домнꙋль ѫль чѣртъ, ши бате пре
тоть фіюль, пре кареле ѫль пріимѣще.
з Де веци ръбда чертаръ, ка оунорь фіи воао съ
апропіе дꙋмнезъꙋ, къчи каре ѧсте фіюль пре
и кареле нꙋл чѣртъ татъл; Іаръ де сжнтец

Biblia 1688, p. 908, col. 1

28. Cu credinţa au făcut Paştele şi vărsarea sîngelui, ca nu cel ce pierdea pre cei dentîiu născuţi să să atingă de ei.

29. Cu credinţa au trecut Marea Roşie ca pre uscat, carii ispită luînd eghiptênii s-au înecat.

30. Cu credinţa zidurile Ierehónului au căzut, încunjurîndu-se în şapte zile.

31. Cu credinţa Raav curva n-au pierit împreună cu cei ce n-au ascultat, priimind pre iscoade cu pace.

32. Şi ce încă voiu mai zice? Pentru că sfîrşi-mi-se-va mie vrêmea povestind pentru Ghedeón şi Varác şi Sampsón şi Ieftaé[5] şi pentru David şi Samuíl şi prorocii,

33. Carii pentru credinţa au biruit împărăţii, au făcut direptate, au dobîndit făgăduinţele, au astupat gurile leilor,

34. Au stins putêrea focului, au scăpat de ascuţitul sabiei, s-au întărit de slăbiciune, s-au făcut tari în războiu, taberile vrăjmaşilor au înfrînt,

35. Luară muierile, dentru înviêre, pre morţii lor, iară alţii s-au muncit, nepriimind mîntuirea, ca mai bună înviêre să dobîndească.

36. Şi alţii de batjocuri şi de bătăi ispită au luat şi încă în legături şi în temniţă,

37. Cu pietri s-au omorît, fierăstruitu-s-au, ispititu-s-au cu ucidere, de sabie au murit, îmblat-au cu cojoace, cu piei de capre, lipsindu-se, necăjindu-se, chinuindu-se,

38. Cărora nu era vrêdnică lumea, în pustiiu rătăcind şi în măguri şi în peşteri şi în crăpăturile pămîntului.

39. Şi aceştia toţi, mărturisindu-se pren credinţă, n-au luat făgăduinţa,

40. Dumnezău, pentru noi oarece mai bun, mai nainte văzînd, ca nu fără de noi să să săvîrşască.

Cap 12

1. Derept acêea şi noi, avînd atîta nor[6] de mărturii prejur noi zăcînd, sarcina toată lepădînd şi păcatul cel cu bun prilejiu, pren răbdare să alergăm la lupta ce iaste înaintea noastră,

2. Căutînd spre începătoriul credinţii şi săvîrşitoriul Isus, carele, în locul bucuriei ce era înaintea lui, răbdắ cruce, de ruşine negîndind şi de-a direapta scaunului lui Dumnezău au şăzut.

3. Pentru că socotiţi pre cela ce ca aceasta împotrivire au răbdat de cei păcătoşi spre el, ca să nu vă osteniţi, sufletele voastre slăbind.

4. Că încă nu pînă la sînge aţi stătut împotrivă, spre păcat împotrivă lepădîndu-vă.

5. Şi aţi uitat mîngîiêrea carea voao, ca unor fii povestêşte: „Fiiul mieu, nu fi nebăgătoriu de samă de certarea Domnului, nici te slăbi, de dînsul mustrîndu-te.

6. Pentru că pre carele iubêşte Domnul îl ceartă şi bate pre tot fiiul pre carele îl priimêşte."

7. De veţi răbda certarea, ca unor fii voao să apropie Dumnezău. Căci care iaste fiiul pre carele nu-l ceartă tatăl?

8. Iară de sînteţi /

Versiunea modernă

28. Prin credinţă a făcut Paştele şi stropirea cu sînge, pentru ca nimicitorul să nu se atingă de cei întîi-născuţi ai lor.

29. Prin credinţă a străbătut Marea Roşie ca pe uscat, în vreme ce egiptenii, cînd au încercat, au fost înghiţiţi.

30. Prin credinţă au căzut zidurile Ierihonului, după ce au fost înconjurate şapte zile.

31. Prin credinţă desfrînata Rahav n-a pierit împreună cu cei care n-au ascultat, căci ea le-a primit pe iscoade în pace.

32. Şi încă ce voi mai zice? Nu mi-ar ajunge vremea să povestesc despre Ghedeon şi Barac şi Samson şi Ieftae şi David şi Samuel şi [ceilalţi] profeţi,

33. Care prin credinţă au învins împărăţii, au făcut dreptate, au dobîndit făgăduinţe, au închis gurile leilor,

34. Au stins puterea focului, au scăpat de ascuţişul sabiei, s-au înzdrăvenit din boală, s-au arătat viteji în luptă, au zdrobit oştile străine.

35. Femeile i-au primit pe cei morţi, prin înviere. Alţii au fost chinuiţi, dar n-au primit răscumpărarea, ca să dobîndească o înviere mai bună.

36. Alţii au suferit batjocuri şi biciuiri sau chiar lanţuri şi temniţă,

37. Au fost ucişi cu pietre, au fost tăiaţi cu fierăstrăul, au murit de sabie, au pribegit în cojoace, în piei de capră, lipsiţi, apăsaţi, chinuiţi

38. [Oameni] de care lumea nu era vrednică – rătăcind în pustii, pe munţi, în peşteri şi prin crăpăturile pămîntului.

39. Toţi aceştia, deşi au primit [o bună] mărturie prin credinţă, n-au primit făgăduinţa,

40. Căci pentru noi Dumnezeu avea în vedere ceva mai bun, ca să nu se desăvîrşească ei fără noi.

Capitolul al 12-lea

1. De aceeaşi şi noi, fiindcă sîntem înconjuraţi de un nor aşa de mare de martori, să dăm la o parte orice greutate şi păcatul care ne ţine calea, şi să alergăm cu stăruinţă în lupta care ne stă înainte,

2. Privind ţintă la Iisus, începătorul şi desăvîrşitorul credinţei, care, pentru bucuria care-i era pusă înainte, a răbdat crucea, dispreţuind ruşinea, şi s-a aşezat la dreapta tronului lui Dumnezeu.

3. Luaţi aminte la cel care a răbdat din partea păcătoşilor o asemenea împotrivire, ca să nu obosiţi şi să vă descurajaţi în sufletele voastre.

4. Voi încă nu v-aţi împotrivit pînă la sînge, în lupta cu păcatul,

5. Şi aţi uitat îndemnul pe care vi-l dă ca unor fii: „Fiul meu, nu nesocoti pedeapsa Domnului, nici nu descuraja, cînd eşti mustrat de el.

6. Căci pe cine iubeşte Domnul, [pe acela îl] pedepseşte şi bate pe tot fiul pe care-l primeşte."

7. Dacă răbdaţi pedeapsa, ca unor fii vi se arată Dumnezeu. Căci care este fiul pe care nu-l pedepseşte tatăl [său]?

8. Dar dacă sînteţi

ПОСЛАНІЕ.

фъръ де ꙟвъцътꙋрь, ка сꙗ пъртꙗшь сꙋ фѣ
кꙋть тоци, тоать фи къ копилъ сꙟнтеци ши
нꙋ фіи. Апои пре аи трꙋпꙋлꙋи ностръ пъри ѳ
ци авемꙋи чертътори, ши не ꙟфрꙋнтъм, нꙋ кꙋ
мꙋлть маи вꙟртось невом сꙋпꙋне, ла пъриите
ле дꙋхꙋрилорь ши вом віи. Пентрꙋ къ чеа і
спре пꙋцине зиле, дꙋпъ кꙋм ле пъреа лор че
та, ꙗръ ачеста спре фолось, ка съне ꙟпреꙋнъ
съ ꙟнцирїи лꙋи. Ши тоать чертарѣ ꙟтрачеа аі
час нꙋ не пари де бꙋкꙋріе аѳи, че де мъхни
ре, ꙗръ маи апои роадъ де пачѣ дирептъцїи дъ
челорь че прен ꙗ сꙟнть де прииши. Пентрꙋ ві
ачеꙗ ачеле слобозите мъни, ши ачеле слъбънога
ие цеиꙋке ꙟдирептациле. Ши роате дирепте гі
те фачеци пичоарелорь воастре, ка нꙋ че е шкїꙗ
съ се ръстоарне, че съ се виндече маи вꙟрто.
Пачѣ гоници кꙋ тоци, ши сꙟнцирѣ фъръ де ка ді
реле нименѣ нꙋ ва ведѣ пре домнꙋль. Соко єі
тиндь ка нꙋ нещине съ фіе скъзꙋть дин дарꙋ
лꙋи дꙋмнезъꙋ, ка нꙋ вреꙗ ръдъчинъ де амъръ
чюне, ꙟсꙋсь ꙟдръслиндь доде ꙗше, ши прен ача
ста съ кор пꙟнгъри мꙋлци. Сь нꙋ фіе чи ѕі
нева кꙋрварю, аꙋ спꙋркать ка ісафь, кареле пен
трꙋ ꙟмꙟнкаре аꙋ вꙟндꙋть нащерилє дин тꙟю
але лꙋи. Пентрꙋ къ щици къ ши маи апои зі
вꙟндь съ мощенѣскъ благословеніꙗ съ ꙟделꙋнгъ,
пентрꙋ къ локь де покъинцъ наꙋ афлать, мъ
кар къ ши кꙋ лакръми ꙗꙋ черщꙋт пре ꙗ.
Пентрꙋ къ нꙋ вацн апропїꙗть ла мъгꙋра че съ иі
пипъꙗ, ши арсъ кꙋ фокь ши кꙋ нꙗри, ши кꙋ ꙟ
тꙋнерек ши кꙋ вꙟнть. Ши ла сꙋнет де тръ ѳі
бици, ши ла глась де граюри, кареле аꙋзиндꙋль
съ ферирь, ка съ нꙋ сь маи адаѡгъ ло кꙋвꙟнть.
Пентрꙋ къ нꙋ пꙋтѣ ръбда чесь рꙗспꙋндѣ, мъ к
кар фїарь де съ врѣ атинџе де мъгꙋръ, кꙋ
пїетри съ врѣ ѡморꙟ, аꙋ кꙋ звꙟрантꙋри съ врѣ
сꙟџета. Ши аша ꙟфрикошать ера чѣ че съ ка
нълꙋчїꙗ, моиси зисе, плинь де фрикъ сꙟнть
ши де кꙋтремꙋрь. Чє вацн апропїꙗть ла кв
мъгꙋра сіѡнꙋлꙋи, ши ла четатѣ лꙋи дꙋмне
зъꙋ челꙋи віꙋ, ла ієрꙋсалимꙋл чель череск, ши
ла зборь де зечи де міи де ꙟџери. Ши ла кг
бесѣрека челорь дин тꙟю нъскꙋци ꙟчерюри
скрииши, ши ла жꙋдекъторюль тꙋтꙋрорь дꙋмне
зъꙋ, ши ла дꙋхꙋриле дирепцилор челе съвꙟршите,
Ши ал тестаментꙋлꙋиноꙋ ꙟпъкъторю іс, кд
ши кꙋ стропирѣ сꙟнџелꙋи, маи бꙋне гръиндь
декꙟть авель. Къꙋтаци нꙋ пъръсици пре кє
чела че гръꙗще къ денаꙋ скъпать ачеꙗ пърь
сꙟндь пре чела че пре пъмꙟнть ера, кꙋ мꙋлть
маи вꙟртось ной, чеꙗ че пре чель дин черю оу рꙟм.
А кърꙋꙗ гласꙋ пъмꙟнтꙋль аꙋ кꙋтремꙋрать атꙋнче, кѕ
чѣ, ꙗръ акꙋмь саꙋ фъгъдꙋить зикꙟндь.
Ꙟкъ ѡдать еꙋ воиꙋ клъти нꙋнꙋмаи пъмꙟнтꙋл кз
че ши черюль, ꙗръ ачесть ꙟкъ ѡдать, арать
примениръ челорь чесъ клътескꙋ, ка нꙋ орь фъкꙋ
те, ка съ ръмꙟе челе чеиꙋсъ клътескꙋ.
Пентрꙋ ачеꙗ ꙟпъръцїе некълътить лꙋꙟндь, ки
авемь дарь прен кареле слꙋжимь кꙋбꙋнъ пъчѣ

ѳі

Biblia 1688, p. 908, col. 2

fără de învăţătură, căriia părtaşi s-au făcut toţi, poate fi că cópili sînteţi, şi nu fii.

9. Apoi, pre ai trupului nostru părinţi avemu-i certători şi ne înfruntăm. Nu cu mult mai vîrtos ne vom supune la Părintele duhurilor şi vom trăi?

10. Pentru că ceia spre puţine zile, după cum li să părea lor, certa, iară acesta, spre folos, ca să ne împreunăm svinţirii lui.

11. Şi toată certarea într-acel ceas nu ni să pare de bucurie a fi, ce de mîhnire, iară mai apoi roadă de pacea direptăţii dă celor ce pren ea sînt deprinşi.

12. Pentru acêea cêle slobozite mîni şi cêle slăbănoage genuche îndireptaţi-le,

13. Şi roate dirêpte faceţi picioarelor voastre, ca nu ce e şchiop să să răstoarne, ce să să vindece mai vîrtos.

14. Pacea goniţi cu toţi şi svinţirea, fără de carele nimenea nu va vedea pre Domnul,

15. Socotind ca nu neştine să fie scăzut den darul lui Dumnezău, ca nu vreo rădăcină de amărăciune, în sus odrăslind, dodeiêşte, şi pren aceasta să vor pîngări mulţi.

16. Să nu fie cineva curvariu au spurcat ca Isáf, carele pentru o mîncare au vîndut naşterile dentîiu ale lui.

17. Pentru că ştiţi că şi mai apoi, vrînd să moştenească blagosloveniia, să îndelungắ, pentru că loc de pocăinţă n-au aflat, măcară că şi cu lacrămi o au cerşut pre ea.

18. Pentru că nu v-aţi apropiat la măgura ce să pipăia şi arsă cu foc şi cu nori şi cu întunêrec şi cu ceaţă,

19. Şi la sunet de trîmbiţă şi la glas de graiuri, carele auzindu-l, să feriră, ca să nu să mai adaogă lor cuvînt.

20. Pentru că nu putea răbda, ce să răspundea: „Măcară fiară de să vrea atinge de măgură, cu pietri să vrea omorî, au cu zvîrlituri să vrea săgeta."

21. Şi aşa înfricoşată era cea ce să năluciia, Móisi zise: „Plin de frică sînt şi de cutremur."

22. Ce v-aţi apropiat la măgura Siónului şi la cetatea lui Dumnezău celui viu, la Ierusalímul cel ceresc, şi la zbor de zeci de mii de îngeri

23. Şi la besêreca celor dentîiu născuţi, în ceriuri scrişi, şi la judecătoriul tuturor, Dumnezău, şi la duhurile direpţilor cêle săvîrşite,

24. Şi al Testamentului Nou împăcătoriu Isus şi, cu stropirea sîngelui, mai bune grăind decît Ável.

25. Căutaţi nu părăsiţi pre cela ce grăiêşte. Că, de n-au scăpat aceia părăsînd pre cela ce pre pămînt era, cu mult mai vîrtos noi, ceia ce pre cel den ceriu urîm,

26. Al căruia glas pămîntul au cutremurat atuncea, iară acum s-au făgăduit, zicînd:

27. „Încă o dată eu voiu clăti nu numai pămîntul, ce şi ceriul." Iară acest „încă o dată" arată primenirea celor ce să clătescu, ca unor făcute, ca să rămîie cêle ce nu să clătescu.

28. Pentru acêea, împărăţie neclătită luînd, avem dar pren carele slujim cu bună plăcê- //

Versiunea modernă

fără pedeapsa de care toţi au parte, sînteţi copii din curvie, iar nu fii.

9. Dacă părinţii noştri trupeşti ne-au pedepsit şi ne sfiam de ei, nu ne vom supune cu atît mai mult Părintelui duhurilor şi vom trăi?

10. Căci aceia ne pedepseau pentru puţine zile, după cum socoteau de cuviinţă, dar acesta, spre folos, ca să ne împărtăşim de sfinţenia lui.

11. Pentru început, nici o pedeapsă nu pare [prilej] de bucurie, ci de întristare; dar mai apoi aduce rodul paşnic al dreptăţii celor deprinşi cu ea.

12. De aceea îndreptaţi mîinile slăbite şi genunchii osteniţi,

13. Şi cărări drepte croiţi cu picioarele voastre, pentru ca ceea ce este şchiop să nu se scrîntească, ci mai degrabă să fie vindecat.

14. Urmăriţi pacea cu toţi [oamenii] şi sfinţirea, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul,

15. Veghind ca nimeni să nu ajungă lipsit de harul lui Dumnezeu; ca nu cumva vreo rădăcină de amărăciune să odrăslească şi să facă necaz, iar prin ea mulţi să fie întinaţi.

16. Nimeni să nu fie desfrînat sau lumesc ca Esau, care pentru o mîncare şi-a vîndut dreptul de întîi născut.

17. Pentru că ştiţi că mai apoi, vrînd să moştenească binecuvîntarea, a fost lepădat, căci n-a mai aflat prilej de pocăinţă, măcar că o căutase cu lacrimi.

18. Căci voi nu v-aţi apropiat de un munte care se poate pipăi, nici de un foc arzînd, nici de întuneric, neguri şi furtună,

19. Nici de sunetul trîmbiţei, nici de un glas de cuvinte, încît cei care l-au auzit au cerut să nu li se mai vorbească,

20. Fiindcă nu puteau răbda ce fusese poruncit: „Pînă şi o fiară, dacă se va atinge de munte, să fie ucisă cu pietre sau cu săgeata să fie străpunsă."

21. Şi atît de înfricoşătoare era priveliştea, încît Moise a zis: „Sînt îngrozit şi mă cutremur."

22 Ci voi v-aţi apropiat de muntele Sionului şi de cetatea Dumnezeului celui viu, Ierusalimul ceresc, şi de zecile de mii de îngeri, de adunarea sărbătorească

23. Şi de biserica celor întîi-născuţi, scrişi în ceruri, şi de Dumnezeu, judecătorul tuturor, şi de duhurile celor drepţi, făcuţi desăvîrşiţi,

24. Şi de Iisus, mijlocitorul noului legământ, şi de sîngele stropirii, care vorbeşte mai bine decît Abel.

25. Luaţi seama ca nu cumva să vă împotriviţi celui care vorbeşte. Căci dacă n-au scăpat aceia, fiindcă s-au împotrivit celui care le vorbea de pe pămînt, cu cît mai puţin [vom scăpa] noi, dacă vom lepăda pe cel care [vorbeşte] din cer,

26. Al cărui glas a zguduit atunci pămîntul, şi care acum a făgăduit, zicînd:

27. „Încă o dată voi cutremura, nu doar pămîntul, ci şi cerul." Acest „încă o dată" arată înlăturarea celor zguduite, adică a celor create, ca să rămînă cele ce nu pot fi zguduite.

28. De aceea, fiindcă primim o împărăţie nezguduită, să arătăm recunoştinţă, prin care să ne închinăm în chip plă-

ре луй дмнзъу ку рушине ши темере .
кд Пентру къ дмнзъул ностру фоку ѫсте мис
тутоарю .

К А П. ГІ.

а Ѹбиръ дефраци стъръмже .
в Де юбиръ деꙟтрїнни нуꙟь оуйтарєци пе
нтру къ прен ачаста нещїинд сѡаре ка
г рїй съласлуиръ ꙟцери . Адучєци
въ аминте дечен легаци какѫнд аць фи
легаци кучен чепать ръу, какумь ши вой сѫн
д тєци кутрупь . Чинстит е нунта ꙟтру
тоате, ши кулкарѣ неспуркатъ. Иаръ пре кур
вари ши пре прѣ курвари, жудекава дмнзъу.
е Не юбиторьи деарӡинть съвъ фїе обичеюль деста
линци фиинд ку челѣ че авєци пентру къ ель ау
зись нуте вою ласа ничи тевою пъръси .
ѕ Дечи ку ꙟдръзнире ной съзичемь дмнул ꙟмь
ѫсте мїе ажуторю ши нумъ вою теме чемва
з фаче мїе омул . Адучєцивъ аминте де по
въцуиторїй воштри, карїй ау гръить воао ку
кѫнтул луй дмнзъу, кърора къутѫнд исто
вуль петречерїй, асемънацивъ ла кредницъ .
и Іс Хс, ерь ши астъзи ачеаши е ши ꙟвѣчи.
ѳ Ку ꙟвъцътури демулте фелюри, ши стрїине
нувъ ꙟвълуици пентру къбине е кудару сѫсть
адеверескъ инима ну кумѫнкъри ꙟтру кареле
ї нусау фолосить чеѧче ау оумблать . Авемь
жъртъвникь ден кареле амѫнка ну авемь вое
аї чеи че служеску кортулуи . Пентру къ а
кърора добитоаче сѫнџе съвагъ ꙟлъунтру, пен
тру пъкать ла челе сфинте прен архїереу але а
честора трупури съ арду афаръ ден табъръ .
вї Пентру ачѣѧ ши Іс касъ сфинцѣскъ прен сѫнџе
ле луи, пре нород афаръ ден поартъ ау пъти
гї мить . Дечи съ ешимь кътръ ель афаръ де
дї табъръ, окара луи пуртѫндуо . Пентру
къну авемь аичи четате стътоаре, че чѣ вїнто
еї ре къутъмь . Прен ел даръ адучемь жъртвъ
де лаудъ, пурурѣ луи дмнзъу, адекъ роада бу
ѕї зелорь че мъртурисеску нумеле луи . Иаръ а
фачерїй де бине, ши а ꙟпреунърїй ну оуйтарєци,
пентру къ ку жъртве ка ачѣстѣ бине съплаче
зї луи дмнзъу . Плекацивъ повъцуиторилорь
воштри, ши въсупунєци пентру къ ей привѣге
пентру суфлетеле воастре касъдѣ самъ, каку
букурїе ачаста съ офакъ, ши ну суспинѫнд
пентру къ фъръ дефолось ѫсте воао, ачаста.
иї Руга цивъ пентру ной пентру къ нъдеждуимь,
къбунъ щїинцъ авемь, ꙟтру тоате бине врѫнд
ѳї съ петречемь . Ши маи мулть рогь ачаста
съфачєци, камаи курѫнд съ сосеску ла вой .
к Иаръ дмнзъул пъчїи, чела чеау скось ден моарци
пре пъсторюль оилорь пре чель маре, ꙟсѫнџе де
фъгъдуинцъ вѣчникъ пре дмнул ностру Іс .
ка Съвъ ꙟтемеѧзе пре вой ꙟтоть лукрул бунь,
ка съфачєци воѧ луи, фъкѫнд ꙟтру вой, че е
бине плъкуть ꙟнаинтѣ луи прен Іс Хс кърува е
кв мърирѣ ꙟвѣчїи вѣчилорь аминь. Ши рогь пре
вой фрацилорь, ꙟгъдуици кувѫнтул мѫнгъе

Biblia 1688, p. 909, col. 1

re lui Dumnezău, cu ruşine şi têmere.

29. Pentru că „Dumnezăul nostru focu iaste mistuitoriu.”

Cap 13

1. Iubirea de fraţi să rămîie.

2. De iubirea de striini nu vă uitareţi: pentru că pren aceasta, neştiind, oarecarii sălăşluiră îngeri.

3. Aduceţi-vă aminte de cei legaţi, ca cînd aţi fi legaţi, cu cei ce pat rău, ca cum şi voi sînteţi cu trup.

4. Cinstită e nunta întru toate şi culcarea nespurcată, iară pre curvari şi pre preacurvari judeca-i-va Dumnezău.

5. Neiubitori de argint să vă fie obicêiul, destuliţi fiind cu cêlea ce aveţi, pentru că el au zis: „Nu te voiu lăsa, nici te voiu părăsi.”

6. Deci cu îndrăznire noi să zicem: „Domnul îmi iaste mie ajutoriu şi nu mă voiu tême; ce-mi va face mie omul?”

7. Aduceţi-vă aminte de povăţuitorii voştri, carii au grăit voao cuvîntul lui Dumnezău, cărora căutînd istovul petrêcerii, asemănaţi-vă la credinţă!

8. Isus Hristos, ieri şi astăzi, acestaşi e, şi în vêci!

9. Cu învăţături de multe fêliuri şi striine nu vă învăluiţi, pentru că bine e cu daru să să adeverească inima, nu cu mîncări, întru carele nu s-au folosit ceia ce au umblat.

10. Avem jîrtăvnic den carele a mînca nu avem voie, cei ce slujescu cortului.

11. Pentru că al cărora dobitoace sînge să bagă înlăuntru, pentru păcat, la cêle sfinte, pren arhiereu, ale acestora trupuri să ardu afară den tabără.

12. Pentru aceêa şi Isus, ca să sfinţească pren sîngele lui pre norod, afară den poartă au pătimit.

13. Deci să ieşim cătră el afară den tabără, ocara lui purtîndu-o.

14. Pentru că nu avem aici cetate stătătoare, ce cea viitoare căutăm.

15. Pren el dară aducem jîrtvă de laudă pururea lui Dumnezău, adecă roada buzelor ce mărturisescu numele lui.

16. Iară a facerii de bine şi a împreunării nu uitareţi, pentru că, cu jîrtve ca acêstea, bine să place lui Dumnezău.

17. Plecaţi-vă povăţuitorilor voştri şi vă supuneţi, pentru că ei privêghe pentru sufletele voastre, ca să dea samă, ca cu bucurie aceasta să o facă şi nu suspinînd, pentru că fără de folos iaste voao aceasta.

18. Rugaţi-vă pentru noi, pentru că nădejduim că bună ştiinţă avem, întru toate binevrînd să petrêcem.

19. Şi mai mult rog aceasta să faceţi, ca mai curînd să sosescu la voi.

20. Iară Dumnezăul păcii, cela ce au scos den morţi pre Păstoriul oilor, pre cel mare, în sînge de făgăduinţă vêcinică, pre Domnul nostru Isus,

21. Să vă întemeiêze pre voi în tot lucrul bun, ca să faceţi voia lui, făcînd întru voi ce e bineplăcut înaintea lui, pren Isus Hristos, căruia e mărirea în vêcii vecilor. Amin.

22. Şi rog pre voi, fraţilor, îngăduiţi cuvîntul mîngîie- /

Versiunea modernă

cut lui Dumnezeu, cu evlavie şi sfială,

29. Căci „Dumnezeul nostru este un foc mistuitor.”

Capitolul al 13-lea

1. Dragostea frăţească să rămînă.

2. Nu daţi uitării iubirea de străini: prin aceasta unii, fără să ştie, au găzduit pe îngeri.

3. Aduceţi-vă aminte de cei întemniţaţi, ca şi cînd [voi înşivă] aţi fi întemniţaţi împreună cu ei; de cei chinuiţi, căci şi voi sînteţi în trup.

4. Căsătoria să fie cinstită de toţi şi patul să fie neîntinat, căci pe desfrînaţi şi pe adulteri îi va judeca Dumnezeu.

5. Neiubitor de arginţi să vă fie traiul; să vă mulţumiţi cu ce aveţi, căci el însuşi a spus: „Nicidecum nu te voi lăsa, cu niciun chip nu te voi părăsi.”

6. De aceea îndrăznim să zicem: „Domnul îmi este ajutor şi nu mă voi teme; ce-mi va face omul?”

7. Aduceţi-vă aminte de conducătorii voştri care v-au vestit cuvîntul lui Dumnezeu; priviţi cu luare aminte sfîrşitul vieţuirii lor şi urmaţi-le credinţa!

8. Iisus Hristos este acelaşi ieri şi azi şi în veci!

9. Nu vă lăsaţi duşi de tot soiul de învăţături străine; bine este ca inima să fie întărită prin har, nu prin mîncăruri care n-au fost de niciun folos celor care le-au întrebuinţat.

10. Noi avem un altar din care n-au dreptul să mănînce cei care slujesc cortului [vechi].

11. Trupurile animalelor al căror sînge este adus în sanctuar pentru păcate, de către marele preot, sînt arse afară din tabără,

12. De aceea şi Iisus, ca să sfinţească poporul prin sîngele lui, dincolo de poartă a pătimit.

13. Deci să ieşim la el afară din tabără şi să purtăm ocara lui.

14. Căci nu avem aici o cetate care dăinuie, ci pe cea viitoare o căutăm.

15. Să aducem deci lui Dumnezeu prin el jertfă de laudă, pururea, anume rodul buzelor care mărturisesc numele lui.

16. Nu daţi uitării binefacerea şi într-ajutorarea, căci astfel de jertfe îi plac lui Dumnezeu.

17. Ascultaţi de mai-marii voştri şi supuneţi-vă, căci ei veghează asupra sufletelor voastre, ca unii care vor da socoteală, ca să facă [slujba] cu bucurie, şi nu suspinînd; [altminteri] aceasta nu v-ar fi de niciun folos.

18. Rugaţi-vă pentru noi, căci sîntem convinşi că avem un cuget bun şi că vrem să vieţuim frumos în toate.

19. Vă rog îndeosebi să faceţi aceasta ca să va fiu înapoiat mai curînd.

20. Şi Dumnezeul păcii, care, prin sîngele unui legământ veşnic, l-a sculat din morţi pe Păstorul cel mare al oilor, pe Domnul nostru Iisus,

21. Să vă desăvîrşească în orice faptă bună, ca să faceţi voia lui, lucrînd între voi ce este bineplăcut înaintea lui, prin Iisus Hristos, a căruia să fie slava în vecii vecilor. Amin.

22. Vă îndemn, fraţilor, îngăduiţi cuvîntul [acestui] îndemn;

КЪТРЪ ЕВРЕИ. ЦА

ріи, пентрꙋ къ прескꙋртъ амь скрись воао.
Сьщици пре фрателе тимоѳею къ є слободь КГ
кꙋкареле де ва вени маи кꙋрꙋндь, ведѣвою
пре вои. Ꙟкинаціѣ тꙋтꙋрорь повъ
цꙋиторилор воштри, ши тꙋтꙋрор
сфинцилор. Ꙟкинъсъ воао КД
чеи дела италїа. Дарꙋ КЕ
кꙋ тоцикꙋ вои
аминь.

Кътръ еврей сав скрись дела італїа
прен тимоѳею.

АЛꙋИ ІАКОВ КАТЕТРИ МИСЪ ПРЕТЕТОТ

КАП А.

Іаковъ ал лꙋи дмнꙁъꙋ, ши дмнлꙋи іс А
хс робь, челор, ві семенцїи челорче ꙟтрь
сирареи съсѣвꙋкꙋре. Тоатъ бꙋкꙋрїа В
сокотицъ фрацїи мїеи, кꙟндь ла мꙋлте
фелюри де ꙟодеꙗле веци къдѣ. Щїиндь Г
къ испита кредиицеи воастре, лꙋкреꙁъ ꙟгъ
дꙋꙗлъ. Іаръ ꙟгъдꙋꙗла лꙋкрꙋ де плинъ съ Д
аибъ, ка съ фиці де плини, ши ꙟтреци, ꙟтрꙋ ни
оуна липсиндꙋвъ. Іаръ де съ липсѣще чинева Е
дентрꙋ вои де ꙟцелепчюне, чѣръ дела дмнꙁъꙋ,
чел че дъ тꙋтꙋрорь дестꙋл, ши нꙋ ꙟфрꙋнтѣ
ꙁъ, ши съва да лꙋи. Ши чаръ кꙋ кредицъ Ѕ
немикъ ꙟндоиндꙋсе, пентрꙋ къ чела чесъ ꙟдоꙗ
ще, асамънъсъ кꙋ валꙋл мъріи, че съпоартъ
девънть ши съ арꙋнкъ. Пентрꙋ къ нꙋ гꙟн З
дѣскъ омꙋл ачела, къ ва лꙋа чева дела дмнꙋ.
Бърбатꙋл ꙟдоит ла сꙋфлет, не ашеꙁат е ꙟ И
трꙋ тоате кълеле лꙋи. Іаръ лаꙋдесе фрате Ѳ
ле чел смерит, ꙟтрꙋ ꙟнълцимѣ лꙋи. Іаръ І
чел богат ꙟтрꙋ смеренїа лꙋи, къ ка оꙋфлоаре
а ербїи съва петрѣче. Пентрꙋ къ аꙋ ръсѣрит АІ
соарелe ꙟпрꙋнъ кꙋ ꙁъдꙋфꙋл, ши аꙋ оускать
іарба, ши флоарѣ лꙋи аꙋ къꙁꙋт, ши бꙋнѣ кꙋвїин
ца обраꙁꙋлꙋи лꙋи аꙋ перит, аша ши чел богат
ꙟтрꙋ кълъторїиле лꙋи съва вещежи. Ферічит ВІ
бърбатꙋл кареле рабдъ додеꙗлъ, къчи лъмꙋрит
фъкꙟндꙋсе, лꙋава кꙋнꙋна вїецїи, карѣ аꙋ фъ
гъдꙋит дмнꙋл, челора че юбескь пре ель.
Нимени додеиндꙋсъ съ ꙁикъ къ дела дмнꙁъꙋ ГІ
мъ додеескь, пентрꙋ къ дмнꙁъꙋ неиспититорю
ꙗсте де рѣле, ши пре нимени ель нꙋ испитѣще.
Іаръ фїеще кареле съ испитѣще, де аса похтъ ДІ
тръгꙟндꙋсъ ши ꙟшелꙟндꙋсе. Апои похта ЕІ
ꙁъмислиндь наще пъкат, іаръ пъкатꙋл съвꙟр
шит

Biblia 1688, p. 909, col. 2

rii, pentru că pre scurt am scris voao.

23. Să ştiţi pre fratele Timothéiu că e slobod. Cu carele, de va veni mai curund, vedea-voiu pre voi. Închinaţi-vă tuturor povăţuitorilor voştri şi tuturor sfinţilor.

24. Închină-să voao cei de la Itáliia.

25. Darul cu toţi cu voi! Amin.

A. Cătră evrei s-au scris de la Itáliia pren Timothéiu.

Versiunea modernă

căci pe scurt v-am scris.

23. Să ştiţi că fratele Timotei este slobod; de va veni degrabă, vă voi vedea cu el. Salutaţi pe toţi mai-marii voştri şi pe toţi sfinţii.

24. Cei din Italia vă trimit salutări.

25. Harul să fie cu voi toţi! Amin.

A lui Iácov carte trimisă preste tot

Cap 1

1. Iácov, al lui Dumnezău, şi Domnului Isus Hristos rob, celor 12 fêliuri celor ce-s în răşchirare, să să bucure!

2. Toată bucuriia socotiţi, fraţii miei, cînd la multe fêliuri de dodeiêle veţi cădea,

3. Ştiind că ispita credinţei voastre lucrează îngăduială;

4. Iară îngăduiala lucru deplin să aibă, ca să fiţi deplini şi întregi, întru nici una lipsindu-vă.

5. Iară de să lipsêşte cineva dentru voi de înţelepciune, ceară de la Dumnezău cel ce dă tuturor destul şi nu înfruntează, şi să va da lui.

6. Şi ceară cu credinţă, nemică îndoindu-se, pentru că cela ce să îndoiêşte asamănă-să cu valul mării, ce să poartă de vînt şi să aruncă.

7. Pentru că nu gîndească omul acela că va lua ceva de la Domnul.

8. Bărbatul îndoit la suflet neaşăzat e întru toate căile lui.

9. Iară laude-se fratele cel smerit întru înălţimea lui,

10. Iară cel bogat, întru smereniia lui, că ca o floare a ierbii să va petrêce.

11. Pentru că au răsărit soarele împreună cu zăduful şi au uscat iarba şi floarea lui au căzut şi bună-cuviinţa obrazului lui au pierit. Aşa şi cel bogat întru călătoriile lui se va veşteji.

12. Fericit bărbatul carele rabdă dodeială, căci, lămurit făcîndu-se, lua-va cununa vieţii, carea au făgăduit Domnul celora ce iubesc pre el.

13. Nimeni, dodeindu-să, să zică că: „De la Dumnezău mă dodeiesc", pentru că Dumnezău neispititoriu iaste de rêle, şi pre nimenea el nu ispitêşte.

14. Iară fieştecarele să ispitêşte de a sa pohtă trăgîndu-să şi înşălîndu-se.

15. Apoi, pohta zămislind, naşte păcat. Iară păcatul săvîr- //

Scrisoarea lui Iacob către toţi credincioşii

Capitolul 1

1. Iacob, robul lui Dumnezeu şi al Domnului Iisus Hristos, urează celor douăsprezece triburi din diaspora, bucurie!

2. Să consideraţi ca pe o bucurie deplină, fraţii mei, ori de cîte ori aţi avea parte de felurite ispite,

3. Ştiind că punerea la încercare a credinţei voastre are ca rezultat răbdarea;

4. Iar răbdarea trebuie să-şi facă desăvîrşit lucrarea, pentru ca voi să fiţi desăvîrşiţi şi integri, nelipsindu-vă nimic.

5. Iar dacă cineva dintre voi duce lipsă de înţelepciune, să o ceară de la Dumnezeu, cel ce dăruieşte tuturor cu simplitate, fără a dojeni, iar ea îi va fi dăruită.

6. Să ceară însă cu încredere, fără a sta la îndoială, fiindcă cel ce stă la îndoială e asemenea valului mării, agitat de vînt şi purtat încoace şi încolo.

7. Să nu creadă că va primi ceva de la Domnul acel om.

8. Bărbatul duplicitar este nestatornic în toate căile sale.

9. Fratele cel umil să se mîndrească cu înălţarea sa,

10. Iar cel bogat, dimpotrivă, cu umilinţa sa; fiindcă el se va trece ca floarea ierbii.

11. Căci a răsărit soarele cu arşiţa sa şi a uscat iarba, iar floarea ei a căzut şi frumuseţea chipului ei a pierit; tot aşa se va veşteji şi bogatul în peregrinările sale.

12. Fericit este bărbatul care rabdă ispitirea, fiindcă, odată pus la încercare, va primi cununa vieţii, pe care Domnul a făgăduit-o celor ce-l iubesc.

13. Nimeni, atunci cînd e ispitit, să nu spună: „De Dumnezeu sînt ispitit", căci Dumnezeu nu poate fi ispitit de rele, iar el însuşi nu ispiteşte pe nimeni.

14. Ci fiecare este ispitit de propria-i dorinţă, atunci cînd este atras şi momit de ea.

15. Mai apoi, dorinţa, cînd a zămislit, naşte păcatul, iar păcatul, odată săvîr-

ѕі шиндусь наше моарте. Ну рътъчиреци фра-
зі ціи мїеи юбнць. Тоатъ даръ бунъ ши то-
дарул деплинь, де сус ѥсте погорѫндусь дела пъ-
ринтеле луминелор, лѫнгъ кареле ну ѥсте прїме-
иі нире, au умбраре де скимбаре. Врѫндь не у-
нъскут пре нои, ку кувѫнтул адевърулуи, ка
съ фим нои ѡ ꙟчепътуръ ѡаре карѣ азидирилор луи.
ѳі Дечи фраціи мїеи юбнць, фїе тот ѡмул ацер-
аузи, ши тѫрзїу а грьи, зъбавник спре мънїе.
к Пентру къ урџїа бърбатулуи дрептатѣ лу
ка думнезъу ну лукрѣзъ. Пентру ачѣа лепъ-
дѫндь тоатъ пѫнгърнчюнѣ, ши присосирѣ де
рътате, ку линеще прїимиць пре чел деи лъуи-
тру ръсъдит кувѫнть, пре чела че поате съ
кв мѫнтуяскъ суфлетеле воастре. Ши бъфа-
чеці фъкътори кувѫнтулуи, ши ну нумаи аску-
кг тътори прелъстиндувъ пре вои. Къ ѡрчи-
не ѥсте аскултъторю кувѫнтулуи, ши ну фъ-
кътою, ачеста съ асамѫнъ ку бърбатул че со-
котѣще ѡбразул нащерїи луи ꙟтрѡ ѡглин-
кд дъ. Пентру къ сокоти пре ѥль, ши
съ дусе, ши ꙟдатъ уитъ ꙟчефѣлю ѥра.
ке Іаръ чела че съва плека ла лѣџѣ чѣ де плин а во-
инчїеи, ши ръмѫне ачеста не аскултъторю уи-
търїи фъкѫндусе, че фъкъторю де лукру аче-
кѕ ста фериччит ꙟтру фачерѣ луи вафи. Ѡри-
чине ꙟтру вои нсъва пърѣ къ ѥ прѣ крединчос не
ꙟфрънѫндь лимба луи че ꙟшелѫндь инима луи,
кз ачестуя ꙟдешъртъ ѥ крединца. Крединца
куратъ, ши не пѫнгърнтъ лѫнгъ думнезъу, ши
пъринтеле, ачаста ѥсте, асокоти пре съръчи ши
пре въдуве, ꙟтру неказул лор, не спуркат пре
ѥль асъ пъзи де луме.

К А П, В.

а Фраціи мїеи ну ꙟтру фъцърїи авеци кре-
динца дмнулуи нострѹ Іс Хсъ, ал сла-
в вїи. Пентру къ дека ꙟтра ꙟтру а-
дунарѣ воастръ, бърбат ку инѣле де
аур, ку хаинъ луминоасъ, ши ва ꙟтра
г ши сърак ку проасте хаине. Ши веци къу-
та пре чела че поартъ хаина чѣ луминоасъ, ши
веци зиче луи ту шъзи аичѣ бине, ши сърак-у
луи веци зиче, ту стъи аколѡ, ау шъзи аичѣ
д суптъ ръзимул пичоарелор мѣле. Ши нацн
кибзуит ꙟтру вои, ши ваци фъкут жудекъто-
е ри де гѫндури рѣле? Аузици фрацилор мїеи
юбнци, ау ну думнезъу ау алесь пре съръчїи лу-
мїи ачещїа, богаци ꙟкрединцъ, ши мощенито-
ри ꙟпъръцїеи, карѣ ѡау фъгъдуит челора че ю-
ѕ беськь пре ѥль? Іаръ вои аци не чинстит пре
сърак, ау ну богацїи асупреськь пре вои, ши ѥи
з трагь пре вои ла жудекъци? Ау ну ѥи ху-
лескь нумеле чел бун, чел че сау кемат спре во?
и Іаръ де фачеци лѣџе ꙟпърътѣскъ дупъ скрип-
тура съ юбещи пре апроапеле тъу ка пре тине
ѳ бине фачеци. Іаръ де фачеци фъцърїе пъка-
фачеци, мустрѫндувъ де лѣџе ка нище кълкъ-
і тори де лѣџе. Къ чине ва пъзи тоатъ лѣ-
џѣ ши ва греши ꙟтру уна, фъкутусау тоту

Biblia 1688, p. 910, col. 1

şindu-să, naşte moarte.

16. Nu rătăcireţi, fraţii miei iubiţi!

17. Toată darea bună şi tot darul deplin de sus iaste pogorîndu-să, de la Părintele luminelor, lîngă carele nu iaste primenire au umbrare de schimbare.

18. Vrînd ne-au născut pre noi cu cuvîntul adevărului, ca să fim noi o începătură oarecarea a zidirilor lui.

19. Deci, fraţii miei iubiţi: fie tot omul ager a auzi şi tîrziu a grăi, zăbavnic spre mînie!

20. Pentru că urgiia bărbatului direptatea lui Dumnezău nu lucrează.

21. Pentru acêea, lepădînd toată pîngăriciunea şi prisosirea de răutate, cu linește priimiţi pre cel denlăuntru răsădit cuvînt, pre cela ce poate să mîntuiască sufletele voastre!

22. Şi vă faceţi făcători cuvîntului şi nu numai ascultători prelăstindu-vă pre voi!

23. Că oricine iaste ascultătoriu cuvîntului, şi nu făcătoriu, acesta să asamănă cu bărbatul ce socotêşte obrazul naşterii lui într-o oglindă;

24. Pentru că socoti pre el şi să duse şi îndată uitá în ce fêliu era.

25. Iară cela ce să va pleca la lêgea cea deplină a volniciei şi rămîne, acesta, neascultătoriu uitării făcîndu-se, ce făcătoriu de lucru, acesta fericit întru facerea lui va fi.

26. Oricine întru voi i să va părea că e preacredincios, neînfrînînd limba lui, ce înşelînd inima lui, acestuia în deşărt e credinţa.

27. Credinţa curată şi nepîngărită lîngă Dumnezău şi Părintele aceasta iaste: a socoti pre săraci şi pre văduve întru necazul lor, nespurcat pre el a să păzi de lume.

Cap 2

1. Fraţii miei, nu întru făţării aveţi credinţa Domnului nostru Isus Hristos al slăvii!

2. Pentru că, de va întra întru adunarea voastră bărbat cu inêle de aur, cu haină luminoasă, şi va întra şi sărac, cu proaste haine,

3. Şi veţi căuta pre cela ce poartă haina cea luminoasă şi veţi zice lui „Tu şăzi aicea bine!", şi săracului veţi zice: „Tu stăi acoló!", au: „Şăzi aicea supt razimul picioarelor mêle!"

4. Şi n-aţi chibzuit întru voi şi v-aţi făcut judecători de gînduri rêle?

5. Auziţi, fraţilor miei iubiţi, au nu Dumnezău au ales pre săracii lumii aceştiia bogaţi în credinţă şi moştenitori împărăţiei carea o au făgăduit celora ce iubesc pre el?

6. Iară voi aţi necinstit pre sărac! Au nu bogaţii asupresc pre voi şi ei trag pre voi la judecăţi?

7. Au nu ei hulesc numele cel bun, cel ce s-au chemat spre voi?

8. Iară de faceţi lêge împărătească după Scriptură: „Să iubeşti pre aproapele tău ca pre tine", bine faceţi.

9. Iară de faceţi făţărie, păcat faceţi, mustrîndu-vă de lêge ca nişte călcători de lêge.

10. Că cine va păzi toată lêgea şi va greşi întru una, făcutu-s-au tutu- /

Versiunea modernă

şit, aduce moartea.

16. Nu vă înşelaţi, fraţii mei iubiţi!

17. Toată buna dăruire şi tot darul desăvîrşit este de sus, pogorînd de la Tatăl luminilor, la care nu există nici o schimbare sau umbră de transformare.

18. Din vrerea sa ne-a născut prin cuvîntul adevărului, spre a fi ca un prim rod al creaturilor sale.

19. Aşa că, iubiţii mei fraţi: orice om să fie grăbit la ascultare, domol la vorbă, domol la mînie!

20. Căci mînia omului nu împlineşte dreptatea lui Dumnezeu.

21. De aceea, îndepărtînd toată pîngărirea şi prisosul răutăţii, primiţi cu blîndeţe cuvîntul sădit în voi, în stare a vă mîntui sufletele!

22. Fiţi cei ce înfăptuiesc cuvîntul, nu doar îl ascultă, amăgindu-vă pe voi înşivă printr-un raţionament greşit!

23. Căci dacă cineva este ascultător al cuvîntului, dar nu şi înfăptuitor al lui, e asemenea omului care-şi priveşte în oglindă chipul din născare;

24. Căci el s-a privit pe sine, a plecat şi a uitat îndată cum era.

25. Dar cel ce a privit cu băgare de seamă la legea desăvîrşită, cea a libertăţii şi a stăruit asupra ei, fiind nu un ascultător uituc, ci un înfăptuitor al lucrului, acela fericit va fi în fapta sa.

26. Dacă cineva are impresia că e cucernic, fără a-şi înfrîna limba, ci doar amăgindu-şi inima, cucernicia lui e zadarnică.

27. Cucernicia curată şi neîntinată în faţa lui Dumnezeu şi a Tatălui este aceasta: să aibă grijă de orfani şi de văduve în restriştea lor, să se păstreze pe el însuşi neîntinat de pîngărirea din lume.

Capitolul 2

1. Fraţii mei, nu prin părtiniri să vă arătaţi credinţa în Domnul nostru Iisus Hristos, cel al slavei !

2. Căci, dacă ar intra în adunarea voastră un om cu inele de aur pe degete, cu un veşmînt strălucitor, dar ar intra şi un sărac, cu un veşmînt ponosit,

3. Iar voi v-aţi îndrepta privirile către cel ce poartă veşmîntul cel strălucitor şi i-aţi spune: „Tu aşează-te bine aici!", pe cînd săracului i-aţi spune: „Tu stai acolo în picioare!", sau: „Aşează-te aici, la picioarele scăunelului meu!"

4. N-aţi face oare în sinea voastră o discriminare şi nu aţi devenit judecători cu gînduri necuviincioase?

5.Ascultaţi, iubiţii mei fraţi! Oare nu Dumnezeu i-a ales pe săracii lumii, bogaţi în credinţă şi moştenitori ai împărăţiei pe care a făgăduit-o celor ce-l iubesc?

6. Voi însă l-aţi necinstit pe cel sărac! Oare nu bogaţii vă asupresc şi nu tot ei vă tîrăsc în tribunale?

7. Nu sînt ei cei ce hulesc bunul nume pe care l-aţi primit?

8. Dacă voi împliniţi într-adevăr legea împărătească, potrivit Scripturii: „Să-l iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi", bine faceţi;

9. Dacă sînteţi însă părtinitori, comiteţi un păcat, fiind condamnaţi de lege ca cei ce o încalcă.

10. Căci oricine va respecta întreaga lege, dar o va încălca doar într-o privinţă, s-a făcut vinovat în toa-

рор виноват. Пентрꙋ кѫ чела че аꙋ ӡис нꙋ аі
прѣ кꙋрви, ӡисе ши нꙋ оморж, ши денꙋвей прѣ
кꙋрви, ѩрѫ вей оморж фѫкꙋтꙋтеѣй кѫлкѫторю
де лѣџе. Аша грѫици ши аша фачеци, ка ві
прен лѣџѣволничїей вржнд сѫвѫ жꙋдекаци.
Пентрꙋ кѫ жꙋдеката е фѫрѫ де милѫ, ла чела гі
че наꙋ фѫкꙋт милѫ, ши сѫ прѣ лаꙋдѫ мила,
асꙋпра жꙋдекѫцїи. Че фолось е фрацїи мїеи ді
де ва ӡиче нещине кѫ аре крединцѫ, ѩрѫ фапте
нꙋ аре? аꙋ поате крединца сѫл мжнтꙋиаскѫ
пре ель? Ѩрѫ де ва фи фрателе саꙋ сора голи еі
ши липсици де чѣ де тоате ӡилеле хранѫ.
Ши де ва ӡиче оаре карелe динтрꙋ вои лор, пѫса ѕі
ци кꙋ паче, ѫкѫлӡицивѫ ши вѫ сѫтꙋраци, ши
нꙋ веци да лор чѣле че лїе де трѣба трꙋпꙋлꙋи, че
фолось е? Аша ши крединца денꙋ ва авѣ фа зі
пте моартѫ ѩсте ла сине ши. Чева ӡиче чи иі
невашть кредѫнцѫ аи, ши еꙋ фапте ам, арѫ
тѫм крединца та динтрꙋ фаптеле тале, ши еꙋ
вои арѫта цїе ден фаптеле мѣле крединца мѣ.
Тꙋ креӡи кѫ Дмнеӡѫꙋ оунꙋл ѩсте? бине фачи ѳі
ши драчїи креде ши сѫ кꙋтремꙋрѫ. Ѩрѫ ве к
сѫ щїи о омꙋле дешарте, кѫ крединца фѫрѫ де
фапте моартѫ ѩсте? Аврам пѫринтеле ка
ностꙋ аꙋ нꙋ ден фапте саꙋ ѫндерептат, адꙋ
кжнд пре Исаак фїюл лꙋи ла жѫртѫвникь?
Веӡи кѫ крединца ѫпреꙋнѫ, ажꙋторїѧ лꙋкрꙋри кв
лор лꙋи, ши ден лꙋкрꙋри крединца саꙋ плинит?
Ши сѫ сѫвжрши скриптꙋра каре ӡичѣ, ши креӡꙋ кг
Аврамлꙋи Дмнеӡѫꙋ ши сѫ сокоти лꙋи ѫтрꙋ дерептате
ши прїѧтень лꙋи Дꙋмнеӡѫꙋ сѫꙋ кемать.
Ведеци дерепть ачѣѧ кѫ ден фапте сѫ ѫндере кд
теӡѫ омꙋль, ши нꙋ ден крединцѫ нꙋмаи?
Аши ждерѣ ши Раавь кꙋрва аꙋ нꙋ ден фапте саꙋ ке
ѫндерептать прїиминдь исоаделе, ши пре алтѫ
кале скоциндꙋи. Пентрꙋ кѫ ѫчеким трꙋпꙋ кѕ
фѫрѫ дꙋхь мортѫ ѩсте, аша ши крединца фѫрѫ
де фапте моартѫ ѩсте.

К А П. Г.

Нꙋ фици мꙋлци даскали фрацїи мїеи, а
щїиндь кѫ маи маре жꙋдекатѫ во лꙋа.
Пентрꙋ кѫ мꙋлте грешим тоци, каре в
ле кꙋ кꙋвжнтꙋл нꙋ грешаще, ачеста е
де плинь бѫрбать, пꙋтѣрникь ка сѫ ѫ
фрѫнѣӡе ши тоть трꙋпꙋль. Ши ѩтѫ кѫ г
ши каилорь фрѫниле, ѫгꙋрѫ ле пꙋнемь ка сѫ сѫ
плѣче ной noao, ши тоть трꙋпꙋль лор ѫтоарчем.
Ѩтѫ ши корабїиле фїиндь аша мари, ши де нюци д
вжнтꙋри мѫнжндꙋсе, сѫ мꙋтѫ де о пре микѫ
кжрмѫ, ѡри оунде ва порнирѣ челꙋи че о ѫндре
теӡѫ. Аша ши лимба, микѫ парте ѩсте, е
ши мари сѫ лаꙋдѫ, ѩтѫ пꙋцинь фокь, кжт де
маре матерїе апринде. Ши лимба фокꙋл по ѕ
доаба недерептѫцїи, аша лимба сѫ афлѫ ѫтрꙋ
мѫдꙋлѫриле ноастре чѣѧ че спꙋркѫ тоть трꙋ
пꙋл, ши арде роата нащерїи, ши каре сѫ арде
де геена. Пентрꙋ кѫ тоатѫ фирѣ фїарѫлор з
ши пасѫрилорь, ши ажпѫганїилорь, ши ачелорь
ден маре, сѫ домолѣще ши саꙋ домолит, кꙋ

фи

Biblia 1688, p. 910, col. 2

ror vinovat.

11. Pentru că cela ce au zis: „Nu preacurvi" zise şi: „Nu omorî." Şi de nu vei preacurvi, iară vei omorî, făcutu-te-ai călcătoriu de lêge.

12. Aşa grăiţi şi aşa faceţi, ca pren lêgea volniciei vrînd să vă judecaţi!

13. Pentru că judecata e fără de milă la cela ce n-au făcut milă şi să prea laudă mila asupra judecăţii.

14. Ce folos e, fraţii miei, de va zice neştine că are credinţă, iară fapte nu are? Au poate credinţa să-l mîntuiască pre el?

15. Iară de va fi fratele sau sora goli şi lipsiţi de cea de toate zilele hrană

16. Şi de va zice oarecarele dentru voi lor: „Păsaţi cu pace, încălziţi-vă şi vă săturaţi, şi nu veţi da lor cêle ce li-e de treaba trupului, ce folos e?"

17. Aşa şi credinţa: de nu va avea fapte, moartă iaste la sineşi.

18. Ce va zice cinevaşi: „Tu credinţă ai şi eu fapte am. Arată-mi credinţa ta dentru faptele tale şi eu voiu arăta ţie den faptele mêle credinţa mea!"

19. Tu crezi că Dumnezău unul iaste? Bine faci. Şi dracii cred şi să cutremură.

20. Iară vei să ştii, o, omule deşarte, că credinţa fără de faptă moartă iaste?

21. Avraám, părintele nostru, au nu den fapte s-au îndereptat, aducînd pre Isaác, fiiul lui, la jîrtăvnic?

22. Vezi că credinţa împreună ajutoriia lucrurilor lui şi den lucruri credinţa s-au plinit?

23. Şi să săvîrşi Scriptura carea zicea: „Şi crezu Avraam lui Dumnezău şi să socoti lui întru direptate şi priêten lui Dumnezău se-au chemat."

24. Vedeţi, direpт acêea, că den fapte să îndireptează omul, şi nu den credinţă numai.

25. Aşijderea şi Raáv, curva, au nu den fapte s-au îndireptat, priimind iscoadele şi pre altă cale scoţîndu-i?

26. Pentru că, în ce chip trupul fără duh mort iaste, aşa şi credinţa fără de fapte moartă iaste.

Cap 3

1. Nu fiţi mulţi dascali, fraţii miei, ştiind că mai mare judecată vom lua!

2. Pentru că multe greşim toţi. Carele cu cuvîntul nu greşaşte, acesta e deplin bărbat, putêrnic ca să înfrînêze şi tot trupul.

3. Şi iată, că şi cailor frînile în gură le punem, ca să să plêce ei noao, şi tot trupul lor întoarcem!

4. Iată şi corabiile, fiind aşa mari şi de iuţi vînturi mînîndu-se, să mută de o prea mică cîrmă, oriunde va pornirea celui ce o îndireptează!

5. Aşa şi limba: mică parte iaste, şi mari să laudă. Iată puţin foc cît de mare materie aprinde!

6. Şi limba — focul, podoaba nedireptăţii! Aşa, limba să află întru mădulările noastre, cêea ce spurcă tot trupul şi arde roata naşterii şi care să arde de gheena.

7. Pentru că toată firea fiarălor şi a pasărilor şi a jîganiilor şi a celor den mare să domolêşte şi s-au domolit cu //

Versiunea modernă

te privinţele.

11. În fapt, cel ce a spus: „Să nu comiţi adulter", a spus şi: „Să nu ucizi." Iar dacă nu vei comite adulter, dar vei ucide, ai devenit încălcător al legii.

12. Vorbiţi şi procedaţi astfel, ca şi cum urmează să fiţi judecaţi după legea libertăţii!

13. Căci judecata este nemiloasă cu cel ce n-a avut milă, dar mila triumfă asupra judecăţii.

14. Ce folos, fraţii mei, dacă cineva ar spune că are credinţă, dar n-ar avea fapte ? Poate oare credinţa să-l mîntuiască?

15. Iar dacă un frate sau o soră ar fi despuiaţi de haine şi lipsiţi de hrana zilnică

16. Şi cineva dintre voi le-ar spune: „Mergeţi în pace, încălziţi-vă şi mîncaţi pe săturate, dar nu le-aţi da cele trebuincioase trupului, care-ar fi folosul? "

17. Aşa e şi credinţa: dacă n-ar avea fapte, e moartă în ea însăşi.

18. Dar, va spune cineva: „Tu ai credinţă, iar eu am fapte; arată-mi credinţa ta din faptele tale, iar eu îţi voi arăta credinţa mea din faptele mele!"

19. Tu crezi că există un singur Dumnezeu. Bine faci; dar şi demonii cred şi se cutremură.

20. Vrei să ştii însă, om fără minte, că, fără fapte, credinţa e moartă?

21. Avraam, părintele nostru, oare nu după fapte s-a îndreptăţit, atunci cînd l-a adus pe Isaac, fiul său, pe jertfelnic?

22. Tu vezi că credinţa lucra în sprijinul faptelor lui şi că prin fapte credinţa i s-a desăvîrşit?

23. S-a împlinit astfel Scriptura, care zice: „Iar Avraam a crezut în Dumnezeu şi aceasta i s-a socotit ca dreptate şi a fost numit prieten al lui Dumnezeu."

24. Vedeţi, aşadar, că prin fapte omul devine drept, nu doar prin credinţă.

25. La fel şi Rahab, prostituata, oare nu prin fapte s-a îndreptat, primindu-i pe soli şi scoţîndu-i afară, pe alt drum?

26. Căci aşa cum trupul fără suflet este mort, tot astfel şi credinţa fără fapte este moartă.

Capitolul 3

1. Să nu fiţi mulţi dintre voi învăţători, fraţii mei, ştiind că noi, învăţătorii vom primi o pedeapsă mai mare!

2. Căci toţi greşim în multe feluri. Dacă cineva nu greşeşte cu vorba, acesta e un bărbat desăvîrşit, capabil să-şi înfrîneze tot trupul.

3. Iată, punem în boturile cailor frîie, ca să ni-i supunem, şi le conducem tot trupul!

4. Iată şi corăbiile, deşi sînt atît de mari şi purtate de vînturi puternice, sînt conduse de o cîrmă foarte mică, încotro ar decide vrerea cîrmaciului!

5. Aşa şi limba: e un organ mic, dar se făleşte cu lucruri mari. Iată, un foc puţintel aprinde ditamai pădurea!

6. Un foc e şi limba, o lume a nedreptăţii! Limba îşi are locul între organele noastre, e cea care pîngăreşte tot trupul şi, aprinsă de focul gheenei, inflamează circuitul vieţii noastre.

7. Căci orice soi de fiare şi de păsări, de tîrîtoare şi de vietăţi marine e şi a fost îmblînzit de

алꙋи іако.

и фирѣ сꙍменѣскъ. Іаръ лимба нимене нꙋ
поате дeи оамении асꙍ домоли къ ѩсте несꙍпри
рꙋ, плинъ де сꙍтравъ сꙍморжтоаре.
ѳ Кꙋ ѩ бине кꙋвжнтъмь пре дꙋмнезъꙋ, ши пъ
ринтеле, ши кꙋ ѩ блѣстъмъ пре оамении, пре чеи
че дꙋпъ асъмънарѣ лꙋи дꙋмнезъꙋ сꙋ фъкꙋт.
і Дентрꙋ ачѣѩшь гꙋръ ѩсе, благвеніѩ ши бле
стемꙋл, нꙋ требꙋе фраціи міеи ачѣстѣ аша
аі съ фіе. Аꙋ доаръ извоꙋл дентрачѣѩш
ві гаꙋръ извораще дꙋлчеле ши амарꙋл. Аꙋ
доаръ поате фраціи міеи смокинꙋл маслине съ
факъ, сау віѩ смокине. аша ничи оунь изво
гі ва фаче апа съратъ сау дꙋлче. Чинее ѫце
лептъ ши щіꙋторю ѫтрꙋ вои. арате де віаца
чѣ бꙋнъ фаптеле лꙋи, кꙋ линищѣ ѫцелепчюніи.
ді Іаръ де авеци ръвнире амаръ, ши пригоанъ ѫ
трꙋ инема воастръ, нꙋ въ лъꙋдаци ничи нꙋ мин
єі цици, асꙋпра адевърꙋлꙋи. Нꙋ ѩсте ачѣста
ѫцелепчюне каре съ погоръ де сꙋс, че пъмънтѣ
ѕі скъ сꙋфлетѣскъ дръчѣскъ. Пентрꙋ къ оунде є
ръвнире ши пригонире, аколꙍ є не ашъзаре, ши
зі тотъ лꙋкрꙋль де фъимать. Іаръ ѫцелпчю
нѣ чѣ де сꙋсь ѫтжю ѩсте кꙋратъ, апои фъкъ
тоаре де паче линъ, кꙋчѣрникъ плинъ де милъ
ши де роаде бꙋне, не ѫдоитъ кꙋ гжндꙋл ши не
иі фъцарникъ. Іаръ роада дирептъціи кꙋ па
съ самънъ, челора че факь паче.

К А П. Д.

а Де оунде сжнтъ ръзбоаеле ши сфъзиле
ѫтрꙋ вои. аꙋнꙋ де аичъ де дезміѣдъчки
ле воастре, кареле съ сꙍщескꙋ ѫтрꙋ мъ
в дꙋлъриле воастре. Похтици ши нꙋ
авеци, сꙍморжци ши ръвници, ши нꙋ пꙋ
теци съ немерици, въсфъдици ши даци ръзбою
іаръ нꙋ авеци пентрꙋ ачаста къчи нꙋ чѣреци вꙍ.
г Чѣреци ши нꙋ лꙋаци къчи рѫꙋ чѣреци, ка ѫтрꙋ
дезміердъчюниле воастре съ келтꙋици.
д Прѣ кꙋрварилꙍ ши прѣ кꙋрвелорь аꙋнꙋ щици,
къ пріинтешꙋгꙋль аꙋміи вражбъ лꙋи дмнзъꙋ ѩ
сте. дечи сꙍри кареле ва врѣ съ фіе пріѩтень аꙋ
міи, връжмашꙋ лꙋи дмнзъꙋ съ фаче.
є Аꙋ въсъпаре къ ѫдешертъ гръѩще скриптꙋра,
спре завистіе похтѣще дꙋхꙋль, кареле аꙋ лъкꙋи
ѕ ѫтрно. Іаръ ма маре дар дъ, пентрꙋ ачѣѩ
зиче дмнзъꙋ, челорь мжндри ѩестъ ѫпотривъ,
з іаръ челорь смерици ледъ дарь. Сꙋпꙋнецивъ
дирептъ ачѣѩ лꙋи дмнзъꙋ стаци ѫпотрива
и діаволꙋлꙋи ши вафꙋци дела вои. Апропіаци
въ ла дмнзъꙋ, ши съва апропіѩ кътръ вои,
кꙋръцици мжниле пъкътошіи ши кꙋръцици ини
ѳ миле чеи ѫдоици ла сꙋфлеть. Досъдицивъ
ши плжнцеци, ши желици, ржсꙋль востꙋ спре
жале съ ѫтоаркъ, ши бꙋкꙋріѩ спре посоморжре.
і Смерицивъ ѫнаинтѣ дмнꙋлꙋи, ши ва ѫнълца
аі пре вои. Нꙋ клеветици оунꙋль пре алтꙋль
фрацилорь, чела чеклеветѣще пре фрателе лꙋи,
ши жꙋдекъ пре фрателе лꙋи, клеветѣще лѣџѣ
ши жꙋдекъ лѣџѣ, че дижꙋдечи лѣџѣ, нꙋ єщи
ві фъкъторю де лѣџе че жꙋдекъторю. Оунꙋль

Biblia 1688, p. 911, col. 1

firea omenească.

8. Iară limba nimenea nu poate den oameni a o domoli, că iaste neoprit rău, plină de otravă omorîtoare.

9. Cu ea binecuvîntăm pre Dumnezău şi Părintele şi cu ea blêstămăm[1] pre oameni, pre cei ce după asămănarea lui Dumnezău s-au făcut.

10. Dentru acêeaşi gură iêse blagosloveniia şi blestemul! Nu trebuie, fraţii miei, acêstea aşa să fie.

11. Au doară izvorul dentr-acêeaşi gaură izvoraşte dulcele şi amarul?

12. Au doară poate, fraţii mei, smochinul masline să facă sau viia smochine? Aşa nici un izvor va face apa sărată sau dulce.

13. Cine e înţelept şi ştiutoriu întru voi? Arate de viaţa cea bună faptele lui, cu linişitea înţelepciunii!

14. Iară de aveţi rîvnire amară şi prigoană întru inema voastră, nu vă lăudaţi, nici nu minţiţi asupra adevărului.

15. Nu iaste aceasta înţelepciune care să pogoară de sus, ce pămîntească, sufletească, drăcească.

16. Pentru că unde e rîvnire şi prigonire, acoló e neaşăzare şi tot lucrul defăimat.

17. Iară înţelepciunea cea de sus, întîiu iaste curată, apoi făcătoare de pace, lină, cucêrnică, plină de milă şi de roade bune, neîndoită cu gîndul şi nefăţarnică.

18. Iară roada direptăţii cu pace să samănă celora ce fac pace.

Cap 4

1. De unde sînt războaiele şi sfăzile întru voi? Au nu de aicea, den dezmierdăciunile voastre, carele să oştescu întru mădulările voastre?

2. Pohtiţi şi nu aveţi. Omorîţi şi răvniţi şi nu puteţi să nemeriţi. Vă sfădiţi şi daţi războiu. Iară nu aveţi pentru aceasta căci nu cêreţi voi.

3. Cêreţi şi nu luaţi, căci rău cêreţi, ca întru dezmierdăciunile voastre să cheltuiţi.

4. Preacurvarilor şi preacurvelor, au nu ştiţi că priiteşugul lumii vrajbă lui Dumnezău iaste? Deci oricarele va vrea să fie priêten lumii vrăjmaşu lui Dumnezău să face.

5. Au vă să pare că în deşert grăiêşte Scriptura: „Spre zavistie pohtêşte Duhul carele au lăcuit întru noi?"

6. Iară mai mare dar dă, pentru acêea zice „Dumnezău celor mîndri le stă împotrivă, iară celor smeriţi le dă dar."

7. Supuneţi-vă direpţ acêea lui Dumnezău! Staţi împotriva diavolului şi va fugi de la voi!

8. Apropiaţi-vă la Dumnezău şi să va apropiia cătră voi. Curăţiţi mînile, păcătoşii, şi curăţiţi inimile, cei îndoiţi la suflet!

9. Dosădiţi-vă şi plîngeţi şi jeliţi! Rîsul vostru spre jale să să întoarcă şi bucuriia spre posomorîre.

10. Smeriţi-vă înaintea Domnului şi va înălţa pre voi!

11. Nu clevetiţi unul pre altul, fraţilor! Cela ce clevetêşte pre fratele lui şi judecă pre fratele lui clevetêşte lêgea şi judecă lêgea; ce, de judeci lêgea, nu eşti făcătoriu de lêge, ce judecătoriu.

12. Unul /

Versiunea modernă

natura umană.

8. Dar nimeni dintre oameni nu e în stare a îmblînzi limba, ea e un rău nepotolit, plină de venin aducător de moarte.

9. Cu ea îl binecuvîntăm pe Dumnezeu şi pe Tatăl şi cu ea îi blestemăm pe oameni, care sînt făcuţi după asemănarea lui Dumnezeu.

10. Din aceeaşi gură ies binecuvîntarea şi blestemul. Nu trebuie, fraţii mei, ca acestea să se petreacă astfel.

11. Oare izvorul varsă din aceeaşi gură apa dulce şi pe cea amară?

12. Nu cumva o fi putînd smochinul, fraţii mei, să facă măsline, sau viţa-de-vie, smochine? Tot aşa, nici un izvor sărat nu poate produce apă dulce.

13. Cine este, între voi, înţelept şi învăţat? Să arate, printr-o bună purtare, cele făptuite cu blîndeţea înţelepciunii!

14. Dar dacă aveţi în inima voastră amară pizmă şi harţă, nu vă făliţi şi nu minţiţi împotriva adevărului.

15.Nu aceasta este înţelepciunea care vine de sus, ci e pămîntească, trupească, demonică.

16. Căci unde e pizmă şi harţă, acolo e neorînduială şi orice soi de faptă rea.

17. Însă înţelepciunea venită de sus e în primul rînd pură, apoi paşnică, îngăduitoare, docilă, plină de milă şi de roade bune, lipsită de duplicitate şi făţărnicie.

18. Iar rodul dreptăţii e semănat în pace pentru cei ce înfăptuiesc pacea.

Capitolul 4

1. De unde vin războaiele şi conflictele dintre voi? Oare, nu de aici, din plăcerile voastre care se luptă în mădularele voastre?

2. Voi rîvniţi şi nu aveţi. Ucideţi şi pizmuiţi şi nu puteţi obţine ceea ce rîvniţi. Aveţi conflicte şi vă războiţi şi nu aveţi, pentru că nu cereţi.

3. Cereţi şi nu primiţi, fiindcă cereţi rău, în scopul de a risipi pentru plăcerile voastre.

4. Adulterinilor şi adulterinelor, nu ştiţi că prietenia lumii înseamnă duşmănirea lui Dumnezeu? Cel ce-ar vrea să fie prieten cu lumea se face duşmanul lui Dumnezeu.

5. Sau vi se pare că Scriptura spune în van: „Peste măsură, pînă la pizmă, rîvneşte duhul care s-a aşezat în voi?"

6. Dar Dumnezeu ne dă un şi mai mare har, de aceea Scriptura spune: „Dumnezeu se împotriveşte celor trufaşi, dar celor smeriţi le dă har."

7. Supuneţi-vă deci lui Dumnezeu! Împotriviţi-vă diavolului şi el va fugi de la voi!

8. Apropiaţi-vă de Dumnezeu şi el se va apropia de voi! Curăţiţi-vă mîinile, păcătoşilor, şi sfinţiţi-vă inimile, nehotărîţilor!

9. Mîhniţi-vă, bociţi şi jeliţi! Rîsul vostru să se întoarcă în bocet şi bucuria în întristare!

10. Smeriţi-vă înaintea Domnului şi el vă va înălţa!

11. Nu vă vorbiţi de rău unul pe altul, fraţilor! Cel ce-şi vorbeşte de rău fratele sau care-şi judecă fratele vorbeşte de rău legea şi judecă legea; iar dacă judeci legea nu eşti făptuitor al legii, ci judecător.

12. Unul

алꙋи їако. цїѧ

ѫсте пꙋнторюль де лѣꙋе, чела чепоате съмѫн
тꙋѧскъ ши съпїаръзъ тꙋчине ещи карele жꙋ
дечи пре чела лалтъ? Ѧнинн акꙋмь чѧ че зи ГІ
астъзи ши мѫине, вомь мѣрџе ꙟтрꙋ четате,
ши вомфаче аколѡ оунь ань, ши вомь неꙋци
тори ши вомь добѫнди. Карїи нꙋщици чѣ ДІ
де мѫине чеваф‍и къчи каре є вїаца воастръ? къ
абꙋрь ѫсте кареле ꙟтрꙋ пꙋцинь съ аратъ, ши
апои пїаре. Ꙟлокь де азиче вои, дека врѣ ЕІ
дмнꙋль ши вомь трꙋи, ши вомь фаче ачаста аꙋ
ачѣѧ. Ѧръ акꙋмь въꙋдаци ꙟтрꙋ мѫн ЅІ
дрїиле воастре, тоатъ лаꙋда ка ачаста рѣ
ѫсте. Лачела чещїе афаче бинеле, ши нꙋл ЗІ
фаче пъкать ѫсте лꙋи.

К А П. Е.

Бениици акꙋмь чеи богаци плѫнџеци въи А
тѫнгꙋвъ спре доспъзиле воастре, чѣле
вїиндоаре спре вои. Авꙋцїѧ воастръ В
аꙋ пꙋтрезить, ши хаинеле воастре мѫ
кате де молїи фꙋръ. Аꙋрꙋль воастръ Г
ши арџинтꙋль саꙋ рꙋџинить, ши рꙋџина лорь ꙟ
трꙋ мъртꙋрїе воаѡ вафи, ши ва мѫнка трꙋ
пꙋриле воастре кафокꙋль, аци стрѫнсꙋ комоаръ
ꙟзилеле чѣле де апои. Ѧтъ плата лꙋкръто Д
рилорь, челорь чеаꙋ съчерать царинеле воастре,
чель липсить дела вои стригъ, ши кїѡтеле челора
чеаꙋ съчерать ꙟоуречиле домнꙋлꙋи саваѡдь аꙋ
ꙟтрать. Десфътатꙋваци пре пъмѫнть Е
ши ваци ресфъцать, хръницаци инимиле воа
стре, ка ꙟзїоа жꙋнгерїи. Аци ѡсѫндить Ѕ
аци ѡморѫть пре чель дирепть, нꙋсъ пꙋне ꙟ
потрива воастръ. Ꙟделꙋнгаци даръ кꙋмѫ З
нїѧ фрацилѡрь пънъ ла венирѣ дмнꙋлꙋи,
Ѧтъ лꙋкръторюл пъмѫнтꙋлꙋи, ащѣптъ пре
чѧ чинстить роадъ апъмѫнтꙋлꙋи. Мꙋлт И
ꙟгъдꙋинды пентрꙋ ѧ, пънъ кѫнды ва прїими
плоае тимпꙋрїе, ши тѫрзїе, ръбдаци ши вѡи, Ѳ
ꙟтърицы инимиле воастре, къ венирѣ дмнꙋлꙋи
са апропїат. Нꙋ сꙋспинаци оунꙋл асꙋпра а
тꙋѧ фрацилор, ка съ нꙋ фи жꙋдекаци, Ѧтъ жꙋ
декъторꙋл ꙟнаинтѣ оушилор стъ. Лꙋаци І
пилдъ апатимеи рѣле фрацїи мїеи, ши аꙟделꙋ
гатеи ръбдъри, пре пророчи карїи аꙋ гръит кꙋ
нꙋмеле дмнꙋлꙋи. Ѧтъ фериим пре чѧ че АІ
рабдъ, ръбдарѣ лꙋи їѡвь аци аꙋзить, ши сфѫр
шитꙋл дмнꙋлꙋи аци възꙋт, къчи мꙋлть ми
лостивь ѫсте дмнꙋл ши ꙟдꙋрътѡрю. Ши ВІ
маи наинте де тоате фрацїи мїеи нꙋвъ жꙋраци
ниче пре черю, ниче пре пъмѫнть, ниче пре алт
ѡри че жꙋръмѫнть, че фїе воаѡ аша аша ши
нꙋ нꙋ, ка нꙋ ꙟфъцърничїе съ къдеци. Де ГІ
пътимѣщѣ рꙋꙋ нещине ꙟтрꙋ вои, роаџесъ, ве
селѣщесъ чинева? кѫнте. Болѣще чинева ꙟ ДІ
трꙋ вои? кѧме пре прѣѡцїи беседрїчїи, ши съ
роаџе пентрꙋ ель, оунџѫндꙋл пре ель кꙋ оунть
де лемнь, ꙟтрꙋ нꙋмеле дмнꙋлꙋи. Ши рꙋга ЕІ
крединцеи ва мѫнтꙋи пре чел болнав, шил ва
скꙋла пре ель дмнꙋл, макаръ ши пъкате дека
фи фъкꙋт ертасевор лꙋи. Испов‍едницивъ оунꙋ ЅІ
ѧль

Biblia 1688, p. 911, col. 2

iaste puitoriul de lêge: cela ce poate să mîntuiască şi să piarză. Tu cine eşti, carele judeci pre celalalt?

13. Ianní acum ceia ce zic: „Astăzi şi mîine vom mêrge în cea cetate şi vom face acoló un an şi vom neguţitori şi vom dobîndi."

14. Carii nu ştiţi cea de mîine ce va fi! Căci care e viaţa voastră? Că abur iaste, carele întru puţin să arată şi apoi piêre.

15. În loc de a zice voi: „De va vrea Domnul şi vom trăi şi vom face aceasta au acêea."

16. Iară acum vă lăudaţi întru mîndriile voastre! Toată lauda ca aceasta rea iaste.

17. La cela ce ştie a face binele şi nu-l face, păcat iaste lui.

Cap 5

1. Veniţi acum, cei bogaţi, plîngeţi văitîndu-vă spre dosăzile voastre cêle viitoare spre voi!

2. Avuţiia voastră au putrezit şi hainile voastre mîncate de molii fură.

3. Aurul vostru şi argintul s-au ruginit şi rugina lor întru mărturie voao va fi şi va mînca trupurile voastre ca focul. Aţi strînsu comoară în zilele cêle de apoi.

4. Iată, plata lucrătorilor celor ce au săcerat ţarinile voastre, cel lipsit de la voi, strigă. Şi chiotele celora ce au săcerat în urechile Domnului Savaóth au întrat.

5. Desfătatu-v-aţi pre pămînt şi v-aţi răsfăţat, hrănit-aţi inimile voastre ca în zioa jungherii.

6. Aţi osîndit, aţi omorît pre cel direpţ; nu să pune împotriva voastră.

7. Îndelungaţi dară cu mîniia, fraţilor, pînă la venirea Domnului! Iată, lucrătoriul pămîntului aşteaptă pre cea cinstită roadă a pămîntului,

8. Mult îngăduind pentru ea, pînă cînd va priimi ploaie timpurie şi tîrzie. Răbdaţi şi voi, întăriţi inimile voastre, că venirea Domnului s-au apropiat!

9. Nu suspinaţi unul asupra altuia, fraţilor, ca să nu vă judecaţi. Iată, Judecătoriul înaintea uşilor stă.

10. Luaţi pildă a patimei rêle, fraţii miei, şi a îndelungatei răbdări, pre proroci, carii au grăit cu numele Domnului!

11. Iată, fericim pre ceia ce rabdă! Răbdarea lui Ióv aţi auzit şi săvîrşitul Domnului aţi văzut, căci mult milostiv iaste Domnul şi îndurătoriu.

12. Şi mai nainte de toate, fraţii miei, nu vă juraţi nice pre ceriu, nice pre pămînt, nice pre alt orice jurămînt. Ce fie voao aşa, aşa şi nu, nu, ca nu în făţărnicie să cădeţi!

13. De pătimêşte rău neştine întru voi, roage-să. Veselêşte-să cineva? Cînte!

14. Bolêşte cineva întru voi? Chême pre preoţii besêrecii şi să roage pentru el, ungîndu-l pre el cu untdelemn, întru numele Domnului.

15. Şi ruga credinţei va mîntui pre cel bólnav şi-l va scula pre el Domnul. Măcară şi păcate de va fi făcut, ierta-se-vor lui!

16. Ispovediţi-vă unul //

Versiunea modernă

singur este cel ce face legea, care poate să mîntuiască şi să piardă. Cine eşti tu, care-l judeci pe celălalt?

13. Hai acum, voi care spuneţi: „Astăzi sau mîine vom merge în cutare cetate şi vom sta acolo un an, vom face negoţ şi vom avea cîştig."

14. Voi, care nu ştiţi ce va fi mîine! Care vă e viaţa? Căci sînteţi abur, care se arată puţin, apoi dispare.

15. Mai bine spuneţi: „Dacă Domnul va voi, vom trăi şi vom face asta ori aia."

16. Acum însă vă făliţi cu lăudăroşeniile voastre! Orice fală de acest fel este rea.

17. Prin urmare, cel ce ştie să facă binele şi nu-l face, comite un păcat.

Capitolul 5

1. Hai acum, voi bogaţilor, plîngeţi, tînguindu-vă de necazurile care vin asupra voastră!

2. Bogăţia voastră a putrezit şi veşmintele v-au fost mîncate de molii.

3. Aurul şi argintul vostru ruginesc şi rugina lor va fi mărturie pentru voi şi vă mistuie trupurile, precum focul. Aţi adunat comori pentru zilele de pe urmă.

4. Iată, plata lucrătorilor care v-au secerat ţarinile, de care voi i-aţi lipsit, strigă; şi strigătele secerătorilor au ajuns la urechile Domnului oştirilor.

5. V-aţi desfătat pe pămînt şi v-aţi dezmierdat; v-aţi îmbuibat inimile ca pentru ziua tăierii.

6. L-aţi osîndit, l-aţi ucis pe cel drept; el nu vi se împotriveşte.

7. De aceea, fiţi îndelung răbdători, fraţilor, pînă la venirea Domnului! Iată, ţăranul aşteaptă preţiosul rod a pămîntului, răbdînd îndelung pentru el, pînă ce primeşte ploaia timpurie şi pe cea tîrzie.

8. Fiţi, dară, şi voi îndelung răbdători, întăriţi-vă inimile, fiindcă venirea Domnului s-a apropiat!

9. Nu vă plîngeţi unul de altul, fraţilor, spre a nu fi judecaţi! Iată, Judecătorul a poposit înaintea uşilor.

10. Luaţi, fraţii mei, drept pilde de grea suferinţă şi îndelungă răbdare pe prorocii care au vorbit în numele Domnului!

11. Iată, noi îi fericim pe cei ce-au fost răbdători! Aţi auzit de răbdarea lui Iov şi aţi cunoscut sfîrşitul încercărilor sale hărăzit lui de Domnul, fiindcă mult milostiv şi îndurător este el.

12. Înainte de toate însă, fraţii mei, nu juraţi nici pe cer, nici pe pămînt, nici prin vreun alt jurămînt, ci da-ul să vă fie da, şi nu-ul, nu, ca să nu ajungeţi la judecată!

13. E vreunul dintre voi în grea suferinţă? Să se roage! E cineva bucuros? Să intoneze psalmi!

14. E careva bolnav între voi? Să cheme preoţii bisericii şi ei să se roage pentru el, ungîndu-l cu untdelemn de măslin, în numele Domnului.

15. Iar rugăciunea credinţei îl va salva pe cel suferind şi Domnul îl va scula. Şi, dacă a făcut păcate, i se vor ierta.

16. Mărturisiţi-vă unul

Ѧ ТѪ Ѧ ПѢКАѢЛЄ, ШИ ВЪРѪГАЦИ ОУ̑НѪЛ ПЄТРѪ ѦЛѦ̑Т
КАСѢВѢ ВИНДЕКАЦИ, МѪЛ̑ТЬ ПОѦТЄ РѪГѢЧЮНЬ ДИ
5г РЄПТѪЛѪЙ ФѢЖ̑НДѪСѢ. НЛЇЄ ѠМ̑ ЄРА̑ ѦСѢМЄ
НЄ ПѢТИМИТО́РЮ КѪ НОЙ ШИ КѪ РѪГѢЧЮНЄ САѪ РѪ
ГА́Т, КА СѢНѪ ПЛОА́СѠ, ШИ НАѪ ПЛОА́Т ПРЄПѢМЖ̑Т
ЙГ ТРЄЙ А̑НИ, ШИ, Е̅, ЛѪ̑НИ. ШИ Т̑РѢШ А̑Ѫ ФѢ
КѪ̑Т РѪГѢЧЮНЄ, ШИ ЧЄРЮ́Л ПЛОАЄ ѦѪ ДА́Т, ШИ ПѢ
ДГ МЖ̑НТѪЛ А̑Ѫ ѺДРѢСЛИ́Т РОИДА ЛѪ̑Й. ФРА́ЦИЛѺ
ДЕСѢКА РѢТѢЧИ̑ ЧИНЕВѢ ѦТРѪ БОЙ ДЕЛА ѦДЕВѢРЬ,
КГ ШИЛВА ѦТОА́РЧЕ ЧИНЕВѢ ПРЄ ЕЛЬ. СѢЩЇЄ
КѢ ЧЄЛА ЧЕ ѦТОА́РЧЕ ПРЄ ПѢКѢТСѠ́СЬ,
ДЕЙ РѢТѢЧИ́РѢ КѢЇЙ ЛѪ̑Й, ВА МЖ̑
ТѪ̑Й СѪ̑ФЛЕТ ДЕЙ МОА́РТЕ, ШИ
ВА ѦКОПЕРИ̑ МѪЛ̑ЦИ́МЕ ДЕ
ПѢКА́ТЕ.

ѦЛѢ̑Й ПЄ́ТРЬ Ч Є̑ ПРЄСТ ЄТО́Т КѪ ТЄТРИМИСЪ ЧЄ ДЄ ТѪ̑Ю.

К А́ П. А̅.

А̅ ПЄ́ТРЬ ѦПОСТОЛѪ̑ ЛѪ̑Й ІС ХС, ѦЛЄ́ШИЛОР НЄ
В̅ МЄ̑РНИЧИЛОР, РѢСПИРЄ́Й МѢРЇ́Й НЄГРЄ ГА
ЛА́ТЇЙ, КАПАДОКЇЙ, ѦСІ́Й, ШИ ВИДЕКЇЄ.
ДѪХЪ МАЙНАЙ́НТЕ ЦЇ́НЦЬ ѦДѪМНЕЗѢѪ
ЛѪ̑Й ПѢРИ́НТЕЛѪ̑Й, ѦТРѪ ІСФ̑НЦИРЬ ДХѪ
ЛѪ̑Й, ѦТРѪ ѦСКѪЛТА́РЕ, ШИ СТРОПИ́РЬ СЖ̑НЦЕЛѪ̑Й
ЛѪ̑Й ІС ХС, ДА́РЬ ВОАСѠ ШИ ПАЧЕ СѢСЬ ѦМѪ̑ЛЦАКЪ.
Г̅ БИ́НЕ КѪБЖ̑НТА́Т ДМ̑НЗѢѪ, ШИ ПѢРИ́НТЕЛЕ ДМ̑НѪ
ЛѪ̑Й НОСТРѪ ІС ХС, ЧЄ̑ ЧЕ ДѪХЪ МѪ̑ЛТА МИ́ЛА ЛѪ̑Й,
НѢѪ ДЕ ИНОА́ВѢ НѢСКѪ̑Т ПРЕ НОЙ ѦНѢДЄ̑ЖДЕ ВЇЄ,
Д̅ ПРЕЙ ѦВЇА́РЬ ЛѪ̑Й ІС ХС ДЕЙ МО́РЦИ. СПРЄ̑ МО
ЩЕНИ́РЕ НЕ СТРИКА́ТЬ, ШИ НЕ СПѪ̑РКАТЬ ШИ НЕ ВЕ
Е̅ ЩЕЖИ́ТЬ, ПѢЗИ́ТЬ ѦЧЕ́РИРИ СПРЄ̑ НОЙ. ЧЕ́Й ЧЕ
КѪ ПѪТЬРЬ ЛѪ̑Й ДМ̑НЗѢѪ СѢ ПѢЗЕ́СК ПРЕЙ КРЕДИ́Й
ЦЬ, СПРЄ̑ МЖ̑НТѪ̑РЕ ГА́ТА, СѢСЬ ДЕСКОПЕРЕ ѦБРЬ
З̅ МЬ ДЕ ѦПО́Й. ѦТРѪ КА́РЬ БѪКѪРА́ЦИВЬ ПѪЦИ́Й
ѦКѪ̑М, ДЕ А̑СТЕ КѪ КѪВЇ́НЦЬ МѢХ̑НИ́НДѪБЬ ѦТРѪ
З̅ МѪ̑ЛТЕ ФЄ́ЛЮРИ ДЕ ВѢНТѪ́ЛЕ. КА И̑СПИТИ́РЬ
БОАСТРЬ ѦКРЕДИ́ННЦЇЙ, КѪ МѪ̑ЛТЬ МАЙ ЧИ́НСТИ́ТЬ
ДЕКЖ̑Т А̑ЪРѪЛ, ЧЕ́Л ЧЕ ПЇ́ЄРЕ, ШИ ПРЕЙ ФО́К СѢ ЛЬ
МЪРЄ́ЩЕ СѢСЬ А̑ФЛЕ, ѦЛА́ЪДЬ ШИ ЧИ́НТЕ, ШИ МЬ
Н̅ РИ́РЕ, ѦТРѪ ДЕСКОПЕРИ́РЬ ЛѪ̑Й ІС ХС. ПРЄ̑ КА
РЕЛЕ НЕ ЩЇ́НДЬ ѦЛ Ѫ̑БИЦИ, ѦТРѪ КА́РЕЛЕ ѦКѪ̑М НЕ
ВЪЗЖ̑НДЬ, ЧЕ КРЕЗЖ̑НДЬ, БѪКѪРА́ЦИВЬ КѪ БѪКЪРЇЄ,
Д̅ НЕ СПХ̑СЬ ШИ ПРОСЛѢВИ́ТЬ. ЛѪЖ̑НДЬ СѢБЖ̑Р
ШИТѪ̑Л КРЕДИ́ННЦЇИ БОАСТРЕ, МЖ̑НТѪ̑РЬ СѪ̑ФЛЕТЕ
Е̅ ЛОР. ПЕ́НТРѪ КА́РЕ МЖ̑НТѪ̑РЕ ЧЕРЧЕТА́ТАѪ ШИ
А̑Ѫ ЧЕРКА́Т ПРОРО́ЧЇИ, ЧЕ́И ЧЕ ПЕ́НТРѪ ДА́РЪЛ ЧЕ̑ СПРЄ̑
ЗГ БОИ А̑Ѫ ПРОРОЧИ́Т. ЧЕРЧЕТЖ̑НДЬ, ѦЧЕ А̑Ѫ ѦКА́РЕ
ВРЄ́МЕ А̑РЪТА ЧЕ́Л ѦТРѪ ЄН ДХЪ ѦЛ ЛѪ̑Й ХС, МА̑
НАЙ́НТЕ МЪРТЪРНСИ́НДЬ ЧЄЛЕ ѦХС ПА́ТИМЕ, ШИ
З̅Г ЧЄЛЕ Ѧ ОУ̑РМЬ МЪРИ́РИ. КЪРОРА САѪ ДЕСКОПЕРЇ,

Biblia 1688, p. 912, col. 1

altuia păcatele şi vă rugaţi unul pentru alalt, ca să vă vindecaţi! Mult poate rugăciunea direptului, făcîndu-să.

17. Ilie om era, asêmene pătimitoriu cu noi, şi cu rugăciune s-au rugat ca să nu ploao, şi n-au ploat pre pămînt trei ani şi 6 luni.

18. Şi iarăşi au făcut rugăciune şi ceriul ploaie au dat şi pămîntul au odrăslit roada lui.

19. Fraţilor, de să va rătăci cineva întru voi de la adevăr şi-l va întoarce cineva pre el,

20. Să ştie că cela ce întoarce pre păcătos den rătăcirea căii lui va mîntui suflet den moarte şi va acoperi mulţime de păcate.

Versiunea modernă

altuia păcatele şi rugaţi-vă unul pentru altul, ca să vă vindecaţi! Rugăciunea fierbinte a celui drept are o mare putere.

17. Ilie era un om cu aceleaşi slăbiciuni ca noi, dar s-a rugat insistent să nu plouă şi nu a plouat vreme de trei ani şi şase luni.

18. Şi s-a rugat din nou, iar cerul a dat ploaie şi pămîntul şi-a odrăslit rodul.

19. Fraţilor, dacă vreunul dintre voi s-ar rătăci de adevăr şi cineva l-ar întoarce,

20. Să ştie că cel ce l-a întors pe păcătos de la rătăcirea căii lui îşi va salva sufletul de la moarte şi va acoperi o mulţime de păcate.

A lui Pétr, cea preste tot carte trimisă cea dentîiu

Cap 1

1. Pétr, apostolul lui Isus Hristos, aleşilor nemêrnicilor răsipirei, Mării Nêgre, Galátiei, Capadochiei, Ásiei şi Vitheniei,

2. După mai nainte ştiinţă a Dumnezăului Părintelui, întru sfinţirea Duhului, întru ascultare şi stropirea sîngelui lui Isus Hristos: Dar voao şi pace să să înmulţască!

3. Binecuvîntat Dumnezău şi Părintele Domnului nostru Isus Hristos, cel ce după multa mila lui ne-au de iznoavă născut pre noi în nădêjde vie, pren învierea lui Isus Hristos den morţi,

4. Spre moştenire nestricată şi nespurcată şi neveştejită, păzită în ceriuri spre noi,

5. Cei ce cu putêrea lui Dumnezău să păzesc pren credinţă, spre mîntuire, gata să să descopere în vrêmea de apoi.

6. Întru carea bucuraţi-vă puţin acum de iaste cu cuviinţă, mîhnindu-vă întru multe fêliuri de bîntuiêle,

7. Ca ispitirea voastră a credinţii, cu mult mai cinstită decît aurul cel ce piêre şi pren foc să lămurêşte, să să afle, în laudă şi cinste şi mărire, întru descoperirea lui Isus Hristos,

8. Pre carele, neştiind, îl iubiţi, întru carele acum nevăzînd, ce crezînd, bucuraţi-vă cu bucurie nespusă şi proslăvită,

9. Luînd săvîrşitul credinţii voastre, mîntuirea sufletelor.

10. Pentru care mîntuire cercetat-au şi au cercat prorocii, cei ce pentru darul ce e spre voi au prorocit,

11. Cercetînd în ce au în care vrême arăta cel întru ei Duh al lui Hristos, mai nainte mărturisind cêle în Hristos patime şi cêle în urmă măriri.

12. Cărora s-au descoperit, /

Întîia epistolă a lui Petru către toţi credincioşii

Capitolul 1

1. Petru, apostol al lui Iisus Hristos, către cei care trăiesc în diaspora, ca străini, în Pont, Galatia, Cappadocia, Asia şi Bitinia, cei aleşi,

2. După preştiinţa lui Dumnezeu, Tatăl, întru sfinţirea Duhului spre ascultare şi stropirea cu sîngele lui Iisus Hristos: Har vouă şi pacea să se înmulţească!

3. Binecuvîntat fie Dumnezeu şi Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, care, după mila sa cea mare, ne-a născut din nou spre nădejde vie, prin învierea lui Iisus Hristos din morţi,

4. Spre moştenire nestricăcioasă şi neîntinată şi neveştejită, păstrată în ceruri pentru voi,

5. Cei ce cu puterea lui Dumnezeu sînteţi păziţi, prin credinţă, spre mîntuire, gata să se dezvăluie în vremea de pe urmă.

6. Întru aceasta bucuraţi-vă, chiar dacă acum trebuie să fiţi puţin întristaţi de diverse încercări,

7. Ca încercarea credinţei voastre, mult mai valoroasă decît aurul cel pieritor, dar încercat prin foc să fie găsită spre laudă şi cinste şi slavă, la arătarea lui Iisus Hristos.

8. Pe care îl iubiţi, fără să-l vedeţi; în care credeţi, deşi acum nu-l vedeţi, şi vă bucuraţi cu bucurie negrăită şi preamărită,

9. Dobîndind sfîrşitul credinţei voastre, mîntuirea sufletelor.

10. Această mîntuire au căutat-o stăruitor şi au cercetat-o profeţii, care au profeţit despre harul cel către voi,

11. Cercetînd în care şi în ce fel de vreme arăta Duhul lui Hristos, cel care era în ei, cînd mărturisea mai dinainte despre patimile lui Hristos şi despre măririle de după acelea.

12. Lor li s-a descoperit

·а· посланїе·

кѫчи нꙋ дор, че ноаѡ слꙋжїѧ ачѣстѣ, кареле а
кꙋм сꙋ вестит воаѡ, прен чеѧ че аꙋ вестить
воаѡ, кꙋ дхꙋль сфнть, чел тримис ден чєрю,
ла чѣле че пофтєскь ꙟцерїи съ привѣскъ ·
Пентрꙋ ачѣѧ ꙟчингѫндь миѫлочиле кꙋцетꙋлꙋи гі
востєꙋ, трезвиндꙋвъ де съвѫршит нъдеждꙋици
спре чел че съ адꙋче воаѡ, дар ꙟтрꙋ дескопери
рѣ лꙋи іс хс ·   Ка фїи аскꙋлтъторїи, нꙋ ꙟ ді
преꙋнъ ꙟкипꙋиндꙋвъ, кꙋ чѣле маи денаинте по
те ꙟтрꙋ не кноощинца воастрѣ ·   Че дꙋпъ еі
сфнтꙋл кареваꙋ кемат пре вои, ши вои сфнци
съ фици ꙟтрꙋ тоатъ вїаца ·   Пентрꙋ кѫчи ѕі
скрис ѧсте, фици сфнци кѫчи еꙋ сфнть сѫнт ·
Ши дѣка кемаци пъринте пре чела че фъръ фъ зі
църинчїе жꙋдекъ дꙋпъ афїеще кърꙋѧ фапта кꙋ
фрикъ чѣ анемерничїеи воастре врѣме ѡпетрѣ
чеци ·   Щїинд къ нꙋ кꙋ пꙋтреде, кꙋ арџинт иі
аꙋ кꙋ аꙋр, ваци ръскꙋмпърат ден чѣ дешартъ
а воастръ вїацъ че ера дела пъринци датъ ·
Че кꙋ чинстит сѫнџе ка оунꙋи мїел фъръ при ѳі
ханъ, ши не спꙋркат хс ·   Маинаинте щїꙋт к
декѫт изводирѣ лꙋмїи, ши арътат фїинд ла
чеши де апои ани пентрꙋ вои ·   Пре чеи че пре ка
ель кредꙋ ꙟдмнзъꙋ, чела че аꙋ ꙟвись пре ель
ден морци, ши мъриреꙋи аꙋ дат, ка крединца
воастръ ши нъдѣждѣ афи ла дмнзъꙋ ·
Сꙋфлетеле воастре кꙋръцѫндꙋле, кꙋ аскꙋлтарѣ кв
адевърꙋлꙋи прен дхь, ꙟтрꙋ юбире фръцаскъ фъ
ръ фъцърїе ден кꙋратъ инимъ оунꙋл пре алалт
юбици кꙋ дѣдинсꙋл ·   Фїинд де изноавъ нъ кг
скꙋци нꙋ ден сѫмѫнцъ стрикатъ, че не стрика
тъ прен кꙋвѫнтꙋл челꙋи вїꙋ дмнзъꙋ, ши чель
че рѫмѫне ꙟвѣк,   Пентрꙋ кѫчи тот трꙋпꙋл кд
ка ѧрба, ши тоатъ мърирѣ омꙋлꙋи, ка флоарѣ
ербїи, оускатꙋсаꙋ ѧрба ши флоарѣ лꙋи аꙋ къ
зꙋть ·   Ѧръ гра юл дмнꙋлꙋи рѫмѫне ꙟвѣк ке
ши ачеста ѧсте граюл чел че саꙋ бине
вестит ꙟтрꙋ вои ·

К А П. в.

Лечи лепъдѫнд тоатъ ръꙋтатѣ, ши то а
викленшꙋгꙋл, ши фъцърничїиле ши за
вистїиле, ши тоате мꙋзавирїиле ·
Ка кѫнд аци фи акꙋмь нъскꙋци прꙋнчи в
съ юбици лаптеле чель кꙋвѫнтъторю
не вклѣнь, ка кꙋ ель съ крѣщеци ·   Де аци г
гꙋстать къ е бꙋнь домнꙋль ·   Кътръ кареле д
ле. апропїиндꙋвъ кареє пїатра чѣ віе, ꙟсъ де
ѡамени не бъгатъ ꙟсамъ, ѧръ лѫнгъ дꙋмнезъꙋ
алѣсъ чинститъ ·   Ши вои ка нище е
пїетри вїи, въ зидици касъ дꙋхонничѣскъ, пре
ꙋцїе сфнтъ, ка съ адꙋчеци дꙋховничещи жѫр
тве, бине прїимите ла дꙋмнезъꙋ прен іс хс ·
Пентрꙋ каре съ кꙋпринде ла скриптꙋръ, ѧтъ ѕ
пꙋю ꙟсїѡнь пїатръ ꙟколцꙋратъ, алѣсъ чин
ститъ, ши чела чева крѣде ꙟтрꙋ ѧ, нꙋсъва
рꙋшина ·   Дечи воаѡ е чинсте чело ра че кред, з
ѧръ челорь не аскꙋлтътори, пїатра карѣ нꙋѡ
бъгаръ ꙟсамъ зидиторїи, ачаста саꙋ фъкꙋть
ꙟкапꙋль оунгюлꙋи, ши пїатръ де потикнире,
ши

Biblia 1688, p. 912, col. 2

căci nu lor, ce noao slujiia acêstea carele acum s-au vestit voao pren ceia ce au vestit voao cu Duhul Sfint, cel trimis den ceriu la cêle ce poftesc îngerii să privească.

13. Pentru acêea, încingînd mijlocile cugetului vostru, trezindu-vă desăvîrşit, nădejduiţi spre cel ce să aduce voao dar, întru descoperirea lui Isus Hristos.

14. Ca fiii ascultării, nu împreună închipuindu-vă cu cêle mai denainte pofte întru neconoştinţa voastră,

15. Ce, după Sfintul care v-au chemat pre voi, şi voi sfinţi să fiţi întru toată viaţa.

16. Pentru căci scris iaste: „Fiţi sfinţi, căci eu sfînt sînt!"

17. Şi deaca chemaţi Părinte pre cela ce fără făţărnicie judecă după a fieştecăruia faptă, cu frică cea a nemerniciei voastre vrême o petrêceţi,

18. Ştiind că nu cu putrede, cu argint au cu aur, v-aţi răscumpărat den cea deşartă a voastră viaţă, ce era de la părinţi dată,

19. Ce cu cinstit sînge ca unui Miel fără prihană şi nespurcat Hristos,

20. Mai nainte ştiut decît izvodirea lumii şi arătat fiind la ceşti de apoi ani pentru voi,

21. Pre cei ce pren el credu în Dumnezău, cela ce au învis pre el den morţi şi mărire lui au dat, ca credinţa voastră şi nădêjdea a fi la Dumnezău.

22. Sufletele voastre curăţindu-le cu ascultarea adevărului pren Duh, întru iubire frăţască fără făţărie, den curată inimă, unul pre alalt iubiţi cu de-adinsul,

23. Fiind de iznoavă născuţi, nu den sămînţă stricată, ce nestricată, pren cuvîntul celui viu Dumnezău şi cel ce rămîne în veac.

24. Pentru căci tot trupul ca iarba şi toată mărirea omului ca floarea ierbii; uscatu-s-au iarba şi floarea lui au căzut.

25. Iară graiul Domnului rămîne în veac. Şi acesta iaste graiul cela ce s-au binevestit întru voi.

Cap 2

1. Deci, lepădînd toată răutatea şi tot vicleşugul şi făţărniciile şi zavistiile şi toate muzaviriile,

2. Ca cînd aţi fi acum născuţi prunci, să iubiţi laptele cel cuvîntătoriu neviclean, ca cu el să crêşteţi,

3. De aţi gustat că e bun Domnul.

4. Cătră carele, apropiindu-vă, care e piatra cea vie, însă de oameni nebăgată în samă, iară lîngă Dumnezău — aleasă, cinstită,

5. Şi voi, ca nişte pietrii vii, vă zidiţi casă duhovnicească, preuţie svîntă, ca să aduceţi duhovniceşti jîrtve, bine priimite la Dumnezău, pren Isus Hristos.

6. Pentru care să cuprinde la Scriptură: „Iată, puiu în Sión piatră încolţurată, aleasă, cinstită. Şi cela ce va crêde întru ea nu să va ruşina."

7. Deci voao e cinstea celora ce cred, iară celor neascultători „piatra carea nu o băgară în samă ziditorii, aceasta s-au făcut în capul unghiului" şi „piatră de poticnire", //

Versiunea modernă

că nu pentru ei, ci pentru voi slujeau ei acestea, care v-au fost vestite prin cei ce v-au propovăduit Evanghelia, întru Duhul Sfint, trimis din cer lucruri spre care îngerii doresc să privească.

13. De aceea, încingînd mijloacele cugetului vostru, fiind treji, cu totul nădăjduiţi în harul ce se va aduce vouă, la arătarea lui Iisus Hristos.

14. Ca nişte fii ai ascultării, nu vă potriviţi poftelor celor mai dinainte, din [vremea] neştiinţei voastre,

15. Ci, după cum sfînt este cel care v-a chemat pe voi, fiţi şi voi sfinţi în toată purtarea voastră.

16. Căci este scris: „Fiţi sfinţi, căci eu sfînt sînt!"

17. Şi dacă îl chemaţi Tată pe cel care cu nepărtinire judecă, după fapta fiecăruia, petreceţi cu frică anii vremelniciei voastre,

18. Ştiind că nu cu lucruri stricăcioase, argint sau aur, aţi fost răscumpăraţi din vieţuirea voastră deşartă, moştenită de la părinţi,

19. Ci cu scumpul sînge al lui Hristos, ca al unui miel nevinovat şi fără prihană,

20. Care a fost cunoscut mai înainte de întemeierea lumii, dar care în anii de pe urmă s-a arătat pentru voi,

21. Cei ce prin el sînteţi credincioşi în Dumnezeu, care l-a înviat pe el din morţi şi i-a dat lui slavă, aşa încît credinţa şi nădejdea voastră să fie în Dumnezeu.

22. Curăţindu-vă sufletele voastre, cu ascultarea adevărului prin Duhul, spre iubire de fraţi nefăţarnică, iubiţi-vă cu ardoare unul pe altul, din inimă curată,

23. Fiind născuţi din nou nu din sămînţă stricăcioasă, ci nestricăcioasă. prin cuvîntul cel viu al lui Dumnezeu şi care rămîne în veac.

24. Căci tot trupul este ca iarba şi toată slava omului ca floarea ierbii; iarba s-a uscat şi floarea sa a căzut,

25. Dar cuvîntul Domnului rămîne în veac. Iar acesta este cuvîntul, care vi s-a binevestit vouă.

Capitolul al 2-lea

1. Deci, lepădînd toată răutatea şi tot vicleşugul şi făţărniciile şi pizmele şi toate clevetirile,

2. Ca nişte prunci nou născuţi să jinduiţi după laptele cel duhovnicesc şi curat, astfel încît prin el să creşteţi [spre mîntuire],

3. De vreme ce aţi gustat că bun este Domnul.

4. Apropiindu-vă de el piatra cea vie, de oameni într-adevăr neluată în seamă, dar pentru Dumnezeu aleasă şi preţioasă,

5. Şi voi înşivă, ca pietre vii sînteţi zidiţi, casă duhovnicească, preoţie sfîntă, ca să aduceţi jertfe duhovniceşti, bine plăcute lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos.

6. Căci stă [scris] în Scriptură: „Iată, pun în Sion piatra din capul unghiului, aleasă şi de preţ, şi cel ce va crede în ea nu va fi ruşinat."

7. Pentru voi, deci, cei care credeţi, este cinstea, dar pentru cei care nu cred, „piatra pe care n-au băgat-o în seamă ziditorii, aceasta a ajuns în capul unghiului" şi „piatră de poticnire"

ӣ ши пїатрь де сминтєлъ. Карїи сѫ покꙋтє
скѫ кꙋ кꙋвѫнтꙋл не аскꙋлтѫнд, ла карѣ сꙋ
ѳ ши пꙋсѫ. Ꙗрь вой род алесъ, ѫпѫрътѣ
скь пресѡцꙋе лимбъ свнтъ, нород спре ѡкротѣлъ,
ка бꙋнътъцилє сѫ вєстици чєлꙋа чє дє тꙋнєрє
пре вой аꙋ кєматъ, ла минꙋнатꙋ лꙋи лꙋ
і минъ. Карїи ѡдинїѡаръ нꙋ ерацн нород.
ꙗрь акꙋм нородꙋл лꙋи дꙋмнєзєꙋ, карїи аци
фостъ не милꙋици, ꙗрь акꙋм вꙋци милꙋитъ.
аі Ꙗбицилѡ рогꙋвъ, ка пре нище немѣрничи ши прѣ
шлеци, съвъ фериц де чѣле але трꙋпꙋлꙋи пох
те, кареле сѫ ѡщєскъ асꙋпра сꙋфлєтꙋлꙋи.
вı Вїаца воастрѫ авѫндꙋѡ бꙋнѫ ѫтрꙋ лимби, ка
ѫтрꙋ карѣ грѫєскъ асꙋпра воастрѫ, ка де нище
фѫкѫтори дерѫꙋ, дєн фаптєлє чѣлє бꙋнє чє во
ведѣ, вор слѫви пре дꙋмнєзєꙋ ѫ зїѡа сокотин
гі цїи. Дечи сꙋпꙋнєциꙗвѫ ла тоатѫ ѡменѣска
зидире, пєнтрꙋ домнꙋл, ѡри ѫпѫратꙋлꙋи ка
ді ѹнꙋи чє є маи пре сꙋс. Ѡри домнилор ка
прєн єл фїинд тримиши, спре изѫнда челор
де рѫꙋ фѫкѫтори, ши лаꙋда челор де бине фѫкѫ
еі тори. Кѫчи аша єстє воꙗ лꙋи дꙋмнєзєꙋ
фѫкѫнд бине, сѫ ѫфрѫнаци нєкꙋноштинца ѡамє
ѕі нилор челор фѫрѫ минтє. Ка чеи слобози ши
нꙋ ка кѫнд аци авѣ волничїа акоперимѫнтъ рѫ
тѫцїи, че ка рѡбїи лꙋи дꙋмнєзєꙋ.
зі Пре тоци чинстици, фрѫцїа ꙗбици, де дꙋмнєзєꙋ
иі тѣмєциꙗвѫ, пре ѫпѫратꙋл чинстици. Слꙋ
џилє аскꙋлтѫнд кꙋ тоатѫ фрика де стѫпѫни,
нꙋнꙋмаи де чеи блѫнзи ши бꙋни, че ши де чеи
ѳі несилничи. Пєнтрꙋ кѫ ачєстаѥ дарꙋл, де
ва рѫбда нєшинє ѫтристѫчюни, пєнтрꙋ щїинца
лꙋи дꙋмнєзєꙋ, пѫтимиѫнд фѫрѫ де винѫ.
к Пєнтрꙋ кѫ че лаꙋдѫ єстє, де вєци рѫбда бѫ
тае грешици фїинд, че бинє фѫкѫнд ши пѫ
тиминд дєвєци рѫбда, ачєстаѥ харь лѫнгѫ
ка дꙋмнєзєꙋ. Пєнтрꙋ кѫ спре ачаста вꙋци кє
матъ, кѫчи ши хс аꙋ пѫтимитъ пєнтрꙋ ној,
воаѡ лѫсѫнд пилдѫ, ка сѫ ѹрмаци ѹрмелѡрь
кв лꙋи. Кареле пѫкатъ наꙋ фѫкꙋтъ ничи саꙋ а
кг флатъ виклєшꙋгь ѫтрꙋ гꙋра лꙋи. Кареле ѡ
кѫржндꙋсє нꙋ ѡкѫрѫꙗ ѫпотривѫ, пѫтиминд нꙋ
ѫфрикоша чє да, ла чела че жꙋдекѫ дирептъ.
кд Кареле пѫкатєлє ноастре єль лѣꙋ сꙋнтъ, кꙋ трꙋ
пꙋл лꙋи пре лємнь, ка кꙋ пѫкатєлє мꙋрїнд,
кꙋ дирептатѣ сѫ трѫим, кꙋ акѫрꙋѫ ранѫ вꙋци
ке виндекаті. Пєнтрꙋ кѫ єраци ка нище ѡирь
тѫчитє, че вꙋци ѫторсь акꙋм ла пѫсторюль,
ши сокотиторюл сꙋфлєтєлор воастре.

КАП. Г.

а Ашиждерѣ мꙋєрилє плєкѫндꙋвѫ бѫрбацилѡ
вѡщри, ка ши ѡаре карїи де нꙋ сѫвор плє
ка кꙋвѫнтꙋлꙋи, прен амꙋєрилор вїацѫ
фѫрѫ де кꙋвѫнтъ сѫ сѫ дobѫндѣскѫ.
в Вѫзѫнд вїаца воастрѫ чѫ кꙋратѫ ѫ
г трꙋ фрикѫ. Акѫрора сѫ нꙋ фїє подоаба чѣ
дєн нафарѫ аѫплєтирєи пѫрꙋлꙋи, ши ѫфѫшꙋрѫ
тꙋрилє аꙋрꙋлꙋи, саꙋ ѫбрѫкѫминтєлє хаинєлор.
д Че сѫ фїє ѡмꙋл чел аскꙋнсь ал инимїи, кꙋ не

Biblia 1688, p. 913, col. 1

şi „piatră de sminteală”,

8. Carii să pohtesc cu cuvîntul, neascultînd, la carea s-au şi pus.

9. Iară voi, rod ales, împărătească preoţie, limbă svîntă, norod spre ocroteală, ca bunătăţile să vestiţi celuia ce de-ntunêrec pre voi au chemat la cea minunată a lui lumină;

10. Carii odinioară nu eraţi norod, iară acum, norodul lui Dumnezău, carii aţi fost nemiluiţi, iară acum v-aţi miluit.

11. Iubiţilor, rogu-vă, ca pre nişte nemêrnici şi prişleţi, să vă feriţi de cêle ale trupului pohte carele să oştesc asupra sufletului.

12. Viaţa voastră avîndu-o bună întru limbi, ca, întru carea grăiesc asupra voastră ca de nişte făcători de rău, den faptele cêle bune ce vor vedea, vor slăvi pre Dumnezău în zioa socotinţii.

13. Deci supuneţi-vă la toată omenească zidire, pentru Domnul: ori împăratului, ca unui ce e mai presus,

14. Ori domnilor, ca pren el fiind trimişi spre izbînda celor de rău făcători şi lauda celor de bine făcători.

15. Căci aşa iaste voia lui Dumnezău, făcînd bine, să înfrînaţi necunoştinţa oamenilor celor fără minte.

16. Ca cei slobozi, şi nu ca cînd aţi avea volniciia acoperimînt răutăţii, ce ca robii lui Dumnezău.

17. Pre toţi cinstiţi, frăţiia iubiţi, de Dumnezău[1] têmeţi-vă, pre împăratul cinstiţi!

18. Slugile ascultînd cu toată frica de stăpîni, nu numai de cei blînzi şi buni, ce şi de cei nesilnici.

19. Pentru că acesta e darul, de va răbda neştine întristăciuni pentru ştiinţa lui Dumnezău, pătimind fără de vină.

20. Pentru că ce laudă iaste de veţi răbda bătaie, greşiţi fiind? Ce, bine făcînd şi pătimind, de veţi răbda, acesta e har lîngă Dumnezău.

21. Pentru că spre aceasta v-aţi chemat, căci şi Hristos au pătimit pentru noi, voao lăsînd pildă, ca să urmaţi urmelor lui,

22. Carele păcat n-au făcut, nici s-au aflat vicleşug întru gura lui;

23. Carele, ocărîndu-se, nu ocărîia împotrivă, pătimind, nu înfricoşa, ce da la cela ce judecă direpţ;

24. Carele păcatele noastre el le-au suit cu trupul lui pre lemn, ca, cu păcatele murind, cu direptatea să trăim, cu a căruia rană v-aţi vindecat.

25. Pentru că eraţi ca nişte oi rătăcite, ce v-aţi întors acum la păstoriul şi socotitoriul sufletelor voastre.

Cap 3

1. Aşijderea, muierile, plecîndu-vă bărbaţilor voştri, ca, şi oarecarii, de nu să vor pleca cuvîntului, pren a muierilor viaţă, fără de cuvînt, să să dobîndească,

2. Văzînd viaţa voastră cea curată întru frică.

3. A cărora să nu fie podoaba cea den afară: a împletirei părului şi înfăşurăturile aurului sau îmbrăcămintele hainelor,

4. Ce să fie omul cel ascuns al inimii, cu ne- /

Versiunea modernă

şi „piatră de sminteală.”

8. Ei se împiedică neascultînd cuvîntul, spre care au şi fost puşi.

9. Iar voi sînteţi seminţie aleasă, preoţie împărătească, neam sfînt, popor agonisit, ca să vestiţi bunătăţile aceluia care v-a chemat de la întuneric la lumina sa cea minunată;

10. Voi, care odinioară nu eraţi popor, iar acum sînteţi poporul lui Dumnezeu, care nu aţi fost miluiţi, iar acum sînteţi miluiţi.

11. Iubiţilor, vă îndemn ca pe nişte străini şi venetici, să vă feriţi de poftele trupeşti, care se războiesc împotriva sufletului.

12. Aveţi bună purtare printre neamuri, aşa încît deşi vă defăimează ca răufăcători, văzînd faptele voastre cele bune, să-l slăvească pe Dumnezeu în ziua cercetării.

13. Deci, supuneţi-vă la toată orînduirea omenească, pentru Domnul: fie împăratului, ca autoritate supremă,

14. Fie dregătorilor, ca trimişi de el pentru pedepsirea răufăcătorilor şi spre lauda făcătorilor de bine.

15. Căci aceasta este voia lui Dumnezeu: făcînd binele, să reduceţi la tăcere ignoranţa oamenilor fără de minte.

16. [Trăiţi] ca oameni liberi, dar nu avînd libertatea drept acoperămînt al răutăţii, ci ca robi ai lui Dumnezeu.

17. Cinstiţi-i pe toţi, iubiţi frăţia, temeţi-vă de Dumnezeu, cinstiţi-l pe împărat!

18. Slugilor, supuneţi-vă stăpînilor voştri cu toată frica, nu numai celor buni şi blînzi, ci şi celor nedrepţi.

19. Căci acesta este dar, dacă cineva, cu gîndul la Dumnezeu, îndură întristări, pătimind pe nedrept.

20. Pentru că ce laudă este dacă, greşind, înduraţi să fiţi bătuţi? Dar dacă răbdaţi şi pătimiţi făcînd bine, aceasta [află] har la Dumnezeu.

21. Fiindcă spre aceasta aţi fost chemaţi, căci şi Hristos a pătimit pentru noi, lăsîndu-vă pildă, ca să păşiţi pe urmele lui,

22. Cel care păcat nu a săvîrşit, nici nu s-a aflat vicleşug în gura lui;

23. Cel ce, fiind ocărît, nu ocăra la rîndu-i; pătimind, nu ameninţa, ci se lăsa în seama celui ce judecă cu dreptate;

24. Cel care a purtat păcatele noastre în trupul său, pe lemn, ca să murim păcatului şi să trăim dreptăţii, cu a cărui rană aţi fost vindecaţi.

25. Căci eraţi ca nişte oi rătăcite, dar acum v-aţi întors la păstorul şi păzitorul sufletelor voastre.

Capitolul al 3-lea

1. Asemenea şi voi, femeilor, supuneţi-vă bărbaţilor voştri, aşa încît chiar dacă unii nu se supun cuvîntului, să fie cîştigaţi fără cuvînt, prin purtarea femeilor lor,

2. Observînd purtarea voastră cea curată, întru temere.

3. Podoaba voastră să nu fie cea din afară: împletirea părului, purtarea bijuteriilor de aur sau îmbrăcarea hainelor,

4. Ci omul tainic al inimii, întru ne-

стрикъчюнѣ челꙋй лине, ши блѫндь дꙋх, каре
ле ѧсте ꙟнаинтѣ лꙋй дмнзъꙋ де мꙋлть прец.
Пентрꙋ къ аша ѡдиниѡаръ, ши челе сфнте е
мꙋери, челѧ че аꙋ нъдеждꙋит пре дмнзъꙋ сь
ꙟподобїѧ пре дѫнселе сꙋпꙋиндꙋсъ, ла аи лор
бърбаци. Пре кꙋм сарра аскꙋлта пре авраам ѕ
дмне пре ел кемѫндꙋл, къреїѧ вац фъкꙋт фїи,
фъкѫндь бине, ши нетемѫндꙋвъ ниче десѡфри
къ. Бърбацїи ашиждерѣ лъкꙋиндь ꙟпреꙋнъ з
дꙋпъ коноштинцъ ка челꙋй май слабь васꙋлꙋй
мꙋереск, ꙟпърциндь чинсте, ка ши ꙟпреꙋнъ
моштенитори дарꙋлꙋй вїецїи, касъ нꙋсъ таe рꙋ
гиле воастре. Іаръ сфѫршитꙋл тоци ла оу и
гѫндь съфиць, ертъториi юбитори де фраци,
милостиви, кꙋ драгосте, прїимитори. Не ѳ
ръсплътиндь рꙋ пентрꙋ рꙋ, аꙋ сꙋдалмъ пен
трꙋ сꙋдалмъ, че ꙟпотривъ ꙟкъ, бине кꙋвѫн
тѫндь, штїиндь къ спре ачаста вац кемат ка
блгвенїѧ съ моштениць. Пентрꙋ къ чела чева і
съ юбѣскъ вїаца, ши съ вазъ зиле бꙋне, опто
лѣскъшь лимба лꙋй дела рꙋ, ши бꙋзеле лꙋй
ка съ нꙋ грꙋаскъ виклешꙋг. Абатъсъ дела рꙋ аі
ши факъ бине, каꙋте паче ши съцїе де дѫса.
Къчи ѡкїи дмнꙋлꙋй сѫнть спре чей дирепци, ві
ши оурекиле лꙋй спре рꙋгъчюнѣ лор, іаръ ѡбразꙋ
дмнꙋлꙋй, спре чеѧ че факь рѣле. Ши чине е гі
чел чева фаче рꙋ воаѡ, девец фи асъмѫнъ
тори бинелꙋй? Че де ши вец пътими пентрꙋ ді
дирептате ферициць сѫнтеци, іаръ де фрика ло
нꙋвъ темерец, ниче въ тꙋрбꙋраци. Че пре еі
дмнꙋл дмнзъꙋ сфнцïц ꙟтрꙋ инимиле воастре,
ши съфиц гата пꙋрꙋрѣ спре ръспꙋнсь, ла тот
чела че чѣре воаѡ кꙋвѫнть, пентрꙋ чѣ ꙟтрꙋ
вой нъдѣжде, кꙋ лините ши фрикъ. Штїинд ѕі
цъ авѫндь бꙋнъ ка ꙟтрꙋ карѣ вор гръи асꙋпра
воастръ, ка оуни фъкътори де рꙋ съ сь рꙋшинѣзе,
чеѧ че додеескꙋ чѧ бꙋнъ ꙟтрꙋ хс а воастръ петречере.
Пентрꙋ къ май бине е чей че фак бине, де ва врѣ зі
воѧ лꙋй дмнзъ а пътими декѫт чей че фак рꙋ.
Къчи ши хс одатъ пентрꙋ пъкате аꙋ пътими иі
дирептъ фїиндь пентрꙋ чей не дирепци, ка пре
нои съ адꙋкъ ла дмнзъꙋ, оморѫндꙋсе кꙋ трꙋ
пꙋл, іаръ фъкѫндꙋсе вїꙋ кꙋ дхꙋл. Кꙋ ка ѳі
реши челор ден темницъ дхꙋри мергѫндь аꙋ про
поведꙋит. Челор че не аскꙋлтъторi ерѧ оди к
нисѡаръ, кѫндь одатъ аштепта алꙋй дмнзъꙋ
ръбдарѣ чѣ ꙟделꙋнгатъ, ꙟзилеле лꙋй ное, ток
миндꙋсе кꙋвотꙋл ꙟтрꙋ карїле пꙋцине адекъ ѡпт
сꙋфлете сау мѫнтꙋит прен апъ. Каре ши ка
пре нои пилда ачелꙋѧ акꙋм не мѫнтꙋѧще ботезꙋл
нꙋ атрꙋпꙋлꙋй лепъдаре де тинъ, че аштїинцїи
чей бꙋне ꙟтребаре ла дмнзъꙋ прен ꙟвїарѣ лꙋй
їс хс. Kаpeле ѧсте ꙟдирѣпта лꙋй кв
дмнзъꙋ мергѫндь ꙟчерю сꙋпꙋй
дꙋсе ла ель ꙟгерїи, ши би
рꙋинцеле ши пꙋте
риле.

Biblia 1688, p. 913, col. 2

stricăciunea celui lin şi blînd duh, carele iaste înaintea lui Dumnezău de mult preţ.

5. Pentru că aşa odinioară şi cêle sfinte muieri, cêlea ce au nădejduit pre Dumnezău, să împodobiia pre dînsele supuindu-să la ai lor bărbaţi,

6. Precum Sárra asculta pre Avraam, domn pre el chemîndu-l; căriia v-aţi făcut fii, făcînd bine şi netemîndu-vă nice de o frică.

7. Bărbaţii, aşijderea, lăcuind împreună, după conoştinţă, ca celui mai slab vasului muieresc împărţind cinste, ca şi împreună moştenitori darului vieţii, ca să nu să taie rugile voastre.

8. Iară sfîrşitul, toţi la un gînd să fiţi iertători, iubitori de fraţi, milostivi, cu dragoste priimitori,

9. Nerăsplătind rău pentru rău, au sudalmă pentru sudalmă, ce, împotrivă încă, binecuvîntînd, ştiind că spre aceasta v-aţi chemat, ca blagosloveniia să moşteniţi.

10. Pentru că cela ce va să iubească viaţa şi să vază zile bune, potolească-şi limba lui de la rău şi buzele lui ca să nu grăiască vicleşug,

11. Abată-să de la rău şi facă bine, caute pacea şi să ţie de dînsa.

12. Căci ochii Domnului sînt spre cei direpţi şi urechile lui spre rugăciunea lor, iară obrazul Domnului spre ceia ce fac rêle.

13. Şi cine e cel ce va face rău voao, de veţi fi asămănători binelui?

14. Ce, deşi veţi pătimi pentru direptate, fericiţi sînteţi. Iară de frica lor nu vă têmereţi, nice vă turburaţi,

15. Ce pre Domnul Dumnezău sfinţiţi întru inimile voastre. Şi să fiţi gata pururea spre răspuns la tot cela ce cêre voao cuvînt pentru cea întru voi nădêjde, cu lineşte şi frică,

16. Ştiinţă avînd bună ca, întru carea vor grăi asupra voastră ca unor făcători de rău, să să ruşinêze ceia ce dodeiesc cea bună întru Hristos a voastră petrêcere.

17. Pentru că mai bine e cei ce fac bine, de va vrea voia lui Dumnezău a pătimi, decît cei ce fac rău.

18. Căci şi Hristos odată pentru păcate au pătimit, direpţ fiind, pentru cei nedirepţi, ca pre noi să aducă la Dumnezău, omorîndu-se cu trupul, iară făcîndu-se viu cu duhul,

19. Cu care, şi celor den temniţă duhuri, mergînd, au propoveduit,

20. Celor ce neascultători era odinioară, cînd odată aştepta a lui Dumnezău răbdarea cea îndelungată, în zilele lui Nóe tocmindu-se chivotul, întru carele puţine, adecă opt suflete, s-au mîntuit pren apă.

21. Care şi pre noi pilda aceluia acum ne mîntuiêşte, botezul, nu a trupului lepădare de tină, ce a ştiinţii cei bune întrebare la Dumnezău, pren înviêrea lui Isus Hristos,

22. Carele iaste în direapta lui Dumnezău mergînd în ceriu, supuindu-se la el îngerii şi biruinţele şi puterile. //

Versiunea modernă

stricăcioasa [podoabă] a unui duh blînd şi liniştit, care este de mare preţ înaintea lui Dumnezeu.

5. Căci odinioară, aşa se împodobeau şi sfintele femei care nădăjduiau în Dumnezeu, supunîndu-se bărbaţilor lor,

6. Aşa cum Sara asculta de Avraam, numindu-l pe el domn; ai cărei copii deveniţi făcînd ce este bine şi netemîndu-vă de nimic.

7. Şi voi, bărbaţilor, faceţi casă bună cu soţiile, după înţelegere, precum cu nişte făpturi mai slabe, arătîndu-le cinste, ca unor împreună moştenitoare ale harului vieţii, ca rugăciunile voastre să nu fie împiedicate.

8. În sfîrşit, cu toţii să fiţi într-un gînd, compătimitori, iubitori de fraţi, milostivi, binevoitori,

9. Nerăsplătind răul cu rău ori ocara cu ocară, ci, dimpotrivă, binecuvîntînd, ştiind că spre aceasta aţi fost chemaţi, ca să moşteniţi binecuvîntarea.

10. Fiindcă cel ce voieşte să iubească viaţa şi să vadă zile bune, să-şi înfrîneze limba de la rău şi buzele sale să nu grăiască vicleşug,

11. Să se depărteze de rău şi să facă bine, să caute pacea şi să o urmeze,

12. Căci ochii Domnului sînt asupra celor drepţi şi urechile lui către rugăciunea lor; dar faţa Domnului împotriva celor ce fac rele.

13. Şi cine vă va face vouă rău, dacă sînteţi următorii binelui?

14. Ci chiar dacă aţi suferi pentru dreptate, fericiţi sînteţi. De frica lor nu vă temeţi, nici nu vă tulburaţi,

15. Ci pe Domnul, Dumnezeu, sfinţiţi-l în inimile voastre, mereu gata să vă apăraţi de oricine vă cere socoteală despre nădejdea dintru voi, cu blîndeţe şi teamă,

16. Avînd cuget bun, aşa încît chiar în ceea ce sînteţi defăimaţi să fie ruşinaţi aceia care vorbesc de rău purtarea voastră cea bună în Hristos.

17. Căci este mai bine să pătimiţi pentru facerea de bine, decît pentru facerea de rău, dacă aşa este voia lui Dumnezeu.

18. Pentru că şi Hristos o dată a suferit pentru păcate, cel drept pentru cei nedrepţi, ca să vă aducă pe voi la Dumnezeu, omorît fiind cu trupul, dar viu făcut cu duhul,

19. Întru care mergînd, a şi propovăduit sufletelor din închisoare,

20. Care odinioară fuseseră neascultătoare, cînd îndelunga răbdare a lui Dumnezeu aştepta, în zilele lui Noe, pe cînd se construia corabia în care puţine suflete, adică opt, au fost mîntuite prin apă.

21. Era închipuirea botezului, care acum vă mîntuieşte pe voi; nu spălare a murdăriei trupului, ci cerere către Dumnezeu pentru cuget bun, prin învierea lui Iisus Hristos,

22. Care este de-a dreapta lui Dumnezeu, după ce a mers în cer, supunîndu-i-se îngerii, stăpîniile şi puterile.

КАП. д҃.

а Хрьстос дарь пьтиминдь пентрꙋ нои кꙋ
трꙋп шѝ вои ꙟтрачелаш гѫндь вь ꙟар
мацн кь чела че аꙋ пьтимит, кꙋ трꙋ
в пꙋл аꙋ ꙟчетат де пькате. Анꙋма
вїецꙋи врѣмѣ чѣлалтѣ ꙟтрꙋп кꙋ по
г теле оменещи, че кꙋ воѧ лꙋи дмнзѣ. Пентрꙋ
кь деступль е ноао чѣ трекꙋть врѣме авїецїи,
воѧ лимбилор а ѡ испрьви ꙟблѫндь ꙟтрꙋ не кꙋ
рьцїи, пофте бецїи десфрѣньчюни, бьꙋтꙋри шѝ
д чѣле не дирѣпте ꙟкиньчюни де идоли. Ꙟтрꙋ
карѣ сь мирь не пристьниндь вои ла ачѣѧш вь
е саре акꙋрвїеи блестемѫндь. Карїи вор да са
ма ла чела че ѧсте гата сь жꙋдече морцїи шѝ
ѕ вїи. Пентрꙋ кь спре ачаста шѝ морцилорь
саꙋ бꙋне вестит, ка сьсь жꙋдече дꙋпь оамени
трꙋпѣще, шѝ сь трьꙗскь дмнзьѧще кꙋ дꙋ
з хꙋль. Шѝ алтꙋтꙋрор сьвѫршитꙋл саꙋ а
пропїѧт, дечи ꙟтрецицивь ла минте шѝ вь рє
и вици ла рꙋги. Шѝ маи наинте де тоате чѣ
ꙟтрꙋ вои драгосте, ꙟтинсь авѫндь, кьчи дра
ѳ гостѣ ва акопери мꙋлциме де пькате. Юби
тори де стрїини фици ꙟтре вои фьрь де рьпщи
і ре. Фїеще кареле дꙋпь кꙋм аꙋ лꙋат дарꙋл
ꙟтре вои пре ель послꙋшиндꙋл, ка нище бꙋни ди
регьтори аи челꙋи де мꙋлте фѣлюри дар ал лꙋи
аі дмнзьꙋ. Ѡри чине грьѧще, ка кꙋвинтеле
лꙋи дмнзьꙋ ѡри чине послꙋшаще ка ден пꙋтѣ
рѣ карѣ дь дмнзьꙋ, ка ꙟтрꙋ тоате сьсь мь
рѣскь дмнзьꙋ, прен іс хс, кьрꙋѧ е мьрирѣ шѝ
ві тьрїѧ ꙟвѣчїи вѣчилор аминь. Юбицилорь
нꙋвь мирацн де чѣ дентрꙋ вои арпиндерѣ, спре
испить воаѡ фькѫндꙋсе ка кꙋм вьсар тѫмпла
гі чева стрїинь. Че ꙟтрꙋ кѫт пьрташи сѫ
тецн патимилор лꙋи хс, бꙋкꙋрацивь ка шѝ ꙟ
трꙋ дескоперирѣ мьририи лꙋи вьвецн бꙋкꙋра ве
ді селиндꙋвь. Де вь окьржцн ꙟтрꙋ нꙋмеле
лꙋи хс, фериччци сѫнтецн, кьчи че аль мьририи
шѝ аль лꙋи дмнзьꙋ дхь, спре вои сь одинѣще
ꙟсь деспре ей, сьхꙋлѣще, ѧрь деспре вои, сь
еі славѣще. Кьчи нꙋ кꙋмва чинева, ден вои
сьпьтимѣскь, ка ꙋнь ꙋчигьторю аꙋ фꙋрь аꙋ
фькьторю де рьꙋ, саꙋ ка ꙋнь сокотиторю де
ѕі чѣле стрїине. Ѧрь де (пьтимѣще) ка ꙋн
крещинь нꙋсь рꙋшинѣзе, че мьрѣскь пре дмне
зі зьꙋ кꙋ партѣ ачаста. Кьчи врѣмѣ е аоь
ꙟчѣпе жꙋдеката дела каса лꙋи дмнзьꙋ, ѧрь де
ва фи ꙟтѫю дела нои че е сфѫршитꙋль челорь
чеи аскꙋлть ла еѵлїѧ лꙋи дмнзьꙋ.
иі Шѝ девреме че чель дирепть абїѧ сьмѫнтꙋѧще
дарь чель некꙋрат шѝ пькьтось ꙋнде сьва иви?
ѳі Дечи шѝ чеѧ чепьтимеꙋскꙋ, дꙋпь воѧ лꙋи дꙋ
незьꙋ кала ꙋнь крединчось зидиторю, пꙋеши
сꙋфлетеле лорь кꙋфачере бꙋнь.

КАП. е҃.

а Пре бьтрѫнїи чеи дентрꙋ вои рогꙋю, чѣ
ꙟпреꙋнь бьтрѫнь, шѝ мьртꙋриситорю
алпатимилорь, лꙋи хс, каре шѝ мь
рирен чеїи чева сьсь дескопере, ѧсте пьр

Biblia 1688, p. 914, col. 1

Cap 4

1. Hristós dară pătimind pentru noi cu trup şi voi într-acelaşi gînd vă înarmaţi, că cela ce au pătimit cu trupul au încetat de păcate,

2. A nu mai vieţui vrêmea cêealaltă în trup cu poftele omeneşti, ce cu voia lui Dumnezău.

3. Pentru că destulă e noao cea trecută vrême a vieţii, voia limbilor a o isprăvi, îmblînd întru necurăţii, pofte, beţii, desfătăciuni, băuturi şi cêle nedirêpte închinăciuni de idoli.

4. Întru carea să miră, nepristănind voi la acêeaşi vărsare a curviei, blestemînd.

5. Carii vor da sama la cela ce iaste gata să judece morţii şi viii.

6. Pentru că spre aceasta şi morţilor s-au binevestit, ca să să judece după oameni trupêşte şi să trăiască dumnezăiêşte cu duhul.

7. Şi al tuturor săvîrşitul s-au apropiat. Deci, întregiţi-vă la minte şi vă trezviţi la rugi

8. Şi, mai nainte de toate, cea întru voi dragoste întinsă avînd, căci dragostea va acoperi mulţime de păcate.

9. Iubitori de striini fiţi între voi, fără de răpştire.

10. Fieştecarele, după cum au luat darul între voi, pre el posluşindu-l, ca nişte buni diregători ai celui de multe fêliuri dar al lui Dumnezău.

11. Oricine grăiêşte — ca cuvintele lui Dumnezău. Oricine posluşaşte — ca den putêrea carea dă Dumnezău, ca întru toate să să mărească Dumnezău pren Isus Hristos, căruia e mărirea şi tăriia în vêcii vêcilor! Amin.

12. Iubiţilor, nu vă miraţi de cea dentru voi aprinderea, spre ispită voao făcîndu-se, ca cum vă s-ar tîmpla ceva striin,

13. Ce, întrucît părtaşi sînteţi patimilor lui Hristos, bucuraţi-vă, ca şi întru descoperirea mărirei lui vă veţi bucura, veselindu-vă.

14. De vă ocărîţi întru numele lui Hristos, fericiţi sînteţi, căci cel al mărirei şi al lui Dumnezău Duh spre voi să odihnêşte, însă despre ei să hulêşte, iară despre voi să slăvêşte.

15. Căci nu cumva cineva den voi să pătimească, ca un ucigătoriu au fur au făcătoriu de rău sau ca un socotitoriu de cêle striine,

16. Iară de (pătimêşte)[2] ca un creştin, nu să ruşinêze, ce mărească pre Dumnezău cu partea aceasta.

17. Căci vrêmea e a să încêpe judecata de la casa lui Dumnezău. Iară de va fi întîiu de la noi, ce e sfîrşitul celor ce nu ascultă la Evangheliia lui Dumnezău?

18. Şi de vrême ce cel direpţ abia să mîntuiêşte, dară cel necurat şi păcătos unde să va ivi?

19. Deci şi ceia ce pătimescu după voia lui Dumnezău, ca la un credincios Ziditoriu, puie-şi sufletele lor cu facere bună.

Cap 5

1. Pre bătrînii cei dentru voi rogu-iu, cel împreună bătrîn şi mărturisitoriu al patimilor lui Hristos, care şi mărirei ceii ce va să să descopere iaste păr- /

Versiunea modernă

Capitolul al 4-lea

1. Aşadar, de vreme ce Hristos a pătimit pentru noi, cu trupul, şi voi înarmaţi-vă cu acelaşi gînd, căci cel a suferit în trup a isprăvit cu păcatul,

2. Ca să nu mai trăiască timpul rămas în trup întru poftele oamenilor, ci după voia lui Dumnezeu.

3. Căci timpul ce a trecut ne-a fost destul pentru a face voia neamurilor, umblînd în desfrînări, în pofte, beţii, orgii, chefuri şi idolatrii abominabile.

4. De aceea ei se miră, că voi nu alergaţi cu ei în aceeaşi revărsare a risipirii şi vă defăimează.

5. Vor da socoteală celui care este gata să judece viii şi morţii.

6. Că pentru aceasta a fost binevestit şi morţilor, ca să fie judecaţi ca oameni în trup, dar să trăiască după Dumnezeu, în duh.

7. Iar sfîrşitul a toate s-a apropiat. Aşadar, fiţi cu mintea întreagă şi privegheaţi în rugăciuni,

8. Înainte de toate, avînd dragoste neîncetată unul pentru altul, căci dragostea va acoperi mulţime de păcate.

9. Fiţi iubitori de străini, unul către altul, fără cîrtiri.

10. Fiecare, după darul pe care l-a primit, slujiţi unii altora, ca buni iconomi ai harului celui de multe feluri al lui Dumnezeu.

11. Dacă cineva vorbeşte, să fie precum cuvintele lui Dumnezeu; dacă cineva slujeşte, să fie din puterea pe care i-o dă Dumnezeu, aşa încît în toate să fie slăvit Dumneze, prin Iisus Hristos, căruia îi este slava şi puterea în vecii vecilor! Amin.

12. Iubiţilor, nu vă miraţi de focul aprins între voi, ivit ca să vă încerce, ca şi cum vi s-ar întîmpla ceva străin,

13. Ci, întrucît sînteţi părtaşi patimilor lui Hristos, bucuraţi-vă, aşa încît şi la descoperirea slavei lui să vă bucuraţi, cu bucurie mare.

14. Dacă sînteţi ocărîţi în numele lui Hristos, fericiţi sînteţi; căci Duhul slavei şi al lui Dumnezeu se odihneşte asupra voastră, de ei defăimat, de voi slăvit.

15. Dar nimeni dintre voi să nu sufere ca ucigaş sau hoţ sau răufăcător sau băgăcios,

16. Dar cînd suferă în calitate de creştin, să nu se ruşineze, ci să-l slăvească pe Dumnezeu în această privinţă.

17. Căci este vremea să înceapă judecata de la casa lui Dumnezeu. Iar dacă [începe] de la noi, care va fi sfîrşitul celor care nu se supun Evangheliei lui Dumnezeu?

18. Şi dacă dreptul abia se mîntuieşte, unde se vor arăta necredinciosul şi păcătosul?

19. Aşadar, şi aceia care suferă după voia lui Dumnezeu, să-şi încredinţeze sufletele credinciosului Ziditor, făcînd binele.

Capitolul al 5-lea

1. Pe presbiterii dintre voi îi rog, eu, cel împreună presbiter şi martor al patimilor lui Hristos şi păr-

а҃. в҃. Послані́е.

та́ш. Па́щеци чѣ дентрꙋ вои пꙋ в҃
мъ, алꙋи дмнꙁъꙋ, сокотиндꙋсѡ нꙋ кꙋсила чекꙋ
бꙋнъ вое, ничи кꙋ агонисит рѣ чеіꙋ ѡсꙣдіе.
Ничи какꙋмь аци стъпжни соръцилорь чепнадъ г҃
фъкжндꙋвъ тꙋрмен. Ши арътжндꙋсъ ꙟ д҃
чепъторюль пъсторилорь, вецин лꙋа чѣ невещежи
тъ аславеи кꙋнꙋнъ. Ꙟшиждерѣ тинерій є҃
плекацивъ лачен маи бътржни, ши тоци оунꙋл
ла алалть плекжндꙋвъ, смереніа ꙟтрꙋ вои къ
щигаци, къ дмнꙁъꙋ мжндрилорь сѫ ꙟпончишѫ
ꙁъ, іаръ смерицилорь ледъ дарь. Смерицивъ ѕ҃
диреппть ачѣа сꙋпть чѣ таре мжнъ алꙋи дꙋ
неꙁъꙋ, ка пре вои съвъ ꙟналце кꙋврѣме.
Тоатъ грижа воастръ арꙋнкжндь спре ѐль, къ з҃
ѐль поартъ гриже пентрꙋ вои. Трезвицивъ, и҃
привегѧци, кѫчи пжрѫшꙋль востру діаволꙋль,
ка оунь леꙋ рѫкниндь, оумблъ черкжндь пре чи
нева ꙟгици. Кѫрꙋѧ стаци ꙟпотривъ ꙟте ѳ҃
меіаци кꙋкрединцꙋ, щіиндь ачѣѧши але пати
мелорь, кꙋчѣ ден лꙋме авоастръ фрѫціе асъ съ
вжршии. Іаръ дмнꙁъꙋль атоть дарꙋль, че і҃
ла че аꙋ кемать пре нои лачѣ вѣчникъ алꙋи мъ
рире, ꙟтрꙋ Хс Іс, пꙋцинь пѫтиминдь ѐль сѫ ꙟ
дирептѣꙁе пре вои, съвъ ꙟтърѣскъ, съвъ ꙟ
вжртошаꙁе съвъ ꙟтемеѧꙁе. Лꙋи ѐ мъри аі҃
рѣ, търіѧ ꙟвѣчіи вѣчилорь. Прен Сілꙋань ві҃
чель крединчось воаѡ фрате, дꙋпъ кꙋмь соко
тескꙋ прен пꙋцине амь скрись, рꙋгжндь ши мъ
тꙋрисжндь, ачеста афи чель адевърать дарꙋль
лꙋи дмнꙁъꙋ ла кареле стаци. Ꙟкинъсѫ гі҃
воаѡ чѣ ден Вавилонь ꙟпреꙋнъ алѣсъ, ши
Марко фіюль міеꙋ. Ꙟкинацивъ оу ді҃
нꙋл кѫтръ алалть кꙋ сърꙋтаре де
драгосте, паче воаѡ тꙋтꙋ
рорь, челор ꙟ Хс Ісꙋсь
аминь.

Карте тримисъ алꙋи Петрꙋ пресъте тоть ꙟдоа.

Кап. а҃.

Симеѡнь петръ робꙋ ши апостолꙋл лꙋ а҃
Іс Хс, челор че ꙟтокма чинститъ кꙋ
нои, аꙋ немерить крединцѫ, ꙟтрꙋ дире
тате дꙋмнеꙁъꙋлꙋи нострꙋ, ши мжн
тꙋиторюлꙋи Іс Хс. Дар воаѡ ши в҃
паче съсъ ꙟмꙋлцѣскъ, ꙟтрꙋ кꙋнощинца лꙋи
дмнеꙁъꙋ, ши лꙋи Іс домнꙋлꙋи нострꙋ.
Дꙋпъ кꙋмь тоате ноаѡ, чѣ дꙋмнеꙁъѣскъ а г҃
лꙋи пꙋтѣре, чѣле кътръ віацъ ши бꙋнъ кре
динцъ дъррꙋиндꙋне, прен кꙋнощинца челꙋи че
аꙋ кемать пре нои, прен мърире ши бꙋнътате.
Прен кареле чѣле маи мари ноаѡ, ши чинстите д҃
фъ

Biblia 1688, p. 914, col. 2

taş:

2. Paşteţi cea dentru voi turmă a lui Dumnezău, socotindu-o nu cu sila, ce cu bunăvoie, nici cu agonisită rea, ce cu osîrdie,

3. Nici ca cum aţi stăpîni sorţilor, ce pildă făcîndu-vă turmei.

4. Şi arătîndu-să începătoriul păstorilor, veţi lua cea neveştejită a slavei cunună.

5. Aşijderea, tinerii, plecaţi-vă la cei mai bătrîni. Şi toţi, unul la alalt plecîndu-vă, smereniia întru voi cîştigaţi, căci Dumnezău mîndrilor să împoncişază, iară smeriţilor le dă dar.

6. Smeriţi-vă dirept acêea supt cea tare mînă a lui Dumnezău, ca pre voi să vă înalţe cu vrême.

7. Toată grija voastră aruncînd spre el, căci el poartă grije pentru voi.

8. Trezviţi-vă, privegheaţi! Căci pîrîşul vostru, diavolul, ca un leu răcnind umblă, cercînd pre cine va înghiţi.

9. Căruia staţi împotrivă, întemeiaţi cu credinţa, ştiind acêeaşi ale patimelor cu cea den lume a voastră frăţie a să săvîrşi.

10. Iară Dumnezăul a tot darul, cela ce au chemat pre noi la cea vêcinică a lui mărire întru Hristos Isus, puţin pătimind el, să îndirepteaze pre voi, să vă întărească, să vă învîrtoşaze, să vă întemeiêze.

11. Lui e mărirea, tăria, în vêcii vêcilor!

12. Pren Siluán, cel credincios voao frate, după cum socotescu pren puţine am scris, rugînd şi mărturisînd acesta a fi cel adevărat darul lui Dumnezău, la carele staţi.

13. Închină-să voao cea den Vavilón împreună aleasă şi Márco, fiiul mieu.

14. Închinaţi-vă unul cătră alalt cu sărutare de dragoste. Pace voao, tuturor celor în Hristos Isús! Amin.

Versiunea modernă

taş al slavei ce va să fie descoperită:

2. Păstoriţi turma lui Dumnezeu cea dintre voi, veghind asupra ei nu cu sila, ci de bunăvoie, nici pentru cîştig ruşinos, ci cu zel,

3. Nici ca şi cum aţi stăpîni cele repartizate de sorţi, ci făcîndu-vă pilde turmei.

4. Iar cînd mai-marele păstorilor se va arăta, veţi primi cununa cea neveştejită a slavei.

5. De asemenea, voi, tinerilor, supuneţi-vă celor bătrîni. Cu toţii, supunîndu-vă unii altora, cu smerenie îmbrăcaţi-vă, căci Dumnezeu celor mîndri le stă împotrivă, iar celor smeriţi le dă har.

6. Smeriţi-vă, aşadar, sub mîna cea puternică a lui Dumnezeu, ca el să vă înalţe, la vremea potrivită.

7. Aruncaţi asupra lui toată grija voastră, căci el are grijă de voi.

8. Fiţi treji, privegheaţi! Potrivnicul vostru, diavolul, umblă ca un leu răcnind, căutînd pe cine să înghită.

9. Staţi-i împotrivă, întăriţi în credinţă, ştiind că aceleaşi suferinţe le îndură şi fraţii voştri, care sînt în lume.

10. Iar Dumnezeul a tot harul, care v-a chemat pe voi la slava sa cea veşnică, întru Hristos Iisus, după ce veţi pătimi puţină vreme, el însuşi vă va face bine, vă va întări, vă va face puternici, vă va face neclintiţi.

11. Lui fie-i slava şi puterea în vecii vecilor! Amin.

12. Prin Silvan, pe care-l socotesc fratele cel credincios, v-am scris pe scurt, ca să vă îndemn şi să mărturisesc că acesta este adevăratul har al lui Dumnezeu, în care staţi.

13. Cea din Babilon, aleasă ca şi voi, precum şi Marcu, fiul meu, vă salută!

14. Salutaţi-vă unul pe altul cu sărutarea dragostei. Pave vouă, tuturor celor în Hristos Iisus! Amin.

Carte trimisă a lui Pétr preste tot a doa

Cap 1

1. Simeón Pétăr, rob şi apostolul lui Isus Hristos, celor ce întocma cinstită cu noi au nemerit credinţă, întru direptatea Dumnezăului nostru şi Mîntuitoriului Isus Hristos:

2. Dar voao şi pace să să înmulţească, întru cunoştinţa lui Dumnezău şi lui Isus Domnului nostru!

3. După cum toate noao cea dumnezăiască a lui putêre cêle cătră viaţă şi bună-credinţă dăruindu-ne, pren cunoştinţa celui ce au chemat pre noi, pren mărire şi bunătate,

4. Pren carele cêle mai mari noao şi cinstite //

A doua epistolă a lui Petru către toţi credincioşii

Capitolul 1

1. Simeon Petru, rob şi apostol al lui Iisus Hristos, către cei ce prin dreptatea Dumnezeului nostru şi a Mîntuitorului Iisus Hristos au dobîndit credinţă la fel de valoroasă ca a noastră:

2. Har vouă şi pacea să se înmulţească întru cunoaşterea lui Dumnezeu şi a lui Iisus, Domnul nostru!

3. Căci dumnezeiasca sa putere ne-a dăruit toate cele spre viaţă şi cucernicie, prin cunoaşterea celui care ne-a chemat prin slavă şi virtute,

4. Prin care ne-a dăruit preţioase şi foarte mari

ꙟ а лꙋи петрь.

фъгъдꙋꙟеле сꙟ дърꙋи, ка пре ачесте съфиць пъта
дмнезъещи фири, де пъртьдꙋкъ де чѣ дин лꙋме
е кꙋ похтъ стрикъчюне. Ши ꙟтрꙋ ачѣꙟ ашь
нꙋмаи тоатъ невоинца пꙋиндꙋсꙍ, сторйци кꙋ
кредйнца воастръ бꙋнътате, ши кꙋ бꙋнътате ми
ѕ те. Ши кꙋ минте контенирѣ, ши кꙋ кон
тенирѣ ръбдаре, ши кꙋ ръбдаре бꙋна кредйнцъ,
ши кꙋ бꙋна кредйнцъ юбирѣ фръцѣсн .
з Ши кꙋ юбирѣ фръцѣсн драгостѣ .
и Пентрꙋ къ ачѣсте ла вои фиинд ши пресосинд,
нꙋ де шъреци ничи фъръ де роꙍдь вор пꙋне пре
вой, спре адоминꙋлꙋи ностру Іс Хс кꙋноштинцъ.
ѳ Пентрꙋ къ ла кареле нꙋсь ачѣсте оꙍрбь єсте,
черкжнд кꙋ мжниле, оуйтаре лꙋꙟнд де кꙋръ
ціа челорь де демꙋлть але лꙋи пъкате .
і Пентрꙋ ачѣа маи мꙋлть фрацилорь невойци, а
деверитъ кемарѣ ши алѣџере воастръ съсъ фаце,
пентрꙋ къ ачѣсте фъкжнд нꙋвеци греши ни
аі одиниѡаръ. Пентрꙋ къ аша кꙋ богъціе съ
ва стори воаѡ, ꙟтрарѣ ла чѣ вѣчникъ ꙟпъръ
ціе адоминꙋлꙋи ностру, ши мжнтꙋиториюль Іс
ві Хс. Пентрꙋ ачѣа нꙋмъвою леневи воаѡ,
пꙋрꙋрѣ авъ адꙋче аминте пентрꙋ ачѣстѣ, мъ
каръ къ щици ши ꙟтърици фиинд, ꙟтрꙋ аче
гі стꙋ адевъръ. Ши дирептъ сокотѣскь а фи,
ꙟтрꙋ кжть сжнть ꙟтрꙋ ачесть лъкаш, съвъ
ді скоꙍль пре вой кꙋ поменирѣ. Щиинд къ юте
єсте лепъдарѣ сълашꙋлꙋи миеꙋ, дꙋпъ
кꙋмь ши домнꙋль ностру Ісꙋсь Хрїстосъ,
еі аꙋ арътат міе. Ши вою невои, ши фиеще
кжнд авѣа пре вои, дꙋпъ ама ешире, а аче то
ѕі ра поменире съсъфакъ. Пентрꙋ къ нꙋ ла чѣ
ле ꙟвъцате басне оурмжнд, ам арътат воаѡ
адоминꙋлꙋи ностру Іс Хс, пꙋтѣре ши венире, че
зі възъторю фиинд аи мъримей ачелꙋꙟ. Пен
трꙋ къ лꙋꙟнд дела дмнезъꙋ пъринтеле чинсте
ши мърире, гла венинд ла ель ка ачѣста, дела
чѣ пръ кꙋвїоꙍасъ мърире, ачѣста єсте фиюл
иі міеꙋ чел юбит, ла кареле е бине вреꙋ. Ши а
чѣста гла нои ам аꙋзит дин чериꙋ адꙋкжндꙋ
сь ꙟпреꙋнъ кꙋ ел фиинд ꙟмъгꙋра чѣ сфнтъ.
ѳі Ши авем маи адевърат пре чел пророческь кꙋ
вжнть, ла кареле бине веці фаче лꙋꙟнд аминте
ка оуни лꙋминъторю, че лꙋминѣзъ ꙟлок кꙋ
чаць, пънъ оунде зїоꙍа ва лꙋмина, ши лꙋчафъ
к рꙋл ва ръсъри, ꙟтрꙋ инимиле воастре. А
часта ꙟтжю щиинд къ тоатъ пророчирѣ скри
ка тꙋрїи, спре аса дезлегаре нꙋсъ фаче. Пентрꙋ
къ нꙋ дин воѣ оꙍмꙋлꙋи, съръсеꙋнесъ вреоꙍдатъ
пророчїе, че де дхꙋл сфнтъ ꙟдемнжндꙋсъ аꙋ
гръит ачеи сфнци оꙍамени аи лꙋи дмнезъꙋ .

К А П, В.

а Фꙋръ ꙟсъ ши пророчи минчиноши ꙟтрꙋ
нородь, дꙋпъ кꙋм ши ꙟтрꙋ вои вор фи
даскали минчиноши карїи вор бъга ере
сꙋри де пїерзаре, ши де стъпжнꙋл каре
аꙋ ръскꙋмпърат пре еи лепъджндꙋсъ,
в адꙋкжнд лорꙋш грабникъ пїерзаре. Ши мꙋл
ци вор оурма ла пеириле лор, прен карїи кале а

Biblia 1688, p. 915, col. 1

făgăduiêle s-au dăruit, ca pren acesta să fiţi părtaşi dumnezăieştii firi, depărtîndu-vă de cea den lume cu pohtă stricăciune.

5. Şi întru acêeaşi numai toată nevoinţa puindu-o, sporiţi cu credinţa voastră — bunătatea, şi cu bunătatea — mintea,

6. Şi cu mintea — contenirea şi cu contenirea — răbdarea şi cu răbdarea — buna-credinţă şi cu buna-credinţă — iubirea frăţiei,

7. Şi cu iubirea frăţiei — dragostea.

8. Pentru că, acêstea la voi fiind şi prisosind, nu deşărţi, nici fără de rod vor pune pre voi spre a Domnului nostru Isus Hristos cunoştinţă.

9. Pentru că la carele nu-s acêstea orb iaste, cercînd cu mînile, uitare luînd de curăţiia celor de demult ale lui păcate.

10. Pentru acêea mai mult, fraţilor, nevoiţi adeverită chemarea şi alêgerea voastră să să facă, pentru că, acêstea făcînd, nu veţi greşi niciodinioară.

11. Pentru că aşa, cu bogăţie să va spori voao întrarea la cea vêcinică împărăţie a Domnului nostru şi Mîntuitoriul Isus Hristos.

12. Pentru acêea nu mă voiu lenevi voao pururea a vă aduce aminte pentru acêstea, măcară că ştiţi şi întăriţi fiind întru acestu adevăr.

13. Şi direpţ socotesc a fi, întrucît sînt întru acest lăcaş, să vă scol pre voi cu pomenirea,

14. Ştiind că iute iaste lepădarea sălaşului mieu, după cum şi Domnul nostru Isús Hristós au arătat mie.

15. Şi voiu nevoi şi fieştecînd a avea pre voi, după a mea ieşire, a acestora pomenire să să facă,

16. Pentru că nu la cêle învăţate basne urmînd am arătat voao a Domnului nostru Isus Hristos putêre şi venire, ce văzătoriu fiind ai mărimei aceluia.

17. Pentru că, luînd de la Dumnezău Părintele cinste şi mărire, glas venind la el ca acesta, de la cea prea cuvioasă mărire: „Acesta iaste Fiiul mieu cel iubit, la carele eu binevruiu."

18. Şi acesta glas noi l-am auzit den ceriu aducîndu-să împreună cu el fiind în măgura cea sfîntă.

19. Şi avem mai adevărat pre cel prorocesc cuvînt, la carele bine veţi face luînd aminte, ca unui luminătoriu ce luminează în loc cu ceaţă, pînă unde zioa va lumina şi luceafărul va răsări întru inimile voastre.

20. Aceasta întîiu ştiind, că toată prorocirea Scripturii spre a sa dezlegare nu să face,

21. Pentru că nu den voia omului să răspunsă vreodată prorocie, ce de Duhul Sfînt îndemnîndu-să au grăit acei sfinţi oameni ai lui Dumnezău.

Cap 2

1. Fură însă şi proroci mincinoşi întru norod, după cum şi întru voi vor fi dascali mincinoşi, carii vor băga eresuri de pierzare şi, de stăpînul care au răscumpărat pre ei lepădîndu-să, aducînd loruşi grabnică pierzare.

2. Şi mulţi vor urma la peirile lor, pren carii calea a- /

Versiunea modernă

făgăduinţe, ca prin acestea să vă faceţi părtaşi dumnezeieştii firi, scăpînd de stricăciunea poftei care este în lume.

5. Şi pentru aceasta, daţi-vă toată silinţa şi adăugaţi credinţei voastre virtutea, şi virtuţii – cunoaşterea;

6. Iar cunoaşterii – înfrînarea, înfrînării – răbdarea, răbdării – evlavia, evlaviei – iubirea frăţească,

7. Iubirii frăţeşti – dragostea.

8. Căci dacă acestea se găsesc întru voi şi sporesc, nu vă vor lasă să fiţi leneşi şi nici fără roadă, în cunoaşterea Domnului nostru, Iisus Hristos.

9. Fiindcă cel care nu are acestea este un orb, avînd vedere slabă, care a dat uitării curăţirea păcatelor lui de demult.

10. De aceea, fraţilor, cu atît mai mult daţi-vă silinţa să faceţi chemarea voastră temeinică şi alegerea; căci acestea făcînd, nu veţi greşi niciodată.

11. Căci astfel vi se da cu bogăţie intrare în împărăţia cea veşnică a Domnului nostru şi Mîntuitorului Iisus Hristos.

12. Drept aceea, nu voi neglija să vă amintesc mereu de acestea, deşi le cunoaşteţi şi sînteţi întăriţi în acest adevăr.

13. Socotesc, dar, că este drept ca, atîta timp cît sînt în acest sălaş, să vă ţin treji prin aducere aminte,

14. Ştiind că lepădarea sălaşului meu este aproape, precum mi-a şi făcut cunoscut Domnul nostru, Iisus Hristos.

15. Şi mă voi strădui ca şi după ieşirea mea să fiţi în stare să vă amintiţi de acestea în orice clipă.

16. Căci nu luîndu-ne după basme meşteşugite v-am făcut cunoscute vouă puterea şi venirea Domnului nostru, Iisus Hristos, ci fiindcă am văzut cu ochii noştri mărirea sa.

17. Pentru că atunci cînd a primit de la Dumnezeu Tatăl cinste şi slavă, un glas precum acesta a venit către el, din slavă minunată: „Acesta este Fiul meu cel iubit, întru care am binevoit."

18. Şi acest glas noi l-am auzit venind din cer, cînd eram cu el în muntele cel sfînt.

19. Şi avem cuvîntul profetic mai întărit, la care bine faceţi luînd aminte ca la o candelă ce străluceşte într-un loc întunecos, pînă cînd se va lumina de ziuă şi luceafărul va răsări în inimile voastre.

20. Aceasta cunoscîndu-o mai întîi, că nicio profeţie a Scripturii nu se petrece după propria interpretare a cuiva,

21. Căci nu s-a făcut niciodată profeţia din voia omului, ci oamenii cei sfinţi ai lui Dumnezeu au grăit purtaţi de Duhul Sfînt.

Capitolul al 2-lea

1. Dar au fost şi profeţi mincinoşi în popor, după cum şi între voi vor fi învăţători mincinoşi, care vor strecura erezii pierzătoare şi, tăgăduindu-l pe Stăpînul care i-a răscumpărat, îşi vor aduce lor grabnică pierzare.

2. Şi mulţi vor urma destrăbălările lor, din pricina cărora calea

a-

а лꙋи петрꙋ. цеі

девърꙋлꙋи съва хꙋли. Ши кꙋ лъкомїе, кꙋ г
кꙋвинте амъџитоаре пре вой вор прекꙋпи, ла ка-
рїй жꙋдеката де демꙋлт нꙋ зъбовѣще, ши пїе-
зареа лор нꙋ адоарме. Пентрꙋ къ де врѣме че д
дмнзъꙋ пре ꙟџерїй грешинд, нꙋ ꙗꙋ крꙋцат,
че кꙋ ланцꙋриле ꙟтꙋнѣрекꙋлꙋи ꙟтартар бъгѫ-
дꙋи, ꙗꙋ дат ла жꙋдекатъ фїинд пъзици.
Ши лꙋмѣ чѧ де ꙟчепꙋт нꙋ оꙗꙋ крꙋцат, че ал е
оптꙋлѣ пре ное, ал дерептъцїй проповедꙋито-
рю лаꙋ ферит, потоп ꙟлꙋме челор некꙋраци а-
дꙋкѫнд. Ши четъциле содомꙋлꙋй, ши го- ѕ
морꙋлꙋй, фъкѫндꙋле ченꙋшъ, кꙋ пръпъдире
лѣꙋ осѫндит, пилдъ пꙋнѫнд челора че вор съ
факъ некꙋръцїе. Ши пре дерептꙋл лот, з
некъжѫндꙋсъ де чѧ кꙋ некꙋръцїе вїацъ ачело-
фъръделѣџе лаꙋ избъвит. Пентрꙋ къ кꙋ и
ведѣреа, ши кꙋ аꙋзꙋл дерептꙋл ачела лъкꙋинд
ꙟтрꙋ ей, ден зи ꙟ зи сꙋфлет дерепт мꙋнчїѧ,
кꙋ чѣле фъръделѣџе лꙋкрꙋри. Штїе дмнꙋл ѳ
пре чей бꙋни крединчошй, ден бѫнтꙋиалъ ай мѫн-
тꙋи, ꙗръ пре чей недерепци, ла зїоа жꙋдекъ-
цїй, къзниць съй пъзаскъ. Ши май вѫртос і
пре чей че де на поѧ трꙋпꙋлꙋй оумблъ, ꙟпофта
пѫнгъричюнїй, ши де дмнзъире, небъгѫнд са-
мъ, кꙋтезътори облазничи, мъририле хꙋлиндꙋ
ле нꙋ съ кꙋтремꙋръ. Оунде ꙟџерїй кꙋ тъ- аі
рїѧ, ши кꙋ пꙋтѣреа май мари фїинд нꙋ рабдъ,
асꙋпра лор лѫнгъ дмнꙋл, жꙋдекатъ кꙋ хꙋлъ.
Ꙗръ ачещѣ ка нище некꙋвѫнтътоаре добитоа- ві
че, ден фире фїинд фъкꙋте, спре лꙋаре, ши спри-
кареа, ꙟтрꙋ кареле нꙋ щїꙋ блестемѫнд, кꙋ спри-
къчюнѣ лор стрикасъвор. Лꙋѫнд плата не- гі
дерептъцїй, дꙋлцаць сокотинд (афи) чѧ
пре зи, десфътъчюне кꙋ пѫнгъричюни, ши спꙋр-
къчюни, десфътѫндꙋсъ ꙟтрꙋ ꙟшелъчю-
нила лор, ꙟпреꙋнъ кꙋ вои десфътѫн-
дꙋсъ. Окий авѫнд плини де прѧ кꙋрвїе, ді
ши не ꙟчетаци де пъкат амъџинд сꙋфлете не-
ꙟтърите, инемъ де прінсъ кꙋ лъкомїе авѫнд,
фїи осѫндирїй. Лъсѫнд калѣ чѣ дерѣп- еі
тъ, аꙋ рътъчит оурмѫнд ꙟкалѣ лꙋи валаам,
ал лꙋи восор, кареле плата недерептъцїи аꙋ ю-
бит. Ши мꙋстрареа аꙋ авꙋт, фъръ де ле- ѕі
џїи ла асина фъръ де гла, кꙋ глас де ом ръспꙋ-
зѫнд, аꙋ оприт апророкꙋлꙋи небꙋнїе.
Ачещѣ сѫнт изворъ фъръ де апъ, нори де ви- зі
форъ пꙋртаци, къророра пѫкла ꙟтꙋнѣрекꙋлꙋи ꙟ
вѣкь съ пъзѣще. Пентрꙋ къ семецїиле де иі
шъртъчюнїи ръспꙋнзинд, амъџеск кꙋ похте
ле трꙋпꙋлꙋй кꙋ некꙋръцїи, пре чей че адевърат
аꙋ скъпат де чей че ꙟтрꙋ ꙟшелъчюне петрекъ.
Волничїе лор фъгъдꙋиндꙋле, ей робї фїинд ѳі
ай стрикъчюнїи, пентрꙋ къ орі чине де че саꙋ
бирꙋит, спре ачаста саꙋ ши робит.
Къ де арь фꙋџи де пѫнгъричюниле лꙋмїи кꙋ кꙋ- к
ноштинца домнꙋлꙋй, ши мѫнтꙋиторюлꙋи іс хс,
ши ла ачѣстѣ ꙗръш ꙟбълꙋиндꙋсе бирꙋескꙋсе, фъ-
кꙋтъсъ лор чѣле де апой, май рѣле де кѫт чѣ-
ле дентѫи. Петрꙋ къ май бине ера лор анꙋ ка

Г кꙋ

Biblia 1688, p. 915, col. 2

devărului să va huli.

3. Şi cu lăcomie, cu cuvinte amăgitoare pre voi vor precupi, la carii judecata de demult nu zăbovêşte şi pierzarea lor nu adoarme.

4. Pentru că, de vrême ce Dumnezău pre îngerii greşind nu i-au cruţat, ce cu lanţurile întunêrecului în Tartar băgîndu-i i-au dat la judecată, fiind păziţi,

5. Şi lumea cea de-nceput nu o au cruţat, ce al optulea pre Nóe, al direptăţii propoveduitoriu l-au ferit, potop[1] în lume celor necuraţi aducînd,

6. Şi cetăţile Sodómului şi Gomórului, făcîndu-le cenuşă, cu prăpădire le-au osîndit, pildă puind celora ce vor să facă necurăţie,

7. Şi pre direptul Lot, necăjîndu-să de cea cu necurăţie viaţă a celor fără de lêge, l-au izbăvit,

8. Pentru că, cu vedêrea şi cu auzul direptul acela lăcuind întru ei, den zi în zi suflet direpţ munciia cu cêle fărădelêge lucruri,

9. Ştie Domnul pre cei buni credincioşi den bîntuială a-i mîntui, iară pre cei nedirepţi la zioa judecăţii căzniţi să-i păzască.

10. Şi mai vîrtos pre cei ce denapoia trupului umblă, în pohta pîngăriciunii şi de dumnezăire nebăgînd sama. Cutezători, obraznici, măririle hulindu-le, nu să cutremură,

11. Unde îngerii, cu tăriia şi cu putêrea mai mari fiind, nu rabdă asupra lor lîngă Domnul judecată cu hulă.

12. Iară aceştia, ca nişte necuvîntătoare dobitoace, den fire fiind făcute spre luare şi stricare, întru carele nu ştiu blestemînd, cu stricăciunea lor strica-să-vor,

13. Luînd plata nedireptăţii, dulceaţă socotind (a fi)[2] cea pre zi desfătăciune cu pîngăriciuni şi spurcăciuni, desfătîndu-să întru înşălăciunile lor, împreună cu voi desfătîndu-se,

14. Ochi avînd plini de preacurvie şi neîncetaţi de păcat, amăgind suflete neîntărite, inemă deprinsă cu lăcomie avînd, fiii osîndirii!

15. Lăsînd calea cea direaptă, au rătăcit urmînd în calea lui Valaam al lui Vosór, carele plata nedireptăţii au iubit.

16. Şi mustrare au avut fărădelegii lui, asin fără de glas, cu glas de om răspunzînd, au oprit a proorocului nebunie.

17. Aceştia sînt izvoară fără de apă, nori de vifor purtaţi, cărora pîcla întunêrecului în veac să păzêşte,

18. Pentru că semeţiile deşărtăciunii răspunzînd, amăgesc cu pohtele trupului, cu necurăţii, pre cei ce adevărat au scăpat de cei ce întru înşălăciune petrec.

19. Volnicie lor făgăduindu-le, ei robi fiind ai stricăciunii, pentru că oricine, de ce s-au biruit, spre aceasta s-au şi robit.

20. Că, de ar fugi de pîngăriciunile lumii cu cunoştinţa Domnului şi Mîntuitoriului Isus Hristos şi, la acêstea iarăşi învăluindu-se, biruiescu-se, făcură-să lor cêle de apoi mai rêle decît cêle dentîiu.

21. Pentru că mai bine era lor a nu //

Versiunea modernă

devărului va fi hulită.

3. Şi în lăcomie vă vor înşela, cu cuvinte prefăcute, ei, a căror osîndă de mult pregătită nu zăboveşte, iar pierzarea lor nu dormitează.

4. Căci dacă Dumnezeu nu i-a cruţat pe îngerii care au păcătuit, ci aruncîndu-i în iad, în lanţuri de întuneric, i-a dat să fie păziţi spre judecată,

5. Şi nu a cruţat lumea veche, ci l-a păzit numai pe Noe, ca al optulea propovăduitor al dreptăţii, aducînd potop peste lumea necredincioşilor,

6. Şi cetăţile Sodomei şi Gomorei le-a osîndit la nimicire, prefăcîndu-le în cenuşă şi dîndu-le exemplu necredincioşilor din viitor,

7. Iar pe dreptul Lot, necăjit de purtarea destrăbălată a celor nelegiuţi, l-a izbăvit,

8. Căci dreptul acela, locuind între ei, zi după zi îşi chinuia sufletul cel drept, din pricina faptelor nelegiuite pe care le vedea şi le auzea,

9. Domnul ştie cum să-i scape din încercări pe cei bine credincioşi, iar pe cei nedrepţi să-i păstreze, ca să fie pedepsiţi, în ziua judecăţii,

10. Şi mai ales pe aceia care umblă potrivit cărnii, în poftă spurcată, şi dispreţuiesc puterea cerească. Îndrăzneţi, îngîmfaţi, nu se cutremură să hulească slăvile,

11. Pe cînd îngerii, care sînt mai mari în tărie şi putere, nu aduc împotriva lor, în faţa Domnului, judecată defăimătoare.

12. Dar aceştia, precum nişte animale fără minte, din fire născute spre prindere şi nimicire, hulind cele ce nu cunosc, în stricăciunea lor vor pieri,

13. Luînd plata nedreptăţii, socotind plăcere desfătarea de peste zi; pete şi metehne sînt, desfătîndu-se în rătăcirile lor cînd petrec împreună cu voi,

14. Avînd ochii plini de pofta desfrînării şi neoprindu-se din păcat, amăgind sufletele nestatornice; inima o au deprinsă la lăcomie, fii ai blestemului!

15. Părăsind calea cea dreaptă, au rătăcit, urmînd căii lui Balaam al lui Bosor, care a iubit plata nedreptăţii,

16. Dar a primit mustrare pentru propria-i călcare de lege: măgăriţa fără de glas, vorbind cu glas de om, a oprit nebunia profetului.

17. Aceştia sînt izvoare fără de apă, nori purtaţi de furtună, pentru care s-a păstrat în veac bezna întunericului,

18. Căci grăind vorbe mari deşarte, amăgesc cu poftele trupului, cu destrăbălări pe cei care cu adevărat au scăpat de cei ce trăiesc în rătăcire.

19. Le făgăduiesc libertate, ei [înşişi] fiind robi ai stricăciuni, pentru că de ce este un om biruit, de aceea este şi robit.

20. Căci dacă, scăpînd de întinările lumii prin cunoaşterea Domnului şi Mîntuitorului Iisus Hristos, iarăşi se învăluie în acestea şi sînt biruiţi, cele de pe urmă li s-au făcut mai rele decît cele dintîi.

21. Căci era mai bine pentru ei să nu

цві ·А·ПОСЛАНЇЕ·

куноаще калѣ дирептъцїи, декѫт куноскѫндуо
ѡсь ѫтоарче, ден чѣ дать ѡлсѡ свѫнть порункъ.
кв Ши сь ѫтѫмплъ лор чѣа ѡпилдеи чеи адевърате,
кѫниеле сау ѫторсь ла ворѫтура са, ши скроафа
сау скълдать ѫтъвълитуръ де ѫпучюне .

КАП. Г.

а [А]часта акум юбицилор адоа карте скриу
воао, ку кареле рѣдик воао, ку поме
в нирѣ куретуль чель курат. Съ въ
адучеци аминте де граюриле чѣле демаи
наинте гръите де сфинцїи пророчи, ши але
апостолилорь нощри, порункъ адомнулуи ши мѫ
г нтуиторюлуи. Ачаста ѫтѫю щїиндь, къ во
вени ѫзилеле чѣле де апои батѫокуриторїи, ду
д пъ але лор поѳте умблѫндь. Ши зикѫнд,
унде ѥсте фъгъдуинца венирїи луи ѫ пентру
къ де кѫндь пъринцїи ау адормить, тоате аша
е ръмѫнь ден чепутул зидирей. Пентру къ
сь амъцескь ѥи ачаста връндь, къ чериуриле ѥра
ден чепуть, ши пъмѫнтул ден апъ, ши прен
апъ ѫкегѫндусе, ку алуи дмнзеу кувѫнть.
ѕ Прен кареле лумѣ чѣ де атунче ку апъ акоперин
з дусе ау перить. Іаръ чѣле де акумь чериури
ши пъмѫнтуль ку ачелаш кувѫнть гъщегате
сѫнть, фокулуи пъзиндусе ла зїоа жудекъцїи,
ши пїерзърїи оаменилор челорь некураци .
и Ши уна ка ачаста съ ну въ амъцѣскъ пре вои
юбицилорь, къ оѕи лѫнгъ дмнзеу ѥсте ка, а, де
ѳ ани, ши, а, де ани ка оѕи. Ну зъбъвъ
ѣще дмнул фъгъдуинцеи, пре кумь унїи зъ
бавъ сокотеску, че мулть ѫгъдуѣще ла нои,
не връндь ка съ пїаръ унїи, че тоц ла покаинцъ
і съ вїе. Ши ва вени зїоа домнулуи ка фу
рул ноаптѣ, ѫтру карѣ чериуриле ку сунеть съ
вор трѣче, ши стихїиле арзѫндусе съвор топи,
ши пъмѫнтул ши чѣле дентру ѥль лукрури вор
аі арде де тоть. Дечи ачѣстѣ тоате топиндусе,
ѫ че фѣлю требуе афи вои, ѫтру сфинте петрѣ
ві чери ши буне кредиинце. Ащептѫндь ши сѫ
гуиндь венирѣ зилеи луи дмнзеу, пентру ка
рѣ чериуриле арзѫндусе съворь топи, ши сти
хїиле фиинд арсе тописевоорь .
гі Ши чериури ноао ши пъмѫнть ноу, дупъ фъгъ
дуинца луи ащептъмь, ѫтру кареле дирептатѣ
ді лъкуѣще. Пентру ачѣа юбицилор, ачѣстѣ
ащептѫндь невоици не пѫнгърици ши не винова
еі ци ла ѥль, съвъ афлаци ку паче. Ши чѣ адо
мнулуи ностру мулть ѫгъдуинцъ, мѫнтуире
о сокотици дупъ кум ши чеа юбить алностру
фрате павель, дупъ чѣ че сау дать луи ѫцелеп
ѕі чюне ау скрись воао. Дупъ кум ши ѫтру
тоате кърциле гръиндь ѫтру дѫнселе пентру
ачѣстѣ, ѫтру кареле сѫнть грѣле ла ѫцелесь у
неле, кареле чеи не ѫвъцаци ши не ѫтърици ле
шовъескь, ка ши чѣлѣ лалте скриптури кътръ
зі алор пїерзаре. Дечи вои юбицилор маи денаин
те щїиндь пъзицивъ, ка ну ку ачелор фъръ де
лѣџе ѫшълъчюне адукѫндувъ вецн къдѣ ден
иі тру авоастръ ѫтърире. Че крѣщеци

Biblia 1688, p. 916, col. 1

cunoaşte calea direptăţii decît, cunoscîndu-o, a să întoarce den cea dată a lor svîntă poruncă.

22. Şi să întîmplă lor cêea a pildei cei adevărate: „Cîinele s-au întors la borîtura sa şi scroafa s-au scăldat în tăvălitură de împuceciune."

Cap 3

1. Aceasta acum, iubiţilor, a doa carte scriu voao, cu carele rădic voao cu pomenirea cugetului cel curat,

2. Să vă aduceţi aminte de graiurile cêle de mai nainte grăite de svinţii proroci şi ale apostolilor noştri, poruncă a Domnului şi Mîntuitoriului.

3. Aceasta întîiu ştiind, că vor veni în zilele cêle de apoi batjocuritori, după ale lor pohte umblînd

4. Şi zicînd: „Unde iaste făgăduinţa venirii lui? Pentru că, de cînd părinţii au adormit, toate aşa rămîn, de-nceputul zidirei."

5. Pentru că să amăgesc ei, acêstea vrînd, că ceriurile era de-nceput şi pămîntul, den apă şi pren apă închegîndu-se, cu al lui Dumnezău cuvînt,

6. Pren carele lumea cea de atunce, cu apă acoperindu-se, au pierit.

7. Iară cêle de acum ceriuri şi pămîntul, cu acelaşi cuvînt cîştigate sînt, focului păzindu-se la zioa judecăţii şi pierzării oamenilor celor necuraţi.

8. Şi una ca aceasta să nu vă amăgească pre voi, iubiţilor, că o zi lîngă Domnul iaste ca 1000 de ani şi 1000 de ani, ca o zi.

9. Nu zăbăvêşte Domnul făgăduinţei, precum unii zăbavă socotescu, ce mult îngăduiêşte la noi, nevrînd ca să piară unii, ce toţi la pocăinţă să vie.

10. Şi va veni zioa Domnului ca furul noaptea, întru carea ceriurile cu sunet să vor trêce şi stihiile arzîndu-se să vor topi şi pămîntul şi cêle dentru el lucruri vor arde de tot.

11. Deci acêstea toate topindu-se, în ce fêliu trebuie a fi voi întru svinte petrêceri şi bune credinţe,

12. Aşteptînd şi sîrguind venirea zilei lui Dumnezău, pentru carea ceriurile arzîndu-se să vor topi şi stihiile, fiind arse, topi-se-vor!

13. Şi ceriuri noao şi pămînt nou, după făgăduinţa lui, aşteptăm, întru carele direptatea lăcuiêşte.

14. Pentru acêea, iubiţilor, acêstea aşteptînd, nevoiţi nepîngăriţi şi nevinovaţi la el să vă aflaţi cu pace.

15. Şi cea a Domnului nostru multă îngăduinţă mîntuire o socotiţi, după cum şi cel iubit al nostru frate Pável după cea ce s-au dat lui înţelepciune au scris voao,

16. După cum şi întru toate cărţile grăind întru dînsele pentru acêstea, întru carele sînt grêle la înţeles unele, carele cei neînvăţaţi şi neîntăriţi le şovăiesc, ca şi cêlealalte Scripturi, cătră a lor pierzare.

17. Deci voi, iubiţilor, mai denainte ştiind, păziţi-vă ca nu, cu a celor fără de lêge înşălăciune aducîndu-vă, veţi cădea dentru a voastră întărire.

18. Ce crêşteţi /

Versiunea modernă

fi cunoscut calea dreptăţii decît, cunoscîndu-o, să se întoarcă de la porunca sfîntă care li s-a dat.

22. Iar lor li s-a întîmplat adevărul proverbului: „Cîinele s-a întors la vărsătura lui şi Scroafa care s-a spălat – la tăvălire în mocirlă."

Capitolul al 3-lea

1. Iubiţilor, aceasta este acum a doua epistolă pe care v-o scriu. În ele caut să vă trezesc în amintire judecata curată,

2. Ca să vă aduceţi aminte cuvintele mai înainte grăite de sfinţii profeţi şi de porunca Domnului şi Mîntuitorului, dată prin apostolii voştri.

3. Mai întîi ştiind aceasta, că vor veni batjocoritori, în zilele cele de pe urmă, umblînd după poftele lor, şi zicînd:

4. „Unde este făgăduinţa venirii lui? Căci de cînd au adormit părinţii noştri, toate aşa rămîn, de la începutul zidirii."

5. Căci ei omit în mod voit aceea că cerurile erau de demult şi că pământul din apă şi prin apă s-a închegat, prin cuvîntul lui Dumnezeu,

6. Prin care [ape] lumea de atunci a pierit, înecată în apă.

7. Iar cerurile şi pământul de acum sînt ţinute prin acelaşi cuvînt, păstrate pentru focul din ziua judecăţii şi a pierii oamenilor necredincioşi.

8. Şi aceasta una să n-o uitaţi, iubiţilor, că o zi la Domnul este ca o mie de ani şi o mie de ani ca o zi.

9. Domnul nu întîrzie cu făgăduinţa, după cum unii socotesc întîrziere, ci este îndelung răbdător către noi, nevrînd să piară cineva, ci toţi să vină la pocăinţă.

10. Dar ziua Domnul va veni ca un fur noaptea, cînd cerurile vor pieri cu zgomot, stihiile arzînd se vor desface, iar pământul şi lucrurile de pe el se vor mistui.

11. Deci acestea toate desfăcîndu-se, în ce fel trebuie să fiţi voi, în purtare sfîntă şi cucernicie,

12. Aşteptînd şi grăbind venirea zilei lui Dumnezeu, din pricina căreia cerurile, arzînd, se vor nimici, iar stihiile, fiind arse, se vor topi!

13. Dar noi aşteptăm, după făgăduinţa sa, ceruri noi şi pământ nou, în care locuieşte dreptatea.

14. De aceea, iubiţilor, acestea aşteptînd, sîrguiţi-vă să fiţi aflaţi de el în pace, fără prihană şi fără vină.

15. Şi îndelunga răbdare a Domnului nostru socotiţi-o mîntuire, după cum v-a scris vouă şi dragul nostru frate Pavel, după înţelepciunea ce i-a fost dată,

16. Cum vorbeşte în toate epistolele sale despre acestea, în care sînt unele anevoie de înţeles, pe care cei neştiutori şi neîntăriţi le răstălmăcesc, ca şi pe celelalte scripturi, spre a lor pierzare.

17. Deci voi, iubiţilor, mai dinainte ştiind, păziţi-vă ca nu cumva, fiind tîrîţi de rătăcirea celor fără de lege, să căderi din întărirea voastră;

18. Ci creşteţi

·а· Посланіе·

кꙋ дарꙋл ши кꙋ коношинца Дмнꙋлꙋи
ностру, ши мѫнтꙋиторюлꙋи Іс Хс
ачестꙋіа е слава ши акꙋм
ши ꙟзіоа вѣкꙋлꙋи
амин.

Кате три мисъ а лꙋи Іоанъ
деин тѫю пресе тот.

Кап. а.

Кареле ера денчепꙋт каре ам аꙋ а
зит, каре ам вѫзꙋт кꙋ окїи
ноштри каре ам привит, ши
мѫниле ноастре аꙋ пипѫит
пентрꙋ кꙋвѫнтꙋл віецїи.
Ши віаца сау арѫтат, ши в
ам вѫзꙋт ши мѫртꙋрисим,
ши вестим воао віаца чѣ вѣч
никѫ, каре ера кѫтрѫ пѫринтеле ши сау арѫтат
ноао. Каре ам вѫзꙋт ши ам аꙋзит, ве г
стим воао, ка ши вои парте сѫ авеци ꙟпреꙋнѫ
кꙋ нои, ши партѣ ноастрѫ кꙋ пѫринтеле, ши кꙋ
фїюл сѫꙋ Іс Хс. Ши ачесте скрїем воао, д
ка бꙋкꙋрїа воастрѫ сѫ фїе плинѫ. Ши ача е
ста есте фѫгѫдꙋинца, каре ам аꙋзит дела ел,
ши вестим воао, кѫ Дмнезѫꙋ лꙋминѫ есте ши
ничи ꙋн ꙟтꙋнерек ꙟтрꙋ ел нꙋ есте.
Де вом зиче кѫ авем ꙟпреꙋнаре кꙋ ел, ши ꙟ ѕ
трꙋ ꙟтꙋнерек вом ꙟбла, минцим, ши нꙋ фаче
адевѫрꙋл. Іарѫ де вом ꙟбла ꙟлꙋминѫ дꙋ з
пѫ кꙋм ел есте ꙟтрꙋ лꙋминѫ ꙟпреꙋнаре аве
ꙟтре нои, ши сѫнцеле лꙋи Іс Хс, фїюлꙋи лꙋи кꙋ
рѫцѣще пре нои де тот пѫкатꙋл. Де вом и
зиче кѫ пѫкат нꙋ авем, пре нои не ꙟшѫлѫм, ши
адевѫрꙋл нꙋ есте ꙟтрꙋ нои. Де вом мѫр ѳ
тꙋриси пѫкателе ноастре кредин чос есте ши ди
рептꙋ ка сѫне ерте ноао пѫкателе ши не ва кꙋ
рѫци пре нои де тоатѫ не дирептатѣ. Де во
зиче кѫ нꙋ ам грешит минчинос фачем пре ел,
ши кꙋвѫнтꙋл лꙋи нꙋ есте ꙟтрꙋ нои.

Кап. в.

Фїюцїи мїеи ачесте скрїꙋ воао, ка сѫ нꙋ а
грешици, ши де ва греши чинева мѫнгѫи
торю авем кѫтрѫ пѫринтеле пре, Іс Хс
дирептꙋ. Ши ачаста ертаре есте в
пентрꙋ пѫкателе ноастре, ши нꙋ нꙋмаи
пентрꙋ але ноастре, че пентрꙋ а тоатѫ лꙋмѣ.
Ши ꙟтрꙋ ачаста коноащем кѫ ам коноскꙋт пре г
ел, де вом пѫзи порꙋнчиле лꙋи. Чела че зи д
че ам коноскꙋт пре ел, ши порꙋнчиле лꙋи нꙋ пѫ

зѣще

Biblia 1688, p. 916, col. 2

cu darul şi cu conoştinţa Domnului nostru şi Mîntuitoriului Isus Hristos. Acestuia e slava şi acum şi în zioa veacului! Amin.

Versiunea modernă

în har şi în cunoaşterea Domnului nostru şi Mîntuitorului Iisus Hristos. A lui este slava, şi acum şi în ziua veacului! Amin.

Carte trimisă a lui Ioán cea dentîiu preste tot

Cap 1

1. Carele era de-nceput carea am auzit, carea am văzut cu ochii noştri, carea am privit şi mînile noastre au pipăit pentru cuvîntul vieţii.

2. Şi viaţa s-au arătat şi am văzut şi mărturisim şi vestim voao viaţa cea vêcinică, carea era cătră Părintele şi s-au arătat noao.

3. Carea am văzut şi am auzit vestim voao, ca şi voi parte să aveţi împreună cu noi, şi partea noastră, cu Părintele şi cu Fiiul său, Isus Hristos.

4. Şi acestea scriem voao ca bucuriia voastră să fie plinită.

5. Şi aceasta iaste făgăduinţa carea am auzit de la el şi vestim voao: că Dumnezău lumină iaste şi nici un întunêrec întru el nu iaste.

6. De vom zice că avem împreunare cu el şi întru întunêrec vom îmbla, minţim şi nu facem adevărul;

7. Iară de vom îmbla în lumină, după cum el iaste întru lumină, împreunare avem între noi. Şi sîngele lui Isus Hristos, Fiiului lui, curăţêşte pre noi de tot păcatul.

8. De vom zice că păcat nu avem, pre noi ne înşălăm şi adevărul nu iaste întru noi.

9. De vom mărturisi păcatele noastre, credincios iaste şi direpţ ca să ne iêrte noao păcatele şi ne va curăţi pre noi de toată nedireptatea.

10[1]. De vom zice că nu am greşit, mincinos facem pre el şi cuvîntul lui nu iaste întru noi.

Cap 2

1. Feţii miei, acêstea scriu voao ca să nu greşiţi; şi, de va greşi cineva, mîngîitoriu avem cătră Părintele pre Isus Hristos direpţ.

2. Şi aceasta iertare iaste pentru păcatele noastre şi nu numai pentru ale noastre, ce pentru a toată[2] lumea.

3. Şi întru aceasta conoaştem că am conoscut pre el, de vom păzi poruncile lui.

4. Cela ce zice „am conoscut pre el", şi poruncile lui nu pă- //

Întîia scrisoare a lui Ioan către toţi credincioşii

Capitolul 1

1. Ceea ce exista de la început, ceea ce am auzit, ceea ce am văzut cu ochii noştri, ceea ce am privit şi mîinile noastre au pipăit, în privinţa cuvîntului vieţii.

2. Şi viaţa s-a arătat, iar noi am văzut-o şi mărturisim şi vă vestim viaţa cea veşnică, care era la Tatăl şi ni s-a arătat.

3. Ceea ce am văzut şi am auzit vă vestim vouă, spre a avea şi voi parte de comuniunea cu noi, iar comuniunea noastră este cu Tatăl şi cu Fiul său, Iisus Hristos.

4. Şi vă scriem acestea pentru ca bucuria voastră să fie deplină.

5. Aceasta este făgăduinţa, pe care am aflat-o de la el şi v-o vestim vouă: Dumnezeu este lumină şi în el nu se află nici o întunecime.

6. Dacă am spune că sîntem în comuniune cu el şi am trăi în întuneric, minţim şi nu practicăm adevărul;

7. Dar dacă vom trăi în lumină, aşa cum el se află în lumină, avem parte de comuniune între noi; şi sîngele lui Iisus Hristos, fiul său, ne curăţă de tot păcatul.

8. Dacă vom spune că nu avem păcat, ne vom înşela pe noi înşine şi adevărul nu se află în noi.

9. Dacă ne vom recunoaşte păcatele, el este încrezător şi drept, spre a ne ierta păcatele şi a ne curăţa de toată nedreptatea.

10. Dacă vom spune că nu am păcătuit, îl facem pe el mincinos şi cuvîntul lui nu se află în noi.

Capitolul 2

1. Copilaşii mei, vă scriu acestea, ca să nu păcătuiţi, iar dacă cineva va păcătui, îl avem ca apărător pe lîngă Tatăl, pe dreptul Iisus Hristos.

2. El însuşi este jertfă de ispăşire pentru păcatele noastre, dar nu numai pentru ale noastre, ci şi pentru ale lumii întregi.

3. Şi prin aceasta noi ştim că l-am cunoscut, dacă îi vom respecta poruncile.

4. Cel ce spune „l-am cunoscut", fără a-i res-

алꙋи іѡань.

зѣще, минчено́сь ѥсте ши ѫтрꙋ ачеста адевърꙋ
е нꙋ ѥсте. Іаръ кареле ва пъзи кꙋвънтꙋл лꙋи
адевърать ѫтрꙋ ачеста драгосте лꙋи дмнѕъ
сау съвжршить, нꙋ ачаста кꙋноащемь, къ ѫ
ѕ трꙋ ѥль сѫнтемь. Чель чезиче а рѫмжнѣ ѫ
трꙋ ѥль датори ѥсте, дꙋпъ кꙋмь ачела аꙋ оу
з блать, ши ѥль аша съ оумбле. Фрацилорь
нꙋ порꙋнкъ ноаѡ скріꙋ воаѡ, че порꙋнкъ вѣке
каре аци авꙋтꙋѡ денчепꙋть, порꙋнка чѣ вѣке ѥ
сте кꙋвжнтꙋль, кареле аци аꙋзить денчепꙋть.
и Іаръш порꙋнкъ ноаѡ скріꙋ воаѡ каре ѥсте а
девърать ѫтрꙋ ѥль, ши ѫтрꙋ вои, къчи ѫтꙋ
нѣрекꙋль трѣче, ши лꙋмина чѣ адевърать а
ѳ кꙋмь съ нѣвѣще. Чела чезиче ѫтрꙋ лꙋминъ
афи, ши пре фрателе лꙋи оурꙋаще, ѫтрꙋ ѫтꙋнѣ
і рекꙋ ѥсте пънъ акꙋмь. Чела че юбѣще пре
фрателе лꙋи ѫтрꙋ лꙋминъ рѫмжне, ши смин
аі тѣлъ ѫтрꙋ ѥль нꙋ ѥсте. Іаръ чела че оу
раще пре фрателе лꙋи ѫтрꙋ ѫтꙋнѣрекь ѥсте
ши ѫтрꙋ ѫтꙋнѣрекь оумблъ, ши нꙋ щіе оунде
съдꙋче, къчи ѫтꙋнѣрекꙋль аꙋ ѡрбить окіи лꙋ.
ві Скріꙋ воаѡ фецилорь, късъ іарть воаѡ пъка
гі теле пентрꙋ нꙋмеле лꙋи. Скріꙋ воаѡ пъ
ринцилорь къчи аци коноскꙋть, пре чель деи че
пꙋть, скріꙋ воаѡ тинерилорь къчи аци бирꙋить
ді пре чель виклѣнь. Скріꙋ воаѡ копіилорь къ
аци кꙋноскꙋть пре пъринтеле, скрисамь воаѡ
пъринцилорь къчи аци кꙋноскꙋть пречель денче
пꙋть, скрисамь воаѡ тинерилорь къчи тари сѫн
теци, ши кꙋвжнтꙋль лꙋи дмнѕъꙋ ѫтрꙋ вои ръ
мжне, ши аци бирꙋить пре чель виклѣнь.
еі Нꙋ юбици лꙋмѣ ничи чѣле деи лꙋме, дека юби не
цине лꙋмѣ, нꙋ ѥсте драгосте пъринтелꙋи ѫ
ѕі трꙋ ѥль. Къчи тоть че ѥ ѫлꙋме, пофта
трꙋпꙋлꙋи ши пофта окилорь, ши мѫндріа віе
цїи, нꙋ ѥсте дела пъринтеле чедеи лꙋме ѥсте.
зі Ши лꙋмѣ съ трѣче ши пофта еи, іаръ чела че фа
че воа лꙋи дмнѕъꙋ рѫмжне ѫвѣкꙋ.
иі Копіи врѣмѣ де апои ѥсте, ши дꙋпъ кꙋм аци
аꙋзит къ антихрисъ вине, ши акꙋм антихри
сти мꙋлци сау фъкꙋт, пентрꙋ ачѣа коноаще
ѳі къ часꙋл чел де апои ѥсте. Дентрꙋ нои аꙋ
ешит, чеиꙋ ера дентрꙋ нои, къ дѣр фи фость
дентрꙋ нои ар фи рѫмас кꙋ нои че ка съсъ арате
к къ нꙋ сѫнть тоци дентрꙋ нои. Ши вои оун
соаре авеци дела чел сфѫнть ши щици тоате.
ка Нам скрись воаѡ къчи нꙋ щици адевърꙋл че къ
щици пре ѥль, ши къчи тоатъ минчюна деи аде
кв вър нꙋ ѥсте. Чине ѥсте минченось фъръ
нꙋмаи чела че тъгъдꙋаще къ іс нꙋ ѥсте хс,
ачеста ѥсте антихрисъ, чела че съ лѣпъдъ де
кг пъринтеле ши де фіюл. Тот чел че съ лѣ
пъдъ де фіюл, ничи пре татъл нꙋ аре.
кд Дечи вои карѣ аци аꙋзит денчепꙋт, ѫтрꙋ вои
рѫмже дека рѫмънѣ ѫтрꙋ вои чѣ че денчепꙋт
аци аꙋзит ши вои ѫтрꙋ фіюл, ши ѫтрꙋ татъ
ке веци рѫмънѣ. Ши ачаста е фъгъдꙋинца
карѣ ѥль аꙋ фъгъдꙋит воаѡ віаца вѣчникъ.
кѕ Ачаста ам скрись воаѡ пентрꙋ чеа че ѫшалъ

Biblia 1688, p. 917, col. 1

zêşte, mincenos iaste şi întru acesta adevărul nu iaste.

5. Iară carele va păzi cuvîntul lui adevărat, întru acesta dragostea lui Dumnezău s-au săvîrşit. Cu aceasta cunoaştem că întru el sîntem.

6. Cel ce zice a rămînea întru el datoriu iaste, după cum acela au umblat şi el aşa să umble.

7. Fraţilor, nu poruncă noao scriu voao, ce poruncă vêche care aţi avutu-o de-nceput. Porunca cea vêche iaste cuvîntul carele aţi auzit de-nceput.

8. Iarăşi poruncă noao scriu voao, care iaste adevărată întru el şi întru voi. Căci întunêrecul trêce şi lumina cea adevărată acum să ivêşte.

9. Cela ce zice întru lumină a fi şi pre fratele lui uraşte, întru întunêrecu iaste pînă acum.

10. Cela ce iubêşte pre fratele lui, întru lumină rămîne şi sminteală întru el nu iaste.

11. Iară cela ce uraşte pre fratele lui, întru întunêrec iaste şi întru întunêrec umblă şi nu ştie unde să duce, căci întunêrecul au orbit ochii lui.

12. Scriu voao, feţilor, că să iartă voao păcatele pentru numele lui.

13. Scriu voao, părinţilor, căci aţi conoscut pre Cel de-nceput. Scriu voao, tinerilor, căci aţi biruit pre cel viclean.

14. Scriu voao, copiilor, căci aţi cunoscut pre Părintele. Scris-am voao, părinţilor, căci aţi cunoscut pre cel de-nceputu. Scris-am voao, tinerilor, căci tari sînteţi, şi cuvîntul lui Dumnezău întru voi rămîne şi aţi biruit pre cel viclean.

15. Nu iubiţi lumea, nici cêle den lume! De va iubi neştine lumea, nu iaste dragostea Părintelui întru el.

16. Căci tot ce e în lume, pohta trupului şi pohta ochilor şi mîndriia vieţii, nu iaste de la Părintele, ce den lume iaste.

17. Şi lumea să trêce, şi pohta ei; iară cela ce face voia lui Dumnezău rămîne în veacu.

18. Copii, vrêmea de apoi iaste. Şi, după cum aţi auzit că Antíhrist vine, şi acum antíhristi mulţi s-au făcut. Pentru acêea conoaştem că ceasul cel de apoi iaste.

19. Dentru noi au ieşit, ce nu era dentru noi. Că de-ar fi fost dentru noi, ar fi rămas cu noi. Ce ca să să arate că nu sînt toţi dentru noi.

20. Şi voi unsoare aveţi de la Cel Sfînt şi ştiţi toate.

21. N-am scris voao căci nu ştiţi adevărul, ce căci ştiţi pre el şi căci toată minciuna den adevăr nu iaste.

22. Cine iaste mincenos, fără numai cela ce tăgăduiêşte că Isus nu iaste Hristos? Acesta iaste Antíhrist, cela ce să leapădă de Părintele şi de Fiiul.

23. Tot cel ce să leapădă de Fiiul, nici pre Tatăl nu are.

24. Deci voi, carea aţi auzit de-nceput, întru voi rămîie. De va rămînea întru voi cea ce de-nceput aţi auzit şi voi întru Fiiul şi întru Tatăl veţi rămînea.

25. Şi aceasta e făgăduinţa carea el au făgăduit voao: viaţa vêcinică.

26. Aceasta am scris voao pentru ceia ce înşală /

Versiunea modernă

pecta poruncile, este mincinos şi în el nu se află adevărul.

5. Însă în cel care îi va respecta cuvîntul se va desăvîrşi cu adevărat iubirea lui Dumnezeu; prin aceasta noi ştim că sîntem în el.

6. Cel ce spune că rămîne în el, trebuie să trăiască tot aşa cum a trăit acela.

7. Fraţilor, nu vă trimit în scris o poruncă nouă, ci una veche, pe care o aveaţi de la început; porunca cea veche este cuvîntul, pe care l-aţi auzit de la început.

8. Vă trimit iarăşi în scris [drept] poruncă nouă ceea ce este adevărat în el şi în voi, fiindcă întunericul se risipeşte şi deja se arată lumina cea adevărată.

9. Cel ce spune că este în lumină şi îşi urăşte fratele încă se află în întuneric.

10. Cel ce-şi iubeşte fratele rămîne în lumină şi nu are parte de vreo poticnire.

11. Dar cel ce-şi urăşte fratele, se află în întuneric şi umblă prin întuneric şi nu ştie încotro se îndreaptă, fiindcă întunericul i-a orbit ochii.

12. Vă scriu vouă, copii, fiindcă păcatele vă sînt iertate datorită numelui său.

13. Vă scriu vouă, părinţi, fiindcă l-aţi cunoscut pe Cel de la început. Vă scriu vouă, tineri, că l-aţi biruit pe cel rău.

14. Vă scriu vouă, copilaşi, fiindcă l-aţi cunoscut pe Tatăl. V-am scris vouă, părinţi, fiindcă l-aţi cunoscut pe Cel de la început. V-am scris vouă, tineri, fiindcă sînteţi puternici şi cuvîntul lui Dumnezeu se află în voi, iar voi l-aţi biruit pe cel rău.

15. Nu iubiţi lumea, nici cele ce se află în lume! Dacă cineva va iubi lumea, dragostea Tatălui nu se află în el.

16. Căci tot ce e în lume, pofta cărnii şi pofta ochilor, precum şi lăudăroşenia cu felul de viaţă, nu sînt de la Tatăl, ci de la lume.

17. Dar lumea se trece, [la fel] şi pofta ei; dar cel ce face voia lui Dumnezeu rămîne de-a pururea.

18. Copilaşilor, e cel din urmă ceas; după cum aţi auzit, vine Antihristul, iar acum s-au ivit mulţi antihrişti; după asta ştim că e ceasul de pe urmă.

19. Au ieşit dintre noi, dar nu erau de-ai noştri; căci de-ar fi fost de-ai noştri, ar fi rămas cu noi, dar au ieşit ca să se vadă că nu toţi sînt de-ai noştri.

20. Dar voi aveţi ungerea de la Cel Sfînt şi cunoaşteţi toate.

21. Nu v-am scris, fiindcă nu cunoaşteţi adevărul, ci fiindcă îl cunoaşteţi şi fiindcă orice minciună nu provine din adevăr.

22. Cine e mincinos, dacă nu cel care neagă că Iisus este Hristosul? Acesta e Antihristul, cel care îl neagă pe Tatăl şi pe Fiul.

23. Oricine îl neagă pe Fiul, nu îl are nici pe Tatăl.

24. Aşa că, în ce vă priveşte, ceea ce aţi auzit de la început, să rămînă în voi, iar dacă va rămîne în voi ceea ce aţi auzit de la început, veţi rămîne şi voi în Fiul şi în Tatăl.

25. Şi aceasta este făgăduinţa, pe care el însuşi v-a făcut-o: viaţa cea veşnică.

26. V-am scris acestea cu privire la cei ce vă înşeală.

пре вой. Ши вой оунсоарѣ карѣ аци лꙋат де кз
ла ель ꙟтрꙋ вой рѫмѫне, ши нꙋвѫ май требꙋе,
ка чинева съвѫ ꙟвѣце пре вой, че ꙟче кип ача
ꙇаш оунсоаре ꙟвацѫ пре вой пентрꙋ тоате, ши
адевърат ѫсте, ши нꙋ ѫсте минчюнѫ, ши дꙋ
пѫ кꙋм аꙋ ꙟвъцат пре вой рѫмъневеци ꙟтрꙋ
ачѣѫ. Ши акꙋм феципор рѫмъпнеци ꙟтрꙋ кн
ель ка кѫнд съ ва арѫта съ авем ꙟдрѫзнѣлѫ,
ши съ нꙋне рꙋшиньм де ель ꙟтрꙋ венирѣ лꙋи.
Де веци щи къ дирепть ѫсте съ щици къ тот кѳ
чела че фаче дирептатѣ дентрꙋ ел саꙋ фѫкꙋт.

КАП. Г.

Ведеци че фѣлю де драгосте аꙋ дат ноѡ а
пъринтеле ка фїй лꙋи дмнѕъꙋ съне не
мъм, пентрꙋ ачѣѫ лꙋмѣ нꙋ кꙋноаще
пре ной, кѫчи наꙋ кꙋноскꙋт пре ель.
Юбицилор акꙋм фїий лꙋй дмнѕъꙋ сѫн в
тем, ши ꙟнкѫ нꙋсаꙋ арѫтат че вом фи, че щи
къ де се ва арѫта асѣмене кꙋ ель вом фи, кѫчи
вом ведѣ пре ель пре кꙋм ѫсте. Ши тоть г
чела че аре нъдѣждѣ ачаста ꙟтрꙋ ель, съ кꙋ
рѫцѣще пре сине, пре кꙋм ачела кꙋрат ѫсте.
Тот чела че фаче пѫкатꙋл, ши фъръделѣџѣ д
фаче, ши пѫкатꙋл ѫсте фъръделѣџѣ. Ши е
щиц къ ачела саꙋ арѫтат, ка пѫкателе ноастре
съ ле ръдиче, ши пѫкат ꙟтрꙋ ель нꙋ ѫсте, то
чел че рѫмѫне ꙟтрꙋ ель, нꙋ пѫкѫтꙋѫще.
Тот чела че пѫкѫтꙋѫще, наꙋ вѫѕꙋт пре ель ѕ
ни аꙋ кꙋноскꙋт пре ель. Феципор нименѣ съ з
нꙋ ꙟшале пре вой чела че фаче дирептатѣ дирепт
ѫсте пре кꙋм ачела дирепт ѫсте. Чела че фаче пѫкатꙋ и
дела дракꙋл ѫсте, кѫчи деꙟчепꙋт дїаволꙋл пѫ
кѫтꙋѫще, спре ачаста саꙋ арѫтат фїюл лꙋи
дмнѕъꙋ, ка съ дезлѣџе лꙋкрꙋриле дїаволꙋлꙋи.
Тот чела че е нъскꙋт дела дмнѕъꙋ, пѫкат нꙋ ѳ
фаче, кѫчи сѫмѫнца лꙋи ꙟтрꙋ ель рѫмѫне, ши
нꙋ поате съ пѫкѫтꙋѣскѫ, кѫчи дела дмнѕъꙋ
саꙋ нъскꙋт. Ꙟтрꙋ ачаста арѫтаци сѫнт і
фїий лꙋи дмнѕъꙋ, ши фїий дракꙋлꙋи, тот че
ла че нꙋ фаче дирептате, нꙋ ѫсте дела дꙋм
нѕъꙋ, ши чела че нꙋ юбѣще пре фрателе лꙋи.
Кѫчи ачаста ѫсте порꙋнка, карѣ аци аꙋѕит де аі
чепꙋт, ка съ юбим оунꙋл пре алалтъ. Нꙋ пре ві
кꙋм каинь ера дей викленꙋл, ши жꙋнге пре фра
теле лꙋи, ши пентрꙋ че аꙋ жꙋнгиат пре ел? къ
лꙋкрꙋриле лꙋи рѣле ера, ꙗръ але фрателꙋи съꙋ
дирѣпте. Нꙋвѫ мирареци фрацїй мїей, десѫ гі
оурѫще пре вой лꙋмѣ. Ноѡй щим къ нѣм ді
мꙋтат дей моарте ꙟвїацѫ, кѫчи юбим пре фра
ци, чела че нꙋ юбѣще пре фрате, рѫмѫне ꙟмоа
те. Тот чела че оурѫще пре фрателе лꙋи, оучигѫ еі
торю де ѡамени ѫсте, ши щиць къ тот оучи
гѫторюл де ѡамени, нꙋ аре вїацѫ вѣчникѫ рѫ
мѫинд ꙟтрꙋ ель. Кꙋ ачаста ам кꙋноскꙋ ѕі
драгостѣ, кѫчи ачела сꙋфлетꙋл лꙋи, пентрꙋ
ноѡй аꙋ пꙋс, ши ноѡй датори сѫнтем, пентрꙋ
фрацѝ сꙋфлетеле съ пꙋнем. Ꙗръ кареле ар а зі
вѣ авꙋцїѣ лꙋмїй, ши ва ведѣ пре фрателе
лꙋи липсит шиш ва ꙟкиде инима лꙋи де кътрѫ
ель

Biblia 1688, p. 917, col. 2

pre voi.

27. Şi voi unsoarea carea aţi luat de la el întru voi rămîne şi nu vă mai trebuie ca cineva să vă învêţe pre voi. Ce, în ce chip acêstaşi unsoare învaţă pre voi pentru toate şi adevărată iaste şi, nu iaste minciună şi, după cum au învăţat pre voi, rămînea-veţi întru acêea.

28. Şi acum, feţilor, rămîneţi întru el, ca, cînd să va arăta, să avem îndrăzneală şi să nu ne ruşinăm de el întru venirea lui.

29. De veţi şti că direpţ iaste, să ştiţi că tot cela ce face direptatea dentru el s-au făcut.

Cap 3

1. Vedeţi ce fêliu de dragoste au dat noao Părintele, ca fii lui Dumnezău să ne chemăm! Pentru acêea lumea nu cunoaşte pre noi, căci n-au cunoscut pre el.

2. Iubiţilor, acum fiii lui Dumnezău sîntem. Şi încă nu s-au arătat ce vom fi, ce ştim că, de se va arăta, asêmene cu el vom fi, căci vom vedea pre el precum iaste.

3. Şi tot cela ce are nădêjdea aceasta întru el să curăţêşte pre sine, precum acela curat iaste.

4. Tot cela ce face păcatul şi fărădelêgea face şi păcatul iaste fărădelêgea.

5. Şi ştiţi că acela s-au arătat ca păcatele noastre să le rădice. Şi păcat întru el nu iaste. Tot cel ce rămîne întru el nu păcătuiêşte.

6. Tot cela ce păcătuiêşte n-au văzut pre el, nici au cunoscut pre el.

7. Feţilor, nimenea să nu înşale pre voi! Cela ce face direptatea direpţ iaste, precum acela direpţ iaste.

8. Cela ce face păcatul de la dracul iaste, căci de-nceput diavolul păcătuiêşte. Spre aceasta s-au arătat Fiiul lui Dumnezău, ca să dezlêge lucrurile diavolului.

9. Tot cela ce e născut de la Dumnezău păcat nu face, căci sămînţa lui întru el rămîne. Şi nu poate să păcătuiască, căci de la Dumnezău s-au născut.

10. Întru aceasta arătaţi sînt fiii lui Dumnezău şi fiii dracului: tot cela ce nu face direptate nu iaste de la Dumnezău şi cela ce nu iubêşte pre fratele lui.

11. Căci aceasta iaste porunca carea aţi auzit de-nceput: ca să iubim unul pre alalt!

12. Nu precum Cáin era den vicleanul şi junghé pre fratele lui. Şi pentru ce au junghiat pre el? Căci lucrurile lui rêle era, iară ale fratelui său — dirêpte.

13. Nu vă mirareţi, fraţii miei, de vă uraşte pre voi lumea!

14. Noi ştim că ne-am mutat den moarte în viaţă, căci iubim pre fraţi. Cela ce nu iubêşte pre frate rămîne în moarte.

15. Tot cela ce uraşte pre fratele lui ucigătoriu de oameni iaste. Şi ştiţi că tot ucigătoriul de oameni nu are viaţă vêcinică, rămîind întru el.

16. Cu aceasta am cunoscut dragostea, căci acela sufletul lui pentru noi au pus. Şi noi datori sîntem pentru fraţi sufletele să punem.

17. Iară carele ar avea avuţiia lumii şi va vedea pre fratele lui lipsit şi-şi va închide inima lui de cătră //

Versiunea modernă

27. Cît despre voi, ungerea, pe care aţi primit-o de la el, rămîne în voi şi nu aveţi nevoie să vă înveţe cineva, ci, întrucît aceeaşi ungere vă dă învăţătură despre toate şi e adevărată, nu minciună; aşa cum ea v-a învăţat, voi veţi rămîne în el.

28. Iar acum, copilaşi, rămîneţi în el, pentru ca, atunci cînd s-o arăta, să avem încredere şi să nu ne ruşinăm de el, la sosirea lui.

29. Dacă voi veţi cunoaşte că el este drept, să ştiţi că oricine înfăptuieşte dreptatea s-a născut din el.

Capitolul 3

1. Vedeţi ce fel de iubire ne-a dăruit Tatăl, ca să ne numim copiii lui Dumnezeu! De aceea lumea nu ne cunoaşte, fiindcă nu l-a cunoscut pe el.

2. Iubiţilor, noi sîntem acum fiii lui Dumnezeu şi încă nu s-a arătat ce vom fi; ştim însă că, dacă el s-o arăta, vom fi asemenea lui, fiindcă îl vom vedea aşa cum este.

3. Şi oricine are această speranţă în el, se purifică pe sine, aşa cum el este pur.

4. Tot cel ce săvîrşeşte păcatul săvîrşeşte o încălcare a legii, căci păcatul este o încălcare a legii.

5. Şi voi ştiţi că el s-a arătat, pentru a ne lua păcatele şi că în el nu există păcat. Tot cel ce rămîne în el nu păcătuieşte;

6. Tot cel ce păcătuieşte nu l-a văzut pe el, nici nu l-a cunoscut.

7. Fiilor, nimeni să nu ne înşele! Cel care înfăptuieşte dreptatea este drept, după cum el este drept.

8. Cel care săvîrşeşte păcatul este de la diavol, fiindcă diavolul păcătuieşte dintru început. Pentru aceea s-a arătat fiul lui Dumnezeu, pentru a distruge lucrările diavolului.

9. Tot cel ce s-a născut din Dumnezeu nu săvîrşeşte păcatul, fiindcă sămînţa acestuia rămîne în el; şi nu e în stare a păcătui, de vreme ce s-a născut din Dumnezeu.

10. Prin aceasta se recunosc fiii lui Dumnezeu şi fiii diavolului: tot cel ce nu înfăptuieşte dreptatea nu este [născut] din Dumnezeu, nici cel ce nu-şi iubeşte fratele.

11. Căci acesta este mesajul, pe care l-aţi auzit de la început: să ne iubim unii pe alţii!

12. Nu precum Cain [care era] din cel rău şi care şi-a ucis fratele. Şi pentru ce l-a ucis? Pentru că faptele lui erau ticăloase, iar cele ale fratelui, drepte.

13. Să nu vă miraţi, fraţii mei, că lumea vă urăşte!

14. Noi ştim că ne-am strămutat de la moarte la viaţă, fiindcă ne iubim fraţii. Cel ce nu-şi iubeşte fratele rămîne în moarte.

15. Tot cel ce-şi urăşte fratele e un ucigaş. Şi voi ştiţi că orice ucigaş nu are viaţă veşnică, care să dăinuie în el.

16. Noi am cunoscut iubirea, prin faptul că el şi-a dat viaţa pentru noi; şi noi sîntem datori să ne dăm viaţile pentru fraţi.

17. Dacă cineva ar poseda bogăţiile lumii şi l-ar vedea pe fratele său în nevoie şi şi-ar fereca inima dinaintea lui,

ел, кꙋм ва рѫмѫна драгостѣ лꙋи дмнзѣꙋ ꙟ
ні трꙋ ел? Фечїи мїеи, сѫ нꙋ юбим кꙋ кꙋвѫн
тꙋл, ничи кꙋ лимба, че кꙋ фапта, ши кꙋ аде
ѳі вѣрꙋл. Ши кꙋ ачаста кꙋноащем кѣ дела аде
вѣр сѫнтем, ши ꙟнаинтѣ лꙋи сѣнепленим ини
к миле ноастре. Кѣчи дека хꙋли пре нои ини
ма, маи маре ѫсте дмнзѣꙋ декѫт инима ноа
ка стрѣ, ши кꙋноаще тоате. Юбицилор, де нꙋ
ва хꙋли пре ноѡи инима ноастрѣ, ꙟдрѣзнире авем
кв кѫтрѣ дмнзѣꙋ. Ши оарї чевом чѣре лꙋоам
дела ел, кѣчи порꙋнчиле лꙋи пѫзим, ши челе
кг плакꙋте ꙟнаинтѣ лꙋи фачем. Ши ачаста
ѫсте порꙋнка лꙋи ка сѫкрѣдем ꙟнꙋмеле фїиꙋлꙋи
лꙋи, лꙋи іс хс, ши сѫ юбим оунꙋл пре алалтꙋ
кд дꙋпѫ кꙋм аꙋ дат порꙋнкѫ ноаѡ. Ши чела
че пѫзѣще порꙋнчиле лꙋи ꙟтрꙋ ел рѫмѫне, ши
ел ꙟтрꙋ дѫнсꙋл, ши кꙋ ачаста кꙋноащем кѫ
рѫмѫне ꙟтрꙋ нои, дин дꙋхꙋл кареле аꙋ дат ноаѡ.

КАП. Д.

а Юбицилор, нꙋ ла тот дꙋхꙋл крѣдецї, че
испитицї дꙋхꙋриле, де сѫнт дела дꙋм
незѣꙋ, кѣчи мꙋлци пророчи минчиноши
в аꙋ ешит ꙟлꙋме. Кꙋ ачаста сѫщи
дꙋхꙋл лꙋи дмнзѣꙋ, тот дꙋхꙋл кареле
мѫртꙋрисѣще пре іс хс, кѫ аꙋ венит кꙋ трꙋп дела дꙋм
г незеꙋ ѫсте. Ши тот дꙋхꙋл кареле нꙋ мѫртꙋрисѣ
ще пре іс хс, кѫ аꙋ венит кꙋ трꙋп дела дꙋмнезеꙋ
нꙋ ѫсте, ши ачаста ѫсте чѣ а лꙋи антихрист
карѣ аци аꙋзит кѫ вине, ши акꙋм ꙟлꙋме ѫ
д сте. Вои дела дꙋмнезѣꙋ сѫнтеци фециоарѣ,
ши аци бирꙋит пре еи, кѣчи маи маре е чела че
е ꙟтрꙋ вои, декѫт чела че е ꙟлꙋме.
е Ачещѣ дин лꙋме сѫнт, пентрꙋ ачѣа де лꙋме
грѣеск, ши лꙋмѣ де дѫншїи аскꙋлтѫ.
ѕ Нои дела дꙋмнезѣꙋ сѫнтем, чела че щїе пре
дꙋмнезѣꙋ аꙋде пре нои, кареле нꙋ ѫсте дела дꙋм
незѣꙋ, нꙋ аскꙋлтѫ пре нои, дентрꙋ ачаста кꙋ
ноаще дꙋхꙋл адевѣрꙋлꙋи, ши дꙋхꙋл ꙟшѣлѫчю
з нїи. Юбицилор сѫ юбим оунꙋл пре алалт,
кѣчи драгостѣ дела дꙋмнезѣꙋ ѫсте, ши тот
чела че юбѣще дела дꙋмнезѣꙋ саꙋ нѫскꙋт,
и ши кꙋноаще пре дꙋмнезѣꙋ. Чела че нꙋ юбѣ
ще наꙋ кꙋноскꙋт пре дꙋмнезѣꙋ, кѣчи дмнезѣꙋ
ѳ драгосте ѫсте. Кꙋ ачаста саꙋ арѫтат
драгостѣ лꙋи дмнезѣꙋ ꙟтрꙋ вои, кѣчи кѫ пре
фїюл лꙋи оунꙋл нѫскꙋт, аꙋ тримис дꙋмне
і зѣꙋ ꙟлꙋме, ка сѫ трѫим прин ел. Ꙟтрꙋ
ачаста ѫсте драгостѣ нꙋ кѫ нои ам юбит пре
дꙋмнезѣꙋ, че кѣчи ел аꙋ юбит пре нои, ши
аꙋ тримис пре фїюл лꙋи ертѫчюне, пентрꙋ
аі пѫкателе ноастре. Юбицилор, де аꙋ юбит
дꙋмнезѣꙋ пре нои аша, ши нои датори сѫнтем
ві оунꙋл пре алалт сѫ юбим. Пре дꙋмнезѣꙋ
нименѣ, ничи одинїоарѫ нꙋлаꙋ вѫзꙋт, де во
юби оунꙋл пре алалт, дꙋмнезѣꙋ ꙟтрꙋ нои рѫ
мѫне, ши драгостѣ лꙋи сѫвѫршитѫ ѫсте ꙟ
гі трꙋ нои. Кꙋ ачаста кꙋноащем, кѫ ꙟтрꙋ
ел рѫмѫнем, ши ел ꙟтрꙋ нои, кѣчи дин дꙋ
ді хꙋл лꙋи аꙋ дат ноаѡ. Ши нои ам вѫзꙋт

Biblia 1688, p. 918, col. 1

el, cum va rămînea dragostea lui Dumnezău întru el?

18. Feţii miei, să nu iubim cu cuvîntul, nice cu limba, ce cu fapta şi cu adevărul!

19. Şi cu aceasta cunoaştem că den adevăr sîntem. Şi înaintea lui să ne plecăm inimile noastre.

20. Căci, de va huli pre noi inima, mai mare iaste Dumnezău decît inima noasră şi cunoaşte toate.

21. Iubiţilor, de nu va huli pre noi inima noastră, îndrăznire avem cătră Dumnezău.

22. Şi orice vom cêre luom de la el, căci poruncile lui păzim şi cêle plăcute înaintea lui facem.

23. Şi aceasta iaste porunca lui: ca să crêdem în numele Fiiului lui, lui Isus Hristos, şi să iubim unul pre alalt, după cum au dat poruncă noao.

24. Şi cela ce păzêşte poruncile lui întru el rămîne şi el întru dînsul. Şi cu aceasta cunoaştem că rămîne întru noi: den Duhul carele au dat noao.

Cap 4

1. Iubiţilor, nu la tot duhul crêdeţi, ce ispitiţi duhurile ce sînt de la Dumnezău. Căci mulţi proroci mincinoşi au ieşit în lume.

2. Cu aceasta să ştiţi Duhul lui Dumnezău: tot duhul, carele mărturisêşte pre Isus Hristos că au venit cu trup, de la Dumnezeu iaste.

3. Şi tot duhul, carele nu mărturisêşte pre Isus Hristos că au venit cu trup, de la Dumnezeu nu iaste, şi aceasta iaste cêea a lui Antihrist carea aţi auzit că vine. Şi acum în lume iaste.

4. Voi de la Dumnezău sînteţi, feţilor, şi aţi biruit pre ei; căci mai mare e cela ce e întru voi decît cela ce e în lume.

5. Aceştia den lume sînt; pentru acêea den lume grăiesc, şi lumea de dînşii ascultă.

6. Noi de la Dumnezău sîntem; cela ce ştie pre Dumnezău aude pre noi; carele nu iaste de la Dumnezău nu ascultă pre noi. Dentru aceasta cunoaştem[3] Duhul adevărului şi duhul înşălăciunii.

7. Iubiţilor, să iubim unul pre alalt, căci dragostea de la Dumnezău iaste, şi tot cela ce iubêşte de la Dumnezău s-au născut şi cunoaşte pre Dumnezău.

8. Cela ce nu iubêşte n-au cunoscut pre Dumnezău, căci Dumnezău dragoste iaste.

9. Cu aceasta s-au arătat dragostea lui Dumnezău întru voi, căci că pre Fiiul lui unul născut au trimis Dumnezău în lume, ca să trăim pren el.

10. Întru aceasta iaste dragostea, nu că noi am iubit pre Dumnezău, ce căci el au iubit pre noi şi au trimis pre Fiiul lui iertăciune pentru păcatele noastre.

11. Iubiţilor, de au iubit Dumnezău pre noi aşa, şi noi datori sîntem unul pre alalt să iubim.

12. Pre Dumnezău nimenea niciodinioară nu l-au văzut; de vom iubi unul pre alalt, Dumnezău întru noi rămîne şi dragostea lui săvîrşită iaste întru noi.

13. Cu aceasta cunoaştem că întru el rămînem şi el întru noi, căci den Duhul lui a dat noao.

14. Şi noi am văzut /

Versiunea modernă

cum [mai] dăinuie iubirea lui Dumnezeu în el?

18. Fiii mei, să nu iubim cu vorba, nici cu limba, ci prin faptă şi adevăr!

19. Iar prin aceasta recunoaştem că sîntem din adevăr şi înaintea lui [Dumnezeu] ne vom încredinţa inimile.

20. Deoarece, dacă inima ne va acuza, mai mare este Dumnezeu decît inima noastră şi el cunoaşte toate.

21. Iubiţilor, dacă inima noastră nu ne va acuza, avem crezare în faţa lui Dumnezeu.

22. Şi ceea ce-i vom cere, primim de la el, fiindcă îi respectăm poruncile şi înfăptuim cele [care-s] plăcute în ochii lui.

23. Iar porunca lui este aceasta: să ne încredem în numele Fiului său, Iisus Hristos, şi să ne iubim unii pe alţii, aşa cum ne-a dat porunca.

24. Şi cel care îi respectă poruncile rămîne în el şi el în acesta. Şi prin aceasta cunoaştem că rămîne în noi: după duhul pe care ni l-a dat.

Capitolul 4

1. Iubiţilor, nu vă încredeţi în orice duh, ci puneţi la încercare duhurile, [spre a vedea] dacă sînt de la Dumnezeu. Fiindcă mulţi falşi proroci au apărut în lume.

2. Prin aceasta se recunoaşte duhul lui Dumnezeu: tot duhul care mărturiseşte că Iisus Hristos a venit în trup este de la Dumnezeu.

3. Iar tot duhul care nu-l recunoaşte pe Iisus ca Hristos venit în trup, nu este de la Dumnezeu; acesta este al Antihristului, despre care aţi auzit că vine şi acum e deja în lume.

4. Voi, fiilor, sînteţi de la Dumnezeu şi i-aţi biruit; căci mai mare este cel care e în voi decît cel care e în lume.

5. Ei sînt din lume; de aceea ei vorbesc ca din lume şi lumea ascultă de ei.

6. Noi sîntem de la Dumnezeu; cel care-l cunoaşte pe Dumnezeu ne ascultă; cel care nu e de la Dumnezeu, nu ne ascultă; după asta cunoaştem noi duhul adevărului şi duhul înşelăciunii.

7. Iubiţilor, să ne iubim unii pe alţii, fiindcă iubirea este de la Dumnezeu şi tot cel care iubeşte s-a născut din Dumnezeu şi îl cunoaşte pe Dumnezeu.

8. Cel care nu iubeşte, nu l-a cunoscut pe Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu este iubire.

9. Iubirea lui Dumnezeu ni s-a arătat prin aceea că Dumnezeu l-a trimis în lume pe Fiul său cel unic născut, ca să ne mîntuiască prin el.

10. Iubirea constă nu în faptul că noi l-am iubit pe Dumnezeu, ci în faptul că el ne-a iubit pe noi şi şi-a trimis Fiul ca ispăşitor pentru păcatele noastre.

11. Iubiţilor, dacă aşa ne-a iubit Dumnezeu pe noi, şi noi sîntem datori a ne iubi unii pe alţii.

12. Nimeni nu l-a văzut pe Dumnezeu; dacă ne vom iubi unii pe alţii, Dumnezeu rămîne în noi şi iubirea lui s-a desăvîrşit în noi.

13. Noi ştim că rămînem în el şi el în noi prin aceea că el ne-a dăruit din duhul lui.

14. Şi noi l-am văzut

·а҃· посланїе·

шѝ мъртурисим, къ тата̑л аѹ тримис пре
фїюл мѫнтѹиторю лѹмїи. Ѻри карелє ва єі
мъртѹриси, къ їс є̑сте фїюл лѹи дѹмнезъѹ,
дѹмнезъѹ ѫтрѹ є̑л ръмѫне, шѝ є̑л ѫтрѹ дѹ
незъѹ. Шѝ ной а̑м кѹноскѹт шѝ а̑м кре ѕі
зѹт, драгостѣ каре а̑ре дѹмнезъѹ ѫтрѹ ной,
дѹмнезъѹ драгосте є̑сте, шѝ чела че ръмѫне
ѫдрагосте, ѫтрѹ дѹмнезъѹ ръмѫне, шѝ дѹм
незъѹ ѫтрѹ є̑л. Ѫтрѹ ачаста сaѹ съвѫр зі
шит драгостѣ кѹ ной, ка ѫдръзнѣлъ съ а
вем ѫзїоа жѹдекъцїи, къчи пре кѹм ачела а̑
сте, шѝ ной сѫнтем ѫлѹмѣ ачаста. Фрикъ иі
нѹ є̑сте ѫдрагосте, че драгостѣ чѣ деплинъ ско
те фрика афаръ, къчи фрика чертаре а̑ре, їаръ
чела че съ тѣме, нѹ є̑сте деплин ѫтрѹ дра
госте. Ной ѫл ѹбим пре є̑л, къчи є̑л ѫ ѳі
тѫю аѹ ѹбит пре ной. Де ва зиче чинева к
къ ѫл ѹбеск пре дѹмнезъѹ, шѝ пре фрателе
лѹи ѹрѫще минчинос є̑сте, пентрѹ къ чела че
нѹ ѹбѣще пре фрателе лѹи каре лaѹ възѹт,
пре дѹмнезъѹ пре каре нѹлaѹ възѹт, кѹм поате
съл ѹбѣскъ? Шѝ ачаста порѹнкъ авем де ла ка
є̑л, къ чела че ѹбѣще пре дѹмнезъѹ, ѹбѣще шѝ
пре фрателе лѹи.

К А П. Є.

Тоть чела че крѣде къ їсѹс є̑сте христос, а
дела дѹмнезъѹ є̑ нъскѹт, шѝ тот че
ла че ѹбѣще пре чел че аѹ нъскѹт, ѹ
бѣще шѝ пре чел нъскѹт дентрѹ є̑л.
Кѹ ачаста кѹноащем къ ѹбим фїии в
лѹи дѹмнезъѹ, кѫнд пре дѹмнезъѹ ѹбим шѝ по
рѹнчиле лѹи пъзим. Пентрѹ къ ачаста є̑ г
драгостѣ лѹи дѹмнезъѹ, ка порѹнчиле лѹи съ пъ
зим, шѝ порѹнчиле лѹи грѣле нѹ сѫнт.
Къчи тот че є̑ нъскѹт де ла дѹмнезъѹ, бирѹ д
ѫще лѹмѣ, шѝ ачаста є̑сте бирѹинца, чѣ
че аѹ бирѹит лѹмѣ, крединца ноастръ.
Чине є̑сте чела че бирѹѫще лѹмѣ, фъръ нѹмаи є
чела че крѣде, къ їс є̑сте фїюл лѹи дѹмнезъѹ?
Ачеста є̑сте чела че аѹ венит прин апъ шѝ сѫ ѕ
це їсѹс христос, нѹ прин апъ нѹмаи, че прин
апъ шѝ прин сѫнџе, шѝ дѹхѹл є̑сте чела че мъ
тѹрисѣще къчи дѹхѹл є̑сте адевърѹл.
Къчи треи сѫнт чеа че мъртѹрисеск ѫчерю, з
татъл кѹвѫнтѹл, шѝ сфѫнтѹл дѹх, шѝ ачещи
треи ѹна сѫнт. Шѝ треи сѫнт чеи че и
мъртѹрисеск пре пъмѫнт, дѹхѹл шѝ апа шѝ
сѫнџеле, шѝ кѫте треле ла ѹна сѫнт. Де прї ѳ
ме че мъртѹрїа оаменилор лѹъм мъртѹрїа лѹи дѹм
незъѹ маи маре є̑сте, къчи ачаста є̑сте мъртѹрїа
лѹи дѹмнезъѹ, каре аѹ мъртѹрисит пентрѹ фї
юл лѹи. Чела че крѣде ѫтрѹ фїюл лѹи дѹм і
незъѹ, а̑ре мъртѹрїа ѫтрѹ сѫнесѹл чела че нѹ
крѣде лѹи дѹмнезъѹ минчинос аѹ фъкѹт пре
є̑л, къчи нѹ аѹ крезѹт ла мъртѹрїа каре аѹ
мъртѹрисит дѹмнезъѹ пентрѹ фїюл лѹи.
Шѝ ачаста є̑сте мъртѹрїа, къ вїацъ вѣчни аі
къ аѹ дат ноао дѹмнезъѹ, шѝ ачаста вїацъ
ѫтрѹ фїюл лѹи є̑сте. Чела че а̑ре пре фїю ві
а̑ре

Biblia 1688, p. 918, col. 2

şi mărturisim că Tatăl au trimis pre Fiiul mîntuitoriu lumii.

15. Oricarele va mărturisi că Isus iaste Fiiul lui Dumnezău, Dumnezău întru el rămîne şi el întru Dumnezău.

16. Şi noi am cunoscut şi am crezut dragostea carea are Dumnezău întru noi. Dumnezău dragoste iaste şi cela ce rămîne în dragoste întru Dumnezău rămîne şi Dumnezău întru el.

17. Întru aceasta s-au săvîrşit dragostea cu noi, ca îndrăzneală să avem în zioa judecăţii, căci precum acela iaste şi noi sîntem în lumea aceasta.

18. Frică nu iaste în dragoste, ce dragostea cea deplin scoate frica afară, căci frica certare are, iară cela ce să tême nu iaste deplin întru dragoste.

19. Noi îl iubim pre el, căci el întîiu au iubit pre noi.

20. De va zice cineva că: „Îl iubesc pre Dumnezău", şi pre fratele lui uraşte, mincinos iaste. Pentru că cela ce nu iubêşte pre fratele lui care l-au văzut, pre Dumnezău pre care nu l-au văzut cum poate să-l iubească?

21. Şi această poruncă avem de la el că cela ce iubêşte pre Dumnezău iubêşte şi pre fratele lui!

Cap 5

1. Tot cela ce crêde că Isús iaste Hristos de la Dumnezău e născut şi tot cela ce iubêşte pre cel ce au născut iubêşte şi pre cel născut dentru el.

2. Cu aceasta cunoaştem că iubim fiii lui Dumnezău, cînd pre Dumnezău iubim şi poruncile lui păzim.

3. Pentru că aceasta e dragostea lui Dumnezău, ca poruncile lui să păzim, şi poruncile lui grêle nu sînt.

4. Căci tot ce e născut de la Dumnezău biruiêşte lumea. Şi aceasta iaste biruinţa cêea ce au biruit lumea, credinţa noastră.

5. Cine iaste cela ce biruiêşte lumea, fără numai cela ce crêde că Isus iaste Fiiul lui Dumnezău?

6. Acesta iaste cela ce au venit pren apă şi sînge, Isús Hristós, nu pren apă numai, ce pren apă şi pren sînge. Şi Duhul iaste cela ce mărturisêşte, căci Duhul iaste adevărul.

7. Căci trei sînt ceia ce mărturisesc în ceriu: Tatăl, Cuvîntul şi Svîntul Duh. Şi aceşti trei una sînt.

8. Şi trei sînt cei ce mărturisesc pre pămînt: Duhul şi apa şi sîngele şi cîtetrele la una sînt.

9. De vrême ce mărturiia oamenilor luăm, mărturiia lui Dumnezău mai mare iaste, căci aceasta iaste mărturiia lui Dumnezău, carea au mărturisit pentru Fiiul lui.

10. Cela ce crêde întru Fiiul lui Dumnezău are mărturiia întru dînsul. Cela ce nu crêde lui Dumnezău mincinos au făcut pre el, căci n-au crezut la mărturiia carea au mărturisit Dumnezău pentru Fiiul lui.

11. Şi aceasta iaste mărturiia că viaţă vêcinică au dat noao Dumnezău şi această viaţă întru Fiiul lui iaste.

12. Cela ce are pre Fiiul //

Versiunea modernă

şi dăm mărturie că Tatăl şi-a trimis Fiul ca mîntuitor al lumii.

15. Cel care va recunoaşte că Iisus este Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu rămîne în el şi el în Dumnezeu.

16. Noi am cunoscut şi ne-am încrezut în iubirea pe care Dumnezeu o are pentru noi. Dumnezeu este iubire şi cel care rămîne în iubire, rămîne în Dumnezeu şi Dumnezeu în el.

17. Prin faptul că aşa cum e el, sîntem şi noi în această lume, iubirea s-a desăvîrşit cu noi, pentru ca, în ziua judecăţii, să avem încredere.

18. În iubire nu există teamă, ci iubirea desăvîrşită alungă teama, fiindcă teama implică ideea de pedepsire, iar cel ce se teme nu s-a desăvîrşit în iubire.

19. Noi să-l iubim pe el, fiindcă el ne-a iubit cel dintîi pe noi.

20. Cel care va spune: „Eu îl iubesc pe Dumnezeu", dar îşi va urî fratele, este mincinos; căci cel care nu-şi iubeşte fratele pe care l-a văzut, cum e în stare să-l iubească pe Dumnezeu, pe care nu l-a văzut?

21. Noi avem de la el această poruncă: cel ce-l iubeşte pe Dumnezeu, să-şi iubească şi fratele!

Capitolul 5

1. Oricine crede că Iisus este Hristos, din Dumnezeu a luat naştere şi oricine îl iubeşte pe cel care i-a dat naştere, îl iubeşte şi pe cel născut din acesta.

2. Noi ştim că îi iubim pe fiii lui Dumnezeu atunci cînd îl iubim pe Dumnezeu şi îi împlinim poruncile.

3. Căci această iubire de Dumnezeu constă în împlinirea poruncilor lui, iar poruncile lui nu sînt apăsătoare.

4. Că tot ceea ce a luat naştere din Dumnezeu biruie lumea. Şi această biruinţă care a biruit lumea este credinţa noastră.

5. Cine e cel care a biruit lumea, dacă nu cel care crede că Iisus este fiul lui Dumnezeu?

6. El e cel care a venit prin apă şi prin sînge, Iisus Hristos; nu doar cu apă, ci cu apă şi sînge. Şi duhul este cel care mărturiseşte, fiindcă duhul e adevărul.

7. Căci trei sînt cei ce mărturisesc în cer: Tatăl, Cuvîntul şi Duhul Sfînt; şi aceştia trei sînt unul.

8. Şi trei sînt cei ce mărturisesc pe pămînt: duhul şi apa şi sîngele, iar cei trei sînt unul.

9. Dacă noi acceptăm mărturia oamenilor, mărturia lui Dumnezeu este mai importantă, fiindcă aceasta este mărturia lui Dumnezeu, pe care a făcut-o despre Fiul său.

10. Cel care crede în Fiul lui Dumnezeu are mărturia în el însuşi, iar cel care nu crede în Dumnezeu l-a făcut pe acesta mincinos, fiindcă nu a crezut în mărturia pe care a făcut-o Dumnezeu despre Fiul său.

11. Şi această mărturie este că Dumnezeu ne-a dat nouă viaţă veşnică şi această viaţă se află în Fiul său.

12. Cel care-l are pe Fiu

аре віаца, чела че нꙋ аре пре фіюль лꙋи дмнѕъꙋ
ГІ віаца нꙋ аре. Ачѣсте амь скрісь воаѡ чело
ра че креде ꙟнꙋмеле фіюлꙋи лꙋи дмнѕъꙋ, ка съ
щіци къ віацъ вѣчникъ авеци, ши ка съ крѣдеци
ДІ ꙟнꙋмеле фіюлꙋи лꙋи дмнѕъꙋ. Ши ачаста
ѫсте ꙟдръзнирѣ каре авемь кътръ ель, къчи
девомь чѣре чева дꙋпъ воѧ лꙋи аскꙋлтъ пре нои.
ЕІ Ши де време щимь, къ аꙋде пре нои, ѡри дече
амь чѣре, щимь къ авемь чѣререле, кареле амь чѣ
ЅІ шꙋть дела ель. Дева ведѣ нещине пре фра
теле лꙋи пъкътꙋинд пъкать нꙋ спре моарте
чѣрева ши вада лꙋи віацъ челорь че грешеск нꙋ
спре моарте, ѫсте пъкать спре моарте, нꙋ пен
ЗІ трꙋ ачела зикꙋ ка съ съ роаџе. Тоатъ неди
рептатѣ пъкать ѫсте, ши ѫсте пъкать нꙋ
ИІ спре моарте. Щимь къ тоть чела че е нъ
скꙋть дела дмнѕъꙋ нꙋ грешаще, че чела че сау
нъскꙋть дела дмнѕъꙋ пъзѣще пре дѫнсꙋль,
ши чель виклѣнь нꙋ съ атинџе де ель.
ѲІ Щимь къ дела дмнѕъꙋ сѫнтемь, ши лꙋмѣ то
К тъ ꙟтрꙋ чель виклѣнь заче. Ши щим къ фіюл
лꙋи дмнѕъꙋ аꙋ венить, ши аꙋ дать ноаѡ причѣ
пере, ка съ кꙋноащемь пре чель адевърать, ши сѫн
темь ꙟтрꙋ чель адевърать ꙟтрꙋ фіюль
лꙋи іс хс, ачеста ѫсте чель адевъ
рать дмнѕъꙋ ши віаца вѣчникъ.
КА Фецилорь пъзици пре вои
де спре идоли
амин.

КАРТЕ ТРИМИСЪ АЛꙋИ ІОАНЬ

адеверитъ адоаѡ.

КАП. А.

А Чель маи бътржнь, алѣсеи доамнїи ши фі
лорь еи, пре кареле еꙋ юбескꙋ, ꙟтрꙋ аде
върь, ши нꙋ еꙋ сѫнгꙋрь, че ши тоци ка
В рїи аꙋ кꙋноскꙋть адевърꙋль. Пен
трꙋ адевърꙋль, че ръмѫне ꙟтрꙋ нои,
Г ши кꙋ нои ва фи ꙟвѣкь. Ва фи кꙋ вои дарь ми
лъ паче, дела дмнѕъꙋ пърінтеле, ши дела дом
нꙋль іс хс, фіюль пърінтелꙋи, ꙟтрꙋ адевъръ
Д ши драгосте. Мамь бꙋкꙋрать фоарте, пен
трꙋ къчи амь афлать дент фіїи тъи, оумблѫндь
ꙟтрꙋ адевъръ, дꙋпъ кꙋм порꙋнкъ амь лꙋать
Е дела пърінтеле. Ши акꙋм ꙟтребꙋ те доамнъ
нꙋ какꙋм аш скріе цїе порꙋнкъ ноаѡ, че карѣ
авемь дент чепꙋть, пентрꙋ ка съ юбимь оунꙋль
Ѕ пре алтꙋль. Ши ачаста ѫсте драгостѣ, пен
трꙋ ка съ оумблъмь дꙋпъ порꙋнчиле лꙋи, ача
ста ѫсте порꙋнка дꙋпъ кꙋмь аци аꙋзить дент
чепꙋть, пентрꙋ ка ꙟтрꙋ дѫнса съ оумблаци.
З Къчи мꙋлци ꙟшелъторї аꙋ ꙟтрать ꙟлꙋме,
карїи нꙋ мъртꙋрисескꙋ пре іс хс, віинд кꙋ трꙋ

Biblia 1688, p. 919, col. 1

are viaţa, cela ce nu are pre Fiiul lui Dumnezău viaţa nu are.

13. Acêstea am scris voao, celora ce cred în numele Fiiului lui Dumnezău, ca să ştiţi că viaţă vêcinică aveţi şi ca să crêdeţi în numele Fiiului lui Dumnezău.

14. Şi aceasta iaste îndrăznirea carea avem cătră el, căci, de vom cêre ceva după voia lui, ascultă pre noi.

15. Şi de vrême ce ştim că aude pre noi, ori de ce am cêre, ştim că avem cêrerile carele am cerşut de la el.

16. De va vedea neştine pre fratele lui păcătuind păcat nu spre moarte, cêre-va şi va da lui viaţă celor ce greşesc nu spre moarte. Iaste păcat spre moarte. Nu pentru acela zicu ca să să roage.

17. Toată nedireptatea păcat iaste şi iaste păcat nu spre moarte.

18. Ştim că tot cela ce e născut de la Dumnezău nu greşaşte; ce cela ce s-au născut de la Dumnezău păzêşte pre dînsul, şi cel viclean nu să atinge de el.

19. Ştim că de la Dumnezău sîntem şi lumea toată întru cel viclean zace.

20. Şi ştim că Fiiul lui Dumnezău au venit şi au dat noao pricêpere ca să cunoaştem pre cel adevărat. Şi sîntem întru Cel adevărat, întru Fiiul lui, Isus Hristos. Acesta iaste cel adevărat Dumnezău şi viaţa vêcinică.

21. Feţilor, păziţi pre voi despre idoli! Amin.

Versiunea modernă

are parte de viaţă, iar cel care nu-l are pe Fiul lui Dumnezeu nu are parte de viaţă.

13. V-am scris acestea vouă, celor care credeţi în numele Fiului lui Dumnezeu, ca să ştiţi că aveţi parte de viaţă veşnică şi ca să credeţi în numele Fiului lui Dumnezeu.

14. Şi aceasta este încrederea pe care o avem în el, că, dacă i-am cere ceva după vrerea lui, el ne ascultă.

15. Iar dacă vom şti că ne ascultă, ştim că, orice-i vom cere, avem parte de cele cerute de la el.

16. Dacă cineva îşi va vedea fratele comiţînd un păcat nu de moarte, va cere şi [Dumnezeu] îi va da viaţa [cuvenită] celor ce nu păcătuiesc de moarte. Există şi păcat de moarte, dar nu despre el spun eu să se roage [cineva].

17. Orice nedreptate este un păcat, dar nu este un păcat de moarte.

18. Noi ştim că oricine s-a născut din Dumnezeu nu păcătuieşte; cel născut din Dumnezeu se păzeşte pe sine şi cel rău nu se atinge de el.

19. Noi ştim că sîntem de la Dumnezeu şi că lumea întreagă este în puterea celui rău.

20. Noi ştim că Fiul lui Dumnezeu vine şi că ne-a dat judecata, spre a cunoaşte adevărul, iar noi sîntem în adevăr, în fiul acestuia, Iisus Hristos. El este adevăratul Dumnezeu şi viaţa cea veşnică.

21. Copii, păziţi-vă de idoli! Amin.

Carte trimisă a lui Ioán adeverită a dooa

Cap 1

1. Cel mai bătrîn, alêsei doamnii şi fiilor ei, pre carele eu iubescu întru adevăr — şi nu eu sîngur, ce şi toţi carii au cunoscut adevărul,

2. Pentru adevărul ce rămîne întru noi şi cu noi va fi în veac.

3. Va fi cu voi dar, milă, pace de la Dumnezău Părintele, şi de la Domnul Isus Hristos, Fiiul Părintelui, întru adevăr şi dragoste.

4. M-am bucurat foarte, pentru căci am aflat den fiii tăi umblînd întru adevăr, după cum poruncă am luat de la Părintele.

5. Şi acum, întrebu-te, doamnă, nu ca cum aş scrie ţie poruncă noao, ce carea avem de-nceput, pentru ca să iubim unul pre altul.

6. Şi aceasta iaste dragostea, pentru ca să umblăm după poruncile lui. Aceasta iaste porunca, după cum aţi auzit de-nceput, pentru ca întru dînsa să umblaţi.

7. Căci mulţi înşălători au întrat în lume, carii nu mărturisescu pre Isus Hristos viind cu trup; /

A doua epistolă sobornicească a Sfîntului Ioan

1. Bătrînul, alesei Doamne şi copiilor ei, pe care eu îi iubesc în adevăr, şi nu numai eu, ci toţi cei care au cunoscut adevărul.

2. De dragul adevărului care rămîne în noi şi va fi cu noi în veac.

3. Să fie cu noi har, milă, pace de la Dumnezeu Tatăl şi de la Iisus Hristos, Fiul Tatălui, în adevăr şi iubire.

4. M-am bucurat foarte mult că i-am găsit pe unii dintre copiii tăi umblînd în adevăr, precum am primit poruncă de la Tatăl.

5. Şi acum, te rog pe tine, doamnă, nu ca şi cum ţi-aş scrie o poruncă nouă, ci pe aceea pe care o aveam de la început, să ne iubim unii pe alţii.

6. Şi aceasta este iubirea, să umblăm după poruncile lui; şi aceasta este porunca, precum aţi auzit de la început, să umblaţi în ea.

7. Pentru că mulţi amăgitori au ieşit în lume, nemărturisind pe Iisus Hristos care a venit în trup;

ачеста ѥсте ꙟшълъторюль, ши антихристꙋ.
Къꙋтаци пре ꙟшивъ пентрꙋ касъ нꙋ пїердем и
кареле ам лꙋкрать, че плать де плинь съ лꙋѡмь.
Тоть чела че трєче ши нꙋ ръмѫне, ꙟтрꙋ ꙟвъ ѳ
цъ тꙋра лꙋи Хс ъ Дмнезъꙋ наре, чела чере
мѫне ꙟтрꙋ ꙟвъцътꙋра лꙋи Хс, ачеста ши пре
тапъль ши фїюль аре. Девине нещине къ і
тръ вои, ши ачастъ ꙟвъцътꙋръ нꙋ адꙋче, нꙋл
прїимици пре дѫнсꙋль ꙟкасъ, ши мꙋлцамь лꙋи
нꙋи зичеци. Пентрꙋ къчела че зиче лꙋи би аі
нєци съ амєстекъ, кꙋлꙋкрꙋриле лꙋи челе рєле.
Мꙋлте авѫндь воаѡ аскрїе нам врꙋть прен ві
хъртїе, ши чернєлъ, чендеждꙋеск авени
кътръ вои, ши гꙋрь кꙋ гꙋрь агръи, пен
трꙋ ка бꙋкꙋрїѧ воастръ съфїе
плинитъ. Ꙟкинъцнєсъ гі
фїии сꙋрорїи тале, чеїи
алєсе амин.

Кате алꙋи Іоань а трєѧ.

Кап. а.

Чель маи бътрѫн, лꙋи гаїе чел ꙟбит а
пре кареле еꙋ юбеск, ꙟтрꙋ адевър.
Юбите пентрꙋ тоате рогь, тꙋ ка съ те в
спорещи, ши съфїи сънътось дꙋпъ кꙋм
цисе спорєще сꙋфлетꙋл. Пентрꙋ къ г
фоарте мам бꙋкꙋрат, венинд фрацїи, ши мъ
тꙋрисѫндь адевърꙋлꙋи тъꙋ пре кꙋм тꙋ ꙟтрꙋ
адевърь ꙟбли. Маи маре декѫт ачєстє нам д
бꙋкꙋрїе, пентрꙋ ка съ аꙋзꙋ ан мїен фїи, ꙟтрꙋ
адевър ꙟблѫндь. Юбите креднчос фачи, о е
ри чевеи фаче ла фраци ши ла стрїини. Карїи ѕ
аꙋ мъртꙋрисит либовꙋлꙋи тъꙋ, ꙟнаинтє со
борꙋлꙋи, пре карїи бине фачи петрекѫндꙋи кꙋ
вредничїе лꙋи Дмнезъꙋ. Къ пентрꙋ нꙋмеле з
лꙋи аꙋ ешит, нимика лꙋѫндь дела лимби.
Нои дарь, даторь сѫнтем, съ прїимим пре оу и
нїи ка ачещє ка ажꙋторю съне фачем адевърꙋ
лꙋи. Скрисам бесєречїи чела че юбєще афи ма ѳ
маре лор, дїѡтрефись, нꙋ прїимєще пре нои.
Пентрꙋ ачєѧ де вою вени, ꙟивою адꙋче аминте і
лꙋкрꙋриле челе че фаче ѡкъръжндь пре нои кꙋ кꙋ
винте рєле, ши не фїинд дестꙋл лꙋи кꙋ ачєстє
ничи ель прїимєще пре фраци, ши пре чеѧ че вор
ꙟи ѡпрєще ши ден адꙋнаре ꙟи скоате. Ю аі
бите нꙋ те асъмъна рълꙋи че бꙋнꙋлꙋи, чела че
фаче бине, дела Дмнезъꙋ ѥсте, чела че фаче ръ
нꙋ вꙋзꙋт пре Дмнезъꙋ. Лꙋи Димитрїе ам ві
сте мъртꙋрисит, де кътръ тоци, ши де ачеста
адевърꙋ ши нои мъртꙋрисим, ши щици къ мър
тꙋрїѧ ноастръ адевърать ѥсте. Мꙋлте гі
амь

Biblia 1688, p. 919, col. 2

acesta iaste înşălătoriul şi Antíhristu!

8. Căutaţi pre înşivă pentru ca să nu piêrdem carele am lucrat, ce plată deplină să luom.

9. Tot cela ce trêce şi nu rămîne întru învăţătura lui Hristos Dumnezău n-are; cela ce rămîne întru învăţătura lui Hristos, acesta şi pre Tatăl şi Fiiul are.

10. De vine neştine cătră voi şi această învăţătură nu aduce, nu-l priimiţi pre dînsul în casă şi „Mulţam!" lui nu-i ziceţi.

11. Pentru că cela ce zice lui „Binêţi!" să amêstecă cu lucrurile lui cêle rêle.

12. Multe avînd voao a scrie, n-am vrut pren hîrtie şi cerneală, ce nădejduiescu a veni cătră voi şi gură cu gură a grăi, pentru ca bucuriia voastră să fie plinită.

13. Închină-ţi-să fiii surorii tale ceii alêse. Amin.

Versiunea modernă

unul ca acesta este amăgitorul şi Antihristul.

8. Luaţi aminte la voi înşivă, ca să nu pierdeţi cele pentru care aţi muncit, ci să primiţi răsplată deplină.

9. Tot cel care se abate şi nu rămîne în învăţătura lui Hristos nu îl are pe Dumnezeu; cel care rămîne în învăţătură, acela îi are şi pe Tatăl şi pe Fiul.

10. Dacă vine cineva la voi şi nu aduce învăţătura aceasta, să nu-l primiţi pe el în casă şi să nu-i ziceţi lui „Bine ai venit!"

11. Căci cel ce îi zice lui „Bine ai venit!" se face părtaş la faptele lui cele rele.

12. Avînd multe a vă scrie vouă, nu am dorit să se facă prin intermediul papirusului şi cernelii, ci sper să ajung la voi şi să vă vorbesc faţă către faţă, pentru ca bucuria noastră să fie deplină.

13. Te salută copiii surorii tale celei alese.

Carte lui Ioán a treia

Cap 1

1. Cel mai bătrîn, lui Gáie cel iubit[1], pre carele eu iubesc întru adevăr.

2. Iubite, pentru toate rog tu ca să te sporeşti şi să fii sănătos, după cum ţi se sporêşte sufletul.

3. Pentru că foarte m-am bucurat, venind fraţii şi mărturisînd adevărului tău, precum tu întru adevăr îmbli.

4. Mai mare decît acêstea n-am bucurie: pentru ca să auzu ai miei fii întru adevăr îmblînd.

5. Iubite, credincios faci orice vei face la fraţi şi la striini,

6. Carii au mărturisit líbovului tău înaintea soborului, pre carii bine faci petrecîndu-i cu vrednicie lui Dumnezău.

7. Că pentru numele lui au ieşit, nimica luînd de la limbi.

8. Noi dară datori sîntem să priimim pre unii ca aceştia, ca ajutoriu să ne facem adevărului.

9. Scris-am besêrecii, cela ce iubêşte a fi mai-mare lor, Diotrifís, nu priimêşte pre noi.

10. Pentru acêea, de voiu veni, îi voiu aduce aminte lucrurile cêle ce face, ocărînd pre noi cu cuvinte rêle. Şi nefiind destul lui cu acêstea, nici el priimêşte pre fraţi, şi pre ceia ce vor îi oprêşte şi den adunare îi scoate.

11. Iubite, nu te asămăna răului, ce bunului. Cela ce face bine de la Dumnezău iaste; cela ce face rău n-au văzut pre Dumnezău.

12. Lui Dimítrie iaste mărturisit de cătră toţi şi de acestaşi adevăru şi noi mărturisim. Şi ştiţi că mărturiia noastră adevărată iaste.

13. Multe //

A treia epistolă sobornicească a Sfîntului Ioan

1. Bătrînul, lui Gaius cel iubit, pe care eu îl iubesc în adevăr.

2. Iubitule, mă rog ca în toate să sporeşti şi să fii sănătos, precum îţi este sufletul de spornic.

3. Căci m-am bucurat foarte mult de fraţii care au venit şi au mărturisit despre adevărul tău, precum tu umbli în adevăr.

4. Bucurie mai mare decît aceasta nu am: ca să aud că umblă copiii mei în adevăr.

5. Iubitule, vrednic de credinţă este ceea ce lucrezi pentru fraţi şi pentru acei străini,

6. Care au mărturisit în faţa bisericii despre iubirea ta, atunci faci bine şi trimiţîndu-i [în călătoria lor] în chip vrednic de Dumnezeu.

7. Căci pentru numele lui au ieşit ei la drum, neprimind nimic de la neamuri.

8. Noi sîntem, aşadar, datori să-i sprijinim pe unii ca aceştia, ca să ne aflăm împreună lucrători pentru adevăr.

9. Eu am scris ceva bisericii, însă Diotef, care ţine să fie primul între ei, nu ne primeşte.

10. De aceea, dacă voi veni, o să-i amintesc despre faptele pe care le face, atunci cînd ne defăimează cu vorbe urîte şi cînd, nemulţumindu-se cu acestea, nici pe fraţi nu-i primeşte, nici pe cei ce vor să-i primească nu-i lasă, şi-i alungă din biserică.

11. Iubitule, nu urma răul, ci binele. Cel ce face binele este din Dumnezeu, cel ce face răul nu l-a văzut pe Dumnezeu.

12. Lui Dimitrie i s-a dat mărturie din partea tuturor şi din partea adevărului însuşi. Şi noi îi dăm mărturie şi ştii că mărturia noastră este adevărată.

13. Multe

ам авȣт а скрїе че нȣвою прен чернѣлъ ши кон
ді деѫ аці скріе. Ченъдеждȣеско нȣмаи
декѫт съте вѣзъ, ши гȣръ кътръ
еі гȣръ вом грън. Паче цїе,
ꙟкинъсе цїе прїатенїи, ꙟки
нъте прїатенилоръ
анȣме.

Картеа тримисъ а Іȣдеи а де вериТъ.

Кап. а҃.

а҃ Іȣда робȣл лȣі Іс Хс, ши фрате ȣ Іаковѡ
челор ꙟтрȣ Дмнѕъȣ пъринтеле, сфинци
ци ши лȣи Іс Хс пъзици кемаци.
в҃ Милъ воаѡ ши паче ши драгосте съ съ
ꙟмȣлцаскъ Ибнцилор тоатъ невоинца
фъкѫндъ, акъ скрїе воаѡ пентрȣ мънтȣиреѣ
де ѡбще невое ам авȣт акъ скрїе воаѡ, рȣгѫн
дȣвъ съ въ невоици, кȣ чѣ че де ѡдатъ сау дат
д҃ сфинцилор крединцъ. Пентрȣ късчи сау вѫрѫ
ѡаре карїи ѡамени, карїи демȣлтъ ау фост скри
ла ачастъ жȣдекатъ, некȣраци а Дмнѕъȣ
лȣи ностру дар примениндȣл спре спȣркъчюне,
ши де чел сѫнгȣр стъпѫниторю Дмнѕъȣ, ши До
е҃ нȣл ностру Іс Хс, лепъдѫндȣсе. Ши вою
съ адȣкъ аминте воаѡ, щїиндъ вои ѡдатъ а
часта, пентрȣ къ Дмнȣл пре народ ден пъмѫн
тȣл егѵпетȣлȣи мѫнтȣиндъ, алдоаꙟ пре чеѧ
ѕ҃ че нау крезȣт мȣ пїердȣт. Ши пре ꙟӂери
пре карїи нау пъзит алор дирегъторїе че ау лъ
сат а лор лъкаш, ла жȣдеката амареи зиле кȣ
легътȣри вѣчниче сȣпт ꙟтȣнѣрек мȣ пъзит.
з҃ Ка содомȣл ши гоморȣл ши четъцииле денпрежȣр,
асѣменѣ ачестȣи кип, кȣрвиндъ, ши ꙟблѫндъ
деннапоѧ алтȣи трȣп закȣ ꙟнаинте аръта́ре чертa
и҃ ре де фок вѣчник лȣѫндъ. Ꙟши дериле ꙟсъ ши
ачещѣ висѫндъ, трȣпȣ дарѣ пѫнгъреск ши де доміе
ѳ҃ сълъпъдъ ши мъриріле хȣлескъ. Іаръ Михаил а
рхангелȣл, кѫндъ кȣ дїаволȣл причиндȣсе воровїѧ,
пентрȣ трȣпȣл лȣи Мѡѵси, нау ꙟдръзнит жȣ
декатъ де хȣлъ а адȣче, че зисе, чѣрте те Дом
і҃ нȣл. Іаръ ачещѣ кѫте нȣ щїу блѣстемъ,
іаръ кѫте фирѣще, ка чѣле некȣвѫнътоаре до
аі҃ битоаче щїу, ꙟтрȣ ачѣлѣ съ стрикъ. Вай
лор, пентрȣ къ ꙟкалѣ лȣи Каинъ ау мерсъ, ши
кȣ ꙟшелъчюнѣ лȣи Валаам, прен платъ сау рѣ
върсат, ши кȣ причѣ лȣи Коре ау перит.
ві҃ Ачещѣ сѫнтъ ꙟтрȣ драгостеле воастре прихa
нъ, десфътѫндȣсъ ꙟпреȣнъ, фъръ фрикъ пъ
скѫндȣсъ пре еи нори фъръ апъ, де вѫнтȣри
пȣртѫндȣсъ копачи де тоамнъ фъръ роадъ,
де доаѡ ѡри фїиндъ морци, дезрѫдъчинаци.

Biblia 1688, p. 920, col. 1

am avut a scrie, ce nu voiu pren cerneală şi condeiu a-ţi scrie.

14. Ce nădejduiesc numaidecît să te văz şi gură cătră gură vom grăi.

15. Pace ţie! Închină-se ţie priêtenii. Închină-te priêtenilor anume.

Versiunea modernă

aveam să-ţi scriu, însă nu voiesc să ţi le scriu cu cerneală şi condei.

14. Sper însă să te văd în curînd şi vom vorbi faţă către faţă.

15. Pace ţie! Te salută prietenii. Salută-i pe prieteni, pe fiecare după numele lui.

Carte trimisă a Iudei adeverită

Cap 1

1. Iúda, robul lui Isus Hristos şi frate lui[1] Iácov, celor întru Dumnezău Părintele sfinţiţi şi lui Isus Hristos păziţi chemaţi,

2. Milă voao şi pace şi dragoste să să înmulţască!

3[2]. Iubiţilor, toată nevoinţa făcînd a vă scrie voao pentru mîntuirea de obşte, nevoie am avut a vă scrie voao, rugîndu-vă să vă nevoiţi cu cea ce deodată s-au dat sfinţilor credinţă.

4. Pentru căci s-au vîrît oarecarii oameni carii de mult au fost scrişi la această judecată, necuraţi, al Dumnezăului nostru dar primenindu-l spre spurcăciune şi de cel sîngur Stăpînitoriu Dumnezău şi Domnul nostru, Isus Hristos, lepădîndu-se.

5. Şi voiu să aduc aminte voao, ştiind voi o dată aceasta, pentru că Domnul pre norod den pămîntul Eghípetului mîntuind, al doilea, pre ceia ce n-au crezut i-au pierdut.

6. Şi pre îngeri, pre carii n-au păzit a lor diregătorie, ce au lăsat al lor lăcaş, la judecata a marei zile cu legături vêcinice supt întunêrec i-au păzit.

7. Ca Sodómul şi Gomórul şi cetăţile denprejur, asêmenea acestui chip, curvind şi îmblînd denapoia altui trup, zacu înainte arătare, certare de foc vêcinic luînd.

8. Aşijderilea însă şi aceştia visînd, trupul dară pîngăresc şi de domnie să leapădă şi măririle hulesc.

9. Iară Mihail arhanghelul, cînd cu diavolul pricindu-se voroviia pentru trupul lui Móisi, n-au îndrăznit judecată de hulă a aduce, ce zise: „Cearte-te Domnul!"

10. Iară aceştia cîte nu ştiu blastemă. Iară cîte firêşte ca cêle necuvîntătoare dobitoace ştiu întru acêlea să strică.

11. Vai lor! Pentru că în calea lui Cáin au mers şi cu înşălăciunea lui Valaám pren plată s-au răvărsat şi cu pricea lui Córe au pierit.

12. Aceştia sînt întru dragostele voastre prihană, desfătîndu-să împreună fără frică, păscîndu-să pre ei. Nori fără apă, de vînturi purtîndu-să, copaci de toamnă fără roadă, de doao ori fiind morţi, dezrădăcinaţi, /

Epistola sobornicească a lui Iuda

1. Iuda, rob al lui Iisus Hristos şi frate al lui Iacob, celor care sînt chemaţi, iubiţi în Dumnezeu Tatăl şi păstraţi pentru Iisus Hristos,

2. Să vi se înmulţească mila, pacea şi iubirea!

3. Iubiţilor, punîndu-mi toată sîrguinţa pentru a vă scrie despre mîntuirea noastră obştească, m-am văzut nevoit să vă scriu rugîndu-vă să vă luptaţi pentru credinţa care, odată pentru totdeauna, le-a fost dată sfinţilor.

4. Căci s-au strecurat printre voi unii oameni neleguiţi, mai demult rînduiţi spre această osîndă, care schimbă în pervertire harul Dumnezeului nostru şi-l neagă pe singurul nostru Stăpîn şi Domn, Iisus Hristos.

5. Însă vreau să vă amintesc vouă, celor ce odată pentru totdeauna le-aţi ştiut pe toate acestea, că Domnul, după ce mai întîi l-a eliberat pe poporul său din pămîntul Egiptului, apoi i-a dat pierzării pe cei care n-au crezut.

6. Iar pe îngerii care nu şi-au păstrat vrednicia de la început, ci şi-au părăsit locaşul lor, i-a pus în pază sub întuneric, în lanţuri veşnice, spre judecata zilei celei mari.

7. Precum Sodoma şi Gomora şi cetăţile dimprejurul lor, care în acelaşi fel ca ele s-au dedat la desfrînare şi s-au dus după altă carne, stau înainte ca pildă, suferind pedeapsa focului cel veşnic.

8. Tot astfel şi aceşti visători: pîngăresc trupul, resping domnia şi blasfemiază măririle îngereşti.

9. Dar arhanghelul Mihail, cînd i se împotrivea diavolului, certîndu-se cu el pentru trupul lui Moise, nu a îndrăznit să-i aducă judecată blasfemiatoare, ci a zis: „Să te certe pe tine Domnul!"

10. Aceştia însă blasfemiază tot ceea ce nu cunosc, dar cele pe care le cunosc în mod firesc, precum animalele ce nu înţeleg, în acestea îşi găsesc pieirea.

11. Vai lor! Că au umblat în calea lui Cain şi pentru răsplată s-au dedat cu totul rătăcirii lui Balaam şi au pierit ca în răzvrătirea lui Core.

12. Aceştia sînt ca stîncile ascunse la agapele voastre, mîncînd împreună cu voi fără sfială şi îmbuibîndu-se; nori fără de apă care sînt purtaţi de vînturi; pomi tomnatici neroditori, de două ori uscaţi şi dezrădăcinaţi;

а іꙋдїй.

Валꙋри сълбатече але мърїй, спꙋмегѫндь але лор гі
рꙋшинни, стѣле рътъчитоаре, кърора пѫкла ꙟ
тꙋнерекꙋлꙋй, ꙟвѣк саꙋ пъзит. Ши пророчи ді
ши ачестора, ал шаптелѣ дела адам енох, зи
кѫндь, ꙗтъ ва вени дмнꙋл ꙟтрꙋ ꙟтꙋнѣречи де
сфинци ꙟцери ай лꙋй, Ка съ факъ жꙋдекатъ еі
асꙋпра тꙋтꙋрорь, ши ка съ мꙋстре прецоци не
кꙋрацїй лор, пентрꙋ тоате лꙋкрꙋриле пъгѫнїей
лор, каре аꙋ пъгѫнит, ши пентрꙋ тоате несил
ничїиле, че аꙋ гръит асꙋпра лꙋй, пъкътошїй
чей некꙋраци. Ачещѣ сѫнть ръпщиторїй хꙋ ѕі
антори де норокь дꙋпъ похтеле лор мергѫндь,
ши гꙋра лор гръѫще семецїе лъꙋдѫндь ѡбразе
ле, пентрꙋ фолѡс. Ꙗръ вой юбицилор адꙋче зі
цивъ аминте, декꙋвинтеле чѣле демай наинте
гръите, де апостолїй дмнꙋлꙋй ностꙋ іс хс.
Къчи зича воаѡ, къ ла врѣмѣ де апой ворфи, иі
батжокꙋриторй дꙋпъ але лор похте мергѫндь,
але пъгѫнътъцилор. Ачещѣс чей че съ ѡ ѳі
себеськъ пре сине сꙋфлетещи, дꙋх неавѫндь.
Ꙗръ вой юбицилор спре сфинта кредницъ, аксѡа к
стръ, зидиндꙋвъ пре вой, ꙟтрꙋ дхꙋл сфинть,
рꙋгѫндꙋвъ. Пре ꙟшивъ ꙟтрꙋ драгѡстѣ ка
дмнзъꙗскъ въ пъзици, ащептѫндь мила дом
нꙋлꙋй ностꙋ іс хс, ꙟтрꙋ вїацъ вѣчникъ.
Ши пре оунїй милꙋйць, сокотиндь. Ꙗръ пре кв
алцїй кꙋ фрикъ мѫнтꙋйць, дей фокь хръпинд кг
дꙋй, оурѫндь ши ча дела трꙋп спꙋркатъ ꙟ
бръкъминте. Ꙗръ челꙋѫ че поате апъзи кд
пре ей, фъръ грешалъ, ши ай пꙋне деинаинтѣ
мърирей лꙋй, кꙋраци ꙟтрꙋ бꙋкꙋрїе. Челꙋй ке
сѫнгꙋрь ꙟцелепть, дмнзъꙋ мѫнтꙋито
рюл ностꙋ, славъ ши мърире тъ
рїе, ши пꙋтерничїе, ши акꙋм.
ши ꙟтрꙋ тоци вѣчїй
амин.

Biblia 1688, p. 920, col. 2

13. Valuri sălbatice ale mării, spumegînd ale lor ruşini, stêle rătăcitoare, cărora pîcla întunêrecului în veac s-au păzit.

14. Şi prorocí şi acestora al şaptelea de la Adám, Enóh, zicînd: „Iată, va veni Domnul întru întunêreci de sfinţi îngeri ai lui,

15. Ca să facă judecată asupra tuturor şi ca să mustre pre toţi necuraţii lor, pentru toate lucrurile păgîniei lor care au păgînit, şi pentru toate nesilniciile ce au grăit asupra lui păcătoşii cei necuraţi."

16. Aceştia sînt răpştitorii hulitori de noroc, după pohtele lor mergînd, şi gura lor grăiêşte semeţie, lăudînd obrazele, pentru folos.

17. Iară voi, iubiţilor, aduceţi-vă aminte de cuvintele cêle de mai nainte grăite de apostolii Domnului nostru Isus Hristos,

18. Căci zicea voao că la vrêmea de apoi vor fi batjocuritori, după ale lor pohte mergînd, ale păgînătăţilor.

19. Aceştia-s cei ce să osebesc pre sine sufleteşti, duh neavînd.

20. Iară voi, iubiţilor, spre sfinta credinţă a voastră zidindu-vă pre voi, întru Duhul Sfînt rugîndu-vă,

21. Pre înşivă întru dragostea dumnezăiască vă păziţi, aşteptînd mila Domnului nostru Isus Hristos întru viaţă vêcinică.

22. Şi pre unii miluiţi socotind,

23. Iară pre alţii cu frică mîntuiţi, den foc hrăpindu-i, urînd şi cea de la trup spurcată îmbrăcăminte.

24. Iară celuia ce poate a păzi pre ei fără greşală şi a-i pune denaintea mărirei lui curaţi, întru bucurie,

25. Celui sîngur înţelept Dumnezău, Mîntuitoriul nostru, slavă şi mărire, tărie şi puternicie, şi acum şi întru toţi vêcii! Amin. //

Versiunea modernă

13. Valuri sălbatice ale mării care-şi spumegă propria lor ruşine; stele rătăcitoare cărora în veac li se păstrează adîncul întunericului.

14. Iar despre ei a profeţit şi Enoh, al şaptelea patriarh de la Adam, zicînd: „Iată, Domnul a venit întru miriadele de sfinţi ai lui,

15. Ca să facă judecată împotriva tuturor şi să certe toate sufletele pentru faptele nelegiuirii lor în care au făcut fărădelege, şi pentru toate cuvintele grele pe care le-au rostit împotriva sa păcătoşii netrebnici."

16. Aceştia sînt cei ce murmură, cei nemulţumiţi, cei ce merg după propriile lor plăceri, şi gura lor rosteşte vorbe mari, minunîndu-se de persoane, ca să dobîndească folos.

17. Dar voi, iubiţilor, aduceţi-vă aminte de cuvintele prezise de apostolii Domnului nostru Iisus Hristos,

18. Că vă spuneau vouă că în vremea de pe urmă vor fi batjocoritori, mergînd după plăcerile lor neleguite.

19. Aceştia sînt cei care dezbină, oameni fireşti, care nu-l au pe Duhul.

20. Dar voi, iubiţilor, zidiţi-vă pe voi înşivă în credinţa voastră cea preasfîntă, rugîndu-vă în Duhul Sfînt.

21. Păstraţi-vă pe voi înşivă în iubirea Domnului, aşteptînd mila Domnului nostru Iisus Hristos spre viaţa cea veşnică.

22. Şi de cei care au îndoieli fie-vă milă,

23. Iar pe alţii mîntuiţi-i, scoţîndu-i afară din foc; de alţii însă fie-vă milă întru teamă, urînd şi cămaşa întinată de carnea lor.

24. Iar celui ce poate să vă ferească pe voi de toată îndoiala şi înaintea slavei lui să vă pună pe voi neprihăniţi, întru bucurie,

25. Singurului Dumnezeu, Mîntuitorului nostru prin Iisus Hristos, Domnul nostru: slavă, preamărire, putere şi stăpînire, mai înainte de toţi vecii şi acum şi întru toţi vecii! Amin.

Апокалиѱись алꙋи Іоань Богословꙋ.

Кап. А.

а Дескоперирѣ лꙋи Іс Хс, карѣ їаꙋ дат
лꙋи Дꙋмнезъꙋ, съ арате рѡбилорь
лꙋи, каре требꙋе съ фіе де грабъ,
ши аꙋ ꙟсемнат тримицѫнд прен
ꙟꙋерꙋл лꙋи робꙋлꙋи лꙋи Іѡань.
в Кареле аꙋ мъртꙋрисит кꙋвѫнтꙋл
лꙋи Дꙋмнезъꙋ, ши мъртꙋріѧ лꙋи
г Іс Хс, ши кѫте аꙋ възꙋт. Феричить че
ла че читѣще, ши чеѧ че аꙋдь кꙋвинтеле про
рочіей, ши пъзеск чѣле чесь скрисе ꙟтрѫнса
д пентрꙋ къ време е апроапе. Іѡань челор
шапте бисѣречи чесь ꙟ Асіѧ, даръ воаѡ ши па
дела чела че ѧсте ши чела че ера, ши чела че ви
не, ши дела чѣле шапте дꙋхꙋри кареле сѫнть ꙟ
е наинтѣ скаꙋнꙋлꙋи лꙋи. Ши дела Іс Хс,
мъртꙋріѧ чѣ крединчоасъ, ꙟтѫю нъскꙋть
ден морци ши бирꙋиторюл ꙟпъраципор пъмѫнтꙋ
лꙋи, чела чинеꙋ юбить пре нои ши неꙋ спълат
ѕ пре нои де пъкате кꙋ сѫнӌеле лꙋи. Ши
аꙋ фъкꙋть пре нои ꙟпърацi, ши преѡци лꙋи Дꙋм
незъꙋ ши пъринтелꙋи съꙋ, лꙋи мъpирѣ ши тъ
з ріѧ ꙟвѣчіи вѣчилорь амин. Ѩтъ вине кꙋ
нѡріи ши-л ва ведѣ пре ель, тоть окюл, ши че
че л-аꙋ ꙟпꙋнсь пре ель, ши съ вор тѫнгꙋи асꙋпра
лꙋи тоате фѣлюриле пъмѫнтꙋлꙋи, аша амин.
и Еꙋ сѫнть Алфа, ши Омега, ꙟчепꙋтꙋль ши сфъ
шитꙋл, зиче Домнꙋль, чела че ѧсте, ши чела че
ера, ши чела че вине атотьцїиторюль.
ѳ Еꙋ Іѡань каре ши фрате воаѡ, ши ꙟпреꙋнъ пъ
ташꙋ ꙟтрꙋ скѫрбъ ши ꙟтрꙋ ꙟпърѫціе, ши ꙟ
трꙋ ꙟгъдꙋинца лꙋи Іс Хс, фꙋю ꙟ Остpовꙋль
чела че съ кїамъ Патмѡ, пентрꙋ кꙋвѫнтꙋль
лꙋи Дꙋмнезъꙋ, ши пентрꙋ мъртꙋріѧ лꙋи Іс
і Хс. Фꙋю кꙋ дꙋхꙋль ꙟтро зи дꙋминекъ, ши
аꙋзію денапоѧ мѣ гласъ маре ка де трѫмби
аі цъ. Зикѫндь Еꙋ сѫнть Алфа ши Омега,
чель дентѫю ши чель дъпои, ши че везн скріе
ꙟ карте, ши тримите ла бесѣречиле чѣле ден А
сіѧ, ла Ефесь, ши ла Змѵрна, ши ла Пергамь,
ши ла Деатира, ши ла Сардись, ши ла Филадел
ві фіа, ши ла Лаодикіѧ. Ши мам ꙟторсь а ведѣ
гласꙋл кареле аꙋ гръить кꙋ мине, ши ꙟторкѫн
дꙋмъ амь възꙋть, шапте сфѣшниче де аꙋр.
гі Ши ꙟмижлокꙋл челорь шапте сфѣшниче, асѣ
менѣ кꙋ фіюль омꙋлꙋи, ꙟбръкать кꙋ хаинъ
пънъ жос, ши ꙟчинсь пре лѫнгъ цѫце, кꙋ брѫꙋ
ді де аꙋрь. Ѩръ капꙋл лꙋи, ши пърꙋл албꙋ
ка лѫна чѣ албъ ка зъпада, ши окіи лꙋи ка
еі пара фокꙋлꙋи. Ши пичоареле асѣменѣ кꙋ а
рама де Ливан, ка ꙟтрꙋн кꙋпторю арсе фїиндь,
ши гласꙋл лꙋи ка гласъ де апе мꙋлте.

Biblia 1688, p. 921, col. 1

Apocalípsis a lui Ioán Bogoslovul

Cap 1

1. Descoperirea lui Isus Hristos, carea i-au dat lui Dumnezău să arate robilor lui care trebuie să fie degrabă şi au însemnat, trimiţînd pren îngerul lui, robului lui, Ioán,

2. Carele au mărturisit cuvîntul lui Dumnezău şi mărturiia lui Isus Hristos şi cîte au văzut.

3. Fericit cela ce citêşte şi ceia ce aud cuvintele prorociei şi păzescu cêle ce-s scrise într-însa, pentru că vrêmea e aproape.

4. Ioán, celor şapte bisêreci ce-s în Ásiia: Dar voao şi pace de la cela ce iaste şi cela ce era şi cela ce vine şi de la cêle şapte duhuri, carele sînt înaintea scaunului lui

5. Şi de la Isus Hristos, Mărturiia cea credincioasă, Întîiul Născut den morţi şi Biruitoriul împăraţilor pămîntului, cela ci ne-au iubit pre noi şi ne-au spălat pre noi den păcate cu sîngele lui

6. Şi au făcut pre noi împăraţi şi preoţi lui Dumnezău şi Părintelui său; lui — mărirea şi tăriia, în vêcii vêcilor! Amin.

7. Iată, vine cu norii şi-l va vedea pre el tot ochiul şi cei ce au împuns pre el şi să vor tîngui asupra lui toate fêliurile pămîntului. Aşa. Amin!

8. „Eu sînt Alfa şi Omega, Începutul şi Sfîrşitul", zice Domnul, „Cela ce iaste şi Cela ce era şi Cela ce vine, Atotţiitoriul."

9. Eu, Ioán, care şi frate voao şi împreună părtaşu întru scîrbă şi întru împărăţie şi întru îngăduinţa lui Isus Hristos, fuiu în ostrovul cela ce să cheamă Patmo pentru cuvîntul lui Dumnezău şi pentru mărturiia lui Isus Hristos.

10. Fuiu cu Duhul într-o zi duminecă şi auziiu denapoia mea glas mare ca de trîmbiţă,

11. Zicînd: „Eu sînt Alfa şi Omega, Cel dentîiu şi Cel de apoi; şi ce vezi scrie în carte şi trimite la besêrecile cêle den Ásiia, la Efés şi la Zmírna şi la Pergám şi la Theatíra şi la Sardís şi la Filadelfía şi la Laodíchiia."

12. Şi m-am întors a vedea glasul carele au grăit cu mine şi întorcîndu-mă am văzut şapte sfêşnice de aur,

13. Şi în mijlocul celor şapte sfêşnice — asêmenea cu Fiiul Omului, îmbrăcat cu haină pînă jos şi încins pre lîngă ţîţe cu brîu de aur.

14. Iară capul lui şi părul — albu ca lîna cea albă, ca zăpada, şi ochii lui — ca para focului.

15. Şi picioarele, asêmenea cu arama de Liván, ca într-un cuptoriu arse fiind, şi glasul lui, ca glas de ape multe; /

Versiunea modernă

Apocalipsa lui Ioan Teologul

Capitolul 1

1. Revelaţia lui Iisus Hristos, pe care i-a dat-o Dumnezeu ca să le arate robilor săi cele ce trebuie să se întîmple în curînd şi le-a făcut cunoscute, trimiţînd pe îngerul său la slujitorul său Ioan,

2. Care a mărturisit cuvîntul lui Dumnezeu şi mărturia lui Iisus Hristos şi toate cîte le-a văzut.

3. Fericit cel ce citeşte şi cei ce aud cuvintele profeţiei şi păzesc cele scrise în ea, căci vremea este aproape.

4. Ioan, celor şapte biserici care sînt în Asia: Har vouă şi pace de la cel care este şi care era şi care vine şi de la cele şapte duhuri care sînt înaintea tronului său

5. Şi de la Iisus Hristos, Mărturia credincioasă, Cel dintîi născut dintre cei morţi şi Stăpînitorul împăraţilor pămîntului, care ne-a iubit şi ne-a spălat de păcate prin sîngele lui

6. Şi ne-a făcut împăraţi şi preoţi lui Dumnezeu, Părintele său; lui [să-i fie] mărirea şi tăria, în vecii vecilor! Amin.

7. Iată, el vine împreună cu norii şi ochii tuturor îl vor vedea, chiar cei ce l-au străpuns, şi se vor jeli din pricina lui toate seminţiile pămîntului. Da. Amin!

8. „Eu sînt Alfa şi Omega, Începutul şi Sfîrşitul", zice Domnul, „cel care este şi care era şi care vine, Atotputernicul."

9. Eu, Ioan, care vă sînt şi frate şi părtaş împreună cu voi la suferinţă, la domnie şi la statornicia în Iisus Hristos, eram în insula numită Patmos din pricina cuvîntului lui Dumnezeu şi a mărturiei lui Iisus Hristos.

10. Am fost în Duh, într-o zi de duminică, şi am auzit în spatele meu un glas puternic ca de trîmbiţă,

11. Zicînd: „Eu sînt Alfa şi Omega, cel dintîi şi cel de pe urmă, iar ceea ce vezi, scrie în carte şi trimite bisericilor din Asia: la Efes, Smirna, Pergam, Thyátira, Sardes, Filadelfia şi Laodiceea."

12. Şi m-am întors să văd glasul care a vorbit cu mine şi, întorcîndu-mă, am văzut şapte sfeşnice de aur,

13. Iar în mijlocul celor şapte sfeşnice, [pe cineva] asemenea Fiului Omului, îmbrăcat într-o haină pînă jos şi încins la piept cu un brîu de aur.

14. Iar capul şi părul lui — albe ca lîna albă, ca zăpada, iar ochii lui — ca para focului.

15. Iar picioarele, asemenea aramei de Liban, arsă în cuptor, iar glasul lui, ca glas de ape multe;

Шй авжндь ѫмжна луи чѣ дирѣптъ стѣле ша ѕі
те, шй дей гура луи сабіе ку доао аскуцитє,
аскуцитъ єшиндь, шй ведѣрѣ луи ѫчекип соа
реле луминѣзъ ку путѣрѣ луи. Шй дѣка зі
взъзую пре ель амь късъзуть ла пичоареле луи ка
оунь морть, шй ау пусь мжна луи чѣ диреапта
престе мине, зикжндуми нуте теме, єу сжть
чель дей тжю шй чель де апои. Шй чела че иі
тръеськь шй фуи морть, шй ятъ віу сжнть
ѫвѣчіи вѣчилорь аминь, шй амь кіенле ядулуи
шй але морціи. Скріе чѣле че ай възуть, ѳі
шй чѣле че сжнть, шй чѣле че ворь съ фіе дупъ
ачаста. Таина челорь шапте стѣле, каре к
ле ай възуть предирѣпта мѣ, шй чѣле шапте
сфѣшниче де аурь, чѣле шапте стѣле, ѫчерііи
челорь шапте бесѣричи сжнть, шй чѣле шапте
сфѣшниче, каре ай възут, шапте бесѣ
ричи сжнть.

КАП В.

Ѫчерулуи бесѣричіи єфесулуи скріе, ачѣ а
стѣ зиче чела чеціне чѣле шапте стѣ
ле челаче оумблъ ѫмижлокул челор шапте
сфѣшниче де аурь. Щіу лукруриле в
тале шй труда та, шй ѫгъдуинца та,
шй кум кънй поци съ порци пре чей ръи, шй ай
испитить пре чеѧ че зику къ сжнть апостоли
шй ну сжнть, шй афлаши пре єи минчиноши.
Шй ай пуртать шй ѫгъдуинцъ ай, шй пентру г
нумеле міеу ай остеніть, шй най прецетать.
Че амь асупра та, къчи драгостѣ та чѣ дей д
тъю ай лъсать. Дечи адуци аминте де оу є
де ай кьзуть, шй те покъѧще шй чѣле дей
тъю фапте фъ, ярь денъ віу ла тине куржндь,
шй вою порни сфѣшникуль тъу дей локуль луи
дену тебеи покъи. Че ачаста ай, къчи оурьщи ѕ
лукруриле ніколантѣнилорь кареле шй єу оурьску.
Чела че аре оурѣке аузъ че зиче дхуль бесѣричи з
лорь, челуи чебируѧще давою луй съмънжнче,
дей лемнуль віецій кареле ѧсте ѫмижлокуль
раюлуи луи дмнзъу. Шй ѫчерулуи бесѣри и
чій змирнѣнилор скріе, ачѣстѣ зиче чель дей
тъю шй чель де апои, кареле фу морть шй ѡви.
Щіуци фаптеле шй неказуль шй сърѣчіѧ ѳ
шй богать єщи, шй хула челорь чезикь, пре єи
афи жидови шй ну сжнть, че адунарѣ сатаніи.
Нимика нуте тѣме де чѣлѣ че вей съпътимеши, і
ятъ ва съпуе дей тру вои діавелуль ѫтемни
ціь, ка съвъ испитиици, шй авеци неказь де зѣче
зиле, фіи крединчось пънъ ла моарте, шй воюда
ціе кунуна віеціи. Чела че аре оурѣке, съ а аі
скулте че зиче дхуль бесѣричилорь, чала чебиру
ѧще нуба авѣ стрижмъ втите де моартѣ адоао.
Шй ѫчерулуи чеи дей перга бесѣричи, скріе, ві
ачѣстѣ зиче чела че аре сабіѧ чѣ ку доао аску
ците чѣ аскуцитъ. Щіу лукруриле тале гі
шй оунде лъкуєщи, оунде ѧсте скаунуль сата
ніи, шй ціи нумеле міеу, шй ну ай лепъдать
лѣцѣ мѣ, шй ѫзилеле ѫтру кареле антипа мъ
туріѧ мѣ чѣ крединчоасъ кареле саун оморжть ла во

Biblia 1688, p. 921, col. 2

16. Şi avînd în mîna lui cea direaptă stêle şapte, şi den gura lui sabie cu doao ascuţite, ascuţită ieşind, şi vedêrea lui în ce chip soarele luminează cu putêrea lui.

17. Şi deaca văzuiu pre el, am căzut la picioarele lui ca un mort. Şi au pus mîna lui cea direaptă preste mine, zicîndu-mi: „Nu te tême, eu sînt Cel dentîiu şi Cel de apoi

18. Şi Cela ce trăiesc. Şi fuiu mort şi, iată, viu sînt, în vêcii vêcilor, amin, şi am chieile iadului şi ale morţii.

19. Scrie cêle ce ai văzut şi cêle ce sînt şi cêle ce vor să fie după aceasta.

20. Taina celor şapte stêle carele ai văzut pre direapta mea şi cêle şapte sfêşnice de aur: cêle şapte stêle îngerii celor şapte besêreci sînt, şi cêle şapte sfêşnice care ai văzut şapte besêrici sînt.

Cap 2

1. Îngerului besêricii Efésului scrie: Acêstea zice cela ce ţine cêle şapte stêle, cela ce umblă în mijlocul celor şapte sfêşnice de aur:

2. «Ştiu lucrurile tale şi truda ta şi îngăduinţa ta şi cum că nu poţi să porţi pre cei răi; şi ai ispitit pre ceia ce zicu că sînt apostoli şi nu sînt şi aflaşi pre ei mincinoşi.

3. Şi ai purtat şi îngăduinţă ai şi pentru numele meu ai ostenit şi n-ai pregetat,

4. Ce am asupra ta, căci dragostea ta cea dentîiu ai lăsat.

5. Deci adu-ţi aminte de unde ai căzut şi te pocăiêşte şi cêle dentîiu fapte fă; iară de nu, viu la tine curînd şi voiu porni sfêşnicul tău den locul lui, de nu te vei pocăi.

6. Ce aceasta ai, că urăşti lucrurile nicolaitênilor, carele şi eu urăscu.

7. Cela ce are urêche auză ce zice Duhul besêricilor: celui ce biruiêşte, da-voiu lui să mănînce den lemnul vieţii, carele iaste în mijlocul raiului lui Dumnezău.»

8. Şi îngerului besêricii zmirnênilor scrie: «Acêstea zice cel dentîiu şi cel de apoi, carele fu mort şi trăi:

9. ‘Ştiu-ţi faptele şi necazul şi sărăciia şi bogat eşti şi hula celor ce zic pre ei a fi jidovi şi nu sînt, ce adunarea Satanii.

10. Nimica nu te tême de cêlea ce vei să pătimeşti. Iată, va să puie dentru voi diavolul în temniţă, ca să vă ispitiţi şi să aveţi necaz de zêce zile. Fii credincios pînă la moarte şi voiu da ţie cununa vieţii.

11. Cela ce are urêche să asculte ce zice Duhul besêricilor: cêla ce biruiêşte nu va avea strîmbătate de moartea a dooa.’»

12. Şi îngerului cei den Pergan besêrici scrie: «Acêstea zice cela ce are sabiia cea cu doao ascuţite cea ascuţită:

13. ‘Ştiu lucrurile tale şi unde lăcuieşti: unde iaste scaunul Satanii; şi ţii numele mieu şi nu ai lepădat lêgea mea, şi în zilele întru carele Antípa[1], mărturiia mea cea credincioasă, carele s-au omorît la voi, //

Versiunea modernă

16. În mîna dreaptă avea şapte stele, iar din gura lui ieşea o sabie ascuţită, cu două tăişuri, iar înfăţişarea lui, ca soarele cînd străluceşte cu puterea lui.

17. Iar cînd l-am văzut, am căzut la picioarele lui ca un mort, iar el şi-a pus mîna dreaptă peste mine, zicîndu-mi: „Nu te teme! Eu sînt Cel dintîi şi Cel de pe urmă,

18. Cel ce trăiesc; eram mort şi iată, sînt viu în vecii vecilor, amin, şi am cheile iadului şi ale morţii.

19. Scrie ceea ce ai văzut, cele ce sînt şi cele ce vor fi după aceasta.

20. Taina celor şapte stele pe care le-ai văzut în mîna mea dreaptă şi a celor şapte sfeşnice de aur [este aceasta]: cele şapte stele sînt îngerii celor şapte biserici, iar cele şapte sfeşnice pe care le-ai văzut sînt şapte biserici.

Capitolul al 2-lea

1. Îngerului bisericii din Efes scrie-i: Acestea le zice cel ce ţine cele şapte stele, cel ce umblă în mijlocul celor şapte sfeşnice de aur:

2. «Ştiu lucrările tale, truda şi statornicia ta, că nu-i poţi suferi pe cei răi; i-ai pus la încercare pe cei care zic că sînt apostoli şi nu sînt şi i-ai aflat mincinoşi;

3. Ai răbdat, ai statornicie şi pentru numele meu ai ostenit şi n-ai pregetat.

4. Dar am împotriva ta că ţi-ai părăsit dragostea de la început.

5. Deci adu-ţi aminte de unde ai căzut, căieşte-te şi fă faptele de la început; iar de nu, vin la tine curînd şi voi clinti sfeşnicul tău din locul lui, dacă nu te vei căi.

6. Dar aceasta o ai: că urăşti faptele nicolaiţilor, pe care şi eu le urăsc.

7. Cel ce are ureche să audă ce zice Duhul bisericilor: celui ce biruie îi voi da să mănînce din lemnul vieţii, care este în mijlocul raiului lui Dumnezeu».

8. Şi îngerului bisericii smirnenilor scrie-i: «Acestea le zice Cel dintîi şi Cel de pe urmă, care a fost mort şi a înviat:

9. ‘Îţi ştiu faptele şi necazul şi sărăcia – dar eşti bogat – şi hula celor ce zic că sînt iudei şi nu sînt, ci adunare a Satanei.

10. Să nu te temi deloc de cele ce vei avea de pătimit. Iată, diavolul va pune [pe unii] dintre voi în temniţă, ca să fiţi ispitiţi şi să aveţi strîmtorare zece zile. Fii credincios pînă la moarte şi îţi voi da cununa vieţii.

11. Cel ce are ureche să asculte ce le spune Duhul bisericilor: cel ce biruie nu va fi vătămat de moartea cea de a doua.’»

12. Şi îngerului bisericii care este în Pergam scrie-i: «Acestea le zice cel ce are sabia ascuţită cu două tăişuri:

13. ‘Ştiu lucrările tale şi unde locuieşti: acolo unde este scaunul Satanei; şi ţii numele meu şi nu ai lepădat legea mea, chiar în zilele în care Antipa, martorul meu cel credincios, care a fost omorît la voi, acolo

ДІ оунде лѫкꙋѫще сатана. Че ам асꙋпра та
пꙋцинѣле, кѫ ан аколо пре чѣѫ че цине ꙟвѫцѫтꙋ
ра лꙋи валаамь, кареле ꙟвѫца ла валаакь, сѫпꙋе
сминтѣлѫ ꙟнаинтѣ фіилорь лꙋи ісраиль, сѫмѫ
нѫнче жѫртвꙋителе идолилорь ши сѫ кꙋрвѣскѫ.
ЄІ Аша ан ши тꙋ пре чѣѫ че цинь ꙟвѫцѫтꙋра ніко
ЅІ лаицилѡрь карѣ оурѫскꙋ. Покѫѫщете, ꙗрѫ
де нꙋ, віꙋ латине кꙋрꙋндь, ши воюда рѫзбою
ЗІ кꙋ ѥи кꙋ сабіѫ гꙋріи мѣле. Чела че аре оу
рѣке аꙋзѫ че зиче дꙋхꙋль бесѣричилорь, челꙋи че
бирꙋѫще даивою лꙋи сѫмѫнѫнче, деи манна чѣ
аскꙋнсѫ, ши воюда лꙋи піатрѫ албѫ, ши пре
піатрѫ нꙋме ноꙋ скрисѫ, пре кареле нименѣ нꙋ
ИІ лаꙋ щіꙋтѫ фѫрѫ нꙋмаи чель чеѫ. Ши ꙟџе
рꙋлꙋи челꙋи деи бесѣрика дїатиринлорь скріе, ачѣ
стѣ зиче фіюль лꙋи дмнѕѫꙋ чела че аре окіи лꙋ
капара фокꙋлꙋи ши пичоареле лꙋи асѣменѣ кꙋ
ДІ арама хаколивапꙋ лꙋ. Щіꙋ фаптеле тале, ши
драгостѣ ши слꙋжба, ши крединца ши ꙟгѫдꙋ
инца та ши фаптеле тале, ши чѣле де апои маи
К мꙋлтѫ декѫтѫ чѣле деи тѫю. Че ам асꙋ
пра та пꙋцине, кѫчи лаши пре мꙋѫрѣ ієзавиль
чѣѫ че сѫнꙋмѣще пре сине пророчицѫ, а ꙟвѫца
ши а ꙟшела, пре аи міеи роби, сѫкꙋрвѣскѫ ши
КА жꙋнгѫтеле ла идоли сѫмѫнѫнче. Ши ам
датѫ ѥи вредме, ка сѫсѫ покѫѫскѫ дін кꙋрвіѫ
КВ ѥи, ши нꙋсаꙋ покѫитѫ. Ꙗтѫ ѥꙋ пꙋю преѫ
ꙟпатѫ, ши пре чеи чепрѣ кꙋрвескꙋ кꙋѫ, ꙟтрж
соаре маре, денꙋсѫворь покѫи деи лꙋкрꙋрилело.
КГ Ши пре фіїи ѥи вою сѡморѫ кꙋ моарте, ши ворь
кꙋноаще тоате бесѣричиле, кѫѥꙋ сѫнтѫ чела че
черчѣтезꙋ рѫрнкіи ши инимиле, ши вою да воао
фіещекѫрꙋѫ дꙋпѫ фаптеле воастре.
КД Ши воао зикь, ши челора лалци челор деи дїатирі,
кѫци наꙋ ꙟвѫцѫтꙋра ачаста, ши каріи наꙋ ко
носкꙋт, аджѫнкꙋриле сатаніи пре кꙋм зикꙋ, нꙋ
КЄ вою пꙋне престе вои алтѫ греꙋтате. Ꙟсѫ
карѣ авеци цинеци пѫнѫ оунде вою вени.
КЅ Ши чела че бирꙋѫще ши чела че пѫзѣще, пѫнѫ
ꙟсѫвѫршит лꙋкрꙋриле мѣле, давою лꙋи бирꙋин
КЗ цѫ престе лимби. Ши ва паще пре ѥи кꙋ
тоѫгь де фіер пре кꙋм сѫ здробеск васеле чѣле де
лꙋт дꙋпре кꙋм ши ѥꙋ ам лꙋат дела татѫл міеꙋ.
КИ Ши вою да лꙋи стѣоа чѣ де диминѣцѫ.
КѲ Чела че аре оурѣке аꙋзѫ че зиче дꙋхꙋль бесѣ
речилорь.

КАП. Г.

А Ши ꙟџерꙋлꙋи бесѣречіи чеи деи сарди скріе,
ачѣстѣ зиче чела че аре дꙋхꙋриле лꙋи дꙋм
нѫзѫꙋ, ши чѣле шапте стѣле, щіꙋ але
тале фапте, кѫче нꙋме аи, кѫчи трѫе
В щи, ши мортѫ ѥщи. Фіи привегидꙋ,
ши ꙟтѫрѣще чѣлѣ лалте кареле ворь сѫ моарѫ,
пентрꙋ кѫ нам афлат лꙋкрꙋриле тале плините
Г ꙟнаинтѣлꙋи дмнѕѫꙋ. Дечи адꙋци аминте
кꙋм аи лꙋат ши аи аꙋзит, ши пѫзѣще ши те
покѫѫще, дечи денꙋвеи привегѣ, вениволо асꙋ
пра та ка оун фꙋр, ши нꙋвеи коноаще ꙟкаре час
Д вою вени асꙋпра та. Аи пꙋцинѣле нꙋме ши

Biblia 1688, p. 922, col. 1

unde lăcuiêşte Satana.

14. Ce am asupra ta puţinêle: căci ai acoló pre ceia ce ţin învăţătura lui Balaám, carele învăţa la Balaác să puie sminteală înaintea fiilor lui Israíl să mănînce jîrtvuitele idolilor şi să curvească.

15. Aşa ai şi tu pre ceia ce ţin învăţătura nicolaiţilor, carea urăscu.

16. Pocăiêşte-te, iară de nu, viu la tine curund şi voiu da războiu cu ei cu sabiia gurii mêle.

17. Cela ce are urêche auză ce zice Duhul besêricilor: celui ce biruiêşte da-i-voiu lui să mănînce den mana[2] cea ascunsă şi voiu da lui piatră albă şi pre piatră nume nou scris, pre carele nimenea nu l-au ştiut, fără numai cel ce ia.'»

18. Şi îngerului celui den besêrica thiatírilor scrie: «Acêstea zice Fiiul lui Dumnezău, cela ce are ochii lui ca para focului şi picioarele lui asêmenea cu arama de Liván:

19. 'Ştiu faptele tale şi dragostea şi slujba şi credinţa şi îngăduinţa ta şi faptele tale şi cêle de apoi, mai mult decît cêle dentîiu.

20. Ce am asupra ta puţine: căci laşi pre muiêrea Iezavíl, cêea ce să numêşte pre sine prorociţă, a învăţa şi a înşela pre ai miei robi să curvească şi junghiatele la idoli să mănînce.

21. Şi am dat ei vrême ca să să pocăiască den curviia ei şi nu s-au pocăit.

22. Iată, eu puiu pre ea în pat şi pre cei ce preacurvescu cu ea în strînsoare mare, de nu să vor pocăi den lucrurile lor.

23. Şi pre fiii ei voiu omorî cu moarte şi vor cunoaşte toate besêricile că eu sînt cela ce cercetezu rănichii şi inimile şi voiu da voao fieştecăruia după faptele voastre.

24. Şi voao zic şi celoralalţi celor den Thiatir, cîţi n-au învăţătura aceasta şi carii n-au conoscut adîncurile Satanii, precum zicu: Nu voiu pune preste voi altă greutate.

25. Însă carea aveţi, ţineţi pînă unde voiu veni.

26. Şi cela ce biruiêşte şi cela ce păzêşte pînă în săvîrşit lucrurile mêle, da-voiu lui biruinţă preste limbi

27. Şi va paşte pre ei cu toiag de fier, precum să zdrobesc vasele cêle de lut, dupre cum şi eu am luat de la Tatăl mieu.

28. Şi voiu da lui steaoa cea de dimineaţă.

29. Cela ce are urêche auză ce zice Duhul besêrecilor!'»

Cap 3

1. Şi îngerului besêrecii cei den Sardis scrie: «Acêstea zice cela ce are duhurile lui Dumnezău şi cêle şapte stêle: 'Ştiu ale tale fapte, căce nume ai, căci trăieşti, şi mort eşti.

2. Fii priveghind şi întărêşte cêlêlalte carele vor să moară, pentru că n-am aflat lucrurile tale plinite înaintea lui Dumnezău.

3. Deci adu-ţi aminte cum ai luat şi ai auzit; şi păzêşte şi te pocăiêşte. Deci de nu vei priveghea, veni-voiu asupra ta ca un fur şi nu vei conoaşte în care ceas voiu veni asupra ta.

4. Ai puţinêle nume şi /

Versiunea modernă

unde locuieşte Satana.

14. Dar am împotriva ta puţine [lucruri]: că ai acolo pe cei ce ţin învăţătura lui Balaam, care l-a învăţat pe Balak să pună o piedică fiilor lui Israel, ca să mănînce cele jertfite idolilor şi să se desfrîneze.

15. Aşa ai şi tu pe cei ce ţin învăţătura nicolaiţilor, pe care o urăsc.

16. Pocăieşte-te, iar de nu, eu vin la tine curînd şi mă voi război cu ei cu sabia gurii mele.

17. Cel ce are ureche să audă ce le zice Duhul bisericilor: celui ce biruie îi voi da să mănînce din mana cea ascunsă şi-i voi da o piatră albă, iar pe piatră – scris un nume nou, pe care nu l-a ştiut nimeni în afară de cel care îl primeşte.'»

18. Iar îngerului din biserica thyatirenilor scrie-i: «Acestea le spune Fiul lui Dumnezeu, cel cu ochii ca para focului şi picioarele asemenea aramei de Liban:

19. 'Ştiu faptele tale şi dragostea şi slujirea şi credinţa şi statornicia ta şi faptele tale de pe urmă, mai multe decît cele de la început.

20. Dar am împotriva ta puţine [lucruri]: că o laşi pe Izabela, femeia care îşi zice prorociţă, să-i înveţe şi să-i înşele pe slujitorii mei să se desfrîneze şi să mănînce cele jertfite idolilor.

21. Iar eu i-am dat vreme să se pocăiască din desfrînarea ei, dar nu s-a pocăit.

22. Iată, eu o arunc pe ea la pat, iar pe cei ce se desfrînează cu ea în strîmtorare mare, dacă nu se vor căi de faptele lor.

23. Iar pe fiii ei îi voi omorî cu moarte şi vor cunoaşte toate bisericile că eu sînt cel ce cercetez rărunchii şi inimile şi vă voi da fiecăruia după faptele voastre.

24. Dar vă spun vouă şi celorlalţi din Thyátira, care nu ţineţi învăţătura aceasta şi n-aţi cunoscut – cum zic ei – adîncurile Satanei: Nu voi pune asupra voastră altă greutate.

25. Însă cele pe care le aveţi, păstraţi-le pînă cînd voi veni.

26. Iar celui ce biruie şi celui ce păzeşte pînă la sfîrşit lucrările mele, îi voi da putere asupra neamurilor

27. şi le va păstori cu toiag de fier aşa cum se zdrobesc vasele de lut, după cum am primit şi eu de la Tatăl meu.

28. Şi îi voi da steaua dimineţii.

29. Cel ce are ureche să audă ce le spune Duhul bisericilor!'»

Capitolul al 3-lea

1. Iar îngerului bisericii care este la Sardes scrie-i: «Acestea le zice cel ce are duhurile lui Dumnezeu şi cele şapte stele: 'Ştiu faptele tale, că ai un nume fiindcă trăieşti, dar eşti mort.

2. Trezeşte-te şi întăreşte-le pe cele ce au rămas şi stau să moară, pentru că n-am aflat lucrările tale depline înaintea lui Dumnezeu.

3. Deci adu-ţi aminte cum ai primit şi ai auzit [cuvîntul]; păzeşte-l şi căieşte-te. Iar dacă nu te vei trezi, voi veni asupra ta ca un hoţ şi nu vei şti în care ceas voi veni la tine.

4. Ai cîteva nume şi

Апокалѵѱи.

ꙟ сардесь, кареле наꙋ пѫнгърит хаинеле лор, ши
вор ꙟбла ꙟпреꙋнъ кꙋ мине кꙋ албе, кѫчи врѣд
ничи сѫнть. Чела че бирꙋѧще ачела съ е
ва ꙟбръка кꙋ хаине албе, ши нꙋвою стинџе нꙋ
меле лꙋи ден картѣ вїецїи, ши вою мъртꙋриси
нꙋмеле лꙋи, ꙟнаинтѣ пъринтелꙋи мїеꙋ, ши ꙟ
наинтѣ ꙟџерилор лꙋи. Чела че аре оурѣке аꙋ ѕ
зъ, че зиче дхꙋл бесѣречилор. Ши ꙟџерꙋ з
лꙋи бесѣречїи ден филаделфїа скрїе, ачѣстѣ
зиче чел сфнтъ, чел адевърат, чела че аре кѣѧ
лꙋи двдь чела че дешкиде ши нименѣ нꙋ ꙟкиде
ши ꙟкиде, ши нименѣ нꙋ дешкиде. Щїꙋ лꙋ и
крꙋриле тале ꙗтъ ам дат ꙟнаинтѣ та оушъ
дешкисъ, ши нименѣ нꙋ поате съ ѡ ꙟкизъ пре
ѧ, кѫчи микъ пꙋтѣре ай, ши ай пъзит кꙋвѫ
тꙋл мїеꙋ, ши наи тъгъдꙋит нꙋмеле мїеꙋ.
Ꙗтъ даꙋ ден адꙋнарѣ сатанїи, челор че зикꙋ ѳ
пре еи жидови афи, ши нꙋ сѫнть, че бѫрфъскь,
ꙗтъ вою фаче пре еи ка съвїе, ши съсъ ꙟкине ꙟ
наинтѣ пичоарелор тале, ши вор коноаще къ еꙋ
ам ꙟдрѫгит пре тине. Кѫчи ай пъзить і
кꙋвѫнтꙋл ꙟгъдꙋинцїи мѣле, ши еꙋ пре тине
вою пъзи ден часꙋл чел чева съвїе престе тоатъ
лꙋмѣ съ испитѣскъ пре чеѧ че лъкꙋескь пре пъ
мѫнть. Ꙗтъ вїꙋ кꙋрѫндь, цине каре ай, аі
ка нименѣ съ нꙋ ѧ кꙋнꙋна та. Чела че ві
бирꙋѧще фачевою лꙋи стѫлпъ, ꙟбесѣрека дꙋм
нъзъꙋлꙋи мїеꙋ, ши афаръ нꙋва май еши ꙟкъ
ши вою скрїе престе ель нꙋмеле дмнзъꙋлꙋи мїеꙋ
ши нꙋмеле четъцїи дмнзъꙋлꙋи мїеꙋ, челꙋи ноꙋ
ïерꙋсалим, чѣ чесъ погоаръ ден черю дела дмнзъ
ꙋль мїеꙋ, ши нꙋмеле мїеꙋ чел ноꙋ. Чела че гі
аре оурѣке аꙋзъ, че зиче дхꙋл бесѣречилор.
Ши ꙟџерꙋлꙋи бесѣречїи лаодикїей скрїе, ачѣстъ ді
зиче чел че е аминь мъртꙋрїѧ чѣ кредничоасъ ши
чѣ адевъратъ ꙟчепътꙋра зидирей лꙋи дмнзъꙋ.
Щїꙋ але тале лꙋкрꙋри, кѫчи ниче рѣче еши ниче еі
калдь, май бине де ай фи рѣче, де кѫт калдь.
Аша кѫчи ꙟкропит еши, ши ниче рѣче, ниче ѕі
калдь, вою съте борѫскь ден гꙋра мѧ. Къ зі
зичи къ богат сѫнть, ши мам ꙟбогъцит, ши
де нимикъ нꙋ сѫнть лиѱит, ши нꙋ щїи къ тꙋ
еши чел тикълос, ши досъдит ши съракь, ши
ѡрвь, ши гѡль. Сфѫтꙋескꙋте съꙋмпери иі
дела мине аꙋр лъмꙋрит ден фок, ка съ ꙟбогъ
цъщи, ши хаине албе ка съте ꙟбрачи, ши съ
нꙋсъ арате рꙋшинѣ голичюнїи тале, ши кꙋ оу
соаре оунџе ѡкїи тъй ка съвезь. Еꙋ пре кѫ ѳі
вою юби мꙋстрꙋй, ши чертꙋй, дечи ръвнѣще ши
те покъѧще. Ꙗтъ стаꙋ ла оушъ ши бат к
деꙗ аꙋзи чинева гласꙋл мїеꙋ, ши ва дешкиде
оуша, ꙟтравою ла ель, ши вою чина кꙋ ель, ши
ель кꙋ мине. Чела че бирꙋѧще давою лꙋи, ка
съшазъ кꙋ мине ꙟскаꙋнꙋл мїеꙋ, ꙟче кип ши
еꙋ ам бирꙋит, ши ам шъзꙋт кꙋ татъл мїеꙋ
ꙟскаꙋнꙋл лꙋи. Чела че аре оурѣке аꙋзъ, кв
че зиче дхꙋл бесѣречилор.

Biblia 1688, p. 922, col. 2

în Sardés carele n-au pîngărit hainele lor şi vor îmbla împreună cu mine cu albe, căci vrêdnici sînt.

5. Cela ce biruiêşte, acela să va îmbrăca cu haine albe şi nu voiu stinge numele lui den cartea vieţii şi voiu mărturisi numele lui înaintea Părintelui mieu şi înaintea îngerilor lui.

6. Cela ce are urêche auză ce zice Duhul besêrecilor!'»

7. Şi îngerului besêrecii den Filadélfia scrie: «Acêstea zice Cel sfînt, Cel adevărat, Cela ce are cheaia lui David, Cela ce deşchide şi nimenea nu închide, şi închide şi nimenea nu deşchide:

8. 'Ştiu lucrurile tale; iată, am dat înaintea ta uşă deşchisă şi nimenea nu poate să o închiză pre ea, căci mică putêre ai şi ai păzit cuvîntul mieu şi n-ai tăgăduit numele mieu.

9. Iată, dau den adunarea Satanii celor ce zicu pre ei jidovi a fi şi nu sînt, ce bîrfesc; iată, voiu face pre ei ca să vie şi să să închine înaintea picioarelor tale şi vor conoaşte că eu am îndrăgit pre tine.

10. Căci ai păzit cuvîntul îngăduinţii mêle şi eu pre tine voiu păzi den ceasul cel ce va să vie preste toată lumea să ispitească pre ceia ce lăcuiesc pre pămînt.

11. Iată, viu curînd, ţine carea ai, ca nimenea să nu ia cununa ta.

12. Cela ce biruiêşte, face-voiu lui stîlp în besêreca Dumnezăului mieu şi afară nu va mai ieşi încă şi voiu scrie preste el numele Dumnezăului mieu şi numele cetăţii Dumnezăului mieu – celui nou Ierusalím, cea ce să pogoară den ceriu de la Dumnezăul mieu – şi numele mieu cel nou.

13. Cela ce are urêche auză ce zice duhul besêrecilor!'»

14. Şi îngerului besêrecii Laodíchiei scrie: «Acêstea zice cel ce e Amin, mărturiia cea credincioasă şi cea adevărată începătura zidirei lui Dumnezău:

15. 'Ştiu ale tale lucruri, căci nice rêce eşti, nice cald; mai bine de ai fi rêce decît cald.

16. Aşa căci încropit eşti, şi nice rêce, nice cald, voiu să te borăsc den gura mea.'

17. Căci zici că: 'Bogat sînt şi m-am îmbogăţit şi de nemică nu sînt lipsit', şi nu ştii că tu eşti cel ticălos şi dosădit şi sărac şi orb şi gol.

18. Sfătuiescu-te să cumperi de la mine aur lămurit den foc, ca să îmbogăţăşti, şi haine albe, ca să te îmbraci şi să nu să arate ruşinea goliciunii tale, şi cu unsoare unge ochii tăi, ca să vezi.

19. Eu pre cîţi voiu iubi mustru-i şi certu-i, deci răvnêşte şi te pocăiêşte.

20. Iată, stau la uşă şi bat; de va auzi cineva glasul mieu şi va deşchide uşa, întra-voiu la el şi voiu cina cu el şi el cu mine.

21. Cela ce biruiêşte da-voiu lui să şază cu mine în scaunul mieu, în ce chip şi eu am biruit şi am şăzut cu Tatăl mieu în scaunul lui.

22. Cela ce are urêche auză ce zice Duhul besêrecilor.»" //

Versiunea modernă

la Sardes care nu şi-au pîngărit hainele şi vor umbla împreună cu mine [îmbrăcaţi] în alb, căci sînt vrednici.

5. Cel ce biruie va fi îmbrăcat cu haine albe şi nu voi şterge numele lui din cartea vieţii şi voi mărturisi numele lui înaintea Tatălui meu şi înaintea îngerilor lui.

6. Cel ce are ureche să audă ce le spune Duhul bisericilor!'»

7. Iar îngerului bisericii din Filadelfia scrie-i: «Acestea le zice Cel sfînt, Cel adevărat, Cel ce are cheia lui David, Cel ce deschide şi nimeni nu închide, Cel ce închide şi nimeni nu deschide:

8. 'Ştiu faptele tale; iată, am pus înaintea ta o uşă deschisă şi nimeni nu o poate închide, fiindcă, [deşi] ai putere mică, ai păzit cuvîntul meu şi n-ai tăgăduit numele meu.

9. Iată, îţi dau din adunarea Satanei [pe unii] dintre cei ce-şi zic iudei şi nu sînt, ci mint; iată, îi voi face să vină şi să se închine la picioarele tale şi vor cunoaşte că eu te-am îndrăgit.

10. Căci ai păzit cuvîntul statorniciei mele şi eu te voi păzi de ceasul ce va veni peste toată lumea, ca să-i încerce pe cei ce locuiesc pe pămînt.

11. Iată, vin curînd: ţine ceea ce ai, ca nimeni să nu-ţi ia cununa.

12. Pe cel ce biruie îl voi face stîlp în templul Dumnezeului meu şi afară nu va mai ieşi şi voi scrie pe el numele Dumnezeului meu şi numele cetăţii Dumnezeului meu – noul Ierusalim, care coboară din cer, de la Dumnezeul meu – şi numele meu cel nou.

13. Cel ce are ureche să audă ce spune Duhul bisericilor!'»

14. Iar îngerului bisericii din Laodiceea scrie-i: «Acestea le spune cel care este Amin, martorul cel credincios şi adevărat, începutul zidirii lui Dumnezeu:

15. 'Ştiu faptele tale, că nu eşti nici rece, nici cald; mai bine ai fi rece decît cald.

16. Dar fiindcă eşti căldicel, nici rece, nici cald, te voi vărsa din gura mea.'

17. Căci spui: 'Sînt bogat şi m-am îmbogăţit şi nu sînt lipsit de nimic', şi nu ştii că tu eşti cel nenorocit, vrednic de milă, sărac, orb şi gol.

18. Te sfătuiesc să cumperi de la mine aur lămurit în foc, ca să te îmbogăţeşti, şi haine albe, ca să te îmbraci şi să nu se arate ruşinea goliciunii tale, şi să-ţi ungi ochii cu alifie, ca să vezi.

19. Eu pe cîţi îi iubesc îi mustru şi îi pedepsesc, deci străduieşte-te şi te pocăieşte.

20 Iată, stau la uşă şi bat; de va auzi cineva glasul meu şi va deschide uşa, voi intra la el şi voi cina cu el şi el cu mine.

21. Celui ce biruie îi voi da să şadă cu mine pe scaunul meu, după cum şi eu am biruit şi m-am aşezat împreună cu Tatăl meu pe scaunul lui.

22. Cel ce are ureche să audă ce le spune Duhul bisericilor.»"

а сфнтꙋлꙋи Їѡа.

КАП. Д.

а Дꙋпъ ачаста възꙋю, ши ꙗтъ ꙋшъ де
кисъ ꙟчерю, ши гласꙋл чел ден тъю
каре ам аꙋзит, касъ тръмбицъ гръинд
кꙋ мине, зикѫнд, сꙋе те аичѣ, ши вою
арътъ цїе, чѣле че требꙋеск съфїе дꙋ
в пъ ачѣстѣ. Ши ꙟдатъ мъфъкꙋю кꙋ дꙋхꙋ
ши ꙗтъ скаꙋнь ера ꙟчерю, ши престе скаꙋнь
г чел чешъдѣ. Ши чела че шъдѣ ера асѣме
нѣ ла ведѣре, ка пїатра їаспи, ши ка сардїнꙋл
ши кꙋркꙋбеꙋ ꙟпрежꙋрꙋл скаꙋнꙋлꙋи, асѣменѣ
д ла ведѣре ка пїатра змарагдꙋлꙋи. Ши ꙟ
прежꙋрꙋл скаꙋнꙋлꙋи скаꙋне, кд, ши пре скаꙋне
ам възꙋт пре чеи, кд де бътръни, шъзѫнд
ꙟбръкаци кꙋ хаине албе, ши авꙋръ пре капетеле
е лор кꙋнꙋни де аꙋр. Ши ден скаꙋнь е фꙋлџе
ре, ши тꙋнете, ши гласꙋри, ши шапте фъклїи
де фок арзѫнд, ꙟнаинтѣ скаꙋнꙋлꙋи, кареле
сѫнть чѣле шапте дꙋхꙋри, але лꙋи дмнезъꙋ.
ѕ Ши ꙟнаинтѣ скаꙋнꙋлꙋи маре де стикль, асѣ
менѣ кꙋ крищалꙋл, ши ꙟмижлокꙋл скаꙋнꙋлꙋи,
ши ꙟпрежꙋрꙋл скаꙋнꙋлꙋи, д, вите, плине фїинд
з де очи, деннаинте, ши деннапои. Ши вита
чѣ ден тъю, асѣменѣ кꙋ леꙋл, ши адоа витъ
асѣменѣ кꙋ вицелꙋл, ши атреѧ витъ авѫнд
образꙋл ка оунь ом, ши апатра витъ, асѣме
и нѣ кꙋ вꙋлтꙋрꙋл збꙋрѫнд. Ши, д, вите
оуна ла сине авѣ кѫте шасе арипи ꙟпрежꙋрь,
ши пре ден лъꙋнтрꙋ плине фїинд де очи, ши
одихнъ наꙋ зїоа ши ноаптѣ, зикѫнд,
сфнть сфнть сфнть домнꙋл дмнезъꙋ, атот
цїиторюл, чела че ера, ши чела че ѧсте, ши
ѳ чела че вине. Ши кѫнд вор да вителе мъри
ре ши чинсте, ши мꙋлцъмитъ челꙋи че шъдѣ
пре скаꙋнꙋл, челꙋи че е вїꙋ, ꙟвѣчїи вѣчилор.
і Къдѣвор чеи, кд, де бътръни ꙟнаинтѣ челꙋ
че шаде пре скаꙋнь, ши сꙋ ꙟкинъ челꙋи чее вїꙋ
ꙟвѣчїи вѣчилорь, ши пꙋнь кꙋнꙋниле лорь ꙟна
аі интѣ скаꙋнꙋлꙋи. Зикѫнд вреднꙋк ещи
доамне, съ ѧи мърирѣ ши чинстѣ ши пꙋтѣрѣ,
къчи тꙋ ай зидит тоате, ши пентрꙋ воѧ та
сѫнть ши саꙋ зидить.

КАП. Е.

а Ши възꙋю пре дирѣпта челꙋи че шъдѣ
пре скаꙋнь, карте скрисъ ден лъꙋнтрꙋ,
ши ден афаръ печетлꙋитъ кꙋ печеци
в шапте. Ши възꙋю ꙟџерь пꙋтѣрник
стригѫнд кꙋ гласъ маре, чине ѧсте
вреднꙋкь съ дешкизъ картѣ, ши съ дезлѣџе
г печециле лꙋи? Ши нименѣ нꙋ пꙋтѣ ꙟчерю
ничи пре пъмѫнть, ничи де десꙋптꙋл пъмѫн
тꙋлꙋи, съ дешкизъ картѣ, ничи съѡ вазъ пре
д ѧ. Ши еꙋ плѫнџѣм мꙋлть, къчи нименѣ
нꙋсъ афлѣ вреднꙋк съѡ дешкизъ, ши съ чи
тѣскъ картѣ, ничи съѡ вазъ пре ѧ.
е Ши оунꙋл ден чеи бътръни зисе мїе, нꙋ плѫн
џе, ꙗтъ аꙋ бирꙋить леꙋль, чела че ѧсте ден
фѣлюл їꙋден, ръдъчина лꙋи давид, съ дешкизъ
картѣ, ши съ дезлѣџе чѣле шапте печеци але

Biblia 1688, p. 923, col. 1

Cap 4

1. După aceasta văzuiu şi, iată, uşă deşchisă în ceriu şi glasul cel dentîiu care am auzit, ca o trîmbiţă, grăind cu mine, zicînd: „Suie-te aicea şi voiu arăta ţie cêle ce trebuiesc să fie după acêstea."

2. Şi îndată mă făcuiu cu Duhul şi, iată, scaun era în ceriu şi preste scaun cel ce şădea.

3. Şi cela ce şădea era asêmenea la vedêre ca piatra iaspis şi ca sardinul şi curcubeu împrejurul scaunului, asêmenea la vedêre ca piatra zmaragdului.

4. Şi împrejurul scaunului, scaune 24, şi pre scaune am văzut pre cei 24 de bătrîni şăzînd îmbrăcaţi cu haine albe şi avură pre capetele lor cununi de aur.

5. Şi den scaun ies fulgere şi tunete şi glasuri, şi şapte făclii de foc arzînd înaintea scaunului, carele sînt cêle şapte duhuri ale lui Dumnezău.

6. Şi înaintea scaunului mare de sticlă asêmenea cu criştalul, şi în mijlocul scaunului şi împrejurul scaunului 4 vite pline fiind de ochi, denainte şi denapoi.

7. Şi vita cea dentîiu — asêmenea cu leul şi a doua vită — asêmenea cu viţelul şi a treia vită — avînd obrazul ca un om şi a patra vită — asêmenea cu vulturul zburînd.

8. Şi 4 vite, una la sine avea cîte şase aripi împrejur şi pre denlăuntru pline fiind de ochi şi odihnă n-au zioa şi noaptea, zicînd: „Sfînt, sfînt, sfînt, Domnul Dumnezău, Atotţiitoriul, Cela ce era şi Cela ce iaste şi Cela ce vine!"

9. Şi cînd vor da vitele mărire şi cinste şi mulţămită celui ce şădea pre scaunul Celui ce e viu în vêcii vêcilor,

10. Cădea-vor cei 24 de bătrîni înaintea celui ce şade pre scaun şi să închină Celui ce e viu în vêcii vêcilor şi pun cununile lor înaintea scaunului,

11. Zicînd: „Vrêdnic eşti, Doamne, să iêi mărirea şi cinstea şi putêrea, căci tu ai zidit toate şi pentru voia ta sînt şi s-au zidit!"

Cap 5

1. Şi văzuiu, pre direapta celui ce şădea pre scaun, carte scrisă denlăuntru şi denafară, pecetluită cu peceţi şapte.

2. Şi văzuiu înger putêrnic strigînd cu glas mare: „Cine iaste vrêdnic să deşchiză cartea şi să dezlêge peceţile lui?"

3. Şi nimenea nu putea, în ceriu, nici pre pămînt, nici dedesuptul pămîntului să deşchiză cartea, nici să o vază pre ea.

4. Şi eu plîngeam mult, căci nimenea nu să află vrêdnic să o deşchiză şi să citească cartea, nici să o vază pre ea.

5. Şi unul den cei bătrîni zise mie: „Nu plînge! Iată, au biruit leul, cela ce iaste den fêliul Iúdei, rădăcina lui Davíd, să deşchiză cartea şi să dezlêge cêle şapte peceţi ale /

Versiunea modernă

Capitolul al 4-lea

1. După aceea am privit şi, iată, o uşă deschisă în cer şi glasul cel dintîi pe care îl auzisem, ca o trîmbiţă, grăind cu mine, zicînd: „Suie-te aici şi îţi voi arăta cele ce trebuie să se întîmple după aceasta."

2. Şi îndată am fost în Duh şi iată, un scaun era în cer şi pe scaun, cel ce şedea.

3. Şi cel ce şedea era asemenea cu înfăţişarea unei pietre de iaspis şi de sardiu, şi un curcubeu în jurul scaunului, asemenea cu înfăţişarea smaraldului.

4. Şi în jurul scaunului, douăzeci şi patru de scaune, iar pe scaune i-am văzut şezînd pe cei douăzeci şi patru de bătrîni, îmbrăcaţi cu haine albe şi avînd pe capete cununi de aur.

5. Iar din scaun ies fulgere, tunete şi glasuri şi şapte făclii de foc ardeau înaintea scaunului; acestea sînt cele şapte duhuri ale lui Dumnezeu.

6. Şi înaintea scaunului, ca o mare de sticlă, asemenea cristalului. Iar în mijlocul scaunului şi în jurul scaunului, patru fiinţe pline de ochi, în faţă şi în spate.

7. Prima fiinţă era asemenea unui leu, a doua fiinţă asemenea unui viţel, a treia fiinţă asemenea unei feţe de om, iar a patra fiinţă asemenea unui vultur în zbor.

8. Şi cele patru fiinţe, avînd fiecare dintre ele cîte şase aripi de jur împrejur, iar pe dinăuntru fiind pline de ochi, nu au odihnă ziua şi noaptea, zicînd: „Sfînt, sfînt, sfînt Domnul Dumnezeul Atotstăpînitor, Cel care era, Cel care este şi Cel care vine!"

9. Şi de cîte ori fiinţele aduc mărire, cinste şi mulţumire celui ce şade pe scaunul celui care este viu în vecii vecilor,

10. Cei douăzeci şi patru de bătrîni cad în faţa celui ce şade pe scaun şi se închină celui care este viu în vecii vecilor şi îşi pun cununile în faţa scaunului,

11. Zicînd: „Vrednic eşti, Doamne, să primeşti mărirea, cinstea şi puterea, căci tu ai zidit toate şi prin voinţa ta sînt şi s-au zidit!"

Capitolul al 5-lea

1. Şi am văzut, în dreapta celui ce şedea pe scaun, o carte scrisă pe dinăuntru şi pe dinafară, pecetluită cu şapte peceţi.

2. Şi am văzut un înger puternic strigînd cu glas mare: „Cine este vrednic să deschidă cartea şi să dezlege peceţile ei?"

3. Şi nimeni nu putea, nici în cer, nici pe pămînt, nici sub pămînt, să deschidă cartea, şi nici să se uite în ea.

4. Şi eu plîngeam mult, căci nimeni nu a fost găsit vrednic să deschidă cartea, să o citească şi să se uite în ea.

5. Şi unul dintre bătrîni mi-a spus: „Nu plînge! Iată, a biruit leul din seminţia lui Iuda, rădăcina lui David, ca să deschidă cartea şi să dezlege cele şapte peceţi ale

ен. Ши вѫзꙋю, ши ѩтъ ꙟмижлокꙋл скаꙋ ѕ
нꙋлꙋи, ши челор патрꙋ вите, ши ꙟмижлокꙋл
бѫтрѫнилорь, міель стѫндь, ка кꙋм арфи жꙋ
гіать, авѫндь коарне шапте ши оки шапте,
каріи сѫнть челе шапте але лꙋи дꙋмнезѣꙋ дꙋ
хꙋри, челе тримисе ꙟтоть пѫмѫнтꙋль.
Ши вени ши лꙋѡ картѣ дей дирѣпта челꙋѧ че з
шѣдѣ пре скаꙋнь. Ши кѫндь лꙋѡ картѣ, и
челе патрꙋ вите, ши чеи, кд, де бѫтрѫни,
кѫзꙋрѫ ꙟнаинтѣ міелꙋлꙋи, авѫндь фіеще ка
реле алѫꙋте, ши нѫстрѫпи де аꙋрь, плине фі
индь де тѫмѫери, кареле сѫнть рꙋгиле свинцилѡр.
Ши кѫнтѫ кѫнтаре ноаѡ, зикѫндь врѣдникь ѳ
ещи сѫ ѧи картѣ, ши сѫ дешкизи печециле ей,
кѫчи тѣи жꙋнгіать ши ай рѫскꙋмпѫрат лꙋи
дꙋмнезѣꙋ пре ной, кꙋ сѫнцеле тѫꙋ, дентрꙋ тоть
фѣлюль ши лимба, ши нородь ши нѣм.
Ши ай фѫкꙋт пре ной дꙋмнезѣꙋлꙋи нострꙋ ꙟпѫ і
раци ши пресѡци, ши вом ꙟпѫрѫци пре пѫмѫн
ть. Ши вѫзꙋю ши аꙋзію гласъ де ꙟгери аі
мꙋлци, ꙟпрежꙋрꙋл скаꙋнꙋлꙋи ши вителорь ши
бѫтрѫнилор, ши міи де міи. Зикѫндь кꙋ ві
гласъ маре, врѣдникь ѩсте міелꙋл чель жꙋнгіат
сѫ ѧ пꙋтѣрѣ, ши авꙋціѧ ши ꙟцелепчꙋнѣ, ши
вѫртꙋтѣ ши чинстѣ ши мѫрирѣ ши бꙋнѣ кꙋ
вѫнтарѣ. Ши тоатѫ зидирѣ каре ѩсте ꙟ гі
черю ши пре пѫмѫнть, ши де десꙋптꙋл пѫмѫн
тꙋлꙋи, ши челе че сѫнть ла маре, ши челе дентрꙋ
ѧле тоате, амь аꙋзить зикѫндь, челꙋи че шѣ
дѣ пре скаꙋнь, ши міелꙋлꙋи благословеніѧ, ши чин
стѣ ши мѫрирѣ, ши тѫріѧ ꙟвѣчіи вѣчилорь.
Ши челе патрꙋ вите зичѣ аминь, ши чеи, кд, ді
де бѫтрѫни аꙋ кѫзꙋт, ши саꙋ ꙟкинат челꙋи
віꙋ, ꙟвечіѧ вѣчилорь.

КАП. Ѕ.

Ши вѫзꙋю кѫндь дешкисе міелꙋл ꙋна де а
печеци, ши аꙋзію ꙋнꙋл дей челе, д,
вите, зикѫндь, ка ꙋн гласъ де тꙋнет
вино ши вези. Ши вѫзꙋю, ши ѩтъ в
ꙋнь каль албь, ши чела че шѣдѧ пре ель
авѫндь аркь, ши сѫдѣде лꙋй кꙋнꙋнѫ, ши еши
бирꙋиндь, ши ка сѫбирꙋѧскѫ. Ши кѫндь де г
кисѫ печетѣ адоа, аꙋзію чѧ адоа витѫ, зи
кѫндь, винѡ ши вези. Ши еши алть каль д
роибь, ши челꙋи че шѣдѧ пре ель сѫдѣде лꙋи
сѫ ѧ пачѣ депре пѫмѫнть, ши ка ꙋнꙋл пре а
лалть сѫ жꙋнге, ши иаꙋ дат лꙋй сабіе маре.
Ши кѫндь аꙋ дешкись атреѧ печѣте, аꙋзиі а є
треѧ витѫ, зикѫндь, винѡ ши вези, ши вѫ
зꙋю, ши ѩтѫ ꙋнь каль негрꙋ, ши чела че шѣ
дѧ пре ель авѫндь кꙋмпѫнѫ ꙟмѫна лꙋи.
Ши аꙋзію гласъ ꙟмижлокꙋл челор патрꙋ вите, ѕ
зикѫндь, ꙋн шиник де грѫꙋ ꙟтрꙋн динарю,
ши трей шиниче де ѡрзь ꙟтрꙋн динарю, ши
ꙋнть делемнꙋлꙋй, ши винꙋлꙋй, сѫнꙋ фачи стрѫ
бѫтате. Ши кѫндь дешкисе печѣтѣ апа з
тра, аꙋзію гласꙋл чей апатра витѫ, зикѫндь,
винѡ ши вези. Ши вѫзꙋю, ши ѩтѫ каль и
галбен, ши чела че шѣдѧ десꙋпра лꙋй, нꙋмеле лꙋй

Biblia 1688, p. 923, col. 2

ei.”

6. Şi văzuiu şi, iată, în mijlocul scaunului şi celor patru vite şi în mijlocul bătrînilor, Miel stînd ca cum ar fi junghiat, avînd coarne şapte şi ochi şapte, carii sînt cêle şapte ale lui Dumnezău duhuri, cêle trimise în tot pămîntul.

7. Şi veni şi luo cartea den direapta celuia ce şădea pre scaun.

8. Şi cînd luo cartea, cêle patru vite şi cei 24 de bătrîni căzură înaintea Mielului, avînd fieştecarele alăute şi năstrăpi de aur, pline fiind de tămîieri, carele sînt rugile svinţilor.

9. Şi cîntă cîntare noao, zicînd: „Vrêdnic eşti să iêi cartea şi să deşchizi peceţile ei, căci te-ai junghiat şi ai răscumpărat lui Dumnezău pre noi cu sîngele tău, dentru tot fêliul şi limba şi norod şi neam.

10. Şi ai făcut pre noi Dumnezăului nostru împăraţi şi preoţi, şi vom împărăţi pre pămînt.”

11. Şi văzuiu şi auziiu glas de îngeri mulţi, împrejurul scaunului şi vitelor şi bătrînilor, şi mii de mii

12. Zicînd cu glas mare: „Vrêdnic iaste Mielul cel junghiat să ia putêrea şi avuţiia şi înţelepciunea şi vîrtutea şi cinstea şi mărirea şi bună-cuvîntarea!”

13. Şi toată zidirea care iaste în ceriu şi pre pămînt şi dedesuptul pămîntului şi cêle ce sînt la mare şi cêle dentru iale toate, am auzit zicînd: „Celui ce şădea pre scaun şi Mielului, blagosloveniia şi cinstea şi mărirea şi tăriia în vêcii vêcilor!”

14. Şi cêle patru vite zicea: „Amin!” Şi cei 24 de bătrîni au căzut şi s-au închinat Celui viu în veciia vêcilor.

Cap 6

1. Şi văzuiu cînd deşchise Mielul una den peceţi şi auziiu unul den cêle 4 vite zicînd ca un glas de tunet: „Vino şi vezi!”

2. Şi văzuiu şi, iată, un cal alb, şi cela ce şădea pre el avînd arc; şi să dêde lui cunună şi ieşi biruind şi ca să biruiască.

3. Şi cînd deşchisă pecêtea a doa, auziiu cea a doa vită, zicînd: „Vino şi vezi!”

4. Şi ieşi alt cal, roib, şi celui ce şădea preste el să dêde lui să ia pacea de pre pămînt şi ca unul pre alalt să junghe; şi i s-au dat lui sabie mare.

5. Şi cînd au deşchis a treia pecête, auzit-am a treia vită, zicînd: „Vino şi vezi!” Şi văzuiu şi, iată, un cal negru, şi cela ce şădea pre el avînd cumpănă în mîna lui.

6. Şi auziiu glas în mijlocul celor patru vite, zicînd: „Un şinic de grîu într-un dinariu şi trei şinice de orz într-un dinariu; şi untdelemului şi vinului să nu faci strîmbătate.”

7. Şi cînd deşchise pecêtea a patra, auziiu glasul cei a patra vită, zicînd: „Vino şi vezi!”

8. Şi văzuiu şi, iată, cal galben, şi cela ce şădea deasupra lui, numele lui //

Versiunea modernă

ei.”

6. Şi iată, am văzut în mijlocul scaunului şi al celor patru fiinţe şi în mijlocul bătrînilor, un Miel stînd ca înjunghiat, avînd şapte coarne şi şapte ochi, care sînt cele şapte duhuri ale lui Dumnezeu, trimise pe tot pămîntul.

7. El a venit şi a luat cartea din dreapta celui ce şedea pe scaun.

8. Iar cînd a luat cartea, cele patru fiinţe şi cei douăzeci şi patru de bătrîni au căzut înaintea Mielului, fiecare din ei avînd alăute şi cupe de aur, pline cu tămîieri, care sînt rugăciunile sfinţilor.

9. Şi cîntau o cîntare nouă, zicînd: „Vrednic eşti să iei cartea şi să deschizi peceţile ei, căci ai fost înjunghiat şi ne-ai răscumpărat lui Dumnezeu cu sîngele tău, [oameni] din toate seminţiile, limbile, popoarele şi neamurile.

10. Şi ne-ai făcut Dumnezeului nostru împăraţi şi preoţi şi vom împărăţi pe pămînt.”

11. Am privit şi am auzit glas de îngeri mulţi, în jurul scaunului, al fiinţelor şi al bătrînilor, şi mii de mii

12. zicînd cu glas puternic: „Vrednic este Mielul care a fost înjunghiat să ia puterea, bogăţia, înţelepciunea, tăria, cinstea, mărirea şi binecuvîntarea!”

13. Şi am auzit toată zidirea care este în cer, pe pămînt, sub pămînt, pe mare şi toate cîte sînt în acestea, zicînd: „Celui ce şade pe scaun şi Mielului, binecuvîntare, cinste, mărire şi tărie, în vecii vecilor!”

14. Iar cele patru fiinţe ziceau: „Amin!” Iar cei douăzeci şi patru de bătrîni au căzut şi s-au închinat Celui care este viu în vecii vecilor.

Capitolul al 6-lea

1. Şi am văzut cînd a deschis Mielul prima dintre peceţi şi am auzit pe una dintre cele patru fiinţe zicînd, cu glas ca de tunet: „Vino şi vezi!”

2. Am privit şi, iată, un cal alb, iar cel ce şedea pe el avea un arc; i s-a dat o cunună şi a pornit biruitor, ca să biruiască.

3. Iar cînd a deschis a doua pecete, am auzit a doua fiinţă zicînd: „Vino şi vezi!”

4. Şi a ieşit alt cal, roib, iar celui ce şedea pe el i s-a dat să ia pacea de pe pămînt, ca [oamenii] să se înjunghie unii pe alţii; şi i s-a dat o sabie mare.

5. Iar cînd a deschis a treia pecete, am auzit a treia fiinţă zicînd: „Vino şi vezi!” Am privit şi, iată, un cal negru, iar cel ce şedea pe el avea o cumpănă în mîna lui.

6. Şi am auzit un glas în mijlocul celor patru fiinţe, zicînd: „O măsură de grîu – un dinar, iar trei măsuri de orz – un dinar; dar untdelemnul şi vinul să nu le strici.”

7. Iar cînd a deschis a patra pecete, am auzit glasul celei de-a patra fiinţe, zicînd: „Vino şi vezi!”

8. Am privit şi, iată, un cal galben, iar numele celui ce şedea pe el era

моартѣ, ши ѩдул урмѣзъ ку ел, ши съдѣ
де лор бируинцъ съ омоаръ, престе а патра пар
те а пъмѫнтулуи, ку сабїе ши ку фоамете,
ши ку моарте, ши де фїарѣле пъмѫнтулуи.
д Ши кѫнд дескисе а чинчѣ печѣте възута
дедесуптул жъртъвникулуи, суфлетеле, челор
жунгїѣци, пентру кувѫнтул луи дмнзъу, ши
ї пентру мъртурїѧ каре авѣ. Ши стрига ку
гла маре зикѫнд, пѫнъ кѫнд стъпѫнуль чел
сфнтъ, ши адевърат ну жудечи, ши ну изъвѫ
деши, сѫнџеле ностру дела чеи че лъкуеськъ пре
аі пъмѫнтъ? Ши сау дат ла фїеще кареле ве
минте албе, ши съ грън лор, ка съсе одихнѣ
скъ, ꙟкъ време пуцинъ, пѫнъ унде се вор пли
ни, ши чеи ꙟпреунъ роби ку ей, ши фрацїи лор
ві чеѧ че вор съсе омоаръ ка ши ей. Ши въ
зуи кѫнд дескисе печѣтѣ а шасѣ, ши ѩ
тъ кутремур маре сау фъкут, ши соареле сау
фъкут негру ка ун сакъ де пъръ, ши луна сау
гі фъкут ка сѫнџеле. Ши стѣлеле черюлуи
ау къзут ла пъмѫнтъ, пре кум смокинул, лѣ
падъ смокинеле, чѣле круде але ей, де маре вѫнт
ді клътиндусъ. Ши черюл съ осеби, ка о карте
те ꙟвълиндусъ, ши тот мунтеле, ши остро
еі вул ден локуриле лор сау клътит. Ши
ꙟпърацїи пъмѫнтулуи, ши боѩрїи, ши бога
цїи, ши къпитанїи, ши чеи тари, ши тот ро
бул, ши тот слободул сау аскунсь пре ей, ꙟпе
ѕі шере, ши ꙟпїетриле мунцилор. Ши зикь пїе
трилор, ши мунцилор, къдеци престе ной, ши
не аскундеци пре ной, де кътръ фаца челуи че
шаде пре скаун, ши де кътръ урџїѧ мїелулуи.
зі Къчи ау венит зїоа чѣ маре, а урџїеи луи,
ши чине поате съста?

КАП. З.

а Ши дупъ ачаста възуи, д. ꙟџери, стѫнд
ла чѣле патру унгюри але пъмѫнту
луи, цїинд чѣле патру вѫнтури але
пъмѫнтулуи, ка съ ну суфле вѫнтъ
пре пъмѫнтъ, ничи престе маре ничи
в престе тотъ копачюль. Ши възую пре алтъ
ꙟџеръ каре ера суинтъ дела ръсърита соарелуи, а
вѫнд печѣтъ дмнзъулуи челуи вїу, ши стри
гъ ку гласъ маре челор патру ꙟџери, кърора сау
дать лоръ съ стриче пъмѫнтуль ши марѣ.
г Зикѫнд съ ну стрикаци пъмѫнтуль, ничи ма
рѣ, ничи копачїи, пѫнъ вомъ печетлуи пре робїи
дмнзъулуи ностру, престе фрунциле лоръ.
д Ши аузїю нумъруль челоръ печетлуици, ꙋрмд,
печетлуици, дентру тоть фѣлюль фїилоръ луи
є Исраиль. Ден фѣлюль Иудїи, вї, печетлу
ици, ден фѣлюль луи Рувимь, вї, печетлуици,
ден фѣлюль луи Гадь, вї, печетлуици.
ѕ Ден фѣлюль луи Асиръ, вї, печетлуици, ден фѣ
люль луи Недалимь, вї, печетлуици, ден фѣ
з люль луи Манасиеь, вї, печетлуици. Ден
фѣлюль луи Симеонь, вї, печетлуици. Ден
фѣлюль луи Леви, вї, печетлуици, ден фѣлю
и луи Исахаръ, вї, печетлуици. Ден фѣлюл

Biblia 1688, p. 924, col. 1

moartea; şi iadul urmează cu el. Şi să dêde lor biruinţă să omoară preste a patra parte a pământului, cu sabie, şi cu foamete, şi cu moarte, şi de fiarăle pământului.

9. Şi cînd să deşchise a cincea pecête, văzut-am dedesuptul jîrtăvnicului sufletele celor junghiaţi pentru cuvîntul lui Dumnezău şi pentru mărturiia care avea.

10. Şi striga cu glas mare, zicînd: „Pînă cînd, Stăpînul cel sfînt şi adevărat, nu judeci şi nu izbîndeşti sîngele nostru de la cei ce lăcuiesc pre pământ?"

11. Şi s-au dat la fieştecarele veşminte albe şi să grăi lor ca să să odihnească încă vrême puţină pînă unde se vor plini şi cei împreună robi cu ei şi fraţii lor, ceia ce vor să să omoară ca şi ei.

12. Şi văzuiu cînd să deşchise pecêtea a şasea şi, iată, cutremur mare s-au făcut, şi soarele s-au făcut negru ca un sac de păr şi luna s-au făcut ca sîngele

13. Şi stêlele ceriului au căzut la pământ, precum smochinul leapădă smochinele cêle crude ale ei, de mare vînt clătindu-să.

14. Şi ceriul să osebi, ca o carte învălindu-să, şi tot muntele şi ostrovul den locurile lor s-au clătit.

15. Şi împăraţii pământului şi boiêrii şi bogaţii şi căpitanii şi cei tari şi tot robul şi tot slobodul s-au ascuns pre ei în peştere şi în pietrile munţilor,

16. Şi zic pietrilor şi munţilor: „Cădeţi preste noi şi ne ascundeţi pre noi de cătră faţa celui ce şade pre scaun şi de cătră urgiia Mielului,

17. Căci au venit zioa cea mare a urgiei lui şi cine poate să stea?"

Cap 7

1. Şi după aceasta văzuiu 4 îngeri stînd la cêle patru unghiuri ale pământului, ţiind cêle patru vînturi ale pământului ca să nu sufle vînt pre pământ, nici preste mare, nici preste tot copaciul.

2. Şi văzuiu pre alt înger care era suit de la răsărita soarelui, avînd pecêtea Dumnezăului celui viu. Şi strigă cu glas mare celor patru îngeri cărora s-au dat lor să strice pământul şi marea,

3. Zicînd: „Să nu stricaţi pământul, nici marea, nici copacii, pînă vom pecetlui pre robii Dumnezăului nostru preste frunţile lor."

4. Şi auziiu numărul celor pecetluiţi, 144000 pecetluiţi dentru tot fêliul fiilor lui Israíl:

5. Den fêliul Iúdii, 12000 pecetluiţi; den fêliul lui Ruvím, 12000 pecetluiţi; den fêliul lui Gád, 12000 pecetluiţi;

6. Den fêliul lui Asír, 12000 pecetluiţi; den fêliul lui Nethalím, 12000 pecetluiţi; den fêliul lui Manásis, 12000 pecetluiţi;

7. Den fêliul lui Simeón, 12000 pecetluiţi; den fêliul lui Lévi, 12000 pecetluiţi; den fêliul lui Isahár, 12000 pecetluiţi;

8. Den fêliul /

Versiunea modernă

moartea; şi iadul îl urma. Şi li s-a dat putere peste a patra parte a pământului, să omoare cu sabia, cu foamete, cu molimă şi cu fiarele pământului.

9. Iar cînd s-a deschis a cincea pecete, am văzut sub altar sufletele celor înjunghiaţi pentru cuvîntul lui Dumnezeu şi pentru mărturia pe care au adus-o.

10. Şi strigau cu glas mare, zicînd: „Pînă cînd, Stăpîne sfinte şi adevărate, nu vei judeca şi nu vei răzbuna sîngele nostru asupra celor ce locuiesc pe pământ?"

11. Şi li s-au dat fiecăruia veşminte albe şi li s-a spus să se odihnească încă puţină vreme, pînă cînd se va împlini [numărul] celor care sînt slujitori împreună cu ei şi al fraţilor lor, care urmau să fie ucişi ca şi ei.

12. Şi am văzut cînd s-a deschis pecetea a şasea şi iată, s-a făcut un cutremur mare, iar soarele s-a făcut negru ca un sac de păr, iar luna s-a făcut ca sîngele

13. Şi stelele cerului au căzut la pământ aşa cum smochinul îşi leapădă smochinele crude cînd este zguduit de vînt puternic.

14. Iar cerul s-a dat deoparte, înfăşurîndu-se ca [un sul de] carte şi toţi munţii şi insulele s-au clintit din locurile lor.

15. Iar împăraţii pământului, boierii, cei bogaţi, căpeteniile, cei puternici, toţi robii şi toţi oamenii liberi s-au ascuns în peşteri şi printre stîncile munţilor.

16. Şi ziceau stîncilor şi munţilor: „Cădeţi peste noi şi ascundeţi-ne din faţa celui ce şade pe scaun şi de urgia Mielului,

17. Căci a venit ziua cea mare a urgiei lui şi cine poate sta [în picioare]?"

Capitolul al 7-lea

1. Şi după aceea am văzut patru îngeri stînd în cele patru colţuri ale pământului, ţinînd cele patru vînturi ale pământului, ca să nu sufle vîntul pe pământ, nici peste mare, nici peste vreun copac.

2. Şi am văzut alt înger ridicîndu-se de la răsăritul soarelui, avînd pecetea Dumnezeului celui viu. Şi a strigat cu glas puternic celor patru îngeri cărora li s-a dat să strice pământul şi marea,

3. Zicînd: „Să nu stricaţi pământul, nici marea, nici copacii, pînă îi voi pecetlui pe frunte pe slujitorii Dumnezeului nostru."

4. Şi am auzit numărul celor pecetluiţi: o sută patruzeci şi patru de mii de pecetluiţi din toate seminţiile fiilor lui Israel:

5. Din seminţia lui Iuda, douăsprezece mii de pecetluiţi; din seminţia lui Ruben, douăsprezece mii de pecetluiţi; din seminţia lui Gad, douăsprezece mii de pecetluiţi;

6. Din seminţia lui Aşer, douăsprezece mii de pecetluiţi; din seminţia lui Neftali, douăsprezece mii de pecetluiţi; din seminţia lui Manase, douăsprezece mii de pecetluiţi;

7. Din seminţia lui Simeon, douăsprezece mii de pecetluiţi; din seminţia lui Levi, douăsprezece mii de pecetluiţi; din seminţia lui Isahar, douăsprezece mii de pecetluiţi;

8. Din seminţia

Апокалипси.

лȣй заволонь, в҃ı, печетлȣици, дей фѣлюль
лȣй іѡсифь, в҃ı, печетлȣици, дей фѣлюль лȣй
веніаминь, в҃ı, печетлȣици. Дȣпъ ачаста ѳ҃
вѫзȣю ши ꙟтъ глоатъ мȣлтъ, прекаръ съо
нȣмере преѧ нимень нȣ поате, дей тоатъ лим
ба, ши фѣлюри ши нороаде, ши нѣмȣри, стѫндь
ꙟнаинтѣ скаȣнȣлȣи, ши ꙟнаинтѣ міелȣлȣи, ꙟбръ
каци фїиндь кȣвешминте албе, ши финичи ꙟ
мѫниле лѡрь. Ши стригѫндь кȣгласъ маре і҃
зикѫндь, мѫнтȣирѣ челȣи чешаде, пре скаȣнȣл
дмнзъȣлȣи ностръ, ши міелȣлȣи. Ши тоцй аі҃
ꙟџерій, ста ꙟпрежȣрȣль скаȣнȣлȣи ши бътрѫни
лѡрь, ши челорь патрȣ вите, ши кѫзȣръ ꙟнаи
нтѣ скаȣнȣлȣи престе фаца лѡрь, ши саȣ ꙟки
натъ лȣй дмнзъȣ. Зикѫндь аминь, блгве ві҃
нїѧ ши мърирѣ, ши ꙟцелепчюнѣ ши мȣлцъми
та, ши чинстѣ ши пȣтѣрѣ, ши вѫртȣтѣ дȣм
незъȣлȣи ностръ ꙟвѣчїй вѣкȣрилорь аминь.
Ши ръспȣнсе оунȣль дей чей бътрѫни зикѫндь гі҃
міе, ачещѣ карїй сѫнть ꙟбръкаци кȣ ꙟбръкъми
теле челе албе, карїй сѫнть, ши де оунде аȣ
венить? Ши зишȣ лȣй дмне тȣщій, ши зи ді҃
се міе ачещѣ сѫнть чеѧ чеинь дей скърба чѣ
маре, ши аȣ апърцить вешминтеле лорь, ши аȣ
албить вешминтеле лѡрь, кȣ сѫнџеле міелȣлȣй.
Пентрȣ ачѣѧ сѫнть ꙟнаинтѣ скаȣнȣлȣи лȣй єі҃
дмнзъȣ, ши слȣжескȣ лȣй зїѡа ши ноаптѣ,
ꙟбесерика лȣй, ши чела че шаде пре скаȣнь ва
сълъшлȣи спре єи. Нȣворь май флъмѫнзи ѕі҃
ничи ворь май ꙟсетоша, ничи вакъдѣ пре єи со
реле, ничи тоть зъдȣхȣль. Къчи міелȣль зі҃
чель дей мижлокȣль скаȣнȣлȣи, вапаще пре єи,
ши ваповъзȣи пре єи ла извоаръ деапе віи,
ши вашѣрџе дмнзъȣ тоатъ лакръма дела
окїй лѡрь.

Кап. и҃.

Ши кѫндь дешкисе печетѣ ашаптѣ съ а҃
фъкȣ тъчѣре, ꙟчерю, кавреѡ жȣмъта
те де часъ. Ши вѫзȣю пре чей шапт в҃
те ꙟџери, карїи ꙟнаинтѣ лȣй дмнзъȣ
стаȣ, ши саȣ дать лорь шапте трѫмби
це. Ши алть ꙟџерь вени ши стътȣ престе г҃
жѫртъвникь, авѫндь кѫдѣлници де аȣрь, ши
съ дѣде лȣи тъмѫери мȣлте, ка съ дѣ рȣгъчюни
лорь сфнцилорь тȣтȣрорь престе жѫртъвникȣл чел
де аȣрь, чел дейнаинтѣ скаȣнȣлȣи. Ши съ сȣи д҃
фȣмȣл тъмѫерилорь кȣ рȣгъчюниле сфнцилорь дей
мѫна ꙟџерȣлȣй ꙟнаинтѣ лȣи дмнзъȣ.
Ши лȣѡ ꙟџерȣл кѫдѣлница, ши о ꙟплȣ преѧ є҃
дей фокȣл жѫртъвникȣлȣи, ши опȣсе пре пъ
мѫнть, ши съ фъкȣръ гласȣри ши тȣнете ши
фȣлџере, ши кȣтремȣрь. Ши чей шапте ꙟ ѕ҃
џери авѫндь челе шапте трѫмбице, съ гътиръ
ка съ трѫмбицезе. Ши чел динтѫю ꙟџерь а з҃
трѫмбицать, ши съ фъкȣ гриндинъ ши фокь, а
местекать кȣ сѫнџе, ши съ арȣнкъ пре пъмѫнть,
ши атреѧ парте де копачи аȣ арсь, ши тоатъ
ѣрба вѣрде аȣ арсь. Ши ал доилѣ ꙟџерь аȣ и҃
трѫмбицать, ши ка оунь мȣнте маре кȣ фокь ар

зѫ

Biblia 1688, p. 924, col. 2

lui Zavolón, 12000 pecetluiţi; den fêliul lui Iósif, 12000 pecetluiţi; den fêliul lui Veniamín, 12000 pecetluiţi.

9. După aceasta, văzuiu şi, iată, gloată multă, pre carea să o numere pre ea nimenea nu poate, den toată limba, şi fêliuri şi noroade şi neamuri stînd înaintea scaunului şi înaintea Mielului, îmbrăcaţi fiind cu veşminte albe şi finici în mînile lor

10. Şi strigînd cu glas mare zicînd: „Mîntuirea celui ce şade pre scaunul Dumnezăului nostru şi Mielului."

11. Şi toţi îngerii sta împrejurul scaunului şi bătrînilor şi celor patru vite şi căzură înaintea scaunului preste faţa lor şi s-au închinat lui Dumnezău,

12. Zicînd: „Amin! Blagosloveniia şi mărirea şi înţelepciunea şi mulţămita şi cinstea şi putêrea şi vîrtutea Dumnezăului nostru, în vêcii veacurilor! Amin!"

13. Şi răspunse unul den cei bătrîni, zicînd mie: „Aceştia carii sînt îmbrăcaţi cu îmbrăcămintele cêle albe, carii sînt şi de unde au venit?"

14. Şi zişu lui: „Doamne, tu ştii!" Şi zise mie: „Aceştia sînt ceia ce vin den scîrba cea mare şi au lărgit veşmintele lor şi au albit veşmintele lor cu sîngele Mielului.

15. Pentru acêea sînt înaintea scaunului lui Dumnezău şi slujescu lui zioa şi noaptea în besêrica lui şi cela ce şade pre scaun va sălăşlui spre ei.

16. Nu vor mai flămînzi, nici vor mai însătoşa, nici va cădea pre ei soarele, nici tot zăduhul,

17. Căci Mielul, cel den mijlocul scaunului, va paşte pre ei şi va povăzui pre ei la izvoară de ape vii şi va ştêrge Dumnezău toată lacrăma de la ochii lor."

Cap 8

1. Şi cînd deşchise pecêtea a şaptea, să făcu tăcêre în ceriu ca vreo jumătate de ceas.

2. Şi văzuiu pe cei şapte îngeri, carii înaintea lui Dumnezău stau, şi s-au dat lor şapte trîmbiţe.

3. Şi alt înger veni şi stătu preste jîrtăvnic, avînd cădêlniţă de aur, şi să dêde lui tămîieri multe, ca să dea rugăciunilor sfinţilor tuturor preste jîrtăvnicul cel de aur, cel denaintea scaunului.

4. Şi să sui fumul tămîierilor cu rugăciunile sfinţilor, den mîna îngerului, înaintea lui Dumnezău.

5. Şi luo îngerul cădêlniţa şi o împlú pre ea den focul jîrtăvnicului şi o puse pre pămînt; şi să făcură glasuri şi tunete şi fulgere şi cutremur.

6. Şi cei şapte îngeri avînd cêle şapte trîmbiţe să gătiră ca să trîmbiţêze.

7. Şi cel dentîiu înger au trîmbiţat şi să făcu grindină şi foc amestecat cu sînge şi să aruncă pre pămînt; şi a treia parte de copaci au ars şi toată iarba vêrde au ars.

8. Şi al doilea înger au trîmbiţat şi ca un munte mare cu foc ar- //

Versiunea modernă

lui Zabulon, douăsprezece mii de pecetluiţi; din seminţia lui Iosif, douăsprezece mii de pecetluiţi; din seminţia lui Veniamin, douăsprezece mii de pecetluiţi.

9. După aceea, am văzut şi, iată, o mulţime mare, pe care nimeni nu poate să o numere, de toate limbile, seminţiile, popoarele şi neamurile, stînd înaintea scaunului şi înaintea Mielului, îmbrăcaţi cu veşminte albe şi cu [ramuri de] palmier în mîini

10. Şi strigînd cu glas mare şi zicînd: „Mîntuirea [este a] celui ce şade pe scaunul Dumnezeului nostru şi a Mielului."

11. Şi toţi îngerii stăteau în jurul scaunului, al bătrînilor şi al celor patru fiinţe şi au căzut înaintea scaunului cu faţa la pămînt şi s-au închinat lui Dumnezeu,

12. Zicînd: „Amin! Binecuvîntare, mărire, înţelepciune, mulţumire, cinste, putere şi tărie Dumnezeului nostru, în vecii vecilor! Amin!"

13. Şi a răspuns unul dintre bătrîni, zicîndu-mi: „Aceştia care sînt îmbrăcaţi cu veşminte albe, cine sînt şi de unde au venit?"

14. Eu i-am zis: „Doamne, tu ştii!" El mi-a zis: „Aceştia sînt cei care vin din strîmtorarea cea mare şi-au spălat şi şi-au albit veşmintele în sîngele Mielului.

15. De aceea sînt înaintea scaunului lui Dumnezeu şi-i slujesc zi şi noapte în templul lui şi cel care şade pe scaun va sălăşlui printre ei.

16. Nu vor mai flămînzi, nici nu vor mai înseta, nici nu va cădea peste ei soarele sau vreo arşiţă,

17. Căci Mielul, cel din mijlocul scaunului îi va păstori şi-i va duce la izvoare de ape vii şi va şterge Dumnezeu orice lacrimă din ochii lor."

Capitolul al 8-lea

1. Şi cînd [Mielul] a deschis pecetea a şaptea, s-a făcut tăcere în cer, cam jumătate de ceas.

2. Şi i-am văzut pe cei şapte îngeri care stau înaintea lui Dumnezeu şi li s-au dat şapte trîmbiţe.

3. Şi alt înger a venit şi s-a oprit deasupra altarului, avînd o cădelniţă de aur, şi i s-au dat miresme multe, ca să aducă rugăciunile tuturor sfinţilor pe altarul de aur din faţa scaunului.

4. Şi fumul miresmelor, împreună cu rugăciunile sfinţilor, din mîna îngerului, s-a ridicat înaintea lui Dumnezeu.

5. Iar îngerul a luat cădelniţa, a umplut-o din focul altarului şi a pus-o pe pămînt; şi s-au pornit glasuri, tunete, fulgere şi cutremur.

6. Iar cei şapte îngeri care ţineau cele şapte trîmbiţe s-au pregătit să sune din trîmbiţă.

7. A sunat cel dintîi şi s-a pornit grindină şi foc amestecate cu sînge şi au fost aruncate pe pămînt; şi a treia parte a pămîntului a ars, a treia parte din copaci a ars şi toată iarba cea verde a ars.

8. Apoi a sunat din trîmbiţă al doilea înger şi ceva ca un munte mare ar-

ЗЪНДЗЕ, СЪ АРЪНЬКЪ ДМАРЕ, ШИ СЪ ФЪКЪ АТРЕА
Д ПАРТЕ ДЕЙ МАРЕ СЪНЦЕ. ШИ МЪРИ АТРЕА ПА
РТЕ ДЕЗНДИРИЛЕ ЧЪЕЛЕ ДЕЙ МАРЕ, ЧЪЕЛЬ ЧЕ АЪ СЪФЛЕ
ТЕ, ШИ АТРЕА ПАРТЕ ДЕ КОРЪЪЇН САЪ СТРИКАТ.
Г ШИ АЛТРЕНЛЬ ФЪЦЕР АЪ ТРЪМБИЦАТ, ШИ КЪЗЪ
ДЕЙ ЧЕРЮ СТЬ МАРЕ АРЪЗЪНДЬ, КА СЪФЪКЛЇЕ, ШИ КЪ
ЗЪ ПРЕСТЕ АТРЕА ПАРТЕ АРЪЪРИЛОР, ШИ ПРЕСТЕ Й
АГ БОАРЪЛЕ АПЕЛОР. ШИ НЪМЕЛЕ СЪЧЕЛЕЙ СЪ ЗЪНЧВ
ПЕЛИНЪ, ШИ СЪ ФЪКЪ АТРЕА ПАРТЕ КА ПЕЛИНЪЛ, ШИ
МЪЛЦИ ДЕЙ ОАМЕНИ АЪ МЪРИТ ДЕ АПЪ КЪЧИ САЪ
ЕГ АМЪРЪЖТ. ШИ АЛ ПАТРУЛЬ ФЪЦЕР АЪ ТРЪМБИ
ЦАТ, ШИ САЪ РЪНИТ АТРЕА ПАРТЕ АСОАРЕЛЪЙ, ШИ
АТРЕА ПАРТЕ АЛЪНЇЙ, ШИ АТРЕА ПАРТЕ АСТЪЕЛЕ
ЛОР, КА СЪЪТ ФЪТЪНЕЧЕ АТРЕА ПАРТЕ АЛОР ШИ ЗЇЕ
СЪНЪ АЪМИНТЪЗЕ АТРЕА ПАРТЕ АЕЙ, ШИ НОАПТЬ
ЗГ АШИЖДЕРЬ. ШИ КЪЗЪЙ ШИ АЪЗЇЙ ОЪЙ ФЪЦЕР
ЗЪЪРЖНДЬ ФМИЖЛОКЪЛ ЧЕРЮЛЪЙ, ЗИКЖНДЬ КЪ ГЛА
МАРЕ, БАЙ, БАЙ, БАЙ, ЧЕЛОР ЧЕАЛКЪЕСКЬ ПРЕ ПЪ
МЖНТЬ, ДЕ ЧЪЕЛЕ РЪМАСЕ ГЛАСЪРИ ДЕ ТРЖМБИЦЕ,
АЧЕЛОР ТРЕЙ ФЪЦЕРИ ЧЕ ВОР СЪ ТРЖМБИЦЪЗЕ.

К А П. Ѳ.

И АЛ ЧИНЧЕЛЬ ФЪЦЕР АЪ ТРЪМБИЦАТ, ШИ
КЪЗЪЙ ОСТЬ ДЕЙ ЧЕРЮ КЪЗНДЬ ЛА ПЪ
МЖНТЬ, ШИ СЪ ДЪДЕ ЛЪЙ КЪЗ ФЖНТЖ
НЇЙ ФТЪРЬ ФЪЙНДЪЛЪЙ. ШИ ДЪШКИСЕ
ФЖНТЖНА ФТЪРЬ ФЪЙНДЪЛЪЙ, ШИ СЪ СЪЙ
ФЪМ ДЕЙ ФЖНТЖНЬ, КА ОЪЙ ФЪМ ДЕ КЪПТОРИ
МАРЕ, ШИ СЪ ЪТЪНЕКЬ СОАРЕЛЕ ШИ КЪЗАЪХЪЛ, ДЕ
Г ФЪМЪЛ ФЖНТЖНЇЙ. ШИ ДЕЙ ФЪМ ЕШИРЬ ЛЪ
КЪСТЕ ПРЕ ПЪМЖНТЬ, ШИ СЪ ДЪДЕ ЛОР ПЪТЪРЕ,
ПРЕ КЪМЪ АЪ ПЪТЪРЕ СКОРПЇНЛЕ ПЪМЖНТЪЛЪЙ.
Д ШИ СЪ ГРЪЙ ЛОР КА СЪНЪ СЇРНЧЕ ТРЪБА ПЪМЖНТЪ
ЛЪЙ, НЇЧИ ТОАПТЬ БЕРДЪЦА НЇ ТЪТЬ КОПАЧЬЛ,
ФЪРЬ НЪМАЙ ПРЕ ОАМЕНИ СЖНТЪРЙ, КАРЇЙ НАЪ ПЕ
ЧЪТЬ АЪЙ ДЪМНЕЗЪЪ, ПРЕСТЕ ФРЪНЬТЬ ЛОРЬ.
Е ШИ СЪ ДЪДЕ ЛОР КА СЪНЪ СОМОАРЬ ПРЕЙН, ЧЕ КА
СЪЪТ МЪНЧЪЕСКЬ ЛЪЙ ЧИНЧИ, ШИ МЪНКА ЛОР КА
МЪНКА СКОРПЇСИ, КЖНДЬ КА АСОВИ ПРЕ ОМЬ.
Ѕ ШИ ФЪЙЛЕЛЕ АЧЪЪЛЬ ЧЪЕВОРЬ СОАМЕНЇЙ МОАРТЬ,
ШИ НЪ СОВОР АФЛА ПРЕЖ, ШИ ВОР ПОХТИ СЪ МОЛ,
З ШИ КА ФЪЦЇ МОАРТЬ ДЕЛА ЕЙ. ШИ АСТЪМТ
НЪРЛЕ ЛЪКЪСТЕЛОРЬ, АСТЪМЕНЬ КЪ КАЇЙ ЧЕ ЕЖНТЬ
ГЪТЇЦИ СТРЕ РЪЗВОЮ, ШИ ПРЕСТЕ КАПЕТЕЛЕ ЛОРЬ
КА НЇЦЕ КЪНЪНИ, АСТЪМЕНЬ КЪ АЪРЪЛ, ШИ ОБРА
И ЗЕЛЕ ЛОР КА ОБРАЗЪЛ СОАМЕНИЛОРЬ. ШИ АБЪ
ПЪРЬ КА ПЪРЪЛ МЪЕРИЛОРЬ, ШИ ДЇНЦЇЙ ЛОР КА АЙ
Й ЛЕНЛОРЬ ЪРА. ШИ АБЪ ЗАЛЕ КА ЗАЛЕЛЕ ДЕФЇЕ,
ШИ ГЛАСЪЛ АРІПИЛОР ЛОРЬ КА ГЛАСЪЛ ДЕ КАРЪ МЪ
І ТЕ ДЕКАЙ, ЧЕ АЛЪЪРГЪ ЛА РЪЗВОЮ. ШИ АЪ
КОАДЕ АСТЪМЕНЬ КЪ АЛЕ СКОРПЇНЛОРЬ, ШИ КОАДЪРЇ
ЪРА ФКОАДЕЛЕ ЛОРЬ ШИ ПЪТЪРЬ ЛОРЬ АСТРИКА ПРЕ
ІА СОАМЕНЇ ЛЪЙ, Ѳ. ШИ АЪ ПРЕСЕ АЛЕ ФПЪ
РАТЬ ПРЕ ФЪЦЕРЪЛ БЕЗНЇЙ, НЪМЕЛЕ ЛЪЙ ЖИДОВЪЩЕ
АВВАДОНЬ, ШИ ФЛИМБА ЕЛИНЪЕСКЬ АРЕ НЪМЕ ЧЕЛ ЧЕ
ІБ ПЇРДЕ. ЪНЬ ВАЙ АЪ ТРЕКЪТ, ІАТЬ ВИНЬ ФКЪ
ІГ ДОМО ВАЙ ДЪПЬ АЧАСТА. ШИ АЛ ШАСЕЛЬ ФЪЦЕ
АЪ ТРЖМБИЦАТЬ, ШИ АМЬ АЪЗНТ ОЪНЬ ГЛАСЬ ДЕЙ
ЧЪЕЛЕ ПАТРЪ КОРНЪРИ, АЛЕ ЖЕРТЪВНИКЪЛЪЙ ЧЕЛЪЙ
ІД ДЕ АЪРО ДЕННАЙНТЬ ЛЪЙ ДМНЕЗЪЪ. ЗИКЖНДО

Biblia 1688, p. 925, col. 1

zîndu-se să aruncắ în mare şi să făcu a treia parte den mare sînge;

9. Şi muri a treia parte de zidirile cêle den mare, cêle ce au suflete, şi a treia parte den corăbii s-au stricat.

10. Şi al treilea înger au trîmbiţat şi căzu den ceriu stea mare, arzînd ca o făclie, şi căzu preste a treia parte a rîurilor şi preste izvoarăle apelor.

11. Şi numele stêlei să zice Pélin. Şi să făcu a treia parte ca pelinul şi mulţi den oameni au murit de apă, căci s-au amărît.

12. Şi al patrulea înger au trîmbiţat şi s-au rănit a treia parte a soarelui şi a treia parte a lunii şi a treia parte a stêlelor, ca să să întunece a treia parte a lor şi zioa să nu luminêze a treia parte a ei, şi noaptea aşijderea.

13. Şi văzuiu şi auziiu un înger zburînd în mijlocul ceriului, zicînd cu glas mare: „Vai, vai, vai celor ce lăcuiesc pre pămînt, den cêle rămase glasuri de trîmbiţe a celor trei îngeri ce vor să trîmbiţêze!”

Cap 9

1. Şi al cincelea înger au trîmbiţat, şi văzuiu o stea den ceriu căzînd la pămînt şi să dêde lui cheaia fintînii fără-fundului.

2. Şi deşchise fintîna fără-fundului şi să suí fum den fintînă ca un fum de cuptoriu mare şi să întunecắ soarele şi văzduhul de fumul fintînii.

3. Şi den fum ieşiră lăcuste pre pămînt şi să dêde lor putêre precum au putêre scorpiile pămîntului.

4. Şi să grăi lor ca să nu strice iarba pămîntului, nici toată verdeaţa, nici tot copaciul, fără numai pre oameni sînguri, carii n-au pecêtea lui Dumnezău preste fruntea lor.

5. Şi să dêde lor ca să nu omoară pre ei, ce ca să să muncească luni cinci, şi munca lor, ca munca scorpiei cînd va lovi pre om.

6. Şi în zilele acêlea cêre-vor oamenii moartea şi nu o vor afla pre ea; şi vor pohti să moară şi va fugi moartea de la ei.

7. Şi asămănările lăcustelor, asêmenea cu caii ce sînt gătiţi spre războiu, şi preste capetele lor, ca nişte cununi asêmenea cu aurul, şi obrazele lor, ca obrazul oamenilor.

8. Şi avea păr ca părul muierilor şi dinţii lor ca ai leilor era.

9. Şi avea zale ca zalele de fier şi glasul aripilor lor, ca glasul de cară multe de cai ce aleargă la războiu.

10. Şi au coade asêmenea cu ale scorpiilor şi bolduri era în coadele lor, şi putêrea lor, a strica pre oameni luni 5.

11. Şi au preste iale împărat pre îngerul beznii, numele lui jidovêşte Avvadón, şi în limba elinească are numele Cel ce piêrde.

12. Un „vaiu” au trecut, iată, vin încă doao „vai” după aceasta.

13. Şi al şaselea înger au trîmbiţat, şi am auzit un glas den cêle patru cornuri ale jîrtăvnicului celui de aur denaintea lui Dumnezău,

14. Zicînd /

Versiunea modernă

zînd în flăcări a fost aruncat în mare şi a treia parte din mare s-a prefăcut în sînge;

9. Şi a murit a treia parte din făpturile ce trăiesc în mare şi a treia parte din corăbii s-a sfărîmat.

10. A sunat din trîmbiţă al treilea înger şi a căzut din cer o stea mare, care ardea ca o făclie, şi a căzut peste a treia parte din rîuri şi peste izvoarele apelor.

11. Iar numele stelei este Pelin. Şi a treia parte din ape s-au prefăcut în pelin şi mulţi oameni au murit din princina apelor, căci se făcuseră amare.

12. A sunat din trîmbiţă al patrulea înger şi au fost lovite a treia parte din soare şi a treia parte din lună şi a treia parte din stele, aşa încît s-a întunecat a treia parte din ele şi ziua şi-a pierdut a treia parte din lumină şi noaptea aşijderea.

13. Şi am văzut şi am auzit un înger care zbura spre înaltul cerului şi striga cu glas mare: „Vai, vai, vai celor ce locuiesc pe pămînt, din pricina celorlalte glasuri de trîmbiţă ale celor trei îngeri care urmează să sune!”

Capitolul al 9-lea

1. A sunat din trîmbiţă al cincilea înger şi am văzut o stea căzînd din cer pe pămînt şi i s-a dat cheia fintînii adîncului.

2. Şi a deschis fintîna adîncului şi s-a ridicat un fum din fintînă ca fumul dintr-un cuptor mare şi s-a întunecat soarele şi văzduhul de fumul fintînii.

3. Iar din fum au ieşit lăcuste pe pămînt şi li s-a dat putere precum au putere scorpionii pămîntului.

4. Şi li s-a spus să nu vatăme iarba pămîntului şi nici o altă verdeaţă şi nici un copac, ci doar pe oamenii care nu au pecetea lui Dumnezeu pe frunţile lor.

5. Şi li s-a dat nu să-i omoare, ci să-i chinuiască cinci luni şi chinul lor este ca [cel pricinuit] de scorpion cînd îl loveşte pe om.

6. Şi în zilele acelea oamenii vor tînji după moarte şi nu o vor afla şi vor dori să moară, dar moartea va fugi de ei.

7. Iar înfăţişarea lăcustelor era asemenea unor cai pregătiţi de război şi aveau pe capete ca nişte cununi de aur şi feţele lor erau ca feţele de oameni.

8. Aveau păr ca părul femeilor şi dinţii lor erau ca de leu.

9. Aveau şi platoşe ca platoşele de fier, iar vuietul aripilor lor era ca vuietul de care cu mulţi cai ce aleargă la război.

10. Şi au cozi asemănătoare cu cele ale scorpionilor, cu ace în cozile lor, iar puterea lor [era] de a-i vătăma pe oameni cinci luni.

11. Şi au drept rege pe îngerul adîncului, al cărui nume, în evreieşte, este Avaddon, iar în greceşte are numele Cel ce nimiceşte [Apollyon].

12. Un „vai” a trecut; iată, mai vin încă două „vai” după acesta.

13. Al şaselea înger a sunat din trîmbiţă şi am auzit glas din cele patru coarne ale altarului de aur care este înaintea lui Dumnezeu

14. Spunînd

челꙋи ал шаселе ѫнџерь, каре авѣ трꙋмбица,
дезлѣгъ пре чеи патрꙋ ѫнџери чеи легаци, ла рꙋꙋ
чель маре Єфратꙋл. Ши сꙋ дезлегать чеи еі
патрꙋ ѫнџери, чеи гътици ла часꙋ ши ꙁіѡа,
ши лꙋна, ши анꙋль, ка съ ѡмоаръ а трѧ пар
те дени ѡамени. Ши нꙋмърꙋл ѡщіи кълъри ѕі
мен доаѡ зечи де міи, де зечи де міи, ши амь
аꙋзит нꙋмърꙋл лорь. Ши аша амь възꙋть зі
каіи ла ведѣре, ши пре чеи че шьдѣ престе еи,
авжндь зале де фокь, ши де іакиндь, ши де іась
пꙋчоась, ши капетеле каилорь ка капетеле леи
лор, ши дени гꙋриле лор ѥшѣ фокь, ши фꙋм ши
пѣрвъ пꙋчоась. Де ачѣсте трей сꙋ ѡмѡ иі
рꙋт а трѧ парте дени ѡамени, де фꙋм ши де
фокь, ши де пѣрва че пꙋчоасъ, че ешіѧ дени гꙋри
ле лорь. Пентрꙋ къ пꙋтериле лор ѫ гꙋра ло ѳі
ежть, пентрꙋ къ коаделе лор асѣменесь кꙋ ше
піи, авжндь капете, ши кꙋ ѧле ватъмъ.
Ши чѣ ла лаци дентрꙋ ѡамени, каріи нꙋсꙋ ѡмо к
ржть, кꙋ ранеле ачѣсте ничи сꙋ покъить, де
фаптеле мжнилор лѡрь ка съ нꙋсъ ѫкине драчи
лор, ши идолилор челор де аꙋрь, ши де арџинть,
ши челорь де арамъ, ши челорь де пїатръ, ши
челор де лемнь, кареле ничи авѣдѣ пот ничи а аꙋ
зи, ничи а оумбла. Ши нꙋсꙋ покъить, ка
де оучидериле лор, ничи де фермекътꙋриле лорь,
ничи дени кꙋрвіѧ ло, ничи де фꙋртишагꙋриле ло.

КАП. І.

Ши възꙋю пре алт ѫнџерь таре погоржндꙋ а
дени черю, ѫбръкать кꙋнорь ши кꙋркꙋ
бѣꙋ престе капꙋль лꙋи, ши ѡбразꙋль
лꙋи ка соареле, ши пичоареле лꙋи ка стъ
піи де фокь. Ши авѣ ѫ мжна лꙋи, в
карте дешкисъ, ши пꙋсе пичорꙋль лꙋи чель ди
репть пре маре, іаръ чель стжнгꙋ пре пъмжнть.
Ши стригъ кꙋглась маре, какꙋм ръкнѣще леꙋл. г
ши кжндь аꙋ стригать аꙋ гръить шапте тꙋ
нете, кꙋгласꙋриле лорь. Ши кжндь аꙋ гръи д
шапте тꙋнете гласꙋриле лѡрь врѣмь съ скрии,
ши аꙋзію глась дени черю зикжндꙋми, печетлꙋ
ѧще челе че аꙋ гръить челе шапте тꙋнете шинꙋ
ачѣсте скріе. Ши ѫнџерꙋль кареле амь въ е
зꙋть стжндь, пре маре ши пре пъмжнть, рь
дикъ мжна лꙋи ѫ черю. Ши съжꙋръ ѫтрꙋ ѕ
челъ віꙋ, ѫ вѣчїи вѣчилорь, кареле аꙋ зидить
черюль ши челе дентрꙋ ель, ши пъмжнтꙋль
ши челе дентрꙋ ель, ши маре ши челе дентрꙋ ѧ,
къ врѣме нꙋва мании. Че ѫ зилеле гласꙋлꙋ з
челꙋи ал шаптеле ѫнџерь, кжндь ва врѣ съ тржм
бицѣзе, ши съва съвжрши таина лꙋи дмнзъ,
ѫ чекипь аꙋ бине вестить робилорь съи пророчилѡ.
Ши гласꙋль кареле амь аꙋзить дени черю, іаръш и
гръиндь кꙋмине ши зикжндь, пась ѧ карти
чѣѡа че дешкисъ дени мжна ѫнџерꙋлꙋи, челꙋи
че стъ пре маре ши пре пъмжнть. Ши мъ ѳ
дꙋшь кътръ ѫнџерь зикжндь лꙋи дъмь міе кър
тичѣѡа, шим зисе мїѡ, ши ѡмънжнкъ пре ѧ,
шици ва а мърж пжнтечиле тъꙋ, че ѫ гꙋра та ва
фи дꙋлче ка міаре. Ши лꙋаю кърътичѣѡа і
дени

Biblia 1688, p. 925, col. 2

celui al şasele înger care avea trîmbiţa: „Dezleagă pre cei patru îngeri, cei legaţi la rîul cel mare, Efrátul."

15. Şi s-au dezlegat cei patru îngeri, cei gătiţi la ceasul şi zioa şi luna şi anul ca să omoară a treia parte den oameni.

16. Şi numărul oştii călărimei, doaozeci de mii de zeci de mii; şi am auzit numărul lor,

17. Şi aşa am văzut caii la vedêre şi pre cei ce şădea preste ei: avînd zale de foc şi de iachínth şi de iarbă pucioasă şi capetele cailor ca capetele leilor şi den gurile lor iêse foc şi fum şi iarbă pucioasă.

18. De acêstea trei s-au omorît a treia parte den oameni: de fum şi de foc şi de iarba cea pucioasă ce ieşiia den gurile lor.

19. Pentru că puterile lor în gura lor sînt, pentru că coadele lor asêmene-s cu şerpii, avînd capete, şi cu iale vatămă.

20. Şi ceialalţi dentru oameni, carii nu s-au omorît cu ranele acêstea, nici s-au pocăit de faptele mînilor lor, ca să nu să închine dracilor şi idolilor celor de aur şi de argint şi celor de aramă şi celor de piatră şi celor de lemn, carele nici a vedea pot, nici a auzi, nici a umbla.

21. Şi nu s-au pocăit de uciderile lor, nici de fermecăturile lor, nici den curviia lor, nici den furtişagurile lor.

Cap 10

1. Şi văzuiu pre alt înger tare, pogorîndu den ceriu, îmbrăcat cu nor şi curcubeu preste capul lui şi obrazul lui ca soarele, şi picioarele lui ca stîlpii de foc;

2. Şi avea în mîna lui carte deşchisă. Şi puse piciorul lui cel direpт pre mare, iară cel stîngu pre pămînt

3. Şi strigă cu glas mare, ca cum răcnêşte leul. Şi cînd au strigat, au grăit şapte tunete cu glasurile lor.

4. Şi cînd au grăit şapte tunete glasurile lor, vream să scriu, şi auziiu glas den ceriu zicîndu-mi: „Pecetluiêşte cêle ce au grăit cêle şapte tunete şi nu acêstea scrie!"

5. Şi îngerul carele am văzut stînd pre mare şi pre pămînt rădică mîna lui în ceriu

6. Şi să jură întru cel viu în vêcii vêcilor, carele au zidit ceriul şi cêle dentru el şi pămîntul şi cêle dentru el şi marea şi cêle dentru ea, că vrême nu va mai fi,

7. Ce, în zilele glasului celui al şaptelea înger, cînd va vrea să trîmbiţêze, şi să va săvîrşi taina lui Dumnezău, în ce chip au binevestit robilor săi, prorocilor.

8. Şi glasul carele am auzit den ceriu, iarăşi grăind cu mine şi zicînd: „Pasă, ia cărticeaua cea deşchisă den mîna îngerului celui ce stă pre mare şi pre pămînt!"

9. Şi mă duş cătră înger, zicînd lui: „Dă-mi mie cărticeaua!" Şi-mi zise: „Ia-o şi o mănîncă pre ea: şi-ţi va amări pîntecele tău, ce în gura ta va fi dulce ca miêrea."

10. Şi luaiu cărticeaua //

Versiunea modernă

celui de-al şaselea înger cu trîmbiţă: „Dezleagă-i pe cei patru îngeri care sînt legaţi la rîul cel mare, Eufrat."

15. Şi au fost dezlegaţi cei patru îngeri care erau pregătiţi pentru ceasul şi ziua şi luna şi anul în care aveau să omoare a treia parte dintre oameni.

16. Iar numărul oştirilor de călăreţi era de douăzeci de mii de ori zece mii; [aşa] am auzit numărul lor

17. Şi aşa am văzut caii în vedenie şi pe cei care îi călăreau: avînd platoşe de foc, de iacint şi de pucioasă, iar capetele cailor erau ca nişte capete de lei şi gurile lor scuipau foc, fum şi pucioasă.

18. De aceste trei [urgii] au fost ucişi a treia parte din oameni – de focul şi de fumul şi de pucioasa ce ieşeau din gurile lor.

19. Pentru că puterile lor sînt în gura lor, căci cozile lor sînt asemenea şerpilor, avînd capete, şi cu ele vatămă.

20. Însă ceilalţi oameni, care nu au murit în urgiile acestea, nu s-au căit de faptele mîinilor lor ca să nu se mai închine demonilor şi idolilor de aur, de argint, de aramă, de piatră şi de lemn, care nu pot nici să vadă, nici să audă, nici să umble.

21. Şi nu s-au căit de omorurile lor, nici de vrăjitoriile lor, nici de desfrînarea lor, nici de furtişagurile lor.

Capitolul al 10-lea

1. Şi am văzut alt înger puternic, coborînd din cer, învăluit într-un nor şi cu un curcubeu în jurul capului, faţa lui era ca soarele, iar picioarele lui, ca stîlpii de foc;

2. Şi avea în mînă o carte deschisă. El şi-a pus piciorul drept peste mare, iar pe cel stîng, peste pămînt

3. Şi a strigat cu glas mare, aşa cum răcneşte leul. Şi cînd a strigat, au dat glas cele şapte tunete.

4. Iar cînd au dat glas cele şapte tunete, eram cît pe ce să scriu, dar am auzit un glas care zicea din cer: „Pecetluieşte ceea ce au grăit cele şapte tunete şi nu scrie!"

5. Iar îngerul pe care l-am văzut stînd peste mare şi peste pămînt şi-a ridicat mîna către cer

6. Şi a jurat pe cel care este viu în vecii vecilor, care a făcut cerul şi cele din el şi pămîntul şi cele din el şi marea şi cele din ea, că timp nu va mai fi,

7. Ci, în zilele cînd va da glas cel de-al şaptelea înger, cînd va fi gata să sune din trîmbiţă, atunci se va împlini taina lui Dumnezeu, aşa cum a binevestit slujitorilor săi, profeţii.

8. Iar glasul pe care l-am auzit din cer a vorbit iarăşi cu mine şi mi-a spus: „Mergi şi ia cărticica cea deschisă din mîna îngerului care stă peste mare şi peste pămînt!"

9. Şi am mers la înger şi i-am spus: „Dă-mi cărticica." El mi-a răspuns: „Ia-o şi mănînc-o: îţi va amări pîntecele, dar în gura ta va fi dulce ca mierea."

10. Am luat deci cărticica

ден мжна ꙟверулуи, ши ѡмжнкаю прея, ши ка
тъ ꙟгура мѣ дулче камїарѣ, ши дєка ѡмж
аі кию пре ѧ съ амърж пжнтече миеу. Ши зисе
мїе требуе тꙋ ярьши съ пророчещи де нороаде,
ши немури ши лимби, ши ꙟпъраци мулци.

КАП. АІ.

а Ши мисе дєде ѡтрестїе асємене ка оу
тоягъ, зикжндъ, скоалъте ши мъсуръ
бесєрика луи дмнзъу, ши жъртъвни
кул, ши пре чей че съ ꙟкинъ ꙟтржнса.
в Ши куртѣ че ден лъунтру абесєричїи
скоате афаръ, ши съ ну ѡмъсури пре ѧ къчи са
дать лимбилорь, ши четатѣ чѣ сфжнтъ ѡ ворь
г кълка, мв, де луни, ши воюда челорь доаѡ мър
турїи але мѣле, ши ворь пророчи зиле, асѯ, ꙟ
д чинши фїиндь ку сачи. Ачещѣ сжнть че .в.
маслини ши доаѡ сфѣшниче чѣле че ꙟнаинтѣ
е дмнзъулуи пъмжнтулуи стау. Ши чине
пре ей васъи водейскъ, фоку иасе ден гура лор
ши мистуаще пре връжмашїи лорь, ши
ѡри чине ва съ ле факъ лоѡрь стрымбътате
ѕ аша требуе ачела съ съ ѡмоаръ. Ачещѣ ау
путѣре съ ꙟкизъ черюл ка съ ну плоаѡ плоае,
ꙟзилеле пророчїеи лор ши путѣре ау асупра апело,
съле ꙟтоаркъ пре ѧле ꙟсжнџе, ши съ ловѣскъ
пъмжнтул ку тоатъ рана, ѡри декжте ѡри во
з рѣ. Ши кжндь вор съвжрши мъртурїа ло
фїара ешиндь ден везнъ, фачева ръзбою ку ей,
ши ва бируи пре ей, ши ва оучиде пре ей.
и Ши стжрвурилe лор, пре оулица чѣ маре ачетъцїи
карѣ съ кїамъ духовничѣще содомул ши егупте
тул оунде ши дмнул ностру сау ръстигнить.
ѳ Ши вор ведѣ ден нороаде, ши фѣлюри ши лимби,
ши немури стжрвурилe лор, зиле трей ши жумъ
тате, ши стжрвурилe лор нулекор лъса, съ съ пуе
і ꙟморминтури. Ши чеѧ че лъкуеськъ пре пъ
мжнтъ букура съвор де ей, ши съвор весели, ши
дарури вор тримите оунул алтуѧ, къчи аче
щи дои пророчи ау мъчинит пре чеи че лъкуеск пре
аі пъмжнть. Ши дупъ трей зиле ши жумъ
тате, духул вїецїи дела дмнзъу ꙟтръ престе
ей, ши стътуръ пре пичоареле лорь ши фрикъ
маре ау къзут престе чеѧ че въдь пре ей.
ві Ши аузиръ гласъ маре ден чери, зикжндъ лорь
суицивъ анчѣ, ши съ суиръ ꙟчерю ку норул ши
гі привиръ пре ей връжмашїи лор. Ши ꙟтрачела
часъ сау фъкут кутремур маре ши азѣчѣ пар
те денчетате ау къзут, ши сау ѡморжт ꙟтру
кутремур нуме де оамени, ӡ, ши чеѧ лалци
пайни де фрикъ съ фъкуръ, ши дѣдеръ мърире
ді дмнзъулуи черюлуи. Адоилѣ ваи съ дусе
еі ваюл чеа алтреилѣ вине деграбъ. Ши челъ
ал шаптелѣ ꙟцер ау тржмбицат ши съ фъку
ръ гласури мари ꙟчерю зикжндъ, фуръ ꙟпъръ
цїиле лумїи дмнулуи ностру, ши христосулуи
луи, ши ва ꙟпъръци ꙟвѣчїи вѣчилорь.
ѕі Ши чеи, кд, де бътржни чеѧ че ꙟнаинтѣ луи
дмнзъу шъдъ, пре скаунеле лор ау къзут пре
сте фѣцеле лорь ши сау ꙟкинат луи дмнзъу.

Biblia 1688, p. 926, col. 1

den mîna îngerului şi o mîncaiu pre ea şi, iată, în gura mea, dulce ca miêrea, şi, deaca o mîncaiu pre ea, să amărî pîntecele mieu.

11. Şi zise mie: „Trebuie tu iarăşi să proroceşti de noroade şi neamuri şi limbi şi împăraţi mulţi."

Cap 11

1. Şi mi să dêde o trestie asêmenea ca un toiag, zicînd: „Scoală-te şi mắsură besêrica lui Dumnezău şi jîrtăvnicul şi pre cei ce să închină într-însa.

2. Şi curtea cea denlăuntru a besêricii scoate afară şi să nu o mắsuri pre ea, căci s-au dat limbilor; şi cetatea cea sfîntă o vor călca 42 de luni.

3. Şi voiu da celor doao mărturii ale mêle şi vor proroci zile 1260, încinşi fiind cu saci.

4. Aceştia sînt cei 2 maslini şi doao sfêşnice, cêlea ce înaintea Dumnezăului pămîntului stau.

5. Şi cine pre ei va să-i dodeiască, focu iêse den gura lor şi mistuiêşte pre vrăjmaşii lor. Şi oricine va să le facă lor strîmbătate, aşa trebuie acela să să omoară.

6. Aceştia au putêre să închiză ceriul, ca să nu ploao ploaie în zilele prorociei lor, şi putêre au asupra apelor să le întoarcă pre iale în sînge şi să lovească pămîntul cu toată rana, ori de cîte ori vor vrea.

7. Şi cînd vor săvîrşi mărturiia lor, fiara ieşind den beznă face-va războiu cu ei şi va birui pre ei şi va ucide pre ei,

8. Şi stîrvurile lor, pre uliţa cea mare a cetăţii, carea să cheamă duhovnicêşte Sodómul şi Eghípetul, unde şi Domnul nostru s-au răstignit.

9. Şi vor vedea den noroade şi fêliuri şi limbi şi neamuri stîrvurile lor zile trei şi jumătate şi stîrvurile lor nu le vor lăsa să să puie în mormînturi.

10. Şi ceia ce lăcuiesc pre pămînt bucura-să-vor de ei şi să vor veseli şi daruri vor trimite unul altuia, căci aceşti doi proroci au muncit pre cei ce lăcuiesc pre pămînt."

11. Şi după trei zile şi jumătate, duhul vieţii de la Dumnezău întrắ preste ei şi stătură pre picioarele lor şi frică mare au căzut preste ceia ce văd pre ei.

12. Şi auziră glas mare den ceriu zicînd lor: „Suiţi-vă aicea!" Şi să suiră în ceriu cu norul şi priviră pre ei vrăjmaşii lor.

13. Şi într-acela ceas s-au făcut cutremur mare şi a zêcea parte den cetate au căzut şi s-au omorît întru cutremur nume de oameni 7000 şi ceialalţi plini de frică să făcură şi dêderă mărire Dumnezăului ceriului.

14. Al doilea „vai" să duse, „vaiul" cel al treilea vine degrabă.

15. Şi cel al şaptelea înger au trîmbiţat, şi să făcură glasuri mari în ceriu, zicînd: „Fúră împărăţiile lumii Domnului nostru şi Hristósului lui şi va împărăţi în vêcii vêcilor."

16. Şi cei 24 de bătrîni, ceia ce înaintea lui Dumnezău şăd pe scaunele lor, au căzut preste fêţele lor şi s-au închinat lui Dumnezău, /

Versiunea modernă

din mîna îngerului şi am mîncat-o; şi era în gura mea ca mierea de dulce, dar, după ce am mîncat-o, mi s-a amărît pîntecele.

11. Apoi mi s-a spus: „Trebuie să profeţeşti din nou despre popoare, neamuri, limbi şi împăraţi mulţi."

Capitolul al 11-lea

1. Apoi mi s-a dat o trestie ca un toiag şi mi s-a spus: „Scoală-te şi măsoară templul lui Dumnezeu şi altarul şi pe cei care se închină în el.

2. Iar curtea cea din afara templului las-o deoparte şi nu o măsura, pentru că a fost dată neamurilor; acestea vor călca cetatea sfîntă patruzeci şi două de luni.

3. Şi voi da celor doi martori ai mei să profeţească o mie două sute şaizeci de zile, îmbrăcaţi în sac.

4. Aceştia sînt cei doi măslini şi cele două sfeşnice care stau înaintea Dumnezeului pămîntului.

5. Şi dacă cineva vrea să-i supere, foc iese din gura lor şi-i mistuie pe toţi duşmanii lor: şi oricine vrea să le facă rău, aşa trebuie să piară.

6. Aceştia au puterea să închidă cerul ca să nu cadă ploaie în zilele profeţiei lor şi au putere asupra apelor să le preschimbe în sînge şi să lovească pămîntul cu orice urgie, ori de cîte ori ar voi.

7. Iar cînd îşi vor împlini mărturia, fiara care se ridică din întuneric se va război cu ei, îi va birui şi-i va ucide,

8. iar leşurile lor, iată, zac pe uliţa cea mare a cetăţii care se numeşte în chip spiritual Sodoma şi Egipt, acolo unde şi Domnul nostru a fost răstignit.

9. Oameni din toate popoarele şi seminţiile şi limbile şi neamurile privesc la leşurile lor vreme de trei zile şi jumătate şi nu îngăduie ca leşurile lor să fie puse în mormînt.

10. Locuitorii pămîntului se bucură de moartea lor şi se veselesc şi îşi trimit daruri unii altora, pentru că aceşti doi profeţi i-au chinuit pe locuitorii pămîntului."

11. Dar după trei zile şi jumătate, un duh de viaţă de la Dumnezeu a intrat în ei şi ei s-au ridicat în picioare şi spaimă mare a căzut peste cei care îi priveau.

12. Şi au auzit un glas puternic din cer spunîndu-le: „Suiţi-vă aici!" Şi s-au suit la cer, în nori, şi au privit la ei duşmanii lor.

13. Şi în ceasul acela s-a pornit cutremur mare şi a zecea parte a cetăţii a căzut şi au murit în cutremur şapte mii de oameni, iar ceilalţi s-au înfricoşat şi au dat slavă Dumnezeului cerului.

14. Al doilea „vai" a trecut; iată, al treilea „vai" vine curînd.

15. Al şaptelea înger a sunat din trîmbiţă şi au răsunat glasuri puternice în cer zicînd: „Împărăţiile lumii sînt acum ale Domnului nostru şi ale Hristosului său şi el va domni în vecii vecilor."

16. Şi cei douăzeci şi patru de bătrîni care şed înaintea lui Dumnezeu pe scaunele lor s-au aruncat cu feţele la pămînt şi s-au închinat lui Dumnezeu

Апокалѵѱи.

Зикѫндь. Мулцемим ціе Дѡмне Дмнѕъуле, атотъ ЗI
ціиторюле чела че ещи ши каре ераи ши каре ещи вїи
торю, къчи аи луат путѣрѣ та чѣ маре, ши аи ꙟ
пърѫцит. Ши лимбиле сау ꙋрџисит, ши НI
вени ꙋрџїѧ та, ши врѣмѣ челор морци асъ жу
дека ши а да плата робилор тъи, пророчилор ши
сфинцилор, ши челор че съ тем де нумеле тъу че
лор мичи ши челор мари, ши астрика пре чѣѧ че
стрикъ пъмѫнтул. Ши съ дешкисе бесѣре ѲI
ка луи Дмнѕъу ꙟчерю, ши съ арътъ кувотул
фъгъдуинцеи луи ꙟбесѣрека луи, ши съ фъкуръ
фулџере ши гласури ши тунете ши кутремур.
ши гриндинъ маре.

КАП. ВI.

Ши семнь маре съ арътъ ꙟчерю. Муѩ А
ре ꙟбрѫкатъ фїиндь ку соареле, ши лу
на дедесуптул пичоарелор еи, ши пре ка
пул еи кунунъ де, ВI, стѣле.
Ши ꙟпѫнтече авѫндь, стрига, кинуи В
дусъ, ши мунчиндусъ сънаскъ. Ши съ арѣ Г
тъ алть семнь ꙟчери, ши ятъ бълаур маре
де фокь, авѫндь капете шапте, ши коарне, Ӏ,
ши престе капетеле луи, стѣме шапте. Ши Д
коада луи трѫџѣ атрѣѩ парте дени стѣлеле че
рюлуи. Ши лепъде пре ѩле ла пъмѫнть, ши въ
лаурул ста ꙟнаинтѣ муерїи чеи че врѣ съна
скъ, ка кѫндь ва наще пре фїюл еи съл мънѫче.
Ши нъскѫ фѣт, кареле ва съ паскъ тоате Е
лимбиле кѫ тоигь де фїерь. Ши съ хръпи фїюл
еи кътръ Дмнѕъу, ши кътръ скаунул луи.
Ши муѩрѣ фуџи ꙟпустїю, ꙋнде аре лок гътит S
дела Дмнѕъу, ка аколо съ о хрънѣскъ пре ѩ
зиле, АС ши Ѯ. Ши съ фѣкѫ рѣзбои ꙟчерю З
михаиль, ши ꙟџерїи луи ау дат рѣзбою, ку бъ
лаурул, ши бълаурул ау дат рѣзбою
ши ꙟџерїи луи. Ши нау путут ни локь са И
афлат лор ꙟкъ ꙟчери. Ши бълаурул чел Ѳ
маре, шарпеле чел векю, чела че съкїамъ дїа
волул, ши сатана, чела че ꙟшалъ лумѣ тоа
тъ, съ арункъ ла пъмѫнть, ши ꙟџерїи луи
сау арункат ꙟпреунъ ку ель. Ши аузїю глас I
маре зикѫндь ꙟчерю, акум съ фъку мѫнтуирѣ
ши путѣрѣ, ши ꙟпърѫцїѧ Дмнѕъулуи ностру
ши бируинца Христосулуи луи, къчи съ оборѫ
пѫрѫшул фрацилор ноштри, чела че пѫрѫще пре еи
ꙟнаинтѣ Дмнѕъулуи ностру, зїоа ши ноап
тѣ. Ши еи ау бируит пре ель, пентру сѫн АI
џеле мїелулуи, ши пентру кувѫнтул мъртуриеи
рїеи лор, ши нау юбит суфлетул лор пънъ ла
моарте. Пентру ачѣѩ веселицивъ чѣрюрилор, ВI
ши чеи че сълъшлуицъ ꙟтрѫнселе, ваи челор че
лъкуеск пъмѫнтул, ши марѣ, къчи сау пого
рѫт, дїаволуль кътръ вои, чела че аре мънїе
маре, щїиндь къ пуцинъ врѣме аре. Ши ГI
кѫндь възу бълаурул къ сау пус ла пъмѫнть,
ау гонит пре муѩрѣ каре ау нъскут фѣтул.
Ши съ дѣдеръ муерїи доао арипи але вултурулуи ДI
луи челуи маре, ка съ збоаре ꙟпустїю ꙟлокул
еи, ꙋнде съ хрънѣще, аколо врѣме, ши врѣ
ме

Biblia 1688, p. 926, col. 2

17. Zicînd: „Mulţemim ţie, Doamne Dumnezăule, Atotţiitoriule, cela ce eşti şi care erai şi care eşti viitoriu, căci ai luat putêrea ta cea mare şi ai împărăţit.

18. Şi limbile s-au urgisit şi veni urgiia ta şi vrêmea celor morţi a să judeca şi a da plata robilor tăi, prorocilor şi sfinţilor şi celor ce să tem de numele tău, celor mici şi celor mari, şi a strica pre ceia ce strică pământul!"

19. Şi să deşchise besêreca lui Dumnezău în ceriu şi să arătă chivotul făgăduinţei lui în besêreca lui şi să făcură fulgere şi glasuri şi tunete şi cutremur şi grindină mare.

Cap 12

1. Şi semn mare să arătă în ceriu: muiêre îmbrăcată fiind cu soarele şi luna dedesuptul picioarelor ei şi pre capul ei cunună de 12 stêle.

2. Şi în pîntece avînd, striga chinuindu-să şi muncindu-să să nască.

3. Şi să arătă alt semn în ceriu: şi, iată, bălaur mare de foc, avînd capete şapte şi coarne 10 şi preste capetele lui steme şapte.

4. Şi coada lui trăgea a treia parte den stêlele ceriului şi le puse pre iale la pământ. Şi bălaurul sta înaintea muierii cei ce vrea să nască, ca, cînd va naşte pre fiiul ei, să-l mănînce.

5. Şi născu făt carele va să pască toate limbile cu toiag de fier. Şi să hrăpi fiiul ei cătră Dumnezău şi cătră scaunul lui,

6. Şi muiêrea fugi în pustiiu unde are loc gătit de la Dumnezău, ca acoló să o hrănească pre ea zile 1000 şi 260.

7. Şi să făcu războiu în ceriu: Mihaíl şi îngerii lui au dat războiu cu bălaurul. Şi bălaurul au dat războiu şi îngerii lui,

8. Şi n-au putut, nici loc s-au aflat lor încă în ceriu.

9. Şi bălaurul cel mare, şarpele cel vechiu, cela ce să cheamă diavolul şi Satana, cela ce înşală lumea toată, să aruncă la pământ, şi îngerii lui s-au aruncat împreună cu el.

10. Şi auziiu glas mare zicînd în ceriu: „Acum să făcu mîntuirea şi putêrea şi împărăţiia Dumnezăului nostru şi biruinţa Hristósului lui, căci să oborî pîrîşul fraţilor noştri, cela ce pîraşte pre ei înaintea Dumnezăului nostru, zioa şi noaptea.

11. Şi ei au biruit pre el pentru sîngele Mielului şi pentru cuvîntul mărturiei lor şi n-au iubit sufletul lor, pînă la moarte.

12. Pentru acêea, veseliţi-vă ceriurilor şi cei ce sălăşluiţi într-însele! Vai celor ce lăcuiesc pământul şi marea, căci s-au pogorît diavolul cătră voi, cela ce are mînie mare, ştiind că puţină vrême are!"

13. Şi cînd văzu bălaurul că s-au pus la pământ, au gonit pre muiêrea carea au născut fătul.

14. Şi să dêderă muierii doao aripi ale vulturului celui mare, ca să zboare în pustiiu, în locul ei, unde să hrănêşte acoló vrême şi vrê- //

Versiunea modernă

17. Spunînd: „Îţi mulţumim ţie, Doamne, Dumnezeule atotputernic, cel care eşti şi care erai şi care vei veni, căci ai luat în mînă puterea ta cea mare şi ai domnia.

18. Şi s-au mîniat neamurile, dar mînia ta a venit şi vremea să-i judeci pe cei morţi şi să dai răsplată slujitorilor tăi proroci şi sfinţi şi celor ce se tem de numele tău, mici şi mari, şi să nimiceşti pe cei ce nimicesc pământul!"

19. Şi s-a deschis templul lui Dumnezeu cel din cer şi s-a văzut chivotul legămîntului lui în templul lui şi au fost fulgere şi glasuri şi tunete şi cutremur şi grindină mare.

Capitolul al 12-lea

1. Şi semn mare s-a arătat în cer: o femeie înveşmîntată în soare şi luna sub picioarele ei şi pe capul ei o cunună de douăsprezece stele.

2. Ea era însărcinată şi striga în dureri şi se chinuia să nască.

3. Şi s-a arătat alt semn în cer şi iată un balaur mare, de foc, avînd şapte capete şi zece coarne şi pe capete, şapte coroane,

4. iar coada lui mătura a treia parte din stelele cerului şi le arunca pe pământ. Balaurul s-a oprit în faţa femeii care stătea să nască, pentru ca, atunci cînd îl va naşte pe fiul ei, să-l mănînce.

5. Şi ea a născut un fiu de parte bărbătească, ce va păstori toate neamurile cu toiag de fier. Şi copilul i-a fost răpit la Dumnezeu şi la scaunul lui.

6. Iar femeia a fugit în pustiu, unde are un loc pregătit de Dumnezeu, ca să fie hrănită acolo o mie două sute şaizeci de zile.

7. Şi s-a făcut război în cer: Mihail şi îngerii săi s-au războit cu balaurul. Şi balaurul s-a luptat, împreună cu îngerii săi,

8. Dar nu au izbutit şi nici nu a mai fost loc pentru ei în cer.

9. Şi balaurul cel mare, şarpele din vechime, cel numit diavol şi Satana, care amăgeşte lumea întreagă, a fost aruncat pe pământ şi îngerii lui au fost aruncaţi cu el.

10. Şi am auzit glas mare în cer zicînd: „Acum s-a împlinit mîntuirea şi puterea şi domnia Dumnezeului nostru şi stăpînirea Hristosului său, căci a fost aruncat învinuitorul fraţilor noştri, care îi învinuia în faţa Dumnezeului nostru zi şi noapte.

11. Iar ei l-au învins prin sîngele Mielului şi prin cuvîntul mărturiei lor şi nu şi-au iubit viaţa, pînă la moarte.

12. De aceea, bucuraţi-vă cerurilor şi voi care locuiţi în ele! Vai vouă, celor ce locuiţi pământul şi marea, căci diavolul a coborît la voi cu mînie aprigă, ştiind că mai are vreme puţină!"

13. Şi cînd a văzut balaurul că a fost aruncat pe pământ, a gonit femeia care născuse copilul de parte bărbătească.

14. Dar femeii i s-au dat cele două aripi ale marelui vultur ca să zboare în pustiu, spre locul ei, unde este hrănită o vreme şi vre-

ми, ши ѫꙋмътате де врѣме, де кътръ фаца
єі шарпелꙋи. Ши арꙋнкъ шарпеле деннапоѧ
мꙋєріи дин гꙋра лꙋи апъ ка оун рѫꙋ, ка съ ѡ
ѕі дꙋкъ рѫꙋл пре ѧ. Ши ѧџꙋтъ пъмѫнтꙋл мꙋе
ріи, ши дешкисе пъмѫнтꙋл гꙋра лꙋи,
ши ꙟгицъ рѫꙋль, кареле арꙋнкъ бълаꙋрꙋль
зі дин гꙋра лꙋи. Ши съ мънїе бълаꙋрꙋль
асꙋпра мꙋєріи, ши съ дꙋсе съ факъ ръзбою кꙋ
чеи рьмаши ай семенціеи ей, чеѧ че пъзѧ по
рꙋнчиле лꙋи дꙋмнезеꙋ, ши аꙋ мъртꙋріѧ лꙋи
иі Їсꙋсь Хрїстось. Ши стътꙋю пре нъсипꙋль
мърїи.

К А П. ГІ.

а Ши възꙋю дин маре ѡ фїаръ сꙋиндꙋсе авѫндъ
капете шапте, ши коарне зѣче, ши
престе коарнеле ей, зѣче цїеме, ши пре
сте капетеле ей нꙋме де хꙋлъ.
в Ши хїара каре ѡм възꙋт ера асѣмене
кꙋ пардосꙋл, ши пичоареле ей ка де оурсь, ши
гꙋра ей ка гꙋра лѣꙋлꙋи, ши дѣде ей бълаꙋрꙋл
пꙋтѣрѣ лꙋи, ши скаꙋнꙋл лꙋи ши волнічіе ма
г ре. Ши възꙋю оунꙋл дин капетеле ей ка
кꙋм арфи ѫꙋнгїать спре моарте, ши рана мор
ціи лꙋи саꙋ виндекать, ши съ минꙋнъ ꙟтоать
д пъмѫнтꙋл деннапоѧ хїарьи. Ши саꙋ ꙟки
нать бълаꙋрꙋлꙋи кареле, аꙋ дать бирꙋинцъ
хїарьи, ши съ ꙟкинаръ хїарьи зикѫнд, чине є
асѣмена кꙋ хїара? чине поате съ дѣ ръзбою
є кꙋ ѧ? Ши съ дѣде ей гꙋръ гръинд мари ши
хꙋле, ши съ дѣде ей волнічіе съ факъ лꙋни па
ѕ трꙋ зечи ши доаѡ. Ши дешкисе гꙋра ей
спре хꙋлъ кътръ дꙋмнезеꙋ, а блестема нꙋмеле
лꙋи, ши кортꙋл лꙋи, ши пре чеи че ꙟчерю съла
з шлꙋєскь. Ши съ дѣде ей съ факъ ръзбою
кꙋ сфинціи, ши съ бирꙋиаскъ пре ей, ши съ дѣде
ей бирꙋинцъ престе тоать лимба, ши нѣм ши
и фѣлю. Ши съ вор ꙟкина ей тоци чеѧ че лъ
кꙋєскь пре пъмѫнть, кърора нꙋсь скрисе нꙋмеле
ꙟкартѣ віецїи, амїелꙋлꙋи челꙋи ѫꙋнгїать, де
ѳ ла ꙁводирѣ лꙋмїи. Ѡри чине аре оуреки а
і ꙋзъ. Ѡри чине робїе адꙋнъ ла робїе мѣрџе,
ѡри чине кꙋ сабїѧ ва ѡморѫ, требꙋе ель кꙋ са
бїѧ съ се ѡмоаръ, айчѣ ѧсте ръбдарѣ ши кре
аі динца сфинцилорь. Ши възꙋю алть хїаръ
сꙋиндꙋсе дела пъмѫнть, ши авѣ коарне доаѡ
асѣменѣ кꙋ але мїелꙋлꙋи, ши гръиѧ ка оунь бъ
ві лаꙋрь. Ши бирꙋинца хїарьи чеи дентѫю то
ть ѡ фаче ꙟнаинтѣ ей, ши фаче пъмѫнтꙋль
ши пре чеи че лъкꙋєскь ꙟтрꙋ ель, ка съ се ꙟкине
хїарьи чеи дентѫи, кърꙋѧ саꙋ виндекат рана
гі морціи лꙋи. Ши фаче семне мари, ка ши
фокь съ факъ съ погоаре дин черю пре пъмѫнть
ді ꙟнаинтѣ ѡаменилорь. Ши ꙟшалъ пре чеѧ
че лъкꙋєскь пре пъмѫнть, пентрꙋ семнеле каре
ле саꙋ дать лꙋи съ факъ, ꙟнаинтѣ хїарьи зи
кѫндь, челорь че лъкꙋєскь пре пъмѫнть, съ
факъ кипь хїарьи, каре аре рана сабїеи ши
єі аꙋ трънть. Ши съ дѣде ей съ дѣ
дꙋхь кипꙋлꙋи фїарьи, ка съ ши гръѧскъ

Biblia 1688, p. 927, col. 1

mi şi jumătate de vrême, de cătră faţa şarpelui.

15. Şi aruncắ şarpele denapoia muierii, den gura lui apă, ca un rîu, ca să o ducă rîul pre ea.

16. Şi ajutắ pămîntul muierii: şi deşchise pămîntul gura lui şi înghiţi rîul carele aruncắ bălaurul den gura lui.

17. Şi să mînie bălaurul asupra muierii şi să duse să facă războiu cu cei rămaşi ai seminţiei ei, ceia ce păziia poruncile lui Dumnezău şi au mărturiia lui Isús Hristós.

18. Şi stătuiu pre năsipul mării.

Cap 13

1. Şi văzuiu den mare o fiară suindu-se, avînd capete şapte şi coarne zêce şi preste coarnele ei zêce steme şi preste capetele ei nume de hulă.

2. Şi hiara carea am văzut era asêmenea cu pardosul şi picioarele ei ca de urs şi gura ei ca gura leului. Şi dêde ei bălaurul puterea lui şi scaunul lui şi volnicie mare.

3. Şi văzuiu unul den capetele ei ca cum ar fi junghiat spre moarte, şi rana morţii lui s-au vindecat şi să minună în tot pămîntul denapoia hiarăi

4. Şi s-au închinat bălaurului carele au dat biruinţă hiarăi şi să închinară hiarăi, zicînd: „Cine e asêmenea cu hiara? Cine poate să dea războiu cu ea?”

5. Şi să dêde ei gură, grăind mari şi hule, şi să dêde ei volnicie să facă luni patruzeci şi doao.

6. Şi deşchise gura ei spre hulă cătră Dumnezău, a blestema numele lui şi cortul lui şi pre cei ce în ceriu sălăşluiesc.

7. Şi să dêde ei să facă războiu cu svinţii şi să-i biruiască pre ei, şi să dêde ei biruinţă preste toată limba şi neam şi fêliu.

8. Şi să vor închina ei toţi ceia ce lăcuiesc pre pămînt, cărora nu-s scrise numele în cartea vieţii, a Mielului celui junghiat, de la izvodirea lumii.

9. Oricine are urechi, auză:

10. Oricine robie adună la robie mêrge. Oricine cu sabiia va omorî, trebuie el cu sabiia să să omoară. Aicea iaste răbdarea şi credinţa svinţilor.

11. Şi văzuiu altă hiară suindu-se de la pămînt şi avea coarne doao asêmenea cu ale mielului şi grăiia ca un bălaur.

12. Şi biruinţa hiarăi cei dentîiu, toată o face înaintea ei. Şi face pămîntul şi pre cei ce lăcuiesc întru el ca să să închine hiarăi cei dentîiu, căruia s-au vindecat rana morţii lui.

13. Şi face sêmne mari, ca şi foc să facă să să pogoare den ceriu pre pămînt înaintea oamenilor

14. Şi înşală pre ceia ce lăcuiesc pre pămînt pentru sêmnele carele s-au dat lui să facă înaintea hiarăi, zicînd celor ce lăcuiesc pre pămînt să facă chip hiarăi care are rana sabiei şi au trăit.

15. Şi să dêde ei să dea duh chipului hiarăi ca să şi grăiască /

Versiunea modernă

mi şi jumătate de vreme, departe de faţa şarpelui.

15. Iar şarpele a azvîrlit din gură, în urma femeii, apă ca un rîu, ca ea să fie luată de rîu.

16. Însă pămîntul i-a venit în ajutor femeii: şi-a deschis pămîntul gura şi a înghiţit rîul pe care îl azvîrlise balaurul din gura lui.

17. Şi s-a mîniat balaurul împotriva femeii şi a pornit să facă război cu ceilalţi din seminţia ei, care păzesc poruncile lui Dumnezeu şi ţin mărturia lui Iisus Hristos.

18. Şi m-am oprit pe nisipul mării.

Capitolul al 13-lea

1. Şi am văzut ieşind din mare o fiară având zece coarne şi şapte capete, iar pe coarnele sale zece coroane şi pe capetele sale nume de hulă.

2. Şi fiara pe care am văzut-o era asemenea cu un leopard şi picioarele îi erau ca de urs, iar gura îi era ca o gură de leu. Şi balaurul i-a dat puterea sa şi scaunul său şi stăpînire mare.

3. Şi am văzut că unul dintre capetele ei părea înjunghiat de moarte şi rana ei de moarte a fost vindecată şi tot pămîntul, uimit, s-a luat după fiară

4. Şi s-au închinat balaurului pentru că a dat stăpînire fiarei şi s-au închinat fiarei zicînd: „Cine este asemenea fiarei şi cine se poate lupta cu ea?”

5. Şi i s-a dat ei o gură ce grăia lucruri mari şi hule şi i s-a dat putere să lucreze patruzeci şi două de luni.

6. Ea şi-a deschis gura spre hulă împotriva lui Dumnezeu, ca să hulească numele lui şi lăcaşul lui, pe cei care locuiesc în cer.

7. Şi i s-a dat să facă război împotriva sfinţilor şi să-i biruiască şi i s-a dat stăpînire peste orice seminţie şi popor şi limbă şi neam.

8. Şi i se vor închina toţi cei care locuiesc pe pămînt ale căror nume nu sînt scrise, de la întemeierea lumii în cartea vieţii Mielului înjunghiat.

9. Cine are urechi, să audă:

10. Oricine adună robie, la robi merge. Oricine va omorî cu sabia, trebuie ucis cu sabia. Astfel este răbdarea şi credinţa sfinţilor.

11. Şi am văzut altă fiară ieşind din pămînt. Ea avea două coarne ca de miel, dar vorbea ca un balaur.

12. Şi toată stăpînirea celei dintîi fiare o pune în faptă în faţa ei şi face pămîntul şi pe locuitorii lui să se închine fiarei celei dintîi, a cărei rană de moarte fusese vindecată.

13. Şi face semne mari, ca să coboare şi foc din cer pe pămînt în faţa oamenilor

14. şi îi amăgeşte pe locuitorii pămîntului prin semnele care i-a fost dat să le facă înaintea fiarei, spunînd locuitorilor pămîntului să facă o icoană fiarei care a fost rănită cu sabia şi a rămas în viaţă.

15. Şi i s-a dat să însufleţească chipul fiarei, aşa încît chipul fiarei să şi vorbească

кипꙋл фїа́рѣи, ши сѫ фа́къ ѡ҆ри кѫци нꙋ се ворь
ѫ҆кина, ла кипꙋл фїа́рѣи ка сѫ сє ѡ҆мо́аръ.
Ши фа́че пре тоци пре чеи мичи, ши пре чеи ма ѕі
ри, ши пре чеи богаци, ши пре чеи сърачи, ши
пре чеи волничи, ши пре роби, ка сѫ ле дѣ̀ лор ѫ҆
сємнаре престе мѫна лор чѣ̀ дреа́птъ, а҆ꙋ пре
сте фрꙋнтѣ лор. Ши ка нимене сѫ нꙋ поа зі
тъ сѫ кꙋмпере а҆ꙋ сѫ вѫнзъ, фѫръ нꙋмаи чела
че а҆ре сємнꙋл, а҆ꙋ нꙋмеле фїарѣи, а҆ꙋ нꙋмѫрꙋл
нꙋмелꙋи еи. Аичѣ єсте ѫ҆целепчꙋнѣ чела че иі
а҆ре минте, сокотѣскъ нꙋмѫрꙋл фїарѣи пентрꙋ
къ нꙋмѫрꙋл ѡ҆мꙋлꙋи єсте, ши нꙋмѫрꙋл еи
хѯѕ.

Кап. ДІ.

Ши възꙋи ши иатъ мїелꙋл стѫнд пре а
мꙋнтеле Сїѡнꙋлꙋи, ши кꙋ єл, ҂р҂м҂д,
а҆вѫнд нꙋмеле татълꙋи лꙋи, скрис пре
фрꙋнтѣ лор. Ши а҆ꙋзїи гл͠а дин че в
рю, ка гл͠а де а҆пе мꙋлте, ши ка гл͠а
де тꙋнет маре, ши гл͠а ам а҆ꙋзит, де а҆лъꙋта
ри, зикѫнд, кꙋ а҆лъꙋтеле лор. Ши кѫнтъ г
ка ѡ҆ кѫнтаре ноаѡ, ѫ҆наинтѣ скаꙋнꙋлꙋи, ши
ѫ҆наинтѣ челор патрꙋ вите, ши челор бътрѫ
ни, ши нимене нꙋ пꙋтѣ сѫ ꙋ҆цїе кѫнтарѣ фъръ
нꙋмаи чеѣле, ҂р҂м҂д, чеи кꙋмпъраци де ла пъ
мѫнтъ. Ачещѣ сѫнт карїи кꙋ мꙋери нꙋ д
сау пѫнгѫрит, пентрꙋ къ вергꙋри сѫнт. аче
щѣ карїи мергъ дꙋпъ мїелъ, ѡ҆ри оу҆нде ва мѣ
ре, ачѣще сау кꙋмпърат де ла ѡ҆амени, ѫ҆чепъ
тꙋръ лꙋи Дм͠нзъꙋ, ши мїелꙋлꙋи. Ши ѫ҆ростꙋ е
лор нꙋ сау а҆флат виклешꙋг, пентрꙋ къ невиноѡ
ваци сѫнт ѫ҆наинтѣ скаꙋнꙋлꙋи лꙋи Дм͠нзѣ.
Ши възꙋи пре а҆лтъ ѫ҆нџер збꙋрѫнд ѫ҆мїжло ѕ
кꙋл чєрюлꙋи, а҆вѫнд вестире бꙋнъ вѣчникъ а҆
вѣне вести пре чеѧ че лъкꙋѣскь пре пъмѫнтъ,
ши тоатъ лимба, ши фѣлюл, ши нѣмꙋл ши
нородꙋл. Зикѫнд кꙋ гл͠а маре, темеци з
въ де Дм͠нзъꙋ, ши даци лꙋи мъ̀рире, къчи а҆ꙋ
венит часꙋл жꙋдекъцїи лꙋи, ши въ ѫ҆кинаци
челꙋи че а҆ꙋ фъкꙋт черюл, ши пъмѫнтꙋл, ши
марѣ, ши извоареле а҆пелор. Ши а҆лтъ ѫ҆нџе и
а҆ꙋ оу҆рмат зикѫнд, къзꙋ къзꙋ Вавилонꙋл,
четатѣ чѣ маре, къчи дин винꙋл мѫнїеи кꙋр
вїеи еи, а҆ꙋ а҆дъпат тоате лимбиле. Ши ѳ
а҆л трейлѣ ѫ҆нџерь, а҆ꙋ оу҆рмат лор зикѫнд, кꙋ
гл͠а маре, ѡ҆ри чине фїарѣи съ ѫ҆кинъ, ши ки
пꙋлꙋи еи, ши ѧ семнꙋ пре фрꙋнтѣ лꙋи, сау
пре мѫна лꙋи. Ши ачела ва бѣ дин винꙋль і
мѫнїеи лꙋи Дм͠нзъꙋ, чел дирес не а҆местекат, ѫ҆
пъхарꙋл оу҆ргїеи лꙋи, ши сева мꙋнчи кꙋ фокь,
ши кꙋ пѣ́ръ пꙋчоасъ, ѫ҆наинтѣ ѫ҆нџерилор челор
сфинци, ши ѫ҆наинтѣ мїелꙋлꙋи. Ши фꙋмꙋл аі
мꙋнчїи лор сїсꙋе ѫ҆ вѣкꙋл вѣкꙋрилор. ши нау
ѡ҆дихнъ зїѡа ши ноаптѣ, чеѧ че съ ѫ҆кинъ
фїарѣи, ши кипꙋлꙋи еи, ши чине ѧ ѫ҆семнарѣ
нꙋмелꙋи еи. Аичѣ ръбдарѣ сфинцилор єсте, ві
аичѣ чеѧ че пъзѣскь порꙋнчиле лꙋи Дм͠нзъꙋ, ши
крединца лꙋи І͠с. Ши а҆ꙋзїю гл͠а дин черю зи гі
кѫнд мїе, скрїе фєричици чеи морци, чеи че ѫ҆
трꙋ

Biblia 1688, p. 927, col. 2

chipul fiarăi şi să facă oricîţi nu se vor închina la chipul fiarăi ca să să omoară.

16. Şi face pre toţi, pre cei mici şi pre cei mari şi pre cei bogaţi şi pre cei săraci şi pre cei volnici şi pre robi, ca să le dea lor însemnare preste mîna lor cea direaptă au preste fruntea lor,

17. Şi ca nimenea să nu poată să cumpere au să vînză, fără numai cela ce are semnul au numele fiarăi au numărul numelui ei.

18. Aicea iaste înţelepciunea. Cela ce are minte socotească numărul fiarăi, pentru că numărul omului iaste şi numărul ei: 666.

Cap 14

1. Şi văzuiu şi, iată, Mielul stînd pre muntele Siónului, şi cu el 144000, avînd numele Tatălui lui scris pre fruntea lor.

2. Şi auziiu glas den ceriu ca glas de ape multe şi ca glas de tunet mare şi glas am auzit de alăutari zicînd cu alăutele lor.

3. Şi cîntă ca o cîntare noao înaintea scaunului şi înaintea celor patru vite şi celor bătrîni; şi nimenea nu putea să ştie cîntarea, fără numai cêle 144000, cei cumpăraţi de la pămînt.

4. Aceştia sînt carii cu muieri nu s-au pîngărit, pentru că verguri sînt. Aceştia, carii merg după Miel, oriunde va mêrge. Acêşte s-au cumpărat de la oameni, începătură lui Dumnezău şi Mielului.

5. Şi în rostul lor nu s-au aflat vicleşug, pentru că nevinovaţi sînt înaintea scaunului lui Dumnezeu.

6. Şi văzuiu pre alt înger, zburînd în mijlocul ceriului, avînd vestire bună vêcinică a binevesti pre ceia ce lăcuiesc pre pămînt şi toată limba şi fêliul şi neamul şi norodul,

7. Zicînd cu glas mare: „Têmeţi-vă de Dumnezău şi daţi lui mărire, căci au venit ceasul judecăţii lui, şi vă închinaţi celui ce au făcut ceriul şi pămîntul şi marea şi izvoarăle apelor."

8. Şi alt înger au urmat, zicînd: „Căzu, căzu Vavilónul, cetatea cea mare, căci den vinul mîniei curviei ei au adăpat toate limbile!"

9. Şi al treilea înger au urmat lor, zicînd cu glas mare: „Oricine fiarăi să închină şi chipului ei şi ia semn pre fruntea lui sau pre mîna lui,

10. Şi acela va bea den vinul mîniei lui Dumnezău cel dires neamestecat în păharul urgiei lui şi se va munci cu foc şi cu iarbă pucioasă înaintea îngerilor celor sfinţi şi înaintea Mielului.

11. Şi fumul muncii lor să suie în veacul veacurilor şi n-au odihnă zioa şi noaptea ceia ce să închină fiarăi şi chipului ei şi cine ia însemnarea numelui ei.

12. Aicea răbdarea sfinţilor iaste, aicea ceia ce păzăsc poruncile lui Dumnezău şi credinţa lui Isus."

13. Şi auziiu glas den ceriu zicînd mie: „Scrie: «Fericiţi cei morţi, cei ce în-//

Versiunea modernă

şi să facă în aşa fel încît toţi cei care nu se vor închina chipului fiarei să fie ucişi.

16. Şi îi face pe toţi, mici şi mari, bogaţi şi săraci, liberi şi robi, să-şi pună semn pe mîna dreaptă sau pe frunte,

17. Aşa încît nimeni să nu poată cumpăra sau vinde decît cel care are ca semn numele fiarei sau numărul numelui ei.

18. Aici este înţelepciunea. Cel care are minte – să socotească numele fiarei, căci este număr de om şi numărul ei este şase sute şaizeci şi şase.

Capitolul al 14-lea

1. Am privit şi, iată, Mielul stătea în picioare pe muntele Sionului şi cu el o sută patruzeci şi patru de mii care aveau numele Tatălui lui scris pe frunţile lor.

2. Atunci am auzit glas din cer ca glasul de ape multe şi ca glas de tunet puternic; am auzit glas de alăute, cîntînd cu alăutele lor.

3. Ei cîntau o cîntare nouă înaintea scaunului şi înaintea celor patru fiinţe şi înaintea bătrînilor; şi nimeni nu putea să înveţe cîntarea decît cei o sută patruzeci şi patru de mii care fuseseră răscumpăraţi de pe pămînt.

4. Aceştia sînt cei care nu s-au întinat cu femei, căci sînt feciorelnici; ei îl însoţesc pe Miel oriunde ar merge. Aceştia au fost răscumpăraţi dintre oameni, pîrgă pentru Dumnezeu şi pentru Miel,

5. Şi în gura lor nu s-a aflat vicleşug, căci sînt nevinovaţi înaintea scaunului lui Dumnezeu.

6. Şi am văzut alt înger, zburînd prin mijlocul cerului, avînd să aducă veste bună veşnică celor care locuiesc pe pămînt şi la tot neamul şi seminţia şi limba şi poporul

7. Şi spunînd cu glas mare: „Temeţi-vă de Dumnezeu şi daţi-i slavă, pentru că a venit ceasul judecăţii lui, şi închinaţi-vă celui care a făcut cerul şi pămîntul şi marea şi izvoarele apelor."

8. Şi a venit alt înger zicînd: „A căzut, a căzut Babilonul, cetatea cea mare, care a îmbătat toate neamurile cu vinul furiei desfrînării sale!"

9. Şi un al treilea înger i-a urmat, zicînd cu glas mare: „Dacă cineva se închină fiarei şi chipului ei şi primeşte pe frunte sau pe mînă semnul ei,

10. Va bea şi el din vinul mîniei lui Dumnezeu, turnat neamestecat în potirul mîniei lui, şi se va chinui în foc şi în pucioasă înaintea îngerilor sfinţi şi înaintea Mielului.

11. Iar fumul chinuirii lor se înalţă în veci de veci şi nu au odihnă nici ziua nici noaptea cei care s-au închinat fiarei şi chipului ei şi oricine primeşte semnul numelui ei.

12. Aici este răbdarea sfinţilor, a celor care păzesc poruncile lui Dumnezeu şi credinţa lui Iisus."

13. Şi am auzit un glas din cer spunînd: „Scrie! «Fericiţi cei morţi care

ѫтрꙋ дѡмнꙋл морь, де акꙋм, аша зиче дꙋхꙋл, ка
сѫ сѫ одихнѣскѫ де остенѣлеле лор, ꙗрѫ лꙋкрꙋриле
ді лор оурмѣзѫ кꙋ єи. Ши вѫзꙋ, ши ꙗтѫ нор алб,
ши престе нор шѫзѫнд асѣмене кꙋ фїюл ѡмꙋлꙋи,
авѫнд престе капꙋл лꙋи кꙋнꙋнѫ де аꙋр, ши
еі ѫ мѫна лꙋи сѣчере аскꙋцитѫ. Ши алть ѫ-
џерь єшинд дєн черю, стригѫнд кꙋ маре глас
челꙋи че шедѣ, престе нор, тримите сѣчерѣ
та ши сѣчерѫ, кѫчи аꙋ венить цїе часꙋл а сече
ра, кѫчи сꙋ оускать сѫчерѫтꙋра пѫмѫнтꙋлꙋи.
ѕі Ши пꙋсе чела че шедѣ престе нор сѣчерѣ лꙋи
пре пѫмѫнть, ши сѫ сечерѫ пѫмѫнтꙋл.
зі Ши алть ѫџерь єши дєн бесѣрика че дєн черю
иі авѫнд ши ачѣста сѣчере аскꙋцитѫ. Ши
алть ѫџерь єши дєн жєртвѣник, авѫнд пꙋтѣ
рѣ фокꙋлꙋи, ши стригѫ кꙋ глас маре челꙋи че
авѣ сѣчерѣ че аскꙋцитѫ, зикѫнд, тримите
сѣчерѣ та че аскꙋцитѫ, ши кꙋлѣџе стрꙋгꙋрїи
пѫмѫнтꙋлꙋи кѫчи сꙋ копть поамеле єи.
ѳі Ши пꙋсе ѫџерꙋл сѣчерѣ лꙋи ѫ пѫмѫнть, ши
аꙋ кꙋлѣсь вїа пѫмѫнтꙋлꙋи, ши аꙋ пꙋсь ѫ тѣ
скꙋл чел маре ал мѫнїєи лꙋи дмнѕѫꙋ.
к Ши сѫ кѫлкѫ тѣскꙋл афарѫ дєн четате, ши
єши сѫнџе дєн тѣскꙋ пѫнѫ ла фрѫнеле каилор
де стадїи, ҂ахх.

К А П. ЄІ.

а Ши вѫзꙋю алть семнꙋ ѫчерю маре ши
минꙋнать ѫџерн шапте, авѫнд ране
шапте, чѣле де апои кѫчи ѫтрꙋ ѫле
сꙋ сѫвѫршить мѫнїа лꙋи дмнѕѫꙋ.
в Ши вѫзꙋю ка о маре де стиклѫ аместе
катѫ кꙋ фок, ши пре чѣ че бирꙋѫ дєн хїарѫ,
ши дєн кипꙋл лꙋи ши дєнтрꙋ ѫсемнарѣ лꙋи,
дєн нꙋмѫрꙋл нꙋмелꙋи лꙋи стѫнд престе марѣ
чѣ де стиклѫ, авѫнд алѫꙋте але лꙋи дмнѕѫꙋ.
г Ши кѫнтѫ кѫнтарѣ лꙋи мѡѵси, робꙋл лꙋи
дмнѕѫꙋ, ши кѫнтарѣ мїелꙋлꙋи зикѫнд, мар
сѫнть ши минꙋнате лꙋкрꙋриле тале дмне дꙋм
нѕѫꙋл атотьцїиторюль, дирѣпте ши адевѫ
рате кѫиле тале, ѫпѫратꙋл сфинцилор.
Чине нꙋ сѫ ва теме де тине дмне, ши нꙋ ва мѫ
ри нꙋмеле тѫꙋ? кѫ сѫнгꙋрь дирепть єшн, кѫчи
тоате лимбиле ворь вени ши сѫ ворь ѫкина ѫна
интѣ та, кѫчи дирептѫциле тале сꙋ арѫтат.
д Ши дꙋпѫ ачѣста вѫзꙋю ши ꙗтѫ сѫ дєскисе бе
е сѣрика кортꙋлꙋи мѫртꙋрїєи ѫчерю. Ши є
шиpѫ чеи шапте ѫџери авѫнд чѣле шапте ране
дєн бесѣрикѫ ѫбрѫкаци кꙋ инь кꙋрать, ши лꙋми
нать, ши ѫчиншн, прежꙋрь пїєптꙋри кꙋ брѫне
ѕ де аꙋрь. Ши оуна дєн чѣле патрꙋ вите, дѣ
де челорь шапте ѫџери, шапте нѫстрѫпи де аꙋр
пане фїинд де мѫнїа лꙋи дмнѕѫꙋ, челꙋи вїꙋ
з ѫвѣчїи вѣкꙋрилорь. Ши сѫ ѫплꙋ бесѣрика
де фꙋм дєн мѫрирѣ лꙋи дмнѕѫꙋ, ши дєпꙋтѣрѣ
лꙋи ши нимене нꙋ пꙋтѣ сѫ ѫтре ѫ бесѣрикѫ,
пѫнѫ сѫ ворь сѫвѫрши чѣле шапте ране, але че
лорь шапте ѫџери.

Biblia 1688, p. 928, col. 1

tru Domnul mor de acum!» «Aşa, zice Duhul, ca să să odihnească den ostenêlele lor, iară lucrurile lor urmează cu ei!»"

14. Şi văzuiu şi, iată, nor alb şi preste nor şăzînd asêmenea cu Fiiul Omului, avînd preste capul lui cunună de aur şi în mîna lui sêcere ascuţită.

15. Şi alt înger ieşind den ceriu, strigînd cu mare glas celui ce şedea preste nor: „Trimite sêcerea ta şi sêceră, căci au venit ţie ceasul a secera, căci s-au uscat săcerătura pămîntului."

16. Şi puse cela ce şedea preste nor sêcerea lui pre pămînt şi să seceră pămîntul.

17. Şi alt înger ieşi den besêrica cea den ceriu, avînd şi acesta sêcere ascuţită.

18. Şi alt înger ieşi den jîrtăvnic, avînd putêrea focului, şi strigă cu glas mare celui ce avea sêcerea cea ascuţită, zicînd: „Trimite sêcerea ta cea ascuţită şi culêge strugurii pămîntului căci s-au copt poamele ei."

19. Şi puse îngerul sêcerea lui în pămînt şi au cules via pămîntului şi au pus în teascul cel mare al mîniei lui Dumnezău.

20. Şi să călcă teascul afară den cetate şi ieşi sînge den teascu pînă la frînile cailor de stadii 1600.

Cap 15

1. Şi văzuiu alt semnu în ceriu, mare şi minunat: îngeri şapte avînd rane şapte, cêle de apoi, căci întru iale s-au săvîrşit mîniia lui Dumnezău.

2. Şi văzuiu ca o mare de sticlă amestecată cu foc şi pre ceia ce biruia den hiară şi den chipul lui şi dentru însemnarea lui, den numărul numelui lui, stînd preste marea cea de sticlă, avînd alăute ale lui Dumnezău.

3. Şi cîntă cîntarea lui Móisi, robul lui Dumnezău, şi cîntarea Mielului, zicînd: „Mari sînt şi minunate lucrurile tale, Doamne Dumnezăul atotţiitoriul! Dirêpte-s şi adevărate căile tale, Împăratul sfinţilor!

4[3]. Cine nu să va tême de tine, Doamne, şi nu va mări numele tău? Că sîngur direpţ eşti, căci toate limbile vor veni şi să vor închina înaintea ta, căci direptăţile tale s-au arătat!"

5. Şi după aceasta văzuiu şi, iată, să deşchise besêrica cortului mărturiei în ceriu.

6. Şi ieşiră cei şapte îngeri avînd cêle şapte rane den besêrică, îmbrăcaţi cu in curat şi luminat şi încinşi prejur piepturi cu brîne de aur.

7. Şi una den cêle patru vite dêde celor şapte îngeri şapte năstrăpi de aur, pline fiind de mîniia lui Dumnezău celui viu în vêcii veacurilor.

8. Şi să împlú besêrica de fum den mărirea lui Dumnezău şi de putêrea lui şi nimenea nu putea să între în besêrică pînă să vor săvîrşi cêle şapte rane ale celor şapte îngeri. /

Versiunea modernă

mor în Domnul de acum!» «Da – spune Duhul – să se odihnească de ostenelile lor, căci faptele lor le vin în urmă!»"

14. Am privit şi iată, un nor alb şi cel care şedea pe nor era asemenea cu un Fiu al Omului, avînd pe cap cunună de aur şi în mînă o seceră ascuţită.

15. Şi alt înger a ieşit din cer strigînd cu glas mare celui care şedea pe nor: „Trimite secera ta şi seceră, căci a venit ceasul secerişului, pentru că s-a copt secerişul pămîntului!"

16. Atunci cel care şedea pe nor şi-a aruncat secera pe pămînt şi pămîntul a fost secerat.

17. Apoi alt înger a ieşit din templul din cer, avînd şi el o seceră ascuţită.

18. Şi alt înger a ieşit din altar, avînd puterea focului, şi a strigat cu glas mare celui care ţinea secera cea ascuţită, zicînd: „Trimite-ţi secera ascuţită şi culege strugurii [viei] pămîntului, căci boabele lor s-au copt."

19. Şi îngerul şi-a trimis secera pe pămînt şi a cules via pămîntului şi a aruncat [strugurii] în teascul cel mare al mîniei lui Dumnezeu.

20. Şi teascul a fost călcat afară din cetate şi a ieşit sînge din teasc pînă la zăbalele cailor, pînă la o mie şase sute de stadii.

Capitolul al 15-lea

1. Şi am văzut alt semn în cer, mare şi minunat: şapte îngeri avînd şapte urgii – cele de pe urmă – căci cu ele s-a sfîrşit mînia lui Dumnezeu.

2. Şi am văzut ca o mare de sticlă, amestecată cu foc, şi pe cei care au biruit asupra fiarei şi a chipului ei şi asupra numărului numelui ei [i-am văzut] stînd pe marea de sticlă, avînd alăutele lui Dumnezeu.

3. Ei cîntau cîntarea lui Moise, slujitorul lui Dumnezeu, şi cîntarea Mielului, zicînd: „Mari şi minunate sînt lucrările tale, Doamne, Dumnezeule atotstăpînitor! Drepte şi adevărate căile tale, Împărate al sfinţilor!

4. Cine nu se va teme, Doamne, şi nu va preamări numele tău, pentru că tu singur eşti sfînt şi toate neamurile vor veni şi se vor închina înaintea ta, căci judecăţile tale s-au arătat!"

5. După aceea, m-am uitat şi s-a deschis templul cortului mărturiei în cer.

6. Şi au ieşit din templu cei şapte îngeri cu cele şapte urgii, îmbrăcaţi în in curat, strălucitor, şi încinşi în jurul pieptului cu cingători de aur.

7. Şi una din cele patru fiinţe le-a dat celor şapte îngeri şapte cupe de aur pline cu mînia lui Dumnezeu, care este viu în vecii vecilor.

8. Şi s-a umplut templul de fum de la slava lui Dumnezeu şi de la puterea lui şi nimeni nu putea să intre în templu pînă ce aveau să se sfîrşească cele şapte urgii ale celor şapte îngeri.

Апокалѵѱи.

КАП. ЅІ.

И аꙋзїю глась маре дèн бесѣрикъ, зи а
кѫндь челорь шапте ѫнџери пъсаци де
върсаци нъстръпиле мъніей лꙋи Дмне
зъꙋ ѫн пъмѫнть. Ши съ дꙋсе чель в
день тѫи, ши тꙋрнъ нъстрапа лꙋй
престе пъмѫнть, ши съ фъкꙋ ранъ ре
ши кꙋмплитъ, ла оаменїи чеѧ че аꙋ ѫнсемнарѣ
хїарѣй, ши ла чеѧ че ла кипꙋл ей съ ѫнкинъ.
Ши алдоилѣ ѫнџерь тꙋрнъ нъстрапа лꙋи ѫн маре, г
ши съ фъкꙋ сѫнџе ка оунꙋй мортъ, ши тот сꙋ
флетꙋл віꙋ аꙋ мꙋрит ѫн маре. Ши алтрей д
лѣ ѫнџер аꙋ тꙋрнат нъстрапа лꙋи ѫн рѫꙋри ши ѫн
изворъле апелор, ши съ фъкꙋ сѫнџе. Ши е
аꙋзїю пре ѫнџерꙋл апелор зикѫндь, дирепт ещи
Дмне, ши чела че ещи, ши чела че ай фость, ши
чел прѣ кꙋвїось, къчи ачѣстѣ ай жꙋдекат.
Къчи сѫнџеле сфинцилор ши ал пророчилор ай вър ѕ
сат, ши сѫнџе ай дат лор съ бѣ, пентрꙋ къ
врѣдничи сѫнть. Ши аꙋзїю алтꙋл ден жѫр з
тъвникꙋ зикѫндь, аша Дмне Дмнезъꙋл атоть
цїитоꙋриꙋл, адевърате ши дирѣпте жꙋдецъ
циле тале. Ши ал патрꙋлѣ ѫнџерь аꙋ тꙋр и
нат нъстрапа лꙋи престе соаре, ши съ дѣде лꙋ
съ жꙋпꙋиаскъ пре оамени кꙋ фок. Ши съ ѳ
пържолиръ оаменїи кꙋ пържоль маре, ши хꙋли
ръ нꙋмеле лꙋи Дмнезъꙋ, челꙋѧ че аре бирꙋинцъ,
престе рънеле ачѣстѣ, ши нꙋсаꙋ покъит съй дѣ
лꙋи мърире. Ши ал чинчелѣ ѫнџер аꙋ тꙋрна і
нъстрапа лꙋи престе скаꙋнꙋл хїарѣй, ши съ фꙋ
кꙋ ѫнпъръцїѧ лꙋи ѫнтꙋнекоасъ, шиш местека
лимбиле лор де дꙋрере. Ши хꙋлиръ пре Дꙋм аі
незъꙋл черюлꙋй де дꙋрериле лор, ши де рънеле лор
ши нꙋсаꙋ покъит де фаптеле лор. Ши ашасе ві
лѣ ѫнџерь аꙋ тꙋрнат нъстрапа лꙋи, престе рѫꙋ
чел маре престе Ефрат ши съ оуска апа лꙋи, ка
съ съ гътѣскъ дрꙋмꙋл, ѫнпърацилор челор дела
ръсъритꙋриле соарелꙋй. Ши възꙋю ден гꙋ гі
ра бъларꙋлꙋй ши ден гꙋра хїарѣй, ши ден гꙋ
ра пророкꙋлꙋй челꙋй минчинос, дꙋхꙋри трей некꙋ
рате асѣмене кꙋ броаще. Пентрꙋ къ сѫнт ді
дꙋхꙋри де драчи, фъкѫнд семне, а еши ла ѫнпъ
рацїй пъмѫнтꙋлꙋй, ши атоатъ лꙋмѣ, съй а
дꙋне пре ей спре ръзбоюл зилеи ачеиѧ, чей мари
алꙋй Дмнезъꙋ атот цїитоꙋриꙋл. Ятъ къ еі
віꙋ ка оун тълхарю, ферічит чела че прівѣге,
ши пъзѣще хаинеле лꙋи, ка съ нꙋ ѫмбле гол, ши
вор ведѣ грозъвїѧ лꙋи. Ши адꙋнъ пре ей ѕі
ла локꙋл чела че съ кїамъ жидовѣще Армагедо.
Ши алшаптелѣ ѫнџер аꙋ върсат нъстрапа лꙋи зі
ѫн въздꙋх, ши еши глась маре ден бесѣрека чер
лꙋй дела скаꙋнꙋ зикѫнд фъкꙋтꙋсаꙋ. Ши иі
съ фъкꙋръ гласꙋри ши тꙋнете ши фꙋлџере,
ши кꙋтремꙋр саꙋ фъкꙋт маре, ка кареле нꙋсаꙋ
фъкꙋт декѫнд оаменїи саꙋ фъкꙋт пре пъ
мѫнть, ка ачела кꙋтремꙋр аша де маре.
Ши съ фъкꙋ ши четатѣ чѣ маре ѫнтрей пърци, ѳі
ши четъциле лимбилор аꙋ къзꙋт, ши Вавилонꙋл
чеѧ маре съ помени ѫнаинтѣ лꙋи Дмнезъꙋ, съ

дѣ

Biblia 1688, p. 928, col. 2

Cap 16

1. Şi auziiu glas mare, den besêricã, zicînd celor şapte îngeri: „Pãsaţi de vãrsaţi nãstrãpile mîniei lui Dumnezãu în pãmînt!”

2. Şi sã duse cel dentîiu şi turnã nãstrapa lui preste pãmînt şi sã fãcu rană rea şi cumplitã la oamenii ceia ce au însemnarea hiarãi şi la ceia ce la chipul ei sã închinã.

3. Şi al doilea înger turnã nãstrapa lui în mare şi sã fãcu sînge ca unui mort şi tot sufletul viu au murit în mare.

4. Şi al treilea înger au turnat nãstrapa lui în rîuri şi în izvoarãle apelor şi sã fãcu sînge.

5. Şi auziiu pre îngerul apelor zicînd: „Direpţ eşti, Doamne, şi cela ce eşti şi cela ce ai fost şi cel preacuvios, cãci acêstea ai judecat:

6. Cãci sîngele sfinţilor şi al prorocilor ai vãrsat şi sînge ai dat lor sã bea, pentru cã vrêdnici sînt!”

7. Şi auziiu altul den jîrtãvnic zicînd: „Aşa, Doamne, Dumnezãul atotţiitoriul, adevãrate-s şi direpte judecãţile tale!”

8. Şi al patrulea înger au turnat nãstrapa lui preste soare, şi sã dêde lui sã jipuiascã pre oameni cu foc.

9. Şi sã pîrjoliră oamenii cu pîrjol mare şi huliră numele lui Dumnezãu, celuia ce are biruinţã preste ranele acêstea, şi nu s-au pocãit sã-i dea lui mãrire.

10. Şi al cincelea înger au turnat nãstrapa lui preste scaunul hiarãi şi sã fãcu împãrãţiia lui întunecoasã, şi-şi mesteca limbile lor de durêre.

11. Şi huliră pre Dumnãzãul ceriului de durerile lor şi de ranele lor şi nu s-au pocãit de faptele lor.

12. Şi al şaselea înger au turnat nãstrapa lui preste rîul cel mare, preste Efrát, şi sã uscă, apa lui, ca sã sã gãteascã drumul împãraţilor celor de la rãsãriturile soarelui.

13. Şi vãzuiu den gura bãlaurului şi den gura hiarãi şi den gura prorocului celui mincenos duhuri trei, necurate, asêmenea cu broaştele.

14. Pentru cã sînt duhuri de draci, fãcînd sêmne a ieşi la împãraţii pãmîntului şi a toatã lumea, sã-i adune pre ei spre rãzboiul zilii aceiia cei mari ai lui Dumnezãu atotţiitoriul.

15. „Iatã cã viu ca un tîlhariu. Fericit cela ce privêghe şi pãzêşte hainele lui, ca sã nu îmble gol şi vor vedea grozãviia lui!”

16. Şi adunã pre ei la locul cela ce sã cheamã jidovêşte Armaghedon.

17. Şi al şaptelea înger au vãrsat nãstrapa lui în vãzduh şi ieşi glas mare den besêreca ceriului, de la scaun, zicînd: „Fãcutu-s-au!”

18. Şi sã fãcurã glasuri şi trãsnete şi fulgere şi cutremur s-au fãcut mare, ca carele nu s-au fãcut de cînd oamenii s-au fãcut pre pãmînt ca acela cutremur aşa de mare.

19. Şi sã fãcu şi cetatea cea mare în trei pãrţi şi cetãţile limbilor au cãzut şi Vavilónul cel mare sã pomeni înaintea lui Dumnezãu sã //

Versiunea modernă

Capitolul al 16-lea

1. Şi am auzit un glas mare, din templu, spunînd celor şapte îngeri: „Mergeţi şi vărsaţi cele şapte cupe ale mîniei lui Dumnezeu pe pământ!”

2. A plecat cel dintîi şi a vărsat cupa sa pe pământ şi s-a ivit o rană rea şi primejdioasă pe oamenii care aveau semnul fiarei şi care se închinau chipului ei.

3. Cel de-al doilea înger şi-a vărsat cupa peste mare şi ea s-a făcut ca sîngele de mort şi toată suflarea de viaţă a murit în mare.

4. Şi al treilea înger şi-a vărsat cupa peste rîuri şi peste izvoarele apelor şi ele s-au făcut sînge.

5. Şi l-am auzit pe îngerul apelor zicînd: „Drept eşti, Doamne, cel care eşti şi care erai, cel sfînt, pentru că ai judecat acestea:

6. Deoarece ei au vărsat sîngele sfinţilor şi profeţilor, tot sînge le-ai dat să bea, pentru că aşa merită!”

7. Şi am auzit altul din altar strigînd: „Da, Doamne, Dumnezeule atotputernic, adevărate şi drepte sînt judecăţile tale!”

8. Al patrulea înger şi-a vărsat cupa peste soare şi i s-a dat acestuia să-i dogorească pe oameni în foc.

9. Şi au fost dogoriţi oamenii cu arşiţă mare şi au hulit numele lui Dumnezeu, care are stăpînire peste urgiile acestea, şi nu s-au căit spre a-i da slavă.

10. Al cincilea înger şi-a vărsat cupa peste scaunul fiarei şi s-a acoperit domnia ei de întuneric şi oamenii îşi muşcau limbile de durere;

11. şi l-au hulit pe Dumnezeul cerului pentru supărările şi a rănile lor şi nu s-au căit de faptele lor.

12. Al şaselea înger şi-a vărsat cupa peste rîul cel mare, Eufrat, şi a secat apa lui, ca să fie pregătită calea regilor de la răsăritul soarelui.

13. Şi am văzut ieşind din gura balaurului şi din gura fiarei şi din gura profetului mincinos trei duhuri necurate, ca nişte broaşte.

14. Acestea sînt duhuri diavoleşti, făcătoare de semne, care se duc la regii lumii întregi să-i adune la războiul din ziua cea mare a lui Dumnezeu atotputernicul.

15. „Iată, vin ca un hoţ. Fericit cel care veghează şi-şi păzeşte veşmintele, ca să nu umble gol şi să nu i se vadă ruşinea!”

16. Şi [duhurile] i-au adunat în locul numit evreieşte Harmaghedon.

17. Al şaptelea înger şi-a vărsat cupa în văzduh şi a ieşit un glas mare din templul cerului, de la scaun, zicînd: „S-a împlinit!”

18. Şi s-au pornit fulgere şi glasuri şi tunete şi s-a făcut cutremur mare, cum n-a mai fost de cînd este omul pe pământ un cutremur atît de mare.

19. Şi cetatea cea mare s-a împărţit în trei şi cetăţile neamurilor s-au prăbuşit şi Dumnezeu

дє лꙋи пъхарꙋл винꙋлꙋи мънїеи оурџїеи лꙋи.
к Ши тот островꙋл аꙋ фꙋџит ши мꙋнцїи нꙋсаꙋ
ка афлать. Ши гриндинъ маре ка оун талан
погоарь ден чєрю престе оамени, ши хꙋлирь оа
менїи пре дмнзъꙋ, ден рана гриндинїи, къчи ма
ре ѩсте рана еи фоарте.

КАП. ЗІ.

а Ши вени оунꙋл ден чеи шапте ѧнџери, чеѧ
че авѣ чѣле шапте пъстръпи ши гръи
кꙋ мине, зикѫндꙋм вино съци арът жꙋ
декаца кꙋрвеи чеи марь чеіѧ че шаде престе
в апеле чѣле мꙋлте. Кꙋ каре аꙋ кꙋвит
ѧмпъраціи пъмѫнтꙋлꙋи, ши саꙋ ѧмбътать ден
винꙋл, кꙋрвіеи еи, чеѧ че лъкꙋеск пъмѫнтꙋ.
г Ши мъ адꙋсе ѧн пꙋстїю кꙋ дꙋхꙋль, ши вѫзꙋю о
мꙋѧре шъзѫнд пре о хїарь рошїе, плинъ де
нꙋме де хꙋлъ, авѫнд капете шапте, ши коар
д не зѣче. Ши мꙋѧрѣ ѧмбръкать кꙋ мохоръ
ши кꙋ рошїꙋ, ши поленитъ кꙋ аꙋрь, ши кꙋ піа
тръ скꙋмпъ, ши кꙋ мъргъритарюри, авѫнд пъ
харь де аꙋрь ѧн мѫна еи, плинь фїинд де оурѫчю
є ни, ши де некꙋръціѧ кꙋрвіеи еи. Ши ѧн фрꙋ
тѣ еи нꙋме скрись, таинъ, вавѵлонꙋл чел ма
ре, мꙋма кꙋрвелор ши оурѫчюнилор пъмѫнтꙋлꙋи.
ѕ Ши вѫзꙋю пре мꙋѧре бѣтъ фїинд ден сѫнџеле
свинцилорь, ши ден сѫнџеле мъртꙋрїилорь лꙋи Іс,
ши мъ мираю вѫзѫнд пре ѧ мираре маре.
з Шим зисе ѧнџерꙋл, пентрꙋ че тѣи мирать; еꙋ
ціе воію грьи таина мꙋєрїи, ши а хїарѣи чеиѧ че
поарть пре ѧ, чеиѧ че аре чѣле шапте капете,
и ши чѣле зѣче коарне. Хїара каре аи вѫзꙋт
ера ши нꙋ ѩсте, ши ва съесъ сꙋе ден безнъ, ши
ла перире съ дꙋче, ши съ вор мира чеѧ че лъкꙋеск
пре пъмѫнть, кърора нꙋсаꙋ скрись нꙋмеле, ѧн ка
тѣ віецїи, ден неводирѣ лꙋмїи, вѫзѫнд хїара
къ ера ши нꙋ ѩсте, мъкаръ къ ѩсте.
ѳ Ѧнчѣ є минтї чель че аре ѧнцелепчюне, чѣле ша
те капете, шапте мꙋнци сѫнть, оунде шаде
і мꙋѧрѣ престе еи. Ши ѧмпъраци шапте
сѫнть, чеи чинчи аꙋ къзꙋт ши оунꙋл ѩсте,
чела лалть ѧнкъ наꙋ венить, ши кѫнд ва вени
пꙋцин трєбꙋе ель съ рѫмѫе, ши хїара каре ера
ши нꙋ ѩсте, ши ачеста а оптꙋлѣ ѩсте, ши
ден чеи шапте ѩсте, ши ла перире мѣрџе.
аі Ши чѣле зѣче коарне каре аи вѫзꙋть, зѣче ѧмпъ
рацн сѫнть, карїи ѧмпъръціе ѧнкъ наꙋ лꙋать,
че пꙋтѣре ка нище ѧмпъраци, оунь часъ аꙋ кꙋ
ві хїара. Ачещѣ оун гѫнд аꙋ ши пꙋтѣрѣ ши
гі бирꙋинца лорь хїарѣи о вор да. Ачещѣ кꙋ
мїелꙋл вор да ръзбою, ши мїелꙋл ва бирꙋи пре
еи, къчи домнь домнилорь ѩсте, ши ѧмпърать
ѧмпъраціилорь, ши чеи кꙋ ель кемаци ши алеши ши
ді крединчоши. Шим зисе міе апеле кареле аи
вѫзꙋт оунде шаде кꙋрва, нороаде ши глоате
єі сѫнть, ши фѣлюри ши лимби. Ши чѣле
зѣче коарне кареле аи вѫзꙋт престе хїарь, ачє
щѣ вор оурѫ пре кꙋрвъ, ши пꙋстїе вор фаче о
пре ѧ, ши голъ ши карнꙋриле еи вор мѫнка,
ѕі ши пре ѧ вор арде о кꙋ фокь. Пентрꙋ къ

Biblia 1688, p. 929, col. 1

dea lui păharul vinului mîniei urgiei lui.

20. Şi tot ostrovul au fugit şi munţii nu s-au aflat.

21. Şi grindină mare, ca un taland, pogoară den ceriu preste oameni şi huliră oamenii pre Dumnezău, den rana grindenii, căci mare iaste rana ei foarte.

Cap 17

1. Şi veni unul den cei şapte îngeri, ceia ce avea cêle şapte năstrăpi şi grăi cu mine, zicîndu-mi: „Vino să-ţi arăt judecata curvei cei mari, ceiia ce şade preste apele cêle multe,

2. Cu carea au curvit împăraţii pămîntului şi s-au îmbătat den vinul curviei ei ceia ce lăcuiesc pămîntul."

3. Şi mă aduse în pustiiu cu duhul. Şi văzuiu o muiêre şăzînd pre o hiară roşie, plină de nume de hulă, avînd capete şapte şi coarne zêce.

4. Şi muiêrea, îmbrăcată cu mohorît şi cu róşiu şi poleită cu aur şi cu piatră scumpă şi cu mărgăritariuri, avînd păhar de aur în mîna ei, plin fiind de urîciuni şi de necurăţiia curviei ei.

5. Şi în fruntea ei, nume scris, tainã: Vavilónul cel mare, muma curvelor şi urîciunilor pămîntului.

6. Şi văzuiu pre muiêre, beată fiind den sîngele svinţilor şi den sîngele mărturiilor lui Isus, şi mă miraiu văzînd pre ea mirare mare.

7. Şi-mi zise îngerul: „Pentru ce te-ai mirat? Eu ţie voiu grăi taina muierii şi a hiarăi ceiia ce poartă pre ea, ceiia ce are cêle şapte capete şi cêle zêce coarne.

8. Hiara carea ai văzut era şi nu iaste şi va să să suie den beznă şi la pierire să duce. Şi să vor mira ceia ce lăcuiesc pre pământ, cărora nu s-au scris numele în cartea vieţii den izvodirea lumii, văzînd hiara că era şi nu iaste, măcară că iaste.

9. Aicea e minti cel ce are înţelepciune. Cêle şapte capete şapte munţi sînt, unde şade muiêrea preste ei.

10. Şi împăraţi şapte sînt: cei cinci au căzut şi unul iaste, celalalt încă n-au venit şi, cînd va veni, puţin trebuie el să rămîie. Şi hiara care era şi nu iaste, şi acesta al optulea iaste, şi den cei şapte iaste şi la pierire mêrge.

11. Şi cêle zêce coarne care ai văzut zêce împăraţi sînt, carii împărăţie încă n-au luat, ce putêre ca nişte împăraţi un ceas iau cu hiara.

12. Aceştia un gînd au şi putêrea şi biruinţa lor hiarăi o vor da-o.

13. Aceştia cu Mielul vor da războiu şi Mielul va birui pre ei, căci Domn domnilor iaste şi Împărat împăraţilor şi cei cu el — chemaţi şi aleşi şi credincioşi."

14. Şi-mi zise mie: „Apele carele ai văzut, unde şade curva, noroade şi gloate sînt, şi fêliuri şi limbi.

15. Şi cêle zêce coarne carele ai văzut preste hiară, aceştia vor urî pre curvă şi pustie vor face-o pre ea şi goală şi cărnurile ei vor mînca şi pre ea vor arde-o cu foc.

16. Pentru că /

Versiunea modernă

şi-a amintit de Babilonul cel mare ca să-i dea potirul vinului aprinderii mîniei sale.

20. Şi toate insulele au fugit, iar munţi nu s-au mai aflat.

21. Şi grindină mare, cît talantul, a căzut din cer peste oameni şi oamenii l-au hulit pe Dumnezeu din pricina pedepsei cu grindină, pentru că urgia ei era foarte mare.

Capitolul al 17-lea

1. Şi a venit unul din cei şapte îngeri care ţineau cele şapte cupe şi a vorbit cu mine zicînd: „Vino să-ţi arăt judecata desfrînatei celei mari care şade peste ape multe,

2. Cu care s-au desfrînat regii pămîntului şi s-au îmbătat locuitorii pămîntului de vinul desfrînării ei."

3. Şi m-a dus, în duh, în loc pustiu. Şi am văzut o femeie şezînd pe o fiară stacojie, plină de nume de hulă, avînd şapte capete şi zece coarne.

4. Şi femeia era îmbrăcată în purpuriu şi stacojiu şi împodobită cu aur, cu pietre scumpe şi cu mărgăritare şi avea în mînă o cupă de aur plină de urîciuni şi de spurcăciunile desfrînării ei.

5. Iar pe fruntea ei era scris un nume, o taină: Babilonul cel mare, mama desfrînatelor şi a urîciunilor pămîntului.

6. Şi am văzut femeia beată de sîngele sfinţilor şi de sîngele martirilor lui Iisus şi, văzînd-o, m-a cuprins uimire mare.

7. Şi îngerul mi-a zis: „De ce te minunezi? Eu îţi voi spune taina femeii şi a fiarei care o poartă, cea cu şapte capete şi zece coarne.

8. Fiara pe care ai văzut-o era şi nu este şi urmează să urce din întuneric şi vine spre pieire. Şi locuitorii pământului ale căror nume nu sînt scrise, de la întemeierea lumii, în cartea vieţii se vor mira văzînd că fiara era şi nu este, chiar dacă este.

9. Aici e mintea care are înţelepciune. Cele şapte capete sînt şapte munţi deasupra cărora şade femeia.

10. Sînt şi şapte regi: cinci au căzut, unul este, altul nu a venit încă şi, cînd va veni, trebuie să rămînă puţină vreme. Şi fiara care era şi nu este e şi ea al optulea şi este din cei şapte şi merge spre pieire.

11. Iar cele zece coarne pe care le-ai văzut sînt zece regi care nu şi-au luat încă domnia, dar vor primi stăpînire ca de regi pentru un singur ceas, împreună cu fiara.

12. Aceştia au acelaşi gînd şi puterea şi stăpînirea lor o dau fiarei.

13. Ei se vor lupta cu Mielul şi Mielul îi va birui, pentru că este Domnul domnilor şi Regele regilor şi, împreună cu el, [vor birui] şi cei care sînt chemaţi şi aleşi şi credincioşi."

14. Şi mi-a zis: „Apele pe care le-ai văzut, unde şade desfrînata, sînt popoare şi mulţimi şi neamuri şi limbi.

15. Şi cele zece coarne pe care le-ai văzut şi fiara, aceştia o vor urî pe desfrînată şi o vor lăsa pustie şi goală şi carnea ei o vor mînca şi pe ea o vor arde în foc.

16. Fiindcă

дꙋмнезъꙋ аꙋ дать лаинимиле лорь съ факъ гꙋ
дꙋл лꙋи, ши съ факъ оунь гꙋндь, ши съ дѣ
ꙟпърьціа лорь хїарѣи, пънъ съвор съвжрши
грайриле лꙋи дмнезъꙋ. Ши мꙋарѣ пре каре зі
аи възꙋт, ѧсте четатѣ чѣ маре чѣѧ че аре ꙟ
пърьціе престе ꙟпъраціи пъмꙋнтꙋлꙋи.

КАП. НІ.

Ѧ н дꙋпъ ачѣстѣ възꙋю ꙟцерь погоржнд а
ден черю, авжндь бирꙋинцъ маре, ши пъ
мжнтꙋл съ лꙋмина де мърирѣ лꙋи.
Ши стригъ кꙋ пꙋтѣре, кꙋ гласъ маре в
зикжндь, кѫзꙋ кѫзꙋ вавилонꙋл чель
маре, ши съ фъкꙋ лъкашь драчилорь, ши пазъ
атоть дꙋхꙋль некꙋрат, ши пазъ атоатъ пасъ
рѣ некꙋратъ ши оуржтъ. Къчи ден винꙋл г
мънїеи кꙋрвїеи еи аꙋ бъꙋть тоате лимбиле,
ши ꙟпъраціи пъмжнтꙋлꙋи, кꙋ ѧ аꙋ кꙋрвить,
ши негꙋциторїи пъмжнтꙋлꙋи ден пꙋтѣрѣ де
сфътъчюнїи еи саꙋ ꙟбогъцить. Ши аꙋзїю д
алть глась ден черю зикжндь, єшици дентрꙋ ѧ
нородꙋл міеꙋ, ка сънꙋ въ аместекаци кꙋ пъка
теле еи, ши ка сънꙋ лꙋаци ден раниле еи.
Къчи оурмаръ лор пъкателе пънъ ла черю, ши є
помени дꙋмнезъꙋ недирептатѣ еи.
Ръспълътици еи дꙋпъ кꙋмь ши ѧ аꙋ дать ѕ
воаѡ, ши ꙟдоици еи ꙟдоите дꙋпъ фаптеле еи,
кꙋ пъхарꙋл карéле аꙋ дирес, дирѣуець еи ꙟдоит.
Кжт аꙋ мърить пре ѧ, ши саꙋ десфътат пре з
атжта даци еи мꙋнкъ, ши плжнцере, къчи ꙟ
инима еи зиче, шъзь ꙟпърътѣсъ, ши въдꙋѡ
нꙋ сжнть, ши плжнцере нꙋвою ведѧ. Пен и
трꙋ ачѣѧ ꙟтрꙋѡзи венивор раниле еи моарте
ши плжнцере ши фоамете, ши кꙋ фокь съва арде
де тот, къчи таре е дмнꙋл дмнзъꙋ, чела че
жꙋдекъ пре джнса. Ши вор плжнце пре ѧ ѳ
ши съвор тжнгꙋи де ѧ ꙟпъраціи пъмжнтꙋлꙋи
чеѧ че кꙋ ѧ аꙋ кꙋрвит, ши саꙋ десфътат, кжнд
въд фꙋмꙋл ардерїи еи. Департе стжндь і
пентрꙋ фрика мꙋнчїи еи, зикжндь,
вай вай четатѣ чѧ маре, вавилонꙋл четатѣ
чѧ вжртоасъ, къчи ꙟтрꙋн чась аꙋ венит жꙋ
декатата та. Ши негꙋцъторїи пъмжнтꙋлꙋи аі
плжнгь ши жълѣскь пре ѧ, къчи повара лор ни
мени нꙋ о маи кꙋмпъръ. Повара де аꙋрь, ві
ши де арцинть, ши де пїатръ скꙋмпъ, ши мър
гъритарю, ши де вишни, ши мохоржт, ши мъ
тасе, ши рошїꙋ, ши тот лемнꙋл де дꙋинь,
ши тот васꙋл де елефандь, ши тот васꙋль
де лемнь пръ чинстит, ши де арамъ, ши де
фїерь, ши де мармꙋре. Ши скорцишоаръ, ши гі
тъмжери, ши мирь, ши тъмжѣ, ши вин, ши
оуньть делемнь, ши фъинъ де грꙋꙋ, ши грꙋꙋ,
ши добитоаче, ши ои, ши кай, ши оуньелте,
ши трꙋпꙋри, ши сꙋфлете оменещи. Ши по ді
ма пофтеи сꙋфлетꙋлꙋи тѣꙋ, дꙋсꙋсаꙋ дела ти
не, ши тоате граселе, ши лꙋминателе, дꙋсꙋ
саꙋ дела тине, ши нꙋлевеи маи афла пре ѧле.
Негꙋцъторїи ачестора чеѧ че саꙋ ꙟбогъцит де єі
ла ѧ, департе ворста, пентрꙋ фрика мꙋнчїи

Biblia 1688, p. 929, col. 2

Dumnezău au dat la inemile lor să facă gîndul lui şi să facă un gînd şi să dea împărăţiia lor hiarăi, pînă să vor săvîrşi graiurile lui Dumnezău.

17. Şi muiêrea pre care ai văzut iaste cetatea cea mare, cêea ce are împărăţie preste împăraţii pămîntului."

Cap 18

1. Şi după acêstea văzuiu înger pogorînd den ceriu, avînd biruinţă mare, şi pămîntul să luminắ, de mărirea lui.

2. Şi strigắ, cu putêre, cu glas mare zicînd: „Căzu! Căzu Vavilónul cel mare şi să făcu lăcaş dracilor şi pază a tot duhul necurat şi pază a toată pasărea necurată şi urîtă,

3. Căci den vinul mîniei curviei ei au băut toate limbile şi împăraţii pămîntului cu ea au curvit şi neguţitorii pămîntului den putêrea desfătăciunii ei s-au îmbogăţit."

4. Şi auziiu alt glas den ceriu, zicînd: „Ieşiţi dentru ea, norodul mieu, ca să nu vă amestecaţi cu păcatele ei şi ca să nu luaţi den ranele ei,

5. Căci urmară lor păcatele pînă la ceriu şi pomení Dumnezău nedireptatea ei.

6. Răsplătiţi ei după cum şi ea au dat voao şi îndoiţi ei îndoite, după faptele ei, cu păharul carele au dires, dirêgeţi ei îndoit.

7. Cît au mărit pre ea şi s-au desfătat, pre atîta daţi ei muncă şi plîngere! Căci în inima ei zice: «Şăz împărătească şi văduo nu sînt şi plîngere nu voiu vedea!»

8. Pentru acêea întru o zi veni-vor ranele ei: moarte şi plîngere şi foamete. Şi cu foc să va arde de tot, căci tare e Domnul Dumnezău, cela ce judecă pre dînsa.

9. Şi vor plînge pre ea şi să vor tîngui de ea împăraţii pămîntului ceia ce cu ea au curvit şi s-au desfătat, cînd văd fumul arderii ei;

10. De departe stînd, pentru frica muncii ei, zicînd: «Vai! Vai! Cetatea cea mare, Vavilónul, cetatea cea vîrtoasă, căci într-un ceas au venit judecata ta!»

11. Şi neguţătorii pămîntului plîng şi jălesc pre ea, căci povara lor nimenea nu o mai cumpără,

12. Povară de aur şi de argint şi de piatră scumpă şi mărgăritariu şi de vişin şi mohorît şi mătase şi róşiu şi tot lemnul de thuín şi tot vasul de elifánd şi tot vasul de lemn preacinstit şi de aramă şi de fier şi de marmure

13. Şi scorţişoară şi tămîieri şi mir şi tămîie şi vin şi untdelemn şi făină de grîu şi grîu şi dobitoace şi oi şi cai şi unêlte şi trupuri şi suflete omeneşti.

14. Şi poama pohtei sufletului tău dusu-s-au de la tine şi toate grasele şi luminatele dusu-s-au de la tine şi nu le vei mai afla pre iale.

15. Neguţătorii acestora, ceia ce s-au îmbogăţit de la ea, de departe vor sta pentru frica muncii //

Versiunea modernă

Dumnezeu a pus în inimile lor să-i împlinească gîndul şi să lucreze într-un gînd şi să dea domnia lor fiarei pînă ce se vor împlini cuvintele lui Dumnezeu.

17. Iar femeia pe care ai văzut-o este cetatea cea mare care are domnie peste regii pămîntului."

Capitolul al 18-lea

1. Şi după aceea, am văzut un înger coborînd din cer, avînd putere mare, şi pămîntul s-a luminat de slava lui.

2. Acesta a strigat cu glas puternic zicînd: „A căzut! A căzut Babilonul cel mare şi a ajuns sălaşul diavolilor şi închisoarea oricărui duh necurat şi închisoare pentru orice pasăre necurată şi urîtă,

3. Pentru că din vinul furiei desfrînării ei au băut toate neamurile şi regii pămîntului s-au desfrînat cu ea şi neguţătorii pămîntului din risipa desfătării ei s-au îmbogăţit."

4. Şi am auzit alt glas din cer spunînd: „Ieşi, poporul meu, din ea, ca să nu te faci părtaş de păcatele ei şi să nu fii lovit de urgiile ei,

5. Fiindcă s-au îngrămădit păcatele ei pînă la cer şi şi-a amintit Dumnezeu nedreptatea ei.

6. Răsplătiţi-i aşa cum v-a răsplătit şi ea şi întoarceţi-i îndoit după faptele ei; în cupa în care a amestecat, amestecaţi-i de două ori.

7. Pe cît s-a slăvit ea şi s-a desfătat în risipă, pe atît daţi-i chin şi jale! Pentru că în inima ei spune: «Eu şed ca împărătească, nu sînt văduvă şi nu voi vedea jale!»

8. De aceea într-o singură zi vor veni urgiile hărăzite ei, moarte şi jale şi foamete, şi va fi arsă în foc pentru că este puternic Domnul Dumnezeu care a judecat-o.

9. Şi vor plînge şi se vor tîngui pentru ea regii pămîntului, cei care s-au desfrînat cu ea şi s-au desfătat în risipă, cînd vor vedea fumul arderii ei;

10. Vor sta departe, de teama chinurilor ei, şi vor zice: «Vai! Vai! Cetatea cea mare, Babilonul, cetatea cea tare, că într-un singur ceas ţi-a venit judecata!»

11. Şi neguţătorii pămîntului o plîng şi o jelesc, pentru că nimeni nu mai cumpără marfa lor,

12. Marfă de aur, de argint, de pietre scumpe şi de mărgăritare, in subţire şi porfiră, mătase şi stofă stacojie şi tot lemnul înmiresmat şi tot felul de lucruri de fildeş şi tot felul de lucruri de lemn de mare preţ, de aramă, de fier, de marmură,

13. Scorţişoară, tămîieri, mir, tămîie, vin, untdelemn, făină de grîu curat, grîu, vite, oi, cai, căruţe şi trupuri şi suflete de oameni,

14. Iar roadele poftite de sufletul tău s-au dus de la tine şi toate cele alese şi strălucitoare au pierit de la tine şi niciodată nu se vor mai afla.

15. Şi cei care fac negoţ cu aceste lucruri, cei care s-au îmbogăţit de pe urma ei vor sta departe, de teama chinurilor

ѕі ей, плѫнгѫнд шй лъкръмѫнд. Шй зикѫнд,
вай вай четатѣ чѧ маре, чѣ ꙟбръкатъ кꙋ
висѡнь, шй кꙋ мохорѫт, шй кꙋ рошїꙋ, шй
полейтъ кꙋ аꙋр, шй кꙋ пїатръ скꙋмпъ, шй
зі мъргъритари. Къчи ꙟтрꙋн чѧс съпꙋстїи
атѫта авꙋцїе, шй тот кѫрмачюл, шй тоатъ
глоата чѣ дей корабїе, шй корьбїѧрїй, шй кѫ
иі лꙋкреазъ маре департе аꙋ стътꙋт. Шй
стрига възѫнд фꙋмꙋл ардерей ей, зикѫнд,
ѳі чине е асѣмене кꙋ четатѣ чѣ маре? Шй пꙋ
нѧ църъна престе капетеле лор, шй стрига плѫ
гѫнд, шй желинд, зикѫнд, вай вай чета
тѣ чѣ маре, ꙟтрꙋ карѣ сау ꙟбогъцит тоци
чѧ че аꙋ васе ꙟ маре, дей чинстѣ ей, къчи оу
к чѧс съпꙋстїи. Веселѣщете асꙋпра ей черю
ле, шй сфинцїй апостоли, шй пророчїи, къчи аꙋ
жꙋдекат Дмнзъꙋ жꙋдеката воастръ деспре ѧ.
ка Шй рѣдикъ оун ꙟгер ѡ пїатръ вѫртоасъ маре
ка де моаръ, шй ѡ арꙋнкъ ꙟ маре зикѫнд, а
ша кꙋ порнире съ ва бъга Вавилонꙋл, четатѣ
кв чѣ маре, шй нꙋ се ва май афла. Шй глась де
алъꙋтари, шй де мꙋсикъ, шй де флꙋераш, шй
де тръмбицашь, нꙋ се ва май аꙋзи ꙟтрꙋ
тине, шй тоть мешерꙋль а тоть
мешершꙋгꙋл, нꙋ се ва май афла ꙟтрꙋ
тине, шй глас де моаръ нꙋ се ва май аꙋзи ꙟтрꙋ
кг тине. Шй лꙋмина сфѣшникꙋлꙋй нꙋ се ва май
иви ꙟтрꙋ тине, шй глас де мире, шй де нева
стъ, нꙋ се ва май аꙋзи ꙟтрꙋ тине, къчи негꙋ
цъторїй тъй ера мъреції пъмѫнтꙋлꙋй, къчи
кꙋ фърмекъторїѧ та сау ꙟшълат тоате лим
кд биле. Шй ꙟтрѫнса сѫнџе де пророчи, шй де
сфинци сау афлат, шй де тоци чей жꙋнгѣци
пре пъмѫнть.

КАП. ѲІ.

а Шй дꙋпъ ачаста ам аꙋзит глас де глоатъ
мꙋлтъ маре ꙟ черю, зикѫнд, аллилꙋїа,
мѫнтꙋирѣ, шй мъририѣ, шй чинстѣ,
шй пꙋтѣрѣ Дмнꙋлꙋи Дмнзъꙋлꙋй нострꙋ.
в Къчи дирепте шй адевърате жꙋдекъ
циле лꙋй, къчи а жꙋдекат пре кꙋрва чѧ маре карѣ а
стрикат пъмѫнтꙋл кꙋ кꙋрвїѧ ей, шй аꙋ избѫндит
г сѫнџеле робилорь лꙋй ден мѫна ей. Шй ал
доиле аꙋзись аллилꙋїа, шй фꙋмꙋль ей съсꙋи ꙟ
д вѣчїй вѣчилорь. Шй къзꙋръ бътрѫнїй чей
доѡ зечи шй патрꙋ шй чѣле патрꙋ вите, шй са
ꙟкинать лꙋй Дмнзъꙋ челꙋи че шеде пре скаꙋнь
е зикѫнд, аминь аллилꙋїа. Шй глась день
скаꙋнь аꙋ ешить зикѫнд, лъꙋдаци пре Дмне
зъꙋль нострꙋ тоци робїй лꙋй, шй чей че съте
ѕ де ель, шй чей мичи шй чей мари. Шй аꙋ
зїю ка оунь глась де глоатъ мꙋлтъ, шй ка оун
глась де апе мꙋлте, шй ка оунь глась де тръсне
те тари, зикѫнд аллилꙋїа, къчи аꙋ ꙟпъръ
цить Дмнꙋль Дмнзъꙋ, атоть цїиторюль.
з Съне бꙋкꙋрѫмь шй съне веселим, шй съдъмь
мърирѣ лꙋй, къчи аꙋ венить нꙋнта мїелꙋлꙋи,
шй мꙋѧрѣ лꙋй сау гътить пре сине.
и Шй съ деде ей ка съ се ꙟбраче кꙋ висонь кꙋрат

Biblia 1688, p. 930, col. 1

ei plîngînd şi lăcrămînd

16. Şi zicînd: «Vai! Vai! Cetatea cea mare, cea îmbrăcată cu vison şi cu mohorît şi cu róşiu şi poleită cu aur şi cu piatră scumpă şi mărgaritariu,

17. Căci într-un ceas să pustii atîta avuţie!» Şi tot cîrmaciul şi toată gloata cea den corabie, şi corăbiêrii şi cîţi lucrează marea de departe au stătut

18. Şi striga, văzînd fumul arderei ei, zicînd: «Cine e asêmenea cu cetatea cea mare?»

19. Şi punea ţărînă preste capetele lor, şi striga plîngînd şi jelind, zicînd: «Vai! Vai! Cetatea cea mare, întru carea s-au îmbogăţit toţi ceia ce au vase în mare den cinstea ei, căci un ceas să pustii!»

20. Veselêşte-te asupra ei, ceriurile şi sfinţii apostoli şi prorocii, căci au judecat Dumnezău judecata voastră despre ea!"

21. Şi rădicá un înger o piatră vîrtoasă, mare ca de moară, şi o aruncá în mare zicînd: „Aşa cu pornire să va băga Vavilónul, cetatea cea mare, şi nu se va mai afla!

22. Şi glas de alăutari şi de musícă şi de fluieraşi şi de trîmbiţaşi nu se va mai auzi întru tine şi tot meşterul a tot meşterşugul nu se va mai afla întru tine şi glas de moară nu se va mai auzi întru tine!

23. Şi lumina sfêşnicului nu se va mai ivi întru tine şi glas de ginere şi de nevastă nu se va mai auzi întru tine, căci neguţătorii tăi era măreţii pămîntului, căci cu fărmecătoriia ta s-au înşălat toate limbile.

24. Şi într-însa sînge de proroci şi de sfinţi s-au aflat şi de toţi cei junghiaţi pre pămînt."

Cap 19

1. Şi după aceasta am auzit glas de gloată multă mare în ceriu, zicînd: „Alliluia! Mîntuirea şi mărirea şi cinstea şi putêrea Domnului Dumnezăului nostru!

2. Căci dirêpte-s şi adevărate judecăţile lui! Căci au judecat pre curva cea mare, care au stricat pămîntul cu curviia ei, şi au izbîndit sîngele robilor lui den mîna ei!"

3. Şi al doilea au zis: „Allilúia!" Şi fumul ei să suí în vêcii vêcilor.

4. Şi căzură bătrînii cei doaozeci şi patru şi cêle patru vite şi s-au închinat lui Dumnezău, celui ce şedea pre scaun, zicînd: „Ámin! Allilúia!"

5. Şi glas din scaun au ieşit, zicînd: „Lăudaţi pre Dumnezăul nostru, toţi robii lui şi cei ce să tem de el, şi cei mici şi cei mari!"

6. Şi auziiu ca un glas de gloată multă şi ca un glas de ape multe şi ca un glas de trăsnete tari, zicînd: „Allilúia! Căci au împărăţit Domnul Dumnezău atotţiitoriul.

7. Să ne bucurăm şi să ne veselim şi să dăm mărirea lui, căci au venit nunta Mielului, şi muiêrea lui s-au gătit pre sine

8. Şi să dêde ei ca să să îmbrace cu vişin curat /

Versiunea modernă

ei plîngînd şi jelind

16. Şi zicînd: «Vai! Vai! Cetatea cea mare, cea înveşmîntată în in subţire, în purpură şi în stofă stacojie şi împodobită cu aur, cu pietre scumpe şi cu mărgăritare,

17. Că într-un singur ceas s-a pustiit atîta bogăţie!» Şi toţi cîrmacii şi toţi cei care îşi poartă corăbiile de-a lungul ţărmurilor şi marinarii şi toţi cei care îşi cîştigă traiul pe mare s-au oprit departe

18. Şi au început să strige, privind la fumul arderii ei şi zicînd: «Cine este asemenea cetăţii celei mari?»

19. Şi îşi aruncau ţărînă pe capete şi strigau plîngînd şi jelind: «Vai! Vai! Cetatea cea mare, în care s-au îmbogăţit toţi cei care au corăbii pe mare, din avuţiile ei, că într-un singur ceas a fost pustiită!»

20. Bucură-te pentru ea, cerule, şi voi, sfinţi şi apostoli şi profeţi, că Dumnezeu a judecat-o şi v-a făcut dreptate!"

21. Iar un înger puternic a ridicat o piatră mare, ca de moară, şi a aruncat-o în mare zicînd: „Tot aşa, dintr-o dată, va fi aruncat Babilonul, cetatea cea mare, şi nu se va mai afla!

22. Şi glasul cîntăreţilor din alăută, din gură, din flaut şi din trîmbiţă nu se va mai auzi de acum în tine şi nici un meşter de nici un meşteşug nu se va mai afla în tine şi huruitul morii nu se va mai auzi în tine niciodată!

23. Şi lumina lămpii va mai străluci în tine şi glasul mirelui şi al miresei nu se va mai auzi în tine, pentru că neguţătorii tăi erau stăpînitorii pământului şi cu vrăjitoriile tale s-au amăgit toate neamurile.

24. Şi în ea s-a aflat sîngele profeţilor şi al sfinţilor şi sîngele tuturor celor înjunghiaţi pe pământ."

Capitolul al 19-lea

1. După aceea, am auzit ca un glas puternic de mulţime mare, în cer, zicînd: „Aleluia! Mîntuirea şi slava şi puterea sînt ale Dumnezeului nostru!

2. Căci adevărate şi drepte sînt judecăţile lui! Pentru că a judecat-o pe desfrînata cea mare, care a stricat pământul cu desfrînarea ei; a răzbunat sîngele slujitorilor săi asupra ei!"

3. Şi iarăşi au zis: „Aleluia!" Şi fumul ei se ridică în vecii vecilor.

4. Iar cei douăzeci şi patru de bătrîni şi cele patru fiinţe au căzut la pământ şi s-au închinat lui Dumnezeu, care şade pe scaun, zicînd: „Amin! Aleluia!"

5. Şi un glas a ieşit de la scaun, zicînd: „Lăudaţi pe Dumnezeul nostru, toţi slujitorii lui, voi care vă temeţi de El, mici şi mari!"

6. Şi am auzit ca un glas de mulţime mare şi ca un glas de ape multe şi ca un glas de tunete puternice zicînd: „Aleluia! Pentru că Domnul Dumnezeul nostru cel atotputernic şi-a arătat domnia.

7. Să ne bucurăm şi să ne veselim şi să-i dăm slavă, căci a sosit nunta Mielului şi mireasa lui s-a gătit

8. Şi i s-a dat să se înveşmînteze în in subţire, curat şi strălucitor,

апокалиѱи.

ши лꙋминать, пентрꙋ кѣвишинꙋль, дирептъций
ле сфинцилорь сѫнть. Ши зисе міе скріе, фе ѳ
ричици чеи чесь кемаци ла чина нꙋнтеи міелꙋлꙋи,
ши зисе міе, ачѣсте кꙋвинте, адевърате сѫнть
алелꙋи дмнзъꙋ. Ши кѫзꙋи ꙟнаинтѣ пи і
чоареле лꙋи съмѫ ꙟкинь лꙋи, ши зисе міе ка
тъ сънꙋфачи, ꙟпреꙋнъ робь кꙋтине сѫнть, ши
кꙋ фраціи тьи чеѧ че аꙋ мъртꙋріѧ лꙋи іс, лꙋи
дмнзъꙋ те ꙟкинъ, пентрꙋ къ мъртꙋріѧ лꙋи
іс ѫсте дхꙋль пррочіеи. Ши възꙋи черюл аі
дескись, ши ятъ оункаль албꙋ, ши чель чеша де
престе ель кемѫндꙋсе кредничось ши адевърат
ши кꙋдрептате жꙋдекъ шидъ ръзбою.
Ши окіи лꙋи капара фокꙋлꙋи, ши престе капꙋ ві
лꙋи стеме мꙋлте, авѫндь нꙋме скрись кареле
нименѣ нꙋл щіе фъръ нꙋмаи сѫнгꙋрь ель.
Ши ꙟбръкать кꙋ хаинъ въпсить ꙟсѫнџе, ши сѫ гі
кіамъ нꙋмеле лꙋи кꙋвѫнтꙋль лꙋи дмнзъꙋ.
Ши ѡщиле ꙟчерю оурма дꙋпъ ель пре каи албн, ді
ꙟбръкаци фіиндь кꙋвишинꙋ албꙋ ши кꙋрать.
Ши дин гꙋра лꙋи ѫсе сабіе аскꙋцитъ, ка еі
кꙋѧ съловѣскъ лимбиле ши ель вапаще пре ѫле,
кꙋтоягь дефіерь, ши ель калкъ тѣскꙋль винꙋ
лꙋи лꙋи дмнзъꙋ, ши аль оурціеи лꙋи дмнзъꙋ,
атотъ цінторюль. Ши аре престе хаинъ ѕі
ши престе колѱа лꙋи нꙋмеле скрись ꙟпъратꙋл
ꙟпърацилорь ши дмнꙋль дмнилорь. Ши въ зі
зꙋю прꙋнь ꙟџерь стѫндь ꙟсоаре, ши стригъ
кꙋ гласъ маре зикѫндь, тꙋтꙋрорь пасърилорь
челорь чезбоаръ ꙟмиѫлокꙋль черюлꙋи веници ши
въ адꙋнаци лачина марелꙋи дмнзъꙋ. Ка съ иі
мѫнкаци трꙋпꙋри де ꙟпъраци, ши трꙋпꙋри де
къпитани, ши трꙋпꙋриле челорь тари, ши трꙋ
пꙋриле каилорь ши алечелорь чешедь пре дѫншіи
ши трꙋпꙋриле тꙋтꙋрорь волничилорь ши робилор
ши мичилорь ши марилорь. Ши възꙋи хіара ѳі
ши ꙟпъраціи пъмѫнтꙋлꙋи, ши ѡщиле лорь а
дꙋнате, съфакъ ръзбою кꙋчела чеша де пре кал,
ши кꙋ ѡастѣ лꙋи. Ши съпринсе хіара ши к
кꙋдѫнса пррокꙋль чель минчиносъ чела че аꙋ фъ
кꙋть семнеле ꙟнаинтѣ лꙋи, кꙋкареле аꙋ ꙟшелат
пре чеѧ че аꙋ лꙋать ꙟсемнарѣ хіарꙋи, ши пре
чеи чесъ ꙟкинъ кипꙋлꙋи еи, віи саꙋ бъгать а
мѫндои ꙟ ꙗзерꙋль фокꙋлꙋи чела чеарде, кꙋ пѣ
ръ пꙋчоасъ. Ши чеѧ лалци саꙋ ѡморѫть ка
кꙋ сабіѧ челꙋи чешедѣ пре каль чеѧ че ѫсе дин
гꙋра лꙋи ши тоате пасъриле саꙋ сътꙋрать дин
трꙋпꙋриле лорь.

КАП. К.

Ши възꙋи ꙟџерь погорѫндꙋсе дин черю, а а
вѫндь кеѧ челꙋи фъръ фꙋндь, ши лан
цꙋ маре ꙟмѫна лꙋи. Ши принсе пре в
балаꙋрꙋл пре шарпеле чел дечепꙋт, ка
реле ѫсте діавꙋлꙋл ши сатана ши лаꙋ
цинꙋть, пре ель ҂а деани. Шил пꙋсе пре г
ель ꙟчел фъръ фꙋндь, ши лаꙋ ꙟкись пре ель,
ши аꙋ печетлꙋить дѣсꙋпра лꙋи, ка сънꙋмаи ꙟ
шале лимбиле, пънъ съвор плини, ҂а деани,
ши дꙋпъ ачѣсте требꙋе ель, съсе дезлѣџе пꙋ
цинъ

Biblia 1688, p. 930, col. 2

şi luminat, pentru că vişinul direptăţile sfinţilor sînt."

9. Şi zise mie: „Scrie: «Fericiţi cei ce-s chemaţi la cina nuntei Mielului!»" Şi zise mie: „Acêste cuvinte adevărate sînt ale lui Dumnezău."

10. Şi căzuiu înaintea picioarelor lui să mă închin lui şi zise mie: „Caută să nu faci! Împreună rob cu tine sînt şi cu fraţii tăi ceia ce au mărturiia lui Isus. Lui Dumnezău te închină, pentru că mărturiia lui Isus iaste duhul prorociei."

11. Şi văzuiu ceriul deschis şi, iată, un cal albu, şi cel ce şade preste el chemîndu-să Credincios şi Adevărat şi cu direptate judecă şi dă războiu.

12. Şi ochii lui, ca para focului, şi preste capul lui, steme multe, avînd nume scris, carele nimenea nu-l ştie, fără numai sîngur el;

13. Şi îmbrăcat cu haină văpsită în sînge şi să cheamă numele lui: Cuvîntul lui Dumnezău.

14. Şi oştile în ceriu urma după el pre cai albi, îmbrăcaţi fiind cu vişinu albu şi curat.

15. Şi den gura lui iêse sabie ascuţită, ca cu ea să lovească limbile. Şi el va paşte pre iale cu toiag de fier şi el calcă teascul vinului lui Dumnezău şi al urgiei lui Dumnezău atotţiitoriul.

16. Şi are preste haină şi preste coapsa lui numele scris: Împăratul împăraţilor şi Domnul domnilor.

17. Şi văzuiu pre un înger stînd în soare şi strigă cu glas mare, zicînd tuturor pasărilor celor ce zboară în mijlocul ceriului: „Veniţi şi vă adunaţi la cina marelui Dumnezău,

18. Ca să mîncaţi trupuri de împăraţi şi trupuri de căpitani şi trupurile celor tari şi trupurile cailor şi ale celor ce şed pre dînşii şi trupurile tuturor volnicilor şi robilor şi micilor şi marilor."

19. Şi văzuiu hiara şi împăraţii pămîntului şi oştile lor adunate să facă războiu cu cela ce şade pre cal şi cu oastea lui.

20. Şi să prinse hiara şi, cu dînsa, prorocul cel mincinos, cela ce au făcut sêmnele înaintea lui, cu carele au înşelat pre ceia ce au luat însemnarea hiarăi şi pre cei ce să închină chipului ei. Vii s-au băgat amîndoi în iêzărul focului cela ce arde cu iarbă pucioasă.

21. Şi ceialalţi s-au omorît cu sabiia celui ce şedea pre cal, cêea ce iêse den gura lui, şi toate pasările s-au săturat den trupurile lor.

Cap 20

1. Şi văzuiu înger pogorîndu-se den ceriu, avînd cheaia celui fără fund şi lanţu mare în mîna lui.

2. Şi prinse pre bălaurul, pre şarpele cel de-nceput, carele iaste diavulul şi Satana, şi l-au ţinut pre el 1000 de ani.

3. Şi-l puse pre el în cel fără fund şi l-au închis pre el şi au pecetluit deasupra lui, ca să nu mai înşale limbile, pînă să vor plini 1000 de ani. Şi după acêstea trebuie el să să dezlêge pu- //

Versiunea modernă

căci inul subţire sînt faptele cele drepte ale sfinţilor."

9. Şi mi-a zis: „Scrie: «Fericiţi cei chemaţi la ospăţul de nuntă al Mielului!»" Apoi mi-a zis: „Aceste cuvinte adevărate sînt ale lui Dumnezeu."

10. Atunci eu i-am căzut la picioare ca să mă închin lui, dar el mi-a zis: „Vezi să nu faci aşa! Căci eu sînt slujitor împreună cu tine şi cu fraţii tăi care au mărturia lui Iisus. Lui Dumnezeu să te închini! Fiindcă mărturia lui Iisus este duhul profeţiei."

11. Şi am văzut cerul deschis şi, iată, un cal alb şi cel care îl călăreа se numeşte Credincios şi Adevărat şi judecă şi se luptă întru dreptate.

12. Ochii lui erau ca para focului şi pe cap avea multe coroane, avînd scris un nume pe care nimeni nu-l ştie decît el;

13. Şi era îmbrăcat cu veşmînt muiat în sînge şi numele lui se cheamă Cuvîntul lui Dumnezeu.

14. Iar oştirea cea din cer îl urma pe cai albi, purtînd veşminte de in subţire alb şi curat.

15. Şi din gura lui iese o sabie ascuţită, ca să lovească neamurile cu ea şi El însuşi le va păstori cu toiag de fier şi va călca teascul vinului lui Dumnezeu şi al mîniei lui Dumnezeu atotputernicul.

16. Iar pe haina şi pe coapsa lui are scris un nume: Regele regilor şi Domnul domnilor.

17. Apoi am văzut un înger stînd în soare; el a strigat cu glas mare, spunînd tuturor păsărilor care zboară prin mijlocul cerului: „Veniţi, adunaţi-vă la ospăţul cel mare al lui Dumnezeu,

18. Ca să mîncaţi carnea regilor şi carnea căpeteniilor şi carnea celor tari şi carnea cailor şi a călăreţilor şi carnea tuturor şi liberi şi robi şi mici şi mari."

19. Şi am văzut fiara şi pe regii pămîntului şi oştirile lor adunate ca să facă război cu cel care şade pe cal şi cu oştirea lui.

20. Şi a fost prinsă fiara şi, împreună cu ea, profetul mincinos care făcuse înaintea ei semnele cu care-i amăgise pe cei care primiseră semnul fiarei şi pe cei care se închinaseră chipului ei; de vii au fost aruncaţi cei doi în iezerul de foc, care arde cu pucioasă.

21. Iar ceilalţi au fost ucişi cu sabia ce iese din gura celui care şade pe cal şi toate păsările s-au săturat din carnea lor.

Capitolul al 20-lea

1. Şi am văzut un înger coborînd din cer, avînd cheia adîncului şi un lanţ mare în mîna sa.

2. El l-a înşfăcat pe balaur, pe şarpele din vechime, care este diavolul şi Satana, şi l-a legat pentru o mie de ani.

3. Şi l-a aruncat în adînc şi l-a închis şi a pecetluit deasupra lui, ca să nu mai amăgească neamurile pînă ce se vor sfîrşi cei o mie de ani. După aceea, trebuie să fie dezlegat pentru pu-

д цинъ врѣме. Шѝ вѧзꙋю скаꙋне шѝ шѧзꙋ
рѧ пре ѥле, шѝ жꙋдекатѫ лисаꙋ дат лор. Шѝ сꙋ
флетеле челор денърѫмаци, пентрꙋ мъртꙋрїа лꙋ
Ісꙋс, шѝ пентрꙋ кꙋвжнтꙋл лꙋи Дмнѕѫꙋ, шѝ ка
рїи нꙋсаꙋ ꙟкинат хїарѫи, ничи кипꙋлꙋи ей,
шѝ наꙋ лꙋат ꙟсемнарѣ пре фрꙋнтѣ лор, шѝ пре
сте мжна лор, шѝ аꙋ трѫит шѝ аꙋ ꙟпърѫцит
е кꙋ Хс, мїа де ани. Іарѫ чеа лалци дей мо
рци наꙋ ꙟвиесь пънъ съвор съвжрши чѣ, мїа де
ѕ ани, ачаста е ꙟвїарѣ чѣ дентжю. Феричит
шѝ сфнт ѥсте чела че аре парте ꙟтрꙋ ꙟвїарѣ
чѣ дентжю, асꙋпра ачестора моартѣ адооа нꙋ аре би
рꙋинцѫ, че вор фи пресоци ай лꙋи Дмнѕѫꙋ, шѝ ай
лꙋи Хс шѝ вор ꙟпърѫци кꙋ ѥль, мїа де ани.
з Шѝ кжнд съвор съвжрши чѣ, мїа де ани, дез
легасѧва сатана дей темница лꙋи, шѝ ва еши съ
ꙟшале лимбиле чѣле че сжнт ꙟ чѣле патрꙋ
оунгюри але пъмжнтꙋлꙋи, пре Гоог шѝ пре Ма
гоог съй адꙋне пре ей ла рѫзбою кърора нꙋмѫ
и рꙋл лꙋи ка нѫсипꙋл мѫрїй. Шѝ сѫ сꙋирѫ
престе лѫцимѣ пъмжнтꙋлꙋи, шѝ аꙋ ꙟкꙋнџꙋрат
табѫра сфнцилор шѝ четатѣ чѣ ꙟдрѫгитѫ.
ѳ Шѝ сѫ погорж фок дей черю дела Дмнѕѫꙋ шѝ а
і мжнкат пре ей. Шѝ дїаволꙋл чел че ꙟшела
пре ей, сѫ бъгѫ ꙟ іазерꙋл де фок шѝ де пѣрѫ
пꙋчоасѫ оунде е хїара шѝ пророкꙋл чел минчинос,
шѝ сѫ вор мꙋнчи зїоа шѝ ноапте ꙟвечїй вѣчилор.
аі Шѝ вѧзꙋю скаꙋн алб маре шѝ пре чел че шѣдѣ
пре ѥль, де а кърꙋїа фацѫ аꙋ фꙋџит пъмжнтꙋл
ві шѝ черюл, шѝ лок нꙋлисе афлѫ лорь. Шѝ вѧ
зꙋю пре морци мичи шѝ мари стжнд ꙟнаинтѣ
лꙋи Дмнѕѫꙋ, шѝ кърци сеꙋ дешкисе, шѝ алтѫ
карте сеꙋ дешкисе каре ѥсте а вїецїй, шѝ сѫꙋ
жꙋдекат морцїй дей чѣле че ѥра скрисе ꙟкърци
гі дꙋпѫ фаптеле лорь. Шѝ дѣде марѣ пре мо
ді рцїй чей дентржнса. Шѝ моартѣ шѝ іадꙋль
аꙋ дат морцїй дентржнселе шѝ сѫꙋ жꙋдекатѫ
фїеще кареле дꙋпѫ фаптеле лор, шѝ моартѣ шѝ
іадꙋл сѫꙋ бъгат ꙟ іазерꙋл фокꙋлꙋи, ачаста ѥ
еі сте адооа моарте. Шѝ ори кареле нꙋсаꙋ а
флат ꙟкартѣ вїецїй скрись, сѫꙋ бъгат ꙟ іазе
рꙋл фокꙋлꙋи.

КАП. КА.

а Шѝ вѧзꙋи черю ноꙋ шѝ пъмжнт ноꙋ,
пентрꙋ кѫ черюл чел дентжю, шѝ пѫ
мжнтꙋл чел дентжю сѫꙋ трекꙋт, шѝ
в марѣ нꙋмай ѥсте. Шѝ еꙋ Іоан ам
вѧзꙋт четатѣ чѣ сфнтѫ Іерꙋсалимꙋл
ноꙋ, погоржнд дей черю дела Дмнѕѫꙋ, гѫтитѫ
ка о мирѣсѫ ꙟподобитѫ бърбатꙋлꙋи ей.
г Шѝ аꙋзїю глас маре дейчерю зикжнд, іатѫ
кортꙋл лꙋи Дмнѕѫꙋ кꙋ оаменїи шѝ ва лѫкꙋи кꙋ
ей шѝ ей нороаделе лꙋи вор фи, шѝ сингꙋр Дмнѕѫ
ꙋ ва фи кꙋ ей, Дмнѕѫꙋ лор. Шѝ ва штѣрџе Дмнѕѫꙋ
тоатѫ лакръма дела окїй лорь, шѝ моартѣ
нꙋва май фи ꙟкѫ, ничи плжнџере ничи стригаре,
ничи дꙋрѣре нꙋва май фи ꙟкѫ, кѫчи чѣле ден
е тжю сеꙋ дꙋсь. Шѝ зисе чела че шѣдѣ пре
сте скаꙋнь, іатѫ ноаоо тоате ле фак шим зи

Biblia 1688, p. 931, col. 1

ţină vrême.

4. Şi văzuiu scaune şi şăzură pre iale şi judecată li s-au dat lor, şi sufletele celor dărîmaţi pentru mărturiia lui Isus şi pentru cuvîntul lui Dumnezău şi carii nu s-au închinat hiarăi, nici chipului ei, şi n-au luat însemnarea pre fruntea lor şi preste mîna lor. Şi au trăit şi au împărăţit cu Hristos 1000 de ani.

5. Iară ceialalţi den morţi n-au învis pînă să vor săvîrşi cea 1000 de ani. Aceasta e învierea cea dentîiu.

6. Fericit şi sfînt iaste cela ce are parte întru învierea cea dentîiu. Asupra acestora, moartea a doa nu are biruinţă, ce vor fi preoţi ai lui Dumnezău şi ai lui Hristos şi vor împărăţi cu el 1000 de ani.

7. Şi cînd să vor săvîrşi cea 1000 de ani, dezlega-se-va Satana den temniţa lui şi va ieşi să înşale limbile cêle ce sînt în cêle patru unghiuri ale pămîntului, pre Gog şi pre Magóg, să-i adune pre ei la războiu, cărora numărul lor ca năsipul mării.

8. Şi să suiră preste lăţimea pămîntului şi au încungiurat tabăra sfinţilor şi cetatea cea îndrăgită.

9. Şi să pogorî foc den ceriu de la Dumnezău şi au mîncat pre ei.

10. Şi diavulul, cel ce înşela pre ei, să băgă în iêzerul de foc şi de iarbă pucioasă, unde e hiara şi prorocul cel mincenos, şi să vor munci zioa şi noaptea, în vêcii vêcilor.

11. Şi văzuiu scaun albu, mare, şi pre cel ce şădea pre el, de a căruia faţă au fugit pămîntul şi ceriul şi loc nu li să află lor.

12. Şi văzuiu pre morţi, mici şi mari, stînd înaintea lui Dumnezău şi cărţi s-au deşchis. Şi altă carte s-au deşchis, care iaste a vieţii, şi s-au judecat morţii den cêle ce era scrise în cărţi, după faptele lor.

13. Şi dêde marea pre morţii cei dentr-însa.

14. Şi moartea şi iadul au dat morţii dentr-însele şi s-au judecat, fieştecarele după faptele lor. Şi moartea şi iadul s-au băgat în iêzerul focului. Aceasta iaste a doa moarte.

15. Şi oricarele nu s-au aflat în cartea vieţii scris, s-au băgat în iêzerul focului.

Cap 21

1. Şi văzuiu ceriu nou şi pămînt nou, pentru că ceriul cel dentîiu şi pămîntul cel dentîiu s-au trecut, şi marea nu mai iaste.

2. Şi eu, Ioán, am văzut cetatea cea sfîntă, Ierusalímul nou, pogorînd den ceriu de la Dumnezău, gătită ca o mireasă împodobită bărbatului ei.

3. Şi auziiu glas mare den ceriu, zicînd: „Iată cortul lui Dumnezău cu oamenii, şi va lăcui cu ei, şi ei noroadele lui vor fi, şi singur Dumnezău va fi cu ei Dumnezău lor.

4[4]. Şi va ştêrge Dumnezău toată lacrăma de la ochii lor şi moartea nu va mai fi încă, nici plîngere, nici strigare, nici durêre nu va mai fi încă, căci cêle dentîiu s-au dus."

5. Şi zise cela ce şădea preste scaun: „Iată, noao toate le fac." Şi-mi zise /

Versiunea modernă

ţină vreme.

4. Şi am văzut scaune şi celor ce s-au aşezat pe ele li s-a încredinţat judecata. Şi am văzut şi sufletele celor ucişi cu securea pentru mărturia lui Iisus şi pentru cuvîntul lui Dumnezeu şi care nu s-au închinat fiarei şi nici chipului ei şi nu au primit semnul ei pe fruntea şi pe mîna lor. Ei au înviat şi au domnit împreună cu Hristos o mie de ani.

5. Iar ceilalţi morţi nu au înviat pînă cînd s-au împlinit cei o mie de ani. Aceasta este învierea cea dintîi.

6. Fericit şi sfînt cel care are parte de învierea cea dintîi. Peste aceştia, moartea cea de a doua nu are stăpînire, ci vor fi preoţi ai lui Dumnezeu şi ai lui Hristos şi vor domni cu el o mie de ani.

7. Şi cînd se vor sfîrşi cei o mie de ani, va fi dezlegat Satana din temniţa lui şi va ieşi să înşele neamurile ce sînt în cele patru colţuri ale pămîntului, pe Gog şi pe Magog, ca să-i adune la război; iar numărul lor este ca nisipul mării.

8. Şi ei s-au suit pe întinsul pămîntului şi au înconjurat tabăra sfinţilor şi cetatea cea îndrăgită.

9. Dar s-a coborît foc din cer de la Dumnezeu şi i-a mistuit.

10. Şi diavolul, care îi înşelase, a fost aruncat în iezerul de foc şi de pucioasă, unde se află şi fiara şi profetul mincinos şi vor fi chinuiţi zi şi noapte, în vecii vecilor.

11. Şi am văzut un scaun mare şi alb şi pe cel ce şedea pe el, din faţa căruia au fugit pămîntul şi cerul şi nu s-a mai găsit loc pentru ele.

12. Şi am văzut pe cei morţi, mici şi mari, stînd înaintea lui Dumnezeu. Şi au fost deschise cărţile şi o altă carte a fost deschisă, care este a Vieţii, şi au fost judecaţi cei morţi din cele scrise în cărţi, după faptele lor.

13. Şi marea i-a dat înapoi pe morţii care erau în ea

14. Şi moartea şi iadul i-au dat pe morţii lor şi a fost judecat fiecare după faptele lui. Iar moartea şi iadul au fost aruncate în iezerul de foc. Aceasta este moartea cea de a doua.

15. Şi cine nu a fost aflat scris în cartea vieţii a fost aruncat în iezerul de foc.

Capitolul al 21-lea

1. Şi am văzut un cer nou şi un pămînt nou, pentru că cerul cel dintîi şi pămîntul cel dintîi au trecut, şi marea nu mai este.

2. Şi eu, Ioan, am văzut cetatea sfîntă, Ierusalimul cel nou, coborînd din cer, de la Dumnezeu, gătită ca o mireasă împodobită pentru bărbatul ei.

3. Şi am auzit glas puternic din cer zicînd: „Iată cortul lui Dumnezeu cu oamenii! El va locui împreună cu ei şi ei vor fi poporul său, şi numai Dumnezeu va fi Dumnezeul lor.

4. Şi va şterge Dumnezeu toată lacrima din ochii lor şi moarte nu va mai fi; nici plînset, nici strigăt, nici durere nu vor mai fi, căci cele dintîi au trecut."

5. Şi cel care şade pe scaun a grăit: „Iată, toate le fac noi." Şi mi-a zis:

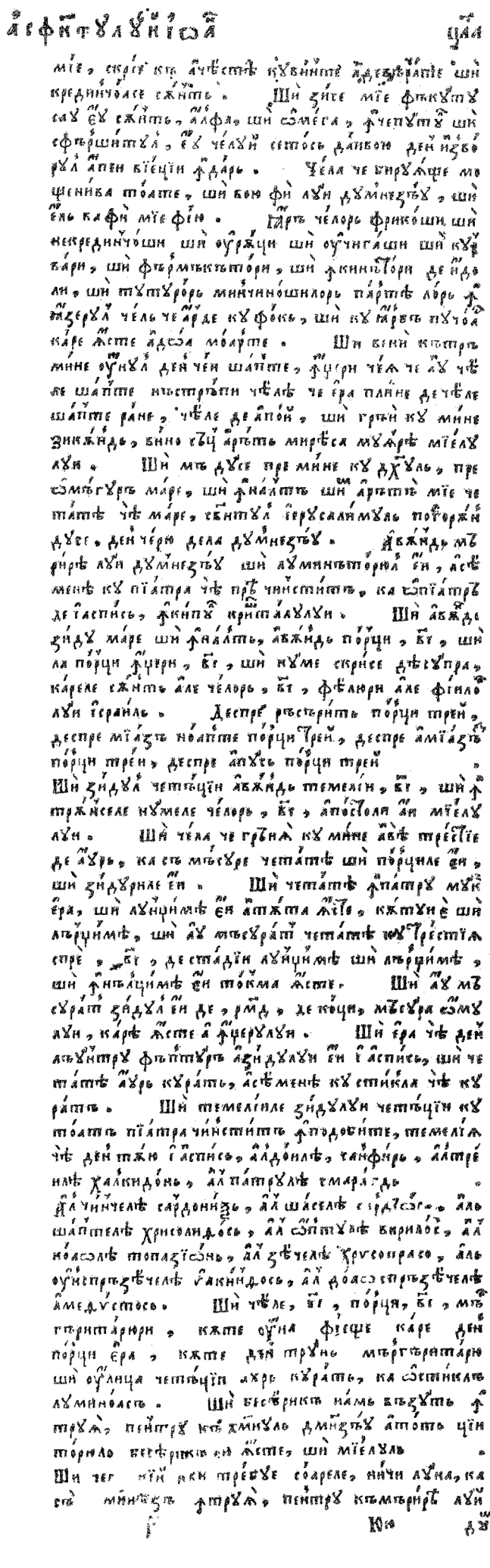

Biblia 1688, p. 931, col. 2

mie: „Scrie, că acêstea cuvinte adevărate şi credincioase sînt."

6. Şi zise mie: „Făcutu-s-au! Eu sînt Álfa şi Oméga, începutul şi sfîrşitul. Eu celui setos da-i-voiu den izvorul apei vieţii în dar.

7[5]. Cela ce biruiêşte moşteni-va toate şi voiu fi lui Dumnezău şi el va fi mie fiiu.

8[6]. Iară celor fricoşi şi necredincioşi şi urîţi şi ucigaşi şi curvari şi fărmăcători şi închinători de idoli şi tuturor mincinoşilor, partea lor — în iêzerul cel ce arde cu foc şi cu iarbă pucioasă, care iaste a doa moarte."

9. Şi veni către mine unul den cei şapte îngeri, ceia ce au cêle şapte năstrăpi, cêlea ce era pline de cêle şapte rane, cêle de apoi, şi grăi cu mine, zicînd: „Vino să-ţi arăt mireasa, muiêrea Mielului."

10. Şi mă duse pre mine cu duhul pre o măgură mare şi înaltă şi-mi arătă mie cetatea cea mare, svîntul Ierusalímul, pogorîndu-se den ceriu de la Dumnezău,

11. Avînd mărirea lui Dumnezău. Şi luminătoriul ei, asêmenea cu piatra cea prea cinstită, ca o piatră de iaspís, în chipul crişţalului.

12. Şi avînd zidu mare şi înalt, avînd porţi 12, şi la porţi îngeri 12 şi nume scrise deasupra, carele sînt ale celor 12 fêliuri ale fiilor lui Israíl.

13. Despre răsărit porţi trei, despre miazănoapte porţi trei, despre amiazăzi porţi trei, despre apus porţi trei.

14. Şi zidul cetăţii avînd temelii 12 şi într-însele numele celor 12 apostoli ai Mielului.

15. Şi cela ce grăiia cu mine avea trestie de aur ca să măsure cetatea şi porţile ei şi zidurile ei.

16. Şi cetatea în patru muchi era şi lungimea ei atîta iaste cîtu-i e şi lărgimea. Şi au măsurat cetatea cu trestiia, spre 12000 de stadii. Lungimea şi lărgimea şi înălţimea ei tocma iaste.

17. Şi au măsurat zidul ei, de 144 de coţi, măsura omului, carea iaste a îngerului.

18. Şi era cea denlăuntru făptură a zidului ei iaspís, şi cetatea, aur curat, asêmenea cu sticla cea curată.

19. Şi temeliile zidului cetăţii cu toată piatra cinstită împodobite: temeliia cea dentîiu iaspís, al doilea sanfír, al treilea halchidón, al patrulea smarágd,

20. Al cincilea sardoníx, al şaselea sardiós, al şaptelea hrisolithós, al optulea virilós, al noaolea topazión, al zêcelea hrisoprasos[7], al unsprăzêcelea iachínthos, al doaosprăzêcelea amethístos.

21. Şi cêle 12 porţi — 12 mărgăritariuri cîte una: fieştecare den porţi era cîte dentr-un mărgăritariu. Şi uliţa cetăţii, aur curat ca o sticlă luminoasă.

22. Şi besêrică n-am văzut întru ea, pentru că Domnul Dumnezău, Atotţiitoriul, besêrică ei iaste şi Mielul.

23. Şi cetăţii nu trebuie soarele, nici luna, ca să luminêze întru ea, pentru că mărirea lui //

Versiunea modernă

„Scrie, pentru că aceste cuvinte sînt vrednice de crezare şi adevărate."

6. Şi mi-a zis: „S-a împlinit! Eu sînt Alfa şi Omega, începutul şi sfîrşitul. Celui care însetează eu îi voi da, în dar, din izvorul apei vieţii.

7. Biruitorul va moşteni toate şi eu îi voi fi Dumnezeu, iar el îmi va fi mie fiu.

8. Iar pentru cei fricoşi şi necredincioşi şi spurcaţi şi ucigaşi şi desfrînaţi şi vrăjitori şi închinători la idoli şi toţi mincinoşii, partea lor este în iezerul ce arde cu foc şi pucioasă, care este moartea cea de a doua."

9. Apoi a venit la mine unul dintre cei şapte îngeri care ţineau cele şapte cupe pline cu cele şapte urgii de pe urmă şi a grăit cu mine zicînd: „Vino să-ţi arăt Mireasa, soţia Mielului."

10. Şi m-a dus în duh pe un deal mare şi înalt şi mi-a arătat cetatea cea mare, Ierusalimul cel sfînt, coborînd din cer, de la Dumnezeu,

11. Învăluită în slava lui Dumnezeu. Strălucirea ei era ca a unei pietre de mare preţ, ca o piatră cristalină de iaspis.

12. Avea zid mare şi înalt, cu douăsprezece porţi, iar la porţi doisprezece îngeri şi nume scrise deasupra, care sînt ale celor douăsprezece seminţii ale fiilor lui Israel.

13. Spre răsărit trei porţi; spre miazănoapte trei porţi; spre miazăzi trei porţi şi spre apus trei porţi.

14. Iar zidul cetăţii avea douăsprezece pietre de temelie şi pe ele numele celor doisprezece apostoli ai Mielului.

15. Şi cel ce grăia cu mine avea o trestie de aur, ca să măsoare cetatea şi porţile şi zidul ei.

16. Cetatea era în patru colţuri şi lungimea ei este cît lăţimea. Şi a măsurat cetatea cu trestia, douăsprezece mii de stadii, lungimea şi lăţimea şi înălţimea ei sînt deopotrivă.

17. Şi a măsurat zidul ei: o sută patruzeci şi patru de coţi, măsură de om, care este a îngerului.

18. Partea dinăuntrul zidului ei era de iaspis şi cetatea – de aur curat, asemenea cu sticla curată.

19. Temeliile zidului cetăţii sînt împodobite cu tot felul de pietre scumpe: temelia cea dintîi de iaspis, a doua de safir, a treia de agate, a patra de smarald,

20. A cincea de sardonix, a şasea de cornalină, a şaptea de hrisolit, a opta de beril, a noua de topaz, a zecea de hrisopras, a unsprezecea de iacint, a douăsprezecea de ametist.

21. Şi cele douăsprezece porţi sînt douăsprezece mărgăritare: fiecare din porţi este dintr-un singur mărgăritar. Iar uliţa cetăţii – aur curat, ca o stliclă luminoasă.

22. Şi templu nu am văzut în ea, pentru că Domnul Dumnezeu, Atotputernicul, este templul ei, precum şi Mielul.

23. Şi cetatea nu are nevoie de soare, nici de lună ca să o lumineze, căci slava lui

дмнѕъꙋ ѡ҆аꙋ лꙋминать прѣ, ши лꙋминъто-
кд рюль ей мїелꙋль. Ши лимбиле челорь чесъ
мѫнтꙋѥскꙋ ꙟтрꙋ лꙋмина ей ворь оумбла, ши
ꙟпърацїй пъмѫнтꙋлꙋи, адꙋкꙋ мърирѣ ши че-
ке стѣ лорь, ла дѫнса. Ши порциле ей нꙋсъвъ
ꙟкиде зїоа пентрꙋ къноапте нꙋ кафи аколѡ.
кѕ Ши вор адꙋче мърирѣ ши чинстѣ лимбилорь ла
кз дѫнса. Ши нꙋва ꙟтра ꙟтрѫнса тоть че-
спꙋркать, ши фъкѫндь оурѫчюне ши минчюнѣ
фърь нꙋмаи чеи скриши ꙟкартѣ вїецїй мїелꙋлꙋй.

КАП. КВ.

а Шимь аръть мїе рѫꙋ кꙋрать ала апеи вїе-
цїй, лꙋминать какрищалꙋль ешиндь де
скаꙋнꙋль лꙋй дмнѕъꙋ, ши алъ мїелꙋлꙋи.
в ꙟмиѫлокꙋль оулицїй ей, ши рѫꙋлꙋи,
де сѡпарте ши деалта лемнꙋль вїецїй
фъкѫндь роаде, ві, дꙋпъ лꙋнъ фїеще каре,
дѫндь родꙋль лꙋй, ши фрꙋнзеле лемнꙋлꙋи спре
г виндекарѣ лимбилорь. Ши тоатъ проклецїѧ
нꙋва маи фи ꙟкъ, ши скаꙋнꙋль лꙋй дмнѕъꙋ ши
алъ мїелꙋлꙋи ꙟтрꙋѫ ва фи, ши робїй лꙋй слꙋжи-
д ворь лꙋй. Ши вор ведѣ фаца лꙋй ши нꙋме-
е ле лꙋй престе фрꙋнтѣ лорь. Ши ноапте нꙋ
ва фи аколѡ, ши нꙋле требꙋе лꙋминъторю, ши
лꙋмина соарелꙋи, къчи дмнꙋль дмнѕъꙋ лꙋми-
нѣзъ пре ей, ши ворь ꙟпъръци ꙟвѣчїй вѣчилорь.
ѕ Шимї зисе ачѣсте кꙋвинте сѫнть крединчоасе
ши адевърате, ши дмнꙋль дмнѕъꙋль сфнцилорь
прочилорь тримисе пре ꙟџерꙋль лꙋй съ арате ро-
билорь лꙋй, челе че требꙋе съфїе дезъргъ.
з Іатъ вїꙋ кꙋрꙋндь, ферничть чела че пъзѣще
и кꙋвинтеле прочїей, кърцїй ачещїѧ. Ши еꙋ
Іѡань чела че възꙋ ачѣстѣ ши аꙋзь, ши кѫндь
амь аꙋзить ши амь възꙋть амь къзꙋть съ-
ль ꙟкинь ꙟнаинтѣ пичоарелорь ꙟџерꙋлꙋи че-
ѳ лꙋи чемь аръта мїе ачѣстѣ. Ши зисе мїе
каꙋтъ, нꙋ, пентрꙋ къ ꙟпреꙋнъ кꙋтине робь
сѫнть, ши кꙋ фрацїй тъи прочїй, ши кꙋ чеи
чепъзѣскꙋ кꙋвинтеле кърцїй ачещїѧ, лꙋй дꙋм-
і незъꙋ те ꙟкинъ. Ши зисе мїе съ нꙋ печетлꙋ-
ѥщи кꙋвинтеле кърцїй ачещїѧ, къчи врѣмѣ а-
аі проапе ѥсте. Чела чефаче стрѫмбътате
маи факъ стрѫмбътате, ши чела че спꙋркъ
маи спꙋрче ши чель дирепть маи ꙟдирептѣзесе,
ві ши чель сфнть маи сфнцѣскъсе. Ши іатъ
вїꙋ кꙋрꙋнди, ши плата мѣ кꙋминеѥ, ка съдаꙋ
фїеще кърꙋѧ дꙋпъ кꙋмь ꙟивафи фапта лꙋй.
гі Еꙋ сѫнть алфа, ши ѡмега, ꙟчепꙋтꙋль ши
сфѫршитꙋль, чела дентъю ши чель деапои.
ді Ферничици чїѧ чефаче порꙋнчиле лꙋй, ка съфїе ѣи
рꙋинца лорь престе лемнꙋль вїецїй, ши пре порци
еі съ ꙟтре ꙟчетате. Іаръ афаръ кѫиній ши
фърмъкъторїй ши кервзии, ши оучигъторїй ши
ꙟкинъторїй де идоли ши то чела чефаче ши
ѕі юбѣще минчюна. Еꙋ іс҃ амь ... имии пре ꙟџерꙋль
съмъртꙋрисаскъ воаѡ ач ст ла бесѣречи, еꙋ
сѫнть ръдъчина ши родꙋль лꙋй дв҃дъ, стѣоа
зі чѣ лꙋминоасъ ши дедеминѣцъ. Ши дꙋхꙋль
ши мирѣса, зикъ вино, ши чел че ... зикъ

Biblia 1688, p. 932, col. 1

Dumnezău o au luminat pre ea şi luminătoriul ei — Mielul.

24. Şi limbile celor ce să mîntuiescu întru lumina ei vor umbla şi împăraţii pămîntului aducu mărirea şi censtea lor la dînsa.

25. Şi porţile ei nu să vor închide zioa, pentru că noapte nu va fi acoló.

26. Şi vor aduce mărirea şi cinstea limbilor la dînsa.

27. Şi nu va întra într-însa tot ce e spurcat şi făcînd urîciune şi minciună, fără numai cei scrişi în cartea vieţii Mielului.

Cap 22

1. Şi-mi arătă mie rîu curat al apei vieţii, luminat ca crişțalul, ieşind den scaunul lui Dumnezău şi al Mielului,

2. În mijlocul uliţii ei şi rîului, de o parte şi de alta, lemnul vieţii, făcînd roade 12, după lună fieştecarea, dînd rodul lui şi frunzele lemnului spre vindecarea limbilor.

3. Şi toată procleţiia nu va mai fi încă. Şi scaunul lui Dumnezău şi al Mielului întru ea va fi şi robii lui sluji-vor lui

4. Şi vor vedea faţa lui şi numele lui preste fruntea lor.

5. Şi noapte nu va fi acoló; şi nu le trebuie luminătoriu şi lumina soarelui, căci Domnul Dumnezău luminează pre ei şi vor împărăţi în vêcii vêcilor.

6. Şi-mi zise: „Acêste cuvinte sînt credincioase şi adevărate; şi Domnul Dumnezăul sfinţilor prorocilor trimise pre îngerul lui să arate robilor lui cêle ce trebuie să fie de sîrg.

7. Iată, viu curund. Fericit cela ce păzêşte cuvintele prorociei cărţii aceştiia!”

8. Şi eu, Ioán, cela ce văzu acêstea şi auz. Şi, cînd am auzit şi am văzut, am căzut să mă închin înaintea picioarelor îngerului celui ce-mi arăta mie acêstea.

9. Şi zise mie: „Caută, nu! Pentru că împreună cu tine rob sînt şi cu fraţii tăi, prorocii, şi cu cei ce păzescu cuvintele cărţii aceştiia. Lui Dumnezău te închină!”

10. Şi zise mie: „Să nu pecetluieşti cuvintele cărţii aceştiia, căci vrêmea aproape iaste.

11. Cela ce face strîmbătate, mai facă strîmbătate. Şi cela ce spurcă, mai spurce. Şi cel direpţ, mai îndirepteaze-se, şi cel sfînt mai sfinţească-se.

12. Şi, iată, viu curund, şi plata mea cu mine e, ca să dau fieştecăruia după cum îi va fi fapta lui.

13. Eu sînt Álfa şi Oméga, Începutul şi Sfîrşitul, Cel dentîiu şi Cel de apoi.

14. Fericiţi ceia ce fac poruncile lui, ca să fie biruinţa lor preste lemnul vieţii şi pre porţi să între în cetate!

15. Iară afară cîinii şi fărmăcătorii şi curvarii şi ucigătorii şi închinătorii de idoli şi tot cela ce face şi iubêşte minciuna!

16. Eu, Isus, am trimis pre îngerul să mărturisască voao acêstea la besêreci. Eu sînt rădăcina şi rodul lui David, steaoa cea luminoasă şi de demineaţă.

17. Şi Duhul şi mireasa zic: «Vino!» Şi cela ce aude zică: /

Versiunea modernă

Dumnezeu o luminează şi făclia ei este Mielul.

24. Şi neamurile ce se mîntuiesc vor umbla în lumina ei, iar regii pămîntului îşi vor aduce la ea mărirea şi cinstea lor.

25. Porţile ei nu se vor închide ziua, căci noapte nu va fi acolo.

26. Şi se va aduce slava şi cinstea neamurilor în ea.

27. Nu va intra în ea nimic necurat şi nimeni care săvîrşeşte fărădelege şi minciună, ci numai cei scrişi în cartea vieţii Mielului.

Capitolul al 22-lea

1. Şi mi s-a arătat un rîu curat cu apa vieţii, limpede, asemenea cristalului, ieşind din scaunul lui Dumnezeu şi al Mielului,

2. Iar în mijlocul uliţei şi al rîului, de o parte şi de alta, pomul vieţii, care face rod de douăsprezece ori, pentru fiecare lună; iar rodul şi frunzele pomului sînt spre vindecarea neamurilor.

3. Şi nici un blestem nu va mai fi şi scaunul lui Dumnezeu şi al Mielului va fi în ea, şi slujitorii lui îi vor sluji

4. Şi vor vedea faţa lui şi numele lui va fi pe frunţile lor.

5. Iar noapte nu va mai fi acolo; şi nu au nevoie de lampă sau de lumina soarelui, căci Domnul Dumnezeu va lumina asupra lor şi vor domni în vecii vecilor.

6. Şi [îngerul] mi-a zis: „Aceste cuvinte sînt vrednice de crezare şi adevărate şi Domnul Dumnezeul sfinţilor profeţi l-a trimis pe îngerul său să le arate slujitorilor săi cele ce trebuie să se petreacă îndată.

7. Iată, eu vin curînd. Fericit cel care păzeşte cuvintele profeţiei cărţii acesteia!”

8. Eu, Ioan, sînt cel ce am văzut şi am auzit acestea. Şi, după ce le-am auzit şi le-am văzut, am căzut să mă închin la picioarele îngerului care mi le arăta.

9. Dar el mi-a zis: „Vezi să nu faci aşa! Căci eu sînt slujitor împreună cu tine şi cu fraţii tăi profeţi şi cu cei care păzesc cuvintele cărţii acesteia. Lui Dumnezeu să te închini!”

10. Apoi mi-a zis: „Să nu pecetluieşti cuvintele cărţii acesteia, căci vremea este aproape.

11. Cel ce face nelegiuire să mai facă nelegiuire, iar cel întinat să se mai întineze; cel drept să mai împlinească dreptatea şi cel sfînt să se mai sfinţească.

12. Iată, eu vin curînd şi răsplata mea este cu mine, ca să dau fiecăruia după faptele lui.

13. Eu sînt Alfa şi Omega, Începutul şi Sfîrşitul, Cel dintîi şi Cel de pe urmă.

14. Fericiţi cei ce împlinesc poruncile lui, ca să aibă dreptul la pomul vieţii şi pe porţi să intre în cetate!

15. Afară cîinii, vrăjitorii, desfrînaţii, ucigaşii, închinătorii la idoli şi oricine săvîrşeşte şi iubeşte minciuna!

16. Eu, Iisus, l-am trimis pe îngerul [meu] ca să vă dea mărturie despre acestea pentru biserici. Eu sînt rădăcina şi odrasla lui David, steaua strălucitoare a dimineţii.

17. Iar Duhul şi Mireasa zic: «Vino!» Şi cel ce aude să spună:

АПОКАЛИѰИ

вино, ши челуй чей есете віе, ши чела че ва
съ ѧ апа віецій ꙟдаръ. Пентру къ ꙟпреун не
мъртурисеск ал тот чела че ауде, кувинтеле
пророчїей кърцїй ачещїѧ, дева адаоџе нещине
кътръ ачестѣ, съпуе дꙟнзъу престе ел рание
ле челе чесънть скрисе ꙟкартѣ ачаста. Ши де
дева скъдѧ чинева, дей кувинтеле кърцїй про
рочїей ачещїѧ, съ ѧ дꙟнзъу партѣ луй, дей
картѣ віецїй, ши дей четатѣ чѣ сфнтъ, ши
дей челе че сънть скрисе ꙟкартѣ ачаста.
Зиче чела че мъртурисеще ачестѣ, а к
шѧ вениво курънд, амин, аша
вино доамне Ісусе. Даръ ка
домнулуй ностру Ісусъ
Христосъ ку то
ци ку вой
амин.

Сфършитул ачещїѧ думнезъещи кърци,
адекъ чей думнезъещи скриптури
векии, ши ноао, ши луй ду
незеу мърире, ши лаудъ
ꙟвечїй несфър
шиць.

Типъритусау ачастъ сфнтъ карте ꙟ ораш
ꙟБукурещи, ꙟтъ кꙋ кетуiала Пре Луминатулуй
Пре Крещинулуй ши Пре Кувїосулуй Домну
луй ши Стъпжнулуй Ностру Іоан Шърбань
К. Б. Воевода Кирунторюлуй Ши Облъдуито
рюлуй атоатъ Ꙋгровлахїѧ, Църъ Кунескоинца
Ши ꙟдиреп тарѣ Челорь чеау ꙟтжмплатъ Да
скали, ши май мулъть деслушиндусе пре
Лимба Румънѣскъ, дечей мичи ши
плекаци динтру слуџиле мърїеслале
шърбань вн, В, Логофет,
ибра его Радуль Лѡ.

Biblia 1688, p. 932, col. 2

«Vino!». Şi celui ce-i e sête vie. Şi cela ce va să ia apa vieţii în dar."

18. Pentru că împreună mărturisesc la tot cela ce aude cuvintele prorociei cărţii aceştiia. De va adaoge neştine cătră aceasta, să puie Dumnezău preste el ranele cêle ce sînt scrise în cartea aceasta.

19. Şi de va scădea cineva den cuvintele cărţii prorociei aceştiia, să ia Dumnezău partea lui den cartea vieţii şi den cetatea cea sfîntă şi den cêle ce sînt scrise în cartea aceasta.

20. Zice cela ce mărturisêşte acêstea: „Aşa, veni-voiu curînd." Amin! Aşa, vino, Doamne Isúse!

21. Darul Domnului nostru Isús Hristós — cu toţi cu voi! Amin.

A. Sfîrşitul aceştiia dumnezăieşti cărţi, adecă cei dumnezăieşti Scripturi Vechi şi Noao, şi lui Dumnezeu mărire şi laudă în vêcii nesfîrşiţi.

1. Tipăritu-s-au această sfîntă carte în oraş în Bucurêşti, însă cu cheltuiala prealuminatului, preacreştinului şi preacuviosului domnului şi stăpînului nostru Ioán Şărbán C<onstantin> B<asarab> Voievoda, Biruitoriului şi Oblăduitoriului a toată Ugrovlahíia.

2. Iară cu nevoinţa şi îndireptarea celor ce s-au întîmplat dascali şi mai mult desluşindu-se pre limba rumânească de cei mici şi plecaţi dentru slugile măriii sale Şărbán biv 2 logofet i brat ego Radul log<ofet>. //

Versiunea modernă

«Vino!» Şi cel însetat să vină. Şi cine voieşte, să ia apa vieţii în dar."

18. Pentru că eu dau împreună mărturie oricui ascultă cuvintele profeţiei cărţii acesteia: de va adăuga cineva la ele, să pună şi Dumnezeu asupra lui urgiile scrise în cartea aceasta.

19. Iar de va scoate cineva din cuvintele cărţii profeţiei acesteia, să ia şi Dumnezeu partea lui din cartea vieţii şi din cetatea cea sfîntă şi din cele ce sînt scrise în cartea aceasta.

20 Cel care mărturiseşte acestea zice: „Da, voi veni curînd." Amin! Da, vino, Doamne Iisuse!

21. Harul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu voi toţi! Amin.

Ꙟтѫть мещершꙋгꙋ Типографїей, ши ꙟдиреп̃торїи кꙋвинтелѡр рꙋмꙋнещи, ѡстенит̃орю, де дм҃незъꙋ
юбиторюл, Митрофань Епископꙋль де Хꙋшь. Ши сах ꙟчепꙋт ачѣсть дмнезъеаскъ лꙋкрꙋ ꙟлꙋна
лꙋй Ноебрй, ꙟ ѕı҃, зи҃, ꙟнꙋдела ꙟчепꙋтꙋ лꙋмїй, ҂зрı҃ѕ. Ши сах съвършит ꙟноебрїе, г҃, ꙟнꙋ, ҂зрı҃з.

Іре тине православничѣ чититорю, Къ оумилиници те рꙋгъ, Читинде пре ачастъ сфн҃тъ ши дꙋ
незеѧскъ Карте, оунде вей афла нискаре лꙋнекꙋшꙋри ꙟлꙋкрꙋл ачѣста ал нострꙋ, сънꙋ блъстеми,
че ка оунь бꙋнь, Ши кꙋ бꙋнъ инимъ ꙟдиреп̃тѣзъ, ши нꙋне пꙋне ꙟтрꙋ пено, Че ѧртъ, Къ ши
ноЙ сꙋнтемь ѡамени, ꙟсемене пꙋрꙋмаши цинꙋци де слаба фире, Каръ нꙋ лась ничи пре оунь ѡм
ꙟрꙋмꙋнѣ фъръ грешалъ, Къ пре кѫть амь пꙋтꙋть кꙋ невоинцъ амь лꙋкрат, Ши пре кꙋм амь а
флать ꙟизводь ꙟша амь дать ши ꙟтипарю, Че те рꙋгъмь ѧртъ, Ка ши тꙋ съ добѫн
дешн ѧртъчюне, Дела пре Пꙋтерникꙋль Дмнезъꙋ, ал кърꙋѧ дарь ши милъ,
ши ноЙ ꙟль рꙋгъмь Съ фїе кꙋ тине пꙋрꙋрѣ.

Ꙟсъ ши ачѣста съ щїй, Къ девей ѡстени ачерчета пре амърꙋнтꙋль ꙟцелесꙋль аль ачещїй сфн҃те
скрип̃тꙋри, ши девей потриви кꙋ нискаре изводе афаръ день чѣле елинещи. лътинещи, ах
словенещи ах а алтора лимби ши нꙋсъва потриви, сънꙋте гръбещи ꙟидатъшь кꙋмва адефъи
ма, Чеъкаꙋци, Къ ꙟнтре алте изводе елинещи вей афла оунь изводь Че аꙋ фость ти
пърить ла франко форть, Каре изводь ѥсте дꙋпре чель векю аль, о҃в, дедаскали ѡврѣй, Че
птоломеꙋ филаделфꙋль аꙋ фъкꙋть де аꙋ тълмъчить скрип̃тꙋра сфн҃тъ чѣ векѥ, депре лимба
ѡврѣскъ пре елинѣскъ, Тълмъчиторїи даръ ай ачещїй сфн҃те скрип̃тꙋри пре ачела аꙋ алесь
май адевърать, Ши дꙋпре ачела аꙋ ши тълмъчить, дечи потривиндꙋ кꙋ ачела вей а
фла пре чѣ кале аꙋ оумблать, Ѧръ деѧвей ꙟдой кꙋмва, Ши пентрꙋ изводꙋль ачела, сокотиндꙋ
кꙋмь нꙋсаꙋ немерить изводь бꙋнь алꙋнекѫндꙋте дꙋпре алте библіи че мꙋлте ꙟкъ саꙋ тип̃ъ
рить, де мꙋлци, Че саꙋ фъкꙋть даскали тълмъчитори скрип̃тꙋрилорь сфн҃те, Тръгѫндꙋле ши
копиліндꙋле май върътось ꙟвоѧ нꙋмай ши пъръериѧлорь, карїй нꙋщимь, май мꙋлть аꙋ сминтит
родꙋль ѡменескь, аꙋ амъръгꙋрать четиторїй. Че Ной спре ачѣстѣ нимикь нꙋвомь
лꙋнека, къ амь възꙋть акꙋмь, ꙟанꙋль дела Спъсенїѧ лꙋмїй, ҂ахп҃з
де ноꙋ елинѣще дѫндꙋ ꙟтипарю венецїѧнїй ачаташи сфн҃тъ
скрип̃тꙋръ ши ѧръ ачелꙋй изводь оурмарѧ.

Прекꙋмь дорѣскь съ соснѣскь ла вадꙋль чель кꙋ адъпостире, карїй сѫнть бътꙋци де
валꙋри ꙟтрꙋ лꙋчїꙋль мърїй, ꙟша амь дорить ши еꙋ съ соѧскь ла
съвършитꙋль кърцїй ачещїѧ.

Славъ лꙋй дмнезъꙋ челꙋй че неꙋ ажꙋтать
дꙋпъ ꙟчепꙋтꙋ, де амь ажꙋнсꙋ
ши съвършитꙋль.

Biblia 1688, p. 933

3. A tot meşterşugul tipográfiei şi îndiriptării cuvintelor rumâneşti ostenitoriu, de Dumnezău iubitoriul Mitrofán, Episcopul de Húşi.

4. Şi s-au început acest dumnezăiescu lucru în luna lui noiemvrii, în 5 zile, anul de la începutul lumii 7196. Şi s-au săvîrşit în noiemvrie 10, anul 7197.

5. Pre tine, pravoslavnice cititoriu, cu umilinţă te rugăm, citind pre această sfîntă şi dumnezăiască carte, unde vei afla niscare lunecături în lucrul acesta al nostru, să nu blêstemi, ce, ca un bun şi cu bună inimă, îndireptează, şi nu ne pune întru ponos, ce iartă, că şi noi sîntem oameni, asêmene pătimaşi, ţinuţi de slaba fire carea nu lasă nici pre un om a rămînea fără greşală.

6. Că, pre cît am putut, cu nevoinţă am lucrat şi, precum am aflat în izvod, aşa am dat şi în tipariu.

7. Ce te rugăm iartă, ca şi tu să dobîndeşti iertăciune de la preaputêrnicul Dumnezău, al căruia dar şi milă şi noi îl rugăm să fie cu tine pururea.

8. Însă şi acesta să ştii că de vei osteni a cerceta pre amăruntul înţelesul al aceştii Sfinte Scripturi şi de-l vei potrivi cu niscare izvoade, afară den cêle elineşti, lătineşti au sloveneşti au a altora limbi şi nu să va potrivi, să nu te grăbeşti îndatăşi cumva a defăima, ce să cauţi, că între alte izvoade elineşti vei afla un izvod ce au fost tipărit la Francofórt, care izvod iaste dupre cel vechiu al 72 de dascali ovrêi ce Ptoloméu Filadélful au făcut de au tălmăcit Scriptura Sfîntă cea Vêche de pre limba ovreiască pre elinească.

9. Tălmăcitorii dară ai aceştii Sfinte Scripturi pre cela l-au ales mai adevărat şi dupre acela au şi tălmăcit.

10. Deci, potrivindu cu acela, vei afla pre ce cale au umblat.

11. Iară de te vei îndoi cumva şi pentru izvodul acela, socotind cum nu s-au nemerit izvod bun, alunecîndu-te dupre alte biblii, ce multe încă s-au tipărit, de mulţi, ce s-au făcut dascali tălmăcitori Scripturilor Sfinte, trăgîndu-le şi copilindu-le mai vîrtos în voia numai şi părêrea lor, carii, nu ştim, mai mult au smintit rodul omenesc au au turburat cetitorii.

12. Ce noi spre acêstea nimic nu vom lunica, că am văzut acum, în anul de la spăseniia lumii 1687, de nou elinêşte dînd în tipariu veneţiênii acêstaşi Sfîntă Scriptură şi iară acelui izvod urmară.

13. Precum doresc să sosească la vadul cel cu adăpostire carii sînt bătuţi de valuri întru luciul mării, aşa am dorit şi eu să sosesc la sfîrşitul cărţii aceştiia.

14. Slavă lui Dumnezău, celui ce ne-au ajutat, după începutu, de am ajunsu şi săvîrşitul!

NOTE FILOLOGICE ŞI TEXTUALE

Biblia 1688
Faptele Apostolilor

Cap 1

1 În text, scris: ***нѹме***, greşeală de tipar.
2 Paranteze rotunde, în text.

Cap 3

3 În text, scris: ***фрѹверилє.***

Cap 4

4 În text, scris: ***їѡ́сись***, greşeală de tipar.

Cap 5

5 În text, scris: ***во***, greşeală de tipar.

Cap 7

6 În text, scris: ***лѹ҃д***, greşeală de tipar.
7 În text, scris: ***їа́кѡвь***, greşeală de tipar.

Cap 8

8 În text, scris: ***оа́рекерелє***, greşeală de tipar.
9 Lipseşte numerotarea marginală a versetului, în text.
10 În text, scris: ***дм҃нзѹъ***, greşeală de tipar.

Cap 10

11 În text, scris: ***пе́нтрь***, greşeală de tipar.

Cap 11

12 În text, scris: ***тпрѹнь***, greşeală de tipar.

Cap 14

13 În text, scris: ***пре́штѹл***, greşeală de tipar.

Cap 17

14 În text, scris: ***липи́нтѹсє***, greşeală de tipar.

Cap 19

15 În text, scris: ***кори́дь***, greşeală de tipar.
16 În text, scris: ***дѹм҃незъѡ́ей.***
17 Paranteze rotunde, în text.

Cap 22

18 În text, scris: ***жодовѣ́скъ***, greşeală de tipar.
19 În text, scris: ***плоко́вникѹл***, greşeală de tipar.

Cap 24

20 În text, scris: ***ке́рєлє***, greşeală de tipar.
21 În text, scris: ***сѫ́ндь***, greşeală de tipar.

Cap 26

22 În text, scris: ***зі́аѡ***, greşeală de tipar.

Cap 27

23 În text, scris: ***ва҆́ка***, greşeală de tipar.
24 În text, scris: ***афа́ръ***, greşeală de tipar.
25 În text, scris: ***ва҆́ка***, greşeală de tipar.
26 În text, scris: ***ни́скѹл***, greşeală de tipar.

Cap 28

27 În text, scris: ***ачє́сте***, greşeală de tipar.

Biblia 1688
A lui Pável apostolul cea către rîmlêni carte trimisă

Cap 1

1 Paranteza deschisă în text.
2 Paranteza deschisă în text.

Cap 2

3 În text, scris: ***стрѫ́щє.***

Cap 3

4 În text, scris:***Здоби́рє***, greşeală de tipar.

Cap 5

5 Lipseşte numerotarea versetului în text.
6 În text, scris:***вортóсь***, greşeală de tipar.

Cap 9

7 În text, scris:***Ди́чи***, greşeală de tipar.

Cap 11

8 În text, scris:***пр҃ро́їи҃***, greşeală de tipar.

Cap 14

9 În text, scris:***дефлими***, greşeală de tipar.

Cap 15

10 În text, scris:***но́***, greşeală de tipar.

Biblia 1688
Cea cătră corinthêni carte trimisă dentîiu

Cap 3

1 În text, scris:*хъртíѧ*, greşeală de tipar.

Cap 5

2 În text, scris:*а́ши*, greşeală de tipar.

Cap 7

3 În text, scris:*лъıа́скъ*, greşeală de tipar.

Cap 8

4 În text, scris:*кѳиѳскѳть*, greşeală de tipar.
5 În text, scris: *во́стръ*.

Cap 10

6 În text, scris: *ѵкинчю́нѣ*, greşeală de tipar.

Biblia 1688
Cătră corinthêni carte trimisă a doa

Cap 7

1 În text: *во́стръ*.

Cap 9

2 În text, scris: *фѳгъдѳи́тъ*, greşeală de tipar.
3 În text, scris: *дирепрепта́тѣ*, greşeală de tipar.

Cap 10

4 Scris: *а̂чéѧ*.

Cap 12

5 În text: *шо́ппе*.

Biblia 1688
Cea cătră Thimothéu carte trimisă dentîiu

Cap 3

1 În text, scris: *денна́ръ*, greşeală de tipar.

Cap 4

2 În text, scris: *деппта*, greşeală de tipar.

Biblia 1688
Cea cătră evrei carte trimisă a lui Pável

Cap 1

1 În text, scris: *ска́ѳль*, greşeală de tipar.

Cap 10

2 În text, scris: *оүбра*, greşeală de tipar.
3 În text, scris: *но́*, greşeală de tipar.

Cap 11

4 În text, scris: *моцениткю́ю*, greşeală de tipar.
5 În text, scris: *îедаѣ*.

Cap 12

6 În text, scris: *норъ*.

Biblia 1688
A lui Iácov carte trimisă preste tot

Cap 4

1 În text, scris: *блѣстъмъ*.

Biblia 1688
A lui Pétr, cea preste tot carte trimisă cea dentîiu

Cap 2

1 În text, scris: *дмнезѳ*, greşeală de tipar.

Cap 4

2 Paranteze rotunde, în text.

Biblia 1688
Carte trimisă a lui Pétr preste tot a doa

Cap 2

1 În text, scris: *потóт*, greşeală de tipar.
2 Paranteze rotunde, în text.

Biblia 1688
Carte trimisă a lui Ioán cea dentîiu preste tot

Cap 1

1 Lipseşte numărul versetului în text.

Cap 2

2 În text: *тóтъ*.

Cap 4

3 În text: *кѳно́ацıе*, greşeală de tipar.

Biblia 1688
Carte lui Ioán a treia

Cap 1

1 În text, scris: *лби́т*, greşeală de tipar.

Biblia 1688
Carte trimisă a Iudei adeverită

Cap 1

1 În text: *ѳ*, greşeală de tipar.
2 Lipseşte numărul versetului în text.

Biblia 1688
Apocalípsis a lui Ioán Bogoslovul

Cap 2

1 În text, scris: ***â тúпа***, greşeală de tipar.
2 În text, scris: ***мáнна***, greşeală de tipar.

Cap 15

3 Lipseşte numărul versetului în text.

Cap 21

4 Lipseşte numărul versetului în text.
5 Lipseşte numărul versetului în text.
6 Lipseşte numărul versetului în text.
7 În text, scris: ***хрисопраса***.

FAPTELE APOSTOLILOR

COMENTARII

de Dragoş Mîrşanu

Introducere

A cincea carte din canonul noutestamentar, *Faptele Apostolilor*, este o naraţiune care urmăreşte dezvoltarea mişcării creştine după înălţarea lui Iisus, în diverse cadre geografice şi istorice. Există un consens în ceea ce priveşte identificarea autorului *Faptelor* cu cel al *Evangheliei după Luca*. De vreme ce *Faptele Apostolilor* începe acolo unde *Evanghelia* se opreşte, se poate spune că cele două cărţi ar trebui citite în succesiune, ca două părţi ale unui întreg. Exegeza critică se concentrează astăzi, din ce în ce mai mult, pe studiul unei singure scrieri, intitulată *Luca-Fapte*. Din perspectivă istorică, se poate observa că textul lucan se preocupă în mod deosebit de relaţia creştinismului incipient cu iudaismul; Dumnezeu nu îşi abandonează poporul pe care odinioară l-a ales. Misiunea creştină este îndreptată, mereu, mai întîi către iudei (2:5-11; 3:11-26), în sinagogi (17:1-3; 18:4) sau în alte case de rugăciune (16:13-16) şi sfîrşeşte prin a-i chema, în modul cel mai direct, la credinţa în Iisus Hristos (28:17-23). Pe măsură ce se depărtează geografic de Ierusalim, mesajul creştin începe să se adreseze cu precădere neamurilor din Samaria, Asia, Grecia şi Apus, începînd să se distingă din ce în ce mai mult de iudaism. Din perspectivă teologică, tema centrală a *Faptelor* este mîntuirea, pe care Dumnezeu o dăruieşte tuturor oamenilor prin Duhul Sfînt şi ca urmare a jertfei Fiului său. Avînd în vedere dezvoltarea istorică a mişcării creştine în spaţiul geografic mediteranean, conţinutul *Faptelor* poate fi împărţit în cinci acte: după un prolog (1:1-11), aflăm istoria creştinismului în Ierusalim (1:12-8:3), în Samaria şi regiunea de coastă (8:4-11:18, include scenele din Damasc, Ierusalim şi convertirea lui Cornelius), în Antiohia şi Asia Minor (11:19-15:35, se încheie cu Sinodul de la Ierusalim), în regiunea Mării Egee (15:36-19:20, include călătorii prin Asia Minor şi opriri la Cezareea şi Antiohia) şi în drum spre Roma, prin Ierusalim (19:21-28:31; după PUSKAS, CRUMP, p. 124). Nu se cunosc izvoarele istoriei lucane; dintre propunerile cercetătorilor, menţionăm în primul rînd un posibil jurnal al călătoriilor lui Pavel (pentru părţile în care povestitorul pare să fi fost martor), dar şi o sursă antiohiană şi alta petrină/ierusalemiteană. Cu privire la textul *Faptelor*, trebuie menţionat că tradiţia manuscrisă numită „apuseană" (reprezentată, cel mai notabil, de *Codex Bezae*, din sec. V-VI) oferă diferenţe semnificative faţă de textul considerat recept, într-o măsură mai mare decît în cazul oricărei alte cărţi biblice. Din această perspectivă, interpretarea textului *Faptelor* este o sarcină dificilă. Atunci cînd urmărim traducerea *Faptelor* în tradiţia biblică românească, pe lîngă ediţiile obişnuite de lucru precum NTB sau BIBL.1688, vom lua în considerare în mod particular şi cîteva alte versiuni vechi. Între acestea, se disting în primul rînd cele trei tălmăciri de la mijlocul secolului al XVI-lea, *Apostolul lui Coresi* sau *Praxiul coresian* (CORESI, PRAXIU), *Codicele popii Bratul* (BRATU[2]) şi *Codicele Voroneţean* (COD. VOR.[2]), ultimele două transmiţînd numai parţial textul *Faptelor*. O altă versiune notabilă este *Apostolul* din 1683, o ediţie liturgică (incluzînd cea mai mare parte a textului, împărţit în pericope) care prezintă diferenţe faţă de versiunea BIBL.1688, pe care o precede cu cinci ani.

Capitolul 1

1:1

În acest prim verset al prologului (Fapte 1:1-14), *πρῶτος λόγος* este o referinţă evidentă la *Evanghelia* a treia (Luc. 1:1). ♦ Gr. *λόγος* este redat în limba română prin *cuvînt*, în majoritatea traducerilor (NTB, AP.1683, BIBL.1688, BIBL.1795/2000, BIBL.1914 şi tradiţia următoare), dar şi prin *carte* (BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA), *istorisire* (NTNITZ.) sau chiar *espunere* (BIBL.1874); în Vulgata (VULG.) prin lat. *sermo*. ♦ Adresantul, un anume Teofil, este aceeaşi persoană menţionată de Sf. Luca în prologul Evangheliei sale. Cu toate că nu ştim nimic despre acest personaj, se poate presupune, în măsura în care citim cele două adresări ca pe o dedicaţie, că acesta a fost unul dintre cei care l-au susţinut pe Luca, probabil inclusiv financiar. În acelaşi sens, e plauzibil să fi fost un neofit creştin de vază, un cititor privilegiat din rîndul publicului căruia i se adresează,

îndeosebi, scrierile lui Luca (FITZMYER, p. 195). Beda Venerabilul interpretează antroponimul *Theophilos* în sensul în care fiecare iubitor de Dumnezeu are posibilitatea să se considere adresantul din *Fapte* (BEDA, 1:1). ♦ Sf. Ioan Gură de Aur explică astfel legătura dintre *Evanghelia după Luca* şi *Faptele Apostolilor*: „Evangheliile sînt o istorisire a celor ce Iisus a făcut şi a zis, iar Faptele, a celor ce a făcut şi zis «celălalt Mîngîietor» (Ioan 14:16)" (*apud* ACCS AC, 1). Acelaşi mare exeget (urmat şi de alţi interpreţi bisericeşti, precum Beda sau Sf. Teofilact al Bulgariei) este de părere că expresia prin care se rezumă aici Evanghelia lucană oferă, prin succesiunea *făcut/ învăţat*, modelul moral al celui care învaţă pe alţii numai prin exemplu personal (cf. Mat. 11:29).

1:2

În tradiţia biblică românească, termenul gr. *πνεῦμα* a fost transpus în general prin *duh*, prin intermediul slavonei (astfel, *Duhul Sfînt/ Sfînt*), fapt valabil chiar şi în cazul cînd s-a tradus numai după Vulgata (BIBL.VULG.1760-1761). După ce primele traduceri apărute în afara culturii bisericeşti tradiţionale preferaseră, în secolul al XIX-lea, echivalarea neologistă *spirit,* din lat. *spiritus* (BIBL.HELIADE, BIBL.1874, NTNITZ.), odată cu primirea traducerii lui Dumitru Cornilescu a fost pusă în circulaţie şi în spaţiul neoprotestant echivalarea tradiţională (e.g., BIBL.CORN.1926). Numai practica editorială greco-catolică continuă să apeleze la numele *Sfîntul Spirit*, în vreme ce tradiţia bisericească romano-catolică optează şi ea pentru *Duhul Sfînt* (v. traducerea recentă NTBB). Datorită uzului bisericesc, transpunerea şi-a consolidat în timp un loc stabil în terminologia bisericească, în vreme ce *spirit* rămîne parte a vocabularului intelectual românesc modern (MUNTEANU, p. 475-477).

1:3

După patima sa, Iisus li s-a arătat ucenicilor, propovăduind împărăţia lui Dumnezeu, timp de 40 de zile: *în patruzeci de zile* (NTB, BIBL.1795/2000, BIBL.ŞAGUNA), *chiar pren 40 de zile* (BIBL.1688). Perioada de patruzeci de zile întăreşte caracterul de autoritate al învăţăturii lui Iisus (în continuarea „poruncii" din versetul anterior), prin aceea că aminteşte de perioada în care Moise primise poruncile Legii (TARAZI, p. 187). Se poate spune că predarea orală a învăţăturii timp de 40 de zile („Evanghelia celor patruzeci de zile") va fi explicitată, prin ritual şi tradiţie scrisă, începînd chiar cu Fapte, în istoria Bisericii pe parcursul secolelor (PELIKAN, p. 40). ♦ *Zicînd ele ce era pentru împărăţia lui Dumnezeu* (BIBL.1688) primeşte o explicitare de tip catehetic în versiunea BIBL.RADU-GAL: *vorbind despre cele (taine) ale împărăţiei lui Dumnezeu.*

1:4-5

Este dificil de ştiut sensul cu care verbul *συναλίζω* este folosit aici, el putînd fi redat prin 'a sta împreună, a se aduna', dar şi 'a mînca (a împărţi sarea) împreună' (CONZELMANN, p. 6; LIDDELL-SCOTT, s.v.; DGRNT, s.v.). Versiunile româneşti preferă primul înţeles, pe care îl redau într-un mod similar, începînd cu traducerile vechi, prin *împreună petrecînd* (BIBL.1688, BIBL.1795/2000), *cu ei petrecînd* (NTB) sau *cu dînşii petrecînd* (AP.1683), pînă la cele recente: *în timp ce era împreună cu ei* (BIBL.ANANIA). ♦ Promisiunea Tatălui este botezul cu Duhul Sfînt, care îi va învăţa pe ei toate (Luc. 12:22, Fapte 2:33, 39) şi este redată în traducerile vechi ca *juruirea Părintelui* (CORESI, PRAXIU), *făgăduiala Tatălui* (NTB) sau *făgăduinţa Părintelui* (BIBL.1688). Traducerea *vă veţi boteza*, prezentă în toate versiunile vechi şi la unele mai noi ca BIBL.1914 sau BIBL.RADU-GAL., este înlocuită în NTNITZ. (apoi de BIBL.CORN.1926, BIBL.1968, 1988, BIBL.ANANIA), cu *veţi fi botezaţi*. ♦ Sfîntul Ioan Gură de Aur foloseşte referinţa la botezul cu Sfîntul Duh pentru a sublinia că acesta a lucrat şi în timpul Evangheliilor, prin templu, însă acum lucrează prin apostoli (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 1). Dacă prin apa botezului este sfinţit trupul, prin Sfîntul Duh se vor sfinţi deoporivă trupul şi sufletul (BEDA, 1:5; CHIRIL IER., 17:14, *apud* ACCS AC, p. 6).

1:6-8

Dacă CORESI, PRAXIU şi NTB redau gr. *ἀποκαθιστάνω* prin *a tocmi (împărăţiia)*, iar BIBL.1688 prin *a aşeza*, BIBL.1795/2000 va reda sensul deplin, folosind *a întoarce*. Versiunile mai noi utilizează expresii precum *a aşeza din nou* (BIBL.RADU-GAL.) sau *la loc* (BIBL.1988, BIBL.ANANIA). ♦ Restaurarea împărăţiei lui Israel poate fi văzută deopotrivă ca o referinţă la restaurarea tuturor (*ἀποκατάστασις πάντων*) dar şi ca restabilirea regatului Iudeii (tronul lui David). Iisus evită un răspuns politic şi le spune ucenicilor că numai Tatăl cunoaşte vremea cînd împărăţia va fi instaurată (sau restaurată), predîndu-le astfel o învăţătură esenţială înţelegerii caracterului misiunii lor. Conţinutul versetului 8 rezumă tema principală a Faptelor prin afirmaţia lui Iisus că ucenicii, care au fost martorii activităţii sale, vor depune mărturie în faţa întregii lumi despre învierea sa şi despre ceea ce a făcut şi a învăţat (1:1). Partea a doua a versetului sugerează structurarea Faptelor în funcţie de aria misionară: Ierusalimul şi Iudeea (cap. 1-7), Samaria (cap. 8-9) şi restul lumii (cap. 10-28). Lipsa Galileii din această enumerare surprinde. Citită în contextul ansamblului cărţii Faptelor, expresia „pînă la marginile pămîntului" ar putea sugera aici Roma. Întrebarea ucenicilor împreună cu răspunsul lui Iisus marchează începutul unei noi faze a istoriei Mîntuirii, prin biserică, după Înălţare (FITZMYER, p. 201). ♦ După Sf. Vasile cel Mare, cei alcătuiţi din trup şi sînge nu pot cunoaşte cele despre împărăţia lui Dumnezeu (VASILE CEL MARE, EPIST., 8:7). Aceştia vor trebui astfel să fie mereu în stare de trezvie, să înseteze după împărăţia lui Dumnezeu, care poate veni oricînd (BEDA 1:7, *apud* ACCS AC, p. 8). Tradiţia niceană a bisericii subliniază că Iisus, Fiul lui Dumnezeu, cunoaşte, desigur, ca şi Tatăl, vremea venirii împărăţiei (ILARIE, 9:75; CASSIODORUS, PSALM., 9:39), pe

care o ţine ascunsă, precum şi Tatăl o ţine ascunsă (AMBROSIUS, CRED., 5:17, 218, *apud* ACCS AC, p. 9). Sfîntul Duh este dat tuturor apostolilor, care se vor răspîndi peste tot pămîntul; astfel, el nu este nicidecum o creatură, un înger, ci este divin, din Dumnezeu (AMBROSIUS, SF. DUH, 1:7, 81-82, *apud* ACCS AC, p. 10).

1:9-11

Iisus a fost luat la cer de un nor, intrument al slavei şi puterii lui Dumnezeu (Ieş. 16:10; 19:9; 24:15-18; Iez. 10:3-4; Ps. 18:11; Dan. 7:13; Luc. 9,34-35; 1Tes. 4:17; Apoc. 11:12). Suirea fizică este în realitate o înălţare spirituală, de la moarte la slava alături de Tatăl, trecînd prin ceruri sau sfere celeste; cf. 2Cor. 11:2; Efes. 4:8-10 (v. FITZMYER, p. 212). Pare că cei doi bărbaţi în veşminte strălucitoare (identificabili cu doi îngeri, cf. Luc. 24:4; 24:23) au misiunea să avertizeze comunitatea discipolilor că nu trebuie să aştepte o întoarcere imediată a Domnului suit la cer (CONZELMANN, p. 7). Chiar dacă nu se poate spune cînd aceasta va avea loc, ea este sigură (cf. Luc. 21:27; 1Tes. 4:16). ♦ După Sf. Ioan Gură de Aur, apostolii au văzut în Înviere un sfîrşit, fără să vadă şi un început, iar la Înălţare, un început, fără să vadă şi un sfîrşit (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 2). După acelaşi, Fiul lui Dumnezeu va veni în trup (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 2), care va fi, precizează Augustin, un trup transfigurat (AUGUSTIN, IOAN, 21:13, 2-4, *apud* ACCS AC, p. 11). ♦ Simbolul de la Niceea-Constantinopol rezumă în mod esenţial conţinutul acestui pasaj, vorbind despre Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu: „Şi s-a înălţat la ceruri şi şade de-a dreapta Tatălui. Şi iarăşi va să vină cu slavă să judece viii şi morţii. A Cărui împărăţie nu va avea sfîrşit".

1:12

Subst. gr. *ὄρος* a fost redat prin *munte* (VULG.: *mons*) în aproape toate versiunile româneşti (NTB, AP.1683, BIBL.1795/2000 ş.u.). Fac excepţie mai ales CORESI, PRAXIU (*codru*), dar şi BIBL.1688 (*măgură*). ♦ În legea mozaică, distanţa care putea fi parcursă în ziua Sîmbetei era de aproximativ un kilometru (interpretînd Ieş. 16:27-30 şi Ios. 3:4). O interpretare teologică poate echivala „Calea Sîmbetei" cu distanţarea faţă de Legea iudaică (TARAZI, p. 189).

1:13

Unele versiuni româneşti folosesc aici verbul „a locui" (CORESI, PRAXIU, NTB, AP.1683, BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.1968). BIBL.1688 foloseşte „a mînea" (*mîind*), care implică caracterul temporar redat şi în versiunile mai noi, de pildă prin *unde stăteau de obicei* (BIBL.CORN. 1926), *unde le era şederea* (BIBL.RADU-GAL.) sau *unde se adunau de obicei* (BIBL.1688, BIBL.1988, BIBL.ANANIA). ♦ Lista cu numele celor unsprezece apostoli este uşor diferită de cea din Luc. 6:14-16. Apostolul Filip menţionat aici va fi confundat adesea cu „Filip binevestitorul, unul dintre cei şapte" (Fapte 21:8; cf. 6:5; 8:5-40; v. EUSEBIU, IST., 3: 39, 9). Iuda al lui Iacob nu este acelaşi cu Iuda Tadeul (Marc. 3:18; Mat. 10:3), deşi în tradiţia ulterioară ei au fost, de asemenea, confundaţi. Aceste inadvertenţe pot sugera că, deja în vremea scrierii Evangheliilor, numele apostolilor nu mai erau reţinute cu precizie (FITZMYER, p. 215).

1:14

Gr. *ὁμοθυμαδόν* a fost redat în VULG. prin *unanimiter* şi, în limbile moderne, prin, spre exemplu, *with one accord* (KJV) sau *d'un même coeur* (BIBL.JER.). Versiunile româneşti echivalează termenul prin *într-un suflet* (CORESI, PRAXIU), *cu o inimă* (NTB, BIBL.1795/2000, BIBL.ŞAGUNA), *dempreună* (BIBL.1688), *cu un cuget* (BIBL.FILOTEI, BIBL.1914, BIBL.CORN.1926) sau *într-un cuget* (NTNITZ., BIBL.RADU-GAL., BIBL.1988, BIBL.ANANIA). ♦ *Stăruiau într-un cuget* sugerează nu atît faptul că cei care îl urmaseră pe Iisus se aflau fizic în acelaşi loc, ci că ei formau o unitate de credinţă, o comuniune eclezială (cf. Rom. 12:12; Rom. 15:5-6; Col. 4:2). Femeile nu sînt menţionate nominal aici, cu excepţia Mariei, dar le cunoaştem de la Luc. 8:1-3 şi 23:49. Maria, mama lui Iisus (Luc. 2:34) devine, împreună cu ucenicii, parte a Bisericii Fiului ei, prin venirea Sfîntului Duh. Prin „fraţii lui Iisus", Luca s-a referit probabil la rudele lui Iisus, care (cu excepţia lui Iacov) nu mai revin în relatarea Sf. Luca, de unde se poate presupune că acesta din urmă nu cunoştea foarte multe despre ei (CONZELMANN, p. 9). Este important să se facă distincţia între aceşti fraţi (rude) şi „fraţii" din versetul următor (FITZMYER, p. 217). ♦ Conform tradiţiei iconografice a Bisericii Răsăritene, Maica Domnului este ilustrată în centrul icoanei Înălţării Domnului, imediat sub Mîntuitorul care se ridică la ceruri. ♦ După Ieronim, există patru feluri de fraţi ai lui Iisus menţionaţi în Noul Testament: după natură, rasă, rudenie şi dragoste, iar aceste pasaje nu contrazic cu necesitate credinţa în pururea fecioria Maicii Domnului (IERONIM, HELV., 16-18).

1:15

Cuvîntul *gloată* (BIBL.1688) traduce gr. *ὄχλος*, echivalat în CORESI, PRAXIU prin *nărod*, iar în NTB, AP.1683 sau BIBL.1795/2000, prin *mulţime*. ♦ În perioada dintre Înălţare şi Cincizecime, Petru îşi începe misiunea de a-i întări pe fraţi (în sensul de fraţi în credinţă), care îi fusese încredinţată de Iisus (Luc. 22:32). Versetele 15-26 cuprind alegerea unui înlocuitor pentru Iuda şi reîntregirea celor doisprezece.

1:16-20

Gr. *γραφή* este redat în versiunile vechi prin *Scripturi* (CORESI, PRAXIU), *Scriptură* (NTB, AP.1683, BIBL.1795/2000) şi *Scrisoare* (BIBL.1688). Gr. *ἐπισκοπέ*, redat în VULG. ca *episcopatus*, este echivalat în versiunile româneşti prin *socoteala* (BIBL.1688), *episcupiia/ episcopia* (NTB, BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), *însărcinarea* (NTNITZ.), *slujba* (BIBL.CORN.1926),

dregătoria (BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA), *slujirea* (BIBL.1968, BIBL.1988). ♦ Pasajul are la bază credinţa că Scriptura, născută din Duhul Sfînt prin vocile unor bărbaţi de seamă trebuia să fie împlinită. În acest caz, este vorba de cele spuse în legătură cu Iuda Iscarioteanul, care luase slujirea (*διακονία*) împreună cu ceilalţi unsprezece. „Plata" apare în tradiţia Textului Apusean [= TA], constituind probabil o referire la Mat 27:7. Modul în care Iuda moare diferă faţă de Mat. 27:5, ca şi de cel transmis de Papias (sec. al II-lea), sugerînd că aceste locuri reflectă versiuni diferite ale legendei privind sfîrşitul lui Iuda (FITZMYER, p. 224). Petru aduce o dublă justificare pentru soarta lui Iuda, din Ps. 69:26 şi Ps. 109:8. ♦ *Acheldama* (Hacheldamah) se află localizată astăzi lîngă mănăstirea ortodoxă a Sfintul Onufrie, construită în secolul al XIX-lea lîngă un cimitir din epocă ce conţinea între altele mormîntul marelui preot Anna (FITZMYER, p. 225). ♦ Chiar dacă Petru se adresează auditoriului cu apelativul „barbaţi, fraţi", Sf. Ioan Gură de Aur subliniază starea angelică a comunităţii de atunci, în care nu exista distincţie între bărbat şi femeie (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 3, *apud* ACCS AC, p. 16; cf. Gal. 3:28). ♦ Acesta este unul dintre pasajele care au dat naştere la o lungă tradiţie de interpretare teologică cu privire la relaţia între preştiinţa divină şi liberul arbitru din om, înseosebi cu privire la predestinaţie, la Augustin, Calvin ş.a. (PELIKAN, p. 46).

1:21-22

Refacerea numărului apostolilor s-a făcut, probabil, conform tipologiei celor douăsprezece triburi ale lui Israel (Luc. 22:28-30). Petru indică cerinţele candidatului: să fie bărbat, să fie dintre cei care au fost împreună cu ceilalţi (din vremea Botezului pînă la Înălţare) şi să fie martor al arătării Învierii. Se poate observa că Pavel, care s-a numit pe sine „apostol" pentru că l-a văzut pe Domnul înviat (1Cor. 15:8), nu se califică, în sens strict, din pricină că nu l-a cunoscut pe Iisus în trup. Dacă Iacov, fratele Domnului, nu a fost unul dintre candidaţi poate fi din pricină că nici el nu îndeplinea cerinţele menţionate aici de Luca, căci, deşi îl văzuse pe Domnul înviat, făcuse parte dintre rudele care nu crezuseră în el (Ioan 7:5).

1:23-26

Anumite variante textuale ale TA conţin singularul în loc de plural în cazurile lui *a pus (înainte)* în loc de *au pus* şi *rugîndu-se, a zis*, în loc de *au zis*, dar toate variantele textuale folosesc pluralul pentru *au aruncat* (*sorţii*). În acest caz, se poate înţelege că un sigur apostol, cel mai probabil vorbitorul, adică Petru, avea autoritatea să propună candidaţi şi să se roage în numele tuturor (PELIKAN, p. 47). ♦ Cei doi nominalizaţi, Iosif numit Barsaba (Varsava), zis şi Iustus şi Matia sînt necunoscuţi altfel, deşi Eusebiu aminteşte de o tradiţie conform căreia Matia fusese unul dintre cei şaptezeci (Luc. 10:1; EUSEBIU, IST., 1:12, 3). Alegerea este încredinţată, prin rugăciune şi aruncarea sorţilor, Domnului, care cunoaşte inimile tuturor (*ştiutor de inimi*, la CORESI, PRAXIU şi BIBL.1688) şi care poate fi înţeles aici ca fiind fie Yahve (CONZELMANN, p. 12), fie Iisus (BARRETT, I, 103).

Capitolul al 2-lea

2:1

Din expresia *καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς* se poate înţelege deopotrivă apropierea zilei, cît şi împlinirea faptului că ziua sosise. Vulgata traduce *cum compleretur* pentru a sugera plenitudinea lucrării Sfantului Duh. Versiunile româneşti echivalează în diverse moduri atît verbul, cît şi numele sărbătorii: *cînd au vrut veni zuoa Rusaliilor* (NTB), *cînd se împlea ziua Rusaliilor* (BIBL.1688), *şi deacă s-au umplut zioa Rusaliilor* (BIBL.1795/2000), *şi dacă s-au umplut cincizeci de zile* (BIBL.ŞAGUNA); la BIBL.FILOTEI găsim *zioa Sărbătorii,* în BIBL.1914, *ziua Praznicului a cincizeci de zile,* iar în BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968*,* BIBL.1988 sau BIBL.ANANIA, *ziua Cincizecimii.* BIBL.1914 pare a fi ultima versiune în care se transmite sensul de împlinire/ plenitudine; versiunile mai noi se mărginesc la a nota „sosirea" zilei, atunci cînd nu se exprimă şi mai simplu, precum o face BIBL.CORN.1926: *în ziua Cincizecimii.* ♦ Evenimentul pogorîrii Duhului Sfînt este descris în versetele 1-13, ca un prim moment important din istoria comunităţii creştine de după refacerea celor doisprezece. Ziua Cincizecimii (Sărbătoarea Săptămînilor sau a Recoltei) reprezintă a cincizecea zi de după Paşte/ Sărbătoarea Azimilor, cînd se celebra legămîntul dintre Dumnezeu şi Israel (Ieş. 23:16; cf. Lev. 23:15; darul pămîntului, Deut. 26:1-11; şi reînnoirea legămîntului, 2Paral. 15:10-13). „Sosirea" zilei indică mai mult decît simpla marcare a trecerii celor cincizeci de zile, semnificînd încheierea perioadei de aşteptare profeţită în trecut (Fapte 2:17-21) şi împlinirea promisiunii Domnului (1:5-8; Luc. 24:29). S-a observat că numai Luca face din Cincizecime momentul dramatic al primirii Duhului Sfînt de către creştini. Nici Pavel, nici Ioan, care vorbesc despre primirea Duhului, nu pomenesc de Cincizecime (Gal. 3:2; Rom. 8:4-11; cf. Efes. 1:13; Ioan 20:22; BARRET, I, 108; FITZMYER, p. 232). Asemănarea exprimării cu cea de la Luca 9:51 permite o analogie între misunea lui Iisus şi cea a Duhului Sfînt, care îi va continua lucrarea aceluia. ♦ După Ioan Gură de Aur, prin „toţi" se face referire la cei o sută douăzeci menţionaţi la Fapte 1:13-14 (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 4, *apud* ACCS AC, p. 21).

2:3

Limbile sînt *ca de foc* din pricină că Duhul îi va face pe apostoli capabili să vorbească. ♦ După Sf. Chiril al Ierusalimului, focul este unul mîntuitor, care arde spinii păcatelor. Dacă sabia de foc a păzit odinioară porţile raiului, limba de foc va oferi darul mîntuirii omului (CHIRIL IER., 17:15, *apud* ACCS AC, p. 22).

2:4

A fi umpluţi de Duh Sfînt este o expresie tipică pentru Sf.

Luca (Luc. 1:15, 41, 67; Fapte 4:8, 31; 9:17; 13:9; FITZMYER, p. 238). Vorbirea în *alte limbi*, dar minunat al Duhului Sfînt (1Cor. 12:10, 28, 30; 14:2, 4-6, 9), poate fi înţeleasă fie ca referindu-se la glosolalie, adică exprimarea extatică, fie, mai probabil în context, la xenologie, adică vorbirea în limbi străine, pentru a fi înţeleşi de toţi oamenii (cf. 2:6; BARETT, I, 109; FITZMYER, p. 239). ♦ Sf. Chiril al Ierusalimului aşează în contrast dificilul proces prin care se învaţă o limbă străină, cu modul în care Duhul Sfînt le-a dăruit, deodată, întreaga ştiinţă necesară vorbirii mai multor limbi. Confuzia auditoriului (2:13) este asemănată cu aceea care a urmat amestecării limbilor la Babilon (v. Fac. 11:1-9; CHIRIL IER. 17:16-17, *apud* ACCS AC, p. 24).

2:7

Se ciudiia şi *se mira* (care revin şi la 2:12) sînt aici opţiunile BIBL.1688 (precum şi CORESI, PRAXIU) pentru *ἐξίσταντο* şi *ἐθαύμαζον*. Ele sînt folosite de traducătorii BIBL.1688 şi la 2:12, deşi acolo textul grecesc conţine *διηπόρουν* în loc de *ἐθαύμαζον*, tradus în CORESI, PRAXIU prin *nu se dumirea*, iar în NTB prin *să îndoiia*. ♦ *Galileeni* trimite la 1:11, ceea ce poate sugera că Luca a dorit să sublinieze independenţa Duhului faţă de Ierusalim (TARAZI, p. 190).

2:9-12

În vreme ce la NTB sau BIBL.1795/2000 găsim numele *Mesopotamiia*, BIBL.1688 conţine traducerea numelui prin sintagma *Mijlocul-Râurilor* (la CORESI, PRAXIU, *între râuri*). ♦ Luca a preluat probabil o listă de naţiuni dintr-o sursă necunoscută. Prezenţa *Iudeei* în listă surprinde, iar unele mărturii patristice enumeră în acest loc Armenia (TA, Tertulian, Augustin), Siria (Origen) sau India (Ioan Gură de Aur) (FITZMYER, p. 241). ♦ Gr. *προσήλυτοι* (2:10) este folosit cu sens tehnic pentru păgînii convertiţi la iudaism. Este tradus în BIBL.1688 prin *nemearnici,* în CORESI, PRAXIU şi NTB prin *veniţi*, iar în BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI şi BIBL.ŞAGUNA prin *venetici*. BIBL.1914 enumeră ambiguu: *nemernicii Romani, iudeii şi veneticii*. Standardul modern este *prozeliţi*, el fiind folosit pentru prima oară în BIBL.1874.

2:13

Gr. *γλεῦκος* este redat în versiunile româneşti prin *must* (CORESI, PRAXIU, BIBL.1688, BIBL. 1795/2000, BIBL.FILOTEI), prin *vin dulce* (NTB) sau doar prin *vin* (BIBL.ŞAGUNA). ♦ În sens strict, putem remarca că mustul nu putea fi obţinut în perioada Cincizemii. Este vorba, probabil, de o figură de stil prin care s-a dorit scoaterea în relief a noutăţii mesajului, care este asemenea mustului. ♦ Beda Venerabilul observă că, deşi nu îşi dădeau seama, cei care îi batjocoreau pe apostoli mărturiseau adevărul numindu-i beţi, dar beţia nu era din pricina vinului nou, ci al harului nou (BEDA, 2:13, *apud* ACCS AC, p. 26).

2:14

Unele manuscrise aparţinînd tradiţiei TA se referă aici la zece apostoli în loc de unsprezece, probabil omiţîndu-l pe Matia.

2:16-21

Petru aduce aminte de vorbele profetului Ioil (3:1-5a, versiunea din Fapte fiind în mare parte aceeaşi cu cea din *Septuaginta*). Luca adaugă la citatul scripturistic *şi ei vor profeţi* (2:16) pentru a sublinia că darul profeţiei vine de la Duhul Sfînt, acela care a dăruit şi vorbirea în limbi străine. Dacă la Ioil, prin Domnul se înţelegea Yahve, în discursul lui Petru chemarea numelui Domnului are un evident rol soteriologic, referindu-se cel mai probabil la Hristos cel înviat (cf. 4:10-12; 22:16). Din *Duhul Meu* indică originea, dar şi caracterul parţial al darului revărsat profeţilor, în contrast cu darul desăvîrşit oferit creştinilor (cf. Ioan 3:34 şi Tit 3:6; PREDA 2005, p. 83). ♦ Sf. Grigorie Palamas comentează astfel în marginea ultimei observaţii: „Numai lui Hristos, venit şi El de sus, Tatăl Îi dă Duhul neîmpărţit, deoarece El a avut, şi pe cînd se găsea în trup, întreaga putere şi lucrare dumnezeiască, în vreme ce nimănui altuia nu i-a dat tot harul cel desăvîrşit al Duhului, ci numai în parte, pentru ca nu cumva să-şi închipuie cineva că harul, dat sfinţilor de Duhul, constituie pentru sfinţi însăşi natura lor (...). Dar atunci cînd se împarte în diferitele lui puteri şi lucrări, în fiecare dintre aceste lucrări Duhul Sfînt este prezent şi lucrează ca unul singur: El se împarte, dar rămîne neîmpărţit, iar participarea la El este deplină, după imaginea razei de soare" (GRIGORIE PALAMAS, *Omilie la pogorîrea Sfîntului Duh*, p. 42). Origen observă că pogorîrea Duhului peste toţi s-a făcut numai după venirea şi înălţarea lui Hristos, în vreme ce înainte de Hristos, ea se întîmplase numai în cazul unor persoane alese, precum prorocii (ORIGEN, PRINC., 2.7.2, *apud* ACCS AC, p. 29).

2:22-24

Petru propovăduieşte iudeilor pe Iisus, Domnul cel înviat (gr. *κήρυγμα,* cf. Luc. 4:18-19; Rom. 10:14; Mat. 3:1). Chiar dacă iudeii sînt vinovaţi pentru că l-au dat spre a fi răstignit de mîna celor fărădelege, moartea lui Iisus este în acord cu planul divin de mîntuire a lumii. Planul lui Dumnezeu este un element important în teologia istorică lucană (Luc. 7:30; Fapte 4:28; 13:36; 20:27). ♦ Expresia *λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου* (2:24) provine de la 2Reg. 22:6 (*Septuaginta*) şi este tradusă în versiunile româneşti prin *dezlegînd chinurile morţii* (BIBL.1688), *dezlegînd durerile morţii* (BIBL.1795/2000, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.1988, BIBL.ANANIA), *stricînd durerile morţii* (BIBL.FILOTEI, BIBL.1914) sau *deslegîndu-i legăturile morţii* (BIBL.CORN.1926).

2:25-28

Petru aduce din nou mărturie despre Hristos din Scripturi, citînd Ps. 16:8-11 (David), pentru a arăta auditoriului armonia existentă între scrierile lor sfinte şi cele întîmplate cu Iisus. *Limba* (prin care se redă gr. *καρδία* din *Septuaginta*) corespunde în textul ebraic cuvîntului *ficat* şi este adesea tradus astăzi prin *suflet* (FITZMYER, p. 256). „Cel Sfînt al

Tău" (*τὸν ὅσιόν σου*) din 2:27 a fost echivalat fie cu *sfîntul* (NTB, BIBL.1795/2000, BIBL.RADU-GAL. ş.u.), cu *prea cuviosul* (BIBL.1688, BIBL.1914), cu *direptul* (AP.1683).

2:30-31

Iisus este născut din *rodul ventrelor* (NTB)*, rodul mijlocului* (BIBL.1688) sau *rodul coapselor* (BIBL.1795/2000) lui David. ♦ Petru îşi ia libertatea să interpreteze cuvintele lui David ca referindu-se la Iisus pentru că, în viziunea sa, regele a fost şi proroc. Această calificare nu poate fi aflată nicăieri în Vechiul Testament (FITZMYER, p. 258). David a putut profeţi, astfel, că Mesia va fi urmaş provenind din rodul coapsele sale (cel uns rege de către Dumnezeu), că va învia (aluzie la Ps. 132:11), va evita şederea în iad şi descompunerea trupului (Ps. 16:10). ♦ După o tradiţie bisericească, Iisus a coborît într-adevăr la iad, cu sufletul, pentru a-i putea ridica pe cei închişi acolo; apoi, sufletul lui, care nu a putut fi ţinut el însuşi, s-a reunit cu trupul, ridicîndu-se la ceruri împreună (BEDA 2:31, *apud* ACCS AC, p. 33).

2:33

Iisus a fost ridicat *de-a dreapta* lui Dumnezeu (lectură preferată de exegeţi precum CONZELMANN sau FITZMYER) sau, dacă este citit în sens instrumental, *de*, *prin* sau *cu dreapta lui Dumnezeu* (lectură preferată de alţi exegeţi: e.g., BARETT, I, p. 149). Traducerile româneşti optează toate pentru al doilea înţeles.

2:34-35

Petru observă că, de vreme ce David nu a mers la ceruri, el proroceşte despre altcineva.

2:36

Versetul reprezintă o concluzie a întregului pasaj, declarînd că Iisus cel răstignit a fost făcut Domn şi Hristos de către Dumnezeu. Primul titlu hristologic îl pune pe Iisus pe acelaşi plan cu Yahve al Vechiului Testament, iar al doilea certifică calitatea sa de mîntuitor (Mesia). ♦ O lectură strictă a versetului a permis unora (spre exemplu, unor eretici din perioada de început a Bisericii) să sublinieze că Iisus nu fusese nici Domn, nici Hristos ori Mesia, înainte de învierea sa (PELIKAN, p. 57).

2:37

Expresia *pătruns la inimă* apare şi la Ps. 109:16 din Septuaginta (cf. Fapte 26:20). Discursul lui Petru care invită la pocăinţă, ca de altfel şi celelalte discursuri din Fapte poate fi considerat o adaptare creştină a modelului retoric clasic (cf. 24:1-2; pentru aceasta, ca şi pentru studiul tuturor structurilor retorice din Fapte (v. PREDA, 2005).

2:38

Petru foloseşte aici verbul *μετανοέω* (provenind din substantivul *μετάνοια*), unul dintre termenii utilizaţi frecvent de Luca (Luc. 10:13; 11:32; 13:3, 5; 15:7, 10; 16:30; 17:3-4; Fapte 3:19; 8:22; 17:30; 26:20). Sensul grecesc literal, de 'schimbare a gîndului', fusese deja folosit în Septuaginta cu sensul adăugat de culpabilitate, desemnînd astfel schimbarea modului de viaţă. Este folosit uneori alături de „iertarea păcatelor", precum aici, iar alteori alături de *ἐπιστρέφειν, ἐπιστροφή*, „întoarcere la Dumnezeu" (v. Fapte 3:19; 9:35; 11:21; 14:15; 15:3, 19), aceasta din urmă fiind varianta mai fidelă modelului semitic (FITZMYER, p. 265). Este incert dacă botezul invocat aici se referă la un ritual existent în vremea lui Luca, sau e doar o simplă expresie prin care se sugerează că oamenii trebuiau să-şi încredinţeze vieţile şi sufletele lui Iisus. Numele lui Iisus Hristos/ Mesia are pentru Luca valoarea prezenţei acestuia. S-a observat că, în vreme ce *ἀφίημι* ('a ierta') este folosit adesea de toţi sinopticii alături de *păcate,* expresia (tehnică) *ἄφεσις ἁμαρτιῶν* ('iertarea păcatelor') apare mai des la Luca (Luc. 24:47; Fapte 5:31; 10:43; 13:28; 26:18) decît în alte părţi (niciodată în Septuaginta şi doar la Marc. 1:4; Mat. 26:28; Col. 1:14; Efes. 1:7; v. FITZMYER, p. 266). Aceeaşi legătură între *botez, numele Domnului* şi *iertarea păcatelor* se regăseşte la 22:16.

2:41

Expresia *s-au adăugat* este un pasiv teologic, cu sensul că sufletele (persoanele) au fost numărate de Dumnezeu cu cei care se mîntuiau (versetul 2:47).

2:42-47

Pasajul conţine un prim rezumat semnificativ al celor scrise pînă aici. Comuniunea creştinilor (fundamental definită la Niceea, în 325, ca Biserica „Una") se petrecea prin îmbrăţişarea doctrinei apostolilor (*διδαχή*), rugăciune, frîngerea pîinii (în privinţa căreia este greu de spus dacă avea deja caracter de sacrament sau era o simplă masă) şi, în general, prin menţinerea relaţiilor sociale (*πολιτεία*).

2:44

Gr. *τὰ κτήματα* este redat în traducerile vechi prin *uricuri* (*urice*, provenind din maghiară, NTB), *ocini* (provenind din slavonă, BIBL.1688), iar apoi prin deja familiarul *moşii* (BIBL.1795/2000), iar mai recent prin *ogoare* (BIBL.CORN.1926) sau mai generalul *bunuri* (BIBL.1988).

2:46

Gr. *κλάσις* este echivalat, în general, cu *frîngere* (BIBL.1688, BIBL.1795/2000 ş.u.), dar şi cu *frîmtură* (NTB). *Smerenia inimii* din NTB devine în BIBL.1688 *prostimea inimii,* iar în BIBL.1795/2000 *prostiia inimii*, pentru a echivala gr. *ἁφελότητι καρδίας* (VULG.: *simplicitate cordis*). În versiunile mai noi întîlnim *bunătatea inimei* (BIBL.1914), *curăţie de inimă/ curăţia inimii* (BIBL.CORN.1926, BIBL.1988, BIBL.ANANIA sau *inimă nevinovată* (BIBL.RADU-GAL.).

Capitolul al 3-lea

3:1-11

Luca continuă să ne informeze despre viaţa bisericii în

Ierusalim, dînd un exemplu despre modul în care primii creştini continuau să frecventeze Templul. Cu această ocazie, este redată în Fapte o primă minune, cînd Petru şi Ioan vindecă un cerşetor olog cu puterea lui Iisus Nazarineanul. Ioan este doar o prezenţă minoră în acest pasaj şi ar putea să fi fost adăugat cu scopul de a fi un al doilea martor în eventualitatea susţinerii cauzei creştine în faţa Sinedriului.

3:2

Termenul *ἐλεημουσύνη* ('milostenie') este central în descrierea vindecării (versetele 2, 3, 10), sugerînd o paralelă cu pasajele din epistolele pauline în care mila lui Dumnezeu este acordată deopotrivă iudeilor şi celor din alte neamuri (e.g. Rom. 9:15-16; 18; 23; 11:31; 15:9; v. TARAZI, p. 193-195). ♦ S-a încercat fără succes identificarea arheologică a acestei porţi a templului numită „Frumoasă". Este posibil ca Luca să fi folosit acest epitet în sens simbolic, din pricina transformării ce avea să aibă loc în viaţa ologului. ♦ După Beda, *Poarta Frumoasă* este chiar Domnul, prin care de va intra cineva, se va mîntui (BEDA 3, 2A, *apud* ACCS AC, p. 39).

3:7

Beda extrage din acest text îndemnul ca, precum Petru nu numai că a spus, ci l-a şi apucat pe olog de mîna dreaptă, ridicîndu-l, tot astfel orice învăţător va avea mai mult succes dacă va arăta ceea ce învaţă prin exemplul vieţii sale (BEDA 3, 7, *apud* ACCS AC, p. 41). Ioan Gură de Aur consideră ridicarea ologului de către Petru o imagine a învierii (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 8, *apud* ACCS AC, p. 41).

3:11

Gr. *στοά* („pridvor", „portic") este redat în NTB prin cuvîntul de origine maghiară *tîrnaţ*, în BIBL.1688 prin *boltă*, iar în BIBL.1795/2000 prin *foişor*.

3:12

Petru a răspunde mirării celor din jur prin a arăta că puterea de a face minuni vine de la Dumnezeu, nu este proprie oamenilor ori efect al cucerniciei acestora Dumnezeu face semne (6:8) prin oameni (de exemplu prin mîna lui Pavel: 19:11). Mirarea celor prezenţi este reacţia obişnuită în faţa minunilor (v. Luc. 4:36; 5:9), astfel încît, reacţia lui Petru nu este atît o mirare genuină, cît o modalitate de captare a atenţiei pentru cuvintele care urmau să explice sensul celor întîmplate.

3:13

Dumnezeul lui Avraam şi al lui Isaac şi al lui Iacov, Dumnezeul părinţilor noştri este o expresie elaborată justificată de prezenţa în Templu.

3:15

Expresia *ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς* se poate traduce cu ajutorul unor cuvinte precum *începător*, *fondator*, *autor* (cf. 5:31). *Începătorul vieţii* poate fi înţeles în lumina lui 26:23, unde Luca îl numeşte pe Hristos *Cel dintîi înviat din morţi* (FITZMYER, p. 286).

3:16

Ologului îi este dăruită *sănătate întreagă* (NTB, BIBL.1795/2000), *întregăciune* (BIBL.1688), *întregire* (BIBL.ANANIA) sau *tămăduire deplină* (BIBL.CORN.1926), redînd gr. *ὁλοκληρία*. ♦ Prin *credinţa în numele lui* se întăreşte ideea credinţei revelate în viaţa, moartea şi învierea lui Iisus Hristos, nu un simplu sentiment religios cu caracter general (Fapte 24:24-25a; 26:18; cf. PELIKAN, p. 63). ♦ Hrisostom observă că apostolii înşişi credeau cu tărie în învierea lui Hristos, de vreme ce i-au atribuit puterea facerii acestei minuni unui om care era mort. Dacă nu ar fi crezut, ar fi fost de aşteptat ca aceştia să profite de minune, lăsînd auditoriul să-i perceapă ca avînd puteri nepămînteşti (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 9, *apud* ACCS AC, p. 43).

3:17

După cum observă R. DILLON, „kerygma apostolică pune sfîrşit neştiinţei"; la fel, în cazul propovăduirii lui Pavel (17:30; DILLON, p. 736).

3:18

Toţi prorocii (la fel şi la 3:24) este o exagerare care sugerează înclinaţia generală a lui Luca spre interpretarea hristologică a Vechiului Testament (Luc. 24:25, 44; FITZMYER p. 287).

3:20

Petru le vorbeşte iudeilor de Iisus ca despre Mesia care urmează să vină, aparent în sensul Parousiei (v. 1:11).

3:21

Apocatastaza tuturor este probabil în acest context o referinţă generică la promisiunea restabilirii lumii ca întreg armonios. ♦ Pe acest text şi-a bazat Origen doctrina despre restabilirea creaţiei în starea pur spirituală iniţială (ORIGEN, PRINC., 1:6, 1-4; 2:3, 1-5; 3:5-6; ORIGEN, CELS., 8:72 etc.), fiind urmat în tradiţia patristică, între alţii, de Sf. Grigorie al Nyssei (GRIGORIE NYSS., VIT.; *Despre suflet şi înviere*). De pildă, discutînd în *Contra lui Celsus* posibilitatea ca toţi oamenii să ajungă la o înţelegere şi să urmeze aceeaşi lege, Origen spune: „Dacă între boli şi între răni se găsesc şi din acelea pe care nici doctorii nu pot să le vindece, totuşi nu vom crede că şi între metehnele şi bolile sufletului sînt unele pe care nici Dumnezeu cel atoateştiutor nu le-ar putea tămădui, căci Cuvîntul lui Dumnezeu şi puterea Lui de vindecare sînt mai puternice decît toate rănile sufletului, iar această putere El o dă fiecăruia după voia lui Dumnezeu, iar sfîrşitul acestei «vindecări» înseamnă nimicirea răului. [...] În cărţile proorocilor întîlnim unele indicaţii vagi, care vorbesc despre o nimicire a răului şi despre o îndreptare din nou a tuturor sufletelor (...) (*cit.*

Sof. 3:7-12)" (ORIGEN, CELS., 8:72; trad. rom., p. 566).

3:22-23

Este vorba de profeţia lui Moise din Deut. 18:15-16a, 19, în care unele cuvinte sînt inversate, iar altele, din Lev. 23:29, adăugate (pentru amănunte, v. FITZMYER, p. 289—290; despre atribuţiile profetice ale lui Mesia, v. BARRETT, I, p. 207-208). ♦ Hrisostom comentează astfel relaţia între cei doi proroci: „După cum Hristos îi trimite pe iudei la Moise, ca prin el să-i atragă la Dînsul, tot astfel Moise îi dă pe ucenici Dascălului, poruncindu-le să I se supună Lui în toate" (IOAN HRISOSTOM, ANOM., 12:5, *apud* ACCS AC, p. 45).

3:26

Gr. *πονηρία* este redat prin *răutate* (NTB, BIBL.1795/2000 ş.u.) dar şi *vicleşug* (BIBL.1688). ♦ În calitate de urmaşi ai profeţilor şi moştenitori ai legămîntului, iudeii sînt primii care primesc mesajul mîntuirii; se sugerează astfel că, după iudei, cei din alte neamuri („păgînii") vor primi de asemenea acest dar, anticipînd discuţia despre Evanghelia lui Pavel din secţiunea următoare.

Capitolul al 4-lea

4:1-2

Saducheii constituiau, în religia iudaică, o grupare distinctă de farisei şi esenieni. Aristocraţi elenizaţi, ei sînt portretizaţi de Luca drept principalii inamici ai creştinilor (e.g., 5:17; 23:6-8), mai ales datorită faptului că nu credeau în înviere (Luc. 20:27-33; cf. Fapte 23:8). Versetul 4:2 arată cum propovăduirea către popor a învierii din morţi a lui Iisus a fost motivul principal al arestării lui Petru şi Ioan. Faptul că, deşi oameni neînvăţaţi, îndrăzneau să vorbească la Templu, era un alt motiv pentru furia autorităţilor religioase, după cum aflăm mai jos (4:13).

4:8

Participarea activă a Duhului Sfînt în acest episod reprezintă împlinirea profeţiei lui Hristos, care îi învăţase pe ucenici că, atunci cînd vor fi duşi în faţa autorităţilor, să nu se îngrijească de cuvintele pe care vor trebui să le rostească, căci Duhul Sfînt îi va învăţa chiar în ceasul acela, ce trebuie să spună" (Luc. 12:11-12), fapt subliniat şi de Hrisostom (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 10, *apud* ACCS AC, p. 48).

4:10

Iisus Hristos este cel răstignit de autorităţile religioase din Ierusalim*, dar pe care Dumnezeu l-a înviat din morţi***.** Se poate observa că în această frază se rezumă *kerygma* hristologică primară (răstignire, moarte, înviere) şi, de asemenea, că sînt aşezate în contrast faptele incriminatoare ale oamenilor şi acţiunea corectivă a lui Dumnezeu (FITZMYER, p. 300). ♦ Sf. Chiril al Alexandriei observă că Hristos, fiind puterea dătătoare de viaţă a Tatălui, a dat viaţă propriului său Templu (cf. Ioan 2:19; CATENA 4:10, *apud* ACCS AC, p. 48).

4:11

Piatra cea neluată în seamă este o aluzie la Ps. 118:22 din Septuaginta. Petru (Luca) adaptează uşor citatul, prin includerea sintagmei *de către voi*. Răstignindu-l pe Iisus, zidarii au aruncat piatra, care este însă fundamentul planului divin de reconstrucţie a lui Israel. Acuzatorul devine, odată cu aceste cuvinte, acuzat.

4:12

Luca foloseşte aici, pentru prima dată în Fapte, termenul *σωτηρία*, prin care se înţelege mîntuirea omului de rău şi restaurarea integrităţii acestuia în Dumnezeu (v. şi 7:25; 13:26, 47; 16:17; 27:43), subliniind caracterul exclusiv al mîntuirii divine, întru Iisus Hristos. Luca este singurul autor noutestamentar care notează această exclusivitate (FITZMYER, p. 301-302), care poate fi citită în Fapte împreună cu pretenţiile universaliste exprimate mai sus, la 3:21. ♦ Fără răstiginirea şi învierea lui Iisus Hristos, sfinţii de dinainte (părinţii din Vechiul Testament) nu ar fi putut fi curăţaţi de păcate pentru a deveni drepţi înaintea lui Dumnezeu (AUGUSTIN., PACAT., 2:24, 28; BEDA, 4:12, *apud* ACCS AC, p. 49).

4:15

Sinedriul, care redă gr. *συνέδριον* (preluat din ebr. sub forma *sanhedrîn*), înseamnă „întîlnire, şedinţă, adunare" şi desemnează conciliul religios din Ierusalim, format din 71 de membri (apare şi la Luc. 22:66; Fapte 5:21, 27, 34, 41; 6:12, 15; 22:30; 23:1, 6, 15, 20, 28; 24:20).

4:16-17

Nici măcar Sinedriul nu poate nega, deşi ar fi dorit, faptul că avusese loc o vindecare minunată, un „semn" cu valoare teologică (cf. 6:8). Dacă nu poate schimba cele petrecute, va avea grijă să evite aflarea într-o situaţie imposibilă de acest fel în viitor, prin interzicerea de a mai vorbi în numele „acestuia". Evitarea pronunţării numelui lui Iisus sugerează proscrierea acestuia; din nou, întîlnim aici preocuparea lui Luca pentru „nume" şi puterea lui.

4:19-20

Autoritatea lui Dumnezeu este superioară autorităţii oamenilor (cf. PLATON, SOCR., 29D; FITZMYER, p. 304; cf. 5:29b). Prin cele „văzute" şi „auzite" se face probabil referire la cuvintele şi apariţiile de după înviere ale lui Iisus (Luc. 24:47-48; Fapte 1:3, 8). J. Pelikan observă că în TA putem întîlni în 4:20 verbul *ἀρνεῖσθαι* (cf. *ἀρνήομαι*, DGRNT: 'a tăgădui (pe cineva sau ceva), a nega, a se lepăda de') în locul lui *μὴ λαλεῖν* (BYZ), în sensul obligativităţii de a nu apostazia şi de a mărturisi credinţa catolică (cf. Fapte 22:15; Rom. 10:9-10, 17; PELIKAN, p. 73-75).

4:23-24

Referirea la un grup sugerează că Petru şi Ioan au vorbit nu

în nume propriu, ci în numele unei comunităţi de credincioşi aflaţi în deplină înţelegere (versetul 24). Rugăciunea este îndreptată către Dumnezeu-Creatorul, care este numit *Δεσπότης,* un termen rar în Noul Testament (Luc. 2:29; 2 Petr. 2:1; Iuda 4, Apoc. 6:10; cf. Septuaginta: Iov. 5:8; Tob. 8:17; Sol. 6:7; 8:3; Sir. 36:1). ♦ Dacă cititorul Fapte va observa desigur importanţa predicilor şi cuvîntărilor în cadrul istorisirii lucane (aflate în descendenţa cuvintelor lui Moise, dar şi ale istoricilor Tucidide şi Titus Livius), el va trebui să observe, de asemenea, şi importanţa rugăciunii şi slujirii liturgice (PELIKAN, p. 75-78), care punctează din loc în loc textul Fapte (între altele, la 1:14; 2:42; 4:23-31; 7:56-60; 9:11-12; 10:1-10).

4:25-26

Ps. 2:1-2 este citat cu acurateţe după Septuaginta. Nici neamurile, nici Israel nu vor putea nimici planul lui Dumnezeu.

4:27

O ungere a lui Iisus de către Dumnezeu nu este relatată ca atare în Noul Testament; totuşi, o referire lucană indirectă s-ar putea afla la Luc. 4:18 (cf. Is. 61:1), iar Fapte 10:38 sugerează că botezul de către Ioan a fost o astfel de ungere. ♦ Irod Antipa, fiul lui Irod cel Mare, este reprezentantul „regilor pămîntului" din psalmul citat, iar Ponţiu Pilat, al „căpeteniilor". Aceştia apar împreună datorită implicării lor în procesul arestării şi judecăţii lui Iisus. Gr. *ἔθνε* (VULG.: *gentes*) este folosit aici pentru prima dată în Fapte cu sensul de 'cei dintre neamuri' (mult mai tîrziu numiţi în literatura creştină şi „păgîni"), peste care se va revărsa de asemenea, după cum se va vedea ulterior, darul Duhului Sfint (10:45; 11:1, 18).

4:29-30

După ce face referire la ameninţările Sinedriului, rugăciunea cere îndrăzneală (*παρρησία*) pentru a putea chema în continuare numele lui Iisus, Sfintul lui Dumnezeu.

4:31

Cutremurul este semnul prin care se adevereşte primirea rugăciunii şi umplerea de Duhul Sfint, adăugîndu-se vuietului, vîntului şi limbilor ca de foc de la 2:2-3 şi arătînd astfel că venirea Duhului nu a fost un eveniment unic, petrecut la Cincizecime. Astfel de semne prin care să se arate primirea unei rugăciuni nu se găsesc în Vechiul Testament, dar pot fi aflate în literatura antică greco-romană (e.g., OVID., METAM., 9, 782 ş.u.; 15, 669 ş.u.; v. CONZELMANN, p. 35).

4:32

Versetele 32-37 cuprind un rezumat ce prezintă viaţa comunităţii de credinţă. Cei veniţi la credinţă (în învierea lui Hristos, versetul 33, cf. 2:31; 8:37) sînt „mulţime", *πλῆθος*; acesta este un cuvînt preferat de Luca, care îl foloseşte de 8 ori în Luc. şi de 16 ori în Fapte (dintr-un total de 31 ori în Noul Testament; v. BARRETT, I, p. 252; cf. Fapte 6:2).

4:34-35

Versetul 34 împrumută din Deut. 15:4, 11 (*Septuaginta*). Este probabil ca Luca să fi făcut aici un portret ideal, şi nu real, al situaţiei materiale a comunităţii creştinilor din Ierusalim.

4:36-37

Luca oferă în continuare două exemple de comportament din cadrul comunităţii. Împărţirea convenţională pe capitole creează aici o ruptură nedorită, de vreme ce primul exemplu este încadrat la sfirşitul capitolului 4 (versetele 36—37), iar cel de-al doilea este redat la 5:1-11 (FITZMYER, p. 316). ♦ *Barnaba* nu înseamnă „fiul mîngîierii", ci, poate, „fiul lui Nebo/ Nabu" (FITZMYER, p. 321; pentru mai multe ipoteze, v. PERVO, p. 129, n. 26). În orice caz, acest iudeu elenizat din diaspora este primul credincios al cărui nume este menţionat în Fapte, în afara apostolilor.

Capitolul al 5-lea

5:1

Prin istoria lui Anania şi a soţiei lui Safira se exemplifică un alt comportament, prezentat ca un contra-model pentru comuniunea ideală a creştinilor (versetele 1-11); unii exegeţi preferă să separe episodul Anania (1-6) de episodul Safira (7-11).

5:3-4

Activitatea Sfîntului Duh este una centrală cărţii Fapte (e.g., PUSKAS/ CRUMP, p. 135-137), astfel încît aceasta din urmă ar putea fi pe drept numită şi „Faptele Sfîntului Duh". În Luca-Fapte, observăm mai multe activităţi ale Duhului: prin el creştinii prorocesc (Luc. 1:67; Fapte 1:16; 11:28), el vorbeşte anumitor persoane (Fapte 8:29; 10:12) şi prin profeţi (Fapte 28:25), învaţă (Luc. 12:12), desemnează (Fapte 13:2; 20:28), interzice (16:6-7) sau îndrumă (15:28). Duhul poate fi mînţit, precum în acest pasaj, ispitit (5:9), i se poate sta împotrivă (7:51) sau se poate huli împotriva sa (Luc. 12:10). Duhul Sfînt oferă mărturisire dumnezeiască despre învierea lui Hristos, fiind numit, de altfel, şi „Duhul lui Iisus" (16:6-7), sau „Duhul Domnului" (5:9). ♦ Dacă Duhul Sfînt poate fi înţeles uneori în sens personal, există şi pasaje noutestamentare în care se observă o activitate nepersonificată a Duhului (FITZMYER), unde „Duhul Sfînt" înseamnă mai degrabă, darul Duhului (19:2, 6; cf. darurile duhovniceşti, 1Cor. 12:1, 4; PELIKAN, p. 84). Mînţind Duhului (cf. Luc. 12:10), Anania se face vinovat de negarea prezenţei acestuia în biserică. Dacă Anania nu minte oamenilor, ci lui Dumnezeu, atunci, au argumentat unii Părinţi începînd cu secolul al IV-lea, vom înţelege că Duhul Sfînt este Dumnezeu, unit fiind cu Tatăl şi cu Fiul

(VASILE CEL MARE., SF. DUH., 16:37; BEDA, p. 5, *apud* ACCS AC, p. 60). ♦ După Origen, prin pedepsirea celor doi, nu numai că cei prezenţi vor fi mai întăriţi în credinţă, ci cei pedepsiţi au şansa de a fi curăţaţi prin moarte: „Cînd îi suprimă prin cuvînt pe Anania şi Safira, care greşiseră minţind nu oamenilor, ci Domnului, nu este preocupat numai de zidirea celor care, văzînd ce s-a întîmplat, vor fi mai fermi în credinţa în Hristos, ci şi de cei ce mor: vrea ca ei să fie purificaţi printr-o moarte bruscă şi eliberaţi de trup pe neaşteptate, avînd ei şi ceva ce ţine de îndreptare, de vreme ce dăduseră din bunurile lor, fie şi jumătate, spre folosul celor lipsiţi" (ORIGEN, ADN. EX., 3:8; trad. rom., p. 399). ♦ Petru subliniază dreptul la proprietate al celor doi soţi, indicînd unul dintre aspectele vieţii membrilor bisericii primare (în contrast cu esenienii), afirmaţie ce pare să contrazică, într-o anumită măsură, textul de la 4:32b (FITZMYER, p. 323). Minciuna este deopotrivă înşelarea Duhului şi trădarea *koinoniei*.

5:5

Prin gr. *φόβος* ('teamă', 'frică', 'spaimă', repetat la 5:11) nu se sugerează o atitudine reverenţioasă (cf. 19:17), ci se indică efectul predării unei învăţături cruciale despre mîntuirea în Duhul Sfînt.

5:11

Aici apare pentru prima dată în Fapte cuvîntul *ἐκκλησία* (apare în total de 19 ori în Fapte, dar niciodată în Luc.), cu referire la întreaga comunitate a creştinilor, care era sinonimă în acea vreme, desigur, cu Biserica Ierusalimului (BARRETT, I, p. 270). În Fapte, cuvîntul mai apare şi cu sensul de congregaţie folosit în Vechiul Testament (FITZMYER, p. 325).

5:12

Semnul (*σημῆον*) este cuvîntul prin care, în Scripturi, se dă sens teologic minunii, prin aceea că aceasta nu este un scop în sine, ci trimite la puterea şi mila lui Dumnezeu (PELIKAN, p. 85). Prin „toţi" trebuie să se înţeleagă, probabil, toţi apostolii (FITZMYER, p. 328) şi nu toţi creştinii (cf. CONZELMANN, p. 39).

5:17-18

Prin aceste două versete se face introducerea istorisirii unei noi persecuţii a apostolilor (5:17-42). Gr. *αἵρεσις* trebuie redat, în contextul referii la saduchei, prin „sectă" sau „şcoală" (v. DGRNT, p. 16) şi nu prin *erezie/ eres*. Gr. *δεμοσία* trebuie probabil considerat ca avînd aici valoare adverbială; astfel, vom avea „i-au aruncat public în temniţă", şi nu „i-au aruncat în temniţa publică" (BARRETT, I, p. 283). Comparînd folosirea substantivului *τήρησις* („custodie") la 1Cor. 7:19, P. Tarazi consideră că temniţa „comună" în care apostolii au fost aruncaţi reprezintă aici legăturile Legii cu care conducătorii religioşi din Ierusalim au încecat să-i lege pe cei dintre „neamuri" (cf. Gal. 3:21-29; TARAZI, p. 201-202).

5:19-21a

Se face aici referire la intervenţia lui Dumnezeu în lume prin mesagerii săi, similară celor din alte texte vechitestamentare şi noutestamentare (Fac. 16:7-11; 21:17; 22-10-18; 31:11-13; Iş. 3:2-6, Jud. 2:1-5; Luc. 1:11; 2:9; 12:8-9; 15:10; Fapte 8:26; 10:3; 12:7, 23). Această eliberare cu ajutorul îngerului Domnului nu este un episod singular în Fapte (v. 12:6-11; 16:25-26).

5:28

Prin *sînge* se înţelege luarea vieţii cuiva (cf. Lev. 20:9; Iez. 33:4). În acest caz este vorba de Iisus (Mat. 27:24-25), al cărui nume este, în mod intenţionat, trecut sub tăcere de către acuzator. Apostolii sînt bănuiţi că doresc exercitarea justiţiei divine în cazul uciderii învăţătorului lor.

5:29-30

Petru răspunde în versetele 29-32 prin reluarea unor elemente din cuvîntările sale anterioare: apostolii nu fac altceva decît să asculte de Dumnezeu, nu de oameni (cf. 4:19), autorităţile religioase din Ierusalim sînt responsabile (cf. 2:36; 3:14-15; 14:10) pentru moartea Celui Înviat de „Dumnezeul părinţilor" (cf. 2:24). „Spînzurîndu-l pe lemn (de un copac)" este o referinţă la Deut. 21:22-23, cu privire la pedeapsa cuvenită trădătorilor sau celor care fug de judecată de frica pedepsei capitale (cf. şi Gal. 3:13; v. FITZMYER, p. 337).

5:31

Iisus este numit *ἀρχηγός* (Is. 3:6-8, Septuaginta; cf. Fapte 3:15) şi, de asemenea, *σωτήρ*, cu sensul „Cel care iartă păcatelor oamenilor", care apare aici pentru prima dată în Fapte (1Mac. 4:30, Septuaginta.; cf. Luc. 2:11).

5:34

Fariseii erau un grup de laici interpreţi şi apărători ai Legii mozaice. Susţinînd cu tărie învierea morţilor şi predestinarea, ei aveau o influenţă considerabilă asupra poporului credincios (Fapte 23:8; JOSEPHUS, ANT. 18, 1, 3; JOSEPHUS, DE BELLO, 2, 8, 14). Rabban Gamaliel cel Bătrîn (fl. 25-50), la picioarele căruia Saul însuşi învăţase Tora (22:3), era un renumit învăţător al vremii şi judecător al tribunalului fariseic (MARCU, p. 39-50). Faptul că a ordonat scoaterea acuzaţilor din adunare sugerează autoritatea de care se bucura în Sinedriu.

5:-39-40

Gamaliel îndeamnă la prudenţă, oferind exemplul altor revolte care au pierit, nefiind de la Dumnezeu. Astfel, este mai înţelept a ignora această nouă mişcare decît a o curma violent, în lipsa tuturor datelor privind motivaţia ei spirituală. Voia şi judecata lui Dumnezeu, aflate mai presus decît judecata sinedriului, vor conduce cu siguranţă la descoperirea adevărului, iar falsitatea, dacă există, va ieşi la lumină. ♦ Membrii sinedriului sînt convinşi de vorbele lui Gamaliel şi îi eliberează pe apostoli, nu înainte de a le

aplica o corecţie fizică (cf. Deut. 25:3) şi a-i ameninţa din nou să nu mai vorbească „în numele lui Iisus" (cf. 2:38).

5:42

Titlul lui Iisus poate fi, şi aici, redat prin Hristos sau Mesia (cf. 2:36). Pentru prima dată, Luca foloseşte aici verbul *εὐαγγελίζω* ('a binevesti'), în relaţie cu „subiectul" principal al predicii creştine, persoana lui Iisus.

Capitolul al 6-lea

6:1

Descrierea episodului numirii celor şapte diaconi (6:1-7) prilejuieşte, mai întîi, întîlnirea cu grupul „eleniştilor" şi intrarea mişcării creştine într-o nouă etapă, cea a răspîndirii creştinismului în afara Ierusalimului. Folosirea termenilor „eleni" şi, mai ales, „evrei", aşezate în contrast (desemnînd vorbitorii celor două limbi şi, desigur, culturile asociate acestora), în context ierusalimitean, sugerează că Luca a folosit pentru acest pasaj o sursă ce adopta o perspectivă a diasporei greceşti (DUNN, p. 247-249). Exegeza modernă este de acord că prin „elenişti" trebuie înţeleşi evreii care vorbeau numai limba greacă. Prin evocarea slujbei celei „de toate zilele", care însemna lupta împotriva sărăciei şi a soluţiei alegerii celor şapte, Luca descrie, în fapt, prima organizare a asistenţei sociale de către „cei plini de credinţă şi de Duhul Sfînt" (pentru detalii, v. PREDA 2002, p. 140—153). ♦ Gr. *γογγυσμός* (cf. Ioan 7:12; Filim. 2:14; 1 Petr. 4:9) este redat în BIBL.1688 prin *răpştire* („cîrtire", „vorbire de rău"; POPA, p. 122), în NTB prin *ponoslu*.

6:3

Prin *mărturisiţi fiind*, BIBL.1688 traduce gr. *μαρτυρουμήνους* („cu nume bun", „cu o bună reputaţie"). ♦ Caracterul „divin" al numărului „şapte" sugerează importanţa de netăgăduit a vocaţiei speciale a diaconilor (BEDA, 6, 3; ARATOR, *apud* ACCS AC, p. 70).

6:5

Paul Tarazi avansează teoria că Luca foloseşte numele „Ştefan" (gr. *Στέφανος*, 'coroană, cunună') într-un mod asemănător numelui „Teofil", adică mai curînd spre a întruchipa prototipul martirului decît evocînd o persoană care purta exact acest nume (TARAZI, p. 204-205). ♦ Deşi Ştefan şi ceilalţi diaconi erau însărcinaţi cu slujirea meselor pentru ca apostolii să se concentreze pe predicarea cuvîntului, aceasta din urmă nu le era străină sau interzisă (cf. Fapte 7). Sf. Ioan Hrisostom insistă că diaconii trebuiau să fie înţelepţi: „Să nu credeţi că, doar pentru că nu i-a fost încredinţată predicarea cuvîntului, o astfel de persoană nu are nevoie de înţelepciune; dimpotrivă, îi este absolut necesară" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 14, *apud* ACCS AC, p. 70).

6:6

Punerea mîinilor peste ei poate fi privită drept continuatoare a ritului de hirotonie a leviţilor din Vechiul Testament (cf. Num. 8:10).

6:8

După relatarea privind alegerea diaconilor, urmează evocarea unui incident în care va fi implicat Ştefan şi comunitatea ierusalimiteană a evreilor din diaspora. Punerea lui Ştefan sub acuzare poate fi văzută ca un al treilea episod al persecuţiei noii credinţe, după cele relatate la Fapte 4:17, 21, respectiv 5:40. Sub o formă asemănătoare judecăţii lui Iisus însuşi (cf. Marc. 14:58), Ştefan este acuzat – prin mărturie mincinoasă, ne asigură Luca – de blasfemie împotriva lui Moise şi a lui Dumnezeu, de hulă împotriva templului şi a legii şi de a fi afirmat că Iisus din Nazaret va distruge „acest loc", împreună cu „obiceiurile mozaice". J. Dunn observă că, pentru evreii din diaspora veniţi sau chiar mutaţi la Ierusalim pentru a fi, se poate presupune, cît mai aproape de templu şi de riturile asociate cu acesta, acuza nu putea fi mai gravă (DUNN, p. 261). ♦ Sf. Ioan Gură de Aur subliniază importanţa hirotoniei lui Ştefan pentru începutul facerii de semne. Pentru facerea de minuni, darul predicării nu este suficient (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 15, *apud* ACCS AC, p. 72).

6:9

Luca foloseşte aici termenul gr. *λιβερτῖνος*, care reprezintă o transliterare a termenului lat. *libertinus*, desemnîndu-i pe un grup de evrei proveniţi din Italia, cetăţeni romani proveniţi din sclavi eliberaţi, mutaţi acum la Ierusalim (FITZMYER, p. 356). Sensul gr. *συναγωγή* (aici şi în alte locuri din Fapte) este dificil de determinat: poate fi vorba deopotrivă de o „adunare" a iudeilor sau de o „sinagogă", ca în accepţia modernă, de „loc" în care aceştia se adună.

6:14

Datinile desemnează probabil tradiţiile fariseice şi rabinice numite de Flavius Josephus „regulile strămoşeşti" (JOSEPHUS, DE BELLO, 4, 10, 2).

6:15

Pregătindu-se să vorbească, faţa lui Ştefan s-a luminat precum aceea a unui înger, pentru ca cei prezenţi să înţeleagă prezenţa harului divin în omul pe care îl acuzau pe nedrept. „Căci", notează Sf. Ioan Gură de Aur, „există cu adevărat astfel de chipuri pline de har duhovnicesc, dragi de privit de către cei care caută spre ele şi impunînd respect celor ce le urăsc" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 15). Ştefan este un bun exemplu şi pentru teologii isihaşti: „Iar Ştefan cel dintîi martir, încă trăind, avea faţa strălucind ca faţa unui înger. Deci n-a pătimit şi trupul lui cele dumnezeieşti? Prin urmare şi pătimirea aceasta şi lucrarea ei este comună sufletului şi trupului" (GRIGORIE PALAMA, în FILOCALIA, VII, p. 239).

Capitolul al 7-lea

7:2

Ştefan foloseşte prilejul de a se apăra pentru a dezvolta în

faţa celor prezenţi un discurs de tip istoric/ apologetic şi didactic, mai degrabă decît pentru a oferi răspunsuri la acuzaţiile care îi fuseseră aduse. Trecînd prin istoriile lui Avraam, Iosif şi Moise, discursul descrie legămîntul şi relaţia lui Dumnezeu cu poporul ales, în speranţa mîntuirii acestuia din urmă. Căderea strămoşească este aşezată în antiteză cu lucrarea lui Iisus Hristos şi a ucenicilor săi (pentru semnificaţia *mîntuirii* în Fapte, v. JERVEL, p. 94—101).

7:4

Plecarea din „pămîntul haldeilor" (de fapt, în vremea lui Avraam, oraşul Ur din sudul Mesopotamiei) este văzută la unii Părinţi bisericeşti nu ca o plecare fizică, ci ca una mentală, prin care patriarhul s-a disociat de cei din neamul său (BEDA, 7, 3, *apud* ACCS AC, p. 74), ca o renunţare la cele lumeşti şi la bogăţia pămîntească, pe de o parte şi la obiceiurile şi modul de viaţă al celor cu care avea legături de rudenie, inclusiv la casa părintească (Avva Pafnutie, la IOAN CASIAN, CONV., 3, 6, 2, *apud* ACCS AC, p. 74).

7:5

Sf. Ioan Hrisostom relevă marile merite ale ascultării lui Avraam de Dumnezeu, căci doar prin ea, şi nu datorită vreunui merit, a fost obţinută făgăduinţa lui Dumnezeu, care „fusese făcută înainte de a se fi mutat, înainte de a fi circumcis, înainte de jertfă şi de templu" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 15, *apud* ACCS AC, p. 75).

7:8

Legămîntul tăierii împrejur (BIBL.1688: *făgăduinţă de obrezanie*) urma să fie semnul vizibil al legămîntului lui Dumnezeu cu Avraam şi urmaşii săi (cf. Fac. 17:11).

7:17

Odată cu acest verset se face trecere spre povestea lui Moise (versetele 17-43). După P. Tarazi, toate referinţele la Moise se acordă în relatarea lucană cu particularităţi şi evenimente din viaţa de misionar a Sfîntului Apostol Pavel (TARAZI, p. 212-214). Aici, „creşterea norodului" în Eghipet trimite la succesul activităţii acestuia printre neamuri.

7:19

În traducerea BIBL.1688, *merşteşuguind* are sensul de „purtîndu-se ca un viclean", iar *ca să nu să învie*, sensul de „ca să nu mai trăiască."

7:22

După Origen, „toată înţelepciunea egiptenilor" în care se instruise Moise este înţelepciunea pămîntească care oferă celui educat o voce puternică şi o forţă a elocinţei. Deşi *tare în cuvinte* şi *la fapte*, la întîlnirea cu dumnezeiescul Cuvînt, Moise se va vădi nu numai lipsit de elocinţă, ci şi mut: „Cînd începe să audă vocea lui Dumnezeu şi să primească spusele divine, atunci simte că vocea lui este plăpîndă şi slabă, atunci înţelege că limba sa este greoaie şi împiedicată: se numeşte pe sine «mut» atunci cînd începe să cunoască acel Cuvînt adevărat, care *era întru început la Dumnezeu*" (ORIGEN, HOM. EX., 3, 1; trad. rom., p. 105).

7:23

Vîrsta de patruzeci de ani nu este menţionată în Vechiul Testament, apărînd cel mai devreme în Fapte (FITZMYER, p. 375).

7:25

Acesta este un prim comentariu prin care Ştefan critică lipsa de înţelegerii a rolului lui Moise în mîntuirea poporului său, care este dezvoltat mai jos, în verstele 33—38.

7:34

Surprinde în istorisirea ştefaniană absenţa remarcabilei afirmaţii din Iş. 3:14 (Septuaginta): *ἐγώ εἰμι ὁ ὤν – Eu sînt cel ce sînt* (cf. PELIKAN, p. 103).

7:37

Ştefan citează Deut. 18:15 (Septuaginta), nenumindu-l pe Iisus dar trimiţînd evident la acesta ca fiind proorocul pe care Moise l-a vestit ca pe unul dintre fiii lui Israel, precum el însuşi a fost. BEDA reinterpretează astfel textul: „Proorocul va fi ca şi mine vizibil în trup, dar mă va depăşi prin măreţia sa. Ştefan spune «Chiar de se va spune că învăţătura lui Iisus e nouă şi străină, Moise însuşi, pe care părinţii voştri nu au vrut să-l urmeze, a spus că el va avea trup omenesc şi va dărui cuvintele vieţii tuturor sufletelor»" (BEDA 7, 37, *apud* ACCS AC, p. 81).

7:43

Ştefan citează aici Am. 5:25-27 (*Septuaginta*), înlocuind „Damascul" cu „Babilonul", pentru a aminti auditoriului de urmările depărtării de Dumnezeu. ♦ Gr. *τύπος* este preluat în BIBL.1688 sub forma *típos* şi este tradus în NTB şi BIBL.1795/2000 prin *chip*.

7:44

O parte a exegezei moderne vede în versetele 44-50 o critică adusă de Ştefan ridicării templului de către Solomon, ca fiind „casă a lui Dumnezeu". Dacă un cort al mărturiei construit după tipar divin a fost îndeajuns de bun pentru Dumnezeu şi pentru Moise pentru a păstra nealterată credinţa fiilor lui Israel, iată că ridicarea templului nu este, neapărat, aşa cum s-ar fi putut crede, un act salutar (cf. PERVO, p. 187). ♦ O interpretare patristică comentează astfel utilizarea paralelei cort-templu: „De vreme ce aceştia spuneau că Ştefan se ridica împotriva acelui loc sfînt, el a arătat prin aceasta [prin paralela din Vechiul Testament] că Domnul nu pune mare preţ pe piatra zidită, ci mai degrabă doreşte frumuseţea sufletelor din ceruri. Prin aceasta a vrut să le arate că, aşa precum cortul a fost uitat cînd templul a fost construit, tot aşa aceştia trebuie să înţeleagă că templul

însuşi va trebui să fie distrus cînd o soluţie mîntuitoare mai bună a devenit posibilă". (BEDA, 7, 44, *apud* ACCS AC, p. 83).

7:48

Gr. *ὁ ὕψιστος* este un termen comun prin care este descris Dumnezeu în *Septuaginta* (e.g., Fac. 14:18). În traducerile româneşti, este redat aici, în general, prin *cel înălţat* (BIBL.1688) sau *Cel Preaînalt* (BIBL.1988). ♦ Însuşi Solomon recunoştea în rugăciunea făcută la sfinţirea templului că „Cerul şi cerul cerurilor nu te încap, cu atît mai puţin acest templu pe care l-am zidit numelui Tău" (3Reg. 8:27).

7:49

Argumentul nelocuirii lui Dumnezeu în temple făcute de mîini omeneşti va fi reluat de către Sfîntul Apostol Pavel în faţa atenienilor (Fapte 17:24).

7:51

Ştefan îşi acuză auditoriul că, deşi sînt circusmcrişi după lege, sînt, în acelaşi timp, prin îndîrjirea şi neascultarea prorociilor divine, precum cei care nu sînt circumcişi şi nu-l cunosc pe singurul şi adevăratul Dumnezeu. ♦ Sfîntul Ioan Gură de Aur îl însoţeşte pe Ştefan în această critică necruţătoare: „Cînd nu a fost voia Lui să se aducă jertfe, voi aţi jerfit; şi cînd aceasta este voia Sa, nu jertfiţi. Cînd nu vă dăduse poruncile, le-aţi tras către voi; cînd le-aţi primit, le-aţi ignorat. Iarăşi, cînd templul a fost în picioare, aţi adorat idolii, iar cînd este voia Sa să fie adorat fără templu, voi faceţi opusul" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 17, *apud* ACCS AC, p. 84). De asemenea, pentru Augustin, protodiaconul Ştefan este plin de Duhul Sfînt, simplu şi fervent în reproşurile aduse necredincioşilor: „Căci nu a fost mut în faţa evreilor (…). Ce vehemenţă! A fost mînios, dar precum un porumbel care nu are bilă. Căci, pentru a cunoaşte că s-a mîniat fără să aibă bilă, ei care erau corbi, odată ce au auzit cuvintele acestea, au alergat două pietre împotriva porumbelului (…) zicînd «Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta», Ştefan s-a făcut parte uniunii porumbelului, căci mai înainte Stăpînul său, pe Care porumbelul a coborît, făcuse aceasta; suit pe cruce, a zis «Tată, iartă-le lor, căci nu ştiu ce fac.»" (AUGUSTIN, IOAN, 6, 3, 1-4, *apud* ACCS AC, p. 84).

7:52

Persecuţia generalizată a prorocilor este o exagerare a lui Ştefan, fiind mai curînd un laitmotiv în tradiţia iudaică, decît o prezenţă constantă în Vechiul Testament (FITZMYER, p. 384).

7:52

Ştefan condamnă, în mod particular, martiriul prorocilor care au prorocit despre *Cel drept*, adică despre Iisus (ca Mesia). Ceea ce strămoşii celor care îl ascultau făcuseră a fost continuat de către cei de faţă prin trădarea şi omorîrea lui Iisus însuşi.

7:53

Evreii au primit legea *εἰς διαταγὰς ἀγγέλων* (probabil cu sensul *prin intermedierea îngerilor*). Expresia este redată în BIBL.1688 prin *în rînduiêle de îngeri* (cf. BIBL.1988: *întru rînduieli de îngeri*); în NTB citim *pre slujba îngerilor*.

7:54

Verbul gr. *διαπρίω* (*a despica*, *a tăia*, dar şi *a se mînia*, *a fi furios*, *a fremăta de furie*; DGRNT, s.v.), se întîlneşte doar aici şi la Fapte 5:33. Este redat în traducere cu sensul simbolic: *fremătau de furie în inimile lor* (BIBL.1988; cf. BIBL.1688: *rînjaia cu inimile lor*; NTB *crăpa în inimile lor*).

7:58

Lapidarea este pedeapsa pentru blasfemie la adresa lui Dumnezeu (Lev. 24:10-23), dar poate fi, de asemenea, şi soarta prorocilor (2Cor. 24:21). Întîlnim aici prima menţiune a lui Saul/ Pavel (BIBL.1688: *Sávlu/ Savl*), eroul celei de-a doua părţi a Faptelor ♦ Ca şi Iisus, Ştefan a suferit moartea în afara zidurilor cetăţii, după cum notează Beda: „Domnul, de asemenea, care ne-a ales pe noi «în afara acestei lumi» pentru împărăţia şi slava sa cerească, a suferit în afara porţilor oraşului, ca şi Ştefan, care, ca şi cum ar fi fost străin pentru lume, a fost omorît cu pietre în afara cetăţii. Căci nu a avut cetate permanentă aici, ci ţi-a dorit, din toată inima, cetatea care va sa vină" (BEDA, 7, 58, *apud* ACCS AC, p. 87).

7:59-60

Moartea lui Ştefan aminteşte de însăşi moartea Domnului Iisus, care îşi încredinţează, la rîndul său, sufletul Tatălui, în rugăciune (Luc. 23:46; cf. Ps. 31:6). Faptul că Ştefan îşi afirmă încredinţarea sufletului său, nu lui Dumnezeu, ci Domnului Iisus, sugerează o convingere teologică care îl arată pe acesta din urmă primitor adecvat al sufletelor credincioşilor (cf. PELIKAN, p. 107). ♦ În interpretarea patristică, fapta lui Ştefan oferă un model de curaj şi vehemenţă a mărturisirii, neafectată de mînie distructivă: „Aceasta este îndrăzneala cuvîntului pe care o are cel care îşi duce crucea. Să o imităm; deşi acum nu este vreme de război, este mereu vreme pentru îndrăzneală (…). De ne aflăm printre păgîni, să îi determinăm să tacă într-un mod asemănător, fără mînie sau asprime. Căci dacă o facem cu mînie, nu va mai fi îndrăzneală, ci simplă patimă. Dacă, însă, o vom face cu blîndeţe, aceea va fi adevărata îndrăzneală (…). Vezi cît de lipsit de mînie a fost acest om cînd le-a vorbit. Nu i-a tratat cu asprime, ci le-a reamintit vorbele prorocilor (…). Observă că nu a fost mînios, căci, în marea sa durere, s-a rugat pentru ei (…). Duhul Sfînt nu locuieşte în cel mînios, care este blestemat. Nimic valoros nu va ieşi din locul unde s-a pornit mînia" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 17, *apud* ACCS AC, p. 87).

Capitolul al 8-lea

8:1

Saul a fost de acord (gr. *συνευδοκῶν*) cu uciderea lui

Ştefan; expresia este tradusă în BIBL.1688 *bine voind cu uciderea lui,* fiind redată cu mici variaţii în alte versiuni*: încă voiia în moartea lui* (NTB), *era binevoind spre uciderea lui* (BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI, BIBL.1914), *se învoise spre uciderea lui* (BIBL.CORN.1926) sau, în versiunile mai recente, *s-a făcut părtaş la uciderea lui* (BIBL.1998, BIBL.ANANIA). Versiunea BIBL.RADU-GAL. păstrează prima jumătate a versetului (o unitate exegetică notată deseori ca v. 8:1) ca parte a versetului anterior, 7:60). ♦ Aprobarea uciderii protomartirului creştin Ştefan de către Saul este taxată drept asociere vinovată. Pavel însuşi îşi manifestă regretul pentru comportamentul său (Gal. 1:13, 23; Filip. 3:6). Deşi persecuţia primilor creştini de către autorităţiile religioase evreieşti era deja în curs (v. Fapte 4), aceasta se amplifică după moartea lui Ştefan. Saul însuşi devine conducător al persecuţiei din zona Ierusalimului. Datorită faptului că apostolii nu sînt vizaţi de prigoană, un fapt surprinzător, se poate presupune că cei vizaţi erau numai cei înfluenţaţi de Ştefan, adică eleniştii, cei care constituiau un grup aparte în Ierusalim. Astfel, persecuţia nu a fost îndreptată împotriva întregii secte a urmaşilor lui Iisus (v. DUNN, p. 275-278). ♦ Eusebiu al Cezareei foloseşte Fapte 8:1-4 pentru a reda această perioadă în *Istoria* sa: „Cu ocazia muceniciei lui Ştefan, o primă şi mare prigoană s-a dezlănţuit de către iudei împotriva bisericii din Ierusalim, aşa încît, cu excepţia celor 12, toţi ceilalţi s-au împrăştiat prin Iudeea şi Samaria; unii din ei ajungînd, după cum ne spune Sfînta Scriptură, pînă în Fenicia, în Cipru şi Antiohia nemaiîndrăznind să vestească printre păgîni cuvîntul credinţei, ci s-au mărginit să-l propovăduiască doar iudeilor" (EUSEBIU, IST., 2, 1, 8—9; trad. rom., p. 66).

8:4

Cuvîntul reprezintă, într-o formă prescurtată, mesajul creştin. După cum observă unii exegeţi, de vreme ce Luca generalizează numindu-i pe toţi refugiaţii misionari ai Evangheliei, se poate concluziona că autorul Faptelor considera persecuţia ca fiind motorul misiunii creştine (cf. PERVO, p. 204).

8:5

Versetele care urmează redau pe scurt activitatea unui asemenea evanghelist, numit Filip (transcris cîteodată *Filipp* în diferite locuri din BIBL.1688, ca şi în tradiţia biblică românească, în general), care este, cel mai probabil, acelaşi cu cel de-al doilea diacon numărat între cei şapte la Fapte 6:5-6 (şi nu apostolul Filip, unul dintre cei 12 – cf. Fapte 1:13, căci toţi rămăseseră în Ierusalim, cf. 8:1). Tradiţia ulterioară a avut dificultăţi în a distinge între cei doi.

8:6

Asemenea apostolilor, Filip beneficiază de asistenţa Duhului Sfînt în propovăduirea Cuvîntului, care este însoţită de facerea de minuni (cf. Fapte 4:30; 5:12).

8:9

În BIBL.1688, gr. *ἐξιστάνων τὸ ἔθνος* este redat prin *răzvrătind limba Samariei*. Verbul *a amăgi* este folosit în mai multe traduceri, spre exemplu, în NTB, *amăgiia oamenii Samariei* (dar şi în BIBL.1795/2000, BIBL.1914, BIBL.RADU—GAL.). O exprimare mai neutră se găseşte în BIBL.CORN. 1926, *punea în uimire neamul Samariei* sau BIBL.1988, BIBL.ANANIA, *uimind neamul Samariei.* ♦ Acest Simon este cunoscut doar din pasajul de faţă. Probabil de origine din Samaria, a fost numit de tradiţia bisericească ulterioară „Simon Magus" (cf. EUSEBIU, IST., 2, 1, 10; trad. rom., p. 66), deşi nu este numit *magus* în Fapte. Uneori identificat în această tradiţie ca fiind „primul gnostic" şi considerat un ereziarh, după simpla mărturie a Fapte, Simon nu face decît sa practice magia sau vrăjitoria (gr. *μαγεῖαι*, cf. Fapte 8:11; pentru diferite sensuri ale lui *magus* şi comparaţia cu magii de la Mat. 2, v. excursul oferit în PERVO, p. 207).

8:11

BIBL.1688 foloseşte *scos din minte*, o formă care poate fi regăsită mai tîrziu în versiunea BIBL.RADU-GAL.: *le luase minţile.* Alte versiuni utilizează (cf. 8:9) pe *a amăgi* (NTB; BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914) sau *a uimi* (BIBL.CORN.1926, BIBL.1988, BIBL.ANANIA).

8:13

Expresia gr. *ἦν προσκαρτερῶν τῷ φιλίππῳ* este redată de traducătorii BIBL.1688 prin *era îngăduind lîngă Filip.* În NTB era tradusă prin *rămînea cu Filip* şi devine ulterior *petrecea cu Filip* (BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA), *nu se mai despărţea de Filip* (BIBL.CORN.1926) şi *era mereu cu Filip* (BIBL.ANANIA). Numele Filip primeşte, în acest verset, o formă fonetică şi o accentuare diferită: *Félip.* ♦ Simon devine creştin prin botez; deşi Luca nu îl condamnă pentru acest fapt, tradiţia creştină ulterioară, unanim nefavorabilă lui Simon, îl va incrimina mai ales pentru că a înşelat credinţa în acest mod deosebit de grav: „Simon s-a prefăcut că vrea şi el să îmbrăţişeze credinţa în Hristos, cerînd chiar să fie botezat" (EUSEBIU, IST., 2, 1, 11; trad. rom., p. 66). Falsitatea lui Simon ar putea fi dedusă din faptul că acesta fusese convins să îmbrăţişeze credinţa în Iisus Mesia doar datorită minunilor şi nu de forţa cuvîntului predicat de Filip. Această convingere a apărut loc, putem presupune din text, la sfîrşitul unei „competiţii" între cei doi bărbaţi cu „putere mare", învinsul trecînd în tabăra învingătorului.

8:15-16

Sfinţii apostoli prezenţi în Ierusalim au trimis pe Petru şi pe Ioan pentru a confirma şi împlini misiunea lui Filip în Samaria. Odată ajunşi, ei se roagă pentru coborîrea Duhului Sfînt asupra noilor convertiţi, căci aceştia „nu erau decît botezaţi în numele Domnului Iisus", iar Duhul Sfînt nu era încă coborît peste ei. Exprimarea „enigmatică" a lui Luca (FITZMYER, p. 405) creează anumite dificultăţi teologului modern, făcînd dificil de definit caracterul botezului lui Filip: acesta nu era, în mod sigur, un botez ca

cel practicat de Ioan în pustiul Iordanului (Fapte 19:3), dar avea, în acelaşi timp, un caracter neterminat, incomplet, greu de înţeles în contextul cunoaşterii slabe a riturilor creştine timpurii pe care o putem avea astăzi. Se poate presupune că avea şi un caracter pregătitor, actul curăţitor şi înnoitor fiind necesar, din această perspectivă, locuirii acestor „vase noi" de Duhul Sfînt, primit prin intermedierea apostolilor. ♦ Într-un context ulterior, Sf. Ciprian subliniază faptul că misiunea diaconului Filip si a apostolilor era una şi aceeaşi, a Bisericii, căci aceştia din urmă nu au refăcut botezul său, ci doar l-au împlinit: „Căci aceia care crezuseră în Samaria şi crezuseră cu credinţă adevărată şi înăuntrul Bisericii, care una este şi căreia singure îi este îngăduit să dea harul botezului şi să dezlege păcatele, erau dinainte botezaţi de către diaconul Filip, acelaşi pe care îl trimiseseră apostolii. Şi de aceea cei care dobîndiseră botezul după rînduială şi în biserică nu mai trebuia să fie botezaţi, ci s-a făcut de Petru şi Ioan numai ceea ce lipsea, astfel încît, printr-o rugăciune pentru ei, după ce li s-a pus mîna deasupra, s-a chemat şi s-a revărsat peste ei Duhul Sfînt" (CIPRIAN, SCRIS., 73, 9, p. 363).

8:17

Odată cu punerea mîinilor peste ei şi rugăciunea menţionată anterior (8:15), samarinenii devin în totalitate creştini. Pecetluirea în Duhul Sfînt care însoţeşte şi astăzi ritualul botezului în Biserica Ortodoxă a Răsăritului (ca şi ritualul confirmării, la o dată ulterioară, din Biserica Catolică) este un act continuator al acestei tradiţi scripturistice.

8:18

Este interesant de observat că, deşi nu încercase să cumpere puterea facerii de minuni a lui Filip, Simon îşi doreşte Duhul Sfînt. Aceasta ar putea sugera că primirea Duhului ar fi însemnat obţinerea unor puteri speciale precum glosolalia sau darul prorocirii. Cererea lui Simon aminteşte de ispititoarea ofertă din Luc. 4:6, iar intenţia autorului Faptelor este aici de a arăta, modul în care creştinismul este fundamental diferit de vrăjitorie (PERVO, p. 213).

8:19

Cererea lui Simon nu este aceea de a primi Duhul Sfînt, ci de a avea puterea de a-l transmite prin punerea mîinilor. Oferirea banilor pentru a cumpăra putere spirituală a devenit cunoscută ca „simonie". Ea desemnează astăzi, mai ales în cadru ecleziastiac, obţinerea de beneficii materiale sau a unei poziţii în cler.

8:22

Gr. *ἄρα* exprimă o îndoială care este redată în BIBL.1688 prin *cîndai* şi tradusă în majoritatea celorlalte versiuni româneşti prin *doar*. BIBL.CORN.1926 se exprimă mai elaborat: *dacă este cu putinţă*. ♦ Petru îi oferă lui Simon timp să se pocăiască, rugîndu-se ca să afle, posibil, iertare pentru felul în care a gîndit în inima sa. ♦ Odinioară, însuşi Petru primise vreme de pocăinţă, după cum remarcă Sf. Ambrozie: „Cînd Simon, afectat fiind de lunga perioadă de practicare a magiei, s-a gîndit că ar putea obţine pentru bani puterea de a da harul lui Hristos şi insuflarea Sfîntului Duh, Petru a zis «Nu poţi împărtăşi această credinţă»... Vedem că Petru, prin autoritatea sa de apostol, îl condamnă pe cel care face blasfemie împotriva Duhului Sfînt prin magie plină de mîndrie, cu atît de mult pentru că nu era conştient de valoarea credinţei. Şi totuşi, i-a lăsat nădejdea iertării, de vreme ce l-a chemat la pocăinţă" (AMBROSIUS, PAEN, 2, 4, 23, *apud* AACS AC, p. 94).

8:23

Fierea amărăciunii este redată în BIBL.1688 sub forma *fiiare de amărîciune* (în NTB, *amărăciune de fiiare*, la BIBL.1795/2000, *fiiarea amărăciunii*, iar la BIBL.CORN.1926, *fiere amară*). *Legătură de strîmbătate* este *legătura nedreptăţii* în majoritatea celorlalte versiuni (în NTB, la BIBL.1795/2000 şi în versiunile noi, BIBL.1988 şi BIBL.ANANIA). NTBB se îndepărtează de sensul inechităţii: *laţul nelegiurii.*

8:24

Simon se pocăieşte, cerîndu-i chiar lui Petru să se roage pentru el. Pasajul se încheie într-o notă optimistă în ceea ce il priveşte pe Simon, iar cititorului Faptelor i se transmite importanţa vieţuirii corecte pentru mîntuire, ea adăugîndu-se cu necesitate credinţei şi primirii botezului.

8:26

Filip este trimis de un înger al Domnului din Samaria la sud de Ierusalim, pentru a converti pe un eunuc etiopian. Acesta din urmă a fost considerat primul păgîn convertit de către Eusebiu al Cezareei şi o parte a exegezei moderne (cf. BARRETT, I, p. 425), dar ar putea fi un evreu din diaspora sau un prozelit evreu, mai ales că citim în versetul următor că venise să se închine la Ierusalim (FITZMYER, p. 410). ♦ Calea pustie sugerează, fără îndoială, o zonă în care mesajul creştin nu pătrunsese, aşa cum observa deja Beda: „Aceasta înseamnă, într-un sens alegoric, neamurile, care au fost odată separate de adorarea lui Dumnezeu şi needucate cu ajutorul învăţăturilor prorocilor. Drumul care cobora spre acest loc de la Ierusalim este Domnul Iisus Hristos, care a spus «Eu sînt Calea, Adevărul şi Viaţa.» Din Ierusalimul de sus el «a coborît» la neputinţele noastre, şi cu apa botezului a făcut albă negreala condiţiei noastre vinovate" (BEDA, 8, 26B, *apud* ACCS AC, p. 96).

8:27

Gr. *εὐνοῦχος* este tradus aici, în BIBL.1688, prin turcismul *hadîm*. La versetele 34 şi 38, însă, apare slavonismul *scopit* (care provine de la scopiţi, o ramură a rascolnicilor ruşi), iar la versetul 39, prin *famăn*, cuvînt venit pe filieră latină. Celelalte traduceri vechi sînt mai consecvente în folosirea unui termen unic (*famăn* sau *famen*, la NTB şi BIBL.1795/2000). Prin acest cuvînt se poate înţelege un

bărbat castrat care avea în grija haremul împărătesc, fiind adesea şi şambelan al curţii. Termenul grecesc, aşa cum este folosit în *Septuaginta*, nu denotă întotdeauna un bărbat castrat (Fac. 39:1; 40:2), ci poate însemna doar şambelan; astfel, nu este posibil de spus cu exactitate care sens este folosit, în original, în acest caz (FITZMYER, p. 410). Gr. *Αἰθίοψ* desemnează o „persoană cu faţa arsă", iar Etiopia era un nume folosit în Antichitate pentru a indica ţările africane din sudul Egiptului şi al Sudanului de astăzi. BIBL.1688 traduce termenul literal, prin *arap* (la fel, în NTB, BIBL.1795/2000, pînă la BIBL.1914), dar preferinţa pentru *etiopian* sau *din Etiopia* se schimbă odată cu versiunile ulterioare (BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU—GAL.).

8:28

Lectura se făcea în Antichitate cu glas tare. În acest caz, aceasta a fost făcută, cel mai probabil, în ebraică, sau, poate, în greacă.

8:31

BIBL.1688 utilizează pron. neg. *neştine*, în vreme ce la NTB şi BIBL.1795/2000 găsim pron. nehot. *cineva*. ♦ Deşi a fost pelerin la templul din Ierusalim, acest prozelit evreu (sau „păgîn", într-o accepţiune foartă largă) nu a primit cunoaşterea scripturilor de acolo (cf. IERONIM, EPIST., 53, 5). Luca încearcă să arate, cel mai probabil, că răspunsul la întrebările acestuia nu (mai) putea fi oferit de templu, ci se află la Filip, cel care îl vesteşte pe Iisus. ♦ Ioan Hrisostom subliniază necesitatea celui care caută să fie smerit, gata să înveţe de la oricine, fie el şi de condiţie socială inferioară: „Căci a fost necesar ca el să întrebe, să dorească să aibă cunoştinţă. Filip arată că ştia că celălalt bărbat nu avea cunoştinţă, atunci cînd întreabă «Înţelegi ceea ce citeşti?» În acelaşi timp, el arată cît de mare, cu adevărat, este comoara dinăuntrul nostru. Să observăm ce impresie bună face eunucul, de vreme ce nu i-a păsat de înfăţişarea exterioară. Nu a întrebat «Cine eşti tu?» Nu i-a găsit aceluia vreo vină, nici nu a dorit să i se arate drept ceea ce nu era; nu a pretins că înţelege ci şi-a mărturisit ignoranţa. De aceea, a putut să înveţe. Işi arată rana medicului. A înţeles imediat că Filip cunoaşte subiectul şi este, totodată, doritor să-l explice" (IOAN HRISOSTOM., ACTA, 19, *apud* ACCS AC, p. 98).

8:32-33

Textul din Is. 53:7-8 (*Septuaginta*) este citat cu exactitate, descriind aducerea celui nevinovat la judecată (precum o oaie sau un miel spre omorîre). ♦ Pentru Sf. Ioan Gură de Aur, eunucul etiopian este un exemplu pentru cei care nu se îndeletnicesc cu citirea Sfintelor Scripturi: „Gîndeşte-te, te rog, ce efort considerabil este acela de a nu renunţa la citire nici măcar în timpul unei călătorii, mai ales cînd te găseşti într-un car. Să fie acesta un exemplu pentru oamenii care nu consideră necesar să facă aceasta nici măcar în casele lor, ci consideră că citirea Scripturilor este o pierdere de timp; oferind drept scuză faptul că trăiesc alături de o soţie, sau că sînt angajaţi la oaste, că îngrijesc copii, că supraveghează servitorii şi administrează alte probleme, nu consideră necesar să se preocupe nicidecum cu citirea Sfintelor Scripturi" (IOAN HRISOSTOM, GEN., 35:3, *apud* ACCS AC, p. 97).

8:35

Răspunzînd întrebării fundamentale a eunucului, Filip îl identifică pe Iisus drept robul Domnului despre care vorbeşte prorocia lui Isaia.

8:36

Deşi Luca nu este explicit în această privinţă, „binevestirea lui Iisus" de către Filip a pornit de la simpla explicare a textului din prorocul Isaia, dar a continuat dincolo de aceasta, conturînd sumar o soteriologie creştină: mîntuirea este adusă de credinţă şi botezul în Iisus Hristos.

8:37

Acest verset nu se regăseşte în majoritatea manuscriselor, dar este prezent în ediţiile româneşti (după TA). Mărturisirea lui Iisus Hristos ca Fiul lui Dumnezeu poate să fi constituit o formulă baptismală antică, ce a fost introdusă la o dată foarte timpurie în textul Fapte (poate fi găsită, cel mai devreme, la IRINAEUS, ADV. HAER., 12:8). O mărturie ulterioară în acest sens este oferită de Beda Venerabilul: „Aici, o altă traducere, care urmează modelului grecesc, are cîteva versete în plus în care este scris «Iată apă. Ce mă împiedică să fiu botezat?» Iar Filip i-a zis lui, «Dacă crezi din toată inima, vei fi mîntuit.» Şi el a răspuns, zicînd «Cred în Hristos, Fiul lui Dumnezeu.» Şi a poruncit trăsurii să oprească şi aşa mai departe. Cred că aceste cuvinte au fost prezente, la început, şi în versiunea noastră, dar, datorită erorii unui scrib, au fost ulterior omise" (BEDA, 8:36b-38, *apud* ACCS AC, p. 100).

8:38

Gr. *τὸ ἅρμα* este tradus în diferitele versiuni româneşti prin *car* (NTB, BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA), *căruţă* (CORESI, PRAXIU, BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA), dar şi *trăsură* (NTNITZ.). ♦ Augustin observă că, de data aceasta, Sfîntul Duh a venit peste cel botezat fără a fi nevoie de intermedierea apostolilor: „Acest Filip, care botezase oameni, iar Sfîntul Duh nu venise peste ei pînă cînd apostolii nu au venit şi şi-au pus mîinile peste ei, l-a botezat pe eunucul care mersese să se închine în Ierusalim şi care, pe drumul de întoarcere, citea din prorocul Isaia şi nu înţelegea (…). Odată ce taina şi sacramentul botezului au fost împlinite, de vreme ce venirea apostolilor nu mai era posibilă, precum în cazul anterior, Sfîntul Duh a venit imediat, pentru ca nimeni să nu creadă că Acesta vine doar cînd vor muritorii" (AUGUSTIN, OM., 99:11).

8:39-40

După botezul eunucului, Duhul Domnului l-a răpit pe Filip

din faţa famenului şi l-a dus la Azot (Aşdod), unul dintre cele cinci oraşe ale filistenilor, aflat la 15 km nord de Aşkelon. Propovăduind în toate cetăţile din jur, o exagerare, probabil, Filip s-a dus şi a rămas apoi la Cezareea (*Caesarea Maritima*, în BIBL.1688: *Chesáriia*), un port aflat la nord-vest de Ierusalim (pentru mai multe detalii, v. FITZMYER, p. 415).

Capitolul al 9-lea

9:1

Capitolele 9-10 sînt considerate adesea miezul cărţii Fapte. În acestea, sînt descrise două evenimente pivotale în istoria primilor creştini, implicîndu-i pe Saul/ Pavel, respectiv Petru, ce desenează tabloul importanţei convertirii neamurilor (altele decît fiii lui Israel), respectiv a evreilor. Pentru Luca, importanţa convertirii lui Saul este evidentă, Fapte cuprinzînd trei relatări diferite ale acesteia: 9:1-9; 22, 3-21 şi 26:2-23 (cf. MÎRŞANU, p. 434-439). Prima relatare este făcută din perspectiva povestitorului, iar celelalte două sînt făcute în cadrul unor discursuri apologetice ale lui Pavel. Comparînd cele trei versiuni (la care se adaugă mărturia lui Pavel din Gal., 1), exegeza este concentrată, în general, pe evaluarea evenimentului convertirii lui Saul: a fost cu adevărat o convertire, sau ar trebui sa vorbim, mai degrabă, de o chemare? (cf. HEDRICK, p. 415-432). În Fapte, Luca preferă să nu-l numească apostol decît rar şi să-l distingă de cei 12, preferînd să-i confere rolul particular de evanghelizator al neamurilor (HANSON, p. 113).

9:2

Gr. *συναγωγάς* este redat ca *sinagogi* (*sinaghogi, sinagoguri*) în majoritatea traducerilor româneşti, în vreme ce, în BIBL.1688 este preferată echivalarea prin *adunări* (asemenea şi în alte locuri, spre exemplu la Fapte 13:14).

9:3

Pe cînd se apropia de Damasc, purtînd scrisori împotriva ucenicilor lui Iisus, către sinagogile din Damasc, Pavel are o revelaţie de tip senzorial. Tabloul pictat de Luca este redat într-un stil literar obişnuit Scripturilor ebraice, mai ales cărţilor profeţilor. Lumina provenită din cer, ca un fulger (ca şi căderea la pămînt a celui vizat), este o caracteristică a epifaniilor biblice; putem presupune că Luca a intenţionat să ofere prin ea o mărturie fizică a slavei lui Hristos (cf. BARRETT, I, p. 449).

9:4

Pentru *διώκω*, traducerile vechi preferă aici echivalarea prin verbul *a goni* (CORESI, PRAXIU, NTB, BIBL.1688, BIBL.1795/2000, BIBL.1914). Traducătorii BIBL.1874 utilizează verbul *a persecuta*, iar NTNITZ. *a urmări*. Începînd cu traducerea BIBL.CORN.1926, se încetăţeneşte forma *a prigoni*. ♦ Tradiţia patristică ulterioară interpretează acest text prin aceea că, prigonindu-i pe discipolii săi, Saul îl prigonea pe însuşi Iisus. După cum se întreba Augustin: „Oare Pavel se urcase la ceruri? Aruncase el măcar o piatră către ceruri? Erau creştinii cei pe care îi persecuta, pe ei îi lega, pe ei îi tîra spre a fi omorîţi, pe ei îi vîna scoţîndu-i din ascunzători şi neiertîndu-i atunci cînd îi găsea. Lui i-a zis Domnul: «Saule, Saule!» De unde striga? Din ceruri. Aşadar, El este deasupra, sus. «De ce mă prigoneşti?» Este, deci, jos pe pămînt". (AUGUSTIN, OM. 11:6, *apud* ACCS AC., p. 103). Tot astfel, Beda, care scrie, desigur, la sfîrşitul Antichităţii tîrzii, interpretează textul din perspectiva ecleziologiei timpului său, identificînd pe cei persecutaţi cu membrii Bisericii lui Hristos, tot aşa cum, cine îl va fi ajutat pe unul dintre aceşti membri, aflat în nevoie, îl va fi ajutat pe El". (BEDA, 9:4, *apud* ACCS AC., p. 103). Această interpretare, făcută pe baza teologiei pauline ulterioare, poate fi cu greu aplicată aici. Teologia lucană din spatele textului Fapte nu poate fi influenţată de teologia paulină ulterioară, care nu este rezultatul revelaţiei primite pe drumul Damascului, ci al activităţii sale misionare (FITZMYER, p. 424).

9:5

Partea a doua a versetului este un împrumut al pasajului din Fapte 26:14, uşor modificat, care poate fi găsit ca adaos în VULG. (Sixto-Clementină): *durum est tibi contra stimulum calcitrare. Ec tremens ac stupens dixit: Domine, quid me vis facere?* (nu şi în ediţiile moderne ale *Vulgatei*) şi este folosit în interpretarea unor părinţi latini ca Ilarie, Augustin şi Beda. Toate traducerile româneşti includ acest adaos, cu excepţia CORESI, PRAXIU. ♦ *Boldul* este termenul folosit în majoritatea traducerilor mai vechi: *spre bolduri a lovi cu piciorul* (BIBL.1688), *a te împotrivi boldului* (BIBL.1795/2000) şi alte variante similare (BIBL.1914). O formă deosebită este cea care poate fi citită în NTB: *în sămceaua* (ref. lat. *senticella*, tăiş; *sentis*, ghimpe) *strămurării* (prăjină; termen folosit aici ca un calc latinizant al lui *stimulus*) *a zvîrli*. NTNITZ. foloseşte cuvîntul *ghimpi,* iar începînd cu BIBL.CORN.1926, se utilizează cuvîntul ţepuş (ţepuşă): *să arunci înapoi cu piciorul într-un ţepuş* (BIBL.CORN.1926), *să izbeşti cu piciorul în ţepuşă* (BIBL.1968, BIBL.ANANIA).

9:7

Principalul rol al tovarăşilor lui Saul este acela de a fi martori – chiar dacă numai parţial – la aceasta revelaţie. De vreme ce textul lucan nu precizează care glas a fost auzit de aceştia, o parte a exegezei moderne consideră că ei au auzit doar glasul lui Pavel, iar altă parte, că au auzit şi vorbele lui Iisus; numai în acest al doilea caz puteau să fie cu adevărat martori credibili ai întîmplării.

9:8-9

Lipsa vederii nu este atît o pedeapsă, cît un semn vizibil al „neputinţei celui care fusese odinioară atît de puternic (22:11)" (CONZELMANN, p. 72). Numărul de trei zile în care Pavel se află lipsit de vedere construieşte o evidentă paralelă cu istoria lui Iisus: vindecarea lui Saul la sfîrşitul acestei perioade poate fi asemănată cu o înviere din

moartea ignoranţei. Menţiunea faptului că, în timpul acestor zile, nu a băut, nici nu a mîncat, doreşte fie să transmită şocul prin care Saul trecuse (după exegeţii moderni), fie să închipuie pregătirea prin post, în vederea primirii botezului (în interpretările mai vechi).

9:10

Apariţia în povestire a lui Anania (în BIBL.1688, *Anániia,* în NTB sau BIBL.1795/2000, BIBL.ANANIA) este o curiozitate a relatării de faţă. Această persoană nu este menţionată în 1Gal. ceea ce i-a făcut pe unii exegeţi să se îndoiască de existenţa acesteia, considerînd-o o invenţie a lui Luca (BARRETT, I, p. 1944). ♦ După Sf. Ioan Gură de Aur, persoana lui Anania are un rol aparte în planul divin: Dumnezeu nu a ales o persoană foarte importantă, căci Apostolul Pavel trebuia să fie învăţat doar de Hristos Însuşi (cf. Gal. 1). Faptul că apostolii nu sînt implicaţi, arată că această chemare a avut un caracter extraordinar (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 20, *apud* ACCS AC, p. 105).

9:11

Tarsea este forma prin care traducătorii BIBL.1688 redau numele şi originea lui Saul (din Tars). În alte traduceri româneşti întîlnim identificarea lui Saul ca *tarseanin* (CORESI, PRAXIU, NTB), *Tarseanul* (BIBL.1795/2000) şi, în ediţiile mai recente, *un om din Tars* (BIBL.CORN.1926). ♦ *Tars* a fost capitala provinciei romane Cilicia din Asia Minor şi este menţionat de cinci ori în Biblie, numai în Fapte (9:30; 11:25; 21:39; 22:3). Situat pe rîul Cydnus (Berdan, în sudul Turciei), la 19 km de vărsarea în Marea Mediterană, oraşul era un centru universitar asemănător Atenei sau Alexandriei. Se poate presupune că Saul a studiat acolo, de vreme ce se născuse acolo (TBD, p. 1239).

9:12

Expresia *ca să vadă din nou* este redată în BIBL.1688 *ca sa vază de iznoavă* (la BIBL.CORN.1926, *ca să-şi capete iarăş vederea*).

9:13-16

Pasajul începe prin a relata ezitarea cu care Anania împlineşte poruncile lui Iisus (asemănătoare cu cea a lui Moise, după Ioan Hrisostom); într-o astfel de manieră dramatică, Luca încearcă să accentueze caracterul neobişnuit al convertirii prigonitorului. Hristos îl asigură pe Anania că Saul îi este vas ales, spre a purta „numele său" pretutindeni şi, în acelaşi timp, va fi cel care va pătimi pentru acest nume (ref. Fapte 12:25-28:31).

9:17-18

Anania îl primeşte pe noul chemat între sfinţi, numindu-l „frate Saul". Asigurîndu-l că ştie ce i se petrecuse pe drumul Damascului, îl înştiinţează despre misiunea care îi fusese încredinţată, aceea de a-i reda vederea şi de a intermedia primirea de către acesta a Duhului Sfint. Punerea mîinilor, vindecarea şi botezul constituie, împreună, un unic act prin care lui Saul i se dăruieşte plenitudinea sănătăţii sufleteşti şi trupeşti.

9:20

Propovăduirea de către Pavel a lui Iisus drept Fiul lui Dumnezeu indică noile coordonate soteriologice ale celui educat la picioarele lui Gamaliel şi devenit acum apostol al credinţei creştine: Dumnezeul Legii (Dumnezeul lui Saul) este chiar cel care s-a relevat pe sine în Iisus Hristos Mîntuitorul (astfel, Dumnezeul lui Pavel este acelaşi cu cel al lui Saul). Cunoaşterea lui Hristos impune, însă, o teologie „hristologică" (cf. Rom. 9:5; 1:3-4; 2Cor. 1:19), care se caracterizează printr-o viziune nouă cu privire la Mesia şi sfîrşitul veacurilor (FITZMYER, PAUL. THEOL., p. 1385-1386).

9:21

Gr. *πορθέω* este redat în BIBL.1688 şi BIBL.1795/2000 cu sensul de *pustiire* (a unui loc sau a unui oraş): *au prădat* (pe aceştia), cf. Gal. 1:13; 23 (VULG., *expugnabat*). Coresi a subînţeles aici distrugerea „bisericilor", introducînd, ca atare, acest ultim termen (CORESI, PRAXIU, *sprărgea besêrecile*). Mai adecvat, sensul de *a brutaliza, a supăra, a prigoni* (v. *πορθέω*, în DGRNT, p. 236) este redat deja în NTB, *i-a supărat* şi folosit în toate variantele recente, în care apare verbul *a prigoni* (spre exemplu, BIBL.ANANIA). Un exemplu de traducere care împacă cele două sensuri ale termenului grecesc poate fi întîlnit în NJB: *This is the man who did such damage in Jerusalem to the people who invoke his name.*

9:22

Jidovii este un termen comun în toate traducerile vechi. Termenul *iudei* apare deja la BIBL.1914 şi este utilizat în tradiţia ulterioară. În Fapte, *Hristos* este folosit ca titlu (CONZELMANN, p. 74).

9:23

Deaca se pliniia zile multe (sau *destule*) traduce TA într-o manieră literală (care poate fi regăsită în majoritatea traducerilor româneşti, spre exemplu la BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968 sau BIBL.1988), dar textul implică, de fapt, trecerea unei perioade de timp (redată în BIBL.CORN.1926, *după cîtva timp*). Istorisirea fugii lui Pavel a avut loc, de fapt, la trei ani după convertire şi este confirmată de propria sa mărturisire (2Cor. 11:32-33). Cele două relatări diferă prin aceea că Luca îi învinovăţeşte pentru prigoana apostolului pe iudeii care îi doreau acestuia moartea, în vreme ce Pavel însuşi o pune pe seama etnarhului regelui Areta al IV-lea Philopatris al nabateenilor.

9:25

În cele ce urmează, Luca istoriseşte revenirea lui Saul la Ierusalim şi încercarea sa de a se apropia de creştinii de

acolo. Barnaba (*fiul mîngîierii*, cf. Fapte 4:36), viitor coleg şi tovarăş al Apostolului Pavel (11:25, 27-30; 12:25) încearcă să prezinte comunităţii ierusalimitene noul statut, de convertit şi misionar, al celui cunoscut aici drept persecutor.

9:26

Să ispitiia (a să lipi) este o opţiune de traducere pe care o aflăm în BIBL.1688 şi BIBL.1914. Restul traducerilor româneşti utilizează verbul *a încerca* (*a cerca*).

9:29

Gr. *συνεζήτει* (care mai apare în Fapte doar la 6:9) este redat prin *să intreba (cu elinii)* în cele mai multe traduceri: CORESI, PRAXIU, BIBL.1688, BIBL.1795/2000, NTNITZ., BIBL.1914, sau BIBL.CORN.1926. Traducătorii NTB preferă sensul *a se certa*, scriind *să pritciia,* ca şi BIBL.RADU—GAL., *pricindu-se.* În traducerile mai noi întîlnim verbul *a discuta* (BIBL.1968) *şi a se sfădi* (BIBL.ANANIA). Pentru *τοὺς Ἑλληνιστάς* (cu o alternativă rară în *Codex Alexandrinus*, *Ἕλληνας*), traducerile vechi folosesc termenul de *elini* sau *greci* (CORESI, PRAXIU, NTB, BIBL.1688, BIBL.1795/2000, BIBL.1914; cf. VULG., *Graecis*), dar tradiţia mai nouă a înţeles să redea originalul prin *elenişti* (NTNITZ., BIBL.ANANIA), *evrei care vorbeau greceşte* (BIBL.CORN.1926) sau *evrei elenişti* (BIBL.RADU-GAL. – v. Fapte 6:1). ♦ Propovăduind pe Hristos cu îndrăzneală, Pavel stîrneşte mînia iudeilor elenişti, care plănuiesc să îl omoare. Unii dintre fraţi, adică dintre creştini, îl însoţesc pe Pavel la Cezareea (Caesarea Maritima), de unde pleacă spre Tars. ♦ Cezareea a fost un oraş-port construit de Irod cel Mare în onoarea lui Augustus Caesar, între anii 22 şi 10 î.Hr., care a servit drept centru administrativ pe întreaga perioadă a ocupării romane. Aflat la 40 km sud de Haiffa de astăzi, oraşul a fost distrus de musulmani în secolul al XIII-lea, nemaifiind ulterior reconstruit (TBD, p. 243; oraşul mai apare la Fapte 21:8; 24:27-25:1; 27). ♦ Comparînd mărturia de faţă cu cea de la Gal. 1:17-21, Beda Venerabilul încearcă să înţeleagă motivul pentru care Luca nu menţionează misiunea lui Pavel în Arabia: „Nu trebuie să credem că el a venit la apostoli imediat după ce a fost botezat. Mai curînd, aşa cum a scris galatenilor, a fost mai întîi în Arabia, iar apoi s-a reîntors la Damasc. Apoi, după trei ani, a venit la Ierusalim şi s-a întîlnit cu Petru şi a rămas cu el timp de cincisprezece zile (…). Nu putem spune cu exactitate dacă a fost în timpul primei sau celei de-a doua şederi la Damasc atunci cînd a scăpat de planurile [evreilor]. În sprijinul ideei că e vorba de a doua şedere avem afirmaţia că trecuseră multe zile pînă cînd evreii au plănuit să-l omoare. De aceea, e posibil ca Luca să fi omis Arabia, deoarece el, Pavel, a propovăduit acolo numai puţin timp, aşa cum el însuşi a zis mai tîrziu, pe cînd îi vorbea regelui Agrippa, «Am predicat mai întîi oamenilor din Damasc şi Ierusalim şi în fiecare parte a Iudeii şi neamurilor.»" (BEDA, 9:26, *apud* ACCS AC, p. 111).

9:31

Tradiţia biblică românească traduce aici sg. *ἐκκλησία* (GNT), prezent în textul alexandrin (de asemenea, în VULG.) şi nu varianta conţinînd pluralul *ἐκκλησίαι* (BYZ); dacă Luca a intenţionat să redea aici sensul de biserică universală, sau dacă trebuie să înţelegem fiecare biserică locală, rămîne o întrebare validă (FITZMYER, p. 440). Gr. *παράκλησις* este redat, de obicei, prin *mîngăiere/ mîngîiare* (CORESI, PRAXIU, NTB, BIBL.1688, BIBL.1795/2000, BIBL.ŞAGUNA ş.u.), dar şi prin *chemare în ajutor* (NTNITZ., BIBL.RADU-GAL.) sau doar *ajutor* (BIBL.CORN.1926).

9:32

După relatarea chemării lui Saul, „vasul ales", începutul propovăduirii Cuvîntului către neamuri îi este atribuit, aşa cum se cuvenea, apostolului Petru. Prin istorisirea celor două episoade în care acesta propovăduieşte şi face minuni în numele lui Iisus Hristos, Luca face legătura cu ampla activitate misionară a lui Pavel, ce va ocupa a doua jumătate a Fapte ♦ Primul episod are loc în Lida, la *sfinţii* de acolo; termenul sugerează că aceştia erau creştini (cf. 9:14), dar nu cunoaştem modul în care aceştia primiseră Evanghelia. Lida sau Lydda (azi Ludd, la 16 km sud-est de Tel Aviv) era un vechi oraş aflat la nord-vest de Ierusalim, cunoscut în Vechiul Testament drept Lod (1Cron. 8:12; Esd. 2:33) şi, care mai apoi, a fost numit Diospolis (FITZMYER, p. 443; TBD, p. 820).

9:35

Luca foloseşte *Domnul (Κύριος)* ca un titlu pentru Hristos cel înviat (cf. Fapte 2:36; FITZMYER, p. 444). ♦ Şaron (*Sarona/ Saron*) este numele unei părţi a cîmpiei din apropierea coastei Israelului (TBD, p. 1185).

9:36

Gr. *μαθήτρια* este folosit aici cu sensul de 'femeie creştină' şi apare în Noul Testament numai aici, fiind redat în tradiţia biblică românească ca *uceniţă* (CORESI, PRAXIU, BIBL.1795 2000, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, NTNITZ., BIBL.1914, BIBL.CORN.1926, BIBL.1988) sau *ucenică* (BIBL.1688), dar şi prin *discipulă* (BIBL.1874). CORESI, PRAXIU, BIBL.1688, BIBL.1795/2000, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL. şi traducerile recente redau termenul gr. *Δορκάς* prin *Căprioara*. NTB îl traduce prin *capră sălbatecă*, iar NTNITZ. şi BIBL.CORN.1926 îl transcriu sub forma *Dorca* (cf. VULG., *Dorcas*). ♦ Faptul că Luca include traducerea numelui nu este, în tradiţia patristică, lipsit de semnificaţie, ci sugerează smerenia celei care îl poartă: „La Iaffa era o uceniţă numită Tavita, care înseamnă Dorcas, adică, căprioară, adică un suflet înălţat prin practicarea virtuţilor, dar vrednică de dispreţ în ochii oamenilor. Căci Fericitul Luca nu ar fi menţionat sensul numelui ei, dacă nu ar fi ştiut simbolistica acestuia" (BEDA, 9:36, *apud* ACCS AC, p. 115). ♦ *Iope* (astăzi Jaffa sau Yaffa) era un oraş port aflat la aproximativ 56 km nord-vest de Ierusalim (de asemenea, la 16 km de Lida). A fost distrus de romani în anul 68 şi reconstruit mai tîrziu, fiind acum o suburbie a oraşului Tel Aviv (TBD, p. 734).

9:37

Substantivul gr. *ὑπερῷον* este tradus prin *gorniță* (CORESI, PRAXIU), *cerdac* (NTB), *foișor* (BIBL.1688, BIBL.1795/2000, BIBL.RADU-GAL.) și *odaia* sau *camera de sus* (BIBL.CORN.1926, BIBL.1968, BIBL.ANANIA).

9:38

Rugămintea adresată lui Petru să vină *fără întîrziere* este redată în traducerile românești prin *să nu se lenească* (CORESI, PRAXIU), *să nu se lenevească* (BIBL.1688, BIBL.1795/2000, BIBL.ȘAGUNA) și *să nu pregete* (NTB: *preagete*, BIBL.FILOTEI, BIBL.1914 ș.u.).

9:43

Meseria lui Simon (pentru care, vezi și Fapte 10:6, 32) este redată în traducerile românești prin *bătucear*iu (CORESI, PRAXIU), *curălariu* (NTB, BIBL.1688) sau *curălar* (BIBL.1914, BIBL.1968), dar și prin *tăbăcar* (NTNITZ., BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA).

Capitolul al 10-lea

10:1

Propovăduirea creștină la neamuri este marcată fundamental de un prim episod în care se pune sub semnul întrebării legitimitatea convertirii celor care nu se aflau sub ascultarea legii mozaice. Fragmentul narativ începe prin a ni-l face cunoscut pe Cornelius (BIBL.1688, *Cornilie*), un centurion roman din Cezareea, care are o vedenie în care i se cere să-l cheme pe Petru, care se afla la Iope (10:1-8). ♦ Luca traduce lat. *centurio* (desemnînd un ofițer care comanda o sută de soldați) prin *ἑκατοντάρχης* (cf. transliterarea *κεντυρίων* la Marc. 15:39, 44, 45); termenul este tradus în tradiția biblică românească prin *sutaș*. Prin expresia *din ceata ce se chema frîncească*, BIBL.1688 traduce *ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης Ἰταλικῆς* (echivalată în CORESI, PRAXIU prin *gloata ce se cheamă Talia*, în NTB prin *din șireag, carea se chiema a Italii*, în BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI și BIBL.1914 prin *din ceata ce se chema italienească*, în BIBL.CORN.1926 prin *din ceata numită „Italiana”,* iar în BIBL.1874*,* NTNITZ., BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968 sau BIBL.ANANIA, prin *cohorta numită Italica.* ♦ Unitatea militară în cauză a fost identificată, cu destulă probabilitate, ca fiind *Cohors II miliaria Italica civium romanorum voluntariorum*, deși aceasta nu este atestată în Cezareea; constituită din trupe auxiliare de arcași, cohorta era încă activă în Siria în secolul al II-lea d.Hr. (FITZMYER, p. 449).

10:2

Cornelius este *εὐσεβής* (echivalat prin *dulce credincios,* în CORESI, PRAXIU, *bun*, în NTB, *bun credincios,* în BIBL.1688, *cucernic*, în BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI, BIBL.ȘAGUNA, și întreaga tradiție ulterioară, *pios*, în BIBL.1874, sau *virtos*, în NTNITZ.) și *φαβούμενος τὸν θεὸν* (tradus întotdeauna în tradiția biblică românească prin *temător de Dumnezeu*, cu varianta *temîndu-să de Dumnezău,* în NTB și AP.1683). Ambii termeni au un caracter aproape tehnic, desemnîndu-i pe aceia care nu erau evrei (nu erau circumcișI și nu urmau Tora) dar care erau în acord cu monoteismul evreilor și mergeau la slujbele ținute în sinagogi”. *Poporul* (gr. *ὁ λαός*) față de care Cornelius se arăta milostiv era poporul evreu (comunitatea iudaică); această implicare activă, alături de faptul că ni se spune că își îndrepta rugăciunile către Dumnezeu, îl arată pe centurion atașat de iudaism (FITZMYER, p. 449). ♦ În *Comentariul* său, Beda dezvăluie portretul centurionului, după Sf. Grigorie Dialogul: „«Cornelius», zice acesta, «ale cărui fapte de milostenie de dinaintea botezului au fost lăudate de un înger, nu a venit la credință prin fapte, ci a venit la fapte prin credință. Căci, dacă nu ar fi crezut în adevăratul Dumnezeu chiar și înainte de botez, cui se ruga el? Sau cum l-ar fi auzit preaputernicul Dumnezeu, dacă nu se ruga el pentru a deveni mai bun de către acest Dumnezeu anume? Astfel, l—a cunoscut pe Dumnezeul cel adevărat, în calitate de creator al tuturor lucrurilor, dar nu a cunoscut că Fiul său preaputernic se întrupase. Acest om, ale cărui rugăciuni și fapte de milostenie erau în măsură să-l mulțumească pe Dumnezeu, avea credință și, prin aceste fapte bune, și-a cîștigat dreptul să-l cunoască pe Dumnezeu pe deplin și să creadă în taina întrupării Celui Unul Născut, pentru a se putea apropia de sacramentul botezului” (BEDA, 10:1, *apud* ACCS AC, p. 119).

10:3

Ceasul al noulea din zi reprezintă ora 15; astfel, Cornelius nu este victima unei năluciri, ci vede cu adevărat un înger.

10:4

Interpretînd acest pasaj, Ammonius observă importanța cunoașterii adevărului pentru mîntuire: „Să notăm că oricine se va ruga cu inima deschisă către Dumnezeu și va face milostenie, nu va fi lăsat, ci Domnul îi va face cunoscut, printr-un înger sau printr-o persoană evlavioasă, adevărata credință în care omul se va mîntui. În cazul în care cineva nu știe daca o faptă sau alta este plăcută lui Dumnezeu, este bine să se roage sincer Acestuia pentru ca adevărul să îi devină cunoscut. Aceasta este esențial, cu atît mai mult cînd are nedumeriri cu privire la credință, la cum e necesar să judecăm sau în cine trebuie să credem. De aceea există multe erezii între aceea care par a fi creștini” (CATENA, 10:4, *apud* ACCS AC, p. 121).

10:10

Căderea lui Petru în „extaz” sau „transă” (gr. *ἔκστασις*, v. și Fapte 22:17; cf. Fac. 2:21; 15:12 din *Septuaginta*) a fost redată în tradiția biblică românească prin *căzu spre el/ asupra lui spaimă* (CORESI, PRAXIU, AP.1683), *căzu pre el năucire* (BIBL.1688), *căzut-au peste el/ spre dînsul uimire* (BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI, BIBL.ȘAGUNA, BIBL.1914, *a căzut într-o uimire* în BIBL.1874), *i să răpi mintea* (NTB), *a căzut într-o răpire sufletească* (BIBL.CORN.1926, NTLR), *a venit peste el o răpire de sine* (BIBL.RADU-GAL.);

majoritatea traducerilor recente scriu *a căzut în extaz* (BIBL.1968, BIBL.1988, BIBL.ANANIA, NTBB).

10:11

Traducătorii BIBL.1688. redau gr. *ὀθόνη* prin slavonismul *zăvastă* („perdea"; s.v. „zăveasă", DER, s.v.); în celelalte traduceri, variantă preferată este *pînză* (NTB), *față de masă de pînză* (BIBL.1795/2000, BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU—GAL., BIBL.ANANIA) sau *masă de pînză* (NTNITZ., BIBL.1914). În acest context, gr. *ἀρχή* este redat prin *lature* (CORESI, PRAXIU), *margini* (NTB), *capete* (AP.1683, BIBL.1795/2000, BIBL.RADU-GAL., BIBL.ŞAGUNA) sau *colțuri* (BIBL.1914, BIBL.CORN. 1926, BIBL.1968; BIBL.ANANIA); la BIBL.FILOTEI, citim *de patru corpuri (colțuri) legat*. Pasajul cunoaște mai multe variante textuale minore și una notabilă: după *textus receptus*, aici ar fi vorba de o față de masă mare lăsată spre pământ de cele patru colțuri (GNT), în vreme ce, în alte manuscrise aparținînd tradiției Textul Apusean, fața de masă, legată în cele patru colțuri, se lasă pe pămînt (BYZ). Majoritatea traducerilor românești preferă această a doua redacție textuală (între excepții se numără BIBL.1936, BIBL.RADU—GAL. și NTBB).

10:12-13

Expresia gr. *τετράποδα τῆς γῆς καὶ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ* este echivalată în tradiția biblică românească prin *fieri și gădine* (CORESI, PRAXIU, unde „gadină" este un slavonism cu sensul de „lighioană"; s.v. „gad", DER, s.v.) *hiarăle și jigăniile* (BIBL.1688), *fieri și jivine* (NTB), *fierile și ceale ce se tîrăsc* (BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA) sau, mai recent, *dobitoace și tîrîtoare de pe pămînt* (BIBL.CORN.1926; BIBL.ANANIA, *ale pămîntului*), dar și *patrupedele* și *reptilele de pe pămînt* (NTBB). Prin enumerarea celor trei feluri de animale (patrupede, tîrîtoare și înaripate), Luca intenționează să includă toate felurile de viețuitoare care fuseseră permise spre mîncare omului (Fac. 1:24; cf. Fac. 6:20; Rom. 1:23). Verbul *θύω* („a sacrifica") este interpretat de unii exegeți ca avînd o conotație cultică (așa la BARRETT, I, p. 507: „Lui Petru i se spune să îndeplinească un act religios, care va fi complet prin mîncare"), în vreme ce alții îl înțeleg în sensul strict de a ucide pentru mîncare (FITZMYER, p. 455).

10:14-15

Petru refuză să mănînce vreun animal care este *κοινόν* sau *ἀκάθαρτον* (cf. Fapte 11:8; în VULG., *commune et immundum*). Echivalarea sa în BIBL.1688 este *de obște și necurat* și nu a fost urmată de vreo altă ediție. În majoritatea traducerile românești, expresia care conține cele două adjective apare sub forma *spurcat sau necurat* (CORESI, PRAXIU, NTB, AP.1683, BIBL.1795/2000, NTNITZ., BIBL.1914 și tradiția ulterioară). O ediție recentă optează pentru *impur sau necurat* (NTBB). ♦ Lev. 11:1-47 și Deut. 14:3-20 conțin liste ale animalelor pe care evreii nu le puteau mînca, fiind necurate (*ἀκάθαρτα*; v. Lev. 11:47, Deut. 14:10 din *Septuaginta*) și care au ajuns să fie numite „comune" (profane, permise tuturor) în lumea vorbitoare de greacă; Luca folosește în acest pasaj ambele adjective (FITZMYER, p. 455). Putem observa că opțiunea traducătorilor BIBL.1688 pentru *de obște* este singura care redă aici sensul de animale „comune"; cu toate acestea, în versetul următor, citim, și în BIBL.1688, *Ce Dumnezău au curățit tu nu le spurca* (*σὺ μὴ κοίνου*; cf. VULG., *tu commune ne dixeris*).

10:16

Repetarea secvenței de trei ori poate sugera numai importanța poruncii primite de Petru (FITZMYER), dar este posibil să fi avut scopul de a-i reaminti lui Simon, care se cheamă Petru (numit astfel tot de trei ori, la 6, 17, 32), de întreita sa trădare a lui Iisus și, ca urmare, de a-l convinge de caracterul esențial al acceptării neamurilor (TARAZI, p. 226).

10:20

Expresia *μηδὲν διακρινόμενος* („fără a avea ezitare" sau „îndoială") este redată în tradiția biblică românească prin *nu mai cercînd* (BIBL.1688, cu sensul de 'nemaicercetînd'), *nemică nu te îndoi* (NTB); BIBL. 1795/2000: *nemica îndoindu-te*; BIBL.1968, BIBL.ANANIA: *de nimic îndoindu-te*), *fără șovăire* (BIBL.CORN.1926; BIBL.RADU-GAL.: *neavînd nici o șovăire*).

10:22

Cornelius este *δίκαιος* (CORESI, PRAXIU, NTB: *derépt*; BIBL.1688: *direpț*; BIBL.1914: *drept*), în sensul că urmează poruncile Dumnezeului lui Israel (pentru „temător de Dumnezeu", vezi comentariul de la 10:2). În același timp el are, între iudei, o „reputație bună" pentru a reda pasajul, majoritatea traducerilor românești folosesc „a mărturisi" sau „a avea mărturie" (NTB: *avînd mărturie de la toată sămînța jidovilor*; BIBL.1688: *mărturisindu-se*; BIBL. 1795/2000, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.FILOTEI, BIBL.1914; BIBL.ANANIA: *mărturisit*; BIBL.RADU-GAL.: *cu mărturie bună*), dar și prin *cercat* (BIBL.1874), *dovedit bun* (NTNITZ.) sau *vorbit de bine* (BIBL.CORN.1926). BIBL.1688 traduce *ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου* prin *s-au năstăvit* (cu sensul de 'a fost condus', 'dirijat' sau 'inspirat'; s.v. *năstav,* DER, s.v.) *de către înger sfînt*. Alte versiuni scriu *răspunsu au luat dela îngerul sfînt* (NTB, BIBL.1795/2000, BIBL.1914), *a fost înștiințat* (NTNITZ., BIBL.CORN.1926, BIBL.ANANIA) sau *a primit poruncă* (BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968).

10:23

Ajungînd la casa lui Cornelius din Cezareea, Petru le mărturisește celor de față că, după ezitarea firească în fața invitației de a veni în casa cuiva de alt neam decît el, Dumnezeu a intervenit, arătîndu-i că niciun om nu e spurcat sau necurat (23-33); în continuare, centurionul îi explică motivul pentru care l-a chemat (34-43).

10:28

Petru le reamintește celor de față că legea le interzice

evreilor să se întovărăşească sau să-i viziteze pe cei dintre neamuri. Gr. *ἀθέμιτος* („nelegiuit", lit. „nedrept"; cf. 2Mac. 6:5, 7:1) este redat în tradiţia biblică românească prin *nu este frumos* (CORESI, PRAXIU), *este necuvios* (BIBL.1688, BIBL.1795/2000, BIBL.ŞAGUNA), *nu se cuvine* (BIBL.FILOTEI, BIBL.1914, BIBL.ANANIA), sau, mai riguros, prin *nu este iertat* (BIBL.1874), *cît de neertat este* (NTNITZ., BIBL.RADU-GAL.), *nu este îngăduit de Lege* (BIBL.CORN. 1926) sau *este interzis* (NTBB); cf. *it is unlawful* (KJV), *forbidden* (NJB), *c'est une crime* (TOB). Nici una dintre variante nu pare să urmeze traducerii din VULG., care conţine o expresie mult mai dură (*quomodo abominatum sit*). Verbul gr. *κολλάω* (aici, cu sensul de 'a se alipi', 'a se asocia', cf. Fapte 5:13, 9:26, 10:28) este tradus în variate feluri, prin *a se lipi* (CORESI, PRAXIU, BIBL.1688; *să se lipească:* BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI, BIBL.1874), *a se pune de o potrivă* (NTNITZ.), *să se însoţească* (BIBL.CORN.1926), *să se întovărăşească* (BIBL.RADU-GAL.) *să se unească* (BIBL.ANANIA) sau *să se apropie* (NTBB). BIBL.1688 foloseşte, tot în acest verset, cuvîntul de origine maghiară *féliu* (neam, seminţie, s.v. *fel*, DER, s.v.; *străin de féliu*, cf. Fapte 26:29, *în ce feliu*). CORESI, PRAXIU scrie *de altă sămînţă*, iar în NTB întîlnim doar *către străini.*

10:29

Petru se supune Domnului *ἀναντιρρήτος*, („fără să obiecteze"); termenul este redat *fără price* în BIBL.1688 (cu sens de „opoziţie", „contradicţie", s.v., DER, s.v.; cf. Fapte 15:2, *fără îndoire*; 23:7, *sfadă mare*; 28:29, *îndărăpnicie*) şi în mod variat în alte traduceri româneşti: *fără de toată părerea* (CORESI, PRAXIU), *fără îndoire* (NTB, BIBL.1795/2000, BIBL.1914), *fără a face împotrivire* (NTNITZ., BIBL.1968, BIBL.ANANIA), *fără cîrtire* (BIBL.CORN.1926), *fără vorbă* (BIBL.RADU-GAL.). Interogaţia *τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ με* („care este motivul/ raţiunea pentru care m-ai chemat") este redată în ediţiile româneşti prin *cu ce cuvînt* (BIBL.1688), *pentru ce ocă* (NTB), *pentru ce pricină* (BIBL.1795/2000, BIBL.1914), *pentru care cuvînt* (NTNITZ., BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA), *cu ce gînd* (BIBL.CORN.1926) şi *care este motivul* (NTBB).

10:30

BIBL.1688 şi majoritatea celorlalte ediţii româneşti traduc aici varianta redacţională oferită de TA, care conţine o menţiune la *post*, alături de rugăciune, *νηστεύων, καὶ τὴν ἐννάτην ὥραν προσευχόμενος* (BYZ): *eram postind* (BIBL.1688, BIBL.1968, BIBL.ANANIA), *eram postindu-mă* (CORESI, PRAXIU, BIBL.FILOTEI, BIBL.1914), *eram nemîncat* (NTB) *eram ajunînd* (BIBL. 1795/2000, BIBL.ŞAGUNA), *postiam* (BIBL.1874, NTNITZ.), *postisem* (BIBL.RADU-GAL.); excepţie fac BIBL.CORN. 1926 şi NTBB, care urmăresc ediţiile critice moderne şi preferă varianta textuală fără acest adaos (cf. GNT). Referirea la post este prezentă în NTERASM. şi NTSTE., dar nu şi în VULG. În ceea ce priveşte expresia gr. *ἐν ἐσθῆτι ἀστραπτούσῃ*, ea este echivalată în traducerile româneşti prin *cu haină albă* (BIBL.1688, BIBL.1795 2000), *întru veşminte luminate* (NTB), *în veşmînt strălucitor* (NTNITZ.: *vestmînt*, BIBL.RADU-GAL.), *în haină luminată* (BIBL.1914), *în haină strălucitoare* (BIBL.CORN.1926, BIBL.1968, BIBL.ANANIA, NTBB). ♦ Cu privire la variantele textuale, Beda nota deja că, „În greceşte, ca şi în anumite manuscrise latine, este scris astfel: «Acum trei zile la această oră posteam şi mă rugam de la ceasul al şaselea la al noulea şi iată, un om» şi aşa mai departe" (BEDA, 10:30, *apud* ACCS AC, p. 132).

10:34

Începîndu-şi discursul, Petru îl caracterizează pe Dumnezeu ca nefiind *προσωπολήμπτης* (cf. Rom. 2:11, *προσωπολημψία*). Astfel, Dumnezeu „nu respectă persoanele" (VULG., *non est personarum acceptor Deus*; cf. LSG, *Dieu ne fait point acception de personnes*; KJB, *God is no respecter of persons*), adică nu este părtinitor faţă de cineva (cf. *Septuaginta πρόσωπον λαμβάνειν*, cu sensul de „a respecta o persoană" sau, urmînd expresiei ebraice, „a ridica faţa unei persoane", a favoriza pe cineva care îşi pleacă capul către tine în semn de respect: Lev. 19:15; Deut. 10:17). Expresia este tradusă în BIBL.1688 *nu e fățarnic* (la fel în AP.1683, BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI, BIBL.1914, dar şi anterior la CORESI, PRAXIU, sub forma *că nu în fuțerie căută Dumnezeu*). „Făţărie" şi „făţarnic" au aici, într-adevăr, sensul de 'părtinire', ca derivate din substantivul „faţă", cu sensul de persoană (calc după limbă greacă; s.v. *faţă*, DER, s.v.). Opţiunea traducătorilor NTB este mai clară pentru cititorul de astăzi: *Dumnezău nu alege faţa* (cf. BIBL.ŞAGUNA, *nu caută la faţă*; BIBL.1874, *nu este căutăror la faţă*). Termenul „părtinitor" devine opţiunea standard pentru traducătorii moderni, începînd deja cu NTNITZ (cf. NJB, *God has no favourites*; TOB, *Dieu est impartial*). ♦ În contextul explicării importanţei şi autorităţii Scripturilor pentru toţi oamenii, Clement din Alexandria observă că, deşi poporului lui Israel i-a fost revelată Legea prin Scripturi, Dumnezeu şi-a arătat judecăţile sale şi celorlalte neamuri, în mod diferit (cf. Ps. 147:9 din *Septuaginta*); astfel, „nepărtinirea lui Dumnezeu nu este mărginită în timp, ci este din veac; nici binefacerea lui Dumnezeu nu a început cîndva şi nici nu se mărgineşte la anumite locuri sau la anumiţi oameni; la fel nici facerea Lui de bine nu este parţială" (CLEMENT ALEX., STROM., 6:8; trad. rom., p. 424-425).

10:35

Lucrează dreptate (BIBL.1688, CORESI, PRAXIU) traduce literal expresia *ἐργαζόμενος δικαιοσύνην* (cf. BIBL.CORN.1926, *face neprihănire*). Gr. *δεκτὸς* face parte din terminologia cultică (cf. Lev. 1:3, *Septuaginta*) şi are sensul de „acceptat (de Dumnezeu)" (BARRETT, I, p. 521). În tradiţia biblică românească, este redat în general prin *primit* (CORESI, PRAXIU, BIBL.1688, AP.1683, BIBL.1795/2000 ş.u.), dar şi prin *dragu-I iaste Lui* (NTB), *îi este plăcut* (NTBB). ♦ După Sf. Ioan Gură de Aur, acceptarea celui drept trebuie înţeleasă în termeni asemănători cu celebra exprimare paulină, „Căci cînd păgînii, care nu au lege, din

fire fac cele ale legii, ei fără să aibă lege îşi sînt loruşi lege" (Rom. 2:14): „Căci, dacă nu i-a ignorat pe magi, pe etiopian, pe hoţ sau pe prostituată, cu mult mai mult nu va ignora pe cei care fac ceea ce este drept. (…) Vedeţi cum acest om a putut fi acceptat. Vedeţi cum, imediat după ce a auzit, a fost convins" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 23 *apud* ACCS AC, p. 134).

10:37

Gr. *ῥῆμα* ('cuvînt, zicere') este folosit pentru a explica acel *τὸν λόγον* din debutul versului precedent (cuvîntul trimis fiilor lui Israel), adică despre activitatea, moartea, îngroparea şî invierea lui Iisus Hristos (FITZMYER, p. 464). El este redat în traducerile româneşti prin *(ştiţi) graiul* (BIBL.1688), *cuvîntul* (NTB, BIBL.1795/2000, NTNITZ., BIBL.1914, BIBL.1968, BIBL.ANANIA), *vorba* (BIBL.CORN.1926), sau *despre cele petrecute* (BIBL.RADU—GAL.).

10:40

Expresia *τοῦτον ὁ θεός ἤγειρεν* este tradusă în BIBL.1688 *pre acesta Dumnezău l-au învis* (alte variante pentru gr. *ἐγείρω*: *rădica* în CORESI, PRAXIU; *L-au sculat*, NTB; *L-au înviat*: BIBL.1795/2000, NTNITZ., BIBL.1914, BIBL.CORN.1926, BIBL.ANANIA).

10:41

Gr. *χειροτονέω* înseamnă „a numi (într-o poziţie)" (cf. 2Cor. 8:19); forma gr. *προχειροτονέω* este întîlnită doar aici, cu sensul de „numit dinainte". BIBL.1688 traduce, literal, *hirotonisite (mai dinainte)*, în vreme ce NTB şi BIBL.1795/2000 folosesc verbul *a rîndui: dentîiu rînduiţi* şi mai înainte rînduite.

10:44

Gr. *ἐπιπίπτω*, 'a cădea peste", este tradus literal prin *căzu* sau *a căzut* în majoritatea ediţiilor româneşti (cu excepţia BIBL.CORN.1926 sau NTBB: *a coborît*). „Căderea" Duhului Sfînt sugerează libertatea suverană a Acestuia de a sufla „unde doreşte" (Ioan 3:8), dincolo de voinţa oamenilor (PELIKAN, p. 136).

10:45

Cei din obrezanie credincioşi sînt creştinii circumcişi, proveniţi dintre iudei. Gr. *ἐξέστησαν* este echivalat prin *să ciudiră* (BIBL.1688), *să mirară* (NTB) sau *rămaseră uimiţi* (NTNITZ., BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA) dar şi prin *s-au spăimîntat* (BIBL.1795/2000, BIBL.1914), iar gr. *τὰ ἔθνη*, prin *limbi* (CORESI, PRAXIU, BIBL.1688), *păgîni* (NTB, BIBL.1795/2000, BIBL.RADU—GAL., BIBL.1968, NTBB) şi *neamuri* (BIBL.FILOTEI, NTNITZ., BIBL.1914, BIBL.CORN.1926, BIBL.ANANIA); cf. VULG.: *nationes*, NTERASM.: *gentes*. ♦ De vreme ce Dumnezeu a trimis Duhul Său cel Sfînt tuturor celor prezenţi, iudei şi neamuri, Petru nu are nicio îndoială în privinţa posibilităţii botezului în cazul acestora din urmă. În cuvintele lui Beda Venerabilul, „Pentru a nu mai fi vreo îndoială în privinţa conferiririi botezului neamurilor, a venit în ajutor mărturia Duhului Sfînt, Care, într-o succesiune neaşteptată a evenimentelor, a venit înaintea băii botezului, prin care se sfinţeşte de obicei. Aceasta este menţionată că s-a întîmplat doar o dată, ca mărturie a credinţei neamurilor, dar niciodată în cazul iudeilor" (BEDA, 10:44, *apud* ACCS AC, p. 139).

11:1-18

Evenimentul întîmplat la Cezareea nu putea trece neobservat de creştinii evrei din Iudeea (*cei den obrezanie*, BIBL.1688), care îi cer socoteală apostolului, la întoarcerea sa în Ierusalim. Apărarea lui Petru se constituie într-o recapitulare a celor povestite în capitolul anterior. Miza acestui capitol este deopotrivă acceptarea lui Cornelius şi a neamurilor, pe de o parte şi a lui Petru şi a faptelor sale, pe de alta.

Capitolul al 11-lea

11:1

Constatarea că *şi limbile au priimit cuvîntul lui Dumnezău* (BIBL.1688) este o primă menţiune explicită a convertirii neamurilor.

11:3

Fraţii creştini îşi concentrează acuzarea pe faptul că Petru a intrat în casa bărbaţilor *neobrăzuiţi* sau *netăiaţi împrejur* (*ἀκροβυστίαν ἔξειν,* cf. Fac. 34:14; lit. „care au prepuţ", cf. VULG., *praeputium habentes* – expresia se găseşte în NT doar aici şi la Gal. 2:12) şi a stat cu ei la masă (cf. TARAZI, p. 230-321, pentru modul în care textul lucan descoperă aici, prin terminologie şi conţinut, învăţătura evanghelică paulină, în special cu referire la Gal., 2). Suprinzător, însă, acuzatorii nu ridică problema faptului că cei dintre neamuri au fost botezaţi (FITZMYER, p. 471); pentru aceştia, problema principală era apropierea iniţială a lui Petru, ca evreu, de Cornelius, unul dintre neamuri (DUNN, p. 401).

11:17

Prin *dară eu ce putêrnic aş fi, să oprescu pre Dumnezău?* (BIBL.1688), ca şi celelalte traduceri româneşti, echivalează textul recept: *ἐγὼ τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν θεόν*. O variantă textuală prezentă în MS. D (*Codex Bezae Cantrabrigiensis*) oferă secvenţa *του μὴ δου ναι αὐτοις πνευμα ἅγιον πιστεύσασιν ἐπ' αὐτῳ* (cf. BARRETT, I, p. 542), cu ajutorul căreia sensul cuvintelor lui Petru este clarificat: „să-i interzic lui Dumnezeu să le dea lor Duhul Sfînt".

11:19

Luca continuă istorisirea răspîndirii creştinismului după prigoana căreia i-a căzut victimă Ştefan, spre Antiohia Siriei, Fenicia şi insula Cipru (parte a diasporei iudaice), de către creştinii vorbitori de greacă, care se risipiseră spre

aceste zone. Succesul misiunii acestora îi determină pe liderii Bisericii ierusalimitene să-l trimită pe Barnaba, unul dintre cei mai importanţi ucenici ai apostolilor, la Antiohia, unde se convertiseră nu numai evrei, ci şi eleni; la rîndul său, acesta îl ia ulterior ca partener de misiune pe Saul, care se retrăsese în oraşul său natal, Tars (cf. Fapte 9:20). ♦ Fenicia (BIBL.1688, *Finichi*) era numele coastei mediteraneene a provinciei romane Siria (la nord de Palestina), avînd ca oraşe importante Tirul şi Sidonul (cf. TBD, p. 1040). Insula Cipru (BIBL.1688, *Chipros*) avea o bogată comunitate iudaică şi va fi menţionată de mai multe ori în Fapte (13:4-13; 15:39; 21:3; 27:4; cf. TBD, 343). În sfîrşit, Antiohia (astăzi Antakya, în Turcia), fostă capitală a regatului seleucid, era în epoca NT un important centru comercial, intelectual, politic şi religios, dar şi un oraş al plăcerilor. Oraşul adăpostea o importantă comunitate iudaică, iar din perspectiva istoriei creştinismului, este considerat reprezentativ pentru succesul misiunii în rîndul neamurilor (cf. şi Fapte 13; 15; s.v. *Antioch of Syria*, TBD, p. 66). Va deveni ulterior un centru important al teologiei patristice, aici formîndu-se o şcoală exegetică avînd printre reprezentanţii său de seamă, în secolele IV-V, pe Diodor din Tars, Ioan Hrisostom, Teodor al Mopsuestiei sau Teodoret al Cirului.

11:20

Chipreani şi chirinei (BIBL.1688) erau o parte dintre iudeii creştini proveniţi din diaspora Ciprului şi a oraşului Cirene din nordul Africii. Evreii din Cirene, care proveneau din Alexandria, pot fi remarcaţi în mai multe locuri din Fapte (spre exemplu, sînt prezenţi la evenimentul Cincizecimii, cf. 2:10; vezi şi 6:9; 13:1), dar şi cu ocazia răstignirii lui Iisus, cînd Simon Cireneul este obligat să-I poarte crucea (Mat. 27:32; s.v. *Cyrene, Cyrenians*, TBD, p. 343).

11:25

BIBL.1688 oferă aici lecţiunea *Tarson* pentru Tars, oraşul lui Saul. Barbaba fusese probabil unul dintre fraţii care îl ajutaseră pe Saul să plece la Tars (9:30).

11:26

În Antiohia, ucenicii lui Hristos, devenind destul de numeroşi, au fost numiţi creştini pentru prima oară, adică au fost recunoscuţi ca un grup distinct de cel al iudeilor. Numele *Χριστιανοί* este o formă grecizată a latinescului *Christianus*; astfel de adjective erau aplicate deseori celor care urmau unei persoane (precum Iulius Caesar sau Irod; cf. Marc. 3:6). Numele de creştini a fost dat, aşadar, de cei din afara comunităţii (cf. Fapte 26:28; 1Petr. 4:16; JOSEPHUS, ANT., 18:64) şi a fost acceptat, probabil, numai ulterior de creştinii înşişi. ♦ Printre cei care menţionează numele de creştini pentru prima dată se numără şi istoricul Tacius, care îl reproduce sub o formă „vulgară", *Chrestianos*: „Pentru a stinge zvonul, Nero a pus la cale învinuirea unor oameni, urîţi de toată lumea pentru infamiile lor, şi i-a supus la chinurile cele mai crunte; lumea îi numea «creştini» *(vulgus Chrestianos appellabat)*. Numele li se trage de la Cristos *(auctor nominis eius Christus)*, care, în vremea împăratului Tiberius, fusese condamnat la moartea de Pontius Pilatus" (Tacitus, *Annales*, 15, 44, *apud* SCC, p. 93-94). În literatura creştină, cele mai vechi texte în care apare numele de creştini sînt *Epistola către Efeseni* a Sf. Ignatie Teoforul şi *Didahia*. Sf. Ignatie le cere efesenilor să se roage pentru el pentru ca Dumnezeu să-l învieze împreună cu lanţurile sale, asemeanea unor mărgăritare duhovniceşti, „ca să fiu găsit în moştenirea creştinilor din Efes, care au fost totdeauna uniţi şi cu Apostolii, prin puterea lui Iisus Hristos" (IGNATIUS, EFES., 11:2; trad. rom., p. 193). *Didahia* cuprinde sfaturi privind primirea şi integrarea în comunitate a celor ce vin „întru numele Domnului": „Dacă vrea să se stabilească la voi ca meseriaş, să lucreze şi să mănînce; dar dacă nu are o meserie, socotiţi-vă după priceperea voastră, ca să nu trăiască împreună cu voi un creştin trîndav" (DIDACHE, 12:3-4; trad. rom., p. 33).

11:27

Aici se face pentru prima dată menţiune de proroci creştini (cf. 13:1; 15:32, 21:10; 1Cor. 12:28-29; 14:29, 32, 37; Efes. 2:20; 3:5; 4:11). Dacă în Vechiul Testament prorocul era intermediarul glasului lui Dumnezeu (Iş. 4:14-16), acesta este în Fapte mai ales o persoană care poate prevedea viitorul. Nu cunoaştem rolul precis al prorocilor în cadrul comunităţilor creştine timpurii, dar este probabil că erau predicatori inspiraţi de Duhul Sfînt şi, după Apostolul Pavel, cunoscători ai tainelor inimii celuilalt (cf. 1Cor. 14: 24-25; FITZMYER, p. 479). ♦ O mărturie despre prorocii creştini poate fi găsită în *Învăţătura celor 12 apostoli*: „Nu ispitiţi şi nu criticaţi pe orice profet, care vorbeşte în duh, că «orice păcat se va ierta, dar păcatul acesta nu se va ierta». Dar nu oricine grăieşte în duh este profet, ci numai dacă are purtările Domnului. Deci după purtări se va cunoaşte profetul fals şi profetul. Orice profet care rînduieşte, în duh, masa, nu mănîncă din ea, decît dacă este profet fals. *Orice profet, care învaţă adevărul, dacă nu face ce învaţă este profet fals.* Orice profet încercat şi adevărat, care lucrează în taina lumească a Bisericii, dar nu învaţă pe alţii ceea ce el însuşi face, să nu fie judecat de voi, că el cu Dumnezeu are judecata; aşa au făcut şi vechii profeţi. Dacă, însă, unul spune în duh: «Daţi-mi bani sau altceva», pe acela să nu-l ascultaţi; dar dacă spune să i se dea pentru alţii, care-s lipsiţi, nimeni să nu-l judece" (DIDACHE, 11:7-12; trad. rom., p. 32-33).

11:28

Toată lumea (BIBL.1688) traduce gr. *Οἰκουμένη*, care înseamnă „pămîntul locuit"; el poate însemna, de la autor la autor, „toată lumea", o anumită ţară, lumea grecească sau lumea romană (BARRETT, I, p. 562). În acest context, este posibil ca Luca să se fi referit la o foamete generală în toată lumea locuită, sau doar în Iudeea. Termenul mai apare în scrierile lucane la Luc. 2:1; 4:5; 21:26; Fapte 17:6, 31; 19:27;

24:5. *Clavdie Chesáriu* (Tiberius Claudius Nero Germanicus) conduce imperiul roman în 41-54 d.Hr. În timpul său au fost mai multe perioade de foamete, dar niciuna generală; foametea din Iudeea (46-48 d.Hr.), menţionată la JOSEPHUS, ANT., 20, 2, 5; 20, 5, 2, ar putea fi cea la care face referire versetul de faţă.

11:29

Ajutorul trimis fraţilor din Iudeea este dat în sensul împlinirii poruncilor lui Hristos: „Întrucît aţi făcut unuia dintr'aceşti foarte mici fraţi ai Mei, mie mi-aţi făcut" (Mat. 25:40, BIBL.ANANIA). Ajutorul acordat între bisericile locale este, aşa cum observăm din Fapte, o caracteristică vitală a creştinismului începuturilor. Modelul unui astfel de ajutor este conturat cel mai clar de Sf. Apostol Pavel, atunci cînd descrie susţinerea bisericii din Corint de către bisericile din Macedonia (2Cor. 8:1-5, 9, BIBL.ANANIA): „Şi vă facem cunoscut, fraţilor, harul lui Dumnezeu care-a fost dat în bisericile Macedoniei; că'n multul lor necaz cu care-au fost încercaţi, prisosul şi adînca loc sărăcie au sporit la ei în bogăţia dărniciei. Că de voia lor au dat – v'o mărturisesc –, după putere şi peste putere, cu multă rugăminte cerîndu-ne favoarea de a lua şi ei parte la ajutorarea sfinţilor. Şi-au făcut-o nu după cum am nădăjduit noi, ci pe ei înşişi s'au dat mai întîi Domnului şi apoi nouă, prin voia lui Dumnezeu. [...] Căci cunoaşteţi harul Domnului nostru Iisus Hristos; că El, bogat fiind, a sărăcit de dragul vostru, pentru ca voi prin sărăcia lui să vă îmbogăţiţi" (pentru mai multe detalii, vezi PELIKAN, p. 142-143; PREDA 2002, p. 145-147).

11:30

Gr. *πρεσβύτεροι* ('bătrîni', 'prezbiteri') apare aici, pentru prima dată în Fapte, cu sensul de oficialităţi creştine din Iudea (pînă acum îi întîlnisem desemnîndu-i pe „bătrînii" comunităţii iudaice; cf. Fapte 4:5, 8, 23; 6:12; 23:14; 24:1; 25:15). Nu cunoaştem modul în care aceşti prezbiteri au apărut în comunitatea creştină, nici rolul lor (cu sensul de faţă, termenul mai apare în Fapte la 14:23; 15:2, 4:6, 22, 23; 16:4; 20:17; 21:18). Traducerea *bătrîni* este prezentă în aproape toate traducerile româneşti (cf. şi VULG: *seniores*, KJV: *elders*). BIBL.1921 oferă *presbiteri* ca variantă principală şi *bătrîni* ca alternativă. În BIBL.CORN.1926, traducătorul se decide pentru *presbiteri*, termen care este folosit recent şi în NTBB, sub forma *prezbiteri*. În tradiţia ortodoxă românească mai recentă termenul a fost tradus, incorect în acest context, prin *preoţi* (BIBL.1968, BIBL.1988, BIBL.ANANIA; cf. EOB NT: *presbyters*).

Capitolul al 12-lea

12:1

În acest episod al relatării lucane aflăm despre prigonirea apostolilor Petru şi Iacov de către regele Irod (Agripa). După ce Iacov este ucis, iar Petru este eliberat din temniţă în urma unei minuni, regele Irod este lovit de o boală şi moare, în chip de pedeapsă pentru faptele sale. ♦ Gr. *ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας* este tradus în BIBL.1688 prin *cei din besêrică*. NTB este o excepţie, preferînd să scrie aici *adunarea credincioşilor*. BIBL.RADU-GAL. manipulează uşor originalul, scriind *fruntaşii bisericii*. ♦ Regele menţionat în povestire este numit *Irod*; datorită modului în care moare, probabil că este vorba de regele Agrippa I (37-44 d.Hr.; cf. JOSEPHUS, ANT., 19: 6, 1-4; s.v. *Herod, Herodian Family*, TBD, p. 599). Pentru că acesta nu pare să fi purtat vreodată numele Irod, unii exegeţi presupun că Luca intenţionează aici să-l prezinte pe Agripa drept un tiran comparabil cu Irod cel Mare (al cărui nepot era), cel care hotărîse uciderea pruncilor (Mat. 2:16-18; cf. PERVO, p. 302).

12:2

Este vorba de Iacov, fiul lui Zevedeu, unul dintre cei 12 apostoli, numit uneori Iacov cel Mare, pentru a putea fi deosebit de Iacov cel Mic (Marc. 15:40) şi de Iacov, fiul lui Alfeu (Fapte 1:13). El este, de asemenea, o persoană distinctă de Iacov, fratele Domnului (Gal. 1:19). Relatarea uciderii lui Iacov, fără a menţiona vreun motiv, poate fi considerată un mijloc prin care Luca pregăteşte istorisirea eliberării minunate a lui Petru (FITZMYER, p. 479).

12:3

MS. D adaugă aici *ἡ ἐπιχείρησις ἐπὶ τοὺς πιστούς*, „atacul său asupra celor credincioşi (a fost pe placul iudeilor)". Lecţiunea nu este urmată în niciuna dintre ediţiile româneşti consultate. În traducerile cele mai vechi, citim *văzu că pre ogoadă este iudeilor* (CORESI, PRAXIU; s.v. *ogod*, „plăcut", DER, p. 5844), *iaste pre voia jidovilor* (NTB), sau *plăcut iaste jidovilor* (BIBL.1688). ♦ Prin „zilele Azimelor", Luca numeşte aici ziua de Paşte şi cele şapte zile care îi urmau acesteia. În Luc. 22:1, „Sărbătoarea Azimelor, care se numea Paşti" (trad. BIBL.ANANIA), sugerează că ar exista o singură sărbătoare. De fapt, ziua Paştelui (în care mielul era sacrificat) se sărbătorea pe 14 Nisan; pentru că se consuma doar pîine nedospită timp de încă o săptămînă, întreaga perioadă a ajuns să fie denumită Paşti (FITZMYER, p. 479).

12:6

Sf. Ioan Gură de Aur subliniază credinţa formidabilă a Sf. Apostol: „Vedeti cum Petru a dormit şi nu i-a fost groază or teamă. Chiar în noaptea în care urma să fie adus la judecată a dormit, lăsînd totul în grija lui Dumnezeu. (…) Chiar dacă uşile au fost încuiate, apostolul era legat cu lanţuri, iar de o parte şi de alta a sa dormeau temniceri, virtutea sa l-a mîntuit şi la salvat din toate problemele acelea" (CATENA, 12:6-7, *apud* ACCS AC, p. 153).

12:7

Gr. *οἴκημα* 'cameră' este aici un eufemism pentru 'celulă' (în închisoare); termenul este echivalat în traducerile româneşti prin *casă* (CORESI, PRAXIU, BIBL.1688, NTNITZ., BIBL.1795/2000, BIBL.1914), *temniţă* (NTB,

BIBL.CORN.1926), *chilie* (BIBL.RADU-GAL., „celulă"), *cameră* (BIBL.1968, BIBL.ANANIA) sau *încăpere* (NTBB). Apariţia îngerului este însoţită de lumină (Luc. 2:9), care nu lipseşte nici din relatarea convertirii lui Saul (9:3). ♦ Principala misiune a îngerilor este transmiterea revelaţiilor şi poruncilor divine (pentru detalii, v. PELIKAN, p. 144—147).

12:8

Gr. *ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου* este echivalat în traducerile româneşti prin fraze precum *împinge-te şi stai în tălpile tale* (CORESI, PRAXIU), *încalţă călţunii* (BIBL.1688), *leagă încălţămintele* (NTB, BIBL.CORN.1926), *pune-ţi sandalele în picioare* (NTNITZ., BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA), sau *te încalţă cu încălţămintele tale* (BIBL.1914).

12:11

Majoritatea ediţiilor româneşti traduc fraza *γενόμενος ἐν ἑαυτῷ* prin *venindu-şi în sine* (la CORESI, PRAXIU, *se pomeni întru sine*); NTB şi BIBL.CORN.1926 scriu *viindu-şi în fire*. ♦ Venirea în sine poate fi legată de condiţia fizică ce poate fi asociată stării de extaz.

12:12

Despre Maria, *maica lui Ioan, ce se porecliia Márco* (BIBL.1688), nu se cunoaşte nimic altceva. Fiul acesteia, Ioan Marcu, este menţionat în continuare la Fapte 12:25; 13:5, 13; 15:37, 39 şi este identificat de obicei cu Marcu de la Filim. 24; Col. 4:10; 2 Tim 4:11; 1Petr. 5:13. Tradiţia bisericească îl asociază uneori cu Marcu evanghelistul (FITZMYER, p. 488).

12:13-16

La 12:15, gr. *διϊσχυρίζομαι*, 'a insista', 'a susţine cu fermitate', este redat în traducerile româneşti sub diferite forme: *să prindea* (BIBL.1688), *să giura* (NTB), *întărea* (BIBL.1795/2000, BIBL.1914), *încredinţa* (NTNITZ.) sau *stăruia* (BIBL.CORN. 1926, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA, NTBB). Verbul gr. *μαίνομαι* este echivalat în general prin „a înnebuni" (BIBL.1688: *„Nebunit-ai?*)", dar şi prin „a turba" (CORESI, PRAXIU: *turbat-ai*). La vederea lui Petru, cei din casă *să spăimîntară* (12:16; CORESI,PRAXIU, BIBL.1688; BIBL.1795/2000, BIBL.1914: *s-au spăimîntat*), sau, în alte traduceri, *să mirară* (NTB), *rămaseră uimiţi* (NTNITZ., BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA; NTBB: *cuprinşi de uimire*) sau *au rămas încremeniţi* (BIBL.CORN.1926) ♦ Luca pictează un tablou dramatic care întăreşte caracterul minunat al eliberării lui Petru din închisoare. Slujnica Roda (BIBL.1688: *Ródi*) îl recunoaşte pe apostol la poartă fără să-l vadă, ci doar la auzul vocii sale. Nevenindu-le să creadă aceasta, cei din casă susţin mai curînd posibilitatea să fi fost îngerul său (este vorba de credinţa populară în îngerul său păzitor; cf. Ps. 91:11; Mat. 18:10; Evr. 1:14; v. FITZMYER, p. 489).

12:17

Conducătorul „fraţilor" din Ierusalim este Iacov, fiul lui Iisus (amintit şi mai departe, la Fapte 15:13; 21:18; cf. Gal. 1:19; Gal. 2:9, 12 şi menţionat, de asemenea, la JOSEPHUS, ANT., 20: 9, 1). În interpretarea tradiţională, locul nespecificat în care a plecat Petru este Roma. Exegetul Joseph Fitzmyer presupune că Petru a fost un apostol aflat mereu în călătorii misionare (1Cor. 9:5; Gal. 2:11) care reapare în Ierusalim pentru conciliul descris în Fapte 15; alte păreri consideră că Petru s-ar fi putut duce în Mesopotamia, sau la diaspora din Edessa (FITZMYER, p. 488-489).

12:19

Gr. *ἐπιζητέω* (care înseamnă deopotrivă 'a căuta' şi 'a cere', 'a dori') este echivalat în ambele feluri în tradiţia biblică românească: pe de o parte, prin utilizarea verbului „a cere" (CORESI, PRAXIU: *cerea (şi nu afla)*; BIBL.1688, BIBL.FILOTEI: *cerşind*; BIBL.1914, BIBL.1968, BIBL.ANANIA: *cerîndu-l*), iar pe de alta, a verbului „a căuta" (NTB, , BIBL.ŞAGUNA, NTNITZ.: *căutînd*; BIBL.1795/2000: *cercîndu-l*; BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL., NTBB: *după ce l-a căutat*).

12:20

Tirêni şi sidonêni (BIBL.1688) sînt locuitori ai oraşelor Tir şi Sidon din Fenicia (v. comentariul la **11:19**).

12:21-22

Irod le ţine un discurs aşezat la *divan* (în versiunile BIBL.1688, BIBL.1795/2000, BIBL.1914), cuvînt care traduce aici gr. *βῆμα* cu sensul de 'judecată', 'tribunal' (cf. VULG., *sedit pro tribunali*). O altă echivalare optează aici pentru *tron* (NTNITZ., BIBL.RADU-GAL., NTBB) sau *scaun împărătesc* (BIBL.CORN.1926); în sfîrşit, alte ediţii mai noi preferă, probabil mai corect, substantivul *tribună* (BIBL.1968, BIBL.ANANIA). ♦ Intenţia textului lucan este, probabil, aceea de a face aici o paralelă cu eliberarea lui Petru din închisoarea în care Agrippa îl închisese: îngerul lui Dumnezeu îl eliberează pe Petru şi îl pedepseşte aici pe prigonitorul acestuia (FITZMYER, p. 491). De asemenea, a muri mîncat de viermi era o soartă binecunoscută a celor care nu-l respectă pe Dumnezeu, sau pe zei (amintind, spre exemplu, de moartea lui Antioh IV Epifanes relatată la 2 Mac. 9:5-28, sau de moartea lui Irod cel Mare, la JOSEPHUS, ANT., 17: 6, 5). ♦ Discursul, reacţia auditoriului, îmbolnăvirea şi moartea lui Irod sînt redate mai amănunţit într-un tablou pictat de Flavius Josephus: „După ce a trecut şi al treilea an de cînd domnea peste Iudeea întreagă, Agrippa s-a dus la Caesarea, care mai înainte s-a numit Turnul lui Straton. Acolo a dat spectacole în cinstea lui Caesar, ştiind că sărbătorile erau închinate sănătăţii împăratului. La aceste festivităţi luau parte în număr mare iudeii, care se bucurau de preţuirea semenilor lor, întreaga provincie dîndu-şi întîlnire acolo. În a doua zi de sărbătoare, Agrippa a venit îmbrăcat într-un veşmînt meşteşugit în întregime din argint, intrînd în teatru dis-de-dimineaţă. La atingerea razelor de soare, argintul a căpătat o strălucire orbitoare, înfricoşîndu-i pe spectatori, care trebuiau să-şi ferească privirile din calea lui. Linguşitorii

regelui, care nu-i voiau cu-adevărat binele, l-au strigat din toate părţile şi l-au numit zeu, spunîndu-i: „îndură-te de noi! Te-am privit pînă acum ca pe un om, dar de-acum încolo te vom socoti o făptură situată mai presus de muritori!" Regele nu le-a adus nici o mustrare şi nu le-a respins linguşirea care jignea divinitatea. Dar de îndată ce şi-a înălţat privirile, a văzut deasupra capului o buhă aşezată pe o frînghie şi a înţelescă că ea era vestitoarea nenorocirilor, cea care îi prezisese odinioară marele său noroc, o grea suferinţă pătrunzîndu-i în adîncul inimii. Pîntecul i-a fost cuprins de nişte dureri care au devenit cumplite de la declanşarea bolii. (…) Cinci zile a îndurat el groaznicul chin din măruntaiele sale, pînă s-a stins din viaţă la vîrsta de cincizeci şi patru de ani, domnind timp de şapte ani" (JOSEPHUS, ANT., 19:8, 2; trad. rom., p. 536).

12:25

Acest verset ridică probleme privind transmiterea textului. Astfel, Barnaba şi Saul s-au întors *εἰς Ἰερουσαλήμ*, cu variantele textuale *ἐξ Ἰερουσαλήμ* şi *ἀπὸ Ἰερουσαλήμ*. Variantele sînt încercări eşuate de a corecta problema ridicată de *εἰς* (BARRETT, I, p. 595). Astfel, în loc să se traducă „s-au întors la Ierusalim", s-a propus aplicarea, în traducere, a unei corecturi logice (ştiut fiind că aceştia nu se întorceau *la* Ierusalim, ci *de la* Ierusalim la Antiohia): „s-au întors după ce şi-au încheiat misiunea de la Ierusalim" (FITZMYER, p. 493: „The better solution, however, is to take the prepositional phrase *eis Ierousalēm* not with the verb *hypestrepsan*, but with the following participle *plērōsantes* and to understand *eis* as the equivalent of *en* (often so used in Lucan Greek [Luke 4:23; 14:8, 10; Acts 2:5; 8:40]): „having completed their ministry in Jerusalem"). ♦ Tradiţia biblică românească scrie aici *din* sau *de la Ierusalim*. Ediţiile BIBL.1688, BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.1988 şi BIBL.ANANIA includ adaosul *la Antiohia*, existent în anumite manuscrise.

Capitolul al 13-lea

13:1

Pavel şi Barnaba sînt aleşi de Biserica Antiohiei, sub inspiraţia Duhului Sfînt, pentru misiunea răspîndirii Evangheliei. Luca începe aici istorisirea primei călătorii misionare a lui Pavel, eroul părţii a doua a Fapte (cf. 13:14—14:28; pentru o biografie a apostolului neamurilor, vezi Arthur Darby Nock, *Sfîntul Pavel*, traducere de Cătălina Gaidău, Editura Herald, Bucureşti, 2011). Descrierea acesteia, care ne detaliază ceea ce Apostolul Pavel însuşi menţionează pe scurt (Gal. 1:21-23; Filim. 4:15), are în Fapte rolul de a prefaţa marele eveniment descris în Fapte 15: „sinodul" de la Ierusalim. *Niger* este în textul original un latinism, însemnînd „cel Negru"; în tradiţia biblică românească este redat prin calcul *Nigher* (CORESI, PRAXIU, NTB, BIBL.1795/2000) *Negher* (BIBL.1688) sau *Niger* (BIBL.1874, NTNITZ., BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA); NTBB preferă să traducă termenul, scriind *cel Negru*. Traducătorii NTB au preferat să echivaleze aici termenul *ἐκκλησία*, ca şi în alte cazuri, nu prin „biserică", ci prin *adunarea credincioşilor*. ♦ Prorocii şi învăţatorii nu au un rol bine definit în Biserica Antiohiei. Aici nu este menţionată prezenţa bătrînilor (ca în Ierusalim); se poate presupune că toate aceste denumiri desemnează persoane cărora li se încredinţase conducerea comunităţii creştine. Dacă prorocii au fost deja menţionaţi (vezi comentariul de la 11:27), învăţatorii (*διδάσκαλοι*) apar pentru prima dată aici. Putem presupune că aceştia erau chemaţi de Dumnezeu să-i înveţe pe membrii comunităţii buna rînduială a vieţuirii conforme poruncilor lui Dumnezeu. Luca oferă o listă cu cinci nume de astfel de proroci şi dascăli: *Barnaba*, care ne este cunoscut deja din Fapte 4:36; 9:27; 11:22, 30; 12:25, *Simeon, cel numit Niger* şi *Luciu din Cirene*, necunoscuţi altfel, *Manaen*, care crescuse (sau fusese prieten în tinereţe) cu tetrarhul Galileii din vremea lui Iisus, Irod Antipa (cf. Luc. 3:1, 19; 8:3; 9:7, 9; 13:31; 23:7–15) şi *Saul*.

13:2

Gr. *ἀφορίζω* este redat în traducerile româneşti prin *a osebi* (BIBL.1688: *osebiţi-mi*, BIBL.1795/2000: *osăbiţi Mie*, BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA) dar şi *a deosebi* (NTNITZ.) sau *a pune deoparte* (BIBL.CORN.1926, NTBB).

13:3

Pregătirea pentru trimiterea în misiune este alcătuită din trei componente: rugăciune, post şi punerea mîinilor. Nu există vreun motiv pentru a nu vedea în acest ritual o hirotonie, implicînd primirea unei autorităţi speciale de la Duhul Sfînt (FITZMYER, p. 497; PERVO, 322). Unii exegeţi, precum H. Conzelmann, preferă să considere punerea mîinilor o simplă binecuvîntare (CONZELMANN, 99). ♦ Sf. Ioan Gură de Aur consideră acest eveniment hirotonia în apostolat a lui Pavel: „«Şi pe cînd slujeau Domnului şi posteau, Duhul Sfînt a zis: Osebiţi-mi pe Barnaba si pe Saul, pentru lucrul la care i-am chemat. Atunci, postind şi rugîndu-se, şi-au pus mîinile peste ei şi i-au lăsat să plece.» Ce înseamnă că «slujeau»? Înseamnă că predicau. «Osebiţi-mi pe Barnaba si pe Saul.» Ce înseamnă «Osebiţi-mi»? Adică pentru lucru, pentru apostolat. Vă amintiţi cine l-a hirotonit? Luciu din Cirene şi Manaen, sau, ar trebui să spun, Duhul. Pentru că, cu cît mai neînsemnate sînt persoanele implicate, cu atît mai evidentă este prezenţa harului lui Dumnezeu. Pavel este hirotonit cu această ocazie ca apostol, pentru a predica cu autoritate. Cum, atunci, zice el însuşi că «Nu de la oameni, nici de către oameni»? Pentru că nu oamenii l-au chemat sau l-au adus acolo. Aceasta înseamnă «de către oameni». De aceea zice că nu a fost trimis de acest om, ci de către Duhul" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 27 *apud* ACCS AC, 158).

13:4-5

În cele ce urmează este descrisă prima parte a misiunii lui

Barnaba şi Pavel în Cipru, în urma căreia s-a convertit chiar proconsulul insulei, Sergius Paulus. Acesta poate fi considerat primul reprezentant al neamurilor convertit de Sf. Apostol Pavel. În misiunea lor, apostolii îl au ca ajutor pe Ioan (care este Ioan Marcu, cf. Fapte 12:25). Substantivul gr. *ὑπηρέτης* ('slujitor', 'asistent') ar trebui înţeles aici, de vreme ce urmează frazei despre propovăduirea în sinagogile iudeilor, cu sensul de diacon, adică „asistent în slujire" (VULG.: *Habebant autem et Joannem in ministerio*; cf. şi Luc. 1:2; FITZMYER, p. 501). În traditia biblică românească, el este tradus prin *slugă* (CORESI, PRAXIU, BIBL.1688, BIBL.1795/2000; BIBL.1914), *slujitor* (NTNITZ., BIBL.CORN.1926, BIBL.1988, BIBL.ANANIA, NTBB; la NTB: *îl aveau pe Ioan slujind lor*) sau *îl aveau de ascultare* (BIBL.RADU-GAL.). ♦ *Seleucia* era portul la Marea Mediterană care deservea Antiohia Siriei (fiind la 15 km nord de capitală); mai este menţionat la Fapte 14:26; 15:39-41 (s.v. *Seleucia*, TBD, p. 1177). Salamina era, la rîndul său, un port pe partea răsăriteană a insulei Cipru. Distrus parţial de Hadrian în 116 d.Hr. şi reconstruit de Constanţiu II (336-361) Salaminaa a avut mai întîi o bogată comunitate iudaică şi apoi una creştină, devenind centrul creştin al insulei (ce a dat, în secolul al IV-lea, o personalitate ca cea a episcopului Epifanie). A fost distrus de sarazini în anul 647; sub otomani, funcţia sa portuară a fost îndeplinită de oraşul Famagusta (s.v. *Salamis,* TBD, p. 1151).

13:6

În traducerile vechi, gr. *νῆσος* este echivalat prin *ostrov* (CORESI, PRAXIU, BIBL.1688: *trecînd ostrovul*; NTB: *îmblînd ostrovul*, BIBL.1795/2000: *străbătînd ostrovul* şi, tot aşa, în tradiţia lor, pînă la BIBL.RADU-GAL.). În versiunile NTNITZ., BIBL.CORN.1926, BIBL.1968, BIBL.ANANIA şi NTBB citim *străbătînd insula*. ♦ Întîlnirea cu un evreu care era „vrăjitor", „fals proroc" şi se afla în slujba oficialităţilor romane poate fi considerată „de domeniul fantasticului" (FITZMYER, p. 501). Numele său, *Βαριησοῦς* (fiul lui Iisus/ Ioşua), este transcris în ediţiile româneşti, în două cuvinte sau într-un singur cuvînt, prin Bariisus/ Variisus (spre exemplu, CORESI, PRAXIU, NTB), sau Vari Iisus (BIBL.1688). Forma *Bar-Iisus* (sau *Bar-Isus*) poate fi întîlnită în BIBL.1874, NTNITZ., BIBL.CORN.1926 sau NTBB. În contextul dezbaterii cu privire la transcrierea corectă a teonimului hristic în limba română (cu unul sau doi „i"), modul în care a fost transcris numele acestui vrăjitor (cu doi de „i"), deja în sec. al XVI-lea, de Coresi, dar şi în ediţiile secolului următor, este o mărturie din tradiţia textuală românească în sprijinul vechimii grafiei *Iisus* care a fost omisă în studiile de pînă acum (cf. MUNTEANU, p. 488-489; Dragoş Mîrşanu, *A Historical Note on the Romanian Orthodox Spelling of the Name of Jesus: Iisus, not Isus*, „Biblicum Jassiense", nr. 1 (2010), p. 149-155. ♦ *Paphos* (în BIBL.1688: *Paf*) era o veche aşezare feniciană aflată pe coasta sud-vestică a Ciprului; la 15 km depărtare, portul *Noul Paphos* era în vremea aceea reşedinţa proconsulului roman (s.v. *Paphos*, TBD, p. 987). Distanţa considerabilă dintre acesta şi Salamina (175 km), sugerează că cele două oraşe erau reprezentative pentru întreg Ciprul şi pentru creştinarea sa.

13:7

În tradiţia biblică românească gr. *ὁ ἀνθύπατος* („proconsulul"; cf. şi Fapte 18:12) este fie transliterat ca *antipatul* (CORESI, PRAXIU ; BIBL.1688: *anthipátul*), fie tradus prin *deregătoriul* (NTB, AP.1683, BIBL.1795/2000, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914; BIBL.CORN.1926: *dregătorul*) sau, mai recent, *proconsulul* (NTNITZ., BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA, NTBB). BIBL.FILOTEI oferă ambele variante de care dispunea la vremea sa: *Antipatul (dregătorul)*.

13:8

Nu se cunoaşte motivul pentru care Luca spune că numele *Elymas* (BIBL.1688: *Elima*) se traduce prin vrăjitor (cf. transliterarea din VULG.: *Elimas*; FITZMYER, p. 502).

13:9

Luca menţionează aici ambele nume ale apostolului: „Saul, care se numeşte şi Pavel" (BIBL.1688: *Savl, cel ce-i zic Pavel*); în continuarea cărţii Fapte, Luca îl va numi doar Pavel. Apostolul a purtat două nume. Unul era greco-roman, *Paulos*, care este transliterat *Pavel* în tradiţia biblică românească (cu excepţia versiunii NTBB, care optează pentru *Paul*). Acesta era, în fapt, un *cognomen* şi este singurul folosit în scrierile sale. Celălalt este un nume semitic sub o formă grecizată, *Saulos*. De altfel, cunoaştem numele de *Saul* doar datorită primei părţi a Fapte (FITZMYER, p. 499; cf. G. A. Harrer, *Saul who is also called Paul*, „The Harvard Theological Review 33" (1940), p. 19–33). ♦ Pe urmele lui Origen, Ieronim presupune că apostolul a început să fie numit Pavel numai în urma convertirii proconsulului: „Deoarece Sergius Paulus, proconsul în Cipru, a fost primul care a crezut în ceea ce el propovăduia, el şi-a luat numele de la acesta, fiindcă reuşise să-l aducă la credinţa lui Hristos". (IERONIM, DE VIRIS, 5:4, *apud* ACCS AC, p. 160). Augustin al Hipponei era de părere că alegerea numelui de Pavel poate fi pusă în legătură cu semnificaţia adjectivului lat. *paulus* („mic"): „Apostolul Pavel, care se numea înainte Saul, nu a avut alt motiv, mi se pare, pentru a-şi alege acest nume, decît spre a arăta micimea sa în raport cu ceilalţi apostoli. Astfel, pentru a lăuda acest har al lui Dumnezeu, el a luptat adesea cu putere şi curaj împotriva celor mîndri şi aroganţi şi a celor care se conduceau după propriile lor cuvinte. De altfel, harul lui Dumnezeu s-a văzut, de fapt, mai pronunţat şi mai clar în el" (AUGUSTIN, LIT., 7:12, *apud* ACCS AC, p. 160).

13:11

Gr. *χειραγωγός* este tradus în BIBL.1688 cu *povăţuitoriu de mînă* (cf. BIBL.1795/2000, BIBL.1914: *povăţuitoriu*). În CORESI, PRAXIU se utilizează cuvîntul *purtătoriu* iar în alte traduceri echivalarea se face prin secvenţa *cine-l va duce/ să-l ducă de mînă* (NTB, NTNITZ., BIBL.CORN.1926,

BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA, NTBB). Orbirea proorocului mincinos aminteşte, pe de o parte, de pedeapsa trimisă de Dumnezeu peste Anania şi Safira (2:5) şi, pe de altă parte, de orbirea lui Pavel însuşi pe drumul Damascului (9:8). Aceasta din urmă a fost tot temporară ca şi cea a lui Bar-Iisus, dar a fost trimisă nu ca o pedeapsă, ci ca mijloc de convertire. ♦ Despre caracterul temporar al pedepsei şi sensul ei scria Origen: „Pavel, orbind prin cuvînt pe cel ce era împreună cu proconsulul Sergius Paulus, îl întoarce, prin suferinţe, la cinstirea lui Dumnezeu, spunîndu-i: «O, cel plin de toată înşelaciunea şi de toată lenea, fiu al diavolului, duşman al întregii dreptăţi, nu vei înceta să strîmbi căile drepte ale Domnului? De acum vei fi orb, nevăzînd soarele pînă la momentul [potrivit]!». Pînă la ce moment, dacă nu pîna la acela în care, lovit şi chinuit pentru păcate, a fost pe punctul să devină vrednic, pocăindu-se, să vadă soarele, în ambele feluri: şi după trup, ca puterea divină să fie proclamată prin restabilirea vederii lui, şi după suflet, cînd, ca un credincios, era pe punctul să se bucure de cinstirea lui Dumnezeu?" (ORIGEN, ADN. EX., 3:8; trad. rom., p. 399).

13:13-14

De la Pafos, călătoria misionară continuă în Asia Minor, mai întîi în Perga Pamfiliei (BIBL.1688: *Perghiia Pamfiliei*), iar apoi în Antiohia Pisidiei. *Perga* era un port la aproximativ 13 km nord de Atalia, în sudul Turciei (în apropierea actualului oraş Antalya). *Antiohia Pisidiei*, un oraş în zona muntoasă de la vest de Munţii Taurus trebuie, de fapt, înţeleasă ca *Antiohia din faţa Pisidiei*; oraşul nu făcea parte din ţinutul Pisidiei, ci doar se învecina cu aceasta, primindu-şi totuşi numele acesta pentru a fi deosebit de o altă Antiohie a Frigiei, aflată pe rîul Meandru (FIZMYER, p. 509).

13:16-17

Înainte de a-şi începe discursul Pavel solicită linişte şi atenţie printr-un gest (BIBL.1688: *clătind cu mîna*, iar în traducerile recente, *făcînd semn cu mîna*) şi începe prin a aminti pe scurt istoria mîntuirii poporului lui Israel, care a fost eliberat de Dumnezeu din Egipt (Ex. 6:1; pentru „poporul ales", cf. Ex. 6:6-7). Substantivul gr. *παροικία* ('rezidenţă în străinătate', dar şi 'parohie') este echivalat în BIBL.1688 prin *nemernicie* cu sensul de 'stare de pribeag' (de asemenea, în NTB; BIBL.FILOTEI , NTNITZ., BIBL.1914: *(poporul era) nemernic*; cf. Fapte 2:10-12). În BIBL.1795/2000 ŞI BIBL.ŞAGUNA citim *lăcuitoriu*, iar în BIBL.1878 sau BIBL.ANANIA, *străin*. BIBL.CORN.1926 şi NTBB preferă o traducere neutră: *în timpul şederii lor în ţara Egiptului*.

13:18

Două variante textuale oferă sensuri diferite acestei fraze. În unele manuscrise aflăm forma *ἐτροποφόρησέν* (cu sensul de 'a îndura (pe cineva)'), iar în altele, forma *ἐτροφοφόρησέν* (cu sensul de 'a purta de grijă'); cf. BARRETT, I, p. 631. Tradiţia biblică românească este împărţită în ceea ce priveşte această alegere. Prima variantă – ilustrată şi în VULG.: *mores eorum sustinuit*, sau KJV: *suffered their manners* – este echivalată, în context, prin *au răbdat năravele/ năravurile lor* (NTB; AP.1683, BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.RADU—GAL.; BIBL.1874: *a răbdat deprinderile*), *le-a suferit purtarea* (BIBL.CORN.1926) şi *i-a suportat* (NTBB). Cea de-a doua variantă este tradusă ca *i-a hrănit* (CORESI, PRAXIU, NTNITZ., BIBL.1968, BIBL.ANANIA); cf. NJB: *took care of them*, TOB: *il les a nourris*. ♦ Atenţia cu care Pavel evită să reliefeze păcatele fiilor lui Israel este observată de Ioan Gură de Aur: „Vedeţi cum el trece cu vederea vremea necazurilor lor şi niciodată nu aduce în discuţie greşelile lor, ci doar bunătatea lui Dumnezeu, lăsîndu-i pe ei să se gîndească la restul... «Iar după aceea au dorit să aibă rege». Iarăşi, Pavel nu pomeneşte că ar fi fost nemulţumitori, ci vorbeşte mereu despre bunătatea lui Dumnezeu" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 29, *apud* ACCS AC, p. 163).

13:19-20

Fraza *pentru cam patru sute cincizeci de ani* este poziţionată în unele manuscrise şi ediţii la sfîrşitul versetului 19 (referindu-se, astfel, la perioada în care au stăpînit pămîntul), şi nu la începutul versetului 20 (referindu-se la perioada în care li s-au dat judecători). A doua opţiune (cf. versetul 20) poate fi găsită în tradiţia biblică românească în CORESI, PRAXIU (*şi după aceea ca la patru sute şi cinci zeci de ani deade lor judeţe*), BIBL.1688 (*şi după aceasta ca vro 450 de ani au dat judecători*), BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI , BIBL.1874 (*în curgere aproape de patru sute cincizeci de ani*), NTNITZ., BIBL.1914, sau BIBL.ANANIA (cf. GNT; NTERASM.: *et post haec annis circiter quadrigentis quinquaginta dedit iudices*). Opţiunea care leagă fraza de moştenirea pămîntului, incluzînd-o în versetul 19, este prezentă în BIBL.CORN.1926 (*le-a dat de moştenire pămîntul lor, pentru aproape pastrusute cincizeci de ani*) şi NTBB (*le-a dat moştenire ţara aceasta cam patru sute cincizeci de ani*). Traducătorii NTB oferă o variantă interesantă, care poate fi găsită şi în VULG., traducînd *după 450 de ani* în versetul 20, dar, evident, cu referire la cele spuse în versetul 19: *Şi după acestea, după patru sute şi cincizeci de ani, deade lor giudecătoriu* (asemenea şi la BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL., versetul 20: *Şi au trecut ca la patru sute cincizeci de ani. Şi după aceasta le-a dat lor judecători*; cf. VULG.: *quasi post quadringentos et quinquaginta annos: et post haec dedit judices*).

13:21

Gr. *φυλή* este redat în BIBL.1688 prin *fealiu*, cu sensul de 'stirpe' (BIBL.1688: *den fealiul lui Veniamin*). În alte traduceri îl întîlnim tradus prin *ruda (lui Veniamin)* (NTB), *seminţia* (CORESI, PRAXIU, BIBL.1795/2000, BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA) sau *tribul* (NTBB; cf. VULG. *de tribu Benjamin*).

13:22

Premenind, 'a (se) premeni', 'a (se) schimba', 'a înlătura', 'a

transforma' (POPA, p. 121-122) este folosit în BIBL.1688 pentru a traduce gr. *μεταστήσας* (*premenind pe el*; cf. şi Fapte 22:6). Majoritatea celorlalte traduceri echivalează acest verb prin *a înlătura,* dar în unele putem citi *a schimba* (BIBL.1795/2000, BIBL.1914: *schimbîndu-l pre el*).

13:23

Sf. Ioan Hrisostom observă modul în care apostolul se foloseşte deopotrivă de elemente ale tradiţiei şi de evenimente recente, pentru a arăta cum Scripturile şi Evanghelia sînt în deplin acord: „Vedeţi cum Pavel îşi împleteşte discursul din cele prezente şi din prooroci. Astfel, spune «din sămînţa acestui om, după cum a promis», şi apoi îl pomeneşte pe Ioan din nou, zicînd «Prin condamnare, au îndeplinit ce a fost scris». Amîndoi apostolii ca martori ai învierii şi David, de asemenea, martor. Căci nici mărturiile Vechiului Testament nu par atît de convingătoare cînd sînt analizate singure, nici mărturiile ulterioare cînd sînt luate în considerare fără primele. Astfel face el, prin amîndouă, ca discursul să-i fie convingător" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 29, *apud* ACCS AC, p. 163).

13:24

După Origen, propovăduind botezul pocăinţei, Ioan pune început Evangheliei: „Trebuie spus, pe de o parte, că Vechiul [Testament] nu este o Evanghelie, căci nu L-a arătat pe «Cel ce vine», ci L-a anunţat din vreme şi, pe de altă parte, întreg Noul [Testament] este evanghelia, vorbind nu numai asemănător cu începutul Evangheliei, «Iată mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatul lumii», ci conţinînd multe laude şi învăţături ale Aceluia pentru care Evanghelia este o evanghelie" (ORIGEN, IOAN, 1:17, *apud* ACCS AC, p. 163).

13:25

Textus Receptus are aici *τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι οὐκ εἰμὶ ἐγώ* şi este tradus în CORESI, PRAXIU prin *cine vă pare că sînt, nu sînt eu*, în BIBL.ANANIA prin *nu sînt eu ce socotiţi voi că sînt*, iar în NTBB prin *eu nu sînt ceea ce credeţi voi că sînt*. TA oferă însă, o formă interogativă, care este urmată în celelalte traduceri româneşti, inclusiv BIBL.1688 (*Cine mă socotiţi să fiu? Nu sînt eu*). Chiar dacă Fapte şi Luc. au, cel mai probabil, acelaşi autor, putem observa că fraza care urmează în verset (în versiunea BIBL.ANANIA: *vine după mine Cel căruia nu sînt vrednic să-I dezleg încălţămintea picioarelor*) este foarte asemănătoare, dar nu identică aceleia de la Luc. 3:16 (BIBL.ANANIA: *vine Cel ce este mai tare decît mine, Căruia nu sînt vrednic să-I dezleg cureaua încălţămintelor*).

13:26

Gr. *σωτηρία* este echivalat prin *mîntuire* în majoritatea traducerilor (*cuvîntul mînturii*, în BIBL.1688, BIBL.1795/2000, NTNITZ., BIBL.1914, BIBL.CORN.1926, BIBL.ANANIA); în NTB citim aici *cuvîntul spăşenii* („ispăşire"; s.v. *spăşi*, cf. DER, s.v.). Cuvîntul mîntuirii este trimis evreilor şi celor temători de Dumnezeu, adică convertiţilor; unele manuscrise au aici *nouă (ne-a fost trimis cuvîntul)*, altele au *vouă (v-a fost trimis)* (cf. BARRET, I, p. 639). Opţiunea *vouă* predomină în tradiţia biblică românească (cf. VULG); *nouă* se poate găsi la NTNITZ., BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL. şi NTBB. Varianta mai des întîlnită este prezentă şi în comentariul Sf. Ioan Gură de Aur: „Aici, cuvintele «vouă» nu înseamnă «evreilor» şi el de la sine le-a dat lor dreptul de a se separa pe ei înşişi de cei care comiseseră uciderea. Ceea ce urmează este edificator, „pentru cei care locuiesc în Ierusalim", zice el, «căci nu L—au recunoscut pe El»" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 29, *apud* ACCS AC, p. 165).

13:27

Iudeii din Ierusalim nu l-au cunoscut pe Iisus (cf. gr. *ἀγνοήσαντες*, 'ignoranţi' – VULG.: *ignorantes* – este termenul tradus în tradiţia biblică românească prin *cunoscut/ recunoscut*); în MS. D, termenul este înlocuit cu *μὴ συνίεντες* ('neînţelegînd').

13:30

Gr. *ἔγειρεν* ('a învia', 'a ridica') apare alături de *ἐκ νεκρῶν*, pentru a afirma în cel mai explicit mod cu putinţă învierea (ridicarea) din morţi a lui Iisus de către Dumnezeu. ♦ Exprimarea *Dumnezeu L-a înviat din morţi* poate da naştere unor nedumeriri, după cum observa Sever al Antiohiei (sec. V-VI): „Nu fiţi tulburaţi de faptul că se spune despre Iisus că a fost înviat de Dumnezeu. Într-adevăr, dacă Iisus nu este altcineva decît Cuvîntul întrupat, el este, în acelaşi timp, puterea Tatălui, prin care toate se întîmplă. Aceasta este conform cuvintelor, «Hristos este puterea lui Dumnezeu şi înţelepciunea lui Dumnezeu» [1Cor. 1:24]. Se va considera că El Însuşi S-a înviat pe Sine şi în acelaşi timp se spune, de asemenea, că a fost înviat de către Tatăl la care toate lucrurile se raportează ca la sursa lor veşnică şi cauza lor. Hristos Însuşi spune, de altfel, «Dărîmaţi templul acesta şi în trei zile îl voi ridica!»" (CATENA, 13:30-31).

13:32

Gr. *εὐαγγελιζόμεθα* este echivalat în traducerile româneşti prin *binevestim* (BIBL.1688, BIBL.1795/2000, NTNITZ., BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA), *dulce vestim* (CORESI, PRAXIU), *propoveduim* (NTB), *vă aducem vestea* (BIBL.CORN.1926), sau *vă aducem ca o veste bună* (NTBB). ♦ Pentru apologetica creştină din primele secole a fost deosebit de important să arate păgînilor cum Iisus a fost anunţat de prorocii iudeilor, care trebuie consideraţi demni de încredere, odată ce cuvintele lor au fost acceptate între Scripturile lor sfinte. Astfel, scriind împotriva lui Celsus în sec. al III-lea, Origen încerca să demonstreze adevărul profeţiilor: „Proorocii au vestit pînă şi locul în care trebuia să se nască Îndrumătorul acelora care vieţuiesc dumnezeieşte, şi care se numesc «partea de moştenire a Domnului», cînd au proorocit că «o fecioară va zămisli pe Emanuel», că Cel făgăduit va săvîrşi tot felul de «semne şi minuni», că în mare grabă va alerga la cuvîntul Său şi glasul

apostolilor Săi va răsuna în toate ţarile atunci cînd vor vesti osîndirea Lui de către iudei şi cînd proorocesc patimile şi învierea Lui. Făcut-au oare proorocii aceste prevestiri cu totul întîmplător, n-a fost în mintea lor nimic în stare să-i convingă despre adevărul lor şi îndemnatu-i-a oare nu numai să proorocească, ci să şi socoată proorociile vrednice de a fi consemnate? Oare un popor atît de mare ca cel al iudeilor, care şi-a găsit de atîta vreme aşezarea sa statornică, a recunoscut el fără un temei stringent pe unii din prooroci ca prooroci autentici, în vreme ce pe alţii i-a respins, declarîndu-i prooroci falşi? Să nu fi fost un motiv care să fi hotărît ca pe lîngă cărţile lui Moisi, pe care poporul le socotea sfinte, să se adauge şi cuvîntările celor care, mai tîrziu, s-au dovedit a fi prooroci? Oamenii care acuză pe iudei şi pe creştini că sînt nebuni, pot explica în ce chip s-a putut menţine poporul dacă n-ar fi avut făgăduinţa de cunoaştere a viitorului?" (ORIGEN, CELS., 3:2; trad. rom., p. 169).

13:33

Cum şi în psalmul al doilea scris iaste (BIBL.1688) traduce Textus Receptus; MS. D are aici în primul *psalm*, iar alte manuscrise, *în psalmi;* nu se cunoaşte momentul în care s-a introdus numerotarea psalmilor (cf. FITZMYER, p. 516).

13:34

Gr. *διαφθορά* (cf. şi 13:35, 36, 37) este echivalat în traducerile româneşti prin *stricăciune* (BIBL.1688, BIBL.1795/2000, NTNITZ., BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA), *putrezire* (CORESI, PRAXIU, BRATU[2]: *putredire*; BIBL.CORN.1926, NTBB) sau *putregiune* (NTB). În transpunerea expresiei gr. *Δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαυὶδ τὰ πιστά* (cf. Is. 55:3, *Septuaginta*) versiunile româneşti îşi iau o oarecare libertate în alegerea echivalărilor; în BIBL.1688 citim *voi da voao, cêle preacuvioase ale lui David, cele credincioase* (în BIBL.1795/2000: *cuvioase*, asemenea şi în tradiţia derivată), iar în NTB, *voi da cele făgăduite tari.* CORESI, PRAXIU este neclar, echivalînd fraza prin *dau voao preacuviosul David credinciosul* (asemănător şi în BRATU[2]). BIBL.CORN.1926 traduce prin *vă voi împlini cu toată credincioşia făgăduinţele sfinte făcute lui David* (NTBB: *vă voi da promisiunile sfinte*), BIBL.ANANIA prin *voi da vouă cele sfinte si vrednice de credinţă ale lui David.* ♦ Intenţia lui Pavel este de a arăta împlinirea făgăduinţelor lui Dumnezeu către David prin învierea lui Iisus (FITZMYER, p. 517).

13:36

Prin *au adormit şi s-au adaos la părinţii săi*, BIBL.1688 echivalează gr. *ἐκοιμήθη καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ* (cf. Jud. 2:10; 2 Reg. 22:20 SEPT., 1Mac. 2:69; în NTB: *şi-l puseră la părinţii săi*; BIBL.ANANIA: *s-a adăugat la părinţii săi*; NTBB: *a fost aşezat lîngă părinţi lui*). BIBL.CORN.1926 scrie aici *a fost îngropat.*

13:39

BIBL.1688 echivalează aici originalul prin *tot cela ce crede îndirepteazã-se* (la NTB: *tot cine va crede se va îndrepta*). Verbul gr. *δικαιόω* înseamnă aici 'a îndreptăţi', 'a justifica (faptă a omului)' (cf. DGRNT, s.v.). Echivalarea prin *îndreptare* (care are în primul rînd sensul de „iertare de păcate", de „achitare") este folosită în aproape toate traducerile (cf. BIBL.ANANIA: *Întru Acesta tot cel ce crede se îndrepteazã*; BIBL.CORN.1926 scrie chiar *este iertat*). În mod excepţional, traducătorii romano-catolici ai versiunii NTBB au optat pentru un termen corect, dar care ar putea fi înţeles împreună cu semnificaţiile sale istorico-teologice, scriind *Oricine crede în el poate fi justificat prin el.*

13:41

Gr. *οἱ καταφρονεταί* este echivalat în BIBL.1688 prin *cei nebăgători în seamă* (la fel în BIBL.1795/2000, BIBL.1914). În BRATU[2] aflăm *nesocotiţilor*, iar în CORESI, PRAXIU, *nesocotitori.* NTB scrie *urîtori*, NTNITZ. *dispreţuitorilor*, iar BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968 şi BIBL.ANANIA, *îngîmfaţilor.* ♦ Deşi citeaza Avac. 1:5, Pavel subliniază *lucrul* pe care îl face, repetînd cuvîntul *ἔργον.* Acest adaos este considerat fie o referire la lucrul pe care l-a săvîrşit Dumnezeu în Hristos (BARRETT, I, p. 652), fie cel pe care îl săvîrşeşte acum prin misiunea apostolilor, adică aducerea iudeilor şi neamurilor la credinţă (FIZMYER, p. 519).

13:45

Gr. *ζῆλος* poate avea atît un sens pozitiv ('zel', 'ardoare'), cît şi unul negativ ('invidie'). În tradiţia biblică românească putem găsi echivalări cu ambele sensuri. În general, întîlnim sensul negativ, redat prin *pizmă* (CORESI, PRAXIU, NTB, BIBL.1795/2000 şi tradiţia ulterioară, inclusiv BIBL.ANANIA; cf. şi BRATU[2]: *urîciuni*) sau, mai recent, *invidie* (NTBB). BIBL.1688 este aici o excepţie, optînd pentru un termen cu sens pozitiv, *rîvnire.*

13:49

Răspîndirea evangheliei este redată prin „purtarea Cuvîntului Domnului" în regiune (gr. *διεφέρετο*). În traducerile româneşti aflăm echivalări ca *să purta cuvîntul* (BIBL.1688, BIBL.1795/2000; CORESI, PRAXIU: *purta-se cuvîntul*), *semănară cuvîntul* (NTB), *se împrăştia* (NTNITZ.) sau *se răspîndea* (BIBL.ANANIA).

13:50

Gr. *ἐπήγειραν διωγμὸν* este echivalat în BIBL.1688 prin *ridicară goană* (BIBL.1795/2000, BIBL.1914; cf. CORESI, PRAXIU: *gonire*). Alte versiuni au *ridicară vrajbă* (NTB), *aţîţară urmărire* (NTNITZ.), *au ridicat prigoană* (BIBL.RADU—GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA) sau *au stîrnit o prigonire* (BIBL.CORN.1926; NTBB: *o persecuţie*).

13:51

Oraşul Iconiu (menţionat şi în continuare în Fapte 14:1-7, 20-23; 16:2) era capitala provinciei Lycaonia din centrul provinciei Asia Minor (la aproximat 153 km de coasta Mării Mediterane) şi este cunoscut astăzi drept Konia, în

Turcia (s.v. *Iconium*, cf. TBD, s.v.).

Capitolul al 14-lea

14:1

Alungaţi din Antiohia Pisidiei, Pavel şi Barnaba îşi reiau misiunea la Iconiu (BIBL.1688: *Icónie*), unde au parte de o reacţie asemănătoare din partea iudeilor şi a celorlalţi cetăţeni: unii devin credincioşi şi îi susţin, iar alţii îi batjocoresc şi vor chiar să-i omoare cu pietre. Apostolii fug din Iconiu spre alte părţi ale Lycaoniei (BIBL.1688: *Licaónie*).

14:2

Gr. *ἐπεγείρω* este echivalat prin *a ridica* (CORESI, PRAXIU, NTB, BIBL.1688, BIBL.1914), *a întarîta* (BIBL.1795/2000, NTNITZ., BIBL.CORN.1926) *a răscula* (BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA) sau *a stîrni* (NTBB).

14:4

Expresia *ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος* este tradusă în BIBL.1688 prin *să împărţi mulţimea* (cf. CORESI, PRAXIU: *împărţiră-se*; BIBL.1795/2000, BIBL.1914: *s-au împărţit*). În BRATU[2] citim *răsipiră-se*, iar în NTB, *să împărechie mulţimea. A se dezbina* (şi sub forma *desbina*) este echivalarea aleasă de traducătorii NTNITZ., BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA sau NTBB.

14:5

Prin *să făcu pornirea*, BIBL.1688 traduce *ἐγένετο ὁρμὴ* (la fel în NTNITZ., BIBL.1914; în CORESI, PRAXIU: *fu pornire*); în NTB citim *fu de năvălire* (cf. BIBL.1795/2000: *făcînd năvală*; BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA: *au dat năvală*), iar în BIBL.CORN.1926, *s-au pus în mişcare*. NTBB interpretează originalul scriind *făceau planuri*. „Conducătorii" (cf. gr. sg. *ἄρχων*) sînt în BIBL.1688 *boiarii* (cf. BRATU[2]: *căpicii*; CORESI, PRAXIU: *începătorii*). Gr. *ὑβρίζω* ('a batjocori', 'a ocărî', s.v., cf. DGRNT, s.v.) este echivalat în BIBL.1688 şi în tradiţia ulterioară prin *a ocărî* (cf. *a dosădi*, în BRATU[2], CORESI, PRAXIU, NTB; în BIBL.CORN.1926: *a batjocori*). În NTBB, traducătorii riscă neînţelegerea originalului atunci cînd oferă cititorului echivalarea prin *a maltrata* (care este înţeles astăzi mai ales cu sensul de 'a trata cu violenţă', 'a brutaliza').

14:6-7

Textul versetului 6 din BIBL.1688 (la fel, în BIBL.1795/2000 sau BIBL.FILOTEI; cf. GNT, BYZ, VULG.) este, în alte versiuni româneşti, întins pe două versete, 6-7 (NTB, NTNITZ., BIBL.1914, BIBL.CORN.1926 sau spre exemplu, în BIBL.ANANIA, v. 7: *Şi acolo propovăduiau evanghelia*). Astfel, vom avea o numerotare diferită datorită decalajului creat, capitolul fiind constituit fie din 27, fie din 28 de versete. ♦ *Socotind* traduce în BIBL.1688 gr. *συνιδόντες* (echivalat prin folosirea verbului *a înţelege* în majoritatea traducerilor româneşti; cf. NTNITZ.: *dîndu-şi seama*). ♦ *Listra* era un oraş din Lycaonia (provincia Galatia), în centrul Anatoliei de astăzi, fiind, probabil, oraşul natal al lui Timotei (Fapte 16:1-2). Derbe, aflat în sud-estul Lycaoniei este un oraş menţionat în continuare şi la 20:1, unde aflăm că era oraşul natal al lui Gaius, unul dintre însoţitorii lui Pavel.

14:8-9 (9-10)

Gr. *ἐκ κοιλίας* este echivalat în BIBL.1688 prin *den pîntecile (maicii lui)*, în CORESI, PRAXIU prin *din mațele,* iar în NTB prin *din zgăul* („gaură", „uter"; s.v. *sgău*, cf. DER s.v.). BIBL.CORN.1926 şi NTBB reduc expresia, traducînd *din naştere*. MS. D adaugă aici că ologul asculta cu teamă: *ὑπάρχων ἐν φόβῳ* (BARRETT, I, p. 674). Vindecarea lui Pavel prin cuvînt aminteşte de minunea lui Petru de la 3:6. ♦ După Beda, tămăduirea ologului prefigurează mîntuirea neamurilor: „Aşa precum slăbănogul pe care l-au vindecat Petru şi Ioan la poarta templului prefigura mîntuirea iudeilor, tot astfel acest om din Lycaonia a prefigurat mulţimea neamurilor, care au fost pentru multă vreme îndepărtate de religia legii şi a templului" (BEDA, 14:8, *apud* ACCS AC, p. 175).

14:11 (12)

În BIBL.1688, *Dia* şi *Ermi* sînt echivalări pentru „Zeus" (cf. *Diva*, forma de acuzativ a cuvîntului *Διός*) şi „Hermes" (*Ἑρμῆς*); aceste forme, care sînt folosite cu precădere astăzi, sînt folosite în ediţiile mai recente (spre exemplu, în BIBL.1988, BIBL.ANANIA sau NTBB). În NTB (v. 12) întîlnim şi numele corespondente în limba latină: *Iupiter* şi *Mercurie* (cf. BIBL.CORN.1926: *Jupiter*, *Mercur*). ♦ Comparaţia cu Zeus şi Hermes poate fi pusă în legătură cu un mit cunoscut în Frigia, în care cei doi zei îi vizitează pe Filemon şi soţia sa Baucis; ospitalitatea acestora din urmă îi determină pe zei să-i informeze în legătură cu iminenţa sosirii unui potop distrugător, salvîndu-i (cf. FITZMYER, p. 531): „«Sîntem zei, au zis ei, şi nelegiuirea vecinilor voştri îşi va lua pedeapsa meritată. Voi veţi fi cruţaţi de nenorocirea lor. Părăsiţi îndată casa voastră, luaţi-vă după noi şi urmaţi-ne în vîrful muntelui». Amîndoi se supun şi, proptiţi în toiag, se silesc să suie pe lungul urcuş. Erau departe de vîrful muntelui ca la o aruncătură de săgeată. Şi—au întors privirile şi-au văzut casele celelalte înghiţite de lac. Numai coliba lor rămăsese. Pe cînd se minunau de acestea, pe cînd deplîngeau soarta vecinilor lor, casa lor, mică chiar şi pentru ei doi, se transformă în templu. [...] Pe cînd Saturnianul rosteşte aceste cuvinte cu gură domoală: «Spuneţi, bătrîne drept şi femeie vrednică de dreptul tău soţ, ce dorinţe aveţi?», Philemon, după ce a vorbit cîteva cuvinte cu Baucis, a împărtăşit hotărîrea lor zeilor: «Cerem să fim preoţi şi să îngrijim altarele voastre. Fiindcă am trăit toată viaţa în înţelegere împreună, să murim amîndoi odată şi nici eu să nu văd mormîntul soţiei, nici ea să nu fie nevoită să mă înmormînteze pe mine.» [...] Pînă astăzi locuitorii thynieni arată acolo trunchiurile care unul lîngă altul au înlocuit cele două corpuri" (OVID., METAM.,

8:617-725; trad. rom., p. 225).

14:14 (15)

Pavel şi Barnaba încearcă săi convingă pe cei prezenţi să nu aducă jerfă pentru ei. Sintagma *Dumnezeul cel viu* este vechitestamentară (*τὸν θεὸν τὴν ζῶντα*), fiind „aproape un nume propriu" (BARRETT, I, p. 680; cf. 2Reg. 19:4, 16; Is. 37:4, 17; Os. 2:1, *Septuaginta*); utilizarea sa în acest context intenţiona să sugereze, probabil, că ceilalţi zei nu erau vii (FITZMYER, p. 532). ♦ Cu privire la aceasta, Beda Venerabilul se arată sever, scriind că „a fost o eroare stupidă din partea neamurilor, care au crezut că orice vedeau mai presus decît ei înşişi era zeu" (BEDA, 14:11, *apud* ACCS AC, p. 176).

14:15 (16)

Prin *trecute neamuri* BIBL.1688 traduce *ἐν ταῖς παρῳχήναις γενεαῖς* („în generaţiile trecute"). Alte echivalări includ *aceia ce trecură năroade* (CORESI, PRAXIU) *vremile ceale trecute* (NTB) şi *în veacurile trecute* (BIBL.ANANIA). ♦ Prin aceasta, Sf. Apostol Pavel sugerează că Dumnezeu, care îngăduise pînă atunci venerarea diverselor zeităţi de către neamuri, nu o mai permite acum (cf. Fapte 17:30; 1Cor. 1:20-21; FITZMYER, p. 532).

14:18 (19)

Comentînd acest verset, Sf. Ioan Gură de Aur scoate în evidenţă modul în care Pavel reacţionează la suferinţa îndurată: „Credeţi-mă, se poate ca acum să suferim mai mult decît a suferit Pavel. Duşmanii săi l-au lovit cu pietre, dar acum este posibil să fii lovit de cuvinte care sînt mai rele decît pietrele. Ce vom face? La fel precum el a făcut. Nu i-a urît pe cei care aruncau pietrele. După ce l-au alungat, a intrat iarăşi în oraş, pentru a le face bine celor care îi făcuseră atîtea rele. [...] Ce rău a făcut Pavel pentru a fi bătut cu pietre? Le vestea o împărăţie, îi îndrepta departe de greşeală şi îi aducea la Dumnezeu. Astfel de lucruri sînt vrednice de cununi, de laude publice, de mii de lucruri bune, nu vrednice de pietre. Şi totuşi, deşi a suferit opusul acestora, a făcut opusul celor pe care le-am fi aşteptat. Căci aceasta este victoria luminată" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 31, *apud* ACCS AC, p. 177).

14:21 (22)

Gr. *ψυχή* este echivalat aici, în aproape toate traducerile româneşti, prin *suflet* (inclusiv în CORESI, PRAXIU , BIBL.1688, dar şi recent, în BIBL.ANANIA: *întărind sufletele ucenicilor*); în alte versiuni este folosit substantivul *inimă* (NTB, NTBB). De asemenea, în majoritatea ediţiilor se utilizează substantivul *ucenici*, dar întîlnim şi preferinţa pentru *discipoli* (BIBL.1874; NTBB).

14:22 (23)

Citim aici iarăşi despre prezbiterii creştini (cf. comentariul la Fapte 11:30). Datorită faptului că Sf. Pavel nu vorbeşte în scrierile sale despre instalarea de prezbiteri, J. Fitzmyer presupune că informaţia lui Luca este anacronică, fiind făcută cu scopul de a atribui lui Pavel şi Barnaba purtarea de grijă pentru comunităţile creştine nou fondate (FITZMYER, p. 535).

Capitolul al 15-lea

15:1-2

Exegeza modernă consideră că acest capitol, care se află chiar în mijlocul cărţii Fapte, descrie o secvenţă de răscruce în istoria creştinismului începuturilor. Luca relatează modul în care un grup de creştini din Ierusalim, proveniţi dintre iudei, sosesc la Antiohia şi generează o serioasă controversă în Biserica locului, susţinînd necesitatea circumciziei şi a urmării legii mozaice pentru mîntuire. După cum observă J. Fitzmyer, îmbrăţişarea circumciziei şi urmărea legii lui Moise i-ar fi făcut, în fapt, pe creştinii proveniţi dintre neamuri să devină precum creştinii iudei (FITZMYER, p. 541). Fiindcă Pavel şi Barnaba nu sînt de acord cu aceasta, se decide consultarea apostolilor aflaţi în Ierusalim. Întîlnirea este uneori cunoscută sub numele de *Sinod* sau *Conciliu Apostolic*, deşi, în realitate, ea nu are caracteristicile unei adunări generale. Cu toate acestea, importanţa temelor discutate pentru viitorul Bisericii, ca şi faptul excepţional că îi numără pe unii dintre apostoli între participanţii de marcă fac această etichetare acceptabilă. Sf. Apostol Pavel, care va fi eroul celei de-a doua părţi din Fapte, oferă şi el o mărturie despre eveniment (cf. Gal. 2:1-10); deşi cele două relatări diferă în cîteva puncte, ele sînt în acord îndeajuns de mult pentru ca majoritatea cercetătorilor să considere că vorbesc despre acelaşi episod (cf. FITZMYER, p. 540; DUNN, p. 449-450). Mai întîi, în vreme ce Luca atribuie decizia de a merge la Ierusalim bisericii Antiohiei, Pavel o atribuie unei revelaţii personale (Gal. 2:2; cf. DUNN, p. 450, care observă minimalizarea rolului lui Barnaba). În al doilea rînd, textul scrisorii pauline lasă impresia că această controversă se născuse la Ierusalim, în vreme ce Luca o localizează clar în Antiohia. Un alt punct unde mărturiile sînt diferite este descrierea fraţilor creştini veniţi la Antiohia: dacă Luca vorbeşte doar despre „*unii care coborîseră din Iudeea* (trad. BIBL.ANANIA), Pavel se arată tranşant în evaluarea lor, numindu-i fraţi mincinoşi „care veniseră, furişîndu-se, să iscodească libertatea noastră, pe care o avem în Hristos Iisus, ca să ne robească" (trad. BIBL.ANANIA). Şi mai puţin pot fi considerate discrepanţe între cele două relatări detaliile oferite de Pavel în privinţa faptului că l-a avut tovarăş în călătoria la Ierusalim pe Timotei (Gal. 2:3) sau menţiunea apostolului Ioan (Gal. 2:9).

15:4-5

După primirea fraţilor din Antiohia de către cei din Ierusalim, primii mărturisesc despre misiunea lor între neamuri. Reacţia unui grup de creştini proveniţi dntre farisei nu întîrzie: ei cer circumcizia şi urmarea legii lui

Moise. ♦ Termenul *αἵρεσις* trebuie înţeles aici cu sensul de „sectă", nu cu cel de „erezie" la care trimit pe cititorul de astăzi mai multe versiuni româneşti; astfel, CORESI, PRAXIU, BIBL.1688, BIBL.1795/2000, BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968 sau BIBL.ANANIA scriu *eres* (*din eresul fariseilor*), iar NTB, *leagea*. Sensul mai clar transpare din echivalările *secta* (BIBL.1874, NTNITZ.), *partida* (BIBL.CORN.1926) sau *gruparea* (NTBB). ♦ Răspunzîndu-i lui Celsus, care îi acuzase pe creştini că se împărţiseră în grupuri după ce fuseseră iniţial un grup unitar, care gîndea în acelaşi mod, Origen afirmă că asta nu dovedeşte în niciun caz slăbicinea credinţei creştine, amintind că disputele au existat dintotdeauna: „Mai departe Celsus declară că «la început creştinii trăiau în acelaşi cuget». Dar el n-a văzut totuşi că încă de la început au apărut şi împerechieri între credincioşi în legătură cu tălmăcirea cărţior biblice socotite ca sfinte. (…) S-a iscat încă o discuţie aprinsă între creştinii dintre iudei cu privire la păgînii care urmau să îmbrăţişeze Evanghelia: dacă sînt obligaţi şi ei să ţină obiceiurile evreieşti, ori să fie scutiţi de povara mîncărurilor curate şi necurate, despre care s-a spus că nu trebuie să apese pe cei care au părăsit obiceiurile strămoşeşti din păgînătate şi care acum credeau în Iisus. [...] După aceea, drept învinuire împotriva doctrinei noastre, Celsus reproşează ivirea dezbinărilor în sînul creştinismului, zicînd: «nici nu ajunse să se propage în masă, că ei îndată s-au dezbinat şi divizat, fiecare dorind să-şi aibă gruparea sa. (…) Într-un cuvînt, creştinii nu mai au nimic comun decît numele, măcar de ar fi şi acela! Poate că numai ruşinea singură îi mai ţine laolaltă, pentru că în rest fiecare e separat». La acestea vom răspunde că nu există sector de activitate, oricît de serios şi folositor vieţii s-ar dovedi el, în care să nu se fi format grupări aparte" (ORIGEN, CELS., 3:11-12; trad. rom., p. 175-176; despre controverse şi polemici în creştinismul timpuriu, vezi şi comentariile din PELIKAN, p. 170-172).

15:7

Petru se adresează adunării mai ales din perspectiva celui care avusese experienţa misiunii la neamuri cu ocazia convertirii lui Cornelius. Expresia *cuvîntul Evangheliei* apare în Noul Testament doar aici, iar cuvîntul *εὐαγγέλιον* este folosit în scrierile lucane doar aici şi la Fapte 20:24 (unde este exprimat de Pavel). Motivul pentru care Luca pare că a evitat folosirea termenului este neclar exegeţilor (FITZMYER, p. 547).

15:10

Gr. *πειράζω* ('a supune unui test', 'a pune la încercare') este echivalat în toate traducerile româneşti consultate, de la BRATU[2] şi CORESI, PRAXIU la BIBL.ANANIA şi NTBB, prin *a ispiti (pe Dumnezeu)*.

15:11

„Prin harul Domnului Iisus" zice Petru, *πιστεύομεν σωθῆναι*. Verbul *σωθῆναι* (la aorist pasiv infinitiv) poate fi tradus prin trecut, prezent şi viitor; cel mai probabil, el ar trebui să reflecte totuşi sensul de anticipare al unei stări viitoare (cf. BARRETT, p. 720). Versiunile româneşti reflectă şi ele aceste posibilităţi pentru echivalarea verbului. Forma *sîntem mîntuiţi* apare în NTNITZ., BIBL.CORN.1926, BIBL.1936; BIBL.RADU-GAL., NTBB; cf. FITZMYER, p. 543: *we are saved*. În BRATU[2] citim *creademu a ne spăsi*, iar în BIBL.1688, *creadem să ne mîntuim*. Viitorul este folosit în versiuni precum NTB (*ne vom spăsi*), BIBL.1914 sau BIBL.ANANIA (*ne vom mîntui*); cf KJV: *we shall be saved*. ♦ Aplicabilitatea generală a harului lui Hristos pentru mîntuire, pentru toate vremurile şi toate neamurile, este subliniată de Augustin împotriva lui Pelagius: „Voi, care sînteţi duşmani ai harului, respingeţi ideea că ar trebui să credem că oamenii de odinioară au fost mîntuiţi de acelaşi har al lui Iisus Hristos. De fapt, deosebiţi vremurile în maniera lui Pelagius, în ale cărui cărţi se poate afla aşa ceva. Spuneţi că înainte de lege erau mîntuiţi din fire, apoi prin lege şi apoi prin Hristos, ca şi cum pentru oamenii din perioadele de dinainte, adică, înainte de lege şi sub lege, sîngele lui Hristos nu a fost necesar. Astfel, năruiţi afirmaţia «Căci unul este Dumnezeu, unul este şi Mijlocitorul între Dumnezeu şi oameni: omul Hristos Iisus» [1Tim. 2:5 BIBL.ANANIA]" (AUGUSTIN, PELAG., 1:39, *apud* ACCS AC, p. 184).

15:12

Discursul lui Petru este aprobat prin tăcere, iar Barnaba şi Pavel încheie amintind de semnele minunate care au punctat misiunea lor (şi care confirmă inclusiv, s-ar putea spune, hotărîrea lui Petru). Exegeza modernă a observat aici că succesiunea Barnaba-Pavel din textul lucan sugerează că acesta a folosit, ca şi în alte locuri, o sursă antiohiană (14:14; 15:25), în vreme ce el însuşi preferă să-l menţioneze întîi pe Pavel, apoi pe Barnaba (15:2, 35; cf. FITZMYER, p. 549). ♦ Sf. Ioan Gură de Aur foloseşte acest prilej pentru a lăuda ordinea din Biserică: „Nu s-a manifestat aroganţă în Biserică. După Petru, vorbeşte Pavel şi nimeni nu-l opreşte. Iacov aşteaptă cu răbdare şi nu se grăbeşte să vorbească. Mare este ordinea [în adunări]. Nici un cuvînt de-al lui Ioan, ori de-al altui apostol. Aceştia rămîn în pacea lor. Căci Iacov a fost numit conducător şi nimeni nu i-a luat cuvîntul, căci într-atît de liber le era sufletul de iubirea de mîndrie" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 33, *apud* ACCS AC, p. 186).

15:13

Intervenţia lui Iacov este asemenea celei a unui judecător imparţial; gîndurile sale sînt în acord cu mărturia lui Petru, iar hotărîrea „disciplinară" de a impune ferirea de carnea jertfită idolilor şi de a nu încheia căsătorii ilicite închipuie ceea ce ar putea fi numit primul „decret" bisericesc. ♦ Pentru această relatare Luca foloseşte aceeaşi sursă antiohiană, care, împreună cu Gal., 2, stau la baza alcătuirii cap. 15. Din analiza compoziţiei acestuia s-a presupus că, de fapt, Luca uneşte aici două relatări despre evenimente

care s-au întîmplat la momente diferite, în care Biserica Antiohiei a consultat autorităţile creştine din Ierusalim. În acest caz, discursul lui Iacov nu mai trebuie văzut drept continuator al celui petrin (cf. FITZMYER, p. 552-552, pentru mai multe detalii). ♦ În interpretarea „tradiţională" a Sf. Ioan Hrisostom, Iacov este lăudat pentru echilibru său: „Acest Iacov era episcop – precum s-a spus – şi de aceea vorbeşte ultimul. Aici se îndeplineşte ce s-a spus, că «din gura a doi sau trei martori să se statornicească tot cuvîntul» [Mat. 18:16, BIBL.ANANIA]. Dar observaţi înţelepciunea sa, cum îşi bazează argumentele pe proorocii din vechime. Căci nu avea fapte personale pe care să le mărturisească, precum aveau Petru şi Pavel. (…) «Fraţilor», le spune, «ascultaţi-mă». Mare este cumpătarea lui şi mai complet discursul său, care pune sfîrşit cu adevărat problemei aflate în dezbatere" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 33, *apud* ACCS AC, p. 186).

15:14

Luca scrie aici *Συμεών* (Simeon) cu intenţia de a se referi la Simon Petru, deşi probabil că preia un Simeon din sursa sa antiohiană, care ar putea fi Simeon Niger (cf. 13:1; FITZMYER, p. 552-553, cu trimiterile). În alte părţi din Fapte, Petru este numit *Simon Petros* (10:5, 18, 32) sau *Petros* (15:7); singurul loc în care mai regăsim numele său sub forma *Simeon* este la 2 Pet. 1:1 (numai în unele manuscrise). ♦ Transliterarea numelui ca *Simeon* apare în tradiţia biblică românească în toate traducerile vechi (la CORESI, PRAXIU: *Simion*; cf. KJV, NJB; TOB: *Syméon*). BIBL.CORN.1926 scrie însă *Simon* (ca şi BIBL.1988, BIBL.ANANIA sau NTBB; cf. VULG., LSG), iar în BIBL.1936 şi BIBL.RADU-GAL. putem citi chiar *Simon Petru*. ♦ Este interesant de observat că Sf. Ioan Gură de Aur nu îl identifică pe Apostolul Petru în acest Simeon, ci pe bătrînul care a profeţit avîndu-l în braţe pe pruncul Iisus (Luc. 2:25), zicînd „Acum slobozeşte pe robul Tău, după cuvîntul Tău, în pace, că ochii mei văzură mîntuirea Ta, pe care ai gătit-o înaintea feţei tuturor popoarelor, lumină spre descoperirea neamurilor şi slavă poporului Tău Israel" (Luc. 2:29-32 BIBL.ANANIA; cf. IOAN HRIS., 33, 1).

15:18

Prin *cunoscute sînt la Dumnezeu din veac toate lucrurile lui*, BIBL.1688 echivalează o versiune mai extinsă a textului, ce se regăseşte în unele manuscrise: *Γνωστὰ ἀπ αἰωνος ἐστίν τῷ θεῷ πάντα τὰ ἔρμα αὐτοῦ* (NTSTE; BYZ). Versiunea mai scurtă poate fi găsită în traducerile româneşti, spre exemplu, la NTBB: *cunoscute aceste lucruri din veşnicie* (GNT: *γνωστὰ ἀπ αἰῶνος*).

15:20

Iacov impune ferirea de patru lucruri: de „idoli" (cf. Lev. 17:7-9; BIBL.1688: *spurcăciunea idolilor*), de „desfrînare" (de fapt, gr. *πορνεία*; BIBL.1688: *curvie*), de „cele sugrumate" (cf. Lev. 17:15; BIBL.1688: *de sugrumat*) şi de „sînge" (cf. Lev. 17:10-11).

15:21

Beda evaluează compromisul sinodului apostolic în contextul timpului său: „Deşi nu sînt apăsaţi acum de rigoare absolută a perceptelor, totuşi, odată cu trecerea timpului, venind laolaltă în dese rînduri pentru citirea legii şi a proorocilor, încetul cu încetul vor primi principiile vieţuirii şi regulile necesare menţinerii iubirii reciproce. Căci este dincolo de îndoială că biserica începuturilor, practicînd încă obiceiurile iudaice, a continuat să utilizeze aceste citiri în slujbele sabatice" (BEDA, 15:21, *apud* ACCS AC, p. 188).

15:22

După hotărîrea luată în adunarea din Ierusalim au fost aleşi cîţiva reprezentanţi pentru a o transmite printr-o scrisoare Bisericii din Antiohia. Alături de Pavel şi Barnaba, sînt menţionaţi Iuda, cel numit Barsaba (despre care nu cunoaştem nimic altceva) şi Sila care va deveni tovarăşul lui Pavel în cea de-a doua sa misiune (vezi 15:27, 32, 34, 40; 16:19, 25, 29; 17:4, 10, 14, 15; 18:5).

15:24

Expresia *ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς* a fost tradusă în BIBL.1688 prin *netocmind sufletele voastre*. În alte versiuni întîlnim diverse echivalări prin alte verbe: *răzvrătind* (CORESI, PRAXIU), *opăcind* (NTB; slavonism: 'a tulbura', 'a deranja', s.v. *opacă, opăci*, cf. DER s.v.), *slăbind* (BIBL.1795/2000, BIBL.1914), *strămutînd* (NTNITZ.), *au zdruncinat* (BIBL.CORN.1926) *au răvăşit* (BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA, NTBB).

15:28

Sf. Ioan Hrisostom comentează alăturarea Sfîntului Duh şi a oamenilor în luarea deciziei: „«Pentru că, părutu-s-a Duhului Sfînt şi nouă». De ce au adăugat «şi nouă», cînd «Duhului sfînt» era suficient? Ultimul îi împiedică să creadă că vine de la oameni, în vreme ce primul îi învaţă că şi ei îi primesc [pe cei dintre neamuri], deşi ei [fiind creştini dintre iudei] sînt circumcişi. Trebuie să vorbească oamenilor care sînt slabi şi cărora le este încă frică de ei. Acesta este motivul pentru care acesta este adăugat, de asemenea" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 33, *apud* ACCS AC, p. 190).

15:32

Gr. *ἐπεστήριξαν* (de la *ἐπιστηρίξω*, 'a întări', 'a încuraja') este tradus în BIBL.1688 prin *i-au întemeiat*. Majoritatea celorlalte traduceri folosesc verbul *a întări*. La CORESI, PRAXIU întîlnim echivalarea *învîrtoşîndu-i*.

15:33

Expresia *ποιήσαντες δὲ χρόνον* este tradusă în moduri diferite în tradiţia biblică românească: *feaceră anul* (CORESI, PRAXIU), *făcînd vreame* (BIBL.1688; NTB, BIBL.1795/2000, BIBL.1914), *rămînînd cîtva timp* (NTNITZ.), *după cîtăva vreme* (BIBL.CORN.1926), *au zăbovit cîtăva vreme* (BIBL.RADU-GAL.) sau *au petrecut un timp* (BIBL.1968,

BIBL.ANANIA). Fraza provine probabil din Fac. 26:29, *Septuaginta*.

15:37-40

Barnaba şi-ar fi dorit să-l ia împreună cu ei pe Ioan, numit şi Marcu (care era vărul său, cf. Col. 4:10). Luca nu precizează motivul pentru care Pavel nu îi acceptă propunerea. Ca urmare a refuzului său, Barnaba se desparte de Pavel şi pleacă împreună cu Marcu în Cipru. Pavel l-a ales pe Sila, care îi va fi însoţitor în cea de-a doua misiune. ♦ În traducerile româneşti, gr. *παροξυμός* este tradus prin *pîră* (BRATU[2], CORESI, PRAXIU), *împăricheare* (BIBL.1688, BIBL.1795/2000, BIBL.1914), *neînţelegere* (BIBL.CORN.1926, BIBL.1968, BIBL.ANANIA, NTBB) sau *ceartă* (BIBL.RADU-GAL.). În NTB citim *să pritcină*, iar în NTNITZ., *se ivi inimoşie*. ♦ Sf. Ioan Gură de Aur încearcă să găsească circumstanţe atenuante despărţirii celor doi apostoli: „Important este nu că au avut opinii diferite, ci că s-au înţeles unul cu celălalt. Astfel, un lucru mai bun a rezultat din despărţirea lor, pentru care nu au oferit vreo explicaţie. Atunci, ce s-a întîmplat? S-au despărţit oare ca doi duşmani? Doamne fereşte! Amintiţi-vă cum, după acestea, Barnaba a fost mult lăudat de Pavel în epistolele sale. «S-a iscat», se spune, «o neînţelegere», nu ură sau rivalitate. Neînţelegerea a devenit atît de gravă încît s-au despărţit spunîndu-şi unul altuia «De vreme ce eu îmi doresc aceasta, dar tu nu o vrei, să ne împărţim locurile, ca să nu ne mai certăm.» Astfel, despărţirea s-a petrecut pentru că au cedat unul celuilalt. Pentru că Barnaba a vrut ca dorinţa lui Pavel să precumpănească. Pavel, la rîndul lui, a dorit ca să se împlinească dorinţa lui Barnaba şi astfel, şi el a dat înapoi" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 34, *apud* ACCS AC, p. 193).

Capitolul al 16-lea

16:1

În Listra, Pavel îl ia ca însoţitor pe Timotei (BIBL.1688: *Timotheiu*), care îi va deveni colaborator apropiat (vezi în continuare Fapte 17:14–15; 18:5; 19:22; 20:4; cf. 1Cor. 4:17, unde Pavel îl numeşte „fiul meu iubit şi credincios în Domnul" şi multe alte locuri din epistolele pauline 1Tes., Filim., 2 Cor., Rom., 1-2Tim., Col.). Timotei este numit „ucenic" (*μαθητής*), fiind fiul unei femei iudee creştine (*πιστή*) şi a unui tată „elen", adică dintre neamuri; acest ultim aspect este motivul probabil pentru care Timotei nu era circumcis.

16:2-3

Fiind recomandat de creştinii din Listra şi Iconiu (probabil dintre cei convertiţi anterior de Pavel), Timotei este, în mod excepţional, circumcis înainte de a se alătura lui Pavel. Motivul oferit de Luca este acela că, în acest mod, prezenţa sa ar fi fost benefică misiunii între iudei. Luarea acestei decizii în contextul respectiv este lăudată şi de Sf. Ioan Gură de Aur: „Înţelepciunea lui Pavel este într-adevăr uimitoare. El, care a luptat atît de mult împotriva circumciziei, care a mutat totul din loc pentru acesta, care nu a renunţat la acesta pînă în acest punct, atunci cînd a luat această decizie, l-a şi circumcis pe ucenic. Nu numai că nu le-a interzis altora, ci el însuşi a făcut aceasta. «Pe Timotei», se spune, «l-a dorit ca însoţitor». Este surprinzător pînă şi faptul că l-a luat împreună cu el. «Pentru iudeii», se spune, «care erau în acele locuri». Acesta este motivul circumciziei. Căci ei nu ar fi acceptat să asculte predicarea Cuvîntului de către cineva necircumcis. Nimic mai înţelept. Pentru că în toate el a căutat să găsească cea mai favorabilă situaţie. Nu a făcut nimic conform preferinţelor sale. Şi care a fost rezultatul? Vedeţi cît succes a avut. A circumcis pentru a şterge circumcizia. Căci propovăduia hotărîrile apostolilor". (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 34, *apud* ACCS AC, p. 195). De asemenea, Augustin subliniază că intenţia lui Pavel era „să îi împiedice pe oameni să creadă că el condamnă, ca fiind obiceiuri nu mai bune decît cele păgîne, acele rituri pe care Dumnezeu le poruncise în trecut ca potrivite şi ca umbre ale celor viitoare. Căci aceasta îi spusese Iacov, că veniseră veşti despre el cum că învăţa pe oameni «să-l uite pe Moise». Aceasta ar fi desigur greşit pentru cei care cred în Hristos, să-l uite pe cel care a proorocit despre Hristos, ca şi cum ar dispreţui şi condamna învăţatura aceluia despre care Hristos a spus: «Dacă l-aţi fi crezut pe Moise, pe Mine M-aţi fi crezut, pentru că el a scris despre Mine.»" (AUGUSTIN, EPIST., 82:8, *apud* ACCS AC., p. 196).

16:4-5

În misiunea lor, Pavel şi Timotei se achită inclusiv de datoria de a transmite hotărîrile luate la Ierusalim, devenite astfel „învăţătură apostolică" (pentru mai multe detalii despre deciziile apostolice ca legi canonice, vezi PELIKAN, p. 179-184). Avînd o astfel de bază solidă, numărul creştinilor creştea şi comunităţile se întăreau în credinţă.

16:6-8

Pavel, Silas şi Timotei încearcă să îşi continue călătoria din sudul Galatiei, unde erau oraşele Iconiu, Listra şi Derbe spre nord, prin Frigia şi teritoriul Galatiei (desemnînd aici nu provincia Galatia, ci o regiune în nordul Asiei Minor), în Misia (o regiune situată pe coasta de sud a Mării Marmara, parte a provinciei Asia), iar apoi spre Bitinia (o provincie aflată în direcţia est, între Misia şi Pont). Ei sînt opriţi, ni se spune, de fiecare dată, de Duhul Sfînt (versetul 6), apoi de „Duhul lui Iisus" (versetul 7), arătînd prin aceasta că activitatea lor este de fapt lucrul lui Dumnezeu şi fruct al voinţei Sale, nu al ambiţiei sau planurilor omeneşti. Ca urmare, misionarii se întorc spre sud la Troa (BIBL.1688: *Troada*), un port la Marea Egee aflat în nordul Asiei Minor, la 16 km sud de oraşul antic Troia (cf. Fapte 16:11; 20:6-12; 2Cor. 2:12; 2Tim. 4:13; s.v. *Troas*, cf. TBD, s.v.).

16:9

Macedonia (BIBL.1688: *Machidóniia*) era o regiune în nordul

Greciei care se învecina cu Illyria. Avînd o istorie glorioasă ca regat, în special în secolul al IV-lea î.Hr., în vremea regilor Filip al II-lea şi Alexandru al III-lea cel Mare, devine provincie romană în anul 146 î.Hr. Convertirea regiunii Macedonia este descrisă pe larg în Fapte 16:11-17:15; 19:21-22; 20:1-3 (cf. 1Cor. 16:5; 2Cor. 1:16; 2:13). Pavel îi laudă pe creştinii macedoneni pentru credinţa lor exemplară (2 Cor. 7:5; 1 Tes. 1:7) şi pentru iubirea lor frăţească pentru alţii (1Tes. 4:10). De asemenea, trimite epistole către două oraşe mecedonene, Filipi şi Tesalonic (s.v. *Macedonia*, cf. TBD, s.v.).

16:10

În urma vedeniei care i s-a arătat lui Pavel în timpul nopţii, el şi însoţitorii săi înţeleg că motivul pentru care nu au fost lăsaţi să meargă în Asia era necesitatea vestirii Evangheliei în Macedonia (pentru importanţa revelaţiilor particulare la Pavel şi în general în Antichitatea creştină, vezi PELIKAN, p. 184-187). ♦ Pentru prima dată în Fapte, întîlnim aici persoana I plural, ceea ce ar putea presupune că Luca însuşi s-a adaugat misiunii pauline (aceasta fiind interpretarea tradiţională) sau că pluralul este o urmă a preluării unei surse. Exegeţii au dezbătut şi continuă să dezbată motivul acestei transformări operate în restul textul lucan, la 16:10-17; 20-5-6; 21:1-18; 27:1-28:16 (pentru mai multe detalii vezi excursul „«We» in Acts" din PERVO, p. 392-395). ♦ Beda încearcă să motiveze întoarcerea lui Pavel şi a celor dimpreună cu el din drumul evanghelizării Asiei, arătînd că aceia nu erau pregătiţi: „«Înfricoşător» cu adevărat este Domnul «în sfaturi mai mult decît fiii oamenilor» [Ps. 65:4, BIBL.ANANIA]. Celui care promisese că-şi va urma stăpînul peste toate nu i-a fost permis, iar altuia căruia i se spusese să-L urmeze nu a primit îngăduinţa pe care o ceruse pentru a-şi îngropa tatăl [Mat. 8:21-22]. Pavel, care lupta împotriva lui Hristos, a fost atras, în ciuda a ce dorea. Lui Cornelius, care se dedicase rugăciunilor şi milosteniei, i s-a arătat calea mîntuirii drept răsplată. Iar Dumnezeu, care ştie inimile, în bunătatea Sa, l-a chemat pe învăţător înapoi din Asia pentru ca să nu fie ca şi cum cele sfinte s-ar da cîinilor, căci inimile lor viclene ar fi fost judecate mai aspru, dacă ar fi ignorat învăţătura acestuia. Pe de altă parte, legatul macedonean, despre care credem că era îngerul acelui neam, i-a rugat pe apostoli, care se ocupau atunci de altceva, să le ofere firmituri din pîinea Stăpînului" (BEDA, 16:6-9).

16:11-12

Pavel îşi începe vizita la Filipi, primul oraş din Europa în care acesta a vestit Evanghelia; tot restul capitolului este dedicat activităţii sale de întemeiere a comunităţii creştine de aici. Din Troa, apostolii merg în Samotracia (BIBL.1688: *Samothráchi*), o insulă situată în nord-estul Mării Egee, iar apoi în portul Neapoli (*Nea Polis*, astăzi Kavala). Punctul final al călătoriei este Filipi (gr. *Φίλλιπποι*; BIBL.1688: *Filíppi*), un oraş important din estul Macedoniei, care era o colonie romană fondată de Marc Antoniu în 42 î.Hr. (s.v. *Philippi*, cf. TBD, s.v.).

16:13

Gr. *προσευχή*, 'loc de rugăciune', desemnează probabil aici o casă unde se adunau iudeii pentru a se ruga în ziua de sabat (probabil nu poate fi vorba de o sinagogă în cazul unei comunităţi iudaice fără îndoială mici; cf. 3Mac. 7:20).

16:14

Gr. *πορφυρόπωλις* înseamnă, literal, „vînzătoare de porfiră" (tradus astfel, spre exemplu, în BIBL.1795/2000, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.ANANIA). Desigur, aici trebuie înţeleasă vînzarea unor stofe sau a altor bunuri vopsite în porfiră, nu a porfirei ca atare (adică a substanţei secretată de anumiţi melci din estul Mediteranei); în BIBL.1688 citim că *vindea pînze roşii*, iar BIBL.FILOTEI şi BIBL.1914, *pînze mohorîte*. Versiunile BRATU[2] şi CORESI, PRAXIU dovedesc neînţelegerea sensul frazei, traducînd *din Porfiropolea* (ca nume al unui oraş) şi *Dia Porfiropolea* (ca nume al femeii; v. şi comentariile lui A. Gafton din ediţia BRATU[2], p. 172, notele 105-106). NTB alege să echivaleze porfira prin *urşinic* („catifea", s.v. *urşinic*, cf. DER s.v.). ♦ Din textul lucan reiese că femeia era, înainte de botezul ei şi al soţului său, o simpatizantă a religiei iudaice. ♦ Oraşul Tiatira (astăzi Akhisar, în vestul Turciei), vestit pentru produsele vopsite în purpură, se găsea în provincia Lidia şi fusese la origine o colonie macedoneană.

16:15

Pentru „rămîneţi", NTB, BIBL.1688 sau BIBL.1795/2000 prezintă forma *mîneţi*. ♦ Ca şi în cazul lui Cornelius, botezul este primit de toţi cei din casa Lidiei. Sf. Ioan Gură de Aur încearcă să-i contureze un portret măgulitor, al unei femei smerite, care era fără condiţie socială şi muncea manual (CATENA, 16:13, *apud* ACCS AC, p. 201). Această presupunere pare a nu lua în calcul faptul că Lidia comercializa, totuşi, produse de lux.

16:16

În drum spre casa Lidiei, Pavel şi însoţitorii săi întîlnesc o fetiţă sclavă care aducea foloase materiale stăpînilor ei, *avînd pe Python* (cu sensul de „duh prorocesc"). Nu semnificaţia exactă a expresiei *πνεῦμα πύθωνα* (lit. „un python în chip de duh"; GNT) sau *πνεῦμα Πύθωνος* („duh de python"). Pythonul era şarpele sau dragonul care păzea oracolul delfic de la poalele muntelui Parnassus şi care fusese omorît de zeul Apollo (FITZMYER, p. 586). Ulterior, numele *Python* a început să desemneze un duh al divinaţiei, al prorociei şi al ventrilociei (în acest sens, se poate spune că expresia lucană este tautologică, cf. PERVO, 404); persoanele care purtau şi manifestau un astfel de zeu sau spirit erau numite *ἐγγαστρίμυθ*, „vorbitori din stomac". ♦ În cele mai vechi versiuni româneşti, expresia este tradusă prin *duh pitliv* (CORESI, PRAXIU, NTB, BIBL.1688). În NTB, este inclusă aici şi o notă explicativă: „Pitliv iaste

porecla lui Apolo, carele era Dumnezeul păgînilor, carele da răspunsu celora ce-l cerca, carele era şi într-această fetişoară". O opţiune aparte este cea pe care o putem afla în BRATU[2]: *duh dumeasticu*. Opţiunea cel mai des întîlnită ulterior este *duh pitonicesc* (BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI, BIBL.1914, BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA). Alte versiuni mai recente optează pentru *spirit pitonic* (BIBL.1874), *spirit ce vorbea din pîntece* (NTNITZ., redînd sensul de „ventriloc"), *duh de ghicire* (BIBL.CORN.1926, cu nota „Greceşte: Un duh al lui Piton") şi *duh de ghicitoare* (NTBB, cu nota „Lit.: *duh de python*"). Versiunile în alte limbi, mai vechi sau mai noi, reflectă aceeaşi diversitate: *possessed with a spirit of divination* (KJV) sau *un esprit de divination* (TOB), dar şi *un esprit de Python* (LSG).

16:19

Luca nu uită să menţioneze păcatul stăpînilor: lăcomia îi împinge să-i reclame autorităţilor pe Pavel şi Sila. Expresia *ἐπὶ τοὺς ἄρχωντας* este redat în traducerile româneşti prin *judeaţe* (CORESI, PRAXIU), *la boiari* (BIBL.1688), *către deregători* (NTB), *înaintea dregătorilor* (RADU-GAL, BIBL.1968, BIBL.ANANIA) *la cei mai mari* (BIBL.1795/2000, BIBL.1914), *înaintea mai marilor* (NTNITZ.), sau *înaintea fruntaşilor* (BIBL.CORN.1926).

16:20

Gr. *στρατηγός* are aici sensul de magistrat, nu de lider militar; în traducerile româneşti, el apare tradus corect ca *judecător* (NTB: *giudecătoriu*), dar şi cu sensul de conducător, ca în *voivod* (CORESI, PRAXIU, BIBL.1688), sau *mai marii cetăţii* (BIBL.1795/2000). ♦ Acuzaţiile de tulburare a liniştii aduse împotriva apostolilor sînt făcute în baza simplului faptul că aceştia sînt evrei.

16:21

Deşi Pavel şi Sila nu propovăduiau iudaismul, este greu de crezut că cei care îi acuzau, ca şi cei care urmau să îi judece, puteau face deosebirea dintre acesta ei creştinism. În tot cazul, promovau o religie străină obiceiurilor romane.

16:24

Apostolii sînt nu mai închişi în temniţă, ci şi legaţi de picioare; prin acest detaliu se pregăteşte apropierea punctului culminant al povestirii. Gr. *χύλον* este redat în traducerile româneşti recente prin *butuci* (BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA); în NTB, BIBL.1688, BIBL.1795/2000 şi BIBL.1914 citim *în gros*, iar în NTNITZ., *în lemn*. ♦ Comentînd modul în care Dumnezeu îngăduie ca sfinţii lui să sufere, Sf. Ioan Hrisostom dă ca exempplu episodul de la Filipi: „Ai vazut că puterea lui Dumnezeu ne desăvîrşeşte în slăbiciune? Dacă Pavel ar fi fost dezlegat şi s-ar fi cutremurat temniţa, fapta aceasta n-ar fi fost aşa de minunată. «Pentru asta rămîi, Pavele, legat, spune Dumnezeu, pentru asta să se cutremure toate zidurile şi să se dezlege cei legaţi, ca, fiind dezlegaţi toţi cei legaţi, să se arate mai mare puterea Mea prin tine, cel legat de mîini şi cu picioarele-n butuci!». Că aceasta l-a înspăimîntat mai cu seamă pe temnicer atunci, că Pavel, deşi era aşa de bine legat, totuşi a putut, numai prin rugăciune, să zguduie temeliile temniţei, să-i deschidă uşile şi să-i dezlege pe toţi cei legaţi" (IOAN HRISOSTOM, STAT., 1:7; trad. rom., p. 21).

16:26

Precum Petru a fost eliberat din temniţă (12:6-11), tot aşa şi Pavel şi Sila primesc ajutor dumnezeiesc. ♦ Ioan Hrisostom compară eliberarea din lanţurile temniţei cu eliberarea din lanţurile morţii: „Temniţa s-a cutremurat pentru a schimba mintea celor necredincioşi, pentru a-l elibera pe temnicer şi a proclama cuvîntul lui Dumnezeu. Vedeţi cum firea cătuşelor distruge cătuşele, căci precum moartea Domnului a omorît moartea, tot aşa butucii lui Pavel i-au eliberat pe prizonieri, au cutremurat temniţa şi au deschis porţile. Şi totuşi nu asta este obiceiul cătuşelor, ci ele fac opusul – ele îl ţin pe prizonier închis, nu îl lasă să iasă. Dar, chiar dacă nu pentru aceasta sînt cătuşele, firea acestor cătuşe este aceasta datorită lui Hristos" (CATENA, 16:26-28, *apud* ACCS AC, p. 207).

16:27-28

Ştiind că va fi considerat responsabil că prizonierii săi au scăpat din închisoare, temnicerul se gîndeşte să se sinucidă. Acest fapt reiese din graba cu care Pavel îl asigură că nu are niciun motiv să-şi facă rău, de vreme ce prizonirii lui sînt încă acolo.

16:30

Temnicerul decide într-o clipă – cel puţin, după relatarea dramatică a lui Luca – că prizonierii săi sînt vrednici de respect; astfel, ceea ce ei propovăduiesc trebuie să fie adevărat. Dorinţa de a crede este urmată de o întrebare clasică în Noul Testament, cu privire la cele care trebuie îndeplinite în vederea mîntuirii. Scriitura lucană are desigur în vedere pe cititorul creştin, de vreme ce e greu de crezut că un roman ar fi putut avea deja conştiinţa necesităţii mîntuirii.

16:31

Pavel îi oferă un răspuns succint, care reflectă, probabil, modul în care creştinii proclamau Cuvîntul lui Dumnezeu în lume (cf. Mat. 9:22; Marc. 16:16; Ioan 4:53; Rom. 10:9-13; FITZMYER, p. 589). Unele manuscrise au doar *Domnul Iisus* (cf. GNT şi traducerile BIBL.CORN.1926, NTBB), iar altele au *Domnul Iisus Hristos* (TA, cf. NTSTE, BYZ şi traducerile CORESI, PRAXIU, NTB, BIBL.1688, BIBL.1795/2000 ş.u.).

16:33

Temnicerul este vrednic de laudă: „El i-a spalat şi a fost spălat. Le-a spălat rănile şi i-au fost spălate păcatele. Le-a dat să mănînce şi i s-a dat să mănînce. «Şi s-a bucurat», se zice. Şi totuşi nu era nimic altceva decît cuvinte simple şi

nădejdea cea bună. Acesta era semnul că ajunsese la credinţă, că fusese eliberat de toate. Ce este mai prejos de un temnicer? Ce este mai crud, mai lipsit de milă? Cu toate acestea, i-a primit cu mare cinste. Nu s-a bucurat atunci cînd a fost salvat, ci atunci cînd «a crezut în Dumnezeu»" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 36, *apud* ACCS AC, p. 208); cf. BEDA: „Un shimb frumos: pentru ei, el le-a spălat rănile cauzare de lovituri şi prin ei a fost eliberat de rănile propriilor fapte vinovate" (BEDA, 16:33, *apud* ACCS AC, p. 209).

16:35

TA oferă şi motivul pentru care judecătorii au decis eliberarea apostolilor, arătînd că au asociat producerea cutremurului de încarcerarea lor (pentru text, v. BARRETT, I, p. 799). ♦ Gr. *ῥαβδοῦχος* poate fi relativ echivalat cu termenul modern de poliţist; în lumea romană, acesta se numea *lictor* (care este utilizat ca atare în unele traduceri româneşti, precum BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL. sau NTBB); alte versiuni scriu *voinici cu fuşti* (BRATU[2]), *toegari* (CORESI, PRAXIU) *purtător de toiage* (BIBL.1688, BIBL.1795/2000; BIBL.FILOTEI: *toiege*) *de nuiele* (BIBL.CORN.1926) sau *de vergi* (BIBL.ANANIA) şi chiar numai *slugi* (NTB) sau *slujitori* (NTNITZ.).

16:37

Fără de judecată este echivalarea traducătorilor BIBL.1688 pentru gr. *ἀκατακρίτους*, „ne-condamnat", „fără judecată"; pe de altă parte, opţiunea traducătorilor NTB (*fără de vină)* pare să traducă gr. *ἀναιτίους*, „nevinovat, fără vină", existentă în MS. D. Primul sens poate fi găsit în toate versiune cercetate cu excepţia BRATU[2]: *nevinovaţi*. Traducerea *oameni rîmleani* (BIBL.1688) a devenit în versiunile moderne *cetăţeni romani* (BIBL.ANANIA).

16:40

În ciuda circumstanţelor în care părăsesc Filipi, Pavel şi însoţitorii săi nu pleacă înainte de a îi încuraja din nou pe membrii comunităţii de creştini abia formate.

Capitolul al 17-lea

17:1

Părăsind Filipi, Pavel şi tovarăşii săi Sila şi Timotei îşi continuă călătoria misionară spre vest, pe Via Ignatia, străbătînd oraşele Amfipolis şi Apolonia, pînă ce ajung la destinaţie: oraşul Tesalonic, capitala provinciei Macedonia (pentru mărturia Sf. Apostol Pavel, cf. 1Tes. 1:5-2:16). ♦ Tesalonic (astăzi, Salonic) era un oraş fundat în sec. al IV-lea î.Hr.; din anul 167 î.Hr. devine oraşul de reşedinţă al guvernatorului roman. Două epistole pauline sînt adresate comunităţii creştine din oraş (care mai este menţionat în Noul Testament şi la Filim. 4:16; 2Tim. 4:10).

17:2

Ca de obicei, Sf. Pavel se opreşte mai întîi la sinagoga iudeilor (cf. 13:5, 14; 14:1; 16:13; 17:10, 17; 18:4, 19; 19:8; 28:17, 23). ♦ Sf. Ioan Gură de Aur subliniază importanţa pe care apostolul neamurilor a continuat să o dea fiilor lui Israel: „«Şi precum îi stătea în obicei, Pavel a intrat în sinagoga iudeilor». Deşi spusese «Ne îndreptăm atenţia către neamuri», el nu i-a abandonat pe aceştia, căci inima lui îi dorea cu ardoare. Ascultaţi cum spune, «Fraţilor, dorinţa inimii mele şi rugăciunea către Dumnezeu sînt pentru Israel, doar va fi mîntuit», şi «Căci aş fi dorit să fiu eu însumi anatema de la Hristos pentru fraţii mei.»" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 37, *apud* ACCS AC, p. 211).

17:3

Întreaga tradiţie biblică românească traduce gr. *τὸν Χριστὸν* prin Hristosul. Cealaltă echivalare posibilă este *Mesia*, care poate fi întîlnită în unele traduceri de largă circulaţie mai noi (spre exemplu, TOB: *le Messie*) sau în versiunile oferite de cercetatori (Fitzmyer, p. 591: *the Messiah*).

17:5

Succesul evanghelizării lui Pavel generează reacţia negativă a iudeilor tesaloniceni. Iason, pe care nu-l cunoaştem din altă parte, era cel care îi găzduise pe apostoli.

17:7

Gr. *Καῖσαρ* este forma grecizată a numelui latin *Caesar*. Fiind la origine cognomenul lui Gaius Iulius Caesar, cuvîntul ajunsese să-l desemneze în vremea Noul Testament pe capul imperiului roman; în acest caz, *Caesar* era Claudius (41-54 d.Hr.). Prin gr. *βασιλεύς* se înţelege „împărat", însă nu ar trebui tradus astfel, deoarece termenul ca atare nu e cunoscut în acea epocă a istoriei romane. În general, în tradiţia biblică românească, traducătorii au ales să echivaleze primul termen prin *chesariu* iar pe al doilea, prin *împărat* (CORESI, PRAXIU, BIBL.1688, BIBL.1795/2000 ş.u.; cf. forma *Cezar*, la BIBL.CORN.1926, BIBL.ANANIA); excepţie fac NTB, *împărat* şi *crai* şi NTBB, *împărat* şi *rege*.

17:10

Expresia gr. *λαβόντες τὸ ἱκανον* este un latinism (*cum satis accepissent*) care înseamnă „a primi garanţie", sau „chezăşie"; se sugerează astfel că Iason şi ceilalţi au garantat în faţa legii pentru faptul că Pavel şi Sila nu vor fugi de judecată (BARRETT, I, p. 816; FITZMYER, p. 597; cf. 1Tes. 2:14, 18). În ediţiile româneşti întîlnim echivalarea corectă în majoritatea ediţiilor mai recente, prin *zălog* (BIBL.CORN.1926), *chezăşie* (BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA) sau *garanţie* (NTBB). În versiunile mai vechi, traducătorii nu au înţeles sensul expresiei şi au utilizat cuvinte precum *mită* (BRATU[2], CORESI, PRAXIU) sau *chelşug* (BIBL.1688; „cheltuială", s.v., cf. DER s.v.), sau expresii precum *făcîndu-şi destul (de la Iason şi ceilalţi)* (NTB), *luînd destul* (BIBL.1795/2000), *luară îndestulare* (NTNITZ.), *luînd multe* (BIBL.1914). ♦ În timpul nopţii, Pavel, Sila şi

Timotei sînt scoşi din oraş şi duşi la Bereea (BIBL.1688: *Vériia*; astăzi, *Veria*), o metropolă aflată la 80 km sud-vest de Tesalonic.

17:11-15

Activitatea din Bereea se dovedeşte mult mai fructuoasă decît cea din Tesalonic, căci mulţi dintre iudei, ca şi dintre eleni, vin la credinţa în Hristos. Auzind succesul misiunii apostolilor, un grup de iudei din Tesalonic vin la Bereea pentru a stîrni o tulburare similară aceleia din oraşul lor. Pentru siguranţa sa, Pavel este mai întîi scos în largul mării şi apoi escortat la Atena. Sila şi Timotei, care rămăseseră la Bereea, urmau să i se alăture în cel mai scurt timp posibil.

17:16

Luca ne mărturiseşte indignarea pe care o încearcă Pavel la vederea mulţimii idolilor din Atena (BIBL.1688: *se întărîta duhul lui întru el*). Fostă glorie a lumii greceşti şi adăpostind o universitate faimoasă, cetatea nu mai era atunci decît un orăşel cu cîteva mii de locuitori. Cu toate acestea, din relatarea lucană reiese că autorul „încă vedea în Atena centrul istoric, cultural şi filozofic al lumii antice" (FITZMYER, p. 601).

17:17

Sînt menţionate două dintre cele mai faimoase şcoli filozofice din Atena, a epicurienilor şi a stoicilor. Epicurienii căutau fericirea în tihna vieţii private, în timp stoicii doreau să intre în armonie cu natura şi se simţeau chemaţi la o viaţa activă în spaţiul public. Ambele şcoli căutau idealul în independenţa lăuntrică şi invulnerabilitatea la tot ce îi putea afecta din afară (cf. DIOGENES LAERT., v. Epicur; Zenon; Jeanne HERSCH, *Mirarea filozofică. Istoria filozofiei europene*, traducere de Vasile Drăgan, Humanitas, Bucureşti, 1994, p. 61-74).

17:18

Filozofii atenieni încep prin a-l caracteriza pe Pavel cu un termen derogatoriu, numindu-l *σπερμολόγος* ('palavragiu', lit. „semănător de cuvinte", redat astfel în BIBL.1688, BIBL.1795/2000 ş.u.). CORESI, PRAXIU îl redă prin *înşelător*, NTB prin *ciocodniţă* („flecar"), NTNITZ. şi NTBB prin *vorbăreţ*, iar BIBL.CORN.1926 prin *palavragiu* (cf. şi *chealfed* din BRATU[2], cu nota editorului A. Gafton). În continuare, filozofii îl acuză că propovăduieşte zeităţi străine; cf. gr. *Ξένων δαιμονίων*, redat în traducerile româneşti prin *streini draci* (BRATU[2], CORESI, PRAXIU, BIBL.1688), *dumnezei străini* (NTB, BIBL.1914, BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA), *dimoni străini* (BIBL.1795/2000) sau *zeităţi străine* (NTNITZ., NTBB). ♦ După mărturia lui Flavius Josephus, atenienii aveau legi împotriva celor care propagau învăţături despre zei străini: „Dacă n-ar fi fugit repede, Protagora ar fi fost arestat şi condamnat la moarte fiindcă într-o lucrare a sa ar fi contrazis convingerile atenienilor despre zei. (…) Aşadar, au ucis-o pe preoteasa Ninos, deoarece au acuzat-o că s-a iniţiat în cultul unui zeu străin; or, legea lor interzicea acest lucru şi pedeapsa celui ce introducea un zeu străin era moartea. Cei care aveau asemenea legi nu credeau că zeii altora erau într-adevăr zei; altfel n-ar fi renunţat să admită un număr şi mai mare de zei spre folosul lor" (JOSEPHUS, APION., 2:37, p. 266-26; trad. rom., p. 162-163). ♦ Nu putem şti ce au înţeles atenienii atunci cînd Pavel le-a vorbit despre Iisus şi *Înviere*. Fiind şi un nume feminin, *Anastasis* ar fi putut desemna pe consoarta zeului Iisus, după cum presupunea Sf. Ioan Gură de Aur: „Prin termenul *înviere* atenienii au înţeles un zeu, căci erau obişnuiţi să venereze chiar şi zeiţe…" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 38; CATENA, 17:18, *apud* ACCS AC, p. 215).

17:19

Areopag este transpunerea obişnuită a gr. *Ἄρειος Πάγος* („dealul lui Ares", un spaţiu deschis în care se ţineau adesea discursuri şi de la care provenea şi numele tribunalului suprem al oraşului).

17:22

Atunci cînd îi caracterizează pe atenieni, Pavel foloseşte termenul *δεισιδαιμονεστέρους* („foarte cu frica daimonilor/ deităţilor"). Termenul este tradus în diverse feluri în tradiţia biblică românească, prin *cinstitori dumnezeilor* (NTB), *temători de Dumnezău* (BIBL.1688) *cucernici* (BIBL.1795/2000, BIBL.1914), *religioşi* (BIBL.CORN.1926, NTBB) sau *evlavioşi* (BIBL.ANANIA). ♦ Introducerea Sf. Pavel are rol de *captatio benevolentiae*.

17:23

Gr. *βωμός* ('altar') este tradus în versiunile româneşti mai vechi prin *capişte* (BIBL.1688), *oltariu* (NTB) sau *jertvenic* (BIBL.1795/2000). ♦ Clement al Alexandriei analizează măsura în care îl putem cunoaşte şi numi pe Dumnezeu, „Necunoscutul": „Cum s-ar putea vorbi de Cel Ce nu este nici gen, nici diferenţă, nici specie, nici individ, nici număr, dar nici accident, nici ceva supus accidentului? [...] Dacă-i dăm lui Dumnezeu un nume, apoi numele acesta nu-i este propriu, fie de-L numim Unul, sau Bun, sau Minte, sau Însăşi Existenţa, sau Dumnezeu, sau Creator, sau Domn; nu rostim numele acesta ca fiind numele lui Dumnezeu; ci, din pricina încurcăturii în care ne găsim, folosim pentru Dumnezeu nume frumoase, pentru ca mintea noastră să se sprijine pe ele şi să nu rătăcească în alte numiri. Fiecare din aceste nume, luat separat, nu arată Fiinţa lui Dumnezeu, ci toate la un loc arată puterea Celui Atotputernic; că numele pe care I le dăm lui Dumnezeu sînt sau cuvinte care ne arată însuşirile Lui, sau cuvinte care arată relaţiile dintre ele; dar nici unul din ele nu ne spune ce este Dumnezeu. [...] Rămîne, deci, că numai prin harul dumneazeiesc şi numai prin Cuvîntul născut de El putem gîndi «Necunoscutul», aşa precum, în *Faptele Apostolilor*, Luca face menţiune de Pavel, care a spus: «Bărbaţi atenieni, în toate vă văd că sînteţi foarte evlavioşi. Că trecînd şi privind locurile voastre de închinare am găsit şi un altar, pe care era scris: *Necunoscutului Dumnezeu*. Deci pe Cel pe Care voi,

necunoscîndu-L, Îl cinstiţi, pe acesta vi-L vestesc eu vouă»" (CLEMENT ALEX., STROM., 5: 12; trad. rom., p. 357-358).

17:24

Afirmaţia că Dumnezeu nu locuieşte în temple făcute de mîini omeneşti aminteşte de discursul lui Ştefan de la Fapte 7:48 (cf. 1Reg. 8:27; Is. 57:15). ♦ Întrebarea „Care este adevărata biserică?" a preocupat multe dintre minţile teologice ale primelor secole creştine. Unul dintre exemplele de seamă este Clement al Alexandriei, pentru care nu templul e biserica, ci adunarea credincioşilor: „Oare nu este frumos şi drept să nu circumscriem într-un loc oarecare pe Cel Care-i fără margini şi nici să cuprindem în «temple făcute de mîini omeneşti» pe Cel Care cuprinde toate? [...] Nu e ridicol, oare, ca omul, care, după cum spun înşişi filozofii, este «jucăria lui Dumnezeu» să facă pe Dumnezeu, şi Dumnezeu să ajungă jucăria meseriei [*artei*, n.n] lui? [...] Deci nu sînt sfinte şi dumnezeieşti lucrurile pe care le fac meseriile [*artele*, n.n.]. [...] Dacă prin sfinţenie se înţelege şi Dumnezeu Însuşi şi se înţelege şi clădirea înălţată în cinstea Lui, cum să nu numim în chip propriu sfinţenia biserica lui Dumnezeu, care este sfîntă, şi-i ridicată spre cinstirea lui Dumnezeu, pe temeiul cunoaşterii Lui, care nu-i zidită cu o tehnică obişnuită, nici împodobită de mîna unui şarlatan, ci-i făcută templu prin voinţa lui Dumnezeu? Eu nu numesc biserică locul, ci adunarea celor aleşi". (CLEMENT ALEX., STROM., 7:5; trad. rom., p. 402-403). ♦ În interpretarea duhovnicească a Sf. Maxim Mărturisitorul, Dumnezeu doreşte să se sălăşluiască în mintea curată a omului, nu în templu: „Căci cel mai potrivit locaş al lui Dumnezeu este numai mintea curată. Pentru ea a îngăduit Dumnezeu să se zidească templul ca tip, voind ca prin simbolurile foarte îngroşate să desfacă de materie mintea iudeilor, care era cu mult mai îngroşată decît tipurile fără simţire" (FILOCALIA, III, p. 115).

17:26

GNT are aici *ἐξ ἑνὸς πᾶν ἔθνος*, în vreme ce TA introduce cuvîntul *αἵματὸς* (dintr-un sînge) după *ἑνὸς* (cf. BYZ, NTSTE). În ediţiile româneşti, a doua mărturie textuală este tradusă prin *dentr-un sînge toată limba oamenilor* (BIBL.1688; CORESI, PRAXIU: *toate limbile*) *toată ruda* (NTB) *tot neamul* (BIBL.1795/2000, BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA). Alte versiuni optează pentru prima formă, pe care o traduc prin *dintr-unul tot neamul* (NTNITZ.) *toţii oamenii, ieşiţi dintr-unul singur* (BIBL.CORN.1926), *dintr-unul singur tot neamul omenesc* (NTBB). ♦ Trimiterea la Adam, primul om, era fără îndoială familiară cititorilor lui Luca, dar nu putem evalua în ce măsură aceasta putea fi receptată de către atenieni.

17:28

Clement al Alexandriei arată că grecii trebuie să treacă de la cunoaşterea Creatorului la cunoaşterea lui Dumnezeu Tatăl prin Fiul: „Din aceste cuvinte se vede că Pavel s-a folosit din exemple luate din poeţi, din lucrarea *Fenomene* a lui Aratos, pentru a arăta că sînt bune cele spuse de filozofii greci; apoi le-a arătat că prin cinstirea «Necunoscutului Dumnezeu» grecii cinstesc pe Dumnezeu Creatorul, întemeiaţi pe presupuneri dar trebuie să-L primească şi să-L afle prin Fiul, întemeiaţi pe cunoaştere. «Pentru aceasta te-am trimis la neamuri», îi spune Iisus lui Pavel, «ca să le deschizi ochii, ca să se întoarcă de la întunecare la lumină şi de la stăpînirea satanei la Dumnezeu, ca să ia iertare de păcate şi moştenire între cei sfinţiţi prin credinţa în Mine». Aceştia sînt, dar, «ochii deschişi ai orbilor», anume cunoaşterea Tatălui prin Fiul; iar înţelesul presupunerii eleneşti este «întoarcerea de la stăpînirea satanei», este depărtarea de păcate, datorită cărora a venit robia" (CLEMENT ALEX., STROM., 1:19; trad. rom., p. 66).

17:31

Judecata dumnezeiască va fi făcută prin medierea lui Iisus Hristos cel înviat, numit în text *omul* (*ἀνδρὶ*). Ms. D adăugă pe *Iisus* lîngă *omul*. Secvenţa este tradusă în BIBL.1688 prin *întru Bărbatul Carele au rînduit* (cf. *bărbat* şi la NTB, BIBL.1795/2000, NTNITZ. sau BIBL.ANANIA). BRATU[2] si CORESI, PRAXIU nu par a înţelege aici pe Hristos, deoarece folosesc pluralul *bărbaţii*. BIBL.CORN.1926 scrie *Omul* (cf. NTBB: *omul*). ♦ Datorită faptului că audienţa era nepregătită să audă că Iisus este Dumnezu, Pavel îl numeşte aici numai *om*, după cum observă Sf. Ioan Gură de Aur: „Ce faci, Pavele? Nu spui nimic despre închipuirea lui Dumnezeu, nici că El este egal cu Dumnezeu sau altceva legat de frumuseţea slavei sale. Cu adevărat, nu venise încă vremea să spună aceste lucruri, dar era suficient ca ei să admită că era om. Şi Hristos a făcut astfel, iar Pavel a învăţat de fapt aceste lucruri de la El. Căci Hristos nu şi-a descoperit dumnezeirea imediat, ci a fost mai întîi crezut a fi doar un om şi un prooroc; numai după aceea s-a descoperit ce era cu adevărat" (CATENA, 17:31, *apud* ACCS AC, p. 222).

17:32

După unii exegeţi, răspunsul atenienilor nu este un refuz politicos (căci este puţin probabil că Luca ar fi descris o misiune eşuată), ci doar o amînare, fiind expresia unui interes real pentru cele spuse de Pavel (e.g., BARRETT, II, p. 854).

17:34

Despre femeia cu numele *Damaris* (BIBL.1688; cf. NTB: *Damara*) nu cunoaştem nimic altceva. Dionisie Aeropagitul (BIBL.1688: *Areopaghitul*) va deveni una dintre figurile controversate ale cercetării teologice, fiind identificat de-a lungul veacurilor fie cu scriitorul sirian din sec. 5-6 (numit ulterior, pentru a face distincţie, Pseudo-Dionisie sau Dionisie Pseudo-Aeropagitul), fie cu Sf. Denys de Paris.

Capitolul al 18-lea

18:1-17

Călătoria lui Pavel continuă de la Atena la Corint, unde îi

găseşte pe Aquila (Acvila) şi Priscila, creştini de origine iudaică alungaţi din Roma de Claudiu (49 d.Hr.). Pavel propovăduieşte iudeilor în sinagogă, dar şi celor dintre neamuri. Datorită reacţiei unora dintre iudei, apostolul, însoţit acum de Timotei şi Sila, care veniseră de la Tesalonic, este forţat să plece din casa lui Aquila în cea a lui Titus Iustus; în urma unei vedenii, decide să rămînă în Corint, unde va petrece o perioadă de un an şi şase luni. Deşi este reclamat de iudei proconsulului Galion, acesta din urmă refuză să-l judece pe apostol, dar unul dintre liderii sinagogii, pe nume Sostene, cade victimă violenţei lor.

18:1

Corintul a fost un oraş important din estul Mediteranei, aflat la aproximativ 60 km de Atena. Avînd deja o istorie milenară, el devine colonie romană în anul 44 î.Hr., funcţionînd drept capitală a provinciei Ahaia şi reşedinţă a proconsulului (cf. s.v. *Corinth*, cf. TBD, s.v.).

18:2

Edictul claudian, căruia i-au căzut victimă şi soţii Aquila şi Priscila este menţionat de Suetonius: *Iudaeos impulsore Chresto assidue tumultuantis Roma expulit*, „Expulză din Roma pe evrei, care se agitau mereu, instigaţi de Chrestus" (SUETONIUS, *Claudii Vita*, p. 25; trad. rom., *apud* SCC, p. 79).

18:3

Pavel avea „aceeaşi meserie" cu soţii Aquila şi Priscila; gr. *ὁμότεχνος* este redat în traducerile româneşti prin *de un fealiu de meşteri* (BIBL.1688), *de un meşteşug* (NTB; BIBL.1795/2000: *un meşteşug*; BIBL.CORN.1926: *acelaş meştesug*), *de aceeaşi meserie* (NTNITZ., BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA).

18:4

Faptul că ni se spune că îi convingea în sinagogă pe iudei, dar *şi pe eleni* ar putea însemna fie că exprimarea lui Luca e grăbită (caz în care vom presupune că grecilor le vorbea în agora), său că aceşti *eleni* erau simpatizanţi ai iudaismului (FITZMYER, p. 626). Gr. *διαλέγομαι* ('a purta o discuţie', 'a vorbi', 'a predica') este tradus în versiunile româneşti mai vechi prin *să priciia* (BIBL.1688; NTB: *să pritcia*), iar în cele mai noi prin *vorbea* (BIBL.ANANIA) sau *discuta* (NTBB).

18:5-7

Pavel mărturiseşte iudeilor că Iisus este Mesia (în BIBL.1688: *pe Hristos, Iisus*; în BIBL.ANANIA: *că Iisus este Hristosul*); întîlnind opoziţie, apostolul îşi declară intenţia de a vorbi din acel moment numai neamurilor (BIBL.1688: *de acum la limbi mă voiu duce*; NTB, NTBB: *păgîni*; BIBL.1795/2000, BIBL.CORN.1926, BIBL.ANANIA: *neamuri*). În continuare, Pavel se mută în casa unui simpatizant al creştinismului, Iustus (despre care nu cunoaştem alte detalii), poate cu scopul de a fi primit mai bine de cei dintre neamuri, cărora urma să le propovăduiască (FITZMYER, p. 626).

18:8-11

Luca descrie aici una dintre reuşitele lui Pavel în Corint: Crispus, mai marele sinagogii (în BIBL.1688: *adunării*), se botează împreună cu toată casa lui. Sîntem informaţi că această convertire a fost urmată de convertirea multor corinteni (probabil cu referire la cei dintre neamuri). Prin vedenie, Pavel este încurajat în misiunea sa, ceea ce îl face să rămînă în Corint un an şi jumătate. Expresia „am mult popor în cetatea aceasta" (BIBL.1688: *norod mult iaste mie în ceatatea aceasta*) se referă probabil la cei dintre neamuri care urmau să devină creştini.

18:12

Prin *divan*, BIBL.1688 traduce aici gr. *βῆμα* (lit. „tribună", cu sensul de 'tribunal', 'judecată'). Pe numele său adevărat Lucius Annaeus Novatus, cel numit aici Galion era fratele mai mare al filozofului Seneca, care îşi schimbase numele, în urma adopţiei de către un senator, în Lucius Junius Gallio. El a fost proconsul în Ahaia din primăvara pînă în toamna anului 52 d.Hr. (FITZMYER, p. 628).

18:14-17

Nu mai este nevoie ca Pavel să-şi înceapă discursul pentru a se apăra, căci acuzaţiile iudeilor sînt respinse imediat de Galion, ca neavînd legătura cu legea romană, ci fiind o problemă care ţine de religia şi legile iudeilor. Este probabil că Galion nu face nicio distincţie între iudei şi creştini, dar se poate spune că, cel puţin din perspectiva scrierii Fapte, acesta este primul caz în care un politician roman nu consideră drept o crimă urmarea lui Hristos. ♦ Luca nu precizează motivul pentru care Sostene este bătut; dacă este aceeaşi persoană cu cea menţionată la 1Cor. 1:1, atunci el s-a convertit ulterior la creştinism. Din unele manuscrise reiese că agresori sînt iudeii (cf. GNT), dar altele scriu *elinii* (TA, cf. NTSTE.; BYZ). Varianta TA este urmată de traducerile româneşti vechi (inclusiv în BIBL.1914), în timp ce versiunile mai recente traduc prima variantă (BIBL.CORN.1926 ş.u.; cf. VULG., LSG).

18:18-20

Pavel îşi continuă activitatea în Corint pentru o perioadă de timp, după care părăseşte oraşul pentru a-şi încheia călătoria misionară odată cu revenirea în Antiohia. Împreună cu soţii Aquila şi Priscila, Pavel pleacă la Cancreea, un port aflat la 10 km de oraş, unde aflăm că îndeplineşte un jurămînt prin tunderea părului (probabil, cu sensul îndeplinirii ritualice a unui vot). De aici călătoreşte la Efes, unde rămîn Aquila şi soţia sa. Acest port bogat la Marea Egee era reşedinţa guvernatorului provinciei Asia (v. în continuare la Fapte 18:21, 24, 27; 19:1, 17, 26; 20:16-17).

18:21

În mijlocul cuvintelor de rămas bun către fraţii din Efes,

unele manuscrise aparţinînd TA adaugă *Trebuie, negreşit, să fac sărbătoarea care vine la Ierusalim* (cf. NTSTE; BYZ; în traducere: KJV; LSG). Această variantă textuală este urmată de majoritatea ediţiilor româneşti, cu excepţia NTBB (cf. NJB; TOB). Versiunile BRATU[2] şi CORESI, PRAXIU folosesc aici pluralul, scriind *toate praznicile/ praznice*.

18:22

Textul nu menţionează explicit Ierusalimul, dar referinţa este implicită datorită utilizării verbului *ἀναβαίνω* („a urca"): *suindu-să şi închinîndu-să besearicii* (BIBL.1688). Cu scopul de a ajuta lectura (care poate fi neclară altfel), unele versiuni româneşti adaugă în text numele oraşului; astfel, la NTB, BIBL.CORN.1926, BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL. şi, între paranteze, la BIBL.1988 şi BIBL.ANANIA).

18:23

A treia călătorie misionară paulină, avîndu-şi baza la Efes, este descrisă începînd de aici pînă la Fapte 20:38. După o scurtă vizită în care îi încurajează în credinţa pe creştinii din ţinutul Galatiei şi din Frigia (cf. Fapte 16:6; Gal. 4:13), Pavel ajunge la Efes.

18:24-28

Episodul care urmează în relatarea lucană îl are în centru pe un iudeu purtînd numele *Apollos* (în MS.D, *Apollonios*), membru al diasporei evreieşti din Alexandria Egiptului, care era versat în cunoaşterea Scripturilor (BIBL.1688: *bărbat cuvîntătoriu*; NTB: *grăitoriu măestru*; BIBL.1795/2000, BIBL.1914: *meşter la cuvînt*; NTNITZ: *învăţat, tare în scripturi*). Cunoscător al *Căii Domnului* şi fiind plin de zel duhovnicesc (BIBL.1688: *fierbinte cu duhul*), Apollo cunoştea activitatea şi mesajul lui Iisus, deşi primise numai botezul lui Ioan (cf. Luc. 3:3). Auzindu-l vorbind, Aquila şi Priscila îşi iau asupra lor instruirea lui mai profundă cu privire la mesajul hristic. Dorind să îşi continue drumul către Ahaia, creştinii din Efes îl recomandă celor de acolo; odată ajuns, aflăm că a avut un succes deosebit în întărirea credinţei creştinilor de acolo şi în lupta contra iudeilor, arătîndu-le că Iisus era Hristosul.

18:28

Gr. *γραφαὶ* trebuie înţeles aici drept *Scripturi* (Scripturile iudaice), cunoscute ulterior de creştini ca Vechiul Testament. Toate versiunile româneşti transmit acest sens, cu excepţia BIBL.1688, unde citim *scrisori*.

Capitolul al 19-lea

19:1-5

Pavel întîlneşte un grup de „ucenici" într-o vizită pe care o făcea în „regiunile cele de sus" (BIBL.1688: *cêle mai presus părţi*), însemnînd de la interiorul Asiei Minor: nordul Galatiei şi al Frigiei. Cu toate că sînt recunoscuţi drept *πιστεύσαντες* („credincioşi", probabil cu sensul că îl urmau pe Iisus), ucenicii sînt întrebaţi dacă au primit Duhul Sfînt, adică, s-ar putea spune, dacă sînt pe deplin creştini (cf. Fapte 2:38; 4:31; 6:3, 5; 7:55; 8:15-16, 19; 9:17; 10:44; 11:15–16; 13:9). Aflînd că nici măcar nu auziseră de Duhul Sfînt ci primiseră doar *botezul lui Ioan*, Pavel le explică relaţia între misiunea ioanină şi credinţa în Iisus Mesia; ca urmare, ei sînt botezaţi în numele acestuia. ♦ Relaţia dintre botezul lui Ioan şi iertarea păcatelor prin venirea Duhului Sfînt este descrisă în literatura patristică, între alţii, de Tertulian: „Botezul lui Ioan a fost, pe de o parte, dumnezeiesc prin aceea că Dumnezeu l-a poruncit, dar, pe de altă parte, nu a fost dumnezeiesc ca putere. Citim că Ioan fusese trimis de Domnul cu acest scop, care era încă omenesc în natura sa, pentru că el, cunoscut drept un predicator al pocăinţei, care este o chestiune de voinţă personală, nu oferea nimic din cele cereşti ci făcea cale pentru cele cereşti. (…) Dar, dacă pocăinţa e ceva omenesc, atunci şi botezul era asemenea, căci ar fi fost ceresc dacă L-ar fi dat pe Duhul Sfînt şi iertarea păcatelor. (…) Domnul Însuşi a spus că Duhul nu ar veni dacă nu s-ar duce El întîi la Tatăl. Astfel, ceea ce Stăpînul nu a dat încă, robul nu va putea da, cu siguranţă. Şi, iarăşi, mai tîrziu, în *Faptele Apostolilor* aflăm că cei care primiseră botezul lui Ioan nu primiseră Duhul Sfînt despre Care nici nu ştiau" (TERTULIAN, BOTEZ, 10: 1-5, *apud* ACCS AC, p. 233).

19:6-7

Într-o secvenţă care aminteşte de evenimenul Cincizecimii, Duhul Sfînt coboară peste noii creştini, după punerea mîinilor de către Pavel, iar ei primesc darul vorbirii în limbi (cf. comentariul la Fapte 2:4) şi al profeţiei (1Cor. 12:28—29; 14:1-5).

19:8-10

După ce propovăduieşte timp de trei luni evreilor la sinagoga din Efes, Pavel cîştigă pe unii şi şi-i depărtează pe alţii; ca urmare îşi va conduce activitatea, împreună cu cei care au crezut, în şcoala lui Tiranos (altfel necunoscut), timp de doi ani.

19:11-12

Atent să nu-i atribuie lui Pavel minunile pe care le făcea, Luca i le atribuie lui Dumnezeu, care *puteri nu mici făcea pren mîinile lui Pavel* (BIBL.1688). Prin vindecarea de boli şi scoaterea de duhuri rele, Dumnezeu certifică binecuvîntarea continuă pe care a acordat-o misiunii pauline. ♦ Sf. Maxim Mărturisitorul oferă un sens duhovnicesc şorţurilor, ştergarelor şi vindecării prin acestea: „Pielea marelui Apostol era evlavia lui, prin care unora le era «mireasmă de viaţă spre viaţă» iar altora «miros de moarte spre moarte» (1Cor. 2:16), iar ştergarele sînt raţiunile limpezi ce i s-au făcut lui cunoscute prin contemplaţie. În sfîrşit, legăturile sînt modurile cuvioase ale filozofiei active a virtuţii. Căci legăturile acestea sînt mînecuţe. Aceste raţiuni şi moduri de lucrare se răspîndeau cu bună mireasmă din evlavia adîncă a fericitului Apostol, ca din pielea lui. Iar cei ce le primeau dobîndeau vindecare

de boala care-i chinuia. Unii alungau boala neştiinţei prin raţiunile contemplaţiei ca prin nişte ştergare, iar ceilalţi desfiinţau prin chipurile virtuţilor active cu desăvîrşire neputinţa păcatului" (FILOCALIA, III, p. 128).

19:13-20

Cei şapte fii exorcişti ai unui „arhiereu" iudeu numit Skeuas (care era, posibil, mare preot al cultului imperial; cf. FITZMYER, p. 649), îndrăznesc să cheme numele lui Iisus în activitatea lor de scoatere a duhurilor necurate din cei posedaţi. Într-o scenă tragi-comică, demonul rîde de îndrăzneala lor de a se folosi de numele lui Iisus, ca şi de cel al lui Pavel, şi îi brutalizează. Nu există decît o Evanghelie a lui Iisus Hristos, după cum explica Pavel galatenilor, iar orice altă învăţătură, diferită de a lui, trebuie să fie considerată nu numai falsă, ci şi dăunătoare. De asemenea, prin acest episod, Luca încearcă să pună în contrast adevărata religie a Căii Domnului cu practica „magiei" (cf. şi PELIKAN, p. 214-215). Ca urmare firească a acestei întîmplări, episodul lucan ne informează că numele Domnului era acum preamărit în Efes şi că mulţi dintre cei care practiseră pînă atunci magia au renunţat la ea, mărturisindu-şi public faptele lor (şi chiar arzîndu-şi cărţile).

19:13

În BIBL.1688, *să ispitiră* traduce gr. *ἐπεξείρησαν* (BIBL.ANANIA: *au încercat*). Sintagma *τινες καὶ τῶν περιερχομέων* este echivalată în traducerile mai noi prin *cei ce cutreieră lumea* (BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA) sau *umblau prin împrejurimi* (NTBB). Gr. *ἐξορκιστής* este tradus la plural prin *jurători* (instituţie juridică; „martori", „juraţi", BIBL.1688; BIBL.1914), *descîntători* (BRATU², COD. VOR.², CORESI, PRAXIU), *fărmăcători* (NTB), *exorţisti* (BIBL.1795/2000) *exorcişti* (BIBL.CORN.1926, NTBB) sau *alungători de demoni* (BIBL.RADU-GAL.). În versiunile ortodoxe mai recente s-a preferat traducerea printr-o expresie, decît printr-o „categorie": *unii dintre iudeii care cutreierau lumea, scoţînd demoni* (BIBL.1988, BIBL.ANANIA).

19:21

Această hotărîre a lui Pavel ne arată în ce măsură cartea Fapte, ca istorie a creştinismului primar, este ancorată în cele două puncte majore de interes: Ierusalimul şi Roma (cf. 22:27; 28:14; PELIKAN, p. 211). Nu putem cunoaşte exact motivul pentru care Pavel voia să vadă Roma; cel mai probabil, datorită statutului ei de capitală a imperiului.

19:22

Cel de-al doilea ucenic menţionat, Erastus, ar putea fi acelaşi cu vistiernicul din Corint menţionat la Rom. 16:23.

19:23-40

Ultimul episod al misiunii efesane ne istoriseşte despre revolta unor argintari, care făceau mici temple ale Artemisei şi care îşi vedeau cîştigurile diminuate din pricina propovăduirii creştine.

19:24

Templele de argint (gr. sg. *ναός*) erau replici miniaturale ale templului ridicat zeiţei Artemis în Efes, una dintre cele şapte minuni ale lumii antice. Deşi nu se precizează, Dimitrie este probabil conducătorul breslei argintarilor.

19:15-27

În discursul său, Dimitrie nu îl atacă pe Pavel pentru mesajul său creştin, ci pentru că acesta din urmă se arăta luptător împotriva templelor, *zicînd că nu sînt dumnezei cei făcuţi de mîini*. În mod indirect, aşadar, textul lucan îl înfăţişează pe Dimitrie drept apărător al templelor, care poate fi pus alături de adversarii lui Ştefan (Fapte 7:48) şi Pavel (Fapte 17:24-25, 27; 21:28; cf. PERVO, p. 491). ♦ Opoziţia lui Pavel şi a creştinilor din perioada apostolică faţă de idolii făcuţi de mîini omeneşti venea ca o continuare a celor ce erau scrise în *Scripturi*: „Idolii neamurilor sînt argint şi aur, lucruri de mîini omeneşti: gură au şi nu vor grăi; ochi au şi nu vor vedea; urechi au şi nu vor auzi; nări au şi nu vor mirosi; mîini au şi nu vor pipăi; picioare au şi nu vor umbla, nu vor glăsui cu gîtlejul lor. Asemenea lor să fie cei ce-i fac pe ei şi toţi cei ce se încred în ei" (Ps. 113:12-16, BIBL.ANANIA). Într-un limbaj mai filozofic se exprimă Clement al Alexandriei: „Da, statuia zeului este cu adevărat materie moartă, fasonată de mîna unui artist; pentru noi, însă, chipul Dumnezeului nostru este spiritual; nu-i o materie care cade sub simţuri. Dumnezeu, singurul cu adevărat Dumnezeu, este spiritual, nu-i o imagine sensibilă" (CLEMENT ALEX., PROT., 4:51, 6; trad. rom., p. 112).

19:19

După cum interpretează textul Didim cel Orb, este necesar să observăm o distincţie clară între activitatea apostolilor lui Hristos şi cea a vrăjitorilor: „Fie ca cei care-i acuză pe ucenicii lui Hristos că sînt vrăjitori să fie contrazişi prin acest cuvînt, de vreme ce arată clar că toată magia este distrusă prin puterea învăţăturii lor. Vedeţi cum oamenii aceştia, care nu erau incompetenţi ci se pricepeau în arta aceasta, după ce au fost curăţaţi de arta vrăjitoriei sau de duhurile lor obişnuite, cum au adunat într-un loc toate cărţile lor de magie şi le-au ars în faţa tuturor celor prezenţi în acel moment, deşi avea o valoare considerabilă" (CATENA, 19:19-20, *apud* ACCS AC, p. 240).

19:24

BIBL.1688 traduce gr. *ἀργυροκόπος* („argintar") prin *zlătariu*, care înseamnă „aurar" (v. POPA, 123). Versiunile ulterioare au *argentariu/ argintar*, iar în versiunile mai vechi întîlnim forma *argint-tăetoriu* (BRATU², COD. VOR.², CORESI, PRAXIU).

19:26-27

Versetele 26-27 din versiunea BIBL.1688 sînt despărţite

într-un mod diferit decît în toate celelalte versiuni româneşti; astfel, versetul 26 (BIBL.1688) conţine şi o parte din versetul 27 (aşa cum apare în celelalte versiuni), iar puţinul text rămas se regăseşte la versetul 27 (BIBL.1688). Nu cunoaştem motivul acestei împărţiri, care poate fi o simplă eroare a editorilor BIBL.1688. O situaţie similară, dar mai clară în ceea ce priveşte originalul folosit, se întîlneşte şi la v. 40 (BIBL.1688; cf. GNT; VULG. – la fel şi în NTBB), care conţine textul versetele 40-41 (aşa cum apare în celelalte versiuni; cf. NTSTE; BYZ). În acest caz nu mai este vorba de o eventuală eroare, ci despre urmarea unei versiuni textuale. ♦ Gr. *ἀπελεγμός* ('discreditare', 'pierdere a reputaţiei') este tradus prin *îmfruntare* (BRATU[2]: *întru îmfruntare a veni), oblicire* ('condamnare', 'osîndire', COD. VOR.[2], CORESI, PRAXIU), *ponoslu* ('ruşine', 'ocară', BIBL.1688), *batgiocură* (NTB), *mustrare* (BIBL.1795/2000) *dispreţ* (NTNITZ., CORN; NTBB: *dispreţuită*), *defăimare* (BIBL.1914), *fără trecere* (BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA).

19:35-40

Luca include aici un al doilea discurs, cu caracter pacificator, al „secretarului" sau „notarului" (consiliului orăşenesc), care ia în discuţie statutul public al celor dimpreună cu Pavel, considerînd activitatea lor legitimă, în contrast, de fapt, cu revolta născută de Dimitrie şi tovarăşii săi. Astfel, cei acuzaţi *nu sînt nici furi de cele sfinte, nici nu hulesc pe zeiţa voastră* (BIBL.ANANIA).

19:37

Gr. *ἱερόσυλος* este tradus în BIBL.1688 prin *furi de besearică* iar în NTB, prin *călcători sfinţiturilor*. În NTBB întîlnim echivalarea *profanatori ai templului*.

19:40

Primejdia de a fi chemaţi la judecată pentru răscoală este redată în traducerile vechi prin construcţii precum *să nu să facă pîră de zarvă* (BIBL.1688), *să nu ne pîrască ridicători a fi* (NTB) sau *să nu se bage vină că sîntem turburători* (BIBL.1795/2000).

Capitolul al 20-lea

20:1

În acest capitol sîntem martorii reîntîlnirii lui Pavel cu bisericile pe care le fondase în diferite oraşe; fiecărei comunităţi îi dă sfaturi şi de la fiecare îşi ia rămas bun. Este posibil ca intenţia textului lucan să fi fost aceea de a-i sugera cititorului că viaţa lui Pavel se apropie de sfîrşit (TARAZI, p. 257-258).

20:2-3

Din Efes, Pavel merge în Macedonia şi apoi în Grecia, probabil la Corint, unde rămîne timp de trei luni. Din cauza unui complot al iudeilor, decide să renunţe la călătoria pe mare, plecînd în Siria prin Macedonia.

20:4

Pavel este însoţit de şapte ucenici: Sosipatru, fiul lui Piru, din Bereea, Aristarh şi Secundus din Tesalonic, Gaius din Derbe,Timotei din Listra, Tihic şi Trofim din Asia.

20:5

Reapare în povestire 20:5-15 persoana I plural, ceea ce ar putea însemna, după unii exegeţi, că şi Luca s-a alăturat grupului.

20:7

Luca începe relatarea unei minuni săvîrşite de Pavel. Pe cînd se afla în Troa împreună cu creştinii de acolo, pentru frîngerea pîinii în ziua întîi a săptămînii (duminica), Pavel ţine o predică foarte lungă, pînă la miezul nopţii. ♦ Expresia *παρέτεινέν τε τὸν λόγον* este redată prin *a tinde cuvîntul* (BRATU[2]; COD. VOR.[2]: *tinse*; CORESI, PRAXIU: *să tinz) înlungi cuvîntul* (NTB), *îndelungă cuvîntul* (BIBL.1688), *lungi vorba* (BIBL.1795/2000), *întinse cuvîntarea* (NTNITZ.), *a lungit cuvîntul* (BIBL.1914, BIBL.1968, BIBL.ANANIA).

20:8

În versiunile româneşti, gr. *λαμπάς* este redat prin *făclie* (NTB, BIBL.1688, BIBL.1914), *candelă* (BIBL.1795/2000), *lumină* (NTNITZ., BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA), iar gr. *ὑπερῷον,* prin comarnic (COD. VOR.[2]), *foişor* (BIBL.1688, BIBL.1914), *cerdac* (NTB), *casa de sus* (BIBL.1795/2000) şi *camera/ odaia de sus* (NTNITZ., BIBL.CORN.1926 ş.u.). ♦ Faptul că erau multe lămpi cu ulei aprinse a creat un efect soporific; aceasta este o a doua cauză, pe lîngă discursul prelungit al lui Pavel, pentru care tînărul Eutihie cade de la etaj.

20:9-12

Gr. *τρίστεγου* este tradus în diferite versiuni româneşti *al treilea pod* (COD. VOR.[2]), *al treilea acoperămînt* (CORESI, PRAXIU; CB: *din trei cuperăminte*) *a treia straşină* (BIBL.1688: „etaj", „nivel"), *al treilea rînd de casă* (NTB, BIBL.1914), *rîndul al treilea* (BIBL.1795/2000, NTNITZ.) şi *catul al treilea* (BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA). Motivul căderii lui Eutihie este somnul, care apare în două construcţii diferite în aceeaşi frază: *ὕπνῳ βαθεῖ… κατενεκθεὶς ἀπὸ τοῦ ὕπνου.* În versiunile româneşti găsim o frumoasă diversitate în traducerea acestor secvenţe: *cu somnu adîncat … plecă-se de somn* (CORESI, PRAXIU), *îngreuiat de somnu… cebăluit de somnu* (NTB; *a cebălui*, „a ameţi"; cf. s.v., DER 1634), *împreunîndu-se cu adînc somn… biruindu-se de somn* (BIBL.1688), *împresurat de somn greu… plecîndu-să de somn* (BIBL.1795/2000), *cufundat în somn adînc… tărit fiind de somn* (NTNITZ.), *cuprins de somn greu… plecîndu-se de somn* (BIBL.1914), *a adormit de-a binelea… biruit de somn* (BIBL.CORN.1926), *a adormit adînc… doborît de somn* (BIBL.ANANIA). ♦ Beda Venerabilul aplică înţelesurile numelui *Eutihie* (pe care le află de la Ieronim) episodului descris de Luca: „În ebraică, «Eutihie înseamnă lipsit de minte, iar în greacă înseamnă norocos». Unul dintre aceste

sensuri se potriveşte unei persoane care, prin plăcerile tinereţii, a căzut de pe culmea virtuţilor. Celălalt sens se potriveşte unei persoane care, datorită dragostei unui predicator, s-a întors la înălţimile virtuţii" (BEDA, 20:9a, *apud* ACCS AC, p. 245). ♦ Sf. Ioan Gură de Aur observă cît de mare era zelul lui Eutihie, care îl asculta pe Pavel chiar de la etajul al treilea. (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 43, *apud* ACCS AC, p. 245). ♦ Sf. Maxim Mărturisitorul interpretează etajul al treilea ca fiind înălţimea teologiei, din care omul cade din neglijenţă, precum Eutihie: „Orice minte urcă în lucrarea practică la etajul întîi, iar în contemplaţia naturală se aşază ca la etajul al doilea şi printr-o credinţă neîndoită urcă la înălţimea teologiei ca la un al treilea etaj, după care, neglijînd cuvîntul dumnezeiesc şi adormind, cade de la aşa-numitul etaj. Dacă însă Cuvîntul învăţăturii, căzînd asupra lui, va găsi în el ceva viu [Fapte 20:10], nefiind cu totul omorît prin deznădejde, iarăşi îl face viu prin pocăinţă [Fapte 20:12]" (MAXIM MART.,-ÎNTREB., p. 182; trad. rom., p. 218).

20:13-16

Luca istoriseşte pe scurt călătoria lui Pavel de la Troa la Milet, care a avut loc în primăvara anului 58 d.Hr. Din portul Asson, Pavel ajunge pe mare la Mitilene pe insula Lesbos, apoi în faţa insulei Chios (BIBL.1688: *împotriva Hiului*) şi pe insula Samos. De acolo pleacă la Milet în Asia, fără să se oprească la Efes, pentru a ajunge la timp la Ierusalim pentru sărbătoarea Cincizecimii. După J. Fitzmyer, decizia de a nu se opri la Efes poate fi pusă în legătură şi cu cele întîmplate cu ocazia revoltei argintarilor (FITZMYER, p. 671). ♦ Miletul era un oraş-port pe coasta vestică a Asiei Minor, la aproximativ 50 km sud de Efes (s.v., *Miletum, Miletus*, cf. TBD, s.v.).

20:14

Gr. *πειρασμῶν* este tradus în BIBL.1688 prin *dodeaiale*. Alte versiuni scriu *năpăsti* (COD. VOR.², BRATU², CORESI, PRAXIU), *ispite* (NTB, BIBL.1795/2000), *uneltiri* (BIBL.CORN.1926, BIBL.ANANIA), *încercări* (NTNITZ., BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, NTBB).

20:17

Luca începe cu o introducere a discursului lui Pavel (versetele 18-35), arătînd cum apostolul îi cheamă la Milet pe prezbiterii bisericii din Efes pentru a le vorbi. Acest discurs poate fi considerat unul de adio, avînd valoare de testament pastoral (pentru o analiză detaliată, v. PREDA 2002, p. 209-215). Construcţia literară a discursului nu omite nici una dintre părţile obişnuite ale unui asemenea gen: un discurs ţinut într-un moment de despărţire (plecare, moarte) în care se aminteşte activitatea trecută, se menţionează situaţia prezentă şi se aleg succesori pentru viitor, care apelează la fidelitate şi aminteşte auditorilor că vorbitorul nu îi va mai vedea, probabil, niciodată (FITZYER, p. 674; exemple din Vechiul Testament ale unor astfel de discursuri sînt Fac. 49: 1-17, Is. Nav. 23-24 sau 1Reg. 12:1-25).

20:20

Prin *nimică n-am ferit*, BIBL.1688 traduce gr. *οὐδὲν ὑπεστειλάμην*; în alte traduceri româneşti putem citi *nemică nu tăgăduiiu* (COD. VOR.²; BRATU²: *nu me tăgăduiiu*), *nu m-am supus* (CORESI, PRAXIU), *n-am lăsat* (NTB), *n-am tăcut* (BIBL.1795/2000), *n-am micşorat* (NTNITZ.), *n-am făcut* (BIBL.1914), *n-am ascuns* (BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU—GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA) sau *nu m-am sustras* (NTBB).

20:22

Expresia *δεδεμένος ἐγὼ τῷ πνεύματι* (lit. „legat în Duhul", ar putea însemna „constrîns de duhul meu" sau, mai curînd, „îndrumat de Duhul [Sfînt]"). În tradiţia biblică românească găsim, în general, echivalări care transmit cel de-al doilea sens, precum *legatu-s de Duhul* (CORESI, PRAXIU; COD. VOR.²: *legatu su cu Duhul*), *legat în Duh* (NTB), *legat cu Duhul* (BIBL.1688, BIBL.1795/2000, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1914, BIBL.1968), *împins de Duhul* (BIBL.CORN.1926, NTBB), *mînat de Duhul* (BIBL.ANANIA). Un exemplu de traducere cu primul sens este NTNITZ.: *silit fiind în spiritul meu*.

20:23

Gr. *δεσμὰ* este echivalat în traducerile româneşti prin *legare* (CORESI, PRAXIU), *legături* (BRATU², COD. VOR.², BIBL.1688, BIBL.1795/2000, BIBL.1914), *prinsuri* (NTB) sau *lanţuri* (NTNITZ., BIBL.CORN.1926 ş.u.).

20:24

Acesta este singurul loc din Fapte în care Pavel vorbeşte despre *Evanghelie*; apostolul şi-a îndeplinit slujba care i-a fost încredinţată de Domnul Iisus Hristos, aceea de a predica „Evanghelia harului lui Dumnezeu" *(τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ)*. Această expresie nu poate fi găsită în scrierile pauline (cf. 1Tes. 2:9, în care Pavel însuşi îşi caracterizează misiunea: „Vă aduceţi aminte, fraţilor, de osteneala şi de truda noastră; lucrînd zi şi noapte, ca să nu fim povară nici unuia din voi, aşa v-am propovăduit Evanghelia lui Dumnezeu"). ♦ Expresia este redată în traducerile româneşti prin *Evanghelia darului lui Dumnezeu* (BIBL.1688, BIBL.1795/2000, NTNITZ., BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL.), *Evanghelia harului lui Dumnezeu* (BIBL.CORN.1926, BIBL.1968, BIBL.ANANIA) şi mai puţin potrivit, prin *Evanghelia bunătăţiei lui Dumnezeu* (CORESI, PRAXIU) *Evangheliia milei lui Dumnezău* (NTB). NTBB optează pentru traducerea lui *τὸ εὐαγγέλιον*: *vestea cea bună a harului lui Dumnezeu*.

20:25

Pavel le spune efesenilor că nu îl vor mai vedea; planul său era de a merge mai întîi la Ierusalim, de acolo la Roma şi apoi în Spania.

20:28

Termenul *ἐπίσκοπος* apare numai aici în Luc. sau în Fapte;

în lumea greco-romană, termenul era folosit cu sensul de supervizor sau inspector. Faptul că Luca îl foloseşte aici, dar scrie mai devreme prezbiteri (20:17) arată că, pentru el, desemnau titluri şi funcţii similare (FITZMYER, p. 768). ♦ În tradiţia biblică românească, termenul este echivalat cu sensul de supraveghetor în majoritatea versiunilor, dar şi prin „episcop" (un termen care are în prezent o altă încărcătură semantică). Astfel, echivalarea pluralului din text a fost făcută în versiunile româneşti prin *cercetători* (BRATU[2], COD. VOR.[2]), *socotitori* (CORESI, PRAXIU, BIBL.1688), *păstori* (NTB), *supraveghetori* (NTBB) şi *episcopi* (BIBL.1795/2000 ş.u.: BIBL.FILOTEI , BIBL.1874, NTNITZ., BIBL.1914, BIBL.1936; BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1988, BIBL.ANANIA; BIBL.CORN.1926 adaugă, în notă, alternativa *privighetori*).

20:30

Expresia *λαλοῦντες διεστραμμήνα* (purtînd sensul de 'a răstălmăci adevărul') este redată în traducerile româneşti prin *grăindu întoarsa* (BRATU[2]) *voru grăi rrăzvretitu* (COD. VOR.[2]) şi *grăind răzvrătit* (CORESI, PRAXIU), *vor grăi îndărăptnicii* (NTB), *grăind îndărătnicie* (BIBL.1688, NTNITZ., BIBL.1914), *vor învăţa lucruri stricăcioase* (BIBL.CORN.1926), *învăţînd învăţături sucite* (BIBL.RADU-GAL.), *grăind învăţături răstălmăcite* (BIBL.1968, BIBL.ANANIA) şi *vor răspîndi învăţături înşelătoare* (NTBB).

20:35

Întîlnim aici una dintre aşa-numitele fraze nerostite ale lui Iisus (*agrapha*), adică ziceri care nu se regăsesc în evangheliile canonice: *μακάριόν ἐστιν μᾶλλον διδόναι ἤ λαμβάνειν*, „Mai fericit este a da decît a lua" (în MS.D: „Mai fericit este cel care dă decît cel care primeşte"). ♦ Una dintre mărturiile timpurii ale utilizării unei fraze similare se găseşte la Clement Romanul: „Şi cu toţii aveaţi cuget smerit, fără să vă îngîmfaţi cîtuşi de puţin, supunîndu-vă mai degrabă decît supunînd, dînd cu mai multă plăcere decît luînd, mulţumindu-vă cu merindele de drum de la Hristos" (CLEMENT, SCRIERI, 2:1; trad. rom., p. 49).

20:37

Expresia *ἱκανος δὲ ἐγένετο κλαυθμός πάντων* este tradusă în BIBL.1688 prin *şi cîtăva plînsoare fu cătră toţi*. Alte versiuni optează pentru *fu plîns mare* (NTB), *mare plîngere* (BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI; BIBL.1914: *multă plîngere*), *plîns îndestul* (NTNITZ.), *mare jale* (BIBL.1968, BIBL.ANANIA).

Capitolul al 21-lea

21:1-17

Aceasta este încă o secvenţă narativă a scrierii lucane, în care aflăm detalii despre călătoria lui Pavel spre Ierusalim, de la Milet, la Cos, Rhodos, Patara, Cipru şi Tir, apoi Ptolemaida şi Cezareea Maritima. Asemănarea de conţinut şi limbaj cu Gal., 1-2, ne face să credem că scrisoarea paulină este principala sursă a lui Luca (cf. TARAZI, p. 261). Persoana I plural este utilizată iarăşi în naraţiune (21:18/ 19 AT). Deşi este informat despre soarta care îl aşteaptă la Ierusalim (21:4, 10-11), apostolul este hotarît să meargă acolo (după modelul lui Iisus, cf. Luc. 18:31-34).

21:4

Atenţionarea „în Duhul" a creştinilor din Tir este încă unul dintre mijloacele minunate de comunicare (vedenii, vise, revelaţii) care punctează momentele decisive din Fapte. Observăm aparenta contradicţie între acest semnal de alarmă şi ceea ce Pavel mărturisise la 20:22, că mergea la Ierusalim „mînat de Duhul"; datoria propovăduirii este mai presus decît grija de ceea ce-i pot face oamenii. ♦ După Sf. Maxim Mărturisitorul, deşi a apreciat grija iubitoare a celor care l-au avertizat, inspiraţi fiind de Duhul, Pavel a arătat că încrederea sa în Duhul şi iubirea pentru Dumnezeu depăşeşte dragostea semenilor săi: „[Pavel] n-a ascultat de cei ce primiseră harisma iubirii desăvîrşite faţă de el care-i spuneau «prin Duhul», adică prin harisma iubirii faţă de el, lucrată în ei de Duhul, […] să nu se suie în Ierusalim. Căci el a preţuit mai mult iubirea dumnezeiască şi mai presus de înţelegere decît iubirea duhovnicească a altora faţă de el. Mai bine zis, nu s-a suit neascultînd… ci i-a învăţat pe cei ce prooroceau despre el, prin harisma iubirii să se ridice de la o harismă mai mică a Duhului la una mai înaltă…Aşadar, păruta neascultare a lui Pavel nu-i decît o păzire a bunei rînduieli" (FILOCALIA, III, p. 110).

21:8

Pavel îl vizitează la Cezareea pe „Filip Evanghelistul, unul dintre cei şapte"; este vorba de unul dintre cei şapte diaconi şi nu de Filip Apostolul (cf. Fapte 1:13) aşa cum credea deja Eusebiu al Cezareei (EUSEBIU, IST., 3:31, 3-5; 3:39, 9). Termenul *τοῦ εὐαγγελιστοῦ* mai apare în Noul Testament doar la Efes. 4:11 şi 2 Tim. 4-5 şi este echivalat în cele mai multe traduceri româneşti prin *evanghelistul* (BRATU[2], COD. VOR.[2], CORESI, PRAXIU, NTB, BIBL.1688; BIBL.1795/2000, NTBB); NTNITZ., urmat de BIBL.CORN.1926, încercînd probabil să evite posibilitatea indentificării cu apostolul, scrie *Filip, fiind un evanghelist din cei şapte*. Alte traduceri, poate tot cu acest scop, optează pentru traducerea cuvîntului prin *binevestitorul* (BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1988, BIBL.ANANIA).

21:9-11

Prorocul Agav (Agabus) este probabil acelaşi cu cel menţionat la 11:28, deşi textul nu face nicio legătură clară cu personajul din episodul anterior. Evreii urmau să îl dea pe apostol în mîna „neamurilor", adică a autorităţilor romane. ♦ În versetul 9, gr. *θυγατέρες παρθένοι* (*fiice fecioare*, în NTNITZ., BIBL.1968, BIBL.ANANIA, NTBB) este tradus în BIBL.1688 şi BIBL.1795/2000 prin *feate fecioare*, iar în NTB prin *feate vergure*; BIBL.RADU-GAL. scrie *fete mari*.

21:17-26

Primirea lui Pavel de către conducătorii bisericii din

Ierusalim (în frunte cu Iacov) nu este atît de caldă pe cît ne-am fi putut aştepta. Deşi îi laudă reuşitele în propovăduirea cuvîntului, ei îi pun în vedere că există numeroşi creştini (*μυριάδες*) proveniţi dintre iudei care sînt zeloţi pentru lege şi care cred că Pavel propovăduieşte renunţarea la Moise şi obiceiurile mozaice.

21:20

Chipul zelotului nu-i era în nici un caz străin apostolului Pavel, căci el însuşi acţionase în acest fel înainte de covertirea sa pe drumul Damascului; gr. *ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρξουσιν* este redată prin expresii ca *rîvnitori legii sînt* (BIBL.1688 ş.u.), *sînt înfierbîntaţi cu dragostea legiei* (NTB) sau *ţin cu rivnă Legea* (NTBB).

21:21

Gr. *ἀποστασία* ('renunţare', 'rebeliune', 'apostazie') este echivalat în versiunile vechi prin *delungare* (BRATU[2]), *po[s]tîmpire* (COD.VOR.[2]), *prestî[m]pire* (CORESI, PRAXIU), *a să lăpăda* (NTB) sau *despărţire* (BIBL.1688; BIBL.1795/2000: *să se despărţească*, BIBL.1914). Traducerile mai noi optează pentru *să se lepede* (BIBL.1874, NTNITZ., BIBL.CORN.1926 ş.u.).

21:22-26

Conducătorii bisericii ierusalimitene îl sfătuiesc pe Pavel să se apare de aceste acuzaţii şi să reducă zvonurile la tăcere prin exemplu personal, adică prin fapte care să arate tutror că respectă legea mozaică. Mai precis, apostolul era sfătuit să se alăture unor bărbaţi care împliniseră făgăduinţă de nazireu (cf. Num. 6:1-21); Pavel acceptă. Este posibil ca ritualul de curăţire pe care îl îndeplineşte acesta, timp de şapte zile (Fap. 21:27), să fie cel cerut evreilor care reveneau acasă după o perioadă petrecută între neamuri (FITZMYER, p. 694).

21:23

Secvenţa *εὐχὴν ἔχοντες ἐφ ἑαυτῶν,* care se referă la făgăduinţa nazireului, este redată în versiunile româneşti prin *rugăciuni au de sine* (COD.VOR.[2], CORESI, PRAXIU), *s-au făgăduit întru sine* (NTB), *rugăciune avînd întru sine* (BIBL.1688) *au făgăduinţa preste sine* (BIBL.1795/2000), *au asupra lor juruinţă* (NTNITZ., BIBL.RADU-GAL.), *au făgăduinţă întru sine* (BIBL.1914), *au făcut o juruinţă* (BIBL.CORN.1926), *au asupra lor o făgăduinţă* (BIBL.1968, BIBL.ANANIA) şi *au făcut un jurămînt* (NTBB).

21:27-29

Iudeii care îl recunosc pe Pavel în templu nu sînt dintre creştini, ci provin din diaspora şi îl ştiau pe apostol din perioada sa de propovăduire la Efes (19:1-20:1). Acuzaţiile publice împotriva sa amintesc de cele îndreptate împotriva lui Ştefan, la care el însuşi fusese martor. Una dintre cele mai grave acuzaţii era că adusese la templu un bărbat dintre neamuri, profanîndu-l (cf. Num. 1:51; 3:10, 38; 18:7); este vorba de un efesan numit Trofim, care îl însoţise pe Pavel din Asia (cf. Fapte 20:4).

21:30

Luca amplifică aici printr-o hiperbolă, scriind că *s-a mişcat toată cetatea şi poporul a alergat din toate părţile* (BIBL.ANANIA; cf. BIBL.1688: *fu alergare de nărod*; NTB: *fu curărea oamenilor*); cf. şi la 21:31, *tot Ierusalimul s-a tulburat* (CORESI, PRAXIU: *tot smenti-se Ierusalimul*).

21:31

Comandantul cohortei, care se numea Claudius Lysias (cf. 23:26), este intitulat *χιλίαρχος*, „conducător peste 1000 de ostaşi" (echivalentul grecesc al titlului latinesc *tribunus militum*). În traducerile româneşti, *τῷ χιλίαρχος τῆς σπείρης* este echivalat prin *miaşul zborului* (BRATU[2]), *miiaşul gloatei* (COD. VOR.[2]), *miiariul Spirea* (CORESI, PRAXIU), *căpitanul şireagului* (NTB), *căpitanul polcului* şi *polcovnic* (BIBL.1688; cf. *polc*, „regiment", „legiune"), *căpitanul oştii* (BIBL.1795/2000, BIBL.1914, BIBL.CORN.1926) *căpitanul cohortei* (NTNITZ.), *comandantul cohortei* (BIBL.1968, BIBL.ANANIA) sau *tribunul cohortei* (BIBL.RADU-GAL., NTBB).

21:34

Gr. *παρεμβολή* ('tabără fortificată', 'garnizoană') este echivalat în versiunile româneşti prin *tabără* (NTB, BIBL.1688, BIBL.1914), *cetăţuie* (BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL.), sau *fortăreaţă* (BIBL.ANANIA).

21:37-38

După ce l-a arestat şi l-a dus la garnizoană, tribunul este surprins să-l audă pe Pavel vorbind greceşte, căci fusese informat că cel care crease tulburare în oraş era un proroc egiptean. ♦ Informaţia lucană este confirmată de Josephus care vorbeşte despre acest egiptean care scăpase anterior romanilor: „În vremea aceea a venit la Hierosolyma un egiptean care se dădea drept profet, îndemnînd gloata de plebei să urce împreună cu el pe Muntele măslinilor, situat la cinci stadii distanţă de oraş. Acolo zicea el că vroia să arate cum, la porunca lui, zidurile Hierosolymei se vor prăbuşi, făgăduind oamenilor că vor pătrunde în oraş prin spărturile lor. La auzul acestor vorbe, Felix a poruncit oştenilor să ia armele în mîini; a strîns un mare număr de călăreţi şi de pedestraşi, cu care a năvălit în afara Hierosolymei, pornind împotriva egipteanului şi a însoţitorilor lui. Au pierit vreo patru mii dintre aceştia şi două sute au fost luaţi prizonieri. Egipteanul n-a căzut pe cîmpul de luptă, ci s-a făcut nevăzut" (JOSEPHUS, ANT., 20: 8, 6; trad. rom., p. 567).

21:39-40

Pavel se identifică ferm drept iudeu, fără îndoială pentru a construi o legătură cu cei care îl acuzau (cf. 1Cor. 9:20 BIBL.ANANIA: „Cu iudeii am fost ca un iudeu, ca să dobîndesc pe iudei; cu cei de sub lege, ca unul de sub lege, deşi eu nu sînt sub lege, ca să dobîndesc pe cei de sub

lege"); tot în acelaşi sens, Luca nu uită să precizeze că, în discursul său de apărare, Pavel vorbeşte în ebraică (deşi, foarte probabil, nu este vorba de vechea limbă a Templului, ci de aramaică; cf. Fapte 22:2; 26:4; Ioan 5:2; 19:13, 17, 20; FITZMYER, p. 701).

Capitolul al 22-lea

22:1-21

Luca relatează pentru a doua oară episodul convertirii lui Pavel, de data aceasta chiar cu vorbele acestuia (cf. şi Fapte 26). Textul lucan pune accent mai întîi pe identitatea evreiască a lui Pavel (22:1-12, cf. 21:39), care a fost crescut şi educat în spiritul Templului, la care continuă, în mod firesc, să meargă pentru rugăciune (v. şi 22:17) şi care este ajutat de Anania, bărbat „credincios Legii" şi „stimat de toţi iudeii" din Damasc (22:12). Relatarea ajunge la punctul culminant reprezentat de vederea minunată a lui Iisus (22:17-18), care îl alege şi îl trimite să propovăduiască neamurilor (22:21). Astfel, apărarea lui Pavel (BIBL.1688: *a mea răspundere*) este construită în jurul dublei sale responsabilităţi, ca iudei şi ca ucenic al lui Iisus.

22:3

Pavel îşi descrie educaţia de fariseu „plin de rîvnă pentru Dumnezeu" (cf. Gal. 1:13-14; Filim. 3:5-6), la picioarele lui Gamaliel (care mai este menţionat la Fapte 5:34). ♦ Ioan Hrisostom observă că Pavel nu spune doar „legea", ci „legea părintească": „Aceasta arată ce fel de persoană fusese, adică un om care nu ignorase legea. Aceasta pare să fie spus în beneficiul auditoriului, dar, de fapt, este o acuzaţie. Căci ce ar fi făcut, dacă, avînd toată această cunoaştere, ar fi rămas nepăsător? Ce vei face dacă, avînd ştiinţa profundă a Legii, nu o împlineşti? Nu o iubeşti, nu-i aşa? Pavel spune apoi că a fost un zelot. Căci după ce şi-a adus sieşi laudă, o extinde către ceilalţi, zicînd «aşa cum sînteţi şi voi astăzi», arătînd prin aceasta că ceea ce fac ei nu este pentru vreun motiv omenesc, ci se datorează zelului lor. Făcîndu-le acest compliment, el le captează atenţia de la început" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, p. 268).

22:4

Luca foloseşte din nou *Calea* (gr. *ὁδός*) pentru a desemna creştinismul (cf. Fapte 9:2); în majoritatea traducerile româneşti întîlnim echivalarea prin *cale* (spre exemplu, în BIBL.1688: *această cale am gonit*) dar cuvîntul a fost tradus şi prin *învăţătură* (BIBL.RADU-GAL.).

22:6-11

Luca subliniază importanţa deosebită a întîlnirii cu Iisus, urmînd îndeaproape afirmaţiilor şi imagisticii prezente în scrierile pauline (cf. 1Cor. 15:8; v. *strălucirea luminii* în versetul 11 şi 2.Cor. 4:4-6).

22:9

Reluarea episodului convertirii (relatat deja de Luca în Fapte 9) a oferit dintotdeauna exegeţilor prilejul de a observa că aici, spre deosebire de relatarea anterioară, însoţitorii lui Pavel văd lumina, dar nu aud vocea lui Iisus. În explicaţia sa, scriitorul latin Arator (sec. al VI-lea) încearcă să armonizeze cele două versiuni: „Pavel, vorbind de faptele sale, spune că tovarăşii săi au văzut lumina, atunci cînd s-a întîmplat, cu ceva vreme în urmă, dar nu au auzit vocea cu urechile lor; dar atunci, cînd a fost orbit, se spunea că au auzit vocea [Fapte 9:7]. Aşa este munca unui scriitor, schimbătoare. Dar nu este nicio îndoială că ambele [pasaje] trebuie să se acorde; căci atunci [după Luca] se spune că ei au auzit, au primit sunetul, iar acum [în cuvintele lui Pavel], se spune foarte clar că nu au auzit. Aceasta poate fi explicat foarte simplu: se spune corect despre voce că nu a vorbit atunci cînd nu a putut fi distinsă, nici nu este vreun lucru transmis într-un discurs dacă persoana care îl primeşte nu îl înţelege. El nu receptează decît foarte puţin deoarece se îndoieşte de ce a auzit urechea sa, iar zgomotul neclar loveşte doar aerul. Astfel, se spune în acelaşi timp şi că au auzit şi că nu au auzit. Una pleacă de la zgomot, cealaltă de la discurs real, iar un eveniment unic poartă iar şi iar, un sens dublu" (ARATOR, 2, *apud* ACCS AC., p. 270).

22:20

Prezenţa lui Pavel la moartea lui Ştefan este un detaliu cunoscut numai din relatarea lucană, aşa încît nu surprinde prezentarea acelui eveniment în discursul paulin (FITZMYER, p. 708). ♦ Termenul gr. *μάρτυς*, care înseamnă 'martor', dar şi 'martir', este tradus în ambele feluri în versiunile româneşti, unde putem citi *mucenic* (BIBL.1688; BIBL.1914, BIBL.ANANIA), *mărturisitor* (CORESI, PRAXIU, NTB) *martor* (BIBL.1795/2000; BIBL.CORN.1926: *martur*; BIBL.1936; BIBL.RADU-GAL.), *martir* (NTBB).

22:22-24

Dacă propria identificare ca iudeu trebuie că i-a mulţumit pe iudeii care îl acuzau, Pavel devine victima mulţimii, care nu poate accepta misiunea lui la neamuri. Tribunul, care aflase că acuzatul nu era egiptean, ci evreu, nu ezită să poruncească biciuirea prizonierului (în fapt, torturarea lui în vederea aflării adevărului).

22:24

Expresia *εἰπὼν μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτὸν* este tradusă în BIBL.1688, BIBL.1914 prin *zicînd cu bătaie să se ceartă el,* în NTB prin *cu bătăi să întreabă pre el*, iar în BIBL.1795/2000 prin *să se chinuiască.* În versiunile mai noi, gr. *μάστιξ* este echivalat prin *bici*, în expresiile *să-l cerceteze cu lovituri de bici* (NTNITZ., BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL.), *să-l ia la cercetare cu biciul* (BIBL.1968, BIBL.ANANIA), sau *să fie interogat sub lovituri de bici* (NTBB).

22:25-29

Aflat în faţa unei pedepse severe, cu atît mai mult cu cît ar

fi venit de la cineva care nu ar fi înţeles motivul suferinţei sale, Pavel alege să se folosească de statutul său de cetăţean roman (căci legea romană interzicea interogarea prin tortură a romanilor; cf. şi Fapte 16:37). Luca ne informează chiar că tribunul s-ar fi speriat de posibilitatea ca porunca sa să fi fost dusă la îndeplinire fără ca el să ştie că acest iudeu era şi cetătean roman (22:29). Valoarea considerabilă a acestui statut reiese chiar din faptul că tribunul o cumpărase pe o sumă mare de bani. ♦ După Teodoret al Cirului, atunci cînd Pavel s-a folosit de dreptul său de cetăţean pentru a evita tortura, el nu s-a ferit de moarte pentru că i-a fost frică, ci I-a urmat lui Iisus: „Căci porunca dumnezeiască a făcut ca ceea ce pare de ruşine să fie plin de onoare. Astfel apostolul s-a numit la un moment dat fariseu şi, altă dată, roman, nu pentru că îi era frică de moarte, ci pentru că era corect să facă astfel într-o luptă. Tot astfel a apelat la Caesar cînd a aflat de complotul iudeilor împotriva sa. L-a trimis pe fiul surorii sale la tribun pentru a-l informa despre comploturile formate împotriva lui, nu pentru că ţinea la viaţa aceasta ci pentru ascultarea de legea divină. Căci Domnul nostru nu vrea, fără îndoială, ca noi să ne aruncăm în pericol sigur. Aceasta ne-a învăţat [Iisus] nu numai prin cuvinte, ci şi prin fapte, căci nu o dată a evitat violenţa ucigaşă a iudeilor" (TEODORET, EPIST., 3, *apud* ACCS AC, p. 274).

22:28

În tradiţia biblică românească, gr. *πολιτεία* este tradus prin *cetăţenie* începînd cu versiunea BIBL.1795/2000. În versiunile anterioare, el apare calchiat sub forma *politiia* (BIBL.1688) sau ca *cetate* sau *oraş* (cf. *πόλις*, care, de altfel, poate avea şi sensul de „drepturi de cetăţean", cf. LIDDELL-SCOTT, s.v.): *eu cu mult preţ acea cetate agonisii* (CORESI, PRAXIU) şi *eu cu multă şumă de preţ am agonisit oraşul acesta* (NTB).

Capitolul al 23-lea

23:1

Adus în faţa Sinedriului de către tribunul Claudiu (22:30), Pavel îşi afirmă dintru început nevinovăţia în faţa lui Dumnezeu. Aceasta este a doua dintre „apologiile" pauline care apar în succesiune în Fapte 22-26: către Evrei (Fapte 22), către Sinedriu (Fapte 23), către Felix, guvernatorul Iudeii (Fapte 24), către Porcius Festus, alt guvernator al Iudeii (Fapte 25) şi regele Agripa (Fapte 26); pentru o analiză comparativă (v. PELIKAN, p. 245-247).

23:2

Numindu-l pe Anania „perete văruit", Pavel trimite la Iez. 13:10-15: neacceptînd învăţătura paulină, marele preot se aseamănă profeţilor mincinoşi din vremea lui Iezechiel. ♦ În acest episod este vorba de Anania, fiul lui Nedebaeus, care a fost mare preot între anii 47-59 d.Hr. şi a fost asasinat în anul 66 din cauza politicilor sale proromane (JOSEPHUS, ANT. 20: 5, 2; 20: 6, 2; 20: 8, 8; 20: 9, 2-4; JOSEPHUS, DE BELLO, 2:17, 9; cf. şi Fapte 24:1).

23:6-10

Realizînd că o parte dintre judecătorii săi sînt farisei, iar celaltă parte sînt saducei, Pavel încearcă să-i întoarcă pe unii împotriva celorlalţi, afirmînd că este acuzat din pricina convingerilor sale despre învierea morţilor (o credinţă susţinută de farisei, dar condamnată de saducei; cf. Fapte 4:2, 33; 24:15, 21; 26:6–7; 28:20). Desigur, apostolul are în vedere Învierea lui Iisus, dar exprimarea sa rămîne generică, tocmai pentru a reuşi să-i convingă pe farisei – pe care îi numeşte fraţi – să îl sprijine. Intenţia sa este încununată de succes, căci fariseii îl declară nevinovat (23:9). Cearta care izbucneşte nu poate fi terminată decît prin intervenţia tribunului roman, care, pentru ca prizonierul său (cetăţean roman) să nu sufere cumva moarte de mîna mulţimii (BIBL.1688: *ca să nu rumpă ei pe Pavel*), îl duce înapoi la garnizoană. ♦ Iată cum explică Flavius Josephus pentru auditoriul său de limbă greacă credinţele fariseilor şi ale saducelor cu privire la soarta sufletelor: „Fariseii… au convingerea că sufletele sînt nemuritoare şi că sub pămînt ele au parte de răsplăţi sau de pedepse, după felul cum oamenii au dus o viaţă virtuoasă sau desfrînată: ultimii vor rămîne închişi într-o temniţă veşnică, numai cei dintîi avînd voie să reînvie. (…) Învăţătura saducelor lasă ca sufletul să piară împreună cu trupul şi nu recunoaşte altă doctrină în afara Legii sacre" (JOSEPHUS, ANT., 18:1, 3-4; trad. rom., II, p. 438-439).

23:11

Odată cu binecuvîntarea şi încurajarea Domnului, Pavel primeşte porunca de a merge să-l mărturisească pe Acesta şi la Roma. ♦ Îndemnul Domnului, *Θάρσει,* apare echivalat în versiunile româneşti prin *cutează* (CORESI, PRAXIU, BIBL.1688), *încreade-te* (NTB), *îndrăzneşte* (BIBL.1795/2000 ş.u.), *fii cu inimă* (BIBL.RADU-GAL.) sau *curaj* (NTBB).

23:12-22

În continuare, aflăm că apărarea lui Pavel nu a făcut altceva decît să-i întărească în convingerile lor pe cei care-i erau împotrivă. Astfel, patruzeci de iudei se leagă cu jurămînt să nu mănînce sau să bea pînă ce nu-l vor fi ucis pe Pavel. Aflînd de planul acestora, nepotul lui Pavel îl informează pe acesta, vizitîndu-l în locul în care era închis. La îndemnul apostolului, acesta merge ulterior la tribun, care îi porunceşte tînărului să nu mai spună nimănui.

23:12

Gr. *συστροφή* înseamnă 'întîlnire', dar şi 'conspiraţie' şi este tradus în BIBL.1688 prin *turburare*, iar în BIBL.ANANIA prin *sfat*. ♦ Literatura patristică îi înfierează pe aceşti iudei zeloţi, care, sub masca evlaviei, fac lucrarea diavolului (IOAN HRISOSTOM, ACTA, p. 49) şi se opun, prin ceea ce fac, lucrării Domnului: „În vreme ce Domnul a zis «Fericiţi sînt cei ce flămînzesc şi însetează de dreptate» [Mat. 5:6,

BIBL.ANANIA], aceşti oameni, dimpotrivă, au flămînzit de nedreptate şi au însetat de sînge, încît au renunţat la hrana pentru trup pînă cînd vor fi fost satisfăcuţi prin moartea unui drept. Dar «Nu este nici înţelepciune, nici pricepere şi nici sfat care să aibă putere înaintea Domnului» [Prov. 21:30 BIBL.ANANIA]" (BEDA, 23:12, *apud* ACCS AC, p. 280).

23:14

Prin *cu procleciunea ne-am procleţit*, BIBL.1688 traduce *Ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν* (cu sensul de „ne-am jurat cu jurămînt"; *a se procleţi*, 'a se blestema', 'a se afurisi', 'a se jura'). Celelalte versiuni româneşti au *cu jurămînt jurat-am noi* (CORESI, PRAXIU; NTB: *cu giurămînt ne-am giurat*) sau *cu blăstăm ne-am jurat* (BIBL.1795/2000). Unele traduceri folosesc termenul *anatemă,* scriind *cu anatemă ne-am dat pe noi înşine* (NTNITZ.) şi *cu anatemă ne-am anatematisit* (BIBL.1914). În versiunile ulterioare citim *ne-am legat cu blestem* (BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA, NTBB).

23:16

Faptul că Pavel avea o soră căsătorită şi un nepot la Ierusalim nu este cunoscut decît din acest pasaj.

23:18

Pavel este numit de centurion *ὁ δέσμιος*, 'prizonierul', ceea ce arată că acesta îl considera pe apostol arestat; cuvîntul este redat în versiunile româneşti prin *cel legat/ legatul* (CORESI, PRAXIU, NTB, BIBL.1688, BIBL.1795/2000, BIBL.1914, BIBL.1988, BIBL.ANANIA), *închisul/ care este închis/ cel închis* (BIBL.1874, NTNITZ., BIBL.RADU-GAL.), *cel întemniţat* (BIBL.CORN.1926), *deţinutul* (NTBB).

23:23-35

Din acest episod al relatării lucane aflăm că tribunul Claudiu îl trimite pe Pavel la Cezareea Maritima, pe de o parte pentru a-l scăpa de furia iudeilor, iar pe de alta, pentru ca guvernatorul regiunii să decidă asupra soartei apostolului. Cea mai mare parte a acestui fragment este constituită din scrisoarea oficială adresată de tribun superiorului său.

23:23

Gr. *δεξιολάβος* este un termen foarte rar, care desemna probabil pe soldaţii auxiliari; el este redat de traducătorii în limba română prin *fuştaşi* (NTB, BIBL.1688, BIBL.1795/2000; „suliţaş", purtător de „fuşte", cu sensul de suliţă sau lance, cf. lat. *fustis,* s.v. *fuşte*, DER p. 3546) sau, în versiunile ulterioare, prin *ostaşi* (cu excepţia BIBL.ANANIA: *suliţaşi* şi NTBB: *lăncieri*).

23:24

Felix este numit de Luca *ἡγεμων*, care este termenul generic pentru „guvernator", dar titlul său trebuie să fi fost *ἐπίτροπος*, echivalat în latină prin *procurator*. În tradiţia biblică românească, cuvîntul este tradus în ambele feluri, prin *ighemon* (CORESI, PRAXIU, *conducător*; cf. 23:26, *ghemon*), *domn* (BIBL.1688; BIBL.1914), *deregătoriu/ dregător* (NTB, BIBL.1795/2000, BIBL.CORN.1926), *procurator* (NTNITZ., BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1988, BIBL.ANANIA) sau *guvernator* (BIBL.1874; NTBB). ♦ Numărul de 470 de oşteni care este însărcinat cu protecţia lui Pavel este fără îndoială exagerat, căci reprezintă aproape jumătate din efectivul cohortei.

23:28-29

Scrisoarea oferă un scurt rezumat al investigaţiilor preliminare (22:30-23-11), arătînd că el nu l-a gasit pe acuzat vinovat; controversele teologice în care acesta era implicat nu meritau trimiterea sa la închisoare sau la moarte.

23:30

După Sf. Ioan Hrisostom, Pavel este găsit nevinovat de romani, aseamenea lui Iisus: „Vezi cum Pavel este considerat nevinovat de străini, precum Hristos de Pilat. Vezi cum intenţiile lor viclene [ale iudeilor] sînt înfrînte: l-au predat pentru a fi ucis şi condamnat, dar s-a întîmplat opusul, căci a fost salvat şi a fost găsit nevinovat. Dacă lucrurile nu s-ar fi petrecut astfel, [Pavel] ar fi fost sfîşiat, ar fi pierit, ar fi fost condamnat" (CATENA, 23:28-30, *apud* ACCS AC., p. 282).

23:34

Antipatrida era un oraş care fusese ridicat de Irod cel Mare în cinstea tatălui său Antipater II, în cîmpia Şaron, la aproximativ jumătatea distanţei între Ierusalim şi Cezareea (cf. TBD, s.v. *Antipatris*).

23:34-35

După ce intră în posesia scrisorii şi preia custodia prizonierului, procuratorul Felix decide să amîne judecata pînă ce vor putea sosi şi acuzatorii acestuia. Deşi s-ar putea opina că aceştia trebuiau să fie, strict vorbind, iudeii din Asia, care iniţiaseră acuzarea apostolului (21:27), cei care sosesc vor fi autorităţile religioase din Ierusalim.

Capitolul al 24-lea

24:1

Istoria lucană continuă cu relatarea judecăţii lui Pavel de către procuratorul Felix. Marele preot Anania soseşte împreună cu alţi bătrîni de la Ierusalim pentru a-l acuza pe apostol; de data aceasta, ei sosesc împreună cu un retor profesionist, numit Tertullus (în traducerile româneşti, *Tertil*). ♦ Gr. *ῥήτωρ* (VULG.: *retor*) este tradus în BIBL.1688 prin *meşter de graiu*. Alte versiuni utilizează cuvinte precum *viteaz* (CORESI, PRAXIU), *urătoriu* (NTB), *vorbitor* (BIBL.CORN.1926) şi *retor* (majoritatea celorlalte).

24:2-9

Cerîndu-i lui Felix să aibă bunăvoinţa de-al asculta

(BIBL.1688: *cu ale tale blîndeaţe*), Tertullus îl acuză în mod direct pe Pavel, dar, implicit, şi întreaga „sectă a nazarinenilor", numindu-l chiar „cap" al acesteia. Acest Pavel este periculos precum o plagă, stîrneşte revolte (două perspective negre pentru orice guvernator de provincie) şi a pîngărit şi templul, lucru care i-a afectat pe iudei (care se bucură de multă pace sub stăpînirea romanilor).

24:5

Gr. *λαιμός*, 'plagă' are aici sensul de 'pericol public'. Termenul este echivalat prin *pierzătoriu/ pierzător* (CORESI, PRAXIU, BIBL.1688, BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI, BIBL.1914), *veninat* (NTB), *aducător de pieire* (NTNITZ.), *ciumă* (BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA, NTBB).

24:6

Faţă de varianta textuală scurtă preferată de ediţia critică (v. GNT, BYZ; cf. NJB, TOB), alte ediţii şi traduceri urmează o variantă textuală mai lungă, în care fraza continuă astfel: *καὶ κατὰ ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίνειν* (v. NTSTE; cf. VULG., KJV). Varianta lungă este urmată în majoritatea versiunilor româneşti (spre exemplu, în BIBL.1688: *după a noastră lege am vrut să îl judecăm*); excepţie fac NTNITZ. şi NTBB care urmează versiunea scurtă (ultima încluzînd-o pe cea lungă într-o notă explicativă). Tot în acest pasaj, gr. *τό ἱερον* este redat în tradiţia biblică românească fie prin *biserică* (în traducerile vechi şi în BIBL.1914), fie, mai corect în context, prin *templu*, în traducerile mai noi (începînd cu BIBL.1874, NTNITZ., BIBL.CORN.1926 ş.u.).

24:10-12

Pavel îşi prefaţează discursul de apărare prin mărturisirea credinţei că va fi judecat cu dreptate (24:10). Apologia începe cu demontarea acuzaţiei că ar fi instigator (de altfel, nu a stat în Ierusalim decît douăsprezece zile, prea puţin timp pentru a planifica o astfel de acţiune).

24:13-16

Pe teren religios, apostolul se apără arătînd că el crede, ca şi cei care îl acuză, în Dumnezeul părinţilor, al legii şi al profeţilor (deci „secta" pe care el o reprezintă are şi ea, implicit, aceeaşi credinţă şi aceleaşi Scripturi cu celelalte partide ale iudaismului). Credinţa în învierea celor drepţi şi a celor nedrepţi pe care Pavel o afirmă pentru toţi iudeii (23:15) este, desigur, o exagerare: saduceii, dintre care făcea parte şi Anania, nu credeau în aceasta (vezi comentariul la 23:6-10).

24:15

În versiunile româneşti, gr. *ἀδίκων* a fost tradus în general prin *nedrepţilor*; BIBL.1688 face excepţie, scriind *strîmbilor*. De asemenea, la 24:20 BIBL.1688 întîlnim *strîmbătate* (la fel şi în BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL.), acolo unde alte traduceri au *nedreptate* (NTB, NTNITZ, BIBL.1968, BIBL.ANANIA) sau *nelegiuire* (BIBL.CORN.1926).

24:16

Gr. *ἀσκέω* ('a practica asceza') este redat în ediţiile româneşti prin *a se ridica* (CORESI, PRAXIU), *a se nevoi* (NTB, BIBL.1688, BIBL.1795/2000 ş.u.), *a se osteni* (NTNITZ.), *a se sili* (BIBL.CORN.1926), *a se strădui* (BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA, NTBB).

24:17-21

Pavel îşi sfîrşeşte pledoaria cu recapitularea situaţiei în care se găseşte. Un iudeu exemplar, căci aduce ajutoare neamului său şi jerfe la templu, este acuzat de nelegiuire de nişte iudei din Asia, pe cînd îşi îndeplinea ritualul de curăţire, iar aceştia nici măcar nu au venit să îl acuze acum în faţa procuratorului. De altfel, nici Sinedriul nu i-a găsit vreo vină, în afară de cuvîntul prin care îşi mărturisea credinţa în învierea morţilor. ♦ Este dincolo de orice îndoială că ajutoarele cu care Pavel venise la Ierusalim erau destinate iudeilor creştini, dar asta nu face din afirmaţia sa o minciună.

24:17

Gr. *ἐλεημοσύνη* este redat în BIBL.1688 prin *prinos* (pl. *prinoase*; cf. NTB: *jărtve*; BIBL.1795/2000: *aduceri*; BIBL.CORN.1926: *milostenii*).

24:22-27

Despre Felix aflăm cu suprindere că ştia în amănunt „calea" (24:5); în context, ne-am fi aşteptat să citim mai curînd „secta nazarinenilor". Procuratorul amînă luarea unei decizii pînă la venirea tribunului Claudiu. Nu cunoaştem motivul pentru care tribunul a fost aşteptat, în afara cazului, foarte posibil, că a fost doar un pretext pentru a renunţa la acest proces religios. În zilele următoare, Pavel îi vorbeşte lui şi soţiei sale Drusilla, care era evreică, despre credinţa în Iisus Hristos şi despre rudimentele teologiei iudeo-creştine. Discuţia despre Judecata de apoi, ni se spune, i-a provocat procuratorului frică, mai ales că el îşi dorea ca Pavel să-l plătească pentru a-l elibera. Pavel rămîne închis timp de doi ani (48-50 d.Hr.) şi este lăsat în temniţă chiar şi după eliberarea din funcţie a lui Felix, ca o favoare arătată evreilor.

24:23

Substantivul *ἄνεσις* ('odihnă') are aici sensul de 'libertate' sau 'eliberare'. BIBL.1688 şi BIBL.1795/2000 îl traduc lit. prin *răpaus*, respectiv *odihnă*, în vreme ce CORESI, PRAXIU îl traduce prin *slăbire,* ca şi NTB, care scrie *să-l slăbească den legături*.

24:25

Gr. *ἐγκράτεια* ('autocontrol') este redat în traducerile româneşti prin *ţinut* (CORESI, PRAXIU) *opritură* (NTB), *răbdare* (BIBL.1688), *curăţenie* (BIBL.1795/2000), dar mai ales prin *înfrînare* (majoritatea versiunilor mai recente).

24:26

Se poate imagina aici o legătură între banii la care spera procuratorul şi ajutoarele pe care Pavel le adusese la Ierusalim (a căror soartă ne este necunoscută). ♦ Sf. Ioan Gură de Aur observă că Pavel a rămas în toate ferm şi nu a încercat să-şi îndulcească situaţia: „Vedeţi cum Pavel, deşi vorbeşti cu un conducător, nu spune nimic dintre lucrurile menite să amuze, ci mai degrabă «despre dreptate», se spune, «şi Judecata viitoare» şi despre înviere. Şi aşa de mare era puterea cuvintelor sale, încît l-au şi speriat pe guvernator"(IOAN HRISOSTOM, ACTA, 51, *apud* ACCS AC, p. 287).

Capitolul al 25-lea

25:1-8

Istorisirea lui Luca se reia cu vizita noului procurator Festus (BIBL.1688: *Fist*) la Ierusalim. Faptul că aceasta are loc la doar trei zile de la instalare se datorează nevoii de a-şi asigura controlul unui oraş în care revoltele deveniseră curente (1). Aflăm în continuare că autorităţile religioase din Ierusalim îşi menţinuseră preocuparea pentru soarta lui Pavel, pe care continuau să-l considere un pericol pentru identitatea etnică şi religioasă a iudeilor; mai mult, după cum precizează Luca, ei intenţionau să-i întindă o cursă şi să-l ucidă pe drum. Festus nu cedează rugăminţilor iudeilor de a-l aduce pe apostol la Ierusalim, dar îi învită să participe la judecata pe care o va conduce el la Cezareea (4—5). În faţa acuzaţiilor pe care aceştia le aduc în prezenţa guvernatorului (pe care Luca nu le detaliază), Pavel se apără spunînd că nu a greşit cu nimic nici legii iudeilor, nici împotriva lui Caesar (ceea ce presupune că fusese acuzat şi de încălcarea legilor romane, asemenea lui Iisus, cf. Luc. 23:2).

25:3

Expresia *αἰτούμενοι χάριν* este echivalată în BIBL.1688 prin *cerşind har* (BIBL.1795/2000, BIBL.1914: *cerînd har*); în alte versiuni citim *cerînd bunătate* (CORESI, PRAXIU), *pohtind* (NTB), *cerînd ca îndatorire* (NTNITZ.), *i-au cerut, ca un hatîr* (BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL.), *cerîndu-i, ca o favoare* (BIBL.1968, BIBL.ANANIA) sau *cerîndu-i un favor* (NTBB).

25:9-12

Încercînd să facă plăcere iudeilor, Festus îl întreabă dacă ar fi de acord să fie judecat la Ierusalim, în prezenţa sa. În acest moment, Pavel alege să facă apel la Caesar, în calitatea sa de cetăţean roman. Textul lucan atinge aici un punct culminant, căci cazul minor al judecăţii unui iudeu de către iudei este transferat instanţei supreme din imperiu. Deşi rămîne prizonier, iar soarta sa nu s-a îmbunătăţit, putem presupune că Pavel a considerat drept un succes eliminarea din scenă a pericolului reprezentat de autorităţile religioase de la Ierusalim.

25:10

Gr. *οὐδὲν ἠδίκεσα* este redat în traducerile româneşti prin *nemică n-am greşit* (NTB), *nicio strîmbătate n-am făcut* (BIBL.1688), *nimica n-am stricat* (BIBL.1795/2000; BIBL.RADU-GAL.: *nu le-am stricat nimic*), *cu nimic nu i-am nedreptăţit* (NTNITZ., BIBL.CORN.1926; NTBB) sau *nu le-am făcut nici un rău* (BIBL.1968, BIBL.ANANIA).

25:13-27

Partea a doua a capitolului îl introduce în scenă pe regele Agripa al II-lea, căruia Festus îi povesteşte despre cazul Pavel. Procuratorul considera probabil că acesta era persoana ideală care l-ar fi putut sfătui în chestiuni care ţineau de politica religioasă a iudeilor. La dorinţa regelui de a-l vedea şi a-l auzi, apostolul îi este adus înainte în ziua următoare. Festus mărturiseşte că nu l-a găsit vinovat de moarte pe acuzat, dar că acesta a făcut apel la Caesar (25). Ca urmare, speră ca regele Agripa să-i ofere înţelegerea necesară elaborării capetelor de acuzare în scrisoarea pe care urma să o trimită la Roma. Episodul Agripa, care nu are caracteristicile unei judecăţi (nu sînt formulate acuzaţii şi nu este dat un verdict), poate fi considerat întreg numai împreună cu discursul lui Pavel, care ocupă tot capitolul următor (Fapte 26). ♦ Agripa al II-lea (50-100 d.Hr.) a fost fiul lui Agripa I şi ultimul reprezentant al dinastiei irodiene. El a rămas în istorie ca un aliat ferm al romanilor în timpul războiului iudaic (66-70). A fost apropiat de sora sa *Bernice* (BIBL.1688: *Verníchi*), cu care se poate să fi avut o legătură incestuoasă (cf. TBD, s.v. *Herod, Herodian Family*).

25:19

Substantivul gr. *δεισιδαιμονία* ('religie'), care este acelaşi termen general folosit de Pavel în Areopag (cf. Fapte 17:22), este tradus în versiunile româneşti în acest context prin *rătăcire* (NTB: *de rătăcirea lor*), *teamere* (BIBL.1688: *pentru a lor teamere*), *credinţă* (BRATU², COD. VOR.², CORESI, PRAXIU, BIBL.1795/2000, BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA) sau *religie* (BIBL.CORN.1926, NTBB).

25:20

Întîlnim aici cuvîntul *ζήτησις*, echivalent al termenului legal din limba latină *quaestio*, cu sensul de 'problemă (juridică) controversată'. Termenul a fost echivalat în BIBL.1688 prin *cercare* (cf. *cercetare*, în NTNITZ., BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA); în alte versiuni citim *întrebări* (NTB, BIBL.1795/2000, BIBL.1914).

25:21

Gr. *Σεβαστός* (BIBL.1688: *Sevastós*), echivalentul lat. *Augustus*, desemnîndu-l pe împăratul roman, trebuie înţeles aici cu sensul: *Maiestatea Sa*.

25:23

Gr. *εἰς τὸ ἀκροατήριον* ('auditoriu', 'sală de audienţe') este echivalat în traducerile româneşti printr-un loc, prin funcţie sau prin loc şi funcţie; astfel întîlnim *întru ascultare* (CORESI, PRAXIU; BIBL.1688: *la ascultare*), *în palată* (NTB), *în casa de ascultare* (BIBL.1795/2000, BIBL.CORN.1926,

BIBL.RADU-GAL.), *în auditoriu* (NTNITZ.), *în divanul palatului* (BIBL.1914), *în sala de judecată* (BIBL.1968, BIBL.ANANIA) sau *în sala de audienţe* (NTBB).

25:25

Pavel este nevinovat şi înţelegem că ar putea fi eliberat, dar, datorită apelului său, trebuie fie trimis legat la Roma. Deşi pare o nefericire, Ammonius ne asigură că în aceasta trebuie să cunoaştem planul lui Dumnezeu: „Judecătorul însuşi a mărturisit că Pavel e nevinovat şi totuşi nu l-a eliberat, de vreme ce Domnul voise ca el să facă apel şi să fie trimis ca urmare la Roma. În acest fel, ceea ce el prezisese, că «Trebuie să văd Roma» [Fapte 19:21], a putut fi îndeplinit" (CATENA, 25:25, *apud* ACCS AC, p. 291).

Capitolul al 26-lea

26:1-3

Pavel primeşte cu bucurie permisiunea de a se apăra înaintea lui Agripa, regele iudeilor. Aceasta este ultima apologie paulină relatată în Fapte, o veritabilă *apologia pro vita sua* care cuprinde o descriere a misiunii sale apostolice, constituindu-se, în acelaşi timp, într-un răspuns definitiv dat acuzaţiilor iudeilor.

26:4-8

Pavel începe prin a face apel la educaţia sa din tinereţe, la viaţa dusă ca fariseu din tagma cea mai strictă, vorbindu-i lui Agripa despre „religia noastră" (5) şi identificîndu-se politic şi religios ca fiu al lui Israel (cf. 26:7: „cele douăsprezece triburi ale noastre"). În continuare apostolul aduce discursul într-un punct esenţial, arătînd că învierea morţilor de către Dumnezeu este o credinţă şi o speranţă iudaică care a fost împlinită. ♦ După Ioan Hrisostom, Pavel este în situaţia fericită de a-şi baza credinţa în învierea morţilor nu numai pe scrierile proorocilor, ci şi pe experienţa personală: „Pavel prezintă două argumente în sprijinul învierii. Unul vine de la proroci. El nu citează vreun proroc anume ci doctrina însăşi, aşa cum este predicată de iudei. Al doilea argument, mai puternic deoarece e bazat pe fapte, este că Hristos a vorbit cu el" (IOAN HRISOSTOM, ACTA, 52, *apud* ACCS AC, p. 293).

26:9-20

Pavel nu omite să-şi dezvăluie trecutul de prigonitor al numelui lui Iisus Nazarineanul (9-12), pentru a putea desena apoi, în tuşe contrastante, imaginea radicalei sale convertiri personale (13-17). De aici urmează firesc acceptarea misiunii de întoarcere a celorlalţi, iudei şi neamuri, la Domnul ce i s-a revelat pe drumul Damascului (18-20).

26:10

Prin *κατήνεγκα ψῆφον* se înţelege votarea cu ajutorul unei pietricele. Nu cunoaştem dacă fraza descrie situaţii reale, în care Pavel ar fi votat pentru omorîrea creştinilor; mai curînd, această exprimare tehnică este utilizată cu sens metaforic. În versiunile româneşti, putem citi *încă am voit* (NTB), *dam sorţ* (BIBL.1688), *împreună am judecat* (BIBL.1795/2000), *am dat glasul* (NTNITZ.), *dam hotărîre* (BIBL.1914), *îmi dădeam şi eu votul* (BIBL.CORN.1926; BIBL.RADU-GAL.: *dam votul*), *mi-am dat încuviinţarea* (BIBL.1968, BIBL.ANANIA; NTBB: *îmi dădeam încuviinţarea*). Tot aici, gr. *ἐξουσία* este redat prin *putere* (CORESI, PRAXIU: *de la arhierei putere priimise*, NTB: *puteare de la mai marii popilor luînd*; BIBL.1795/2000; BIBL.1874; BIBL.1914 ş.u.), *volnicie* (BIBL.1688) sau *împuternicire* (NTNITZ.; NTBB).

26:11

Gr. *τιμωρέω* (*a pedepsi*, în BIBL.ANANIA) este echivalat în traducerile româneşti vechi prin *a munci* (NTB) *a căzni* (BIBL.1688; 'a tortura', 'a supune la cazne'; cf. DER s.v. *cazna*) sau *a necăji* (BIBL.1795/2000). *Mult nebunindu-mă (asupra lor)* traduce în BIBL.1688 expresia *περισσῶς τε ἐμμαινόμενος* (în BIBL.ANANIA, *înfuriindu-mă*). *Cele den afară cetăţi* (BIBL.1688) ar putea reprezenta o exagerare retorică a lui Pavel: numai Damascul este de fapt vizat.

26:21-23

Apostolul afirmă că, deşi iudeii efeseni au încercat să îl omoare (iar acum autorităţile religioase îl acuză de rătăcire), el se ştie sprijinit de Dumnezeu, căci nu a spus niciodată altceva decît ceea ce spun Scripturile despre Mesia: că va suferi, va învia şi va oferi lumină lui Israel şi, prin acesta, neamurilor (cf. Isa. 49:6). ♦ După cum observă J. Fitzmyer, nu putem găsi în VT o învăţătură de acest fel, nici despre Mesia care ar trebui să sufere, nici despre Mesia care ar învia din morţi. Avem aici, fără îndoială, un exemplu de interpretare hristologică a scripturilor VT, tipică lui Luca, care va influenţa considerabil teologia patristică, în special în ceea ce s-a numit sensul spiritual al Scripturii (FITZMYER, p. 761).

26:24-29

Odată cu ajungerea în acest nou punct culminant, apologia este întreruptă de reacţia lui Festus, care îl numeşte „nebun", „din pricina multei învăţături". Răspunsul lui Pavel nu întîrzie: luîndu-l drept martor al adevărului celor spuse de el pe chiar regele iudeilor (care cunoştea, desigur, Scripturile), inculpatul îl asigură pe procurator că, dimpotrivă, vorbeşte „cuvinte de adevăr şi înţelepciune". Mărturisirea lui Agripa că nu a lipsit mult să-l convingă să devină şi el creştin sugerează forţa mesajului paulin, redat în parametri în care amîndoi, ca iudei, se puteau regăsi. Într-o propoziţie cu valoare testamentară şi mireasmă de rugăciune, Pavel îşi afirmă nădejdea că toţi cei care ascultă mesajul hristic vor veni la Domnul.

26:24

Gr. *τὰ πολλά γράμματα* (lit. „multe litere") are aici sensul de 'multă învăţătură'. Primele versiuni româneşti oferă

echivalări similare: *multe cărţi* (BRATU[2], COD.VOR.[2]), *multă carte* (CORESI, PRAXIU), *cărţile ceale multe* (NTB), *cartea cea multă* (BIBL.1688). Ediţiile următoare, începînd cu BIBL.1795/2000, au optat pentru *învăţătură multă*.

26:27

După Beda, Pavel ştie că Agripa crede cu adevărat în proroci: „El nu a spus aceste cuvinte ca să-l flateze, precum cred unii, ci a afirmat un adevăr. Agripa, de vreme ce era familiar cu ritualurile şi legile iudeilor, credea că profeţii spun adevărul; dar, ca unul căruia îi lipsea credinţa, nu cunoaştea la cine se referă acest adevăr, adică la Domnul Hristos" (BEDA, 26:27, *apud* ACCS AC, p. 297).

26:30-32

Urmează ieşirea din scenă: cei care l-au ascultat pe Pavel se ridică şi se îndepărtează de scaunul de judecată, spunîndu-şi între ei că omul e nevinovat. Eliberarea este imposibilă acum, de vreme ce inculpatul a făcut apel la Caesar. Pentru Pavel, însă, aceasta este şansa sa de a propovădui la Roma, după porunca lui Iisus.

Capitolul al 27-lea

27:1-6

Istorisirea este reluată aici la persoana I plural (27:1-28:16). Pavel, alături de alţi cîţiva deţinuţi, este încredinţat centurionului cohortei Augusta, numit Iulius. Împreună cu tovarăşii săi nenumiţi (desemnaţi de narator prin „noi") şi cu un macedonean din Tesalonic, Aristarh (cf. 20:4), apostolul îşi începe lunga călătorie spre Roma. Se opresc mai întîi la Sidon, apoi, ocolind Ciprul, merg pînă la Mira Liciei (pe coasta de sud a Asiei Minor), unde se îmbarcă pe o corabie mai mare, cu destinaţia Italia.

27:2

Macedoneanul *Aristarh* era probabil acelaşi cu cel menţionat la Fapte 19:29. Nu se cunoaşte dacă el făcea parte dintre deţinuţi, ca şi Pavel, sau doar i se permisese de către Festul să-l însoţească. ♦ *Adramytteion* (BIBL.1688: *Adramit*, astăzi Edremit) era un port la Marea Egee din Misia.

27:3

Gr. *φιλανθρώπος* este redat în versiunile româneşti recente prin *cu omenie* (BIBL.1688, BIBL.ANANIA) sau *binevoitor* (NTBB). În COD.VOR.[2] şi CORESI, PRAXIU găsim termenul *om-iubire,* iar în BIBL.1688 citim *cu iubire omenească*. În NTB găsim traducerea liberă *cu mare cinste ţiind pre Pavel*.

27:5

Gr. *πέλαγος* ('largul' sau 'adîncul mării'), este redat în versiunile vechi prin *genune* (BRATU[2]; BIBL.1688; sub forma *gerure*, în COD.VOR.[2]), *unde* (CORESI, PRAXIU: *undele de Chilichiia*) şi *mare* (NTB), ultimul cuvînt fiind folosit ulterior în toate celelalte ediţii.

27:7-20

Luca ne informează că trecuse postul (Iom Kippur), deci călătoria avea loc cel mai probabil în octombrie, care era o perioadă nerecomandată călătoriilor pe mare. Datorită vînturilor neprielnice, corabia înaintează cu greu (27:9), iar Pavel îi sfătuieşte să rămînă în Creta, acolo unde erau. Centurionul are încredere mai curînd în experienţa marinarilor şi decid să plece spre vest, paralel cu coasta sudică a insulei, pentru a ierna în portul Phoenix. Dinspre insulă se dezlănţuie, însă, un uragan numit Eurakylon, care nu le permite acostarea (27:13-15) şi care îi aruncă în derivă. Neputîndu-se orienta după stele, şi temîndu-se să nu nimerească în temutele bancuri de nisip, marinarii lucrează la ancorarea corabiei cu frînghii şi aruncă în apă, pe rînd, încărcătura şi uneltele.

27:7-8

Knidos era un oraş aflat în vîrful peninsulei dintre insulele Cos şi Rhodos. *Creta* este o insulă aflată în Marea Mediterană, la sudul Mării Egee, între Grecia şi Asia Minor, iar *Salmona* era un promontoriu în nordul acestei insule (astăzi, capul *San Sidero*). *Lasea* sau *Lasaia* era un oraş din sudul Cretei, la este de capul Littinos.

27:9

Călătoriile pe mare erau interzise în perioada 11 noiembrie-10 martie (*mare clausum*), dar mijlocul lunii octombrie era, de asemenea, o perioadă evitată. În BIBL.1688, pericolul este redat prin *fiind meargerea pre apă cu primejdie* (BIBL.1795/2000; cf. NTB: *fiind vînslarea cu perire*; AP.1683: *fiind vînslarea cu nevoe*); în versiunile recente citim *călătoria era primejdioasă* (NTNITZ., BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL.).

27:14

Gr. *ἄνεμος τυφωνικὸς* („uragan") este redat în BIBL.1688 prin *vînt tifonicos* (cf. CORESI, PRAXIU: *vînt de bură*; NTB: *vînt cu vihor*; AP.1683, BIBL.1795/2000, BIBL.1914, BIBL.RADU—GAL.: *vînt viforîtoriu/ viforîtor/ viforos*). În versiunile mai recente, întîlnim *vînt puternic* (BIBL.ANANIA) şi *uragan*. Gr. *εὐρακύλων* ('vîntul de nord-est'; cf. VULG. *Euraquilo*) este tradus sau transcris în versiunile vechi prin *Crivăţ* (BRATU[2]), *Vrocnidon* (COD.VOR.[2]), *Evroclidon/ Euroclidon* (CORESI, PRAXIU, NTB, AP.1683, BIBL.1795/2000) şi *viforul lui Evros* (BIBL.1688). În traducerile mai noi întîlnim *Euroclidon* (BIBL.ANANIA) şi *Euraquilon* (NTBB).

27:15

Corabia este *smulsă* de vînt (BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA, NTBB, cf. *συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου*); în BIBL.1688 citim *hrăpindu-se* (cf. BIBL.1795/2000, BIBL.1914: *răpindu-să*), iar în BIBL.CORN.1926, *a fost luată*.

27:16

Insula *Cauda* sau *Clauda* (BIBL.1688: *Clavdis*) este numită

astăzi *Gaudos/ Gozzo*, la 40 km sud de portul Phoenix.

27:17

Σύρτις se referă la două golfuri înguste aflate în lungul coastei nord-africane, în dreptul Libiei de astăzi. Sirtis Maior era numele bancului de nisip aflat la vest de Cirene (FITZMYER, p. 776). În tradiţia biblică românească, numele este tradus sau transcris. Astfel, întîlnim numele sub forma Sirt, Sirta sau Sirte în versiunile BRATU[2] (*Sirtu*), COD.VOR.[2] (*Sirrtu*), AP.1683, BIBL.1795/2000 (*Sirt*), BIBL.1914, BIBL.CORN.1926, BIBL.1968, BIBL.ANANIA (*Sirta*), NTNITZ., BIBL.RADU-GAL. şi NTBB (*Sirte*). Traduceri găsim în CORESI, PRAXIU (*ţărmure)*, NTB (*loc cu năroiu*), dar şi în BIBL.1688, unde traducătorii îl redau incorect cu sensul de 'vîrtej', prin *sorbu* ('vîltoare, bulboană, vîrtej', cf. DER, s.v. *sorbi*).

27:21-26

Pavel îi încurajează pe cei dimpreună cu el să nu îşi piardă speranţa, pentru că un înger i-a spus că Dumnezeul căruia îi aparţine şi pe care el Îl slujeşte îi va salva, pentru el, pe toţi.

27:23

Îngerul (*lui Dumnezeu)* ar putea fi tradus în acest context prin *mesager* (asemenea celor ai unor zei precum Isis sau Serapis), dat fiind că Pavel se adresa unor păgîni care nu erau familiarizaţi cu învăţătura iudaică despre îngeri (FITZMYER, p. 777).

27:27-38

Corabia continuă să plutească în derivă timp de paisprezece zile; Pavel, sigur fiind de ajutorul care trebuia să vină de la Dumnezeu, frînge pîinea şi mănîncă, „mulţumindu-i lui Dumnezeu înaintea tuturor", îndemnîndu-i pe toţi să mănînce, pentru a rămîne sănătoşi pînă la salvarea lor. Probabil că lipsa alimentaţiei se datora răului de mare, dar şi stării de deznădejde.

27:29

Gr. *ἄγκυρα* (tradus în limba modernă prin „ancoră") este redat în traducerile vechi, la plural, prin *cătuşi* (BRATU[2], COD.VOR.[2], CORESI, PRAXIU), *fiară* (BIBL.1688), *mîţe* (NTB) şi *anghire* (AP.1683, BIBL.1795/2000, BIBL.FILOTEI).

27:39-44

A doua zi, îndreptîndu-se spre uscat, corabia eşuează, dar toţi reuşesc să se salveze, fie înotînd, fie ajutîndu-se de scînduri sau obiecte de pe corabie.

27:41

Expresia *τόπον διθάλασσον* (lit. „loc cu două mări") trebuie înţeleasă probabil ca un loc în care se întîlnesc două mări, adică doua curente marine. În mod curent, traducerile sînt fie literale, fie înţeleg că textul se referă aici la o „strîmtoare" sau un „banc de nisip". În tradiţia biblică românească, întîlnim *locu cu năsipu/ loc de năsip* (BRATU[2], COD.VOR.[2], CORESI, PRAXIU), *loc cu doao mări* (NTB, BIBL.1688), *loc între doao mări* (BIBL.1795/2000, BIBL.1914, NTNITZ.; cu sensul de 'strîmtoare'), *o limbă de pămînt* (BIBL.CORN.1926), *un crac de nisip* (BIBL.RADU-GAL.), *un dîmb de nisip* (BIBL.1968, BIBL.ANANIA) sau un *banc de nisip* (NTBB). Expresia *τῆς βίας τῶν κυμάτων* (în BIBL.ANANIA, *puterea valurilor*; cf. NTBB: *violenţa valurilor*) este redată în traducerile vechi prin *greaţă* (BRATU[2]), *greaţa undelor* (COD.VOR.[2]), *nevoia undelor* (CORESI, PRAXIU), *tăriia undelor* (NTB) sau *sila valurilor* (BIBL.1688, BIBL.1795/2000).

Capitolul al 28-lea

28:1-16

Refugiaţii sînt primiţi cu deosebită ospitalitate de locuitorii insulei Malta. Luca se concentrează în continuare pe soarta lui Pavel, ceilalţi oameni salvaţi de pe corabia eşuată nemaifiind menţionaţi. Prin istorisirea unei întîmplări neobişnuite, Luca face portretul misionarului aflat mereu în grija lui Dumnezeu. Din pricina frigului, este aprins un foc. Ajutînd la strîngerea vreascurilor, Pavel este muşcat de o viperă, dar rămîne neafectat şi nevătămat, spre uimirea celor de faţă. Aceştia consideră evenimentul o pedeapsă divină aplicată de zeiţa dreptăţii, *Dike* – căci un om care scapă de înec şi moare la puţin timp de otrava şarpelui nu poate fi decît foarte păcătos (28:3-4). Văzînd că nu păţeşte nimic, însă, devin convinşi că, dimpotrivă, Pavel trebuie să fie un zeu (28:5-6).

28:1

Malta (în original, *Μελίτη,* în BIBL.1688: *Meleti*, cunoscută în lat. sub numele de *Melite Africana*) este o insulă aflată între Italia şi Africa, la 93 km sud de Sicilia. Nu trebuie făcută o confuzie cu insula Milet (*Melite Illyrica*) din Marea Adriatică, aflată aproape de coasta dalmată, în dreptul oraşului Dubrovnik de astăzi.

28:2

Prin gr. *βάρβαροι* se înţelege populaţia băştinaşă a insulei, vorbitoare a unei limbi străine de latină sau greacă (probabil o formă a limbii punice, cf. FITZMYER, p. 783). Termenul este redat în versiunile româneşti mai vechi prin *varvari* sau *barbari* (de la versiunile din sec. al XV-lea pînă la BIBL.CORN.1926), iar ulterior prin *locuitori* (BIBL.RADU—GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA) sau *localnici* (NTBB).

28:5

Gr. *θηρίον* ('animal sălbatic, bestie') este redat în versiunile româneşti fie, conform contextului, prin *şarpe* (BRATU[2], COD.VOR.[2], CORESI, PRAXIU, NTBB), *viperă* (BIBL.1795/2000, BIBL.1914, BIBL.1968, BIBL.ANANIA), *vieţuitoare veninoasă* (NTNITZ.) sau *năpîrcă*

(BIBL.CORN.1926), fie prin termeni ca *jivină* (NTB, BIBL.RADU-GAL.) sau *jiganiie* (BIBL.1688).

28:7-10

Minunile făcute de Sf. Pavel, precum vindecarea tatălui lui Publius, „conducătorul insulei", nu fac decît să confirme imaginea sfîntului care urmează voii divine; de altfel, nu se mai face nicio menţiune cu privire la statutul său de prizonier. Pavel şi însoţitorii săi sînt cinstiţi de locuitori la plecarea lor. Este remarcabil că textul lucan nu pomeneşte nimic despre o eventuala propovăduire a mesajului hristic, nici despre convertiri. O explicaţie ar putea fi că misiunea curentă a lui Pavel, răspîndirea cuvîntului în capitala imperiului, este atît de centrală istoriei creştinismului începuturilor (şi textului Fapte), încît Luca nu doreşte să umbrească relatarea acesteia cu niciun alt succes al misiunii pauline.

28:8

Tatăl lui Publius zăcea de „dizenterie" (gr. *δυσεντέριον*). Termenul este tradus prin *vintre,* în BIBL.1688 (*de friguri şi de vintre fiind cuprins*), NTB şi NTNITZ., *de urdinare cu sînge* în BIBL.1795/2000, BIBL.1914, BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968 şi BIBL.ANANIA şi, cel mai recent, prin *dizenterie* (NTBB).

28:11-15

Trei luni după aceea (probabil în luna februarie a anului 60), apostolul şi însoţitorii săi se îmbarcă pe un vas care venea din Alexandria şi ajung la Roma pe ruta *Siracuza* – *Regium* (Reggio di Calabria) – *Puteoli* (Puzzuoli). Sîntem informaţi că Pavel şi ceilalţi rămîn şapte zile în portul Puteoli, la aproximativ 200 km de Roma) fiind găzduiţi de creştinii care existau deja acolo. În drum spre Roma, pe Via Appia, apostolul este întîmpinat în oraşele *Appii Forum* (Forul lui Appius, la 65 de km depărtare de Roma) şi *Tres Tabernae* (Trei Taverne, la 50 de km) de două grupuri de creştini veniţi de la Roma pentru a-l încuraja în misiunea sa (28:15).

28:16

Pavel rămîne în custodie romană, dar i se permite să locuiască singur, păzit de un singur soldat (28:16; cf. 26:20, unde purtarea lanţurilor este probabil o expresie metaforică). ♦ Într-o interpretare patristică, soldatul se afla acolo nu pentru a-l păzi pe Pavel să nu fugă, ci pentru a-l apăra în eventualitatea că ar fi fost agresat de fraţii săi iudei (TEOFILACT; trad. rom., p. 278).

28:17-20

Pregătindu-se să încheie, Luca se concentrează pe relaţia lui Pavel cu iudeii din Roma, pentru a sublinia încă o dată preocuparea apostolului să fie acceptat în dubla sa identitate, de iudeu şi creştin. Pavel rămîne în continuare preocupat de soarta poporului lui Israel, împotriva căruia nu a făcut nimic rău şi pentru nădejdea căruia se află închis (28:20).

28:17

Pavel îi cheamă la el pe liderii comunităţii iudaice deoarece era arestat la domiciliu; altfel, putem presupune că ar fi mers, ca de obicei, la sinagogă.

28:21-29

Iudeii mărturisesc că nu au auzit de acuzaţiile împotriva lui Pavel; prin aceasta Luca încearcă probabil să arate că nu toţi iudeii sînt împotriva apostolului, cum am putea crede, ci numai cei rău intenţionaţi. Interlocutorii lui Pavel au auzit, desigur, de creştini ca despre o „sectă" (i.e., o sectă a iudaismului), care provoacă peste tot tulburare. La dorinţa lor, Pavel le expune credinţa pe baza Scripturilor, încercînd să-i convingă despre Iisus. Reacţia este împărţită: unii cred, alţii nu. Pavel nu renunţă la poporul său, chiar dacă le aşază iudeilor în oglindă acceptarea buneivestiri de către neamuri (28:28; cf. Ps. 67:3 – pentru Pavel ca învăţător al lui Israel în Fapte, v. JERVEL, p. 82-94). Reuşita parţială era de aşteptat: prin citarea proorociei lui Isaia (Isa. 6:9-10), Luca sugerează conflictul interior care îi va caracteriza mereu pe iudei atunci cînd vor evalua mesajul hristic (28:26-27; cf. Rom. 9-11).

28:27

Gr. *ἐπαχύνθη* (cf. *παχύνω*, 'a îngrăşa', 'a se îngroşa', 'a se toci') este redat în versiunile româneşti prin *îngroşat* (BIBL.1688: *s-au îngroşat inima nărodului acestuia*; BIBL.1795/2000, BIBL.1914), *îngrăşat* (NTB, NTNITZ.), *împietrit* (BIBL.CORN.1926) sau *învîrtoşat* (BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA); cf. NTBB: *inima acestui popor a devenit insensibilă.*

28:29

Acest verset este conţinut numai în manuscrise aparţinînd TA (v. NTSTE, BYZ; cf. VULG., KJV, LSG) şi poate fi găsit în versiunile româneşti (exceptînd pe NTBB, care include textul într-o notă de subsol; v. GNT, cf. NJB, TOB).

28:30-32

Luca încheie cu precizarea că Pavel a rămas doi ani de zile la Roma (adică, cu aproximaţie, intervalul 61-63 d.Hr.), propovăduind despre împărăţia lui Dumnezeu şi Iisus Hristos tuturor celor care veneau la el. Încheierea lasă unele întrebări fără răspuns, cu privire la apelul făcut la Caesar sau relaţia lui Pavel cu biserica locală. Totuşi, ni se sugerează că apostolul predica nestingherit (probabil din partea autorităţilor), iar faptul că locuia într-o casă închiriată ar putea sugera că era susţinut financiar de fraţi. ♦ Scriind la începutul secolului al IV-lea despre viaţa Sf. Apostol Pavel, Eusebiu al Cezareei trasează limitele istoriei lucane, pe baza interpretării epistolelor pauline „pastorale": „[Lui Aristarh] i s-a mai ataşat şi Luca, autorul «Faptelor Apostolilor», cu însemnarea că Pavel a petrecut între timp

în Roma doi ani în libertate, propovăduind nestingherit cuvîntul lui Dumnezeu. După ce şi-a susţinut cauza înaintea tribunalului, apostolul va fi plecat din nou în călătorii misionare, revenind pentru a doua oară în acelaşi oraş, unde şi-a sfîrşit viaţa ca mucenic. [...] La data cînd scria cea de-a doua epistolă către Timotei, Pavel spune că numai Luca mai era cu el, pe cînd la cea dintîi apărare, nici acesta nu se va afla acolo. Aşadar, pe atunci se pare că Luca îşi încheiase redactarea «Faptelor Apostolilor», în care a cuprins numai fapte din timpul cînd Pavel încă era cu el. Încheindu-ne capitolul acesta am vrut să subliniem că mucenicia lui Pavel n-a avut loc în vremea primei lui petreceri la Roma, despre care aminteşte Luca" (EUSEBIU, IST., 2:22, 1-2; 6-7; trad. rom., p. 90-91; cu privire la sfîrşitul lui Pavel, v. NOCK, 121-122 şi G. W. CLARKE, *The Origins and spread of Christianity*, în *The Cambridge Ancient History, X: The Augustan Empire*, Alan K. Bowman (ed.), Edward Champlin şi Andrew Lintott, Cambridge University Press, Cambridge, 1996, p. 870-881).

EPISTOLA CĂTRE ROMANI

COMENTARII

de Mihail Neamţu şi Alin Vara

Introducere

Epistola către Romani face parte din canonul cărţilor noutestamentare, fiind unanim recunoscută de autorii antici şi moderni ca text redactat de apostolul Pavel. Fiind una dintre cele mai lungi epistole ale Sf. Pavel (alături de 1Cor.), acest document adresat comunităţii creştine din capitala Imperiului Roman are o importantă valoare istorică şi teologică. Biserica Ortodoxă găzduieşte lectura liturgică a acestui text imediat după sărbătoarea Cincizecimii (Pogorîrea Sfîntului Duh), interpretată ca „ziua de naştere" a Bisericii apostolice. Canonul textelor pauline din Noului Testament este inaugurat de *Epistola către Romani.* Sub raport cronologic, majoritatea specialiştilor au situat data scrierii acestei scrisori pastorale undeva către iarna anului 56-57 d.Hr. (alţii sugerînd anul 55 sau perioada 58-59 d.Hr.). Evidenţe interne culese din corpusul epistolar paulin ne arată că apostolul se adresează creştinilor de pe malul Tibrului după o şedere în Grecia şi Macedonia şi înaintea unei noi călătorii la Ierusalim (şi Spania fiind în vizorul său). Ne putem întreba şi care este contextul personal în care Sf. Pavel compune *Cea către Rîmlêni carte trimisă*? Răspunsul trimite la activităţile filantropice desfăşurate de apostol în Iudeea, unde misiunea sa pe lîngă săracii Bisericii a întîmpinat rezistenţă din partea unor grupuri de iudeo-creştini. Pavel se teme de segregarea bisericilor din jurul Mediteranei şi cere ajutor spiritual şi material pentru consolidarea legăturii de dragoste între ucenicii lui Hristos. Textul este scris în limba greacă pentru o comunitate de creştini-iudei din Roma, unde folosirea elinei era un fapt comun pentru secolele I-II d.Hr. Sub raport doctrinar, învăţăturile sale au animat generaţii întregi de comentatori. *Epistola către Romani* a fost citată neîntrerupt, timp de aproape două mii de ani, între episcopul Ignatie Teoforul (sec. I) şi filozoful contemporan Giorgio Agamben. O lungă tradiţie exegetică îi include, în Antichitate şi Evul Mediu, pe scriitorii de limbă greacă: Origen, Didim Orbul (313-398), Eusebiu al Cezareei, Severian din Gabala (sec. al IV-lea), Ioan Gură de Aur (pe baza unor predici susţinute în Antohia, 387-397 d.Hr. şi reluate în MIGNE, PG, vol. 60), Chiril al Alexandriei (375-444 d.Hr.), Teodor din Mopsuestia (350-429 d.Hr.), Genadie I, Fotie cel Mare (820-891 d.Hr.), Oecumenius (episcop de Tricca, în Thesalia, sec. al X-lea), Teofilact al Bulgariei (sec. al XII-lea) şi Eutimie Zigabenos (sec. al XII-lea) — fără ca lista să fie, aici, exhaustivă. Scriitorii de limbă latină îi includ pe Ambrosiaster (identificat de antici cu Sf. Ambrozie din Milano), Pelagius (354-418, atribuit iniţial Sf. Ieronim, în MIGNE, PL, vol. 30, col. 659 sq.), Augustin din Hippona (354-430), Hugo din St. Victor (1097-1141, *Allegoriae in Novum Testamentum,* lib. VI, în MIGNE, PL, vol. 175, col. 879), Petru Abelard (în MIGNE, PL, vol. 178, col. 783) şi Toma de Aquino (*Expositio in Epistolas omnes Divi Pauli Apostoli*). Pe parcursul Evului Mediu, comentatorii latini preiau o bună parte din conţinutul moral al hermeneuticii patristice. Martin Luther a extras din *Epistola către Romani* argumente pentru chemarea la reformă în interiorul Bisericii Apusene. I-au urmat Philip Melanchton şi Jean Calvin. Alte nume asociate cu *Epistola către Romani* sînt: Jakob Harmensen Arminius (1560-1609), Hugo Grotius (1583-1645), John Locke (1662-1704, *A Paraphrase and Notes to the Epistle of St. Paul to the Galatians, The First and Second Epistles to the Corinthians, and The Epistles to the Romans and Ephesians*, publicate postum: 1705-1707). Mişcarea de evanghelizare a lui John Wesley şi naşterea metodismului britanic se leagă de lectura aceluiaşi text. În Anglia, Germania, Franţa şi Rusia secolului al XIX-lea abundă numărul comentariilor biblice. În sfîrşit, secolul al XX-lea asistă la relansarea interesului pentru *Epistola către Romani* — cercul celor interesaţi cuprinzînd nu doar bibliştii sau teologii, ci şi gînditori din domeniul filozofiei şi al ştiinţelor politice. Karl Barth, Ruldof Bultmann, Jacob Taubes, Giorgio Agamben, Alain Badiou — iată doar o parte din gînditorii atraşi de latenţele textului paulinic. Dumnezeu şi „Cel Uns" (Mesia), Lege şi har, poruncă şi libertate, merit şi dar, păcat şi răscumpărare, îndreptare şi credinţă, predestinare cosmică şi eveniment personal — acestea sînt teme care străbat epistola caracterizată de biblistul Günther Bornkamm (1977, p. 16-28) ca „ultimul cuvînt şi testamentul" Sfîntului Pavel. ♦ Întrucît fiecare contributor la proiectul *Monumenta linguae Dacoromanorum* îşi

construieşte aparatul de note şi comentarii în limita pregătirii şi a competenţelor sale profesionale, paginile de mai jos vor reflecta cu precădere: (1) componenta filologică a receptării textului biblic în spaţiul de limbă română; (2) dimensiunea teologică a epistolei pauline, privită din perspectiva patristică, medievală, modernă şi contemporană; (3) aspectele relevante din istoria romanităţii în spaţiul culturii occidentale seculare şi ecleziastice; (4) inflexiunile de ordin filozofic ale scrisorii apostolului Pavel, cu necesare intersecţii în planul istoriei ideilor şi al istoriei religiilor. Am lăsat astfel pe seama specialiştilor problemele traductologice dificile — cu analize morfo-sintactice detaliate şi posibile excursuri etimologice în tezaurul lexical al limbii greceşti, latineşti sau evreieşti —, oferind aici întîietate, într-un spaţiu limitat, aspectelor de ordin hermeneutic. Ca atare, comentariul de mai jos nu are pretenţii de originalitate sau exhaustivitate.

Capitolul 1

1:1

Prefaţa epistolei este marcată de structura triadică: expeditor-destinatar-urare. Conţinutul primului capitol legitimează în sens pastoral şi misionar această primă adresare către Biserica Romană. Natura mistică a solidarităţii între apostol şi corespondenţii săi devine îndată vizibilă. În caracterizarea lui Matthew Arnold, în *St. Paul and Protestantism* consideră că „primul capitol este pentru neamuri – mesajul său: nu aveţi îndreptăţire; al doilea capitol este pentru evrei – mesajul său: nici voi nu aveţi, deşi credeţi contrariul" (v. Matthew Arnold, *St. Paul and Protestantism*, Smith, Elder, & Co., 15 Waterloo Place, London, 1892, p. 93). Scrisoarea se încheie printr-un contrast între nedreptatea omului lipsit de har şi dreptatea lui Dumnezeu. Pavel, autodesemnat „rob" (*δοῦλος*/ *servus*, frecvent utilizat în NT), dar şi „apostol" (apelativ şi condiţie distinctă faţă de cea de simplu ucenic sau discipol). Despre transformarea dramatică a persecutorului Saul, de formaţie rabinică, în creştinul Pavel, vezi Fapte, cap. 8-9 şi Gal. cap. 1-2. ♦ Episcopul Nicolae Mladin a oferit această caracterizare apostolului Pavel: „O voinţă perseverentă, neînduplecată, care nu dă înapoi în faţa nici unei împotriviri. O inteligenţă ascuţită, o gîndire profundă, care scrutează deopotrivă tainele sufletului omenesc şi tainele vieţii divine. O minte răpită în abisul de lumină al lui Dumnezeu" (MLADIN, p. 3). ♦ Termenul de *rob* este plasat emfatic la începutul propoziţiei, făcînd aluzie la posibilitatea convertirii din postura de sclav al unui stăpîn muritor (sau de sclav al patimilor proprii) la condiţia de „rob al lui Hristos Iisus". ♦ Karl Barth glosează pe marginea acestui verset şi identifică următoarele atribute ale Sf. Pavel (BARTH, p. 27): „emisar", „un fariseu de ordin superior", „o excepţie" din perspectiva societăţii. ♦ Trebuie remarcată echivalarea ebraicului *mashiah* („el Uns") prin grecescul *Christos*, care reprezintă un titlu, nu un nume personal. ♦ Cineva devenit *δοῦλος* în raport cu Mesia (şi, deci, într-o implicită antiteză cu Cezarul) dobîndeşte atributul paradoxal al demnităţii. Starea de ignoranţă, mizerie şi umilitate produsă de orice sistem metafizic, politic şi social defect lasă loc condiţiei de umilinţă, dar şi libertate, în faţa chemării lui Dumnezeu. Nu trebuie uitat că Sf. Pavel îi cerea lui Filimon să-l primească pe ucenicul său Onisim nu ca un rob, ci mai presus de rob, ca pe un frate iubit (Filimon 1:16). ♦ Vocaţia specifică a apostolului e desemnată prin adjectivul *κλητός*, care rezonează cu participiul *ἀφωρισμένος*, tradus în BIBL.1688 prin *osăbit*. ♦ Augustin în *Epistolae Ad Romanos Inchoata Expositio* (AUGUSTIN, EPIST., col. 289) ne reaminteşte că şi *ekklēsia* este, literalmente, adunarea celor chemaţi şi puşi deoparte pentru a mărturisi despre slava lui Dumnezeu. Materialitatea chemării ecleziale este înainte de toate etică, iar nu fonetică. ♦ Într-un faimos studiu despre geneza modernităţii, Max Weber (*Etica protestantă şi spiritul capitalismului*, trad. rom.: Igor Lemnij, postfaţă: Ioan Mihăileanu,. Editura Humanitas, Bucureşti, 1993, p. 90-98) glosează pe marginea ambivalenţei cuvîntului german *Beruf*, tradus iniţial prin „chemare" şi devenit ulterior, într-un context dominat de teologia calvinistă, „meserie" sau „profesie". „Spiritul capitalismului", argumentează Weber, secularizează apelul divin şi suprapune, astfel, tema predestinării peste activitatea lucrativă a individului. ♦ O altă etapă în secularizarea ideii de chemare mesianică vine prin conştiinţa revoluţionară care profeţeşte, la Marx şi Engels, disoluţia claselor şi inaugurarea unui nou ev – etapa comunistă a istoriei universale. ♦ Jean-Louis Chrétien propune o fenomenologie a apelului (Jean-Louis Chrétien, *L'appel et la reponse*. Editura Polirom, 1999, p. 60): „iniţial, faptul de a fi chemat lasă deschise toate posibilităţile privind natura celui ce cheamă") plecînd de la analiza vocii conştiinţei — o temă preluată din opera lui Martin Heidegger, cel care a tematizat într-o perspectivă existenţială faimoasa „chemare a conştiinţei" (*Ruf des Gewissens*). Chemarea, în acest caz, nu vizează evaluarea unei meserii, ci trimite la principiul individuării omului, contrapus scufundării cotidiene în sfera inautentic mundană a lipsei de răspuns, de răspundere şi de responsabilitate. Un adevărat *Da-sein*, pentru Heidegger, îşi caută perpetuu vocaţia într-un sens propriu, unic şi inconfundabil cu orice modă sau tribalism (acolo unde impersonalul „se" – *Man* – se flecăreala ascunde Man). Vocea conştiinţei se exprimă în tăcere şi nu comunică informaţii specifice, ci doar exigenţa unei confruntări cu sinele, într-o mişcare subiectivă de-o perfectă circularitate. „Eu primesc chemarea – spune Heidegger – ca venind din mine şi totodată dincolo de mine" (*Sein und Zeit*, §57, p. 275/ *Fiinţă şi timp*, trad. rom.: G. Liiceanu şi C. Cioabă, Editura Humanitas, 2003, p. 366). ♦ Jean-Luc Marion (*Fiind dat*, §29, trad. rom.: Ioan I. Ică jr., Deisis, 2002, p. 461-463) oferă o fenomenologie a chemării din perspectiva relaţiei tată-copil (loc. cit., p. 462: „înaintea mea, mai adînc în mine decît mine însumi, acest nume [al tatălui] mă cheamă la el"). La acest apel patern, răspunsul survine cu

întîrziere şi se formulează succesiv, într-o suită de pledoarii care atestă printr-un limbaj simbolic adevărul biologic al filialităţii. Din perspectiva originară a unei analitici a intersubiectivităţii, sîntem chemaţi mereu să răspundem la un apel transcendent şi inepuizabil, care „se dă" uneori chiar şi fără să se arate într-un chip material identificabil.

1:2

ORIGEN I, (1:74, 76, 78) glosează pe marginea temei chemării şi a înainte-rîndurii Evangheliei prin profeţi. ♦ BIBL.1688: *au făgăduit*. ♦ Lectura textelor profetice era obişnuită pentru bisericile romane. Sf. Iustin Martirul, *Apologia* I: 67.2-4 (ed. E.J. Goodspeed): „În ziua numită duminica, toţi cei care trăiesc în oraşe sau la ţară se strîng laolaltă, iar memoriile apostolilor ori scrierile profeţilor sînt citite, atît cît se poate. Apoi, cititorul oprindu-se, întîi stătătorul îndrumă prin cuvînt şi îndeamnă la imitarea acestor lucruri bune. Structura sinaxei euharistice din bisericile Romei s-a păstrat pînă tîrziu, fiind recognoscibilă în sinteza bizantină a Liturghiei. O anumită persoană este chemată să citească scrierile apostolilor sau ale profeţilor, în momentul dedicat instrucţiei credincioşilor. „Întîi-stătătorul" urmează „citeţului" folosindu-se tot de cuvînt în exhortaţia morală care precede slujba euharistică. Cel care face, hermeneutic, legătura dintre lectura mărturiilor venite din tradiţie şi prezentul comunităţii este „înainte-stătătorul". ♦ Karl BARTH (p. 28) afirmă că promisiunea profeţilor devine perfect inteligibilă doar în lumina revelaţiei hristice şi a apostolatului paulin.

1:3

Atît chemarea apostolului, cît mai ales naşterea Fiului lui Dumnezeu „din seminţia lui David, trupeşte (*ἐκ σπέρματος Δαβὶδ*), sînt evenimente prestabilite din veşnicie. Origen afirmă că n-a fost niciodată un timp cînd El n-a existat (*Ad Romanos*, *in catenis*, 1:94). ♦ Sf. Roman Melodul a tîlcuit dogma Întrupării Fiului într-o manieră definitorie pentru spaţiul Ortodoxiei bizantine. Autor al Condacului Naşterii Domnului, cîntat frecvent în perioada dintre Crăciun şi Bobotează, el a tîlcuit astfel paradoxul teologic: „Fecioara astăzi/ pe Cel mai presus de fiinţă naşte/ şi pămîntul/ peştera/ Celui neapropiat aduce/ îngerii cu păstorii/ slavoslovesc/ şi magii cu steaua/ călătoresc/ Căci pentru noi/ S-a născut/ Prunc tînăr/ Dumnezeu Cel mai 'nainte de veci" (Sf. Roman Melodul, *Imnele scrise la marile sărbatori*, trad. rom: Cristina Rogobete şi Sabin Preda, Bucureşti, Editura Bizantină, 2007). ♦ Karl BARTH (p. 29) identifică în urma evenimentului naşterii Fiului un „crater" al istoriei umanităţii. Acesta este locul din care Sf. Pavel vorbeşte despre revelaţia lui Iisus Hristos.

1:4

Fiul este *rînduit* (BIBL.1688) de Dumnezeu, în originalul grecesc verbul fiind la aorist timpul care, în limba elină, denotă o acţiune care nu se ştie dacă este încheiată. ♦ Verbul gr. *ὁρίζω* din original poate fi tradus în multiple moduri. ♦ Origen (*Ad Romanos*, in catenis, 1:94, 96) insistă asupra faptului că „rînduirea" sau „desemnarea" nu este echivalentă cu „predestinarea". „Rînduirea" Cuvîntului ca Fiu presupune „preexistenţa", în timp ce „predestinarea" vizează doar oameni afectaţi de mortalitate (cum sînt profeţii ori apostolii).

1:5

Am luat dar, BIBL.1688 redă *χάρις* prin termenul *dar*. Alte echivalenţe: *gratiam* (VULG.), *har* (BIBL.1990). ♦ Legitimitatea discursului apostolic nu provine dintr-o auto-instituire juridică şi nici dintr-un patos subiectiv. Jean-Luc MARION, *Dieu sans l'être*, Paris, Communio/ Fayard, 1982, p. 10: „Dacă autenticitatea (de nefericită memorie) constă în faptul de a vorbi despre sine şi în nemenţionarea acelor lucruri de care nu putem fi responsabili, atunci nimeni, într-un discurs teologic, n-o poate pretinde, *nici nu trebuie s-o practice*. Căci teologia constă în a rosti acele lucruri despre care doar altcineva este responsabil – Altul prin excelenţă, Hristos, Cel care nu vorbeşte în numele Său propriu, ci în numele Tatălui". ♦ Tema darului (încărcat cu toată ambivalenţa semantică sugerată de termenul „har") este centrală în teologia Noului Testament. În societăţile tradiţionale, darul este frecvent asociat regulii reciprocităţii (după formula *do ut des*: „dau ca să mi se dea"), după cum au arătat antropologi ca Marcel Mauss (*Eseu despre dar*. Traducere de Silviu Lupescu, studiu introductiv de Nicu Gavriluţă, Polirom, Iaşi, 1997). Aici, darul este definit printr-un raport asimetric, fără să excludă reciprocitatea. Cel care oferă darul nu se aşteaptă la un răspuns şi nu-l pretinde în termeni de egalitate. Dumnezeu acordă privilegii într-o logică paradoxală, spontan, în exces şi nemeritat (NT foloseşte şi expresia *har peste har*, Ioan 1:16). ♦ BIBL.1688 *spre ascultare de lêge întru toate limbile* (*εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ*); BIBL.1968: *la ascultarea credinţei, toate neamurile* — fragmentul subliniază universalitatea revelaţiei lui Iisus Hristos. „Legea" aici echivalează cu substantivul „credinţă".

1:6

BIBL.1968: *sînteţi şi voi chemaţi* (*ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ*) — chemarea mesianică a Sf. Pavel se transferă asupra credincioşilor din Roma, cu nimic mai prejos. ♦ Limbajul filozofiei existenţialiste moderne secularizează tema „mîntuirii" şi defineşte „ratarea" în orizontul unei vieţi personale fără chemare. Umanitatea, spune Lucian Blaga, se trăieşte „întru mister şi pentru revelare" (*Fiinţa istorică*, Dacia, Cluj-Napoca, 1977, p. 242 sq). Regresia în animalitate e tradusă de categoria „imediatului" şi a „necesităţii" – fapt care aboleşte însăşi libertatea de-a asculta chemarea poetică a transcendenţei.

1:7

BIBL.1688: *Tuturor celor ce sînt în Rîm iubiţi ai lui Dumnezău*

chemaţi sfinţi. Acest verset marchează începutul salutării sau urării dinspre expeditor către destinatar. ♦ Roma este un oraş istoric, construit pe cele şapte coline de pe malul rîului Tibru (Capitolin, Palatin, Quirinal, Viminal, Esquilin, Celian şi Aventin), capitală a unui imperiu extins succesiv de-a lungul şi de-a latul Mediteranei, pe durata cîtorva secole (flancate de completa dominare a peninsulei italice în anul 264 îHr. şi cucerirea deplină a regiunii Asia Minor sub comanda generalului Pompei). Iulius Caesar (100-45 î.Hr.) este autorul primelor reforme municipale semnificative în Roma. După sfîrşitul monarhiei seleucide, reprezentanţii religiei iudaice au avut o relaţie tensionată cu armata de ocupaţie romană, în pofida încercărilor de coabitare schiţate de ambele părţi. Iisus a propovăduit în timpul domniei lui Tiberiu (14–37 d.Hr.), fiul împăratului Augustus. După o perioadă de convulsii interne, garda pretoriană l-a instalat pe Claudius împărat (41–54 d.Hr.), antagonizînd membrii Senatului. Regimul lui Nero (54–68), marcat de cruzime şi lux, a iniţiat persecuţiile împotriva creştinilor, care au fost rapid identificaţi drept ţapi ispăşitori pentru dezordinea din oraş. Din acest motiv, Roma devine un simbol al cruzimii, al impietăţii şi al rătăcirii (1Petr. 5:13; Apoc. 16:9) — fiind comparată cu „Babilonul" (Apoc. 17:16). ♦ Călătoria Sf. Pavel la Roma, relatată în Fapte, se va face pe traseul Ierusalim-Cezareea-Sidon-Mira-(Licia)-Creta-(Limanuri Bune)-Siracuza-Regium-Puteoli-Forul lui Appius-Trei Taverne-Roma. ♦ Apelativul „sfînt" este folosit ca sinonim pentru „creştin". Cei sfinţi sînt separaţi într-un mod fundamental de cei indiferenţi la căutarea lui Dumnezeu. Cultul sfinţilor este un fenomen religios inaugurat mai tîrziu, în secolele al II-lea – al III-lea, cînd martirii Bisericii sînt mai întîi „singularizaţi" prin sinaxare şi apoi veneraţi prin intermediul osemintelor (sau al sfintelor moaşte). Acestea, deşi probează incontestabil moartea, vorbesc despre o enigmatică *praesentia* divină (BROWN, p. 93). ♦ Cei „chemaţi sfinţi" au fost identificaţi de exegeţii biblici cu o minoritate iudaică din Roma, convertită la Evanghelie. Sf. Pavel le scrie aşadar unor credincioşi cu care împărtăşeşte acelaşi fundal ebraic, din punct de vedere religios şi cultural. Scopul acestei conversaţii a fost sintetic descris de cercetătorul britanic N. T. Wright (p. 30): „o teologie ebraică pentru lumea păgînă şi un bun-venit acordat păgînilor, spre gelozia lumii iudaice. Acesta este darul oferit de Pavel cititorilor săi romani". ♦ Mai tîrziu, Biserica primară va recunoaşte în sfinţi o autoritate morală şi teologică specială. Jucînd un incontestabil rol de model, sfinţii sînt cei „tari în cuvîntul şi studiul celor dumnezeieşti" (EUSEBIU, IST., 5.10.1), putînd să ofere îndrumare. ♦ „Dar voao şi pace de la Dumnezeu" – din nou, BIBL.1688 redă gr. *χάρις* prin termenul „dar". Pacea divină diferă de pacea lumii (Ioan 14:27). Am putea citi aici o sugestie criptică şi critică la adresa faimoasei *pax Romana*, obţinută frecvent la capătul unor războaie de cucerire brutală şi supunere sîngeroasă, dar şi pe fondul războaielor civile din Roma. Trebuie totuşi remarcat faptul că, pînă la un punct, misiunea paulină s-a desfăşurat fără teama agresiunii din partea piraţilor sau a altor agenţi ai violenţei arbitrare. ♦ Sintagma gr. *εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ* este şi un ebraism, salutul „pace" (*shalom*) fiind foarte răspîndit în cultura iudaică. ♦ Dumnezeu primeşte denumirea de „Părintele nostru" (*πατρὸς ἡμῶν*), semn al filialităţii presupusă în condiţia de „rob" (temă reluată la Rom. 8:14). ♦ Iisus nu este doar Mesia („Cel Uns", în traducere greacă: *Christos*), ci şi Domn (*κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ*) — un titlu regal: 'Domn', 'Stăpîn'.

1:8

Verset doxologic, unde Sf. Pavel mulţumeşte Tatălui ceresc „pren Isus Hristos" pentru credinţa credincioşilor din Roma vestită „în toată lumea" (*ἐν ὅλῳ τῳ κόσμῳ*/ VULG.: *in universo mundo*). Catolicitatea orizontului spiritual al misiunii creştine este afirmată din nou, într-un paralelism implicit cu orizontul politic al Imperiului Roman.

1:9

Sf. Pavel îl invocă pe Dumnezeu ca martor (BIBL.1688: *mărturie*; VULG.: *testis*) al slujirii sale duhovniceşti (*ἐν τῷ πνεύματί μου*/ VULG.: *in spiritu meo*) „întru bunăvestirea fiiului lui" – adică a lui Hristos Iisus. ♦ Fără să fi văzut în chip nemijlocit comunitatea din Roma, apostolul confirmă legătura sa afectivă şi mistică cu biserica din capitala imperială. Chiar şi sub raport psihologic, asigurările de acest fel erau importante pentru evreii care, sub regimul lui Claudius (mai precis, între anii 49 şi 54 d.Hr.), fuseseră persecutaţi şi alungaţi din Roma (Fapte 18:2). ♦ Este foarte importantă identificarea între Dumnezeu şi Tatăl lui Iisus Hristos. De altfel, trei secole mai tîrziu, Crezul de la Niceea va clarifica acest raport trinitar. „Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl atotţiitorul" este un articol de credinţă menit să afirme caracterul monoteist al creştinismului. Pe de altă parte, simbolul de credinţă explicitează natura relaţiei între Cuvîntul veşnic (Ioan 1:1) şi Dumnezeu-Tatăl. Fiul, aşadar, este „din substanţa Tatălui", fiind „născut, iar nu făcut". Dogma trinitară a consubstanţialităţii afirmă, simultan, unitatea ontologică a Dumnezeirii şi diferenţa ipostatică — la antipozii subordinaţionismului de tip neoplatonic (afirmată de triada ierharhică *Unu-Intelect-Suflet*).

1:10

Apostolul afirmă dependenţa directă a misiunii sale de voinţa lui Dumnezeu.

1:11

Scopul vizitei Sf. Pavel este acela de-a întări comuniunea lui spirituală cu Biserica Romană. Literal, textul vorbeşte despre dăruirea unor harisme (*ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν*). ♦ Exegeza patristică înţelege prin „harisme" acele calităţi duhovniceşti primite, în chip ireductibil, de fiecare persoană botezată „din apă şi din Duh". Alte epistole pauline (1Cor., cap. 12-13; 1Tim. 4:14; 2Tim. 1:6)

explicitează aceste „harisme" sau „daruri".

1:12

Logica darului este reafirmată. Dacă versetul anterior sugera prioritatea darurilor apostolului, deci o relaţie asimetrică, aici constatăm revenirea la principiul reciprocităţii prin recunoaşterea egalităţii ontologice între cei credincioşi. BIBL.1990: *ca să mă mîngîi împreună cu voi* (*ἐστιν συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν*) – verbul *συμπαρακαλέω* însemnînd şi 'a se încuraja' ori 'a se întări reciproc'. ♦ Mutualitatea este subliniată şi de formula „credinţa noastră (*ἀλλήλοις πίστεως*), aici cu posibilitatea de-a înţelege substantivul gr. *πίστις* nu doar în sens teologic, ci şi ca „asigurare" ori „încredinţare."

1:13

Întîlnirea apostolului Pavel cu biserica Romei este un gînd vechi, nematerializat din cauze exterioare voinţei sale.

1:14

BIBL.1990: *Dator sînt şi elinilor şi barbarilor şi înväţaţilor şi neînväţaţilor*. Cei vechi au tradus textul într-un sens aproape literal, cf. BIBL.1688: la înţelepţi şi la cei fără de minte (VULG.: *insipientibus*). Aici paralelismul, elini/ înţelepţi *versus* varvári/ cei fără de minte, nu poate fi involuntar şi afirmă, chiar dacă implicit, superioritatea *relativă* a culturii scrise posedată de grecii Antichităţii clasice, faţă de barbari, aparent mai puţin interesaţi de lucrarea minţii. ♦ În contrast cu această curtoazie retorică (confirmată de celebra confruntare cu filozofii din Areopagul Atenei, cf. Fapte, cap. 17), trebuie reţinută şi diatriba paulină *împotriva* semeţiei greceşti: „Unde este înţeleptul? Unde e cărturarul? Unde e cercetătorul acestui veac? Au n-a dovedit Dumnezeu nebună înţelepciunea lumii acesteia?" (1Cor. 1: 20).

1:15

BIBL.1688: *cu osîrdie* (*πρόθυμος*)/ BIBL.1990: *bucuros* (VULG.: *promptus*).

1:16

BIBL.1990: *nu mă ruşinez de Evanghelia lui Hristos* — aluzie la situaţia în care alţi coreligionari ai Sf. Pavel se distanţaseră de vestirea *acestui* Mesia. ♦ BIBL.1688: *putêrea lui Dumnezău iaste spre mîntuire*/ BIBL. 1990: *este putere a lui Dumnezeu spre mîntuirea*. Astfel, „traducerea sinodală" cea mai recentă conferă Evangheliei atributul puterii, în timp ce BIBL.1688 plasează mai explicit mîntuirea oamenilor în atotputernicia divină. ♦ Ordinea acestei acţiuni salvifice nu e lipsită de importanţă. BIBL.1688: *tot cela ce crêde, la jidov întîiu şi la elini*/ BIBL.1990: a *tot celui care crede, iudeului întîi, şi elinului*.

1:17

Funcţia Evangheliei este aceea de-a descoperi „dreptatea lui Dumnezeu". ♦ Formula „din credinţă spre credinţă" (*ἐκ πίστεως εἰς πίστιν*) evocă mecanismul transmiterii Evangheliei. Legea înţeleasă drept cutumă — adică simplă inerţie istorică — nu deschide porţile sufletului şi nici nu revelează adevăratul chip al lui Dumnezeu. Caracterul iconic al Legii — transparenţa sa originară — se pierde printr-o anexare de ordin cultural, etnic sau religios. Legea, întrucît invocă autoritatea divină, introduce un complex de superioritate. ♦ Dubletul *ex fide in fidem* se poate referi la credinţa în Dumnezeu care, la rîndul ei, hrăneşte fidelitatea faţă de Vestea cea Bună (*fiducia promissionis*) — şi invers. Întîlnim aici faimosul „cerc hermeneutic" al teologiei creştine. ♦ „Dreptul din credinţă va fi viu" (Avac. 2:4) – citat vechi-testamentar care indică participarea omului credincios la *iustitia Dei*. Antinomic, necredinţa conduce la nedreptate. ♦ Majoritatea textelor VT prezintă Legea, şi faptele bune inspirate de Lege, ca sursă a dreptăţii (Proverbe 11, 4). *Epistola către Romani* introduce, prin acest verset, un element suplimentar: credinţa, fără de care Legea este stearpă şi conduce la mîndrie. ♦ Locul central de care se bucură credinţa în epistemologia paulină contrastează cu gîndirea filozofică precreştină, dar şi cu alte tradiţii religioase. În SEPT., grecescul *πίστις* traduce ebraicul *ʾĕmûnî* ('fidelitate'). ♦ Într-un celebru text paulin (1Cor. 13:13), credinţa este plasată lîngă virtutea speranţei şi a iubirii. Această trinitate funcţionează după principiul vaselor comunicante. ♦ Un alt verset important al NT defineşte credinţa drept „încredinţarea" (BIBL.1990) sau, mai puţin tautologic, „fiinţa (BIBL.1688) celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute" (Evr. 13: 1). ♦ Pentru a nu reduce credinţa la o simplă „situare" sau „dispoziţie afectivă" (ceea ce Martin Heidegger, în *Sein und Zeit* §29-30, numeşte prin *Befindlichkeit*), Părinţii greci au impus – şi prin intermediul controverselor doctrinare din secolele IV-VIII din Imperiul Roman de Răsărit – normativizarea teologică precisă a „dreptei credinţe" (în raport cu erezia). La capătul acestui demers de clarificare dogmatică, riscul a fost identificarea credinţei cu un set de propoziţii (Simbolul credinţei). Nu întîmplător, Sf. Augustin vorbeşte despre actualizarea agapică a credinţei (*per dilectionem operatur*). ♦ Scolastica discută tema fundamentală a relaţiei dintre raţiune şi credinţă. Anselm de Canterbury (1033-1109) consacră formula *fides quaerens intellectum* („credinţa căutînd înţelegerea"). Începînd cu finele secolului al XII-lea, atmosfera universitară – diferită de cea monastică – modifică termenii dezbaterii. Redescoperirea în traducere latinească a operei lui Aristotel (inclusiv *Analitica primă* şi *Analitica posterioară*, *Topicele* şi *Sophistici Elenchi*) relansează dialogul între Atena şi Ierusalim. Scripturile sfinte, prin care credinţa se luminează, intră treptat în dialog cu ştiinţele profane (*trivium*, constînd în *grammatica, dialectica* şi *retorica*, şi *quadrivium*, constînd în *arithmetica, musica, geometria* şi *astronomia*). Credinţa creştină este chemată să infuzeze cu substanţa nădejdii sale toate aceste forme de manifestare ale cunoaşterii. ♦ Scolastica occidentală fixează rădăcina credinţei într-un act de voinţă (DUNS SCOTUS, 1266-1308), compatibil cu orizontul de inteligibilitate al lumii create (TOMA D'AQUINO, 1224-1274). ♦ LUTHER (1483-1546) va

sublinia rolul credinţei în opoziţie cu faptele Legii şi, deci, implicit, tot sistemul de norme şi canoane ecleziastice care fixează mîntuirea într-un set de reguli exterioare. Credinţa nu este un act psihologic, ci un dar al lui Dumnezeu în Iisus Hristos (*Sola fide-per Christum*). Treptat, perspectiva hristologic-pneumatologică lasă însă loc subiectivismului care insistă exclusiv asupra trăirii interioare. Pietismul a devenit astfel o nouă şcoală religioasă protestantă (şi, ulterior, neo-protestantă), fixînd credinţa într-o simţire de ordin emoţional (independent de cadrul ascetic, liturgic sau intelectual stabilit de canonul patristic şi medieval). ♦ Ca reacţie la pietismul german, Immanuel Kant (1724-1804) a vorbit despre credinţa religioasă „în limitele raţiunii". Pe cale de consecinţă, singura dimensiune acceptabilă a credinţei creştine rămîne cea morală – vidată de orice pretenţie metafizică sau aspiraţie teologică. Inevitabil, credinţa ajunge să definească o vîrstă a omului marcată de imaturitate. ♦ În modernitate, cel care a diferenţiat cel mai bine credinţa de simpla credulitate a fost Søren Aabye Kierkegaard (1813-1850). ♦ Pe urmele lui Kierkegaard, Karl Barth (1886-1968) a subliniat caracterul creator al credinţei, atît sub raport artistic sau cultural, cît şi politic. Credinţa vie nu poate fi privatizată, aşa cum impun standardele moderne de civilitate, ci se manifestă public şi caută să edifice nu doar individul, ci întreaga comunitate. ♦ Spaţiul invizibil cartografiat prin credinţă a fost înţeles de părintele Dumitru Stăniloae ca „unire între raţionalitate şi taină. Raţionalul cuprinde în el şi taincul şi viceversa, atît în Dumnezeu, cît şi în lumea creată" (pr. Dumitru Stăniloae, *La început a fost Iubirea*, Bucureşti, Editura Institutului Biblic, 1993, p. 14).♦ Tot pe marginea acestei teme, Andrei Pleşu (1996, p. 144) a oferit următoarea glosă: „credinţa nu cade — asemenea cunoaşterii pozitive — în mecanica «întrebare-răspuns»; ea vine ca *soluţie* a unei *căutări*. Deosebirea e că întrebarea îl pune pe cel care întreabă în postura celui care aşteaptă. E modul curent de a rata credinţa. Căutarea, dimpotrivă, e un act ofensiv, e un mod de a întreprinde ceva. [...] De obicei, ne oprim aici: *vrem* să credem; nu încercăm să experimentăm *nimic* din presupoziţiile credinţei, nu citim textele sacre, nu citim textele tradiţiei patristice, nu ne rugăm, nu mergem la biserică. *Vrem* doar să credem. Căci dacă nu credem, cum să facem lucruri care pentru noi nu au sens? E încă o dovadă că, de fapt, vrem să ştim. Gîndim viaţa religioasă ca *punere în practică* a unei certitudini, cînd ea nu e decît o *căutare canonizată*. Căutare, nu posesiune".

1:18

Karl BARTH (1968, p. 42) denumeşte tot pasajul situat între versetele 18-21 „Noaptea". Pe lîngă pozitivul revelaţiei dreptăţii lui Dumnezeu, Sf. Pavel vorbeşte despre negativul acestui „film": urgia sau mînia divină *ὀργὴ θεοῦ* (VULG.: *ira Dei*) revărsată din cer asupra celor fărădelege, care *ţin* (*τὴν ἀλήθειαν ἐδικία κατεχόντων*) *nedreptatea drept adevăr* (BIBL.1990)/ NTB: *carii ţîn adevărul întru nedreptate*/ *adevărul întru nedireptate îl opresc* (BIBL.1688)/ *care ţin cu silnicie adevărul întru nedreptate* (BIBL.1911). ♦ Tema absenţei dreptăţii dintre oameni este aici crucială. La PLATON, dreptatea este înţeleasă ca mai mult decît un act de retribuţie, fiind „regina" celor trei virtuţi asociate facultăţilor (sau „puterilor") noastre sufleteşti: cumpătarea, curajul şi înţelepciunea. Dreptatea, aşadar, presupune un echilibru: „doar ea nu se referă la fapta îndreptată în afară, ci la cea îndreptată înlăuntru, privind, cu adevărat, sinele şi ceea ce are de-a face cu acesta" (trad. rom.: Andrei Cornea, Platon, *Republica* 443d, Constantin Noica & Petru Creţia (ed.), Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986, vol. V (ed. a II-a revizuită, Teora, Bucureşti, 1998, 2 vol.). Cînd mintea contemplă Binele suprem iar sufletul este înaripat prin curaj şi domolit prin temperanţă, dreptatea izvorăşte din fapta omului. Acest eveniment al dreptăţii este foarte rar, însă. Însăşi moartea lui Socrate este descrisă drept rezultat al abuzului oamenilor lipsiţi de înţelepciune, gata oricînd „să jertfească dreptatea pentru hatîruri" (*Apărarea lui Socrate*, 35b). La ARISTOTEL, dreptatea este fie „distributivă" (implicînd un mecanism de justă recunoaştere a individului de către corpul politic, prin onoruri, etc.), fie „corectivă" (implicînd reglarea raporturilor private dintre indivizi). Distribuţia, cît şi corecţia implică un raport de proporţionalitate între demnitatea şi meritul individual. Fără proporţionalitate ori măsură nu există echitate (*Etica nicomahică* 1137a-b). Patristica greacă şi latină preia mai curînd definiţia platonică a dreptăţii, vorbind despre Dumnezeu ca „dreptul judecător" în opoziţie cu judecata oamenilor, mereu parţială. De regulă, nedreptatea este rezultatul unei răzmeriţi a părţii pasionale a sufletului (vizibilă în iubirea de sine, iubirea de arginţi, iubirea de slavă deşartă, etc.) împotriva părţii raţionale – deci, implicit, o revoltă a părţii împotriva unui întreg armonic. Sfinţii Părinţi împărtăşesc pesimismul lui Platon cu privire la posibilitatea obţinerii unei cetăţi juste, plasînd virtutea dreptăţii într-un orizont eshatologic. În modernitate, treptat, acest sens muzical-ascetic al noţiunii de dreptate (ancorată mereu în orizontul transcendenţei) cedează locul unei înţelegeri contractuale între doi termeni egali. La Spinoza, de pildă, dreptatea implică un act de retribuţie proporţionată, în acord cu legea civilă, dar şi cu „fiinţarea supremă (*Ens supremum*), care iubeşte dreptatea şi adevărul, pe care spre a fi mîntuiţi toţi oamenii trebuie s-o asculte practicînd dreptatea şi adevărul faţă de aproapele (*cultu Justitiae et Charitate*)" (*Tractatus Theologico-Politicus* 14.10, ed. Johnathan Israel, p. 182/ ed. J. Van Vloten & J.P.N. Land, p. 247). Secolul al XX-lea consacră retorica „dreptăţii sociale", încurajată ferm de enciclica papală din 1931, *Quadragesimo Anno* (§57) a lui papa Pius al XI-lea. ♦ Revenind la textul paulin privind „ţinerea" nedreptăţii drept adevăr, verbul *κατέχω* se traduce aici prin „a ţine (cu silnicie)" sau „a opri", deşi alte ocurenţe nou-testamentare ne oferă formula substantivizată prin participiu: la neutru, *τὸ κατέχον* (cu trimitere către instituţia politică a Imperiului), şi la genul masculin, *ὁ κατέχων* (2Tes. 2:6, unde se face referinţa

posibilă la un personaj providenţial al bisericii, al cărui rol este acela de-a împiedica lucrarea „omului fărădelegii", cf. 2Tes. 2:7-8). ♦ Tot acest pasaj al *Epistolei către Romani* traduce printr-o metaforă antropomorfizantă („mînia") profunda coliziune dintre lumea lui Dumnezeu şi lumea păcatului. Pe urmele profeţilor veterotestamentari, apostolul Pavel vorbeşte astfel despre incompatibilitatea structurală între Dumnezeu, cel care judecă drept, şi neorînduilă, care orbeşte discernămîntul omului. ♦ BIBL.1990: *nedreptatea oamenilor care ţin nedreptatea drept adevăr* — exprimarea din traducerile recente este uşor pleonastică, deşi cu sens emfatic care introduce un concept central al teologiei pauline, care avea să influenţeze apoi foarte mult tradiţia protestantă: „dreptatea lui Dumnezeu" împotrivită „nedreptăţii omului". Deşi confruntat cu evidenţa propriei nedreptăţi, omul marcat de drama păcatului mimează o justificare şi, deci, aparenţa adevărului. Frecvent, în explicarea nedreptăţii este utilizat argumentul „sincerităţii" (luat drept sinonim al adevărului). Din arhivele paremiologice ale culturii române poate fi, deloc întîmplător, întîlnită expresia: „Drumul spre iad este pavat cu bune intenţii". ♦ Importanţa acestei noi teme pauline (nedreptatea versus îndreptăţirea) este evidenţiată de faptul că verbul „a îndreptăţi" apare de cincisprezece ori în *Epistola către Romani* (şi de opt ori la Gal.).

1:19

BIBL.1688: *ce e conoscut lui Dumnezău arătat iaste întru ei* (*διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς*); VULG.: *manifestum est*; BIBL. 1911: ce este cunoscut al lui Dumnezeu arătat este *într'ênşi*; NTB: *ca să poate înţeleage de Dumnezău aiave-i întru ei*. Argumentul paulin continuă, subliniind faptul că mînia lui Dumnezeu se descoperă unor oameni care cunosc, deşi poate într-o măsură diminuată, adevărul firii lor păcătoase (CER, 1.136). ♦ Sf. Ioan Gură de Aur insistă asupra faptului că legea divină a fost împlantată în inima omului de la început, aşa încît atît cărturarul, cît şi cel neînvăţat, atît scitul, cît şi elinul sînt convocaţi la aceeaşi performanţă spirituală (IOAN HRISOSTOM, ROM.).

1:20

BIBL.1688: *cêle nevăzute ale lui, de la zidirea lumii, cu faptele socotindu-se să văd* *τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασιννοούμενα καθορᾶται*; NTB: *den temeiatul lumii, den fapte înţelease să văd*; BIBL.1911: *cele nevĕzute ale lui sûnt zărite de la facerea lumii, pricepêndu-se cu mintea prin făpturĭ*. ♦ Sf. Ioan Damaschinul, în *De fide orthodoxa* 1.1., afirmă că existenţa lui Dumnezeu derivă din armonia creaţiei. ♦ Unii dintre exegeţii medievali (TOMA DIN AQUINO, SUMMA, 2.2.q 94.1) au identificat în acest fragment temeiurile scripturistice pentru *theologia naturalis* şi, implicit, pentru o doctrină coerentă privind legea naturală (*lex naturalis*). Acestă poziţie apologetică a fost susţinută de Biserica Romano-Catolică pînă în modernitatea tîrzie (Conciliul Vatican I, *De fid. cath.* 2.2.), în opoziţie cu teologia reformată, care susţine – aşa cum ne arată întreaga operă a lui Karl Barth — neputinţa raţiunii de-a ajunge la adevăr în absenţa revelaţiei divine. ♦ Este cunoaşterea naturală o experienţă asistată de har? Care e limita de competenţă a „priceperii minţii?" Aceste întrebări vor domina dezbaterea modernă privind relaţia între metafizică şi teologie, între ştiinţele naturii şi revelaţia biblică. „Teologia dialectică" din mediile protestante va sublinia caracterul defectuos sau precar al oricărei certitudini discursive — deci aspectul înceţoşat al orizontului de inteligiblitate a lumii, în absenţa revelaţiei scripturistice. În contrast, gînditorii catolici ai secolului al XX-lea, între care Eric Przywara (1889–1972) şi Hans Urs von Balthasar (1905-1988), au reabilitat noţiunea medievală de *analogia entis*, înăuntrul sau chiar dincolo de graniţele oficiale ale neo-tomismului. O importantă rezervă faţă de tradiţia onto-teologică a metafizicii scolastice tîrzii (care îl defineşte pe Dumnezeu drept „Fiinţa supremă", într-un raport obiectivant-ontic) găsim la MARION 2007 (p. 21-54). ♦ Teologii ortodocşi contemporani, Vladimir Lossky (1944), Christos Yannaras (1969), Dumitru Stăniloae (1981), au insistat asupra importanţei apofatismului (predicaţia negativă din concertul numelor divine), ca un corectiv adus raportului ontic între creaţie şi Creator. Dilema proporţionalităţii implicată de raportarea „faptelor văzute" la „cele nevăzute" se rezolvă prin sublinierea disimilitudinii în raport cu asemănarea celor două regnuri. Recunoaşterea acestei neasemănări permite ca „Negrăitul să fie adorat prin tăcere" (Ponticus Evagerius, *Tratatul practic. Gnosticul* §143, trad. rom.: Cristian Bădiliţă, Polirom, Iaşi, 1997).

1:21

BIBL.1688: *cunoscînd pre Dumnăzău, nu ca pre un Dumnezău l—au mărit* — din pricina inimii lor *cea fără înţelegere* (BIBL.1688) sau *nemintoasă* (BIBL.1911). Alte echivalenţe: *insipiens* (VULG.); „neînţelegătoare" (NTB); nesocotită (BIBL.1990). ♦ În acest pasaj, sensul aparent raţionalist al fragmentului anterior este rectificat de afirmarea locului central pe care îl joacă inima ca organ al cunoaşterii teologice. Recunoaşterea „principiului prim" al Universului nu este suficientă, atunci cînd se recurge la o abstracţie. Impietatea nu exclude rafinamentul intelectual sau excogitaţia arborescentă. Drumul spre cer presupune şi privirea în adîncuri. Inferenţa logică din sfera vizibilă către cea invizibilă trebuie susţinută de lucrarea unei inimi curăţite pentru încununarea doxologiei (cuvîntul de proslăvire) cu euharistia (cuvîntul de mulţumire). Întunecarea inimii conduce la reflecţii deşarte şi gînduri de amăgire. ♦ Sf. Augustin (AUGUSTIN, EPIST., 4) observă că intuiţia corectă din punct de vedere metafizică conduce la trufie dacă nu este asociată actului de mulţumire. ♦ Noul Testament îl descrie pe Dumnezeu drept „cunoscătorul inimilor" (Fapte, 15:8). Gr. *καρδία* desemnează esenţa fiinţei umane, „locul" de unde apar „gîndurile rele" (Mat. 15:19), centrul emoţiilor, motorul voinţei, dar şi intervalul care permite, prin asumarea solitudinii şi a disciplinei

sacramentale, o foarte subţiată cunoaştere de sine. Cultura monahală există mai ales pentru a cartografia bătălia „gîndurilor rele" cu „gîndurile bune". Pentru un studiu de caz exemplar, vezi Irénée Hausherr, *Les leçons d'un contemplatif. Le traité de l'Oraison d'Evagre le Pontique*, Paris, 1960.

1:22

BIBL.1688: *zicînd a fi înţelepţi, nebunit-au* (*φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν*); VULG.: *stulti facti sunt*; BIBL.1921: *fură nemintoşi*. Aluzie la cei care pot să se ocupe intelectual de contemplaţia fiinţei, fiind însă captivi patimilor josnice.

1:23

BIBL.1688: *Şi schimbară mărirea celui nestricat Dumnezău întru asemănarea chipului putredului om, şi al pasărilor, şi al dobitoacelor şi al jiganiilor*; NTB: *omului putreditoriu*; BIBL.1921: *om pieritor*; BIBL.1990: *omului stricăcios*. ♦ În opinia comentatorilor patristici, fragmentul reprezintă un atac dur la adresa discursului antropomorfizant al mitologiei păgîne — egipteană, elină sau romană (Augustin, *De civitate Dei*, 8.10). Mitologia înalţă ceea ce coboară şi coboară ceea ce înalţă. Omul, fiind rege al creaţiei, chemat să dea nume animalelor şi să stăpînească pămîntul, se degradează atunci cînd ipostaziază sacralitatea la nivelul inferior al animalităţii. ♦ Cearta apostolului cu falsele teologii ale Antichităţii continuă, aşadar. După critica idolatriei conceptuale a metafizicienilor, incapabili să facă o „călătorie spre locul inimii", acum Sf. Pavel atacă formele grosiere ale înşelării de sine. Faptul de a sugera mai întîi un raport de asemănare iconică între Dumnezeu şi regnul animal („cele cu patru picioare" sau „tîrîtoarele") pregăteşte, tacit, justificarea devălmăşiei morale. ♦ Pasajul are o relevanţă imediată pentru cultura contemporană, atinsă frecvent de morbul nihilismului. Un artist californian pe nume Scott Denahue a fost plătit în 2007 suma de 196,000 dolari pentru a realiza cîteva sculpturi medalion în care tema principală o reprezintă defecaţia şi copulaţia cîinilor (toate sub pretextul celebrării „vitalităţii"). Nietzsche credea că epoca nihilistă va coincide cu maxima invidie a oamenilor faţă de soarta cîinilor iar Peter Solterdijk a tematizat conflictele evului contemporan din perspectiva „raţiunii cinice". Oamenii puternici ai zilelor noastre, spune filozoful german, exhibă un cinism al mijloacelor (ştiind preţul moral foarte scump plătit pentru obţinerea succesului profesional şi al influenţei financiare). Acesta e compensat de cinismul scopului îmbrăţişat de cei slabi, care îşi manifestă explicit indiferenţa faţă de cutume şi reguli.

1:24

BIBL.1990: *De aceea Dumnezeu i-a dat necurăţiei, după poftele inimilor lor, ca să-şi pîngărească trupurile lor între ei* (*τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν*). BIBL.1688: *să necinstească*; NTB: *să să spurce*. ♦ Verbul *i-a dat* (gr. *παραδίδωμι*) ar putea fi tradus mai corect prin „i-a abandonat" întrucît la mijloc se află actul divin de îngăduire şi chiar pedepsire a omului pentru întunecarea inimii, iar nu o validare morală.

1:27

BIBL.1990: *Asemenea şi bărbaţii, lăsînd rînduiala cea după fire a părţii femeieşti, s-au aprins în pofta lor unii pentru alţii, bărbaţi cu bărbaţi, săvîrşind ruşinea şi luînd cu ei răsplata cuvenită rătăcirii lor*; VULG.: *turpitudinem operantes*; BIBL.1688: *ruşinarea lucrînd-o*; NTB *spurcăciune făcînd*. ♦ Sexualitatea apare aici ca revelator al stării omului lăuntric. Comentariul paulin nu este lipsit de subtext, date fiind circumstanţele istorice ale naşterii creştinismului roman. ♦ La sfîrşitul secolului al IV-lea, Sf. Ioan Gură de Aur putea deplînge prozelitismul homosexual în aceşti termeni: „Tinerii îndeplinesc rolul de femei în locul femeilor. Şi grozăvia nu se reduce numai la atît, se merge şi mai departe, căci se săvîrşeşte o atît de mare ticăloşie cu cea mai mare libertate şi cu conştiinţa că se nu se săvîrşeşte nici un păcat, încît nelegiuirea a ajuns lege. Nimeni nu se teme, nimeni nu tremură, nimeni nu se ruşinează, nimeni nu roşeşte; mai mult încă, se laudă şi, în ochii acestor păcătoşi, cei cumpătaţi par nişte nebuni" (*Adversus oppugnatores vitae monasticae*, PG 47, 361. 7-14, trad. rom.: pr. Dumitru Fecioru, *Apologia vieţii monahale*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2001, p. 266). ♦ Terapia duhovnicească a Părinţilor Bisericii recomandă, pentru acest tip de comportament, abstinenţa şi rugăciunea. ♦ Maxima asprime este reflectată în legislaţia romană apărută în siajul revoluţiei culturale orchestrate de împăratul Constantin cel Mare. Valentinian al II-lea (371-392) a condamnat pederastia prin ardererea pe rug. Edictul lui Teodosie cel Mare din 14 mai 390 (afişat în casa romană a Minervei) încurajează tot arderea pe rug a bărbaţilor prostituaţi din Roma, angajaţi într-un prozelitism violent, cu eventuale conotaţii pedofile. *Mosaicarum et Romanarum Legum Collatio* 5.2.1 (ed. Moses Hyamson, Oxford, 1913): „Cel care din voia proprie violează (*stupraverit*) un bărbat, să fie decapitat (*capite punietur*)"; 5:3: „Iubite şi scumpe Orientus, nu vom suferi ca oraşul Romei, mama tuturor virtuţilor, să mai fie murdărit de ruşinoasa efeminaţie a bărbaţilor, ori să insulte epoca întemeietorilor şi împăraţilor, aşa încît vlaga conducătorilor (*conditoribus robur*) de odinioară (ai cetăţii) să fie înmuiată, în chip ruşinos, de-o gloată slăbănogită (*plebe tenuatum*). Demn de laudă este, deci, efortul tău (*experentia tua*) de-a curăţi prin flacără, în faţa întregului popor (*spectante populo flammae vindicibus expiabit*), pe cei care au obiceiul ruşinos de-a obliga un trup bărbătesc să îndure, ca nişte femei, un raport sexual străin (*alieni sexus damnare patientia*), nefiind cu nimic diferiţi de femei atunci cînd sînt luaţi prin surprindere – aşa cum sălbăticia comportamentului lor o cere — şi scoşi afară — este ruşine să spui — din bordele de bărbaţi, aşa încît întreaga lume să priceapă că găzduirea sufletului (în trup) bărbătesc trebuie să fie tuturor sfîntă şi că, cel care îşi murădreşte propriul sex poftind un sex străin, nu va scăpa de cea mai cumplită pedeapsă (*summo supplicio*)". Despre viziune juridică în Bizanţul creştin, vezi Périclès-Pierre

Joannou, *La législation impériale et la christianisation de l'Empire romain* (311-476), Roma, 1972. În sfîrşit, codul lui Iustinian — rareori aplicat *ad litteram* — permitea mutilarea şi torturarea homosexualilor în public. Gravitatea acestor pedepse explică recurenţa acuzaţiei de homosexualitate în diatribele sau polemicile personale angajate de figurile politice sau literare ale epocii. ♦ Pentru o abordare mai nuanţată în spaţiul Ortodoxiei moderne, vezi HOPKO; BAŞTOVOI (p. 95-124).

1:29

Acest verset conţine prima secvenţă a tabloului moral al decăderii omului lipsit de Dumnezeu. Păcatul individual contribuie însă la propagarea socială a maladiilor spirituale, aşa cum arată versetul de mai jos. ♦ Comentariile patristice sesizează locul crimei în acest mănunchi de răutăţi. Sf. Grigorie de Nyssa (PSB 29, „Despre rînduiala cea după Dumnezeu (a vieţii) şi despre nevoinţa cea adevărată", GNO, vol. 8, 1952, p. 40-89, trad. rom.: pr. Dumitru Stăniloae, Ioan Buga, Editura Institutului Biblic, Bucureşti, 1982, p. 455-483, aici p. 463): „Cel ce a smuls şi a nimicit din sine iubirea faţă de aproapele şi s-a făcut din prieten duşman al lui, cu dreptate se numără între ucigaşii de oameni, care păzesc ascunsă faţă de aproapele duşmănia lor faţă de cei pe care ei uneltesc să-i omoare". Complexa fenomenologie a resentimentului, care poate ajunge la voinţa de exterminare, implică aşadar o analiză a afectelor parazitare care fac din aproapele sursa nefericirii personale.

1:30

BIBL.1990: *Grăitori de rău, urîtori de Dumnezeu, ocărîtori, semeţi, trufaşi, lăudăroşi, născocitori de rele, nesupuşi părinţilor*; *καταλάλους θεστυγεῖς ὑβριστάς ὑπερηφάνους ἀλαζόνας ἐφευρετὰς κακῶν γονεῦσιν ἀπειθεις*. ♦ Intensitatea descrierii pauline este maximă cînd acest crescendo malefic atinge punctul culminant. Complementaritatea viciilor nu poate surprinde aşa cum armonia virtuţilor este un postulat al vieţii dumnezeieşti. ♦ Lista nefericiţilor include şi o referire la categoria lăudăroşilor — substantivul corespunzător fiind atribuit de PLATON (*Charmides* 173c) breslei sofiştilor, a şarlatanilor dedaţi înşelăciunii prin cuvînt. ♦ „Lauda de sine" apare nu doar atunci cînd există un deficit de recunoaştere exterioară, ci şi multă neîncredere lăuntrică, ascunsă în spatele voioşiei. Aroganţa individuală, calomnia de grup şi lăudăroşenia auto-reflexivă stau împreună iar tema poate fi aplicată într-o fenomenologie a reclamei deşănţate, neacoperită de substanţă în comerţul cu produse sau obiecte. Atenţia exclusivă dată etichetei, adică reflexului imediat de strălucire, conduce frecvent la găunoşenie — la dezamăgirea întîlnirii cu fructul fără miez. Orice persoană ori instituţie obsedată de lungimea unui *curriculum vitae* şi mai puţin de caracterul persoanei se poate simţi vizată de acest pasaj paulin. ♦ NTB: *părinţilor neîngăduitori*. Cinstirea tatălui şi a mamei de către copii este o poruncă divină (Ieş. 20:12) şi implică nu atît experienţa iubirii sentimentale, cît mai ales respectul. Anomia morală cunoaşte alienarea familială şi dezrădăcinarea comunitară ca ultim deznodămînt.

1:31

Dacă începutul rătăcirii omului fără Dumnezeu este „nedreptatea", sfîrşitul acestuia culminează prin absenţa compasiunii — un atribut divin, prin excelenţă, cf. DAVIES. Taxonomia păcatelor este, aşadar, exhaustivă. În absenţa harului divin, pragul căderilor umane se situează foarte jos, fapt care justifică, pesemne, supoziţiile antropologice pesimiste ale unor gînditori moderni ca Thomas HOBBES (*Leviathan: homo homini lupus*). ♦ Denunţul paulin a stîrnit indignarea unor filozofi ca Friedrich Nietzsche, auto-denumit „anti-Mesia" sau „anti-Crist".

1:32

Ultimul verset al capitolului arată marca ultimă a depravării: slujirea răului nu este suficientă în plan privat, ci recurge la strategii de persuadare şi de justificare a celorlalţi. Ideologii ateismului apar, astfel, într-o lumină mai proastă decît adversarii individuali ai credinţei şi ai pietăţii. Oferind mulţimilor justificări pentru angajamentul deviant şi oferind argumente publice pentru împietrirea inimii, ideologii sfidează rolul de cenzor al conştiinţei morale personale. ♦ Promisiunea mesianică făcută la începutul epistolei constă într-un exil din tărîmul neasămănării omului cu Dumnezeu către sfera reconcilierii creaţiei cu însuşi Creatorul.

Capitolul al 2-lea

2:1

Cel de-al doilea capitol al epistolei se concentrează asupra temei dreptăţii lui Dumnezeu, în contrast cu nedreptatea omului fără har. BIBL.1990: *oricine ai fi, o, omule, care judeci, eşti fără cuvînt de răspuns, căci, în ceea ce judeci pe altul, pe tine însuţi te osîndeşti, căci acelaşi lucruri faci şi tu care judeci.* ♦ Alte echivalenţe: NTB *nemîntuit eşti, o, ome* (*inexcusabilis es, o homo*); BIBL.1921: *fără cuvînt de apărare.* ♦ Dedublarea morală a omului poartă numele de ipocrizie sau făţărnicie — fapt ilustrat de orice judecată a aproapelui în care judecătorul condamnă *public* un păcat pe care el însuşi l-a comis *în ascuns*. ♦ Tema duplicităţii este tratată şi de *Epistola lui Iacov*, cu referire la resursele de minciună şi adevăr ale limbii. ♦ Dreptatea obţinută prin judecata omenească este mereu carentă — deficitul constînd în absenţa unei viziuni holistice, de care numai Dumnezeu poate dispune.

2:3

BIBL.1990: *vei scăpa de judecata lui Dumnezeu?* ♦ Tradiţia legală romană cunoaşte noţiunea de „dreptate a legii" (*ius naturale*), care exprimă în context stoic intuiţia unei ordini universale — legea naturală (*lex naturae*). Conform lui Cicero, organul de percepere a acestei ordini este raţiunea.

Vorbind însă despre dreptatea lui Dumnezeu, chiar dincolo de ceea ce *Torah* poate întrevedea, Sf. Pavel mută la un alt nivel exigenţele justiţiei. Dreptatea capătă, aşadar, un orizont eshatologic. ♦ Accentul cade pe adevărul şi dreptatea divină, exprimate în actul de judecată în care facultăţile omului se arată parţiale sau infirme. Asemănîndu-se lui Adam în grădina Edenului, omul generic interpelat de Sf. Pavel se ascunde de Cuvîntul lui Dumnezeu, fără de care adevărul fiinţei nu iese la iveală. Părinţii filocalici vorbesc despre „îndreptăţirea de sine" ca despre o strategie de camuflare a propriei nevrednicii în faţa semenior şi a Creatorului. Discursul auto-justificativ (cînd nu auto-victimizant) solicită nu doar atenţia îngrijorată şi empatia plină de recunoştinţă a aproapelui, ci chiar judecata cu suspendare în faţa oricărei instanţe morale obiective. A dori să scapi (*tu effugies*) e judecată este instanţa supremă a laşităţii şi visul oricărui fugar, care şterge urmele propriei sale evadări din spaţiul răspunderii personale. Neacceptarea judecăţii obiective introduce, în mod deliberat, cultura amneziei. Responsabilitatea individuală este scufundată în acidul dizolvant al anonimatului colectiv. Refuzul adevărului şi neacceptarea dreptăţii revine la un protest împotriva memoriei. În limbajul filozofiei politice, acest proces se defineşte prin decuplarea justiţiei morale de la ceea ce Pierre Nora (*Realms of Memory*, Columbia University Press, 1996–1998) numea prin *travail de mémoire*. ♦ Merită reţinută şi observaţia lui Ludwig Wittgenstein, *Lecţii şi convorbiri despre estetică, psihologie şi credinţa religioasă*, trad. rom.: Mircea Flonta şi Adrian-Paul Iliescu, Editura Humanitas, Bucureşti, 2005, p. 161: „Oamenii sînt religioşi în măsura în care se cred nu atît *imperfecţi*, cît *bolnavi*. Orice om cît de cît cinstit crede despre sine că este într-un grad înalt *imperfect*, dar cel religios se crede *nenorocit*".

2:4

BIBL.1990: *Sau disprețuiești tu bogăția bunătății Lui și a îngăduinței și a îndelungii Lui răbdări, neștiind că bunătatea lui Dumnezeu te îndeamnă la pocăință.* ♦ Alte echivalenţe: NTB *blînzziei* (VULG.: *benignitatis eius*). ♦ Pentru cititorul român, substantivul „pocăinţă", cu etimologie slavonă, nu redă imediat sensul precis deţinut de originalul grecesc: acela de înnoire a minţii. Ceea ce, adesea, o conştiinţă sceptică interpretează drept retragere a divinului din economia lucrurilor pămînteşti trimite, în chip tainic, la pedagogia generozităţii: întoarcerea din tărîmul fărădelegii trebuie să fie un act liber, voluntar şi mai ales dătător de prospeţime. Pocăinţa nu este un moment negativ al conştiinţei morale, ci garanţia primenirii, temeiul regenerării şi emblema libertăţii faţă de un trecut apăsător. În locul fugii de responsabilitate şi al inimii împietrite, omul străpuns de *metanoia* acceptă definiţia propriei sale naturi. ♦ Bogăţia bunătăţii lui Dumnezeu face contrast, cel puţin implicit, cu bogăţia materială. Creştinismul apostolic recomanda prudenţa în relaţia individului cu promisiunea prosperităţii materiale. Banul şi proprietatea, aşadar, beneficiază de un statut echivoc. Votul sărăciei voluntare indică orizontul maximei libertăţi a omului înduhovnicit faţă de constrîngerile materiale resimţite de omul lumesc. „Să nu aveţi nici aur, nici arginţi, nici bani în cingătorile voastre" – este sfatul categoric acordat de Iisus ucenicilor (Mat., 10:9). Iuda comite actul de trădare fiind cumpărat cu „trezeci de arginţi" (Mat., 27:3). Tema este reluată în scrierile pauline care nu ezită să condamne ataşamentul faţă de bogăţie (2Tim., 3:2). „Iubirea de argint este rădăcina tuturor relelor" (1Tim. 6:10), spune un vers celebru din Noul Testament. În *Didahia* (11.6) se spune că un trimis al Domnului care cere bani este un „fals profet" (vezi şi *Păstorul lui Hermas* 11.12; Policarp, *Către Filipeni* 5.2, etc). În Evul Mediu, ordinul monastic al Sf. Francisc de Assisi (1181-1206) a reprezentat un protest faţă de materialismul tot mai împovărător al Bisericii romane. Acelaşi lucru s-a petrecut cu mişcarea spirituală a Sf. Nil Sorsky (1433-1508) din Rusia, care a pledat pentru redescoperirea vocaţiei contemplative a monahismului creştin. Banul, înţeles ca instrument universal de schimb în tranzacţiile economice, a fost dintotdeauna simbolul puterii financiare şi al influenţei politice. Din punct de vedere funcţionalist, banul uşurează transferul de bunuri şi servicii între diferite părţi (reţeaua clasică: producător, distribuitor, vînzător şi cumpărător). Banul reflectă valoarea unui produs pe piaţa liberă a bunurilor, unde diferiţi actori economici îşi lansează oferta. În sfîrşit, banul este o modalitate clasică de tezaurizare a proprietăţii individuale. Natura „lichidă" a banului şi extraordinara lui mobilitate îl face o foarte populară sursă de atracţie. Dacă „banul cinstit" reflectă obiectiv o activitate economică a lucrătorului, „banul necinstit" — cum este averea obţinută prin economia de tip casino (*Ponzi scheme*) — reprezintă efectul unei pure speculaţiuni. Această posibilitate de-a înmulţi banul prin proceduri care nu implică munca sau efortul fizic ori intelectual a fost condamnată de Părinţii Bisericii sub numele de camătă. Sf. Ioan Gură de Aur a denunţat orice surplus ca o formă de abuz şi discriminare la adresa săracilor. Principiul redistribuţiei apare frecvent în gîndirea socială a Sfinţilor Părinţi, fără ca vehiculul acestui principiu egalitar să fie neapărat Statul. Ideea că valoarea intrinsecă a banilor nu poate fi determinată a fundamentat teza că banul îşi modifică statutul în funcţie de condiţia materială şi spirituală a beneficiarului. În literatura patristică, „banul văduvei" valorează mai mult decît arginţii unui vameş tocmai pentru că Dumnezeu nu judecă oamenii cu aceeaşi măsură. În fiecare act de generozitate există o „valoarea adăugată" cu marcă invizibilă, profund personalizată. A ignora această dimensiune subtilă a interacţiunilor economice dintre oameni înseamnă să tratezi fiinţa umană ca obiect de schimb. În secolul al XX-lea, unii gînditori creştini au cuplat aceste consideraţii ale marxismului la discursul creştin privind grija pentru săraci. În America latină, „teologia eliberării" a propus o etică revoluţionară pentru ieşirea din sărăcie a ţărilor sub-dezvoltate, identificînd în critica severă a capitalismului şi a clasei

bogaţilor o soluţie pentru ieşirea din sărăcie (vezi Gustavo GUTIÉRREZ, *Teología de la liberación*, 1971). O perspectivă anti-marxistă va arăta, dimpotrivă, erorile profunde ale unei economii centralizate şi excesiv socializate, în care o birocraţie etatistă împovărează bugetul public şi diminuează şansele ieşirii din sărăcie. Taxarea unilaterală a bogaţilor — adică ascetismul *impus* de Statul secular, spre deosebire de ascetismul voluntar *recomandat* de Biserica creştină — s-a dovedit însă o formă ineficientă de combatere a sărăciei, avînd ca efecte perverse (între altele) scăderea procentului de investiţii în tehnologie, infrastructură, educaţie şi cunoaştere (domenii vitale pentru industria medicinei, bunăoară, dar şi pentru un viitor mai bun al familiilor sărace). Un teolog ca Michael Novak a arătat cum, asociat unei ordini politice juste („statul de drept") şi practicat din perspectiva unei discipline a cumpătării şi a unei susţinute orientări filantropice, capitalismul oferă cea mai bună soluţie a ieşirii din sărăcie. Atitudinea creştinismului faţă de bani şi faţă de economia tot mai intens bazată pe rolul industriei bancare rămîne profund ambivalentă.

2:5

Gr. *σκληρότης*; BIBL.1688: *năsilniciia*; NTB: *împietrirea*; BIBL.1990: *învîrtoşarea* (*duritiam*). ♦ Această trăsătură de caracter compromite starea de înnoire lăuntrică a omului şi atrage, pe cale de consecinţă, mînia divină care judecă drept, nu părtinitor. Scleroza interioară este semnul îmbătrînirii şi indiciul unui armistiţiu cu lucrarea păcatului. Duritatea sufletească nu se confundă, aici, cu bărbăţia, demnitatea sau curajul. Temeritatea presupune compasiune şi atenţie pentru cel slab şi neajutorat, iar nu superbia auto-referenţialităţii.

2:6

BIBL.1688: *fieştecăruia după faptele lui*; *ὃς ἀποδώσει ἑκάτῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.* Acest principiu al retribuţiei este înfricoşător doar pentru cei care au fapte ascunse, nemărturisite şi inavuabile. Dumnezeu nu operează, aşa cum s-ar putea crede, după legea talionului („dinte pentru dinte"). Componenta eshatologică a justiţiei vizează, în primul rînd, restabilirea adevărului: Cuvîntul lui Dumnezeu scoate la iveală fapte individuale ale unei persoane necunoscute de societatea contemporanilor săi sau neînregistrate postum de o istorie exhaustivă. Cum veacurile sînt pline de orori neconsemnate şi, deci, neinvestigate de vigilenţa critică a jurisprudenţei, intervenţia divină reprezintă un postulat al ordinii cosmice. Necesitatea dreptăţii divine derivă, în teologia paulină, şi din dimensiunea compensatorie a actului de justiţie: ceea ce judecătoriile lumeşti n-au obţinut (identificarea corectă a culpei sau justa pedeapsire a făptaşului) va fi rectificat, fără greş, de ultima instanţă a tribunalului ceresc. Erorile judiciare, aşadar, nu pot fi definitive. ♦ Karl BARTH (1968: p. 61-62): „Faptele noastre pot fi notabile, dar nu trebuie să le supra-estimăm şi nici să le înălţăm în ordinea infinităţii. Numai Dumnezeu este un neguţător capabil să plătească în moneda veşniciei. Doar El poate face o estimare a ceea ce este etern valid".

2:7

BIBL.1990: *viaţă veşnică celor ce, prin stăruinţă în faptă bună, caută mărire, cinste şi nestricăciune* (*δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσιν*). ♦ Alte echivalenţe: *slavă şi cinste şi neputredire* (NTB); *nepierire* (BIBL.1921) *incorruptionem* (VULG.). ♦ Pasajul poate părea paradoxal: cum poate dărui Dumnezeu viaţa veşnică nu doar „acelora ce-s stătători cu răbdare lucrului bun" (NTB), ci şi căutătorilor de „slavă"? Aici, referinţa implicită poate fi la teologia veterotestamentară a slavei lui Dumnezeu: *kabod* (ebr.) sau *δόξα* (gr.) desemnează substanţa concretă a epifaniei divine — mai mult decît o promisiune sau apariţie trecătoare, slava lui *YHWH* căutată de Moise (Ieş. 24:15 sq) sau profeţi umple natura înconjurătoare (iar apoi Templul) de-o prezenţă luminoasă, indicibilă şi copleşitoare. Moise priveşte doar norul dumnezeiesc de pe Muntele Sinai şi se întoarce cu propria lui faţă strălucind. Îngerii din viziunea lui Isaia proclamă slava tronului lui Dumnezeu (Isa., 6:1 sq). Ezechiel vede slava Duhului peste credincioşi (Iez. 36:23), aşa cum Deutero-Isaia vede slava peste Ierusalimul înnoit (Is. 60:1). Sf. Pavel era profund conştient de această tradiţie contemplativ-mistică a Vechiului Testament (2Cor. 3:7). În *Epistola către Romani*, „slava, cinstea şi nestricăciunea" apar ca atribute divine prin excelenţă. ♦ În contextul nou-testamentar, slava lui Dumnezeu se pogoară la Naşterea Pruncului din Betleem (Luc. 2:9 sq), dar şi în momentul Schimbării la Faţă (Luc. 9:32), al Învierii (1Tim. 3:16) şi al Înălţării Domnului (Luc. 24:26). Slava este, totodată, promisiunea reîntoarcerii mesianice a Fiului (Marc. 8:38). Folosind limbajul trinitar, Sfinţii Părinţi au arătat că slava (tradusă în terminologia palamită ca „energie necreată") aparţine deopotrivă Tatălui, Fiului şi Duhului Sfînt, fără vreo ştirbire sau diminuare ierarhică. ♦ Tradiţia occidentală a muzicii sacre (Vivaldi, Bach, Händel, etc.) face din corala *Gloria* o piesă de bază pentru messa latină (*Gloria Patri* sau *Gloria in Excelsis Deo*). „Soli Deo Gloria" este inscripţia găsită pe multe din partiturile lui Johann Sebastian Bach şi G. F. Händel. ♦ În modernitate, un gînditor de amploarea lui Hans Urs von Balthasar şi-a axat întregul sistem teologic plecînd de la această temă fundamentală: contemplarea scripturală, doxologică, mistică, sacramentală, poetică şi intelectuală a slavei lui Dumnezeu (*Herrlichkeit: Eine Theologische Ästhetik*, 1961-1969). Pentru catolicul Balthasar, slava (*gloria Dei*) trebuie căutată în experienţa frumuseţii, consubstanţială cu descoperirea binelui necondiţionat şi a adevărului eliberator. Frumuseţea nu se descoperă însă ca abstracţie, ci printr-un proces de individuare revelatorie. Deşi infinit, Dumnezeu se descoperă omului mereu într-o formă dinamică şi palpabilă, iubită şi adorată de credincioşi. Chipul „universalului concret" este Iisus Hristos, revelaţie a Tatălui, prin Duhul Sfînt, în trupul mistic al Bisericii. ♦

Slava căutată în orizontul imanenţei este lovită de efectul vanităţii: „deşertăciunea deşertăciunilor" deplînsă de Ecleziast (1:2). Literatura ascetică abundă în referinţe la „slava deşartă". Chiar şi într-o formă degradată, însă, căutarea gloriei personale în registrul notorietăţii de ordin politic, istoric sau artistic trădează impulsul către eternitate al omului căzut. Cultul contemporan al „celebrităţilor" din industria cinematografică, bunăoară, se hrăneşte din acelaşi patos, care caută neîncetat să imortalizeze experienţe şi decoruri prin definiţie trecătoare. Ceea ce lipseşte din setul de valori al omului recent este tocmai virtutea stăruinţei şi a răbdării pauline — semn că mărirea căutată în sfera exterioităţii este doar o instanţă a vanităţii. Orice tip de posteritate istorică, în fond, e lovit de nulitate la confruntarea cu exigenţa eternităţii.

2:8

BIBL.1688: *celor ce sînt pricêlnici*; BIBL.RADU-GAL.: fiilor zavistiei; BIBL.1990: iubitorii de ceartă (VULG.: *ex contentione*). Textele sapienţiale ale Vechiului Testament deplîng efectele negative ale vrajbei. Iată două sentinţe cu valoare parenetică: „Ura aduce ceartă, iar dragostea acoperă toate cusururile" (Prov. 10:12) şi „Cine iubeşte certurile iubeşte păcatul; cel ce ridică glasul îşi iubeşte ruina" (Prov. 17:19). Cartea Proverbelor vede conexiunea dintre pofta de zîzanie, limba şireată şi nefericirea omului nebun. ♦ Vrajba nu este doar antiteza liniştii interioare şi a echilibrului judicativ. Între nesupunerea faţă de exigenţele adevărului şi păcatele sofisticii, PLATON a stabilit o veche legătură (*Lysis* 211b). Instinctul de prădător se manifestă, aşadar, nu doar gestual-fizic (ca în armată), ci şi retoric-verbal (precum în politică). Pofta necontrolată de distrugere a adversarului şi violenţa iraţională îndreptată uneori nu doar împotriva unei persoane, ci a unui întreg sistem ostil, se manifestă prin calomnie şi arţag. ♦ Sfîntul Pavel îi admonestează în mai multe rînduri pe cei roşi „zavistie" (Filip. 1:17) sau prinşi cu „duh de ceartă" (Filip. 2:3), viciul fiind reprobat şi în *Didahia* (3,2) sau în scrisorile Sf. Ignatie Teoforul (Filip. 8.2). ♦ Cei „pricêlnici", aşadar, nu cunosc valoarea pedagogică a mustrării şi alimentează conflictul cu ceilalţi dintr-un capriciu nejustificat. Deloc întîmplător, Părinţii filocalici condamnă ţîfna, tonul acrimonios sau ironia gratuită, lipsită de efectul socratic al trezirii partenerului de conversaţie din somnolenţă sau uitare (Petru Damaschinul, FILOCALIA, V). Evident, numeroşi cronicari ai lumii satului tradiţional au putut documenta existenţa gîlceavei benigne, cu accent stradal şi funcţie terapeutică. Insulta strategică sau hărţuirea programatică au, însă, alt ţel decît lămurirea unei probleme punctuale ori împărtăşirea unei nemulţumiri pasagere. Încăierarea verbală nu mai este un simplu diferend. Pe scandalagiu nu-l preocupă adîncirea cunoaşterii prin proceduri consensuale sau aprofundarea dialectică a unui adevăr existenţial ori propoziţional. Iubitorii de ceartă vampirizează alteritatea celuilalt şi caută doar descărcarea unui exces de agresivitate sub aparenţa unui contencios administrativ sau juridic. Recursul la obrăznicie, sarcasm şi batjocură sînt primele simptome ale unui atac *ad personam*. Ceea ce contează nu este dialogul, ci consumarea surplusului hormonal (la primatele de gen masculin fiind vorba despre variaţiile cantităţii de testosteron ale fiecărui individ). În formele sale extreme, „duhul de vrajbă" nu mai proferează ironii devastatoare, ci doar sudălmi nude şi obscenităţi descompuse. Acestora, spune Sf. Pavel, Dumnezeu le rezervă „mînie şi urgie". ♦ Modernitatea a cunoscut demonismul colectiv al agresiunii verbale, întinsă la scara întregului mapamond. Milioane de oameni au căzut victime ale acestui tip de poziţionare anti-poetică şi inumană faţă de taina cuvîntului. Ideologiile totalitare au confecţionat discursul de exterminare la adresa aproapele (duşmanul de clasă sau duşmanul de rasă), mizînd tocmai pe manipularea acestor latenţe malefice ale psihismului uman. Modificînd structurile profunde ale limbii şi operînd cu un sofisticat mecanism de propagandă, naţional-socialismul şi comunismul au sondat sferele tenebroase ale psihismului uman (Viktor Klemperer, *Lingua Tertii Imperii*, 1947; Hannah Arendt, *Originile totalitarismului*, ...; Jean-Pierre Faye, *Langages totalitaire*, Hermann, 2004). Incitarea la violenţă fizică s-a făcut mereu la temperaturile cele mai ridicate ale fricii şi ale resentimentului, în plină apoteoză a delirului colectivist. Faptul nu poate fi întîmplător întrucît gregaritatea ocroteşte expresia impersonală a urii sau a vrajbei (prin incriminarea terţului exclus: dispreţuitul *der ewige Jude*). Omul mulţimilor încetează să se mai adreseze unui *tu*, preferînd mai curînd obiectivarea *celuilalt* sub forma unei respingătoare caricaturi. Fără susţinerea retorică a limbajului duşmănos n-ar fi fost posibile nici acţiunile genocidare, lagărele de concentrare, regimurile *apartheid*. ♦ Societăţile democratice au tolerat prezenţa „duhului de ceartă" în cultura de gang, îndeobşte urbană, deşi frecvent analfabetă. Explozia de graffitti, epidermă tatuată sau argou intimidant face parte din reţeta succesului periferiei agresive asupra centrului paşnic. Acesta din urmă îşi salvează decenţa prin impunerea disciplinei mentale asupra actorilor sociali, prin naturalizarea auto-cenzurii verbalea şi ierarhizarea luărilor de cuvînt. Canonizarea etichetei prin distribuirea formală sau informală a codului bunelor maniere a fost răspunsul oferit de civilizaţia europeană la confruntarea cu orice formă de barbarie lingvistică. Creştinismul, în schimb, impune etica doxologică şi logica binecuvîntării — atît slăvirea lui Dumnezeu cît şi limbajul agapic la adresa aproapelui fiind consubstanţiale.

2:9

BIBL.1688: *necazu şi strînsoare preste tot sufletul omului celui ce lucrează rău*. Imanenţa păcatului, aşadar, face iminentă auto-pedepsirea. Ciclul violenţei impuse asupra celorlalţi se încheie prin subminarea iniţiatorului. Evreii sau elinii (prin care Sf. Pavel desemnează metonimic toate neamurile) stau pe picior de egalitate în faţa verdictului divin. Variaţii ale pronumelor apar frecvent în *Epistola către romani* şi au fost discutate de Wendy Dabourne, *Purpose and Cause in Pauline*

Exegesis. Romans 1.16-4.25 and A New Approach to the Letters, Cambridge University Press, Cambridge, 2004, p. 48-51). ♦ Teologia paulină are un aspect revoluţionar în aceea că nu mai justifică şovinismul religios, cu toată cohorta sa de probleme: autovictimizarea facilă, pe de o parte, şi complexul de superioritate, pe de alta. Masca socială sau jocul aparenţelor, necesar uneori pentru a salva decenţa spaţiului public, se aneantizează în faţa Judecătorului divin. ♦ În tradiţia creştinismului catolic şi ortodox, sacramentul confesiunii sau taina spovedaniei sînt gîndite nu doar ca mecanisme ale expierii, ci drept exerciţii fundamentale de sinceritate dialogică, dar nu în faţa lumii, ci sub ochii lui Dumnezeu. Unul din atributele spovedaniei este încurajarea cunoaşterii de sine *coram Deo* şi, deci, treptata eliberare de povara păcatului care, inevitabil, atîrnă în balanţa înfricoşătoarei Judecăţi. ♦ Sub raport iconic, imaginea damnării a fost îndeobşte reprezentată de Ortodoxie pe fresca exterioară a privdorului bisericilor. „Necazul şi strîmtoarea" celor din iad este adesea viu reprezentată ca „plîns şi scrîşnire" în iezerul de foc.

2:12

BIBL.1990: *Cîţi, deci, fără lege, au păcătuit, fără lege vor şi pieri; iar cîţi au păcătuit în lege, prin lege vor fi judecaţi.* ♦ Existenţa legii implică cu necesitate exercitarea judecăţii. Inexistenţa unei legi formale, sub formă scrisă, nu conduce însă la suspendarea judecăţii, întrucît Sf. Pavel recunoaşte rolul conştiinţei individuale. *Ignorantia nocet* spune un dicton juridic latinesc, aplicat şi astăzi în dreptul penal sau civil. Necunoaşterea legii poate fi o circumstanţă atenuantă, fără să absolve însă culpa individuală. Un cetăţean implicat într-o ilegalitate pe teritoriul unei ţări străine este supus judecăţii, chiar dacă la capătul unei extrădări. Sf. Pavel avertizează asupra faptului că primirea Legii (*Torah*) de către Moise şi israeliţi (Rom. 5:13; Gal. 3:17; 1Cor. 9:8) nu garantează mîntuirea, după cum absenţa Legii din cultura neamurilor păgîne nu justifică ieşirea faptelor lor de sub incidenţa judecăţii lui Dumnezeu.

2:13

BIBL.1990: *nu cei ce aud*, ci *cei ce împlinesc legea vor fi îndreptaţi.* BIBL.1914: se vor îndrepta (*δικαιωθήσονται*). ♦ Sf. Pavel arată limpede că nu expoziţia şi receptarea didactică a legii divine contează, ci lucrarea concretă derivată din cunoaşterea acesteia. Realizarea dimensiunii pragmatice a Legii presupune însă un act de credinţă — fapt care mută conştiinţa la un nivel superior simplului reflex condiţionat (prin cutumă, inerţie istorică, etc.).

2:14

BIBL.1688: *limbile câlea ce lége nu au*; gr: *ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα*; VULG.: *gentes*; BIBL.1911: *neamuri.* ♦ Substantivul *ἔθνος* putea desemna în greaca veche o ceată de oameni sau un pîlc de tovarăşi (Homer, *Iliada* 7.115) ori un trib (Homer, *Iliada*, 12.330); tot *ἔθνος* mai poate traduce noţiunea de adunătură cu referire la alte vieţuitoare sau animale. Mai tîrziu, *ἔθνος* capătă sensul de 'neam' (Eschil, *Perşii*, 43.56). Uneori este vizată o castă sau o clasă socială (Platon, *Legile,* 776d). În SEPT., sensul de 'neam' este predominant, fără ca acesta să poată fi suprapus peste ideea modernă de naţiune (legată în primul rînd de o formă constituţională de statalitate). ♦ BIBL.1688: *den fire ale legii fac*; BIBL.RADU-GAL.: *din fire fac ce porunceşte legea* (VULG.: *naturaliter, quae legis sunt, faciunt*) — traducătorii români optînd şi aici pentru o redare perifrastică. ♦ Egalitatea evreilor şi a neamurilor în faţa lui Dumnezeu este lămurită de acest pasaj care precizează instrumentul de măsurare al verdictului eshatologic: datele naturii umane. Rareori folosit în lexicul paulin, substantivul *φύσις* apare abundent în literatura filozofică pentru a desemna ideea de „natură", „ordine cosmică" sau „constituţie ontologică". Postulatul existenţei unei naturi umane generice a fost acceptat de gînditori anti-relativişti ca Platon, Aristotel sau Zeno din Citium. Sf. Pavel nu explicitează noţiunea de natură, dar sugerează o anumită convergenţă morală între *lex naturalis* şi *Torah*. Origen (CER, 1.228, 230) sesizează faptul că, sub raportul practicilor ritualice, diferenţele între poporul Legii lui Moise şi neamurile păgîne rămîn uriaşe: „cine ar putea pricepe din fire că un copil trebuie circumcis în ziua a opta?" Alţi autori patristici confirmă ideea că legea naturală este împlîntată din naştere în inima omului (v. 2:15), indicînd imoralitatea crimei, a furtului, a adulterului, etc.

2:15

BIBL.1990: *Ceea ce arată fapta legii scrisă în inimile lor, prin mărturia conştiinţei lor şi prin judecăţile lor, care îi învinovăţesc sau îi şi apără.* Alte echivalenţe: NTB: *ştiinţa sufletului lor*; BIBL.1688: *mărturisindu-le lor ştiinţa*; BIBL.1914: *cunoştinţa lor.* ♦ Antropologia paulină asociază aici termenul stoic de „conştiinţă", prezent în literatura filozofică greacă, şi noţiunea de „inimă", centrală pentru tradiţia biblică. Chrysipus (281-208 î.Hr.) foloseşte termenul în sensul de „conştiinţă a tulburării", cf. *Stoicorum Veterum Fragmenta* 3.43, ed. H. von Armin, Leipzig, 1903). În SEPT., substantivul apare cu sensul de 'cuget' sau gînd' iar în Noul Testament, termenul apare la autorul *Epistolei către Evrei* (10:2: *conştiinţă a păcatelor*) sau, în context paulin explicit: *nu toţi au cunoştinţa* (1Cor. 8:7). ♦ Origen diferenţiază între suflet şi conştiinţă: auto-reflexivitatea conştiinţei implică prezenţa duhului (1Cor. 2:11) ca for al judecăţii sinelui (CER 1.230). Pentru IOAN GURĂ DE AUR (*Ad Romanos* 5, PG 60, 428.53), conştiinţa — asemuită unui tribunal al raţiunii — atestă darul suprem al libertăţii primit de la Dumnezeu. ♦ Pasaj decisiv care acordă o neaşteptată recunoaştere eticii naturale elaborată de gînditorii pre-creştini. Conştiinţa individuală a fiecărui om poate da mărturie despre binele sau răul săvîrşit. O conştiinţă încărcată e chinuită de remuşcări; conştiinţa datoriei împlinite, în schimb, promite experienţa libertăţii. Dacă sentimentul fricii, al abandonului sau al anxietăţii există în regnul animal, lucrarea conştiinţei morale nu poate fi atribuită necuvîntătoarelor. Umanitatea se afirmă, aşadar,

prin glasul conştiinţei — un termen abundent folosit de autorii patristici şi scriitorii bisericeşti (Origen, Atanasie cel Mare, Sf. Vasile cel Mare, Grigorie de Nyssa, etc.). A refuza apelul conştiinţei înseamnă să trăieşti fără lege. Conştiinţa, în sens stoic sau creştin, cenzurează impulsurile voinţei nedisciplinate şi impune exigenţa unei raţionalităţi superioare. ♦ Immanuel Kant este primul care secularizează noţiunea de conştiinţă de sine prin conceptul de autonomie (voinţa umană ca propriu legislator). ♦ La G. W. F. Hegel (1770-1831), conştiinţa de sine reprezintă rezultatul unei suite de negocieri materiale şi simbolice care pleacă, toate, de la o dorinţă primară a subiectului uman: nevoia de recunoaştere. Conştiinţa de sine este rezultatul unui proces de diferenţiere şi individuare, prin care persoana umană îşi descoperă iniţial statutul în categoria stăpînilor sau a sclavilor. Dar cum pînă şi condiţia stăpînului este marcată de povara conştiinţei nefericite, libertatea persoanei se obţine în planul unei unităţi superioare, dincolo de planul social imediat, care revine legii spiritului. „Legea, deci, care e nemijlocit legea proprie a conştiinţei-de-sine, adică o inimă are are însă în ea o lege, este *scopul* pe care această conştiinţă-de-sine îşi propune să o realizeze" (*Fenomenologia spiritului*, trad. rom.: V. Bogdan, IRI, Bucureşti, 1994, p. 215). ♦ Prin Karl Marx (1818-1883) se face trecerea de la conştiinţa individuală la conştiinţa de clasă — ceea ce permite masificarea reflexelor gîndirii şi camuflarea tribunalului moral. Pentru Marx, o conştiinţă emancipată cu adevărat este o conştiinţă revoluţionară, subordonată ţelurilor Istoriei. Conştiinţa morală a stoicilor, lăudată de creştini, reprezintă doar proiecţia unei mentalităţi culturale („suprastructura") resemnată cu inegalităţile economice dintr-o societate dată. Recursul la violenţă, contestat eventual de glasul conştiinţei morale tradiţionale, devine obligatoriu sub starea de necesitate declarată prin lupta de clasă. Materialismul marxist anihilează temeiul conştiinţei de sine şi deschide astfel drumul către anomie — un praxis ghidat de-o etică pur contextuală. ♦ *Genealogia moralei* (Nietzsche) reprezintă un atac al ideii de conştiinţă morală şi vinovăţie. ♦ În secolul al XX-lea, o altă revoluţie epistemologică a discreditat rolul suveran al conştiinţei prin discursul psihanalizei. Sub impulsul lui Sigmund Freud, această nouă disciplină a vrut să cartografieze arhipelagul nebulos al subconştientului — spaţiul prin excelenţă al unei interiorităţi refulate, situată de antici la nivelul percepţiilor subtile ale inimii. Subconştientul este, prin excelenţă, teritoriul minat de conflicte psihologice nerezolvate, dorinţe reprimate ori frustrări inavuabile (de cele mai multe ori cu tentă sexuală). Relaţia subconştientului cu conştiinţa este mediată somatic (prin vise sau gesturi involuntare) sau lingvistic (prin ticuri verbale). ♦ Neuro-psihologia contemporană distinge între mai multe niveluri ale conştiinţei — ceea ce, mai precis, s-ar putea traduce prin grade de conştienţă. Diferite activităţi electrice ale creierului (şi ale cortextului, în special) sînt asociate acestor stări ale conştiinţei. Căutarea organului fizic al conştiinţei morale s-a dovedit, pînă acum, fără mare succes.

2:16

BIBL.1990: *în ziua în care Dumnezeu va judeca, prin Iisus Hristos, după Evanghelia mea, cele ascunse ale oamenilor*. ♦ Pasaj care îl indică pe Mesia în calitate de Judecător nu doar al celor văzute şi bine-cunoscute, ci mai ales al celor nevăzute şi ascunse privirii oamenilor. Autoritatea divină a tribunalului eshatologic derivă tocmai din această capacitate de-a scruta nestingherit sfera interiorităţii, adică de-a cîntări povara sufletească a fiecăruia dintre oameni. Analogia trup-suflet funcţionează şi în acest pasaj, atîta vreme cît veşmintele acoperă mai întîi organele „cele ascunse" — de care se leagă atît sentimentul ruşinii, cît şi evidenţa vulnerabilităţii. A fi judecat înseamnă, metaforic vorbind, a fi dezbrăcat pînă la piele — o revelaţie dureroasă a limitelor noastre corporale (punct în care descoperim şi că trupul nu are imaginaţie).

2:17

BIBL.1990: *dacă tu te numeşti iudeu şi te reazimi pe lege şi te lauzi cu Dumnezeu*. ♦ Termenul grec *Ἰουδαῖος* are ca echivalent în ebraică *yᵉhûdî* (iar în limba aramaică: *yᵉhûdāy*). Evreii sînt un popor definit printr-o relativă omogenitate etnică şi o identitate religioasă puternică, a cărui ascendenţă trimite către cele douăsprezece triburi ale lui Israel, salvate prin exodul lui Moise şi aşezate în „pămîntul făgăduinţei" (Ios. 24:1). Sub regele David apare distincţia între triburile nordice ale lui Israel şi triburile sudice, aflate pe teritoriul geografic numit Iudea. Dacă numele de „Israel" reprezintă o denumire sacrală, numele de „Iudea" acoperă o realitate politică. În pofida fluctuaţiilor geografice sau politice, termenul de „evreu"/ „iudeu" şi substantivul „israelit" devin practic sinonime. Titlul „iudeu" devine foarte răspîndit mai ales după exilul babilonic (586 î.Hr.). În Noul Testament, evreii sînt deosebiţi de alte popoare care ocupă aceeaşi regiune (samaritenii, romanii, prozeliţii, celelalte neamuri şi religii). Evanghelia după Ioan consacră un limbaj metonimic (nelipsit de ambiguităţi în interpretarea patristică şi post-patristică): prin formula „evreii" se face referire mai ales la căpeteniile religioase opuse mesajului lui Iisus (evreu el însuşi). Faptele Apostolilor fac deosebirea între „prozeliţi" (Fapte 2:10) şi evreii creştini ca apostolul Petru (Chefa), apostrofat de însuşi Sf. Pavel, fostul Saul (Fapte 21:39; Gal. 2:13 sq.). ♦ În limba română, termenul „iudeu" este un calc perfect după termenul grecesc *Ἰουδαῖος*. BIBL.1688 şi NTB traduc însă textul elin printr-un substantiv cu etimologie slavă: „jidov" (frecvent folosit astăzi în sens derogatoriu împreună cu derivatul „jidan", utilizat ca insultă ritualică în publicaţiile antisemite interbelice sau contemporane; cf. OIŞTEANU). ♦ Două atribute derivă din apartenenţa individuală la tradiţia iudaică: încrederea în Torah lui Moise şi lauda neîncetată a Creatorului. Merită reţinute şi aceste echivalenţe: NTB: *te odihneşti în leage*; BIBL.1688: *te odihneşti pre lege*. Verbul gr. *ἐπαναπαύμαι* desemnează actul de liniştire fizică sau sufletească.

2:21

BIBL.1990: *Deci tu, cel care înveţi pe altul, pe tine însuţi nu te înveţi? Tu cel care propovăduieşti: Să nu furi — şi tu furi?* ♦ Textul paulin arată aici natura vulnerabilă a unei simple apartenenţe la tradiţia întemeiată de Moise. Legea sau, cu atît mai puţin, cutuma nu se substituie deciziei individuale de-a împlini (sau nu) porunca divină. Mai mult, legea poate fi utilizată drept paravan al ipocriziei morale: instrument de judecată a celor din afara propriei tale religii şi argument de trufie pentru cei dinăuntru. ♦ Sf. Pavel polemizează, implicit, cu tradiţia rabinică în care a crescut el însuşi.

2:22

BIBL.1990: *Tu, cel care zici: Să nu săvîrşeşti adulter, săvîrşeşti adulter? Tu cel care urăşti idolii, furi cele sfinte?* ♦ BIBL.1688: *să nu preacurveşti*; BIBL.RADU-GAL.: *să nu curveşti.* ♦ Verbul *ἱεροσυλέω* se poate referi la vandalismul împotriva obiectelor sacre dintr-un templu sau la un sacrilegiu în contextul ritualurilor de înmormîntare. BIBL.1688: *furi de la besêrecă.*

2:25

BIBL.1990: *Căci tăierea împrejur foloseşte, dacă păzeşti legea; dacă însă eşti călcător de lege, tăierea ta împrejur s-a făcut netăiere împrejur.* Alte echivalenţe: *obrezania ta foloseşte de vei face lêgea, iară de călcătoriu de lêge vei fi, obrezania ta s-au făcut acoperitoare de mădulariu.* (BIBL.1688) ♦ Conflictul între lege şi credinţă se traduce prin tensiunea dintre exterioritate şi interioritate. Semnul fizic al apartenenţei la iudaism (Fac. 17:13) nu trebuie confundat cu o postură de imediată superioritate faţă de necredincioşi.

2:26

BIBL.1990: *Deci dacă cel netăiat împrejur păzeşte hotărîrile legii, netăierea lui împrejur nu va fi, oare, socotită ca tăiere împrejur?* ♦ Alte echivalenţe BIBL.1688: *direptăţile legii.* ♦ Tema paulină a deschiderii binecuvîntării lui Dumnezeu către neamurile din afara poporului iudeu apare şi la Filon Alexandrinul. Legea naturală are puterea de-a îndrepta, pe cînd neascultarea legii face strîmbătate. Legea verticalizează omul, pe cînd abandonarea teonomiei îl conduse în vecinătatea tîrîtoarelor.

2:27

BIBL.1990: *Iar el — din fire netăiat împrejur, dar împlinitor al legii — nu te va judeca, oare, pe tine, care, prin litera legii şi prin tăierea împrejur, eşti călcător de lege?* ♦ Conştiinţa alterităţii impune logica smereniei.

2:28

BIBL.1688: *nu cel de la iveală jidov iaste.* ♦ Relaţia exterior—interior este dublată prin dialectica văzut-nevăzut, plasată mereu între adevărul Legii şi taina persoanei.

2:29

BIBL.1688: *cel ce într-ascuns jidov şi obrezaia-inimii, cu duhul nu cu scrisoarea, a căruia laudă nu e de la oameni, ce de la Dumnezău.* ♦ Naturalizarea identităţii religioase reprezintă mereu un pericol, pentru că circumscrie penibil aria de manifestare a divinului — universal prin definiţie. Sf. Pavel vorbeşte, de aceea, despre caracterul simbolic al iudaităţii: „evreul ascuns" trebuie căutat în hotarele nevăzute ale inimii, nu pe conturul unei epiderme masculine. ♦ Abandonarea tăierii împrejur reprezintă pentru toţi autorii patristici un semnal de eliberare al creştininismului în raport cu alte exigenţe ritualice tipic iudaice: Sabatul, abluţiunile purificatoare, etc. Tăierea împrejur devine metafora ascezei aplicată spaţiului interiorităţii. Inima fiind centrul afectivităţii, am putea spune că *περιτομὴ καρδίας* reprezintă un tip radical de „auto-afectare" — ea reclamă incizia pneumatică, mediată prin rugăciunea permanentă, asupra centrului fiinţei noastre. O inimă necircumscrisă refuză plivirea gîndurilor rele şi permite vagabondajul poftelor şi al dorinţelor vane. Scopul ascezei este purificarea inimii şi dobîndirea luminii în pelerinajul neîncetat al sufletului către Dumnezeu. Accesul la ierarhia cunoaşterii teologice depinde tocmai de acest respect acordat ascezei. Numai celui încercat i se poate încredinţa zestrea Împărăţiei sau darul cel mare al filialităţii adoptive. În pustia cucerită de monahii creştini, în oazele din Nitria, Sketis ori Kellia, ascetismul creştin făcea experienţa interiorizării promisiunilor eshatologice ale Evangheliei. Înfrînarea descrisă în tuşe impresionante de textele hagiografice ale vremii (*Vita Antonii, Historia lausiaca, Historia monachorum in Aegypto* sau, mai ales, *Apophthegmata Patrum*) pregătea o moarte simbolică şi, prin aceasta, cununia mistică din cămara Împărăţiei cereşti. Ascetismul monastic, însă, mizează nu doar pe efortul ascensional al sufletului decorporalizat, ci asumă actul „deşertării de sine" (*kenosis*) despre care vorbeşte Sf. Pavel în relaţie cu Întruparea Fiului. Scopul final al acestui angajament îl reprezintă nu doar „îngroparea" alături de Hristos, ci şi Învierea simţurilor către o vedere lipsită de imaginaţie a slavei lui Dumnezeu (Evagrie Ponticul, *Despre rugăciune*, §117, §119, §132, ed. rom.: *Filocalia*, vol. I, ed. a II-a, trad. rom.: pr. Dumitru Stăniloae, Bucureşti, Harisma, 1992, p. 108-109). Starea de *apatheía* (sinonimă cu *hesycheía*) este obţinută printr-o asiduă practică ascetică, dar ţinteşte odihna sabatică în Dumnezeu. Asceza nu orchestrează o mizantropie generalizată şi nici nu camuflează dispreţul faţă de creatură. Ceea ce disciplina monastică valorizează este, mai presus de orice, curajul desprinderii de raţiunile unei lumi căzute, indiferentă la taina fiinţei şi la adîncul chemărilor dumnezeieşti. Sistematizate fie pentru comunităţile monastice mai ample (ca la Sf. Pahomie cel Mare şi Sf. Vasile cel Mare), fie pentru călugării solitari (ca la Evagrie Ponticul), instrucţiunile ascetice ajung să vizeze detalii aparent anodine ale vieţii. Indiferent de efectele secundare ale ascetismului creştin, scopul său principal a fost cultivarea umanităţii în orizontul sfinţeniei. Împlinirea datoriilor liturgice sau casnice, în mănăstiri, se împleteşte cu etosul bucuriei. Spiritul de jerftă nu conduce la triumfalism, ci adapă umilinţa şi duhul smereniei. Imitarea lui Hristos străpunge fiecare gest cotidian. Curiozitatea —

acest drog al minţilor semeţe şi deşarte — e strunită prin arta tăcerii. Cuvintele schimbate între membrii comunităţii cunosc bine semnele de punctuaţie. Accentele cazone sînt compensate de libertatea harului şi recunoaşterea tainei persoanei: faptul că fiecare om plăsmuit „după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu" are un destin unic şi ireductibil. „Să nu osîndeşti pe cineva pentru chipul lui" — avertizează cuviosul Isaia Pustnicul (sec. al IV-lea) împotriva celor care folosesc atacul *ad personam*. În literatura ascetică, filantropia este percepută ca altceva decît un elan al uniformizării egalitare: „de faci bine unui sărac, să nu-l chemi la vreun lucru trecător", spune cuviosul Isaia Pustnicul, atent la dimensiunea metafizică a penuriei. Cel desăvîrşit îşi avertizează ucenicii împotriva riscului intoxicării vizuale (prin imagini desfrînate) şi al poluării fonice (prin bîrfă). Singurătatea ascetului nu înseamnă relaxare, ci mai curînd luciditate, veghe şi încordare. Creştinii sînt chemaţi să combată demonul risipei, bruiajul verbal şi gregaritatea voioasă. Acolo unde omul lumesc îşi caută refugiul apele distracţiei, abdicînd de la disciplina voinţei, controlul imaginaţiei şi exigenţa cunoaşterii de sine, ascetul îşi aplică nemilos o terapie multiplă: în locul consumerismului, el practică frugalitatea; în locul vagabondajului voyerist, se antrenează în controlul gîndurilor; în locul duplicităţii şi al ipocriziei, el asumă sinceritatea *coram Deo*. Consideraţiile monahilor privind liniştirea, trezvia sau pacea interioară conţin atît sfaturi practice, cît şi intuiţii mistice. Ascetismul radical coabitează uneori cu filozofia bunului-simţ. Porunca dragostei de aproapele, ospitalitatea arătată străinilor, dar şi regula universală a politeţei — iată contribuţia firilor contemplative la întemeierea civilizaţiei europene (ameninţată, în secolul al IV-lea ca şi în secolul al XXI-lea, de barbarie). ♦ Pr. Dumitru Stăniloae a oferit o excelentă sistematizare teologică a intuiţiilor monahale ale ascetismului creştin în lucrarea intitulată: *Ascetica şi Mistica* (Bucureşti, 1992).

Capitolul al 3-lea

3:1

Capitolul al treilea tematizează relaţia unică a poporului evreu cu Dumnezeu, dar şi problema mîntuirii neamurilor prin Evanghelia lui Iisus Hristos. ♦ *Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς*; BIBL.1688: *ce dară iaste cel mai mult al jidovului*; NTB: *ce e, derept aceaia, destoiniciia jidovului sau ce e hasna tăerii împregiur?*; BIBL.1990: *care este deci întîietatea iudeului?* ♦ Adjectivul *περισσός* desemnează calitatea unor lucruri sau persoane de-a fi ieşite din comun, remarcabile, excepţionale. Sf. Pavel afirmă caracterul unic al eredităţii culturii religioase iudaice, avertizînd totodată împotriva riscului idolatriei.

3:2

BIBL.1688: *mult în tot chipul*; BIBL.1990: *mare în toate privinţele, întîi, pentru că lor li s-au încredinţat cuvintele lui Dumnezeu.* ♦ În iconomia mîntuirii lumii, alegerea poporului iudeu poate fi asemuită cu pregătirea drojdiei pentru aluatul unei viitoare pîini dospite.

3:3

BIBL.1688: *căci, ne au necrezut oarecarii, au doară necredinţa lor credinţa lui Dumnezău va supune*?; BIBL.1990: *Căci ce este dacă unii n-au crezut? Oare necredinţa lor va nimici credincioşia lui Dumnezeu*?♦ Fidelitatea Creatorului este cea care trezeşte în om răspunsul credinţei. Abaterea de la acest comportament dialogic, adică replierea în monologul scepticismului sau în autismul indiferenţei, nu invalidează credincioşia lui Dumnezeu faţă de propriul său legămînt. Procesul de încredinţare comportă un element ek-static sau, altfel spus, un abandon al egoismului habitual. În tălmăcirea teologului rus pr. Pavel Florenski (1999, p. 53), „cunoaşterea constă din ieşirea reală din sine a celui ce cunoaşte sau, ceea ce înseamnă acelaşi lucru, din intrarea reală a ceea ce se cunoaşte în cel ce cunoaşte; cunoaşterea este unirea reală dintre subiectul şi obiectul cunoaşterii". ♦ Necredinţa omului, comparată cu credincioşia lui Dumnezeu, reprezintă o formă de ingratitudine, după cum nerecunoştinţa este o instanţă a amneziei.

3:4

BIBL.1688: *Nu poate fi*; NTB: *să nu fie aceaia*; BIBL.1990: *Nicidecum!* ♦ Negaţia este urmată apoi de un contrast între Dumnezeu, care este mereu acelaşi, şi omul, condamnat la dedublare şi ipocrizie. ♦ Referinţa la Psalmul 115:2: *tot omul este mincinos*. ♦ A minţi ajunge condiţia naturală a omului nedrept şi necredincios. Nucleul metafizic al minciunii are numeroşi izotopi: făţărnicia, ipocrizia, parţialitatea, omisiunea. În Vechiul Testament, a fi martor mincinos este un păcat împotriva lui Dumnezeu, dar şi împotriva comunităţii. Literatura sapienţială a Antichităţii nu este lipsită, la rîndul ei, de sancţiuni împotriva minciunii. Quintilianus avertizează că „mincinosul trebuie să aibă memorie potrivită" (*mendacem memorem esse oportet*, Quintilianus, *Inst.* 4.2.91). Platon recunoaşte că politicienii, deci conducătorii cetăţii, trebuie să mintă mai mult decît oricare altă categorie de oameni (*Republica* 3.3). Tot Platon socoate că nu putem ajunge la adevăr dacă vom cerceta alcătuirea lumii plecînd de la primatul percepţiilor sensibile (*Phaidon* 65B). ♦ Falsul denunţat sau adevărul exaltat în textul paulin nu are un caracter propoziţional, precum în teoria adevărului-corespondenţă (unei stări de fapt revenindu-i o descriere corectă). Adecvarea intelectului la lucruri este insuficientă pentru combaterea minciunii existenţiale incriminate de Sf. Pavel. În cuvintele unui filozof francez (Michel Henry, *Eu sînt Adevărul. Pentru o filosofie a creştinismului*, traducere de Ioan I. Ică jr., Deisis, 2000, p. 50), „există multe feluri de adevăruri" şi, poate, chiar mai multe feluri de minciună. „Adevărul lumii" este compus din suma descrierilor adecvate cu privire la realităţi necesare (cum ar fi adevărul matematic) sau contingente (cum ar fi meteorologia). Adevărul lui Dumnezeu trece dincolo de exterioritatea „legii apariţiei lucrurilor" (HENRY,

p. 58): El este Viaţa auto-revelată în orizontul deschis al Întrupării, condamnat însă de oamenii pătimaşi la opacitate. ♦ Credinţa în adevăr a fost denunţată în scrierile lui Friedrich Nietzsche (1844-1900) printr-o atitudine îmbibată de superbie şi deriziune: „Luaţi aminte, voi, filozofi şi prieteni ai cunoaşterii, şi feriţi-vă de martiriu! Feriţi-vă să suferiţi «de dragul adevărului»! şi feriţi-vă chiar să vă apăraţi pe voi înşivă! Aceasta corupe întreaga inocenţă şi delicata imparţialitate a conştiinţei voastre" (*Dincolo de bine şi de rău*, §25, trad. rom.: Francis Grünberg, Bucureşti, Teora, 1998). ♦ Caracterul tentacular-ideologic al minciunii produse de om s-a văzut în secolul totalitarismelor. Minciuna omului a putut fi asociată cu ateismul militant al marxismului. Aleksandr Soljeniţîn (1974), între mulţi alţii, a denunţat comunismul drept ideologie a fraudei empirice. Perpetuarea unui sistem imun la critică nu se poate face decît printr-o violentare a nevoii de adevăr istoric, sociologic, politic şi teologic. Idealul lui Soljeniţîn — „viaţa întru adevăr" — a inspirat alţi disidenţi est-europeni (HAVEL), sufocaţi de minciuna repetitivă a ideologiei, a Partidului, a forţelor represive şi a propagandei (LIICEANU, p. 62-66).

3:6

BIBL.1688: *Nicidecum! Căci atunci cum va judeca Dumnezeu lumea?* (*μὴ γένοιτο ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον*). ♦ Postura de judecător cere atributul dreptăţii. Etimologic, semantic şi teologic, cele două se întîlnesc.

3:19

BIBL.1990: *cele cîte zice Legea le spune celor care sînt sub Lege, ca orice gură să fie închisă şi ca toată lumea să fie vinovată înaintea lui Dumnezeu*. ♦ Exigenţele Legii sînt atît de înalte încît fiecare om se va recunoaşte drept o făptură căzută, lipsită de dreptate în faţa lui Dumnezeu.

3:20

BIBL.1990: *din faptele Legii nici un om nu se va îndrepta înaintea Lui, căci prin Lege vine cunoştinţa păcatului* (*διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ διὰ γὰρ νόμου ἐπιγνωσις ἁμαρτίας*). ♦ Împlinirea faptelor Legii nu duce la desăvîrşire. Omul aflat sub lege se cunoaşte pe sine marcat de păcat şi lipsit de perfecţiune. Conştiinţa păcatului este simultană cu recunoaşterea autorităţii divine a Legii. Pentru restabilirea asemănării *chipului* divin din om, Părinţii pustiei au prescris o terapie vizînd mai întîi partea pasională a sufletului. Evagrie, pe urmele lui Clement Alexandrinul (Evagrie a fost un cititor al lui Clement Alexandrinul de la care preia terminologia psihologică. Cf. Gabriel Bunge, *Mînia şi terapia după avva Evagrie Ponticul sau Vinul dracilor şi pîinea îngerilor*, trad. rom.: Ioan I. Ică Jr., Sibiu, Deisis, 1998, p. 52.). şi Origen vorbeşte despre etapa *practică*, menită să restituie minţii autoritatea pierdută prin păcat, apoi despre etapa *contemplativă* în care sufletul ajuns la nepătimire (*apatheía*) se desfată de minunăţia creaturilor sensibile sau inteligibile — adică de raţiunile creaţiei materiale şi duhovniceşti. În sfîrşit, această contemplaţie naturală fiind „relativă" şi „preliminară" etapa finală a teologiei o reprezintă unirea mistică sau vederea Sfintei Treimi într-o lumină pură, primită de mintea curăţită, simplificată, golit de orice formă (FILOCALIA, I, p. 108-109). Pentru Foucault, adevărul este o simplă strategie discursivă. Căutarea „locului supraceresc" a reprezentat o constantă a gîndirii lui Platon (*Phaidros*, 247c), fiind împărtăşită şi de creştini. Recunoaşterea legii seculare presupune o afirmare indirectă, oblică, a sursei transcendente a autorităţii.

Capitolul al 4-lea

4:1

VULG.: *Abraham patrem nostrum secundum carnem.* (a) Avraam este „părintele nostru" are un dublu sens. Apostolul Pavel marchează continuitatea între vechiul şi noul legămînt, între Israel şi Biserica lui Hristos, dar şi caracterul excepţional al paternităţii abrahamice. Soţul Sarei nu este doar părintele poporului ales de Dumnezeu pentru o misiune specială, ci şi imaginea perfecţiunii credinţei înainte de codificarea raportului între divin şi uman prin intermediul Legii. (b) „după trup". Aici, Pavel vorbeşte ca evreu născut în Tarsul Ciliciei. Avraam este părintele după trup al poporului Israel, dar şi un arhetip al credinţei deschise către universalitate.

4:2

Gr. *ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη*; VULG.: *ex operibus iustificatus est*; LUTHER: *durch Werke gerecht*. BIBL.1921: *din lucruri îndreptăţit*; BIBL.CORN.: *neprihănit prin fapte.* ESV: *for if Abraham was justified by works, he has something to boast about, but not before God.* Avraam este un om drept, dacă îi privim acţiunea publică. Perspectiva paulină asupra îndreptăţirii, adică a restaurării omului, aduce o nouă înţelegere asupra existenţei. Creştinismul nu s-a născut pentru ameliorarea unei etici iudaice sau pentru îmbunătăţirea unor aspecte ale civilizaţiei romane. Apostol ne cere să gîndim relaţia cu Dumnezeu dincolo de capcanele exteriorităţii. Lauda faptelor bune are, cu siguranţă, un temei omenesc. Întreaga pedagogie antică sau modernă mizează pe dorinţa de recunoaştere (VULG.: *habet gloriam*). De la Hegel şi pînă la Maslow, motivaţia ascunsă a faptelor omeneşti include aprecierea venită din partea liderilor de comunitate politică, a profesioniştilor, a societăţii civile, a instituţiilor Statului, dar şi a posterităţii. Istoria este plină de judecăţi omeneşti, care privesc mereu spre exterior, aşadar către faptele virtuoase ale unei persoane (devenită, eventual, o personalitate cu renume). În acţiunea sa, Avraam n-a căutat consolidarea unei reputaţii publice (*ἔχει καύχημα*) sau a renumelui. Prin credinţă (*pistis*), el depăşeşte obsesia faptei (*ergon*) şi a recunoaşterii publice.

4:3

BIBL.1914: *şi a crezut Avraam lui Dumnezeu şi s-au socotit lui*

întru dreptate; relaţia dintre credinţă şi îndreptare (VULG.: *ad iustitiam*) este evidentă. Tom Wright susţine că apariţia lui Avraam are un rol restaurator, după căderea lui Adam şi alungarea protopărinţilor din Paradis. Ne amintim că referatul biblic al Genezei prezintă creaţia în termeni de abundenţă. Pământul netocmit şi gol se umple de viaţă: verdeaţa, iarba, pomii roditori, fiinţe cu viaţă în ele, păsări, animale, tîrîtoare şi fiare sălbatice. Plinătatea este marca generozităţii divine. Apele mişună cu tot soiul de creaturi, de la peşti oceanici pînă la scoicile de mare. Sîntem în *fertila semilună*. Orice legămînt are la bază o promisiune. Aşa cum Dumnezeu l-a zidit pe Adam pentru a-i dărui o grădină plină, bogată, cu izvoare nesecate şi privelişti negrăite, apariţia lui Avraam actualizează acelaşi scenariu al abundenţei. Om înstărit, a cărui avere constă într-o mulţime de cornute, oi, boi, cămile şi asini, alesul lui Dumnezeu căruia nu-i lipseşte nici argintul, se trezeşte ademenit cu promisiunea divină a unui loc îmbelşugat. Tărîmul făgăduinţei este paradisiac, situat dincolo de griji. Nevoile materiale sînt suspendate. Scos din ţinutul Caldeii, lui Avraam i se promite o ţară unde va curge laptele şi mierea. Întregul pămînt al Canaanului devine fundalul geografic al unei intimităţi paradisiace.

4:4

VULG.: *non inputatur secundum gratiam sed secundum debitum*; BIBL.1914: *celui care lucrează, plata nu i se socoteşte după dar, ci după datorie*. BIBL.CORN.: *ci ca ceva datorat*. Tradus în termeni contemporani, salariul este recompensa naturală primită la capătul unui efort depus de o persoană. Bazată pe noţiunea de merit, relaţia *do ut des* („dau ca să primesc") trebuie depăşită.

4:5

BIBL.1914: *credinţa i se socoteşte întru dreptate*. Orice viaţă umană comparată cu măreţia lui Dumnezeu este marcată de păcat, nedreptate şi nevrednicie. Apostolul critică aici nu doar îngîmfarea oamenilor Legii (*Torah*), ci şi idolatria puterii imperiale care face dintr-un simplu muritor, Cezarul, un veritabil stăpîn (*dominus*) şi părinte al patriei (*pater patriae*). Doar paternitatea abrahamică se naşte dintr-un act universal de credinţă în Dumnezu, *qui iustificat impium*.

4:6-8

Citatul din Psalmii regelui David are o funcţie retorică. Apostolul Pavel întăreşte legătura între credinţă, îndreptare şi libertate. Omul credinţei asumă exodul dinspre tărîmul idolatriei către pămîntul făgăduinţei — un drum dificil, dar cu efect eliberator. Fărădelegile sînt iertate şi păcatele sînt acoperite (Psalmul 31:1), motiv sigur de fericire pentru orice conştiinţă tulburată de falsitatea, ipocrizia şi dedublările vieţii fără har.

4:9

Fericirea rezultată din credinţă (*pistis*) nu poate fi restrînsă la membrii poporului Israel. Apostolul Pavel vorbeşte celor „netăiaţi împrejur" cărora Dumnezeu le-a pregătit darul mîntuirii printr-un Nou Legămînt. Operaţiunea de salvare a umanităţii a fost pregătită prin intermediul unui vas special, numit Israel. Îndreptarea nu se face printr-o serie de procedee ritualice (cum ar fi tăierea împreujur), ci printr-un salt ameţitor într-o sferă lipsită de garanţii contractuale. „Îndreptarea din credinţă" vizează mai întîi relaţia între Dumnezeu şi om, între Creator şi creatură. Dreptatea divină are un sens justiţiar, dar şi unul terapeutic. Tom Wright (2014) crede că „îndreptarea din credinţă" are o înţelegere dincolo de categoriile judecăţii binare: bine *versus* rău. Perspectiva îndreptării nu este tranzacţională, ci relaţională (Isaia 40-66), plecînd de la faimosul legămînt stabilit între Dumnezeu şi Avraam. Nu omul, ci Dumnezeu este mai întîi de toate *credincios* promisiunii făcute „părintelui neamurilor" şi, prin Avraam, lui Israel.

4:10

Avraam a arătat credinţă nefiind tăiat împrejur (Evrei 11). Practica ritualică a circumciziei are drept scop pecetluirea simbolică unei relaţii fondate prin recunoaşterea prealabilă a dreptăţii lui Dumnezeu. Profeţii au vorbit despre tăierea împrejur a inimii (Ieremia 4:4), dînd o interpretare spirituală unui act mecanic, devenit irelevant (Gal. 6:15). Semn al legămîntului (*en sēmiō diathēkēs*), circumcizia rămîne un accident în raport cu esenţa pe care o reprezintă viaţa de credinţă a patriarhului din vechime. Înainte de-a fi tăiat împrejur, legămîntul între Dumnezeu şi Avram s-a produs: *şi a crezut Avram pe Domnul şi i s-a socotit aceasta ca dreptate* (Fac. 15:6).

4:11

Credinţa devine categoria supremă a existenţei, mai importantă decît *Torah*. În epistemologia platonică, *pistis* apare drept o formă de cunoaştere inferioară. În tradiţia biblică, dimpotrivă, *credinţa* sau *necredinţa* definesc relaţia biunivocă dintre Dumnezeu şi Israel. A fi credincios promisiunii divine înseamnă să accepţi filiaţia în raport cu Avraam, cel căruia Creatorul lumii i-a făgăduit că va fi „izvor de binecuvîntare" (Fac. 12:2), avînd urmaşi „mulţi ca pulberea pămîntului" (Fac. 13:15).

4:12

Apostolul Pavel insistă asupra faptului că înaintea Legii se află o raportare existenţială şi o dispoziţie afectivă: *credinţa*. Avram apare el însuşi în istorie pentru a relua conversaţia dintre Dumnezeu şi umanitate, pe care Adam a ratat-o prin neascultare. Paralelismul Adam-Avraam pregăteşte lectura tipologică a Vechiului Testament, prin care Hristos este întruparea visului lui Adam (vezi şi Rom. 5:14 sau 1Cor. 15:22: „precum în Adam toţi mor, aşa şi în Hristos toţi vor învia"). Adam apare la finalul epic al zilelor creaţiei, după care Dumnezeu se poate odihni; în acelaşi fel, Mesia apare în faţa mulţimii lui Israel (*ecce homo*) şi cunoaşte odihna doar la capătul destructurării creaţiei divine prin sîngeroasa

răstignire pe cruce.

4:13

„Dreptatea cea din credinţă" l-a făcut pe Avraam beneficiar al făgăduinţei. Aşa cum Avraam este *părintele neamurilor* (Fac. 17:4-6; Ioan 8:39), Pavel doreşte să devină *apostol al neamurilor*. Vom stărui asupra paternităţii abrahamice, pentru a arăta condiţia prin care omul îşi recapătă filialitatea: prin credinţă. Fiul se încrede natural în făgăduinţa tatălui. Isaac îl crede pe Avraam în drumul spre pământul Moria (Fac. 22). Îi cheamă, simplu: *Tată!* Avraam, la rîndul său, ascultă de Dumnezeu numai asumînd o perfectă condiţie filială: nu şovăieşte, nu se răzvrăteşte, nu se îndoieşte. Răsplata ascultării este binecuvîntarea: „voi înmulţi foarte neamul tău, ca să fie ca stelele cerului şi ca nisipul de pe ţărmul mării" (Fac. 22:17).

4:14

Credinţa propune o relaţie de *participare*, în timp ce Legea propune o relaţie de *posesie*. Trufia poate fi adeseori o ispită pentru posesorii unei moşteniri preţioase (Ioan 8:39), aşa cum sărăcia materială ori spirituală generează neîncredere, şovăială şi o falsă modestie. Problematica paulină revine sub chipul unei fenomenologii a religiei care surprinde capcana patrimonialismului. Orice încercare de contabilizare a meritelor personale şi orice tezaurizare a privilegiilor instituţionale sfîrşeşte printr-o pierdere a autenticităţii. Să mai observăm şi faptul că memoria sacră a oricărui început glorios se structurează sub forma discursului autoritar al *Tradiţiei*. Transformată în tradiţionalism, *tradiţia* capătă pentru unii creştini rolul pe care *Torah* l-a avut pentru evreii contemporani cu Pavel. Botezul ortodox pentru alţii se transformă într-un echivalent al tăierii împrejur. Există cercuri religioase unde autoritatea incontestabilă a *tradiţiei* produce un reflex de supunere oarbă şi decerebrată din partea celor care se simt aleşi, în detrimentul ereticilor, al păgînilor şi al celor damnaţi. O atare interpretare a *tradiţiei* sau magisteriului Bisericii se manifestă şi printr-un automatism ritualic, lipsit de conţinut subiectiv sau dramatism interior. Credincioşii lipsiţi de comorile *tradiţiei* (transformată deja într-o ideologie suverană şi-o unealtă pentru războaiele culturale ale veacului) sînt dispreţuiţi, marginalizaţi sau chiar huliţi de către prezumptivii posesori ai adevărului suprem. Acelaşi risc al minimizării *credinţei vii* şi *lucrătoare* îl întîlnim într-o lume spirituală dominată de superstiţie sau gîndire magică. Credinţa personală a omului devine secundară în raport cu axiomele folclorice sau preceptele băbeşti, menite să reglementeze, fără rest, o *anumită* ortopraxie.

4:15

VULG.: *lex enim iram operator*; LUTHER 1984: *das Gesetz richtet nur Zorn an*; KJV: *the law worketh wrath*. *Legea pricinuieşte mînie*, dar în ce sens? Enunţul poate fi înţeles altfel: încălcarea Legii lui Moise produce mînia lui Dumnezeu, dar însăşi existenţa Legii stîrneşte mînia omului păcătos (cum ne arată suita de revolte din sînul poporului ales). Împlinitorul de strictă observanţă descoperă la capătul împlinirii Legii un sentiment de frustrare şi neîmplinire. Harul lui Dumnezeu nu se revarsă la capătul unei execuţii mecanice a unui canon oarecare. Nicolae Steinhardt avea să repete, la finalul vieţii: *numai diavolul este contabil*. Prin urmare, apostolul Pavel nu invită la anomie, ci suprimă dialectic norma din perspectiva făgăduinţei. Creştinismul universal relativizează un reper identitar pentru Israel, doar pentru a deschide evanghelia lui Iisus către întreaga omenire. Există o deschidere fără margini a vocaţiei divine pe care logica revelaţiei mesianice o impune. Dumnezeu este infinit prin definiţie, prin urmare mesajul Fiului nu poate cunoaşte graniţe de ordin antropologic, geografic sau cultural. Promisiunea că seminţia lui Avraam va moşteni întreg pământul devine adevărată (1) printr-o depăşire a nivelului tribal de înţelegere a neamului şi, implicit, a consangvinităţii; (2) printr-o valorizare extraordinară a rolului arhetipal jucat de Avraam în toată iconomia mîntuirii.

4:16

Harul şi credinţa apar ca două noţiuni complementare, deschise *pentru toţi urmaşii*. Grecescul *charis* are o bogată semantică şi paleta de înţelesuri cuprinde următoarele substantive: favoare, bunăvoinţă, atractivitate, gratitudine, mulţumire. Dumnezeu face ca harul să prisosească acolo unde păcatul abundă, spune Pavel. Să fie oare aici o aluzie la condiţia morală a Imperiului Roman? Poate că da. Optimismul teologic impune însă şi o altă lectură: oricît de copleşitoare s-ar dovedi opera păcatului într-o viaţă de om, acţiunea harului prevalează. Dumnezeu este precumpănitor şi dă apostolului plin de har îndrăzneala de-a mărturisi izbăvirea de sub blestemul Legii. Dintr-o dată, circumcizia nu mai este obligatorie.

4:17

VULG.: *vocat quae non sunt tamquam ea quae sunt*. Dumnezeu cheamă la fiinţă chiar şi cele care nu sînt. Scenariul creaţiei *ex nihilo* este recapitulat aici. După cum observă Jean-Luc Marion, Dumnezeu e situat *dincolo* de orice categorie ontologică: fiinţă, necesitate, substanţă. De aici şi limbajul deopotrivă catafatic (afirmativ), apofatic (negativ) şi hiperbolic utilizat într-o doxologie liturgică.

4:18

Împotriva oricărei nădejdi, Avraam a crezut. Cînd speranţele omeneşti se spulberă, atunci apare credinţa. O pildă exemplară descoperim în atitudinea patriarhului faţă de profeţia divină. Anunţat că pîntecele Sarei va rodi, bătrînul Avraam nu zîmbeşte, nici nu examinează probabilităţi statistice. Un nonagenar de sex masculin s-ar fi putut îndoi pe baza unui raţionament naturalist: legea firii permite oare unei femei vîrstnice să mai nască? În pofida acestei înclinaţii omeneşti, prea omeneşti, Avraam (a cărui bogăţie materială confirmă nu doar existenţa unei inteligenţe

native, ci poate şi a unei alegeri divine) nu se îndoieşte.

4:19

Avraam nu s-a uitat la trupul său amorţit, adică a sfidat legile raţiunii şi verdictul pesimist al ştiinţelor naturii. Kierkegaard a vorbit despre saltul în paradox presupus de orice autentic act de credinţă.

4:20

S-a întărit în credinţă, dînd slavă lui Dumnezeu. Puţinătatea credinţei se traduce, aşadar, prin slăbiciune. Abundenţa harului se manifestă prin doxologie. Creatura restaurată laudă Creatorul din iubire.

4:21

Ceea ce i-a făgăduit (Dumnezeu) are putere să şi facă. Nu există nădejde fără promisiune. Omul mort sufleteşte este incapabil să facă o promisiune şi să o ţină. Blocat în evidenţa lumii materiale, sufletul incapabil să întrevadă un *dincolo* sfîrşeşte prin a fi copleşit de tristeţe. Plictisul omului recent, pe care nicio noutate tehnologică nu-l mai satisface, indică dispariţia orizontului existenţial de speranţă şi iubire. Fără nădejde, lumea e vidată de sens. Într-o tîlcuire dantescă, infernul este universul fără promisiune şi speranţă. Dimpotrivă, Raiul este tărîmul iubirii unde fiecare chemare îşi găseşte ecoul într-un răspuns. Niciun apel nu rămîne nereturnat. Fermitatea credinţei aduce puterea împlinirii legămîntului.

4:22

Credinţa i s-a socotit ca dreptate. Dumnezeu îndreaptă omul printr-o înnoire a relaţiei de parteneriat, nu printr-o cîştigare a unor merite individuale. Creştinii cu sau fără ascendent iudaic pot uita prescripţiile vechiului Legămînt. Darul lui Dumnezeu se revarsă ca har peste toţi cei deschişi întru credinţă. Exclusivismul este exclus. Comunitatea religioasă obedientă faţă de Lege nu mai poate revendica drepturi succesorale în condiţiile apariţiei lui Mesia. Revoluţia teologică paulină se îndreaptă împotriva discursului monopolist, protecţionist şi exclusivist al oricărei elite religioase.

4:23

LUTHER 1984: *zugerechnet worden ist*; BIBL.CORN.: *i-a fost socotită ca neprihănire* (fără ca originalul grecesc să sugereze ideea de puritate). Textul sinodal spune: *i s-a socotit ca dreptate.* Prin Iisus Hristos, alegerea lui Israel capătă o altă semnificaţie. Teologia legămîntului din Fac. şi Deut. se rescrie prin moartea mîntuitoare şi Învierea restauratoare a Unsului lui Dumnezeu.

4:25

VULGATA: *propter iustificationem nostram*; LUTHER 1984: *um unsrer Rechtfertigung willen auferweckt*; KJV: *was raised again for our justification*; în evenimentul restaurator al Învierii lui Hristos, iubirea lui Dumnezeu se arată mai tare decît moartea. Exegeza patristică ulterioară ne spune că sfinţii care s-au lăsat pătrunşi de taina Crucii au primit încă din timpul vieţii de harul îndumnezeirii, adică al deplinei restaurări.

Capitolul al 5-lea

5:1

Îndreptăţiţi, adică făcuţi drepţi, curăţaţi de păcate, vrednici de slava lui Dumnezeu, dar numai prin harul său; în BIBL.1795/2000 se foloseşte termenul *îndreptaţi*. ♦ C.H. Dodd vede aici o stare de încheiere a unei stări de ostilitate între om şi Dumnezeu, dar şi între om şi univers, în sensul unei resincronizări a sa cu semnele şi planurile Providenţei (cf. C.H. Dodd, *The Epistle of Paul to the Romans*, Londra: Halden and Stoughton, 1932, p. 60). ♦ *δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως*: „îndreptăţiţi din credinţă". Concept-cheie al Epistolei şi unul care a provocat lungi dezbateri în teologia occidentală de după Reformă. Witherington afirmă ca termenul gr. *δικαιόω* poate face trimitere la o stare de încetare a ostilităţilor, la o relaţie restaurată între două părţi. Termenul, crede el, a fost folosit deliberat de Pavel, împrumutat fiind din retorica imperială romană a lui *Pax Romana*. Un Iisus ca „Princeps", reprezentant al umanităţii, garant al păcii şi conducător al lumii ar fi putut trezi un sentiment de familiaritate creştinilor din Roma (WITHERINGTON, p. 75). La nivel teologic, formula care ajunge să domine doctrina protestantă a „îndreptăţirii" este că omul se mîntuieşte numai cu ajutorul harului lui Dumnezeu, numai prin credinţă, numai în Hristos. LUTHER este însă de acord cu versetul din Iac. (2:26): *Căci precum trupul fără suflet mort este, astfel şi credinţa fără de fapte, moartă este.* Omul trebuie să îl caute pe Dumnezeu în Cuvîntul său şi în taina Evangheliei (nu este doar o predispoziţie interioară a inimii), apoi, odată intrat într-o nouă relaţie personală de încredere şi ascultare faţă de Dumnezeu, starea de îndreptăţire va însemna o regenerare a vieţii şi acţiunii. Pentru LUTHER, doar credinţa îndreptăţeşte, dar aceasta e întotdeauna însoţită de acte de iubire. În Teologia Catolică, îndreptăţirea vine prin credinţa însoţită de iubire. Începutul obligatoriu însă este dat de acţiunea harului (lat. *gratia*) care îl orientează pe om către actul credinţei, în special în doctrina iertării păcatelor şi a mîntuirii. Prin îndreptăţire, oferită şi prin sacramentele botezului şi al pocăinţei, omul este gata pentru a primi harul sfinţitor (cf. RICHARDSON).

5:2

Pe urmele versetului 2, Sf. Ioan Gură de Aur arată că acest „har" este unul al „al iertării păcatelor, cunoaşterii lui Dumnezeu"; el cuprinde „mii de demnităţi" şi este, pe scurt, „har sfinţitor" (Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Epistola către Romani a Sfîntului Apostol Pavel*, Traducere de P.S. Teodosie Atanasiu, revizuită şi îngrijită de Cezar Părălaşcu si Cristian Untea, Bucureşti, Christiana, 2005, p. 152).

5:3-5

Sf. Ioan Gură de Aur oferă o interpretare echilibrată: omul se bucură în suferinţă în primul rînd prin gîndul la răsplata eternă, dar şi, urmînd fidel chiar explicaţia lui Pavel, pentru că există o serie de virtuţi pe care suferinţa, acceptată în Hristos, le educă (versetele 3-4). Pentru el speranţa capătă o vigoare pe care numai conştiinţa curată o poate întreţine. Darul iubirii prin Duhul Sfînt vărsat în „inimile noastre" este cel mai mare posibil, care face din oameni îngeri, „fii ai lui Dumnezeu", „fraţi ai lui Hristos"; un asemenea dar este garanţia supremă a iubirii divine şi a fericirii veşnice, de aceea nădejdea nu poate fi în van şi nu poate „face de ruşine." (cf. Omil. a IX-le, versetele 3-5). Iubirea lui Dumnezeu este certă prin darul Duhului Sfînt şi prin moartea lui Hristos pe cruce (versetul 6). A primi darul Duhului Sfînt înseamnă a participa la Iubirea ce este esenţa Duhului Sfînt, iar prin această participare sîntem făcuţi iubitori de Dumnezeu. Faptul că Îl iubim este un semn că el ne iubeşte (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 392.). ♦ Cu LUTHER începe o orientare exegetică ce pare să explice răul prin intervenţia pedagogică a Providenţei. Pentru el există un tip de suferinţă născută din mînia lui Dumnezeu şi un alt tip născut din bunătatea lui. Omul slab judecă greşit al doilea tip, deşi ar trebui să o venereze ca pe o „cruce a lui Hristos". Realitatea răului nu poate însă să schimbe radical un om, ci doar să îi adîncească virtuţile sau viciile. Dumnezeu ne încearcă iar cine refuză Crucea, nu poate fi numit creştin, ci „Turc şi duşman al lui Hristos" (p. 90-93). Scriind după primul război mondial, Karl Barth dă viaţă unei problematici tipice modernităţii a aparentei absenţe a lui Dumnezeu (p. 154-158). Credinţa nu cere dovezi şi continuă chiar în ciuda suferinţei şi persecuţiei (*Ibid*., p. 154). „Nu există calm sau libertate fericită faţă de durere pentru cei care speră în mîntuire dar nu o posedă. Siguranţa nu este întrevăzută. Mîntuirea are loc în chiar momentul tulburării şi în haosul unei umanităţi corupte" (*Ibid*., p. 154). El continuă însă tradiţia protestantă a interpretării răului ca fiind modul prin care Dumnezeu acţionează pentru ca oamenii să îl regăsească. Contrazicînd teologia liberală şi optimistă a secolului 19 ce vedea în istorie un continuu progres prin care omul înplinea o misiune divină, el se face ecoul haosului spiritual de după primul război mondial şi vede istoria într-o cheie escatologică. Dacă Belle-Epoque se prăbuşeşte, cu tot cu idealurile unei Europe triumfătoare, iar realitatea războiului face lipsit de sens visul liberal-burghez (şi, în acel moment, orice proiect politic), realitatea însăşi a suferinţei trebuie să capete din nou, pentru Barth, o valoare morală şi escatologică. Ea este, simplu spus, modul Domnului de a ne salva: „Dar suferinţa noastră nu mai este o perplexitate şi un chin acceptat pasiv, periculos, otrăvitor, distructiv precum cele ce invadeaza sufletele celor ce îl urăsc pe judecător, ci este transformată într-un chin şi o perplexitate creative, bogate, puternice, promiţătoare, prin care oamenii sînt dizolvaţi, doborîţi, împinşi într-un colţ şi închişi de Dumnezeu" (*Ibid*., p. 156). Tocmai în acest moment al maximei angoase, apare şi acel „Da" divin. „Creatura îşi iubeşte Creatorul; omul condamnat, pe Judecător; omul învins şi ucis, pe duşman; victima, pe preotul ce o oferă ca sacrificiu — pentru că El-Dumnezeu — este totul în toate, şi pentru că apoi ar fi încă şi mai greu să nu Îl iubim" (*Ibid*., p. 158). De-a lungul secolului 20, pe măsură ce problema suferinţei revenea tot mai acut în prim-planul reflecţiei, vor fi însă tot mai multe voci care vor pune la îndoială acest model, mai ales în ceea ce se va numi, ca domeniu distinct, „etica după Auschwitz" sau, mai radical, „Dumnezeu după Auschwitz". În spaţiul românesc, Nicolae Steinhardt se va face ecou al unei orientări redescoperite, de la Sf. Augustin sau Sf. Toma din Aquino, în modernitate: Dumnezeu-Iubire lasă completă libertate creaţiei şi fiinţei umane iar răul este o absenţă a binelui şi o consecinţă a libertăţii: „Înţeleg mai întîi că în lumea *aceasta* sîntem cu totul părăsiţi de Dumnezeu, asa cum constată şi Simone Weil, şi că această părăsire totodată este şi semnul suprem al „existenţei" şi dragostei lui Dumnezeu. Dumnezeu, zice ea, de aceea „se retrage" în chip absolut, ca să ne îngăduie a fiinţa (altminteri prezenţa lui ar fi echivalentă cu anihiliarea noastră), ca să ne lase o desăvîrşită libertate şi să asigure merit (ori mai bine zis sens) deplin îndrăzneţului nostru act de credinţă" (Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Iaşi, Polirom, 2008, p. 173). Recent, David Bentley Hart, reflectînd asupra răului natural (valul tsunami din 2004, cutremurul din Haiti din 2010) afirma simplu că suferinţa "nu are niciun sens". Într-o lume coruptă de Cădere ca opţiune liberă, venirea şi Învierea lui Hristos-Mîngîietorul are rolul de a elibera de păcat şi moarte şi de a restaura creaţia în puritatea originară, dîndu-i astfel sens (cf. *Tsunami and Theodicy*, "First Things", Ian. 2010, online la http://www.firstthings.com/onthesquare/2010/01/tsunami-and-theodicy, accesat la 10 Mai 2010).

5:6

Gr. *ἀσεβῶν* este tradus ca *necuraţi* în BIBL.1688, sau *neleguiţi* în BIBL.CORN. şi ANANIA. Mai exacte par a fi ediţiile BIBL.1795/2000, BIBL.RADU-GAL. şi BIBL.1968 (*necredincioşi*), BIBL.1974 (*nepioşi*), BIBL.1911 (necinstitori de Dumnezeu). Şi KJV, RSV (*ungodly*), EINHEITSÜB (*gottlos*), BIBL. JER. (*des impies*) sau VULG. (*impiis*) merg pe traducerea termenului grec ca desemnînd îndepărtarea directă, lipsa pietăţii, afrontul adus lui Dumnezeu. ♦ Din perspectivă catolică, Karl Herman Schelkle pune în evidenţă înţelesul iubirii lui Dumnezeu, „mai mare decît toate lucrurile", o iubire acordată fără merite, pentru sanctificarea celor care nu fuseseră vrednici de ea (SCHELKLE, p. 83). Şi TOMA DIN AQUINO arăta imensitatea unei iubiri manifestate fără merite umane (art. 399). Moartea lui Hristos vine să restaureze ordinea tulburată de păcat a afectelor şi voinţei. (art. 395). Pentru Karl BARTH, viaţa lui Hristos este în mod total şi exclusiv moartea sa pe Cruce. „Totul străluceşte în lumina morţii Sale, totul este luminat de aceasta". Doar în perspectiva morţii, lucrurile nevăzute ale lui Dumnezeu ajung vizibile iar unitatea lui Dumnezeu se manifestă. Doar

„murind cu Hristos" poate cineva să devină un nou om (p. 159-160). ♦ „La vremea cuvenită": PELAGIUS crede că această sintagmă poate însemna fie că Hristos a murit într-un moment în care virtutea aproape că disparuse iar oamenii erau slabi, fie că era sfîrşitul timpului, fie că Hristos a fost în mormînt pentru cele trei zile anunţate în profeţii (p. 90-91).

5:7

BARTH reliefează contrastul dintre sacrificiul uman — dificil, limitat în efecte, destinat de multe ori uitării — şi moartea lui Hristos pe cruce prin care lucrurile valoroase ale vieţii sînt dizolvate şi reinstituite, prin care omul e confruntat cu alteritatea absolută a lui Dumnezeu şi în acelaşi timp cu unirea sa indisolubila cu noi. Problema abisală şi de nepătruns a lui Dumnezeu primeste chiar răspunsul său: o iubire vărsată fără limite peste propria noastră neputinţă (p. 161). ♦ Problema enunţată de Barth cu privire la caracterul limitat, expus uitării, al sacrificiului uman e comentată de Hannah Arendt în discuţia despre lagărul totalitar. Ca nouă formă de represiune, acesta fusese proiectat pentru exterminarea — fie fizică, fie moral-spirituală — a deţinuţilor. Or, martiriul uman are nevoie, pentru a căpăta sens, de alte persoane care să asiste şi să-i perpetueze memoria, ducînd astfel mai departe germenii unei rezisenţe spirituale, mai tîrziu publice. Într-un lagăr din care nimeni nu mai avea să se întoarcă sau în care prizonierii îşi pierdeau calitatea de *persoane* prin severe torturi şi privaţiuni, pînă şi sacrificiul devenea inutil (Hannah ARENDT, *Originile totalitarismului*, trad. rom.: Ion Dur, Editura Humanitas, Bucureşti, 2006, p. 556). În opozitie cu Arendt, dar şi cu Barth, poate fi rememorat aici clasicul citat „Adevăr, adevăr vă spun: Dacă bobul de grîu care cade-n pămînt nu moare, rămîne singur; dar dacă moare aduce roadă multă. Cel ce-şi iubeşte viaţa, o va pierde; dar cel ce-şi urăşte viaţa în lumea aceasta, o va păstra pentru viaţa veşnică" (Ioan, 12:24-25).

5:9

Gr. *δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι*; *îndreptîndu-ne acum cu sîngele lui* (BIBL.1688); î*ndreptaţi fiind întru sîngele lui* (BIBL.1795/2000), *deci îndreptăţiţi fiind acum în sîngele Lui (*BIBL.1911), *fiind îndreptaţi prin sîngele Lui* (BIBL.1968), *cînd sîntem îndreptăţiţi întru sîngele Lui* (BIBL.ANANIA). În KJV, RSV sau BIBL.JER. s-a adoptat un termen apropiat de VULG., „iustificati": „justified", „justifiés", în vreme ce prepozitia atît de bogată în valenţe *ἐν* a fost tradusă cu o vadită atenţie faţă de conotaţiile teologice: „cu", „prin", „în" sau „întru" sau, în Occident, cu "by his blood" sau "dans son sang". ♦ Pentru Origen, credinţa fără sîngele lui Hristos nu ne poate îndreptăţi, şi în acelaşi timp, nici sîngele Domnului nu ne poate îndreptăţi fără credinţa noastră. Dar sîngele său ne justifică mai mult decît credinţa (CER 2, 280-282). Ambrosiaster arată că a fi salvati de mînia lui Dumnezeu înseamnă a fi protejaţi faţă de ispitele diavolului şi a fi astfel feriţi de răzbunare în Ziua Judecăţii, atunci cînd cei răi „vor fi distruşi" (CSEL 81.1: 161). *Catehismul Bisericii Catolice* schiţează în cîteva linii datele fundamentale ale hristologiei: „Isus nu a cunoscut reprobarea ca şi cum El însuşi ar fi păcătuit. Însă în iubirea răscumpărătoare care Îl unea dintotdeauna cu Tatăl, El ne-a asumat în despărţirea noastră de Dumnezeu datorată păcatului astfel încît a putut spune în numele nostru pe Cruce: „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m-ai părăsit?" (CATEHISM, p. 603). Accentul cade pe jertfa unică şi răscumpărătoare, pe purtarea de către Iisus a greşelilor oamenilor în chiar trupul său, „pe lemn" (1Petr. 2:24). „Iubirea pînă la sfîrşit (Ioan 13:1) conferă jertfei lui Hristos valoarea de răscumparare şi de reparare, de ispăşire şi de îndestulare[…] Niciun om, oricît de sfînt, nu ar fi fost în măsură să ia asupra sa păcatele tuturor oamenilor şi să se ofere ca jertfă pentru toţi. Existenţa în Cristos a Persoanei dumnezeieşti a Fiului, care întrece şi, în acelaşi timp, îmbrăţişează toate persoanele umane şi care îl constituie drept Capul întregii omeniri, face posibilă jertfa Sa răscumpărătoare pentru toţi" (CATEHISM, p. 616).

5:10-11

„Celor care cred", afirmă Origen, „le-a fost adusă mîntuirea prin Învierea şi Viaţa Domnului. Starea de ostilitate a fost învinsă iar această expresie paulină vine să arate că nu poate exista vreo substanţă ostilă lui Dumnezeu, aşa cum credeau Marcioniţii şi Valentinienii". Dacă ceva ar fi ostil Lui prin natură şi nu prin voinţă (aşa cum este cazul cu natura esenţial bună a omului coruptă însă de lipsa de supunere faţă de voinţa divină), reconcilierea ar fi imposibilă. „Hristos", continuă Origen, „a murit păcatului- dar nu pentru că el ar fi avut păcat- ci pentru că prin moartea sa el a omorît şi păcatul" (CER 2: 280-282). Vasile cel Mare vorbeşte despre o „benevolenţă inefabilă" prin care Dumnezeu iartă păcatele şi oferă mijloacele pentru ca omul să acţioneze spre gloria Sa în speranţa vieţii veşnice" (*Despre Botez,* 1,2, traducere de pr. Dumitru V. Georgescu, Bucureşti, Anastasia, 1999). Hristos a suferit pentru ca noi, cei care păcătuisem urmîndu-l pe Adam să fim împăcaţi cu Domnul prin Fiul (Pelagius, 92). Starea de „împăcare", de „reconciliere" este o consacrare într-un statut unic, cel de la care provine gloria îngerilor şi a oştirilor cereşti: a fi consideraţi prieteni de către Dumnezeu şi a găsi în El un Prieten care ne iubeşte, scrie Ioan Chrysostom. ♦ Tot el face trecerea, prin comentariul acestor versete, catre teodicee. Iubirea divină este atît de mare încît se preocupă permanent, pe căi misterioase, pentru a îndrepta înclinaţia omului către păcat şi „prin binecuvîntări şi dureri salvîndu-te de pe drumul ce duce în jos, conducîndu-te sus către El şi ferindu-te de tot viciul, care e mai rău decît iadul[…]". Adevăratul rău este atunci cînd omul nu e pedepsit şi cînd este lăsat să persiste în păcat, unul dintre formele acestuia fiind „dorinţa necontrolată", neexistînd nimic mai rău decît aceasta. Meditaţia sa continuă mai profund, afirmînd de exemplu că Dumnezeu a creat viaţa ca fiind una caracterizată de

chinuri şi muncă pentru a nu-l lăsa pe om să cadă în sclavia plăcerilor vieţii. Adevărata libertate e doar în Iubirea lui Dumnezeu şi ea se cîştigă oferind binecuvîntare Domnului în momentul suferinţei, astfel că necazurile ar deveni „faptele bune ale unei alegeri libere". „Aşa încît", conchide el, „nici vexaţiunile acestei vieţi nu îl vor deprima, nici lucrurile plăcute nu îi vor aduce exaltare sau laudă de sine. Să iubim aşadar cu această iubire (pentru că nu există nimic comparabil cu aceasta) atît pentru lucrurile prezente cît şi pentru lucrurile ce vor veni. Sau mai degrabă, şi în cea mai mare măsură, pentru însăşi natura acestei iubiri" (Omil IX, Rom. IV, 23). ♦ Karl BARTH vede în aceste versete o trecere radicala către un alt registru ontologic al persoanei: „În măsura în care el trăieşte către propria-i origine şi sursă a vieţii, în măsura în care el este curajos în credinţă, noul om este ceea ce nu este. El este un nou subiect legat de un nou obiect". Crucea, moartea lui Hristos separă două lumi fundamental diferite în care nu numai răspunsurile, ci şi întrebările sînt diferite. Dincolo de moartea Sa, omul se goleşte de sine şi capătă o fire care îl leaga de Alfa şi Omega, de început şi sfîrşit, de un nou tip de existenţă născut din iertarea universală: „Întrebării — de unde venim? — care este întrebarea întrebărilor — noi primim un răspuns care este dincolo de toate răspunsurile: Noi sîntem cei care am fost îndreptăţiţi de Dumnezeu". Credinţa este vitală pentru înfăptuirea acestei transformări, a celei prin care noi nu vom mai fi „noi". „Eu — şi totuşi nu eu — ci Hristos în mine". Noul om nu are altă existenţă, cu excepţia non-existenţei, întrucît originea omului este de acum doar în mîinile lui Dumnezeu, în actul său creator, în moartea lui Hristos. Toate informaţiile receptate din această lume — fie pe cale senzorială sau raţională — nu pot alcătui o punte peste prăpastia ce separă vechiul de nou. Tot ceea ce este perceput aparţine acestei lumi, ne aparţine „nouă", vechilor oameni. În măsura în care noi rămînem „noi", vechii oameni, noi rămînem în stare de ostilitate faţă de Dumnezeu, prin natură înclinaţi fiind să îl urîm pe el şi pe semeni, în niciun sens cetăţeni şi moştenitori ai Împărăţiei lui Dumnezeu, ci distrugători ai acesteia. Credinţa dislocă însă această existenţă în care oamenii se identifică prin „noi", făcîndu-i astfel să aparţină lui Hristos (p. 162-163). Misterul răscumpărării, discuţia asupra sensului morţii lui Hristos şi asupra consecinţei acestui eveniment pentru natura umană, avea să fie reluat în Constituţia Pastorală *Gaudium et Spes* [= GS] de la Conciliul al II-lea de la Vatican (1965). Acest document, care de altfel avea să discute toate problemele fundamentale ale mijlocului secolului al XX-lea, de la ravagiile totalitare la nedreptăţile sociale ale Lumii a Treia, avea să articuleze doctrina socială a Bisericii plecînd de la demnitatea umană, un concept cu rădăcini metafizice şi teologice. Prima parte este astfel dedicată fundamentării antropologiei creştine în misterul Sfintei Treimi şi al suferinţei pascale. Întruparea, Jertfa şi Învierea au consecinţa că însăşi natura umană este transfigurată şi îndumnezeită: „Fiilor lui Adam El le restaurează asemănarea divină care fusese desfigurată începînd cu primul păcat. Din moment ce natura umană, aşa cum El a asumat-o, nu a fost anulată, prin chiar acest fapt ea a fost ridicată şi pentru noi la demnitatea divină" (GS, 22). Duhul Sfînt îşi trimite astfel primele sale „roade" prin care omul va fi capabil să pună în practică noua lege a iubirii. Noul om este reînnoit interior, reuşind chiar să mîntuiască şi trupul. „În El Dumnezeu ne-a reconciliat cu El şi cu ceilalţi; El ne-a eliberat din sclavia faţă de diavol şi păcat. Suferind pentru noi el nu doar că ne-a oferit un exemplu pe care să-l imităm, dar a şi trasat o cale prin care, dacă o urmăm, viaţa şi moartea vor fi sfinţite şi vor căpăta un nou sens". La mijlocul secolul al XX-lea, *Gaudium et Spes* dă un sens hristologic unei epoci a suferinţelor. Asupra creştinului apasă „nevoia şi datoria" de a se lupta cu răul îndurînd necazurile şi chiar realizînd sacrificiul suprem. Dar creştinul, legat de misterul pascal şi de agonia lui Hristos, „se va grăbi" către înviere prin puterea dată de speranţă. În final, mesajul din GS se îndreaptă către toţi oamenii, creştini sau nu: „Pentru că, din moment ce Hristos a murit pentru toţi oamenii, şi pentru că vocaţia ultimă a omului este una singură, cea divină, ar trebui să credem că Duhul Sfînt, într-un fel cunoscut doar de Dumnezeu, îi oferă fiecărui om posibilitatea de a participa la misterul pascal. Acesta este pentru un creştin, "misterul omului", unul "foarte mare". Antropologia este, în esenţă, hristologie, iar evenimentul Întrupării are efecte asupra întregii umanităţi, pînă la sfîrşitul veacurilor. „Prin Hristos şi în Hristos" enigma constituită de durere şi moarte capătă sens. Fără Evanghelie, ele „ne copleşesc". Dar Hristos a Înviat, distrugînd moartea prin moartea Sa. „El ne-a dat viaţa, pentru ca noi, ca fii în Fiul, să putem striga în Duh: Avva, Părinte!" (GS, 22).

5:12

Cine a fost Adam? Potrivit lui TOMA DIN AQUINO (*Summa Theologica)* Adam, în starea sa iniţială nu putea să vadă esenţa lui Dumnezeu — altfel, nu ar fi fost posibil păcatul. Cunoaşterea sa era mai înaltă decît a noastră, însă nu putea aspira la a vedea esenţa Creatorului. Adăugat la aceasta era faptul că nu avea cunoaşterea tuturor lucrurilor (TOMA DIN AQUINO, SUMMA, 94, Art. 1, 2). Dar existenţa sa are sens numai în lumina lui Hristos, el stă în umbra acestei lumini, spune BARTH. Dualismul Adam-Hristos nu este metafizic, ci dialectic; nu este un echilibru de forţe, ci o singură mişcare, o singură direcţie de la originea din Dumnezeu la împlinirea scopului tot în Dumnezeu. De fapt, Adam nu are o existenţă istorică sau nici măcar psihologică. Păcatul intrat prin Adam în lume este, precum dreptatea oferită prin Hristos, atemporal şi transcendent. El este pricinuit de un singur act — alegerea oamenilor de către Dumnezeu în Hristos duce la o predestinarea divină către distrugere, aşa cum umbra însoţeşte lumina. Căderea, pentru BARTH, nu este datorată primii transgresiuni, ci mai degrabă transgresiunea a fost primul act vizibil al Căderii. Umbra sub care stăm se numeşte Adam doar pentru că el a

fost primul care a făcut ce am făcut noi. (p. 171-172). ♦ Aceste două comentarii, deopotrivă înrudite şi izbitor diferite, demonstrează marile variaţiuni prin care trece istoria comentariului asupra Căderii. Punctul de plecare pentru constituirea doctrinei păcatului originar a fost constituit de fragmentul din Rom. 5:12-21. În perspectiva catolică, păcatul originar se soldează cu pierderea harului sfinţitor. Însă această idee a avut nevoie de aproape două mii de ani pentru a fi stabilită la nivel de dogma. În „The Oxford Dictionary of the Christian Church", se arăta că prima elaborare aparţine Sf. Irinaeus, în contextul luptei împotriva diferitelor forme de gnosticism. El afirma astfel explicit ca păcatul a venit în lume prin cel al lui Adam. Sf. Athanasie crede că el duce la pierderea harului de a fi după asemănarea lui Dumnezeu, omul coborînd într-o condiţie naturală. Didim cel Orb pune accentul pe transmiterea acestuia pe cale naturală; Ioan Hrisostom merge şi el pe ideea unei culpabilităţi moştenite, în măsura în care greşeala lui Adam corupe „toate lucrurile". El devine cauza morţii tuturor oamenilor pentru că toţi provin din el (Omil. IX, versetul 13). în vreme ce Teodor din Mopsuestia este singurul dintre comentatorii greci ai perioadei patristice care neagă ideea păcatului originar, afirmînd că totul stă în voinţa şi responsabilitatea fiecărui om, nefiind vorba de o pată morală asupra naturii umane (CROSS, *Original Sin*). Similar, Pelagius crede că, fără libertate, omul nu poate fi considerat păcătos; or omul are de fapt libertatea de a alege iar păcatul originar nu poate influenţa această libertate. Cei ce vor adopta poziţia pelagiană vor nuanţa, introducînd teza păcatului habitual: acesta poate reduce libertatea umană, dar există o libertate iniţială pe care omul o pierde gradual, pe măsură ce persistă în greşeală (RICHARDSON, „The Doctrine of Man"). Poziţia lui Pelagius va fi însă respinsă în mod repetat de Augustin, LUTHER, Calvin, Niebuhr sau Barth care vor arăta ca păcatul nu reprezintă o serie de incidente izolate, ci o separare de Dumnezeu, o boală ce poate fi vindecată doar prin harul divin (cf. Richardson, „The Doctrine of Man"). Cert este însă că pentru creştinismul timpuriu, atît puritatea originară cît şi Căderea sînt fapte reale, istorice. ♦ O definiţie mai precisă acordată păcatului originar a fost articulată în creştinismul occidental. Tertuallian, Sf. Ciprian, Sf. Ambrozie — toţi indică spre o solidaritate a întregii rase umane cu Adam, nu doar în consecinţe, ci şi prin transmitere biologică. Cea mai cunoscută expunere este cea a lui Augustin, care afirmă că vina lui Adam se transmite prin concupiscenţă. Umanitatea este astfel o „massa damnata", cu o libertate de alegere grav afectată, deşi nu complet distrusă. Omul se naşte vinovat şi cu o natură coruptă (RICHARDSON, „Original Sin"). ♦ Reflecţia medievală asupra păcatului originar se dezvoltă, începînd cu Anselm, plecînd de la modelul augustinian. Pentru Anselm acesta înseamnă o privare de bunătatea pe care fiecare om ar trebui să o posede. La fel, el este transmis din generaţie în generaţie, pentru că toţi au fost prezenţi, într-un anumit sens, în Adam. Important este că, din moment ce păcatul ereditar este în primul rînd pierderea harului sfinţitor, el trebuie să fie separat de concupiscenţă — şi ea prilejuită de coruperea naturii umane, dar manifestîndu-se intermitent, între act şi potenţă, şi fiind mai degrabă o consecinţă a primei şi celei mai grave transgresiuni — separarea de Dumnezeu şi mîndria omului de a se pune în locul Său. Astfel că Albert cel Mare va distinge între aspectul formal al moştenirii — privarea de harul îndreptăţirii şi cel material — concupiscenţa (CROSS, *Original Sin*). Însă cel care avea să sintetizeze şi să echilibreze aceste interpretari — instituindu-se astfel şi ca model de necontestat în doctrina catolică asupra păcatului — va fi Toma din Aquino. Pentru teologul dominican, chipul lui Dumnezeu (*imago Dei*) a rămas în om şi după Cădere, lucru ce poate fi dedus din existenţa păcatului, făcută posibilă chiar de raţiune. Un om lipsit de raţiune, deci de libertate, nu ar putea păcătui. Un animal nu păcătuieşte. Ceea ce omul a pierdut este „donum superadditum", darul supranatural prin care raţiunea era supusă lui Dumnezeu, instinctele inferioare ale sufletului erau supuse raţiunii, iar trupul sufletului. Cu toate acestea raţiunea încă îşi menţine puterea de a se ridica la Dumnezeu şi de a supune pasiunile. Din start, viziunea sa este mai optimistă decît a lui Augustin. O a doua inovaţie pe care o face este modalitatea în care leagă actul lui Adam de conceptul de „natură umană". Pentru el, păcatul s-a transmis nu din vina personală a lui Adam (pentru care s-a căit, ineficient însă în privinţa absolvirii celorlalţi oameni), ci prin starea coruptă, de către acesta, a naturii umane. Oamenii sînt membri unui mare organism al cărui prim mişcător a fost Adam, aşa cum mîna prin care este comisă crima este mişcată prin voinţa persoanei. În acest sens, aşadar, se poate înţelege transmiterea biologică — o perpetuare a unei naturi corupte (CROSS, „Original Sin"). ♦ Comentînd chiar asupra acestui pasaj al Scripturii, el înlănţuieşte argumentele după metoda scolastică: se pare că păcatul a intrat în lume nu doar prin imitare, ci şi prin propagare naturală, printr-o „origine viciată a trupului". Obiecţia arată ca păcatul este caracteristic corpului, acesta fiind un accident al sufletului; or, dacă sufletul are un păcat — un accident al sufletului — aceasta nu se poate datora transmiterii biologice, întrucît sufletul este creat de Dumnezeu. Răspunsul lui Toma este că sufletul se adaptează, ia, într-un anumit sens, forma corpului, aşa cum orice lucru ia forma lucrului care îl receptează. Or, cu o sursă viciată, corpul uman moşteneşte în fiecare generaţie povara păcatului (LECT., art. 408). Însă în ce sens se moşteneşte vina? Toma va diferenţia fin aici, între natura vinei şi natura pedepsei — doar ultima moştenindu-se. Vina îi aparţine doar lui Adam, aşa cum responsabilitatea fiecărei transgresiuni aparţine doar persoanei în cauză. „De aceea, ar trebui să fie admis că aşa cum păcatul actual este al unei persoane, pentru că este comis prin voinţa persoanei ce păcătuieşte, în acest fel şi păcatul originar este păcatul naturii comis prin voinţa sursei naturii umane" (LECT., art. 409). În articolul 410 el face analogia dintre rasa umană şi o persoană: aşa cum diversele membre ale corpului sînt părţi

ale persoanei umane, la fel oamenii sînt toţi membri ai naturii umane. „De aceea Porfirius spune că toţi oamenii sînt de fapt unul singur prin faptul de a face parte din aceeaşi specie". (LECT., art. 410). Or, în mod limpede, sursa acestei naturi umane, Adam a comis un păcat prin care a viciat-o. „Şi tot aşa cum păcatul actual, care este al unei persoane, este răspîndit în mai multe membre prin acţiunea persoanei, la fel păcatul originar este răspîndit fiecărui om printr-o acţiune a naturii — generarea. Concordant cu aceasta, aşa cum natura umană este obţinută prin generare, tot aşa prin generare este răspîndit acest defect dobîndit prin păcatul primului părinte" (LECT., art. 410). Iar acest defect este pierderea dreptăţii divine fusese conferită lui Adam în virtutea sa de persoană dar şi de sursă a naturii umane, o dreptate ce ar fi fost transmisă generaţiilor următoare. Tragedia fusese deja declanşată: căinţa lui Adam l-a absolvit de păcatul personal, dar urmaşilor le-a fost transmisă în continuare moştenirea primei transgresiuni, pentru că Adam nu a putut extinde actul său de pocăinţă dincolo de el (LECT., art. 410). ♦ În spatele unui limbaj neutru, se desprind consecinţele unui act cu consecinţe devastatoare. Păcatul este întoarcerea minţii de la Dumnezeu, pierderea controlului asupra forţelor inferioare ale sufletului, asupra corpului dar şi, interesant, asupra lucrurilor exterioare. Va rezulta moartea din cauze interne (degradarea funcţiilor organismului) şi violenţă din partea naturii (LECT., art. 416). ♦ BARTH va afirma în secolul al XX-lea, ca şi lumea a fost coruptă de căderea oamenilor şi suferă alături de ei. Sănătatea lumii a depins de sănătatea noastră interioară. După apariţia păcatului, se naşte un nou Cosmos care, în fapt, nu mai este *Creaţie*. Este o lume care oglindeşte sufletul nostru, tot mai haotică, tot mai eterogenă, tot mai lipsită de sens. Trup şi suflet, natură şi spirit, devin forţe opuse iar lumea începe să oglindească într-un sens corupt ierarhia cerească, cu propriile „scaune, stăpînii, domnii", fiecare evoluînd într-o direcţie contrară voinţei divine, aspirînd către independenţă şi putere. „Ca şi oamenii, lumea este înlănţuita. Ca lume a lor, ea participa fără voie la perversitatea oamenilor şi este părtaşă la relaţia lor coruptă cu Dumnezeu" (p. 169). Adevărata viaţă, sensul ultim al existenţei nu mai sînt vizibile cu uşurinţă. În loc, apare mereu pericolul divinizării elementelor ei — naturale, istorice, culturale, politice etc. Singura manifestare a gloriei Creatorului stă în chiar perisabilitatea lor, în potenţialul de a se invalida mai devreme sau mai tîrziu. O afirmaţie de o importanţă vitală în precizarea incompatibilităţii creştinismului cu utopiile transformiste: „În măsura în care această lume este a noastră, ea este o lume în care a intrat păcatul. În această lume, pe acest pămînt şi sub acest cer, nu există mîntuire, nici viaţă obţinută direct. Mîntuirea nu poate avea loc decît prin mîntuire! Dar mîntuirea nu poate avea loc decît în cea din urmă Zi, atunci cînd se vor naşte un cer nou şi un pămînt nou" (p. 169). ♦ Răul natural devine pentru prima dată motiv de angoasă după cutremurul din Lisabona (1755), cînd noul cadru mental iluminist va crea o teodicee redutabilă. Voltaire va pune la îndoială ideea unui Dumnezeu care acţionează pedagogic prin suferinţă. Criticile au atins însă o concepţie despre Dumnezeu de factură în egală măsură iluministă, adică un teism ce vedea un Creator distant ce conduce lumea prin legi imuabile. După toate aparenţele, concepţia lui Toma cu privire la coruperea lumii de către păcatul oamenilor nu mai era în prim-plan. Recent, catastrofa tsunami-ului din Asia de Sud-Est (2005) va provoca o nouă serie de reflecţii asupra asupra răului natural. ♦ Sfintul Toma are o viziune moderată asupra eficacităţii botezului: acesta poate elibera mintea, dar trupul va rămîne înlănţuit, „infectat de păcat". Iar copiii nu se nasc din minte, ci din trup, deci nu viaţa nouă a lui Hristos este transmisă, ci vechea viaţă a lui Adam" (LECT., art. 420). ♦ Sfintul Papă Pius al V-lea, în contextul Conciliului Tridentin, va sancţiona distincţia făcută de Toma între darurile naturale şi cele supranaturale, va condamna identificarea păcatului originar cu concupiscenţa şi va admite posibilitatea liberului arbitru pentru cei nebotezaţi — o inovaţie majoră, în acelaşi timp indirectă confirmare a opiniei lui Toma şi rădăcină a unei deschideri ecumenice. ♦ Însă pentru LUTHER şi Calvin, păcatul a avut consecinţe mult mai grave: el a însemnat o distrugere completă a libertăţii (CROSS, "Original Sin"). Cît despre *imago Dei*, LUTHER crede că a fost pierdută, adică orientarea, iniţial completă, a omului către Dumnezeu, este astăzi anihilată. Calvin nu merge pînă la a afirma completa distrugerea a imaginii lui Dumnezeu în om, însă crede că ea fost totuşi grav deformată (RICHARDSON, *The Doctrine of Man*). În comentariul său asupra *Epistolei către Romani*, LUTHER defineşte păcatul originar că „pierdere a tuturor puterilor trupeşti şi spirituale, a tututor perfecţiunilor exterioare şi interioare. El este o înclinaţie către tot ce este rău, o aversiune faţă de ce este bun, antipatie faţă de lumină spirituală şi faţă de înţelepciune, o atracţie faţă de eroare şi întuneric, fugă şi dispreţ faţă de faptele bune şi o căutare a ceea ce este plin de păcat" (p. 95). ♦ Deja din secolul al XVIII-lea, naraţiunea creştină despre păcatul originar va fi tot mai mult pusă la îndoială, dintr-o parte de variantele seculare ale acestei relatări, de cealaltă parte de noile perspective evoluţioniste şi antropocentriste care aveau să conteste frontal teza unei fiinţe umane aflate într-o stare decăzută. În cadrul primelor este deja clasică teoria lui Rousseau despre puritatea omului originar, coruptă de apariţia proprietăţii, relaţiilor de schimb, urbanităţii şi a unei civilizaţii ce masca starea de sclavie prin bune maniere. Marxismul va reprezenta ducerea la extrem a teoriei lui Rousseau, proclamînd timpul ruperii lanţurilor alienării în care fusese aruncat omul odată cu dezvoltarea relaţiilor de producţie. El însă amalgama o aşteptare utopică revoluţionară, o concepţie materialistă asupra fiinţei umane şi a culturii şi o aşteptare mesianică pusă în seama proletariatului sau „avangardei revoluţionare a partidului". Hans Urs von Balthasar vorbeşte despre o imposibilitate a omului de a modifica structurile lumii, tentaţie în care se cade cu precădere în modernitate. Ceea

ce nu înseamnă că nu există datoria creştinului de a impregna aceste structuri cu iubirea Evangheliei. „În istoria reală a lumii — trecută, prezentă şi viitoare — mîntuirea totală se realizează doar *in spe* (Rom., 8:24; 2Cor., 5:7). A crede că efortul creştin poate transforma structurile ar fi hiliasm sau entuziasm nerealist. Structurile sînt legate indisolubil de existenţa muritoare, care este mereu coruptibila, coruptă chiar. A voi disoluţia totală a ordinii sociale, cu puterile sale de control inevitabile, conduce la anarhie şi nu ne apropie cu niciun pas de Ierusalismul ceresc" (Hans Urs von Balthasar, *Trăind în slujba lui Dumnezeu,* Traducere de Marius Ivaşcu, Tîrgu-Lăpuş, Galaxia Gutenberg, 2008, p. 88-89). Cealaltă direcţie din care va fi atacată doctrina crestină a păcatului originar va fi optimismul antropologic al secolului al XIX-lea. În teoria evoluţionistă aplicată reflecţiei asupra naturii umane, nu se putea vorbi de o „Vîrstă de Aur", ci doar de un continuu progres al omului de la epoca primitivă pînă în epoca ştiinţei şi a raţiunii. Fiinţa umană era în mod fundamental bună, ba chiar putînd tinde către perfecţiune. Teologia liberală a secolului al XIX-lea avea să fie influenţată pe nesimţite de aceste idei, promovînd, chiar dacă într-o formă moderată, visul unei Mîntuiri dobîndite prin progresul social şi material. În plus, noua analiză istorico-filologică a Bibliei avea să nege caracterul de fapt istoric al episodului Căderii (RICHARDSON, *The Doctrine of Man*). ♦ Păcatul originar se va „întoarce" însă în prim-planul reflecţiei în secolul al XX-lea din pricina evidenţei dureroase a failibilităţii umane din această perioadă. Deşi ideea transmiterii biologice sau a vinei moştenite va cădea, puţini însă vor nega lipsa de armonie dintre voinţa omului şi cea a lui Dumnezeu. Se va vorbi de o „universalitatea a păcatului", iar relatarea din Geneză va fi privită ca semnificînd condiţia umană în genere, şi nu povestea primului om. Interpretarea, odată intrată pe acest făgaş al esenţializării şi al alegoriei, pune în evidenţă lipsă de credinţă şi mîndria ca principale motive ale Căderii. Omul păcătuieşte grav atunci cînd încearcă să ajungă Dumnezeu. Păcatul originar nu este un fapt istoric, ci un prim-pas logic; începutul nu este în momentul primei transgresiuni, ci atunci cînd omul se separă de Dumnezeu prin lipsa de credinţă şi mîndrie. În loc de libertate, el va avea sclavie faţă de lume, din care îşi va confecţiona idoli. Martin LUTHER afirma tranşant: Omul trebuie să venereze ceva, iar dacă nu îl va venera pe Dumnezeu, îl va venera pe diavol. Or, ideologiile moderne sînt tocmai consecinţele unei credinţe fanatice dedicate unui element lumesc: rasă, clasă, naţiune. (RICHARDSON, *The Doctrine of Man*). ♦ Prezentarea din dicţionarul citat mai sus dă glas unei tendinţe ce ia o primă manifestare în influentul comentariu al lui Karl Barth la *Epistola către Romani*. S-a văzut mai sus cum el vede Căderea ca, în fapt, o manifestare vizibilă a unui act petrecut invibil, la un nivel atemporal şi transcendent — transgresiunea lui Adam comisă în virtutea alegerii divine a oamenilor în Hristos. De la Adam la Hristos are loc o mişcare dialectică, nu între două contrarii egale, ci între cadrele unei direcţii cu o singură origine şi un singur sens — Dumnezeu. Simplu spus, Adam este tip al celui de-al doilea Adam, precum umbra este tip al obiectului scăldat în lumină. Dar cum se petrece Căderea tocmai în virtutea alegerii oamenilor în Hristos, aşa cum umbra însoţeşte lumina? Textul lui Barth abundă în elipse şi în sublimări retorice; paradoxul expus de el pare însă a fi explicat prin vechea concepţie că omul a fost creat liber-libertate oferită în primul rînd de raţiunea sa, tocmai pentru că numai aşa iubirea lui de Dumnezeu îşi putea căpăta adevărată valoare. Or, a fi "ales în Hristos" comporta tocmai o cîştigare a libertăţii. Dar este însăşi libertatea cea care facilitează păcatul, aşa cum lumina facilitează umbra. În orice caz, vocea lui Barth se află într-un contrast izbitor faţă de optimista teologie a secolului precedent. „Păcatul este puterea suverană în lumea noastră şi este cu totul irelevant ce forme concrete îmbracă în viaţa fiecărui individ" (p. 168). El nu are un aspect concret, istoric şi poate tocmai din acest motiv el apasă, în teologia lui Barth, atît de mult asupra oamenilor- pentru că greutatea sa este aceeaşi în toate veacurile. În forma sa concretă el nu este decît o lărgire a unei rupturi ce a avut loc dincolo de timp, ruptura omului de Dumnezeu, mîndria fatală. Însă caracterul atemporal şi transcendent al acestui fact denotă şi un caracter de universalitate, de ciclicitate. "Acţiunea invizibilă a vechii lumi este manifestată prin fapte observabile" (p. 172, v. şi *supra* în legătură cu umbra în care se află omenirea, numită Adam doar pentru că el a făcut primul ceea ce facem cu toţii). Realitatea strivitoare a morţii este indicatorul sigur al domniei păcatului. „Păcatul ce a intrat în lume prin Adam este – şi acest lucru trebuie să fie subliniat – puternic şi suveran, separat clar de păcatul său concret şi de cel al urmaşilor săi. Suveranitatea vizibilă a morţii indica supremaţia invizibilă a păcatului, chiar atunci cînd acesta nu se arată într-o formă concretă şi vizibilă" (p. 175). ♦ Am arătat mai sus cum comenta BARTH condiţia căzută a omenirii, afirmînd că aceasta antrena cu sine şi căderea lumii. Pierzîndu-şi sensul, poate Logosul, lumea devine o sumă unor elemente disparate, perisabile, ameninţătoare, care au potenţialul de a deveni noii zei ai oamenilor. Răul natural poate fi înscris în consecinţele Căderii. Ce este atunci răul moral, cel aflat în exclusivitate în responsabilitatea oamenilor? BARTH devine astfel o primă voce — în teologie — care dă glas unei angoase existenţiale care se va manifesta acut şi durabil după Primul Război Mondial. Desigur, failibilitatea omului nu era un secret decît poate pentru progresismul secolului al XIX-lea. Încă din *Republica* lui Platon, o anumită tensiune dată de evidenţa limitelor umane de a pune în practică cetatea perfectă schimba complet registrul discursului lui Socrate, trimiţîndu-l către relatarea mitului peşterii — parabola supremă a eliberării prin cunoaşterea Adevărului, singura bază pentru viaţa bună (472-473). Marele Inchizitor imaginat de Dostoievski păcătuieşte prin iluzia că prescripţiile Revelaţiei pot fi puse în practică prin acţiune politică, prin modelarea structurilor lumii. Oamenii,

pentru el, aveau să fie eliberaţi de apăsătoarea libertate oferită de Iisus şi să primească pîine, miracole şi autoritate. Este izbitoare asemănarea dintre modelul lui Dostoievski şi ideologiile moderne ce au oferit în mod precis aceste trei lucruri: iluzia siguranţei materiale, miracolul realizărilor tehnice, victoriilor militare sau al transformării lumii şi o autoritate strivitoare. Secolul al XX-lea avea să facă tot mai evidentă discrepanţa dintre idealurile generoase, pe de o parte, şi slăbiciunea umană, rezistenţa „structurilor" de care vorbea Balthasar şi pura imprevizibilitate a istoriei, de celaltă parte. În *Condiţia umană*, Hannah Arendt sintetiza aceste temeri şi concluzii într-un diagnostic exasperant pentru unii, eliberator pentru alţii. Pentru ea, acţiunea umană este urmată de consecinţe în mod fundamental imprevizibile care se perpetuează mult timp după ce iniţiatorul ei nu mai este in viaţă. Este în acelaşi timp o supremă libertate în statutul omului ce acţionează în spaţiul public dar şi una de supremă condiţionare în ţesătura infinită a lucrurilor lumii. Ceea ce caracterizează cu precădere lumea modernă este pierderea percepţiei că acţiunea este *doar* o acţiune, ce trebuie să fie administrată delicat şi cu conştiinţa supremei indeterminări a tuturor actorilor şi apariţia credinţei ca acţiunea are de fapt atributele unei *poiesis*, a facerii, a construirii, a modelării. Or, în plan politic, această credinţă are efecte devastatoare pentru că ea va acţiona în mod intrinsec agresiv faţă de spontaneitatea ce caracterizează orice fiinţă umană. Diagnosticul teologic de „umanitate căzută" primeşte aici o confirmare originală: orice încercare de a aplica un ideal în istorie are consecinţe imprevizibile şi are potenţialul de a violenta ţesătura societăţii. Umanitatea nu poate controla urmările propriilor acţiuni (Hannah Arendt, *The Human Condition*, The Second Edition, Chicago, The University of Chicago Press, 1998 (1958), p. 188). Dar soluţia filosofică pe care ea o dă se apropie izbitor de lecţia creştină: există totuşi un mod de a repara consecinţele propriilor acţiuni: iertarea. (*Ibid.,* p. 236-242). Iar iertarea este expresia iubirii. Aici Hannah Arendt se întîlneşte cu Balthasar: singurul mod de a acţiona în lume este iubirea.

5:13

BIBL.1688: *păcatul nu se socoteşte*, în LUTHER sau RJV textul este tradus prin *angerechnet*, respectiv *counted* şi în VULG., KJV sau BIBL.JER. tradus prin *inputatur*, *imputed*, *imputé*. ♦ Barth crede că aici este arătat cu şi mai mare claritate universalitatea păcatului. Păcatul este „caracteristic naturii umane" şi are loc „înainte de a lua o formă concretă într-o anume persoană. Legea nu face decît să pună în lumină starea căzută a oamenilor; ea aduce un teribil sentiment de vinovăţie. Acolo unde există lege, este şi transgresiune în sensul că păcatul este doar expus de lege, nu se naşte cu aceasta. Din nou, Barth face distincţia dintre păcatul concret şi cel originar, cel care este „suveran al acestei lumi" (p. 173-175). ♦ Origen introduce conceptul de „lege naturală" ca interpretare posibilă. Ea apare la o anumită vîrstă, atunci cînd omul devine capabil de a discerne. Abia atunci păcatul „învie", adică începe să fie socotit ca atare. Sf. Toma crede că expresia lui Pavel se poate referi la legea naturală sau la legea lui Moise. Moartea nu se datora păcatelor concrete, personale, pentru că acestea nu erau socotite ca atare; ea se datora însă păcatului originar (ORIGEN I, art. 426-428). Luther merge pe ideea ca păcatul este produs sau înviat de Lege, în măsura în care prin aceasta vine şi cunoaşterea păcatului (LUTHER, p. 185) .

5:14

Adam, carele iastă pildă Celui viitoriu (BIBL.1688, BIBL.1795/2000); *carele este tipulu celui ce era să vină* (BIBL.1874); *care este chip al celui viitor* (BIBL.1911); *care este o icoană a Celuice avea să vină* (BIBL.CORN.) *care este chipul celui ce era să vie* (BIBL.RADU-GAL.); *care este chip al celui ce avea să vină* (BIBL.1968, BIBL.ANANIA). În engleză se oscilează între *figure* şi *type*, (KJV, RSV), în vreme de LUTHER optează pentru *Bild.* ♦ *Figure — ressemblante mais imparfaite*, se traduce şi se comentează în BIBL.JER., Les Editions du Cerf, 1973. Tot aici se arăta ca paranteza deschisă de Pavel prin versetele 13-14 este închisă prin descrierea darului infinit al lui Dumnezeu prin Hristos. ♦ Pavel pare să considere necesară o explicaţie privind existenţa morţii în ciuda faptului că nu întotdeauna păcatul a fost socotit ca atare. Explicaţia de mai sus a lui Toma este cea mai plauzibilă: Pavel pare a vorbi aici despre păcatul originar, şi nu despre cele personale (chiar dacă acestea ar putea fi „spre asămănarea greşalii lui Adam"), singurul care ar putea atrage pedeapsa universală a morţii în lipsa ideii de lege şi, implicit, de transgresiune. ♦ Origen crede că Pavel foloseşte o figură retorică, amînînd deliberat comparaţia lui Adam cu Hristos, pentru că mîntuirea nu are loc fără contribuţia fiecărui individ, fără un efort considerabil din partea celor care „doresc ceea ce nu se vede, bat la uşa care este închisă şi văd ceea ce este ascuns". Timpul prezent este unul al trudei în care meritele pot fi procurate printr-un comportament adecvat. Pe un plan mai general, Origen acordă atenţie frecventelor elipse ale lui Pavel, explicîndu-le nu prin faptul că Apostolul nu avea suficiente cunoştinţe, ci prin faptul că nu dorea să complice gîndurile cititorilor săi (ORIGEN I, p. 305-309). ♦ Schelkle afirmă că parelela Adam-Hristos este valabilă în măsura în care fiecare poate fi considerat ca începuturi ale rasei umane. Dar, pe urmele lui Barth, el arată că există o relaţie dialectică între Adam şi Hristos: crearea lui Adam indică dincolo de el, către Hristos. el, ca fiinţă creată din lut, ca suflet ce are viaţă, îl aşteaptă pe Hristos, venit din cer, spirit ce dă viaţă. „Hristos nu înseamnă numai mîntuire din starea de cădere, ci şi împlinire a Creaţiei; nu este doar restaurarea, ci înălţarea primului om" (SCHELKLE, p. 90). ♦ Pavel foloseşte această paralelă şi în 1Cor, 45-49: *aşa cum este scris: Facutu-s'a omul cel dintîi, Adam, întru suflet viu; Adam cel de pe urmă, cu duh făcător de viaţă. Dar nu cel duhovnicesc este întîi, ci cel firesc, apoi cel duhovnicesc. Omul cel dintîi este din pămînt, pămîntesc; omul cel de-la doilea este din cer. Precum cel pămîntesc, aşa şi cei pămînteşti; şi precum Cel ceresc, aşa şi cei cereşti.*

Şi după cum am purtat chipul celui pămîntesc, vom purta şi chipul Celui ceresc (BIBL.ANANIA).

5:15

În BIBL.1688 apare, în prima parte a propoziţiei, termenul de *dar* în loc de *har*, ca în versiunea Anania, desemnînd astfel termenul original *χάρισμα*. De asemenea, topica din *cu mult mai vîrtos harul…* reflectă mai fidel textul grec. În textul lui Samuil Micu, termenul de *har* e înlocuit prin *milă*. Ultimul verb este tradus prin „s-au înmulţit", oarecum pierzînd din sensul iniţial de 'a prisosi', a fi oferit cu mult peste măsură. Forma au *prisosit* se reia în ediţia din 1874. BIBL.1911 alege să traducă, destul de confuz, prin *dar-χάρισμα*, din nou *dar* pentru *χάρις*, „dăruirea" pentru *δωρεά* şi *dar* pentru *χάριτι*. În ediţia din 1931, Dumitru Cornilescu îşi ia libertatea să adauge calificarea de *dar slobod* pentru *χάρισμα*, probabil pentru a sublinia calitatea de gratuitate şi suprema benevolenţă a Domnului în raport cu lipsa meritelor umane. Dificultatea de a reda nuanţa dintre *χάρισμα* şi *χάρις*, dar şi între acestea două şi *δωρεά* se observă în continuare la BIBL.RADU-GAL., care traduce primul termen prin *dăruiala*, urmînd însă aceeaşi variantă şi pentru *δωρεά*. BIBL.1968 şi BIBL.ANANIA arată o exactitate mai mare, traducînd *δωρεά* prin *dar*, iar *har* fiind considerat potrivit pentru *χάρισμα* şi *χάρις*. BIBL.JER. merge pe echivalarea *don* cu *χάρισμα*, la fel şi LUTHER: *Gabe*. Ediţiile în limba engleză KJV şi RSV subliniază, precum Cornilescu, caracterul acestui *free gift* ce apare în începutul versetului. Majoritatea pun accentul pe „harul" lui Iisus Hristos că dar pentru răscumpărare, venit din pură iubire, fără vreun merit al oamenilor.

5:16

BIBL.1688: *iară darul den multe greşale spre îndireptare*; BIBL.1874 traduce *darulu este spre îndreptare de multe abateri*: nuanţa poate fi cea a unui dar care „îndreaptă" multe greşeli. La BIBL.CORN. ea s-a transformat însă într-una temporală, ca dar „venit din multe greşeli spre o faptă de îndreptăţire". Este însă prezent şi înţelesul unui proces cu atît mai eficient şi mai măreţ cu cît survine după nenumărate păcate; este de la sine înţeles că el este mult mai puternic decît consecinţa teribilă care a venit după greşeală unui singur om. BIBL.1968 şi BIBL.ANANIA vor păstra această variantă. ♦ Toma din Aquino arată ca neîncrederea în mila lui Dumnezeu a provocat greşeala lui Cain, care credea că păcatul său este prea grav pentru a fi iertat; din contră, afirmă Toma, harul lui Hristos este infinit mai mare decît căderea lui Adam. Nu numai ca păcatul originar este şters, dar el conferă multe alte binecuvîntări şi daruri (TOMA DIN AQUINO, LECT., art. 431-433). Aşa cum oricine dintre cei care păcătuieşte, o face doar prin Adam, aşa şi îndreptăţirea şi mîntuirea se obţin prin numai prin Hristos. Teoria lui Barth cu privire la relaţia dialectică şi nu paralelă dintre Adam şi Hristos primeşte aici o nouă confirmare. Traiectoria are o singură direcţie, de la Adam la Hristos, iar sfîrşitul ei, prin harul lui Hristos, înseamnă noul om şi noul univers, împlinirea Creaţiei. „Cauzalitatea istorică, care face din oameni nu mai mult decît nişte verigi într-un lanţ, este ruptă în fragmente, iar oamenii vor fi plasaţi, ca indivizi, sub legea libertăţii prin harul lui Hristos care a venit din greşelile multora" (BARTH, p. 180).

5:17

BIBL.1688: *moartea au împărăţit pren unul […] în viaţă vor împăraţi pren unul Iisus Hristos*. ♦ Samuil Micu traduce *χάριτος* prin *bunătăţii*, în vreme ce în BIBL.1911 se preferă varianta *darului*, urmată de *şi a dăruirii îndreptăţirii*. BIBL.CORN. alege varianta mai exactă *cei ce primesc prisosirea harului şi a darului dreptăţii*. BIBL.RADU-GAL.: *cu atît mai mare cuvînt cei ce primesc*. BIBL.1968 va relua varianta BIBL.CORN. ♦ Cu acest verset pare să se încheie paranteza deschisă de Pavel la 5:13, urmînd ca el să reia sintetic în următoarele trei versete şi să concluzioneze paralela Adam-Hristos.

5:18

BIBL.1688: *aşa şi printr-o îndireptare la toţi oamenii spre îndireptarea vieţii*, în vreme ce ANANIA subliniază că este vorba de *fapta de dreptate a Unuia*. Mai vechea redare „îndreptarea vieţii", este schimbată în BIBL.RADU-GAL. în *îndreptarea care dă viaţă*, în vreme ce Cornilescu a ales prima variantă. Alegerea din BIBL.RADU-GAL. coincide cu cea din KJV, LUTHER sau BIBL.JER. şi va fi păstrată şi în ediţia din 1968. De notat forma originală: *δικαίωσιν ζωῆς*.

5:20

Origen crede că Apostolul nu se referă la legea lui Moise, ci la opoziţia dintre legea naturală şi cea a trupului. Prima a fost lăsată de Dumnezeu în inima omului, pentru a se trezi la maturitate şi a duce la conformarea părţilor inferioare ale sufletului la voinţa celor superioare, şi acestea la voinţa lui Dumnezeu. În acel moment se trezeşte voinţa trupului, care va începe să îndemne persoana către lucruri contrare legii naturale; chiar Pavel o numeşte „legea membrelor" (cf. Rom 7:23). Aceasta a pătruns „pe furiş", în spatele legii naturale şi în acest fel „ea a intrat ca să se înmulţească greşeală" (BIBL.ANANIA). Origen se foloseşte în această interpretare chiar de înţelesul verbului *παρεισέρχομαι* (aor. pers. a III-a sg. *παρεισῆλθεν*) care are, într-adevăr, înţelesul de venire pe furiş, strecurare, infiltrare la adăpostul a altceva. Aşadar, „legea" din acest verset pare a se referi, cel mai probabil, la legea membrelor (p. 347). IOAN hrisostom crede însă că este vorba de Legea lui Moise, şi că greşeala nu a abundat din cauza ei, ci din pricina slăbiciunii oamenilor. Ea venit cu un scop temporar, pentru a face clară oamenilor propria condiţie şi pentru ca harul să apară într-o splendoare şi mai mare. Cît despre „abundenţa" greşelilor, ea se explică prin încălcarea poruncilor la fel de abundente ale Legii. În acest fel, Legea a devenit sursa unei condamnări suplimentare (probabil pe lîngă cea universală a păcatului originar sau cea datorată încălcării legii naturale), în vreme ce harul a devenit supraabundenţă de daruri. (Omil X, versetul 20). TOMA

DIN AQUINO interpretează acel „subintravit: a intrat în secret" prin faptul că, deşi Legea a fost proclamată public, misterele ei şi adevăratul scop al acesteia au rămas ascunse. Legea revela păcatul, dar nu oferea un mijloc pentru a-l vindeca. Verbul mai poate însemna şi că aceasta s-a interpus între păcatul unui om şi harul lui Hristos, fiecare dintre acestea două răspîndindu-se de la unul singur la mai mulţi. Şi Toma crede că *ut* desemnează nu o cauzalitate, ci doar o succesiune temporală: Legea nu putea fi dată pentru ca păcatul să abunde. Explicaţia ar fi pe mai multe direcţii: prima — un lucru interzis devine mai atrăgător pentru un om, aşa cum pasiunile neîmplinite, ţinute în interior, devin mai puternice; atracţia către păcat, deşi interzisă de Lege, nu era însă vindecată prin aceasta. Apoi, pentru că legea scrisă adauga un grad sporit de culpabilitate faţă de legea naturală; aşadar, legea scrisă a dus la multiplicarea actelor considerate greşite. Pe de altă parte, chiar dacă *ut* ar avea un înţeles cauzal, el ar putea semnifica sensul Legii ca lumina aruncată asupra păcatului, pentru că acesta să fie cunoscut. În sfîrşit, nuanţa cauzala poate duce şi la ideea că Legea, scoţînd atît de multe păcate la lumină, a umilit omul, l-a făcut să fie mai smerit, i-a făcut mai clar propriul statut de fiinţă imperfectă. Acest scop, fiind cunoscut doar de Dumnezeu, a făcut ca legea să intre în secret, *subintravit* (TOMA DIN AQUINO, LECT., art. 452-461).

5:21

BIBL. 1688: *aşa şi darul va împărăţi pren direptate în viaţa vcinică pren Iisus Hristos, Domnul nostru.* Se alege astfel traducerea lui *χάρις* prin *dar*. Şi în BIBL.1911 s-a preferat acest termen. BIBL.RADU-GAL. continua această tradiţie, în vreme ce Cornilescu optează pentru *har*. De asemenea s-a oscilat pentru traducerea prepoziţiei gr. *ἐν* prin *în*, *prin*, *spre*.

Capitolul al 6-lea

6:1

Pavel începe o discuţie despre lupta cu păcatul, semnificaţia botezului şi eficienţa harului lui Hristos. KÄSEMANN consideră că acest capitol mută întreaga epistolă în zona antropologiei, una în care schimbarea esenţială adusă de Hristos în univers este explicată în termenii provocărilor şi aşteptărilor cu care se confruntă omul. „Ferească Dumnezeu", comentează BARTH, „de la a participa într-un joc pseudo-dialectic cu tensiunea, polaritatea şi antinomia eterne în care trăim, ca apoi să ne imaginăm că acţionăm în conformitate cu poruncile divine" (BARTH, p. 190). La limită, versetul se poate privi şi ca un avertisment împotriva tentaţiei de a folosi răul pentru un scop nobil.

6:2

Cărei am murit cu păcatul (BIBL.1688); faţă de formula *ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ* Samuil Micu alege varianta mai exactă faţă de dativul din original: *am murit păcatului*; BIBL.1874 arată o semnificativă îndepărtare de original: *noi care ne-am lepădat de păcat*, în vreme ce Cornilescu alege o variantă fidelă în înţeles, dar inteligibilă pentru cititor: *am murit faţă de păcat*; BIBL.RADU-GAL. şi BIBL.1968 arată preferinţa pentru varianta fidelă *am murit păcatului*. În schimb, BIBL.RADU-GAL. şi BIBL.ANANIA aleg expresia *Ferească Domnul/Dumnezeu* în loc de opţiunile mai exacte *să nu fie/ nu poate fi!* ♦ LUTHER subliniază că Apostolul, deşi afirma că oamenii sînt morţi păcatului şi sub har, nu ar sugera însă că bătălia s-a sfîrşit deja în această viaţă. Trupul rămîne supus păcatului şi continuă să acţioneze ca duşman al sufletului, dar cel care este sub har nu cedează acestui asalt, fiind plasat în legea lui Dumnezeu: „De aceeea toţi apostolii şi sfinţii mărturisesc că păcatul şi pasiunile păcătoase rămîn în noi pînă cînd corpul va fi transformat în cenuşă, şi un nou trup de glorie, liber de pasiuni şi păcat, va fi ridicat" (p. 100). Şi Calvin arată ca argumentaţia lui Pavel nu relevă o bătălie deja cîştigată, ci o prescripţie pentru viaţa pe care ar trebui să o ducă creştinul. Barth pledează însă pentru perspectiva unei transformări radicale, în planul existenţei cotidiene, sau mai degrabă una prin care omul este ridicat din acest plan în spaţiul diferit al eternităţii lui Dumnezeu. "Cel care a primit harul nu cunoaşte şi nici nu vrea păcatul. El nu este un păcătos. Între cele două este plasată disoluţia vechiului şi apariţia noului om (BARTH, p. 191).

6:3

BIBL.1688: *în moartea lui*; la Samuil Micu: *în moartea lui*; Cornilescu este singular prin opţiunea *pentru*; BIBL.RADU-GAL.: *întru*, dar optînd pentru *în Iisus Hristos*, deşi este vorba de aceeaşi prepoziţie *εἰς*; BIBL.1968 şi BIBL.ANANIA păstrează varianta din BIBL.RADU-GAL. Alegerea depinde cel mai probabil de perspectiva teologică. LUTHER alege interesantă combinaţie *auf Jesus Christus/ în seined Tod*, în vreme ce KJV sau BIBL.JER, continua tradiţia Vulgatei *in/ in.* ♦ A fi botezat în Hristos, arată Toma din Aquino, poate însemna a fi botezat la porunca lui, în numele lui sau *într-o* anumită asemănare cu el. A muri întru/ în moartea Lui este fie a primi o asemănare care re-prezintă, reinstituie moartea sa în noi, fie *în virtutea,* mulţumită, morţii sale, explicaţie care se întemeiază pe episodul ţîşnirii sîngelui şi apei din coasta sa (Ioan 19:34) (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 450-452). Prin botez noi murim păcatului, aşa cum el a murit vieţii pămînteşti dominate de păcat, deşi nu avea niciunul. Käsemann discuta pe larg această problemă, arătînd ca în ea se pot întîlni două formule diferite: prima, cea de anticipare, de pregătire a sfîrşitului lumii prin care credinciosul va fi adus în compania eternă a lui Dumnezeu; a doua — că botezul deja realizează în orizontul actual o alăturare a drumului „pelerinului" cu drumul lui Hristos. Zona elenistică a primului secol creştin, arata Käsemann, dezvoltase, în special în Corint, o variantă „entuziastă" a interpretării botezului pe baza unei elaborări a credinţei în vechile mistere precreştine care includeau chiar şi ritualuri asemănătoare botezului prin care omul intra în comuniune

cu un zeu şi evada din această lume; pe acesta direcţie, anumite grupări de tradiţie elenistică vedeau botezul creştin ca pe o participare deplină la moartea şi învierea lui Hristos prin desprinderea de lumea actuală şi transpunerea în misterul său. Există însă şi mai moderată idee a botezului ca participare sacramentală la moartea lui Hristos şi ca semn al viitoarei glorii. Relaţia creştinului cu păcatul nu este, crede teologul protestant, discutată în mod sistematic, Pavel alegînd să proclame „libertatea faţă de puterea păcatului care este efectuată odată cu schimbarea eonilor [întruparea, moartea şi învierea lui Iisus Hristos] şi botezul ca proiecţia acestei schimbări în viaţa individului" (KÄSEMANN, p. 162-163). Theobald discuta şi el problema interacţiunii dintre doctrina creştină a botezului şi tradiţiile precreştine ale misterelor (Eleusis, Isis şi Osiris, Mithras), accentuînd însă diferenţa fundamentală: în botezul creştin, aşa cum e văzut de Pavel, are loc naşterea din nou a omului şi începutul unei drum în, cu şi spre Hristos pînă la momentul *parousiei* (THEOBALD, p. 181-182). În botez „ne îmbrăcăm cu Hristos", „devenim una cu el", „omul cel vechi moare", crede CALVIN (p. 154-155).

6:4

Schelkle contextualizează, arătînd că Pavel s-ar putea referi la ritualul botezului aşa cum era acesta practicat în vremea sa, nu prin turnarea de apă pe capul celui botezat, ci prin scufundare. În acest mod îngroparea sacramentală cu Hristos căpăta o expresie vizibilă. Pavel afirmă în continuare ca botezul se face pentru că oamenii să umble spre înnoirea vieţii, alegînd astfel prudenţa în locul unei afirmaţii de genul: „în acelaşi mod aţi fost şi voi înviaţi cu Hristos" (SCHELKLE, p. 96). ♦ Referinţele biblice la botez încep cu relatarea despre Ioan Botezătorul, cel care vine să propovăduiască botezul pocăinţei (Luc. 3:3) dar care va preciza despre sine că venise să boteze cu apă, „dar vine Cel ce este mai tare decît mine, Căruia eu nu sînt vrednic să-I dezleg cureaua încălţămintelor; Acela vă va boteza cu Duh Sfînt şi cu foc" (Luc. 3:16). Botezul lui Iisus se petrece, la nivel vizibil, în acelaşi mod, dar este şi momentul în care el este revelat de coborîrea Duhului Sfînt ca Fiu al lui Dumnezeu; este momentul în care Iisus îşi începe misiunea pămîntească. Iar Ioan Botezătorul transmite această revelaţie făcînd distincţia între umila sa misiune, de a pregăti calea Fiului Omului, şi misiunea mîntuitoarea a Acestuia: „Şi eu nu-L cunoşteam, dar Cel ce m'a trimis să botez cu apă, Acela mi-a zis: Cel peste care vei vedea Duhul pogorîndu-Se şi rămînînd peste El, Acela este Cel ce botează cu Duh Sfînt" (Ioan 1:33; cf. Mac. 1:8). Evangheliile plasează astfel taina Botezului în chiar misterul comuniunii Sfintei Treimi, în care omul este chemat să ia parte — incomplet, „ca prin ghicitura" (1Cor., 13:12) — încă din această viaţă. Pavel comentează într-un verset de mare adîncime teologică, în contextul în care argumenta egalitatea absolută a creştinilor dar deschizînd drumul şi către o ecleziologie cu reverberaţii pînă în present: „Pentru că noi toţi întrîun Duh ne-am botezat, pentru ca să fim un singur trup — fie Iudei, fie Elini, fie robi, fie liberi — şi toţi la un Duh ne-am adăpat" (1Cor., 12:13). Iisus vorbeşte şi despre propria-i patimă că despre un botez (Mat. 20:22-23; Marc. 10:38-40; Luc. 12:48-50), sacrificiu şi sacrament unic şi definitiv din care se va hrăni întreaga rasă umană pentru mîntuirea sa. Există de asemenea şi comentarii asupra anticipării Botezului în Vechiul Testament. Astfel, Pavel afirma că „părinţii noştri […] şi'ntru Moise toţi s'au botezat în nor şi în mare" iar în prima epistolă a lui Petru apare comparaţia botezului cu potopul din vremea lui Noe din care „s-au mîntuit prin apă" doar cei care şi-au înălţat rugile şi încrederea în Dumnezeu: „Aceasta era prefigurarea botezului care vă mîntuieşte şi pe voi astăzi: el nu e o ştergere a necurăţiei trupului, ci făgăduirea către Dumnezeu a conştiinţei celei bune, prin învierea lui Iisus Hristos" (1Petr. 3:21). Se deduce de aici diversitatea de opinii încă din vremea apostolică, între moderaţia lui Petru, avîntul lui Pavel, căldura lui Ioan. Diversitate, însă nu divergenţă; ipostaze diferite ale aceluiaşi adevăr.

6:5

BIBL.1688, *de vreme ce împreună odrăsliţi ne-am făcut cu asemănarea morţii Lui, ce ai şi învierii vom fi*, reţine sensul de 'naştere'. Samuil Micu introduce un sens interesant: 'altuiţi după asemănarea morţii Lui' în vreme ce BIBL.1911 preferă *ne-am făcut împreună părtaşi la asemănarea morţii lui*. Cornilescu adopta plastic *ne-am făcut împreună tulpină cu el în asemănarea morţii Lui*, iar BIBL.ANANIA simplifica, poate prea îndrăzneţ: *una cu El ne-am făcut în asemănarea morţii Lui*. Interesant este ca BIBL.1795/2000, BIBL.CORN. şi BIBL.1874 (dacă *ne-amu plantatu în asemănarea mortei Lui*) sînt singurele variante care se inspiră din traducerea latină: *conplantati facti sumus*.

6:6

Ioan Hrisostom crede că „trupul păcatului" nu se referă la trupul unei persoane anume, ci la toate tipurile de transgresiuni. Moartea din Botez nu este una efectivă, ci a omului vechi — semn al tuturor păcatelor — astfel încît omul să nu mai fie rob păcatului. Răstignirea trupului păcatului şi eliberarea din sclavia faţă de acesta este o primă Înviere, anticipare a celei de-a doua, de la sfîrşitul veacurilor (IOAN HRISOSTOM, Omil. XI, versetele 5-6). LUTHER accentuează caracterul de normativitate a textului paulin prin care, crede teologul german, omul este îndemnat să meargă într-un drum al curăţirii spirituale, unul care începe prin darul atît de mare al Botezului, participarea la moartea lui Hristos. Natura carnală este stăpînită de diavol şi produce doar păcat, în vreme ce natura spirituală aparţine lui Dumnezeu (LUTHER, p . 102).

6:7

Gr. *δεδικαίωται indireptatu-S-au de către păcat* (BIBL.1688); că celu ce au murit *pecatului* este îndreptatu de pecatu (BIBL.1874). ♦ IOAN HRISOSTOM afirma că aici este vorba

de fiecare om care a murit păcatului prin botez şi care are datoria să rămînă în curăţie pentru a nu batjocori darul lui Dumnezeu.

6:8

Verset ce sintetizează cele spuse mai sus: moartea prin Botez este urmată de angajamentul, sub puterea credinţei, de a trăi în lumina Învierii, de a duce o viaţă demnă de harul nemăsurat oferit prin Hristos. Dar Botezul acţionează şi ca o cauză eficientă: el conferă o uniune sacramentală cu Hristos în moartea sa, urmată în mod logic de uniunea în Învierea Sa, incluzînd aici şi facultatea, puterea, de a nu mai păcătui.

6:9

BIBL.1688: *Moartea pre el nu mai stăpînêşte.* ♦ Ioan Hrisostom pune în evidenţă jocul paradoxurilor din discursul paulin, superbă replică data celor care se smintiseră sau batjocoriseră creştinii datorita morţii, ca un tîlhar, a profetului lor: „Să nu presupunem, spune el [Pavel] că, din pricina faptului că a murit, El este muritor, pentru că exact din acest motiv el este nemuritor. Aceasta întrucît moartea Sa a fost moartea morţii, şi datorită faptului că murit, El în realitate nu a murit" (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XI, versetul 9).

6:10

Ca ce muri păcatului muri deodată, iară ce viiază lui Dumnezău viiază (NTB); *Căci care au murit, cu păcatul au murit odată, iară care trăiaşte, trăiaşte în Dumnezău* (BIBL.1688). ♦ LUTHER: „Întrucît Hristos este etern, şi viaţa noastră spirituală este eternă; pentru că Hristos este viaţa noastră şi prin credinţă el străluceşte în inima noastră prin razele sale care rămîn veşnic. […] Viaţa noastră spiritual nu este un fapt al experienţei, ci al credinţei. Nimeni nu ştie sau simte faptul că este viu spiritual sau că este îndreptăţit, ci speră şi crede în acest lucru". — o opinie ce va deveni definitorie pentru anumite cercuri ale teologiei protestante, dar şi, într-un anumit sens, situaţiei existenţiale a omului modern.

6:11

vă socotiţi a fi morţi cu păcatul, iară vii cu Dumnezău (BIBL.1688); *gîndiţi că aţi murit păcatului şi viiaţi lui Dumnezău* (NTB); *socotiţi-vă pre voi morţi a fi păcatului şi vii lui Dumnezeu* (BIBL.1795/2000); *dead unto sin, but alive unto God* (KJV). ♦ Adăugirea din final, afirmă Toma din Aquino, nu este întîmplătoare. Expresia „în/întru Hristos Iisus" semnifică ajutorul divin pe care îl primeşte cel ce ia o astfel de hotărîre: „prin Hristos, prin cel care a murit păcatului şi trăieşte pentru Dumnezeu" sau primiţi în Hristos astfel încît prin moartea lui să putem muri pentru păcat şi prin învierea Lui să putem trăi în Dumnezeu (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 491) ♦ BARTH: „Cu Hristos ai murit păcatului, atunci fii mort păcatului! Cu Hristos ai fost ridicat la viaţă în Dumnezeu, atunci trăieşte pentru el! Ai fost eliberat,atunci fii liber! […]" Trebuie să putem deveni ceea ce sîntem deja în Hristos. Falsităţile lumii sînt expuse în toată mizeria lor iar realitatea supremă a lui Dumnezeu este revelată ca necesară şi făcută accesibilă omului de către Hristos (p. 206-207). ♦ Versetele 11-18 cuprind o exortaţie morală ce urmează după o primă parte speculativă a capitolului 6.

6:12

Ca să îngăduiţi păcatului în pohtele trupului (NTB); *să nu împărăţeasca dară păcatul în trupul vostru cel muritoriu, ca să-l ascultaţi pe el întru poftele lui* (BIBL.1795/2000). ♦ Toma din Aquino precizează că nu ar trebui să se creadă că este posibil ca în această viaţă să fie distrusă înclinaţia către păcat. Ceea ce a efectuat sacrificiul lui Iisus este distrugerea domniei păcatului. De aceea Apostolul îndeamnă ca omul să lupte pentru a nu permite păcatului să stăpînească din nou. Pentru aceasta trebuie mai întîi ca mintea să fie curată şi apoi, după cum se recomandă în versetul 13, membrele să nu acţioneze greşit (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 493-494).

6:13

Nici apropiaţi mădulările voastre [ca] armele nedireptăţii la păcat, ce apropiaţi pe voi la Dumnezău (BIBL.1688). Pavel continuă învăţăturile morale, îndemnînd la acţiunea dreaptă, curată, închinată lui Dumnezeu.

6:14

Că nu sînteţi supt leage, ce supt milă (NTB); BIBL.1688, BIBL.1795/2000: *supt daru*; BIBL.1874: *ci suptu charu*; traducerea lui *χάριν* (Ac.) prin „har" apare astfel relativ tîrziu în seria traducerilor româneşti. ♦ Origen avansează două interpretări ale cuvîntului *lege*: fie legea carnală, înclinaţia către păcat, care pierde din puterea sa cu ajutorul harului, fie legea lui Moise: noi nu ne mai aflăm astfel sub legea literei, care ucide, ci sub cea a Spiritului, care dă viaţă (ORIGEN II, p. 5). IOAN HRISOSTOM face o expunere succintă dar sugestivă a istoriei mîntuirii: după ce moartea a venit prin primul om, o mulţime de pasiuni a intrat în om, în timp ce acesta era lipsit de apărare. Legea lui Moise a fost eficientă în măsura în care îi prescria omului ce să facă şi ce nu, dar ea nu distrugea rădăcina păcatului şi nu oferea nicio putere pentru a lupta cu acesta. Numai prin şi în Hristos a venit acea putere — harul. Acesta şterge vechile greşeli şi oferă protecţie împotriva celor viitoare. „Legea ne arată transgresiunea, harul o şterge. Aşa cum prima, arătînd păcatul, îl fundamentează, a doua, prin iertare, ne scoate de sub stăpînirea sa". Toma din Aquino crede că o primă dimensiune a versetului rezidă în dorinţa lui Pavel de a le răspunde celor care încearcă să se scuze spunînd că sînt sub stăpînirea păcatului; la această el arată că oamenii au fost eliberaţi de Hristos. Apoi, „a fi sub Lege" poate implica o dimensiune coercitivă, adică omul împlineşte preceptele Legii pentru că este forţat, şi nu din iubire. Ca atare, îi lipseşte harul. Harul echivalează însă cu libertatea, iar libertatea poate duce la supunerea faţă de porunci din

pură iubire (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 498). ♦ SCHELKLE vede aici şi o metaforă a Bisericii: acum, în această lume, ea se află între acel „deja" al prezentului şi acel „nu încă" al viitorului. Ea se hrăneşte din sacramentele sale — nicidecum nişte mijloace magice şi automat eficiente dar şi din „ethosul" sau din setul de prescripţii şi îndemnuri ce trebuie să fie duse la capăt pentru ca misiunea sacramentală a Bisericii să fie împlinită. Biserica încă aşteaptă mîntuirea finală, dar are deja în ea primele semne şi garanţii ale acesteia.

6:15

Editorii B. Aland, K. Aland, B. Metzger, C. M. Martini, A. Wilkgren, în a patra ediţie revizuită a Noului Testament în greaca veche (cu comentarii în limba engleza — Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft, 2001) grupează aceste ultime versete ale capitolului într-un fragment sub titlul *Robi ai dreptăţii*. Pavel răspunde retoric unei posibile surse de rătăcire pentru primii creştini: ce înseamnă a fi eliberat de sub lege? Presupune aceasta o permisiune de a păcătui?

6:17

BIBL.1795/2000: *Iară mulţumim lui Dumnezeu că aţi fost slugi păcatului, dară aţi ascultat din inimă după forma învăţăturii la carea v-aţi dat*. ♦ Origen crede că tonul triumfal al acestui verset se aplică doar celor care au împlinit în faptă porunca ascultării — în primul rînd destinatarii istorici ai epistolei şi apoi, pe un plan mai larg, receptorii din toate timpurile. ♦ Tot Origen observă cu fineţe diferenţa dintre „forma învăţăturii", expresia din acest verset, şi „învăţătura însăşi". Pavel, afirmă comentatorul grec, a introdus această nuanţă în mod deliberat, conştient de slăbiciunea omului şi de faptul că în această lume putem vedea doar „ prin ghicitură" (1Cor., 13:12). Ca atare, şi virtuţile la care poate ajunge sînt doar umbre ale adevăratelor virtuţi, la fel şi adevărul sau înţelepciunea sînt doar umbre ale perfecţiunii ce va urma. Chiar şi Hristos, aşa cum îl cunoaştem acum, drept Cuvînt întrupat şi devenit rob, va fi cunoscut la sfîrşit în adevărata sa splendoare, ca Persoana divină egală cu Tatăl (ORIGEN II, p. 8-9).

6:19

ἀνθρώπινον λέγω διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν ca oamenii grăescu, pentru slăbiciunea trupului vostru (NTB); *Omeneşte zic, pentru slăbiciunea trupului vostru* (BIBL.1688). ♦ Murray afirmă că aici este vorba de o dezvoltare a comparaţiei dintre „forma învăţăturii" şi „învăţătura" însăşi. Pavel e nevoit să vorbească în termeni omeneşti, adică extrăgînd ideea de sclavie din realităţile timpului său pentru a crea un efect retoric: pe de o parte a arăta starea de umilinţă şi de ruşine presupusă de viaţa dusă în păcat, pe de altă parte pentru a clarifica sarcina trasată pentru creştin: aceea de a se face rob al dreptăţii, adica aparent paradoxala şi suprema libertate în Hristos. Este mai degrabă vorba despre o slăbiciune intelectuală, decît una morală, cea la care se referă Pavel, iar aceasta îl face nu să-şi adapteze cerinţele imperativelor slăbiciunii, ci să adapteze forma discursiva a acestora dificultăţilor de înţelegere ale oamenilor (MURRAY, p. 232-233). În lumea medievală intepretarea literală era mai frecventă; în particular, aşa cum se credea în moştenirea genetică a păcatului originar, la fel şi credinţa în povara pusă de trup asupra urcuşului spiritual era larg răspîndită.

6:20

Pentru Douglas Moo, scurtă pauză explicativa introdusă de Pavel are rolul de a răspunde unor discuţii care se manifestau încă de atunci — fiind astăzi la fel de actuale: non-creştinii îi acuzau pe creştini că nu aveau libertate, că ratau împlinirea adevăratei umanităţi în favoarea unei supuneri oarbe faţă de un zeu. Apostolul răspunde tăios că, deşi această libertate este într-adevăr manifestă pentru non-creştini, ea se afirma însă faţa de un lucru vital: faţă de dreptate. Mai mult, afirmă Moo, cei care îşi iau această libertate faţă de poruncile lui Dumnezeu devin chiar incapabili de a le înfăptui. Chiar Pavel arată clar că cei care sînt în afara lui Hristos pot distinge binele de rău (cf. Rom., 1:18-32; 2:14-15), „dar puterea de a face binele şi a de a evita răul nu este prezentă" (DOUGLAS MOO, p. 405-406).

6:21

Traducerea lui *καρπός* oscilează între „roadă, fruct" şi „folos": *Dara ce folos aţi avut de aceliia de care acum vă ruşinaţi, că sfîrşeniia acelora e moartea* (NTB); Deci ce roadă aveaţi atuncea, de cărei acum vă ruşinaţi. Pentru că săvîrşitul acelora moarte e (BIBL.1688). *Ce rod, dară, aţi avut atunci întru acealea de care acum vă ruşinaţi? Că sfîrşitul acelora easte moartea* (BIBL.1795/2000).

6:22

Pavel foloseşte din nou paradoxul, sintetizînd succint libertatea şi speranţa creştină: o eliberare mai presus decît toate tipurile de libertăţi tradiţionale, afirmate de cele mai multe ori faţă de o condiţionare exterioară: acum este însă supremă libertate, cea interioară, faţă de culpabilitatea păcatelor trecute şi de sub domnia universală a păcatului. Ruperea acestor condiţionări se face prin înrobirea faţă de Dumnezeu — deci faţă de eternitate, iubire şi adevăr, în opoziţie cu înrobirea precedentă — faţă de trecător, învrăjbire şi minciună. Rodul este sfinţirea, consacrarea pentru/ de către Dumnezeu: *εἰς ἁγιασμόν*. Iar sfîrşitul, faţă de cel obţinut pînă acum — moartea, este singurul care contează: viaţa veşnică.

6:23

Pentru că negoaţele păcatului moarte e (BIBL.1688). ♦ Sfîrşit al exortaţiei, crede Ioan Hrisostom. Apostolul încheie subliniind care sînt consecinţele păcatului, dar îi întăreşte pe creştini punînd în contrast „plata pentru păcat" şi "darul lui Dumnezeu". Aşadar, nu este o „o plată a lui Dumnezeu" oferită pentru merite şi fapte bune, ci un dar prin care toate greşelile sînt şterse, oamenii sînt ridicaţi la

demnitatea de fii adoptivi ai lui Dumnezeu ce vor trăi veşnic în Hristos Iisus (cf. IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XII, versetul 23).

Capitolul al 7-lea

7:1

Digresiunea se încheie iar Pavel revine la tratarea relaţiei dintre lege şi harul lui Hristos. ♦ Douglas Moo e de părere că, prin „Lege", Pavel se referă cel mai probabil la legea lui Moise, dar este mai degrabă improbabil ca majoritatea adresanţilor din Roma ai epistolei să fi fost evrei. Ei par a fi fost păgîni, însă unii care fuseseră deja iniţiaţi în teologia Vechiului Testament, în principalele precepte ale monoteismului şi a formelor de veneraţie specifice sinagogilor (DOUGLAS MOO, p. 410-411) Toma optează pentru a interpreta aceste termen ca referindu-se la cea a lui Moise, deşi unii au crezut că Apostolul s-ar referi la legea naturală. El crede că printre destinatarii epistolei s-ar fi numărat şi evrei (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 460). ♦ Legea soţului are putere asupra soţiei atîta timp cît acesta trăieşte. Litera legii a slăbit treptat şi a murit la venirea lui Hristos. Noul „soţ" va fi Spiritul legii (ORIGEN II, p. 26-29).

7:2

Că muiarea cu bărbat legată easte bărbatului pînă cînd trăiaşte el, din leage, iară de i-au murit bărbatul ei s-au dezlegat de legea bărbatului (BIBL.1795/2000); că muiaria dată supt biruinţa bărbatului, trăindu-i bărbatul, legată iaste legiei (NTB). ♦ LUTHER reia tema botezului: nimeni nu este liber faţă de litera legii, dacă nu se îngroapă împreună cu Hristos (p. 109).

7:4

Luther afirmă că nu sîntem supuşi atît Legii, cît mai degrabă omului vechi şi păcatului, în vremea ce Legea doar ne face conştienţi de această sclavie. Murind însă omul vechi, adică sursa păcatului, nu mai sîntem supuşi nici Legii, care prescria metode de a evita păcatul, fără însă a-l vindeca (p. 109). IOAN HRISOSTOM abordează aparenta contradicţie din analogia lui Pavel: dacă în 7:1 el afirmă că legea are autoritate atîta timp cît omul trăieşte, în 2-3 el vorbeşte despre moartea bărbatului, simbol al legii, ca eliberînd femeia. Apoi, în 7:4 el reia tema morţii omului faţă de lege. Părintele grec arată ca Apostolul face asta pentru a nu confunda minţile receptorilor mesajului său, care ar fi putut crede că Legea nu are demnitate. Dimpotrivă, el afirmă mai jos ca legea „este sfînta şi poruncă este sfîntă, dreapta şi bună" (7:12), avînd însă şi rolul de anticipare a lui Hristos: „ce este minunat este că este chiar Legea însăşi cea care ne achită pe noi, cei divorţaţi de ea; de aceea sensul ei fusese ca noi să devenim ai lui Hristos". Odată cu moartea ei, prin împlinirea în Hristos, murim şi noi, ceea ce face, precum în ideea lui LUTHER, ca sursa păcatului să dispară (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XII, versetul 4).

7:5

NTB: *patimile păcatelor care era prin lege viia întru părţile trupului nostru*; *patimile păcatelor, ceale ce sînt prin lege, să lucra întru mădulările noastre* (BIBL.1688); *patimile păcatelor, care erau prin lege, lucrau în mădularele noastre, ca să aducem roade morţii* (BIBL.1968). ♦ Pavel subliniază că oamenii erau sclavi nu legii, ci propriului trup sau firii păcătoase, iar păcatul a fost doar descoperit, numit de Lege, şi nu produs de aceasta. Şi nici măcar trupul nu este cel în culpă, ci sufletul dezordonat care permite patimilor să activeze în trup. Trupul este „lira", în vreme ce sufletul este „artistul" (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XII, versetul 5).

7:6

Iară acum ne-am slobozit de leage, murind El… (NTB); ultimele două cuvinte sînt inserate fără ca ele să se găsească în textul original. Următoarele ediţii nu mai păstrează această completare. BIBL.1878 adauga însă, în italice: „ca să servimu *lui Dumnedeŭ*". BIBL.RADU-GAL. păstrează această adăugire dar fără a o distinge prin italice. ♦ Eliberaţi, adică morţi cu Hristos prin botez, pentru a servi Legii în sensul ei spiritual şi nu în prescripţiile rituale exterioare (ORIGEN II, p. 28).

7:7

Păcatul este deopotrivă expus şi stimulat de Lege. Pavel o sintetizează în porunca împotriva poftei necontrolate, înţeleasă în sens larg, aspiraţie către a avea ceea ce nu-ţi aparţine, îndreptată împotriva lui Dumnezeu şi a omului (KÄSEMANN, p. 193-194). Pavel urmăreşte naraţiunea din Facerea, capitolul al treilea, care îl prezintă pe om căzînd tocmai după ce primise o interdicţie explicită. Pentru restul oamenilor, impulsul latent devine dorinţa conştientă atunci cînd este înregistrată o prohibiţie. Iar porunca activă, îndemnul de a face un lucru, este contrabalansat de lene şi negativism (SCHELKLE, p. 111).

7:8

Pavel se poate referi aici fie la comportamentul general al oamenilor faţă de „fructul oprit" (curiozitatea şi tentaţia cresc atunci cînd un lucru este interzis), fie, într-un sens teologic mai profund, la drumul Israelului de la supunere la rebeliune faţă de Domnul Dumnezeul lor. Tocmai atunci cînd ei primesc interdicţia de a se închina la idoli, ei îl vor pune pe Aaron să le confecţioneze un astfel de idol (Ieş. 32). În acest fel, natura păcătoasă a omului a dus, prin interdicţiile Legii, la înmulţirea greşelilor şi răzvrătirilor (DOUGLAS MOO, p. 434-436).

7:9

NTB: *iară venind porunca, păcatul învііe, iar eu muriiu*; adăugirea *iar eu muriiu/ am murit* se păstrează doar în BIBL.CORN.; în textul original fragmentul aparţine versetului următor. Şi în ediţiile în limba engleză KJV şi RSV el este mutat în

versetul al 9-lea.

7:10

Legea a fost dată pentru ca oamenii să traiască veşnic, numai că natura lor coruptă s-a opus. Legea a acţionat ca un remediu pentru o boală mortală, care, deşi bun în sine şi administrat din iubire, provoacă însă înrăutăţirea afecţiunii. Doar firea noastră alterată face ca legea să ducă la un efect invers (CALVIN, p. 181).

7:11

NTB: *Că păcatul, luînd în prilej, pentru cea porunca*; *îndemnare luînd pren porunca* (BIBL.1688); *prilej luînd prin porunca* (BIBL.1795/2000); *luîndu ocasiune prin ordinu* (BIBL.1874); *luînd pornire prin porunca* (BIBL.1911, BIBL.CORN.); *pentru că păcatul, luînd pornire, m'a înşelat prin poruncă şi m-a ucis prin ea* (variaţie semnificativă în BIBL.RADU-GAL.); *luînd îndemn prin porunca* (BIBL.1968); *aflîndu-şi prilej prin poruncă, prin ea m'a înşelat şi m'a ucis* (BIBL.ANANIA). ♦ Poruncile, legea, pietatea, religia însăşi, spune BARTH, trădînd ecouri protestante, sînt ocazii de cunoaştere, de conştientizare a universului, sensului creaţiei, a binelui şi răului. Prin ele omul îşi poate depăşi limitele şi se poate plasa la marginea existenţei, pe marginea prăpastiei, la hotarul dintre viaţă şi moarte. Limită absolută a existenţei umane este moartea. Este un salt în luciditate, în conştientizarea deplină a graniţelor vieţii şi a legilor morale divine. Dar acest salt echivalează şi cu pătrunderea într-un teritoriu al tentaţiei, tocmai pentru că binele şi răul sînt clar distinse iar fatalitatea şi condiţionarea la care este supus omul devin motive de exasperare sau de rebeliune. „Dar religia este un abis: o teroare. Aici apar demoni. (Ivan Karamazov şi Luther). Aici vechiul inamic al omului este straniu de aproape. Aici păcatul amăgeşte. Aici puterea poruncii este mortală — „Şarpele m-a amăgit" (Fac. 3:13) (BARTH, p. 252-253).

7:12

Legea este sfînta în ansamblul ei, dar şi în componentele (poruncile) sale particulare: porunca este „sfîntă" în privinţa prescripţiilor ritualice pentru că îl orientează pe om spre devoţiunea către Dumnezeu, „dreapta" în privinţa regulilor prescrise pentru relaţiile dintre oameni, şi „bună" în privinţa normelor morale (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 551).

7:13

διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον: *că pentru cel ce-i bun mie-mi făcu moarte* (NTB); mai exact, BIBL.1688 redă *pren cel bun mie lucrînd moarte*; *mi-a adus moartea, prin ceea ce a fost bun, pentru ca păcatul, prin porunca, să fie peste măsură de păcătos* (BIBL.1968); *prin ceea ce este bun mi-a adus moartea* (BIBL.ANANIA). *Aber die Sünde, auf daß sie erscheine, wie sie Sünde ist, hat sie mir durch das Gute den Tod gewirkt* (LUTHER). ♦ Deturnînd legea de la scopul ei divin, păcatul şi-a expus propria putere. Byrne se întreabă dacă nu cumva acest verset ar reprezenta sugestia Apostolului în legătură cu un plan divin: Legea a fost dată Israelului pentru ca păcatul să fie expus şi amplificat pentru că acolo „unde s'a înmulţit păcatul, a prisosit harul" (Rom., 5:20) Iar harul a venit prin Mesia aşteptat de Israel, Iisus Hristos (BYRNE, p. 221).

7:14

Pentru că ştim că lêgea duhovnicească iaste (BIBL.1688); Bibl.1911 traduce însă *spirituală*; se inaugurează astfel tradiţia românească de a traduce *πνευματικός* prin „duhovnicesc". Culturile engleză şi franceză vor alege tradiţia latină, *spiritalis*; cea germana va folosi resursele proprii, *geistlich*; în spaţiul românesc se va impune termenul „duhovnicesc", de inspiraţie slavă. ♦ Pavel începe să apere Legea, înconjurînd acest concept cu cele mai de seamă laude. Ea este spirituală, adică este o învăţătoare a virtuţii şi o apărătoare faţă de viciu (IOAN HRISOSTOM, LECT., Omil. XIII, versetul 14). Cel mai probabil, la Pavel, *pneuma*, 'spirit', este folosit pentru a exprima legătura cu viaţa eternă în momentul escatologic. Legea, cel puţin în principiu, a fost destinată acestui lucru (BYRNE, p. 227). ♦ S-a scris mult despre folosirea persoanei I în pasajul 7:14-25. BYRNE nu crede în ipoteza că ar fi vorba despre experienţa personală a lui Pavel, ci de un procedeu literar menit să facă mai acut şi mai autentic mesajul transmis credincioşilor din Roma: imposibilitatea de a trăi liniştit, cu conştiinţa curată, sub Lege. Pe de altă parte, unii s-au întrebat dacă nu cumva, fiind folosit timpul prezent, acest pasaj se referă la experienţa creştină. BYRNE respinge această ipoteză, arătînd tonul triumfal de la 8:1-13, care contrastează cu anxietatea din pasajul precedent; este vorba aşadar de o comparaţie înainte/ după darul harului lui Hristos (p. 225-226). DOUGLAS MOO distinge trei mari direcţii de interpretare ale acelui „Eu": ipoteza autobiografică, ipoteza adamică (ar fi vorba despre Adam înainte şi după Cădere), ipoteza Israel (lansată de Hrisostom; situaţia evreilor sub legea mozaică); ipoteza existenţială. Se pare însă că o combinaţie dintre prima şi a treia ar fi cea mai viabilă, accentul căzînd însă pe ultima: Pavel ar descrie aşadar experienţa sa ca membru al poporului evreu, în solidaritate cu acesta. Deşi *ego* îl desemnează pe Pavel, nu toate experienţele descrise în acest 7:14-25 sînt ale lui. „*Ego* nu este Israel, dar este Pavel în solidaritate cu Israel" (DOUGLAS MOO, p. 429-431).

7:15

Omul aflat sub har participa prin partea raţională la voinţa divină. Dar partea senzuală are dorinţe autonome care abia trecute prin filtrul voinţei vor fi oprite. Apariţia lor, aşadar, are loc înainte de procesul raţiunii. De aceea, poate, Apostolul afirma că „ceea ce fac, nu înţeleg", în sensul că dorinţa are o origine exterioară proceselor minţii (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 563). Rămîne doar întrebarea dacă *γινώσκω* poate fi tradus doar prin „a înţelege", deşi varianta din VULG., *intelego*, este cea mai apropiată cronologic de înţelesul vehiculat în primele secole ale

creştinismului.

7:16

Iară de fac acêasta care nu voiu, împreună zic cu lêgea că e bună (BIBL.1688). ♦ Născîndu-se această contradicţie dintre voinţa nobilă şi act greşit, omul recunoaşte că Legea este bună şi că el cade doar prin vină sa. Conflictul de conştiinţă este semn al unei tendinţe nobile care nu acceptă slăbiciunea trupului, iar tendinţa nobilă derivă din adeziunea faţă de o lege nobilă (cf. SCHELKLE, p. 114).

7:18

NTB: *Că ştiu că nu vieţuieşte întru mine (ce să zice în trupul mieu) ce e bun.* ♦ „Numai acest adevăr despre oameni ne poate conduce la adevărata cunoaştere a lui Dumnezeu" (BARTH, p. 264) ♦ Reflecţia papală a ultimilor 50 de ani a nuanţat vechea concepţie despre căsătorie ca „remediu pentru concupiscenţă". În acelaşi timp plăcerea sexuală a ajuns să fie considerată un dar al Domnului pentru că unirea trupească şi sufletească dintre parteneri să fie deplină. „Deoarece Dumnezeu l-a creat pe om bărbat şi femeie, iubirea lor reciprocă devine o imagine a iubirii absolute şi nestrămutate cu care Dumnezeu iubeşte pe om". (CATEHISM, Art. 1604). În fapt, modelul din care se hrăneşte unirea partenerilor este legămîntul matrimonial dintre Hristos şi Mireasa Lui, Biserica. „Mirii îl primesc pe Duhul Sfînt drept comuniune de iubire dintre Hristos şi Biserica. El este pecetea legămîntului lor, izvorul mereu oferit al iubirii lor, puterea în care se va reînnoi fidelitatea lor" (Art. 1624). Soţii se dăruiesc şi se primesc reciproc, devenind astfel un singur trup, dar şi un singur suflet. Cele două dimensiuni nu se pot împlini una fără cealaltă, iar legătura deplină vizibilă şi invizibilă nu reduce individualitatea celor doi; dimpotrivă, în legătură conjugală, persoana umană se desăvîrşeşte şi îşi atinge umanitatea în mod plenar. Omul nu poate fi om decît dăruindu-se, „eu" nu mă pot regăsi ca „eu" în „tine". Precum căsătoria, viaţa consacrată sau martiriul sînt alte modalităţi în care omul, dăruindu-se pînă la capăt lui Hristos şi celorlalţi, se regăseşte pe sine şi anunţă venirea Împărăţiei Cerurilor. Unirea trupească este aşadar revalorizata numai în acest context, ea pierzîndu-şi legimitatea atunci cînd are loc fără unirea sufletească (împlinită în mod suprem în taina Căsătoriei) sau refuzînd darul vieţii. În aceste condiţii, acest tip de relaţie devine o jignire adusă lui Dumnezeu, o încălcare a legii naturale şi a libertăţii celuilalt. Acest celălalt, din persoană, devine obiect al plăcerii.

7:20

BIBL.1874: *ci pecatulu care locuesce în mine.* ♦ Cel mai probabil, Pavel nu vorbeşte despre o realitate substanţială, autonomă a răului. Aşa cum explică şi la 21-23, de vină este firea carnală care, fiind coruptă, acţionează — sau, mai degrabă, cade în neant — contrar minţii pusă în acord cu voia lui Dumnezeu. Fiindcă, de fapt, orice lucru desprins din lumina divină se degradează şi, în final, se aneantizează.

7:23

Käsemann crede ca versetele 21-25 deja nu se mai referă la situaţia evreului sub legea lui Moise, ci la omul universal — şi totuşi pios — care trăieşte sub semnul căderii lui Adam şi care nu a fost încă salvat. Interesant este că acel *νοῦς* folosit de Pavel este folosit în sensul originar, curent în lumea elenistică, de facultate raţională care orientează judecata individului. Dar sensul nu este cel de organ al Revelaţiei, de componentă a persoanei acordată deplin cu Hristos în Duhul Sfînt. El desemnează doar capacitate naturală a omului de a discerne valorile, fără puterea de a acţiona nici măcar ca o conştiinţă etică, în sensul unei forţe transformatoare. Pavel foloseşte echivalarea din lumea greacă a lui *νοῦς* cu *πνεῦμα* pentru a vorbi despre „schimbarea de eoni" efectuată de Hristos: *νοῦς* desemnează omul interior, cu o facultate naturală de a ajunge la Adevăr. Aflat însă în descendenţa lui Adam, el nu reuşeşte singur şi se confruntă în mod repetat cu dilema pe care insista Pavel în fragmentul 7:14-25: ceea ce doreşte prin legea minţii intră în contradicţie cu legea trupului. Este nevoie de suferinţă şi moartea în Hristos pentru ca transformarea radicală a persoanei să se producă: *νοῦς* devine *πνεῦμα*, omul nou devine „pneumatic", fiinţă unită cu Hristos. „Pneuma" va avea astfel *νοῦς Χριστοῦ* (KÄSEMANN, p. 208-210).

7:24

O, eu om nevolnic, cine mă va izbăvi pe mine de trupul morţii aceştiia? (NTB); *Dosăditul eu om! Cine mă va mîntui den trupul morţii aceştiia?* (BIBL.1688); *Muncit om sînt eu! Cine mă va scăpa de corpul acestei morţi?* (BIBL.1911); *Om nenorocit ce sînt! Cine mă va izbăvi de trupul morţii acesteia?* (BIBL.1968). ♦ Aşa cum s-a arătat mai sus, folosirea persoanei I are o dimensiune autobiografică doar în măsura în care Pavel, ca membru al comunităţii evreieşti, a ţinut să exprime într-un mod foarte autentic experienţa oricărui evreu aflat sub Lege. Prin 21-25, însă, strigătul devine unul al omului universal care cere ajutor din Ceruri pentru a lupta cu forţe pe care nu le poate învinge de unul singur, şi nu fără o schimbare, echivalentă cu o creaţie *ex nihilo*, a persoanei (cf. KÄSEMANN, p. 209-210).

7:25

Iar angoasa îşi găseşte rezolvarea în Iisus Hristos, căreia Pavel îi înalţă o scurtă mulţumire.

Capitolul al 8-lea

8:1

Douglas Moo crede că acest capitol este cel mai important al Epistolei, şi unul dintre cele mai frumoase din Sfînta Scriptură. Tema principală este lucrarea Duhului Sfînt şi binecuvîntările pe care acesta le oferă. Principala binecuvîntare este siguranţa mîntuirii. Întregul capitol este

un răspuns la problematică ridicată în capitolul al 5-lea, însă nu poate fi negat şi elementul de legătură cu dilema acută ridicată în cel precedent. Iar soluţia este simplă, anunţată fiind încă din primul verset: „Acum deci nu este nicio condamnare pentru cei care sînt în Hristos Iisus". Răspunzînd celor care cred că Pavel, prin termenul *κατάκριμα*, „condamnare" se referă la aspectul mai general al puterii păcatului, Moo afirma că Apostolul ar avea în minte doar sensul strict juridic al termenului, acela de îndeplinire a unei sentinţe. Această stare de „condamnare" ar fi cea de înstrăinare, separare totală şi eternă de Dumnezeu (p. 467-473).

8:2

NTB: *Că leagea Duhului vieţii întru Hristos Iisus.* ♦ Douglas Moo optează pentru a interpreta acest *τοῦ πνεύματος* că desemnînd Duhul Sfînt, cel care eliberează omul din robia faţă de puterile vechilor timpuri şi din condamnarea ce îi afecta pe toţi cei înlănţuiţi (DOUGLAS MOO, p. 475).

8:3

Ambrosiaster alege o argumentaţie succintă şi suplă: „Trimiţîndu-l pe Hristos, Dumnezeu a folosit păcatul pentru a condamna păcatul. El spune aceasta pentru ca păcatul a fost condamnat de el însuşi. Cum? Hristos a fost răstignit de păcat, care este Satan; păcatul a acţionat în trupul Mîntuitorului. În acest fel, Dumnezeu a condamnat păcatul în trup, chiar în locul unde a păcătuit[…] Aşadar, Satan, care a fost condamnat pentru acest păcat, şi-a pierdut puterea de a ţine sufletele înlănţuite şi nu va îndrăzni să îi prindă în a doua moarte pe cei sfinţiţi prin semnul crucii, prin care el a fost învins" (AMBROSIASTER, p. 62). Ioan Hrisostom crede că în acest verset Pavel achită atît Legea (încălcată doar din cauza slăbiciunii oamenilor) cît şi trupul (nu e atît acesta, în esenţă sa, cel care cade, cît mai degrabă o minte ce funcţionează într-un mod „carnal") de orice acuzaţie. În această lume veche, în care oamenii aveau atît legea naturală cît şi pe cea scrisă dar nu ştiau cum să le împlinească, Hristos a ales să ia chiar forma acestui trup neputincios. Iar ca atunci cînd fiul unui rege vede pe stradă o femeie sărmană bătută de nişte necunoscuţi şi intervine spunînd că el a fiul acesteia, tot aşa şi El s-a identificat cu Fiul Omului. „El nu doar că a împiedicat păcatul să învingă printr-o viaţă fără pată, dar l-a şi învins prin moartea Sa, făcînd din trup, care fusese de atîtea ori un prilej de batjocură a păcatului, un obiect care să provoace frica păcatului. […] Şi găsind un trup fără păcat, după ce îl supusese morţii, păcatul a fost condamnat ca fiind injust" (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XIII, versetul 3). TOMA DIN AQUINO explică în acelaşi mod — Diavolul a fost învins pentru că a ucis un trup fără păcat; dar, mai precis, crede el, este să se spună că Hristos s-a jertfit pentru păcatele noastre şi le-a ridicat de pe umerii omenirii. Legea singură nu a putut oferi îndreptăţirea din cauza firii corupte a oamenilor; numai prin Încarnarea Fiului îndreptăţirea a fost făcută posibilă (cf. TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 606-614) ♦ Interesant este felul în care LUTHER discută acest pasaj: el crede că fiinţa umană era total incapabilă să împlinească cerinţele Legii lui Moise. Iar pentru cei care ridică în discuţie legea naturală şi faptul că este cunoscută de toţi oamenii, LUTHER răspunde că aceasta este doar în aparenţă îndreptată către ceea ce este bine; în realitate, este vorba de acel bine aşa cum este înţeles de oameni, nu de către Dumnezeu, „aceasta întrucît raţiunea se caută pe sine şi ceea ce este în propriul beneficiu, şi nu ceea ce aparţine lui Dumnezeu". Numai harul divin poate schimba natura umană şi poate orienta mintea şi sufletul către Dumnezeu. Comentariul lui LUTHER releva astfel atît propria-i educaţie teologică primită în spirit nominalist — şi răspunsul pe care îl dă „realiştilor" — cît şi termenii în care se va începe discuţia, în zorii modernităţii, asupra capacităţii omului de a găsi mari adevăruri prin apelul la natură şi demersul de tip metafizic: „În zadar încearcă unii să exalte lumina naturii şi să o considere ca fiind egală cu lumina harului. În realitate lumina naturii este întuneric total şi opusul exact al harului divin[…][Harul] este îndreptat doar spre Dumnezeu. Natura umană (*coruptă*), în schimb, doreşte, se caută şi aspiră doar către sine" (LUTHER, p. 118). ♦ S-a scris mult despre originile modernităţii, naşterea pesimismului epistemologic sau începutul crizei metafizicii. Ioan Petru Culianu scrie în *Eros şi Magie în Renaştere* despre dispariţia cunoaşterii *imaginale*, teoretizată elaborat în Renaştere, ca mod de ascensiune către Adevăr printr-o bogăţie de mijloace, de la filosofie, pictură, muzică pînă la alchimie şi ştiinţe oculte; acest tip de cunoaştere dispare odată ce Reforma protestantă introduce neîncrederea radicală în orice tip de reprezentare sau reflecţie în afara naraţiunii biblice despre Cuvîntul lui Dumnezeu. Se naşte astfel o civilizaţie a *cuvîntului* şi nu a *imaginii*, avînd ca efect limitarea drastică a sensibilităţii şi metodelor de cunoaştere. Hannah Arendt scrie în *Condiţia Umană* despre dispariţia „contemplării Fiinţei" — adică vechea tradiţie metafizică greacă pe care fusese clădită civilizaţia occidentală — în contextul revoluţiei ştiinţifice şi a impunerii modelului îndoielii carteziene, două evenimente înrudite care au fundamentat neîncrederea omului în propria-i capacitate de a găsi adevărul în natură prin cunoaşterea sensibilă şi raţională, într-un mod nemediat de instrumente. Richard Weaver sau Michael Gillespie, ultimul în *Nihilism before Nietzsche* şi *The Theological Origins of Modernity,* au scris şi ei despre disputele din Evul Mediu tîrziu — în special cea dintre realism şi nominalism — şi din modernitatea timpurie, dispute văzute ca avînd profunde repercursiuni în viitor.

8:4

NTB: *Că acea dereptate* (*δικαίωμα*) *a legiei să o împle întru noi, carii nu umblăm după trup, ce după duh* (*ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα*); BIBL.1688 constituie o excepţie, alegînd să redea *pneuma* prin *duhovniceşte*: c*eia ce nu trupeaşte umblă, ce duhovniceşte.* Următorii traducători, pînă la Bartolomeu Anania inclusiv,

vor alege *după Duh*, *potrivit Duhului* sau, ca în BIBL.1874, respectiv BIBL.1911, *dupre spiritu* şi *potrivit spiritului*. ♦ Continuă argumentaţia începută în versetul precedent, arătînd scopul şi efectul jertfei Mîntuitorului. Natura umană este radical transformată, eliberată din păcat, primind astfel puterea de a se îndreptăţi şi mîntui.

8:5

τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν trece prin variaţii semnificative în istoria traducerilor; NTB: *în cele trupeşti să înţelepţescu*; BIBL.1688: *gîndescu*; BIBL.RADU-GAL.: *poftesc cele trupeşti*; BIBL.1968, BIBL.ANANIA: *cugetă*; şi ultima parte a propoziţiei, *οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα τὰ τοῦ πνεύματος* a trecut prin numeroase ipostaze, traducătorii optînd, în cazul *pneuma*, pentru *duh* şi *spirit* iar, în cazul *pneumatos*, pentru *ale duhului*, *ale spiritului*, *cele duhovniceşti*. ♦ Probabil ca un ecou la periodica revenire a tendinţelor gnostice din Biserică, Ioan Hristostom afirma că nu esenţa cărnii este de vină, ci acţiunea neoprita de virtute a acesteia. Atunci cînd trupul este lăsat să-şi exercite puterea dincolo de limitele sale fireşti, el invadează gîndirea şi partea spirituală a persoanei, corupînd şi distrugînd totul (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XIII, versetul 5).

8:7

Karl Barth consideră că trupul e non-sens, e duşmănie faţă de Dumnezeu; „în trup non-sensul începe să existe iar existenţa devine un non-sens". Îl citează apoi pe LUTHER, care arată că lumea — chiar şi lumea creştinătăţii şi a moralităţii — trăieşte cu conştiinţa finitudinii şi failibilităţii omului, prescrie legi şi măsuri pentru a stăpîni efectele acestei situaţii, dar nu ştie care este sursa răului sau modul de a-l stîrpi din rădăcină (BARTH, p. 283-284).

8:8

NTB: *nu pot fi dragi lui Dumnezău*; mai exact, BIBL.1688 redă: *lui Dumnezeu a plăcea nu pot*; *Deo placere non possunt*.

8:9

Pentru Ambrosiaster, Duhul nu poate locui în cei care nu îi respecta poruncile, chiar dacă ei recunosc în Iisus pe Fiul lui Dumnezeu. Pavel îi îndeamnă aşadar pe creştini să trăiască în afară păcatului, altfel ei nu vor putea fi numiţi copii ai lui Dumnezeu (AMBROSIASTER, p. 64). Ioan Hrisostom observă că Apostolul nu spune doar „voi nu sînteţi în păcat", ci mai mult, că „nu sînteţi în trup". Ceea ce înseamnă ca fiinţă umană, odată ce are Duhul lui Hristos, „prinde aripi" şi capătă o dimensiunea angelică, însuşi trupul pierzîndu-şi din greutate şi căpătînd germenii unei esenţe spirituale. Nu înseamnă o evadare efectivă, ci o reorientare a întregii fiinţe către Spirit. Părintele grec reuşeşte astfel un comentariu de o rară fineţe şi bogăţie a nuanţelor teologice, lansînd indicii provocatoare despre o posibilă ontologie a naturii umane, înainte şi după primirea harului sfinţitor. „Atunci cînd focul atinge fierul, fierul devine şi el foc, rămînînd totuşi în natura sa; aşa şi pentru cei care cred, şi au pe Duhul, trupul trece astfel în acel mod de a opera, devenind fundamental spiritual, răstignit în toate părţile sale, şi zburînd cu aceleaşi aripi ca ale sufletului, aşa cum este cazul trupului celui care vorbeşte aici" (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XIII, versetul 9). Ca şi Ioan Hrisostom, Toma din Aquino precizează că Apostolul numeşte viciile trupului prin termenul generic de „trup, carne", nefiind vorba despre natura trupului sau de o respingere fără echivoc a acestuia. Şi, precum Ambrosiaster, el crede că Duhul Sfînt, deşi primit prin botez, poate fi pierdut atunci cînd intervine păcatul. Mai departe, lucrurile sînt simple: aşa cum nu există un membru al corpului care să nu fie însufleţit de duhul acelui corp, la fel cineva nu poate membru al lui Hristos dacă nu are Duhul său (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 624-627). ♦ Fay, urmîndu-l şi pe Witherington, alege ipoteza unui înţeles ce îl relevă pe Iisus ca fiind făcut prezent în credincioşi prin lucrarea Duhului Sfînt. „Aşadar, lucrarea lui Hristos îşi găseşte desăvîrşirea în lucrarea Duhului. […] Iisus face posibilă dăruirea vieţii şi Duhul este cel care o dăruieşte efectiv; Duhul este cel care îi aduce în mod activ pe credincioşi în relaţie adoptivă cu Tatăl […] Duhul serveşte astfel ca prezenţa reală a lui Hristos". În acelaşi timp, arată el, nu poate fi îndoială asupra gîndirii trinitare a lui Pavel şi, în particular, asupra afirmării divinităţii Duhului Sfînt în capitolul 8. În acest verset el este descris ca fiind Duh al lui Dumnezeu şi al lui Hristos, ceea ce, indirect, ar indica spre egalitatea dintre Tată şi Fiu cu privire la Duhul Sfînt, dar pe parcursul capitolului El este înfăţişat şi ca avînd rolul de a intermedia pentru om (versetul 27), de a se ruga pentru ei (versetele 26-27), de a fi complementar lucrării Fiului: creştinul trebuie să umble atît „în Hristos", cît şi în „Duhul" (p. 341-345).

8:10

BIBL.1688: *trupul e mort pentru păcat, iară Duhul e viaţă pentru direptate*; BIBL.1911: *corpul este mort faţă de păcat, iar spiritul este viaţă faţă de îndreptăţire*; BIBL.CORN.: *trupul este mort din pricina păcatului, dar duhul este viaţă din pricina dreptăţii*; BIBL.RADU-GAL.: *trupul, pe de o parte, este mort din pricina păcatului, dar duhul, pe de altă parte, este viaţă din pricina îndreptării date de Dumnezeu*; se observă aşadar o iniţială ambiguitate în seria de traduceri româneşti, mai exact în ceea ce priveşte redarea în limba română a grecescului *διά*, care denotă cauzalitate sau, cel mult, un mediu sau intrument prin care are loc o acţiune. La ediţia din 1911, însă, se ajunge la opţiunea problematică pentru expresia „faţă de", ceea ce ar arata că trupul ar fi mort faţă de păcat, înţeles ce pare să continue cele de mai sus, dar cu o fidelitate aproximativă faţă de textul original. Ediţiile CORN. şi RADU-GAL. clarifică textul, iar Bartolomeu Anania continuă în aceeaşi linie: *trupul e mort în virtutea păcatului, iar pe de altă parte duhul e viaţă în virtutea dreptăţii*. Notele de subsol al acestei ultime ediţii explică: trupul e supus morţii fizice din pricina păcatului originar, iar *duhul omului este viaţă prin îndreptăţirea conferită de Duhul lui Dumnezeu*. De altfel, se observă că

această ultimă explicaţie legată de viaţa duhului fusese introdusă chiar sub forma textului traducerii în ediţia BIBL.RADU-GAL.

8:11

NTB: *Iară să lăcuiaşte întru voi Duhul Aceluia[…] pentru Duhul acela ce lăcuiaşte întru voi*; în BIBL.CORN. este mai precis: *din pricina Duhul Său care locuieşte în voi*; BIBL.RADU-GAL. alege aceeaşi redare, în vreme ce în BIBL.1968 se găseşte *prin Duhul*; ANANIA rămîne la ultima variantă. VULG.: *Per inbitantem Spiritum suum in vobis*. ♦ Într-un articol recent, FEE îi contrazice pe teologii de secol al XX-lea care avuseseră tendinţa de a interpreta în special pasajul 8:9-8, 11 ca indicînd către o cvasi-identitate dintre Iisus şi Duhul Sfînt în teologia paulină. Dintr-un total de 140 de menţionări ale Duhului Sfînt în epistolele Apostolului, numele complet, de *Duh Sfînt*, apare de 17 ori. Apelativul de *Duh al lui Dumnezeu* apare de 15-16 ori, în vreme ce desemnarea prin „Duh al lui Hristos" apare de 3-4 ori. Fee observă că numele de „Duh Sfînt" este folosit în acelaşi mod şi în aceeaşi proporţie ca şi numele complet de "Domnul nostru Iisus Hristos", ceea ce arată că Pavel încearcă mai degrabă să scoată în evidenţă caracterul distinct al acestei Persoane divine, şi nu identitatea Sa cu celelalte Persoane. Apoi, nu doar că numele de „Duh al lui Dumnezeu" este mai frecvent întîlnit, dar Dumnezeu este întotdeauna subiectul propoziţiei atunci cînd se vorbeşte despre primirea Duhului de către oameni. De exemplu: *Dumnezeu l-a trimis în inimile noastre pe Duhul Fiului Său* (Gal. 4:6) sau Dumnezeu „dă", „dăruieşte", „trimite" Duhul Său (1Tes., 4:8; 2Cor., 1:22; 5:5; Gal., 3:5; Rom., 5:5; Efes., 1:17). Un alt lucru interesant este că de cele mai multe ori, Duhul este însoţit de un genitiv (al lui Dumnezeu sau al Fiului), ceea ce ar denota că Duhul are rolul de a duce la îndeplinire lucrările primelor două Persoane al Sfintei Treimi. Nu doar că în pasajul 8:9-8:11, „Duhul lui Hristos" pare să însemne împlinirea sau continuarea operei de mîntuire a Fiului în Duhul Sfînt, şi aceasta în contextul unei întreg paragraf 8:1-8:11 în care centrul atenţiei este rolul Duhului în îndreptăţirea lui Dumnezeu care este înfăptuită prin credinţa în Hristos Iisus, dar, argumentează Fee, însăşi metoda aleasă de teologi ca James D. G. Dunn este deficitară: în loc de a judeca pasaje dificile cum ar fi 8:9-8:11 în lumina multitudinii de pasaje în care perspectiva trinitară a lui Pavel este afirmata fără echivoc (2Cor., 13:13; 1Cor., 12:4-6; Efes. 4:4-6) sau în care soteriologia are o clară nuanţa trinitara sau în care funcţiile Fiului şi Duhului sînt descrise în termeni ce presupun distincţii clare, ei aleg sa interpreteze aceste pasaje ignorînd contextul tuturor acestor referinţe (FEE, p. 312-330).

8:12

NTB: *datori sîntem, nu trupului*; s-a adăugat aici şi „ci duhului", secvenţă ce nu se găseşte în textul original; Ioan Hristostom continuă comentariul său în aceeaşi notă de avertizare asupra interpretărilor cu tentă gnostică: Pavel, observă el, nu degeaba a făcut precizarea în finalul versetului „ca să trăim potrivit firii păcătoase", el făcînd asta pentru că cititorii să nu creadă că trupul în sine este inamicul care trebuie să fie înfrînt sau abandonat, ci ordonarea scopurilor nobile ale vieţii şi a părţii spirituale din om naturii carnale. „Să nu facem din trup stăpînul nostru. El trebuie să fie supusul, nu conducătorul, iar el nu trebuie să organizeze viaţa noastră, ci să primească legile Duhului" (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XIV, versetele 12-13).

8:13

VULG.: *si autem Spiritu opera corporis mortificatis, vivetis*; BIBL. 1911: *iar dacă în virtutea spiritului omorîţi lucrările corpului, veţi fi în viaţă*; BIBL.CORN.: *iar dacă prin Duhul faceţi să moară faptele trupului, veţi trăi*. ♦ Pentru Ioan Hrisostom, „moartea" pe care Pavel o indică drept consecinţă ar fi de fapt acea „moarte fără moarte, pedeapsă şi răsplata primite în iad". Ba chiar în această viaţă, atîta timp cît cineva trăieşte pentru trup, acela este, de fapt, mort. Cît despre răsplata pentru viaţa în Duhul, Hrisostom observă din nou că Pavel îndeamnă către mortificarea nu a trupului, ci a faptelor acestuia *πράξεις*; şi, desigur, nu poate fi vorba de toate faptele — unele au valoare pozitivă: văzul, auzul etc. — ci a celor marcate de viciu şi păcat. Or, mortificarea acestor fapte nu se poate face decît prin sinucidere sau cu ajutorul Duhului. Cum „nu ai dreptul să te sinucizi", omul nu poate învinge păcatul decît prin Duhul Sfînt. Pentru Ioan Gura de Aur, aşadar, botezul în Hristos şi darul Duhului Sfînt au spălat păcatele trecute (probabil păcatul originar?) şi oferă protecţie împotriva celor viitoare cu condiţia existenţei credinţei şi a supunerii faţă de legea divină (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XIV, versetele 12-13).

8:14

NTB: *Că vareciţi de Duhul lui Dumnezău să poartă aceia sînt fii lui Dumnezău*; BIBL.1688: *Căci cîţi cu Duhul lui Dumnezău să poartă, aceştia sînt fiii lui Dumnezău*; BIBL.ANANIA: *Căci toţi cîţi sînt mînaţi de Duhul lui Dumnezeu, aceştia sînt fii ai lui Dumnezeu.*

8:16

NTB: *că sîntem fii lui Dumnezău*; BIBL.1688, BIBL.1874, BIBL.1911: *fii*; abia în BIBL.CORN. se va întîlni redarea fidelă a grecescului *τέκνα*. Însă BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968 şi ANANIA vor menţine termenul *fii*. ♦ TOMA DIN AQUINO interpretează acest pasaj punînd accentul pe caracterul invizibil, non-verbal al acestei mărturii: Spiritul nu vorbeşte prin cuvinte care ajung la urechile oamenilor, ci spiritului, prin dragostea filiala pe care o produce în oameni. (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 645). LUTHER: „Cine crede crede cu o credinţă şi speranţă puternice ca el este copil al lui Dumnezeu, atunci el este un copil al lui Dumnezeu; or, nimeni nu poate crede fără darul Duhului Sfînt. Încrederea filială a inimii noastre în Dumnezeu sta ca mărturie pentru Duhul Sfînt" (LUTHER, p. 122).

8:17

Pentru Barth, orice suferinţă trebuie să fie văzută în lumina lui Hristos. El trebuie să fie sensul şi finalitatea acesteia, şi nicidecum suferinţa însăşi. Nu o anumită cantitate de suferinţă îndurată este criteriul proximităţii noastre de Dumnezeu, ci *suferinţa cu Hristos*; numai aşa poate fi întîlnit Dumnezeu, aşa cum Iov şi Ieremia au făcut-o: „a-L vedea în furtună, a-L intui ca Lumină în întuneric, a-L iubi atunci cînd sîntem simţim doar asprimea mîinii Sale" (BARTH, p. 301).

8:18

NTB: *Că gîndescu caria păţim în ceasta vreame*; BIBL.1688: *nu-s vrêdnice patemile vremii de acum către cea viitoare mărire*; BIBL.CORN.: *că suferinţele vremii de acum nu sînt vrednice să fie puse alături cu slava care are să fie descoperită faţă de noi.*"; BIBL.1968: *Căci socotesc că pătimirile vremii de acum nu sînt vrednice de mărirea care se va descoperi.*; BIBL.ANANIA: *suferinţele din vremea de acum nu au nici o însemnătate faţă de mărirea care ni se va descoperi.* ♦ Ioan Hrisostom pune accentul pe caracterul, în această viaţă, ascuns, al Revelaţiei. Oamenii sînt purtători ai primelor roade discrete ale Duhului; sau, aşa cum este scris în Col. 3:3: „căci voi aţi murit şi viaţa voastră este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu". Confuzia poate proveni, pentru unii, tocmai din această locaţie modestă, ascunsă a darului divin. Însă pentru Părintele grec important nu este caracterul ascuns, ci însăşi existenţa acestui dar. Acesta, avînd un caracterul atît de măreţ şi transcendent, va da omului energia pentru a trece prin suferinţă; şi este tocmai această aură de inefabilă glorie cea care explică de ce se păstrează în această viaţă atît de discret: ferit de privirile slabe ale oamenilor care nu sînt incă pregatiti sa îl vada in splendoarea sa. În mod ultim, spune Ioan Gură de Aur, Pavel enunţa dintr-o singură propoziţie îndemnul pentru dispreţul faţă de lucrurile prezente, speranţa în cele ce vor veni, ideea demnităţii fiinţei umane pe care Dumnezeu o onorează şi căreia i-a dăruit atît de mult, şi, în fine, futilitatea doctrinelor despre lume ale filosofilor, pe care le-au creat „pentru ei înşişi, ca nişte pînze de păianjen sau moviliţe ridicate de copii" (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XIV, versetul 18). TOMA DIN AQUINO observă şi el, urmînd traducerea din Vulgata *quae revelanda este în nobis*, că adevărata slavă este cea revelata, deocamdată, în şi pe baza interiorităţii, („în noi"); gloria din această lume este, desigur, trecătoare şi înşelătoare (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 652-655).

8:19

Ioan Hristostom leagă această secvenţă fascinantă de contextul imediat precedent — adică de incecarea lui Pavel de a demonstra măreţia indescriptibilă a darurilor veşnice ce vor veni. Aşadar, „gloria" lui Dumnezeu este atît de mare, încît ea ajunge chiar şi la lucruri neînsufleţite. Apostolul apelează la o metaforă comună la profeţii Vechiului Testament, aceea de a atribui „viaţă" elementelor naturale — bucurie sau tristeţe, în funcţie de context. Desigur, nici profeţii, nici Apostolul nu credeau că aceste elemente ar fi însufleţite sau că ar avea vreo urmă de raţionalitate (IOAN HRISTOSTOM, ROM., Omil. XIV, versetul 19). Sf. TOMA enunţă trei ipoteze pentru interpretarea cuvîntului „creaţie": prima — ea ar desemna oamenii drepţi, cei care au conştiinţa şi promisiunea fericirii viitoare; a doua — ar fi vorba despre natura umană în general. Aceasta este ca materia care îşi aşteaptă forma sau precum culoarea care aşteaptă să fie transformată într-o imagine; oamenii sînt baza în care se coboară darurile harului, cei nedrepţi fiind lipsiţi complet de o formă, cei drepţi primind deja o primă formă, dar aşteptînd desăvîrşirea. În a treia ipoteză, „creaţie" ar însemna natura propriu-zisă. Toma adopta o poziţie vizibil mai atentă faţă de funcţionarea naturii, în comparaţie cu Ioan Gură de Aur. Cu o argumentaţie extrasă probabil din categoriile aristotelice, el crede că orice element natural, avîndu-şi originea în Dumnezeu, tinde către o finalitate. Pe de o parte, Dumnezeu, acordînd o formă naturală oricărui lucru îi acordă şi forţa de a tinde către o finalitate naturală (ex. copacul aşteaptă apariţia fructului sau focul aşteaptă să ajungă la un loc mai înalt). Pe de altă parte vizibilul este ordonat pentru o finalitate ce îi va transcende forma naturală. „Aşa cum corpul uman va fi îmbrăcat cu slava supranaturală, aşa şi creaţia vizibilă, în slava fiilor lui Dumnezeu, va obţine şi ea o nouă slavă: „Apoi am văzut un cer nou şi un pămînt nou" (Apoc. 21:1) (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 659-661). Pentru BARTH, revelaţia creştină, a unei lumi perfecte şi armonioase în interior şi la sfîrşitul veacurilor, odată ce se loveşte, în percepţia oamenilor, de absurdul şi haosul lumii exterioare, duce la o angoasă pe care unii oameni încearcă să o rezolve tocmai încercînd să penetreze cea de-a doua lume, cea a acestui veac. Cum altfel s-ar putea explica avîntul ştiinţific, al explorărilor geografice, căutările în macro — şi microcosmos, cercetările istorice sau, după cum face aluzie Barth, noile investigaţii în spaţiul impulsurilor inconştiente şi oculte ale „existenţei non-existentiale". Problema este că oamenii nu observă strînsa legătură dintre cele două abisuri, cele două mari necunoscute: interiorul, adîncul fiinţei umane şi misterul creaţiei. Ei nu observă un imens semn de întrebare atîrnînd asupra amîndurora. Explorarea barthiana continuă fascinant: „Întrebarea, aşadar, care este pusă de „acolo, de sus" este legată de înţelesul „aşteptării înfocate". Ei se aşteaptă să îşi găsească odihna în Natura şi Istorie. Însă ei nu găsesc decît propria nelinişte, propriile întrebări, pînă şi propriul limbaj". Îl citează în continuare pe Nietzsche: „Din acest marş forţat al Naturii către Umanitate trebuie să înţelegem că oamenii sînt necesari pentru izbăvirea naturii de sub blestemul vieţii animalelor; şi că, în Umanitate, o oglindă este arătată întregii existenţe, în care viaţa nu mai apare ca lipsită de sens, ci în semnificaţia sa metafizică". Barth încheie astfel: „Creaţia aşteaptă împreună cu noi — nu, pe noi". (p. 306-308).

8:20

NTB: *Că faptele lumiei sub îndeşărtare sînt puse, nu de voia lor, ci pentru cela ce le-au pus*; BIBL.1688: *că deşertăciunii zidirea s-au supus, nu de bună voie, ci pentru acela ce au supus-o* BIBL.CORN., BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA: *nu de bună voie, ci din pricina aceluia care a supus-o* ♦ TOMA DIN AQUINO continuă discuţia pe baza celor trei ipoteze- termenul de „creaţie" s-ar referi fie la oamenii drepţi, fie la umanitate în general, fie la natură. Însă în fiecare caz el sugerează că privaţiunile la care este supusă creaţia se datorează voinţei lui Dumnezeu-pedeapsa pentru păcatul originar (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 663). „Deşertăciunea", *vanitas* este asociată de Calvin cu starea decăzută a fiinţelor create, marcate de efemer şi ciclul naştere-creştere-degradare-moarte. Atribuirea sentimentului de speranţă creaţiei este, pentru Calvin, un artificiu al lui Pavel folosit pentru a scoate şi mai mult în evidenţă statutul de fiinţă privilegiată a omului, căreia i s-a oferit atît de mult şi de care depinde soarta întregii naturi. Pe de altă parte, într-un anumit sens, Calvin reia categoriile aristotelice ca baza de interpretare, explicînd că această „speranţă" de care vorbeşte Pavel este de fapt forţa internă a tuturor elementelor naturii de a evolua şi de a se transforma în conformitate cu finalitatea, care este Dumnezeu (CALVIN, p. 217).

8:21

Ioan Hristostom sintetizează din nou cu metafore sugestive: nu doar omul se va bucura, ci şi tot ceea ce îi este inferior dar a fost solidar cu el- la momentul Căderii, cînd totul a fost corupt odată cu omul- şi va fi şi la sfîrşit părtaş la "frumuseţea dăruită corpului tău.[…] „Căci aşa cum o doică ce îl creşte pe copilul regelui şi îl vede apoi ajuns la puterea şi maturitatea tatălui său, se bucură şi ea de lucrurile bune alături de el, aşa va fi şi creaţia, spune el [Pavel]. Vedeţi aşadar cum în toate privinţele omul conduce şi că toate au fost create pentru el. Vedeţi aşadar cum îl îmbărbătează pe cel care se luptă, şi îi arătă iubirea indescriptibilă a lui Dumnezeu pentru om."[…] Omul suferă pentru el însuşi, iar natura suferă pentru el[…] Aşa cum omul care îşi vede fiul ridicîndu-se într-o poziţie onorantă, îi îmbracă pînă şi pe servitori în haine strălucitoare, pentru gloria fiului; tot la fel Dumnezeu va îmbrăca natura cu haina eternităţii pentru libertatea glorioasă a copiilor" (IOAN HRISTOSTOM, ROM., Omil XIV, versetul 21). ♦ Luther pune accent pe o nuanţă importantă: versetul, legat şi de Mat., 24:35: *Cerul şi pămîntul vor trece*, nu înseamnă că universul va înceta să existe, ci că starea de sclavie faţă de păcat şi finitudine va înceta, urmînd ca el să apară în toată splendoarea slavei (LUTHER, p. 125). ♦ Discuţia despre sensul istoriei şi al naturii în planul lui Dumnezeu se va acutiza în modernitate. Pe de o parte, teologia liberală a secolului al XIX-lea va încerca să plaseze Judecata de Apoi la capătul unei evoluţii mai mult sau mai puţin line în care omul continua să se perfecţioneze pe sine şi să producă infrastructuri materiale şi cadre moral-politice tot mai înalte; pe de altă parte, accentul pus pe eshatologie, cu precădere în secolul al XX-lea, pe măsură ce speranţele puse în perfectibilitatea omului se năruiau. Cu alte cuvinte, intrau în dezbatere o teologie a Incarnarii — o încercare de valorizare a experienţei Istoriei în termeni relativ pozitivi, ca avînd relevanţă în deznodămîntul Judecăţii şi implicînd responsabilitatea individului ca actor social şi politic; şi o teologie a Eschatonului care tindea să mute criteriul judecăţii divine mai degrabă pe tărîm individual, anistoric, pe fondul unui pesimism legat de perfectibilitatea structurilor materiale şi istorice ale lumii.

8:22

NTB: *ştim că făptura suspină depreună, cu dureare, pînă acum*; BIBL.1688: *toată zidirea împreună suspină şi împreună să chinuiaşte pînă acum*"; BIBL.1874 *toată făptura împreună suspină şi se chinuiesce împreună cu noi pînă acumu*; BIBL.CORN.: *toată zidirea suspină şi este în dureri de naştere pînă acum*; BIBL.RADU-GAL.: *toată făptura suspină laolaltă şi este pînă acum ca în dureri de naştere*; BIBL.1968: *toată făptura împreună suspină şi împreună are dureri pînă acum*; BIBL.ANANIA: *toată făptura suspină laolaltă şi suferă'n durerile naşterii*. Se vede aşadar că Bibl.ANANIA, BIBL.RADU-GAL. şi BIBL.CORN, prin redarea înţelesului de dureri ale naşterii, se apropie mai mult de această nuanţă mai precisa — pe lîngă cea generală de „a avea dureri", la fel de valabilă — a verbului gr. *συνωδίνει*.

8:23

Pentru JOHNSON, acest verset este una dintre situaţiile cînd acel "deja… şi nu încă" este expus de Pavel."Nu încă": mîntuirea nu poate avea loc decît atunci cînd şi trupul va fi salvat, în momentul învierii trupurilor. Pînă atunci creştinul are doar un "deja": deocamdată el ia parte la suferinţa lui Hristos şi a Creaţiei însăşi. Termenul de *ἀπαρχέ* este folosit în SEPT. cu sensul de primele roade ale recoltei care erau oferite Domnului ca simbol al întregii recolte (Ieş. 22:29; Lev. 2:12; Deut. 12:16). În Noul Testament termenul va fi folosit mai mult în sens metaforic; în alte locuri, Pavel desemnează astfel una din bisericile sale (2Tes. 2:13), primii convertiţi dintr-un anumit loc (1Cor. 16:15; Rom. 16:5) iudeii care erau membri ai mişcării creştine (Rom. 11:16). Însă, cel mai probabil, sensul la care se gîndeşte Pavel aici este cel de la 1Cor 15:20, acela referitor la învierea lui Hristos că o primă roadă a celor adormiţi, adică învierea Sa va fi urmată de a celorlalţi oameni. În acest verset, Duhul Sfînt este conenctat intrinsec cu învierea şi este înţeles că o putere ce rezidă în interior şi care poate da roade nemăsurate mai tîrziu (JOHNSON, p. 138-139). TOEWS: „A poseda Spiritul nu înseamnă detaşarea creştinilor faţă de Creaţie, ci intensificarea solidarităţii cu aceasta atît în suferinţă cît şi în speranţa mîntuirii depline (TOEWS, p. 225).

8:24

BARTH consideră că Adevărul nu ar mai fi Adevăr, dacă noi l-am putea găsi în mod direct. „Cum ar putea fi

Adevărul Dumnezeu, dacă pentru noi ar fi doar o altă posiblitate pe lîngă altele?" Acest Adevăr eliberează pentru că îi forţează pe oameni să gîndească liber, păşind în eternitate, alături de Dumnezeu. Iar forma pe care o ia această speranţă în Adevăr este credinţa în Cruce, în Cel care a venit în lume pentru a face accesibil acel Celălalt, Sfînt şi transcedent. Iar omul nu poate şi nu trebuie să ştie mai mult „decît starea căzută a sa şi a naturii, să îl cunoască pe Hristos altfel decît răstignit, să cunoască Duhul Sfînt altfel decît ca Duhul Celui care l-a înviat din morţi pe Iisus". Atunci cînd Dumnezeu se comunica direct, atunci, de fapt, comunicarea cu El dispare. Dacă omul ar cunoaşte creştinismul *altfel* decît ca o eshatologie, atunci nu ar mai rămîne loc pentru o relaţie cu Hristos (BARTH, p. 314).

8:25

BIBL.1688: *Iară de nu carea vedem nădejduim, pren îngăduinţă aşteptăm.* ♦ JOHNSON: Motivul speranţei este darul Duhului Sfînt, puterea transformatoare a lui Dumnezeu care le permite creştinilor să vadă o nouă viaţă născîndu-se acolo unde alţii văd numai dezastru, înviere acolo unde alţii văd numai moarte" (JOHNSON p. 140).

8:26

VULG.: *sed ipse Spiritus interpellat gemitibus inenarrabilibus*; BIBL. JER.: *mais l'Esprit lui-même intercède pour nous en des gémissements ineffables*; KJV: *but the Spirit itself maketh intercession for us with groanings which cannot be uttered*; NTB: ce *însă Duhul milcuieşte pentru noi, cu suspinări negrăite*; BIBL.1688: *ce Duhul acesta roagă-se pentru noi, cu suspinări negrăite.* ♦ Ioan Hrisostom oferă o interpretare interesantă prin atenţia acordată contextului istoric al creştinismului: el crede că Pavel s-ar referi, prin cuvîntul despre „Duhul care mijloceşte" la o stare de fapt a timpului său şi care, crede Ioan Gură de Aur, nu mai există în secolul al V-lea. Ar fi vorba despre harismele/ vocaţiile speciale cu care Dumnezeu îi binecuvîntase pe primii creştini; pe unul cu harisma profeţiei, pe altul cu cea a vindecării, pe altul cu cea înţelepciunii şi a abilitaţilor pedagogice; toate acestea se numeau „duhuri". Or, mai exista un tip special de „duh": cel al rugăciunii. Cum oamenii erau slabi şi nu puteau să se roage pentru lucruri care priveau în primul rînd viaţa de apoi, şi nu cea terestră, această sarcină a fost lăsată în seama unor persoane înzestrate cu acest „duh" care apoi se rugau pentru toată comunitatea. *Pneuma*, aşadar, pentru Ioan Hrisostom, s-ar referi la acest „duh" al rugăciunii pe care un membru al comunităţii îl avea, la harul ce îi dădea posibilitatea să acţioneze ca mijlocitor, în „suspinuri negrăite". În schimb, Toma din Aquino urmează mai îndeaproape textul: Spiritul Sfînt mijloceşte pentru noi prin trezirea dorinţelor pure, spirituale, în inimi; rugîndu-se, creştinul simte că atingerea acestor scopuri cereşti va întîrzia, încît rugăciunile sale vor fi însoţite de suspine. Cel ce se roagă suspină „precum un porumbel". Ceea ce ar fi „de negrăit", „indescriptibil", ar putea desemna fie gloria cerească, fie modul concret în care Duhul acţionează în inimă (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 686-694).

8:27

Traducerea din NTB este mai degrabă stranie: *Iară cela ce ispiteaşte inimile, ştie ce iaste pohta sufletului, că după Dumnezeu roagă pentru sfinţi*; mult mai exact, BIBL.1688 redă: *Iară cela ce cercetează inemile ştie ce e gîndul Duhului, căci dumnezeiaşte să roagă pentru svinţi*; BIBL.1911: *Iar cercetătorul inimilor ştie care este gîndirea spiritului*; BIBL.RADU-GAL.: *Iar cercetătorul inimilor ştie care este năzuinţa Duhului, căci el se roagă pentru sfinţi după voia lui Dumnezeu*; BIBL.1968: *Iar cel ce cercetează inimile ştie care este voinţa Duhului, căci după Dumnezeu el se roagă pentru sfinţi*; BIBL.ANANIA: *Iar Cel care cercetează inimile ştie care este cugetul Duhului, că potrivit voii lui Dumnezeu mijloceşte El pentru sfinţi.* Se observă aşadar o variaţie atît în forma textului, cît şi în înţelesul acordat persoanelor şi elementelor menţionate aici: nu se cade de acord asupra identităţii „celui care cercetează inimile" şi a „duhului" (duhul omului, Duhul Sfînt?). Opţiunea din Vulgata este, ca şi în celelalte cazuri, aproape decisivă în determinarea sensului acordat acestor traduceri în creştinismul timpuriu: *qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus, quia secundum Deum postulat pro sanctisi;* BIBL.JER. redă „l'Esprit" şi, la început, „Celui", în vreme ce LUTHER alege tot „Geistes". ♦ Ideea necesităţii unor mijlocitori pentru oameni în faţa lui Dumnezeu este o una veche în iudaism; de regulă, îngerii, patriarhii sau profeţii erau cei care cereau îndurarea lui Dumnezeu pentru oameni (TOEWS, p. 225). ♦ Continuă ideea începută în versetul precedent: fiinţa umană este atît de slabă încît are nevoie de participarea în comuniunea Sfintei Treimi chiar şi pentru a se ruga. Rugăciunea eficientă, sinceră, aspirînd către darurile cereşti, este tot un dar divin; Duhul Sfînt mijloceşte prin cuvintele rugăciunii şi prin „suspinele negrăite" pentru ca omul să între în dialog cu Tatăl. Rugăciunea arzătoare este semn al prezenţei Duhului după cum, în celebrul pasaj din *Epistola către Evrei*, însăşi existenţa credinţei este dovada lucrurilor nevăzute: „Şi credinţa este siguranţă cu privire la cele nădăjduite, convingere cu privire la lucrurile care nu se văd (Evrei 11:1). Miguel de Unamuno exprima aceeaşi idee, venită însă din perspectiva unui om măcinat de problema existenţei lui Dumnezeu: adevărul eliberator, cel care rezolvă îndoielile, este dat chiar de existenţa acestor îndoieli, de întrebarea cu privire la existenţa lui Dumnezeu. Însăşi căutarea, chiar dacă ezitantă, poticnită, adeseori abandonată, este semn al prezenţei Sale (Miguel de Unamuno, *Jurnal intim*, Polirom, Iaşi, 2007, *passim*).

8:28

Ioan Gură de Aur se gîndeşte aici la teodicee: „toate lucrurile", inclusiv cele rele, sînt folosite de Dumnezeu în aşa fel încît să lucreze binele în cei care suferă. Pe de o parte, pentru cei care îl iubesc, răul îi poate duce la un bine în viitor; pe de altă parte, în cazul celor care nu au iubire pentru el, chiar şi lucrurile bune îi pot sminti. Iar în ultimul caz, cel mai bun exemplu este cel al evreilor care,

observînd minunile şi ascultînd cuvintele Mîntuitorului, l-au crezut posedat sau blasfemiator şi, în final, l-au condamnat la moarte. Cît despre chemare, Ioan Gură de Aur urmăreşte din nou atent textul paulin: că acea chemare, adresată tuturor, nu este suficientă şi că lasă libertate omului este clar din secvenţa precedentă: doar celor care iubesc pe Dumnezeu, toate lucrurile lucrează împreună spre bine. Chemarea este universală, dar nu toţi dintre cei chemaţi îşi acordă voinţa în conformitate cu această chemare (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XV). TOMA DIN AQUINO adopta o poziţia asemănătoare: răul din Univers nu poate exista decît ca un mijloc de a dezvălui binele. Suferinţa sau căderea din pricina păcatului pot fi un prilej misterios prin care omul se va ridica mai smerit, mai plin de iubire de Dumnezeu şi de oameni. Toma răspunde astfel poziţiei lui Augustin: Păcatul este nimic iar omul devine nimic atunci cînd păcătuieşte. Comentînd apoi pasajul legat de predestinare, el distinge trei aspecte sau momente: predestinarea credincioşilor din eternitate; chemarea lor în timp; sanctificarea lor. „Planul" pe care îl menţionează Pavel se referă la predestinarea de dinainte de timp care, potrivit lui Augustin, este hotărîrea lui Dumnezeu de a fi milostiv (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 696-700). LUTHER, deşi subliniază în termeni mai pregnanţi doctrina predestinării, nu sugerează absenţa liberului arbitru (argumentul său nu este întotdeauna foarte clar): el pare a semnala o cvasi-simultaneitate între alegerea de către Dumnezeu şi răspunsul prin credinţă şi umilinţă al omului. Lucrurile merg către bine *numai* pentru cei aleşi, dar nu poţi fi ales dacă nu crezi (LUTHER, p. 128-132). ♦ Bartlett pleacă de la un manuscris mai vechi, papirusul 46, şi alege traducerea făcută acestuia în ediţia în limba engleză RSV: *We know that in everything God works for good with those who love him, who are called according to his purpose.* Ceea ce înseamnă, afirmă Bartlett, în primul rînd că nu toate evenimentele sînt fericite pentru cei care cred; în al doilea rînd, ca Dumnezeu lucrează pentru oameni şi împreună cu oamenii pentru ca şi evenimentele negative să capete o turnură mîntuitoare. Creştinii nu trebuie să vadă în tragedii planul lui Dumnezeu şi nici să pună întrebarea, lipsită de răspuns: „De ce a permis Dumnezeu acest lucru?" Mai degrabă e nevoie de a vedea cum Dumnezeu lucrează spre bine, spre eliberarea unei lumi dominate de rău. Întrebările mai relevante ar fi: „Cum poate Dumnezeu să acţioneze asupra acestui rău pentru a aduce binele? Cum putem fi parteneri ai lui Dumnezeu, robii Săi în această lucrare?" (BARTLETT, p. 78) ♦ Pentru Augustin libertatea nu se poate înţelege în afară terminologiei şi teologiei legămîntului. În mod evident, o viaţă direcţionată complet de Dumnezeu sau de impulsuri inferioare nu este una trăită în libertate, deci o condamnare morală a căderilor nu este posibilă. Mai degrabă, arata Augustin, adevărata libertate este în Dumnezeu. Sau, mai exact, „activitatea lui Dumnezeu în viaţa noastră este libertatea". Harul divin ne ajută să fim buni, dar nu ia faptul însuşi de a fi buni. „Fără har, nu am putea să fim buni; dar fără acţiunea noastră, de asemenea nu am putea fi buni, pentru că un om nu este ajutat dacă nu face nimic pentru aceasta. În har, noi participăm la mîntuirea noastră". Singurele acţiuni umane care nu sînt cauzate de Dumnezeu sînt cele rele, păcatele. În fapt, păcatul, ca deficit de bine, de fiinţă, nu are nicio cauză. Şi aceasta întrucît Dumnezeu este cauza a tot ceea ce există şi nu a nefiinţei, non-existentei. Filosofia însă nu poate explica pînă la capăt paradoxul libertăţii şi harului din creştinism: singura cale de a vorbi despre acestea, arata Brown în articolul citat, este limbajul Revelaţiei: în legămîntul cel nou în Hristos, Dumnezeu îl oferă pe Fiul Sau ca răscumpărător şi învingător al păcatului pentru a ajuta alegerea liberă a omului (Montague Brown, *Augustine on Freedom and God*, "The Saint Anselm Journal 2.2", Primăvara 2005, p. 50-65.).

8:29

Sfîntul Toma continuă argumentaţia, arătînd ca predestinarea are loc în eternitate, şi nu în timp, ea însemnînd concret darurile nemăsurate oferite oamenilor. Atît predestinarea, cît şi preştiinţa sînt în eternitate. El respinge însă ideea că predestinarea harului este cumva ulterioară preştiinţei, în sensul că Dumnezeu, văzînd meritele unui om, i-a conferit dinaninte de timp şi harul; acest lucru ar însemna că harul ar fi rezultatul meritelor umane, teza pe care Toma o respinge. Nuanţa pe care o pune TOMA în definirea predestinării este că cei pe care Dumnezeu i-a cunoscut dinainte i-a şi predestinat să se conformeze imaginii Fiului Său. Aceasta conformare este, aşadar, nu motivul predestinării, ci efectul sau finalitatea acesteia (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 703). Calvin crede că suferinţele din această viaţă sînt de fapt tot semne ale acestei predestinări din eternitate; ele sînt suferinţele prin care are loc chiar această transfigurare christică a omului. Marcă distinctivă a teologie sale se face simţită şi în interpretarea aleasă pentru ideea „preştiinţei" lui Dumnezeu: el traduce *προέγνω* prin predeterminare, prin darul îndreptăţirii oferit dinainte de veacuri. Intenţia lui Calvin este de a nega ideea meritelor umane ca avînd vreun efect în alegerea de către Dumnezeu. „El i-a marcat pe cei pe care îi ţintea ca aleşi". În nota de subsol, editorul acestui comentariu arata ca mulţi dintre Sfinţii Părinţi, ca Ioan Gură de Aur, Ieronim, Teodoret au interpretat acest verb ca referindu-se doar la preştiinţa lui Dumnezeu în legătură cu cei care vor crede în Evanghelie (CALVIN, p. 226).

8:31

Ioan Gură de Aur abordează din nou problema răului: după cum Hristos a învins moartea şi a salvat omenirea prin suferinţe de nedescris şi o moarte ruşinoasă, la fel El va transforma suferinţele noastre în prilejuri pentru viitoarea fericire. De fapt, se întreabă comentatorul, cine nu este împotriva noastră? Fiindcă regi, popoare, rude- toţi se pot ridica împotriva noastră. Dar fără să o ştie, toţi duşmanii pot deveni instrumente; Dumnezeu, în înţelepciunea Sa, foloseşte răul pentru a naşte binele,

pentru ca victimele să primească binecuvîntările veşnice. Împotriva lui Iov, diavolul asmuţise pe soţia sa, pe prieteni şi, în final, chiar elementele naturale; dar toate acestea s-au dovedit în final ca mijloace pentru întărirea şi glorificarea lui Iov. Apostolii şi primii creştini au fost şi ei supuşi persecuţiilor, dar toate relele i-au ridicat de fapt spre slava Domnului. „Dacă îi iei banii [credinciosului], îi oferi de fapt o răsplată; dacă îl vorbeşti de rău, prin această minciună îi oferi de fapt o strălucire în faţa lui Dumnezeu; dacă îl înfometezi, cu atît mai mari vor fi gloria şi răsplata; iar dacă îl dai morţii (ce pare cea mai severă pedeapsa), îi oferi coroana martiriului" (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XV, versetul 31).

8:35

BIBL.1688: *Necaz, au strînsoare, au gonire, au foamete, au golătatea, au primejdie, au sabie?* ♦ BARTLETT înţelege pasajul ca oferind argumente pentru întărirea credinţei nu atît în binecuvîntările şi semnele din această lume, ci în sacrificiul izbăvitor al lui Iisus Hristos, începutul mîntuirii lumii. Dacă se spune despre Iisus că mijloceşte pentru oameni, aceasta nu înseamnă că el este un fel de avocat în faţa unui Dumnezeu mînios; din contră, mîntuirea lumii prin Hristos a fost de la început planul lui Dumnezeu; Hristos este darul Tatălui care a învins păcatul şi moartea prin Fiul Său. „Creştinul nu face un bilanţ, la sfîrşitul fiecărei zile, al binecuvîntărilor şi necazurilor pentru a vedea dacă Dumnezeu este Dumnezeu. Creştinul se uită la Vinerea Mare şi la Paşti, la iubirea lui Dumnezeu în Iisus Hristos, şi ştie că Dumnezeu este şi va fi Dumnezeu şi că nimic nu ne va putea separa de iubirea sa. Aceasta este speranţa noastră. Aceasta ne oferă siguranţă" (BARTLETT, p. 78).

8:36

BIBL.1688: *După cum scris iaste căci: „Pentru tine omorîmu-ne toată zioa, făcutu-ne-am ca oile jungherii.* ♦ Pavel contrastează tonul disperat, deşi nu lipsit de pietate, cu dragostea lui Hristos. Problema pusă cu acuitate în psalm primeşte răspuns teoretic şi rezolvare concretă definitivă: Dumnezeu, identificat cu Iubirea, a plănuit dinainte de veacuri salvarea lumii în Hristos, înfăptuita într-un anumit moment istoric prin Întrupare, Patimă şi Înviere.

8:38

VULG.: *Certus sum enim quia neque mors neque vita neque angeli neque principatus neque instantia neque futura neque virtutes*; BIBL.1688: *Pentru că adeverit sînt că nici moarte, nici viaţă, nici îngerii, nici începăturile, nici puterile, nici cêle ce sînt, nici cêle viitoare*"; BIBL.1795/2000: *Pentru că tare crez eu că[…]nici căpeteniile, nici puterile, nici ceale ce sînt acum, nici ceale viitoare.*♦ TOMA DIN AQUINO: de dragostea lui Dumnezeu nu ne poate separa nici puterea morţii, nici iubirea faţă de viaţă, cea mai puternică forţă din om; îngerii sînt cei care sînt alături de indivizi; „stăpînirile" sînt îngerii care protejează popoarele; „puterile" reprezintă cel mai înalt ordin al îngerilor păzitori. Întregul înţeles, arată Sf. Toma, se poate referi fie la îngerii căzuţi, cei care lupta împotrivă sfinţilor: „Căci lupta noastră nu este împotriva cărnii şi a sîngelui, ci împotriva Începătoriilor, împotriva Stăpîniilor, împotriva Stăpînitorilor acestei lumi de întuneric, împotriva duhurilor răutăţii care sînt în stihiile cereşti". (Efes. 6:12, ANANIA), fie la îngerii buni. Aici îl citează pe Ioan Hristostom, care vede în textul paulin ideea că asemenea lucruri cu totul imposibile- îngerii buni luptîndu-se împotriva sfinţilor şi învingînd- sînt mai posibile decît ca oamenii să fie despărţiţi de iubirea lui Hristos. Toma îl caracterizează pe Pavel că un „îndrăgostit de Hristos": aşa cum oamenii îndrăgostiţi nu îşi pot ascunde iubirea, ci o mărturisesc public cu entuziasm, uneori pentru a stinge patima ce îi arde, la fel şi Pavel îşi declară entuziast curajul în faţa „lucrurilor care sînt şi care au fost, cele ce pot exista şi cele ce nu pot exista" (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 729-731). Comentînd în ediţia jubiliară a Bibliei din 2001 asupra acestui pasaj şi a celui de la Efes. 6:12, Bartolomeu Anania considera că aceste versete fundamentează conceptul patristic de „război nevăzut": „adevărata lupta — dintre bine şi rău- nu se consuma în planul materiei contingente; pasiunile ei sînt determinate de forţe spirituale". În plus, în legătură cu referirea la „stihiile cereşti", literatura iudaică a Antichităţii considera că spaţiul dintre cer şi pămînt este un spaţiu locuit de Satana şi forţele întunericului.

Capitolul al 9-lea

9:1

NTB: *nu mințu, mărturisind mie depreună cunoștința sufletului meu, pren Duhul Sfînt*; BIBL.1795/2000: *nu mint, împreună mărturisindu-mi mie cunoştinţa mea întru Duhul Sfînt*; BIBL.ANANIA: *împreună cu mine mărturisește conștiința mea întru Duhul Sfînt.*

9:2

NTB: *Că am întristare mare și neîncetată durearea inimiei mele.*

9:3

VULG.: *Optarem enim ipse ego anathema esse a Christo pro fratribus meis*; BIBL. 1688: *Că mă rugam eu singur anáthema să fie de la Hristos, pentru fraţii miei, care-mi sînt rudenii după trup*; BIBL.CORN.: *Căci aș putea dori să fiu însumi anatema dela Hristos pentru fraţii mei.*

9:4

Haacker, discutînd pasajul, pleacă de la poziţia lui Adolf von Harnack, care l-a denunţat pe Pavel pentru că ar fi trădat consecinţele logice ale teologiei sale. Pentru Harnack, argumentul lui Pavel este un onorabil „patriotism religios" dar din păcate lipsit de consistenţă teologică. (De altfel, el considera că păstrarea Vechiului Testament în rîndul cărţilor canonice chiar şi după secolul al XVIII-lea nu revela altceva decît paralizia religioasă a Bisericii). Haacker răspunde indicînd şi către Rom. 3,2 ca fiind o

prezentare similară a darurilor primite de Israel şi a caracterului acestuia de „popor ales" deşi legământul se universalizase prin Hristos. Însă accentul întregului capitol, afirma Haacker, nu cade pe întrebarea „Ce se va întîmpla cu iudeii?", ci „Este posibil ca, observînd starea decăzută a poporului iudeu din ziua de azi, să deducem eşecul cuvîntului lui Dumnezeu?" sau după cum spune chiar Pavel, „Dar, negreşit, nu că ar fi căzut din putere cuvîntul lui Dumnezeu" (BIBL.ANANIA). Pavel va avea nevoie de următoarele trei capitole pentru a răspunde, iar argumentul va fi sintetizat în 11:29: „Pentru că darurile şi chemarea lui Dumnezeu nu pot fi luate înapoi" (p. 81-82).

9:7

NTB: *Nece carii sînt sămînţa lui Avraam îi sînt toţi feciori; ce întru Isaac, zice, chemasă-va ţie sămînţa*; BIBL.RADU-GAL.: *Nici- pentru că sînt toţi sămînţa lui Avraam- sînt toţi şi fii, ci: urmaşii lui Isaac vor fi şi urmaşii tăi* ♦ O dovadă clară a efortului depus de Pavel în capitolele 9-11 de a demonstra pe de o parte, legitimitatea misiunii sale în lumea păgînă şi întemeierea acesteia în Scriptură, şi, pe de altă parte, locul încă privilegiat, de popor ales, pe care îl păstrează Israel în economia mîntuirii prin Hristos, este numărul de citate directe din Scriptură: 35 din cele 90 de versete ale cap. 9-11 conţin astfel de citate, un procentaj de 39%. Guerra crede că acest procentaj important demonstrează că principalii destinatari ai acestui fragment sînt iudeo-crestinii (p. 147). ♦ Versetele 6 şi 7 introduc distincţia dintre un Israel aparent, empiric, definit strict prin elementul biologic, şi adevăratul Israel, al celor care cred (GUERRA, p. 148).

9:8

BIBL.1688: *ce fiii făgăduinţii socotescu-se întru semenţie*; VULG.: *sed qui filii sînt promissionis, aestimantur semen.* ♦ Pentru James D. G. Dunn, termenul cheie în pasajul 9:7-13 este *kaleo*, chemarea Israelului de către Dumnezeu. Pavel nu pune în discuţie caracterul de popor ales al evreilor, ci mai degrabă încearcă să definească aceasta chemare. O primă definiţie este respinsă: chemarea depinzînd de descendenţa fizică, lucru demonstrat la 9:7-8. O a doua, spre surprinderea multora dintre cititorii epistolei, este că această chemare ar depinde cumva de faptele bune sau rele ale indivizilor: alegerea lui Iacov în faţa lui Esau s-a petrecut înainte de naşterea celor doi. Aşadar, chemarea nu este influenţată nici de fapte, nici de fidelitatea unui om faţă de legămînt. Doar alegerea liberă a lui Dumnezeu decide (DUNN, p. 510).

9:9

VULG.: *promissionis enim verbum hoc est*; BIBL.JER.: *Voici en effet les termes de la promesse.*

9:10

NTB: *Nece numai această, ce şi Reveca dentru unul prinzînd în zgău, de la părintele nostru Isaac*; BIBL.1968: *Dar nu numai ea, ci şi Rebeca, avînd copii (gemeni), dintru-unul, de la Isaac, părintele nostru.*

9:11

Toma din Aquino accentuează caracterul liber al alegerii lui Dumnezeu — nu în funcţie de faptele oamenilor care ar fi anticipate de el, ci pentru împlinirea scopului său. Nu pentru că erau sfinţi, ci pentru a fi sfinţiţi au fost aleşi încă dinainte de naştere (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 761). ♦ Dunn merge pe linia argumentului paulin, încercînd să arate subtilitatea răsturnării de perspectiva: „Lectura tradiţională a episoadelor Isaac-Ismail şi Iacob-Esau era că Israel era definit prin descendenţa din Avraam prin Isaac şi Iacob şi prin urmare prin faptele legii cerute de la poporul Legămîntului. Accentuînd, dincolo de aceste episoade, pe principiul implicit acestora (promisiunea şi alegerea), Pavel a obţinut o pîrghie critică prin care el îşi poate susţine argumentul prin apelul către redefinirea lui Israel. În acea definiţie, Israelul istoric s-ar putea trezi că nu mai este în rolul lui Isaac şi al lui Iacob, ci în cel al lui Ismail şi al lui Esau, adică în rolul celor rămaşi în afara legămîntului cu Israel" (DUNN, p. 511).

9:12

Toma din Aquino crede că, la nivel alegoric, ideea fiului mai în vîrstă slujind celui mic poate fi înţeleasă ca relaţia dintre evrei şi păgîni: fiul mai în vîrstă este reprezentat de iudeii care sînt înfiaţi înaintea tuturor, iar cel tînăr este reprezentat de păgînii chemaţi la Tatăl mai tîrziu; ei sînt semnificaţi prin fiul risipitor din parabola Mîntuitorului (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 762).

9:15

NTB: *Miluescu pre carele voiu milui şi mă voiu îndura către carele mă îndur*; Toma din Aquino interpretează pasajul din Ieşirea ca arătînd dreptatea judecăţii lui Dumnezeu: el acţionează, oferind milă celui pe care îl considera demn de milă. Aceasta nu poate însemna, ca în erezia lui Pelagius, că mila şi harul lui Dumnezeu se oferă în funcţie de meritele fiecărui individ; însă, conform lui Toma, chiar meritele sînt oferite de harul lui Dumnezeu prin predestinare — ceea ce înseamnă că damnarea veşnică este consecinţa strictă a păcatelor oamenilor, pe cînd fericirea veşnică este oferită prin merite, dar la rîndul lor oferite odată cu predestinarea. Toate lucrurile bune şi toate binecuvîntările de care are parte un om sînt un rezultat al predestinării. Ajutorul divin nu se mărgineşte doar la acordarea harului sfinţitor, ci include şi felul în care acesta este folosit, ipostazele concrete pe care acesta le ia în acţiunile umane. Aşa cum lucrurile naturale îşi datorează nu numai forma lui Dumnezeu, ci şi mişcarea sau transformarea, la fel harul sfinţitor şi virtuţile aferente acestuia au nevoie tot de o intervenţie a Providenţei pentru a schimba comportamentul unui om. În orice caz însă, meritele obţinute prin har nu sînt ele însele motivul alegerii, ci însăşi voinţa lui Dumnezeu determină acest motiv. Cît despre dreptatea sau nedreptatea divină, Toma afirma despre conceptul de dreptate că nu s-ar potrivi cu gestul spontan

de milostivire: „De exemplu dacă o persoană întâlneşte doi cerşetori şi îi da unuia dintre ei un dar, acel om nu poate fi numit nedrept ci milostiv. La fel, dacă o persoană a fost jignită la fel de grav de către alte două persoane şi iartă pe una dintre ele şi nu pe cealaltă, el este milostiv faţă de prima, drept faţă de cealaltă, dar nedrept faţă de nimeni". Şi, din moment ce oamenii se nasc sub semnul damnării din pricina păcatului primilor părinţi, atunci cînd Dumnezeu îi alege doar pe unii, el este milostiv faţă de aceştia şi drept faţă de cei pe care nu i-a ales; El însă nu este nedrept faţă de nimeni (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 774-776).

9:18

VULG.: *Ergo, cuius vult, miseretur et, quem vult, indurat*; BIBL.ANANIA: *Prin urmare, Dumnezeu miluieşte pe cine vrea El şi împietreşte pe cine vrea El.*

9:19

BIBL.1795/2000: *Ce să ponosluiaşte încă? Că voii Lui cine poate sta împotrivă?*; BIBL.1911: *pentru ce se mai plînge? Căci hotărîrii Lui cine se împotriveşte?*; LUTHER: *Was beschuldigt er uns denn? Wer kann seinem Willen widerstehen?*

9:21

James Dunn crede că este nevoie de prudenţă înainte de a califica pasajul 9:14-23 ca demonstrînd fără echivoc o teologie a predestinării la Pavel. Primul lucru de remarcat este că Pavel subliniază milostivirea ca principalul aspect al acţiunii lui Dumnezeu. Nimic din ceea ce este descris în Vechiul Testament sau ceea ce se întîmplă în prezent nu se întîmplă altfel decît prin milostivirea divină. „Faptul că Dumnezeu a arătat milă Israelului şi că l-a „ridicat" pe Faraon înseamnă că Israel a fost definit ca receptor al milei divine, nu că Israel ar fi determinat exerciţiul şi limitele milei lui Dumnezeu". Apoi, se poate observa că Pavel răspunde unei alte doctrine a predestinarii — Israel ca singur beneficiar al harului dumnezeiesc, pe cînd cei din afara — Esau sau Faraon erau „vase ale mîniei". Or, Pavel arată aici că suveranitatea voinţei lui Dumnezeu era absolută, ceea ce o revela (pentru oameni) ca imprevizibilă şi neinfluenţată de descendenţa biologică sau de fapte; aşadar, nici Israelul istoric nu se putea simţi prea sigur de mîntuirea sa. A treia observaţie este că, în fapt, cea mai puternică dimensiune din acest pasaj este milă divină. Pavel nu ezită să afirme dreptul suveran al lui Dumnezeu asupra creaţiei sale pentru că nu se îndoieşte că scopul ultim al lui Dumnezeu este milostivirea. Ar fi vorba, după Dunn, de o idee implicită care va fi reluată şi concluzionată la 11:30-32. Se naşte astfel un „clarobscur eshatologic", în care Israel se găseşte, acum, în rolul „vaselor mîniei", al Faraonului cu inimă împietrită; pentru Dunn, teologia lui Pavel intra astfel într-o tensiune eshatologică: partea luminoasă a predestinării (convertirea neamurilor) este o funcţie a acelui „deja", pe cînd partea întunecată a predestinării (orbirea Israelului) este funcţie a lui „nu încă", fiind borne în drumul către scopul ultim al lui Dumnezeu: îndurarea (DUNN, p. 511-513).

9:22-24

Ioan Hrisostom consideră că Faraon a fost un astfel de vas al mîniei, adică un om care şi-a atras mînia lui Dumnezeu prin înverşunarea inimii, deşi el a fost mult timp tolerat de Dumnezeu „cu multă răbdare". Din cauza persistentei sale, aleasa în mod liber, în păcat se spune că el fost pregătit şi „pentru pieire". Dumnezeu i-a tolerat greşeala „cu multă răbdare" pentru a-i da o şansă să se mîntuiască, însă Faraon a ales opusul. În acest punct Dumnezeu l-a folosit pentru mîntuirea celorlalţi, folosind răul produs de acesta pentru a aduce binele pentru ceilalţi. Ideea vaselor „pregătite dinainte pentru slavă" indică nu atît faptul că tot ce s-ar întîmpla ar fi acţiune divina — altfel nimic nu i-ar opri pe oameni în drumul către Împărăţie — cît preştiinţa lui Dumnezeu. „Aşa cum Faraon a devenit un vas al mîniei prin propria-i nelegiuire, la fel ceilalţi au devenit vase ale milei prin propria disponsibilitate către supunere". Ioan Gură de Aur arată astfel că intuieşte una dintre cele mai frecvente cauze de perplexitate în dialogul teologic al vremii: problema liberului arbitru. Pentru el, Dumnezeu joacă rolul fundamental şi de neînlocuit în mîntuire, dar oamenii au şi ei o măruntă contribuţie. El nu crede că fraza lui Pavel de la 9:16: „nu depinde nici de cine vrea, nici de cine aleargă, ci de Dumnezeu care arată milă" pune mari dificultăţi. Pentru Ioan Hrisostom, Pavel nu sugerează că am fi privaţi de liber-arbitru, ci doar că soarta cuiva nu depinde doar de faptele sale şi că acesta are absolută nevoie de harul divin (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. IX). ♦ Tot aici, Ioan Gură de Aur îndeamnă cititorul să observe „înţelepciunea de nedescris" a Apostolului: căci aici el ar fi putut profita de ocazie pentru a se lansa într-o serie de acuzaţii arogante la adresa evreilor; în schimb, Pavel îşi păstrează discreţia, ba chiar alege exemplul subtil al Faraonului pentru a evita să desemneze poporul iudeu ca pe „un vas de mînie". Nu există o predestinare către damnare, ci liberul-arbitru determină cine se salvează şi cine nu, „nu numai dintre iudei, ci şi dintre popoare". Mesajul prevalent este din nou cel al milei infinite a lui Dumnezeu: un Dumnezeu care „suferă cu multă răbdare" pentru cei care cad — popoare, iudei, Faraon. Căci acestuia din urmă, prin toleranţa îndelungată arătată faţă de persistenţa sa în eroare, Dumnezeu i-a arătat la fel de multă milă ca şi celor care au fost salvaţi după răul produs de acesta. Condamnarea lui a venit după ce a refuzat repetat ajutorul mîinii întinse de Sus, deci după o alegere liberă.

9:27

VULG.: *Si fuerit numerus filiorum Israel tamquam arena maris, reliquiae salvae fient*; BIBL.1688: *De va fi numărul… rămăşiţa se va mîntui*;

9:30-33

Toews susţine că problema evreilor nu a fost constituită de

scopul urmărit — Legea şi îndreptăţirea ce venea din aceasta — ci de mijloacele de a-l atinge. Au ales faptele Legii, inclusiv un etnocentrism evreiesc, în loc de a alege credinţa, mijlocul valabil pentru toate popoarele. „Piatra de poticnire", crede Toews, nu este îl semnifică pe Mesia, nerecunoscut de evrei, ci Legea şi incapacitatea lor de a atinge scopul Legii. Poticnirea vine atunci cînd credinţa apare ca fiind deschisă tuturor, în opoziţie cu un exclusivism naţional axat pe glorificarea strictă a faptelor legii (TOEWS, p. 261).

9:32

În unele manuscrie greceşti apare sintagma „faptele Legii"; Ioan Gură de Aur îşi construieşte comentariul pe această variantă. Vulgata traduce doar *ex operibus*.

Capitolul al 10-lea

10:1

NTB: *Plecata-I voia inimii mele, si rugaciunia la Dumnezau, pentru Israil iaste intru mantuire.* ♦ LUTHER se alatură lui Augustin în intepretarea acestui pasaj ca fiind un avertisment indirect adresat popoarelor: asa cum evreii au greşit crezînd prea mult în valorea faptelor, la fel si neamurile pot greşi crezînd că Dumnezeu le-a preferat pe ele în defavoarea evreilor (LUTHER, p. 143).

10:2

ἀλλ'οὐ κατ' ἐπίγνωσιν; VULG.: *quod aemulationem Dei habent sed non secundum scientiam.*; LUTHER: *aber mit Unverstand*; BIBL.ANANIA: *dar nu potrivit cunoaşterii.* ♦ Bartolomeu Anania explica în ediţia tocmai citată ca rîvna aceasta nu fusese luminată de cunoaşterea adevărului, după modelul rîvnei lui Pavel de dinainte de convertire. TOEWS consideră o componenta-cheie a pietăţii evreieşti din Antichitate era excluderea non-evreilor şi a elementelor străine din comunitatea Legămîntului. Cuvintele lui Pavel nu sînt lipsite de ironie: în zelul ce avea ca scop împlinirea voinţei lui Dumnezeu, evreii îşi pierd capacitatea de a discerne chiar această voinţă. Obiectul acestei cunoaşteri sau sursa ignoranţei este îndreptăţirea. Contrastul este intre puterea lui Dumnezeu de a salva întreaga lume si credinţa într-o îndreptăţire singulară, pe baze etnice, a evreilor. Poporul lui Israel încearcă să se îndreptăţească singur, neascultînd voinţa lui Dumnezeu şi construind o indreptăţire exclusivistă, naţională (TOEWS, p. 200).

10:4

Bartolomeu Anania crede ca acest verset ar trebui citit precum propoziţia: „Sfîrşitul seminţei este planta". Douglas Moo crede că două lucruri ar trebui precizate: primul ar fi ca Pavel gîndeşte acest aspect în categoria sa obişnuita a istoriei mîntuirii: legea mozaică a fost o etapa a relaţiei lui Dumnezeu cu oamenii care a luat sfîrşit. Aceasta relaţie este acum mijlocită prin şi în Hristos. Dar Pavel nu afirma ca legea a devenit irelevantă: omul este în continuare chemat să se supună preceptelor legii pentru ca aceasta este mijlocită de Hristos (cf. Gal. 6:2; 1Cor. 9:19-21). Pentru Apostol, legea mozaică este în continuare actuală si folositoare. Al doilea lucru este ca versetul de faţă se încadrează în „frumoasa unitate" a Noului Testament. Iisus însusi spune: „Să nu gîndiţi ca am venit sa desfiinţez Legea sau Prorocii; am venit nu să desfiinţez, ci să împlinesc" (Mat., 5:17). „Pe de o parte, atît Iisus cît si Pavel avertizează împotriva subestimarii gradului în care Hristos încorporează şi mediază pentru noi ceea ce legea Vechiului Testament învaţa şi făcea. Relaţia noastră cu Dumnezeu este bazată în Hristos, nu în lege; şi comportamentul nostru cotidian ar trebui să fie ghidat în primul rînd de învăţătura lui Hristos şi a apostolilor, şi nu de lege. Pe de alta parte, Iisus si Pavel ne avertizează împotriva separării lui Hristos de lege. Pentru ca el este împlinirea si desăvîrşirea şi el nu poate fi înţeles sau apreciat dacă nu este vazut în lumina perioadei pregătitoare al cărei centru fusese legea" (DOUGLAS, MOO, p. 543).

10:5

VULG.:*Qui fecerit homo, vivet in eis*; NTB: *omul carele va face acealia, vii-va pren iale.*

10:6

James Dunn crede că există argumente pentru a afirma ca Pavel nu propune un antagonism între lege şi credinţă în secvenţa 10:5-10:13. Primul argument: critica legii fusese îndreptată mai degrabă către folosirea ei ca „înger păzitor al Israelului" dincolo de timpul acordat (Gal. 3:19-4:10) şi către pervertirea ei de catre păcat (Rom., 7:7-25). Aici, argumentul lui Pavel este ca scopul legii — indreptatirea — a fost urmărit în mod greşit (Rom., 9:32). Într-un anumit sens, totuşi, o variantă a legii care afirmă caracterul distinct al evreilor, a luat totuşi sfîrşit (10:4). Al doilea aspect este legat de înţelesul acordat cuvintelor lui Moise. Porunca nu era destinată ca un mijloc de a obtine viaţă, ci era mai degrabă o indicaţie privind modul de viaţă al poporului legamîntului. Ar fi vorba de o „dreptate secundară", secundară adică celei principale — dreptatea din credinţa. „Eşecul Israelului este ca le-a confundat pe cele două, acordînd dreptăţii din lege o importanţă mai mare decît cea obtinută din credinţa- şi considerînd că împlinirea primei de către neamuri este la fel de importantă ca cea de-a doua". Al treilea argument este dat de alegerea facută de Pavel pentru a discuta dreptatea din credinţă: el alege Deut. 30:11-14, un text care demonstrează usurinţa omului de a ramîne fidel legii. Faptul ca Pavel a ales acest pasaj pentru a vorbi despre dreptatea din credinţă arată că el nu concepe un antagonism între lege şi credinţă, ci mai degrabă distincţia dintre lege ca fiind destinată exclusiv Israelului si legea înţeleasă în lumina credinţei. Se pare că şi în exegeza iudaică pasajul din Deuteronom fusese în general înteles ca nereferindu-se în mod exclusiv la Torah, ci mai degrabă la o instanţă transcendentă. Nu există aşadar o antiteză, pare a spune Pavel, dar este necesar o redescoperire a sensului si

elementului fundamental al legământului: încrederea poporului în dreptatea lui Dumnezeu, îndreptăţirea lor prin credinţa în dreptatea Sa. În final, în teologia paulina o ultima distincţie cade: cea dintre „iudeu şi grec". În „era lui Adam" a istoriei, exista o universalitate a păcatului şi a morţii. In „era lui Hristos", exista a universalitate a mîntuirii şi a harului. Deschiderea lui Dumnezeu în Hristos pentru cei care cred corespunde definiţiei Israelului în termenii „chemării" lui Dumnezeu. Iar acum, răspunsul nu poate fi dat prin distincţia etnică sau prin fapte, ci prin credinţa în Hristos (DUNN, p. 516-518).

10:14

Pentru GUERRA (1995, p. 152), pasajul final al capitolului al 10-lea reprezintă un argument al lui Pavel în favoarea ideii ca doar Israel, şi nu Dumnezeu, este responsabil pentru „poticnire". Toate condiţiile pentru credinţa în Evanghelie au fost îndeplinite: cuvîntul a fost raspîndit de apostoli, şi a fost auzit de evrei, în care însă nu au crezut. Si totusi, asa cum o demonstreaza citatele din Moise si Isaia, totul face parte din planul lui Dumnezeu.

10:21

LUTHER: *Den ganzen Tag habe ich meine Hände ausgestreckt zu dem Volk, das sich nicht sagen läßt und widerspricht.* BIBL.JER.: *Tout le jour j'ai tendu les mains vers un peuple désobéissant et rebelle.* ♦ GUERRA (1995, p. 152): Citatele precedente sînt folosite de Pavel pentru a îşi justifica misiunea de evanghelizare printre popoare. Mai mult, chiar această evanghelizare a popoarelor are ca scop întoarcerea Israelului catre Hristos.

Capitolul al 11-lea

11:6

DUNN (1998, p. 519-522) grupează acest pasaj de început al capitolului, dar şi ultimele două capitole sub semnul încercării lui Pavel de a găsi o cale de alege între ideea unui Israel privilegiat, mîntuit prin simpla omogenitate etnică şi prin faptele legii si cea a unui Israel format strict din cei care cred, adică a irelevanţei Israelului istoric-etnic. In aceste şase versete, Pavel preia o tema recurentă din literatura veterotestamentară, aceea a întrebării disperate adresate lui Dumnezeu: Oare a respins El poporul Său? El se identifică apoi atît biologic, cît şi în sensul apartenenţei prin credinţa cu urmasii lui Avraam, „Israeliţii" — o inteligentă plasare personala în tensiunea lui „deja — nu încа". Apoi, răspunsul este foarte clar: tocmai în virtutea „cunoaşterii dinainte", Dumnezeu nu a respins poporul său. Israelul chemat de Dumnezeu ramîne sub semnul acestei chemari, într-o continuitate printr-o „ramaşiţă". In sfîrşit, specificarea acestor „sapte mii de barbaţi" aleşi este intenţionată ca adîncind ceea ce teologia iudaică intuise demult: caracterul de popor ales a implicat întotdeauna o tensiune între credinţă şi apostazie, respingere si restaurare. Aceşti şapte mii reprezintă anticiparea unei viitoare convertiri complete a evreilor. Alegerea acestora, ca si cea iniţiala a Israelului s-a petrecut prin har, şi nu prin fapte, semn al universalitaţii şi iubirii ce caracterizează acţiunea lui Dumnezeu în istorie.

11:11

VULG.: *Sed illorum casu salus gentibus, ut illi ad aemulationem adducantur.* ♦ DOUGLAS, MOO (1995, p. 683) stabileşte aici (versetele 11-32) limitele ultimei parţi a argumentaţiei pauline cu privire la Israel. A fost acesta respins definitiv respins din iconomia mîntuirii? Raspunsul lui Pavel este un categoric „nu". Orbirea lor prezentă a dus la raspîndirea Evangheliei la neamuri, dar, la cea de-a doua Venire, evreii vor îmbraţişa Evanghelia.

11:12

LUTHER: *wenn ihre Zahl voll würde?* ♦ TOEWS (p. 278) crede ca o idee simplă reiese de aici: mîntuirea întregii lumi depinde de mîntuirea evreilor. Vremea Eschatonului, Judecata de Apoi şi învierea morţilor, va începe atunci cînd evreii vor crede în Evanghelie.

11:16

Dacă patriarhii Vechiului Testament au fost sfinţi, la fel şi ramurile, întregul popor evreu, va fi într-o zi sfinţit, crede Toma din Aquino (TOMA DIN AQUINO, LECT., Art. 891). Şi Calvin, Cranfield, Käsemann, Guerra cred ca Pavel se refera aici la patriarhi, pe cînd Barett crede că, prin „radacină", Pavel s-ar gîndi la evreii creştini (cf. GUERRA, 1995, p. 154).

11:20

VULG.: *incredulitate fracti sînt, tu autem fide stas. Noli altum sapere, sed time*; NTB: *pren necredinta sa rupsara, iara tu, pren credinta, stai; nu te mari in inima, ce te teame*; BIBL.1688: *Nu gîndi sus, ce te teame.* ♦ Atentionare catre cei care tindeau sa respinga rolul istoriei evreilor in iconomia mantuirii si catre ce care puteau risca sa cada in capcana in care cazusera si majoritatea evreilor din acel timp: de a considera ca mantuirea este rezervata doar grupului lor Biserica, de aceasta data, acordata fiind in chip mecanic, colectiv, pe baza simplei apartenente la aceasta colectivitatate si a respectarii prescriptiilor ritualice. ♦ Teologia Conciliului Vatican II arata ca dincolo de granitele vizibile ale Bisericii (marcate de apartenenta prin Botez) mantuirea este posibila, in chip misterios, pentru orice om care respecta legea naturala inscrisa in constiinta sa de catre Creator. Ea insa este posibila numai prin Hristos, a Carui jertfa a rascumparat intreaga lume, chiar daca el nu este marturisit sau nici macar cunoscut.

11:23

NTB: *nu vor ramînea în necredinţă, oltui-se-vor*; BIBL.1688: *altui-să-vor*; VULG.: *si non permanserint in incredulitate, inserentur.* ♦ Siguranţa provenită din credintă şi iubirea infinită a lui Dumnezeu nu trebuie să încurajeze aroganţa şi ideea ca viaţa pe acest pamînt ar fi altceva decît o peregrinare şi ca

mîntuirea a avut deja loc (HAACKER, 2003, p. 91).

11:24

La sfîrşitul secvenţei 11:17-24, DUNN (1998, p. 526) crede ca ceea ce ramîne este intenţia lui Pavel de a menţine Israelul în poziţie centrală în planul de mîntuire al lui Dumnezeu, dar şi că identitatea Israelului include, prin definirea sa de către har şi credinţa, atît o parte din Israelul istoric, cît şi neamurile.

11:27

BIBL.RADU.GAL.: *legamîntul meu cu ei*. ♦ Pentru DUNN (1998, p. 526-529) fragmentul 11:25-27 reprezintă rezolvarea dilemei legate de soarta Israelului, enunţată în capitolul al 9-lea. Ea este completarea revelaţiei de pe drumul Damascului cu privire la viitoarea sa misiune printre neamuri. Acum dinamica mîntuirii este descoperită în totalitate: că împietrirea evreilor trebuia să ducă la convertirea neamurilor şi apoi că acestea să fie urmate de evrei. Remarcabilă este si relativa absenţă a elementelor creştine din discursul lui Pavel — indiciu asupra incercării sale de a vorbi în termeni perfect inteligibili evreilor timpului sau. Mai concret, el îi invită pe aceştia să i se alature în aşteptarea venirii lui Mesia.

Capitolul al 12-lea

12:1

BIBL.JER.: *à offrir vos personnes en hostie vivante, sainte, agréable à Dieu*; LUTHER: *daß ihr eure Leiber begebet zum Opfer, das da lebendig, heilig und Gott wohlgefällig sei*. ♦ Nu ar trebui să se înţeleagă de aici, spune Ioan Hrisostom, că Pavel i-ar îndemna pe oameni să se sinucidă sau să moară prosteşte, ci că ei ar trebui să se ofere ca „jertfă vie"; şi nu strict formală, materială, ci spirituală şi izvorîtă din credinţa, „sfîntă, bine plăcută lui Dumnezeu". Modalitatea în care se petrece acest lucru este simplă: a te abţine de la rău (în gînduri, cuvinte, fapte) şi a face binele (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XX, versetul 1). ♦ Începînd cu acest capitol, registrul se schimbă, Pavel oferind în ultimele capitole o exortaţie morală. James Dunn oferă cîteva consideraţii pe marginea eticii propuse de Apostol. Astfel, deşi el pune totul în lumina eshatologică, problemele pe care le abordează sînt cît se poate de concrete şi înrădăcinate în contexul specific al epocii sale. Într-un anumit sens, aşadar, Pavel nu face dovada unei lipse de pragmatism, chiar dacă vede o mizăfundamentala — soarta omului pentru eternitate — în comportamentul concret din situaţiile felurite ale vieţii, şi chiar dacă el nu îşi închipuie sfaturile ca putînd avea ecouri peste veacuri, fiind convins de iminenţa Parusiei. Apoi, nu este întîmplător că Pavel evocă metafora trupului lui Hristos în acest capitol: pentru el, problema nu este doar a unei etici personale, ci a dinamicii întregului grup şi a interdependenţei membrilor. Dezordinea interioară, aşadar, nu este lipsită de consecinţe în plan exterior (DUNN, p. 671-672).

12:3

BIBL.JER.: *ne vous surestimez pas plus qu'il ne faut vous estimer, mais gardez de vous une sage estime*. ♦ WILCKENS (1982, p. 11-12) observă cîteva aspecte: recursul lui Pavel la autoritatea sa de apostol, autoritatea conferită lui prin har şi confirmată de către ceilalţi apostoli; împrumutul retoric şi tematic din temele filosofiei greceşti a virtuţii: necesitatea de a fi moderat, modest şi de a întreţine armonia dintre suflet şi corp.

12:4

NTB: *sînt într-un trup mădulare multe, iară părţile n-au toate o lucrare*; BIBL.1688: *iară mădulările toate nu acelaşi fapt au*; BIBL.1968: *şi mădularele nu au toate aceeaşi lucrare*. ♦ Membre care, trebuie subliniat, aparţin acestui trup numai în virtutea credinţei în acelaşi Iisus Hristos. Credinţa este cea care armonizează şi dă o unică direcţie carismei şi misiunii fiecărui membru (SCHLIER, p. 368).

12:5

VULG.: *singuli autem alter alterius membrȃ*; LUTHER: *aber untereinander ist einer des andern Glied*; NTB: *un trup sîntem întru Hristos, iară cîte unul, unul altui sîntem mădulare*; BIBL.1688: *un trup sîntem întru Hristos*. ♦ Metafora trupului lui Hristos domina eclesiologia paulină (DUNN, p. 548). Cea mai plauzibilă sursă de inspiraţie pentru această expresie a lui Pavel ar fi, după Dunn, Cina euharistică a perioadei contemporane Apostolului. În 1Cor., capitolele 10 şi 11, el spune despre pîine că ar fi trupul lui Hristos şi că orice împărtăşire sacramentală din acest trup îl transformă pe individ în membru. Aşadar o comunitate care are ca pilon cina euharistică — şi împărtăşirea cu Trupul lui Hristos, nu poate fi numită altfel decît Trup al lui Hristos. În orice caz, compararea unei comunităţi cu un trup nu era un element nou în acel timp, ea fiind deja prezentă în ideologia seculară a unor entităţi statale ale lumii antice. Dunn observă astfel cu acuitate inteligenta întorsătură a gîndirii pauline: Apostolul ar face trecerea de la imaginea Israelului ca popor al lui Dumnezeu, unit prin apartenenţa etnică, la cea a unui corp politic în sens clasic, greco-roman, care unea, sub aceleaşi valori, oameni din diverse etnii şi straturi sociale. Numai că, acum, vechile valori politice sînt înlocuite printr-o apartenenţă mult mai profundă, prin botez şi împărtăşanie, angajînd toată fiinţa, la trupul lui Hristos.

12:6

NTB: *Iară avînd daru deusebi, după mila ce e dată noao*; BIBL.1688: darul ce s-au dat noao în multe fealiuri; Micu: *Iară avînd daruri de multe fealiuri*. ♦ Faptul că Pavel numeşte „profeţia" înaintea celorlalte daruri indică faptul că el o preţuieşte cel mai mult. El însă încearcă să o diferenţieze faţă de izbucnirile entuziaste din alte comunităţi, iraţionale, greu de evaluat şi lipsite de potenţialul de a dezvălui lucruri folositoare comunităţii. Apelul la termenul de „credinţă" în

acest verset, a îndemnat unii cercetători să creadă că un criteriu decisiv de evaluare a veridicităţii acestor profeţii era conformitatea lor cu principalele articole de credinţă ale creştinismului timpuriu (SCHIMTHALS, p. 441).

12:11

Îndemnurile morale din versetele 9-21 au parelele în Vechiul Testament, teologia iudaică şi, desigur, în Evanghelii („der Jesustradition", STUHLMACHER, p. 174). Misionarii acelei vremi sintetizau şi decantau aşadar aceste tradiţii, pe care însă le uneau sub îndemnul supunerii faţă de Cel Răstignit şi Înviat. Există chiar şi o asemănare cu etica filosofică populară a timpului, căreia i se opunea avertismentul unui Epictet sau Josephus împotriva spiritului umil şi a slăbiciunii: Pavel nu se va sfii să proclame ca model chiar pe Hristos cel umil pînă la moartea pe Cruce (STUHLMACHER, p. 174).

12:13

NTB: *În treabele sfinţilor, îndurători, şi uspătători streinilor*; BIBL.1688: *La trebile sfinţilor părtaşi fiind, iubirea de striini gonind*; BIBL.RADU-GAL.: *fiţi gata să primiţi în gazdă.* ♦ Colectele, activităţile de ajutor reciproc existau deja în sinagogile timpului, model pe care Pavel îl preia în contextul teologic specific al noţiunii de Biserică — Trup al lui Hristos. Ospitalitatea faţă de străini avea şi un model concret: fără gazdele din fiecare comunitate, misiunile de evanghelizare din perioada apostolică ar fi fost mult mai dificile (cf. STUHLMACHER, p. 175).

12:14

VULG.: *Benedicite persequentibus; benedicite et nolite maledicere!*; NTB: *Blagosloviţi pe ceia ce vă gonescu, pohtiţi-le bine, nu-i blăstămareţi*; BIBL.1688: *blagosloviţi şi nu-i osîndiţi.* ♦ A răspunde prin binecuvîntare unui blestem sau unei persecuţii reprezintă o marcă distinctivă a creştinului, semnul că ei slujesc unui Stăpîn şi Învăţător adevărat şi bun (Origen, I, *Commentarii in epistulam ad romanos*, 9, 14).

12:15

LUTHER: *Freut euch mit den Froehlichen und weint mit den Weinenden*; NTB: *să vă bucuraţi cu ceia ce se bucura, să plîngeţi cu ceia ce plangu.* ♦ Dacă este clar de ce este nevoie să fim solidari cu semenii în necaz, ce sens are atunci solidaritatea în bucurie?, se întreabă retoric Ioan Hristostom (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XXII, versetul 15). Răspunsul este că este uneori mai greu să reuşeşti să te bucuri alături de celălalt fără a-l invidia, iar legătura de iubire dintre doi oameni se fundamentează mai bine atunci cînd există împărtăşire atît a suferinţei, cît şi a bucuriei. Pentru Barth există un aspect de parabolă în emoţiile fireşti ale bucuriei şi plînsetului, o trimitere către viaţă, pentru prima, şi către moarte, pentru cel de-al doilea. În mod ultim, conexiunea este cu Dumnezeu. Solidaritatea cu emoţiile celuilalt îi permite acestuia să nu mai considerat că un celălalt, ci ca un tainic semn şi mărturie a complexităţii lui Dumnezeu. Oscilaţiile, patimile, slăbiciunile erosului uman trimit către perfecţiunea iubirii şi milostivirii divine Barth (BARTH, p. 460).

12:17

VULG.: *Nulli malum pro malo reddentes; providentes bona coram omnibus hominibus*; NTB: *Nimărui, cu rău pentru rău, să nu plătiţi.* ♦ BARTH (p. 467) crede că, în această lume căzută, legea firii este să răspundem răului cu rău, pentru că îl considerăm pe celălalt ca meritînd să primească ceea ce este — sau ceea ce noi îl considerăm a fi — de fapt (BARTH p. 467). Nu putem, aşadar, să vedem în el ceea ce nu este, pe Acela ce se află în spatele tuturor. Theobald consideră că prin Hristos, în Duhul Sfînt, este posibilă transformarea interioară care să facă posibilă evitarea gîndurilor de răzbunare. Se reia astfel o mai veche tradiţie iudaică care cerea nu răzbunare, ci încredere în ajutorul Domnului. Pavel, crede Theobald, consideră reputaţia creştinilor ca fiind vitală în relaţia lor cu ceilalţi şi în misiunea lor de evanghelizare: fără exemplul personal de smerenie, de aplicare de către ei înşişi a învăţăturilor Mîntuitorului, mesajul îşi pierde relevanţa şi este descalificat (THEOBALD, p. 73).

12:18

NTB: *Den cît poate fi de la voi, cu toţi oamenii viiaţi în pace*; BIBL.1688: *cu toţi oamenii avînd pace.* ♦ Dacă porunca din versetul precedent trebuie să fie ghidul absolut de comportament, situaţiile concrete nu sînt întotdeauna identice cu modelul. Într-o existenţă istorică cu o infinitate de posibilităţi, vieţile extrem de complexe ale fiecărui creştin trebuie să stea sub semnul îndemnului iubirii pînă la sacrificiu. Theobald observă şi el realismul lui Pavel, văzînd în el o avertizare adresată creştinilor care ar putea fi parafrazata astfel: tindeţi mereu către pace cu toţi oamenii, dar nu vă imaginaţi că va fi întotdeauna posibil, pentru ca să nu cădeţi apoi în amărăciune şi resemnare (THEOBALD, p. 73).

12:19

LUTHER: *euch selber nicht, meine Liebsten, sondern gebet Raum dem Zorn Gottes*; NTB: *Nu vă izbîndireţi voi pentru voişi, dragii miei, ce daţi loc mîniei*; BIBL.1688: *ce daţi loc urgiei.* ♦ Theobald vede acest pasaj ca încadrîndu-se în credinţa iudeo-creştină potrivit căreia judecata supremă a faptelor acestei lumi poate veni numai din partea lui Dumnezeu şi că este nevoie ca omul să lase problema dreptăţii în mîinile Sale, unica modalitate prin care dreptatea ar fi restaurată. Iar versetul 20 dovedeşte că acest sfat nu reprezintă un resentiment sublimat şi o speranţă în răul pricinuit duşmanilor şi nici ideea de abandon, de retragere din această lume pentru a aştepta Judecata de Apoi (THEOBALD, p. 74).

12:21

VULG.: *Noli vinci a malo, sed vince in bono malum.*; LUTHER:

sondern überwinde das Böse mit Gutem; NTB: (integrat în versetul 20) *Nu fii vîncut de rău, ci învinge cu binele pre rău*; BIBL.1688: *Nu te birui de cel rău, ce biruiaşte cu binele pre rău.* ♦ Precizare finală şi decisivă în definirea mizei luptei: o miză interioară, în care contează victoria spirituală, ruperea cercului vicios faptă-răzbunare, înnobilarea sufletului în loc de căderea în bestialitate, restaurarea omului prin, în şi cu Hristos.

Capitolul al 13-lea

13:1

VULG.: *Non est enim potestas nisi a Deo; quae autem sunt, a Deo ordinatae sînt.*; NTB: *că nu-i puteare fără numai de la Dumnezeu, iară care puteri sînt, de la Dumnezău sînt rînduite*; BIBL.1688: *Tot sufletul la biruinţele ce-s mai presus să să supuie, pentru că nu iaste biruinţă, fără numai de la Dumnezău, iară cealea ce sînt biruinţe, de Dumnezău rînduite sînt.* ♦ Ioan Gură de Aur crede că Hristos a introdus Legea sa nu pentru a răsturna ordinea politică, ci pentru a o ordona mai bine. Violenţa nejustificată este de evitat. Nu conducătorii luat în sens individual sînt unşi de Dumnezeu, ci ideea de putere, de guvernămînt este conformă cu intenţia divină. Dumnezeu nu este responsabil pentru abuzurile de putere, tot aşa cum nu este responsabil nici pentru abuzurile împotriva căsătoriei, totul depinzînd de libertatea oamenilor. Ierarhia este şi ea conformă cu planul divin, fiindcă este firesc ca, de pildă, în trup, unele membre să fie supuse altora. Făcînd apel la supunerea nu din obligaţie, ci izvorîtă din vocea conştiinţei, Apostolul, afirmă Sfintul Ioan Gură de Aur, îndeamnă în acelaşi timp pe cel ce domneşte să acţioneze drept şi pe cel ce se supune să o facă din datoria faţă de Dumnezeu. Pavel ar fi acţionat astfel şi pentru a respinge acuzaţiile de rebeliune lansate de păgîni asupra creştinilor (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XXIII, versetul 1).

13:2

VULG.: *qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit*; BIBL.1688: *cela ce să împonceşază biruinţii, la a lui Dumnezau poruncă stă împotrivă.* ♦ Contextualizarea istorică propusă de James Dunn aduce lumină asupra problemei: în esenţă, percepţia de sine a comunităţilor creştine, în special a celei din Roma, era cea a unei cetăţi asediate ce aştepta iminenta venire a Domnuluiş; era însă o aşteptare cufundată în noapte şi confruntată cu „faptele întunericului" (13:11-13). În aceste condiţii, importantă era simpla supravieţuire. De asemenea, Pavel anticipa deja persecuţiile romane asupra creştinilor, cu atît mai mult cu cît chiar şi în propria-i teologie, distincţia dintre evrei şi ceea ce tot mai mult începea să se definească pe baze non-etnice, strict religioase, ca „Biserică", se adîncea. Or, ordinea imperială avea deja stabilită o minimă protecţie pentru diferite grupuri etnice, printre care şi evreii. Odată ce s-ar fi renunţat la această identitate, pericolul ar fi crescut. În orice caz, Pavel nu concepea o auto-separare a creştinilor faţă de restul societăţii. Modelele la care el recurge în pasajul 12:9-13,14 sînt în primul rînd iubirea, cu exemplul suprem în Hristos, apelul la vechea înţelepciunea iudaică cu privire la relaţiile dintre oameni şi dintre aceştia şi autoritate; dar referinţele nu se opresc aici: ospitalitatea faţă de străini, iubirea fraternă, concepţia despre autoritate ca reflectînd deopotrivă ordinea naturală şi înţelepciunea divină- toate sînt idei care nu ar fi lăsat indiferent un om format în liniile culturii greco-romane (DUNN, p. 676-678).

13:4

NTB: Că *sluga lui Dumnezău iaste ţie spre bine[…] izbînditoriu cu mînie, celuia ce face rău*; BIBL.1688: *izbînditoriu spre urgie celuia ce face răul.* ♦ Schmithals vede aici o legitimare divină a autorităţilor; ea ar veni astfel în continuarea teologiei politice iudaice din perioada ocupaţiei romane, care răspundea pozitiv faptului că Roma nu mai cerea venerarea împăratului de către evrei. Ordinea statală este legitimă prin voinţa divină ce stă în spatele ei şi prin faptul că aspiră către siguranţa şi bunăstarea supuşilor. Dar Schmithals crede că acest tip de argumentaţie, specificînd concret originea şi rolul puterii, implică şi ideea că ea ar putea să îşi piardă legitimitatea dacă obiectivele ei ar fi corupte (SCHMITHALS, p. 463-464). ♦ Tema libertăţii şi a atitudinii creştinului faţă de autorităţi este un laitmotiv în *Jurnalul fericirii* al lui Nicolae Steinhardt. Nu numai că monahul de la Rohia citează în mai multe rînduri cuvintele Mîntuitorului: „Îndrăzniţi!", dar referinţa la puterea seculară se face în termenii unui contract: da, crestinul datorează supunerea, dar atîta timp cît statul se ocupă de ceea ce îi este firesc: de economie, infrastructura, securitate. Dar atunci cînd el invadează şi planul libertăţii individuale şi de conştiinţă şi cînd încearcă să impună o ideologie, revolta este singura soluţie.

13:5

NTB: *trebuiaşte a să pleca, nu numai pentru mînie, ce şi pentru cunoştinţă sufletească*; BIBL.1688: n*u numai pentru urgie, ce şi pentru ştiinţă*; BIBL.ANANIA: *nu numai din pricina mîniei, ci şi în virtutea conştiinţei*; VULG.: *non solum propter iram sed et propter conscientiam.* ♦ Şi CALVIN (13:5) subliniază că aceasta supunere este datorată celor care sînt instalaţi într-o funcţie prin voia lui Dumnezeu, ceea ce înseamnă că ei urmează poruncile Sale. Ea nu se aplică faţă de cei care încearcă să instaleze o „tiranie a sacrilegiului". ♦ Este probabilă şi ipoteza potrivit căreia Pavel ar fi dorit să critice intransigenta unor curente ale iudaismului contemporan care plasau apartenenţa la sinagogă în directă opoziţie cu loialitatea faţă de Roma. În acest sens, catastrofa anilor 66-70 avea să stea ca o confirmare a validităţii îndemnului paulin către precauţie (SCHMITHALS, p. 467).

13:6

NTB: *şi deajde dăţi, că slugi lui Dumnezău sînt*; BIBL.1688: *şi biruri plătiţi, pentru că poslușnici lui Dumnezău sînt spre aceasta.* ♦ În final însă, afirmă Schmithals, în fragmentul 13:1-7 problema revoltei faţă de putere nu se pune. Situaţia

creştinilor era aşa de precară, încît revolta deschisă ar fi echivalat cu anihiliarea. De aceea, deocamdată, lor li se recomandă răbdarea în suferinţă (1Petr. 3:14; 4:12; Mat. 5:38; Fapte 5:29-40; Apoc. 13:9). Problema răspunsului faţă de presiunea acestei lumi primeşte răspuns în 13:8-10, şi nu în 13:1-7 (SCHMITHALS, p. 468).

13:7

BARTH (p. 476-481) oferă un abordare complexă acestei probleme: chiar dacă ştim deja către cine trebuie să ne îndreptăm, sîntem totuşi confruntaţi cu oameni imperfecţi către care trebuie să ne raportăm într-un fel pe măsura aşteptărilor Domnului. Cu alte cuvinte, evaluarea noastră etică se face în funcţie de acţiunile faţă de ceilalţi şi de faptul de a alege sau nu să-i privim în lumina Creatorului lor. Problema care se pune nu este cea de a determina dacă autoritatea are o origine divină sau dacă Pavel vorbeşte despre datoria de bun cetăţean, ci de a enunţa limitele comportamentului şi mîndriei umane, limite care fac diferenţa între smerenie şi transgresiunea prometeică. În acest sens, accentul cade mai degrabă pe impulsul revoluţionar decît pe cel legitimist-conservator. Revoluţia porneşte de la întrebarea pe care şi-o pune orice om în legătură cu dreptul unorade a-i conduce — chiar şi sub forma unei majorităţi democratice — pe ceilalţi. Secvenţa ispitirii Mîntuitorului de către Satan şi promisiunea ultimului de a-i oferi toate împărăţiile pămînteşti, comentată superb de Dostoievski prin „Legenda Marelui Inchizitor", alimentează suspiciunea creştinilor faţă de putere. Este puterea în mod intrinsec asociată cu Răul? În răspunsul afirmativ se află germenii Revoluţiei. Dar impulsul revoluţionar începe dintr-un îndelung întreţinut resentiment faţă de putere. Rebelul, în momentul în care va acţiona, va fi deja dominat de rău. El uită că nu este Dumnezeu; îşi uită condiţia căzută. El nu este Hristos întîlnindu-se cu Inchizitorul, ci chiar Inchizitorul. Adevărată Revoluţie, singura, constă în a nu acţiona, a nu continua lanţul răului ci a-l urma pe Hristos, spre iertarea păcatelor şi învierea morţilor. Aici este taina cuvintelor „biruiţi răul prin bine": nu există în acest capitol al epistolei niciun cuvînt care ar aproba ordinea existentă, dar există o infinită dezaprobare a inamicilor dominaţi de rău ai acesteia.

13:8

NTB: *Nimărui cu nemica nu fireţi datori[…]că cela ce îndrăgeaşte pe altul legea au umplut*; BIBL.1688: *pentru că cela ce iubeaşte pe altul legea au plinit.* ♦ Porunca iubirii aproapelui apare încă din Levitic 19:18; ea se referă însă doar la ceilalţi evrei. Dar în acelaşi capitol, la 19:34, se găseşte şi porunca iubirii faţă de străin. În acest context, tradiţia iudaică din vremea lui Iisus şi a apostolilor avea deja o deschidere către păgîni, o poartă prin care aceştia puteau fi iniţiaţi în întreaga Tora. Dar abia cu Evangheliile şi celelalte cărţi ale Noului Testament porunca iubirii devine mai importantă decît toate cele 613 porunci ale iudaismului tradiţional (STUHLMACHER, p. 186). Poziţia acestui verset în contextul general al îndemnurilor dintre 12:9-13:7 indică faptul că, indubitabil, pentru Pavel porunca iubirii este cea mai importantă; el rezuma astfel discursul început la 12:9 (SCHLIER, p. 394).

13:9

VULG.: *Diliges proximum tuum tamquam teipsum*; NTB: întru *acest cuvînt să cuprinde pe scurt: să iubeşti pe priiatinul tău ca însuţi pre tine*; BIBL.1688: *Să iubeşti prea aproapele tău, ca pre tine.* ♦ Exegeza rabinică (în special celebrul Hillel) din vremea lui Pavel începuse deja să meargă pe ideea că prescripţiile etice din Tora puteau fi rezumate într-o singură Regulă de Aur: iubirea aproapelui. Numai că Pavel merge mai departe şi înlocuieşte chiar şi regulile cultice, prin care Dumnezeu era venerat, cu o singură poruncă: credinţa în Hristos, cel care a învins păcatul şi moartea, eliberînd omul de sub Lege. Mai precis spus, aşa cum prima parte a decalogului poate fi împlinită prin credinţă, a doua parte îşi găseşte desăvîrşirea şi sinteza în iubirea faţă de celălalt (WILCKENS, p. 70-71).

13:10

VULG.: *Dilectio proximo malum non operatur; plenitudo ergo legis est dilectio.*; NTB: *Dragostea pre priiatinul, cu rău nu-l atinge, că împlearea legiei dragostea iaste.*♦ Asocierea dintre poruncile din Decalog şi iubire a avut continue reverberaţii în istoria teologiei. Transgresiunea se naşte atunci cînd impulsul iubirii, al dăruirii faţă de aproapele în întreaga totalitate trup-suflet a persoanei, este lezat sau absent. În armonia iniţială a cuplului primordial se găsea o imitaţie şi participare în misterul Sfintei Treimi, comuniunea de iubire infinită şi permanentă dintre Persoanele divine. Păcatul este sinonim cu izolarea existenţială, cu incapacitatea de a mai vedea în celălalt o persoană şi a-i mai dori binele, în ruptura şi dezechilibrul dintre corp şi suflet. Crima este o manifestare radicală a întreruperii comuniunii cu celălalt, consecinţă a unui reducţionism mental căruia criminalul îi este deja prizonier în momentul faptei: omul din faţa sa decade din poziţia de persoană cu o demnitate intangibilă în statutul de fiinţă de rang inferior — obstacol sau mijloc către un scop. În adulter sau desfrîu mecanismul este similar: omul nu se dăruieşte complet, „trup şi suflet" persoanei de lîngă el, într-o legătură ce tinde către uniunea spiritual-corporala, către desăvîrşire, către binele celuilalt şi aducerea unei noi vieţi în lume, ci în mod strict carnal, fără un legămînt definitiv.

13:11

NTB: *Iară acum mai aproape e de noi spăseniia, decît cînd crezum*; BIBL.RADU-GAL.: *decît atunci cînd am primit credinţa.* ♦ GUERRA (p. 165) crede că, deşi acest pasaj demonstrează un anumit sentiment al iminenţei Parusiei la Pavel, înţelesul său nu ar consta într-o „trivializare a prezentului", într-un îndemn spre o aşteptarea hipnotică şi pasivă a sfîrşitului, ci în a întemeia într-un orizont eshatologic necesitatea comportamentului moderat şi drept. Guerra trasează apoi

o contextualizare uşor simplistă şi forţată: Pavel ar echivala „îmbrăcarea în Hristos" cu valorile morale acceptate ale timpului său din dorinţa de a face mai inteligibil, atractiv sau pur şi simplu mai puţin suspicios caracterul mişcării creştine într-o capitală unde propaganda republicană şi apoi imperială promova auto-controlul, sobrietatea, moderaţia.

13:12

VULG.: *Abiciamus ergo opera tenebrarum et induamur arma lucis.* Ioan Gură de Aur interpretează şi îmbărbătează: nu ar trebuie să ne temem de un război în sensul convenţional al cuvîntului, şi nici măcar de o confruntare tristă: este vorba de arme ale Luminii şi de un Conducător cu o putere nemăsurată. Este vorba aşadar, de o sărbătoare, de un banchet al Mirelui (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XXIV, versetul 12). Luther, în schimb, vede o imagine mult mai sumbră: viaţa sub nouă Lege, viaţa în Hristos, înseamnă război, confruntare (LUTHER, p. 190).

13:13

NTB: *Ca la zuo, încuviosaţi să îmblăm, nu în ospeaţe şi beţii, nu în paturi şi în necurăţie, nu în sfadă şi în pizmă*; BIBL.1688: *Ca ziua, cu cuviinţă să umblăm.* ♦ Ioan Gură de Aur: nu băutura este interzisă, ci consumul necontrolat al acesteia; nu unirea trupească dintre bărbat şi femeie, ci desfrîul, relaţia extra-conjugala; mînia, certurile sînt şi ele considerate păcate grave. Iar forma textului arata că aceste ultime două păcate sînt asociate de Pavel cu lipsa de moderaţie în consumarea băuturilor alcoolice (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XXIV, versetul 13). Potrivit lui JEWETT (2003, p. 103) secvenţa 13:11-14 ar putea fi şi o indirectă respingere a idealului elenistic al onoarei şi virtuţii arătate în luptă/ competiţie sau a curentului revoluţionar iudaic al zeloţilor.

13:14

NTB: *Ce vă îmbrăcaţi întru Domnul nostru Iisus Hristos şi grija trupului nu aveareţi să-i împleţi pohtele lui;* BIBL.1688: *şi a trupului socoteală nu faceţi la pohte.* ♦ Pentru Ioan Hrisostom, omul trebuie să se îngrijească de trup numai atît cît să fie sănătos, restul fiind un exces periculos şi o ameninţare la adresa libertăţii interioare. Numai aşa este posibilă trezirea din „somn" fără ca sufletul să fie încărcat cu toate aceste dorinţe. „Fiindcă viaţa aceasta este un somn, şi elementele ei nu sînt în niciun fel diferite de vise". Aşa cum, în vis, cineva comite nişte fapte reprobabile, tot aşa în viaţa reală omul se lăsa înşelat de aparenţe şi cade în păcat. Numai că, spre deosebire de starea de vis, el este aici pe deplin responsabil pentru faptele sale, de aceea şi damnarea sa este eternă. La finalul capitolului, Ioan Gură de Aur îşi extinde omilia prin metafore mereu surprinzătoare: să fie cît mai mulţi oameni în stare de veghe, îndeamnă el, încercînd să nu adormim şi să păzim cetatea. Dacă am putea vedea fiinţele imateriale, am vedea atunci diavolul cum sparge zidurile, jefuind totul şi măcelărindu-ne. Sau, dacă ne-am putea detaşa, am vedea chiar cum mulţi dintre noi au cedat ispitei desfrîului, confundînd valorile şi sensul dorinţei. În plus, pe lîngă valoarea salvifică individuală, acest comportament demn de exemplul lui Hristos este o mărturie şi în faţa „neamurilor", a non-creştinilor. Evanghelizarea nu e posibilă fără ca cel ce propune mesajul creştin să fie el însuşi semn al Împărăţiei. Creştinii nu ar trebuie să se teamă să îl proclame pe Hristos chiar şi în cele mai neaşteptate locuri, chiar în toiul ţipetelor şi manifestărilor necontrolate ale celorlalţi. Există o înlănţuire a viciilor şi a păcatelor: distracţia necontrolată este contextul în care se naşte dorinţa necontrolată, iar aceasta duce la desfrîu, adulter, familii rupte, măsuri contraceptive, avort, reputaţie stricată, damnarea veşnică. Ce înseamnă atunci, „a te îmbrăca cu Hristos?" A urma exemplul faptelor Sale, ducînd Crucea. În rest, mîncarea nu trebuie decît să potolească foamea, hainele şi locuinţa nu trebuie decît să protejeze corpul. Cu cît corpului îi este acordată mai multă atenţie, cu atît el devine mai vulnerabil dar şi mai avid după noi satisfacţii (IOAN HRISOSTOM, ROM., XXIV, versetul 14). ♦ Toews crede că aceste ultime versete reprezintă o adîncire a misterului botezului: acesta nu înseamnă doar un rit de trecere, un semn exterior al unei realităţi interioare, ci şi o „înrolare" în armata lui Hristos în lupta împotriva întunericului. Botezul semnifică o transformare interioară fundamentală, dar plasînd individul într-o situaţie conflictuală, aparţinînd încă acestei lumi, marcată de exigenţa moderaţiei, lucidităţii şi luptei duhovniceşti (TOEWS, p. 329-331).

Capitolul al 14-lea

14:1

VULG.: *Infirmum autem in fide assumite, non in disceptationibus cogitationum.* ♦ Conform lui James Dunn, spaţiul acordat acestei ultime exortaţii (14:1-15,6) arată faptul că problemele ridicate sînt cît se poate de concrete, afectînd majoritatea comunităţilor din Roma. Ele par a fi importante pentru toate părţile implicate, iar Pavel considera rezolvarea lor ca avînd relevanţă în întregul context al doctrinei mîntuirii. Mai mult ca sigur, conform celor mai noi opinii ale istoricilor, principala problemă tratată este raportul membrilor comunităţii faţă de regulile iudaice referitoare la alimente şi la ziua Sabatului. Problema care se punea ţinea de raportul iudeilor faţă de tradiţie dar şi a relaţiei, continue sau discontinue, dintre Israel şi Biserică. Pe de altă parte, evenimentele istorice schimbaseră caracterul etnic al comunităţilor creştine: dacă la început acestea erau formate predominant din evrei, lucrurile aveau să se schimbe în anul 49, cînd un decret imperial expulzează majoritatea evreilor din Roma. Mai tîrziu legislaţia va deveni din nou permisivă, iar o parte din aceşti evrei vor căpăta dreptul de a se întoarce. Ei însă vor găsi comunităţile creştine ca fiind de data aceasta dominate de non-evrei, iar această situaţie va naşte tulburări şi tensiuni. În acest context apare scrisoarea lui Pavel. Dintre criteriile care ghidează judecata lui Pavel, primul este cel al

credinţei. Este vorba aici de o răsturnare de perspectivă: puternic nu este cel ce respectă cu stricteţe toate regulile alimentare şi cultice, ci mai degrabă cel cu credinţa fermă.

14:2

NTB: *Că unul creade că e slobod acar ce a mînca, iară altul slab mînca vearze*; BIBL.1688: *Că unul creade să mănînce toate, iară cela ce e slab legumi mănîncă.* ♦ Pavel, afirmă DUNN (p. 684), considera că a crede în Dumnezeu dar a respecta în acelaşi timp cu stricteţe aceste restricţii alimentare înseamnă a avea inima împărţită, a te îndoi că singură credinţa te poate mîntui, alegînd astfel şi împlinirea acestor cerinţe formale. În fapt, ar spune Pavel, doar credinţa şi conştiinţa curată sînt elementele prin care fiecare individ răspunde în faţa lui Dumnezeu. Precedentul la care apelează apostolul este chiar învăţătura lui Iisus, cu acea relativizare a prescripţiile alimentare şi cultice ale Legii şi proclamarea purităţii sufletului ca un criteriu de bază în evaluarea morală. (cf. Marc. 7:15). În continuarea pasajului, Pavel face apel la necesitatea unei mărturii curate despre caracterul creştinismului, cu atît mai relevantă pentru o comunitate restrînsă înconjurată de non-creştini. În orice caz, miza pasajului este armonia din interiorul comunităţii, adică relaţia dintre cei „liberi în Hristos" şi cei care încă menţineau regulile iudaice. Pavel îndeamnă la toleranţă şi acceptare reciprocă, o poruncă ce nu îşi va pierde relevanţa într-o istorie a creştinismului în care se vor naşte conflicte între cei „liberi în credinţă" şi partizanii unei abordări mai tradiţionale şi mai atente la ritualuri şi reguli. În fragmentul 14:3-12 el se va adresa mai întîi celor „slabi în credinţă", iar în 14:13-15,6, celor „puternici".

14:3

NTB: *Cel ce mănîncă, pe cela ce nu mănîncă să nu-l oscîrbească, iară cela ce nu mănîncă, pre cel ce mănîncă, să nu-l osîndească*; BIBL.1688: *pentru că Dumnezău pre el l-au luat.* ♦ Pentru prima categorie, a celor „slabi în credinţă, DUNN (p. 686) vede în acest pasaj o condamnare a intoleranţei faţă de cei „liberi", dar şi o analiză teologica a acestei atitudini: el îi provoacă pe tradiţionalişti şi le expune argumentul potrivit căruia Dumnezeu este cel care decide cine va fi primit în Cer, nu faptele omului. Iubirea lui Dumnezeu este mai mare decît nişte simple fapte şi îi cuprinde şi pe cei neacceptaţi într-o morală tradiţională. A îl considera pe Dumnezeu că o Fiinţă care acceptă doar categoria tradiţionaliştilor, respingînd „liberalii" care au totuşi credinţa în Hristos, înseamnă antropomorfism, construirea unui Dumnezeu în imaginea strîmtă a omului. Versetul 6 va lămuri care ar fi raportului ideal al creştinului faţă de prescripţiile exterioare: abilitatea de a închina un gest lui Dumnezeu. A recunoaşte un lucru ca venit de la Dumnezeu, a mulţumi şi a-l oferi Domnului în spirit de umilinţă şi credinţă este mesajul eliberator al lui Pavel pentru creştini.

14:4

Tu quis es, qui iudices alienum servum? Suo domino stat aut cadit; stabit autem, potens est enim Dominus statuere illum.; NTB: *Iară tu cine eşti carele osîndeşti pre sluga altuia? Domnu-său stă au cade şi va sta, că putearnic iaste Domnul să-l steae pre el*; BIBL.1688: *Iară va sta, pentru că puternic iaste Dumnezau să-l întărească pre el.* ♦ Pentru cei „tari în credinţă", afirmă Dunn, Pavel face apel în primul rînd la copierea modelului iubirii Mîntuitorului. Ei trebuie să îi primească pe fraţii lor cu convingeri mai degrabă instinctive decît raţionale, cu căldură dar şi respectîndu-le credinţa, neîncercînd o impunere a propriilor convingeri. Apoi, Apostolul îi avertizează pe „liberali" că, din imprudenţă, ei ar putea deveni pietre de poticnire pentru ceilalţi; aceasta nu atît pentru că ar putea produce o senzaţie de a fi fost insultaţi, ci pentru că i-ar putea îndemna pe aceştia să dezvolte un comportament contradictoriu, o dedublare, comiţînd nişte fapte în care, de fapt, nu cred sau de a căror moralitate se îndoiesc, deschizînd posibilitatea unui comportament superficial şi lipsit de exigenţă morală. În final, Pavel recomandă liberalilor să practice negarea de sine, abţinerea de la comportamente publice care i-ar sminti pe fraţii mai slabi în credinţă, la fel cum şi Hristos s-a jertfit pe Sine pînă pe Cruce. Tot pasajul este, în final, o încercare pragmatică a lui Pavel de a armoniza diferitele tradiţii şi sensibilităţi din interiorul comunităţilor creştine romane, promovînd respectul reciproc pe baza ideii că mîntuirea este posibilă în primul rînd prin credinţa în Dumnezeu şi Iisus Hristos şi abia apoi prin respectarea normelor Scripturii (DUNN, p. 690). ♦ Se poate afirma că există aici un prim tratament dinamic al relaţiei dintre Revelaţie şi Tradiţie. În critica (*Theologische Prinzipienlehre. Bausteine zur Fundamentaltheologie*, München, Eric Wewel Verlag, 1982, p. 94-96) pe care Joseph Cardinal Ratzinger, actualul Papă Benedict al XVI-lea, o face abandonării, de către Luther, a Tradiţiei în favoarea exclusivităţii Scripturii, el arată ca iniţiatorul Reformei nu a observat un lucru simplu: şi Biblia este Tradiţie. Ea este rezultatul unei acumulări istorice venită ca urmare a răspunsului subiectului uman faţă de o Revelaţie care se explicitează continuu în istorie. Sursa religiei şi credinţei este această Revelaţie. Scriptura nu este decît parte dintr-un proces istoric neîntrerupt prin Dumnezeu se face cunoscut oamenilor. Scriptura nu este Revelaţia, ci este semn al acesteia. În acest sens, relativizarea prescripţiilor Legii de către Pavel ar putea fi definit ca un demers similar: prioritar este răspunsul omului faţă de Revelaţia lui Dumnezeu în Iisus Hristos, în vreme ce Scriptura şi Tradiţia reprezintă doar o paletă din infinitatea de mijloace prin care poate fi înţeles Infinitul ce Se descoperă în istorie.

14:5

VULG.: *Nam alius iudicat inter diem et diem, alius iudicat omnem diem*; NTB: *iară altul giudecă toate zilele aseamenea, fietecarele, întru a lui cuget, să fie adevărat*; BIBL.1688: *Unul judecă den zi în zi, iară altul judecă peste toată ziua; şi fieştecarele întru a sa minte să se adevereze*; BIBL.1968: *Fiecare să fie pe deplin încredinţat în mintea lui.*

14:6

NTB: *cine înţelepţeaşte zilei, lui Dumnezeu înţelepţeaşte, şi cine nu înţelepţeaşte zilei, lui Dumnezeu nu înţelepţeaste[...] cine nu mănîncă, Domnului nu mănîncă şi dă har lui Dumnezău*; *ὁ μὴ ἐσθίων κυρίῳ οὐκ ἐσθίει καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ*; VULG.: *qui non manducat, Domino non manducat et gratias agit Deo.*; BIBL.1688: *Cela ce gîndeaşte ziua, la Domnul gîndeaşte[…] Şi cela ce nu mănîncă, Domnului nu mănîncă şi mulţămeaşte lui Dumnezău*. WILCKENS (p. 83) sintetizează: cum se poate considera consumarea alimentelor „interzise" ca fiind nedreaptă, atîta timp cît cel în cauză îi mulţumeşte Domnului pentru aceste alimente, neuitînd aşadar care este originea şi finalitatea întregii Creaţii? Un alt lucru important ar fi că, în vreme ce Pavel acordă libertate de conştiinţa în aceste cazuri, ceea ce el pare a considera ca esenţial este rugăciunea sau slujba de mulţumire adusă Domnului pentru bunurile primite, afirmă STUHLMACHER (1989, p. 199). Omul se poate bucura de această lume cît timp privirea sa rămîne îndreptată către Cel care este în spatele acesteia, nedevenind astfel sclav al simţurilor şi netransformînd creaţia într-un idol.

14:8

NTB: *Că de viem, lui Dumnezău viem[...] au viem au trăim, ai Domnului sîntem;* BIBL.1688*: Deci, ori trăim, ori murim, ai Domnului sîntem.* ♦ Pentru Ioan Hrisostom, versetele 7, 8 par a fi o asigurare blîndă că grija lui Dumnezeu pentru viaţa şi moartea fiecăruia este mai mare decît grija noastră. Ar fi o aluzie fină la cei care se pripeau, prin faptele Legii, să respecte cu strictеţe prescripţiile exterioare să se îndreptăţească, pentru a se asigura că Dumnezeu va fi milostiv faţă de ei. Pavel vine însă şi îi linişteşte, vorbind despre un Dumnezeu atotputernic şi infinit de bun, care se îngrijeşte deopotrivă de cei „tari" şi de cei „slabi" (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XXV, versetele 7, 8). LUTHER vede aici un ton de ameninţare, o avertizare a celor care au tendinţa să îi judece pe ceilalţi pentru alteritatea lor că vor fi şi ei judecaţi la sfîrşitul veacurilor (LUTHER, p. 200).

14:9

NTB: *Că spre aceasta Hristos şi muri şi învise, ca să domnească şi pre vii şi pre morţi*; BIBL.1688: *şi au murit, şi au învis, şi au de iznoavă trăit, ca morţilor şi viilor să domnească*; BIBL.RADU-GAL.: *ca să aibă stăpînire şi peste morţi şi peste vii.* ♦ BARTH crede că această secvenţă este o avertizare atît pentru cei slabi- ei păcătuind prin ignoranţa faţă de plenitudinea eliberatoare a adevărului- cît şi pentru cei puternici- care pot greşi prin mîndrie şi prin tentaţia de a găsi o metodă alternativă de a se îndreptăţi. Or, singura îndreptăţire vine din conştientizarea puterii de netăgăduit pe care Dumnezeu în Hristos o are asupra celor vii şi celor morţi şi din supunerea individului faţă de singura cale spre viaţă- voinţa lui Dumnezeu (p. 513). STUHLMACHER (p. 199) observă tema similară din Filipeni 2:8-11: „S'a smerit pe Sine făcîndu-Se ascultător pînă la moarte – şi încă moarte de cruce! Pentru aceea, şi Dumnezeu L-a preaînălţat şi I-a dăruit Lui nume care-i mai presus de orice nume, pentru ca'ntru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cereşti, al celor pămînteşti şi al celor dedesubt, şi să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu-Tatăl", adică victoria lui Hristos asupra morţii şi încredinţarea, de către Tatăl, a stăpînirii asupra Creaţiei. Tema Învierii ca victorie asupra morţii este folosită de Pavel şi în 1Tes. 4:14, pentru a-i linişti pe cei tulburaţi de frica de moarte sau de pierderea celor dragi. ♦ Sinteza versetelor 5-9 este următoarea: criteriile care demonstrează o credinţă solidă şi o reală apartenenţa la comunitatea creştină constau în supunerea faţă de prescripţii alimentare şi cultice din convingere; a-l slăvi pe Dumnezeu şi a-i mulţumi pentru orice, indiferent de respectarea sau nu a regulilor; a trăi în Domnul; a recunoaşte că Hristos este Domn asupra întregii creaţii. Toate celelalte sînt lucruri periferice, asupra cărora pot exista opinii diferite, atîta timp cît toţi aderă la un nucleu unic al adevărurilor de credinţă (TOEWS, p. 335).

14:10

NTB: *Dara tu că ce osîndeşti pre fratele tău, au tu că ce ţii în nemica pre fratele tău, că toţi vom sta înainte giudeţului lui Hristos*; BIBL.1648: *Au şi tu, ce defaimi pre fratele tău? Pentru că toţi vom sta de faţă la divanul lui Hristos*; VULG.: *Omnes enim stabimus ante tribunal Dei.* ♦ Pentru că toţi vom sta înaintea judecăţii lui Dumnezeu, judecăţile meschine pe care le aplicăm celorlalţi sînt lipsite de sens. Calea cea bună este a celui care crede, cunoaşte, speră, iubeşte şi nu a celui care luptă pentru merite sau îşi revendică un presupus drept la fericirea eternă prin rigorism şi gest exterior (BARTH, p. 514). Ar fi absurd ca oamenii să se judece între ei pentru lucruri secundare, cum ar fi mîncarea interzisă sau "zilele sfinte", ignorînd nucleul, credinţa în Hristos (TOEWS, p. 336).

14:11

VULG.: *Vivo ego, dicit Dominus, mihi flectetur omne genu, et omnis lingua confitebitur Deo*; NTB: *Viu Eu — grăiaşte Domnul — că Mie Să vor pleca tot genunchiul şi toată limba va mărturisi lui Dumnezeu*; BIBL.1688: *şi toată limba se va mărturisi lui Dumnezău.* ♦ Ce valoare şi ce legitimitate are judecata unui om asupra celuilalt, cînd toţi vor fi chemaţi în faţa scaunului de judecată al lui Dumnezeu? Fiecare va răspunde pentru sine, ba chiar, conform Filim. 2:10 şi urm., tot Cosmosul va fi chemat în faţa Domnului (SCHLIER, 1977, p. 411). Pentru SCHMITHALS, în schimb, Pavel nu ar dori să sublinieze aici caracterul teribil, înfricoşător al judecăţii — întrucît el îi încredinţează în alte părţi pe creştini că ei stau de partea Judecătorului (cf. 8:33; 1Cor. 6:1; 1Tes. 1:10) — ci mai degrabă responsabilitatea individuală, deopotrivă a celor „tari" şi a celor „slabi", pentru faptele lor (1988, p. 503). Şi THEOBALD crede că Pavel nu uzează de acest verset din Isaia pentru a introduce un element de teroare, ci pentru a accentua importanţa deciziei libere, individuale pentru soarta de după Judecată

dar şi pentru a descuraja conflictele şi prejudecăţile din interiorul comunităţii. Mai mult, nu imaginea unei judecăţi teribile, ci adorarea şi slăvirea („Anbetung und Lobpreis") ar fi elementele care ar defini sfîrşitul timpurilor, o eternitate în care cei aleşi îl vor cinsti şi contempla pe Dumnezeu. Pavel îndeamnă nu prin ameninţări ci prin imaginea Împărăţiei universale (1993, p. 148).

14:12

BIBL.1688: *fieştecarele dentru noi pentru dînsul samă va da lui Dumnezău*; BIBL.1911: *deci dar fie care dintre noi va pentru sine cuvînt lui Dumnezeu*. ♦ BARTH, pe pe mai vechea linie a teologiei reformate, împinge interpretarea pînă la ultima limită: cei slabi, fiind sclavi ai „lucrărilor", ai credinţe în „merite" şi drepturi cîştigate nu au nicio bază în a-şi afirma superioritatea; ba chiar, prin pietatea lor, ei intră în conflict cu Dumnezeu: în loc de a-l alege pe el, ei aleg îndreptăţirea prin propriile puteri. Dar nici cei „puternici" nu sînt într-o poziţie mai bună: de unde ştiu ei dacă nu cumva fraţii lor mai fragili au fost totuşi aleşi? În spatele acestei dileme chemare/ damnare, în spatele celor tari sau slabi, se află de fapt doar el, Hristos. La el trebuie să ne raportăm, prin el toate judecăţile noastre devin imprecise şi irelevante. „Noi nu am realizat nimic". Raportate la Hristos, la suveranitatea absolută a lui Dumnezeu, cadrele strîmte în care îi judecăm pe alţii se topesc. Toţi pot păcătui prin mîndrie, prin judecarea aproapelui, prin iluzia de a fi găsit cheia exclusivă spre Rai, fie că vorbim despre clerici anxioşi, oameni cu gîndire sectară, despre „socialiştii activi" sau despre atitudinea de superioritate a „fariseilor libertăţii". Nu putem judeca, întrucît criteriile noastre sînt nesigure. Însă chiar şi atitudinea de a nu judeca nu oferă mai multă siguranţă, lipsită fiind de caracterul unei norme concrete de comportament. „Nu avem ca alternativă decît să aşteptăm judecata, sperînd — dar lipsiţi de vreun argument pentru a avea această speranţă — în imposibila posibilitate a milei lui Dumnezeu" (1921, p. 515).

14:13

VULG.: *sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum.*; NTB: *ce aceasta mai vîrtos să giudecaţi, ca să nu puneţi poticneală sau sminteală fratelui*; BIBL.1688: *ca să nu puie piadecă fratelui au sminteală*; BIBL.1874*: ca să nu puneţi pedecă seu scandalu fratelui*; BIBL.1911: *ca să nu daţi fratelui cuvînt de poticneală sau sminteală*; BIBL.RADU-GAL.: *ca să nu daţi fratelui prilej de poticneală sau de sminteală*. ♦ Ioan Hristostom reaminteşte cititorilor avertismentul Mîntuitorului: cel care îi va sminti pe ceilalţi, va fi pedepsit mai sever decît cei care sînt prinşi în capcană. În cuvinte încă şi mai valabile într-o epocă a variantelor liberale ale creştinismului, el respinge gîndirea comodă ce se ascunde în spatele mottoului: „Şi totuşi, Dumnezeu e milostiv…", şi aminteşte despre imaginea rîului de foc, a lanţurilor închise pe vecie, a întunericului fără lumină, a scrîşnetului dinţilor şi a viermelui care nu moare niciodată. Aceste lucruri nu pot fi abordate în cheie simbolică, afirmîndu-se, practic, lipsa de credinţă în ele, ci trebuie să fie crezute. Răspunzînd apoi celor cărora li se pare prea mare o pedeapsă eternă pentru căderile dintr-o viaţă scurtă, el răspunde aspru că, în comparaţie cu bogăţia darurilor care le-a fost dată — în jertfa răscumpărătoare a Mîntuitorului, în taina cunoaşterii pedepselor sau fericirii viitoare, în sacramentul spovedaniei, în posibilitatea de a ierta celuilalt păcatul-pedeapsa veşnică nu este exagerată. Abuzul de expresia „Dumnezeu este milostiv" semnifică, după Ioan Hristostom, necredinţa în iad; un astfel de om ar crede doar într-o Împărăţie Universală în care toţi vor fi primiţi, inclusiv desfrînaţii, criminalii, o Împărăţie cu Nero stînd lîngă Pavel, sau chiar cu diavolul stînd lîngă Pavel. Este posibil aici ca aceasta să fie referire timpurie la apocatasază- teoria mîntuirii universale, inclusiv a celor răi. Existenţa iadului este însă atestată de cuvintele Mîntuitorului şi chiar de către demoni. Iar toate aceste erori dogmatice au o singură sursă: Diavolul, cel care a înşelat primii oameni şi continuă astăzi acest lucru, răspîndind ideea că nu există iad (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XXV, versetul 13).

14:14

NTB: *pentru El, nemica nu-i spurcat, fără numai celuia ce i se pare a fi ceva spurcat, aceluia e spurcat*; BIBL.1688: *nemica nu e spurcat pren el;* BIBL.1968: *nimic nu este întinat prin sine, decît numai pentru cel care gîndeşte că e ceva întinat; pentru acela întinat este.* ♦ Teologic vorbind, Pavel este de acord cu absenţa distincţiei dintre pur şi impur cu privire la alimente, dar este suficient de prudent pentru a îndemna la acceptarea diferenţelor individuale. În orice caz, contextul iudaismului tîrziu făcea că anularea distincţiei dintre mîncăruri „pure" şi „impure" de către Iisus (în *Evanghelia după Marcu*) şi mai tîrziu de către Pavel să capete un potenţial exploziv. Pînă atunci, alimentele căpătaseră deja o valoare socială şi religioasă: ce mîncai şi cu cine te putea încadra în limitele ortodoxiei sau te putea descalifica. În aceste condiţii, Pavel acţionează cu tact: prioritatea numărul unu este întărirea comunităţii în întregul ei, nu a unui grup sau a unui individ. Aceasta are loc urmînd exemplul lui Hristos care nu a venit pentru sine însuşi, ci pentru a-i servi pe ceilalţi. Diversitatea din interiorul comunităţii este salutata ca un dar al Duhului Sfînt, îmbrăţişata prin iubire autentică, şi nu doar dintr-un simţ al „utilităţii sociale". Ca un ultim punct, Pavel îndeamnă la o exercitare responsabilă a libertăţii, cu atenţia îndreptată către binele comun şi ocrotirea celor slabi sau marginalizaţi (TOEWS, p. 346).

14:15

VULG.: *Si enim propter cibum frater tuus contristatur, iam non secundum caritatem ambulas*; NTB: *iată nu mai îmbli după dragoste; nu piiarde el, cu mîncarea ta, pentru carele Hristos au murit*; BIBL.1688: *Iară de să mîhneaşte pentru mîncare fratele tău, nu umblii decii după dragoste.* ♦ Wilckens arată că adevărul divin este revelat, mijlocit numai prin iubire. Întrucît îndreptăţirea în Hristos s-a produs în primul rînd prin

iubire, nimic din ceea ce nu participă şi nu îşi are sursa în această iubire, nu poate fi adevărat. Aşadar, inclusiv ideea potrivit căreia nu există nimic impur îşi derivă adevărul din iubirea lui Dumnezeu revelata în Cruce. Cu atît mai mult deci, judecarea aproapelui pentru chestiunea, de acum lipsită de relevanţă a alimentaţiei, este incorectă, ameninţînd să îl smintească pe cel slab şi să pună în pericol coeziunea comunităţii. Formularea din acest verset este în aşa fel construită încît să arate mai bine cît de îndepărtat este un astfel de comportament lipsit de iubire faţă de iubirea lui Dumnezeu în Crucea lui Hristos (WILCKENS, p. 92).

14:16

VULG.: *Non ergo blasphemetur bonum vestrum!*; BIBL.JER.: *N'exposez donc pas votre privilège à l'outrage;* NTB: *Că nu să hulească bunul vostru*; BIBL.1688: *Să nu să hulească dara binele vostru*; BIBL.1911: *Deci să nu fie defăimat binele vostru*; BIBL.1968: *Nu lăsaţi ca bunul vostru să fie defăimat.* ♦ Stuhlmacher observa asemănarea cu tema din Rom. 2:24: „Că din pricina voastră este numele lui Dumnezeu blasfemiat între neamuri**,** aşa cum este scris". (ANANIA), adică îndemnul la prudenţă în relaţiile cu non-creştinii. Eventualele certuri dintre cei "tari" şi cei "slabi" în credinţă nu ar trebui să fie observate de către necredincioşi (STUHLMACHER, p. 202). Cel mai probabil, „binele" la care se referă ar rezuma înţelesul precedent, adică iubirea, buna înţelegere dintre creştini, un bine care nu ar trebui să fie defăimat în ochii non-creştinilor. Aşadar, interpretarea acestuia ca desemnînd „Mîntuirea", „Împărăţia lui Dumnezeu", „credinţa", „Evanghelia", aşa cum au făcut-o alţi comentatori, este, crede SCHMITHALS, eronată (p. 505). Tema exemplului de sfinţenie arătat întregii lumi reapare la versetul 18, ca şi în 1Cor. 10:32: *Nu le fiţi poticnire nici Iudeilor, nici Elinilor, nici Bisericii lui Dumnezeu* (BIBL.ANANIA).

14:17

NTB: *Că nu iaste împărăţia lui Dumnezeu mîncare şi beutură, ce dereptatea şi pacea şi bucuriia întru Duhul Sfînt.*; BIBL.1911: *ce îndreptăţire şi pace şi bucurie întru spirit sînt*; VULG.: *sed iustitia et pax et gaudium in Spiritu Sancto.* ♦ Pavel enumera aici modalităţile prin care cineva poate moşteni împărăţia lui Dumnezeu, crede Ioan Hristostom. Aşadar, nu prescripţiile alimentare contează, ci virtutea şi relaţionarea cu ceilalţi în conformitate cu normele morale. Bucurie şi pace, da, dar nu în faptele rele acoperite de o conştiinţă vinovată, ci în „Duhul Sfînt" (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XXVI, versetele 16, 17). Pavel introduce aici o distincţie între regulile alimentare, pe care oamenii sînt liberi să le adopte sau să le ignore şi calea către Împărăţia Cerurilor, o cale a bucuriei, toleranţei, păcii. Modalitatea prin care oamenii se pot mîntui se afla în alt plan decît cel al regulilor exterioare- ea se afla aşadar în planul interior al curăţiei inimii. Interesantă este şi nuanţa diferită acordată de Pavel conceptului de dreptate (*Gerechtigkeit*): Apostolul nu se referă aici la a sa doctrină a îndreptăţirii (*Rechtfertigung*), ci enumera „dreptatea" între darurile divine de după judecata finală: dreptate, pace, bucurie. Ea desemnează aşadar relaţia nouă, sfîntă, armonioasă, a omului mîntuit cu Dumnezeu (SCHMITHALS, p. 506).

14:18

VULG.: *qui enim in hoc servit Christo, placet Deo et probatus est hominibus*; NTB: *place-I lui Dumnezău şi-i drag oamenilor*; BIBL.1688: *Pentru că cela ce întru acestea slujaşte lui Hristos, bine e plăcut lui Dumnezeu şi ispitit la oameni*; BIBL.RADU-GAL.: *plăcut este lui Dumnezeu şi încuviinţat e de oameni.* ♦ Barth crede că versetele 16-18 aruncă o lumină de îndoială asupra multora dintre presupoziţiile protestantismului din vremea sa. Pot oamenii să suporte povara libertăţii, pot ei să facă ceea ce este bine fără a fi sub coerciţie? „Ne gîndim noi la autonomia adevărului sau mai degrabă doar la propria noastră autonomie?" Or, dacă simpla libertate faţă de constrîngeri, şi nu libertatea în Adevăr, ar fi fost tema Epistolei, atunci, spune Barth, toţi cei slabi ar fi avut dreptate în a acuza aceasta scriere paulina de a fi permis prea multă libertate; pînă şi acuzaţiile Marelui Inchizitor la adresa libertăţii adusă de Hristos ar fi fost fondate. Nu ar rămîne, pînă la urmă, afirmă Barth ironic, decît să ne întoarcem la catolicism şi să ne aruncăm în braţele „Mamei Biserici". Dar adevărul este radical diferit: noi sîntem robi ai lui Hristos în Duhul Sfînt, niciodată în duhul nostru. Libertatea în adevăr înseamnă a-l cinsti pe Dumnezeu în conformitate cu Revelaţia, nu cu rezultatele deliberării din forul nostru interior (BARTH, p. 520).

14:19

NTB: *Drept aceaia, carele sînt de pace să le căutăm şi carele sînt de întrămare între ei*; BIBL.1688: *Deci să gonim ale păcii şi ceale ale întemeiării unuia către altul.* ♦ Calea păcii include şi discreţia şi delicateţea celor „puternici" faţă de cei „slabi": primii ar putea chiar să se abţină de la anumite mîncăruri, dacă ei ştiu că prin aceasta nu produc motive de scandal şi îi întăresc pe fraţii lor mai sensibili (CALVIN, 14:19-21). În termeni practici, crede BARTLETT (1995, p. 127), sfaturile lui Pavel s-ar traduce prin acordul celor „puternici" de a servi numai mîncăruri permise la mese comune ale celor două comunităţi sau de a nu organiza mese la nivelul întregului oraş în zile considerate de anumiţi creştini că fiind de post.

14:21

VULG.: *Bonum est non manducare carnem et non bibere vinum neque id, in quo frater tuus offendit.*; NTB: *nece a fac ceva întru caria să poticneaşte fratele tău, au să sminteaşte sau slăbeaşte*; BIBL.1688: *nici întru carele fratele să împiadecă, au să sminteaşte, au slăbeaşte [în credinţă]*; BIBL.RADU-GAL.: *nici să faci ceva de care fratele tău se poticneşte, se sminteşte, ori slăbeşte în credinţă.* ♦ „Nimic nu este mai important decît mîntuirea fratelui tău", spune Ioan Gură de Aur. Forţarea sau simplă mustrare a celuilalt pentru slăbiciunea lui nu va rezolva nimic, ba chiar

va strica relaţiile dintre doi oameni şi îl va înverşuna şi mai mult în respectarea legii pe cel certat. Dar dacă se acţionează cu iubire şi tact atunci inima lui se înmoaie şi poate primi chiar germenii dreptei credinţe (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XXVI, versetul 21). Evreii din Roma suspectau vinul cumpărat din oraş că ar fi putut fi folosit ca jertfă, libaţie, în ritualuri închinate zeilor locali; de aceea, ei preferau să îl evite, lucru oarecum neobişnuit în Iudeea, unde vinul fusese în mod tradiţional folosit cu prilejul sărbătorilor (WILCKENS, 1982. p. 96).

14:23

VULG.: *omne autem, quod non ex fide, peccatum est.*; RSV: *for whatever does not proceed from faith is sin*; NTB: Iară *cela ce se îndoieşte, deşi mănîncă s-au osîndit, că nu e den credinţă; că tot ce nu e den credinţa păcat iaste*; BIBL.1688: *Iară cela ce să cercetează, de va mînca, osîndeaşte-se, căci nu e den credinţă; şi tot ce nu e den credinţă păcat iaste.*

Capitolul al 15-lea

15:9

NTB: *Iară limbilor, după milă, a slăvi pre Dumnezău, cum iaste scris: Derept aceasta mă ispovedescu Ţie întru limbi şi numelui Tău cînt;* BIBL.1688: *Iară limbile, pentru milă, să mărească pre Dumnezău, cum iaste scris: Pentru aceaea mărturisi-mă-voi Ţie întru limbi şi numele Tău voiu cînta;* BIBL.RADU-GAL.: *În vreme ce păgînii preamăresc pe Dumnezeu pentru îndurarea Lui, precum este scris: Pentru aceasta te voi lăuda între neamuri şi voi cînta întru slava numelui Tău.* ♦ Legămîntul cu evreii rămîne încă în picioare şi, într-un fel special, Hristos a fost un servitor al poporului în care se născuse după trup. În acelaşi timp însă, legămîntul cu patriarhii Vechiului Testament nu se reduce doar la Israel şi nu are un caracter limitat în timp, ci priveşte mîntuirea întregii omeniri (CALVIN, 15:8-9). Deasupra tuturor se află Dumnezeul Speranţei, cel care îi îmbrăţişază pe toţi în Adevăr şi Milă. „Cu ochii Săi îi vede pe toţi, fie că ei se afla pe cea mai înaltă sau pe cea mai joasă treaptă, fiindu-le împărtăşit secretul binecuvîntat al Libertăţii şi Împărăţiei Sale" (BARTH, p. 526). Moo crede că aici ar fi vorba de încă o relativizare a presupusei întîieităţi pe care şi-ar fi arogat-o fiecare dintre cele două grupuri: el aminteşte celor „slabi", creştinii iudei, că şi neamurile au fost îmbrăţişate deplin de iubirea infinită a lui Dumnezeu, dar reaminteşte şi celor „puternici" ca Noul Legămînt a fost construit pe fundaţia Vechiului Legămînt dintre Dumnezeu şi poporul evreu. În orice caz, arată Moo, Pavel reflectă aici chiar felul în care însuşi Mîntuitorul Îşi înţelesese misiunea, aceea de a salva "oile pierdute ale casei lui Israel" (Mat. 15,24); şi în Gal. 4:4b-5a, Pavel afirmă despre Hristos că a fost „născut sub lege, ca pe cei de sub lege să-i răscumpere, ca să dobîndim înfierea". Ceea ce s-ar deduce ar fi nu o limitare a misiunii lui Hristos la viaţa sa pămîntească şi la jertfa Sa pe Cruce, ci o validitate eternă a acesteia, una care continuă să exercite un efect salvific asupra iudeilor (DOUGLAS, MOO, p. 877-878).

15:14

NTB: *cum şi voi plini sînteţi de bunătate, împluţi de toată înţeleagearea, carii puteţi şi pre alţii învăţa*; BIBL.1688: *ca şi voi plini sînteţi de bunătate, pliniţi de toată mintea, putînd şi unul pre altul a învăţa.* ♦ Barth crede că, în mod fundamental, *Epistola* lui Pavel către romani nu oferă vreun adevăr special, ci unul universal cunoscut şi firesc pentru cei cu o gîndire lipsită de complexitate. Epistola nu proclama autoritatea lui Pavel şi nici nu reprezintă vreun tratat de dogmatică. Apostolul nu pretinde că scrierea sa ar fi depozitara completă a adevărului creştin. Ea face apel la un *sensus communis*, la un „sentiment universal al adevărului", la simplitatea copilărească care de multe ori este catalizatorul privilegiat al cunoaşterii. Epistola „spune ceea ce oricine poate spune fără vreun ajutor. Ea descoperă ceea ce întotdeauna şi oriunde este adevărat. Îi învaţă pe cei deja învăţaţi" (BARTH, 1921, p. 528). ♦ Cel mai probabil, afirma Cranfield, în acest verset este vorba de o *captatio benevolentiae*. Pavel se simte dator să adreseze un cuvînt de curtoazie creştinilor din Roma, cu atît mai mult cu cît el nu îi vizitase niciodată pînă atunci şi cu cît capitolele 12-15 cuprinseseră deja o învăţătură morală ce ar fi putut să pară ca un abuz de autoritate. El vrea să arate că -cel puţin pînă la proba contrară- nu pune la îndoială maturitatea spirituală a aceste comunităţi încă necunoscute pentru el. În acelaşi timp, tocmai pentru că el este încredinţat de maturitatea lor, el arată că are dreptul şi datoria de a le cere să se îndemne unul pe altul, aşa cum nişte oameni puternici în credinţă o pot face ajutorul vreunui imbold exterior (CRANFIELD, p. 752).

15:15

VULG.: *Audacius autem scripsi vobis ex parte, tamquam în memoriam vos reducens propter gratiam, quae data est mihi a Deo*; RSV: *But on some points I have written to you very boldly by way of reminder, because of the grace given me by God*; NTB: *Iară mai cu îndrăzneală scris voao, fraţilor, cu o parte vrînd voao a aduce aminte pentru mila ce-i dată de la Dumnezău*; BIBL.1688: *Şi mai cu îndrăzneală am scris voao, fraţilor, despre o parte, că cum v-aş mai aduce aminte voao pentru darul cela ce s-au dat mie de la Dumnezău.* ♦ Ioan Hrisostom subliniază caracterul gratuit, total nemeritat al harului oferit de Dumnezeu lui Pavel şi oricărui om. Harul nu se obţine prin eforturi umane, printr-o cursă către premiul cel mare în care virtutea fiecăruia decide cîştigătorul, ci prin milostivirea mai presus de orice închipuire a lui Dumnezeu, Cel care ne oferă daruri infinit mai mari decît ceea ce am merita de fapt (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. XXIX, versetul 15).

15:20

RSV: *thus making it my ambition to preach the gospel, not where Christ has already been named, lest I build on another man's foundation*; NTB: *Şi-aşa m-am nevoit a propovedui Evanghelia, nu unde s-au vestit Hristos, ca să nu zidesc spre temelie străină.* ♦

Barth observă aici caracterul singular al misiunii şi personalităţii Apostolului: siguranţă, suspectată de aroganţă, cu care proclamă Cuvîntul e o premieră istorică: nimeni nu-şi mai asumase vreodată misiunea atît de complet şi de radical, refuzînd orice fel de tradiţie şi autoritatee omeneasca- aşa cum el însuşi povesteşte în Galateni că, după convertire, nu s-a dus imediat la Ierusalism, ci a plecat în Arabia; o ipostază similară este afirmaţia: „Căci vă fac cunoscut, fraţilor, că Evanghelia cea binevestită de mine nu este după om; pentru că nici eu nu de la om am primit-o sau am învăţat-o, ci prin descoperirea lui Iisus Hristos" (ANANIA). Şi probabil că tot prin refuzul său sistematic adresat oricărei autorităţi se explică şi afirmaţia din acest verset: „ca să nu zidesc pe temelia altuia". Dar, desigur, toată această aparentă sfidare este doar semnul unei totale supuneri faţă de autoritatea lui Hristos-Împăratul şi a asumării depline a misiunii încredinţate de Acesta. Aşadar, conchide Barth, toate loviturile date de vreo autoritate bisericească personalităţilor sau grupărilor „entuziaste", greu de manevrat, din cadrul Bisericii, sînt lovituri, în final, date tipului de misiune inaugurat de Pavel (BARTH, p. 533).

15:23

LUTHER: *Nun ich aber nicht mehr Raum habe in diesen Ländern, habe aber Verlangen, zu euch zu kommen, von vielen Jahren her*; NTB: *Iară acum, neavînd loc în ceaste ţinuturi, ce avînd dor a veni către voi de mulţi ani*; BIBL.1688: *Iară acum, nemaiavînd locu întru laturile acestea şi pohtă avînd a veni către voi den mulţi ani.* ♦ Witherington crede că pot exista două explicaţii pentru decizia lui Pavel: fie el considera că misiunea sa în Orient se terminase, fie se acumulase atît de multă opoziţie faţă de el, în special la Ierusalim, încît drumul spre Vest părea a fi singura soluţie (WITHERINGTON, p. 362).

15:24

RSV: *I hope to see you in passing as I go to Spain, and to be sped on my journey there by you, once I have enjoyed your company for a little*; NTB: *că am nădeajde trecînd pre acolea, să văz pre voi şi de voi să fiu petrecut acolo, să mă voiu sătura nainte de voi de o parte*; BIBL.1688: *şi despre voi să mă trimiţu acolo, de mă voi umplea întîu despre voi de o parte.* ♦ În legătură cu subiectul „Apostolul Pavel în Spania" Witherington menţionează interpretarea reputatului savant N. T. Wright, conform căreia Pavel ar fi dorit să împlinească profeţiile privind tărîmurile îndepărtate care vor auzi de adevăratul Dumnezeu. În orice caz, nu există dovezi sigure care ar atesta atingerea ţărmului iberic de către Pavel; prima scrisoare a lui Clement vorbeşte despre atingerea „limitelor apusului", dar este greu de spus dacă este vorba despre Spania. Ce este sigur este că Apostolul nu intenţiona să rămînă timp îndelungat la Roma, el fiind suficient de abil în a sugera că nu dorea să îşi afirme autoritatea asupra comunităţii romane, dar nici că ar fi considerat-o pe aceasta doar un simplu loc de odihnă în drumul către Spania (WRIGHT, p. 363).

15:30

VULG.: *ut concertemini mecum in orationibus pro me ad Deum*; LUTHER: *daß ihr helfet kämpfen mit Beten für mich zu Gott*; NTB: *vă rog pre voi fraţilor, pentru Domnul nostru Iisus Hristos şi pentru dragostea Duhului, să-mi fiţi într-agiutoriu, cu rugăciunea pentru mine, către Dumnezău*; BIBL.1688: *pren Domnul nostru Iisus Hristos şi prin dragostea Duhului, să nevoiţi împreună cu mine la rugi pentru mine către Dumnezău*; BIBL.1968: *pentru Domnul nostru Iisus Hristos şi pentru iubirea Duhului Sfînt, ca împreună cu mine să luptaţi în rugăciuni către Dumnezeu pentru mine.* ♦ MOO arată că, spre deosebire de alte epistole în care Pavel făcea apel la rugăciuni pentru scopuri generale, aici el cere creştinilor să se roage pentru siguranţa sa şi pentru că donaţia să fie primită cum se cuvine la Ierusalim. Apostolul sugerează şi că de îndeplinirea misiunii sale depinde venirea sa la Roma (p. 908).

15:31

BIBL.JER.: *afin que j'échappe aux incrédules de Judée;* RSV*: that I may be delivered from the unbelievers in Jude*; NTB: *Ca să mă izbăvescu de ceia ce se protivesc mie în Iudea şi slujba în Ierosalim să fie dragă sfinţilor*; BIBL.1688: *de către cei ce-s neascultători în Iudea şi ca slujba mea cea den Ierusalim bine priimită să să facă sfinţilor.* ♦ Nuanţa cuvintelor arată, pentru Cranfield, ca în joc putea fi chiar viaţa Apostolului. Cercetătorul nu accepta varianta şcolii exegetice din Tübingen, care mergea, plecînd de la acest verset, pe ideea unei tensiuni insurmontabile între Pavel şi Biserica din Ierusalim. Este posibil ca o anumită tensiune, în legătură cu anumite probleme teologice, să fi existat, dar o lectură atentă a textului ar indica mai degrabă grija lui Pavel în legătură cu reuşita unei întreprinderi financiare atît de complexe. Exigenţa faţă de sine însuşi şi atenţia meticuloasă faţă de problemele administrative ar fi atitudinile care ar sta în spatele apelurilor lui Pavel în favoarea rugăciunilor pentru că „slujirea mea la Ierusalim să fie bineprimită de sfinţi" (CRANFIELD, p. 778).

Capitolul al 16-lea

16:1

RSV: *I commend to you our sister Phoebe, a deaconess of the church at Cenchreae*; NTB: L*aud voao pre Teva, sora noastră, care e slujnica besearicii din Chengre*; BIBL.1688: *Şi împrietenescu voao pre Fivi, sora noastră, fiind slujnica Besearicii den Chenhrees.* ♦ Luther oferă cîteva informaţii contextuale: epistola a fost trimisă prin Febe, scrisă de mîna lui Tertius, dictată fiind de către Apostol în Corint (LUTHER, 16,1). Anania crede şi el ca Febe ar fi putut fi chiar purtătoarea epistolei, ea îndeplinind chiar şi rolul liturgic de diacon. Bryan este de părere că ar fi vorba de o femeie înstărită, care obţinuse chiar un rol de conducere în comunitatea locală şi care ar fi putut fi chiar patroana acestor creştini, în timp ce Pavel şi-ar declara în versetul 2 calitate sa de client sau protejat al acesteia. În acest sens, atributul *diakonos* ar avea un sens general de „lider", în vreme ce asupra atribuţiilor concrete ale aceste funcţii se poate doar specula (BRYAN, p. 225-226).

16:3

VULG.: *adiutores meos in Christo Iesu*; BIBL.JER.: *mes coopérateurs dans le Christ Jésus*; NTB: *Spuneţi închinăciune Prischilei şi Achilei, agiutorilor miei întru Iisus Hristos*; BIBL.1688: *Închinaţi-vă Preschilei şi Achilei, celor împreună-lucrători mie întru Hristos Iisus*; BIBL.1911: *Îmbrăţişaţi pe Prisca şi pe Achila, împreună lucrători mei în Christos Isus.* ♦ Stuhlmacher crede că aceste salutări trimise unor iudei creştinaţi care plecaseră, apoi se întorseseră în Roma arată, pe de o parte, mobilitatea relativ însemnată a oamenilor din Imperiul Roman al acelei vremi, şi, pe de altă parte, faptul că, după expirarea decretului împăratului Claudius, atmosfera din Roma se mai îmbunătăţise, permiţînd unor comunităţi etnice şi religioase diferite să trăiască liniştit acolo, cel puţin pentru o vreme. De asemenea, este de menţionat şi structura spaţiului rezervat de creştini slujbelor şi meselor comune: nu este vorba de clădiri speciale, ci de case particulare ce sînt folosite în scop liturgic şi comunitar (STUHLMACHER, p. 219).

16:4

RSV: *who risked their necks for my life, to whom not only I but also all the churches of the Gentiles give thanks*; NTB: *Carii pentru sufletul mieu, grumaţii lor pusără, cărora nu numai eu singur dau har, ce şi toate săboarele limbilor*; BIBL.1688: *pre a lor a cerbice supusu-o-au, cărora nu numai eu singur mulţimescu, ce şi toate Besearicile limbilor.* ♦ Moo observă accentul pus de Pavel pe calitatea lor de colaboratori în misiunea lui Pavel, aşadar modele de urmat pentru ceilalţi creştini. Şi mai importantă este însă dăruirea pînă aproape de sacrificiu pentru, probabil, a-i salva viaţa lui Pavel. Se presupune că ar fi vorba despre revolta din Efes. Referinţa la adunarea din casa lor ar fi un indiciu că ar fi vorba despre un cuplu destul de înstărit, avînd resursele de a găzdui comunitatea locală (MOO, p. 920).

16:5

VULG.: *et domesticam eorum ecclesiam. Salutate Epaenetum dilectum mihi, primitias Asiae în Christo.;* BIBL.JER.: *Saluez mon cher Épénète, les prémices que l'Asie a offertes au Christ.*; NTB: *Şi săborul casei lor. Spuneţi rugăciuni Epenetei, iubitului mieu, carele iaste pîrga Ahaiei, întru Hristos*; BIBL.1688: *Şi cea de la casa lor Besearica. Închinaţi-vă lui Epeneton, iubitoriului mieu, carele iaste începătura Ahaiei la Hristos.* ♦ Epaenetus, locuitor al Efesului, capitala provinciei imperiale Asia, fusese probabil primul om din acest oraş care se convertise. Este posibil ca el să se fi mutat împreună cu Prisca şi Aquila la Roma (STUHLMACHER, p. 220).

16:6

RSV: *Greet Mary, who has worked hard among you*; NTB: *Spuneţi închinăciuni Mariei, carea mult s-au ustenit lîngă noi*; BIBL.1688: *Închinaţi-vă Mariamei, carea mult au ostenit la noi.* ♦ Maria este echivalentul latin al numelui de origine evreiască Miriam. Faptul că ea este menţionată relativ devreme în această serie de salutări ale lui Pavel arată probabil rolul său destul de important în munca de evanghelizare. Stuhlmacher crede că şi aici ar fi vorba de o creştină de origine evreiască. (STUHLMACHER, p. 220).

16:27

VULG.: *soli sapienti Deo per Iesum Christum, cui gloria în saecula. Amen.*; NTB: *a unuia înţeleptului Dumnezău, slavă pren Iisus Hristos, întru veaci. Amin.* ♦ Ioan Gură de Aur încheie cu un elogiu emoţionant pentru Apostolul Pavel: şi-l imaginează la sfîrşitul veacurilor, în ceruri, alături de Sfîntul Petru, lîngă Tronul lui Dumnezeu, conducînd corul sfinţilor. Roma este şi ea proiectată în imaginar ca o cetate înfloritoare care a dat lumii două lumini nepieritoare: personalităţile şi jertfele celor doi sfinţi. Ei sînt cele două „coroane" ale cetăţii şi stîlpi ai Bisericii. Prin Pavel a vorbit Hristos iar prin puterea Sa a reuşit Apostolul să zboare precum heruvimii şi serafimii. Odată cu misiunea lui Pavel, întreaga ordine a lumii s-a schimbat. Ioan Gură de Aur se visează lîngă mormîntul Apostolului, îngenunchind în fata rămăşiţelor sale- ceea ce a rămas dintr-un trup neobosit ce a purtat crucea lui Hristos pînă la capăt. Pavel, un simplu om, datorită iubirii sale pentru Dumnezeu, a urcat mai presus de ceruri, alături de îngeri. „Aşadar, să nu fim blocaţi în admiraţia noastră faţă de el, ci să-l imităm, aşa încît, atunci cînd vom pleca din această lume, să fim consideraţi vrednici de a-l vedea şi de a primi darul de nedescris pe care Dumnezeu ni-l oferă prin harul şi iubirea faţă de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos. Prin El şi cu El, slavă Tatălui, în Duhul Sfînt, acum şi în vecii vecilor. Amin" (IOAN HRISOSTOM, ROM., Omil. 32, versetul 24).

EPISTOLA ÎNTÎI CĂTRE CORINTENI

COMENTARII

de Emanuel Conţac

Introducere

Istoria oraşului

Potrivit cercetărilor arheologice, începuturile Corintului, cetate grecească situată în apropierea istmului care leagă Peloponezul de restul Greciei continentale, trebuie plasate în al cincilea mileniu î.Hr. Cetatea este pomenită de Homer („bogatul Corint", *Iliada* 2.570), însă începe să aibă o identitate distinctă în raport cu celelalte cetăţi greceşti îndeosebi în perioada clasică. Autorii antichităţii fac numeroase numeroase referiri la Corint şi la istoria lui, cele mai însemnate informaţii fiind adunate de Jerome Murphy-O'Connor într-o crestomaţie devenită clasică: *St. Paul's Corinth. Texts and Archaeology* (ed. a 3-a, Collegeville, MN, Liturgical Press, 2002). ♦ Înainte de a fi distrus de romani în 146 î.Hr., Corintul avea un perimetru de circa 40 de stadii (7,4 km), fiind aşezat într-o cîmpie de la poalele Acrocorintului, vîrf muntos cu o înăţime estimată de Strabon la 3 stadii şi jumătate (575 m) şi cu o pantă de 30 de stadii (5,5 km). Pentru greci locul avea un aer de legendă, fiindcă se credea că la izvorul Peirene, din apropierea muntelui, pusese Bellerophon căpăstru lui Pegas, armăsarul său înaripat, format din sîngele Medusei, una dintre cele trei Gorgone. Dinspre partea abruptă a piscului stîncos, privitorul putea vedea, către miazănoapte, Parnassul şi Heliconul acoperiţi de zăpadă, şi golful Crisaios, aflat la poalele amîndurora (STRABON, p. 306-307). Cetatea era inexpugnabilă dinspre nord, fiind protejată de coasta abruptă a Acrocorintului. Pentru a fi în siguranţă, locuitorii au ridicat în partea vulnerabilă un zid cu o lungime de 85 de stadii (15,72 km). Foarte aproape de Corint se aflau două porturi importante: Kenchreai (la 9 km în E, în Golful Saronic), folosit pentru comerţul cu Asia, şi Lechaion (la 2,5 km în N, în Golful Corintic), care facilita comerţul cu Italia. Drumul către acesta din urmă, fiind mai scurt, era străjuit pe ambele laturi cu ziduri de apărare. Punctul cel mai îngust al istmului era folosit pentru transbordarea vaselor dintr-un golf în celălalt. Ca punct de tranzit între cele două regiuni, oraşul a cunoscut o mare prosperitate în Antichitate. Strabon, care a vizitat el însuşi Corintul roman, dă mărturie că în vechime „negustorilor din Italia şi celor din Asia le convenea să lase drumul ce ocolea Maleai şi să-şi aducă marfa aici (la Corint); căci perceperea taxelor vamale, pe mărfurile ce ies pe căi de uscat din Peloponeş şi pe cele importate, revenea celor care deţineau cheile Isthmului" (STRABON, p. 305). Influenţa economică a cetăţii a sporit odată cu inaugurarea jocurilor Isthmice, organizate în apropierea unui crîng de pini aflaţi lîngă templul lui Poseidon Isthmios. Aceste întreceri nu erau la fel de celebre ca cele olimpice, dar atrăgeau un mare număr de vizitatori.

Corintul era vestit şi ca centru religios: „Sanctuarul Afroditei din Corinth s-a îmbogăţit atît de mult, încît şi-a procurat mai bine de 1000 de curtezane, hierodule, pe care atît bărbaţii cît şi femeile le închinaseră zeiţei. Şi, datorită acestora, oraşul era căutat mereu de multă lume şi astfel bunăstarea îi creştea mereu. Căci armatorii uşor îşi tocau aici averea, de unde s-a răspîndit şi zicala care spune: 'Nu orice bărbat poate naviga la Corinth'. Se povesteşte şi de o curtezană care, ocărîtă de o femeie că nu-i place lucrul şi nici nu se atinge de lînă, i-ar fi răspuns: 'şi totuşi, aşa cum sînt, iată că în acest scurt răstimp eu am pus mîna pe trei suluri'". (STRABON, p. 306). ♦ Deşi moravurile oraşul trebuie să fi fost similare celor din alte metropole antice, scriitorii atenieni au descris adesea cu tuşe groase, caricaturale, depravarea corintenilor: Aristofan a inventat verbul *κορινθιάζεσθαι* ca sinonim pentru mersul la prostituate, iar Philetairos şi Poliochos au scris amîndoi cîte o piesă cu titlul *Κορινθιαστής*, *Codoşul* (*apud* MURPHY-O'CON., p. 56). O tendinţă critică similară se întîlneşte la Platon, care foloseşte sintagma *Κορινθία κόρη* („fată din Corint") ca eufemism pentru „prostituată" (PLATON, REP., 404d, p. 181). ♦ Un moment de cotitură în viaţa cetăţii a fost războiul conflictul cu romanii, în urma căruia Corintul a fost distrus (146 î.Hr.). Strabon pune originea acestei ciocnirii politico-militare invocînd în seama atitudinii dispreţuitoare a corintenilor faţă de romani: „Unii au avut chiar îndrăzneala să stropească cu noroi casele reprezentanţilor romani din oraş, cînd treceau pe lîngă ele. Pentru toate acestea, aşadar, şi pentru alte fapte de care s-au făcut vinovaţi, corintenii au plătit în curînd foarte scump. Romanii au trimis împotriva lor oaste numeroasă şi

oraşul a fost distrus din temelii de Lucius Mummius" (STRABON, p. 309). În fapt, rădăcinile conflictului sînt mai complexe şi trebuie puse în legătură cu situaţia politică instituită după al Doilea Război Macedonean (200-196 î.Hr.). Conflictul a apărut pe fondul intenţiei Romei de a dizolva Liga Aheeană, în cadrul căreia Corintul juca un rol foarte important. Atacul Ligii asupra Spartei, în 146 î.Hr., nu a rămas fără răspuns din partea Romei. În toamna aceluiaşi an, forţele generalilor Quintus Caecilius Metellus şi Lucius Mummius au înfrînt armata corintenilor şi au devastat oraşul. O marte parte a obiectelor de artă a fost distrusă de soldaţii romani, însă unele capodopere au luat drumul Romei, sfîrşind ca daruri votive în templele acesteia sau în oraşele învecinate. Corintul avea să renască abia peste un secol, din iniţiativa directă a lui Iuliu Cezar, sub numele *Colonia Laus Julia Corinthiensis*. Conştient de potenţialul economic al oraşului, Cezar avea în proiect să străpungă istmul corintean, pentru a facilita tranzitul mărfurilor dintr-un golf la altul (SUETONIUS, p. 34). Coloniştii instalaţi în Corint au fost în principal liberţi. „Aceştia, mişcînd din loc dărăpănăturile şi dezgropînd mormintele, au găsit o mulţime de vase de argilă lucrate cu artă, şi din aramă. Din admiraţie faţă de aceste opere de artă, lor nu le-a scăpat nici un mormînt pe care să nu-l răvăşească, astfel încît, procurîndu-şi multe obiecte de acest fel şi vînzîndu-le la preţ bun, au umplut Roma cu necrocorinthii, aşa numeau ei operele luate din morminte şi mai ales cele din argilă arsă" (STRABON, p. 310). ♦ În deceniile următoare oraşul a continuat să se dezvolte la nivel arhitectural: zece edificii grandioase au fost ridicate în timpul domniei lui Augustus (31 î.Hr. – 14 d.Hr.), alte şase fiind înălţate în perioada lui Tiberiu (ABD, vol. 1, p. 1136). Singurul eveniment care a afectat considerabil oraşul în primul secol al erei creştine a fost cutremurul din anul 77. În vremea împăratului Hadrian Corintul a beneficiat de importante scutiri de taxe care au deschis o nouă epocă de prosperitate, de aceea oraşul vizitat de Pausanias (*Descrierea Greciei*) în jurul anului 174 d.Hr. diferă în numeroase privinţe de cel cunoscut de Sf. Pavel în timpul celor 18 luni petrecute la Corint (ABD, vol. 1, p. 1136).

Începutul creştinismului în Corint

Informaţiile despre începutul creştinismului în Corint provin în principal din două surse: epistola 1 Corinteni şi cartea Faptele Apostolilor. Din cele scrise de apostol reiese că în urma propovăduirii lui s-au convertit şi au fost botezaţi de el Crisp, Gaiu şi Stefanas (1Cor. 1:14-16). Cel dintîi a fost conducător al sinagogii din Corint (Fapte 18:8), despre al doilea ştim că a fost gazda lui Pavel şi a bisericii întemeiate de Apostol (Rom. 16:23), iar Stefanas şi „casa" lui au fost „primul rod" al Evangheliei în provincia Ahaia (1Cor. 16:15). Alţi membrii proeminenţi ai bisericii erau Fortunat şi Ahaic, care l-au vizitat pe Apostol la Efes, în calitate de emisari ai bisericii (1Cor. 16:17). În lista creştinilor corinteni ar mai trebui menţionaţi Sosten, fost conducător al sinagogii, agresat public de foştii săi coreligionari după îmbrăţişarea creştinismului (1Cor. 1:1; Fapte 18:17), Tiţiu Iust, fost simpatizant al sinagogii, şi Erast, iconomul cetăţii (Rom. 16:23). Nu departe de Corint îşi desfăşura activitatea Fivi, diaconiţă a bisericii din Kenchreai. Despre Cloe, femeie bogată ai cărei sclavi i-au adus uneori veşti lui Pavel (1Cor. 1:11), nu avem informaţii suficiente şi nu putem stabili dacă era ea însăşi creştină. ♦ Cartea Faptele Apostolilor (cap. 18) confirmă detaliile din 1 Corinteni şi adaugă elemente noi: după discursul ţinut în faţa filozofilor din Areopagul atenian, Apostolul se îndreaptă spre Corint, unde îi găseşte pe Acuila şi Priscila, un cuplu de iudei care părăsiseră capitala imperiului, în urma decretului prin care Claudius excludea populaţia evreiască din oraş. Incidentul (nedatat) este menţionat de Suetonius: „Deoarece iudeii, la instigarea lui Chrestos, se răzvrăteau continuu, i-a izgonit din Roma" (SUETONIUS, p. 210). Asupra datei acestui decret sursele clasice sînt în dezacord. Potrivit lui Dio Cassius (*Hist.* 60.6.6), legislaţia claudiană antiiudaică a fost adoptată în 41 d.Hr. Orosius, dimpotrivă, socoteşte că decretul a fost proclamat în 49 d.Hr. (*Hist. contra pag.* 7.6.15–16). Calculul lui Orosius este preferat de cei mai mulţi comentatori, fiindcă poate fi coroborat mai uşor cu mărturia din Fapte 18:12 conform căreia şederea lui Pavel la Corint a avut loc cînd Galion era proconsul al Ahaiei. Dintr-o inscripţie descoperită la Delphi în 1905 rezultă că Galion a fost proconsul al Ahaiei în anul 52. Seneca, fratele său, îl aminteşte într-una dintre epistolele sale (*Ep.* 104.1). Cedînd unui atac de febră, Galion şi-a încheiat mandatul înainte de vreme: (*Cum in Achaia febrem habere coepisset, protinus navem ascendit clamitans non corporis esse, sed loci morbum* „cînd a început să aibă febră în Ahaia, s-a suit numaidecît pe o corabie, susţinînd că boala nu este a trupului, ci a locului", SENECA, p. 190). Corelînd informaţiile păstrate, ajungem la concluzia că Lucius Iunius Galion a fost proconsul în perioada iunie 51-mai 52. În acest interval trebuie plasate evenimentele descrise în Fapte 18:12-17: după reuşita misionară înregistrată de Pavel în Corint, vizibilă mai ales prin convertirea lui Crisp, conducătorului sinagogii (*ἀρχισυνάγωγος mai marele adunării* BIBL.1688), adversarii iudei ai lui Pavel l-au adus înaintea scaunului de judecată al lui Galion, acuzîndu-l că încearcă să-i abată pe oameni de la închinarea cea adevărată la una contrară Legii (*παρὰ τὸν νόμον afară den leage* BIBL.1688). Înainte ca Pavel să-şi înceapă apărarea, Galion, magistratul roman tipic, le pune în vedere acuzatorilor că nu poate lua în serios disputele religioase din sînul iudaismului. Dacă faptele celui pîrît ar fi un delict (*ἀδίκημά τι ἢ ῥᾳδιούργημα πονηρόν*, *nedireptate sau hîtrie vicleană* BIBL.1688), i-ar asculta „după socoteală". Cum pricina adusă la judecată este o „ceartă de vorbe", iudeii sînt îndemnaţi să-şi rezolve singuri disputa. Episodul se încheie într-o notă de ironie neagră: iudeii pun mîna pe Sosten, un alt fruntaş al sinagogii (probabil acelaşi din 1Cor. 1:1), şi îl bat „înaintea divanului", însă „nimica de aceastea lui Galion era grije" (BIBL.1688). În urma acestor evenimente, Pavel hotărăşte că este mai prudent să plece

din Corint şi se îndreaptă spre Kenchreai. Ulterior ajunge la Efes, unde rămîne o vreme, iar apoi se îndreptă spre Cezareea, cu destinaţia Ierusalim. În lumina informaţiilor de mai sus, putem fi siguri că vizita misionară a lui Pavel a avut loc în anul 51 d.Hr.

Corespondeţa Sfîntului Pavel cu biserica din Corint

În pofida numelui, *1 Corinteni* nu este cea dintîi epistolă adresată de Pavel bisericii din Corint. Mai timpurie este scrisoarea pomenită în 1Cor. 5:1, care nu s-a păstrat şi căreia comunitatea corinteană i-a răspuns printr-o epistolă remisă Apostolului de către un grup de reprezentanţi (1Cor. 16:17). Nedumeririle şi întrebările expeditorilor, mai ales cu privire la căsătorie şi celibat (1Cor. 7:1), îşi primesc răspunsul în 1Cor. 7. Corespondenţa dintre Apostol şi biserica din Corint continuă cu 2Cor., a cărei structură alambicată îi îndreptăţeşte pe cercetători să considere că această epistolă (a treia, în corpusul paulin actual) este un document compozit, în compunerea căruia pot fi identificate mai multe scrisori: două (cap. 1-9, respectiv cap. 10-13), potrivit evaluărilor conservatoare, sau şase, potrivit celor mai radicale analize: (1) „Prima apologie" (2:14–6:13; 7:2–4); (2) „A doua apologie" (10:1–13:10), numită şi „epistola lacrimilor", după o sintagmă din 2:4; (3) „Scrisoarea de reconciliere" (1:1–2:13; 7:5–16; 13:11–13) care constituie structura de rezistenţă pe care au fost grefate celelalte epistole; (4) o scrisoare „administrativă" (cap. 8); (5) o altă scrisoare „administrativă" (cap. 9) şi (6) un pasaj interpolat (6:14–7:1) care reflectă un context diferit de cel al scrisorilor anterioare (ABD, vol. 1, p. 1149-1150).

Capitolul 1

1:1

Am tradus secvenţa *κλητὸς ἀπόστολος* ('chemat apostol') prin „chemat [să fie] apostol". ♦ În privinţa ordinii elementelor din teonimul *Hristos Iisus* ediţia critică NA[27] adoptă lecţiunea *Χριστοῦ Ἰησοῦ*, cu o atestare sensibil mai bună, din perspectiva vechimii (𝔓[46] BDFG 33 it), în comparaţie cu *Ἰησοῦ Χριστοῦ* (întîlnită în ℵ A Ψ 1739 1881 sy şi 𝔐). NTB, BIBL.1688 şi celelalte versiuni ortodoxe ale Bibliei urmează manuscrisele bizantine (*Iisus Hristos*). Lecţiunea alternativă se regăseşte prima dată la NT.NITZ.1897 (*Christos Iisus*), de unde a trecut în celelalte ediţii „britanice" care folosesc textul lui într-o formă revizuită: BIBL.1911, BIBL.1921, BIBL.CORN.1931.

1:2

NTB redă gr. *ἐκκλησία* prin *săbor*, termen folosit pentru a traduce 15 din cele 22 de ocurenţe ale termenului grec din 1 Corinteni. Celelalte 7 ocurenţe sînt traduse prin *besearecă*. ♦ Secvenţa *σὺν πᾶσιν* trebuie pusă în relaţie cu *κλητοῖς ἁγίοις*. Pavel le atrage atenţia creştinilor din Corint că sînt *chemaţi să fie sfinţi* ca parte a unei comunităţi mai mari de credincioşi (cf. 14:36). Unii traducători au preferat o altă interpretare, considerînd că *σὺν πᾶσιν* se referă la alţi posibili destinatari ai epistolei: NT.NITZ.1897 *tuturor care în ori ce loc al lor şi al nostru cheamă numele Domnului nostru*, BIBL.CORN.1921 *şi către toţi cei ce cheamă în vreun loc Numele lui Iisus Hristos* (cf. SEGOND *et à tous ceux qui invoquent en quelque lieu*). ♦ Origen speculează precizarea *σὺν πᾶσιν τοῖς ἐπικαλουμένοις* (*împreună cu toţi cei ce cheamă*) pentru a opera o distincţie între cei vrednici de laudă (care alcătuiesc biserica) şi cei vrednici de blam care, deşi cheamă numele lui Hristos, n-au devenit încă „biserică" (*apud* KOVACS, p. 15). ♦ Potrivit lui Severian de Gabala (*fl.* 400), exeget al Şcolii Antiohiene, secvenţa *αὐτῶν καὶ ἡμῶν* (de la finalul versetului) trebuie înţeleasă în legătură cu „Domnul", în sensul că „şi noi, care scriem, şi voi, care beneficiaţi de cele scrise, avem un singur Hristos, pe Isus" (*apud* KOVACS, p. 14). ♦ În majoritatea versiunilor româneşti (inclusiv BIBL.1988 şi BIBL.ANANIA) relaţia secvenţei *αὐτῶν καὶ ἡμῶν* cu restul frazei este ambiguă. Pentru a indica faptul că *αὐτῶν καὶ ἡμῶν* determină termenul „Domnul", Cornilescu a mutat termenul către finalul versetului: reluat acest termen: „şi către toţi cei ce cheamă în vreun loc Numele lui Isus Hristos, Domnul lor şi al nostru" (BIBL.CORN.1921; cf. SEGOND).

1:3

Primul element (*χάρις*) din formula de salut tipic paulină (*χάρις ὑμῶν καὶ εἰρήνη*) a fost tradus în trei feluri diferite: NTB *milă*, BIBL.1688 *har*, BIBL.MICU *dar*, dintre care s-a impus în final echivalentul *har*. Nici NTB şi nici BIBL.1688 nu folosesc în mod consecvent soluţiile din 1:3 în traducerea celorlalte ocurenţe ale gr. *χάρις* din corpul epistolei: în NTB întîlnim atît *milă,* cît şi *dar* (3:10), iar BIBL.1688 foloseşte atît *har* (15:57), cît şi *dar*. ♦ BIBL.1688 utilizează pronumele *vostru* în loc de *nostru* (*πατρὸς ἡμῶν*). Ediţiile critice ale NT nu indică variaţii textuale pentru această secvenţă, iar BIBL.FRANKF. atestă lecţiunea tradiţională. Este posibil ca schimbarea pronumelui din BIBL.1688 să fi avut loc în urma unei erori survenite în procesul de tipărire.

1:4

NTB face excepţie între celelalte versiuni, redînd verbul *εὐχαριστῶ* prin „har dau". ♦ În epistolele pauline (cu excepţia notabilă a celei către Galateni), verbul *εὐχαριστεῖν* marchează începutul unei secţiuni de mulţumire în care apostolul trece în revistă motivele de satisfacţie în relaţia cu destinatarii.

1:5

Substantivul *λόγος*, cu o gamă bogată de sensuri, redat îndeobşte prin *cuvînt*, a fost echivalat şi cu *învăţătură* (BIBL.1874, BIBL.CORN.1921, BIBL.RADU-GAL.), *cuvêntare* (NT.NITZ.1897) sau *vorbire* (BIBL.CORN.1924). ♦ Asocierea în acelaşi verset a termenilor *λόγος* şi *γνῶσις* se regăseşte şi în 12:8, în lista harismelor (*λόγος σοφίας* şi *λόγος γνώσεως*), fapt care îl determină pe Theodoret al Cirului să

afirme că *λόγος* şi *γνῶσις* sînt forme ale darurilor Duhului (THEODORET, 1COR., col. 229).

1:6

Am atribuit conjuncţiei *καθώς* valoare cauzală („deoarece"; cf. ZERWICK-GROSVENOR, p. 498, BDAG, *s.v. καθώς* 3), cu menţiunea că stabilirea precisă a înţelesului rămîne problematică. De altfel, ambiguitatea conjuncţiei se reflectă în diversitatea echivalenţilor din versiunile româneşti: NTB *cum*, BIBL.1688 *în ce chip*, BIBL.MICU *precum*, BIBL.1874 *fiindă-că*, NT.NITZ.1897 *dupĕ cum*, BIBL.CORN.1924 *în felul acesta*, BIBL.1988 *astfel*, BIBL.ANANIA *aşa cum*. ♦ Genitivul din secvenţa *μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ* („mărturia lui Hristos") ar trebui probabil înţeles ca „mărturia despre Hristos" (BIBL.CORN.1924). ♦ Traducerea lui *μαρτύριον* a cunoscut iniţial mai multe variante similare: NTB *mărturiia*, BIBL.1688 *mărturiseala*, BIBL.MICU *mărturisirea*. În versiunile moderne au rămas în uz *mărturisirea* şi *mărturia*; acesta din urmă s-a impus. ♦ Forma *s-au adevărat* (NTB, BIBL.1688), corespunzătoare verbului *ἐβεβαιώθη* (folosit şi în 1:8) a ieşit din uz, în favoarea variantei *s-au adeverit* (BIBL.MICU). Versiunile moderne traduc de regulă verbul prin *s-a întărit* (excepţii: BIBL.RADU-GAL. *a prins în voi tărie*, BIBL.ANANIA *s'a împuternicit*). ♦ Origen înţelege *mărturia lui Hristos* ca martiraj pentru Hristos. Următorul fragment din omiliile sale la 1 Corinteni pune în valoare ambivalenţa termenului *μάρτυς* (*martor* sau *martir*): „Hristos, ca să spunem aşa, este martorul cel mai de seamă (*ἀρχίμαρτυς*) şi, deşi mulţi sînt martori pentru Hristos prin moartea lor, el este căpetenia martirilor" (*apud* KOVACS, p. 17). ♦ În înţelegerea lui Teodoret „mărturia lui Hristos" este *κήρυγμα,* 'predicarea' (THEODORET, 1COR., col. 229).

1:7

Termenul *χάρισμα* (redat de regulă prin *dar*, însă şi *dar al harului* BIBL.2001, *dar duhovnicesc* BIBL.ANANIA, *har* NT.2002) este întrebuinţat în 7:7 (în contextul discuţiei despre căsătorie şi celibat) şi în cap. 12 (versetele: 4, 9, 28, 30, 31), în pentru a descrie acţiunea Duhului Sfînt. ♦ Verbul *ἀπεκδέχεσθαι* (derivat al *ἐκδέχεσθαι*, *a aştepta*) exprimă, în anumite contexte, şi ideea de aşteptare intensă (cf. NT.NITZ.1897 *aşteptînd cu stăruinţă*). ♦ Prin 'arătare' am tradus gr. *ἀποκάλυψις* (BIBL.1688 *descoperirea*, NT.2002 *revelarea*). Din vocabularul eshatologic al epistolei mai fac parte şi termeni ca *ἡμέρα* (*τοῦ κυρίου*), *Ziua* (*Domnului*) şi *παρουσία* (*Venirea*).

1:8

Verbul *βεβαιώσει* (întîlnit şi în 1:6) este tradus, cu o singură excepţie (BIBL.1688 *va adeveri*), prin *va întări*. ♦ Deşi în original lipseşte secvenţa „ca să fiţi", ea trebuie subînţeleasă. În versiunile vechi, textul este tradus literal, în detrimentul claritătii. Prima versiune care introduce o clarificare (cu italice) este BIBL.1874 „*că să fiţi* nevinovaţi". ♦ Pentru *ἀνεγκλήτους* au fost propuse atît perifraze (NTB *în nevinovăţie*, BIBL.1688 *fără de vină*, BIBL.CORN.1931 *de neînvinuit*), cît şi adjective (BIBL.MICU *nevinovaţi*, NT.NITZ.1897 *neînvinuiţi*).

1:9

Cu excepţia traducerilor BIBL.CORN.1924 şi BIBL.CORN.1931, toate celelalte păstrează topica din original a începutului de verset, în care numele predicativ adjectival *πίστος* (*credincios*, NTB *dreptu*) precedă subiectul *ὁ θεός* (*Dumnezeu*). ♦ Substantivul *κοινωνία* a cunoscut echivalări diverse: *însoţiia* NTB, *împreunarea* BIBL.1688, *împărtăşirea* BIBL.MICU, *comuniunea* BIBL.1874, *părtăşia* BIBL.CORN.1921. Versiunile ortodoxe au adoptat în final *împărtăşire*, iar ediţiile protestante ulterioare lui Cornilescu (BIBL.2002, BIBL.2007) au rămas tributare termenului folosit de el. NT.2002, realizare a unor biblişti catolici, foloseşte *comuniune*.

1:10

Am redat sintagma *τὸ αὐτὸ λέγειν* prin „a se pune de-acord", fiindcă ea nu se referă doar la acordul verbal (vezi BDAG, *s.v. λέγω* 1a). Versiunile româneşti, aproape fără excepţie, o transpun literal, obscurizînd sensul îndemnului paulin: *să grăiţi un cuvînt* NTB, *tot una să ziceţi* BIBL.1688, *să grăiţi una* BIBL.MICU (preluat identic în BIBL.1819 şi BIBL.ŞAGUNA), *să grăiţi aceia'şi* BIBL.FILOTEI (*aceeaş* BIBL.1914), *să fiţi într'o vorbă* BIBL.ANANIA. BIBL.CORN.1921 introduce o parafrază *să aveţi acelaş fel de vorbire* (cf. SEGOND *tenir un même langage*). NT.2002 limpezeşte textul grec: *să fiţi în armonie*. ♦ Pentru termenul *σχίσματα* (3 ocurenţe în epistolă: 1:10, 11:18 şi 12:25) au fost propuşi diverşi echivalenţi (*usebire*; marg. *pritce* NTB, *împărecheri* BIBL.1688 şi BIBL.MICU). Primele trei versiuni întrebuinţează termeni diferiţi pentru a reda ocurenţele din 11:18 şi 12:25: *sfade*, *împărţitură, desăpărţiri, osebire*, *neunire*. Echivalentul *desbinări*, folosit ulterior în toate versiunile (excepţie NT.2002 *dezordini*), se întîlneşte prima dată în BIBL.1874. ♦ Prin îndemnul *să fiţi uniţi* am tradus secvenţa *ἦτε κατηρτισμένοι*. Multiplicitatea sensurilor verbului *καταρτίζω* este pusă în evidenţă de numeroase feluri în care a fost tradus participiul *κατηρτισμένοι*: *cuprinşi* NTB, *întemeiaţi* BIBL.1688 (de unde a trecut în următoarele versiuni pînă la BIBL.1914), *tare uniţi* BIBL.1874, *învoiţi* NT.NITZ.1897, *uniţi în chip desăvîrşit* BIBL.CORN.1921 (cf. SEGOND *parfaitement unis*), *cu totul potriviţi* BIBL.RADU-GAL., *cu totul uniţi* BIBL.1968, *desăvîrşiţi* NT.2002. ♦ Termenii *νοῦς* şi *γνώμη* se suprapun parţial, dar primul exprimă de regulă conceptul de „minte" („gîndire" sau „intelect"), procesul gîndirii sau rezultatul lui (*i.e.* „înţelegere"), pe cînd al doilea este asociat mai ales cu conceptul de „intenţie" sau „opinie". Această suprapunere conceptuală a făcut ca termenul *gînd* să fie folosit pentru a traduce atît *γνώμη* (BIBL.1688), cît şi *νοῦς* (BIBL.MICU). Gr. *νοῦς* a mai fost redat prin *minte* (NTB) şi *cuget* (BIBL.1688, BIBL.RADU-GAL.), iar *γνώμη* prin *înţelegere* (NTB), *părere* (NT.NITZ.1897), *simţire* (BIBL.CORN.1921), *judecată* (BIBL.RADU-GAL.) sau *dreaptă judecată* (BIBL.ANANIA).

1:11

Despre Cloe (*Χλόη*) se crede îndeobşte că era o femeie înstărită, ai cărei sclavi i-au adus lui Pavel veşti despre disputele credincioşilor din Corint. Este imposibil de spus dacă era creştină sau nu, ori dacă locuia în Corint sau în Efes. În primele versiuni (NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1819), numele ei a fost scris *Hlois*, o transliterare fidelă a genitivului *Χλόης* (cf. BIBL.ŞAGUNA *Hloais*). BIBL.FILOTEI foloseşte forma corectă, *Hloii*, adoptată şi de BIBL.1914. În bibliile „britanice" numele a fost scris *Chloe* (BIBL.1874) *Cloe* (BIBL.CORN.1921) sau *Choe* (sic!) (BIBL.1911 şi BIBL.1921). ♦ În NTB gr. *ἔριδες* este tradus cu *prigoane* (întrebuinţat şi în 3:3). Echivalentul folosit de BIBL.MICU, *priciri* (cf. *prici* BIBL.1688) s-a difuzat în celelalte ediţii-fiică. Alternativa *certuri* se regăseşte prima dată la BIBL.CORN.1921 (cf. *certe* BIBL.1874).

1:12

Secvenţa gr. *λέγω τοῦτο* (lit. „[eu] spun aceasta") are rolul de introduce explicaţia privind dezbinările care afectează comunitatea. În unele versiuni româneşti, lipsa explicită a subiectului face ca versetul să fie ambiguu. Valeriu Anania consideră că verbul *spun* este la persoana a III-a plural, de aceea îl „diortoseşte" după cum urmează: „Şi ei spun aceasta" (BIBL.ANANIA). ♦ Despre Apolo (*Ἀπολλῶς*) ştim că era un iudeu alexandrin foarte instruit în Scripturi şi bun vorbitor. Devenit adept al „Căii Domnului", a desfăşurat o bogată activitate de predicare în Efes şi în Corint (Fapte 18:24-28). Prezenţa lui în Ahaia trebuie să fi dus la apariţia unui grup de adepţi. În versiunile româneşti, numele lui apare scris în diferite feluri: *Apollos* NTB, *Apolon* BIBL.1688, *Apolos* BIBL.MICU, *Apollo* BIBL.FILOTEI, *Apolo* BIBL.1914, *Apollosŭ* BIBL.1874 sau *Apoline* NT.NITZ.1897. ♦ Numele lui Chifa (*Κηφᾶς*), apostol din cercul celor doisprezece, mai cunoscut sub numele de Simon Petru, apare scris în anumite versiuni şi „Chefa". Bart D. Ehrman a susţinut că Petru şi Chifa sînt două persoane diferite (EHRMAN, p. 463-474), însă argumentaţia lui a fost demontată de Dale C. Alison (ALISON, p. 489-495). ♦ Pornind de la 4:6, Sf. Ioan Hristostomul spune că numele menţionate de apostol (Pavel, Apolo, Petru) au doar valoare de exemplu. Altfel spus, tactul îl determină pe Pavel să disimuleze identitatea celor care împart biserica (IOAN HRIS., 1COR., col. 24). ♦ Ambrosiaster, speculînd referirea la fracţiunile ivite în Corint, atacă vehement ereziile din vremea sa: fotinieni, arieni, catafrigieni, novaţieni, donatişti şi manihei (*apud* KOVACS, p. 21).

1:13

Prezenţa particulei de negaţie *μή* la începutul celei de-a doua întrebări (*μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν*) cere în original un răspuns negativ (*au Pavel* NTB, *au doară Pavel* BIBL.1688). În NT.NITZ.1897 (şi în alte versiuni) particula *μή* este redată prin secvenţa *nu cumva*, care în româneşte poate cere şi un răspuns afirmativ. ♦ În locul formei uzuale „a fost răstignit", BIBL.1874 propune o alternativă neologică: *s'a crucificatŭ*.

1:14

Crisp (*Κρίσπος*), conducătorul sinagogii din Corint (Fapte 18:8) s-a convertit la predicarea lui Pavel, împreună cu toată casa lui ♦ Gaiu (*Γάϊος*), menţionat în Rom. 16:23, a fost gazda lui Pavel şi a întregii biserici, deci trebuie să fi fost unul dintre membrii înstăriţi ai comunităţii din Corint. Potrivit unei tradiţii care se păstrează la Origen, Gaiu a devenit primul episcop al Tesalonicului (ORIGEN, ROM., col. 1289).

1:15

Am adoptat *ἐβάπτισα* (*am botezat*), prezentă atît în tradiţia manuscrisă (C D F G Ψ 1881 𝔐 it sy; Tert), cît şi la ERASM.1516 sau în BIBL.1687. Versiunile româneşti timpurii (inclusiv BIBL.1874) se conformează textului tradiţional. Ruptura în raport cu textul bizantin s-a produs odată cu apariţia NT.NITZ.1897 (*aţi fost botezaţi*) a cărui traducere are la bază două ediţii critice moderne, care propun lecţiunea *ἐβαπτίσθητε* (*aţi fost botezaţi*).

1:16

Gr. *οἶκος* (*fămeie* NTB, *familie* BIBL.1874), tradus de regulă prin „casă" (BIBL.1688 etc.) poate desemna atît locuinţa (şi acareturile ei), cît şi familia, care în accepţiunea lărgită îi includea şi pe sclavi. ♦ Stefanas (*Στεφανᾶς*) şi membrii „casei" lui au fost primii convertiţi din Ahaia (16:15). Acest nume masculin a fost adaptat în română sub diferite forme: *Stefana* BIBL.1688, *Stefanas* BIBL.MICU, *Stefan* NT.NITZ.1897, *Ştefana* BIBL.CORN.1931, *Ştefanas* BIBL.ANANIA.

1:17

Gr. *εὐαγγελίζεσθαι* a fost redat atît prin perifraze (*să vestesc Evanghelia* NTB, *să vestesc Evanghelia* BIBL.MICU, *să predicŭ evanghelia* BIBL.1874, *să propovăduiesc Evanghelia* BIBL.CORN.1921), cît şi printr-un calc: *să binevestesc* BIBL.1688. ♦ Gr. *σοφία* (*înţelepciune*, în toate celelalte versiuni) este tradus în NTB prin *mîndriia* (întrebuinţat şi în 2:5, 2:13 şi 12:9). Traducătorii au fost inconsecvenţi, fiindcă alte zece ocurenţe (din cele 17 ale termenului, în 1 Corinteni) sînt traduse prin *înţelepciune* sau *înţelepţie*. ♦ Gr. *λόγος* (din secvenţa *σοφία λόγου*) poate fi tradus prin *cuvînt*, *cuvîntare* (BIBL.RADU-GAL.) sau *vorbire* (BIBL.ANANIA). ♦ Verbul *κενοῦν* a fost tradus iniţial prin „a deşerta" (*ca să nu să deşarte* BIBL.1688; cf. NT.NITZ.1897 *să nu fie golită*, BIBL.ANANIA *ca nu cumva... să rămînă deşartă*). BIBL.MICU şi versiunile ulterioare l-au echivalat prin *a fi făcut înzădarnic* (*zadarnic*) sau *a zădărnici*. O excepţie notabilă este BIBL.RADU-GAL.: *să nu rămînă stearpă*. ♦ Pentru Sf. Ioan Hristostomul, cea mai clară dovadă a puterii crucii este că mesajul apostolilor, oameni needucaţi, a cucerit lumea (IOAN HRIS., 1COR., col. 28).

1:18

Secvenţa *ὁ λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ* (tradus de regulă prin

cuvîntul crucii) desemnează mesajul despre „cruce” (o metonimie pentru ideea de „Hristos răstignit”, din 1:23). În BIBL.CORN.1921 accentul cade nu pe conţinutul mesajului, ci pe vestirea lui (*propovăduirea crucii*, cf. SEGOND *la prédication de la croix*). ♦ Participiul *ἀπολλυμένοις* (*celor peritori* NTB, *celor ce pier* BIBL.1688, *cei care se pierd* NT.2002) are valoare durativă, de aceea l-am redat prin perifraza *cei care merg spre pierzanie* (cf. BIBL.CORN.1921 *cei ce sînt pe calea pierzării*). ♦ Versiunile româneşti traduc gr. *μωρία* prin *nebunie*, însă el ar putea fi echivalat şi prin *neghiobie* (cf. LUTHER 1545 *torheit*, VULG.[2] *stultitia*). ♦ Participiul *σῳζομένοις* (*care ne mîntuim*) a fost interpretat şi altfel: *care avem să fim mîntuiţi* NT.NITZ.1897, *cari sîntem pe calea mîntuirii* BIBL.CORN.1921 sau *cari sîntem mîntuiţi* BIBL.CORN.1931. ♦ Potrivit lui Origen, crucea este semnul victoriei asupra lui Satan şi al despărţirii creştinului de lume. Totodată, crucea evocă martirajul pentru care creştinul trebuie să fie mereu pregătit. Cît despre „puterea lui Dumnezeu”, ea îi însoţeşte pe creştinii de pretutindeni, fie din Britania, fie din Mauritania (*apud* KOVACS, p. 22-23). ♦ Sf. Ioan Hristostomul vede puterea nemărginită a lui Hristos în faptul că Mîntuitorul a acceptat să rămînă pe cruce şi să se lupte cu moartea pentru a o nimici (IOAN HRIS., 1COR., col. 31).

1:19

Pavel citează din Is. 29:14, folosind *ἀθετήσω* (*voi zădărnici*) în loc de *κρύψω* (*voi ascunde*) şi creînd astfel un chiasm. ♦ Gr. *σύνεσις* a fost redat prin *înţelesul* NTB, *înţeleagerea* BIBL.1688, *ştiinţa* BIBL.MICU, *priceperea* BIBL.CORN.1921, *deşteptăciunea* BIBL.ANANIA. ♦ BIBL.1688 redă adjectivul *συνετῶν* prin *de înţeles* (NTB *înţelegătorilor*, BIBL.MICU *celor ştiutori*, BIBL.1874 *cuminţilorŭ*, BIBL.CORN.1921 *celor pricepuţi*, BIBL.RADU-GAL. *celor învăţaţi*, BIBL.ANANIA *celor deşteptĭ*). ♦ Verbul *ἀθετέω* a fost tradus prin *a lepăda* NTB, *a nimici* BIBL.1874, *a distruge* NT.2002. Echivalentul din BIBL.ANANIA (*voi ascunde*) „corectează” nuanţa introdusă de Pavel, aliniind citatul la textul *Septuagintei*.

1:20

Spre deosebire de ediţiile critice moderne, unele manuscrisele tîrzii şi *Textus Receptus* (ERASM.1516, BIBL.1687) conţin pronumele demonstrativ *τούτου* după *κόσμου*. Inserţia lui s-a produs probabil sub influenţa secvenţei precedente, *τοῦ αἰῶνος τούτου* (METZGER, p. 480). ♦ Pentru *συζητητής* (*hapax* în NT), derivat postverbal al lui *συζητέω* (‘a purta o dispută’, ‘a discuta în contradictoriu’), au fost propuse diverse soluţii: *întrebătoriul* NTB, *cercetătoriul* BIBL.1688, *disputătorulŭ* BIBL.1874, *priciuitorul* NT.NITZ.1897, *vorbăreţul* BIBL.CORN.1921, *certăreţul* BIBL.CORN.1931), dar traducerea lui exactă rămîne problematică. ♦ În context, verbul *μωραίνω* (aor. *ἐμώρανεν*, înrudit cu *μωρός*, ‘nerod’) înseamnă ‘a face să pară nerod’, dar redarea lui s-a dovedit foarte variată: *a nebuni* (tranzitiv) NTB şi BIBL.1688 (cf. *a înnebuni* în BIBL.1874), *a face nebun(ă)* BIBL.MICU, *a face nemintoasă* NT.NITZ.1897, *a prosti* BIBL.CORN.1924, *a scoate de nebun(ă)* BIBL.RADU-GAL., *a dovedi nebună* BIBL.1968. ♦ Textul critic NA[27] omite demonstrativul *τούτου* (care nu se regăseşte în cele mai timpurii manuscrise). Apariţia lui în manuscrisele tîrzii şi în Textus Receptus (*κόσμου τούτου*) se datorează influenţei secvenţei *αἰῶνος τούτου* din acelaşi verset (METZGER, p. 479). Determinantul se întîlneşte în aproape toate versiunile româneşti (excepţii: NT.NITZ.1897, BIBL.CORN.1931, BIBL.RADU-GAL.).

1:21

Potrivit Sf. Pavel, Dumnezeu n-a acceptat să fie cunoscut de lume prin înţelepciunea ei (care este *μωρία* ‘neghiobie’ conform 1:20), ci prin „nebunia” propovăduirii (*i.e.* prin „mesajul crucii”; 1:18). ♦ Verbul *εὐδόκησεν* exprimă buna plăcere a lui Dumnezeu de a-i mîntui „pe cei ce cred”. Am preferat să înnoiesc limbajul biblic, de aceea am folosit perifraza „a găsit de cuviinţă”. Echivalările tradiţionale folosesc verbul „a binevoi” sau sinonime ale acestuia: *binevrea Dumnezău* BIBL.1688, *bine au voit Dumnezeu* BIBL.MICU, *binevoi Dumnezeu* NT.NITZ.1897, *bine a voit Dumnezeu* BIBL.RADU-GAL., *a binevoit Dumnezeu* BIBL.1968. ♦ Pentru explicaţii privind gr. *μωρία*, *vide* 1:18. ♦ Gr. *κήρυγμα* poate însemna „propovăduire” sau „conţinut propovăduit”. Contextul sugerează că „nebunia propovăduirii” se referă la conţinutul kerygmei (anume „Hristos răstignit” din 1:23), nu strict acţiunea de propovăduire. ♦ Echivalenţi pentru *κήρυγμα*: *propovedanie* NTB, *propoveduinţă* BIBL.1688, *propoveduire* BIBL.MICU, *predicare* BIBL.1874, *predică* NT.NITZ.1897. ♦ În BIBL.CORN.1921 şi BIBL.CORN.1924, „propovăduirea” este explicitată (sub influenţa v. 1:18) prin introducerea determinantului „cruce”, care nu apare în original. ♦ Sf. Ioan Hrisostomul susţine că „înţelepciunea lui Dumnezeu” este înţelepciunea care se vede în creaţie, în ceea ce numim, cu un termen modern, „revelaţie naturală” (IOAN HRIS., 1COR., col. 32).

1:22

Etnonimul *Ἰουδαῖοι* a fost redat cu *jidovi* în NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1819 şi BIBL.ŞAGUNA. BIBL.FILOTEI a introdus termenul *iudei*, păstrat în toate celelalte versiuni. ♦ Conform lecţiunii celei mai timpurii şi mai răspîndite, iudeii cer „semne” (*σημεῖα*), nu „semn” (*σημεῖον*). Forma de singular apare în manuscrisele tîrzii şi în textul bizantin (ERASM.1516 şi BIBL.1687), fiind probabil introdusă de copişti sub influenţa unor pasaje ca Marc. 8:11 (şi paralelele), în care fariseii îi cer lui Iisus „un semn”. NT.NITZ.1897 este prima versiune care introduce pluralul. ♦ Pentru *σημεῖα*, CORNIL. (1921 şi 1924) şi BIBL.RADU-GAL. au folosit *minuni* (cf. SEGOND *miracles*).

1:23

Gr. *σκάνδαλον* (‘obstacol în calea cuiva’ Lev. 19:14; ‘capcană’ Iud. 5:1), are aici sens figurat şi a fost redat prin *sminteală* BIBL.1688, *pricină de poticnire* BIBL.CORN.1921,

piatră de poticnire BIBL.CORN.1931, *poticnire* BIBL.2001 sau *scandal* NT.2002. ♦ Lecţiunea *Ἕλλησι*, întîlnită în manuscrisele C³ D² 1739. 1881 şi ediţiile ERASM.1516 şi BIBL.1687, are un caracter secundar şi a apărut din dorinţa de a uniformiza versetele 22, 23 şi 24. Lecţiunea originară (*ἔθνεσι*) a pătruns în tradiţia biblică românească odată cu NT.NITZ.1897. ♦ Prin *ἔθνεσι* se face referire la neevrei (*păgîni* BIBL.RADU-GAL., *naţiuni* BIBL.2001).

1:24

Sf. Pavel explică ce înseamnă pentru creştini Hristosul răstignit din 1:23. ♦ Teodoret subliniază că termenii „înţelepciune" şi „putere", puşi în relaţie cu Hristos, se referă la puterea propovăduirii crucii. Aflăm că adepţii lui Arie şi Eunomie se fac vinovaţi de blasfemie, fiindcă se folosesc de acest text şi de cel din Proverbe (8:22) pentru a-şi fundamenta concepţiile teologice (eretice) privitoare la Hristos (TEODORET, 1COR., col. 237B).

1:25

Adjectivele substantivizate *τὸ μωρόν* şi *τὸ ἀσθενές* ţin locul substantivelor *μωρία*, respectiv *ἀσθενεία* (vezi CARAGOUNIS, p. 309) şi trebuie traduse în consecinţă, ca în NTB (*nebuniia, slăbiciunea*), BIBL.CORN.1924, BIBL.RADU-GAL. şi BIBL.ANANIA. ♦ În unele versiuni cei doi termeni sînt redaţi literal (BIBL.1688 *cel nebun al lui Dumnezău*, BIBL.MICU *ce e nebun a lui Dumnezeu*, NT.NITZ.1897 *ce este nemintos al lui Dumnezeu*). Demne de semnalat sînt şi parafrazele din scrupul teologic: *ceeace pare o nebunie din partea lui Dumnezeu* BIBL.CORN.1921, *fapta lui Dumnezeu, socotită de oameni nebunie* NT.1979.

1:26

Gr. *κλῆσις* (aici şi în 7:20), tradus cel mai adesea prin *chemare*, exprimă începutul acţiunii mîntuitoare a lui Dumnezeu în relaţia cu omul; aici termenul desemnează, prin extensie, statutul social al creştinilor din Corint în momentul „chemării" lor de către Dumnezeu. ♦ Am redat secvenţa *κατὰ σάρκα* (20x în NA[27], doar la Pavel) prin „după trup", deşi înţelesul ei este „după aşteptările lumii", dat fiind că în context Sf. Pavel are în vedere criteriile sau standardele de înţelepciune ale societăţii greco-romane (cf. BIBL.CORN.1921 *în felul lumii*, BIBL.RADU-GAL. *omeneşte*). În tradiţia biblică românească regulă expresia a fost redată literal: *trupeaşte* NTB, *trupeşte* BIBL.1688, *după trup* BIBL.MICU, *dupre corpŭ* BIBL.1874, *dupĕ carne* NT.NITZ.1897. ♦ Sf. Ioan Damaschinul scrie că a fi înţelept *κατὰ σάρκα* se referă la „înfăţişare, la viaţa prezentă şi la educaţia păgînă" (IOAN DAMAS., 1COR., col. 580) ♦ Gr. *δυνατοί* (*tari* BIBL.1688) înseamnă 'puternici pe plan socio-economic, influenţi' (cf. Fapte 25:5). Explicaţia se regăseşte şi la Origen (*apud* KOVACS, p. 27), potrivit căruia cei puternici *κατὰ σάρκα* sînt cei care au autoritate (*οἱ τὰς ἐξουσίαν ἔχοντες*). ♦ Gr. *εὐγενεῖς,* ultimul element al litotei folosite de Sf. Pavel, a fost tradus după cum urmează: *boiari* NTB, *den bun rod născuţi* BIBL.1688, *de bun neam* BIBL.MICU, *nobili* BIBL.1874, *de neam strălucit* NT.NITZ.1897, *de neam ales* BIBL.CORN.1921, *de neam* BIBL.RADU-GAL., *de neam bun* BIBL.ANANIA. ♦ Potrivit lui Origen (*apud* KOVACS, p. 27), cei de neam nobil sînt cei ce provin din părinţi bogaţi şi cu faimă (*οἱ ἐκ πατέρων πλουσίων καὶ ἐνδόξων*).

1:27

Folosirea neutrului *τὰ μωρά* sugerează că Sf. Pavel face referire la bărbaţi, femei şi copii (CARAGOUNIS, p. 309), de aceea formulări precum *lucrurile nebune* (BIBL.CORN.1924) sau *lucrurile pe cari lumea le socoteşte nebune* (BIBL.CORN.1921) sînt incorecte. ♦ Prin „cele nebune", Sf. Ioan Damaschinul înţelege *ἰδιῶται* „cei simpli" (IOAN DAMAS., 1COR., col. 580). ♦ BIBL.1688 traduce *τὰ ἰσχυρά* ('cele tari') prin *ceale putincioase*.

1:28

Gr. *ἀγενής* (*hapax* în NT) reprezintă antonimul lui *εὐγενής* din 1:26. ♦ Gr. *τὰ ἀγενῆ* (*ignobilia* VULG.²) a pus la încercare abilitatea traducătorilor, după cum indică multitudinea soluţiilor propuse: *ceale proaste* NTB, *ceale de rău rod* BIBL.1688, *ceale de neam prost* BIBL.MICU, *cele de neam de jos* NT.NITZ.1897, *lucrurile josnice* BIBL.CORN.1924, *lucrurile de jos* BIBL.2001. ♦ Dintre soluţiile propuse pentru echivalarea participiului *τὰ ἐξουθενημένα* (*ceale nesocotite* NTB, *ceale ocărîte* BIBL.1688, *nebăgate în samă* BIBL.MICU, *cele despreţuite* BIBL.1874), am considerat că cea mai potrivită este ultima. ♦ Verbul *καταργέω*, eminamente paulin (25 din cele 27 ocurenţe neotestamentare se întîlnesc la Pavel), are sensul de 'a desfiinţa', 'a lepăda'. Echivalenţi în tradiţia biblică românească: *ca să piarză* NTB, *ca să biruiască* BIBL.1688, *ca să strice* BIBL.MICU, *ca să nimicească* BIBL.CORN.1921, *ca să dea jos* BIBL.RADU-GAL., *ca să facă de nimic* BIBL.ANANIA, *ca să distrugă* NT.2002. ♦ După Sf. Ioan Damaschinul, expresia „cele care nu sînt" se referă la „cei care sînt consideraţi fără valoare, din cauza condiţiei lor foarte joase" (*διὰ τὴν πολλὴν εὐτέλειαν* ; IOAN DAMAS., 1COR., col. 580).

1:29

Secvenţa *πᾶσα σάρξ* (24 de ocurenţe în *Septuaginta*; 8 ocurenţe în NA[27]), ebraism calchiat după *kol-basar*, poate însemna „orice făptură" (inclusiv animalele, Fac. 6:17) sau doar „orice om" (Ps. 64:3 *Septuaginta*). L-am tradus prin „nimeni", renunţînd la literalismul care a dominat tradiţia biblică românească: *nece un trup* NTB, *tot trupul* BIBL.1688, *nici un trup* BIBL.MICU, *nicĭ unŭ corpŭ* BIBL.1874, *nici o carne* BIBL.CORN.1931.

1:30

Gr. *δικαιοσύνη* ('dreptate') a fost tradus şi prin *îndreptăţire* NT.NITZ.1897, *stare a omului după voia lui Dumnezeu* BIBL.CORN.1921, *neprihănire* BIBL.CORN.1924. ♦ Potrivit Sf. Grigore de Nazianz (*De filio. Oratio 30*), Iisus este dreptate în sensul că el împarte răsplătiri oamenilor după merit şi judecă drept pe cei aflaţi sub lege, respectiv sub har

(GRIGORIE NAZ., DISC., p. 270). ♦ Gr. *ἀπολύτρωσις* ('răscumpărare') denumeşte procesul de eliberare a unui sclav sau prizonier în schimbul unei sume de bani. Aici Sf. Pavel îl foloseşte metaforic pentru a vorbi despre eliberarea de sub puterea păcatului. ♦ Pînă la BIBL.1874, care a introdus echivalentul *rescumpărare*, *ἀπολύτρωσις* a fost tradus prin *izbăvire* NTB şi *mîntuire* BIBL.1688. ♦ Ambrosiaster înţelege răscumpărarea astfel: „Hristos s-a dat pe sine Diavolului, atunci cînd Diavolul a cerut aceasta, ca să poată lua asupra sa anularea păcatului şi astfel să-i izbăvească pe cei ţinuţi prizonieri de Diavolul" (*apud* KOVACS, p. 29). ♦ Sf. Maxim Mărturisitorul găseşte în acest verset argumentul că Iisus Hristos este fiinţa tuturor virtuţilor, drept care „orice om care se împărtăşeşte de virtute printr-o deprindere neclintită se împărtăşeşte neîndoielnic de Dumnezeu, fiinţa virtuţilor, ca unul ce a cultivat sincer, prin liberă hotărîre, sămînţa naturală (*τὴν κατά φύσιν*) a binelui". Străbătînd acest drum al virtuţii, în care începutul este identic cu sfîrşitul, omul „devine dumnezeu, primind de la Dumnezeu puterea de a fi dumnezeu, ca unul ce a adăugat prin liberă alegere la binele natural al chipului asemănarea prin virtuţi" (MAXIM, p. 85).

1:31

Sf. Pavel face aluzie la Ier. 9:22-23 (*Septuaginta*). Deşi citatul nu este exact, l-am marcat cu ghilimele. Textul veterotestamentar conţine o mustrare adresată celor care se laudă cu înţelepciunea, puterea sau bogăţia lor. Profetul îi îndeamnă pe oameni să se laude cu faptul că înţeleg şi cunosc (*συνίειν καὶ γινώσκειν*) că Dumnezeu face milă şi judecată pe pămînt. ♦ Potrivit Sf. Vasile cel Mare, a te lăuda în Dumnezeu înseamnă a recunoaşte că eşti lipsit de adevărata dreptate (*δικαιοσύνη*) şi că eşti îndreptăţit (*δεδικαιωμένον*) doar prin credinţa în Hristos. Sf. Pavel se lăuda că dispreţuieşte propria sa dreptate şi caută dreptatea cea prin Hristos, de la Dumnezeu, pe temeiul credinţei (VASILE, OMIL., p. 546). ♦ În mod similar, după Sf. Augustin (*Sermo 160*), Apostolul Pavel le pune în vedere credincioşilor că dreptatea care îi caracterizează este dreptatea lui Dumnezeu; omul care trăieşte cum se cuvine şi împlineşte preceptele lui Dumnezeu trebuie să fie conştient că tot ce are vine de la Dumnezeu (AUGUSTIN, SERM., col. 874-875).

Capitolul al 2-lea

2:1

Am redat gr. *ὑπεροχή* ('superioritate', 'excelenţă', 'preeminenţă'; *sublimitas* VULG.^{2}) prin „măiestrie". În tradiţia românească întîlnim următorii echivalenţi: *covîrşirea* BIBL.1688, *înălţarea* BIBL.MICU, *răvărsări* NT.NITZ.1897, *superioritatea* BIBL.2001, *greutatea* BIBL.ANANIA. ♦ În anumite versiuni, secvenţa [*καθ'*] *ὑπεροχὴν λόγου* a cunoscut echivalări „dinamice": *cuventele măiastre* NTB, *cuvintele alese* BIBL.1874, *vorbire strălucită* BIBL.CORN.1921, *meşter cuvîntător* BIBL.RADU-GAL., *iscusit cuvîntător* BIBL.1968. ♦ Am urmat lecţiunea *μυστήριον*, din NA^{27}, care are o atestare mai timpurie în manuscrisele greceşti ale NT. Tradiţia bizantină (ERASM.1516, BIBL.1687) acordă preferinţă lecţiunii *μαρτύριον*, care stă la baza versiunilor româneşti de pînă la BIBL.1874, inclusiv. NT.NITZ.1897 introduce echivalentul *taină*, preluat şi de versiunile ulterioare.

2:2

Deşi în textul grecesc negaţia precedă verbul (*οὐ ἔκρινα τι εἰδέναι*) „nu am hotărît să ştiu ceva", regimul negaţiei în limba română cere o schimbare de topică: „am hotărît să nu ştiu". Traducerile româneşti, în majoritate, urmează topica din greacă (excepţie: BIBL.RADU-GAL. *căci am judecat să nu ştiu*). ♦ Verbul *ἔκρινα* a fost tradus după cum urmează: *am rînduit* NTB, *am ales* BIBL.1688, *am judecat* BIBL.MICU, *mi-am propus* BIBL.1874, *am hotărît* NT.NITZ.1897, *am avut de gînd* BIBL.CORN.1921, *am socotit* BIBL.ANANIA, *am voit* NT.2002. ♦ Din raţiuni stilistice, am tradus demonstrativul *τοῦτον* prin pronumele personal „el".

2:3

Colocaţia *φόβος καὶ τρόμος* este relativ des întîlnită (13 ocurenţe în *Septuaginta* şi 4 ocurenţe în NT). În corpusul paulin, ea mai apare în 2Cor. 7:15, Efes. 6:5 şi Filip. 2:12. ♦ Gr. *τρόμος* a fost redat de regulă prin *tremur* NTB sau *cutremur* BIBL.1688. ♦ NT.NITZ.1897 a tradus secvenţa *τρόμῳ πολλῷ* prin 'multă frică', iar versiunile revizuite pe baza lui (BIBL.1911, BIBL.1921, BIBL.CORN.1931) au perpetuat eroarea. Echivalări „dinamice" ale secvenţei: *tremurînd tot* BIBL.RADU-GAL., *cuprins de nelinişte* NT.2002.

2:4

Din perspectiva criticii de text, versetul pune cîteva probleme. BIBL.FRANKF., al cărei text a fost folosit de editorii BIBL.1688, conţine următoarea lecţiune: *ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις* (*în cuvintele înduplecătoare ale înţelepciunii omeneşti*). Potrivit lui Metzger, aceasta este doar una dintre cele unsprezece lecţiuni alternative din tradiţia manuscrisă greacă. Adjectivul *ἀνθρωπίνης*, absent din manuscrisele timpurii, a fost inserat de scribii care au simţit nevoia să explice tipul de înţelepciune avut în vedere de apostol (METZGER, p. 481). ♦ Criticul de text trebuie să opteze între *πειθοῖ* (dativul substantivului *πειθώ*, 'persuasiune') şi *πειθοῖς* (dativul plural al adjectivului *πειθός*, 'persuasiv', 'înduplecător') care nu este atestat în literatura greacă anterioară NT). Diversitatea din manuscrisele NT se regăseşte şi în sursele patristice. Deşi mai rar atestată, lecţiunea *πειθοῖ* se întîneşte la scriitori scriitori bisericeşti precum Origen, Sf. Atansie şi Sf. Epifanie. ♦ Majoritatea comentatorilor patristici atestă lecţiunea *ἐν πειθοῖς σοφίας λόγοις*, termenul *σοφίας* fiind însoţit uneori şi de un determinant: *ἀνθρωπίνης* 'omenească' (Ioan Hristostomul, *In epistulam i ad Corinthios*, *PG*, vol. 61, col. 49; Theodoret, *Interpretatio in xiv epistulas*

sancti Pauli, *PG*, vol. 82, col. 240) sau *Ἑλληνική* 'grecească' (Athanasius, *Vita Antonii*, *PG*, vol. 26, col. 953). ♦ Gr. *λόγος* a fost tradus prin *cuvînt* (NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1914), *vorbire* (NT.NITZ.1897, BIBL.1911, BIBL.CORN.1931) sau *învăţătură* (BIBL.CORN.1921 şi BIBL.CORN.1924). ♦ Termenul *κήρυγμα* a cunoscut diverse redări: *propovedaniia* NTB, *propoveduirea* BIBL.1688, *predicarea* BIBL.1874, *predica* NT.NITZ.1897, *lucrul propovăduit* BIBL.CORN.1931. BIBL.CORN.1921 este prima versiune care introduce forma *propovăduire*, pe care o regăsim apoi la BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA. ♦ În original versetul este eliptic, de aceea am clarificat înţelesul lui cu ajutorul unui verb: „nu s-au întemeiat". ♦ Adjectivul *πειθοῖς*, fără atestări în greaca anterioră NT, a fost echivalat după cum urmează: *amegitoare* NTB, *îndemnătoare* BIBL.MICU, *înduplecătoare* BIBL.1874, *meşteşugite* BIBL.RADU-GAL., *de înduplecare* NT.1979, *convingătoare* BIBL.2001. Secvenţa *ἐν πειθοῖς λόγοις* este opacă în BIBL.1688: *întru biruinţă de cuvinte*. ♦ Pentru *ἀπόδειξις* (*hapax* în NT), tradus de noi cu „dovadă", au fost propuşi mai mulţi echivalenţi: *arătarea* NTB, BIBL.MICU, BIBL.1914, *dovedeala* BIBL.1688, *vădirea* BIBL.1874, *dovedirea* NT.NITZ.1897, *dovadă* BIBL.CORN.1921, BIBL.CORN.1924, termen care a ajuns să domine tradiţia biblică românească. ♦ Un adaos interesant, privitor la Duhul şi puterea dovedite de Pavel în timpul şederii sale la Corint, găsim în BIBL.CORN.1921: „cari erau în mine".

2:5

Versetul conţine doar verbul „a fi" (*ᾖ*), dar unele versiuni întregesc sensul cu ajutorul unui adaos. În acord cu versiunile BIBL.CORN.1921 şi BIBL.CORN.1924, am considerat nimerită introducerea participiului „întemeiată" (cf. 2:4).

2:6

Gr. *σοφία* apare chiar la începutul versetului (*σοφίαν δὲ λαλοῦμεν*), de aceea am păstrat şi în traducere emfaza pusă de apostol pe acest termen, mai ales fiindcă unele traduceri sînt insensibile la acest aspect. ♦ Gr. *τέλειοι*, tradus de regulă prin „desăvîrşiţi", poate fi tradus şi prin „maturi" (soluţie întîlnită şi în BIBL.2007), mai ales dacă avem în vedere opoziţia pe care o face apostolul Pavel între *τέλειοι* din acest verset şi *νήπιοι* („copilaşi") din 3:1. ♦ Gr. *ἄρχων* (folosit în epistolă doar aici şi în 2:8) a fost echivalat după cum urmează: *domn* NTB, BIBL.MICU, *boiar* BIBL.1688, *stăpîn* NT.NITZ.1897, *fruntaş* BIBL.CORN.1921, *conducător* BIBL.2007. ♦ Gr. *καταργέω* (*vide supra*, 1:28) trimite la acţiunea de a face ca ceva să-şi piardă puterea sau eficienţa, dar în contextul prezent poate fi tradus prin „a nimici". Diversitatea echivalenţilor propuşi pentru traducerea participiului *τῶν καταργουμένων* atestă cu prisosinţă dificultăţile de care s-au lovit traducătorii în încercarea de a-l aproxima: *carii-s peritori* NTB, *celor ce să biruiesc* BIBL.1688, *carii sînt peritori* BIBL.MICU, *care se desfiinţează* BIBL.1874, *care au să fie desfiinţaţi* NT.NITZ.1897, *cari vor fi nimiciţi* BIBL.CORN.1921 şi 1924, *porniţi să piară* BIBL.RADU-GAL., *cărora li se va pune capăt* BIBL.2007.

2:7

Versetul conţine explicaţia apostolului cu privire la înţelepciunea pe care o propovăduieşte între cei maturi, înţelepciunea care este ascunsă. Sintaxa textului grec ridică o problemă, în sensul că nu putem stabili cu certitudine valoarea exactă a secvenţei *ἐν μυστηρίῳ*, care desparte substantivul *σοφίαν* de participiul *τὴν ἀποκεκρυμμένην*, care îl determină. Expresia *ἐν μυστηρίῳ* are fie valoare adverbială („în chip tainic"), fie valoare adjectivală (*sc.* „înţelepciune tainică"). Traducerea ei s-a făcut după cum urmează: *întru taina* NTB, *cu taină* BIBL.1688, *întru taină* BIBL.MICU, *misteriósă* BIBL.1874, *prin taină* NT.NITZ.1897, *într-o taină* BIBL.CORN.1931, *în taină* BIBL.2001, *din taină* BIBL.RADU-GAL.. BIBL.1874, prima versiune care dă sintagmei valoare adjectivală, foloseşte adjectivul *misterioasă*. Tot valoarea adjectivală (*tainică*) se întîlneşte şi în BIBL.CORN.1921 (cf. SEGOND *mysterieuse*), NT.2002 şi BIBL.2007. ♦ Pentru gr. *αἰῶνες* găsim mai multe forme de plural: *veaci* BIBL.1688, *veacuri* NT.NITZ.1897, *veci* BIBL.CORN.1924. Alţi echivalenţi: *seculi* BIBL.1874, *vecinicii* BIBL.CORN.1921. În NTB şi BIBL.MICU, termenul este tradus la singular (*veac*).

2:8

BIBL.1874 este prima versiune care renunţă la echivalentul încetăţenit pentru verbul *ἐσταύρωσαν* şi foloseşte ca echivalent un neologism (*arŭ fi crucificatŭ*). ♦ În ciuda faptului că Apostolul recurge la formula tipică pentru redarea citatelor veterotestamentare, textul marcat cu ghilimele este o prelucrare substanţială a textului din Is. 64:3 (*οὐκ ἠκούσαμεν οὐδὲ οἱ ὀφθαλμοί ἡμῶν εἶδον*) care vorbeşte în termeni elogioşi despre unicitatea lui Dumnezeu şi a lucrărilor făcute de el în istoria poporului său. Pentru Apostolul Pavel versetul constituie un argument că planul tainic al lui Dumnezeu (revelarea unui Mesia răstignit) nu poate fi anticipat (raţional) de omul neduhovnicesc. ♦ Expresia „a se sui la inimă" (*ἀναβαίνειν ἐπὶ καρδίαν*) este un ebraism atestat în *Septuaginta* sau în NT (cf. 2Reg. 12:5, Luc. 24:38) şi are sensul de „a-i da prin gînd". ♦ Textul grecesc conţine un anacolut care nu poate fi evitat în traducere decît prin reformularea radicală a textului. ♦ Verbul *οὐκ ἀνέβη* (*nu s-au suit* BIBL.1688, BIBL.MICU) a fost tradus în NTB prin „au străbătut".

2:10

Sf. Pavel declară că sursa revelaţiilor sale (înţelepciunea tainică) este Dumnezeu, care i le-a descoperit prin Duhul Sfînt. ♦ Termenul *τὰ βάθη* (*adîncurile* NTB, *cele adîncĭ* NT.NITZ.1897, *lucrurile adînci* BIBL.CORN.1921, *profunzimile* NT.2002) denumeşte cel mai probabil scopurile şi planurile lui Dumnezeu (cf. Rom. 11:33 *Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ*).

2:11

Secvenţa *τὰ τοῦ ἀνθρώπου* („cele ale omului") vizează îndeosebi „interiorul" omului (*i.e.* gînduri, planuri). ♦ Cele

două ocurenţe ale grecescului *πνεῦμα* sînt redate inconsecvent în NTB: *sufletul omului*, dar *Duhul lui Dumnezău*.

2:12

În mod neaşteptat, revizorii BIBL.1914 au tipărit termenul „duh" (*duhul cel din Dumnezeu*; gr. *τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ*) cu literă mică, obscurizînd astfel referirea la Duh ca persoană din Trinitate. ♦ Participiul substantivizat *τὰ χαρισθέντα* (*cealea dăruite* NTB, *cealea ce s-au hărăzit* BIBL.1688, *ceale ce sînt dăruite* BIBL.MICU) din secvenţa *τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν* a fost uneori tradus şi printr-o perifrază: *lucrurile pe cari ni le-a dat Dumnezeu prin harul Său* BIBL.CORN.1921 (cf. *les choses que Dieu nous a données par sa grîce* SEGOND), *cele prin har dăruite* BIBL.ANANIA, *darurile care ne-au fost date* NT.2002, *lucrurile care ne-au fost oferite prin har* BIBL.2007.

2:13

Versetul conţine două probleme exegetice în partea de final (*πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες*) care au generat multiple soluţii de interpretare şi traducere. Este greu de stabilit cu certitudine dacă termenul *πνευματικοῖς* este neutru sau masculin. Am optat pentru această a doua posibilitate. ♦ A doua dificultate exegetică priveşte verbul *συγκρίνω*, care poate însemna 'a combina', 'a compara' sau 'a interpreta' (BDAG, *s.v. συγκρίνω*). Din acest motiv, participiul prezent *συγκρίνοντες* a fost tradus în multiple feluri: *împreunîndu-le* NTB, *alăturîndu-le* BIBL.1688, *asemănîndu-le* BIBL.MICU, *unind* NITZ. 1931, *lămurind* BIBL.RADU-GAL., *explicînd* BIBL.2001, *supunîndu-le spre judecată* BIBL.ANANIA, *demonstrînd* NT.2002. BIBL.CORN.1921 preferă o soluţie „dinamică": *întrebuinţînd o vorbire duhovnicească* (cf. SEGOND *employant un langage spirituel*).

2:14

Deşi gr. *ψυχικός* este tradus îndeobşte prin „sufletesc", trebuie să facem precizarea că el nu se referă la dimensiunea interioară a omului; ca descriptiv în relaţie cu *ἄνθρωπος* îl caracterizează pe cel care trăieşte în acord cu standardele lumii, pe omul 'natural', 'nespiritual', 'lumesc', care trăieşte în afara sferei Duhului lui Dumnezeu. ♦ Încercarea de a aproxima înţelesul gr. *ψυχικός* a dus la apariţia unor soluţii de traducere multiple: *trupesc* NTB şi BIBL.MICU, *sufletescu* BIBL.1688, *firească* BIBL.1874 (folosit apoi de BIBL.CORN.1921, BIBL.1968, BIBL.ANANIA) *neduhovnicesc* BIBL.RADU-GAL., *natural* BIBL.2001, *[numai] cu firea lui* NT.2002. ♦ Adverbul *πνευματικῶς* a fost redat iniţial prin *sufleteaşte* (NTB), iar apoi prin *duhovniceaşte*, termen care s-a impus. În partea a doua a sec. al XIX-lea întîlnim şi echivalenţi neologici (*spiritualminte* BIBL.1874, *cu spiritul* NT.NITZ.1897).

2:16

Prima parte a versetului constituie un citat din Is. 40:13 (*Septuaginta*), verset care conţine, la mijloc, şi întrebarea *καὶ τίς αὐτοῦ σύμβουλος ἐγένετο* („şi cine a fost sfătuitorul lui"), pe care apostolul a lăsat-o deoparte. ♦ Gr. *νοῦς* (24 ocurenţe în NT, dintre care 21 în corpusul paulin), poate avea semnificaţia de 'minte' (NTB), 'intelect', 'atitudine', 'opinie' sau 'gîndire'. Am folosit, în traducere, termenul „gînd", folosit în aproape toate versiunile româneşti (de la BIBL.1688 la BIBL.ANANIA), deşi el poate trimite la un singur element (*i.e.* o idee), nu la gîndire în sens larg. ♦ Cele două ocurenţe ale gr. *νοῦν* din acest verset au fost traduse uneori diferenţiat: *gîndul Domnului*, dar *mintea lui Hristos* BIBL.FILOTEI, BIBL.1914. ♦ Deşi ediţiile critice ale NT nu indică variaţiuni pentru secvenţa *νοῦν κυρίου*, în BIBL.RADU-GAL. şi în BIBL.1968 întîlnim echivalentul *gîndul lui Dumnezeu*. ♦ Verbul *συμβιβάσει* (*învaţă* NTB, *să tocmească* BIBL.1688, *să poată sfătui* BIBL.2007) este tradus în mod eronat de NT.NITZ.1897 prin *să'l judece*.

Capitolul al 3-lea

3:1

În ediţia critică NA[27], adjectivul folosit pentru a-i descrie pe corinteni în acest verset este *σαρκίνοις*. Prin contrast, termenul din ediţiile Textus Receptus (ERASM.1516, BIBL.1687) este *σαρκικοῖς* (folosit de Pavel în 3:3). Termenii pot fi consideraţi sinonimi, fiindcă ambii sînt derivaţi de la substantivul *σάρξ* ('carne', 'trup') şi denumesc ceea ce este 'alcătuit din carne', 'carnal' sau tributar naturii umane şi ambiţiilor ei. ♦ În primele versiuni biblice (de la NTB pînă la BIBL.1874) termenul a fost tradus prin *trupesc*. Echivalenţi alternativi: *de carne* NT.NITZ.1897, *lumesc* BIBL.CORN.1921, *firesc* BIBL.CORN.1931. ♦ Gr. *νήπιος* poate face referire la copii aflaţi în perioada cuprinsă între naştere şi pubertate, prin urmare poate fi tradus fie prin *prunc* (BIBL.1688, BIBL.MICU ş.a.), fie prin *copilaş* (NT.2002, BIBL.2007).

3:2

Opoziţia dintre *γάλα* ('lapte') şi *βρῶμα* ('hrană solidă', *mîncare* BIBL.1688) este menită să ilustreze starea de imaturitate spirituală a corintenilor, care nu au putut tolera anumite învăţături ale apostolului. ♦ Gr. *ποτίζειν* ('a da să bea') este folosit atît pentru oameni, cît şi pentru animale (cf. Luc. 13:15), fapt care explică traducerea lui *ἐπότισα* prin *am adăpat* în BIBL.1688. Alte versiuni: *hrăniiu* NTB, *v-am hrănit* BIBL.MICU, *v'amŭ nutritŭ* BIBL.1874, *v'am chrănit* NT.NITZ.1897, *v-am dat să beţi* NT.2002. ♦ Gr. *βρῶμα* este singular, dar a fost tradus şi cu un termen la plural: *bucate* NTB, BIBL.MICU, BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL.. Anumite versiuni adaugă un adjectiv, pentru a evidenţia contrastul între „lapte" (care este pentru *νηπίοις*) şi hrana pentru adulţi: *bucate tari* BIBL.CORN.1921, *hrană tare* BIBL.2001, BIBL.2007, *mîncare [solidă]* NT.2002. ♦ Textul grecesc este eliptic, deoarece complementul verbului *ἐδύνασθε* nu este exprimat. Editorii NTB au simţit nevoia să adauge o glosă marginală („suferi"). Prima versiune care întregeşte sensul

versetului este BIBL.1874: *că încă nu puteaţi încăpé*. Soluţii mai bune sînt înregistrate în versiunile ulterioare: *căci nu le puteaţi suferi* BIBL.CORN.1921, *căci nu puteaţi mînca* BIBL.RADU-GAL., *încă nu [o] puteaţi [primi]* NT.2002. ♦ În BIBL.FILOTEI (şi BIBL.1914) imperfectul *ἐδύνασθε* este redat prin prezent, astfel încît versetul conţine o tautologie supărătoare: *că încă nu puteţi; ci încă nici acum nu puteţi*. Ştiut fiind că BIBL.FILOTEI reia (cu revizuiri) BIBL.1819.

3:3

Gr. *ζῆλος* (*hapax* în 1Cor.) poate însemna şi 'zel' (cf. *rîvnă* BIBL.1688, BIBL.MICU, *rîmnire* NT.NITZ.1897), dar în context are sensul de 'invidie'. Alţi echivalenţi în tradiţia biblică românească: *pizme* NTB, *pismă* BIBL.1874, *pizmă* BIBL.RADU-GAL., *zavistii* BIBL.CORN.1921, *gelozie* BIBL.CORN.1931, *invidie* BIBL.2001, BIBL.ANANIA, BIBL.2007. ♦ Creştinii din Corint sînt caracterizaţi şi de *ἔρις* (cf. 1:11 unde termenul apare la plural), tradus după cum urmează: *prigoane* NTB, *price* BIBL.1688, *prigonire* BIBL.MICU, *cértă* BIBL.1874, *certuri* BIBL.CORN.1921. ♦ Al treilea element din listă, *διχοστασίαι*, are o bună atestare în manuscrisele timpurii, dar lipseşte din anumite manuscrise importante (𝔓11vid ℵ, B C P Ψ 81 1739). Această lipsă, la care se adaugă probabilitatea ca apariţia lui în textul epistolei 1 Corinteni să se datoreze influenţei exercitate de Gal. 5:20, i-a făcut pe criticii de text moderni să-l considere o lecţiune ulterioară textului originar. Pentru a semnala caracterul lui secundar, în NT.NITZ.1897 termenul este scris cu italice, iar în BIBL.2007 este trecut între paranteze. ♦ Gr. *διχοστασίαι* a fost tradus după cum urmează: *îndărătnicie* NTB, *împărecheri* BIBL.1688, BIBL.MICU, *desbinare* BIBL.1874, *desbinări* NT.NITZ.1897. ♦ Am tradus sintagma *κατὰ ἄνθρωπον* ('în manieră omenească') prin secvenţa „în felul oamenilor". Alţi traducători au transpus sintagma în mod literal, în detrimentul clarităţii textului: *după omeneşti* NTB, *după omenie* BIBL.1688, *după om* BIBL.MICU, *dupĕ felul omului* NT.NITZ.1897, *după omenesc* BIBL.1968, *după firea omenească* NT.1979. Echivalenţe dinamice: *în felul celorlalţi oameni* BIBL.CORN.1921, *ca toţi cei de rînd* BIBL.RADU-GAL., *în felul oamenilor* NT.2002.

3:4

Textul bizantin (ERASM.1516, BIBL.1687) privilegiază lecţiunea *οὐχὶ σαρκικοί ἐστε*, (care are corespondent în toate versiunile biblice româneşti anterioare NT.NITZ.1897). Editorii NA27 au adoptat *lectio difficilior οὐκ ἄνθρωποι ἐστε*, adoptată în premieră de NT.NITZ.1897. În cazul altor versiuni, nu putem identifica textul grec aflat la baza lor: *oameni de lume* BIBL.CORN.1921, *oameni slabi* BIBL.RADU-GAL.; NT.1979 şi BIBL.ANANIA (*nu sînteţi oameni trupeşti*) par să amalgameze cele două lecţiuni. BIBL.2007 introduce un adjectiv pronominal care atenuează dificultatea originalului („nu sînteţi voi ca *ceilalţi* oameni").

3:5

Versetul conţine mai multe probleme de critică textuală care se reflectă şi în tradiţia biblică românească. (1) În tradiţia textuală bizantină (ERASM.1516, BIBL.1687), întrebările încep cu pronumele *τίς*, în vreme ce ediţiile critice moderne (NA27 *i.a.*) acordă preferinţă formei *τί*. (2) În textul bizantin (şi în versiunile româneşti de pînă la NT.NITZ.1897) întîlnim succesiunea *Παῦλος/ Ἀπολλῶς*, diferită de cea din ediţiile critice: *Ἀπολλῶς/ Παῦλος*. În tradiţia bizantină, ordinea numelor reflectă dorinţa de a-l aduce pe apostolul Pavel în prim-plan şi corespunde ordinii din versetul precedent (METZGER, p. 484). (3) În tradiţia bizantină, răspunsul la întrebările apostolului începe cu *ἀλλ' ἤ* (cf. *numai* NTB, BIBL.MICU, *fără numai* BIBL.1688, *de cîtă* BIBL.1874. ♦ Gr. *διάκονοι* a fost tradus prin: *slugi* NTB, *posluşnici* BIBL.1688, *slujitori* BIBL.MICU, *servii* BIBL.1874, *slujitori* NT.NITZ.1897. Unele versiuni adaugă determinanţi precum *ai lui Dumnezeu* (BIBL.CORN.1921, BIBL.CORN.1924). ♦ Gr. *ἐπιστεύσατε* ('aţi crezut')a fost tradus şi prin perifraze: *aţi fost aduşi la credinţă* BIBL.RADU-GAL., *aţi primit credinţa* NT.2002. ♦ În BIBL.RADU-GAL., NT.1979 şi BIBL.ANANIA, *κύριος* („Domnul") este tradus cu *Dumnezeu*.

3:6

Apostolul le reaminteşte credincioşilor că rivalităţile între diverse grupări din biserică sînt nejustificate, deoarece el şi Apolo sînt lucrători în biserica din Corint, reprezentată metaforic printr-un ogor (cf. 3:9). Potrivit acestui verset, cei doi lucrători desfăşoară o activitate complementară al cărei succes este dat în ultimă instanţă de Dumnezeu. ♦ Caracterul polisemantic la verbului *ποτίζειν* (cf. comentariul la 3:2) explică traducerea lui prin *a adăpa* în BIBL.1688, în loc de *a uda* (BIBL.MICU, BIBL.FILOTEI etc.). ♦ Verbul *αὐξάνειν* poate fi atît intranzitiv ('a creşte'), cît şi tranzitiv ('a face să crească'). Sensul tranzitiv este pus în evidenţă de versiuni precum BIBL.MICU *Dumnezeu au făcut creşterea*, BIBL.2001 *Dumnezeu a dat creştere*.

3:7

Introducerea dublei negaţii în BIBL.CORN.1924 (*nici cel ce sădeşte, nici cel ce udă nu sînt nimic*) a creat o problemă, din cauza secvenţei adversative („ci Dumnezeu") care urmează. Dacă am prelungi logic enunţul, apostolul s-ar face vinovat de o impietate („ci Dumnezeu este nimic"). În BIBL.CORN.1921, problema a fost rezolvată prin introducerea unui predicat nominal: „ci Dumnezeu, care face să crească, este totul". ♦ Secvenţa *εἶναί τι* (întrebuinţată şi în 1Cor. 10:19, Gal. 2:6; 6:3; 6:15) are sensul de 'a avea importanţă'.

3:8

Secvenţa *ἕν εἰσιν* („una sînt") a generat uneori traduceri care pun accentul pe egalitatea celor două slujbe: *sînt deopotrivă* BIBL.CORN.1921 (cf. SEGOND *sont égaux*), *sînt tot una* BIBL.CORN.1924, *sînt între ei deopotrivă* BIBL.RADU-GAL., *sînt deopotrivă* BIBL.1968. ♦ Gr. *μισθός* a fost tradus iniţial prin *plată* (NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU

ş.a.) şi apoi prin *răsplată* (BIBL.CORN.1921, BIBL.CORN.1924, BIBL.2007). ♦ Gr. *κόπος* are sensul de 'osteneală' (*usteneala* NTB, *osteneală* BIBL.1688, BIBL.MICU) sau 'strădanie' (BIBL.2007), însă a fost tradus şi prin *muncă* (NT.NITZ.1897, BIBL.CORN.1931, BIBL.2001).

3:9

Sintaxa secvenţei *θεοῦ ἐσμεν συνεργοί* a pus probleme de interpretare. Potrivit lui Schrage, formularea aleasă de Sf. Pavel pune în evidenţă nu doar subordonarea faţă de Dumnezeu, ci şi participarea la lucrarea lui (SCHRAGE I, p. 293). Alţi exegeţi (FEE 1987, p. 134, THISELTON, p. 304, WALLACE, p. 130), consideră că stabilirea valorii genitivului *θεοῦ* se face cu ajutorul contextului, care ar sugera posesia. Victor P. Furnish, care a dedicat un întreg articol acestei probleme, opinează că „*συνεργοί* se referă la relaţia dintre apostoli, nu la cooperarea relaţia dintre apostoli şi Dumnezeu" (FURNISH, p. 369). În orice caz, succesiunea de genitive (*θεοῦ συνεργοί* = *împreună-lucrători ai lui Dumnezeu*, *θεοῦ γεώργιον* = *ogorul lui Dumnezeu, θεοῦ οἰκοδομή* = *clădirea lui Dumnezeu*) din verset şi aducerea în prim-plan a substantivului *θεοῦ* sugerează că Pavel caută să îndrepte atenţia creştinilor corinteni de la cei doi „tovarăşi de lucru" la Dumnezeu. Astfel, ideea de „lucrător pentru Dumnezeu" s-ar potrivi foarte bine în context. ♦ Sf. Ioan Hristostomul face referire în omiliile la 2 Corinteni. Pornind de la 2Cor. 6:1-2 (Omilia XII), comentatorul răsăritean caută să elucideze sensul grecescului *συνεργοῦντες* şi afirmă că el descrie conlucrarea dintre Sf. Pavel şi corinteni, nu cooperarea dintre apostol şi Dumnezeu. Totuşi, autorul întrezăreşte şi interpretarea alternativă, anume că apostolul se referă la conlucrarea cu Dumnezeu, mai ales că această idee se regăseşte şi în alte versete: „Dar dacă zice că împreună-lucrăm şi cu Dumnezeu, nici aceasta nu o trece cu vederea, căci şi aiurea zice «Că ai lui Dumnezeu împreună-lucrători sîntem» (1Cor. 3:9), adică prin aceasta se mîntuiesc oamenii" (IOAN HRIS., 2COR., p. 118). ♦ Traducătorii români timpurii au păstrat de regulă topica secvenţei *θεοῦ ἐσμεν συνεργοί*: *ai lui Dumnezeu lucrători sîntem* NTB, *a lui Dumnezău sîntem împreună-lucrători* BIBL.1688, *ai lui Dumnezeu împreună lucrători sîntem* BIBL.MICU. ♦ Pentru echivalarea lui *συνεργός* traducătorii români au apelat de regulă la calcuri: *împreună-lucrător* BIBL.1688, *conlucrător* BIBL.1874, Bibl.2007, *colaboratori* NT.2002. O traducere liberă întîlnim în BIBL.RADU-GAL.: *ajutor de muncă*. ♦ Termenul *γεώργιον* ('teren agricol cultivat') a fost redat după cum urmează: *agonisită* NTB (cel mai probabil, derivat postverbal al lui *agonisi* 'a lucra pămîntul'; cf. DLR, *s.v. agonisi*), *arătură* BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1914, *ţărînă* BIBL.1874, *pămînt de arat* NT.NITZ.1897 (de unde *pămîntul arat* BIBL.CORN.1931), *ogorul* BIBL.CORN.1921 (preluat de celelalte versiuni româneşti).

3:10

Gr. *ἀρχιτέκτων* (derivat al lui *τέκτων*, 'constructor') este un *hapax* în NT (dar cf. 2Mac. 2:29, Sir. 38:27 şi Is. 3:3). Echivalat în NTB printr-un singur termen (*zidariu*), în BIBL.1688 a fost redat printr-o perifrază (*măiestru mai mare peste meşteri*) redusă (în urma unei erori tipografice?) de Micu la *meşter mai mare* (BIBL.MICU). Deoarece după *mai mare* urmează substantivul „temelie", în BIBL.1819, BIBL.FILOTEI şi BIBL.ŞAGUNA (versiuni bazate pe BIBL.MICU) întîlnim o ambiguitate: *ca un înţelept meşter mai mare temelie am pus*. Fără a verifica atent textul grec, revizorii BIBL.1914 au dezambiguizat în mod eronat formularea, introducînd o virgulă între „meşter" şi „mai mare", deşi secvenţa „mai mare" determină termenul „meşter". Echivalenţii neologici precum *architectŭ* BIBL.1874, *architect* NT.NITZ.1897, *arhitect* BIBL.2001, NT.2002, deşi legaţi etimologic de *ἀρχιτέκτων*, nu redau exact sfera de activitate a unui *ἀρχιτέκτων* din antichitate. În traducere, am preferat *meşter-zidar* (cf. BIBL.CORN.1921, BIBL.CORNIL.1931, *meşter clăditor* BIBL.RADU-GAL., *meşter-ziditor* BIBL.ANANIA, *meşter-constructor* BIBL.2007), deoarece termenul *meşter* fără alt atribut (BIBL.1968, NT.1979) este prea general.

3:11

Primele versiuni redau în mod corect accentul pus de apostol pe termenul *θεμέλιον*, aflat la începutul versetului. Începînd cu NT.NITZ.1897, termenul a căpătat un loc secundar în frază: *Căcĭ nimenea nu poate pune altă temelie de cît cea pusă, care este Iisus Christos.*

3:12

Deşi în tradiţia biblică românească *καλάμη* a fost echivalat în mod tipic prin *trestie*, el pare să denumească aici paiele folosite în construcţie (BIBL.2001, NT.2002 şi BIBL.2007). Între cele 18 ocurenţe din *Septuaginta* ale termenului există cîteva care au în mod cert sensul de „pai(e)": Iov 24:24 *στάχυς ἀπὸ καλάμης* „spicul de pe pai"; în Is. 17:6, *καλάμη* este ceea ce rămîne după seceriş.

3:13

Prin termenul „Ziua" trebuie să înţelegem „Ziua Domnului" (cf. 1Cor. 1:8; 5:5; 2Cor. 1:14 ş.a.). În spatele acestui concept paulin stă ideea veterotestamentară de Zi a Domnului, eveniment însoţit de revărsarea mîniei lui Dumnezeu şi de focul unei judecăţi drastice (DBI, p. 196-197). ♦ În anumite versiuni, termenul „ziua" este însoţit de un determinant: *ziua Domnului* BIBL.CORN.1921, BIBL.RADU-GAL., *ziua (Domnului)* BIBL.1968, *ziua [Domnului]* NT.2002. ♦ Deşi subiectul verbului *ἀποκαλύπτεται* nu este explicit, Sf. Pavel se referă probabil la Ziua Domnului, a cărei arătare este însoţită de foc. În BIBL.ANANIA subiectul este *τὸ ἔργον*: *lucrul fiecăruia se va face cunoscut; îl va vădi Ziua; fiindcă el în foc se descoperă*. ♦ Verbul *δοκιμάζω* ('a testa') este uneori folosit în greceşte în conexiune cu metalele (cf. Ps. 67:31, Prov. 8:10; 17:3), ceea ce explică probabil echivalentul *va lămuri* din BIBL.MICU, BIBL.1914, BIBL.ANANIA. Celelalte versiuni propun

următorii echivalenţi: *va ispiti* NTB, BIBL.1688, *va dovedi* BIBL.1874, BIBL.CORN.1924, BIBL.2007, *va încerca* NT.1897, BIBL.1931, *va arăta* BIBL.CORN.1921, NT.2002.

3:15

Verbul *ζημιοῦν* este folosit uneori în *Septuaginta* cu sensul de 'a pedepsi' (Parim. 17:26; 19:19; 21:11; 22:3), motiv pentru care traducătorii NT.2002 au redat *ζημιωθήσεται* prin *va fi pedepsit*. Totuşi, fiindcă sensul mult mai răspîndit este 'a suferi o pierdere', imensa majoritate a versiunilor traduc verbul în consecinţă: *pagubă va păţi* NTB, *păgubi-se-va* BIBL.1688, *să va păgubi* BIBL.MICU, *va fi păgubit* BIBL.CORN.1931, BIBL.1968, NT.1979, *păgubit va fi* BIBL.ANANIA, *va suferi pierderea* BIBL.2007. În original verbul este lipsit de complement, dar unii traducători au considerat că ceea ce se va pierde este (răs)plata: *păgubit va fi de plata lui* NT.NITZ.1897, *îşi va pierde răsplata* BIBL.CORN.1921 (cf. *il perdra sa récompense* SEGOND), *va fi păgubaş de plată* BIBL.RADU-GAL..

3:16

Formula *οὐκ οἴδατε* („nu ştiţi"), folosită de 10 ori în epistolă, introduce de regulă un reproş voalat, fiindcă le atrage atenţia destinatarilor că s-ar fi cuvenit să ştie deja aspectele la care se face referire. ♦ Termenul *ναός* (1Cor. 3:16, 17; 6:19) este folosit de autor doar în sens metaforic (*ναὸς θεοῦ*, *ναὸς ἁγίου πνεύματος*). În concepţia apostolului, întreaga comunitate din Corint este templul lui Dumnezeu în care locuieşte Duhul Sfînt. ♦ În NTB şi BIBL.1688 cele trei ocurenţe ale lui *ναός* (3:16-3:17) sînt echivalate cu *besearecă*. În BIBL.MICU, BIBL.1819 şi BIBL.ŞAGUNA întîlnim o inconsecvenţă (v. 16 *besearica*, v. 17 *casa*, *besearica*). BIBL.FILOTEI şi BIBL.1914 rezolva problema şi folosesc doar termenul *casa*. Neologismul *templu* se întîlneşte prima oară în NT.1863, fiind preluat apoi de BIBL.1874 şi NT.NITZ.1897.

3:17

Versetul conţine un chiasm A B B' A' (B şi B' reprezintă verbul *φθείρειν*, iar A şi A' reprezintă subiectul *θεός*) a cărui structură se păstrează în BIBL.1688: *Oricarele beseareca lui Dumnezău strică, strica-l-va pre aceasta Dumnezeu*. ♦ Verbul *φθείρειν* este folosit cu două accepţiuni diferite în verset. Prima ocurenţă evocă distrugerea unui edificiu, în vreme ce a doua se referă la nimicirea ca pedeapsă veşnică (BDAG, *s.v. φθείρω* 3). Apostolul îi avertizează pe cei care creează schisme în sînul bisericii că Dumnezeu îi va pedepsi pentru faptele lor distructive. În NTB, cele două ocurenţe ale lui *φθείρειν* sînt traduse diferenţiat (*să va spurca cineva beseareca lui Dumnezău piiarde-l-va Dumnezău*), ca în VULG.²: *Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus*. În celelalte versiuni, *φθείρειν* este redat uniform, prin acelaşi termen: *a strica* BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1874, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA, *a dărîma* NT.NITZ.1897, *a nimici* BIBL.CORN.1921, *a distruge* NT.2002, BIBL.2007.

3:18

Discreditarea înţelepciunii veacului prezent, începută de apostol în 1:20 şi continuată în 2:6, este reluată în versetele 18-19. În versetul 18, Sf. Pavel îi îndeamnă pe corinteni să renunţe la înţelepciunea lumii şi să îmbrăţişeze „nebunia" mesajului creştin, care este adevărata înţelepciune. ♦ Sintagma *ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ*, redată în mod obişnuit literal (*în veacul acesta* NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU etc.) este tradusă liber de BIBL.CORN.1921 (*în felul înţelepciunii veacului acestuia*), respectiv BIBL.CORN.1924 (*în felul veacului acestuia*).

3:19

Pentru a-şi susţine ideea că înţelepciunea lumii este *μωρία*, Pavel citează două versete din VT: Iov. 5:13 şi Ps. 93:11 (*Septuaginta*). Primul citat este o retraducere a textului ebraic, izvorîtă probabil din dorinţa de a folosi termeni mai puternici decît cei din textul septuagintal: *καταλαμβάνω* ('a ajunge din urmă', 'a depăşi') este înlocuit de Pavel cu *δράσσομαι* (verb care evocă imaginea celui care prinde ceva cu mîna; cf. NT.NITZ.1897 şi BIBL.CORN.1931); de asemenea, grecescul *φρόνησις* ('isteţime', 'chibzuinţă') din *Septuaginta* este înlocuit de Pavel cu *πανουργία* ('înşelăciune'), termen peiorativ. ♦ Unii echivalenţi propuşi pentru *πανουργία* nu reflectă conotaţia negativă a termenului: *mîndriia* NTB, *înţelepciunea* BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.ŞAGUNA, *priceperea* BIBL.FILOTEI, BIBL.1914. Următorii termeni surprind mult mai bine sensul termenului: *hîtria* BIBL.1688, *viclenia* BIBL.1874, NT.NITZ.1897, BIBL.CORN.1921 ş.urm. pînă la BIBL.ANANIA, *şiretenia* NT.2002.

3:20

Al doilea citat folosit de apostol pentru a dovedi zădărnicia înţelepciunii omeneşti provine din Ps. 93:11 (*Septuaginta*). În vreme ce textul veterotestamentar face referire la cugetările oamenilor în general (*τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων*), Sf. Pavel îngustează sfera referenţilor, vizînd doar cugetările celor înţelepţi (*τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν*). ♦ Termenul *διαλογισμός* (14 ocurenţe în NA[27]) are uneori conotaţie negativă (cf. Filip. 2:14, 1Tim. 2:8), însă în româneşte poate fi tradus prin *cugetele* NTB, BIBL.MICU, respectiv *gîndurile* BIBL.1688.

3:21

Îndemnul „nimeni să nu se laude cu oamenii" readuce în prim plan problema din 1:11-12, anume dezbinările care afectează comunitatea creştină corinteană. Membrii bisericii se laudă cu oamenii atunci cînd spun: „Eu sînt al lui Pavel", „Eu, al lui Apolo", „Eu, al lui Chifa"; Pavel răstoarnă această logică şi declară că toţi cei enuemraţi sînt ai bisericii. ♦ Ignorînd firul argumentativ paulin, BIBL.MICU, BIBL.1891, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, NT.NITZ.1897, BIBL.1914 traduc prepoziţia *ἐν* (din recomandarea *μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις*) cu *între* (sc. *nimeni să nu se laude între oameni*). Într-una din versiunile

sale, Cornilescu l-a tradus pe cu *în*, dar rezultatul este inacceptabil: *nimeni să nu se laude în oameni* BIBL.CORN.1931.

3:22

Pentru a le arăta destinatarilor bogăţia resurselor care le stau la dispoziţie, apostolul recurge la o hiperbolă: corintenilor le aparţin nu doar cei revendicaţi ca învăţători, ci şi viaţa, moartea, cele prezente şi cele viitoare. ♦ Perechea *ἐνεστῶτα*/ *μέλλοντα* („cele prezente/ cele viitoare") se întîlneşte şi în Rom 8:38, în lista realităţilor despre care Pavel afirmă că nu-l pot despărţi pe credincios de dragostea lui Dumnezeu. Dacă pentru *μέλλοντα* s-a folosit în general un singur termen („cele viitoare"), pentru *ἐνεστῶτα* gama de echivalenţi este mult mai numeroasă: *carele sînt* NTB, *cealea ce-s de faţă* BIBL.1688, *aceaste de acum* BIBL.MICU, *cele de faţă* NT.NITZ.1897, *lucrurile de acum* BIBL.CORN.1921, *cele prezente* NT.2002, *prezentul* BIBL.2007.

Capitolul al 4-lea

4:1

Gr. *ὑπηρέτης* (20 de ocurenţe în NA[27]) este de regulă folosit ca termen tehnic pentru a denumi slujbaşul care lucrează ca auxiliar pe lîngă o autoritate civilă sau religioasă ('aprod' cf. Marc. 5:25; Mat. 26:58 ş.a.). Prin extensie, termenul a ajuns să fie folosit pentru popopvăduitorii Evangheliei (Luc. 1:2 *ὑπηρέται τοῦ λόγου,* „slujitori ai cuvîntului"). Fiindcă este greu de diferenţiat de *διάκονοι* (folosit în 3:5), l-am tradus prin „slujitori". ♦ Echivalenţii pentru *ὑπηρέτας* în tradiţia biblică românească: *slugi* NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU, *servi* BIBL.1874, *slujitori* NT.NITZ.1897 ş.urm. ♦ Gr. *οἰκονόμος* provine din limbajul administraţiei (cf. Rom. 16:23, care îl menţionează pe Erastos, *οἰκονόμος* al cetăţii Corint). În traducere, am păstrat termenul *ispravnic* (întrebuinţat de BIBL.MICU şi preluat de majoritatea versiunilor româneşti). Alţi echivalenţi: *împărţitor* NTB, *diregător* BIBL.1688, *administrator* BIBL.1874, NT.2002, BIBL.2007, *îngrijitor* NT.NITZ.1897, *econom* BIBL.CORN.1931, *iconom* BIBL.RADU-GAL.

4:3

Încercarea de a traduce literal secvenţa *ἐμοὶ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν* („pentru mine este de foarte puţină [însemnătate]") s-a soldat cu formulări obscure în tradiţia biblică românească: *mie mi-i puţîn* NTB, *mie întru mai puţini îm iaste* BIBL.1688, *mie foarte puţin lucru easte* BIBL.MICU. Primul traducător care oferă un echivalent „dinamic" este Cornilescu: *prea puţin îmi pasă* (BIBL.CORN.1921). Versiunile ulterioare fac iarăşi uz de formulări literale: *pentru mine este lucrul cel mai mic* BIBL.RADU-GAL., *pentru mine este prea puţin* BIBL.1968, *mie prea puţin îmi este* NT.1979. ♦ Prin „tribunal omenesc" am redat grecescul *ἀνθρωπίνη ἡμέρα*. Termenul *ἡμέρα* trebuie înţeles ca „zi fixată pentru judecată" sau, prin extensie „tribunal" (THISELTON, p. 338). Un exemplu clar de asociere între „zi" şi „judecată" întîlnim în Fapte 17:31, verset potrivit căruia Dumnezeu *ἔστησεν ἡμέραν ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην* („a rînduit o zi în care va judeca lumea"). ♦ Atunci cînd nu echivalează *ἡμέρα* în mod literal (*zi* BIBL.1688, *zioa* BIBL.MICU, *ziua* BIBL.1914), versiunile româneşti îl redau prin *judecată* (*giudecată* NTB): BIBL.1874, NT.NITZ.1897, BIBL.1968, BIBL.ANANIA. NT.1979 combină cele două elemente: *omenească judecată de toată ziua*. Traduceri libere, în spiritul celei propuse de noi, întîlnim la BIBL.CORN.1921 (*scaun omenesc de judecată*) şi BIBL.RADU-GAL., NT.2002, BIBL.2007 (*tribunal omenesc*). ♦ Potrivit Sf. Ioan Hrisostomul apostolului Pavel nu-i pasă dacă este judecat de corinteni nu pentru a se înălţa pe sine, ci pentru a-i smeri pe ceilalţi, pentru a-i domoli pe cei care îşi depăşesc limitele şi pentru a-i convinge să fie smeriţi. Desconsiderarea pe care o arată faţă de judecata omenească nu-i are în vedere doar pe corinteni, ci pe toţi oamenii. Lovitura pe care o primesc corintenii este atenuată de precizarea că de fapt nici alţi oameni nu sînt demni să-l judece pe el. Faptul că Pavel nu se mai judecă nici el însuşi nu este pentru Ioan Hrisostomul un semn de sminteală (*ἀπονοίας*), ci recunoaşterea faptului că nici Pavel însuşi nu se simte în stare de o asemenea rigoare (*οὐδὲ γὰρ ἑαυτὸν ἀρκεῖν φησι πρὸς τὴν τοιαύτην ἀκρίβειαν*; IOAN HRIS., 1COR., col. 89).

4:4

Gr. *σύνοιδα* în construcţii reflexive este folosit în limba greacă încă din sec. V î.Hr. (detalii la Eckstein, H.-J., *Der Begriff Syneidesis bei Paulus. Eine neutestamentlich-exegetische Untersuchung zum Gewissensbegriff,* 1983). Sensul expresiei este de „a fi conştient de ceva" sau „a avea ceva pe conştiinţă" (cf. Horaţiu, *Epistole* 1.1.61 *nil conscire sibi*). O întrebuinţare similară celei pauline găsim în Iov 27:6 (*οὐ γὰρ σύνοιδα ἐμαυτῷ ἄτοπα πράξας*, „căci nu ştiu în cugetul meu să fi făcut lucruri necuvenite"). ♦ Pentru a aproxima sensul expresiei *οὐδὲν ἐμαυτῷ σύνοιδα*, unele versiuni, atît dintre cele timpurii, cît şi dintre cele recente, fac trimitere la ideea de vinovăţie: *în nemică nu mă ştiu vinovat* NTB, *nimic pre mine nu mă ştiu vinovat* BIBL.MICU, *nu mă ştiu vinovat cu nimic* BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA. BIBL.1688 foloseşte o formulare literală neinteligibilă pentru cititorul obişnuit: *nemică spre mine nu ştiu.* În NT.NITZ.1897 găsim o parafrază stîngace (*în a mea ştiinţă de mine însumĭ nu cunosc nimic*), pe care diortosirile ulterioare au ajustat-o după cum urmează: *în mine însumi nu cunosc nimic* BIBL.1911, *nu cunosc nimic împotriva mea însumi* BIBL.CORN.1931. Traduceri „dinamice" întîlnim în BIBL.CORN.1921 (*nu mă simt vinovat cu nimic în cugetul meu*, cf. *n-am nimic împotriva mea* BIBL.CORN.1924), NT.2002 (*conştiinţa nu mă acuză cu nimic*) şi BIBL.2007 (*n-am nimic să-mi reproşez*). ♦ Sf. Ioan Hrisostomul tîlcuieşte astfel v. 4: „Aşadar, nu este necesar să ne judecăm pe noi înşine şi păcatele noastre? Dimpotrivă, cu atît mai mult se cuvine să facem asta, cînd păcătuim. Dar Pavel nu grăit astfel. El zice 'Nu am nimic pe cuget'. Deci ce păcat avea să judece, dacă nu avea nimic pe cuget? El însă spune că nu este îndreptăţit (*δεδικαιῶσθαι*). Dar noi cei ce avem cugetul plină de

nenumărate răni şi nu avem ştiinţă de nimic bun, ci taman invers, ce vom mai zice? Şi de ce, dacă nu avea nimic pe cuget, nu este îndreptăţit (*δεδικαίωται*)? Pentru că se putea întîmpla să comită nişte păcate, dar să nu aibă cunoştinţă de aceste păcate. Din aceasta, observă ce strictă va fi judecata viitoare!" În înţelegerea Părintelui apusean, declaraţia lui Pavel („nici eu nu mă mai judec") ar fi menită să-i îndemne pe corinteni să nu-i judece pe ceilalţi. Dacă Pavel se declară incapabil să se evalueze corect pe sine, atunci judecata făcută de alţii este cu atît mai subiectivă: „Dacă Pavel a simţit aceasta, cu atît mai mult o simţim şi noi. Căci acestea le spunea nu ca să se arate pe sine fără greş (*ἄληπτον*), ci ca să arate că şi dacă ar fi cineva printre ei care să nu fi păcătuit cu nimic, nici acesta n-ar fi vrednic să judece vieţile celorlalţi. Şi dacă acesta care nu are nimic pe cuget se declară chemat să dea socoteală (*ὑπεύθυνος*), cu atît mai mult cei care sînt conştienţi de [păcate] fără număr" (IOAN HRIS., 1COR., col. 89-90). În aceeaşi omilie, Sf. Ioan Hrisostomul pare să atribuie o conotaţie judiciară verbului *δικαιοῦν* folosit de apostol în acest verset. În interpretarea sa, Pavel spune următoarele: „Iată, deci, nu am nimic pe cuget, dar nici astfel nu sînt îndreptăţit (*δεδικαίωμαι*). Adică, nu sînt achitat de acuzaţii, nici de învinuiri. Nu zice că 'Nu mă număr între cei drepţi' ci 'Nu sînt curat de păcat'. Căci şi în altă parte spune: 'Cine moare este îndreptăţit *(δεδικαίωται)* de păcat', adică achitat" (IOAN HRIS., 1COR., col. 98).

4:5

Am preferat să traduc gr. *πρὸ καιροῦ* prin „înainte de vremea [cuvenită]", pentru a atrage atenţia asupra faptului că Pavel are în vedere o anumită perioadă în care sînt supuse judecăţii resorturile ascunse ale acţiunilor omeneşti. ♦ Secvenţa *τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους* are sensul de „cele ascunse în întuneric". Echivalenţi în tradiţia biblică românească: *ascunsele întunearecelor* NTB, *ceale ascunse ale întunearecului* BIBL.1688, *ascunsele întunearecului* BIBL.MICU, *cele ascunse ale întunerecului* BIBL.1914 ş.a. BIBL.CORN.1921 introduce o inovaţie: *lucrurile ascunse în întunerec* (cf. *ce qui est caché dans les ténèbres* SEGOND). O formulare similară întîlnim în NT.2002: *cele ascunse de întuneric.* ♦ Deşi în NT gr. *βουλή* înseamnă de regulă „decizie" sau „sfat", aici el ar trebui tradus mai curînd prin „motivaţie" (BALZ-SCHNEIDER, *s.v. βουλή*). Echivalenţi în tradiţia biblică românească: *chibzuinţă* NT.NITZ.1897, *gînd* BIBL.CORN.1921, BIBL.ANANIA, *plan* NT.2002.

4:6

În textul bizantin (ERASM.1516, BIBL.1687), enigmatica secvenţă *μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται* conţine adaosul *φρονεῖν* 'a gîndi', menit să facă mai explicit îndemnul paulin. ♦ Gr. *μετασχηματίζειν* (5 ocurenţe în NA[27]) este problematic. Folosit de regulă cu sensul de 'a preschimba', 'a preface' (2Cor. 11:13-15, Fil. 3:21), în contextul nostru înseamnă probabil 'a aplica' (BDAG, *s.v. μετασχηματίζω*). În 3:5-4:5 Apostolul a vorbit despre caracterul complementar al activităţilor desfăşurate de el şi de Apolo, dar această lecţie cu privire la unitate a fost de fapt „cu adresă": cei vizaţi sînt creştinii din Corint, care, spre deosebire de Pavel şi Apolo, nu pot lucra în unitate. Pentru a atrage atenţia asupra caracterului aluziv al exemplului dat de Pavel, am ales să traduc *μετεσχημάτισα* prin „am întrebuinţat [voalat]". ♦ Dificultăţile pe care le presupune traducerea acestui verb se reflectă în multitudinea echivalenţilor din tradiţia biblică românească: *am închipuit* NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU, *le-amŭ întorsŭ* BIBL.1874, *le am înţeles* NT.NITZ.1897, *am spus în icoană de vorbire* BIBL.CORN.1924, *le-am strămutat* BIBL.CORN.1931, *le-am zis chip* BIBL.RADU-GAL., *le-am zis ca despre* BIBL.1968, *le-am dat ca un exemplu* NT.2002, *am aplicat* BIBL.2007. Unele versiuni omit cu totul ideea de „aplicare disimulată": *le-am spus* BIBL.CORN.1921, BIBL.2001, BIBL.ANANIA. ♦ Secvenţa *μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται* reprezintă „unul dintre cele mai dificile locuri din întreaga epistolă şi a fost tratată de mulţi comentatori fie ca o simplă glosă a unui copist, fie ca o formulă «neinteligibilă»" (SCHRAGE, vol. 1, p. 334). Diversele posibilităţi de interpretare ale acestui fragment criptic sînt inventariate de THISELTON, p. 351-355.

4:7

Autorul schimbă tonul scrisorii, criticînd deschis atît încrederea corintenilor în propriile lor capacităţi, cît şi pretinsa superioritate a celor care se revendică de la un maestru sau altul. Cele trei întrebări retorice (formulate la persoana a doua singular) sînt menite să le arate corintenilor că tot ceea ce deţin provine în ultimă instanţă de la Dumnezeu. ♦ Conzelmann observă că ultima întrebare face referire directă la comportamentul lăudăros al corintenilor. Pentru apostolul Pavel, singura laudă posibilă este cea „în Domnul" după cum reiese şi din Rom. 5:11; 1Cor. 1:31; 2Cor. 10:11 (CONZELMANN, COR., p. 106).

4:8

Apostolul scoate din arsenalul său retoric o nouă armă, ironia, pe care o foloseşte cu multă îndemînare în 4:8-10. În acest verset, Sf. Pavel îşi ironizează destinatarii folosind trei verbe asociate ideii de bunăstare (a se ghiftui, a se îmbogăţi, a împărăţi). Potrivit lui Schrage, apostolul ironizează perspectiva perfecţionistă a corintenilor care consideră că şi-au atins ţinta eshatologică şi că au dobîndit deja bunurile mîntuirii (SCHRAGE, vol. 1, p. 338). ♦ Am tradus secvenţa *κεκορεσμένοι ἐστέ* prin „v-aţi ghiftuit", pentru a transmite mai elocvent sarcasmul apostolului. În tradiţia biblică românească, expresia este redată de regulă prin *sătui/ săturli sînteţi* (NTB. şi urm.) sau *v'aţi săturat* (BIBL.RADU-GAL., NT.2002). ♦ BIBL.1688 este singura în care echivalentul pentru *ἐπλουτήσατε* pare să fie în diateza activă (*acum aţi îmbogăţit*). ♦ Verbele la aorist folosit de Pavel în prima parte a versetului (*ἐπλουτήσατε*, *ἐβασιλεύσατε*) au valoare incoativă (THISELTON, p. 358), de aceea ar trebui traduse prin „aţi început să vă

îmbogăţiţi", respectiv „aţi ajuns să împărăţiţi". ♦ Valoarea incoativă a lui *ἐβασιλεύσατε* nu este evidentă în toate traducerile româneşti, după cum reiese din lista următoare: *domniţi* NTB, BIBL.1874, *aţi luat împărăţia* BIBL.MICU, *iată-vă ajunşi împăraţi* BIBL.CORN.1921, *iată-vă împărăţind* BIBL.CORN.1924, *împăraţi aţi ajuns* BIBL.RADU-GAL., *aţi ajuns regi* BIBL.ANANIA, NT.2002, *aţi început să domniţi* BIBL.2007. Folosirea perfectului compus (*aţ împărăţit* BIBL.1688, *aţi împărăţit* BIBL.1914, *aţi domnit* NT.NITZ.1897, BIBL. 1931, *aţi împărăţit* BIBL.2001, *aţi domnit* BIBL.1968, NT.1979) sugerează în mod eronat că Apostolul are în vedere o acţiune trecută încheiată. ♦ Particula *ὄφελον* (4 ocurenţe în NA[27]) este folosită de regulă pentru a exprima o dorinţă nerealizabilă (BDF, § 384).

4:9

Versetul constituie începutul unei secţiuni care pune în antiteză condiţia modestă a apostolilor şi situaţia privilegiată a corintenilor. Limbajul folosit de apostol (*ἐπιθανατίους*, *θέατρον*) evocă imaginea celor condamnaţi la moarte, în văzul publicului. ♦ Verbul *ἀποδείκνυμι* (4 ocurenţe în NT) este folosit atît cu sensul de 'a arăta', cît şi 'a numi', 'a rîndui' (Fapte 2:22). Am preferat acest ultim sens, fiindcă se potriveşte mai bine în contextul ideii de procesiune a celor condamnaţi la moarte, între care apostolii (Pavel şi tovarăşii săi) au fost rînduiţi pe ultimul loc. Tradiţia biblică românească este dominată de celălalt sens: *ne-au arătat* BIBL.1688, BIBL.MICU, *ne-a lăsatŭ să fimŭ arĕtaţĭ* BIBL.1874, *ne a arătat* NT.NITZ.1897, *ne-a arătat* BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA. Mai aproape de spiritul traducerii realizate de noi sînt următoarele versiuni: *ne-au dat* NTB, *a făcut din noi* BIBL.CORN.1921, BIBL.2007, *ne-a făcut pe noi* NT.2002. ♦ Gr. *ἐπιθανάτιος* este un *hapax* în NT. Cu sensul 'condamnat la moarte' se întîlneşte în Bel 31 (*τῶν ἐπιθανατίων σώματα δύο* SEPT.RAHLFS). ♦ În tradiţia biblică românească, gr. *ἐπιθανατίους* a fost transpus după cum urmează: *rînduiţi spre moarte* NTB, BIBL.MICU, *asupra morţii* BIBL.1688, *ca hotărîţĭ spre mórte* BIBL.1874, *osîndiţi la moarte* NT.NITZ.1897, BIBL.CORN.1921, BIBL.CORN.1924, BIBL.CORN.1931, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA, *condamnaţi la moarte* NT.2002, BIBL.2007. ♦ În NT, gr. *θέατρον* este folosit atît cu sensul de '(amfi)teatru' (Fapte 19:29, 19:31), cît şi ca sinonim al lui *θέαμα* ('piesă', 'spectacol de teatru'), ca în versetul de faţă. În concepţia stoică, lupta omului cu adversităţile constituie o „privelişte" pentru zei (TDNT, vol. 3, p. 43, *s.v. θέατρον*; SCHRAGE, vol. 1, p. 342). ♦ NTB traduce *θέατρον* printr-un echivalent neobişnuit: *minune*. Următoarele versiuni surprind sensul originalului cu mai multă acurateţe: *priveală* BIBL.1688, BIBL.MICU, *privelisce* BIBL.1874, *privelişte* NT.NITZ.1897 (ş.urm. pînă la BIBL.ANANIA), *spectacol* NT.2002, BIBL.2007.

4:10

Versetul continuă enumerarea contrastelor dintre Pavel şi membrii bisericii din Corint. Prima pereche de antonime este *μωροί – φρόνιμοι*. Gr. *φρόνιμος* (întîlnit şi în 10:15) înregistrează aici prima sa ocurenţă. Deşi *φρόνιμος* are înţelesul de 'chibzuit', am preferat să-l redau prin „înţelept", ca în cele mai multe ediţii româneşti ale NT. Cele cîteva excepţii sînt următoarele: *mintos* NT.NITZ.1897, *cuminte* BIBL.CORN.1931, *cu judecată* BIBL.2001. ♦ Mai greu de echivalat s-au dovedit elementele ultimei perechi de antonime: *ἔνδοξοι* şi *ἄτιμοι*. Primul, un derivat de la *δόξα* ('slavă', 'glorie') a fost tradus după cum urmează: *boiari* NTB, *slăviţi* BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1914, *măriţi* BIBL.FILOTEI, NT. 1897, *însemnaţi* BIBL.1874, *puşi în cinste* BIBL.CORN.1921, *în slavă* BIBL.CORN.1931, *plini de slavă* BIBL.RADU-GAL., *străluciţi* BIBL.1968, *întru slavă* NT.1979, *ţinuţi în slavă* BIBL.ANANIA, *onoraţi* BIBL.2001, BIBL.2007. ♦ Gr. *ἄτιμος* (derivat de la *τιμή,* 'cinste') înseamnă, literal, 'lipsit de cinste'. În tradiţia biblică românească întîlnim următorii echivalenţi: *fără cinste*, NTB, *necinstiţi* BIBL.1688, BIBL.1914, *ocărîţi* BIBL.MICU, BIBL.FILOTEI, *despreţuiţĭ* BIBL.1874, NT.NITZ.1897, *în dispreţ* BIBL.CORN.1931, *dezonoraţi* BIBL.2001, *[plini] de necinste* BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, *întru necinste* NT.1979, *în necinste* BIBL.ANANIA, *dezonoraţi* BIBL.2007. Termeni precum *necinste* şi *necinstiţi* sînt ambigui, fiindcă *necinste* şi *necinstit* trimit în egală măsură la lipsa de onestitate.

4:11

Secţiunea 4:11-13 constituie ceea ce în terminologia bibliştilor germani s-a impus sub denumirea de *Peristasenkatalog*. Astfel de enumerări ale „circumstanţelor" (care cel mai adesea sînt potrivnice) întîlnim şi în 2Cor. 4:7-12; 6:3-10; 11:23-29. În original, versetul conţine cinci ocurenţe ale conjuncţiei *καί,* al căror număr l-am redus în traducere, din raţiuni stilistice. ♦ Verbul *κολαφίζεσθαι* este foarte rar folosit în literatura greacă. Sensul primar este de 'a lovi cu pumnul' (Mat. 19:67; Marc. 14:65). Prin extensie, a ajuns să însemne 'a maltrata' (1Petr. 2:20) sau 'a chinui' (2Cor. 12:7), sens care probabil se întîlneşte şi în versetul de faţă. ♦ Gr. *κολαφιζόμεθα* a dus la o gamă largă de echivalări: *[sîntem] pălmaţi* NTB, *ne batem* BIBL.1688, *pătimim* BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, *pălmuiţĭ sîntemŭ* BIBL.1874, *cu pumni sîntem bătuţi* NT.NITZ.1897, *sîntem bătuţi cu pumnii* BIBL.CORN.1931, *[sîntem] chinuiţi* BIBL.CORN.1921, BIBL.CORN.1924, NT.2002, *primim bătăi* BIBL.RADU-GAL., *sîntem bătuţi* BIBL.1968, BIBL.2007, *sîntem pălmuiţi* BIBL.ANANIA. ♦ Verbul *ἀστατέω*, *hapax* în NT, are sensul de 'a nu sta pe loc'. Schrage explică verbul în contextul mai larg al misiunii lui Pavel: apostolul este adesea pe drum, în continuă peregrinare, nu are un cămin propriu, este uneori lipsit de adăpost, silit să plece dintr-un loc în altul sau chiar alungat, ca în 2Cor. 11:32 ş.urm. (SCHRAGE, vol. 1, p. 346). ♦ Pentru traducerea lui *ἀστατοῦμεν* întîlnim următorii echivalenţi: *nu sîntem stătători* NTB, *nestătători sîntem* BIBL.1688, NT.NITZ.1897, *sîntem fără locuinţă statornică* BIBL.CORN.1931, *pribegim fără casă* BIBL.2001, *umblăm din loc*

în loc BIBL.CORN.1921, BIBL.CORN.1924, *sîntem fără de cămin* BIBL.RADU-GAL., *pribegim* NT.1979, BIBL.ANANIA, *[sîntem] fără casă* BIBL.2007.

4:12

Activitatea de predicare a apostolului Pavel nu a exclus munca manuală, după cum ştim din Fapte 18:3 şi după cum scrie el însuşi (2Tes. 3:8; 1Cor. 9:6). ♦ Verbul *λοιδορέω* înseamnă 'a batjocori', 'a profera cuvinte injurioase'. Am tradus participiul *λοιδορούμενοι* printr-o propoziţie circumstanţială („cînd sîntem batjocoriţi"). Echivalenţii din tradiţia biblică românească sînt următorii: *bastămă-ne* NTB, *suduindu-ne* BIBL.1688, *ocărîţi fiind* BIBL.MICU, *batjocuriţĭ fiindŭ* BIBL.1874, *înfruntaţi fiind* NT.NITZ.1897, *înfruntaţi* BIBL.CORN.1931, *cînd sîntem ocărîţi* BIBL.CORN.1921, *ocărîţi* BIBL.RADU-GAL., *ocărîţi fiind* BIBL.1968, BIBL.ANANIA, *insultaţi* BIBL.2001, *cînd sîntem batjocoriţi* NT.2002, *cînd sîntem blestemaţi* BIBL.2007. ♦ Gr. *διωκόμενοι* este redată în limba română după cum urmează: *izgonindu-ne* NTB, *gonindu-ne* BIBL.1688, *goniţi fiind* BIBL.MICU, *persecutaţĭ fiindŭ* BIBL.1874, *urmăriţi* NT.NITZ.1897, *cînd sîntem prigoniţi* BIBL.CORN.1921, *prigoniţi* BIBL.CORN.1931, BIBL.RADU-GAL., *prigoniţi fiind* BIBL.1968, BIBL.ANANIA, *cînd sîntem persecutaţi* BIBL.2007. ♦ Reacţia lui Pavel în faţa persecuţiei este exprimată prin verbul *ἀνεχόμεθα* (*hapax* în 1Cor.): *răbdăm şi suferim* NTB, *suferim* BIBL.1688, *răbdăm* BIBL.MICU, *îndurăm* BIBL.2007. Celelalte versiuni folosesc fie *suferim*, fie *răbdăm*.

4:13

Textul critic NA[27] a adoptat ca lecţiune participiul *δυσφημούμενοι* ('sîntem defăimaţi') în locul termenului *βλασφημούμενοι*, întîlnit în Textus Receptus (ERASM.1516, BIBL.1687). Dacă *δυσφημούμενοι* este lecţiunea originală, atunci aceasta ar fi singura ocurenţă a lui *δυσφημέω* în NT (în *Septuaginta* termenul se întîlneşte doar în 1Mac. 7:41). Cei doi termeni se suprapun în bună măsură ca sens, cu precizarea că *βλασφημέω* are o frecvenţă mult mai mare (34 de ocurenţe în NT). ♦ Am tradus *βλασφημούμενοι* printr-o propoziţie temporală: *cînd sîntem defăimaţi* (cf. BIBL.2007). Cele mai multe versiuni recurg la verbul „a huli". Alţi echivalenţi: „a vorbi de rău" (BIBL.CORN.1921, BIBL.CORN.1924, BIBL.CORN.1931), „a insulta" (NT.2002). ♦ Apostolul Pavel foloseşte doi termeni depreciativi pentru a face referire la sine: *περικαθάρματα* (pl.) şi *περίψημα*. Cei doi termeni sînt în bună măsură sinonimi. ♦ Potrivit lui F. Hauck, *περικάθαρμα* este un derivat al lui *κάθαρμα*, termen folosit pentru a denumi victima care făcea ispăşire pentru o comunitate. Fiindcă victimele erau adesea declasaţi şi marginali (infirmi, săraci etc.), termenul a ajuns să fie folosit ca apelativ peiorativ ('gunoi', 'lepădătură', 'drojdie'). Aşadar, *κάθαρμα* adună semnificaţii din trei sfere diferite: (1) jertfa de ispăşire, (2) ceea ce este vrednic de dispreţ şi (3) ceea ce se aruncă afară (TDNT, vol. 3, p. 430). În Parim. 21:18 *περικάθαρμα* este folosit cu sens denotativ şi traduce ebr. *kofer* 'răscumpărare' (HALOT, s.v. *kofer* IV). La Epictet (*Discursuri*, 3.22.78) *περικάθαρμα* are în mod cert conotaţie peiorativă, fiind folosit cu referire la cele cincizeci de lepădături (*πεντήκοντα περικαθάρματα*) ale regelui Priam. ♦ În româneşte, gr. *περικαθάρματα* a fost redat după cum urmează: *ştercii* NTB (notă marginală: *ca gunoiul ce-l mătură den casă*), *necurăţii* BIBL.1688, *gunoiu* BIBL.MICU, BIBL.1874, *gunoae* NT. 1897, *gunoiul* BIBL.CORN.1921, BIBL.CORN.1924, BIBL.1968, BIBL.ANANIA, NT.2002, BIBL.2007 *măturătura* BIBL.RADU-GAL.. ♦ Remarcabilă este opţiunea lui Erasmus care, nemulţumit de soluţia din VULG.[2] (*purgamenta mundi)*, propune o formulare mult mai „riscantă": *excrementa mundi* (ERASM.1516). ♦ Gr. *περίψημα* a avut parte de o evoluţie semantică similară. Derivat al lui *περιψάω* ('a răzui', 'a curăţa'), a ajuns să denumească „ceea ce rezultă în urma procesului de curăţare". Prin extensie, termenul a fost aplicat atît obiectelor, cît şi persoanelor implicate într-un ritual de purificare (TDNT, vol. 6, p. 84-85). În *Septuaginta* se întîlneşte doar în Tov. 5:19 (*gunoi* SEPT.NEC). În scrierile Părinţilor Apostolici *περίψημα* este întrebuinţat de cei care, din curtoazie faţă de destinatari, se plasează într-o postură inferioară (*Ign.Efes.* 8,1; 18,1; *Barn.* 4,9; 6,5). ♦ Echivalenţi în tradiţia biblică românească: *călcare* NTB, *fiertură* BIBL.1688, *lepădătură* BIBL.MICU, BIBL.1874, BIBL.CORN.1921, BIBL.CORN.1924, *curăţitură* NT.NITZ.1897, *gunoiul* BIBL.RADU-GAL., NT.2002, *măturătura* BIBL.1968, BIBL.ANANIA, *mizeria* BIBL.2007.

4:14

Gr. *ἐντρέπω* ('a face pe cineva să-i fie ruşine') a fost redat cel mai adesea prin 'a înfrunta', echivalent folosit în BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.1874. ♦ Textul grec conţine o variaţie textuală: *νουθετῶ* în tradiţia bizantină (ERASM.1516, BIBL.1687) şi *νουθετῶν* în ediţiile critice moderne. ♦ Verbul *νουθετέω* (8 ocurenţe în NA[27], cele mai multe la Pavel, *hapax* în 1Cor.) are înţelesul de 'a admonesta', 'a dojeni'. Echivalenţi în tradiţia biblică românească: *a îndemna* NTB, *a învăţa* BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1914, *a înţelepţi* NT.NITZ.1897, *a sfătui* BIBL.CORN.1921, BIBL.2001, BIBL.2007, *a mustra* BIBL.CORN.1931, NT.2002, *a dojeni* BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, NT.1979, BIBL.ANANIA.

4:15

Numeralul *μυρίους* ('zece mii') este înţeles de unii traducători cu un sens mai larg: *zeci de mii* NT.1979, NT.2002 (cf. *innumeros* ERASM.1516). ♦ Am tradus *παιδαγωγός* prin „pedagog" (şi nu „învăţător"), pentru a atrage atenţia asupra diferenţei dintre *παιδαγωγός* şi *διδάσκαλος* (vezi BDAG, *s.v. παιδαγωγός*). Am considerat că „învăţător" ar trebui rezervat pentru *διδάσκαλος*, termen folosit de Pavel în 1Cor. 12:28-29. ♦ Echivalenţi pentru *παιδαγογούς* în tradiţia biblică românească: *dascali* NTB (*dascăli* BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), *învăţători* BIBL.1688, BIBL.FILOTEI,

BIBL.CORN.1921, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, NT.1979, BIBL.ANANIA, NT.2002, *îndrumători* BIBL.2001, *călăuze* BIBL.2007. ♦ În BIBL.MICU (BIBL.1819 şi BIBL.ŞAGUNA) gr. *εὐαγγέλιον* este tradus prin *Bunavestire* (aici şi în 9:12). ♦ Metafora „maternă" folosită de apostol („v-am născut") este folosită şi în Filim. 1:10. Imagini similare se întîlnesc în Gal. 4:19 (Apostolul trebuie să „dea naştere" unui copil-problemă, bisericile Galatiei) sau 1Tes. 2:7 (Pavel ca „doică" în relaţia cu tesalonicenii).

4:16

Gr. *μιμητής* înseamnă, literal, 'imitator' şi a fost folosit ca atare în BIBL.2001, NT.2002, BIBL.2007. În tradiţia biblică românească a fost redat cel mai adesea prin *următor* (BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.1874, BIBL.1968, NT.1979). Unii traducători au preferat să redea secvenţa *μιμηταί μου γίνεσθε* în mod liber: *urmaţi după mine* NTB, *luaţi vĕ dupĕ mine* NT.NITZ.1897, *luaţi-vă după mine* BIBL.CORN.1931, BIBL.RADU-GAL., *călcaţi pe urmele mele* BIBL.CORN.1921, BIBL.ANANIA. ♦ În unele manuscrise greceşti şi în Vulgata Clementină (1598), versetul conţine un adaos (*καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ*, lat. *sicut et ego Christi*) preluat din 1Cor. 11:1. Adaosul se regăseşte şi în anumite versiuni româneşti: BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, NT.1979.

4:17

Timotei, unul dintre tovarăşii de lucru foarte apropiaţi de Pavel, este menţionat în aceste verset pentru prima dată, cu o bună recomandare („copilul meu preaiubit şi credincios în Domnul"). Informaţii despre el găsim în Fapte 16:1-3. În 1Cor. 16:10 Pavel anunţă vizita iminentă a lui Timotei în Corint, ceea ce înseamnă că aoristul *ἔπεμψα* nu are valoare epistolară, cum s-ar putea crede la prima vedere. Rolul lui Timotei este să confirme principiile de învăţătură pauline (prezentate generic prin titlul *τὰς ὁδούς μου*, „căile mele"), aşa cum sînt ele aplicate în toate comunităţile întemeiate de apostol.

4:18

Versetul este un prim indiciu că relaţiile dintre apostol şi biserica din Corint au fost marcate de tensiuni. Potrivit acestui verset, unii membri ai bisericii au adoptat o atitudine arogantă, ca şi cînd Pavel n-ar mai fi urmat să vină la ei. ♦ Verbul *φυσιοῦν* (7 ocurenţe în NA[27]) se întîlneşte aproape exclusiv în scrierile pauline. Aoristul *ἐφυσιώθησαν* a cunoscut multe echivalări: *să înălţară* NTB, *s-au semeţit* BIBL.1688, BIBL.FILOTEI, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, NT.1979, *s-au sumeţit* BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, *s'aŭ îngîmfatŭ* BIBL.1874 (*s'au îngîmfat* BIBL.CORN.1921, NT.2002), *s'au fălit* NT.NITZ.1897, BIBL.CORN.1931, *s'au împăunat* BIBL.ANANIA, *au devenit aroganţi* BIBL.2007.

4:19

Apostolul le pune în vedere corintenilor că va veni curînd la ei. Versetul conţine o ameninţare voalată care va deveni mai explicită în 4:21. Celor care s-au îngîmfat apostolul le reaminteşte criteriul principal care conferă autenticitate propovăduirii creştine sau slujirii creştine în general: *δύναμις* ('putere'). Pavel creează o opoziţie între *λόγος* ('vorbire', 'cuvînt') şi *δύναμις*. Idei similare întîlnim la începutul cap. 2, unde Pavel afirmă n-a recurs la „măiestria cuvîntului", atunci cînd şi-a început activitatea în Corint; dimpotrivă, propovăduirea lui a fost însoţită de prezenţa Duhului şi de putere. ♦ Gr. *λόγος* este la singular, dar în traducere se impune un plural (precum în NTB, BIBL.CORN.1921, BIBL.2007), deoarece „cuvînt" (BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1874, NT.NITZ.1897, BIBL.RADU-GAL., NT.2002) sau „vorbă" (BIBL.CORN.1931, BIBL.2001, BIBL.ANANIA) nu exprimă în mod satisfăcător nuanţa din original. ♦ Unele versiuni redau verbul *γνώσομαι* ('voi cunoaşte') prin *voi vedea* (NTB, BIBL.CORN.1921, BIBL.2007). Un echivalent neobişnuit (*voiu arăta*) întîlnim în BIBL.1688.

4:21

Începutul versetului (*τί θέλετε*), tradus literal prin „ce vreţi" (BIBL.1688, BIBL.ANANIA, BIBL.2001, NT.2002, BIBL.2007), are sensul de „ce preferaţi?". Prin întrebarea sa, Pavel îi pune pe corinteni să aleagă între cele două căi posibile: iubirea sau nuiaua. ♦ Gr. *ῥαβδός* poate denumi toiagul călătorului (Mat. 10:10), sceptrul regal (Est. 4:11; Evr. 1:8) sau instrumentul folosit în administrarea pedepselor corporale (cf. *ῥαβδίζω* Fapte 16:22; 2Cor. 11:25). Termenul *toiag*, folosit de cele mai multe versiuni româneşti, nu este cel mai indicat, fiindcă Pavel face referire la instrumentul disciplinar: *nuia* (BIBL.CORN.1921, BIBL.CORN.1931, BIBL.2001, BIBL.2007) sau *vargă* (NT.2002). ♦ Secvenţa *cu iubirea Spiritului şi a blîndeţii* din NT.NITZ.1897 traduce eronat *ἐν ἀγάπῃ πνεύματι τε πραΰτητος*. Colocaţia din parte finală a construcţiei (*πνεῦμα πραΰτητος*, 'duhul blîndeţii', *i.e.* 'o atitudine blîndă') se întîlneşte şi în Gal. 6:1.

Capitolul al 5-lea

5:1

Spre deosebire de ediţiile critice moderne, textul bizantin (ERASM.1516, BIBL.1687) conţine verbul *ὀνομάζεται* după *τοῖς ἔθνεσιν*. Verbul *ὀνομάζειν* (10 ocurenţe în NA[27]) are sensul de 'a numi', 'a rosti numele (cuiva)', însă din raţiuni stilistice l-am tradus prin „a pomeni". ♦ Sensul adverbului *ὅλως*, aflat la începutul versetului, este greu de fixat cu precizie. Cel mai probabil, apostolul recurge la acest termen pentru a indica amploarea răspîndirii veştilor despre libertinajul corinteanului vinovat de *πορνεία*. În acest caz, adverbul ar putea fi tradus prin „peste tot" (*întru tot* BIBL.1688, *din toate părţile* BIBL.1874, BIBL.CORN.1921, *peste tot* BIBL.CORN.1931, *pretutindeni* BIBL.2001, *de peste tot* BIBL.ANANIA, NT.2002). În unele versiuni, adverbul este tradus printr-o afirmaţie (*cu adevăr* NTB, *cu adevărat*

BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914). Soluţiile propuse de NT.NITZ.1897 (*în sfîrşit*) şi BIBL.RADU-GAL. (*în deobşte*, *îndeobşte* BIBL.1968, NT.1979) nu sînt suficient de exacte. ♦ Gr. *πορνεία* (25 ocurenţe în NA[27]) este folosit ca denumire generică pentru relaţiile sexuale nepermise (cu precizarea că pentru un anumit tip de relaţie ilicită – adulterul – se foloseşte de regulă un termen specializat – *μοιχεία*). În tradiţia biblică românească îl găsim tradus prin termeni precum *curvie* NTB, *desfrîu* BIBL.1874, *desfrînare* NT.NITZ.1897. ♦ Tradusă literal, ultima parte a versetului (în care Pavel dezvăluie în ce constă *πορνεία* practicată de membrul bisericii din Corint) spune „cineva are soţia tatălui [său]". ♦ Secvenţa *γυνή πατρός* (cf. ebr. *eşet av*) denumeşte, în limbaj septuagintal (Lev. 18:8; 20:11 ş.a.) „mama vitregă" (CONZELMANN, p. 116, n. 25). Relaţia la care face referire Apostolul trebuie să fi fost una de concubinaj, fiindcă, potrivit dreptului roman, căsătoria dintre un fiu şi mama lui vitregă era interzisă (SCHRAGE, vol. 1, p. 370, n. 16). ♦ Faptul că apostolul Pavel nu are nimic de spus despre femeia implicată în această relaţie sugerează că ea nu aparţine bisericii. Aşadar, pentru ea sînt valabile cele scrise de apostol în v. 13 („Pe cei din afară îi va judeca Dumnezeu"). Mai puţin clar este statutul soţului femeii, la momentul scrierii epistolei de către Pavel. Principalele posibilităţi sînt două: (1) bărbatul a murit şi fiul trăieşte cu mama sa vitregă; (2) bărbatul şi femeia au divorţat, făcînd posibilă relaţia dintre membrul bisericii şi mama lui vitregă.

5:2

Apostolul se declară contrariat de atitudinea corintenilor în raport cu fapta bărbatului care trăieşte cu soţia tatălui său. În loc să se întristeze, creştinii din Corint au găsit în această acţiune un motiv de a se mîndri (*πεφυσιωσμένοι ἐστέ*). Dacă afirmaţia apostolului nu este o exagerare voită, în scop retoric, avem motive să credem că atitudinea corintenilor are la bază principiul „totul îmi este îngăduit", în virtutea cărora îşi clamau libertatea inclusiv în domeniul moravurilor. În partea a doua a versetului Pavel arată care ar fi trebuit să fie reacţia legitimă a bisericii: credincioşii trebuie să deplîngă acest caz de imoralitate flagrantă (*οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε*) şi apoi să ia măsuri ferme pentru înlăturarea din mijlocul lor a celui care a săvîrşit fapta reprobabilă.

5:3

În textul bizantin (ERASM.1516, BIBL.1687) participiul *ἀπών* este precedat de particula *ὡς*. Deoarece ea nu apare în manuscrisele cele mai vechi şi nu schimbă semnificativ înţelesul afirmaţiei pauline, am decis să o omit în traducere. ♦ Versetul este unul enigmatic, dar are o paralelă în Col. 2:5 („deşi sînt departe *τῇ σαρκί* 'în trup', sînt cu voi *τῷ πνεύματι* 'în duhul'"). Pentru Apostol, absenţa „în trup" (*τῷ σώματι*) este suplinită cu succes de prezenţa „în duhul" (*τῷ πνεύματι*). Altfel spus, distanţa geografică dintre el şi comunitatea pe care a întemeiat-o nu-l împiedică să simtă pulsul spiritual al bisericii şi să dea verdictul care se impune într-un astfel de caz. ♦ Deşi în mod tradiţional opoziţia „absent în trup"/ „prezent în duh" a fost înţeleasă ca un topos epistolar (SCHRAGE, vol. 1, p. 373, n. 29), comentatori de dată mai recentă iau în calcul posibilitatea unei duble înţelegeri a termenului *τῷ πνεύματι*: „Într-un mod care nu ne este în întregime limpede, [Pavel] se înţelege pe sine ca fiind prezent „în duhul/Duhul" laolaltă cu adunarea credincioşilor" (FEE, p. 204).

5:4

În NA[27] cele două ocurenţe ale termenului *Χριστοῦ* lipsesc, iar primul *ἡμῶν* a fost pus între paranteze drepte, deoarece nu se poate stabili cu certitudine dacă el a fost prezent în textul originar. ♦ Sintaxa versetului le-a pus probleme exegeţilor, fiindcă nu este clar raportul secvenţelor *ἐν τῷ ὀνόματι*, respectiv *σὺν τῇ δυνάμει* cu celelalte elemente ale frazei. Pentru detalii privind posibilităţile de interpretare ale sintaxei grupului de versete 3-5, vezi CONZELMANN, p. 117. În traducere am pornit de la premisa că acţiunea disciplinară pe care trebuie să o realizeze biserica din Corint se desfăşoară sub mandat divin („în numele domnului Iisus" şi „cu puterea Domnului nostru Iisus Hristos").

5:5

Textul bizantin (ERASM.1516, BIBL.1687), care stă şi la baza celor mai multe traduceri româneşti, conţine numele *Ἰησοῦ* după *κυρίου*. Potrivit lui Metzger, lecţiunea este secundară: numele *Ἰησοῦς* apare de două ori în versetul precedent, motiv pentru care Pavel nu l-a mai folosit; inserţia lui s-ar datora copiştilor influenţaţi de prezenţa lui în versetul 5:4 (METZGER, p. 485). ♦ Prima parte a v. 5 este lipsită de predicat; rezultatul deciziei lui Pavel (*κέκρικα*, v. 3) este explicată acum: ea constă în „predarea" (*παραδοῦναι*, *a da* NTB, *să daţi* BIBL.1688, BIBL.MICU ş.urm.) păcătosului în mîna lui Satan, prin decizia întregii adunări. Unii traducători au introdus elemente explicative în verset (*am hotărît* BIBL.CORN.1921, BIBL.2007) sau au tradus infinitivul *παραδοῦναι* printr-un verb la indicativ (*dau* BIBL.RADU-GAL.). ♦ Expresia „a preda lui Satan", amplu dezbătută de biblişti (după cum reiese din „dosarul" adunat de THISELTON, p. 395-400), trebuie înţeleasă prin prisma paralelei din 1Tim. 1:20. Potrivit unei interpretări larg acceptate, odată scos de sub protecţia spirituală a bisericii, păcătosul va avea parte de suferinţe trupeşti care îl vor face să renunţe la păcat. Scopul avut în vedere de Pavel prin această măsură disciplinară este mîntuirea păcătosului în Ziua Domnului (cf. 1Cor 1:8). ♦ Gr. *ὄλεθρος* (4 ocurenţe în NA[27]) a cunoscut următoarele echivalări: *piiarderea* NTB, *periciunea* BIBL.1688, *perirea* BIBL.MICU, *perderea* BIBL.1874, *peirea* NT.NITZ.1897, *nimicirea* BIBL.CORN.1921. ♦ În cîteva versiuni româneşti gr. *πνεῦμα* ('duh') este tradus prin *suflet* (NTB, BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1874, BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA, NT.2002).

5:6

Prin „lauda" corintenilor (*καύχημα*, *fala* BIBL.1688, *semeţia* BIBL.RADU-GAL.) trebuie să înţelegem atitudinea de îngîmfare criticată de apostol încă din 5:2. ♦ Termenul *ζύμη* denumeşte aluatul fermentat (*fermentum* VULG.^{2}) folosit la dospirea unei cantităţi mai mari de aluat. În tradiţia biblică românească *ζύμη* a fost tradus de regulă prin *aluat* (BIBL.2007 *drojdie*), însă mai apropiat de sensul termenului grecesc este echivalentul *plămădeală*, care evocă practica dospirii aluatului cu ajutorul unui preferment (*i.e.* maia). ♦ Termenul *φύραμα* (tradus cel mai adesea prin *frământătură*) ar putea fi echivalat şi prin *aluat* (cf. BIBL.2007). ♦ Zicala citată de Pavel în acest verset se întîlneşte şi în Gal. 5:9. În acel verset, *ζύμη* ('aluat fermentat', 'plămădeală') simbolizează învăţătura legalistă a iudaizatorilor, nu păcatul infiltrat în sînul unei comunităţi creştine.

5:7

În textul bizantin (ERASM.1516, BIBL.1687), verbul *ἐκκαθάρατε* este urmat de conjuncţia *οὖν*, inserată probabil de unii scribi care au dorit să creeze o tranziţie mai firească între 5:6 şi 5:7. ♦ La finalul versetului, textul bizantin conţine un alt adaos (*ὑπὲρ ἡμῶν*) prin care beneficiile aduse de sacrificiul cristic sînt aplicate comunităţii creştine din Corint. ♦ Verbul *ἐκκαθαίρω* se întîlneşte doar aici şi în 2Tim. 2:21. Sensul lui este de 'a curăţa', însă am ales să-l tradus prin „a înlătura" (cf. *îndepărtaţi* BIBL.2001). Echivalentul „a mătura" (BIBL.CORN.1921 şi BIBL.CORN.1924) este prea specializat prin raport cu termenul din textul grec. ♦ Afirmaţia „precum şi sînteţi fără aluat" este paradoxală: corintenii sînt îndemnaţi să devină ceea ce sînt. Jertfirea Mielului de Paşte (Iisus Hristos) inaugurează o sărbătoare care transcende limitele cronologice ale sărbătorii iudaice. ♦ Gr. *πάσχα* (29 ocurenţe în NA^{27}) este folosit în NT pentru a denumi: (1) festivalul evreiesc anual care comemorează ieşirea din Egipt (Mat. 26:2 ş.a.); (2) mielul sacrificat în timpul sărbătorii pascale (Marc. 14:12); (3) masa de Paşte în ansamblul ei (Mat. 26:17). În versetul de faţă termenul face referire la mielul pascal (cf. BIBL.CORN.1921, BIBL.RADU-GAL. şi BIBL.2007). În mod excepţional, BIBL.1688 recurge la un împrumut (*Pasha*), nu la forma adaptată (*Paştile* NTB, BIBL.MICU etc.). ♦ Gr. *θύω* ('a jertfi') a fost redat prin *a junghia* (BIBL.1688, BIBL.MICU), *a sacrifica* (BIBL.1874), *a înjunghia* (NT.NITZ.1897, BIBL.RADU-GAL.). În versetul de faţă el este folosit la diateza pasivă (*ἐτύθη*), de aceea reflexivul din tradiţia biblică românească (*s-a jertfit* BIBL.1968, NT.1979, BIBL.ANANIA) trebuie înţeles ca reflexiv-pasiv.

5:8

Verbul *ἑορτάζω* (*hapax* în NA^{27}), postnominal al mult mai frecventului *ἑορτή* ('sărbătoare', 25 de ocurenţe în NA^{27}), a fost echivalat după cum urmează: *a sărba* NTB (*serba* BIBL.CORN.1931), *a prăznui* BIBL.1688, BIBL.MICU, *a serbători* BIBL.1874, *a face praznicul* BIBL.RADU-GAL., *a ţine sărbătoarea* BIBL.2001. ♦ Deşi cele două elemente definitorii pentru „aluatul vechi" – *κακία* şi *πονηρία* – sînt în bună măsură sinonime, ambele însemnînd „răutate", cel de-al doilea a fost tradus fie prin *vicleşug* (NTB, BIBL.MICU), fie prin *viclenie* (BIBL.1688, BIBL.1874). Excepţie fac NT.2002 (*nelegiuire*) şi BIBL.2007 (*ticăloşie*). ♦ Termenul *azime* (ca echivalent al lui *ἄζυμα*, lit. „fără aluat") a fost introdus prima dată de BIBL.MICU. Pînă la el, traducătorii au apelat la aproximări (*frămîntătura* NTB) sau la un calc semantic (*nedospirea* BIBL.1688). ♦ Pentru *εἰλικρίνεια*, echivalentul tipic din tradiţia biblică românească este *curăţie*. Fiindcă termenul vizează puritatea motivaţiilor, în unele versiuni a fost tradus prin *sinceritate* (BIBL.1874, NT.2002 şi BIBL.2007).

5:9

Prima versiune românească în care întîlnim *epistolă* ca echivalent pentru *ἐπιστολή* este BIBL.1874. Alte opţiuni de traducere: *carte* NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU ş.a., *scrisoare* BIBL.RADU-GAL., NT.2002, BIBL.2007. ♦ Verbul *συναναμίγνυμι* se întîlneşte doar în corpusul paulin (1Cor. 5:9, 11; 2Tes. 3:14). Derivat al lui *μίγνυμι* ('a amesteca'), şi-a păstrat în textele clasice sensul primar (ex., a amesteca ingrediente), dar a ajuns să fie folosit şi în contextul relaţiilor interpersonale (TDNT, vol. 7, p. 854). Interdicţia apostolului (*μὴ συναναμίγνυσθαι*) a fost redată în româneşte după cum urmează: *să nu vă mestecaţi cu* NTB, *să nu vă amestecaţi împreună cu* BIBL.1688, *să nu vă amestecaţi cu* BIBL.MICU, *să nu petreceţi cu* BIBL.1874, *să n'aveţi nicio legătură cu* BIBL.CORN.1921, *să nu vă însoţiţi* BIBL.CORN.1931, *să nu vă asociaţi* BIBL.2007.

5:10

A doua categorie de păcătoşi la care se referă apostolul sînt *πλεονέκται*. Termenul a fost tradus încă din primele versiuni (BIBL.1688, BIBL.MICU) prin *lacomi* (*scumpi* NTB). Alţi traducători au preferat parafraze de tipul: *cei porniţi spre tot felul de înavuţire* NT.NITZ.1897, *lacomi de bani* BIBL.CORN.1921, BIBL.2001, *agonisitorii lacomi* BIBL.RADU-GAL..♦ Deşi în biblistica germană gr. *ἅρπαξ* a fost înţeles ca *tîlhar* 'Räuber' (SCHRAGE, vol. 1, p. 392-393 consideră că *ἅρπαξ* nu se referă doar la micile pungăşii, ci şi la spărgători, tîlhari la drumul mare sau cei ce îşi însuşesc bunurile altuia prin forţă), nu credem că în lista păcatelor viciilor menţionate de apostol se face referire la delicte pedepsite de legea vremii. Dimpotrivă, apostolul le cere creştinilor să evite tocmai compania celor care practică anumite păcate împotriva cărora legea nu are multe de spus, dar care contravin moralei creştine. O idee similară se întîlneşte şi la Deissmann, care observă că *ἅρπαξ*, fiind folosit în mod curent, ca împrumut, în comedia latină, ar trebui tradus mai degrabă prin „şarlatan" (DEISSMANN, p. 321, n. 1). Mai trebuie adăugat că, dacă ar fi vrut să facă referire la tîlhari, Sf. Pavel ar fi putut folosit *λῃσταί*, pomenit în 2Cor. 11:26. Considerăm deci că înţelesul lui

ἅρπαξ ('hrăpreț', 'rapace' cf. VULG.[2] *rapax*) se suprapune parțial peste cel al lui *πλεονέκτης*. ♦ Echivalenți pentru *ἅρπαξ* în tradiția biblică românească: *răpitor* NTB, *hrăpitor* BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.ANANIA, *răpăreț* BIBL.CORN.1921, *hrăpăreț* BIBL.2001, *jefuitor* BIBL.RADU-GAL., *tâlhar* BIBL.2007.

5:11

Apostolul Pavel explică îndemnul pe care l-a dat în scrisoarea anterioară: cei a căror companie trebuie evitată nu sînt păcătoșii din afara comunității, ci oamenii care, deși se numesc „frați", au același fel de a trăi ca înainte de convertire. Aoristul *ἔγραψα* ('am scris') are valoare epistolară, ceea ce înseamnă că Pavel scrie la trecut fiindcă este conștient că în momentul primirii de către destinatari a scrisorii sale, acțiunea va fi la timpul trecut. ♦ Participiul *ὀνομαζόμενος* are valoare concesivă ('deși se numește'), iar prin *ἀδελφός* trebuie să înțelegem 'frate de credință', 'creștin'. Desigur, ceea ce este valabil pentru bărbați se aplică în egală măsură și pentru femei. ♦ Cele trei ocurențe ale lui *πλεονέκτης* ('lacom') din 1 Corinteni au fost redate de BIBL.RADU-GAL. prin trei echivalenți diferiți: 5:10 *agonisitor lacom*, 5:11 *zgîrcit*, 6:10 *nesățios de avere*. O inconsecvență întîlnim și în BIBL.1688: *εἰδωλολάτρης* ('idolatru') este tradus atît *închinătoriu de idoli* (5:10), cît și *închinătoriu de bozi* (5:11). ♦ Gr. *λοίδορος* (2 ocurențe în NA[27]) îl denumește pe cel care folosește o vorbire agresivă și injurioasă. Potrivit unor traducători, termenul îi include pe cei care proferă defăimări. Echivalenți în tradiția biblică românească: *blăstămătoriu* NTB, *suduitoriu* BIBL.1688, *ocărîtoriu* BIBL.MICU (*ocărîtor* BIBL.FILOTEI, BIBL.1914, BIBL.1968), *calomniatoru* BIBL.1874, *înfruntător* NT.NITZ.1897, *defăimător* BIBL.CORN.1921, *batjocoritor* BIBL.CORN.1931, *rău de gură* BIBL.RADU-GAL., *bîrfitor* NT.2002, BIBL.2007.

5:12-13

În v. 5:12, textul bizantin (ERASM.1516, BIBL.1688) conține adaosul *καὶ* (în secvența *τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν*). În 5:13, imperativul *ἐξάρατε* este înlocuit cu indicativul *καὶ ἐξαρεῖτε*, mai apropiat de forma *καὶ ἐξαρεῖς* pe care o întîlnim în *Septuaginta* (Deut. 17:7 ș.a.), în pasajele care prescriu eliminarea din comunitate a celor care subminează puritatea ei morală, rituală etc. Modificarea se datorează probabil scribilor care au dorit să „alinieze" îndemnul paulin la textul veterotestamentar. ♦ Ultimele două versete ale capitolului fundamentează decizia de excludere a celui rău (*i.e.* incestuos) din sînul comunității. Apelativele „cei din afară" (*τοὺς ἔξω*), respectiv „cei dinăuntru" (*τοὺς ἔσω*) fac referire la „creștini", respectiv „păgîni" (cf. BIBL.CORN.1921 *cei ce nu fac parte din Biserică*, respectiv *cei ce fac parte din Biserică*). ♦ Întrebarea din partea a doua a v. 5:12 („Nu pe cei dinăuntru îi judecați voi?") trebuie citită în sensul unei invitații de a evalua stilul de viață al celor care se declară creștini, dar care nu trăiesc conform eticii creștine. ♦ Formula „dați afară pe cel rău din mijlocul vostru" este preluată din Deuteronom, unde apare de opt ori în cinci capitole (17:7, 12; 19:19; 21:21; 22:21, 22, 24; 24:7), la singular (*καὶ ἐξαρεῖς τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν*). În context veterotestamentar, formula încheie îndemnurile de pedepsire cu moartea (prin lapidare) a celor care s-au făcut vinovați de idolatrie, sfidarea autorității preoțești sau judecătorești, mărturie falsă, neascultare de părinți, desfrînare, adulter sau răpire de oameni. Citatul provine deci dintr-un context care prevede pedeapsa capitală, însă apostolul îl aplică diferit, în sensul înlăturării prin excludere, nu prin suprimare fizică.

Capitolul al 6-lea

6:1

Capitolul șase face referire la litigiile dintre unii membri ai bisericii din Corint. Gr. *πρᾶγμα* (11 ocurențe în NA[27], *hapax* în 1Cor.), are aici sensul de 'litigiu', 'dispută legală'. În NTB și BIBL.1688 el a fost redat prin sensul obișnuit (*lucru*). BIBL.MICU a surprins bine conotația judiciară a termenului, de aceea, echivalentul ales de el (*pîră*) a continuat să fie folosit pînă la BIBL.1914 (inclusiv). Alți echivalenți: *neînțelegere* BIBL.CORN.1921, *pricină* BIBL.RADU-GAL., *treabă* BIBL.CORN.1931, *ceva* BIBL.2001. În BIBL.2007 secvența *πρᾶγμα ἔχων* a fost tradusă dinamic: *se ceartă*. ♦ Apostolul dezaprobă vehement apelul la judecătorii păgîni, pe care îi socotește nedrepți, (*ἀδίκων*) și recomandă implicit judecarea cazului prin recurs la „cei sfinți", *i.e.* membrii comunității creștine (*ἐπὶ τῶν ἁγίων*).

6:2

Apostolul corectează perspectiva eronată a corintenilor reamintindu-le că ei înșiși vor participa la judecata lumii, la finalul veacului prezent. Statutul lor eshatologic este argumentul că ei trebuie să se dovedească vrednici de a judeca situații curente, mult mai puțin importante. ♦ Secvența *vor să judece lumea* din BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ȘAGUNA, BIBL.1874, BIBL.1914 traduce gr. *κρινοῦσιν* („vor judeca"). ♦ Secvența *ἐν ὑμῖν* are valoare instrumentală (*pren voi* NTB, *prin voi* BIBL.MICU, *de voi* BIBL.1874), prin urmare traducerea *între voi* propusă de NT.NITZ.1897 este eronată. ♦ Termenul *κριτήριον* a însemnat inițial 'tribunal', dar prin extensie a ajuns să fie folosit și pentru cazuri judecate în tribunal (*lawsuit*, *legal action* BDAG, *s.v.* *κριτήριον*). Echivalenți în tradiția biblică românească: *giudecătorilor* NTB, *judecăți* BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.FILOTEI ș.a., *lucruri* BIBL.CORN.1921, *probleme* NT.2002, *cazuri* BIBL.2007. Pentru a evita neologizarea textului tradus, am redat *κριτήριον* prin *pricină* (același termen care traduce *πρᾶγμα* din 6:1). Verbul „să judecați" trebuie subînțeles, de aceea l-am marcat cu paranteze drepte.

6:3-4

Pavel reia din alt unghi ideea privind judecarea lumii de

către creştini: aceştia îi vor judeca inclusiv pe îngeri, de aceea trebuie să dovedească pricepere în problemele vieţii (*βιωτικά*). ♦ Gr. *καθίζετε* (6:4) pune probleme de interpretare fiindcă a fost interpretat în trei moduri diferite: (1) ca un exclamativ (ironic), (2) ca un îndemn care trebuie aplicat *ad litteram* sau (3) ca o întrebare retorică din care răzbate nemulţumirea apostolului cu privire la faptul că membrii bisericii apelează la cei din afara bisericii (THISELTON, p. 431-432). ♦ În tradiţia biblică românească, verbul *καθίζετε* este urmat de semnul întrebării în NTB, NT.NITZ.1897, BIBL.CORN.1921, BIBL.CORN.1931, NT.2002 şi BIBL.2007. Variantă „exclamativ-ironică" se întîlneşte doar la BIBL.ANANIA. În celelalte versiuni verbul este la indicativ, iar versetul 6:4 devine o constatare făcută pe un ton de reproş. Un caz aparte este BIBL.RADU-GAL., care sugerează că cei chemaţi să judece trebuie să fie tocmai membrii dispreţuiţi din biserică: „Aşa dar, dacă aveţi judecăţi lumeşti, pe cei nebăgaţi în seamă din biserică, pe aceştia să-i puneţi să vă judece!" ♦ Potrivit Sf. Ioan Hrisostomul, apostolul recomandă desemnarea ca judecători a oamenilor neînsemnaţi din biserică tocmai pentru a anticipa o posibilă obiecţie a celor care îi dispreţuiesc pe toţi. „Fiindcă doreşte să ne înveţe cu tărie că, orice ar fi, nu trebuie să ne încredinţăm celor din afară, după ce a ridicat o posibilă obiecţie, Apostolul o şi rezolvă şi spune după cum urmează: 'Poate va zice cineva: «Nu este nimeni între voi înţelept, nici destoinic să judece; dimpotrivă toţi sînt de dispreţuit (*εὐκαταφρόνητοι*)». Deci ce este de făcut? Chiar dacă nimeni nu este înţelept, zice, încredinţaţi [pricinile] celor mai puţini importanţi" (IOAN HRIS., 1COR., col. 133).

6:5-6

Întrebarea lui Pavel „Nu există între voi nimeni înţelept" conţine o doză de ironie, dată fiind ataşarea corintenilor faţă de înţelepciunea lumii. ♦ Verbul *διακρίνω* are aici sensul de „a deosebi". Echivalentul *să aleagă* din BIBL.MICU este nepotrivit. ♦ Secvenţa *ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ* este eliptică şi necesită o completare (*καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ* „şi între fratele lui") de tipul celei prezente în unele manuscrise ale Vulgatei sau în Peshitta siriacă (BDF, § 139; cf şi ROBERTSON, p. 409). ♦ Traducerea literală a originalului grecesc s-a soldat cu formulări ininteligibile: *carele va putea să aleagă întru mijlocul fratelui lui* BIBL.1688, *carele să potă judeca între fratele său* BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914. Acest literalism este prezent inclusiv la NT.NITZ.1897: *care va putea hotărî între fratele său.* Celelalte versiuni recurg fie la un plural (*între fraţii săi* NTB), fie la formula *între frate şi frate* (BIBL.CORN.1921, BIBL.1968, BIBL.ANANIA). ♦ În 6:6 Pavel exprimă în mod direct sursa nemulţumirii sale faţă de corinteni: „fraţii" din comunitatea creştină se judecă înaintea celor necredincioşi.

6:6-7

Argumentaţia Sf. Pavel ia o nouă turnură: existenţa acestor procese este dovada unei probleme mai profunde — incapacitatea corintenilor de a se raporta corect la situaţiile dificile prin care trec. ♦ Termenul *ἥττημα* (întrebuinţat doar aici şi în Rom. 11:12) înseamnă 'înfrîngere' (BIBL.ANANIA) sau 'pierdere', dar a cunoscut şi alte echivalări: *greşală* NTB, BIBL.CORN.1931, *biruinţă* BIBL.1688 (cu sensul de 'înfrîngere'), *păcat* BIBL.MICU, *neajunsă* BIBL.1874, *cădere* NT.NITZ.1897, BIBL.RADU-GAL., *cusur* BIBL.CORN.1921, *scădere* NT.1979, *decădere* NT.2002, *dovadă a înfrîngerii* BIBL.2007. ♦ Secvenţa interogativă *διὰ τί* ('de ce') a fost tradusă în BIBL.1688 prin *pentru căci.* ♦ Verbele *ἀδικεῖσθε* (lit. „sînteţi nedreptăţiţi") şi *ἀποστερεῖσθε* (lit. „sînteţi păgubiţi") sînt înţelese de unii gramaticieni ca forme de pasiv cu sensul de *sich lassen* (BDF § 314) sau ca verbe la diateza medie de tip cauzativ sau permisiv (ROBERTSON, p. 808). Din acest motiv, am introdus în traducere verbul „a primi" („de ce nu [primiţi] să fiţi nedreptăţiţi"). ♦ Departe de a accepta nedreptatea şi paguba (în spiritul Predicii de pe Munte), credincioşii înşişi sînt cei care comit nedreptăţi şi fraude în relaţia cu ceilalţi membri ai bisericii. Această constatare are rolul de a-i pregăti pe destinatari pentru avertismentul serios din 6:9.

6:9-10

Observaţia că cei nedrepţi (*ἄδικοι*) nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu îi vizează tocmai pe cei care nedreptăţesc (v. 8) şi fraudează. Menţionarea acestei categorii de oameni îi dă autorului prilejul de a deschide o paranteză în care sînt menţionate alte zece categorii de păcătoşi care nu vor intra în Împărăţia lui Dumnezeu: *πόρνοι* (*necuraţii* NTB, *curvari* BIBL.1688, *desfrînaţii* BIBL.1874), *εἰδωλολάτραι* (*slujitorii de idoli* NTB, *idolatrii* BIBL.1874), *μοιχοί* (*preacurvarii* BIBL.1688, *adulterii* BIBL.1874), *μαλακοί* (*malahi*), *ἀρσενοκοῖται* (*sodomiţi*), *κλέπται* (*furii* BIBL.1688), *πλεονέκται* (*scumpii* NTB, *lacomii* BIBL.1688), *μέθυσοι* (*beţivii* NTB), *λοίδοροι* (*blăstămătorii* NTB, *suduitorii* BIBL.1688, *ocărîtorii* BIBL.MICU), *ἅρπαγες* (*răpitorii* NTB, *hrăpitorii* BIBL.1688). ♦ În jurul termenilor *μαλακοί* şi *ἀρσενοκοῖται* s-au purtat în ultimele decenii numeroase discuţii, fiindcă sensul lor tradiţional a fost pus la îndoială de unii cercetători revizionişti (pentru detalii, vezi THISELTON, p. 440-452). ♦ Potrivit celor mai multe versiuni româneşti, termenul *μαλακοί* îi desemnează pe cei ce se masturbează. În acest sens este glosat şi echivalentul din NTB (*malachii*): „Ceia ce fac curvie, au cu mîna, au între coapse". În BIBL.1688 ideea este exprimă cu ajutorul unei perifraze: „cei ce să îmbală cu mădulariul". Că în sec. al XVII-lea „malachia" era echivalată cu masturbarea rezultă din *Îndreptarea legii* (glava 329): „Pentru malachia, adecă cine-ş bate mădulariul în mîni" (PRAV.1652, p. 302). Începînd cu BIBL.MICU, termenul a fost redat prin *malahi* (*malaki* în BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, *malachi* BIBL.1914). Gama echivalenţilor se diversifică în partea a doua a sec. al XVIII-lea (*efeminaţi* BIBL.1874, *moleşiţi* NT.NITZ.1897), însă termenul *malahi* revine în BIBL.CORN.1921 şi în versiunile sinodale (*malahieni*

BIBL.1968). Două versiuni mai recente folosesc perifraze care lărgesc sensul termenului: *stricații de tot felul* BIBL.ANANIA, *cei cu perversiuni sexuale* NT.2002. Un nou sens este propus de BIBL.2007: *bărbații care practică prostituția* (cf. *male prostitutes* NRSV), perifrază care creează confuzie, dat fiind că nu este clar dacă traducătorii au în vedere prostituia practicată de bărbați care se pun în serviciul unei femei sau prostituția homosexuală. ♦ Verbul *κληρονομέω* (18 ocurențe în NA[27]) este folosit de Pavel îndeosebi ca metaforă pentru mîntuire. „A moșteni împărăția lui Dumnezeu" înseamnă a avea parte de împărăția lui Dumnezeu, la manifestarea ei plenară, după revenirea lui Hristos. Un avertisment de aceeași factură este prezent în Gal. 5:21.

6:11

Apostolul Pavel le reamintește credincioșilor că ei înșiși au fost cîndva păcătoși din categoria celor menționați în versetele 9-10, dar că au trecut prin trei transformări fundamentale, exprimate prin trei verbe: *ἀπολούειν* ('a spăla'), *ἁγιάζειν* ('a sfinți'), *δικαιοῦν* ('a îndrepta', 'a îndreptăți'), toate la modul aorist, diateza pasivă. ♦ În original, fiecare dintre cele trei verbe este precedat de conjuncția *ἀλλά,* care imprimă versetului un ton apăsat și creează un contrast evident între ceea ce erau corintenii și ceea ce au devenit. ♦ Verbul *ἀπολούειν* (derivat al lui *λούειν*) este un *hapax* în corpusul paulin. Cealaltă ocurență din NT se găsește în Fapte 22:16, fiind pusă în legătură cu botezul („Fii botezat și spală-te de păcate tale"). În tradiția biblică românească, ocurența din 1Cor. 6:11 este redată în mod tipic prin „a spăla" (o excepție întîlnim în BIBL.1688: *a scălda*). ♦ Verbul *ἐδικαιώθητε* a fost redat cel mai adesea prin *v-ați îndreptat* (*îndireptat* BIBL.1688, *îndereptat* BIBL.MICU). O primă ruptură în raport cu tradiția survine la NT.NITZ.1897 (*ați fost îndreptățiți*), a doua fiind reprezentată de BIBL.CORN.1921, care folosește o parafrază (*ați fost puși într'o stare după voia lui Dumnezeu*). Acest echivalent are la bază definiția lui *δικαιοῦν* din THAYER: „Especially is it so used, in the technical phraseology of Paul, respecting God who judges and declares such men as put faith in Christ to be righteous and acceptable to him, and accordingly fit to receive the pardon of their sins and eternal life". În urma revizuirii cerute de Societatea Biblică Britanică, traducătorul a restrîns parafraza: *ați fost socotiți neprihăniți*. Verbul *a îndreptăți* (folosit inițial în NT.NITZ.1897) a fost preluat atît de BIBL.ANANIA (*v'ați îndreptățit*), cît și de BIBL.2007 (*ați fost îndreptățiți*). NT.2002, catolic, folosește verbul *a justifica*, mai apropiat de terminologia tradițională catolică (*iustificari*).

6:12

Cu acest verset Pavel inaugurează o nouă secțiune tematică, în care va face referire la libertinajul unor membri ai bisericii care, deși frecventau prostituatele din Corint, nu vedeau o incompatibilitate între acest fapt și statutul lor de membri în trupul lui Hristos. ♦ Secvența *πάντα μοι ἔξεστιν* („toate îmi sînt îngăduite", *toate mi-s slobode* NTB, BIBL.1688) care apare de două ori în acest verset și de două ori în 10:23 pare să fie un slogan prin care unii corinteni își clamau libertatea de a recurge la prostituate, sub motiv că trupul nu are importanță din perspectiva noului lor statut (pentru o discuție mai amplă, vezi Murphy-O'Connor, „Corinthian Slogans in 1Cor. 6:12-20", în *CBQ*, 40 (1978), p. 391-396). Apostolul Pavel preia sloganul corintenilor și îi limitează aplicabilitatea, arătînd că nu toate acțiunile sînt folositoare și că în niciun caz ele nu trebuie să-l domine pe cel care le întreprinde. ♦ NT.NITZ.1897 și BIBL.RADU-GAL. redau secvența *πάντα μοι ἔξεστιν* prin *toate îmi sînt iertate*, punînd în valoare un înțeles rar folosit al verbului „a ierta". ♦ Verbul *ἐξουσιάζειν* ('a stăpîni') se mai întîlnește doar în 7:4, în contextul discuției despre îndatoririle conjugale.

6:13

Referirea la *τὰ βρώματα* (*bucate* NTB, *mîncări* NT.NITZ.1897) și la *κοιλία* (*pîntece* NTB, *stomac* BIBL.2007) pare nepotrivită în contextul unei discuții despre imoralitate, însă ea se justifică dacă înțelegem afirmația apostolului ca parte a unei teologii mai ample cu privire la trup. Este foarte posibil ca unii dintre corinteni să-și fi apărat atitudinea libertină apelînd la exemplul necesității care guvernează relația dintre „bucate" și „pîntece". Apostolul subminează acest mod de a gîndi arătînd că cele două elemente (stomac, hrană) sînt destinate nimicirii. ♦ Verbul *καταργήσει* (*va răsipi* NTB, *va supra* BIBL.1688, *va strica* BIBL.MICU, *va desființa* BIBL.1874, *va nimici* BIBL.CORN.1921, *va distruge* NT.2002) are conotații eshatologice (cf. 13:8; 13:10-11; 15:24; 15:26, versete în care verbul este folosit pentru a indica nimicirea de la finalul veacului prezent). ♦ Pînă la BIBL.1874, cei cinci termeni în cazul Dativ din original au fost traduși tot prin Dativ în românește, făcînd dificilă înțelegerea versetului, din cauza suprapunerii cazurilor Dativ și Genitiv în românește (ex. *bucatele pîntecelor* și *Domnul trupului* sînt ambigue).

6:14-15

Versetul 14 anunță o temă teologică importantă (învierea din morți) care va fi dezvoltată în cap. 15. Corintenii au o teologie deficitară și apostolul face un prim pas pentru a o corecta, susținînd că trupul este important, fiindcă el va avea parte de înviere. ♦ Versetul 15 relansează formula de reproș *οὐκ οἴδατε* folosită deja de cinci ori în corpul epistolei și introduce un subiect teologic important (creștinul ca mădular al trupului lui Hristos) care va fi tratat pe larg în secțiunea 12:12-27. ♦ Verbul *αἴρειν* poate avea sensul de „a ridica", dar în acest caz participiul *ἄρας* trebuie redat prin „luînd", nu „ridicînd", ca în BIBL.1688, NT.NITZ.1897. ♦ Deși tradiția manuscrisă greacă nu pare să fi înregistrat variații pentru secvența *πόρνης μέλη* (*mădulare ale unei curve*) în primele versiuni românești Genitivul *πόρνης* nu este tradus prin *curvei*, cum ar fi de

aşteptat, ci prin *curviei*. Eroarea se întîlneşte în NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU şi versiunile care i-au reluat textul (BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914). Începînd cu BIBL.1874 textul a fost corectat, secvenţa *πόρνης μέλη* fiind echivalată cu *membre ale meretriceĭ* (cf. VULG.2 *membra meretricis*).

6:16-17

Un alt argument folosit de apostol pentru a combate atitudinea libertină a corintenilor provine din Fac. 2:24, verset potrivit căruia soţul şi soţia deven un singur trup. Secvenţa *εἰς σάρκα μίαν* este un semitism (cf. ebr. *lebasar ehad*). Pentru alte semitisme în NT, vezi BDF, § 145. Versetul din Facerea este folosit pentru a arăta că statutul de mădular al trupului lui Hristos exclude relaţiile intime cu o prostituată. ♦ Tradus literal, versetul afirmă, în prima parte: „cel care se uneşte cu o desfrînată devine un singur trup", dar în traducere am suplinit secvenţa „cu ea". Traducerile româneşti fac şi ele această precizare: *cu curva* NTB, (*cu curva*) BIBL.1819, *cu curva* BIBL.ŞAGUNA, *cu d'însa* BIBL.1874, *cu dînsa* NT.NITZ.1897. ♦ Verbul *φησίν* ('zice') este folosit pentru a introduce un citat din Scriptură. Deşi în original nu se precizează subiectul acţiunii, l-am inserat în traducere pentru a face versetul mai clar. ♦ Versetul 17 face pereche cu precedentul, fiindcă vorbeşte despre unirea creştinului cu Hristos, unire prin care cei doi sînt *ἕν πνεῦμα* ('un duh').

6:18

După cîteva argumente împotriva desfrînării, apostolul rezumă această secţiune cu un îndemn ferm („Fugiţi de desfrînare") urmat de un nou argument conform căruia acest păcat presupune un grad de implicare neîntîlnit în cazul celorlalte păcate. ♦ În corpusul paulin, termenul *ἁμάρτημα* ('păcat') este folosit doar de două ori (aici şi în Rom. 3:25), în vreme ce *ἁμαρτία* înregistrează 64 de ocurenţe. ♦ Imensa majoritate a traducerilor româneşti redau prepoziţia *εἰς* astfel încît să creeze o opoziţie clară cu *ἐκτός* ('în afară'): *în* (NTB, NT.NITZ.1897, BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA, NT.2002), *la* (BIBL.1688), *întru* (BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.ŞAGUNA). În versiunile CORNILESCU (1921, 1924, 1931) şi BIBL.2007 prepoziţia *εἰς* este redată prin *împotriva* (cf. SEGOND *contre*). Acest echivalent ni se pare mai potrivit, deoarece atît în *Septuaginta*, cît şi în NT, verbul *ἁμαρτάνειν* folosit în combinaţie cu prepoziţia *εἰς* are sensul de 'a păcătui împotriva' (ex. Mat. 18:15; 18:21; Luc. 15:18; 15:21; 17:4; Fapte 25:8; 1Cor. 8:12). Prin urmare, apostolul nu spune că cel care săvîrşeşte desfrînare păcătuieşte „în propriul trup", ci „împotriva propriului trup".

6:19

Ca parte a aceleiaşi argumentaţii îndreptate împotriva imoralităţii unor membri ai bisericii, Pavel aduce în prim plan o idee similară celei din 3:16-17: trupurile credincioşilor sînt temple ale Duhului Sfînt. ♦ Intrigaţi de singularul *σῶμα*, care are ca determinant un plural (*σῶμα ὑμῶν*, 'trupul vostru'), unii scribi au introdus pluralul *σώματα* (*sc.* 'trupurile voastre'). Aceleaşi raţiuni au motivat probabil traducerea *trupurele voastre* din NTB. ♦ Primele versiuni româneşti (NTB, BIBL.1688, BIBL.1819, BIBL.ŞAGUNA) redau *ναός* prin „besearecă". BIBL.FILOTEI (urmat de BIBL.1914) îl traduce prin *lăcaş*. BIBL.1874 introduce neologismul *templu*, care va fi preluat de toate celelalte versiuni.

6:20

În chip de argument final, apostolul de readuce aminte corintenilor că au fost cumpăraţi cu un preţ (*preţ mare* BIBL.CORN.1921, *grand prix* SEGOND, cf. VULG.2 *pretio magno*). ♦ Secvenţa *ἠγοράσθητε τιμῆς* este reluată în 7:23. ♦ Partea de final a versetului (*καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινα ἐστίν τοῦ θεοῦ*) lipseşte din numeroase manuscrise şi autori timpurii, fiind însă prezentă în textul bizantin (ERASM.1516, BIBL.1687) şi în unele manuscrise ale Vulgatei. Metzger apreciază că aceste cuvinte sînt la origine o glosă, fiindcă sînt irelevante într-un context care face referire la sfinţenia trupului (METZGER, p. 486). Deşi adaosul a fost eliminat din ediţiile critice, am păstrat textul în traducerea din coloana a cincea. ♦ Majoritea versiunile româneşti includ adaosul. NT.NITZ.1897 semnalează caracterul secundar al lecţiunii, redînd cu italice partea finală a versetului. BIBL.CORN.1931 şi BIBL.2001, ediţii care se înscrie pe făgaşul deschis de Nitzulescu, omit textul. În BIBL.2007, adaosul este trecut între paranteze.

Capitolul al 7-lea

7:1

Capitolul şapte este al doilea ca lungime (40 de versete), din cele şaisprezece ale epistolei. În această secţiune apostolul face referire îndeosebi la întrebările ridicate de credincioşii corinteni. Cea mai stringentă, aflată chiar la începutul capitolului, discută căsători şi celibatul. ♦ Sintagma *γυναικὸς ἅπτεσθαι* ('a se atinge de femeie'), tradusă literal în tradiţia biblică românească, a generat o polemică între doi biblişti occidentali: Gordon Fee şi Chrys Caragounis. Cel dintîi a publicat un articol intitulat „'Fornication' and 'Concession'? Interpreting 1Cor. 7:1-7", publicat în BIERINGER, p. 543-560. Potrivit acestui articol, *γυναικὸς ἅπτεσθαι* ('a se atinge de femeie') este un eufemism pentru relaţiile intime, iar pasajul reprezintă o pledoarie pentru celibat. Gordon Fee a răspuns cu „1 Corinthians 7:1-7 Revisited" în T. Burke & J. K. Elliott (editori), *Paul and the Corinthians*, Brill, 2003, p. 197-213. Biblistul american susţine că secvenţa „a se atinge de femeie" făcea parte din discursul asceţilor creştini din Corint care propuneau abstinenţa *în interiorul* căsătoriei. Caragounis a reluat subiectul într-un articol intitulat „What Did Paul Mean? The Debate on 1Cor 7:1–7", în *Ephemerides Theologicae Lovanienses* 82 (2006), p. 187-197, în care reafirma că sintagma „a se atinge de femeie" înseamnă

„a se căsători". Cel mai recent articol pe această temă a fost scris de Roy E. Ciampa, „Revisiting the Euphemism in 1 Corinthians 7.1", *JSNT* 31.3 (2009), p. 325-338. Potrivit lui Ciampa, secvenţa grecească supusă analizei înseamnă 'a întreţine relaţii sexuale din motive hedoniste' (pentru plăcere, nu pentru procreare), prin urmare Pavel se declară în principiu de acord cu perspectiva rigoristă a corintenilor, dar le recomandă să aibă în vedere pericolul reprezentat de imoralitate şi să nu uite care le sînt îndatoririle conjugale.

7:2

Pe de o parte, ţinînd cont de dificultăţile vremii, Pavel le recomandă credincioşilor să evite căsătoria, însă pe de altă parte, luînd în considerare presiunea instinctului trupesc, cere ca fiecare bărbat să-şi aibă propria soţie şi fiecare femeie, propriul soţ. ♦ Secvenţa *διὰ τὰς πορνείας* pune probleme de interpretare şi de traducere. În tradiţia biblică românească ea a fost tradusă uneori la plural (*pentru curvii* BIBL.MICU, *din pricina desfrînărilor* NT.NITZ.1897, *ca pază împotriva desfrînărilor* BIBL.RADU-GAL., *pentru a evita desfrînările* NT.2002, *datorită cazurilor de desfrîu* BIBL.2007), iar alteori la singular (*pentru curviia* NTB, *pentru curvie* BIBL.1688, *spre a preintimpina desfrênarea* BIBL.1874, *din pricina curviei* BIBL.CORN.1924, *din cauza desfrînării* BIBL.1968, *din pricina desfrînării* BIBL.ANANIA). Ca şi în alte versete, în BIBL.CORN.1921 (*pentru înlăturarea curviei*) urmează versiunea SEGOND (*pour éviter l'impudicité*). BIBL.CORN.1931 conţine o eroare de traducere: *din pricina curvarilor*.

7:3

Versetul înregistrează variaţii textuale: cele mai timpurii manuscrise, versiuni şi atestări patristice conţin gr. *ὀφειλήν* ('datoria'), înţeles probabil cu referire la relaţiile sexuale (METZGER, p. 488). În textul de tip bizantin, reprezentat de ERASM.1516 şi BIBL.1687, termenul a fost înlocuit cu perifraza *τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν*, 'afecţiunea datorată' (*debitam beniuolentiam* în traducerea lui Erasmus). ♦ Tradiţia biblică românească cunoaşte variaţii similare. Soluţia din NTB (*ce e deatoriu*) are în spate fie lecţiunea *ὀφειλήν*, fie *debitum* din VULG.[2] Următoarele versiuni, pînă la NT.NITZ.1897, au la bază textul bizantin: BIBL.1688 *cea după datorie bunăvoinţă*, BIBL.MICU *datornica bunăvoinţă*, BIBL.FILOTEI *datornica dragoste*, NT.1863, *datoria conjugală*, BIBL.1874 *cuvenita bună-voinţă*. Deşi bazat pe un text critic, NT.NITZ.1897 traduce *ὀφειλήν* prin „datoria iubirii" (*datoria* BIBL.1911, *ce-i datoreşte* BIBL.CORN.1931). Traduceri „dinamice" se întîlnesc în BIBL.CORN.1921 (*datoria de soţ*) respectiv NT.2002 (*datoria faţă de soţie*). ♦ Pînă la BIBL.FILOTEI, care introduce termenul *femee*, versiunile româneşti folosesc cu predilecţie termenul *muiare*, prezent şi în BIBL.ŞAGUNA.

7:4

Pavel comentează raportul de reciprocitate şi de egalitate care există între soţi din perspectiva „datoriei" conjugale, reamintindu-le cuplurilor căsătorite din Corint că fiecare are autoritate asupra trupului celuilalt. ♦ Secvenţa *muiarea cu trupul ei nu biruiaşte* (NTB), corespunzînd gr. *ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει* („soţia nu este stăpînă peste propriul trup") este opacă pentru cititorul modern. BIBL.1688 introduce o îmbunătăţire: *muiarea trupul său nu-l stăpînêşte*. Prima versiune în care găsim o traducere firească a verbului *ἐξουσιάζει* (*este stĕpîna*), păstrată pînă astăzi în tradiţia biblică românească, este BIBL.1874.

7:5

Cele mai timpurii manuscrise greceşti nu conţin primul element din sintagma *τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ*. Secvenţa este prezentă în Textus Receptus (ERASM.1516, BIBL.1687) folosit ca *Vorlage* de primele versiuni româneşti. BIBL.1874 inversează ordinea exerciţiilor spirituale (*rugăciune şi postu*), iar NT.NITZ.1897 marchează cu italice secvenţa care lipseşte din manuscrisele timpurii: „cu *postul şi* rugăciunea". În BIBL.CORN.1931 (revizuire a textului lui Nitzulescu) termenul scris cu italice a fost eliminat: „ca să vă îndeletniciţi cu rugăciunea". În BIBL.2007, tradusă după NA[27], postul este trecut între paranteze. ♦ Îndemnul *μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους* (lit. „nu vă privaţi unul pe celălalt") adresat cuplurilor de a-şi îndeplini obligaţiile conjugale (în domeniul sexual) are caracter eufemistic, de aceea traducătorii români au simţit uneori nevoia de a-l parafraza (*să nu opriţi deatoriia unul altuia* BIBL.MICU, *să nu vă refuzaţi unul pe altul* BIBL.2007) sau de a adăuga un complement: *datoria de soţi* BIBL.CORN.1921, *datoria căsătorească* BIBL.RADU-GAL. ♦ Pentru adjectivul substantivizat *σύμφωνος* (din sintagma *ἐκ συμφώνου*) au fost propuşi următorii echivalenţi: *voe* NTB, *tocmeală* BIBL.1688, *bunavoinţă* BIBL.MICU, *învoire* BIBL.1874, *învoială* NT.NITZ.1897, *bună învoială* BIBL.CORN.1921, *bună înţelegere* BIBL.ANANIA, *consimţămînt* NT.2002, *înţelegere* BIBL.2007. ♦ Primele soluţii de traducere pentru *ἵνα σχολάσητε* nu sînt fidele originalului (*pînă veţi fi cuprinşi*, NT.1648; *ca să păziţi* BIBL.1688). Sintagma „ca să vă îndeletniciţi", formulată de BIBL.MICU, a dominat tradiţia biblică românească pînă la NT.2002 şi BIBL.2007, care au introdus formulări neologice („ca să vă dedicaţi"). ♦ Îndemnul eufemistic *καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἦτε* a cunoscut echivalări redundante (*iarăş la un loc să vă împreunaţi* BIBL.1688), echivoce (*iară să vă adunaţi la un loc* BIBL.1819) sau mai explicite decît originalul (*iară să vă împreunaţi* BIBL.MICU, *să vă împreunaţi iarăşi* BIBL.CORN.1921). Verbul *πειράζειν* este tradus de toate ediţiile româneşti prin „a ispiti", cu excepţia NT.NITZ.1897, care foloseşte perifraza „a întărîta la păcat". ♦ Gr. *ἀκρασία*, *hapax legomenon* în corpusul paulin, a fost tradus după cum urmează: *nerăbdare* NTB, *neoprire* BIBL.1688, *neînfrînare* BIBL.MICU, *necumpătare* NT.NITZ.1897, *pornire la neînfrînare* BIBL.CORN.1921, *nestăpînire* BIBL.CORN.1924, *neputinţa de a se stăpîni* BIBL.ANANIA.

7:6

Deşi versetul este unul scurt, a dat naştere multor

dezbateri, în principal fiindcă exegeţii n-au putut ajunge la un consens cu privire la referentul lui *τοῦτο* sau cu privire la înţelesul gr. *συγγνώμη*. ♦ În privinţa lui *τοῦτο*, Thiselton consideră că Pavel are în vedere o concesie în raport cu partea finală a v. 5: „cuplul se poate abţine de la relaţii intime o perioadă de timp, dacă ambii consideră că acest lucru este folositor, însă decizia le aparţine; Pavel nu instituie nicio regulă sau poruncă în acest domeniu" (THISELTON, p. 510–511). ♦ Pentru gr. *συγγνώμη*, cei mai mulţi comentatori propun sensul de „concesie". Chrys Caragounis, („«Fornication» and «Concession»?", în BIERINGER, p. 554-559) pune sub semnul întrebării consensul şi propune trei posibile înţelesuri, pe care le prezentăm pe scurt în continuare: (1) în numeroase cazuri *συγγνώμη* este folosit atunci cînd o persoană îşi cere scuze (Lucian, *Imagines*, 15; *Pro Imaginibus*, 12) pentru ceea ce urmează să spună şi ar putea fi tradus cu „pardon". Acest sens este posibil în context, dacă pornim de la premisa că Sf. Pavel îşi cere scuze că a intrat atît de mult în viaţa intimă a creştinilor din Corint. (2) Un alt înţeles posibil este cel de „permisiune" sau „îngăduinţă" (Diodorus Siculus, *Bibliotheca*, 13, 29, 2). (3) Nu în ultimul rînd, termenul poate însemna şi „opinie personală" (Aristotel, *Etica nicomahică*, VI, 11, 1–2). Oricare dintre cele trei sensuri se potrivesc în context, de aceea este greu de spus care este cel avut în intenţie de autorul epistolei. În traducere am folosit sensul de „sfat", deoarece am pornit de la premisa că Pavel nu le scrie corintenilor de pe o poziţie autoritaristă, ci ca sfătuitor, dat fiind subiectul delicat pe care îl discută şi complexitatea situaţiilor din viaţa credincioşilor. ♦ În tradiţia biblică românească, termenul *συγγνώμη* a fost tradus prin *sfat* NTB, *voie* BIBL.1688, *îngăduinţă* NT.NITZ.1897, *pogorământ* BIBL.ANANIA.

7:7

Apostolul îşi exprimă preferinţa pentru celibat, dar este conştient că atît celibatul, cît şi căsătoria sînt daruri de la Dumnezeu şi că oamenii au vocaţii diferite în acest domeniu. ♦ Gr. *χάρισμα* este tradus la unison în tradiţia biblică românească, prin „dar". O excepţie este NT.2002 (*carismă*). Versiunea BIBL.CORN.1921 adaugă un adjectiv care nu se regăseşte în original (*dar deosebit*) sub influenţa lui SEGOND (*don particulier*).

7:8

Ducînd mai departe discuţia privitoare la căsătorie, Apostolul le scrie celor necăsătoriţi (*ἀγάμοις*) şi văduvelor (*χήραις*) că este bine să-şi păstreze statutul şi să nu se mai căsătorească. Prin *ἄγαμος* se poate înţelege o persoană (bărbat sau femeie) care fie a fost căsătorită (cf. 7:11), fie încă nu s-a căsătorit. ♦ NT.NITZ.1897 introduce în verset o nuanţă care nu se regăseşte în original: „Iar celor necăsătoriţi le zic *şi mai ales* văduvelor".

7:9

Din perspectiva apostolului, celibatul nu poate fi conceput în lipsa abstinenţei. Conştient de ispitele şi presiunile la care sînt supuşi creştinii şi în acest domeniu (cf. 7:2), le recomandă celibatarilor să se căsătorească. Limbajul eufemistic folosit de Pavel (*πυροῦσθαι*), trimite la presiunea instinctului sexual, care trebuie să-şi găsească împlinirea într-un cadru legitim – căsătoria. ♦ Secvenţa *οὐκ ἐγκρατεύονται* a cunoscut multiple echivalări: *nu să vor putea răbda* NTB, *nu se pot opri* BIBL.1688, *nu să contenesc* BIBL.MICU, *nu se vor putea ţinea* BIBL.FILOTEI, *nu se înfrînézĕ* BIBL.1874, *nu se pot stăpîni* NT.2002. ♦ Traducerea gr. *πυροῦσθαι* a oscilat iniţial între *să arză* (NTB, BIBL.MICU) şi *să să aprinză* (BIBL.1688, BIBL.FILOTEI), dar în final s-a impus primul termen. Traducătorii BIBL.2007 au făcut textul paulin mai explicit: „să ardă *de dorinţă*".

7:10

Pentru cei căsătoriţi autorul reia porunca lui Isus care interzice divorţul. Deşi Evangheliile în prezintă pe Iisus vorbind despre divorţ mai ales din perspectiva bărbatului, Marcu 10:12 menţionează divorţul iniţiat de soţie şi urmat de recăsătorire. Potrivit celor spuse de Iisus, această nouă căsătorie constituie adulter. ♦ Primele versiuni româneşti folosesc, pentru *γυναῖκα*, termenul *muiare*, redat de BIBL.FILOTEI cu *femee* şi de BIBL.CORN.1921 cu *nevastă*.

7:11

Sf. Pavel admite că pot exista situaţii în care o femeie să ceară despărţirea de soţul ei, dar nu precizează ce cauze ar putea justifica divorţul. ♦ Gr. *ἄγαμος,* folosit deja în 7:8 (verset în care Pavel recomandă viaţa de celibat) a fost tradus prin *nemăritată* sau *necăsătorită*. ♦ În partea a doua a versetului aflăm că reglementările pauline cu privire la divorţ sînt valabile în egală măsură şi pentru bărbat. Cei doi termeni folosiţi, *χωρίζω* 'a separa' şi *ἀφίημι* 'a lăsa', descriu aceeaşi realitate. ♦ O parte din acest verset a fost pusă de SEGOND între paranteze, probabil fiindcă traducătorul a considerat că Pavel comentează tangenţial problema consecinţelor pe care le antrenează divorţul. Sub influenţa acestei ediţii, parantezele se regăsesc şi în versiunile CORNILESCU (1921, 1924, 1931).

7:12-13

„Ceilalţi" cărora li se adresează apostolul în aceste versete sînt membrii familiilor mixte (soţul credincios şi soţia necredincioasă sau viceversa). În lumina versetelor care urmează, sîntem îndreptăţiţi să presupunem că unii dintre membrii bisericii din Corint considerau că acceptarea mesajului adus de Pavel trebuie să duc în mod necesar la despărţirea de soţiile lor necreştine. Apostolul le scrie să nu divorţeze de soţii, dacă ele consimt să continue relaţia matrimonială. ♦ Gr. *ἀδελφός* este folosit de Pavel de 39 de ori în corpul epistolei, pentru a face referire la membrii comunităţii din Corint sau din alte localităţi. ♦ În româneşte, sintagma „soţie necredincioasă" este ambiguă, putînd denumi o soţie infidelă soţului ei, însă din context rezultă foarte clar că Pavel face referire la soţiile

neconvertite. Pentru a dezambiguiza termenul, unele versiuni au tradus gr. *ἄπιστος* prin termeni ca *păgînă* (BIBL.RADU-GAL.) sau *necreştină* (NT.2002). ♦ Verbul *συνευδοκέω* are sensul de 'a se învoi', 'a consimţi', 'a încuviinţa'. Forma conjugată, *συνευδοκεῖ*, a fost redată în româneşte după cum urmează: *va voi* NTB, *bine va* BIBL.1688, *încuviinţează* NT.NITZ.1897, *se învoieşte* BIBL.CORN.1931, *voieşte* BIBL.CORN.1921, *vrea* BIBL.ANANIA, *consimte* NT.2002.

7:14

Versetul conţine variaţii textuale, în funcţie de vechimea manuscriselor. Unii copişti au adăugat adjectivul *πιστή* („credincioasă") la substantivul *γυνή* („femeie"). În textul bizantin, termenul *ἀδελφός* (din secvenţa *ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀδελφῷ*) a fost înlocuit cu *ἀνήρ*, pentru a crea paralelismul *γυνή – ἀνήρ*, iar ulterior substantivului *ἀνήρ* i-a fost adăugat adjectivul *πιστός*. ♦ Tradiţia biblică românească face dovada aceloraşi variaţii textuale, semnalînd uneori prin italice prezenţa lecţiunilor secundare (de ex., BIBL.1874). În NTB şi BIBL.MICU întîlnim „muiarea credincioasă" (cf. VULG.[2] *mulierem fidelem*), în vreme ce în BIBL.1688 conţine doar substantivul „muiare". ♦ Unele versiuni combină termenii *ἀνήρ* şi *ἀδελφός*, cu rezultate bizare precum „fratele *bărbat*" (NT.NITZ.1897) sau „bărbatul frate" (BIBL.RADU-GAL.). ♦ Substantivul *τὰ τέκνα* a fost tradus iniţial prin *feciori* (NTB, BIBL.MICU) şi *fii* (BIBL.1688). Începînd cu BIBL.1874, echivalarea lui s-a făcut, fără excepţie, prin *copii*. ♦ Afirmaţia lui Pavel că cel necredincios (*păgîn* BIBL.RADU-GAL.) este sfinţit prin soţia necredincioasă are menirea de a răspunde îngrijorării acelor creştini care considerau că partenerul păgîn îi poate „spurca". Apostolul risipeşte aceste false temeri arătînd că influenţa spirituală a soţului creştin este mai puternică decît cea a celui necreştin şi că ea se revarsă inclusiv asupra copiilor.

7:15

În textul bizantin (ERASM.1516, BIBL.1687) pronumele *ὑμᾶς* (din secvenţa *ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ὑμᾶς ὁ θεός*) a fost înlocuit cu forma *ἡμᾶς*, pentru a da îndemnului paulin o aplicabilitate mai largă. În tradiţia biblică românească numai două versiuni (NT.2002, BIBL.2007) optează pentru lecţiunea *ἡμᾶς*. ♦ Apostolul Pavel acceptă despărţirea soţilor, în cazul în care soţul necreştin insistă să se despartă, şi le reaminteşte corintenilor că nu sînt „legaţi", ci că au chemarea de a trăi în pace. ♦ În mod inexplicabil, verbului *οὐ δεδούλωται* („nu sînt legaţi") îi corespunde în NTB o formulare eronată: „că-i supus slujbei". Celelalte versiuni redau afirmaţia în mod corect: *nu iaste robit* BIBL.1688, *nu easte supus robiei* BIBL.MICU, *nu este robit* NT.NITZ.1897, *nu sînt legaţi* BIBL.CORN.1921. ♦ Secvenţa *ἐν τοῖς τοιούτοις* are probabil în vedere circumstanţele: *în asemenea împrejurări* BIBL.1874, *în împrejurarea aceasta* BIBL.CORN.1921, *în astfel de împrejurare* BIBL.RADU-GAL., *în cazuri de acestea* NT.2002, *în astfel de circumstanţe* BIBL.2007.

7:16

Asupra punctuaţiei corecte a acestui verset comentatorii se află în dezacord. Pentru unii, Pavel pune întrebări care dau la iveală un anumit scepticism cu privire la posibilitatea unei soţii de a-şi mîntui (*i.e.* converti) soţul. Fitzmyer găseşte paralele care sugerează că, prin aceste cuvinte, Pavel îşi arată optimismul şi le dă soţilor speranţa că pot contribui la bunăstarea spirituală a partenerilor (FITZMYER., p. 303). ♦ Deşi imensa majoritate a traducătorilor români a considerat că versetul este compus din două întrebări retorice, BIBL.1874 a transformat întrebările în afirmaţii: „Căcĭ ce sciĭ, femeă, poţĭ să mîntuĭ pre bărbatŭ; séŭ ce sciĭ, bărbate, poţĭ să mîntuĭ pre femeă". ♦ Gr. *σῴζω* (*a spăsi* NTB, *a mîntui* BIBL.1688 ş.urm.) a fost tradus de NT.NITZ.1897 prin *a scăpa*.

7:18

Dată fiind aşteptarea sa eshatologică, Pavel le recomandă corintenilor să nu fie preocupaţi de schimbarea statului lor social sau civil. Versetul de faţă conţine îndemnuri privitoare la circumcizie. Cei care au primit propovăduirea lui Pavel ca iudei şi sînt tăiaţi împrejur nu trebuie să revină asupra operaţiei. În mod analog, cei care au fost „chemaţi" pe cînd erau necircumcişi nu trebuie să se supună acestui rit. ♦ Îndemnul *μὴ ἐπισπάσθω* trebuie pus în contextul preocupării unor evrei de a-şi ascunde circumcizia sau de a se supune unei operaţii de refacere a prepuţului, operaţie numită *ἐπισπασμός* (ebr. *meşihat orla*[b] „tragere în jos a prepuţului"). Circumcizia ca practică religioasă a fost interzisă de Antioh al IV-lea Epiphanes (175-164 î.Hr.), după cum atestă 1Mac. 1:48, iar pedepsele pentru cei care au continuat să o practice au fost drastice (1Mac. 1:60-61). Iosif Flaviu (*Antichităţi* 12,241) relatează că o delegaţie a iudeilor elenizaţi i-a cerut lui Antioh permisiunea de a construi un gimanziu în Ierusalim, iar după zidirea lui „şi-au ascuns tăierea împrejur a mădularelor" (*τὴν τῶν αἰδοίων περιτομὴν ἐπεκάλυψαν*). Nu doar presiunea politică i-a determinat pe unii evrei să se supună acestei operaţii, ci şi dorinţa de a socializa în gimnazii şi la băile publice, locuri în care nuditatea nu putea fi evitată. Circumcizia, fiind considerată indecentă, respingătoare şi barbară atît de către greci, cît şi de către romani, constituia un veritabil stigmat social pentru evreii dornici de integrare, ceea ce explică încercările lor de a o ascunde sau anula. Pentru detalii asupra problemei, vezi (ABD, vol. 1, p. 1027, şi Robert G. Hall, „Epispasm, Circumcision in Reverse, *Bible Review*, August, 1992, p. 52-57). ♦ Secvenţa *μὴ ἐπισπάσθω* a generat o gamă largă de echivalări, unele inadecvate: *să nu pohtească netăiare împregiur* NTB, *nu pohtească netăiarea* BIBL.1688, *să nu-i pară rău* BIBL.MICU, *să rĕmînă circumcisŭ* BIBL.1874, *să nu se facă netăeat împrejur* NT.NITZ.1897, *să rămînă tăiat împrejur* BIBL.CORN.1921 (cf. SEGOND *qu'il demeure circoncis*), *să nu se ascundă* BIBL.RADU-GAL., *să nu-şi ascundă semnele tăierii* BIBL.ANANIA, *să rămînă aşa* NT.2002, *să nu-şi ascundă circumcizia* BIBL.2007. ♦ Neatenţia editorilor care au pregătit pentru tipar BIBL.1688

a făcut ca partea a doua a versetului (*ἐν ἀκροβυστίᾳ κέκληται τις, μὴ περιτεμνέσθω*) să fie tradusă de două ori: „întru netăiare împrejur neştine s-au chemat, nu să tragă tăiare" şi „întru neobrezanie s-au chemat, să nu să obrezuiască". Probabil editorii au operat o modificare în text, iar tipografii nu au înţeles că trebuie să tipărească doar una dintre variante.

7:19

Expresia *οὐδέν ἐστιν* („nu este nimic") are sensul de „nu înseamnă nimic" sau „nu are importanţă". ♦ Termenul modern „circumcizie" şi derivaţii lui au intrat în tradiţia biblică românească prin intermediul BIBL.1874, care foloseşte *circumcisiune* şi *necircumcisiune*. ♦ BIBL.1688 redă *ἀκροβυστία* printr-o perifrază opacă: „acoperirea margenii". ♦ Partea a doua a versetului este eliptică în original („ci păzirea poruncilor lui Dumnezeu"), de aceea în traducere am făcut explicit gîndul apostolului: „[Importantă] este păzirea poruncilor lui Dumnezeu". ♦ BIBL.RADU-GAL. a ales să rezolve problema adăugînd termenul „temei": „Paza poruncilor lui Dumnezeu este temeiul".

7:20

Tradus literal, versetul spune „fiecare în chemarea în care a fost chemat în aceasta să rămînă". În context, gr. *κλῆσις* are sensul de 'situaţie' sau 'stare' (BDAG, *s.v.* *κλῆσις*) şi cuprinde toate circumstanţele care definesc viaţa unui creştin.

7:21

Unele versiuni recente au renunţat la termenul *rob*, în favoarea lui *sclav* (NT.2002, BIBL.2007). Alţi echivalenţi: *slugă* NTB, *servŭ* BIBL.1874. ♦ Secvenţa *εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι* reprezintă o *crux interpretum*. Unii comentatori consideră că Pavel le recomandă sclavilor să-şi păstreze statutul, chiar şi atunci cînd au posibilitatea de a obţine eliberarea; (2) alţii sînt de părere că Pavel îi îndeamnă să folosească şansa pe care o au şi să obţină eliberarea. Într-un studiu dedicat acestei probleme, Caragounis arată că secvenţa *εἰ καί* nu introduce întotdeauna o propoziţie concesivă, ci are uneori sensul „dacă şi", „dacă, în plus", caz în care conjuncţia *καί* are menirea de a atrage atenţia asupra unei noi situaţii. Forţa concesivă a secvenţei *εἰ καί* este anulată de prezenţa conjuncţiei *ἀλλά*, care pune în opoziţie îndemnul *μή σοι μελέτω* şi condiţionala introdusă de *εἰ καί*. Cît despre secvenţa eliptică din apodoză (*μᾶλλον χρῆσαι*), Cargounis arată că verbul este la aorist, timp care exprimă o acţiune instantanee, în speţă folosirea prilejului de a obţine libertatea. Astfel, deşi Pavel îşi doreşte ca sclavii să nu fie neliniştiţi de poziţia lor socială, le îngăduie să devină liberi, dacă circumstanţele sînt favorabile (CARAGOUNIS, p. 293—299). ♦ Versiunile româneşti pot fi împărţite în trei categorii: (1) cele potrivit cărora Pavel recomandă rămînerea în sclavie, (2) cele care sînt în favoarea eliberării şi (3) versiuni ambigue, în care îndemnul paulin este neclar. În versiunile din prima categorie intră cu predilecţie cele timpurii: *mai bine trăiaşte cu aceaia* NTB (glosat marginal: *adecă cu slujbă*), *mai mult te supune* BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914. În BIBL.CORN.1921 traducerea este înlocuită de o parafrază: „ba chiar dacă ai putea să ajungi slobod, alege mai degrabă să rămîi în stare ta, şi trăieşte pentru Domnul". Ultima versiune din această categorie este BIBL.ANANIA: „Ai fost chemat fiind rob? N'avea grijă; mai mult îţi foloseşte, chiar dacă poţi ajunge liber". Într-o notă explicativă, diortositorul scrie: „Chemarea la credinţă valorează mai mult decît libertatea în sine, fiind ea însăşi libertate". Seria versiunilor care promovează eliberarea din sclavie începe cu NT.1863: „de poţi să fii slobodŭ, fă-o bucurosŭ". În acelaşi spirit sînt şi următoarele formulări: „dacă poţĭ să fiĭ liberŭ, întrebuinţéză maĭ bine *libertatea*" BIBL.1874, „dar dacă poţi să ajungi slobod, foloseşte-te" BIBL.CORN.1924, „dar dacă poţi să devii liber, mai bine profită!" NT.2002, „dacă poţi să ajungi liber, foloseşte *acea ocazie*!" BIBL.2007. Cîteva versiuni sînt ambigue: „ci şi dacă eşti în stare să fii de sine stătător, foloseşte te mai mult" NT.NITZ.1897, „ci şi dacă poţi să ajungi slobod, foloseşte-te mai degrabă" BIBL.CORN.1931, „Ci de poţi, cu toate acestea, să fii slobod, mai degrabă foloseşte-te" BIBL.RADU-GAL., „Iar de poţi să fii liber, mai mult foloseşte-te!" BIBL.1968.

7:22

Pentru apostol, cel mai important este ca omul, rob (*δοῦλος*, *slugă* BIBL.1688, *servŭ* BIBL.1874, *sclav* NT.2002), sau liber (*ἐλεύθερος*) să fie *ἐν κυρίῳ*, „în Domnul". Prin perspectiva pe care o propune, Pavel reduce diferenţele sociale dintre sclavi şi oameni liberi arătînd că cei care sînt în sclavie sînt eliberaţi de Domnul (spiritual), iar cei care se bucură de libertate „civică" sînt de fapt robi ai Domnului (şi nu pot trăi după poftele lor). ♦ Termenul *ἀπελεύθερος* (derivat al lui *ἐλεύθερος*) a fost tradus foarte diferit, de la ediţie la ediţie: *slobodnic* NTB, *slobod* BIBL.1688, *emancipatŭ* BIBL.1874, *de sine stătător* NT.NITZ.1897, *slobozit* BIBL.CORN.1921, *libert* BIBL.RADU-GAL., *liberat* BIBL.1968, *dezrobit* BIBL.ANANIA, *om liber* BIBL.2007.

7:23-24

În aceste două versete Pavel reia gîndul din v. 17, îndemnîndu-i pe credincioşi să-şi păstreze condiţia socială pe care o aveau cînd au fost chemaţi de Dumnezeu. ♦ Genitivul *τιμῆς* din v. 23 are valoare instrumentală şi trebuie tradus în consecinţă: („cu un preţ"), nu prin „drept preţ", ca în NT.NITZ.1897.

7:25

În următoarele versete Apostolul se adresează tinerilor necăsătoriţi. Dacă în secţiunile precedente a invocat porunca Domnului (împotriva divorţului), acum precizează că nu dă o poruncă, ci un sfat (*γνώμην*, *părere* NT.NITZ.1897, BIBL.2007). ♦ Deşi gr. *παρθένοι* a fost

tradus îndeobşte printr-un substantiv feminin (*verguri* NTB, *fecioare* BIBL.1688, *fete nemăritate* BIBL.CORN.1921), există indicii contextuale că termenul se referă la persoane de ambele sexe (tineri şi tinere) care încă nu s-au căsătorit (cf. nota din BIBL.2001). Pentru a face explicit acest gînd, am tradus *παρθένοι* printr-o perifrază: „care trăiesc în feciorie". ♦ În partea de final a versetului apostolul îşi reafirmă, în mod eufemistic, autoritatea: faptul că le dă corintenilor un sfat (nu o poruncă) nu înseamnă că această poruncă este lipsită de autoritate. Apostolul vorbeşte ca unul care s-a dovedit *πιστός credincios* NTB ş.urm., *vrednic de crezare* BIBL.CORN.1921, *vrednic de încredere* BIBL.2007.

7:26

Pe fondul aşteptării eshatonului, Sf. Pavel consideră că este mai bine ca oamenii să rămînă necăsătoriţi („în vergurie", conform glosei marginale din NTB). ♦ Gr. *ἀνάγκη* (etimonul lui „ananghie") înseamnă *nevoie* NTB, BIBL.1688, *trebuinţă* BIBL.MICU, BIBL.ANANIA, dar şi *dificultate* NT.2002. ♦ Secvenţa *ἐνεστῶσαν ἀνάγκην* a fost tradusă idiomatic în diferite versiuni: „vremurile grele cari se apropie" BIBL.CORN.1921 (cf. SEGOND *des temps difficiles qui s'approchent*) sau „nevoia ceasului de faţă", BIBL.RADU—GAL., BIBL.1968 şi NT.1979.

7:27

Pavel reia insistent îndemnul privind păstrarea status quo-ului, scriind de această dată din perspectiva bărbaţilor. Cei care sînt „legaţi" nu trebuie să caute „dezlegare" (*λύσις*, *divorţul* BIBL.2007), iar cei care sînt „dezlegaţi" (necăsătoriţi) nu trebuie să caute soţie. Pentru a face referire la aceste realităţi, Pavel foloseşte un limbaj metaforic: verbul *δέω* ('a lega'), verbul *λύω* ('a dezlega') şi substantivul *λύσις* ('dezlegare', 'divorţ').

7:28

Verbul *γαμέω* ('a se căsători'), cu două ocurenţe în acest verset, a fost redat diferit în tradiţia biblică românească („de te-ai însurat", „de s-au măritat" NTB). ♦ Gr. *ἁμαρτάνω*, folosit şi el de două ori în verset, a fost tradus în primele versiuni prin „a greşi" (NTB, BIBL.1688) şi apoi printr-un verb cu semnificaţii teologice mai puternice: „a păcătui". ♦ Gr. *θλῖψις* (45 de ocurenţe în NT, *hapax* în 1 Corinteni) a fost tradus după cum urmează: *scîrbă* NTB, *strînsoare* BIBL.1688, *necaz* BIBL.MICU, *suferinţă* NT.NITZ.1897, *necazuri* BIBL.CORN.1921. ♦ Gr. *σάρξ*, din secvenţa *τῇ σαρκί*, nu se referă strict la *trup* NTB, *corpă* BIBL.1874, *carne* NT.NITZ.1897, ci la viaţa pămîntească văzută ca proces (*vide* BDAG, *s.v. σάρξ* 2b atestări ale acestui înţeles). Aceeaşi înţelegere stă şi în spatele echivalenţilor din BIBL.CORN.1921 („necazuri pămînteşti") sau BIBL.2007 („necazuri ce ţin de această viaţă"). ♦ Gr. *φείδομαι* din finalul versetului are probabil valoare conativă, de aceea ar trebui tradus nu prin „vă cruţ", ci prin „aş vrea să vă cruţ". În unele versiuni traducerea lui este obscură: NTB *eu voesc voao*, BIBL.MICU *vă dau voie*. ♦ BIBL.ANANIA omite traducerea celei de-a doua fraze din verset: *καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ παρθένος, οὐχ ἥμαρτεν*, „şi dacă fecioara se mărită, n-a păcătuit".

7:29

Aşteptarea eshatologică intensă a Sf. Pavel rezultă din declaraţia potrivit căreia „vremea s-a scurtat". Desigur, Apostolul are în vedere intervalul de timp rămas pînă la parusia, venirea lui Iisus. Etica pe care le-o recomandă creştinilor este, în consecinţă, una a intervalului. În practică, ea înseamnă relativizarea căsătoriei şi a celorlalte valori care dau coeziune unei societăţi.

7:30

Revenirea iminentă a Mîntuitorului ar trebui să aline durerea celor ce plîng şi să tempereze bucuria celor care s-au ancorat prea mult în realitatea lumii prezente. Celor care se îndeletnicesc cu activităţile comerciale (Corintul era un important centru economic) li se reaminteşte că trebuie să păstreze o distanţă în raport cu munca lor. ♦ Secvenţa *ὡς μὴ κατέχοντες* a cunoscut echivalări diferite: *cum n-ară birui* NTB, *ca cînd n-ar ţinea* BIBL.1688, *ca cum nu ar stăpîni* BIBL.MICU.

7:31

Textul corespunzător secvenţei *οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ* a fost tradus stîngaci în NTB (*cei ce trăiesc cu ceastă lume*), respectiv BIBL.1688 (*ceia ce să trebuiesc cu lumea aceasta*). BIBL.MICU introduce o îmbunătăţire: *cei ce să folosesc cu lumea aceasta.* ♦ Gr. *καταχράομαι* (derivat al lui *χράομαι*, folosit în prima parte a versetului) denumeşte o utilizare mai intensă, de aceea în unele versiuni a fost tradus prin „a folosi din plin" (BIBL.CORN.1931, BIBL.1968, BIBL.ANANIA). ♦ Termenul *σχῆμα* (întrebuinţat numai aici şi în Filip. 2:7) a fost tradus prin *chipul* NTB, *faţa* NT.NITZ.1897 sau *înfăţişarea* BIBL.CORN.1931.

7:32-33

Dorinţa lui Pavel ca tinerii din Corint să rămînă necăsătoriţi are la bază convingerea că cel necăsătorit (*ἄγαμος*) se poate îngriji cu prioritate de viaţa spirituală (*τὰ τοῦ κυρίου* 'cele ale Domnului'), în vreme ce omul căsătorit are obligaţii sociale (*τὰ τοῦ κόσμου* 'cele ale lumii') de care trebuie să se achite. Apostolul pune în balanţă doi centri: soţia, în viaţa celui căsătorit, şi Dumnezeu, în viaţa celibatarului.

7:34

Versetul conţine o spinoasă problemă de critică textuală pe care cercetătorii n-au reuşit să o rezolve în mod satisfăcător. Aparatul critic al BIBL.1687 semnalează că, în unele ediţii, finalul versetului 33 continuă astfel: *καὶ μεμέρισται. καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἄγαμος καὶ ἡ παρθένος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου.* Dacă aceasta este punctuaţia corectă, Pavel afirmă că cel căsătorit se îngrijeşte de lucrurile lumii, cum să placă soţiei, şi este împărţit (*καὶ μεμέρισται*). În

continuare Apostolul scrie că femeia necăsătorită şi fecioara se îngrijesc de lucrurile Domnului, ca să fie sfinte cu trupul şi cu duhul. Această lecţiune este socotită mai plauzibilă în toate ediţiile critice moderne ale Noului Testament grec. Dacă admitem că lecţiunea corectă este cea din Textus Receptus (ERASM.1516, BIBL.1687) atunci Pavel afirmă în v. 34 că *μεμέρισται ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος* „se deosebeşte femeia de fecioară". Cea necăsătorită (*ἡ ἄγαμος*) se îngrijeşte de cele ale Domnului, ca să fie sfîntă şi cu trupul şi cu duhul, în vreme ce femeia căsătorită se îngrijeşte de cele ale lumii, cum să placă soţului. ♦ Editorii NTB au omis traducerea verbului *μεμέρισται* de la începutul versetului. De altfel, în acest punct ei au avut ca *Vorlage* nu Textus Receptus (în care termenul *γυνή* este fără determinant), ci un text în care substantivul „femeie" este însoţit de adjectivul „nemăritată" (cf. *mulier innupta* VULG.^{2}). ♦ Punctuaţia transcrierii din BIBL.1688 creează un pleonasm („fecioara cea nemăritată") care nu există în ediţia princeps. Conform punctuaţiei corecte, din original, versetul spune: „Împărţitu-s-au muiarea şi fecioara; cea nemăritată grijaşte ale Domnului, ca să fie sfîntă şi cu trupul şi cu duhul". ♦ Cu o excepţie (NT.NITZ.1897), toate versiunile de la BIBL.MICU la BIBL.CORN.1931 (inclusiv) conţin ideea că „femeia se deosebeşte (*μεμέρισται*) de fecioară". ♦ BIBL.RADU-GAL. a folosit un text grec similar celui critic, de aceea începutul versetului în traducerea sa („şi astfel e împărţit") continuă ideea din v. 33, care face referire la „cel căsătorit" (*ὁ γαμήσας*). Această înţelegere a versetului s-a perpetuat pînă la BIBL.ANANIA. ♦ Printr-o eroare, în BIBL.CORN.1921 termenul „măritată" a fost înlocuit cu „nemăritată", astfel încît partea a doua a versetului conţine un nonsens: „cea măritată se îngrijeşte de lucrurile Domnului, şi caută să fie sfîntă şi cu trupul şi cu duhul; iar cea nemăritată se îngrijeşte de lucrurile lumii, şi caută cum să placă bărbatului ei".

7:35

Textul bizantin (ERASM.1516, BIBL.1687) conţine lecţiunea *εὐπρόσεδρον*, un sinonim al lui *εὐπάρεδρον*, utilizat în ediţiile critice moderne. Rădăcina ambelor cuvinte este verbul *ἕζομαι*, 'a se aşeza', prefixat cu adverbul *ἐυ* şi prepoziţiile *παρά* şi *πρός*. Conform BDAG, ambii termeni fac trimitere la faptul de a fi permanent în slujire. ♦ Apostolul este conştient că încercarea de a trăi în celibat, în lipsa vocaţiei, poate constitui o cursă (gr. *βρόχος*, *laţu* BIBL.1688), de aceea îşi nuanţează recomandările. ♦ Partea a doua a versetului este eliptică, de aceea traducătorii au recurs la o paletă largă de echivalări, pentru a face explicit gîndul autorului. ♦ Adjectivul substantivizat *εὔσχημον* se referă la ceea ce este cuviincios, potrivit sau acceptabil. Echivalenţi în tradiţia biblică românească: *cuviinţă* NTB, *bun chip* BIBL.1688, *bună-cuviinţă* BIBL.MICU, *frumos* BIBL.CORN.1921, *cuviincios* BIBL.CORN.1931, *buna rînduială* BIBL.ANANIA, *vrednic de cinste* NT.2002, *corect* NTR. ♦ Traducerea lui *εὐπρόσεδρον* ('asiduu', 'devotat', SOPHOCLES) s-a dovedit mai dificilă, deoarece înţelesul acestui termen nu este la fel de evident ca al lui *εὔσχημον*. Opţiuni de traducere: *bună apropiare* BIBL.1688, *bună apropiere* BIBL.ŞAGUNA, *apropiere* BIBL.FILOTEI, *aţintire* BIBL.RADU-GAL., *alipire* BIBL.1968, *devotament* BIBL.2007. ♦ Adverbul *ἀπερισπάστως* ('fără distrageri'), din finalul versetului, a fost tradus după cum urmează: *fără împiedicare* NTB, *neîntrunat* BIBL.1688, *fără de smintealã* BIBL.MICU, *fără destragere* BIBL.1874, *ne trași fiind în multe griji* NT.NITZ.1897, *fără piedici* BIBL.CORN.1924, *fără împărţire* BIBL.CORN.1931, *fără clintire* NT.1979, *fără abatere* BIBL.ANANIA.

7:36-38

Pasajul a pus la încercare iscusinţa exegeţilor, generînd o gamă largă de interpretări, de la cea tradiţională, potrivit căreia Pavel se adresează părinţilor, oferindu-le sfaturi despre fetele rămase nemăritate, pînă la cele din perioada modernă, care pornesc de la premisa că apostolul se adresează unor logodnici care ezită să se angajeze în căsătorie (CONŢAC, p. 117-138). O rezolvare ingenioasă a dificultăţilor a fost propusă de Caragounis, care consideră că în acest pasaj *παρθένος* 'fecioară' are înţelesul de *παρθενία* 'feciorie' (CARAGOUNIS, p. 299-315). ♦ Pavel reia în acest pasaj ceea ce a spus deja, sub o altă formă, în 7:8-9. Acolo se adresa celor necăsătoriţi (divorţaţi) şi văduvelor, în vreme ce acum îi are în vedere pe *παρθένοι*, cei care niciodată n-au fost căsătoriţi.

7:36

În context, gr. *ἀσχημονεῖν* denumeşte eufemistic comportamentul indecent sau nepotrivit al persoanei care şi-a propus să trăiască în celibat, dar care descoperă că presiunea instinctului este prea puternică. ♦ Gr. *παρθένον*, înţeles de regulă ca „fiică [fecioară]" sau ca „logodnică" (BIBL.2007), poate avea şi sensul de 'feciorie'. ♦ Gr. *ὑπέρακμος* poate însemna atît „în floarea vîrstei", cît şi „trecut de floarea vîrstei". Unii comentatori consideră că în acest context înseamnă „sub presiunea instinctului sexual", de aceea am tradus secvenţa *ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος* printr-o parafrază: „dacă imboldul [trupului] este prea puternic". ♦ În comunitatea din Corint existau probabil mai multe persoane care, deşi atrase de idealul fecioriei, au realizat că exigenţele acestui stil de viaţă sînt prea ridicate. Pe acestea Sf. Pavel le îndeamnă să se căsătorească (*γαμείτωσαν*, „ei să se căsătorească").

7:37

În gîndirea paulină, *καρδία* nu constituie sediul sentimentelor, ci al voinţei, ca în gîndirea semitică. ♦ Gr. *ἀνάγκη* trebuie înţeles, în context, ca o referire la stringenţa biologicului, iar *θέλημα* ca eufemism pentru dorinţa sexuală (cf. *θέλημα σαρκός*, din Ioan 1:13).

7:38

Gr. *γαμίζειν* este folosit în NT cu sensul de „a da în căsătorie" (Mat. 22:30; 24:38; Marc. 12:25; Luc. 17:27;

20:35). Literal, secvenţa *ὁ γαμίζων τὴν ἑαυτοῦ παρθένον* înseamnă „cel care îşi dă în căsătorie propria fecioară". Dacă *παρθένον* înseamnă *παρθενία*, atunci secvenţa se referă la „cel ce dă în căsătorie fecioria", adică la „cel ce renunţă la feciorie prin căsătorie". Am avea, în acest caz, o reluare a ideii enunţate la începutul capitolului: căsătoria este bună, dar celibatul este mai bun, fiindcă le oferă oamenilor posibilitatea de a se dedica slujirii lui Dumnezeu fără distragerile pe care le presupune viaţa de familie.

7:39-40

În secţiunea finală a acestui lung capitol, Pavel se adresează văduvelor, arătînd că ele sînt „legate" atîta vreme cît soţii lor trăiesc şi că trebuie să respecte „legătura" căsătoriei. Verbul *δέω* a mai fost folosit în 7:27, de această dată cu referire la soţi. ♦ Verbul *κοιμάω* ('a dormi') este folosit metaforic, după cum reiese clar din context: moartea soţului este cea care îi permite soţiei să se recăsătorească. ♦ Apostolul introduce o clauză importantă: soţul trebuie să fie creştin (*μόνον ἐν κυρίῳ* 'numai în Domnul'). Conştient de problemele pe care le generează o căsătorie între o femeie creştină şi un bărbat păgîn, apostolul consideră că ar fi înţelept ca o femeie să aibă un soţ creştin. ♦ Versetul din finalul capitolului exprimă încă o dată preferinţa lui Pavel pentru celibat, în aşteptarea unei parusii iminente.

Capitolul al 8-lea

8:1

Capitolul 8 face referire la un subiect complet nou: atitudinea creştinilor din Corint la carnea jertfită idolilor (*τά εἰδωλόθυτα*). Conciliul de la Ierusalim (Fapte 15:29) le—a cerut creştinilor neevrei să evite consumul cărnurilor provenite din templele păgîne (*ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων*), însă unii membri ai bisericii din Corint revendicau dreptul de a mînca această carne, prevalîndu-se de o cunoaştere superioară, în virtutea căreia carnea ar putea fi considerată „neutră" din punct de vedere moral. ♦ Secvenţa *τά εἰδωλόθυτα* a fost tradusă după cum urmează: *acealea ce-s jărtvele idolilor* NTB, *ceale junghiate idolilor* BIBL.1688, *ceale ce să jertvesc idolilor* BIBL.MICU, *cele sacrificate idolilorŭ* BIBL.1874, *carnea rămasă dela jertfele aduse idolilor* BIBL.CORN.1921, *lucrurile jertfite idolilor* BIBL.CORN.1924, *carnea de la jertfele idoleşti* BIBL.RADU-GAL., *cărnurile jertfite idolilor* BIBL.ANANIA. ♦ Secvenţa *πάντες γνῶσιν ἔχομεν* („toţi avem cunoştinţă") pare un slogan al corintenilor ce revendică dreptul de a mînca din carnea sacrificată idolilor, de aceea am marcat-o cu ghilimele. ♦ Pentru gr. *γνῶσις* s-a impus ca echivalent în tradiţia biblică românească termenul *cunoştinţă* (BIBL.1688), dar întîlnim şi alternative precum *înţelegătură* NTB, *ştiinţă* BIBL.MICU, *cunoştinţa trebuitoare* BIBL.CORN.1921, *cunoaştere* BIBL.2007. ♦ Pînă la NT.NITZ.1897, ediţia care a impus sintagma *cunoştinţa îngîmfă*, verbul *φυσιοῖ* a fost redat prin termeni precum: *să făleaşte* NTB, *semeţeaşte* BIBL.1688, *face măreţ* BIBL.MICU, *îngîmfează* BIBL.1874. Termenul *umflă*, din NT.2002, trimite la sensul propriu al gr. *φυσιοῦν*. ♦ În partea a doua a versetului, apostolul insistă asupra rolului ziditor al dragostei. După cum vom afla din finalul capitolului, manifestarea ei presupune abţinerea de la consumul cărnii, pentru a evita distrugerea fraţilor de credinţă mai slabi.

8:2

Textus Receptus, urmat de traducerile româneşti anterioare NT.NITZ.1897, prezintă cîteva deosebiri faţă de textul critic NA[27]: (1) prezenţa verbului *εἰδέναι* (în NA[27] *ἐγνωκέναι*), (2) inserţia pronumelui negativ *οὐδέν* şi (3) verbul *γινώσκω* este la perfect (*ἔγνωκεν*), nu la aorist, ca în NA[27]. ♦ Apostolul atacă indirect poziţia celor din Corint care aveau o bună părere despre „cunoaşterea" lor şi le spune că nu au ajuns încă să cunoască aşa cum se cuvine. O critică similară a celor care au cunoştinţă, dar care o manifestă în lipsa dragostei, se întîlneşte în 1Cor. 13:2.

8:3

Apostolul subliniază primatul pe care trebuie să-l aibă dragostea în toate circumstanţele. Desigur, în prim-plan stă iubirea de Dumnezeu, dar aceasta se exprimă şi în relaţiile interumane. Pentru Pavel, cunoaşterea lui Dumnezeu de către om trebuie să fie dublată de (re)cunoaşterea omului de către Dumnezeu. O idee asemănătoare se regăseşte în Gal. 4:9, verset potrivit căruia galatenii l-au cunoscut pe Dumnezeu şi totodată au fost cunoscuţi de către el. Caracterul reciproc al acestei relaţii rezultă şi din 1Cor. 13:12. ♦ Pronumele *τις* a fost redat cu *cine* în NTB şi cu *neştine* în BIBL.1688. Prepoziţia *ὑπό* de la finalul versetului (NTB *de*) este tradusă în BIBL.1688 cu *despre*.

8:4

Textus Receptus conţine o inserţie (pronumele *ἕτερος*) în textul declaraţiei de la final (*οὐδεὶς θεὸς εἰ μὴ εἷς*), menită să facă mai explicită ideea că nu există alt Dumnezeu decît Dumnezeul revelat al lui Avraam. Principiul fundamental al monoteismului (preluat din Deut. 6:4) se regăseşte şi în alte epistole pauline (Rom. 3:30 *εἷς ὁ θεὸς*, Gal. 3:20 *ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστιν*). ♦ Deşi în textul grecesc termenul *βρῶσις* (*mîncarea* BIBL.1688, *consumarea* NT.2002) este la singular, în echivalentul din NTB este la plural (*mîncările*), probabil sub influenţa Vulgatei (*escis*).

8:5

Afirmaţia din Deut. 6:4 este explicitată de Pavel în v. 5-6. Versetul cinci relativizează statutul zeilor păgîni, numindu-i *λεγόμενοι θεοί* (*aşa numiţi dumnezei* NT.NITZ.1897). Totuşi, autorul admite că, deşi aceştia nu au există în mod real, ei au o existenţă subiectivă (în conştiinţele celor care li se închină). ♦ Versiunile BIBL.CORN.1921 şi BIBL.CORN.1924 introduc în partea a doua a versetului secvenţa „în adevăr" („cum şi sînt în adevăr mulţi «dumnezei»"), care nu are corespondent în original, fiind preluată de traducător din versiunea SEGOND („comme il existe *réellement* plusieurs dieux et plusieurs seigneurs", s.n.). ♦ Din raţiuni greu de

explicat, BIBL.RADU-GAL. a tradus cele două ocurenţe ale adjectivului „mulţi" prin secvenţa „cu belşug" („întru cît sînt, cu belşug, şi dumnezei şi domni").

8:6

Potrivit lui Metzger, în unele manuscrise greceşti şi în scrierile cîtorva Părinţi Răsăriteni, versetul conţine un adaos „trinitarian": *καὶ ἓν πνεῦμα ἅγιον, ἐν ᾧ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ* „şi un Duh Sfînt, în care sînt toate şi în noi în El" (METZGER, p. 491). Deşi atestarea lui în manuscrisele greceşti este foarte slabă, adaosul este prezent în NTB: „şi un Duh Sfînt, pentru carele-s toate, şi noi întru El", fiind glosat marginal: „La greceşate nu era". Potrivit TISCHEND.1872, adaosul se întîlneşte la Grigore de Nazianz (*Cuvîntarea* 39,12) sau Ioan Damaschinul (*Dogmatica*, cap. 10, trad. D. Fecioru, Bucureşti, EIBMBOR, 2005, p. 133). Sf. Ioan Hrisostomul nu are cunoştinţă de acest adaos; de altfel, oratorul se simte dator să le explice ascultătorilor de ce Pavel nu a menţionat nimic despre Duhul Sfînt (IOAN HRIS., 1COR., col. 164). ♦ Deşi prepoziţia *εἰς* din secvenţa *καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν* a fost tradusă cu „întru" în cele mai multe ediţii din tradiţia biblică românească, am preferat să o echivalez cu „pentru", în acord cu ideea potrivit căreia omul a fost creat pentru Dumnezeu şi pentru comuniunea cu el. ♦ În BIBL.CORN.1921, secvenţa *καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν*, care este eliptică, a fost redată liber: „şi pentru care trăim şi noi".

8:7

Textus Receptus (ERASM.1516, BIBL.1687) conţine o altă lecţiune (*τῇ συνειδήσει τοῦ εἰδώλου ἕως ἄρτι*) decît cea tipărită în NA[27] (*τῇ συνηθείᾳ ἕως ἄρτι τοῦ εἰδώλου*). Metzger apreciază că lecţiunea originală, *συνηθείᾳ* ('obişnuinţă'), a ajuns să fie înlocuită cu *συνειδήσει* ('conştiinţă') din cauza faptului că acest al doilea termen se mai întîlneşte o dată în finalul versetului (METZGER, p. 491)). ♦ Din perspectiva acestei lecţiuni, tradiţia biblică românească se împarte în două: primele versiuni (pînă la NT.NITZ.1897, inclusiv) se bazează pe un text „bizantin"; BIBL.CORN.1924 este prima versiune care face referire la obişnuinţa cu idolul, fie sub influenţa unei ediţii critice a NT, fie sub influenţa unei versiuni moderne. ♦ Cele două ocurenţe ale termenului *συνείδησις* 'conştiinţă', întrebuinţat prima dată aici în 1 Corinteni, au fost redate la început prin *ştiinţă* NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU (a doua ocurenţă: *cunoştinţă*), BIBL.1914. Prima versiune care introduce neologismul *conşciinţă* este NT.1863, urmată de BIBL.1874 şi BIBL.1968 (*conştiinţă*). Alţi echivalenţi: *ştiinţă de sinele* NT.NITZ.1897, *cugetul* BIBL.CORN.1921. ♦ Sub influenţa versiunii SEGOND („Quelques-uns, d'après la manière dont ils envisagent encore l'idole [...]"), BIBL.CORN.1921 recurge la o soluţie interpretativă: „Ci unii, după părerile nelămurite pe cari le au încă despre idoli [...]" ♦ Gr. *μολύνω*, folosit numai aici şi în Apocalipsa (3:4; 14:4), denumeşte în mod metaforic vinovăţia resimţită la nivelul conştiinţei de către creştinul care, deşi a renunţat la obiceiurile sale păgîne, rămîne tributar obişnuinţei anterioare şi consumă carnea jertfită idolilor ca şi cînd ea ar avea realmente vechea semnificaţie. ♦ Verbul *μολύνεται* a fost tradus după cum urmează: *spurcă-să* NTB, *se pîngăreşte* BIBL.1688, *se spurcă* BIBL.MICU, *se mînjeşte* NT.NITZ.1897, *este întinat* BIBL.CORN.1921, *se întineză* BIBL.CORN.1931, *se pîngăreşte* BIBL.RADU-GAL., *se păteză* NT.2002, *este pîngărită* BIBL.2007.

8:8

Textul tradiţional (ERASM.1516, BIBL.1687) diferă în cîteva privinţe de textul critic: verbul *παρίστημι* este la timpul prezent (*παρίστησιν*), nu la viitor (*παραστήσει*, NA[27]), iar ordinea verbelor *ὑστερούμεθα* şi *περισσεύομεν* este inversată (*περισσεύομεν*, *ὑστερούμεθα* în ERASMUS, dar *ὑστερούμεθα*, *περισσεύομεν* în NA[27]). Aceste diferenţe se regăsesc şi în versiunile româneşti. NT.NITZ.1897 este prima versiune care adoptă lecţiunea din textul critic. ♦ Gr. *παρίστημι* are în context sensul de „a aduce aproape de Dumnezeu" (BDAG, *s.v.* *παρίστημι* 1e). ♦ Secvenţa *οὐ παρίστησιν* (cu varianta *οὐ παραστήσει*) *τῷ θεῷ* a fost echivalată după cum urmează: *nu ne face iubiţi înaintea lui Dumnezău* NTB, *nu ne aduce la Dumnezău* BIBL.1688, *nu ne va pune pre noi înaintea lui Dumnezeu* BIBL.MICU, *nu ne face pe noi plăcuţi* BIBL.CORN.1921, *nu ne face mai primiţi în faţa lui Dumnezeu* BIBL.RADU-GAL., *nu mîncarea ne apropie de Dumnezeu* NT.2002. ♦ În NTB opoziţia *περισσεύομεν*/ *ὑστερούμεθα* a fost redată prin perifraze care trimit la bogăţie şi sărăcie: *[nu] vom fi mai bogaţi*/ *[nu] vom fi mai surumani*.

8:9

Prezenţa participiului *ἀσθενοῦσιν* (în Textus Receptus) în locul adjectivului *ἀσθενέσιν* din NA[27] nu schimbă cu nimic înţelesul textului. ♦ Gr. *ἐξουσία* denumeşte 'autoritatea' sau 'dreptul' de a face o anumită acţiune (cf. 7:37), dar în acest context trebuie înţeles ca „libertate" (cf. VULG.[2] *licentia*). Echivalenţi în tradiţia biblică românească: *slobozîia* NTB, *volnicia* BIBL.1688, *slobozeniia* BIBL.MICU (*slobozenia* BIBL.1914), *libertatea* BIBL.1874. Echivalentul din NT.NITZ.1897 (*stare de sinele*) este ininteligibil în absenţa consultării textului grec. ♦ Gr. *πρόσκομμα* (*hapax* în 1 Corinteni) a fost redat prin *zmintală* NTB, *poticală* BIBL.1688, *sminteală* BIBL.MICU, *scandală* BIBL.1874, *piatră de poticnire* BIBL.CORN.1921 (cf. *pierre d'achoppement* SEGOND), *împiedicare* BIBL.ANANIA. ♦ Pierzînd din vedere că în context se face referire la slăbiciunea conştiinţei, nu la o boală fizică, editorii BIBL.1688 au tradus participiul *ἀσθενοῦσιν* prin „celor ce bolesc". Din dorinţa de a face gîndul paulin mai explicit, unii traducători au introdus cîţiva determinanţi pe lîngă adjectivul „slabi": *slabi în credinţă* BIBL.CORN.1921, *slabi de înger* BIBL.RADU-GAL.

8:10

Natura problemei din Corint iese acum la iveală: un creştin care are „cunoştinţă" şi care frecventează sanctuarele

păgîne, unde se consumă carne jertfită idolilor, îl îmbie pe un alt credincios, a cărui conştiinţă este mai slabă, să procedeze la fel, cu rezultate dezastruoase pentru credinţa acestuia. ♦ Gr. *εἰδωλεῖον* (*hapax* în NT; scris şi *εἰδώλιον* în *Septuaginta*) denumeşte templele sau sanctuarele în care se practica închinarea la zeii păgîni. În 1Mac. 10:83, trupele lui Apoloniu, guvernatorul Celesiriei, se refugiază din calea oştirii lui Ionatan, mare preot, în sanctuarul (*εἰδώλιον*) lui Beth-Dagon din Azot. Versetul următor sugerează că *εἰδώλιον* este sinonim cu *ἱερόν* ('templu'), precizînd că oastea cuceritoare a dat foc templului (*ἱερόν*) lui Dagon şi celor care se refugiaseră în el. ♦ Echivalenţi pentru gr. *εἰδωλεῖον*: *soborul idolilor* NTB, *capiştea idolilor* BIBL.1688, *capişte* BIBL.MICU, *capiştea idolilor* BIBL.1914, *templulŭ idolilorŭ* BIBL.1874, *templu de idoli* BIBL.CORN.1921 (cf. *temple d'idoles* SEGOND), *templul idolilor* BIBL.1968, *templu al idolilor* NT.2002, *templul unui idol* BIBL.2007. ♦ Am tradus participiul *κατακείμενον* printr-o perifrază („întins [la masă]") menită să indice mai clar obiceiul antic de mînca întins pe o sofa. Versiunile care tradus acest participiu prin secvenţe ca „şezînd la masă" (NT.NITZ.1897, BIBL.CORN.1931, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, NT.1979, BIBL.ANANIA, NT.2002) pot crea în mintea cititorului neavizat imaginea anacronică a unor oameni care stau pe scaune, în jurul mesei, conform obiceiului european. ♦ Gr. *οἰκοδομηθήσεται* „se va zidi" are o încărcătură ironică, fiindcă în acest caz conştiinţa credinciosului slab nu este „zidită", ci „murdărită" ca urmare a încercării aceluia de a imita comportamentul coreligionarilor care „au cunoştinţă". Pentru a semnala caracterul ironic al afirmaţiei, am încadrat traducerea românească a verbului între ghilimele.

8:11

În textul lui ERASM.1516 verbul *ἀπόλλυμι* este la viitor (*ἀπολεῖται*, „va pieri"); în ediţiile critice, verbul este la prezent (*ἀπόλλυται*). O altă diferenţă între cele două tradiţii textuale vizează prepoziţia folosită (*ἐπί* în Textus Receptus, *ἐν* în NA[27]) şi locul termenului *ἀδελφός*. În Textus Receptus, substantivul *ἀδελφός* este însoţit de participiul *ἀσθενῶν* (*ὁ ἀσθενῶν ἀδελφός*); în NA[27], termenul se află la jumătatea versetului (*ὁ ἀδελφὸς δι'ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν*). ♦ Deşi în NTB secvenţa *ὁ ἀσθενῶν ἀδελφός* a fost tradusă corect (*frate slab*), BIBL.1688 foloseşte un echivalent care induce în eroare (*cel ce boleaşte*). ♦ Respectarea topicii greceşti de către unii traducători se soldează cu formulări ambigue, generate de apropierea dintre termenul *γνῶσις* şi pronumele relativ *δι'ὃν*, care în context îl reia pe *ἀδελφός*: *Şi va pieri frate slab, cu înţelesul tău, pentru carele Hristos au murit* NTB, *Şi piare cel ce boleaşte frate, spre ştiinţa ta, pren carele Hristos au murit* BIBL.1688 etc. Dezambiguizarea versetului se întîlneşte întîia oară în BIBL.1874: *Şi pentru sciinţa ta se va perde fratele teŭ celŭ slabŭ, pentru care Christosŭ a muritŭ*. ♦ Pentru a lămuri sensul adjectivului „slab", Cornilescu a adăugat determinantul „în credinţă" în ediţia din 1921.

8:12

În opinia apostolului, păcatul împotriva unui frate de credinţă (prin lezarea conştiinţei acestuia) echivalează cu păcatul împotriva lui Hristos. ♦ În context, prepoziţia *εἰς* are sensul de „împotriva" (cf. comentariul la 6:18). ♦ Gr. *τύπτω* (13 ocurenţe în NA[27]) este folosit aproape întotdeauna cu sensul propriu de „a bate" (Mat. 24:49; 27:30). În acest verset, verbul este folosit metaforic, cu sensul de „a leza". ♦ Participiul *τύπτοντες* a fost redat în româneşte după cum urmează: *nerănind* (sic!) NTB, *bătînd* BIBL.1688, *jignindŭ* BIBL.1874, *lovind* NT.NITZ.1897, *vătămînd* BIBL.CORN.1931, *rănind*. ♦ Pavel se adresează întregii comunităţi, folosind verbul la plural, dar în BIBL.2007 verbul este la singular (*păcătuieşti*).

8:13

Gr. *σκανδαλίζω* (29 ocurenţe în NA[27]), folosit de două ori în acest verset, este îndeobeşte folosit în NT cu sensul de 'a face pe cineva să cadă' (la nivel moral), 'a face pe cineva să păcătuiască'. Celălalt sens ('a scandaliza', 'a ultragia') nu este reprezentat la fel de bine (BDAG, *s.v.* *σκανδαλίζω*). ♦ În tradiţia biblică românească verbul a fost tradus prin *a sminti* NTB, *a fi de scandalŭ* BIBL.1874, *a aduce smintealâ* NT. 1897, *a face să păcătuiască* BIBL.CORN.1921, *a face să se poticnească* BIBL.CORN.1931, *a deveni piatră de poticnire* (şi *a poticni*) BIBL.ANANIA, *a scandaliza* NT.2002. ♦ În primele versiuni (de la NTB la NT.NITZ.1897) traducerea secvenţei *οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα* conţine o cacofonie (*mînca carne*) care a fost evitată prima oară de BIBL.CORN.1921 (*nu voi mînca niciodată carne*).

Capitolul al 9-lea

9:1

În Textus Receptus, ordinea numelor predicative este *ἀπόστολος*, *ἐλεύθερος* (cf. NA[27] *ἐλεύθερος*, *ἀπόστολος*). În plus, teonimul *Ἰησοῦς* este însoţit şi de determinantul *Χριστός*. Probabil adaosul se datorează unui scrib care a „corectat" numele aducîndu-l la forma tipică: Iisus Hristos. ♦ Tradiţia biblică românească se raliază textului critic odată cu NT.NITZ.1897. ♦ Neologismul *liberŭ* a fost introdus de BIBL.1874 şi relansat de BIBL.1968. Celelalte versiuni folosesc *slobod* NTB, BIBL.MICU, *volnicu* BIBL.1688, *stăpîn de mine* NT.NITZ.1897, *stăpîn pe mine* BIBL.RADU-GAL..♦ Prin succesiunea de întrebări retorice (patru la număr) Pavel afirmă indirect statutul de apostol şi prezintă motivele în baza cărora poate revendica acest titlu. Totodată, apostolul dă de înţeles că are deplină autoritate asupra bisericii din Corint, care este „lucrarea" lui în Domnul (cf. 4:15).

9:2

Diferenţa dintre Textus Receptus (*ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς*) şi textul critic (*ἡ γὰρ σφραγὶς μου τῆς ἀποστολῆς*) este de ordin stilistic şi nu schimbă sensul traducerii, indiferent care este lecţiunea originală. ♦ Particula *γε*, socotită de regulă intraductibilă, a fost redată

în unele versiuni prin *adevăr* NTB, *negreşit* BIBL.RADU—GAL., *cel puţin* BIBL.ANANIA. ♦ Gr. *σφραγίς*, tradus cel mai adesea prin *pecete* (*peceate*), a fost echivalat şi prin *sigilulŭ* BIBL.1874 (*sigiliul* NT.2002, BIBL.2007). ♦ Singurele versiuni care au renunţat la termenul *apostolie* (corespunzător gr. *ἀποστολή*) sînt BIBL.1688 (*trimitere*) şi NT.2002 (*apostolat*). ♦ Apostolul recunoaşte că este contestat în afara comunităţilor sale. Biserica din Corint, spre deosebire de alte comunităţi creştine ale vremii, confirmă statutul său de apostol.

9:3

Ordinea ultimelor două cuvinte din verset diferă în Textus Receptus (*αὕτη ἐστιν*) de cea din textul critic (*ἐστιν αὕτη*), dar fără a modifica în vreun fel sensul afirmaţiei. ♦ Versetul conţine un indiciu important privind relaţia tensionată dintre apostol şi comunitatea sa. ♦ Verbul *ἀνακρίνουσιν* are conotaţii judiciare şi ar trebui tradus prin „mă cercetează", chiar „mă anchetează". Gama de echivalenţi româneşti se prezintă astfel: *cearcă* NTB, *cercetează* BIBL.1688, *întreabă* BIBL.MICU, *scrutează* BIBL.1874, *ieau în cercetare* NT.NITZ.1897, *învinuiesc* BIBL.CORN.1921 (cf. *accusent* SEGOND), *iau la cercetare* BIBL.RADU-GAL., *judecă* BIBL.1968, *critică* BIBL.2007. ♦ BIBL.CORN.1921 propune în finalul versetului o traducere interpretativă care trece dincolo de ceea ce este permis unui traducător: *mă învinuiesc că nu sînt un adevărat apostol*. În BIBL.CORN.1924 termenul *învinuiesc* a fost înlocuit cu *cercetează* iar conţinutul „acuzei" a fost suprimat.

9:4

Gr. *ἐξουσία* din acest verset face legătura cu 8:9 (în care apostolul îi avertizează pe credincioşii că libertatea lor de a mînca din carnea jertfită idolilor ar putea deveni o piatră de poticnire pentru fraţii lor). ♦ NTB a urmat probabil o versiune a Vulgatei în traducerea termenului *ἐξουσία:* ocurenţa din 8:9 a fost tradusă cu *slobozîia* (VULG.[2] *licentia*), iar cea din acest verset cu *puterea* (VULG.[2] *potestatem*). Alţi doi echivalenţi sînt *volnicie* BIBL.1688 şi *dreptulŭ* BIBL.1874. În BIBL.ANANIA secvenţa *οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν* este tradusă prin *nu ne stă'n putere*. ♦ Pentru a clarifica ce înseamnă dreptul de a mînca şi a bea, BIBL.RADU-GAL. a introdus un adaos (*în sarcina bisericilor*) la finalul versetului.

9:5

Conjuncţia *καί* este folosită în acest verset de trei ori. Din raţiuni stilistice, am renunţat la ea în favoarea virgulei. ♦ Secvenţa *ἀδελφὴν γυναῖκα* pune probleme de traducere şi interpretare. Traducătorii protestanţi consideră că ea înseamnă „soţie creştină". Potrivit acestei înţelegeri, apostolul afirmă că şi el ar avea dreptul să-şi desfăşoare activitatea de propovăduitor itinerant întovărăşit de soţie, cum procedează ceilalţi apostoli, rudele lui Iisus şi apostolul Petru. Unii cercetători ortodocşi şi catolici consideră, dimpotrivă, că secvenţa nu trebuie înţeleasă „matrimonial". Pavel ar face referire la practica apostolilor de a duce cu ei o femeie creştină care să aibă grijă de ei. Nota de subsol din BIBL.ANANIA este probabil reprezentativă pentru acest tip de înţelegere: „Femeie creştină; din categoria celor ce, asemenea sfintelor femei (Luc. 8:2-3), îi însoţeau pe apostoli făcîndu-le menajul şi scutindu-i astfel de grijile mărunte". Aceeaşi idee o regăsim şi în NT.2002 (catolic): „Sensul expresiei «femeie soră» este de colaboratoare creştină (soră îngrijitoare). Este eronată traducerea protestantă: *soră care să fie nevasta noastră*". ♦ În versiunile ortodoxe secvenţa *ἀδελφὴν γυναῖκα* este tradusă în mod literal: *sor muiare* NTB, BIBL.1688, *soră muiare* BIBL.MICU, *soră, femeie* BIBL.1914. Începînd cu BIBL.RADU-GAL., ordinea elementelor a fost inversată: *femeie soră* (BIBL.1968, NT.1979, BIBL.ANANIA), iar înţelesul versetului rămîne incert. NT.NITZ.1897 dezambiguizează sintagma, traducînd-o prin *soră ca femee*. BIBL.CORN.1921 introduce ideea de căsătorie: *o soră în credinţă, care să fie nevasta noastră* (cf. *une soeur qui soit notre femme* SEGOND). Sintagma *soţie credincioasă* (BIBL.2007) este ambiguă, deoarece adjectivul „credincioasă" este folosit în limba română şi cu sensul de „fidelă". ♦ Din acest pasaj, Calvin deduce că Pavel nu era căsătorit, dar că „cinstind o soţie creştină cu numele de *soră* el arată, mai întîi de toate cît de tare şi de iubitoare ar trebui să fie legătura dintre doi soţi evlavioşi, care sînt ţinuţi împreună de o dublă legătură. Mai departe el indică totodată ce cuviinţă şi ce conduită onorabilă ar trebui să existe între cei doi. De aici, putem deduce cît de greşit este să se spună despre căsătorie că este nepotrivită pentru slujitorii Bisericii" (CALVIN, 1COR., p. 291).

9:6

Începînd cu BIBL.1874, numele grecesc *Βαρναβᾶς* (*Varnava* NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU) a început să fie scris *Barnaba*. ♦ Secvenţa *μὴ ἐργάζεσθαι* este tradusă în VULG.[2] prin *hoc operandi*, turnură care a influenţat, la rîndul ei, versiunea BIBL.MICU (*a face aceasta*). ♦ BIBL.CORN.1921 explică în ce constă dreptul la care face referire Pavel: *dreptul să nu lucrăm pentru întreţinere*. O explicaţie similară întîlnim în BIBL.ANANIA: *Sau numai mie şi lui Barnaba nu ne stă'n putere să nu ne'ntreţinem din muncă?*

9:7

Gr. *στρατεύεται* a fost redat iniţial printr-un singur termen (*osteaşte* NTB, BIBL.1688). Ulterior, tradcătorii au simţit nevoia unei circumlocuţiuni: *slujeaşte în oaste* BIBL.MICU, *servesce în óste* BIBL.1874, *slujaşte ca ostaş* NT.NITZ.1897, *merge la războĭ* BIBL.CORN.1924, *slujeşte în oaste* BIBL.RADU-GAL., *merge la oştire* NT.2002, *a fost în armată* BIBL.2007. ♦ Într-un articol dedicat gr. *ὀψώνια*, Chrys Caragounis arată că în context termenul înseamnă „provizie", echivalent pe care l—am adoptat în traducere („Opsōnion: A Reconsideration of its Meaning", în *Novum Testamentum* 16, nr. 1, ian 1974, p. 35-57). ♦ Tradiţia biblică românească a privilegiat sensul pecuniar al termenului *ὀψώνια: leafa* NTB, *chelşuguri* BIBL.1688, *cheltuela* BIBL.1874 (*cheltuială* BIBL.CORN.1921),

plată NT.NITZ.1897, *solda* BIBL.1968, BIBL.ANANIA. ♦ Neologismul *plîntéză* (gr. *φυτεύει*) a fost folosit întîia oară în BIBL.1874, şi reluat ulterior în NT.2002 şi BIBL.2007.

9:8

Textus Receptus conţine o îmbunătăţire stilistică în raport cu cel critic: textul este împărţi în două întrebări distincte, iar adverbul de negaţie *οὐχί* este plasat la începutul celei de a doua întrebări (*ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει*). În textul critic adverbul stă mai aproape de final, înainte de verb (*ἢ καὶ ὁ νόμος ταῦτα οὐ λέγει;*). ♦ Expresia *κατὰ ἄνθρωπον*, întîlnită deja în 3:3, a fost tradusă după cum urmează: *după ale omului* NTB, BIBL.1688, *după om* BIBL.MICU, BIBL.1914, *dupre socotinţa oamenilorŭ* BIBL.1874, *după felul de gîndire al oamenilor* BIBL.CORN.1921, *după felul oamenilor* BIBL.CORN.1924, *după mintea omenească* BIBL.RADU-GAL., *în felul oamenilor* NT.1979, *după judecata omenească* BIBL.ANANIA, *ca om* NT.2002, *dintr-o perspectivă omenească* BIBL.2007.

9:9

În Textus Receptus întîlnim verbul *φιμώσεις* (ERASM.1516 *φημώσεις*), nu *κημώσεις*, ca în NA[27]. Metzger observă că lecţiunea originală, *κημώσεις*, a fost înlocuită de scribi cu verbul *φιμώσεις* folosit în textul septuagintal din Deut. 25:4 (METZGER, p. 492). ♦ În versiunile timpurii forma numelui lui Moise a fost *Moisi*. Forma neologică *Moise* apare întîia dată la NT.NITZ.1897. ♦ BIBL.CORN.1921 a introdus complementul verbului „treieră" (*treieră grîul*, cf. *il foule le grain* SEGOND). ♦ Secvenţa *μέλει τῷ θεῷ* este tradusă de BIBL.RADU-GAL. printr-o expresie rar folosită în românește: *îi este aminte lui Dumnezeu*.

9:10

Textus Receptus (ERASM.1516, BIBL.1687) conţine un adaos în partea a doua a versetului (*τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ*). Potrivit manuscriselor timpurii (utilizate de NA[27]) Pavel scrie *ὀφείλει ὁ ἀλοῶν ἐπ'ἐλπίδι τοῦ μετέχειν* „se cuvine ca cel ce treieră [să treiere] cu speranţa că va avea parte [de recoltă]". În opinia criticilor de text, după *ἀλοῶν* trebuie să subînţelegem infinitivul *ἀλοᾶν* (*i.e. ὀφείλει ὁ ἀλοῶν ἀλοᾶν ἐπ'ἐλπίδι τοῦ μετέχειν*). Cele două recomandări ale lui Pavel sînt deci paralele: cel care ară trebuie să are cu nădejde, iar cel care treieră trebuie să treiere cu nădejdea că va avea parte de rod. Pentru a întregi sensul enunţului, unii scribi au introdus modificări suplimentare, creînd astfel lecţiunea care domină în Textus Receptus. ♦ NTB nu urmează textul bizantin (cum fac BIBL.1688 şi BIBL.MICU), ci textul Vulgatei. Secvenţa „cine trieră, supt nădeajde, rodul ei să-l ia" corespunde secvenţei latineştei „et qui triturat in spe fructus percipiendi" (VULG.[2]). De altfel, termenul „rod" (*fructus* VULG.[2]) nu are corespondent în textul grecesc. ♦ Traducerea verbului *μετέχειν* („ca să aibă parte") în NT.NITZ.1897 (*ca să se împărtăşească*) este ambiguă pentru cititorul modern, care foloseşte reflexivul verbului *a împărtăşi* pentru a face referire la euharistie. ♦ Galaction consideră că *ὅτι* introduce un citat veterotestamentar şi pune două puncte pentru a marca presupusa mărturie scripturistică. Totuşi, VT nu conţine niciun verset de felul acesta, ci doar o aluzie vagă la tema seceratului (Sir. 6:19). Din acest motiv, este mai indicat să considerăm că *ὅτι* are valoare cauzală. Înţelegerea tradiţională a versetului s-a perpetuat în toate versiunile ortodoxe, pînă la BIBL.ANANIA, inclusiv. ♦ Pentru a face traducerea mai explicită, am introdus secvenţa „de recoltă" între paranteze. În anumite versiuni, verbul *μετέχειν* este urmat de alte complemente: *din ce treieră* BIBL.CORN.1921, *de el* (i.e. grîu) BIBL.CORN.1924, *de rodul său* BIBL.RADU-GAL., *de roade* BIBL.1968, NT.1979, BIBL.2007. ♦ BIBL.2007 evită repetarea secvenţei *ἐπ'ἐλπίδι* din acest verset, dar introduce o cacofonie: „Cînd plugarul ară şi treierătorul treieră, trebuie să o facă cu speranţa că vor avea parte de roade."

9:11

Şirul argumentelor invocate de apostol pentru a dovedi că ar avea dreptul să fie susţinut financiar de corinteni continuă prin prezentarea disproporţiei dintre bunurile duhovniceşti şi cele materiale. Apostolul sugerează că folosul spiritual pe care l-a adus el corintenilor este incomparabil mai mare decît folosul material pe care i l-ar putea oferi ei la schimb. ♦ Deşi pronumele *ὑμῖν* nu este însoţit de prepoziţia *ἐν*, l-am tradus adăugînd prepoziţia „prin" (*i.e.* „am semănat printre voi"). ♦ Am tradus *τὰ πνευματικά* prin „[bunuri] spirituale" şi *τὰ σαρκικά* prin „[bunuri] pămînteşti". ♦ În primele versiuni termenul *τὰ σαρκικά* a fost tradus literal: *trupeştile* NTB, *ceale trupeşti* BIBL.1688, BIBL.MICU. Alţi echivalenţi: *cele timporale* BIBL.1874, *cele fireşti* NT.NITZ.1897, *bunurile voastre vremelnice* BIBL.CORN.1921 (cf. *vos biens temporels* SEGOND), *cele pămînteşti* BIBL.RADU-GAL., *bunurile materiale* NT.2002, *lucruri materiale* BIBL.2007.

9:12

Dacă în 8:9 Sf. Pavel îi avertiza pe corinteni că libertatea (*ἐξουσία*) lor poate deveni o piatră de poticnire (*πρόσκομμα*) pentru fraţii de credinţă, acum se dă pe sine ca exemplu: apostolul caută să nu pună piedică (*ἐγκοπήν*) Evangheliei lui Hristos. Această idee va fi continuată în 10:32, verset în care Pavel le cere credincioşilor să fie ei înşişi *ἀπρόσκοποι*. ♦ Sensul secvenţei *τῆς ἐξουσίας ὑμῶν* (NA[27] *τῆς ὑμῶν ἐξουσίας*) a fost interpretat diferit de-a lungul timpului. Potrivit lui Trail, cei mai mulţi comentatori consideră că această construcţie genitivală înseamnă „dreptul pe care îl au alţii asupra voastră", nu „dreptul pe care îl daţi altora", de aceea traducerea pe care am făcut-o se raliază acestui consens (TRAIL, VOL. 1, p. 345). ♦ Literalismul primelor versiuni face greu de înţeles începutul versetului: *de-s alţii părtaşi puterii voastre* NTB, *de sînt alţii de volnicia voastră părtaş* BIBL.1688, *deaca au parte alţii de putearea voastră* BIBL.1914. ♦ Traducerea corectă a verbului *ἐχρησάμεθα* se întîlneşte prima oară în NT.NITZ.1897 (*nu*

ne am folosit). Versiunile anterioare nu sînt suficient de exacte: *n-am trăit* NTB, *nu ne-am trebuit* BIBL.1688, *nu am făcut* BIBL.MICU. ♦ Un ecou al declaraţiei *πάντα στέγομεν* se regăseşte în 13:7, cu referire la dragoste (*πάντα στέγει*). ♦ Echivalentul consacrat pentru gr. *ἐγκοπή* este *piedică*, termen folosit prima oară în NT.NITZ.1897 şi reluat apoi de toate versiunile româneşti. Cu excepţia BIBL.1688, care preferă o soluţie etimologizantă (*tăiare*, *ἐγκοπή = ἐν + κόπτω,* BDAG), celelalte versiuni timpurii folosesc sinonime ale lui „piedică": *zminteală* NTB, *împiedicare* BIBL.MICU, *zăticnire* BIBL.1914, *scandalŭ* BIBL.1874.

9:13

Secvenţa gr. *ἐργάζομαι τὰ ἱερά* este glosată în BDAG prin „a îndeplini riturile de la templu". Probabil Pavel are în minte contextul iudaic (cf. Num. 8:11), dar principiul enunţat de el depăşeşte sfera Templului din Ierusalim. ♦ Secvenţa *οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι* a fost redată de regulă în mod literal: *ceia ce slujesc la jărtve* NTB, *cei ce sfintele lucrează* BIBL.1688, *cei ce lucrează cele sfinte* BIBL.CORN.1931, *cei ce săvîrşesc cele sfinte* BIBL.1968. Echivalări „dinamice" întîlnim în BIBL.CORN.1921 *cei ce îndeplinesc slujbele sfinte*, NT.2002 *slujitorii templului*, BIBL.2007 *cei care slujesc în Templu*. ♦ Secvenţa *ἐκ τοῦ ἱεροῦ* (lit. „din templu") a fost tradusă în mod inexplicabil prin *den jărtve* în NTB. Versiunile ortodoxe de pînă la BIBL.1914 (inclusiv) au folosit un termen creştin (*besearecă*, *biserică*) pentru a denumi o instituţie iudaică. În traducerile de la sfîrşitul sec. al XIX-lea întîlnim două neologisme (*templu* BIBL.1874, *santuar* NT.NITZ.1897), însă cel care s-a impus în traducerile de mai tîrziu a fost cel din BIBL.1874. Echivalări libere ale secvenţei *ἐκ τοῦ ἱεροῦ*: *din lucrurile aduse la Templu* BIBL.CORN.1921, *din prinoasele templului* BIBL.RADU-GAL.. ♦ Secvenţa *οἱ παρεδρεύοντες τῷ θυσιαστηρίῳ* a fost tradusă după cum urmează: *carii slujesc la oltariu* NTB, *ceia ce lîngă jîrtăvnic şăd* BIBL.1688, *carii slujesc oltariului* BIBL.MICU, *cei ce servescŭ altarului* BIBL.1874, *cei care stăruiesc la altar* NT.NITZ.1897.

9:14

Echivalentul *dau în ştire* (gr. *καταγγέλουσιν*, 'propovăduiesc') folosit de NT.NITZ.1897 este unic în tradiţia biblică românească. ♦ Gr. *ζῆν* a fost tradus nu doar prin *a trăi* (BIBL.1688) sau *să trăiască* (BIBL.1914), ci şi prin *să se hrănească* NTB, BIBL.MICU, BIBL.RADU-GAL.. ♦ Apostolul face aluzie la tradiţii păstrate în Mat. 10:10 şi Luc. 10:7. În primul din cele două versete Iisus afirmă că lucrătorul este vrednic de hrana lui (*τῆς τροφῆς αὐτοῦ*); în cel de al doilea, că este vrednic de plata lui (*τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ*). Această a doua variantă se păstrează şi în 1Tim. 5:18.

9:15

Textus Receptus diferă de textul critic (NA[27]) în cîteva privinţe: verbul *χράομαι* este la aorist (*ἐχρησάμην*, nu la perfect - *κέχρημαι* - ca în NA[27]), iar anacolutul din partea a doua a versetului a fost corectat stilistic, astfel încît *τὸ καύχημά μου οὐδεὶς κενώσει* a devenit *τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ*. ♦ NT.NITZ.1897 a urmat lecţiunea critică, dar nu a semnalat anacolutul paulin printr-o punctuaţie adecvată: *căci frumos este pentru mine mai bine să mor sau nimenea să nu nimicească cuvîntul laudei mele*. ♦ În context, *καύχημα* trebuie tradusă prin *pricină de laudă* (BIBL.CORN.1921) sau *motiv de laudă* (NT.2002, BIBL.2007). Versiunile timpurii folosesc *laudă* (NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU), *fală* (BIBL.1874) sau, mai puţin inspirat, *cuvîntul laudei* (NT.NITZ.1897) sau *cuvînt de laudă* (BIBL.RADU-GAL.). ♦ Verbul *κενώσῃ* (întîlnit deja în 1:17) a cunoscut multiple echivalări: *să deşarte* NTB, *să deşărteze* BIBL.1688, *să facă înzădarnică* BIBL.MICU, *să facă deşértă* BIBL.1874, *să nimiciască* NT.NITZ.1897, *să ia* BIBL.CORN.1921 (cf. *enlever* SEGOND), *să zădărnicească* BIBL.CORN.1931, *să lase fără* BIBL.2007.

9:16

Sf. Pavel foloseşte gr. *ἀνάγκη* ('constrîngere'), folosit în combinaţie cu verbul *ἐπίκειται* (lit. „este aşezată"), pentru a exprima ideea că îi revine obligaţia de a vesti Evanghelia şi că refuzul îndeplinirii misiunii care îi revine poate avea consecinţe serioase pentru el. Limbajul este eufemistic, dar probabil Pavel are în vedere pedeapsa ori judecata lui Dumnezeu. ♦ Caracterul dificil al secvenţei *ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται* a pus la încercare ingeniozitatea traducătorilor: *lipsa mă sileaşte* NTB, *nevoie-m iaste asupră* BIBL.1688, *datoriia mă sileaşte* BIBL.MICU, *nevoie îmi zace asupra* BIBL.1914, *sînt nevoitŭ* BIBL.1874, *neapărata trebuinţă me ţine de aproape* NT.NITZ.1897, *trebuie* BIBL.CORN.1921, *o neapărată trebuinţă este asupra mea* BIBL.CORN.1931, *poruncă mare stă deasupra mea* BIBL.RADU-GAL., *stă asupra mea datoria* BIBL.1968, *asupra mea stă trebuinţa* BIBL.ANANIA, *datoria mă obligă* NT.2002, *este obligaţia mea* BIBL.2007. Unele formulări (BIBL.MICU, NT.2002) sugerează în mod nejustificat ideea că Pavel propovăduieşte Evanghelia dintr-un simţ al datoriei, şi nu pentru că se află sub constrîngere divină.

9:17

Adjectivele *ἑκὼν* ('voluntar') şi *ἄκων* ('involuntar') exprimă două posibile atitudini pe care le-ar putea adopta Apostolul în relaţie cu activitatea pe care este chemat să o îndeplinească. Îndeplinirea de bună voie a obligaţiilor care îi revin va fi urmată de răsplătire; dimpotrivă, dacă îşi îndeplineşte vocaţia de nevoie, este asemenea unui om care împlineşte o isprăvnicie. ♦ Gr. *οἰκονομία* (*hapax* în 1 Corinteni, dar cf. *οἰκονόμος* în 4:1-2) a fost redat în după cum urmează: *vistiernicie* NTB, *diregătorie* BIBL.1688, *dregătorie* BIBL.1914, *sarcină de îngrijitor* NT.NITZ.1897, *isprăvnicie* BIBL.CORN.1921, *economie* BIBL.CORN.1931, *sarcină* BIBL.1968, *slujire* NT.1979, *misiune* NT.2002, *responsabilitate* BIBL.2007. ♦ În BIBL.RADU-GAL., secvenţa *εἰ δὲ ἄκων* este parafrazată prin *fiindcă lucrez din poruncă*.

9:18

Răsplata lui Pavel este să propovăduiască mesajul

Evangheliei fără a cere ceva în schimb şi fără a exercita dreptul de a fi susţinut de corinteni în activitatea de predicare. ♦ Adjectivul *ἀδάπανον* a fost tradus prin *fără plată* NTB, *fără cheltuélă* BIBL.1874, *lipsit de cheltuială* BIBL.CORN.1931. ♦ Tradus literal, verbul *θήσω* înseamnă „să pun" (BIBL.1914), dar în context el a fost tradus prin *să vestesc* BIBL.CORN.1921 sau *să ofer* BIBL.2007. În BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968 şi NT.1979 verbul este urmat de un complement („înaintea oamenilor") care nu are corespondent în original. ♦ Secvenţa *εἰς τὸ μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου* este aproximată astfel în primele versiuni: *ca să nu viez rău slobozîia mea* NTB, *ca să nu mă prea trebuiesc cu putearea mea* BIBL.1688, *ca să nu fac eu după puterea mea cum nu să cade* BIBL.MICU. Începînd cu BIBL.1874, ideea paulină devine explicită: *ca să nu facŭ rea întrebuinţare de dreptulŭ meu.* ♦ Secvenţa *dreptul meu de propovăduitor* din BIBL.CORN.1921 constituie un împrumut din SEGOND (*mon droit de prédicateur*).

9:19

Pavel se declară liber în raport cu toţi, prin urmare secvenţa *ἐκ πάντων* ar trebui tradusă prin *de toţi* (precum în BIBL.1874 şi în versiunile ulterioare ei), nu prin *de toate*, cum a fost transpusă în versiunile timpurii, de la NTB la BIBL.1914. ♦ Gr. *κερδαίνω* se întîlneşte numai în cap. 9 (5 ocurenţe) şi în Fil. 3:8. Am considerat că traducerea *să cîştig* (NT.NITZ.1897, BIBL.CORN.1921, NT.2002) este mai potrivită stilistic decît *să dobîndesc* (NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1688, BIBL.ANANIA). ♦ BIBL.RADU-GAL. a folosit o parafrază pentru a traduce secvenţa *ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων: deşi faţă cu toată lumea sînt stăpînul meu însumi.*

9:20

Textus Receptus (ERASM.1516, BIBL.1687) nu conţine adaosul *μὴ ὢν αὐτὸς ὑπὸ νόμον*, foarte răspîndit în manuscrisele greceşti timpurii şi prezent în NA[27]. Pentru Metzger, lipsa acestui segment de text din anumite tradiţii textuale se explică foarte bine printr-o omisiune cauzată de homoioteleuton. Ocurenţele multiple ale secvenţei *ὑπὸ νόμον* îl predispun pe copist să sară accidental o parte de text (METZGER, p. 493). ♦ Lecţiunea lipseşte din NTB sau BIBL.1688, fiind introdusă de BIBL.MICU (probabil sub influenţa Vulgatei, *cum ipse non essem sub lege*), prin mijlocirea căruia a trecut în ediţiile ortodoxe ulterioare, pînă la BIBL.1914. Adaosul a pătruns şi în ediţiile publicate de SBB, începînd cu NT.NITZ.1897, care urmează un text critic. În BIBL.CORN.1921, textul este pus între paranteze (*măcar că nu sînt supt Lege*), ca urmare a influenţei lui SEGOND (*quoique je ne sois pas moi-même sous la loi*). Celelalte versiuni din sec. XX includ, fără excepţie, această precizare făcută de apostol. ♦ Pentru detalii privind traducerea termenului *Ἰουδαίος* în româneşte, vezi comentariul la 1:22.

9:21

Deşi Apostolul declară că a devenit *ἄνομος* faţă de păgîni („cei fără Lege"), el atrage atenţia că nu este lipsit de Legea lui Dumnezeu, ci este supus Legii lui Hristos, în sensul că ascultă şi imită exemplul acestuia. ♦ Secvenţa *ἔννομος Χριστῷ* a generat opţiuni de traducere multiple: *supt leagea lui Hristos* NTB, *întru Leagea lui Hristos* BIBL.1688, *supus legii lui Christos* NT.NITZ.1897, *avînd legea lui Christos* BIBL.RADU-GAL.. ♦ NT.2002 introduce în prima parte a versetului (*τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος*) o nuanţă depreciativă care nu există în textul original: *am devenit un fărădelege.*

9:22

Lipsa conjuncţiei *ca* din NTB (corespunzînd lui *ὡς* din Textus Receptus) şi prezenţa lui *pre toţi* (deşi în greacă întîlnim pronumele *τινάς*) sînt indicii că în acest verset traducătorul a urmat textul Vulgatei (*Factus sum infirmis infirmus... ut omnes facerem salvos*). ♦ Traducerea verbului *σώσω* prin *să scap* (NT.NITZ.1897) nu păstrează conotaţia soteriologică a declaraţiei pauline; echivalentul *să cîştig* (NT.2002) se datorează probabil neatenţiei traducătorilor, care n-au sesizat trecerea de la *κερδήσω* (folosit în mod repetat în v. 19-22) la *σώσω.* ♦ Termenul *slabi* este explicat în BIBL.2007 prin adaosul *în credinţă.*

9:23

Deşi lecţiunea *πάντα* (*πάντα ποιῶ*) este mult mai timpurie şi mai răspîndită decît cea din Textus Receptus (*τοῦτο ποιῶ*), am urmat lecţiunea bizantină. Prima versiune care adoptă textul critic este NT.NITZ.1897 (*toate le fac*).

9:24

Pentru traducerea gr. *στάδιον* au fost propuşi următorii echivalenţi: *halcă* NTB, *ţeanchiu* BIBL.1688, *locul de priveală* BIBL.MICU, *circŭ* BIBL.1874, *stadiu* NT.NITZ.1897, BIBL.RADU-GAL., *locul de alergare* BIBL.CORN.1924, *stadion* BIBL.1968, *arenă* BIBL.2007, termen pe care l-am întrebuinţat în traducerea din coloana a cincea. ♦ O glosă marginală din NTB lămureşte sensul lui *halcă*: „Halca iaste, de pun vrun lucru scump într-un loc, deci aleargă, carele soseaşte mai curînd, ia dobînda". ♦ Termenul *ţeanchiu*, nu este atestat în DLR cu sensul de 'stadion' sau 'loc de întreceri sportive', ci numai cu următoarele înţelesuri: (1) „semn care marchează graniţa, hotarul unui teritoriu"; „fig. perioadă, răstim al vieţii; limită, sfîrşit al vieţii"; (2) „semn făcut pe un vas în locul pînă unde ajunge vinul"; (3) „ţel, scop, ţintă". Trecerea de la un sens de bază ('hotar') la unul secundar ('loc delimitat') ar putea explica de ce *ţenchi* este folosit în 1Cor. 9:24 cu sensul de 'stadion'. Un sens apropiat celui din BIBL.1688 găsim totuşi în cazul termenului *ţanc*, variantă a lui *ţenchi*: „3. (Regional; la unele jocuri de copii) Loc sau semn la care trebuie să ajungă sau pe care trebuie să-l atingă cei ce se întrec la un joc (de obicei, cu mingea)" (DLR, *s.v. ţanc* 3). ♦ Gr. *βραβεῖον* (din aceeaşi familie cu *βραβεύς*, „arbitru la jocuri" şi *βραβεύω* „a judeca, a arbitra", DELG, *s.v. βραβεύς*) este redat prin *premiulŭ* începînd cu BIBL.1874. Alţi echivalenţi: *dobîndă* NTB, *plaşca* BIBL.1688, *daruri* BIBL.MICU, *darul* BIBL.1914,

darul de biruitor NT.NITZ.1897, *cununa* BIBL.RADU-GAL.. ♦ Termenul *plaşcă* pare să aibă două sensuri distincte în limba română veche: (1) 'văl', 'mantie' şi (2) 'recompensă', întîlnit în Fil. 3:14 şi 1Cor. 9:24. Acest al doilea sens este folosit în versetul de faţă, fiind atestat şi în *Letopiseţul* lui Miron Costin (20,28). Relatînd campania lui Constantin vodă de pedepsire a mercenarilor aflaţi pe teritoriul Ţării Româneşti, cronicarul scrie că simpla acuzaţie se solda cu o execuţie sumară (tragere în ţeapă): „Şi cum aducia cineva la divan ori fără divan şi striga: «Doamne, ia, şi esta au fostu săiman!», în locu-l înţepa şi cine-l aducia lua plaşcă, cum dzic muntenii" (CRONICARI, p. 343).

9:25

Gr. *ἀγωνίζομαι*, ale cărui ocurenţe neotestamentare sînt mai ales metaforice, este întrebuinţat aici cu sens propriu: 'a lupta la jocurile olimpice'. Atestarea acestui sens se întîlneşte la Philon (*De cherub.*, 1,80), într-un pasaj care descrie mişcările unui atlet care se luptă pentru victorie sau pentru cunună într-o întrecere de pugilism sau de pancraţiu (*ἀθλητῇ πυγμὴν ἢ παγκράτιον περὶ νίκης καὶ στεφάνων ἀγωνιζομένῳ*; PHILON, CHERUB., p. 56). ♦ Ideea de competiţie sau de luptă nu reiese cu suficientă claritate din versiunile timpurii ale versetului: *cela ce să sileaşte* NTB, *cela ce să nevoiaşte* BIBL.1688, *cel ce să oşteaşte* BIBL.MICU, *cel ce se nevoieşte* BIBL.1914. Alte versiuni scot mai bine în evidenţă originea sportivă a metaforei folosite de Pavel: *celŭ ce combate* BIBL.1874, *ceice se luptă pentru întîietate la jocurile de obşte* BIBL.CORN.1921, *cei ce se luptă la jocurile de obşte* BIBL.CORN.1924, *luptător la joc* BIBL.CORN.1931, *luptător la jocuri* BIBL.RADU-GAL., *oricine se luptă* BIBL.1968, *luptător* BIBL.ANANIA, *atlet* NT.2002. Echivalentul din BIBL.2007 (*alergători*) îngustează prea mult sensul originalului, probabil sub influenţa versetului precedent. ♦ Gr. *στέφανον* (*stemă* NTB, *cununie* BIBL.1688), folosit adesea în textele clasice în conexiune cu *βραβεῖον*, a fost redat prin *cunună* începînd cu BIBL.MICU. O alternativă mai puţin uzuală este *coroană* NT.NITZ.1897, NT.2002. ♦ Adjectivul *φθαρτόν* trimite în context la veştejire, dar traducerea lui românească a fost mult mai diversă: *putrezitoare* NTB, *stricată* BIBL.1688, *stricăcioasă* BIBL.MICU, *peritoare* NT.NITZ.1897 (*pieritoare* NT.2002), *care se poate vesteji* BIBL.CORN.1921, *putrezitoare* BIBL.CORN.1931, *care se vestejeşte* BIBL.RADU-GAL. (*care se veştejeşte* BIBL.2007).

9:26

Sf. Pavel se dă pe sine ca exemplu, reluînd cele două imagini deja folosite: alergatul şi lupta sportivă. În legătură cu prima acţiune, Apostolul scrie că ea nu se desfăşoară *ἀδήλως* (*orbeşte* BIBL.RADU-GAL., *la întîmplare* BIBL.1968, *fără rost* NT.2002, *fără ţintă* BIBL.2007). În primele versiuni, secvenţa *ὡς οὐκ ἀδήλως* nu este tradusă suficient de precis: *nu fără de adevăr* NTB, *nu ca cum nu aţ* (sic!) *şti* BIBL.1688, *nu ca cum nu aş fi* BIBL.MICU). Parafraze în spiritul originalului se întîlnesc în BIBL.1914 (*nu ca şi cum n'aş şti*), BIBL.CORN.1921 (*nu ca şi cum n'aş şti încotro alerg*), BIBL.CORN.1931 (*nu ca pe neştiute*). ♦ Gr. *πυκτέω* (*hapax* în NT) trimite la pugilism, de aceea în cele mai multe versiuni a fost tradus printr-o perifrază care conţine termenul „pumn": *bat cu pumnul* BIBL.1688, *mĕ lupt cu pumnul* NT.NITZ.1897, BIBL.CORN.1921, BIBL.RADU-GAL., *lupt cu pumnul* NT.2002. Echivalenţii din NTB (*boinicesc*), BIBL.MICU (*dau războiu*), BIBL.1874 (*mĕ luptŭ*), BIBL.2007 (*mă bat*) fac referire la domeniul mai larg al competiţiei, fără a preciza despre ce fel de luptă este vorba.

9:27

Gr. *ὑπώπιον* ('parte a feţei de sub ochi', 'lovitură sub ochi') a dat prin derivare verbul *ὑπωπιάζω* (2 ocurenţe în NA[27]), cu sensul iniţial de 'a învineţi ochiul cuiva' (DELG, *s.v. ὄπωπα* E). Prin extensie, verbul a ajuns să însemne 'a desfigura' (de ex. un oraş) sau a maltrata (TDNT, *s.v. ὑπωπιάζω*). Dacă ocurenţa din Luc. 18:5 este problematică, sensul ocurenţei din versetul prezent este mai uşor de circumscris: *supuiu* BIBL.1688, *muncesc* BIBL.MICU, *chinuiesc* BIBL.1914, *ţinŭ aspru* BIBL.1874, *mă port aspru* BIBL.CORN.1921, *strunesc puternic* BIBL.RADU-GAL., *îmi ţin trupul sub control* BIBL.2007. În două versiuni verbul este tradus la propriu: *învineţesc* NT.NITZ.1897, BIBL.CORN.1931. ♦ Adjectivul *ἀδόκιμος* reprezintă verdictul nefavorabil rostit asupra unor obiecte sau persoane care au fost supuse unui test şi s-au dovedit necorespunzătoare (TDNT, vol. 2, p. 255). Contextul ocurenţei de faţă este „atletic" (SPICQ, vol. 1, p. 361), de aceea în unele versiuni găsim echivalenţi ca *respins* NT.2002 sau *descalificat* BIBL.2007. Soluţiile româneşti timpurii trec cu vederea această dimensiune: *netreabnic* NTB (*netrebnic* BIBL.1914), *nelămurit* BIBL.1688, *neprimit* NT.NITZ.1897, *lepădat* BIBL.CORN.1924, *de lepădat* BIBL.RADU-GAL., *de neluat în seamă* BIBL.ANANIA. BIBL.CORN.1921 parafrazează secvenţa *αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι* prin *eu însumi să nu fi fost cum trebuia să fiu*.

Capitolul al 10-lea

10:1

Apostolul le readuce corintenilor în memorie evenimentele fundamentale pentru istoria poporului evreu, din cartea Ieşirii. În timpul peregrinării lor, evreii au fost conduşi de un stîlp de nor (*ἐν στύλῳ νεφέλης*) ziua şi de un stîlp de foc (*ἐν στύλῳ πυρός*, Ieş. 13:21) noaptea. Trecerea prin Marea Roşie (Ieş. 14:22) este urmată de distrugerea armatelor egiptene care îi urmăreau pe israeliţi. ♦ Gr. *ἀγνοεῖν* (tradus de regulă prin „să nu ştiţi") este imposibil de redat în româneşte printr-un singur echivalent. Traducători inovatori l-au redat prin perifraze: *să pierdeţi din vedere* BIBL.RADU-GAL.; *să rămîneţi în ignoranţă* NT.2002.

10:2

Înlocuirea lui *ἐβαπτίσαντο* (diateza medie, în Textus Receptus) cu *ἐβαπτίσθησαν* (diateza pasivă, în NA[27]) nu schimbă în mod semnificativ înţelesul textului. Sensul

prepoziţiei *εἰς* din secvenţa *εἰς τὸν Μωϋσῆν* a generat interpretări multiple. Trail sintetizează trei posibile răspunsuri la întrebarea: „Ce înseamnă că cineva este botezat într-o persoană?": (1) devine urmaş sau ucenic al persoanei respective; (2) se uneşte cu persoana respectivă; (3) este izbăvit de persoana respectivă (TRAIL, VOL. 2, p. 13-14). ♦ Prepoziţia *εἰς* a fost redată după cum urmează: *întru* NTB, *la* BIBL.1688, *prin* BIBL.MICU, *suptŭ* BIBL.1874, *în* NT.NITZ.1897, *pentru* BIBL.CORN.1924. O parafrază interesantă a versetului întîlnim în BIBL.CORN.1921: *Toţi au primit botezul norului şi al mării, ca să urmeze pe Moise*. Această interpretare provine probabil din THAYER, care glosează secvenţa *εἰς τὸν Μωϋσῆν* prin „to follow Moses as a leader, 1Cor. 10:2".

10:3

Adjectivul *sufletească* din NTB are în original drept corespondent gr. *πνευματικόν*. În celelalte versiuni termenul este redat fie prin *duhovnicească* (BIBL.1688, BIBL.MICU), fie prin *spirituală* (NT.NITZ.1897, NT.2002).

10:4

Traducerea gr. *πέτρα* a oscilat între *piiatră* NTB (*piatră* BIBL.1688) şi *stîncă* BIBL.CORN.1921, BIBL.RADU-GAL.. În traducere am optat pentru *stîncă*, deoarece termenul *piatră* este de regulă folosit în limba română curentă pentru a denumi fragmente de rocă de mici dimensiuni. ♦ Traducerea participiului *ἀκολουθούσης* este mai firească în NTB (*carea mergea după ei*) decît în BIBL.1688 (*următoare*) sau BIBL.RADU-GAL. (*pornită după ei*). Ideea că israeliţii erau urmaţi în deşert de o stîncă i-a nedumerit pe revizorii NT.1951. Nemulţumiţi de formularea lui BIBL.RADU-GAL. (*pornită după ei*), responsabilii ediţiei au înlăturat problemele de interpretare schimbînd sensul versetului prin introducerea unei formulări neutre (*care avea să vină*) preluată şi de BIBL.1968. ♦ Paranteza introdusă de BIBL.MICU în versiunea sa (*că bea din piiatra cea duhovnicească, carea urma; iară piiatra era Hristos*) se datorează VULG.[2] (*bibebant autem de spiritali, consequente eos, petra: petra autem erat Christus*). ♦ Pentru a evita cacofonia din secvenţa *duhovnicească care* (BIBL.2007), am folosit pronumele relativ *ce* în loc de *care*.

10:5

Deşi în greacă subiectul primei propoziţii este Dumnezeu (*εὐδόκησεν ὁ θεὸς*, *binevru Dumnezău* BIBL.1688, *au binevoit Dumnezeu* BIBL.MICU), am reformulat traducerea în aşa fel încît „Dumnezeu" a devenit complement (*i.e.*, „n-au fost plăcuţi lui Dumnezeu"). ♦ Gr. *καταστρώννυμι*, al cărui prim sens este 'a împrăştia' sau 'a risipi' este greu de redat printr-un singur echivalent care să sugereze atît căderea trupurilor celor care s-au răzvrătit, cît şi ideea că au murit (cf. Num. 14:16). O idee similară întîlnim în Evr. 3:17. Echivalenţi pentru *κατεστρώθησαν*: *periră* NTB, *să aşternură* BIBL.1688, *au căzut* BIBL.MICU, *fură răpuşi* NT.NITZ.1897, *au pierit* BIBL.CORN.1921, *au fost răsturnaţi* BIBL.CORN.1931, *le-au rămas leşurile* BIBL.RADU-GAL., *trupurile lor au fost împrăştiate* BIBL.2007.

10:6

Gr. *τύπος* a fost tradus cel mai adesea prin *pildă* (NTB, BIBL.1688, BIBL.1914, BIBL.CORN.1921, BIBL.RADU—GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA). Alţi opţiuni de traducere: *chip* BIBL.MICU, *semn* NT.NITZ.1897, *exemplu* NT.2002, BIBL.2007. ♦ BIBL.1874 este prima versiune care întîlnim termenul *esemplu*. ♦ Parafraza explicativă din BIBL.CORN.1921 (*toate aceste lucruri s'au întîmplat ca să ne slujească nouă drept pilde*) îşi are originea în SEGOND: *ces choses sont arrivées pour nous servir d'exemples*. ♦ Versiunile recente au renunţat la traducerea literală a secvenţei *εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητάς* (*ca să nu fim noi poftitori* BIBL.1688) în favoarea uneia libere: *ca să nu poftim* BIBL.CORN.1924, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.ANANIA.

10:7

Apostolul evocă un episod binecunoscut din istoria Israelului, citînd fidel din *Septuaginta* (Ieş. 32:6). După urcarea lui Moise pe Sinai, poporul care aştepta la poalele muntelui şi-a pierdut răbdarea şi i-a cerut lui Aaron să făurească un zeu care să meargă înaintea lor. Fratele lui Moise a făcut un viţel turnat (*μόσχον χωνευτόν*), iar poporul a adus jertfe, sărbătorind noua zeitate. La revenirea sa de pe munte, Moise i-a pedepsit foarte asprimu pe cei vinovaţi de idolatrie. Rezultatul a fost moartea a circa trei mii de bărbaţi (Ieş. 32:28). ♦ Îndemnul *μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε* este parafrazat de BIBL.CORN.1921 după cum urmează: *Să nu luaţi parte la praznicile ţinute în cinstea idolilor*. ♦ Infinitivul *παίζειν* ('să joace', 'să dănţuiască') este redat printr-un colocvialism în BIBL.2007: *să se distreze*.

10:8

Incidentul la care face referire apostolul (descris în Num. 25:1-9) s-a petrecut la Şitim (gr. *Σαττιν*), la scurtă vreme după încercarea profetului Balaam de a atrage urgia lui Dumnezeu asupra israeliţilor. Poporul s-a dedat la desfrîu cu moabitele şi a început să aducă jertfe zeului Baal-Peor (gr. *Βεελφεγωρ*). Pentru a potoli mînia divină, Moise porunceşte executarea celor care s-au consacrat zeităţii moabite, iar bilanţul celor ucişi ajunge la douăzeci şi patru de mii. Totalul menţionat de Sf. Pavel este mai mic (23.000). ♦ Gr. *πορνεύω* ('a curvi') este redat şi prin perifraze precum *a face desfrînare* BIBL.1874, *a se desfrîna* BIBL.1968, *a se deda la desfrînare* NT.2002, *a fi desfrînat* BIBL.2007.

10:9

Textus Receptus şi ediţia NA[27] folosesc lecţiunea *Χριστόν*. Lecţiunea alternativă, *κύριον*, este atestată de Codex Sinaiticus şi Codex Vaticanus. Scribii au tendinţa de a înlătura dificultăţile din textul biblic, de aceea este foarte probabil ca lecţiunea *κύριον* să fi apărut ca urmare a

încercării unor scribi de a pune în acord textul paulin cu ideea că în Num. 21:5-9 israeliţii l-au ispitit nu pe Hristos, ci pe Dumnezeu-Tatăl. ♦ Primele versiuni româneşti (de la NTB la BIBL.1874) urmează lecţiunea *Χριστόν*. Versiunile de la BIBL.CORN.1921 la BIBL.ANANIA (inclusiv) urmează lecţiunea *κύριον*, iar cele recente (NT.2002, BIBL.2007) repun în circulaţie lecţiunea *Χριστόν*, adoptată de ediţia NA[27]. ♦ Forma de imperfect *ἀπώλλυντο* a fost înlocuită în Textus Receptus cu forma de aorist *ἀπώλοντο*, considerată probabil mai potrivită pentru a descrie episodul din Num. 21:5-9. ♦ Am introdus în secvenţa finală (*καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο* 'şi au pierit de şerpi') participiul *omorîţi*, ca în BIBL.2007 (cf. *muşcaţi* BIBL.CORN.1921, BIBL.RADU-GAL.). ♦ Conform Num. 21:5-9, deşi a cîştigat o bătălie importantă împotriva unui rege canaanit, poporul s-a descurajat (*ὠλιγοψύχησεν*) şi a început să cîrtească împotriva lui Dumnezeu şi a lui Moise, pe fondul lipsei de hrană şi apă. Drept pedeapsă, Dumnezeu a trimis împotriva lor nişte şerpi letali (*τοὺς ὄφεις τοὺς θανατοῦντας*) care au semănat moarte prin muşcăturile lor. Din perspectiva cronologiei cărţii Numeri, incidentul este anterior celui menţionat în v. 8.

10:10

Cap. 16-17 din Numeri cuprinde contextul larg al episodului la care face referire Sf. Pavel în acest verset. Imediat după răzmeriţa creată de Core (*Κορε*), Datan (*Δαθαν*) şi Abiram (*Αβιρων*), care au fost pedepsiţi în mod supranatural, copiii lui Israel au cîrtit (*ἐγόγγυσαν*) împotriva lui Moise şi a lui Aaron, acuzîndu-i că atrag nimicirea întregului popor. Intervenţia divină (apariţia norului, urmată de izbucnirea unei urgii) i-a salvat pe cei doi conducători, aflaţi pe punctul de a fi linşaţi. Pentru a potoli mînia divină, Aaron a făcut ispăşire pentru popor, iar flagelul a încetat, lăsînd în urmă 14.700 de morţi. Deşi textul veterotestamentar nu dă detalii privind modul în care au fost ucişi răzvrătiţii, Pavel consideră că cel însărcinat să aducă judecata a fost un înger (cf. *τὸν ὀλεθρεύοντα* din Ieş. 12:23 şi *ὁ ὀλοθρεύων* din Evr. 11:28). ♦ Verbul *γογγύζω*, tradus de regulă prin *a cîrti*, a fost redat şi prin *a murgui* NTB, *a răpşti* BIBL.1688, *a murmura* BIBL.1874, NT.2002. ♦ Gr. *ὀλοθρευτής* a fost redat prin *pustietoriu* NTB, *pierzătoriu* BIBL.1688, *Nimicitorul* BIBL.CORN.1921, *îngerul nimicitor* BIBL.RADU-GAL.

10:11

Textus Receptus conţine lecţiunea *ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον*, în vreme ce NA[27] a privilegiat lecţiunea *ταῦτα δὲ τυπικῶς συνέβαινεν*. Înlocuirea adverbului *τυπικῶς* prin *τύποι* se datorează probabil prezenţei termenului *τύποι* în 10:6. O modificare mai puţin importantă este înlocuirea lui *κατήντηκεν* cu *κατήντησεν*. ♦ Trecerea de la lecţiunea „bizantină" la cea „critică" se produce odată cu NT.NITZ.1897. ♦ Adverbul *τυπικῶς* nu poate fi redat printr-un singur termen, de aceea traducătorii au recurs la perifraze: *ca să ne slujească drept pilde* BIBL.CORN.1921 (cf. *pour servir d'exemples* SEGOND), *ca semne cu tîlc în viitor* BIBL.RADU-GAL., *ca preînchipuiri ale viitorului* NT.1979, *ca să fie un exemplu* NT.2002, *pentru a ne servi nouă drept exemple* BIBL.2007. ♦ Gr. *νουθεσία* reprezintă un *hapax* în 1 Corinteni. În locul echivalentului uzual, *învăţătură*, unii traducători au recurs la sinonime (*înţelepţire* NT.NITZ.1897, *cumînţire* BIBL.CORN.1931, *povăţuire* BIBL.1968), ori perifraze (*pentru a ne avertiza* BIBL.2007). ♦ Apostolul sintetizează foarte bine perspectiva sa eshatologică: peste creştini a venit sfîrşitul (lit. „sfîrşiturile", *τὰ τέλη*) veacurilor. BIBL.1874 a reformulat ideea paulină astfel: *cari trăimŭ în seculiĭ ceĭ de pe urmă*. BIBL.2007 complică în mod nejustificat gîndul paulin: *peste care urmau* (sic!) *să vină sfîrşiturile veacurilor*.

10:12

Versetul îi vizează negreşit pe cei care au „cunoştinţă" (8:2, 10) şi care se consideră suficient de puternici pentru a participa la mesele din templele păgîne fără niciun pericol pentru viaţa lor spirituală. Pe aceştia, care consideră că „stau în picioare", Pavel îi avertizează să nu se încreadă în propriile forţe, ca să nu cază în păcat. ♦ Gr. *ἵστημι* poate însemna fie 'a sta în picioare', fie 'a sta ferm'. Acesta este motivul pentru care infinitivul *ἑστάναι* a cunoscut diverse echivalări în româneşte: *stă* NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU, *stă neclintit* NT.NITZ.1897, *stă în picioare* BIBL.CORN.1921, *stă bine* BIBL.RADU-GAL., *stă neclintit* NT.1979, *se ţine pe picioare* NT.2002.

10:13

Avertismentul adresat celor care au o nejustificată încredere în ei înşişi este echilibrat de o încurajare adresată celor care se tem că ar putea să cadă atunci cînd sînt ispitiţi. Totodată, apostolul îi încredinţează pe destinatari că Dumnezeu este credincios şi că el va crea o „ieşire" (gr. *ἔκβασιν*) din impas. ♦ Substantivul *πειρασμός* (*hapax* în 1 Corinteni) poate însemna atît „încercare" (sens neutru), cît şi „ispită" (termen conotat negativ, cf. *tentatio* VULG.[2]), care s-a impus în imensa majoritate a versiunilor (începînd cu BIBL.MICU). Alţi echivalenţi: *năpăstuire* NTB, *dodiiala* BIBL.1688, *încercare* NT.NITZ.1897. ♦ Secvenţa *εἰ μὴ ἀνθρώπινος* (lit. „decît omenească") a fost parafrazată în unele versiuni după cum urmează: *care să nu fi fost potrivită cu puterea omenească* BIBL.CORN.1921, *care să fi fost peste puterea omenească* BIBL.RADU-GAL., *decît la măsura omenească* BIBL.ANANIA, *care să depăşească măsura omenească* NT.2002. ♦ Gr. *ἔκβασις* (*hapax* în 1 Corinteni) a cunoscut următoarele echivalări: *izbăvire* NTB, *istov* BIBL.1688, *sfîrşit* BIBL.MICU, *scăpare* BIBL.1874, *mijlocul să ieşiţi din ea* BIBL.CORN.1921, *ieşire* BIBL.CORN.1931, *albie [ispitei]* BIBL.RADU-GAL., *calea de a ieşi din ea* BIBL.ANANIA, *mijlocul [de a o putea răbda]* BIBL.2007. Termenul *sfîrşit*, folosit de BIBL.MICU, corespunde celuilalt înţeles al lui *ἔκβασις* (cf. Evr. 13:7 *τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς*, „sfîrşitul conduitei").

10:14

Cuvintele de încurajare privind caracterul eminamente

omenesc al ispitei sînt dublate de îndemnul „Fugiţi de idolatrie”. ♦ Neologismul *idolatrie* a fost folosit pentru prima oară în BIBL.1874, fiind preluat şi de NT.NITZ.1897. Evitat de versiunile ulterioare, a fost reintrodus în tradiţia biblică românească de NT.2002 şi BIBL.2007. ♦ Gr. εἰδωλολατρεία a fost tradus cel mai adesea printr-o perifrază: *închinăciunea idolilor* BIBL.1688, *slujba idolilor* BIBL.MICU, *slujirea idolilor* BIBL.1914, *praznicile ţinute în cinstea idolilor* BIBL.CORN.1921, *închinarea la idoli* BIBL.CORN.1924. NTB a folosit doar *idoli*, astfel încît recomandarea „Fugiţi de idolatrie” a devenit „Fugiţi de idoli”.

10:15

Pavel a mai folosit adjectivul φρόνιμοι în 1Cor. 4:10, într-un context caracterizat de ironie. În versetul de faţă utilizarea termenului urmăreşte captarea bunăvoinţei destinatarilor, al căror discernămînt îl omagiază. Tradus cel mai adesea prin *înţelepţi*, termenul a mai fost echivalat prin *mintoşi* NT.NITZ.1897, *oameni cu judecată* BIBL.CORN.1921, *oameni cuminţi* BIBL.CORN.1931.

10:16

Un echivalent neobişnuit al verbului εὐλογοῦμεν (*blagoslovim* BIBL.1688, *binecuvîntăm* BIBL.1914) este *urăm* (NTB). ♦ Cele două ocurenţe ale gr. κοινωνία (folosit şi în 1:9) fac referire la comuniunea sau împărtăşirea (*împreunare* NTB, *părtăşie* BIBL.CORN.1931, BIBL.2007) cu sîngele şi trupul lui Hristos.

10:17

Caracterul eliptic al secvenţei ὅτι εἷς ἄρτος şi plasarea ei imediat înaintea numelui predicativ ἕν σῶμα i-au făcut pe unii traducători să considere că εἷς ἄρτος este al doilea element al unui nume predicativ multiplu, astfel că au tradus eronat această parte a versetului: *căci noi, mulţi fiindu, sîntemu o pîne, unu corpu* BIBL.1874, *pentrucă noi cari sîntem mulţi, sîntem o singură pîne, un singur trup* BIBL.CORN.1931. ♦ Am tradus verbul μετέχομεν prin „mîncăm” (ca în BIBL.2007), dar el poate fi tradus şi prin *ne împărtăşim* BIBL.MICU sau *luăm o parte* BIBL.CORN.1924. ♦ BIBL.ANANIA atribuie termenului *Pîine* (scris cu literă mare) un sens teologic mai profund, atrăgînd atenţia că împărtăşirea credinciosului nu este cu o pîine obişnuită, ci cu Pîinea care este Hristos.

10:18

Pentru a fundamenta afirmaţia că un credincios care consumă cartea jertfită idolilor într-un templu intră în comuniune cu demonii, Pavel ia ca exemplu Israelul κατὰ σάρκα (*trupescu* NTB, *trupeaşte* BIBL.1688, *dupre corpu* BIBL.1874, *cel firesc* NT.NITZ.1897, *cel trupesc* BIBL.RADU—GAL.). ♦ Gr. κοινωνοί înregistrează aici prima ocurenţă din 1 Corinteni. Termenul *împreunători*, din BIBL.1688, nu a cunoscut o circulaţie largă. O soluţie mai populară (*părtaşi*) a fost cea propusă de BIBL.MICU. ♦ Pentru traducerea lui θυσία, tradiţia biblică românească preferă în mod clar termenul *jertfă*. Excepţia (*sacrificiele*) o întîlnim în BIBL.1874.

10:19

Deoarece din versetul anterior unii credincioşi ar fi putut trage concluzia eronată că idolii au existenţă reală, Pavel pune două întrebări retorice al căror răspuns este în mod clar negativ. ♦ În Textus Receptus succesiunea elementelor este εἰδωλόν, εἰδωλόθυτον, nu εἰδωλόθυτον, εἰδωλόν (ca în NA[27]). Probabil ordinea a fost inversată de acei scribi care au considerat că este mai logic ca idolul să fie menţionat înaintea cărnii sacrificate. ♦ Primele versiuni ortodoxe (pînă la BIBL.1914 inclusiv) urmează lecţiunea din Textus Receptus. Prima versiune care urmează lecţiunea din textul critic este NT.NITZ.1897. ♦ Versetul trebuie corelat cu afirmaţia din 8:4 potrivit căreia idolii nu au existenţă reală (οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ).

10:20

În Textus Receptus (ERASM.1516, BIBL.1687) este precizat subiectul (τὰ ἔθνη), pentru a evita sugestia că verbul θύει (‘jertfeşte’) se referă la Israelul κατὰ σάρκα. De asemenea, verbul este la singular (θύει), nu la plural (θύουσιν) ca în textul critic. ♦ Gr. ἔθνη a mai fost folosit în 1:23 (NA[27]) şi 5:1. Redarea lui prin acelaşi termen este contraindicată, fiindcă uneori termenul este conotat peiorativ (*păgîni*), iar alteori este folosit în sens neutru, pentru a face referire la neevrei, putînd fi tradus prin *limbi* sau *neamuri*. Ocurenţa din acest verset a fost tradusă cel mai adesea prin *neamuri*. Echivalentul din BIBL.1874 (*Ginţile*) merită pomenit doar ca o curiozitate istorică. ♦ În mod surprinzător, pluralului δαιμονίοις este redat printr-un singular în primele două versiuni româneşti: *dracului* NTB şi *diavolului* BIBL.1688. Începînd cu BIBL.MICU, termenul este redat printr-un plural: *dracilor*. Neologismul *demonilorŭ* se întîlneşte prima oară în BIBL.1874. Deşi evitat de următoarele versiuni, a fost reintrodus în tradiţia biblică românească de BIBL.RADU-GAL.

10:21

Pavel ajunge la finalul demonstraţiei sale: comuniunea cu Hristos, prin euharistie (prezentată metonimic prin termenii „pahar” şi „masa Domnului”) face ca orice altă comuniune spirituală să fie inacceptabilă pentru creştin. Incompatibilitatea dintre Hristos şi demoni este menţionată şi în 2Cor. 6:15.

10:22

Verbul παραζηλοῦμεν are valoare conativă şi trebuie tradus prin „vrem să stîrnim la gelozie?”. ♦ Sursa de inspiraţie pentru întrebarea pusă de Sf. Pavel se găseşte în Deut. 32:17 (ἔθυσαν δαιμονίοις καὶ οὐ θεῷ) şi 32:21 (παρεζήλωσαν με ἐπ’ οὐ θεῷ). ♦ Deşi verbul este un derivat al gr. ζῆλος (‘gelozie’), primele versiuni româneşti au pus accentul pe conceptul de „mînie”: *au învita-vom pre*

Domnul spre mînie NTB, *au întărîta-vom pre Domnul spre mînie* BIBL.MICU, *au vom mînia pre Domnulŭ* BIBL.1874. Traducerea din BIBL.1688 (*Au ne asemănăm Domnului*) falsifică sensul originalului. O îmbunătăţire întîlnim la NT.NITZ.1897 (*sau întărîtăm pe Domnul*), însă prima traducere efectuată în spiritul textului este realizată de BIBL.CORN.1921: *Sau vrem poate să întărîtăm pe Domnul la gelozie*?. Ideea de „gelozie" se regăseşte în aproape toate versiunile ulterioare, cu excepţia BIBL.RADU-GAL. (*voim să facem Domnului în ciudă*?) şi BIBL.1968 (*vrem să întărîtăm mînia lui Dumnezeu*?).

10:23

Textus Receptus conţine pronumele *μοι* de două ori (în secvenţa *πάντα μοι ἔξεστιν*, care se repetă în verset). Criticii de text sînt de părere că avem de-a face cu o influenţă a versetului 6:12, unde apare prima dată acest slogan pe care îl putem atribui corintenilor.

10:24

Textul Receptus conţine adaosul *ἕκαστος*. Inserţia este probabil menită să accentueze caracterul reciproc al conduitei recomandate de Apostol corintenilor. ♦ Deoarece secvenţa *τὸ ἑαυτοῦ* este prea generală, unii traducători au particularizat-o: *folosul lui* BIBL.CORN.1921, *ale sale înlesniri* BIBL.RADU-GAL., *propriile interese* NT.2002, *binele propriu* BIBL.2007.

10:25

Gr. *μάκελλον* este folosit în textele greceşti atît cu sensul de *piaţă de carne*, cît şi pentru a denumi o piaţă în general (Vezi Henry J. Cadbury, „The Macellum of Corinth", *Journal of Biblical Literature*, vol. 53, nr. 2, iulie 1934, p. 134-141). În tradiţia biblică românească termenul a fost tradus prin *măcelărie* (echivalentul cel mai uzual), *meseriţă* NTB, *piaţă* BIBL.CORN.1921, *piaţa de carne* BIBL.2007.

10:26

Gr. *πλήρωμα* (*plinul* NTB, *plinirea* BIBL.1688, *plinătatea* BIBL.1874) a fost redat uneori şi prin perifraze: *cele cu care este plin* NT.NITZ.1897, *tot ce cuprinde el* BIBL.CORN.1921 (cf. *tout ce qu'elle renferme* SEGOND), *toate cîte se cuprind în el* BIBL.RADU-GAL. ♦ Pavel citează începutul Ps. 23:1 pentru a fundamenta scriptural îndemnul din versetul anterior.

10:27

În privinţa interacţiunilor sociale cu necredincioşii, Sf. Pavel le permite creştinilor un mare grad de libertate. Decizia de a accepta sau nu invitaţiile la ospeţele date de păgîni rămîne la latitudinea lor. Faptul că Apostolul ridică această problemă arată că cel puţin unii dintre corinteni aveau conexiuni sociale importante. ♦ Deşi verbul *καλεῖ* nu este urmat de un complement indirect în greacă, unii traducători au simţit nevoia de a introduce o completare: *la mésă* BIBL.1874, *la o masă* BIBL.CORN.1921, *la un ospăţ* BIBL.CORN.1931, *la masă* BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968. ♦ Secvenţa *μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν* „fără a cerceta nimic din pricina cugetului" apare şi în 10:25. De regulă, a fost redată literal în româneşte, dar există şi excepţii: *fără să puneţi nici o întrebare pe temei de conştiinţă* BIBL.ANANIA, *fără să vă puneţi vreo întrebare, din cauza conştiinţei* BIBL.2007.

10:28

Ediţia NA[27] adoptă lecţiunea mai scurtă, omiţînd secvenţa *τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς*. Glosa este derivată în mod clar din 10:26. Textul lipseşte din manuscrisele timpurii şi nu se poate justifica în mod plauzibil ştergerea ei, ceea ce ne îndreptăţeşte să credem că n-a făcut parte din textul original (METZGER, p. 495). Caracterul secundar al lecţiunii este semnalat în NT.NITZ.1897 şi BIBL.2007. ♦ În Textus Receptus întîlnim *εἰδωλόθυτον*, nu *ἱερόθυτον* (folosit în textul critic). Deoarece *εἰδωλόθυτον* are conotaţii peiorative, fiind o creaţie lexicală a mediului iudaic, parte a retoricii antipăgîne, este prea puţin probabil ca el să fi făcut parte din vocabularul elenistic. Aceştia ar fi avut la îndemînă termenul *ἱερόθυτον*, care nu are conotaţii peiorative. Totuşi, există cercetători care consideră că *ἱερόθυτον* ar putea fi o corectură introdusă în text de scribi (TDNT, vol. 3, p. 253). ♦ Versiunile româneşti care urmează lecţiunea *ἱερόθυτον* sînt puţine: NT.NITZ.1897, BIBL.CORN.1931 (*aceasta a fost jertfită*), BIBL.RADU-GAL. (*aceasta e carne care a fost jertfită*), BIBL.2007 (*aceasta a fost adusă ca jertfă*).

10:29

Insistenţa lui Nitzulescu de a reda gr. *συνείδησις* prin perifraza „ştiinţă de sine" se soldează cu un verset alambicat şi ininteligibil: „Ştiinţa de sine însĕ zic, nu a ta, ci a celuilalt; căcĭ pentru ce este judecată starea mea de sinemĭ de către o altă ştiinţă de sine ênsuşĭ?" (NT.NITZ.1897). ♦ Deşi prin întrebarea sa Sf. Pavel îi îndeamnă pe creştini să evite situaţia în care libertatea lor este judecată (greşit) de păgîni, BIBL.RADU-GAL. afirmă contrariul: „Şi de ce să nu dau prilej ca libertatea mea să fie judecată de un cuget străin?". Adverbul „nu" a fost introdus din greşeală, fiindcă versetul este tradus corect în NT.GAL.1930: „Şi de ce să dau prilej ca libertatea mea să fie judecată de un cuget strein?". ♦ Deşi prepoziţia *ὑπό* ('de către') a fost tradusă prin *de* în NTB, în BIBL.1688 ea a fost redată prin *despre*.

10:30

În context, gr. *χάρις* înseamnă 'mulţumire' (BDAG, *s.v. χάρις* 5), dar unele versiuni nu reflectă în mod adecvat înţelesul secvenţei *χάριτι μετέχω* ('mănînc cu mulţumire'): *mănînc eu den milă* NTB, *sînt eu cu darul părtaş* BIBL.1688, *mă împărtăşesc eu prin dar* BIBL.MICU, *sînt părtaş Darului* NT.NITZ.1897, *mă împărtăşesc eu prin har* BIBL.1914, *sînt părtaş harului* BIBL.1968, *sînt părtaş întru a da mulţumire* BIBL.ANANIA. Prima versiune care se apropie de înţelesul corect al expresiei este BIBL.1874: *eŭ gustŭ cu mulţumire.* ♦ Gr. *βλασφημοῦμαι* (lit. „sînt defăimat") a fost tradus prin

mă hulesc NTB, *mă bleastem* BIBL.1688, *sînt hulitŭ* BIBL.1874. În unele traduceri înţelesul termenului este deformat: *sînt mustrat* NT.NITZ.1897, *să fiu dojenit* NT.2002, *să fiu dispreţuit* BIBL.2007.

10:31

O primă concluzie care se desprinde din cele prezentate anterior este că, în tot ceea ce fac, membrii bisericii trebuie lucreze pentru slava lui Dumnezeu. A mînca şi a bea sînt acţiuni care pot duce la ruinarea spirituală a membrilor mai slabi ai bisericii, de aceea ele trebuie desfăşurate între parametrii corespunzători.

10:32

În Textus Receptus topica începutului de verset (*ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις*) diferă de cea din textul critic (*ἀπρόσκοποι καὶ Ἰουδαίοις γίνεσθε*). ♦ Termenul *ἀπρόσκοποι* este un *hapax* în 1 Corinteni. Singurul traducător care l-a redat printr-un singur cuvînt este NT.NITZ.1897: *nesmintitori*. ♦ Secvenţa *ἀπρόσκοποι γίνεσθε* a cunoscut diverse echivalări: *fiţi fără zminteală* NTB, *fără piadecă fiţ* BIBL.1688, *nu daţi scandalŭ* BIBL.1874, *fiţi nesmintitori* NT.NITZ.1897, *să nu fiţi pricină de păcătuire* BIBL.CORN.1921, *nu daţi prilej de poticnire* BIBL.CORN.1931, *nu fiţi piatră de poticneală* BIBL.RADU-GAL., *nu fiţi piatră de poticnire* BIBL.1968, *nu fiţi poticnire* BIBL.ANANIA, *să nu daţi scandal* NT.2002, *să nu fiţi pricină de poticnire* BIBL.2007. ♦ Îndemnul din acest verset este o reluare a gîndului din 8:9 şi 9:12. ♦ Singularul *ἐκκλησίᾳ* a fost redat de BIBL.RADU-GAL. printr-un plural (*bisericilor*).

10:33

Textus Receptus atestă lecţiunea *συμφέρον*, în loc de *σύμφορον* (NA[27]), întîlnit şi în 7:35. Cele două substantive sînt sinonime şi nu schimbă înţelesul versetului. ♦ Gr. *ἀρέσκω* are în context valoare conativă, de aceea nu trebuie tradus prin *plac* (BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1914 ş.a.) ci prin *mă silesc să plac* BIBL.CORN.1921 (cf. *je m'efforce de complaire* SEGOND), *mă străduiesc să plac* BIBL.RADU-GAL., *mă străduiesc să le fiu pe plac* NT.2002, *încerc să plac* BIBL.2007. ♦ Ultimul argument al acestei secţiuni constituie exemplul personal al lui Pavel. Renunţarea la drepturile lui a fost prezentată în detaliu în cap. 9.

Capitolul al 11-lea

11:1

Versetul ar trebui să încheie textul din cap. 10, fiindcă este ultima afirmaţie a apostolului înainte de a ataca o nouă problemă care afectează comunitatea credincioşilor din Corint. ♦ Pentru comentarii privind gr. *μιμητής* (lit. „imitator" NT.2002, BIBL.2007), *vide* 4:6. Echivalenţi în tradiţia biblică românească: *asămănători* BIBL.1688, *următori* BIBL.MICU, BIBL.1874, BIBL.1968, BIBL.ANANIA. Echivalări dinamice ale secvenţei *μιμηταί μου γίνεσθε* întîlnim în NTB (*îmblaţi în urma mea*), NT.NITZ.1897 (*luaţi ve după mine*), BIBL.CORN.1921 (*călcaţi pe urmele mele*).

11:2

Textus Receptus conţine substantivul *ἀδελφοί*, considerat de cercetători un adaos tîrziu (METZGER, p. 495). Caracterul secundar al lecţiunii este semnalat de NT.NITZ.1897 prin italice. În BIBL.CORN.1931, NT.2002 şi BIBL.2007, apelativul „fraţilor" lipseşte. ♦ Echivalenţii lui *παραδόσεις* sînt diverşi: *rînduialele* NTB, BIBL.1688, *ceale date* BIBL.MICU, *datinele* NT.NITZ.1897, *predaniile* BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL., *tradiţiile* NT.2002, BIBL.2007. Unele versiuni protestante, probabil din cauza rezervelor faţă de conceptul de „tradiţie", folosesc termeni alternativi: *învĕţăturele* BIBL.1874, *învăţăturile* BIBL.CORN.1921 (cf. *instructions* SEGOND).

11:3

Versetul pune multiple probleme de interpretare, dintre care cea mai importantă priveşte sensul gr. *κεφαλή* ('cap'). Potrivit lui Trail, majoritatea comentatorilor consideră că Sf. Pavel foloseşte acest termen pentru a pune în evidenţa relaţia de subordonare din interiorul diadelor Hristos-bărbat, bărbat-femeie, Dumnezeu-Hristos. Prin contrast, alţi cercetători sînt de părere că aici *κεφαλή* înseamnă 'sursă' (TRAIL, vol. 2., p. 58). ♦ O altă întrebare importantă este dacă secvenţa *παντὸς ἀνδρός* trebuie înţeleasă în sens absolut (inclusiv pentru necreştin), sau doar cu referire la creştini. Nu în ultimul rînd, ne putem întreba dacă prin *γυνή* şi *ἀνήρ* trebuie să înţelegem strict „soţ" şi „soţie" (uniţi prin legătura căsătoriei) sau „bărbat" şi „femeie" în general? Cel mai probabil, Sf. Pavel se referă la relaţiile din interiorul cuplurilor de creştini. ♦ Negreşit, apostolul Pavel conturează o anumită ierarhie, dar ea nu este structurată pentru a pune femeia pe ultimul loc. Dimpotrivă, relaţia bărbat-femeie este plasată pe palierul de mijloc, ceea ce sugerează că apostolul vrea să evite ideea că femeia se află pe ultima treaptă a ordinii creaţiei.

11:4

Gr. *προφητεύω* (care înregistrează aici prima ocurenţă din epistolă) a fost redat prin *a prooroci* NTB, *a profeţi* BIBL.1874, *a vorbi profetic* NT.NITZ.1897 sau *a profetiza* BIBL.ANANIA. ♦ Secvenţa *κατὰ κεφαλῆς ἔχων* a fost tradusă fie prin *cu capul acoperit* (NTB, BIBL.MICU), fie *avînd ceva pe cap* (NT.NITZ.1897, BIBL.CORN.1931, BIBL.RADU-GAL.). Celelalte versiuni combină elemente din ambele formule. ♦ Gr. *καταισχύνω* a fost folosit şi în 1:27. Ocurenţa din acest verset a fost tradusă după cum urmează: *grozăveaşte* NTB, *ruşinează* BIBL.1688, *desonorézĕ* BIBL.1874, *necinsteşte* NT.NITZ.1897, *face de ruşine* BIBL.ANANIA. ♦ Comentatorii consideră că necinstirea capului se referă la capul fizic, însă este posibil că în subsidiar putem cititi o referire la Hristos însuşi. ♦ În antichitate, acoperirea capului era practicată în timpul doliului (de către evrei) sau în timpul sacrificiilor (de către romani), dar este greu de spus dacă apostolul are în vedere astfel de situaţii.

11:5

Gr. *ἀκατακάλυπτος* (*dezvălit* NTB, *neacoperit* BIBL.1688, *neînvelit* NT.NITZ.1897, *descoperit* BIBL.2007) se întîlneşte doar aici şi în 11:13. ♦ Verbul *ξυράω* (folosit în Fapte 21:24 şi 1Cor. 11:5-6) înseamnă 'a se rade', însă participiul *ἐξυρημένῃ* a fost redat în NTB prin *tunsă*. ♦ Probabil printr-o eroare de transcriere a textului, ca parte a procesului de pregătire pentru tipar, în NT.2002 finalul versetului a devenit: *este acelaşi lucru ca şi cum ar fi rîioasă*. ♦ În ciuda celor susţinute de unii comentatori, nu există dovezi că raderea capului era semnul practicării prostituţiei.

11:6

Verbul *κατακαλύπτω* (3 ocurenţe) este folosit numai în 1Cor. (11:6-7). Verbul *οὐ κατακαλύπτεται* a fost tradus după cum urmează: *nu să învăleaşte* NTB, *nu să acopere* BIBL.1688, *nu-şi pune văl pe cap* BIBL.RADU-GAL., *nu se acoperă cu văl* BIBL.ANANIA, *nu are capul acoperit* BIBL.2007. ♦ Gr. *κείρω* ('a tunde') este folosit în NT cu referire la animale (Fapte 8:32) sau oameni (Fapte 18:18). Două versiuni recente îl redau prin „a-şi tăia părul" (NT.2002 şi BIBL.2007). ♦ Gr. *αἰσχρόν* ('ruşinos') este exprimat în primele versiuni prin *grozav* (NTB) şi *grozăvie* (BIBL.1688). Ulterior, termenul grecesc este redat prin *urît* NT.NITZ.1897, *lucru de ruşine* BIBL.1914, *ruşine* BIBL.CORN.1921, *ruşinos* BIBL.CORN.1931. ♦ Pornind de la premisa că o femeie care are capul descoperit este ca una care şi-a ras părul, Pavel le spune femeilor că, dacă nu-şi acoperă capul, ar trebui să meargă „pînă la capăt" şi să se tundă scurt. Această înfăţişare i-ar da femeii o înfăţişare masculină, ceea ce ar fi ruşinos pentru ea. În opinia autorului, participarea la închinarea comunitară cu capul descoperit este în egală măsură un lucru ruşinos. Convers, dacă tunderea sau raderea părului aduce dezonoare, femeia ar trebui să se acopere.

11:7

Apostolul justifică teologic ideea că bărbatul nu este dator să-şi acopere capul scriind că bărbatul este *εἰκὼν καὶ δόξα* (*chipul şi mărirea* BIBL.1688; *chipul şi măreţia* NT.2002) lui Dumnezeu. Despre femeie se spune doar că este slava bărbatului.

11:8

Gr. *ἐστίν* ('este') a fost tradus şi prin *a fost luat* (BIBL.CORN.1921, BIBL.RADU-GAL.) sau *a fost făcut* (BIBL.2007). Episodul biblic la care face referire apostolul este descris în Fac. 2:21-23.

11:9

Un alt argument folosit de apostol are în vedere ordinea creaţiei: femeia a fost creată pentru bărbat şi nu invers. Această perspectivă, care poată părea misogină, este corectată în versetul 11. Trebuie să mai adăugăm că, potrivit Gal. 3:28, distincţia „bărbat/ femeie" devine irelevantă (*οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ*) pentru cei care sînt în Hristos.

11:10

Înţelesul gr. *ἐξουσία* (*volnicie* BIBL.1688) din acest verset este subiect de dezbateri între biblişti. Ce înseamnă că „datoare e muiarea volnicie a avea la cap, pentru îngeri" (BIBL.1688)? Trail enunţă principalele poziţii care s-au conturat cu privire la sensul sintagmei (*ἐξουσία ἔχειν*): (1) Pavel afirmă că femeia trebuie să poarte un văl ca simbol al supunerii ei faţă de autoritatea bărbatului; (2) Pavel dă se înţeles că femeia are autoritate de la Dumnezeu să se roage şi să profeţească; (3) Apostolul cere ca femeia să-şi exercite libertatea de o manieră responsabilă. Altfel spus, chiar dacă ea ar trebui să aibă libertatea de a face cum doreşte, în lumina argumentului care urmează ea trebuie să aleagă să rămînă acoperită la întîlnirile bisericii (TRAIL, VOL. 1, p. 71).

11:11-12

Pentru a contracara posibile interpretări abuzive ale cuvintelor sale, Sf. Pavel le reaminteşte corintenilor că bărbatul şi femeie se află într-o relaţie de complementaritate: după cum femeia a fost luată din bărbat la creaţie, tot astfel şi bărbatul vine în existenţă prin femeie. Sursa finală a acestei dualităţi (bărbat/ femeie) este Dumnezeu. O idee similară, expusă pe larg, apare la finalul cap. 3, unde autorul le reaminteşte destinatarilor că Dumnezeu este sursa ultimă a tuturor lucrurilor.

11:2

Firul argumentativ ia o nouă turnură, prin succesiunea de întrebări retorice care fac apel la convenţiile sociale ale vremii. Răspunsul aşteptat de Pavel este următorul: „Nu se cuvine ca o femeie să se roage lui Dumnezeu dezvelită (*ἀκατακάλυπτον*)".

11:14-15

Prin gr. *φύσις* (*firea* BIBL.1688) trebuie să înţelegem doar „natura", ci şi convenţiile care domină o anumită societate. Potrivit normelor sociale împărtăşite de Pavel şi de destinatarii săi, un bărbat care poartă părul lung (*κομᾷ*) se expune oprobriului. Dezonoarea (*ἀτιμία* *necinste* BIBL.1688) la care face referire apostolul trebuie pusă în conexiune cu aspectul feminin al bărbatului care poartă părul lung. Dimpotrivă, pentru o femeie, părul lung este o „slavă" (*δόξα*), căci părul i-a fost dat ca „acoperămînt" (*περιβόλαιον* *învălitoare* BIBL.1688). ♦ Nu doar sensul gr. *περιβόλαιον* le-a pus probleme exegeţilor, ci şi relaţia lui cu prepoziţia *ἀντί* (*pentru* BIBL.1688). Trail identifică două poziţii în jurul căreia se raliază exegeţii: (1) Pavel afirmă că însuşi părul femeii este un indiciu că ea trebuie să se acopere cu un văl. Adepţii acestei poziţii susţin că „învelitoarea" naturală nu este suficientă, ea fiind un indiciu că, în închinarea publică, femeia trebuie să se acopere în mod „cuprinzător". (2) Potrivit celei de-a doua poziţii, prepoziţia *ἀντί* arată că părul însuşi este o învelitoare care nu mai necesită un alt acoperămînt (TRAIL, vol. 1, p. 78-79). ♦ În tradiţia biblică românească

περιβόλαιον a fost redat cel mai adesea prin *învălitoare* (NTB şi celelalte versiuni, pînă la începutul sec. XX). Alţi echivalenţi: *zăbranic* BIBL.RADU-GAL., *acoperământ* BIBL.1968, *văl* NT.2002. ♦ În textul bizantin, semnul întrebării a fost pus la finalul v. 14, iar prima parte a versetului 15 a fost înţeleasă ca o declaraţie afirmativă. În textul critic (folosit ca *Vorlage* începînd cu NT.NITZ.1897) semnul întrebării apare la finalul versetului 15.

11:16

Ultimul argument folosit de Sf. Pavel este de fapt un apel la etosul său personal şi al bisericilor care îi recunosc autoritatea apostolică. Mesajul versetului este ambiguu: putem citi în el fie „noi nu susţinem emanciparea vestimentară a femeii", fie „noi nu avem obiceiul de a purta dispute cu cei care nu se lasă convinşi de argumentele aduse mai sus".

11:17

Acest verset deschide o nouă secţiune (de 18 versete, pînă la finalul capitolului), în care apostolul îi critică pe corinteni pentru comportamentul lor nedemn la Cina Domnului. Reproşul de bază este că întîlnirile bisericii duc „spre mai rău" (*εἰς τὸ ἧσσον*), nu „spre mai bine" (*οὐκ εἰς τὸ κρεῖσσον*).

11:18

La începutul acestei secţiuni, privind purtarea deplorabilă a unor creştini în timpul euharistiei, apostolul critică dezbinările (*σχίσματα despărţiri* BIBL.1688) din sînul comunităţii (cf. 1:10), mai ales fiindcă ele se observă cel mai bine atunci cînd credincioşii se reunesc ca biserică (*ἐν ἐκκλησίᾳ în besearecă* BIBL.1688). Din acest verset putem trage concluzia că biserica avea atît întîlniri în grupuri mici, cît şi adunări cu toţi membrii ei. ♦ Secvenţa *μέρος τι πιστεύω* („în parte cred", *o parte oarece crezu* BIBL.1688) este tributară convenţiilor retoricii antice; în fapt, apostolul cunoaşte foarte bine situaţia dramatică din biserică, însă îi invită pe credincioşi să arate că pot remedia criza, punînd capăt disensiunilor care afectează viaţa comunităţii (MITCHELL, RHETORIC, p. 152).

11:19

Versetul dă glas pragmatismului apostolului, care este conştient că orice corp socio-politic este marcat în mod inevitabil de tensiuni. Singurul aspect pozitiv al acestui tablou este următorul: fracţiunile (*αἱρέσεις*: *eresuri* NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1914, *secte* BIBL.1874, *deosibiri* NT.NITZ.1897, *partide* BIBL.CORN.1921, *diviziuni* NT.2002. sînt piatra de încercare a caracterului creştinilor din biserică, fiindcă în urma lor ies la iveală cei *δόκιμοι* (*lămuriţi* BIBL.1688). ♦ Echivalenţi pentru gr. *αἱρέσεις*: *eresuri* NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1914, *secte* BIBL.1874, *deosibiri* NT.NITZ.1897, *partide* BIBL.CORN.1921, *diviziuni* NT.2002.

11:20

Sintagma *κυριακὸν δεῖπνον* (lit. „masa domnească"; *Domnească Cină* BIBL.1688) este una dintre denumirile timpurii ale euharistiei. ♦ Potrivit acestui verset, prin purtarea lor, creştinii din Corint ratează adevărata semnificaţie a euharistiei.

11:21

Afirmaţia din v. 20 este justificată aici: denaturarea reuniunii euharistice are loc atunci cînd fiecare dintre membrii bisericii se grăbeşte să masa pe cont propriu (*τὸ ἴδιον δεῖπνον*, lit. „propria masă", *a sa cină* BIBL.1688), fără a-i aştepta pe confraţi. Deşi nu avem suficiente informaţii privitoare la context, întreaga secţiune sugerează că membrii comunităţii se reuneau pentru o agapă euharistică, aducînd merinde după posibilităţi. Din nefericire, împărţirea bisericii în mai multe tabere a aruncat evenimentul în haos: în vreme ce unii membri ai bisericii rămîneau flămînzi, alţii transformau masa într-un prilej de îmbuibare şi de beţie. ♦ Gr. *μεθύει* a fost tradus fie prin „e beat" (BIBL.1688), fie prin „se îmbată". Primul echivalent pare mai adecvat contextului, fiindcă sugerează că, în vreme ce unii membri ai bisericii sînt flămînzi, alţii au ajuns la finalul mesei.

11:22

Întrebarea retorică din acest verset este de fapt un îndemn adresat destinatarilor de a mînca şi de a bea acasă, pentru a evita două probleme majore: dispreţul faţă de întreaga biserică şi umilirea celor săraci (*τοὺς μὴ ἔχοντας ceia ce nu au* BIBL.1688). Deşi apostolul nu spune în mod clar care sînt ţintele acestui verset, este clar că sînt vizaţi cu precădere cei înstăriţi, care, deşi minoritari, exercitau o influenţă decisivă asupra bisericii. Mustrînd biserica în ansamblul ei (pentru dezordini care probabil sînt create de o anumită grupare), apostolul încearcă o soluţionare diplomatică a problemelor, pentru a nu-i aliena pe membrii influenţi ai comunităţii. ♦ Reproşul *οὐκ ἐπαινῶ* (*nu laud* BIBL.1688) de la finalul versetului trebuie raportat la afirmaţia *ἐπαινῶ* („vă laud") din 11:2. Dacă la începutul capitolului apostolul găsea motive de laudă, el anunţa în 11:17 că nu-i poate lăuda pe corinteni în toate privinţele.

11:23-25

Fiindcă s-a oprit la subiectul euharistiei, Sf. Pavel face o scurtă paranteză pentru a descrie concis momentul de instituire a Cinei Domnului. Deşi nu spune în ce fel a primit informaţiile pe care le relatează, Apostolul scrie că sursa lor ultimă este Iisus Hristos. ♦ Deşi „euharistie" nu apare ca termen tehnic în acest pasaj, întîlnim verbul *εὐχαριστήσας* („după ce a mulţumit", *mulţămind* BIBL.1688), care este din aceeaşi familie lexicală. Cina instituită de Iisus se desfăşoară în doi timpi: binecuvîntarea pîinii (*ἄρτον*) şi binecuvîntarea unui pahar (*ποτήριον*). ♦ Termenii-cheie ai acestei secţiuni sînt *ἀνάμνησιν* ('amintire', 'rememorare', *pomenire* BIBL.1688) şi *ἡ καινὴ διαθήκη* ('legămîntul cel nou', *cea noao făgăduinţă* BIBL.1688). Primul pune în evidenţă rolul comemorativ al euharistiei, iar al doilea descrie înnoirea legămîntului, care

se realizează prin moartea ispăşitoare a lui Hristos, evocată metonimic prin termenul „sînge". ♦ Chiar dacă apostolul ar fi putut folosi gr. *ἄζυμον* „azimă" (cf. 5:7-8), el a recurs la termenul generic pentru pîine (gr. *ἄρτος*). Celălalt element euharistic („rodul viţei") nu este pomenit.

11:26

Versetul constituie interpretarea de către Apostol a semnificaţiei actului euharistic, înţeles ca o proclamare a morţii Mîntuitorului. Sf. Pavel nu spune nimic despre înviere în acest context, dar va rezerva acestui subiect important capitolul 15, cel mai amplu din întreaga epistolă.

11:27-29

Euharistia presupune o participare în chip vrednic. Destinatarii sînt avertizaţi că cel care mănîncă pîinea euharistică şi bea paharul Domnului „vinovat va fi trupului şi sîngelui Domnului" (BIBL.1688). ♦ Folosirea gr. *ἄνθρωπος* ('om') cu sensul de 'fiecare' constituie un semitism. ♦ Examinarea lăuntrică (*δοκιμαζέτω ispitească-se* BIBL.1688) este o precondiţie a participării la euharistie. ♦ În v. 29 Textus Receptus conţine adverbul *ἀναξίως* („în chip nevrednic", *nevredniceaşte* BIBL.1688), probabil o reluare din v. 27, menită să facă textul mai explicit (METZGER, p. 496). Avertismentul paulin este foarte serios: cei care participă la euharistie în lipsa unei examinări a dispoziţiei lăuntrice îşi mănîncă şi beau propria lor osîndă (*κρίμα judecată* BIBL.1688).

11:30

Judecata lui Dumnezeu asupra comunităţii se vede în faptul că mulţi dintre membrii ei sînt bolnavi (apostolul foloseşte doi termeni sinonimi: *ἀσθενεῖς* şi *ἄρρωστοι*; *bolnavi şi slabi* BIBL.1688), iar mulţi mor. ♦ Verbul *κοιμῶνται* (lit. „dorm"; *adorm* BIBL.1688), folosit cu sens metaforic, ar putea fi înţeles cu referire la viaţa spirituală a comunităţii, dacă nu ar fi ceilalţi termeni care să indice că Apostolul are în vedere moartea fizică.

11:31-32

Examinarea de sine îl scoate pe credincios de sub incidenţa judecăţii divine care, aşa cum am văzut, este urmată de pedeapsă. Verbul folosit de apostol (*παιδευόμεθα ne certăm* BIBL.1688) denumeşte acţiunea „disciplinară" a lui Dumnezeu în relaţia cu biserica lui. Pedeapsa primită de credincioşi în această etapă îi scuteşte de osînda care planează asupra celorlalţi oameni. Deşi Pavel nu spune clar cînd va avea loc această condamnare, el are probabil în vedere judecata finală menţionată în 4:5.

11:33-34

La sfîrşitul acestei secţiuni, apostolul le cere credincioşilor să se aştepte unii pe alţii (*ἀλλήλους ἐκδέχεσθε*) atunci cînd se reunesc pentru a mînca. Ultimul verset al capitolului poartă ecoul întrebării retorice din 11:22. Dacă se adună laolaltă şi au un comportament nedemn de noul lor statut, credincioşii ajung să atragă asupra lor condamnarea (*κρίμα*) lui Dumnezeu. Deşi a tratat în linii generale această problemă, apostolul sugerează că ar mai exista cîteva aspecte (*τὰ λοιπά cealealalte* BIBL.1688) care trebuie puse în ordine. Cu privire la ele va da instrucţiuni prin viu grai, atunci cînd va revedea biserica din Corint.

Capitolul al 12-lea

12:1

Secvenţa *περὶ δέ* (*iară pentru* BIBL.1688) inaugurează o nouă secţiune (cap. 12-14) în corpusul scrisorii, în care se discută darurile spirituale. Capitolul doisprezece cuprinde o discuţie „de principiu" asupra harismelor (*πνευματικῶν ceale duhovniceşti* BIBL.1688), în vreme ce capitolul paisprezece se concentrează pe două dintre ele: vorbirea în limbi şi profeţia, daruri înţelese şi practicate greşit de către credincioşi.

12:2-3

La începutul acestui nou capitol, apostolul face o incursiune în trecutul membrilor comunităţii din Corint. Cei mai mulţi dintre ei fuseseră păgîni (*ἔθνη limbi* BIBL.1688) şi frecventaseră „idolii cei mulţi" (*τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα idolii cei fără de glas* BIBL.1688). Adjectivul folosit de Sf. Pavel aminteşte de tiradele profeţilor veterotestamentari împotriva idolilor. ♦ Partea finală a versetului (*ὡς ἂν ἤγεσθε ἀπαγόμενοι ca cînd v-aţi trage ducîndu-vă* BIBL.1688) este dificilă. Potrivit celor sugerate de Apostol, în vremea cînd erau păgîni, creştinii din Corint erau atraşi în mod irezistibil către idolatrie. Constatarea cu privire la dezordinea care îi caracteriza odinioară pe corinteni îi dă apostolului prilejul de a introduce o atenţionare serioasă cu privire la conduita pe care trebuie să o aibă creştinii la întrunirile religioase. Prezenţa Duhului într-un creştin este incompatibilă cu proferarea de blesteme împotriva lui Iisus (*ἀνάθεμα Ἰησοῦν Anathema pre Iisus* BIBL.1688), după cum nici declaraţia de credinţă că Iisus este Domn nu poate fi făcută decît prin Duhul Sfînt.

12:4-6

Secţiunea vorbeşte, pe de o parte, despre diversitatea de harisme (*χαρισμάτων daruri* BIBL.1688), slujiri (*διακονιῶν slujbe* BIBL.1688) şi lucrări (*ἐνεργημάτων lucrure* BIBL.1688) existente în Biserică, iar pe de altă parte despre unitatea lor, insistînd asupra faptului că ele provin de la acelaşi Duh, acelaşi Domn şi acelaşi Dumnezeu.

12:7

Fiecare credincios are parte de manifestarea (*φανέρωσις arătarea* BIBL.1688) Duhului, însă nu în scopuri egoiste sau pentru gratificarea propriilor dorinţe. Apostolul are vedere binele comun, adică folosul (*συμφέρον*) adus tuturor celorlalţi membri ai bisericii. Acesta este primul indiciu că Pavel vizează întrebuinţarea egoistă a harismelor de către unii membri ai comunităţii din Corint.

12:8-10

Exemplificînd ceea ce a enunţat în v. 7, Apostolul enumeră nouă daruri spirituale, începînd cu cele care ţin de comunicarea Evangheliei: *λόγος σοφίας cuvînt de înţelepciune* BIBL.1688; *λόγος γνώσεως cuvînt de înţeleagere* BIBL.1688. O altă categorie este reprezentată de cele miraculoase / taumaturgice: *πίστις*, „credinţa"; *χαρίσματα ἰαμάτων daruri de vindecări* BIBL.1688; *ἐνεργήματα δυνάμεων;* „săvîrşirea de minuni" *lucrări de puteri* BIBL.1688. La final sînt menţionate cele revelatorii: *προφητεία*, „profeţia"; *διακρίσεις πνευμάτων*, „deosebirea duhurilor" *aleagere de duhuri* BIBL.1688; *γένη γλωσσῶν*, „felurite limbi" *roduri de limbi* BIBL.1688, şi *ἑρμηνεία γλωσσῶν*, „interpretarea limbilor" *tălmăcire de limbi* BIBL.1688.

12:11

Reluînd cele afirmate la începutul cap (12:4), Apostolul le pune în vedere cititorilor săi că toate aceste harisme sînt lucrarea aceluiaşi Duh, care împarte (*διαιροῦν*) în mod suveran darurile, după cum voieşte (*καθὼς βούλεται după cum va* BIBL.1688). Acţiunea suverană a Duhului, care împarte darurile sale după cum voieşte, este menţionată în Fapte 2:4 şi Evr. 2:4.

12:12

În 12:12-27 apostolul foloseşte metafora trupului pentru a ilustra relaţia de dependenţă şi de complementaritate care ar trebui să existe între membrii bisericii. ♦ Scurtul adaos din Textus Receptus (*τοῦ ἑνός*) nu schimbă cu nimic ideea de bază a apostolului, conform căruia relaţia dintre Hristos şi credincioşi este analogă relaţiei dintre trup (*τὸ σῶμα*) şi mădulare (*τὰ μέλη*).

12:13

Versetul cunoaşte mici variaţii în tradiţia manuscrisă greacă, dar ideea centrală rămîne aceeaşi în toate cazurile: Duhul este cel care îi face pe credincioşi să fie un singur trup, indiferent de origine etnică (iudei, greci) sau statut social (slavi, oameni liberi). Sf. Pavel subliniază această idee cu ajutorul a două verbe: „am fost botezaţi" (*ἐβαπτίσθημεν*) şi „am fost adăpaţi" (*ἐποτίσθημεν ne-am adăpat* BIBL.1688). Este greu de spus dacă autorul are în minte taina botezului (i.e. mijlocul concret prin care credinciosul „intră" în Trupul lui Hristos, Biserica) sau dacă verbul „am fost botezaţi" este folosit metaforic.

12:14-17

Pornind de la o simplă observaţie (trupul nu este alcătuit dintr-un singur mădular, ci din mai multe), Sf. Pavel imaginează situaţia în care unele mădulare ale trupului (de ex., piciorul, urechea), nemulţumite de statutul lor, se declară în afara trupului. Întrebările retorice puse de apostol sînt menite să arate că, indiferent ce nemulţumiri ar avea unul sau altul dintre membri, ei aparţin în mod organic unei singure realităţi: trupul. Potrivit v. 17, diversitatea mădularelor este importantă fiindcă ea conferă trupului funcţionalitate (*ἀκοή auz* BIBL.1688; *ὄσφρησις miros* BIBL.1688 etc.).

12:18-20

Ca un ecou al ideii că Duhul Sfînt împarte în mod suveran darurile (v. 11), Sf. Pavel scrie că Dumnezeu a pus în trup mădularele precum a voit şi că ideea de trup este incompatibilă cu uniformitatea. În contrapondere, Apostolul adaugă (în prelungirea ideii din v. 14) că, deşi există mai multe mădulare, este formează *un singur* trup.

12:22-25

În această secţiune Sf. Pavel foloseşte mai multe exemple pentru a ilustra interdependenţa, complementaritatea şi solidaritatea mădularelor: cele care par mai slabe (*ἀσθενέστερα*) se dovedesc a fi foarte necesare (*ἀναγκαῖα de treabă* BIBL.1688); cele mai puţin onorabile (*ἀτιμότερα mai necinstite* BIBL.1688) au parte de mai multă cinste (*τιμήν*); cele ruşinoase (*τὰ ἀσχήμονα ceale fără ruşine* BIBL.1688) sînt îmbrăcate cu mai mult decenţă (*εὐσχημοσύνην cuviinţă* BIBL.1688); cît despre părţile cuviincioase (*τὰ εὐσχήμονα ceale cu bun chip* BIBL.1688), ele nu au nevoie de împodobire suplimentară. Concluzia acestei secţiuni este că Dumnezeu a alcătuit (*συνεκέρασεν au cumpătat* BIBL.1688) trupul în aşa fel încît să dea o cinste (*τιμήν*) suplimentară acelei părţi care are mai mare nevoie de ea, pentru ca trupul să nu fie sfîşiat de dezbinare (*σχίσμα osebire* BIBL.1688), iar mădularele să se îngrijească unele de altele.

12:26

Solidaritatea mădularelor se manifestă atît în suferinţă (*εἴτε πάσχει de pătimeaşte* BIBL.1688), cît şi ori de cîte ori un mădular este slăvit (*δοξάζεται să măreaşte* BIBL.1688). Deşi foloseşte acest limbaj simbolic, apostolul se aşteaptă ca destinatarii săi să aplice în viaţa bisericii exemplul de solidaritate din acest verset (cf. Rom. 12:15).

12:27

În concluzia acestei secţiuni, apostolul afirmă că discuţia anterioară despre trup îi priveşte pe corinteni: „Voi sînteţi trupul lui Hristos". Identitatea creştinului nu are doar o dimensiune colectivă, ci şi una particulară: fiecare este, în mod individual, un mădular al trupului lui Hristos.

12:28

Autorul revine la problema „darurilor spirituale", exemplificînd din nou cu o listă de opt elemente, dintre care cîteva au fost menţionate deja în lista precedentă. În loc de „profeţie" se vorbeşte acum despre „profeţi" (aflaţi pe locul doi, după apostoli). Pe locul al treilea se situează învăţătorii (*διδάσκαλους*, *dascali* BIBL.1688), cărora le corespunde în linii mari „mesajul de înţelepciune" sau „mesajul de cunoaştere" din 12:8. Urmează „minunile" (*puteri* BIBL.1688), „daruri de vindecare", „ajutorările"

(*ἀντιλήψεις ajutorii* BIBL.1688) şi cîrmuirile (*κυβερνήσεις otcîrmuitori* BIBL.1688). Ultimele harisme nu au în ele nimic „spectaculos", însă nu trebuie presupus că apostolul ar avea în minte o ierarhizare. În orice caz, vorbirea în limbi apare la finalul ambelor liste, de aceea putem presupune că apostolul a lăsat la urmă acest dar tocmai fiindcă intenţionează să-l discute pe îndelete în cap. 14.

12:29-30

Cele şapte întrebări retorice din această secţiune au rolul de a sublinia ideea de diversitate în comunitatea creştină. Niciun dar spiritual nu este dat tuturor credincioşilor, după cum trupul nu este alcătuit dintr-un mădular. Interesul corintenilor faţă de anumite daruri (probabil cele mai spectaculoase) este astfel criticat indirect.

12:31

Apostolul nu urmăreşte să stingă rîvna bisericii pentru harisme (*Ce rîvniţi darurile ceale mai bune* BIBL.1688), ci să corecteze înţelegerea creştinilor din Corint lor cu privire la ele. Totodată, îi îndeamnă să rîvnească harismele (*τὰ κρείττονα ceale mai bune* BIBL.1688, *τὰ μείζονα* în NA[27]), promiţînd că le va arăta o cale superioară (*καθ' ὑπερβολήν de prisosit* BIBL.1688). Negreşit, Sf. Pavel are în vedere calea dragostei.

Capitolul al 13-lea

13:1

Capitolul al 13-lea conţine binecunoscutul imn al dragostei, a cărui plasare între capitolul 12 şi cea din capitolul 14 este un indiciu puternic că autorul a vrut ca discuţia despre harisme să aibă în centru dragostea. Textul este construit într-o progresie care sugerează că harismele şi efortul spiritual-moral nu au nicio valoare dacă nu sînt însoţite de dragoste. ♦ Referirea la limbile oamenilor şi ale îngerilor (*de voiu grăi cu limbile oamenilor şi cu ale îngerilor* BIBL.1688) are ca ţintă fascinaţia unei părţi a bisericii din Corint faţă de acest dar. Este greu de spus dacă expresia „limbile îngerilor" este folosită în sens poetic şi hiperbolic sau dacă Apostolul crede efectiv că îngerii vorbesc limbi inaccesibile pămîntenilor. ♦ În lipsa dragostei, cel ce vorbeşte în limbi (oricît de sublime) devine un *χαλκός* („bronz", *aramă* BIBL.1688) sau un *κύμβαλον* („chimval", *tîmpănă* BIBL.1688) care produc zgomot.

13:2

Lipsa dragostei nu poate fi compensată nici de profeţie (*προφητείαν*), stăpînirea tainelor (*μυστήρια*) universului, accesul la cunoaşterea totală (*πᾶσαν τὴν γνῶσιν toată înţeleagerea* BIBL.1688) ori credinţa (*πίστιν*) care mută munţii din loc.

13:3

În acest verset, apostolul ia ca exemplu comportamentul celui care se jertfeşte în mod radical, fie împărţindu-şi bogăţia (*τὰ ὑπάρχοντα avearea* BIBL.1688), fie dîndu-şi trupul să fie ars (*καυθήσωμαι ca să mă arzu* BIBL.1688). ♦ Textul critic NA[27] preferă lecţiunea *καυχήσωμαι* („ca să mă laud").

13:4-7

Sf. Pavel personifică dragostea, prezentînd-o atît afirmativ, cît şi negativ. ♦ Dragostea creştină se împleteşte cu îndelunga răbdare, bunătatea, bucuria pentru adevăr, tăria, credinţa şi speranţa. ♦ Sub termenul generic „răbdare" putem grupa trei verbe greceşti (cvasisinonime) folosite de apostol în această secţiune: *μακροθυμεῖ mult îngăduiaşte* BIBL.1688, *στέγει priimeaşte* BIBL.1688, *ὑπομένει rabdă* BIBL.1688. ♦ Dragostea este incompatibilă cu invidia, lăudăroşenia, îngîmfarea, impolitеţea, egoismul, izbucnirile de mînie, resentimentele sau bucuria răutăcioasă. ♦ Secvenţa gr. *οὐ λογίζεται τὸ κακόν* (*nu gîndeaşte răul* BIBL.1688) poate fi înţeleasă şi în sensul că dragostea nu pune la cale răul.

13:8-12

Dragostea se caracterizează şi prin statornicie. Harismele (profeţie, limbi, cunoaştere) sînt tranzitorii şi vor înceta. Rolul lor este vremelnic, iar cunoaşterea pe care o mediază ele este parţială, după cum indică dubla folosire a secvenţei *ἐκ μέρους* („în parte", *den parte* BIBL.1688). Dispariţia harismelor se va produce atunci cînd „parţialul" va fi înlocuit de *τὸ τέλειον* („ceea ce este desăvîrşit", *cel deplin* BIBL.1688). ♦ Secţiunea este dominată de cele patru ocurenţe ale verbului *καταργέω* („a anula, a desfiinţa, a lepăda"; *a surpa* BIBL.1688) care însă arareori sînt traduse consecvent în tradiţia biblică românească. ♦ Imaginea copilului (*νήπιος*, *prunc* BIBL.1688) care creşte şi devine adult (*ἀνήρ*, v. 11; *bărbat* BIBL.1688) este folosită de apostol pentru a ilustra trecerea de la „acum" la „atunci". Primul adverb corespunde stării actuale a creştinului, iar al doilea corespunde stării de „desăvîrşire" care se instalează la parusie. ♦ Mesajul v. 9 (potrivit căreia cunoaşterea noastră este fragmentară) este reluat şi extins în v. 12, cu ajutorul unei alte imagini: cea a oglinzii (*δι' ἐσόπτρου*) în care privim şi care ne oferă o perspectivă neclară (*ἐν αἰνίγματι*, *întru o gîcitură* BIBL.1688). Imaginea ştearsă pe care o vedem în prezent este pusă în contrast cu imaginea clară pe care o face posibilă interacţiunea „faţă către faţă" (*πρόσωπον πρὸς πρόσωπον*).

13:13

Rezumînd secţiunea, Sf. Pavel insistă pe trei virtuţi, numite în limbaj teologic „cardinale" (credinţă, speranţă şi dragoste) şi precizează că cea mai mare este dragostea.

Capitolul al 14-lea

14:1

La începutul capitolului al XIV-lea apostolul le reaminteşte destinatarilor să urmărească dragostea şi apoi îi îndeamnă

să rîvnească *τὰ πνευματικά* („darurile duhovniceşti"; *ceale duhovniceşti* BIBL.1688) şi îndeosebi profeţia. În cel ce urmează, apostolul va face o comparaţie amănunţită între „limbi" (i.e. glosolalie) şi „profeţie", pledînd pentru manifestarea lor inteligibilă şi ordonată în contextul bisericii. ♦ Secvenţa *goniţi înşălăciunea* din BIBL.1688 are la bază interpretarea eronată a secvenţei *διώκετε τὴν ἀπάπην* din SEPT.FRANKF. şi BIBL.1687. Textul corect este *διώκετε τὴν ἀγάπην* („goniţi dragostea"; *ţineţi-vă de dragoste* NTB). Traducătorul român a considerat că lecţiunea originară este *ἀπάτην* ('înşelăciunea') şi a tradus textul în consecinţă. Acest verset constituie dovada că că cel puţin anumite porţiuni din NT publicat în BIBL.1688 au fost traduse direct din greceşte, nu preluate din NTB, cum se susţine adesea.

14:2-5

Comparaţia dintre vorbirea în limbi şi profeţie scoate la iveală următoarele: cel care vorbeşte într-o limbă necunoscută (*γλώσσῃ*) se edifică pe sine (prin rostirea de taine pe care numai Dumnezeu le înţelege). Prin contrast, profetul se adresează întregii biserici şi aduce zidire (*οἰκοδομήν*), mîngîiere (*παράκλησιν*) şi încurajare (*παραμυθίαν oteşire* BIBL.1688). ♦ Superioritatea profeţiei asupra vorbirii în limbi reiese clar din v. 5; apostolul cere ca în context liturgic vorbirea în limbi să fie tălmăcită (*διερμηνεύει*), pentru ca întreaga biserică să fie zidită spiritual.

14:6

Întrebarea retorică a apostolului indică în mod clar dorinţa acestuia ca orice mesaj rostit în biserică să fie folositor auditoriului, fie că este vorba de o revelaţie (*ἀποκαλύψει descoperire* BIBL.1688), un mesaj de cunoaştere (*γνώσει înţeleagere* BIBL.1688), o profeţie (*προφητείᾳ*) sau o învăţătură (*διδαχῇ*). ♦ Acest argument de ordin personal ar trebui corelat cu ceea ce spune apostolul în 14:18-19.

14:7-9

Pentru a întări afirmaţia că ceea ce se comunică în context public trebuie să fie caracterizat de inteligibilitate, apostolul se foloseşte de exemplul mai multor instrumente muzicale, denumite generic *τὰ ἄψυχα* (*ceale fără suflete* BIBL.1688). Fluierul (*αὐλός*) şi lira (*κιθάρα alăuta* BIBL.1688) aparţin probabil domeniului întrecerilor artistice. Referirea la trîmbiţă (*σάλπιγξ*) marchează o progresie, fiindcă imaginea este preluată dintr-un domeniu mult mai important, cel al războiului. ♦ Argumentul din această secţiune poate fi rezumat astfel: dacă instrumentele neînsufleţite trebuie să emită sunete deslușite, cu atît mai mult corintenii trebuie să aibă un mesaj *εὔσημον* ('inteligibil' *cu bun semn* BIBL.1688) atunci cînd vorbesc în limbi.

14:10-11

Folosind argumente din alt domeniu, Sf. Pavel atrage atenţia asupra multitudinii limbilor pe care le vorbesc oamenii. Fiecare dintre limbile (*γένη φωνῶν fealiuri de glasuri* BIBL.1688) existente îşi are logica şi coerenţa ei, dar necunoaşterea înţelesului (*δύναμιν putearea* BIBL.1688) limbii „celuilalt" creează bariere între oameni şi îi înstrăinează unul de celălalt (v. 11).

14:12-13

Conştient de rîvna corintenilor pentru daruri spirituale (*πνευμάτων duhuri* BIBL.1688), apostolul îi îndeamnă să urmărească mai ales edificarea bisericii. Strict cu referire la vorbirea în limbi, Apostolul cere ca ea să fie tălmăcită, în aşa fel încît să poată fi înţeleasă de întreaga comunitate.

14:14-15

Firul argumentativ continuă, la persoana I: Sf. Pavel pune în antiteză rugăciunea în limbi, săvîrşită prin Duhul, şi rugăciunea cu mintea. În cazul celei dintîi, intelectul (*νους mintea* BIBL.1688) pare să nu fie implicat, el fiind „fără rod" (*ἄκαρπος*). ♦ Nu este limpede dacă prin termenul *πνεῦμα* trebuie să înţelegem „Duhul Sfînt" sau „duhul omului". În orice caz, apostolul se arată dispus să folosească ambele moduri de comunicare cu Dumnezeu. Ultima parte a versetului sugerează că ceea ce este valabil pentru rugăciune este valabil şi pentru cîntat (activitate în egală măsură importantă în viaţa spirituală a creştinilor).

14:16-17

Rugăciunea făcută *τῷ πνεύματι* (*cu duhul* BIBL.1688) este ininteligibilă pentru persoanele din exterior sau pentru cele lipsite de harisme. Neputînd înţelege spusele celui care se roagă „în Duhul", neiniţiatul (*ἰδιώτης cel prost* BIBL.1688) nu poate întări cele rostite în rugăciune. Remarca din v. 17 (*tu bine mulţemeşti, iară celalalt nu se zideaşte* BIBL.1688) conţine probabil o tuşă de ironie: oricît de frumoase ar fi cuvintele rostite, ele nu folosesc nimănui.

14:18-19

Exemplul personal al apostolului este folosit din nou ca argument: apostolul însuşi preferă să spună cinci cuvinte „cu mintea" (*τῷ νοΐ* NA[27], *διὰ τοῦ νοός*, Textus Receptus, *pren gîndul mieu* BIBL.1688) decît să rostească zece mii într-o limbă necunoscută.

14:20

Acest marchează începutul unei noi secţiuni, care începe cu un apel la maturitate şi continuă cu un argument de ordin teologic. ♦ Gr. *ἀδελφοί* („fraţilor") este folosit ca formulă de adresare de 22 de ori în corpusul paulin. Utilizarea lui pare menită să îndulcească tonul mustrării care urmează şi să întărească legătura dintre Sf. Pavel şi destinatari. ♦ Îndemnurile de tipul „fiţi" sau „nu fiţi" sînt destul de numeroase în 1 Corinteni (4:16; 7:23; 10:7,32; 11:1; 15:58). ♦ Gr. *παιδίον* este un *hapax* la Sf. Pavel, fiind folosit în acest verset pentru a face referire la imaturitatea corintenilor, o temă prezentă şi în 3:1, verset în care Apostolul foloseşte termenul *νήπιος* (cf. Ef. 4:14). ♦ Gr.

ταῖς φρεσίν („la minte"; *cu crierii* BIBL.1688) se întîlneşte numai aici în NT (la plural). În *Septuaginta* apare în Proverbe de 8 ori (în expresia *ἐνδεὴς φρενῶν*, „lipsit de minte"), ca echivalent al ebraicului *lev*. Mult mai adesea, pentru a exprima conceptul de „minte", Sf. Pavel foloseşte termenul *νοῦς*, care se suprapune în bună măsură peste *φρένες*. ♦ Indirect, autorul le reproşează corintenilor că sînt imaturi în gîndire. Imaturitatea lor este pusă în evidenţă de interesul exagerat pentru darul vorbirii în limbi, cu privire la a cărui manifestare Sf. Pavel vorbeşte în tot capitolul 14. ♦ Gr. *κακία* (*răutate* BIBL.1688) se întîlneşte în mod repetat în listele de păcate sau atitudini păcătoase (Rom. 1:29; Efes. 4:31; Col. 3:8; Tit 3:3). Este posibil ca aici „răutate" să aibă o conotaţie mai puţin peiorativă decît în listele menţionate şi să denumească raportarea greşită la harisme. Altfel spus, manifestarea harismelor fără dragoste este o formă de *κακία*. ♦ Gr. *νηπιάζω* ('a fi copil') se întîlneşte frecvent în literatura clasică, dar nu are atestări în *Septuaginta*, la Philon sau la Iosif Flaviu. Îl găsim totuşi des întrebuinţat de către scriitorii patristici, probabil ca urmare a influenţei exercitate de textul biblic. O idee similară privind atitudinea „copilărească" faţă de rău se întîlneşte în Rom. 16:19. ♦ Gr. *τέλειος* ('matur', *deplin* BIBL.1688) a fost deja pomenit de apostol la începutul epistolei (2:6), în contextul discuţiei despre înţelepciune. Tema dezvoltării şi a maturizării este reluată la finalul cap. 13, dar din alt unghi: cel al parusiei. Acest moment, cînd creştinii vor avea parte de ce este desăvîrşit (*τὸ τέλειον*), va marca ieşirea din „copilărie".

14:21

Acest verset introduce argumentul teologic, apelînd la un citat din Scriptură. Potrivit lui Christopher Stanley, „stabilirea relaţiei precise dintre cuvintele din 1Cor. 14:21 şi textul Septuagintei este una dintre cele mai mari probleme din întregul corpus de citate pauline" (STANLEY, p. 198). Problema, aşa cum o înţelege Stanley, este distanţa dintre versiunea paulină a textului şi tradiţiile textuale păstrate în *Septuaginta*, respectiv Textul Masoretic. Pentru a o elucida, autorul îi alocă nu mai puţin de opt pagini, urmărind cu minuţiozitate toate pistele care ar putea ajuta la rezolvarea ei. În opinia lui, Sf. Pavel n-a folosit *Septuaginta*, ci un text grec „ebraizant", introducînd pe alocuri inovaţii. ♦ Trebuie observat că apostolul Pavel citează din Isaia 28, capitol care pune el însuşi probleme de interpretare, deoarece conţine mai multe segmente a căror continuitate este problematică: (1) partea de început (v. 1-4) constituie un „vaiet" adresat „beţivilor lui Efraim" (*i.e.* conducătorilor Samariei), (2) următoarele două versete (5-6) fac referire la Ziua Domnului, reluînd motive literare din prima secţiune, în vreme ce (3) v. 7-13 par să îndrepte tirada profetică spre conducătorii din Ierusalim. Versetele 9-10, care precedă textul folosit de Pavel, sînt şi ele problematice, fiindcă nu putem spune cu certitudine dacă cele două întrebări ironice din v. 9 („Pe cine vrea el să înveţe înţelepciunea? Cui vrea să explice mesajul?") sînt cuvintele lui Isaia către oponenţii săi sau viceversa. Unele versiuni pun aceste întrebări în seama profetului, dar referentul verbelor „a învăţa" şi „a explica" este Dumnezeu, ceea ce înseamnă că Isaia îşi ironizează indirect adversarii. Ca şi cînd aceste probleme n-ar fi fost suficiente, v. 10 conţine o succesiune de sunete neinteligibile (*ṣaw laṣaw, ṣaw laṣaw, qaw laqaw, qaw laqaw, ze'er šam, ze'er šam*) a căror interpretare le dă mult de furcă exegeţilor. Cel mai probabil, avem de-a face cu un procedeu retoric prin care Isaia citează cuvintele batjocoritoare ale celor care îi fac opoziţie şi care se simt insultaţi de soluţiile simpliste propuse de profet (BLENKINSOPP, p. 390). Acestor batjocoritori Isaia le răspunde „pe limba lor", anunţînd că Dumnezeu le va „vorbi" folosind limba invadatorilor asirieni (v. 11). Cuvintele de batjocură primite de profet se întorc acum împotriva celor care le-au rostit, însoţite de promisiunea fermă a prăbuşirii şi captivităţii (v. 13). Textul din care citează Pavel este deci parte a rechizitoriului lui Isaia împotriva conducătorilor religioşi ai poporului Israel. Atitudinea lor batjocoritoare îşi primeşte pedeapsa prin „bîlbîiala" asirienilor, însă efectul este acelaşi: refuzul poporului de a asculta. Aceste două elemente („vorbirea în limbi" a asirienilor şi efectul ei, neascultarea) sînt folosite de Pavel ca argument teologic în discuţia despre manifestarea corectă a vorbirii în limbi în context comunitar. ♦ Deşi gr. *νόμος* este îndeobşte întrebuinţat strict pentru Tora, fiind pus în raport de complementaritate cu „Profeţii" (Mat. 5:17), el poate avea o accepţiune mai largă, denumind şi alte secţiuni ale Bibliei ebraice. La limită, şi Psalmii sînt denumiţi cu termenul „lege" (Ioan 10:34; 15:25). ♦ Gr. *ἑτερογλώσσος* este folosit extrem de rar în greaca clasică. Istoricul Polibiu (*Ist.* 23.13.2) scrie despre Hanibal că timp de şaptesprezece ani s-a aflat în campanii, timp în care a străbătut multe neamuri barbare, fiind nevoit să se folosească de mulţi aliaţi de alt neam (*ἀλλοφύλοις*) şi de altă limbă (*ἑτερογλώττοις*). Contemporanul Sf. Pavel, Philon, foloseşte termenul într-o povestire mitologică redată în *De confusione linguarum* (1.8). Cînd animalele, care vorbeau aceeaşi limbă, au cerut să aibă parte de nemurire (asemenea şarpelui), au fost pedepsite şi au ajuns *ἑτερόγλωττα*, vorbitoare de limbi diferite. Acesta este primul cuvînt din textul citat (ori mai degrabă parafrazat) de Apostol. Pavel nu foloseşte nici textul *Septuagintei* (*φαυλισμὸν χειλέων*, litt. „dispreţul buzelor"), nici textul ebraic (*bela'age safa*^{b}, „cu bîlbîiala buzelor"), ci probabil o versiune similară celei menţionate de Origen în *Filocalia*. ♦ În *Septuaginta*, partea a doua a textului conţine secvenţa *διὰ γλώσσης ἑτέρας* ('printr-o limbă străină') care corespunde fidel textului ebraic (*uvelašon 'aheret*, 'şi cu altă limbă'). Termenul „limbă" funcţionează aici ca sinecdocă pentru întreaga persoană. ♦ Deşi atît în TM, cît şi în *Septuaginta* verbul „a vorbi" este la persona a III-a (singular, *yedabber*, respectiv plural, *λαλήσουσιν*), Pavel îl foloseşte la persoana I („voi vorbi"), probabil pentru a da mai multă forţă textului veterotestamentar. Secvenţa „poporului

acestuia", care urmează după verb, are corespondent atît în textul din *Septuaginta*, cît şi în TM. ♦ În ciuda faptului că Dumnezeu a vorbit prin asirieni, instrumentul său de judecată, poporul nu a refuzat să asculte. În *Septuaginta* şi în TM, acţiunea verbului (Is. 28:12) este la trecut: „n-au vrut să asculte", însă Apostolul foloseşte verbul la viitor, fiindcă aplică pasajul la situaţia din Corint. Acest gen de citare liberă se întîlneşte şi în Rom. 9:27; 9:33; 10:6-8; 11:8 etc. ♦ Secvenţa „zice Domnul", introdusă de Apostol, este menită să sublinieze caracterul divin al citatului folosit pentru a pune capăt dezordinii din Corint.

14:22

Din cele 50 de ocurenţe ale termenului *γλῶσσα* în NT, 24 se referă la vorbirea în limbi sub acţiunea Duhului Sfînt. Termenul este însoţit de determinantul *καιναί* („noi") în Marcu 16:17 şi de pronumele nehotărît *ἕτεραι* („alte") în Fapte 2:4. Pavel discută subiectul vorbirii în limbi numai în 1 Corinteni (20 ocurenţe), termenul fiind folosit atît la singular, cît şi la plural. În cel puţin o situaţie (14:26), *γλῶσσα* are sensul de „mesaj într-o limbă [ininteligibilă]". Potrivit celor mai mulţi cercetători, vorbirea în limbi practicată de corinteni avea un caracter extatic, motiv pentru care Apostolul le scrie credincioşilor că manifestarea Duhului nu este „compulsivă". Dimpotrivă, profetul şi glosolalicul trebuie să aibă controlul asupra mesajului rostit (14:32). Apostolul foloseşte timpul prezent (*ὑποτάσσεται să supun* BIBL.1688), dar versetul nu descrie ceea ce se întîmpla în Corint, ci ceea ce *ar trebui* să se întîmple. Este deci rezonabil să credem că unii creştini din Corint rosteau mesaje extatice în mod necontrolat şi că versetul conţine nu doar un reproş, ci şi un imperativ menit să aducă situaţia la normalitate. ♦ Potrivit majorităţii comentariilor, gr. *σημεῖον* (*semn* BIBL.1688) are conotaţii negative, în sensul că manifestările glosolalice devin o „piatră de poticnire" pentru necredincioşi şi îi alienează de comunitate. Desigur, Sf. Pavel nu spune că vorbirea în limbi este menită să-i „împietrească" pe păgîni, ci că ea are acest efect „colateral". ♦ Sf. Pavel nu foloseşte adjectivul *πιστός* ('credincios'), ci o formă verbală a lui *πιστεύω*, însă îi are în vedere pe credincioşii din Corint. ♦ Din cele şaisprezece ocurenţe ale gr. *ἄπιστος* din epistolele pauline, numai una este ambiguă (Tit 1:15). Toate celelalte ocurenţe, fără excepţie, îi desemnează pe păgîni, pe cei din afara sferei de credinţă, pe cei care nu au ajuns la înţelegerea că Iisus este Mesia. ♦ În protestantism, profeţia este înţeleasă ca mesaj inspirat (care nu diferă în mod substanţial de predicare în general), în vreme ce teologii din tradiţii harismatice privilegiază ideea de mesaj revelatoriu, primit de la Duhul Sfînt pentru o persoană sau o situaţie particulară. ♦ Trebuie observat că elementele din acest verset sînt dispuse sub forma unui chiasm (A B B' A') şi că afirmaţia Sf. Pavel despre profeţie semnifică faptul că profeţia nu se adresează prin definiţie necredincioşilor. La întrebarea dacă în partea a doua a versetului ar trebui să subînţelegem secvenţa „este un semn" (*i.e.* „profeţia *este un semn* pentru cei care cred") comentatorii răspund diferit. Argumentul că avem de-a face cu o structură paralelă este unul puternic, însă la fel de bine am putea crede că Pavel n-a dorit să creeze un paralelism perfect, ci doar să pună în opoziţie două realităţi şi efectele lor.

14:23-24

Această secţiune prezintă două situaţii ipotetice, introduse fiecare de conjuncţia *ἐάν* („dacă"), care nu sînt foarte departe de realitate. De fapt, forţa argumentelor cuprinse în cele două versete derivă tocmai din caracterul lor plauzibil. ♦ Toate cele şapte ocurenţe ale verbului *συνέρχομαι* ('a se aduna', 1Cor. 11:17, 18, 20, 33, 34; 14:23, 26) fac referire la reunirea membrilor bisericii, fie pentru agapele care se suprapun cu Cina Domnului (cap. 11), fie pentru închinare în general (cap. 14). Potrivit consensului actual, biserica din Corint era alcătuită din membrii unui *oikos* condus de un om influent (patronul) şi „clientela" acestuia, totalul fiind de 40-50 de persoane (MURPHY-O'CON., p. 182). Într-un articol recent, Chrys Caragounis arată că premisele consensului de pînă acum sînt şubrede şi că o lectură atentă a epistolelor 1 şi 2 Corinteni sugerează că biserica trebuie să fi avut cîteva sute de membri. Faptul că membrii comunităţii se adunau „ca biserică" (*ἐν ἐκκλησίᾳ*) este confirmat de 1Cor. 11:18, verset care pomeneşte conflictele care se iscau cu prilejul acestor reuniuni. Adjectivul *ὅλη* constituie un indiciu că Pavel are în vedere o reuniune a întregii biserici, probabil într-un loc public, într-o încăpere închiriată sau în aer liber (CARAGOUNIS 2009, p. 50). ♦ Pavel foloseşte secvenţa *ἐπὶ τὸ αὐτό* (*la un loc* BIBL.1688) şi atunci cînd face referire la adunarea euharistică a corintenilor (11:20). În NT expresia este folosită şi în evanghelii (Mat. 11:20, Luc. 17:35) sau Fapte (1:15; 2:1, 44). Deşi termenul „loc" nu apare în greacă, el poate fi subînţeles în traducere, mai ales că HESYCHIUS (sec. V–VI) glosează secvenţa *ἐπὶ τὸ αὐτό* prin *ὁμοῦ* ('laolaltă') şi *εἰς τὸν αὐτὸν τόπον* ('în acelaşi loc'). ♦ Nu putem spune cu certitudine dacă Sf. Pavel are în vedere vorbirea în limbi simultană sau la vorbirea în limbi succesivă a mai multor membri ai comunităţii. Termenul *πάντες* n-ar trebui luat în sens absolut, ci în sensul de „foarte mulţi". De altfel, Apostolul însuşi ştie că nu toţi credincioşii corinteni au experienţa vorbirii în limbi, fiindcă la finalul cap. 12 se întreba retoric: „oare toţi vorbesc în limbi?" ♦ Gr. *ἰδιώτης* (v. 24; *prost* BIBL.1688) este folosit de 5 ori în NT. În afara celor trei ocurenţe din 1Cor. 14 (v. 16, 23, 24), se întîlneşte în Fapte 4:13 (pentru a face referire la ucenici, denumiţi şi *ἀγράμματοι*, „lipsiţi de educaţie") şi în 2Cor. 11:16, verset în care Pavel se prezintă ca *ἰδιώτης τῷ λόγῳ* („necioplit în vorbire"). În textele antice *ἰδιώτης* este folosit de regulă pentru a-l denumit pe omul simplu, care nu face parte din anumite categorii sociale sau profesionale: 'laic' vs. *ἱερεύς*, „preot"; 'om fără funcţie publică' vs. *ἄρχων*, „magistrat"; 'soldat' vs. *στρατηγός*, „ofiţer"; 'profan' vs. *ἰατρός*, „medic"; 'autor de proză' vs. *ποιητής*, „poet" (MOULTON-MILLIGAN,

TDNT, LSJ, BDAG, *s.v.* *ἰδιώτης*). În lumina acestei game de utilizări, ne putem întreba dacă în 1Cor. 14 Pavel vorbeşte despre (1) „neiniţiaţi" (adică oameni din afara bisericii), (2) oameni care au doar cunoştinţe vagi despre creştinism sau (3) creştini care, deşi familiarizaţi cu mesajul creştin, nu sînt înzestraţi cu niciun dar (cf. utilizarea lui *ἰδιώτης* în 1Cor. 14:16, 23, 24). Contextul (v. 23) sugerează că Apostolul se referă la oamenii care nu sînt familiarizaţi cu întrunirile creştinilor şi care nu realizează că Dumnezeu este sursa vorbirii în limbi, întocmai cum, în VT, fusese şi în spatele „vorbirii în limbi" a asirienilor. Nu considerăm plauzibilă ideea că un proaspăt convertit sau un catehumen ar fi abandonat comunitatea creştină din Corint din cauza manifestărilor haotice ale harismei vorbirii în limbi. ♦ Dacă termenul *ἰδιώτης* ('neiniţiat') este relativ neutru, *ἄπιστος* ('necredincios') are o conotaţie clar negativă. ♦ Verbul *μαίνομαι* (*a fi nebun* BIBL.1688) pune o problemă de interpretare, dat fiind că poate însemna „a aiura" (ca semn al alienării mentale) sau a „delira" (ca parte a unei experienţe religioase). În NT termenul este folosit de cinci ori, întotdeauna ca parte a unei acuzaţii nefondate. Personajele vizate sînt Iisus (acuzat că are un demon şi că este nebun, în Ioan 10:20), Roda (Fapte 12:15) şi Pavel (Fapte 26:24). Deşi Stephen Chester aduce numeroase argumente în favoarea ideii că verbul *μαίνεσθε* are o conotaţie pozitivă („sînteţi posedaţi de o nebunie divină"), interpretarea lui rămîne implauzibilă (CHESTER, p. 417-446). Dacă vizitatorul este cu adevărat impresionat de „nebunia divină" întîlnită şi în contextele păgîne, atunci reacţia sa ar putea fi cea din 14:25 (*ὄντως ὁ θεὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν*, „cu adevărat Dumnezeu este în mijlocul vostru"). Sf. Pavel afirmă că un eventual vizitator ar respinge întreaga experienţă, nu din cauza „nebuniei induse de un zeu", ci pe complet manifestarea, de către corinteni, a vorbirii în limbi.

14:24

Deşi foloseşte pronumele *πάντες* (cf. 14:23), Sf. Pavel nu se referă la toţi credincioşii, ci la un grup care manifestă harisma profeţiei. Apostolul este, desigur, conştient că nu toţi creştinii din Corint sînt profeţi. ♦ Versetul reia declaraţia din v. 23, cu deosebirea că acum substantivele sînt la singular, iar ordinea lor este inversată. ♦ Efectele profeţiei asupra unui vizitator sînt descrise cu ajutorul a trei verbe. Primul dintre ele este gr. *ἐλέγχω* (*mustră-să* BIBL.1688; 17 ocurenţe în NA[27]). În cele mai multe cazuri, verbul are preponderent sensul de „a mustra" (de ex., în Epistolele Pastorale), dar în acest verset este folosit cu sensul de „a aduce pe cineva în punctul în care îşi dă seama de greşeală, păcat etc". Utilizarea lui de către Pavel este similară celei din Ioan 8:46 sau 16:8, cu menţiunea că evanghelistul foloseşte şi prepoziţia *περί*, pentru a indica lucrurile de care ajunge să fie „convins" cineva. ♦ Gr. *ἀνακρίνω* (*iscodeaşte-să* BIBL.1688) are conotaţii judiciare. Din cele 16 ocurenţe neotestamentare, şase apar în contextul anchetelor la care sînt supuşi Isus, Petru, paznicii lui Petru sau apostolul Pavel (Luc. 23:14; Fapte 4:9; 12:19; 24:8; 28:18; 1Cor. 4:3). În versetul de faţă verbul are conotaţii mai slabe ('a cerceta'), dar păstrează ceva din forţa înţelesului originar.

14:25

Al treilea efect al profeţiei membrilor bisericii este că tainele necredincioşilor sînt date pe faţă (*τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται*, *ceale ascunse ale inimii lui arătate să fac* BIBL.1688). Dacă în 4:5 Apostolul îi prevenise pe corinteni să nu judece nimic înainte de vreme, căci Hristos însuşi va lumina *τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους*, „cele ascunse în întuneric", şi va dezvălui motivaţiile din inimi, acum le scrie că acest proces se va realiza cu necredincioşii aflaţi în biserică, ca urmare a mesajelor profetice rostite de credincioşi. ♦ Expresia „a cădea cu faţa la pămînt" (lit. „a cădea pe faţă"), foarte frecventă în *Septuaginta* (122 de ocurenţe), constituie un *hapax* în epistolele pauline. Reacţia necredinciosului în urma experienţei copleşitoare a întîlnirii cu divinul este una sinceră şi spontană, luînd forma unui gest tipic oriental: aruncarea cu faţa la pămînt. ♦ Versetul conţine singura ocurenţă a verbului *προσκυνέω* 'a se închina' din epistolele pauline. Închinarea este ţinta la care trebuie să ajungă membrii comunităţii atunci cînd vin la slujbele bisericii. ♦ Gr. *ἀπαγγέλω* (45 de ocurenţe în NA[27]) este folosit de Pavel numai aici şi în 1Tes. 1:9, ambele ocurenţe avînd aproximativ acelaşi înţeles: 'a vesti' (BIBL.1688), 'a anunţa', 'a declara'. Secvenţa *ἐν ὑμῖν* (*întru voi* BIBL.1688) ar trebui tradusă prin „între voi, în mijlocul vostru" şi nu „în voi", fiindcă ceea ce vede necredinciosul convertit este acţiunea lui Dumnezeu în mijlocul membrilor comunităţii. Sf. Pavel inserează aici un ecou al unei teme veterotestamentare (prezenţa lui Dumnezeu în mijlocul poporului), temă prezentă în Lev. 26:12; Num. 35:34; Deut. 31:6; Ios. 3:10; Ez. 39:21. Cu această declaraţie, argumentul lui apostolului din secţiunea 14:20-25 a ajuns la final. Din perspectiva efectelor asupra vizitatorilor ocazionali, vorbirea în limbi şi profeţia se deosebesc net, în sensul că profeţia, deşi nu a fost dată în folosul necredincioşilor, îşi poate depăşi cu mult sfera de acţiune, aducîndu-i la credinţă pe cei din afara bisericii. Prin contrast, vorbirea în limbi, deşi utilă în zidirea personală, îi lasă indiferenţi pe credincioşi şi îi alienează pe cei din afara comunităţii.

14:26

Laitmotivul „edificării" (*οἰκοδομή* *zidire* BIBL.1688) revine în prim-plan. Apostolul cere ca toate activităţile desfăşurate în context public să se subordoneze acestui imperativ. Diversitatea mesajelor şi activităţilor menţionate (*ψαλμόν* *cîntare* BIBL.1688; *διδαχήν* *învăţătură* BIBL.1688; *γλῶσσαν* *limbă* BIBL.1688; *ἀποκάλυψις* *arătare* BIBL.1688; *ἑρμηνείαν* *tălmăcire* BIBL.1688) sugerează că în creştinismul primar închinarea se caracterizează printr-o mare spontaneitate.

14:27-30

Această secţiune reglementează manifestarea glosolaliei şi a

profeţiei: mesajele în altă limbă trebuie să fie prezentate în succesiune (*ἀνὰ μέρος de o parte* BIBL.1688) şi interpretate (*εἷς διερμηνευέτω unul tălmăcească* BIBL.1688). Limitarea numărului de vorbitori şi precizarea că ei trebuie să vorbească pe rînd sînt indicii că anterior cei care vorbeau în limbi o făceau simultan şi fără interpretare. ♦ În lipsa unui interpret, cel care vorbeşte în limbi trebuie să-şi restrîngă activitatea, vorbindu-şi sieşi şi lui Dumnezeu. ♦ Cu privire la profeţi Apostolul scrie că ei trebuie să fie judecaţi de „ceilalţi". Gr. *οἱ ἄλλοι* poate face referire la ceilalţi profeţi sau la ceilalţi membri ai comunităţii, prezenţi la întrunire. ♦ Potrivit v. 30, persoana care lua cuvîntul în adunare stătea în picioare, iar ceilalţi erau aşezaţi. Pentru a-l împiedica pe profetul aflat în picioare să monopolizeze timpul, apostolul îi cere să le dea şi celorlalţi, care sînt aşezaţi, posibilitatea de a se adresa comunităţii: „Iară de se va descoperi la altul şăzînd, cel dentîiu să tacă" (BIBL.1688).

14:31-33

Indicativul *δύνασθε* trebuie înţeles ca o recomandare sau chiar un imperativ menit să corecteze tendinţa unora de a domina întîlnirea comunităţii. Reamintindu-le că pot profeţi toţi, Apostolul le atrage atenţia că beneficiarii trebuie să fie cît mai numeroşi cu putinţă: toţi trebuie să primească învăţătură şi toţi trebuie să fie mîngîiaţi. ♦ Afirmaţia din v. 32 are în egală măsură rol corectiv şi probabil vizează acele manifestări profetice pe care unii membri ai comunităţii le socoteau irepresibile. În sprijinul îndemnului său, apostolul afirmă că Dumnezeu este caracterizat nu de neorînduială (*ἀκαταστασία neaşăzare* BIBL.1688), ci de pace (*εἰρήνη*). ♦ În Textus Receptus, secvenţa *ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων* (*ca în toate besearecile sfinţilor* BIBL.1688) se află în prelungirea v. 33. În NA[27], el deschide v. 34.

14:34-35

Unii comentatori consideră că dezordinile din sînul comunităţii corintene trebuie să fi fost create de femei şi că, din acest motiv, Apostolul le cere să tacă în adunare. Evident, această restricţie trebuie corelată cu 11:5, verset care lasă deschisă posibilitatea ca femeile să se roage sau să profeţească în context liturgic. ♦ În VT nu există nicio poruncă aplicabilă direct la contextul din Corint, însă Pavel pare să aibă în vedere spiritul general al VT, care acordă bărbatului primatul autorităţii. ♦ Din v. 35 putem deduce că femeile creştine din Corint cereau în mod public lămuriri doctrinare şi tulburau adunarea. Apostolul le recomandă să aibă astfel de discuţii acasă, fiindcă dezbaterile publice iniţiate de femei aduc ruşine asupra comunităţii (*grozav iaste muierilor a grăi în besearecă* BIBL.1688).

14:36-37

Corintenilor li se readuce aminte că propovăduirea Cuvîntului lui Dumnezeu nu a început (*ἐξῆλθεν au ieşit* BIBL.1688) de la ei şi că nu a ajuns doar pînă la ei (*κατήντησεν au nemerit* BIBL.1688). Remarca are menirea de a-i face pe credincioşi să-şi recunoască limitele. În plus, fiindcă autoritatea Sf. Pavel era contestată de cei care se socoteau profeţi sau oameni duhovniceşti, Apostolul le readuce aminte că cele scrise de el au autoritate deplină (i.e. sînt „porunci ale Domnului").

14:38

Textul grecesc înregistrează variaţii: (1) *εἰ δὲ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοείτω* (*Iară de nu cunoaşte cineva, nu cunoască*, BIBL.1688) şi (2) *εἰ δὲ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοεῖται* (*Dacă cineva nu recunoaşte [ce spun eu], nu este recunoscut*, NA[27]). Conform primei lecţiuni, apostolul se resemnează în faţa obtuzităţii celor care îl contestă, refuzînd să le dea argumente suplimentare. Conform celei de-a doua lecţiuni, Sf. Pavel le spune rebelilor că „ignoranţa" lor voită se va întoarce împotriva lor: dacă ei nu recunosc autoritatea Apostolului, nici ei nu vor avea parte de recunoaştere (din partea bisericii sau, mai grav, a lui Dumnezeu). Astfel de oameni îşi anulează implicit pretinsa lor autoritate spirituală, deoarece fac dovada lipsei lor de discernămînt. Iar cine nu are discernămînt nu poate pretinde că este profet sau *πνευματικός* ('om duhovnicesc', *duhovnic* BIBL.1688). Apostolul nu-şi duce gîndul pînă la capăt, însă dă de înţeles că atitudinea celor rebeli nu va rămîne fără consecinţe. ♦ Varianta (2), care pare să se potrivească mai bine în context, se regăseşte în imensa majoritate a traducerilor moderne. De altfel, întreaga epistolă dă mărturie cu privire la capacitatea apostolului de a lua decizii radicale, ori de cîte ori autoritatea sa este pusă la îndoială (cf. 4:21).

14:39-40

Ca o concluzie la secţiunea despre harisme, apostolul le reaminteşte corintenilor să fie plini de rîvnă pentru profeţie (*ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν rîvniţ a proroci* BIBL.1688) şi să nu împiedice vorbirea în limbi (*a grăi cu limbi nu oprireţ* BIBL.1688). Manifestarea acestora trebuie să aibă loc în mod cuviincios (*εὐσχημόνως cu bun chip* BIBL.1688) şi în rînduială (*κατὰ τάξιν*).

Capitolul al 15-lea

Acesta este capitolul cel mai lung din întreaga epistolă, totalizînd 58 de versete. Faptul că Apostolul păstrează pentru final discuţia despre înviere sugerează că subiectul este unul de maximă importanţă. Pe parcursul acestei secţiuni, apostolul va supune unei critici detaliate anumite concepţii eronate, vehicultate de o parte din membrii bisericii, în speţă de cei care se îndoiesc de realitatea învierii cu trupul, şi va prezenta cîteva argumente cruciale, menite să le schimbe perspectiva.

15:1-2

Cuvintele folosite de apostol în deschiderea acestei secţiuni (*γνωρίζω δὲ ὑμῖν Şi arăt voao* BIBL.1688) arată că destinatarii trebuie să reînveţe elementele de bază ale

învăţăturii creştine. Corintenii au primit Evanghelia şi sînt mîntuiţi prin ea, dar trebuie să o ţină în forma (*τίνι λόγῳ cu ce cuvînt* BIBL.1688) în care le-a fost lăsată de apostol, fiindcă altminteri credinţa lor este zadarnică (*în zădar aţi crezut* BIBL.1688).

15:3-7

Conform învăţăturilor primite, apostolul face un rezumat al activităţii lui Iisus Hristos. Acesta a murit, a fost îngropat, a înviat şi s-a arătat mai multor oameni. Enumerarea celor care l-au văzut pe Hristos după înviere (Chifa, cei doisprezece, cinci sute de persoane, Iacov, toţi apostolii) este menită să accentueze realitatea învierii. Invocînd o galerie amplă de martori (dintre care unii sînt încă în viaţă), Pavel afirmă învierea ca pe un fapt care nu poate fi pus la îndoială.

15:8-10

Ultimul martor al învierii lui Hristos este Sf. Pavel însuşi, care în v. 8 face aluzie la experienţa avută pe drumul Damascului. ♦ Gr. *ἔκτρωμα* (*lepădătură* BIBL.1688) folosit de Apostol pentru a se descrie pe sine în mod metaforic este folosit pentru a denumi fie un copil născut înainte de vreme, fie o fiinţă monstruoasă. ♦ Conştient că este cel mai neînsemnat dintre apostoli şi că nu este vrednic de acest titlu, fiindcă a persecutat biserica lui Dumnezeu (Fapte 9:1; Gal. 1:13), Sf. Pavel declară şi că osteneala sa pentru Evanghelie a fost mai mare decît a tuturor celorlalţi. Pentru ca afirmaţia din v. 10 să nu pară lipsită de modestie, Apostolul atribuie harului divin lucrarea sa.

15:11-12

Credinţa în învierea lui Hristos este universală, susţinută atît de ceilalţi apostoli, cît şi de Sf. Pavel, de aceea autorul epistolei dă glas mirării sale faţă de afirmaţiile unor membri ai comunităţii care spun că nu va exista o înviere din morţi.

15:13-19

În această secţiune apostolul foloseşte metoda reducerii la absurd pentru a arăta care sînt consecinţele finale ale convingerilor îmbrăţişate de unii dintre corinteni. Dacă morţii nu învie, nici Hristos n-a înviat, aspect care ce se răsfrînge negativ nu doar asupra apostolului, ci şi asupra corintenilor înşişi. Propovăduirea apostolului este zadarnică, el se dovedeşte a fi un martor mincinos, credinţa corintenilor este nulă, iar cei care au murit deja sînt pierduţi.

15:20-23

Apostolul renunţă la argumentaţia *ad absurdum* şi afirmă răspicat că Hristos a înviat, ca prim rod (*ἀπαρχή începătură* BIBL.1688) al celor „adormiţi". Tot el va fi şi mijlocul prin care oamenii au parte de înviere (*ἀνάστασις*). În această privinţă, Hristos reface, în sens invers, parcursul lui Adam, cel prin care a intrat moartea în lume. Dacă Adam a adus moartea, Hristos aduce învierea, la arătarea (*παρουσίᾳ venirea* BIBL.1688) lui.

15:24-28

Venirea (*παρουσίᾳ*) lui Hristos aduce sfîrşitul (*τὸ τέλος*). Odată cu el, împărăţia trece de la Hristos la Dumnezeu-Tatăl, iar puterile care se opun planurilor lui Dumnezeu sînt nimicite. Ultimul şi cel mai redutabil inamic este moartea.

15:29

Apostolul reia şirul de argumente cu privire la realitatea învierii folosind două întrebări retorice privitoare la o practică enigmatică: botezul pentru cei morţi. În ciuda numeroaselor soluţii propuse, nu avem suficiente detalii certe pentru a reconstitui practica la care face referire apostolul. ♦ Glosa marginală din NTB dă acestui verset următorul înţeles: „Botezul să zice spălarea trupului mort, adeca scăldarea deaca moare". ♦ Comentatorii patristici consideră că Pavel are în vedere o practică a corintenilor care se botezau în locul unei persoane care murise înainte de a reuşi să se boteze.

15:30-32

Un alt argument folosit de apostol în această secţiune este de ordin personal: Pavel însuşi acceptă să trăiască zilnic în pericol de moarte zi fiindcă are nădejdea învierii. Conflictul acerb în care a fost implicat la Efes („o luptă cu fiarele", în termeni metaforici, cf. Fapte 19). ♦ Finalul v. 32 conţine o referire aluzivă la Is. 22:13 şi Is. 56:12.

15:33

Versetul conţine un citat din *Thais*, poem păstrat fragmentar, scris de dramaturgul grec Menandros (cca. 344/3−292/1 î.Hr.), autor prolific, care a scris peste o sută de piese de teatru. Pentru detalii despre fragmentul citat de apostol, vezi KOCK, p. 62.

15:34

Pavel îşi întrerupe argumentaţia pentru a le adresa destinatarilor săi un îndemn la veghere şi trăire virtuoasă (*ἐκνήψατε δικαίως*, *trezviţi-vă cu dreptate* BIBL.1688), urmat de o mustrare severă: unii dintre membrii bisericii se fac vinovaţi de *ἀγνωσία* (*neînţeleagere* BIBL.1688, *necunoştinţa* BIBL.MICU) în relaţia cu Dumnezeu. ♦ Secvenţa greacă *ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τινες ἔχουσιν* trebuie redată liber (de ex., *unii nu cunosc pre Dumnezău* NTB), fiindcă o traducere literală (*neînţeleagerea lui Dumnezău oarecarii au* BIBL.1688) face greu de înţeles sensul reproşului Sf. Pavel.

15:35-38

Argumentaţia cu privire la învierea trupului este reluată în v. 35. Autorul anticipează o posibilă întrebare venită din partea destinatarilor (*Cum înviază morţii şi cu ce trup vin?* BIBL.1688) şi răspunde folosind o imagine din agricultură: „trupul" care este semănat (*γυμνὸν κόκκον*, *grăunţul gol* NTB, *gol grăunţ* BIBL.1688) diferă de ceea ce rezultă în urma

semănării. ♦ Gr. *ἀποθνήσκω* (*muri* BIBL.1688) este redat prin *putredi* în NTB.

15:39-41

Secţiunea conţine o paranteză în care Pavel îndreaptă atenţia destinatarilor către diversitatea trupurilor din natură: trupurile oamenilor diferă de trupurile animalelor (*κτηνῶν*, *dobitoacelor* NTB, BIBL.1688). Diferenţe există şi între corpurile cereşti şi cele pământeşti. Chiar şi între cele cereşti (soare, lună, stele) există deosebiri. ♦ În contextul de faţă, gr. *σάρξ* (*trup* BIBL.1688) pare să fie sinonim cu *σῶμα* (termenul uzual pentru „trup"). ♦ Dacă avem în vedere contextul, gr. *δόξα* ar trebui redat prin *strălucire*, nu prin *slavă* (NTB) sau *mărire* (BIBL.1688).

15:42-44

După ce a enumerat gama diversă de trupuri (corpuri) din lumea naturală, apostolul ajunge la alte două categorii, singurele care contează de fapt în economia argumentaţiei: trupul fizic (*ψυχικόν*, *sufletesc* BIBL.1688, *vieţuitoriu* BIBL.MICU) şi cel spiritual (*πνευματικόν*, *sufletesc* NTB, *duhovnicesc* BIBL.1688). Pavel insistă pe caracteristicile fiecărui fel de trup. În vreme ce trupul fizic este caracterizat de stricăciune (*φθορά*, *putregiune* NTB), dezonoare (*ἀτιμία*, *necinste* NTB, BIBL.1688) şi slăbiciune (*ἀσθενεία*), trupul spiritual este caracterizat de nestricăciune (*ἀφθαρσία*), slavă (*δόξα* *mărire* BIBL.1688) şi putere (*δύναμις*).

15:45

Versetul îl pune în opoziţie pe Adam, primul om, cu Hristos, numit aici „ultimul Adam" (*cel de apoi* BIBL.1688). Contrastul folosit de Sf. Pavel (primul vs. ultimul) îşi pierde din forţă în BIBL.CORN.1924: „De aceea este scris: «Omul dintîi Adam a fost făcut un suflet viu.» Al doilea Adam a fost făcut un duh dătător de viaţă". Versetul a fost corectat în BIBL.CORN.1931 „Cel dintîi om Adam s-a făcut un suflet viu; cel din urmă Adam, un duh dătător de viaţă". ♦ Participiul *ζῳοποιοῦν* a fost redat în multiple feluri: *învietoriu* NTB, *făcătoriu de viaţă* BIBL.1688, *dătător de viaţă* BIBL.CORN.1924.

15:46-49

În ordinea instituită de Dumnezeu, prima realitate este cea fizică (*τὸ ψυχικόν*, *cel sufletesc* BIBL.1688, *firescul* BIBL.RADU-GAL.), nu cea spirituală. Dezvoltînd paralelismul Adam-Hristos, prezentat în versetele anterioare, Sf. Pavel scrie că atît Adam, cît şi Hristos, în calitate de reprezentanţi ai umanităţii, transferă caracteristicile proprii către cei pe care îi reprezintă. Adam, primul om, este pământesc (*χοϊκός*, *de ţărînă* NTB, *de lut* BIBL.1688), în vreme ce Hristos („al doilea om", v. 47) este ceresc. Creştinii poartă chipul (*εἰκών*) lui Adam, dar, în virtutea legăturii lor cu Hristos, vor purta şi chipul său, la înviere.

15:50

În înţelegerea Sf. Pavel, ceea ce este pământesc („carnea şi sîngele"; *trup şi sînge* BIBL.1688) nu poate moşteni „împărăţia lui Dumnezeu", fiindcă realitatea pământească este supusă stricăciunii. ♦ Expresia „a moşteni Împărăţia lui Dumnezeu" (folosită şi în 6:9-10) este o metaforă pentru trecerea de la viaţa pământească, supusă descompunerii şi morţii, la viaţa veşnică.

15:51-52

În această secţiune, Sf. Pavel dezvăluie „taina" venirii lui Hristos, care aduce cu ea transformarea tuturor credincioşilor (inclusiv a celor care au murit). Forma de persoana I plural („nu toţi vom adormi") folosită de Apostol sugerează că el se aşteaptă să fie în viaţă la parusie. ♦ Metamorfoza adusă de Hristos va avea loc instantaneu, la ultima trîmbiţă, care va anunţa şi învierea morţilor. ♦ Rapiditatea evenimentelor de la parusie este descrisă de autor cu ajutorul a două expresii (1) *ἐν ἀτόμῳ* şi (2) *ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ*. Spre deosebire de a doua expresie, tradusă de la bun început prin secvenţa „clipeala ochiului" (NTB, BIBL.1688 etc.) prima expresie nu a fost redată întotdeauna în mod optim (*întru necurmată vreame* BIBL.1688, *întru o cîrtă* BIBL.MICU, *într-o cîrtă* BIBL.1914). ♦ Trîmbiţa (*σάλπιγξ*) este un simbol eshatologic sugestiv, întîlnit şi în alte contexte neotestamentare (Mat. 24:31, 1Tes. 4:16; Apoc. 8:2, 6, 13; 9:14).

15:53-55

Transformarea trupurilor (caracterizate de stricăciune şi moarte) este prezentată cu ajutorul unei noi metafore, cea a îmbrăcării. Momentul preschimbării implică în mod necesar asumarea nemuririi, moment pe care Sf. Pavel îl vede profeţit în Is. 28:5. Textul paulin („Moartea a fost înghiţită de biruinţă") nu corespunde precis nici textului grec din *Septuaginta* (*κατέπιεν ὁ θάνατος*, „moartea a înghiţit"), nici celui ebraic („el va înghiţi moartea"). ♦ În 15:55 apostolul citează din Os. 13:14, preluînd, cu unele modificări, două întrebări retorice din *Septuaginta* („Unde ţi-e sentinţa, o, moarte? / Unde ţi-este boldul, o, locaş al morţilor?" SEPT.NEC 5). ♦ Tradiţia manuscrisă înregistrează variante în v. 55: (1) manuscrisele greceşti timpurii (care se reflectă parţial şi în VULG.[2]) conţin vocativul „moarte" (*θάνατε*) în ambele întrebări şi (2) succesiunea *νίκος... κέντρον*; tradiţia tîrzie (reprezentată de Textus Receptus) conţine (1) perechea *θάνατε*/ *ᾅδη* şi (2) succesiunea *κέντρον... νίκος*. ♦ În NTB citim „Unde ţi-e moarte, biruirea? Unde ţi-e, mormente, acul tău?", traducere care nu urmează nici Textus Receptus, nici VULG.[2], ci versiunea latină a lui Beza: „Ubi tua, o mors, victoria? Ubi tuus, o sepulchrum stimulus?" (BEZA 1580). ♦ BIBL.1688, BIBL.MICU şi versiunile din sec. al XVIII-lea urmează Textus Receptus. De altfel, prezenţa gr. *ᾅδης* în TR se explică prin faptul că unii scribi au simţit nevoia să „corecteze" textul paulin, punîndu-l în acord cu cel al *Septuagintei*.

15:56-58

În finalul capitolului, Sf. Pavel explică relaţia dintre moarte, păcat şi lege, arătînd că puterea morţii este activată de

păcat, iar puterea păcatului este Legea, care îl pune în evidenţă (cf. Rom 7:5, 9). ♦ Tonul din v. 57 este unul de recunoştinţă, pentru biruinţa de care au parte credincioşii prin Iisus Hristos. Avînd această perspectivă, autorul le poate cere destinatarilor să persevereze, neclintiţi, în lucrarea Domnului, avînd siguranţa că munca lor va fi răsplătită.

Capitolul al 16-lea

16:1-4

Capitolul final al epistolei tratează cîteva probleme de ordin administrativ. Probabil cea mai importantă dintre ele este colecta pentru „sfinţii" (credincioşii) din Iudeea, care, după toate probabilităţile, sînt mai săraci decît cei din alte zone ale imperiului. Potrivit Gal. 2:10, sprijinul pentru bisericile din Ierusalim şi împrejurimi a fost cerut de apostolii Petru, Iacov şi Ioan, „stîlpii" comunităţii creştine din Iudeea, în urma discuţiei pe care au avut-o cu Pavel. Colectele băneşti pentru săracii din Iudeea trebuie să fi fost o practică în toate bisericile pauline, nu doar în Galatia şi Corint. ♦ Gr. *λογεία* („colectă", cu două ocurenţe în 16:1-2) cunoaşte redări diferite în primele versiuni româneşti. Traducătorii NTB au folosit *milostenie*, termen mai puţin exact decît *socoteală* (BIBL.1688), dar mai explicit, în contextul discuţiei despre ajutorarea săracilor din Ierusalim. În mod neaşteptat, la BIBL.MICU cele două ocurenţe sînt traduse diferenţiat: *milostenie* şi *strînsoare*. Versiuni mai recente folosesc perifraze: *strîngere de ajutoare* BIBL.CORN.1924, BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA, BIBL. 2008.

16:5-6

Apostolul le scrie corintenilor despre intenţia lui de a ajunge la Corint străbătînd Macedonia şi de a rămîne o vreme la ei, eventual pe toată perioada iernii, urmînd să primească de la credincioşii corinteni resursele necesare în vederea continuării călătoriei sale. ♦ Majoritatea versiunilor româneşti redau verbul *προπέμπω* (v. 6) prin „a petrece", sugerînd că apostolul aşteaptă doar să fie condus ori însoţit la plecare (ca în Fapte 20:38). În 16:6 verbul este folosit cu sensul de 'a ajuta pe cineva în călătorie, oferindu-i provizii de drum'. Folosind un eufemism, apostolul le cere credincioşilor din Corint să-l sprijine, contribuind financiar la acoperirea costurilor aferente călătoriei sale. Utilizări similare ale acestui verb întîlnim în 1Cor. 16:11; 2Cor. 1:16; Rom. 15:24; Tit 3:13; 3Ioan 6.

16:7-9

Apostolul plănuieşte să rămînă în Efes (locul de unde scrie această epistolă) pînă la sărbătoarea Cincizecimii (gr. *πεντηκοστή*, lit. „a cincizecea [zi]"; *Rusalii* BIBL.1688). În cărţile veterotestamentare timpurii, numele sărbătorii (ebr. *šavu'ot*) a fost redat prin sintagma „sărbătoarea săptămînilor" (Ieş. 34:22). În Tov. 2:1 (*ἐν τῇ πεντηκοστῇ τῇ ἑορτῇ ἥ ἐστιν ἁγία ἑπτὰ ἑβδομάδων*, „la sărbătoarea de Cincizecime, sfînta sărbătoare a celor [şapte] săptămîni", SEPT.NEC 3), numele vechi al sărbătorii este folosit simultan cu denumirea pe care o vom întîlni în NT, semn că în perioada elenistică numele sărbătorii era în schimbare. ♦ Metafora „uşii" face probabil referire la oportunităţile Apostolului de a propovădui Evanghelia, în ciuda opoziţiei şi a dificultăţilor. ♦ Gr. *ἐνεργής* este greu de tradus, motiv pentru care a fost redat prin diverşi echivalenţi: *de folos* NTB, *cu lucru* BIBL.1688, *spre folos* BIBL.MICU, BIBL.1914, *spre isbîndă* BIBL.1874, *largă* BIBL.CORN.1924, *rodnică* BIBL.ANANIA.

16:10-11

Timotei, reprezentantul Sf. Pavel, urmează să sosească în Corint, de aceea Apostolul le cere credincioşilor să-i arate respect, în virtutea faptului că şi el este implicat în „lucrul Domnului". Tinereţea lui Timotei nu ar trebui să-i facă pe corinteni să-l dispreţuiască. ♦ Verbul *μὴ ἐξουθενήσῃ* (*să nu ţînă în nemică* NTB, *să nu dispreţuiască* BIBL.CORN.1924) a fost uneori tradus inexact: *să nu defaime* BIBL.1688, *să nu necăjească* BIBL.MICU.

16:12

Din 1:12 şi 3:4 rezultă că Apolo este revendicat ca învăţător de o parte dintre credincioşii corinteni. Din 3:5-6 ştim că atît Pavel, cît şi Apolo au desfăşurat o activitate importantă în Corint; cel dintîi a întemeiat această comunitate, iar al doilea a ajutat la consolidarea ei. Dacă ţinem cont şi de 4:6, avem motiv să credem că unii dintre corinteni se foloseau de numele lui Apolo pentru a-i face opoziţie lui Pavel, fapt care trebuie să fi tensionat relaţia dintre cei doi. Refuzul lui Apolo de a veni în Corint este un indiciu că acesta nu doreşte să inflameze şi mai mult conflictul din biserică.

16:13-14

Partea de final a epistolei conţine diverse îndemnuri şi încurajări. Foarte important este apelul la dragoste, care poartă în mod evident ecoul capitolului 13.

16:15-16

Pînă în această secţiune, Apostolul nu a menţionat nimic despre structurile de conducere ale comunităţii, de aceea unii comentatori au susţinut ideea că în biserica din Corint nu existau conducători. Totuşi, potrivit acestor două versete Stefanas, a cărui familie (gr. *οἰκία fămeaia* NTB, *casa* BIBL.1688) a fost primul rod (*pîrgă* NTB, BIBL.MICU, *începătură* BIBL.1688) în provincia Ahaia, şi-a asumat poziţia de conducător al comunităţii. Prin faptul că îi îndeamnă pe corinteni să i se supună, Pavel întăreşte autoritatea acestuia asupra unei biserici sfîşiate de discordii. ♦ Folosirea de către Sf. Pavel a pluralului (*unii ca aceştea* BIBL.1688) poate fi consideră o dovadă că în biserică existau şi alte persoane cu funcţii de conducere.

16:17-18

Stefanas, Fortunat şi Ahaic l-au vizitat pe Pavel la Efes,

aducîndu-i veşti şi „liniştindu-i" duhul. În absenţa altor mijloace de comunicare, apostolul trebuie să apeleze la scrisori şi la emisari pentru a păstra legătura cu biserica pe care a întemeiat-o. Deşi Apostolul nu spune în ce sens au liniştit (*ἀνέπαυσαν au odihnit* BIBL.1688) Stefanas, Fortunat şi Ahaic pe membrii bisericii, putem bănui că veştile proaspete aduse de cei trei au avut un efect liniştitor asupra comunităţii creştine din Corint.

16:19-20

Declaraţia lui Pavel din 16:8, menţionarea salutărilor din partea „bisericile din Asia" şi pomenirea soţilor Acuila şi Priscila, cuplu de misionari creştini stabiliţi la Efes (Fapte 18:19-26) îi îndreptăţesc pe cercetători să afirme că epistola 1 Corinteni a fost scrisă la Efes. În pofida acestor dovezi, unele manuscrise (METZGER, p. 504) şi unele versiuni care urmează Textus Receptus conţin un scurt „post scriptum" potrivit căruia „această carte, 1 Corint‹eani› iaste trimeasă den Filipus, pre Stefana şi pre Fortunat şi pre Ahaic şi pre Timoteiu" (NTB). Informaţia este reluată în BIBL.1688 şi BIBL.MICU. ♦ Din v. 19 ştim că bisericile primului secol creştin se adunau în case particulare (cf. Rom. 16:5; Col. 4:15; Flm. 1:2). ♦ Practica „sărutării sfinte", menţionată în v. 20, este atestată nu doar în bisericile pauline (cf. Rom. 16:16; 2Cor. 13:12; 1Tes. 5:26) ci şi în biserici petrine (1Pet. 5:14).

16:21

Practica dictării scrisorilor, curentă în antichitate, a fost folosită şi de Apostol, care nu scrie cu mîna sa decît ultimul salut, pentru a imprima scrisorii o marcă de autenticitate suplimentară. ♦ În primele versiuni biblice, termenul *ἀσπασμός* ('salut') fost tradus prin *închinăciune* NTB, BIBL.MICU, *sărutare* BIBL.1688, *salutare* BIBL.1874. Observăm că în BIBL.1688 termenul *sărutare* traduce doi termeni diferiţi, aflaţi în două versete alăturate: „Închinaţi-vă unul altuia cu sărutare (*φιλήματι*) svîntă. Sărutarea (*ἀσπασμός*) cu a mea mînă, a lui Pavel".

16:22

Gr. *ἀνάθεμα* (*anathema* BIBL.1688) desemna iniţial o jertfă consacrată unui zeu şi pusă în templul acestuia (cf. Iud. 16:19). Aici termenul este folosit cu unul dintre sensurile lui frecvent întîlnite în *Septuaginta*, corespunzînd ebr. *herem*: 'blestemat' sau 'despărţit de Dumnezeu' (cf. *ἀνάθεμα ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ* din Rom. 9:3). ♦ În privinţa aramaismului din finalul versetului, tradiţia manuscrisă de limbă greacă se împarte în două: în unele manuscrise citim *μαράνα θά*, iar în altele *μαρὰν ἀθά*. Forma grecească *maranatha* este cel mai probabil o prescurtare a exclamaţiei aramaice *mārānāʾ ʾāthāʾ* „Domnul nostru, vino!" (FITZMYER, p. 630). ♦ Într-o scriere atribuită Sf. Atanasie, secvenţa *μαρὰν ἀθά* este glosată prin *ὁ Κύριος ἦλθε*, „Domnul a venit" (ATHAN., QUAEST., col. 760).

16:23-24

În ultimele două versete ale epistolei, apostolul invocă harul lui Hristos asupra comunităţii şi îi asigură pe cititori de dragostea lui.

A DOUA EPISTOLĂ CĂTRE CORINTENI

COMENTARII

de Octavian Gordon

Introducere

Contextul epistolei şi raportul faţă de *Epistola întîi* adresată corintenilor

Se cunoaşte din scrierea nou-testamentară *Faptele Apostolilor* că Sfîntul Apostol Pavel a propovăduit Evanghelia lui Hristos şi a întemeiat o comunitate creştină la Corint după ce a petrecut o vreme în Macedonia (vezi Fapte 16:11-40; 17,1-9; 17:10-14) şi puţin timp în Atena (Fapte 17:14-34). FURNISH (p. 22) arată că acest itinerariu este confirmat de Pavel însuşi în scrisorile pe care le adresează Tesalonicenilor (1Tes. 2:1-2; 17-18; 3:1) şi Filipenilor (Filip. 4:15-16). Raportîndu-ne la informaţia (Fapte 18:11-18) potrivit căreia Pavel se afla la finele şederii sale de aproximativ optsprezece luni în Corint în momentul în care a fost arestat şi dus în faţa guvernatorului roman al provinciei Ahaia, Gallio (fratele filozofului Seneca), atunci, după toate probabilităţile, această primă vizită a Apostolului are loc undeva pe la începutul anului 50 d.Hr. (FURNISH, p. 22). De atunci şi pînă la finele anului 54 (după alţii, 56, sau chiar 59-60; vezi întreaga problematică la FURNISH, COR., p. 26-27), Pavel le scrie corintenilor o primă scrisoare, nepăstrată, pe care autorul însuşi o menţionează în *Epistola Întîi către Corinteni*: „V-am scris în epistolă să nu vă amestecaţi cu desfrînaţii, dar, de bună seamă, nu [m-am referit la] desfrînaţii, sau lacomii, sau hrăpăreţii, sau închinătorii la idoli ai acestei lumi, căci atunci ar trebui să ieşiţi din [această] lume" (1Cor. 5:9-10). Această menţiune arată că ceea ce a fost şi este numit în canonul biblic „Întîia epistolă către Corinteni" reprezintă, în realitate, o a doua scrisoare adresată comunităţii creştine din Corint, alcătuită în timpul şederii Apostolului la Efes. Această a doua scrisoare (*Epistola Întîi către Corinteni*) – în care Pavel încearcă să rezolve problemele comunităţii din Corint, atît în ceea ce priveşte imoralităţile şi neregulile comportamentale, cît şi pe cele de ordin liturgic şi dogmatic — are, în general, efecte pozitive, dar apar situaţii noi, pentru care Apostolul este nevoit să intervină (vezi *infra*), adresîndu-le corintenilor în cele din urmă o scrisoare cunoscută îndeobşte ca *A doua Epistolă către corinteni* (de fapt, a patra scrisoare; vezi *infra*).

Împrejurările acestei *A doua Epistole către Corinteni* nu sînt foarte clare. Aşa cum reiese din 1Cor. 16:5-7, Pavel intenţiona oricum să le facă o vizită creştinilor din Corint: „Şi voi veni la voi cînd voi trece prin Macedonia, căci prin Macedonia trec. La voi, poate, voi rămîne sau voi şi ierna, ca să mă petreceţi oriîncotro voi merge. Căci nu vreau să vă văd acum în treacăt, ci nădăjduiesc să rămîn la voi o vreme, dacă Domnul va îngădui". Totuşi, în 2Cor. 1:15-16, ne este prezentat un alt plan al vizitei anunţate: „Şi cu această încredinţare voiam să vin mai întîi la voi, ca să aveţi de două ori har şi să merg în Macedonia trecînd pe la voi şi să vin iarăşi din Macedonia la voi şi [apoi] să mă petreceţi spre Iudeea". Nici acest plan nu-i iese însă lui Pavel, fiindcă, reţinut la Efes, îşi va amîna vizita la Corint, timp în care situaţia de aici se înrăutăţeşte. Potrivit rezumatului pe care îl face Mitropolitul Bartolomeu Anania în *Introducerea* la *Epistola a doua către Corinteni* (BIBL.ANANIA, p. 1656), după ce Pavel le scrie corintenilor a doua scrisoare (= *Epistola Întîi către Corinteni*), aşa cum am menţionat mai sus, apare o nouă situaţie tensionată, generată de partida creştinilor iudaizanţi din Corint, care, autointitulaţi apostoli ai lui Hristos (2Cor. 11:13), încearcă să submineze autoritatea lui Pavel, atrăgîndu-i în plasa misionarismului fals pe mulţi dintre corinteni. Situaţia necesită intervenţia imediată a lui Pavel, care le face corintenilor o vizită scurtă, pentru restabilirea ordinii şi a autorităţii ecleziale. Această vizită intermediară (a doua) este presupusă de referirile Apostolului însuşi la o a treia vizită: „Iată, a treia oară sînt gata să vin la voi şi nu vă voi împovăra […]" (2Cor. 12:14); „A treia oară vin la voi" (2Cor. 13:1). Dar lucrurile iau o turnură nedorită, fiindcă Pavel ajunge să fie umilit chiar în prezenţa corintenilor (2Cor. 12:21), lucru care-l umple de întristare (2Cor. 2:1). Tot în această perioadă unul dintre membrii comunităţii din Corint îl nedreptăţeşte pe Pavel (2Cor. 2:5), probabil prin faptul că îl calomniase pe unul dintre adepţii lui Pavel (BIBL.ANANIA, 1656; vezi 2Cor. 7:12: „De aceea, chiar dacă v-am scris, nu din pricina celui ce a făcut nedreptatea, nici *din pricina celui ce a suferit nedreptatea* [subl. n.]"). În aceste condiţii, Pavel le scrie din nou creştinilor din Corint o epistolă plină de amărăciune, care îi umple de amărăciune şi pe destinatari şi pe care

Pavel însuşi o regretă (2Cor. 2:4; 7:8). Titus este cel prin mîna căruia Pavel trimite această scrisoare —nepăstrată – şi tot el este cel de la care Pavel aştepta noutăţile. Dar răscoala argintarului Dimitrie din Efes (Fapte 19:23-40) îl determină pe Pavel să părăsească Efesul în regim de urgenţă, aflîndu-se în primejdie de moarte, şi astfel ratează veştile pe care le aştepta de la Tit, o situaţie care-l tensionează şi mai mult pe Pavel. Nu reuşeşte să-l întîlnească pe Tit nici la Troia, aşa că pleacă mai departe, în Macedonia: „Şi venind la Troia pentru Evanghelia lui Hristos şi uşa fiindu-mi deschisă în Domnul, n-am avut duhului meu odihnă, pentru că nu l-am aflat pe Tit, fratele meu, ci, despărţindu-mă de ei, am plecat în Macedonia". (2Cor. 2:12-13). Aici îl întîlneşte în sfîrşit pe Tit, probabil la Filipi (ISBE 1997, s.v. „Corinthians, Second Epistle to the"), iar relatarea mesagerului îl linişteşte întrucîtva pe Pavel: Tit fusese bine primit la Corint, credincioşii îşi reafirmaseră devotamentul faţă de părintele lor duhovnicesc, calomniatorul fusese pedepsit. Deşi s-ar putea crede că acest personaj – numit de Pavel „cel care a săvîrşit nedreptatea" (*ὁ ἀδικήσας*) – este acelaşi cu incestuosul din 1Cor. 5:1-5, totuşi, este de presupus mai degrabă că ar fi o persoană diferită, cel puţin pentru faptul că tonul mustrător al lui Pavel la adresa lui din 1Cor. este incomparabil mai domol decît cel din 2Cor., precum şi pentru faptul că incestuosul ar fi fost oricum exclus din comunitate. Potrivit ISBE 1997 (s.v. cit.), întristarea şi neliniştea Apostolului Pavel se datorează nu atît jignirilor proferate la adresa lui (sau la adresa adepţilor lui), cît lipsei de reacţie din partea comunităţii din Corint vizavi de aceste jigniri. Odată ce, aşa cum află de la Tit, Biserica din Corint îşi reafirmă ataşamentul faţă de Pavel, norul întristării şi al tulburării interioare este risipit, iar unul din motivele pentru care Apostolul le scrie a patra oară corintenilor – *A doua Epistolă către Corinteni*, de data aceasta din Filipi, în jurul anului 55-56 (ISBE 1997, s.v. cit.) – este tocmai rugămintea ca „cel care a săvîrşit nedreptatea" să fie tratat cu oarecare indulgenţă (2Cor. 2:8-10), astfel încît acesta să nu cadă în deznădejde, „înghiţit de şi mai multă întristare" (2Cor. 2:7). Pavel trimite această a patra scrisoare tot prin Tit, pe care-l însărcinează şi cu strîngerea de ajutoare pentru săracii din Ierusalim. Totuşi, alături de Tit, îl trimite şi pe un alt „frate al nostru", astfel încît această colectă să fie ferită de orice suspiciune din partea eventualilor detractori (2Cor. 7:20).
În cele din urmă, aşa cum reiese din Fapte 20:2-3; Rom. 15:25-27 şi 16:23, Pavel a reuşit să-şi ducă la îndeplinire planul şi să-i viziteze pe creştinii din Corint în bună pace (ISBE 1997, s.v. cit.), în iarna anului 55 sau 56.

Autor – canonicitate – integritate

A doua Epistolă către Corinteni, deşi nu este atestată atît de pregnant în primele două secole de creştinism precum *Epistola întîi* adresată corintenilor, beneficiază de o serie de mărturii timpurii, fiind menţionată în canonul lui Marcion – cunoscut prin intermediul lui Tertulian –, în fragmentul Muratori, datat în secolul al doilea, sau citată de Teofil, de autorul *Epistolei către Diognet*, de gnostici şi, fapt nesigur, de Policarp (FURNISH, COR., p. 30). Nu doar mărturiile externe, ci şi limba şi stilul îl indică pe Apostolul Pavel ca autor al acestei scrisori, apartenenţa ei la corpusul epistolar paulin fiind un lucru atestat cel puţin de la mijlocul secolului al doilea. Ceea ce nu se cunoaşte pe deplin este măsura în care cea de 2Cor. le este cunoscută sau nu creştinilor din alte zone în care circulau scrisorile lui Pavel, respectiv dacă această scrisoare fusese adăugată încă din secolul întîi corpusului epistolar universal al Apostolului (FURNISH, COR., p. 30).

Cu toate acestea, o seamă de întrebări s-au ridicat asupra canonicităţii unor părţi ale epistolei, precum fragmentele cuprinse între 6:13-7:1, respectiv 10:1-13:10 (ISBE 1997, s.v. cit.). Problematica este însă mult mai complexă, fiind expusă pe larg de V.P. Furnish, care concluzionează: „Cea mai probabilă ipoteză este că cea de-a doua epistolă canonică adresată corintenilor (= a patra scrisoare a lui Pavel către corinteni; n.n.) este compusă din părţi distincte a două scrisori independente. Analiza internă sugerează că fragmentul cuprins între cap. 1-9 aparţin unei scrisori mai timpurii, în timp ce cap. 10-13 sînt mai recente (FURNISH, COR., p. 41). Totuşi, Bartolomeu Anania (*ibidem*) sugerează ipoteza că fiecare din aceste două părţi (cap. 1-9 şi cap. 10-13) ar putea fi adresată unei categorii anume de cititori: „prima, celor care şi-au revenit la normal şi au realizat o „împăcare" cu Apostolul; a doua, celor ce persistă în nepricepere, orgoliu şi adversitate, oameni pe care polemistul Pavel îi biciuieşte fără menajamente sau cruţare".

Structură

Este îndeobşte acceptată diviziunea cărturărească în trei părţi a *Epistolei a doua către Corinteni* (*e.g.* BIBL.ANANIA, *ibidem*; BERKHOF, p. 167-168; ISBE, 1997, s.v. cit.), pe lîngă un aşteptat preambul ce conţine obişnuita adresare şi salutare (2Cor. 1:1-11) şi o încheiere cu îndemnuri, saluturi şi binecuvîntarea finală (2Cor. 13:11-13).

Prima parte (2Cor. 1:12 – 7:16), numită şi „Partea apologetică" (BIBL.ANANIA, *ibidem*), reprezintă o aducere în prim plan a relaţiei Apostolului Pavel cu locuitorii creştini ai Corintului. Pavel îşi justifică amînarea vizitei la Corint, îi îndeamnă pe corinteni să-l ierte pe „cel care a nedreptăţit", după care face un lung excurs asupra apostolatului, asupra suferinţelor la care un apostol este supus, asupra chestiunilor de ordin practic pe care le presupune o atare misiune. În continuare şi în consecinţa acestor lucruri, îi roagă pe destinatari să nu-l trateze ca pe un necredincios, ci să-l primească în inima lor. Apoi, Pavel le vorbeşte despre întîlnirea cu Tit şi despre faptul că s-a liniştit, iar temerile i s-au risipit, după ce a aflat de la Tit că lucrurile au luat o întorsătură pozitivă în sînul Bisericii din Corint.

A doua parte (2Cor. 8:1 – 9:15), numită şi „Partea practică" (BIBL.ANANIA, *ibidem*) o reprezintă organizarea în Corint a unei colecte pentru creştinii evrei din Ierusalim.

Apostolul le vorbeşte corintenilor de exemplul macedonenilor, care au strîns o colectă foarte generoasă pentru săracii din Ierusalim, adăugînd şi exemplul lui Hristos, care s-a micşorat pe sine, făcîndu-se sărac, astfel încît corintenii să se poată îmbogăţi dăruind. Îi însărcinează cu organizarea colectei pe Tit şi pe alţi doi fraţi, astfel încît orice suspiciune (de corupţie) la adresa lui Pavel să fie risipită.

În cea de-a treia parte (2Cor. 10:1 – 13:10), „Partea polemică" (BIBL.ANANIA, *ibidem*), Pavel nu doar că se apără împotriva calomniatorilor săi, dar îşi face şi propriul elogiu, subliniindu-şi calitatea de apostol, un apostol care este şi al corintenilor. Înştiinţîndu-i despre următoarea lui vizită la Corint, Pavel le adresează ultimele îndemnuri.

Valoarea *Epistolei*

După toate probabilităţile, nota distinctivă a acestei *A doua Epistole* canonice *către Corinteni* este dată de revelarea personalităţii Apostolului Pavel însuşi, cu tot ce are uman în sine şi purtînd conştiinţa misiunii apostolice acceptate cu devotament. Ni se dezvăluie un temperament foarte sensibil în relaţia cu credincioşii pe care i-a convertit şi pentru care a întemeiat o comunitate creştină în Corint, defensiv şi ofensiv în acelaşi timp, capabil să-şi exprime regretul pentru mustrările adresate anterior, plin de anxietate în aşteptarea veştilor despre fiii lui duhovniceşti, gata de orice pentru a-i cîştiga pe corinteni definitiv pentru Hristos, în ciuda suferinţelor pe care, ca apostol, le îndură în permanenţă. Din punct de vedere doctrinar, epistola nu conţine excursuri întregi, cu excepţia celui despre misiunea apostolatului, văzută ca pe o chemare a lui Dumnezeu, de care el, cel chemat, este pe deplin conştient. Astfel, apostolul ne este prezentat ca pe un împlinitor al voinţei lui Dumnezeu, şi nu ca pe un misionar mînat de propria rîvnă umanistă, deşi nici aceasta nu lipseşte: insistenţa pentru generozitate cu ocazia colectei pentru creştinii din Ierusalim o dovedeşte cu prisosinţă. De bună seamă, scrisoarea este presărată cu multe alte elemente doctrinare, precum contrastul structural şi funcţional între literă şi duh, descoperirea evangheliei, precum şi raţiunea acoperirii ei în faţa gîndurilor celor necredincioşi, împăcarea omului cu Dumnezeu prin mijlocirea lui Hristos, înnoirea omului în Hristos etc.

Uzul liturgic al *Epistolei*

Canonicitatea scrisorii este arătată şi de felul în care ea a fost receptată în cultul creştin, atît răsăritean, cît şi apusean. Spre exemplu, versetul 2Cor. 13:13 („Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu şi împărtăşirea Sfîntului Duh să fie cu voi cu toţi!") a fost preluat integral în Liturghia răsăriteană, chiar într-un moment important, şi anume în deschiderea Jertfei Euharistice. Desigur, există variaţii textuale, precum formula „dragostea lui Dumnezeu Tatăl" în loc de „dragostea lui Dumnezeu", dar, în acest caz, mai degrabă se poate vorbi de absenţa din textul biblic a cuvîntului „Tatăl" (prin pierderea în cursul tradiţiei manuscrise greceşti timpurii) decît de un adaos mai tîrziu în textele liturgice (vezi *infra*, nota la versetul în cauză). Cît despre citirea *Epistolei a doua către Corinteni* în cadrul cultului răsăritean, cu excepţia a două versete (7:16 şi 8:6), putem vorbi de o receptare totală. Vom semnala, la începutul fiecărui verset-incipit al pericopelor sau la începutul fiecărui capitol de la *Note şi comentarii*, care anume sînt fragmentele citite la *Apostol* în cadrul Sfintei Liturghii şi în ce momente ale anului bisericesc se citesc, în conformitate cu informaţia oferită de DRAGOMIR, p. 251-252, dar şi cu alte completări din observaţia personală.

Capitolul 1

1:1

Versetele 1-7 ale *Epistolei* se citesc la Liturghia de joi, în săptămîna a X-a după Rusalii. DRAGOMIR (p. 251) menţionează că fragmentul se citeşte şi „în vreme de orice nevoie şi primejdie omenească", dar nici *Apostolul* (APOSTOL), nici *Molitfelnicul* (MOLITFELNIC) nu au în cuprinsul lor o astfel de precizare. ♦ Încă din primul verset al *Epistolei* reiese că textul BIBL.1688 nu a fost preluat din NTB (1648), aşa cum s-a afirmat deseori. Diferenţele între BIBL.1688 (*Pavel, apostol al lui Isus Hristós, pren voia lui Dumnezău, şi Timothei fratele, besêrecii lui Dumnezău ceea ce êste în Corínth, împreună cu svinţii toţi ce sînt întru toată Ahaía*) şi NTB (1648) (*Pavel, apostol al lui Iisus Hristos, den voia lui Dumnezău, şi Timoteiu fratele, săborului lui Dumnezău carele iaste în Corint, împreună cu toţi sfinţii carii sînt în toată Ahaiia*) sînt mai mult decît evidente, astfel încît nu se poate vorbi de o simplă preluare şi revizuire a textului de la Bălgrad. Mai jos, vom semnala doar unele diferenţe între cele două versiuni, în special cele care nu doar arată modalităţi diferite de expresie, dar pot conduce şi la înţelegeri diferite. ♦ „Sfînt" este numele pe care îl purta orice creştin botezat, orice om care a fost „spălat", „sfinţit" şi „îndreptat în numele Domnului Iisus Hristos şi în Duhul Dumnezeului nostru" (1Cor. 6:11), nu doar o anumită categorie de „aleşi", aşa cum ar putea sugera semantica de astăzi a cuvîntului. Liturghia răsăriteană păstrează acest sens biblic în formula rostită de preot înainte de împărtăşirea preoţilor şi a credincioşilor: „Să luăm aminte! Sfintele sfinţilor!" – gr. *τὰ Ἅγια τοῖς Ἁγίοις* (ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ, p. 19) – , adică „[Iată] Sfintele [Taine] [sînt date] sfinţilor".

1:3

Expresia *Tatăl îndurărilor* (BIBL.1688, BIBL.FILOTEI, BIBL.1914, BIBL.1968, BIBL.ANANIA: *Părintele îndurărilor*; NTB: *Tatăl milelor*; BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA: *Părintele milelor*) apare la 2Cor. pentru prima dată într-un text ecleziastic, dar pluralul gr. *οἱ οἰκτιρμοί* (în traducerile româneşti: *îndurările* sau *milele*), asociat lui Dumnezeu, este întîlnit adesea în Scriptura vechi-testamentară, mai ales în textele de tip imnografic (Neem. 9:19; 9:27; 9:28; 9:31;

3Mac. 2:20; precum şi multe locuri din Psalmi: 24:6; 39:12; 50:3; 68:17 etc.). Gr. *οἱ οἰκτιρμοί* apare des în textul biblic alături de *ἔλεος* ('milă') sau alături de alte cuvinte din zona semantică a „milostivirii": e.g. *τὸν στεφανοῦντά σε ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμῶν* (*pe Cel ce te încununează cu milă şi cu îndurări* – Ps. 102:4); *σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί* (*milă şi îndurări* – Filip. 2:1); *τῷ Κυρίῳ Θεῷ ἡμῶν οἱ οἰκτιρμοὶ καὶ οἱ ἱλασμοί* (*la Domnul sînt îndurările şi ispăşirea* – Dan. 9:9). Cît priveşte expresia ca atare, ea a fost preluată în spaţiul liturgic creştin, atît răsăritean, cît şi apusean, în diferite formule ale Liturghiei sau ale unor rugăciuni. De exemplu, în cadrul Liturghiei Sfîntului Vasile cel Mare, după rugăciunea „Tatăl nostru", preotul rosteşte în taină o rugăciune care începe astfel: *Δέσποτα Κύριε, ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως...* (ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ, p. 40) = „Stăpîne, Doamne, Tatăl îndurărilor şi Dumnezeule a toată mîngîierea…", unde este evident că adresarea a fost preluată aproape integral de la Apostolul Pavel, din versetul de faţă. Aceeaşi adresare este folosită şi într-una din rugăciunile de la Taina Sfîntului Maslu: „Bunule şi Iubitorule de oameni, Îndurate şi mult-Milostive, Doamne […] Părinte al îndurărilor şi Dumnezeul a toată mîngîierea" (MOLITFELNIC, p. 85). În spaţiul latin, expresia tradusă este *Pater misericordiarum*. O găsim, de exemplu, la sărbătoarea din 20 iulie a Sfîntului Hieronymus Aemilianus Confessor: *Deus, misericordiarum Pater, per merita et intercessionem beati Hieronymi […]* – THESAURUS, p. 698; sau la sărbătoarea numită *Consolatio Mariae Virginis*, unde întîlnim o parte mai mare a versetului de faţă: *Domine Iesu Christe, Pater misericordiarum et Deus totius consolationis, concede propitious [...]* – MISSALE, p. 219. Credem că, odată cu receptarea în spaţiul liturgic a unor asemenea formule, atît în spaţiul bizantin (*ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν*), cît şi în cel latin (*Pater misericordiarum*) a întărit această formulă biblică, făcînd-o, aşadar, foarte cunoscută şi greu sau chiar imposibil de înlocuit cu formule sinonimice. Astfel, de vreme ce echivalentul latin al gr. *οἰκτιρμός* este *misericordia* ('milă'), practic acelaşi echivalent ca şi pentru *ἔλεος* sau *σπλάγχνα*, este foarte posibil ca lecţiunea din limba română a NTB sau a versiunii lui Samuil Micu, preluată apoi şi de Andrei Şaguna, şi anume *Tatăl milelor*, să fi fost influenţată de expresia latină *Pater misericordiarum*.

1:8

Versetele 8-11 se citesc la Liturghia de sîmbătă, în săptămîna a XX-a după Rusalii, precum şi la Taina Sfîntului Maslu, întrucît ideea centrală fragmentului este legată de nădejdea pe care omul trebuie să şi-o pună în Dumnezeu în vremuri de restrişte (deci, inclusiv boală, pentru care se săvîrşeşte Maslul) şi ajutorul pe care îl poate da rugăciunea altuia.

1:11

BIBL.1688 traduce forma participială *συνυπουργούντων* din greacă calchiind prin sintagma *împreună slujind*, în timp ce NTB propune formula *agiutorînd*. Nu este sigur dacă Mitropolitul Simion Ştefan urmează aici textul latin (*adiuvantibus*) sau pur şi simplu a fost conştient de semantismul real al verbului *συνυπουργέω* ('a lucra împreună cu cineva la o lucrare', de unde 'a pune umărul alături de cineva într-o lucrare', 'a sări în ajutorul cuiva la o lucrare', 'a ajuta'), dar nu este nici o îndoială asupra literalismului exagerat al Bibliei de la Bucureşti, *ὑπουργός* ajungînd să însemne, la un moment dat în istoria limbii greceşti, 'slujitor'. Totuşi, verbul amintit nu este construit pe ceea ce avea să însemne mai tîrziu *ὑπουργός*, ci păstrează un semantism mai apropiat de etimonul însuşi al adjectivului *ὑπουργός*, şi anume *ἔργον* ('lucrare').

1:12

Versetele 12-20 constituie pericopa Apostolului din vinerea a X-a după Rusalii, iar ultimele patru versete ale capitolului 1, împreună cu primele patru versete ale capitolului următor, constituie pericopa duminicală în săptămîna a XIV-a după Rusalii.

Capitolul al 2-lea

2:1

În cadrul liturgic răsăritean, capitolul al doilea al *Epistolei* se citesc după cum urmează: pentru primele patru versete, vezi comentariul de la 1Cor. 1:1; versetele 3-15 se citesc într-o singură pericopă la Liturghia din lunea a XI-a după Rusalii, iar fragmentul 14-17 în ziua următoare, laolaltă cu primele trei versete ale capitolului al treilea. Observăm deci că unele versete biblice (în cazul de faţă, 3-4, respectiv 14—15) pot fi decupate în moduri diferite în tradiţia liturgică răsăriteană, fără să urmeze un calapod unic al fragmentării în pericope sau paragrafe. ♦ Începutul versetului a fost redat în mod diferit în BIBL.1688 faţă de NTB: *Şi am ales mie aceasta*, respectiv *Iară aceasta giudecaiu întru mineşi*, traducerea de la Bălgrad fiind mai literală şi mai aproape de textul grecesc. În schimb, formula aleasă în ediţia de la Bucureşti are o doză neobişnuită de dinamism, în sensul depărtării de textul grecesc editat în BIBL.FRANKF., în raport cu literalismul care răzbate aproape în fiecare verset.

2:2

În acest verset, Apostolul Pavel pare a face dovada unei gîndiri paradoxale, la limita cinismului: *Căci, dacă eu vă întristez, cine este cel care mă înveseleşte pe mine, dacă nu cel întristat din pricina mea?* Sfîntul Ioan Gură de Aur explică acest verset, scoţînd în evidenţă înţelepciunea pedagogică a Apostolului: deşi ar fi fost mai firesc – remarcă Hrisostom – ca Pavel să spună: „Căci, dacă eu vă întristez pe voi, cine este cel care v-ar putea înveseli?", totuşi, el „întoarce vorba pe dos", ca să le arate ucenicilor dovada celei mai alese iubiri. Sfîntul Ioan Gură de Aur completează spusele Apostolului: „Că nimeni nu mă veseleşte atît de mult ca cel ce se abate de la cuvintele mele, iar pe urmă se întristează, văzîndu-mă supărat" (IOAN GURĂ DE AUR,

OMIL. IV, p. 47).

2:3-15

Pentru lectura acestui fragment în cadrul cultului răsăritean, vezi nota de la 2:1.

2:9

Negaţia verbului în BIBL.1688, *ca să nu conosc ispita voastră*, situaţie singulară între versiunile cunoscute ale traducerilor biblice româneşti, este o eroare inexplicabilă, pe care BIBL.MICU şi ediţiile ulterioare o corectează.

2:11

În original, începutul acestui verset (*Căci cunoaştem bine gîndurile lui*) este sub formă de litotă; literal s-ar traduce: *căci gîndurile lui nu ne sînt necunoscute*. Cu această formulă a fost tradus de Pr. Dumitru Stăniloae în *Filocalia*, versetul fiind citat de Nil Ascetul în contextul în care descrie profilul celui care-i învaţă pe alţii. „Învăţătorul" sau „povăţuitorul", printre altele, „mai trebuie să aibă şi ştiinţă, ca să nu-i fie necunoscută niciuna din uneltirile vrăjmaşilor şi să poată să dea la lumină laturile ascunse ale războiului celor încredinţaţi lui. În felul acesta, descriindu-le de mai înainte cursele vrăjmaşului, le va face biruinţa neostenicioasă şi-i va scoate încununaţi din luptă" (FILOCALIA I, p. 180).

2:14

Expresia din BIBL.1688 *har lui Dumnezău*, care se regăseşte şi în NTB (*har fie lui Dumnezău*) reprezintă echivalarea expresiei greceşti *τῷ Θεῷ χάρις* (lat. *Deo gratias*). Cuvîntul grecesc *χάρις*, cu sensul originar de 'har' (lat. *gratia*), face parte din arsenalul terminologic bisericesc de sorginte biblică ce avea să facă o impresionantă carieră în teologia dogmatică, haritologia ajungînd să fie chiar unul dintre subiectele de dispută între doctrina răsăriteană şi cele apusene. Prin urmare, vorbim despre un termen central în doctrina iudaică şi creştină, a cărei redare în limbile moderne este întotdeauna supusă unei tensiuni generate de condiţionări doctrinare. În limba română, traducerile au preluat echivalarea slavonă prin ***даръ***; acesta, la rîndul lui, cumula mai multe sensuri din greacă, printre care: *χάρις* ('har'), *δῶρον* ('dar', 'cadou'), *χάρισμα* ('dar', 'harismă'), *δωρεά* ('dar'), *κορβανᾶς* ('tezaurul Templului [din Ierusalim]') (vezi MIKLOSICH, s.v. ***даръ***). Pentru prima oară în literatura română, termenul *har* cu înţelesul actual ('har [dumnezeiesc]') se găseşte în MS.45 şi MS.4389, dar BIBL.1688 oscilează în traducerea gr. *χάρις* între *har* şi *dar*, semn că se încerca deja introducerea termenului *har*, deosebit de celelalte sensuri ale cuvîntului *dar*, însă fără consecvenţă. De asemenea, la Dosoftei este atestat de mai multe ori termenul *har* (uneori sub forma *ghar*), dar, din nou, înlocuirea lui *dar* prin *har* nu este consecventă (vezi discuţia pe larg în MLD.BIBL.1688/XXI, comentariul la Prov. 13:16, precum şi în GORDON, KEX., p. 147-153). Cuvîntul ca atare se găseşte însă şi mai devreme, la Coresi, dar acolo nu are încărcătură teologică, ci face parte din sintagma *în har*, calchiind sl. ***за даръ*** (= 'în zadar', expresia românească actuală dublînd efectiv prepoziţia care înseamnă 'în', din lipsa perceperii lui ***за*** ca prepoziţie. Termenul biblic *har*, introdus, aşa cum am văzut, în secolul al XVII-lea, supravieţuieşte sporadic în tipărituri din secolul următor, întrucît Antim Ivireanul, deşi elenofil, preferă în cărţile sale de cult sinonimul mai vechi, *dar*, chiar dacă se suprapuneau o mulţime de sensuri, aşa cum am menţionat mai sus. Aşa este preferat şi de Micu, Filotei şi Şaguna, în Bibliile tipărite de ei. Mai tîrziu, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, reapare cuvîntul *har* în „Bibliile Britanice", dar este ignorat de tipăriturile asumate de confesiunea ortodoxă pînă tîrziu, odată cu BIBL.1968, cînd acesta este recuperat ca termen teologic de origine biblică, inclusiv în zona tipăriturilor liturgice. Revenind la formularea din BIBL.1688, *har lui Dumnezău*, fie că a fost preluată din NTB (*har fie lui Dumnezău*), fie că reprezintă o traducere independentă de ediţia de la Bălgrad, este lipsită de sens, întrucît, în oricare dintre haritologiile formulate în creştinism, Dumnezeu este cel care dă sau trimite *harul*, nu îl primeşte; altfel spus, *harul* nu poate fi direcţionat către Dumnezeu. De bună seamă, traducătorii, gîndind termenul *χάρις* ca pe un concept teologic, au ignorat sensul alternativ al acestuia, şi anume 'mulţumire', mai ales în construcţiile cu dativul. Pe baza acestui sens, în limba greacă a fost derivat de la *χάρις* verbul *εὐχαριστέω* 'a mulţumi' sau substantivul *εὐχαριστία* 'mulţumire'. În mod analog, în limba latină cuvîntul *gratia* a fost folosit în expresia *gratias agere*, 'a mulţumi', de unde s-a păstrat în limbi romanice precum italiana (*grazie*), spaniola (*gracias*) sau galiciana (*grazas*). Aşadar, sensul pe care îl are gr. *χάρις* în acest verset este cel de 'mulţumire', aşa cum îl folosise deja Coresi (*mulţemită*) şi cum avea să-l folosească BIBL.MICU (*mulţămită*) şi cele din descendenţa ei.

Capitolul al 3-lea

3:1

Primele trei versete se citesc în Biserica Răsăriteană în săptămîna a XI-a după Rusalii (vezi comentariul de la 2:1). ♦ Din nou avem o diferenţă majoră de interpretare şi traducere între NTB şi BIBL.1688: ediţia de la Bălgrad traduce verbul grecesc *συνιστάνειν*, mai aproape de înţelesul lui din context ('a recomanda') prin *a lăuda* (*Înceapem iar pre noi a ne lăuda*), în timp ce BIBL.1688 traduce prin *a (ne) întemeia*, redînd un alt sens verbului grecesc decît cel potrivit contextului de faţă: *Încêpem iarăşi pre noiş a ne întemeia?* (Pentru felul în care BIBL.1688 traduce acest verb în epistola de faţă, vezi comentariul de la 10:12). De altminteri, adjectivul grecesc pe care l-am redat prin *(scrisorile) de recomandare*, *συστατικῶν (ἐπιστολῶν)*, este din acelaşi radical cu verbul *συνιστάνειν*, dar BIBL.1688 le disociază pe cele două prin traducere, alegînd o soluţie de data aceasta mai aproape de înţelesul textului original: *Au nu ne trebuiesc, după cum oarecarii, cărţi de ajutoriu către voi, au dentru voi ajutoriu?* Este unul din versetele BIBL.1688 care nu

pot fi înţelese corect fără apelul la versiunea grecească.

3:4

Versetele 4-13 se citesc în miercurea a XII-a după Rusalii, precum şi în următoarele zile ale calendarului bisericesc: 21 septembrie, 17 şi 19 octombrie, 19 noiembrie, 1, 2, 3 şi 16 decembrie, 15 iunie, 21 iulie, 14 şi 20 august. Dacă ne uităm cu atenţie la conţinutul liturgic al acestor zile din calendarul bisericesc, observăm că, în fiecare din ele, alături de alţi Sfinţi, sînt sărbătoriţi mai mulţi Sfinţi Proroci (în ordinea înşiruirii de mai sus şi în registrul onomastic îndătinat în calendarul bisericesc ortodox românesc şi în „Biblia Sinodală"): Iona, Osea, Ioil, Avdie, Naum, Avacum, Sofonie, Agheu, Amos, Iezechiel, Miheia şi Samuel. Fragmentul respectiv vorbeşte în special despre tensiunea dintre *litera care ucide* şi *Duhul Care face viu* (3:6), despre slujirea Vechiului Testament, pe care Apostolul Pavel o numeşte *slujirea morţii* (3:7), în opoziţie cu *slujirea Duhului* (3:8), accentuînd faptul că *slujirea* Duhului, pe care o numeşte şi *a dreptăţii* (3:9), este înconjurată de slavă cu mult mai mult decît *slujirea osîndei*, care şi ea, *deşi întipărită cu litere în pietre*, era înconjurată de slavă. Aşadar, accentul teologic al acestui fragment este pus pe *slava slujirii Duhului*, care este cea *a Noului Testament* (3:6), cu toate că nici slujirea Vechiului Testament nu este lipsită de slavă. Astfel, în Biserica Răsăriteană, acest fragment din *Epistola a doua către Corinteni* a fost asociat cu slava de care au parte Sfinţii Proroci pentru faptul că au slujit adevărului în Vechiul Testament. S-ar putea însă deschide o nouă linie de investigaţie textuală, care să lămurească de ce fragmentul respectiv nu a fost asociat şi cu alte figuri profetice ale Vechiului Testament (Isaia, Ieremia, Daniel, Zaharia sau Maleahi).

3:12

Fragmentul cuprins între versetele 12-18 se citeşte în ziua de sîmbătă, în săptămîna a XXI-a după Rusalii. ♦ Versiunea BIBL.1688 a versetului 18 este ininteligibilă fără apelul la etimologie şi la disecare filologică. Acolo unde versiunea modernă românească ar trebui să curgă în felul următor: *în acelaşi chip ne schimbăm la faţă* – în care *a se schimba la faţă* este o metaforă pentru 'a se transfigura duhovniceşte', condiţionată în limba română de numele sărbătorii *Schimbării la Faţă*, gr. *Μεταμόρφωσις*, lat. *Transfiguratio* –, BIBL.1688 are: *acelaşi obraz ne dă iznoavă închipuim*. Obscuritatea lecţiunii poate fi rezolvată doar descompunînd fraza în părţile ei componente şi făcînd apel la etimologie. Astfel, întîi de toate, selectăm sintagma *dă iznoavă*, care însemna 'din nou'; apoi, înţelegem etimologic verbul *închipuim*, bine ştiind că unul din cuvintele greceşti pe care le acoperă rom. 'chip' este *μορφή*, care înseamnă 'formă', 'aspect exterior'. Aşadar *ne dă iznoavă închipuim* echivalează cu *ne din nou închipuim* – cu formula adverbială *din nou* plasată între elementele componente ale formei verbale –, adică *ne în-chip-uim din nou*, adică *ne facem un nou chip*, ceea ce aduce formularea mult mai aproape de înţelesul frazei: *în acelaşi chip* (BIBL.1688 – *acelaşi obraz*) *ne schimbăm la faţă*.

Capitolul al 4-lea

4:1

Fragmentul cuprins între versetele 1-12 ale acestui capitol sînt citite în contextul liturgic al Sfintei Liturghii din joia a XI-a după Rusalii, precum şi în ziua de 24 iulie (a Sfintei Mare Muceniţe Hristina şi a Sfîntului Mucenic Ermoghen). ♦ Verbul *οὐκ ἐκκακοῦμεν* (*nu ne pierdem curajul*) a fost tradus în BIBL.1688 prin *nu tînjim*, cu un sens deja pierdut al verbului *a tînji*, 'a se afla într-o stare de slăbiciune fizică', apropiat de sensul substantivului 'tînjeală'.

4:6

Versetele 6-15 constituie pericopa Apostolului din mai multe zile ale anului bisericesc: în Duminica a XV-a după Rusalii; în 28 septembrie; 22, 24, 27 şi 28 februarie; 13 martie; 3 aprilie; 23 şi 25 mai. Cei mai mulţi dintre Sfinţii prăznuiţi în aceste zile sînt Sfinţi Mărturisitori (Hariton, Procopie, Vasile – ucenicul lui Procopie, Mihail al Sinadei ş.a.), adică acei Sfinţi care au suferit tot felul de prigoane, din care, în cele din urmă, au scăpat cu viaţă. Exact aceasta este şi ideea centrală a pasajului, exprimată mai concis în versetele 8-9: *Strîmtoraţi în toate, dar nu împresuraţi, în grea încurcătură, dar nu fără cale de ieşire; prigoniţi, dar nu părăsiţi; doborîţi, dar nu daţi pierzării*.

4:8

BIBL.1688 calchiază stîngaci jocul de cuvinte din limba greacă, *ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι* (în traducere liberă: *în grea încurcătură, dar nu fără cale de ieşire* – avînd ca etimon *ἀπορία* 'încurcătură', 'aporie'): *lipsindu-ne, ce de tot nelipsindu-ne*. Nu are nici o legătură cu echivalarea din NTB (*îndoindu-ne, ce de tot nu ne lăsăm*), tributară parţial textului latin: *aporiamur, sed non destituimur*.

4:10

Acolo unde textul vorbeşte despre *omorîrea* (gr. *νέκρωσις*; lat. *mortificatio*) *Domnului Iisus* (*sic* NTB, BIBL.MICU *sqq.*), BIBL.1688 are *mărirea Domnului Isus*. Ar putea fi două explicaţii ale acestei variante eronate, ambele avînd la ideea unei citiri greşite a cuvîntului *o-morîrea* drept *mărirea*: fie din partea traducătorilor, a unei versiuni preexistente (NTB sau altă eventuală traducere, nepăstrată), fie din partea zeţarilor, a textului de la Bucureşti dat la tipar.

4:13

Fragmentul cuprins între versetele 13-18 se citeşte în cultul Bisericii Răsăritene în vinerea a XI-a după Rusalii.

4:14

După toate probabilităţile, BIBL.1688 atestă o formă participială a verbului 'a învia', pe care DLR nu o înregistrează: *Ştiind că cela ce au învis pre Domnul Isus*. Verbul

grecesc *ἐγείρω* înseamnă şi 'a ridica pe cineva' (de unde traducerea NTB prin *au rădicat*), şi 'a scula pe cineva din somn' (de unde traducerea lui Coresi prin *au deşteptat*), dar, în limbaj biblic şi, de aici, în întreaga literatură patristică, mai ales imnografică, 'a învia'. Iar contextul de faţă este fără echivoc cu referire la învierea Fiului de către Tatăl. Prin urmare, avem în faţă o formă neobişnuită de participiu al verbului 'a învia', *învis*, în afara situaţiei în care ar fi o eroare de tipar, la fel de neobişnuită.

Capitolul al 5-lea

5:1

Primele zece versete constituie o pericopă citită la Liturghia din sîmbăta a XXII-a după Rusalii, precum şi în orice zi de miercuri de peste an, acolo unde se face pomenirea morţilor. Această asumare a fragmentului în rînduiala pomenirii morţilor se explică prin tematica acestui segment: îmbrăcarea „veşmîntului" sau „cortului" ceresc peste cel pămîntesc (= trupul) şi tensiunea între „suspinul" omului de a vieţui în trupul pămîntesc şi dorinţa de a fi cît mai aproape de Domnul.

5:10

Segmentul cuprins între versetele 10-15 se citeşte în Liturghia răsăriteană luni, în săptămîna a XII-a după Rusalii. ♦ *Scaunul de judecată* (gr. *βῆμα*) *al lui Hristos* este numit *giudeţ* în NTB şi *divan* în BIBL.1688, infirmînd filiaţia directă a celor două ediţii. Mai tîrziu, corectînd ediţia de la Bucureşti, BIBL.MICU traduce prin *judecată*. Nu este însă atestat în altă parte sensul de 'tribunal' sau 'scaun de judecată' al cuvîntului *judecată*, preferat de Samuil Micu în traducere, în timp ce *judeţ*, echivalarea din NTB, este atestată de DLR şi cu acest sens, chiar dacă marginal şi discutabil. Dintre acestea trei, soluţia aleasă de BIBL.1688 este cea mai corectă şi fără echivoc, nefiind însă preluată în ediţiile posterioare decît de BIBL.FILOTEI şi, în mod surprinzător, de BIBL.1914.

5:13

Verbul grecesc *ἐξίστημι* înseamnă, printre altele, 'a-şi ieşi din sine', fiind din aceeaşi familie de cuvinte cu substantivul *ἔκστασις* ('ieşire din sine', 'extaz', 'transă'). De aici, ideea de 'a-şi ieşi din minţi', prin opoziţie cu 'a fi cu mintea sănătoasă' (verbul *σωφρονέω*, din acelaşi verset). Aşa înţelege şi NTB acest verset: *Ca să am nebunit, lui Dumnezău am nebunit*, secvenţă pe care, în versiunea modernă, am tradus-o: *Căci, dacă ne-am ieşit din minţi, este pentru Dumnezeu*. În schimb, BIBL.1688 oferă varianta: *Ce ori de ne-am răzvrătit lui Dumnezău, lui Dumnezău sîntem răzvrătiţi*, mai degrabă neînţelegînd sensul lui *ἐξίστημι* din acest context decît oferind un sens neînregistrat de dicţionare al verbului *a se răzvrăti* (vezi DLR, s.v. *răzvrăti*). În orice caz, nici în această situaţie nu se confirmă ipoteza atît de răspîndită conform căreia BIBL.1688 ar fi preluat textul nou-testamentar de la Bălgrad.

5:15

Ultimele şapte versete ale capitolului se citesc în spaţiul liturgic răsăritean în ziua de marţi, în a XII-a săptămînă după Rusalii, continuînd lectura zilei precedente (vezi *supra*, la 5:10-15). Acest fapt arată, practic, o reminiscenţă a practicii de *lectio continua* din Biserica primară. Nu este limpede în ce măsură ultimul verset al unei pericope dintr—o zi liturgică se repetă în mod automat la începutul pericopei zilei următoare – în cazul nostru, versetul 15. Vezi şi comentariul de la 7:10.

5:17

Obscuritatea acestui verset în BIBL.1688 (*Deci, de e întru Hristos vreo noao zidire, cêle dentîiu s-au petrecut, iată, s-au făcut noao toate*) a determinat, după toate probabilităţile, modificarea punctuaţiei în ediţia jubiliară BIBL.1688, virgula de dinainte de *iată* fiind interpretată greşit ca două puncte: *Deci, de e întru Hristos vreo noao zidire, cêle dentîiu s-au petrecut: iată, s-au făcut noao toate*. De fapt, traducătorul însuşi n-a înţeles bine textul grecesc, a cărui traducere modernă corectă, adoptînd o punctuaţie explicativă, este după cum urmează: *Astfel, dacă este cineva în Hristos, [este] zidire nouă; cele vechi au trecut, iată s-au făcut noi toate*. De altfel, se vede că nici în acest loc alcătuitorii BIBL.1688 nu au folosit ediţia de la Bălgrad, care înţelege şi traduce corect textul original: *Derept aceaia, carele e în Hristos, făptură de nou iaste; vechile trecură şi iată toate-s noao*.

Capitolul al 6-lea

6:1

Primele zece versete se citesc în Biserica Răsăriteană ca pericopă a Duminicii a XVI-a după Rusalii, precum şi în zilele de 16 septembrie şi 11 iulie, în ambele zile fiind prăznuită Sfînta Muceniţă Eufimia. ♦ Cu privire la diferenţa între *harul lui Dumnezeu* şi *darul lui Dumnezău*, vezi comentariul de la 2:14.

6:3

BIBL.1688 nu înţelege formula adverbială a originalului grecesc *ἐν μηδενί*, 'întru nimic', 'cu nimic', ci o interpretează ca pe o formă de masculin al lui *μηδεῖς*, 'nimeni', 'nici unul': *Nicio poticneală întru niciunul dînd*. În acelaşi loc, NTB traduce tot printr-o formă pronominală de masculin (*nemurui* = 'nimănui'), dar aceasta urmează în mod evident textul latin (*nemini*) sau un urmaş (slavon) al acestuia.

6:11

Fragmentul cuprins între versetele 6-11 se citesc în cultul răsăritean în miercurea a XII-a după Rusalii (pentru continuitatea calendaristică, vezi *supra*, la 5:15).

6:12

Forma verbală grecească *στενοχωρεῖσθε* poate fi, scoasă din context, atît un indicativ prezent, cît şi un imperativ

prezent, ambele la persoana a doua, plural. BIBL.1688 o interpretează în mod eronat ca imperativ: *Nu fiţi cu strîmtoare întru noi*, deşi în acest context nu se justifică: Apostolul Pavel vrea să le arate corintenilor cît de mult îi iubeşte şi îi asigură că în inima lui (*întru noi*) încape toată cetatea Corintului; în a doua parte a versetului, Sfîntul Ioan Gură de Aur este de părere că este o formă blîndă prin care Pavel îi dojeneşte pentru faptul că el, întemeietorul comunităţii creştine din Corint, nu se bucură de aceeaşi dragoste din partea lor, deşi aceasta există (IOAN GURĂ DE AUR, OMIL. XIII, p. 129-130). ♦ *Cele dinăuntru ale voastre* (BIBL.1688: *înlăuntrurile voastre*) este o formulă de tip ebraic, pe care am preferat s-o calchiem în limba română, întrucît şi greaca o calchiază: *τὰ σπλάγχνα* înseamnă, propriu-zis, 'măruntaiele' conţinute de cavitatea toracică şi de abdomenul superior. În sens figurat, înseamnă 'inimă' sau 'sentimente' (FURNISH, COR., p. 360).

6:16

Versetele 16-18 ale capitolului de faţă, la care se adaugă primul verset al capitolului următor, constituie pericopa citită în Duminica a XVII-a după Rusalii, precum şi la Taina Sfîntului Maslu. Din acest fragment reiese îndemnul Apostolului către corinteni, ca ei să nu mai aibă legături cu ceea ce este necurat, adică cei care propovăduiau învăţături de credinţă greşite. Astfel, se explică de ce această pericopă este utilizată în cadrul slujbei Sfîntului Maslu. ♦ Adesea, conjuncţia din limba greacă *ὅτι* ('că', 'fiindcă'), plasată înaintea unui citat, mai ales dacă urmează o exprimare la persoana I sau a II-a, are valoare de două puncte introductive. BIBL.1688, în literalitatea ei, îl traduce prin *că*, rezultînd stilul direct legat: *[…] cum au zis Dumnezău că „Voi lăcui întru ei, şi voiu umbla întru ei, şi voiu fi lor Dumnezău, şi ei vor fi mie norod”.*

6:18

Formularea prepoziţională din BIBL.1688: *Şi voiu fi voao întru părinte şi voi veţi fi mie spre fii şi fête* nu poate fi înţeleasă decît prin apelul la etimologie. Cele două prepoziţii, *întru* şi *spre*, redau prepoziţia grecească *εἰς* ('în', 'spre', 'întru' etc.), dar care nu are nici o logică în sintaxa limbii greceşti, întrucît redă maniera limbii ebraice de a exprima numele predicativ exprimînd calitatea sau statutul. Astfel, *întru părinte* apare în loc de *ca un părinte* sau, simplu, fără prepoziţie: *Şi voi fi vouă Părinte.* Nici ediţia precedentă, a Noului Testament de la Bălgrad, nu rezolvă prin traducere calchierea gramaticală din limba greacă, preluată apoi şi în limba latină, la fel de obscur (*et ero vobis in Patrem et vos eritis Mihi in filios et filias*), ci o interpretează într-o manieră proprie: *Şi voiu fi voao în loc de părinte, şi voi veţi fi Mie în loc de feciori şi de feate.*

Capitolul al 7-lea

7:1

Primele zece versete se citesc la Liturghie în cultul răsăritean joi, în săptămîna a XII-a după Rusalii. ♦ *Frica lui Dumnezău* (BIBL.1688, dar şi altele, de exemplu, NTB) este o formulă care calchiază expresia grecească, unde substantivele care înseamnă 'frică' guvernează atribute în cazul genitiv. În limba normată, dar şi la nivel popular, singura situaţie neforţată în care 'frică' (sau 'teamă') este urmat de genitiv este cea a expresiei (la limita locuţiunii prepoziţionale) 'de frica'. Altminteri, construcţia firească este cu prepoziţia 'de'.

7:2

Şi în acest verset se vede limpede că alcătuitorii Bibliei de la Bucureşti nu au preluat textul Noului Testament de la Bălgrad. Acesta din urmă traduce relativ corect, înţelegînd corect verbul grecesc *χωράω* ('a face loc [să încapă ceva undeva]'): *Priimiţi-ne*, în timp ce BIBL.1688 are: *Osebiţi-ne.* Cel mai probabil, traducătorul a confundat verbul *χωράω* ('a face loc') cu *χωρίζω* ('a separa', 'a pune deoparte', 'a osebi').

7:3

Secvenţa *multă mi-e îndrăznirea către voi*, care este ultima parte a versetului 7:3 din BIBL.1688, exact ca în ediţia sursă de la Frankfurt, apare ca început al versetului următor în ediţia de la Bălgrad. BIBL.MICU, de asemenea, are această propoziţie la începutul versetului 4.

7:4

Prepoziţia *ἐπί* ajunge să cumuleze foarte multe sensuri în sintaxa limbii greceşti, dintre care cel mai răspîndit este cel locativ corespunzător rom. 'pe', 'deasupra', 'peste'. BIBL.1688 din nou traduce excesiv de literal, făcînd din nou fraza neinteligibilă fără accesul la textul sursă: *Mă prea prisosesc cu bucuria, preste tot necazul nostru!*, ratînd sensul concesiv al prepoziţiei *ἐπί*: *sînt covîrşit peste măsură de bucurie, cu toată strîmtorarea noastră.*

7:8

Deşi în original verbul este la imperfect, am preferat să traducem prin perfectul compus (*m-am căit*), pentru a evita cacofonia. BIBL.1688 traduce însă cu verbul la imperfect: *măcară că mă căiam.*

7:9

În ciuda cunoscutei tendinţe înspre literalitate a BIBL.1688, în acest verset avem o traducere mai dinamică: *pentru că v-aţi mîhnit dumnezeiêşte*, acolo unde ne-am fi aşteptat la o traducere literală de tipul: *pentru că v-aţi mîhnit după Dumnezău* (gr. *κατὰ Θεόν*). Probabil că această opţiune a BIBL.1688 se datorează şi faptului că o traducere calchiată n-ar fi redat înţelesul cuvenit de „întristare potrivit măsurii lui Dumnezeu”, ci ar fi condus la înţelegerea greşită că Dumnezeu este „ţinta” întristării.

7:10

Fragmentul cuprins între versetele 10-15 se citesc la

Liturghia zilei de vineri, în săptămîna a XII-a după Rusalii, dar şi în ziua de 30 iunie. În privinţa ipotezei lui *lectio continua*, vezi şi comentariile de la 7:1, dar mai ales 5:15.

Capitolul al 8-lea

8:1

Versetele 1-5 ale acestui capitol sînt citite în cultul răsăritean la Liturghia celei de-a XXIII-a sîmbete după Rusalii. ♦ Aici, în acest context special al capitolului al 8—lea, expresia *darul lui Dumnezeu* se referă la colecta pe care Apostolul Pavel a organizat-o în Macedonia pentru creştinii din Ierusalim.

8:2

În BIBL.1688 citim, în dreptul acestui verset: *Căci întru multă ispită de necazu, prisosirea bucuriei lor şi cea într-adînc sărăcie a lor au prisosit întru avuţia prostimei lor*. Despre cuvîntul *prost*, *prostie* şi *prostime* se cunosc mai multe sensuri pozitive învechite, legate de ideea de 'curăţie', 'bunătate' sau 'simplitate' (vezi DLR, s.v. *prost*, *prostie* şi *prostime*), nefiind însă înregistrat şi sensul de 'dărnicie'. Or, grecescul *ἁπλότης* (lat. *simplicitas*), care, la origine, înseamnă 'simplitate', înseamnă, în limbaj biblic şi mai cu seamă în contextul acestei *Epistole a doua către Corinteni*, 'generozitate' (vezi şi FURNISH, COR., p. 400). Acest sens a fost sesizat pentru prima oară în Bibliile româneşti în ediţia BIBL.1874 şi adoptată mai tîrziu şi de ediţia ortodoxă a BIBL.1968: *bogăţia dărniciei lor* (gr. *τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν*). Ediţia de la Bălgrad (NTB) traduce sintagma respectivă prin *bogăţiia bunătăţiei lor*, pe care o citim în BIBL.MICU sub forma *bogăţiia bunătăţilor*, de bună seamă dintr-o eroare de transliterare sau dintr-o eroare de zeţar. Este puţin probabil ca Samuil Micu să fi copiat greşit o versiune anterioară (cea de la Bălgrad), cu atît mai mult cu cît ediţia pe care el o diortoseşte este cea a Bibliei de la Bucureşti.

8:4

Cuvîntul grecesc *παράκλησις*, de la verbul *παρακαλέω* ('a chema pe cineva să îndeplinească funcţia de avocat', 'a fi mijlocitor pentru cineva în faţa cuiva', de unde 'a ruga [un Sfînt] să mijlocească [înaintea lui Dumnezeu]') înseamnă 'rugăciune' – de aici şi cuvîntul românesc 'paraclis', cu cele două înţelesuri principale: 1. Canon de rugăciune către un Sfînt; 2. Loc în care faci rugăciunea; biserică –, 'faptul de a îndemna', dar şi 'mîngîiere', în legătură cu apelativul „Mîngîietorul", unul din numele sub care este cunoscut Duhul Sfînt. Astfel, BIBL.1688 traduce automat şi imprecis cu ultimul dintre aceste sensuri, deşi nu există vreo justificare în context: *Cu multă mîngîiêre rugînd pre voi, darul şi împreunarea* (= *împărtăşirea*, n.n.) *slujbei, cea de cătră svinţi, să priimim noi*. ♦ Despre sensul cuvîntului *dar*, vezi comentariul de la 8:1.

8:7

Versetele 7-15 constituie o pericopă citită în ziua de luni, în săptămîna a XIII-a după Rusalii.

8:11

În originalul grecesc sînt o serie de infinitive (*τὸ ποιήσαι*, *τοῦ θέλειν*, *τοῦ ἔχειν*) pe care BIBL.1688 le traduce literal prin *a face*, *a vrea* şi *a săvîrşi*, făcînd fraza de neînţeles: *Iară acum şi a face săvîrşiţi, ca în ce chip e osîrdia a vrea, aşa şí a săvîrşi dentru avre*. În realitate, aceasta este o manieră firească a limbii greceşti de a reda substantivele corespunzătoare, însoţite de articolul neutru.

8:12

BIBL.1688 nu urmează aici punctuaţia ediţiei BIBL.FRANKF., care are o virgulă înainte de *εὐπρόσδεκτος*, ci urmează altei împărţiri a frazei, care corespunde, din acest punct de vedere, cu textul ediţiei SEPT.RAHLFS 1979. Respectă topica ediţiei de la Frankfurt, dar, procedînd astfel, ratează sensul frazei, făcînd-o obscură: *Pentru că, de e înainte osîrdia, după cum are neştine de bine priimită, nu după cît nu are*. Obscuritatea este sporită şi de calchierea verbului *πρόκειται* ('se află', 'este vorba de', 'este'), compus din *πρό* ('înainte') şi *κεῖται* ('zace', 'stă', 'este').

8:16

Fragmentul cuprins între versetele 8:16-9:5 se citeşte în cultul răsăritean în ziua de marţi, în săptămîna a XIII-a după Rusalii. Vezi şi comentariul de la 7:15.

Capitolul al 9-lea

9:1

Primele cinci versete ale acestui capitol, din punctul de vedere al lecturilor liturgice, se adaugă la ultimele nouă ale capitolului precedent. Vezi comentariul de la 8:16. ♦ *Slujirea* (gr. *διακονία*) *cea pentru sfinţi* (BIBL.1688: *slujba cea cătră sfinţi*) este o altă modalitate a Apostolului Pavel de a numi 'colecta' pe care o organizează în favoarea creştinilor din Ierusalim, pe care în alte locuri o numeşte *χάρις* ('dar') sau *εὐλογία* ('binecuvîntare'). NTB înţelege şi explicitează acest sens, adăugînd verbul *a lua*: *slujba carea e a lua pentru sfinţi*.

9:5

BIBL.1688 traduce numele predicativ *ἀναγκαῖον* ('necesar', 'trebuincios') prin expresia: *de treabă*, în care cuvîntul *treabă* înseamnă, propriu-zis, 'trebuinţă'. Fraza grecească este eliptică, exprimarea verbului *a fi* nefiind neapărat necesară în sintagma *ἀναγκαῖόν ἐστιν*, care se traduce în mod obişnuit prin *este nevoie* sau *trebuie*. ♦ Despre folosirea cuvîntului *binecuvîntare* (BIBL.1688: *blagoslovenie*) cu sensul de 'colectă', vezi mai sus, comentariul de la 9:1. Acest cuvînt nu beneficiază de o redactare aparte în DA, ci este înşiruit, cu cîteva exemple, în dreptul lemei *a binecuvînta*. Sinonimul lui mai vechi, tot o calchiere după gr. *εὐλογία*, *blagoslovenie*, este indicat în DA cu sensurile: 'binecuvîntare', 'benedicţiune', 'urăciune (adesea în opoziţie cu blestem)'.

În limba română curentă însă, cuvîntul *binecuvîntare* are şi alte sensuri din registrul bisericesc pe care DA nu le înregistrează sub lema *a binecuvînta* şi care ar merita o investigaţie complexă aparte. Printre acestea: 1) În expresia „a cere binecuvîntarea", respectiv „a da binecuvîntarea", unde „binecuvîntare" se referă la acea rostire pe care un credincios o cere de la un om al Bisericii, fie ierarh, fie preot, fie monah. „Binecuvîntarea" se cere cu formula: „Binecuvîntaţi, Părinte!" (în mediul monahal, este preferată formula: „Blagosloviţi, Părinte!", caz în care vorbim de „blagoslovenie"), iar răspunsul obişnuit este: „Domnul şi Maica Domnului!" (= „Domnul şi Maica Domnului să te binecuvinteze!" – a se remarca şi apofonia predesinenţială) sau, pe scurt, „Domnul!". 2) Tot în expresia „a cere (respectiv „a da") binecuvîntarea", de data aceasta fără dublarea sinonimului „blagoslovenie", în care „binecuvîntarea" reprezintă un aviz al autorităţii bisericeşti dat unui membru al comunităţii ecleziale pentru a face un lucru legat de biserică sau pentru a accede într-o anumită funcţie etc. În acelaşi context, pentru înscrierea unui student la o facultate de teologie, este nevoie de „binecuvîntarea" ierarhului. Atît în cererile formale de obţinere a acestei „binecuvîntări", cît şi în actul prin care ea se acordă, se foloseşte formula: „Înalta Binecuvîntare". Tot la acest sens – dar uneori poate fi legat de primul sens – poate fi încadrată şi „binecuvîntarea" unui ierarh pentru apariţia unei cărţi. Citim adesea pe pagina de gardă a unor volume: „Carte tipărită cu binecuvîntarea Preafericitului /Înaltpreasfinţitului/ Preasfinţitului [cutare]". 3) De asemenea, preotul, la începutul unei slujbe (de exemplu, la începutul Sfintei Liturghii), rosteşte formula: „Binecuvîntată este Împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfîntului Duh […]", de unde expresia: „preotul a dat binecuvîntarea" = 'a rostit formula de început a slujbei'. Subsumat acestui sens, tot un cleric poate da „binecuvîntarea" la începutul unei mese. De aici, diferite rugăciuni de „binecuvîntare" a prinoaselor, a lucrurilor care se împart la înmormîntare, a primelor roade etc. 4) În mediul monahal, dar, prin extindere, şi în zona ierarhiei bisericeşti, se poate vorbi despre „binecuvîntare" ca 'dar de plecare'. Astfel, o „binecuvîntare" poate fi şi un lucru concret, inclusiv o sumă de bani pe care un mirean o primeşte în dar cînd pleacă de la o mănăstire. Sensurile de dicţionar ale cuvîntului „binecuvîntare" pot fi completate prin adăugarea altor două înţelesuri, specifice *Epistolei a doua către Corinteni*: 5) Sensul din versetul 'dar sau colectă' pe care o comunitate de creştini o face în sprijinul altei comunităţi de creştini aflate într-o situaţie dificilă. Acest sens poate fi înregistrat ca livresc în contextul special al utilizării biblice din *Epistola a doua către Corinteni*, el nemaifiind funcţional în limbajul curent, precum celelalte sensuri menţionate. 6) Tot un sens special, legat de înţelesul anterior, îl are şi cuvîntul *binecuvîntare* de la versetul 6, unde trebuie să se înţeleagă: 'faptă de generozitate': *Cel ce seamănă cu zgîrcenie cu zgîrcenie va şi secera, iar cel ce seamănă cu binecuvîntări cu binecuvîntări va şi secera.*

9:6

Fragmentul cuprins între versetele 6-11 constituie cea mai citită pericopă a Apostolului în cultul răsăritean din *Epistola a doua către Corinteni*, tema fiind cea a generozităţii, pe care Dumnezeu nu o lasă nerăsplătită. Pericopa se citeşte în Duminica a XVIII-a după Rusalii, precum şi în zilele de 21 octombrie; 4 şi 12 noiembrie; 19 şi 26 ianuarie; 4 februarie; 12 aprilie; 16 mai; 26 şi 27 iunie; 12, 19 şi 21 iulie. ♦ Pentru sensul cuvîntului *binecuvîntări* (BIBL.1688: *blagoslovenii*), vezi comentariul de la 9:5.

9:8

BIBL.1688 are în acelaşi verset verbul *a prisosi* cu un uz rar şi slab atestat (vezi DLR, s.v. *a prisosi*), tranzitiv şi factitiv ('a face să prisosească'), alături de înţelesul intranzitiv – şi acesta rar – de 'a spori în cantitate sau intensitate': *Iară putêrnicu e Dumnezău, tot darul să prisosească la voi, ca întru tot pururea, toată destulătatea avînd, să prisosiţi la tot lucrul bun.* ♦ Versiunea latină înţelege şi traduce ca atare verbul περισσεύειν cu valoarea lui factitivă: *potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis*, iar NTB, după cum reiese din topica traducerii, urmează această formulare latină: *Iară putearnicu e Dumnezău a face toată mila să fie spornică întru voi.*

9:12

Versetele 12-15 ale capitolului al 9-lea şi primele 7 versete ale capitolului următor constituie o lectură unitară în cadrul liturgic răsăritean, o singură dată în anul bisericesc, şi anume în ziua de miercuri din săptămîna a XIII-a după Rusalii. ♦ Faţă de versetul 8:2 unde traduce ἁπλότης prin *prostime*, aici, BIBL.1688 echivalează acelaşi cuvînt prin *lăţimea*. Sensul este, la fel ca şi la 8:2 (vezi *supra*), cel de 'generozitate', 'dărnicie', înţeles ca 'largheţe'.

Capitolul al 10-lea

10:1

BIBL.1688 are pluralul *blîndêţele* acolo unde originalul, aşa cum reiese din sintagma διὰ τῆς πραότητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ Χριστοῦ (*prin blîndeţea şi îngăduinţa lui Hristos*), are cuvîntul ἐπιεικείας la singular, guvernat şi el, ca şi τῆς πραότητος – ambele substantive în cazul genitiv – de prepoziţia διά. Întrucît însă ἐπιεικείας, ca formă scoasă din context, poate fi atît un genitiv singular, cît şi un acuzativ plural, traducătorul nu şi-a dat seama de faptul că ἐπιεικείας ţine şi el tot de prepoziţia διά şi a ales a doua variantă. În plus, traducînd πραότης prin *liniştea*, în loc de *blîndeţea*, a transferat acest sens asupra celui de-al doilea substantiv, ἐπιείκεια, care înseamnă, propriu-zis, 'clemenţă', 'îngăduinţă'. ♦ Sensul lui *făţiş* din versiunea BIBL.1688 este acela de 'prezent', 'care este de faţă', atestat în Palia de la Orăştie (vezi DA, s.v. *făţiş*).

10:2

Traducătorul versetului care apare în BIBL.1688 se pare că nu a înţeles aici logica primei părţi a frazei. Acolo unde

Apostolul Pavel anunţă că va avea o purtare aspră faţă de calomniatorii lui din Corint (gr. *Δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαῤῥῆσαι τῇ πεποιθήσει*), BIBL.1688 are: *Şi mă rog ca nu făţiş să nedejduiţi pre îndrăznire*, transferînd negaţia infinitivului la participiul tradus adverbial (*făţiş* – vezi nota de la 10:1), încrucişînd sensurile verbului *θαῤῥέω* ('a îndrăzni') şi al substantivului *πεποίθησις* ('încredinţare', 'încredere', 'nădejde') şi transformînd infinitivul la persoana a doua, plural, în loc de persoana întîi, singular: *nedejduiţi*, în loc de: *să nu îndrăznesc*.

10:7

Fragmentul cuprins între versetele 7-18 se citeşte ca pericopă a Apostolului din joia a XIII-a după Rusalii. Vezi şi comentariul de la 9:12.

10:12

Verbul *συνιστάνειν* apare în Noul Testament de 16 ori, dintre care nouă ocurenţe se găsesc în *Epistola* de faţă. Pînă la acest verset, BIBL.1688 traduce prin *a (se) întări* (4:2; 5:12; 7:1) sau *a (se) întemeia* (3:1; 6:4), deşi verbul înseamnă, propriu-zis, 'a (se) înfăţişa (pe sine)' sau 'a (se) recomanda'. În versetul de faţă, echivalarea din BIBL.1688 se face prin *să măresc*, mai apropiat de semantica textului original. În acelaşi capitol, dar la versetul 17, echivalarea se face prin două verbe diferite: *cela ce pre dînsul să laudă [...] pre carele Domnul întărêşte*. În sfîrşit, la 12:11, *să mă adeveresc* este mai apropiat de redarea de la 3:1 şi 6:4.

10:16-17

Segmentul *Iară cela ce să laudă, în Domnul laude-se* din BIBL.1688 este lipită la finele versetului 16, în timp ce în BIBL.FRANKF. constituie un verset aparte (17). În consecinţă, versetul 17 din BIBL.1688 este 18 în BIBL.FRANKF. Este, aşadar, plauzibil ca alcătuitorii Bibliei de la Bucureşti să fi folosit altă ediţie grecească originală sau un text tradus anterior, altul decît ediţia NTB, care are corespondent în BIBL.FRANKF.

Capitolul al 11-lea

11:1

Versetele 1-6 se citesc în cultul răsăritean în ziua de sîmbătă, în săptămîna a XXIII-a după Rusalii. ♦ Primul verset al capitolului al 11-lea din BIBL.1688 (*Măcară de aţi fi suferit puţin nepricêperii mêle! Ce tot îmi şí îngăduiţi*) nu poate fi înţeles decît făcînd apel la analiza gramaticală a originalului grecesc: verbul *ἀνέχομαι* ('a răbda', 'a suporta', 'a îngădui') se construieşte cu genitivul persoanei căreia i se rabdă ceva (BIBL.1688: *mêle*) şi cu dativul lucrului pe care îl rabdă cineva (*nepricêperii*). În plus, în acelaşi verset, acelaşi verb *ἀνέχομαι* este tradus în BIBL.1688 şi prin *a suferi*, şi prin *a îngădui*.

11:5

Fragmentul cuprins între versetele 5-21 se citeşte la Liturghie în ziua de vineri, în săptămîna a XIII-a. ♦ *Cei prea foarte apostoli* este echivalarea literală din BIBL.1688 pentru sintagma *τῶν ὑπὲρ λίαν Ἀποστόλων* din BIBL.FRANKF., care, în alte ediţii, este *τῶν ὑπερλίαν Ἀποστόλων*, o modalitate – de altminteri, rară – de exprimare a superlativului în greacă: *preaînalţii Apostoli*.

11:12

În transliterarea ediţiei BIBLIA 1688, virgula din BIBL.FRANKF., justificată, de altfel, în textul grecesc, este recuperată. Dar ea lipseşte din ediţia *princeps*, neutralizînd şi făcînd echivocă valoarea adverbului *şi*: *Iar carea fac şi voi face*.

11:21

Versetele 21-33 ale capitolului de faţă, împreună cu primele nouă versete ale capitolului următor, formează o pericopă unitară, citită în Biserica Răsăriteană chiar în ziua prăznuirii Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel (29 iunie), la Liturghie, în timp ce fragmente din *Epistolele soborniceşti* ale Sfîntului Apostol Petru se citesc la Vecernie, ca paremii. Este vorba despre fragmentul în care Apostolul Pavel se arată înverşunat împotriva iudeilor din Corint care încercaseră – cu oarecare succes – să-l defăimeze şi începe să înşiruie toate prigonirile de care a avut parte. Alegerea acestei pericope pentru ziua de prăznuire a Sfîntului se explică prin faptul că, dintre toate *Epistolele*, aici este locul în care Pavel vorbeşte cel mai condensat despre prigoana la care a fost supus. Or, ziua de păznuire este şi ziua muceniciei Sfîntului, prin tăierea capului (29 iunie 67). ♦ Tot din această secţiune a textului, dar fără versetele 21-30, se citeşte în Duminica a XIX-a după Rusalii.

11:24

Este de remarcat faptul că BIBL.1688 redă numerele folosind cifre arabe, în mod diferit faţă de originalul Bibliei de la Frankfurt, care le redă cu litere.

11:25

Expresia *în adînc* folosită de BIBL.1688 în contextul: *de trei ori m-am răsipit cu corabia, o zi şi o noapte în adînc am făcut* este o redare literală, prin calchiere, a expresiei greceşti *ἐν τῷ βυθῷ* (*în largul mării*).

Capitolul al 12-lea

12:1

Despre citirea în cultul răsăritean a versetelor 1-9, vezi comentariul de la 11:21. ♦ Verbul grecesc *συμφέρω*, în special la forma pasivă (*συμφέρομαι*), are, printre altele, şi sensul de 'a se potrivi', 'a fi potrivit', 'a fi cuvenit', dar numai cu valenţe personale. Impersonalul *συμφέρει*, construit cu infinitivul, nu are sensul lui *se cuvine* din BIBL.1688, ci sensul lui 'a fi de folos'.

12:10

Fragmentul cuprins între versetele 10-19 se citeşte în

Liturghia răsăriteană în ziua de luni, în săptămîna a XIV-a după Rusalii. ♦ A doua parte a versetului 10 (*cînd sînt neputincios, atunci sînt puternic*; mai cunoscut în forma adoptată de BIBL.1988 sau de APOSTOL: *cînd sînt slab, atunci sînt tare*) este foarte citat în literatura patristică, de obicei în textele legate de încurajarea celor bolnavi.

12:11

Pentru sintagma neobişnuită *cei prea foarte apostoli* folosită de BIBL.1688, vezi comentariul de la 11:5. ♦ *Despre voi să mă adeveresc* (= *să fiu recomandat de voi*) este traducerea pe care o adoptă BIBL.1688 pentru acelaşi verb (*συνίστημι*) pe care îl traduce prin *a (să) întemeia*, *a (să) întări*, *a (să) mări*, *a (să) lăuda*. Vezi comentariul de la 10:12.

12:20

Versetele 21-21 şi primele trei versete ale capitolului al 13—lea constituie o singură pericopă liturgică, citită marţi, în săptămîna a XIV-a după Rusalii. Ipoteza lui *lectio continua* este confirmată de lectura pericopei precedente (vezi comentariul de la 12:10), precum şi de prezenţa în cult a secvenţei cuprinse între versetele 3-13 ale capitolului următor (miercuri, în săptămîna a XIV-a după Rusalii). Rămîne încă nelămurită ipoteza repetării versetului de tranzit, care, în situaţia de faţă, nu se confirmă.

Capitolul al 13-lea

13:1

Pronumele *τοῦτο*, în expresia *τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς*, ar trebui înţeles într-o structură de tip eliptic, similară celei de la Ioan 21:14 (*Aceasta este deja a treia oară cînd S-a arătat Iisus*) şi tradus astfel: *aceasta este a treia oară cînd vin la voi*, (vezi ROBERTSON, p. 674 şi 702). BIBL.1688, unde citim: *A treia oară cu aceasta viu cătră voi*, neînţelegînd sintaxa neobişnuită a textului grecesc, preia, după toate probabilităţile, sintagma greşită *cu aceasta* din versiunea de la Bălgrad (*A treia oară cu aceasta viiu la voi*). Singura explicaţie pentru traducerea greşită din NTB, pe care o regăsim şi în ediţia bucureşteană, este utilizarea parţială, de către traducătorul de la Bălgrad, a versiunii latine. Acolo, în secvenţa: *Ecce tertio hoc venio ad vos*, pronumele *hoc*, ajuns în textul latin prin calchiere după limba greacă, poate fi interpretat greşit ca formă de ablativ singular, în loc de nominativ singular neutru al pronumelui *hic*, *haec*, *hoc*. Ablativul neprepoziţional se poate traduce în limba română cu valoare instrumentală sau modală (*cu aceasta*) în timp ce forma pronominală *τοῦτο* nu.

13:2

Este verosimil ca şi aici alcătuitorii BIBL.1688 să se fi lăsat influenţaţi de versiunea Noului Testament de la Alba Iulia, întrucît plasează adverbul *νῦν* (*acum*) în subordonare faţă de *ἀπών* (*nefiind de faţă*; BIBL.1688: *departe fiind*) – ca şi cum ar fi simetric faţă de precedentul *τὸ δεύτερον* (*a doua oară*; BIBL.1688: *al doilea rînd* – vezi şi uzul de la 12:14: *al treilea rînd*), folosit adverbial faţă de *παρών* (*fiind de faţă*; BIBL.1688: *ca cînd aş fi de faţă*) –, în loc să-l lege direct de *γράφω* (*scriu*).

13:5-6

Versiunea BIBL.1688 oscilează în două versete consecutive în traducerea gr. *ἀδόκιμοι* (*neîncercaţi*), acolo unde NTB îl traduce din limba latină pe *reprobi* prin *lepădaţi*, în ambele versete. În versetul 5, BIBL.1688 echivalează *ἀδόκιμοι* prin *nelămuriţi*, apropiat de sensul vechi al verbului *a lămuri*, care păstrează ideea de 'a deosebi' şi 'a purifica' metalele preţioase prin prelucrare – de exemplu: *aurul în foc se lămureşte* (vezi DLR, s.v. *lămuri*, 1) şi pe care îl are şi verbul grecesc *δοκιμάζειν*. În versetul următor însă, pornind de la alt sens al aceluiaşi verb *δοκιμάζειν*, şi anume 'a ispiti', traducerea lui *ἀδόκιμοι* se face prin *neispitiţi*, ca şi cînd traducătorul ar uita că este vorba de acelaşi epitet, aplicat în acelaşi context aceleiaşi categorii de persoane. O altă explicaţie a oscilaţiei atît de apropiate ar putea avea în vedere tocmai voinţa expresă a traducătorului de a reda două nuanţe – în fond, apropiate – ale acestui adjectiv, nefiind sigur care dintre ele ar fi mai potrivit în contextul de faţă. De altminteri, felul în care traducătorul BIBL.1688 se raportează la întreaga *Epistolă a doua către Corinteni* arată dificultăţi majore de a înţelege despre ce este vorba în anumite pasaje, dar acest aspect nu este de dispreţuit, de vreme ce însăşi exegeza modernă cea mai atentă la aspecte filologice, istorico-critice şi care ţin de arheologia biblică constată dificultatea de interpretare a acestei *Epistole* nu numai în anumite fragmente, ci în totalitatea ei: „No Pauline letter requires more of its readers or offers more of a reward to those who apply themselves carefully to its interpretation than 2 Cor" (FURNISH, COR., p. 3).

EPISTOLA CĂTRE GALATENI

COMENTARII

de Mihai Vladimirescu

Capitolul 1

1:1

Asemenea altor prefeţe din epistolele atribuite lui, şi în acest caz apare explicit prenumele roman al lui Saul din Tars (*Παῦλος*). El este însoţit, aici, de precizarea *apostolul nu de la oameni, nici pren om* (BIBL.1688), folosită de exegeţi pentru a reconstitui acuzaţiile pe care oponenţii lui Pavel le formulau cu privire la autoritatea apostolică a acestuia. Avînd în vedere faptul că, dintre apostolii şi ucenicii importanţi care propovăduiau Evanghelia, Pavel era singurul care nu-l cunoscuse personal pe Iisus, în vremea activităţii Sale pămînteşti, contestatarii celui ce avea să fie numit Apostolul neamurilor refuzau să-i recunoască autoritatea apostolică. Din acest motiv, Pavel precizează faptul că mandatul său apostolic nu este de natură şi origine omenească, ci divină, graţie întîlnirii personale cu Iisus cel înviat, pe drumul Damascului (HERMENEIA, p. 38).

1:3

Despre titlurile divine folosite în acest verset, Ambrosiaster scrie: „El arată că neamul omenesc este ţinut de bunătatea amîndurora, atît a Tatălui, cît şi a Fiului. Nici nu arată că Fiul este mai prejos decît Tatăl cînd Îl numeşte Domnul nostru, nici că Tatăl este mai mare cînd Îl numeşte Dumnezeul nostru. El nu ar fi un Tată adevărat dacă nu ar fi şi Domn, şi nici Fiul nu ar fi un Domn adevărat dacă nu ar fi şi Dumnezeu" (AMBROSIASTER, 1.3, p. 6).

1:4

BIBL.1688 *veacul cest de acum cel rău* reprezintă o referinţă apocaliptică des întîlnită în scrierile pauline, chiar dacă nu mereu cu adăugarea epitetului negativ. A vorbi despre un veac prezent înseamnă a admite, totodată, că există şi un altul. Această viziune apocaliptică era prezentă în vremea lui Pavel, în cercurile învăţaţilor iudei şi avea să se afirme în învăţătura rabinică de mai tîrziu. Trebuie remarcat, însă, faptul că, deşi epistolele pauline abundă de menţiuni ale veacului de acum, ele nu conţin şi referiri explicite la un 'veac viitor'. Mai degrabă, opoziţia este între *veacul cest de acum cel rău*, pe de o parte, şi *noao zidire* (Gal. 6:15, BIBL.1688), pe de altă parte (AYBC, p. 98).

1:7

BIBL. 1688 *să mute* traduce grecescul *μεταστρέψαι*, formă a verbului *μεταστρέφω*. Sensul termenului din textul original este, însă, acela de a schimba, a altera, mai degrabă decît a muta (BDAG, p. 641). În NT.1648 găsim traducerea *să întoarcă*, dar MICU preia, cu o mică modificare, versiunea din BIBL.1688, traducînd *să strămute*, aceeaşi formă fiind preferată şi de BIBL.1914. CORN., BIBL.1936 şi RADU—GAL. *să răstoarne* se depărtează uşor de sensul original, pe care îl redă cel mai bine ANANIA *să strice* şi BIBL.1990 *să schimbe*.

1:8

Prin *va binevesti*, BIBL.1688 traduce forma *εὐαγγελίζηται* din textul original, acesta fiind un subjonctiv la diateza medie al verbului *εὐαγγελίζω*. Avînd în vedere faptul că verbul grecesc este construit pornind de la substantivul *εὐαγγέλιον* (literal 'veste bună', dar şi Evanghelie; DBLG, 2294-2295), atît traducerea din BIBL.1688, cît şi forma preferată de noi, *v-ar vesti (...) evanghelie*, sînt corecte. Traduceri precum ANANIA *v'ar propovădui* nu surprind sensul complet al termenului grecesc, întrucît omit referirea la vestea cea bună sau la Evanghelie (contraexemplu pozitiv: CORN. *să (...) propovăduiască o Evanghelie*).

1:8

Termenul 'anatema', redat de BIBL.1688 *anathema*, prin transliterarea grecescului *ἀνάθεμα*, trimite, ca sens primar, la ceva ce este aşezat deasupra sau asupra a altceva (BDAG, p. 63). În SEPT., însă, el redă în mod curent ebraicul *ḥērem*, care desemna un lucru (sau o persoană) care, în scopul de a fi consacrat lui Dumnezeu, era destinat distrugerii complete (DBLH, 3051). Pe lîngă acest sens, însă, atît termenul ebraic, cît şi corespondentul său grecesc au dobîndit şi înţelesul de 'blestem', acesta fiind cel cu care *ἀνάθεμα* este folosit şi în cazul de faţă (NIGTC, p. 83).

1:13

BIBL.1688 *jăfuiam* traduce grecescul *ἐπόρθουν*, al cărui sens nu este tocmai acesta. Mai degrabă, verbul *πορθέω*, folosit aici la imperfect, desemnează acţiunea de a distruge, a devasta (EDNT, 3, p.137), fără a implica ideea de jaf. În contextul dat, fiind vorba despre o comunitate, traduceri precum *o duceam la peire* (NT.NITZ.; cu mici modificări şi în RADU-GAL. şi BIBL.1936), *o pustiamă* (BIBL.1874) sau *făceam prăpăd în ea* (CORN.) sînt de preferat unora ca *stricam pre ea* (FILOTEI, BIBL. 1914).

1:16

Traducerea *nu m-am adaos trupului şi sîngelui*, din BIBL.1688, este greu inteligibilă, întrucît construcţia *m-am adaos* nu redă corect corespondentul grecesc, *προσανεθέμην*. Deşi sensul primar al verbului *προσανατίθημι* este cel evidenţiat de BIBL.1688, în acest context termenul este folosit cu înţelesul secundar de 'a se consulta', 'a se sfătui' (BDAG, p. 876). Întrebuinţînd o metonimie, prin care sintagma 'trupul şi sîngele' apare ca substitut al fiinţei materiale, Pavel afirmă, de fapt, că nu a acţionat ca urmare a pornirilor naturale, ci urmînd porunca şi planul lui Dumnezeu (ICC, p. 53-54).

1:17

Nu avem alte informaţii referitoare la călătoria lui Pavel în Arabia, decît simpla menţiune a acestui fapt, în versetul de faţă. În primul rînd, este greu de stabilit ce anume înţelegea apostolul prin Arabia, întrucît regatul Nabatean, entitatea politică ce fiinţa la est de Iordan, şi-a modificat în mai multe rînduri graniţele în epoca lui Aretas al IV-lea (9—40 d.Hr.). Uneori, Damascul s-a aflat şi el sub stăpînirea regelui nabatean, a cărui reşedinţă se afla în sud, la Petra. Dată fiind, însă, formularea lui Pavel, se pare că, la momentul scrierii epistolei, Damascul nu se afla în interiorul graniţelor statului nabatean (WBC, p. 34). Nu ştim, aşadar, unde anume a mers Pavel în Arabia, după cum nu ştim nici în ce scop. În general, exegeţii s-au oprit asupra a două mari ipoteze. Conform celei dintîi, apostolul ar fi călătorit în Arabia pentru a se reculege şi a reflecta asupra misiunii încredinţate de Dumnezeu, în vreme ce conform celei de-a doua opinii, călătoria ar fi avut scopuri misionare (NICNT, p. 69).

1:18

În BYZ. apare numele *Πέτρον* (BIBL.1688 *Petăr*), însă în NA a fost preferată varianta *Κηφᾶν* (ANANIA *Chefa*). Este vorba, bineînţeles, despre una şi aceeaşi persoană, Simon, fiul lui Iona, căruia Iisus însuşi îi dă supranumele *Κηφᾶς*, o transliterare a termenului aramaic pentru 'piatră' sau 'stîncă', adăugîndu-i şi traducerea grecească, *Πέτρος* (Ioan 1:42; WBC, p. 83). De mai multe ori în Epistola către Galateni, Pavel îl prezintă pe Petru drept unul dintre cei mai importanţi — dacă nu cel mai important — lideri ai comunităţii creştine. În unele puncte, propovăduirea paulină şi cea petrină s-au aflat într-o oarecare tensiune, concilierea lor avînd loc, în primul rînd, la aşa-numitul sinod apostolic de la Ierusalim, relatat în Fapte 2:1-10 (HERMENEIA, p. 76-77).

1:19

Iacov (sau Iacob), fratele Domnului, este unul dintre personajele cele mai fascinante din istoria creştinismului timpuriu. El este menţionat în Evanghelia după Marcu printre rudele lui Iisus (Marcu 6:33), însă, asemenea celorlalţi fraţi, nu a crezut în învăţătura Acestuia (Ioan 7:5). Abia după moartea şi învierea lui Iisus, şi după ce Domnul înviat i s-a arătat în particular, conform 1Cor. 15:7, Iacov a devenit unul dintre liderii Bisericii din Ierusalim, fiind recunoscut pentru pietatea sa şi pentru zelul de care dădea dovadă în respectarea tradiţiilor iudaice. Conform relatărilor lui Flavius Josephus (*Antichităţi iudaice* 20.9), Iacov a fost ucis cu pietre în anul 61 d.Hr., ca urmare a instigărilor Marelui Preot (NAC, p. 128-129; BAKER, p. 1090; NBD, p. 541). În ceea ce priveşte relaţia sa de rudenie cu Iisus, există o dezbatere clasică despre 'fraţii Domnului'. Exegeţii s-au împărţit, în principiu, în două tabere: cea dintîi susţine că aceşti fraţi erau copii ai lui Iosif dintr-o căsătorie anterioară (sau din căsătorii anterioare), iar cea de-a doua afirmă că ei ar fi fost copii ai lui Iosif şi ai Mariei. Această a doua teorie contravine, însă, dogmei pururi fecioriei Mariei, astfel încît ea nu a fost acceptată în literatura patristică, apărînd mai pregnant abia în protestantism. În interpretările tradiţionale ortodoxe şi romano-catolice, 'fraţii Domnului' sînt fie consideraţi drept veri sau alte rude apropiate, fie drept fii ai lui Iosif din căsătorii anterioare (ICC, p. 60-61; NICNT, p. 75).

1:21

Cilicia (gr. *Κιλικία*; în BIBL.1688 sub forma *Chilichiei*) era numele unei regiuni din Anatolia de sud, pe coasta sud—estică a peninsulei Asia Mică. Regiunea este bine cunoscută, în contextul Noului Testament, ca patrie a lui Pavel, născut în oraşul Tars, unul dintre centrele importante ale Ciliciei. Din punct de vedere geografic, Cilicia era compusă din două zone radical diferite: un ţărm accidentat în partea de vest (Cilicia Aspera) şi o cîmpie fertilă în est (Cilicia Campestris). Încă din anul 102 î.Hr., partea estică devenise provincie romană, ţărmul vestic fiind adăugat abia în vremea lui Vespasian (69-79 d.Hr.) Adesea, administraţia romană grupa Cilicia şi Siria sub aceeaşi guvernare (EBD, p. 255-256).

1:22

Conform lui Ieronim, Pavel „se întoarce discret la tema principală, arătînd că a petrecut atît de puţin timp în Iudeea, încît era necunoscut chiar şi după faţă credincioşilor. Prin urmare, arată că nu a avut alţi învăţători – nici pe Petru, nici pe Iacob, nici pe Ioan – ci pe Hristos, Care i-a descoperit Evanghelia Sa" (IERONIM, 1.1, col. 332).

Capitolul al 2-lea

2:1

Tovarăşii menţionaţi de Pavel aici, Barnaba (*Βαρναβᾶς*) şi Tit (*Τίτος*), sînt două figuri importante ale Bisericii primare. Barnaba era un levit cipriot, convertit la creştinism în Ierusalim, şi care a contribuit la dezvoltarea Bisericii ierusalimitene donînd banii rezultaţi din vînzarea unei ţarini (Fapte 4:36-37). Ulterior, el l-a introdus pe Pavel comunităţii apostolice din Ierusalim şi a îndeplininit mai multe misiuni, împreună cu Pavel sau pe cont propriu, ajutînd Biserica din Cetatea Sfîntă, dar şi din Antiohia. În ceea ce-l priveşte pe Tit, acesta era de origine greacă şi fusese convertit de Pavel la Antiohia (Tit 1:4). În 2Tim. 4:10 găsim informaţia că Tit propovăduia în Dalmaţia, pentru ca, pe baza celor conţinute în Tit 1:5, tradiţia creştină să-l considere pe acesta drept primul episcop al insulei Creta, aşezat acolo de către Apostolul Pavel (WBC, p. 46).

2:6

Am tradus prin *cei ce par a fi ceva* construcţia greacă *τῶν δοκούντων εἶναί τι*, pe care BIBL.1688 o redă *ceia ce li să pare a fi cevaşi*. Verbul *δοκέω*, folosit atît aici, cît şi în versetul 2 (BIBL.1688 *ceia ce li să părea*) are sensul de a considera, a presupune, a apărea în accepţiunea cuiva. Construcţia indică, aşadar, o categorie de oameni care sînt consideraţi a fi ceva, adică importanţi (BDAG, p. 255). Nici aici, nici în versetul 2, Pavel nu foloseşte această construcţie în mod ironic, ci pur şi simplu pentru a-i desemna pe cei consideraţi de către comunitate drept cei mai influenţi lideri (ICC, p. 71).

2:9

Prin *mîna dreaptă a comuniunii* trebuie înţeleasă recunoaşterea lui Pavel şi Barnaba de către Apostolii conduşi de Iacov, Petru şi Ioan. Lămurindu-se asupra harului ce lucra în Pavel, Biserica ierusalimiteană intră în comuniune cu acesta. Recunoaşterea, urmată de stabilierea comuniunii, nu trebuie privită, însă, ca o simplă înţelegere sau ca un acord formal, ci ca rezultat al conştientizării unităţii harului Duhului Sfînt ce lucra atît prin Pavel, cît şi prin ceilalţi apostoli (NAC, p. 164-165).

2:11-14

Versetele relatează un incident petrecut la Antiohia, în cursul căruia Pavel l-a înfruntat pe Petru, acuzîndu-l de făţărnicie. Trebuie remarcat faptul că ceeea ce îi reproşează Pavel lui Petru nu este respectarea în sine a prescripţiilor legii iudaice, ci comportamentul său oscilant: mai întîi stă la masă cu păgînii, respectînd hotărîrile sinodului apostolic, pentru ca, mai apoi, pus faţă în faţă cu ierusalimitenii zeloşi în ceea ce priveşte respectarea Torei, să se separe de creştinii proveniţi dintre neamuri. În aceste condiţii, Pavel trebuie să intervină şi să-i reproşeze atitudinea duplicitară, pentru a preveni adîncirea separaţiei dintre cele două tabere (HERMENEIA, p. 106). ♦ BIBL.1688 *să luo*, din versetul 13, redă grecescul *συναπήχθη*. Verbul este, însă, la diateza pasivă, şi are înţelesul de 'a fi atras', 'a fi purtat', în sensul de a fi deturnat de pe o anumită traiectorie (EDNT, 3, p. 298; DBLG, 5270). În NT.1648 găsim traducerea *să trăgea*, o formă similară regăsindu-se şi în BIBL.1914: *s'a tras*. NT.NITZ. traduce *fu amăgit*, BIBL.1874 *s'a ademenitŭ*, CORN. are *a fost prins*, iar RADU-GAL. redă *a fost tîrît*. Ediţiile aflate în uzul curent al Bisericii Ortodoxe Române, BIBL.1990 şi ANANIA, traduc *a fost atras*.

2:18

Sensul versetului se dezvăluie numai în legătură cu *Nicidecum!* (BIBL.1688 *Să nu fie!*), din finalul versetului anterior. Astfel, *ceale ce am surpat* (BIBL.1688) face referirea la prescripţiile Legii, Pavel arătînd că, odată ce se renunţă la ideea îndreptării prin faptele Legii, aceasta nu mai poate să reapară în paralel cu credinţa în Hristos, pentru că, în acest caz, ea devine devine un păcat în lumina învăţăturii evanghelice. Aceste cuvinte sînt menite să evidenţieze o dată în plus eroarea în care se aflase Petru (ICC, p. 130-131). ♦ BIBL.1688 *călcătoriu de leage* traduce termenul *παραβάτην*, din textul grecesc. În literatura greacă extra biblică, acest cuvînt desemnează un războinic pedestru, însă în literatura biblică el are sensul special de 'călcător' al unei legi, al unei reguli, porunci etc. (BDAG, p. 759; DBLG, 4127).

Capitolul al 3-lea

3:3

BIBL.1688 traduce prin *nebuni* termenul grecesc *ἀνόητοί*. Acest cuvînt, compus cu alfa privativ, trimite la o persoană lipsită de judecată, de înţelegere. De aici traducerea *fără de minte*, care apare în BIBL.1914 şi pe care am preferat-o şi noi. De asemenea, această traducere se mai regăseşte şi în ANANIA sau BIBL.1990, în vreme ce MICU adoptă forma din BIBL.1688, iar CORN. are *nechibzuiţi*. ♦ Pavel subliniază aici deosebirea dintre credinţă şi faptele legii socotindu-o pe prima apanajul Duhului, iar pe cele din urmă apanajul trupului, al cărnii. 'Începutul' la care se referă autorul epistolei este, de fapt, momentul convertirii la învăţătura creştină, petrecut 'în Duh', iar 'sfîrşitul' este capătul drumului pe care îl parcurge creştinul în viaţă; în cazul de faţă, el desemnează starea în care galatenii ajung să acorde faptelor trupului mai multă importanţă decît credinţei (HERMENEIA, p. 149-150).

3:6

Pasajul *Avraam au crezut în Dumnezeu şi să socoti lui întru dreptate* (BIBL.1688) reia Fac. 15:6, mai precis episodul în care patriarhul dă crezare făgăduinţelor lui Dumnezeu, care-i promitea că va face din el un popor numeros. Trebuie menţionat, însă, faptul că traducerea din BIBL.1688 *în Dumnezeu* nu reflectă corect sensul textului original corespondent. Atît în NA, cît şi în BYZ., apare *τῷ θεῷ*,

aşadar un teonim în cazul Dativ, motiv pentru care traducerea exactă este *lui Dumnezeu* sau *pe Dumnezeu* (deşi în acest din urmă caz nu se menţine cazul gramatical şi în limba română, sensul nu este alterat). Aşadar, este vorba despre a da crezare sau a avea încredere în Dumnezeu (AYBC, p. 297).

3:10

Citînd pasajul din Deut. 27:26, Pavel urmăreşte să arate că, de fapt, nimeni nu poate respecta prescripţiile legale în măsura cerută de Legea însăşi, astfel încît chiar şi cei care susţin că se îndreptăţesc din faptele Legii cad, în realitate, sub osînda acesteia. Nu este vorba despre un blestem al lui Dumnezeu, ci despre blestemul Legii (ICC, p. 164).

3:11

Sfîntul Ioan Gură de Aur tîlcuieşte astfel versetul: „Toţi au păcătuit şi sînt sub blestem. Dar nu spune aceasta, ca nu cumva să pară că o ia înaintea propriei sale demonstraţii. El o determină printr-o mărturisire care demonstrează succint atît că nimeni nu împlineşte Lege (şi, în consecinţă, sînt blestemaţi), cît şi că este credinţa cea care îndreptăţeşte (...) Căci profetul nu a spus «Dreptul din Lege va fi viu», ci din credinţă" (HRISOSTOM, 3.11, p. 58).

3:13

BIBL.1688 redă prin *pentru noi* construcţia *ὑπὲρ ἡμῶν* din textul original, această traducere fiind, de altfel, corectă. Sensul versetului însă, nu este acela că Hristos este un blestem pentru oameni; avem de-a face, în mod evident, cu o metonimie, în sensul că Hristos a devenit obiectul blestemului Legii, 'în numele oamenilor' (ICC, p. 172) sau *de dragul nostru*, după cum traduce ANANIA construcţia greacă mai sus menţionată.

3:15

În BIBL.1688 găsim traducerea *după cum grăiesc*, căreia, însă, nu-i corespunde nici textul din NA, nici cel din BYZ. sau ERASMUS. De altfel, în NT. 1648, traducerea este *după om grăesc*, aceasta redînd corect pasajul *κατὰ ἄνθρωπον λέγω*, ce se găseşte în toate cele trei versiuni greceşti menţionate. MICU nu a preluat traducerea eronată din BIBL.1688, ci traduce corect, aşa cum o fac şi ediţiile ulterioare. De notat că nici VULG. nu oferă un text care să corespundă celui din BIBL.1688, versiunea latină traducînd corect originalul grecesc (*secundum hominem dico*).

3:16

Termenul grecesc *σπέρμα*, ce apare în două ipostaze în acest verset (*τῷ σπέρματι* – BIBL.1688 *semenţiei*, respectiv *τοῖς σπέρμασιν* – BIBL.1688 *seminţiilor*) are sensul primar de sursă din care se propagă ceva, aşadar sămînţă. El se poate referi, aşadar, atît regnul vegetal, cît şi la cel animal (de altfel, termenul constituie şi originea cuvîntului *spermă* din limba română şi a corespondenţilor săi din limbile moderne). În al doilea rînd, însă, cuvîntul desemnează şi produsul rezultat în urma însămînţării (inseminării); aşadar, el trimite la descendenţii, la urmaşii unei persoane (BDAG, p. 937). Acest al doilea sens apare în versetul de faţă, iar traducerea din BIBL.1688 îl redă corect, întrucît, în limba română, termenul 'seminţie' desemnează rezultatul (descendentul), nu nu originea (pentru aceasta folosindu-se cuvîntul 'sămînţă'). În consecinţă, atît traducerea din BIBL.1688 – pe care am urmat-o şi noi –, cît şi traducerile *urmaşului*, respectiv *urmaşilor*, ce se regăsesc în NT.NITZ. sau în BIBL.1990, sînt corecte.

3:19

Traducerea *rînduindu-se pren îngeri, cu mîna Împăcătoriului*, din BIBL.1688, induce uşor în eroare, atît prin folosirea cuvîntului *Împăcătoriului*, cît şi prin întrebuinţarea majusculei iniţiale în transliterarea acestuia în alfabet latin. NA şi BYZ. folosesc, aici, termenul *μεσίτου*, un Genitiv al lui *μεσίτης*, cuvînt al cărui sens primar este acela de mijlocitor sau mediator. În contextul literaturii neotestamentare, sensul de reconciliator sau împăcător apare numai atunci cînd este vorba despre Iisus Hristos, ca mediator-reconciliator între Dumnezeu şi umanitate (DBLG, 3542). În cazul de faţă, însă, este vorba despre transmiterea Legii, persoana la care face trimitere Pavel fiind Moise, iar nu Iisus (NICNT, p. 160-161). ♦ Menţionarea îngerilor ca făcînd parte din procesul de transmitere a Legii de la Dumnezeu către oameni nu are acoperire în relatarea propriu-zisă a episodului de pe muntele Sinai, în versiunea BIBL.HEBR. Totuşi, în iudaismul rabinic şi-a făcut loc asocierea dintre îngeri şi transmiterea Legii (a se vedea WBC, p. 140-141). Astfel, traducerea pasajului Deut. 33:2 din SEPT. face referire la îngerii care l-au însoţit pe Dumnezeu inclusiv pe muntele Sinai: *Din Sinai venit-a Domnul şi din Seir ni S'a arătat; din muntele Paran şi din Cadeş S'a sîrguit cu zeci de mii de îngeri: de-a dreapta Sa, împreună cu El* (ANANIA). De asemenea, un rol important în construirea asocierii a avut loc şi Ps. 67:18 din SEPT.: „Carele lui Dumnezeu sînt mii de mii (...)" (BIBL.1990).

3:24

BIBL.1688 *învăţătoare* traduce grecescul *παιδαγωγὸς*, al cărui sens, însă, nu era acela de învăţător sau profesor în sensul strict al cuvîntului. Spre deosebire de *διδάσκαλος*, cel care desfăşura, realmente, o activitate de predare, un proces de instrucţie, 'pedagogul' era, în lumea antică, o persoană — de obicei un sclav — care se ocupa de supravegherea comportamentului unui copil sau tînăr. În ciuda sensului curent al cuvîntului, pedagogul nu avea un rol de profesor, ci doar de supraveghetor, de tutore (BDAG, p. 748). Aşadar, traducerea din BIBL.1688 nu este corectă, mai potrivită fiind cea din NT.1648, care redă *povaţă*. Cu toate acestea, MICU a preluat varianta din BIBL.1688, ea menţinîndu-se şi în BIBL.1914. Nici NT.NITZ. sau BIBL.1874, care traduc prin *învăţător*, nu surprind sensul real al termenului grecesc. Ediţiile aflate

actualmente în uzul Bisericii Ortodoxe Române, BIBL.1990 şi ANANIA, traduc prin *călăuză*.

3:28

Acest verset reprezintă unul dintre pasajele cele mai analizate, în ceea ce priveşte mesajul social al apostolului Pavel. „Inegalităţile lumii antice erau adînc înscrise în structura societăţii şi existau suficiente criterii, începînd de la etnie sau rasă şi pînă la avere, pentru ca acestea să opereze la toate nivelurile (...) Creştinismul, însă, a identificat criteriul în raport cu care toţi oamenii erau egali, şi anume statutul înaintea lui Dumnezeu (...) Aşadar, mesajul evanghelic nu este acela al unei egalităţi formale, instituţionalizate, căci acest lucru era, probabil, mult peste puterea de gîndire a aproape tuturor locuitorilor lumii vechi. Mai degrabă, este vizată o egalitate de dincolo de diferenţierile artificiale pe care le presupunea traiul în Imperiul Roman. Acest lucru trebuie coroborat cu conceptul de «Împărăţie a Cerurilor» sau «Împărăţie a lui Dumnezeu»" (Mihai Valentin Vladimirescu, *Fenomenul globalizării din perspectivă antropologică şi religioasă*, Editura Muzeului Naţional al Literaturii Române, Bucureşti, 2013, p. 53-54).

Capitolul al 4-lea

4:2

BIBL.1688 traduce prin *ispravnici* şi *diregătoriu* cuvintele *ἐπιτρόπους* şi *οἰκονόμους*, din textul original. Cel dintîi termen desemnează o persoană însărcinată cu supravegherea lucrătorilor, dar şi cu împărţirea normelor de lucru (LOUW, 1, p. 481). Începînd cu BIBL.1874 şi continuînd cu BIBL.1914, în tradiţia biblică românească a pătruns traducerea *epitrop*, pe care o preferă şi ANANIA şi BIBL.1990 şi pe care am adoptat-o şi noi. În limba română contemporană, cuvîntul 'epitrop' are sensul de administrator al unor bunuri, fiind întîlnit şi în administraţia bisericească. Cel de-al doilea cuvînt care apare în textul original se referea, în primul rînd, la administratorul unei gospodării (fiind compus, de altfel, cu ajutorul termenului *οἶκος*, 'casă'), dar a căpat şi sensul general de administrator sau trezorier (BDAG, p. 698). Traducerea noastră – *iconomi* – apare şi în BIBL.1914, precum şi în ANANIA şi BIBL. 1990.

4:6

Termenul grecesc *αββα* (BIBL. 1688 *Avva*) este o transliterare a termenului aramaic pentru 'tată' (*'ab* în ebraică). Motivul pentru care această transliterare şi cuvîntul grecesc cu acelaşi sens apar alăturate nu a putut fi pe deplin clarificat, deşi perechea se mai regăseşte şi la Marc. 14:36 şi la Rom. 8:15. În orice caz, *avva/ abba* a pătruns în comunitatea creştinilor proveniţi dintre neamuri pe filiera creştinismului palestinian de limbă aramaică. Din acest motiv, s-a sugerat faptul că folosirea ambilor termeni în invocaţie ar urmări să reflecte tocmai natura Bisericii, compusă atît din evrei, cît şi din neamuri (HERMENEIA, p. 210-211).

4:7

BIBL.1688 încheie versetul cu *pren Hristos*, traducînd grecescul *διὰ χριστοῦ*, care se regăseşte în BYZ. şi ERASMUS, dar nu şi în NA, unde apare direct *διὰ θεοῦ* („prin Dumnezeu"; această traducere se găseşte în NT. NITZ. şi CORN., iar RADU-GAL. şi BIBL.1936 au *prin harul lui Dumnezeu*). Totuşi, începînd cu FILOTEI, apare traducerea *prin Iisus Hristos*, care se regăseşte şi în BIBL.1914, BIBL.1990 şi ANANIA. Numele *Iisus* apare în unele dintre manuscrisele textului grecesc, fiind menţionat în notele NA.

4:13-15

BIBL.1688 *slăbiciunea trupului* (gr. *ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς*) se referă la o problemă de ordin fizic a lui Pavel, care i-ar fi ocazionat prima vizită şi şederea în Galatia. În Biserica primară, s-a speculat că slăbiciunea invocată de apostol ar fi avut de-a face cu o ispită de ordin sexual, însă comentatorii ulteriori, în particular cei din perioada Reformei, au respins cu vehemenţă această teorie, arătînd că, mai degrabă, ar fi fost vorba despre suferinţa provocată de persecuţiile îndurate de Pavel. Exegeza contemporană consideră, însă, că apostolul se referă la o boală propriu-zisă, fiind avansate trei ipoteze principale în acest sens. Astfel, s-a speculat că ar fi fost vorba despre malarie, o boală ce putea fi contractată în zonele mlăştinoase din Pamphylia, în sudul Asiei Mici. O doua ipoteză este cea a epilepsiei, fundamentată pe faptul că în versetul 14 se foloseşte verbul *ἐξεπτύσατε*, al cărui sens primar este cel redat de BIBL.1688 (*aţi scuipit*), deşi, în general, ediţiile în limbi moderne au preferat traduceri precum *v-aţi scârbit* (BIBL.1990 şi ANANIA). În lumea antică, exista credinţa că prin scuiparea epilepticului putea fi exorcizat demonul ce-i provoca suferinţa. În fine, cea de-a treia ipoteză este cea a unei afecţiuni oculare, bazată pe afirmaţiile din versetul 15 (NAC, p. 322-323; NICNT, p. 196-197).

4:24

BIBL.1688 traduce prin *sînt tîlcuindu-se* construcţia greacă *ἐστιν ἀλληγορούμενα*. Cel de-al doilea termen al construcţiei este participiul pasiv al verbului *ἀλληγορέω*, al cărui sens este acela de 'a vorbi alegoric', aşadar a folosi analogii şi asemănări pentru a exprima un lucru (BDAG, p. 46). Aşadar, în acest context, Pavel afirmă că lucrurile relatate în Biblie despre fiii lui Avraam au şi un alt sens decît cel propriu, un sens urmărit şi asumat de autorul inspirat (ICC, p. 253). Traducerea *au altă înţelegere*, din BIBL.1914 (a se vedea şi *au altă însemnătate*, din BIBL.1990) pare să ignore faptul că, în cazul de faţă, vorbirea alegorică nu exclude sensul propriu al relatării biblice.

4:25

Precizarea lui Pavel *în Aravia* (BIBL.1688) pare destul de

curioasă în context, de vreme ce apostolul nu era preocupat în discursul său de o descriere geografică, ci de o interpretare alegorică. Din acest motiv, s-a presupus că nu localizarea precisă a Muntelui Sinai a fost scopul folosirii acestei precizări, ci un joc de cuvinte bazat pe termenul arab *ḥadjar* ('stîncă'). Cu alte cuvinte, Pavel ar fi vrut să spună că 'Agar (*Hagar* în ebraică) este numele Muntelui Sinai în Arabia' (HERMENEIA, p. 244-245).

4:27

BIBL.1688 *rumpe* traduce verbul *ῥῆξον* din textul original, un imperativ al lui *ῥήγνυμι*. Conform BDAG, p. 904, sensul primar al verbului este, într-adevăr, acela de a rupe, a sparge, a fragmenta ceva, prin aplicarea unei forţe interne sau externe. Cu acest sens, el este folosit la Marc. 2:22: *vinul nou sparge burdufurile* (ANANIA). În cazul de faţă, avem de-a face cu cel de-al doilea sens al termenului, şi anume acela de 'a acţiona' sau de 'a intensifica o acţiune', după ce, în prealabil, s-a manifestat reţinere (BDAG, p. 904; a se vedea şi DBLG, 4838). Prin urmare, traducerea cea mai apropiată ca sens ar fi *Izbucneşte* – preferată şi de noi –, care se regăseşte în NT.NITZ. (sub forma *Isbucneşte*), precum şi în CORN., BIBL.1936, RADU-GAL., BIBL.1990 şi ANANIA. Alte traduceri, mai puţin adecvate, se găsesc în BIBL.1874 (*recnesce*) şi BIBL.1914 (*glăsueşte*).

Capitolul al 5-lea

5:2

Pavel atacă subiectul circumciziei cu directă referire la comunitatea galatenilor, deşi, dată fiind alcătuirea etnică a acesteia, prescripţiile legale iudaice nu ar fi prezentat mare importanţă pentru nişte creştini proveniţi dintre păgîni. Totuşi, se pare că iudaizanţii identificaseră metode prin care să-i convingă chiar şi pe noi convertiţi care nu au absolut nicio legătură cu iudaismul să accepte – sau măcar să ia în calcul – circumciderea. Printre aceste mijloace de persuasiune s-ar fi putut număra şi oferirea unei soluţii pentru diminuarea presiunii sociale la care erau supuşi creştinii în lumea romană. Întrucît convertirea presupunea renunţarea la o mulţime de practici specifice societăţii păgîne, precum şi retragerea din multe aspecte ale vieţii sociale, creştinii erau consideraţi anarhişti şi, în consecinţă, erau marginalizaţi, izolaţi şi priviţi cu suspiciune. Acceptînd circumcizia, ei s-ar fi putut identifica într-o oarecare măsură cu sinagoga locală, dobîndind în acest fel şi o recunoaştere socială (NAC, p. 356-357).

5:9

Imaginea aluatului care dospeşte este folosită de către Pavel şi în 1Cor. 5:6, în ambele situaţii urmărindu-se evidenţierea unui proces de contagiune (morală sau doctrinară). În cazul de faţă, este vorba despre învăţătura necesităţii circumciziei, care, deşi propovăduită de puţine persoane, ameninţa, totuşi, întreaga comunitate (ICC, p. 283).

5:12

BIBL.1688 *să vor şi părăsi* nu corespunde sensului construcţiei *καὶ ἀποκόψονται*, din ERASMUS, BYZ. şi NA. Verbul grecesc are sensul 'a tăia', 'a secţiona', 'a separa', cu trimitere, în primul rînd, la părţile corpului omenesc (BDAG, p. 113). El a dobîndit sensul specializat de 'a castra', 'a emascula' (DBLG, 644). În versiunile româneşti, apar traduceri precum *s'ar tăea (...) de tot* (NT. NITZ.), *schilodească-se* (CORN.) sau *tăia-s'ar cu totu'n bucăţele* (ANANIA). Traducerea din BIBL.1688 redă sensul celei din NT.1648 (*să să plevească*), traducînd pe filiera slavonă a OSTROG. Pe aceeaşi linie merg şi MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, BIBL.1914 dar şi – în mod surprinzător – BIBL.1874, care traduce *s'arŭ esclude*.

5:15

Termenul grecesc *δάκνετε* (BIBL.1688 *muşcaţi*) este conjugare a verbului *δάκνω*, un *hapax legomenon* în textul original al Noului Testament. Termenul mai apare, însă, în cărţile SEPT., atît cu sensul primar, care se referă la muşcătura fizică, de regulă a şarpelui (Num. 21:6), cît şi cu sensul secundar, figurat, care trimite la producerea unui rău, a unui disconfort; cu acest sens se regăseşte termenul şi în pasajul de faţă (BDAG, p. 211).

5:19-21

Traducerea *preacurvia*, din BIBL.1688, redă termenul *μοιχεία* ('adulter', în traducerea noastră), un cuvînt care apare în ERASMUS şi BYZ., dar care nu a mai fost păstrat în NA. Drept urmare, traducerea acestui termen nu se regăseşte în ediţiile în limbi moderne, dar s-a păstrat în tradiţia biblică românească. Excepţii notabile în acest sens sînt NT.NITZ., BIBL.1936 şi RADU-GAL. De notat, însă, că atît BIBL.1874 (*Adulterulŭ*), cît şi CORN. (*preacurvia*) traduc termenul din BYZ. ♦ Termenul grecesc *αἱρέσεις*, tradus de BIBL.1688 prin *eresurile*, nu se referă, în acest caz, la erezii ca învăţături doctrinare eronate, ci la divergenţele de opinie, la împărţirea în facţiuni sau tabere, fără a implica neapărat o latură formală (constituirea unor grupări sau partide omogene). Aşadar, este avută nu o abatere propriu-zis religioasă, ci una care priveşte relaţiile sociale. De altfel, termenul grecesc în discuţie nici nu se folosea, în perioada neotestamentară şi în cea apostolică, cu sensul de abatere de la doctrina general acceptată (ICC, p. 309-310). Ca atare, sînt mai potrivite contextului traducerile *deosibirĭ* (NT.NITZ.; în BIBL.1936 şi RADU-GAL.: *deosebirile*) sau *certurile de partide* (CORN.). ♦ Faptele trupului sînt şaisprezece (sau cincisprezece, după NA), ele putînd fi clasificate în patru categorii: a) păcate de natură sexuală (adulter, desfrînare, necurăţie, destrăbălare); b) abateri religioase (idolatrie, fermecătorie); c) păcate în legătură cu relaţiile interpersonale (duşmănii, certuri, gelozie, mînii, dispute, disensiuni, împărţirea în facţiuni, invidii, ucideri) şi d) lipsă de cumpătare (beţii, chefuri şi cele asemenea acestora) (NICNT, p. 254). ♦ „Acum, este clar că idolatria şi vrăjitoria şi lucrurile de acest fel nu aparţin trupului, ci

sufletului. De fapt, nu trupul îl condamnă el, ci cugetul neînfrînat" (THEODORET, 5.19-21, p. 359).

5:22

Ultimele trei virtuţi din acest verset, conform BIBL.1688, se regăsesc în următorul verset în NA, dar şi în BYZ. BIBL.1990 şi ANANIA mai adaugă o virtute, la finalul listei din BIBL.1688, şi anume *curăţia*. Aceasta nu are corespondent în ediţiile originale în limba greacă (BYZ. şi NA), dar se regăseşte în VULG. (*castitas*).

Capitolul al 6-lea

6:4

BIBL.1688 traduce prin *să (...) ispitească* verbul *δοκιμαζέτω* din textul original al Noului Testament. Această traducere se păstrează şi în MICU, FILOTEI, ŞAGUNA şi BIBL.1914, în ciuda faptului că NT.1648 oferise o variantă mult mai potrivită: *să (...) cearce*. La origine, familia lexicală din care face parte verbul grecesc se referea la testarea unei persoane sau a unui obiect în luptă sau, în general, în viaţă, la desemnarea respectivului ca autentic, valoros, de încredere (TDNT, 2, p. 255). În literatura biblică, verbul indică o examinare critică a unui lucru sau a unei persoane, pentru a-i determina autenticitatea, forţa sau valoarea (BDAG, p. 255). Dat fiind faptul că ispitirea şi actul de a ispiti au, în primul rînd, sensul de a testa răspunsul unei persoane la stimularea înspre săvîrşirea unui păcat (acesta fiind sensul verbului *πειράζω*, îndeobşte tradus prin a 'a ispiti'; DBLG, 4279), traducerile care folosesc verbul 'a cerceta' (de pildă CORN., RADU-GAL., BIBL.1990, ANANIA) sînt de preferat în acest context.

6:9

Traducerea *făcînd binele să nu tînjim*, din BIBL.1688, este neinspirată, întrucît induce ideea unui alt sens decît cel urmărit de autor. Prin *să nu tînjim* a fost tradus gr. *μὴ ἐκκακῶμεν* (în BYZ.; în NA apare sub forma *μὴ ἐγκακῶμεν*), al cărui sens a fost corect redat de NT.1648 prin *să nu ne vom leni* (MICU are *să nu ne lenevim*).

6:11

Începînd încă din NT.1648, tradiţia biblică românească traduce acest verset după varianta din VULG.: *Videte qualibus litteris scripsi vobis mea manu*. Din acest motiv apare traducerea *cu ce fealiu de slove*, în BIBL.1688, ea neredînd BYZ. *πηλίκοις... γράμμασιν*. Înţelesul pasajului din textul original în limba greacă este cel redat de NT.NITZ.: *cu ce litere marĭ*. În acelaşi sens traduc şi CORN., BIBL.1936, RADU-GAL. şi ANANIA, în vreme ce BIBL.1874 preferă o formă aparte – *ce epistolă mare* –, iar BIBL.1990 traduce *cu ce fel de litere*, în linia inaugurată de NT.1648. Referirea la literele mari, în textul grecesc, ar putea să trimită la eventuala suferinţă de natură oftalmologică a lui Pavel, care l-ar fi obligat să scrie cu caractere de dimensiuni superioare celor folosite în mod uzual pentru scrierea unei scrisori (WBC, p. 290; a se vedea şi comentariul de la Gal. 4:15)

EPISTOLA CĂTRE EFESENI

COMENTARII

de Claudiu Ioan Coman

Introducere

Dacă, de pildă, *Epistola către Romani* a fost implicată de-a lungul timpului în numeroase controverse iscate de polemica confesională, *Epistola către Efeseni,* care pune accentul în mod deosebit pe intervenţia divină în realizarea mîntuirii (CARSON, MOO, p. 566.), deşi nu a cunoscut dezbateri virulente care să conducă la conflicte doctrinare cu impact major asupra dezvoltării creştinismului, totuşi a reţinut atenţia bibliştilor datorită unor expresii cu caracter ambiguu. De exemplu, la ora actuală, mulţi exegeţi şi-au exprimat reţinerea în privinţa destinatarilor epistolei, şi nu fără un fundament solid. Expresia *în Efes* din contextul 1:1 nu apare în unele dintre cele mai cunoscute manuscrise (P^{46}, ℵ, B, 424^{c}, 1739), motiv pentru care atît Origen şi Sfîntul Vasile cel Mare sau apologetul Tertulian, cît şi ereziarhul Marcion care o numea *Epistola către Laodiceeni* nu îi menţionează pe locuitorii cetăţii Efes ca destinatari (CARSON, MOO, p. 558; PARKER, p. 274 ş. urm.). ♦ În situaţia de faţă, întrebarea care se poate subînţelege este legată, firește, de modul în care poate fi depăşită dificultatea în cauză, apărută în urma unei lecturi atente a surselor primare care fac aluzie la textul epistolei. Astfel, Joachim Gnilka, cu cîteva decenii în urmă, folosindu-se de argumente raţionale, precizează că omiterea expresiei în Efes se datorează, în mare măsură, practicii bisericii din prima jumătate a secolului I: în Egipt, probabil, bisericile din locaţii diferite au universalizat adresa din antet cu scopul de a servi practicilor de ordin catehetic şi liturgic (GNILKA, p. 7). De aceeaşi părere este şi Bruce Metzger care, într-un comentariu textual asupra Noului Testament, afirma că scopul omisiunii este: „ca o excizie deliberată, făcută pentru a demonstra că epistola avea o aplicaţie generală, nu locală" (METZGER, 2006, p. 505). Pînă în prezent, argumentul lui J. Gnilka pare a fi unanim acceptat în mediile academice, din moment ce nu a fost contrazis de bibliști, cu toate că au existat unele obiecţii formulate de D. A. Carson şi D. Moo (D. A. CARSON, D. MOO, p. 560). Cu toate acestea, în urma studierii unor manuscrise care au, fie origine bizantină, fie origine apuseană, ideea care predomină este aceea că epistola a avut un caracter circular, în sensul că a fost menită să circule în bisericile care se adunau în casele particulare din Efes, dar şi într-un areal mai extins din vestul Asiei Mici (REID, p. 415). Opinia lui Metzger însă nu a fost o inovaţie pe tărîm biblic. Cu mult timp înainte, Adolf von Harnack raportîndu-se la afirmaţia apologetului Tertulian din celebra lucrare *Adversus Marcionem*: *Apostolus ad omnes scripsit dum ad quosdam* (cf. TERTULIAN, *Adversus Marcionem*, v. 17), preciza că ideea a luat naştere atunci cînd oamenii au început să preţuiască puterea catehetică a epistolelor şi, mai mult decît atît, universalitatea mesajului pe care îl proclamă era evidentă din multe pasaje pe care acestea le conţineau; şi chiar dacă ar fi fost mai puţine pasaje a căror importanţă generală pentru Biserică să nu fie evidentă de la sine şi să aibă nevoie de lumină artificială, totuşi termenul „Apostulus" ţine de Biserică şi Biserica este dependentă într-o mare măsură de „Apostulus". Paternitatea paulină a epistolei a fost unanim acceptată în Antichitate. Astfel, Ignaţiu de Antiohia, Clement Romanul, Herma şi Policarp al Smirnei, dar şi Marcion, cel care a introdus-o în canonul Scripturii între scrierile pauline, luînd în considerare stilul literar din Efes. 1:1; 3:1 şi 4:1, afirmă că ea aparţine apostolului Pavel, chiar dacă pentru ei titlul era *Epistola către Laodiceeni*. În peisajul patristic, doar vocea lui Irineu de Lyon şi cea a lui Clement Alexandrinul, spre sfîrşitul secolului al II-lea, îl contestă pe autor. Odată cu evoluţia teologiei biblice şi cu apariţia metodei istorico-critice promovată de raţionalişti, încă din secolul al XVIII-lea, epistola este supusă unor noi analize filologice şi este comparată cu epistolele pauline care nu au fost contestate de cercetători. În urma investigaţiei au fost remarcate diferenţe considerabile de vocabular între textul din Efes. şi restul epistolelor apostolului Pavel. De exemplu, există 42 de cuvinte, numite *hapax legomena*; apoi, 36 de termeni sînt întîlniţi doar în Efes. şi în nicio altă scriere paulină, fapt pentru care J. Weiss concluziona că autorul ar fi colectorul epistolelor apostolului Pavel. Se ajunge deja la o ipoteză interesantă: autorul ar fi compilat unele pasaje din scrierile pauline şi le-ar fi oferit comunităţii sau bisericilor din Efes (J. WEISS,

Das Urchristentum, Göttingen, 1917, p. 108, p. 534). La o analiză mai detaliată pe care a realizat-o P. N. Harrison se observă însă o medie de 4, 6 de astfel de expresii pe pagină, cifră care se înscrie în linia celorlalte epistole pauline: 5, 6 în 2Cor. şi 6, 2 în Filip.; prin urmare, deşi interesantă şi preţioasă pentru criticii sursei sau pentru critica textuală, procentajul pe care l-a descoperit Harrison pare să fie o soluţie salutară în elucidarea problematicii de faţă. În elucidarea problemei paternităţii, verdictul – în caz că se poate vorbi despre unul plauzibil – este, cu siguranţă, o dezvoltare matură a gîndirii şi teologiei Apostolului Pavel. ♦ O altă problemă interesantă este cea legată de problematica stabilirii unei date la care epistola a fost scrisă. În Efes. 3:1 se precizează: *Τούτου χάριν ἐγὼ Παῦλος ὁ δέσμιος τοῦ Χριστοῦ [Ἰησοῦ] ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν*. Substantivul *δέσμιος* arată faptul că apostolul era prizonier, deci, cel mai probabil el se afla în închisoare. Aceasta este părerea majorităţii bibliştilor care, cu rare excepţii, afirmă că Sfîntul Pavel era întemniţat în momentul în care a scris *Epistola către Efeseni*. Dacă se iau în calcul ipotezele avansate de alţi cercetători şi istorici, atunci epistola trebuie să fi fost scrisă în perioada post-apostolică, însă nu dispunem actualmente de niciun criteriu pentru ca să o putem localiza în timp. Conform cercetării pe care o fac D. A. Carson şi Douglas J. Moo (D. A. CARSON, D. MOO, p. 558), ea nu putea fi scrisă după anul 90, întrucît Clement Romanul se referă la ea, după cîte se pare, iar el şi-a scris propria epistolă în jurul anului 96 d.Hr., *Prima scrisoare a lui Clement*, 1:46. Mult mai important însă este scopul pentru care a fost scrisă epistola. N. A. Dahl, într-un studiu dedicat în exclusivitate exegezei *Epistolei către Efeseni*, consideră că ea reprezintă rodul matur al gîndirii Apostolului Pavel însă, nu într-o mai mică măsură, ea poate să fie un proiect care deformează gîndirea Sfîntului Pavel sau poate fi o reinterpretare inspirată. Dar aici intervine o dilemă: dacă este vorba despre o interpretare inspirată, în ce măsură păstrează tradiţia paulină şi cît de mult o înnoieşte? Răspunsul este dificil din moment ce, de pildă, atunci cînd ne raportăm la *Epistola către Coloseni* putem stabili cu exactitate care este erezia combătută de Apostol, cea către Efes. nu este îndreptată împotriva unei false învăţături. Exegeţii oferă mai multe posibile răspunsuri: fie sînt vizaţi credincioşii dintre neamuri în încercarea Sfîntului Pavel de a-i unifica, fie de a oferi o învăţătură care să atingă punctele esenţiale ale noii doctrine adresate celor care proveneau din mediul păgîn şi îmbrăţişau noua religie creştină. Cei care presupun că epistola a fost scrisă într-o perioadă ulterioară morţii lui Pavel sugerează că ea ar fi fost scrisă cu scopul de a promova interesele ecclesiastice ale catolicismului de la început, sau, alţi exegeţi consideră că aceasta este o încercare de a enunţa cîteva din cele mai mari adevăruri pe care le apărau şi le promovau primii creştini. În fine, există şi interpreţi a căror opţiune este aceea de a se abţine de la identificarea unui scop unic şi consideră că la bază epistola are mai multe scopuri (cf. D. A. CARSON, D. MOO, p. 563). Oricare ar fi adevărul, esenţial este faptul că epistola reprezintă o afirmare importantă a Evangheliei care ar fi putut servi în mai multe conjuncturi din cadrul creştinismului primelor secole. ♦ Un aspect cu adevărat interesant atît pentru filologi, cît şi pentru teologi este modul în care a fost tradus în cele mai importante ediţii ale Scripturii textul din *Epistola către Efeseni*. Ceea ce face dificilă orice iniţiativă traductologică este tocmai piatra de poticnire, adică stilul în care a fost scrisă epistola. Adesea exegeţii îl caracterizează ca pleonastic, prin urmare, un stil plin, rezultînd din interpretarea repetată a expresiilor prepoziţionale, dintr-o abundenţă a participiilor, din numeroasele propoziţii relative, dintr-o succesiune de genitive şi fraze lungi. Un exemplu în acest sens este Efes. 3:1-7. În textul original grecesc aici este vorba despre o singură frază, suficient de lungă încît să cauzeze dificultăţi exegeţilor (cf. NESTLE-ALAND[26], p. 507). Opţiunea autorului epistolei, care înclină spre acest stil dificil atît de greu de găsit în alte epistole pauline, aşa cum afirma R. Schnackenburg (cf. R. Snackenburg, *The Epistle to the Epshesians*, T&T Clark, Edinburgh, 1991, p. 26), conferă valoare discursului doxologic şi elogiativ. Cu toate că pot fi aduse suficiente argumente contra acestei opinii, din moment ce felul simplu de proză, argumentare sau îndrumare care caracterizează, de regulă, epistolele Apostolului Pavel, pasaje ca Rom. 8:38-39 şi Rom. 11:33—36 demonstrează că Sfîntul Pavel era în stare să scrie într-un stil elevat, similar cu cel din imnele de la Qumran. În privinţa valenţelor traductologice, ediţiile critice ale *Noului Testament* grecesc (varianta Nestle-Aland), dar şi alte ediţii critice ale Scripturii, mai ales cele englezeşti şi franţuzeşti, precum şi *Biblia* de la Frankfurt, au fost esenţiale în efortul de stabilire a unui text definitiv care să se apropie mult de textul original. În continuare voi oferi cîteva exemple. Efes. 2:2: *τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου*, tradus în BIBL.1688 prin expresia „veacul lumii aceştiia". Substantivul „veacul" din textul de la 1688, a fost înlocuit în BIBL.1940 cu „datina" pentru ca, în deceniile următoare, respectiv în ediţiile *Noului Testament* din 1979 şi 1983 să se revină la expresia utilizată în ediţia din 1688. Ediţiile KJV, RSV, J şi O preferă să traducă prin „course of this world" sau „le course de ce monde", contrar traducerii ecumenice, care preferă să folosească „le dieu de ce monde". Prezenta ediţie critică însă, din fericire, propune o traducere mai exactă, din moment ce Ovidiu Sferlea traduce prin: „[...] mersului lumii acesteia". Opţiunea traducătorului român este confirmată de ediţiile KJV, RSV, J şi O, adică de cîteva traduceri care au devenit de referinţă pentru biblişti şi sînt utilizate în mediile academice occidentale. Pentru Efes. 2:15 problematic este substantivul *ἐν δόγμασιν*, tradus în 1688 prin „obiceaie", înlocuit mai apoi, în ediţia Sfîntului Sinod din anul 1914, cu „dogmele", apoi, în cea din 1937, prin „legea orînduirilor din porunci", traducere apropiată de ideea originală, adaptată bine în traducerea curentă prin utilizarea expresiei „legea cu poruncile şi statorniciile ei", variantă care, aşa cum se observă, se apropie de traducerea

sinodală din 1937, ediție aflată în concordanță cu KJV, RSV, J, E și O, care traduc prin *ordinances*, *ordonances*, *observances* sau *décrets*. Nevoia de a corela substantivul *δόγμασιν* cu substantivele precedente *νόμον* și *ἐντολῶν*, „lege" și „porunci". Iarăși, noua traducere se dovedește a urma cu fidelitate atît textul grecesc, stabilit de ediția critică Nestle-Aland, dar și cele mai importante traduceri moderne utilizate în Occident. Substantivul *προσαγωγὴν* care, potrivit dicționarului lui BAILLY poate fi tradus prin „introducere", „apropiere" sau „acces". În context, cuvîntul potrivit este „acces" (cale deschisă), întrucît el implică și pe cei care sînt aproape de Tatăl, despre care se vorbește în v. 17. Prezenta traducere preferă „intrare [la Tatăl]", iar opțiunea este justificată: Iisus Hristos ne oferă oportunitatea de a intra în Împărăția Tatălui. Nu este o eroare să îl vedem pe Hristos în chip simbolic drept poarta prin care intrăm la Tatăl. De aceea traducerea conferă, în mod justificat, autoritate interpretării de mai sus. Deosebindu-se de edițiile sinodale din 1938, 1979, 1983 care preferă să folosească în această situație „apropierea", traducerea prezentă este în acord cu edițiile KJV, J, E, O dar și de traducerea din 1940. Afirmația cu un vădit caracter monoteist din Efes. 4:6 exprimă transcendența și omnipotența lui Dumnezeu prin folosirea repetării împătrite a adjectivului *πάντων* care induce ideea de plinătate, de totalitate. De fapt, primele șase versete din capitolul 4 subliniază importanța păstrării „unirii Duhului" ce devine crucială pentru promovarea unității bisericilor. Aceasta este imaginea unei lumi narative a triumfului și reconcilierii, în dimensiunea cerească și terestră, umplută cu imagini variate care alimentează, animează și dramatizează acțiunea nouă din această lume. O nouă creație se află la zenit, iar esența ei poate fi privită în și prin Biserică. Revenind la chestiunile strict filologice, raportat la context, traducereile fidele încep cu monumentala Biblie de la 1688: *prestă toți și pren toți și întru toți noi*, continuă prin intermediul edițiilor din 1937 și 1940: *peste toți și prin toți și întru* (cf. BIBL.1937)/ *în noi toți* (cf. BIBL.1940). Prezenta ediție traduce în conformitate cu originalul: *peste toți și prin toți și în noi toți* și, din punct de vedere doctrinar, evită alunecarea într-o concepție panteistă. Substantivul *καταρτισμὸν*, tradus în cîteva din edițiile românești mai vechi ale *Scripturii*, de exemplu în BIBL.1937, BIBL.1938, BIBL.1940, BIBL.1979 și în NT.1983 cu „desăvîrșirea" a fost îndreptat în ediția de față prin utilizarea unei forme mai apropiate de originalul grecesc *curățirea*. Traducerea corectă este: „pentru curățirea sfinților spre lucrarea slujirii, spre zidirea trupului lui Hristos. Situația devine astfel clară: în Biserica primară rolul harismaticilor era foarte important în formarea creștinilor. Dilematice sînt și unele expresii care aduc incertitudini datorită formulărilor cu caracter ambiguu. De exemplu, atît BIBL.1937, apoi ediția din 1979, cît și cea din 1983, în versetul 20 din capitolul 4, propun următoarea traducere: *voi nu așa ați învățat pe Hristos*. La o primă lectură, textul pare să inducă ideea că Hristos a venit la comunitatea creștină din Efes pentru că avea nevoie de a fi el însuși inițiat în tainele creștinismului. Pentru corectarea erorii grave din text, aici este propusă următoarea traducere: „Voi însă nu așa ați învățat despre Hristos. Astfel versetul devine clar: cei care se dedică în exclusivitate plăcerilor trupești nu l-au cunoscut așa pe Hristos prin intermediul kerigmei apostolice. Creștinii sînt îndemnați să părăsească pe „omul vechi", simbol al păcatului, și să își întipărească chipul „omului nou", hristificat, eliberat din mrejele patimilor și dedicat unei vieți virtuoase. ♦ Se impun acum cîteva amănunte legate de teologia acestei epistole. Ea se prezintă ca o sinteză a întregii învățături pauline. De-a lungul timpului majoritatea bibliștilor au semnalat diferențe substanțiale între cele opt epistole recunoscute ca fiind pauline și *Epistola către Efeseni*. Discuția nu a fost centrată pe un singur aspect, ci pe trei puncte esențiale: hristologia cosmică, eshatologia și, nu în ultimul rînd, eclesiologia. În continuare, din rațiuni ușor de înțeles, voi face o evaluare sumară a unor aspecte definitorii ale teologiei din *Efeseni*. Pentru Sfîntul Pavel hristologia era o formă de teologie, fără a fi singura formă a acesteia. De exemplu, așa cum afirmase J. C. Becker, cînd Sfîntul Pavel vorbește despre Hristos care va încredința împărăția sa Tatălui, „pentru ca Dumnezeu să fie totul în toți" (1Cor. 15:28), el nu dizolva hristologia în teologie. Dacă raportăm această perspectivă interesantă la contextul epistolei Efes., ne aflăm în fața unui anunț important pentru comunitatea creștinilor din primele secole: primele trei capitole sînt impregnate puternic de hristologie, din moment ce se anunță marele plan al lui Dumnezeu ținut ascuns de la începutul lumii, de a crea un popor mesianic, o nouă comunitate de persoane, care va reuni în Hristos atît iudei cît și păgîni și care va face să cadă toate barierele impenetrabile, sociale sau religioase, care au divizat mereu umanitatea. Totuși, cercetările superficiale, de suprafață ale hristologiei pauline pot conduce la permutări în istoria ideilor teologice. Hristologia Sfîntului Pavel este mult mai mare decît suma părților componente. Prin urmare, în Efes. apostolul face referire la binecuvîntările spirituale în Hristos de care se bucură credincioșii, iar apoi prezintă imaginea alegerii acestor credincioși încă înainte de întemeierea lumii (1:4; 1: 11). Mîntuirea lor însă nu s-a realizat pentru că ei ar fi meritat să o primească, ci pentru că acesta a fost planul lui Dumnezeu (1:5). ♦ Practic, întregul conținut al epistolei pun în lumină faptul că în centrul creștinismului stau persoana lui Hristos și lucrarea sa mîntuitoare. Astfel, pasajul remarcabil care vorbește despre renunțarea la ostilitate și starea de pace care trebuie să domnească în mijlocul credincioșilor (2:11-22), îl prezintă pe Hristos ca pe cel ce aduce împăcarea evreilor cu neamurile în cadrul Bisericii (2:14). Importanța lucrării lui Hristos este atît de mare, încît nimeni nu ar putea să o cuprindă cu mintea, și însăși existența Bisericii are o însemnătate pe care, oricît de mari eforturi intelectuale am realiza, nu am putea să o pricepem în totalitate. ♦ Prin atașamentul față de Hristos, cei care îi vor împlini poruncile sînt „lumină în Domnul" și, prin urmare, trebuie

să ducă o viaţă de „copii ai luminii" şi să deosebească „ceea ce este plăcut Domnului" (5:8-10). Niciun biblist care a cercetat textul acestei epistole nu se poate îndoi de importanţa creşterii în cunoaştere. ♦ Un alt concept deosebit de important din punct de vedere teologic este acela al cuvîntului *ἀγάπη* ('dragoste') care apare mai des în această epistolă decît în oricare alta din Noul Testament, cu excepţia epistolelor 1Cor şi 1Ioan Cititorul poate observa cît de minunată este dragostea creştină şi cît de important este să trăiască în dragoste într—o lume care o cunoaşte foarte puţin.

Capitolul 1

1:1

Deşi cele mai multe manuscrise neotestamentare omit expresia *ἐν'Εφεσῳ*, identificarea expeditorului cu persoana Apostolului Pavel reprezintă veriga de legătură între autoritatea şi prezenţa sa şi generaţia post-paulină. ♦ Omisiunea expresiei *ἐν'Εφεσῳ* induce ideea de construcţie oarecum neîndemînatică, însăşi prezenţa sa după *τοῖς ἁγίοις* ar fi neobişnuită, pentru că în acest caz expresia următoare, *καὶ πιστοῖς*, ar părea să identifice un grup deosebit de 'sfinţi'. Paul J. Kobelski, în comentariul pe care îl dedică epistolei, precizează că presupunerea că spaţiul lăsat liber în mod deliberat de un anumit scrib după *τοῖς ἁγίοις*, pentru a fi ocupat de numele comunităţii care folosea scrisoarea, încă nu rezolvă problema (BROWN/ FITZMYER/ MURPHY, 2005, p. 361). ♦ În polemica cu ereziarhul Eunomie, Sfîntul Vasile cel Mare va utiliza expresia din Efes. 1:1, „sfinţilor care sînt", cu scopul de a-i dovedi lui Eunomie că, din moment ce credincioşii s-au unit în cunoaştere cu cel ce este, ei sînt şi rămîn în Hristos, atîta timp cît păstrează cu fidelitate învăţătura dogmatică a Bisericii (VASILE CEL MARE, SCRIERI, p. 145). ♦ Perspectiva hermeneutică propusă de Sfîntul Vasile cel Mare are rezonanţe identice în opera lui Paul L. Gavrilyuk. Teologul ucrainean, specialist în literatura patristică, interpretează simbolic textul din Efes 1:1, atunci cînd vede o posibilă conexiune între comunitatea creştină descrisă în Efes. şi martiri. Aceştia din urmă au ales să-l imite pe Hristos în cel mai radical mod posibil: în pătimire, smerenie şi moarte (GAVRILYUK, p. 112-113).

1:3

Binecuvîntarea extinsă care începe de la Efes. 1:3 aparţine în mod sigur autorului deoarece poartă ecourile unei expresii din *Coloseni* şi anunţă tematicile care vor fi dezvoltate în prima jumătate a epistolei Efes. Partea incipientă: *Binecuvîntat este Dumnezeu şi Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, cel care ne-a binecuvîntat în Hristos cu orice binecuvîntare duhovnicească în ceruri*, este caracteristică în mod special literaturii sacre ebraice, fie că ne referim la unele texte din *Vechiul Testament*, fie că ne referim la acele *Hôdayôt* din literatura comunităţii ascetice de la Qumran. Prin utilizarea metodei comparative, la momentul actual, cercetătorii au găsit asemănări între binecuvîntările tipice iudaismului şi forma pe care o capătă acestea atunci cînd sînt îmbrăcate în tipologia creştină. De exemplu, în Num. citim: *Domnul să te binecuvinteze şi să te păzească!* (*Num* 6: 24). În textele din *Manualul de Disciplină* al sectei iudaice de la Qumran (1QS II. 2:4) textul este extrem de apropiat: *Fie ca El să te binecuvinteze cu tot binele şi să te păzească de orice rău* (1QS II: 2). Or, cercetarea biblică actuală admite, de obicei, că un text nu poate să însemne ceea ce nu ar fi putut însemna niciodată pentru autorul şi cititorii săi. Prin urmare, Apostolul Pavel a fost influenţat de tipologia binecuvîntărilor iudaice, la a căror formă a apelat pentru a oferi o binecuvîntare creştină unor auditori proveniţi din mediile păgîne, cărora le vestea un Dumnezeu în persoană, aplecat spre creaţia sa pe care o menţine prin Iisus Hristos (cf. Bilhah NITZAN: 1994, p. 148). Chiar partea introductivă *Binecuvîntat este...* reprezintă o formulă utilizată frecvent în *Vechiul Testament* şi obişnuită în viaţa cultică a poporului evreu. Chiar şi atunci cînd rabinii precizau care sînt îndatoririle morale ale poporului faţă de Dumnezeu (YHWH), în multe situaţii, referirea la numele divin era precedată de o binecuvîntare. Astfel, A. COHEN prezintă o apoftegmă despre rabi Akiva, cel care obişnuia să spună că orice ar face Cel Atotmilostiv, o face spre bine. Într-o zi se întîmplase ca rabinul să fie surprins de lăsarea întunericului pe un cîmp, avînd la el un cocoş pentru a-l trezi din somn, un măgar pentru a se putea deplasa şi o lampă pentru a putea studia pe timpul nopţii. La un moment dat însă, o pală de vînt îi stinse lampa, o pisică ce apăruse din senin îi mănîncă cocoşul, apoi un leu îi devorează măgarul. Văzînd toate aceste întîmplări nefaste, cu o răbdare ieşită din comun, rabinul exclamă: *Orice ar face Atotmilostivul (binecuvîntat fie El!), o face spre bine.* În aceeaşi noapte, o ceată de tîlhari jefui oraşul. Rabi Akiva a răspuns din nou locuitorilor: *Doar v-am spus că orice face Sfîntul Unic (binecuvîntat fie El!), o face totdeauna spre bine*. Tratatul *Mişna* este şi mai ferm: 'Orice om este obligat să rostească o binecuvîntare pentru rău, la fel după cum rosteşte o binecuvîntare pentru bine' (COHEN: 2014, p. 150—151). ♦ În tradţia creştină, ORIGEN oferă o intrepretare alegorică unui text veterotestamentar, folosindu-se atît de cuvîntul *binecuvîntat*, cît şi de cuvîntul *duhovnicesc*: *Aşadar, fiindcă multe sînt binecuvîntările puse în Cărţile dumnezeieşti, cele ce se arată adresate, desigur, fiecăruia dintre sfinţi, spre exemplu lui Sem sau lui Iafet sau lui Iosif, pentru ca totuşi să nu pară că sînt adresate doar acestora, încît altul să nu poată avea parte de ele, de aceea Apostolul le-a numit duhovniceşti: pentru ca fiecare să se poată face în putere şi duh, Sem, spre exemplu, sau Iafet, sau Iosif, sau Isaac, sau Iacob* (ORIGEN, LEV., p. 523). ♦ Teologia modernă, prin intermediul vocii profesorului Anton Ziegenaus, vede expresia 'în Hristos' activitatea lui Dumnezeu, care, prin Hristos, lucrează spre mîntuirea oamenilor. Aşadar, în comparaţie cu celelalte epistole protopauline şi deuteropauline, în Efes. se remarcă orientarea exclusivă pe tematica hristologică (ZIEGENAUS, p. 150).

1:4

Conjuncţia adverbială comparativă *καθώς* este folosită aici în sens cauzal, la începutul şirului de motive pentru care fiecare credincios trebuie să-l binecuvinteze pe Dumnezeu. Motivul principal pentru care fiecare israelit avea această datorie, era faptul că el trebuia să fie conştient că este fiu al lui său. Ideea a fost larg răspîndită în iudaismul precreştin şi, bineînţeles, Apostolul Pavel, aici şi, desigur, în alte situaţii, a dorit să confere un sens creştin pentru o idee predominantă în religia iudaică. ♦ *sfinţi şi fără prihană*: o expresie care se va repeta în 5: 27, dar va fi utilizată şi în Col 1:22. Sensul pe care îl capătă aici ideea paulină este creionarea calităţilor morale, cerute de condiţia de aleşi ai lui Dumnezeu. Din nou se remarcă influenţa literaturii de la Qumran. Acolo, cerinţa de a fi fără defecte fizice, era dictată de 'prezenţa îngerilor în adunare' (1QSa, 2: 8-9), idee încreştinată: după tipologia paulină, creştinii trebuie să ducă o viaţă de sfinţenie, aidoma cetelor îngereşti care laudă neîncetat pe Dumnezeu. ♦ În dezbaterile doctrinare care au urmat Conciliului de la Trident, în timpul Reformei, Jean Calvin a făcut aluzie la Efes. 1:4 atunci cînd s-a referit la reinterpretarea ideii de predestinaţie. El accentua faptul că toţi credincioşii trebuie să aibă o certitudine a alegerii lor prin mărturia adoptării lor ca fii ai lui Dumnezeu. O astfel de certitudine nu depindea, aşa cum susţinuse Toma din Aquino, de o 'revelaţie specială' adresată fiecărei persoane în parte, ci de 'un simţ care este comun tuturor credincioşilor'. Acest simţ era limpede formulat de Bullinger: 'Dacă eşti în comuniune cu Hristos, ai fost predestinat vieţii şi te numeri printre cei aleşi' (PELIKAN, IV, p. 266).

1:5

Expresia gr. *ἐν ἀγάπῃ* poate fi considerată atît ca parte incipientă a v. 5, cît şi ca o concluzie la v. 4. Dacă la o primă lectură interpretul textului sacru este înclinat să considere expresia ca o concluzie a versetului anterior, atunci ea trebuie să fie privită ca parte integrantă a expresiei *sfinţi şi fără prihană*. Dacă se optează pentru altfel de interpretare şi este privită ca introducere a versetului 5, atunci accentul se deplasează pe iubirea lui Dumnezeu şi se creează în acelaşi timp un paralelism clar cu v. 8, *prin orice chip de înţelepciune şi înţelegere*. Aparent, este ciudată folosirea termenului *ἐν ἀγάπῃ* în acest context, dacă se ţine cont că în limba greacă clasică acesta este unul dintre cele mai rar întîlnite cuvinte. Însă folosirea termenului în textele neotestamentare nu derivă direct din greaca clasică ci din *Septuaginta*, unde apare în 95 de procente din toate cazurile în care în traducerile moderne întîlnim termenul 'dragoste', şi în toate cazurile unde este vorba de dragostea lui Dumnezeu pentru om, a omului pentru Dumnezeu sau a omului pentru aproapele său (BROWN/ FITZMYER/ MURPHY, 2008, p. 363). ♦ *fii ai săi*: ideea sugerată aici denotă familiaritatea. Analiza textuală a v. 5 din Efes. trebuie comparată cu analiza din Rom 8:29. RSV traduce termenul grecesc *προορίζω* cu 'a predestina' în Fapte 4:28; Rom 8: 29-30; şi cu 'destin' în Efes. 1:5; şi cu 'a decreta' în 1Cor. 2:7. Termenul *προορίζω*, al cărui subiect în *Noul Testament* nu este decît Dumnezeu, exprimă ideea de hotărîre în avans (*-pro*) a unei situaţii pentru o persoană sau o persoană pentru o situaţie (DOUGLAS, p. 1050). Deşi Apostolul Pavel vorbeşte despre preştiinţa divină în procesul mîntuirii, limbajul său antropomorfic nu trebuie transpus cu uşurinţă în *signa rationis* vreounui sistem teologic de mai tîrziu privind predestinaţia (Raymond E. BROWN/ FITZMYER/ MURPHY, p. 278). ♦ Sfîntul Vasile cel Mare, în omilia *Despre botez* face o conexiune interesantă atunci cînd vorbeşte despre 'naşterea de sus' şi despre iertarea păcatelor, între textul din Mat. 26: 28 şi Efes. 1:5, concluzionînd că, aidoma unei statui care îşi pierde la un moment dat glorioasa înfăţişare, şi prin efortul unui meşter bun îşi redobîndeşte slava propriei imagini şi vechea strălucire, tot la fel, atunci cînd creştinul îşi conştientizează propriile păcate şi se căieşte de ele, el redevine imagine a lui Hristos (VASILE CEL MARE, SCRIERI, p. 215).

1:6

De obicei, aici, comentatorii au interpretat referirea la *Cel iubit* ca oglindire a episodului baptismal relatat în Evangheliile canonice, în care glasul ce răsună din cer îl defineşte pe Iisus ca *ὁ ἀγαπητός* (Marc. 1: 11). Apelativul epigramatic al lui Dumnezeu Tatăl către Iisus poate fi corelat cu două pasaje din *Vechiul Testament* (Ps. 2:7; Is. 42:1). În Ps. 2:7, versetul: *Fiul Meu eşti tu, Eu astăzi te-am născut* arată legătura deosebită care se instituie între Dumnezeu şi rege, exprimată prin metafora înfierii. Sfîntul Pavel îl citează ca pe o profeţie despre învierea lui Hristos într-o altă epistolă, cea către Filip. 13: 30-33 (SEPT.NEC., vol. IV/I, 2006, p. 44). Prin urmare, aşa cum împăratul, prin cuvintele acestui psalm, este înscăunat să-şi înceapă lucrarea, la fel şi Iisus începe activitatea sa publică prin recunoaşterea sa ca Fiu de către Dumnezeu Tatăl, adică prin proclamarea oficială a identităţii lui mesianice, pentru că în cele din urmă 'Tu eşti Fiul Meu cel iubit', echivalează cu 'Tu eşti Mesia' (KARAVIDOPOULOS, p. 52).

1:7

În versetul 7, expresia: *răscumpărare prin sîngele Lui* denotă, în limbajul biblic, eliberarea de un rău prin plătirea unui preţ. Din această perspectivă răscumpărarea este mai mult decît o simplă eliberare. Astfel, prizonierii de război pot fi puşi în libertate prin plătirea unui preţ numit în greceşte *lytrion*. Grupul de cuvinte bazat pe rădăcina *lytrion* a fost format în mod specific pentru a reda această idee de eliberare pe baza plătirii preţului de răscumpărare. Substantivul *apolytrōsin* folosit în Efes., apare cu frecvenţă redusă nu numai în epistolele pauline, ci şi în întreaga literatură neotestamentară şi capătă fie sensul de reconciliere a oamenilor cu Dumnezeu (Rom. 5:10-11); fie cu referire la reconcilierea cosmosului cu Dumnezeu (Col. 1:20), sau, dacă ne raportăm strict la Efes., pentru a conferi o justificare ideii potrivit căreia prezenţa dinamică a iubirii

divine active are ca scop principal restaurarea relaţiei divino-umane în vederea chemării şi acordării restaurării pentru creştinii care provin din diferite categorii sociale (REID, p. 1020). Folosirea redusă a substantivului *apolytrōsin* în *Noul Testament* induce ideea că această răscumpărare prin Iisus este unică. Nu înseamnă, aşa cum au crezut unii, că ei înţelegeau răsumpărarea doar ca pe o 'eliberare'. Pentru acest din urmă termen ei foloseau *rhyomai*: 'scăpare'. Expresia din v. 7 arată că sîngele lui Iisus este în mod clar considerat preţ de răscumpărare (DOUGLAS, p. 1109) ♦ Ecourile baptismale din Efes. 1:7, recunoscute de majoritatea exegeţilor moderni, se regăsesc în tratatul *Despre botez* al Sfîntului Vasile cel Mare care arată că trupul noului creştin devine din întunecat strălucitor şi nu doar că se învăpăiază şi străluceşte, ci şi pe cele apropiate le dogoreşte şi le luminează. Astfel, puterea salvifică a sîngelui Domnului Hristos curăţeşte nu doar toată nedreptatea şi păcatul, ci şi toată întinarea trupului şi a sufletului (VASILE CEL MARE, SCRIERI, p. 218). ♦ În *Regulile mici*, Sfîntul Vasile cel Mare va vorbi despre milostenie, necesară pentru iertarea păcatelor, pildă fiind vameşul Zaheu, cel care îşi împărţea averea săracilor şi întorcea împătrit celui pe care îl oprimase într-un fel sau altul. Sfîntul Vasile va arăta că milostenia nu este singura portiţă de scăpare a penitentului, şi va duce ideea mai departe, conferindu-i un sens liturgic: creştinul are nevoie în primul rînd de mila lui Dumnezeu şi de sîngele lui Hristos, în care poate lua izbăvire de păcate dacă aduce roade vrednice de pocăinţă.

1:9

Valenţele eclesiologice pentru versetul 9 din Efes. sînt clare: *taina voii sale* are mai multe sensuri: în 1:22-23 se referă la recapitularea în Hristos a tuturor lucrurilor în favoarea Bisericii; în 3:4-6 se referă la unitatea neamurilor şi a iudeilor în Biserică; în 5:32 se referă la interpretarea din Fac. 2:24 ca unire a lui Hristos şi a Bisericii. Specificul pregătirii intelectuale pentru înţelegerea *tainei* din Efes. este reprezentată de credinţa iudaismului antichităţii tîrzii că fiecare lucru se mişcă conform tainei lui Dumnezeu (BROWN/ FITZMYER/ MURPHY, 2008, p. 364). Taina este istorică prin vestirea ei. Această taină este de asemenea 'taina lui Hristos', vestită în mod istoric şi definitiv de Dumnezeu în Hristos însuşi. Aici, *μυστήριον* este descrisă ca fiind revelată Apostolului Pavel; cf. Col. 4:3. Prin urmare, propovăduirea lui Pavel este centrată şi declarată prin şi în persoana lui Hristos, prin a cărui moarte Dumnezeu ne împacă cu Sine. În Efes. Sfîntul Pavel analizează pe fondul unei mişcări generale şi treptate spre o inclusivitate hristocentrică (cf. ROBINSON, p. 238 ş. urm.), ideile dominante înrudite de 'nădejde' şi 'taină'. Deoarece Hristos este nădejdea creştinilor şi a universului şi, în consecinţă, verbele la timpul aorist sugerează că deja creştinul este mîntuit şi înviat împreună cu Hristos (DOUGLAS, p. 1252). ♦ În tratatul polemic *Împotriva lui Eunomie*, Sfîntul Vasile cel Mare arată că iubirea de oameni a lui Dumnezeu şi harul care izvorăşte din iconomie, ne-a făcut cunoscut înţelesul proprietăţilor pe care le putem contempla în el. Astfel, planul lui Dumnezeu privitor la destinul creaţiei şi al omului, în special pregătirea şi desfăşurarea concretă a mîntuirii în *Vechiul* şi în *Noul Testament* face distincţie între conceptul de *teologie*, care conţine învăţătura cu privire la fiinţa, relaţiile şi viaţa celor trei ipostasuri divine în interiorul Sfintei Treimi, şi *iconomia* – doctrina despre manifestarea şi lucrarea iubirii divine în lume, aşadar despre opera Întrupării şi Răscumpărării săvîrşite prin Iisus Hristos (VASILE CEL MARE, SCRIERI, p. 76). ♦ Cultura teologică română are, la ora actuală, în legătură cu acest subiect crucial în dezbaterile interconfesionale, o magistrală lucrare ştiinţifică, elaborată în mediul universitar occidental, dar care priveşte chestiuni capitale ale gîndirii răsăritene, scrisă preotul Ioan Moga, intitulată: *Sfînta Treime între Apus şi Răsărit*, *Despre Filioque şi alte dileme teologice*, Eikon, Cluj.

1:10

Expresia: *să unească iarăşi toate în Hristos*, nu este uşor de abordat nici din perspectiva exegetului biblic, nici de patristician sau de dogmatist. Din perspectiva biblistului, dacă în Col. 1:25 *oikonomia* se referă la autorizarea Apostolului Pavel de a evangheliza lumea, în Efes., termenul descrie dispoziţiile sau măsurile care realizează planul lui Dumnezeu de a recapitula fiecare lucru în Hristos. Însă, recapitularea tuturor în Hristos care este Capul nu a avut loc în trecut (aşa încît acum este încheiată), dar nu este concentrată nici eshatologic, în viitor (termenul de *parusie* nu apare în Efes.), ci înseamnă că, începînd cu Iisus istoric, universul şi-a primit Capul şi îl primeşte într—un Acum continuu (ZIEGENAUS, vol. IV, p. 151). ♦ Epifanie al Salaminei va vorbi despre unirea tuturor în Hristos în lucrarea *Ancoratus*: pentru el Hristos a venit în lume „spre iconomia plinirii vremurilor" după cum a vestit drepţilor, începînd cu Avraam (EPIFANIE AL SALAMINEI, p. 203).

1:13

În El şi voi, care aţi auzit cuvîntul adevărului, Evanghelia mîntuirii voastre, şi aţi crezut în el, aţi fost pecetluiţi cu Duhul Sfînt, Cel făgăduit: se pot face diverse conexiuni între acest verset şi alte texte neotestamentare care reflectă povestirile lucane ale misiunilor (Fapte 8:12-17; 10:44-48; 19: 2). Prin urmare, revărsarea Duhului Sfînt a fost o dovadă că ziua Domnului a venit. Aşadar, Rusaliile au fost o dovadă pentru iudei că Iisus a fost cu adevărat Mesia. Însă pentru neamuri, revărsarea Sfîntului Duh a fost confirmarea faptului că, în acele *zile din urmă*, ele sînt egale cu Poporul Ales. ♦ În Biserica Ortodoxă, pecetluirea cu Duhul Sfînt este conferită de preot sau de către episcop în Taina Mirungerii care urmează imediat după ritualul Botezului. ♦ Sprijinindu-şi argumentarea pe acest verset, Sfîntul Vasile cel Mare, în *Constituţiile ascetice*, argumentează că păstorii de suflete nu se află în faţa credincioşilor pentru a se odihni şi pentru obţinerea foloaselor materiale, ci pentru a hrăni

spiritual pe ascultători cu *cuvîntul adevărului* şi cu contemplarea tainelor (VASILE CEL MARE, MORALE, p. 585-586).

1:14

Semnificaţia frazei: *ceea ce este arvuna moştenirii noastre pînă la izbăvirea la care o vom dobîndi, spre lauda slavei Lui* este dificil de intuit atunci cînd, la bază, este folosit doar textul grecesc. De-a lungul timpului, versetul a suferit numeroase modificări, mai ales în manuscrisele bizantine. Constantine von Tischendorf semnala în ediţia critică a *Noului Testament, Octava critica maior*, vol II, o formă diferită a textului, care a fost cunoscută, cu mici modificări, mai ales în variantele latine ale Scripturii. Mai exact, este vorba despre pronumele personal *ὅ*, prezent în această formă în majoritatea manuscriselor bizantine, preluat de ediţia WESCOTT&HORT, dar prezent în alte ediţii critice (de exemplu: NESTLE-ALAND[26]; NESTLE, 1932) sub forma *ὅ* pe care o găsim în uncialele ℵ; D (06); ψ (044). Oricum ar sta lucrurile, ideea centrală pare să aibă orientare liturgică: făgăduinţa urmată de primirea Duhului Sfînt este arvuna moştenirii, pe care creştinii trebuie să o păstreze pînă în clipa în care, vor fi împreună cu îngerii, pentru a aduce doxologie neîncetată înaintea Slavei lui Dumnezeu. ♦ *pînă la izbăvirea la care o vom dobîndi*: interesantă aici este utilizarea gr. *περιποιέω* care înseamnă 'a dobîndi' şi provine de la ebraicul *s*egullî* care, în vocabularul ebraic laic, înseamnă 'proprietate' (lat. *peculium*, tradus prin 'agoniseală'. În sens religios, cuvîntul este folosit pentru a indica poziţia specială a lui Israel în relaţia sa cu Dumnezeu, ca poporul său ales (cf. Deut. 7:6, 14:2; Ps. 135:4). ♦ Marcu Ascetul va refuza să nege credinţa în Împărăţia cerurilor şi îşi argumenta devotamentul folosindu-se de Efes. 1:14: pentru el, Cuvîntul lui Dumnezeu are în sine însuşi puterea Împărăţiei, devenind pentru păcătoşi 'încredinţarea celor nădăjduite' şi 'arvuna moştenirii noastre', dar pentru necredincioşi va deveni o mustrare simţită a necredinţei lor în Dumnezeu (TORRANCE, p. 157).

1:15-23

Exegeţii moderni au studiat în paralel textul rugăciunii din Filim. 4-5 şi Efes. 1:15-23 şi, părerea care predomină actualmente este aceea că începutul rugăciunii v. 15-23 din Efes. imită Filim. 4-5. Restul acestei rugăciuni apropie vocabularul de binecuvîntarea din Col. şi de cea din Efes. (cf. Efes. 1:18 şi Col. 1:12-27; Efes. 1:20 şi *Col.* 2: 10-12; Efes. 1:21 şi Col. 1:16; Efes. 1:22-23 şi Col. 1: 18-24), dar are şi idei din Ps. 110 şi 8 pentru a formula afirmaţii precise despre preamărirea lui Hristos şi a Bisericii. Faptul nu este neobişnuit dacă, analizînd mai detaliat întreaga problematică, observăm că în Biserica Primară existau diferite imne de preamărire a lui Hristos care, treptat, au fost integrate în Liturghie.

1:18

De exemplu, o imagine a comunităţii depline este ilustrată în v. 18: *în cei sfinţi*: autorul epistolei, atunci cînd se face referire la sfinţi, înţelege fie comunitatea pămîntească, fie cea cerească, care aduce continuu slavă lui Dumnezeu prin intermediul unei psalmodieri îngereşti. S-a propus şi o altă interpretare care, probabil, este mai aproape de realitate: cadrul general al Înţelepciunii veterotestamentare şi al iudaismului elenistic ar fi sursele principale ale rugăciunii imnice. Însă ce se întîmplă dacă, paternitatea paulină a imnului este îndoielnică? Este adevărat că, pe de o parte, limbajul şi structura sînt diferite faţă de textele care aparţin garantat Apostolului Pavel. Astfel, s-a ajuns la o altă ipoteză: Sfîntul Pavel s-ar fi folosit de un imn existent pe care l-a încorporat în epistola sa. Dacă este posibil ca acesta să fie adevărul, atunci Apostolul ar fi ţesut întreaga epistolă în jurul imnului, iar accentul pus pe supremaţia lui Hristos este menit să întărească credinţa *celor sfinţi* şi să corecteze opiniile eronate ale învăţătorilor falşi. Ideea nu este neobişnuită pentru studiul *Noului Testament*. Cu cîteva decenii în urmă, Raymond E. Brown prelua cîteva idei interesante ale criticilor protestanţi. Pentru el, evangheliile erau, la origine, relatări extinse ale Pătimirii la care, treptat, s-au adăugat evenimente din viaţa de zi cu zi a lui Hristos (BROWN, p. 49 ş. urm.).

1:21

Textul: *mai presus de orice cîrmuire şi autoritate şi putere şi stăpînie şi de orice nume care poate fi numit* îl prezintă pe Hristos ca pe Mesia. Astfel, cheia hermeneutică a descrierii lui Hristos este tocmai expresia *ἐν τῷ Χριστῳ* din v. 20. Aşadar Hristos a adus mîntuirea peste orice autoritate, pentru toţi oamenii, evrei şi păgîni şi chiar pentru întreaga creaţie. Aici Hristos nu este văzut doar ca un mîntuitor personal, ci şi ca Stăpîn peste univers. În Hristos se găseşte izvorul înţelepciunii şi al cunoştinţei de Dumnezeu (cf. Col 2:2—10). ♦ Ideea va fi preluată în erminia iconografică a *Sophiei*, pe care o propune teologul rus exilat în Occident, Paul Evdokimov atunci cînd, în icoana Înţelepciunii divine îl vedea pe Hristos înveşmîntat sub chip de rege, imagine a Cuvîntului Întrupat care domneşte şi are autoritate peste întreaga creaţie (cf. EVDOKIMOV, p. 339).

1:22

L-a pus cap Bisericii: ideea este dezvoltată în teologia dogmatică. Hristos este considerat capul Bisericii, iar Biserica este văzută ca mireasă a sa. Conceptul de *biserică*, aşa cum observa în mod corect profesorul dogmatician grec Nikolaos MATSOUKAS (p. 265), nu apare nicăieri în teologia patristică pentru a sugera ideea potrivit căreia Dumnezeu a întemeiat biserica şi doar pe ea. Biserica, interpretată în mod corect, este întreaga creaţie.

1:23

Aici, Apostolul vorbeşte despre *plinătatea Celui ce le plineşte pe toate în toţi*. Din punct de vedere textual, participiul *πληρουμένου* avea dublu înţeles: în sens pasiv, 'cel care este împlinit' şi, în sens activ, 'cel ce plineşte'. Însă, în

lumina textului din Efes. 4:10, pare mai firesc să se traducă acest participiu cu semnificaţia sa activă, aşa cum s-a procedat în această traducere. ♦ Henry Mansel vorbeşte despre influenţa epistolei şi, în particular, a v. 23 asupra gnosticismului. Studiul său demonstrează că expresia *plinătatea Celui ce le plineşte pe toate în toţi* utilizaează un termen curent care va apare în frazeologia gnostică (Henry MANSEL, 2008, p. 59). ♦ Înţelesul literar al termenului *pleroma* este fie 'id quod impletum est', fie 'id quo res impletur' sau, aşa cum îl foloseşte E. NESTLE în *Novum Testamentum Graece et Latine*, 'qui omnia in omnibus adimpletur' (p. 491). Astfel, pasajul sugerează că, prin Hristos, capul Bisericii, Dumnezeu Tatăl poate să le confere credincioşilor în dar harul, pentru a fi plini de perfecţiunea spirituală de care însuşi Dumnezeu este plin.

Capitolul al 2-lea

2:1

Israeliţii aveau obiceiul de a comemora în mod obişnuit lucrările extraordinare ale actelor anterioare de izbăvire a lui Dumnezeu (cf. Jud. 6:13; Ps. 44:1; Ps. 75:1). De cele mai multe ori însă, acele comemorări erau pur formale, credinţa în majestatea divină fiind ignorată. Pe acest fundal, intervenţia salutară a profeţilor avertiza mereu asupra pericolelor la care se expune orice evreu infidel. O conexiune între ideea din Efes. 2:1, potrivit căreia greşelile şi păcatele poporului îi aduceau moartea sufletească, se poate face atunci cînd studiem cartea profetului Avacum. Domnul ascultase răbdător plîngerea profetului său şi a fost de acord cu acuzaţia profetului împotriva comportamentului poporului legămîntului. Violenţa domneşte. Vrajba, cearta, prădarea şi pervertirea dreptăţii umplu naţiunea. Chiar dacă Dumnezeu ar interveni în chip miraculos şi ar face să dispară orice urmă a nedreptăţii, poporul ar avea inima împietrită şi nu ar fi dispus pentru a—şi schimba comportamentul, faptul aducînd judecata lui Dumnezeu (Avac. 1:5). ♦ Este instructiv de remarcat că exact această afirmaţie cu privire la caracterul incredibil al judecăţii viitoare lui Dumnezeu a fost folosită de Apostolul Pavel pentru a-i pune în gardă pe iudeii care îşi împietreau inimile faţă de proclamarea actelor mîntuitoare care se află în moartea şi învierea lui Hristos. Dacă principiul citării contextuale are validitate, aplicarea de către Sfîntul Pavel a cuvintelor profetului presupune un mesaj unitar: cei care cred despre ei înşişi că sînt neprihăniţi prin faptele lor, vor fi nimiciţi. Dar, aplicarea directă a cuvintelor profetice de către Apostol are un rol determinant în istoria răscumpărării: prin judecarea lui Israel, este deschisă calea mîntuirii printre neamuri. ♦ *şi pe voi*: este o construcţie gramaticală greu de interpretat. Propoziţia începe cu un pronume personal posesiv în acuzativ, *ὑμᾶς*, care are valoare de subiect logic fără un verb activ. Acest lucru permite raportarea v. 1-2 atît la textul anterior, cît şi la v. 5. Din această cauză apar variante în traduceri (NTBB, p. 434, nota b).

2:2

Expresia *potrivit mersului lumii acesteia* este înţeleasă ca apoziţie folosită pentru Principele împărăţiei văzduhului, adică pentru Eon. Ideea sugerează că *αἰῶνα* este o putere rea. ♦ *stăpînitorului puterii aerului* constituie o imagine specială în Efes., deşi este preponderentă în cosmologia iudaică a acelei perioade. Aceasta denumeşte atît zonele îndepărtate ale universului, cît şi sfera fiinţelor spirituale şi a transcendenţei divine. Ca parte a universului, 'cerurile' se află atît în actualul veac malefic, cît şi în veacul ce va să vină. Astfel, întîlnim 'puteri şi domnii' în locurile cereşti (Efes. 3:10; 6:12) controlate de 'stăpînitorul puterii aerului', precum şi credincioşi, care odinioară au fost 'morţi' şi adepţi ai acestui stăpîn, dar care acum sînt în cer împreună cu Hristos. ♦ Clement Alexandrinul va îndemna creştinii să fugă de puterile întunericului şi să asculte de porunca apostolică din Efes. 2:2. Deci, creştinii trebuie să dea dovadă de ataşament faţă de Hristos, care mereu îndeamnă pe oricine să parcurgă calea mîntuirii (PSB, vol. 4, 1982, p. 74). ♦ Evul Mediu, în Apus, a cunoscut, prin peniţa lui ABELARD, o nouă interpretare a îndemnului apostolic din acest verset. Dialogul între un filosof, un iudeu şi un creştin, lucrare care propune o comparaţie mediată a adecvării religiilor la exigenţele raţiunii sau la legea naturală arată, prin vocea creştinului că demonii, după cădere, au fost învăluiţi într-un fel de corpuri eterice, pe care le-au primit ca pe o închisoare, ca să poată suferi şi în chip corporal. Pricina pentru care au fost cunoscuţi de către oameni ca *puteri ale aerului*, pentru că, de bună seamă, aveau foarte mare putere în acel element în care au fost întrupaţi. ♦ Sfîntul Vasile cel Mare va spune că diavolul se numeşte Satan pentru că este potrivnicul binelui, are dregătorie de conducător şi locul în care-şi are sediul conducerea lui este văzduhul (VASILE CEL MARE, OMIL., p. 173).

2:3

Problema interptretării versetului 3: *dedaţi cum eram odinioară plăcerilor trupului nostru* merită atenţie deoarece apare frecvent în textele pauline. Apostolul contrapune în majoritatea epistolelor sale situaţia omului de odinioară cu cea care e *acum*, în iconomia creştină. ♦ Tertulian, în cunoscutul tratat polemic intitulat *Împotriva lui Hermogene*, îşi imaginează că adversarul său îi va reproşa, în cadrul dezbaterii despre posibilitatea ca materia să se schimbe din bună în rea şi, invers, din coruptibilă, în bună că aşa cum este exclus ca din pietre să se ridice fiii lui Avraam, iar generaţia de vipere să nu îşi aducă rodul de pocăinţă, la fel fiii mîniei nu vor ajunge fii ai păcii, dacă firea nu va fi schimbătoare. Apologetul îi demonstrează că materia primeşte schimbare şi, din moment ce este aşa, îşi pierde calitatea eternităţii, devenind coruptibilă; a murit în privinţa înfăţişării sale. Dar veşnicia nu şi-o poate pierde, deoarece dacă şi-o pierde, aceasta nu mai este veşnicie (TERTULIAN, *Tratate dogmatice*, 2007, p. 361-363). Ideea apologetului duce pe o treaptă mai înaltă şi, oarecum, dezvoltă conceptul

paulin: dacă odinioară oamenii trăiau cuprinşi de robia păcatului, acum, prin întruparea lui Hristos, viaţa lor poate fi schimbată într-una de sfinţenie. ♦ *copii vrednici, după fire, de urgie*: în dezbaterile doctrinare virulente survenite după ceea ce istoricii bisericii recunosc a fi perioada posterioară sintezei augustiniene, în dezbaterile privitoare la doctrina adopţianistă promovată de Elipandus, care îl vedea pe Hristos ca Fiu adoptiv al lui Dumnezeu, se obiecta că doar Hristos este singurul vrednic să primească slava Tatălui, cu toate că credincioşii erau numiţi sfinţi prin participare. Însă, pentru credincioşi, botezul era calea prin care se transformau din 'fii ai mîniei' în fii ai lui Dumnezeu prin 'harul adopţiei', dar acest lucru nu era valabil şi în cazul lui Hristos. Dacă Hristos este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu şi nu are nevoie de adopţie, atunci poate conferi adopţia discipolilor săi credincioşi (PELIKAN III, p. 84). ♦ Alexis Torrance studiază problematicul substantiv *διανοιῶν*, tradus corect aici prin folosirea pluralului *gîndurilor*, termen care este înrudit atît cu conceptul de *nous*, cît şi cu *metánoia*, dar şi cu expresiile care folosesc termenul *frónima*, în ciuda nuanţelor fiecăruia. Astfel, pentru mediul neotestamentar, calea de înnoire parcursă de creştin este un schimb între vechi şi nou, aidoma unui proces neîncetat pentru dobîndirea 'gîndului', sau a 'duhului', sau 'iubirii', sau a 'măsurii vîrstei deplinătăţii' lui Hristos. Această sarcină neîncetată la care se face mereu referire în Noul Testament se integrează în procesul de 'pocăinţă existenţială'. ♦ Sfîntul Anastasie Sinaitul oferă un dublu înţeles conceptului de 'fire': după învăţătura Bisericii firea este adevărata existenţă a unui lucru; după interpretarea pe care o oferă unor idei profesate de Aristotel, firea poate fi definită în mai multe feluri însă, din nefericire, acestea nu sînt prezentate, pentru că ideile aristotelice, atît de străine mediului răsăritean impregnat de platonism, devin promotoare ale ereziilor. Astfel, una din definiţiile pe care, în opinia lui Anastasie, fiecare creştin trebuie să le adopte este aceea că, prin firea lor, cei lipsiţi de evlavie, sînt fiii mîniei, după cum spune Sfîntul Pavel în Efes. (ANASTASIE SINAITUL, p. 27). ♦ Cultura teologică nord europeană, prin vocea lui Søren KIERKEGAARD, într-un discurs destinat unui public fictiv, în anul 1843, discutînd despre *întărirea omului dinlăuntru*, arată că, în clipele de ispită, credinciosului i se pare că Însuşi Dumnezeu a pus mîna sa asupra lui, de parcă ar fi fost un copil al mîniei. Aluzia, evident, are în vedere versetul 3.

2:4

Versetul actualizează o tematică cunoscută în iudaism, referitoare la relaţia dintre Sabat şi Exod, exprimată în *Tora* prin intermediul celei de-a patra porunci, aşa cum o găsim în *Deuteronom*. Porunca este asemănătoare cu relaţia dintre Ziua Domnului (Apoc. 1:10; prima zi a săptămînii) şi învierea lui Iisus Hristos, din credinţa creştină. Exodul marchează eliberarea şi crearea unui nou popor care, la rîndul său, era în legătură directă cu Sabatul; Exodul fusese eliberarea Israelului din robie de către Dumnezeu (*Ex* 15:13). ♦ *din multa sa iubire cu care ne-a iubit*: pentru EPIFANIE AL SALAMINEI aici combate anumite poziţii ale unor ereziarhi, care afirmau că Iisus Hristos este Dumnezeu datorită faptului că a sporit în iubirea pentru Dumnezeu Tatăl. Epifanie arată că Hristos este Fiu iubit, de vreme ce iubire este Tatăl şi iubire este Fiul, pentru că iubirea se naşte din iubire. Urmează o analogie interesantă: Iisus este *Fiul iubirii* atît din pricina noastră, cît şi din pricina lui, pentru că Dumnezeu ne-a iubit pe noi şi pentru noi l-a dat pe Fiul Său Unul Născut (EPIFANIE AL SALAMINEI, *Ancoratus*, 2007, p. 169).

2:5-6

O altă analogie interesantă: *ne-a făcut vii împreună cu Hristos*. Aici, Apostolul insistă asupra importanţei filiaţiei: Hristos este Fiul Tatălui şi, prin urmare, ne poate conferi şi nouă înfierea. Se repetă aşadar ideea din 1:20, care capătă acum o formă universală: creştinii au fost înscăunaţi cu Hristos în ceruri. Sensul este clar: Tatăl a lucrat prin Fiul şi, după învierea sa din morţi, creştinii dobîndesc învierea, însă doar prin puterea Fiului care rămîne preamărit în veci. Hristos a înviat din morţi, însă Apostolul atribuie rolul principal Tatălui: El l-a înviat pe Iisus. O antiteză asemănătoare este redată de Luca în Fapte 3: 15: pe Iisus, pe care iudeii erau acuzaţi că l-au ucis, Dumnezeu l-a înviat. Tema dezvoltată de Luca pune accentul pe Slujitorul Domnului, identificat în textele profetice ale lui Isaia (cf. Is. 52:13) şi, prin utilizarea expresiei 'autor al vieţii'. Apostolul Pavel doreşte să inducă cititorilor tocmai ideea că orice creştin este viu prin faptul că Iisus Hristos (ţinta la care trebuie să privească) este viu; speranţa creştinilor în înviere devine justificată de evenimentul pascal. ♦ ORIGEN comentează versetul din Fac. *după chipul lui Dumnezeu* folosindu-se de v. 6. Argumentarea lui are în vedere pe cei credincioşi, care vor putea afirma cu tărie nu numai că Dumnezeu locuieşte deasupra lor ci, prin Iisus Hristos cu care ei s-au unit, locuieşte pe deplin în ei (ORIGEN, GEN., 2006, p. 153). ♦ Acelaşi mare teolog alexandrin se foloseşte de aceste două versete pauline într-un context diferit. El se referă la Taina Botezului, săvîrşită în Duminica Paştelui, ca la un eveniment atît de important încît, de acum înainte Dumnezeu va călăuzi creştinul pe calea mîntuirii (ORIGEN, EXOD, p. 163).

2:8-10

Cele trei versete sînt impregnate de vocabularul tipic paulin. Practic, epistola adresată comunităţii din Efes vorbeşte despre mîntuire ca de un rezultat ce provine numai din darul lui Dumnezeu. Spre deosenire de textul din epistola adresată comunităţii din Roma (cf. Rom. 3:28) dihotomia nu mai e între credinţă şi faptele legii, ci între harul lui Dumnezeu şi acţiunile persoanelor. ♦ Martin Luther se foloseşte de expresia din Efes. 2:9 în polemica privitoare la folosirea particulelor exclusiviste din sintagmele pauline precum 'fără faptele Legii' sau 'nu din fapte', atunci cînd face exegeza unor versete din *Romani*:

'Să nu zăbovim niciodată şi să nu încetăm niciodată să împlinim; să nu privim nicio faptă ca şi cum odată cu ea s-ar fi încheiat căutarea dreptăţii, ci să aşteptăm acest sfîrşit ca şi cînd el ar fi imposibil de atins' (cf. J. PELIKAN, *Tradiţia creştină,* vol. 4, p. 189).

2:11

Expresia: *tăierea împrejur făcută de mînă* arată circumcizia, un aspect caracteristic al iudaismului recunoscut în lumea elenistică simboliza distincţia dintre iudei şi celelalte popoare. În Noul Testament circumcizia este privită sub aspect spiritual: chiar dacă iudeii erau tăiaţi împrejur, semnificaţia actului în sine păleşte cînd este comparat cu realitatea fidelităţii faţă de porunci (cf. 1 Cor. 7:18-19), cu credinţa care lucrează prin dragoste (cf. Col. 5: 6) şi cu făptura cea nouă (cf. Gal. 6:15). Dar, cu toate acestea, creştinul era mereu avertizat că nu trebuie să nesocotească însemnătatea circumciziei deoarece există o circumcizie a lui Hristos (adică făcută de Hristos), o dezbrăcare a trupului (şi nu numai a unei părţi a lui) care ar putea fi receptată ca un fel de tranzacţie spirituală care nu este făcută de mîini omeneşti.

2:13

Imaginile spaţiale folosite aici au un rol însemnat. Ele descriu precedenta condiţie a neamurilor şi noua lor situaţie generată de moartea lui Hristos. Dacă în scrierile pauline astfel de imagini spaţiale descriu reconcilierea împlinită în moartea lui Hristos, reconciliere care a oferit pacea şi unirea cu Dumnezeu Tatăl, în Efes. această manieră de a înţelege reconcilierea se extinde pînă la a include pacea şi unitatea între neamuri şi iudei. ♦ J. RATZINGER, într-un volum dedicat comentariilor teologice asupra formulei credale apostolice, afirmă că cea care contează este dragostea, nu durerea, ci nemărginirea iubirii care duce la extinderea fericită a existenţei şi îl pune pe om în contact cu Dumnezeu. Prin urmare, teologia crucii exprimă un adevăr necontestat: Iisus a fost preotul care a reunit în trupul său cele două capete divergente ale lumii (cf. RATZINGER, p. 202-203).

2:14

Folosirea expresiei *El este pacea dintre noi* reprezintă, potrivit unor biblişti care au studiat amănunţit problema, o parte comprimată dintr-un vechi imn creştin, care se extinde pînă la 2:16, imn pe care autorul l-ar fi încorporat în scrisoare. ♦ Dacă se compară acest verset cu textul din Fapte 10:28, se observă că, prin folosirea hendiadei, Luca oferă o interpretare asemănătoare celei pe care o găsim în Efes: ceea ce este profan e accesibil tuturor, de unde ideea că prin Hristos diversitatea devine unitate. Ambele texte neotestamentare pot fi folosite cu un real succes atunci cînd se face referire la combaterea unei erezii, cunoscută sub denumirea de 'filetism', care pune specificul particular, mai presus de omenire ca întreg. Această erezie a fost condamnată în Răsărit, la Constantinopol, în 1972 de către un Sinod ţinut sub preşedinţia patriarhului Antim VI.

2:15

Tematica dezvoltată în Rom. 5:12-17 cu privire la diferenţele dintre vechea umanitate şi cea înnoită prin Hristos este interesantă. În acest sens, crucea devine obiectul prin care umanitatea va fi reconciliată. Pentru descrierea noii situaţii a umanităţii, autorul foloseşte tipologia Adam-Hristos pentru a sugera ca iudeii împreună cu neamurile formează ansamblul noii umanităţi într-un singur corp. ♦ Teologul elveţian protestant Karl BARTH, în celebrul comentariu dedicat *Epistolei către Romani*, care a cunoscut în limba germană şi în engleză mai multe reeditări, afirmă că, după jertfa răscumpărătoare de pe Cruce, noi stăm în pragul unei lumi care a renăscut, care a fost reînnoită. Dar umanitatea veche este, de fapt, lumea văzută ca loc de manifestare a vieţii, locul în care umanitatea reînnoită şi renăscută continuă să trăiască. Ideea este aceea că jertfa lui Hristos a oferit umanităţii posibilitatea înfierii, deoarece omul vechi, a cărui tipologie este protopărintele Adam, este căzut, întemniţat. Însă, în Hristos, omul este înnoit, reconciliat şi răscumpărat (cf. Karl BARTH, *The Epistle to the Romans*, Oxford, 1932, p. 165).

2:17

Rezonanţele acestui verset se găsesc la Is. 57:19. Versetul 19 din Is. sau, aşa cum este cunoscut între exegeţi din Trito-Isaia, continuă descrierea minunată asupra faptelor pe care le va face Dumnezeu pentru cei drepţi. Cînd doreşte să le aducă mîngîierea pentru mulţimea lacrimilor de pocăinţă, El va oferi poporului său capacitatea de a rosti cuvinte noi, deoarece în acel moment toţi se vor afla în comuniune cu El şi vor experimenta prezenţa sa. Aceste cuvinte vor fi o adevărată doxologie închinată lui Dumnezeu. Deci, este oarecum firesc ca aceste cuvinte, rostite în prezenţa lui Dumnezeu, să fie cuvinte de pace între cei ce îşi recunosc greşelile. Însă, din moment ce Dumnezeu le cuprinde pe toate şi pe toţi, între cei care îl laudă nu mai este loc de spaţiu, ci între ei va domni pacea care izvorăşte şi care este clădită pe temelia solidă a comuniunii (cf. Gary V. SMITH, *Isaiah 40-66*, vol. 15b, în: ***, *The New American Commentary of the Holy Bible*, p. 566).

2:18

Versetul este important pentru teologia biblică. Expresia *prin El avem şi unii şi ceilalţi, într-un singur Duh, intrare la Tatăl* anunţă deja, înainte de evenimentele capitale ale patimilor lui Hristos, ceea ce se va întîmpla după Înălţarea Sa la cer: Duhul Sfînt va veni şi va oferi celor care îl vor primi intrare în Împărăţia Tatălui. Însă, Duhul Sfînt nu va veni decît după glorificarea lui Iisus (prin moarte, înviere şi înălţare). Aşadar 'plecarea' lui Iisus este spre binele ucenicilor, pentru că astfel Duhul Sfînt va putea fi trimis în lume. Prin venirea Sa, Duhul Sfînt va umple acel gol şi va suprima sentimentul de părăsire al ucenicilor.

2:19

Expresia *cetăţeni împreună cu sfinţii* descoperă un adevăr pe care, în secolele ce vor urma, fie că vorbim despre experienţa bizantină a *polis*-ului aflat sub directa ocrotire a lui Dumnezeu, fie că ne raportăm la expresiile spiritualităţii răsăritene care se concentra pe ideea de transcendenţă atunci cînd afirma că orice barieră ideologică este inexistentă, extinde legăturile de fraternitate pînă la îngeri. ♦ Ideea din Efes a jucat un rol determinant în celebra *Mărturisire de credinţă de la Westminster* care numeşte toate sinoadele sau conciliile din epoca apostolilor, generale sau particulare, timpurii sau tîrzii, 'ecumenice', sau romano-catolice, ortodoxe sau protestante (cu toate crezurile şi mărturisirile lor), cu referinţele, centrate pe Biblie, dovedind că Biserica lui Hristos este cu adevărat loc al convieţuirii dintre credincioşi şi sfinţi, din moment ce Hristos se află în cer, însă în acelaşi timp este cu adevărat temelia apostolilor şi proorocilor (cf. J. PELIKAN, *Credo*, Polirom, 2010, p. 135). ♦ Mitropolitul de Volokolamsk, Ilarion ALFEYEV, face aluzie la o lucrare a arhiepiscopului Ilarion Troiţki, care afirmase că fără Biserică şi sfinţi nu există creştinism. El completează pe arhiepiscopul Ilarion atunci cînd spune că Biserica este aici şi acum Împărăţia lui Hristos, cîştigată prin sîngele său, împărăţie care îi primeşte pe cei pe care i-a ales pentru a-i deveni fii şi pe cei care l-au ales pentru a le fi Tată (cf. ALFEYEV, p. 159).

2:20

Fundamentul Bisericii, aşa cum a sugerat versetul anterior, este însuşi Hristos. ♦ J. PELIKAN afirmă, atunci cînd face referire la influenţa marcionită asupra genezei canonului Scripturii că, înainte de Marcion sau de Montanus, Biserica a fost întemeiată pe umerii apostolilor şi proorocilor, însuşi Iisus Hristos fiind 'piatra cea din capul unghiului': pe temelia apostolilor şi a proorocilor, întrucît exista deja o practică recunoscută, dacă nu cumva o teorie bine stabilită, de a interpreta prezicerile proorocilor; şi pe temelia apostolilor întrucît, aşa cum sugerează pasajul din Efes. , atît mesajul apostolilor, cît şi funcţia lor erau esenţiale pentru păstrarea Evangheliei creştine (cf. J. PELIKAN, *Tradiţia creştină*, vol. I, Polirom, 2004, p. 138).

2:21

Zidirea frumos rostuită: expresia sugerează că Biserica, metaforă a edificiului, se confundă cu imaginea corpului pentru a crea cadrul unui edificiu construit din pietre vii care cresc şi se dezvoltă acolo unde Dumnezeu îşi are locuinţa: Templul. Înţelegerea comunităţii ca templu al lui Dumnezeu dezvoltă ideea paulină a corpului văzut ca templu al lui Dumnezeu.

Capitolul al 3-lea

3:1

Capitolul începe cu un anacolut. Gîndirea exprimată în v. 1 este reluată în rugăciunea din versetului 14; autoritatea Apostolului Pavel, prizonier pentru că îl mărturisea pe Hristos, şi ostenelile pe care el le-a suportat sînt aduse în memoria unui auditoriu alcătuit din neamuri, într-o vreme ulterioară celei în care şi-a desfăşurat activitatea Pavel, pentru a conferi autoritate unei scrieri care avea menirea de a-i asigura pe auditori despre necesitatea poziţiei lor în proiectul etern al lui Dumnezeu.

3:2

Traducerea din ediţia prezentă reflectă sensul literar 'dacă într-adevăr aţi aflat'. Autorul acestei scrieri presupune că ceea ce vesteşte cu privire la rolul Apostolului Pavel în propovăduirea proiectului lui Dumnezeu, este o chestiune pe care destinatarii epistolei ar trebui să o conştientizeze. Pe fundalul acestor observaţii, cardinalul Leo SCHEFFCZYK, afirmă că magisteriul Bisericii trebuie înţeles nu în sensul unui obiect de control, ci ca slujire a Cuvîntului Revelaţiei. Asistenţa Duhului Sfînt în orice activitate întreprinsă de Biserică este o convingere primară de credinţă, întemeiată biblic, că nu numai Apostolilor li s-a oferit harul lui Dumnezeu pentru comunitate, deci un har al funcţiei ierarhice, ci că şi urmaşii apostolilor au primit, prin punerea mîinilor, un har al slujirii ierarhice (cf. SCHEFFCZYC, p. 113). Astfel, sensul versetului 2 de aici devine: cei care au aflat cum se realizează lucrarea lui Dumnezeu, trebuie să rămînă fideli faţă de Tradiţia pe care au moştenit-o.

3:3

Afirmaţia de aici: *prin descoperire mi s-a făcut cunoscută taina, după cum am scris mai înainte pe scurt* suscită interesul. Pe de o parte, taina lui Hristos se descoperă prin intermediul revelaţiei, iar pe de altă parte, acest mister este făcut cunoscut creştinilor cu ajutorul cîtorva cuvinte deoarece, în definitiv, eficienţa oricărei descoperiri constă în recunoaşterea pe care auditoriul trebuie să o manifeste. Astfel, Hristos, Cuvîntul revelaţiei, este cel în care credincioşii recunosc slava lui Dumnezeu.

3:4

Expresia de aici, *ce înţelegere am despre taina lui Hristos* este, de fapt, o introducere succintă la tematica ce va fi dezvoltată în versetul 6: neamurile au aceleaşi drepturi cu iudeii şi, prin urmare, este necesar să participe împreună cu aceştia la viaţa Bisericii. ♦ Anton ZIEGENAUS precizează că titlurile de noblețe atribuite lui Hristos de teologia creştină pe baza studierii Scripturii sînt pe de o parte cele cunoscute, anume: Fiul Omului, Fiul lui David, Mare Preot, Mesia, Profet iar, pe de altă parte, 'taina' despre care este vorba aici: 'Numele care este mai presus de orice nume, ca în numele lui Iisus să se plece tot genunchiul', pentru că doar taina poate produce acel surplus de expreienţă care ar putea fi exprimat numai aproximînd prin diferite nume şi care a dus cu necesitate la depăşirea noțiunilor clarificatoare sau la modificarea semnificaţiei lor.

♦ În reprezentarea iconografică ortodoxă, icoanele marilor sărbători îl arată pe Hristos înconjurat de cîteva cercuri concentrice, cele din exterior fiind luminoase, în timp ce ultimul cerc este întunecat. Ideea sugerată aici este aceea a cunoaşterii parţiale. Vladimir LOSSKY, unul dintre cei mai mari teologi mistici ai Bisericii Ortodoxe, afirma că momentul apofatic, fiind conştiinţă a eşecului intelectual, este prezent în diferite forme la cea mai mare parte a teologilor creştini (cu rare excepţii). În acelaşi timp, am putea spune că el nu este străin artei sacre, unde eşecul mijloacelor de expresie artistică (concretizate în mandorla de culoare închisă care, în icoanele ortodoxe se roteşte în jurul trupului lui Hristos), corespunde acelei docte ignoranţe a teologului (cf. LOSSKY, p. 5).

3:5

Pentru expresia: *sfinţilor săi apostoli* a se vedea comenariul de la 2:20. Autorul doreşte să reamintească faptul că, fundamentul solid pe care este întemeiată Biserica este reprezentat de cetele sfinţilor, mai ales de cele ale apostolilor, profeţilor şi, nu în ultimul rînd ale martirilor din toate timpurile. ♦ În perioada primară a creştinismului, tot mai multe voci, cea mai proeminentă fiind a apologetului Tertulian, au confirmat că esenţa vieţii Bisericii este susţinută de sîngele vărsat al martirilor care şi-au dat viaţa pentru un crez suprem, anume: că Iisus Hristos este Dumnezeu.

3:6

Expresia de aici: *neamurile sînt împreună moştenitoare (cu iudeii) şi mădulare ale aceluiaşi trup* aduce mărturie despre includerea deplină a neamurilor în planul de mîntuire, şi unitatea lor cu iudeii într-un singur trup, descrisă prin utilizarea prefixului 'συν', 'cu'. Sensul este de co-participanţi (împreună-părtaşi) ♦ Epifanie al Salaminei va mărturisi că tocmai în momentul în care întreaga umanitate era robită păcatului, prin Întruparea lui Hristos, la timpul cuvenit, atît iudeii, cît şi neamurile vor deveni mădulare vii ale Bisericii (cf. EPIFANIE AL SALAMINEI, p. 205).

3:7-9

Prin lucrarea darului lui Dumnezeu, Apostolul Pavel este investit cu puterea deosebită de a fi slujitor al său. În versetul 8 şi în versetul 9 sînt dezvoltate pe larg aceste idei din v. 7.

3:10

Expresia *prin Biserică* confirmă faptul că Biserica nu este numai conţinutul şi beneficiara tainei; ea este şi instrumentul prin care li se face cunoscut puterilor cereşti înţelepciunea lui Dumnezeu care se ascunde în spatele proiectului său. Puterile cereşti menţionate aici sînt forţele răului care îşi exercitau autoritatea asupra omenirii înainte de moartea lui Hristos. Înţelepciunea lui Dumnezeu este cea care a pus capăt stăpînirii lor prin supunerea întregii creaţii lui Hristos (cf. Efes. 1:20). Acest scop este revelat prin intermediul Bisericii, care marchează sfîrşitul înstrăinării fiinţelor umane faţă de Dumnezeu şi acela al neamurilor faţă de iudei. ♦ Este important de amintit aici felul în care v. 10 din Efes. a jucat un rol deosebit de important în polemica pe care a dus-o Calvin împotriva afirmaţiei potrivit căreia scopul creaţiei este judecata veşnică şi că, prin urmare, Dumnezeu este nedrept în hotărîrea lui arbitrară de a-i mîntui pe unii şi de a-i osîndi pe alţii. Afirmaţiei de mai sus trebuia să i se opună axioma potrivit căreia slava lui Dumnezeu este echivalentă cu dreptatea lui, precum şi distincţia dintre dreptatea prin care Dumnezeu îi pedepseşte pe cei osîndiţi şi mila prin care îi mîntuieşte pe cei aleşi. Calvin se vedea nevoit să confirme că 'voia lui Dumnezeu este singură, însă nouă ne apare sub mai multe chipuri deoarece, dată fiind puţinătatea minţii noastre, noi nu înţelegem cum, în diferite moduri, voieşte şi totuşi nu voieşte ca ceva anume să aibă loc' (cf. PELIKAN, p. 265).

3:11

Faptul că aici este exprimată în mod clar ideea că toate aceste evenimente cruciale din istorie s-au împlinit datorită *planului din veci pe care l-a înfăptuit în Hristos Iisus, Domnul nostru* confirmă unele chestiuni de care au fost conştienţi majoritatea Părinţilor Bisericii. ♦ Într-un comentariu al unui text din scrierile Sfîntului Maxim Mărturisitorul, părintele Dumitru Stăniloae afirma că: „nu abia păcatul lui Adam, ci însăşi constituţia lumii, aşa cum a ieşit din gîndul şi actul creator al lui Dumnezeu, o îndrumă spre Hristos" (cf. FILOCALIA, vol. III, la *Răspunsul 61*, nota 1).

3:12

În El avem îndrăzneală: o expresie prin care se arată deslușit o realitate: datorită faptului că prin Iisus Hristos am recîştigat dreptul de a deveni fii ai Tatălui său, acum creştinii pot să se apropie de Dumnezeu cu mare încredere.

3:13

În mai multe rînduri Apostolul Pavel face referire la pericolele pe care le oferă activitatea apostolică, mai ales atunci cînd, într-o lume politeistă, obişnuită cu anumite ritualuri cultice, o nouă învăţătură se iveşte şi, practic, răstoarnă o mare parte din principiile cu care erau obişnuiţi oamenii pînă în acel moment. Or, această activitate este importantă deoarece, la un moment dat, toate suferinţele se vor transforma, la fel cu cea a lui Hristos, adică vor fi slăvite în cer.

3:14

Pentru aceasta, îmi plec genunchii înaintea Părintelui Domnului nostru Iisus Hristos: reprezintă confirmarea versetului 12. Din moment ce prin Hristos orice creştin este fiu al Tatălui, aici Apostolul Pavel înaintează oferind un exemplu despre cum poate să devină practicarea rugăciunii lucrătoare: prin plecarea benevolă a genunchilor, prin prosternare, se înnaintează sigur spre un succes garantat: o

rugăciune curată care va fi bine primită, aidoma unei jertfe curate, înaintea Tatălui din cer. ♦ Pentru J. PELIKAN, aceasta este dovada supremă care confirmă că orice paternitate, în cer şi pe pământ derivă din unul Dumnezeu-Tatăl. Dogma trinitară este marca adevăratei ortodoxii universale, indiferent de practicile dualiştilor de a se referi la ei înşişi ca fiind 'Biserica catolică' sau 'creştinii' (cf. PELIKAN, vol. II, p. 253).

3:15

Dumnezeu este autoritatea supremă. El este creatorul tuturor familiilor de fiinţe şi, din acest motiv, şi-a stabilit autoritatea asupra lor, prin actul de a le chema pe nume. În Antichitate, a cunoaşte numele cuiva, a-l striga pe nume, însemna a avea o anumită autoritate asupra persoanei respective sau a lucrului respectiv. ♦ AUGUSTIN spunea în lucrarea intitulată *Despre adevărata religie* că Fiul nu a primit existenţa de la sine însuşi, ci de la începutul suprem care este Tatăl (cf. AUGUSTIN, p. 127).

3:16

Versetul conţine o expresie tipic paulină: *în omul vostru dinlăuntru* (cf. Rom 7: 22-23; 2 Cor. 4:16) şi trebuie văzută în paralel cu v. 17. ♦ Versetele 16-19 reprezintă în opinia teologului şi preotului englez Andrew Louth cea mai puternică confirmare a realismului simbolic al Sfintei Cruci. Pentru Louth gestul însemnării cu Sfînta Cruce aduce cu sine ideea crucii cosmice – care se întinde de la cer la pământ şi care adună în îmbrăţişarea sa lucrurile ricît de îndepărtate – este un simbol puternic, care dă o formă concretă rugăciunii Apostolului Pavel din Efes. (cf. LOUTH, p. 180-181).

3:19

Plinătatea lui Dumnezeu: cererea aşezată la sfîrşitul rugăciunii de mijlocire specifică obiectivul umanităţii în Biserică: creşterea în plinătatea divinităţii. Autorul a parcurs un cerc complet de la începutul rugăciunii, de la identificarea lui Dumnezeu ca izvor al oricărei vieţi la versetul 15, pînă la prezentarea lui Dumnezeu ca scop al omenirii. ♦ Dacă slava lui Dumnezeu, de obicei, în literatura veterotestamentară umple locurile sacre, în special Cortul sfînt sau Templul, ca loc al reşedinţei lui Dumnezeu pe pământ, în cartea profetului Avacum, splendoarea care emană din prezenţa lui Dumnezeu va umple întreaga creaţie (cf. Avac. 2:14). Evident, nu se poate spune că această mare aşteptare profetică şi-a aflat împlinirea în momentul nimicirii Babilonului, în 539 î.Hr. Drepteatea lui Dumnezeu s-a arătat cu siguranţă în acel moment. Oamenii de-a lungul tuturor veacurilor şi-au amintit dramatica 'scriere pe zid', care a proclamat sfîrşitul acestui regim atît de oprimant (cf. Dan. 5). Dar cuvîntul lui Avacum se aşteaptă la mai mult.♦ Pavel, apostolul Noului Legămînt, surprinde aici ceva din această viziune, atunci cînd descrie Templul lui Dumnezeu, constituit dintr-o părtăşie universală în care slava lui Dumnezeu este manifestată în toată creaţia. El se roagă ca cei uniţi în Mesia să poată pricepe abisurile iubirii lui Hristos ca să fie părtaşi la *plinătatea lui Dumnezeu*. Aşa cum profeţia lui Avacum despre cel drept care va trăi prin credinţă străbate naţiunile, pămîntul va fi plin de cunoştinţa slavei lui Dumnezeu ca apele care acoperă marea (cf. ROBERTSON, NAHUM, p. 235).

3:20

Puterea lui Dumnezeu de a face minuni, infinit mai mari decît putem noi să ne închipuim sau să cercem, este redată imediat după ce, în v. 19 apostolul arătase cum se manifestă această putere a sa. ♦ În studiul despre modul în care a fost receptată pocăinţa în Antichitatea tîrzie, Alexis TORRANCE, studiază şi problema pe care o ridică corespondenţa ascetică dintre doi autori filocalici, monahii Varsanufie şi Ioan. Printre altele ei folosesc v. 20 din cap. 3 al epistolei Efes., iar concluzia la care se ajunge este aceea că încredinţarea tuturor grijilor noastre lui Dumnezeu înseamnă a-ţi recunoaşte propria incapacitate de a stăpîni şi decide în privinţa propriului destin şi a-I încredinţa toate speranţele şi dorinţele lui Dumnezeu, care ştie mai bine decît noi ce ne trebuie şi ce este de dorit (cf. TORRANCE, p. 216).

3:21

Expresia*: în Biserică şi în Hristos Iisus*: menţionarea Bisericii şi a lui Hristos păstrează deosebirea dintre cap şi corp, şi în acelaşi timp le identifică pe ambele ca centre de iradiere a slavei lui Dumnezeu.

Capitolul al 4-lea

4:1-3

Primele trei versete ale capitolului al 4-lea îndeamnă pe destinatarii epistolei să îşi menţină comportamentul moral, să fie smeriţi, blînzi şi, nu în ultimul rînd, îndelung răbdători, manifestîndu-şi unii altora iubire. Or, toate aceste elemente morale, recurg la iniţiativa unui comportament diferit faţă de ceea ce propun doctrinele păgîne. ♦ La ideea potrivit căreia fiecare credincios trebuie să îşi dea silinţa să menţină *unitatea duhului prin legătura păcii* (v. 3), cunoscutul istoric al creştinismului şi exeget al doctrinelor credale profesate de Biserică, PELIKAN, după ce analizează cîteva mărturisiri credale ale Reformei: *Mărturisirea tetrapolitană* din 1530; *A doua mărturisire helvetică*, ca dealtfel şi textul din *Apologia mărturisirii de la Augsburg* sau cel al *Mărturisirii boeme* din 1535 şi al *Mărturisirii de credinţă de la Westminster* arată că, în mod ironic, cele două candidate pentru ciudata distincţie de cele mai ilustre 'forme ale discordiei' din istoria crezurilor şi mărturisirilor de credinţă sînt legate de textul din Efes., anume de ceea ce poate fi denumit 'doctrina Duhului', principiu ce contravine *unităţii Duhului* (cf. PELIKAN, p. 192). ♦ Acelaşi autor, în antologia dedicată prezentării evoluţiei tradiţiei creştine, notează că ampla dezbatere despre doctrina *Filioque* pornise de la o

exegeză augustiniană la Efes. 4:3. Acolo, Augustin credea că Apostolul Pavel poruncea, de fapt, credincioşilor să-l imite pe Dumnezeu în Treime, în care Sfîntul Duh era unitatea personală, sfinţenia şi iubirea prin care Tatăl şi Fiul sînt uniţi. Tema va fi reluată în secolul al IX-lea pentru apărarea doctrinei *Filioque* în faţa teologilor Răsăritului ortodox (cf. J. PELIKAN, vol. II, p. 223).

4:4

Atunci cînd se vorbeşte despre *un singur Trup* (versetul 4), exegeţii neotestamentari au stabilit că expresia aparţine epistolei Col. 3:15 şi conduce la a afirma sub şapte aspecte acea unitate care cuprinde totul şi care trebuie să caracterizeze viaţa creştină. ♦ Mitropolitul Ilarion ALFEYEV, în prelegerile dogmatice dedicate explicării credinţei ortodoxe face aluzie la acest verset şi arată că Biserica este una, fiindcă este creată după modelul Sfintei Treimi, manifestînd taina unităţii de esenţă în distincţia ipostatică; ea cuprinde o mulţime de persoane-ipostaziate, reunite în unitatea de credinţă şi în Sfintele Taine (cf. ALFEYEV, p. 165).

4:5

Textul din 1Cor. 8:6 este asemănător celui de aici. Acesta e în mod special important datorită ambientului păgîn al cititorilor şi pentru faptul că autorul subliniază supunerea tuturor puterilor cereşti lui Hristos. ♦ Unitatea de credinţă, în această epistolă, poate fi considerată ca unitatea a ceea ce se crede. Ea denotă învăţăturile la care toţi membrii Bisericii se referă. Cînd, în perioada post-apostolică, începe să apară un creştinism instituţional, atunci credinţa devine acceptarea unei tradiţii apostolice autoritative care se poate deosebi de doctrinele false. Prin botez, iniţierea regulară (cf. 2Col.: 9-12), se intră în viaţa cea nouă, la care creştinii sînt chemaţi în Biserică. ♦ Sfîntul ANASTASIE SINAITUL, în lucrarea intitulată *Călăuza. Îndreptar Hristologic*, face aluzie la acest verset atunci cînd lansează o polemică împotriva ereziarhului Sever, precizînd că, în cazul în care trebuie să alcătuim alte învăţături de credinţă, deosebite de cele pe care le-am moştenit de la Sfinţii Părinţi, cuvîntul Apostolului *Un Domn, o credinţă* din Efes. este mincinos (cf. Sf. ANASTASIE SINAITUL, p. 303). ♦ Polemica dintre Gottschalk şi Hincmar în privinţa imnului *Sfinte Dumnezeule*, cunoscut în practica liturgică bizantină sub denumirea de *Imnul Trisaghion*, care fusese un subiect central în cadrul controverselor hristologice din Răsărit trimitea, printre altele, şi la acest verset. Pe baza practicii liturgice a întreitei scufundări în ceea ce se numea *un botez*, Gottschalk susţinea că Tatăl şi Fiul şi Duhul Sfînt sînt 'unul în fire şi întreit în persoană'. În replică, Hincmar arăta că întreita scufundare nu este cîtuşi de puţin o regulă universală, căci în unele provincii, la acea vreme, se practica o singură scufundare, ca reacţie faţă de doctrina ariană; o astfel de practică – în opinia lui Hincmar – nu punea în pericol unitatea Bisericii (cf. PELIKAN, vol. III, p. 96). ♦ În perioada Evului Mediu tîrziu, din moment ce, în cele mai multe situaţii se recunoştea pluralismul doctrinar, erau inevitabile anumite probleme legate de interpretarea oferită textului sacru. De exemplu, dînd glas neliniştilor care erau, fără îndoială, răspîndite în sînul Bisericii, mai ales avînd în vedere ameninţarea schismei, unul dintre cei mai de seamă oameni ai Bisericii din veacul al XV-lea, Jean Gerson, se întreba: „Dacă există «un Domn, o credinţă» şi o lege, şi dacă, mai ales, adevărul este acelaşi pentru toţi şi vine de la Duhul Sfînt, indiferent cine îl rosteşte, atunci care va fi rezultatul acestei lupte înverşunate între diferitele clase şi ordine ale creştinilor, cînd un teolog este apărat, iubit şi preferat de către un grup, dar nu şi de altul?' (cf. PELIKAN, vol. IV, p. 64).

4:6

Afirmaţia monoteistă de aici poate fi corelată cu cîteva texte biblice (cf. Deut. 6:4; Rom. 3:30; 1Cor. 8:5-6). Transcendenţa şi omnipotenţa lui Dumnezeu sînt descrise de o împătrită repetare a lui *πάντα*, 'tot'. ♦ În epistola 1Clement, inclusă de patristicieni între lucrările cunoscute sub denumirea de Scrierile Părinţilor Apostolici, autorul se arată preocupat în special de afirmarea monoteismului şi a unităţii din jurul Dumnezeului unic, decît să intre în zona definirii naturii relaţiilor dintre 'Dumnezu Tatăl, Hristos şi Duhul Sfînt', iar această idee a unităţii şi unicităţii divine este afirmată pentru că serveşte ca argument suprem împotriva diviziunilor din Corint. Textul arată că starea conflictuală a creştinilor trebuie să înceteze deoarece toţi au o chemare unică în Hristos, datorită căreia nu trebuie să sfîşie în bucăţi mădularele Sale (cf. PĂRINŢII APOSTOLICI, p. 113). ♦ Sfîntul Grigorie de Nyssa face trimitere doar o singură dată la această epistolă, în lucrarea polemică *Împotriva lui Eunomie*, atunci cînd afirmă că toate lucrurile provin dintr-o singură Cauză, deoarece Unul este Dumnezeu (cf. GRIGORIE DE NYSSA, p. 197). ♦ Jacques FANTINO, patristician care s-a interesat îndeaproape de unele aspecte mai dificile ale teologiei lui Irineu de Lyon, mai ales în ceea ce priveşte doctrina acestuia despre creaţie, precizează că Sf. Irineu introduce o distincţie între termenii 'Cuvînt' şi 'Înţelepciune' doar atunci cînd vorbeşte despre fiinţa umană, bazîndu-se pe fragmentul acesta, pe care îl citează întotdeauna astfel: *un singur Dumnezeu Tatăl care este peste toate, prin toate şi în noi toţi*. Datorită acestui verset, Irineu articulează creaţia şi mîntuirea în cadrul iconomiei. *Peste toate* exprimă, din punctul lui de vedere, prezenţa Cuvîntului creator şi izbăvitor în toate şi, deci, şi în oameni. Acest rol pe care îl îndeplineşte Cuvîntul este pus în legătură cu funcţia creatoare a Cuvîntului exprimată prin aceeaşi prepoziţie la Ioan 1:3 şi 1Cor. 8:6. Într-adevăr, potrivit acestor texte, Tatăl face toate lucrurile prin intermediul Cuvîntului Său. De aceea, Cuvîntul este prezent prin toate şi prin toţi, făcîndu-i prezenţi pe Tatăl şi pe Duhul. Prezenţa Cuvîntului este legată de funcţia Sa creatoare. De altfel, în aproape toate locurile din opera lui Irineu, alături de textul din Efes. 4:6, există şi alte citate care evocă acţiunea creatoare a Tatălui prin Cuvîntul Său,

cel mai adesea citatele făcînd parte din prologul de la Ioan (cf. FANTINO, p. 37-38).

4:8

Este citat aici Ps. 67: 19: *Suindu-se* (cf. LXX). Versetul din psalmi este citat aici cu o modificare: 'a dat oamenilor daruri'. ♦ Ieronim comentează: „Pe drept cuvînt spune Apostolul că Hristos a dat oamenilor darurile pe care profetul spune că le-a primit de la Tatăl pentru oameni". Augustin, bazîndu-se pe traducerea literală a prepoziţiei *ἐν*, 'în', afirmă pe baza învăţăturii despre Trupul mistic că Hristos însuşi primeşte, în mădularele sale, aceste daruri (cf. SEPT.NEC. IV/I, p. 181-182, nota 67:19).

4:9

Expresia *în părţile cele mai de jos ale pămîntului* arată că atît coborîrea în Hades, locuinţa morţilor (cf. Rom 10:7; Filip. 2:10; 1Petr. 3:19; 4:6), cît şi întruparea pe pămînt sînt definite cu aceeaşi expresie, care *ad litteram* ar putea fi tradusă 'în părţile de jos ale pămîntului'. ♦ *cele mai de jos*: reprezintă un contrast cu înălţimile cereşti. ♦ Joseph RATZINGER, fostul suveran pontif, oferă cîteva conexiuni între acest verset şi alte texte neotestamentare care fac aluzie la această problemă şi oferă cîteva detalii teologice cu privire la însemnătatea lor pentru creştini. Faptul că Hristos se va coborî în tenebre este relatat în textele liturgice ale Sîmbetei Mari, arată faptul că acea zi reprezintă intervalul de timp în care este întîlnită o experienţă unică: Hristos este în iad, mormîntul Îl acoperă, deci, aşa cum spunea Nietzsche: „Dumnezeu este mort şi noi sîntem aceia care L-am omorît". Aceste cuvinte sînt, de fapt, părţi din vocabularul pietăţii creştine faţă de Pătimirea Domnului (cf. RATZINGER, p. 205). ♦ Una dintre rugăciunile caracteristice tradiţiei răsăritene ortodoxe, în puţine cuvinte arată felul în care Hristos a trecut prin moarte. În momentul tămîierii altarului, slujitorul rosteşte ceea ce liturgiştii au denumit 'rugăciunea tămîiei': 'În mormînt cu trupul, în iad cu sufletul ca un Dumnezeu, pe Cruce cu tîlharul şi în ceruri împreună cu Tatăl şi cu Duhul Sfînt ai fost Hristoase Dumnezeule, toate umplîndu-le Cel ce eşti necuprins'. ♦ Ecouri biblice sînt în teologia veterotestamentară. Unul dintre numeroasele *aggadot* se referă la o chestiune interesantă cu privire la polemica generată de religia politeistă a Egiptului şi monoteismul iudaic. Cînd Moise şi Aaron au mers la Faraon pentru a-i cere, în numele Domnului, să-l lase pe Israel să plece, Faraon le-a răspuns, potrivit *Exodului*: „Cine este *YHWH*, ca să ascult de glasul Lui?...Nu-L cunosc pe *YHWH*" (Ieş. 5:2). O amplificare a textului biblic, din aceste *aggadot* imaginează aici un dialog între Moise şi Faraon. Acesta din urmă, care nu-i poate cunoaşte pe toţi zeii popoarelor, merge în imensa lui bibliotecă pentru a se informa cu privire la misteriosul nume *YHWH*. După ce a trecut în revistă pe „zeii Moabului, zeii lui Amon şi zeii Sidonului", revine pentru a vesti lui Moise şi Aaron: „Am căutat în arhivele mele şi nu L-am găsit". Răspunsul atrage ironia lui Moise: „Se caută oare printre cei morţi urma celor vii?" (cf. *Exod Rabba* 5:14. A se vedea pe această temă şi: HORNE, p. 430).

4:11

Interpretarea hristologică a acestui pasaj din Efes. menţionează că autorul adaugă dimensiunea eclesiologică, interpretînd 'darurile', menţionate în Ps. 67:19, în linia funcţiilor ecleziale. În primul rînd apostolii şi profeţii, care pentru autor aparţineau trecutului şi sînt fundamentul Bisericii. Ei sînt urmaţi de toţi cei care au predicat Evanghelia, de păstori şi învăţători, toate funcţiile ecleziale apărute pe vremea Apostolului. Lista trebuie deosebită de cele asemănătoare întîlnite în epistolele pauline (cf. Rom. 12: 6-8; 1Cor. 12:8-11, 28), în care sînt înşirate harismele pe care Sfîntul Duh le împarte tuturor. ♦ Despre acest pasaj, cardinalul şi profesorul de teologie dogmatică Leo Schffeczyk, spune că potrivit mărturiei Scripturii, Biserica, pe lîngă faptul că îşi are originea în Hristos, ci este şi Trupul Său, zidit de Duhul Sfînt. De aceea, Biserica este şi organ al Duhului Sfînt, şi loc de manifestare a harului (cf. SCHEFFCZYK, vol. I, p. 107).

4:13

Referindu-se la vîrstele omului interior, Sf. Augustin spune că, aidoma textului de aici, a patra vîrstă din itinerariul spre desăvîrşire poate fi un succes deplin doar dacă bărbatul virtuos face în mod ferm şi ordonat tot ceea ce este cunoscut sub denumirea de bine moral. Potrivit episcopului Hypponei, această perioadă este vîrsta aptă şi potrivită pentru toate persecuţiile şi furtunile şi talazurile cărora trebuie să le ţină piept şi să le învingă în această lume (cf. AUGUSTIN, p. 111).

4:15

Expresia: *să creştem în toate privinţele în vederea Lui, care este capul, Hristos* are în vedere imaginile folosite mai înainte în 1: 23 şi 2: 20-22, descriind trupul ca un organism viu, care Îl are pe Hristos ca origine şi scop al creşterii sale.

4:22-29-5: 2

Într-un limbaj baptismal, textul de aici are rezonanţe în Col. 3:9-10. Autorul îi îndeamnă pe cititori la un comportament în conformitate cu noua umanitate. ♦ Cîteva versete din această parte reprezintă începutul unei exortaţii de natură morală; ele ilustrează tipul de conduită proprie creştinilor, care în botez şi-au asumat o nouă natură (4:24) ♦ Motivaţiile sînt reprezentate de faptul că sînt membre ale unui singur trup (4:25), de grija faţă de săraci (4:28), de zidirea aproapelui (4:29) şi, în special, de imitarea lui Dumnezeu (5:1) şi a lui Hristos (5:2).

4:30

Şi să nu mîhniţi pe Duhul Sfînt al lui Dumnezeu: natura exortaţiilor, în principal centrată pe viaţa comunitară, sugerează ideea că orice ofensă împlinită împotriva

aproapelui, este o ofensă adusă Sfîntului Duh, pentru că toţi creştinii formează împreună templul viu în care locuieşte Sfîntul Duh.

Capitolul al 5-lea

5:1

Există un stil de viaţă care caracterizează apartenenţa la marea familie a lui Dumnezeu; una din caracteristicile care-i identifică pe creştini ca membri ai familiei lui Dumnezeu este iubirea faţă de aproapele, modelată pe iubirea pe care Fiul lui Dumnezeu a arătat-o prin moartea Sa sacrificială.

5: 6-20

În versetele 6-17, cu folosirea unui vocabular care aminteşte de literatura qumranică, autorul îi contrapune pe fiii neascultării/ întunericului fiilor luminii. La fel, şi la Qumran, dualismul lumină-întuneric este de natură pur etică, şi nu ontologică, aşa cum se întîmplă în gnosticismul tîrziu.

5:11

Porunca adresată creştinilor, aceea de a condamna făţiş anumite păcate, are corespondent atît în comunitatea qumranică, cît şi în Mat. 18: 15-17. Însă, în ceea ce priveşte textul mateian, după toate probabilităţile, versetele în cauză au fost, iniţial, fragmente separate. Însă, aici ele sînt aşezate împreună într-o strînsă conexiune unde cursul gîndirii în ansamblu prezintă importanţă. Pasajul, aşa cum este cunoscut din textul canonic actual, este, la fel ca în Efes., un ghid practic pentru modul în care un ucenic poate imita preocuparea Tatălui său pentru oaia care s-a rătăcit (cf. FRANCE, p. 333).

5:14

Prin botez, credinciosul este asociat cu Hristos care se ridică dintre cei morţi. La Părinţii Bisericii apare frecvent ideea de iluminare pentru a descrie botezul, însă, cel mai probabil, se referă la starea de îndumnezeire, cu rezonanţe şi diferite nuanţări în teologia palamită a secolului al XIV-lea.

5:18-19

Secţiunea se încheie cu avertismente pentru a fi plini de Duhul Sfînt, şi cu îndemnuri pentru menţinerea unei vieţi trăită în Duh (cf. Col. 3:16-17).

5:21-6:9

Codicii familiali, care în literatura neotestamentară se găsesc numai în ceea ce exegeţii numesc 'scrisori deutero-pauline' şi în prima epistolă a lui Petru, sînt luaţi de autorii Noului Testament din filozofia populară greco-romană ca o contribuţie la instrucţiunile morale destinate creştinilor. Codicii descriu familia creştină ca un nucleu social ierarhic ordonat şi par să fi avut funcţia de a oferi un răspuns acuzaţiilor aduse împotriva creştinilor cum că aceştia ar ameninţa stabilitatea structurilor sociale, pretinzînd egalitatea între aderenţi. În literatura greco-romană, ca şi aici în Efes., codicii familiali se ocupau de relaţiile dintre soţi şi soţii, fii şi părinţi, sclavi şi stăpîni, ca relaţii între superiori şi inferiori. În Noul Testament este prezentată o motivaţie specific creştină ca fundament la imperativele exprimate de codice. Codicele din Efes., la fel ca cel din *Col*, se integrează în gîndirea globală a epistolei printr-o dezvoltare referitoare la Hristos şi la Biserică în 5:22-23. Regalitatea lui Hristos asupra trupului e prezentată ca model pentru soţ faţă de soţie. O dezvoltare ulterioară în 25b-33 se concentrează pe iubirea lui Hristos faţă de Biserică şi pe imaginea Bisericii ca Mireasă a lui Hristos. Pe fondul căsătoriei sacre a divinităţilor din Orientul Apropiat antic, autorul Îl prezintă pe Hristos ca soţ. ♦ În Marc. 2: 9-20 este o imagine asemănătoare. Acolo, răspunsul lui Iisus la întrebarea care Îi fusese adresată este dublu: pe de o parte, în vv. 19-20, Iisus spune că postul este nepotrivit cu veselia de acum a ucenicilor, care Îl au împreună cu ei pe Mirele, pe de alta, postul presupune o înnoire generală a omului. Este clar că Iisus se socoteşte 'Mire'. Ca precedent biblic, trebuie luat în calcul faptul că prezentarea nunţii lui Dumnezeu cu poporul Său, cunoscută din literatura profetică – îndepărtarea lui Dumnezeu este socotită ca o perturbare a legăturii de nuntă – precum şi concepţia rabinică despre faptul că darea Legii pe Sinai este vremea logodnei, iar vremurile lui Mesia, epoca nunţii lui Dumnezeu cu poporul Său (cf. Ioannis KARAVIDOPOULOS, *Evanghelia după Marcu*, Editura Bizantină, 2005, p. 90-91). ♦ *curăţind-o cu cuvîntul*: ideea din versetul 26 este clară pentru liturgist. Această expresie făcea aluzie la o formulă baptismală veche care însoţea purificarea rituală.

5:31

Pentru aceea, va lăsa omul pe tată şi pe mamă: este citată Fac. 2:24 şi continuă cu o interpretare care seamănă cu celebrele *pᵉšārim* găsite la Qumran.

5:32

Este mare această taină: celebrele *pᵉšārim* afirmă că tainele proiectului lui Dumnezeu, care zac ascunse în Scriptură, sînt arătate interpreţilor aleşi de Dumnezeu. Semnificaţia reală a Scripturii nu trebuie căutată în cadrul ei originar, ci în timpul de faţă sau chiar la sfîrşitul timpului. Pentru Apostolul Pavel, semnificaţia reală a tainei care zace ascunsă în textul *Facerii* este unirea lui Hristos cu Biserica sa, ceea ce în codicele domestic este modelul pentru comuniunea desăvîrşită dintre soţi şi soţii.

Capitolul al 6-lea

6:1-4

Exortaţia adresată fiilor este amplificată de citatul poruncii vetero-testamentare de a cinsti părinţii. Există aici, desigur, coordonatele principale legate de educaţia la poporul ales.

Într-un pasaj deosebit de important din „Tosephta Berakhot" care este o compilare suplimentară a „Legii Orale" ebraice din perioada în care au fost scrise textele Mişnei, Rabbi Judath afirma: „Binecuvîntat fie cel care [...] nu m-a făcut o persoană needucată, pentru că persoanele needucate nu se tem să săvîrşească păcatul" (cf. *Tosephta Berakhot*, p. 47). ♦ În Deut. 5:16, cinstirea părinţilor accentua continuitatea comunităţii legămîntului. Dumnezeu făcuse o promisiune în Legămînt, conform căreia El va binecuvînta pe poporul Său cu o ţară şi cu urmaşi. Dar împlinirea promisiunii va fi experimentată numai dacă părinţii îşi vor educa copiii şi dacă copiii îşi vor cinsti părinţii (cf. CRAIGE, p. 181).

6:5-9

Chiar dacă recomandările sclavilor sînt mai larg dezvoltate decît cele destinate stăpînilor, Apostolul încheie această secţiune amintind stăpînilor ca în ochii lui Dumnezeu toţi sînt egali. ♦ AUGUSTIN va aminti de v. 5 în *Prima catehezǎ*, acolo unde, interpretează robia babilonică ca typos a supunerii Bisericii în faţa conducătorilor lumeşti. El precizează că sclavii creştini, buni şi credincioşi, au poruncă de la Dumnezeu să le fie fideli stăpînilor. Dacă nu vor împlini porunca, vor fi judecaţi, deoarece tuturor li se cere să slujească puterea pămîntească şi omenească pînă cînd, după împlinirea timpului fixat dinainte, simbolizat de cei şaptezeci de ani, Biserica va fi eliberată de haosul acestei lumi, la fel cum a fost eliberat Ierusalimul din captivitatea Babilonului (cf. AUGUSTIN, CATEH., p. 131).

6:10-20

Pareneza conclusivă subliniază tensiunea între secţiunea doctrinară şi cea parenetică din Efes. Doctrina a pus accentul pe triumful pe care Dumnezeu l-a realizat în Hristos, supunerea tuturor lucrurilor lui Hristos, inclusiv puterile cereşti. Pareneza a amintit cititorilor că fiecare membru al trupului, în sfera umană, are îndatorirea de a-şi însuşi triumful. Existenţa creştină este descrisă ca o continuă luptă împotriva spiritelor răului care locuiesc în aer. Creştinilor li se porunceşte să îmbrace armele lui Dumnezeu pentru a se opune cu succes invaziei forţelor malefice.

6:11

Îndemnul de a lua toate *armele lui Dumnezeu* este o imagine simbolică, o cheie interpretativă a unui text din Is. 11:5. Armura lui Dumnezeu trebuie să fie şi arma credincioşilor pentru ca, în final, să aibă parte de succes garantat.

6:20

Expresia *trimis sînt în lanţuri* denotă imaginea Apostolului Pavel ca prizonier pentru iubirea faţă de Evanghelie. Chiar dacă este 'în lanţuri', el are libertatea de a predica vestea cea bună a mîntuirii în Hristos Iisus. Acest paradox intenţionează să îi pună pe cititori faţă în faţă cu paradoxul lor: chiar dacă sînt sub influenţa spiritelor rele (6:12), ca membri ai trupului lui Hristos ei sînt deja efectiv eliberaţi de sub stăpînirea răului şi făcuţi participanţi la triumful lui Hristos. Aici, comunitatea creştină din orice timp şi din orice loc, oricît ar fi de oprimată de diverse ideologii religioase, este invitată să îl aibă pe Apostolul Pavel drept model.

6:23-24

Epistola se încheie cu un salut tipic paulin.

EPISTOLA CĂTRE FILIPENI

COMENTARII

de Mihai Vladimirescu

1:1

Oraşul Filipi se afla în Tracia, pe celebrul drum Via Egnatia, ce lega ţărmul adriatic al peninsulei Balcanice de metropola Constantinopol. La sosirea lui Pavel, descrisă la Fapte 16:12, Filipi era colonie romană, fiind unul dintre centrele urbane ale Macedoniei. Pe locul acestui oraş se aflase numai un mic sat, înainte ca Filip al II-lea să cucerească zona şi să pună bazele unei aşezări care să-i permită controlul asupra minelor de aur. În anul 168 î.Hr., oraşul a trecut în stăpînire romană şi avea să fie locul celebrei bătălii din anul 42 î.Hr. dintre tabăra lui Marcus Antonius şi Octavianus, pe de o parte, şi tabăra lui Brutus şi Cassius, pe de altă parte (NBD, p. 918).

1:3

Traducerea *preste toată pomenirea*, din BIBL.1688, redă literal construcţia *ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ*, din textul original al Noului Testament. Sensul sintagmei, însă, începe să fie redat în mod explicit abia odată cu NT.NITZ., care traduce *în toată a mea aducere aminte*, fiindcă încă şi mai bine redat de BIBL.1936 (*ori de cîte ori îmi amintesc*). Traducerea din BIBL.1936 se regăseşte şi în RADU-GAL., precum şi în ediţiile aflate în uzul curent al Bisericii Ortodoxe Române, şi anume BIBL.1990 şi ANANIA.

1:8

BIBL.1688 traduce prin *milosîrdiile* cuvîntul grecesc *σπλάγχνοις*, forma de plural, în cazul Dativ, a substantivului *σπλάγχνον*. În limba greacă, acest termen se referă, în primul rînd, la organele interne, la viscere sau măruntaie. El apare, cu acest sens, în literatura clasică, dar şi în scrierile veterotestamentare redactate în greacă (precum cărţile Maccabeilor). În acelaşi timp, însă, îl regăsim şi cu un sens figurat, întrucît în lumea antică organele interne serveau, adesea, ca referenţi pentru anumite aspecte psihologice, în particular pentru conceptul de 'inimă'. Din acest sens figurat s-a dezvoltat un al treilea, care trimite la sentiment în sine, la 'aplecarea' inimii înspre ceva sau cineva. Cu acest sens apare termenul în cazul de faţă, putînd fi, deci, tradus atît prin 'milă' şi derivate ale acestui cuvînt, cît şi prin 'dragoste' sau 'afecţiune' (BDAG, p. 938). ♦ Versetul este comentat, printre alţii, şi de către Ambrosiaster, care scrie: „El îl cheamă pe Dumnezeu să fie martor, aşa încît profunda sa afecţiune pentru ei să fie înţeleasă. Cel care simte atît de adînc despre ceva este gata să-l cheme pe Dumnezeu drept martor al său pentru a-şi sublinia sentimentul. Prin aceasta, el inspiră o dragoste corespunzătoare în ei pentru el însuşi. Căci în a fi iubiţi simţim iubirea. Aşadar, el nu îşi iubeşte aceşti tovarăşi cu o dorinţă omenească, ci cu dragostea lui Hristos, nu doar cu afecţiune emoţională, ci cu afecţiune spirituală. Ei sînt părtaşi cu el în cunoaşterea tainei lui Dumnezeu şi a întrupării Domnului Iisus Hristos" (AMBROSIASTER, 3, p. 132).

1:10

Cuvîntul grecesc *ἀπρόσκοποι*, pe care BIBL.1688 îl traduce prin *neîmpiedecaţi*, nu mai apare în Noul Testament decît în alte două ipostaze, la Fapte 24:16 şi la 1Cor. 10:32. Traducerea cuvîntului nu este uşoară, el fiind considerat atît ca referindu-se la persoane cărora nu li se poate reproşa nimic, persoane fără prihană (LOUW, 1, p. 776), cît şi ca desemnînd acele persoane care nu sînt piatră de poticnire sau care nu se poticnesc ele însele (ICC, p. 13-14). Toate aceste sensuri se regăsesc în tradiţia biblică românească. Astfel, NT.NITZ. traduce *nesmintitori*, în vreme ce BIBL.1914 are *fără de sminteală*. RADU-GAL., însă, redă *fără de prihană*, aşa cum face şi BIBL.1936.

1:12

Pavel nu oferă informaţii suplimentare despre lucrurile care se petrecuseră cu el, la care face referire în versetul de faţă. Conform ANANIA (nota f, p. 1683), ar fi vorba despre arestarea, detenţia şi procesul pe cale să înceapă, cărora Pavel le era victimă. Această interpretare este susţinută şi de alţi comentatori, precum MACARTHUR (p. 58) sau UBS (p. 20). De notat şi precizările din WBC, p. 43, potrivit cărora, din construcţia discursului paulin, deducem faptul că Apostolul s-ar putea referi şi la o anumită schimbare a propriei sale atitudini, cauzată de tratamentul la care fusese supus de autorităţi, schimbare ce ar fi determinat o stopare

a propovăduirii evanghelice, în general, din cauza temerilor.

1:15

Unii dintre propovăduitorii Evangheliei erau mînaţi de *zavistie şi price* (BIBL.1688), manifestîndu-se, aşadar, contrar învăţăturilor evanghelice însele. Invidia şi aplecarea spre ceartă le erau cauzate de fie de succesul misiunii lui Pavel, fie, din contră, de nemulţumirea faţă de activitatea acestuia. În acest al doilea caz, propovăduitorii invidioşi şi certăreţi ar putea fi identificaţi cu un grup de creştini radicali, cărora li se părea că Apostolul nu se manifesta îndeajuns de agresiv la adresa autorităţilor sau la adresa păgînilor (UBS, p. 23).

1:16-17

BIBL.1688 redă, în general, textul care se regăseşte în BYZ. (şi în ERASMUS), în vreme ce ediţiile moderne iau ca referinţă, îndeosebi, textul critic din NA. Din acest motiv, în BIBL.1688 versetele 16 şi 17 apar inversate, spre deosebire de ANANIA sau BIBL.1990. Nu există, însă, diferenţe de sens între cele două versiuni greceşti. Pare, însă, mai logic aranjamentul din BYZ., întrucît, în acest caz, versetul 16 se referă la propovăduirea negativă, corespunzătoare primei teze a versetului 15, în timp ce versetul 17 abordează a doua teză a versetului 15, şi anume propovăduirea pozitivă.

1:18

După ce a prezentat motivele subiective pentru care creştinii îl propovăduiau pe Hristos, subliniind că unele dintre aceste motive sînt negative, Pavel concluzionează că, totuşi, faptul obiectiv al propovăduirii Evangheliei este, în sine, un lucru pozitiv. În cele din urmă, pentru binele şi progresul Bisericii, faptul că Evanghelia era propovăduită în ciuda tuturor obstacolelor demonstra forţa mesajului hristic (WBC, 43, p. 48).

1:20

Traducerii din BIBL.1688 *părearea capului mieu* îi corespunde termenul *ἀποκαραδοκίαν*, din textul BYZ. şi NA, al cărui sens este acela de aşteptare nerăbdătoare, stăruitoare (DBLG, 638). Traducerea din BIBL.1688 este neobişnuită, întrucît NT.1648 redă *aşteptarea*, la fel ca şi MICU, FILOTEI, ŞAGUNA şi BIBL.1914 reiau şi ele traducerea din MICU.

1:21-22

Cele două versete, alături de următoarele, prezintă dilema lui Pavel în ceea ce priveşte existenţa sa în trup. Deşi, dată fiind perspectiva unirii cu Hristos, moartea pare un cîştig în comparaţie cu continuarea vieţii pămînteşti, Apostolul arată greutatea unei alegeri în acest sens, cîtă vreme activitatea sa în trup produce roade. Aceste roade nu trebuie identificate cu o dezvoltare spirituală personală a lui Pavel. Aşadar, nu este vorba despre o prelungire a petrecerii în trup pentru progresarea pe scara duhovnicească, ci despre roadele pe care propvăduirea Evangheliei de către Apostol le produce în viaţa Bisericii. După cum arată în mod explicit în versetul 24, Pavel înţelege roadele vieţii în trup cu raportare la fiii săi duhovniceşti, în acest caz la comunitatea filipenilor. Viaţa pămîntească este preferabilă morţii urmate de unirea cu Hristos tocmai pentru că Pavel are misiunea vestirii Evangheliei către oameni şi pe cea a supravegherii tinerelor comunităţi creştine (NAC, p. 85).

1:27

BIBL.1688 traduce prin *împreună biruind* verbul *συναθλοῦντες*, din textul original al Noului Testament. Verbul întrebuinţat aici, şi anume *συναθλέω*, nu trimite la victoria într-o luptă, ci chiar la actul de a lupta împreună cu, alături de cineva (BDAG, p. 964). În Noul Testament, cuvîntul este specific corpusului epistolar paulin. În afara acestei apariţii, el se mai regăseşte o dată în Epistola către Filipeni (la 4:3), precum şi la 2Tim. 2:5 şi Evr. 10:32. În tradiţia biblică românească, NT.1648 îl traduce prin *depreună luptînd*, iar MICU redă *împreună, nevoindu-vă*, această formă regăsindu-se şi în BIBL.1914. La NT.NITZ. găsim *luptîndu vĕ împreună*, iar la BIBL.1874 *împreună luptîndu-vĕ* (la fel ca şi în RADU-GAL., BIBL.1936 şi ANANIA, cu o mică diferenţă în grafie). CORN. traduce *luptaţi cu un suflet*, în vreme ce BIBL.1990 revine la forma din BIBL.1914, traducînd *nevoindu-vă împreună*.

1:28

Există două interpretări principale ale ideilor conţinute în acest verset. Conform interpretării tradiţionale, Pavel ar sublinia aici contrastul dintre pierzarea celor care îi oprimă pe creştini, pe de o parte, şi mîntuirea acestora, graţie rămînerii ferme în credinţă, pe de altă parte. Cu alte cuvinte, adresîndu-se filipenilor direct, Apostolul exprimă contrastul dintre pierzarea 'lor' (a potrivnicilor) şi mîntuirea 'voastră' (a credincioşilor). În exegeza modernă a apărut şi o altă interpretare, care ar pune în contrast nu destinele creştinilor şi potrivnicilor, ci modul în care credinţa fermă a celor dintîi apare în viziunea celor din urmă. Aşadar, pentru adversari, nevoinţa în credinţă a creştinilor ar fi un semn de pierzare, în vreme ce pentru creştinii înşişi această nevoinţă este tocmai un semn al mîntuirii (CORNERSTONE, p. 164-165).

Capitolul al 2-lea

2:1

BIBL.1688 traduce prin *mîngîiare* cuvîntul grecesc *παράκλησις*, care, într-adevăr, are şi acest sens, deşi în cazul în de faţă pare mai plauzibilă traducerea prin *îndemn* (BDAG, p. 766; a se vedea şi BIBL.1936, ANANIA sau BIBL.1990). Cu atît mai mult este de preferat această din urmă traducere, cu cît în următoarea construcţie apare cuvîntul *παραμύθιον*, al cărui sens este exact acela de consolare, mîngîiere, încurajare (DBLG, 4172). BIBL.1688 îl

traduce prin *oteşire*, iar MICU prin *voie bună*, această traducere regăsindu-se şi în BIBL.1914. La NT.NITZ. găsim *mîngîere*, la fel ca şi în CORN., BIBL.1936, RADU-GAL., BIBL.1990 şi ANANIA.

2:2

Forma *împreună cu un suflet*, cu care BIBL.1688 traduce grecescul *σύμψυχοι* (un *hapax legomenon* în Noul Testament), este una corectă, ea regăsindu-se în aproape toate ediţiile din tradiţia biblică românească. O excepţie este reprezentată de BIBL.1990, care traduce *aceleaşi simţiri*, o formă ce nu are susţinere nici în tradiţia românească şi nici în sensul cuvîntului grecesc. ♦ Sfîntul Ioan Gură de Aur subliniază tactul lui Pavel în relaţia cu fiii săi duhovniceşti: „El nu îşi doreşte ca îndemnul să pară a fi adresat acelora care dăduseră greş în îndatorirea lor. Aşa că nu spune «produceţi-mi bucurie», ci «completaţi-mi bucuria». Este ca şi cum ar spune: Deja aţi început să înfloriţi. Deja aţi urmat pacea aşa cum îmi doresc. Acum îmi doresc să atingeţi cel mai înalt drag al maturităţii în credinţă" (HRISOSTOM, 6.2, p. 51).

2:5

În BYZ., regăsim construcţia *Τοῦτο φρονείσθω*, pe care BIBL.1688 o traduce literal prin *aceasta să să socotească*, iar BIBL.1914 prin *aceasta să se înţeleagă*. În CORN., traducerea preferată este *să aveţi (...) gîndul acesta*, formă ce se va consacra şi în versiunile sinodale, cu variantele *Aveţi (...) simţirea aceasta* (BIBL.1936), *Gîndul acesta să fie* (BIBL.1990) şi *Aveţi în voi gîndirea aceasta* (ANANIA).

2:6

Substantivul *hrăpire* din BIBL.1688 traduce grecescul *ἁρπαγμὸν*. Conform BDAG, p. 133-134, sensul primar al acestui termen trimite la o deposedare violentă de proprietate, la o tîlhărie. Cu acest sens – imposibil de aplicat în cazul de faţă – termenul apare în literatura greacă clasică. Un al doilea sens ar viza obiectul în sine asupra căruia cineva reclamă un titlu, după ce l-a capturat. În acest caz, am putea avea un sens pozitiv, în cazul în care captura este un premiu, sau un sens negativ, în cazul în care avem de-a face cu pradă. În fine, un al treilea sens, mai puţin probabil, este acela de răpire extatică. În ICC, p. 58, se arată că termenul grecesc ar trebui considerat, în versetul de faţă, drept un echivalent al lui *ἅρπαγμα*, cuvîntul îndeobşte folosit în literatura de limbă greacă pentru a desemna obiectul unui act de prădare, de tîlhărire, aşadar 'prada'. Pe marginea acestui termen s-a discutat mult (mai cu seamă că este un *hapax legomenon* în Noul Testament), o prezentare mai detaliată a principalelor direcţii de interpretare putînd fi găsită la WBC, p. 115-116. În tradiţia biblică românească, NT.1648 traduce *răpitură* şi BIBL.1688 *hrăpire*, substantivul *răpire* fiind preferat şi de MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, BIBL.1914, dar şi de NT.NITZ. şi BIBL.1874. Începînd cu CORN., însă, versiunile româneşti încep să evidenţieze mai degrabă sensul de obiect, decît cel de acţiune. Astfel, CORN. traduce *lucru de apucat*, iar BIBL.1936 şi RADU-GAL. au *pradă*. ANANIA revine la traducerea printr-un substantiv desemnînd acţiunea, şi anume *prădare*, în vreme ce BIBL.1990 traduce, neinspirat, *ştirbire*. În orice caz, indiferent că vorbim despre o acţiune sau despre obiectul acesteia, termenul în discuţie este folosit pentru a arăta că Iisus nu a considerat că faptul de a fi întocmai cu Dumnezeu ar fi fost obţinut, cîştigat sau capturat şi, în consecinţă, trebuie conservat printr-o manifestare egoistă (NICNT, p. 206); din contră, după cum arată în continuare Pavel, Iisus nu a considerat acest titlu de glorie mai important decît mîntuirea oamenilor, luînd chip de om şi jertfindu-se pentru omenire.

2:7

Verbul grecesc *ἐκένωσεν*, un aorist indicativ al lui *κενόω* (BIBL. 1688 *deşertă*) a intrat în limbajul teologic creştin prin transliterare. A apărut, astfel, termenul *kenosis* (în limba română, *chenoză*), care desemnează, în teologia ortodoxă, „faptul că Fiul lui Dumnezeu a primit să fie subiect al modestelor însuşiri şi manifestări omeneşti. În special, prin chenoză credem că trebuie să înţelegem această împletire a firii dumnezeieşti în existenţa şi activitatea ei cu firea omenească" (N. Chiţescu et. al., *Teologia dogmatică şi simbolică*, vol. 2, ed. a 2-a, Renaşterea, Cluj-Napoca, 2005, p. 35). Au existat, de-a lungul istoriei, şi unele exagerări în interpretarea sensului acestei 'deşertări' sau 'goliri' a Fiului lui Dumnezeu, ajungîndu-se pînă la afirmarea unei deposedări totale a lui Iisus Hristos de atribute divine. Acestor exagerări li s-a răspuns, în general, prin evidenţierea unui sens metaforic al chenozei: nu este vorba despre o golire de conţinut, ci despre o smerire, o discretă trecere pe plan secund a înaltului statut divin, în scopul asumării şi mîntuirii firii omeneşti de către Fiul lui Dumnezeu (UBS, p. 59).

2:13

BIBL.1688 traduce prin *buna-vreare* termenul grecesc *τῆς εὐδοκίας*. Conform LOUW, 1, p. 298, cuvîntul se referă la ceva care mulţumeşte sau care se găseşte în acord cu voinţa cuiva (BDAG, p. 404). Acest al doilea sens este cel cu care termenul apare în cazul de faţă. Aşadar, apostolul subliniază faptul că lucrarea lui Dumnezeu îşi are temeiul ultim în propria sa voinţă, neputînd fi influenţată de nimic din afara lui (LANGE, p. 41).

2:17

Am tradus prin *aş fi turnat ca un prinos* verbul specializat *σπένδομαι*, al cărui sens, în lumea greco-romană, era acela de a turna o parte dintr-o băutură pe pămînt sau într-un locaş de cult, ca jertfă adusă zeilor (TDNT, 7, p. 528). Traducerea din BIBL.1688, *mă şi jîrtvuiescu* este una generică, ea referindu-se la jertfire, în general. În BIBL.1874 găsim prima traducere românească explicită, sub forma *mĕ vĕrsŭ asupra sacrificiŭlui*, ea fiind urmată şi de CORN. *să fiu turnat ca o jertfă de băutură*. NT.NITZ. traduce *mi se varsă*

sîngele, această idee a vărsării sîngelui regăsindu-se şi în traducerile din RADU-GAL., BIBL.1936, BIBL.1990 şi ANANIA.

2:19

BIBL.1688 *să fiu cu bună voie* traduce verbul grecesc *εὐψυχῶ*, un subjonctiv al lui *εὐψυχέω*, termen ce reprezintă un hapax legomenon în Noul Testament. El trimite la o stare din care dispare anxietatea, aşadar la o stare în care omul este calm, dar în acelaşi timp însufleţit, prinde curaj (BDAG, p. 417; EDNT, 2, p. 90). În tradiţia biblică românească, NT.1648 îl traduce într-o manieră asemănătoare celei din BIBL.1688, MICU trecînd la *să fiu cu inimă bună* (la fel şi în NT.NITZ., CORN. şi RADU-GAL.), iar BIBL.1914 la *să'mi fac inimă bună*. Mai notăm traducerile *să mĕ reînsufleţescŭ* (din BIBL.1874, de care se apropie şi forma preferată de noi) şi *să prind (...) curaj*, din ANANIA.

2:20

Construcţiei *tocma la suflet*, din BIBL.1688, îi corespunde un cuvînt grecesc rar, şi anume *ἰσόψυχον*, care nu mai apare nicăieri în Noul Testament, dar care se regăseşte în literatura clasică şi, o singură dată, în cartea Psalmilor (LUST; LIDDELL, p. 384). Înţelesul termenului este acela de a avea aceeaşi atitudine, aceleaşi sentimente, aceleaşi gînduri (LOUW, 1, p. 321). Folosind acest cuvînt, Pavel subliniază faptul că toate învăţăturile pe care Timotei le va transmite filipenilor, ca delegat al său, sînt în deplină consonanţă cu credinţa lui Pavel însuşi. Astfel, Apostolul doreşte să se asigure că filipenii nu vor obiecta la mesajul lui Timotei, pe motivul că este posibil ca el să nu corespundă gîndirii pauline (WBC, p. 154).

2:25

Epafrodit nu mai apare în altă scriere a Noului Testament, astfel încît toate informaţiile pe care le avem despre el sînt cuprinse în aceste versete, precum şi în Filip. 4:18. Ştim, deci, că Epafrodit era unul dintre colaboratorii apropiaţi ai lui Pavel, nefiind un apostol sau un prezbiter, precum era cazul lui Timotei. Totuşi, Apostolul Pavel îl prezintă ca pe un model de spirit de sacrificu pentru Hristos, fără a menţiona vreo îndeletnicire sau atribuţie deosebită în cadrul comunităţii sau vreo harismă. De asemenea, ştim că Epafrodit a fost trimis de către filipeni la Pavel, astfel încît putem deduce că se bucura de o bună reputaţie în rîndul creştinilor din Filipi (MACARTHUR, p. 202). ♦ Cele trei cuvinte din textul original pe care Pavel le foloseşte pentru a desemna relaţia sa cu Epafrodit (în BIBL.1688 *fratele*; *împreună lucrătoriu*; *împreună ostaş*) exprimă tocmai intensitatea raporturilor dintre cei doi. Cît priveşte termenul *συνεργὸν* (*împreună lucrătoriu*) el este un cuvînt preferat al lui Pavel, apostolul fiind cel care îl foloseşte, în scrierile sale, de douăsprezece ori, dintr-un total de treisprezece ocurenţe neotestamentare (WBC, p. 163).

2:30

Am tradus prin *punîndu-şi viaţa în primejdie* construcţia *παραβολευσάμενος* (*παραβουλευσάμενος*, în BYZ.) *τῇ ψυχῇ* din NA. În BIBL.1688 construcţia este tradusă prin *nesfătuindu-se cu sufletul*, imprecizia fiind scuzabilă, cîtă vreme verbul folosit în textul original este un hapax legomenon în Noul Testament (BDAG, p. 759). Avem de-a face, însă, cu o construcţie idiomatică, identică din punct de vedere al sensului cu *παραδίδωμι τὴν ψυχήν*, care apare în Fapte 15:26. În ambele cazuri, sensul este acela de a-şi pune viaţa în primejdie, a-şi risca viaţa (LOUW, 1, p. 238).

Capitolul al 3-lea

3:1

BIBL.1688 traduce *ἀσφαλές*, din BYZ. şi NA. Termenul are mai multe sensuri, motiv pentru care el a fost redat diferit în tradiţia biblică românească (a se vedea BDAG, p. 147). Astfel, într-un prim sens, adjectivul se poate traduce prin stabil, ferm, întărit, cu acest înţeles el regăsindu-se, printre altele, în ANANIA (*întărire*). Un al doilea sens trimite la un lucru care este în interesul cuiva, care este spre beneficiul cuiva. Acest sens apare şi în traducerea noastră, ca şi în BIBL.1874 (*de siguranţă*) şi într-o multitudine de traduceri în limbi moderne. În fine, cel de-al treilea sens, acela de certitudine, nu se regăseşte în tradiţia biblică românească, unde, însă, apare forma *de folos* (BIBL.1914, CORN., BIBL.1990 fiind numai cîteva exemple). Această construcţie nu corespunde, însă, textului grecesc, ci provine pe filieră latină, din VULG. *necessarium*.

3:2-3

Pavel foloseşte, în aceste două versete, un joc de cuvinte între termenii *κατατομή* şi *περιτομή*. Cel dintîi apare în BIBL. 1688 sub forma *tăiarea*, iar cel de-al doilea este tradus *tăiarea-împrejur*. În primul caz, în textul original avem de-a face cu un *hapax legomenon* în Noul Testament, care se regăseşte, însă, în literatura greacă antică, precum şi în cartea profetului Ieremia (BDAG, p. 528). Termenul este o referire exagerată, o hiperbolă cu trimitere la actul circumciziei, desemnînd o tăiere severă, o mutilare a trupului (LOUW, 1, p. 224). Cel de-al doilea termen este cel consacrat pentru actul ritual al circumciziei, iar Pavel îl foloseşte cu privire la creştini, la cei care slujesc în Duhul. Prin acest joc de cuvinte se subliniază faptul că ritualul circumciziei fizice, lipsit de componenta spirituală a credinţei în Hristos şi a slujirii în Duhul Sfînt, nu este mai mult decît o mutilare, în vreme ce adevărata tăiere împrejur este una duhovnicească, în care trupul nu mai joacă rolul central (TNTC, p. 146-147).

3:5-6

Apostolul Pavel îşi prezintă, aici, toate calităţile care l-ar fi putut face un foarte bun evreu, mai presus chiar decît erau oponenţii săi iudaizanţi. El identifică o serie de elemente, în biografia şi activitatea sa, care corespundeau întru totul cerinţelor naţionalismului religios iudaic: apartenenţa la seminţia lui Veniamin, ataşamentul faţă de partida

fariseilor, zelul în ceea ce priveşte apărarea Legii şi a comunităţii faţă de creştinismul emergent. Graţie tuturor acestor elemente, Pavel era îndreptăţit să se considere un bun evreu, dar, cu toate acestea, după cum arată în continuare, a ales să renunţe la privilegiul acestui statut, pentru a urma învăţăturii lui Hristos şi a căuta unirea cu El (NAC, p. 129-130). ♦ Cît priveşte calitatea lui Pavel de persecutor al creştinilor, Theodoret al Cirului spune: „«Cînd prigoneam Biserica», spune el, «nu eram condus de iubirea de cinste sau glorie deşartă sau invidie, precum conducătorii iudeilor. Ardeam de rîvna pentru Lege»" (THEODORET, 3.6, p. 59-60).

3:10

BIBL.1688 traduce prin *împreună închipuindu-mă* termenul din textul original *συμμορφιζόμενος*, participiul pasiv al verbului *συμμορφίζω*. Verbul este un hapax legomenon în Noul Testament, avînd sensul de a fi similar în ceea ce priveşte forma sau stilul cu ceva sau cineva. Termenul nu apare nici în SEPT. şi nu este comun nici în literatura clasică de limbă greacă (EDNT, 3, p. 287; BDAG, p. 958).

3:14

În acest verset se găseşte un alt *hapax legomenon*, şi anume verbul *ἐπεκτεινόμενος*, tradus de BIBL.1688 prin *întinzîndu-mă* (în NA., dar şi în BYZ., verbul se găseşte în versetul 13). În literatura clasică greacă, termenul are sensul de a se întinde pînă la limită, cu referire la persoane (BDAG, p. 361). Aşadar, nu este vorba numai despre declararea sau urmărirea unui scop, aşa cum ar putea reieşi din traducerea *tinzînd* (ANANIA şi BIBL.1990), ci despre un efort în sine, după cum indică traducerea din BIBL.1688, regăsită sub aceeaşi formă şi alte versiuni româneşti, precum NT.NITZ., BIBL.1914 sau RADU-GAL.

3:16

BIBL.1688 *aceastaş a gîndi* redă un fragment ce se regăseşte numai în BYZ. şi ERASMUS, fără a mai apărea în NA. În tradiţia biblică românească, însă, majoritatea ediţiilor reflectă, în acest caz, textul BYZ., excepţie făcînd NT.NITZ., CORN., BIBL.1936 şi RADU-GAL. Ediţiile aflate în uzul curent al Bisericii Ortodoxe Române, şi anume BIBL.1990 şi ANANIA, conţin ambele traducerea pasajului în discuţie (*să gîndim la fel*, în fiecare dintre cele două versiuni).

Capitolul al 4-lea

4:2

BIBL.1688 *Evodia* (gr. *Εὐοδία*) şi *Sintih* (gr. *Συντύχη*) sînt două personaje care nu se mai regăsesc în alte scrieri neotestamentare. Traducerea din BIBL.1688 lasă impresia că ar fi vorba despre o femeie şi un bărbat, însă, în realitate, ambele nume sînt feminine, lucru dovedit atît de multitudinea de ocurenţe ale numelui *Συντύχη* în inscripţiile vremii (WBC, p. 241), cît şi de faptul că Pavel foloseşte în versetul următor, cu referire la cele două personaje, un pronume de genul feminin (*αὐταῖς*). Din apelul lui Pavel reiese că între cele două femei exista un conflict sau, cel puţin, o divergenţă de opinii, care afecta comunitatea creştinilor filipeni. Din acest motiv, Apostolul le cere să pună capăt diferendului, fără a-l analiza şi fără a ţine partea cuiva (HNC, p. 260).

4:3

Cuvîntul grecesc *σύζυγος*, ce apare aici în cazul Vocativ şi este tradus de BIBL.1688 prin *soaţe*, desemnează o persoană strîns legată de o altă şi implicată, împreună cu aceasta, într-o anumită activitate (LOUW, 1, p. 514). Totuşi, unii traducători au considerat că au de-a face cu un nume propriu, redîndu-l ca atare, în ciuda faptului că nu există nici un personaj cu acest nume în literatura greacă clasică (BDAG, p. 954). În tradiţia biblică românească, astfel de traduceri se regăsesc în NT.NITZ. (*Sizighe*), BIBL.1990 şi ANANIA (*Sizig*), în cel din urmă caz traducătorul admiţînd că ar putea fi vorba despre un joc de cuvinte (ANANIA, p. 1686, nota c). În rest, ediţiile biblice româneşti traduc fie în linia BIBL.1688, fie printr-o incursiune în etimologia cuvîntului grec, astfel luînd naştere versiunea *tovarăş de jug* (CORN.)

4:10

Prin *nu aveaţi vreme*, BIBL.1688 traduce verbul grecesc *ἠκαιρεῖσθε*, forma de indicativ la diateza medio-pasivă a verbului *ἀκαιρέομαι*. Aceasta este singura ocurenţă a termenului în literatura neotestamentară, dar el se regăseşte în literatura clasică greacă, precum şi în scrierile din perioada apostolică, în particular în *Păstorul lui Herma* (BDAG, p. 34). Sensul său este acela de 'a nu avea oportunitatea, prilejul de a face ceva' (LOUW, 1, p. 627). BIBL.1914 îl traduce prin *n'aţi avut vreme cu prilej*, în vreme ce CORN. redă *vă lipsea prilejul*, iar RADU-GAL. *nu aveaţi timp prielnic*. Pavel nu precizează ce fel de dificultăţi au întîmpinat filipenii în a-şi manifesta îngrijorarea pentru Apostol, dar exegeţii au identificat trei posibile motive: fie nu dispuneanu de resursele materiale necesare, fie nu aveau pe cine să trimită la Pavel, fie nu nu existase pînă atunci nicio situaţie în care Apostolul să fi avut nevoie de ajutorul lor (NIGTC, p. 519).

4:11

Versetul conţine, în textul original, un alt hapax legomenon, şi anume *αὐτάρκης*, tradus de BIBL.1688 prin *destul*. Adjectivul provine din substantivul *αὐτάρκεια*, un termen care se mai regăseşte în literatura paulină şi care desemnează o stare de suficienţă, o stare în care nu este necesar ajutorul extern. Pe plan subiectiv, termenul trimite la starea de mulţumire a unei persoane, în circumstanţele (chiar obiective nefavorabile) ale existenţei sale (BDAG, p. 152). Traducerea preferată de noi se regăseşte în tradiţia biblică românească încă de MICU, fiind preluată şi în FILOTEI, ŞAGUNA şi BIBL.1914. ♦ „A suferi sărăcie este

adesea considerată o necaz, dar abundenţa poate fi şi ea un prilej de necaz. Cel înţelept se înfrînează de la a fi moleşit de abundenţă" (ORIGEN, 4.9, col. 936).

4:15-16

Sintagma *la începutul Evangheliei* nu pare a se referi la debutul misiunii pauline de propovăduire a Evangheliei şi nici la momentele imediat următoare convertirii acestuia, ci strict la începuturile propovăduirii Apostolului printre filipeni (UBS, p. 144). ♦ Oraşul Tesalonic (BIBL.1688 *Solon*) era, în epoca lui Pavel, o aşezare importantă în Macedonia. Aici, Apostolul a reuşit să atragă la creştinism, pentru prima dată, adepţi din păturile sociale înalte, ceea ce i-a determinat pe oponenţi să apeleze la furia mulţimii pentru a-l alunga, iar nu la autorităţi, aşa cum se petrecea, de regulă, în alte zone (NBD, p. 1182).

4:22

BIBL.1688 *casa Chesariului* traduce construcţia *τῆς Καίσαρος οἰκίας*, din textul original al Noului Testament. Termenul *Καῖσαρ* este transliterarea cuvîntului latin *Caesar*, deopotrivă nume propriu şi titlu imperial în sine. Nu avem niciun fel de informaţii potrivit cărora vreun membru al familiei imperiale propriu-zise ori vreun oficial de rang înalt asociat acesteia s-ar fi convertit la creştinism atît de devreme în istoria Bisericii. Drept urmare, cei din casa cezarului (împăratului) trebuie să fi fost oficiali de rang inferior, soldaţi sau chiar simpli funcţionari în cadrul extinsului aparat administrativ central sau local al Imperiului Roman (WBC, p. 281).

EPISTOLA CĂTRE COLOSENI

COMENTARII

de Mihai Vladimirescu

Capitolul 1

1:2

BIBL.1688 prin *Colases* redă forma de Dativ a toponimului *Κολοσσαί*, din textul original. Este vorba, aşadar, despre oraşul Colose, o aşezare situată în sud-estul peninsulei Asia Mică, rămas în istorie, în primul rînd, tocmai pentru epistola adresată de Apostolul Pavel către locuitorii săi. Totuşi, existenţa aşezării este atestată şi în secolele anterioare, Colose înflorind în secolul al VI-lea î.Hr. Conform istoricilor greci, încă din vremea regelui persan Xerxes oraşul era unul important în regiune. În perioada romană, însă, din pricina schimbărilor operate în traseul rutelor comerciale, Colose a pierdut din importanţa economică – dată, în principal, de comerţul cu lînă – în favoarea oraşului Laodiceea, aflat în apropiere. De altfel, însuşi numele cetăţii provine din termenul latin *collosinus*, al cărui sens este acela de 'lînă violet' (BAKER, p. 496). În vremea lui Pavel, oraşul era un amestec de etnii, grecii, frigienii şi evreii vieţuind laolaltă între zidurile sale. Aceeaşi structură etnică se va fi păstrat şi în comunitatea creştină timpurie, căreia i se adresează Apostolul. Mai trebuie notat, de asemenea, faptul că în anul 60 d.Hr., regiunea în care se găsea şi Colose a fost puternic afectată de un cutremur de pămînt, însă Pavel nu face nicio referire la aceste eveniment în epistola sa, semn că veştile despre cutremur nu ajunseseră, încă, la Roma, la momentul redactării scrisorii (NBD, p. 215).

1:5

Prin *cea ce iaste gătită*, BIBL.1688 traduce termenul grecesc *τὴν ἀποκειμένην*, un participiu la diateza medio-pasivă al verbului *ἀπόκειμαι*. Acest verb apare de puţine ori în scrierile neotestamentare, iar în afara epistolelor pauline nu se mai regăseşte decît la Luca 19:20. Chiar şi la Pavel, numai aici cuvîntul descrie obiectul nădejdii creştinilor (ICC, COLOS., p. 197). Sensul său primar este acela de 'a pune deoparte', 'a păstra', însă, în cazul de faţă, el are un sens mai restrîns, trimiţînd la rezervarea, la (pre)gătirea unei recompense. Cu acest înţeles, termenul apare în epocă în diverse documente şi diplome prin care se recunoaşte unor persoane contribuţia sau îndeplinierea responsabilităţilor comunitare (BDAG, p. 113).

1:7

Epafras (BIBL.1688 *Epafra*) era originar din Colose şi fusese, probabil, convertit la creştinism de către Pavel, în perioada în care acesta locuise la Efes. Nu putem şti dacă el a făcut parte din grupul de propovăduitori coordonaţi de Pavel însuşi sau şi-a asumat misiunea predicării Evangheliei în Colose pe cont propriu. Totuşi, această a doua variantă pare mai puţin plauzibilă, într-o vreme atît de tulbure precum cea a creştinismului primar (NIGTC, 1996, p. 63).

1:10

BIBL.1688 traduce prin *plăcearea* termenul grecesc *ἀπρεσκείαν*, un *hapax legomenon* ca atare în Noul Testament (DBLG, 742). Cuvîntul apare în literatura clasică, avînd, în general, un sens peiorativ. Totuşi, el se regăseşte şi cu un înţeles pozitiv, desemnînd dorinţa cuiva de a face ceva plăcut, care produce satisfacţie (BDAG, p. 129). Verbul corespunzător apare de paisprezece ori în epistolele pauline, trimiţînd, în toate cazurile, la obligaţia omului de a-l mulţumi pe Dumnezeu sau de a-i mulţumi pe alţii, ca expresie a ascultării poruncii lui Dumnezeu (WBC, p. 22-23).

1:12

Termenul *ἱκανώσαντι*, tradus de BIBL.1688 prin *învrednicit*, este un participiu al verbului *ἱκανόω*, acesta regăsindu-se, cu excepţia versetului de faţă, numai la 2Cor. 3:6, în întreg Noul Testament. Sensul verbului este acela de 'a face capabil', 'a face competent' (EDNT, 2, p. 185). Au fost identificate şi alte sensuri, precum a califica sau a autoriza (MACARTHUR, COLOS., p. 36); în orice caz, este vorba despre a da o posibilitate, iar nu despre o răsplată, aşa cum s-ar putea deduce din înţelesul verbului românesc 'a învrednici'. Cu toate acestea, ediţiile biblice în limba română folosesc acest verb, o excepţie notabilă reprezentîndu-o NT.NITZ., care traduce mai aproape de sensul termenului original, folosind construcţia *v'a făcut destoinici*, pe care am preluat-o şi în traducerea noastră. De menţionat că NT.NITZ. întrebuinţează persoana a doua

plural, pornind de la o tradiţie textuală adoptată şi de NA, în vreme ce BYZ. şi ERASMUS, precum şi ediţiile româneşti ce urmează această linie, folosesc persoana întîi plural. ♦ Sfîntul Vasile cel Mare se referă la acest verset, scriind: „El, legînd pe ce puternic (pe diavol), i-a smuls instrumentele, (adică) pe noi, de care se folosea în orice faptă rea, şi ne-a făcute instrumente plăcute Stăpînului, gata, prin voinţa noastră liberă, pentru orice faptă bună. Prin El am fost conduşi la Tatăl, am fost mutaţi din împărăţia întunericului în locul revenit sfinţilor, «în împărăţia luminii»" (VASILE CEL MARE, DUH, VIII, p. 34).

1:15

Construcţia greacă *πρωτότοκος πάσης κτίσεως*, tradusă de BIBL.1688 prin *mai înainte născut de toată zidirea* a suscitat numeroase comentarii şi controverse, atît în ceea ce priveştese sensul conceptului *πρωτότοκος*, cît şi în ceea ce priveşte raportul său cu creaţia, cu zidirea. Pornind de la folosirea Genitivului în această sintagmă, s-a sugerat că ar fi vorba atît despre prioritatea temporală a Fiului în raport cu creaţia, cît şi despre suveranitatea Sa asupra acesteia. Totuşi, argumentele aduse în acest sens au fost demontate de exegeza contemporană, rămînînd numai ideea anterioriţăţii naşterii Fiului din Tatăl faţă de crearea lumii, precum şi ideea distincţiei fundamentale între Acesta şi lumea creată (ICC, COLOS., p. 211-212). Traducerea din BIBL.1688 diferă de NT.1648 *născut dintîiu a tot faptul* şi nici nu este preluată de MICU, aici regăsindu-se forma *mai întîiu născut decît toată făptura*.

1:16

Am tradus denumirile cetelor îngereşti după BIBL.1914 şi ANANIA (la fel şi în BIBL.1874 sau BIBL.1936), deşi ele apar diferit în aceste ediţii, faţă de formele din BIBL.1688. Mai notăm, în tradiţia biblică românească, seriile: *scaune de domnii*, *dregătorii*, *domnii*, *stăpîniri* (CORN.); *tronuri*, *domnii*, *căpetenii*, *stăpîniri* (NT.NITZ. şi RADU-GAL.). NT.1648 traduce *scaune*, *domnii*, *împărăţii*, *puteri*. Trebuie menţionat, de asemenea, faptul că termenul *θρόνοι* ('scaune' sau 'tronuri') nu mai apare, ca denumire a unei cete din ierarhia îngerească, nicăieri în Noul Testament. El se regăseşte, însă, în literatura apocaliptică iudaică, desemnînd o categorie de fiinţe spirituale cereşti aflate în imediata apropiere a lui Dumnezeu (NIGTC, 1996, p. 92).

1:20

BIBL.1688 traduce prin *să împace* şi *împăcînd* două verbe diferite din textul original, şi anume *ἀποκαταλλάξαι* şi *εἰρηνοποιήσας*. În primul caz, avem de-a face cu un verb care nu mai apare în Noul Testament decît o singură dată, tot într-un text paulin, la Efes. 2:16, şi care nu se regăseşte în literatura clasică greacă. Sensul său este, însă, uşor de intuit, el fiind un compus al lui *καταλλάσσω*, verb al cărui sens este acela de a preschimba o relaţie de ostilitate într-una de prietenie, a reconcilia, a împăca (BDAG, p. 521). Este posibil ca verbul compus folosit aici să fie chiar o creaţie a Apostolului Pavel (WBC, p. 53). Cît priveşte cel de-al doilea termen, acesta este, la rîndul său, un cuvînt compus, al cărui sens literal este acela de 'a face pace' (EDNT, 1, p. 397). Perechea de termeni este tradusă în MICU prin *să împace* şi *făcînd pace*, aceeaşi traducere regăsindu-se şi în BIBL. 1914 şi, cu topică uşor modificată, în BIBL.1990 şi ANANIA.

1:23

Construcţia *μὴ μετακινούμενοι* din BYZ. şi NA apare în BIBL.1688 sub forma *nemutîndu-vă*, iar în BIBL.1914 este tradusă prin *nemişcaţi*. Alte variante sînt *nefiind clintiţi* (NT.NITZ.), *nu veţi părăsi* (BIBL.1874), *fără să vă abateţi* (CORN.), *neclintiţi* (RADU-GAL., BIBL.1990, ANANIA). Verbul folosit aici de către Pavel nu este unul comun în limba greacă a epocii, sensurile sale variind de la 'a pune deoparte' sau 'a îndepărta', pînă la 'a se muta' sau 'a fi deplasat' (TDNT, 3, p. 720).

1:26

Termenul *γενεά*, al cărui plural este tradus de BIBL.1688 prin *neamuri* este unul polisemantic. El poate desemna oamenii de aceeaşi generaţie, de aceeaşi etnie sau rasă, dar poate să se refere şi la descendenţi – în contextul succesiunii generaţiilor – precum şi la o perioadă de timp nedeterminată, corespunzătoare speranţei medii de viaţă a unei generaţii (DBLG, 1155). În cazul de faţă, autorul vrea să sublinieze vechime tainei ascunse a iconomiei divine, motiv pentru care traducerea trebuie să ia în calcul sensul de generaţie al termenului grecesc. Aşadar, Pavel arată că taina a rămas ascunsă veacuri la rînd şi generaţii după generaţii. În general, însă, ediţiile româneşti traduc prin *neamuri*, la fel ca BIBL.1688, întrucît cuvîntul generaţie nu pătrunsese încă în uzul religios curent. O excepţie este BIBL.1874, care traduce *generaţiunile*, influenţată, probabil, de versiunile contemporane în limbi moderne. Dintre ediţiile aflate actualmente în uzul Bisericii Ortodoxe Române, numai ANANIA are *generaţii*, în vreme ce BIBL.1990 traduce *neamurilor*.

Capitolul al 2-lea

2:1

Oraşul Laodiceea (BIBL.1688 *Laodichia*) a fost fondat de regele sirian Antioh al II-lea, în jurul anului 250 î.Hr. Aflată în Asia Mică, în apropiere de Colose, Laodiceea a devenit, în perioada romană, un important centru al industriei textile, în paralel dezvoltîndu-se şi activitatea financiar-bancară. Ca şi Colose, Laodiceea a fost puternic afectată de cutremurul din anul 60 d.Hr., fiind reconstruită din fondurile locale, întrucît aristocraţia a respins ajutorul imperial. În ceea ce priveşte comunitatea creştină, ea a fost fondată în urma activităţii lui Pavel în zona Asiei Mici, devenind, ulterior, una dintre cele mai importante Biserici creştine primare. Laodiceea este menţionată şi în cartea Apocalipsei, printre cele şapte Biserici cărora li se

adresează autorul acestei scrieri (EDB, p. 790).

2:4

BIBL.1688 *cuvinte amăgitoare* traduce termenul *πιθανολογίᾳ*, din textul original al Noului Testament. În NT.1648, traducerea preferată este *cuvinte fățarnice*, în vreme ce MICU redă *cuvinte prigonitoare*. Aceste diferenţe în traducere sînt de înţeles, întrucît cuvîntul grecesc nu mai apare în alt loc în Noul Testament. El este un compus pe baza termenului *πιθανός*, care desemnează, în primul rînd, o persoană capabilă să convingă, dar şi un argument sau un comportament convingător, persuasiv (LIDDELL, p. 639). Cuvîntul compus din acest verset al Epistolei către Coloseni se referă, în consecinţă, la o vorbire sau o argumentaţie convingătoare, în general la capacitatea de a convinge, la persuasiune (BDAG, p. 812). În cazul de faţă, însă, Pavel îl foloseşte într-un sens negativ, pentru a desemna cuvintele înşelătoare, amăgitoare, minciunile folosite de unii pentru a-i deturna pe creştinii coloseni (UBS, COLOS., p. 47).

2:10

Am tradus cuvintele greceşti *ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας* prin *începătoria şi stăpînia* pentru a fi consecvenţi cu traducerea acestora din Col. 1:17, deşi BIBL.1688 redă *biruinţa şi putearea*. Aici, Pavel nu are în vedere strict cetele îngereşti ale începătoriilor şi stăpîniilor, ci se referă, în general, la acele fiinţe divine intermediare între Dumnezeu şi om, care populau filosofiile gnostice ce ameninţau inclusiv comunitatea creştină din Colose (ANANIA, p. 1689, nota e). Aşadar, apostolul insistă pe faptul că Hristos este superior oricăror altor fiinţe spirituale.

2:15

BIBL.1688 *întru fățișare* traduce grecescul *ἐν παρρησίᾳ*, termen a cărui traducere în limbaj contemporan ar fi 'în public' (DBLG, 4244). Totuşi, sensul primar al acestui cuvînt implică şi ideea de curaj, de îndrăzneală, de francheţe; de aici, traducerea din MICU: *cu îndrăzneală*. De asemenea, BIBL.1936 caută să reflecte acest sens, atunci cînd redă întreaga construcţie din textul original prin *le-a dat în vileag, cu hotărîre*. Noi am preluat traducerea *în văzul tuturor*, din BIBL.1990, pentru că se apropie cel mai mult de sensul precizat al termenului grecesc. ♦ BIBL.1688 *prin ea* trimite la cruce, menţionată în versetul anterior. De altfel, unele traduceri româneşti adaugă şi acest cuvînt, pentru a clarifica sensul versetului (de pildă, RADU-GAL. adaugă *prin cruce*). ♦ Origen scrie despre „domniile şi puterile răului": „Şi dacă aşa ni S-a înfăţişat Iisus nu numai cu Dumnezeirea Sa lăuntrică şi ascunsă de cei mulţi, ci şi cu trupul, pe care-l voia preamărit de toţi cei ce-L urmau, atunci putem: toţi L-au putut vedea pe Iisus înainte de a fi «dezbrăcat domniile şi puterile» răului şi înainte de a fi «murit păcătului»" (ORIGEN, CELS., 2. LXIV, p. 153).

2:18

Versetul este unul dificil, din cauza termenilor rari folosiţi de Apostolul Pavel, dar şi din cauza topicii sale. Mai întîi, în legătură cu BIBL.1688 *să nu vă asupească*, trebuie spus că el traduce un cuvînt grecesc foarte rar, şi anume o formă a verbului *καταβραβεύω*. Acest verb este un compus al lui *βραβεύω*, al cărui sens este acela de a evalua activitatea unei persoane, emiţînd o judecată, o decizie, acordîndu-i un calificativ sau un premiu (BDAG, p. 183). Prin urmare, forma folosită de Pavel şi care este foarte rară şi în literatura clasică greacă, ar avea un sens negativ, de evaluare greşită, incorectă (HERMENEIA, p. 117). Pe această idee ne-am bazat şi noi traducerea, însă tradiţia biblică românească oferă şi alte variante, generate, în principal, de raritatea termenului grecesc. Astfel, MICU, FILOTEI şi BIBL.1914 au *să nu vă amăgească*, BIBL.1874 dezvoltă prin *Să nu vî răpéscă (...) resplata vóstră*, NT.NITZ. traduce *să nu vĕ facă să perdeţĭ darul de biruitor*, CORN. *să nu vă răpească premiul alergării*, iar RADU-GAL. redă *să nu vă smulgă cununa biruinţei* (o traducere similară oferă şi BIBL.1990). ♦ Verbul *ἐμβατεύω*, tradus de BIBL.1688 prin *cercetîndu-le*, se regăseşte numai aici în întreg Noul Testament, motiv pentru care, de altfel, el a şi făcut obiectul unei aprigi controverse exegetice şi traductologice. În SEPT., termenul este folosit de cîteva ori, cu sensul de a intra în ceva sau a păşi în interior a ceva, dar şi cu înţelesul de a lua ceva în posesie (LUST). Literatura extrabiblică, însă, atestă folosirea verbului în cadrul religiilor de mistere, acolo unde el desemna acţiunea celor care tocmai ce primiseră misterele, adică pătrunderea acestor taine, însoţită, poate, şi de anumite viziuni (TDNT, 2, p. 535). În fine, un al treilea sens ar fi acela de a intra în detalii cu privire la ceva, a cerceta îndeaproape un lucru (BDAG, p. 321). Aşadar, în cazul de faţă, ar putea fi vorba despre două înţelesuri: fie Pavel se referă la eventualele stări extatice ale celor care se închinau îngerilor, stări prin care aceştia căutau să-i convingă pe creştini de veridicitatea învăţăturii lor, fie Apostolul îi condamnă pe aceşti eretici pentru faptul că încercau să detalieze teme teologice care erau peste puterea de pricepere a minţii omeneşti.

2:23

Traducerea ultimei părţi a versetului este extrem de dificilă, reprezentînd una dintre marile provocări exegetice ale *Epistolei către Coloseni*. Textul grec are o topică uşor neobişnuită care, dublată de polisemantismul unor termeni, îl face greu de înţeles. Traducerea din BIBL.1688, care corespunde, ca idee, şi celei preferate de noi, pare bizară, întrucît s-ar înţelege că Pavel critică practicile eretice tocmai pentru că nu oferă satisfacţie trupului. Cu toate acestea, traducerea reflectă cel mai îndeaproape sensul literal al pasajului original. Literatura patristică, precum şi o parte a exegezei moderne şi contemporane, a încercat să explice textul prin aceea că Apostolul critică falsa religie pentru că, prin poruncile şi practicile pe care le promova, desconsidera trupul omenesc şi îl priva chiar şi de drepturile şi nevoile sale îngăduite de Dumnezeu (WBC, p. 154; a se vedea şi ANANIA, p. 1690, nota b). Totuşi, această

interpretare nu este nici pe departe unanim acceptată, dovadă stînd şi traducerile româneşti precum cea din BIBL.1936, *n'au nici un preţ şi sînt to spre măgulirea trupului* (asemănătoare cu cea din BIBL.1990). Această traducere caută, mai degrabă, să redea un text care să se potrivească ansamblului învăţăturii pauline şi creştine, în general, decît să traducă sensul propriu-zis al termenilor greceşti. Alte ediţii româneşti, precum CORN., găsesc cheia traducerii în sensul lui *πρὸς*, pe care îl traduc prin *împotriva*, iar nu prin *către* sau *pentru*. Cu alte cuvinte, învăţăturile şi practicile eretice n-ar avea nicio valoare *împotriva* săturării trupului, deci nu ar folosi la nimic în lupta împotriva patimii lăcomiei (a se vedea şi HNC, p. 310).

Capitolul al 3-lea

3:1

Pavel pare a răspunde în acest verset unei întrebări firește a creştinilor: dacă am murit cu Hristos, cum mai continuu să trăiesc? El spune că viaţa în Hristos este una ascunsă (gr. *κέκρυπται*), aşa cum, după cum deducem din versetul următor, este şi Hristos Însuşi. Scopul Apostolului, însă, nu a fost, probabil, acela de a oferi o certitudine credincioşilor cu privire la viaţa de apoi şi, în continuare, cu privire la a doua venire a Domnului, ci acela de arăta că viaţa în Hristos, inaugurată prin Botez (aşadar, viaţa pămîntească însăşi), este una care se duce dincolo de ochii lumii, o viaţă ascunsă, eminamente interioară (NAC, p. 282-283; UBS, COLOS., p. 75). Această interpretare este susţinută de îndemnurile Apostolului din versetele imediat anterioare, precum şi de consideraţiile acestuia din versetul următor.

3:8

BIBL.1688 traduce prin *graiul cel grozav* termenul *αἰσχρολογίαν* din textul original. Cuvîntul este un *hapax legomenon* în Noul Testament, dar el este un compus al lui *αἰσχρός*, un adjectiv folosit de cîteva ori de Pavel în epistolele sale, al cărui sens este acela de ruşinos, neruşinat (DBLG, 156). Aşadar, termenul de faţă are înţelesul de vorbire neruşinată sau ruşinoasă. Traducerea din BIBL.1688 se înscrie în linia inaugurată de NT.1648, care redă textul grecesc prin *cuvinte grozave*. MICU, însă, traduce mai aproape de înţelesul original, prin *cuvîntul de ruşine*, această traducere regăsindu-se şi în BIBL.1914, dar şi în RADU-GAL. Alte traduceri întîlnim la NT.NITZ., care redă *vorbire disprețuitoare*, la CORN. (*vorbele ruşinoase*), precum şi la ANANIA (*cuvîntul neruşinat*).

3:11

Alături de Gal. 3:25, acest verset reprezintă unul dintre punctele centrale ale discursului social paulin. „Inegalităţile lumii antice erau adînc înscrise în structura societăţii şi existau suficiente criterii, începînd de la etnie sau rasă şi pînă la avere, pentru ca acestea să opereze la toate nivelurile (...) Creştinismul, însă, a identificat criteriul în raport cu care toţi oamenii erau egali, şi anume statutul înaintea lui Dumnezeu (...) Aşadar, mesajul evanghelic nu este acela al unei egalităţi formale, instituţionalizate, căci acest lucru era, probabil, mult peste puterea de gîndire a aproape tuturor locuitorilor lumii vechi. Mai degrabă, este vizată o egalitate de dincolo de diferenţierile artificiale pe care le presupunea traiul în Imperiul Roman. Acest lucru trebuie coroborat cu conceptul de «Împărăţie a Cerurilor» sau «Împărăţie a lui Dumnezeu»" (Mihai Valentin Vladimirescu, *Fenomenul globalizării din perspectivă antropologică şi religioasă*, Editura Muzeului Naţional al Literaturii Române, Bucureşti, 2013, p. 53-54). ♦ BIBL.1688 *schith* traduce grecescul *Σκύθης*, etnonim ce desemna, în mod curent, triburile semi-nomade care populau zona din nordul şi estul Mării Negre (NBD, p. 1069). Totuşi, în acest verset, Pavel îi menţionează pe sciţi nu pentru importanţa lor istorică, politică sau militară, ci pentru a sublinia faptul că în Hristos omul 'civilizat' nu este cu nimic mai presus decît barbarul şi nici chiar decît scitul, considerat, în epocă, paradigma extremei barbarii (WBC, p. 193; ICC, COLOS., p. 286).

3:18

Verbul pe care BIBL.1688 îl traduce prin *ascultaţi* este *ὑποτάσσεσθε*, forma de imperativ la diateza medie a lui *ὑποτάσσω*. Termenul este, însă, mai dur decît traducerea oferită de vechea ediţie românească, întrucît implică ideea de subordonare, de supunere (BDAG, p. 1042). De altfel, încă din NT. 1648 el era tradus în acest sens (*plecaţi-vă*), iar versiunile ulterioare BIBL.1688 au subliniat acest lucru (MICU, de pildă, reia traducerea din NT.1648). NT.NITZ. traduce *fiţi supuse*, la fel ca şi CORN., RADU-GAL. sau ANANIA, acelaşi sens reliefîndu-l şi BIBL.1990 (*supuneţi-vă*). Subordonarea menţionată aici reprezenta norma în epocă, astfel încît acest mod de prezentare a relaţiilor dintre soţi nu trebuie să surprindă. Aşadar, eforturile de a 'cosmetiza' aceste relaţii prin explicaţii şi interpretări suplimentare sînt inutile, întrucît Pave scrie într-un context istorico-social determinat şi către un public care vieţuia tocmai în acest context (UBS, COLOS., p. 92-93).

3:22

Versetul conţine, în textul original, doi termeni aparte, folosiţi, fiecare, de numai două ori în întreg Noul Testament. Este vorba, mai întîi, despre *ὀφθαλμοδουλίᾳ*, un cuvînt tradus de BIBL.1688 prin *slujbe înaintea ochilor*. Traducerea din vechea ediţie românească este corectă, întrucît descompune, pur şi simplu, termenul grecesc în cuvintele sale componente. Noi am oferit o traducere mai amplă, explicativă, după cum o face şi BIBL.1914 (*nu numai înaintea ochilor slujindu-le*), CORN. (*nu numai cînd sînteţi supt ochii lor*) sau ANANIA (*nu cu slujire doar de ochii lumii*). ♦ Cel de-al doilea termen este *ἀνθρωπάρεσκοι*, redat în BIBL.1688 prin *cei ce fac să placă oamenilor*. Şi în acest caz, avem de-a face cu un cuvînt compus, tradus de BIBL.1914 prin *cei ce vor să placă oamenilor*, de RADU-GAL. prin *unii ce caută să placă oamenilor*, iar de ANANIA prin *cu gîndul de a*

plăcea oamenilor. ♦ „Pavel sugerează că Dumnezeu a creat toate persoanel pentru a fi născute libere şi spune aceasta pentru a păzi stăpîni de aroganţă. Sclavia este în sine un semn al inegalităţii în lume, al blestemului lui Cain. De fapt, omul înţelept este liber întotdeauna, deşi este în afară sclav, pe cînd adevăraţii sclavii sînt păcătoşii cei nebuni" (AMBROSIASTER, COLOS., p. 202).

Capitolul al 4-lea

4:5

Sintagma *cei den afară*, din BIBL.1688, se referă la cei din afara Bisericii, la necreştini, faţă de care membrii comunităţii căreia i se adresează Pavel aveau datoria de a se comporta cu înţelepciune, pentru a nu da ocazia acestora să denigreze învăţătura creştină (MACARTHUR, COLOS., p. 184). Tocmai din acest motiv, Apostolul le cere creştinilor să 'răscumpere vremea', adică să folosească prilejul întîlnirilor cu păgînii pentru a propovădui Evanghelia (ANANIA, p. 1691, nota c) şi pentru a fi ei înşişi o mărturie vie a mesajului hristic.

4:10

BIBL.1688 *Marho* îl desemnează pe Ioan Marcu, ierusalimiteanul care a călătorit, alături de Pavel şi Barnaba, în Cipru, în prima călătorie misionară a Apostolului. La Pergam, în Asia, Marcu s-a hotărît să se întoarcă la Ierusalim (Fapte 13:13), ceea ce a provocat o răcire a relaţiilor sale cu Pavel. În cele din urmă, acestea au revenit la normal, iar Apostolul neamurilor îl numeşte pe Marcu (la Filim. 1:24) 'împreună-lucrător'. BIBL.1688 notează că Marcu era *nepotul* lui Barnaba, traducînd termenul grecesc *ὁ ἀνεψιὸς*. Acest cuvînt, însă, desemnează un alt grad de rudenie, şi anume vărul, acesta fiind sensul cu care termenul apare în literatura greacă clasică (BDAG, p. 78). În ciuda faptului că traducerea din BIBL.1688 era, în mod evident, una eronată, ea s-a păstrat chiar şi în BIBL.1914, dar şi în ediţii paralele precum NT.NITZ. şi BIBL.1874. CORN. traduce corect *vărul*, la fel procedînd şi RADU-GAL., BIBL.1990 şi ANANIA. Eroarea traducătorilor vechi – preluată şi de cei mai noi – vine din faptul că termenul grecesc în discuţie a fost folosit, într-o perioadă mai tîrzie, şi pentru desemnarea 'nepotului' (ICC, COLOS., p. 300).

4:13

BIBL.1688 *Ierapolis* redă toponimul *Ἱεράπολις*, numele unui important oraş din provincia romană Asia, în Turcia de astăzi. Cunoscut, în limbile moderne, sub denumirea de Hierapolis, oraşul fusese întemeiat într-o zonă cu multe izvoare termale, renumite pentru calităţile lor medicinale. Odată ieşite la suprafaţă, apele calde dădeau naştere la spectaculoase bazine şi cascade, printre stîncile pe care depunerile de carbonat de calciu le acopereau în alb. Graţie acestor elemente naturale, oraşul devenise un centru al cultelor păgîne, în epoca greco-romană. Zona atrage şi astăzi mulţi turişti graţie izvoarelor termale şi teraselor spectaculoase, pe locul vechiului Hierapolis aflîndu-se oraşul Pamukkale ('castel alb', în limba turcă) (NBD, p. 473).

4:14

Pavel îl menţionează aici pe Luca, autorul tradiţional al celei de-a treia Evanghelii şi al cărţii *Faptele Apostolilor*. Numele acestuia nu mai apare, în întreg Noul Testament, decît în alte două locuri, tot în scrierile pauline, şi anume la 2Tim. 4:11 şi Filim. 24:2. Deşi a fost unul dintre personajele-cheie ale Bisericii primare, despre Luca nu se cunosc prea multe lucruri, cu excepţia celor păstrate în tradiţia Bisericii şi în unele izvoare scrise, precum prologul anti-marcionit al Evangheliei atribuite lui, redactat în secolul al II-lea. Astfel, ştim că Luca era un non-evreu, originar din Antiohia, şi că era de profesie medic. El l-a însoţit pe Pavel în activitatea sa misionară şi a murit, conform prologului, în Beotia (Grecia centrală), la vîrsta de optzeci şi patru de ani (NAC, p. 330-331).

EPISTOLA ÎNTÎI CĂTRE TESALONICENI

COMENTARII

de Claudiu-Ioan Coman

Introducere

Tesalonicul era unul dintre cele mai importante oraşe care s-a bucurat de o soartă bună de-a lungul celei mai mari părţi a perioadei clasice şi romane. El a fost fondat în jurul anului 315 î.Hr. de către Casandru, fost general al lui Alexandru cel Mare, pe locul sau aproape de locul Thermei, la extremitatea Golfului Thermaic, numit acum Golful Salonic (REID, 2008, p. 1193). El îşi trage numele de la 'Thesalonica', fiică regelui Filip al II-lea şi soră a lui Alexandru Macedon (MIRCEA, 1995, p. 522). Roma îl anexează abia în anul 167 î.Hr., însă statutul de oraş liber va fi obţinut în 42 î.Hr., fiind guvernat de cinci sau şase 'politarhi', care, de fapt, erau magistraţii şefi ai *polisului* (THISELTON, TES., 2011, p. 10). Mult mai tîrziu, pentru locuitorii Imperiului bizantin, Tesalonicul, oraşul portuar de la Marea Egee, rămăsese al doilea ca importanţă, după Constantinopol (MACCULLOCH, 2011, p. 417). Datorită poziţiei sale, oraşul a cunoscut un comerţ înfloritor; prin el trecea Via Egnatea, între Roma şi Orient. Drumul începea la Neapolis şi trecea prin Filipi (Amfipolis), Apolonia şi Tesalonic, iar apoi se îndrepta spre vest, de-a lungul Macedoniei, înspre coasta Mării Adriatice, şi ajungea la Dirachium, de unde călătorii puteau trece în Italia. Campaniile misionare ale apostolului Pavel au fost cu mult uşurate atunci cînd existau astfel de drumuri principale, care erau autostrăzile lumii străvechi. Misionarii au parcurs circa 33 de mile (53 de km) pînă la Amfipolis, 27 de mile (43 de km) pînă la Apolonia, şi apoi 35 de mile (56 de km) pînă la Tesalonic; dacă toate aceste distanţe reprezintă fiecare cîte o călătorie de o zi, atunci ei trebuie să fi folosit cai (cf. Fapte 21:15), însă e posibil ca Luca să menţioneze doar oraşele principale prin care au trecut (HOWARD MARSHALL, 2009, p. 293-294). Acesta este drumul pe care Sfîntul Pavel şi însoţitorii săi au călătorit de la Philippi la Tesalonic (cf. Fapte 17:1). Tesalonicul avea o populaţie evreiască, probabil mai mult decît suficientă pentru a întemeia o sinagogă. O dovadă arheologică recentă arată că mai tîrziu a existat o sinagogă samariteană în oraş. Siturile arheologice din oraş includ părţi ale zidului roman al cetăţii, un forum roman din secolul I şi o veche agora elenistică, un hipodrom, trei arcade ale arcului de triumf al lui Galeriu şi cîteva biserici bizantine. Poarta Vardar, care se înălţa peste Via Egnatea în partea de vest a oraşului, după cum arcul lui Galeriu se înălţa peste aceasta în extremitatea estică a cetăţii, a fost demolată în secolul al XIX-lea. O inscripţie de pe poartă datînd cam din ultima parte a secolului I sau din prima parte a secolului al II-lea î.Hr., foloseşte cuvîntul grecesc *polotarchēs*, 'oficialitate civilă', cuvînt care mai apare doar în relatarea din Fapte despre misiunea paulină în oraşul respectiv (REID, p. 1194) şi folosit cu precădere în Macedonia pentru a desemna pe dregătorii oraşului care nu erau de origine romană; inscripţiile au confirmat, aşa cum am menţionat mai sus, acurateţea informaţiei din Fapte 17:6. ♦ În ceea ce priveşte autorul, deşi mărturia tradiţiei, cît şi adresarea din 1:1-3 unde, înşiruirea numelor lui Pavel, Silvan şi Timotei ca expeditori ai epistolei conduce spre certitudinea că sîntem în faţa unui text paulin, totuşi au existat cîteva obiecţii, venite din partea unor exegeţi care au avansat o ipoteză interesantă: 1Tes. ar fi, în forma actuală, rezultatul unei combinaţii fericite a două sau mai multe epistole şi fragmente originale. Un argument puternic în acest sens îl oferă analiza exegetică a lui Earl J. RICHARDS, care demonstrează că epistola ar conţine o serie de anomalii, printre care se remarcă în mod special două. De exemplu, rugăciunea de mulţumire a apostolului din 1:2-10 este identică cu cea din Fil. 1: 3-8 şi cu epistola către Filimon, v. 4-6, apoi un verset scurt, dar cuprinzător 2: 13 seamănă izbitor cu alte două texte pauline: Rom 1:8-9 şi 1Cor. 1:4-7. Însă, datorită faptului că anomaliile de vocabular sînt prezente în toată literatura paulină doar în cazul epistolei 1 Tes, Earl J. RICHARDS avansează ipoteza unui caracter compozit pentru această epistolă (RICHARDS, p. 11-12). De aceeaşi părere este şi biblistul D. C. Parker care, într-o monumentală introducere la studiul Noului Testament susţine că, înainte de a se raporta strict la textul neotestamentar, exegetul trebuie să studieze rolul scribului. Studierea rolului pe care l-au avut scribii este deosebit de importantă pentru critica textuală deoarece stilul în care a compilat acesta unele texte, uneori adăugînd expresii care nu făceau iniţial parte din vocabularul standard al autorului

respectiv. Aceste aspecte îl ajută pe cititor să înţeleagă cum au fost scrise şi, mai ales, cum au fost citite epistolele în cadrul comunităţilor creştine cărora le erau destinate (PARKER, 2008, p. 246-247). Tehnica despre care vorbesc autorii de mai sus nu se limitează, din fericire, la epistola adresată de Sfîntul Pavel comunităţii din Tesalonic, ci poate fi mai uşor înţeleasă dacă luăm în considerare un procedeu redacţional folosit de autorul Evangheliei după Marcu şi care este denumit 'sandwich-ul lui Marcu'. Mai exact, este vorba despre un text care serveşte ca 'umplutură' între 'două bucăţi de pîine'. Procedeul urmăreşte să arunce o nouă lumină, să evidenţieze un aspect deosebit de important pentru cititor, aspect care altfel ar putea să treacă neobsevat, mai ales pentru un cititor neprofesionist. Prin urmare, metoda folosită de Richards nu contravine principiilor general valabile, stabilite de majoritatea bibliştilor care admit că autorul epistolei este Sfîntul Pavel. După modelul din *Evanghelia* lui Marcu, putem concluziona că, probabil, textele inserate în 1Tes. nu sînt decît expresii standard pe care apostolul obişnuia să le utilizeze după aceleaşi principii ale celei mai timpurii evanghelii. Scopul final era, firește, să le arate creştinilor cărora li se adresează că se roagă permanent pentru ei, mulţumind lui Dumnezeu pentru darurile bogate pe care le-a revărsat asupra lor. Sînt motive întemeiate să credem că, pe bună dreptate, rezultatul final din epistola adresată tesalonicenilor – cu mici diferenţe – este rod al muncii laborioase a apostolului şi a celor care îi erau alături în activitatea de evanghelizare. Totuşi, cîţiva exegeţi, mai ales dintre aceia care fac parte din Şcoala de la Tübingen, au pus la îndoială paternitatea paulină a epistolelor adresate tesalonicenilor. Însă numărul de cercetători care a urmat această direcţie a fost, din fericire, limitat. ♦ Epistola 1Tes. nu prezintă probleme majore în ceea ce priveşte stilul şi forma literară. Principalul motiv este acela că ea nu prezintă chestiuni doctrinare, ci este expresia bucuriei în libertatea Sfîntului Duh, conţinînd amintiri, mulţumiri, îndemnuri şi avertismente. Ca şi celelalte epistole din corpusul paulin, epistola copiază modelul introducerii scrisorilor elenistice obişnuite, 'A către B, salutare', dar prezintă şi o extensiune de la acest tipar de bază. În legătură cu aspectul acesta, D. Moo arată că includerea mai multor persoane în salutul unei epistole era un procedeu neobişnuit în vechime; probabil că cititorii de atunci au văzut în pluralul 'noi' o dovadă autentică a paternităţii. Persoana întîi, singular apare uneori în ambele epistole (1Tes. 2:18; 3:5; 5:27; 2Tes. 2:5; 3:17). O asemenea formulare ar fi de-a dreptul nepotrivită dacă epistolele ar fi avut mai mulţi autori. Ca atare, persoana întîi, plural ar putea fi un simplu procedeu literar, un 'plural al autorului' adecvat formei parenetice a epistolelor. Probabil că, în această privinţă, situaţia de mijloc ar fi cea mai potrivită. Faptul că Pavel îi menţionează pe Silvan şi Timotei datorită relaţiilor strînse pe care aceştia le aveau cu tesalonicenii trebuie luat în serios. Pavel este însă autorul principal al epistolei (D. MOO, D. A CARSON, p. 614). ♦ Destinatarii sînt credincioşii din Tesalonic, comunitate întemeiată de apostolii Pavel şi Timotei (cf. Fapte 17:1-9). Dacă ne întrebăm în ce mod au fost convertiţi tesalonicenii şi sperăm să aflăm în relatarea din Fapte mai multe amănunte în acest sens, efortul nu ar produce rezultatele pe care le aşteptăm. Luca nu prezintă povestea vreunei convertiri din timpul vizitei apostolului Pavel la Tesalonic, dar a indicat deja cu lux de amănunte genul de discurs pe care îl ţinea deja Pavel în sinagogi (Fapte 13: 16 ş. u.). De aceea, el se mulţumeşte să facă în cap. 17 doar un rezumat al evanghelizării lui apostolului. Ea era bazată pe *Scripturi*, pe Lege (Tora), din moment ce aceasta era autoritatea acceptată de iudei şi creştini, şi a fost una care se folosea de argumentare. El le explicase înţelesul *Scripturilor* (cf. Luca 24:32) şi le prezenta dovezile care îi sprijineau cauza. Probabil spre marea uimire a iudeilor, el susţinea că era *necesar* ca Mesia să sufere (adică să moară) şi după aceea să învieze din morţi, apoi argumenta că, din moment ce Iisus a împlinit condiţiile de mai sus, El trebuie să fie Mesia. Luca arată că, în esenţă, în faţa tesalonicenilor, în momentul care a precedat convertirea, sfîntul Pavel a făcut în esenţă aceleaşi declaraţii ca în 1Cor. 15:3-5, pasaj care se întemeiază pe o tradiţie creştină timpurie care, în mod clar nu reprezenta propria sa convingere, ci doar repeta ceea ce era acceptat în general ca învăţătură creştină (I. HOWARD-MARSHALL, p. 294). Predica Apostolului a fost eficientă. Convertiţii săi erau iudei, dar şi un număr mare de prozeliţi neevrei de la sinagogă şi femei. Acestea din urmă erau *femei de frunte*, lucru care poate să fi însemnat că făceau parte din pătura superioară din oraş (cf. Fapte 17:4); sintagma poate însemna însă şi 'soţiile bărbaţilor de frunte', un sens explicit în unele mărturii textuale primare. Totuşi acest fapt nu ar trebui să fie surprinzător, deoarece astăzi avem suficiente mărturii care să ateste faptul că erau multe femei din poporul evreu care aveau legături cu înalta societate a vremii respective. De exemplu, soţia lui Nero, Popeea, avea reputaţia că era o simpatizantă a evreilor. Luca ne spune că de fapt convertiţii au trecut de partea lui Pavel şi a lui Sila, adică au format un grup separat şi s-au întîlnit cu alte ocazii decît serviciile de la sinagogă, evident în casa lui Iason (HOWARD- MARSHALL, 2009, p. 295). De fapt, aşa cum arată Constantin Preda, în contextul misiunii printre iudeii din diaspora şi printre păgîni, strategia kerigmatică a apostolului Pavel este următoarea: 1. imediat după ce ajunge într-o cetate, predică în sinagogă atît iudeilor, cît şi celor care sînt cu frică de Dumnezeu; 2. predica este primită favorabil de cele două categorii; 3. succesul crescînd al Sfîntului Pavel printre păgîni provoacă reacţia adversă a iudeilor care au o atitudine de refuz faţă de învăţătura care le este propusă; 4. Sfîntul Pavel le răspunde iudeilor care refuză cuvîntul său, declarînd că el, din acest moment, se va îndrepta spre păgîni şi se desparte de sinagogă; 5. iudeii trec de la simpla opoziţie la persecuţie; 6. Sfîntul Apostol Pavel părăseşte cetatea, sau este alungat, şi pleacă în alta (PREDA, 2005, p. 207-208).

Schema de mai sus, prezentată fără amănuntele prezente în

lucrarea ştiinţifică citată, explică metoda misionară, care se potriveşte şi în cazul convertirii tesalonicenilor. După evanghelizare, mai exact după primele predici care aveau scopul de a-i iniţia în creştinism pe locuitorii Tesalonicului, Sfîntul Pavel părăseşte Tesalonicul din cauza revoltei iudeilor, dar rămîne îngrijorat de soarta pe care o au cei care tocmai îi evanghelizase. Primind veşti bune de la Timotei şi Sila, le scrie tesalonicenilor această scrisoare în care îşi exprimă bucuria că au rezistat la încercare. ♦ În privinţa structurii, după salutul adresat tesalonicenilor (1:1), apostolul îi aduce mulţumire lui Dumnezeu pentru roadele predicării evangheliei la Tesalonic şi respinge insultele pe care i le aduc evreii (1:2-2:13). El le aduce la cunoştinţă tesalonicenilor că iudeii încearcă pretutindeni să împiedice răspîndirea învăţăturii creştine (2:14-16). Apostolul îşi exprimă regretul că nu poate să ajungă la Tesalonic (2:17-20) şi îl trimite pe Timotei, care îi aduce veşti bune (3:1-13). Urmează o serie de îndemnuri prin care Sfîntul Pavel le cere tesalonicenilor să aibă mereu dragoste de Dumnezeu, deoarece îl au pe Duhul Sfînt şi trebuie să întreţină dragostea frăţească prin muncă (4:1-12). Cît priveşte soarta defuncţilor, apostolul îi linişteşte pe cei îngrijoraţi (4:13-18). În continuare, apostolul adresează comunităţii îndemnul de a trăi ca fii ai luminii, în stare de priveghere, aşteptînd 'ziua Domnului'. Aşa se edifică Biserica în unitate (5:1-11). Tesalonicenii au îndatorirea de a-i trata cu respect pe conducătorii comunităţii şi să verifice autenticitatea harismelor (5:12-22). Finalul epistolei este tipic: apostolul îi salută pe destinatari şi pe colaboratorii săi (5:23-28).

Astăzi, în general, se admite că epistola ar fi fost scrisă în Corint. Comentatorii care privesc cu scepticism caracterul istoric al *Faptelor Apostolilor* încearcă să plaseze epistola în calendarul lucrării Sfîntului Pavel doar pe baza unei singure informaţii din 1Tes. 2:17-3:13. Apostolul relatează că, după plecarea sa din mijlocul comunităţii creştine pe care tocmai o întemeiase, a dorit să se întoarcă acolo pentru a-i întări în mijlocul persecuţiei pe cei care sufereau. Însă 'Satana' i-a încurcat planurile (2:18). Urmează cîteva detalii: cum a rămas singur în Atena (3:1), de unde l-a trimis pe Timotei la Tesalonic ca să afle ce face Biserica de acolo (3:2). Veştile bune pe care i le-a adus Timotei în momentul întoarcerii este ocazia scrierii acestei epistole (3:6). Folosind o cronologie revizionistă a lucrării Sfîntului Pavel extrasă din epistole, unii dintre comentatori conchid că apostolul ar fi putut să scrie 1Tes. la începutul anilor 40. O altă abordare, mult mai probabilă, plasează epistola la mijlocul anilor 50, în timpul celei de-a treia călătorii făcută de apostolul Pavel. Aceasta este direcţia pe care o admite şi D. Moo în urma cercetării minuţioase pe care o face atît textului lucanic al *Faptelor Apostolilor*, cît şi după compararea diverselor ipoteze pe care le-au avansat exegeţii şi criticii textuali (D. MOO, D. A CARSON, p. 624). De-a lungul timpului mulţi Părinţi ai Bisericii s-au referit sistematic la textul epistolei. De exemplu, Ioan Gură de Aur, marele Părinte şi predicator, mai mult moralist decît un apărător fervent al îndoctrinărilor riguroase pe care le propune orice sistem dogmatic ce devine un fel de 'matematică standardizată a Bisericii', interpretează textul din 1Tes. 2:15, în care Sfîntul Pavel vorbeşte despre mînia lui Dumnezeu împotriva celor care împiedică misiunea apostolică, în felul următor: 'Mînia lui Dumnezeu este aproape. Acest lucru a fost predeterminat şi profeţit' (THISELTON, TES., 2011, p. 4). Apoi, reamintindu-le credincioşilor de istoria lui Noe şi punînd accentul pe scepticismul iluzoriu al celor care îl ascultaseră pe acesta afirmă, comentînd textul din 1Tes. 4:16: 'S-ar putea ca cineva să afirme că *Dumnezeu este* dragoste. Prin urmare, aceasta este doar o ameninţare? Nu, aceste lucruri sînt adevărate! Ele se vor întîmpla' (THISELTON, TES., p. 5). Însă, pe parcurs, ascultătorilor care, cel mai probabil erau cuprinşi de frică, le reaminteşte că, împotriva acestei tensiuni eshatologice, medicamentul cel mai eficient este să se gîndească mereu la iad deoarece, în opinia sa, nu este posibil ca acea persoană care se gîndeşte mereu la iad să mai poată face lucruri pentru care să merite pedeapsa veşnică. Metoda se va dovedi atît de eficientă încît, la aproape două milenii distanţă, în epoca modernă, în spaţiul monahal athonit, un monah de origine rusă, Siluan Athonitul, recent canonizat, îndemna ucenicii şi, prin ei pe toţi cei care îi auzeau mesajul, să îşi ţină mintea în iad şi să nu deznădăjduiască! Mesajul va fi cunoscut în Apus prin intermediul unuia dintre cei mai cunoscuţi ucenici ai sfîntului Siluan, arhimandritul Sofronie Saharov de la Essex. Însă, desigur, acest clişeu secvenţial care surprinde doar o schiţă din ceea ce ar putea fi un tablou diacronic al exegezei epistolei către tesaloniceni nu ar fi complet dacă nu i s-ar adăuga cîteva detalii care au în vedere tradiţia exegetică occidentală. Or, sub acest aspect, întorcîndu-ne în timp, descoperim un real interes din partea protestantismului reprezentat de ilustrul umanist Jean Calvin, sau în spaţiul romano-catolicismului, Willem Hessels van Est, al cărui nume latinizat era Estius, a rămas cunoscut mai ales datorită comentariilor pe care le-a realizat corpusului paulin neotestamentar. Jacobus Arminius, cunoscut mai ales pentru opoziţia pe care a manifestat-o faţă de predestinarismul contemporanilor săi calvini, Thomas Vincent Faustus Sadler, misionar şi autor spiritual care, printre altele, a scris şi o lucrare care viza soteriologia 'A Guide to Heaven' (1672) sau Matthew Poole, sînt doar cîteva nume celebre cărora le datorăm abordări asupra epistolei adresate tesalonicenilor. Dar istoria interpretării textului epistolei în cultura europeană nu se opreşte aici. De pildă, în secolul al optsprezecelea se remarcă autori precum: Jonathan Edwards, John Wesley sau John Newton. În secolul al XIX-lea se remarcă James Denney. La noi, o contribuţie valoroasă a fost cea a părintelui profesor Haralambie Rovenţa de la Bucureşti care, în 1938 publica o introducere şi comentariu la epistola către tesaloniceni, utilă şi astăzi. În fine, importanţa teologică a epistolei constă în faptul că prezintă fiecărei persoane cîteva metode eficiente de a evolua pe

calea sfinţeniei. Potrivit epistolei fiecare persoană trebuie să devină 'vas' viu, care să conţină Duhul lui Dumnezeu. Prezenţa Duhului Sfînt în viaţa creştinului cere, înainte de toate, un comportament moral adecvat, care presupune, pe de o parte, evitarea oricăror elemente ce contrastează cu Duhul sfinţeniei lui Dumnezeu (abuzurile sexuale fiind considerate o impuritate), iar pe de altă parte, preocuparea pentru tot ce îl apropie pe creştin de Dumnezeu: iubirea frăţească, munca cinstită, continuate de cinstirea lui Dumnezeu prin rugăciuni şi mulţumire în fiecare celebrare liturgică ce are loc în mijlocul comunităţii.

Capitolul 1

1:1

Prima epistolă adresată tesalonicenilor începe în stilul scrisorilor eleniste, cu menţionarea expeditorului, a destinatarului, şi un salut. ♦ *Siluan*: trebuie identificat cu cel despre care dă mărturie Luca în Fapte 17:4. Era unul dintre membrii de vază ai comunităţii creştine din Ierusalim, înzestrat cu darul profeţiei. Numele său este, probabil, forma latinizată a lui 'Sila', cu toate că ar putea fi un *cognomen* separat, ales pentru similaritatea lui. Rolul său, aşa cum reiese din textele Noului Testament, ar fi acela de a-l înlocui pe Marcu, mai degrabă decît pe Barnaba. Nicăieri nu este precizat faptul că el ar fi pe aceeaşi treaptă cu apostolii (în contrast cu referirea la Barnaba din Fapte 14:14) şi poziţia lui pare să fie de subordonare. Dacă ar putea fi plauzibilă varianta că el ar fi înlocuitorul lui Marcu, atunci textul ne oferă cîteva amănunte în plus. Marcu era numit 'slujitorul', 'hypēretēs' apostolilor şi aceasta poate indica faptul că el avea funcţii similare îngrijiltorilor sinagogii (Luc. 4:20) în a se îngriji de *Scripturi* şi probabil de sulurile catehetice, care ulterior s-au trasnformat în evanghelia lui. Aceasta reprezintă numai o teorie asupra genezei celebrului document Q, identificat ca sursa de inspiraţie a lui Marcu. Acest *Siluan* îl va însoţi pe Sfîntul Pavel prin Siria, Asia Mică, Macedonia şi Tesalonic. Cînd apostolul Pavel va pleca la Atena Sila a rămas la Berea şi apoi i s-a alăturat lui Pavel în Corint (cf. Fapte 16-18). ♦ *Timotei*: fiul unei mame de origine evreiască, care l-a şi educat în spiritul tradiţiei iudaice, şi al unui tată grec (cf. Fapte 16:1; 2Tim. 1:5). Nu ştim cînd a devenit creştin, dar este logic să presupunem că s-a convertit în timpul primei călătorii misionare a apostolului Pavel, care a inclus Listra în itinerariul ei, şi cu ocazia aceasta a fost martor la suferinţele sfîntului Pavel (cf. 2Tim. 3:11). Este posibil ca mama sa, Eunice, să fi devenit creştină înaintea sa; cert este că lucrul acesta a avut loc înainte de cea de-a doua călătorie misionară a apostolului Pavel. Faptul că era timid din fire rezultă din cîteva texte pauline în care creştinii din Corint sînt îndemnaţi să se poarte bine cu el şi să nu îl dispreţuiască (cf. 1Cor. 16:10-11). El a fost afectuos (2Tim. 1:4) dar foarte temător (2Tim. 1:7), avînd nevoie în repetate rînduri de numeroase îndemnuri de la părintele său în credinţă; este avertizat să nu cedeze la poftele tinereţii şi să nu-i fie ruşine de a propovădui Evanghelia (cf. REID, 2008, p. 1290). ♦ Sfîntul Vasile cel Mare se va referi în două rînduri la acest verset pentru a dovedi că, aşa cum cei trei predicatori ai Evangheliei: Pavel, Siluan şi Timotei au lucrat împreună în mod egal pentru răspîndirea Evangheliei, văzuţi ca un singur trup, la fel, cele Trei Persoane ale Sfintei Treimi sînt co-egale şi lucrează împreună pentru mîntuirea umanităţii (cf. THISELTON, TES., 2011, p. 26). ♦ Pentru Ambrozie de Milano, într-un comentariu pe care patristicienii îl datează cu aproximaţie în anul 380, cele trei nume menţionate ar putea fi episcopi, adică supraveghetori ai comunităţii, însă afirmă că sensul pe care îl oferă aici apostolul Pavel e acela că ei ar fi apostoli. În privinţa cuvintelor *har vouă şi pace, în Dumnezeu Tatăl şi în Domnul Iisus Hristos* episcopul Mediolanului afirmă că aceste cuvinte nu sînt o iluzie, un procedeu literar, ci ele arată preaplinul harului lui Dumnezeu (cf. THISELTON, TES., 2011, p. 26). ♦ În perioada medievală, Beda Venerabilul (cca. 673-735) face trimitere la textele lui Augustin pentru argumentarea ideii că apostolul Pavel face distinţie clară între sinagogă şi Biserică. El arată că apostolii au numit întotdeauna orice adunare creştină 'Biserică' pentru a o distinge de sinagoga iudaică (cf. THISELTON, TES., 2011, p. 27).

1:2-5

În original, versetele 2-5 formează o singură frază. Mulţumirile apostolului iau forma unei rugăciuni, în care este invocat numele lui Dumnezeu. În rugăciune, Sfîntul Pavel aminteşte de *éthos*-ul creştin al comunităţii din Tesalonic – credinţa lor activă, iubirea de care au dat dovadă şi speranţa lor solidă. ♦ Teodoret al Cirului (c. 393 – c. 460) subliniază faptul că apostolul Pavel a fost însoţit în Filippi, Tesalonic şi Bereea de Siluan. El pune în legătură *harul* din v. 1 cu v. 2 şi îl înţelege în deplinătatea sensului teologic, aşa cum rezultă din lexiconul grec-englez al lui Lampe. El mai precizează că datoria principală a creştinului este aceea de a mulţumi mereu pentru cele primite de la Dumnezeu, la fel cum a procedat şi Sfîntul Pavel (cf. THISELTON, TES., 2011, p. 27). ♦ Expresia *fraţi iubiţi de Dumnezeu* (v. 4) reflectă afecţiunea pe care apostolul o nutreşte faţă de ei. Termenul *ἀδελφος*, folosit de 19 ori în 1Tes., reflectă o situaţie socio-religioasă a secolului I. Aşadar, această comunitate iubită de apostol a fost vrednică să aibă parte de apreciere din moment ce, pentru comportamentul de care au dat dovadă, însuşi Dumnezeu îi iubeşte. Aici, expresia poate să se refere şi la relaţia din *YHWH* şi Israel; este pusă în lumină constanţa iubirii lui Dumnezeu pentru tesaloniceni. Acea iubire este izvorul alegerii din partea lui Dumnezeu a Bisericii din Tesalonic. ♦ *v-a ales*: expresia e bogată în nuanţe care fac aluzie la istoria mîntuirii (Deut. 7: 6-8). În textul cu pricina, raţiunea pentru politica de război a Israelului o constituie alegerea şi sfinţenia lui, două teme religioase importante, care sînt direct legate de legămînt. Israeliţii erau un *popor sfînt* datorită datorită relaţiei lor speciale cu *YHWH*, care i-a pus

deoparte, i-a separat (acesta este, etimologic vorbind, sensul cuvîntului *sfînt*: afierosit, separat de rest), aşadar i-a ferit de practicile păgîne. Pentru a ne forma o imagine clară asupra ideilor apostolilor Pavel, cel care fusese crescut şi educat potrivit tradiţiei iudaice, este necesară raportarea la un substantiv ebraic, *sgullāh*, tradus *preţuit...mult*, descrie relaţia specială dintre *YHWH* şi poporul său prin faptul că el arată posesia; cuvîntul akkadian înrudit (*sikiltu*) este folosit în sigiliul unui tratat din Alalah, pentru a descrie regele drept 'o posesiune păstrată ca o comoară' a Dumnezeului său (CRAIGIE, 2007, p. 204). Nu este o exagerare să credem că apostolul Pavel a avut în minte termenul acesta atunci cînd le scrie tesalonicenilor. La fel ca în cazul textului veterotestamentar unde evreii erau încurajaţi de autorul deuteronomist să fie ascultători faţă de întreaga *Lege*, apostolul Pavel adaptează o formă străveche la cerinţele vremii sale, folosindu-o ca argument forte pentru sprijinirea comunităţii din Tesalonic. ♦ În v. 5, expresia *propovăduirea Evangheliei de către noi*: sugerează, din perspectiva teologiei pauline, actul de proclamare al Veştii celei Bune. Ultima parte a versetului subliniază stilul de viaţă al apostolilor ca o importantă mărturie în favoarea autenticităţii mesajului lor. Apostolul Pavel vrea să arate că forţa evangheliei nu se sprijină exclusiv pe eficacitatea elocvenţei sale personale, ci în puterea Sfîntului Duh (cf. 1Cor. 2:1-5). ♦ Avva Macarie egipteanul s-a sprijinit pe v. 5 pentru a argumenta că deşi omenirea este locuită şi de demoni, ei nu pot fi alungaţi decît prin rugăciunea făcută *nu doar în cuvînt, ci şi cu Duh Sfînt şi cu multă încredinţare* (cf. THISELTON, TES., 2011, p. 27).

1:6

Şi în acest caz, în textul grec este doar o singură frază. Versetul arată fidelitatea tesalonicenilor faţă de apostoli, pe care se străduiesc să îi urmeze. În momentul în care tesalonicenii s-au făcut imitatori ai lui Hristos şi ai Apostolului Pavel, au devenit la rîndul lor modele pentru alţi credincioşi.

1:7

Este descrisă în termeni entuziaşti, folosind hiperbola, misiunea încununată de succes din Macedonia şi Ahaia. ♦ Macedonia este un ţinut aşezat în centrul cîmpiilor golfului Tesalonic, care urcă pe marile văi ale rîurilor pînă în Munţii Balcani. Aceste ţinuturi erau renumite în mod special pentru cherestea şi pentru metalele preţioase. Ţara a fost condusă în Antichitate de cavalerii care aparţineau unei dinastii elenizate; regii Macedoniei au dominat afacerile Greciei începînd cu cel de-al patrulea secol î.Hr. apoi, dinastiile de după Alexandru Macedon au domnit pretutindeni în Mediteraneana de Răsărit, pînă cînd au fost întrecute în superioritate de romani (cf. REID, p. 784-785). În timpul sfîntului Pavel, Macedonia era o provincie cu o populaţie în majoritate rurală, care trăia din agricultură. Pe lîngă calamităţile naturale, culturile erau distruse de frecventele lupte împotriva barbarilor şi de luptele civile. Mai mult decît atît, August, pentru dezafectarea centrelor urbane latine supraaglomerate, a decis trimiterea veteranilor în provincii în calitate de colonii, împroprietărirea lor făcîndu-se din proprietăţile băştinaşilor. Acestea sînt cîteva aspecte care explică sărăcia macedonienilor. Apostolul a fost mereu nerăbdător să se întoarcă în Macedonia, mai ales pentru că locuitorii de aici au contribuit de bunăvoie la ajutoarele pe care apostolul le-a solicitat pentru sprijinirea Bisericii din Ierusalim. (2Cor. 8:1-4). ♦ Ahaia era o regiune mică din Grecia, pe coasta de S a golfului Corint, care a dat de două ori numele întregii ţări. În screrile lui Homer, grecii sînt numiţi frecvent 'ahei' (cf. Reid, *Dicţionar biblic*, 2008, p. 17). ♦ Sfîntul Policarp al Smirnei face aluzie la acest verset atunci cînd mergea spre martiriu şi spunea: 'Mă bucur foarte mult pentru că am urmat exemplul iubirii adevărate' (cf. THISELTON, TES., 2011, p. 39). ♦ Teodoret al Cirului afirma că ardoarea pentru credinţă a tesalonicenilor este urmată pretutindeni (în comunităţile creştine); de asemenea, apostolul Pavel le oferă cea mai mare onoare atunci cînd îi consideră imitatori ai apostolilor (cf. THISELTON, TES., 2011, p. 41). ♦ Rabanus Maurus amintea, în perioada medievală, că intenţia principală a sfîntului Pavel era aceea de a înlocui tristeţea cu bucuria, amintind cititorilor că suferinţa îl imită pe Domnul prin raportarea la Cruce. Bucuria creştinilor poate fi susţinută prin Înviere. Într-o predică cu ocazia sărbătrorii *Rusaliilor* care s-a păstrat în limba latină, Rabanus spunea celor care îl ascultau că această sărbătoare îi făcuse pe primii creştini persecutaţi să ardă de dragoste pentru Hristos şi, prin urmare, ajuta primele comunităţi creştine să rămînă statornice în credinţă, chiar dacă acest lucru presupunea acceptarea suferinţei (cf. THISELTON, TES., 2011, p. 41).

1:9

Pentru apostolul Pavel, convertirea la Dumnezeul viu şi adevărat are o implicaţie hristologică şi eshatologică. *Dumnezeului viu şi adevărat*: Orizontul apostolului Pavel face în aşa fel încît astfel de termeni să aibă, în mintea sa, o semnificaţie, de departe, foarte bogată. Afirmaţia că Dumnezeu este 'viu', deci că el trăieşte, este o definiţie biblică care se referă la activitatea sa în istoria umanităţii şi, în acelaşi timp, la rolul său de Creator. ♦ Sfîntul Vasile cel Mare, în tratatul intitulat *Despre Sfîntul Duh*, citează versetul acesta, afirmînd că sensul este acela al întoarcerii de la închinarea la idoli, la credinţa autentică în Sfînta Treime, pe care credinciosul o află în ritualul Botezului, dar şi în celebrările liturgice (cf. THISELTON, TES., 2011, p. 40). ♦ Fratele mai mic al Sfîntului Vasile, Grigorie de Nyssa, se raportează la acelaşi citat, însă pentru un scop diferit. El polemizează cu Eunomie care confundă realitatea cu non-realitatea, aşadar cu aparenţa. Or, îndemnurile sale sînt clare: îi îndeamnă pe creştini să fugă de învăţătura falsă şi superstiţioasă a celor care conferă idolilor titulatura de divinităţi (cf. THISELTON, TES., 2011, p. 40).

1:10

Acest verset este un adaos creştin la categoriile tradiţionale

ale apologeticii elenistico-iudaice. *Fiul* este folosit ca titlu pentru Hristos Cel înviat (cf. Rom. 1:4); un astfel de titlu nu mai apare în alt loc din această epistolă. Expresia *pe care l-a ridicat din morţi* este formula unei vechi mărturisiri de credinţă. De fapt, în textele Vechiului Testament cu care, desigur, apostolul Pavel era familiarizat, Tatăl este văzut ca eliberatorul suprem. ♦ Joseph Ratzinger, fostul pontif Benedict al XVI-lea, într-un volum dedicat exegezei *Crezului* apostolic preciza: „Iubirea totală a lui Isus faţă de oamenim iubirea care l-a dus pe cruce, devine desăvîrşită atunci cînd se revarsă complet asupra Tatălui, devenind mai tare ca moartea tocmai datorită faptului că este, în acelaşi timp, absorbită de el" (cf. J. RATZINGER, p. 212).

Capitolul al 2-lea

2:1-12

Cel de-al doilea capitol debutează cu o mărturisire autobiografică a apostolului Pavel. Exegeţii din deceniile trecute prezentau fragmentul ca *apologie*, ca şi cum apostolul însuşi avea nevoie să se apere. Însă, aşa cum arată comentariile mai noi, analogia între prezentarea pe care apostolul Pavel şi-o face sieşi în această pericopă şi descrierile pe care unii filozofi elenişti le-au oferit despre ei înşişi, ne determină, pe bună dreptate, să considerăm v. 1-12 ca o 'mărturisire autobiografică', asemănătoare, sub unele aspecte, mărturisirilor lui Ieremia. Chiar şi acum, de exemplu, orice lider creştin, orice 'păstor de suflete' responsabil, ar fi tentat să ofere, în caz că ar părăsi cel puţin temporar comunitatea, cîteva explicaţii despre motivele care l-au determinat să îi părăsească pe cei pe care îi păstorea. F. F. Bruce împarte pericopa în trei părţi: vizita misionară (2:1-4), comportamentul misionarului Pavel (2:5-8) şi exemplul său (2:9-12). Acesta este un mod remarcabil de a prezenta starea de fapt a evenimentelor, aşa cum le-a perceput apostolul (cf. THISELTON, TES., p. 51).

2:1

Jean Calvin remarca, pe bună dreptate, că modul în care preferă apostolul Pavel să le amintească tesalonicenilor despre timpul în care le-a fost alături vestindu-le noua învăţătură creştină, a fost o perioadă a experineţelor în care ei au putut să îşi dea seama că, de fapt, Dumnezeu, nu apostolul i-a chemat la credinţă. Predica sa nu a fost sortită eşecului, în ciuda umilinţelor pe care le-a îndurat la Filippi (cf. THISELTON, TES., 2011, p. 59).

2:2

Prin faptul că doreşte să reamintească suferinţele pe care le-a îndurat cu mare luptă, apostolul nu evită să folosească o imagine din lumea atletică, prin care descrie răspîndirea evangheliei. Motivul luptei, aminteşte de literatura unora dintre filozofii stoici şi cinici, care comparau dezbaterile filozofice cu luptele de gladiatori. ♦ John Wycllife (1333-1384) sugera că, de fiecare dată cînd se raportează la cuvîntul lui Dumnezeu transmis prin intermediul Scripturii, orice predicator este dator să îşi fundamenteze predica pe autoritatea Scripturii, fără să denatureze sensul de acolo. Aceasta înseamnă, bineînţeles, o *mare luptă*, un efort considerabil pe care orice păstor este chemat să îl facă (cf. THISELTON, TES., p. 57).

2:7

Ediţiile româneşti au versetul 7 inclus în versetul 6. Însă, în textul grec al Noului Testament (NA[26]), în versetul 7 este vorba despre pluralul cuvîntului 'apostol': 'apostoli'. Sfîntul Pavel foloseşte pluralul pentru că, deşi el este autorul moral al textului epistolei, totuşi cei care l-au ajutat în misiune, Timotei şi Siluan, nu pot fi înlăturaţi; şi datorită lor, misiunea în cetatea tesalonicenilor a fost un real succes. ♦ Prin folosirea unei metafore compozite, aici, apostolul Pavel descrie situaţia apostolilor în mijlocul comunităţii din Tesalonic. Este folosită imaginea unei doici care, cu multă dragoste are grijă de copiii ce îi sînt încredinţaţi.

2:9

Recursul la tematica amintirilor îi invită pe tesaloniceni să aibă în vedere în mod real conduita apostolilor în mijlocul lor. Sfîntul Pavel le aminteşte că apostolii s-au mulţumit cu ceea ce au avut. De altfel, în iudaism, rabinii de regulă exercitau o profesiune dar, probabil, apostolul Pavel folosea spaţiul pentru fabricat corturi (cf. Fapte 18:3) ca loc de vestire a evangheliei. ♦ Sfîntul Ambrozie de Mediolan comentează versetul 9 în sensul că apostolul Pavel reaminteşte aici ceea ce deja este cunoscut din *Faptele Apostolilor*: el arată că sfîntul Pavel dovedeşte prin lucrarea sa catehetică şi evanghelizatoare că orice misiune apostolică trebuie să urmeze principiile tradiţionale pe care el şi colaboratorii săi le-au urmat. Ideea vine să arate diferenţele dintre adevăraţii misionari şi (pseudo)apostoli (cf. THISELTON, TES., 2011, p. 68). ♦ Augustin va face aluzie la acelaşi verset. Pentru el, propovăduirea cuvîntului lui Dumnezeu 'zi şi noapte' este un exemplu sugestiv şi o pildă pentru monahii copişti. Ei nu trebuie să deplîngă sau să se sustragă activităţii omiletice motivînd extenuarea muncii de copist, ci trebuie să îl aibă exemplu pe apostol care punea misiunea mai presus decît orice (cf. THISELTON, TES., p. 69).

2:10

Termenii *sfînt, drept, fără cusur* sînt, probabil, sinonimi. Folosirea unei astfel de repetiţii de sinonime este caracteristică unui stil oratoric care se întîlneşte frecvent în această epistolă (de exemplu, 1:5: 2:3). ♦ Rabanus Maurus spunea, făcînd aluzie la acest verset că, atunci cînd apostolii predicau cuvîntul lui Dumnezeu, auditorii îl primeau ca şi cum ar fi venit din însăşi gura Domnului (cf. THISELTON, TES., p. 70).

2:11

O altă imagine folosită de sfîntul apostol Pavel. Aici este nuanţat raportul apostolului în ceea ce-i priveşte pe

tesaloniceni. Dacă mamele îi hrănesc pe prunci (versetul 7), atunci taţii îi instruiesc.

2:12

Îndemnul: *să vieţuiţi într-un chip vrednic de Dumnezeu* are de-a face cu conduita (*περιπατέω*, 'a merge', reflectă ebraicul *hālak*, ca descriere a comportamentului uman) fiilor (4:1-2). Scopul unei astfel de instrucţiuni este acela ca tesalonicenii să poată răspunde fidel la chemarea lui Dumnezeu şi să intre în Împărăţia sa şi în slava sa. *Βασιλεία* este un cuvînt rar folosit de apostolul Pavel, dar apare frecvent la evangheliştii sinoptici. Atît *Împărăţia*, cît şi *slava* se referă la finalul eshatologic.

2:13

Apostolul Pavel mulţumeşte repetînd ideile conţinute în 1:2-10. ♦ Expresia: *luînd cuvîntul lui Dumnezeu pe care l-aţi auzit de la noi* redă, în traducere, o expresie dificilă în textul grec original. În greacă, folosirea unui termen tehnic, *παραλαβόντες*, 'primind', indică primirea unei învăţături tradiţionale (1Cor. 15:1-3); aici, utilizarea termenului serveşte la evidenţierea faptului că evanghelia ('cuvîntul lui Dumnezeu', Rom. 9:6; 1Cor. 14:36; 2Cor 2:17; 4:2) provine de la Dumnezeu printr-un mesaj predicat.

2:14

Apostolul doreşte ca, aşa cum Bisericile din Macedonia şi Ahaia au imitat Biserica din Tesalonic (1:7), aşa şi Biserica din Tesalonic a imitat Bisericile lui Dumnezeu care sînt în Iudeea. Mişcarea evangheliei este determinată de cuvînt şi exemplu. ♦ *Bisericilor lui Dumnezeu*: este foarte posibil ca expresia să reflecte termenul ebraic *qᵉhal YHWH*, care are sensul de 'adunare a lui Dumnezeu', care iniţial desemna comunitatea din Ierusalim (1Cor.15:9; Gal. 1:3). Prin extensie, ea a fost aplicată şi la alte Biserici, în special celor din Iudeea.

2:16

Expresia *astfel încît păcatele lor să ajungă întotdeauna pînă la culme* este scrisă în termeni cu care orice iudeu era familiarizat (Deut. 8:23; 2Marc. 6:13-16) care exprimă o viziune specifică a istoriei; Dumnezeu a stabilit anumite momente pentru pedepsirea păcatelor şi altele pentru recompensarea celor drepţi. Tabloul pedepselor este un puteric semn al dezaprobării lor divine. Limbajul sfîntului Pavel reflectă o viziune apocaliptică. Folosirea limbajului apocaliptic aici face imposibilă afirmaţia că aici s-ar face aluzie la un anume eveniment istoric (de exemplu, unele din acele tumultoase evenimente petrecute în jurul anului 49 d.Hr: foametea, edictul împăratului Claudiu de a-i expulza pe iudei din Roma, masacrul din atriumul Templului în ziua de Paşti). Cei care interpretează versetele 13-16 ca o interpolare, identifică frecvent distrugerea Ierusalimului ca eveniment ce manifestă mînia divină. ♦ Dante Alighieri în *Infernul* face aluzie la mînia divină care transpare şi în textul paulin adresat tesalonicenilor. Pentru Dante cele trei moduri de existenţă din viaţa de apoi: iad, purgatoriu şi paradis. În adîncul infernului, conform lui Dante, îşi vor găsi plata şi cei care au persecutat în numele divinităţii (cf. THISELTON, TES., p. 71).

Capitolul al 3-lea

3:1-2

Primele versete ale capitolului al treilea vorbesc despre misiunea lui Timotei în cadrul comunităţii tesalonicenilor, acesta fiind practic 'portavocea' apostolului Pavel. Dacă în primul verset accentul cade pe dorinţa arzătoare a apostolului de a reveni în mijlocul tesalonicenilor, al doilea verset este expunerea misiunii, care conţine vestea misiunii, o descriere a documentelor de acreditare ale emisarului şi scopul misiunii. Expresia *fratele nostru şi slujitorul lui Dumnezeu şi ajutorul nostru în vestirea Evangheliei lui Hristos* arată relaţia dintre emisar şi ceilalţi apostoli, şi relaţia sa cu Dumnezeu.

3:3

Finalul versetului arată care este de fapt scopul misiunii: acela de a oferi tesalonicenilor o susţinere pentru ca să poată persevera în credinţă în mijlocul tulburărilor eshatologice.

3:6

Din moment ce apostolul Pavel şi colaboratorul său, Silvan ajung la Corint, Timotei devine mesagerul veştii celei bune.

3:8

Aici, folosirea expresiei *voi staţi apăsat în Domnul* se referă la fidelitatea pentru credinţă, păstrarea cu sfinţenie a îndatoririlor creştine (1Cor. 16:13; Gal. 5:1; Filip. 1:27). Următoarele două versete sînt, de fapt, un rezumat al rugăciunii apostolului Pavel în favoarea tesalonicenilor şi introduce, în acelaşi timp, o rugăciune de mijlocire (versetele 11-13). Motivarea mulţumirii sale (cf. 1:2-5) este acum perseverenţa constantă a tesalonicenilor în credinţă.

3:10

Aici, printr-o rugăciune heterogenă, apostolul Pavel, printr-un amestec de mulţumire şi de implorare redă dorinţa apostolilor de a-i revedea pe tesaloniceni: *rugîndu-ne cu prisosinţă noapte şi zi [ca să ajungem] a vedea faţa voastră.*

3:11-13

Versetele sînt unitare din moment ce exprimă o rugăciune de mijlocire. Vechiul stil epistolar interzicea includerea unei rugăciuni explicite în textul unei scrisori, de aceea rugăciunea este exprimată aici voalat, în formă de binecuvîntare. Ea conţine trei cereri: o vizită de schimb, o creştere în iubire din partea tesalonicenilor li o deplină realizare a vieţii creştine.

Capitolul al 4-lea

4:1

În rest, vă rugăm aşadar şi vă îndemnăm: Printr-o expresie de

tranziţie *în rest*, apostolul face introducerea unor vereste în care apare limbajul diplomatic, acolo unde sfîntul Pavel include autoritatea sa. Izvorul acesteia este însuşi Iisus Hristos, numit aici *Domnul Iisus*. În continuare, apostolul reaminteşte tesalonicenilor vechea sa învăţătură, identificată cu o doctrină tradiţională, prezentată explicit în cadrul unei împletituri de referiri tipic iudaice: dubla repetiţie a verbului 'a se comporta' (litt. 'a umbla', *hālak*), în sensul de a acţiona moral, comportament care îi face pe aceia care şi-l însuşesc să fie plăcuţi înaintea lui Dumnezeu, adică o acţiune care are ca obiectiv ascultarea faţă de poruncile pe care ni le-a oferit Dumnezeu. Aici, atitudinea apostolilor este strict pastorală: el recomandă şi îndeamnă.

4:4

Prin îndemnul adresat bărbaţilor din Tesalonic, cărora li se cere *să ştie a-şi dobîndi o femeie în sfinţenie* sînt oferite îndemnuri pentru o viaţă cumpătată, lipsită de pericolele desfrînării. ♦ Din punct de vedere filologic, aici se impune o mică precizare de natură traductologică. În prezenta ediţie critică, textul este tradus urmărindu-se sensul iniţial al expresiei: *σκεῦος κτᾶσθαι* care reflectă o expresie ebraică ce însemna 'a-şi lua soţie', dar unii exegeţi interpretează metafora apostolului Pavel în sensul de 'a-şi menţine propriul trup' sub control. Oricum, sensul ebraic este mult mai apropiat de realitate deoarece apostolul Pavel fusese educat după principiile rabinice şi, bineînţeles, atunci cînd scria astfel de recomandări, se referea, în principal, la sensul conferit de învăţătura iudaică.

4:6

Aici, Apostolul Pavel, în sensul păstrării castităţii pe care o recomandase anterior, spune: *nimeni să nu calce şi să nu nedreptăţească pe fratele său în privinţa aceasta*; lit: „în acest fapt". Unii exegeţi interpretează *τῷ πράγματι* ca 'probleme economice'. ♦ În acea perioadă adulterul era considerat ca o violare a drepturilor pe care le avea soţul, chiar dacă unii exegeţi consideră că această frază face aluzie la frauda în afaceri.

4:9-10

Cît despre iubirea de fraţi: prin aceste cuvinte, apostolul Pavel introduce o nouă tematică (*φιλαδελφία*) prin utilizarea unor formule clasice ('cu privire la') şi o pune în relief printr-o preteriţiune. Iubirea faţă de coreligionari este pecetea garanţiei unei existenţe creştine autentice (Rom. 12:10; Ioan 13:34; 15:12-17) şi, cel puţin în primele veacuri creştine, era o tematică a catehezei baptismale. Termenul *φιλαδελφία* nu exclude iubirea faţă de cei care trăiesc în afara comunităţii; mai mult, ea trebuie chiar să se exteriorizeze (3:12). Atitudinea apostolilor continuă să se mişte în planul recomandărilor pastorale. ♦ Exortaţia continuă în versetul 10 prin folosirea autoritativă a termenilor *vă îndemnăm*.

4:11

Un oximoron, *să rîvniţi a fi în linişte* induce o idee de tipul: 'a avea ambiţia de a nu avea ambiţii' şi, în această situaţie, denotă o exagerare voită a autorului epistolei. Chiar dacă unii exegeţi consideră pasajul ca fiind o aluzie la curentul gnostic, trădînd fanatismul membrilor acestei grupări apărute în mediile creştine, nu e necesar totuşi să ajungem la această concluzie. Apostolii îi îndeamnă doar pe tesaloniceni să rămînă în noua lor condiţie religioasă. Ca o expresie concretă a solicitudinii lor reciproce, tesalonicenii sînt îndemnaţi să rămînă atenţi fiecare a propriile ocupaţii.

4: 13-18

În cele cinci versete se introduce prima revelaţie apocaliptică: *παρουσία*. Pericopa este uşor de împărţit în patru secţiuni, care corespund celor patru fraze din care este compus textul grec: anunţul tematic şi scopul expunerii (v. 13); amintirea mărturisirii de credinţă şi o afirmaţie în jurul implicaţiei sale (v. 14); o explicaţie bazată pe un cuvînt al Domnului (v. 15-17); exortaţia finală (v. 18). ♦ Tematica 'cei morţi' este introdusă într-o manieră convenţională: este vorba despre o imagine biblică pentru a-i defini pe defuncţi (Ps. 13:4; cf. LXX). Apostolul Pavel are în vedere, probabil, doar pe creştinii care au murit (versetul 16). Evident, unii creştini din Tesalonic muriseră în perioada intermediară între evanghelizare şi vizita lui Timotei. Kerigma apostolică nu era îndreptată asupra consideraţiilor despre moarte, ci se centra exclusiv pe Învierea lui Hristos. Lipsa de speranţă poate să fi conţinut, cu siguranţă, la creştinii din Tesalonic, un element legat de destinul lor personal. Ceilalţi pot să nu spere, dar la creştini se aşteaptă să fie un popor al speranţei.

Capitolul al 5-lea

5:1-11

Pericopa poate fi împărţită în trei subunităţi: anunţul tematic (v. 1-3); parenezele (v. 4-10); exortaţia concluzivă (v. 11). Pentru faptul că această pericopă apare ca o dublură a lui 4:13-18, chiar dacă dintr-o perspectivă diferită, unii exegeţi o consideră o interpolare cu rol corector inserată în epistolă de un redactor tardiv. E de preferat să interpretăm întreaga pericopă ca o completare a versetelor cu pricina din capitolul 4. Acolo apostolul Pavel încredinţase lui Dumnezeu destinul celor morţi.

5:2

Imaginea a ceea ce apostolul prezintă ca fiind *ziua Domnului* e luată din tradiţia profetică (Am. 5:18; Ioil 2:1) şi folosită în literatura neotestamentară (Fapte 2:20; 1Cor. 5:5). În epistolele pauline tîrzii se identifică cu 'ziua Domnului Iisus' (Filip. 1:6-10). Natura tradiţională a 'zilei Domnului' care ca *κύριος* = Dumnezeu, mai degrabă decît Iisus. Speculaţia despre adăugarea de la sfîrşitul timpului este un semn distinctiv al unei viziuni apocaliptice a lumii; unele epistole apocaliptice se focalizează asupra venirii sfîrşitului prin periodicizarea istoriei umane (Dan. 9: 2; 24-27; 4Esd. 14:5).

5:8

Cele două imagini militare ale platoşei şi coifului sînt luate din îmbrăcămintea războinicului şi reprezintă o adaptare a lui Is. 59:17. Caracterizînd existenţa creştină prin credinţă, iubire şi speranţă, aceste imagini pot sugera faptul că creştinii sînt implicaţi într-o confruntare finală, eshatologică. Mulţi exegeţi consideră că această exortaţie reflectă cateheza baptismală.

5:9

Ideea că Dumnezeu ne-a sortit să devenim ca un fel de pradă a urgiei este o expresie semitică pe care apostolul Pavel o foloseşte pentru a afirma că creştinii sînt sortiţi (dar nu predestinaţi) la mîntuire (spre deosebire de mînia eshatologică). Mîntuirea le este oferită prin Iisus Hristos (1:10). Relaţia specială care intervine între creştini şi Domnul este terenul mîntuirii lor.

5:15

O exortaţie simplă referitoare la cum să ne servim de înşelăciune se găseşte şi în Rom. 12:17. Creştinii sînt îndemnaţi să practice milostenia; ea este îndreptată atît spre membrii comunităţii creştine, cît şi spre cei străini.

5:16

Cu bucurie fiţi totdeauna: expresia este în conformitate cu textul din Filip 4:4; bucuria este rod al manifestării Sfîntului Duh în viaţa comunităţii (Gal. 5:22; cf. Rom. 14:17).

5:17

Îndemnul la rugăciune necontenită se reflectă şi în literatura lucanică (Luc 18:1). Dacă ţinem cont de interesul particular al lui Luca pentru întîrzierea *parusiei*, este posibil să recunoaştem influenţa sa discretă şi în Luc 18: 1-8; chiar dacă şi pentru el, întoarcerea Domnului ar părea întîrziată în mod nedeterminat, nu trebuie nici în acest caz permisă o relaxare atunci cînd este vorba despre speranţă, rugăciune şi pregătirea relativă pentru aşteptarea eshatlogică.

5:23

O a doua rugăciune de bun augur are aspectul unei binecuvîntări omiletice. Cele două părţi ale sale sînt caracterizate de un paralelism de sinonime, adică acel conţinut de bază este acelaşi în fiecare dintre cele două părţi. *Dumnezeul păcii*: reprezintă un epitet tradiţional (Jud 6:24) reluat de apostolul Pavel (Rom. 15:33; 1Cor. 14:33). Toate binecuvîntările provin de la Dumnezeu, inclusiv sfinţirea adusă la ultima sa împlinire (4: 1-8). ♦ O a doua parte a rugăciunii urmează pasivul 'teologic' pentru a vorbi despre definitiva împlinire a mîntuirii (adică, *parusia*). ♦ Expresia: *întreg duhul şi sufletul şi trupul vostru* a fost îndelung dezbătută de exegeţi. Din Antichitate pînă acum exegeţii au sugerat că aici este prezentă o concepţie antropologică tripartită. Mai potrivită ar fi părerea după care cei trei termeni intenţionează să desemneze persoana umană în ansamblul său, sub un aspect sau altul. Această viziune ar fi mai coerentă cu tipica antropologie iudaică, unde *duhul* identifică în esenţă persoana în calitate de creatură. Alţi exegeţi ar înclina să vadă persoana umană definită ca 'suflet şi trup', în timp ce ar trebui o nuanţă independentă termenului *spirit*.

EPISTOLA A DOUA CĂTRE TESALONICENI

COMENTARII

de Claudiu-Ioan Coman

Introducere

Deşi majoritatea bibliştilor nu au contestat autenticitatea primei epistole scrisă de apostolul Pavel tesalonicenilor, în privinţa celei de-a doua epistole, mult mai scurte decît prima, lucrurile nu sînt atît de simple. Majoritatea bibliştilor din mediul protestant admit, în urma analizei vocabularului, că textul acestei epistole nu aparţine apostolului Pavel, ci a fost pus sub autoritatea sa. Dar, pînă la o concluzie finală în acest sens, este necesar să ştim care a fost locul epistolei de-a lungul vremii în cadrul Noului Testament. Este interesant faptul că, în epoca modernă, D. Moo se întreabă, justificat, dacă titlul epistolei este potrivit. Desigur, în textul original al cărţilor care compun textul Noului Testament nu există titluri pentru aceste scrieri; ele au fost adăugate în momentul colectării acestor scrieri. Atunci cînd s-a fixat denumirea acestor epistole în felul pe care îl cunoaştem astăzi, intenţia a fost, probabil, aceea de a crea o relaţie de interdependenţă, indicînd o relaţie cronologică între cele două scrieri. Dar a fost oare corect acest raţionament? Anumiţi comentatori consideră că nu. Ideea că 2Tes. a fost scrisă înainte de 1Tes. a avut de-a lungul timpului mulţi susţinători, printre care T. W. Manson, profesor de critică biblică la Universitatea din Manchester (cf. CARSON, MOO, p. 624). Foarte interesantă este în acest sens 'teoria Gamble'. Gamble susţine că, atunci cînd au fost colectate epistolele care fac parte din corpusul paulin, ele au fost folosite în formatul codex deoarece, pentru a fi incluse – aşa cum era obiceiul în timpul Vechiului Testament – pe un sul, necesita o muncă titanică şi o perioadă de timp considerabilă pentru finalizarea redactării. Astfel, inovarea tehnologiei vremii respective a reprezentat şansa acestor epistole de a fi reunite într-un singur volum. Privit în detaliu, argumentul este plauzibil deoarece: potrivit calculelor lui Gamble, de exemplu, conţinutul papirusului P^{46} care conţine epistolele pauline, datat cu aproximaţie în anul 200, în cazul în care ar fi fost iniţial un sul, ar avea o lungime de aproximativ 2806 de cm. Chiar în cazul în care *Epistola către evrei*, al cărei paternitate este încă în discuţie în mediile biblice, ar fi fost înlăturată, sulul tot ar fi avut 2400 de cm. Concluzia lui Gamble este că epistolele pauline au fost colectate şi păstrate în codexuri. Aceasta a fost forma în care au fost cunoscute epistolele în Biserica timpurie.

Cu toate acestea, ce ştim despre perioada imediat următoare atunci cînd, datorită creşterii numerice a comunităţilor, desigur, numărul codexurilor a trebuit să crească? Încă din secolul al II-lea există suficient de multe dovezi care atestă diferite colecţii de codexuri. Ce s-a întîmplat pînă atunci este mai puţin sigur. Există cîteva presupuneri notabile în acest sens. O ipoteză interesantă este cea formulată de Günther Zuntz, clasicist, filolog, profesor de limbă greacă şi biblist. Profesorul Zuntz a început cercetarea asupra textului epistolelor prin raportarea la doi Părinţi din perioada primară a Bisericii: Clement Romanul şi Ignatie al Antiohiei. Ignatie al Antiohiei care scrie la cîţiva ani după Clement face referire la corpusul paulin, însă Clement nu îl menţionează. Pe de altă parte, unii biblişti, susţin că referinţele din scrisoarea *1 Clement* la texte din *Romani*, *1 Corinteni* sau *Evrei* reflectă existenţa unei colecţii de scrieri pauline la Roma. Alte colecţii mai mici au circulat prin metoda de schimb între comunităţile creştinilor care erau reduse numeric pînă cînd, în cele din urmă, epistolele pastorale au fost adăugate corpusului pe la mijlocul secolului al II-lea, iar colecţia de 14 scrieri pauline a fost din ce în ce mai mult luată în considerare (cf. PARKER, p. 251). Desigur, ipoteza profesorului Zuntz este ciudată şi, din moment ce este foarte dificil de demonstrat cu argumente solide din punct de vedere istoric existenţa unor codexuri care conţineau epistolele pauline la Roma, ea rămîne doar la stadiul de simplă presupunere. Totuşi, teoriile de mai sus nu sînt inutile. Dacă în cele mai vechi colecţii de codexuri cunoscute se dovedeşte că textul epistolei 2Tes. a fost aşezat imediat după textul epistolei 1Tes., avem motive să presupunem că s-a procedat în felul acesta doar pentru că 1Tes. este scrisă înaintea epistolei 2Tes? La o cercetare mai atentă asupra acestor aspecte, într-un tabel cronologic, profesorul Merrill C. Tenney arată că această epistolă a fost citată ca fiind autentică atît de Părinţi ai Bisericii ca Policarp al Smirnei, Iustin Martirul şi Filozoful, Clement Alexandrinul, apologetul Tertulian şi marele dascăl

alexandrin Origen, cît şi de către unele concilii ca cele de la Cartagina (397) şi Hippo (419), prin urmare, acestea sînt cîteva motive preliminare care ne fac să credem că textul epistolei era recunoscut ca avînd autoritate (TENNEY, p. 490).

Pe de altă parte, în privinţa datării şi, implicit, a ordinii canonice, foarte important este *Codex Fuldensis* (sec. VI). Codexul este un manuscris al Noului Testament, bazat pe traducerea latină a *Vulgatei*. Încă un argument forte pentru stabilirea datei la care a fost scrisă epistola este furnizat de versetul 15 din 2Tes. unde apostolul Pavel pare să sugereze că le-a scris deja o epistolă tesalonicenilor. Aceste argumente ne fac să credem, la fel ca majoritatea cercetătorilor şi a exegeţilor moderni că, epistola a fost scrisă după o perioadă considerabilă de timp faţă de prima; schimbarea stilului nu înseamnă neapărat că textul ar fi scris de un oarecare predicator creştin şi pus sub autoritatea apostolului Pavel ci, mai degrabă înseamnă că între timp, în comunitatea creştinilor din Tesalonic, au intervenit cîteva schimbări, ceea ce impune, desigur, o schimbare de tonalitate şi de conţinut. Ca dată la care a fost scrisă este propus anul 51.

Scopul care l-a determinat pe apostol să scrie cea de-a doua epistolă pentru această comunitate este acela că veştile pe care le primise între timp nu erau tocmai bune. Auzise despre persecuţiile asupra creştinilor de aici şi, mai mult decît atît, se dovedise că între timp unele idei ale sale erau interpretate greşit, ceea ce a condus din nefericire la ideea că apropiata parusie despre care le vorbise a condus pe membrii comunităţii la neglijarea muncii, ajungîndu-se la trîndăvie şi laxism care aminteau de viaţa păgînă anterioară convertirii. Apostolul Pavel se vede nevoit să scrie scurt, dar cu autoritate.

Structura celor trei capitole scurte este următoarea: după o scurtă prezentare a celor care trimit epistola, ca şi în cazul epistolei 1Tes., sînt salutaţi destinatarii (1:1-2). Imediat după salut, urmează mulţumirile aduse lui Dumnezeu pentru perseverenţa tesalonicenilor în persecuţie (1:3-12). Apoi, în ceea ce priveşte cea de-a doua venire, apostolul îi previne pe tesalonicenii care o considereau iminentă că nu au niciun fel de motiv să creadă în felul acesta deoarece, înainte de acest eveniment va avea loc apostazia urmată de demascarea Antihristului (2:1-12). Urmează o nouă mulţumire la adresa lui Dumnezeu, după care tesalonicenii sînt îndemnaţi să rămînă perseverenţi, deoarece Domnul este fidel şi le va oferi sprijin atunci cînd vor avea nevoie, ca răsplată pentru ataşamentul lor faţă de Hristos (2:13-3:5). Cei leneşi sînt mustraţi şi îndemnaţi să muncească, după exemplul său, pentru a nu fi o povară pentru comunitate (3:6-15). În încheiere, din teamă de a nu fi falsificată scrisoarea, apostolul precizează că a semnat-o cu mîna sa.

Teologia acestei epistole are ca temă principală, la fel ca prima epistolă adresată acestei comunităţi, eshatologia. Venirea Domnului nu este iminentă aşa cum credeau unii tesaloniceni. Este important că în 2Tes., unde citim că după marele necaz Hristos, prin venirea sa, îl va distruge în mod public pe omul fărădelegii, Antihrist. În contact direct cu problemele şi provocările evenimentelor istorice, creştinul nu va înceta să facă binele (3:13) şi va rămîne mereu în contact din ce în ce mai profund cu Dumnezeu şi cu Fiul Său, Iisus Hristos (3:5). El îşi va întări speranţa şi se va angaja cu perseverenţă, fără ca să evadeze prin lene din mersul istoriei (2:15-3:10).

În cultura română, o importantă teză doctorală despre Antihrist, premiată de Academia Franceză, tradusă la Editura Polirom şi, cea de-a doua ediţie, îmbogăţită cu multe informaţii, la Nemira, scrisă de patristicianul Cristian Bădiliţă, este deosebit de importantă atît pentru exegeţii biblici, cît şi pentru teologii sau creştinii care doresc să afle amănunte importante pentru această tematică.

Capitolul 1

1:1

Condiţia în care se afla Biserica din Tesalonic furnizează bazele unui salut atît de amplu. ♦ Ambrosiaster, scriitor creştin numit astfel pentru prima dată de Erasmus din Rotterdam, în a doua jumătate a secolului al IV-lea, a făcut aluzie la 1Tes. 1:1. Pentru el, cuvintele apostolului nu sînt doar un simplu salut, ci constituie 'cuvinte solemne' prin care dorinţa-rugăciune a apostolului Pavel este dusă comunităţii creştine din Tesalonic (cf. THISELTON, p. 181). ♦ Jean Calvin afirmă că Biserica nu este o adunare a credinţelor umanităţii, nici nu este doar o comunitate susţinută în exclusivitate de credinţă, ci este construită temeinic de Iisus Hristos pe 'temelia temeinică', Dumnezeu Tatăl (cf. THISELTON, TES., p. 181).

1:2

Expresia *Har vouă şi pace, de la Dumnezeu Tatăl nostru şi de la Domnul Iisus Hristos!* denotă binecuvîntările mesianice, de acum şi de după, care îşi au izvorul din ambele Persoane ale Sfintei Treimi, Tatăl şi Fiul, ca fundamente pentru existenţa comunităţii. ♦ Cu siguranţă că în această situaţie nu ar fi convingătoare poziţionările antitrinitare care ar afirma că, în această situaţie, apostolul Pavel ignoră cea de-a treia persoană a Sfintei Treimi, Sfîntul Duh. Se subînţelege însă că harul şi pacea Tatălui şi a Fiului vin în lume prin intermediul Sfîntului Duh.

1:4

Prin afirmaţia *astfel încît ne lăudăm*, apostolul are în vedere momentul final al fazei eshatologice (cf. 1Tes. 2:19); apostolul Pavel însă se adresează şi situaţiei prezente. De fapt, el consideră încercările prezente legate de soluţia lor finală. ♦ Ecaterina de Siena a căutat să practice iubirea faţă de Dumnezeu şi cea faţă de aproapele, după exemplul apostolic. Pentru această sfîntă, dragostea de Dumnezeu şi cea faţă de Biserica sa se reflectau în comportamentul său faţă de semeni (cf. THISELTON, TES., p. 185).

1:5

Aici, apostolul are în vedere obiectivul ultim al suferinţelor celor credincioşi. Într-adevăr, creştinii nu trebuie doar să se mulţumească cu supravieţuirea, ci trebuie să obţină privilegiul de a fi consideraţi drepţi şi, prin urmare, demni de moştenirea Împărăţiei lui Dumnezeu, adică sînt datori să aibă calităţile celor care vor fi primiţi să se bucure de conducerea lui Dumnezeu, adusă la deplina sa împlinire odată cu parusia, despre care se vorbeşte de şase ori în cele două epistole.

1:7-8

Atunci cînd este vorba despre *descoperirea din cer a Domnului Iisus, împreună cu îngerii puterii sale, în foc cu văpaie*, apostolul doreşte să arate, prin folosirea unor expresii ce fac parte din limbajul apocaliptic, cîteva imagini care să indice crescendo-ul universal al manifestării puterii divine, cu forţă irezistibilă şi devastatoare. ♦ Augustin se va referi la acest verset atunci cînd afirmă că ignoranţa nu oferă nicio scuză păcătosului, deşi admite că păcatele făcute deliberat sînt mai condamnabile decît cele săvîrşite din neştiinţă (cf. THISELTON, TES., p. 196).

1:10

Expresia *să se preaslăvească în sfinţii lui şi să se arate în chip minunat* arată desluşit că, în această situaţie, accentul cade pe Slava lui Dumnezeu care se manifestă, în special, în puterea transfiguratoare a învierii sale din morţi. Chiar dacă în această situaţie tendinţa este aceea de a vedea o referire la îngeri, paralelismul cu v. 10b şi una dintre expresiile din 2:14 ne fac să ne gîndim la învierea celor credincioşi ca o realitate concepută în funcţie de Slava lui Dumnezeu (10b). ♦ Estius (1542-1613), cancelar catolic de Douai, afirmă că termenul 'minunat', cu toate că poate fi o metaforă, nu are un înţeles ascuns: Domnul va fi admirat de sfinţi şi de îngeri datorită faptului că este distinct de ei şi, slava pe care ei o vor avea, va fi participativă, oferită de Dumnezeu (cf. THISELTON, TES., p. 203).

Capitolul al 2-lea

2:1-12

Textul din 2Tes. 2:1-12 a prezentat dintotdeauna, din punct de vedere traductologic, dificultăţi interpretative, în special pentru identificarea misteriosului personaj cunoscut sub denumirea de 'Antihrist', care ar putea însemna 'omul nelegiuirii', 'fiul pierzării' şi a obstacolului care îl împiedică să se manifeste. În literatura apocaliptică (Dan 11:36; 1Ioan 2:18-22; 2Ioan 7; Apoc. 13:1-18), Antihrist este o realitate colectivă care reprezintă şi reuneşte într-un singur personaj toate forţele răului ce, de-a lungul istoriei, pot lua forme concrete (ideologii totalitare, propagandă imorală etc.), luptînd împotriva lui Dumnezeu şi a tuturor membrilor fideli ai Bisericii lui Hristos. ♦ Cea mai importantă secţiune a epistolei, cea centrală, constă într-un avertisment motivat, legat de o incluziune la versetele 2-15, şi urmat de o rugăciune pentru perseverenţă (versetele 16-17). ♦ Victorinus (c. 304), autor care probabil a avut sfîrşit martiric în timpul lui Diocleţian, unul dintre exegeţii timpurii ai Bisericii latine, face aluzie la această pericopă atunci cînd vorbeşte despre 'Omul Păcatului' care, gîndindu-se cu mîndrie că ar putea fi în aceeaşi cinste cu Dumnezeu, la fel ca în literatura apocaliptică, crede că poate fi mai sus decît tot ceea ce înseamnă Dumnezeu (cf. THISELTON, TES., p. 219).

2:2

Îndemnul: *să nu vă pierdeţi mintea cu una, cu două, nici să vă lăsaţi speriaţi* reprezintă un avertisment cu privire la riscul de a fi dezorientaţi. Limbajul său, în mod straniu, puternic, ar putea face aluzie la un fel de mînie dionisiacă. Aluzia este, de fapt, ironică, la fel cu cea din Gal. 3:1. Posibilele izvoare ale acestui grav avertisment conduc la un context liturgic (cf. 1Cor. 14:26-33a; 1Tes. 5:27).

2:3-4

Să nu vă înşele nimeni, în niciun fel. Pentru că [ziua aceea nu va veni] dacă nu va veni mai întîi apostazia şi nu se va descoperi omul păcatului şi fiul pierzării, cel care se împotriveşte şi se înalţă peste tot ceea ce se cheamă Dumnezeu sau peste tot ceea ce este demn de închinare, astfel încît se va aşeza el însuşi în templul lui Dumnezeu dîndu-se drept Dumnezeu. Sîntem în faţa unei pericope extinse care, prin înşiruirea unor semne, prezintă evenimentele care precedă venirea a doua a lui Hristos. Apostolul insistă că 'ziua Domnului' nu trebuie să fie considerată iminentă. 'Apostazia' este o pierdere iminentă a credinţei. Defecţiunea de la cultul autentic adus lui Dumnezeu nu era un concept cu pretenţia de noutate, de inovaţie; fenomentul era foarte răspîndit în vremea lui Antioh al IV-lea Epifaniu (cf. 1Mac 2:15; Dan. 9:14). Descrierea 'fiinţei pierzării' este datoare descrierii proferice a despotului istoric care a provocat persecuţia (cf. Dan. 11:36-37). Acest personaj nedrept 'om al fărădelegii', este o figură imaginară şi simbolică ce reprezintă răul real, antiteza credinţei. El este totodată Antidumnezeu (v. 4), un Antihrist (versetele 8-9a) care vesteşte, fireşte, o pseudo-parusie, şi profetul fals prin execelenţă (versetele 9b-10). ♦ Locuţiunea *templul lui Dumnezeu* poate să se refere la comunitatea creştină vizată de duşmanul adevăratului Dumnezeu, deoarece construcţia 'pînă la', în contextul operei de preamărire a omului fărădelegii, se poate înţelege ca o expresie de străduinţă şi nu ca una pe deplin realizată. În orice caz, aceasta ar putea să aibă numai funcţia unei 'imagini clasice' menite să îl descrie pe uzurpatorul rebel al prerogativelor lui Dumnezeu.

2:6

Iar acum ştiţi ceea ce-l opreşte, astfel încît el să se descopere la timpul său: sintagma din v. 6b traduce termenul *τὸ κατέχον*. Verbul poate însemna şi 'a ţine strîns', 'a poseda', iar nu 'a opri'. Într-adevăr, el nu are niciodată sensul de 'a ţine departe' sau 'a împiedica să vină'. ♦ *ştiţi*: *οἴδατε* se referă

în special la o cunoaştere experimentală, nu doar la o pură identificare (întrucît autorul nu spune ce anume este *τὸ κατέχον*, deoarece în acest caz ar fi trebuit să scrie *τὶ τὸ κατέχον [εστιν]*). Alţi exegeţi preferă să traducă termenul prin a evidenţia ideea de împiedicare, pe care ei o identifică fie cu predicarea evangheliei, fie cu puterea lui Dumnezeu, fie cu autoritatea civilă, sau, într-o oarecare măsură, cu o putere benefică. Participiul substantival *τὸ κατέχον* nu trebuie să ceară niciun substantiv. Majoritatea bibliştilor sau a exegeţilor care studiază amănunţit problema filologică adaugă un pronume la persoana a III-a singular (cu referire la 'omul nedrept'), dar pronumele de persoana a II-a plural nu e mai puţin probabil, dacă se simte nevoia de a construi un substantiv.

2:7

Autorul explică acum continuitatea între experienţa dureroasă a prezentului şi ceea ce e ţinut la păstrare pentru viitor. ♦ *Căci taina fărădelegii se lucrează deja*: în textul grecesc este folosit *ἐνεργεῖται*, 'este în mişcare'; aici este folosit ca termen cheie. Versetul explicativ 7a se opune unei identificări a lui *τὸ κατέχον* cu o forţă binevoitoare sau neutră. Ameninţarea actuală asupra credinţei este o anticipare a celei, încă şi mai rele, care va veni în viitor şi căruia Domnul în slavă îi va pune capăt. Expresia *numai să-i dispară din cale cel care-o opreşte acum*: se foloseşte de participiul masculin, *τὸ κατέχον* (care, încă odată, poate fi o aluzie la un 'pseudospirit' înşelător sau la agentul său uman). VULGATA a perceput corect că propoziţia (introdusă de grecescul *μόνον*) trebuia să aibă un caracter imperativ, şi de aceea a adăugat *teneat* (NESTLE, p. 525). Ideea este că această forţă posesivă trebuie să încerce 'să prindă', în timpul de acum, pînă cînd va fi tăiată din mijloc sau va dispărea în vreun fel oarecare.

2:8

Şi atunci se va arăta cel fărădelege: persoana care va lucra fărădelegea va aduce o pseudoparusie (concepută aici, firește, în contrast cu a doua venire a Domnului) şi va fi eliminat fără luptă de Duhul Domnului (cf. Is. 11:4). ♦ Expresia *şi-l va nimici cu arătarea venirii lui* arată definiţia actului prin care Dumnezeu va deveni birui pe nelegiuit, şi redă un joc de cuvinte, construit în jurul termenului *ἐνέργεια*. Astfel, manifestarea omului nelegiuit arată imaginea tipică a demascării maşinaţiunilor înşelătoare care sînt deja în acţiune şi echivalează cu activitatea falşilor profeţi.

2:11-12

Un aspect al acţiunii lui Dumnezeu este rezolvat în judecata de condamnare, care reprezintă un lucru bun, dat ca sigur, menit a fi proporţional cu responsabilitatea umană. Figurile şi imaginile pe care apostolul Pavel le foloseşte în acest loc aduc aminte, pentru cititorii atenţi, de tabloul din 2Reg. 22:19-23, unde se vorbeşte despre controlul lui Dumnezeu care se extinde şi asupra puterilor înşelătoare. Totodată, el presupune că fiinţele umane pot depăşi această încercare, dacă primesc cu inimă curată cuvîntul adevărului (versetele 11-12) şi nu se complac în acţiuni perverse, care sînt rodul unei înţlegeri distorsionate a lui Dumnezeu (cf. Rom. 1:18-32).

Capitolul al 3-lea

3:1-5

A treia parte din 2Tes. constă în două serii de exortaţii, mai degrabă convenţionale, fiecare închieindu-se cu o rugăciune pe care apostolul o adresează. ♦ În prima serie apostolul Pavel cere rugăciune pentru ca misiunea sa să fie încununată de succes în faţa ostilităţii credincioşilor. Această misiune nu înseamnă dobîndirea de foloase materiale, care să fie folosite în scop personal. Misiunea este centrată pe reuşita deplină a actului kerigmatic prin care este adus auditorilor cuvîntul lui Dumnezeu. De asemenea, încrederea sa în faptul că credincioşii pot să persevereze în bine se bazează pe însăşi fidelitatea lui Dumnezeu în întărirea şi apărarea lor.

3:6-16

Cea de-a doua serie de exortaţii are în vedere maniera de a-i trata pe cei care trăiesc în dezordine. Aceştia nu numai că nu acceptă în practică traduşua pe care autorul insistă, însă vor putea, fără îndoială, să se găsească între cei care cauzează confuzia religioasă menţionată în 2:1-3a. Exemplul apostolic este deja în sine norma de practică a tradiţiei. Cei care au o viaţă dezordonată, în momentul în care refuză munca, nu numai că ignoră modelul apostolic, dar devin elemente care perturbă viaţa echilibrată a altora. Rugăciunea pentru pace din v. 16 echilibrează potrivit pe cea pentru progresul lor pe drumul credinţei.

3:17

Expresia *în orice epistolă* presupune nu numai 1Tes. (pe care, de fapt, apostolul Pavel nu o semnează), ci cel puţin două alte scrisori în care Pavel şi-ar fi scris observaţiile personale (despre care avem o mărturie clară numai în 1Cor., Gal., Filim.). Binecuvîntarea de final este modelul puţin amplificat al celei din 1Tes. 5:28.

EPISTOLA ÎNTÎI CĂTRE TIMOTEI

COMENTARII

de Mihai Vladimirescu

Capitolul 1

1:1

BIBL.1688 *Domnul* este un termen care se regăseşte numai în BYZ. (*κυριόυ*), nemaiapărînd în NA. Totuşi, în tradiţia biblică românească această traducere apare în aproape toate ediţiile, excepţii notabile fiind ANANIA şi BIBL.1990, ambele aflate astăzi în uzul Bisericii Ortodoxe Române, ca ediţii ce poartă binecuvîntarea Sfîntului Sinod.

1:3

Sensul primar al verbului grecesc *παρεκάλεσα* (de la *παρακαλέω*) este acela de a cere, a ruga, a solicita (DBLG, 4151), motiv pentru care traducerea din BIBL.1688, *am rugat*, este întemeiată. Totuşi, dat fiind contextul, dar şi sensul secundar al termenului grecesc (vezi BDAG, p. 765), traducerea *te-am îndemnat*, din NT.NITZ., precum şi formele *te-am îndemnat*, din ANANIA şi BIBL.1990, pot fi considerate potrivite. În orice caz, se poate desprinde din acest verset că Timotei a avut unele ezitări în a rămîne în Efes, motiv pentru care Pavel a fost nevoit să-l roage ori să-l încurajeze în acest sens (NAC, TIM., p. 66).

1:4

BIBL.1688 *basne* (ANANIA *basmele*) traduce grecescul *μύθοις*, termen care desemnează şi legendele sau miturile (după cum reiese şi din asemănarea fonetică). Totuşi, în acest caz, am preferat traducerea prin cuvîntul *basme* pentru a sublinia faptul că Apostolul are în vedere preluarea de către creştini a unor mituri iudaice care, în accepţiunea Bisericii primare, erau nişte pure invenţii (vezi şi traducerea lămuritoare, în acest sens, din NT.NITZ., *istorisiri închipuite*). Pavel se opunea miturilor de acest fel, întrucît ele nu făceau altceva decît să ridice întrebări şi să producă numeroase controverse în rîndul comunităţii de creştini încă neîntăriţi în credinţă (NAC, TIM., p. 67; NICNT, TIM., p. 109-110). ♦ Pavel se referă aici nu la genealogiile legitime întîlnite în scrierile Vechiului Testament (şi, desigur, nici la cele ce aveau să se regăsească în Noul Testament), ci la acele înşiruiri de neamuri şi de legături genealogice interpretate într-o alegorie extremă, dar care îi fascinau pe evreii acelor vremuri (MACARTHUR, TIM., p. 161). ♦ Basemele şi genealogiile erau un pericol pentru comunitatea creştină şi în timpul Sfîntului Irineu al Lyonului, care scrie: „Unii oameni, respingînd adevărul, introduc printre noi poveşti false şi genealogii deşarte, care mai degrabă produc controverse, după cum a spus Apostolul, decît să servească la lucrarea lui Dumnezeu de zidire întru credinţă. Prin retorica lor construită cu dibăcie, ei abat minţile celor neexperimentaţi şi îi fac prizonieri, răstălmăcind descoperirile lui Dumnezeu (IRINEU, 1,1).

1:10

BIBL.1688 traduce prin *celor ce se culcă cu bărbaţi* termenul grecesc *ἀρσενοκοίταις*, dar acest gen de traducere care, practic, se identifică cu sensul termenului actual *homosexuali* a fost înlocuită, în BIBL.1914, cu *sodomenilor*, pe această linie mergînd şi RADU-GAL., ANANIA sau BIBL.1990. În relatarea biblică privitoare la Sodoma şi Gomora (Fac. 18:16-19:28) nu se vorbeşte în mod explicit despre homosexualitate; dorinţa sodomiţilor de a-i 'cunoaşte' (Fac. 19:5) pe oaspeţii lui Lot a fost interpretată ca o dorinţă a bărbaţilor din Sodoma de a întreţine relaţii sexuale cu aceştia, din pricina conotaţiilor sexuale ale verbului 'a cunoaşte', în limbajul biblic, dar şi a contraofertei lui Lot: „eu am două fete care n'au cunoscut bărbat; vi le aduc să faceţi cu ele ce vă place" (Fac. 19:8, ANANIA). Dicţionarele de specialitate sînt, însă, destul de clare în acest sens: potrivit BDAG, p. 135, termenul grecesc se referă la un bărbat care se angajează în relaţii sexuale cu o persoană de acelaşi sex, iar lexiconul LOUW, 2, p. 35 echivalează cuvîntul cu 'homosexual'. DBLG, 780, referindu-se explicit la această epistolă paulină, menţionează că este posibil ca, în acest loc, termenul să aibă un sens mai amplu ('sodomiţi'), aşadar persoane cu un comportament sexual deviant, din perspectiva moralei creştine.

1:13

Este vorba, firește, despre perioada anterioară convertirii lui Pavel la creştinism, perioadă în care acesta se manifesta ca un persecutor al comunităţii creştine. Relaţia sa cu adepţii Evangheliei lui Iisus este caracterizată prin trei

termeni: *hulitoriu*, *gonitoriu* şi *ocărîtoriu* (BIBL.1688), iar cauzele acestui comportament sînt identificate în necredinţă şi neştiinţă. Aceasta din urmă, însă, a constituit şi circumstanţa sa atenuantă (UBS, TIM., p. 30-31).

1:18

BIBL.1688 *ceale proorocii ce mai înainte fură asupra ta* face trimitere la anumite revelaţii divine prin care s-a descoperit caracterul curat şi harul încredinţat de către Dumnezeu lui Timotei, probabil înaintea hirotonirii sale de către Pavel (HNC, TIM., p. 152; vezi şi ANANIA, p. 1702, nota h, cu trimitere şi la 1Tim. 4:14).

1:19

BIBL.1688 *căzură* traduce grecescul *ἐναυάγησαν*, verb care se referă, în sensul său primar, la naufragiul vaselor. Cu acest sens el se regăseşte în scrierile pauline la 2Cor. 11:25, acolo unde se vorbeşte despre cele trei naufragii din călătoriile lui Pavel. Aici, însă, sensul este unul figurat, fiind vorba despre 'naufragierea' credinţei (EDNT, 2, p. 458), despre căderea spirituală. ANANIA are *şi-au pierdut credinţa*, iar NT.NITZ. traduce foarte aproape de sensul primar, *au suferit spargere de vas*, îngreunînd, însă, inutil versetul.

1:20

Avem de-a face, aici, cu o excomunicare, menită nu atît să-i pedepsească pe cei căzuţi din credinţă, ci mai degrabă să îi facă să conştientizeze gravitatea faptelor lor. Pierzînd calitatea de membru al Bisericii, cel dat în mîna Satanei este expus tuturor răutăţilor sale şi, astfel, devine conştient de propriile sale rele purtări şi cuvinte faţă de Dumnezeu (NAC, TIM., p. 82; HNC, TIM., p. 154).

Capitolul al 2-lea

2:1

BIBL.1688 *cearери* traduce cuvîntul grecesc *ἐντεύξεις*, într-un context în care, cu excepţia lui *εὐχαριστίας* (BIBL.1688 *mulţămite*), toate substantivele folosite pentru a desemna modalităţile de comunicare ale oamenilor cu Dumnezeu se identifică, mai mult sau mai puţin, cu termenul de 'rugăciune'. Totuşi, *ἔντευξις* pare a avea un sens aparte aici, acest lucru fiind subliniat şi de BDAG (p. 339) sau LOUW (2, p. 88): este vorba despre rugăciunea de mijlocire (engl. *intercessory prayer*), o rugăciune făcută în numele şi pentru ajutorarea altor oameni, în particular – în cazul de faţă – pentru cei care nu sînt încă membri ai comunităţii de credinţă (UBS, TIM., p. 45).

2:3

Am tradus prin *cinstea* termenul *σεμνότητι*, pe care BIBL.1688 îl redă prin curăţia. MICU, FILOTEI, ŞAGUNA şi BIBL.1914 merg pe aceeaşi linie, dar NT.NITZ. traduce *bună cuviinţă*, RADU-GAL. şi ANANIA adoptînd forme aproape identice. În BIBL.1874, însă, găsim *onestitatea*, iar în CORN. *cinstea*, aceste două forme fiind mai apropiate de sensul cuvîntului grecesc, care, potrivit BDAG, p. 919, se referă la un mod de comportare care arată că o persoană se găseşte deasupra ordinarului, fiind, astfel, demn în mod special de respectul celorlaţi. Un astfel de om este, deci, onorabil, respectabil (EDNT, 3, p. 238).

2:9

Grecescul *αἰδοῦς* a fost tradus în BIBL.1688 prin *ruşine*, dar MICU a preferat să redea *bună obicinuinţă*, iar BIBL.1914 *sfială* (la fel şi ANANIA; NT. NITZ. are *sfială firească*). Traducerea noastră – *decenţă* – are în vedere atît evoluţia termenului din literatura greacă veche pînă în cea iudaică elenistă (EDNT, 1, p. 169-171), cît şi sensul consemnat în cele mai importante dicţionare şi lexicoane (BDAG, p. 24; DBLG, 133; LOUW, 2, p. 5).

2:11-12

În ambele versete am tradus prin *să înveţe*, întrucît verbele greceşti corespunzătoare sînt la diateza activă. Am adăugat, însă, în versetul 12, construcţia *pe altul* pentru a arăta că, în acest caz, este vorba despre actul de predare a unei învăţături (gr. *διδάσκειν*, engl. *teaching*), iar nu de însuşire a acesteia (gr. *μανθανέτω*, engl. *learning*). Traducerea *să să înveaţe* din BIBL.1688, preluată şi de alte ediţii biblice româneşti, încearcă să evidenţieze deosebirea tranzitiv-intranzitiv la nivelul verbului 'a învăţa', prin forţarea unei traduceri în diateza reflexivă. ♦ Theodor de Mopsuestia spune, comentînd pasajul: „Deşi Pavel interzice femeilor să înveţe în Biserică, el îşi doreşte foarte mult ca ele să-şi exercite autoritatea acasă, ca învăţătoare ale virtuţii" (THEODOR, 2, p. 94).

2:14

Construcţia *întru călcare de poruncă fu*, din BIBL.1688, traduce *ἐν παραβάσει γέγονεν*. Sensul lui *παράβασις* este acela de 'încălcare' sau 'abatere', 'deviere', iar în contextul dat termenul se referă în mod clar la încălcarea poruncii divine. Traducerea noastră, ca şi cea a ediţiilor româneşti (de pildă, BIBL.1914 *a fost întru călcarea poruncii*; CORN. *s'a făcut vinovată de călcarea poruncii*; ANANIA *s'a făcut călcătoare de poruncă*) nu este întru totul literală, însă încearcă să facă inteligibilă o construcţie greacă lapidară.

Capitolul al 3-lea

3:1

Există cîteva posibile motive pentru care Pavel a decis să insiste pe ideea că episcopul trebuie să fie bărbatul unei singure femei. Mai întîi, s-a sugerat că Apostolul atrage atenţia aici asupra interzicerii poligamiei (vezi ANANIA, p. 1703, nota f), însă este greu de crezut că mai era nevoie de afirmarea acestei interdicţii în comunitatea creştină timpurie. Nici varianta că Pavel ar fi pledat pentru obligativitatea căsătoriei episcopilor nu pare mai plauzibilă, întrucît el însuşi a trăit necăsătorit, fiind în acelaşi timp unul dintre principalii lideri ai Bisericii. Mai degrabă, ar

trebui considerat că Apostolul subliniază obligaţia episcopului de a rămîne fidel soţiei sale (NAC, TIM., p. 109-110).

3:3

BIBL.1688 *neagonisitoriu de dobîndă grozavă* traduce grecescul *μὴ αἰσχροκερδῆ*, termen specific BYZ. 2006, care nu se mai regăseşte în NA (traducerea sa fiind, în consecinţă, omisă în ANANIA). El nu se regăseşte nici în RADU-GAL., dar apare în NT.NITZ., sub forma *nu dat la cîştig urît*, precum şi în CORN. (*nici doritor de cîştig mîrşav*).

3:6

Grecescul *νεόφυτον* este tradus de BIBL.1688 prin *răsad tînăr*, iar de MICU prin *de curînd botezat fiind*. Această din urmă traducere apare şi în BIBL.1914 şi ANANIA, în vreme ce CORN. traduce *întors la Dumnezeu de curînd*. BIBL.1874 are *noviciŭ*, iar NT.NITZ. *de curînd sădit*. Sensul propriu al termenului este 'plantat de curînd', însă el s-a consacrat – inclusiv în limbile moderne (rom. 'neofit') – şi ca termen pentru desemnarea noilor aderenţi la o credinţă (BDAG, p. 669). În acest caz, dat fiind faptul că vorbim despre creştinism, noii aderenţi deveneau membrii ai comunităţii prin Botez, astfel încît, deşi prea extinsă din punct de vedere filologic, traducerea din MICU, BIBL.1914 sau ANANIA reflectă, totuşi, realitatea.

3:8

Am tradus prin *ipocriţi* grecescul *διλόγους*, termen care desemnează un o vorbire duplicitară, prin extensie un comportament duplicitar. Este vorba, aşadar, despre oamenii cu două feţe. În BIBL.1688 se foloseşte traducerea literală *îndoiţ la cuvînt*, iar MICU are *nu cu doao guri*. CORN. traduce *cu două feţe*, în vreme ce în BIBL.1936 regăsim traducerea *îndoelnici la cuvînt*. De notat că teremnul grecesc apare, în Noul Testament, numai în acest verset din 1Tim.

3:10

Despre nevoia de a-i încerca, a-i testa pe cei ce urmează a sluji vorbeşte şi Sfîntul Ioan Hrisostom, în comentariul său: „Nu ar fi oare absurd ca, deşi unui slujitor nou nu i se încredinţează nimic în casă pînă ce nu a oferit dovezi ale caracterului său, prin îndelungă încercare, unul ca acesta să intre în Biserica lui Dumnezeu din păgînism şi, deodată, să fie aşezată pe o treaptă de întîietate?" (HRISOSTOM 1TIM., 11, p. 441).

3:11

BIBL.1688 *neclevetnice* traduce *μὴ διαβόλους*. O traducere literală ar fi 'nu diabolice', întrucît termenul grecesc folosit aici este acelaşi cu cel întrebuinţat pentru desemnarea diavolului în persoană (DBLG, 1333). Totuşi, sensul primar şi general al termenului are în vedere persoanele care calomniază, defăimează, clevetesc (BDAG, p. 226).

3:13

BIBL.1688 *stepenă* traduce grecescul *βαθμὸν*, al cărui sens primar este acela de treaptă a unei scări, atît în sens fizic, cît şi spiritual. În acelaşi timp, însă, termenul are în vedere şi statutul unei persoane, din punct de vedere social ori educaţional (BDAG, p. 162). În cazul de faţă, Pavel nu se referă la o promovare în ierarhia bisericească pentru diaconii care slujesc bine, şi nici la dobîndirea unui anumit statut în viaţa veşnică, ci pur şi simplu la buna reputaţie pe care aceştia o cîştigă în rîndul membrilor comunităţii, dar şi la creşterea lor spirituală înaintea lui Dumnezeu (NAC, TIM., p. 118).

3:16

Pavel prezintă, în acest verset, taina credinţei creştine, sub forma unui crez care, în Biserica primară, trebuie să fi fost un imn bine cunoscut membrilor comunităţii (HNC, TIM., p.191). Datorită conţinutului său dogmatic bogat, versetul a suscitat numeroase comentarii în literatura patristică, dar şi în exegeza modernă (a se vedea, de pildă, NICNT, TIM., p. 276 sq.).

Capitolul al 4-lea

4:2

Gr. *κεκαυστηριασμένων* (în BYZ.: *κεκαυτηριασμένων*) a fost tradus de BIBL.1688 prin *arşi fiind*, iar de MICU prin *fiind aprinş*. Verbul folosit aici, *καυστηριάζω* (similar cu neologismul românesc 'a cauteriza'), provine de la termenul *καυτήρ*, din greaca clasică, al cărui sens este acela de 'arzător; obiect cu care se arde' (LIDDELL, p. 424). Sensul verbului are în vedere procedeul prin care erau marcaţi cu un fier încins sclavii ori animalele, cicatricea rămasă fiind semnul prin care urmau să fie recunoscuţi (EDNT, 2, p. 275). În contextul versetului de faţă, este vorba despre distrugerea cugetelor, conştiinţelor unor persoane, în particular a mincinoşilor. Fiind complet cauterizată, aşadar arsă cu fierul încins, conştiinţa lor nu îi mai deranjează, nu îi mai mustră şi nu le mai ridică niciun semn de întrebare asupra faptelor pe care le săvîrşesc (UBS, TIM., p.90).

4:3

Pavel menţionează, aici, două dintre învăţăturile greşite ale ereticilor, care se cer combătute în interiorul comunităţii creştine. Mai întîi, este vorba despre interzicerea căsătoriei, pe care aceştia o predicau, probabil, în scopul înfrînării (NICNT, TIM., p. 293), deşi Apostolul nu oferă informaţii suplimentare. Apoi, este vorba despre interzicerea consumului anumitor mîncăruri, o interdicţie izvorîtă din părerea răspîndită în epoca Bisericii primare că adepţii Evangheliei trebuie să păstreze distincţia dintre curat şi necurat, în domeniul alimentar, specifică iudaismului. Apostolii au înlăturat, însă, această distincţie (Nac, Tim., p. 130; vezi Fapte 10:9-15, viziunea lui Petru).

4:7-8

Dispunerea textului pe versete, în BIBL.1688, diferă, din

acest punct, de cea din BYZ., care coincide cu cea din NA. Drept urmare, ediţia veche românească se deosebeşte, din acest punct de vedere, şi de celelalte ediţii româneşti, începînd chiar cu MICU. În aceste ediţii, precum şi în NA şi BYZ., textul versetelor 7 şi 8 din BIBL.1688 corespunde numai versetului 7. Numerotarea va coincide, din nou, abia odată cu versetul 13, după ce BIBL.1688 include în versetul său 12 atît versetul 11 din NA şi BYZ. 2006, cît şi versetul 12. ♦ Noţiunea de mituri ori basme băbeşti era întrebuinţată în polemica filosofică a epocii în mod sarcastic, pentru a califica acele concepţii neserioase, aberante, comparabile cu viziunile limitate ale femeilor bătrîne, lipsite adesea de educaţie şi cultură (NIBC, p. 103).

4:9

BIBL.1688 traduce prin *deprindere* grecescul *γυμνασία*, termen care, în antichitatea greacă, desemna antrenamentul fizic propriu-zis, desfăşurat atît de către atleţi, cît şi de către populaţie, în general. Faptul că Pavel atribuie antrenamentului fizic o anume valoare – ce-i drept, mică (BIBL.1688 *spre puţin iaste folositoare*) – i-a determinat pe unii exegeţi să considere că Apostolul îi recomandă, totuşi, lui Timotei să practice acest antrenament, firește într-o proporţie mult mai mică decît antrenamentul spiritual. O atare interpretare este, însă, forţată, pentru că singurul motiv pentru care Pavel aminteşte de pregătirea fizică este pentru a introduce metafora antrenamentului spiritual, pentru dezvoltarea credinţei celei bune (NIBC, p. 104).

4:11

În ANANIA găsim trei verbe în debutul versetului, şi anume: *ne (...) ostenim*, *sîntem ocărîţi*, *ne luptăm*, în vreme ce în BIBL.1688 şi în ediţiile româneşti ulterioare se regăsesc numai două: *ostenim* şi *ne ocărîm*. BIBL.1990, de asemenea, conţine trei verbe, precum ANANIA. Analizînd izvoarele, observăm că BYZ. are *κοπιῶμεν καὶ ὀνειδιζόμεθα*, ceea ce corespunde traducerii din BIBL.1688, în timp ce NA are *κοπιῶμεν και ἀγωνιζόμεθα*, cel de-al doilea verb corespunzînd lui *ne luptăm* din ANANIA şi BIBL.1936. Aşadar, aceste două ediţii româneşti reunesc, în traducere, variantele textuale din BYZ. şi NA, motiv pentru care în ambele cazuri avem trei verbe, iar nu doar două. O astfel de practică nu este deloc comună şi nici de încurajat, nefiind întîlnită nici în cazul traducerilor în limbi moderne, precum NIV, NASB, BJ, sau TOB.

4:13

Prin *preoţilor* BIBL.1688 a tradus *τοῦ πρεσβυτερίου*, termen tehnic ce desemna 'prezbiteriul', un organism colegial, format din bătrînii de seamă ai comunităţii creştine, organizaţi într-un mod analog curţilor din iudaismul elenistic (TDNT, 6, p. 654). Cei mai mulţi exegeţi contemporani au pus la îndoială existenţa unor 'colegii preoţeşti' instituţionalizate, în perioada respectivă, dar, fără îndoială, adunările informale ale bătrînilor comunităţii creştine existau şi aveau atribuţii inclusiv în domeniul hirotoniilor (Ubs, Tim., p. 106).

Capitolul al 5-lea

5:3

Pavel îi oferă lui Timotei explicaţii şi un model de acţiune în ceea ce priveşte văduvele din două motive. Mai întîi, pentru că acestea reprezentau – şi atunci, ca şi acum – o categorie vulnerabilă, atît din punct de vedere socio-economic, cît şi, desigur, spiritual. În al doilea rînd, însă, Apostolul vine cu lămuriri în ceea ce priveşte distincţia dintre văduvele trăiesc ca atare şi, în consecinţă, au nevoie de sprijinul familiei extinse şi al comunităţii creştine, pe de o parte, şi văduvele care îşi duc viaţa în desfătări (1Tim. 5:6), aşadar într-o manieră nepotrivită statutului lor. BIBL.1688 *ceale ce-s adevărate văduve* face trimitere, deci, la prima categorie de văduve, numai acestea trebuind să constituie obiectul cinstirii şi grijii lui Timotei şi, în general, al comunităţii creştine (HNC, TIM., p. 221; NAC, TIM., p. 146).

5:4

De notat că nici BYZ. 2006 şi nici NA nu conţin termenul corespondent pentru *bună*, din BIBL.1688. Totuşi, el se regăseşte în cea mai mare parte a traducerilor româneşti, începînd de la NT.1648; lipseşte, însă, din CORN., care nu face apel, în general, la tradiţie, ci exclusiv la ediţiile greceşti stabilite în perioada modernă şi contemporană. Explicaţia prezenţei acestui cuvînt stă în faptul că el apare în ediţiile neotestamentare în greacă, din epoca anterioară traducerii româneşti de la 1648, în particular în ERASMUS (*καλὸν*).

5:5

Adevăratele văduve apar şi la Fericitul Ieronim, care face trimitere la definiţia paulină din acest verset: „O văduvă care nu mai are bărbat pe care să-l mulţumească – şi care este, în limbajul Apostolului, o văduvă cu adevărat – nu are de nimic mai multă nevoie decît de perseverenţă. Amintindu-şi de bucuriile trecute, ea ştie ce i-a provocat plăcere şi ce a pierdut acum. Prin post aspru şi privegheri, ea trebuie să oprească săgeţile aprinse ale diavolului" (IERONIM, 54.7).

5:9

BIBL.1688 *să să aleagă* traduce grecescul *καταλεγέσθω*, o formă a verbului *καταλέγω*, din care provine, indirect, românescul 'a cataloga'. Aşadar, după cum reiese şi din alte traduceri – precum ANANIA *să fie înscrisă ca atare* sau CORN. *să fie înscrisă în lista văduvelor* – este vorba despre criteriile pe care o văduvă trebuie să le îndeplinească pentru a fi catalogată ca atare; simplul fapt că ar fi fost soţia unui bărbat decedat nu era suficient. Nu avem de-a face cu un 'ordin' al văduvelor, ci, mai degrabă, Pavel trasează normele pentru a distinge între văduvele care rămîn în această stare (cele trecute de şaizeci de ani) şi tinerele cărora le-ar deceda soţul şi care, deşi sînt tehnic văduve, nu

trebuie socotite ca atare în comunitate (pentru că, aşa cum reiese din 1Tim. 5:14, porunca adresată lor este să-şi continue viaţa, recăsătorindu-se) (NIBC, p. 119).

5:11

Traducerea *să înfierbînteză asupra lui Hristos*, din BIBL.1688, este una nepotrivită, pentru că generează confuzie. Verbul *καταστρηνιάσωσιν*, din textul grecesc, este întrebuinţat numai aici, în Noul Testament, fiind, de altfel, neîntîlnit în scrierile seculare de limbă greacă; el apare, totuşi, în *Septuaginta* (TDNT, 3, p. 631). Sensul său, cu care îl regăsim şi în scrierile apostolice, trimite la o persoană stăpînită de o puternică dorinţă fizică, în particular de natură sexuală (BDAG, p. 528). Drept urmare, traducerile româneşti trebuie să evite situaţiile precum cea generată de BIBL.1688, în care s-ar părea că poftele trupeşti ale tinerelor văduve sînt direcţionate înspre Hristos; mai degrabă, traducerile din CORN., *le desparte pofta de Hristos*, ori din BIBL.1990, *poftele le îndepărtează de Hristos*, reflectă corect sensul urmărit de autorul epistolei.

5:16

Lui *credincios au credincioasă*, din BIBL.1688, îi corespunde *πιστὸς ἢ πιστὴ*, din BYZ 2006. În tradiţia biblică românească, inclusiv în ediţii precum BIBL.1874 sau CORN., s-a menţinut această variantă, în care sînt menţionate ambele sexe. În NA, însă, apare numai *πιστὸς*, dar ANANIA nu a preluat această versiune, mergînd pe linia tradiţiei româneşti. De notat că varianta din BYZ. 2006 se regăseşte şi în ERASMUS, precum şi în prima traducere românească, NT.1648.

5:17

Traducerea lui *πρεσβύτεροι*, în acest context, prin *preoţi* (BIBL.1688 *preuţi*), s-a consacrat în tradiţia biblică românească, însă, dat fiind sensul actual al termenului, ea nu reflectă corect realităţile epocii apostolice. În categoria presbiterilor sau bătrînilor – astfel denumiţi nu neapărat din pricina vîrstei, ci datorită influenţei terminologiei sinagogale în Biserica primară – erau incluşi, după cum se observă din acest verset, atît liderii comunităţii, cît şi cei care predicau şi cei care îi învăţau pe creştini. Aşadar, termenul grecesc are un sens mai amplu, nereferindu-se exclusiv la dimensiunea sacerdotală a liderilor comunităţii creştine (NAC, TIM., p. 128; UBS, TIM. p. 125-126).

5:18

Pavel citează, în sprijinul ideilor exprimate anterior, un pasaj veterotestamentar, precum şi o zicere care circula în Biserica primară. Mai întîi, este vorba despre Deut. 25:4, în versiunea septuagintară, iar apoi despre una dintre învăţăturile lui Iisus – cea referitoare la plata lucrătorilor – care se regăseşte, sub exact aceeaşi formă ca aici, în Luc. 10:7. Deşi, din formularea versetului, pare că Pavel citează ambele texte ca 'scripturi', cel mai probabil el se referă în acest mod numai la pasajul veterotestamentar, *logion*-ul lui Iisus fiind ataşat acestuia ca o dovadă în plus, întrucît Evangheliile sînt, conform majorităţii specialiştilor, un produs literar ulterior epistolei pauline (NICNT, TIM., p. 364 sq.).

5:23

Traducerea din BIBL.1688 este literală (*nu mai bea apă*), întrucît redă verbul *ὑδροπότει*, al cărui sens este strict acela de a consuma acest lichid (DBLG, 5621). Totuşi, este imposibil ca Pavel să îi fi poruncit lui Timotei să consume exclusiv vin, renunţînd întru totul la apă. În lumea mediteraneană a epocii, „vinul era folosit şi în scopuri medicinale (...) amestecat cu apă, era socotit un bun remediu pentru o varietate de suferinţe, precum bolile de inimă sau de stomac, dar şi dizenteria sau hidropizia" (VLADIMIRESCU, p. 103).

Capitolul al 6-lea

6:1-2

Din modul cum sînt construite cele două versete, reiese faptul că, în primul dintre ele, Pavel îi are în vedere îndeosebi pe sclavii creştinaţi, care erau oprimaţi de stăpînii lor, acesta fiind motivul menţionării explicite a 'jugului'. În cel de-al doilea, în schimb, Apostolul se adresează acelor sclavi care beneficiau de un tratament mai bun, avînd stăpîni din rîndul comunităţii creştine. Acestora, Pavel le cere să nu profite de comuniunea de credinţă în care se găseau cu stăpînii lor, invocînd această fraternitate pentru a se sustrage de la obligaţiile legale pe care le presupunea statutul lor (NAC, TIM., p. 163-164). Atitudinea paulină vizavi de sclavie a suscitat numeroase comentarii în epoca modernă, unii exegeţi criticînd ceea ce au catalogat drept pasivitatea Apostolului faţă de problemele sociale ale epocii sale; totuşi, o astfel de judecată asupra activităţii lui Pavel prezintă slăbiciuni de ordin metodologic, dat fiind contextul istoric în care ea s-a desfăşurat (vezi VLADIMIRESCU, FENOM. p. 52-54).

6:4

Am tradus prin *avînd boala* termenul grecesc *νοσῶν*, participiu al verbului *νοσέω*, al cărui sens este acela de a avea o dorinţă nesănătoasă, a-ţi dori într-un mod morbid ceva (LOUW, 1, p. 289). BIBL.1688 are *bolnăvindu-se*, la fel ca şi MICU, FILOTEI şi BIBL.1914, în vreme ce NT.NITZ. traduce *bolind*, iar CORN. *are boala*.

6:5

BIBL.1688 *Depărtează-te de la unii ca aceia* traduce un adaos specific BYZ. 2006, care nu se regăseşte în NA. Traducerea apare, în tradiţia biblică românească, încă din NT.1648, să se regăseşte şi în ediţiile care urmează după BIBL.1688, inclusiv în BIBL.1874 şi CORN., precum şi în ANANIA. ♦ Cîştigul la care se referă versetul este unul material, astfel încît trebuie să înţelegem că Pavel îi condamnă pe cei care predicau o doctrină eronată, fie în mod eronat, urmărind, prin aceasta, obţinerea unor foloase materiale (UBS, TIM.,

p. 144-145). Ca şi în vremurile noastre, existau diverşi oportunişti care, sub masca propovăduirii unor adevăruri de credinţă, urmăreau să obţină bani sau diverse favoruri din partea credincioşilor, făcînd din propovăduire o simplă profesie care generează venituri sau, mai mult decît atît, o afacere (NAC, TIM., p. 243).

6:6

BIBL.1688 *îndestulare* traduce *αὐταρκείας*, termen ce desemnează o stare de echilibru, în care o persoană (sau o societate, o economie) are ceea ce îi este necesar pentru a supravieţui fără intervenţii exterioare (BDAG, p. 152). În termenii paulini, ea nu presupune că respectiva persoană are, realmente, tot ceea ce, dintr-o perspectivă convenţională, ar fi necesar unei persoane, ci că este mulţumită cu ceea ce are, în acest caz cu evlavia, buna credinţă, singurul cîştig real al unui om (HNC, TIM., p. 243).

6:10

BIBL.1688 *pohtindu-o* traduce grecescul *ὀρεγόμενοι*, o formă de participiu prezent al verbului *ὀρέγω*. Sensul verbului este acela de a te strădui pentru a atinge un anumit scop (BDAG, p. 721). RADU-GAL. *au poftit-o cu înfocare* subliniază, asemenea lui ANANIA sau BIBL.1990, numai latura interioară a goanei după cele materiale, şi anume dorinţa. Însă verbul din limba greacă trimite şi la un efort efectiv, exterior, după cum reiese şi din CORN. *au umblat după*. Din pricina acestei atitudini, constînd într-o dorinţă interioară puternică de înavuţire, dublată de un comportament exterior în acest sens, unii oameni au ajuns la pierzare, mai precis la lepădarea de credinţă şi la suferinţe personale şi sociale (NICNT, TIM., p. 404-405).

6:13

Traducerea *învie* din BIBL.1688 este incorectă, întrucît sensul verbului corespondent din textul grecesc, *ζῳογονέω* (în text, sub forma participială *ζῳογονοῦντος*) este acela de a da viaţă ori de a menţine viaţa, iar nu de a o reda (DBLG, 2441). Traducerea din NT.1648, *învĭiază*, este, de asemnea, inexactă, dar ea a rămas şi în MICU, FILOTEI, ŞAGUNA şi BIBL.1914. NT.NITZ., însă, are *dătătorul de vieaţa*, iar BIBL.1914 traduce prin *viŭ-face*, după cum în RADU-GAL., BIBL.1936 şi ANANIA găsim *aduce (...) la viaţă*, iar în CORN. *dă viaţă*.

6:17

BIBL.1688 *să nu să înalţe cu gîndul* traduce grecescul *μὴ ὑψηλοφρονεῖν*. Sub această formă, a verbului *ὑψηλοφρονέω*, conceptul nu se înîlneşte decît în acest verset din prima epistolă către Timotei a Apostolului Pavel; o variantă se găseşte, însă, la Rom. 11:20. El descrie o persoană peste măsură de arogantă, care se consideră pe sine superioară oricui altcuiva (LOUW, 1, p. 763). În tradiţia biblică românească, traducerea din BIBL.1688 a fost preluată, întocmai sau cu mici modificări, şi de MICU, FILOTEI, ŞAGUNA şi BIBL.1914. În BIBL.1874, traducerea folosită este aceeaşi, dar în NT.NITZ. găsim o variantă şi mai explicită: *să nu gîndiască de ei lucrurĭ înalte*. CORN. are *să nu se îngîmfe*, în vreme ce RADU-GAL. traduce *să nu-şi facă închipuiri trufaşe*.

6:20

Termenul grecesc *τὴν παραθήκην*, tradus de BIBL.1688 prin *ce ai pus înainte*, desemnează un depozit, în sens juridic, de lucru încredinţat cuiva pentru a fi conservat în starea în care a fost predat (BDAG, p. 764). Deşi frumoase din punct de vedere literar, traduceri precum *comoara ce ţi s-a încredinţat* (BIBL.1990) sau *vistieria ce ţi-a fost încredinţată* (ANANIA) sînt, mai degrabă, dezvoltări ale sensului cuvîntului grecesc, decît traduceri propriu-zise.

EPISTOLA A DOUA CĂTRE TIMOTEI

COMENTARII

de Mihai Vladimirescu

Capitolul 1

1:3

Pavel subliniază faptul că modul în care îi slujeşte lui Dumnezeu este unul autentic, spre deosebire de cel al învăţătorilor falşi pe care îi demască, în nenumărate rînduri, în epistolele sale. De asemenea, el îşi recunoaşte moştenirea iudaică, prin menţionarea faptului că slujeşte Aceluiaşi Dumnezeu căruia i-au slujit şi strămoşii săi (HNC, TIM., p. 265). BIBL.1688 *cu curată ştiinţă* accentuează buna credinţă a Apostolului, chiar şi în perioada premergătoare convertirii sale la creştinism. De altfel, la 1Tim. 1:13, Pavel îşi justifică necredinţa, în sensul desconsiderării învăţăturii lui Hristos, pe temeiul neştiinţei, al necunoaşterii corecte a acesteia. Aşadar, „orice a făcut Pavel slujindu-I Lui Dumnezeu, a făcut mereu cu un deplin ataşament faţă de Dumnezeu, aşa cum Îl înţelegea el" (NAC, TIM., p. 184). ♦ Sfîntul Ioan Hrisostom analizează mărturisirea lui Pavel: „Pavel vorbeşte despre viaţa sa fără de prihană, căci peste tot el îşi numeşte viaţa conştiinţă. Chiar şi cînd era un prigonitor, el se considera ca avînd o bună conştiinţă în ceea ce urmărea. De aceea spune «am dobîndit milă, căci am făcut-o cu neştiinţă, în necredinţă», aproape spunînd «nu suspectaţi că am am făcut-o din ticăloşie» (...) De fapt, ceea ce spune el este: «Nu sînt fals. Nu gîndesc un lucru şi fac altul»" (HRISOSTOM, 1 TIM., p. 476).

1:4

Vorbind despre amintirea lacrimilor lui Timotei, Pavel are în vedere, cel mai probabil, momentul în care l-a lăsat pe acesta în Efes, îndreptîndu-se către Macedonia şi, mai apoi, către Creta, Nicopole, Roma şi peninsula Iberică. La acest eveniment se referă Apostolul şi în 1Tim. 1:3.

1:6

Am ales să preluăm traducerea *să reînsufleţeşti*, din ANANIA, pentru grecescul *ἀναζωπυρεῖν*, forma de infinitiv a verbului *ἀναζωπυρέω*. BIBL.1688 oferă o traducere literală, *să aţîţi*, întrucît verbul în discuţie este un derivat prin prefixare al lui *ζωπυρέω*, al cărui sens este acela de a aprinde, a da foc la ceva (LIDDELL, p. 345). Aşadar, în cazul verbului nostru, este vorba despre o aprindere din nou, o aţîţare a focului. Însă Pavel foloseşte termenul într-un sens spiritual, cerîndu-i lui Timotei să nu lase harul să ajungă nelucrător, ci, permanent, să-l pună în acţiune, să-l reactiveze, să-l anime (NIBC, p. 226). În tradiţia biblică românească, traducerea din BIBL.1688, care corespunde şi celei din NT.1648, a fost preluată de MICU, FILOTEI şi ŞAGUNA, dar BIBL.1914 a preferat să redea – inexact, după cum am văzut – prin *să aprinzi*. Traducerile *să înflăcărezi* (NT. NITZ., CORN.), *să ţii aprins* (RADU-GAL., BIBL.1936) sînt mult mai apropiate de sensul termenului grecesc. Adoptarea variantei *să aprinzi şi mai mult*, din BIBL.1936, pare să fie determinată de convingerea traducătorilor că harul nu se poate stinge – astfel încît să aibă nevoie de o reaprindere – astfel încît Pavel nu avea la ce să se refere decît la o intensificare a punerii harului în lucrare. Însă, după cum am afirmat deja (vezi şi ANANIA, p. 1707, nota e), deşi este evident că harul nu se poate stinge, odată dobîndit, el poate ajunge latent, nelucrător, avînd nevoie de reînsufleţire.

1:9

BIBL.1688 *mai nainte de anii veacilor* traduce expresia *πρὸ χρόνων αἰωνίων*, din versiunea greacă a Noului Testament. În NT.1648, ea apare sub forma *mainte de vremile de veaci*, însă MICU preia varianta din BIBL.1688. FILOTEI, ŞAGUNA şi BIBL.1914 merg, de asemenea, pe forma din *Biblia* de la Bucureşti, dar NT.NITZ. traduce *înainte din veacurĭ vecĭnice*. Traduceri diferite de cele adoptate de ediţiile aflate în directa descendenţă a BIBL.1688 mai găsim şi la BIBL. 1874 (*maĭ 'nainte de toţĭ seculiĭ*), la CORN. (*înainte de vecinicii*), precum şi la RADU-GAL. (*înainte de începutul veacurilor*). Această din urmă variantă se regăseşte şi în BIBL.1990 şi a fost adoptată şi în traducerea noastră, întrucît exprimă cel mai bine, în opinia noastră, sensul urmărit de autor.

1:11

BIBL.1688 *limbilor* traduce un termen specific BYZ. 2006, *ἐθνῶν*, care nu se mai regăseşte în NA, dar care apărea în ERASMUS, fiind, astfel, redat şi de traducătorii NT.1648

(*păgînilor*). Cuvîntul grecesc este corespondent ebraicului *gôyim*, termen consacrat în literatura iudaismului ca referindu-se la toţi non-iudeii, popoare pe care evreii le considerau necivilizate, barbare şi păgîne (DBLH, 1580). În literatura paulină, termenul îi desemnează pe creştinii non-israeliţi, aceştia fiind principalii beneficiari ai propovăduirii Apostolului Pavel (BDAG, p. 277).

1:15

Pavel vorbeşte, în acest verset, despre creştinii din provincia Asia (în vestul Turciei de astăzi), acolo unde se afla şi oraşul Efes. Nu este vorba, aşa cum au crezut unii exegeţi, despre creştinii din Asia care se aflau la Roma (NAC, TIM., p. 197). Cît priveşte depărtarea lor de Pavel (*s-au înturnat de la mine*, BIBL. 1688), ea are în vedere, în primul rînd, faptul că unii dintre aceşti creştini – printre care Fighel şi Ermoghen – l-au părăsit pe Apostol ca prieten, nemaiajutîndu-l în activitatea sa. Însă, dincolo de această dimensiune personală, 'dezertarea' creştinilor din Asia are şi un sens religios: mai precis, aceştia abandonaseră învăţătura evanghelică, acesta fiind înţelesul pe care îl are verbul grecesc *ἀποστρέφω* în toate apariţiile sale în Epistolele pastorale ale lui Pavel (NIBC, p. 236).

1:17

Este singurul loc, în *Epistolele pastorale*, unde este menţionată, nominal, cetatea Romei (BIBL.1688 *Rîm*). Faptul că Onisifor l-a căutat pe Pavel în capitala Imperiului ar putea sugera că acesta călătorise special în acest scop la Roma (UBS, TIM., p. 187-188). Despre Onisifor nu ştim mai nimic, cu excepţia celor relatate de Pavel aici; putem deduce, din acestea, dar şi din faptul că el este menţionat în încheierea epistolei (2Tim. 4:19), că se număra printre favoriţii Apostolului, cel puţin în rîndul creştinilor din Efes.

Capitolul al 2-lea

2:2

Sfîntul Vasile cel Mare se referă la acest verset în lucrarea sa, *Despre Sfîntul Duh*, spunînd că „sfinţii obişnuiesc să comunice poruncile lui Dumnezeu în prezenţa martorilor, aşa cum rezultă din îndemnul lui Pavel către Timotei: «Cele pe care le-ai primit de la mine, în prezenţa multor martori, pe acestea încredinţează-le la oameni credincioşi». El cheamă acum ca martori pe îngeri pentru că ştie că îngerii se vor afla alături de judecător, cînd va veni întru slava Tatălui ca să judece lumea cu dreptate (...)" (VASILE CEL MARE, DUH, XIII, p. 44).

2:4

BIBL.1688 traduce prin *celui ce au strîns oastea* un singur termen din textul grecesc, şi anume *τῷ στρατολογήσαντι*. În dicţionarele şi lexicoanele de specialitate, există, în general, două opinii cu privire la sensul verbului *στρατολογέω*, acesta fiind, de altfel, un *hapax legomomenon* în textul grecesc al Noului Testament. Într-o primă interpretare, ar fi vorba despre activitatea de atragere a noilor recruţi, de înrolare, în vreme ce într-o altă interpretare, ar fi vorba numai despre o strîngere operativă a armatei, caz în care, în textul nostru, am avea de-a face cu un comandant care se ocupă de operaţiunile militare propriu-zise, iar nu de înrolări (LOUW, 1, p. 550). Dată fiind absenţa altor ocurenţe ale termenului în Noul Testament, exegeţii nu se pronunţă ferm în favoarea niciuneia dintre cele două interpretări (UBS, TIM., p. 194). În tradiţia biblică românească, cea dintîi variantă este explicit susţinută de CORN., care traduce *celui ce l-a scris la oaste*, în vreme ce a doua interpretare îşi găseşte cea mai clară expresie în traducerea din BIBL.1874, *generalului*.

2:5

Am tradus prin *participă la concursuri atletice* verbul *ἀθλῇ*, căruia, în BIBL.1688, îi corespunde *birui*, o traducere, însă, inexactă. Termenul se referă la concurarea în cadrul competiţiilor atletice (aşadar, nu şi la succesul în acest cadru), astfel încît traducerea din NT.1648, *de să va şi lupta*, este mai potrivită. CORN. *luptă la jocuri* şi BIBL.1936 *se luptă (...) la jocuri* surprinde, însă, şi mai bine sensul verbului grecesc, aşa cum face şi ANANIA *ia parte la luptele atletice*.

2:9

Termenul grecesc *κακοῦργος*, tradus de BIBL.1688 prin *un făcătoriu de rău*, este acelaşi cu cel folosit pentru desemnarea tîlharilor răstingniţi împreună cu Iisus, în Evanghelia după Luca (Luc. 23:32). Aşadar, acuzaţiile care i se aduceau lui Pavel erau extrem de grave, el fiind tratat precum un infractor foarte periculos (NAC, TIM., p. 207). ♦ Spunînd despre cuvîntul lui Dumnezeu că *nu e legat* (BIBL.1688), Apostolul subliniază faptul că, oricît de mult s-ar strădui cineva să îi oprească pe mesagerii Evangheliei – deci, inclusiv pe Pavel însuşi – cuvîntul lui Dumnezeu este mai presus de orice opreliște omenească şi nu poate fi legat (în lanţuri), aşa cum se întampla cu propovăduitorul. Traducerea *nu ştie de lanțuri*, din BIBL.1936 este de preferat celei din BIBL.1990 (*nu se leagă*), chiar dacă mai degrabă explică termenul grecesc, întrucît varianta preferată în ediţia sinodală contemporană poate genera unele confuzii.

2:11

Am adăugat *cu El*, în cazul ambelor verbe greceşti (*συναπεθάνομεν* şi *συζήσομεν*), întrucît sensul acestora este de 'a muri împreună cu [cineva]', respectiv 'a trăi împreună cu [cineva]'; în lipsa acestor adaosuri (inserate, de altfel, de majoritatea ediţiilor româneşti), s-ar pierde ori ar deveni neclar sensul urmărit de autor (de pildă, traducerea *am murit împreună*, din BIBL.1688, poate sugera că este vorba doar despre faptul că noi, creştinii, murim împreună; în realitate, firește, este vorba despre împreună-murirea cu Hristos).

2:15

BIBL.1688 traduce prin *neruşinat* grecescul *ἀνεπαίσχυντον*,

dar această traducere produce confuzie, dat fiind sensul eminamente peiorativ al termenului românesc întrebuinţat. Astfel, conform definiţiilor cuvîntului grecesc (BDAG, p. 77; LOUW, 2, p. 18; DBLG, 454), acesta nu se referă la un om care nu are ruşine, în sensul că se comportă urît, neţinînd seama de modul în care este receptat comportamentul său, ci la un om care, dimpotrivă, nu are niciun motiv pentru a se ruşina cu faptele, cuvintele sau credinţele sale. În tradiţia biblică românească, traducerea din BIBL.1688 este conservată în MICU şi BIBL.1914, însă NT.NITZ. traduce, mai inspirat, *ne dat de ruşine*, la fel cum o face şi BIBL.1874 (*care să nu se ruşineze*).

2:17

BIBL.1688 *ca gangrena păşune vor avea* redă literal construcţia *ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει*. MICU şi ediţiile ulterioare ce se află în descendenţa BIBL.1688 preiau această traducere, dar alte ediţii găsesc variante care să redea mai bine expresia idiomatică din limba greacă (BIBL.1874 are *va mînca ca cangrena*, NT.NITZ. *ca gangrenă va afla hrană*, iar BIBL.1936 *va roade ca gangrena*).

2:19

Traducerea *lui Hristos*, din finalul versetului în BIBL.1688, redă forma sub care apărea textul în NT.1648. Aceasta reflectă o tradiţie (regăsită şi în ERASMUS), care a fost, ulterior, abandonată de ediţiile româneşti, MICU avînd *Domnului*, aşa cum găsim, de altfel, şi în BYZ. 2006 şi în NA.

2:24-26

Dacă, pînă acum, Pavel a fost preocupat să-l îndemne pe Timotei ca, înainte de toate, să se îndepărteze de învăţătura cea mincinoasă, acum Apostolul completează instrucţiunile oferite. Timotei nu trebuie să se îndepărteze şi de învăţătorii cei falşi, întrucît el are şi misiunea de a le dezvălui acestora minciuna învăţăturii pe care o predică şi de a-i îndrepta pe calea cea bună (NAC, TIM., p. 219). ♦ BIBL.1688 *să vor trezi* redă corect verbul grecesc *ἀνανήψωσιν*, al cărui sens este acela de a-şi recăpăta conştiinţa, a-şi veni în fire (BDAG, p. 68). Traducerea *să scape*, din MICU, care s-a consacrat în tradiţia biblică românească (a se vedea FILOTEI, ŞAGUNA, BIBL.1914, ANANIA, dar şi BIBL.1990), nu este cea mai potrivită, pentru că nu surprinde înţelesul exact al cuvîntului din versiunea originală greacă. Astfel, CORN. *venindu-şi în fire*, precum şi NT. NITZ. *să se trezească* sînt forme mai apropiate de original. Cît priveşte RADU-GAL., traducerea folosită în această ediţie – *aduşi fiind (...) din nou la viaţă* – este mult prea largă, pasajul dobîndind sensuri suplimentare, pe care verbul grecesc nu le are.

Capitolul al 3-lea

3:3

Prin *Fără dragoste*, BIBL.1688 a tradus, corect, cuvîntul *ἄστοργοι*, din BYZ. 2006, respectiv NA. Termenul de bază, în jurul căruia se construieşte, cu alfa privativ, cuvîntul grecesc menţionat, este *στοργή*, unul dintre cuvintele pe care limba greacă le foloseşte pentru a desemna conceptul de dragoste. În acest caz, însă, este vorba despre o dragoste familială, între părinţi şi copii (LIDDELL, p. 748), fără nicio conotaţie sexuală (BDAG, p. 145). CORN. *fără dragoste firească* este o traducere care surprinde, explicit, sensul conceptului din limba greacă. Pe de altă parte, ANANIA *fără inimă* este o traducere mai liberă, însă precizările din note (ANANIA, p. 1708, nota h), unde se menţionează şi sensurile 'inumani; abrutizaţi' oferă o înţelegere a construcţiei mai apropiată de sensul original. ♦ BIBL. 1688 *pîrîţi* traduce grecescul *διάβολοι*. O traducere literală ar fi 'diabolici', întrucît termenul grecesc folosit aici este acelaşi cu cel pe care creştinismul de limbă greacă îl întrebuinţează pentru desemnarea diavolului, ca persoană (DBLG, 1333). Cu toate acestea, dincolo de folosirea sa ca nume propriu, termenului are în vedere, în sensul său primar şi general, persoanele care calomniază, defăimează, clevetesc (BDAG, p. 226).

3:6

BIBL.1688 *muieruşcile* redă grecescul *γυναικάρια*, care apare numai aici, în Noul Testament. Termenul este un diminutiv al lui *γυνή* ('femeie'), dar sensul este unul peiorativ, referindu-se la o femeie adultă, dar care se comportă nebuneşte, fără înţelepciune, chiar frivol (LOUW, 1, p. 108). Cu alte cuvinte, diminutivul este folosit pentru a sublinia nu slăbiciunea fizică sau socială, ci pe cea morală (NEWMAN, p. 38). Profitînd de această slăbiciune a unor femei, învăţătorii mincinoşi reuşeau să intre în casele acestora şi să-şi predice falsa învăţătură (HNC, TIM., p. 303). Unii exegeţi au considerat faptul că Pavel evidenţiază femeile ca principale vinovate pentru răspîndirea învăţăturilor false drept o dovadă a influenţei gnostice asupra scrierii; totuşi, Apostolul nu se referă la femei, în general, ci numai la cele cu trăsături morale îndoielnice, iar predispoziţia femeilor pentru inovaţie şi schimbare – mai puternică decît cea a bărbaţilor – este menţionată şi în alte surse din epocă, fără legătură cu gnosticismul (NICNT, TIM., p. 562).

3:8

Pavel îi compară pe cei care se opun adevărului cu Iannes şi Iambres (BIBL.1688 *Ianis şi Iamvris*), acestea fiind numele sub care sînt cunoscuţi, în tradiţia rabinică, dar şi în cea patristică, cei doi vrăjitori egipteni care i s-au împotrivit lui Moise (Ieş. 7:11). Numele nu apar ca atare în episodul din cartea Ieşirea, şi nici în alte locuri din Vechiul Testament. Există, în literatura creştină, şi referiri la o anumită „Carte a lui Iannes şi Iambres", o scriere apocrifă ce nu ni s-a păstrat (ODCC, p. 866; EBD, p. 552). Theodor de Mopsuestia este, însă, destul de sceptic în privinţa existenţei unei asemenea scrieri: „Multe nebunii s-au scris despre cum ar fi putut Pavel să cunoască numele acestor

doi bărbaţi care i s-au opus lui Moise. În special, este absurdă ideea că el ar fi avut acces la vreo anume informaţie or scriere acum pierdută pentru noi (THEODOR, 2, p. 218).

3:10

BIBL.1688 *cu voia* redă grecescul *τῇ προθέσει*, dar sensul termenului grecesc nu este acela al unei acţiuni făcute în mod voluntar sau conştient. Mai degrabă, cuvîntul se referă la un plan de acţiune, în vederea atingerii unui scop, al unui ţel (BDAG, p. 869). MICU *aşezămîntul* se apropie mai mult de ideea de plan, într-o manieră asemănătoare procedînd şi NT. NITZ. şi CORN. (care preferă varianta *hotărîrea*). RADU-GAL., în schimb, traduce *ţinta*, iar ANANIA are *năzuinţa*, scoţînd în evidenţă ideea scopului de scop, de finalitate (EDNT, 3, p. 155).

3:11

Versetul menţionează trei localităţi, şi anume Antiohia, Iconiu şi Listra. Primul toponim, Antiohia, are în vedere cetatea cu acest nume din Pisidia, iar nu pe cea mult mai cunoscută din Siria. Antiohia Pisidiei devenise, în anul 25 î.Hr., o colonie romană, înflorind în perioada următoare şi devenind unul dintre centrele cultului imperial. Vizita lui Pavel în acest oraş este descrisă la Fapte 13:14-52, ea fiind marcată de o persecuţie declanşată de autorităţile locale, instigate de unii membri ai comunităţii iudaice. Iconiu şi Listra erau două aşezări aflate în sudul peninsulei Asia Mică, fiind vizitate de Apostol, la rîndul lor (Fapte 14:1-19). Dacă în Iconiu, Pavel şi însoţitorul său, Barnaba, s-au bucurat de un succes iniţial în predicarea Evangheliei, ei au fost izgoniţi, în cele din urmă, de asemenea după intervenţia unor membri ai comunităţii iudaice. Un scenariu aproape identic s-a petrecut şi în Listra (NICNT, TIM., p. 573).

3:13

BIBL.1688 foloseşte termenul *vrăjitori* pentru a traduce grecescul *γοήτες*. În tradiţia greacă antică, *γόης* era un magician de nivel inferior, ale cărui preocupări principale erau ritualurile simple, în care ajutorul îi venea din partea demonilor mai puţin importanţi. Ulterior, tocmai din pricina caracterului inferior al acestui vrăjitor, în raport cu practicanul magiei înalte (*μάγος*, magicianul), numele său a început să fie asociat cu şarlatania, cu falsa magie (TDNT, 1, p. 737). Din acest motiv, şi noi am tradus prin *amăgitori*, la fel ca NT.NITZ., BIBL.1874, RADU-GAL., BIBL.1936 sau ANANIA; CORN. traduce asemănător, prin *înşelători*.

3:15

Construcţia din limba greacă (*τὰ ἱερὰ γράμματα*), folosită aici de Pavel pentru a desemna scrierile sfinte la care trebuie să se raporteze comunitatea creştină, apare numai aici în Noul Testament. Ea era, însă, întrebuinţată în epocă pentru corpusul canonic iudaic în uz; de altfel, Apostolul se referă, şi el, la ceea ce se va consacra în tradiţia creştină ca Vechiul Testament (NAC, TIM., p. 234).

Capitolul al 4-lea

4:1

BIBL.1688 traduce prin *după arătarea Lui şi împărăţia Lui* sintagma grecească *τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ*, care, în acest context, reprezintă o formulă de întărire a unei afirmaţii solemne, a unui jurămînt (UBS, TIM., p. 239). Traducerea adoptată de noi se găseşte şi în ANANIA şi corespunde şi traducerilor dintr-o serie de ediţii în limbi moderne, precum (DR, NASB, TOB). Este adevărat, însă, că în ediţiile româneşti se regăsesc şi alte variante de traducere, unele mai apropiate de ideea de jurămînt solemn (CORN. *şi pentru arătarea şi Împărăţia Sa*), altele acordînd textului o altă semnificaţie (BIBL.1914 *întru arătarea sa şi împărăţiea sa*).

4:3

Prin *scărpinîndu-se cu auzul*, BIBL.1688 traduce, mai puţin inspirat, o construcţie idiomatică din textul original. Abia odată cu BIBL.1914 traducerea pasajului devine mai uşor de înţeles, varianta adoptată în această variantă fiind *gîdilîndu'i la urechi*. ANANIA *să le răsfeţe auzul*, precum şi BIBL.1990 *să-şi desfăteze auzul* sînt, de asemenea, variante de traducere care se încadrează în uzanţele contemporane.

4:7

În BIBL.1688 apare cuvîntul *leagea*, deşi el nu se regăseşte în NT.1648, unde apare *credinţa*, traducere corectă a textului grecesc. De altfel, odată cu MICU, se revine la traducerea corectă din NT.1648. Este greu de precizat de unde provine traducerea din BIBL.1688, un termen grecesc corespondent negăsindu-se nici în ERASMUS şi nici în BYZ.

4:10-12

Pavel menţionează, în acest pasaj, şase persoane din anturajul său, primul fiind Dimas (o formă prescurtată pentru Demetrius). Este acelaşi Dimas care apare şi în finalul epistolei către Filimon. Aici, însă, Apostolul afirmă că Dimas, un non-evreu (conform Col. 4:11, 14) l-a părăsit şi s-a îndreptat către Salonic, probabil oraşul său natal. Fără a-l considera pe acesta un apostat, Pavel îşi exprimă, totuşi, dezamăgirea că Dimas nu i-a rămas alături şi a preferat o viaţa mai uşoară, fără provocările şi suferinţele activităţii de predicare a Evangheliei (NAC, p. 252). ♦ *Crescent*, redat, în mod destul de ciudat, în BIBL.1688 prin *Crisp* (deşi forma greacă este *Κρήσκης*), apare numai aici în Noul Testament, astfel încît nu se ştiu mai multe detalii despre el. Numele grecesc este destul de rar, corespondentul său latin, *Crescens*, fiind, însă, mai întîlnit (BDAG, p. 566). ♦ Luca trebuie identificat, cel mai probabil, cu cel sub numele căruia tradiţia creştină a păstrat o evanghelie, precum şi cartea Faptele Apostolilor (LANGE, p. 116), în vreme ce Marcu este nimeni altul decît Ioan Marcu, menţionat în capitolul 13 al cărţii Faptelor, tovarăş al lui Pavel în prima

sa călătorie misionară (UBS, TIM., p. 250). Identificarea sa cu autorul Evangheliei după Marcu este, în general, recunoscută în cercetarea modernă drept o veche tradiţie creştină – chiar dacă nu pe deplin argumentată (EDB, p. 861).

4:13

Cărţile la care se referă Pavel (gr. *τὰ βιβλία*) nu se prezentau sub forma pe care o cunoaştem astăzi. În epocă, suporturile de scriere cele mai răspîndite erau papirusul şi pergamentul. Cei mai mulţi comentatori consideră că, în acest verset, Pavel include sub denumirea generică (în traducerea românească) de 'cărţi' numai materialele scrise pe papirus, rezervînd denumirea de 'pergament' (gr. *τὰς μεμβράνας*) pentru suporturile confecţionate din piele de animal. Dată fiind provenienţa sa, precum şi procesul de producţie mai complicat, pergamentul era mai scump decît papirusul (VLADIMIRESCU, p. 153).

4:17

Nu există nici un motiv pentru care termenul grecesc *τὸ κήρυγμα* (BIBL.1688 *propoveduirea*) să fie tradus prin 'Evanghelie', aşa cum o fac BIBL.1936, RADU-GAL. sau BIBL.1990. Sensul termenului grecesc trimite atît la actul predicii sau propovăduirii, cît şi la conţinutul acesteia (LOUW, 1, p. 416); deşi, în principiu, conţinutul propovăduirii pauline poate fi identificat cu conceptul de evanghelie, o astfel de echivalare ţine de sfera hermeneuticii, nefiind un argument pentru furnizarea de traduceri interpretative, precum în ediţiile româneşti invocate.

4:19

Priscila şi Acvila reprezintă un cuplu bine cunoscut în istoria neotestamentară. Originari din Pont – cel puţin Acvila –, cei doi locuiseră la Roma, dar se mutaseră la Corint, din pricina persecuţiilor imperiale împotriva evreilor. Ei se ocupau, asemenea lui Pavel, cu producerea de corturi. Apostolul i-a cunoscut la Corint, acolo unde a şi beneficiat de ospitalitatea şi sprijinul lor, reuşind, totodată, să-i convertească la creştinism. Ulterior, Priscila şi Acvila au avut un rol activ în propovăduirea învăţăturii primite de la Apostol. (BAKER, p. 1765; HNC, p. 326). De notat că, în majoritatea cazurilor în care cei doi apar în Noul Testament, numele Priscilei este scris înaintea numelui soţului său, Acvila, lucru neobişnuit în epocă şi care ar putea indica fie că ea avea un statut social superior, fie că, din punctul de vedere al autorilor neotestamentari, Priscila a avut o contribuţie mai important la propovăduirea creştinismului (BDAG, p. 863).

4:20-21

Dacă Erast şi Trofim mai sînt menţionaţi şi în alte locuri din Noul Testament (Erast în Fapte 19:22 şi Rom. 16:23, iar Trofim în Fapte 20:15, 17), despre Euvul, Pudenţiu, Linos şi Claudia nu cunoaştem nimic mai mult, numele lor nemairegăsindu-se în alt pasaj neotestamentar (UBS, TIM., p. 257-258).

EPISTOLA CĂTRE TIT A SFÎNTULUI APOSTOL PAVEL

COMENTARII

de Mihai Vladimirescu

Capitolul 1

1:2

BIBL.1688 traduce prin *mai nainte de ani veacinici* expresia grecească *πρὸ χρόνων αἰωνίων*. Traducere este una literală, preluată şi în ediţii ulterioare, precum MICU, FILOTEI, ŞAGUNA sau BIBL.1914, în vreme ce în NT.1648 găsim traducerea *mainte de vremile veacilor*. Totuşi, mai potrivită pentru corecta înţelegere a textului este traducerea din CORN. şi NT.CORN. *mai înainte de vecinicii*. Noi am preferat să preluăm forma din ANANIA, care prezintă şi avantajul de a respecta tradiţia limbajului liturgic românesc: *mai înainte de toţi vecii*.

1:4

Cuvintele *milă* şi *Domnul*, care apar în BIBL.1688, sînt specifice BYZ. 2006, ele neregăsindu-se în NA. Drept urmare, ele nu ar fi trebuit să se afle nici în ANANIA, care afirmă că traduce după NA; totuşi, de această dată, ANANIA urmează BYZ 2006. ♦ BIBL.1688 traduce prin *fiiu* termenul grecesc *τέκνῳ*. Totuşi, această traducere nu surprinde sensul exact al grecescului *τέκνον*. Acesta termen desemnează, în general, copilul unor părinţi umani, în sensul de urmaş, fără referire la vîrstă ori la sex (DBLG, 5451). În tradiţia biblică românească, folosirea cuvîntului *copil* pentru redarea acestui termen grecesc este rară, CORN. şi NT.CORN. distingîndu-se în acest sens. ♦ Tîlcuind acest verset, Sfîntul Ioan Gură de Aur scrie: „După ce Pavel l-a numit pe Tit propriul său fiu şi şi-a asumat calitatea de tată, ascultaţi acum cum micşorează şi coboară această onoare. El adaugă «după credinţa comună», care înseamnă: în ceea ce priveşte credinţa nu am nici un avantaj asupra ta. Este comună amîndurora. Tu şi eu am fost împreună născuţi prin ea. Atunci de ce îl numeşte fiu? Fie dorind să-şi exprime afecţiunea pentru el sau întîietatea în Evanghelie, fie să arăte că Tit fusese luminat de către el. În mod similar el îi numeşte pe credincioşi atît copii, cît şi fraţi. Sînt fraţie pentru că s-au născut prin aceeaşi credinţă. Sînt copii, pentru că s-a petrecut prin mîinile lui" (HRISOSTOM, TIT, 1, p. 521-522).

1:6

Termenului *curvie* din BIBL.1688 îi corespunde în BYZ. 2006 şi NA grecescul *ἀσωτίας*. Acest cuvînt trebuie interpretat, însă, în sensul de viaţă dezordonată, risipitoare (MACARTHUR, p. 30). NT. 1648 are *desfătare*, un termen mai apropiat de ideea la care trimite termenul grecesc. Deşi nu exclude desfrînarea, ca element de comportament imoral, *ἀσωτία* vizează, în principal, o viaţă pierdută, irosită, fără posibilitate de mîntuire (TDNT, 1, p. 506). CORN. *destrăbălare* se înscrie pe aceeaşi linie cu traducerea din NT.1648, în vreme ce ANANIA *rele purtări* oferă o traducere mai largă.

1:10

Pentru grecescul *ματαιολόγοι*, tradus de BIBL.1688 prin *deşărţi la cuvinte*, am adoptat varianta *flecari*, preferată şi de CORN. şi NT. CORN. Alte forme în traducerile româneşti: *limbuţi* (BIBL. 1874), *vorbitorĭ în deşărt* (NT.NITZ.). ♦ BIBL.1688 *cei dentru tăiare-împrejur* traduce construcţia grecească *οἱ ἐκ τῆς περιτομῆς*. Această traducere, cu anumite variaţiuni în ceea ce priveşte grafia şi amplasamentul în cadrul versetului, s-a consacrat în tradiţia biblică românească. Sintagma este folosită de către Apostolul Pavel pentru a-i desemna pe evrei, în general, însă, în acest caz particular, ea îi are în vedere pe evreii convertiţi la creştinism. Accentul pe care Pavel îl pune, de această dată, pe circumcizie, ca element definitoriu al creştinilor proveniţi dintre evrei s-ar putea datora faptului că aceştia încă mai cereau ca ritualul circumiziei să fie aplicat şi creştinilor convertiţi dintre neamuri (UBS, TIT, p. 275).

1:11

BIBL.1688 *răstoarnă* traduce verbul grecesc *ἀνατρέπουσιν*, un indicativ, prezent, la persoana a treia, numărul plural, al verbului *ἀνατρέπω*. Sensul său primar este acela de a răsturna (vezi şi traducerea din RADU-GAL. *răstoarnă*), însă, în acest context, autorul a avut în vedere un sens figurat, raportat la credinţa familiilor pe care le tulbură creştinii nesupuşi (EDNT, 1, p. 94). ANANIA *răvăşesc* şi CORN. *buimăcesc* surprind, de asemenea, sensul vizat de către Pavel.

1:12

În acest verset, autorul face trimitere la o epigramă a poetului cretan Epimenides (cca. 600 î.Hr.), dar scopul nu

este întocmai acela cu al autorului antic. Apostolul Pavel se referă strict la învăţătorii mincinoşi care produceau tulburare, iar nu la cretani, în general (NIBC, p. 179).

1:14

BIBL.1688 *başne* (NT.1648 *basnele* şi ANANIA *basmele*) traduce grecescul *μήθοις*, termen care desemnează şi legendele sau miturile (după cum reiese şi din asemănarea fonetică). Totuşi, în acest caz, am preluat traducerea prin cuvîntul *basmele* pentru a sublinia faptul că Apostolul are în vedere învăţăturile greşite ale cretanilor flecari, pe care le cataloghează drept invenţii (vezi şi traducerea lămuritoare, în acest sens, din NT. NITZ., *istorisirĭ închipuite*).

Capitolul al 2-lea

2:2

BIBL.1688 *treaji* corespunde lui *νηφαλέους* din BYZ. 2006, respectiv lui *νηφάλιος*, din NA. Cei doi termeni fac trimitere, conform DBLG, 3766 şi 3767, la una şi aceeaşi trăsătură de caracter. Este vorba despre reţinerea în a consuma băuturi alcoolice, în particular vin (vezi şi TDNT, 4, p. 939). Am preferat şi noi traducerea *treji*, întrucît ea se regăseşte şi în alte traduceri româneşti importante, precum BIBL.1914 sau CORN., dar şi în ANANIA, acolo unde este mai explicită (*treji la minte*). De menţionat că NT.1648 are *treazvi*.

2:4

Fericitul Ieronim accentuează cele afirmate de Pavel în acest verset: „Femeile, la fel ca bărbaţii în vîrstă, trebuie să fie cinstite, sobre, înfrînate, puternice în credinţă, dragoste şi răbdare. De asemenea, trebuie să se poarte conform sexului lor, să păstreze o manieră sfîntă în mişcările lor trupeşti, în expresiile feţei, în cuvinte, tăcere şi orice ţine de demnitatea unei sfinte bune cuviinţe" (IERONIM, TIT, col. 615B).

2:7

Termenul *nestricare*, din BIBL.1688, redă un cuvînt specific BYZ., şi anume *ἀφαθαρσίαν*, care nu se mai regăseşte în ediţiile critice ale Noului Testament grecesc. Traducerea sa se regăseşte, însă, în MICU, FILOTEI, ŞAGUNA şi BIBL.1914, dispărînd, însă, din CORN., BIBL.1936 ori RADU-GAL. De asemenea, acest termen nu se regăseşte nici în ANANIA, această versiune raportîndu-se, în acest caz, la textul din NA.

2:9

BIBL.1688 traduce prin *nepricindu-se* grecescul *μὴ ἀντιλέγοντας*. În NT.1648, traducerea apărea sub forma *neîntorcîndu-le cuvintele*, variantă mult mai explicită. Verbul *ἀντιλέγω*, folosit aici, are sensul de a vorbi împotriva cuiva (EDNT, 1, p. 110), însă, dat fiind contextul în care este vorba despre relaţia dintre slugi şi stăpîni, traducerea din NT.1648 este adecvată. MICU *nerăspunzîndu-le împrotivă* este, de asemenea, o traducere potrivită în context, ea regăsindu-se, pe linia tradiţiei biblice româneşti, şi în FILOTEI, ŞAGUNA şi BIBL.1914.

2:10

Am tradus prin *să nu dosească ceva* construcţia grecească *μὴ νοσοφιζομένους*. Verbul *νοσφίζω* are sensul de a-ţi însuşi ceva pe nedrept, a pretinde proprietatea unui lucru, fără a avea un drept real (DBLG, 3802). Aşadar, avem de-a face cu un anumit tip de furt, discret, facilitat de relaţia de încredere dintre stăpîni şi robii lor, acestora din urmă Pavel poruncindu-le să nu profite de încrederea acordată. CORN. şi RADU-GAL. traduc prin *să nu fure nimic*, însă ANANIA are *să nu dosească ceva*, formă ce se regăseşte şi în ediţiile sinodale recente (de pildă, BIBL.1990).

2:11

În BIBL.1688 acest verset cuprinde şi versetul 12 din BYZ. 2006 şi NA, astfel încît capitolul al doilea din vechea ediţie românească are numai paisprezece versete (spre deosebire de celelalte ediţii româneşti – inclusiv NT.1648 –, care au cincisprezece). ♦ Grecescul *τὴν ἀσέβειαν* este tradus în BIBL. 1688 prin *necurăţia*, varianta care apare şi în NT.1648 şi MICU; FILOTEI şi BIBL.1914 traduc, însă, prin *păgînătatea*, referindu-se la sensul religios al termenului grecesc. Conform DBLG, 813, termenul desemnează starea de impietate, de lipsă de religiozitate.

Capitolul al 3-lea

3:1

BIBL.1688 *la domnii şi la puternicii* traduce construcţia greacă *ἀρχαῖς ἐξουσίαις*, care în NT.1648 se regăseşte sub forma *deregătorilor şi putearnicilor*. MICU traduce *domniilor şi stăpîniilor*, variantă conservată, cu mici modificări de grafie, şi în BIBL.1914. NT.NITZ. *stăpînirilor, dregătoriilor* şi BIBL.1874 *guvernelorŭ şi autorităţilorŭ* dovedesc faptul că, în limba română, sensurile termenilor greceşti sînt permutabile. Distincţia dintre sensuri nu este clară nici în limba greacă a Noului Testament, însă ceea ce poate fi afirmat cu certitudine este faptul că autorităţile vizate sînt cele politice, ale Imperiului Roman, iar nu cele care conduceau comunitatea creştină (UBS, TIT, p. 296).

3:2

BIBL.1688 *nici sfadnici să fie* caută să redea grecescul *ἀμάχους* într-o manieră asemănătoare celei în care el a fost construit în textul original. Termenul este rezultat din alăturarea lui alfa privativ rădăcinii *μάχομαι*, un verb care se referă la ciocnirea fizică sau verbală (DBLG, 3481).

3:5

Grecescul *παλιγγενεσία*, tradus aici de BIBL.1688 prin *naşterii cei de iznoavă*, este un termen-cheie în antropologia neotestamentară, fiind în strînsă legătură cu soteriologia promovată şi de Apostolul Pavel. Încă din greaca veche, folosită de autorii clasici, naşterea din nou avea un dublu sens: mai întîi, ea se referea la regenerarea cosmică, într-un

mod analog celei petrecute, în literatura biblică, după Potopoul din vremea lui Noe. Apoi, ea avea şi un sens personal, referindu-se la schimbarea fundamentală a vieţii unei persoane, urmare a unei experienţe metafizice ori religioase (BDAG, p. 752). Înnoirea Duhului Sfînt, al doilea proces menţionat în acest verset, este în strînsă legătură cu naşterea din nou, deşi nu se poate stabili dacă autorul doreşte să evidenţieze succesiunea cronologică ori calitativă dintre cele două. În orice caz, însă, ambele sînt guvernate de prezenţa şi implicarea Duhului Sfînt (LANGE, p. 21).

3:8

BIBL.1688 *a ispravnici* traduce grecescul *προΐστασθαι*, verb al cărui sens primar de a ieşi în faţă, a exercita o poziţie de conducere sau de coordonare. De asemenea, termenul se mai poate referi şi la a manifesta un interes, o preocupare sau o grijă pentru ceva sau cineva (BDAG, p. 870). În situaţia de faţă, avem de-a face cu un îndemn specific Apostolului Pavel, pe care acesta îl adresează, în scrierile sale, atît episcopilor şi celorlalţi lideri ai comunităţilor creştine, cît şi membrilor de rînd ai acestora, şi anume îndemnul la a manifesta zel şi preocupare pentru faptele bune. Aşadar, creştinii sînt îndemnaţi nu doar să facă bine atunci cînd să iveşte o oportunitate, ci să caute astfel de oportunităţi (AYBC, TIT., p. 234).

3:9

Ca şi în cazul pasajului de la 1Tim. 1:4, Pavel se referă aici nu la genealogiile legitime întîlnite în scrierile Vechiului Testament (şi, desigur, nici la cele ce aveau să se regăsească în Noul Testament), ci la acele înşiruiri de neamuri şi de legături genealogice interpretate într-o alegorie extremă, dar care îi fascinau pe evreii acelor vremuri (MACARTHUR, TIT., p. 161).

3:12

Artemas nu mai este menţionat nicăieri în scrierile pauline, astfel încît nu se cunosc mai multe lucruri despre el, în afara tovărăşiei cu Pavel, ce reiese din acest pasaj. Tihic, însă, este un personaj care mai apare şi în 2Tim. 4:12, dar şi Col. 4:7, Efes. 6:21 şi Fapte 20:4. Cît priveşte toponimul menţionat în text, Nicopolis, acesta era destul de răspîndit în zona Mediteranei orientale, însă, cel mai probabil, aici este avută în vederea cetatea situată la nord-vest de Atena şi Corint, pe ţărmul grecesc al Mării Adriatice (UBS, TIT, p. 311).

3:13

Nu există niciun motiv pentru a considera că Zenas ar fi un *cunoscător de Lege*, aşa cum traduce BIBL.1990, sugerînd că am avea de-a face cu un expert în Legea iudaică. Ba mai mult, dat fiind numele de origine evident non-iudaică, este mai plauzibil să-l considerăm un jurist, aşadar un expert în dreptul roman (NIBC, p. 215).

EPISTOLA TRIMISĂ CĂTRE FILIMON A SFÎNTULUI APOSTOL PAVEL

COMENTARII

de Mihai Vladimirescu

Capitolul 1

1:1

Textul Noului Testament din BIBL.1688 urmează aşa-numita tradiţie bizantină a textului grecesc original, consacrată în lumea ortodoxă. Stabilirea textului original în cadrul tradiţiei bizantine s-a realizat prin includerea variantelor textuale cu cea mai largă acoperire manuscrisă, indiferent de vechimea lor. În epoca modernă, însă, cercetarea neotestamentară a început să acorde mult mai multă importanţă vechimii manuscriselor, astfel încît majoritatea traducerilor în limbi moderne, precum şi studiile textuale şi exegetice, întrebuinţează ediţiile critice occidentale (de regulă, NA). Există şi o serie de traduceri caracterizate de eclectism, în sensul că folosesc atît textul bizantin (numit şi majoritar), cît şi cel critic modern. În traducerea noastră, textul sursă este cel bizantin, întrucît el a stat la baza traducerii din BIBL.1688; în comentarii, vom puncta numai deosebirile semnificative între BYZ. 2006 şi NA.

1:2

BIBL.1688 *cei iubite* traduce grecescul *τῇ ἀγαπητῇ*, specific BYZ 2006. În NA, însă, regăsim termenul *τῇ ἀδελφῇ*, tradus în ediţiile româneşti care nu urmează (exclusiv) tradiţia bizantină prin *sora* şi variante ale acestui termen (NT.NITZ., RADU-GAL., BIBL.1936). De remarcat şi faptul că ANANIA traduce prin *sora*, aşadar urmînd NA, după cum, de altfel, şi declară traducătorul în *Notă asupra ediţiei*. Trebuie spus, totuşi, că există un număr de cazuri pe parcursul întregii traduceri a Noului Testament în ANANIA în care traducătorul a urmat tradiţia consacrată în istoria traducerilor biblice româneşti, preferînd versiunea bizantină în detrimentul celei critice moderne.

1:5

Am inserat cuvîntul *căci* în debutul versetului pentru a spori inteligibilitatea textului. Adăugiri asemănătoare se regăsesc şi în unele traduceri româneşti, precum CORN. *pentru că*, BIBL.1936 *Căci*. În ANANIA, adăugirea este mai amplă: *ca unul ce aud.*

1:6

Acesta este unul dintre cele mai dificile versete ale epistolei, din cauza polisemantismului unor termeni (precum grecescul *ἡ κοινωνία*), dar şi din cauza construcţiei neclare. BIBL.1688 *împreunarea credinţei tale* traduce *ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς*, sintagma al cărei sens în context pare a fi acela că Pavel se roagă pentru ca şi alţii să devină părtaşi la credinţa creştină a lui Filimon (AYBC, FIL., p. 97). Cea de-a doua parte a versetului a primit, şi ea, diverse traduceri şi interpretări, cea mai plauzibilă fiind aceea că Apostolul neamurilor îndeamnă la conştientizarea beneficiilor aduse omului prin asumarea vieţii în Hristos, concept fundamental în teologia şi antropologia paulină.

1:7

BIBL.1688 *har* traduce grecescul *Χάριν*, termen specific BYZ. 2006, dar la care s-a renunţat, în ediţiile critice moderne ale Noului Testament, fiindu-i preferat *χαρὰν*, termen, de altfel, mult mai potrivit în context. De altfel, în tradiţia biblică românească, încă din NT.1648 se renunţase la versiunea din textul bizantin, traducerea acesteia nefiind întîlnită decît în BIBL.1688.

1:10

BIBL.1688 *al mieu fiiu* traduce construcţia *τοῦ ἐμοῦ τέκνου*, însă nu surprinde sensul exact al termenului grecesc *τέκνον*. Acesta termen desemnează, în general, copilul unor părinţi umani, în sensul de urmaş, fără referire la vîrstă ori la sex. Drept urmare, traducerea *copilul meu*, preferată şi de NT.NITZ., BIBL.1936, CORN. sau ANANIA, este mult mai potrivită aici.

1:13

Pavel arată că decizia de a-l trimite înapoi pe Onisim nu a fost una uşoară şi nici nu a luat-o foarte repede. Motivul principal care a determinat această întîrziere nu ţinea de Onisim, ci de Apostol, acesta fiind cel care insistase ca

fostul rob al lui Filimon să rămînă, pentru a-i oferi ajutor (BIBL.1688 *să-mi slujească mie*). Nu ştim despre ce fel de slujire este vorba, dar s-a speculat că Onisim ar fi fost chiar un însoţitor apropiat al lui Pavel; astfel, deşi verbul care desemnează actul de slujire, *διακονέω*, putea trimite la o varietate de atribuţii, el avea sensul originar de a aştepta la masă (adică a servi la masă; TDNT, 2, p. 81). Aşadar, se poate ca Onisim să fi fost un fel de 'asistent personal' al lui Pavel, acesta fiind şi motivul pentru care Apostolul a ezitat în a-l retrimite stăpînului său (NIGTC, 1996, p. 330-331). ♦ Comentînd *Epistola către Filimon*, Sfîntul Ioan Gură de Aur scrie: „Ai văzut cîte a făurit el mai întîi, şi nu mai după aceea l-a adus iarăşi în cinstea stăpînului său? Priveşte apoi cu cîtă înţelepciune face aceasta, cum şi pe acelaîl face răspunzător, dar şi pe acesta îl cinsteşte. «Ai găsit ocazie, zice, de a-mi da slujba ta printr-însul.» Aici arată că apostolul l-a avut în vedere mai mult pe Filimon decît pe Onisim şi că mult îl cinstea pe el" (HRISTOSTOM, FIL., 2).

1:17

În mod evident, traducerea *soţie* din BIBL.1688 este complet neinspirată. Termenul folosit aici în textul grecesc original este *κοινωνόν*, al cărui sens este acela de partener, părtaş, asociat (BDAG, p. 554). În NT.1648, termenul este tradus prin *soţu*, în vreme ce în MICU el apare sub forma *părtaş*, mult mai potrivită în context. Traducerile din NT.1648 şi BIBL.1688 au fost, probabil, influenţate de versiunea latină, acolo unde se regăseşte cuvîntul *socium*, din care provin, în limba română, atît termenii 'soţ' şi 'soţie', cît şi termenul 'asociat'.

1:18

În BIBL.1688, acest verset include şi textul care, atît în BYZ. 2006, cît şi în NA, se regăseşte în versetul 19. Am preluat şi noi numărătoarea din ediţiile originale, mai ales că BIBL.1688 este singulară, din acest punct de vedere, în tradiţia biblică românească. Atît versiunea imediat anterioară, NT.1648, cît şi cea imediat următoare, MICU, numerotează versetele în conformitate cu textul ce avea să se regăsească şi în BYZ. 2006 şi NA.

1:20

BIBL.1688 *să mă folosescu* traduce *ὀναίμην*, din textul original, Pavel urmărind aici un joc de cuvinte pe baza verbului *ὀνίνημι* ('a trage un folos, un beneficiu'; DBLG, 3949) şi a numelui propriu *Ὀνήσιμος* (Onisim). Nu este vorba despre un folos sau un beneficiu personal pe care ar fi urmărit Pavel să-l obţină de la Onisim, ci despre faptul că, în urma renunţării la ajutorul sclavului, Apostolul îşi dorea ca Onisim să-şi asume un rol activ în propovăduirea Evangheliei; este vorba, aşadar, despre un folos spiritual, 'în Domnul' (AYBC, FIL. p. 119).

1:24

Acest verset, alături de 2Tim. 4:11 şi Col. 4:14, sînt singurele ocurenţe, în Noul Testament, ale numelui lui Luca, autorul celei de-a treia Evanghelii şi al cărţii Fapte., potrivit tradiţiei creştine. Despre Luca nu se cunosc prea multe, deşi scrierile sale ocupă o parte importantă din întreg corpusul neotestamentar. Conform unui prolog anti-marcionit al Evangheliei lucane, din secolul al II-lea, Luca ar fi fost un păgîn din Antiohia, de profesie medic. După ce l-a însoţit pe Pavel în activitatea misionară, Luca ar fi murit în Beotia (Grecia centrală), la vîrsta de optzeci şi patru de ani (NAC, FIL., p. 330-331).

EPISTOLA CĂTRE EVREI

COMENTARII

de Emanuel Conţac

Introducere

Autorul epistolei

Paternitatea *Epistolei către evrei* a fost subiect de dezbateri încă din primele secole creştine, după cum dă mărturie istoricul Eusebiu, care păstrează informaţii contradictorii despre această carte. În prima sa referire la această epistolă, autorul *Istoriei bisericeşti* pomeneşte *Epistola către evrei* alături de „alte epistole" ale lui Pavel, sugerînd astfel că Apostolul ar fi autorul ei (*Ist.bis.* II.17.12, EUSEBIU, IST., p. 84). O precizare limpede pe marginea acestui subiect întîlnim în secţiunea care trece în revistă activitatea misionară a apostolilor: „Cît despre Pavel, cele 14 epistole sînt sigure şi provin de bună seamă de la el" (*Ist.bis.* III.3.5, EUSEBIU, IST., p. 100). Istoricul consideră că ar fi nedrept să nu se ştie că unii resping epistola, pe motiv că nu este recunoscută de biserica romanilor. Din aceeaşi secţiune aflăm că, în vremea papei Zefirin (198-217), un anume personaj pe nume Gaius, eruditul autor al unui dialog polemic cu frigianul Proclus, considera că epistolele pauline păstrate sînt în număr de treisprezece. Nu este deci de mirare că în anumite cercuri îndoielile cu privire la paternitatea paulină a *Epistolei către evrei* au subzistat atît în vremea lui Eusebiu (*Ist.bis.* VI.20.3, EUSEBIU, IST., p. 245), cît şi în secolele următoare. Eusebiu reia acest subiect într-o secţiune (*Ist.bis.* III.38.2) care prezintă transmiterea mesajului creştin de la apostoli la succesorii lor. *Epistola către Evrei*, din care avea să citeze Clement în epistola adresată bisericii din Corint, ar fi fost compusă de Pavel în limba lui maternă (*διὰ τῆς πατρίου γλώττης*), traducerea ei în greacă fiind făcută fie de Clement, fie de evanghelistul Luca. Istoricul creştin înclină către cea de a doua posibilitate (EUSEBIU, IST., p. 141). Subiectul paternităţii *Epistolei către Evrei* este repus în discuţie în capitolul privind scrierile lui Clement Alexandrinul. În lucrarea Ὑποτυπώσεις, o trecere în revistă a scrierilor canonice şi a cîtorva scrieri necanonice, cărturarul alexandrin ar fi exprimat părerea că *Epistola către evrei*, scrisă de Pavel în ebraică, a fost tradusă atent de Luca şi publicată pentru vorbitorii de limbă greacă. Aşa s-ar explica asemănările, la nivel de stil (*κατὰ τὴν ἑρμηνείαν*), între această epistolă şi cartea *Faptele apostolilor*. Eusebiu citează explicaţia lui Clement cu privire la formula de început a epistolei: cuvintele „Pavel apostol" nu au fost inserate fiindcă autorul, ştiind că evreii au prejudecăţi şi suspiciuni faţă de el, a decis în mod înţelept să nu-i alieneze (*οὐκ ἀπέτρεψεν*) pe evrei prin dezvăluirea numelui său (*Ist.bis.* VI.14.2-3, EUSEBIU, IST., p. 238). Clement evocă şi declaraţiile unui anume „prezbiter" (personaj a cărui identitate rămîne greu de fixat), potrivit căruia Pavel a renunţat să-şi treacă numele în *Epistola către evrei* din următoarele motive: deoarece Iisus a fost apostolul Celui Atotputernic către evrei (cf. Ev. 3:1), din respect pentru Domnul şi din modestie (*μετριότης*) Pavel a refuzat să-şi aroge acest titlu pentru sine; deşi apostol al neamurilor, le-a scris şi evreilor din belşugul primit (*ἐκ περιουσίας*). Trebuie remarcat că Eusebiu se mărgineşte să citeze informaţiile din lucrarea lui Clement fără să emită vreo judecată cu privire la autenticitatea lor şi fără să încerce să reconcilieze informaţiile contradictorii cu privire la traducătorul epistolei în limba greacă (*Ist.bis.* VI.14.4, EUSEBIU, IST., p. 238). Chestiunea paternităţii *Epistolei către evrei* figurează şi în secţiunea referitoare la Origen. În omiliile sale la *Epistola către evrei* (astăzi pierdute) cărturarul alexandrin admitea că sub raport stilistic (*ὁ χαρακτὴρ τῆς λέξεως*) epistola nu are caracterul frust (*τὸ ἰδιωτικόν*) al exprimării apostolului, care a recunoscut despre sine că este necioplit în discurs (*ἰδιώτης τῷ λόγῳ*), adică în exprimare (*τῇ φράσει*). Pentru Origen, bun judecător al diferenţelor de stil (*φράσεων διαφοράς*), epistola este scrisă într-o greacă mai cultivată. Pe de altă parte, ideile din corpul epistolei sînt uimitoare şi nicidecum inferioare celor din scrierile al căror caracter apostolic este incontestabil. Încercînd să reconcilieze cele două idei, Origen conchide că ideile (*τὰ νοήματα*) din epistolă sînt ale apostolului, în vreme ce stilul (*ἡ φράσις*) şi compoziţia (*ἡ σύνθεσις*) sînt ale cuiva care şi-a amintit învăţăturile apostolice şi le-a scris pe îndelete (*σχολιογραφήσαντος*). Origen îşi arată aprecierea faţă de bisericile care tratează epistola drept paulină şi consideră că cei din vechime au avut motive să o transmită sub numele lui Pavel. Totuşi, ultimul cuvînt al lui Origen pe marginea acestui subiect arată în mod clar că identificarea precisă a

autorului este imposibilă. Cărturarul are cunoştinţă de opiniile vehiculate înainte de el (Clement şi Luca în rolul de posibili autori), dar se arată rezervat faţă de ele, refuzînd să dea girul său vreuneia dintre ele (*Ist.bis.* VI.25.11-14, EUSEBIU, IST., p. 249-250). Ultima sa remarcă din citatul transmis de Eusebiu rămîne valabilă pînă astăzi: *τίς δὲ ὁ γράψας τὴν ἐπιστολήν, τὸ μὲν ἀληθὲς θεὸς οἶδεν* „Cine a scris epistola, numai Dumnezeu ştie cu adevărat."

Data scrierii

Epistola conţine cîteva indicii care ne-ar putea ajuta să stabilim limitele cronologice în interiorul cărora a fost scrisă. Autorul precizează că se numără între cei care au primit Evanghelia de la oameni din prima generaţie de credincioşi (2:3). Mai mult, între momentul propovăduirii Evangheliei şi momentul scrierii epistolei pare să fi trecut o perioadă lungă de timp (5:12). Membrii comunităţii au trecut prin persecuţie (10:32), însă ea nu a dus la martiriu (12:4), ci s-a limitat la batjocuri, oprobriul societăţii (10:33), pierderea averilor şi perioade de întemniţare (10:34). Dacă epistola îi are ca destinatari pe credincioşii din Roma, am putea presupune că ea a fost scrisă înainte de 64, anul declanşării sîngeroaselor persecuţii anticreştine iniţiate de Nero. S-ar putea însă argumenta la fel de bine că epistola provine de la începutul anilor 90 şi că destinatarii documentului erau credincioşi care încă nu pecetluiseră mărturia lor cu sînge, asemenea creştinilor folosiţi de Nero ca torţe în grădinile palatelor sale. În orice caz, faptul că epistola este citată de Clement (autorul documentului cu acelaşi nume) ne ajută să stabilim ca *terminus ad quem* anul 95 d.Hr. Din aceste considerente, pe urmele altor cercetători, considerăm că scrisoarea a fost scrisă cîndva în intervalul 60-90 (ABD, vol. 3, p. 97).

Receptarea Epistolei către evrei de către Părinţii Apostolici

Influenţa *Epistolei către evrei* asupra a două scrieri creştine timpurii (1 Clement şi Epistolele lui Ignaţiu) a fost cunoscută încă din antichitate. În încercarea de a stabili pedigree-ul apostolic al conducătorilor care au urmat apostolilor, istoricul Eusebiu scrie că între păstrătorii tradiţiei apostolice se numără Clement, care a scris Bisericii din Corint în numele celei din Roma (*ἐκ προσώπου τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας*). Clement, scrie Eusebiu, foloseşte nu doar multe gînduri (*πολλὰ νοήματα*) din respectiva epistolă, ci şi citate luate *ad litteram* (*αὐτολεξεὶ ῥητοῖς τισιν*), ceea ce ar fi un indiciu sigur cu privire la vechimea epistolei (*Ist.bis.* III.38.1, EUSEBIU, IST., p. 141). În acelaşi context, Eusebiu constată că între *Epistola lui Clement* şi *Epistola către evrei* există nu doar similarităţi în privinţa conţinutului, ci şi afinităţi stilistice (*τὸν ὅμοιον τῆς φράσεως χαρακτῆρα*). Afirmaţia istoricului se verifică în urma unei analize comparative atente a pasajelor din 1 Clement 17:1 şi 36:2 (*vide infra ad locum*). Trebuie precizat însă că există cercetători potrivit cărora utilizarea de către Clement a unor fragmente din *Epistola către evrei* nu constituie o dovadă că autorul roman cunoştea epistola în întregime sau că ea se bucura de un loc special la Roma, fiindcă pasajele puteau proveni dintr-o sursă intermediară. Pentru o analiză mai detaliată a relaţiei dintre Evrei şi 1 Clement, vezi A. F. Gregory, „1 Clement and the Writings that later formed the New Testament", în *The Reception of the New Testament in the Apostolic Fathers*, ed. A.F. Gregory şi C. M. Tuckett, Oxford. Oxford University Press, 2005, p. 152-153.

Paternitatea Epistolei către evrei potrivit NTB

Noul Testament publicat la Bălgrad în 1648 conţine o *Preadosloviie la ovreai* (întinsă pe mai bine de o pagină şi jumătate) în care autorul urmăreşte patru probleme majore: (1) paternitatea şi „destoiniciia" epistolei; (2) identificarea destinatarilor („de ovreai, la carii au scris această carte"); (3) prezentarea mesajului central al cărţii („de şuma aceştii cărţi şi că-i scrisă de Pavel"); (4) descrierea macrostructurii epistolei. Prima grijă a autorului transilvănean este să combată ideea că epistola ar avea alt autor decît Pavel. Cei vinovaţi de „lepădarea" acestei scrieri „den numărul cărţilor sfinte" ar fi „Marţion, Ebion, Arion şi alţi eretici". N-ar fi exclus între aceşti „alţi eretici" să fie inclus, în mod tacit, şi Martin Luther, care a socotit că *Epistola către Evrei* este nepaulină, drept care a exilat-o la marginea canonului. Pledoaria autorului predosloviei în favoarea paternităţii pauline conţine cinci argumente. Primul dintre ele face referire la presupusul consens răsăritean cu privire la problema paternităţii: „toţi cărtularii greceşti cred că-i scrisă de Pavel" (290^{v}). În lumina celor prezentate mai sus, afirmaţia este eronată, deoarece contravine părerii lui Origen păstrate de Eusebiu al Cezareei. Al doilea argument („den cuvinte încă să cunoaşte că-i scrisă de Pavel, că să asămenează cuvintele cu cealelalte cărţi a lui") dovedeşte că autorul nu cunoaşte părerea lui Origen, care insistă că din punct de vedere stilistic epistola diferă scrierile lui Pavel. De altfel, părerea lui Origen este confirmată de analiza exegeţilor moderni, al căror consens este că între stilul lui Pavel şi cel al *Epistolei către evrei* există diferenţe de substanţă şi că, în cel mai bun caz, autorul anonim al epistolei preia şi dezvoltă de o manieră proprie anumite idei pauline. Nu în ultimul rînd, finalul primei secţiuni a predosloviei („Beseareca lui Hristos, în toată vreamia, au crezut şi au învăţat că această carte-i scrisă de Pavel şi are destoinicie apostolească") este în contradicţie cu mărturia lui Eusebiu, potrivit căreia Biserica din Roma a considerat multă vreme că *Epistola către evrei* nu a fost scrisă de Pavel. Deoarece nu ne propunem aici o analiză exhaustivă a predosloviei, menţionăm doar că, potrivit autorului, destinatarii sînt „ovreai întorşi cătră Hristos, carii era în Ierosalim şi în ţinutul Iudeei" (290^{v}). Cu privire la locul în care a fost scrisă epistola, NTB conţine un scurt colofon („Scrisă-i la ovreai, din Italiia, pre Timotheiu") similar celui din BIBL.1688 („*Cătră evrei* s-au scris de la Italia, pren Timotheiu").

Capitolul 1

1:2

Autorul epistolei afirmă că, la sfîrşitul zilelor, Dumnezeu a vorbit prin Fiul, pe care l-a pus moştenitor a toate şi prin care a făcut veacurile. Termenul grec tradus prin *Fiul* este nearticulat în greceşte, de aceea unii specialişti consideră că secvenţa *ἐν υἱῷ* ar trebui redată literal: „printr-un fiu". În acest caz, accentul ar cădea nu pe faptul că Dumnezeu ar avea mai mulţi fii, ci pe calitatea de fiu al celui prin care a vorbit în vremea din urmă: „Statutul său diferă în mod substanţial de cel al profeţilor (sau îngerilor, după cum indică versetele care urmează)" (WALLACE, p. 245). ♦ Gr. *αἰών*, tradus de regulă prin „veac" (BIBL.1688, BIBL.CORN.1924, BIBL.1988, BIBL.ANANIA) este un termen cu o largă arie semantică, avînd următoarele înţelesuri în NT: (1) perioadă de timp, (2) epocă, (3) lume, (4) Eon ca persoană (BDAG, s.v. *αἰών*). În contextul de faţă, *αἰών* face referire îndeosebi la spaţialitate, fără a exclude însă dimensiunea spirituală a lumii create. Forma de plural poate fi explicată atît prin raportare la anumite versete din *Septuaginta* în care întîlnim pluralul (de ex., Ps. 76:8; 83:5), fie teologic: termenul descrie atît lumea spirituală, cît şi lumea materială (cf. nota infrapaginală din BIBL.ANANIA). Tema creării lumii este reluată în Evr. 11:3: „Prin credinţă înţelegem că s-au întemeiat veacurile prin cuvîntul lui Dumnezeu" (BIBL.1988). ♦ Secvenţa „ceastă lume" din NTB este neobişnuită nu doar prin raportare la originalul grecesc, ci şi prin faptul că se deosebeşte de termenul *veacii*, folosit în BIBL.1688. Soluţia folosită de traducătorii NTB este tributară versiunii latineşti a lui Beza (*per quem etiam mundum condidit* BEZA 1580)

1:3-4

Gr. *ἀπαύγασμα* (*hapax legomenon* în NT) poate însemna (a) 'strălucire', (b) 'oglindire' sau (c) 'chip' (TDNT, vol. 1, p. 508). În NTB întîlnim echivalentul *strălucire*, soluţie respinsă de BIBL.1688, care întrebuinţează termenul *zare*. ♦ Cele două versete sînt citate, cu anumite modificări, în 1 Clement 36:2. Secvenţa clementină *ὅς ὢν ἀπαύγασμα τῆς μεγαλωσύνης* „care, fiind strălucire a măreţiei" reprezintă o prelucrare a textului *ὅς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης* „care, fiind strălucire a slavei" (Evr. 1:3). A doua parte a textului din 1 Clement (*τοσούτῳ μείζων ἐστὶν ἀγγέλων ὅσῳ διαφορώτερον ὄνομα κεκληρονόμηκεν* „este cu atît mai mare decît îngerii, cu cît a moştenit un nume mai deosebit") se bazează pe textul din Evr. 1:4: *τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων ὅσῳ διαφορώτερον παρ᾽αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα* „devenind cu atît mai bun decît îngerii, cu cît a moştenit un nume mai deosebit decît al lor". După cum se poate observa lesne, autorul epistolei *1 Clement* a înlocuit termenul *δόξα* cu *μεγαλωσύνη* (preluat tot din v. 3) şi a unit partea de început a versetul 3 cu versetul 4 din Evrei 1. Pentru detalii cu privire la receptarea mai largă a primului capitol al *Epistolei către evrei* în 1 Clement, vezi Gareth Lee Cockerill, *Heb 1:1-14, 1 Clem 36:1-6 and the high priest title*, în „Journal of Biblical Literature", vol. 97, nr. 3, 1978, p. 437-440.

1:5

Secvenţele *în loc de părinte* şi *în loc de Fiu* (BIBL.1688) traduc gr. *εἰς πατέρα* şi *εἰς υἱόν*, două semitisme (cf. ebr. *le'av* şi *leven*; BDF, p. 80) prezente în versiunea septuagintală a profeţiei făcute regelui David de către Natan în 2Reg. 7:14 (BIBL.1688 „Eu voiu fi lui Tată şi el îm va fi mie fecior"). Formularea din NTB este mult mai firească: *Eu voi fi lui Părinte şi el va fi mie Fiu*.

1:6

Venirea Fiului în lume este în conformitate cu Scriptura, fiind prevestită cu mult timp înainte de realizarea ei. Pentru a arăta statutul superior al Fiului faţă de îngeri, autorul îmbină într-un singur citat două mărturii veterotestamentare: Deut. 32:43 (*Veseliţi-vă, ceriuri, împreună cu el şi să se închine lui toţi îngerii lui Dumnezău* BIBL.1688) şi Ps. 96:8 (*Închinaţi-vă lui, toţi îngerii lui!* BIBL.1688). ♦ Gr. *εἰσαγάγῃ* ('aduce') este tradus cu un verb la timpul trecut (*aduse*) în NTB. În BIBL.1688 traducerea se face printr-un verb la timpul viitor: *va aduce*.

1:7

Autorul citează din traducerea greacă a Ps. 103:5, conform căreia Dumnezeu îi transformă pe îngerii săi în *πνεύματα* ('duhuri') şi pe slujitorii săi în *πῦρ φλέγον* (*pară de foc* BIBL.1688; *foc arzător* SEPT.NEC IV/I). Textul septuagintal (*πῦρ φλέγον*) diferă de expresia folosită de autorul epistolei (*πυρὸς φλόγα*), însă deosebirea nu afectează intenţia teologică a autorului neotestamentar. ♦ Mult mai interesantă este deosebirea dintre *Septuaginta* şi BIBL.HEBR. Potrivit acesteia din urmă, Dumnezeu se foloseşte de stihii (vîntul şi focul) pentru a-şi îndeplini scopurile. Deşi incorectă în raport cu originalul ebraic, *Septuaginta* îi oferă autorului *Epistolei către evrei* un suport biblic important, ajutîndu-l să demonstreze că Hristos a devenit mai bun decît îngerii (1:4) şi că a moştenit un nume mai strălucit decît al lor. Prin contrast, îngerii aparţin unei ordini inferioare. Diferenţa „calitativă" dintre Hristos şi îngeri este subliniată, hiperbolic, cu ajutorul ideii că aceştia din urmă pot fi „reduşi" la elemente primordiale (aer/vînt şi foc). În vreme ce îngerii sînt înfăţişaţi ca fiinţe tranzitorii, scaunul de domnie al Fiului rămîne „în veci de veci" (1:8). Iisus rămîne acelaşi, iar anii lui nu se vor sfîrşi (1:12). Hristos se bucură de statutul de Fiu, pe cînd îngerii sînt simple duhuri slujitoare (1:14). ♦ În majoritatea versiunilor româneşti (NTB, BIBL.1688, BIBL.1914, BIBL.1968, BIBL.1988, BIBL.ANANIA) gr. *πνεύματα* este tradus prin „duhuri" (cf. *qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis* VULG.^{2}), însă prezenţa în acelaşi verset a focului sugerează că autorul are în vedere nu caracterul spiritual al îngerilor, ci comparaţia lor cu stihiile naturii. ♦ Anumite versiuni româneşti ignoră sintaxa şi sensul acestui verset, „corectîndu-l" pentru a-l pune în acord cu imaginea

din BIBL.HEBR.: *Şi despre îngeri zice: «Din vînturi face îngeri ai Lui; şi dintr'o flacără de foc, slujitori ai Lui»* (BIBL.CORN.1924); *Cel ce face din vînturi solii săi şi din para focului pe slujitorii săi* (BIBL.RADU-GAL.); *Din vînturi El Îşi face îngeri şi din flăcări de foc – slujitori* (BIBL.2007).

1:8

Secvenţa *ὁ θεός* reprezintă un nominativ cu valoare de vocativ, fenomen apărut în NT ca urmare a influenţei exercitate de *Septuaginta* (CARAGOUNIS 2004, p. 142).

1:11

Imaginea hainei care se învecheşte este prezentă în Is. 50:9 („Iată, Domnul, Domnul, îmi va veni în ajutor. Cine îmi va face rău? Iată, voi toţi ca o haină vă veţi învechi şi ca molia vă va mînca") şi Is. 51:6 („Ridicaţi-vă ochii spre cer şi priviţi la pămîntul de dedesubt, căci cerul ca fumul s-a întărit, iar pămîntul ca o haină se va învechi; locuitorii precum acestea vor pieri, dar mîntuirea mea în veac va dăinui, iar dreptatea mea nu se va stinge"). Sub raportul formei, textul citat de autor în partea a doua a versetului (*πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται toate ca un veşmînt se vor vechi* NTB, *toţi ca o haină să vor vechi* BIBL.1688) este mai apropiat de Is 50:9: *ἰδοὺ πάντες ὑμεῖς ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσεσθε*.

1:13

Termenii *razîm* NT.1688 şi *căpătîiu* BIBL.1688 traduc gr. *ὑποπόδιον*, folosit pentru a denumi în antichitate suportul (de obicei din lemn) pe care cineva îşi aşeza picioarele (Mat. 5:35; Luc. 20:43; Fapte 2:35, 7:49; Iac. 2:3). În Evrei termenul este reluat în 10:13, însă editorii BIBL.1688 l-au redat diferit: *pînă să vor pune vrăjmaşii lui supt talpele picioarelor lui.*

Capitolul al 2-lea

2:1

Gr. *παραρρέω* reprezintă un *hapax* în cuprinsul epistolei, însă este atestat în *Septuaginta* (Parim. 3:21; Is. 44:4). În Is. 44:4 sensul verbului este de 'a curge' (*παραρρέον ὕδωρ* 'apă curgătoare'). Utilizarea din epistolă este figurativă, în sensul că destinatarii sînt îndemnaţi să nu se îndepărteze de învăţătura pe care au auzit-o, fiindcă o eventuală renunţare ar însemna lepădarea credinţei în Hristos. ♦ Soluţia de traducere din NTB (*ca nu cumva să ne deşertăm*) se abate de la înţelesul textului grec (*μήποτε παραρυῶμεν*). Mult mai apropiată de original, dar opacă pentru cititorul modern, este cea din BIBL.1688 (*ca să nu ne scurăm*). Alte opţiuni de traducere: *ca nu cîndva să scăpătăm* BIBL.MICU, *ca nu cumva să plutim pe-alături de ele* BIBL.ANANIA (cu următoarea notă de subsol: „Mai exact: să nu intrăm în derivă").

2:2

Secvenţa *plată dreaptă a simbriei* din NTB se explică nu atît prin apelul la textul grec (*ἔνδικον μισθαποδοσίαν dreaptă răsplătire* BIBL.MICU), cît prin referire la Vulgata şi la traducerea latinească din BEZA1580: *iustam mercedis retributionem*. Gr. *ἔνδικος* are sensul de 'drept', 'cuvenit', de aceea traducerea lui prin *judecată* (BIBL.1688) este incorectă.

2:3

Autorul inserează la începutul cap. 2 unul dintre numeroasele avertismente prezente de-a lungul epistolei. Multiplele referiri la îngeri, din primul capitol, îi dau autorului prilejul să inaugureze o altă temă şi să lanseze un nou avertisment: mesajul adus prin îngeri s-a dovedit ferm (*βέβαιος*, 2:2), fiindcă abaterile de la Legea mozaică intermediată de îngeri (cf. Fapte 7:53; Gal. 3:19) au fost retribuite pe măsură. Dacă neascultarea unui mesaj trimis prin îngeri a fost urmată de pedeapsă, nepăsarea faţă de mîntuirea adusă de Iisus va fi sancţionată cu atît mai aspru. ♦ Verbul *ἀμελέω* înseamnă 'a ignora', 'a neglija', 'a fi nepăsător faţă de', 'a se dezinteresa de' (cf. întrebuinţarea lui în Mat. 22:5, în pilda celor poftiţi la ospăţ care s-au arătat nepăsători faţă de invitaţia care le-a fost adresată), de aceea traducerea lui prin „a lepăda" (NTB) este inexactă.

2:3-4

Autorul descrie caracteristicile mîntuirii care nu trebuie neglijată de destinatari: (1) mîntuirea şi-a avut începutul (*ἀρχήν*) în însăşi proclamarea lui Hristos (care este mai mare decît îngerii); (2) a fost întărită de cei care au auzit-o; (3) a fost validată de Dumnezeu prin semne şi minuni; (4) a fost însoţită de manifestări (gr. *μερισμοῖς împărţiri* NTB, *împărţeale* BIBL.1688) ale Duhului Sfînt. Se poate observa că autorul prezintă o mîntuire „trinitară", realizată prin cooperarea celor trei persoane ale Sfintei Treimi.

2:11

„Cel care sfinţeşte" este Iisus Hristos, a cărui preoţie este prezentată îndeosebi în cap. 7-10, iar „cei sfinţiţi" sînt credincioşii, prezentaţi în acest verset ca „fraţi" pe care Hristos îi prezintă Tatălui său. Atît despre Iisus, cît şi despre „fraţii" lui se afirmă că sînt „dentru Unul" (BIBL.1688), adică din Dumnezeu. ♦ Secvenţa *cei ce svinţescu* (BIBL.1688) traduce inexact gr. *οἱ ἁγιαζόμενοι*, la diateza pasivă (*carii să sfinţescu* NTB).

2:14

Am tradus secvenţa *τὰ παιδία κεκοινώνηκεν* folosind un verb la timpul prezent („copiii sînt părtaşi cărnii şi sîngelui"), urmînd în linii mari turnura din NTB (*coconii sînt părtaşi trupului şi sîngelui*). Soluţia de traducere din BIBL.1688 (*copiii au avut împreunare de trup şi de sînge*) face textul opac pentru cititorul care nu are acces la original.

2:16

Am tradus verbul *ἐπιλαμβάνεται* (*au luat* NTB, *să apucă* BIBL.1688) prin „vine în ajutor" (cf. *a luat în grijă* BIBL.ANANIA), urmînd clasificarea semantică propusă de BDAG (s.v. *ἐπιλαμβάνομαι* 5), potrivit căruia contextul sugerează înţelesul 'a se interesa de', 'a ajuta'. O întrebuinţare

cu acest sens a verbului se întîlneşte în Sir. 4:11: *ἡ σοφία υἱοὺς αὐτῆς ἀνύψωσεν καὶ ἐπιλαμβάνεται τῶν ζητοῦντων αὐτήν* „Înţelepciunea îi înalţă pe fiii săi şi are grijă de cei care o caută" (SEPT.NEC IV/II, trad. Eugen Munteanu). ♦ În perioada patristică versetul a fost interpretat din perspectiva întrupării, iar verbul *ἐπιλαμβάνεσθαι* a fost înţeles cu sensul de 'a lua', 'a asuma' (fire omenească).

Capitolul al 3-lea

3:1-2

Autorul începe o nouă secţiune, invitîndu-i pe destinatari să-l contemple pe Iisus, numit „apostol şi mare preot" (*Apostolul şi Arhiereul* BIBL.1688) al mărturisirii creştine, care se aseamănă cu Moise prin credincioşia sa. Totodată, Iisus se deosebeşte de Moise prin faptul că s-a dovedit vrednic de o mai mare slavă decît el (*de mai multă mărire s-au învrednicit* BIBL.1688).

3:6

Contextul sugerează că *παρρησία* are sensul nu doar de 'îndrăzneală' (cf. *îndrăznire* BIBL.1688), ci şi de 'încredere' (*încredere* NTB), îndeosebi în relaţia cu Dumnezeu.

3:8-9

Episodul tragic la care se face referire este descris în Ieş. 17:1-7 şi interpretat în termeni poetici în Ps. 94:7-11 (BIBL.HEBR. 95:7-11).

3:11

Formula de jurămînt din acest verset (*să vor întra în răpaosul mieu* NTB, *de vor întra la odihna mea* BIBL.1688) urmează tiparul semitic şi ar trebui tradusă prin „nicidecum nu vor intra" (cf. Fac. 14:23). Potrivit unor cercetători, forma completă a jurămîntului ar trebui să fie „Dumnezeu să-mi facă aşa dacă..". (ZERWICK-GROSVENOR, p. 659).

3:12

Membrii comunităţii sînt preveniţi că o inimă rea şi necredincioasă ar putea să-i determine să se îndepărteze (*ἀποστῆναι*) de Dumnezeu. Verbul *ἀφίστημι*, întrebuinţat în acest verset, are sensul de 'a se îndepărta'. În NT este folosit atît la propriu (Luc. 2:37; Ana nu se îndepărta de Templu, ci slujea lui Dumnezeu cu post şi rugăciune), cît şi metaforic (1Tim. 4:1). ♦ Genitivul atributiv din secvenţa *καρδία ἀπιστίας* a fost de regulă calchiat în traducere (*inimă de necredinţă* BIBL.1688, cf. *cor incredulitatis* VULG.[2]). Secvenţa *inimă necrezînd* din NTB calchiază textul latinesc din BEZA 1580: *cor infidele*.

3:14

Lexicografii nu au căzut de acord asupra sensului precis al gr. *ὑπόστασις* în acest verset. Referirea la *μέτοχος* ('tovarăş') ar putea fi un indiciu că autorul foloseşte *ὑπόστασις* cu sensul de 'obligaţie' sau 'învoială', întîlnit frecvent în documentele de tip comercial. În traducere, am acordat preferinţă acestei accepţiuni. Potrivit altor cercetători, termenul ar putea fi înţeles ca 'situaţie', 'condiţie', 'mod de a gîndi' (BDAG, *s.v. ὑπόστασις* 3 şi 4). ♦ Westcott explică termenul prin „încredere fermă care opune rezistenţă oricăror atacuri", atrăgînd atenţia că scriitorii greci tîrzii îl întrebuinţează pentru a denumi fermitatea celui care rezistă cînd este supus torturii (WESTCOTT, p. 86). ♦ Secvenţa *acel temeiu spre carele ne răzimăm* din NTB, corespunzînd gr. *τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως*, poate fi explicată cu ajutorul traducerii latineşti a lui Beza: *principium illud quo sustentamur* (BEZA 1580), care diferă considerabil de VULG.[2] (*initium substantiae*). BIBL.1688 evită parafraza, folosind o traducere simplă: *începătura stării*.

3:16

Sensul primar al gr. *παραπικραίνω* este de 'a amări' (cf. *au amărît* BIBL.1688), 'a mînia' (cf. *mîniiară-l* NTB), 'a provoca', însă în anumite contexte este folosit fără complement, ca verb intranzitiv, cu sensul de 'a se răzvrăti' (BDAG, s.v. *παραπικραίνω*), pe care l-am selectat pentru traducerea din coloana a cincea.

3:17

Subst. *oasele* din BIBL.1688 corespunde gr. *τὰ κῶλα* (lit. „stîrvuri" cf. VULG.[2] *cadavera*), tradus mai fidel în NTB prin *trupuri*.

Capitolul al 4-lea

4:1

Autorul epistolei introduce o temă teologică nouă, cea a odihnei care a fost promisă şi care trebuie să fie dobîndită de ascultători. În context, verbul *ὑστερέω* (la infinitiv perfect, diateza activă *ὑστερηκέναι*) are sensul de 'a rata', 'a nu obţine' (BDAG, *s.v. ὑστερέω*). Ascultătorii sînt pîndiţi de pericolul „ratării" sau „pierderii" acestei odihne. Pentru a face transparentă ideea din original, am echivalat verbul printr-o parafrază: „a sosi prea tîrziu" (cf. BIBL.CORN.1924). ♦ Dificultăţile pe care le presupune echivalarea exactă a lui *ὑσερηκέναι* reies din multitudinea de echivalenţi folosiţi în tradiţia biblică românească: *a fi smintit* NTB, *a scăpa* BIBL.1688, *a fi lipsit* BIBL.MICU.

4:8

Personajul menţionat în acest verset este Iosua (ebr. *Yehoşua'*, gr. *Ἰησοῦς*, VULG.[2] *Iesus*), succesorul lui Moise şi conducătorul poporului evreu în campania acestuia de cucerire a ţării Canaan (vezi Ios. 1-11). Deşi în greacă se foloseşte acelaşi nume atît pentru conducătorul israelit, cît şi pentru Mîntuitorul, unele versiuni (BIBL.CORN.1924, BIBL.1968, BIBL.ANANIA, BIBL.2007) au folosit 'Iosua' pentru cel dintîi, pentru a dezambiguiza versetul.

4:12

Secvenţa *vîrtos şi străbătătoriu* din NTB corespunde gr.

ἐνεργής καὶ τομώτερος, tradusă cu un grad de precizie mai mare în BIBL.1688 (*lucrătoriu şi mai tăios*), respectiv BIBL.MICU (*lucrătoriu şi mai ascuţit*).

4:13

Dată fiind bogata polisemie a termenului *λόγος*, am considerat că traducerea lui prin „cuvînt" nu redă suficient de precis nuanţa din context. Mult mai apropiat de intenţia autorului este înţelesul 'socoteală' (BDAG, s.v. *λόγος* 2e), pe care l-am păstrat în traducere.

4:14

Dacă împărţirea pe capitole ar fi respectat mai riguros firul teologic al epistolei, acest verset ar fi trebuit să reprezinte începutul unui nou capitol (cuprins între 4:14 şi 5:10), fiindcă autorul trece la o temă nouă, introducînd în discuţie un personaj paradigmatic (Melhisedec), a cărui preoţie este considerată de referinţă pentru înţelegerea slujbei preoţeşti a lui Iisus. După o secţiune de mustrări şi încurajări (5:11-6:20), autorul va reveni la subiectul preoţiei, prezentînd-o pe larg, împreună cu alte subiecte conexe (legămîntul vechi, structura cortului construit de Moise etc.) în cap. 7-10.

Capitolul al 5-lea

5:1

Secvenţa gr. *τὰ πρὸς τὸν θεόν* ('cele către Dumnezeu'), folosită deja în 2:17, este atestată şi în *Septuaginta* (Ieş. 4:16; 18:19; Deut. 31:27), cu sensul de „în relaţia cu Dumnezeu". În accepţiunea ei cea mai largă, sugerată de contextul versetului, expresia vizează toate activităţile (ceremonialuri, jertfe) pe care trebuie să le îndeplinească omul în raport cu Dumnezeu (cf. WESTCOTT, p. 58). În lumina acestor consideraţii, soluţiile din primele traduceri româneşti (*cealea ce-s înaintea lui Dumnezeu* NTB, *ceale ce sînt spre Dumnezău* BIBL.1688) nu sînt suficient de clare.

5:5

Secvenţa *οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασεν γενηθῆναι ἀρχιερέα* (lit. „nu pe sine s-a slăvit a deveni mare preot", cf. *nu pre el au mărit a să face arhiereu* BIBL.1688) are înţelesul următor: „nu şi-a luat singur slava de mare preot", pe care l-am folosit în traducerea modernă (cf. *he did not presume for himself the prestige of the high priesthood* BDAG, *s.v. δοξάζω* 2). Opţiunea de traducere din NTB (*nu şi-au mărit şie această cinste să fie preot*) este tributară celei propuse de BEZA 1580: *non sibi hunc honorem tribuit ut fieret Pontifex.*

5:7

În NTB topica începutului de verset este inversată („în trupul zilelor lui") în raport cu textul grec (*ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ*, *în zilele trupului lui* BIBL.1688) ori cu versiunea BEZA 1580 (*in diebus carnis suae*). Prin „zilele trupului" trebuie să înţelegem existenţa pămîntească a lui Hristos. ♦ Traducerea *mîntui-să din frică*, din NTB, nu are la bază nici textul grec (*εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας*, *ascultîndu-se de teamere* BIBL.1688), nici versiunea BEZA 1580 (*exauditus esse ex metu*). Traducătorii transilvăneni par să se fi inspirat din BEZA 1598 (*exauditis precibus liberatus ex metu*) sau dintr-o ediţie similară. ♦ Gr. *εὐλάβεια* (VULG.[2] *reverentia*), întrebuinţat şi în 12:28, reprezintă etimonul termenului românesc „evlavie". Versetul afirmă că Dumnezeu ar fi putut să-l izbăvească pe Hristos de experienţa morţii şi că Hristos a fost „ascultat", dar nu în sensul că a fost scutit de drumul crucii. Paradoxal, Dumnezeu ascultă rugăciunile, însă ele nu au totdeauna menirea de a schimba planul dumnezeiesc.

5:11-14

Din punct de vedere tematic, secţiunea este strîns legată de primele versete din capitolul următor (6:1-3), însă împărţirea modernă pe capitole şi versete a segmentat mod nefericit firul argumentativ al autorului. O divizare mai atentă ar trebui să aşeze împreună cele două pasaje, făcîndu-le parte din acelaşi capitol. Pasajul este dominat de termeni din sfera semantică a „maturităţii". Ascultătorii sînt mai întîi mustraţi pentru lipsa lor de maturitate spirituală (5:11-14), iar apoi sînt îndemnaţi să meargă spre maturitate (6:1-3). Critica autorului poate fi rezumată după cum urmează: „aţi devenit greoi (*νωθροί leaneşi* NTB, *zăbavnici* BIBL.1688) la înţelegere" (5:11); „se cuvenea să fiţi deja învăţători"; „aveţi nevoie să fiţi iarăşi învăţaţi principiile elementare (*στοιχεία stihiile* NTB, BIBL.1688) ale cuvintelor lui Dumnezeu"; „aveţi nevoie din nou de lapte" (5:12), „sînteţi nevîrstnici, nedeprinşi (*ἄπειρος prost* NTB, *neispitit* BIBL.1688) cu mesajul despre dreptate" (5:13); „nu puteţi mînca hrană tare (*întemeiată* BIBL.1688), care este pentru cei maturi (*τελείων a celor mari* NTB, *a celor desăvîrşiţi* BIBL.1688), şi nu v-aţi antrenat încă suficient facultăţile (*τὰ αἰσθητήρια*, *simţirile* BIBL.1688) pentru a deosebi răul de bine" (5:14). ♦ Termenul *pururea* din NTB nu are corespondent în textul grec, fiind probabil introdus ca urmare a unei erori de traducere. Deşi în textul grec substantivul *αἰσθητήρια* este la plural, în NTB întîlnim singularul *înţeles*, care aminteşte de *sensus* din BEZA 1580. În versiunea latinească *sensus* este la plural (*sensus exercitatos*), însă traducătorul român a folosit singularul în traducere.

Capitolul al 6-lea

6:1

Termenul *proşti* din NTB (*cuvîntul carele pe cei proşti îi începe spre Hristos*) nu are corespondent în textul grec, însă poate fi explicat ca influenţă a traducerii interpretative din BEZA 1580 (*omisso qui in Christo rudes inchoat sermone*). Secvenţei gr. *ἀφέντες τὸν λόγον* îi corespunde *omisso sermone*, în vreme ce gr. *τῆς ἀρχης* a fost redat prin *qui rudes inchoat* „care pe cei neinstruiţi îi începe". ♦ Îndemnul din aceste verset („să mergem către maturitate"; gr. *τελειότης*) reia tema prezentată în 5:14 (*τελείων*). Pentru a-i încuraja pe cititori, autorul îşi exprimă încrederea în posibilitatea atingerii

dezideratului enunţat („Şi asta vom face", dacă va îngădui Dumnezeu", 6:3). Aşadar, mustrarea din secţiunea 5:11-14 este urmată de o secţiune dominată de o notă optimistă.

6:4-12

Fragmentul prezent este probabil cel mai dificil, sub raport teologic, din întreg corpul epistolei, deoarece conţine un pasaj mult comentat despre „imposibilitatea restaurării celor căzuţi".

6:4

Secţiunea se construieşte în jurul adjectivului *ἀδύνατον* (v. 4, *nu poate fi* NTB, *peste putinţă* BIBL.1688) şi a infinitivului *ἀνακαινίζειν* (v. 6): „este cu neputinţă... să fie înnoiţi". Deoarece distanţa dintre cele două elemente ale construcţiei este prea mare, unii traducători au preferat fie să mute corespondentul lui *ἀδύνατον* în v. 6: „este cu neputinţă să fie înoiţi iarăş, şi aduşi la pocăinţă" (BIBL.CORN.1924), fie să reia acest element: „cu neputinţă este pentru ei, dacă au căzut, să se înnoiască iarăşi spre pocăinţă" (BIBL.1988). ♦ „Luminarea" este o metaforă pentru primirea Evangheliei. În creştinismul primaj, metafora a ajuns să fie asociată cu experienţa botezului. Verbul *φωτίζω* ('a lumina') este folosit şi în 10:22, verset în care autorul îi invită pe destinatari să-şi aducă aminte de zilele de început cînd, după ce l-au primit pe Hristos şi au fost luminaţi, au avut parte de mari suferinţe şi necazuri, fiind supuşi batjocurii publice. Unii au fost aruncaţi în închisoare, iar alţii au acceptat răpirea averilor, trecînd cu bucurie prin persecuţii, convinşi că au averi mai bune, care dăinuiesc peste timp. ♦ „A gusta darul ceresc" este o metaforă generală pentru mîntuire, înţeleasă ca *δωρεὰ ἐπουράνιος*. Acelaşi adjectiv, folosit deja în 3:1 cu referire la „chemarea" care le-a fost adresată destinatarilor epistolei, va fi întrebuinţat în 11:16 pentru a descrie „patria cerească". ♦ Termenul *μέτοχος* (*părtaş* NTB) este unul important în economia definirii identităţii membrilor comunităţii. Dacă în 3:14 creştinii erau numiţi „părtaşi ai lui Hristos", în acest verset ei sînt „părtaşi Duhului Sfînt". BIBL.1688 a evitat termenul *părtaş* în favoarea unei perifraze: *parte avînd den Duhul Sfînt*. Potrivit autorului, destinatari sînt în sfera de cuprindere a Duhului Sfînt, idee întîlnită deja în Evr. 2:4 („cu împărţirile Duhului Sfînt, după voia Lui" NTB). Statutul de „părtaş al Duhului Sfînt" presupune implicit obligaţia de a trăi pe măsura acestei vocaţii.

6:5

Sensul teologic al verbul „a gusta" este de a „cunoaşte în profunzime" (cf. BDAG, *s.v. γεύομαι* 2). Cei care „au gustat din puterile veacului viitor" sînt cei care au văzut în propria lor viaţă puterea veacului viitor revărsată în prezent. Versetul trebuie raportat la 2:4, text care sugerează că membrii comunităţii au avut experienţe „harismatice" şi au fost martorii unor minuni săvîrşite de cei care le-au vestit Evanghelia.

6:6

Verbul *παραπίπτω* (*hapax legomenon* în NT) este uneori înţeles drept „a cădea într-un păcat de moarte", însă contextul sugerează că autorul are în vedere „căderea de la credinţă" sau „apostazia". Calvin surprinde bine sensul avertismentului cînd scrie: „Apostolul vorbeşte aici nu de furt, sperjur, omor, beţie sau adulter, ci se referă la o depărtare completă de Evanghelie, cînd un păcătos nu îl întristează pe Dumnezeu într-o anumită privinţă, ci renunţă în întregime la harul său" (CALVIN, p. 136). ♦ Imposibilitatea „înnoirii întru pocăinţă" a celor căzuţi este cu neputinţă din două motive. Cei căzuţi îl răstignesc din nou pentru ei pe Fiul lui Dumnezeu şi îl dau (iarăşi) să fie batjocorit, adică trec simbolic în tabăra celor care n-au primit mesajul adus de Hristos şi care l-au considerat un impostor. Altfel spus, cel care se leapădă de Hristos, după toate binecuvîntările primite, se alătură grupului celor care au participat la răstignire sau care au aprobat-o. Apostaţii nu mai cred că Hristos este cu adevărat trimis de Dumnezeu. Din acest motiv, cei care părăsesc biserica pentru a se întoarce la iudaism nu mai au nicio cale de mîntuire. ♦ Echivalarea participiului *παραπεσόντας* s-a făcut în mod diferit: *să vor cădea* (NTB) şi *scăzînd* (BIBL.1688). ♦ Verbul *παραδειγματίζω* ('a expune batjocurii', 'a da să fie batjocorit', 'a face un exemplu prin batjocorire publică') sugerează că apostaţii se alătură celor care l-au insultat pe Hristos în ziua răstignirii.

6:7-8

Autorul introduce în argumentaţie o imagine din agricultură menită să pună în evidenţă, în chip plastic, atît aşteptările pe care le are Dumnezeu, cît şi soarta de pe urmă a celor care nu aduc rodul scontat. Prin contrast cu ogorul care rodeşte vegetaţie folositoare (*iarbă de folos* NTB, BIBL.1688) pentru proprietari şi care are parte de binecuvîntare, cel care produce spini şi pălămidă este respins (*ἀδόκιμος lepădat* NTB, *neispitit* BIBL.1688) şi aproape să fie blestemat, pentru ca în final să i se dea foc. ♦ Termenii *ἀκάνθας* (*spini* NTB, BIBL.1688), *τριβόλους* (*scai* NTB, *ciulini* BIBL.1688) şi *κατάρας* evocă binecunoscutul pasaj din Fac. 3:17-18, în care Dumnezeu pronunţă judecata asupra lui Adam: din cauza neascultării lui Adam, pămîntul este blestemat şi rodeşte spini şi pălămidă. ♦ Verbul *μεταλαμβάνω* se construieşte cu genitivul cînd are înţelesul de 'a avea parte de' (BDAG, s.v. *μεταλαμβάνω* 1), prin urmare *εὐλογίας* trebuie înţeles ca genitiv singular (*blagoslovenie* NTB), nu acuzativ plural (*blagosloveniile* BIBL.1688). ♦ Efectul retoric al imaginilor din aceste două versete este următorul: Dumnezeu (stăpînul) aşteaptă rod folositor de la credincioşi. Dacă ei vor produce „spini şi pălămidă" (părăsind comunitatea şi lepădîndu-se de Hristos), nu vor primi binecuvîntarea lui Dumnezeu, ci vor fi pasibili de blestem şi de pedeapsă. Avertismentul este fără echivoc atît în prima parte („imposibil este să fie restauraţi"), cît şi în a doua parte („respingere, blestem, foc").

6:9

Mesajul din această secţiune este menit să le insufle curaj destinatarilor. Deşi se exprimă în termeni atît de drastici, autorul este convins că destinatarii săi sînt capabili de fapte pe potriva mîntuirii (adică pot păstra credinţa şi face un rod bun). ♦ Secvenţa *ne-am adeverit pentru voi* din BIBL.1688 corespunde gr. *πεπείσμεθα περὶ ὑμῶν* 'sîntem încredinţaţi cu privire la voi' (cf. *despre voi sîntem încredinţaţi* BIBL.ANANIA).

6:10

Pentru a-i încuraja pe credincioşi, autorul le readuce aminte că Dumnezeu cunoaşte lucrarea lor pentru el, dragostea de care au dovadă şi slujirea din trecut şi din prezent în folosul sfinţilor. Faptele din trecut şi din prezent ale creştinilor constituie îi dau autorului prilejul de a introduce în structura epistolei noi încurajări (versetele 11 şi 12). Între virtuţile menţionate se numără zelul, speranţa neclintită, hărnicia şi disponibilitatea de a călca pe urmele celor care s-au făcut moştenitori ai promisiunilor (de ex., Avraam).

6:12

Credincioşii li se cere să devină „imitatori" (gr. *μιμηταί*, *imitatores* VULG.², *următori* NTB, *asemănători* BIBL.1688) ai celor care prin credinţă şi perseverenţă (gr. *μακροθυμία patientia* VULG.², *răbdare* NTB, *răbdarea mîniei* BIBL.1688) moştenesc promisiunile. ♦ Prezenţa verbului „a birui" în acest verset, în NTB, ridică semne de întrebare, fiindcă nu poate fi explicată prin apelul la textul grec. Secvenţa *biruescu moşteniia făgăduită* se explică totuşi ca traducere defectuoasă a unei secvenţe din BEZA 1580: *obtinent promissam haereditatem*. Traducătorul a selectat sensul 'a învinge', întîlnit în latina bisericească (de ex. VULG.² 3Reg. 20:23 *Servi vero regis Syriae dixerunt ei: Dii montium sunt dii eorum, ideo superaverunt nos: sed melius est ut pugnemus contra eos in campestribus, et obtinebimus eos*), în detrimentul celui care ar fi fost mai firesc în context: 'a dobîndi'.

6:13-20

Ultima secţiune a capitolului prezintă relaţia paradigmatică dintre Avraam şi Dumnezeu. Cel dintîi este invocat ca moştenitor al promisiunilor şi ca exemplu de perseverenţă, iar despre Dumnezeu se afirmă că i-a făcut promisiuni lui Avraam şi că acestea au fost întărite prin jurămînt.

6:13-14

Episodul la care face aluzie autorul epistolei este descris în Fac. 22:16-17. Patriarhul Avraam se pregătea să-l jertfească pe fiul său preaiubit, Isaac, însă gestul său a fost întrerupt de „îngerul Domnului". Mulţumit că Avraam a trecut testul ascultării, Dumnezeu s-a jurat pe sine (*ἐμαυτοῦ ὤμοσα*, Fac. 22:16) că îl va binecuvînta şi că îi va înmulţi sămînţa atît de mult, încît ea va deveni precum stelele cerului şi nisipul mării. ♦ *Epistola către evrei* redă numai prima parte a promisiunii făcute de Dumnezeu lui Avraam în Fac. 3:17. Citatul urmează textul septuagintal, cu o singură diferenţă minoră: *εἰ μὴν* în loc de *ἢ μὴν*.

6:15

Participiul *μακροθυμήσας* din v. 15 face legătura cu *μακροθυμία* din v. 12. Spre deosebire de traducătorul NTB, care a fost consecvent în opţiunile de traducere (*răbdare, răbdînd*), editorii BIBL.1688 au folosit termeni diferiţi: *răbdarea mîniei* (v. 12), dar *îndelung răbdînd* (v. 15).

6:16

Deoarece Dumnezeu şi-a revelat caracterul faţă de Avraam, destinatarii pot avea motive de încredere. Anticipînd nedumerirea celor care se întreabă de ce a fost nevoie ca Dumnezeu să jure, autorul introduce o scurtă explicaţie: atunci cînd oamenii obişnuiesc să jure, invocă o realitate superioară lor. În cazul disputelor (*ἀντιλογίας*), jurămîntul serveşte drept garanţie (*βεβαίωσις*) care pune capăt neînţelegerii (*prigoana* NTB, *pricea* BIBL.1688).

6:17-18

Dumnezeu a vrut să arate în mod suplimentar (*περισσότερον*) moştenitorilor promisiunii (i.e. lui Avraam şi descendenţilor lui) caracterul imuabil (*τὸ ἀμετάθετον neschimbătura* NTB, *neschimbarea* BIBL.1688) al hotărîrii (*βουλή*) sale. Din acest motiv a intervenit cu (*ἐμεσίτευσεν au pus la mijloc* BIBL.1688) un jurămînt. Cele două lucruri imuabile în privinţa cărora este imposibil (*ἀδύνατον*) ca Dumnezeu să mintă sînt hotărîrea (promisiunea) iniţială şi jurămîntul care o întăreşte. ♦ Gr. *ἀδύνατον* poartă ecoul v. 6:4, potrivit căruia este *ἀδύνατον* ('imposibil', 'cu neputinţă') ca cei care s-au lepădat de Hristos să fie înnoiţi iarăşi întru pocăinţă. În 6:18 autorul afirmă că este *ἀδύνατον* ca Dumnezeu să se tăgăduiască pe sine şi că hotărîrile luate de el sînt imuabile. Constatarea cu privire la fidelitatea lui Dumnezeu devine un motiv de încredere: cei care s-au refugiat în Dumnezeu căpătă o îmbărbătare puternică (*ἰσχυρὰν παράκλεσιν tare mîngăiare* NTB, BIBL.1688) şi pot „apuca" (*κρατῆσαι* are şi sensul de 'a înşfăca', 'a prinde') speranţa ce le stă în faţă.

6:19-20

Nădejdea creştină este prezentată metaforic ca o ancoră tare (*ἀσφαλῆ*) şi sigură (*βεβαίαν*), care pătrunde în Sfînta Sfintelor, acolo unde a intrat ca Înaintemergător, pentru credincioşi, Iisus Hristos, devenind preot pentru veşnicie, după modelul întruchipat de Melhisedec. ♦ Gr. *ἄγκυρα* a fost tradus iniţial prin *mîţă de fier* (NTB), iar apoi prin *fier de corabie* (BIBL.1688) şi *anghiră* (BIBL.MICU). ♦ Termenul *zăveasă* corespunde gr. *καταπέτασμα* (*catapeteazmă* BIBL.1688, *catapeteasmă* BIBL.MICU, *perdeaua dinlăuntrul Templului* BIBL.CORN.1924). Definiţia din DLR (s.v. *zăveazâ*) nu menţionează această ocurenţă biblică. ♦ Primele versiuni traduc literal gr. *πρόδρομος*: *alergătoriul înaintea noastră* NTB, *înainte-alergătoriu* BIBL.1688. Echivalentul ulterior (*înainte-mergătoriu* BIBL.MICU) a devenit dominant în tradiţia biblică românească.

Capitolul al 7-lea

7:1

Dubla utilizare a verbului *înturna* în NTB (*înturnîndu-să cînd să înturnă*) este probabil rezultatul muncii de revizuire a traducerii brute şi a lipsei de vigilenţă a zeţarului, care va fi inclus în textul tipărit ambele variante de traducere a participiului *ὑποστρέφοντι*.

7:4

Pluralul *zeciuiale* din BIBL.1688 este un indiciu că traducătorul nu a urmat întotdeauna cu scrupulozitate textul grec, dat fiind că substantivul corespunzător (*δεκάτην*) este la singular (cf. *a zeacia* NTB). ♦ Secvenţa *începăturile prăzii* din BIBL.1688 este rezultatul încercării de a transpune cît mai fidel gr. *ἀκροθίνια* ('partea cea mai bună a prăzii').

7:5

Deşi secvenţa gr. *ἐκ τῆς ὀσφύος* înseamnă „din coapsa" (cf. *din mijlocul* BIBL.1688, *din coapsele* BIBL.MICU). traducătorii NTB a folosit un termen mai cuprinzător: *din trupul*.

7:7

Deşi în mod tipic gr. *κρείττων* se traduce prin „mai bun" (soluţie urmată de BIBL.1688), am considerat că în context termenul, folosit pentru a argumenta superioritatea lui Melhisedec asupra lui Avraam, are sensul de „mai mare" (superior în rang) şi am urmat soluţia din NTB şi BIBL.MICU.

7:8-10

Autorul pune în opoziţie statutul preoţilor care, deşi sînt oameni muritori, primesc zeciuială, cu cel al lui Melhisedec, despre care Scriptura dă mărturie că trăieşte. Din faptul că însuşi Avraam i-a dat zeciuială lui Melhisedec ar rezulta că Levi, descendent al patriarhului, a recunoscut implicit superioritatea preoţiei lui Melhisedec.

7:11

Gr. *τελείωσις* ('desăvîrşire', *împlere* NTB, *săvîrşire* BIBL.1688, *plinire* BIBL.MICU) contribuie la articularea unui concept important, cel al desăvîrşirii aduse de Hristos şi de slujirea sa preoţească. Dacă preoţia levitică, în vigoare la momentul instituirii legii mozaice, ar fi adus desăvîrşirea, nu ar mai fi fost nevoie (gr. *χρεία treabă* BIBL.1688) de un alt preot (nu *preoţie* NTB) după rînduiala lui Melhisedec.

7:16

Adj. *nerăşchirătoare* din NTB corespunde gr. *ἀκατάλυτος* ('indestructibilă', *nestricată* BIBL.1688, *nestricăcioasă* BIBL.MICU).

7:18

Secvenţa *pentru că nebăgare de samă să face înainte-mergînd poruncă* (BIBL.1688) este obscură din mai multe motive: (1) traducătorii au urmat servil sintaxa din textul grec; (2) gr. *ἀθέτησις* (*nebăgare de samă*) înseamnă 'respingere' (cf. *reprobatio* VULG.[2]) sau 'desfiinţare' (*schimbare* BIBL.MICU); (3) participiul *προαγούσης* are înţelesul de 'anterior' (cf. *praecedentis* VULG.[2], *dintîiu* NTB, *carea au fost mai înainte* BIBL.MICU). Pentru a face ca traducerea modernă să sune firesc, am evitat traducerea literală (*desfiinţare se face poruncii anterioare*) în favoarea uneia care surprinde ideea: „este desfiinţată porunca anterioară".

7:22

Gr. *ἔγγυος* este un *hapax* în NT, dar se întîlneşte în *Septuaginta* cu sensul de 'chezăşie' („Chiar la răsăritul soarelui, cele două oştiri s-au ciocnit. Unii, avînd drept chezăşie (*ἔγγυον*) a izbînzii şi a biruinţei, împreună cu vitejia, încrederea în Domnul" 2Mac. 10:28 SEPT.NEC II). În Evr. 7:22 este mai probabil celălalt sens ('garant', 'chezaş'), întîlnit în Sirah 29:15-16: „[15] Binefacerile chezaşului (*ἐγγύου*) tău să nu le uiţi, pentru că el şi-a pus sufletul pentru tine. [16] Păcătosul va prăpădi bunurile chezaşului (*ἐγγύου*) său şi cel nerecunoscător în cuget îl va părăsi pe cel care l-a izbăvit" (SEPT.NEC IV/II). Iisus devine *chezaş* (BIBL.1688; cf. *sponsor* VULG.[2]) al unui legămînt mai bun. Echivalenţii din NTB (*împăcătoriu*), respectiv BIBL.MICU (*credinceariu*) nu s-au impus ca opţiuni valide în tradiţia biblică românească.

7:24

Unele echivalări ale gr. *ἀπαράβατον* (*sempiternum* VULG.[2]) au creat suspiciunea că anumite versiuni ale Bibliei (de ex., Cornilescu) subminează în mod voalat concepţia ortodox-răsăriteană cu privire la preoţie (vezi E. Conţac, „Influenţa versiunii Segond asupra versiunii Cornilescu 1921", în *Receptarea Sfintei Scripturi între filologie, hermeneutică şi traductologie. Lucrările simpozionului naţional „Explorări în tradiţia biblică românească şi europeană", Iaşi, 28-29 octombrie 2010*, Eugen Munteanu, Ioan-Florin Florescu, Ana-Maria Gînsac, Maria Moruz, Sabina Savu-Rotenştein, Mădălina Ungureanu [editori], Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2011, p. 141). În BIBL.CORN.1921 şi BIBL.CORN.1924 gr. *ἀπαράβατον* este tradus prin *care nu poate trece dela unul la altul*, sens posibil (BALZ-SCHNEIDER, vol. 1, p. 116), însă considerat subversiv de unii critici, sub motiv că ar pune sub semnul întrebării statutul de preoţi ai slujitorilor Bisericii Ortodoxe. Totuşi, această opţiune traductologică se găseşte şi în versiuni ortodoxe (BIBL.RADU-GAL., NT.1951, BIBL.1968), fiind probabil adoptată de Cornilescu din versiunea SEGOND sau din THAYER. În primele versiuni româneşti, *ἀπαράβατον* a fost redat prin *de vecie* NTB, *nepetrecătoare* BIBL.1688, *veacinică* BIBL.MICU, *veşnică* BIBL.1914.

7:25

Traducerea corectă a gr. *δι' αὐτοῦ* este *prin el* (BIBL.1688), nu *pentru el* (NTB).

7:26

Secvenţa *fără grozăvie* din NTB corespunde gr. *ἀμίαντος* (*inpollutus* VULG.[2], *nepîngărit* BIBL.1688, *făr' de spurcăciune* BIBL.MICU).

7:27

Verbul „a avea" este la timpul prezent în greceşte, de aceea traducerea primei părţi a versetului în NTB (*căruia nu-i era lipsă*), corespunzînd gr. *ὃς οὐκ ἔχει ἀνάγκην*, trebuie corectată (cf. *nu are nevoie* BIBL.1688).

7:28

„Cuvîntul jurămîntului" pe care îl are în vedere autorul este promisiunea făcută de Dumnezeu în Ps. 109:4 (*Septuaginta*), verset citat pentru prima oară în Evr. 5:6.

Capitolul al 8-lea

8:1

Gr. *μεγαλωσύνη* (*mărire* NTB, *Mărime* BIBL.1688) este un teonim folosit pentru a evita rostirea directă a numelui lui Dumnezeu. Practica, izvorîtă dintr-un scrupul teologic motivat de porunca „Să nu iei în deşert numele Domnului" (Ieş. 20:7), este frecventă în NT, mai ales în acele scrieri puternic marcate de mentalităţi iudaice (cf. Mat. 26:64 şi Luc. 22:69).

8:2

Termenul *posluşnic* din BIBL.1688 (gr. *λειτουργός*; *minister* VULG.[2]) este folosit cel mai probabil cu sensul generic de 'servitor' (cf. *slugă* NTB), nu cu cel specializat ('slujitor mănăstiresc sau boieresc care era scutit de dări', DLR, *s.v. posluşnic*).

8:5

Am tradus *τὰ ἐπουράνια* prin „sanctuarul ceresc", fiindcă *τὰ ἅγια* apare chiar din v. 8:2 cu sensul de 'sanctuar' (cf. şi NT.NITZ.1897). ♦ Contextul versetului îl prezintă pe Hristos ca slujitor al cortului adevărat, din cer, instituit de Dumnezeu, nu de un om. Hristos se deosebeşte de ceilalţi preoţi prin faptul că sluşeşte în sanctuarul din cer, pe cînd preoţii din seminţia lui Levi slujesc într-un sanctuar care este o reprezentare (gr. *ὑπόδειγμα*) şi o umbră (gr. *σκία*) a celui ceresc. ♦ Secvenţa „ei fac o slujbă, care este chipul şi umbra lucrurilor cereşti" din BIBL.CORN.1924 urmează îndeaproape versiunea SEGOND (*lesquels célèbrent un culte, image et ombre des choses célestes*). Potrivit celor două versiuni citate, „slujba este o imagine şi o umbră a lucrurilor cereşti", în vreme ce textul grec afirmă că locul în care slujesc preoţii este o reprezentare şi o umbră a sanctuarului ceresc. Deoarece copia este inferioară prototipului, preoţia levitică este inferioară preoţiei lui Hristos. ♦ Gr. *ὑπόδειγμα* (*exemplar* VULG.[2]) a cunoscut felurite echivalări în tradiţia biblică românească: *pildă* NTB, BIBL.1688, *chip* BIBL.MICU, *închipuitură* NT.NITZ.1897, *închipuire* BIBL.RADU-GAL., *pecetea* BIBL.ANANIA. Echivalentul propus de Anania este dezambiguizat într-o notă de subsol: „imaginea; urma; copia; amprenta originalului".

8:6

Verbul gr. *τυγχάνω* are în context sensul de 'a obţine' (BDAG, *s.v. τυγχάνω* 1; cf. *au dobîndit* NTB, BIBL.MICU). Elementul de hazard sugerat de BIBL.1688 (*au nemerit*) este incompatibil cu teologia *Epistolei către evrei* şi cu teologia biblică în general. ♦ Hristos este prezentat ca intermediar (gr. *μεσίτης*, *mediator* VULG.[2], *împăcătoriu* NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU) al unui legămînt (*legătură* NTB, *făgăduinţă* BIBL.1688, BIBL.MICU) mai bun. ♦ În NTB termenul *întărită* înregistrează două ocurenţe: „împăcătoriu mai cinstitei legături, carea-i întărită cu mai scumpe făgăduinţe întărită". Eroarea a rezultat cel mai probabil în urma folosirii de către tipografi a două variante de text apărute în procesul de revizuire a primei versiuni. ♦ Traducerea acestui verset este neclară în BIBL.1688, deoarece termenul *făgăduinţă* a fost folosit atît pentru gr. *διαθήκη*, cît şi pentru gr. *ἐπαγγελία*.

8:7

Gr. *τόπος*, din secvenţa *οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος* (*nu cei de a doua s-ar cerca loc* BIBL.1688) nu este folosit cu sensul primar ('loc'), ci cu sensul de 'prilej' (BDAG, *s.v. τόπος*, 1f). ♦ Determinanţii *cel dintîi* şi *altuia* din NTB ar fi trebuit să fie de genul feminin (cf. *aceaea dentîiu, a doua* BIBL.1688), fiindcă ei reiau şi explică substantivul *legătură* din versetul anterior. Neconcordanţa dintre cele două versete se datorează influenţei exercitate de BEZA 1580, care traduce gr. *διαθήκη* prin *foedus* (substantiv neutru). Determinanţii folosiţi de BEZA 1580 pentru a traduce numeralele ordinale feminine din textul originar (*πρώτη, δευτέρα*) sînt tot la genul neutru (*prius illud, secundo*), aspect care a scăpat atenţiei traducătorului român.

8:11

Gr. *πολίτης*, *hapax* în Evrei, provine din Ier. 38:34 (31:34 BIBL.HEB.), verset în care este folosit pentru a traduce ebr. *re'a* ('vecin'). Termenul grec a fost tradus mai întîi prin *priiaten* (NTB) şi apoi prin *oroşan* (BIBL.1688). Acesta din urmă pune mai bine în evidenţă înrudirea dintre *oroşan* (*πολίτης*) şi oraş (*πόλις*). BIBL.MICU a introdus echivalentul *vecin* (cf. *proximum* VULG.[2]).

Capitolul al 9-lea

Capitolul 9 conţine o amplă şi sofisticată argumentaţie care deconstruieşte sistemul de jertfe veterotestamentare, pornind de la descrierea cortului, punctul central al închinării iudaice timpurii.

9:1

În ediţiile critice moderne, versetul nu conţine substantivul *σκηνή*, pe care îl găsim atestat în BEZA 1580 şi BIBL.FRANKF.. Dat fiind că această lecţiune trebuie să fi

fost mult mai răspîndită în epocă, nu ne surprinde că o găsim şi în BIBL.1688 (*cort*). ♦ Secvenţa *dreptăţi de slujbă* (BIBL.1688) traduce gr. δικαιώματα λατρείας ('rînduieli de slujbă'; *obiceaiuri rînduite slujbei dumnezeieşti* NTB, *îndreptări de slujbă* BIBL.MICU). ♦ Traducerea corectă a gr. ἅγιον κοσμικόν este 'sanctuar pămîntesc', deoarece o temă importantă în corpul epistolei este opoziţia dintre sanctuarul ceresc şi cel pămîntesc. Deşi *jărtăvnic lumesc* (cf. *sanctuarium mundanum* BEZA 1580) din NTB nu corespunde în mod exact textului grec, este o soluţie de traducere mai potrivită decît *sfinţirea cea lumească* (BIBL.1688, BIBL.MICU).

9:2

Prima încăpere a cortului (ἅγια *Sfinţite* NTB, *Sfinte* BIBL.1688, *Sfînt* BIBL.MICU) conţinea λυχνία (*sfeaşnicul* NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU) şi masa pentru prezentarea pîinilor. Termenul „sfeşnic" denumeşte candelabrul (ebr. *m^enora^h*) cu şapte braţe a cărui descriere o găsim în Ieş. 25:31-35 şi care a devenit un simbol important în iudaism. ♦ Sintaxa primei părţi a versetului, în NTB (*că cortul fu făcut*), urmează îndeaproape BEZA 1580 (*tabernaculum enim constructum fuit*). Prin contrast, în BIBL.1688, adjectivul *dentîiu* este plasat imediat după substantivul „cort": *cortul cel dentîiu s-au gătit*. ♦ Secvenţa ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων (*punerea înainte a pîinilor* BIBL.1688, BIBL.MICU) este neobişnuită, deoarece *Septuaginta* foloseşte în mod tipic o expresie în care πρόθεσις nu este regent, ci determinant: οἱ ἄρτοι τῶν προθέσεως ('pîinile prezentării'; Ieş. 40:23; 1Reg. 21:7; 1Paral. 9:32; 23:29; 2Paral. 4:19). Expresii similare celei din Evr. 9:2 se întîlnesc în 2Paral. 13:11 (πρόθεσεις ἄρτων) şi în 2Mac.10:3 (τῶν ἄρτων τὴν πρόθεσιν). Potrivit BDAG, autorul epistolei foloseşte πρόθεσις cu sens concret, pentru a denumi masa pe care era aşezată pîinea prezentată lui Dumnezeu. În acest caz, am avea o repetiţie, fiindcă autorul a făcut deja referire la acest obiect cu ajutorul termenului uzual, τράπεζα, cei doi termeni fiind sinonimi. În orice caz, redundanţa este neobişnuită, iar abaterea de la frazeologia septuagintală este greu de explicat. ♦ Secvenţa *pîinile puse* din NTB reprezintă traducerea fidelă a lat. *propositi panes* din BEZA 1580.

9:3-5

În cea de-a doua încăpere, numită „Sfînta sfintelor (ἅγια ἁγίων, *sfinţia sfinţilor* NTB, *Sfintele Sfintelor* BIBL.1688, *Sfînta Sfintelor* BIBL.MICU), se găseau alte obiecte de cult, între care altarul pentru tămîie şi chivotul legămîntului. ♦ Gr. θυμιατήριον este folosit în *Septuaginta* cu sensul de 'cădelniţă'. În versetul de faţă termenul denumeşte în mod cert 'altarul pentru tămîiere', prin urmare echivalarea lui prin *cădealniţă* (NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU) este eronată. ♦ Termeni precum *lada legăturiei* (NTB), *secriiul făgăduinţii* (BIBL.1688) sau *sicriiul legii* (BIBL.MICU) fac referire la chivotul legămîntului (gr. ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης, *arca testamenti* VULG.[2])

9:6-10

Autorul insistă pe faptul că cele două încăperi au statut diferit. În sistemul de jertfe levitice, accesul în Sfînta Sfintelor era restricţionat. Cîtă vreme primul cort rămîne în picioare, drumul către Sfînta Sfintelor este închis. Principala trăsătură a jertfelor din sistemul levitic este că ele nu-l pot desăvîrşi pe închinător la nivelul cugetului (gr. κατὰ συνείδησις, *în ştiinţă* NTB, *după ştiinţă* BIBL.1688, BIBL.MICU), deoarece acţiunea lor se limitează la „exterior".

9:11-12

Prin contrast cu preoţii pămînteşti, Hristos, marele preot al bunurilor viitoare, a intrat în sanctuarul ceresc (*în sfinţie* NTB, *la ceale sfinte* BIBL.1688) cu propriul sînge şi a dobîndit o răscumpărare (gr. λύτρωσιν, *mîntuire* BIBL.1688, *răscumpărare* BIBL.MICU) *veşnică*.

9:13-14

În BIBL.1688 ordinea enumerării animalelor de jertfă este inversată (*sîngele juncilor şi ţapilor*) prin raport cu cea din NTB (*sîngele ţapilor şi taurilor*). Nu este limpede dacă diferenţa a apărut ca urmare a neatenţiei unui copist sau dacă ea există în alte ediţii la care au avut acces traducătorii români. ♦ Sîngele şi cenuşa folosite în ceremonial aduc numai curăţirea exterioară, în vreme ce sîngele lui Hristos curăţeşte conştiinţa. Autorul introduce în discuţie subiectul „interiorităţii" umane, dar nu în maniera profeţilor veterotestamentari, pentru care dispoziţia interioară dreaptă nu exclude respectarea prescripţiilor cultice. În viziunea autorului epistolei, jertfa lui Hristos îl preschimbă pe om din interior, punîndu-l în starea necesară pentru slujirea lui Dumnezeu.

9:15-17

Moartea lui Iisus, mijlocitorul noului legămînt, are valenţe răscumpărătoare pentru cei care au păcătuit încălcînd clauzele primului legămînt. Prin moartea lui Iisus, cei chemaţi pot să primească promisiunea moştenirii veşnice. Noua metaforă (mîntuirea ca moştenire) utilizată de autor este completată cu ajutorul celuilalt înţeles al gr. διαθήκη ('testament', v. 16-17). Alternarea celor două sensuri evocă întrebuinţarea ingenioasă de către Pavel a celor două sensuri ale termenului grec în Gal. 3:15-17. BIBL.1688 ignoră tranziţia subtilă de la un sens ('legămînt', v. 15) la altul ('testament', v. 16-17), de aceea textul îşi pierde forţa retorică: „Pentru că, unde e făgăduinţă, moarte să cuvine a fi celui ce face făgăduinţa. Pentru că făgăduinţa e spre morţi adevărată, de vreame ce niciodinioară poate, cînd trăiaşte cel ce face făgăduinţa". Traducerea diferenţiată a gr. διαθήκη se întîlneşte în BEZA 1580 (*foedus/ testamentum*) şi în NTB (*legătură/ testemînt*). ♦ Gr. βέβαιος are aici un sens tehnic: 'valid din punct de vedere juridic'. Îl găsim întrebuinţat cu acest sens în testamentul Sf. Grigorie de Nazianz: Ταύτην μου τὴν διαθήκην κυρίαν καὶ βεβαίαν εἶναι βούλομαι „Vreau ca acest testament al meu să fie ferm şi valid" (GRIGORIE, col. 393C). Gr. βεβαιωτής, din aceeaşi familie lexicală, este folosit adesea în sursele clasice

cu sensul de „garant". De exemplu, Iosif Flaviu scrie că Irod l-a numit pe Cezar garant al hotărîrilor sale testamentare (JOSEPHUS, WAR, 1.669, p. 318).

9:18-22

În secţiunea anterioară, autorul a folosit un argument din sfera juridică: un testament devine valid numai după moartea autorului. Mutînd lucrurile în plan teologic, autorul scrie că legămîntul încheiat de Dumnezeu cu poporul său a presupus moartea unor victime al căror sînge a fost folosit pentru a stropi atît cartea legămîntului, cît şi pe cei cu care Dumnezeu încheie legămînt. Evenimentul la care se face referire este descris în Ieş. 24:1-8. ♦ Gr. *ἐγκεκαίνισται* (*s-au înnoit* BIBL.1688, BIBL.MICU) este explicat de Sf. Ioan Hrisostomul astfel: *Βεβαία γέγονεν, ἐκυρώθη* „A fost întărită, ratificată" (IOAN HRIS., EVR., col. 124).

9:23-28

În vreme ce sanctuarul pămîntesc a fost sfinţit şi curăţit cu sîngele ţapilor şi al taurilor, sanctuarul ceresc a fost curăţit cu însuşi sîngele lui Hristos, care s-a adus pe sine ca jertfă. Acţiunea lui Hristos nu este una repetată, precum jertfele preoţilor care se trag din neamul lui Levi, ci are loc o singură dată, la sfîrşitul veacurilor (*săvîrşitul lumiei* NTB, *săvîrşirea veacurilor* BIBL.1688). Potrivit ultimului verset, Hristos s-a arătat întîia oară pentru a purta păcatelor, urmînd să se arate a doua oară pentru a-i mîntui pe cei care îl aşteaptă.

Capitolul al 10-lea

10:1-2

Ideea principală din 10:1 este că legea ceremonială nu pot să-l desăvîrşească pe cel ce se apropie de Dumnezeu. Ineficienţa jertfelor este pusă în evidenţă de caracterul lor repetat. Pentru a reliefa această idee, autorul se întreabă retoric: „Altminteri, oare jertfele n-ar fi încetat să fie aduse, dat fiind că închinătorii, odată curăţiţi, n-ar mai fi avut în continuare conştiinţa păcatelor proprii?" Or, persistenţa jertfelor este un semn că ele nu rezolvă în mod definitiv problema păcatelor, fiindcă cei ce vin la închinare continuă să aibă conştiinţa propriilor păcate. ♦ Gr. *συνείδησιν* (*conscientia* VULG.[2]) este foarte important în economia teologiei *Epistolei către evrei*, fiind întîlnit şi în 9:9, 14; 10:22 şi 13:18. În 10:2 el nu denumeşte cunoaşterea intelectuală a unui obiect exterior, ci percepţia lăuntrică a unei realităţi, i.e. păcatul, care marchează persoana umană. Echivalarea lui în tradiţia biblică românească s-a făcut prin termeni precum *ştiinţă* NTB, *conoştinţă* BIBL.1688, *cunoştinţă* BIBL.MICU, *conştiinţă* BIBL.ANANIA.

10:3

Termenul *pomană* din NTB (*face-să pomană de păcate în toţi anii*) traduce gr. *ἀνάμνησις* ('reamintire' *pomenire* BIBL.1688, BIBL.MICU). Jertfele de animale poruncite de Dumnezeu în vechiul legămînt nu au puterea de a rezolva în mod definitiv problema păcatelor. De fapt, aducerea lor repetată pune în evidenţă ineficienţa lor.

10:5-7

Autorul interpretează hristologic Ps. 39 (40 în BIBL.HEBR.), şi vede în v. 7-9 declaraţia lui Hristos înainte de „intrarea" în lume. Textul citat de autorul epistolei urmează îndeaproape textul septuagintal, cu o diferenţă teologică importantă: „un trup (*σῶμα*) mi-ai pregătit", în loc de „urechi (*ὠτία*) mi-ai pregătit". *Septuaginta* diferă ea însăşi de textul masoretic, în care citim '*oznayim karita lli* „urechile mi le-ai străpuns". Interpretate în contextul lor veterotestamentar, versetele citate pun în evidenţă răbdarea şi supunerea personajului care le rosteşte. Autorul *Epistolei către evrei* preia cele două teme (bine reprezentate în construcţia teologică a scrierii) şi le amplifică, arătînd că apogeul suferinţei şi al supunerii (simbolizate de străpungerea urechii în Psalm) îl reprezintă întruparea celui care se pregăteşte să meargă la cruce. ♦ Ideea „aducerii în lume a Fiului" este menţionată prima oară în Evr. 1:6. ♦ Gr. *κεφαλίς* (lit. „cap mic") reprezintă un *hapax legomenon* în NT. În Ps. 39:8 acelaşi termen este folosit pentru a traduce ebr. *mgilla* ('sul'). O utilizare similară întîlnim în Iez. 2:9. ♦ Secvenţa *ἐν κεφαλίδι βιβλίου* a fost tradusă după cum urmează: *în începenia cărţii* NTB, *într-un căpătîiaş de carte* BIBL.1688, *în capul cărţii* BIBL.MICU.

10:11-13

O altă diferenţă semnificativă între preoţii vechiului legămînt şi Iisus Hristos este următoarea: în vreme preoţii *stau în picioare* zilnic pentru a sluji şi a aduce în mod repetat jertfe care nu pot să înlăture păcatul, Iisus Hristos, după ce a adus o singură jertfă, *a şezut* (gr. *ἐκάθισεν*, *şiade* NTB, *au şăzut* BIBL.1688) la dreapta lui Dumnezeu. Odată încheiată misiunea ispăşitoare a Marelui Preot, acesta poate să ocupe, la dreapta tatălui, locul de cinste care i se cuvine. ♦ Alte versete care îl prezintă pe Iisus Hristos la dreapta Tatălui: Fapte 2:33; Rom. 8:34; Efes. 1:20; Col. 3:1; 1Petr. 3:22. În Fapte 7:55-56, Iisus este înfăţişat în picioare, gata să-l primească pe diaconul Ştefan, ucis cu pietre de către un grup de fanatici iudei.

10:16-17

Autorul epistolei apelează din nou la Ier. 31:33-34, reluînd două versete dintr-un pasaj pe care l-a citat *in extenso* în 8:8-12. ♦ Textul bizantin conţine lecţiunea *ἐπὶ τῶν διανοιῶν* (*în cugetele lor* BIBL.1688, cf. *in mentibus* VULG.[2]), nu *ἐπὶ τὴν διάνοιαν*, ca în NA[27].

10:19

Versetul introduce o secţiune parenetică, explorînd consecinţele practice ale morţii ispăşitoare a lui Hristos. În virtutea celor descrise în capitolele precedente, destinatarii pot avea *παρρησίαν* (*îndrăznire* NTB, BIBL.1688, BIBL.ANANIA, *îndrăzneală* BIBL.MICU, BIBL.RADU-GAL.),

pentru a intra în sanctuar. ♦ Gr. *παρρησία* înregistrează doar patru ocurenţe (Evr. 3:6; 4:16; 10:19; 10:35), dar este important în iconomia teologiei epistolei. Traducerea interpretativă a lui *παρρησία* prin *intrare slobodă* din BIBL.CORN.1924 urmează SEGOND (*libre entrée*). ♦ Traducerea gr. *εἰς τὴν εἴσοδον* (*la întrarea* BIBL.1688) printr-un verb în NTB (*a întra*) se datorează influenţei versiunii latineşti din BEZA 1580 (*ingrediendi*). Un indiciu suplimentar în reprezintă prepoziţia *pentru*, folosită pentru a traduce latinescul *per*. ♦ În limbajul biblic, *altar*, termenul folosit de BIBL.ANANIA pentru a traduce *τὰ ἅγια* ('sanctuar') este rezervat îndeobşte obiectului pe care se aduc jertfele, nu uneia dintre încăperile sacre ale cortului preoţesc, de aceea opţiunea traductologică a diortositorului român este problematică. În mod anacronic, Bartolomeu Anania reconfigurează spaţiul veterotestamentar al întîlnirii dintre om şi Dumnezeu după structura unui locaş de cult creştin.

10:20

Pronumele relativ *ἥν* reia substantivul *εἴσοδον* (*întrare* BIBL.1688) din versetul 19, iar secvenţa *ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν* ('cale nouă şi vie', *înnoită şi vie* NTB, *proaspătă şi vie* BIBL.1688) reprezintă o apoziţie care explică în ce constă această intrare. ♦ Sensul exact al gr. *ἐγκαινίζω* este 'a inaugura', însă din raţiuni stilistice am preferat un echivalent mai clasic: 'a deschide'. ♦ Gr. *ἐνεκαίνισεν* a fost redat prin *au sfinţit* în NTB, probabil prin analogie cu *dedicauit* din BEZA 1580. Echivalentul din BIBL.1688 (*au înnoit*) pune în valoare celălalt înţeles al verbului grec, întîlnit în Ps. 50:12. ♦ În mod neaşteptat, BIBL.1688 nu mai traduce *καταπέτασμα* prin *catapeteazmă* (ca în 9:3), ci prin *acoperemînt*, termen care în 9:5 este folosit ca echivalent pentru *ἱλαστήριον* ('capacul ispăşirii').

10:25

Gr. *ἐπισυναγωγή* (folosit doar aici şi în 2Tes. 2:1) nu se deosebeşte ca sens de *συναγωγή* ('adunare'), termen mult mai des folosit în NT. Într-o lucrare devenită clasică, Deissmann atrage atenţia asupra unei inscripţii interesante în care termenul este folosit cu un sens nereligios: 'strîngere de bani' (DEISSMANN, p. 102). ♦ În anumite versiuni din sec. XX, traducerea acestui verset face dovada unei condiţionări teologice de natură ecleziologică. Autoul epistolei îi îndeamnă pe credincioşi să nu părăsească *τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν* (*adunarea noastră* NTB, BIBL.MICU, *adunarea lor* BIBL.1688, *adunarea* BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL.), ci să se îndemne reciproc, fiindcă ziua Domnului se apropie. O modificare importantă a fost introdusă în NT.1951, ai cărui revizori au folosit termenul „Biserică", păstrat în toate ediţiile sinodale. Problema a fost corectată în BIBL.ANANIA, care a reintrodus echivalentul *adunare.* ♦ Pronumele *noastră* din NTB (*Nelăsînd adunarea noastră, cumu-i năravul a unora*) sugerează că traducătorii au urmat fie BEZA 1580 (*Non deserentes aggregationem nostri mutuam, sicuti mos est quibusdam*), fie textul Vulgatei (*Non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam*).

10:27

Secvenţa *a focului rîvnă* din BIBL.1688 traduce gr. *πυρὸς ζῆλος*, pe care, din raţiuni stilistice, am redat-o prin „furia unui foc" (cf. *para focului* NTB, *iuţimea focului* BIBL.MICU; *ignis feruor* BEZA 1580).

10:28

Deşi *mărturisitor* era deja prezent în tradiţia biblică românească, BIBL.1688 şi BIBL.MICU au folosit termenul *mărturie* (*pre doao au trei mărturii*) pentru a traduce gr. *μάρτυς* 'martor'. ♦ Prescripţia legală potrivit căreia orice acuzaţie trebuie confirmată cu ajutorul a doi sau trei martori îşi are originea în Deut. 17:6.

10:29

Termenii *muncă* (NTB, BIBL.MICU) şi *certare* (BIBL.1688) traduc gr. *τιμωρία* ('pedeapsă'), *hapax* în NT. ♦ Sensul denotativ al gr. *κοινός* este 'comun', însă în textele biblice acest adjectiv este folosit şi cu conotaţie negativă, pentru a denumi acele lucruri sau obiecte care, fiind „comune", sînt considerate nepotrivite pentru uz liturgic, adică impure sau profane. Echivalentul *spurcat* nu se întîlneşte decît în primele traduceri (BIBL.1688, BIBL.MICU; cf. *pollutum* VULG.[2]), deoarece versiunile ulterioare au introdus parafraze pentru secvenţa gr. *τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος*: *va pîngări sîngele legămîntului* BIBL.CORN.1924, *sîngele legămîntului l-a necinstit* BIBL.RADU-GAL., *I-a nesocotit sîngele testamentului* BIBL.ANANIA. ♦ Secvenţa *sîngele legii* din BIBL.MICU traduce imprecis expresia *τὸ αἷμα τῆς διαθήκης* ('sîngele legămîntului').

10:32

Spre deosebire de *răbdare* (BIBL.1688), *războiu* (NTB) acoperă mult mai bine sfera semantică a lui *ἆθλησιν* (*luptă* BIBL.MICU, cf. *certamen* VULG.), *hapax legomenon* în NT. ♦ „Patimele" (BIBL.1688) prin care au trecut membrii comunităţii sînt explicate în 10:33-34.

10:33

Participiul *θεατριζόμενοι* (*aţi fost minune* NTB, *fiind în prieală* BIBL.1688, *prieală făcîndu-vă* BIBL.MICU) surprinde situaţia celor care au devenit un „spectacol" atunci cînd au fost expuşi public insultelor şi necazurilor. ♦ Modul în care şi-a formulat autorul îndemnul din acest verset sugerează că persecuţia care s-a abătut asupra comunităţii nu a fost generalizată, ci selectivă. Participarea membrilor comunităţii la necazurile celor ostracizaţi şi persecutaţi este pomenită aluziv şi în 6:10.

10:34

Lecţiunea *τοῖς δεσμοῖς μου* ('cu legăturile mele'), prezentă în manuscrisele tîrzii ale NT şi folosită de primele versiuni

românești (*în prinsorile meale* NTB, *cu legăturile meale* BIBL.1688, BIBL.MICU) este secundară. Apariția ei se explică prin influența exercitată de acele pasaje în care apostolul Pavel se descrie ca întemnițat și amintește de lanțurile în care este legat (Filip. 1:7, 14, 17; Filim. 1:10, 13). Lecțiunea originală trebuie să fi fost *τοῖς δεσίμοις* ('cu cei întemnițați'), adoptată de NA[27].

10:37-38

Pentru a-i convinge pe destinatari că perseverența lor va fi răsplătită, autorul citează două pasaje din Scriptură: Is. 26:20 și Avac. 2:3-4. Primul citat, foarte scurt, este decupat dintr-un pasaj în care profetul cere poporului Israel să aibă răbdare, pînă la arătarea judecății lui Dumnezeu. ♦ Al doilea citat, mult mai amplu, provine dintr-un pasaj în care Dumnezeu îi cere profetului Avacum să aștepte cu răbdare împlinirea vedeniei pe care i-a dat-o Dumnezeu și să conștientizeze că omul drept va trăi prin credința în Dumnezeu. Autorul *Epistolei către evrei* a introdus o schimbare importantă în textul citat, inversînd ordinea celor două enunțuri din Avac. 2:4. Versiunea septuagintală sugerează că profetul trebuie să aștepte sosirea unei persoane a cărei întîrziere ar putea stîrni nemulțumirea divină: „De-o șovăi, nu-și va găsi plăcere sufletul Meu în el, / însă dreptul din credință față de Mine va trăi". Inversarea ordinii celor două enunțuri dă o nouă semnificație textului profetic: prima secvență îl îndeamnă pe cel drept să-și pună credința în Dumnezeu, iar cea de a doua îl îndeamnă să nu bată în retragere, pentru a nu pierde bunăvoința divină. Textul din Avacum („cel drept prin credință va trăi") este citat și de Apostolul Pavel în două rînduri (Rom. 1:17; Gal. 3:11). Apostolul pune accent nu pe necesitatea perseverenței în relația cu Dumnezeu, ci pe caracterul mîntuitor al credinței, „instrumentul" prin care omul ajunge la ceea ce nu poate dobîndi prin „faptele Legii". ♦ Secvența *cine să va apăra* NTB (*de să va apăra* BIBL.1688) traduce gr. *ἐὰν ὑποστείληται* ('dacă se retrage'). Termenii folosiți în NTB și BIBL.1688 au fost percepuți ca învechiți de către Micu, a cărui soluție de traducere (*de se va îndoi* BIBL.MICU) limpezește înțelesul textului.

10:39

Gr. *ὑποστολή* ('retragere', 'rezervă'), *hapax* în Noul Testament, reprezintă un derivat postverbal al lui *ὑποστέλλω*, fiind întrebuințat în acest verset ca antonim al credinței, tema capitolului următor.

Capitolul al 11-lea

Autorul îi încurajează pe destinatari să nu cedeze în fața persecuțiilor (10:32-39), fiindcă drumul pe care merg duce la mîntuire. Pentru a-i motiva în parcurgerea acestui drum, autorul formulează o scurtă „definiție" a credinței (11:1) și prezintă o listă de exemple cu oameni care dovedit credință în trăirea lor. În mod neașteptat, despre aceste personaje se afirmă în mod repetat că „n-au căpătat ce le fusese promis" (11:13, 39), deși despre unii dintre ei se afirmă că au săvîrșit fapte ieșite din sfera obișnuitului. Pentru o parte dintre personajele menționate de autor, credința a fost temeiul care le-a dat puterea de a aștepta împlinirea promisiunilor divine, chiar și cînd ea a zăbovit indefinit.

11:1

Gr. *ὑπόστασις* a generat o multitudine de echivalenți, deoarece termenul are o istorie complexă, ajunsă la apogeu în perioada controverselor hristologice. În NTB întîlnim termenul *adevăr,* folosit, în mod inexplicabil, la cazul genitiv: *iară credința-i adevărului celora ce nădăjduim*. Opțiunea de traducere din NTB nu poate fi explicată nici prin recurs la BEZA 1580, nici prin apel la Vulgata. Următoarele versiuni au introdus termeni precum *ființa* (BIBL.1688) sau *adeverirea* (BIBL.MICU). ♦ Definiția din BIBL.CORN.1924 (*credința este o încredere neclintită*) este tautologică, deoarece termenii *credință*, *încredere* și *încredințare* sînt în bună măsuri sinonimi. Originea formulării lui Cornilescu se află în SEGOND (*la foi est une ferme assurance*). ♦ Pentru explicarea gr. *ὑπόστασις* au fost propuse mai multe soluții exegetice. (1) Unii exegeți preferă înțelesul de 'substanță', 'esență' sau 'ființă'. În acest caz, autorul epistolei scrie că prin credință lucrurile nădăjduite capătă „substanță". O astfel de înțelegere este prezentă în BIBL.NEB: *faith gives substance to our hopes*. (2) Înțelesul de 'siguranță' ('convingere') se întîlnește în BIBL.CORN.1924: *încredere neclintită*. (3) Nu în ultimul rînd, *ὑπόστασις* ar putea însemna 'garanție' sau 'titlu de proprietate': *La foi est une manière de posséder déjà ce que l'on espère* (BIBL.TOB); *La foi est la garantie des biens que l'on espère* (BIBL.JER.). Se pot aduce argumente consistente în favoarea oricăruia dintre cele trei înțelesuri principale, însă considerăm că cel mai probabil este cel dintîi: pentru autorul epistolei, credința este cea care dă substanță lucrurilor nădăjduite. ♦ Gr. *ἔλεγχος* poate fi înțeles fie ca 'demonstrație' (cf. *arătătoarea* NTB, *dovedirea* BIBL.MICU), fie ca 'dovadă'. Deși în general BIBL.1688 urmează fidel textul grec, în acest verset întîlnim nu forma de singular, ci cea de plural: *dovediri*.

11:2

Gr. *οἱ πρεσβύτεροι* (*cei bătrîni* BIBL.1688) are în acest verset înțelesul de *cei de demult* (BIBL.MICU). Termenul lipsește din NTB, probabil ca urmare a unei neglijențe din partea tipografilor.

11:3

Versetul subliniază aspectul trecut al credinței, orientarea ei înspre trecut. Crearea lumii de către Dumnezeu prin cuvînt este un eveniment la care credinciosul nu are acces decît prin credință. Ea este „dovada" celor nevăzute: prin credință omul înțelege că universul a fost creat prin Cuvîntul lui Dumnezeu și că tot ce se vede își are originea în ceea ce este invizibil. ♦ Am tradus gr. *αἰών* prin „veac", însă termenul ar trebui înțeles spațial, nu temporal (BDAG, s.v. *αἰών* 3).

11:4

Pentru Sf. Ioan Hrisostomul, „jertfa mai multă" (gr. *πλείονα θυσίαν*, *mai multă jîrtvă* BIBL.1688, *mai multă jertfă* BIBL.MICU) adusă de Abel trebuie înţeleasă ca jertfa „mai cinstită, mai strălucită, mai necesară" (IOAN HRIS., EVR., col. 155). ♦ Secvenţa *mai scumpă jărtvă* din NTB adaptează traducerea interpretativă (*maioris pretii sacrificium*) din BEZA 1580.

11:5

Enoh este un personaj minor în VT, însă în conştiinţa evreilor din perioada intertestamentară se impune ca personaj foarte însemnat, numele lui fiind asociat cu viziunile apocaliptice din cartea 1 Enoh. ♦ Argumentaţia autorului are la bază textul *Septuagintei*, potrivit căreia Enoh *εὐηρέστησεν τῷ θεῷ*, „a bineplăcut lui Dumnezeu"(Fac. 5:24). Textul ebraic se mărgineşte să afirme că „Enoh a umblat cu Dumnezeu" (cf. *ambulavitque cum Deo* VULG^2.).

11:7

Verbul *χρηματίζω* înseamnă 'a înştiinţa' sau 'a preveni' (BDAG, s.v. *χρηματίζω*). Secvenţa *răspuns luînd Noe* din BIBL.MICU pare influenţată de textul VULG. (*responso accepto*), care privilegiază o anumită conotaţie a verbului, cea folosită pentru a descrie înştiinţarea dată unui muritor de către un zeu prin intermediul unui oracol. ♦ Sf. Ioan Hrisostomul consideră că „înştiinţarea" (*χρηματισμός*) primită de Noe a fost o „profeţie" (IOAN HRIS., EVR., col. 155). ♦ Episodul potopului (Fac. 7), pe care îl evocă autorul epistolei, este folosit ca argument în 1Petr. 3:20 şi 2Petr. 2:5.

11:8

Secţiunea rezervată lui Avraam (11:9-19) este direct proporţională cu importanţa acestei figuri în istoria şi în memoria poporului evreu. Autorul insistă pe cîteva aspecte fundamentale: ieşirea lui Avraam din ţara sa, peregrinarea ca străin, făgăduinţa naşterii unui moştenitor şi ascultarea dovedită de patriarh prin disponibilitatea de a-şi sacrifica fiul.

11:11

Versetul este problematic, în primul rînd deoarece manuscrisele păstrează lecţiuni rivale (vezi METZGER, p. 602 pentru detalii). Unele manuscrise conţin termenul „stearpă", în vreme ce altele îl omit. Chiar şi fără variaţii de acest tip, textul se dovedeşte dificil. Interpretarea tradiţională din versiunile biblice româneşti (*i.e.* Sara a primit putere să zămislească) este pusă sub semnul întrebării de exegeţii moderni, care consideră (în majoritate) că subiectul versetului este Avraam, care a primit (*ἔλαβεν*) putere (*δύναμιν*) pentru a „depune" sămînţa (*εἰς καταβολὴν σπέρματος*). Gr. *καταβολή* este folosit uneori în scrierile greceşti cu sensul de „semănare", „însămînţare". Philon, de pildă, scrie că nimic din cele ce trăiesc pe pămînt nu poate creşte fără o esenţă umedă (*ὑγρᾶς οὐσίας*), fapt demonstrat de „semănările" (*αἱ καταβολαί*) de seminţe care fie sînt umede, ca cele ale animalelor, fie nu odrăslesc fără umezeală, precum cele ale plantelor (PHILON, DE OPFICIO, 132, p. 104.). Verbul *καταβάλλω*, din aceeaşi familie lexicală, este folosit în textele clasice cu sensul de 'a însămînţa'/ 'a (de)pune sămînţa'. Un exemplu relevant întîlnim în *Cugetările* (4.36) lui Marcus Aurelius, într-un pasaj cam criptic din punct de vedere filozofic, dar util pentru scopurile filologului: „Căci orice lucru e, într-un fel, sămînţa celui care va apărea din el. Dar să nu-ţi imaginezi că sînt seminţe numai cele care sînt aruncate (*καταβαλλόμενα*) în pămînt sau în pîntecul matern; acest lucru ar fi de-a dreptul prostesc" (*ἰδιωτικόν*) (MARCUS AURELIUS, p. 133-135). În lumina consideraţiilor de mai sus, textul biblic ar putea fi tradus astfel: „Prin credinţă − deşi Sara era ea însăşi stearpă − [Avraam] a primit putere de a odrăsli sămînţă, chiar şi după ce îi trecuse vremea, căci l-a socotit vrednic de crezare pe cel care îi făcuse făgăduinţa". ♦ Într-un studiu dedicat problemei, Pieter Willem van der Horst consideră că secvenţa *ἔλαβεν δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος* o descrie pe Sara, sub motiv că în antichitate „concepţia că femeile aveau propria lor emisie de sămînţă nu era o opinie excentrică, ci una curentă" (HORST, p. 288). Mai mult, această idee ar fi pătruns nu doar în cercurile intelectuale greceşti, ci şi în alte straturi ale societăţii, depăşind graniţele culturale şi pătrunzînd în spaţiul iudaic.

11:13

Autorul are grijă să sublinieze că eroii veterotestamentari nu au avut parte de împlinirea finală a promisiunilor care le-au fost făcute. Afirmaţia anticipează concluzia din 11:39: „Şi aceştea toţi, mărturisindu-se pren credinţă, n-au luat făgăduinţa" (BIBL.1688). Aşadar, realităţile şi personajele din vremea vechiului legămînt stau sub semnul nedesăvîrşirii, fiindcă desăvîrşirea vine în Hristos.

11:16

Autorul reia tema „cetăţii", înţelese ca ţintă a peregrinării pămînteşti (cf. 11:10; 12:22; 13:14), amintind de simbolistica folosită în cartea Apocalipsei (Ierusalimul ceresc descris ca o cetate de aur).

11:17-19

Secţiunea prezintă „aporia" lui Avraam, cel căruia Dumnezeu i-a promis un moştenitor, pe Isaac. Ulterior, Dumnezeu, punînd la încercarea credinţa lui, i-a cerut patriarhului să-l jertfească pe singurul său fiu. Deşi textul biblic veterotestamentar nu ne dă niciun fel de informaţii despre trăirile ori gîndurile lui Avraam, autorul *Epistolei către evrei* apreciază că Avraam a considerat „că şi de morţi a învie putearnic e Dumnezău" (BIBL.1688). ♦ Sf. Ioan Hrisostomul observă că dificultatea lui Avraam este mai mare decît a celorlalte personaje biblice, fiindcă aici „credinţa s-a opus credinţei şi porunca s-a opus promisiunii". Potrivit predicatorului răsăritean (IOAN

HRIS., EVR., col. 174), Avraam l-a primit pe Isaac *ἐν παραβολῇ* (*într-o pildă* NTB, *în pildă* BIBL.1688), adică *ἐν ὑποδείγματι* sau *ἐν αἰνίγματι*, căci berbecul a fost o reprezentare (*παραβολή*) a lui Isaac. Jertfa a fost dusă la capăt şi Isaac a fost jertfit în intenţie (*τῇ προαιρέσει*).

11:20-22

Celorlalţi patriarhi (Isaac, Iacov, Iosif) li se alocă mai puţin spaţiu decît lui Avraam. Trebuie observat că episoadele selectate de autor au în vedere binecuvîntările sau „testamentele" date de Isaac, Iacov sau Iosif urmaşilor lor. Toate sînt o expresie a credinţei, fiindcă fac referire la lucruri care urmează să aibă loc.

11:23-29

Următoarea secţiune importantă din acest lung capitol (v. 23-29) îl aşază în centru pe Moise, eroul eliberator al poporului Israel şi personajul principal al cărţii Ieşirea. Autorul selectează doar cîteva episoade pentru a arăta că viaţa lui Moise stă sub semnul credinţei: copilăria sa, refuzul tînărului Moise de a rămîne în casa lui Faraon, părăsirea Egiptului, sărbătorirea Paştelui în Egipt şi trecerea prin Marea Roşie ca pe uscat. ♦ Afirmaţia din v. 27 (*Cu credinţa au lăsat Eghipetul, netemîndu-se de frica împăratului* BIBL.1688) nu se potriveşte cu ceea ce ştim din Ieş. 2:14, verset potrivit căruia Moise a fost cuprins de frică şi a fugit din Egipt. Sf. Ioan Hrisostomul semnalează această discrepanţă şi propune o soluţie: arătarea lui Moise înaintea lui Faraon este cea care demonstrează credinţă şi curaj (IOAN HRIS., EVR., col. 181).

11:30-31

Autorul face şi o referire la cartea Iosua, însă, în mod neaşteptat, nu se opreşte asupra figurii personajului care dă numele cărţii şi care a condus poporul în Ţara Promisă, ci o elogiază pe „Raav curva", femeia care a găzduit iscoadele israelite venite să cerceteze Ierihonul (Ios. 2).

11:32

Autorul se foloseşte de un procedeu retoric pentru a imprima relatării un tempo mai dinamic şi menţionează alte cîteva personaje importante, unele din cartea *Judecătorii* (Ghedeon, Barac, Samson, Iefta) şi altele din cărţile 1 şi 2 *Regi* (David, Samuel şi profeţii).

11:33

Versetul marchează începutul unei secţiuni care nu mai are în centru eroi sau conducători proeminenţi, ci acţiuni sau fapte. Naraţiunea este construită într-un anticrescendo, de la fapte de vitejie şi izbînzi, la tortură, persecuţii şi moarte. Deşi autorii acţiunilor nu sînt pomeniţi pe nume, cititorul ideal ar trebui să-i recunoască în virtutea familiarizării sale cu naraţiunile veterotestamentare. ♦ Remarca privitoare la cei care „au astupat gurile leilor" (BIBL.1688) se referă cel mai probabil la Daniel, eroul cărţii cu acelaşi nume (Dan. 6:7-24).

11:35

Firul narativ al acestui capitol se îndreaptă către acele episoade din istoria poporului evreu care sînt marcate nu doar de succes şi biruinţe, ci şi de martiraj. Istoria sacră este folosită pentru a demonstra că persecuţiile îndreptate împotriva comunităţii nu sînt o noutate, ci au corespondent în trecut. Fondul narativ pe care îl împărtăşesc autorul epistolei şi destinatarii conţine nu doar relatări despre femeile care şi-au primit înapoi morţii (aluzie la minunile săvîrşite de Ilie şi de Elisei), cît şi povestiri precum cea despre Eleazar, bătrînul care a acceptat martiriul în locul eliberării cu preţul încălcării legii (2Mac. 6). Tot în această categorie intră mama celor şapte fii care, în urma refuzului de a se supune poruncilor lui Antioh Epiphanes, a fost torturată şi omorîtă alături de copiii ei (2Mac. 7). ♦ Termenul *mîntuire* (*nepriimind mîntuirea* BIBL.1688) traduce gr. *ἀπολυτρωσις* ('izbăvire', 'răscumpărare')

11:36

Secvenţa gr. *πεῖραν λαμβάνειν* ('a avea parte de', 'a suferi'; BDAG) a fost calchiată în primele versiuni: *ispită priimiră* NTB, *ispită au luat* BIBL.1688. În acest context termenul „ispită" nu are conotaţie negativă, ci este folosit cu sens denotativ.

11:37

Cîteva expresii din acest verset sînt folosite în 1 Clement 17:1. Epistola atribuită episcopului Romei îi prezintă pe profeţii Ilie şi Elisei ca pilde vrednice de urmat şi scrie că aceştia „au umblat în piei de capră şi în piei de oaie" (*ἐν δέρμασιν αἰγείοις καὶ μηλωταῖς περιεπάτησαν*). Textul din Evrei 11:37 nu conţine vreun nume, ci vorbeşte la modul general despre încercările prin care au trecut credincioşii din vechime. Trebuie observat că în 1 Clement ordinea enumerării este inversată în raport cu textul din Evrei (*περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν* „au pribegit în haine de oaie, în piei de capră") şi că autorul foloseşte verbul *περιπατέω*, nu *περιέρχομαι*, ca în Evrei. Este puţin probabil ca cele două scrieri să fi preluat în mod independent aceste imagini din *Septuaginta*, fiindcă expresia *αἴγειον δέρμα* nu este de origine septuagintală.

11:39

Verbul *μαρτυρέω* are şi sensul de 'a valida', 'a aproba', 'a vorbi de bine' (BDAG, *s.v. μαρτυρέω* 2b). Atunci cînd este folosit la diateza pasivă, poate însemna 'a primi mărturie [favorabilă]' (cf. Evr. 11:2, 4, 5). NTB ţine cont de acest aspect, de aceea textul tipărit la Bălgrad este mai uşor de înţeles (*aceştea toţi luară mărturie pren credinţă*) decît cel din BIBL.1688 (*aceştea toţi, mărturisindu-se pren credinţă*). ♦ Despre toţi eroii credinţei, unii individualizaţi, iar alţii pomeniţi doar aluziv, se afirmă că „n-au luat făgăduinţa" (BIBL.1688). Autorul foloseşte singularul, fiindcă făgăduinţa e unică şi îşi are împlinirea în Hristos.

11:40

Gr. *προβλέπω* poate însemna atît 'a prevedea', cît şi 'a asigura', 'a furniza' (în sensul lat. *provideo*, care este etimonul ultim al românescului „provizie"). Traducătorii BIBL.1688 au preferat o echivalare literală: *Dumnezău pentru noi oarece mai bun mai nainte văzînd*;

Capitolul al 12-lea

12:1

Termenul *tărhat* din NTB (*sarcină* BIBL.1688) traduce gr. *ὄγκος* (VULG. *pondus*). ♦ Secvenţa gr. *τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν* a fost tradusă prin „păcatul cel cu bun prilejiu" în BIBL.1688, însă sensul cel mai probabil al lui *εὐπερίστατος* (considerat de biblişti un derivat al lui *περιίστημι* 'a înconjura') este, potrivit lexicoanelor moderne, „care înconjoară cu uşurinţă" (LSJ *easily besetting*; BDAG *easily ensnaring, obstructing, constricting*). În lumina acestor observaţii, soluţia propusă de NTB (*păcatul de carele sîntem împrejuraţi*) redă mai bine sensul textului grec.

12:2

Gr. *καταφρονέω* are de regulă un sens mai puternic decît cel întîlnit în primele traduceri româneşti (*nu gîndi* NTB; *negîndind* BIBL.1688), de aceea l-am tradus prin 'a dispreţui' (cf. *confusione contempta* VULG.). ♦ Ruşinea la care se referă autorul epistolei este cea asociată răstignirii, pedeapsă exemplară rezervată îndeobşte celor mai periculoşi criminali ai vremii. În mod paradoxal, Hristos a răsturnat codul social al vremii sale, desconsiderînd ruşinea cauzată de răstignire, şi a ajuns să şadă la dreapta tronului lui Dumnezeu. Prezentarea acelaşi „parcurs", care include atît răstignirea, cît şi glorificarea, se întîlneşte în Fil. 2:8-10. Exemplul dat de „începătoriul şi săvîrşitoriul credinţei" (NTB) trebuie imitat şi de către credincioşi, fiindcă şi ei sînt înjosiţi şi desconsideraţi din cauza ataşamentului lor faţă de Hristos.

12:4

Destinatarilor li se pune în vedere că „lupta" lor încă nu a atins intensitatea maximă, fiindcă niciun membru al comunităţii nu a fost adus în situaţia de a-şi vărsa sîngele pentru Hristos (*că încă nu pînă la sînge aţi stătut împotrivă* BIBL.1688). Acest detaliu poate fi folosit în sprijinul ideii că, deşi scrisă la o generaţie după cea a apostolilor, epistola provine dintr-un context socio-politic în care martirajul încă nu este o realitate. ♦ Sf. Ioan Hrisostomul comentează pasajul astfel: „Nu v-aţi supus încă morţii; pierderea a mers pînă la bani, reputaţie, prigonire. În vreme ce Hristos şi-a vărsat sîngele pentru voi, voi nu v-aţi vărsat sîngele pentru voi înşivă. El s-a luptat pentru adevăr pînă la moarte, luptînd pentru voi; dar voi încă nu aţi ajuns în primejdii care ameninţă cu moartea" (IOAN HRIS., EVR. col. 37-43).

12:5-6

Termenul *mîngăiare* din NTB, respectiv BIBL.1688, traduce în mod eronat gr. *παράκλησις*, care în context are înţelesul de 'îndemn'. ♦ Dificultăţile prin care trece comunitatea de credincioşi sînt explicate de autor cu ajutorul unui pasaj din Parim. 3:11-12: Dumnezeu este asemenea unui tată iubitor care îşi pedepseşte (gr. *παιδεύει*, *ceartă* NTB, BIBL.1688) copiii.

12:6-7

Acceptarea de către credincioşi a disciplinei dumnezeieşti are drept corelativ ideea că Dumnezeu „se poartă" cu ei (gr. *προσφέρεται*, *să va arăta* NT.1688, *să apropie* BIBL.1688) ca un părinte cu fiii săi. Pentru a întări ideea, autorul apelează la obiceiurile contemporane lui, dintr-o vreme în care pedeapsa corporală era o regulă în educarea copiilor. Disciplina severă aplicată copiilor este un semn al legitimităţii lor, fiindcă, potrivit uzanţelor vremii, un părinte nu se interesa de educaţia fiilor „din flori".

12:8

Spre deosebire de NTB, BIBL.1688 nu redă în mod consecvent gr. *παιδεία* (*certare* în 12:7, *învăţătură* în 12:8). ♦ Termenul *copil* (gr. *νόθος*, pl. *copii* NTB şi *copili* BIBL.1688; cf. ngr. *κόπελος* 'bastard') are în româna veche sensul de 'copil nelegitim' (*fecior din curvie* BIBL.MICU). După unii cercetători, cea mai timpurie ocurenţă a acestui termen datează din 1545, într-un document emis de Radul-Vodă. Modul în care este întrebuinţat termenul în *Îndreptarea legii* („Cînd se culcă cu muiare afară de casa lui, acela copil ce va face se cheamă copil") l-a determinat pe A. Niculescu să considere că în aceeaşi perioadă *copil* era folosit atît cu sens denotativ ('enfant'), cît şi cu sens peiorativ ('bastard'). Diferenţa dintre cele două sensuri era probabil marcată cu ajutorul accentului: *copíl* vs. *cópil*. (NICULESCU, TERMENI, p. 237-238).

12:9

Secvenţa *πατέρες τῆς σαρκός* (lit. „părinţii de carne") îi denumeşte pe părinţii trupeşti, biologici (*ai trupului nostru părinţi* BIBL.1688). Topica nefirească din NTB (*trupurilor noastre am avut certători părinţii*) îngreunează înţelesul versetului.

12:10

Autorul pune în opoziţie disciplina aplicată de părinţi (*în puţinea vreame* NTB, *spre puţine zile* BIBL.1688) cu disciplina aplicată de Dumnezeu, care are un scop folositor, anume de a-i face pe credincioşi să participe la sfinţenia lui: *ca să fim părtaşi vieţiei sfinte a lui* NTB, *ca să ne împreunăm svinţirii lui* BIBL.1688. ♦ Secvenţa *spre folosul nostru* din NTB transpune fidel *ad commodum nostrum* din BEZA 1580. O traducere exactă a textului grec (*ἐπὶ τὸ συμφέρον*), care nu conţine pronumele personal, se întîlneşte în BIBL.1688: *spre folos*.

12:11

Gr. *εἰρηνικός* ('paşnic', 'liniştit') a fost tradus mai întîi prin *lin* (NTB) şi apoi prin *de pacea* (BIBL.1688). ♦ Participiul *deprinşi* din BIBL.1688 surprinde mult mai bine sensul gr.

γεγυμνασμένοι ('antrenaţi'; cf. *exercitati* VULG.) decît termenul *ispitiţi* din NTB.

12:12

Tonul epistolei se schimbă, fiindcă autorul inserează o scurtă încurajare, menită să ridice moralul ascultătorilor. Vocabularul folosit în verset este tributar textului din Is. 35:3, în care profetul anunţă un dublu mesaj: judecată pentru cei răi şi mîntuire pentru cei credincioşi.

12:13

Forma „roade" din textul publicat în BIBL.1688 (ediţia patriarhiei) este eronată. Termenul corect este „roate", corespunzînd gr. *τροχιαί* ('urme lăsate de trecerea roţilor'). Metafora folosită de autor trimite la urmele adînci formate de trecerea succesivă a carelor folosite pentru transport. Din raţiuni de ordin stilistic am preferat termenul „cărare". NTB evită literalismul, în favoarea unei traduceri libere: „îmblaţi derept cu picioarele voastre". ♦ Gr. *ἐκτρέπω* poate însemna atît 'a (se) întoarce', cît şi 'a se scrînti'. Prezenţa verbului „a vindeca" în acelaşi verset i-a făcut pe unii cercetători să considere că autorul epistolei are în vedere al doilea sens, atestat în scrierile medicale (BDAG, s.v. *ἐκτρέπω* 2: *to be wrenched*, *be dislocated*). ♦ Potrivit Sf. Ioan Hrisostomul, metaforele din v. 13 sînt împrumutate din lumea sportului, ca şi cînd autorul epistolei s-ar adresa unor alergători, boxeri sau luptători. Comentatorul răsăritean consideră că îndemnul *τροχιὰς ὀρθὰς ποιεῖτε* înseamnă „umblaţi drept" (*ὀρθὰ βαδίζετε*), adică fără îndoieli, iar prin gr. *τὸ χωλόν* (*carele-i şchiop* NTB; *ce e şchiop* BIBL.1688) trebuie să înţelegem de fapt *τὴν χωλείαν* ('ologire'). Cel care umblă drept împiedică înrăutăţirea condiţiei sale şi revine la starea anterioară, în vreme ce un olog care aleargă îşi înrăutăţeşte boala. Mesajul acestui verset ar fi deci următorul: însănătoşirea (morală) nu este dincolo de puterile noastre (IOAN HRIS., EVR., col. 209).

12:15

Versetul face tranziţia de la un îndemn general („Urmăriţi pacea"; v. 14) la un avertisment în care întîlnim din nou verbul *ὑστερέω* (*a cădea* NTB, *a scădea* BIBL.1688, *a se abate* BIBL.CORN.1924), de această dată în asociere cu un complement („harul lui Dumnezeu"). ♦ Folosind partea de final a versetului din Deut. 29:17 („Nu cumva vreunul dintre voi să fie rădăcină din care se ridică fiere şi amar!" SEPT.NEC I), autorul îi previne pe credincioşi asupra influenţei negative venite din partea unei persoane (denumite metaforic *ῥίζα πικρίας*, *rădăcină amară* NTB, *rădăcină de amărăciune* BIBL.1688), care ar putea aduce în sînul comunităţii un spirit de rebeliune. În contextul veterotestamentar, pericolul avut în vedere de autorul sacru este idolatria, însă pentru creştinii din sec. I pericolul cel mai mare era apostazia. ♦ Citatul veterotestamentar nu este exact, deoarece din secvenţa *ἐν χολῇ καὶ πικρίᾳ* a fost păstrat numai al doilea element, transformat în determinant al substantivului *ῥίζα*. Pe de altă parte, este foarte posibil ca autorul epistolei să fi scris iniţial *ἐν χολῇ*, devenit, în urma procesului de transmitere a textului, *ἐνοχλῇ* (*făcînd pacoste* NTB, *dodeiaşte* BIBL.1688, *să facă sminteală* BIBL.MICU).

12:16-17

Contraexemplul adus în atenţia destinatarilor este Esau, personaj eminamente negativ (*curvariu sau spurcat*, NTB), care în schimbul unei mîncări şi-a înstrăinat *τὰ πρωτοτόκια* ('dreptul de întîi născut' BIBL.CORNIL.1924). ♦ Gr. *τὰ πρωτοτόκια* reprezintă un *hapax* în NT, fiind întîlnit în doar cîteva pasaje din VT: Fac. 25:31-34 (episodul evocat de autorul epistolei), Deut. 21:17 şi 1Paral. 5:1. Echivalarea lui în limba română le-a pus probleme traducătorilor, după cum indică primele versiuni româneşti. Soluţia din NTB încearcă să lămurească sensul originalului cu ajutorul unei parafraze: *destoiniciia naşterei lui dintîi*. Prin contrast, formularea din BIBL.1688 este mai concisă, dar mai opacă: *naşterile dentîiu*. Îmbunătăţirea adusă de BIBL.MICU se rezumă la înlocuirea pluralului cu singularul: *naşterea sa cea dentîiu*. ♦ Gr. *μετάνοια* pare să aibă în acest context nu sensul teologic întîlnit în cele mai multe traduceri (*pocăinţă* NTB, BIBL.1688), ci sensul de 'răzgîndire'. Deşi cei mai mulţi comentatori consideră că termenul *μετάνοια* trebuie pus în relaţie cu Esau, logica internă a episodului din Fac. 27:30-38 sugerează că termenul grec trebuie pus în relaţie cu Isaac. Deşi Esau a căutat cu lacrimi să schimbe decizia tatălui său, n-a mai putut determina *metanoia* ('răzgîndirea') acestuia. Patriarhul a refuzat să revină asupra deciziei sale, iar binecuvîntarea a rămas în „patrimoniul" lui Iacov.

12:18

Traducătorul BIBL.1688 a redat în mod incorect doi termeni din acest verset: gr. *γνόφος* (*volbură* NTB) a fost tradus prin „nori", iar gr. *θύελλα* ('furtună', *vifor* BIBL.MICU) a fost echivalat prin *ceaţă*. Pentru a doua problemă de traducere putem avansa o explicaţie: traducătorul va fi citit *κύφελλα* ('nori de ceaţă') în loc de *θύελλα*, deoarece felul în care e tipărită secvenţa *καὶ θυέλλῃ* în BIBL.FRANKF. face posibilă o astfel de confuzie.

12:19

Gr. *παραιτέομαι* are aici sensul de 'a cere', întîlnit şi în Marc. 15:6 (MOULTON-MILLIGAN, BDAG), nu de 'a refuza'.

12:20

Secvenţa *ce să răspundea* din BIBL.1688 corespunde gr. *τὸ διαστελλόμενον* ('ce fusese poruncit', *ce li să zicea* BIBL.MICU). Porunca la care face trimitere autorul este prezentată în Ieş. 19:12-13. ♦ La finalul versetului textul bizantin conţine adaosul *ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται* „sau cu săgeata să fie străpunsă" (*au cu săgeată să să săgeate* NTB, *au cu zvîrlituri să vrea săgeta* BIBL.1688), inserat probabil de unii scribi care au simţit nevoia să întregească citatul cu ajutorul *Septuagintei*.

12:21

Gr. *φαντάζω* se întîlneşte diateza pasivă cu înţeles activ ('a se arăta', 'a apărea'), fiind întrebuinţat mai ales pentru a denumi fenomene care depăşesc sfera obişnuitului (*i.e.* manifestări ale sacrului, teofanii etc.). Participiul *τὸ φανταζόμενον* a fost tradus după cum urmează: *ce i să arăta* NTB, *cea ce să năluciia* BIBL.1688, *cel ce să vedea* BIBL.MICU.

12:22-23

Cea mai timpurie referire neotestamentară la Ierusalimul ceresc se întîlneşte în Gal. 4:25, parte a unui pasaj care combate în mod dur ideea că descendenţii lui Avraam sînt cei care adoptă semnul exterior al legămîntului – circumcizia. Expresia cea mai sofisticată a acestei teologii incipiente, care diminuează importanţa Ierusalimului istoric şi glorifică Ierusalimul ceresc, se întîlneşte în Apoc. 21. ♦În NTB finalul versetului (*şi către multe mii de îngeri*) urmează BEZA 1580 (*καὶ μυριάσιν ἀγγέλων*), al cărei editor a mutat gr. *πανηγύρει* ('adunare sărbătorească') în versetul următor. Versiunea românească foloseşte un singur termen (*săbor*) pentru a reda secvenţa *πανηγύρει καὶ ἐκκλησίᾳ*. ♦ Secvenţa *zbor de zeci de mii de îngeri* din BIBL.1688 traduce textul grec *μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει* ('adunarea zecilor de mii de îngeri'). ♦ Gr. *τετελειωμένων* se acordă cu *δικαίων* şi ar trebui tradus printr-un determinant de genul masculin (*desăvîrşiţi* BIBL.CORN.1924), nu feminin sau neutru ca în BIBL.1688 (*ceale săvîrşite*).

12:24

Gr. *ῥαντισμός* ('stropire') este înrudit cu *ῥαντίζω*, verbul folosit în Evr. 9:13, 19, 21 pentru a denumi stropirea ceremonială cu sînge animal, conform cerinţelor vechiului legămînt. În acest verset, „sîngele stropirii" la care se referă autorul nu este cel al animalelor de jertfă, ci sîngele lui Iisus Hristos, care „vorbeşte mai bine decît Abel". Deşi autorul nu dezvoltă afirmaţia, sensul comparaţiei ar putea fi acesta: în vreme ce sîngele lui Abel strigă din pămînt, cerînd pedepsirea crimei comise (Fac. 4:10), sîngele lui Iisus se varsă nu pentru pedepsirea, ci pentru iertarea păcătoşilor (DBI, p. 2). ♦ Atît NTB, cît şi BIBL.1688 inversează sintaxa din original, transformînd termenul *stropire* în regentul termenului *sînge*, drept care *αἵματι ῥαντισμοῦ* (*sîngele stropirii* BIBL.MICU) devine *stropirea sîngelui*.

12:25

Gr. *ἀποστρέφω* are sensul de 'a se întoarce' sau 'a respinge', însă traducerea lui este deficitară atît în NTB (*de vom încungiura*), cît şi în BIBL.1688 (*ceia ce urîm*). O îmbunătăţire a traducerii întîlnim în BIBL.MICU (*nu vom suferi*). ♦ Autorul epistolei compară teofania de pe Muntele Sinai (momentul în care a fost dată Legea) cu mesajul rostit de Iisus, care vorbeşte din ceruri. Vechii evrei n-au scăpat de pedeapsă atunci cînd s-au răzvrătit împotriva celui care le vorbea de pe pământ, prin urmare nici destinatarii nu vor scăpa de judecata lui Dumnezeu, dacă îl părăsesc pe Iisus, cel care le vorbeşte din ceruri. ♦ Secvenţa „prin cuvinte le aducea cerul pe pământ" (BIBL.ANANIA) deformează sensul originalului, atribuind verbului *χρηματίζω* ('a avertiza', 'a înştiinţa', 'a face cunoscut un mesaj') înţelesuri pe care acesta nu le are. În plus, traducerea anulează opoziţia clară dintre *ἐπὶ γῆς* şi *ἀπ' οὐρανῶν*, prezentă în textul grec.

12:26-28

Finalul acestui capitol este dominat de o metaforă eshatologică neobişnuită: „zguduirea lumii". În versetele anterioare autorul epistolei i-a îndemnat pe ascultători să nu ignore glasul Celui care vorbeşte, fiindcă stăpînul glasului este cel care, după ce a zguduit cîndva pământul, va zgudui încă o dată nu doar pământul, ci şi cerul, aducînd schimbarea (*μετάθεσιν*, *treacerea* NTB*, primenirea* BIBL.1688, *schimbarea* BIBL.MICU) realităţilor clătinate (*lucrurilor nestătătoare* NTB, *celor ce să clătescu* BIBL.1688, *celor ce să clătesc* BIBL.MICU). În urma acestui proces vor rămîne numai lucrurile care nu pot fi clătinate (*τὰ μὴ σαλευόμενα*, *ceale ce nu să clătescu* BIBL.1688). Realitatea finală, se precizează în v. 28, este Împărăţia lui Dumnezeu (*împărăţie neclătitoare* NTB, *împărăţiia cea nemişcată* BIBL.MICU, *cf. regnum immobile* VULG.), pe care creştinii o primesc şi pentru care trebuie să fie recunoscători. ♦ Pentru gr. *εὐλάβεια*, etimonul termenului „evlavie", întîlnim soluţii precum *frică* (NTB), *ruşine* (BIBL.1688) sau *bună cucernicie* BIBL.MICU.

Capitolul al 13-lea

13:2

Între virtuţile recomandate de autor se numără şi *φιλοξενία* (*darea sălaş* NTB, *iubirea de striini* BIBL.1688, *iubirea de streini* BIBL.MICU), pomenită de apostolul Pavel în Rom. 12:13. Între personajele din VT care s-au arătat ospitalieri faţă de îngeri călătorind incognito se numără Avraam, Lot şi părinţii lui Samson. ♦ În secvenţa *ἔλαθον τινες ξενίσαντες* participiul exprimă ideea principală, iar verbul *ἔλαθον* are valoare circumstanţială (ROBERTSON, p. 551), înţelegere care se reflectă şi în traducerile româneşti: *unii neştiind priimiră în sălaş* NTB, *neştiind, oarecarii sălăşluiră* BIBL.1688, *neştiind, au priimit oaspeţi* BIBL.MICU.

13:3

Versetul conţine un indiciu că persecuţiile îndreptate împotriva creştinilor au dus la arestarea şi întemniţarea unora dintre membrii comunităţii.

13:4

Recomandările privind căsătoria (gr. *γάμος*, *căsătoriia* NTB, BIBL.MICU, *nuntă* BIBL.1688) nu diferă în nicio privinţă de cele întîlnite în iudaism. Autorul distinge între *πόρνους* (*necuraţi* NTB, *curvari* BIBL.1688, BIBL.MICU) şi *μοίχους* ('adulteri', *curvari* NTB, *preacurvari* BIBL.1688, BIBL.MICU), al doilea termen fiind rezervat persoanelor care întreţineau relaţii sexuale extramaritale cu o persoană căsătorită.

13:5

Secvenţa *sosască-vă carele-s aiave* din NTB este obscură.

Autorul le cere destinatarilor să fie mulţumiţi cu ceea ce au (cf. *destuliţi fiind cu cealea ce aveţi* BIBL.1688, *îndestulaţi cu ceale ce aveţi* BIBL.MICU), cerinţă ce aminteşte de îndemnul lui Iisus din Mat. 6:25 sau de observaţia lui Pavel că „dacă avem cu ce să ne hrănim şi cu ce să ne îmbrăcăm, ne va fi de ajuns" (1Tim. 6:8 BIBL.CORN.1924). O idee similară se întîlneşte în 1Tim. 6:6. ♦ Citatul folosit de autor pentru a-i mîngîia pe credincioşi provine din Deut. 31:6. În *Septuaginta* verbele sînt la persoana a treia („Domnul Dumnezeul tău, Care merge înaintea voastră cu voi şi este între voi, nu te va lăsa şi nu te va părăsi" SEPT.NEC I), însă autorul epistolei a folosit persoana întîi, pentru a da mai multă forţă promisiunii făcute de Dumnezeu poporului său.

13:7

Acesta este primul din cele trei versete în care autorul se referă la conducătorii (*mai marii* NTB, BIBL.MICU, *povăţuitorii* BIBL.1688) comunităţii. Aceştia au fost cei care le-au vestit iniţial cuvîntul lui Dumnezeu şi merită să fie luaţi ca pildă de credinţă. Faptul că autorul le cere destinatarilor să evalueze *ce sfîrşenie au avut viaţa lor* (NTB; cf. *qui fuerit exitus conversationis ipsorum* BEZA 1580), adică felul lor de vieţuire (*istovul petreacerii*, BIBL.1688, *săvîrşirea vieţii* BIBL.MICU) este un indiciu suplimentar că de la răstignirea lui Iisus şi pînă la scrierea epistolei a trecut o perioadă considerabilă, timp în care conducătorii de început ai comunităţii au murit. În mod surprinzător, unii autori (BRUCE, p. 20-22) nu iau în considerare elementele din acest capitol atunci cînd discută data cărţii.

13:9

Verbul *παραφέρω* poate fi folosit la propriu cu sensul de 'a duce', 'a îndepărta' sau, metaforic, cu sensul de 'a seduce' (BDAG. s.v. *παραφέρω*). În primele versiuni, traducerea imperativului *μὴ παραφέρεσθε* este imprecisă: *să nu vă împrejuraţi* NTB, *nu vă învăluiţi* BIBL.1688, *să nu vă mutaţi* BIBL.MICU. ♦ Nu este limpede ce trebuie înţeles prin „multe fealiuri de învăţături şi streine" (NTB), însă partea a doua a versetului sugerează că autorul contracarează o posibilă influenţă iudaizantă prezentă în sînul comunităţii de credincioşi. Din gama de precepte de sorginte iudaică este selectată doar cea privitoare la *kashrut* (setul de prescripţii alimentare prin care se stabileşte ce este şi ce nu este permis pentru consum). Versetul anulează implicit distincţia „curat/necurat", subliniind că inima trebuie întărită „prin har" (gr. *χάριτι*, *cu mila* NTB, *cu daru* BIBL.1688, *cu darul* BIBL.MICU), nu prin „mîncări" (*mîncare* NTB) care nu le-au fost de folos celor care au „umblat" în ele. ♦ Deşi *βεβαιόω* poate avea în anumite contexte sensul de 'a adeveri' (BIBL.1688), traducerea corectă în contextul de faţă este 'a întări' (NTB).

13:10

BIBL.1688 conţine o eroare de tipar în acest verset: *nu avem voie* în loc de *nu au voie* (gr. *οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν*, *nu au puteare* BIBL.MICU). Eroarea se datorează influenţei primului *avem*, de la începutul versetului.

13:11

Autorul foloseşte prezentul literar (*εἰσφέρεται*, *să bagă înlăuntru* BIBL.1688, BIBL.MICU; *κατακαίεται*, *să ardu* BIBL.1688, *le ard* BIBL.MICU) pentru a discuta realităţi care nu mai sînt practicate în vremea lui. Traducătorul NTB a marcat distanţa istorică dintre epoca jertfelor aduse în vechime şi epoca autorului cu ajutorul imperfectului (*ducia*, *ardea*).

13:12

Termenul „oameni" din NTB nu traduce exact gr. *λαός* (*norod* BIBL.1688, BIBL.MICU, *populus* VULG.^{2}). ♦ Autorul face o paralelă între jertfele veterotestamentare şi jertfa lui Iisus, pornind de la o realitate pe care cititorii săi o cunoşteau probabil din tradiţia orală: Iisus a fost răstignit în apropierea cetăţii, dincolo de ziduri, după cum atestă Ioan 19:20. Bruce observă că paralelă este imperfectă, în sensul că animalele de jertfă ale căror trupuri erau arse în afara taberei erau totuşi sacrificate în tabără (BRUCE, p. 380).

13:13

Termenul *micşurare* din NTB, corespunzînd gr. *ὀνειδισμός* (*ocară* BIBL.1688, BIBL.MICU; *opprobrium* BEZA 1580) este probabil folosit de traducător cu sensul de 'înjosire'. ♦ Autorul le cere destinatarilor să accepte ieşirea din perimetrul cultic şi religios al iudaismului (identificat metaforic cu ajutorul termenului *tabără*), pentru a-şi arăta solidaritatea cu Iisus şi atunci cînd sînt trataţi cu dispreţ de către societate.

13:15-16

Faptul că sistemul levitic de jertfe a fost desfiinţat nu înseamnă că membrii comunităţii nu aduc niciun fel de jertfe. Dimpotrivă, jertfele au fost spiritualizate, căci prin Hristos credincioşii îi aduc lui Dumnezeu „jîrtvă de laudă", adică „roada buzelor ce mărturisescu numele lui" (BIBL.1688). Din categoria jertfelor fac parte, de asemenea, *εὐποιΐα* ('binefacerea'; *fapte bune* NTB, *facerea de bine* BIBL.1688, BIBL.MICU) şi *κοινωνία* ('generozitate'; *milostenie* NTB, *împreunare* BIBL.1688, *împărtăşire* BIBL.MICU). ♦ În NTB versetul 15 este incomplet (*să ducem lui Dumnezău laudei*), fiindcă echivalentul pentru *θυσία* ('jertfă') a fost omis, probabil în urma unei erori făcute de tipografi. ♦ Felul în care este tradus verbul *εὐαρεστεῖται* în BIBL.MICU (*să îmblînzeaşte*) poate sugera ideea că Dumnezeu este asemenea zeităţilor păgîne care sînt „îmblînzite" cu ajutorul jertfelor.

13:17

Gr. *πείθω* (folosit aici la diateza pasivă) are înţelesul de 'a asculta', 'a se supune'. Credincioşilor li se cere să se supună conducătorilor (*mai marilor* NTB, *povăţuitorilor* BIBL.1688, *mai-marii* BIBL.MICU), fiindcă aceştia veghează (*priveaghe*

BIBL.1688, *priveghiiază* BIBL.MICU) asupra sufletelor celor pe care îi au în grijă şi vor da socoteală de ele. ♦ Partea de final a versetului (*fără de folos iaste voao aceasta* BIBL.1688, *aceasta nu vă easte voao de folos* BIBL.MICU) ar trebui citită ca un condiţional-optativ: „aceasta nu v-ar fi de folos". Pronumele *τοῦτο* se referă cel mai probabil la munca de priveghere spirituală desfăşurată de conducătorii comunităţii.

13:18

Gr. *πειθόμεθα* exprimă nu o speranţă (*nădejduim* NTB, BIBL.1688, *nădăjduim* BIBL.MICU), ci o convingere. Autorul este convins că are un cuget bun (*cunoştinţă bună* NTB, *bună ştiinţă* BIBL.1688, *bună cunoştinţă* BIBL.MICU) şi că trăirea lui este motivată de scopuri bune.

13:19

Gr. *ἀποκαθιστάνω* (*hapax legomenon* în Evrei) este folosit în NT mai ales pentru a descrie vindecarea unor persoane de către Iisus (Mat. 12:13, Marc. 3:5, 8:25). În contextul de faţă este folosit cu sensul de 'a înapoia', 'a reda', 'a restitui'. Nuanţa de pasiv din original (*ἀποκατασταθῶ*) se pierde în primele traduceri: *ca să mă întornu* NTB, *ca să sosescu* BIBL.1688, *ca să mă întorc* BIBL.MICU.

13:20-21

Gr. *ἀνάγω* ('a ridica', 'a înălţa') este folosit cu referire cu referire la învierea lui Hristos din morţi numai aici şi în Rom. 10:7. Autorul face referire la tema învierii lui Iisus numai o singură dată, în aceste versete. ♦ Potrivit lui Bruce, precizarea că Iisus a fost adus din morţi „prin sîngele legămîntului veşnic" trebuie înţeleasă astfel: „Prin înviere Iisus a demonstrat că jertfa lui a fost acceptată de Dumnezeu, iar noul legămînt a fost întemeiat pe baza acelei jertfe" (BRUCE, p. 388). ♦ În textul bizantin adjectivul *ἀγαθῷ* este însoţit de substantivul *ἔργῳ*, menit să clarifice sensul v. 21.

13:22

Autorul îşi descrie epistola drept *λόγος παρακλήσεως* ('cuvînt de îndemn'; *cuvîntul îndemnăriei* NTB, *cuvîntul mîngîierii* BIBL.1688, BIBL.MICU) scris „în scurte cuvinte" (gr. *διὰ βραχέων*, *pre scurt* NTB, BIBL.1688, BIBL.MICU). În Fapte 13:15, verset care descrie sosirea lui Pavel în Antiohia Pisidiei, aceeaşi sintagmă denumeşte o predică ţinută în sinagogă, în ziua de sabat. De altfel, unii comentatori consideră că *Epistola către evrei* are un pronunţat caracter omiletic (BRUCE, p. 389).

13:23

Gr. *ἀπολύω*, folosit pentru a descrie situaţia lui Timotei, poate fi interpretat în mai mutlte feluri: (1) 'a elibera din închisoare'; (2) 'a elibera dintr-o slujbă'; (3) 'a trimite la drum' (BDAG, s.v. *ἀπολύω*). În cazul în care Timotei a fost întemniţat, acesta ar fi unul dintre puţinele detalii care ancorează epistola în istorie. Din nefericire, autorul nu ne dă alte detalii care să ajute la datarea epistolei.

13:24

Ultimele cuvinte ale epistolei sînt rezervate salutărilor adresate conducătorilor bisericii şi „tuturor sfinţilor" (i.e. creştinilor): „Spuneţi închinăciune tuturor învăţătorilor voştri şi tuturor sfinţilor" (NTB). ♦ Manuscrisele bizantine şi BEZA 1580 conţin următoarea precizare la final: *Πρὸς Ἑβραίους ἐγράφη ἀπὸ τῆς Ἰταλίας διὰ Τιμοθέου*. Textul se regăseşte şi în primele traduceri româneşti: *Scrisă-i la ovreai, din Italiia, pre Timoteiu* NTB, *Cătră evrei s-au scris de la Italia, pren Timotheiu* BIBL.1688, *Cartea cătră evrei easte scrisă din Italiia, prin Timoteiu* BIBL.MICU.

SCRISOAREA LUI IACOB CĂTRE TOȚI CREDINCIOŞII

COMENTARII

de Mihaela Paraschiv

Introducere

Trebuie spus de la început că puţine scrieri din vechime au făcut obiectul atîtor discuţii contradictorii, cum s-a întîmplat cu *Epistola lui Iacob*. În pofida faptului că ea reprezintă una dintre cele mai timpurii cărţi ale Noului Testament, a fost recunoscută ca făcînd parte din Scriptură abia la sfîrşitul secolului al IV-lea d.Hr. Motivul care a stat la baza acestei întîrzieri nu a fost atît respingerea epistolei, cît neglijarea ei. Într-un context dominat de apologeţi şi caracterizat de disputele pentru stabilizarea dogmei creştine, epistola lui Iacob era recunoscută ca fiind eminamente practică, neasemănîndu-se cu doctrina pură din epistolele lui Pavel. Însă, din textul ei se desprind cîteva dintre cele mai profunde adevăruri ale Scripturii, fapt care o califică drept una dintre cele mai remarcabile compoziţii ale Noului Testament. De-a lungul secolelor, numeroşi cercetători sau teologi au exprimat aprecieri, dar şi îndoieli cu privire la această epistolă, unii dintre ei argumentînd că învăţăturile ei deformează sau denaturează adevărul Scripturii.

1. Natura scrierii

Scrierea lui Iacob face parte din grupul celor şapte epistole „universale" (*καθολικαί*) din Noul Testament, fiind menţionată de Eusebius din Caesareea drept cea dintîi dintre ele (*Historia ecclesiastica*, II, 23); ea prezintă însă doar formulele epistolare iniţiale (autorul, destinatarii, salutul), nu şi pe cele finale. A fost considerată de M. Dibelius o *parenezǎ* (<gr. *παραίνεσις* 'îndemn, recomandare'), o colecţie de recomandări de provenienţă diversă, lipsită de o coerenţă interioară[1], opinie împărtăşită şi de J. Cantinat[2]. Una dintre problemele care au făcut obiectul comentariilor la această epistolă a fost cea hristologică. După judecata aspră a lui Luther (1522), care o considera „o scrisoare de paie", pe motiv că nu conţine o hristologie explicită şi se opune îndreptăţirii prin credinţă propovăduită de doctrina paulină[3], unii au fost de părere că e vorba de un text aramaic, tradus ulterior în greacă şi „creştinat" prin adăugarea a două referinţe explicite la Iisus Hristos (1:1 şi 2:1)[4]. Însă, după opinia majorităţii exegeţilor, calitatea limbii scrisorii exclude un original aramaic al ei şi presupune un autor care nu era doar un bun cunoscător al limbii greceşti, ci poseda şi o educaţie elevată, în spiritul retoricii şi stilisticii antice. Validitatea acestui argument este totuşi contestată, pe motiv că în secolul I d.Hr. Ierusalimul era un oraş bilingv, iar ţinuta înaltă a limbii greceşti a scrisorii, una dintre cele mai bune din Noul Testament, se datorează fie culturii elevate a autorului ei, galileanul Iacob, fratele lui Iisus, devenit episcop al Ierusalimului, fie folosirii unui secretar destoinic. La început, la fel ca celelalte epistole ale Noului Testament, nici aceasta nu avea un titlu. Unul dintre cele mai timpurii manuscrise, care conţinea şi epistola lui Iacob, *Codex Sinaiticus*, nu are nici un titlu la începutul scrisorii, care se încheia însă cu menţiunea *Epistula lui Iacob* (*Ἰακώβου ἐπιστολή*). În alte manuscrise greceşti timpurii, această menţiune devine titlul scrisorii. Manuscrisele ulterioare o numesc *epistolă universală*, (*καθολικὴ ἐπιστολή*), în sensul că este adresată bisericii în general, şi nu unei anumite biserici sau persoane.

2. Autorul şi destinatarii epistolei

Se pare că problema autorului epistolei şi, implicit, a datei compunerii ei rămîne încă o *crux interpretum*. O mare parte a exegeţilor se raliază şi astăzi ipotezei tradiţionale că autorul este Iacob, fratele lui Iisus Hristos, şi că scrisoarea a fost compusă puţin înainte de 62 d.Hr., anul martiriului acestui episcop al Ierusalimului; o altă parte consideră epistola drept o pseudo-epigrafă, cu autor necunoscut, care a adoptat numele Iacob, pentru a conferi autoritate demersului său[5]. În antichitate, cele două ipoteze apar la Hieronim şi Eusebius din Caesareea. Cel dintîi, spune în scurta biografie consacrată lui Iacob (*De viris illustribus*, II): *Jacobus, qui appellatur frater Domini (Galat. I, 19), cognomento Justus, ut nonnulli existimant, Joseph ex alia uxore, ut autem mihi*

[1] Cf. Martin Dibelius, *A Commentary on The Epistle of James*, Fortress, Philadelphia, 1976, p.1-7.

[2] J. Cantinat, *Les Épîtres de Saint Jacques et de Saint Jude*, J. Gabala, Paris, 1973, p. 12.

[3] M. Luther, Préface au *Nouveau Testament*, în *Luther. Oeuvres I*, traduction et notes de P. Hickel, Gallimard, Paris, 1999, p. 1045-1052 şi 1529-1532.

[4] Louis Massebieau, *L'épître de Jacques est-elle l'oeuvre d'un chrétien?*, „Revue de l'Histoire des Religions", 32, 1895, p. 249-283.

[5] Vezi întreaga discuţie la Jacqueline Assaël et Élian Cuvillier, *L'Épître de Jacques*, Editions Labor et Fides, Genève, 2013, p. 63-71.

videtur, Mariae sororis matris Domini (Joan. XIX, 25), cujus Joannes in libro suo meminit, filius, post passionem Domini statim ab Apostolis Hierosolymorum episcopus ordinatus, unam tantum scripsit Epistolam, quae de septem Catholicis est, quae et ipsa ab alio quodam sub nomine ejus edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. („Iacob, care e numit fratele Domnului (Galat. 1:19), cu supranumele „Cel drept", fiul lui Iosif de la o altă soţie, după cum consideră unii, însă după părerea mea fiul Mariei, sora mamei Domnului, de care aminteşte Ioan în cartea sa (Ioan 19:25), investit de apostoli ca episcop al Ierusalimului imediat după pătimirea Domnului, a scris doar o scrisoare, care face parte dintre cele şapte universale şi despre care se spune că a fost şi ea publicată sub alt nume, deşi, odată cu trecerea timpului, a căpătat autoritate"). Eusebius din Caesareea considera scrisoarea neautentică, menţiona faptul că puţini dintre autorii antici o citează, dar că era citită în vremea sa în multe biserici, la fel ca scrisoarea lui Iuda, şi ea una dintre cele şapte scrisori universale, dar la fel de neautentică (*Historia ecclesiastica*, II, 23, 24b-25). Emile Puech e de părere că datarea epistolei în vremea primei generaţii de creştini şi comunitatea iudeo-creştină (foarte probabil palestiniană) căreia îi este adresată ar putea conferi un anume credit ipotezei tradiţionale a paternităţii lui Iacob[6]. Partizanii ipotezei pseudo-epigrafice reproşează însă absenţa din scrisoare a exigenţelor impuse de episcopul Iacob adunării creştine din Ierusalim, menţionate în *Faptele Apostolilor* (15:29: „Să vă feriţi de jertfele către idoli, de sînge, de animale sugrumate, de desfrînare, [lucruri] de care păzindu-vă pe voi înşivă, o veţi duce bine"). Partizanii autenticităţii epistulei invocă frecvent puternica ei ancorare în tradiţiile iudaismului biblic, exemplificînd prin insistenţa asupra dimensiunii etice a Legii şi prin menţionarea unor cunoscute figuri ale Vechiului Testament (Avraam, Rahab, Iov, Ilie). Mai e luată în discuţie de către ambele tabere de exegeţi şi problema raportului dintre Iacob şi apostolul Pavel: adepţii autenticităţii scrisorii consideră că Iacob cunoştea bine doctrina paulină, mai ales din scrisorile lui Pavel către romani şi galateni, pe care, atunci cînd afirmă că un creştin e justificat nu doar prin credinţă, ci şi prin fapte pe potriva ei (2:24), nu o combate propriu-zis, ci încearcă să corecteze eronata ei interpretare (e drept că Pavel insista mai mult asupra credinţei); adepţii neautenticităţii susţin că autorul scrisorii polemizează nu cu Pavel, ci cu discipolii acestuia din a doua generaţie[7]. Există şi o a treia opinie, conform căreia, autorul scrisorii ar fi un Iacob omonim, necunoscut nouă, dar cunoscut destinatarilor săi[8]. În Noul Testament sînt menţionaţi 4 bărbaţi cu numele Iacob: 1. Apostolul Iacob, fiul lui Zebedeu, ucis de Irod în 44 d.Hr.(Fapte 12:1, 2); 2. Iacob, fiul lui Alfeu, numit „Iacob cel mic", menţionat şi el ca unul dintre apostoli, dar despre care se cunosc puţine lucruri; 3. Iacob, tatăl lui Iuda (Luca, 6:16); 4. Iacob, fratele vitreg al lui Iisus (Matei 13:55, Marcu 6:3), supranumit „Cel drept", devenit conducătorul bisericii din Ierusalim şi ucis acolo prin lapidare în 62 d.Hr.(Fapte 15:13). Cei care atribuie scrisoarea celui dintîi Iacob, o consideră cea mai veche scriere neotestamentară; s-a crezut uneori că fiul lui Alfeu şi fratele lui Iisus ar fi una şi aceeaşi persoană. Acesta din urmă, cel mai probabil autorul scrisorii,care se prezintă la începutul ei drept *robul lui Dumnezeu şi al Domnului Iisus Hristos* (1:1: *Ἰάκωβος θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος*), nu a crezut la început în misiunea mesianică a lui Iisus, dar va sfîrşi ca martir al acestui crez. Dacă scrisoarea e opera lui, se crede că ea a fost scrisă înainte de conciliul de la Ierusalim din 49 d.Hr., pe care Iacob l-a prezidat, deoarece nu menţionează în scrisoare nimic din hotărîrile acestui conciliu; şi în acest caz, scrisoarea ar fi cea mai veche scriere din Noul Testament. Dacă scrisoarea îl are ca autor pe Iacob, fratele lui Iisus, care s-a bucurat de o mare autoritate în Ierusalim, rămîne totuşi inexplicabilă atestarea ei tîrzie. În opinia exegeţilor Jacqueline Assaël şi Élian Cuvillier, de discuţia asupra autenticităţii scrisorii lui Iacob e indisolubil legată şi problema locului redactării şi a destinatarilor ei: dacă scrisoarea e autentică, lucru de care cei doi se îndoiesc, atunci locul nu poate fi altul decît Ierusalimul, iar destinatarii sînt adepţii lui Hristos din prima generaţie, de origine iudaică; în caz contrar, locul redactării scrisorii nu poate fi determinat (a fost propus ca loc al redactării, în afară de Palestina, Egiptul, Siria, chiar Roma), iar destinatarii pot fi identificaţi în funcţie de accepţia dată cuvîntului *διασπορά* 'împrăştiere, risipire', din adresa ei (1:1: *ταῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ* – *celor 12 seminţii* [*aflate*] *în risipire*); cei doi autori sînt de părere că accepţia cuvîntului în discuţie este una metaforică, destinatarii scrisorii fiind adepţii lui Hristos din afara Palestinei, din comunităţile din bazinul mediteranean, evrei şi de alte naţii, pe care Iacob încearcă să-i atragă *spre legea desăvîrşită, cea a libertăţii* (1:25: *εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας*)[9]. Există şi opinia că Epistola lui Iacob a fost redactată între prima epistolă a lui Pavel către corinthieni (56 d.Hr.) şi epistola aceluiaşi către galateni (56-57d.Hr.), sau către romani (57-58 d.Hr.), deoarece se crede că Iacob ar fi cunoscut şi folosit unele idei pauline din prima epistolă[10]. Un reprezentant de seamă al metodei istorico-critice contemporane, R. E. Brown, e de părere că nici scrisorile pastorale ale lui Pavel, nici prima scrisoare a lui Petru, nici cea a lui Iacob nu au fost scrise în timpul vieţii personajelor cărora le sînt atribuite, ci mai tîrziu, către 80

[6] Emile Puech, *La Lettre de Jacques et Qumrân*, în „Rivista Biblica", 59, 2011, p. 53.

[7] Vezi întreaga discuţie la Margaret Mitchel, *The Letter of James as a Document of Paulinism?*, în *Reading James with New Eyes. Methodological Reassessments of The Letter of James*, Robert Web and John Kloppenborg (ed.), T & T Clark, London-New York, 2007, p. 77-79.

[8] François Vouga, *L'Épître de Jacques*, în *Introduction au Nouveau Testament. Son histoire, son écriture, sa théologie*, Daniel Marguerat (ed.), Editions Labor et Fides, Genève, 2008, p. 438.

[9] Jacqueline Assaël et Élian Cuvillier, *op.cit.*, p. 67.

[10] *Vide et* Ph.Rolland, *La date de l'Épître de Jacques*, *Nouvelle Revue Théologique,* 1996, p. 839-851, care crede că ea a fost scrisă înaintea *Epistulei lui Pavel către romani.*

d.Hr., pentru a menţine tradiţia şi unitatea Bisericii, ameninţate de promotorii unor noi idei[11]. Mulţi dintre adepţii actuali ai ipotezei pseudonimiei, sînt de părere că epistula a fost scrisă spre sfîrşitul secolului I sau în prima parte a secolului al II-lea, alţii se mulţumesc doar să afirme că scrisoarea lui Iacob a fost scrisă de un autor necunoscut, fără a putea fi datată sau localizată precis[12]. În ce priveşte *motivul* scrierii epistolei iacobine, conţinutul ei pare a sugera existenţa unor cauze externe şi interne, pe care Iacob, în decursul anilor în care a păstorit comunitatea creştină din Ierusalim (40-62 d.Hr.) le-a cunoscut bine; între cele externe, se numără năpăstuirea primilor creştini iudei, în majoritate de condiţie umilă, de către concetăţenii lor bogaţi, care fie refuzau să le ofere un loc de muncă, fie, atunci cînd o făceau, îi privau de retribuţia cuvenită muncii lor (5:4), îi tîrau prin tribunale (2:6) sau îi discriminau în sinagogă (2:2-3); o cauză de ordin intern ar fi faptul că, din pricina ostilităţii cu care se confruntau zilnic, credinţa creştinilor părea să-şi piardă vigoarea (2:14,20,26), astfel că unii comiteau păcate interzise de lege (3:1-12; 4:11-13) sau neglijau împlinirea riturilor sacre (5:14-16, 17-18). În aceste condiţii, scrisoarea lui Iacob încearcă să contribuie la o diminuare a abuzurilor, să-i îndemne pe coreligionari să reziste încercărilor zilnice, să nu-şi piardă credinţa, ci să o întărească printr-un aport de fapte bune. Epistolierul e conştient că nu doar în comunitatea din Ierusalim iudeii creştinaţi se confruntau cu aceste probleme, ci în toate comunităţile din afara Palestinei, din diaspora, unde trăiau iudei din cele 12 vechi triburi, cărora, aşa cum se deduce din adresa iniţială a scrisorii, li se adresează în mod special. Faptul că destinatarii săi sînt iudei convertiţi la creştinism, iar nu creştini de orice naţie, cum se mai susţine, e atestat, şi în opinia noastră, atît de adresarea repetată către ei cu apelativul *fraţilor* (*ἀδελφοί*), cît şi de evocarea unor legi sau figuri din Vechiul Testament, cu care aceştia erau familiarizaţi.

3. Canonicitatea epistolei şi receptarea ei

Primul care a încercat să stabilească un canon al Noului Testament a fost Origene din Alexandria, în jurul anului 200 d.Hr. Canonul origenian cuprindea toate cărţile actuale din Noul Testament, cu excepţia a patru scrisori: Iacob, 2Petr., 2 şi 3 Ioan; exegetul alexandrin citează însă scrisoarea lui Iacob şi îi recunoaşte originea apostolică. Datînd tot din acea vreme, Canonul Muratorian atestă existenţa unui grup de scrieri creştine, din care nu făcea parte şi scrisoarea lui Iacob. Eusebius din Caesareea (sec.III-IV d.Hr.) menţionează scrisoarea dar îi contestă paternitatea iacobină, recunoscînd însă că, deşi aparţinea mai degrabă scrierilor *controversate* (*ἀντιλεγόμενα*), era citită în bisericile din vremea sa; Theodor din Mopsuestia (sec. IV d.Hr.) nu recunoaşte decît scrisorile pauline. Scrisoarea lui Iacob nu figura în lista cărţilor canonice stabilită de Conciliul de la Niceea, din 325 d.Hr. În aria latină, Hilarius din Poitiers, Augustin şi Hieronim confirmă autenticitatea scrisorii, fapt care îi asigură acceptarea în canon la conciliile contemporane, de la Laodiceea, în 360 şi Carthagina, în 397[13]. În epistola sa de Paşti, din anul 367, Sf. Atanasie din Alexandria oferă o listă a cărţilor inspirate care aveau să devină Noul Testament şi care erau „canonizate" (*κανονιζόμενα*), între ele figurînd şi scrisoarea lui Iacob; sinodul african de la Hippona, din 393, a aprobat Noul Testament aşa cum îl cunoaştem astăzi, împreună cu versiunea Septuaginta, traducerea greacă a Vechiului Testament, hotărîre care a fost întărită de sinoadele din Cartagina din anii 397 şi 419; aceste sinoade s-au desfăşurat sub conducerea Fericitului Augustin, care a considerat că problema canonului Noului Testament era rezolvată; Papa Damasus I, la sinodul de la Roma din 382, emite şi el o listă a canonului, identică cu cea confirmată la Cartagina, iar în 405, Papa Inocenţiu I îi trimite unui episcop din Galia o listă identică a canonului Noului Testament. Astfel, în secolul al IV-lea, problema canonului era deja decisă în partea apuseană a Imperiului Roman, iar în răsărit ea a fost rezolvată un secol mai tîrziu, cînd cartea Apocalipsei a fost acceptată definitiv în canon. Receptarea mai tîrzie a scrisorii lui Iacob în apus decît în răsărit a fost motivată de faptul că comunităţile occidentale de creştini nu erau alcătuite din evrei şi de aceea erau mai puţin receptive la tradiţia iudeo-creştină, implicită acestei scrisori[14]. În 1516, Erasmus din Rotterdam, editînd scrierile lui Hieronim, va tranşa problema autorităţii epistolei iacobine amintită de acesta în favoarea importanţei ei teologice, nu a prestigiului apostolic al autorului ei; el consideră, de altfel, inutilă preocuparea pentru stabilirea autorului scrisorii, părîndu-i-se mult mai important studiul conţinutului ei, opinie care va fi împărtăşită şi de Luther[15]. În cunoscuta sa *Prefaţă la Noul Testament*, din 1522, Luther se întreba care sînt cărţile esenţiale ale Noului Testament, în măsură a-l învăţa pe un creştin tot ceea ce e necesar şi salutar să ştie; aceste cărţi erau, în opinia sa, Evanghelia după Ioan, Epistula 1 Ioan, scrisorile Apostolului Pavel, îndeosebi cele către romani, galateni şi efesieni, şi prima scrisoare a lui Petru, iar în comparaţie cu aceste scrieri, cea a lui Iacob i se părea „o scrisoare de paie"(*strohene epistel*)[16]; trebuie însă reţinut faptul că Luther a conferit acest calificativ aparent injurios epistolei iacobine, doar în comparaţie cu textele neotestamentare considerate de el a fi cele mai valoroase, dar istoria a reţinut doar calificativul în sine, desprins de contextul întregii discuţii. Interesant e şi faptul că Luther îl ia în calcul, ca posibil autor al scrisorii pe Apostolul Iacob, fiul lui Zebedeu, ucis de Irod în 44 d.Hr, dar, identificînd

[11] R. E. Brown, *L'Église héritée des apôtres,* Cerf, Paris, 1987, p. 21-22; Idem, *101 questions sur la Bible,* Cerf, Paris, 1995, p. 77.

[12] O statistică a opiniilor pe această temă realizează P. H. Davids, *The Epistle of James,* The Paternoster Press, Grand Rapids, 1982, p. 4.

[13] Cf. Bernard Roussel, *Histoire de la réception de l'épître de Jacques*, în *Foi et Vie*, 2003, p. 29-49.

[14] François Vouga, *L'Épître de Saint Jacques*, Labor et Fides, Genève, 1984, p. 33.

[15] *Ibidem*, p. 39.

[16] Martin Luther, *op.cit*., p. 1532.

în cuprinsul scrisorii unele asemănări frapante cu învăţături din scrisorile lui Pavel şi Petru, scrise mai tîrziu, conchide că autorul va fi fost un credincios, care a auzit de la discipolii apostolilor multe vorbe pilduitoare, pe care le-a aşternut apoi pe hîrtie. Mult mai conciliant cu această epistulă a fost Jean Calvin (1551), care, fără să o considere o scriere neotestamentară majoră, o găsea plină de învăţături folositoare oricărui creştin[17], opinie care va deveni normă în exegeza protestantă. Au existat şi numeroase comentarii ale exegezei catolice, cele mai multe cu privire la 2:14-26, pasaj comentat în lumina decretului Conciliului din Trent despre justificare (*ordo iustificationis*); dacă exegeţii protestanţi se concentrează asupra semantismului cuvintelor cheie ale fragmentului, observă Roussel, cei catolici o analizează în directă relaţie cu dispoziţiile tridentine[18]. O perioadă fecundă pentru exegeza biblică europeană a fost secolul al XIX-lea, cînd se pun bazele unei interpretări ştiinţifice, istorico-critice, de care beneficiază şi scrisoarea lui Iacob. În privinţa ei, comentatorii vor respinge judecata lui Luther, subliniind geniul poetic al scrisorii şi importanţa ei parenetică; se încearcă de asemenea, fie identificarea unor asemănări între epistola iacobină şi doctrina paulină, fie postularea unor notabile divergenţe între cei doi apostoli în privinţa credinţei. Între cei care ilustrează cea de-a doua opţiune se numără Louis Massebieau, autorul unui articol în care pune sub semnul întrebării însuşi statutul de creştin al autorului scrisorii (*L'épître de Jacques est-elle l'oeuvre d'un chrétien*?). Şi în secolul XX, mai ales în a doua lui jumătate, scrisoarea lui Iacob face obiectul mai multor articole ştiinţifice şi comentarii biblice de referinţă, în care se poate observa un consens exegetic în privinţa hristologiei iacobine, bazat pe analiza filologică a scrisorii, a manuscriselor în scriere majusculă şi minusculă, a versiunilor latine, siriace, copte, etiopiene, armene, georgiene, care o transmit[19]. La noi, cea mai veche traducere în limba română *a Epistolei lui Iacob* pare a fi conţinută în *Codicele Bratul,* un manuscris descoperit la Mănăstirea Suceviţa, scris cu caractere chirilice semiunciale, în limbile română şi slavonă; alături de traducerea întregului text al Epistolei lui Iacob, manuscrisul conţine *Faptele apostolilor*, *Epistolele lui Petru*, primele două *Epistole ale lui Ioan* şi fragmente din alte texte scrieri neotestamentare; *Codicele Bratul* prezintă avantajul de a fi datat (1560) şi semnat de un anume popa Bratu) şi oferă informaţii despre modul în care traducătorul a transpus în limba română un text sacru din slavonă, limba de cultură a epocii[20]. Din acelaşi secol al XVI-lea pare a data *Codicele Voroneţean* (cea mai recentă datare îl plasează în intervalul 1563-1583, deşi au fost propuse şi datări anterioare) un manuscris în limba română cu caractere chirilice (în *scriptio continua*), descoperit la Mănăstirea Voroneţ, care conţine versiunea românească integrală a *Epistolei lui Iacob* şi reprezintă copia traducerii autografe, după un original slavon, a unor texte religioase, între care mai figurează fragmente din *Faptele apostolilor* şi din două epistole ale lui Petru[21]. Au urmat versiunile binecunoscute din secolele al XVII-lea (Noul Testament de la Bălgrad, *Biblia* de la Bucureşti), al XVIII-lea (BIBL.MICU), al XIX-lea (BIBL.1819, BIBL.ŞAGUNA), al XX-lea (BIBL.1914, BIBL.CORN., BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968) şi al XXI-lea (BIBL.ANANIA).

4. Stilul epistolei

În opinia multor exegeţi, epistolierul Iacob dă dovadă de o remarcabilă artă literară, aservită întreprinderii sale catehetice, un abil mînuitor de efecte stilistice menite să-i fascineze pe destinatarii scrisorii sale, să-i pună în situaţia de a accede la adevăruri pe care raţiunea lor refuza să le accepte sau nu le putea pătrunde[22]. Unul dintre acestea este uzul frecvent al interjecţiei *Ἰδού* „iată!"(3:4; 3:5; 5:4; 5:9; 5:11), în scopul de a induce lectorilor o viziune bine definită asupra realităţii, de a stimula acuitatea reflecţiei lor asupra celor mai importante aspecte ale vieţii. Didactica sa mizează uneori pe efectul unor dialoguri fictive (2:18-19; 4:3; 4:15) sau interogaţii retorice (2:4-7, 16, 21, 22, 25; 3:11-12; 4:1, 4), care configurează o maieutică teologică aptă să stimuleze şi să înlesnească dificilul acces spre o existenţă creştină. Autorul acestui text neotestamentar atestă o conştiinţă puternic impregnată de tradiţia veterotestamentară, dar şi o autentică familiaritate cu tehnicile retorice şi poetice greceşti, pe care le pune în slujba misiunii sale evanghelice (*e.g.* începutul versetului 1:17 este un hexametru: *Πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον*). Bun cunoscător al limbii greceşti, autorul scrisorii este şi un creator de cuvinte, în textul ei putînd fi identificate 12 *hapax legomena* absolute: *ἀνέλεος* 'nemilos' (2:13); *ἀνεμιζόμενος* 'agitat de vînt' (1:6); *ἀπείραστος* 'neispitit' (1:13); *ἀποσκίασμα* 'umbră' (1:17); *δαιμονιώδης* 'demonic, diabolic' (3:15); *δίψυχος* 'duplicitar, nehotărît, şovăielnic' (1:8; 4:8); *θρησκός* 'religios, cucernic' (1:26); *πολύσπλαγχνος* 'mult milostiv' (5:11); *προσωποληπτεῖν* 'a fi părtinitor, a discrimina persoanele' (2:9); *ῥυπαρία* 'murdărie, pîngărire' (1:21); *χαλιναγωγεῖν* 'a înfrîna'(1:26; 3:2); *χρυσοδακτύλιος* 'cu [inel de] aur pe deget' (2:2). Concluzia exegezei recente a scrisorii este că această scriere neotestamentară nu reprezintă o colecţie de sentenţe dezlînate, ci, fără să fi fost alcătuită după un plan prestabilit, a fost redactată cu o remarcabilă determinare şi

[17] Jean Calvin, *Epistre catholique de S. Jaques*, în *Commentaires sur le Nouveau Testament*, tome IV, Meyrueis, Paris, 1855, p. 694-742.

[18] B. Roussel, *op.cit.,* p. 46.

[19] *Vide* M. Arnold, G. Dahan, A. Noblesse-Rocher, *L'épitre de Jacques dans sa tradition d'exégèse*, coll. «Lectio divina» 253, Cerf, Paris, 2012.

[20] Al. Gafton, *Evoluţia limbii române prin traduceri biblice. Studiu lingvistic asupra Codicelui Bratul în comparaţie cu Codicele Voroneţean, Praxiul Coresian şi Apostolul Iorga*, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", Iaşi, 2001; *Codicele Bratul.* Ediţie de text şi studiu filologic de Al. Gafton, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", Iaşi, 2003.

[21] *Codicele Voroneţean*. Ediţie critică, studiu filologic şi lingvistic de Mariana Costinescu, Minerva, Bucureşti, 1981.

[22] Jacqueline Assaël et Élian Cuvillier, *op.cit.*, p. 55; *vide et* Nigel Turner, *The Style of The Epistle of James*, în *A Grammar of New Testament*, vol. IV, T.&T. Clark, Edinburgh, 1976, p. 114-120.

măiestrie stilistică, în virtutea căreia, autorul îşi alternează nuanţele de ton, de la mustrare vehementă la exhortaţie energică (în 54 versete din cele 108 ale scrisorii sînt forme verbale de imperativ), de la gravitate la umor, pentru a-şi întări argumentarea şi a-şi păstra lectorii într-o stare de ascultare activă, conform energicului său îndemn (1:22): *Fiţi cei ce înfăptuiesc cuvîntul, nu doar îl ascultă!* Stilul scrisorii este, aşadar, alert, sentenţios, figurativ, adesea poetic, comparabil cu cel al cărţilor profetice şi sapienţiale din Vechiul Testament. Amprenta ebraică a stilului epistolar iacobin este vizibilă şi în frazarea concisă, lipsită de amplitudinea perioadelor retorice greceşti, astfel că, prin densitatea ideilor conţinute, ea degajă energia şi determinarea unei adevărate preceptive teologice.

5.Conţinutul epistolei

Epistola lui Iacob cuprinde cinci capitole, de sine stătătoare, axate pe o temă eminamente practică: creştinul trebuie să-şi ducă viaţa în conformitate cu credinţa sa. Deşi apar şi unele învăţături dogmatice, ca bază a recomandărilor morale, autorul dezvoltă, în principiu, învăţătura privind necesitatea de a adăuga credinţei fapte bune, în vederea mîntuirii. Din cele cinci capitole, se reţin următoarele idei: 1. îndemnul la răbdare în încercările şi ispitele vieţii (I, 1-18); 2. necesitatea unei credinţe vii si lucrătoare, concretizată în fapte bune (I, 19- II, 1-26); 3. dorinţa nemăsurată a unora de a fi învăţători şi formularea unor reguli privind adevărata înţelepciune (III, 1-18); 4. mustrări la adresa patimilor şi viciilor; 5. felurite îndemnuri şi avertismente. În esenţă, scrierea iacobină pare a fi mai puţin o scrisoare, cît un florilegiu de înţelepciune biblică şi evanghelică, în care primează accentul pus pe faptele bune, considerate de autor o condiţie fundamentală a justificării creştinului şi a mîntuirii sale. În ce priveşte controversata problemă a *hristologiei* din această scrisoare, o lectură rapidă a ei ar duce la concluzia că, spre deosebire de Dumnezeu, menţionat de 17 ori în scrisoare ca *θεός* şi de 12 ori ca *κύριος*, Hristos e menţionat doar de 2 ori (1:1; 2:1) cu apelativul *κύριος*. În realitate, de cel puţin 6 ori (4:10; 5: 7, 8, 10, 14, 15), acest apelativ pare să se refere la amîndoi, ceea ce denotă o abilă contopire progresivă, abia perceptibilă, a celor două persoane, începînd cu versetul 3:9. Iacob procedează cu o anume prudenţă în această privinţă, iar scrisoarea sa pare să fie cea dintîi reflecţie asupra identităţii lui Hristos, anterioară Epistolei lui Pavel către evrei, în care ipostazele Tatălui şi ale Fiului erau distincte (1:3). Dintre scrierile neotestamentare, Epistola lui Iacob pare să adere cel mai mult la învăţăturile lui Iisus, transpuse în imagini şi parabole pilduitoare, fiind comentată adesea în paralel cu cuvîntarea acestuia de pe Muntele Măslinilor din Evanghelia lui Matei, deşi ansamblul scrisorii pare mai apropiat de spiritualitatea Evangheliei lui Luca.

6. Precizări asupra versiunii moderne

Prezenta versiune urmează textul grec din BIBL.FRANKF., comparativ cu cel grec din Biblia de la Veneţia şi cu cel latin din Vulgata Hieronymus. Ea este însoţită de comentarii filologice ale versetelor epistolare, privitoare atît la semnificaţia unor cuvinte sau expresii din textul grec, cît şi la felul în care acestea au fost interpretate şi traduse de autorii unor versiuni româneşti anterioare. Versiunile româneşti pe care le-am consultat sînt: NTB 1648; BIBL.1688; BIBL.MICU; BIBL.1819; BIBL.ŞAGUNA; BIBL.1914; BIBL.CORN. (1921); BIBL.RADU-GAL.(1938), BIBL.ANANIA (2001).

Capitolul 1

1:1

Versetul conţine formulele epistolare incipitale: intitulaţia, destinatarii, salutul. Autorul scrisorii, cel mai probabil Iacob, fratele vitreg al lui Iisus Hristos, devenit episcop al Ierusalimului şi conducător al comunităţii creştine de aici între anii 40 şi 62 d.Hr., era considerat de Apostolul Pavel (Gal. 2:9) una dintre cele trei coloane (*στῦλοι*) ale Bisericii creştine (alături de Petru şi Ioan); aici el se intitulează cu smerenie *robul lui Dumnezeu şi al Domnului Iisus Hristos* (*θεοῦ καὶ κυρίου ’Ιησοῦ Χριστοῦ δοῦλος*), sugerînd astfel de la început destinatarilor săi nevoia unei supuneri totale şi necondiţionate faţă de vrerea divină. În legătură cu această intitulaţie, a fost formulată de cîţiva exegeţi (*e.g.* Jacqueline Assaël et Élian Cuvillier, „À propos de la traduction de L’Épître de Jacques, chapitre 1, verset 1, *’Ιακοβος θεοῦ καὶ κύριου ’Ιησοῦ Χριστοῦ δοῦλος*”, *Eruditio antiqua* 2, 2010, p.189-197) ipoteza că, de fapt, Iacob se declară aici doar rob al lui Iisus, desemnat ca *Dumnezeu şi Domn* (*θεὸς καὶ κύριος*), la fel ca în alte locuri, un argument filologic fiind acela că, în lipsa articolului hotărît, cele două epicleze divine pot fi interpretate ca alcătuind o unitate, augmentînd astfel hristologia scrisorii lui Iacob; această ipoteză pare a fi susţinută de interpretarea şi traducerea similară a intitulaţiei de către Pseudo-Andrei din Creta, sec. VII-VIII, (cf. Pseudo-André de Crète, *Un éloge de Jacques le frère du Seigneur*, Édition, traduction et notes critiques par J. Noret, Éditeur Institut pontifical d’études médiévales, Toronto, 1978, p. 44-45), precum şi de traducerea hieronimică, *Iacobus Dei et Domini nostri Christi servus*. Precizăm că toate versiunile româneşti se conformează traducerii tradiţionale, care distinge cele două ipostaze divine. ♦Aşa cum se precizează în formula de adresare (*ταῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ*), destinatarii acestei epistole erau creştini de origine iudaică din cele 12 triburi originare, dispersaţi, fie după martiriul Sf. Ştefan, fie, cel mai probabil, după persecuţiile din timpul lui Irod Agrippa I (44 d.Hr.), cărora Iacob li se adresează de 15 ori în cuprinsul scrisorii cu apelativul fraţilor (*ἀδελφοί*), curent la evreii din secolul I d.Hr.; un argument în favoarea acestei ipoteze sînt şi cele 40 de aluzii la Vechiul Testament, care nu ar fi avut efectul scontat dacă cititorii epistolei nu ar fi fost cunoscători ai scrierilor veterotestamentare. ♦ Formula de salut din finalul versetului grec, *χαίρειν* (lat. *salutem*) este tradusă fidel în BIBL.1688 (*să se bucure*!), dar în NTB 1648 e redată

prin închinăciune, fapt explicat de Al. Gafton prin diferenţa de opţiune a traducătorilor celor două versiuni româneşti: versiunea NTB este orientată spre nevoile şi înţelegerea cititorului, versiunea BIBL.1688, spre fidelitatea faţă de textul grec (Alexandru Gafton, *Particularităţi ale traducerii în Biblia de la Bucureşti şi în Noul Testament de la Bălgrad. Cu ilustrări din Epistola lui Iacov*, în „Limba română", anul LX. Editura Academiei, Bucureşti, 2011, p. 264). Observăm în majoritatea versiunilor româneşti opţiunea pentru adecvarea la textul grec: *bucurie* (BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.ŞAGUNA), *să se bucure* (BIBL.1914), voie bună (BIBL.RADU-GAL.); versiunile BIBL.CORN. şi BIBL.ANANIA, fidele textului latin, traduc prin *sănătate*, respectiv, *salutare*.

1:2-4

Problema abordată în aceste versete, care pot fi considerate nucleul epistolei, este rezistenţa în faţa ispitelor, respectiv consecinţa ei benefică, o viaţă creştină perfectă şi completă. Pericolul iminent care ameninţa integritatea creştină este desemnat de autor prin cuvîntul *ispite* (*πειρασμοί*), iar atributul *felurite* (*ποικίλοι*), asociat acestui substantiv, are sens calitativ, mai puţin cantitativ, referindu-se la diversitatea ispitelor, nu dintr-un anume segment de viaţă, ci din întreaga existenţă umană. Iacob nu clarifică însă noţiunea de ispită, dar constată mai departe (versetele 13-14) că ea nu vine de la Dumnezeu, ci este generată de *dorinţele* (*ἐπιθυμίαι*) umane. În opinia lui Iacob, ispita este *punerea la încercare* (*τὸ δοκίμιον*) a credinţei. A fi ispitit înseamnă a fi *încercat* (*δόκιμος*), rezultatul încercării credinţei fiind *răbdarea* (*ὑπομονή*), utilă nu în sine, ci în atingerea unui scop definit: *pentru ca voi să fiţi desăvârşiţi şi integri, nelipsindu-vă nimic* (versetul 4-versiunea modernă) - se poate observa că în acest enunţ Iacob a condensat de fapt finalitatea întregului său demers epistolar. ♦ În versetul 2, în BIBL.1688 apare slavonismul arhaic *dodeiele* ('necazuri, supărări', DLR *s.v.*) ca echivalare a grecescului *πειρασμοί* (lat. *tentationes* 'rîncercări ispite'), întîlnit în forma de singular, *dodeială*, şi în versetul 12 (*Fericit bărbatul carele rabdă dodeiala*) şi susţinut în versetul 13 de verbul *a se dodei* ('a fi deranjat, supărat', DLR *s.v.*), traducere a verbului grec *πειράζεσθαι* (lat. *tentare* 'a pune la încercare, a ispiti'): *Nimeni dodeindu-să, să nu zică că „de la Dumnezeu mă dodeiesc*"; e drept că în verstul 3, întîlnim substantivul *ispită* (*Ştiind că ispita credinţei voastre lucrează îngăduială),* dar ca echivalare a grecescului *τὸ δοκίμιον* 'punere la încercare' (lat. *probatio*), iar verbul *a ispiti* e folosit chiar în acelaşi context (versetul 13) cu *a se dodei* (*Nimeni dodeindu-să, să nu zică că „de la Dumnezeu mă dodeiesc*", *pentru că Dumnezău neispititoriu iaste de rele şi pre nimenea el nu ispiteaşte*). Observăm însă că NTB 1648 foloseşte constant în toate aceste contexte substantivul *ispită* şi verbul *a ispiti,* soluţie considerată în principiu nepotrivită, dar opţiunea pentru utilizarea unui singur termen, apreciat ca fiind accesibil receptării, dovedeşte grija traducătorului de a nu-şi deruta cititorul; se crede că opţiunea BIBL.1688 pentru folosirea a doi termeni, care ar putea genera o anume confuzie la nivelul receptării (chiar dacă ei prezintă unele afinităţi semantice) atestă preocuparea revizorilor versiunii muntenești (care s-au folosit de cea ardelenească a NTB) de a pune bazele unei viitoare corespondenţe între posibilităţile expresive ale limbii române şi cele ale limbilor din care se traducea, urmărind o cît mai fidelă adecvare la textul grecesc (Alexandru Gafton, *op.cit.*, p. 269-270).

1:5-8

Ideea din aceste versete este aceea că izvorul adevăratei înţelepciuni este Dumnezeu, cel ce o oferă *cu simplitate* (*ἁπλῶς*) şi *fără a dojeni* (*μὴ ὀνειδίζοντος*) tuturor celor care, lipsiţi de ea, i-o solicită cu încredere. În opinia lui Iacob, faptul de a cere *cu încredere* (*ἐν πίστει*) este opusul comportamentului duplicitar al celui ce contestă integritatea fiinţei şi a faptei lui Dumnezeu. Omul şovăitor (*ἀνὴρ δίψυχος*) este creştinul aflat în conflict cu el însuşi, incapabil de o alegere definitivă, fiindcă nu are încredere nici în bunătatea, nici în devotamentul lui Dumnezeu; este *nestatornic* (*ἀκατάστατος*) în toate, asemenea *valului mării* (*κλύδων θαλάσσης*), veşnic agitat şi aruncat de vînturi, fiind mereu în pericol de a ceda ispitei. Condiţia răbdării este înţelepciunea (*σοφία*),care, conform credinţei veterotestamentare, acceptă voia lui Dumnezeu şi stă la baza încrederii în el (despre conceptul de înţelepciune în *Epistola lui Iacob*, *vide*: J. A. Kirk, *The Meaning of Wisdom in James*, în *New Testament Studies* 16, (1969), p. 24-38; Andrew Chester, Ralph P. Martin, *The Theologie of the Letters of James, Peter and Jude*, Cambridge University Press, 1996, p. 38-39).

1:9-11

Iacob continuă ideea din versetele anterioare cu privire la încrederea în Dumnezeu ca bază a înţelepciunii, verificînd aplicarea acestui principiu în situaţii concrete ale vieţii. Vorbind despre *fratele cel umil* (*ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινός*) şi despre *bogat* (*πλούσιος*), Iacob ia în considerare diviziunea socială caracteristică vremii şi în parte congregaţiei creştine, atenţionînd asupra importanţei înţelepciunii şi răbdării în păstrarea integrităţii, în condiţiile efemere de viaţă. Noţiunea cheie din aceste versete este exprimată de verbul *a se mîndri* (*καυχᾶσθαι*), autorul oferind un contrast aparent surprinzător în recomandarea aplicării ei (versetele 9-10): *Fratele cel umil să se mîndrească cu înălţarea sa, Iar cel bogat, dimpotrivă, cu umilinţa sa* (versiunea modernă); prin recursul la acest paradox, Iacob propune o nouă judecată de valoare, reconfortîndu-l pe sărac prin evocarea înălţimii (*ἐν τῷ ὕψει*) şi demnităţii pe care i-o conferă starea lui umilă şi avertizîndu-l pe bogat asupra caducităţii stării lui înfloritoare(*fiindcă el se va trece ca floarea ierbii*), avertisment întărit persuasiv de comparaţia cu vestejirea florii şi dublat, implicit, de îndemnul la smerenie, frecvent şi în Psalmi.

1:12

Versetul conţine ideea de *macarism* (<gr. *μακάριος* 'fericit'), formulată aidoma unui proverb, cu privire la fericirea celui

ce rezistă neclintit în faţa încercării, stare hărăzită de Dumnezeu şi încununată de el, în perspectivă escatologică, cu promisiunea vieţii veşnice. Se poate spune că acest verset reprezintă, sub raport ideatic, apogeul persuasiv al versetelor anterioare.

1:13-15

În aceste versete, autorul epistolei clarifică originea ispitelor, interzicînd categoric o afirmaţie blasfemică de tipul *De Dumnezeu sînt ispitit* (*Ἀπὸ θεοῦ πειράζομαι*), în virtutea convingerii că Dumnezeu nu poate ispiti pe nimeni la rele. În versetul 13, remarcăm *hapax*-ul *ἀπείραστος* („neispitit"), creaţie a autorului, adjectiv verbal calchiat de Hieronim prin substantivul *intentator* („neispititor"); în ambele limbi, cuvîntul e însoţit de un determinant genitival (gr. *κακῶν*; lat. *malorum*), care poate fi interpretat, sub raport sintactic, ca genitiv obiectiv(în sensul „Dumnezeu nu ispiteşte la rele") sau subiectiv (în sensul „relele nu-l ispitesc pe Dumnezeu"). În versiunile româneşti, sensul enunţului *ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν* (lat. *Deus enim intentator malorum est*) a fost înţeles şi tradus în mod diferit, în funcţie de interpretarea obiectivă sau subiectivă dată genitivului: *că Dumnezău nu-i ispititoriu spre rău* (NTB 1648), *pentru că Dumnezău neispititoriu iaste de rele* (BIBL.1688), *că Dumnezeu nu easte ispititoriu celor răi* (BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.ŞAGUNA), *că Dumnezeu este neispitit de rele* (BIBL.1914), *pentru că Dumnezeu nu poate să fie ispitit de rele* (BIBL.RADU-GAL.), *pentru că Dumezeu e la adăpost de ispita răului* (BIBL.ANANIA); se observă o opţiune majoritară pentru interpretarea subiectivă a genitivului, pe care o susţine şi versiunea noastră (*căci Dumnezeu nu poate fi ispitit de rele*), motivată şi de sensul adversativ al enunţului următor: *iar el însuşi nu ispiteşte pe nimeni* (gr. *πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα*; *ipse enim neminem tentat*) ♦ Exonerîndu-l pe Dumnezeu de orice acuzaţie falsă privind ispitirea, Iacob precizează originea ispitei, care nu constă într-o realitate supraumană, ci rezidă în omul însuşi, izvorînd din *dorinţă* (*ἐπιθυμία*) lui. În tradiţia dialecticii antice, epistolierul construieşte în versetul 15 un raţionament bazat pe relaţia cauză-efect: *doriţă* > *păcat* > *moarte* (*ἐπιθυμία* > *ἁμαρτία* > *θάνατος*), în care evoluţia de la cauză la consecinţa ei nefastă este ilustrată prin cele două etape ale procesului natural al naşterii: zămislirea (*τίκτει*) şi naşterea.

1:17-18

În versetul 17, pentru a realiza antiteza între omul şovăitor şi statornicia lui Dumnezeu, ca realitate perenă a bunătăţii, autorul configurează viziunea cosmologică a unui Dumnezeu stăpîn al universului, care rămîne însă imuabil în celesta-i guvernare, neparticipînd la schimbările specifice aştrilor: sînt folosiţi aici doi termeni care pot desemna şi anumite schimbări astrale, precum *παραλλαγή* (mutaţia ciclică a stelelor pe bolta cerească) şi *ἀποσκίασμα* (umbra proiectată de lună pe pămînt). ♦ În versetul 18, verbul *ἀπεκύησεν* (lat. *genuit*) se referă la actul creator al lui Dumneze, care a dat viaţă comunităţii credincioşilor creştini, prin intermediul *cuvîntului adevărului* (gr. *λόγῳ ἀληθείας*; lat. *verbo veritatis*), Evanghelia, în dorinţa ca aceştia să-l propovăduiască în lume. Deosebit de sugestivă este aici ceea ce am numi metafora „pîrgii", prin care Iacob îi aseamănă pe creştinii chemaţi la viaţă de cuvîntul zămislitor, primului rod al anului (gr. *ἀπαρχή*), care, în tradiţia antică, era proprietatea stăpînului; ideea implicită acestei metafore este aceea că viaţa creştinului este proprietatea legitimă a lui Dumnezeu şi lui trebuie să-i fie dedicată. În limba română, cuvîntul de origine slavă *pîrgă* (sau *pîrg*) desemna atît starea iniţială a coacerii roadelor, cît şi primele roade; el apare ca traducere a lui *ἀπαρχή* în unele versiuni româneşti ale acestui verset: *ἀπαρχή*: *Carele din voia Lui născu pre noi, cu cuvîntul adevărăriei, ca să fim pîrga faptelor Lui* (NTB 1648), *Fiindcă astfel a fost voinţa lui, el ne-a născut prin cuvîntul adevărului, ca să fim o pîrgă a făpturilor lui* (BIBL.RADU-GAL.), *El întru libera Sa voinţă ne-a născut prin cuvântul adevărului, pentru ca noi să fim un fel de pârgă a făpturilor Sale* (BIBL.ANANIA).

1:22

În BIBL.1688, remarcăm la sfîrşitul versetului, sintagma *prelăstindu-vă pre voi*, traducere a grecescului. *παραλογιζόμενοι ἑαυτούς*; verbul de origine slavă, *a prelăsti* (cu variantele *a prilosti*, *a prilesti* < sl. *prělistiti*) are sensul 'a amăgi, a înşela', acoperind doar parţial semantismul grecescului. *παραλογιζόμαι* 'a înşela/ amăgi pe cineva printr-un fals raţionament'.

1:23

În acest verset, o anume problemă a pus traducătorilor sintagma *τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ* (lat. *vultum nativitatis suae*), în compararea creştinului care ascultă cuvîntul lui Dumnezeu, dar nu-l pune în practică, cu bărbatul care-şi priveşte fugar chipul în oglindă, fără a lua prea mult seama la el. În versiunile româneşti, sintagma respectivă este echivalată în variantele: *faţa firiei* (CB, CV), *firea feaţii sale* (NTB1648), *obrazul naşterii lui* (BIBL.1688), *faţa naşterii sale* (BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.ŞAGUNA), *faţa sa trupească* (BIBL.1914), *faţa firească* (BIBL.CORN., BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA); e vorba de fizionomia cu care cineva a fost dăruit la naştere, de aceea, pentru mai mult inteligibilitate, am optat pentru traducerea *chipul din născare.*

Capitolul al 2-lea

2:1-10

În aceste versete, autorul recomandă lectorilor să se ferească de păcatul de a-şi trata semenii în funcţie de condiţia lor socială. În acest scop, el crează verbul *προσωπολημπτεῖν* ('a fi părtinitor, a face discriminare între persoane'), care calchiază expresia ebraică „a ridica faţa, a privi chipul" celui care s-a prosternat în faţa regelui, în semn de favoare şi bunăvoinţă, şi, de la acest sens pozitiv, a evoluat spre desemnarea atitudinii reprobabile de părtinire

şi favoritism, mai ales în instanţă; traducerea latină a verbului, *personas accipere,* aparţine limbajului juridic (în stipulaţiile legale se interzicea practicarea oricărei discriminări între persoane), de unde a fost preluată şi în vocabularul religios (cf. Augustin, *Psalmus contra partem Donati*, 2: *Foeda est res causam audire et personas accipere*-„E un lucru urît să prezidezi un proces şi să faci discriminare între persoane; Thomas Aquinas, *Summa Theologiae*, II, 2, 63: *Sed personarum acceptio prohibetur Deut. I, ubi dicitur,non accipietis cuiusquam personam. Ergo personarum acceptio est peccatum*- „Însă discriminarea persoanelor e interzisă în Deut.I, unde se spune: „să nu discriminaţi persoana cuiva!". Prin urmare, discriminarea persoanelor este un păcat.); se crede că sensul juridic al latinescului *persona* (un împrumut etrusc, desemnînd la origine masca actorului, apoi individul, ca entitate juridică) a fost preluat ulterior şi de grecescul *πρόσωπον* (cf. A. Ernout, A. Thomas, *Dictionnaire étymologique de la langue latine*. Éditions Klincksieck, Paris, 1985, p. 500). În traducerile româneşti, verbul apare echivalat în variante apropiate de semantismul verbului grec: *a căuta în faţărie* (NTB 1648), *a face faţărie* (BIBL.1688), *a se uita la faţă* (BIBL.MICU), *a se uita la faţa omului* (BIBL.RADU-GAL.), *a căuta la faţa omului* (BIBL.CORN.), a căta cu părtinire la faţa omului (BIBL.ANANIA).

2:21-26

În sprijinul ideii că, în lipsa faptelor credinţa e moartă, Iacob recurge la două fapte pilduitoare din istoria ebraică: cea dintîi este a patriarhului Avraam, care nu a pregetat să-şi jertfească fiul, atunci cînd Dumnezeu i-a pus la încercare credinţa (Fac. 22); a doua este fapta prostituatei Rahab, care i-a salvat pe israeliţii veniţi ca iscoade la Ierichon, devenind astfel un exemplu de îndreptăţire atît prin credinţă (Evr. 11:31), cît şi prin fapte. ♦ În versetul 22, pentru a pune în lumină strînsa legătură dintre credinţă şi faptele celui credincios, autorul foloseşte verbul *συνήργει* (lat. *cooperabatur*), care desemnează prin prefixul *συν-* („împreună cu, alături de") o colaborare concertată în vederea reuşitei unei acţiuni; în BIBL.1688, remarcăm grija pentru traducerea exactă a verbului prin expresia *împreună-ajutoriia.*

Capitolul al 3-lea

3:1-2

Revenind la o recomandare anterioară (cap. 1:26), privitoare la înfrînarea limbii, autorul o reia si o dezvoltă în prima parte a acestui capitol (vers. 1-12). Începe prin a atrage atenţia asupra grelei răspunderi pe care o incumbă funcţia de învăţător: *Să nu fiţi mulţi [dintre voi] învăţători, fraţii mei, ştiind că [noi, învăţătorii] vom primi o pedeapsă mai mare*! (versiunea modernă). Din această recomandare se poate deduce atît importanţa acestei funcţii în ochii creştinilor, cît şi orgoliul multora dintre ei de a accede la ea, deşi numai Duhul sfînt putea acorda această calificare (cf. Efes., 4:11); avertismentul privind pedeapsa mai mare a învăţătorilor are în vedere faptul că în faţa lui Dumnezeu există anumite grade de răspundere, iar cei rînduiţi să-i înveţe pe alţii vor fi răspunzători atît pentru purtarea lor, cît şi pentru influenţa exercitată asupra celorlalţi (*vide et* Matei 23:14); în versetul al doilea, Iacob sugerează că numai creştinul capabil să greşească mai puţin decît semenii săi şi, mai ales, să-şi înfrîneze limba, e apt să fie învăţător.

3:6

În acest amplu verset, vituperînd păcatul neînfrînării limbii, autorul recurge la metafora limbii- foc şi la hiperbola conflagraţiei existenţiale iscate de ea, enumerînd dezastrele pe care le poate produce micul organ somatic în existenţa omului. Enunţul incipital *Καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, κόσμος τῆς ἀδικίας* (lat. *Et lingua ignis est, universitas iniquitatis*) pare să fi generat în versiunile româneşti o anume dificultate de înţelegere şi traducere a sintagmei *κόσμος τῆς ἀδικίας*: dacă în NTB 1648 ea este bine înţeleasă şi tradusă (*Limba focu e, şi-i lumea nedereptăţiei*), nu acelaşi lucru se poate spune despre traducerea din BIBL.1688 (*şi limba-focul, podoaba nedireptăţii*), care foloseşte, în mod greşit în acest context, sensul originar al substantivului *κόσμος* ('podoabă, ordine'); de la sensul filosofic ('lume, univers') atribuit de Pitagora, care desemna astfel universul ordonat de numere, cuvîntul devine în greaca elenistică şi sinonimul lui *οἰκουμένη* („lumea locuită, comunitatea umană"- cf. PAUL CHANTRAINE, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque*, vol. I-III, Éditions Klincksieck Paris, 1983-1984, p. 570-571); o similară traducere eronată şi aparent oximoronică a sintagmei în discuţie se întîlneşte şi în BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.ŞAGUNA, (*podoaba nedreptăţii*). ♦Expresia *τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως* (lat. *rotam nativitatis nostrae*), complement al verbului *φλογίζουσα* (lat. *inflammat*), are şi ea parte de o percepere şi traducere felurită în versiunile româneşti: *tot împregiurul naşteriei noastre* (NTB 1648), *roata naşterii* (BIBL.1688), *roata naşterii noastre* (BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.ŞAGUNA), *roata firei* (BIBL.1914), *roata vieţii* (BIBL.CORN.), *aria vieţii* (BIBL.RADU-GAL.), *roata lumilor* (BIBL.ANANIA). În greacă există două substantive paronime, distincte doar prin accent: *τρόχος* ('parcurs') şi *τροχός* ('roată'), de unde şi posibila confuzie în BIBL.ANANIA, întrucît traducerea *aria vieţii* se apropie mai mult de sensul primului substantiv; în celelalte traduceri este tradus sensul celui de-al doilea substantiv, prezent de fapt în context, doar că genitivul determinativ *τῆς γενέσεως* a fost înţeles în mod diferit, majoritară fiind traducerea influenţată de versiunea latină.

3:15

În acest verset, încă de la cele mai vechi versiuni româneşti ale epistolei, o problemă de traducere a constituit-o adjectivul *ψυχική*, din tripla determinare adjectivală (*ἐπίγειος*, *ψυχική*, *δαιμονιώδης*) atribuită de autor substantivului *σοφία*, pentru a caracteriza cît mai pregnant înţelepciunea care nu emană de la Dumnezeu. În *Codicele Bratul*, tripleta adjectivală apare în varianta *păminteasca,*

sufletească, drăceasca, acordată cu substantivul *preamîndrie,* o traducere surprinzătoare a substantivului *σοφία*; *în Codicele Voroneţean,* cu acelaşi substantiv, dar în forma de plural, sînt acordate adjectivele *pămenteşti suflete[şti] drăceşti*. NTB 1648, urmînd textul latin al Vulgatei,traduce latinescul *animalis* (echivalentul grecescului *ψυχική*), prin adjectivul *trupească,* traducere corectă, întrucît, în limbajul creştin, adjectivul *animalis* (derivat de la *anima,* cu sensul 'viu, însufleţit'), desemnează ceea ce este carcteristic nivelului existenţial primar, dominat de instincte şi dorinţe trupeşti, devenind antonimul lui *spiritalis/spiritualis* (derivat de la *spiritus,* cu sensul figurat 'spiritual, imaterial'); BIBL.1648, deşi cunoştea versiunea ardelenească a NTB, în virtutea fidelităţii faţă de textul grec, traduce grecescul *ψυχική* prin adjectivul *sufletească*, traducere care nu oferea însă cititorului sensul intenţionat de autor, deoarece şi în greaca creştină, opoziţia *ψυχικός-πνευματικός* era similară celei latine, *animalis-spiritualis*. În celelalte versiuni româneşti întîlnim traducerile: trupească (BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.RADU-GAL.), *sufletească* (BIBL.1914), *supusă îndemnurilor firii pămînteşti* (BIBL.CORN.- traducere explicativă, ca multe altele din această versiune).

Capitolul al 4-lea

4:4

Apostrofarea deosebit de dură de la începutul acestui verset *Μοίχοι καὶ μοιχαλίδες- Adulterinilor şi adulterinelor*) e în spiritul ideii că orice alianţă a credinciosului cu lumea e un soi de adulter spiritual, întrucît lumea, e locul înfruntării acerbe dintre plăcerile şi dorinţele omeneşti şi, mai ales, îi poartă duşmănie lui Dumnezeu, astfel că orice prietenie cu ea devine, implicit, duşmănie faţă de Dumnezeu.

4:5

Citatul din Scriptură redat în acest verset (*Πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα ὃ κατῴκησεν ἐν ὑμῖν*) a fost diferit interpretat încă din vremea Părinţilor Bisericii, existînd, în principiu, trei ipoteze: 1. subiectul verbului *ἐπιποθεῖ* (lat. *concupiscit*) este subînţelesul, care devine *ὁ θεός* şi subiectul propoziţiei relative următoare („Pînă la invidie rîvneşte [Dumnezeu] duhul pe care l-a aşezat în voi"); 2. subiectul verbului *ἐπιποθεῖ* este *τὸ πνεῦμα*, iar cel al propoziţiei relative este *ὁ θεός* („Pînă la invidie rîvneşte duhul pe care [Dumnezeu] l-a aşezat în voi"); 3. subiectul ambelor propoziţii este *τὸ πνεῦμα*, interpretare pe care o atestă şi traducerea hieronimică: *Ad invidiam concupiscit spiritus qui habitat in vobis* („Pînă la invidie rîvneşte duhul care sălăşluieşte în voi"). Ideea care pare a se desprinde cu claritate din citatul Scripturii, în directă legătură cu diatriba lui Iacob din versetele anterioare, este aceea că sufletul uman este sursa tuturor dorinţelor nemăsurate şi invidioase, generate de contactul omului cu lumea. Versiunile româneşti prezintă ultimele două soluţii, doar că majoritatea adoptă lecţiunea *în noi* (*ἐν ἡμῖν*), în loc de *în voi* (*ἐν ὑμῖν* - prezentă în SEPT.FRANKF., BIBL.VEN., urmată şi de VULG.): *spre urgie să pleacă duhul ce viiază întru noi* (NTB 1648), *Spre zavistie pohteşte Duhul carele au lăcuit întru noi* (BIBL.1688), *Spre pismuire pofteşte duhul carele lăcuiaşte în noi* (BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.ŞAGUNA), *Duhul pe care L-a pus Dumnezeu să locuiască în noi , ne vrea cu gelozie pentru Sine* (BIBL.CORN.), *Duhul pe care Dumnezeu l-a sălăşluit în noi ne iubeşte cu zulie* (BIBL.RADU-GAL.), *Spre invidie tinde duhul pe care El l-a sălăşluit întru noi* (BIBL.ANANIA).

Capitolul al 5-lea

5:10-11

După o necruţătoare diatribă la adresa celor bogaţi, autorul revine la tonul persuasiv fratern, propovăduind din nou răbdarea şi cerînd să se urmeze pilda proorocilor; este invocat exemplul lui Iov, patriarhul din Idumeea, prototipul celui drept pus la grele încercări de Satana (pierderea bunurilor, a copiilor, a prietenilor, boală), cu îngăduinţa lui Dumnezeu, rezistînd însă la toate neclintit în credinţă, pînă ce Dumnezeu s-a îndurat şi l-a reabilitat, cerîndu-i să nu-i judece hotărîrile cu mintea sa de om (Ezechiel 14:14-18).

5:14

Îndemnul adresat în acest verset bolnavilor de a apela la preoţi spre a primi oncţiunea tămăduitoare are legătură cu activitatea iniţială a apostolilor, trimişi de Iisus la cei suferinzi în acest scop (cf. Marc. 6:13: „ungeau cu ulei pe mulţi bolnavi şi îi tămăduiau"); de atunci, Sfînta Taină a Maslului se oficiază pentru cei bolnavi ca un ritual de vindecare, pentru a le reda sănătatea fizică, socotită dar de la Dumnezeu şi semn al acţiunii sale divine.

5:16

Acest verset a făcut obiectul a numeroase studii, în care sînt comentate rădăcinile iudaice ale scrisorii (Cf. P. L. Bartlett, *The Epistle of James as a Jewish Christian Document*, în *Achtemeier SBL Seminars Papers*, II, 1979, p. 173-186; M. Dibelius, *Der Brief des Iacobus*, Götingen, 1964, p. 303-304). Conciliul de la Trent a desemnat versetul drept bază scripturală a penitenţei. În opinia lui Frédéric Manns, el ar merita să figureze între citatele biblice care justifică sacramentul penitenţei, opinie împărtăşită şi de alţi comentatori, care cred că ideea confesiunii păcatelor are incontestabile rădăcini iudaice (cf. Frédéric Manns, *Confessez vos péchés les uns aux autres. Essai d'interprétation de Jacques 5:16*, în „Revue des Sciences Religieuses", année 1984, volume 58, numéro 58-4, p. 241; J. Cantinat, *Les Épîtres de Saint Jacques et de Saint Jude*, J. Gabala, Paris, 1973, p. 244; B. H. Davids, *The Epistle of James. A Commentary on the Greek Text*, Grand Rapids, 1982, p. 191).

5:17-18

Ultimul personaj veterotestamentar invocat de Iacob este proorocul Ilie (ebr. *Eliyah*; gr.*Ἠλίας*), exemplu pilduitor al puterii rugăciunii şi al credinţei neclintite în Dumnezeu, la

care dorea să-i reîntoarcă pe semenii săi, înclinaţi spre idolatrie din porunca regelui Ahab; spre a-i pedepsi şi a le arăta puterea divină, Ilie s-a rugat pentru o secetă necruţătoare, care a pustiit pământul şi a secerat mii de vieţi, pînă ce, cuprins de milă, s-a rugat din nou şi ploaia a revenit pe pământ (cf. 3Reg. 17-20).

ÎNTÎIA EPISTOLĂ A LUI PETRU CĂTRE TOŢI CREDINCIOŞII

COMENTARII

de Mihai Vladimirescu

Capitolul 1

1:1

BIBL.1688 *nemearnicilor răsipirei* traduce sintagma din limba greacă *παρεπιδήμοις διασπορᾶς*. Sensul primului termen grecesc este acela de 'străin', ca locuitor vremelnic al unui anumit spaţiu. În viziunea creştină, împărtăşită, desigur, şi de autorul epistolei, termenul este folosit şi pentru a-i desemna pe creştini ca trecători prin lume (BDAG, p. 775). Cel de-al doilea termen, *διασπορά*, are sensul primar de 'împrăştiere' sau 'risipire' şi, din punct de vedere istoric, se referă la emigraţia iudaică de pe teritoriul biblicului Israel. Cuvîntul aparţine sferei elenistice, neavînd un corespondent exact în limba ebraică. În contextul de faţă, însă, autorul are în vedere nu doar răspîndirea creştinilor, noul popor ales, în lumea greco-romană. Mai mult decît atît, termenul *Diaspora* se identifică cu lumea, în general, casa vremelnică a creştinilor, spre deosebire de adevărata lor patrie, cea cerească (EDNT, 1, p. 312). ♦ Toponimul Asia se referă la o provincie romană aflată în vestul peninsulei Asia Mică, pe locul fostului regat al Pergamului, lăsat moştenire Romei de regele Attalus al III-lea. Dacă după crearea provinciei, în anul 133 î.Hr., capitala ei a fost stabilită la Pergam, în vremea lui Octavianus Augustus reşedinţa consulului se afla la Efes (BAKER, p. 216).

1:4

Cuvîntul *moştenire*, folosit şi de BIBL.1688 pentru a traduce grecescul *κληρονομίαν*, desemnează o noţiune preferată de literatura neotestamentară şi, mai tîrziu, de cea patristică, pentru a descrie darul mîntuirii, făcut de Dumnezeu celor care cred în el. Autorilor scrierilor ce alcătuiesc Noul Testament termenul de moştenire le era familiar, datorită prezenţei sale în gîndirea iudaică. În Vechiul Testament, moştenirea poporului ales este, în primul rînd, pămîntul Canaanului; ulterior, noţiunea s-a extins, spiritualizîndu-se şi ajungînd să desemneze binecuvîntările, în general, pe care Dumnezeu le revărsa asupra credincioşilor (UBS, p. 17). Această detaşare de spaţiul geografic în sine este lesne sesizabilă din faptul că referirea la ideea de moştenire vine la doar cîteva fraze distanţă de menţionerea risipirii geografice a comunităţii creştine, departe de vechiul Canaan (HERMENEIA, PETR., p. 96). ♦ Tîlcuind versetul, Didim cel Orb scrie: „Pentru a arăta că moştenirea fericiţilor rămîne pe veci, Petru o numeşte incoruptibilă şi netrecătoare, demonstrînd prin aceasta că este o moştenire pură şi divină care va rămîne nepătată în ochii acelor care nu se îngrijesc pentru bogăţia prezentă, ştiind că au ceva mai bun şi veşnic ce îi aşteaptă" (DIDIM, col. 1756).

1:6

Traducerea din BIBL.1688 este greoaie pentru cititorul modern şi, în plus, redă eronat sensul urmărit de autor. Din păcate, această variantă a fost preluată şi în BIBL.1914 şi ajuns pînă la BIBL.1990, în ciuda faptului că BIBL.1936 oferă o traducere corectă. Greşeala traducătorilor constă în alăturarea adverbului *puţin* (gr. *ὀλίγον*) de verbul *bucuraţi-vă* (gr. *ἀγαλλιᾶσθε*); deşi topica frazei poate fi înşelătoare, cele două cuvinte sînt esenţial incompatibile, cîtă vreme verbul grecesc are sensul de 'a se bucura foarte mult', 'a exulta' (BDAG, p. 4).

1:8

BIBL.1688 *neştiind* redă grecescul *οὐκ εἰδότες*, construcţie care apare, sub această formă, numai în ERASMUS şi BYZ. În NA, ediţie critică modernă a Noului Testament, varianta adoptată pentru textul grecesc original este *οὐκ ἰδόντες*, variantă care era vehiculată şi în epoca traducerilor vechi româneşti. De pildă, MICU traduce *nevăzîndu-L*, abandonînd, aşadar, traducerea din BIBL.1688. De altfel, această variantă, adoptată de MICU, va fi urmată şi de ediţiile româneşti ulterioare.

1:9

BIBL.1688 *săvîrşitul* traduce grecescul *τὸ τέλος*. Sensul termenului original este, însă, în acelaşi timp acela de 'sfîrşit' ca încheiere, punct terminus, dar şi de rezultat sau scop (DBLG, 5465). În acelaşi timp, sensul verbului

κομιζόμενοι, folosit în acest verset şi tradus de BIBL.1688 prin *luînd*, este şi acela de a colecta o plată sau o răsplată, motiv pentru care unii traducători au fost tentaţi să redea sintagme precum *preţul credinţei voastre* (BIBL.1936) sau *răsplata credinţei voastre* (BIBL.1990). Totuşi, după cum subliniază şi WBC, PETR., p. 35, o astfel de metaforă este neaşteptată pentru contextul dat şi este greu de crezut că autorul a urmărit să reliefeze altceva decît ideea de finalitate a credinţei.

1:11

Versetul ridică probleme de ordin gramatical, în versiunea greacă originală, în special în ceea ce priveşte sensul construcţiei din debut, *τίνα ἢ ποῖον καιρὸν*, tradusă de BIBL.1688 prin *în ce au în care vreme*. MICU traduce sintagma prin *în carea şi în ce fealiu de vreame*, în aceeaşi manieră redînd textul original şi FILOTEI (cu *timp*, în loc de *vreame*), ŞAGUNA şi BIBL.1914., CORN. *ce vreme şi ce împrejurări* este o traducere explicativă, la fel ca şi ANANIA *timpul şi împrejurările*. De notat traducerea *what person or time*, din NASB, care presupune că *τίνα* s-ar referi la 'cineva', iar nu la 'ceva'. Deşi posibilă (vezi UBS, PETR., p. 28), o astfel de interpretare a sensului termenului grecesc nu este susţinută decît de un mic număr de comentarii de specialitate.

1:12

Autorul subliniază faptul că darul profetic al proorocilor veterotestamentar nu era menit să producă efecte asupra propriilor lor persoane. Beneficiarii ultimi ai profeţiilor aveau să fie tocmai contemporanii lui Petru, aşadar cei care fuseseră martori direcţi sau indirecţi au morţii şi învierii lui Iisus Hristos. Prin propovăduirea Evangheliei, Petru şi ceilalţi apostoli îi făceau părtaşi pe ascultători la împlinirea profeţiilor în persoana lui Iisus (NAC, PETR., p. 74). ♦ BIBL.1688 traduce prin *au vestit voao cu Duhul Sfînt* o construcţie din limba greacă în care predicatul este redat prin verbul *εὐαγγελισαμένων*, o formă de participiu a lui *εὐαγγελίζω*. Acest verb are sensul primar de 'a spune veştile cele bune' (DBLG, 2294) dar s-a consacrat ca termen tehnic pentru predicarea, propovăduirea Evangheliei ('a evangheliza'). Traducerea din MICU, *bine au vestit*, surprinde sensul primar, în vreme ce CORN., ANANIA şi BIBL.1990 *v'au propovăduit Evanghelia* redau cel de-al doilea sens, specializat.

1:17

BIBL.1688 traduce prin *a nemerniciei voastre vreme* sintagma *τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον*. Construcţia din textul original are în centrul termenul *παροικία*, cuvînt care desemnează starea unei persoane care se găseşte într-o localitate, zonă sau ţară străină. În acest sens, termenul se referă, de pildă, la starea poporului israelit în Egipt. În sens figurat, cuvîntul are în vedere lumea creată şi viaţa pămîntească, în general, ca mediu temporar şi străin pentru creştini, spre deosebire de patria lor reală, cea cerească (BDAG, p. 779). MICU traduce *vreamea vieţii voastre*, neacordînd o atenţie aparte termenului grecesc amintit, această traducere ajungînd şi în BIBL.1914. În NT. NITZ., însă, regăsim varianta *timpul vremelniciĭ voastre*, traducere ce scoate în evidenţă sensul figurat al termenului, la fel cum o fac şi traducerile din BIBL.1874 (care redă *înstrăinărei*), CORN. (*pribegiei*) sau RADU-GAL. (*vremelniciei*). ANANIA traduce, de asemenea, prin *zilele vremelniciei voastre*.

1:22

Traducerea din BIBL.1688 *den curată inimă* redă în mod corect construcţia din textul grecesc original *ἐκ καθαρᾶς καρδίας*. Adjectivul *καθαρᾶς* apare în ERASMUS şi BYZ.2006, dar se regăseşte doar între croşete în NA (de altfel, ediţiile mai vechi ale versiunii Nestle-Aland îl menţionează doar în note, ca variantă textuală; vezi ediţia a 23-a, de pildă). Aşadar, prezenţa, respectiv absenţa adjectivului în diversele variante textuale ale Noului Testament explică şi diferenţele dintre traducerile româneşti. Astfel, CORN. traduce *din toată inima*, la fel ca şi RADU-GAL., ANANIA sau BIBL.1990, în vreme ce NT.NITZ. omite complet adjectivul, redînd *din inimă*. MICU, FILOTEI, ŞAGUNA şi BIBL.1914 rămîn, însă, fidele traducerii din BIBL.1688 şi NT.1648.

1:24-25

Autorul citează, în aceste două versete, pasajul din Is. 40:6-8, omiţînd, însă, o parte din versetul Is. 40:7, ceea ce este probabil să indice că Petru a avut în vedere textul Septuagintei. Cu toate acestea, există anumite diferenţe – minore, ce-i drept – chiar şi între *Septuaginta* şi citatul petrin (WBC, PETR., p. 77). Mai trebuie notat şi faptul, neobişnuit pentru autorii neotestamentari, că citatul scripturistic invocat nu este introdus printr-una dintre formulele consacrate, precum 'este scris', ci se înscrie direct în argumentaţia autorului, fiind introdus de conjuncţia *διότι* (BIBL.1688 *Pentru căci*) (NAC, PETR., p. 96).

Capitolul al 2-lea

2:1

BIBL.1688 *muzaviriile* redă grecescul *καταλαλιάς*, termen care desemnează calomniile, defăimările, clevetirile, în general vorbirea de rău, şi care nu se mai regăseşte în Noul Testament decît la 2Cor. 12:20 (DBLG, 2896). Totuşi, este de notat şi nuanţa pe care o sugerează HERMENEIA, PETR., p. 144, arătînd că termenul grecesc se referă, mai degrabă, la obiceiul cuiva de a-i desconsidera pe ceilalţi, iar nu la o defăimare directă sau publică.

2:2

Am introdus, între croşete, construcţia *spre mîntuire* întrucît ea se găseşte nu doar în NT. 1648, sub forma *întru spăsenie*, ci şi în mai multe ediţii româneşti, precum şi în NA (*εἰς σωτηρίαν*); construcţia grecească lipseşte, însă, din ERASMUS. În tradiţia biblică românească, este de remarcat absenţa acestei sintagme din BIBL.1874, în vreme ce în ale

limbi moderne, ea lipseşte, printre altele, din celebra KJV.

2:6-7

De notat faptul că atît în BYZ.2006, cît şi în NA, secţiunea finală a versetului 7, şi anume al doilea citat (de fapt, parafrază; vezi *infra*), se află în debutul versetului 8. Ediţiile vechi româneşti rămîn, în general, fidele dispunerii textului din BIBL.1688, dar BIBL.1914 şi cele ulterioare adoptă forma care se regăseşte şi în ediţiile critice moderne. ♦ Petru face, din nou, apel la Scripturi, aşadar la ceea ce avea să devină Vechiul Testament, pentru creştini. În primă instanţă, în versetul 6, trimiterea este la un pasaj din cartea profetului Isaia (Is. 28:16), care, în contextul propriu, reprezintă un avertisment divin adresat lui Efraim. Ca şi în epistola de faţă, şi în textul lui Isaia ideea este aceea a unui criteriu după care Dumnezeu îi va judeca pe oameni. Interpretarea petrină care, de altfel, rezonează cu concepţia neotestamentară, în ansamblul ei, este aceea că piatra unghiulară aşezată de către Dumnezeu este, de fapt, Însuşi Iisus Hristos (UBS, PETR., p. 59). Criteriul după care oamenii vor fi judecaţi este gradul credinţei în Hristos. În prima parte a versetului 7, autorul preia din Ps. 118:22 (BIBL. HEBR.; în SEPT., Ps. 117:22), un psalm din categoria Hallel, a psalmilor cîntaţi de către leviţi la sărbătoarea Paştelui iudaic, în timpul sacrificării mieilor. Psalmul în sine, inclusiv pasajul în discuţie, a fost considerat mesianic în iudaism, unde accentul a căzut pe David şi, mai puţin, pe Avraam sau Iacov, în vreme ce pentru creştini el reprezintă una dintre preînchipuirile lui Iisus Hristos în Vechiul Testament (AYBC, PETR., p. 428). În fine, în ultima partea versetului 7 este parafrazat Is. 8:14, însă textul petrin este aproape identic cu cel paulin de la Rom. 9:33, ceea ce indică o tradiţie comună ce a constituit sursa scripturistică pentru citatele din 1 Pt. 2:7 şi, respectiv, Rom. 9:33 (HERMENEIA, PETR., p.161-162).

2:9

BIBL.1688 *norod spre ocrotealã* traduce construcţia *λαὸς εἰς περιποίησιν*, din textul grecesc original. Traducerea noastră este una care caută să redea cît mai exact sensul termenilor din limba greacă, fără a deveni, însă, una explicativă, aşa cum se întîmplă, de pildă, în ANANIA (*popor agonisit de Dumnezeu*). Deşi versetul trimite la pasaje veterotestamentare, precum Ieş. 19:5-6, fiind evident că este vorba despre relaţia intimă dintre poporul ales (Israel, respectiv Biserica) şi Dumnezeu, teonimul nu apare ca atare în textul grecesc. În multe dintre traducerile româneşti, însă (CORN., RADU-GAL., BIBL.1990, ANANIA, deja amintită), construcţia 'de Dumnezeu' este adăugată, pentru a face mai uşor de înţeles pasajul.

2:11

BIBL.1688 *prişleţi* este un vechi cuvînt românesc ce traduce grecescul *παρεπιδήμους*, termen ce îi succede lui *παροίκους*, tradus de BIBL.1688 prin *nemearnici*. Pentru sensurile acestui cuvînt, a se vedea comentariul de la 1Petr. 1:1. Traducerea *călători*, adoptată de CORN., BIBL.1990 sau ANANIA, trebuie acceptată cu unele rezerve, întrucît termenul grecesc, deşi se referă la starea în care se găseşte cel ce trebuie să locuiască, temporar, într-un mediu străin, nu are dinamismul pe care îl presupune noţiunea de călător (BDAG, p. 775; LOUW, 1, p. 132).

2:15

Prin *să înfrînaţi* BIBL.1688 traduce verbul *φιμοῦν*, forma de infinitiv prezent, la diateza activă, a verbului grecesc *φιμόω*. Sensul primar al acestui verb este, într-adevăr, acela de 'a pune botniţă', a lega sau acoperi gura unui animal în aşa fel încît să nu mai poată mînca sau muşca (LOUW, 1, p. 518). Totuşi, cuvîntul a căpătat şi un înţeles secundar, aplicabil oamenilor, şi anume acela de 'a face să tacă', 'a reduce la tăcere', 'a închide gura' (LOUW, 1, p. 402). Dintre traducerile româneşti care observă acest sens secundar amintim NT. NITZ. (*să lăsaţĭ fără cuvênt*), CORN. (*să astupaţi gura*), BIBL.1936 şi RADU-GAL. (*să închideţi gura*; aproape la fel şi în ANANIA).

2:16

Calitatea de oameni liberi, accesibilă tuturor prin răscumpărarea săvîrşită de Hristos, vine însoţită şi de o responsabilitate. În spatele libertăţii astfel dobîndite omul nu-şi poate ascunde răutăţile şi fărădelegile. În sensul petrin, dezvoltat în întreaga doctrină a Bisericii, libertatea apare ca o stare de deplină independenţă faţă de păcat, de rău, astfel încît a o folosi drept scuză pentru săvîrşirea unor fărădelegi echivalează cu a o anula, cîtă vreme starea de păcătoşenie se indetifică tocmai cu sclavia (NAC, PETR., p. 131).

2:18

Am tradus prin *celor nedrepţi* termenul grecesc *τοῖς σκολιοῖς*, care apare în BIBL.1688 sub forma *de cei nesilnici*. În ocurenţa sa din acest verset – una dintre cele numai patru apariţii în Noul Testament –, termenul este unul cu rol practic, menit să-i califice pe stăpînii răi, cărora sclavii trebuie să le slujească la fel ca şi celor buni. Sensul propriu-zis al termenului *σκολιός* este acela de 'îndoit', 'lipsit de verticalitate', dar şi 'ticălos', 'necinstit' sau 'pervers' (TDNT, 7, p. 408).

2:20

BIBL.1688 traduce prin *greşiţi fiind* participiul prezent *ἁμαρτάνοντες*, care are şi sensul de 'păcătuind'. În acest caz, însă, fiind vorba despre situaţia slugilor ai căror stăpîni se poartă rău, nedrept, traducerea adoptată de BIBL.1688, precum şi de noi, reflectă mai bine ideea urmărită de autor. În lumea antică, atît în societatea evreiască, dar şi în cea greco-romană, tratamentul la care erau supuşi sclavii de către stăpîni putea fi unul extrem de dur, în cazul în care cei dintîi nu se achitau de sarcinile trasate sau comiteau acte de indisciplină. Aşadar, dată fiind violenţa pedepselor corporale, sclavul care le îndura fiind nevinovat merita

laudă (AYBC, PETR., p. 521).

2:22

Întregul verset este preluat din Is. 53:9, cu observaţia că Petru foloseşte substantivul *ἁμαρτίαν* (*păcat*), în locul lui *ἀνομίαν* (*fărădelege*), care apare în scrierea proorocului veterotestamentar. Locul amintit din cartea lui Iisus se găseşte în pasajul care descrie suferinţele Robului lui Dumnezeu, fiind ales, aşadar, de către autorul epistolei tocmai datorită caracterului său mesianic (NAC, PETR., p. 142).

2:24

BIBL.1688 *pe lemn* redă *ἐπὶ τὸ ξύλον*, din textul original. Deşi substantivul grecesc desemnează, într-adevăr, lemnul ca material, precum şi orice obiect făcut din lemn, el este folosit în literatura neotestamentară şi ulterioară şi pentru a desemna crucea pe care a fost răstignit Iisus, acesta fiind şi cazul de faţă (HERMENEIA, PETR., p. 201-202).

Capitolul al 3-lea

3:1

Aparent, din modul în care debutează acest capitol, se înţelege că autorul doreşte să sublinieze faptul că relaţiile dintre soţi şi soţii trebuie să urmeze tiparului relaţiilor dintre stăpîni şi sclavi. Totuşi, nu acest lucru este urmărit de Petru; mai degrabă, apostolul subliniază importanţa supunerii voluntare. Nici în cazul sclavilor şi nici în cazul femeilor Petru nu vorbeşte despre existenţa unor mecanisme coercitive, prin care stăpînii sau soţii să-şi impună voinţa. În plus, în ceea ce priveşte supunerea femeilor în cadrul familiei, ea vizează şi un obiectiv pastoral şi misionar, şi anume cîştigarea bărbaţilor necredincioşi înspre comunitatea creştină, prin intermediul soţiilor lor deja creştinate (NAC, PETR., p. 148-150).

3:3

Prin *înfăşurăturile aurului* BIBL.1688 traduce construcţia *περιθέσεως χρυσίων*, din versiunea greacă a Noului Testament. Termenul grecesc redat prin *înfăşurăturile* este *περίθεσις*, un substantiv compus, care, literal, s-ar traduce prin 'punere împrejur' (BDAG, p. 801). În general, bijuteriile de aur erau astfel construite – ca şi astăzi, de altfel – pentru a fi 'înfăşurate' pe degete (inele), pe după gît (lănţişoare), de braţe sau pe glezne. Existau, de asemenea, şi bijuterii sub formă de plase aurite, înfăşurate pe cap asemenea unui batic (ICC, PETR., p. 152).

3:4

BIBL.1688 *omul cel ascuns al inimii* traduce o sintagmă unică în Noul Testament, dar care are mai multe paralele în scrierile neotestamentare, în particular în epistolele pauline. Este vorba despre sinele profund al persoanei, cel care contează în relaţia cu Dumnezeu şi care trebuie pus cu adevărat în valoare, în detrimentul accentului pe podoabele exterioare (UBS, PETR., p. 91; AYBC, PETR., p. 565).

3:6

BIBL.1688 *fii* traduce grecescul *τέκνα*, un substantiv care desemnează, generic, copiii, în sensul de descendenţi (DBLG, 5451). Aşadar, termenul original nu trimite la sexul copiilor, însă traducerile româneşti preferă, în general, ca acolo unde Noul Testament foloseşte acest cuvînt să traducă prin 'fii'. Totuşi, în cazul de faţă, este evident că referinţa este la copiii de sex feminin, de vreme ce Petru se adresează femeilor şi le compară cu Sara, soţia lui Avraam. În consecinţă, deşi traducerea evident corectă din punctul de vedere al semnificaţiei primare a termenului grecesc este 'copii', forma *fiice*, pentru care optează BIBL.1914 sau ANANIA, este de preferat celei din BIBL.1914.

3:7

Topica textului original îl face destul de dificil de redat în limba română, acesta fiind şi motivul pentru care traducerea din BIBL. 1688 este relativ greu inteligibilă pentru cititorul contemporan. Tocmai din acest motiv, traducerile moderne, precum ANANIA sau BIBL.1990 (deşi aceasta preia mult din traducerile sinodale anterioare) operează permutări şi apelează la variante mai puţin literale, căutînd – ca şi traducerea noastră – să surprindă cît mai bine sensul textului grecesc. De pildă, construcţia *ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυναικείῳ* este redată de BIBL.1688 prin *ca celui mai slab vasului muieresc*, în vreme ce noi am tradus prin *precum cu nişte făpturi mai slabe* (vezi ANANIA *ca pe lîngă o fiinţă mai slabă*; BIBL.1990 şi RADU-GAL. *ca fiind făpturi mai slabe*; NT.NITZ. *ca cu o făptură mai slabă*).

3:8

Lui *priimitori* din BIBL.1688 îi corespunde, în traducerea noastră, *binevoitori*, termen ce traduce grecescul *φιλόφρονες*. Cuvîntul apare numai în ERASMUS şi BYZ.2006, regăsindu-se, în traducere, şi în NT. 1648. În NA, însă, corespondentul său este *ταπεινόφρονες*, traducerea acestuia din urmă (*smeriţi*) apărînd în tradiţia biblică românească încă din MICU. De notat că, în cazurile traducerilor în limbi moderne, deşi majoritatea nu se raportează la textul bizantin, în KJV găsim traducerea *courteous*, care redă *φιλόφρονες*, iar nu *ταπεινόφρονες*.

3:10-12

Petru citează aici din cartea Psalmilor, mai precis Ps. 34:12-16, însă în varianta septuagintară (Ps. 33:13-17, SEPT.), cu deosebire că autorul epistolei schimbă persoana verbelor, de la a doua singular, la a treia singular. Este greu de stabilit cauza exactă a acestei diferenţe; poate fi vorba de faptul că Petru a cunoscut un alt text al psalmului, de o citare din memorie sau de o modificare deliberată a pasajului, în scopul obţinerii unui anumit efect. Totuşi, exegeţii au considerat că, dată fiind natura şi anvergura deosebirilor, citarea din memorie pare a fi cea mai

plauzibilă explicaţie (HERMENEIA, PETR., p. 225-226).

3:13

BIBL.1688 *asămănători* traduce grecescul *μιμηταὶ*, plural al substantivului *μιμητής*, care semnifică 'imitator' (DBLG, 3629). Trebuie notat, însă, că acest termen este specific ERASMUS şi BYZ.2006, în NA fiind înlocuit de *ζηλωταὶ* (ANANIA *rîvnitori*). MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, BIBL.1914, dar şi BIBL.1874 rămîn fidele versiunii bizantine şi se înscriu în linia BIBL.1688, în vreme ce NT. NITZ. traduce *rimnitorĭ*, CORN. şi RADU-GAL. *plini de rîvnă*.

3:14-15

Partea a doua a versetului 14 şi versetul 15 reprezintă o aluzie la Is. 8:12-13, în versiunea sa din SEPT. Pasajul veterotestamentar este, însă, modificat uşor, pentru a susţine ideile apostolului Petru (NAC, PETR., p. 172). ♦ Conform gîndirii veterotestamentare, preluată, din acest punct de vedere, şi în Noul Testament, a-l sfinţi pe Dumnezeu înseamnă a-I recunoaşte sfinţenia, a-l lăuda şi a-l sluji în consecinţă (UBS, PETR., p. 106). ♦ BIBL.1688 *Domnul Dumnezău* traduce un fragment care, sub această formă, este specific BYZ. În NA, în loc de 'Dumnezeu' apare 'Hristos' (vezi CORN. *Hristos ca Domn* sau ANANIA *pe Domnul, pe Hristos*).

3:16

BIBL.1688 *dodeiesc* traduce *ἐπηρεάζοντες*, din textul original, un participu al verbului *ἐπηρεάζω*, al cărui sens este acela de 'a maltrata', 'a se purta rău cu cineva' (LOUW, 1, p. 756), dar care implică şi ideea de ameninţare, de vorbire urîtă cu sau despre cineva (DBLG, 2092). ♦ Beda Venerabilul comentează învăţătura acestui verset: „Comportaţi-vă în aşa fel încît aceia care vă ocărăsc pentru că nu pot să vă vadă credinţa şi nădejdea spre o răsplată cerească să poată vedea faptele voastre bune şi să fie ruşinaţi de ele, căci nu pot nega faptul că ceea ce faceţi este bine. Căci este sigur, fraţilor, că aceia care vă dispreţuiesc buna purtare vor fi ruşinaţi atunci cînd judecata de apoi va veni şi vă vor vedea încoronaţi lîngă Hristos, în vreme ce ei sînt condamnaţi, lîngă diavol" (BEDA, col. 57).

3:18

Termenului grecesc *ἔπαθεν*, care apare atît în ERASMUS şi BYZ.2006, cît şi în NA, îi corespunde, în BIBL.1688, *au pătimit*. Interesant este că, deşi întreaga tradiţie biblică românească rămîne fidelă acestei lecţiuni a textului neotestamentare şi, implicit, traducerii din BIBL.1688, odată cu BIBL.1936 şi RADU-GAL. traducerile încep să difere. Astfel, în BIBL.1936 găsim *a suferit (...) moartea*, în aceeaşi direcţie traducînd şi RADU-GAL., dar şi BIBL.1990 sau ANANIA. Explicaţia adăugării termenului 'moartea' stă în faptul că traducătorii BIBL.1936 s-au orientat către o altă tradiţie manuscrisă, în care termenul grecesc menţionat este înlocuit de *ἀπέθανεν*, al cărui sens este, într-adevăr, acela de 'a muri' (HERMENEIA, PETR., p. 240, note). Orientarea către alte tradiţii este vizibilă şi în celelalte diferenţe pe care cititorul le poate lesne observa, în acest verset şi în cele care urmează, între traducerea noastră şi BIBL.1688, pe de o parte, şi ediţiile biblice sinodale în uz (BIBL.1990, respectiv ANANIA).

3:21

BIBL.1688 *întrebare* traduce *ἐπερώτημα*, un *hapax legomenon* în textul original al Noului Testament. Deşi, în general, greaca clasică a reţinut acestui termen sensul de 'întrebare', verbul *ἐπερωτάω*, de la care este format substantivul de faţă, apare în SEPT. şi în Noul Testament cu sensul de 'a cere', 'a se ruga [lui Dumnezeu] pentru ceva' (TDNT, 2, p. 789).

Capitolul al 4-lea

4:2

BIBL.1688 *vremea ceaealaltă* redă construcţia din limba greacă *τὸν ἐπίλοιπον χρόνον… χρόνον*. Traducerea literală a adjectivului întrebuinţat aici, *ἐπίλοιπος*, este aceea de 'rămas [dintr-un întreg]'; aşadar, construcţia se referă la restul existenţei pămînteşti, 'în trup'. Traducerea 'cealaltă vreme' s-a impus în viaţa bisericească ortodoxă românească, sintagmă fiind utilizată ca atare şi în cult, de pildă, în cadrul ecteniei cererilor: „Cealaltă vreme a vieţii noastre în pace şi-ntru pocăinţă a o săvîrşi [...]"

4:3

BIBL.1688 redă prin *limbilor* substantivul *τῶν ἐθνῶν*, termen al cărui sens este acela de 'neamuri', 'popoare', 'naţiuni' (DBLG, 1620), dar care în limbajul biblic are un dublu înţeles. Mai întîi, el se poate referi la creştinii proveniţi din afara iudaismului, aşadar din rîndul a aceea ce gîndirea iudaică, reflectată şi în scrierile veterotestamentare, numea *goyim*, adică lumea non-evreiască, socotită necivilizată şi păgînă (DBLH, 1580). În al doilea rînd, termenul are în Noul Testament şi un sens apropiat de cel strict iudaic, desemnînd, aşadar, păgînătatea ca opusă, de această dată, creştinismului (UBS, PETR. p. 129-130). În acest caz, Petru foloseşte termenul în acest al doilea sens, acela de non-creştini, iar nu de creştini proveniţi dintre non-iudei.

4:4

Traducerea *a curviei* din BIBL.1688 nu surprinde corect sensul termenului corespondent din textul original, şi anume *τῆς ἀσωτίας*. Din greaca clasică şi pînă în cea bizantină, termenul şi-a păstrat, în mare măsură, înţelesul, desemnînd o viaţă dusă fără griji şi responsabilităţi, dezordonată şi, în cele din urmă, risipită, irosită (TDNT, 1, p. 506; BDAG, p. 148). În niciun caz, însă, textul original nu se referă în mod restrictiv la latura sexuală a unei astfel de vieţi dezordonate (vezi WBC, PETR., p. 233). Totuşi, traducerile româneşti au rămas ataşate de termenul de 'curvie' (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, BIBL.1914);

RADU-GAL., CORN. şi BIBL. 1990 au preferat să traducă prin 'desfrîu', cuvînt care, deşi – teoretic – este mai cuprinzător, în limbajul biblic vizează în mod special acelaşi lucru – curvia.

4:9

BIBL.1688 traduce prin *fără de răpştire* sintagma *ἄνευ γογγυσμοῦ*, din originalul grecesc al Noului Testament. Substantivul care apare aici, *γογγυσμός*, se referă la acel murmur care, după caz, poate exprima nemulţumirea sau satisfacţia cuiva (BDAG, p. 204). În acest caz, după cum se poate lesne observa din context, este vorba despre cîrtire, despre murmurul dezaprobator. De altfel, începînd chiar cu MICU apare şi traducerea *cîrteală*.

4:11

Spre deosebire de paleta mult mai diversificată de daruri divine care apare în scrierile pauline, în epistola de faţă Petru se opreşte numai asupra a două daruri, şi anume cel al vorbirii şi cel al slujirii. Autorul impune drept criteriu al veridicităţii darului vorbirii asemănarea, potrivirea dintre cele spuse de cei care au acest dar, pe de o parte, şi cuvintele lui Dumnezeu însuşi. Este neclar, însă, dacă Petru se referă la faptul că vorbitorul trebuie să vorbească folosind maniera şi cuvintele în care o face Scriptura sau dacă apostolul cere vorbitorului să se abţină de la a-şi pune amprenta personală asupra celor spuse, devenind un mediu transparent pentru mesajul divin (HERMENEIA, PETR., p. 298-299).

4:15

Am tradus prin *băgăcios* termenul grecesc *ἀλλοτριοεπίσκοπος* (în BYZ. 2006; în NA apare sub forma *ἀλλοτριεπίσκοπος*), pentru care BIBL.1688 are forma *socotitoriu de ceale striine*. Traducerea din ediţia românească veche este una etimologică, bazată pe faptul că termenul grecesc este unul compus. Sensul exact al cuvîntului este, însă, foarte greu de stabilit, cîtă vreme el este un *hapax legomenon* nu doar în Noul Testament grecesc, dar şi în limba greacă seculară; abia mai tîrziu, în era patristică, termenul mai apare – de numai două ori – în scrierile creştine. Privit etimologic, termenul trimite, într-adevăr, la o persoană care veghează, administrează, gestionează lucrurile altcuiva, dar este cert că Petru nu se putea referi aici la un administrator sau gestionar, dat fiind contextul în care apare termenul; mai degrabă, sensul lui este unul peiorativ, de persoană care se amestecă în treburile altcuiva (HERMENEIA, PETR., p. 312-313). Traducerea din CORN. *unul care se amestecă în treburile altuia* pare cea mai apropiată, în tradiţia biblică românească, de acest sens al termenului grecesc, în vreme ce traducerile *ispititor de lucruri streine* (BIBL.1914) sau *rîvnitor de lucruri străine* (BIBL.1990) sînt încercări nereuşite de desluşire a înţelesului acestui *hapax legomenon*.

4:17

În varianta transliterată din BIBL.1688 apare *ce ascultă*, în loc de *ce nu ascultă*, aşa cum se regăseşte în varianta redactată în alfabetul chirilic român şi cum, de altfel, rezultă din semnificaţia grecescului *ἀπειθούντων*.

4:19

Traducerea *credinciosului Dumnezeu*, din ANANIA, acolo unde BIBL.1688 are *la un credincios Ziditoriu* nu poate fi justificată sub nicio formă. Termenul grecesc întrebuinţat este *κτίστῃ*, al cărui sens este strict acela de 'ziditor' sau 'creator', chiar dacă, în context, referirea la Dumnezeu este evidentă.

Capitolul al 5-lea

5:2

BIBL.1688 *cu osîrdie* traduce *προθύμως*, din textul grecesc original. Termenul apare, sub această formă, numai în acest loc în Noul Testament (DBLG, 4610) şi este un adverb cu sensul primar de 'cu nerăbdare', 'cu bunăvoinţă' (vezi şi LOUW, 1, p. 296). În contextul dat, Petru urmăreşte să sublinieze faptul că liderii comunităţii creştine trebuie să se achite de sarcini nu căutînd obţinerea unor cîştiguri personale, ci căutînd satisfacerea nevoilor celor pe care îi păstoresc (BDAG, p. 870). Alte traduceri întîlnite în tradiţia biblică românească sînt: *cu nepreget* (NT.NITZ.), *cu grăbire* (BIBL.1874), *cu lepădare de sine* (CORN.), *din tragere de inimă* (ANANIA), *din dragoste* (BIBL.1990).

5:3

BIBL.1688 *aţi stăpîni sorţilor* este o traducere corectă, literală, a textului grecesc, acesta referindu-se la faptul că liderii comunităţii creştine nu trebuie să se considere stăpîni ai turmei pe care o păstoresc, ca şi cum ar fi primit-o printr-o tragere la sorţi, ca o moştenire (DBLG, 3102). Traducerea *aţi fi stăpîni peste Biserici*, care apare în BIBL.1936, RADU-GAL. sau BIBL.1990, introduce forţat termenul *Biserici*, acesta neavînd corespondent direct în textul grecesc.

5:8

Termenul *ὁ ἀντίδικος* este folosit de Petru pentru diavol, apărînd, în această calitate, numai aici în întreaga versiune greacă a Noului Testament. Sensul termenului este acela de 'pîrîş' (aceasta fiind şi traducerea preferată de BIBL.1688), dar un înţeles secundar este şi cel de 'adversar', 'potrivnic' continuu; din acest punct de vedere, cuvîntul este identic în sens cu termenul mult mai răspîndit de 'satan' (BDAG, p. 88).

5:12

Este foarte posibil ca BIBL.1688 *Siluan* (gr. *Σιλουανός*) să se refere unul dintre principalii tovarăşi de călătorie şi propovăduire ai Apostolului Pavel, menţionat sub numele de Sila atît în cartea Faptele Apostolilor, cît şi în mai multe pasaje din epistolele pauline (UBS, PETR., p. 172). Deşi nu poate fi verificată din alte surse, identitatea dintre cele două personaje se bazează pe faptul că numele Silvan nu mai

apare în alt loc în Noul Testament, iar modul în care îl menţionează Petru sugerează că el era bine cunoscut de destinatarii epistolei (AYBC, PETR., p. 871).

5:13

Deşi textul grecesc nu conţine un termen corespondent, mai multe traduceri româneşti au inserat cuvîntul 'biserică', pentru a arăta mai clar la ce se referă construcţia *cea den Vavilon împreună aleasă* (BIBL.1688). Nu este clar dacă toponimul folosit aici trimite la Babilonul din Mesopotamia, la cel din Egipt, la Roma – identificată în epocă de către iudei şi ulterior de creştini cu Babilonul – sau la ideea de exil, de pribegie, asociată cu exil babilonian al evreilor. Numai ultimele două variante – Roma şi, respectiv, exilul – par, totuşi, plauzibile, de vreme ce Babilonul mesopotamian nu era decît o ruină în vremea lui Petru şi nu există nicio tradiţie care să-l pună în legătură pe acest apostol cu Mesopotamia sau Egiptul (HERMENEIA, PETR., p. 353-354). Eusebiu de Cezareea atestă şi el faptul că, încă din perioada patristică, referirea la Babilon în acest verset era considerată o metafora pentru Roma: „Dar despre Marcu aminteşte şi Petru însuşi în prima sa epistolă, despre care se spune că a fost scrisă chiar în Roma, ceea ce reiese din mărturia graiului său metaforic, atunci cînd aminteşte în acest pasaj despre Babilon zicînd: «vă îmbrăţişează Biserica cea aleasă din Babilon şi Marcu, fiul meu»" (EUSEBIU, IST., 2, XV, p. 81).

A DOUA EPISTOLĂ A LUI PETRU CĂTRE TOȚI CREDINCIOŞII

COMENTARII

de Mihai Vladimirescu

Capitolul 1

1:1

BIBL.1688 *Simeon Petăr* redă *Συμεὼν Πέτρος*, din textul original. La In. 1:42, vedem cum s-a ajuns ca fratele apostolului Andrei să poarte şi numele de *Petru*: „Iisus, privind la el, i-a zis: «Tu eşi Simon, fiul lui Iona; tu te vei numi Chefa» – ce se tîlcuieşte: Petru" (ANANIA). Aşadar, numele sub care era cunoscut Petru la momentul întîlnirii sale cu Iisus era *Simon* (gr. *Σίμων*). Aici, în debutul epistolei, apare, însă, *Simeon*, chiar dacă unele ediţii româneşti ignoră grafia diferită, traducînd tot prin *Simon* (vezi CORN., BIBL.1936, RADU-GAL. sau BIBL.1990). Există, totuşi, o diferenţă între cele două forme; astfel, numele *Simeon* este o transliterare riguroasă a numelui original ebraic, *šimʿôn* (DBLH, 9058), în vreme ce *Simon* era, în fapt, mult mai folosit de către evreii epocii elenistice, întrucît reprezenta un nume autentic grecesc (BDAG, p. 957). Aşadar, faptul că aici apare *Simeon* ar putea fi o marcă a autenticităţii, după cum ar putea fi doar o arhaizare intenţionată a redactorului epistolei, pentru a da impresia de autenticitate (WBC, PETR., p. 166-167).

1:3

În BIBL.1688 găsim traducerea *mărire şi bunătate* pentru grecescul *δόξῃ καὶ ἀρετῇ*. Dacă în ceea ce priveşte primul termen nu sînt probleme – cu excepţia discuţiei teologice asupra conţinutului termenilor 'slavă' şi 'mărire' –, în ceea ce priveşte cel de-al doilea cuvînt, există unele diferenţe în tradiţia biblică românească. Sensul de dicţionar al termenului este acela de excelenţă morală, virtute (LOUW, 1, p.743). NT. 1648 îl traducea, anterior BIBL.1688, prin *fapte bune*, iar MICU avea să revină la această formă (*fapta cea bună*), ea regăsindu-se şi în BIBL.1914. NT. NITZ, însă, redă *vîrtutea*, la fel ca şi ANANIA, BIBL.1936 sau RADU-GAL., în vreme ce CORN. şi BIBL.1990 au *puterea*.

1:8

Perechea *iubirea frăţiei/ dragostea*, din BIBL.1688, redă termenii *τῇ φιλαδελφίᾳ* şi *τὴν ἀγάπην* din textul grecesc. Primul dintre aceşti termeni este compus cu verbul *φιλέω*, al cărui sens este acela de a iubi sau a manifesta afecţiune pentru cineva, pe baza unor legături, a unei asocieri cu respectiva persoană (LOUW, 1, p. 192). Aşadar, în cazul de faţă, este vorba despre un anumit tip de dragoste sau afecţiune, acela către fraţi – de regulă, fraţi de sînge. Prin extensie, în comunitatea creştină, termenul a dobîndit şi sensul de dragoste pentru ceilalţi creştini, aceştia fiind asimilaţi fraţilor de sînge (BDAG, p. 1055). Spre deosebire de *φιλαδελφία*, termenul *ἀγάπη* are o mai mare cuprindere, referindu-se la dragoste, în general, atît între oameni, cît şi între oameni şi Dumnezeu. Trebuie notat, totuşi, că, în ciuda caracterului său cuprinzător, termenul nu include conotaţia sexuală a dragostei (BDAG, p. 6-7).

1:12

BIBL.1688 *nu mă voiu lenevi* traduce construcţia *οὐκ ἀμελήσω*, specifică BYZ., dar care în NA apare sub forma *μελλήσω*. În NA, verbul folosit se găseşte la forma sa afirmativă, cu sensul de 'a avea loc într-un moment viitor', 'a fi pe cale să', 'a se întîmpla într-un punct din viitor' (BDAG, p. 627), înţelesul său fiind clarificat, în context, de cuvintele următoare (de pildă, CORN., care urmează această variantă a textului grecesc, traduce *voi fi gata să vă aduc*). În BYZ., însă, verbul apare la forma negativă, cu alfa privativ, *ἀμελήσω*, un viitor al verbului *ἀμελέω*, acesta avînd sensul de a neglija, a ignora, a trece cu vederea (DBLG, 288). Sensul versetului nu se schimbă, însă, întrucît în BYZ. verbul este precedat de particula de negaţie *οὐκ*, căpîtînd, în acest mod, înţelesul din traducerea noastră şi din BIBL.1688.

1:13

BIBL.1688 traduce prin *lăcaş* termenul grecesc *τῷ σκηνώματι*, acesta avînd înţelesul general de locuinţă temporară, spre deosebire de termenul specializat *σκηνή*, care desemnează cortul, sub diversele sale forme (LOUW, 1, p. 81). Totuşi, unele ediţii româneşti (precum CORN., RADU-GAL., BIBL.1990 sau ANANIA) preferă să traducă prin 'cort'. În orice caz, în epocă, cei doi termeni erau

adesea folosiţi pentru a desemna trupul, ca locuinţă temporară a sufletului (WBC, PETR., p. 198); de aici, şi traducerea *trup* din MICU sau BIBL.1914. ♦ Beda Venerabilul tîlcuieşte astfel cortul: „Petru îşi numeşte corpul cort pentru că, de obicei, noi folosim corturi atunci cînd sîntem în călătorie sau în luptă. Despre aceia care cred bine sse spune că sălăşluiesc în corturi cît timp sînt în trup şi depărtaţi de Domnul, căci în acest cort trupesc ei călătoresc prin viaţă şi se luptă cu duşmanii adevărului" (BEDA, col. 72).

1:18

Referirea la *măgura cea sfîntă* (BIBL.1688; în gr. *τῷ ἁγίῳ ὄρει*) îl duce cu gîndul pe cititorul contemporan la episodul schimbării la faţă, petrecut, conform tradiţiei, pe muntele Tabor. Totuşi, în pasajul evanghelic în care este relatată schimbarea la faţă (şi, unde, de altfel, nu este numit Taborul) sintagma folosită este *ὄρος ὑψηλὸν*, aşadar *munte înalt* (ANANIA), fără a fi precizată sfinţenia locului. În vremea redactării epistolei nu exista, firește, niciun fel de cinstire a locului schimbării la faţă (WBC, PETR., p. 221), care l-ar fi putut determina pe Petru să vorbească despre sfinţenia muntelui. Din acest motiv, au existat voci care au folosit argumentul pentru a sugera o datare mai tîrzie a epistolei, ulterioară momentului în care locul schimbării la faţă a devenit un loc sfînt pentru creştini. O astfel de ipoteză este, însă, pripită, o explicaţie mult mai plauzibilă pentru sintagma petrină fiind dorinţa autorului de a trimite la profeţia mesianică din Ps. 2:6: „Iar Eu sînt pus împărat de El peste Sion, muntele cel sfînt al Lui, vestind porunca Domnului" (BIBL.1990). Astfel, semnificaţia schimbării la faţă este dezvăluită în lumina profeţiei mesianice din pasajul veterotestamentar citat (UBS, PETR., p. 96).

1:19

BIBL.1688 traduce prin *cu ceaţă* termenul grecesc *αὐχμηρῷ*, al cărui sens este acela de întunecos şi mizerabil (DBLG, 903). Totuşi, după cum arată BDAG, p. 154, cuvîntul se întîlnea, în literatura clasică greacă, în special cu sensul de 'uscat', ulterior dobîndind şi înţelesurile de întunecos, sumbru. Traducerea din BIBL.1688 nu este inspirată din NT.1648, acolo unde apare termenul *întunecat*, şi nici nu este preluată de MICU, aici regăsindu-se forma *întunecos*. ♦ Traducerea *făclie* din BIBL.1688, pentru termenul *λύχνῳ* din textul original s-a consacrat în tradiţia biblică românească. Ea se regăseşte şi în ANANIA sau BIBL.1990, dar şi în RADU-GAL. Alte ediţii, precum NT. NITZ., BIBL.1874, BIBL.1914 sau CORN., au preferat să redea prin termenul generic *lumină*. Ambele traduceri, însă, ignoră sensul pe care termenul grecesc îl avea în epocă: este vorba despre o candelă sau un opaiţ, aşadar un mic vas cu ulei şi fitil (DBLG, 3394). ♦ BIBL.1688 *luceafărul* traduce grecescul *φωσφόρος*, denumirea folosită pentru desemnarea 'stelei dimineţii', obiectul ceresc strălucitor care aduce primele raze de lumină, înainte de răsăritul soarelui. De regulă, este avută în vedere planeta Venus, dar există şi referinţe la alte planete, precum Jupiter, Marte, Mercur sau chiar Saturn (LOUW, 1, p. 8). În cazul de faţă, unii autori au considerat că nu poate fi vorba despre luceafărul propriu-zis, întrucît versetul pare a pune în legătură apariţia corpului luminos cu ivirea zorilor; de aici, dat fiind faptul că apariţia luceafărului precede răsăritul, aceşti autori au sugerat că, prin *φωσφόρος*, ar fi desemnat soarele însuşi. Această interpretare insistă, totuşi, pe detalii tehnice şi ignoră sensul aproape universal al termenului grecesc, acela de luceafăr (WBC, PETR., p. 225).

Capitolul al 2-lea

2:4

BIBL.1688 *în tartar băgîndu-i* traduce participiul aorist *ταρταρώσας*, al verbului grecesc *ταρταρόω*. La rîndul său, verbul este derivat din substantivul *Τάρταρος*, termen care, în mitologia greacă, desemna abisul subteran rezervat atît pedepsirii oamenilor, cît şi zeilor care tulburau ordinea Pantheonului. Este posibil ca autorul să fi folosit aici acest termen de origine greacă în locul ebraicului *sheol*, al cărui sens corespunde, într-o oarecare măsură, conceptului grec. În orice caz, trimiterea este la ceea ce, în creştinism, este desemnat mai ales sub numele de 'iad' (UBS, PETR., p. 110). În general, traducerile româneşti păstrează forma 'tartar' (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, BIBL.1874, BIBL.1914), dar există şi varianta *Adînc* (CORN.). Pentru *iad* optează RADU-GAL., precum şi ediţiile recente BIBL.1990 şi ANANIA.

2:5

În general, se consideră că termenul *ὄγδοον* (BIBL.1688 *al optulea*) a fost folosit pentru a indica faptul că, alături de Noe, Dumnezeu a mai păstrat încă şapte persoane, mai precis pe soţia sa, pe cei trei fii şi pe cele trei nurori. Referinţa explicită la cifra opt ar fi fost determinată, în opinia unor exegeţi, de simbolismul acesteia în creştinismul primar (ziua a opta, a Învierii), deşi un astfel de simbolism nu se mai regăseşte în alt pasaj neotestamentar (NAC, PETR., p. 338). O altă variantă de interpretare porneşte de la cartea Facerii, mai exact de la capitolul al cincilea, în care Noe apare drept al optulea pe linia descendenţei din Adam (ICC, PETR., p. 276).

2:10

BIBL.1688 traduce prin *dumnezăire* termenul grecesc *κυριότητος*, o declinare a substantivului *κυριότης*. Acest cuvînt desemnează, în primul rînd, orice autoritate, în principiu omenească, fiind înrudit cu *κυριός*, termenul ce desemnează noţiunea de domn, stăpîn, conducător cu autoritate. Un al doilea sens trimite la puterea supranaturală, la autoritatea divină, în vreme ce al treilea se referă la o anumită categorie de îngeri, şi anume Puterile (DBLG, 3262; BDAG, p. 579). Acest din urmă sens este des întîlnit în literatura neotestamentară, dar în toate cazurile substantivul apare la numărul plural, motiv pentru care s-a

considerat că, în cazul de faţă, avem de-a face nu cu o referire la treapta îngerească, ci la autoritatea divină propriu-zisă (WBC, PETR., p. 255; ICC, PETR., p. 279). În tradiţia biblică românească apar traduceri precum *domnie* (MICU, BIBL.1914), *stăpînirea* (NT. NITZ., CORN.), *domnia cerească* (BIBL.1990, ANANIA).

2:11

Despre îngeri, Didim cel Orb spune: „Îngerii care sălăşluiesc în sfinţenie sînt mai puternici decît fiinţele omeneşti, chiar dacă este adevărat că noi sîntem mai binecuvîntaţi decît sînt ei. Îngerii au grijă de oamenii sfinţi care sînt ajutaţi de ei, căci fiinţele omeneşti nu pot să ofere mîngîiere îngerilor" (DIDIM, col. 1772-1773).

2:12

Termenul *γεγεννημένα* (NA; în BYZ. 2006 *γεγενημένα*) a fost tradus de BIBL.1688 prin *fiind făcute*, dar sensul verbului întrebuinţat aici, *γεννάω*, este în primul rînd acela de a da naştere, adică a procrea. Numai cu sens secundar verbul este folosit pentru a semnifica 'a produce', 'a cauza', 'a face un lucru să se întîmple' (BDAG, p. 194). Sensul primar este reliefat în NT. NITZ., BIBL.1874 sau BIBL.1914 (*născute*), însă forma *făcute* persistă şi în ediţii ulterioare, un exemplu în acest sens fiind ANANIA. O opţiune aparte întîlnim la CORN. (*sortite*).

2:13

Perechea *pîngăriciuni şi spurcăciuni*, din BIBL.1688, redă construcţia grecească *σπίλοι καὶ μῶμοι*. În NT. 1648, aceasta se regăsea sub forma *spurcăciunele şi necurăţiile*, în vreme ce în MICU a devenit *spurcaţii şi întinaţii*, pentru ca în BIBL.1914 să găsim *spurcaţii şi necuraţii*. Varietatea termenilor româneşti folosiţi, precum şi interşanjabilitatea acestora se datorează sensurilor apropiate pe care le au cuvintele din textul original. Astfel, *σπίλος* desemnează o pată, o murdărire a unei suprafeţe (LOUW, 1, p. 699), în timp ce *μῶμος* are un sens asemănător, numai că raportat, în general, la sfera morală (pată, prihană, meteahnă; BDAG, p. 663). ANANIA şi BIBL.1990 traduc *pete şi ocară*.

2:15

BIBL.1688 *Valaam al lui Vosor* trimite la bine cunoscutul personaj din cartea Numeri, profet şi clarvăzător din nordul Mesopotamiei, angajat de regele moabit Balak pentru a-i blestema pe israeliţi. Numele *Vosor* redă grecescul *Βοσόρ*, o formă rară a numelui pe care îl purta tatăl lui Balaam, Beor. Cel mai probabil, autor face un joc de cuvinte, folosindu-se de sensul termenului ebraic basar ('carne', DBLH, 1414).

2:19

Petru foloseşte, pentru întărirea argumentelor sale, un proverb cunoscut contemporanilor. Originea acestuia pare a fi legată de comerţul cu sclavi: înainte de a dobîndi proprietatea asupra unui sclav, stăpînul trebuia să-l 'biruie', adică să se dovedească mai puternic decît el, prin achitarea preţului (UBS, PETR., p. 135). Proverbul era întrebuinţat chiar şi de scriitorii greci păgîni, din epoca clasică (ICC, PETR., p. 286).

2:22

Din nou, Petru face trimite la proverbe, de această dată menţionînd explicit că întrebuinţează acest mijloc de întărire a celor afirmate. Primul proverb, *Cîinele s-au întors la borîtura sa* (BIBL.1688) este preluat din Prov. 26:11, în vreme ce cel de-al doilea, referitor la scroafă, provine din mediul greco-roman, fiind, totodată, o constatare empirică a preferinţei porcului de a se spăla mai degrabă tăvălindu-se în noroi, decît în apă (WBC, PETR., p. 279). Folosirea cîinelui şi a scroafei, două animale necurate şi dispreţuite de evrei, are rolul de a sublinia josnicia celor care părăsesc credinţa creştină, pentru a se întoarce la moravuri deszgustătoare (NAC, PETR., p. 363).

Capitolul al 3-lea

3:1

Dată fiind maniera în care se deschide acest capitol, cu autorul vorbind despre existenţa a două epistole, exegeţii au avansat mai multe ipoteze. Prima – şi cea mai răspîndită opinie – este aceea că autorul face pur şi simplu trimitere la ceea ce astăzi se regăseşte în Noul Testament ca 1 Petru. O altă ipoteză susţine că, de fapt, capitolul 3 al actualei 2 Petru ar fi fost, la origine, o epistolă separată, aşadar o a treia astfel de scriere a apostolului. Există şi exegeţi care sînt de părere că formularea autorului face trimitere la o altă epistolă decît 1 Petru, o eventuală epistolă pierdută. În fine, cea de-a patra ipoteză majoră porneşte de la premisă că 2 Petru a fost redactată de Iuda (el însuşi autor recunoscut al unei epistole neotestamentare), în calitatea sa de ucenic al lui Petru. În aceste condiţii, se susţine că trimiterea din acest verset este la Epistola lui Iuda (WBC, PETR., p. 285-286).

3:3

Din BYZ.2006 lipseşte termenul *ἐμπαιγμονῇ*, care, precedîndu-l în NA pe *ἐμπαῖκται* (BIBL.1688 *batjocuritori*), conduce la traduceri româneşti precum ANANIA *cu batjocură batjocoritori*). În tradiţia biblică românească, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA şi BIBL.1914 urmează formei din BYZ.2006 şi BIBL.1688, în vreme ce traduceri ca NT. NITZ., RADU-GAL., BIBL.1990 sau amintita ANANIA optează pentru forma adoptată şi de editorii NA.

3:4

Ideea centrală pe care o vor evidenţia batjocoritorii este aceea că, în ciuda aşteptării care domina Biserica timpurie, cea de-a doua venire a lui Hristos nu se petrecuse încă. Motivul pentru care batjocoritorii se îndoiau de această venire era acela că, în opinia lor, de la moartea patriarhilor, Dumnezeu nu mai intervenise direct în creaţie. Răspunsul

lui Petru, articulat în următoarele versete, afirmă, însă, că inclusiv stabilitatea aparentă a lumii este tot rezultatul intervenţiei divine, care, în funcţie de planul lui Dumnezeu, poate să menţină starea de fapt sau, din contră, să o modifice (NAC, PETR., p. 373-374).

3:6

Despre Potop şi rolul său vorbeşte Oecumenius, tîlcuind versetul de faţă: „Cînd Dumnezeu a făcut-o mai întîi, creaţia era bună, iar aceasta nu printr-un accident, ci prin planul Său. Fiinţele omeneşti, însă, au păcătuit şi au supus creaţia propriei lor vanităţi, din această cauză ea nemaifiind fermă, ci supusă multor suişuri şi coborîşuri. Apoi, în timpul potopului, întrucît erau puţini oameni care mai păstraseră închinarea pură la Dumnezeu, lumea a fost din nou fondată prin Noe şi prin cei care erau cu el în arcă, împreună cu animalele şi seminţele necesare pentru un nou început" (OECUMENIUS, col. 609).

3:8

Petru trimite aici la textul din Ps. 89:4 (SEPT.), însă nu urmăreşte acelaşi scop precum psalmistul. Astfel, în textul veterotestamentar este pusă în balanţă curgerea timpului pentru oameni, pe de o parte, şi curgerea timpului la Dumnezeu, pe de altă parte, pentru a sublinia veşnicia divină şi efemeritatea vieţii omeneşti. În cazul de faţă, însă, autorul urmăreşte să pună în contrast nerăbdarea omenească şi îndelunga răbdare a lui Dumnezeu; în vreme ce o întîrziere de o zi îi nemulţumeşte şi îi agită pe oameni, o întîrziere de o mie de ani este insignifiantă pentru Dumnezeu, în împlinirea planului Său (NIBC, p. 216).

3:10

În BYZ.2006 versetul se încheie cu verbul *κατακαήσεται*, tradus de BIBL.1688 prin *vor arde de tot*. Verbul întrebuinţat aici este *κατακαίω*, al cărui sens este cel indicat şi de traducerea românească amintită (DBLG, 2876), forme identice sau asemănătoare regăsindu-se şi în MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, NT. NITZ., BIBL.1874, BIBL.1914, CORN., RADU-GAL., ANANIA şi BIBL.1990. Trebuie notat, însă, că NA a renunţat la forma din BYZ.2006, adoptînd varianta *ἐπρεθήσεται*, care s-ar traduce prin 'vor fi descoperite', 'vor fi găsite' (BDAG, p. 411). Exegeţii moderni consideră că varianta adoptată de BYZ. este o corupere a textului original, preferînd, mai degrabă, forma din NA (PNTC, p. 286; WBC, PETR., p. 318; UBS, PETR. p. 155). În acest caz, sensul ar fi acela că, în ziua Domnului, întreg pămîntul va fi dezgolit (UBS, PETR., p. 155) sau că va 'se va afla' de către Dumnezeu, pentru a fi judecat (NAC, PETR., p. 386).

3:13

Aşteptarea unui cer nou şi a unui pămînt nou este o temă răspîndită în apocalipsele iudaice, fiind bazată pe profeţiile lui Isaia, din Is. 65:16 şi Is. 66:22. Ea a fost preluată în creştinismul primar, regăsindu-se atît în evanghelii (Mat. 19:28), cît şi în epistolele pauline (Rom. 8:21) şi, desigur, în Apocalipsa lui Ioan (Apoc. 21:1) (WBC, PETR., p. 326).

3:15

Menţionarea subită a lui Pavel, într-o manieră respectuoasă şi afectuoasă (pe care, de altfel, Pavel nu i-o întoarce lui Petru în niciuna dintre scrierile sale; ICC, PETR., p. 299) a suscitat, în mod firesc, o dezbatere între exegeţi. Ipoteza cea mai răspîndită, în acest sens, este aceea că scrierile pauline erau folosite de către oponenţii lui Petru, atribuindu-li-se un înţeles eronat (acest lucru reiese, de altfel, şi din versetul următor); în aceste condiţii, Petru îl invocă pe Pavel şi îl numeşte *cel iubit al nostru frate* (BIBL.1688) pentru a arăta că se găsesc „de aceeaşi parte a baricadei" şi pentru a descuraja folosirea epistolelor pauline de către 'falşii învăţători' (NAC, PETR., p. 394-395).

3:16

BIBL.1688 prin *greale la înţeles* redă termenul grecesc *δυσνόητά*, un *hapax legomenon* în textul Noului Testament. În NT. 1648 găsim traducerea *nu e lesne a le înţeleage*, în vreme ce MICU redă *cu anevoie a să înţăleage*, traducere preferată, sub o formă uşor modificată, şi de BIBL.1914. Alte variante în tradiţia biblică românească: *cu anevoie de înţeles* (RADU-GAL., ANANIA), *greu de înţeles* (NT. NITZ, BIBL.1874).

ÎNTÎIA SCRISOARE A LUI IOAN CĂTRE TOȚI CREDINCIOŞII

COMENTARII

de Mihaela Paraschiv

Introducere

Tradiţia creştină atribuie trei scrisori apostolului Ioan, care figurează între ultimele scrieri canonice ale Noului Testament. Adresată tuturor celor aflaţi în comuniune cu Hristos, prima scrisoare a lui Ioan conţine sfaturi înţelepte, menite să-i ajute pe creştini să se împotrivească apostaziei şi să rămână fermi de partea adevărului şi a dreptăţii. Apostolul subliniază insistent, aşa cum o face şi în Evanghelie, necesitatea de a trăi în lumină, adevăr, iubire şi credinţă.

1. Natura scrierii

1Ioan nu are propriu-zis aspectul unei epistole, întrucît lipsesc atît formulele introductive epistolare (salutul personal iniţial, urările), cît şi cele finale (salutul final, clauzulele epistolare obişnuite). Unii exegeţi sînt de părere că această scriere este o omilie sau un manifest circular către întreaga creştinătate[23]. Cei care o consideră însă o scrisoare aduc următoarele argumente: autorul repetă de 13 ori că le scrie lectorilor; termenii afectivi de adresare şi sentimentele de dragoste exprimate corespund genului epistolar[24]. Faptul că nu se poate identifica un plan, o înlănţuire logică de idei i-a determinat pe unii comentatori să creadă că cele 105 versete alcătuiesc o compoziţie ritmică, dispusă după o schemă septenară. După alţii, e vorba de o îmbinare de fragmente didactice şi omiletice, idee apropiată de cea a unor exegeţi antici, care o considerau o culegere de apoftegme[25]. Scrisă spre sfîrşitul vieţii lui Ioan, epistula este este o sumă a ultimelor recomandări ale bătrînului ei autor, care nu aveau nevoie de un plan preconceput şi deliberat aplicat. Judith Lieu consideră că 1Ioan are structura unei spirale, constînd în enunţuri repetitive, în care ideea următoare o reia pe cea dinainte, în scopul fixării adevărurilor pe care apostolul le comunică lectorilor săi, în virtutea autorităţii sale spirituale[26].

[23] F. Buechsel, *Die Jonannesbriefe*, Deichert Verlag, Leipzig, 1933, p. I.

[24] *Épitres de Saint Jean*, introduction, traduction et commentaire par Joseph Bonsirven, nouvelle édition entièrement revue, Verbum Salutis, IX, V. Dupin (ed.), Lutetiae Parisiorum, 1935, p. 13.

[25] Vezi întreaga discuţie despre natura scrierii la F. Buechsel, *op.cit.*, p. 3-4.

[26] Judith Lieu, *The Theology of the Johannine Epistles*, Cambridge University Press, Cambridge, 1991, p. 22.

2. Autorul

Paternitatea scrierii 1Ioan face parte din ampla dezbatere a paternităţii literare a întregului corpus ioanin (Evanghelia, 1Ioan, 2Ioan, 3Ioan şi Apoc.). Ea a făcut obiectul unor numeroase discuţii antice şi moderne. Tradiţia aproape unanimă a antichităţii, în conformitate cu menţiunile Părinţilor Bisericii, este că Ioan, cel mai iubit apostol al lui Iisus, este autorul cărţii 1Ioan: în secolele I-II d.Hr., Clement din Roma face aluzii la 1Ioan, Policarp din Smirna în scrisoarea către filipeni(*Philippeni, 7)* citează din 1Ioan (4:2-3), fără a indica însă autorul, Irineu din Lyon (*Adversus haereses*, III,16,5 şi 8) citează de patru ori din această scrisoare, precizînd că ea îi aparţine lui Ioan; la fel procedează Papias din Hierapolis, care a fost, alături de Policarp, discipolul lui Ioan; cam în aceeaşi vreme, Canonul Muratori (195-205 d.Hr.) citează primul verset din scrisoare, notînd că, în scrisori, Ioan se declară martor al minunilor lui Iisus (liniile 26-34 şi 68-69)[27]. În secolul al III-lea, Clement din Alexandria, Origene şi Tertulian (*De praescriptione haereticorum*, 33; *Adversus Praxean*, 15) sînt de părere că scrisoarea a fost scrisă de Ioan, reproducînd cîteva pasaje din ea. În secolul al IV-lea, Hieronim îl consideră pe evanghelistul Ioan doar autorul primei scrisori, iar pe celelalte două i le atribuie lui Ioannes Presbyter, dat fiind faptul că în formula incipitală de adresare, autorul lor se *Πρεσβύτερος* (lat. *Senior*). Hieronim afirmă că paternitatea lui Ioan asupra primei epistule e recunoscută de toţi Părinţii Bisericii şi că unii le consideră şi pe celelalte două scrise tot de el[28]; Augustin califică

[27] Cf. A. E. Brooke, *The Johannine Epistles*, T. & T. Clark, Edinburg, 1912, p. LII-LVIII.

[28] *De viris illustribus*, IX: *Scripsit autem et unam Epistolam, cuius exordium est: „Quod fuit ab initio, quod audivimus, et vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostrae contrectaverunt de verbo vitae", quae ab universis Ecclesiasticis et eruditis viris probatur. Reliquae autem duae, quarum principium est: „Senior Electae dominae et natis eius," et sequentis: „Senior Caio charissimo, quem ego diligo in veritate", Joannis presbyteri asseruntur, cuius et hodie alterum sepulcrum apud Ephesum ostenditur, etsi nonnulli putant duas memorias eiusdem Joannis Evangelistae esse, super qua re cum per ordinem ad Papiam auditorem eius ventum fuerit, disseremus* („A scris însă şi o scrisoare, al cărei început este: «Ceea ce a fost de la început, ceea ce am auzit şi am văzut cu ochii noştri, ceea ce am contemplat şi mîinile noastre au atins cu privire la cuvîntul vieţii», care este recunoscută de către toţi oamenii bisericii şi de învăţaţi. Dar

această scrisoare drept „o teologie a iubirii”[29]; în acelaşi secol, Theodor din Mopsuestia, episcop al Antiohiei între anii 392-428 d.Hr., a negat paternitatea literară a evanghelistului Ioan. Şi Eusebius din Caesareea *(Historia ecclesiastic*a, III, 39), profitînd de faptul că Papias menţionase existenţa a doi apostoli cu numele Ioan, consideră că ea a fost scrisă nu de evanghelistul Ioan, ci de un omonim, Ioan cel Bătrîn (gr. *Πρεσβύτερος*)[30], idee care va fi preluată în posteritate de exegetul A. Harnack, care-i atribuie acestui Ioan eusebic toate scrierile ioanine[31]. Astăzi, aproape nimeni nu mai contestă faptul că autorul scrisorii a fost evanghelistul Ioan, în virtutea numeroaselor şi frapantelor asemănări cu cea de-a patra Evanghelie (expresii şi enunţuri identice sau similare, concordanţe stilistice şi lexicale, aceleaşi idei doctrinare şi opoziţii conceptuale, aceleaşi structuri heptadice), chiar dacă se pot identifica şi unele deosebiri (concepţia despre *παρουσία* „prezenţă”, desemnarea lui Iisus drept *παράκλητος* „apărător, consolator”, în timp ce în Evanghelie era desemnat astfel Sf. Duh, tema expierii prin Iisus, tonul polemic al scrisorii)[32]. În opinia lui J. Bonsirven, atît asemănările, cît şi diferenţele sînt explicabile fie prin existenţa unui singur autor, Ioan, fie prin strădania unui imitator al stilului acestuia, însă ipoteza unei imitaţii i se pare puţin probabilă; e de părere că epistula a fost compusă la cîţiva ani după Evanghelie şi că nu poate fi înţeleasă fără lectura prealabilă a acesteia. Acest fapt ar explica de ce Ioan nu se menţionează pe sine ca expeditor al scrisorii, fiind sigur că lectorii ei îl vor recunoaşte pe martorul privilegiat al actelor lui Iisus[33], care, aşa cum afirmă chiar la începutul scrisorii, a auzit, a văzut îndeaproape şi a atins cu propriile mîini realitatea hristică sensibilă, triplă experienţă senzorială care i-a înlesnit accesul contemplativ la cea spirituală. Ioan nu-şi dă numele nici ca autor al Evangheliei, prezentîndu-se acolo doar ca „acel ucenic pe care-l iubea Iisus” (*ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς*). Exegetul Merrill C.Teney remarca cu privire la paternitatea celor trei epistole ioanine: “If the criteria of vocabulary and style are ever adequate for pronouncing judgment on authorship, these three short letters must be attributed to one author who is also the author of the Fourth Gospel. All four of these writings were probably produced about the same time and at the same place.”[34]

3. Timpul şi locul scrierii

Irineu din Lyon, discipolul lui Policarp, afirmă că epistula 1Ioan a fost scrisă de autor în timpul şederii acestuia în Asia Mică, cel mai probabil la Efes (*Adversus haereses*, III, 1). Provincia Asia era una dintre zonele în care creştinismul penetrase adînc, nu numai la oraşe, ci şi la sate. La sfîrşitul secolului I, persecuţiile lui Domiţian au făcut numeroase victime, atît la Roma, cît şi în provincii, mai cu seamă în Asia. Atunci a fost şi apostolul Ioan relegat în insula Patmos, de unde, după moartea împăratului persecutor, se va întoarce la Efes, pentru a conduce şi întări comunitatea creştină de acolo. În acea vreme, comunităţile creştine erau ameninţate din interior de o anume relaxare a moralităţii şi de devieri doctrinale, atît din cauza vecinătăţii păgînismului, cît şi a infiltrării gnosticismului. Sistemele gnostice descrise de Irineu din Lyon şi de alţi eresiologi îşi fac apariţia în secolul al II-lea d.Hr., dar gnoza, ca mişcare religioasă şi spirituală, deja răspîndită în lumea elenică şi iudaică, atacase creştinismul chiar de la apariţia lui. ♦ După informaţia lui Hieronim (*De viris illustribus*, IX), Ioan s-a stins din viaţă cînd se împlineau 68 de ani de la pătimirea lui Iisus, aşadar e foarte probabil ca scrisorile care-i sînt atribuite să fi fost alcătuite la sfîrşitul secolului I d.Hr. (datele propuse se înscriu în intervalul 80-90 d.Hr.)[35]. Discuţia asupra datei scrisorii ia în considerare şi alcătuirea ei înainte sau după

celelalte două, al căror început este: «Bătrînul către aleasa Doamnă şi copiilor ei», iar al celeilalte: «Bătrînul către preaiubitul Caius, pe care eu îl îndrăgesc cu adevărat» sînt atribuite lui Ioan cel Bătrîn, al cărui mormînt se vede şi azi la Efes, cu toate că unii cred că şi cele două scrisori sînt ale Evanghelistului Ioan, problemă în privinţa căreia vom discuta, atunci cînd se va ajunge, în ordine, la Papias, discipolul acestuia”).

[29] Cf. Dany Dideberg, *Saint Augustine et la première épître de Saint Jean. Une théologie de l'agape*, Théologie historique 34. Ed. Beauchesne, Paris, 1975.

[30] *Vide et* Hieronymus, *ibidem*, XVIII: *Papias, Ioannis auditor Hierapolitanus in Asia episcopus, quinque tantum scripsit volumina, quae praenotavit, Explanatio sermonum Domini. In quibus cum se in praefatione asserat, non varias opiniones sequi, sed Apostolos habere auctores, ait: „Considerabam, quid Andreas, quid Petrus dixissent, quid Philippus, quid Thomas, quid Iacobus, quid Ioannes, quid Matthaeus, vel alius quilibet discipulorum Domini: quid etiam Aristion, et Senior Joannes, discipuli Domini loquebantur. Non enim tantum mihi libri ad legendum prosunt, quantum viva vox, usque hodie in suis auctoribus personans”. Ex quo apparet in ipso catalogo nominum, alium esse Ioannem, qui inter Apostolos ponitur, et alium Seniorem Ioannem, quem post Aristionem enumerat. Hoc autem diximus, propter superiorem opinionem, quam a plerisque retulimus traditam, duas posteriores Epistolas Ioannis, non Apostoli esse, sed Presbyteri* (Papias din Hierapolis, discipolul lui Ioan, episcop în Asia, a scris doar 5 volume, pe care le-a intitulat „Explicarea spuselor Domnului”. În acestea, atunci cînd pretinde în prefaţă că el nu urmează felurite păreri, ci îi are drept surse pe apostoli, spune:«Luam seama la ce spun Andrei, Pavel, Filip, Toma, Iacob, Ioan, Matei sau vreun altul dintre învăţăceii Domnului; chiar ce spuneau Aristion şi Ioan cel Bătrîn, [şi ei] învăţăcei ai Domnului. Căci nu atît cărţile îmi folosesc la lectură, cît cuvîntul viu, care se face auzit pînă azi la cei ce-l ascultă». Din aceasta se observă în însuşi catalogul de nume, că unul este Ioan, care e aşezat între apostoli, şi altul Ioan cel Bătrîn, pe care îl enumeră după Aristion. Am spus asta, din cauza părerii dinainte, pe care am prezentat-o ca fiind transmisă de mai mulţi, că cele două epistole ulterioare ale lui Ioan, nu sînt ale Apostolului, ci ale celui Bătrîn).

[31] Adolf von Harnack, *Geschichte der Altchristliche Litteratur bis Eusebius*, vol. II., J. C. Hinrichs Verlag, Leipzig, 1897, p. 657.

[32] Cf. J. Chaine, *Les Épîtres catholiques: la seconde Épître de saint Pierre, les Épîtres de saint Jean, l' Épître de saint Jude,* Collection «Études bibliques», Lecoffre-Gabala, Paris, 1939, p. 104-116; v. enumerarea detaliată a asemănărilor şi diferenţelor între 1Ioan şi Evanghelia a IV-a la A. E. Brooke, *op.cit*., p. I-XIX.

[33] J. Bonsirven, *op.cit.*, p. 15-16.

[34] Merrill C. Teney, *Interpreting Revelation*, B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1957, p. 15.

[35] Cf. Hieronymus, *op.cit*., *IX*: *Interfecto autem Domitiano, et actis ejus ob nimiam crudelitatem a senatu rescissis, sub Nerva principe redit Ephesum, ibique usque ad Trajanum principem perseverans, totas Asiae fundavit rexitque Ecclesias, et confectus senio, sexagesimo octavo post passionem Domini anno mortuus, juxta eamdem urbem sepultus est* („După ce Domiţian a fost ucis şi faptele sale au fost anulate de către senat, din pricina nemăsuratei lor cruzimi, sub împăratul Nerva, Ioan s-a întors la Efes şi, rămînînd acolo pînă la împăratul Traian, a consolidat şi condus toate bisericile din Asia şi, răpus de bătrîneţe, cînd a murit în cel de-al şaizeci şi optulea an după pătimirea Domnului, a fost îngropat lîngă acelaşi oraş”).

cea de-a patra Evanghelie, care se crede că a fost scrisă între 90-100 d.Hr.[36]

4. Destinatarii scrisorii

În ediţiile greceşti, 1Ioan este desemnată drept „scrisoare universală" (*ἡ καθολικὴ ἐπιστολή*), ceea ce înseamnă că, fără a fi numiţi, destinatarii ei sînt fie creştinii de pretutindeni, fie cei ce făceau parte din comunităţile asiatice păstorite de evanghelist, majoritatea exegeţilor înclinînd spre cea de-a doua ipoteză, datorită tonului paternal-afectiv al autorului. Conform tradiţiei, scrisoarea a fost adresată bisericilor din provincia romană Asia Mică, avînd ca zonă metropolitană principală Efesul, care se confruntau cu „învăţătorii falşi" de tipul gnosticilor numiţi generic *docеţi* (<vb. *δοκεῖν* 'a părea, a fi aparent'), fiindcă, în ideea că trupul este rău şi doar spiritul este bun, ei afirmau că Hristos doar „părea" să se identifice cu Iisus, întrucît trupul acestuia, materie rea prin definiţie, nu putea fi Hristos; conform dogmei docetismului, Isus „părea" a fi om, era uman numai „în aparenţă", căci prin el se realiza o teofanie asemănătoare cu celelalte „arătări" din Vechiul Testament, care se iveau ori de cîte ori Dumnezeu sau îngerul Domnului le apăreau oamenilor sub formă umană. Docеţii negau, prin urmare, caracterul divin al lui Iisus şi realitatea întrupării sale, din această categorie făcînd parte şi adepţii lui Cerinthius (gnosticii cerinthieni), care considerau că Iisus a fost un simplu om, că la botez a penetrat în el spiritul lui Hristos, care l-a părăsit în ajunul crucificării sale (cf. Irineu, *Adversus haereses*, I, 26).

5. Textul scrisorii şi canonicitatea ei

Textul 1Ioan este uşor de stabilit cu ajutorul celor mai vechi manuscrise greceşti care o conţin şi a numeroaselor sale versiuni, care constituie un argument peremptoriu al acceptării scrisorii de către Biserica primitivă ca scriere canonică şi al includerii ei de către Conciliul Tridentin (1545-1563) între scrierile neotestamentare „recunoscute ca [inspirate]"(*ὁμολογοῦμενα*). Singurul fapt care a iscat nesfîrşite comentarii şi controverse timp de cîteva sute de ani este includerea în versiunea Vulgata Sixto-Clementina (1590-1592) a unei a unei adăugiri textuale cunoscute sub numele *Comma Iohanneum* („interpolarea la textul ioanin") despre „cei trei martori" (5:7-8): *in caelo Pater et Verbum et Spiritus Sanctus: et hi tres unum sunt. Et tres sunt qui testimonium dant in terra* („[Fiindcă trei sînt cei care dau mărturie] în cer Tatăl, Cuvîntul şi Duhul Sfînt şi aceştia trei sînt unul. Şi trei sînt cei care dau mărturie pe pămînt")[37]. Acest adaos a fost introdus şi de Erasmus din Rotterdam, în cea de-a treia sa ediţie la Noul Testament, după ce a fost criticat că în primele două ediţii o omisese, deşi figura în textul Vulgatei din vremea sa; adaosul nu figurează în vechile manuscrise greceşti, cu excepţia unora mai recente, datînd din secolul al XVI-lea, dependente de Vulgata; nu figurează nici în cele mai vechi versiuni (siriană, etiopiană, armeană), nici în 50 de vechi manuscrise ale Vulgatei, apărînd pentru prima oară în cele din secolele VIII-IX. Fragmentul nu este citat de Părinţii Bisericii, la cei latini apare la sfîrşitul secolului al IV-lea la ereticul hispanic Priscillianus, iar la cei africani în secolul al V-lea. Ipoteza originii priscilliane a acestei *Comma Iohanneum* este discutată cu argumente temeinice de exegetul K. Künstle, fiind însă combătută de alţi savanţi[38].

♦ Istoricul textului 1Ioan este stîns legat de cel al Noului Testament.Un text grecesc tiparit, aproape identic cu cel al lui Erasmus, a dominat exegeza Noului Testament aproape 300 de ani, fiind considerat *textus receptus* („text primit"); e vorba de editia a III-a a Noului Testament publicată de Robert Stephanus la Paris, în 1550, pe baza a 15 manuscrise, între care şi un uncial din secolul al VIII-lea. În cursul secolelor al XVII-lea şi al XVIII-lea au fost publicate alte ediţii greceşti ale Noului Testament, bazate pe alte manuscrise decît cele folosite pentru *textus receptus*, dar cu mici diferenţe de lecţiune faţă de acesta. Codex Vaticanus nu era încă disponibil, Codex Sinaiticus încă nu fusese descoperit, iar Codex Ephraemi din Paris rezistase pînă atunci la orice încercare de descifrare. Lui Constantin Tischendorf i se datorează descoperirea codexului Sinaiticus, descifrarea lui Ephraemi şi prima publicare a lui Vaticanus. Acţiunea lui de a colecta cele mai vechi manuscrise ale Noului Testament şi de a le face cunoscute în publicaţii importante, precum şi publicarea unei ediţii critice a Noului Testament (1840), bazată pe toate manuscrisele importante, a contribuit esenţial la restabilirea încrederii în originea apostolică a Noului Testament, care fusese considerabil diminuată de critica extremistă înainte de intervenţia lui Tischendorf. Către sfîrşitul secolului al XIX-lea au apărut mai multe ediţii demne de luat în considerare ale Noului Testament grec, însoţite de critică textuală, mai mult sau mai puţin fidele lui *textus receptus*. Doi savanţi de la Cambridge, F. B. Westcott si F. J. A. Hort, aveau să prezinte istoria textului Noului Testament în *Prolegomena* la Noul lor Testament grec din 1881, bazat mai ales pe codexurile Vaticanus şi Sinaiticus[39].

6. Stilul şi scopul scrisorii

În opinia lui J. Bonsirven, Ioan scrie în greacă ca un om a cărui limbă maternă este una semitică; el cunoştea, desigur, greaca vorbită în vremea lui, dar nu pare a avea uşurinţa folosirii unor expresii idiomatice care ar dovedi o educaţie propriu-zisă în spirit elen[40]. Stilul scrisorii îl trădează pe misticul şi apostolul ei expeditor, care doreşte a împărtăşi destinatarilor viziunile sale asupra unor realităţi supranaturale, fără a căuta neapărat arta; de aceea el

[36] Cf. Stephen L. Harris, *Understanding the Bible*, Mayfield, Palo Alto, 1985, p. 82.

[37] *Vide et* Bruce M. Metzger, *The Early Versions of the New Testament*. Clarendon Press, Oxford, 1977, p. 351.

[38] Karl Künstle, *Das Comma Johanneum auf seine Herkunft untersucht*, Herder, Freiburg im Breisgau, 1905.

[39] *Vide et* B. F. Westcott, *A General Survey of the History of the Canon of the New Testament*, sixth edition, Baker Book House, Grand Rapids, 1889.

[40] J. Bonsirven, *op.cit.*, p. 22.

întrebuinţează cuvinte curente, cotidiene, pe care le investeşte însă cu sensuri multiple, de unde şi bogăţia doctrinară a epistulei. Doctrina ioanină din cele trei scrisori e în acord cu cea din Evanghelia a IV-a, cu două deosebiri:1. problemele propriu-zis teologice, precum misterul persoanei lui Iisus, deţin un loc mai restrîns, întrucît subiectul fusese tratat în Evanghelie, a cărei cunoaştere de către lectorii scrisorilor e presupusă de autorul lor; 2. scopul scrierilor epistolare ioanine este acela de a întări doctrina vieţii creştine, de a formula unele reguli mai pe larg decît o făcuse în Evanghelie; lumina, adevărul şi iubirea sînt atributele divine pe care se întemeiază asigurările oferite creştinilor de gnoza ioanină, ca principii ale comuniunii cu divinitatea. În principiu, putem identifica în 1Ioan două aspecte ale scopului cu care a fost adresată celor credincioşi: 1. unul practic: să le ofere bucurie (1:4); să-i încurajeze să ducă o viaţă cucernică (1:7; 2:1); să le ceară să se iubească unul pe altul (4:7-21), şi nu lumea (2:15-17); să le ofere siguranţa mîntuirii prin Hristos (5:13); 2. unul doctrinar: să combată greşeala separării caracterului uman de cel divin al lui Isus; să combată ideea trăirii spirituale fără o trăire evlavioasă. Scrisoarea are un evident caracter polemic la adresa ideilor vehiculate de adepţii gnosticismului incipient cu care se confrunta atunci gnoza creştină. Unele grupări gnostice practicau ascetismul (din convingerea că pentru a avea parte de adevărata mîntuire era necesară suprimarea dorinţelor şi nevoilor trupeşti), altele antinomianismul (ca nesupunere faţă de ascetism, acceptînd să dea trupului ceea ce acesta cere şi practicînd un libertinaj nestingherit faţă de orice lege).

7. Precizări asupra versiunii moderne

Prezenta versiune urmează textul grec din *Septuaginta* Frankfurt, comparativ cu cel latin din Vulgata Hieronymus şi Vulgata Clementina. Ea este însoţită de comentarii ale versetelor epistolare, privitoare atît la semnificaţia unor cuvinte sau expresii din textul grec, cît şi la felul în care acestea au fost interpretate şi traduse de autorii unor versiuni româneşti şi străine anterioare. Versiunile româneşti pe care le-am consultat sînt: NTB 1648; BIBL.1688; BIBL.MICU(1795); BIBL.1819; BIBL.ŞAGUNA(1856-1858); BIBL.1874; BIBL.1914; BIBL.CORNILESCU(1921); BIBLIA BRITANICA(1921); BIBL.1936; BIBL.RADU-GAL.(1938). Dintre versiunile străine consultate menţionăm: *Epîtres de Saint Jean,* introduction, traduction et commentaire par Joseph Bonsirven, Verbum salutis, IX, Ed. V. Dupin, Paris, 1935; *Les Épîtres de Jean* de Michèle Morgen, Ed. Du Cerf, Paris, 2005; Charles Gore, *The Epistles of St. John*, London, 1920; C. H. Dodd, *The Johannine Epistles*, London, 1946.

Capitolul 1

1-3

Sub aspect semantic, versetele 1-3 alcătuiesc o singură frază. În primul verset, prin forma de indicativ imperfect „era"(*ἦν*) se afirmă preexistenţa lui Isus, temă recurentă în scrierile lui Ioan; tot aici, expresia „de la început"(*ἀπ' ἀρχῆς*) poate avea două înţelesuri: de la creaţie(ca în Evanghelie) sau de la începutul activităţii publice a lui Iisus, al revelării misiunii sale; în contextul scrisorii pare să fie mai potrivit cel de-al doilea înţeles. Formele verbale de pers. I plural din aceste versete(*ἀκηκόαμεν*, *ἑωράκαμεν*, *ἐθεασάμεθα*, *μαρτυροῦμεν*, *ἀπαγγέλλομεν*), care presupun subiectul „noi", sînt susceptibile de două interpretări: e vorba fie de un plural auctorial, fie de faptul că Ioan invocă mărturia colectivă a apostolilor, pe care Iisus i-a lăsat după moarte ca martori ai lucrărilor sale, pentru a le face cunoscute întregii lumi; înclinăm spre a doua interpretare, chiar dacă e ştiut faptul că Ioan, a deţinut un rol privilegiat între aceşti martori, deoarece, în calitatea sa de cel mai iubit discipol al lui Iisus, a avut privilegiul de a pătrunde în intimitatea acestuia (despre „noi" în scrisorile lui Ioan, *vide* A. von Harnack, *Das «Wir» in den Johanneischen Schriften*. Verlag der Akademie der Wissenschaften, Berlin, 1923). ♦ Verbele de aici, care indică activităţi ale simţurilor, *am auzit, am văzut, am contemplat, mîinile noastre au pipăit*, întăresc calitatea apostolilor de martori oculari şi auriculari ai vieţii şi activităţii lui Iisus; precizarea adusă de verbul *am contemplat* (*ἐθεασάμεθα*) se referă la faptul că, mai presus de viziunea lor propriu-zis senzorială, apostolii au avut parte şi de una spirituală, de o contemplare a luminii divine a puterii lui Iisus, care a străpuns aparenţele lumii sensibile. Drept grad suprem al experienţei lor senzoriale este invocată mărturia tactilă (*αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν* - *mîinile noastre au pipăit*), în sensul unui contact minuţios, apt a confirma realitatea întrupării logos-ului divin, aşa cum rezultă din semantismul verbului *ψηλαφάω* - *ῶ* 'a pipăi'; în versiunile latine întîlnim variantele *temptaverunt* (VULG.HIER.) şi *contrectaverunt* (VULG.CLEM.), cu acelaşi sens, iar în cele româneşti, traducerea „au pipăit" este generală. Traducătorul şi exegetul J. Bonsirven emite supoziţia (*Epîtres de Saint Jean,* introduction, traduction et commentaire par Joseph Bonsirven, *Verbum salutis*, IX, V. Dupin (ed.), Paris, 1935, p. 72) că ar putea fi perceptibilă aici o aluzie la invitaţia adresată de Iisus cel înviat discipolilor de a-i atinge trupul, pentru a se convinge de realitatea învierii sale (cf. Luc. 24:39; Ioan 20:27) ♦ Sintagma *în privinţa cuvîntului vieţii* (gr. *περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς*, lat. *de verbo vitae*) , din versetul 1, se referă la Iisus, ca întrupare a cuvîntului (Ioan 1:1-14), iar versetul 2 este un enunţ parentetic, care defineşte *viaţa cea veşnică* (*ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος*), expresie, care apare de 6 ori în 1Ioan (1:2; 2:25; 3:15; 5:11,13,20) şi de 17 ori în Evanghelia ioanină, cu referire la viaţa perfectă, trăită plenar, capabilă a se prelungi în eternitate; ideea este că pînă la întrupare, oamenii nu au cunoscut adevărata viaţă, care se afla doar la Dumnezeu Tatăl, dar ea li s-a arătat, prin întrupare, mai întîi apostolilor, urmînd ca ei să o vestească adepţilor lui Iisus; autorul foloseşte de două ori în acest verset forma de aorist pasiv *ἐφανερώθη* („s-a arătat") pentru a întări ideea întrupării lui Iisus, contestată de „falsii profeţi"; verbul grec

φανερόω-ῶ 'a se arăta, aduce la lumină ceva existent' este unul preferat de autor (cu referire la prima sau a doua venire a lui Iisus), avînd în 1Ioan şi alte ocurenţe (2:19; 2:28; 3:5,8,10; 4:9), iar în Evanghelie apare de cîteva ori (Ioan 1:31; 3:21; 9:3; 12:6). ♦ În versetul 3 există două ocurenţe ale cuvîntului *κοινωνία* („participare la ceva, comuniune, relaţie"), subliniind insistent ideea că Biserica creştină reprezintă o comunitate şi, prin intermediul apostolilor ei, realizează comuniunea cu Tatăl şi cu Fiul; traducerile româneşti ale termenului sînt: *parte împreună* (BIBL.1688), *împreunare* (NTB1648), *împărtăşire* (BIBL.ŞAGUNA; BIBL.MICU; BIBL.1914; BIBL.BRIT.; BIBL.RADU-GAL.; BIBL.1968), *părtăşie* (BIBL.CORN.).

1:4

Mai multe ediţii greceşti prezintă varianta pronominală posesivă *noastră*, *ἡμῶν* (*ἡ χαρὰ ἡμῶν*) în loc de *voastră*, *ὑμῶν* (*ἡ χαρὰ ὑμῶν*), ceea ce schimbă în bună măsură ideea, rezultînd că scopul scrierii acestei epistule este deopotrivă împlinirea bucuriei *autorului* şi a destinatarilor ei, a comunităţii creştine în ansamblu, lecţiune destul de plauzibilă. În ediţiile româneşti, lecţiunea *voastră* este majoritară, iar lecţiunea *noastră* apare în BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968. ♦ Şi aici forma de plural *scriem* (*γράφομεν*) poate fi un *plurale auctoris*, sau se poate referi la apostolii care au avut o iniţiativă epistolară similară; înclinăm să credem că avem aici a face cu un *plurale auctoris*.

1:5

Versetul enunţă tema esenţială din această primă parte a scrisorii (Dumnezeu este lumină) şi prezintă cea dintîi opoziţie din cuprinsul ei: „lumină-întuneric" (gr. *φῶς-σκοτία*; lat. *lux-tenebrae*). Faţă de varianta *ἐπαγγελία* din SEPT.FRANKF., alte ediţii greceşti prezintă lecţiunea *ἀγγελία*, cu o anume diferenţă de sens, cea dintîi avînd mai degrabă înţelesul de 'promisiune, făgăduinţă', cea de-a doua, pe acela de 'vestire', comun şi echivalării *adnuntiatio/ annuntiatio*, din versiunile latine. Versiunile româneşti prezintă variantele *făgăduinţă* (BIBL.1688; BIBL.ŞAGUNA), *vestirea* (BIBL.1874), *vestea* (BIBL.CORN.), *solia* (BIBL.1936; BIBL.RADU-GAL.; BIBL.1968; BIBL.BRIT.), *porunca* (NTB 1648). ♦În expresia *de la el* (gr. *ἀπ'αὐτοῦ*), pronumele *αὐτός* se referă la Iisus, ca autor al făgăduinţei *că Dumnezeu este lumină* (gr. *ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστι*).

1:6

Verbul *περιπατέω-ῶ*, cu mai multe ocurenţe în epistulă, întruneşte sensurile 'a se plimba în jur', 'a umbla', 'a vieţui'; faţă de versiunile româneşti anterioare, care privilegiază sensul 'a umbla', am preferat sensul 'a vieţui', decodînd uzul metaforic al verbului, care conotează un anume mod de vieţuire. ♦ În numeroase versete din această epistulă există numeroase perioade condiţionale eventual-potenţiale, căci în greaca koiné, cele două modalităţi se unesc sub forma de expresie a eventualităţii: în protază *ἐάν*+conjunctivul, în apodoză, indicativul prezent sau viitor. Pentru a exprima cele două modalităţi, am tradus în română conjunctivul din protază fie prin indicativ viitor, fie prin optativ, în funcţie de modalitatea intenţionată de autor; traducerea latină oscilează între folosirea viitorului anterior (ca în acest verset- *si dixerimus*) sau a conjunctivului potenţial-eventual(ca în versetul următor - *si ambulemus*). ♦ În formularea celei de-a doua opoziţii, „minciună-adevăr", expresia *οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν* (lat. *non facimus veritatem*) se referă la practicarea adevărului, la respectarea lui în conduita zilnică; faţă de majoritatea traducerilor româneşti, care prezintă variantele *nu facem adevărul* (BIBL.1688, BIBL.1914, BIBL.RADU-GAL.) *nu săvîrşim adevărul*, (BIBL.1968), traducerea noastră, *nu practicăm adevărul* este în spiritul traducerii explicative, *nu ne purtăm aşa cum cere adevărul* , pe care o propune BIBL.CORN.

1:7-10

Aceste versete introduc ideea mărturisirii „păcatului" (gr. *ἡ ἁμαρτία*; lat. *peccatum*) şi „a curăţirii" (gr. *κθαρίζειν*; lat. *mundare*) lui prin *sîngele lui Iisus Hristos* (gr. *τὸ αἷμα Ιησοῦ Χριστοῦ*; lat. *sanguis Iesu Christi*). Ele au o structură opozitivă simetrică, alcătuită din perioade condiţionale în care protaza este afirmativă, iar apodoza negativă ca formă sau sens.

Capitolul al 2-lea

2:1

Formula afectivă de adresare din incipitul acestui verset, *copilaşii mei* (gr. *τεκνία μου*; lat.*filioli mei*) conotează tonul paternal al bătrînului epistolograf faţă de lectorii săi, cărora le împărtăşeşte unul dintre principalele scopuri ale scrisorii sale: *ca să nu păcătuiţi* (gr. *ἵνα μὴ ἁμάρτητε*; lat. *ut non peccetis*); în afară de diminutivul *τεκνίον* („copilaş"), Ioan foloseşte în această scrisoare, cu aceeaşi conotaţie afectivă, şi sinonimul *παιδίον*, fără vreo diferenţă de semnificaţie. ♦ Termenul grec *παράκλητος* (lat. *advocatus*) aparţine limbajului juridic, desemnîndu-l pe avocatul apărării sau pe martorul ei (în sens literal„cel chemat alături"); aici, el îl desemnează pe Iisus, ca *apărător pe lîngă Tatăl (versiunea modernă*), singurul loc în care Iisus este investit cu această calitate, pe care în Evanghelia a IV-a o deţine Sfîntul Duh, cel care face ca Iisus să fie alături de învăţăceii săi (Ioan 14:15-16), face viabil cuvîntul lui Iisus (Ioan 14:26), dă mărturie despre Hristos (15:26). Prezenţa termenului în ambele scrieri ioanine este unul dintre argumentele în favoarea paternităţii lui Ioan în privinţa amîndurora. În traducerile româneşti, termenul este tradus prin: *mîngîitoriu/ mîngîitor* (BIBL.1688; BIBL.ŞAGUNA; BIBL.1914), *mijlocitură* (BIBL.1874), *grăitoriu* (NTB1648), *mijlocitor* (BIBL.CORN.; BIBL.BRIT.; BIBL.RADU-GAL.; BIBL.1968). În traducerea noastră, am optat pentru varianta *apărător*, pe care o considerăm mai potrivită în configurarea rolului lui Iisus în instanţa supremă.

2:2

Remarcăm în acest verset folosirea unui termen din lexicul

păgîn religios, *ὁ ἱλασμός*, care desemna victima folosită în ritualurile sacrificiale expiatorii, pentru îmbunarea unei divinităţi ofensate; în opinia unor exegeţi (C. H. Dodd, *The Johannine Epistles*, Harper & Row, New York, 1946, p. 54; C. H. Dodd, *The Bible of the Greeks*, Hodder & Stoughton, London 1964, p. 93.) nu se cuvenea ca acest termen păgîn să fie corelat cu Yahweh, sugerînd ideea că Dumnezeu, ofensat de păcatele oamenilor, a fost îmbunat printr-o jertfă de ispăşire, aceasta fiind însuşi fiul său, Iisus. Termenul apare de două ori în această scrisoare (a doua oară în 4:10), acestea fiind singurele lui ocurenţe în scrierile neotestamentare; în *Septuaginta*, el are 10 ocurenţe, dintre care 6 echivalează unele ebraisme, precum *kippurim* („acoperămînt", cu referire la capacul chivotului legămîntului, numit şi locul ispăşirii -Lev. 25:9; Num. 5:8), *selichah* („iertare"- Psa.130:4; Dan. 9:9), *ashmah* („prin păcatul"- Amos 8:14), *chattah* („jertfă pentru păcat"- Ezk. 44:27). Familiarizat cu textul ebraic şi grecesc al Vechiului Testament, Ioan preia acest cuvînt pentru a-l desemna pe Iisus ca „acoperămînt" pentru păcatele umane (cf. James Strong, *Greek Dictionary of The New Testament*, 2434: *atonement*, i.e. (concretely) an *expiator* - propitiation). În traducerile româneşti termenul are următoarele echivalări: *iertare* (BIBL.1688), *mîngîitoriu* (NTB1648), *curăţire* (BIBL.MICU), *ispăşire* (BIBL.BRIT.), *jertfa de ispăşire* (BIBL.CORN.; BIBL.1936; BIBL.RADU-GAL.; BIBL.1968). ♦ Afirmaţia că Iisus a fost victimă de ispăşire pentru păcatele întregii lumi subliniază potenţialul nelimitat al ispăşirii.

2:3-6

Versetele prezintă condiţia adevăratei comuniuni dintre credincios şi Dumnezeu, statuată de Noul Testament: respectarea poruncilor divine. În versetul 4 începe diatriba lui Ioan la adresa falşilor învăţători; *Cel ce spune „L-am cunoscut" (λέγων, Ἔγνωκα*) este gnosticul care pretinde a deţine o cunoaştere superioară a lui Dumnezeu, fără ca aceasta să se reflecte în viaţa lui personală, lipsită de adevărata evlavie şi iubire de Dumnezeu. Ascultarea este un element esenţial al credinţei, acesta fiind mesajul central al cărţilor 1Ioan şi Iacob. ♦ Sub aspect gramatical, în versetul 5, sintagma *ἡ ἀγαπὴ τοῦ θεοῦ* este susceptibilă de ambiguitate, în sensul că genitivul *τοῦ θεοῦ* poate fi subiectiv („dragostea lui Dumnezeu") sau obiectiv („dragostea de Dumnezeu"); traducerea latină *caritas Dei* nu rezolvă ambiguitatea, dar în versiunile româneşti este generală prima variantă, pe care am urmat-o şi noi, deşi la fel de potrivită în logica textului este şi cea de-a doua. ♦ În versetul 6, o altă ambiguitate provine din imprecizia referenţială, se pare intenţionată, a pronumelui *ἐκεῖνος*; el este folosit de mai multe ori de autor cu referire la Iisus, aşa cum pare să o facă şi aici, mesajul ioanin fiind următorul: credinţa nu este doar o opţiune, ci o relaţie continuă cu Iisus, posibilă printr-o viaţă creştină asemănătoare cu a lui (şi aici, prin folosirea verbului *περιπατεῖν*, „umblarea" este o metaforă pentru stilul de viaţă pe care l-a urmat Iisus); dacă *ἐκεῖνος* se referă la Iisus, pronumele *αὐτός*, din acelaşi verset nu-l poate desemna decît pe Dumnezeu, ca în versetul precedent.

2:7-11

În versetul 7, apelativul iniţial este *ἀδελφοί* („fraţilor") în SEPT.FRANKF., în conformitate cu *textus receptus*, iar în VULG., *carissimi* („preaiubiţilor"), traducere a grecescului *ἀγατητοὶ* din manuscrisele greceşti unciale (*vide* Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, published by United Bible Societies, London-New York, 1971, p. 708). ♦ În versetele 7-8 se vorbeşte de o *poruncă nouă* (*ἐντολὴ καινή*) pe care Ioan o adresează prin această scrisoare lectorilor săi, precizînd că nu e vorba de una propriu-zis nouă, ci de una veche, pe care o aveau *de la început* (*ἀπ' ἀφχῆς*), înţelegîndu-se prin aceasta că prin Iisus, cuvîntul întrupat, a fost reactualizată o poruncă divină iniţială, pe care acesta o adresa adepţilor săi cu 60 de ani înainte de scrisoarea lui Ioan; porunca cea nouă şi totuşi veche, este dragostea de aproape, ca dovadă a mîntuirii credinciosului, a relaţiei personale cu adevărul şi cu lumina (lumina ca metaforă pentru revelaţie şi puritate morală). Dragostea este instituită de Ioan drept condiţie supremă a „rămînerii"credinciosului în lumină, conform afirmaţiei sale din 2:10: *Cel ce-şi iubeşte fratele rămîne în lumină şi nu are parte de vreo poticnire* (versiunea modernă). În acest verset, cuvîntul *σκάνδαλον*, poate fi interpretat în sens denotativ („piedică, obstacol pe drum") ori conotativ, laic sau religios („ceea ce poate afecta reputaţia cuiva"„cădere în păcat", păcătuire"), cu ambele sensuri fiind folosit şi în *Septuaginta* (cf. T. Muraoka, *A Greek-English Lexicon of the Septuagint*, Peeters, Louvain-Paris-Walpole, 2009, p. 622); în traducerile româneşti, ultima parte a versetului este redată în variantele: *şi sminteală întru el nu iast*e (BIBL.1688), *şi sminteală întru el nu-i* (NTB1648), *şi în el nu este nimic care să-l facă să se poticnească* (BIBL.CORN.), *şi sminteală nu se află în el* (BIBL.RADU-GAL.), *şi sminteală nu este în el* (BIBL.1968); traducerea majoritară a grecescului *σκάνδαλον* (lat. *scandalum*) prin românescul „sminteală" are în vedere polisemia acestui cuvînt: 'stricăciune, piedică, greşeală, pagubă, gîlceavă' (cf. DLR *s.v.*). Corelînd versetul 10 cu versetul 11, în care, prin antinomie, e pus în discuţie reversul situaţiei (*Dar cel ce-şi urăşte fratele, se află în întuneric şi umblă prin întuneric şi nu ştie încotro se îndreaptă, fiindcă întunericul i-a orbit ochii-* versiunea modernă), credem că, termenul *σκάνδαλον* poate fi tradus prin *poticnire*, ideea exprimată aici fiind că cel ce-şi iubeşte aproapele nu are parte de poticnire, pentru că umblă, *i.e.* trăieşte, în lumină, spre deosebire de cel ce umblă în întuneric şi se poticneşte; desigur, poticnirea trebuie înţeleasă în sens figurat, ca o cădere în păcat sau în capcana vreunei erezii.

2:12-14

Aceste trei versete au o interesantă structură repetitivă: Ioan repetă de trei ori verbul *γράφω*, la forma de prezent, pers. I (*scriu*) şi de trei ori la forma de aorist *ἔγραψα*, (*am scris*), pentru a sublinia permanenţa în durată a actului său;

trei sînt şi destinatarii scrierii, credincioşii creştini de toate vîrstele, *copilaşii* (*τεκνία/ παιδία*), *părinţii* (*πατέρες*), *tinerii* (*νεανίσκοι*), menţionaţi de cîte două ori, de fiecare dată fiind precizat motivul sau obiectul adresării în scris prin formularea a şase propoziţii, introduse de conjuncţia *ὅτι*, care poate avea funcţie cauzală sau completivă (VULG. traduce conjuncţia greacă prin *quoniam*, echivalînd astfel funcţia ei cauzală); e de observat în cele şase propoziţii, o anume adaptare a motivaţiei la vîrsta destinatarilor: copiii, prin iertarea păcatelor lor în numele lui Iisus, au fost integraţi în comunitatea creştină; tinerii, prin hotărîrea lor de a se îndepărta de „Cel rău" (*ὁ πονερός*), au repurtat o biruinţă asemenea celei repurtate de Iisus în pustiu asupra lui Satana (cf. Mat. 4:1-11); părinţii, prin cunoaşterea „Celui de la început" (*ὁ ἀπ' αρχῆς* – recunoaştere a preexistenţei şi divinităţii lui Iisus), sînt în măsură să transmită această cunoaştere şi generaţiilor viitoare; e vorba de o cunoaştere matură, specifică credinţei depline în Iisus. În traducerile româneşti este majoritară interpretarea cauzală (*fiindcă*) a celor şase propoziţii, opţiunea pentru cea completivă *(că*) fiind observată în NTB1648, BIBL.1914, BIBL.MICU. Împărtăşim şi noi opţiunea majoritară, considerînd că aceste propoziţii conţin mai degrabă motivul adresării decît mesajul transmis, în ideea că, în virtutea motivelor enunţate, destinatarii lui Ioan au parte de comuniunea cu Dumnezeu şi cu Iisus.

2:15-17

Energica formulare prohibitivă de la începutul versetului 15, *Nu iubiţi lumea* (*Μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον*), se referă la lume, ca sălaş al omenirii şi scenă a istoriei acesteia, lumea căzută în păcat, care vieţuia fără Dumnezeu. În versetul următor sînt enumerate principalele defecte lumeşti care îl separă pe om de Dumnezeu: *pofta cărnii, pofta ochilor, lăudăroşenia cu felul de viaţă* (versiunea modernă; mai dificil de tradus pare sintagma *ἀλαζονεία τοῦ βίου* (lat. *superbia vitae*), întrucît termenul *ἀλαζονεία*, nu desemnează în această expresie simpla mîndrie a omului, ci aroganţa, lăudăroşenia lui pentru un fel de viaţă independent de *voia lui Dumnezeu* (*τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ*), de a cărei respectare, se va spune în versetul 17, depinde dăinuirea omului; în traducerile româneşti, sintagma *ἀλαζονεία τοῦ βίου* e redată în variantele: *mîndriia vieţii* (BIBL.1688), *făliia vieţei* (NTB1648), *îngîmfarea cu felul de vieţuire* (BIBL.CORN.), *mîndria deşartă a vieţii* (BIBL.BRIT.), *deşarta slavă a vieţii* (BIBL.RADU-GAL.), *trufia vieţii* (BIBL.1968).

2:18-25

Ideea „trecerii lumii" din versetul 17, este detaliată în versetele 18-19 prin anunţarea „ceasului de pe urmă" (gr. *ἐσχάτη*; lat. *novissima hora*) al lumii odată cu venirea Antihristului, despre care Ioan spune că se află deja în lume, prin prezenţa numeroşilor antihrişti (falşii învăţători sau falşii mesia); aşa cum ar rezulta din versetul 20, spre deosebire de aceşti pretinşi cunoscători ai adevărului, adevăraţii creştini posedă o cunoaştere profundă, ca unii care au avut parte de „ungerea de la Cel sfînt" (*χρίσμα ἀπὸ τοῦ ἁγίου*) - menţionarea „ungerii" ar putea fi interpretată ca o extindere a conceptului de la Iisus la toţi creştinii, un fel de contrapondere la extinderea duhului antihristic de la Antihrist la toţi falşii propovăduitori; în opinia unor exegeţi (J. Bonsirven, *op. cit.* p. 125), în Vechiul Testament, ungerea era doar apanajul unor înaltele personalităţi (profeţi, preoţi, regi), de aceea, e posibil ca referinţa de aici să-i vizeze în special pe capii bisericilor din Asia Mică, cărora li se adresează Ioan. Există în manuscrisele greceşti o diferenţă sensibilă de lecţiune în versetul 20: SEPT.FRANKF. prezintă lecţiunea *οἴδατε πάντα* („voi cunoaşteţi toate"), alte manuscrise *οἴδατε πάντες* („voi toţi cunoaşteţi/ posedaţi cunoaşterea"); conform primei lecţiuni (acreditată şi de versiunile latine: *nostis omnia*), creştinii ar poseda o cunoaştere exhaustivă, conform celei de-a doua, cunoaşterea le e dată tuturor credincioşilor, nu doar celor care pretindeau că o posedă în mod exclusiv (gnosticii). Toate traducerile româneşti se conformează primei lecţiuni. ♦ În versetele 22-23 Ioan polemizează din nou cu gnosticii, probabil cu evreul creştin Cerinthus din Egipt, unul dintre importanţii lor corifei; aparent, învăţătorii gnostici pretindeau că-l cunosc pe Dumnezeu, dar minimalizau rolul lui Iisus, negîndu-i calitatea de Hristos. Se crede că *textus receptus* a scurtat versetul 23, omiţînd alternativa, prezentă în unele manuscrise unciale greceşti: „cine îl recunoaşte pe Fiu îl are şi pe Tată".

2:28

Ioan aduce în discuţie termenul *παῤῥησία*, un *nomen actionis* derivat de la una dintre temele (*ῥῆ-*) verbului *λέγω* („a vorbi"), un cuvînt compus cu prefixoidul *πᾶν* („tot") şi cu sufixul de acţiune *σία* (**πᾶν + ῥῆ + σία > παῤῥησία*), cu sensul 'vorbire nestingherită, îndrăzneală' (cf. BAILLY, *s.v.*); aici, aşa cum reiese şi din traducerea latină *fiducia*, cuvîntul este folosit mai degrabă cu sensul de 'încredere', în ideea că certitudinea mîntuirii este viaţa bazată pe încrederea credinciosului în Evanghelia lui Isus Cristos. În traducerile româneşti, în funcţie de textul grec sau latin folosit, termenul e redat prin: *îndrăzneală* (BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1914, BIBL.BRIT., BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL.), *îndrăznire* (NTB 1648), *încredere deplină* (BIBL.CORN.). În directă relaţie cu semantismul cuvîntului *παῤῥησία*, pare a fi formularea hortativă *μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ'αὐτοῦ* (lat. *non confundamur ab eo* – „să nu fim tulburaţi de el"), ideea exprimată de autor fiind aceea că toţi credincioşii trebuie să aştepte cu bucurie şi încredere întoarcerea lui Cristos, dar cei care au trăit în chip egoist şi lumesc vor fi tulburaţi şi stînjeniţi la venirea lui. În versiunile româneşti, expresia apare în variantele: *să nu ne ruşinăm de el* (NTB1648, BIBL.1688, BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL.), *să nu ne ruşinăm de dînsul* (BIBL.MICU, BIBL.1914), *să nu fim daţi de ruşine de către dînsul* (BIBL.BRIT.), *să nu rămînem de ruşine şi depărtaţi de El* (BIBL.CORN.). ♦ Enunţul temporal-ipotetic *ὅταν φανερωθῇ* (*atunci cînd s-o arăta* - versiunea modernă) este redat în VULG. prin *in adventu eius* („la venirea lui"), fiind de

remarcat faptul că traducerea latină eludează sensul ipotetic al propoziţiei temporale greceşti şi prezintă apariţia lui Iisus ca o certitudine, concretizată în cea de-a doua lui venire. „A doua venire" a lui Iisus nu este un concept biblic, fiind specific Noului Testament, din perspectiva căruia, la cea de-a doua venire a Fiului său, comuniunea dintre Dumnezeu şi omul făcut după chipul său va fi restaurată, răul va fi judecat şi îndepărtat din lume. În viziunea hermeneuticii neotestamentare, Dumnezeu, credincios promisiunilor sale şi profeţiilor biblice, l-a trimis pe Iisus pe pământ pentru a împlini multe dintre profeţiile cu privire la Mesia, prin naşterea, viaţa, lucrarea, moartea şi învierea sa, iar profeţiile rămase neîmplinite urmau a fi împlinite la a doua sa venire. În opinia istoricului Charles Freeman, primii creştini aşteptau ca Iisus să se întoarcă la o generaţie după moartea şi învierea sa, dar faptul că cea de-a doua venire nu a avut loc la vremea scontată de ei i-a făcut să înţeleagă avertismentul lui Iisus de a nu face speculaţii cu privire la „ziua sau ora" venirii lui; de aici poate şi formularea ipotetică din 1Ioan, 2:28 (cf. Charles Freeman, *The Closing of the Western Mind: The Rise of Faith and Fall of Reason*, Ed. Vintage, New York, 2002, p. 133). Aceeaşi formulare ipotetică cu privire la a doua venire a lui Iisus apare mai departe, în 3:2: *ἐὰν φανερωθῇ* (*dacă s-o arăta*, versiunea modernă).

2:29

Este reluat aici calificativul *drept* (gr. *δίκαιος*; lat. *iustus*), atribuit anterior lui Iisus (2:1), care aici se referă însă la Dumnezeu, dată fiind şi precizarea finală *oricine înfăptuieşte dreptatea s-a născut din el* (versiunea modernă).

Capitolul al 3-lea

3:1

Unele ediţii inserează la sfîrşitul primei părţi a versetului adaosul *καὶ ἐσμέν* („şi sîntem"), care apare în cele mai vechi manuscrise greceşti, prezent şi în VULG. (*et sumus*); el este redat ca atare şi în unele versiuni româneşti (BIBL.CORN., BIBL.BRIT., BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968). E posibil ca inserţia acestei menţiuni să fi fost influenţată de afirmaţia din versetul următor, 3:2: *Iubiţilor*, *noi sîntem acum fiii lui Dumnezeu* (versiunea modernă). ♦Cuvîntul iubire (*ἀγαπή*) este folosit şi aici, ca de atîtea ori în epistolele lui Ioan, încît creştinii din toate timpurile au ajuns să-l supranumească „apostolul iubirii". Se pare că Ioan şi-a meritat cu prisosinţă acest supranume, deoarece în comentariile sale la epistola paulină către Galateni (*Commentariorum in epistulam Beati Pauli ad Galatas libri tres*, 6:10), Hieronim spune despre el: *Beatus Ioannes evangelista, cum Ephesi moraretur usque ad ultimam senectutem et vix inter discipulorum manus ad ecclesiam deferretur nec posset in plura vocem verba contexere, nihil aliud per singulas solebat proferre collectas, nisi hoc: Filioli, diligite alterutrum. Tandem discipuli et fratres qui aderant, taedio affecti, quod eadem semper audirent, dixerunt: Magister, quare semper hoc loqueris? Qui respondit dignam Ioanne sententiam: Quia praeceptum Domini est et si solum fiat, sufficit* („Fericitul evanghelist Ioan, pe cînd vieţuia la Efes spre adînci bătrîneţe şi abia mai era purtat pe braţele învăţăceilor la biserică şi nu-şi putea struni glasul pentru a spune mai multe, obişnuia a propovădui la fiecare întrunire doar atît: «Copilaşilor, iubiţi-vă unul pe altul!» În cele din urmă, învăţăceii şi fraţii 'întru credinţă' aflaţi de faţă, plictisiţi să audă acelaşi lucru, i-au spus: «Învăţătorule, de ce ne spui mereu asta?» El a răspuns printr-o formulare demnă de Ioan: «Pentru că este porunca Domnului şi dacă numai aceasta se împlineşte, e deajuns.»").

3:2

Expresia *ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα* (lat. *similes ei erimus - vom fi asemenea lui*, versiunea modernă) se referă la desăvîrşirea asemănării creştinilor cu Iisus, ca apogeu al mîntuirii, transformare escatologică care face posibilă restaurarea deplină a chipului lui Dumnezeu în oamenii creaţi după asemănarea sa.

3:3

La fel ca în scrierile pauline, aici, cuvîntul *ἐλπίς* se referă la speranţa creştinilor în cea de-a doua venire a lui Iisus, în vederea căreia orice credincios *se purifică* (*ἁγνίζει*), pentru a fi asemenea lui Hristos cel *pur* (*ἁγνός*).

3:4-9

Aceste versete conţin ideile ioanine despre păcat, definit în versetul 4 ca o *încălcare a legii* (gr. *ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία*; lat. *peccatum est iniquitas*); e vorba de o încălcare intenţionată a legilor şi comandamentelor divine, fărădelege similară celei făptuite de Antihrist, păcătosul de la sfîrşitul vremurilor, numit de apostolul Pavel *omul fărădelegii, fiul pierzaniei* (2Tes., 2:3: gr. *ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀνομίας*, *ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας*; lat. *homo iniquitatis, filius perditionis*). ♦Este de remarcat şi în aceste versete, ca mărci ale stilului ioanin, abundenţa unor sentenţe apoftegmatice, cu un subiect-prototip, format din pronumele *πᾶς* şi un participiu prezent sau perfect articulat, de tipul *tot cel ce săvîrşeşte* (*πᾶς ὁ ποιῶν*), *tot cel ce s-a născut* (*πᾶς ὁ γεγεννημένος*), care configurează pregnant fie prototipul credinciosului, fie pe cel al păcătosului. ♦ Versetele 5 şi 8 conţin cele mai profunde afirmaţii cu privire la scopul venirii lui Hristos în lume: *pentru a ne lua păcatele/ pentru a distruge lucrările diavolului*. Luca afirmă că scopul venirii lui Iisus a fost căutarea şi mîntuirea celor pierduţi (Luc. 19:10: „fiul omului a venit spre a căuta şi mîntui ceea ce era pierdut"). Evanghelia lui Ioan spune că Iisus a venit pentru ca oile lui să aibă viaţă din belşug (Ioan 10:10:„eu am venit pentru ca [oile mele] să aibă viaţă şi să [o] aibă din belşug"). Matei a precizat scopul venirii lui Iisus prin interpretarea numelui „Iisus" (Mat. 1:21: „el îşi va mîntui poporul de păcate"). Ideea principală din aceste afirmaţii evanghelice este că scopul venirii lui Iisus a fost acela de a face pentru om ceea ce omul nu putea face pentru sine. ♦ Afirmaţia din versetul 8, că *diavolul păcătuieşte dintru început* (*ἀπ' ἀρχῆς*

ὁ διάβολος ἁμαρτάνει) nu e uşor de verificat din punct de vedere teologic, fiind dificil de stabilit cînd s-a răzvrătit Satana împotriva lui Dumnezeu. În unele cărţi biblice (Iov 1:2, Zah. 3 şi 1Reg. 22:19-23), Satana pare a fi unul dintre slujitorii şi consilierii angelici ai lui Dumnezeu, un heruvim ocrotitor; în Luca 10:18 Iisus spune însă că l-a văzut pe Satana căzînd din cer ca un fulger, fără a preciza cînd a avut această viziune (despre metamorfoza lui Satana, *vide* Andrew B. Davidson, *Theology of the Old Testament,* T & T Clark, Edinburg, 1902, p. 300-306). ♦ În versetul 9, sintagma *sămînţa acestuia* (*σπέρμα αὐτοῦ*) a fost interpretată fie cu referire la cuvîntul lui Dumnezeu, fie cu referire la Iisus, ca descendent din sămînţa lui Abraham, fiind foarte probabil folosită de Ioan ca replică la aceeaşi sintagmă prin care gnosticii desemnau scînteia divină din om.

3:10-24

Cea de-a doua parte a capitolului detaliază tema iubirii fraterne, ca mesaj (*ἀγγελία*) divin primit *de la început* (expresia *ἀπ' ἀρχῆς* este stereotipică în 1Ioan), de ascultarea căruia depinde comuniunea credinciosului cu Dumnezeu şi împlinirea rugăminţilor sale către acesta. ♦ În versetul 12, menţionarea crimei fratricide a lui Cain, creatură a diavolului, generată de invidie şi ură, ca supremă nesocotire a poruncii iubirii fraterne, are un scop apoftegmatic, servind la enunţarea sentenţei: *Tot cel ce-şi urăşte fratele e un ucigaş* (*Πᾶς ὁ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἐστί*); şi Iisus, în Predica de pe munte, enunţase o apoftegmă similară (Mat. 5:22): *Tot cel ce se mînie pe fratele său, va fi supus judecăţii.* ♦ La versetul 14, SEPT.FRANKF. conţine în partea a doua complementul direct al verbului *ἀγαπῶν, τὸν ἀδελφόν*, absent în alte manuscrise greceşti şi în VULG.; toate versiunile româneşti ale 1Ioan conţin acest complement, foarte necesar în context. ♦ Enunţul condiţional-ipotetic din versetul 20, *dacă inima ne va acuza* (*ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία*) se referă la posibilele mustrări de conştiinţă ale creştinilor, care se conformează mesajului iubirii aproapelui, dar încă se luptă cu păcatul.

Capitolul al 4-lea

4:1-3

În conformitate cu specificul repetitiv al unei preceptive pedagogice, Ioan reia în acest capitol teme prezentate în capitolele anterioare, în special pe cea a datoriei credincioşilor de a se iubi unul pe altul. O face atît pentru a-i combate pe învăţătorii mincinoşi, cît şi pentru a-i încuraja pe adevăraţii credincioşi. Versetele 1-3 dezvoltă un subiect anunţat în ultimul verset al capitolului precedent, acela al „duhului" (gr. *τὸ πνεῦμα*; lat. *spiritus*); Ioan îi avertizează pe credincioşi să nu se încreadă în orice duh, fiindcă nu oricare a fost dăruit de Dumnezeu omului şi le cere imperativ să verifice duhurile(gr. *δοκιμάζετε τὰ πνεύματα*; lat. *probate spiritus*) pentru a le deosebi pe cele de provenienţă divină de cele de provenienţă diabolică, proba încercării fiind recunoaşterea lui Iisus ca Hristos venit în trup, negată de gnostici. ♦ În prima parte a versetului 3 există lecţiuni diferite în ediţiile greceşti şi în versiunile latine: în SEPT.FRANKF. şi în majoritatea ediţiilor greceşti apare lecţiunea *Καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα* (*Iar tot duhul care nu-l recunoaşte pe Iisus ca Hristos venit în trup* - versiunea modernă); în unele ediţii greceşti apare o variantă trunchiată a lecţiunii majoritare, *Καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν* („Şi tot duhul care nu-l recunoaşte pe Iisus"), iar în versiunile latine, lecţiunea *Et omnis spiritus qui solvit Iesum* („Şi tot duhul care-l desparte pe Iisus"– e vorba de separarea spiritul uman de cel divin al lui Iisus, idee care apare în scrierile gnostice din secolul al II-lea). În traducerile româneşti, primează echivalarea primei lecţiuni greceşti, cu observaţia că ea nu reflectă exact ideea recunoaşterii lui Iisus ca Hristos întrupat, structura participială *Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα* fiind tradusă, cel mai adesea, ca în BIBL.1688: *Şi tot duhul, carele nu mărturiséşte pre Isus Hristos că au venit cu trup*; singura echivalare corectă apare în BIBL.BRIT., care redă însă cu italice, ca fiind adăugată, completarea *ca Hristos venit în trup*; cea de-a doua lecţiune greacă apare în versiunile BIBL.CORN., BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968.

4:4-6

Remarcăm în aceste versete plasarea incipitală emfatică a subiectelor *voi* (*ὑμεῖς*), *ei* (*αὐτοί*), *noi* (*ἡμεῖς*) pentru a reliefa cele trei categorii de destinatari ai scrisorii ioanine: credincioşii adevăraţi, credincioşii falşi (gnosticii), credincioşii misionari (Ioan şi grupul lui de ucenici).

4:14

Sintagma *mîntuitor al lumii* (gr. *σωτὴρ τοῦ κόσμου*; lat. *salvator mundi*) era o epicleză rezervată lui Zeus sau cezarului roman, care îi este atribuită lui Iisus în Ioan 4:42; 1Tim 2:4; 4:10, fapt care explică atît persecuţiile împăraţilor romani, cît şi animozitatea cultelor din Asia mică, recunoscute de aceştia, faţă de cultul creştin.

4:18

Enunţul *fiindcă teama implică [ideea de] pedepsire* (versiunea modernă; gr. *ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει*; lat. *quoniam timor poenam habet*) motivează teama unora de a se converti la creştinism în perspectiva pedepsirii lor la judecata supremă; ea apare în versiunile româneşti în variante mai mult sau mai puţin explicite: *căci frica certare are* (BIBL.1688), *că frica are chin* (NTB1648), *că frica pedeapsă are* (BIBL.MICU), *pentru că frica merge alături cu pedeapsa* (BIBL.1936, BIBL.1968), *pentru că frica este strîns legată cu pedeapsa* (BIBL.CORN.), *fiindcă temerea are chin de pedeapsă* (BIBL.BRIT.).

Capitolul al 5-lea

5:6

Insistenţa autorului asupra celor două elemente, repetate

de două ori în acest verset , *apa şi sîngele (*gr. *ὕδωρ καὶ αἷμα*; lat. *aqua et sanguis*) se datorează conotaţiilor simbolice ale acestora, diferit interpretate: după unii, apa s-ar referi la naşterea fizică a lui Iisus (Ioan 3:1-9), sîngele, la moartea sa fizică; conform unei alte interpretări, relaţionată cu gnosticismul cerinthian, apa s-ar referi la botezul lui Iisus, întrucît cerinthienii afirmau că „duhul lui Hristos" a pogorît asupra omului Iisus la botez , iar sîngele la ieşirea duhului din trupul lui Iisus înaintea urcării lui pe cruce; o a treia opţiune interpretativă leagă sintagma de circumstanţele morţii lui Iisus, cînd din lovitura primită de la suliţaşul roman s-a scurs sînge şi apă (Ioan 19:34).

5:7-8

Aceste două versete conţin celebra şi disputata inserţie textuală numită de exegeţi *comma Iohanneum*, al cărei istoric este discutat pe larg de Karl Künstle (*Das Comma Johanneum auf seine Herkunft untersucht*, Herdersche Verlagshandlung, Freiburg im Breisgau, 1905). E vorba de includerea în versiunea Vulgata Sixto-Clementina (1590-1592) a unei a unei interpolări textuale despre „cei trei martori": *in caelo Pater et Verbum et Spiritus Sanctus: et hi tres unum* sînt. *Et tres sunt qui testimonium dant in terra* („[Fiindcă trei sînt cei care dau mărturie] în cer Tatăl, Cuvîntul şi Duhul Sfînt şi aceştia trei sînt unul. Şi trei sînt cei care dau mărturie pe pămînt"). Cei care au comentat caracterul apocrif al secvenţei menţionate, au adus ca argument principal lipsa ei în cele mai vechi manuscrise greceşti şi latine şi în scrierile primilor Părinţi ai Bisericii; Clement din Alexandria, spre exemplu, insistînd asupra ideii de Trinitate, citează 1Ioan 5:7-8, fără *comma Iohanneum*. Totuşi, Tertulian, în secolul al II-lea d.Hr. menţionează ca atare fragmentul în *Adverrsus Praxean*; iar în secolul al IV-lea, Hieronim îl introduce în *Vulgata,* deşi se credea că el apare în versiunile latine abia în secolul al IX-lea. În secolul al IV-lea, el apare şi în *Liber Apologeticus*, lucrarea episcopului eretic spaniol Priscillianus, considerat a fi nu doar principala sursă a acestei interpolări, ci însuşi creatorul ei, fapt demonstrat cu argumente destul de convingătoare de K. Künstle; însă opozanţilor originii priscilliane a celebrului adaos li se pare dificil de admis că biserica l-ar fi acceptat cu uşurinţă, dat fiind faptul că a fost propus de un eretic, care a fost condamnat şi ars pe rug (*vide et* Bruce M. Metzger, *Der Text des Neuen Testaments*, *Einführung in die neutestamentliche Textkritik*, Stuttgart/ Berlin/ Köln/ Mainz 1966, p. 100-102). Acest adaos a fost introdus în 1522 de Erasmus din Rotterdam, în cea de-a treia sa ediţie greacă a Noului Testament, după ce a fost criticat că în primele două ediţii o omisese, deşi figura în textul Vulgatei din vremea sa; ediţia erasmică a stat la baza traducerilor vernaculare ale Noului Testament. Influenţată de critica protestantă, critica modernă a încercat să excludă interpolarea din textul ioanin, dar cei mai mulţi exegeţi, inclusiv protestanţi, se pronunţă în favoarea autenticităţii ei. Ea apare în SEPT.FRANKF., şi nu lipseşte din nici una dintre traducerile româneşti, cu observaţia că BIBL.1968 o semnalează, redînd-o cu litere italice.

5:13

Din acest verset reiese că destinatarii epistolei 1Ioan sînt, la modul generic, „cei ce cred în numele Fiului lui Dumnezeu" (*οἱ πιστεύοντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ*), participiul prezent substantivizat fiind aici o expresie a durativului. La baza concepţiei neotestamentare despre mîntuire stă ideea că oamenii trebuie să răspundă continuu la iniţiativa harului şi milei lui Dumnezeu, manifestate în Hristos. Dumnezeu doreşte un popor credincios care să îl descopere unei lumi necredincioase şi să stăruie a o aduce la credinţa în el.

5:21

Folosirea cuvîntului „Amin" ca formulă liturgică de încheiere şi confirmare a veridicităţii unei afirmaţii este obişnuită în Noul Testament (cf. 1Cor. 14:16; 2Cor. 1:20; Apoc. 1:7; 5:14; 7:12). Termenul provine dintr-un cuvînt ebraic, care desemna fie „adevărul" (*emet),* fie „veridicitatea" (*emun, emunah*), fie „încrederea" (*dmn*).

A DOUA EPISTOLĂ SOBORNICEASCĂ A SFÎNTULUI IOAN

COMENTARII

de Mihai Vladimirescu

Capitolul 1

1

Scurta scriere 2Ioan se încadrează în genul epistolar al perioadei elenistice, însă diferă în mod semnificativ de prima epistolă a Sfîntului Ioan, care nu conţine nici menţiunea autorului, nici a destinatarilor. Ca şi 3Ioan, epistola are un puternic caracter personal şi furnizează unele informaţii despre autorul şi destinatarii ei. În *superscriptio*, autorul anonim se identifică însă cu apelativul *bătrînul*, lucru valabil şi pentru epistola 3Ioan, dar oarecum neobişnuit pentru cititorul modern. Această introducere a autorului este unică în Noul Testament, în contrast cu introducerile personalizate ale epistolelor pauline. Totuşi, formatul scrisorii era comun în antichitate, folosit ca un instrument de instruire, de obicei de natură filosofică, care prezenta pseudonimul autorului şi numea destinatarii: „De la *A* pentru B, salutări!" (e.g. scrisorile cinice; vezi A. J. Malherbe, *The Cynic Epistles: A Study Edition*, Society of Biblical Literature Sources for Biblical Study 12, Missoula, Mont.: Scholars Press, 1997). Anonimatul care înconjoară autorul şi destinatarii misivei pare să fi fost deliberat, argumentat de faptul că, în acea perioadă, creştinismul nu era favorizat de autorităţile romane (*religio illicita*), iar, dacă scrisoarea ar fi căzut în mîini ostile, urarea sa nespecifică ar fi făcut-o să pară un mesaj inofensiv către un prieten. Scrierile 2 şi 3 Ioan sînt singurele exemple din literatura epistolară creştină veche (50-150 d.Hr.) care menţionează expeditorul unei scrisori personale prin intermediul unui titlu sau al unei desemnări şi nu cu numele propriu-zis. ♦ Termenul grecesc *ὁ πρεσβύτερος* (VULG.: *Senior*) poate fi înţeles ca referindu-se pur şi simplu la o persoană în vîrstă, dar şi ca un termen semitehnic al autorităţii, care întăreşte poziţia de lider sau supraveghetor al bisericii şi relaţia personală directă a autorului cu destinatarii scrierii sale (similar cu *mebaqqer*, în scrierile de la Qumran). Se pare că acest lucru este mai important decît menţionarea propriu-zisă a numelui. Şi, fără îndoială, destinatarii epistolei erau familiarizaţi cu autorul, iar titulatura folosită denotă respectul şi autoritatea sa faţă de *aleasa Doamnă şi fiii ei*. În mod obişnuit, adjectivul „bătrîn" este asociat cu senectutea. Folosit însă în contextul primelor comunităţi creştine, în special a celor din Asia Mică, termenul capătă înţelesul de „cel care posedă autoritatea şi conducerea în virtutea caracterului său deosebit şi a intergităţii morale" (NAC, IOAN, p. 219). Un „bătrîn" era un om a cărui viaţă devenea un exemplu demn de imitat pentru întreaga comunitate (Fapte 14:23; 20:17, 28; 1Petr. 5:1). Faptul că apostolul Ioan era în acel moment înaintat în vîrstă şi că avea o poziţie şi o autoritate deosebită în comunitate, ca ultimul apostol în viaţă, se potriveşte perfect cu acest titlu. Probabil că nu mai era nevoie să invoce autoritatea sa apostolică, întipărită în conştiinţa comună, şi preferă să se autodesemneze într-o manieră afectuoasă şi paternă. Teofilact al Bulgariei susţine această idee, în *Comentariul la 2 Ioan*: „Cel mai convingător argument în favoarea credinţei că Ioan a scris această scrisoare şi pe următoarea (n.n. 3 Ioan) este faptul că temele care se alfă în prima scrisoare (n.n. 1 Ioan) reapar ori de cîte ori se iveşte ocazia" (PG, 126:69-72). În literatura celui de-al doilea secol creştin, adjectivul *bătrîn* se referă într-adevăr la unele persoane ale generaţiei anterioare, în special la Sfinţii Apostoli, ca mediatori ai tradiţiei şi ai învăţăturii autentice (cf. Irineu de Lyon, *Adversus Haeresis 2.22.5; 5.5.1; 30.1; 33,3*). Vorbind despre învăţătura pe care a primit-o de la înaintaşii săi episcopul Papias de Ierapolis, istoricul Eusebiu de Cezareea mărturiseşte, în *Istoria* sa *Bisericească (3.34.2-4):* „Dintre bărbaţii vechi ai Bisericii, Papias ascultase pe *evanghelistul Ioan* şi însoţise pe Policarp. Atîta ne spune Irineu. În schimb, chiar în introducerea la scrierea sa, Papias nu mărturiseşte că ar fi auzit el însuşi pe sfinţii apostoli, ci precizează doar că învăţătura de credinţă a primit-o de la oameni care au trăit în apropierea apostolilor. Iată cum se exprimă el: «Ca să te întăresc în adevăr, pentru tine nu m-aş sfii să adaug explicărilor mele tot ceea ce am prins altădată de la *presbiteri sau bătrîni* şi pe care le-am păstrat bine în amintire… Dacă venea undeva vreunul care trăise cîndva în apropierea *acestor presbiteri*,

atunci îndată mă informam ce credinţă avuseseră aceia şi întrebam ce anume au învăţat? Ce Petru? Ce Filip? Ce Toma sau Iacov şi ce anume Aristion sau *Ioan presbiterul* sau alţi ucenici ai Domnului?...»" (Eusebiu de Cezareea, *Scrieri. Partea întîia*, în Colecţia PSB, Vol. 13. Traducere, studiu, note şi comentarii de Pr. Prof. T. Bodogae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1987, p. 142). *Πρεσβύτερος* fusese folosit şi în Vechiul Testament, fie în legătură cu adunarea îngerilor (cf. Isa. 24:23), fie pentru a desemna un conducător de trib (ebr. *zaqen*; cf. Ex. 3:16; Num. 11:16). Mai tîrziu, în perioada intertestamentară, cuvîntul era aplicat unui grup de lideri din Ierusalim, care alcătuiau înalta curte de judecată a evreilor: *Sanhedrinul* sau Sinedriul (UTLEY, p. 246-247). ♦ Complexitatea termenului este evidentă şi la nivelul tradiţiei biblice româneşti. NTB 1648 optează pentru o traducere cu nuanţă sacerdotală a cuvîntului, redîndu-l prin *Preazviterul* şi explică, într-o glosă marginală, *Cîrstnic au ţîrcovnic*, (spre deosebire de 3 Ioan, unde glosa are *Bătrînul*). Aceeaşi direcţie o adoptă FILOTEI, ŞAGUNA (*Presviterul*), CORN. (*Presbiterul*), iar în NT.CORN. 1920, traducătorul explică, într-o notă de subsol: *Presbiterul sau bătrînul, adică acel care cîrmuia adunarea credincioşilor, numire pe care o ia aici apostolul Ioan*. În BIBL.1688, opţiunea traductologică se schimbă însă pentru redarea literală a adjectivului *πρεσβύς* la comparativ (+ *τερος*), adică *Cel mai bătrîn*. Majoritatea versiunilor româneşti ulterioare traduc prin adjectivul substantivizat *Bătrînul* (MICU; BIBL.1819; BIBL.1874; NT NITZ.; BIBL.1914; BIBL.1921; BIBL.1936; RADU-GAL.; BIBL.1968; ANANIA). ♦ Secvenţa *ἐκλεκτῇ κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς* (VULG: *Electae dominae et natis eius*) este un *adscriptio* unic în literatura Noului Testament şi a generat numeroase discuţii în rîndul specialiştilor. Părerile interpreţilor ar putea fi rezumate la următoarele cinci puncte (PILLAR, p. 204): 1. O referinţa la o anumită femeie babiloniană cu numele *Electa*. Fragmentele latine ale operei *Hypotyposes*, aparţinînd lui Clement Alexandrinul, prezintă scrisoarea ca fiind destinată *ad quandam Babyloniam Electam nomine*; 2. Un termen de curtoazie adresat unei anumite femei (*dragă Kyria!*, un nume echivalent pentru *Martha*, în aramaică); 3. Desemnarea unei bisericii locale şi a membrilor ei, în înţeles figurat; 4. Expresia denotă biserica universală (Ieronim, *Epistula 123.11-12*; *ad Ageruchiam*); 5. Desemnarea unei mame şi a fiilor ei credincioşi. Majoritatea specialiştilor, în special cei moderni, au susţinut înţelesul metaforic sau simbolic al sintagmei, care vorbeşte despre credinţa şi comportamentul membrilor unei biserici locale. Argumentarea lor se bazează şi pe lipsa oricărei referinţe personale, în contrast cu epistola 3 Ioan. ♦ *Aleasa doamnă* este o titulatură plină de candoare şi respect, o expresie naturală de politeţe creştină. Substantivul *ἐκλεκτός* este comun în Noul Testament, mai ales la plural, avînd 23 de ocurenţe, şi îi desemnează pe creştinii adevăraţi, ca aleşi al lui Dumnezeu (e.g. Rom. 8:33; Col. 3:12; 2Tim. 2:10). La puţin timp după scrierea epistolei 1 Ioan, Igantie Teoforul foloseşte termenul la singular, în *praescriptum*–ul scrisorii sale *către Tralieni*: „Ignatie, numit şi Teoforul, Bisericii celei iubite de Dumnezeu, Tatăl lui Iisus Hristos, Bisericii sfinte, care este în Trales din Asia, celei *alese* şi vrednice de Dumnezeu, celei ce este în pace, în trup şi duh, prin patima lui Iisus Hristos, nădejdea noastră în înviere, care ne duce la El; Biserică pe care o şi îmbrăţişez în chip apostolic în plinătatea ei şi-i doresc multă bucurie" (*Scrierile Părinţilor Apostolici*, în Colecţia PSB, vol. 1. Traducere, note şi indici de Pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1979, p. 170). Cuvîntul *κυρία* este forma de feminin singular a lui *κύριος* („domn", „stăpîn"), ceea ce poate constitui o aluzie la biserică, văzută ca o mireasă aleasă a lui Hristos *Domnul* (cf. Efes. 5:25-33; 2Cor. 11:2; Ioan 3:29; Apoc. 19:7-9; vezi şi 1Petr. 5:13). De altfel, şi în Vechiul Testament, Israel este numit adesea „soţie", „mireasă", „mamă" sau „fiică", ceea ce indică faptul că au existat unele precedente în comunităţile creştine pentru a se adresa cu ajutorul unor termeni similari (Isa. 54:1-6; 62:4; Iez. 16; Bar. 4:10-16). O altă scrierea apostolică, numită *Herma Păstorul*, abundă de figuri feminine reprezentative, printre care se află şi o femeie/ doamnă, mai întîi tînără, apoi devenită bătrînă, care este de fapt biserica (*Vedenia 1.1-2.4*). De altfel, imaginea „bisericii-mame" devine un laitmotiv în literatura creştină de la sfîrşitul secolului al II-lea şi începutul celui de-al III-lea. ♦ Ca şi în 3Ioan, este folosit termenul generic *τέκνα*, spre deosebire de 1Ioan, unde autorul foloseşte diminutivul *τέκνια* (*μου*) pentru a se adresa cititorilor săi (2:1, 28; 3:7). Prima epistolă a Sfîntului Ioan foloseşte totuşi şi secvenţa *τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ* (3:2; cf. Ioan 1:12), pentru a-i desemna pe „copiii lui Dumnezeu", expresie ce atinge climax-ul în antiteza cu cei necredincioşi, adică *τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου* (3:10, cf. Ioan 11:52). Autorul nu-i numeşte niciodată pe creştinii credincioşi cu mult mai familiarul termen *fiul* (*ὁ υἱός*), în contrast cu Rom. 8:14-17 unde cei doi termeni sînt interşanjabili, probabil pentru a exprima mai bine dependenţa de paternitate şi afinitatea pentru aceasta (LIEU, p. 123). ♦ Versiunile româneşti atestă diversitatea interpretărilor relativ la semnificaţia destinatarilor epistolei. NTB 1648 vorbeşte despre o scrisoare adresată *aleaseei giupunease şi feciorilor ei*, întărind ideea desemnării unei mame şi a fiilor ei printr-o scurtă informaţie isagogică, plasată la începutul capitolului, care explicitează primul verset: *Scrisă-i această carte unii mueri cinstită, care avea feciori crescuţi în frica lui Dumnezău*. BIBL.1688 acceptă sensul mai general, care poate duce cu gîndul şi la înţelesul figurat: *aleasei doamnii şi fiilor ei*, urmată, cu unele variaţii, de ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.1936 (+ prepoziţia *către*), RADU-GAL., BIBL.1968, MICU şi FILOTEI păstrează adjectivul grecesc şi îl transliterează: *Ecleactei/ Eclectei Doamnei şi fiilor ei*. BIBL.1819 transliterează, la rîndul său, termenul grecesc, dar oferă traducerea sa între paranteze: *Eclectei (alesei) doamne şi fiilor ei*. BIBL.1874 are *alésa dómnă şi copiiĭ eĭ* şi este urmată îndeaproape de BIBL.1921 (*alesei Doamne şi copiilor ei*), NT.NITZ., NT.CORN. ♦ Cele două

cuvinte-cheie ale scrisorii, *iubire/ a iubi* şi *adevăr*, apar în introducere, fiind două motive recurente în literatura ioaneică (cf. 1Ioan 3:18; 3Ioan 1). Termenul *ἀγάπη/ ἀγαπῶ* exprimă un concept creştin fundamental, dezvoltat şi de alţi autori biblici (e.g. 1 Cor. 13), iar *ἀλήθεια*, care apare de patru ori în primele trei versete, semnifică ceea ce este în mod ultim real, în contrast cu falsitatea, amăgirea, înşelăciunea. Trebuie menţionată în mod special construcţia dativă *în/ întru adevăr* (*ἐν ἀληθείᾳ*) ale cărei rezonanţe depăşesc o traducere convenţională (i.e. „cu sinceritate", „în mod sincer") şi trimit spre un *motto* ioaneic. Astfel, în cercul celor iubiţi sînt incluşi toţi cei care au cunoscut adevărul şi îl urmează, indiferent de locul în care se află.

2

A cunoaşte adevărul înseamnă a accepta mesajul creştin şi a exprima acea îndatorire prin iubire activă. Poate părea că Ioan doar repetă aici faptul că el împărtăşeşte adevărul cu toţi creştinii, însă repetiţia folosită pentru întărire este caracteristică stilului autorului, care uzitează adesea reafirmarea unei idei drept o oportunitate de a adînci şi dezvolta argumentul pe care îl aduce. Verbul *ἐγνωκότες* la participiu perfect, din primul verset, devine astfel *per se* un comentariu la v. 2, reafirmînd două aspecte esenţiale: 1. *adevărul* care rămîne (*μένουσαν*) în comunitatea de credinţă dedicată lui Dumnezeu-Tatăl şi lui Iisus Hristos, Fiul Său, ceea ce indică faptul că mesajul său a fost interiorizat de către creştini; 2. *adevărul* care va fi cu noi în veac (*εἰς τὸν αἰῶνα*), pentru că Hristos este întruparea sa, *Calea, Adevărul şi Viaţa* (cf. Ioan 14:6) şi este prezent în fiecare dintre noi (Ioan 14:23). Concepţia autorului despre „adevăr" de-a lungul scrierii nu este speculativă, ci implică posibilitatea unei relaţii intime, personale şi continue cu Dumnezeu prin Fiul Său şi, prin urmare, cu alţi oameni.

3

Formula tripartită *har, milă, pace* (NTB 1648: *milă…, milostivnicie, pace*; BIBL.1688: *dar, milă, pace*; NT.CORN. 1920: *harul, îndurarea şi pacea* ; RADU-GAL.: *dar, îndurare, pace*) este tipică pentru structura unei epistole din primul secol creştin (*salutatio*), ascunzînd o profundă semnificaţie teologică. Ea reprezintă, de fapt, o triplă binecuvîntare apostolică: *χάρις* (VULG.: *gratia*) desemnează harul lui Dumnezeu, pe care l-am primit prin jertfa Fiului Său în dar; *ἔλεος* (VULG.: *misericordia*) care apare numai aici în întreg corpusul ioaneic, vorbeşte despre iubirea, compasiunea şi bunătatea lui Dumnezeu (cf. 1Tim. 1:2; 2Tim. 1:2; Iuda 2; Ignatie Teoforul, *Către Smirneni 12*); *εἰρήνη* (VULG.: *pax*) este un concept ebraic (*shalom*) care înfăţişează integritatea şi bunăstarea vieţii în toate aspectele ei, inclusiv cel spiritual. Termenul exprimă ideea de siguranţă, salvare/ mîntuire, odihnă şi absenţa oricărei ostilităţi, adică armonia vieţii, în relaţia cu sine, cu Dumnezeu şi cu semenii (cf. Rom. 5:1; Filip. 4:9). Chiar şi ordinea cuvintelor nu este întîmplătoare, pentru că harul are întotdeauna întîietate, iar mila şi pacea, consecinţe ale sale, îi urmează (NAC, IOAN, p. 223). Ca întreg, construcţia reiterează principalele idei teologice din 1Ioan (1:2-3, 7; 2:23; 3:8).

4-6

După acest *praescriptum* specific, urmează corpul epistolei care se divide, la rîndul său, în două secţiuni complementare (versetele 4-6 şi 7-11), la nivelul cărora putem sesiza cîteva contraste semnificative pentru unitatea structurii literare a scrisorii: 1. Cei care umblă în adevăr (versetul 4a) vs. Cei care resping adevărul (versetul 7) şi eşuează în învăţătura lui Hristos (versetul 9); 2. Porunca primită la început (versetele 5c, 6b) vs. Porunca ce a venit odată cu Iisus Hristos (versetul 9); 3. Răsplata pentru munca îndeplinită (versetul 8) vs. Acţiunea imorală (versetul 11); 4. Cei care rămîn în învăţătura lui Hristos vs. Cei care nu rămîn (versetul 9); 5. Cei care refuză să primească un învăţător fals vs. Cei care ar primi un astfel de învăţător (versetele 10-11). Sub acest aspect, epistola 2Ioan devine deopotrivă un mesaj de exortaţie apostolică şi un avertisment, avînd astfel un aspect parenetic, dar şi unul profetic. ♦ Autorul începe prima secţiune într-o notă pozitivă, cu un cuvînt de încurajare şi cu exprimarea bucuriei personale. Formula *ἐχάρην λίαν* (VULG.: *gavisus sum valde*) este folosită adesea pentru a face trecea de la adresant şi salutările iniţiale la *corpus*-ul scrisorii. Asemenea lui Pavel, Ioan asociază bucuria sa cu starea de spirit a celor cărora li se adresează (Rom. 1:8; 1Cor. 1:4; Filip. 1:3-4; 1Tes. 1:2). Textul nu ne spune însă cum a descoperit *bătrînul* aceste lucruri despre *aleasa doamnă şi copiii ei*. Unii interpreţi sînt de părere că sintagma *ἐκ τῶν τέκνων* (VULG.: *de filiis tuis*; NTB 1648: *din feciorii tăi*; BIBL.1688: *den fiii tăi*; CORN.: *dintre copiii tăi*; RADU-GAL.: *pe unii din fiii tăi*), înţeleasă *stricto senso*, se referă la acei creştini cu o bună reputaţie pe care apostolul îi întîlnise personal şi care reprezentau numai o parte din comunitatea căreia îi adresează scrisoarea. ♦ *Porunca* (*ἐντολή*) primită la început, o frază favorită, recurentă în 1 Ioan (*backbone of the Johannine tradition*, LIEU, p. 72), a fost întărită de Hristos în îndemnul dat ucenicilor Săi de a se iubi unii pe alţii (cf. Ioan 13:34; 1 Ioan 3:11). Obedienţa faţă de poruncă şi iubirea de aproape merg mînă în mînă şi formează o structură chiastică în versetele 5-6. Iubirea poate fi „poruncită" atîta timp cît nu este doar o emoţie, ci răspunsul obedient al credinciosului care aparţine sferei actelor altruiste (comp. 1Ioan 3:16-18). În mod similar, adevărul poate fi „poruncit" atunci cînd este privit ca un devotament pentru realitatea revelării lui Dumnezeu în Iisus Hristos (comp. 1Ioan 4:6; Ioan 3:36) şi nu ca un act intuitiv.

7-9

Liantul dintre cele două volete complementare ale corpului epistolei este reprezentat de conjuncţia coordonatoare cauzală *ὅτι* (VULG.: *quoniam*), tradusă diferit în versiunile româneşti: *că* (NTB 1648; NT. NITZ.); *căci* (BIBL.1688;

NT.CORN.); *pentru că* (MICU; CORN.; RADU-GAL.; ANANIA). ♦ Secţiunea a doua surprinde chintesenţa mesajului scrierii, care luptă se pare împotriva unei forme proto-gnostice de erezie ce nega doctrina Întrupării reale a lui Iisus Hristos, proferînd asumarea unui trup aparent – *dochetismul* (de la verbul *δοκέω* = *a părea*). Versetele 7-9 pot fi puse în paralel cu 1Ioan 2:18-27; 4:1-3, pentru că vorbesc despre acelaşi grup de falşi profeţi. Din cauza distanţei care îl separă de comunitate şi a pericolului iminent al infiltrării acestor impostori, autorul se vede nevoit să schimbe tonul adresării, în sensul unei urgentări, spre deosebire de prima parte a scrisorii. ♦ Cele două imperative cu nuanţă eshatologică care marchează stratagema ce trebuie adoptată sînt: *Luaţi aminte la voi înşivă…!* (*βλέπετε ἑαυτούς*; v. 8) şi *Să nu-l primiţi pe el…!* (*μὴ λαμβάνετε αὐτὸν*; v. 10). Conţinutul avertismentului este precizat prin construcţia în *ἵνα* şi prin formula de corecţie *μὴ […] ἀλλὰ*, în cadrul căreia apare la polul opus riscul pierderii răsplatei cuvenite. Pericolul care paşte comunitatea ce umblă în adevăr şi iubire este real şi imediat. El circulă sub forma învăţăturii a *mulţi amăgitori* (NTB1648; MICU; RADU-GAL.; ANANIA; BIBL.1688: *mulţi înşălători*) care pot divide şi distruge biserica. Termenul *κόσμος* se poate referi, în acest context, la locul în care diavolul îşi desfăşoară cu preponderenţă activitatea, în opoziţie cu Dumnezeu (cf. 1 Ioan 2:15-17), dar, în acelaşi timp, poate fi interpretat şi în sensul mai larg de „lume". ♦ Ioan îi desemnează pe falşii învăţători cu ajutorul a doi termeni duri şi compromiţători: *ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος* (VULG: *seductor et antichristus*; NT.1648: *amăgitoriu şi antihrist*; BIBL.1688: *înşălătoriul şi Antihristu*; MICU: *amăgitoriu şi antihrist*; NT.NITZ.: *amăgitorul şi antichristul*; RADU-GAL.: *amăgitorul şi Antichristul*). Utilizarea articolului hotărît sugerează, în ambele cazuri, o figură sau o idee particulară binecunoscută de cititorii lui Ioan. Cele două cuvinte devin antonime pentru „învăţătorul adevărat" şi „Domnul Hristos". Erezia şi eroarea proclamată prin gura acestor falşi profeţi anticipează evenimentul eshatologic final, care va fi precedat de venirea aşa-numitului Antihrist, întruchiparea supremă a ideii de rău, dezbinare şi luptă *împotriva* lui Hristos. Despre aceştia, J. Folhill spune că „îşi asumă chipul învăţătorilor creştini dar sînt, de fapt, adversarii lui Hristos" (*An Analysis of II and III John*, în „Review and Expositor", LXVII, Nr. 4/ 1970, p. 464). ♦ Importanţa avertismentului lui Ioan este ambivalentă: negativă, astfel încît cititorii săi „să nu piardă cele pentru care au muncit" şi pozitivă, ca să poată primi „răsplată deplină". Autorul se referă, în primul rînd, la munca pastorală şi misionară iniţiată şi îndeplinită în cadrul comunităţii, dar anticipează şi rezultatul afirmativ al răsplatei primite în întregime. Imaginea este preluată din domeniul ocupaţiilor, avînd în vedere că *μισθός* este termenul folosit în tradiţia iudaică pentru plata celui care munceşte (Mat. 20:8). În Noul Testament, ideea de răsplată apare şi în asociere cu aşteptarea eshatologică (Mat. 5:12; Marc. 9:41; 1Cor. 3:8, 14; Apoc. 11:18; 22:12). Ca răspuns al „muncii în adevăr şi iubire", Dumnezeu le dă copiilor Săi răsplata deplină a vieţii eterne (cf. 1Ioan 2:25). ♦ Apologetul latin Tertulian vorbeşte, în scrierea *Contra ereticilor (XIV:6-12)* despre inutilitatea dialogului cu un eretic şi despre consecinţele nefaste ale primirii ereticilor în sînul unei comunităţi creştine: „Să presupunem că ereticii n-ar fi duşmani ai *adevărului* şi că n-am fi preveniţi să fugim de ei; la ce-ar folosi să stai la sfat cu nişte oameni care mărturisesc ei înşişi că mereu caută? Ei n-au găsit nimic sigur, dacă mai caută încă; de aceea, oricît de departe ar părea că au ajuns în cercetările lor, cîtă vreme încă mai caută vădesc *nesiguranţa* lor. Şi iată de ce tu însuţi, care cauţi tot ca ei, luînd seama la cei ce ei înşişi caută, ca unul cu îndoieli, la alţii roşii de îndoială, ca unul care sovăie, la alţii ce se împleticesc, fără voia ta vei fi dat de rîpă, ca un *orb* de alţi orbi. Dar ei pretind că mai caută încă, numai pentru a amăgi pe alţii, ca să ne strecoare pe nesimţite scrierile lor, după ce ne-au împărtăşit şi nouă *îngrijorarea* lor, cînd, în sfîrşit, au pătruns la noi, îndată încep să apere cele ce spuseseră că mai trebuie cercetate. Şi atunci datori sîntem să-i *combatem*, în aşa fel încît să înţeleagă că nu pe Hristos vom tăgădui noi, ci pe ei înşişi. Căci dacă mai caută încă, înseamnă că n-au găsit, iar dacă n-au găsit, n-au crezut, şi, dacă încă n-au crezut, *nu sînt creştini*. Chiar cînd cred că şi au găsit ceva, spun că trebuie să mai căutăm, pentru a-şi apăra credinţa lor. Însă înainte de a o apăra şi-au tăgăduit-o, întrucît dacă mai caută, dovedesc că încă nu cred" (*Apologeţi de limbă latină*, Colecţia PSB, Vol. 3. Traducere de Prof. Nicolae Chiţescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol şi Prof. David Popescu, Introducere, note şi indici de prof. Nicolae Chiţescu, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1981, p. 148-149).

10-11

Cuvîntul pe care l-am tradus prin *Bine ai venit!* este verbul grecesc *χαίρω*, care la infinitiv prezent activ (*χαίρειν*) depăşeşte sensul unei simple expresii verbale şi capătă înţelesul unei formule de salut, echivalentă cu „Dumnezeu să binecuvinteze!" sau „Să-ţi meargă bine!" (VULG.: *ave!*), o expresie care confirmă ospitalitatea şi spirjinul (NAC, p. 233). Gazdele acţionau ca garanţi ai oaspeţilor lor pentru tot restul comunităţii şi, pentru că salutul era de obicei şi o recunoaştere a statutului de adevărat creştin, implica de la sine formula de binecuvîntare rostită asupra acestora (Mat. 10:13; Luc. 10:16). Ideea unei relaţii care depăşeşte o simplă formalitate este susţinută şi de verbul *κοινωνέω* = *a se face părtaş la* (BIBL.1688: *se ameastecă cu*). În lumea mediteraneeană nu exista *a priori* conceptul universal de frăţietate, iar ideea de ospitalitate presupunea o schimbare a statutului unei persoane, din *outsider* în oaspete, deci ea nu se adresa familiei sau prietenilor, ci străinilor. Aceştia aveau nevoie de o astfel de primire, căci altminteri erau asimilaţi unor fiinţe non-umane şi trataţi ca un potenţial pericol pentru comunitate. Străinii nu erau iniţiaţi în legile şi cutumele comunităţii şi aveau nevoie de un patron spiritual din interiorul acesteia pentru a o putea vizita. Existau, de

asemenea, o serie de reguli pe care oaspeţii şi gazdele trebuiau să le respecte. Oaspeţii nu aveau voie să-şi insulte gazdele sau să arate vreo formă de ostilitate sau rivalitate împotriva lor. Uzurparea în vreun fel a rolului de bună gazdă (în special refuzul de a mînca) era strict interzis pentru oaspeţi. La rîndul lor, gazdelor nu li se permitea jignirea sau abrutizarea oaspeţilor, ori privarea de protecţie sau de nevoile principale pentru supravieţuire. Ospitalitatea nu era împărtăţită la nivel individual, ci mai degrabă la nivel comunitar şi rămînea în sarcina comunităţii de a se ruga pentru cei care i-au primit oaspeţii (cf. 3Ioan 5-8), sau a spune despre cei care nu i-au primit bine (3Ioan 9-10). În tot acest proces erau foarte importante scrisorile de recomandare, care accentuau atmosfera de familiaritate. Refuzul unei astfel de recomandări constituia o dezonoare pentru cel care o scrisese (PILLAR, p. 215-216). Aşadar, ospitalitatea era un aspect esenţial în interiorul creştinismului primar, care nu se reducea doar la o necesitate socială, ci constituia o reţea de comunicare între primii creştini, ca premisă *sine qua non* a dezvoltării şi expansiunii bisericii. De aici încurajarea permanentă a primirii de străini în epistolele pauline (Rom. 12:13; Evr. 13:2), dar şi avertismentele despre pericolul iminent al infiltrării pseudoprofeţilor. Ignatie Teoforul (*Către Smirneni 4.1*) îi denunţă, la rîndul său, pe cei care neagă omenitatea lui Iisus Hristos şi îndeamnă la prudenţă vizavi de aceste personaje dubioase care pot strica armonia unei comunităţi: „Vă dau, iubiţilor, aceste sfaturi, cu toate că ştiu că şi voi gîndiţi la fel ca mine. Dar vreau să vă feresc de fiarele cele cu chip de om, pe care nu numai că nu trebuie să-i primiţi, dar, dacă e cu putinţă, nici să vă întîlniţi cu ei, ci numai să vă rugaţi pentru ei, poate că se vor pocăi, lucru greu însă. Că stăpînire peste acesta are Iisus Hristos, viaţa noastră cea adevărată" (*Scrierile Părinţilor Apostolici*…, p. 183). ♦ La nivelul celor mai importante versiuni româneşti, se observă o evoluţie în traducerea formulei de salut menţionată anterior: NTB1648: *bineaţe*; BIBL.1688: *„Mulţam!"/ „Bineaţi!"*; BIBL.1874: *salutaţĭ*; MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, BIBL.1914: *bucură-te*; BIBL.1920, CORN., NT.CORN., NT.NITZ., BIBL.1936, RADU-GAL., BIBL.1968, ANANIA: *bun venit!*

12-13

Stilul ultimelor două versete se încadrează în genul concluziei epistolare (*inclusio*), păstrînd nuanţele caracteristice vocabularului şi sintaxei ioaneice. ♦ Principalele puncte ale mesajului, care nu mai suportau amînare, au fost enunţate, iar restul rămîne a fi comunicat cu ocazia întîlnirii personale cu comunitatea. Dorinţa de a înfăptui acest lucru cît mai curînd este evidentă şi fermă. ♦ Sintagma *διὰ χάρτου καὶ μέλανος* este redată literal de NTB 1648 (*pre hîrtie şi cu cerneală*) şi de BIBL.1688 (*pren hîrtie şi cerneală*), urmate îndeaproape de cele mai importante versiuni româneşti (e.g. ANANIA: *pe hîrtie şi cu cerneală*). Avem de-a face aici cu un anacronism, deoarece hîrtia va fi descoperită mult mai tîrziu. Cel mai uzitat suport de scris din lumea veche era papirusul. Mai mult, termenul grecesc folosit pentru desemnarea papirusului (transpunerea cuvîntului fenician *gubla*) este *βίβλος*, de la care derivă cuvîntul „carte" şi, prin forma de plural, „Biblie". Corespondentul din limba latină, *liber*, desemnează atît cartea cît şi materialul pe care este scrisă aceasta, dar şi pelicula de lemn care se află imediat sub scoarţa copacului (Jean Irigoin, „Préface", în *Bibliologia. Elementa ad librorum studia pertinentia. Les débuts du Codex*, Actes de la journée d'étude organisée à Paris le 3 et 4 juillet 1985 par l'Institut de Papyrologie de la Sorbonne et l'Institut de Recherche et d'Histoire des Textes, Edité par Alain Blanchard, Brepols-Turnhout, 1989, p. 6-7). Pe foaia de papirus se scria în general numai pe o parte, cu un băţ de trestie ascuţit, cel mai adesea cu cerneală neagră (gr. *μέλαν*; lat. *atramentum*), rezultată din amestecul de funingine cu apă. ♦ Secvenţa *στόμα πρὸς στόμα* este un frumos idiom grecesc (acelaşi ca şi în 3Ioan 13), pe care l-am tradus *faţă către faţă* (comp. Num. 12:8 şi 1Cor. 13:12), indicînd ideea unei conversaţii intime (NTB 1648: *rost către rost*; BIBL.1688: *gură cu gură*). O viitoare vizită pe care apostolul doreşte să o facă în comunitatea căreia se adresează poate să sugereze faptul că el nu fusese niciodată aici, însă nu ni se dă nici o informaţie despre locul în care se află cititorii sau despre cît de mult trebuie să călătorească pentru a ajunge la ei. Nu putem ignora nici contrastul dintre bucuria anticipată a primirii lui Ioan în sînul acestei biserici locale şi respingerea categorică a amăgitorilor. ♦ Vizita *bătrînului* va constitui un sentiment de bucurie deplină pentru toţi. Construcţia perifrastică *πεπληρωμένη ᾖ* este un participiu pasiv perfect la modul conjunctiv şi sugerează drept scop bucuria experiată în mod complet şi desăvîrşit. Menţiunea plenitudinii bucuriei depăşeşte simpla formulă literară şi trimite la bucuria eshatologică. În tradiţia rabinică, bucuria deplină se înregistrează la începuturile creaţiei şi în timpurile mesianice. Ioan dovedeşte o încredere neclintită în poporul său datorat devotamentului acestuia pentru adevărul în Hristos (NAC, IOAN, p. 234). ♦ Expresia *copiii sorei tale celei alese* (*τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς*) nu mai apare niciunde în corpusul ioaneic, însă construieşte o simetrie perfectă în structura narativă a epistolei 2Ioan. Scrisoarea se încheie fie cu o salutare de la o biserică-soră, fie de la sora propriu-zisă a *alesei doamne*. Dacă prima ipoteză este valabilă, ceea ce pare mai credibil, atunci membrii unei biserici, de asemenea *alese*, în care se afla autorul în momentul cînd scrie, transmit salutări fraţilor lor de aceeaşi credinţă din biserica menţionată în versetul 1 (comp. limbajul figurativ cu 1Petr. 5:13), autentificînd ideea interesului reciproc al primelor comunităţi creştine. Denumirea de *soră* este totuşi unică în Noul Testament pentru a desemna o biserică locală şi poate fi considerată ca o extensie a termenului *frate*, de o importanţă capitală în întreaga literatură ioaneică.

A TREIA EPISTOLĂ SOBORNICEASCĂ A SFÎNTULUI IOAN

COMENTARII

de Mihai Vladimirescu

Introducere

1-3

Ioan, cea mai scurtă scriere din Noul Testament şi din întreaga Biblie, este o epistolă personală care gravitează în jurul a trei personaje principale: Gaius (destinatarul), Diotref (agitatorul) şi Demetrius (probabil curierul scrisorii). Există şi indicaţii ale unui cadru colectiv, însă grija principală se leagă de personalităţile cunoscute şi menţionate. În *corpus*-ul Noului Testament, scrierea poate fi asemănată cu Epistola către Filimon a Sfîntului Pavel, datorită tonului deopotrivă personal şi părintesc. Scrisoarea este redactată după modelul epistolar elenistic, asemănîndu-se ca stil şi terminologie cu 2 Ioan şi, într-o oarecare măsură, şi la nivelul conţinutului (*twin epistles*, NAC, IOAN, p. 235). Atmosfera nu mai este însă generală şi foarte abstractă. Situaţia comunităţii căreia se adresează este mult mai bine profilată, în special datorită v. 9-11, referindu-se la o situaţie conflictuală concretă. Probabil că scrisoarea reflectă o etapă crucială în istoria comunităţii ioaneice, un moment de criză în credinţa şi unitatea acesteia, asemănător dezbinării din sînul bisericii Corintenilor (cf. 1Cor. 1:11-13). ♦ Mai mult decît oricare altă scrisoare a Noului Testament, 3Ioan foloseşte vocabularul literaturii epistolare profane şi, în special, a biletului privat (R.W. Funk, „The Form and Structure of 2 and 3 John", în *Journal of Biblical Literature*, Nr. 86/ 1967, p. 424-430). Structura sa devine, astfel, uşor de descifrat şi de analizat: adresarea şi salutarea lui Gaius (v. 1-4); recomandări cu privire la fraţii care vizitează bisericile (vv. 5-8); plîngerea împotriva lui Diotref care se opune, în comunitatea lui Gaius, persoanei autorului şi fraţilor itineranţi (v. 9-11); elogiul lui Dimitrie (v. 12); proiecte şi salutări finale (v. 13-15). ♦ Biletul *bătrînului* (acelaşi *ὁ πρεσβύτερος* ca în 2Ioan) se adresează, de această dată, unui anume *Gaius* (NTB 1648, BIBL. 1688: *lui Gaie*), a cărui identitate rămîne un subiect de speculaţie, în ciuda tuturor eforturilor cercetătorilor de a-l identifica. Prenumele *Γάϊος* (sau Caïus, însemnînd „bucurie") era foarte răspîndit în bazinul mediteranean, atît ca nume roman, cît şi grecesc. Se ştie că el a fost purtat de cîteva personalităţi (e.g. Cezar, Caligula), dar şi de mai mulţi creştini. Unul dintre puţinele personaje botezate de către apostolul Pavel, originar din Corint, purta acest nume (cf. 1Cor. 1:14; Rom. 16:23). Conform tradiţiei, el a devenit primul episcop al Tesalonicului. Apoi, un alt „Gaius macedoneanul", companion al lui Pavel, este menţionat cu ocazia răscoalei argintarului Dimitrie din Efes (cf. Fapte 19:29). Tot în scrierea lucană se vorbeşte despre „Gaius din Derbe", care a călătorit împreună cu Pavel în ultima sa călătorie prin Macedonia (Fapte 20:4). În atestările literaturii patristice, Gaius apare într-o listă a episcopilor, ca întîistătătorul Bisericii din Pergam, într-un document din secolul al IV-lea d.Hr. (*Constituţiile Apostolice VII.46.9*). Însă toate aceste mărturii nu reuşesc să devoaleze identitatea personajului ioaneic. Faptul că Gaius purta un nume care este roman la origine indică posibilitatea ca el însuşi să fi fost un păgîn convertit la creştinism, deşi comunitatea ioaneică era mixtă şi cuprindea, în mod evident, şi iudeo-creştini. Cu privire la el, putem lansa două ipoteze care reies din contextul scrierii: 1. Este un personaj important, rămas fidel apostolului Ioan, într-o comunitate creştină tulburată de disidenţa unui oarecare Diotref; 2. Este un membru al unei comunităţi vecine, care este avertizat de către Ioan cu privire la pericolul rebeliunii lui Diotref. Prima ipoteză pare mai credibilă şi explică eforturile *bătrînului* de a-şi reafirma influenţa într-o comunitate în care Diotref i-a pus la îndoială autoritatea apostolică. NTB 1648 spune despre autorul scrierii, în explicarea primului verset, că-l *Laudă pre Gaie că-i priimitoriu la oaspeţi.* ♦ Adjectivul verbal *ἀγαπητός* (BIBL.1688: *cel iubit*; BIBL.1921, NT.NITZ.: *iubitul*; CORN.: *prea-iubitul*) îi este atribuit lui Gaius cu constanţă pe întreg parcursul scrisorii (v. 1, 2, 5, 11). El lipseşte din 2 Ioan, însă apare de şase ori în 1 Ioan, la plural, unde desemnează în mod regulat destinatarii epistolei. Termenul se află în aria semantică a unuia dintre cuvintele-cheie ale literaturii ioaneice şi trimite probabil la dragostea creştină dezinteresată pe care i-o poartă autorul

interlocutorului său. De altfel, cuvîntul este un epitet comun în literatura biblică pentru desemnarea unui frate creştin, care nu indică în mod necesar o relaţie de apropiere (VULG.: *carissime*). Totuşi, folosirea termenului *τέκνον*, în v. 4, ar putea indica faptul că Gaius fusese unul dintre catehumenii autorului şi îi datora acestuia convertirea sa la creştinism. ♦ Mai mult, convenţional *iubitule/ preaiubitule* (NTB 1648, BIBL.1688: *iubite*) este completat cu o secvenţă mult mai personală, *ἀγαπῶ ἐν ἀληθεία*, care depăşeşte stilul persoanei a treia al unui *praescriptum* standard. Este singura ocurenţă a verbului „a iubi" în 3 Ioan, înţeles ca sugerînd ideea de unitate mai degrabă din întreg contextul literaturii ioaneice. Pe lîngă „a iubi", un termen atît de important în tradiţia ioaneică, cu o nuanţă particulară aici, construcţia dativă *ἐν ἀληθεία*, preponderentă la nivelul scrierii, traduce conformitatea existenţei cu realitatea desemnată şi poate fi înţeleasă ca *vivre selon la vérité* (MORGEN, p. 235). Avem impresia, astfel, că adevărul se confundă cu iubirea, fiind interpretat ca un dat moştenit al acesteia. Cuvintele *în/ întru adevăr* nu trebuie înţelese aşadar în sens adverbial (i.e. „cu adevărat", „în mod sincer"), ci într-un sens doctrinar-polemic. Este interesantă traducerea NTB 1648, care, spre deosebire de toate celelalte ediţii româneşti, foloseşte expresia *pre carele eu cu adevăru-l iubesc*.

2

Salutările iniţiale sînt urmate, în scrisorile greco-romane, de un *exordium*, în care autorul stabileşte raportul cu cititorii săi. Acesta include adesea fie o scurtă rugăciune, fie urări de sănătate pentru destinatari, precum şi aprecieri pozitive cu privire la caracterul şi comportamentul lor. 3 Ioan urmează întocmai acest model secular. În astfel de formule, verbul *ὑγιαίνω* este comun şi trebuie interpretat în sensul său prozaic de bunăstare fizică sau materială (NTB 1648: *să-ţi fie bine*; BIBL.1688: *să fii sănătos*; BIBL.1936, RADU-GAL., BIBL.1968: *să mergi bine cu sănătatea*; ANANIA: *să ai tot atîta sănătate*). Propoziţia începe cu *περὶ πάντων* în scopul emfazei şi se raportează la *εὐοδοῦσθαι* (NTB 1648, BIBL.1688: *să te sporeşti*). Folosirea unui al doilea verb nu este neobişnuită în literatura contemporană, cu toate că *ἐυοδόω* („a spori", „a prospera") nu este atestat în nici o altă scriere contemporană. Sensul său literal de „a avea o călătorie bună" sau „a călători cu spor" se potriveşte însă predilecţiei autorului pentru imaginea călătoriei, a învăţătorului itinerant. ♦ Cel mai probabil, urarea nu are aici rolul unei *captatio benevolentiae*, căci conjuncţia adverbială cauzală *γὰρ* din versetul următor dă un anumit sens termenului *ἡ ψυχή*, care, în mod normal, este folosit în opera ioaneică pentru a desemna existenţa naturală a cuiva (e.g. Ioan 10:11, 15, 17; 12:25; 13:37, 38; 15:13; 1 Ioan 3:16) şi mai rar pentru a vorbi despre viaţa interioară, deosebită de cea a trupului (Ioan 10:24, 27). „Sufletul" nu este, în acest caz, nici principiul spiritual, opus celui trupesc, nici persoana lui Gaius, nici comportamentul său religios sau moral, nici viaţa sa în general, ci „relaţia sa pozitivă cu adevărul ioaneic, asupra căruia insistă în mod pregnant v. 3" (BONNARD, p. 130). Spre deosebire de toate celelalte versiuni biblice româneşti, care traduc prin *sufletul tău*, NTB 1648 foloseşte termenul *inima ta*, ca şi cum ar vrea să redea cuvîntul grecesc *ἡ καρδία*, care în Noul Testament are sensul general de centru al personalităţii creştine.

3-4

Sintagma *ἐρχομένων ἀδελφῶν* (NTB 1648: *venirea fraţilor*; BIBL.1688: *venind fraţii*) vorbeşte probabil despre acei învăţători itineranţi care îi aduc autorului veştile bune referitoare la comportamentul ospitalier al lui Gaius. Misionarii făceau cu siguranţă parte din cercul mai larg ioaneic, dar nu putem preciza cu exactitate dacă aparţineau aceleiaşi comunităţi din care făcea parte şi Gaius. Afluxul de creştini din bisericile primelor secole creştine era stimulat uneori de atitudini antagonice, însă în acest caz motivul este, în mod evident, prietenia. Folosirea unei construcţii genitivale absolute cu participiul prezent al verbelor care descriu vizita „fraţilor" (*ἔρχομαι, μαρτυρέω*) indică faptul că sosirea mesagerilor şi declaraţia lor a avut loc de mai multe ori. Mărturia lor era esenţială pentru „adevărul" lui Gaius (*σου τῇ ἀληθείᾳ*), adică pentru faptul că acesta era credincios adevărului Evangheliei creştine, aşa cum era el păstrat de membrii comunităţii ioaneice (comp. 1Ioan 1:1-10). Cazul genitiv al pronumelui *σου* este obiectiv („adevărul care te transformă"), nu subiectiv („adevărul care îţi aparţine"). ♦ Formula *ἐχάριν λίαν* (VULG.: *gavisus sum valde*), folosită şi în 1 Ioan 4, corespunde în text expresiei *μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαράν* din v. 4, întărind ideea unei „mari bucurii" (BIBL.1688: *Mai mare decît acestea n-am bucurie*). *Bătrînul* este entuziast şi emfatic în bucuria sa, provocată de ceea ce aude despre Gaius. Via lui Gaius şi slujirea adevărului creştin reprezintă cea mai mare bucurie pentru Ioan. Adjectivul folosit reprezintă o dublă comparaţie (*μείζων* = „mai mare"; comp. cu *ἐλαχιστότερος* din Efes. 3:8), iar pronumele este la plural deoarece, în unele cazuri, pluralul poate lua locul singularului.

5-6

Corpul epistolei care se divide în trei secţiuni complementare, fiecare gravitînd în jurul principalelor caracteristici ale scrierii: autorul îşi continuă rugăciunea pentru Gaius, accentuînd grija sa deosebită şi ospitalitatea în primirea misionarilor itineranţi (versetele 5-8), apoi denunţă comportamentul arogant şi abuziv al lui Diotref (v. 9-10) şi concluzionează cu un cuvînt de laudă pentru Dimitrie (vv. 11-12). ♦ Autorul trasează un portret pozitiv al lui Gaius, în continuarea expresiilor deja folosite în versetele 1-4. Elogiul vizează credinţa lui Gaius şi dragostea sa necondiţionată faţă de ceilalţi „fraţi" creştini, inclusiv cei „străini". Nu este uşor de evaluat sensul termenului *ξένος* din această scriere: total necunoscuţi sau provenind dintr-o altă regiune care depăşea graniţele

comunităţii ioaneice? ♦ Termenul *ἐκκλησία* apare de trei ori în această epistolă (v. 6, 9, 10) şi, cu excepţia Apoc., nu se mai găseşte în altă scriere ioaneică. Aici se referă la o comunitate locală de credincioşi, cel mai probabil aparţinînd bisericii din care făcea parte însuşi autorul. ♦ Secvenţa *καλῶς ποιήσεις*, deşi are verbul la viitor, trimite la elogiile *Bătrînului* ca un fel de *captatio benevolentiae* integrată într-o formulă epistolară, care depăşeşte simplul enunţ şi capătă valoare permanentă (comp. Fapte 10:33; 2Petr. 1:19). Acelaşi lucru este subliniat şi de cele mai vechi traduceri româneşti, care au verbul la prezent (*bine faci*), spre deosebire de versiunile mai noi, care optează pentru viitor (*bine vei face*).

7-8

Cuvîntul *ἐθνικός* se referă de obicei la neamuri, dar aici este folosit pentru cei necreştini, în contrast cu creştinii (NTB 1648, FILOTEI, MICU, RADU-GAL.: *păgîni*; BIBL.1688: *limbi*; ŞAGUNA: *neamuri (păgîni)*; BIBL.1874: *Ginţĭ*; BIBL.1914: *neamuri*). ♦ Comportamentul lui Gaius trebuie să devină o paradigmă pentru toţi creştinii din comunitate. Verbul *ὀφείλομεν* se înscrie astfel în logica poruncii iubirii fraterne din 1Ioan (2:6; 4:11). Rolul pronumelui personal *ἡμεῖς* este emfatic şi insistă asupra acestei reguli a obligaţiei fraterne care structurează comunitatea şi care se traduce printr-o sinergie „în adevăr". Atît în opera paulină, cît şi în cea ioaneică, *συνεργοὶ* sînt cei care acţionează împreună pentru lucrarea lui Dumnezeu (*fellow workers in the cause of the truth* - J. L Houlden, *Commentary on the Johannine Epistles*, New York, 1973). NTB 1648 şi BIBL.1688 traduc termenul prin *agiutoriu/ ajutoriu*, însă începînd cu MICU, paradigma se schimbă şi începe traducerea calchiată, cu *împreună lucrători*.

9-10

Începînd cu acest moment, scrisoarea ia o turnură neaşteptată. Dacă pînă la v. 8 totul a fost pozitiv şi laudativ, acum este pusă în prim-plan o situaţie conflictuală, dominată de persoana unui oarecare *Διοτρέφις* (NTB 1648: *Deotrif*; BIBL.1688: *Diotrefis*), care necesită un răspund prompt. Este singura menţiune a unui personaj cu acest nume în întreg Noul Testament. Numele său, mai puţin obişnuit (litt. „copilul lui Zeus"), atestat uneori în literatura greacă, indică probabil faptul că provenea din mediul păgîn. Diotref este criticat pentru că se vrea a fi primul în această biserică locală, în care trăia şi Gaius, căreia *bătrînul* îi mai adresare o scrisoare (*ἔγραψά τι τῇ ἐκκλησίᾳ*). Aoristul verbului nu este unul epistolar, ci denotă o acţiune complet încheiată în trecut. Deşi conţinutul ei ne scapă, probabil că ea cuprindea tot felul de reglementări şi recomandări cu privire la fraţii itineranţi şi la datoria de a-i primi. ♦ Autoritatea şi puterea dominantă a lui Diotref este exprimată cu ajutorul verbului la participiu prezent, *φιλοπρωτεύων* (i.e. „cel care iubeşte să fie primul"), un *hapax legomenon* în Noul Testament (NTB 1648: *iubeaşte dintru voi a fi mai mare*; BIBL.1688: *iubeaşte a fi mai marele lor*; MICU: *iubeaşte să le fie lor căpetenie*). Termenul compus are o etimologie interesantă şi arată opoziţia lui Diotref faţă de Însuşi Hristos, care este singurul îndreptăţit să exercite această autoritate supremă (cf. Col. 1:18). Constatarea ne determină să-l considerăm pe Diotref drept un simpatizant al ereticilor gnostici, pe care autorul îi combate şi în 2 Ioan, şi să asociem autoritarismul său exagerat cu derapajul doctrinar. De altfel, în comentariul său la 3 Ioan (*In 3 Epistolam Joannis*), autorul latin Beda Venerabilis spune: „Se pare că Diotref era un conducător eretic al acelor vremuri. Era mîndru şi insolent, preferînd să cîştige controlul asupra bisericii prin predica despre ceva nou şi diferit, decît să urmeze smerit poruncile vechi pe care Ioan le dăduse deja" (PL 93:124). ♦ Lipsa crasă de ospitalitate (*οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς*) faţă de misionarii itineranţi nu reprezintă numai o respingere a acestora, ci o negare, o nerecunoaştere a autorului însuşi. Această manieră de gîndire este specifică Evangheliei a IV-a (5:23; 12:44-45; 13:20; 14:24), conform căreia refuzul de a-i primi pe cei trimişi de cineva este echivalent cu refuzul şi renegarea celui care i-a trimis (M. M. Mitchell, *Diotrephes does not receive us*: *The Lexicographical and Social Context of 3 John 9-1*0, în „Journal of Biblical Literature", nr. 117/ 1998, p. 229-320). ♦ Acţiunile lui Diotref nu se rezumă numai la ambiţie şi aroganţă, ci merge şi la acuzaţii neîntemeiate. Sintagma *λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν* se referă la calomnierea *bătrînului* şi a trimişilor săi, în mod nejustificat. Există o exagerare vizibilă în comportamentul lui Diotref, cu tendinţe autocratice şi dictatoriale extremiste (NAC, IOAN, p. 249). ♦ Cele două verbe finale *κωλύει* şi *ἐκβάλλει* trebuie înţelese ca un „prezent al tentativei" (MORGEN, p. 242) şi subliniază miza conflictului stigmatizat de autor în portretul negativ al acuzatului. Primul verb (*a refuza*) marchează mai degrabă intenţia propriu-zisă a acţiunii, iar cel de-al doilea (*a alunga*), deşi nu aparţine terminologiei tradiţionale a excomunicării, desemnează totuşi o respingere în forţă, categorică a personajului (LIEU, p. 113).

11

Versetul pare mai degrabă o concluzie a comunicării despre Diotref, decît o parte introductivă a recomandării referitoare la celălalt personaj al scrisorii, pe nume Dimitrie. Autorul vrea să spună: nu urmaţi *răul* pe care îl face Diotref, respingîndu-i pe fraţii misionari; *binele* înseamnă să-i primiţi. Mai mult, este subliniată gravitatea celui în cauză, prin intermediul a două expresii specifice vocabularului ioaneic. *A fi din Dumnezeu* nu înseamnă neapărat a fi născut din El, ci mai degrabă a trăi şi acţiona conform revelaţiei Sale în Iisus Hristos (cf. 1Ioan 3:10; 4:2 etc.), a cărei chintesenţă este dragostea pentru ceilalţi. *A nu vedea pe Dumnezeu* face referire la pretenţiile ereticilor gnostici care se voiau vizionari, în contextul unei mişcări spiritualiste specifice curentului eretic. ♦ Cele două verbe la participiu prezent, *ἀγαθοποιῶν* şi *κακοποιῶν* amintesc, de asemenea, de două teme ioaneice fundamentale: un *a fi* autentic nu este niciodată separat de *a face*; această acţiune

este cît se poate de concretă şi constă în cea mai bună primire a fraţilor, cu toate măsurile pe care le implică acest lucru. ♦ Gaius este, aşadar, pus în faţa unei alegeri concrete: *a imita* comportamentul lui Diotref sau pe cel al *bătrînului*. Verbul *μιμέομαι*, folosit în text la prezent imperativ negativ, poate implica ideea stopării unei acţiuni care este deja în desfăşurare. Avînd în vedere însă descrierea anterioară a lui Gaius, din versetele 5-6, îl putem asimila ca implicînd un avertisment în scopul continuării operei de primire a misionarilor itineranţi. Termenul este redat în mod diferit de traducerile româneşti. În vreme ce NTB 1648 optează pentru *nu rîvni*, BIBL.1688 are *nu te asămăna*; MICU şi BIBL.1874: *nu urma*.

12

Un alt personaj pozitiv al epistolei, cel mai probabil curierul acesteia, apare în prim-plan, în persoana unui anume Dimitrie (NTB 1648: *Dumitru*). Acesta s-a pus în slujba adevărului, în pofida disensiunilor din comunitatea ioaneică şi este recomandat personal de autor. Astfel de recomandări erau frecvente în scrisorile antice, însă aici ea este inclusă în contextul teologic şi polemic al scrierii. ♦ Numele propriu *Δημήτριος* este atestat frecvent în literatura veche. Este prenumele argintarului din cetatea Efes (Fapte 19:24-38), care, conform *Constituţiilor Apostolice* (VII. 46. 9), a fost ulterior hirotonit de către Ioan ca episcop al Filadelfiei. Însă, ca şi în cazul lui Gaius, datele din 3 Ioan sînt insuficiente pentru a ne face o idee clară despre personajul menţionat. ♦ Verbul la perfect pasiv *μεμαρτύτηται* subliniază permanenţa, dar şi soliditatea mărturiei. Prezentul primei persoane, la plural, al aceluiaşi verb (*μαρτυροῦμεν*, vezi şi 1 Ioan 1:2) marchează, fără îndoială, semnătura comunităţii ioaneice pentru această mărturie pozitivă adresată lui Gaius. Legătura dintre mărturie şi adevăr, indicată în două reprize (*ὑπὸ αὐτῆς τῆς ἀληθείας* şi *ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστιν*), se regăseşte şi în *Evanghelia după Ioan* (8:13-16; 19:35; 21:24).

13-14

Remarcile finale din cele două versete seamănă izbitor cu 2Ioan 12, însă nu sînt perfect identice. Autorul scrie către două comunităţi distincte, tulburate de o dezbatere teologică identică, însă în circumstanţe personale şi locale diferite. Fiecare dintre cele două scrisori se supun stilului epistolar convenţional, într-o expresie specifică Sfîntului Ioan, de unde şi micile diferenţe. O primă diferenţă constă în faptul natural că 3Ioan foloseşte personala a doua singular, în vreme ce 3Ioan se adresează unui personaj colectiv. Alte diferenţe ţin de vocabularul folosit, de sintaxă şi de timpurile verbale. În fine, putem nota diferenţa dintre *cerneală* şi *condei* (3Ioan) şi *papirus* şi *cerneală* (2Ioan).

15

Concluzia şi salutările finale sînt tipic epistolare, însă nu sînt lipsite de profunzime. Deşi puţin mai scurt decît cel din 2Ioan 13, acest *inclusio* pune accentul pe pace (*εἰρηνή*), care trebuie transmisă în mod primordial prietenilor (*οἱ φίλοι*), probabil o aluzie la grupul adunat în jurul lui Gaius care rezistă autoritarismului lui Diotref, idee întărită şi de sintagma *κατ᾽ ὄνομα*. (BIBL.1688: *priatenilor anume*). Asemănătoare expresiei din Tit. 3:15, salutarea finală are o nuanţă vădit fraternă şi renunţă la rezonanţa patriarhală. ♦ Referitor la formula creştină de salut *Pace ţie!*, Clement Alexandrinul spune, în *Pedagogul (II. VII. 58. 3)*: „Dacă vorbesc doi oameni, aceştia trebuie să-şi măsoare tăria vocii lor cu măsură potrivită; a striga cînd vorbeşti, este cea mai mare nebunie; iar a vorbi fără să te audă cei din apropiere, este o nesimţire, că nu te aud; într-un caz este un semn de josnice simţăminte, în celălalt semn de aroganţă. Să fie depărtată de noi şi ambiţia unei biruinţe deşarte într-o discuţie cu cineva, pentru că se sfîrşeşte cu ceartă. Oare acest lucru vrea să-l spună salutarea: „Pace ţie", pe care o adresăm celui cu care ne întîlnim? Scriptura spune: *Nu răspunde cuvînt înainte de a auzi*" (Clement Alexandrinul, *Scrieri. Partea întîia*, în colecţia PSB, vol. 4, Traducere, introducere, note şi indici de Pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1982, p. 263-264).

EPISTOLA SOBORNICEASCĂ A LUI IUDA

COMENTARII

de Mihai Vladimirescu

1

Majoritatea scrisorilor antice încep cu precizarea, de obicei succintă, a expeditorului, a destinatarilor şi cu formula de salut, aşa cum reiese şi din exemplul tipic din Fapte 23:26. Ceea ce distinge însă epistola lui Iuda, în particular, şi epistolele Noului Testament, în general, de scrierile epistolare greco-romane este substanţa teologică cuprinsă în s*alutatio*. Iuda nu se rezumă la un salut de rutină sau mecanic, ci îl impregnează de conţinutul mesajului evanghelic, anticipînd astfel principalele teme teologice pe care le va dezvolta pe parcursul scrierii sale. ♦ Expeditorul scrisorii se identifică cu *Iuda* (*Ἰούδας*), un nume comun în tradiţia iudaică şi destul de frecvent în literatura neotestamentară: 1. Iuda, fiul lui Iacob, un strămoş al lui Iisus (Luc. 1:39; 3:33; vezi şi Fac. 29:35; 49:8-12 etc.); 2. Iuda, fiul lui Iosif (Luc. 3:30); 3. Iuda, fiul lui Iacob (Luc. 6:16; Fapte 1:13), unul dintre cei doisprezece apostoli, cunoscut şi ca Tadeu (comp. Mat. 10:3; Marc. 3:18; Ioan 14:22); 4. Iuda Iscarioteanul, cel care l-a trădat şi l-a vîndut pe Iisus Hristos (Marc. 3:19; Luc. 6:16; Mat. 10:4; Ioan 13:2, 26); 5. Iuda Galileaanul (Fapte 5:37), un revoluţionar care a fost omorît din cauza acţiunilor sale subversive, în anii 4-6 d.Hr.; 6. Iuda, un creştin din Damasc, în casa căruia ajunge Sfîntul Pavel după momentul descoperirii vocaţiei sale apostolice (Fapt. 9:11); 7. Iuda Barsaba, unul dintre participanţii la sinodul apostolic de la Ierusalim (49-50 d.Hr.), care a fost însărcinat cu transmiterea hotărîrilor reuniunii către bisericile neamurilor, alături de Pavel, Sila şi Barnaba (Fapte 15:22, 27, 32, 34); 8. Iuda, fratele lui Iacob şi ruda Domnului (cf. Mat. 13:55; Marc. 6:3). ♦ Literatura de specialitate optează, de obicei, pentru identificarea autorului epistolei cu *Iuda, fratele lui Iacob şi ruda Domului*. De obicei, o persoană menţionează numele tatălui în scopul identificării sale. Sintagma *ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου* se datorează faptului că figura lui Iacob, fratele Domnului (Gal. 1:19), beneficiar al unei apariţii a lui Iisus Hristos Înviat (1Cor. 15:7), devenise proeminentă în Biserica din Ierusalim (cf. Gal. 2:9) şi conferea o anumită autoritate scrierii. O tradiţie ulterioară va face din el primul episcop al Ierusalimului (cf. Eusebiu de Cezareea, *Istoria Bisericească II.1.2*). Figura emblematică a lui Iacob, supranumit şi *Cel drept* de pietatea creştină, va da naştere unei tradiţii prodigioase şi extrem de diversificate, după lapidarea sa din anul 62 d.Hr., la îndemnul liderului Sanhedrinului, Anna II (*Ananos*). Autorul epistolei se prezintă, aşadar, destinatarilor săi cu două atuuri care îi conferă autoritatea unei duble tradiţii: a sa, ca frate al lui Iisus şi, probabil, un apropiat colaborator al apostolului Toma (cf. Eusebiu, *Ist. Bis. I.13 4.11*) şi a lui Iacob, liderul Bisericii din Ierusalim şi personaj ilustru al creştinismului primar. ♦ Atît Iacob cît şi Iuda se recomandă ca fiind nu *apostoli* ai lui Iisus Hristos, ci *robi* ai Domnului. Termenul *δοῦλος* (VULG.: *servus*), folosit de către apostoli pentru a descrie relaţia lor cu Iisus Hristos şi cu biserica, nu este totuşi echivalent cu *ἀπόστολος*, dar nici cu *διάκονος*. În Vechiul Testament, cei chemaţi la o misiune specială se autodesemnau cu termenul *rob (lit. sclav) al Domnului* (ebr. *ebed Yahweh*): Avraam, Moise, Iosua, David (Ios. 14:7; 24:29; Jud. 2:8; 4Reg. 17:23; Ps. 88:4, 20; 104:42). În cartea Apocalipsei, profeţii sînt calificaţi drept *δοῦλοι Θεοῦ* (1:1; 10:7; 11:18; 22:6). În perioada Noului Testament, Pavel, Petru şi Iacob se numesc *robi ai lui Dumnezeu şi ai lui Iisus Hristos* (Rom. 1:1; Gal. 1:10; Filip. 1:1; Tit. 1:1; Iac. 1:1; 2Petr. 1:1). Mai mult decît atît, Iuda şi Iacob nu amintesc rudenia lor cu Iisus, pentru că nu vor să profite de statutul lor pentru a cîştiga admiraţia auditoriului şi a-şi întări autoritatea în comunitate, ci preferă să se plaseze pe acelaşi nivel cu ceilalţi creştini. Relaţia lor cu Iisus nu le oferă anumite privilegii (Mat. 12:46-50), ci, ca toţi ceilalţi, îl recunosc pe Hristos ca Domn şi Stăpîn (BAKER NTC, p. 365). ♦ Iuda se adresează cititorilor săi ca fiind *κλητοί* („cei aleşi", „cei chemaţi"), termen cvasitehnic folosit pentru a vorbi despre creştini, în general. Ideea exprimă iniţiativa divină la care omul trebuie să răspundă cu credinţă, iar în Noul Testament verbul *καλέω* („a chema") devine un termen tehnic pentru procesul de salvare/ mîntuire al creştinilor. El este asociat cu două complemente participiale: *ἠγαπημένοις* şi *τετηρημένοις*. Indiferent de felul în care interpretăm cele două construcţii, sensul evidenţiat este acelaşi: cei care au fost chemaţi de Dumnezeu sînt iubiţi de către el şi sînt păstraţi

pînă în vremea mîntuirii (sens eshatologic). Cu alte cuvinte, harul divin care i-a chemat pe creştini la credinţă îi va susţine pînă la sfîrşitul veacurilor, ceea ce nu anulează libertatea şi reponsabilitatea umană (NAC, IOAN, p. 431).

2.

Formula tripartită *milă, pace, iubire*, tipică pentru structura unei epistole din primul secol creştin, fusese folosită şi în 1Ioan 3, însă într-o altă ordine şi reprezintă, de fapt, o formulă de bincuvîntare. Ordinea aleasă aici de autor nu este fortuită, ci ascunde semnificaţie teologică profundă, rezumînd întreaga existenţă creştină. Fondată pe iertare (*har*), adică pe relaţia regăsită cu Dumnezeu, viaţa creştină autentică înseamnă comuniune cu Dumnezeu (*pace*), înrădăcinată întotdeauna în *iubire*. Iertarea, pacea şi dragostea sînt absolut necesare şi trebuie să se înmulţească neîncetat în rîndul creştinilor. Folosirea aoristului pasiv optativ *πληθυνθείη*, un gest destul de rar în Noul Testament, sugerează faptul că Dumnezeu este adevăratul autor al acestei armonii şi cauza acestor trei elemente esenţiale (FUCHS-REYMOND, p. 155).

3.

Folosirea celor două infinitive (*γράφειν*; *γράψαι*), la prezent şi aorist, are în vedere intenţia autorului de a evidenţia contrastul dintre acţiunea liniară, reprezentată de grija sa permanentă de a scrise despre mîntuire, şi acţiunea punctuală a scrisorii, de a scrie efectiv despre necesitatea unui fapt nou ce îl determină să redacteze un îndemn mult mai precis. ♦ Opera de răscumpărare a lui Dumnezeu în Iisus Hristos este desemnată, în mod tradiţional, prin termenul *σωτηρία*, în Noul Testament (Rom. 1:16; 10:1; 10:10; 11:11; 13:11; 2Cor. 6:2; 7:10; Fapte 4:12; 13:26 etc.). Însă *mîntuirea* nu trimite aici neapărat la evenimentele eshatologice şi la judecata finală, ci mai degrabă la caracteristica situaţiei prezente a creştinilor, un *modus vivendi* al tuturor aderenţilor la actul credinţei (VULG.: *de communi vestra salute*; NTB 1648: *spăsenia voastră depreună*; BIBL.1688: *mîntuirea de obşte*; MICU: *cea de obşte mîntuirea*). Folosirea imaginilor eshatologice din v. 23 vine să susţină ideea că cititorii trebuie să acţioneze *acum*, într-o situaţie de criză, pentru „a-i salva" pe cei care ezită între erezie şi credinţa apostolică. „A salva/ a mîntui/ a spăsi" înseamnă a-i smulge pe cei slabi de sub dominaţia celor batjocoritori şi a-i reintroduce în comuniunea Bisericii. Mîntuirea este, aşadar, gestul care rezultă acum din adeziunea concretă la credinţa apostolică. Acest adevăr al prezentului eshatologic este prezentat foarte sugestiv în aşa-numita *Epistolă către Diognet*, capodoperă a literaturii creştine post-apostolice, scrisă în jurul anilor 190-200 d.Hr, la Alexandria, de către un autor necunoscut în favoarea creştinilor: „Creştinii nu se deosebesc de ceilalţi oameni, nici prin pămînt, nici prin grai, nici prin haine. Orice pămînt străin le este patrie, şi orice patrie le este străină. Petrec pe pămînt, dar au cetăţenia în cer… Simplu spus, ceea ce este sufletul în trup aceasta sînt creştinii în lume. Sufletul locuieşte în trup, dar nu este în trup; creştinii locuiesc în lume, dar nu sînt din lume" (*À Diognète*, éd.; introduction et commentaire H.-I. Marrou, SC 33 bis, Paris, 1965, p. 62-66). ♦ Creştinii trebuie să lupte pentru a păstra credinţa tradiţională. În acest context, termenul *πίστις* nu se referă la încrederea în Dumnezeu, ca în literatura paulină, ci la învăţătura tradiţională care trebuie să fie păstrată şi întărită (*fides quae creditur*, nu *fides qua creditur*). Chiar şi la Pavel, *credinţa* se poate referi la mesajul evanghelic (Gal. 1:23; Efes. 4:5; Col. 1:23; 1Tim. 3:9; 4:1; 6:10, 12, 21; 2Tim. 3:8; 4:7; Fapte 6:7; 13:8). Nu există niciun motiv să se presupună că Iuda se referă la altceva decît la „evanghelie". Autorul nu simte nevoia să facă referire la formule confesionale, deşi astfel de formule erau deja cunoscute în perioada lui Pavel, şi nici nu sugerează ideea unui *corpus* definit de dogme ortodoxe, pe care comentatorii i le atribuie de obicei lui Iuda. Cititorii lui Iuda trebuie să lupte, nu pentru vreo formulare a credinţei creştine, ci pentru mesajul central creştin al mîntuirii prin Iisus Hristos. Acesta este probabil înţelesul termenului *credinţă* şi în instanţele ulterioare din literatura apostolică (e.g. Ignatie Teoforul, *Către Efeseni* 16:2; Policarp al Smienei, *Către Filadelfieni* 3:2). ♦ Apelul lui Iuda faţă de cititorii săi de a lupta pentru evanghelia pe care au primit-o la început nu merge mai departe de acestă idee paulină. Cuvîntul *ἅπαξ* („o dată pentru totdeauna") subliniază că, întrucît evanghelia este mesajul acţiunii de mîntuire *o dată pentru totdeauna* a lui Dumnezeu în Iisus Hristos (Rom. 6:10; Evr. 9:12; 9:26-28; 10:10; 1Petr. 3:18), ea nu se poate schimba. Astfel, evanghelia pe care au primit-o iniţial este cea faţă de care cititorii lui Iuda trebuie să rămînă fideli, din momentul în care au devenit creştini. Această subliniere este, de asemenea, pe de-a-ntregul în concordanţă cu învăţătura lui Pavel care, în mod similar, cînd s-a confruntat cu falsa învăţătură, a apelat la evanghelia primită iniţial de biserici de la apostolii lor fondatori (Rom. 16:17; 2Cor. 11:4; Gal. 1:9). În acest fel, Pavel şi Iuda reflectă un principiu comun al misiunii creştine timpurii.

4

Conjuncţia adverbială cauzală *γάρ* explică motivul care l-a determinat pe autor să modifice proiectele sale iniţiale. Falşii profeţi s-au infiltrat în comunitate, iar acţiunile şi învăţăturile lor aduc mari daune asupra creştinilor. Expresia peiorativă impersonală *τινες ἄνθροποι* (VULG.: *quidam homines*; Ntb 1648: *unii din oameni*; BIBL. 1688: *oarecarii oameni*; MICU: *nişte oameni*), în contrast cu *ἀγαπητοί*, denotă de la început separarea acestor indivizi de comunitatea „sfinţilor" (i.e. creştinilor). Nu se ştie cu exactitate de unde proveneau aceşti indivizi. Numeroşi exegeţi susţin faptul că este vorba despre predicatori itineranţi, asemănători cu aceia pe care Pavel în înfruntă (2Cor. 10:12; Gal. 2:4 ş.u.), sau despre care Ignatie Teoforul vorbeşte *Efesenilor* (7:1; 9:1; cf. 1Ioan 2:19). ♦ Secvenţa *οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρίμα* reprezintă un *crux interpretum* şi poate fi redusă la următoarele trei aspecte esenţiale: 1. Sentinţa (*κρίμα*)

împotriva acestor oameni este înscrisă dintotdeauna în cărţile celeste (temă preponderentă în scrierile apocaliptice şi apocrife), în care Dumnezeu notează soarta fiecăruia. În acest sens al predestinaţiei a înţeles Clement Alexandrinul textul: „Qui olim praescripti et praestinati erant in iudicio dei nostri non ut fiant impii, sed existented iam impii praescripti sunt in iudicium" (*Adumbrationes in epistula Judae*). Dificultatea acestei interpretări ţine de faptul că ea presupune că *πάλαι* ar însemna *dintotdeauna*, ceea ce nu este tot timpul valabil în Noul Testament; 2. Sentinţa împotriva celor necredincioşi este anunţată demult în scrierile sfinte, adică în Vechiul Testament, care pentru autor are aceeaşi autoritate ca şi scrierile apostolice; 3. Putem remarca şi faptul că vocabularul acestei fraze este împrumutată în întregime din limbajul juridic. *Προγράφειν* are un sens penal precis, desemnînd actul acuzării publice împotriva criminalilor, care devin nişte proscrişi. Substantivul *προγραφή* înseamnă, de asemenea, „actul acuzării" sau „lista proscrierii". Cît despre *κρίμα*, poate să însemne „delict", adică cel care oferă ocazia unei sentinţe. În acest caz, accentul este pus pe caracterul public, notoriu al delictului de impietate comis de un individ. Probabil că înţelegerea corectă a textului constă într-o combinare a ultimelor două explicaţii: cea care face oficiul acuzaţiei publice pentru a denunţa impietatea falsilor creştini şi a-i condamna este Scriptura, care anunţă în avans ce fel de soartă vor avea necredincioşii (FUCHS-REYMOND, p. 159). Aceleiaşi idei se raliază şi cele mai vechi traduceri ale textului biblic în limba română: *carii era de demult scrişi spre ceastă păgubitură* (NTB 1648); *carii [de] demult au fost scriş la această judecată*; MICU: *de mult, mai nainte rînduiţi spre această osîndă.*

5-7

Înainte de a continua descrierea pseudoprofeţilor şi de a anunţa condamnarea lor definitivă, autorul face o incursiune în istoria umanităţii, de unde preia trei exemple despre judecata divină, care au rolul unor avertismente tipologice, cînd poporul a părăsit propria sferă religioasă, contrar voinţei lui Dumnezeu. Preferinţa lui Iuda pentru triade este din nou evidentă. Exemplele citate, deşi nu sînt expuse în ordinea cronologică, se regăsesc adesea în tradiţia iudaică scrisă. ♦ Primul exemplu vorbeşte despre eliberarea poporului ales din robia egipteană (Ieş. 12:51) şi existenţa unor israeliţi necredincioşi în timpul peregrinării prin deşert. Vechiul Testament vorbeşte despre nimicirea acestora (Num. 14:29-37). ♦ Al doilea exemplu este preluat din lumea îngerilor, care, refuzînd să se supună poruncii divine, s-au răsculat împotriva voinţei lui Dumnezeu, vrînd să fie ca el (Fac. 3:5; Luc. 4:6) şi şi-au pierdut statutul privilegiat. Din cauza păcatului lor, aceşti îngeri căzuţi au fost aruncaţi din paradis în întuneric (cf. 2Petr. 2:4), fiind înlănţuiţi şi aşteptînd ziua judecăţii, de care nu pot scăpa (*1 Enoh 14-15*). ♦ Al treilea exemplu este legat de cel anterior cu ajutorul conjuncţiei adverbiale comparative *ὡς* şi se referă la păcatele cetăţilor Sodoma şi Gomora, simboluri ale imoralităţii, cunoscute datorită distrugerii lor cu foc şi cu pucioasă. Exemplul nimicirii celor două cetăţi este clasic în literatura iudaică şi creştină (e.g. Isa. 1:9; 13:19; Ier. 23:14; Iez. 16:48-50; Am. 4:11; Sof. 2:9; 3 Mac. 2:5 etc.). Cuvintele *καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις* se referă probabil la cetăţile Adma, Ţeboim (Fac. 14:2; Deut. 29:23; Os. 11:8) şi Ţoar (Fac. 19:22-23) Verbul *προκεῖσθαι* este folosit la prezent pentru a sublinia că încă mai putem vedea şi astăzi urmele catastrofei care s-a abătut odinioară asupra acestor cetăţi blestemate de Dumnezeu.

8

Cele trei exemple au fost citate pentru a-i permite autorului să-i denunţe pe cei care tulbură comunitatea, prin viaţa şi învăţătura lor. Liantul dintre exemplele trecutului şi falşii învăţători contemporani îl reprezintă adverbul *ὁμοίως* cu care începe versetul. Astfel, *aceşti visători* comit un dublu păcat, sexual şi spiritual. Secvenţa *οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι* este tradusă diferit în cele mai vechi versiuni româneşti: *aceştiia adormiţi* (NTB 1648); *aceştea, visînd* (BIBL.1688); *aceştia, visuri văzînd*; *aceştiia, vise visînd* (BIBL.1914). ♦ Primul reproş se referă într-adevăr la pîngărirea trupului prin exacerbarea plăcerilor sexuale (NTB.1648: *trupulu-şi spurcă*; BIBL.1688: *trupul dară pîngăresc*), ceea ce, în viziunea tradiţiei morale a Bisericii primare, ar fi în detrimentul vieţii spirituale (cf. Rom. 1:18-32; 1Cor. 6:12-20; *Didahia* 2:2; *Epistola lui Barnaba* 10:6-8). ♦ Al doilea reproş este mai greu de înţeles şi se referă la respingerea *Domniei* (NTB 1648: *domniia liapădă-o*; BIBL.1688: *de domnie să leapădă*; ANANIA: *leapădă Stăpînirea*). Termenul *κυριότης* se referă fie la o categorie particulară de îngeri (cf. Col. 1:16; Efes. 1:21), fie la o desemnare indirectă a lui Dumnezeu Însuşi (vezi Herma Păstorul, *Parabola V.6.1*). În acest caz, ca şi în v. 4, negarea şi respingerea lui Dumnezeu sînt asociate unei atitudini imorale scandaloase. Prin conduita lor sexuală neadecvată, aceşti oameni manifestă indiferenţa lor faţă de voinţa Cratorului (Rom. 1:18-32 stabileşte o legătură între dispreţul faţă de divinitate şi excesele morale). ♦ Legătura dintre primele două reproşuri îl confirmă pe al treilea: *blasfemiază Slăvile* (NTB 1648: *destoiniciia hulesc*; BIBL.1688: *măririle hulesc*). Cuvîntul *δόξας* se referă, fără îndoială, la îngeri (cf. 2Petr. 2:10; Ieş. 15:11), iar blasfemierea acestora poate fi interpretată fie ca practicarea unor acte de magie, prin invocarea unor puteri supra-omeneşti, fie, pur şi simplu, ca negare a existenţiei îngerilor, ori, cel puţin, indiferenţă relativ la rolul lor în ordinea creaţiei. Această suficienţă spirituală are drept consecinţă ignorarea legilor morale şi fizice stabilite de Dumnezeu în creaţie şi duce la un gnosticism dualist, care Îl separă pe Dumnezeu-Mîntuitorul de Dumnezeu-Creatorul şi, implicit, sufletul de trup (FUCHS-REYMOND, p. 167). Scopul lui Iuda în căutarea de a demonstra că falşii învăţători şi condamnarea lor au fost prezise nu este pentru a-i consola pe cititori cu gîndul că totul se întîmplă conform planului divin, deşi acesta poate fi un efect accidental. Ideea este ca el să dovedească faptul că

învăţătura libertină şi practica acestor oameni îi pun într-o categorie care, potrivit Scripturii, atrage după sine asupra sa mînia lui Dumnezeu şi condamnarea. Astfel, ei constituie un pericol sever pentru biserici, în faţa căruia cititorii lui Iuda trebuie să reziste. Iuda îi avertizează cu privire la unul dintre marile pericole ale ultimelor momente pe care le trăiesc. Metoda argumentului pe care o va adopta este aşadar apropiată de metoda interpretării apocaliptice din tipurile şi profeţiile Vechiului Testament.

9-10

Autorul opune atitudinii arogante a falsilor profeţi exemplul sugestiv al atitudinii Arhanghelului Mihail, care a lăsat în grija lui Dumnezeu povara judecăţii diavolului, abţinîndu-se de la a-l condamna sau a-l insulta pe acesta din urmă. Numele *Μιχαήλ* (ebr. *Cine este ca Dumnezeu?*) apare în textele tardive ale iudaismului, în special în cartea profetului Daniel (10:12-21; 12:1), ca un campion al luptei împotriva Satanei, ca protector al lui Israel şi, prin analogie, în Noul Testament, ca cel care luptă pentru biruinţa Bisericii lui Hristos (Apoc. 12:7-9). ♦ Conform mai multor autori vechi (Clement Alexandrinul, Origen, Didim), Iuda citează aici un fragment din scrierea *Testamentul lui Moise* (cunoscută şi ca *Înălţarea lui Moise*), operă dispărută astăzi, reconstituită de specialişti pe baza citărilor din literatura creştină veche (J. Priest, *Testament of Moses*, în *The Old Testament Pseudoepigrapha*, ed. James H. Charlesworth, vol. 1, Garden City, N. Y.: Doubleday, 1983, p. 925). Bazîndu-se pe textul din Deut. 34:6, care vorbeşte despre mormîntul necunoscut al lui Moise, există numeroase legende iudaice despre moartea şi locul în care a fost îngropat Moise, pe care autorul le-ar fi putut cunoaşte din diferite surse. Cît despre lupta dintre Mihail şi Satan în privinţa trupului lui Moise, se explică fie prin opoziţia lui Satan susţinută de acuzaţia împotriva lui Moise din cauza omorului comis (cf. Ieş. 2:12), fie prin faptul că el, Satan, se reclamă a fi *Stăpînul materiei* (*ὅτι ἐμοὶ τὸ σῶμα ὡς τῆς ὕλης δεσπόζοντι*), după cum se menţionează în *Catanae* din actele Sinodului de la Niceea (BAKER NTC, p. 386).

11

Secţiunea cuprinde un oracol împotriva falsilor învăţători, al cărui cuvînt-cheie este interjecţia *οὐαὶ*, strigătul specific bocitoarelor din tradiţia veche iudaică. Acest tip de oracol este comun în profeţiile Vechiului Testament şi devine, de asemenea, proeminent în predica lui Iisus Hristos, în special în Evanghelia după Matei (23:13-29). Judecata este pronunţată tot cu ajutorul unei triade, care foloseşte alte tipuri veterotestamentare ca imagine a oponenţilor infiltraţi în comunitate: Cain, Balaam şi Core. ♦ Păcatului lui Cain a fost omorul comis asupra fratelui său, Abel (Fac. 4:6-8; 1Ioan 3:12), iar oponenţii nu fac altceva decît să ucidă sufletele celor credincioşi. Cain este, de asemenea, şi paradigma persoanei care alege slăbiciunea în detrimentul bunătăţii. Atunci cînd Dumnezeu îi respinge jertfa, în Cain creşte mînia şi îşi ucide fratele în loc să se pocăiască. El devine, astfel, un exemplu al păcatului şi al indiviei, un individ subjugat de dragostea de sine prea mare. *Calea lui Cain* se transformă, în consecinţă, în „calea diavolului". Verbul *πορεύομαι* se referă adesea, în cultura greacă şi ebraică la un *modus vivendi*. ♦ Caracterul lui Balaam era unul duplicitar, deşi aparent este descris ca un fel de profet pentru Israel (cf. Num. 22-24). De fapt, ceea ce îl anima era dorinţa de recompensă financiară (Num. 21:15-20), lupta împotriva lui Israel şi dorinţa de păcat (Num. 31:8-16). *Rătăcirea lui Balaam* este echivalentă cu dorinţa de cîştig rapid, ca o consecinţă a propovăduirii învăţăturii: *cu rătăcirea platei cu carea au fost amăgit Valaam* (NTB 1648); *cu înşălăciunea lui Valaam pren plată* (BIBL.1688). ♦ Core este, alături de Datan şi Abiram, liderul unei rebeluni prezentate în Vechiul Testament ca fiind îndreptată împotriva autorităţii lui Moise şi Aaron (Num. 16). Analogia presupune negarea autorităţii liderilor bisericii, menţionată şi cu alte ocazii în scrisoare (versetele: 4, 8, 12).

12-13

Adversarii sînt acuzaţi şi de faptul că pervertesc sensul şi practica agapelor în comun. Termenul *ἀγάπαι* desemnează aici aceste mese frăţeşti (NTB 1648: *ospeaţele*; BIBL.1688, MICU, BIBL.1914: *dragostele*; NT NITZ., RADU-GAL.: *mesele obşteşti*; NT CORN.: *mesele de dragoste*; ANANIA: *agapele*). Este singurul text din Noul Testament în care cuvîntul *ἀγάπη* este folosit în sens tehnic. Folosirea termenului *iubire/dragoste* este un semn că primii creştini înţelegeau Cina Domnului drept gestul de dragoste supremă *par excellence* al lui Iisus Hristos (Ioan 13:1, 34) şi o invitaţie la a-l imita (cf. Luc. 19:20). Pe fundalul meselor în comun din iudaism (ebr. *haburot*) şi în amintirea Cinei de Taină a Domnului împreună cu discipolii săi (Mat. 26:20-29 şi par.), în Biserica primară se instaurase această practică a meselor comune (Fapte 2:46; 1Cor. 11:17-34), care însoţeau ritualul euharistic, deşi se distingeau de el. Simbol al comuniunii, al părtăşiei, al bucuriei eshatologice, aceste cine serveau, în mod natural, drept cadru al celebrării euharistice propriu-zise. În literatura creştină veche găsim mai multe menţiuni despre celebrele agape creştine (Ignatie, *Către Smirneni 8.2*; Clement Alexandrinul, *Pedagogul 2.1.4; Stromate 3.2.10*). Mai tîrziu, ele vor fi separate de Euharistie, probabil tocmai pentru a evita nereguli ca cele pe care le indică textul nostru (vezi şi 2Petr. 2:13) şi cu care se confruntase şi Pavel (1Cor. 11:21 ş.u.). ♦ Finalul versetului 12 întăreşte polemica, prin intermediul dublei metafore folosite de către autor, a norilor şi a arborilor: norii lipsiţi de apă sînt ca pomii de la sfîrşitul toamnei fără roade; tot astfel, norii purtaţi de vînturi sînt precum arborii dezrădăcinaţi (*ἐκριζοῦν*, cf. Mat. 13:29; 15:13; Luc. 17:6), lipsiţi de fermitate şi robusteţe. Din aceste două imagini sugestive, preluate din natură, reies două trăsături de caracter negative ale adversarilor bisericii: incapacitatea de a-şi păstra promisiunile şi lipsa de fermitate. Imaginea arborelui este subliniată, în mod semnificativ, şi de expresia *δὶς ἀποθανόντα*: *mort de două ori*, atît din cauza sterilităţii

sale, cît şi a dezrădăcinării. În opoziţie cu aceştia, creştinii sînt roditori, pentru că sînt înrădăcinaţi în *credinţa care, odată pentru totdeauna, le-a fost dată sfinţilor* (v. 3). ♦ Secvenţa *κύματα ἄγρια* din v. 13 vizează probabil pretenţiile adversarilor, care nu lasă în urma lor decît urme de ruşine (cf. Isa. 57:2). De asemenea, *stelele rătăcitoare* sînt simbolul incertitudinii şi al condamnării la obscuritate.

14-15

Ultima parte a lungii diatribe împotriva falsilor profeţi (v. 5-16) se încheie cu o citare explicită din scrierea profetului Enoh. Aceasta (v. 14-15) este prezentată ca o profeţie (*προφήτευσεν*), conform tendinţei iudaismului, dar şi a creştinismului primar, de a interpretare scrierile profetice ca pe nişte anunţuri precise ale evenimentelor prezente (e.g. 1Petr. 1, 10-12). Cartea lui Enoh, astăzi o scrierea apocrifă veterotestamentară, este citată ca o autoritate incontestabilă. De altfel, scrierea a jucat un rol important atît în tradiţia iudaică, dar şi în cea creştină. O găsim citată, explicit sau indirect, în *Cartea Jubileelor*, *Testamentul celor doisprezece Patriarhi*, *Epistola lui Barnaba*, la Tertulian, Clement Alexandrinul, Irineu de Lyon şi Origen (H. J. Lawlor, *Early Citations from the Book of Enoch*, în „The Journal of Philology", 25, Nr. 50/ 1897, p. 164-225). ♦ Sintagma *ἕβδομος ἀπὸ Ἀδαμ* corespunde listei biblice a celor şapte strămoşi (Adam, Set, Enos, Cainan, Maleleil, Iared şi Enoh, cf. Fac. 5:3-18; 1Cor. 1:1-3; Luc. 3:37 ş.u.) şi subliniază importanţa lui Enoh, care trăise 165 de ani (Fac. 5:23), corespunzînd numărului de zile ale unui an solar. ♦ În general, în Noul Testament, judecata îi aparţine lui Iisus Hristos (e.g. Mat. 25:31), ceea ce ar putea justifica folosirea de către Iuda a termenului *κύριος* în cadrul citării. Judecata îi vizează pe toţi (*κατὰ πάντων*), deci are un caracter universal, însă pune accentul mai ales pe cei *neleguiţi* (*τοὺς ἀσεβεῖς*). Impietatea lor se manifestă atît prin faptele neleguite comise, cît şi prin rostirea de cuvinte blasfemiatoare la adresa lui Dumnezeu.

16

După citarea scrierii lui Enoh, Iuda revine direct la adversarii săi, pe care îi califică prin intermediul a cinci termeni: 1. *Γογγυσταί*, un hapax legomenon, atît în Noul Testament, cît şi în *Septuaginta*, care face aluzie atît la ingratitudine, cît şi la incredulitate (NTB 1648: *ocarnici*; BIBL.1688: *răpştitorii*; MICU: *cîrtitori*; ANANIA: *cei ce murmură*); 2. *Μεμψίμοιροι*, adjectiv care provine de la *μέμφειν μοῖραν* („a-şi blestema soarta"), denunţînd rolul providenţial al lui Dumnezeu asupra lumii în general şi asupra fiinţelor umane, în special (NTB 1648: *mustrători*; BIBL.1688: *hulitori de noroc*; MICU: *grăitori de rău*; ANANIA: *cei nemulţumiţi cu soarta lor*); 3. *Κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορεύομενοι*, reproş asupra imoralităţii, dublate de rapacitate (NTB 1648: *îmblînd în poftele lor*; BIBL.1688: *după pohtele lor mergînd*; MICU: *carii umblă după poftele sale*; ANANIA: *cei ce trăiesc după poftele lor*). Clement Alexandrinul spune: „Iuda se referă aici la cei care mănîncă, beau, se lasă în voia pasiunilor şi fac şi alte lucruri care sînt specifice animalelor, cărora le lipseşte facultatea raţiunii" (*Adumbrations 3:84*, în T. Zahn, *Forschungen zur Geschichte des Neutestamentlischen Kanons und der altkirchlichen Literatur*, Erlangen and Leipzig: A. Deichert, 1881-1929); 4. *Τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα*. În greaca clasică, adjectivul *ὑπέρογκος* înseamnă „enorm", „incomensurabil". În *Septuaginta*, are sensul de „dincolo de ceea ce este posibil" (cf. Deut. 30:11). Falşii profeţi sînt acuzaţi pentru că rostesc împotriva lui Dumnezeu şi despre Dumnezeu cuvinte nemăsurate, blasfemiatoare (v. 8-10), se cred superiori divinităţii şi îi vorbesc de sus (NTB 1648: *rostul lor grăiaşte fălie*; BIBL.1688: *gura lor grăiaşte semeţie*; MICU: *gurile lor grăiesc ceale trufaşe*; ANANIA: *gura lor grăieşte vorbe umflate*); 5. *Θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν*. Sintagma *θαυμάζειν πρόσωπα* este un ebraism (cf. ebr. *nasa' panim* = „a ridica faţa") ce semnifică „a face onoare", „a-şi arăta bunăvoinţa" (Fac. 19:21; Deut. 10:17; 28:50; 2Paralip. 19:7 etc.). Expresia îşi găseşte sorgintea în cutuma orientală de a ridica faţa celui care s-a prosternat pînă la pămînt pentru a saluta, spre a-i arăta că este primit cu bunăvoinţă şi i a se arată onoarea cuvenită. Observaţia asupra adversarilor poate avea două sensuri: fie se referă la atitudinea discriminatorie pe care o adoptă în sînul comunităţii, în funcţie de gradul de acceptare al membrilor acesteia, fie îi flatează pe cei mai înstăriţi pentru a le cîştiga bunăvoinţa şi a avea de pe urma acestora unele beneficii materiale (NTB 1648: *cinstind pre oameni pentru dobînda*; BIBL.1688: *lăudînd obrazele, pentru folos*; MICU: *mirîndu-să de feaţe pentru vreao dobîndă*; ANANIA: *pe oameni lăudîndu-i ca să tragă folos*).

17

Formula *ὑμεῖς δέ* indică un contrast cu falsii învăţători (versetul 16) şi, după cum consideră mulţi comentatori, delimitează această secţiune de versetele precedente (5-16). Iuda nu se întoarce acum la a-i denunţa pe pseudoprofeţi, ci la a-i îndemna pe cei credincioşi. Această ultimă parte a scrierii este identificată cu un *peroratio*, în care Iuda recapitulează principalul argument al scrisorii şi trage concluziile. ♦ Imperativul aorist pasiv *μνήσθητε* (*aduceţi-vă aminte!*) rezonează cu infinitivul *ὑπομνῆσαι* (*a aminti*) din v. 5. Cele două părţi ale epistolei încep în mod similar, punînd în evidenţă importanţa amintirii, a memoriei. Acesta este, de fapt, firul roşu care străbate întreaga operă a lui Iuda, şi anume a aminti permanent fundamentul credinţei creştine: pe de o parte, prin evocarea învăţăturii tradiţei biblice despre pedepsirea falsilor învăţători (v. 5-16), iar, pe de altă parte, prin anunţul prezis făcut de către apostoli despre dificultăţile cu care se va confrunta biserica. *A-şi aminti* înseamnă deci şi a înţelege sensul celor ce se petrec în prezent, care nu mai sînt surprinzătoare, ci confirmă justeţea predicţiei apostolice (*τῶν ῥημάτων τῶν προειρημένων*). ♦ Ca şi profeţii (v. 14), apostolii au prezis că unul dintre elementele care va marca sfîrşitul este apariţia falsilor învăţători (Marc. 13:21; 2Tes. 2, 9-10; 2Petr. 3:2; 1Ioan 2:18). Invocarea autorităţii apostolice justifică

într-un anumit sens prezenta sciziune din cadrul comunităţii şi, în egală măsură, devine motivaţia principală a menţinerii fidelităţii faţă de credinţa transmisă tuturor, odată pentru totdeauna.

18-19

Genitivul plural *τῶν ἀσεβειῶν* este dificil de tradus. Îl putem interpreta fie ca pe un genitiv calitativ (*propriile lor plăceri necuviincioase*), fie ca pe un genitiv obiectiv (*propriile lor plăceri de a comite fapte necuviinciose*), fie ca pe un genitiv subiectiv (*propriile lor plăceri, ale celor ce sînt necuviincioşi*). Plasarea acestuia la finalul frazei ne face să-l asimilăm mai degrabă cu un genitiv obiectiv, ceea ce subliniază acţiunile subversive ale falşilor profeţi (NTB 1648: *poftele necurăţiei lor*; BIBL.1688: *ale lor pohte, ale păgînătăţilor*; MICU: *poftele sale ceale necurate*; ANANIA: *poftele lor neleguite*);. ♦ Aceeaşi interpretare este susţinută şi de folosirea termenul *ψυχικοί*, pe care l-am tradus prin *oameni fireşti*, adică cei care-şi urmează instinctele naturale *şi nu-l au pe Duhul Sfînt* (*πνεῦμα μὴ ἔχοντες*). Ştim din Rom. 8:9 că prezenţa Duhului este marca oricărui creştin autentic, iar cei care nu-l au nu aparţin lui Dumnezeu (vezi şi 1Cor. 2:14). În mod asemănător, Iacob spunea, în epistola sa, despre înţelepciunea lumii că este *pămînteasc*ă, *firească* şi *demonică* (3:15). Iuda îi include pe adversarii săi în aceeaşi categorie şi îi exclude astfel din comunitatea creştină. Ei provoacă diviziuni deoarece nu aparţin lui Dumnezeu, şi nu-l au pe Duhul Sfînt. Traducerile româneşti variază în privinţa redării termenului grecesc. Unele ediţii optează pentru sintagma paulină *oameni fireşti* (NT NITZ.; BIBL.1921; BIBL.1936; BIBL.1968; RADU-GAL.). ANANIA chiar justifică (p. 1751, *nota a*): *Textual: oameni psihici; călăuziţi de afecte şi pasiuni instabile (spre deosebire de oamenii duhovniceşti, călăuziţi de criteriile sigure şi puterea Sfîntului Duh; distincţie clară făcută şi de Apostolul Pavel.* Altele traduc literal termenul şi folosesc cuvîntul *sufleteşti* (BIBL.1688 şi CORN.), iar, la polul opus, cîteva versiuni româneşti folosesc termenul *trupeşti* (MICU; BIBL.1914; NT CORN.).

20-21

Versetele formează un tot unitar şi trebuie studiate împreună. În Noul Testament, este folosită frecvent imaginea unei case în construcţie, pentru a desemna comunitatea creştinilor (Marc. 12:10; 14:58; Mat. 16:18; Ioan 2:19; Efes. 2:20-22; 1Cor. 3:9-17; 1Petr. 2:4-6). Originalitatea lui Iuda constă în faptul că face din creştini atît constructorul cît şi materialul de construcţie, în vreme ce, de obicei, în literatura neotestamentară, Dumnezeu sau apostolii sînt cei care construiesc cu materialul reprezentat de credincioşi. Iuda foloseşte, fără îndoială, această metaforă pentru a sublinia nu numai importanţa fundamentului, ci şi unitatea şi integritatea pe care le presupune un astfel de proiect. Multitudinea pietrelor de construcţie constrastează cu unicitatea proiectului arhitectural şi, implicit, cu unicitatea edificiului obţinut. Este un alt mod de a se distanţa de falşii profeţi, care, împărţind comunitatea în clase diferite, o făceau incapabilă de a ajunge la un ideal comunitar comun.

22-23

Unitatea sugerează că cititorii lui Iuda, chiar dacă manifestă un sentiment de milă faţă de aceşti oameni (*ἐλεᾶτε*), trebuie să-şi menţină totuşi aversiunea faţă de păcatul lor şi tot ceea ce este asociat cu acesta, altfel ei înşişi vor fi infectaţi cu el. Majoritatea comentatorilor consideră că Iuda nu doreşte ca cititorii săi să aibă nici un contact cu ei, iar dacă cuvintele sale nu necesită neapărat această interpretare, este evident în practica bisericii timpurii. Evitarea contactului personal cu alţi creştini era, de obicei, impusă în două cazuri: cînd fuseseră excomunicaţi pentru persistenţa în păcat (Mat. 18:17; 1Cor. 5:11; Tit. 3:10); cînd se dovedeau a fi falşi învăţători (2 Ioan 10-11; Ignatie Teoforul, *Către Efeseni 7.1; Către Smirneni 4.1; 7.2*). În primul caz se proceda aşa atît pentru binele acuzatului, cît şi pentru cel al bisericii (cf. 1Cor. 5:5), însă în cel de-al doilea era un element de mare prudenţă, întrucît influenţa unor astfel de oameni era periculoasă. Aceasta pare să fie tipul de situaţie pe care Iuda o prevede aici. ♦ Sintagma *ἐσπιλωμένον χιτῶνα* (NTB 1648: *veşmîntul carele s-au spurcat*; BIBL.1688: *spurcată îmbrăcăminte*; MICU: *haina cea spurcată*; NT. NITZ., NT. CORN. 1920, RADU-GAL.: *cămaşa mînjită*; ANANIA: *cămaşa' ntinată*) face referire la imaginea din Zah. 3:3-4. „Veşmintele murdare" ale lui Iosua au fost îndepărtate şi înlocuite cu unele curate, ca simbol al iertării lui Dumnezeu (v. 5). Clement Alexandrinul spune că „Tunica pătată a sufletului este un spirit care a fost corupt de poftele lumeşti" (*Adumbrations*, FGNK 3:85). În mod similar, dacă oponenţii lui Iuda îşi vor abandona păcatul şi tot ceea ce este asociat cu el, pot beneficia de iertarea divină.

24-25

Ultimele două versete ale epistolei reprezintă doxologia care concluzionează întregul conţinut al scrierii. Aceste formule liturgice finale prezintă şi asociază două elemente: recunoaşterea acţiunii lui Dumnezeu în favoarea credincioşilor (versetul 24) şi evidenţierea unor calităţi sau atribute divine (versetul 25). Întreaga doxologie devine, aşadar, o laudă pentru ceea ce Dumnezeu a făcut *pro nobis* şi de ceea ce este el *extra nobis*. ♦ Expresia *κατενώπιον αὐτοῦ* se mai găseşte de două ori în Noul Testament (Efes. 1:4; Col. 1:22) şi stă, de fiecare dată, în legătură cu adjectivul *ἄμωμος*, pentru a-i descrie pe cei care stau în faţa lui Dumnezeu. Pentru a putea face acest lucru, trebuie să fim fără pată, adică ireproşabili, fără nici o vină (cf. 1Cor. 1:8; 1 Tes. 3:13). Un element de noutate pe care îl aduce Iuda este lipsa de teamă în faţa judecăţii lui Dumnezeu, ci mai degrabă bucuria (*ἐν ἀγαλλιάσει*) care însoţeşte această întîlnire. Substantivul *ἀγαλλίασις* (şi verbul *ἀγαλλιᾶσθαι*) nu este folosit de către autorii biblici şi ecleziastici decît pentru a vorbi despre bucuria trăită în faţa lui Dumnezeu, bucurie cultică şi eshatologică, prima anticipînd-o pe a

doua (Esd. 12:6; 25:9; 1Petr. 4:13; Apoc. 19:7). Vorbind despre contemplarea slavei divine, Clement Alexandrinul spune: „A fi în prezența slavei lui Dumnezeu nu înseamnă că Îl vom vedea într-un sens fizic, devreme ce acest lucru este imposibil. Mai degrabă înseamnă că tot ceea ce facem va fi văzut de către El" (*Adumbrations*, FGNK 3:85-86).

APOCALIPSA LUI IOAN TEOLOGUL

COMENTARII

de Wilhelm Tauwinkl

Introducere

Gen literar şi limbaj

Ultima carte a Bibliei este singura din Noul Testament care aparţine genului literar apocaliptic. În Vechiul Testament, sînt apocaliptice diferite capitole din Iezechiel, Isaia, Zaharia şi Ioil, dar exemplul cel mai cunoscut este reprezentat de cap. 7 – 12 din cartea lui Daniel, scrisă în vremea persecuţiei religioase din partea regelui Antioh al IV-lea Epiphanes (167-164 î.Hr.), pentru a-i îndemna pe evrei să rămînă statornici credinţei şi legămîntului cu Dumnezeu. O situaţie similară a constituit şi prilejul redactării Apocalipsei lui Ioan, şi anume primele persecuţii împotriva creştinilor, sub Nero şi Domiţian. Îndemnul la statornicie adresat creştinilor, ce trebuiau să reziste presiunilor care încercau să-i constrîngă să ia parte la cultul imperial, este exprimat printr-un limbaj ce face apel la imagini, viziuni, simboluri şi scene alegorice, caracteristice stilului literar apocaliptic. Trebuie să menţionăm că Apocalipsa *nu* a fost scrisă într-un limbaj codificat secret, astfel încît cititorii să trebuiască să găsească un gen de cheie ce ar explica totul; dimpotrivă, imaginile, simbolurile şi aluziile la evenimente istorice le erau familiare cititorilor din vremea respectivă. Ele sînt însă mai greu de înţeles pentru cititorul modern, deoarece acesta nu mai este familiarizat cu realităţile curente din Antichitate; notele explicative care urmează vor încerca să înlăture, pe cît posibil, această dificultate.

Datare şi istoria redactării

De-a lungul timpului, lucrări exegetice de referinţă au propus diferite date ale redactării Apocalipsei: anul 100 (A. Jülicher, *Einleitung in das Neue Testament*, Freiburg – Leipzig, ed. a II-a 1894), anii 90/95 (W. G. Kümmels, *Einleitung in das Neue Testament*, Heidelberg, ed. a XIX-a 1978) sau chiar 68/70 (J. A. T. Robinson, *Redating the New Testament*, Londra 1976). Mai recent, cercetătorii consideră că au existat două nuclee separate ale lucrării, care au fost îmbinate, dînd naştere cărţii pe care o avem azi; primul nucleu ar fi fost scris în timpul persecuţiei lui Nero (anii 64-68) şi corespunde cap. 4 – 11, împreună cu introducerea din 1:9-20. Al doilea nucleu ar fi fost scris cu treizeci de ani mai tîrziu, în timpul domniei lui Domiţian şi corespunzînd cap. 12 – 22; acesta a fost alăturat primului nucleu, adăugîndu-se apoi cap. 2 – 3 (cele şapte scrisori) şi introducerea din 1:4-8. Un redactor ulterior a definitivat lucrarea, adăugînd prologul (1:1-3) şi o încheiere mai amplă (22:9-21; cf. FARMER, 1925-1926).

Autorul

Din v. 1:4 rezultă că *Apocalipsa* a fost scrisă de un anume „Ioan", fără alte precizări. Era, cu siguranţă, un om influent în Biserică, avînd suficientă autoritate pentru a scrie o astfel de carte şi fiind familiarizat cu scrierile Vechiului Testament şi cu literatura apocaliptică iudaică extrabiblică, ceea ce ar sugera că era de origine iudeo-creştină. O mare parte a tradiţiei creştine timpurii (Iustin, Irineu, Clement Alexandrinul, Hipolit) l-a identificat cu apostolul Ioan, în timp ce alte voci îl identificau cu un anume „preot Ioan" din Efes (Eusebiu, Papias). Faptul că, pînă în sec. al V-lea, multe Biserici nu introduseseră Apocalipsa în canonul Scripturii sugerează că acestea nu o considerau opera unui apostol; de asemenea, ea se deosebeşte net, ca stil, limbă şi opţiuni teologice de Evanghelia după Ioan. Chiar dacă autorul, care se autocaracterizează ca „profet" (Apoc. 22:7 şi urm.), n-ar fi Ioan Apostolul (ceea ce însă nu este exclus în totalitate), Apocalipsa este de inspiraţie ioanică (SATAKE, p. 38-44; BOISMARD, p. 2117; FARMER, p. 1921; WEINRICH, XVII-XX).

Structură

Capitolul introductiv al Apocalipsei este un gen de prezentare a „personajelor" principale ce vor interveni în restul cărţii: Iisus Hristos şi Ioan (vizionarul şi autorul cărţii), cu ajutorul unei viziuni inaugurale ce conţine porunca de a pune în scris conţinutul viziunilor ce vor urma. Capitolul al 2-lea şi al 3-lea conţin cele şapte scrisori adresate Bisericilor, ce cuprind îndemnuri morale la adresa creştinilor (nu şi viziuni). Aceste scrisori sintetizează şi anticipă într-un fel mesajul dezvoltat în restul cărţii; ele fac parte integrantă din profeţia cărţii şi îndeamnă comunitatea creştină să reziste în mijlocul conflictului descris în cele trei

cicluri de viziuni care urmează. Capitolele 4 – 7 cuprind următoarea parte principală a cărţii, şi anume primul ciclu de viziuni profetice. Ca şi scrisorile, şi acestea sînt organizate în serii de şapte elemente: şapte peceţi, şapte trîmbiţe, şapte cupe. Acest prim ciclu cuprinde deschiderea primelor şase peceţi şi un interludiu triumfal, ca o pauză dramatică înainte de începerea celui de-al doilea ciclu. O dată cu deschiderea celei de-a şaptea peceţi începe al doilea ciclu de viziuni profetice, organizat în seria celor şapte trîmbiţe. Este vorba de un plan salvific prin care Mesia dobîndeşte puterea şi îşi începe domnia pe pămînt. Capitolul al 12-lea începe al treilea şi ultimul ciclu de viziuni profetice, în care naraţiunea se deschide cu seria de şapte cupe ale mîniei vărsate de îngeri. Această ultimă parte cuprinde marea confruntare definitivă a satanei împotriva poporului lui Dumnezeu, judecata, venirea lumii reînnoite a lui Dumnezeu (noul Ierusalim) şi se încheie cu mărturia şi îndemnul final al vizionarului. Deşi se inspiră din lucrări apocaliptice precreştine (mai ales din Daniel şi Iezechiel), pentru care biruinţa lui Dumnezeu era proiectată doar în viitor, Apocalipsa lui Ioan este o scriere specific creştină: Hristos este personajul principal, a cărui biruinţă a început deja, prin învierea lui din morţi. În acest sens, ţelul istoriei este împlinirea şi descoperirea deplină a acestei izbînzi.

Influenţa de-a lungul veacurilor.
În primul rînd, Apocalipsa a contribuit la îmbogăţirea perspectivei teologice, mai ales în domeniul cristologiei, ecleziologiei şi eshatologiei. Teme, cum ar fi: Mielul lui Dumnezeu, sîngele răscumpărător, Biserica drept popor biruitor al lui Dumnezeu, mireasa Mielului, noul Ierusalim, teologia istoriei, relaţia dintre Biserică şi împărăţia lui Dumnezeu, natura domniei definitive a lui Dumnezeu, moartea, judecata, cerul şi iadul au permanent o sursă de inspiraţie în Apocalipsă. Pentru unele grupări, Apocalipsa a devenit o sursă principală de alimentare a unui gen de „profeţie biblică"; aceasta interpretează cartea în mod literal (chiar fundamentalist) şi încearcă să găsească în Apocalipsă un răspuns, mai ales la următoarele trei probleme: identificarea antihristului, eventual cu un personaj cunoscut în istorie (v. şi mai jos, nota la **17:10**), fundamentarea credinţei milenariste (v. mai jos, nota la **20:2**) şi stabilirea datei exacte a sfîrşitului lumii (ignorînd astfel pasaje, cum ar fi Mat. 24:36: *Despre ziua şi ceasul acela nimeni nu ştie, nici îngerii cerului, nici Fiul, ci numai Tatăl singur*).
Totuşi, cea mai originală influenţă a Apocalipsei poate fi considerată cea din domeniul artistic şi simbolic. În primul rînd, cultul creştin (mai ales cel al Bisericilor tradiţionale) a preluat de aici numeroase elemente: folosirea simbolică a numerelor, culorilor şi veşmintelor, tăcerea liturgică şi imnurile de laudă, exclamaţiile „Aleluia" şi „Amin", tămîia, etc. În general se poate spune că limbajul liturgic se apropie de cel apocaliptic, deoarece ambele recurg la imagini şi simboluri pentru a încerca să exprime inefabilul.
În domeniul artelor grafice, reprezentarea Fecioarei Maria are o sursă de inspiraţie în Apocalipsă (v. mai jos, nota la **12:1**); în general, artele grafice abundă în reprezentări integrale sau parţiale ale acestei cărţi (v., de pildă, mai jos, nota la **6:2**). Nu lipsesc lucrările muzicale, de pildă corul „Aleluia" din *Messiah* de Händel, bazat pe cîntarea de biruinţă din Apoc. 19. În literatură, influenţa Apocalipsei nu a fost atît de însemnată ca în domeniul picturii şi muzicii, dar putem menţiona, printre altele, *Divina commedia* lui Dante şi lucrările gravorului, pictorului şi poetului englez William Blake. Diferite motive apocaliptice sînt folosite şi în cinematografie (de ex., „A şaptea pecete" al lui Ingmar Bergman); ce-i drept, în multe cazuri, relaţia cu cartea biblică este superficială, limitîndu-se la titlu sau la unele simboluri foarte cunoscute. Scopul Apocalipsei nu este de a descrie cronologic, cu exactitate, desfăşurarea evenimentelor legate de a doua venire a lui Hristos, ci să comunice, folosind un limbaj în imagini şi simboluri, adevăruri importante privind destinul Bisericii şi necredinţa lumii, întărind disponibilitatea creştinilor pentru mărturie şi martiriu. Această lucrare singulară a Noului Testament a devenit astfel o carte de îndemn şi mîngîiere pentru Biserică, vorbind despre valori veşnice pe care se poate întemeia credinţa creştinilor din toate veacurile.

Capitolul 1

1:1

Termenul grecesc *ἀποκάλυψις* ('revelaţie', 'descoperire', 'dezvăluire') este transpus în BIBL.1688 prin *apocalipsis* (în titlu), apoi redat prin *descoperir*e (în corpul textului). Toate celelalte versiuni româneşti au *descoperire* în text, în afară de NTB 1648 (*arătarea*) şi BIBL.FILOTEI (*apocalipsisul*). Titlul este redat în toate versiunile româneşti ca *Apocalipsis*, *Apocalipsisul*, *Apocalipsul* sau *Apocalipsa*, în afară de BIBL. 1944, care are *Descoperirea*. ♦ Este singurul verset al cărţii unde apare acest termen, care descrie natura întregii lucrări (cf. SATAKE, 119; FARMER, 1927). În Septuaginta este întîlnit rareori, de obicei cu sens profan; cu sensuri apropiate de cel de aici (ca verb, din aceeaşi familie: *ἀποκαλύπτω*) apare în 1Reg. 2:29; 3:7; 3:21; 2Reg. 7:27; Ps. 97:3; Is. 52:10; 53:1; 56:1 şi este redat în BIBL. 1688 prin *a descoperi* şi *a arăta*. Un loc paralel propriu-zis se află în Dan. 2:19-30,47; 10:1: Dumnezeu *au arătat împăratului Navohodonosor ceale ce trebuie să fie la sfîrşitul zilelor* (v. 2:28 în BIBL. 1688). În Noul Testament, termenul se poate referi şi la a doua venire a lui Hristos sau a slavei sale şi este tradus în mod similar (cf. de pildă Rom. 8:18; 1Cor. 1:7; 1Petr. 1:7; 5:1). ♦ Expresia *Revelaţia lui Iisus Hristos* poate fi atît genitiv obiectiv (Hristos este conţinutul revelaţiei), cît şi genitiv subiectiv (Iisus este instrumentul revelaţiei sau aceasta provine de la El) (cf. FARMER, 1927; SATAKE, 121). ♦ *Trimiţînd pren îngerul lui* este o traducere literală după *ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ*; am preferat, pentru cursivitate, „trimiţînd *pe* îngerul său", care exprimă aceeaşi idee. ♦ *În curînd* este în relaţie cu veşnicia: *O mie de ani înaintea ochilor Tăi, Doamne — ca ziua de ieri, care a trecut şi ca straja în noapte* (Ps. 89:4). „De aceea, a adăugat «în curînd»

nu ca să arate măsura timpului (...), ci puterea şi veşnicia lui Dumnezeu. Căci, pentru Cel ce este, orice trecere a timpului, chiar foarte îndelungată, este şi foarte mică faţă de nesfîrşire" (OECUM. APOC., I, 5).

1:3

Apringius de Beja interpretează cuvintele *vremea este aproape* ca exprimînd răsplata neîntîrziată pentru cei desăvîrşiţi, adică cei care nu numai citesc şi aud aceste cuvinte, ci le şi împlinesc (APRINGIUS APOC., 1, 3).

1:4

Autorul cărţii îşi dă doar numele, Ioan, precizat de BIBL.1688 în titlu ca *Ioan Bogoslovul,* 'Teologul' (pentru detalii suplimentare privind autorul, v. Introducerea generală). ♦ Numărul de şapte Biserici este repetat insistent în întreaga carte şi a fost interpretat simbolic, ca reprezentînd plinătatea şi totalitatea (FARMER, 1929), deci referindu-se la întreaga Biserică din toate timpurile; cele şapte duhuri corespund celor şapte daruri ale Sfîntului Duh (Is. 11, 2-3).

1:5

BIBL. 1688 are *mărturie* în loc de *martor* (*μαρτὺς/ testis/* ***свѣдѣтель***). Termenul *mărturie* putea avea şi sensul concret de 'martir', 'mucenic' (cf. DLR VI/4 [1966], p. 284), dar nu apare astfel în nici o altă ediţie românească. ♦ NESTLE-ALAND propune ca lectură sigură *καὶ λύσαντι ἡμᾶς* ('şi ne-a *dezlegat*'), în timp ce BIBL.1688 are *ne-au spălat pre noi den păcate*, preferînd deci lectura *λούσαντι*, împreună cu manuscrisele bizantine, VULG.[3] , ERASMUS, BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN. Toate ediţiile româneşti de pînă la BIBL. 1874 incl. urmează această lectură. Varianta *ne-a dezlegat* apare în NITZULESCU şi în ediţiile ortodoxe începînd cu 1936 (cu excepţia BIBL.1944). ♦ Hristos este numit *Cel dintîi dintre cei morţi*, fiindcă „El a început învierea tuturor" (OECUM. APOC., I, 5; cf. şi Col. 1, 18).

1:6

Spre deosebire de tradiţia manuscrisă, unde apare *βασιλείαν* ('împărăţie'), BIBL.1688 are *împăraţi*, ca şi ERASMUS (*βασιλεῖς/ reges*), BIBL.OSTROG, BIBL.VEN. Lectura a fost urmată de toate ediţiile româneşti pînă la BIBL.1874, precum şi de BIBL.1914 şi BIBL.1944.

1:8

NESTLE-ALAND propune ca lectură sigură *τὸ Ἄλφα καὶ τὸ Ὦ*, fără adăugirea *Începutul şi Sfîrşitul*; aceasta din urmă apare în unele manuscrise (precum şi în VULG.[3]), ERASMUS, BIBL.VEN., şi BIBL.OSTROG. ♦ Tradiţia manuscrisă are *κύριος ὁ θεός* ('Domnul Dumnezeu'); BIBL.1688 are doar *Domnul*, împreună cu ERASMUS (textul grec), BIBL.OSTROG, BIBL.VEN., variantă urmată în Bibliile româneşti pînă la 1874, precum şi în BIBL.1914 şi BIBL.1944. ♦ Expresia *Alfa şi Omega* nu are precedent în Biblie; în cultura elenistă, ea se referea la univers sau la Dumnezeu (SATAKE, p. 136-137). „În El se află cursul a toate, de la început pînă la sfîrşit şi de la sfîrşit iar la început (...). În Hristos, toate sînt chemate la începutul lor (...). În sfîrşit, tot omul este chemat încă o dată în rai, unde era la început" (TERT. MON., p. 5). Augustin îi asociază pe cel dintîi apostol (Petru) şi pe cel din urmă (Pavel), martirizaţi amîndoi la Roma şi sărbătoriţi în aceeaşi zi, cu ideea că Hristos este Alfa şi Omega, Cel dintîi şi Cel de pe urmă (AUG. SERM. 299 B, 1). ♦ Acesta este unul dintre locurile biblice pe care se sprijină Pierre Teilhard de Chardin, preot iezuit şi paleontolog, în formularea celebrei sale teorii ce încerca să depăşească tensiunile dintre evoluţionism şi teologie: evoluţia nu este condiţionată de hazard, ci încadrată într-un curent cosmic universal, care porneşte de la Hristos şi se îndreaptă tot spre El, convergînd spre Punctul Omega (cf. P. Teilhard de Chardin, *Fenomenul uman*, trad. Maria Ivănescu, Ed. Aion, Oradea, 2007, p. 234-238; A. Ziegenaus, *Jesus Christus. Die Fülle des Heils. Christologie und Erlösungslehre,* MM Verlag, Aachen, 2000, p. 98-100). ♦ Titlul *Cel care este* (*ὁ ὤν*) dat lui Hristos reprezintă recunoaşterea naturii divine a acestuia, deoarece trimite la autorevelarea lui Dumnezeu din Ieş. 3:14 (*ἐγώ εἰμι ὁ ὤν* în *Septuaginta*).

1:9

Διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ este tradus *pentru cuvîntul lui Dumnezeu* (cf. VULG.[3] *propter*); am preferat *din pricina*…, pentru a exprima mai clar ideea că autorul era probabil deportat la Patmos, fiind creştin (cf. BEDA APOC., I, 9; WIKENHAUSER, 32). ♦ Patmos (*Πάτμος*) este o insulă mică, în Marea Egee. Datorită menţionării în Apocalips, astăzi este loc de pelerinaj creştin, aici aflîndu-se mai multe mănăstiri închinate apostolului Ioan (v. şi nota la **1:4**).

1:10

Fui cu Duhul redă *ἐγενόμην ἐν πνεύματι/ fui in spiritu /* ***бы́хъ въ дх҃ѣ***, expresie care, în surse, apare identic şi în Apoc. 4:2, avînd acelaşi sens. BIBL.1688 are însă, în 4:2, *mă făcui cu duhul*. Inconsecvenţa traducerii apare şi în alte ediţii româneşti, uneori cu diferenţe mari: NTB (*fui în văzduh / fui răpit în văzduh*); alteori, diferenţa este mai mică: *fost-am/ am fost* (BIBL.1795, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914)*; eram/ am fost* (BIBL.1874; BIBL.CORN. 1924); *în Duhul/ întru Duhul* (BIBL.1936), ceea ce ar putea sugera totuşi o dependenţă de inconsecvenţa din BIBL.1688. Alte variante de traducere: *am fost în spirit* (BIBL.1874, NITZULESCU), *am căzut într-o răpire sufletească* (NT CORN., BIBL.CORN. 1921), *am fost în Duh* (BIBL.1795, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.1921, BIBL.1931, BIBL.1944 şi ulterioare). Expresia arată că ceea ce trăieşte vizionarul nu se datorează propriei reflecţii, ci Duhului Sfînt, referindu-se la o realitate ascunsă facultăţilor naturale ale omului (SATAKE, 140). Faptul de „a fi în Duh" este considerat de Tertulian (TERT. ANIM., VIII, 5) motivul pentru care Ioan poate vedea limpede sufletele martirilor (Apoc. 6:9).

1:11

BIBL.1688 adaugă şi aici autopredicaţia lui Dumnezeu, reluînd-o din v. 8 şi 17 (*Eu sînt Alfa şi Omega, Cel dintîi şi Cel de pe urmă*), care lipseşte din tradiţia manuscrisă (precum şi din VULG.[3]), dar apare în schimb la ERASMUS, BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN. Este reluată în toate ediţiile româneşti de pînă la 1874, apoi mai apare doar în BIBL.1914, NT CORN., BIBL.CORN. 1921-1926 şi BIBL.1944. ♦ Destinatarii scrisorilor sînt precizaţi în diferitele izvoare în mai multe variante, probabil şi sub influenţa v. 4. BIBL.1688 reprezintă o opţiune singulară în acest caz, avînd *la Besearecile ceale den Asia*, după textul grecesc al lui ERASMUS, BIBL.VEN. (*ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς ἐν Ἀσίᾳ*) şi BIBL.OSTROG (***цр҃квамъ, и҆же сѹ́ть въ҃ а҆сіи***). Ediţiile româneşti de pînă la 1874, precum şi BIBL.1914, NT CORN., BIBL.CORN. 1921, BIBL.1944 urmează textul latin din ERASMUS şi VULG. Tradiţia manuscrisă (inclusiv cele reflectate în VULG. STUTTGART) are *ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις* / *septem ecclesiis* ('celor şapte Biserici'), variantă urmată de celelalte ediţii româneşti. ♦ Referitor la denumirile cetăţilor, v. mai jos, notele la pasajele dedicate pe larg acestora.

1:12

Lumina este Hristos, iar Bisericile sînt *sfeşnice*, nu lumini, fiindcă nu ele sînt cele care strălucesc, ci cele care poartă lumina divină (OECUM. APOC., I, 12-16).

1:13

Tradiţia manuscrisă are „în mijlocul sfeşnicelor", în timp ce BIBL. 1688 precizează *în mijlocul celor* şapte *sfeaşnice*, împreună cu VULG.[3], ERASMUS, BIBL.VEN., BIBL.OSTROG, variantă ce apare în Bibliile româneşti pînă la 1874, precum şi în BIBL.1914, NT CORN., BIBL.CORN. 1921-1926, BIBL.1944. ♦ Titlul de *Fiul Omului* este unul dintre cele mai enigmatice şi complexe titluri ale lui Iisus; el apare foarte frecvent în Evanghelii, fiind folosit în mod obişnuit de Iisus pentru a se desemna pe sine. Acest titlu are însă un precedent în Vechiul Testament: în limbajul obişnuit al acestuia din urmă, expresia poate fi sinonimă cu 'om'. În literatura apocaliptică (Dan. 7:13 şi urm., precum şi în Cartea lui Enoh) acest titlu este însă asociat unui personaj cu trăsături transcendente, căruia i se va încredinţa domnia la judecata împărăţiilor omeneşti. Evangheliile folosesc titlul cu acest sens apocaliptic, dar Iisus l-a legat şi de misiunea Slujitorului lui Yahweh, umilit, ucis, dar în cele din urmă înviat şi preamărit. De asemenea, titlul poate sugera manifestarea demnităţii divine a lui Iisus sub înfăţişarea umilă şi ascunsă a unui simplu om (VTHB, *s.v.*). ♦ Am preferat eufemisticul *încins la piept* în loc de *încins pre lîngă ţîţe*. Traducerea literală apare în ediţiile româneşti de pînă la BIBL. ŞAGUNA, precum şi în BIBL.ANANIA, BIBL.1914, 1936, 1968 şi ulterioare ale Sf. Sinod.

1:13-16

Îmbrăcămintea şi trăsăturile Fiului Omului, cu rezonanţe din Cartea lui Daniel (7:9,13; 10:5-6) au fost interpretate de Părinţii Bisericii în diferite feluri: haina lungă — Trupul lui Hristos sau preoţia; brîul de aur — regalitatea, puterea veşnică, spălată în Sîngele Domnului sau corul sfinţilor încercaţi asemenea aurului în foc; părul alb — vechimea şi nemurirea, veşnicia sau mulţimea creştinilor înălbiţi prin botez; ochii ca para focului — ştiinţa dumnezeiască ce scrutează inimile; picioarele de aramă — statornicia sau apostolii, temelia Bisericii; glasul de ape multe — Duhul lui Dumnezeu, un glas ce răsună pe tot pămîntul; cele şapte stele — sufletele sfinţilor sau adunarea tuturor celor răscumpăraţi; sabia ascuţită — Cuvîntul lui Dumnezeu, cu cele două tăişuri ca Vechiul şi Noul Testament şi o imagine a judecăţii; faţa ca soarele — moartea şi învierea lui Iisus, asemenea soarelui ce apune şi răsare (WIKENHAUSER, p. 33; WEINRICH, p. 12-17; SATAKE, p. 131-144).

1:15

Arama de Liban corespunde lui *χαλκολίβανος* (sau *–ον*), un termen cu înţeles nesigur, compus din *χαλκός* ('bronz', 'cupru') şi *λίβανος* ('tămîie', dar şi 'Liban'), care apare doar aici şi în 2:18 (alte scrieri în care este atestat depind de Apocalipsă), astfel încît se presupune doar că este vorba de un anumit gen de metal sau de tămîie (cf. LIDDELL-SCOTT, THAYER, *s. v.*). Opţiunea BIBL. 1688 corespunde traducerii *libanichalcus* la ERASMUS (faţă de VULG.[3] *orichalcum*). NTB 1648 avea *aramă galbănă*, iar *aramă de Liban* apare în ed. rom. pînă la BIBL.ŞAGUNA inclusiv, precum şi în BIBL.1914 şi BIBL.1944; alte variante: *aramă fină* (BIBL.1874), *aramă lucitoare* (NITZULESCU, BIBL.1921, BIBL.CORN. 1931), *aramă aprinsă* (NT CORN., BIBL.CORN. 1921-1926), *aramă* (ed. Sf. Sinod începînd cu 1936, în afară de 1944), *bronz* (BIBL.ANANIA, BULAI).

1:17

Eu sînt Cel dintîi — afirmaţia lui Dumnezeu despre sine este folosită de Tertulian (TERT. HERM., VI, 2) ca argument împotriva eternităţii materiei: Dumnezeu există înaintea acesteia. Pentru atributele *Cel dintîi şi Cel de pe urmă* v. şi mai sus, nota la **1:8**.

1:18

După *în vecii vecilor*, BIBL.1688 adaugă *amin*, care apare doar în BIBL.VEN., fiind preluat în toate ed. rom. pînă la BIBL.1874 inclusiv, precum şi în BIBL.1914 şi BIBL.1944. ♦ Potrivit lui Origen, Hristos este Cel mort şi Cel viu, deoarece oamenii, fiind cufundaţi în păcat, nu puteau dobîndi vreun folos din viaţa Lui de la început; de aceea, El a trebuit să moară pentru păcat, coborînd în moartea noastră, pentru ca noi, purtînd în trup moartea Lui, să dobîndim şi viaţa veşnică (ORIG. COMM. IN., I, XXXI. 227). ♦ *Iadul* este aici hadesul (*ᾅδης*), adică — după înţelesul obişnuit — nu neapărat locul pedepsei veşnice, ci lăcaşul morţilor în general (cf. Num. 16:33); în Apocalipsă nu este clar dacă hadesul are acest înţeles general sau se referă la pedeapsa necredincioşilor.

1:20

După *ceale şapte sfeaşnice*, BIBL.1688 adaugă *care ai văzut*, urmînd ERASMUS (textul grec), BIBL.OSTROG, BIBL.VEN., variantă regăsită în Bibliile româneşti pînă la 1874, precum şi în BIBL.1914, NT CORN., BIBL.CORN. 1921, BIBL.1944. ♦ Cu privire la semnificaţia „îngerilor Bisericii" există mai multe ipoteze: ei ar putea fi persoane din conducerea comunităţilor, soli ai acestora, mesageri profetici locali (*ἄγγελος* are şi sensul de 'sol', 'mesager'), dar şi îngeri propriu-zişi, „îngeri păzitori" ai comunităţilor sau un gen de dubluri cereşti, ca *alter ego* ai Bisericilor; de asemenea, ar putea fi Bisericile însele (cf. SATAKE, p. 147-148, WEINRICH, p. 18-19).

Capitolul al 2-lea

2:1

Toate izvoarele, precum şi toate ediţiile româneşti au *şapte stele în dreapta lui* şi nu *şapte stele*, ca în BIBL.1688. ♦ Efesul (*Ἔφεσος*) era cea mai importantă metropolă politică, religioasă şi economică a provinciei romane Asia (pe coasta apuseană a Turciei de azi, în apropiere de Selçuk), una dintre cele mai frumoase cetăţi ale timpului şi un mare port. În timpul domniei lui Domiţian, aici a fost ridicat un templu pentru împăraţii flavieni. Potrivit Faptelor Apostolilor (19:1-40), Biserica din Efes a fost întemeiată de apostolul Pavel. Ulterior a devenit unul dintre cele mai importante centre creştine, aici avînd loc cel de-al III-lea Conciliu ecumenic, în anul 431.

2:6

Nicolaiţii sînt menţionaţi doar aici şi în v. 15 (nicăieri în alt loc din Noul Testament). Nici Părinţii Bisericii nu au alte informaţii despre această sectă, uneori considerînd că aceasta şi-l revendicau ca întemeietor pe diaconul Nicolae din Fapte 6:5 (IREN. ADV. HAER., I, 26, 3; CLEM. STR. II, 118, 3-5). Probabil este vorba de o grupare ce tolera compromisuri cu cultele păgîne şi avea concepţii care mai tîrziu au evoluat în direcţia gnosticismului (cf. SATAKE, 175-176; CATHEN 11 [1911] *s. v.* „Nicolaites").

2:7

Varianta *în mijlocul raiului* (şi nu *în raiul*) urmează ERASMUS, BIBL.OSTROG, BIBL.VEN., care se regăseşte în ediţiile româneşti de pînă la 1874, precum şi în BIBL.1914, BIBL.1944. ♦ Expresia *lemnul vieţii* schiţează traseul de la paradisul pierdut, prin crucea lui Hristos, pînă la paradisul regăsit (cel eshatologic). Lemnul este punctul comun între pomul oprit (Fac. 2:16; 3:2-6) şi crucea mîntuitoare ce redeschide accesul către pomul vieţii (Fac. 2:9), cu alte cuvinte, spre viaţa veşnică.

2:8

Smirna (*Σμύρνα*) era una din cele mai vechi cetăţi din Asia Mică (azi İzmir, pe coasta de V a Turciei), avînd o istorie aproape neîntreruptă de 5 000 de ani. Comunitatea creştină de aici a luat fiinţă foarte timpuriu. Aici a fost martirizat Sf. Policarp (în anul 153) şi este probabil locul de naştere al Sf. Irineu de Lyon. (W. J. Woodhouse, „Smyrna", EB IV [1903], col. 4660-4662). Beda Venerabilul asociază numele oraşului şi cu răşina cu acelaşi nume, extrasă din scoarţa unui arbore exotic (BEDA APOC., 2, 8). ♦ Oecumenius dezvoltă expresia *care a fost mort şi a înviat:* „El a intrat în încercarea morţii, prin moarte dînd morţii moartea (*θανάτῳ θανατώσας τὸν θάνατον*)" (OECUM. APOC., 2, 8-11), o expresie întîlnită identic şi într-o rugăciune (a IV-a a Sfîntului Ioan Hrisostom) ce apare în Molitvenic (Euhologhion) după „Molitvele Sfîntului Vasile la toată neputinţa şi pentru cei ce pătimesc de la diavoli" şi tradusă în româneşte „cu moartea pe moarte a omorît" (*Euhologhion sau Molitvenic, cuprinzînd rînduiala sf. Taine precum şi alte slujbe şi rugăciuni la toată trebuinţa credincioşilor*, Blaj, 1940, p. 205). Expresia este apropiată şi de cea care apare în binecunoscutul tropar al Învierii: „Hristos a înviat din morţi, cu moartea pe moarte călcînd".

2:9

Pretinşii iudei numiţi *adunarea satanii* ar putea fi o grupare iudeo-creştină dizidentă sau păgîni iudaizanţi (SATAKE, p. 159).

2:10

Aluzia la *cununa vieţii* ar putea fi legată de popularitatea jocurilor organizate la Smirna, creştinul credincios fiind comparat cu un atlet ce cîştigă premiul. Expresia simbolizează aici viaţa veşnică; o idee similară se găseşte în Iac. 1:12: *Fericit omul care îndură ispita, căci, fiind aflat bun, va primi cununa vieţii.*

2:12

Pergam (*Πέργαμος* sau *Πέργαμον*) este o veche cetate în Asia Mică, în apropiere de coasta Mării Egee (lîngă Bergama, în Turcia de azi), întemeiată probabil înainte de sec. V î.Hr. şi devenind importantă în epoca elenistică. V. şi nota la **2:13**.

2:13

Spre deosebire de tradiţia manuscrisă, BIBL.1688 adaugă *lucrurile tale şi...*, împreună cu ERASMUS, BIBL.VEN. şi BIBL.OSTROG, opţiune urmată de toate ediţiile româneşti pînă la 1874 (de asemenea, BIBL.1914 şi BIBL.1944). ♦ BIBL.1688 are aici *leagea*, spre deosebire de toate celelalte ediţii româneşti, care au *credinţa*. Oricît ar părea de stranie utilizarea echivalentă a termenilor *lege* şi *credinţă* (uneori percepute antagonic de traducătorul sau cititorul modern al Bibliei), româna timpului permitea acest lucru, aria de sens a lui *lege* corespunzînd celei din unele limbi semitice: *dîn* în arabă şi *dat̲* în ebraica talmudică au sensul de 'ascultare', 'lege', dar şi de 'religie', 'sistem religios', 'credinţă religioasă' (cf. LANE, 944; JASTROW, 327; cf. şi DLR II/II/II [1940], p. 141). ♦ Caracterizarea Pergamului drept cetatea *unde iaste scaunul satanii* a fost explicată în mai multe feluri: importanţa deosebită la Pergam a cultului celor mai mari

zeităţi ale religiei greco-romane (Zeus, Athena, Dionysos, Asclepios); marele altar al lui Zeus, de dimensiuni colosale: baza pătrat cu latura de cca. 30 m, înălţimea de cca. 7 m şi aflat la cca. 240 m deasupra nivelului oraşului; cultul deosebit al lui Asclepios, reprezentativ pentru această cetate; cea mai plauzibilă explicaţie pare însă faptul că cetatea era sediul provincial al cultului împăratului, aluzia putîndu-se referi concret la templul lui Traian ridicat aici în vremea în care a fost scrisă Apocalipsa (WIKENHAUSER, p. 41; W. J. Woodhouse, „Pergamos", în EB III [1902], col. 3656-3659). Tyconius avertizează, trimiţînd la 1Ioan 5:19 (*ştim că sîntem din Dumnezeu, în vreme ce lumea întreagă zace sub puterea celui rău*) că această constatare referitoare la tronul Satanei nu este valabilă doar pentru Pergam, ci se poate aplica tuturor Bisericilor, fiindcă ispititorul este pretutindeni, locuind în oameni aroganţi şi răi (TYCON. APOC., 2, 13). Mai recent, Daniel Defoe observa acelaşi lucru, folosind un alt limbaj, într-un celebru poem politic: „Oriunde-nalţă Domnul casă de rugăciune, / Diavolu-şi face acolo un loc de-nchinăciune; / Şi dacă te uiţi bine cîţi vin la fiecare, / Vezi că la cel din urmă e numărul mai mare" (D. Defoe, *The True-Born Englishman and Other Writings,* ed. P. N. Furbank şi W. R. Owens, Penguin Books, Londra – New York, 1997, p. 27; trad. Dan P. Iliescu, în *Idem*, „Robinson Crusoe şi drumul către Dumnezeu al unui *homo oeconomicus* arhetipal (I)", *Mozaic teologic* IV, Galaxia Gutenberg, Tg. Lăpuş, 2006, p. 126-127). ♦ *Antipa* (*Ἀντιπᾶς*), potrivit tradiţiei, episcop al Pergamului, este menţionat ca fiind modelul numeroşilor „martori credincioşi" martirizaţi, probabil în timpul persecuţiei lui Domiţian (W. J. Woodhouse, *ibid.*).

2:14

Să puie sminteală ('piedică', 'obstacol') redă *βαλεῖν σκαἐνδαλον*, o expresie dificil de tradus, după cum o dovedesc diferitele soluţii găsite: *să pună scandal* (BIBL.1874); *să pue piedică* (NITZULESCU, BIBL.1921), *să pună / arunce piatră de poticnire / poticneală* (NT CORN., BIBL.CORN. 1921-1931, BIBL.1936, BIBL.1968 şi succesive). ♦ Potrivit unei tradiţii iudaice (care interpretează Num. 25:1-3 cu ajutorul lui Num. 31:16), Balaam l-a sfătuit pe regele Moabului, Balak, să-i atragă la idolatrie pe israeliţi cu ajutorul moabitencelor. Adepţii grupării criticate aici ar putea fi asociaţi cu Balaam, ca nume simbolic, sau ar putea ei înşişi să-şi fi atribuit această origine (SATAKE, p. 165).

2:15

Sintagma *carea urăscu* urmează ERASMUS, BIBL.VEN., BIBL.OSTROG, unde apare astfel poate din cauza asemănării grafice a lui *ὁμισῶ* cu *ὁμοίως* ('la fel', 'tot aşa'), cum apare în tradiţia manuscrisă. Varianta BIBL. 1688 este urmată de TRAD.TR, inclusiv BIBL.CORN. 1924.

2:17

Adăugirea *să mănînce* apare la ERASMUS, BIBL.VEN., BIBL.OSTROG, fiind urmată de toate TRAD.TR şi BIBL.CORN. 1924. ♦ *Mana* era o hrană misterioasă, cu care Dumnezeu i-a hrănit din cer pe israeliţi în timpul peregrinării în pustiu (Ios. 5:12). În Noul Testament, termenul este folosit simbolic, desemnînd adevărata hrană spirituală de la Dumnezeu, în ultimă instanţă, Hristos însuşi (cf. VTHB, *s.v.*). ♦ *Piatra albă* trimite la uzanţa de la întrecerile greceşti, la care învingătorul primea, ca dovadă, o tăbliţă albă cu numele gravat pe ea (WIKENHAUSER, p. 42).

2:18

Thyátira (*Θυάτιρα*) oraş în V Asiei Mici (azi Akhisar, Turcia), de importanţă relativ redusă la vremea redactării Apocalipsei, fiind totuşi sediul a numeroase bresle meşteşugăreşti. ♦ *Arama de Liban:* v. nota la **1:15**.

2:20

Puţine apare în VULG., ERASMUS, BIBL.VEN., BIBL.OSTROG, fiind urmată de toate TRAD.TR şi BIBL.CORN. 1924. ♦ Izabela este o falsă profetesă a unui cult neprecizat, etichetată cu acest nume simbolic ce trimite la fiica regelui Etbaal şi soţia lui Ahab (SATAKE, p. 170; WIKENHAUSER, p. 43); aceasta din urmă a introdus cultul lui Baal în Regatul din Nord, i-a ucis pe profeţii lui Yahweh şi, în cele din urmă, a fost la rîndul ei ucisă la răscoala lui Iehu (3Reg. 16:31-33; 18:4,13; 4Reg. 9:7; 9:30-37). Mustrarea s-ar putea referi şi la situaţia generală a comunităţii creştine din Thyátira, în care poate se dezvoltau forme impure de practici şi credinţe (W. J. Woodhouse, „Thyatira", EB IV [1903] col. 5064-5066).

2:21

În TRAD.ECM fraza este în altă ordine: *Eu i-am dat vreme să se convertească, dar ea nu vrea să se întoarcă de la desfrînarea ei* (cf. NESTLE-ALAND, VULG.). Varianta din BIBL.1688 apare în ERASMUS, BIBL.VEN., BIBL.OSTROG şi este urmată de TRAD.TR (nu BIBL.CORN. 1924).

2:22

Pat redă aici *κλίνη*, care are şi sensul de 'targă', 'pat de bolnav' sau chiar 'catafalc'. Traducerea prin *pat* apare pur şi simplu în toate bibliile româneşti pînă la BIBL.1914 inclusiv, precum şi BIBL.1921, BIBL.CORN. 1931 şi BIBL.1936; BIBL.1938, BIBL.1944 şi BULAI nuanţează, scriind *la pat*, ceea ce sugerează ideea de boală. Traducerea *am s-o arunc bolnavă în/ la pat* apare în NT CORN., BIBL.CORN. 1921-1926, BIBL.1968 şi ulterioare.

2:28

Steaua dimineţii este, prin excelenţă, Hristos: naşterea sa a fost prevestită de o stea (Mat. 2:2); El este aşteptat să răsară şi în inimile credincioşilor şi este adevăratul Soare ce luminează lumea reînnoită (VTHB, *s. v.* „Aştri").

Capitolul al 3-lea

3:1

Sardes (*Σάρδεις*) este vechea capitală a regatului Lydiei, în

vestul Turciei de azi. Reconstruită după cutremurul din anul 17 d.Hr., a devenit, pînă în perioada bizantină, una dintre cele mai importante cetăţi din partea apuseană a Asiei Mici. Apocalipsa este cel mai vechi document care atestă existenţa comunităţii creştine de aici.

3:2

Tradiţia manuscrisă, inclusiv cea reflectată în VULG.[3] STUTTGART, are *înaintea Dumnezeului meu*. Varianta *lui Dumnezeu* apare la ERASMUS, BIBL.VEN., BIBL.OSTROG şi este urmată de TRAD.TR (nu BIBL. CORN. 1924).

3:3

Adăugirea *asupra ta* apare în VULG.[3], ERASMUS, BIBL.VEN., BIBL.OSTROG şi este urmată de TRAD.TR (nu BIBL.CORN. 1924).

3:4

Puţineale nume redă literal *ὀλίγα ὀνόματα*, traducerea fiind urmată de toate ed. rom. succesive pînă la BIBL.1914 inclusiv, precum şi de BIBL.1921, BIBL.1931, BIBL.1944. Alte traduceri: *cîteva nume* (NTB, BIBL.CORN. 1924, BIBL.ANANIA), *cîţiva oameni* (NT CORN., BIBL.CORN. 1921, BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL./ BIBL.1938, BIBL.1968, BIBL.1988), *cîteva nume* (BIBL.CORN. 1924-1926), *cîteva persoane* (BULAI).

3:7

Filadelfia (*Φιλαδέλφεια*) este un oraş în V Asiei Mici (azi Alaşehir, Turcia), întemeiat în jurul anului 150 î.Hr. Probabil aici exista o importantă comunitate evreiască. Apocalipsa este cel mai vechi document care atestă existenţa comunităţii creştine de aici. ♦ Expresia *cheia lui David* apare deja în Is. 22:22, folosită pentru a i se vesti lui Eliachim că va fi numit mai-marele palatului la curtea lui Ezechia. Aici trebuie înţeleasă ca exprimînd puterea mesianică a lui Hristos (WIKENHAUSER, p. 46).

3:11

Adăugirea *Iată* apare în VULG., ERASMUS, BIBL.VEN., BIBL.OSTROG şi este urmată de TRAD.TR (nu BIBL.CORN. 1924).

3:12

BIBL.1688 are *besearecă* pentru *ναός/ templum* ('templu'); *biserică* putea însemna, p. ext., un edificiu de cult al oricărui cult religios (cf. DLR I/I [1913], p. 568), reflectînd poate faptul că ***цръкы*** (aşa cum apare în BIBL.OSTROG) are atît sensul de 'templu', cît şi de 'biserică' (cf. MIKLOSICH, p. 1105). Traducerea prin *biserică* apare în toate ediţiile româneşti pînă la BIBL.1914 inclusiv, precum şi în BIBL.1944, varianta *templu* apărînd începînd cu NITZULESCU.

3:14

Laodiceea este o cetate frigiană (în apropiere de Denizli, în V Turciei de astăzi), întemeiată în secolul al III-lea î.Hr., care a devenit importantă în perioada romană, vestită prin activitatea financiară, prin producţia de lînă neagră fină şi prin exportul „pulberii frigiene" (*τέφρα Φρυγία*), folosită la vindecarea bolilor de ochi (v. şi nota la **3:18**). Cultul lui Asclepios era foarte dezvoltat aici (W. F. Woodhouse, „Laodicea", EB III [1902], col. 2708-2709).

3:18

Îndemnul versetului conţine o ironie la adresa produselor şi activităţilor cu care se putea mîndri Laodiceea (v. şi nota la **3:14**; WIKENHAUSER, p. 48).

Capitolul al 4-lea

4:2

Mă făcui cu duhul: v. nota la **1:10**.

4:4

Adăugirea *am văzut pe* apare în ERASMUS, BIBL.VEN., BIBL.OSTROG şi este urmată de TRAD.TR şi BIBL.CORN. 1931 (nu BIBL.CORN. 1924). ♦ Cei douăzeci şi patru de bătrîni, reprezentaţi ca fiind curtea lui Dumnezeu ce-i aduce slavă neîncetată, au fost interpretaţi în două feluri: creştini transfiguraţi, părtaşi la fericirea veşnică, sau fiinţe cereşti, asemenea îngerilor. Numărul 24 trimite fie la cele 24 de cete preoţeşti (1Paral. 24:1-19), fie la cele 24 de grupe din care era alcătuit corul templului (1Paral. 25:9-31), fie, înţeles ca 12 + 12, poate reprezenta cele douăsprezece triburi ale lui Israel împreună cu cei doisprezece apostoli, aşadar vechiul şi noul popor al lui Dumnezeu (WIKENHAUSER, p. 51-52; SATAKE, p. 197-198).

4:5

Tunete şi glasuri în această ordine (şi nu *glasuri şi tunete*) apare în textul grec al lui ERASMUS, în BIBL.VEN. şi BIBL.OSTROG, această ordine fiind urmată numai în BIBL.1874, BIBL.1914, BIBL.1944.

4:6

Vite redă *ζῷα/ animalia/* ***живо́тна,*** avînd aici sensul de 'fiinţe vii', 'animale' (cf. DLR XIII/2/V [2002], p. 679). Alte variante: *vieţuitori/ vieţuitoare* (NTB, BIBL.FILOTEI, BIBL.1914, BIBL.1931), *fieri/ fére* ('fiare': BIBL.1795, BIBL.1819, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1874), *fiinţe* (NITZULESCU, BIBL.1921, BIBL. 1936, BIBL.RADU-GAL./ BIBL. 1938, BIBL.1968, BIBL.1988, BIBL.ANANIA, BULAI), *făpturi vii* (NT CORN., BIBL.CORN. 1921-1926), *vietăţi* (BIBL.1944). ♦ Scena celor patru fiinţe trimite la Iez. 1:1-28.

4:7

Părinţii şi scriitorii bisericeşti au asociat cele patru fiinţe, cu înfăţişare de leu, viţel, om şi vultur, cu cei patru evanghelişti: Matei, Marcu, Luca şi Ioan. Viţelul este considerat, în general, de toţi autorii, ca simbolizîndu-l pe Luca, deoarece acesta îşi începe evanghelia cu slujirea

preotului Zaharia, iar viţelul trimite la jertfele aduse de preoţi. Celelalte fiinţe sînt asociate celorlalţi evanghelişti în moduri diferite la fiecare autor (cf. VICT. POETOV. APOC., 4. 3-4; AUG. IN IN, 36, 5, 2; APRINGIUS APOC., 4. 6-8).

4:11

Varianta scurtă *Doamne* în loc de *Doamne, Dumnezeul nostru* apare în ERASMUS, BIBL.VEN., BIBL.OSTROG şi este urmată de TRAD.TR şi BIBL.CORN. 1931 (nu BIBL.CORN. 1924).

Capitolul al 5-lea

5:1

Cartea scrisă pe dinăuntru şi pe dinafară trimite la Iez. 2:9-10. De regulă, pe sulul de papirus se scria doar pe faţă (pe partea netedă). În schimb, cel menţionat aici era scris pe faţă şi pe verso, pentru a cuprinde un text foarte lung; observaţia poate sugera şi că, sulul fiind plin, nu se mai poate adăuga nimic în plus la această revelaţie (cf. şi 22:18). ♦ Origen consideră că cele două feţe ale sulului reprezintă două tipuri de interpretare: lectura pur literală şi lectura spirituală a Scripturii (adusă de Hristos): ORIG. COMM. IN., 5, 6. ♦ Pentru a fi sigilate, documentele greceşti erau făcute sul, legate cu şnururi, iar acestea fixate, de regulă, cu şapte peceţi — cea a emitentului şi cele ale martorilor (cf. WIKENHAUSER, p. 55). ♦ Apringius de Beja consideră sulul un simbol al lumii create, asociind cele şapte peceţi cu cele şapte zile ale creaţiei; potrivit aceluiaşi autor, peceţile pot fi înţelese ca şapte mistere ale vieţii lui Hristos: întruparea, naşterea, pătimirea, moartea, învierea, preamărirea, împărăţia (APRINGIUS APOC., 5, 1).

5:3

Beda Venerabilul aseamănă neputinţa oamenilor şi a îngerilor de a descifra tainele Noului Testament (desfacerea cărţii despre care se vorbeşte aici) cu imposibilitatea fiilor lui Israel de a vedea faţa Celui care le-a dat legea în Vechiul Testament (BEDA APOC., 5, 1-3).

5:5

BIBL.1688 adaugă *să dezlege* între *să deschidă cartea* şi *cele şapte peceţi*, urmînd ERASMUS, BIBL.OSTROG, VULG.[3] şi BIBL.VEN. ♦ *Leul din seminţia lui Iuda* este un titlu mesianic, întîlnit în iudaism (preluat din Fac. 49:9), care-l descrie pe Hristos ca fiind Domnul cel aşteptat, din seminţia lui Iuda (cf. şi Evr. 7:14). ♦ *Rădăcina lui David*, de asemenea titlu mesianic, trimite la Is. 11:1,10, Ier. 23:5; 33:15 şi Zah. 3:8; 6:12 (WIKENHAUSER, p. 56; SATAKE, p. 206). ♦ Augustin explică paradoxul faptului că Hristos este în acelaşi timp miel (v. 6) şi leu într-un pasaj admirabil: „Cine este acesta, miel şi leu? Moartea a îndurat-o ca un miel, dar ca un leu a înghiţit-o. Cine este acesta, miel şi leu? Blînd şi puternic, încîntător şi înfricoşător, a tăcut cînd a fost judecat, va tuna cînd va fi judecător. Cine este acesta, miel şi leu? În pătimire miel, în înviere leu. Sau mai degrabă, atît în pătimire miel şi leu, cît şi în înviere miel şi leu. [...] De ce miel în pătimire? Căci moartea fără vină a primit. De ce leu în pătimire? Căci, fiind ucis, moartea a ucis-o. De ce miel în înviere? Căci veşnică este nevinovăţia lui. De ce leu în înviere? Căci veşnică este puterea lui" (AUG. SERM. 375 A, 1).

5:6

Adăugirea *şi, iată* după *şi văzui* urmează VULG.[3], ERASMUS, BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN. ♦ *Vite/ fiinţe*: v. nota la **4:6.** ♦ Scena este construită asemenea celei din Dan. 7:13 şi urm. ♦ Începînd cu acest verset, *Mielul* este prin excelenţă titlul care-l desemnează pe Hristos, care se înfăţişează aici potrivit profeţiei din Is. 53:7 referitoare la Slujitorul lui Yahweh, *ca un miel dus la junghiere*. Numele de Miel (Miel de Paşti, Mielul lui Dumnezeu) dat lui Hristos apare deseori în Noul Testament (cf. Ioan 1:29; Fapte 8:32; 1Cor. 5:7; 1Petr. 1:19; Evr. 9:14) şi trimite la moartea lui Iisus ca jertfă de răscumpărare, pentru care i se cuvine laudă şi datorită căreia este vrednic să desfacă peceţile cărţii. ♦ *Avînd coarne şapte şi ochi şapte:* În Vechiul Testament, cornul era simbolul puterii (Deut. 33:17; 1Reg. 2:10), iar aici, cele şapte coarne reprezintă plinătatea (numărul 7) puterii lui Hristos, după cum şi cei şapte ochi simbolizează plinătatea cunoaşterii, cu trimitere la Zah. 4:10, unde se vorbeşte de şapte candele care sînt ochii lui Dumnezeu ce cutreieră tot pămîntul (WIKENHAUSER, p. 57). Afirmaţia că Mielul are şapte ochi, iar aceştia sînt, în acelaşi timp, duhurile lui Dumnezeu (sau Duhul înşeptit, plinătatea Duhului) nu este o contradicţie sau o incongruenţă, ci exprimă unitatea dintre Miel şi Dumnezeu: Hristos are natură divină, iar Dumnezeu lucrează în lume prin intermediul Mielului înjunghiat (cf. SATAKE, p. 210).

5:8

BIBL.1688 are aici *năstrăpi* ('vase pentru băut': cf. DLR VII/1 [1971], p. 28) pentru *φιάλας/ fialas/* ***φιάλы. Φιάλη*** poate însemna 'vas' (pentru gătit, pentru băut sau pentru jertfe), dar şi 'scut' sau 'ornament' (pentru tavan). Redat prin *năstrăpi* apare la BIBL.FILOTEI, BIBL.1914, BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL./ BIBL.1938 Alte variante de traducere: *scafe* (NTB 1648), *blide* (BIBL.1795, BIBL.1819, BIBL.ŞAGUNA), *cupe* (BIBL.1874, NITZULESCU, BIBL.1944), *potire* (NT CORN., BIBL.CORN. 1921-1931, BIBL.1968). Apocalipsa este singura carte a Noului Testament unde apare acest cuvînt. ♦ Prin *alăută* se redă aici *κιθάρα*, un instrument muzical înrudit cu lira. Ca şi *cithara* din VULG.[3], *κιθάρα* din *Septuaginta* traduce termenul *kinnōr*, numele instrumentului muzical al lui David, în mod tradiţional folosit la acompaniamentul cîntării psalmilor. Marea majoritate a Bibliilor româneşti îl traduce prin *alăută/ lăută*, care, prin extensie, poate însemna orice instrument cu coarde ce produce sunete prin ciupire (cf. DLR I/I [1913], p. 94; DLR IV [2008], p. 437); alte variante: *citară/ chitară* (BIBL.1874, NITZULESCU, BIBL.1921), *harfă/ harpă* (BIBL.CORN. 1931, BIBL.1944), *ţiteră* (BIBL.ANANIA). ♦

Rugăciunile credincioşilor (termenul *sfinţii* are, aici, înţelesul de 'credincioşi') care se înalţă ca tămîia în faţa lui Dumnezeu este un motiv din Vechiul Testament (cf. Ps. 140:2).

5:9

Cîntare nouă este o denumire preluată din Psalmi (de pildă 32:2) şi exprimă faptul că acest cîntec nu a mai fost cîntat niciodată, fiindcă nu a mai existat vreodată această împrejurare. Potrivit comentatorilor din vechime, cîntarea nouă este rugăciunea „în duh", a cărei noutate este legată de noutatea venirii Fiului lui Dumnezeu în trup (PRIMAS. APOC., 5, 9; OECUM. APOC., 5, 8-12).

5:10

Pre noi (şi nu *pe ei*) urmează ERASMUS, BIBL.OSTROG, VULG.[3], BIBL.VEN. ♦ *Împăraţi* (şi nu *împărăţie*) urmează ERASMUS, BIBL.OSTROG, BIBL.VEN.

5:11

Varianta *şi mii de mii* este cea mai concisă din cele întîlnite în izvoare, urmînd textul din ERASMUS şi BIBL.VEN. Alte posibilităţi (urmate fiecare de diferite traduceri româneşti) sînt: *şi era numărul lor zeci de mii de zeci de mii şi mii de mii* (NESTLE-ALAND), *şi era numărul lor de mii de mii* (VULG., BIBL.OSTROG).

5:13

La mare este o variantă care nu mai apare în alte traduceri româneşti (care au *în mare, din mare* sau *pe mare*) şi urmează textul din BIBL.OSTROG: ***на мо́рѣ.***

Capitolul al 6-lea

6:1

Una den peceţi (în loc de *una din c e l e ş a p t e peceţi*) urmează ERASMUS (textul grecesc) şi BIBL. VEN. ♦ Îndemnul *Vino şi vezi!* prezent aici şi în versetele 3-7 apare în textul grecesc propus de NESTLE-ALAND astfel: *[1] ...ἔρχου. [2] καὶ εἶδον,... [3] ... ἔρχου. [4] καὶ ἐξῆλθεν,... [5] ... ἔρχου. καὶ εἶδον,... [7] ἔρχου. [8] καὶ εἶδον,...*, iar în VULG.STUTTGART similar: *[1] … ueni [2] et uidi… [3] … ueni [4] et exiuit… [5] …ueni et uidi… [7] ueni et uidi*; probabil lipsa punctuaţiei şi asemănarea dintre *uidi* ('am văzut') şi *uide* ('vezi!') a făcut ca, de pildă, în ERASMUS să apară ca *Veni et uide. Et uidi* etc., şi asemănător în VULG., BIBL.OSTROG, BIBL.VEN., fiind preluat astfel în BIBL.1688 şi toate TRAD.TR. ♦ Deschiderea peceţilor, ce precede venirea urgiilor, a fost interpretată ca simbolizînd dezvăluirea profeţiilor din Vechiul Testament (VICT. POETOV. APOC., 6, 1).

6:2

Cei patru călăreţi amintiţi în acest capitol trimit la Zah. 1:8-10 şi 6:1-3; ei apar într-o celebră gravură a lui Albrecht Dürer, care-i înfăţişează într-o imagine înfricoşătoare. Descrierea din Apocalipsă ar putea avea şi un model din istoria recentă a timpului: parţii, care, în acea vreme, reprezentau un pericol pentru Imperiul roman, călăreau pe cai albi şi foloseau ca armă mai ales arcul. Distrugerile pricinuite de ei ar putea fi plăgile menţionate în continuare (v. nota la **6:8**). Uneori s-a considerat că acest călăreţ pe cal alb ar fi acelaşi cu Hristos, care apare şi el pe un cal alb spre sfîrşitul cărţii, v. 19:11; această interpretare este însă greu de acceptat, ţinînd seama de plăgile aduse de cei patru călăreţi (cf. WIKENHAUSER, p. 59; SATAKE, p. 217).

6:3

Vino şi vezi: v. nota la **6:1.** ♦ Culoarea calului roib şi sabia sînt legate de luptele sîngeroase vestite aici.

6:5

Vino şi vezi: v. nota la **6:1.** ♦ *Cumpăna* este un simbol ce vesteşte foametea: raţionalizarea hranei şi preţuri exagerate (v. în continuare, nota la **6:6**).

6:6

Şinic este un împrumut lexical al grecescului *χοῖνιξ*, măsură de capacitate pentru substanţe uscate, în special pentru grîu, de circa 1,08 litri, reprezentînd necesarul mediu de hrană pe zi pentru o persoană. În româneşte a intrat prin turcă şi bulgară (cf. DLR XI/1 [1978], p. 95), valoarea lui variind foarte mult în funcţie de epoci şi regiuni. Alte traduceri româneşti îl redau ca *hinix* (BIBL.1944), *hinic* (BIBL.FILOTEI, BIBL.1914), *şinic* (BIBL.1795, BIBL.1819, BIBL. ŞAGUNA), sau prin *măsură* (toate celelalte). ♦ *Dinarul* era o monedă romană de argint (de cca. 3,4 g în perioada respectivă); reprezenta salariul zilnic al unui muncitor. ♦ Pe baza unei inscripţii se ştie că, în timpul unei foamete din Asia Mică (din anul 93, deci contemporană perioadei redactării Apocalipsei), preţul maxim al grîului a fost fixat de autorităţi la un sesterţ (0,4 dinari) pentru un *modius* (opt şinici). Preţul indicat aici, de un dinar pentru un şinic de grîu, este exorbitant (de douăzeci de ori mai mare decît cel obişnuit), aşadar textul vesteşte o foamete puternică. *Untdelemnul şi vinul să nu le strici:* în Vechiul Testament, belşugul de grîu, untdelemn şi vin era un semn de binecuvîntare, iar lipsa lor, un semn al pedepsei divine; aici se arată că va fi foamete, dar nu toate roadele pămîntului vor lipsi, probabil în relaţie cu v. 8, unde se spune că plăgile vor lovi parţial: *a patra parte a pămîntului* (SATAKE, p. 219; WIKENHAUSER, p. 59).

6:8

Galben redă aici grecescul *χλωρός*, ce corespunde culorii galben-verzui a unui cadavru în descompunere, în acord cu numele călăreţului. Nuanţa este redată în unele Biblii româneşti prin *galben-verde* (NITZULESCU, BIBL.1921), *galben-vînăt* (BIBL.1936 şi cele ulterioare ale Sf. Sinod, cu excepţia BIBL.1944, care are chiar *vînăt*). BIBL.ANANIA foloseşte *şarg*, căruia îi dă, în notă, semnificaţia simbolică a morţii (nejustificată, credem, deoarece *şarg* înseamnă

'galben', fără alte nuanţe, ca şi magh. *sárga*, de unde este preluat; cf. şi DLR XI/1 [1978], p. 28). ♦ BIBL.1688 are *moarte* (nu *molimă*), traducînd literal termenul *θάνατος*, care în mod obişnuit înseamnă 'moarte', dar se poate referi şi la o boală grea care duce la moarte. În cazul de faţă, *molimă* corespunde mai bine contextului. ♦ Cele patru plăgi menţionate aici (războaie, foamete, molimă, fiare sălbatice) apar în avertismentele profeţilor din Vechiul Testament (Iez. 5:17; 14:13-21), dar şi în discursul eshatologic al lui Iisus Hristos (Marc. 13:7 şi urm.; Luc. 21:10 şi urm.). Cei patru călăreţi menţionaţi în versetele precedente pot fi înţeleşi şi ca personificări ale acestor patru plăgi care, de altfel, sînt nenorocirile cele mai de temut pentru oamenii din toate timpurile şi locurile. De aceea, şi în cultul Bisericii de pretutindeni există rugăciuni împotriva acestor calamităţi: în ritul bizantin, în unele ectenii, Biserica se roagă ca Dumnezeu să ne păzească „de *boală*, de *foamete*, de cutremur, de potop, de foc, de *sabie*, de năvălirea altor neamuri şi de războiul cel dintre noi" („Miezonoptica", ectenie la troparele de umilinţă); similar, în ritul latin există rugăciunea „De *ciumă, foamete* şi *război* — izbăveşte-ne, Doamne" („Litania tuturor sfinţilor").

6:9

Vizionarul îi vede pe martiri *sub altar*, deoarece sîngele era considerat purtătorul sufletului, iar în templul iudaic, sîngele animalelor jertfite era vărsat la picioarele altarului arderii-de-tot (cf. Fac. 9:4; Lev. 17:11,14; Deut. 12:23; WIKENHAUSER, p. 63; SATAKE, p. 221).

6:10

Pînă cînd, Stăpînul cel sfînt, la nominativ în loc de vocativ, este o traducere literală a textului grecesc, unde apare un *nominativus pro vocativo: ἕως πότε, ὁ δεσπότης*. BIBL.1874 şi BIBL.1914 traduc de asemenea literal, la nominativ. În VULG.[3] apare la vocativ. ♦ Strigătul martirilor nu exprimă setea egoistă de răzbunare, ci dorinţa arzătoare a venirii lui Hristos, care va pune capăt prigonirii credincioşilor săi şi oricărei nedreptăţi (WIKENHAUSER, p. 63; SATAKE, p. 222).

6:11

Ideea că sfîrşitul va veni cînd se va împlini numărul celor aleşi apare şi în alte texte apocaliptice; de pildă, în 4 Ezra 4:35-36 (VULG.[3]), sufletele drepţilor întreabă pînă cînd mai au de aşteptat şi li se răspunde: „Cînd se va fi împlinit numărul celor asemenea vouă".

6:12-14

Cutremurul şi cataclismele cosmice menţionate aici apar şi în discursul eshatologic al lui Iisus (Marc. 13:24), iar imaginea prezintă paralele la profeţi (Is. 13:9; 34:4; 40:22; 50:3; Ioil 3:4).

6:13

Smochinele ceale crude ale ei: traducere literală (în greacă, 'smochin' — *συκῆ* — este de genul feminin). ♦ La Tyconius, smochinul este însăşi Biserica, ai cărei credincioşi sînt asemenea fructelor necoapte, bătute de vîntul prigoanei, din cauza căreia oamenii se clatină şi cad din sînul Bisericii (TYCON. APOC., 6, 13).

6:15

Bogaţii şi căpitanii apar în această ordine la ERASMUS, BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN. ♦ Frica ce-i cuprinde pe oameni în faţa fenomenelor descrise este un element deseori întîlnit în textele ce descriu sfîrşitul lumii (cf. Luc. 21:25).

Capitolul al 7-lea

7:1

În concepţia antică orientală, pămîntul era reprezentat ca o suprafaţă pătrată; vechii evrei considerau că vînturile bune vin dinspre laturi, iar cele rele, dinspre colţuri (cf. 3 Enoh, 76; Ier. 49:36). ♦ Beda Venerabilul asociază numărul de patru îngeri şi patru colţuri ale pămîntului cu cele mai mari imperii ale Antichităţii: cel asirian, persan, grec şi roman (BEDA APOC., 7, 1).

7:3

Sclavii, animalele sau adoratorii unei anumite zeităţi erau pecetluiţi cu un semn distinctiv care arăta în proprietatea cui se află. Pecetluirea credincioşilor arată aici că aceştia îi aparţin lui Dumnezeu. Un model poate fi considerat episodul din Iez. 9:4, unde îngerul i-a însemnat pe frunte cu litera ebraică *taw* pe credincioşii care trebuiau cruţaţi de la nimicirea poporului, din cauza păcatelor lui. Contrapartida este semnul fiarei din 13:16 (cf. WIKENHAUSER, p. 66).

7:4

Numărul 144 000 este simbolic (12 × 12 × 1 000), reprezentînd mulţimea nenumărată a credincioşilor lui Hristos. Nu este vorba de un număr limitat al celor ce se mîntuiesc (aşa cum consideră interpretările fundamentaliste); deşi unii comentatori din vechime (de pildă, OECUM. APOC., 7, 1-8; BEDA APOC., 7, 4) au văzut aici o diferenţiere între evreii convertiţi (v. 5-8) şi creştinii proveniţi din rîndul neamurilor (v. 9), este vorba mai curînd de ansamblul noului popor al lui Dumnezeu, prezentat mai întîi în stilul numărătorii triburilor lui Israel, apoi înfăţişat în slava cerească.

7:5

De aici şi pînă la v. 8 se repetă *pecetluiţi* după numele fiecărui trib, după cum apare la ERASMUS, BIBL.OSTROG, VULG.[3], BIBL.OSTROG; în alte izvoare, *pecetluiţi* apare doar după menţionarea primului şi ultimului dintre triburi.

7:6

Tribul lui Dan lipseşte din listă, datorită necredinţei lui (cf. Jud. 18), pentru care a fost, uneori, chiar asociat cu Satana sau anticristul; pentru a se păstra numărul de 12, în locul lui

este introdus Manase (cf. WIKENHAUSER, p. 67; SATAKE, p. 230).

7:9

În enumerare, *limba* apare pe primul loc, iar *neamuri* în ultimul rînd, ordine prezentă doar la BIBL.OSTROG şi nepreluată de alte traduceri româneşti.

7:14

Au lărgit apare doar la ERASMUS şi BIBL.VEN. (*dilatauerunt*/ *ἐπλάτυναν*); este vorba, fără îndoială, de o eroare de copiere pe parcurs, poate din cauza asemănării cu *ἔπλυναν* ('au spălat'); în BIBL.OSTROG apare însă ***испра́ша*** ('au spălat'), ca şi în VULG. şi lectura propusă de NESTLE-ALAND. Toate celelalte traduceri româneşti au *au spălat*. ♦ Expresia *strîmtorarea cea mare* este preluată din Dan. 12:1 şi se referă la prigoana sîngeroasă împotriva Bisericii, care precede ziua judecăţii de apoi. ♦ Aparent paradoxală, albirea veşmintelor în sînge simbolizează curăţirea de păcate prin botez, care — din punct de vedere spiritual — înseamnă cufundarea în moartea Mîntuitorului, şi prin sîngele lui Hristos (împărtăşania), astfel încît cei botezaţi sînt curaţi, albi (OECUM. APOC., 7, 9-17). Aşadar, nu este vorba doar de martiri, ci de toţi creştinii care se mîntuiesc.

Capitolul al 8-lea

8:1

Beda Venerabilul observă că cea mai mare urgie s-a abătut asupra Bisericii la deschiderea celei de-a şasea peceţi; Iisus a pătimit şi a murit vineri, a şasea zi a săptămînii, în timp ce în a şaptea zi s-a odihnit, aşteptînd învierea. Tot astfel, aici se vorbeşte de tăcere în cer, de odihnă, la deschiderea celei de-a şaptea peceţi, aşteptîndu-se venirea lui Hristos (BEDA APOC., 8, 1).

8:5

Glasuri şi tunete, în această ordine, apare la ERASMUS (textul grecesc), BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN.

8:7

Cel dintîi înger (şi nu *cel dintîi*, fără *înger*) apare la ERASMUS, BIBL.OSTROG, VULG.[3] şi BIBL.VEN. ♦ Tradiţia manuscrisă, inclusiv cea reflectată în VULG.STUTTGART, adaugă *a treia parte a pămîntului a ars* înainte de *şi a treia parte din copaci a ars* (la fel textul latin din ERASMUS şi VULG.). Aceste cuvinte nu apar în textul grecesc din ERASMUS, nici la BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN. ♦ Plăgile care urmează trîmbiţelor corespund, în parte, plăgilor Egiptului (Ieş. 7:14 – 12:42). Este posibil ca erupţia Vezuviului din anul 79 să fi fost un model pentru descrierea acestei imagini (cf. WIKENHAUSER, p. 73-74).

8:8

Comentatorii antici consideră că muntele de foc aruncat în mare este diavolul, arzînd de focul mîniei (TYCON. APOC., 8, 8-9; PRIMAS. APOC., 8, 8-9; ANDR. CAES. APOC., 8, 8-9; BEDA APOC., 8, 2. 8).

8:9

Zidirile ceale den mare, ceale ce au suflete este o traducere literală pentru *τῶν κτισμάτων τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ τὰ ἔχοντα ψυχὰς* (redată în versiunea modernă prin *făpturile ce trăiesc în mare*, deoarece, în acest context, *suflet* nu se referă la dimensiunea spirituală a omului, ci la suflarea de viaţă a oricărei vietăţi). ♦ Oecumenius interpretează marea ca imagine a vieţii prezente, cu distracţiile şi tulburările ei. Făpturile din mare şi corăbiile sînt oamenii necuraţi din cauza păcatelor — „sărate şi amare" — care rătăcesc fără linişte (OECUM. APOC., 8, 8-9).

8:10

Steaua cea mare este o altă imagine a diavolului, trimiţînd la Luc. 10, 18: „Isus a zis: Îl priveam pe Satana căzînd din cer ca un fulger" (TYCON. APOC., 8, 10). Altă interpretare vede aici persoane sus-puse care cad din poziţia lor de autoritate (TYCON. APOC., *ibid.*; PRIMAS. APOC., 8, 2. 10-11).

8:11

Pelinul este chintesenţa caracterului amar şi respingător; în Antichitate era considerat chiar otrăvitor. Andrei de Cezareea, deşi aminteşte interpretarea potrivit căreia amărăciunea simbolizată de pelin poate fi chinul păcătoşilor din gheenă, atît de mulţi, încît sînt ca apa, el consideră că amărăciunea pelinului reprezintă suferinţele timpului de acum, asemenea unui tratament dureros, în vederea purificării şi dobîndirii mîntuirii (ANDR. CAES. APOC., 8, 10-11). La Beda Venerabilul este vorba de eretici, care, prin apostazie, cad de la înălţimea Bisericii şi, prin nelegiuirea lor, murdăresc apele Sfintei Scripturi (BEDA APOC. 8, 2. 10-11).

8:12

La Tyconius, soarele, luna şi stelele reprezintă Biserica, în care se află două popoare — unul de partea lui Dumnezeu (lumina) şi altul de partea diavolului (întunericul). O parte a Bisericii a fost lovită ca să se vădească cine este de partea lui Dumnezeu şi cine de partea diavolului, pentru ca păcatele ascunse să iasă la lumină şi să fie descoperite tuturor (TYCON. APOC., 8, 12).

8:13

VULG.[3] şi textul din NESTLE-ALAND au aici *vultur* (*aquila*/ *ἀετός*); *înger*, ca în BIBL.1688, apare în ERASMUS, BIBL.OSTROG, BIBL.VEN. ♦ Vulturul a fost interpretat ca fiind un înger ce priveşte cu milă la suferinţele celor de pe pămînt (OECUM. APOC., 8, 12-13), deci cele două lecturi (*înger* / *vultur*) sînt, aici, apropiate ca sens.

Capitolul al 9-lea

9:1

Să deade lui este o traducere literală din greacă, unde *ἀστήρ*

('stea') este de genul masculin. ♦ *Fără-fundul:* v. nota la **9:11.** ♦ La Primasius, *fîntîna adîncului* se referă la creştinii cu inima plină de nedreptăţi ascunse. Primind cheia fîntînii, veninul din inima lor izbucneşte şi se revarsă afară, autorul asociind această idee cu cea din 1Cor. 11:19: „trebuie să fie şi dezbinări la voi, ca să iasă la iveală oamenii încercaţi din rîndul vostru" (PRIMAS. APOC., 9, 1).

9:3

Invazia de lăcuste trimite la Exod (Ieş 3:10 şi urm.), dar ca descriere corespunde cu Ioil 1 – 2; în iudaism, era interpretată ca semnificînd invazia asirienilor, perşilor, grecilor şi romanilor. Aici face aluzie probabil la invazia parţilor; mai mult, aluzia la scorpioni simbolizează chinul spiritual pricinuit de demoni, deoarece muşcătura de scorpion este foarte dureroasă, dar rareori provoacă moartea (cf. BIBL. JER., nota *g*, p. 2129; WIKENHAUSER, p. 76; SATAKE, p. 245-246). O paralelă a acestui episod se află în *Păstorul* lui Herma: „Iată, am văzut o fiară mare cît un chit şi din gura lui ieşeau lăcuste de foc" (PAST. HERM., Vedenia IV, 22 [1], 6). Oecumenius asociază lăcustele cu Is. 66:24: „viermele lor nu va muri şi focul lor nu se va stinge", considerînd că viermele se referă aici la chinul neîncetat al sufletului (OECUM. APOC., 9, 1-4).

9:5

Pecetea lui Dumnezeu: v. nota la **7:3.** ♦ Se vorbeşte de cinci luni, fie pentru că este o cifră rotundă, fie pentru că aceasta este durata de viaţă a lăcustelor (cf. WIKENHAUSER, p. 76).

9:6

Oamenii ce tînjesc după moarte, dar n-o găsesc, sînt, potrivit lui Tyconius, cei care doresc să moară pentru lume şi să trăiască pentru Dumnezeu (cf. Rom. 6:11), tînjind de fapt după încetarea răului (TYCON. APOC., 9, 6).

9:7

Lăcustele sînt descrise ca avînd înfăţişări respingătoare, ceea ce arată că nu se face aluzie la un fenomen natural, ci este vorba de creaturi demonice (cf. Ioil 1:6; 2:4).

9:10

Şi bolduri era în coadele lor şi puterea lor urmează VULG., ERASMUS, BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN. După tradiţia manuscrisă reflectată în NESTLE-ALAND, pasajul este uşor diferit: *şi au cozi ca scorpionii şi ace, iar în cozile lor [era] puterea...*

9:11

Am redat *îngerul beznii* prin *îngerul adîncului*, după sensul primar al lui *beznă* (cf. sl. **бездънъ**, care apare în BIBL.OSTROG; DLR I/I [1913], p. 552). Toate izvoarele au *abyssus*/ *ἄβυσσος* şi nici o altă traducere românească nu mai foloseşte aici cuvîntul *beznă*. În BIBL.1688, termenul *ἄβυσσος* ('abis', 'adînc', 'lumea de dedesubt', 'golul infinit', descris în Apocalipsă ca locul de pedeapsă al duhurilor rele, aflat sub pămînt şi fiind plin de foc, comunicînd cu lumea de afară printr-o fîntînă, în mod obişnuit închisă) este redat sub mai multe forme: tot prin *beznă* în Apoc. 11:7 şi 17:8, în 9:1,2,11 prin *fără-fundul* (calc), iar în 20:3 prin *cel fără fund* (ca şi în Rom. 10:7); în Luc. 8:31 este tradus *adînc*. Expresia *îngerul adîncului* nu este întîlnită în alte locuri. Numele *'Abaddōn* (ebr. 'pieire') mai apare în Vechiul Testament, ca denumire pentru împărăţia morţilor, lumea celor de jos (cf. Iov 26:6; Ps. 87:12).

9:14

Imaginea îngerilor răi legaţi la Eufrat se leagă de un fapt istoric familiar cititorului de pe atunci, la care se face aluzie pentru a exprima grozăvia nenorocirii: Eufratul era hotarul de răsărit al Imperiului roman, unde acesta suferise recent înfrîngeri grele din partea parţilor (cf. SATAKE, p. 248-249). Şi Tyconius consideră că Eufratul se referă la un popor prigonitor şi trimite la Ier. 46:10: *Ziua aceasta e zi de răzbunare la Domnul Dumnezeu, ca să se răzbune pe vrăjmaşii săi, şi sabia va mînca, se va sătura şi se va îmbăta de sîngele lor; şi aceasta va fi jertfă Domnului Dumnezeului Savaot în ţara cea de la miazănoapte, la rîul Eufratului* (cf. TYCON. APOC., 9, 14). Oecumenius consideră bizară ideea că demonii legaţi (aşa cum se vorbeşte în 2Petr. 2:4; Iuda 6) vor fi la un moment dat eliberaţi ca să-i pedepsească pe oameni, deoarece Biblia nu aminteşte nicăieri acest lucru; de aceea, el propune o interpretare mai spirituală: îngerii sînt legaţi de vederea lui Dumnezeu (fiind, s-ar putea spune, în interiorul viziunii fericite) ce bucură sufletul; rîul reprezintă binefacerile dumnezeieşti descrise în Is. 66:12 (*voi revărsa peste el pacea ca un rîu, şi ca pe un şuvoi ieşit din matcă, slava popoarelor*), Ps. 45:5 (*Braţele rîului veselesc cetatea lui Dumnezeu, lăcaşurile sfinte ale Celui Preaînalt*) şi Ioan 7:38 (*Cel care crede în mine — precum spune Scriptura —, rîuri de apă vie vor izvorî din sînul lui*). Apoi, cei patru îngeri (identificaţi cu cei numiţi în Scriptură, şi anume Mihail, Gabriel, Uriel şi Rafael) sînt desprinşi din viziunea lui Dumnezeu şi trimişi să-i pedepsească pe cei răi (cf. OECUM. APOC., 9, 13-19). Dimpotrivă, Andrei de Cezareea, probabil în replică la Oecumenius, consideră că nu este ciudat ca demonii să fie legaţi la Eufrat, ci că, potrivit planului lui Dumnezeu (fără a indica însă referinţe biblice), unii demoni au fost condamnaţi să intre în adînc, alţii în porci, alţii în alte locuri, pentru a primi pedeapsa veşnică după ce vor fi luptat împotriva omenirii (ANDR. CAES. APOC., 9, 13-16).

9:17

În versiunea modernă am redat prin *pucioasă* expresia *iarbă pucioasă* (BIBL. 1688), care traduce *θεῖον* ('sulf'), la fel ca şi în 9:18 şi 20:10. Alte traduceri româneşti au *pucioasă* (NITZULESCU şi cele ulterioare, cu excepţia BIBL. 1914) sau *piatră pucioasă* (pînă la BIBL.ŞAGUNA inclusiv, precum şi BIBL. 1914) aşa cum este redat acelaşi termen şi în BIBL.1688 la Luc. 17:29 (cf. şi DLR VIII/5 [1984], p. 1721). ♦ Caii ce scuipă foc sînt un motiv destul de răspîndit în elenism, de tipul celui din basmele populare, cu balaurul ce scuipă foc.

9:19

BIBL.1688 are *puterile lor* şi nu *puterea cailor*. În VULG.[3] avem *potestas equorum*, însă în textul latin din ERASMUS ajunge *potestas eorum* (care se poate datora unor greşeli de copiere). Această formă nu apare în BIBL.OSTROG, dar este prezentă în textul grec din ERASMUS şi BIBL.VEN. (la plural: *αἱ γὰρ ἐξουσίαι αὐτῶν*).

Capitolul al 10-lea

10:1

Mai mulţi comentatori văd în îngerul coborînd din cer pe Hristos, îmbrăcat cu Biserica reprezentată printr-un nor (fiindcă sfinţii sînt cei *care zboară ca norii*, potrivit Is. 60:8); curcubeul este făgăduinţa şi statornicia Bisericii, la fel cum, după potop, curcubeul era semnul legămîntului dintre Dumnezeu şi oameni, prin care se făgăduia că pămîntul nu va mai fi pustiit (Fac. 9:13): cf. TYCON. APOC., 10, 1; VICT. POETOV. APOC., 10, 1.

10:4

Cerinţa îngerului de a pecetlui cuvintele rostite cu glas de tunet, potrivit lui Tyconius, înseamnă că Biserica nu trebuie să-şi dezvăluie tainele celor nevrednici. Dat fiind că la sfîrşitul Apocalipsei se afirmă contrariul (*Să nu pecetluieşti cuvintele profeţiei cărţii acesteia, căci vremea este aproape*: 22:10), Tyconius deduce că sînt unii cărora aceste mistere le sînt ascunse şi alţii cărora le sînt dezvăluite, sprijinindu-se şi pe afirmaţia lui Iisus adresată ucenicilor: *Vouă v-a fost dat să cunoaşteţi tainele Împărăţiei lui Dumnezeu, iar celorlalţi — în parabole, ca, văzînd, să nu vadă şi, auzind, să nu înţeleagă* (Luc. 8:10). Citatul de la sfîrşitul Apocalipsei se continuă cu o frază greu de înţeles (*cel ce face nelegiuire să mai facă nelegiuire, iar cel întinat să se mai întineze; cel drept să mai împlinească dreptatea şi cel sfînt să se mai sfinţească:* 22:11), pe care Tyconius o interpretează în corespondenţă cu Mat. 13:13: *De aceea le vorbesc în parabole, pentru că ei, deşi văd, nu văd şi, deşi aud, nu aud şi nu înţeleg* (TYCON. APOC., 10, 4).

10:8

Episodul trimite la chemarea profetului Iezechiel (2:8 – 3:3) căruia i s-a dat să mănînce o carte ce conţinea ceea ce avea să propovăduiască. Astfel, şi pentru Ioan, cărticica primită semnifică o nouă revelaţie pe care trebuie s-o transmită mai departe.

10:9

Conţinutul cărţii este dulce-amar deoarece revelaţia este, în acelaşi timp, plină de bucurie şi de durere, cuprinzînd atît harul, cît şi judecata lui Dumnezeu (cf. WIKENHAUSER, p. 83). Augustin comentează acest pasaj considerînd că oamenii „spirituali" sînt „gura Bisericii", iar cei „trupeşti", „stomacul" ei: „*Şi era în gura mea ca mierea de dulce, dar, după ce am mîncat-o, mi s-a amărît pîntecele.* Ce este aceasta, dacă nu aceea că poruncile înalte pe care le înţeleg cei spirituali nu le înţeleg cei trupeşti şi că de cele de care se bucură cei spirituali se întristează cei trupeşti? Ce scrie, fraţilor, în această carte? *Vinde tot ce ai şi dă săracilor* [Mat. 19:21]. Cît de dulce este în gura Bisericii! Toţi cei spirituali au împlinit aceasta. Însă oricărui [om] trupesc i-ai spune să facă acest lucru, mai curînd pleacă trist de la tine — ca acel bogat de la Domnul —, decît să facă ce i s-a spus [cf. Marc. 10:22]. Iar oare de ce pleacă trist, dacă nu fiindcă această carte este dulce în gură, dar amară în pîntece?" (AUG. ENARR. PS., 43, 25).

10:11

Victorin din Poetovio leagă porunca de a proroci din nou de biografia Sfîntului Ioan. Acesta s-ar fi aflat, în timpul viziunii, pe insula Patmos, unde era condamnat la ocnă de împăratul Domiţian. După moartea acestuia, toate decretele sale devenind nule, Ioan ar fi fost eliberat, începînd să răspîndească revelaţia primită (cf. VICT. POETOV. APOC., 10, 3).

Capitolul al 11-lea

11:1

Episodul măsurării templului are un precedent în Iez. 40:3, dar semnificaţia măsurătorii este diferită: aici, vizionarul trebuie să măsoare templul pentru a verifica ce părţi ale sanctuarului sînt nevătămate şi aparţin lui Dumnezeu. Pentru Victorin din Poetovio, pasajul arată că etalonul credinţei este constituit de crezul Bisericii. După eliberarea lui Ioan (v. mai sus, nota la **10:11**), acesta a dobîndit multă autoritate în Biserică, scriind şi o Evanghelie. Din cauza ereziilor, episcopi din cetăţile învecinate au venit la Ioan să-i ceară o mărturie scrisă despre Hristos, aceasta devenind un „etalon" al credinţei (VICT. POETOV. APOC., 11, 1. 2).

11:2

Vestirea destinului Ierusalimului trimite la cuvintele lui Iisus din Luc. 21:24 (*Ierusalimul va fi călcat în picioare de neamuri pînă ce se vor împlini vremurile neamurilor*), unde Iisus a vestit cucerirea şi distrugerea Ierusalimului de către romani, în anul 70. Numărul de 42 de luni este preluat din Dan. 7:25.

11:3

Mărturii: v. nota la **1:5**. ♦ Doi martori îmbrăcaţi în sac apar şi în Zah. 4:3-14, unde se referă la Zorobabel, conducătorul Iudeii, şi la marele preot Iosua; şi acolo erau asemănaţi cu măslinii, prin urmare erau unşi cu Duhul lui Dumnezeu. Există numeroase încercări de identificare a celor doi martori din Apocalipsă, fără să se fi ajuns la un consens: cei doi martori ar putea fi Moise şi Ilie, ţinînd seama de minunile pe care le fac şi de faptul că, în iudaismul din vremea lui Iisus, se credea că Moise şi Ilie se vor arăta înainte de venirea lui Mesia (cf. Mal. 3:24; Ecles. 48:10; Marc. 9:10; cf. WIKENHAUSER, p. 86; SATAKE, p. 263). Unii cercetători îi asociază pe cei doi martori cu alte personaje: Petru şi Pavel, care au fost martirizaţi împreună la Roma (J. Munck, *Petrus und Paulus in der Offenbarung*

Johannis: ein Beitrag zur Auslegung der Apokalypse, Rosenkilde og Bagger, Copenhaga, 1950, p. 16; BIANCHI, p. 124), Ioan Botezătorul şi Iisus (O. Böcher, *Die Johannesapokalypse*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, ed. a IV-a, 1998, p. 81-86), sau cei doi fraţi Zebedei, care i-au cerut lui Iisus să-i aşeze la dreapta şi la stînga sa cînd va veni în slavă, Marc. 10:35-40 (M. Oberweis, „Das Martyrium der Zebedaiden in Mk 10.35-40 [Mt 20.20-3] und Offb 11.3-13", în: *New Testament Studies* 44 [1998], p. 74-92, aici p. 78). ♦ Cele 1 260 de zile înseamnă exact 42 de luni (de cîte 30 de zile), cîte sînt menţionate în versetul precedent (v. şi 12:6; 12:14; 13:5).

11:4

BIBL.1688 are aici *Dumnezeului* (şi nu *Domnului*), ca în textul grecesc al lui ERASMUS, BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN. ♦ *Cei doi măslini şi două sfeşnice* trimit la Zah. 4:3-14; acolo este vorba de un singur sfeşnic, lîngă care stau cei doi măslini (v. şi mai sus, nota la **11:4**). În Apocalipsă, cele două sfeşnice şi cei doi măslini se referă la aceleaşi două persoane, expresiile fiind legate printr-un *καί epexegeticum*.

11:6

Puterile supranaturale ale celor doi martori trimit la minunile săvîrşite de Ilie, care a închis cerul, ca să nu mai plouă (3Reg. 17:1; 18:1; Sir. 48:3) timp de trei ani şi jumătate (Luc. 4:25 şi Iac. 5:17), şi de Moise, care a prefăcut apa în sînge (Ieş. 7:14 şi urm.).

11:8

BIBL.1688 redă *ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς μεγάλης* prin *pe uliţa cea mare a cetăţii*; teoretic este posibilă şi această traducere, dar în Apoc. apare şi în alte locuri expresia *cetatea cea mare* (cu referire la Babilon), astfel că aici toate traducerile (inclusiv cele româneşti) au *pe uliţa cetăţii celei mari*. ♦ Varianta *Domnul nostru* (în loc de *Domnul lor*, al martorilor) apare în ERASMUS, BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN. ♦ Există diferite încercări de identificare a cetăţii menţionate. *Cetatea cea mare* reprezintă Babilonul (în sens figurat). Faptul că i se atribuie şi caracteristici specifice Sodomei şi Egiptului arată că în ea domneşte nedreptatea, oprimarea şi corupţia: Sodoma, cetatea nimicită de Dumnezeu pentru păcatele şi necredinţa ei (Fac. 18:16 – 19:29), şi Egiptul, imperiul ce oprima poporul lui Dumnezeu (Ieş. 1 – 13), reprezintă în Biblie arhetipul ateismului şi păcatului generalizat (cf. Sol. 19:14 şi urm.; Is. 1:10; 3:10; Ier. 23:14; Iez. 16:46). În continuare, se adaugă şi că în această cetate a fost răstignit Iisus, deci ar putea fi Ierusalimul (SATAKE, p. 268; WIKENHAUSER, p. 87). Altă interpretare consideră că este vorba de Roma, afirmaţia potrivit căreia acolo a fost răstignit Iisus, fiind înţeleasă nu din punct de vedere geografic, ci al autorităţii care a acţionat în acest sens, şi anume Imperiul roman, prin Ponţiu Pilat (BIANCHI, p. 124). Ar putea fi vorba şi de „cetate" în sens mai larg, de societate sau lumea întreagă (în versetul următor aflăm că locuitorii ei sînt *oameni din toate popoarele*), caracterizată de elemente specifice Sodomei, Egiptului, Romei şi Ierusalimului (FARMER, p. 1936). Acesta este singurul loc din Apocalipsă unde se vorbeşte despre răstignirea lui Hristos.

11:10

Lumea se bucură la moartea celor doi martori incomozi, la fel cum s-a bucurat şi la moartea lui Iisus (cf. Ioan 16:20).

11:11

Cele trei zile şi jumătate (întîmplător un număr identic cu cel de trei ani şi jumătate de propovăduire de la v. 3) ar putea fi interpretate observînd că sînt un număr fracţionat. Iisus Hristos a înviat a treia zi după moartea sa. Cei doi martori ai lui Hristos învie şi ei, dar nu prin puterea proprie, ci prin cea a lui Dumnezeu, de aceea se indică o perioadă de timp ceva mai lungă decît în cazul învierii lui Iisus, pentru a simboliza dependenţa de El (BIANCHI, p. 126).

11:12

Urcarea la cer a celor doi martori trimite din nou la episoade din viaţa lui Ilie (4Reg. 2:11; Sir. 48:9) şi, potrivit iudaismului tîrziu, şi a lui Moise (cf. WIKENHAUSER, p. 87).

11:13

Nume: traducere literală pentru *ὀνόματα* care, în acest caz, înseamnă 'persoane', întărindu-l pe *ἄνθρωπων*.

11:15

Împărăţiile, la pl., apare doar la ERASMUS şi BIBL.VEN. (în celelalte surse apare la sg.). *Fură* traduce aoristul ind. mediu *ἐγένοντο* (pers. 3 pl.) al vb. *γίγνομαι*, care, în general, înseamnă 'a lua fiinţă', 'a avea loc', 'a deveni', dar, urmat de genitiv, ca în cazul nostru, înseamnă 'a aparţine cuiva'; de aceea, în versiunea modernă am preferat redarea prin *sînt acum*. ♦ Acest verset atestă faptul că, de la început, creştinismul a afirmat domnia lui Iisus Hristos asupra lumii şi a istoriei; prin urmare, autoritatea ultimă şi absolută căreia trebuie să i se supună omul nu este Cezarul, ci numai Dumnezeu.

11:17

Adăugirea *şi care eşti viitoriu* apare în ERASMUS, VULG.^{3}, BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN.

11:19

Chivotul legămîntului era un sanctuar mobil, sub forma unei lăzi (de 125 × 75 × 75 cm), ce conţinea cele zece porunci scrise de Dumnezeu pe piatră, şi acoperită cu o placă de aur („propiţiatoriul"), împodobită cu doi heruvimi. La început, chivotul era purtat de poporul lui Israel în peregrinările sale, dobîndind un loc fix o dată cu construirea templului din Ierusalim. În timpul exilului, chivotul s-a pierdut, iar al doilea templu conţinea doar

propiţiatoriul, reconstituit. Chivotul legămîntului reprezenta prezenţa lui Dumnezeu în mijlocul poporului său. În iudaism exista speranţa regăsirii chivotului la sfîrşitul timpurilor (2Mac. 2:4-8), legendă de care se poate lega şi ideea din Apoc. (cf. J. Brière, „Chivotul legămîntului", în VTHB, p. 115-117). ♦ Dacă acceptăm interpretarea potrivit căreia femeia din 12:1-2 este Fecioara Maria (v. mai jos), chivotul poate fi înţeles ca nume simbolic al acesteia, în acord cu teologia Noului Testament: episodul vizitei Mariei la Elisabeta (Luc. 1:39-45) este descris cu referiri neîncetate la episodul aducerii chivotului la Ierusalim din 2Reg. 6 (cf. BIANCHI, p. 133). ♦ Oecumenius consideră deschiderea templului şi arătarea chivotului drept semn al descoperirii unor învăţături noi, mai înainte ascunse, aducînd ca argument o afirmaţie a apostolului Pavel (1Cor. 2:9) referitoare la cunoaşterea lui Dumnezeu faţă către faţă: *Ceea ce ochiul nu a văzut şi urechea n-a auzit şi la inima omului nu s-a suit, aceea a pregătit Dumnezeu pentru cei care îl iubesc* (OECUM. APOC., 11, 15-19).

Capitolul al 12-lea

12:1

Admiţînd că pruncul născut de femeie este Hristos (v. mai jos, nota la **12:5**), în general s-a considerat că femeia care apare aici este Fecioara Maria, maica lui Iisus. La v. 17 se vorbeşte însă de *seminţia ei*, de unde ar rezulta că femeia reprezintă, de fapt, Biserica. Cele două interpretări nu se exclud, fiindcă Maria este *figura*, *τύπος* al Bisericii: atitudinea Mariei de ascultare, devenind, de bună-voie, maica lui Hristos, este modelul atitudinii Bisericii-fecioare, credincioase numai lui Dumnezeu; pe de altă parte, Biserica îl „naşte" continuu pe Hristos, prezent în mijlocul comunităţii credincioşilor (cf. A. George, „Maria", în VTHB, p. 390-394, aici 393-394). Există şi încercări de a asocia imaginea de aici cu mitul naşterii Artemizei şi al lui Apollo. Balaurul Python primeşte un oracol potrivit căruia va fi ucis de copilul născut de Leto, al cărui tată este Zeus; de aceea, porneşte în urmărirea ei, dar, la porunca lui Zeus, vîntul Boreas o duce pe Leto la Poseidon, care, la rîndul său, o ascunde pe o insulă pustie şi aridă, unde le dă naştere Artemizei şi lui Apollo. La patru zile de la naştere, Apollo ajunge deja adult şi porneşte la rîndul lui în urmărirea monstrului Python, pe care îl ucide la Delfi, la poalele muntelui Parnas. Deşi există asemănări frapante între acest mit şi episodul din Apoc. 12, ele nu explică motivul pentru care redactorul ar fi făcut recurs la el şi nici cum s-ar putea el integra în teologia de ansamblu a cărţii (cf. PRÉVOST, p. 106; SATAKE, p. 279-280). ♦ Cele douăsprezece stele sînt simbolul triburilor lui Israel, potrivit visului lui Iosif, care i-a văzut pe fraţii săi în chip de stele (Fac. 37:9-11); altă interpretare îi vede aici pe cei doisprezece apostoli. Ambele înţelesuri simbolice pun femeia în legătură cu comunitatea noului Israel, Biserica. ♦ Începînd cu pictorul spaniol Francisco Pacheco (1564-1644), în pictura occidentală s-a impus imaginea femeii cu luna sub picioare şi purtînd o cunună de douăsprezece stele ca mod obişnuit de reprezentare a temei Neprihănitei Zămisliri (ideea că Fecioara Maria a fost ferită, încă de la concepere, de păcatul originar).

12:3

Balaurul, fiinţă mitologică, apare în Biblie alături de alte animale periculoase sau respingătoare, legate de prezenţa demonilor; în particular, balaurul este asociat Egiptului şi faraonului (Iez. 29:3; 32:2; Ps. 73:13-14; cf. P. Grelot, „Fiare & Fiară", în VTHB, p. 226-227). Precizarea că balaurul este *şarpele din vechime, cel numit diavol şi satana* (v. 9) construieşte o paralelă cu episodul căderii primilor oameni în păcat, în urma căruia rezultă duşmănie între şarpe şi femeie (Fac. 3:15), dar şi cu încercarea lui Irod de a-l ucide pe pruncul Iisus încă de la naştere (Mat. 2, 16-18; cf. BIANCHI, p. 135). ♦ Descrierea balaurului de foc, cu şapte capete, zece coarne şi steme, este plină de simboluri. Culoarea roşie (*de foc*) trimite la puterea malefică şi ucigătoare (cf. călăreţii din Apoc. 6:4 şi 9:16-17); cele şapte capete ar putea fi o aluzie la inteligenţa ieşită din comun, iar coroanele de pe capete, o trimitere la legătura cu puterea politică din lume. Deşi descrierea seamănă cu cea a fiarei din 13:1, balaurul şi fiara sînt realităţi distincte (v. şi nota la **13:1**; cf. PRÉVOST, 105).

12:5

BIBL.1688 traduce prin *făt* expresia (ebraism) *υἱὸν ἄρσεν/ filium masculum*, ca şi la v. 13 (*ἄρσενα/ masculum*). Această traducere nu mai apare în nici o altă versiune românească. ♦ *Va păstori toate neamurile cu toiag de fier* este un citat din Ps. 2:8-9 (versiunea din *Septuaginta*), un psalm prin excelenţă mesianic, de unde rezultă că pruncul care s-a născut este Iisus. Faptul că pruncul a fost răpit în cer îndată după naştere poate fi înţeles fie în sensul că naşterea pruncului se referă aici nu la întruparea lui Hristos, ci la preamărirea lui (învierea şi înălţarea: cf. WIKENHAUSER, p. 95), fie în sensul că autorul rezumă astfel întreaga viaţă pămîntească a lui Iisus, menţionînd numai începutul şi sfîrşitul ei (cf. BIANCHI, p. 136). ♦ Viaţa unui om este prezentată într-un mod atît de sintetic, încît pare tragic; găsim o paralelă în 4 Ezra (VULG.[3]), unde este înfăţişată o femeie, stearpă timp de treizeci de ani, care, după multe rugăciuni, primeşte un fiu de la Dumnezeu. Femeia istoriseşte: „L-am crescut cu trudă multă. El a crescut şi i-am luat soţie, şi i-am pregătit nunta. Şi s-a întîmplat că îndată ce fiul meu a intrat în odaia de nuntă, a căzut şi a murit" (9:43 – 10:1). Femeia care apare aici reprezintă Sionul, Israelul (cf. 4 Ezra 10:44). Şi pentru autorul Apocalipsei, pruncul născut este îndată luat în cer, ca şi cum şi pentru el, ceasul nunţii coincide cu cel al morţii. Pentru Hristos, intrarea în odaia de nuntă a fost crucea, care pentru Ioan reprezintă, în acelaşi timp, şi preamărirea (cf. BIANCHI, p. 136-137).

12:6

Fuga femeii în pustiu are o paralelă în exodul poporului

evreu din Egipt (Ieş. 16). În iudaism şi în cercurile iudeo-creştine din secolul I se credea că istoria exodului se va repeta la sfîrşitul lumii (cf. SATAKE, p. 285).

12:7

Numele îngerilor în Biblie sînt legate de funcţiile lor; în Apoc., doar Mihail este menţionat cu numele, care înseamnă „Cine este ca Dumnezeu?"; în Cartea lui Daniel este prezentat ca mai-marele tuturor îngerilor, care veghează asupra poporului lui Dumnezeu (Dan. 10:13,21; 12:1; cf. P.-M. Galopin – P. Grelot, „Înger", în VTHB, p. 322-324). ♦ Scena războiului din cer este interpretată cel mai bine prin cuvintele lui Iisus însuşi: *Îl priveam pe satana căzînd din cer ca un fulger* (Luc. 10:18) şi *Acum este judecata lumii, acum stăpînitorul lumii acesteia va fi aruncat afară* (Ioan 12:31). Satanei i se ia puterea prin Hristos şi lucrarea sa; moartea lui Iisus este punctul culminant al judecăţii asupra lumii opuse lui Dumnezeu, începute deja din timpul activităţii pămînteşti a Fiului lui Dumnezeu (cf. WIKENHAUSER, p. 96; BIANCHI, p. 138). ♦ Avertizînd că războiul din cer nu trebuie înţeles în sens literal (deoarece diavolul n-a putut nici măcar să-l ispitească pe Iov fără îngăduinţa lui Dumnezeu), Primasius de Hadrumetum interpretează „cerul" ca reprezentînd Biserica: toţi creştinii luptă neîncetat împotriva răului spiritual; în acest sens se înţelege şi faptul că pentru balaur nu s-a aflat loc în cer: aceia care primesc credinţa în Hristos se despart de orice rău, aşadar îl alungă pe diavol, pentru care nu este loc în Biserică (PRIMAS. APOC., 12, 7-8).

12:9

Aruncarea pe pămînt a balaurului semnifică excluderea diavolului din realităţile spirituale şi limitarea lui la cele pămînteşti, prin puterea blestemului din Fac. 3:14: *Ţărînă să mănînci în toate zilele vieţii tale* (PRIMAS. APOC., 12, 9).

12:11

În versiunea modernă, am redat *sufletul* prin *viaţa*, pentru că, aici, *ψυχή*/ *anima* are sensul de '(suflare de) viaţă', 'viaţă fizică' (cf. şi nota la **8:9**).

12:12

Adăugirea *celor ce locuiesc* apare în ERASMUS, BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN.

12:14

Aripile de vultur care i se dau femeii constituie din nou o paralelă cu exodul: după ce poporul a fugit din Egipt şi a ajuns în pustiul Sinai, Domnul i-a spus lui Moise: *Aţi văzut ce am făcut Eu cu egiptenii şi cum v-am purtat pe aripi de vultur şi v-am adus la mine* (Ieş. 19:4; cf. şi Deut. 32:11). Aceleaşi aripi de vultur reprezintă ocrotirea lui Dumnezeu şi în timpul exilului, în vederea celui de-al doilea exod: *Cei ce nădăjduiesc în Domnul îşi reînnoiesc puterea, îşi înalţă aripile ca vulturii* (Is. 40:31). Şi în cazul nostru este vorba de un exod, iar Dumnezeu ocroteşte şi aici cu aripi de vultur fuga poporului, simbolizat de femeie (cf. BIANCHI, p. 138). ♦ Expresia *o vreme şi vremi şi jumătate de vreme* provine din Dan. 7:25; ţinînd seama şi de Dan. 4:13, rezultă că termenul *o vreme* reprezintă 'un an', ceea ce înseamnă că expresia ar avea sensul de 'trei ani şi jumătate', în acord cu durata persecuţiei din partea regelui Antioh al IV-lea Epiphanes, la care se referă (iunie 168 – decembrie 165 î.Hr.). De asemenea, această durată corespunde celor 1 260 de zile menţionate în Apoc. 11:3 şi 12:6 (considerînd anul de 360 de zile), precum şi celor 42 de luni din Apoc. 11:2 şi 13:5. Aşadar, toate aceste cifre se referă la aceeaşi perioadă de persecuţie şi flageluri îngăduite de Dumnezeu, dar cu durată limitată (cf. WIKENHAUSER, p. 89).

12:15

Aceeaşi imagine apare într-un comentariu midraşic la jertfa lui Isaac (cf. Fac. 22). În timp ce Avraam şi Isaac urcau pe munte, şarpele i se arată lui Isaac, întrebîndu-l dacă ştie că tatăl său urmează să-l jertfească. Isaac răspunde că ştie, dar că va lăsa jertfa să se împlinească. Într-o ultimă tentativă, diavolul aruncă din gura lui un rîu mare în faţa lui Avraam şi a lui Isaac. Atunci, Avraam se roagă: „Doamne, dacă voieşti să-l jertfesc pe fiul meu, salvează-mă de această apă!" Este o rugăciune paradoxală a celui credincios, care nu vede în apă un pretext pentru a-şi cruţa fiul, ci o piedică în calea împlinirii voinţei lui Dumnezeu. Spre deosebire de jertfirea lui Isaac, care în final, prin intervenţia lui Dumnezeu, nu a mai avut loc, sacrificiul lui Iisus trebuie să se împlinească. Tentativa balaurului de a îneca femeia (= poporul) se poate referi la căderea Ierusalimului şi la distrugerea templului de către armatele romane; moartea în momentul nunţii este văzut de 4 Ezra 10:48 în relaţie cu distrugerea templului (v. şi nota la **12:5**); însă pentru autorul Apocalipsei, templul este Iisus Hristos; El este cel care va fi nimicit, dar după trei zile va învia (Ioan 2:19-22; cf. BIANCHI, p. 139).

12:17

Adăugirea *Hristos* apare în ERASMUS, VULG.^{3}, BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN.

12:18

În BIBL.OSTROG, acest verset trece la cap. 13. ♦ Unele manuscrise au aici *ἐστάθην* (pers. 1 sg.), iar altele, *ἐστάθη* (pers. 3 sg., ca şi VULG.^{3}: *stetit*), astfel încît verbul se poate referi fie la balaur, fie la povestitor. BIBL. 1688 are *stătui*, la pers. 1, ca şi ERASMUS (textul grecesc), BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN.

Capitolul al 13-lea

13:1

În acest verset şi în continuare, BIBL.1688 traduce *θηρίον* uneori prin *fiară,* alteori prin *hiară*. Alte traduceri româneşti au peste tot fie *fiară*, fie *hiară* (BIBL.FILOTEI, BIBL.1914). ♦ *Şapte capete şi zece coarne*, în această ordine, apare în VULG.,

ERASMUS, BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN. ♦ Înţelesul celor şapte capete şi zece coarne este explicat în 17:9-14. Aceste însuşiri îi aparţin şi balaurului din 12:3, aşadar fiara este un gen de copie a acestuia sau acţionează sub puterea lui.

13:2

Πάρδαλις ('leopard') este redat în BIBL.1688 prin *pardos* (< ngr.), termen preluat de toate bibliile româneşti (uneori cu varianta *pard*) pînă la BIBL.1874, precum şi de BIBL.1914, BIBL.1936 şi BIBL.RADU-GAL./ BIBL.1938; alte variante: *panteră* (NITZULESCU, BIBL.1921), *leopard* (NTCORN., BIBL.CORN. 1921-1931, BIBL.1944 şi cele ulterioare). ♦ Însuşirile fiarei întruchipează toate caracteristicile însumate ale celor patru fiare din Dan. 7. Acestea reprezentau marile imperii totalitare ale Antichităţii: Babilon, Media, Persia şi Grecia. Cea de-a patra fiară, şi ea avînd şapte capete şi zece coarne, începuse deja în iudaism să fie identificată şi cu Imperiul roman. În Apoc. este vorba de o nouă putere, după modelul celei romane, dar care asumă toate caracteristicile marilor puteri din vechime, reprezentînd în general puterea absolută, totalitară, cu pretenţia de a i se substitui lui Dumnezeu, ca dovadă *numele de hulă* (v. 1), probabil o aluzie la titlurile zeieşti ale împăratului roman, care constituiau o blasfemie în ochii evreilor şi creştinilor (cf. BIANCHI, p. 144).

13:3

Adăugirea *văzui* apare în ERASMUS, VULG.^{3}, BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN. ♦ Unul din capetele fiarei, rănit de moarte şi apoi vindecat, ar putea fi o aluzie la legenda lui *Nero redivivus*, binecunoscută în Asia Mică a timpului. Potrivit acesteia, împăratul Nero (care s-a sinucis), în realitate ar fi scăpat de la moarte şi s-ar fi refugiat printre parţi, unde a găsit sprijin pentru a se întoarce să se răzbune pe duşmanii săi. În cercurile iudeo-creştine, legenda s-a îmbinat cu credinţa în venirea lui Antihrist, identificat cu Nero, primul prigonitor al creştinilor (cf. BIANCHI, p. 145; WIKENHAUSER, p. 129-130). ♦ Caracterizarea *rănit de moarte* este întîlnită şi în cazul Mielului (Apoc. 5:6,9,12); este un semn al faptului că fiara este opusul satanic al lui Hristos, ca şi replică la alte formule legate de Dumnezeu: *Cine este asemenea fiarei?* (Apoc. 13:4), în contrapartidă la *Doamne, cine este asemenea ţie?* (Ps. 34:10; 88:7,9) (WIKENHAUSER, p. 101).

13:6

BIBL.1688 are *hulă/ a blestema*, în timp ce sursele au, în ambele cazuri, cuvinte din aceeaşi familie: *βλασφημία/ βλασφημέω*.

13:12

Cea de-a doua fiară nu deţine o putere politică, ci mai curînd una spirituală sau religioasă, fiind asemenea unui profet mincinos: activitatea ei constă în răspîndirea cultului fiarei dintîi. Poate fi o aluzie la cultul imperial, care era deosebit de viu în Asia Mică.

13:14

Autorul are în vedere trucuri de magie, asemenea celor realizate de diferiţi impostori în vremea respectivă, care făceau impresie asupra maselor (cf. WIKENHAUSER, p. 103).

13:15

Potrivit ATHENAG. LEG., 26, în secolul al II-lea, la Troada se credea în popor că statuia lui Neryllinus poate rosti oracole şi vindeca bolnavi. Pedeapsa cu moartea pentru cei care nu se închină chipului poate fi pusă în paralel cu practica de a verifica dacă cei denunţaţi sînt creştini, cerîndu-li-se să jertfească tămîie şi vin statuii împăratului şi zeilor, aşa cum reiese dintr-o scrisoare a lui Pliniu cel Tînăr, guvernator al Bitiniei, către împăratul Traian (cf. WIKENHAUSER, p. 103).

13:16

În Antichitate exista obiceiul ca adoratorii unui anumit zeu să-şi tatueze pe corp imaginea sau numele acestuia (cf. WIKENHAUSER, p. 103).

13:18

Autorul oferă o cheie pentru identificarea fiarei, şi anume celebrul număr 666, recurgînd la gematrie, un procedeu folosit frecvent în Antichitate, ce consta în cifrarea sau descifrarea unui nume cu ajutorul valorilor numerice ale literelor ce-l compun (scrierea ebraică, ca şi cea grecească, folosea literele alfabetului pentru redarea numerelor). Majoritatea comentatorilor consideră că numărul se referă la împăratul Nero. Din varianta grecească a numelui acestuia, *Νέρων Καῖσαρ*, transpusă în caractere ebraice (*NeRWN QeSaR*) se obţine numărul 666, însumînd valorile numerice ale literelor (*N* = 50; *R* = 200; *W* = 6; *Q* = 100 şi *S* = 60). Cealaltă variantă a numărului, 616, atestată în unele manuscrise, se obţine din forma latină a numelui împăratului (*Nero Caesar*), de asemenea transpusă în caractere ebraice (*NeRW QeSaR*). Motivul pentru care autorul nu menţionează numele în mod explicit poate fi, pe de o parte, faptul că numărul are şi o semnificaţie simbolică în sine, şi anume întreita imperfecţiune (6 poate fi obţinut din numărul perfecţiunii, 7, din care lipseşte 1). Pe de altă parte, numărul putea corespunde mai multor nume (de ex. Euanthas, Lateinos, Teitan, găsite de IREN. ADV. HAER., V, 30, 3); aşadar, pentru a afla la cine se referă în realitate, este nevoie de *înţelepciune şi minte*, iar cititorului i se lasă libertatea de a decide cu cine vrea să identifice fiara (cf. SATAKE, p. 306-307; WIKENHAUSER, p. 110; FARMER, p. 1939; BIANCHI, p. 149-150). ♦ Descrierea cifrată a fiarei a lăsat loc unor speculaţii de tot felul printre comentatorii din toate timpurile, numeroase personalităţi istorice fiind „identificate" ca reprezentînd fiara menţionată aici (cf. FARMER, p. 1948). ♦ Pentru Andrei de Cezareea, cunoaşterea numelui fiarei nu este neapărat necesară, căci timpul şi experienţa va arăta adevărata semnificaţie a numărului şi înţelesul acestui text (ANDR. CAES. APOC., 13, 18).

Capitolul al 14-lea

14:1

Varianta *numele Tatălui* (în loc de *numele lui şi numele Tatălui*) apare la ERASMUS (textul grecesc), BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN. ♦ Referitor la numărul 144 000, v. nota la **7:4.**

14:3

Adunarea celor răscumpăraţi de pe pământ este Biserica, ce se va desăvîrşi în slava cerească.

14:4

Unii comentatori au considerat că cei feciorelnici ar fi asceţii ce renunţă la căsătorie pentru a se consacra lui Dumnezeu, aşadar o categorie aparte din rîndul creştinilor. Dar fiindcă numărul de 144 000 îi reprezintă pe creştinii mîntuiţi în general (v. nota la **7:4**), expresia ar trebui înţeleasă mai curînd în sens larg: dat fiind că mai jos, la cap. 17, imperiul este numit „desfrînată", cei feciorelnici, *care nu s-au întinat cu femei*, sînt cei care n-au intrat în jocul seducător al puterii imperiale. Şi profeţii din Vechiul Testament descriau infidelitatea poporului folosind imaginea adulterului şi prostituţiei (cf. Os. 2:4,7; 4:10; Ier. 5:7; 13:27; Iez. 23:43 şi urm.; Is. 57:3). A doua însuşire a acestora, faptul că-l urmează pe Miel, se referă la exigenţa lui Hristos de urmare necondiţionată a sa, exprimată în Mat. 10:38 şi Marc. 8:34. A treia caracteristică, faptul că sînt răscumpăraţi dintre oameni, este o idee recurentă în Noul Testament (cf. Efes. 1:7; 1Petr. 1:18 şi urm.; Evr. 9:14; 1Ioan 1:7), cu ecouri din Vechiul Testament, care vorbeşte de rămăşiţa lui Israel în Sof. 3:13 (FARMER, p. 1940, WIKENAUSER, p. 112-113).

14:5

Adăugirea *înaintea scaunului lui Dumnezeu* apare la ERASMUS, VULG.[3], BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN.

14:6

Vestire-bună redă aici, prin calc, termenul *εὐαγγέλιον/ euangelium*. Toate celelalte traduceri româneşti preferă împrumutul *evanghelie* sau o variantă a acestuia, *evangelie* (BIBL.1874, NITZULESCU, BIBL.1921). ♦ Este singurul loc din Apoc. unde apare termenul *evanghelie*, iar expresia *evanghelie veşnică* nu mai este întîlnită nicăieri în altă parte. Nu este vorba de o evanghelie nouă, care să o înlocuiască pe cea adusă de Iisus Hristos şi propovăduită de apostoli; termenul trebuie înţeles ca 'veste a biruinţei', care de acum înainte dăinuie veşnic, aşadar o vestire a împlinirii mîntuirii (cf. WIKENHAUSER, p. 114).

14:8

Babilonul, cetatea cea mare (în loc de *Babilonul cel mare*) apare în ERASMUS, BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN. ♦ Expresia provine din Dan. 4:27; Babilonul este simbolul lumii căzute în păcat şi idolatrie; descrierea acestei cetăţi ca mare seducătoare a popoarelor este inspirată din Ier. 51:7. Mai jos, în cap. 17, apare drept capitala primei fiare. ♦ *Vinul mîniei* este o imagine tradiţională veterotestamentară: la profeţi, vinul dat de Dumnezeu oamenilor înseamnă aproape întotdeauna o pedeapsă (cf. Ps. 59:5; Is. 51:17; Ier. 13:12; Iez. 23:31); expresia *vinul furiei desfrînării* este legată de reprezentarea Babilonului ca desfrînată (cf. SATAKE, p. 316).

14:10

De regulă, în Antichitate, vinul se servea amestecat cu apă (fiind foarte gros); faptul că aici este *neamestecat* arată intensitatea pedepsei lui Dumnezeu.

14:13

Adăugirea *mie* urmează ERASMUS, VULG.[3], BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN. ♦ Reprezentarea judecăţii de apoi sub forma secerişului sau a culesului viei este tradiţional biblică: cf. Is. 17:5; 27:15; 63:3 şi urm.; Ier. 25:30; Mat. 3:12; 13:30,39; Marc. 4:29. Modelul scenei de aici este constituit de Ioil 4:12-13, unde apar ambele imagini. ♦ Punctuaţia poate fi plasată aici şi altfel: *Fericiţi cei morţi care mor în Domnul! De acum, da — spune Duhul —, să se odihnească de ostenelile lor…* Chiar dacă se alege punctuaţia aşa cum face BIBL.1688 (*cei care mor în Domnul de acum*), afirmaţia nu trebuie înţeleasă ca excluzîndu-i de la fericire pe cei morţi înainte de acest moment, ci se aplică tuturor celor morţi în Domnul, despre care se spune că se vor odihni de osteneala lor şi vor primi răsplată (cf. Evr. 4:3; Mat. 25:31 şi urm.). Afirmaţia se poate referi şi la cei care, din acel moment, refuză să se închine fiarei şi sînt omorîţi; astfel, ei sînt răsplătiţi cu cununa martiriului (cf. OECUM. APOC., 14, 13).

14:14

Arătarea lui Iisus pe nor este împlinirea vestirii din 1:7 şi constituie, potrivit cuvintelor lui Iisus însuşi, începutul judecăţii: Marc. 13:26; 14:62.

14:15

BIBL.1688 are *din cer* în loc de *din templu,* cum apare în toate manuscrisele şi posibilele modele de traducere. Nici o altă ediţie românească a Bibliei nu conţine această variantă. Este posibilă şi o greşeală de copiere, prin influenţa v. 17, unde avem un text foarte apropiat: *alt înger a ieşit din templul din cer.* ♦ Adăugirea *ţie* urmează ERASMUS şi BIBL.VEN.

14:20

Distanţa de 1 600 de stadii înseamnă cca. 300 km, ceea ce ar corespunde lungimii Palestinei, de la Tir la hotarul egiptean; numărul 1 600, fiind multiplu de patru (4 × 4 × 100), poate fi înţeles şi simbolic, în legătură cu cele patru puncte cardinale, reprezentînd deci universalitatea (cf. FARMER, p. 1940).

Capitolul al 15-lea

15:1

Cei şapte îngeri reprezintă, potrivit lui Beda Venerabilul,

Biserica, înzestrată cu harul înşeptit al Sfîntului Duh. Cele şapte urgii sînt cele *de pe urmă*, fiindcă mînia lui Dumnezeu loveşte întotdeauna de şapte ori, adică deplin (cf. Lev. 26:24: *vă voi lovi înşeptit pentru păcatele voastre*). Aceasta va fi persecuţia finală, fiindcă Biserica va ieşi din ea (BEDA APOC., 15, 1).

15:2

Chipul lui şi *numele lui* sînt traduceri literale, în greacă *θηρίον* ('fiară') fiind de genul neutru. ♦ Potrivit lui Oecumenius, marea de sticlă amestecată cu foc sugerează faptul că şi cei drepţi au nevoie de purificare, ţinînd seama de cuvintele apostolului Pavel: *De zideşte cineva pe această temelie — aur, argint, sau pietre scumpe, lemne, fîn, trestie —, lucrul fiecăruia se va face cunoscut [...], pentru că în foc se descoperă, şi focul însuşi va lămuri ce fel este lucrul fiecăruia* (1Cor. 3:12-13). În acest sens, marea este de sticlă datorită strălucirii şi purităţii celor drepţi, care au biruit fiara, dar amestecată cu foc, pentru purificarea oricărei necurăţii, fiindcă toţi oamenii sînt păcătoşi (OECUM. APOC., 15, 1-4). O interpretare asemănătoare aduce şi Andrei de Cezareea, care observă că focul purificator nu le face nici un rău celor drepţi, ci lucrarea lui este îndoită: pe de o parte, îi arde pe cei păcătoşi, iar pe de alta, îi luminează pe cei drepţi (ANDR. CAES. APOC., 15, 2).

15:3

Cîntarea lui Moise ar putea fi o aluzie la cea cîntată de israeliţi după eliberarea din Egipt (Ieş. 15:1-19), prefigurare a răscumpărării înfăptuite de Hristos, aici sub forma eliberării de sub stăpînirea fiarei.

15:5

Adăugirea *iată* apare în ERASMUS, VULG.^{3}, BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN. ♦ *Cortul mărturiei* este cel care conţinea chivotul în timpul peregrinării poporului. Plasarea lui în templu este neobişnuită, deoarece, la construirea templului, chivotul nu mai era aşezat în cort, ci în templu, în „sfînta sfintelor" (v. şi nota la **11:19**). Autorul preferă probabil imaginea cortului, deoarece acesta era locul întîlnirii lui Dumnezeu cu oamenii, prin intermediul lui Moise, căruia îi vorbea faţă în faţă (cf. BIANCHI, p. 159).

15:7

Cupele mîniei sînt de aur deoarece, chiar dacă cei loviţi suferă durere, mînia lui Dumnezeu este binefăcătoare, bună şi dreaptă (OECUM. APOC., 15, 5 – 16, 1).

Capitolul al 16-lea

16:2

Vărsarea cupelor mîniei este narată tot după modelul plăgilor Egiptului, ca şi urgiile vestite de cele şapte trîmbiţe (v. şi nota la **8:7**). Cele două serii de şapte flageluri sînt înrudite ca mod de manifestare: locurile unde sînt vărsate cupele (pămîntul, marea, apele, soarele etc.) corespund locurilor lovite de primele urgii; în cazul de faţă se remarcă o creştere în intensitate: în cazul trîmbiţelor era lovită doar a treia parte a pămîntului, iar aici este lovit în totalitate (cf. BIANCHI, p. 160-161, WIKENHAUSER, p. 120-121).

16:3-17

Precizarea *înger* după fiecare numeral ordinal (*al doilea înger…, al treilea înger* etc.) apare în ERASMUS, VULG., BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN. (totuşi, la v. 4 lipseşte în VULG.^{3}, iar la v. 12 lipseşte din ERASMUS).

16:5

Adăugirea *Doamne* apare în ERASMUS, VULG.^{3}, BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN. ♦ Constrîngerea de a bea sînge ca pedeapsă este neobişnuită şi nu mai apare în Biblie (în afară, poate, de Is. 49:26). Probabil este o consecinţă a prefacerii apei rîurilor în sînge (v. 4), astfel încît oamenii nu mai pot bea apă, la fel ca în episodul din Ieş. 7:14 şi urm. (cf. SATAKE, p. 334).

16:7

Adăugirea *altul din* apare în ERASMUS, VULG.^{3}, BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN. *Altar* nu apare, în schimb, în textul latin din ERASMUS*: et audiui alterum dicentem*…; aici poate fi vorba de o omisiune din cauza asemănării dintre *alter* ('altul') şi *altare* ('altar').

16:10

Împărăţia lui este o traducere literală, în greacă *θηρίον* ('fiară') fiind de genul neutru.

16:12

Fundalul istoric al ideii este dat de faptul că parţii constituiau o ameninţare constantă la hotarul de la Eufrat al Imperiului roman, iar fluviul reprezenta o protecţie importantă; secarea acestuia expunea Imperiul roman atacurilor din partea acestor duşmani temuţi (v. şi nota la **9:14**).

16:13

Balaurul, fiara şi profetul mincinos (a doua fiară), care acţionează împreună, sînt numiţi aici într-o formulă ce sugerează o triadă satanică, ca un gen de contrariu al Sfintei Treimi. ♦ Duhurile asemenea broaştelor ar putea fi legate de credinţa persană potrivit căreia broaştele sînt făpturi şi slujitoare ale zeului întunericului, Ahriman (cf. WIKENHAUSER, p. 123). ♦ Potrivit lui Oecumenius, demonii sînt asemănaţi cu broaştele deoarece le place viaţa „mlăştinoasă" a oamenilor care trăiesc în mizerie spirituală (OECUM. APOC., 16, 12-16).

16:15

Afirmaţia este un îndemn la perseverenţa permanentă a creştinului în lupta vieţii, o pregătire necesară în vederea ispitirii finale.

16:16

O localitate cu numele Harmaghedon nu este atestată

nicăieri în literatura antică. Unii cercetători consideră că acest nume ar putea însemna „Muntele Meghido", din ebr. *har* ('munte') şi *Megiddô,* redat în *Septuaginta* şi sub forma *Μαγεδων* (Jud. 1:27 şi 2Paral. 35:22). Meghido era o cetate fortificată de regele Solomon, în apropierea căreia au avut loc mai multe lupte sîngeroase (cf. Jud. 5:19-21; 4Reg. 9:27; 23:29; Zah. 12:11), care l-ar fi putut inspira pe autor în descrierea bătăliei eshatologice. Totuşi, pentru că Meghido se află într-o regiune de cîmpie, asocierea cu un munte este neobişnuită; unii comentatori consideră că denumirea s-ar referi la Muntele Carmel, aflat la cca. 20 km de Meghido, iar alţii încearcă explicaţii etimologice, cum ar fi „muntele adunării" (ebr. *har mo'ad*), care se dovedesc însă forţate. Cel mai probabil, este vorba de un nume creat de autorul însuşi, care să facă aluzie la Meghido şi să fie legat de munţi datorită bătăliei din Iez. 38 – 39, model pentru lupta lui Gog şi Magog din Apoc. 20:7-8: în Iez. 39:2,4 se vorbeşte de adunarea pe munţii lui Israel (cf. SATAKE, p. 338-339; WIKENHAUSER, p. 123; BIANCHI, p. 164).

16:17

Varianta *din templul cerului, de la tron* apare în BIBL.VEN.; manuscrisele prezintă numeroase variante: *din templu, de la tron/ din cer, de la tron/ din templul cerului, de la tron/ din templul lui Dumnezeu/ din templul cerului, de la tronul lui Dumnezeu*; NESTLE-ALAND propune ca lectură sigură *ἐκ τοῦ ναοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου* ('din templu, de la tron').

16:18

Oamenii, la pl., apare în VULG., ERASMUS, BIBL.OSTROG şi BIBL.VEN.

16:19

Referitor la semnificaţia celor trei părţi în care a fost împărţită cetatea (care reprezintă Ierusalimul) există diferite interpretări: potrivit Issui Cezar de Arles, este vorba de păgîni, de eretici şi de adevăraţii creştini (CAES. ARL. APOC., 16, 19, Omilia 13); Andrei de Cezareea consideră că este vorba de creştini, evrei şi samariteni (ANDR. CAES. APOC., 16, 19); la Primasius, este vorba de păgîni, evrei şi falşi creştini (PRIMAS. APOC., 16, 19).

16:21

Talantul, ca unitate de măsură pentru greutăţi, reprezenta între 26 şi 78 kg (în funcţie de perioadă şi regiune), deci grindina de aceste proporţii ar fi o calamitate cu totul ieşită din comun. ♦ Deşi *urgia* este *foarte mare*, de remarcat că nici un om nu a fost ucis în această viziune a judecăţii lui Dumnezeu; acest lucru arată că este vorba de semne care să le dea de gîndit oamenilor, pentru ca aceştia să se convertească (cf. BIANCHI, p. 165).

Capitolul al 17-lea

17:1

Desfrînata cea mare este din nou un simbol al Romei (care, la rîndul ei, reprezintă capitala lumii anticreştine), după cum sugerează titlul de Babilon din v. 5 (alt nume simbolic pentru Roma), localizarea pe şapte munţi (v. 9) şi faptul că *are domnie peste regii pămîntului* (v. 18), autorul avînd în minte acuzaţii politice serioase la adresa puterii totalitare: desfrînarea împăraţilor pămîntului este corupţia generalizată, iar beţia cu sîngele martirilor sugerează că luxul şi securitatea imperiului se întemeiază pe nelegiuiri şi vărsare de sînge (cf. FARMER, p. 1941).

17:2

Motivul judecăţii Romei este, pentru Victorin din Poetovio, suferinţa creştinilor care au trebuit să îndure martiriul. El observă că Imperiul roman se proclama tolerant cu toate religiile, dar, cu toate acestea, Senatul a decretat legi împotriva propovăduirii credinţei creştine (VICT. POETOV. APOC., 17, 2).

17:4

BIBL.1688 este singura versiune românească ce traduce *πορφυροῦς* ('purpuriu') prin *mohorît*. Alte variante: *urşinic* (NTB 1648), *porfiră* (toate bibliile de la BIBL.1795 la BIBL.ŞAGUNA, precum şi BIBL.1914, BIBL.1944), *purpură* (toate celelalte, cu excepţia lui NITZULESCU, unde apare *purpuriu*).

17:7

Interpretarea pe care o dă îngerul — aşa cum se întîmplă de obicei în literatura apocaliptică — este la rîndul ei un oracol, care nu dă o explicaţie completă, ci doar ridică, într-o oarecare măsură, vălul misterului, pentru cunoscători. De aceea, comentatorul de azi nu poate descifra întru totul mesajul conţinut aici.

17:8

Măcar că iaste îi corespunde lui *καίπερ ἔστι(ν)* din ERASMUS (textul grec) şi BIBL.VEN. Din VULG. şi textul latin al lui ERASMUS lipsesc aceste cuvinte, iar NESTLE-ALAND propune ca lectură sigură *καὶ παρέσται* ('şi se va arăta'), o variantă apropiată grafic şi fonetic de cealaltă, ceea ce explică posibilitatea unei erori de copiere. ♦ Expresia misterioasă referitoare la fiara care *era şi nu este, chiar dacă este* trimite, pe de o parte, la pieirea ei (*merge spre pieire*) şi, pe de altă parte, reprezintă un contrariu sau un simulacru al predicaţiei lui Dumnezeu: *Cel care este şi care era şi care vine* (Apoc. 1:4).

17:9

Cei şapte munţi şi cei şapte regi indică din nou Roma, care este aşezată pe şapte coline şi a avut şapte regi înainte de instaurarea Republicii (de la Romulus la Tarquinius Superbus). ♦ Andrei de Cezareea considera că desfrînata nu trebuie identificată direct cu Roma antică, deoarece aceasta şi-a pierdut puterea de multă vreme şi nu există motive să presupunem că se va restabili situaţia din vechime; mai degrabă este vorba de societatea pămîntească

în general (ANDR. CAES. APOC., 17, 1-3).

17:10

Cercetătorii au încercat să identifice seria de şapte regi (v. şi nota precedentă) cu împăraţii romani din perioada imperiului; soluţia nu este univocă, deoarece depinde de diferite alte premise. Dacă seria ar începe chiar cu Iulius Caesar şi dacă sînt excluşi cei trei din anul de *interregnum* — Galba, Otho şi Vitellius —, al şaptelea este Vespasian, dar în acest caz Apocalipsa ar trebui datată prea devreme (considerînd că al şaptelea trebuia să fie contemporan autorului). Altă variantă începe seria cu primul care ar putea fi catalogat drept slujitor al satanei, şi anume Caligula, cel dintîi care s-a considerat zeu din timpul vieţii. Altă ipoteză începe lista cu Nero, primul care i-a prigonit pe creştini; în acest caz, incluzîndu-i în listă şi pe cei trei împăraţi din *interregnum*, al şaptelea este Domiţian (contemporan cu redactorul Apoc., deci soluţia este corectă din punct de vedere cronologic). Tot la Domiţian se ajunge şi dacă lista începe cu Tiberiu (în timpul domniei lui a avut loc evenimentul pascal; pentru autorul Apoc., învingerea diavolului a avut loc prin moartea şi învierea lui Iisus). Menţionarea unui al optulea împărat arată că cei şapte sînt un gen de locţiitori ai fiarei, iar al optulea, fiara însăşi; afirmaţia misterioasă potrivit căreia al optulea face parte din cei şapte ar putea fi legată şi de legenda lui *Nero redivivus*, Domiţian fiind considerat o reîncarnare a lui Nero (v. şi nota la **13:3**). Nu lipseşte identificarea celui de-al optulea cu Nerva, deoarece, în ebraică, numele său se scrie la fel cu cel al lui Nero (*NRW*). În orice caz, autorul putea descrie venirea antihristului ca o revenire spirituală a lui Nero, primul prigonitor al creştinilor, fără a se gîndi neapărat la apariţia acestuia în persoană. De asemenea, trebuie să ţinem seama că autorul, cel mai probabil, nu are intenţia să-şi lege mesajul de o anumită perioadă istorică, ci să ofere o viziune teologică asupra istoriei, valabilă pentru toate timpurile. Această viziune este legată de evenimentul pătimirii, morţii şi învierii lui Iisus, prin care diavolul — balaurul — a fost învins; totuşi, prin aceste evenimente, sfîrşitul nu a venit în mod definitiv şi de aceea balaurul şi fiara continuă să se zbată în istorie, dar pentru scurtă vreme, pînă la a doua venire a lui Hristos, considerată iminentă. În acest moment final va avea loc izbînda definitivă şi trimiterea fiarei la pieire (cf. SATAKE, p. 350-352; WIKENHAUSER, p. 128; BIANCHI, p. 169-170; FARMER, p. 1942).

17:11

Imaginea celor zece coarne provine din Dan. 7:24; şi aici reprezintă zece regi. Aceşti zece regi sînt de alt gen decît cei din v. precedent; nu domnesc succesiv, ci vor apărea concomitent, fiind un fel de vasali ai antihristului. Cei zece regi ar putea fi conducătorii parţilor, cu care, potrivit legendei, se întoarce Nero spre a se răzbuna pe duşmanii săi (v. nota la **13:3**) sau ar putea reprezenta conducătorii lumii întregi care se aliază cu antihristul în lupta împotriva lui Hristos (cf. WIKENHAUSER, p. 132; SATAKE, p. 352).

17:15

Adăugirea *peste fiară* apare în textul grec din ERASMUS şi BIBL.VEN. În VULG.STUTTGART apare *et bestiam*, iar în VULG.[3] şi textul latin din ERASMUS, *in bestia.*

Capitolul al 18-lea

18:4

Îndemnul adresat poporului lui Dumnezeu de a ieşi din cetatea cea mare este folosit de Ieronim ca argument pentru a părăsi viaţa comodă dintr-un mare oraş. Deşi în vremea lui, la Roma creştinismul devenea tot mai important, iar el recunoaşte meritele Bisericii Romei şi mărturia martiriului, totuşi consideră că viaţa „mondenă" de acolo este prea puţin propice idealului vieţii monastice, pe care-l căuta şi-l recomanda. De aceea, splendorii porticurilor şi rafinamentului politeţurilor le este de preferat hanul ţărănesc de la Betleem unde s-a născut Creatorul lumii (HIER. EP. 46, 10-12).

18:5

Un model pentru scena descrisă aici este Ier. 51:6,45, unde, vestindu-se pedepsirea Babelului, iudeii sînt îndemnaţi să părăsească cetatea; altă paralelă este fuga lui Lot din Sodoma (Ieş. 19:12 şi urm.).

18:7

Amăgirea de sine a cetăţii Babilonului (*nu sînt văduvă şi nu voi vedea jale*) este opusul plîngerii asupra Ierusalimului după căderea acestuia în faţa Imperiului babilonian, în anul 587 î.Hr.: *Cum a ajuns ca o văduvă cea mai de frunte dintre neamuri! [...] Noaptea plînge întruna...* (Plîng. 1:1-2).

18:9

Plîngerea regilor pămîntului este inspirată din Iez. 26:15-19, unde conducătorii cetăţilor învecinate deplîng căderea celebrului oraş comercial al Tirului.

18:11

Plîngerea negustorilor şi marinarilor este inspirată din Iez. 27.

18:12

Vişin: Adjectivul *βύσσινος* ('de in subţire') apare în Apocalipsă de patru ori (în v. 18:12; 18:16; 19:8 şi 19:14). În textul grec al lui ERASMUS, precum şi în BIBL.VEN., în versetul de faţă este folosit, în schimb, substantivul *βύσσος* ('in subţire'), iar adjectivul în celelalte trei rînduri. BIBL.1688 are o dată *vison* (cuvîntul vechi pentru 'pînză fină de in'), în v. 18:16, iar în celelalte situaţii apare *vişin*, care ar putea fi datorat interpretării lui *βύσσινος* tot ca substantiv, pentru redarea lui creîndu-se acest împrumut ce reflectă pronunţia neogreacă *vissinos*. Faptul că folosirea unui cuvînt modificat nu apare în acelaşi verset în textele greceşti şi în

traducere s-ar putea datora fie asemănării dintre v. 18:12 şi 18:16, care ar fi putut duce la o confuzie în privinţa locului unde trebuie inserat cuvîntul modificat, fie posibilităţii ca traducătorii să fi avut ca *Vorlage* un text diferit de ERASMUS şi BIBL. VEN. În acest sens, v. şi notele de mai jos, mai ales la v. 22:18-19. ♦ Printre mărfurile enumerate aici se află toate cele menţionate în alte rînduri în Apocalipsă; ele reprezintă, aproape în totalitate, obiecte de lux folosite de cei bogaţi, de rang înalt sau de oameni „de lume", astfel încît enumerarea (care include chiar şi comerţul cu sclavi: *suflete de oameni*) face aluzie la goana după plăceri pentru care cetatea trebuie să se căiască (v. 17:4; 18:3,9,16).

18:13

Enumerarea de mărfuri urmează textul din ERASMUS şi BIBL.VEN.

18:16

Vison: v. mai sus, nota la **18:12.**

18:22

Textul BIBL.1688 are *musică* pentru *μουσικῶν*, 'cîntăreţi (vocali)'. Alte versiuni româneşti redau prin *cîntători* (NTB 1648), *muzici* (BIBL.1795, BIBL.1874, BIBL.1914, BIBL.1944), *cîntăreţi* (NITZULESCU, BIBL.1921, BIBL.CORN. 1931), *muzicanţi* (BIBL.ANANIA) sau reformulează: *cei ce zic (cîntă) din gură* (BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL./ BIBL.1938, BIBL.1968 şi ulterioare) sau chiar *cîntece din instrumente* (NTCORN., BIBL.CORN. 1921-1926).

Capitolul al 19-lea

19:1

Domnului Dumnezeului (şi nu *Dumnezeului*) mai apare în ERASMUS şi BIBL.VEN. ♦ O dată cu nimicirea Babilonului începe pedeapsa asupra forţelor ostile lui Dumnezeu, a cărui răbdare a ajuns la capăt. ♦ În acest verset apare pentru prima dată în Apocalipsă exclamaţia de laudă *Aleluia*. Aceasta provine din Vechiul Testament (Psalmii, *passim*; Tov. 13:18), fiind un cuvînt compus: *Hal*^{e}*lu-Yah*, 'lăudaţi pe Yahweh'. Exclamaţia a intrat foarte de timpuriu în uzul liturgic al primelor comunităţi creştine. Forma *Aliluia* reflectă pronunţia neogreacă a transcrierii de forma *ἀλληλουϊά.*

19:2

Drepte şi adevărate, în această ordine, nu apare în nici unul dintre izvoare, unde avem *adevărate şi drepte*. Toate celelalte versiuni româneşti au *adevărate şi drepte.*

19:3

Al doilea este o traducere literală pentru *δεύτερον* care, aici, înseamnă 'iarăşi' (cf. şi VULG. *iterum*).

19:6

Domnul Dumnezeu (şi nu *Dumnezeu*) mai apare în VULG., textul latin din ERASMUS, BIBL.VEN. şi BIBL.OSTROG.

19:8

Vişin: v. mai sus, nota la **18:16.** ♦ *Curat şi luminat*, în această ordine, apare la ERASMUS, BIBL.VEN. şi BIBL.OSTROG.

19:11

Aici începe ultima serie de şapte viziuni, reprezentînd încheierea Apocalipsei, dar şi a întregii revelaţii divine, de la Avraam pînă în ziua cea din urmă. Seria nu descrie o succesiune cronologică de elemente, ci dezvăluirea unor aspecte diferite ale aceluiaşi mister (cf. BIANCHI, p. 177-178). ♦ Calul alb care apare aici este antiteza celui din 6:2, călăreţul fiind Hristos biruitor, care vine ca judecător şi mîntuitor. Scena are o paralelă în binecunoscutul obicei al intrării triumfale în Roma a împăraţilor romani, după o victorie importantă, constituind o replică la pretenţiile autodivinizante ale acestora (FARMER, p. 1943).

19:13

Cuvîntul lui Dumnezeu este numele lui Hristos: prin acesta le vorbeşte Dumnezeu oamenilor, descoperindu-se lumii; s-ar putea spune că Hristos este cuvîntul revelator al lui Dumnezeu, devenit om (cf. Ioan 1:1 şi urm.; 1Ioan 1:1).

19:14

Vişin: v. mai sus, nota la **18:16.** ♦ Veşmintele albe (de in) pe care le poartă oştirea trimit la obiceiul evreiesc care cerea ca invitaţii la nuntă să poarte o haină albă. În Mat. 22:1-14, cel intrat fără haină de nuntă este aruncat afară. Aşadar, oştirea celor răscumpăraţi este invitată la ospăţul de nuntă al lui Hristos.

19:15

Teascul vinului lui Dumnezeu şi al urgiei lui Dumnezeu este o variantă care nu apare în izvoarele cunoscute; cea mai apropiată variantă este cea din ERASMUS şi BIBL. VEN.: *τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ* ('teascul vinului mîniei şi al urgiei lui Dumnezeu'); apropierea grafică dintre *θεοῦ* şi *θυμοῦ* ar fi putut duce la confuzii sau erori de copiere. ♦ Cele trei afirmaţii despre Hristos care apar în acest verset explică scopul venirii sale. Sabia ascuţită ce iese din gura lui este cuvîntul ce judecă şi pedepseşte (cf. Sol. 18:15 şi urm.); păstorul cu toiag de fier trimite la Ps. 2:9 (v. mai sus, nota la **12:5**). Faptul că Mesia va călca teascul vinului mîniei îmbină imaginea teascului mîniei (Apoc. 14:19) cu cea a vinului mîniei (14:10): din teasc iese vinul mîniei lui Dumnezeu, pe care-l vor bea duşmanii săi.

19:17

Îndemnul îngerului stînd în soare, ce adună păsările cerului, are un model în Iez. 39:17-20, unde profetul invită păsările şi animalele de pradă la ospăţul de jertfă după învingerea lui Gog pe munţii lui Israel (v. şi mai jos, nota la **20:8**).

Capitolul al 20-lea

20:2

Cei o mie de ani menţionaţi aici şi în versetele următoare (pînă la 20:7), au absorbit uneori atenţia comentatorilor, făcîndu-i să neglijeze conţinutul celor două viziuni prezentate, referitoare la victoria asupra balaurului, a diavolului. Înţelegerea literală a celor o mie de ani contravine spiritului Apocalipsei, care prezintă şi în alte rînduri numere simbolice. În cazul de faţă, trebuie să ţinem seama de aluziile la Iez. 37:39, la Dan. 7 şi de speculaţiile teologice iudaice privind structurarea istoriei în şapte zile de cîte o mie de ani fiecare (2 Enoh 32, 2Petr. 3:8 sau chiar Ps. 90:4: *o mie de ani înaintea ochilor tăi [Doamne] sînt ca ziua de ieri care a trecut*). Autorul nu doreşte să stabilească o cronologie, ci foloseşte un simbol teologic (o mie, ca şi orice multiplu de zece, sugerează mulţimea, în cazul de faţă, durata nesfîrşită) referitor la prezentul inaugurat de Hristos încă de pe acum, care, prin biruinţa sa, a restaurat paradisul pierdut (cf. Fac. 3), după cum arată şi aluziile la *şarpele din vechime* (Fac. 3:1) şi la *pomul vieţii* (Apoc. 22:2 cu trimitere la Fac. 2:9; cf. FARMER, p. 1944). ♦ Pe interpretarea literală a acestui pasaj se bazează milenarismul sau chiliasmul (< lat. *mille*, gr. *χίλιοι*, 'o mie'), teoria potrivit căreia învierea universală a tuturor morţilor va fi precedată de o domnie de o mie de ani pe pămînt a lui Hristos şi a drepţilor. Această interpretare a fost susţinută în vechime de unii părinţi ai Bisericii (Papias, Iustin, Irineu, Tertulian ş.a.), dar respinsă categoric de alţii (Origen, Ieronim, Augustin); în perioada modernă, ea este susţinută de unele comunităţi neoprotestante, uneori corelată cu teoria „hipnopsihismului" şi a „thnetopsihismului" (potrivit căreia, după moarte, sufletul omului doarme, respectiv moare pînă la înviere; cf. L. Ott, *Grundriss der katholischen Dogmatik*, Herder, Freiburg, ed. a II-a 1954, p. 544). Bisericile tradiţionale consideră actualmente că venirea slavei împărăţiei lui Dumnezeu va avea loc prin biruinţa lui Hristos asupra răului, dar nu se va manifesta printr-un triumf istoric al Bisericii pe pămînt şi, de asemenea, că impostura antihristică se manifestă în lume ori de cîte ori apare pretenţia de a împlini în istorie speranţa mesianică; aceasta din urmă nu poate fi realizată decît dincolo de istorie, prin judecata eshatologică (cf. DH, nr. 3839; CBC, nr. 676; cf. şi *Învăţătura de credinţă ortodoxă*, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2003, p. 174; p. 193). ♦ O interpretare patristică echilibrată ne oferă Augustin, care explică: „Îmi pare că aceşti o mie de ani pot fi înţeleşi în două feluri: fie că acest lucru are loc în cei din urmă o mie de ani, adică în cel de-al şaselea mileniu — ca ziua a şasea — ale cărui răstimpuri se desfăşoară acum, urmînd apoi sabatul ce nu are seară, adică odihna sfinţilor ce nu are sfîrşit; în acest sens, ultima parte a acestui mileniu, ca o zi ce mai rămînea pînă la sfîrşitul veacului, [Ioan] a numit-o 'o mie de ani' în felul de a vorbi prin care partea este semnificată prin întreg. [Potrivit celuilalt înţeles], a socotit cei o mie de ani ca toţi anii acestui veac, pentru ca printr-un număr desăvîrşit să se denumească însăşi plinătatea timpului [...]. Dacă deja o sută desemnează uneori totalitatea — aşa cum este cea pe care a făgăduit-o Domnul celor care părăsesc toate, urmîndu-l pe El, zicînd: *însutit va primi în veacul acesta* [Mat. 19, 29; Marc. 10, 30] — [...] cu atît mai mult, o mie desemnează întregul […]". (AUG. CIVIT. DEI, XX, 7, 2).

20:8

Întreaga scenă în care apar neamurile înşelate de diavol este inspirată din Iez. 38 şi urm. Aici apare o profeţie despre regele Gog din ţara lui Magog, menţionat drept conducător al unei hoarde de barbari într-un ţinut de pe ţărmul Mării Negre. Gog va izbîndi împotriva lui Israel, dar va fi nimicit în cele din urmă prin intervenţia lui Dumnezeu. Fundalul era constituit de năvălirea sciţilor în Asia Mică, aceştia ajungînd, în anul 630 î.Hr., pînă la hotarele Iudeii. În Apocalipsă, bazele istorice ale profeţiei se estompează, iar de la *Gog din ţara lui Magog* se ajunge, simplu, la *Gog şi Magog* (cf. WIKENHAUSER, p. 151).

20:12

Înaintea lui Dumnezeu (şi nu *înaintea tronului*) mai apare în textul grecesc al lui ERASMUS, BIBL.VEN. şi BIBL.OSTROG.

20:14

În BIBL.1688 nu apare încă o dată *iezerul de foc,* şi după *aceasta este moartea cea de a doua*, la fel ca în VULG.[3], ERASMUS, BIBL.VEN. şi BIBL.OSTROG.

Capitolul al 21-lea

21:1

În Is. 65:17 se făgăduia rămăşiţei rămase credincioase din poporul lui Israel ceruri noi şi pămînt nou; era vorba aici nu de o lume nouă, ci de o transformare a lumii de acum, o dată cu venirea mîntuirii. Creştinismul primar a văzut în acest pasaj, după cum o dovedeşte şi 2Petr. 3:10-13, o nouă creaţie a lumii, după apusul celei actuale.

21:2

BIBL.1688 începe acest verset cu *Şi eu, Ioan*…, la fel ca şi ERASMUS, BIBL.VEN. şi BIBL.OSTROG.

21:3

Din cer (şi nu *de pe tron*), urmează textul din textul grecesc al lui ERASMUS, BIBL.VEN. şi BIBL.OSTROG.

21:4

Şi va şterge Dumnezeu (în loc de *şi va şterge*) apare în VULG.[3], ERASMUS, BIBL.VEN. şi BIBL.OSTROG.

21:5

Acesta este singurul loc din Apocalipsă unde ia cuvîntul însuşi Dumnezeu Tatăl, fiind semnificativ faptul că acest lucru se întîmplă la sfîrşitul cărţii şi al dramei eshatologice.

21:9

BIBL.1688 adaugă *către mine* după *şi veni*, la fel ca ERASMUS, BIBL.VEN. şi BIBL.OSTROG. ♦ Aşa cum femeia înveşmîntată în soare din cap. 12 era contrapartida desfrînatei din cap. 17, tot astfel, Ierusalimul cel nou este opusul Babilonului (cap. 17).

21:10

Modelul descrierii noului Ierusalim este imaginea împărăţiei eshatologice a lui Dumnezeu descrise în Iez. 40-48. Şi templul din Iezechiel este pătrat, cu douăsprezece turnuri ce poartă numele seminţiilor lui Israel. Textele profetice sînt însă reinterpretate de autor într-un fel în care cetatea pămîntească se estompează, vizîndu-se numai modelul ei ceresc, pentru care capitala poporului lui Dumnezeu din Vechiul Testament rămîne doar o prefigurare. Acest nou Ierusalim este în acelaşi timp actual şi eshatologic, fiind patria cerească a tuturor celor răscumpăraţi (cf. M. Join-Lambert – P. Grelot, „Ierusalim", în VTHB, p. 263-267, aici p. 267).

21:14

Faptul că numele apostolilor sînt scrise pe temeliile cetăţii este legat de faptul că Biserica, noul popor al lui Dumnezeu (reprezentat de noul Ierusalim) este întemeiată pe propovăduirea apostolilor (cf. şi Efes. 2:20).

21:15

Trestie de aur (fără precizarea *pentru măsurat: μέτρον κάλαμον χρυσοῦν/ mensuram harundinem auream*) apare în textul grecesc al lui ERASMUS, BIBL.VEN. şi BIBL.OSTROG.

21:16

Pentru vechii greci, pătratul era un simbol al desăvîrşirii; potrivit lui Herodot şi lui Diodorus Siculus, vechile cetăţi Babilon şi Ninive erau pătrate. Distanţa de 12 000 de stadii înseamnă cca. 2 300 km, fiind un număr simbolic: 12 × 1 000 (cele douăsprezece seminţii ale lui Israel sau cei doispreze apostoli, înmulţit cu o mie, simbolul mulţimii). Precizarea că forma cetăţii este cubică arată că este vorba de o reprezentare simbolică; şi cubul este un simbol al plinătăţii, ca şi pătratul. În templul lui Solomon, sfînta sfintelor, în care se afla chivotul cu legea Domnului, avea formă de cub cu latura de 20 de coţi (cf. 3Reg. 6:19), aşadar noul Ierusalim corespunde întru totul sanctuarului din templul lui Solomon. Dimensiunea zidului cetăţii, de doar 144 de coţi (cca. 75 m), este foarte redusă în comparaţie cu dimensiunile întregului oraş; considerînd că dimensiunea se referă la înălţime, înseamnă că împrejmuirea nu are rol de apărare, ci doar de delimitare (cf. WIKENHAUSER, p. 159); potrivit altor păreri, dimensiunea s-ar referi la grosimea zidului, ceea ce ar fi mai potrivit, ţinînd seama de dimensiunile generale (SATAKE, p. 410). ♦ Precizarea *măsura omului, care este şi a îngerului* ar putea avea rolul de a asigura că dimensiunile date nu sînt la altă scară, ca şi cum cetatea nu ar fi destinată omului, iar acest lucru este confirmat de înger (SATAKE, p. 410). Dimpotrivă, Oecumenius explică această precizare neobişnuită observînd că uneori în scriptură se foloseşte cuvîntul *om* cu referire la îngeri, lucru justificat de faptul că, prin contemplarea lui Dumnezeu, omul devine înger. De aceea, zidul cetăţii este măsurat în coţi îngereşti, numărul 144 trimiţînd la un număr mistic, determinat de înţelepciunea şi măsura îngerilor (OECUM. APOC., 21, 15-22)

21:18

Cea denlăuntru făptură redă *ἐνδώμησις*, un *hapax legomenon* în Biblie şi foarte rar întîlnit în alte scrieri. Este un derivat alcătuit din verbul *ἐνδομεῖν* ('a înzidi' sau 'a cuprinde cu ziduri'). Exegeţii au propus traducerea lui prin 'temelie' (probabil nepotrivită, ţinînd seama de v. 19), 'material', 'structură' sau chiar, într-o traducere foarte liberă, 'zid împrejmuitor'. Pornind de la sensul principal, propriu, al lui *ἐνδομεῖν*, rezultă că termenul se referă la obiecte zidite într-un perete, aşadar că zidurile sînt placate cu pietre de iaspis (cf. SATAKE, p. 410). Alte versiuni româneşti îl redau ca *zidire* (NTB 1648, BIBL.1795,), *zidită* (BIBL.CORN. 1931), *zidărie* (BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL./ BIBL.1938, BIBL.1968 şi ulterioare), *ziditura pe dinăuntru* (NITZULESCU, BIBL.1921), *temelii* (BIBL.1914), *plasmă* (BIBL.ANANIA) sau reformulează *zidul era zidit...* (BIBL.1874, NT CORN., BIBL.CORN. 1921-1926, BIBL.1944). ♦ Descrierea materialelor din care este construită cetatea trimite la Is. 54:11-12 (*Iată, Eu voi aşeza pe antimoniu pietrele tale şi temeliile tale pe safir. Îţi voi face crenelurile din rubin şi porţile din pietre scumpe, şi toată împrejmuirea, din nestemate.*) şi la Tov. 13:15-17 (*Ierusalimul se va zidi din nou, cu safir, cu smarald şi cu pietre scumpe! Iar zidurile tale, turnurile şi întăriturile se vor face cu aur curat! Pieţele Ierusalimului vor fi pardosite cu beril, rubin şi piatră de Ofir*). Cele douăsprezece pietre preţioase corespund, în linii mari, celor care împodobeau pieptarul marelui preot (Ieş. 28:17-21; 39:10-14).

21:19

Părinţii Bisericii au încercat să caute o semnificaţie pentru fiecare din nestematele menţionate aici: iaspisul, de culoare verde, îl poate simboliza pe apostolul Petru (ca păstor, călăuzeşte Biserica la păşuni verzi), puterea credinţei (fiindcă se spunea că alungă răul şi frica); safirul, de culoare albastră ca cerul, îl poate simboliza pe apostolul Pavel (care a fost răpit pînă în cerul al treilea) sau locuirea lui Dumnezeu (cf. Ieş. 24:10); agatele, de culoarea antracitului, îl poate simboliza pe apostolul Andrei (care era ca un cărbune aprins de focul Duhului Sfînt) sau smerenia ascunsă a sfinţilor; smaraldul, de culoare verde, poate simboliza propovăduirea evanghelistului Ioan (prin untdelemnul dumnezeiesc face să strălucească harul, asemenea acestei pietre care străluceşte dacă este unsă cu ulei) sau răbdarea sufletelor încercate, maturizate în credinţă (asemenea acestei pietre, care este verificată în condiţii extreme); sardonixul îl poate reprezenta pe apostolul Iacob, cel dintîi care a suferit martiriul pentru

Hristos (datorită culorii acestei pietre ca cea a unei unghii, ce nu doare dacă este tăiată) sau cercetarea cugetului sfinţilor în smerenie (datorită unei varietăţi a pietrei cu mai multe culori); cornalina, de culoare roşie strălucitoare şi cu puteri terapeutice, îl poate reprezenta pe apostolul Filip (care vindecă rănile spirituale) sau gloria martirilor; hrisolitul, de culoare aurie, îl poate simboliza pe Bartolomeu (glorios prin virtuţile sale de preţ şi propovăduirea dumnezeiască) sau pe cei ce strălucesc prin cunoaşterea înţelepciunii cereşti; berilul, de culoarea mării, îl poate reprezenta pe apostolul Toma (care a călătorit pe mare pînă în India) sau înţelepciunea celor ce reflectă harul dumnezeiesc (deoarece această piatră reflectă lumina); topazul, de culoare roşu închis, şi folosit pentru vindecarea bolilor de ochi, îl poate reprezenta pe Matei (prin Evanghelia lui a deschis ochii orbilor) sau focul iubirii lăuntrice şi strălucirea luminii cereşti (fiindcă străluceşte mai puternic la soare); hrisoprasul, de culoare aurie, îl poate reprezenta pe Tadeu (pentru că i-a vestit lui Abgar, regele Edessei, domnia lui Hristos) sau pe sfinţii şi martirii ce dezvăluie strălucirea iubirii desăvîrşite; iacintul, albastru ca cerul, îl poate simboliza pe Simon (rîvnic şi avînd înţelepciune cerească) sau îndemnul de a ne păzi inimile scrutînd adîncurile cereşti; ametistul, de culoarea focului, îl poate indica pe Matia (socotit vrednic să ia locul lui Iuda după revărsarea Duhului în chip de limbi de foc) sau poate trimite la vinul suferinţei şi la vinul ce bucură inima (ANDR. CAES. APOC., 21, 19-20; BEDA APOC., 21, 19-20). Chiar dacă este dificil de găsit o corespondenţă exactă între proprietăţile acestor pietre şi însuşirile apostolilor sau ale virtuţilor creştine, în ansamblul lor ele arată faptul că Ierusalimul ceresc este un edificiu spiritual, strălucirea neasemuită fiind o reflectare a purităţii esenţei spirituale.

21:24

Precizarea *ce se mîntuiesc* după *neamurile* apare în ERASMUS, BIBL.VEN. şi BIBL.OSTROG. ♦ Forma *mărirea şi cinstea* (şi nu *mărirea*) apare în VULG.[3] şi BIBL.OSTROG.

Capitolul al 22-lea

22:1

Rîu curat (şi nu *rîu*) mai apare în textul grecesc al lui ERASMUS, BIBL.VEN. şi BIBL.OSTROG. ♦ Imaginea rîului cu apa vieţii, care arată că noul Ierusalim este locul vieţii divine, are un model în Iez. 47:1-12 (cf. şi Ioil 4:18; Zah. 14:8). ♦ Părinţii Bisericii au văzut aici o imagine a apei botezului, care curge de la Dumnezeu Tatăl şi de la Hristos în Biserică; de asemenea, viaţa veşnică în noul Ierusalim este un rod al botezului (PRIMAS. APOC., 22, 1; CAES. ARL. APOC., 22, 1, Omilia 19; APRINGIUS APOC., 22, 1; ANDR. CAES. APOC., 22, 1-2).

22:2

Precizarea *în mijlocul uliţei* ar putea fi un indiciu al faptului că este vorba mai mult de o simplă localizare, trimiţîndu-se la Fac. 2:9 (*în mijlocul raiului*); fiindcă aici nu este vorba de o grădină, ci de o cetate, indicarea locului se schimbă în mod corespunzător. ♦ *Pomul vieţii* sau *lemnul vieţii* a fost pus în relaţie cu lemnul crucii lui Hristos: singurul pom care dă rod în toate anotimpurile este crucea lui Hristos, udată de apele Bisericii, şi din care se hrănesc credincioşii, aducînd la rîndul lor roade în toate anotimpurile (cf. CAES. ARL. APOC., 22, 2, Omilia 19).

22:3

Proclеţia redă *κατάθεμα* ('lucru blestemat', 'blestem'), *hapax legomenon* în Noul Testament. Aici este folosit după modelul din Zah. 14:11, în sens analogic, desemnînd o forţă exterioară ce împiedică trăirea corectă a vieţii, slujirea lui Dumnezeu. Dat fiind că întregul pasaj este legat de tradiţia referitoare la paradis, precizarea că nu va mai fi blestem ar putea fi legată de interdicţia de a mînca din pomul cunoaşterii, de ispitirea din partea şarpelui şi izgonirea din rai (cf. SATAKE, p. 417). Alte versiuni româneşti traduc *κατάθεμα* prin *anatema* (NTB 1648), *(nimic) vrednic de blestem* (BIBL.CORN. 1921-1931, BIBL.1921), *(nimic) blestemat* (BIBL.1944) sau prin *blestem* (toate celelalte).

22:5

Luminător (în loc de *lumina lămpii*) urmează textul grecesc al lui ERASMUS şi BIBL.VEN.

22:6

Sfinţilor prorocilor în loc de *duhurilor profeţilor* apare în textul grecesc al lui ERASMUS, BIBL.VEN şi BIBL.OSTROG.

22:10

Cuvintele cărţii, ca în BIBL.1688, în loc de *cuvintele profeţiei cărţii*, nu mai apare în alte izvoare cunoscute.

22:13

Hristos spune despre sine acelaşi lucru ca şi Dumnezeu Tatăl (cf. 21:5), arătîndu-şi astfel natura divină.

22:15

Adăugirea *Iară* înainte de *afară* apare în ERASMUS, BIBL.VEN şi BIBL.OSTROG.

22:16

Pe îngerul în loc de *pe îngerul meu* apare doar în BIBL.1688 şi în nici unul dintre izvoarele cunoscute.

22:18

Pentru că împreună mărturisesc în loc de *Eu dau mărturie* apare în ERASMUS, BIBL.VEN şi BIBL.OSTROG. ♦ Avertismentul împotriva falsificatorilor conţinutului cărţii are un model în Deut. 4:2; 13:1 şi Prov. 30:6: această scriere, ce conţine o revelaţie divină, trebuie considerată sfîntă şi păstrată intactă.

22:19

Cartea vieţii în loc de *pomul vieţii* apare în VULG.[3], ERASMUS,

BIBL.VEN şi BIBL.OSTROG. ♦ *Şi din cele ce sînt scrise* în loc de *despre care se scrie* apare în VULG.[3], ERASMUS, BIBL.VEN şi BIBL.OSTROG.

22:20

Amin. Aşa (în loc de *Amin*) apare în ERASMUS, BIBL.VEN şi BIBL.OSTROG. ♦ *Vino, Doamne Isuse* este traducerea formulei aramaice *Marana' tha'*, răspîndite în comunitatea creştină primară de la Ierusalim (cf. şi 1Cor. 16:22). ♦ Cuvintele lui Iisus *Da, voi veni curînd* au fost înţelese şi în sensul că Ioan îşi vesteşte propria moarte apropiată, asemenea apostolului Pavel, care scria: *Iar eu de-acum sînt adus ca jertfă; timpul plecării mele se apropie* (2Tim. 4:6; cf. OECUM. APOC., 22, 20).

22:21

Darul Domnului nostru Iisus Hristos cu toţi cu voi. Amin (în loc de varianta mai scurtă *Harul Domnului Iisus cu toţi*) apare în VULG.[3], ERASMUS, BIBL.VEN şi BIBL.OSTROG. ♦ Formula de binecuvîntare finală provine probabil dintr-un text liturgic (este folosită şi astăzi în liturghie), ca şi formulele de încheiere din scrisorile pauline.

INDICE DE CUVINTE ŞI FORME

A

a[1] : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „zu, nach" : „à" : (25x)
a *prep.* [1] 2, 25; 2, 34; 3, 18; 6, 5; 7, 55; 7, 56; 13, 10; [2] 1, 26; 4, 17; 4, 18; 16, 2; 16, 23; [3] 11, 3; 15, 6; [4] 1, 3; 6, 7; 6, 7; 7, 15; 13, 1; 13, 1; [6] 4, 19; [8] 2, 10; [10] 3, 2; [11] 6, 12; [15] 1, 3; 1, 13; 5, 14; 6, 16; 8, 1; 12, 2; [19] 2, 2; [23] 16, 14; 18, 2; 18, 22; [24] 1, 1; 1, 3;

a[2] → **al**

abáte : (c. 1560-1562 CORESI, PRAV.) : v. III : „1. ablenken, 2. hingehen, 3. abweichen, 4. einkehren" : „1. dévier, 2. aller faire qch., 3. dériver, 4. s'arrêter qque part en passant" : (4x)
abată-să *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [17] 3, 11;
abătîndu-ne *verb gerunziu* [1] 27, 8;
s-au abătut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 3, 12;
vă abateţi *verb imp. 2 pl.* [2] 16, 17;

abiá : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : adv. : „kaum, erst" : „à peine" : (6x)
abiia *adv.* [1] 14, 17; 27, 7; 27, 8; 27, 16; [2] 5, 7; [17] 4, 18;

ábur : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Hauch" : „souffle légère, respiration" : (2x)
abur *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 19; [16] 4, 14;

acásă : (c. 1560-1562 CORESI, PRAV.) : adv. : „heim" : „chez soi" : (2x)
acasă *adv. de loc* [1] 21, 6; [3] 14, 35;

acél : (1521 NEACŞU) : adj./pron. dem. : „jener" : „ce, celui-lá" : (301x)
a acelora *pron. dem. masc. pl. gen./dat.* [4] 8, 14; [12] 3, 9;
acea *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 12, 1; [15] 4, 11;
acêa *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [15] 13, 12;
aceea *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [3] 11, 10; [4] 10, 11;
acêea *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 2, 41; 14, 20; 15, 2; 19, 16; [4] 7, 8; [6] 2, 12; [10] 1, 10; 2, 2; [12] 1, 12; [15] 3, 10;
acêea *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 2, 26; 6, 3; 8, 1; 8, 8; 8, 25; 10, 29; 12, 6; 12, 9; 13, 35; 13, 40; 14, 16; 15, 19; 15, 39; 16, 11; 17, 17; 17, 20; 19, 23; 20, 26; 20, 28; 20, 31; 24, 26; 25, 26; 26, 3; 26, 19; 27, 25; 27, 34; [2] 1, 24; 1, 26; 2, 1; 3, 29; 4, 16; 4, 21; 5, 1; 5, 12; 9, 19; 9, 20; 10, 18; 11, 19; 12, 1; 13, 5; 13, 6; 15, 7; 15, 9; 15, 17; 15, 22; 16, 19; [3] 4, 16; 4, 17; 5, 1; 5, 7; 7, 20; 8, 13; 10, 14; 11, 30; 12, 3; 14, 13; [4] 2, 8; 3, 12; 4, 1; 4, 13; 4, 13; 4, 16; 5, 9; 5, 11; 6, 17; 7, 13; 9, 5; 12, 10; 13, 10; [5] 1, 21; 2, 1; 6, 10; [6] 1, 15; 2, 11; 3, 1; 3, 13; 3, 14; 4, 1; 4, 8; 4, 17; 4, 25; 5, 14; 5, 15; 5, 17; 6, 13; 6, 14; [7] 2, 9; 2, 28; 3, 8; [8] 1, 9; 3, 5; [9] 2, 18; 2, 13; 3, 1; 3, 5; 3, 7; 4, 17; 4, 8; 5, 6; 5, 11; [10] 2, 11; 2, 15; [11] 1, 16; 2, 13; 5, 14; [12] 2, 10; 4, 1; [13] 1, 5; 1, 15; [14] 1, 8; 1, 15; [15] 1, 9; 2, 1; 2, 17; 3, 1; 3, 7; 3, 10; 4, 14; 6, 1; 7, 25; 8, 3; 8, 7; 9, 1; 9, 15; 9, 18; 10, 5; 10, 19; 11, 12; 11, 16; 11, 19; 12, 1; 12, 12; 12, 28; [16] 1, 21; 2, 24; 4, 6; 4, 7; 4, 15; [17] 1, 13; 5, 6; [18] 1, 10; 1, 12; 3, 14; [19] 2, 18; 2, 27; 3, 1; 4, 5; [21] 1, 10; [23] 7, 15; 12, 12; 18, 8;
acei *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [6] 2, 15; [18] 1, 21;
aceia *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 16, 35;
aceia *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 10, 9; 10, 10; 15, 11; 18, 19; 21, 6; [2] 11, 23; 16, 18; [3] 6, 4; 9, 25; 10, 6; 15, 11; [4] 11, 13; [11] 6, 5; [15] 2, 15; 4, 2; 7, 20; 12, 25;
aceiia *adj. pron. dem. fem. sg. gen./dat.* [1] 22, 11; [23] 16, 14;
acel *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [1] 16, 18; 19, 15; 21, 32; [15] 12, 11;
acela *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 3, 13; 4, 10; 5, 37; 7, 38; [2] 14, 15; [4] 2, 7; 10, 11; 10, 17; [5] 5, 8; 5, 10; 6, 1; [12] 2, 12; 2, 13; [13] 3, 11; [19] 2, 6; 3, 3; 3, 5; 3, 7; 3, 16; 4, 17; 5, 16; [23] 3, 5; 11, 5; 14, 10; [24] 1, 9;
acela *adj. pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 1, 19; 3, 23; 10, 33; 19, 35; 22, 13; 23, 30; [3] 5, 5; [9] 3, 11; [16] 1, 7; [18] 2, 8; [24] 1, 10; 1, 11;
acela *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [1] 16, 33; [3] 15, 48; [23] 11, 13; 16, 18;
acêle *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [4] 12, 18;
acêlea *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [5] 5, 17; [15] 1, 11; [22] 1, 10;
acêlea *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [1] 2, 18; 7, 41; 9, 37; 20, 2; [15] 8, 10; 10, 16; [23] 9, 6;
acêlea *adj. pron. dem. neutru pl. nom./ac.* [1] 16, 3;
acelora *pron. dem. masc. pl. dat./gen.* [2] 6, 21; [10] 3, 12; [15] 4, 2;
acelora *pron. dem. masc. pl. gen./dat.* [3] 10, 11; [4] 8, 13;
acelui *adj. pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [24] 1, 12;
aceluia *adj. pron. dem. neutru sg. gen./dat.* [1] 28, 7;
aceluia *adj. pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [13] 3, 7;
aceluia *pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [2] 14, 14; [4] 8, 9; [6] 3, 21; [17] 3, 21; [18] 1, 16;

acélaşi : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. pron. : „derselbe, der gleiche" : „le même" : (30x)
a aceluiaşi *adj. pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [4] 8, 19;
aceeaşi *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [3] 10, 3;
aceeaşi *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [15] 2, 14;
acêeaşi *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [18] 1, 5;

acêeaşi *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [2] 9, 21; [3] 10, 4; [4] 8, 16; [7] 1, 29; 2, 2; [15] 4, 11; [16] 3, 10; 3, 11; [17] 4, 4; 5, 9;
aceiaşi *adj. pron. dem. fem. sg. gen./dat.* [15] 11, 9;
acelaşi *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [2] 12, 4; [3] 1, 10; 1, 10; 12, 4; 15, 48; [4] 3, 18; 4, 13; [17] 4, 1; [18] 3, 7;
acelaşi *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [15] 1, 12;
acelaşi *adj. pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [3] 12, 5; 12, 6;
acêleaşi *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [2] 2, 1; [15] 10, 11;
aceloraşi *adj. pron. dem. fem. pl. gen./dat.* [4] 1, 6;

acést : (1521 NEACŞU) : adj./pron. dem. : „dieser" : „ce-ci, celui-ci" : (765x)
a acestora *pron. dem. fem. pl. dat./gen.* [18] 1, 15;
aceasta *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 1, 16; 2, 12; 2, 29; 3, 16; 4, 11; 4, 27; 6, 3; 8, 19; 8, 22; 8, 26; 8, 32; 8, 34; 8, 35; 9, 21; 9, 36; 10, 16; 11, 10; 13, 20; 15, 2; 15, 15; 16, 17; 16, 24; 18, 10; 19, 40; 21, 25; 22, 3; 22, 4; 22, 28; 23, 1; 23, 7; 23, 22; 24, 3; 24, 14; 24, 16; 26, 16; 26, 22; 26, 26; 27, 21; 27, 23; 28, 20; [2] 4, 9; 8, 21; 9, 9; 11, 5; 11, 25; 15, 28; [3] 4, 4; 5, 3; 7, 26; 7, 31; 8, 9; 9, 12; 10, 28; 11, 26; 11, 27; 15, 19; 15, 53; [4] 1, 12; 2, 6; 3, 10; 4, 1; 4, 7; 8, 20; 9, 3; 9, 4; 9, 5; 11, 10; 11, 17; 12, 13; 13, 10; [5] 6, 16; [6] 5, 32; 6, 1; [7] 1, 7; 1, 9; 2, 5; 3, 15; 3, 15; 4, 8; 4, 9; [8] 2, 4; [10] 3, 10; [12] 2, 19; 3, 1; [13] 1, 13; [14] 1, 18; [15] 9, 19; 12, 3; 13, 17; [16] 1, 27; 3, 15; 4, 2; 4, 15; 4, 16; [17] 4, 16; [18] 3, 1; [19] 3, 3; 4, 17; [23] 2, 24; 22, 18; 22, 19;
aceasta *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 1, 32; 2, 14; 2, 16; 2, 33; 3, 6; 3, 12; 4, 7; 5, 24; 7, 60; 13, 38; 13, 39; 15, 16; 16, 18; 17, 32; 18, 1; 19, 10; 19, 14; 19, 17; 20, 29; 27, 34; [2] 1, 12; 2, 3; 6, 6; 7, 10; 7, 15; 7, 16; 7, 17; 11, 7; 11, 27; 12, 20; 13, 6; 13, 6; 13, 11; 14, 9; 14, 13; 15, 28; [3] 1, 12; 6, 6; 6, 13; 7, 6; 7, 24; 7, 26; 7, 29; 7, 35; 7, 37; 9, 17; 9, 23; 11, 17; 11, 22; 11, 24; 11, 25; 12, 15; 12, 16; 15, 50; [4] 1, 10; 1, 17; 2, 1; 2, 9; 3, 4; 3, 12; 5, 2; 5, 5; 5, 14; 7, 11; 8, 10; 8, 10; 8, 20; 9, 6; 10, 7; 10, 11; 12, 8; 13, 1; 13, 9; [5] 3, 2; 3, 17; 6, 8; [6] 4, 17; 5, 5; 5, 31; 6, 8; [7] 1, 18; 1, 19; 1, 22; 1, 25; 1, 28; [8] 2, 14; 3, 20; 4, 8; [9] 3, 3; 4, 3; 4, 10; 4, 15; 5, 18; [11] 1, 9; 2, 3; 4, 11; 5, 4; [12] 1, 15; [15] 2, 3; 4, 5; 4, 8; 5, 3; 6, 3; 7, 27; 9, 27; 11, 2; 12, 15; 13, 2; 13, 17; 13, 19; [17] 2, 7; 2, 21; 3, 9; 4, 6; [18] 1, 20; 2, 19; 3, 3; 3, 8; [19] 1, 5; 2, 2; 2, 3; 2, 5; 2, 25; 2, 26; 3, 8; 3, 10; 3, 11; 3, 16; 3, 19; 3, 23; 3, 24; 4, 2; 4, 3; 4, 6; 4, 9; 4, 10; 4, 13; 4, 17; 5, 2; 5, 3; 5, 4; 5, 9; 5, 11; 5, 14; [20] 1, 6; 1, 6; [22] 1, 5; [23] 1, 19; 2, 6; 4, 1; 7, 1; 7, 9; 9, 12; 15, 5; 19, 1; 20, 5; 20, 14; 22, 18;
aceastaş *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [4] 6, 13;
aceastaş *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [3] 12, 25; [4] 2, 3; 13, 11; [5] 2, 10;
aceastaşi *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [19] 2, 27;
aceastaşi *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [2] 9, 17; [6] 6, 18; 6, 22; [7] 2, 18; 3, 16; 3, 16; [24] 1, 12;
această *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 16, 12; 17, 19; 19, 26; [3] 3, 12; [4] 1, 15; [11] 1, 18; [15] 8, 10; [19] 4, 21; 5, 11; [20] 1, 10; [22] 1, 4; [24] 1, 1; 1, 5;
acest *adj. pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 2, 36; 5, 31; 19, 25; 7, 35; 17, 18; [5] 4, 25;
acest *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [1] 22, 22; 23, 18; [2] 13, 9; [4] 1, 20; 1, 20; [15] 12, 27; [18] 1, 13; [24] 1, 4;
acesta *adj. pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 1, 6; 1, 11; 6, 13; 6, 14; 7, 40; 24, 5; 25, 5; 28, 4; [2] 8, 16; [3] 15, 53; 15, 54; [6] 3, 8; [9] 4, 16; [16] 1, 23; [24] 1, 5;
acesta *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [1] 2, 6; 2, 40; 4, 17; 4, 22; 5, 4; 5, 28; 5, 38; 5, 38; 6, 14; 7, 4; 7, 7; 7, 29; 15, 6; 23, 25; [2] 5, 2; 8, 26; 9, 9; 12, 2; [3] 11, 25; 11, 26; [4] 8, 6; 8, 7; 8, 19; [11] 6, 17; [18] 1, 18;
acesta *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 1, 18; 2, 23; 3, 10; 3, 16; 4, 9; 4, 10; 5, 37; 7, 19; 7, 35; 7, 36; 7, 37; 7, 60; 8, 10; 8, 21; 8, 29; 9, 13; 9, 15; 9, 20; 9, 21; 9, 21; 9, 22; 10, 6; 10, 6; 10, 32; 10, 36; 10, 40; 10, 42; 13, 7; 13, 27; 14, 8; 16, 3; 17, 3; 17, 23; 17, 24; 17, 25; 18, 13; 18, 25; 18, 26; 19, 26; 21, 9; 21, 11; 21, 28; 21, 28; 22, 22; 22, 26; 23, 9; 23, 13; 23, 17; 23, 27; 23, 30; 24, 21; 25, 24; 26, 31; 26, 32; 28, 22; 28, 26; [2] 7, 15; 8, 9; [3] 2, 2; 3, 17; 3, 18; 5, 2; 5, 11; 8, 3; 9, 3; 11, 16; 11, 24; 15, 54; [4] 12, 2; 12, 3; 12, 5; [6] 1, 21; 2, 8; 4, 10; 4, 11; 5, 23; [7] 2, 23; [9] 5, 23; [10] 3, 14; [14] 1, 9; [15] 3, 3; 7, 1; 7, 4; 7, 21; 7, 24; 7, 26; 8, 1; 8, 3; 9, 20; 9, 24; 12, 10; [16] 1, 25; 1, 25; 3, 2; [17] 1, 25; 2, 19; 2, 20; 5, 12; [18] 1, 4; 1, 17; 1, 17; [19] 2, 4; 2, 5; 2, 22; 5, 6; 5, 20; [20] 1, 7; 1, 9; [23] 14, 17; 17, 10; [24] 1, 8;
acesta *pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [2] 7, 19; 7, 20; 10, 30;
acêsta *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 13, 33; [15] 10, 16;
acestaş *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [7] 1, 6;
acestaşi *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [3] 12, 8; 12, 9; 12, 9; 12, 11; [4] 3, 14; [15] 10, 1; [21] 1, 12;
acestaşi *adj. pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [2] 10, 12; [15] 13, 8;
acêstaşi *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [15] 6, 11;
acêsteaşi *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [15] 10, 1;
acêsteaşi *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [9] 2, 14;
acêsteaşi *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [1] 15, 27; [7] 3, 1;
aceste *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [1] 28, 20;
acêste *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [1] 5, 36; 11, 27; [4] 7, 1;
acêste *adj. pron. dem. neutru pl. nom./ac.* [23] 19, 9; 22, 6;
acestea *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [19] 1, 4;
acêstea *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [1] 1, 5; 1, 15; 3, 24; 6, 1; 20, 34; [2] 15, 23; [23] 9, 20;
acêstea *adj. pron. dem. neutru pl. nom./ac.* [1] 2, 22; 5, 5; 5, 24; 16, 36; 16, 38; [9] 3, 3; 4, 18;
acêstea *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [1] 1, 9; 5, 5; 5, 11; 7, 1; 7, 7; 7, 50; 7, 54; 10, 44; 11, 18; 12, 17; 14, 14; 14, 14; 14, 17; 15, 17; 15, 23; 15, 28; 17, 8; 17, 11; 17, 20; 18, 17; 19, 21; 19, 25; 19, 36; 19, 41; 20, 36; 21, 11; 21, 12; 21, 15; 21, 23; 21, 38; 24, 8; 24, 9; 24, 22; 25, 9; 25, 20; 26, 21; 26, 24; 26, 26; 26, 26; 26, 29; 26, 30; 27, 35; 28, 9; 28, 29; [2] 1, 32; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 8, 31; 8, 37; 14, 18; [3] 4, 6; 4, 14; 6, 13; 9, 8; 9, 8; 9, 15; 9, 15; 10, 6; 10, 11; 12, 11; 12, 23; 13, 13; 13, 13; [4] 2, 16; [5] 2, 18; 3, 12; 4, 24; 5, 17; 5, 21; [6] 5, 6; 5, 27; [7] 3, 7; [8] 3, 14; [9] 4, 6; [10] 2, 5; [11] 3, 14; 4, 6; 4, 12; 4, 15; 4, 15; 4, 16; 4, 16; 5, 7; 5, 21; 6, 2; 6, 8; 6, 11; [12] 1, 12; 2, 2; 2, 14; [13] 2, 14; 3, 8; 3, 8; [15] 7, 13; 8, 1; 9, 6; 9, 8; 9, 23; 9, 23; 10, 18; 11, 12; 11, 14; 13, 16; [16] 3, 10; [17] 1, 12; [18] 1, 8; 1, 9; 1, 10; 1, 12; 2, 20; 3, 5; 3, 11; 3, 14; 3, 16; [19] 2, 1; 5, 13; [21] 1, 4; 1, 10; [23] 2, 1; 2, 8; 2, 12; 2, 18; 3, 1; 3, 7; 3, 14; 4, 1; 9, 18; 10, 4; 16, 5; 16, 9; 18, 1; 20, 3; 21, 5; 22, 8; 22, 8; 22, 16; 22, 20; [24] 1, 12;

acêsteaşi *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [6] 6, 9;
acestora *adj. pron. dem. neutru pl. gen./dat.* [1] 5, 32;
acestora *pron. dem. fem. pl. dat./gen.* [5] 5, 21;
acestora *pron. dem. masc. pl. dat./gen.* [1] 18, 15; [2] 11, 30; [5] 5, 23; [15] 1, 1; [22] 1, 14; [23] 20, 6;
acestora *pron. dem. masc. pl. gen./dat.* [23] 18, 15;
acestora *adj. pron. dem. masc. pl. gen./dat.* [1] 4, 16;
acestu *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [1] 2, 32; [18] 1, 12;
acestui *adj. pron. dem. neutru sg. gen./dat.* [22] 1, 7;
acestuia *pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [4] 2, 6; [16] 1, 26; [18] 3, 17;
acestuia *adj. pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [1] 25, 20;
acestuia *adj. pron. dem. neutru sg. gen./dat.* [1] 5, 28; 6, 13; 10, 43; 13, 17; 13, 23; 21, 28; 28, 27; [3] 1, 20; 2, 6; 2, 6; 2, 8; 14, 21; [4] 4, 4; [6] 6, 12;
aceşti *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 1, 24; 11, 12; 16, 20; [23] 11, 10;
aceşti *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [19] 5, 7;
aceştia *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 5, 35; 5, 38; 16, 17; 19, 37;
aceştia *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 1, 14; 1, 22; 2, 7; 2, 15; 10, 47; 13, 4; 15, 3; 15, 30; 17, 6; 17, 7; 17, 11; 20, 5; 21, 24; 24, 15; 24, 20; 25, 11; 26, 29; 27, 31; 28, 28; [2] 2, 14; 8, 14; 8, 30; 8, 30; 8, 30; 9, 6; 9, 8; 11, 24; 11, 31; [3] 7, 15; 7, 28; 16, 3; 16, 16; 16, 17; 16, 18; [5] 3, 7; 6, 12; [7] 2, 29; [8] 4, 11; [11] 3, 10; [12] 3, 5; 3, 6; 3, 8; [15] 11, 13; 11, 39; [18] 2, 12; 2, 17; [19] 4, 5; [21] 1, 8; [22] 1, 8; 1, 10; 1, 12; 1, 16; 1, 19; [23] 7, 13; 7, 14; 11, 4; 11, 6; 14, 4; 14, 4; 17, 12; 17, 13; 17, 15;
aceştiia *adj. pron. dem. fem. sg. gen./dat.* [1] 1, 17; 1, 25; 5, 20; 13, 26; 24, 10; [2] 7, 24; [3] 1, 20; 3, 19; 5, 10; 7, 31; [4] 9, 12; 9, 13; [6] 2, 2; [8] 1, 27; [15] 9, 11; [16] 2, 5; [23] 22, 7; 22, 9; 22, 10; 22, 18; 22, 19; 22, A; [24] 1, 13;
ai aceştii *adj. pron. dem. fem. sg. gen./dat.* [24] 1, 9;
al aceştii *adj. pron. dem. fem. sg. gen./dat.* [24] 1, 8;
al cestuia *pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [1] 17, 28;
ale acestora *adj. pron. dem. neutru pl. gen./dat.* [15] 13, 11;
cest *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [5] 1, 4; [13] 2, 11;
ceşti *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [9] 4, 15; [17] 1, 20;

acólo : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „dort(hin)" : „lá-bas" : (43x)
acole *adv. de loc* [1] 16, 1;
acolea *adv. de loc* [1] 14, 25;
acoló *adv. de loc* [1] 7, 4; 9, 33; 13, 4; 13, 21; 14, 6; 14, 27; 15, 34; 16, 12; 17, 13; 17, 14; 18, 7; 18, 19; 19, 21; 20, 13; 20, 15; 21, 1; 21, 3; 21, 4; 22, 5; 22, 10; 25, 9; 25, 14; 25, 20; 27, 4; 27, 6; 27, 12; 28, 13; 28, 15; [2] 9, 26; 15, 24; [4] 3, 17; [13] 3, 12; [15] 7, 8; [16] 2, 3; 3, 16; 4, 13; [23] 2, 14; 12, 6; 12, 14; 21, 25; 22, 5;

acoperămînt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. „1. Vorhaut, 2. Decke, 3. Schutz": „1. prépuce, 2. bâche, 3. abri" : (8x)
acoperămînturi *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [11] 6, 8;
acoperemînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 3, 13; 3, 14; 3, 15; [15] 9, 5; 10, 20;
acoperemîntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [4] 3, 16;
acoperimînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [17] 2, 16;

acoperí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. (be) : decken, 2. verbergen" : „1. couvrir, 2. cacher" : (8x)
acoperindu-se *verb gerunziu* [18] 3, 6;
acoperit *verb participiu sg. masc.* [3] 11, 4; [15] 9, 4;
s-au acoperit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 4, 7;
să acopere *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 11, 6;
să-şi acopere *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 11, 7;
va acoperi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [16] 5, 20; [17] 4, 8;

acoperíre : (1581 CORESI, EV. 244) : s. f. : „Vorhaut" : „prépuce" : (5x)
acoperire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 27;
acoperirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 26; 2, 26; [3] 7, 19; [8] 2, 13;

acoperít : (1642 ÎNV.[2]) : adj. : „bedeckt" : „couvert" : (2x)
acoperită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 4, 3; 4, 3;

acoperitoáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Bedachung" : „couverture" : (1x)
acoperitoare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 25;

acúm : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „1. jetzt, 2. bald ... bald, 3. vor, 4. nun also" : „1. maintenant, 2. tantôt ... tantôt, 3. il y a, 4. donc, alors" : (154x)
acum *adv. de timp* [1] 2, 33; 3, 17; 4, 29; 5, 38; 7, 4; 7, 34; 7, 52; 10, 5; 10, 33; 12, 11; 13, 11; 15, 10; 16, 36; 16, 37; 17, 30; 18, 6; 20, 22; 20, 25; 20, 32; 22, 1; 22, 16; 23, 15; 23, 21; 24, 13; 24, 25; 26, 6; 26, 17; 27, 22; [2] 1, 10; 1, 13; 3, 22; 3, 27; 5, 9; 5, 11; 6, 19; 6, 21; 6, 22; 7, 6; 7, 17; 8, 1; 8, 18; 8, 22; 11, 30; 11, 31; 13, 11; 13, 11; 15, 23; 15, 25; 16, 26; [3] 3, 2; 4, 8; 4, 8; 4, 11; 4, 13; 5, 3; 5, 11; 6, 7; 7, 14; 7, 26; 7, 29; 8, 7; 12, 18; 12, 20; 13, 12; 13, 12; 13, 13; 14, 6; 15, 6; 15, 20; 16, 7; 16, 12; [4] 5, 16; 5, 16; 6, 2; 6, 2; 7, 9; 8, 11; 8, 13; 8, 22; 13, 2; [5] 1, 4; 1, 9; 1, 10; 1, 23; 2, 20; 3, 3; 4, 9; 4, 20; 4, 25; 4, 29; [6] 2, 2; 2, 13; 3, 5; 3, 10; 5, 8; [7] 1, 5; 1, 20; 1, 29; 2, 12; 3, 18; 4, 10; [8] 1, 22; 1, 24; 1, 26; 3, 8; [9] 3, 6; 3, 8; [10] 2, 6; 2, 7; [11] 4, 9; 5, 15; 5, 23; [12] 1, 10; 2, 18; 4, 6; 4, 10; [13] 2, 11; [14] 1, 9; 1, 11; 1, 16; [15] 2, 8; 8, 6; 9, 5; 9, 9; 9, 24; 9, 26; 11, 16; 12, 26; [16] 4, 13; 4, 16; 5, 1; [17] 1, 6; 1, 8; 1, 12; 2, 2; 2, 10; 2, 10; 2, 25; 3, 21; [18] 3, 1; 3, 7; 3, 17; [19] 2, 8; 2, 9; 2, 18; 2, 28; 3, 2; 4, 3; [20] 1, 5; [22] 1, 25; [23] 12, 10; 14, 13; [24] 1, 12;
acuma *adv. de timp* [12] 4, 8;

adăpá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. tränken, 2. trinken" : „1. abreuver, 2. boire" : (7x)
adapă *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 3, 7; 3, 8;
adapă *verb imp. 2 sg.* [2] 12, 20;
am adăpat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 3, 2;
au adăpat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 3, 6; [23] 14, 8;
ne-am adăpat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [3] 12, 13;

adăpostire : (1639 AIIN I, 245) : s. f. : „Zuflucht" : „refuge" : (1x)
adăpostire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [24] 1, 13;

adăugá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. hinzufügen, 2. vergrößern, vermehren, 3. fortfahren" : „1. ajouter, 2.

agrandir, augmenter, 3. continuer à" : (13x)
a adaoge *verb infinitiv prezent* [7] 4, 12;
adaoge *verb indicativ prezent 3 sg.* [5] 3, 15;
adaose *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 12, 3;
adăugea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 2, 47;
m-am adaos *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [5] 1, 16;
s-au adaos *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 13, 36;
să adaose *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 24;
să adaoseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 2, 41;
să adăogea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 5, 14;
să să adaogă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [15] 12, 19;
va adaoge *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 22, 18;
vor adaoge *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [12] 2, 16; 3, 13;

adăugáre : (1563-1583 COD. VOR.²) : s. f. : „Förderung" : „avancement, progrès" : (2x)
adaogere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 25;
adaogerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 1, 12;

adécă → adicĕ

adésea : (1559-1560 BRATU) : adv./adj. : „häufig" : „souvent" : (2x)
cêle adêse *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [11] 5, 23;
mai adêse *adv. cantitativ comp.* [1] 24, 26;

adevắr : (inc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Wahrheit" : „vérité" : (75x)
a adevărului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 2, 20;
adevăr *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 15, 29; [4] 7, 14; 13, 8; [7] 1, 18; [11] 2, 7; 2, 7; 6, 5; [12] 2, 18; 4, 4; [16] 5, 19; [18] 1, 12; [19] 2, 21; 3, 19; [20] 1, 1; 1, 3; 1, 4; [21] 1, 1; 1, 3; 1, 4;
adevăru *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [21] 1, 12;
adevărul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 18, 21; 22, 30; [2] 1, 18; 1, 25; 2, 8; 3, 7; 3, 9; 15, 8; [3] 13, 6; [4] 11, 10; [5] 2, 5; 2, 14; [6] 4, 21; 4, 25; 5, 9; 6, 14; [11] 4, 3; [13] 1, 14; [19] 1, 6; 1, 8; 2, 4; 2, 21; 3, 18; 5, 6; [20] 1, 1; 1, 2; [21] 1, 3;
adevărului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [3] 5, 8; [4] 4, 2; 6, 7; 13, 8; [5] 3, 1; 5, 7; [6] 1, 13; 4, 24; [8] 1, 5; [10] 2, 10; 2, 12; 2, 13; [11] 2, 4; 3, 15; [12] 2, 15; 2, 25; 3, 7; 3, 8; [13] 1, 1; [15] 10, 26; [16] 1, 18; 3, 14; [17] 1, 22; [18] 2, 2; [19] 4, 6; [21] 1, 8;
ale adevărului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 26, 25;

adevărát : (1559-1560 BRATU) : adj./adv. : „wahr, wirklich, echt" : „vrai, vraiment, en vérité" : (55x)
adevărat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 27; 10, 34; 12, 9; 21, 22; 28, 4; [2] 2, 2; 3, 4; [3] 9, 10; [4] 12, 6; [5] 3, 21; 4, 16; [9] 1, 9; 2, 13; [15] 2, 16; 6, 14; [23] 19, 11;
adevărat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. voc. neart.* [23] 6, 10;
adevărat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 1;
adevărat *adv. de mod* [1] 12, 11; [2] 9, 1; [3] 14, 25; 16, 12; [4] 7, 14; [18] 2, 18; [19] 2, 5;
adevărată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 16; [4] 1, 7; [13] 1, 13; [15] 9, 17; 10, 22; [19] 2, 8; 2, 27; [21] 1, 12;
adevărate *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 19, 9; 21, 5; 22, 6;
adevărate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 8; [11] 5, 3; [23] 15, 3; 16, 7; 19, 2;
cea adevărată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [11] 5, 5; [19] 2, 8; [23] 3, 14;
cei adevărate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [18] 2, 22;
cel adevărat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [17] 5, 12; [19] 5, 20; 5, 20; 5, 20; [23] 3, 7;
celor adevărate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. gen./dat. art.* [15] 9, 24;
celor adevărate *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [11] 5, 16;
celui adevărat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. art.* [15] 8, 2;
mai adevărat *adj. calificativ gradul comparativ neutru sg. nom./ac. neart.* [18] 1, 19;
mai adevărat *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [24] 1, 9;

adeverí : (c. 1559-1560 CORESI, ÎC.) : v. IV : „bekräftigen, bestätigen" : „confirmer" : (25x)
adeverează *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 1, 21;
adeveriia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 24, 9;
adeverim *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 5, 11;
adeverind *verb gerunziu* [1] 19, 8; 28, 23;
adeverindu-se *verb gerunziu* [2] 4, 21; [15] 11, 13;
adeverindu-vă *verb gerunziu* [8] 2, 7;
adeverit *verb participiu sg. masc.* [2] 15, 14; [15] 2, 2;
adeveriţi *verb participiu pl. masc.* [6] 4, 15;
mă adeverescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 2, 18;
ne-am adeverit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [15] 6, 9;
s-au adevărat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 1, 6; [15] 2, 3;
să adeverescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [11] 1, 7;
să adeverêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 15, 8;
să adeveriţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [4] 2, 8;
să adeverească *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 24, 13;
să mă adeveresc *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 12, 11;
să să adeverească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [15] 13, 9;
să să adeverêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 14, 5; [12] 4, 17;
să te adeverezi *verb indicativ prezent 3 pl.* [13] 3, 8;
va adeveri *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 1, 8;

adeverínţă : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 131) : s. f. : „Wahrheit" : „vérité" : (5x)
adeverinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 1, 7;
adeverinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 8, 8; [8] 1, 6; [9] 1, 5; [15] 6, 16;

adeverire : (1688 BIBLIA) : s. f.: „Bestätigung": „confirmation" : (2x)
adeverire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 10, 22;
adeverirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 6, 11;

adeverít : (1559-1560 BRATU) : adj. : „verstärkt; warhaftig" : „fortifié; véritable" : (10x)
adeverit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2]

8, 38; 14, 14; [12] 1, 5; 1, 12;
adeverit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 6, 19;
adeverită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 3, 15; [15] 3, 6; 3, 14; [18] 1, 10;
adeveriţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 6, 8;

adícă : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „das heißt" : „c'est-à-dire" : (21x)
adecă *adv.* [1] 1, 19; 19, 4; 23, 15; 23, 20; 27, 30; [2] 4, 19; 7, 18; 9, 8; 10, 6; 10, 7; 10, 8; [3] 1, 23; [15] 1, 7; 2, 14; 7, 5; 9, 11; 10, 20; 11, 16; 13, 15; [17] 3, 20; [23] 22, A;

adins : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : adv. „absichtlich, vorsätzlich" : „intentionnel" : (1x)
adinsul *adv.* [17] 1, 22;

adínc : (1551-1553 ES) : adj./s. : „1. tief, 2. Tiefe, Abgrund" : „1. profond, 2. profondeur, abîme" : (5x)
adînc *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [1] 20, 9;
adînc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 8, 2; 11, 25;
adîncurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 2, 10; [23] 2, 24;

adîncíme : (1654 NEAGOE 202) : s. f. : „Tiefe" : „profondeur" : (3x)
adîncime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 39; 11, 33;
adîncimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 3, 18;

adormí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „einschlafen" : „s'endormir" : (8x)
adoarme *verb indicativ prezent 3 sg.* [18] 2, 3;
adorm *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 11, 30;
au adormit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 60; 13, 36;
au adormit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 15, 6; [9] 4, 14; [18] 3, 4;
vom adormi *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [3] 15, 51;

adormít : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Tot" : „mort" : (1x)
celor adormiţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 15, 20;

adúce : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „bringen, holen, herbeiführen" : „(r) : apporter" : (118x)
a aduce *verb infinitiv prezent* [7] 1, 16; [15] 7, 27; [18] 1, 12; [22] 1, 9;
adu *verb imp. 2 sg.* [12] 4, 11; 4, 13; [13] 3, 1;
aduc *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 8, 4; 10, 1;
aduce *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 2, 4; 3, 5; [3] 8, 8; [20] 1, 10;
aducea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 4, 34; 19, 12;
aducea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 25, 18; [15] 9, 7; 11, 17;
aducem *verb indicativ prezent 1 pl.* [15] 13, 15;
aduceţi-vă *verb imp. 2 pl.* [6] 2, 11; [8] 4, 18; [9] 2, 9; [15] 13, 3; 13, 7; [22] 1, 17;
aducînd *verb gerunziu* [1] 5, 2; 14, 12; 19, 19; 21, 16; 22, 30; 25, 7; [3] 16, 2; [11] 5, 24; [15] 2, 10; 5, 7; 10, 11; 10, 12; [16] 2, 21; [18] 2, 1; 2, 5;
aducîndu *verb gerunziu* [1] 5, 27; 16, 20;
aducîndu-mi *verb gerunziu* [12] 1, 4;
aducîndu-să *verb gerunziu* [18] 1, 18;
aducîndu-se *verb gerunziu* [15] 7, 27; 9, 28; 10, 2;
aducîndu-vă *verb gerunziu* [1] 20, 31; [18] 3, 17;
aducu *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 21, 24;
aducu *verb indicativ prezent 1 sg.* [12] 1, 6;
aduncînd *verb gerunziu* [1] 5, 16;
adusără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 17, 15;
aduse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 4, 37; 9, 27; 11, 26; [15] 11, 17; [23] 17, 3;
aduseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 6, 12; 8, 2; 17, 19; 18, 12; 20, 12; [5] 2, 6;
adusu au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 8, 18;
adusu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 25, 23;
adu-ţi *verb imp. 2 sg.* [23] 2, 5; 3, 3;
am adus *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [11] 6, 7;
am adus *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 25, 26;
aş aduce *verb cond.-opt. prezent 1 sg.* [2] 15, 15;
aţi adus *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 7, 42; 19, 37;
au adus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 45; 9, 41; [2] 9, 22; [15] 9, 14; 11, 4; 11, 19;
au adus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 26; 23, 31;
-mi aduş *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 11, 16;
să aduc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 22, 5; 23, 18; [4] 11, 2; [15] 9, 9; [22] 1, 5;
să aducă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 23, 10; 25, 6; [15] 5, 1; 5, 3; 8, 3; 9, 25;
să aducă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 5, 21; 9, 2; 9, 21; [2] 7, 5; [17] 3, 18;
să aduce *verb indicativ prezent 3 sg.* [17] 1, 13;
să aducem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 7, 4;
să aduceţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 5, 28; 23, 24; [17] 2, 5;
să aducu *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 10, 8;
să aduse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 32;
să ne aducem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [15] 6, 1;
să să aducă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 25, 17;
să vă aduceţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [18] 3, 2;
şi-ar fi adus *verb cond.-opt. perfect 3 sg.* [15] 11, 15;
va aduce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 4, 17; [9] 4, 14; [15] 8, 3;
vă aduceţi *verb imp. 2 pl.* [15] 10, 32;
vă aduceţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 11, 2; [10] 2, 5;
voiu aduce *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [15] 8, 12; [21] 1, 10;
vor aduce *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 21, 26;

adúcere : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Opfer" : „offrande" : (4x)
aducere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [12] 1, 5;
aducerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 21, 26; [2] 15, 16;
aducerilor *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 4, 12;

aduná : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(ver) : sammeln" : „rassembler" : (34x)
adună *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 16, 16;
adunaţi *verb participiu pl. masc.* [1] 4, 31; 12, 12; 2, 1; 20, 7; 20, 8;
adună *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 13, 10;
adunînd *verb gerunziu* [1] 14, 26; 15, 30; 19, 25; 28, 3;

adunîndu-să *verb gerunziu* [1] 11, 26;
adunîndu-se *verb gerunziu* [1] 28, 17;
adunîndu-vă *verb gerunziu* [3] 5, 4; 11, 33;
s-au adunat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 26; 4, 27; 19, 32;
s-au adunat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 6; 15, 6;
să aduna *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 5, 16;
să adunară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 4, 5;
să adunasă *verb indicativ mcpf. 3 pl.* [1] 16, 13;
să adună *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 2, 6; 13, 44;
să adună *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 13, 9;
să adune *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 20, 7;
să adune *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [23] 16, 14;
să să adune *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 21, 22; 25, 13;
să vă adunaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 11, 34;
se va aduna *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 14, 23;
vă adunaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 11, 17; 14, 26;
vă adunaţi *verb imp. 2 pl.* [6] 5, 11; [23] 19, 17;

adunáre : (1581-1582 PO) : s. f. : „Sammlung, Ansammlung, Gemeinde" : „rassemblement, communauté" : (55x)
adunare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 15; 5, 27; 5, 34; 6, 9; 6, 15; 7, 38; 13, 14; 15, 4; 17, 17; 18, 4; 18, 26; 19, 8; 19, 39; 23, 1; 23, 6; 23, 20; 24, 20; [3] 6, 4; 14, 28; [6] 3, 21; [10] 2, 1; [21] 1, 10;
adunarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 11; 13, 42; 13, 43; 14, 1; 15, 22; 17, 1; 17, 10; 18, 7; 19, 32; 19, 41; 22, 30; 23, 15; 23, 28; [3] 4, 17; [15] 10, 25; [16] 2, 2; [23] 2, 9; 3, 9;
adunări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 2; 9, 20; 15, 21; 18, 19; 22, 19; 24, 12;
adunării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 5, 41; 11, 22; 13, 15; 18, 8; 18, 17; [15] 2, 12;
adunările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 5; 26, 11;
audunare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 3;

adunát : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „versammelte" : „rassemblé" : (1x)
adunate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 19, 19;

afără : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „draussen, ausser, Äusseres" : „dehors, sauf, extérieur" : (48x)
afară *adv. de loc* [1] 4, 15; 5, 19; 5, 34; 7, 58; 8, 1; 9, 40; 14, 18; 15, 28; 16, 13; 16, 30; 18, 13; 21, 5; 21, 30; 26, 11; 26, 22; 26, 29; 27, 22; 27, 28; [2] 1, 26; 4, 18; 11, 24; 16, 17; [3] 6, 18; 14, 5; 15, 27; [4] 4, 16; 11, 28; 12, 2; 12, 3; [5] 1, 8; 1, 9; 2, 4; [8] 4, 5; [9] 4, 12; [11] 3, 7; 5, 19; [15] 11, 11; 13, 11; 13, 12; 13, 13; [17] 3, 3; [19] 4, 18; [23] 3, 12; 11, 2; 14, 20; 22, 15; [24] 1, 8;
den afară *adv. de loc* [23] 5, 1;

aflá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. (auf-, vor) : finden, 2. widerfahren, 3. entdecken, 4. erfahren, 5. vorhandensein, 6. erreichen" : „1. trouver, 2. arriver à qn., 3. découvrir, 4. apprendre, 5. se trouver, 6. atteindre" : (90x)
afla *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 7, 11;
află *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 46; 9, 33; 10, 27;
aflaiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 13, 22; 17, 23; 23, 29;
aflaiu-mă *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [2] 10, 19;
aflară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 5, 10; 13, 6; 19, 19; 27, 28;
aflaşi *verb indicativ perfect simplu 2 sg.* [23] 2, 2;
aflăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 23, 9; [3] 15, 15; [9] 3, 3;
află-să *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 7, 18;
aflînd *verb gerunziu* [1] 4, 21; 9, 38; 13, 28; 18, 2; 19, 1; 21, 2; 21, 4; 24, 5; 24, 25; 27, 6; 28, 14; [15] 9, 12;
aflîndu *verb gerunziu* [1] 11, 26;
aflîndu-să *verb gerunziu* [7] 2, 8;
aflîndu-se *verb gerunziu* [15] 9, 10;
aflu *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 7, 18; 7, 21;
am aflat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 5, 23; [5] 2, 17;
am aflat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [20] 1, 4; [23] 3, 2; [24] 1, 6;
au aflat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 22; 5, 23; 24, 20;
au aflat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 24, 12; 24, 18; [12] 1, 17; [15] 12, 17;
mă aflu *verb indicativ prezent 1 sg.* [7] 1, 17;
neaflînd *verb gerunziu* [4] 2, 12;
neaflîndu *verb gerunziu* [1] 12, 19; 17, 6;
ne vom afla *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [4] 5, 3;
s-au aflat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 16, 20;
s-au aflat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [17] 2, 22; [23] 12, 8; 14, 5; 18, 24; 20, 15;
să află *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 40; [2] 7, 10; 7, 21; [16] 3, 6; [23] 5, 4; 20, 11;
să află *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 15, 36; [15] 11, 5;
să află *verb indicativ prezent 3 pl.* [11] 5, 25;
să aflăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [15] 4, 16;
să afle *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 7, 46; 17, 27; [12] 1, 18;
să fie aflat *verb conjunctiv perfect 3 sg.* [2] 4, 1;
să mă aflu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [7] 3, 9;
să să afle *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 4, 2; [17] 1, 7;
să să afle *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 11, 12;
să se afle *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 9, 14;
să vă aflaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 5, 39;
să vă aflaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [18] 3, 14;
se va afla *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 18, 21; 18, 22;
va afla *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 9, 2; [3] 16, 12;
vei afla *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [23] 18, 14; [24] 1, 5; 1, 8; 1, 10;
voiu afla *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [4] 12, 20; 12, 20;
vor afla *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 9, 4; [23] 9, 6;

aflătór : (1649 MARD.) : adj. : „Erfinder" : „inventeur, fabulateur" : (1x)
aflători *subst. com. masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 30;

afundá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „eintauchen, untertauchen" : „plonger, immerger" : (1x)
afundă *verb indicativ prezent 3 pl.* [11] 6, 9;

áger : (1581-1582 PO) : adj.: „flink": „agile" : (1x)
ager *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [16] 1, 19;

agonisí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erwerben" : „acquérir" : (1x)
a agonesi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 8, 20;

agonisítă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Erwerb" : „acquisition" : (1x)

agonisită *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 5, 2;

agonisitór : (c. 1608-1613 VARLAAM, L.) : s. m./adj. : „Erwerben" : „acquéreur" : (2x)
agonisitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [11] 3, 8;
neagonisitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 3;

aicea → aici

aíci : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „hier" : „ici" : (21x)
acii *adv. de loc* [15] 10, 13;
aicea *adv. de loc* [1] 9, 14; 9, 21; 10, 18; 16, 28; 17, 6; 25, 17; 25, 24; [8] 4, 9; [15] 7, 8; [16] 2, 3; 2, 3; 4, 1; [23] 4, 1; 11, 12; 13, 10; 13, 18; 14, 12; 14, 12; 17, 9;
aici *adv. de loc* [15] 13, 14;

aiévea : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „wirklich" : „vrai" : (12x)
aiêve *adv.* [1] 2, 29; 4, 16; 9, 27; 10, 3; [5] 3, 11; [10] 2, 2; [11] 4, 1; 6, 7; [15] 7, 14;
aiêvea *adv.* [1] 1, 3; [3] 15, 27; [5] 5, 19;

ajúnge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1.erreichen, einholen, 2. ankommen, gelangen" : „1.(re) : joindre, 2. arriver" : (8x)
ajungînd *verb gerunziu* [1] 27, 12; [15] 4, 12;
ajunse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [9] 2, 16;
am ajunge *verb cond.-opt. prezent 1 pl.* [4] 10, 14;
am ajuns *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [4] 10, 14;
am ajuns *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [7] 3, 16;
am ajunsu *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [24] 1, 14;
să ajungă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 10, 13;

ajutá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „helfen" : „aider" : (6x)
ajută *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 12, 16;
ajutaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 21, 28;
ajută *verb imp. 2 sg.* [1] 16, 9;
am ajutat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 6, 2;
au ajutat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [11] 5, 10; [24] 1, 14;

ajutór : (1521 NEACŞU) : s. m./n. : „Hilfe, Beistand" : „aide, assistance" : (9x)
ajutori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 24;
ajutorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 12, 28;
ajutoriu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 26, 22; [4] 3, 1; 3, 1; [15] 4, 16; 13, 6; [21] 1, 8;
ajutoriuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 27, 17;

ajutorá, -í : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 261) : v. I/IV : „helfen" : „aider" : (9x)
a ajutori *verb infinitiv prezent* [1] 20, 35; [15] 2, 18;
ajutorêşte *verb imp. 2 sg.* [7] 4, 3;
ajutorêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 26;
ajutorească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [11] 5, 16;
ajutoriia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 18, 27; [16] 2, 22;
să ajutorească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [11] 5, 16;
să ajutoriţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 16, 2;

al : (1425 DERS) : art. : „des" : „de" : (11x)
al *articol pos.-gen. masc. sg. nom./ac.* [24] 1, 8;

alắturi : (1593 DIR) : adv. : „nebenan" : „à côté" : (1x)
alăturea *adv. de loc* [1] 18, 7;

alăturá : (1563 CORESI, PRAXIU 211) : v. I : „s'allier avec" : „beitreten" : (2x)
alăturîndu *verb gerunziu* [3] 2, 13;
să alătură *verb indicativ prezent 3 sg.* [5] 4, 25;

alăutár → lăutar

alăútă → lăută

alb : (1214 SUCIU) : adj. : „Weiss": „blanc" : (18x)
alb *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 6, 2; 14, 14;
albă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 10; 10, 30; [23] 2, 17;
albe *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 6, 11; 7, 9;
albe *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 3, 4; 3, 5; 3, 18; 4, 4;
albi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [23] 19, 14;
albu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 19, 14; 20, 11;
albu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 1, 14; 19, 11;
cea albă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [23] 1, 14;
cêle albe *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [23] 7, 13;

albí : (1469 BGL / în top. *Albeştii*) : v. IV : „weiß machen" : „blanchir" : (1x)
au albit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 7, 14;

alcătuí : (1581 CORESI, EV. 435) : v. IV : „bilden" : „former" : (4x)
alcătuindu-să *verb gerunziu* [6] 4, 16;
alcătuindu-se *verb gerunziu* [6] 2, 21;
să mă alcătuiesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [2] 11, 19;
te-ai alcătuit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 11, 17;

alége : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. aussondern, -wählen, 2. unterscheiden, 3. entscheiden, 4. enden als..." : „1. choisir, séparer, trier, 2. distinguer, 3. décider, 4. finir comme..." : (31x)
alegînd *verb gerunziu* [1] 15, 22; 15, 25; 15, 40; [15] 11, 25;
alêseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 6, 5;
am ales *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 2, 2; [4] 2, 1;
aţi ales *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 16, 15;
au ales *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 22, 14; [24] 1, 9; [10] 2, 13;
au ales *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 2; 13, 17; 15, 7; [3] 1, 27; 1, 27; 1, 28; 7, 37; [5] 1, 15; [6] 1, 4; [16] 2, 5;
nealegînd *verb gerunziu* [3] 11, 29;
s-au ales *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 27, 1;
să aleg *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 26, 16;
să aleagă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 6, 5;
să aleagă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 14, 29;
să să aleagă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [11] 5, 9;
să vor alêge *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 5, 19;

va alêge *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 4, 7;
vei alêge *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 1, 24;
voiu alêge *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [7] 1, 22;

alégere : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Wahl" : „choix" : (9x)
alêgere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 15; [2] 11, 28; [3] 12, 10;
alêgerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 11; 11, 5; 11, 7; [9] 1, 4; [15] 5, 14; [18] 1, 10;

alelúia : (c. 1573-1578 PS. SCH. 222) : interj. : „Halleluia(h)" : „Alléluia" : (4x)
alliluia *interjecţie* [23] 19, 1; 19, 3; 19, 4; 19, 6;

alergá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „laufen, eilen" : „courir" : (15x)
alergă *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 9, 24; 9, 24; [23] 9, 9;
alergă *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 9, 16;
alerg *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 9, 26;
alergat-aţi *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [5] 5, 7;
alergaţi *verb imp. 2 pl.* [3] 9, 24;
alergă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 3, 11;
alergînd *verb gerunziu* [1] 8, 30; 12, 14;
alergu *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 2, 2;
am alergat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [5] 2, 2;
am alergat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [7] 2, 16;
au alergat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 21, 32;
să alergăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [15] 12, 1;

alergáre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Flucht" : „fuite" : (1x)
alergare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 30;

alergătór : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 287) : s. m. : „Läufer" : (1x)
alergătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [15] 6, 20;

alés : (c. 1432-1437 BGL) : adj./s. : „1. auserlesen, 2. Gewählte" : „1. choisi, remarquable, 2. élu" : (15x)
aleasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 2, 4; 2, 6;
ales *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 10, 17;
ales *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [17] 2, 9;
alêsei *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [20] 1, 1;
aleşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [8] 3, 12;
aleşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [23] 17, 13;
aleşilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 8, 33; [13] 1, 1; [17] 1, 1;
cea aleasă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 5, 13;
cei aleşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [12] 2, 10;
ceii alêse *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [20] 1, 13;
celor aleşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. art.* [11] 5, 21;
celui ales *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [2] 16, 13;

alexandrín : (c. 1683-1686 MS. 45, 884/2) : s. m. : „Alexandriner" : „Alexandrin" : (2x)
ai alexandrênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 6, 9;
alexandrean *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 18, 24;

alexandrinésc : (1688 BIBLIA) : adj. : „alexandrinisch" : „alexandrin" : (1x)
alexandrinească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 6;

alilúia → aleluia

álfa : (1648 NTB) : s. m. : „Alpha" : „alpha" : (4x)
alfa *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 1, 8; 1, 11; 21, 6; 22, 13;

alt : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./pron. nehot. : „(ein) : anderer" : „autre" : (156x)
a altora *pron. nehot. masc. pl. dat./gen.* [4] 8, 8; [24] 1, 8;
al altuia *pron. nehot. masc. sg. gen./dat.* [3] 10, 24;
ale altora *pron. nehot. masc. pl. dat./gen.* [7] 2, 4;
alt *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 4, 12; [2] 14, 13; [15] 6, 13;
alt *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [1] 12, 17; 13, 35; [4] 6, 14; 11, 4; [7] 3, 15; [15] 5, 6; 7, 13; [16] 5, 12; [23] 12, 3; 15, 1; 18, 4;
alt *adj. pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 7, 18; 17, 7; [2] 7, 3; 7, 3; [3] 8, 4; [4] 11, 4; [15] 7, 15; [23] 6, 4; 7, 2; 8, 3; 10, 1; 14, 6; 14, 8; 14, 15; 14, 17; 14, 18;
alta *pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [1] 17, 21; [2] 11, 15; [3] 12, 25; 15, 40; 15, 40; 15, 41; 15, 41; 15, 41; [5] 1, 7; 5, 10; 5, 17; [23] 22, 2;
altă *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [2] 7, 23; 8, 39; 13, 9; [3] 10, 29; [4] 11, 4; [5] 1, 6; [11] 1, 10; [15] 4, 8; 10, 33; [16] 2, 25; [23] 2, 24; 13, 11; 20, 12;
alte *adj. pron. nehot. neutru pl. nom./ac.* [1] 2, 40; [6] 3, 5; [24] 1, 8;
alte *adj. pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [1] 2, 4; [3] 14, 21; 14, 21; [4] 11, 8; [24] 1, 11;
altele *pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [4] 1, 13; [11] 1, 3; 6, 3; [12] 2, 20;
altora *pron. nehot. masc. pl. dat./gen.* [3] 9, 2; 9, 27; [4] 2, 16; 8, 13;
altui *adj. pron. nehot. neutru sg. gen./dat.* [22] 1, 7;
altuia *pron. nehot. masc. sg. gen./dat.* [1] 7, 26; 19, 38; [2] 12, 5; 12, 16; [3] 12, 8; 12, 9; 12, 9; 12, 10; 12, 10; 12, 10; 12, 10; 12, 10; 16, 20; [5] 5, 13; 6, 2; [6] 4, 25; 5, 21; [7] 3, 4; [16] 5, 9; 5, 16; [23] 11, 10;
altul *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 1, 20; 2, 12; 4, 12; 26, 31; 28, 4; [2] 2, 21; 7, 4; 12, 10; 13, 8; 13, 8; 14, 5; 14, 19; 15, 7; 15, 14; [3] 3, 4; 3, 10; 4, 6; 7, 7; 11, 21; 14, 30; 15, 39; 15, 39; 15, 39; 15, 39; [5] 1, 19; 5, 15; 5, 15; 5, 26; 5, 26; [7] 2, 3; [9] 3, 12; 5, 11; [10] 1, 3; [15] 7, 11; [16] 4, 11; [20] 1, 5; [23] 16, 7;
alţii *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 2, 13; 15, 2; 15, 35; 17, 18; 17, 32; 17, 34; 19, 32; 21, 34; 27, 1; 27, 44; 28, 24; [3] 9, 12; 14, 19; [6] 4, 11; 4, 11; 4, 11; [7] 1, 17; [9] 2, 6; [12] 2, 2; [15] 11, 35; 11, 36; [22] 1, 23;

altcevá : (c. 1563-1583 COD. VOR.2) : pron. : „etwas anderes" : „autre chose" : (5x)
altăceva *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [3] 15, 37;
altceva *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 19, 32; 19, 39; 21, 34;

altceva *pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [6] 5, 27;

altcinevá : (c. 1608-1613 VARLAAM, L.) : pron. : „jemand anders" : „quelqu'un d'autre" : (2x)
altcineva *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [3] 1, 16;
altcinevaşi *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 8, 34;

altcinevâşi → altcineva

aiminterea → altminteri

aimintrelea → alminteri

altmínteri : (1521 NEACŞU) : adv. : „anders" : „autrement" : (2x)
aiminterea *adv.* [11] 5, 25;
aimintrelea *adv.* [3] 7, 7;

altoí : (1646 PRAV. MOLD.) : v. IV : „pfropfen" : „enter" : (4x)
altui-să-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 11, 23;
să altuiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 11, 23;
să vor altui *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 11, 24;
te-ai altuit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 11, 24;

altuí → altoi

aluát : (1551-1553 ES) : s. n. : „Teig" : „pâte" : (6x)
aluat *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 6; 5, 7; 5, 7; 5, 8; 5, 8; [5] 5, 9;

alunecá : (**luneca** : 1581 CORESI, EV. 130) : v. I : „gleiten lassen" : „glisser" : (2x)
alunecîndu-te *verb gerunziu* [24] 1, 11;
vom lunica *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [24] 1, 12;

alunecătúră : (1688 BIBLIA) s. f. : „Gleiten" : „glissement" : (1x)
lunecături *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [24] 1, 5;

amár : (1430 DERS / în top. *Amarul*) : adj. : „1. Bitteres; 2. bitter" : „amer" : (2x)
amară *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 14;
amarul *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 11;

amăgí : (1581-1582 PO) : v. IV : „1. täuschen, verleiten, 2. verführen" : „1. tromper, 2. séduire" : (11x)
amăgesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [18] 2, 18;
amăgind *verb gerunziu* [18] 2, 14;
amăgindu-să *verb gerunziu* [11] 2, 14;
au amăgit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 11, 3;
s-au amăgit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [11] 2, 14;
să amăgească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [10] 2, 3; [18] 3, 8;
să amăgesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [18] 3, 5;
să amăgeşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 5, 3;
să să amăgească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 3, 18;
vă amăgireţi *verb imp. 2 pl.* [5] 6, 7;

amăgitór : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 97) : adj. : „verführerisch" : „séduisant" : (3x)
amăgitoare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [8] 2, 4; [18] 2, 3;
amăgitori *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [13] 1, 10;

amănúnt : (1581 PRL) : s. n. : „Einzelheit" : „détail" : (10x)
amăruntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 18, 25; 21, 19; 22, 3; 23, 15; 23, 20; 24, 22; 25, 26; [8] 4, 6; [15] 9, 5; [24] 1, 8;

amărúnt → amănunt

amărăciúne : (1563 CORESI, PRAXIU 426) : s. f. : „Bitterkeit" : „amertume, tristesse, troublement" : (6x)
amărăciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 23; [2] 3, 15; [15] 3, 8; 3, 15; 12, 15;
amărăciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 4, 31;

amărî́ : (1559-1560 BRATU) : v. IV. : „verbittern" : „affliger" : (5x)
vă amărîţi *verb imp. 2 pl.* [8] 3, 19;
au amărît *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 3, 16;
s-au amărît *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 8, 11;
să amărî *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 10, 10;
va amărî *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 10, 9;

amestecá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „mischen" : „mélanger" : (7x)
au amestecat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 17, 6;
să amêstecă *verb indicativ prezent 3 sg.* [20] 1, 11;
să vă amestecaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 5, 9; 5, 11; [23] 18, 4;
se amêstecă *verb indicativ prezent 3 sg.* [12] 2, 4;
vă amestecaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [10] 3, 14;

amestecát : (1600 GD 92) : adj. : „vermischt" : „mêlé" : (3x)
amestecat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 8, 7;
amestecată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 15, 2;
amestecaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [15] 4, 2;

amestecătúră : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Getümmel" : „ruée" : (1x)
amestecătura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 11, 16;

ametíst : (1581-1582 PO) : s. n. : „Amethyst" : „améthyste" : (1x)
amethistos *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 20;

amiázã : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Mittag" : „midi" : (1x)
amiază *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 7;

amiazănoápte : (c. 1683-1686 MS.45, 61/2) : s. f. : „Mitternacht" : „minuit" : (1x)
amiazănoapte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 25;

amiázăzi : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Süden" : „sud" : (5x)
amiazăzi *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 26; 22, 6; 26, 13; 27, 12; [23] 21, 13;

amín : (1559-1560 BRATU) : interj./s. : „amen, wahrlich" :

„amen, ainsi soit-il" : (44x)
amin *interjecţie* [2] 1, 25; 9, 5; 11, 35; 15, 33; 16, 24; 16, 27; [3] 14, 16; 16, 24; [4] 13, 13; [5] 1, 5; 6, 18; [6] 3, 21; 6, 24; [7] 4, 20; 4, 23; [8] 4, 18; [9] 5, 28; [10] 3, 17; [11] 1, 17; 6, 16; 6, 21; [12] 4, 18; 4, 22; [13] 3, 15; [14] 1, 23; [15] 13, 21; 13, 25; [17] 4, 11; 5, 14; [18] 3, 17; [19] 5, 21; [20] 1, 13; [22] 1, 25; [23] 1, 6; 1, 7; 1, 18; 5, 14; 7, 12; 7, 12; 19, 4; 22, 20; 22, 21;
amin *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 20;
Amin *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 3, 14;

amínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „in Errinerung" : „au souvenir" : (40x)
aminte *adv.* [1] 5, 35; 7, 31; 8, 6; 8, 10; 11, 16; 16, 14; 20, 28; 20, 31; [2] 15, 15; [3] 4, 17; 11, 2; [6] 2, 11; [8] 4, 18; [9] 2, 9; [10] 2, 5; [11] 1, 4; 4, 1; 4, 13; 4, 16; 5, 8; [12] 1, 4; 1, 5; 1, 6; [13] 1, 14; 3, 1; [15] 2, 1; 4, 12; 8, 12; 10, 32; 11, 15; 13, 3; 13, 7; [18] 1, 12; 1, 19; 3, 2; [21] 1, 10; [22] 1, 5; 1, 17; [23] 2, 5; 3, 3;

amîndói : (1551-1553 ES) : num. colectiv : „beide" : „les deux" : (9x)
amîndoao *num. colectiv fem. nom./ac.* [1] 23, 8; [6] 2, 14; [7] 1, 23;
amîndoi *num. colectiv masc. nom./ac.* [1] 8, 38; [3] 6, 16; [6] 2, 16; 2, 18; 5, 31; [23] 19, 20;

an : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Jahr" : „an, année" : (58x)
an *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 8, 10; 9, 2; [15] 9, 25; 10, 1; 10, 3;
ani *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 22; 7, 6; 7, 23; 7, 30; 7, 36; 7, 42; 9, 33; 13, 18; 13, 20; 13, 21; 19, 10; 20, 31; 24, 10; 24, 17; 24, 27; 28, 30; [2] 4, 19; 15, 23; 16, 25; [4] 12, 2; [5] 1, 18; 2, 1; 3, 17; [9] 5, 1; [11] 5, 9; [13] 1, 2; [15] 3, 9; 3, 17; [16] 5, 17; [17] 1, 20; [18] 3, 8; 3, 8; [23] 20, 2; 20, 3; 20, 4; 20, 5; 20, 6; 20, 7;
anii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 7; 17, 30; [5] 4, 10; [12] 1, 9; [15] 1, 12;
anilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 3, 21;
anul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 6; [23] 9, 15; [24] 1, 4; 1, 4; 1, 12;
un an *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 26; 18, 11; [15] 9, 7; [16] 4, 13;

anátemă : (c. 1564 CORESI, CAZ. 54a) : s.f. : „Bann": „anathème" : (5x)
anathema *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 3; [3] 12, 3; 16, 22; [5] 1, 8; 1, 9;

anáthemă → anatemă

antihríst : (c. 1564 CORESI, CAZ. 199b) : s. m. : „Widerchrist" : „antichrist" : (5x)
a lui Antihrist *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [19] 4, 3;
Antíhrist *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [19] 2, 18; 2, 22;
antíhristi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [19] 2, 18;
Antíhristu *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [20] 1, 7;

antioheán → antiohian

antiohián : (1688 BIBLIA) : s. m. : „Antiochenisch" : „antiochien" : (1x)
antiohean *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 5;

anthipát → antipat

antipát : (c. 1563-1583 COD. VOR.2) : s. m. : „Prokonsul" : „proconsul" : (3x)
anthipat *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 8;
anthipatul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 7; 13, 12;

anúme : (1563-1564 DIR) : adv. : „namens" : „nommément" : (2x)
anume *adv.* [1] 9, 11; [21] 1, 15;

ápă : (1213 SUCIU / în top. *Apa*) : s. f. : „Wasser" : „eau" : (42x)
al apei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 22, 1;
apa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 47; [16] 3, 12; [19] 5, 8; [23] 16, 12; 22, 17;
apă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 5; 8, 36; 8, 37; 8, 38; 8, 39; 11, 16; 18, 18; 20, 6; 27, 9; [11] 5, 23; [15] 9, 19; 10, 22; [17] 3, 20; [18] 2, 17; 3, 5; 3, 5; 3, 6; [19] 5, 6; 5, 6; 5, 6; [22] 1, 12; [23] 8, 11; 12, 15;
ape *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 1, 15; 7, 17; 14, 2; 19, 6;
apei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 5, 26; [23] 21, 6;
apele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 17, 1; 17, 14;
apelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [23] 8, 10; 11, 6; 14, 7; 16, 4; 16, 5;

apără : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(sich) verteidigen" : „(se) : défendre" : (1x)
să va apăra *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [15] 10, 38;

apărare : (1581 CORESI, EV. 443) : s. f. : „Schutz" : „protection" : (1x)
ai apărării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 10, 39;

apói : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „danach" : „après" : (40x)
apoi *adv. de timp* [1] 2, 17; [3] 4, 9; 12, 28; 12, 28; 15, 5; 15, 6; 15, 7; 15, 7; 15, 23; 15, 24; 15, 45; 15, 46; 15, 52; [5] 1, 18; [11] 3, 10; 4, 1; [12] 3, 1; [15] 7, 2; 7, 27; 12, 9; [16] 1, 15; 3, 17; 4, 14; 5, 3; [17] 1, 5; 1, 20; [18] 2, 20; 3, 3; [19] 2, 18; 2, 18; [22] 1, 18; [23] 1, 11; 1, 17; 2, 8; 2, 19; 15, 1; 21, 9; 22, 13;
mai apoi *adv. de timp* [15] 12, 11; 12, 17;

apóstol : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Apostel" : „apôtre" : (74x)
ale apostolilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [18] 3, 2;
apostol *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 1; 11, 13; [3] 1, 1; 9, 1; 9, 2; 15, 9; [4] 1, 1; [7] 2, 25; [11] 2, 7; [12] 1, 11;
apostoli *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* [23] 21, 14;
apostoli *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 37; 2, 43; 4, 36; 5, 18; 5, 40; 8, 1; 9, 27; 15, 2; 15, 4; 15, 33; 16, 4; [2] 16, 7; [3] 4, 9; 9, 5; 12, 28; 12, 28; 15, 9; [4] 11, 5; 11, 13; 12, 11; [5] 1, 17; 1, 19; [6] 3, 5; 4, 11; [9] 2, 6; [23] 2, 2; 18, 20;
apostoli *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 26;
apostolii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 33; 5, 29;

8, 14; 11, 1; 14, 4; 14, 13; 15, 6; 15, 23; [3] 15, 7; [4] 8, 23; 11, 13; [22] 1, 17;
apostolilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 1, 2; 2, 42; 4, 35; 4, 37; 5, 2; 5, 12; 5, 34; 6, 6; 8, 18; 15, 22; [6] 2, 20;
Apostolul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [15] 3, 1;
apostolul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [5] 1, 1; [6] 1, 1; [8] 1, 1; [11] 1, 1; [12] 1, 1; [13] 1, 1; [14] 1, 1; [17] 1, 1; [18] 1, 1;
apostolului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [4] 12, 12;

aprínde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „anzünden" : „allumer" : (4x)
aprinde *verb indicativ prezent 3 sg.* [16] 3, 5;
aprinzînd *verb gerunziu* [1] 28, 2;
să aprinseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 1, 27;
să să aprinză *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 7, 9;

apríndere : (1581 CORESI, EV. 430) : s. f. : „Flamme" : „flamme" : (1x)
aprinderea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [17] 4, 12;

aproápe : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./s. m. : „1. nahe, 2. Mitmensch" : „1. près de, proche, 2. le prochain" : (26x)
aproape *adv. de loc* [1] 1, 12; 5, 40; 9, 38; 27, 8; [2] 7, 21; 10, 8; [6] 2, 13; 2, 17; 5, 27; [7] 2, 27; 4, 5; [8] 1, 22; [11] 1, 2; [13] 1, 4; [15] 6, 8; 8, 13; [23] 1, 3; 22, 10;
aproapele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 9; [5] 5, 14; [6] 4, 25; [16] 2, 8;
aproapelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 27; [2] 13, 10; 15, 2;
mai aproape *adv. de loc* [2] 13, 11;

apropiá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „nahen, nähern" : „approcher" : (35x)
apropiaţi *verb imp. 2 pl.* [2] 6, 13; 6, 13;
apropiaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [16] 4, 8;
apropiindu-mă *verb gerunziu* [1] 22, 6;
apropiindu-să *verb gerunziu* [1] 7, 31;
apropiindu-se *verb gerunziu* [1] 9, 3; 10, 9; 20, 5; 21, 33; 22, 27; [15] 10, 25;
apropiindu-vă *verb gerunziu* [17] 2, 4;
apropii-te *verb imp. 2 sg.* [1] 8, 29;
a să apropia *verb infinitiv prezent* [1] 27, 27;
aţi apropiat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 6, 19;
ne-am apropiiat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 20, 15;
ne apropiem *verb indicativ prezent 1 pl.* [15] 7, 19; 10, 22;
s-au apropiat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 2, 29;
s-au apropiat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 13, 12; [15] 7, 13; [16] 5, 8; [17] 4, 7;
să apropie *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 10, 1;
să apropie *verb indicativ prezent 3 sg.* [11] 6, 3; [15] 11, 6; 12, 7;
să apropie *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 12, 13;
să apropiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 7, 17;
să apropiia *verb infinitiv prezent* [1] 10, 28;
să să apropie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 24, 23;
să va apropiia *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 23, 15; [16] 4, 8;
v-aţi apropiat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [15] 12, 18; 12, 22;

apropiere : (1581 PRL) : s.f.: „Nähe": „voisinage" : (4x)
apropiêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 2; [3] 7, 35;
apropiêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 2, 18; 3, 12;

apucá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „1. (an) : fassen, ergreifen, 2. erreichen" : „1. prendre, saisir, 2. obtenir, attraper" : (26x)
am apucat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [15] 8, 9;
apucară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 6, 12; 18, 26;
apucă-te *verb imp. 2 sg.* [11] 6, 12;
apucînd *verb gerunziu* [1] 16, 19; 18, 17;
apucîndu *verb gerunziu* [1] 3, 7; 9, 27; 23, 19;
apucîndu-se *verb gerunziu* [1] 21, 30;
aţi apucat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [7] 4, 9; [9] 4, 1;
au apucat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 9, 30;
au apucat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 10, 13;
să apuca *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 9, 29;
să apucă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 21, 33; 28, 3;
să apucaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 9, 24;
să apucă *verb indicativ prezent 3 pl.* [11] 6, 2;
să apucă *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 2, 16; 2, 16;
să apuce *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [9] 5, 4;
să fiu apucat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [7] 3, 13;
să să apuce *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [11] 6, 19;
să va apuca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [5] 6, 1;
vom apuca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [9] 4, 15;

apúne : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. III : „untergehen, erlöschen" : „se coucher, s'éteindre" : (1x)
să apuie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 4, 26;

apús : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n.: „Westen" : „ouest" : (1x)
apus *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 13;

ará : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. I : „pflügen": „labourer" : (2x)
ară *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 9, 10;
să are *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 9, 10;

arámă : (1448 BGL / în top. *Arămești*) : s. f. : „Kupfer" : „cuivre" : (5x)
arama *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 1, 15; 2, 18;
aramă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 13, 1; [23] 9, 20; 18, 12;

aráp : (1587 DERS / în antr. *Arapul*) : adj. : „Äthiopisch" : „Éthiopien" : (2x)
arap *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 27;
arapi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 11;

arătá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. zeigen, weisen, 2. anzeigen, 3. berichten, 4. erfinden" : „1. montrer, 2. déclarer, dénoncer, 3. rapporter, 4. inventer" : (157x)
a arăta *verb infinitiv prezent* [6] 6, 19; [15] 6, 11;
ai arătat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 23, 22;
am arătat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 20, 35; [5] 2, 2; [18] 1, 16;
arată *verb indicativ prezent 2 sg.* [16] 2, 18;
arată *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 1, 24; [15] 11, 14; 12, 27;
arată *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 2, 15;
arate *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [16] 3, 13;
arăt *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 12, 3; 12, 31; 15, 1; [5] 1, 11;

arăta *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 11, 28; 28, 23; [17] 1, 11; [23] 22, 8;
arătară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 25, 2;
arătat *verb participiu sg. masc.* [1] 2, 22; 7, 13; 10, 40; [2] 1, 19; [15] 7, 15;
arătat-ai *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 2, 28;
arătată *verb participiu sg. fem.* [2] 16, 26;
arătată să fie *verb indicativ prezent 3 sg.* [11] 4, 15;
arătate *verb participiu pl. neutru* [11] 5, 24; 5, 25;
arătate *verb participiu pl. fem.* [3] 14, 25; [7] 1, 13;
arătat fiind *verb gerunziu* [17] 1, 20;
arătatu au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 25, 15;
arătatu-m-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 10, 19;
arătatu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 2; [3] 15, 8;
arătat va fi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 13;
arătaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 23, 15; [4] 8, 24;
arătaţi *verb participiu pl. masc.* [4] 2, 14;
arăta va *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [8] 4, 7;
arătă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 21, 10; 22, 1;
arătăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 8, 1;
arătînd *verb gerunziu* [1] 9, 39; 18, 28; [4] 2, 14; [6] 1, 9; [10] 2, 4; [13] 2, 10; 3, 2; [15] 9, 8;
arătîndu *verb gerunziu* [1] 12, 17; 17, 3; [4] 3, 3; [11] 4, 6;
arătîndu-i-se *verb gerunziu* [1] 27, 3;
arătîndu-ne *verb gerunziu* [4] 11, 6;
arătîndu-să *verb gerunziu* [15] 11, 7; [17] 5, 4;
arătîndu-se *verb gerunziu* [1] 1, 3; [12] 1, 10;
a-şi arăta *verb infinitiv prezent* [5] 1, 16;
aţi arătat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [15] 6, 10;
au arătat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 18, 26; 24, 1;
au arătat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 28; 25, 14; [2] 1, 19; [3] 4, 9; [6] 3, 3; [8] 1, 8; [12] 4, 14; [13] 1, 3; [18] 1, 14;
m-am arătat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 26, 16;
mă voiu arăta *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 26, 16;
ne arătăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 5, 11;
nearătîndu-să *verb gerunziu* [15] 11, 3;
s-au arătat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 15, 4;
s-au arătat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 3; 7, 13; 7, 35; 9, 17; 13, 31; 16, 9; [2] 3, 22; [3] 1, 11; 15, 5; 15, 6; 15, 7; [6] 3, 5; [8] 1, 26; [11] 3, 16; [13] 2, 11; 3, 4; [15] 8, 5; 9, 26; [19] 1, 2; 1, 2; 3, 2; 3, 5; 3, 8; 4, 9;
să arată *verb indicativ prezent 3 sg.* [6] 5, 13; 5, 13; [16] 4, 14;
să arate *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 25, 9; [2] 9, 22; 9, 23; [6] 2, 7; [8] 1, 27; [11] 1, 16; [15] 6, 17; [23] 1, 1; 3, 18; 22, 6;
să arăt *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [2] 9, 17; [8] 4, 4; [23] 17, 1; 21, 9;
să arătară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 2, 3;
să arătă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 26; 7, 30; [11] 3, 16; [23] 11, 19; 12, 1; 12, 3;
să ne arătăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [4] 5, 10; 13, 7;
să să arate *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 7, 13; [4] 4, 10; 4, 11; 7, 12; [15] 9, 24; [19] 2, 19;
să să fie arătat *verb conjunctiv perfect 3 sg.* [15] 9, 8;
să să fie arătată *verb conjunctiv perfect 3 sg.* [4] 5, 11;
să te arăţi *verb copulativ conjunctiv prezent 2 sg.* [12] 2, 15;
să va arăta *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [8] 3, 4;
să va arăta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [15] 9, 28; [19] 2, 28;
se va arăta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [19] 3, 2;
va arăta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 13; 4, 5; [6] 6, 21; [11] 6, 15;
vă arătaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [7] 2, 15;
veţi arăta *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [8] 3, 4;
voiu arăta *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 7, 4; 9, 16; [3] 4, 19; [16] 2, 18; [23] 4, 1;
vor arăta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [8] 4, 9;

arătáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Angabe; 2. Offenbarung" : „1. montre; 2. révélation" : (20x)
arătare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 14, 26; [5] 2, 2; [7] 1, 28; [10] 1, 5; [22] 1, 7;
arătarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 26; 3, 27; [3] 12, 7; [4] 4, 2; 8, 24; [5] 1, 12; [10] 1, 7; 2, 8; [11] 6, 14; [12] 1, 10; 4, 1; 4, 8; [13] 2, 12;
arătările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 12, 1;
arătărilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [4] 12, 7;

arătát : (1563 CORESI, PRAXIU 212) : adj. : „bewiesen" : „démon-tré" : (3x)
arătată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [12] 3, 9;
arătaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 11, 19; [19] 3, 10;

arătúră : (1551-1553 ES) : s. f. : „Feld" : „champ labouré" : (1x)
arătură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 9;

arc : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Bogen" : „arc" : (1x)
arc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 6, 2;

árde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „(ver-, ab-, nieder-) : brennen" : „brûler" : (21x)
arde *verb indicativ prezent 3 sg.* [16] 3, 6; [23] 19, 20; 21, 8;
ardea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 19, 19;
arşi *verb participiu pl. masc.* [11] 4, 2;
arzînd *verb gerunziu* [23] 4, 5; 8, 10;
arzîndu-se *verb gerunziu* [18] 3, 10; 3, 12; [23] 8, 8;
au ars *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 8, 7; 8, 7;
fiind arse *verb gerunziu* [18] 3, 12;
mă arzu *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 11, 29;
să arde *verb indicativ prezent 3 sg.* [16] 3, 6;
să ardu *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 13, 11;
să mă arzu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [3] 13, 3;
să va arde *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 18, 8;
va arde *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 15;
vor arde *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [18] 3, 10; [23] 17, 15;

árdere : (c. 1573-1578 PS. SCH. 162) : s. f. : „1. Brennen, Verbrennen, 2. Opfergabe" : „1. action de brûler, 2. sacrifice" : (4x)
ardere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 6, 8; 10, 6;
arderei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 18, 18;
arderii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 18, 9;

argínt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n./m. : „1. Silber, 2. Silbermünze" : „1. argent, 2. monnaie d'argent" : (17x)
argint *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 6; 7, 16; 17, 29; 19, 19; 19, 24; 20, 33; [3] 3, 12; [11] 3, 3; [12] 2, 20; 3, 2; [15] 13, 5; [17] 1, 18; [23] 9, 20; 18, 12;
argintul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 8, 20; [16] 5, 3;

argintului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [11] 6, 10;

arhánghel : (1535 DRHB III, 361) : s. m. : „Erzengel" : „archange" : (2x)
arhanghel *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [9] 4, 16;
arhanghelul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [22] 1, 9;

arheréu → arhiereu

arhieréu : (1500 LDSR 361) : s. m. : „Prälat" : „prélat" : (39x)
arhereul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 1;
arhierei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 14; 9, 21; 23, 14; 26, 10; 26, 12; [15] 7, 28;
arhiereii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 23; 5, 24; 22, 30; 25, 15; [15] 7, 27;
Arhiereu *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 4, 14; 4, 15; 5, 5; 5, 10; 6, 20; 7, 26; 8, 1; 9, 11;
arhiereu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 1; 23, 5; [15] 2, 17; 13, 11;
Arhiereul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [15] 3, 1;
arhiereul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 6; 5, 17; 5, 21; 5, 27; 22, 5; 23, 2; 23, 4; 24, 1; 25, 2; [15] 5, 1; 8, 3; 9, 7; 9, 25;
arhiereului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 19, 14;

áripă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Flügel, Fittich" : „aile, abri" : (3x)
aripi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 4, 8; 12, 14;
aripilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [23] 9, 9;

armáre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Harnisch" : „armure" : (2x)
armarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 6, 11; 6, 13;

ármă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Waffe" : „arme" : (5x)
armă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 13;
armele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 6, 13; 13, 12; [4] 6, 7; 10, 4;

ars : (1514 DERS / în antr. *Arsul*) : adj./s. : „verbrannt" : „brûlé" : (3x)
arsă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 12, 18;
arse *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [15] 10, 8;
arse *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 1, 15;

aruncá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „werfen" : „jeter" : (12x)
aruncă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 12, 15; 12, 16; 18, 21;
aruncînd *verb gerunziu* [1] 22, 23; 22, 23; 27, 29; [17] 5, 7;
s-au aruncat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 12, 9;
să aruncă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [16] 1, 6; [23] 8, 7; 8, 8; 12, 9;

arvónă → arvună

arvúnă : (1593 DERS) : s. m. : „Pfand, Angeld" : „gage, arrhes" : (3x)
arvona *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 5, 5;
arvuna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 22;
arvună *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 1, 14;

arzătór : (1577 CORESI, PS.) : adj. : „1. brennend, 2. glühend" : „1. ardent, 2. brûlant" : (1x)
cêle arzătoate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [6] 6, 16;

ascultá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. (an) : hören, 2. lauschen, 3. gehorchen" : „1./2. écouter, 3. obéir" : (60x)
a asculta *verb infinitiv prezent* [1] 4, 19; 5, 29;
am ascultat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 6, 2;
asculta *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 5, 36; 5, 37; 14, 2; 16, 25; 17, 5; 19, 9;
asculta *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 6, 7; 14, 8; 22, 22; 27, 11; [17] 3, 6;
ascultă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [15] 11, 8;
ascultară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 5, 40;
ascultatu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 31;
ascultaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 2, 22; 7, 2; 15, 13; [6] 6, 1; 6, 5; [8] 3, 18; 3, 22;
ascultaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 6, 16; [5] 4, 21;
ascultă *verb indicativ prezent 3 sg.* [10] 3, 14; [19] 4, 5; 4, 6; 5, 14;
ascultă *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 5, 32; [2] 2, 8; 2, 8; [10] 1, 8; [11] 4, 16; [15] 5, 9; [17] 4, 17;
ascultînd *verb gerunziu* [1] 27, 21; [17] 2, 18;
ascultîndu-se *verb gerunziu* [15] 5, 7;
aţi ascultat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 6, 17; 11, 30; [7] 2, 12;
au ascultat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 10, 16; [15] 3, 18; 11, 31;
neascultînd *verb gerunziu* [1] 21, 14; [17] 2, 8;
să ascultaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 3, 22; 7, 37; [3] 16, 16;
să asculte *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 12, 13; [23] 2, 11;
să asculte *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 6, 12; [3] 14, 34; [13] 3, 1;
să asculţi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 23, 21;
va asculta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 3, 23; [3] 14, 21;
veţi asculta *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [15] 4, 7;

ascultáre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Gehorsam" : „obéissance" : (18x)
ascultare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 25, 23; [2] 1, 5; 6, 16; 16, 26; [4] 7, 15; 10, 6; [11] 3, 4; [17] 1, 2;
ascultarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 5, 19; 15, 18; 16, 19; [4] 9, 13; 10, 5; [11] 2, 11; [15] 5, 8; [17] 1, 22;
ascultării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 6, 16; [17] 1, 14;

ascultătór : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „der hört" : „qui écoute" : (4x)
ascultători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 2, 9; [16] 1, 22;
ascultători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 39;
ascultătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [16] 1, 23;

ascúnde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. verbergen, verstecken, 2. verheimlichen" : „1. cacher, 2. dissimuler" : (6x)
a să ascunde *verb infinitiv prezent* [11] 5, 25;
ascundeţi *verb imp. 2 pl.* [23] 6, 16;

s-au ascuns *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [8] 3, 3; [15] 11, 23;
s-au ascuns *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 6, 15;
să ascunzi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 5, 3;

ascúns : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „versteckt" : „caché" : (10x)
ascuns *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 37; [2] 2, 29; [6] 5, 12;
ascunse *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. neart.* [8] 2, 3;
cea ascunsă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 7; [8] 1, 26; [23] 2, 17;
cei ascunse *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [6] 3, 9;
cel ascuns *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [17] 3, 4;
cêle ascunse *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 16; [3] 14, 25;
cêle ascunse *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [3] 4, 5; [4] 4, 2;

ascuţít : (înc. sec. XVI PS. H.) : s./adj. : „1. Schneide; 2. scharf, spitz" : „1. tranchant; 2. aiguisé, aigu" : (11x)
ascuţită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 1, 16; 14, 14; 14, 17; 19, 15;
ascuţite *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 4, 12; [23] 1, 16; 2, 12;
ascuţitul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [15] 11, 34;
cea ascuţită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [23] 2, 12; 14, 18; 14, 18;

asemănă : (1559-1560 BRATU) : v. I : „(sich) ähneln" : „(se) : ressembler" : (12x)
asamănă-să *verb indicativ prezent 3 sg.* [16] 1, 6;
a să asămăna *verb infinitiv prezent* [15] 2, 17;
asămănat *verb participiu sg. masc.* [15] 7, 3;
asămănîndu-se *verb gerunziu* [1] 14, 10; [4] 10, 12;
asemănaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [15] 13, 7;
ne asemănăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 10, 22;
să asamănă *verb indicativ prezent 3 sg.* [16] 1, 23;
să asămănaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [10] 3, 9;
să ne asămănăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [4] 10, 12;
să vă asămănaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [5] 4, 17;
te asămăna *verb imp. 2 sg.* [21] 1, 11;

asemănáre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 190) : s. f. : „Ähnlichkeit" : „ressemblance" : (10x)
asămănare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 3; [15] 4, 15;
asămănarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 5, 14; 6, 5; 12, 6; [7] 2, 7; [15] 7, 15; [16] 3, 9;
asămănările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 9, 7;
asemănarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 23;

asemănătór : (1688 BIBLIA) : s./adj. : „Nachfolger" : „imitateur" : (5x)
asămănători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [15] 6, 12;
asămănători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 11, 1; [7] 3, 17; [17] 3, 13;
asemănători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 5, 1;

asémenea : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./adv. : „gleich" : „pareil" : (31x)
asêmena *adv.* [5] 4, 25;
asêmene *adv.* [5] 5, 21; [15] 2, 14; [16] 5, 17; [19] 3, 2; [23] 9, 19; [24] 1, 5;
asêmenea *adv.* [1] 14, 14; 17, 29; [22] 1, 7; [23] 1, 13; 1, 15; 2, 18; 4, 3; 4, 3; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 7; 9, 7; 9, 7; 9, 10; 11, 1; 13, 2; 13, 4; 13, 11; 14, 14; 16, 13; 18, 18; 21, 11; 21, 18;

asín : (c. 1550 H.[2]) : s. m. : „Esel" : „âne" : (1x)
asin *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [18] 2, 16;

aspídă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Natter" : „aspic" : (1x)
aspidelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 3, 14;

áspru : (1618 DIRA XVII/4, 293) : adj. : „rauh" : „âpre" : (1x)
aspre *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 27, 29;

ástăzi : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „heute" : „aujourd'hui" : (22x)
astăzi *adv. de timp* [1] 4, 9; 13, 33; 19, 40; 20, 26; 22, 3; 24, 21; 26, 2; 26, 29; 27, 33; [2] 11, 8; [4] 3, 14; 3, 15; [5] 6, 17; [15] 1, 5; 3, 7; 3, 13; 3, 15; 4, 7; 4, 7; 5, 5; 13, 8; [16] 4, 13;

astrucá : (c. 1640 URECHE[2] 193) : v. I : „begraben, bestatten" : „enterrer" : (1x)
au astrucat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 6;

astupá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „verstopfen" : „boucher" : (4x)
a astupa *verb infinitiv prezent* [13] 1, 11;
astupară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 57;
să să astupe *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 3, 20;
să va astupa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 11, 10;

astupá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „verstopfen" : „boucher" : (1x)
au astupat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 11, 33;

asúpra : (1551-1553 ES) : prep. : „1. gegen, 2. über, 3. oberhalb" : „1. vers, 2. sur, 3. au dessus" : (84x)
asupra *prep.* [1] 1, 21; 4, 1; 4, 3; 4, 26; 4, 26; 4, 27; 5, 28; 6, 13; 7, 54; 7, 57; 8, 1; 8, 24; 13, 11; 13, 40; 13, 50; 13, 50; 13, 51; 14, 2; 16, 22; 18, 6; 18, 10; 19, 12; 19, 16; 21, 32; 22, 24; 24, 1; 25, 2; 25, 3; 25, 7; 25, 15; 25, 27; 26, 11; 27, 14; [2] 8, 33; 11, 2; 11, 18; 14, 22; [3] 4, 6; 4, 9; 15, 6; 15, 15; [4] 1, 23; 10, 5; 12, 13; 13, 8; [5] 5, 23; [6] 2, 7; 4, 26; [8] 2, 14; [9] 2, 16; 5, 3; [11] 1, 18; 5, 11; 5, 19; 6, 12; [12] 4, 3; [13] 3, 6; [15] 6, 13; 6, 16; 9, 5; [16] 2, 13; 3, 14; 5, 9; [17] 2, 11; 2, 12; 3, 16; [18] 2, 11; [22] 1, 15; 1, 15; [23] 1, 7; 2, 4; 2, 14; 2, 20; 3, 3; 3, 3; 11, 6; 12, 17; 18, 20; 20, 6;
asupră *prep.* [1] 6, 12; 27, 20; [3] 9, 16; [9] 3, 10; [12] 4, 2;

asupreálă : (1574 DERS) : s. f. : „Unterdrückung" : „oppression" : (1x)

asupreală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 13, 10;

asuprí : (1581 CORESI, EV. 141) : v. IV : „unterdrücken" : „opprimer" : (6x)
a asupri *verb infinitiv prezent* [9] 4, 6;
am asuprit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 11, 9;
asupresc *verb indicativ prezent 3 pl.* [16] 2, 6;
să asupreascâ *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [8] 2, 18;
să asuprim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [4] 2, 10;
voiu asupri *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [4] 12, 14;

asuprít : (1581 CORESI, EV. 549) : adj. : „unterdrückt" : „opprimé" : (1x)
cei asupriţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 38;

aşá : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./s. : „so" : „ainsi, de la sorte" : (153x)
aşa *adv.* [1] 1, 10; 1, 11; 3, 18; 5, 8; 7, 1; 7, 6; 7, 8; 8, 32; 8, 36; 12, 8; 12, 15; 13, 8; 13, 34; 13, 47; 14, 1; 16, 37; 17, 11; 17, 33; 19, 20; 20, 11; 20, 13; 20, 35; 21, 11; 22, 24; 22, 27; 23, 11; 24, 9; 24, 14; 27, 17; 27, 25; 27, 44; 28, 14; [2] 1, 15; 4, 18; 5, 12; 5, 15; 5, 18; 5, 19; 5, 21; 6, 4; 6, 11; 6, 19; 9, 20; 10, 6; 10, 11; 11, 5; 11, 26; 11, 31; 12, 5; 15, 20; [3] 2, 11; 3, 15; 4, 1; 5, 3; 6, 5; 7, 7; 7, 17; 7, 17; 7, 26; 7, 36; 7, 40; 8, 12; 9, 14; 9, 15; 9, 24; 9, 26; 9, 26; 11, 12; 11, 28; 12, 12; 14, 9; 14, 12; 14, 21; 14, 25; 14, 25; 15, 11; 15, 11; 15, 22; 15, 42; 15, 45; 16, 1; [4] 1, 5; 1, 7; 1, 17; 1, 17; 1, 18; 1, 19; 1, 19; 7, 14; 8, 6; 8, 11; 9, 5; 11, 3; [5] 1, 6; 3, 3; 4, 3; 4, 29; 6, 2; [6] 4, 20; 5, 24; 5, 28; 5, 33; [7] 3, 5; 3, 17; 4, 1; [8] 3, 13; [9] 2, 4; 2, 8; 4, 14; 4, 17; 5, 2; [10] 3, 17; [12] 3, 8; [14] 1, 19; [15] 4, 4; 5, 3; 5, 5; 6, 9; 6, 15; 9, 6; 9, 28; 10, 33; 12, 21; [16] 1, 11; 2, 12; 2, 12; 2, 17; 2, 26; 3, 4; 3, 5; 3, 6; 3, 10; 3, 12; 5, 12; 5, 12; [17] 2, 15; [18] 1, 11; 3, 4; [19] 2, 6; 4, 11; [23] 1, 7; 2, 15; 3, 16; 9, 17; 11, 5; 14, 13; 16, 7; 18, 21; 22, 20; 22, 20; [24] 1, 6; 1, 13;
aşa *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 20;

aşăzá → aşeza

aşezá : (c. 1563-1583 COD. VOR.²) : v. I : „stellen" : „placer" : (4x)
aşăzaţi *verb imp. 2 pl.* [3] 6, 4;
aşăzaţi *verb participiu masc. pl.* [1] 19, 36;
aşăzînd *verb gerunziu* [1] 19, 35;
aşează *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [6] 2, 6;
vei aşăza *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 1, 6;

aşezáre : (1563 CORESI, PRAXIU 152) : s. f. : „Wache" : „poste" : (3x)
aşăzare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [9] 5, 3; [13] 2, 3;
aşăzarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 21;

aşíjderea : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „ebenso" : „de la sorte" : (20x)
aşijderea *adv.* [2] 1, 27; 8, 26; [3] 7, 3; 7, 4; 7, 22; 11, 25; [11] 3, 8; 3, 11; 5, 13; 5, 25; [13] 2, 3; 2, 6; [16] 2, 25; [17] 3, 1; 3, 7; 5, 5; [23] 8, 12;
aşijderile *adv.* [11] 2, 9;
aşijderilea *adv.* [15] 9, 21; [22] 1, 8;

aşteptá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(er) : warten, harren" : „attendre" : (37x)
a aştepta *verb infinitiv prezent* [9] 1, 10;
am aşteptat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 28, 12;
aşteaptă *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 19; [11] 5, 5; [15] 9, 28; [16] 5, 7;
aşteaptă *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 20, 23; 24, 15;
aştept *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 16, 11;
aştepta *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 12, 16; [15] 11, 10;
aştepta *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 20, 5; 28, 6; [17] 3, 20;
aşteptaţi *verb imp. 2 pl.* [3] 11, 33;
aşteptăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 8, 25; [5] 5, 5; [7] 3, 20; [18] 3, 13;
aşteptînd *verb gerunziu* [1] 1, 14; 2, 42; 2, 46; 3, 5; 10, 24; 23, 21; 27, 33; 28, 6; [2] 8, 23; 13, 6; [3] 1, 7; [13] 2, 12; [15] 10, 13; [18] 3, 12; 3, 14; [22] 1, 21;
aşteptîndu *verb gerunziu* [1] 17, 16;
să aştêpte *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 1, 4;

aşteptáre : (c. 1573-1578 PS. SCH. 261) : s. f. : „Zuversicht" : „assurance" : (1x)
aşteptare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 10, 27;

aştérne : (1551-1553 ES) : v. III : „betten, ausbreiten" : „étendre" : (2x)
aştêrne *verb imp. 2 sg.* [1] 9, 34;
să aşternură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [3] 10, 5;

aşternút : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Bettzeug" : „literie" : (1x)
aşternut *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 10;

athinéu → atenian

atenián : (1559-1560 BRATU) : s. m./adj. : „1. Athener; 2. athenisch" : „1./2. athénien" : (3x)
athinei *adj. calificativ gradul pozitiv masc. voc. neart.* [1] 17, 22;
athineii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 17, 21;
athinêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [10] 3, A;

atínge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. berühren, 2. treffen" : „1./2. toucher" : (6x)
nu vă atingeţi *verb imp. 2 pl.* [4] 6, 17;
să atinge *verb indicativ prezent 3 sg.* [19] 5, 18;
să atingi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [8] 2, 21;
să să atingă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 7, 1; [15] 11, 28;
să vrea atinge *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [15] 12, 20;

atît : (c. 1563-1583 COD. VOR.²) : adv./pron.: „so viel" : „tant" : (12x)
atît *adv.* [15] 10, 25;
atîta *adv.* [15] 1, 4; 7, 22; 12, 1; [23] 18, 7; 21, 16;
atîta *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [1] 5, 8; [15] 4, 7; [23] 18, 17;
atîta *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [1] 5, 8;
atîtea *adj. pron. nehot. neutru pl. nom./ac.* [3] 14, 10;
atîtea *pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [5] 3, 4;

atotţiitór : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 194) : adj./s. :

„allbeherrschend" : „toutpuissant" : (9x)
atotţiitoriul *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [23] 16, 14; 19, 6; 19, 15; 21, 22;
Atotţiitoriul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [23] 1, 8; 4, 8;
Atotţiitoriul *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [23] 15, 3; 16, 7;
Atotţiitoriule *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [23] 11, 17;

atúnci : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „dann, damals" : „alors, lors" : (39x)
atunce *adv.* [1] 4, 8; 25, 12; [3] 4, 5; 13, 12; [18] 3, 6;
atuncea *adv.* [1] 5, 26; 6, 11; 8, 17; 10, 46; 10, 48; 13, 3; 13, 12; 15, 22; 17, 14; 21, 26; 21, 33; 23, 3; 26, 1; 27, 21; 27, 32; 28, 1; [2] 6, 21; [3] 13, 10; 13, 12; 15, 28; 15, 54; 16, 2; [4] 12, 10; [5] 4, 8; 4, 29; 6, 4; [8] 3, 4; [9] 5, 3; [15] 10, 7; 10, 9; 12, 26;
atunci *adv.* [1] 1, 12; 7, 4; [10] 2, 8;

aţîţá : (1581-1582 PO) : v. I : „1. Feuer anfachen, 2. erregen, ergiessen" : „1./2. enflammer" : (1x)
să aţîţi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [12] 1, 6;

au → sau

au : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./conj. : „1. oder, 2. denn" : „1. ou, 2. est-ce que" : (190x)
au *adv.* [1] 1, 6; 2, 7; 5, 4; 5, 8; 7, 28; 7, 42; 9, 21; 10, 47; 19, 2; 24, 21; [2] 2, 4; 2, 26; 3, 3; 3, 5; 3, 30; 6, 3; 7, 1; 9, 14; 9, 20; 9, 21; 11, 2; [3] 1, 13; 1, 13; 1, 20; 3, 3; 3, 4; 5, 12; 6, 9; 6, 16; 6, 19; 8, 10; 9, 4; 9, 5; 9, 6; 9, 7; 9, 8; 9, 8; 9, 9; 9, 10; 10, 16; 10, 16; 10, 18; 10, 19; 10, 22; 10, 22; 11, 14; 11, 22; 11, 22; 12, 15; 12, 16; 12, 30; 12, 30; 12, 30; 14, 36; 14, 36; [4] 12, 18; 12, 18; 12, 18; 13, 5; [15] 1, 14; 3, 17; [16] 2, 3; 2, 6; 2, 7; 2, 21; 2, 25; 3, 11; 4, 1;
au *conjuncţie coord.* [1] 1, 7; 3, 12; 4, 34; 5, 38; 7, 49; 7, 50; 8, 34; 10, 28; 17, 29; 17, 29; 19, 12; 20, 33; 20, 33; 23, 9; 23, 29; 24, 23; 26, 31; 28, 6; [2] 2, 15; 4, 9; 4, 10; 4, 13; 6, 16; 6, 16; 8, 35; 8, 35; 8, 35; 8, 35; 8, 35; 8, 35; 11, 1; 11, 34; 14, 4; 14, 10; 14, 13; 14, 21; 14, 21; [3] 2, 1; 4, 21; 5, 10; 5, 10; 5, 10; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 7, 11; 7, 15; 11, 4; 11, 5; 11, 6; 11, 27; 12, 21; 13, 1; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 24; 14, 29; 14, 37; 16, 6; [4] 1, 6; 1, 13; 1, 17; 3, 1; 3, 1; 6, 15; 10, 12; 11, 4; 11, 7; 12, 6; 12, 17; [5] 1, 8; 1, 10; 1, 10; 2, 2; 3, 2; 3, 5; [6] 3, 20; 5, 3; 5, 4; 5, 5; 5, 5; 5, 27; 5, 27; [7] 2, 3; [8] 2, 16; 2, 16; 2, 16; 2, 16; 3, 17; [9] 2, 19; [10] 2, 4; [11] 5, 4; 5, 10; 5, 16; [13] 1, 6; 3, 12; [14] 1, 18; [15] 2, 6; 10, 28; 12, 16; 12, 20; [16] 1, 17; 2, 14; 3, 12; 4, 5; 4, 15; [17] 1, 11; 1, 18; 3, 9; 4, 15; [23] 13, 16; 13, 17; 13, 17; 13, 17; [24] 1, 8; 1, 8; 1, 11;

áur : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Gold, 2. Geld" : „1. or, 2. argent" : (36x)
aur *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 6; 17, 29; 20, 33; [3] 3, 12; [11] 2, 9; [12] 2, 20; [15] 9, 4; 9, 4; 9, 4; [16] 2, 2; [17] 1, 18; [23] 1, 12; 1, 13; 1, 20; 2, 1; 3, 18; 4, 4; 5, 8; 8, 3; 8, 3; 9, 13; 9, 20; 14, 14; 15, 6; 15, 7; 17, 4; 17, 4; 18, 12; 18, 16; 21, 15; 21, 18; 21, 21;
aurul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [16] 5, 3; [17] 1, 7; [23] 9, 7;
aurului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [17] 3, 3;

aústru : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Ostwind, Südwind" : „vent d'orient, vent de sud" : (2x)
austru *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 13;
austrul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 27, 13;

aúz : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Nachricht" : „nouvelle" : (12x)
auz *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 17;
auzul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 28, 26; [2] 10, 17; [3] 12, 17; 12, 17; [5] 3, 2; 3, 5; [12] 4, 3; 4, 4; [18] 2, 8;
auzului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 10, 16;
auzurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 17, 20;

auzí : (1521 NEACŞU) : v. IV : „hören" : „ouir, entendre" : (184x)
a auzi *verb infinitiv prezent* [1] 13, 7; 17, 21; [16] 1, 19; [23] 9, 20;
ai auzit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 22, 15; [12] 1, 13; 2, 2; [23] 3, 3;
am auzit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 6, 11; 6, 14; 7, 34; 15, 24; 22, 7; [18] 1, 18; [19] 1, 3; [23] 4, 1; 5, 13; 9, 13; 9, 16; 10, 8; 14, 2; 19, 1; 22, 8;
am auzit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 4, 20; 19, 2; 21, 12; [8] 1, 9; [19] 1, 1; 1, 5;
aţi auzit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 1, 4; [5] 1, 13; [6] 4, 21; [7] 2, 26; 4, 9; [8] 1, 5; 1, 6; 1, 23; [16] 5, 11; [19] 2, 7; 2, 18; 2, 24; 2, 24; 3, 11; 4, 3; [20] 1, 6;
au auzit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 2, 9; [4] 12, 4;
au auzit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 4; 22, 9; 28, 27; [2] 10, 14; 10, 18; 15, 21; [15] 2, 3; 4, 2;
aud *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 26, 29; [6] 4, 29; [12] 2, 14; [23] 1, 3;
aude *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 14, 2; [4] 12, 6; [19] 4, 6; 5, 15; [23] 22, 17; 22, 18;
aude-să *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 5, 1;
auz *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 11, 18; [23] 22, 8;
auză *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 2, 7; 2, 17; 2, 29; 3, 6; 3, 13; 3, 22; 13, 9;
auzi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 30; 9, 4; 24, 24; 28, 27;
auziia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 5, 5; 5, 11; 9, 21; 10, 44; 10, 46; 15, 12;
auziia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 2, 6; 16, 14;
auziiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 11, 7; 26, 14; [23] 1, 10; 5, 11; 6, 1; 6, 3; 6, 6; 6, 7; 7, 4; 8, 13; 10, 4; 12, 10; 14, 2; 14, 13; 16, 1; 16, 5; 16, 7; 18, 4; 19, 6; 21, 3;
auzim *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 2, 8; 2, 11; [10] 3, 11;
auzind *verb gerunziu* [1] 2, 37; 5, 5; 5, 21; 5, 33; 7, 12; 7, 54; 8, 6; 8, 14; 9, 7; 11, 18; 14, 13; 16, 38; 17, 8; 17, 32; 18, 26; 19, 5; 19, 10; 19, 28; 22, 2; 22, 26; 23, 16; 24, 22; 28, 15; [5] 1, 23; [6] 1, 13; 1, 15; [8] 1, 4; [14] 1, 5; [15] 3, 16;
auzindu *verb gerunziu* [15] 12, 19;
auziră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 5, 24; 11, 1; [23] 11, 12;
auzit-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 9, 13; [23] 6, 5;
auziţi *verb imp. 2 pl.* [1] 13, 16; 22, 1; [16] 2, 5;
auziţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 2, 33; 19, 26; [7] 1, 29;

auzi-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 23, 34;
auzi-vom *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [1] 17, 32;
auzînd *verb gerunziu* [1] 4, 24; 13, 48; 18, 8; 21, 20;
s-au auzit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 2, 1;
să auz *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [7] 1, 27;
să auză *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 15, 7; [2] 11, 8; [12] 4, 17;
să auză *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 10, 22; 13, 44;
să auzi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 11, 22; 22, 14; 24, 4; 26, 3;
să auzim *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 10, 33;
să auzim *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 28, 22;
să auziţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 28, 26;
să auzu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 25, 22; [21] 1, 4;
se va auzi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 18, 22; 18, 22; 18, 23;
va auzi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 3, 20;
vei auzi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 25, 22;
veţi auzi *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [15] 3, 7; 3, 15;
veţi fi auzit *verb viitor 2 indicativ 2 pl.* [6] 3, 2;
vor auzi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 21, 22; 28, 28; [2] 10, 14;

auzíre : (c. 1573-1578 PS. SCH. 377) : s. f. : „Nachricht" : „nouvelle" : (3x)
auzire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [9] 2, 13;
auzirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 4, 2;
auzirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [15] 5, 11;

auzitór : (c. 1683-1686 MS. 45, 777/[1]) : s. m. : „Hörer" : „écouteur" : (1x)
auzitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 13;

aveá : (1521 NEACŞU) : v. II (şi aux.) : „haben" : „avoir" : (399x)
a avea *verb infinitiv prezent* [1] 24, 16; [3] 5, 1; 7, 40; 11, 10; [9] 1, 8; [15] 10, 34; [18] 1, 15;
ai *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 23, 19; [2] 14, 22; [3] 4, 7; [5] 4, 27; [14] 1, 5; 1, 17; [16] 2, 18; [23] 2, 3; 2, 6; 2, 14; 2, 15; 3, 1; 3, 4; 3, 8; 3, 11;
am *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 3, 6; 20, 24; 25, 26; [2] 15, 17; [3] 7, 25; 9, 17; 13, 1; 13, 3; 15, 31; [4] 2, 4; [7] 1, 7; 2, 20; 3, 4; 4, 18; [8] 2, 1; [11] 1, 12; [12] 1, 3; [16] 2, 18; [21] 1, 4; [23] 1, 18; 2, 4; 2, 14; 2, 20;
am avut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [21] 1, 13; [22] 1, 3;
am avut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 5, 2; [4] 1, 9; [9] 1, 9;
ar avea *verb cond.-opt. prezent 3 pl.* [3] 7, 29;
ar avea *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* [15] 10, 2; [19] 3, 17;
are *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 9, 14; 14, 8; 15, 21; 19, 38; 23, 17; [2] 4, 2; 8, 9; 9, 21; [3] 7, 7; 7, 12; 7, 13; 7, 37; 8, 10; 12, 12; 14, 26; 14, 26; 14, 26; 14, 26; 14, 26; 15, 41; [4] 6, 14; 8, 12; 8, 12; [5] 4, 1; 4, 27; [6] 5, 5; [8] 4, 13; [9] 5, 3; [11] 5, 4; 5, 16; 6, 16; [15] 2, 14; 3, 3; 5, 2; 5, 13; 7, 6; 7, 13; 7, 24; 7, 27; 10, 35; [16] 2, 14; 2, 14; [19] 2, 23; 3, 3; 3, 15; 4, 16; 4, 18; 5, 10; 5, 12; 5, 12; 5, 12; 5, 12; [20] 1, 9; 1, 9; [23] 2, 7; 2, 11; 2, 12; 2, 17; 2, 18; 2, 29; 3, 1; 3, 6; 3, 7; 3, 13; 3, 22; 9, 11; 12, 6; 12, 12; 12, 12; 13, 9; 13, 14; 13, 17; 13, 18; 16, 9; 17, 7; 17, 9; 17, 17; 19, 16; 20, 6; 20, 6;
ar hi avut *verb cond.-opt. perfect 3 pl.* [15] 11, 15;
aţi avea *verb cond.-opt. prezent 2 pl.* [17] 2, 16;
aţi avutu *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [19] 2, 7;
au *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 19, 13; 24, 19; [2] 10, 2; 12, 4; 2, 14; [3] 7, 29; 11, 22; 12, 23; 12, 24; 12, 30; 15, 34; [9] 4, 13; [11] 6, 2; [15] 7, 5; [23] 2, 24; 4, 8; 8, 9; 9, 3; 9, 4; 9, 10; 9, 11; 11, 6; 11, 6; 12, 17; 14, 11; 16, 2; 17, 12; 18, 19; 19, 10; 21, 9;
au avut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 7, 5; 7, 12; [5] 4, 22; [15] 2, 14;
au avut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [18] 2, 16;
au avut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 2, 14;
avea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 2, 45; 4, 35; 8, 7; 9, 31; 11, 29; 13, 5; 18, 18; 25, 19; [15] 6, 13; 9, 1; 11, 10; [23] 4, 8; 9, 14; 10, 2; 13, 11; 14, 18; 21, 15;
avea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 2, 44; 28, 9; [23] 6, 9; 9, 8; 9, 9; 17, 1;
aveam *verb indicativ imperfect 1 pl.* [5] 2, 4;
aveam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [4] 12, 11;
aveaţi *verb indicativ imperfect 2 pl.* [2] 6, 21;
avem *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 5, 1; 12, 4; [3] 9, 4; 9, 5; 9, 6; 10, 17; 11, 16; 15, 30; [4] 3, 4; 3, 12; 4, 7; 5, 1; [5] 6, 10; [6] 1, 7; 2, 18; 3, 12; [8] 1, 14; [10] 3, 9; [14] 1, 7; [15] 4, 15; 6, 19; 8, 1; 12, 28; 13, 10; 13, 10; 13, 14; 13, 18; [18] 1, 19; [19] 1, 6; 1, 7; 1, 8; 2, 1; 3, 21; 4, 21; 5, 14; 5, 15; [20] 1, 5;
avemu *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 2, 16; 8, 1; [15] 12, 9;
aveţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 6, 22; [3] 6, 4; 6, 7; 11, 22; [7] 2, 29; 3, 17; 4, 10; [8] 1, 4; 4, 1; [9] 3, 6; [15] 10, 36; 13, 5; [16] 2, 1; 3, 14; 4, 2; 4, 2; [19] 2, 20; 5, 13; [23] 2, 25;
avînd *verb gerunziu* [1] 1, 12; 2, 47; 4, 37; 7, 24; 16, 16; 18, 12; 21, 23; 23, 18; 23, 29; 24, 15; 27, 39; 28, 19; 28, 29; [2] 2, 20; 8, 23; 9, 10; 12, 6; 12, 18; 15, 23; [3] 6, 1; 6, 19; [4] 3, 12; 4, 1; 4, 13; 6, 10; 7, 1; 9, 8; 10, 6; 10, 15; [7] 1, 23; 1, 29; 2, 2; [8] 2, 23; [11] 1, 19; 3, 4; 3, 9; 4, 9; 5, 12; 6, 8; [12] 2, 19; 3, 5; [13] 1, 6; [14] 1, 8; [15] 4, 14; 6, 4; 7, 3; 7, 28; 9, 4; 9, 4; 9, 8; 10, 1; 10, 19; 12, 1; [17] 3, 16; 4, 8; [18] 2, 14; 2, 14; [20] 1, 12; [23] 1, 16; 4, 7; 5, 6; 5, 8; 6, 2; 6, 5; 7, 2; 8, 3; 8, 6; 9, 17; 9, 19; 12, 2; 12, 3; 13, 1; 14, 1; 14, 6; 14, 14; 14, 17; 14, 18; 15, 1; 15, 2; 15, 6; 17, 3; 17, 4; 18, 1; 19, 12; 20, 1; 21, 11; 21, 12; 21, 12; 21, 14;
avîndu *verb gerunziu* [17] 2, 12;
avuiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [4] 2, 12;
avură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [23] 4, 4;
neavînd *verb gerunziu* [2] 2, 14; [3] 7, 37; [6] 2, 12; 5, 27; [7] 3, 9; [13] 2, 8; [22] 1, 19;
nemaiavînd *verb gerunziu* [2] 15, 23;
să aib *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [3] 13, 2;
să aibă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 1, 28; [11] 5, 20;
să aibă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 24, 23; [3] 7, 2; 7, 2; 9, 10; [6] 4, 28; [11] 3, 7; [15] 8, 3; 11, 25; [16] 1, 4;
să aibi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 14, 22; [12] 1, 13; [14] 1, 15;
să aibu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [2] 1, 13; [4] 2, 3; [7] 2, 27;
să avem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 15, 4; [3] 9, 5; [15] 6, 18; [19] 2, 28; 4, 17;
să aveţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [4] 1, 15; 5, 12; [9] 4, 12; 5, 13; [19] 1, 3; [23] 2, 10;
va avea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 25, 16; [5] 6, 4; [8] 3, 13; [16] 2, 17; [23] 2, 11;

vei avea *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 13, 3;
veţi avea *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [3] 4, 15;
voiu avea *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 25, 26; [3] 13, 2; 13, 2;
vom să avem *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [9] 3, 4;
vor avea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 7, 28; [12] 2, 17;

avére : (1581 CORESI, EV. 6) : s. f. : „Vermögen" : „fortune" : (6x)
avêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 8, 11; [15] 10, 34;
averea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 13, 3;
averile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 45; 4, 32;
averilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [15] 10, 34;

avút : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. m. : „Reiche" : „riche" : (1x)
avut *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [13] 2, 13;

avuţíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Reichtum" : „fortune, richesse" : (11x)
a avuţiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [11] 6, 17;
avuţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 17;
avuţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 23; 11, 12; 11, 12; [4] 8, 2; [8] 1, 27; 2, 2; [16] 5, 2; [19] 3, 17; [23] 5, 12;

ávă : (1648 NTB) : s. m. : „Abba" : „abba" : (2x)
Avva *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [2] 8, 15; [5] 4, 6;

avva → ávă

ázimă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „ungesäuertes Brot" : „azyme" : (2x)
azimelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 12, 3; 20, 6;

B

ba : (1559-1560 BRATU) : adv. : „doch, nein" : „si, non" : (3x)
ba *adv.* [1] 19, 2; [2] 3, 28; 3, 30;

baláur : (1480 DRHA II, 341 / în antr. *Marco Bălaur*) : s. m. : „Drache" : „dragon" : (13x)
bălaur *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 12, 3;
bălaurul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 12, 4; 12, 7; 12, 7; 12, 9; 12, 13; 12, 16; 12, 17; 13, 2; 20, 2;
bălaurului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [23] 13, 4; 16, 13;
un bălaur *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 13, 11;

ban : (1413 DERS) : s. m. : „Geld" : „argent" : (3x)
bani *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 18; 8, 20; 24, 26;

barbár : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. : „barbarisch" : „sauvage" : (6x)
varvar *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 14, 11; 14, 11; [8] 3, 11;
varvari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 14;
varvarii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 28, 2; 28, 4;

bárcă : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Kahn" : „chaloupe" : (3x)
varca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 16; 27, 16;
varcii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 27, 32;

básnă : (c. 1640 URECHE[2] 96) : s. f. : „Fabel" : „fable" : (1x)
basne *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [11] 1, 4; 4, 7; [12] 4, 4; [13] 1, 14;

báte : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. schlagen, 2. kämpfen, 3. abschweifen" : „1. battre, 2. combattre, 3. divaguer, s'écarter" : (22x)
a bate *verb infinitiv prezent* [1] 22, 25;
a baterea *verb infinitiv lung* [1] 21, 32;
aş bate *verb cond.-opt. prezent 1 sg.* [3] 9, 26;
bat *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 9, 26; [23] 3, 20;
bate *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 11, 20; [15] 12, 6;
bătea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 18, 17;
bătînd *verb gerunziu* [1] 12, 16; 16, 37; 22, 19; 27, 13; [3] 8, 12;
bătîndu *verb gerunziu* [1] 5, 40;
bătîndu-să *verb gerunziu* [1] 7, 26;
bătut *verb participiu sg. masc.* [4] 11, 25;
bătuţi *verb participiu pl. masc.* [24] 1, 13;
ne batem *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 4, 11;
să bată *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 16, 22; 23, 2; 23, 3;
va să bată *verb viitor 1 indicativ perifrastic 3 pl.* [1] 23, 3;

batjocorí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „1. verspotten, verhöhnen, 2. beschimpfen" : „1. se moquer de, tourner en dérision, 2. insulter" : (4x)
batjocoriia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 17, 32;
batjocorind *verb gerunziu* [15] 6, 6;
batjocurind *verb gerunziu* [1] 2, 13;
să batjocorêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [5] 6, 7;

batjocoritór : (1563 CORESI, PRAXIU 214) : s. m. : „Spötter" : „moqueur" : (2x)
batjocuritori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [22] 1, 18;
batjocuritori *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* [18] 3, 3;

batjócură : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Demütigung, Hohn" : „humiliation, raillerie" : (1x)
batjocuri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 11, 36;

bătésc : (1648 NTB) : adj. : „altweiberhaft" : „de vieille femme" : (1x)
bătească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [11] 4, 7;

bătăí : (1665-1672 MS. 4389, 279/[2]) : v. IV: „toben": „tambouriner" : (1x)
bătăind *verb gerunziu* [3] 13, 1;

băgá : (1521 NEACŞU) : v. I : „hineintun, -stecken, -schieben" : „mettre dans, introduire" : (25x)
au băgat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 27, 6; 21, 29;
au băgat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 16, 24; 21, 28;
bag *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 20, 24;
bagi *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 17, 20; [2] 2, 4;
băgară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 9, 8; [17] 2, 7;
băgaţi *verb participiu pl. masc.* [5] 2, 4;

băgîndu *verb gerunziu* [18] 2, 4;
nebăgată *verb participiu fem. sg.* [17] 2, 4;
nebăgînd *verb gerunziu* [18] 2, 10;
s-au băgat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 19, 20; 20, 14;
s-au băgat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 20, 15;
să bagă *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 13, 11;
să bagi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 7, 60;
să băgaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 2, 14;
să băgă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 20, 10;
să să bage *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 21, 37; [12] 4, 16; [23] 18, 21;
va băga *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [15] 1, 6; [23] 18, 21;
vor băga *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [18] 2, 1;

băláur → balaur

bărbát : (1262 DRĂGANU / în top. Terra *Barbata*) : s. m. : „Mann" : „homme" : (158x)
a unui bărbat *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [11] 5, 9;
bărbat *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 22; 3, 2; 6, 5; 8, 27; 9, 12; 10, 22; 10, 30; 11, 24; 13, 7; 13, 21; 13, 22; 14, 7; 16, 9; 18, 24; 22, 3; 22, 12; [2] 7, 3; 7, 3; [3] 7, 2; 7, 10; 7, 13; 7, 14; 7, 16; 11, 8; 11, 9; 11, 11; 11, 12; 13, 11; [5] 4, 27; [6] 5, 33; [11] 3, 2; [13] 1, 6; [16] 2, 2; 3, 2;
bărbate *subst. comun masc. sg. voc. neart.* [3] 7, 16;
bărbatul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 9; 5, 10; 9, 13; 10, 28; 17, 31; 21, 11; 23, 30; 25, 5; [2] 4, 8; 7, 2; 7, 2; 7, 3; 7, 3; [3] 7, 3; 7, 4; 7, 4; 7, 11; 7, 11; 7, 14; 7, 39; 7, 39; 11, 3; 11, 3; 11, 4; 11, 7; 11, 8; 11, 9; 11, 11; 11, 12; 11, 14; [6] 5, 23; [11] 2, 12; [16] 1, 8; 1, 12; 1, 23;
bărbatului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 11, 12; [2] 7, 2; [3] 7, 3; 7, 34; 11, 7; [16] 1, 20; [23] 21, 2;
bărbaţi *subst. comun masc. pl. voc. neart.* [1] 1, 11; 1, 16; 2, 14; 2, 22; 2, 29; 2, 37; 3, 12; 5, 35; 7, 2; 7, 26; 13, 15; 13, 16; 13, 26; 13, 38; 14, 14; 15, 7; 15, 13; 17, 22; 19, 35; 21, 28; 22, 1; 23, 1; 23, 6; 27, 10; 28, 17;
bărbaţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 10; 5, 14; 8, 2; 8, 3; 8, 12; 9, 2; 9, 38; 10, 5; 10, 19; 11, 3; 11, 13; 11, 20; 15, 22; 17, 12; 17, 34; 20, 30; 21, 23; 21, 26; 21, 38; 22, 4; 23, 21; 25, 24; [2] 1, 27; 1, 27; 11, 4; [3] 6, 9; 14, 35; [11] 1, 10; 3, 12; [13] 2, 4; 2, 5; [17] 3, 5;
bărbaţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 21; 5, 25; 9, 7; 10, 17; 10, 21; 19, 7; 19, 37; [6] 5, 24; 5, 25; 5, 28; [8] 3, 18; 3, 19; [11] 2, 8; [17] 3, 7;
bărbaţilor *subst. comun masc. pl. voc. art.* [1] 19, 25; 27, 21; 27, 25;
bărbaţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 4, 4; [6] 5, 22; [17] 3, 1;
un bărbat *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 9; 10, 1; [4] 11, 2;

bărbătésc : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. : „männlich" : „masculin" : (2x)
bărbătească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 27; [5] 3, 28;

bătáie : (1563 CORESI, PRAXIU 379) : s. f. : „Schlacht, Prügel" : „volée, raclée" : (4x)
bătaie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 24; [17] 2, 20;
bătăi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 23; [15] 11, 36;

bătrî́n : (1399 DOR) : adj./s.: „1. alt, 2. Erb-, Stammgut": „1. vieux, 2. patrimoine" : (39x)
bătrîn *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [14] 1, 9;
bătrîni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 6, 12; 15, 2; 23, 14; [23] 5, 8; 11, 16;
bătrîni *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 4, 4; 4, 10; 5, 14;
bătrînii *subst. comun masc. pl. voc. art.* [1] 4, 8;
bătrînii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 5; 4, 23; 15, 23; 16, 4; 21, 18; 25, 15; [13] 2, 2; [17] 5, 1; [23] 19, 4;
bătrînilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 15, 22; [23] 5, 6; 5, 11; 7, 11;
cei bătrîni *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 17; 11, 30; 15, 4; 15, 6; 20, 17; 24, 1; [15] 11, 2; [17] 5, 5; [23] 5, 5; 7, 13;
cel bătrîn *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [17] 5, 1;
cel mai bătrîn *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [11] 5, 1; [20] 1, 1; [21] 1, 1;
cêle mai bătrîne *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [11] 5, 2;
celor bătrîni *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 14, 3;

bătrînéţe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Alter" : „vieillesse" : (1x)
bătrînele *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [13] 2, 3;

bătrîníme : (1688 BIBLIA) : s.f.: „Gesamtheit der alten Leute": „vieux" : (2x)
bătrînimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 21; 22, 5;

băutór : (1551-1553 ES) : adj. : „Trunk ergeben" : „adonné au vin" : (1x)
nebăutori *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [11] 3, 8;

băutúră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Getränk" : „liquide, boisson" : (5x)
băutură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 17; [3] 10, 4; [8] 2, 16;
băuturi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 9, 10; [17] 4, 3;

bea : (1418 DLRV) : v. II : „trinken" : „boire" : (25x)
a bea *verb infinitiv prezent* [1] 23, 21; [2] 14, 21; [3] 9, 4; 10, 7;
am băut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 10, 41; [3] 10, 4;
au băut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 18, 3;
au băut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 9, 9;
bea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [3] 10, 4;
bea *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 11, 29; 11, 29; [15] 6, 7;
bêţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 10, 31;
nu bea *verb imp. 2 sg.* [11] 5, 23;
să bea *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 23, 12; [23] 16, 6;
să bea *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 11, 28;
să bêi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [11] 5, 23;
să bem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [3] 15, 32;

să bêţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 10, 21; 11, 22;
va bea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 14, 10;
[va] bea *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 11, 27;
veţi bea *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [3] 11, 25; 11, 26;

beat : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „betrunken": „ivre" : (3x)
beat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 11, 21;
beată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 17, 6;
bêţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 15;

beríl : (1648 NTB) : s. n. : „Berill" : „béryl" : (1x)
virilós *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 20;

beţíe : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Trunkenheit" : „ivresse" : (2x)
beţii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 13, 13; [17] 4, 3;

beţív : (1551-1553 ES) : adj. : „trunksüchtig" : „ivrogne" : (4x)
beţiv *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 11; [13] 1, 7;
beţivii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 6, 10;
nebeţiv *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 2;

béznă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „tiefe Finsternis, Abgrund" : „ténèbre, abîme" : (3x)
beznă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 11, 7; 17, 8;
beznii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 9, 11;

bíblie : (1588 DIR) : s. f. : „Bibel" : „Bible" : (1x)
biblii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [24] 1, 11;

bíne : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./s. n. : „1. gut, 2. Gut" : „1./2. bien" : (92x)
bine *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 9; [2] 12, 9; 13, 4; [6] 6, 8; [12] 3, 3; [17] 2, 14; 2, 15; 3, 6; 3, 11; 3, 17; [21] 1, 11;
bine *adv. de mod poz.* [1] 10, 33; 10, 38; 15, 29; 27, 12; 28, 25; [2] 1, 32; 8, 28; 11, 20; 14, 18; 14, 21; 15, 2; 15, 16; 15, 31; [3] 7, 1; 7, 8; 7, 12; 7, 13; 7, 26; 7, 37; 7, 38; 9, 15; 14, 17; [4] 5, 8; 5, 10; 6, 2; 8, 12; 11, 4; [5] 4, 13; 4, 17; 4, 18; 4, 18; 5, 7; [6] 6, 3; [7] 1, 23; 4, 14; [9] 2, 8; [10] 3, 13; [11] 3, 2; 3, 4; 3, 12; 3, 13; 5, 17; [13] 2, 3; [15] 10, 8; 10, 38; 11, 5; 11, 6; 13, 9; 13, 16; 13, 16; [16] 2, 3; 2, 8; 2, 19; [17] 2, 5; 2, 20; [18] 1, 19;
binele *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 2, 10; 7, 18; 7, 19; 7, 21; 12, 21; 13, 3; 14, 16; [4] 13, 7; [5] 6, 9; 6, 10; [6] 4, 28; [9] 5, 15; [14] 1, 14; [16] 4, 17;
binelui *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [14] 1, 6; [15] 5, 14; [17] 3, 13;
mai bine *adv. de mod comp.* [1] 25, 10; [3] 7, 9; 7, 38; 11, 17; [12] 1, 18; [17] 3, 17; [18] 2, 21; [23] 3, 15;

binecălătorí : (c. 1683-1686 MS. 45, 310/[2]) : v. IV : „jdm. den Weg erleichtern" : „frayer le chemin de qn." : (1x)
bine mă voi călători *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 1, 10;

binecuvîntá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „segnen" : „bénir" : (11x)
binecuvîntat *verb participiu sg. masc.* [2] 1, 25; 9, 5; [4] 1, 3; 11, 31; [6] 1, 3;
binecuvîntaţi *verb imp. 2 pl.* [2] 12, 14;
binecuvîntăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 4, 12; [16] 3, 9;
binecuvîntînd *verb gerunziu* [17] 3, 9;
să binecuvintează *verb indicativ prezent 3 pl.* [5] 3, 9;
vei binecuvînta *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [3] 14, 16;

binecuvîntát : (1688 BIBLIA) : adj. : „gesegnet" : „béni" : (1x)
binecuvîntat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [17] 1, 3;

bineplăcút : (c. 1683-1686 MS. 45, 778/[2]) : adj. : „wohlgefällig" : „agréable" : (8x)
bineplăcut *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [6] 5, 10; [8] 3, 20; [15] 13, 21;
bineplăcută *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 1; 12, 2; [7] 4, 18;
bineplăcuţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 5, 9; [13] 2, 9;

binéţe : (1632 EUSTR. PRAV. 228) : s. f. : „Gruß" : „salut" : (1x)
binêţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [20] 1, 11;

binevestí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verkünden; evangelisieren" : „annoncer une bonne nouvelle; évangéliser" : (39x)
a binevesti *verb infinitiv prezent* [1] 5, 42; [2] 15, 20; [4] 10, 16; [23] 14, 6;
am binevestit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 15, 1; 15, 2; [4] 11, 7;
au binevestit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 8, 25;
au binevestit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 10, 7;
binevestesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 10, 15; 10, 15;
binevestêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [5] 1, 9; 1, 23;
binevesti *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 35;
binevestiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 8, 40; 17, 18;
binevestim *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 13, 32;
binevestind *verb gerunziu* [1] 8, 4; 8, 12; 10, 36; 11, 20; 14, 14; 14, 20; 15, 35; [3] 9, 18; [9] 3, 6;
binevestiţi *verb participiu pl. masc.* [15] 4, 2;
era binevestind *verb indicativ imperfect perifrastic 3 pl.* [1] 14, 6;
mă voiu binevesti *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 9, 16; 9, 16;
s-au binevestit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 4, 6;
s-au binevestit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 1, 11; [17] 1, 25; 4, 6;
să binevestesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [2] 1, 15; [3] 1, 17; [5] 1, 16;
să binevestim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 16, 10;
va binevesti *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [5] 1, 8;

binevestitór : (1648 NTB) : s. m. : „Evangelist" : „évangéliste" : (1x)
binevestitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 4, 11;

binevoí : (1551-1553 ES) : v. IV : „geniessen" : „aimer, être satisfait, jouir de" : (1x)
binevoind *verb gerunziu* [1] 8, 1;

binevreá : (c. 1683-1686 MS. 45, 21/[2]) : v. II : „zu jdm. Lust haben" : „aimer qn." : (11x)

ai binevrut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [15] 10, 6;
am binevrut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [9] 3, 1;
au binevrut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [10] 2, 12;
binevrea *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 1, 21;
binevrînd *verb gerunziu* [15] 13, 18;
binevru *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [3] 10, 5; [5] 1, 15; [8] 1, 19;
binevruiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [18] 1, 17;
binevrură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 15, 26; 15, 27;

bir : (1441 DERS) : s. n. : „Tribut" : „impôt, tribut" : (3x)
birul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 13, 7; 13, 7;
biruri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 13, 6;

biruí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „besiegen" : „gagner" : (40x)
am biruit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [23] 3, 21;
aţi biruit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [19] 2, 13; 2, 14; 4, 4;
au biruit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [19] 5, 4; [23] 5, 5;
au biruit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 11, 33; [23] 12, 11;
biruia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [23] 15, 2;
biruiescu-se *verb indicativ prezent 3 pl.* [18] 2, 20;
biruiêşte *verb imp. 2 sg.* [2] 12, 21;
biruiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 7, 1; [19] 5, 4; 5, 5; [23] 2, 7; 2, 11; 2, 17; 2, 26; 3, 5; 3, 12; 3, 21; 21, 7;
biruim *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 8, 37;
biruind *verb gerunziu* [1] 19, 16; [7] 1, 27; [23] 6, 2;
biruindu-se *verb gerunziu* [1] 20, 9;
bruiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [23]
mă voiu birui *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 6, 12;
nu te birui *verb imp. 2 sg.* [2] 12, 21;
să biruiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 6, 2; 13, 7;
să biruiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 1, 28;
să biruiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 2, 6;
să biruieşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 3, 4;
s-au biruit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [18] 2, 19;
va birui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [12] 2, 5; 2, 5; [23] 11, 7; 17, 13;
v-aţi biruit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [4] 12, 13;

biruínţă : (1642 CAZ. GOV. 195) : s. f. : „Sieg" : „victoire" : (35x)
biruinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 26, 18; [2] 11, 12; [3] 6, 7; 15, 24; 15, 55; 15, 57; [6] 1, 21; [8] 2, 10; [19] 5, 4; [23] 12, 10; 13, 12; 17, 12; 22, 14;
biruinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 7; 5, 4; 13, 18; 26, 12; [2] 13, 1; 13, 3; [3] 2, 4; 7, 37; 15, 54; [23] 2, 26; 6, 8; 13, 4; 13, 7; 16, 9; 18, 1; 20, 6;
biruinţe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 13, 1;
biruinţei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 2, 2;
biruinţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 13, 1; [17] 3, 22;
biruinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 13, 2;
biruinţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [8] 2, 15;

biruitór : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. m. : „1. siegreich, 2. Besieger" : „1. victorieux, 2. vainqueur" : (8x)
biruitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 2, 8;
biruitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 27; 7, 35; 7, 35; 13, 1;
biruitoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 23, 5; [23] 1, 5;
biruitoriului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [24] 1, 1;

bisérică : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Kirche, 2. Tempel" : „1. église, 2. temple" : (154x)
a besêricii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 3, 10; [23] 11, 2;
ai besêrecii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 20, 17;
besêreca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 3; 13, 1; 14, 26; 19, 26; 20, 28; [2] 16, 23; [3] 1, 2; 3, 16; 3, 17; 3, 17; 11, 22; 14, 5; 14, 23; [5] 1, 13; [6] 5, 24; 5, 25; [7] 3, 6; [8] 1, 24; [10] 2, 4; [11] 3, 5; 3, 15; 5, 16; [15] 12, 23; [23] 3, 12; 11, 19; 11, 19; 16, 17;
besêrecă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 20; 5, 21; 5, 25; 5, 42; 19, 37; 21, 26; 21, 27; 21, 28; 21, 29; 21, 30; 22, 17; 25, 8; [2] 2, 22; 16, 5; [3] 6, 19; 9, 13; 11, 18; 12, 28; 14, 4; 14, 19; 14, 35; 16, 19; [6] 2, 21; 3, 10; 5, 27; 5, 29; 5, 32; [7] 4, 15; [12] 4, A; [13] 3, A;
besêrecelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [3] 16, 1; [4] 11, 28;
besêreci *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 48; [3] 14, 34; [4] 8, 19; 12, 13; [23] 1, 20; 22, 16;
besêrecii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 1; 5, 24; 8, 1; 19, 35; [3] 10, 32; 14, 12; [4] 1, 1; 6, 16; [5] 1, 2; [6] 1, 22; 5, 23; [16] 5, 14; [21] 1, 9; [23] 3, 7; 3, 14;
besêrecile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 15, 41; 16, 5; [2] 16, 16; [3] 7, 17; 11, 16; 14, 33; 16, 19; [4] 8, 1; 8, 18; [5] 1, 22; [10] 1, 4; [23] 1, 11;
besêrecilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [4] 8, 24; [9] 2, 14; [23] 2, 29; 3, 6; 3, 13; 3, 22;
besêrica *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 24, 6; [3] 15, 9; [4] 6, 16; [23] 2, 18; 7, 15; 11, 1; 14, 17; 15, 5; 15, 8;
besêrică *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 46; 2, 47; 3, 1; 3, 2; 3, 3; 3, 8; 11, 26; 12, 1; 12, 5; 24, 12; 24, 18; 26, 21; [8] 4, 16; [23] 15, 6; 15, 8; 16, 1; 21, 22; 21, 22;
besêrici *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [8] 4, 15; [23] 2, 12;
besêrici *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 22; 17, 24; 19, 24; [4] 11, 8; [23] 1, 20;
besêricii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 3, 2; 18, 22; [2] 16, 1; [8] 1, 18; [9] 1, 1; [10] 1, 1; [23] 2, 1; 2, 8; 3, 1;
besêricile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 31; [2] 16, 4; [23] 2, 23;
besêricilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [4] 8, 23; [23] 2, 7; 2, 11; 2, 17;
bisêreci *subst. comun fem. pl. gen./dat. neart.* [23] 1, 4;
cei besêrecă *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 16, A;
cei beserici *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [14] 1, 2;

biv : (1631 GCR I, 65) : adj. : „weiland" : „jadis" : (1x)
biv *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg.* [24] 1, 2;

bîntuiálă : (1600 DIR) : s. f. : „Schar" : „troupe" : (2x)
bîntuială *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [18] 2, 9;
bîntuiêle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [17] 1, 6;

bîrfí : (c. 1608-1613 VARLAAM, L.) : v. IV : „lügen" : „mentir" : (2x)
bîrfesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 9, 1;
bîrfesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 3, 9;

blagoslovénie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Segen" : „béné-diction" : (14x)
blagoslovenia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 12, 17;
blagoslovenie *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 9, 5;
blagosloveniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 15, 29; [3] 10, 16;
blagoslovenii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 9, 6; 9, 6;
blagosloveniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 9, 5; [5] 3, 14; [6] 1, 3; [16] 3, 10; [17] 3, 9; [23] 5, 13; 7, 12;
blagosloveniile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [15] 6, 7;

blagosloví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „segnen" : „bénir" : (13x)
au blagoslovit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 1, 3; [15] 7, 1; 7, 6; 11, 20; 11, 21;
blagoslovim *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 10, 16;
blagoslovind *verb gerunziu* [1] 3, 26; [15] 6, 14;
blagoslovindu voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [15] 6, 14;
blagosloviţi *verb imp. 2 pl.* [2] 12, 14;
să blagoslovêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 7, 7;
să vor blagoslovi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 3, 25; [5] 3, 8;

blestém : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Fluch, Verwünschung" : „malédiction" : (9x)
blestem *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 13; [2] 3, 15; [5] 3, 10; 3, 13; [15] 6, 8;
blestemul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [5] 3, 13; [6] 4, 31; [8] 3, 8; [16] 3, 10;

blestemá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „verfluchen, verwünschen" : „maudire" : (8x)
a blestema *verb infinitiv prezent* [23] 13, 6;
blastemă *verb indicativ prezent 3 pl.* [22] 1, 10;
blêstămăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [16] 3, 9;
blestemînd *verb gerunziu* [17] 4, 4; [18] 2, 12;
mă blêstem *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 10, 30;
să blêsteme *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [13] 3, 2;
să blêstemi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [24] 1, 5;

blestemát : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj. : „verflucht" : „maudit" : (2x)
blestemat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [5] 3, 10; 3, 13;

blînd : (1519 DERS / în antr. *Blîndul*) : adj. : „barmherzig" : „clément" : (8x)
blînd *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. neart.* [17] 3, 4;
blînd *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 3; [12] 2, 24; [15] 8, 12;
blîndul *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [4] 9, 7;
blînzi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [9] 2, 7; [13] 3, 2;
cei blînzi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [17] 2, 18;

blîndéţe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Milde" : „clémence" : (11x)
blîndêţe *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 8; [3] 4, 21; [5] 5, 22; [8] 3, 12; [12] 2, 25;
blîndêţe *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 24, 4;
blîndêţea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [13] 3, 2;
blîndêţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 10, 1; [6] 4, 2; [7] 4, 5; [11] 6, 11;

boálă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Krankheit" : „maladie" : (3x)
boale *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 28, 9; [11] 5, 23;
boalele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 19, 12;

bogát : (1459 DRHA II, 116 / în top. *Bogata*) : s. m./adj. : „Reicher, reich" : „riche" : (13x)
bogat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 12; [4] 8, 9; [6] 2, 4; [23] 2, 9; 3, 17;
bogaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [16] 2, 5;
bogaţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [16] 2, 6; [23] 6, 15;
cei bogaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [16] 5, 1;
cei bogaţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 13, 16;
cel bogat *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [16] 1, 10; 1, 11;
celor bogaţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [11] 6, 17;

bogăţí → îmbogăţi

bogăţíe : (c. 1573-1578 PS. SCH. 393) : s. f. : „Reichtum" : „richesse" : (13x)
bogăţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 33; [8] 3, 16; [11] 6, 17; [13] 3, 6; [15] 11, 26; [18] 1, 11;
bogăţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 4; [6] 1, 7; 1, 18; 2, 7; 3, 8; 3, 16; [7] 4, 19;

boiér : (1392 DRHA I, 3) : s. m. : „1. Bojar, Adliger, Fürst 2. Oberst, Haupt, Kommandant" : „1. boiard, noble, prince, 2. chef, commandant" : (10x)
a boiêrilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 2, 6;
boiêri *subst. comun masc. pl. voc. neart.* [1] 4, 8;
boiêri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 19;
boiêrii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 3, 17; 4, 5; 4, 26; 13, 27; 14, 5; [2] 13, 3; [23] 6, 15;

bold : (1517 BGL / în antr. *Boldiş*) : s. n. : „Stachel" : „aiguille" : (5x)
boldul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 15, 54; 15, 56;
bolduri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 5; 26, 14; [23] 9, 10;

bolí : (1559-1560 BRATU) : adj. : „kranken, krank sein" : „souffrir de qc., être malade" : (7x)
bolesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 11, 29;
bolesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 8, 9;
bolêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 14, 1; [3] 8, 11; [4] 11, 29; [16] 5, 14;
boliia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 19, 12;

bolnáv : (1551-1553 ES) : adj. : „Kranker, krank" : „malade" : (7x)
bolnav *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 9;
bólnav *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [12] 4, 20;
bólnavi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 16; [3] 11, 30;

cei bólnavi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 15;
cel bólnav *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [16] 5, 15;
celor bólnavi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [1] 20, 35;

bolnăví : (c. 1564 CORESI, CAZ. 72) : v. IV.: „1. krank machen; 2. krank werden" : „1. rendre malade, 2. tomber malade" : (4x)
au bolnăvit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 2, 26; 2, 27;
bolnăvind *verb gerunziu* [1] 9, 37;
bolnăvindu-se *verb gerunziu* [11] 6, 4;

bóltă : (1499 DERS) : s. f.: „Loch" : „trou" : (2x)
bolta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 11; 5, 12;

borî́ : (HC II, 289) : v. IV : „ausspeien" : „vomir" : (1x)
să borăsc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [23] 3, 16;

borîtúră : (c. 1560-1562 CORESI, PRAV.) : s. f. : „Erbrechen" : „vomissement" : (1x)
borîtura *subst. comun fem. sg. nom./art. art.* [18] 2, 22;

botéz : (1233 DRĂGANU) : s. m. : „Taufe" : „baptême" : (12x)
botez *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 24; 19, 4; [6] 4, 5; [8] 2, 12;
botezu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 4;
botezul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 22; 10, 37; 18, 25; 19, 3; [17] 3, 21;
botezuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [15] 9, 10;
botezurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [15] 6, 2;

botezá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „taufen" : „baptiser" : (33x)
a mă boteza *verb infinitiv prezent* [1] 8, 37;
am botezat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 1, 14; 1, 16; 1, 16; 1, 15;
au botezat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 5; 11, 16; 19, 4;
botezaţi *verb participiu pl. masc.* [1] 8, 16;
botează-te *verb imp. 2 sg.* [1] 22, 16;
botează *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 38;
botezîndu-se *verb gerunziu* [1] 8, 13;
ne-am botezat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 6, 3; 6, 3;
ne-amu botezat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [3] 12, 13;
s-au botezat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 2, 41; 19, 5; [3] 10, 2;
s-au botezat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 9, 18;
să botează *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 15, 29; 15, 29;
să botez *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [3] 1, 17;
să boteza *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 8, 12; 18, 8;
să botează *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 16, 15; 16, 33;
să să botêză *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 2, 38;
să să botêze *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 10, 48;
să se botêze *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 10, 47;
v-aţi botezat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 19, 3; [3] 1, 13; [5] 3, 27;
vă veţi boteza *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [1] 1, 5; 11, 16;

bou : (1235 DRĂGANU / în top. *Bool*) : s. m. : „Ochse" : „beuf" : (3x)
boi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 9, 9;
boului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [3] 9, 9; [11] 5, 18;

boz : (1581-1582 PO) : s. m. : „Götze, Götzenbild" : „divinité payenne, idole" : (1x)
bozi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 5, 11;

brat : (1410 G. LEX) : s. m., slavonism : „Bruder" : „frère" : (1x)
brat *subst. com. masc. sg. nom./ac. neart.* [24] 1, 2;

braţ : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Arm" : „bras" : (1x)
braţu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 17;

brîu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Gürtel, Bund" : „ceinture, cercle" : (4x)
brîne *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 15, 6;
brîu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 1, 13;
brîul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 21, 11; 21, 11;

broáscă : (1528 DOR) : s. f. : „Frosch" : „grenouille" : (1x)
broaştele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 16, 13;

bucátă : (1452 DERS) : s. f. : „1. Speisen; 2. Getreide" : „1. alimentes; 2. blé" : (4x)
bucate *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 12; [11] 4, 3;
bucatele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 6, 13;
bucatelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [3] 6, 13;

bucurá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „sich freuen" : „se réjouir" : (52x)
bucura-se-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 11, 10;
bucuraţi-vă *verb imp. 2 pl.* [4] 13, 11; [7] 2, 18; 3, 1; 4, 4; 4, 4; [9] 5, 16; [17] 1, 6; 1, 8; 4, 13;
bucură-te *verb imp. 2 sg.* [5] 4, 27;
bucurîndu-mă *verb gerunziu* [8] 2, 5;
bucurîndu-se *verb gerunziu* [1] 5, 41; 8, 39;
bucurîndu-vă *verb gerunziu* [2] 12, 12;
bucuru-mă *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 16, 19; [4] 7, 15; [7] 2, 17;
m-am bucurat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [7] 4, 10; [20] 1, 4; [21] 1, 3;
mă bucur *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 16, 17; [4] 7, 9; [7] 1, 18; 2, 17; [8] 1, 24;
mă voiu bucura *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [7] 1, 18;
ne-am bucurat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [4] 7, 13;
ne bucurăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 6, 10; 13, 9; [9] 3, 9;
s-ar bucura *verb cond.-opt. prezent 3 pl.* [3] 7, 30;
s-au bucurat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 15, 31;
s-au bucurat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 26; 11, 23;
să bucura *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 13, 48;
să bucurară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 16, 34;
să bucură *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 13, 6; 13, 6;
să bucură *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 12, 15; [3] 7, 30; 12, 26;
să bucuru *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [4] 2, 7;
să mă bucur *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [4] 2, 3;
să ne bucurăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [23] 19, 7;
să să bucure *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 23, 26;
să să bucure *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 15, 23; [16] 1, 1;
să vă bucuraţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 12, 15; [7] 2, 28;
vă bucuraţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [7] 2, 18;

vă veţi bucura *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [17] 4, 13;

bucuríe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Freude" : „joie" : (40x)
bucurie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 46; 8, 8; 12, 14; 13, 52; 15, 3; 20, 24; 21, 17; [2] 14, 17; 15, 32; [4] 2, 3; [5] 5, 22; [7] 1, 4; [8] 3, 16; 4, 6; [12] 1, 4; [15] 10, 34; 12, 11; 13, 17; [17] 1, 8; [21] 1, 4; [22] 1, 24;
bucuriei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 1, 24; 8, 2; [15] 1, 9; 12, 2;
bucuriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 15, 13; [4] 7, 4; 7, 13; [7] 1, 25; 2, 2; 2, 29; 4, 1; [9] 1, 6; 2, 19; 2, 20; 3, 9; [16] 1, 2; 4, 9; [19] 1, 4; [20] 1, 12;

bucurós : (1478 DERS) : adj. : „froh" : „heureux" : (2x)
bucuroşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 41; [8] 1, 11;

bun : (1211 DRĂGANU / în antr. *Buna*) : adj./s. : „1. gut, 2. Gut" : „1./2. bon" : (156x)
a mai bunei *adj. calificativ gradul comparativ fem. sg. gen./dat. art.* [15] 7, 19; 7, 22;
bun *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. neart.* [2] 2, 7;
bun *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 2; 10, 7; 11, 24; 22, 12; [2] 9, 11; 11, 24; [9] 5, 21; [11] 4, 6; [12] 2, 3; 4, 11; [17] 2, 3;
bun *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 50; 24, 10; 27, 25; [2] 7, 18; 16, 18; [3] 1, 26; 7, 35; 12, 24; 14, 9; 14, 40; [4] 2, 15; 9, 8; [6] 4, 29; 6, 7; [7] 1, 6; 4, 8; [8] 1, 10; [9] 4, 12; [10] 2, 17; [11] 3, 1; 5, 10; [12] 2, 21; 3, 17; [13] 1, 16; 3, 1; [15] 12, 1; 13, 21; [24] 1, 11;
buna *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [7] 2, 13;
bună *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 12; 17, 11; 23, 1; 27, 22; 27, 36; [2] 7, 12; 7, 16; 8, 20; 16, 18; [3] 5, 6; 7, 26; 7, 35; 9, 17; 12, 23; 16, 12; [4] 6, 8; 8, 3; [6] 1, 9; 5, 2; [7] 1, 15; 2, 19; 4, 18; [9] 3, 6; [10] 2, 16; [11] 1, 5; 1, 8; 1, 19; 2, 3; 3, 7; 3, 13; 4, 4; 5, 4; 5, 4; 6, 3; 6, 19; [12] 2, 21; 3, 5; 3, 12; 4, 2; [13] 1, 1; 2, 11; [14] 1, 11; [15] 4, 16; 12, 28; 13, 18; [16] 1, 17; [17] 2, 12; 3, 16; 4, 19; [18] 1, 3; [23] 5, 12; 14, 6; [24] 1, 5;
bune *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 36; [6] 2, 10; [11] 2, 10; 5, 10; 6, 18; [13] 2, 5; 3, 8; [15] 10, 24; [16] 3, 17; [17] 3, 10; [18] 3, 11;
bune *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 27, 8; [3] 15, 33; [11] 6, 17; [13] 3, 14;
bune *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. gen./dat. neart.* [2] 13, 3; [13] 2, 7;
bune *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 12, 17;
bunelor *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. gen./dat. art.* [13] 2, 13;
buni *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 4, 32; [18] 2, 9;
buni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [17] 2, 18;
bunului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [21] 1, 11;
cea buna *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [11] 1, 18;
cea bună *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 2; [11] 6, 2; 6, 12; 6, 13; [12] 1, 14; 4, 7; [13] 2, 10; [16] 3, 13; [17] 3, 16;
cei bune *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [11] 4, 6; [17] 3, 21;
cel bun *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [15] 6, 5; [16] 2, 7;
cel bun *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 5, 7; 7, 13; 7, 13;
cêle bune *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [11] 5, 25;
cêle bune *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [4] 8, 21; [13] 3, 8; [17] 2, 12;
cêle bune *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 3, 8;
cêle mai bune *adj. calificativ gradul superlativ neutru pl. nom./ac. art.* [3] 12, 31;
cêle mai bune *adj. calificativ gradul superlativ fem. pl. nom./ac. art.* [15] 6, 9;
cel mai bun *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. art.* [15] 7, 7;
celui bun *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. art.* [11] 6, 12;
mai bun *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 1, 4; 11, 40;
mai bună *adj. calificativ gradul comparativ fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 8, 6; 10, 34; 11, 16; 11, 35;
mai bune *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 9, 23; 12, 24;
mai bunei *adj. calificativ gradul comparativ fem. sg. gen./dat. art.* [15] 8, 6;
nişte buni *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [17] 4, 10;
un bun *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [24] 1, 5;

bunăcredínţă : (1683-1686 MS. 45, 862/[1]) : s. f. : „Gottseligkeit" : „piété, bonne foi" : (8x)
bunacredinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 4, 8; 4, 9; 6, 5; 6, 6; [18] 1, 6; 1, 6;
bunăcredinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [11] 2, 2;
buneicredinţe *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [11] 3, 16;

bunăcuviínţă : (c. 1683-1686 MS. 45, 519/[1]) : s. f. : „Wohlan-ständigkeit" : „décence" : (1x)
bunăcuviinţa *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [16] 1, 11;

bunătáte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Güte" : „bonté" : (26x)
bunătate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 12; 11, 22; 11, 22; 15, 14; 16, 19; [4] 6, 6; [5] 5, 22; [6] 2, 7; [7] 4, 8; [8] 3, 12; [13] 1, 8; [18] 1, 3;
bunătatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 4; 11, 22; [6] 5, 9; [13] 3, 4; [18] 1, 5; 1, 5;
bunătăţi *subst. comun fem. pl. gen./dat. neart.* [15] 9, 11;
bunătăţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 16;
bunătăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 4; [10] 1, 11;
bunătăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 10, 15; [5] 6, 6; [17] 2, 9;
bunătăţilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [15] 10, 1;

bunăvestire : (1581 CORESI, EV. 490) : s. f. : „Evangelium" : „évangile" : (5x)
bunăvestirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 1; 1, 9; [6] 1, 13; [11] 1, 11;
buniivestiri *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [5] 2, 7;

bunăvóie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : Wohlwollen" : „bienveillance" : (3x)
bunăvoie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [14] 1, 14; [15] 10, 26; [17] 5, 2;

bunăvoínţă : (c. 1683-1686 MS. 45, 236/[1]) : s. f. : „Güte" : „bienveillance" : (1x)
bunăvoinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 3;

bunăvrére : (1673 DOS. PS. V. 53) : s. f. : „Güte" : „bienveillance" : (3x)
bunăvrêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 10, 1; [6] 1, 5; [10] 1, 11;

búză : (1487 DRHA III, 313 / în antr. *Budzea*) : s. f. : „1. Lippe, 2. Rand" : „1. lèvre, 2. bord, marge" : (4x)
buze *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 14, 21;
buzele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [17] 3, 10;
buzelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [15] 13, 15;
buzile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 3, 14;

C

ca : (1521 NEACŞU) : adv. (uneori cu valoare de conj. sau prep.) : „1. wie, 2. damit, 3. ungefähr" : „1. comme, 2. afin que, 3. à-peu-près" : (913x)
ca *adv.* [1] 1, 15; 2, 2; 2, 3; 2, 25; 2, 41; 3, 2; 3, 12; 3, 12; 3, 17; 3, 19; 3, 20; 3, 22; 4, 4; 4, 17; 5, 7; 5, 15; 5, 26; 5, 36; 5, 39; 6, 15; 7, 19; 7, 19; 7, 37; 8, 15; 8, 19; 8, 24; 8, 32; 8, 32; 9, 2; 9, 12; 9, 15; 9, 17; 9, 18; 9, 21; 9, 24; 10, 3; 10, 11; 10, 47; 10, 47; 11, 5; 11, 15; 11, 17; 12, 1; 13, 20; 13, 34; 13, 40; 13, 47; 14, 5; 14, 5; 14, 17; 15, 8; 15, 17; 15, 19; 15, 20; 16, 24; 16, 30; 16, 36; 17, 15; 18, 10; 18, 20; 18, 21; 19, 7; 19, 25; 19, 34; 20, 13; 20, 16; 20, 20; 20, 24; 20, 27; 20, 28; 20, 30; 21, 12; 21, 21; 21, 24; 21, 25; 22, 5; 22, 5; 22, 14; 22, 22; 22, 24; 23, 10; 23, 15; 23, 15; 23, 20; 23, 20; 23, 20; 23, 22; 23, 23; 23, 24; 23, 34; 24, 4; 24, 17; 24, 21; 24, 23; 24, 26; 25, 3; 25, 3; 25, 26; 26, 16; 26, 18; 26, 18; 26, 29; 27, 1; 27, 12; 27, 17; 27, 29; 27, 42; 27, 42; 27, 43; 28, 6; 28, 14; 28, 19; 28, 27; [2] 1, 11; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 20; 1, 21; 1, 24; 1, 32; 2, 2; 2, 3; 3, 4; 3, 5; 3, 7; 3, 8; 3, 20; 3, 27; 4, 11; 4, 11; 4, 13; 4, 16; 4, 16; 4, 17; 4, 18; 5, 20; 5, 21; 6, 1; 6, 4; 6, 6; 6, 6; 6, 12; 6, 13; 7, 3; 7, 4; 7, 4; 7, 5; 7, 13; 7, 13; 8, 4; 8, 17; 8, 29; 8, 36; 9, 11; 9, 17; 9, 17; 9, 23; 9, 27; 9, 29; 9, 29; 9, 32; 11, 8; 11, 8; 11, 10; 11, 11; 11, 11; 11, 14; 11, 19; 11, 25; 11, 25; 11, 31; 11, 32; 12, 2; 12, 3; 13, 9; 13, 13; 14, 9; 14, 13; 15, 4; 15, 6; 15, 8; 15, 13; 15, 15; 15, 16; 15, 20; 15, 31; 15, 31; 15, 32; 16, 2; 16, 18; 16, 19; [3] 1, 7; 1, 10; 1, 15; 1, 17; 1, 27; 1, 27; 1, 28; 1, 29; 1, 31; 2, 5; 2, 12; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 10; 3, 15; 3, 18; 4, 1; 4, 2; 4, 3; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 7; 4, 8; 4, 9; 4, 13; 4, 14; 4, 18; 5, 1; 5, 2; 5, 3; 5, 3; 5, 5; 5, 5; 5, 7; 7, 5; 7, 5; 7, 7; 7, 8; 7, 25; 7, 28; 7, 29; 7, 29; 7, 30; 7, 30; 7, 30; 7, 31; 7, 32; 7, 34; 7, 35; 8, 7; 8, 9; 8, 10; 8, 13; 9, 5; 9, 6; 9, 12; 9, 15; 9, 15; 9, 18; 9, 18; 9, 19; 9, 20; 9, 20; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 9, 22; 9, 22; 9, 22; 9, 23; 9, 24; 9, 25; 9, 26; 9, 26; 9, 27; 10, 1; 10, 6; 10, 13; 10, 15; 10, 20; 10, 33; 11, 1; 11, 16; 11, 19; 11, 22; 11, 32; 11, 34; 12, 1; 12, 2; 12, 25; 13, 3; 13, 11; 13, 11; 13, 11; 13, 12; 14, 1; 14, 5; 14, 5; 14, 12; 14, 13; 14, 19; 14, 31; 14, 33; 15, 8; 15, 28; 16, 2; 16, 4; 16, 6; 16, 10; 16, 10; 16, 11; 16, 12; 16, 12; 16, 16; 16, 16; 16, 18; [4] 1, 4; 1, 8; 1, 9; 1, 10; 1, 11; 1, 15; 1, 17; 2, 1; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 5; 2, 6; 2, 7; 2, 7; 2, 9; 2, 10; 2, 17; 2, 17; 2, 17; 3, 4; 3, 5; 3, 12; 3, 13; 3, 18; 3, 18; 4, 4; 4, 7; 4, 10; 4, 11; 4, 15; 5, 4; 5, 10; 5, 12; 5, 15; 5, 19; 5, 20; 5, 21; 6, 3; 6, 4; 6, 8; 6, 9; 6, 9; 6, 9; 6, 10; 6, 10; 6, 10; 6, 13; 7, 3; 7, 9; 7, 12; 8, 6; 8, 6; 8, 7; 8, 9; 8, 11; 8, 13; 8, 14; 8, 14; 8, 20; 9, 3; 9, 3; 9, 4; 9, 4; 9, 5; 9, 5; 9, 5; 9, 5; 9, 8; 10, 2; 10, 2; 10, 9; 10, 9; 10, 11; 10, 11; 10, 14; 11, 3; 11, 7; 11, 12; 11, 12; 11, 13; 11, 15; 11, 16; 11, 16; 11, 16; 11, 17; 11, 21; 12, 2; 12, 3; 12, 5; 12, 6; 12, 7; 12, 7; 12, 7; 12, 8; 12, 9; 12, 20; 12, 20; 12, 21; 13, 2; 13, 7; 13, 7; 13, 7; 13, 10; [5] 1, 4; 1, 16; 2, 2; 2, 4; 2, 5; 2, 9; 2, 10; 2, 14; 2, 16; 2, 19; 3, 1; 3, 10; 3, 14; 3, 14; 3, 16; 3, 16; 3, 17; 3, 22; 3, 24; 4, 5; 4, 5; 4, 12; 4, 12; 4, 14; 4, 14; 4, 17; 5, 14; 5, 17; 5, 21; 5, 23; 6, 1; 6, 1; 6, 12; 6, 13; 6, 13; [6] 1, 12; 1, 17; 1, 18; 2, 3; 2, 7; 2, 9; 2, 10; 2, 15; 3, 10; 3, 16; 3, 18; 3, 19; 4, 10; 4, 14; 4, 17; 4, 28; 4, 29; 5, 1; 5, 8; 5, 15; 5, 15; 5, 22; 5, 26; 5, 27; 5, 27; 5, 28; 5, 33; 5, 33; 6, 3; 6, 5; 6, 6; 6, 6; 6, 11; 6, 13; 6, 19; 6, 20; 6, 21; 6, 22; [7] 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 20; 1, 23; 1, 26; 1, 27; 1, 29; 2, 2; 2, 8; 2, 10; 2, 15; 2, 15; 2, 19; 2, 22; 2, 27; 2, 28; 2, 29; 2, 29; 3, 8; 3, 21; 3, 21; [8] 1, 6; 1, 9; 1, 18; 1, 28; 2, 1; 2, 2; 2, 4; 2, 8; 2, 20; 3, 12; 3, 21; 3, 22; 3, 23; 4, 3; 4, 4; 4, 8; 4, 12; 4, 16; 4, 16; 4, 17; [9] 2, 4; 2, 6; 2, 7; 2, 9; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 16; 2, 16; 3, 2; 3, 3; 3, 5; 3, 5; 3, 6; 3, 10; 3, 13; 4, 1; 4, 12; 4, 13; 4, 13; 5, 2; 5, 3; 5, 4; 5, 4; 5, 6; 5, 10; [10] 1, 5; 1, 11; 1, 12; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 4; 2, 6; 2, 10; 2, 11; 2, 12; 3, 1; 3, 2; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 12; 3, 12; 3, 14; 3, 15; 3, 15; [11] 1, 3; 1, 3; 1, 16; 1, 18; 1, 20; 2, 2; 3, 6; 3, 7; 3, 15; 4, 15; 5, 1; 5, 1; 5, 2; 5, 2; 5, 7; 5, 16; 5, 20; 5, 21; 6, 1; 6, 5; 6, 19; [12] 1, 4; 2, 3; 2, 4; 2, 9; 2, 10; 2, 17; 2, 25; 3, 17; 4, 17; [13] 1, 5; 1, 7; 1, 9; 1, 13; 2, 4; 2, 5; 2, 8; 2, 10; 2, 11; 2, 13; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 11; 3, 13; 3, 14; [14] 1, 6; 1, 9; 1, 12; 1, 13; 1, 14; 1, 15; 1, 16; 1, 17; 1, 18; [15] 1, 11; 1, 12; 2, 1; 2, 3; 2, 9; 2, 14; 2, 17; 2, 17; 3, 5; 3, 6; 3, 8; 3, 12; 3, 12; 3, 13; 3, 15; 3, 18; 4, 1; 4, 11; 4, 16; 5, 1; 6, 12; 6, 18; 6, 19; 7, 25; 7, 26; 7, 27; 8, 1; 8, 3; 9, 14; 9, 15; 9, 25; 9, 28; 10, 7; 10, 9; 10, 9; 10, 11; 10, 36; 11, 3; 11, 5; 11, 9; 11, 12; 11, 14; 11, 27; 11, 28; 11, 29; 11, 35; 11, 40; 12, 3; 12, 3; 12, 5; 12, 7; 12, 10; 12, 13; 12, 15; 12, 15; 12, 16; 12, 19; 12, 27; 12, 27; 13, 3; 13, 3; 13, 12; 13, 16; 13, 17; 13, 17; 13, 19; 13, 21; [16] 1, 4; 1, 10; 1, 18; 2, 8; 2, 9; 2, 12; 3, 2; 3, 3; 4, 3; 4, 16; 5, 3; 5, 5; 5, 9; 5, 12; 5, 16; 5, 17; [17] 1, 7; 1, 14; 1, 19; 1, 21; 1, 24; 1, 24; 2, 2; 2, 2; 2, 5; 2, 5; 2, 9; 2, 11; 2, 12; 2, 12; 2, 13; 2, 14; 2, 16; 2, 16; 2, 16; 2, 21; 2, 24; 2, 25; 3, 1; 3, 7; 3, 7; 3, 7; 3, 9; 3, 10; 3, 16; 3, 16; 3, 18; 4, 6; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 13; 4, 15; 4, 15; 4, 16; 4, 19; 5, 3; 5, 6; 5, 8; [18] 1, 4; 1, 17; 1, 19; 2, 12; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 10; 3, 16; 3, 17; [19] 1, 3; 1, 4; 1, 9; 2, 1; 2, 19; 2, 27; 2, 28; 3, 1; 3, 5; 3, 8; 3, 11; 3, 23; 4, 9; 4, 17; 5, 3; 5, 13; 5, 13; 5, 16; 5, 20; [20] 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 8; 1, 12; [21] 1, 2; 1, 4; 1, 8; 1, 8; [22] 1, 7; 1, 10; 1, 15; 1, 15; [23] 1, 10; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 15; 1, 15; 1, 17;

2, 10; 2, 18; 2, 21; 3, 3; 3, 9; 3, 11; 3, 18; 3, 18; 3, 18; 4, 1; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 7; 5, 6; 6, 1; 6, 2; 6, 4; 6, 11; 6, 11; 6, 12; 6, 12; 6, 14; 7, 1; 8, 1; 8, 3; 8, 6; 8, 8; 8, 10; 8, 11; 8, 12; 9, 2; 9, 4; 9, 5; 9, 5; 9, 5; 9, 7; 9, 7; 9, 8; 9, 8; 9, 9; 9, 9; 9, 15; 9, 17; 9, 20; 10, 1; 10, 1; 10, 3; 10, 9; 10, 10; 11, 1; 11, 6; 12, 4; 12, 6; 12, 14; 12, 15; 12, 15; 13, 2; 13, 2; 13, 3; 13, 11; 13, 12; 13, 13; 13, 15; 13, 15; 13, 16; 13, 17; 14, 2; 14, 2; 14, 3; 14, 13; 15, 2; 16, 3; 16, 12; 16, 15; 16, 15; 16, 18; 16, 18; 16, 21; 17, 11; 18, 4; 18, 4; 18, 21; 19, 6; 19, 6; 19, 6; 19, 8; 19, 12; 19, 15; 19, 18; 20, 3; 20, 7; 21, 2; 21, 11; 21, 15; 21, 21; 21, 23; 22, 1; 22, 12; 22, 14; [24] 1, 5; 1, 7;

cal : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Pferd" : „cheval" : (16x)
cai *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [23] 9, 9; 18, 13; 19, 14;
caii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 9, 7; 9, 17;
cailor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [16] 3, 3; [23] 9, 17; 14, 20; 19, 18;
cal *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 6, 4; 6, 8; 19, 19; 19, 21;
un cal *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 6, 2; 6, 5; 19, 11;

calcedóniu : (1648 NTB) : s. n. : „Chalzedonier" : „calcédoine" : (1x)
halchidon *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 19;

cald : (1083 DRĂGANU) : adj.: „warm" : „chaud" : (3x)
cald *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 3, 15; 3, 15; 3, 16;

cále : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Weg, 2. Mittel, Weise" : „1. chemin, 2. moyen" : (41x)
cale *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 27; 16, 17; 19, 23; 22, 4; 24, 22; 26, 13; [3] 12, 31; [10] 3, 2; [15] 10, 20; [16] 2, 25; [24] 1, 10;
calea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 12; 8, 26; 8, 39; 9, 17; 13, 25; 18, 25; 18, 26; 19, 9; 20, 24; 21, 7; 24, 14; [2] 3, 18; [9] 3, 11; [12] 4, 7; [15] 9, 8; [18] 2, 2; 2, 15; 2, 15; 2, 21; [22] 1, 11;
căii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [16] 5, 20;
căile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 28; 13, 10; 14, 15; [2] 3, 17; 11, 33; [3] 4, 17; [15] 3, 10; [16] 1, 8; [23] 15, 3;

caldéu : (1642 CAZ. GOV. 407) : s. m. : „Chaldäer" : „Chaldéen" : (1x)
haldeilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 7, 4;

cangrénă : (1648 NTB) : s. f. : „Gangrän" : „gangrène" : (1x)
gangrena *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [12] 2, 17;

cap : (înc. sec XVI PS. H.) : s. n. : „1. Kopf, Haupt, 2. Anfang, 3. Kapitel (în titlul capitolelor), 4. Oberhaupt" : „1. tête, 2. commencement, bout, 3. chapitre (în titlul capitolelor) : , 4. chef" : (46x)
cap *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 24; 27, 34; [3] 11, 10; [6] 1, 22; 5, 23; [8] 2, 19; [15] 8, 1;
capete *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 9, 19; 12, 3; 13, 1; 17, 3; 17, 7; 17, 9;
capetele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [23] 4, 4; 9, 7; 9, 17; 9, 17; 12, 3; 13, 1; 13, 3; 18, 19;
capul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 4, 11; 18, 18; [2] 12, 20; [3] 11, 3; 11, 3; 11, 3; 11, 4; 11, 4; 11, 5; 11, 5; 11, 7; 12, 21; [6] 2, 20; 4, 15; 5, 23; [8] 1, 18; 2, 10; [17] 2, 7; [23] 1, 14; 10, 1; 12, 1; 14, 14; 19, 12;
capului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 18, 6; [7] 1, 20;

cápişte : (1620 MOXA) : s. f. : „Altar" : „temple païen" : (1x)
capişte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 23;

cápră : (1425 DLRV / în top. Dumbrava Caprei) : s. f. : „Ziege" : „chèvre" : (1x)
capre *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 11, 37;

car : (c. 1573-1578 PS. SCH. 487) : s. n. : „Karren, Wagen" : „charrette, chariot" : (4x)
cară *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 9, 9;
carul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 8, 28; 8, 29; 8, 38;

cáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. int.-rel./adj. int.-rel. : „wer, welcher" : „qui, lequel" : (924x)
a cărora *pron. int.-rel. masc. pl. gen./dat.* [17] 3, 3;
a căruia *adj. pron. int.-rel. masc. sg. gen./dat.* [23] 20, 11;
a căruia *pron. int.-rel. masc. sg. gen./dat.* [2] 2, 29; [5] 1, 5; [17] 2, 24;
al căriia *pron. int.-rel. fem. sg. gen./dat.* [15] 11, 10;
al cărora *pron. int.-rel. pl. dat./gen.* [7] 4, 3; [15] 13, 11;
al căruia *adj. pron. int.-rel. neutru sg. gen./dat.* [3] 3, 14;
al căruia *pron. int.-rel. masc. sg. gen./dat.* [1] 21, 11; 27, 23; [15] 6, 8; 12, 26; [24] 1, 7;
cara *pron. int.-rel. nom./ac.* [6] 1, 9;
care *pron. int.-rel. masc. sg. nom./ac.* [1] 1, 21; 5, 17; 7, 20; 7, 38; 7, 43; [2] 2, 23; 5, 2; 6, 10; 6, 10; 6, 16; 7, 15; 7, 15; 11, 7; 14, 21; [3] 4, 2; 15, 37; [4] 11, 21; [6] 2, 11; 4, 29; [9] 2, 14; [11] 6, 16; [15] 4, 14; 12, 7; [17] 1, 15; 2, 6; 3, 21; 5, 1; [18] 2, 1; [19] 4, 20; [23] 1, 9; 7, 2; 9, 14; 11, 17; 11, 17;
care *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [1] 20, 25; [5] 1, 14; [12] 2, 17;
care *pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* [1] 1, 16; 7, 7; [2] 7, 16; [3] 3, 11; [4] 8, 10; 9, 11; 10, 1; [5] 2, 20; 3, 12; 3, 21; 4, 15; 4, 24; 4, 26; 5, 6; [6] 2, 15; 3, 4; [9] 2, 19; [10] 3, 6; [11] 1, 14; 3, 13; [12] 1, 12; [15] 1, 3; [19] 2, 7; 2, 8; [23] 5, 13; 13, 14; 17, 10; 17, 17; 19, 2;
care *pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* [11] 1, 7; [15] 6, 9; [23] 1, 1;
care *pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* [2] 7, 19; 7, 19; [12] 1, 14; [15] 9, 4; [17] 3, 19; [23] 4, 1;
care *pron. int.-rel. neutru pl. nom./ac.* [23] 1, 20;
care *adj. pron. int.-rel. masc. sg. nom./ac.* [1] 19, 35; [15] 6, 7; 7, 2; 8, 3;
care *adj. pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* [1] 7, 49; [12] 1, 6; [13] 1, 13; [15] 2, 11; 7, 14; [23] 3, 3;
care *adj. pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* [1] 7, 20; 7, 45; 7, 45; 7, 49; 8, 6; 8, 32; 9, 17; 9, 36; 10, 12; 10, 47; 11, 11; 13, 1; 13, 31; 16, 12; 19, 14; 19, 32; 19, 35; 21, 20; 21, 23; 22, 15; 22, 24; 24, 25; 25, 11; 25, 24; 27, 8; [2] 3, 28; 9, 3; [3] 4, 17; 9, 18; [4] 11, 4; [5] 1, 7; [7] 3, 8; 3,

20; [8] 1, 6; 1, 7; 1, 23; 1, 24; 1, 27; 1, 29; [10] 2, 10; [12] 4, 13; 4, 15; [13] 3, 5; [14] 1, 11; [15] 9, 20; 10, 10; [16] 3, 6; 3, 15; 4, 14; [17] 1, 10; 1, 11; 2, 4; [19] 4, 20; [22] 1, 15; [23] 6, 9; 17, 11; 20, 12; 21, 8; [24] 1, 8;

care *adj. pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [15] 2, 13;

carea *pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* [1] 1, 2; 1, 4; 1, 12; 1, 21; 1, 22; 1, 25; 2, 8; 2, 33; 3, 6; 4, 36; 7, 16; 7, 44; 9, 36; 10, 17; 10, 21; 11, 6; 11, 28; 11, 30; 12, 10; 12, 10; 13, 1; 16, 14; 16, 16; 17, 19; 17, 31; 19, 27; 19, 40; 20, 18; 20, 24; 20, 28; 20, 28; 23, 19; 23, 28; 24, 14; 24, 15; 26, 7; 26, 7; 26, 10; 27, 17; 28, 11; [2] 1, 2; 1, 27; 2, 1; 5, 12; 7, 6; 8, 3; 8, 25; 14, 22; 16, 6; 16, 12; 16, 17; [3] 2, 7; 2, 8; 4, 6; 5, 1; 7, 13; 7, 20; 10, 15; 10, 16; 11, 23; 11, 23; 15, 1; 15, 1; 15, 1; 15, 2; 15, 3; 15, 31; [4] 1, 4; 2, 4; 7, 7; 9, 2; 10, 2; 10, 8; 11, 4; 11, 12; 11, 12; 12, 13; 12, 21; [5] 1, 23; 2, 2; 2, 4; 2, 10; 3, 19; 5, 1; 6, 14; [6] 1, 13; 1, 18; 1, 18; 1, 20; 2, 4; 2, 11; 3, 5; 3, 11; 3, 13; 5, 18; 6, 2; 6, 20; [7] 1, 28; 2, 5; 3, 12; 3, 16; 4, 10; [8] 1, 5; 1, 6; 1, 9; 2, 14; 3, 5; 3, 14; 3, 15; 3, 25; 4, 3; 4, 17; [9] 3, 9; [10] 1, 5; 1, 11; 2, 14; [11] 1, 11; 1, 19; 2, 7; 3, 15; 6, 10; 6, 12; 6, 15; 6, 21; 6, A; [12] 1, 5; 1, 11; 4, 8; [13] 1, 2; [14] 1, 5; [15] 2, 3; 2, 5; 2, 18; 6, 10; 6, 17; 6, 19; 6, 19; 7, 13; 7, 19; 8, 6; 8, 9; 8, 10; 9, 2; 9, 9; 10, 16; 10, 20; 10, 35; 11, 7; 11, 15; 12, 5; [16] 1, 12; 2, 5; 2, 23; [17] 1, 6; 2, 7; 2, 8; 2, 12; 3, 16; 4, 4; 4, 11; [18] 3, 10; 3, 12; [19] 1, 1; 1, 1; 1, 1; 1, 2; 1, 3; 1, 5; 2, 24; 2, 25; 2, 27; 3, 11; 4, 3; 4, 16; 5, 9; 5, 10; 5, 14; [20] 1, 5; [23] 1, 1; 2, 15; 2, 25; 3, 11; 7, 9; 11, 8; 12, 13; 13, 2; 17, 2; 17, 8; 18, 19; 21, 17; [24] 1, 5;

carea *adj. pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* [4] 13, 10; [12] 1, 12;

carei *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [2] 6, 2; 6, 21; 9, 5; 16, 7; [4] 4, 4;

carele *adj. pron. int.-rel. masc. sg. nom./ac.* [17] 3, 20; [23] 10, 5;

carele *pron. int.-rel. neutru pl. nom./ac.* [1] 16, 21; [2] 9, 23; [4] 12, 4; [11] 1, 4; [23] 2, 6; 19, 20;

carele *pron. int.-rel. masc. sg. nom./ac.* [1] 1, 1; 1, 23; 1, 24; 2, 21; 2, 24; 2, 36; 3, 2; 3, 3; 3, 13; 3, 15; 3, 16; 3, 18; 3, 21; 4, 10; 4, 10; 4, 12; 4, 22; 4, 27; 4, 31; 5, 30; 5, 32; 5, 36; 6, 14; 7, 4; 7, 4; 7, 18; 7, 33; 7, 35; 7, 38; 7, 39; 7, 40; 7, 46; 7, 52; 8, 10; 8, 19; 8, 24; 8, 27; 8, 27; 9, 5; 9, 33; 9, 39; 10, 5; 10, 21; 10, 32; 10, 32; 10, 36; 10, 37; 10, 38; 10, 39; 11, 14; 11, 14; 11, 23; 12, 4; 12, 20; 13, 2; 13, 7; 13, 22; 13, 37; 13, 38; 14, 7; 14, 8; 14, 14; 14, 15; 14, 22; 14, 25; 15, 10; 16, 2; 16, 24; 17, 3; 17, 23; 17, 31; 18, 27; 19, 13; 19, 16; 21, 16; 21, 19; 21, 25; 21, 29; 21, 32; 22, 4; 22, 8; 22, 10; 23, 29; 24, 6; 24, 6; 24, 8; 24, 13; 24, 18; 24, 21; 25, 7; 25, 15; 25, 18; 25, 18; 25, 19; 25, 26; 26, 2; 26, 12; 26, 15; 26, 22; 26, 26; 27, 39; 28, 4; 28, 7; 28, 8; [2] 1, 5; 1, 25; 2, 6; 3, 26; 3, 31; 4, 16; 4, 18; 4, 22; 5, 2; 5, 11; 5, 14; 6, 17; 8, 15; 8, 32; 8, 34; 8, 34; 8, 34; 9, 15; 9, 15; 9, 18; 9, 18; 10, 14; 10, 14; 11, 2; 14, 15; 16, 5; [3] 1, 8; 1, 9; 1, 30; 2, 13; 2, 16; 3, 14; 4, 5; 4, 17; 6, 5; 6, 18; 6, 19; 7, 1; 7, 37; 7, 39; 8, 6; 8, 6; 8, 11; 10, 13; 10, 16; 10, 30; 15, 9; 15, 15; 16, 22; [4] 1, 10; 1, 10; 1, 17; 2, 2; 2, 10; 3, 6; 4, 4; 4, 6; 5, 5; 8, 22; 10, 17; 11, 4; 13, 3; [5] 3, 16; [6] 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 11; 1, 13; 1, 14; 1, 23; 2, 2; 2, 3; 2, 10; 2, 21; 2, 22; 3, 12; 3, 15; 3, 20; 4, 15; 4, 16; 4, 30; 5, 5; 6, 16; 6, 17; 6, 22; [7] 2, 6; 2, 20; 3, 7; 3, 21; 4, 3; 4, 9; 4, 11; [8] 1, 13; 1, 14; 1, 15; 1, 18; 1, 27; 1, 28; 2, 3; 2, 10; 2, 11; 2, 12; 2, 17; 2, 19; 2, 22; 2, 23; 3, 6; 3, 7; 4, 8; 4, 9; 4, 10; [9] 1, 10; 2, 13; 5, 24; [10] 1, 4; 2, 4; 2, 8; 2, 15; 3, 3; 3, 10; 3, 17; [11] 2, 4; 4, 11; [12] 1, 6; 2, 9; [13] 1, 3; 2, 13; 3, 6; [14] 1, 10; 1, 11; 1, 13; [15] 1, 2; 1, 2; 1, 13; 2, 10; 2, 10; 4, 13; 5, 7; 5, 11; 5, 12; 6, 7; 6, 18; 7, 13; 7, 16; 7, 27; 8, 1; 9, 2; 9, 5; 9, 7; 9, 9; 9, 14; 10, 29; 10, 32; 11, 4; 11, 8; 11, 18; 12, 2; 12, 6; 12, 6; 12, 7; 12, 16; 12, 19; 12, 28; 13, 9; 13, 10; 13, 23; [16] 1, 12; 1, 17; 3, 2; 4, 1; 4, 5; 4, 12; 4, 14; [17] 1, 8; 1, 8; 2, 4; 2, 22; 2, 23; 2, 24; 3, 4; 3, 22; 5, 12; [18] 1, 4; 1, 9; 1, 17; 2, 15; 3, 1; 3, 6; 3, 13; 3, 16; [19] 1, 1; 2, 5; 3, 17; 3, 24; 4, 3; 4, 6; [21] 1, 1; [23] 1, 2; 2, 8; 2, 13; 2, 14; 2, 17; 9, 20; 10, 6; 12, 5; 13, 4; 20, 2; 21, 12;

carele *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [1] 1, 7; 2, 22; 5, 36; 15, 29; [3] 6, 20; [18] 2, 12; [20] 1, 1;

carele *pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* [1] 20, 38; [2] 10, 8; [11] 4, 14; [18] 1, 19; [19] 2, 7; 4, 2; [23] 1, 4; 1, 12; 2, 7; 3, 4; 12, 16; 13, 14; 16, 18; 17, 15; 18, 6; 19, 12;

carele *pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* [1] 17, 23; [2] 15, 18; [3] 2, 9; 12, 23; [4] 1, 6; 1, 13; 2, 3; 5, 10; [5] 4, 24; 5, 19; 5, 21; [11] 1, 6; 4, 3; 6, 4; 6, 9; [12] 1, 13; [15] 10, 1; 10, 8; 10, 11; 12, 14; [17] 1, 12; 2, 11; [18] 3, 16; [19] 5, 15; [20] 1, 8; [23] 1, 20; 2, 13; 3, 2; 4, 5; 5, 8; 17, 14;

carele *adj. pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* [3] 15, 37; [15] 8, 2; [23] 10, 8;

cari *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [1] 2, 39;

carii *pron. int.-rel. pl. nom./ac.* [1] 1, 2; 1, 3; 1, 11; 5, 16; 5, 25; 6, 3; 6, 6; 7, 53; 8, 15; 9, 35; 10, 41; 11, 20; 13, 31; 13, 43; 15, 17; 15, 26; 15, 36; 16, 17; 17, 7; 17, 10; 17, 11; 17, 34; 19, 15; 19, 25; 21, 4; 22, 5; 23, 14; 23, 21; 23, 33; 24, 1; 24, 19; 25, 16; 26, 17; 28, 10; 28, 15; 28, 18; [3] 3, 5; 3, 17; 10, 11; 15, 6; 16, 3; [4] 10, 12; 12, 17; [5] 4, 19; 4, 21; 5, 4; [6] 4, 1; 4, 19; [7] 2, 15; 3, 3; 3, 18; [8] 4, 11; [9] 4, 13; [12] 2, 2; 2, 18; [13] 1, 11; [15] 3, 16; 3, 17; 6, 10; 7, 5; 8, 5; 11, 29; 11, 33; 13, 7; [16] 4, 14; 5, 10; [17] 2, 8; 2, 10; 2, 10; 4, 5; [18] 2, 1; 2, 2; 2, 3; [20] 1, 1; [23] 2, 24; 14, 4; 17, 11; [24] 1, 11; 1, 13;

carii *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [1] 7, 40; [2] 1, 6; 1, 25; 1, 32; 2, 15; 4, 22; 8, 29; 8, 30; 8, 30; 8, 30; 9, 4; 9, 24; 15, 21; 16, 4; 16, 7; [5] 1, 7; 2, 4; [11] 1, 15; 1, 20; 1, 20; [12] 1, 15; [20] 1, 7; [21] 1, 6; 1, 6; [22] 1, 4; 1, 6; [23] 5, 6; 7, 13; 8, 2; 9, 4; 9, 20; 14, 4; 20, 4;

carii *adj. pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* [10] 1, 9;

carii *pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* [23] 7, 13;

carii *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [2] 11, 4;

căriia *pron. int.-rel. masc. sg. gen./dat.* [17] 3, 6;

căriia *pron. int.-rel. fem. sg. gen./dat.* [1] 3, 25; 7, 17; 16, 14; [4] 10, 13; [8] 1, 23; 1, 25; [11] 4, 6; [15] 12, 8;

cărora *pron. int.-rel. masc. pl. gen./dat.* [23] 13, 8; 17, 8; 20, 7;

cărora *pron. int.-rel. fem. pl. gen./dat.* [22] 1, 13;

cărora *pron. int.-rel. pl. dat./gen.* [1] 3, 21; 10, 39; 15, 24; 28, 23; [2] 3, 8; 3, 15; 4, 7; 4, 7; 9, 4; 9, 5; 15, 21; 16, 4; [4] 11, 15; [5] 2, 5; 3, 1; 4, 9; [7] 3, 18; 3, 19; [8] 1, 27; [13] 1, 11; [15] 3, 17; 3, 18; 11, 38; 13, 7; [17] 1, 12; [18] 2, 17; [23] 7, 2;

căruia *pron. int.-rel. masc. sg. gen./dat.* [1] 2, 32; 3, 15; 6, 10; 7, 52; 10, 6; 13, 6; 13, 22; 13, 25; 13, 41; 18, 7; 27, 23; [2] 1, 9; 4, 6; 4, 8; 4, 17; 6, 16; 16, 27; [4] 2, 10; 8, 18; [6] 3, 7; [10] 2, 9; [11] 6, 16; [12] 1, 3; 4, 18; [15] 1, 5;

3, 6; 7, 2; 7, 4; 13, 21; [17] 4, 11; 5, 9; [23] 13, 12;

cárne : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Fleisch" : „viande" : (3x)
carne *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 21; [3] 8, 13;
cărnurile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 17, 15;

cárte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Buch, 2. Schriftstück" : „1. livre, 2. document, lettre" : (64x)
carte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 23, 25; [3] 5, 9; [4] 3, 3; [10] 2, 2; 3, 14; [15] 10, 7; [18] 3, 1; [23] 1, 11; 5, 1; 10, 2; 20, 12; [24] 1, 1; 1, 5;
cartea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 20; 7, 42; 15, 30; 23, 33; 26, 24; [2] 16, 22; [4] 3, 2; 7, 8; 7, 8; [5] 3, 10; [7] 4, 3; [8] 4, 16; [9] 5, 27; [10] 2, 15; 3, 17; [15] 9, 19; [23] 3, 5; 5, 2; 5, 3; 5, 4; 5, 5; 5, 7; 5, 8; 5, 9; 13, 8; 17, 8; 20, 15; 21, 27; 22, 18; 22, 19; 22, 19;
cărţi *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [23] 22, A;
cărţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 2; 22, 5; 28, 21; [3] 16, 3; [4] 3, 1; 10, 11; [23] 20, 12; 20, 12;
cărţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 22, 7; 22, 9; 22, 10; 22, 18; 22, 19; [24] 1, 13;
cărţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 19, 19; [4] 10, 10; [12] 4, 13; [18] 3, 16;
o carte *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 6, 14;

cásă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Haus" : „maison" : (80x)
ai casii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [11] 5, 8;
casa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 2; 2, 36; 7, 10; 7, 20; 7, 42; 9, 11; 10, 2; 10, 6; 10, 17; 10, 22; 10, 30; 10, 32; 11, 11; 11, 12; 11, 13; 11, 14; 12, 12; 16, 15; 16, 15; 16, 31; 16, 32; 16, 34; 16, 34; 17, 5; 18, 7; 18, 7; 18, 8; 19, 16; 21, 8; [2] 16, 5; [3] 1, 16; 16, 15; [6] 2, 19; [7] 4, 22; [11] 3, 5; 3, 15; 5, 14; [14] 1, 2; [15] 3, 2; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 3, 6; 8, 8; 8, 8; 10, 21; [17] 4, 17;
casă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 42; 7, 47; 7, 49; 9, 17; 12, 7; [3] 11, 34; [4] 5, 1; 5, 1; [5] 4, 2; [8] 4, 15; [11] 5, 4; 5, 13; 5, 13; [12] 1, 16; 2, 20; [15] 3, 6; [17] 2, 5; [20] 1, 10;
case *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 46; 4, 34; 8, 3; 20, 20; [3] 11, 22; [12] 3, 6;
casei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [11] 3, 4; [15] 8, 10; 11, 7;
casele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 16, 19; [13] 1, 11; 2, 5;
caselor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [11] 3, 12;
casii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [12] 4, 19;

catapeteásmă : (NT 1648) : s. f. : „Vorhang" : „rideau, voile" : (2x)
catapeteazmă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 6, 19; 9, 3;

catapeteásmă → catapeteásmă

către : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „gegen, an" : „vers" : (334x)
cătră *prep.* [1] 1, 7; 2, 12; 2, 29; 2, 37; 2, 37; 2, 38; 2, 47; 3, 11; 3, 12; 3, 22; 3, 22; 3, 25; 3, 25; 3, 26; 4, 1; 4, 8; 4, 11; 4, 19; 4, 23; 4, 23; 4, 24; 5, 9; 5, 16; 5, 35; 6, 1; 7, 3; 7, 31; 8, 14; 8, 20; 8, 24; 8, 26; 9, 2; 9, 7; 9, 10; 9, 11; 9, 15; 9, 27; 9, 38; 9, 40; 10, 3; 10, 13; 10, 15; 10, 21; 10, 21; 10, 22; 10, 28; 10, 33; 11, 2; 11, 3; 11, 14; 11, 20; 11, 30; 12, 5; 12, 8; 12, 15; 12, 21; 13, 15; 13, 15; 13, 31; 13, 32; 13, 38; 14, 10; 15, 2; 15, 2; 15, 3; 15, 7; 15, 25; 15, 33; 15, 36; 15, 40; 16, 36; 16, 37; 17, 15; 17, 15; 17, 17; 18, 6; 18, 14; 18, 21; 19, 2; 19, 2; 19, 3; 19, 34; 19, 38; 20, 6; 20, 18; 20, 18; 20, 21; 20, 37; 21, 11; 21, 18; 21, 37; 21, 39; 22, 1; 22, 5; 22, 8; 22, 10; 22, 13; 22, 15; 22, 21; 22, 25; 23, 3; 23, 15; 23, 18; 23, 22; 23, 24; 23, 30; 24, 12; 24, 16; 24, 16; 24, 19; 25, 16; 25, 19; 25, 21; 25, 22; 26, 1; 26, 6; 26, 9; 26, 14; 26, 14; 26, 26; 26, 28; 26, 31; 28, 4; 28, 8; 28, 17; 28, 21; 28, 23; 28, 25; 28, 25; 28, 26; 28, 30; [2] 1, 10; 1, 13; 3, 27; 4, 2; 5, 1; 6, 7; 8, 18; 8, 18; 8, 31; 10, 1; 10, 20; 10, 20; 14, 19; 15, 2; 15, 22; 15, 23; 15, 24; 15, 29; 15, 30; 15, 31; 15, 32; 16, A [3] 1, 11; 2, 1; 2, 3; 2, 12; 4, 18; 4, 21; 6, 1; 6, 5; 7, 35; 12, 2; 12, 7; 14, 6; 14, 12; 14, 24; 14, 26; 15, 34; 16, 5; 16, 6; 16, 7; 16, 10; 16, 11; 16, 12; 16, A; [4] 1, 12; 1, 15; 1, 16; 1, 16; 1, 18; 2, 1; 2, 6; 2, 16; 3, 1; 3, 2; 3, 4; 3, 16; 4, 2; 4, 6; 5, 4; 5, 8; 5, 10; 5, 12; 5, 12; 6, 11; 6, 14; 6, 15; 7, 3; 7, 12; 8, 4; 8, 17; 8, 19; 8, 22; 9, 1; 9, 2; 10, 4; 11, 9; 12, 14; 12, 17; 12, 21; 13, 1; 13, 7; 13, A; [5] 1, 17; 1, 18; 2, 5; 2, 14; 4, 18; 4, 20; 5, 15; 5, 17; 6, 10; 6, 10; 6, A; [6] 1, 15; 2, 18; 3, 4; 3, 14; 4, 12; 4, 32; 6, 9; 6, 11; 6, 12; 6, 12; 6, 12; 6, 22; 6, A; [7] 1, 26; 2, 25; 2, 29; 4, 6; 4, A; [8] 1, 4; 3, 9; 3, 13; 3, 19; 4, 5; 4, 8; 4, 10; 4, 16; 4, A; [9] 1, 8; 1, 9; 1, 9; 2, 1; 2, 2; 2, 18; 3, 4; 3, 6; 3, 11; 3, 12; 3, 12; 3, 12; 4, 12; 5, 14; 5, 15; 5, 15; 5, A; [10] 1, 3; 2, 1; 2, 5; 3, 1; 3, 6; 3, 10; 3, A*; [11] 3, 14; 4, 1; 4, 8; 6, A; [12] 2, 24; 4, 9; 4, 18; 4, A; [13] 1, 16; 2, 13; 3, 1; 3, 2; 3, 12; 3, 12; 3, A; [14] 1, 5; 1, 13; 1, A; [15] 1, 7; 1, 8; 1, 13; 2, 17; 4, 13; 5, 5; 5, 7; 5, 14; 6, 11; 7, 21; 9, 13; 9, 20; 10, 16; 11, 18; 13, 13; 13, A; [16] 4, 8; [17] 2, 4; 5, 14; [18] 1, 3; 3, 16; [19] 1, 2; 2, 1; 3, 17; 3, 21; 5, 14; [20] 1, 10; 1, 12; [21] 1, 12; 1, 14; [23] 6, 16; 6, 16; 10, 9; 12, 5; 12, 5; 12, 12; 12, 14; 13, 6; 21, 9; 22, 18;

că : (1521 NEACŞU) : conj. : „dass" : „que" : (1142x)
că *conjuncţie subord.* [1] 1, 20; 2, 13; 2, 15; 2, 15; 2, 24; 2, 25; 2, 30; 2, 34; 2, 36; 2, 39; 3, 10; 3, 17; 3, 22; 3, 22; 4, 2; 4, 3; 4, 12; 4, 13; 4, 13; 4, 16; 4, 20; 4, 21; 4, 22; 4, 27; 4, 34; 4, 34; 5, 23; 5, 25; 5, 26; 5, 36; 6, 11; 6, 14; 6, 14; 7, 6; 7, 12; 7, 25; 7, 33; 7, 40; 8, 7; 8, 11; 8, 14; 8, 16; 8, 18; 8, 21; 8, 23; 8, 39; 9, 11; 9, 11; 9, 15; 9, 16; 9, 20; 9, 22; 9, 26; 9, 38; 10, 28; 10, 34; 10, 42; 10, 46; 11, 1; 11, 28; 12, 3; 12, 9; 12, 9; 12, 11; 12, 20; 13, 8; 13, 27; 13, 33; 13, 34; 13, 36; 13, 38; 13, 41; 13, 47; 14, 8; 14, 18; 14, 21; 14, 26; 15, 1; 15, 5; 15, 7; 15, 21; 15, 24; 15, 28; 16, 3; 16, 3; 16, 10; 16, 19; 16, 27; 16, 28; 16, 36; 16, 37; 16, 38; 17, 3; 17, 6; 17, 13; 17, 20; 17, 23; 17, 28; 17, 28; 18, 2; 18, 3; 18, 3; 18, 10; 18, 10; 18, 13; 18, 15; 18, 18; 18, 28; 19, 24; 19, 25; 19, 26; 19, 26; 19, 32; 19, 34; 19, 35; 19, 37; 19, 40; 20, 10; 20, 13; 20, 16; 20, 16; 20, 23; 20, 23; 20, 25; 20, 26; 20, 27; 20, 29; 20, 29; 20, 31; 20, 34; 20, 35; 20, 35; 20, 38; 21, 3; 21, 13; 21, 21; 21, 22; 21, 22; 21, 24; 21, 29; 21, 29; 21, 31; 21, 36; 22, 2; 22, 19; 22, 21; 22, 22; 22, 26; 22, 29; 23, 5; 23, 5; 23, 6; 23, 8; 23, 8; 23, 11; 23, 17; 23, 20; 23, 21; 23, 22; 23, 27; 23, 34; 24, 5; 24, 10; 24, 11; 24, 14; 24, 20; 24, 21; 24, 26; 25,

8; 25, 11; 25, 16; 25, 19; 25, 24; 25, 27; 26, 16; 26, 25; 26, 26; 26, 26; 26, 27; 26, 31; 27, 4; 27, 9; 27, 10; 27, 13; 27, 22; 27, 23; 27, 25; 27, 25; 27, 30; 27, 34; 27, 34; 28, 1; 28, 2; 28, 6; 28, 18; 28, 20; 28, 22; 28, 22; 28, 25; 28, 27; 28, 28; [2] 1, 9; 1, 9; 1, 11; 1, 11; 1, 13; 1, 16; 1, 16; 1, 17; 1, 18; 1, 19; 1, 20; 1, 26; 1, 32; 2, 1; 2, 1; 2, 2; 2, 3; 2, 4; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 24; 2, 25; 2, 28; 3, 2; 3, 2; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 10; 3, 20; 3, 21; 3, 21; 3, 23; 3, 24; 4, 2; 4, 3; 4, 9; 4, 9; 4, 13; 4, 14; 4, 15; 4, 15; 4, 17; 4, 21; 4, 22; 5, 3; 5, 6; 5, 7; 5, 7; 5, 10; 5, 13; 5, 15; 5, 16; 5, 17; 5, 19; 6, 3; 6, 5; 6, 6; 6, 7; 6, 8; 6, 9; 6, 14; 6, 14; 6, 16; 6, 19; 6, 21; 6, 23; 7, 1; 7, 2; 7, 7; 7, 8; 7, 11; 7, 14; 7, 14; 7, 15; 7, 15; 7, 16; 7, 18; 7, 18; 7, 18; 7, 19; 7, 22; 8, 2; 8, 3; 8, 5; 8, 6; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 13; 8, 15; 8, 16; 8, 18; 8, 18; 8, 19; 8, 20; 8, 22; 8, 22; 8, 24; 8, 24; 8, 26; 8, 28; 8, 29; 8, 38; 8, 38; 9, 3; 9, 6; 9, 9; 9, 11; 9, 12; 9, 15; 9, 16; 9, 17; 9, 17; 9, 18; 9, 19; 9, 28; 9, 28; 9, 30; 9, 32; 10, 2; 10, 2; 10, 3; 10, 4; 10, 5; 10, 5; 10, 9; 10, 9; 10, 10; 10, 11; 10, 12; 10, 12; 10, 13; 10, 16; 11, 1; 11, 13; 11, 15; 11, 21; 11, 23; 11, 24; 11, 25; 11, 29; 11, 30; 11, 32; 11, 34; 12, 3; 12, 4; 12, 10; 12, 19; 12, 20; 13, 1; 13, 3; 13, 4; 13, 4; 13, 4; 13, 6; 13, 8; 13, 9; 13, 11; 13, 11; 14, 2; 14, 3; 14, 4; 14, 6; 14, 7; 14, 8; 14, 9; 14, 10; 14, 11; 14, 11; 14, 14; 14, 17; 14, 18; 15, 2; 15, 3; 15, 4; 15, 14; 15, 18; 15, 24; 15, 26; 15, 27; 15, 27; 15, 29; 16, 2; 16, 18; 16, 19; [3] 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 14; 1, 15; 1, 17; 1, 18; 1, 19; 1, 21; 1, 26; 2, 2; 2, 8; 2, 10; 2, 11; 2, 14; 2, 14; 2, 16; 3, 2; 3, 2; 3, 9; 3, 11; 3, 13; 3, 16; 3, 17; 3, 19; 3, 19; 3, 20; 3, 21; 4, 4; 4, 7; 4, 9; 4, 9; 4, 15; 4, 15; 4, 20; 5, 3; 5, 6; 5, 7; 5, 12; 6, 2; 6, 3; 6, 9; 6, 15; 6, 16; 6, 16; 6, 19; 6, 20; 7, 7; 7, 9; 7, 14; 7, 16; 7, 22; 7, 26; 7, 31; 8, 1; 8, 2; 8, 4; 8, 4; 8, 5; 8, 5; 8, 8; 8, 10; 9, 2; 9, 9; 9, 10; 9, 10; 9, 13; 9, 15; 9, 16; 9, 16; 9, 17; 9, 19; 9, 24; 10, 1; 10, 4; 10, 5; 10, 12; 10, 17; 10, 19; 10, 26; 10, 28; 11, 2; 11, 3; 11, 5; 11, 6; 11, 7; 11, 8; 11, 9; 11, 12; 11, 14; 11, 18; 11, 19; 11, 21; 11, 23; 11, 23; 11, 26; 11, 29; 11, 31; 12, 2; 12, 3; 12, 8; 12, 12; 12, 13; 12, 14; 12, 15; 12, 16; 13, 9; 13, 12; 14, 2; 14, 2; 14, 5; 14, 8; 14, 9; 14, 14; 14, 17; 14, 21; 14, 23; 14, 25; 14, 31; 14, 33; 14, 34; 14, 35; 14, 37; 15, 3; 15, 3; 15, 9; 15, 12; 15, 12; 15, 15; 15, 16; 15, 18; 15, 21; 15, 22; 15, 25; 15, 27; 15, 27; 15, 27; 15, 32; 15, 34; 15, 41; 15, 45; 15, 50; 15, 52; 15, 53; 15, 58; 16, 5; 16, 7; 16, 9; 16, 10; 16, 11; 16, 15; 16, 18; [4] 1, 7; 1, 8; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 1, 18; 1, 19; 1, 20; 1, 23; 1, 24; 1, 24; 2, 2; 2, 3; 2, 4; 2, 9; 2, 10; 2, 11; 2, 17; 3, 3; 3, 5; 3, 6; 3, 9; 3, 10; 3, 11; 3, 14; 4, 5; 4, 11; 4, 14; 4, 15; 4, 16; 4, 17; 4, 18; 5, 1; 5, 1; 5, 2; 5, 4; 5, 6; 5, 7; 5, 10; 5, 12; 5, 13; 5, 14; 5, 14; 5, 14; 5, 21; 6, 2; 6, 14; 6, 16; 6, 16; 7, 3; 7, 3; 7, 5; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 9; 7, 10; 7, 11; 7, 14; 7, 15; 8, 9; 8, 10; 8, 12; 8, 13; 9, 1; 9, 2; 9, 2; 9, 7; 10, 3; 10, 4; 10, 7; 10, 8; 10, 11; 10, 12; 10, 14; 10, 14; 10, 17; 11, 2; 11, 2; 11, 4; 11, 5; 11, 9; 11, 10; 11, 13; 11, 14; 11, 16; 11, 19; 11, 20; 11, 31; 12, 1; 12, 2; 12, 4; 12, 6; 12, 9; 12, 11; 12, 11; 12, 11; 12, 11; 12, 13; 12, 13; 12, 14; 12, 14; 12, 15; 12, 19; 12, 20; 13, 2; 13, 4; 13, 4; 13, 4; 13, 5; 13, 6; 13, 6; 13, 8; 13, 9; [5] 1, 6; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 20; 1, 23; 2, 6; 2, 7; 2, 8; 2, 12; 2, 14; 2, 16; 2, 18; 2, 19; 2, 21; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 10; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 13; 3, 18; 3, 21; 3, 26; 3, 27; 3, 28; 3, 29; 4, 13; 4, 15; 4, 15; 4, 22; 4, 22; 4, 24; 4, 25; 4, 27; 4, 27; 4, 30; 5, 2; 5, 3; 5, 5; 5, 6; 5, 10; 5, 11; 5, 12; 5, 13; 5, 14; 5, 17; 5, 21; 6, 3; 6, 5; 6, 8; 6, 9; 6, 13; 6, 15; 6, 17; [6] 2, 8; 2, 10; 2, 11; 2, 12; 2, 14; 4, 9; 4, 9; 5, 5; 5, 5; 5, 6; 5, 8; 5, 9; 5, 12; 5, 13; 5, 29; 6, 1; 6, 8; 6, 9; [7] 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 12; 1, 17; 1, 18; 1, 19; 1, 19; 1, 20; 1, 21; 1, 25; 1, 27; 2, 3; 2, 5; 2, 11; 2, 13; 2, 16; 2, 17; 2, 20; 2, 21; 2, 22; 2, 24; 2, 26; 3, 3; 3, 4; 3, 12; 3, 18; 3, 20; 4, 11; 4, 11; 4, 15; 4, 17; [8] 2, 1; 2, 5; 2, 5; 3, 3; 3, 20; 3, 24; 3, 24; 4, 1; 4, 13; 4, 13; [9] 1, 8; 1, 9; 2, 1; 2, 1; 2, 3; 2, 5; 2, 9; 2, 9; 2, 14; 2, 20; 3, 3; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 6; 3, 8; 4, 2; 4, 3; 4, 7; 4, 9; 4, 10; 4, 14; 4, 14; 4, 15; 4, 15; 5, 2; 5, 2; 5, 7; 5, 18; [10] 1, 10; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 7; 3, 2; 3, 4; 3, 7; 3, 9; 3, 10; 3, 11; [11] 1, 8; 1, 9; 1, 15; 2, 3; 2, 5; 2, 13; 3, 13; 4, 1; 4, 5; 4, 9; 4, 11; 4, 16; 5, 4; 5, 15; 5, 18; 6, 7; 6, 7; 6, 10; [12] 1, 5; 1, 7; 1, 12; 1, 12; 1, 15; 2, 7; 2, 11; 2, 16; 2, 18; 2, 23; 3, 1; 3, 2; 3, 6; 3, 9; 4, 3; 4, 6; 4, 10; 4, 11; 4, 15; [13] 1, 7; 1, 10; 2, 11; 3, 3; 3, 9; 3, 11; 3, 12; [14] 1, 7; 1, 7; 1, 15; 1, 15; 1, 18; 1, 20; 1, 21; 1, 21; [15] 2, 2; 2, 5; 2, 8; 2, 10; 2, 11; 2, 16; 2, 18; 3, 3; 3, 4; 3, 14; 3, 16; 3, 19; 4, 2; 4, 3; 4, 3; 4, 4; 4, 8; 4, 10; 4, 12; 4, 15; 5, 1; 5, 8; 5, 12; 5, 13; 5, 13; 6, 4; 6, 7; 6, 9; 6, 10; 6, 13; 6, 16; 7, 1; 7, 5; 7, 8; 7, 10; 7, 11; 7, 12; 7, 13; 7, 14; 7, 14; 7, 17; 7, 17; 7, 18; 7, 19; 7, 20; 7, 23; 7, 26; 7, 27; 7, 28; 8, 3; 8, 4; 8, 5; 8, 7; 8, 8; 9, 2; 9, 8; 9, 13; 9, 16; 9, 17; 9, 19; 9, 24; 10, 1; 10, 2; 10, 4; 10, 8; 10, 14; 10, 15; 10, 23; 10, 26; 10, 30; 10, 34; 10, 36; 10, 37; 11, 2; 11, 3; 11, 5; 11, 5; 11, 6; 11, 6; 11, 10; 11, 13; 11, 14; 11, 14; 11, 16; 11, 18; 11, 19; 11, 26; 11, 27; 11, 32; 12, 3; 12, 4; 12, 6; 12, 8; 12, 10; 12, 17; 12, 17; 12, 17; 12, 17; 12, 18; 12, 20; 12, 25; 12, 29; 13, 2; 13, 5; 13, 9; 13, 11; 13, 14; 13, 16; 13, 17; 13, 17; 13, 18; 13, 18; 13, 22; 13, 23; [16] 1, 3; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 10; 1, 11; 1, 13; 1, 13; 1, 20; 1, 23; 1, 24; 1, 26; 2, 2; 2, 10; 2, 11; 2, 13; 2, 14; 2, 19; 2, 20; 2, 22; 2, 24; 2, 26; 3, 1; 3, 2; 3, 3; 3, 7; 3, 8; 3, 16; 4, 4; 4, 5; 4, 14; 5, 8; 5, 20; [17] 1, 18; 2, 3; 2, 19; 2, 20; 2, 21; 2, 25; 3, 5; 3, 9; 3, 10; 3, 17; 4, 1; 4, 3; 4, 6; [18] 1, 8; 1, 9; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 1, 14; 1, 16; 1, 17; 1, 20; 1, 21; 2, 4; 2, 8; 2, 18; 2, 19; 2, 20; 2, 21; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 3, 5; 3, 8; [19] 1, 5; 1, 6; 1, 8; 1, 10; 2, 3; 2, 5; 2, 12; 2, 18; 2, 18; 2, 19; 2, 19; 2, 22; 2, 29; 2, 29; 3, 2; 3, 5; 3, 14; 3, 15; 3, 19; 3, 24; 4, 2; 4, 3; 4, 3; 4, 9; 4, 10; 4, 13; 4, 14; 4, 15; 4, 20; 4, 20; 4, 21; 5, 1; 5, 2; 5, 3; 5, 5; 5, 11; 5, 13; 5, 15; 5, 15; 5, 18; 5, 19; 5, 20; [20] 1, 11; [21] 1, 3; 1, 7; 1, 12; [22] 1, 5; 1, 11; 1, 18; [23] 1, 3; 2, 2; 2, 2; 2, 6; 2, 23; 3, 1; 3, 2; 3, 9; 3, 17; 3, 17; 9, 19; 9, 19; 10, 6; 12, 12; 12, 13; 13, 18; 14, 4; 14, 5; 15, 4; 16, 6; 16, 14; 16, 15; 17, 8; 17, 8; 17, 16; 19, 8; 19, 10; 21, 1; 21, 5; 21, 22; 21, 23; 21, 25; 22, 9; 22, 18; [24] 1, 5; 1, 6; 1, 8; 1, 8; 1, 12;

căci : (1551-1553 ES) : conj. : „1. denn, 2. warum" : „1. car, 2. pourquoi" : (260x)

căci *conjuncție subord.* [1] 1, 5; 1, 17; 2, 6; 2, 25; 2, 27; 2, 29; 2, 31; 4, 10; 5, 4; 5, 38; 5, 41; 6, 1; 7, 26; 8, 20; 8, 33; 10, 14; 10, 20; 10, 38; 10, 45; 10, 45; 11, 3; 11, 8; 11, 24; 12, 23; 17, 18; 17, 31; 22, 15; 22, 18; 22, 29; 26, 5; [2] 1, 8; 1, 19; 1, 21; 2, 14; 3, 3; 5, 5; 5, 8; 6, 10;

6, 15; 6, 17; 6, 20; 7, 1; 7, 5; 7, 21; 8, 14; 8, 21; 8, 27; 8, 36; 9, 2; 9, 6; 9, 7; 9, 32; 11, 25; 11, 35; 14, 23; [3] 1, 5; 1, 25; 1, 26; 3, 3; 3, 4; 3, 13; 4, 9; 6, 7; 6, 7; 6, 7; 10, 17; 10, 19; 10, 20; 10, 29; 11, 15; 11, 17; 15, 9; 15, 15; 16, 17; [4] 1, 5; 1, 8; 2, 15; 3, 14; 4, 6; 7, 9; 7, 9; 7, 13; 8, 2; 8, 3; 8, 9; 8, 17; 9, 12; 10, 10; 11, 7; 11, 11; 12, 6; 12, 10; [5] 2, 11; 2, 16; 4, 6; 4, 12; 4, 20; 6, 8; [6] 2, 18; 3, 3; 4, 25; 5, 16; 5, 23; 5, 30; 6, 12; [7] 1, 29; 2, 26; 2, 27; 2, 29; 4, 10; 4, 16; [8] 1, 16; 1, 19; 2, 9; [9] 1, 5; 2, 8; 2, 13; 2, 14; 2, 19; 3, 9; 4, 6; 4, 16; 5, 3; 5, 9; [10] 1, 3; 2, 13; 3, 7; [11] 1, 12; 1, 13; 4, 4; 4, 11; 5, 11; 5, 12; 6, 2; 6, 2; [12] 1, 16; 3, 15; [15] 1, 5; 5, 13; 7, 24; 8, 9; 8, 10; 8, 11; 8, 12; 11, 5; 11, 23; 12, 7; [16] 1, 12; 4, 2; 4, 3; 4, 14; 5, 11; [17] 1, 12; 1, 16; 1, 16; 1, 24; 2, 15; 2, 21; 3, 12; 3, 18; 4, 8; 4, 14; 4, 15; 4, 17; 5, 5; 5, 7; 5, 8; [19] 2, 8; 2, 11; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 16; 2, 21; 2, 21; 2, 21; 3, 1; 3, 2; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 11; 3, 12; 3, 14; 3, 16; 3, 20; 3, 22; 4, 1; 4, 4; 4, 7; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 4, 13; 4, 17; 4, 18; 4, 19; 5, 4; 5, 6; 5, 7; 5, 9; 5, 10; 5, 14; [20] 1, 4; 1, 7; [22] 1, 4; 1, 18; [23] 2, 4; 2, 14; 2, 20; 3, 1; 3, 4; 3, 8; 3, 10; 3, 15; 3, 16; 3, 17; 4, 11; 5, 4; 5, 9; 6, 17; 7, 17; 8, 11; 11, 2; 11, 10; 11, 17; 12, 10; 12, 12; 14, 7; 14, 8; 14, 15; 14, 15; 14, 18; 15, 1; 15, 4; 15, 4; 16, 5; 16, 6; 16, 21; 17, 13; 18, 3; 18, 5; 18, 7; 18, 8; 18, 10; 18, 11; 18, 17; 18, 19; 18, 20; 18, 23; 18, 23; 19, 2; 19, 2; 19, 6; 19, 7; 21, 4; 22, 5; 22, 10;

cădeá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „1. fallen, stürzen, 2. münden" : „1. tomber, 2. se jeter dans" : (90x)
a cădea *verb infinitiv prezent* [15] 10, 31;
ai căzut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [23] 2, 5;
am căzut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 22, 7; [23] 1, 17; 22, 8;
au căzut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [16] 1, 11; [17] 1, 24; [23] 11, 11; 11, 13;
au căzut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 9, 18; [2] 11, 22; [3] 10, 8; [15] 3, 17; [23] 5, 14; 6, 13; 11, 16; 16, 19; 17, 10;
cad *verb indicativ prezent 3 pl.* [11] 6, 9; [13] 2, 1;
cade *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 14, 4;
cădea-se *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 27, 21;
cădea-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 4, 10;
cădeţi *verb imp. 2 pl.* [23] 6, 16;
căzînd *verb gerunziu* [1] 5, 5; 9, 4; 20, 37; 26, 11; 26, 14; 27, 41; [3] 14, 25; [23] 9, 1;
căzîndu *verb gerunziu* [1] 10, 25;
căzu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 1, 26; 5, 10; 10, 10; 10, 44; 11, 15; 13, 11; 16, 29; 19, 17; 20, 9; 20, 10; 27, 32; [23] 8, 10; 8, 10; 14, 8; 14, 8; 18, 2; 18, 2;
căzuiu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 19, 10;
căzură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 12, 7; [11] 1, 19; [23] 5, 8; 7, 11; 19, 4;
căzut *verb participiu sg. masc.* [1] 1, 18; 8, 16;
au căzut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 11, 30;
căzut-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 15, 3;
s-ar fi căzut *verb cond.-opt. perfect 3 sg.* [15] 9, 26;
să cade *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 26; 12, 3; [3] 15, 25; [6] 5, 3; [8] 4, 4; [10] 1, 3; [11] 2, 10; 5, 13; [12] 2, 24;
să cază *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 11, 11; [11] 3, 7;
să cază *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 27, 17; 28, 6; [3] 10, 12;
să cădea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 1, 27; [4] 2, 3; [15] 2, 10;
să cădem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 27, 26; 27, 29;
să cădeţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [16] 5, 12;
se cade *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 22, 22;
va cădea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 27, 34; [11] 3, 6; [15] 4, 11; [23] 7, 16;
veţi cădea *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [16] 1, 2; [18] 3, 17;

cădélniţă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Weihrauchkessel" : „encensoir" : (3x)
cădêlniţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 8, 5;
cădêlniţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 9, 4; [23] 8, 3;

căí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „bereuen" : „se repentir" : (3x)
mă căiam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [4] 7, 8;
mă căiesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 7, 8;
se va căi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [15] 7, 21;

călăréţ : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 321) : s. m. : „Reiter" : „cavalier" : (2x)
călăreţ *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 23, 32;
călăreţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 23, 23;

călăríme : (c. 1640 URECHE[2] 80) : s. f. : „Reiterei" : „cavalerie" : (1x)
călărimei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 9, 16;

călătór : (1563 CORESI, PRAXIU 339) : s. m. : „Wanderer" : „voyageur" : (1x)
călători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 2;

călătorí : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 89) : v. IV : „reisen, fahren" : „voyager" : (2x)
călătorii *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [4] 11, 26;
călătorind *verb gerunziu* [1] 10, 9;

călătoríe : (1643 VARLAAM, C. 318a) : s. f. : „Reise" : „voyage" : (1x)
călătoriile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [16] 1, 11;

călcá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. treten, 2. zertreten" : „1. marcher, 2. piétiner" : (5x)
calcă *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 19, 15;
călcînd *verb gerunziu* [1] 23, 3;
să călcă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 14, 20;
va călca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [15] 10, 29;
vor călca *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 11, 2;

călcáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „das, was ausgetretenen wird" : „ce qui est foulé aux pieds" : (5x)
călcare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 15; [11] 2, 14;
călcarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 23; [15] 2, 2;
călcări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 13, 13;

călcătór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Übertreter" : „transgresseur": (6x)

călcători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [16] 2, 9;
călcătorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [11] 1, 10;
călcătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 25; [2] 2, 27; [5] 2, 18; [16] 2, 11;

căldúră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wärme" : „chaleur" : (1x)
căldură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 3;

călţún : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. m. : „Schuh" : „sandale" : (1x)
călţunii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 12, 8;

cămáră : (1431 DERS) : s. f. : „Kammer" : „chambre" : (1x)
cămara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 20;

cămáşă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hemd" : „chemise" : (1x)
cămăşi *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [1] 9, 39;

căpătîi : (1561 CORESI, TE.[2]) : s. n.: „1. Zipfer; Ecke, 2. Unterlage; Schemel" : „1. bout; coin, 2. support; tabouret" : (2x)
căpătîie *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 11;
căpătîiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 1, 13;

căpătîiáş : (1688 BIBLIA) : s. n. : „Anfang" : „début" : (1x)
căpătîiaş *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [15] 10, 7;

căpitán : (1563 DERS) : s. m. : „Hauptmann" : „commandant" : (17x)
căpitan *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 23, 18;
căpitani *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [23] 19, 18;
căpitanii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 6, 15;
căpitanul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 1; 5, 24; 5, 26; 21, 31; 22, 27; 22, 29; 23, 10; 23, 17; 23, 19; 23, 22; 24, 7; 24, 22;
căpitanului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 21, 37; 23, 15;

căprioáră : (1533 DERS / în top. Piscul *Căprioarei*) : s. f. : „Reh" : „gazelle" : (2x)
căprioara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 39;
căprioară *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 36;

cărbúne : (1429 DERS / în top. *Cărbunești*) : s. m. : „Kohle" : „charbon" : (1x)
cărbuni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 12, 20;

cărticeá : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Büchlein" : „petit livre" : (3x)
cărticeaua *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 10, 8; 10, 9; 10, 10;

cărturár : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Schriftgelehrter, Schreiber" : „scribe" : (5x)
cărturari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 6, 12;
cărturarii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 5; 23, 9;
cărturariu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 20;
cărturariul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 19, 35;

căsătorí : (1551-1553 ES) : v. IV : „sich verheiraten" : „marier" : (1x)
căsătorêze-se *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 7, 36;

cătinél : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : adv. : „langsam" : „lentement" : (1x)
cîtinel *adv.* [1] 26, 28;

căutá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. suchen, 2. blicken, sehen, 3. trachten, streben" : „1. chercher, 2. regarder, 3. tâcher" : (51x)
a căuta *verb infinitiv prezent* [4] 3, 7;
am căutat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 22, 13;
caut *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 1, 10;
caută *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 11, 6; 11, 14;
caută *verb imp. 2 sg.* [1] 3, 4; 4, 29; 22, 13; 22, 26; [2] 11, 22; [8] 4, 17; [15] 8, 5; [23] 19, 10; 22, 9;
caute *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 10, 12; [17] 3, 11;
căuta *verb indicativ imperfect 3 sg.* [15] 11, 26;
căuta *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 17, 5;
căutaţi *verb imp. 2 pl.* [3] 8, 9; 10, 18; 16, 10; [5] 5, 15; [9] 5, 15; [15] 7, 4; 12, 25; [20] 1, 8;
căutaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 13, 40; 13, 41; 28, 26; [4] 10, 7; [6] 5, 15; [7] 2, 4; [8] 2, 8;
căutăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [15] 13, 14;
căutînd *verb gerunziu* [1] 1, 10; 1, 11; 3, 4; 6, 15; 7, 55; 10, 4; 11, 6; 13, 9; 14, 8; 23, 1; 28, 26; [15] 12, 2; 13, 7;
să caute *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 3, 10; [4] 3, 13;
să cauţi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [24] 1, 8;
veţi căuta *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [16] 2, 3;

căznít : (1668-1670 HERODOT) : adj. : „qualvoll" : „torturé" : (1x)
căzniţi *adv. de mod poz.* [18] 2, 9;

căzút : (1563 CORESI, PRAXIU 70) : adj. : „gefallen" : „tombé" : (1x)
cel căzut *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [1] 15, 16;

ce[1] → ci

ce : (1521 NEACŞU) : pron. int.-rel. : „was, welches" : „que, quoi, qui" : (1458x)
ce *pron./adj. int.-rel.* [1] 1, 3; 1, 3; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 16; 1, 16; 1, 19; 1, 23; 2, 7; 2, 9; 2, 10; 2, 12; 2, 14; 2, 16; 2, 20; 2, 37; 2, 44; 2, 47; 3, 2; 3, 2; 3, 10; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 12; 3, 12; 3, 16; 4, 4; 4, 7; 4, 7; 4, 9; 4, 9; 4, 11; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 16; 4, 16; 4, 20; 4, 20; 4, 21; 4, 24; 4, 25; 4, 25; 4, 32; 4, 34; 4, 36; 5, 3; 5, 4; 5, 5; 5, 7; 5, 9; 5, 9; 5, 11; 5, 16; 5, 21; 5, 24; 5, 32; 5, 35; 6, 9; 6, 15; 7, 4; 7, 24; 7, 27; 7, 35; 7, 37; 7, 38; 7, 39; 7, 40; 7, 42; 7, 44; 7, 52; 7, 58; 8, 7; 8, 16; 8, 26; 8, 30; 8, 32; 8, 37; 9, 4; 9, 6; 9, 7; 9, 7; 9, 11; 9, 14; 9, 17; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 9, 22; 9, 32; 9, 35; 10, 1; 10, 4; 10, 6; 10, 7; 10, 7; 10, 14; 10, 15; 10, 17; 10, 18; 10, 20; 10, 21; 10, 29; 10, 35; 10, 35; 10, 37; 10, 41; 10, 43; 10, 44; 11, 1; 11, 8; 11, 9; 11, 13; 11, 17; 11, 19; 11, 19; 11, 29; 12, 9; 12, 12; 12, 18; 12, 25; 13, 1; 13, 9; 13, 12; 13, 13; 13, 16; 13, 27; 13, 27; 13, 29; 13, 31; 13, 39; 13, 40; 13, 43; 13, 45; 13, 46; 14, 2; 14, 3; 14, 10; 14, 11; 14, 11; 14, 12; 14, 14; 15, 10; 15, 11; 15, 11;

15, 17; 15, 19; 15, 20; 15, 21; 15, 22; 15, 22; 15, 24; 15, 37; 15, 38; 16, 3; 16, 13; 16, 14; 16, 30; 16, 37; 17, 4; 17, 5; 17, 6; 17, 15; 17, 17; 17, 17; 17, 18; 17, 19; 17, 20; 17, 21; 17, 24; 18, 7; 18, 9; 18, 21; 18, 21; 18, 27; 19, 3; 19, 4; 19, 10; 19, 12; 19, 13; 19, 13; 19, 17; 19, 18; 19, 19; 19, 22; 19, 25; 19, 26; 20, 1; 20, 19; 20, 22; 20, 32; 20, 34; 21, 1; 21, 8; 21, 13; 21, 22; 21, 24; 21, 24; 21, 28; 21, 33; 21, 38; 22, 5; 22, 7; 22, 9; 22, 9; 22, 10; 22, 11; 22, 12; 22, 16; 22, 19; 22, 20; 22, 25; 22, 26; 22, 29; 22, 30; 23, 2; 23, 4; 23, 11; 23, 11; 23, 11; 23, 13; 23, 15; 23, 15; 23, 19; 23, 34; 24, 5; 24, 8; 24, 22; 24, 22; 25, 7; 25, 14; 25, 16; 25, 19; 25, 19; 25, 23; 25, 24; 26, 4; 26, 6; 26, 8; 26, 13; 26, 14; 26, 16; 26, 16; 26, 18; 26, 29; 26, 29; 26, 30; 27, 1; 27, 8; 27, 10; 27, 11; 27, 12; 27, 14; 27, 14; 27, 16; 27, 24; 27, 25; 27, 43; 28, 2; 28, 7; 28, 9; 28, 11; 28, 16; 28, 17; 28, 22; 28, 22; 28, 24; 28, 30; [2] 1, 3; 1, 7; 1, 12; 1, 16; 1, 18; 1, 19; 1, 25; 1, 26; 1, 28; 1, 32; 1, 32; 2, 1; 2, 1; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 8; 2, 9; 2, 10; 2, 14; 2, 18; 2, 21; 2, 21; 2, 22; 2, 22; 2, 24; 2, 27; 2, 28; 3, 1; 3, 1; 3, 5; 3, 5; 3, 5; 3, 6; 3, 9; 3, 11; 3, 11; 3, 12; 3, 23; 3, 31; 4, 1; 4, 3; 4, 4; 4, 5; 4, 5; 4, 6; 4, 11; 4, 12; 4, 17; 4, 17; 4, 18; 4, 21; 4, 22; 4, 22; 5, 5; 5, 10; 5, 12; 5, 14; 5, 15; 5, 17; 5, 17; 5, 19; 5, 21; 6, 1; 6, 4; 6, 5; 6, 7; 6, 15; 6, 19; 6, 21; 7, 1; 7, 4; 7, 5; 7, 7; 7, 15; 7, 17; 7, 20; 7, 20; 7, 20; 7, 21; 7, 23; 8, 1; 8, 4; 8, 5; 8, 8; 8, 11; 8, 11; 8, 11; 8, 17; 8, 20; 8, 24; 8, 24; 8, 24; 8, 26; 8, 27; 8, 27; 8, 28; 8, 28; 8, 31; 8, 33; 8, 34; 8, 34; 8, 37; 8, 37; 8, 38; 8, 39; 9, 5; 9, 11; 9, 14; 9, 16; 9, 16; 9, 16; 9, 19; 9, 20; 9, 20; 9, 20; 9, 21; 9, 22; 9, 25; 9, 30; 9, 30; 9, 32; 9, 33; 10, 4; 10, 5; 10, 8; 10, 11; 10, 12; 10, 15; 10, 15; 10, 19; 10, 19; 11, 2; 11, 4; 11, 6; 11, 6; 11, 7; 11, 15; 11, 21; 11, 22; 11, 22; 11, 24; 11, 24; 11, 26; 11, 30; 12, 2; 12, 3; 12, 3; 12, 4; 12, 6; 12, 7; 12, 8; 12, 8; 12, 8; 12, 8; 12, 14; 12, 15; 12, 15; 13, 1; 13, 1; 13, 2; 13, 2; 13, 4; 13, 8; 13, 9; 14, 1; 14, 2; 14, 3; 14, 3; 14, 3; 14, 3; 14, 4; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 10; 14, 10; 14, 14; 14, 18; 14, 20; 14, 22; 14, 23; 14, 23; 15, 3; 15, 12; 15, 15; 15, 27; 15, 31; 16, 2; 16, 11; 16, 12; 16, 14; 16, 17; 16, 19; 16, 21; 16, 22; 16, 25; [3] 1, 2; 1, 2; 1, 4; 1, 6; 1, 18; 1, 18; 1, 21; 1, 21; 1, 22; 1, 27; 1, 28; 1, 28; 1, 31; 2, 6; 2, 9; 2, 9; 2, 12; 2, 13; 3, 7; 3, 7; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 10; 3, 11; 3, 13; 3, 19; 3, 22; 4, 4; 4, 7; 4, 7; 4, 7; 4, 21; 5, 2; 5, 3; 5, 10; 5, 12; 6, 6; 6, 9; 6, 9; 6, 11; 6, 11; 6, 11; 6, 16; 6, 17; 6, 18; 7, 10; 7, 14; 7, 15; 7, 16; 7, 16; 7, 22; 7, 22; 7, 24; 7, 26; 7, 29; 7, 30; 7, 30; 7, 30; 7, 31; 7, 33; 7, 34; 7, 36; 7, 38; 7, 38; 8, 9; 8, 9; 8, 10; 8, 11; 8, 13; 9, 3; 9, 9; 9, 10; 9, 10; 9, 13; 9, 13; 9, 14; 9, 24; 9, 25; 9, 27; 10, 12; 10, 13; 10, 13; 10, 18; 10, 19; 10, 19; 10, 19; 10, 20; 10, 20; 10, 25; 10, 27; 10, 28; 10, 30; 11, 22; 11, 22; 11, 24; 11, 25; 11, 29; 12, 6; 12, 12; 12, 22; 14, 2; 14, 3; 14, 4; 14, 4; 14, 5; 14, 5; 14, 6; 14, 7; 14, 7; 14, 9; 14, 10; 14, 11; 14, 11; 14, 12; 14, 13; 14, 15; 14, 16; 14, 16; 14, 16; 14, 16; 14, 22; 14, 22; 14, 26; 14, 37; 15, 2; 15, 10; 15, 10; 15, 10; 15, 12; 15, 16; 15, 18; 15, 19; 15, 21; 15, 22; 15, 27; 15, 28; 15, 29; 15, 29; 15, 29; 15, 29; 15, 30; 15, 32; 15, 32; 15, 35; 15, 35; 15, 36; 15, 46; 15, 48; 15, 48; 15, 54; 15, 57; 16, 1; 16, 2; 16, 16; [4] 1, 1; 1, 1; 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 11; 1, 19; 1, 21; 1, 21; 1, 22; 2, 2; 2, 2; 2, 10; 2, 14; 2, 15; 3, 7; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 13; 4, 6; 4, 13; 4, 14; 4, 18; 4, 18; 4, 18; 5, 4; 5, 5; 5, 12; 5, 15; 5, 15; 5, 18; 5, 21; 6, 14; 6, 14; 6, 15; 6, 15; 6, 16; 7, 6; 7, 11; 7, 11; 7, 11; 7, 11; 7, 11; 7, 11; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 14; 8, 1; 8, 7; 8, 11; 8, 15; 8, 16; 8, 19; 8, 20; 9, 6; 9, 6; 9, 10; 9, 10; 10, 2; 10, 5; 10, 11; 10, 16; 10, 17; 11, 3; 11, 4; 11, 11; 11, 12; 11, 17; 11, 18; 11, 28; 11, 31; 12, 13; 12, 20; 12, 20; 13, 2; 13, 3; 13, 3; [5] 1, 1; 1, 4; 1, 6; 1, 8; 1, 9; 1, 11; 1, 15; 1, 20; 1, 23; 2, 2; 2, 6; 2, 6; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 12; 2, 14; 2, 18; 2, 18; 2, 20; 3, 5; 3, 10; 3, 19; 3, 22; 3, 23; 4, 8; 4, 27; 4, 27; 4, 27; 4, 29; 4, 29; 4, 30; 5, 3; 5, 8; 5, 10; 5, 11; 5, 12; 5, 17; 5, 21; 5, 21; 6, 6; 6, 6; 6, 8; 6, 8; 6, 8; 6, 11; 6, 13; [6] 1, 1; 1, 3; 1, 4; 1, 11; 1, 12; 1, 19; 1, 19; 1, 19; 1, 21; 1, 23; 2, 2; 2, 11; 2, 11; 2, 13; 2, 14; 3, 2; 3, 5; 3, 7; 3, 9; 3, 9; 3, 18; 3, 20; 3, 20; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 4, 10; 4, 18; 4, 21; 4, 22; 4, 24; 4, 28; 4, 28; 4, 29; 5, 4; 5, 10; 5, 12; 5, 14; 5, 17; 5, 24; 5, 24; 5, 28; 6, 6; 6, 6; 6, 21; 6, 24; [7] 1, 1; 1, 6; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 1, 18; 1, 20; 1, 22; 1, 28; 1, 29; 2, 3; 2, 9; 2, 13; 2, 26; 2, 27; 2, 27; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 12; 3, 17; 3, 19; 4, 6; 4, 7; 4, 10; 4, 13; 4, 17; 4, 18; 4, 22; [8] 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 8; 1, 12; 1, 23; 1, 25; 1, 29; 2, 1; 2, 6; 2, 8; 2, 12; 2, 18; 2, 20; 3, 10; 3, 10; 3, 11; 3, 22; 3, 25; 4, 11; 4, 11; [9] 1, 5; 1, 7; 1, 9; 1, 10; 2, 4; 2, 7; 2, 10; 2, 12; 2, 13; 2, 14; 2, 15; 2, 16; 3, 5; 4, 2; 4, 5; 4, 8; 4, 8; 4, 10; 4, 14; 5, 3; 5, 7; 5, 7; 5, 10; 5, 12; 5, 15; 5, 21; 5, 24; [10] 1, 6; 1, 8; 1, 8; 1, 10; 2, 4; 2, 6; 2, 7; 2, 12; 2, 12; 2, 16; 3, 4; 3, 6; 3, 8; [11] 1, 3; 1, 7; 1, 10; 1, 10; 1, 12; 1, 13; 1, 16; 1, 18; 2, 2; 2, 6; 2, 10; 2, 10; 3, 13; 4, 3; 4, 16; 5, 3; 5, 6; 5, 8; 5, 13; 5, 17; 5, 17; 5, 18; 5, 20; 5, 25; 6, 2; 6, 2; 6, 9; 6, 13; 6, 13; 6, 15; 6, 16; 6, 17; 6, 20; 6, 20; [12] 1, 1; 1, 5; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 13; 2, 1; 2, 2; 2, 4; 2, 6; 2, 7; 2, 10; 2, 14; 2, 14; 2, 19; 2, 19; 2, 22; 2, 25; 3, 6; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 11; 3, 11; 3, 12; 3, 14; 3, 15; 3, 15; 4, 1; 4, 3; 4, 8; 4, 8; 4, 16; [13] 1, 5; 1, 9; 1, 9; 1, 11; 1, 14; 2, 1; 3, 5; 3, 8; 3, 15; 3, 15; [14] 1, 8; 1, 14; 1, 16; 1, 20; 1, 22; [15] 1, 7; 1, 14; 2, 1; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 6; 2, 11; 2, 11; 2, 14; 2, 14; 2, 17; 2, 18; 3, 2; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 3, 16; 3, 17; 3, 18; 4, 2; 4, 2; 4, 3; 4, 6; 4, 6; 4, 8; 4, 10; 4, 10; 5, 1; 5, 2; 5, 2; 5, 4; 5, 5; 5, 7; 5, 8; 5, 9; 5, 11; 5, 13; 5, 14; 6, 4; 6, 7; 6, 12; 6, 13; 6, 18; 6, 18; 7, 1; 7, 6; 7, 6; 7, 9; 7, 11; 7, 15; 7, 21; 7, 25; 8, 4; 8, 5; 8, 13; 9, 3; 9, 4; 9, 9; 9, 13; 9, 13; 9, 15; 9, 16; 9, 17; 9, 17; 9, 26; 9, 28; 10, 1; 10, 2; 10, 2; 10, 14; 10, 15; 10, 23; 10, 26; 10, 29; 10, 30; 10, 33; 10, 37; 11, 1; 11, 3; 11, 6; 11, 6; 11, 7; 11, 10; 11, 11; 11, 11; 11, 14; 11, 17; 11, 28; 11, 31; 11, 32; 12, 1; 12, 2; 12, 3; 12, 11; 12, 13; 12, 18; 12, 21; 12, 22; 12, 25; 12, 25; 12, 25; 12, 27; 12, 27; 13, 3; 13, 5; 13, 6; 13, 9; 13, 10; 13, 15; 13, 20; 13, 21; [16] 1, 1; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 12; 1, 21; 1, 23; 1, 24; 1, 25; 1, 25; 1, 26; 2, 3; 2, 5; 2, 7; 2, 11; 2, 13; 2, 14; 2, 16; 2, 16; 2, 18; 2, 26; 3, 4; 3, 6; 3, 9; 3, 15; 3, 18; 4, 11; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 13; 4, 14; 4, 17; 5, 4; 5, 4; 5, 11; 5, 12; 5, 20; [17] 1, 3; 1, 5; 1, 7; 1, 8; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 17; 1, 18; 1, 21; 1, 21; 1, 23; 1, 25; 2, 6; 2, 7; 2, 9; 2, 12; 2, 13; 2, 20; 2, 23; 2, 25; 3, 4; 3, 5; 3, 10; 3, 12; 3, 13; 3, 15; 3, 15; 3, 16; 3, 17; 3, 17; 3, 20; 4, 1; 4, 2; 4, 5; 4, 17; 4, 17; 4, 18; 4, 19; 5, 1; 5, 10; [18] 1, 1; 1, 3; 1, 19; 2, 4; 2, 6; 2, 10; 2, 18; 2, 18; 2, 19; 3, 11; 3, 15; [19] 2, 4; 2, 6; 2, 9; 2,

10; 2, 11; 2, 16; 2, 17; 2, 22; 2, 22; 2, 23; 2, 24; 2, 26; 2, 27; 2, 29; 3, 1; 3, 2; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 3, 6; 3, 7; 3, 8; 3, 9; 3, 10; 3, 10; 3, 12; 3, 14; 3, 15; 3, 24; 4, 1; 4, 4; 4, 4; 4, 6; 4, 7; 4, 8; 4, 16; 4, 18; 4, 20; 4, 21; 5, 1; 5, 1; 5, 1; 5, 4; 5, 4; 5, 5; 5, 5; 5, 6; 5, 6; 5, 7; 5, 8; 5, 9; 5, 10; 5, 10; 5, 12; 5, 12; 5, 13; 5, 15; 5, 15; 5, 16; 5, 18; 5, 18; [20] 1, 2; 1, 9; 1, 9; 1, 11; [21] 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 11; [22] 1, 3; 1, 5; 1, 15; 1, 19; 1, 24; [23] 1, 3; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 9; 1, 11; 1, 16; 1, 18; 1, 19; 1, 19; 1, 19; 2, 1; 2, 1; 2, 2; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 9; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 14; 2, 15; 2, 17; 2, 17; 2, 17; 2, 17; 2, 18; 2, 20; 2, 22; 2, 23; 2, 26; 2, 26; 2, 29; 2, 29; 3, 1; 3, 1; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 3, 7; 3, 7; 3, 9; 3, 10; 3, 10; 3, 12; 3, 12; 3, 13; 3, 13; 3, 14; 3, 21; 3, 21; 3, 22; 3, 22; 4, 1; 4, 2; 4, 3; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 4, 10; 5, 1; 5, 5; 5, 7; 5, 13; 5, 13; 6, 2; 6, 4; 6, 5; 6, 8; 6, 10; 6, 11; 6, 16; 7, 10; 7, 14; 7, 15; 8, 9; 8, 13; 8, 13; 9, 7; 9, 9; 9, 11; 9, 17; 9, 18; 10, 4; 10, 7; 10, 8; 11, 1; 11, 4; 11, 10; 11, 10; 11, 11; 11, 16; 11, 17; 11, 18; 11, 18; 12, 4; 12, 9; 12, 9; 12, 10; 12, 12; 12, 12; 12, 12; 12, 17; 13, 6; 13, 8; 13, 12; 13, 14; 13, 14; 13, 17; 13, 18; 14, 6; 14, 7; 14, 11; 14, 12; 14, 13; 14, 15; 14, 16; 14, 18; 15, 2; 16, 2; 16, 2; 16, 5; 16, 5; 16, 9; 16, 15; 16, 16; 17, 1; 17, 1; 17, 2; 17, 7; 17, 7; 17, 7; 17, 8; 17, 9; 17, 17; 18, 8; 18, 9; 18, 15; 18, 19; 19, 4; 19, 5; 19, 9; 19, 10; 19, 11; 19, 17; 19, 18; 19, 19; 19, 20; 19, 20; 19, 20; 19, 20; 19, 21; 19, 21; 20, 6; 20, 7; 20, 10; 20, 11; 20, 12; 21, 5; 21, 7; 21, 8; 21, 9; 21, 9; 21, 15; 21, 24; 21, 27; 22, 6; 22, 7; 22, 8; 22, 8; 22, 9; 22, 11; 22, 11; 22, 14; 22, 15; 22, 17; 22, 17; 22, 17; 22, 18; 22, 18; 22, 19; 22, 20; [24] 1, 2; 1, 5; 1, 5; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 14;

ceas : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Stunde" : „heure" : (33x)
ceas *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 15; 10, 3; 10, 9; 10, 30; 10, 30; 10, 33; 16, 18; 16, 33; 21, 32; 22, 13; 23, 23; 23, 30; [5] 2, 5; [15] 12, 11; [23] 3, 3; 8, 1; 11, 13; 17, 11; 18, 10; 18, 17; 18, 19;
ceasul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 3, 1; [3] 4, 11; 15, 30; [19] 2, 18; [23] 3, 10; 9, 15; 14, 7; 14, 15;
ceasuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 7; 19, 34;
un ceas *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [4] 7, 8;
unui ceas *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [9] 2, 17;

ceátă : (1521 DERS) : s. f.: „1. Haufen, 2. Heer" : „1. bande, 2. troupe, armée" : (2x)
al cêtei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 27, 1;
ceata *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 1;

ceáţă : (1640 CEASLOV) : s. f.: „Nebel" : „brouillard" : (3x)
ceaţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 11; [15] 12, 18; [18] 1, 19;

cel[1] : (1521 NEACŞU) : pron dem./adj. : „der" : „ce" : (824x)
cea *pron. dem. adj. fem. sg. nom./ac.* [6] 1, 19;
cea *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 3, 16; 4, 11; 26, 18; [2] 8, 39; 9, 25; 12, 18; [5] 3, 23; [6] 2, 11; 3, 7; 3, 20; 4, 18; [7] 3, 8; 3, 9; [8] 1, 25; 1, 29; [11] 5, 6; [19] 2, 24; [23] 3, 12;
ceea *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 26, 4; [5] 4, 27;
cêea *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 3, 2; 3, 11; 4, 11; [5] 1, 11; 4, 27; [6] 4, 9; [7] 4, 7; [23] 2, 20; 17, 17; 19, 21;
cei *pron. dem. fem. sg. gen./dat.* [2] 16, 19; [11] 1, 10; [23] 6, 7;
cei *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 2, 7; 2, 47; 3, 2; 4, 11; 5, 21; 6, 9; 13, 43; 14, 2; 17, 4; 17, 5; 17, 17; 17, 17; 19, 13; 19, 22; 19, 25; 19, 26; 19, 38; 21, 8; 21, 12; 22, 11; 22, 12; [2] 8, 5; 8, 5; 8, 8; 12, 15; 15, 31; [5] 1, 2; 2, 12; 4, 5; 5, 21; 5, 24; [6] 1, 12; 6, 6; [7] 4, 22; [8] 2, 1; 4, 13; 4, 13; 4, 15; [11] 3, 7; 4, 16; 5, 1; 5, 17; 5, 17; 5, 20; 6, 2; [19] 5, 8; [22] 1, 19; [23] 1, 7; 2, 22; 6, 10; 9, 17; 11, 1; 11, 10; 12, 12; 13, 6; 13, 12; 14, 13; 17, 13; 19, 5; 19, 9; 19, 20; 22, 9;
ceia *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 1, 19; 2, 9; 2, 10; 2, 14; 2, 44; 4, 4; 4, 16; 4, 23; 5, 5; 5, 11; 5, 16; 6, 9; 6, 15; 7, 52; 9, 7; 9, 14; 9, 21; 9, 21; 9, 22; 9, 32; 9, 35; 10, 7; 10, 44; 11, 1; 11, 19; 13, 16; 13, 27; 15, 19; 16, 3; 17, 6; 17, 15; 19, 10; 19, 13; 19, 17; 19, 18; 19, 19; 22, 5; 22, 9; 22, 19; 22, 29; 24, 5; 26, 29; 26, 30; 27, 24; 27, 43; 28, 7; 28, 9; 28, 17; 28, 30; [2] 1, 32; 2, 2; 2, 3; 3, 23; 5, 14; 5, 17; 7, 1; 10, 12; 11, 22; 12, 14; 12, 15; 13, 2; 16, 11; 16, 17; [3] 1, 2; 1, 21; 7, 29; 7, 30; 7, 30; 7, 30; 7, 31; 9, 13; 10, 18; 11, 22; 15, 18; [4] 5, 4; 5, 12; 5, 15; 10, 2; 12, 21; [5] 2, 2; 2, 6; 2, 6; 2, 9; 5, 12; 6, 10; 6, 13; [6] 1, 19; 2, 11; 2, 13; 6, 24; [7] 3, 17; 3, 19; [8] 4, 11; [9] 5, 7; 5, 7; 5, 12; [10] 1, 10; 2, 12; [11] 2, 2; 3, 13; 6, 2; 6, 9; [12] 3, 6; 3, 12; [15] 1, 14; 3, 16; 4, 3; 8, 4; 10, 2; 11, 14; 12, 10; 12, 25; 13, 9; [16] 4, 13; 5, 11; [17] 3, 12; 3, 16; [19] 2, 26; 5, 7; [21] 1, 10; [22] 1, 5; [23] 1, 3; 2, 2; 2, 14; 2, 15; 3, 10; 6, 11; 7, 14; 11, 10; 11, 11; 11, 16; 11, 18; 12, 17; 13, 8; 13, 14; 14, 6; 14, 11; 14, 12; 15, 2; 16, 2; 17, 1; 17, 2; 17, 8; 18, 15; 18, 19; 19, 20; 21, 9; 22, 14;
ceia *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [13] 3, 8*;
ceii *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [17] 5, 1;
ceii *pron. dem. fem. sg. gen./dat.* [11] 6, 20;
cel *adj. pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 11, 13;
cel *pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [2] 7, 20;
cel *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [23] 9, 11*;
cel *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 3, 11; 7, 38; 10, 18; 12, 25; 21, 28; 22, 25; [2] 3, 27; 4, 22; 7, 20; 8, 33; 8, 34; 8, 34; 9, 11; 9, 12; 9, 21; 9, 21; 9, 25; 10, 7; 14, 4; [5] 4, 29; [7] 1, 12; [11] 1, 13; 5, 1; [17] 3, 13; [19] 2, 6; 2, 13; 2, 14; 2, 23; 3, 5; 5, 1; [23] 1, 11; 1, 17; 2, 8; 2, 17; 3, 14; 4, 2; 17, 9; 19, 11; 20, 3; 20, 11; 22, 13;
cel *articol dem. adj. masc. sg. nom./ac.* [7] 4, 13; [8] 3, 9;
cel *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [2] 16, 21; 16, 22;
cela *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 1, 16; 1, 23; 3, 10; 4, 12; 4, 24; 4, 25; 4, 36; 7, 27; 7, 37; 7, 44; 9, 17; 9, 21; 10, 7; 10, 35; 10, 43; 13, 39; 14, 3; 14, 11; 15, 17; 15, 22; 15, 38; 17, 24; 18, 21; 19, 4; 20, 32; 21, 38; 23, 18; 27, 14; 28, 16; [2] 1, 3; 1, 16; 2, 1; 2, 1; 2, 3; 2, 10; 2, 21; 2, 21; 2, 22; 2, 22; 3, 5; 3, 11; 3, 11; 4, 5; 5, 5; 6, 7; 7, 4; 8, 11; 8, 11; 8, 20; 8, 27; 8, 37; 9, 5; 9, 20; 9, 33; 10, 4; 10, 5; 10, 11; 11, 26; 12, 3; 12, 7; 12, 8; 12, 8; 12, 8; 12, 8; 13, 2; 13, 8; 14, 1; 14, 2; 14, 3; 14, 3; 14, 3; 14, 3; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 14; 14, 18; 14, 22; 14, 23; 15, 12; 15, 15; [3] 1, 4; 1, 31; 3, 7; 3, 7; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 10; 3, 19; 4, 4; 5, 2; 5, 3; 6, 16; 6, 18; 7, 22; 7, 22; 7, 38; 7, 38; 9, 10; 9, 10; 9, 25; 10, 28; 11, 24; 11, 29; 14, 2; 14, 3; 14, 4; 14, 4; 14, 5; 14, 5; 14, 11; 14, 11; 14, 13; 14, 16; 15, 27; 16, 16; [4] 1, 4; 1, 8;

1, 9; 1, 19; 1, 21; 1, 21; 1, 22; 2, 2; 2, 2; 4, 6; 4, 14; 5, 5; 5, 18; 5, 21; 7, 6; 7, 12; 7, 12; 8, 15; 8, 15; 8, 19; 9, 6; 9, 10; 10, 16; 10, 17; 11, 4; 11, 31; [5] 1, 1; 1, 6; 1, 15; 1, 23; 2, 8; 2, 9; 3, 5; 3, 10; 6, 6; 6, 8; 6, 8; [6] 1, 3; 2, 14; 3, 2; 4, 10; 4, 10; 4, 22; 4, 24; 4, 28; 5, 14; 5, 28; [7] 1, 6; 2, 9; 2, 13; [8] 1, 8; 2, 8; 3, 25; [9] 4, 8; 4, 8; 5, 24; [10] 2, 4; 2, 7; 2, 16; [11] 2, 6; 6, 16; 6, 17; [15] 1, 7; 2, 11; 3, 3; 3, 4; 4, 10; 5, 5; 5, 7; 5, 13; 7, 1; 7, 6; 7, 6; 7, 9; 7, 21; 9, 3; 9, 9; 10, 23; 10, 29; 10, 30; 11, 6; 11, 11; 11, 17; 12, 3; 12, 25; 12, 25; 13, 20; [16] 1, 6; 1, 21; 1, 25; 2, 3; 2, 11; 2, 13; 4, 11; 4, 12; 4, 17; 5, 20; [17] 1, 17; 1, 21; 1, 25; 2, 6; 2, 23; 3, 10; 3, 15; 4, 1; 4, 5; 5, 10; [19] 2, 4; 2, 9; 2, 10; 2, 11; 2, 17; 2, 22; 2, 22; 2, 29; 3, 3; 3, 4; 3, 6; 3, 7; 3, 8; 3, 9; 3, 10; 3, 10; 3, 14; 3, 15; 3, 24; 4, 4; 4, 4; 4, 6; 4, 7; 4, 8; 4, 16; 4, 18; 4, 20; 4, 21; 5, 1; 5, 1; 5, 5; 5, 5; 5, 6; 5, 6; 5, 10; 5, 10; 5, 12; 5, 12; 5, 18; 5, 18; [20] 1, 9; 1, 9; 1, 11; [21] 1, 9; 1, 11; 1, 11; [23] 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 18; 2, 1; 2, 1; 2, 7; 2, 11; 2, 12; 2, 17; 2, 18; 2, 23; 2, 26; 2, 26; 2, 29; 3, 1; 3, 5; 3, 6; 3, 7; 3, 7; 3, 12; 3, 13; 3, 21; 3, 22; 4, 3; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 5, 5; 6, 2; 6, 5; 6, 8; 7, 15; 11, 17; 12, 9; 12, 9; 12, 10; 12, 12; 13, 17; 13, 18; 14, 16; 16, 5; 16, 5; 16, 15; 18, 8; 19, 19; 19, 20; 20, 6; 21, 5; 21, 7; 21, 15; 22, 7; 22, 8; 22, 11; 22, 11; 22, 15; 22, 17; 22, 17; 22, 18; 22, 20; [24] 1, 9;

cêla *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [23] 2, 11;

cele *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [11] 5, 2;

cêle *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [1] 1, 3; 4, 20; 16, 14; 21, 24; [2] 7, 5; 14, 19; 15, 17; 15, 27; 15, 27; [5] 1, 20; 2, 18; 5, 17; 5, 21; [6] 1, 10; 1, 10; [7] 2, 20; 2, 21; [11] 1, 7; 5, 2; 5, 13; 5, 14; 5, 25; [13] 1, 5; [18] 1, 3; [23] 1, 3; 1, 19; 1, 19; 1, 19; 2, 19; 5, 13; 5, 13; 8, 9; 10, 4; 10, 6; 10, 6; 10, 6; 15, 1; 20, 12; 21, 9; 22, 19;

cêle *articol dem. adj. fem. pl. nom./ac.* [1] 23, 15; [7] 1, 10; [8] 3, 2; 3, 2;

cêle *pron. dem. adj. fem. pl. nom./ac.* [7] 2, 19; 4, 18;

cêle *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 23, 11;

cêle *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [1] 11, 9; [11] 1, 18;

cêle *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [19] 2, 15; [23] 22, 6;

cêlea *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [1] 4, 20; 20, 19; 20, 22; [2] 8, 5; 9, 30; [6] 5, 4; 5, 12; [11] 5, 3; [23] 2, 10; 4, 1; 11, 4; 21, 9;

celor *adj. pron. dem. neutru pl. gen./dat.* [17] 3, 19;

celor *pron. dem. fem. pl. dat./gen.* [1] 16, 13;

celor *pron. dem. masc. pl. gen./dat.* [1] 13, 31; 13, 45; [6] 2, 17; 2, 17; [7] 1, 11;

celor *pron. dem. masc. pl. dat./gen.* [1] 3, 24; 4, 32; 4, 34; 5, 9; 5, 32; 6, 9; 23, 2; 26, 16; 26, 16; [2] 3, 20; 4, 11; 4, 22; 8, 1; 8, 28; 10, 15; 10, 15; 15, 3; 16, 10; 16, 14; 16, 15; [6] 1, 1; 4, 29; [8] 1, 2; [11] 1, 10; 1, 16; 2, 10; 4, 3; 6, 15; [17] 4, 17; [19] 5, 16; [23] 2, 9; 2, 24; 3, 9; 8, 13; 12, 12; 13, 14; 21, 24;

celor *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 1, 16; [23] 11, 18;

celora *pron. dem. masc. pl. dat./gen.* [1] 18, 27; 20, 34; 22, 20; [2] 10, 19; [5] 3, 22; 4, 8; [7] 1, 1; [19] 5, 13;

célora *pron. dem. masc. pl. dat./gen.* [1] 19, 12;

celui *pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [1] 7, 24; [2] 1, 4; 4, 16; 4, 17; 5, 14; 7, 21; 9, 12; 9, 16; 9, 20; 13, 7; 13, 7; 13, 7; 13, 7; 16, 10; 16, 11; [5] 1, 4; 2, 20; 6, 6; [6] 1, 23; 3, 9; 3, 20; 4, 28; [9] 2, 4; 2, 12; [11] 1, 12; 6, 13; 6, 13; [23] 2, 7; 2, 17; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 4, 10; 5, 1; 5, 13; 6, 4; 6, 16; 7, 10; 14, 7; 14, 15; 14, 18; 19, 4; 19, 21; 20, 1; 22, 17;

celui *pron. dem. fem. sg. gen./dat.* [2] 16, 9;

celui *articol dem. adj. masc. sg. gen./dat.* [6] 2, 2;

celui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [1] 7, 35;

celuia *pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [2] 4, 4; 4, 5; 8, 11; 9, 16; 9, 16; 13, 4; 16, 25; [17] 2, 9; [22] 1, 24; [23] 5, 7; 16, 9;

cel² : (1521 NEACȘU) : art. dem./adj. : „der" : „ce" : (215x)

ai celui *articol dem. adj. masc. sg. gen./dat.* [17] 4, 10;

ale celor *articol dem. adj. neutru pl. gen./dat.* [23] 21, 12;

cea *articol dem. adj. fem. sg. nom./ac.* [1] 2, 5; 4, 2; 6, 1; 8, 1; 12, 10; 18, 15; 19, 39; 20, 21; 20, 21; 26, 4; 26, 10; 27, 5; [2] 1, 21; 1, 26; 1, 27; 2, 27; 3, 25; 7, 10; 9, 11; 9, 30; 10, 1; 10, 5; 10, 6; 11, 27; 15, 31; 16, 5; [3] 7, 3; 7, 35; 11, 25; 15, 52; 16, 1; 16, 19; [4] 2, 6; 3, 10; 4, 17; 7, 15; 8, 2; 8, 4; 8, 7; 9, 1; 9, 2; 9, 3; 9, 5; 11, 3; 11, 28; [5] 3, 17; 4, 5; 4, 14; [6] 1, 15; 1, 15; 2, 4; 2, 7; 3, 10; 3, 19; 4, 22; [7] 3, 6; 3, 9; [8] 1, 4; 1, 5; 1, 23; 2, 14; 4, 16; [9] 1, 8; 2, 19; [11] 1, 4; 6, 3; [12] 3, 15; 3, 16; [13] 1, 4; 1, 9; 1, 11; [15] 12, 21; [16] 2, 15; 3, 17; 4, 14; [17] 3, 3; 4, 8; 4, 12; 5, 9; [18] 2, 5; 3, 6; [22] 1, 3; 1, 23; [23] 2, 12; 2, 28; 11, 2; 14, 17; 15, 2; 18, 17; 20, 5; 20, 7; 21, 18;

cea *articol dem. adj. fem. sg. nom./ac.* [1] 12, 10*; 13, 32*; [17] 5, 10*;

cêea *articol dem. adj. fem. sg. nom./ac.* [19] 5, 4;

cei *articol dem. adj. fem. sg. gen./dat.* [23] 2, 12; 3, 1; 12, 4;

cei *articol dem. adj. masc. pl. nom./ac.* [1] 1, 26; 2, 10; 2, 14; 6, 2; 7, 8; 8, 14; 9, 19; 10, 23; 10, 24; 10, 45; 11, 2; 11, 22; 12, 1; 13, 26; 13, 50; 15, 5; 15, 25; 16, 2; 16, 4; 16, 33; 17, 6; 17, 11; 17, 13; 17, 21; 21, 21; 21, 27; 25, 2; 25, 7; 25, 24; [2] 1, 14; 4, 14; [3] 9, 21; 9, 21; 12, 2; 15, 48; [4] 1, 4; 11, 5; 12, 11; [5] 1, 17; 2, 4; 3, 7; 3, 9; [7] 3, 2; 3, 14; 4, 22; [8] 2, 5; 4, 5; [9] 4, 17; [10] 3, 2; [11] 1, 9; [13] 1, 9; 1, 10; 1, 15; [15] 3, 17; 7, 5; 8, 7; 11, 9; 13, 10; 13, 24; [16] 3, 9; [17] 1, 21; 3, 17; 3, 17; 5, 1; [23] 4, 4; 4, 10; 5, 8; 5, 14; 6, 11; 11, 4; 11, 16; 20, 13;

cei *articol dem. adj. masc. pl. nom./ac.* [1] 13, 41*; [13] 3, 7*;

ceia *articol dem. adj. masc. pl. nom./ac.* [23] 16, 2; 18, 9; 19, 10;

ceii *articol dem. adj. fem. sg. gen./dat.* [11] 4, 9;

ceiia *articol dem. adj. fem. sg. gen./dat.* [23] 17, 7; 17, 7;

cel *articol dem. adj. neutru sg. nom./ac.* [19] 2, 18; [23] 3, 10; 8, 3; 8, 3; 21, 8;

cel *articol dem. adj. masc. sg. nom./ac.* [1] 2, 27; 10, 38; 13, 9; 14, 14; 25, 16; 26, 5; 26, 22; [2] 5, 15; 7, 22; [3] 2, 11; 2, 12; 7, 33; 13, 10; 15, 45; 15, 48; [4] 1, 18; 4, 16; 4, 16; 4, 17; 5, 2; 9, 6; 9, 14; [5] 2, 3; 3, 9; 3, 13; 4, 23; 4, 23; 4, 26; [6] 3, 16; 4, 6; [8] 3, 8; 3, 10; 3, 10; 4, 10; 4, 11; 4, 12; [11] 4, 14; [13] 1, 2; 1, 9; 2, 8; 2, 11; [14] 1, 22; [15] 2, 9; 7, 28; 9, 7; 12, 1; 12, 25; [16] 1, 5; [17] 1, 11; 1, 13; 1, 23; 4, 14; [23] 7, 17; 20, 2; 20, 10; [24] 1, 13;

cel *articol dem. adj. masc. sg. nom./ac.* [1] 1, 1*; 10, 42*; 11, 15*; 23, 18*; [6] 4, 30*;

cela *articol dem. adj. neutru sg. nom./ac.* [23] 1, 9; 19, 20;

cela *articol dem. adj. masc. pl. nom./ac.* [23] 16, 16;

cêle *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [7] 1, 27;

cêle *articol dem. adj. fem. pl. nom./ac.* [5] 3, 10*; [13] 2, 1*;

cêle *articol dem. adj. fem. pl. nom./ac.* [1] 2, 17; 8, 6; 8, 12; 8, 30; 10, 15; 13, 29; 15, 28; 17, 4; 17, 12; 18, 25; 19, 8; 20, 20; 21, 38; 23, 30; 24, 8; 24, 10; 25, 14; 25, 27; 26, 7; 26, 11; 28, 10; 28, 15; 28, 22; 28, 23; 28, 31; [2] 1, 26; 11, 21; [3] 1, 28; 4, 17; 12, 23; 12, 24; 14, 7; [4] 5, 10; 6, 7; 6, 7; 10, 7; 10, 13; 10, 15; [5] 1, 22; 4, 24; [6] 3, 13; 4, 9; 6, 21; 6, 22; [7] 3, 14; 3, 14; 3, 19; [8] 1, 16; 1, 16; 1, 16; 1, 16; 1, 20; 1, 20; 3, 5; 4, 7; 4, 9; [11] 4, 1; [12] 3, 1; 3, 14; 3, 15; 4, 13; [13] 1, 11; 2, 11; 3, 5; 3, 8; 3, 14; [15] 5, 8; 10, 32; 11, 26; 12, 27; [16] 2, 16; 5, 3; [17] 1, 11; 1, 11; 1, 14; [18] 2, 20; 3, 3; [23] 1, 11; 5, 6; 6, 1; 8, 9; 14, 3; 17, 1; 20, 7; 21, 21; 22, 18;
cêle *articol dem. adj. neutru pl. nom./ac.* [21] 1, 10; [22] 1, 17; [23] 2, 27;
celor *articol dem. adj. masc. pl. gen./dat.* [1] 2, 23; 2, 39; 16, 32; 26, 3; 26, 20; [8] 2, 17; 4, 15; [17] 3, 20; [18] 3, 7; [23] 9, 20; 9, 20; 9, 20; 9, 20; 16, 12; 21, 14;
celor *articol dem. adj. fem. pl. gen./dat.* [1] 5, 16; [23] 19, 17;
celui *articol dem. adj. masc. sg. gen./dat.* [8] 3, 10; [13] 1, 1; 1, 4; [23] 2, 18; 10, 8; 22, 8;
celui *articol dem. adj. neutru sg. gen./dat.* [23] 9, 13;

célălalt : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : pron./adj. dem. : „der andere" : „l'autre" : (70x)
a celuialalt *pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [3] 10, 29;
alalt *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 21, 6; 28, 25; [2] 12, 10; 16, 16; [3] 4, 6; 7, 5; 11, 33; [4] 13, 12; [6] 4, 2; [8] 3, 9; 3, 13; [9] 4, 9; 4, 18; 5, 11; 5, 15; [13] 3, 3; [15] 10, 24; [16] 5, 16; [17] 1, 22; 5, 5; 5, 14; [19] 3, 11; 3, 23; 4, 7; 4, 11; 4, 12; [23] 6, 4;
alaltu *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [6] 4, 32;
ceealaltă *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 23, 6;
cêealaltă *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 13, 44; 20, 15; [17] 4, 2;
ceialalţi *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 2, 37;
ceialalţi *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 5, 13; 17, 9; 27, 43; 28, 9; [2] 11, 7; [3] 9, 5; 14, 29; [5] 2, 13; [6] 2, 3; [7] 1, 13; 4, 3; [9] 4, 13; 5, 6; [11] 5, 20; [23] 9, 20; 11, 13; 19, 21; 20, 5;
celalalt *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [2] 2, 1; [3] 6, 1; 14, 17; [5] 6, 4; [16] 4, 12; [23] 17, 10;
cêlealalte *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [2] 1, 13; [4] 12, 13; [6] 4, 17; [18] 3, 16;
cêlealalte *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [3] 11, 34; [23] 3, 2;
cêlêlalte *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [3] 15, 37;
celoralalţi *pron. dem. masc. pl. dat./gen.* [3] 7, 12; [4] 13, 2; [23] 2, 24;

célalalt → celălalt

célălalt : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj. dem./pron. dem. : „der andere" : „l'autre" : (40x)
a celuialalt *pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [3] 10, 29;
ceealaltă *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 23, 6;
cêealaltă *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 13, 44; 20, 15; [17] 4, 2;
ceialalţi *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 2, 37; [3] 9, 5; [5] 2, 13;
ceialalţi *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 5, 13; 17, 9; 27, 43; 28, 9; [2] 11, 7; [3] 14, 29; [6] 2, 3; [7] 1, 13; 4, 3; [9] 4, 13; 5, 6; [11] 5, 20; [23] 9, 20; 11, 13; 19, 21; 20, 5;
celalalt *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [2] 2, 1; [3] 6, 1; 14, 17; [5] 6, 4; [16] 4, 12; [23] 17, 10;
cêlealalte *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [2] 1, 13; [4] 12, 13; [6] 4, 17; [18] 3, 16;
cêlealalte *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [3] 11, 34; 15, 37; [23] 3, 2;
celoralalţi *pron. dem. masc. pl. dat./gen.* [3] 7, 12; [4] 13, 2; [23] 2, 24;

cénste → cinste

cenúşă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Asche" : „cendre" : (2x)
cenuşa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 9, 13;
cenuşă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [18] 2, 6;

cer : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Himmel" : „ciel" : (130x)
ceriu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 2, 2; 2, 5; 2, 19; 4, 12; 7, 55; 9, 3; 10, 16; 11, 5; 11, 9; 11, 10; 14, 16; 22, 6; 26, 13; [2] 1, 18; 10, 6; [3] 8, 5; 15, 47; [4] 5, 1; 5, 2; 12, 2; [5] 1, 8; [6] 1, 10; [8] 1, 23; [9] 4, 16; [10] 1, 7; [15] 9, 24; 12, 25; [16] 5, 12; [17] 1, 12; 3, 22; [18] 1, 18; [19] 5, 7; [23] 3, 12; 4, 1; 4, 2; 5, 3; 5, 13; 8, 1; 8, 10; 9, 1; 10, 1; 10, 4; 10, 5; 10, 8; 11, 12; 11, 12; 11, 15; 11, 19; 12, 1; 12, 3; 12, 7; 12, 8; 12, 10; 13, 6; 13, 13; 14, 2; 14, 13; 14, 15; 14, 17; 15, 1; 15, 5; 16, 21; 18, 1; 18, 4; 18, 5; 19, 1; 19, 14; 20, 1; 20, 9; 21, 1; 21, 2; 21, 3; 21, 10;
ceriul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 3, 21; 4, 24; 7, 49; 10, 11; 14, 14; [15] 12, 27; [16] 5, 18; [23] 6, 14; 10, 6; 11, 6; 14, 7; 19, 11; 20, 11; 21, 1;
ceriului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 7, 42; 10, 12; 11, 6; 17, 24; [15] 11, 12; [23] 6, 13; 8, 13; 11, 13; 12, 4; 14, 6; 16, 11; 16, 17; 19, 17;
ceriuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 34; [6] 3, 15; 6, 9; [7] 3, 20; [8] 1, 5; 1, 16; 1, 20; 4, 1; [9] 1, 10; [15] 4, 14; 8, 1; 9, 23; 10, 34; 12, 23; [17] 1, 4; [18] 3, 7; 3, 13;
ceriurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 7, 56; [6] 4, 10; [15] 1, 10; 7, 26; [18] 3, 5; 3, 10; 3, 12; [23] 18, 20;
ceriurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [23] 12, 12;

cerbíce : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Nacken" : „cou" : (3x)
cerbice *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 51; [2] 16, 4;
cerbicea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 15, 10;

cercá : (1581 PRL) : v. I : „1. suchen, 2. untersuchen, 3. versuchen" : „1. chercher, 2. examiner, 3. essayer" : (40x)
a cerca *verb infinitiv prezent* [1] 17, 27;
am cercat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 16, 10; [5] 2, 17;
au cercat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [17] 1, 10;
au cercat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [12] 1, 17;
cearcă *verb imp. 2 sg.* [1] 9, 11;
cearcă *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 10, 19; [2] 2, 7; 10, 19; 11, 3; [3] 1, 22; [7] 2, 21;
cearcă *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 3, 11; 11, 7; [3] 13, 5;
cearcă-se *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 4, 2;
cerc *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 12, 14;
cerca *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 13, 11;
cercaţi *verb imp. 2 pl.* [8] 3, 1;
cercaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 10, 21; 19, 39; [3] 14,

12; [4] 13, 3;
cercă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 13, 7;
cercînd *verb gerunziu* [1] 10, 20; 13, 8; 21, 31; 27, 28; 27, 30; [2] 10, 3; [17] 5, 8; [18] 1, 9;
necercînd *verb gerunziu neg.* [3] 10, 33;
nu cerca *verb imp. 2 sg.* [3] 7, 27; 7, 27;
s-ar cerca *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* [15] 8, 7;
să cercaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 23, 15;
să cêrce *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 15, 17;
să cêrce *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 11, 25; [3] 10, 24;

cercáre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Versuch, Suche" : „recherche" : (5x)
cercare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 18, 15;
cercarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 25, 20;
cercări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 25, 19; [12] 2, 23; [13] 3, 9;

cercetá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „1. untersuchen, prüfen, erforschen, 2. richten, beurteilen" : „1. examiner, 2. juger" : (21x)
a cerceta *verb infinitiv prezent* [24] 1, 8;
cercetat-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [17] 1, 10;
cercetează *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 9, 3;
cercetează *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 27; [3] 2, 10; 2, 15; 4, 4;
cercetezu *verb indicativ prezent 1 sg.* [23] 2, 23;
cercetînd *verb gerunziu* [1] 12, 19; 17, 11; 24, 8; [3] 10, 27; [17] 1, 11;
cercetîndu *verb gerunziu* [8] 2, 18;
mă cercetezu *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 4, 3;
ne cercetăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 4, 9;
necercetînd *verb gerunziu neg.* [3] 10, 25;
să cercetează *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 14, 23; [3] 2, 14; 2, 15;
să mă cercetezu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [3] 4, 3;

cercetáre : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Untersuchung, Prüfung" : „recherche, examen, investigation" : (3x)
cercetarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 25, 26;
cercetări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 26, 3; [2] 14, 1;

cercetătór : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. m. : „Forscher" : „chercheur, investigateur" : (1x)
cercetătoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 1, 20;

cére : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „bitten, verlangen" : „demander" : (28x)
am cêre *verb cond.-opt. prezent 1 pl.* [19] 5, 15;
am cerşut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [19] 5, 15;
aţi cerut *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 3, 14;
au cerşut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 12, 17;
au cerut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 13, 21;
cer *verb indicativ prezent 1 sg.* [7] 4, 17; 4, 17;
cer *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 1, 22;
cêre *verb indicativ prezent 3 sg.* [17] 3, 15;
cerea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 12, 20;
cêrem *verb indicativ prezent 1 pl.* [6] 3, 20;
cêreţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [16] 4, 2; 4, 3; 4, 3;
cêre-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [19] 5, 16;
cêre-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 9, 6;
cerşind *verb gerunziu* [1] 12, 19; 25, 3; [8] 1, 9; [9] 2, 6;
cerşînd *verb gerunziu* [1] 16, 29; 25, 15;
cerşu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 46; 9, 2;
cerşură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 13, 28;
să ceară *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 3, 2;
vom cêre *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [19] 3, 22; 5, 14;

cérere : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Bitte" : „demande" : (3x)
cêreri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [11] 2, 1;
cêrerile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 4, 6; [19] 5, 15;

cerésc : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „1. himmlisch, 2. göttlich" : „1. céleste, 2. divin" : (19x)
a cereştilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 15, 40;
al celor cereşti *subst. masc. pl. gen./dat. art.* [7] 2, 10;
cea cerească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [12] 4, 18;
cei cereşti *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 15, 48;
cel ceresc *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [15] 12, 22;
cel ceresc *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 15, 48;
cel cerescu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [15] 6, 4;
cêle cereşti *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 1, 3; 1, 20; 2, 6; 3, 10; 6, 12; [15] 9, 23;
celor cereşti *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [15] 8, 5;
celui ceresc *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [3] 15, 49;
cerească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [15] 11, 16;
cereşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. neart.* [15] 3, 1;
cereşti *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 15, 40;
cereştii *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [1] 26, 19;

cerneálă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Tinte" : „encre" : (3x)
cerneală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 3, 3; [20] 1, 12; [21] 1, 13;

cerşí → cere

certá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „1. verwarnen, 2. strafen" : „1. admonester, 2. punir, discipliner" : (14x)
ceartă *verb imp. 2 sg.* [12] 4, 2;
ceartă *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 12, 6; 12, 7;
certa *verb indicativ imperfect 3 pl.* [15] 12, 10;
certînd *verb gerunziu* [12] 2, 25;
certîndu *verb gerunziu* [1] 28, 18; [13] 2, 11;
certîndu-se *verb gerunziu* [1] 6, 9;
certu *verb indicativ prezent 1 sg.* [23] 3, 19;
ne-am certa *verb cond.-opt. prezent 1 pl.* [4] 6, 9;
ne certăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 11, 32;
să să cêrte *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 22, 5; [11] 1, 20;
să să cêrte *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 22, 24;
vor certa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 4, 21;

certáre : (1581 PRL) : s. f. : „Bestrafung" : „punition" : (8x)
certare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 10, 29; [19] 4, 18; [22] 1, 7;

certarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 2, 6; [12] 3, 16; [15] 12, 5; 12, 7; 12, 11;

certătór : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 345) : s. m. : „Berichtiger" : „corrigeur, reprimandeur" : (3x)
certători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [15] 12, 9;
certătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 20;

cetáte : (1391 DRHB I, 37 / în top. *Csetate*) : s. f. : „Stadt" : „cité" : (84x)
a cetăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 11, 8;
ai cetăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 13, 50; 17, 6; 25, 23;
cetate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 58; 8, 9; 9, 7; 10, 9; 12, 10; 14, 18; 14, 19; 16, 12; 16, 12; 16, 13; 16, 39; 21, 5; 21, 29; 21, 39; 24, 12; [4] 11, 26; [15] 11, 16; 13, 14; [16] 4, 13; [23] 11, 13; 14, 20; 22, 14;
cetatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 27; 8, 5; 8, 8; 11, 5; 13, 44; 14, 20; 15, 36; 16, 14; 16, 20; 17, 5; 17, 16; 18, 10; 19, 29; 19, 35; 21, 30; 22, 3; 27, 8; [4] 11, 32; [15] 11, 10; 12, 22; [23] 11, 2; 14, 8; 16, 19; 17, 17; 18, 10; 18, 10; 18, 16; 18, 18; 18, 19; 18, 21; 20, 8; 21, 2; 21, 10; 21, 15; 21, 16; 21, 16; 21, 18; 22, 19;
cetăţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 15, 21; 16, 4; 20, 23; 26, 11; [13] 1, 5;
cetăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 14, 4; 14, 12; 17, 8; [2] 16, 23; [23] 3, 12; 21, 14; 21, 19; 21, 21; 21, 23;
cetăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 8, 40; 14, 6; [18] 2, 6; [22] 1, 7; [23] 16, 19;
cetăţilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 5, 16;

cetí → citi

cetíre → citire

cetitór → cititor

cevá : (1551-1553 ES) : adj./pron. nehot. : „etwas" : „quelque chose" : (43x)
ceva *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 3, 5; 5, 34; 17, 21; 17, 25; 21, 37; 23, 20; 24, 19; 24, 20; 25, 5; 25, 8; 25, 26; 25, 26; 28, 19; 28, 21; [2] 14, 14; 15, 18; [3] 2, 2; 3, 7; 4, 5; 7, 5; 8, 2; 14, 35; [4] 1, 17; 2, 10; 12, 6; 12, 18; 13, 5; [5] 5, 6; 6, 15; [9] 1, 8; [11] 6, 7; [15] 8, 3; [16] 1, 7; [17] 4, 12; [19] 5, 14;
cevaşi *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [2] 1, 11;
cevaşi *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 4, 32; 25, 11; [2] 9, 11; [4] 3, 5; 13, 8; [5] 2, 6; 6, 3;

ceváşi → ceva

cezár : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Kaiser" : „césar" (1x)
chesariul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [12] 4, A ;

chéie : (1551-1553 ES) : s. f. : „Schlüssel" : „clé" : (4x)
chêia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 3, 7; 9, 1; 20, 1;
chieile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 1, 18;

chelşúg : (1432-1437 DERS) : s. n. : „Ausgabe, pl. Kosten" : „dépense, frais" : (4x)
chelşug *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 9; 28, 30;
chelşugul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [4] 11, 8;
chelşuguri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 9, 7;

cheltuí : (c. 1564 CORESI, CAZ. 141) : v. IV : „ausgeben" : „dépenser" : (5x)
cheltuiêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 21, 24;
mă voiu cheltui *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [4] 12, 15;
necheltuind *verb gerunziu neg.* [3] 9, 18;
să cheltuiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [16] 4, 3;
voiu cheltui *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [4] 12, 15;

cheltuiálă : (c. 1564 CORESI, CAZ. 42) : s. f. : „Ausgabe" : „dépense" : (2x)
cheltuiala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [24] 1, 1;
cheltuială *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 28;

chemá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. rufen, 2. heissen" : „1. invoquer, appeler, 2. se nommer" : (122x)
a chema *verb infinitiv prezent* [1] 28, 19; [15] 2, 11;
ai chemat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 25, 12;
a mă chema *verb infinitiv prezent* [3] 15, 9;
am chemat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 13, 2; 28, 20;
ar fi chemat *verb cond.-opt. perfect 3 sg.* [1] 26, 32;
aţi chemat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 10, 29; [17] 2, 21;
au chemat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 14; [2] 8, 30; 8, 30; 9, 24; [3] 7, 17; [5] 1, 6; 1, 15; [9] 4, 7; [10] 2, 14; [12] 1, 9; [17] 1, 15; 2, 9; 5, 10; [18] 1, 3;
au chiemat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 20, 17;
cheamă *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 10, 12; [3] 1, 2; [12] 2, 22;
cheamă *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 16, 10; [2] 4, 17; 9, 11; [3] 10, 27; [5] 5, 8; [9] 2, 12; 5, 24;
chem *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 25, 11; [4] 1, 23;
chema *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 14, 11;
chema *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 7, 58;
chemară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 5, 21;
chema-să-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 9, 7;
chemat *verb participiu sg. masc.* [2] 1, 1; [3] 1, 1;
chemat-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 7, 15;
chema-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 24, 25; [2] 9, 25;
chemă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 24, 24; 28, 17;
chême *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [16] 5, 14;
chemînd *verb gerunziu* [1] 4, 18; 5, 40; 6, 2; 10, 7; 10, 23; 10, 24; 13, 7; 20, 1; 22, 16; 23, 17; 23, 18; 23, 23; 25, 25;
chemîndu *verb gerunziu* [1] 10, 29; 24, 26; [17] 3, 6;
chemîndu-să *verb gerunziu* [15] 11, 8; [23] 19, 11;
chemîndu-se *verb gerunziu* [1] 24, 2; [15] 5, 10;
chiamă *verb imp. 2 sg.* [1] 10, 5; 10, 32; 11, 13;
chiamă *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 9, 14;
chiema *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 9, 21;
s-au chemat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 19; [3] 7, 18; 7, 18; 7, 18; 7, 20; 7, 22; 7, 22; 7, 24; [16] 2, 7;
să cheamă *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 15, 37; 27, 14; 28, 1; [8] 4, 11; [10] 2, 4; [15] 5, 4; 9, 3; [23] 1, 9; 11, 8; 12, 9; 16, 16; 19, 13;
să chema *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 1, 23; 27, 8; 27, 16;
să chême *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 10, 22;
să chiamă *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 1, 12; 3, 11; 9, 11; 10, 32;

să chiema *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 10, 1;
să ne chemăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [19] 3, 1;
să va chema *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [15] 3, 13; 11, 18;
să vor chema *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 9, 26;
s-au chemat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 15, 17;
se-au chemat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [16] 2, 23;
te-ai chemat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [3] 7, 21; [11] 6, 12;
va chema *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 2, 21; [2] 10, 13;
va chiema *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 2, 39;
v-aţi chemat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 1, 9; [6] 4, 1; 4, 4; [8] 3, 15; [17] 3, 9;
v-aţi chiemat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [5] 5, 13;
vor chema *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 10, 14;

chemáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Rufen" : „appel" : (11x)
a chemării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 4, 4;
ai chemării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 3, 1;
chemare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [12] 1, 9;
chemarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 11, 29; [3] 1, 26; 7, 20; [18] 1, 10;
chemării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 1, 18; [7] 3, 14; [10] 1, 11;
chiemării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 4, 1;

chemát : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „berufene" : „appelé" : (10x)
cei chemaţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [15] 9, 15;
celor chemaţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 1, 24;
chemaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 6; 1, 7; 8, 28; [3] 1, 2; [17] 1, 17; [22] 1, 1; [23] 17, 13; 19, 9;

chesár → cezar

chezáş : (c. 1434 DERS) : s. m. : „Bürge, Zeuge" : „garant, témoin" : (1x)
chezaş *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 7, 22;

chiar : (c. 1564 CORESI, CAZ. 187) : adj./adv. : „1. clair, 2. wahrhaftig" : „1. klar, 2. vraiment" : (5x)
cel chiar *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [1] 26, 5;
chiar *adv.* [1] 1, 3; [7] 2, 20; [9] 5, 2;
mai chiar *adv. de mod comp.* [1] 18, 26;

chibzuí : (1459 TAMÁS) : v. IV : „erwägen, überlegen" : „réfléchir, juger" : (1x)
aţi chibzuit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [16] 2, 4;

chiemá → chema

chiemáre → chemare

chin : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Leid" : „peine" : (2x)
chinul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [9] 5, 3;
chinurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 2, 24;

chinuí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. (sich) quälen, (sich) plagen, 2. leiden" : „1. (se) tourmenter, 2. souffrir" : (6x)
au chinuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 19;
chinuiesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 4, 19;
chinuindu-să *verb gerunziu* [23] 12, 2;
chinuindu-se *verb gerunziu* [15] 11, 37;
să chinuiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 22;
vor chinui *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 7, 6;

chinuíre : (1570 CORESI, LIT.) : s. f. : „Quälerei" : „souffrance, tourment" : (1x)
chinuirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 34;

chíot : (1581 CORESI, EV. 363) : s. n. : „Schrei" : „cri" : (1x)
chiotele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [16] 5, 4;

chip : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Bild(nis), 2. Gestalt, Aussehen, 3. Mittel, Weg" : „1. image, 2. figure, 3. manière" : (86x)
chip *subst. comun neutru sg. gen./dat. neart.* [22] 1, 7;
chip *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 11; 7, 42; 13, 50; 15, 11; 23, 11; 23, 25; 27, 25; [2] 2, 24; 4, 6; 5, 12; 5, 19; 5, 21; 6, 4; 6, 19; 11, 30; 12, 4; [3] 1, 6; 7, 35; 11, 12; 12, 12; 12, 24; 14, 40; 15, 22; 16, 1; [4] 1, 5; 1, 7; 5, 7; 6, 14; 8, 7; 8, 11; 10, 11; 12, 20; [5] 4, 29; [6] 1, 4; 3, 5; 5, 24; [7] 2, 6; 2, 7; 3, 15; [8] 1, 6; 2, 6; [9] 4, 12; [10] 3, 9; [11] 1, 3; [12] 3, 8; 3, 9; 3, 11; [15] 4, 10; [16] 2, 26; [19] 2, 27; [23] 1, 16; 3, 21; 10, 7; 13, 14;
chipul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 3, 2; 12, 2; [3] 7, 31; 11, 7; 15, 49; 15, 49; [4] 4, 4; [7] 1, 18; 2, 8; 3, 21; [8] 1, 15; 3, 10; [10] 3, 16; [15] 10, 1; [23] 13, 15; 13, 15; 15, 2; 16, 2; 21, 11;
chipului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 1, 23; 8, 29; [23] 13, 15; 14, 9; 14, 11; 19, 20; 20, 4;
chipuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [15] 1, 1;
un chip *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 10, 14; 11, 8; [3] 11, 5; [10] 2, 3;

chipreán : (1559-1560 BRATU) : adj./s. m. : „1. Zypriotisch, 2. Zyprier, Zypriot" : „1. cypriote, 2. Chypriote" : (3x)
chiprean *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 36; 21, 16;
chiprêni *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 11, 20;

chirineán → cirenean

chívot : (1476 DRHA II, 310) : s. n. : „Arche" : „arche" : (3x)
chivot *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 11, 7;
chivotul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [17] 3, 20; [23] 11, 19;

ci : (înc. sec. XVI PS. H.) : conj. : „sondern" : „mais, cependant" : (390x)
ce *conjuncţie coord.* [1] 1, 4; 1, 8; 2, 16; 2, 34; 4, 17; 4, 32; 5, 4; 5, 13; 10, 41; 12, 9; 12, 14; 13, 25; 19, 26; 19, 26; 20, 24; 21, 13; 26, 16; 26, 20; 26, 25; 26, 29; [2] 1, 21; 1, 32; 2, 8; 2, 13; 2, 29; 2, 29; 3, 4; 3, 7; 3, 28; 3, 32; 4, 2; 4, 4; 4, 5; 4, 10; 4, 12; 4, 13; 4, 16; 4, 20; 4, 22; 5, 3; 5, 11; 5, 14; 5, 15; 6, 5; 6, 13; 6, 14; 6, 15; 7, 7; 7, 13; 7, 15; 7, 17; 7, 19; 7, 20; 8, 1; 8, 4; 8, 9; 8, 15; 8, 20; 8, 23; 8, 26; 8, 32; 9, 7; 9, 8; 9, 10; 9, 11; 9, 16; 9, 24; 9, 32; 10, 2; 10, 16; 10, 18; 10, 18; 11, 4; 11, 11; 11, 18; 11, 20; 12, 2; 12, 3; 12, 16; 12, 19; 12, 21; 13,

3; 13, 5; 13, 13; 14, 13; 14, 17; 14, 20; 15, 3; 15, 21; 16, 4; 16, 18; [3] 1, 10; 1, 17; 2, 4; 2, 5; 2, 7; 2, 9; 2, 12; 3, 1; 3, 2; 3, 7; 3, 15; 4, 3; 4, 4; 4, 14; 4, 19; 4, 19; 4, 20; 5, 8; 6, 8; 6, 11; 6, 11; 6, 11; 6, 11; 6, 12; 6, 13; 7, 4; 7, 4; 7, 7; 7, 10; 7, 19; 7, 21; 7, 28; 7, 35; 8, 7; 9, 12; 9, 12; 9, 21; 10, 5; 10, 22; 10, 23; 10, 24; 10, 29; 10, 33; 11, 8; 11, 9; 11, 17; 11, 28; 12, 14; 12, 22; 12, 24; 12, 25; 12, 31; 13, 6; 14, 2; 14, 19; 14, 20; 14, 22; 14, 22; 14, 33; 14, 34; 15, 10; 15, 10; 15, 29; 15, 37; 15, 39; 15, 40; 15, 46; 15, 46; 16, 7; 16, 11; [4] 1, 9; 1, 9; 1, 12; 1, 13; 1, 18; 1, 19; 1, 24; 2, 4; 2, 5; 2, 13; 2, 17; 2, 17; 3, 3; 3, 3; 3, 5; 3, 6; 3, 14; 3, 15; 4, 2; 4, 2; 4, 5; 4, 8; 4, 9; 4, 16; 4, 18; 5, 4; 5, 8; 5, 12; 5, 15; 6, 4; 6, 12; 7, 5; 7, 6; 7, 7; 7, 9; 7, 12; 7, 14; 8, 5; 8, 7; 8, 8; 8, 10; 8, 13; 8, 19; 8, 21; 9, 12; 10, 4; 10, 12; 10, 13; 10, 17; 11, 1; 11, 3; 11, 6; 11, 17; 12, 14; 12, 14; 12, 16; 12, 16; 13, 3; 13, 4; 13, 7; 13, 8; [5] 1, 1; 1, 8; 1, 12; 1, 17; 2, 3; 2, 4; 2, 7; 2, 20; 3, 12; 3, 16; 3, 22; 4, 2; 4, 7; 4, 8; 4, 13; 4, 14; 4, 17; 4, 29; 4, 31; 5, 6; 5, 13; 6, 13; 6, 15; [6] 1, 21; 2, 19; 4, 15; 4, 28; 4, 29; 5, 4; 5, 11; 5, 15; 5, 17; 5, 18; 5, 27; 5, 29; 6, 4; 6, 6; 6, 12; 6, 21; [7] 1, 29; 2, 4; 2, 7; 2, 12; 2, 17; 2, 24; 3, 9; 3, 14; 4, 17; [8] 3, 22; [9] 1, 5; 1, 8; 2, 2; 2, 4; 2, 4; 2, 7; 2, 8; 2, 13; 4, 7; 4, 8; 5, 6; 5, 9; [10] 3, 9; 3, 11; 3, 15; [11] 1, 8; 1, 9; 1, 13; 1, 16; 2, 10; 2, 12; 2, 15; 3, 3; 4, 12; 5, 1; 5, 13; 5, 23; 6, 2; 6, 4; 6, 8; 6, 17; [12] 1, 7; 1, 9; 1, 12; 1, 17; 2, 20; 2, 24; [13] 1, 8; 1, 15; 2, 10; [15] 2, 8; 2, 16; 3, 13; 3, 16; 4, 13; 5, 4; 5, 5; 6, 12; 7, 3; 7, 16; 7, 19; 9, 12; 9, 24; 10, 3; 10, 25; 10, 39; 11, 13; 12, 11; 12, 13; 12, 20; 12, 27; 13, 14; [17] 1, 12; 1, 15; 1, 19; 1, 23; 2, 16; 2, 18; 2, 20; 2, 23; 3, 9; 3, 14; 3, 21; 4, 13; 4, 16; 5, 2; 5, 2; 5, 3; [18] 1, 16; 1, 21; 2, 4; 2, 5; 3, 9; 3, 9; 3, 17; [19] 2, 2; 2, 7; 2, 16; 2, 19; 2, 19; 2, 21; 2, 27; 3, 2; 3, 18; 4, 1; 4, 10; 4, 18; 5, 6; 5, 18; [20] 1, 1; 1, 5; 1, 8; 1, 12; [21] 1, 11; 1, 13; 1, 14; [22] 1, 6; 1, 9; [23] 2, 4; 2, 6; 2, 9; 2, 14; 2, 20; 3, 9; 9, 5; 10, 7; 10, 9; 17, 11; 20, 6;

ciná : (1648 NTB 248) : v. I : „(Abend) essen" : „manger, prendre le dîner" : (1x)
voiu cina *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [23] 3, 20;

cínă : (1551-1553 ES) : s. f. : „1. Abendessen, 2. Mahl, Festmahl" : „1. souper, dîner, 2. repas, festin" : (4x)
cina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 19, 9; 19, 17;
cină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 11, 20; 11, 21;

cíncelea → cincilea, cincea

cinci : (1551-1553 ES) : num. card. : „fünf" : „cinq" : (4x)
cei cinci *num. card. masc. nom./ac.* [23] 17, 10;
cinci *num. card. fem. nom./ac.* [1] 4, 4; 24, 1; [23] 9, 5;

cíncilea, cíncea : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. ord. : „fünfter" : „cinquième" : (4x)
a cincea *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [23] 6, 9;
al cincelea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [23] 9, 1; 16, 10;
al cincilea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [23] 21, 20;

cíncisprăzece → cincisprezece

cíncisprezece : (1559-1560 BRATU) : num. card. : „fünfzehn" : „quinze" : (1x)
cincisprăzêce *num. card. masc. nom./ac.* [1] 27, 28;

cincizéci : (1551-1553 ES) : num. card. : „fünfzig" : „cinquante" : (1x)
cincizeci *num. card. fem. nom./ac.* [1] 19, 19*;

cíne : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. int.-rel. : „der, wer" : „qui" : (55x)
cine *pron. int.-rel. nom./ac.* [1] 1, 20; 7, 27; 7, 35; 8, 33; 8, 34; 9, 5; 13, 25; 21, 33; 22, 8; 26, 15; [2] 7, 24; 8, 31; 8, 33; 8, 34; 8, 35; 9, 19; 9, 20; 10, 6; 10, 7; 10, 16; 11, 34; 11, 34; 11, 34; 14, 4; [3] 2, 11; 2, 16; 3, 5; 3, 5; 4, 7; 6, 11; 9, 7; 9, 7; 9, 7; 14, 8; [4] 2, 16; 11, 29; 11, 29; [5] 3, 1; 5, 7; [12] 3, 14; [16] 2, 10; 3, 13; 4, 12; [17] 3, 13; 5, 8; [19] 2, 22; 5, 5; [23] 5, 2; 6, 17; 11, 5; 13, 4; 13, 4; 14, 11; 15, 4; 18, 18;

cinevá : (1551-1553 ES) : pron. nehot. : „jemand, einer" : „quelqu'un" : (35x)
cineva *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 19, 38; 24, 12; [3] 3, 12; 14, 5; 14, 38; [4] 11, 20; 11, 20; 12, 17; [8] 3, 13; [9] 2, 9; 5, 15; [10] 2, 3; 3, 8; 3, 14; [11] 1, 8; 3, 5; [15] 12, 16; [16] 1, 5; 5, 13; 5, 14; 5, 19; 5, 19; [17] 4, 15; [19] 2, 1; 2, 27; 4, 20; [23] 3, 20; 22, 19;
cinevaşi *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [10] 3, 8; [16] 2, 18;
cuiva *pron. nehot. masc. sg. gen./dat.* [3] 3, 18; 8, 2; 11, 16; [5] 6, 3; [9] 5, 15;

cineváşi → cineva

cínste : (1474 DERS) : s. f. : „Ehre" : „honneur" : (39x)
censtea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 21, 24;
cinste *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 10; [2] 2, 7; 2, 10; 9, 21; [3] 12, 23; 12, 24; [8] 2, 23; [9] 4, 4; [11] 1, 17; 5, 17; 6, 16; [12] 2, 20; 2, 21; [13] 2, 2; 2, 7; [15] 2, 7; 2, 9; 3, 3; [17] 1, 7; 3, 7; [18] 1, 17; [23] 4, 9;
cinstea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 10; 13, 7; 13, 7; [11] 3, 4; 6, 1; 6, 11; [15] 5, 4; [17] 2, 7; [23] 4, 11; 5, 12; 5, 13; 7, 12; 18, 19; 19, 1; 21, 26;
cinstei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [11] 2, 10;

cinstí : (1551-1553 ES) : v. IV : „1. ehren, 2. anbeten" : „honorer, 2. adorer" : (10x)
au cinstit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 28, 10; [2] 1, 25;
cinstêşte *verb imp. 2 sg.* [6] 6, 2; [11] 5, 3;
cinstêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 19, 27;
cinstind *verb gerunziu* [1] 16, 14;
cinstiţi *verb imp. 2 pl.* [17] 2, 17; 2, 17;
cinstiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 17, 23;
să să cinstească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [8] 4, 16;

cinstít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „1. geehrt, 2. ehrbar, würdig" : „1. honoré, 2. honorable, décent" : (18x)
cea cinstită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [16] 5, 7;
cea prea cinstită *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. nom./ac. art.* [23] 21, 11;
cinstit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 34;

cinstit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 24; [17] 1, 19;
cinstită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 2, 9; [15] 13, 4; [17] 2, 4; 2, 6; [18] 1, 1; [23] 21, 19;
cinstite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 8; [11] 3, 11; [18] 1, 4;
cinstiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 29; [11] 3, 8;
mai cinstită *adj. calificativ gradul comparativ fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 1, 7;
prea cinstit *adj. calificativ gradul superlativ neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 12;

cioplitúră : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : s. f. : „Schnitzerei" : „oeuvre sculptée" : (1x)
cioplitură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 29;

cipriót → chiprean

cireneán : (1551-1553 ES) : adj./s. m. : „1./2. aus Kyrene" : „1. de Cyrène, 2. Cyrénéen" : (2x)
chirinei *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 11, 20;
ai cirineilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 6, 9;

citánie : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Lesen" : „lecture" : (1x)
citanie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 4, 13;

cití : (1551-1553 ES) : v. IV : „lesen" : „lire" : (18x)
cetiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 8, 28; 8, 32;
cetind *verb gerunziu* [1] 8, 30; 23, 34;
cetindu-se *verb gerunziu* [1] 15, 21;
cetiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [4] 1, 13;
citêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 1, 3;
citeşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 8, 30;
citind *verb gerunziu* [1] 15, 31; [6] 3, 4; [24] 1, 5;
citindu-se *verb gerunziu* [4] 3, 2;
să cetiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [8] 4, 16;
să citească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 5, 4;
să citesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 13, 27;
să citêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 3, 15;
să să cetească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [9] 5, 27;
să va ceti *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [8] 4, 16;

citíre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 102) : s. f. : „Lesen" : „lecture" : (2x)
cetirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 15; [4] 3, 14;

cititór : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. m. : „Leser" : „lecteur" : (2x)
cetitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [24] 1, 11;
cititoriu *subst. comun masc. sg. voc. neart.* [24] 1, 5;

ciudí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sich wundern" : „s'émerveiller, s'éblouir" : (3x)
să ciudiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 2, 7; 2, 12;
să ciudiră *verb indicativ perfect 3 pl.* [1] 10, 45;

ciulín : (1429 DRHA I, 136/ în top. *Ciulineşti*) : s. m. : „Distel" : „chardon" : (1x)
ciulini *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [15] 6, 8;

cĭine : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Hund" : „chien" : (3x)
cîinele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [18] 2, 22;
cîinii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [7] 3, 2; [23] 22, 15;

cînd : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. pron./conj. : „wann, als" : „quand, lorsque" : (113x)
cînd *adv. pron. int.-rel.* [23] 6, 10;
cînd *conjuncţie subord.* [1] 1, 13; 2, 1; 2, 2; 4, 30; 8, 39; 11, 2; 11, 15; 12, 6; 19, 1; 21, 5; 21, 35; 22, 20; 23, 34; 24, 11; 24, 22; 27, 39; 28, 16; [2] 2, 14; 2, 16; 3, 4; 6, 20; 7, 5; 11, 27; 13, 11; [3] 3, 3; 3, 4; 5, 3; 5, 3; 7, 29; 7, 30; 7, 30; 7, 30; 7, 31; 11, 21; 12, 2; 12, 2; 13, 10; 13, 11; 13, 11; 14, 26; 15, 27; 15, 28; 15, 54; 16, 2; 16, 3; 16, 5; 16, 12; [4] 3, 15; 3, 16; 6, 9; 6, 10; 10, 6; 12, 10; 13, 2; 13, 9; [5] 1, 15; 2, 11; 2, 12; 2, 14; 4, 3; 4, 4; 4, 18; [7] 4, 15; [8] 3, 4; 3, 7; 4, 16; [9] 3, 4; 5, 3; [10] 1, 10; 3, 10; [11] 5, 11; [12] 4, 3; 4, A; [13] 3, 4; 3, 12; [15] 1, 6; 7, 10; 8, 9; 9, 17; 13, 3; [16] 1, 2; 5, 8; [17] 2, 2; 2, 16; 3, 20; [18] 3, 4; [19] 2, 28; 5, 2; [22] 1, 9; [23] 4, 9; 5, 8; 6, 1; 6, 3; 6, 5; 6, 7; 6, 9; 6, 12; 8, 1; 9, 5; 10, 3; 10, 4; 10, 7; 11, 7; 12, 4; 12, 13; 16, 18; 17, 10; 18, 9; 20, 7; 22, 8;
cîndu *adv. pron. int.-rel.* [3] 15, 24; 15, 24;

cîndái : (1581 CORESI, EV. 4) : adv. (uneori cu valoare de conj.) : „1. vielleicht, etwa, 2. irgendwie" : „1. peut-être, 2. d'une certaine façon" : (24x)
cîndai *adv.* [1] 5, 39; 8, 22; 27, 29; 27, 42; [2] 1, 10; 10, 18; 11, 11; 11, 14; 11, 21; [3] 8, 9; 9, 27; 16, 6; [4] 1, 17; 2, 7; 11, 3; 12, 20; 12, 20; [5] 2, 2; [7] 3, 11; 3, 12; [8] 2, 8; [9] 3, 5; [15] 3, 12; 4, 1;

cîndvá : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „irgendwann" : „une fois, naguère" : (3x)
cîndva *adv. de timp* [1] 28, 27; [2] 1, 10; [5] 2, 6;

cîntá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „singen" : „chanter" : (9x)
cînta-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 14, 15; 14, 15;
cîntă *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 5, 9; 14, 3; 15, 3;
cînte *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [16] 5, 13;
cîntînd *verb gerunziu* [6] 5, 19; [8] 3, 16;
voiu cînta *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 15, 9;

cîntáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gesang" : „chant" : (8x)
cîntare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 14, 26; [23] 5, 9;
cîntarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 14, 3; 15, 3; 15, 3;
cîntări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 5, 19; [8] 3, 16;
o cîntare *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 14, 3;

cĭrciumă : (**cĭrcimă** : c. 1564 CORESI, CAZ. 121) : s. f. : „Wirtshaus" : „taverne" : (1x)
cîrciume *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 28, 15*;

cîrmáci : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Steuermann" : „pilote, timonier" : (2x)
cîrmaciu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 11;
cîrmaciul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 18, 17;

cîrmă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Steuerruder" : „gouvernail" : (2x)
cîrmă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 4;
cîrmelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 27, 40;

cîrtíre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Meckerei" : „rouspétance" : (1x)
cîrtire *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 2, 14;

cîştigá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „erwerben" : „acquérir" : (7x)
a cîştiga *verb infinitiv prezent* [9] 4, 4;
am cîştigat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 22, 28;
au cîştigat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 18; 20, 28;
cîştigaţi *verb imp. 2 pl.* [17] 5, 5;
cîştigi *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 2, 5;
să cîştige *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 12, 14;

cîştigá : (c. 1665-1672 MS. 4389, 676/1) : adj. : „erwerben" : „acquérir" : (1x)
cîştigate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [18] 3, 7;

cîştigáre : (c. 1683-1686 MS. 45, 484/1) : s. f. : „Erwerb" : „acquisition" : (1x)
cîştigarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 10, 39;

cîştigătór : (1649 MARD.) : adj. : „gewinnend" : „gagnant" : (1x)
cîştigători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [11] 6, 19;

cît, cîtăvá : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./adv./pron. int.-rel. : „1. wieviel, 2. insofern, 3. das ... was" : „1. combien, 2. tant que, 3. ce que" : (109x)
cît *adv. pron. int.-rel.* [2] 11, 12; 11, 13; 11, 24; [4] 8, 12; [14] 1, 16; [15] 1, 4; 3, 3; 7, 20; 8, 6; 9, 14; 10, 25; 10, 29; [16] 3, 5; [18] 1, 13; [23] 18, 7; [24] 1, 6;
cît *conjuncţie subord.* [1] 1, 19; 5, 15; 14, 1; 15, 39; 16, 26; 19, 10; 19, 12; 19, 16; [2] 7, 6; 15, 19; [3] 5, 1; 13, 2; [4] 1, 8; 2, 7; 3, 7; 7, 7; [5] 2, 13; [7] 1, 13; [9] 1, 7; 1, 8; [10] 2, 4;
cîtă *adj. pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* [2] 7, 1; [3] 7, 39; [4] 7, 11; [5] 4, 1;
cîte *adj. pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* [1] 9, 13; 21, 20; [3] 11, 25; 11, 26; [23] 11, 6;
cîte *adv. pron. int.-rel.* [1] 17, 21; 20, 31; 21, 19; [2] 12, 5; [3] 13, 13; [4] 1, 20; 11, 24; [3] 14, 31; [19] 5, 8; [23] 21, 21; 21, 21;
cîte *pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* [1] 4, 23; 4, 28; 9, 16; 9, 39; 10, 33; 14, 14; 14, 26; 15, 4; 15, 12; 17, 24; [2] 3, 20; 15, 4; [7] 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 8; [12] 1, 18; [22] 1, 10; 1, 10; [23] 1, 2;
cîtu *adv. pron. int.-rel.* [2] 10, 15; 11, 33; [5] 2, 5; [15] 7, 4; [23] 21, 16;
cîţi *adj. pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [1] 4, 34;
cîţi *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [1] 3, 24; 4, 6; 5, 36; 5, 37; 13, 48; [2] 1, 32; 2, 12; 2, 12; 6, 3; 8, 14; [5] 3, 10; 3, 27; 6, 12; 6, 16; [7] 3, 15; [8] 2, 1; [11] 6, 1; [15] 2, 15; [23] 2, 24; 3, 19; 18, 17;

cîtuşi : (1646 PRAV. MOLD. 121, *ap.* DLR) : adv. : „wie viel" : „combien" : (2x)
cîtuşi *adv.* [15] 10, 37; 10, 37;

cîtvá : (1559-1560 BRATU) : adj./pron. nehot. : „1. etwa, ein wenig, 2. einige, manche" : „1. quelque, un peu, 2. quelques" (22x)
cîtăva *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [1] 11, 24; 11, 26; 14, 3; 18, 23; 19, 22; 19, 26; 20, 37; 22, 6; 27, 9; [14] 1, 15;
cîteva *adj. pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [1] 9, 19; 9, 43; 10, 48; 15, 36; 16, 12; 18, 18; 20, 8; 24, 24; 25, 13; 27, 7;
cîţiva *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 12, 12; 14, 20;

clătí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. erschütern, zerrüten, 2. bewegen, schütteln, 3. schwanken" : „1. ébranler, secouer 2. mouvoir, agiter, 3. chanceler" : (12x)
au clătit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 21, 40;
clătind *verb gerunziu* [1] 13, 16; 19, 33;
clătindu-să *verb gerunziu* [23] 6, 13;
s-au clătit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 16, 26; [23] 6, 14;
să clătescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 12, 27; 12, 27;
să clăti *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 4, 31;
să să clătească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [9] 3, 3;
să vă clătiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [10] 2, 2;
voiu clăti *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [15] 12, 27;

clévet(ă) : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n./f. : „Verleumdung, Lästern" : „médisance, calomnie" : (2x)
clevet *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [13] 2, 8;
clevete *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 12, 20;

cleveteálă : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Verleumdung, Lästern" : „médisance, calomnie" : (1x)
cleveteală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 7, 3;

clevetí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „verleumden, lästern" : „calomnier" : (3x)
clevetêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [16] 4, 11; 4, 11;
clevetiţi *verb imp. 2 pl.* [16] 4, 11;

clevétnic : (1559-1560 BRATU) : adj. : „verleumderisch, schmähsüchtig" : „médisant, calomniateur" : (2x)
clevetnice *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [13] 2, 3;
clevetnici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 30;

clintí : (c. 1683-1686 MS. 45, 449/1) : v. IV : „bewegen" : „mouvoir" : (1x)
să mă clintescu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 2, 25;

clipeálă : (1642 CAZ. GOV. 246) : s. f. : „Augenblick" : „clin d'oeil" : (1x)
clipeala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 15, 52;

coáce : (1560-1561 CORESI TE.2) : v. III : „backen" : „cuire" : (1x)
s-au copt *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 14, 18;

coádă : (1505 DERS / în antr. *Codea*) : s. f. : „Schwanz" : „queue" : (4x)
coada *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 12, 4;

coade *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 9, 10;
coadele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 9, 10; 9, 19;

coápsă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schenkel" : „cuisse" : (1x)
coapsa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 19, 16;

coástă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Rippe" : „côte" : (1x)
coasta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 7;

coborî́ : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „herab-, hinabsteigen, herunterkommen" : „descendre" : (54x)
-au pogorît *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 9, 30;
m-am pogorît *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 7, 34;
ne-am pogorît *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 21, 3; 27, 3; 27, 5;
pogoară *verb imp. 2 sg.* [1] 10, 20;
pogoară *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 16, 21;
pogorî *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 15; 18, 22;
pogorîiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 23, 28;
pogorînd *verb gerunziu* [1] 10, 11; 12, 19; 15, 1; 18, 22; [23] 18, 1; 21, 2;
pogorîndu *verb gerunziu* [1] 13, 29; [23] 10, 1;
pogorîndu-să *verb gerunziu* [1] 11, 5; [16] 1, 17;
pogorîndu-se *verb gerunziu* [1] 8, 5; 8, 15; 10, 21; 20, 10; 25, 5; 25, 6; [23] 20, 1; 21, 10;
pogorîră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 11, 27; 13, 4;
pogorîtu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 24, 1;
s-au pogorît *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 9, 32; [6] 4, 9; 4, 10; [23] 12, 12;
s-au pogorît *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 14, 10; 16, 8;
să pogoară *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 8, 26; [16] 3, 12; 3, 15;
să pogoară *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 23, 15; [2] 10, 6;
să pogori *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 23, 20;
să pogorî *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 21, 10; [23] 20, 9;
să pogorîră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 8, 38; 14, 24; 18, 5;
să să pogoare *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 23, 10; [23] 13, 13;
să va pogorî *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 24, 22; [2] 10, 7; [9] 4, 16;

coif : (1563 CORESI, PRAXIU 433) : s. n. : „Helm" : „casque, heaume" : (2x)
coiful *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [6] 6, 17; [9] 5, 8;

cojóc : (1244 DRĂGANU / în antr. *Kosok*) : s. n. : „Schafpelz, Mantel" : „touloupe, manteau" : (1x)
cojoace *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [15] 11, 37;

coloseán : (1648 NTB 500) : s. m. : „Kolosser" : „Colossien" : (1x)
colasaêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [8] 4, A;

colţ : (1493 SUCIU II, 354 / în top. *Kolcz*) : s. n. : „Ecke" : „angle, coin" : (1x)
colţuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 11, 5;

comoáră : (1551-1553 ES) : s. f. : „Schatz" : „trésor" : (2x)
comoară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 5, 3;
comori *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 11, 26;

condéi : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 90) : s. n. : „Schreibfeder" : „plume" : (1x)
condeiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [21] 1, 13;

conoáşte → cunoaşte

conoscút → cunoscut

conoştínţă → cunoştinţă

contení : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „aufhören" : „cesser" : (1x)
au contenit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 5, 7;

contenire : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „1. arrêt, 2. Enthaltsamkeit, Gemäßigtheit" : „1. Aufhören, 2. continence, modération" : (3x)
contenire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 31;
contenirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [18] 1, 6; 1, 6;

copác : (1264 DRĂGANU / în top. *Kopach*) : s. m. : „Baum" : „arbre" : (5x)
copaci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [22] 1, 12; [23] 8, 7;
copacii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 7, 3;
copaciul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 7, 1; 9, 4;

copilí : (1688 BIBLIA) : v. IV : „(fig.) Schösslinge entfernen" : „(fig.) ébourgeonner" : (1x)
copilindu *verb gerunziu* [24] 1, 11;

copíl : (1318 DLRV / în antr. *Copil*) : s. m. : „1. Kind, 2. Diener, 3. ([15] 12, 8) unechte Kinder, Bastard" : „1. enfant, 2. serviteur, 3. ([15] 12, 8) enfant illégitime, bâtard" : (10x)
copii *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 21, 5; [3] 14, 20;
copii *subst. comun masc. pl. voc. neart.* [19] 2, 18;
copiii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [9] 2, 7; [15] 2, 13; 2, 14;
copiilor *subst. comun masc. pl. voc. art.* [19] 2, 14;
copil *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 12;
cópili *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [15] 12, 8;
copilul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [15] 11, 23;

corábie : (1521 NEACŞU) : s. f. : „Schiff" : „bateau" : (21x)
ale corăbiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 27, 44;
corabie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 13; 20, 38; 21, 6; 27, 2; 27, 6; 27, 22; 27, 37; [15] 6, 19; [23] 18, 17;
corabiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 27, 10; 27, 19;
corabiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 21, 3; 27, 15; 27, 17; 27, 38; 27, 39; 28, 11; [4] 11, 25;
corabiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [16] 3, 4;
corăbii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 8, 9;

corăbiér : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Schiffer" : „batelier" : (4x)
corăbiêri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 27, 11;
corăbiêrii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 27, 27; 27, 30; [23] 18, 17;

corinteán : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Korinther" : „Corinthien" : (4x)
corinthêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 18, 8; [3] 16, A; [4] 13, A;
corinthêni *subst. comun masc. pl. voc. neart.* [4] 6, 11;

corn : (1436 DLRV / în top. *Cornul* lui Ujog) : s. n. : „1. Horn, 2. Ecke" : „1. corne, 2. coin" : (10x)
coarne *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 5, 6; 12, 3; 13, 1; 13, 11; 17, 3; 17, 7; 17, 11; 17, 15;
coarnele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [23] 13, 1;
cornuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 9, 13;

coroná → încorona

cort : (1563 CORESI, PRAXIU 564) : s. n. : „Zelt" : „tente" : (18x)
cort *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 9, 1; 9, 11;
cortul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 7, 43; 7, 44; 15, 16; [15] 8, 5; 9, 2; 9, 3; 9, 6; 9, 8; 9, 21; [23] 13, 6; 21, 3;
cortului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [15] 8, 2; 13, 10; [23] 15, 5;
corturi *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 18, 3; [15] 11, 9;

coş : (1504-1507 DERS) : s. n. : „Korb" : „panier" : (1x)
un coşu *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 9, 25;

cóşniţă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Korb" : „panier" : (1x)
o coşniţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 11, 33;

cot : (1332-1337 DRĂGANU 312 / în antr. sau top. *Choth*) : s. m. : „Elle" : „aune" : (1x)
coţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [23] 21, 17;

covîrşí : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 229) : v. IV : „übertreffen, überbieten" : „dépasser, surpasser" : (3x)
covîrşaşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [7] 3, 8; 4, 7;
covîrşiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [7] 2, 3;

covîrşíre : (c. 1683-1686 MS. 45, 619/2) : s. f. : „Bewältigung, Höhe" : „dépassement, hauteur" : (1x)
covîrşirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 1;

crăpătúră : (1581-1582 PO) : s. f. : „Schrunde, Erdspalte" : „crevasse, trou" : (1x)
crăpăturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [15] 11, 38;

créde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „glauben" : „croire" : (117x)
am crezut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 13, 11; [5] 2, 16; [15] 4, 3; [19] 4, 16;
am crezut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [12] 1, 12;
aţi crezut *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 3, 5; 15, 2; 15, 11; [5] 5, 4;
au crezut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 4; 4, 32; 9, 42; 17, 12; 17, 34; 21, 20; 21, 25; [10] 2, 12; [22] 1, 5;
au crezut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 8, 13; 13, 12; 18, 8; [2] 4, 17; 4, 18; 10, 14; 10, 16; [5] 3, 6; [19] 5, 10;
au fost crezut *verb indicativ mcpf. perifrastic 3 pl.* [1] 14, 22;
au necrezut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 3, 3;
cred *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 3, 23; 4, 11; 4, 22; [3] 1, 21; 14, 22; 14, 22; [5] 3, 22; [9] 1, 7; 2, 10; [10] 1, 10; [16] 2, 19; [17] 2, 7; [19] 5, 13;
crêde *verb imp. 2 sg.* [1] 16, 31;
crêde *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 13, 39; [2] 1, 16; 4, 5; 10, 4; 10, 11; 14, 2; [3] 13, 7; [19] 5, 1; 5, 5; 5, 10; 5, 10;
credea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 2, 44; 13, 43; 17, 4; 17, 17; 18, 8; 22, 19; 28, 24; 28, 24;
credea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 18, 7;
crêdem *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 15, 11; [2] 6, 8; [4] 4, 13; [6] 1, 19; [9] 4, 14;
crêdeţi *verb imp. 2 pl.* [19] 4, 1;
credeţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [9] 2, 13;
credu *verb indicativ prezent 3 pl.* [17] 1, 21;
crez *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 8, 37;
crezi *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 8, 37; 26, 27; 26, 27; [16] 2, 19;
crezînd *verb gerunziu* [1] 5, 14; 11, 17; 11, 21; 16, 34; 19, 2; 24, 14; [2] 15, 13; [6] 1, 13; [17] 1, 8;
crezu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 4, 3; [16] 2, 23;
crezu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 24, 14; 27, 25; [3] 11, 18;
crezură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 8, 12; 13, 48; 14, 1;
crezuse *verb indicativ mcpf. 3 pl.* [1] 18, 27; 19, 18;
crezut-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 4, 13;
necrezînd *verb gerunziu* [1] 9, 26;
s-au crezut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 3, 2; [13] 3, 8;
să crează *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 15, 7; [10] 2, 11; [11] 1, 16;
să crează *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 19, 4; [15] 11, 6;
să crêde *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 10, 10;
să crêdem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [19] 3, 23;
să crêdeţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [7] 1, 29; [19] 5, 13;
să crezu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [11] 3, 16;
să să crează *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [9] 2, 4;
va crêde *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 10, 43; [2] 9, 33; [17] 2, 6;
vei crêde *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 10, 9;
veţi crêde *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [1] 13, 41;
vom crêde *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [12] 2, 13;
vor crêde *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 10, 14;

credinciós : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./adv. : „1. treu, gläubig, 2. treulich" : „1. fidèle, croyant, 2. fidèlement" : (59x)
cea credincioasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [23] 1, 5; 2, 13; 3, 14;
cei credincioşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 45;
cel credincios *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [5] 3, 9; [8] 4, 9; [17] 5, 12;
cêle credincioase *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 50;
cêle credincioase *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 34;
celor credincioşi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [11] 4, 3; 4, 11; 4, 12;
credincioasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. neart.* [1] 16, 1;
credincioasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 15; [11] 5, 4;
credincioasă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 5, 16;
credincioase *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [11] 3, 11;

credincioase *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 21, 5; 22, 6;
credincios *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 2; 10, 7; 22, 12; [3] 1, 9; 4, 2; 4, 17; 7, 25; 10, 13; [4] 1, 18; [6] 6, 21; [8] 1, 7; 4, 7; [9] 5, 24; [10] 3, 3; [11] 1, 12; [12] 2, 13; [15] 2, 17; 3, 2; 3, 5; 10, 23; 11, 11; [17] 4, 19; [19] 1, 9; [23] 2, 10;
credincios *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [12] 2, 11; [13] 1, 9; 3, 8;
credincios *adv. de mod poz.* [21] 1, 5;
credincios *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 5, 16; [23] 19, 11;
credinciosului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [4] 6, 15;
credincioşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 1, 1; [8] 1, 2; [11] 6, 2; 6, 2; [12] 2, 2; [13] 1, 6; [23] 17, 13;
credincioşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [18] 2, 9;
prea credincios *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. neart.* [16] 1, 26;

credínţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Glaube" : „croyance" : (232x)
a credinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [17] 1, 7;
ai credinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 10, 39;
al credinţei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 4, 13; [11] 6, 12;
credinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 16; 3, 16; 15, 9; 16, 5; 17, 31; 20, 21; 26, 18; [2] 1, 8; 3, 3; 3, 23; 3, 27; 3, 29; 4, 5; 4, 9; 4, 14; 4, 16; 4, 19; 4, 20; 5, 2; 10, 17; 11, 20; [3] 2, 5; 13, 2; 15, 14; 15, 17; [4] 1, 24; 1, 24; 8, 7; [5] 1, 23; 2, 16; 3, 22; 3, 23; 3, 23; 3, 25; 5, 6; [6] 3, 12; [7] 1, 27; 3, 9; [8] 1, 4; 1, 23; 2, 7; 2, 12; [9] 1, 8; 3, 2; 3, 5; 3, 6; [10] 1, 3; 1, 4; 2, 13; 3, 2; [11] 1, 14; 3, 13; 4, 12; 6, 11; [12] 1, 13; 2, 22; 3, 10; 3, 15; [13] 1, 1; 2, 10; [14] 1, 5; [15] 4, 2; 11, 1; 11, 3; 11, 4; 11, 5; 11, 7; 11, 8; 11, 9; 11, 11; 11, 17; 11, 20; 11, 21; 11, 22; 11, 23; 11, 24; 11, 27; 11, 28; 11, 29; 11, 30; 11, 31; 11, 33; [16] 1, 26; 1, 27; 2, 1; 2, 14; 2, 17; 2, 18; 2, 18; 2, 20; 2, 22; 2, 22; 2, 26; [17] 1, 21; 5, 9; [18] 1, 5; [19] 5, 4; [23] 2, 19; 13, 10; 14, 12;
credinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 12; 6, 5; 6, 8; 11, 24; 13, 8; 14, 8; 14, 21; 14, 26; 24, 24; [2] 1, 12; 1, 17; 1, 17; 1, 17; 3, 26; 3, 31; 3, 31; 3, 32; 4, 16; 5, 1; 9, 30; 9, 32; 10, 6; 14, 1; 14, 22; 14, 23; 14, 23; 16, 26; [3] 12, 9; 13, 13; 14, 23; 16, 13; [4] 5, 7; 13, 5; [5] 2, 20; 3, 7; 3, 8; 3, 9; 3, 11; 3, 12; 3, 14; 3, 24; 3, 26; 5, 5; 5, 22; 6, 10; [6] 1, 15; 2, 8; 3, 17; 4, 5; 6, 23; [7] 3, 9; [9] 3, 7; [11] 1, 2; 1, 4; 1, 5; 1, 19; 1, 19; 2, 7; 2, 15; 4, 1; 4, 8; 4, 9; 5, 8; 5, 12; 6, 3; 6, 5; 6, 6; 6, 10; 6, 21; [12] 1, 5; 2, 18; 3, 5; 3, 8; 3, 12; [13] 1, 1; 1, 4; 1, 13; 2, 2; 2, 11; 3, 15; [15] 6, 12; 10, 22; 10, 38; 11, 6; 11, 7; 11, 13; 11, 39; 13, 7; [16] 1, 6; 2, 5; 2, 14; 2, 18; 2, 24; [17] 1, 5; [18] 1, 1; 1, 3; 1, 6; 1, 6; [22] 1, 3; 1, 20;
credinţe *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [8] 2, 5; [11] 3, 16;
credinţe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [18] 3, 11;
credinţei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 3, 28; 4, 11; 4, 12; 4, 13; 10, 8; 12, 3; [5] 3, 2; 3, 5; [6] 6, 16; [7] 1, 25; [11] 3, 9; [14] 1, 6; [16] 1, 3; 5, 15;
credinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 7; [2] 12, 6; [7] 2, 17; [9] 1, 3; 3, 10; 5, 8; [10] 1, 11; [11] 4, 6; [15] 6, 1; 12, 2; [17] 1, 9;

créier : (1581 CORESI, EV. 275) : s. m. : „Gehirn, (aici) Vernunft" : „cerveau, (aici) raison" : (2x)
crierii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 14, 20; 14, 20;

crescút : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj. : „gewachsen" : „crû, grandi" : (2x)
crescut *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 1; 22, 3;

créşte : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „wachsen" : „croître" : (16x)
au crescut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 3, 6;
crescînd *verb gerunziu* [8] 1, 10;
crescîndu-se *verb gerunziu* [4] 10, 15;
crescu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 17; 7, 21;
crêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 3, 7; [6] 2, 21; [8] 2, 19; [10] 1, 3;
creştea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 6, 7; 12, 24; 19, 20;
crêşteţi *verb imp. 2 pl.* [18] 3, 17;
să crească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 9, 10;
să crêştem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [6] 4, 15;
să crêşteţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [17] 2, 2;

créştere : (1581-1582 PO) : s. f. : „Wachstum" : „croissance" : (2x)
creşterea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [8] 2, 19;
crêşterea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 4, 16;

creştín : (1551-1553 ES) : adj./s. : „1. christlich, 2. Christ" : „1./2. chrétien" : (3x)
creştin *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 26, 28;
creştini *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 11, 26;
prea creştinului *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. gen./dat. art.* [24] 1, 1;
un creştin *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [17] 4, 16;

cretán : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Kreter" : „crétois" : (3x)
a critênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* [13] 3, A;
critêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 11;
critênii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [13] 1, 12;

crezút : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „vertrauenswürdig" : „digne de confiance" : (3x)
crezut *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [11] 1, 15; 4, 10;
crezuţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 15, 5;

críer → creier

cristál : (1620 ALEXANDRIA, TAMÁS, *ap.* TIKTIN / 1648 NTB 559) : s. n. : „Kristall" : „cristal" : (3x)
criştalul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 4, 6; 22, 1;
criştalului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [23] 21, 11;

criştál → cristal

critán → cretan

crúce : (1504 DERS / în top. *Crucile*) : s. f. : „Kreuz" : „croix" : (11x)
cruce *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 2, 16; [7] 2, 8; [8] 2, 14; [15] 12, 2;
crucea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 1, 17; [5] 6, 12; 6, 14;
crucii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 1, 18; [5] 5, 11; [7] 3, 18; [8] 1, 20;

crúd : (1557 DERS / în antr. *Crudul*) : adj. : „roh, unreif" : „cru, immature" : (1x)
cêle crude *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [23] 6, 13;

cruţá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(ver)schonen, sich schonen" : „(se) ménager" : (10x)
au cruţat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 8, 32; 11, 21; [18] 2, 4; 2, 5;
cruţînd *verb gerunziu* [4] 1, 23;
cruţu *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 7, 28;
mă cruţ *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 12, 6;
necruţînd *verb gerunziu* [1] 20, 29;
va cruţa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 11, 21;
voiu cruţa *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [4] 13, 2;

cruţáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schonung, (aici) sparsam" : „ménagement, (aici) parcimonie" : (2x)
cruţare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 9, 6; 9, 6;

cu : (1521 NEACŞU) : prep. : „mit" : „avec" : (1382x)
cu *prep.* [1] 1, 5; 1, 5; 1, 10; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 17; 1, 19; 1, 21; 1, 22; 1, 26; 2, 1; 2, 2; 2, 4; 2, 6; 2, 8; 2, 8; 2, 11; 2, 14; 2, 22; 2, 22; 2, 22; 2, 23; 2, 23; 2, 28; 2, 30; 2, 33; 2, 37; 2, 40; 2, 46; 2, 46; 2, 46; 3, 4; 3, 8; 3, 12; 3, 16; 3, 23; 4, 7; 4, 7; 4, 9; 4, 13; 4, 14; 4, 17; 4, 27; 4, 27; 4, 29; 4, 31; 4, 33; 5, 1; 5, 12; 5, 17; 5, 21; 5, 23; 5, 26; 5, 26; 5, 26; 5, 28; 5, 31; 6, 1; 6, 9; 6, 13; 7, 9; 7, 14; 7, 16; 7, 22; 7, 29; 7, 38; 7, 38; 7, 39; 7, 45; 7, 51; 7, 51; 7, 54; 7, 54; 7, 57; 7, 57; 7, 58; 7, 59; 7, 60; 8, 1; 8, 6; 8, 7; 8, 11; 8, 20; 8, 31; 9, 5; 9, 5; 9, 7; 9, 19; 9, 25; 9, 28; 9, 29; 9, 31; 9, 31; 9, 39; 9, 39; 10, 2; 10, 20; 10, 23; 10, 23; 10, 27; 10, 29; 10, 30; 10, 34; 10, 38; 10, 38; 10, 38; 10, 41; 10, 45; 10, 46; 11, 3; 11, 12; 11, 12; 11, 16; 11, 16; 11, 21; 11, 23; 12, 2; 12, 6; 12, 17; 13, 1; 13, 7; 13, 13; 13, 16; 13, 17; 13, 18; 13, 31; 13, 50; 14, 3; 14, 4; 14, 4; 14, 5; 14, 5; 14, 9; 14, 10; 14, 12; 14, 14; 14, 18; 14, 19; 14, 22; 14, 26; 14, 27; 15, 1; 15, 4; 15, 9; 15, 15; 15, 22; 15, 22; 15, 22; 15, 24; 15, 25; 15, 26; 15, 33; 15, 35; 15, 38; 15, 40; 16, 3; 16, 5; 16, 5; 16, 18; 16, 23; 16, 28; 16, 34; 16, 36; 17, 2; 17, 4; 17, 4; 17, 11; 17, 17; 17, 17; 17, 18; 17, 23; 17, 29; 17, 31; 17, 34; 18, 5; 18, 7; 18, 8; 18, 10; 18, 18; 18, 19; 18, 21; 18, 25; 18, 28; 19, 6; 19, 20; 19, 29; 19, 36; 19, 38; 20, 2; 20, 4; 20, 7; 20, 9; 20, 14; 20, 16; 20, 18; 20, 19; 20, 19; 20, 22; 20, 24; 20, 31; 20, 34; 20, 36; 20, 36; 21, 5; 21, 8; 21, 16; 21, 17; 21, 18; 21, 22; 21, 24; 21, 24; 21, 26; 21, 29; 21, 33; 21, 40; 21, 40; 22, 2; 22, 9; 22, 11; 22, 24; 22, 25; 22, 28; 23, 1; 23, 9; 23, 14; 23, 15; 23, 27; 23, 32; 24, 1; 24, 1; 24, 3; 24, 4; 24, 7; 24, 10; 24, 18; 24, 18; 24, 24; 24, 26; 25, 12; 25, 13; 25, 23; 25, 23; 25, 23; 25, 24; 26, 3; 26, 12; 26, 13; 26, 14; 26, 14; 26, 14; 26, 18; 26, 24; 26, 30; 27, 2; 27, 3; 27, 9; 27, 10; 27, 17; 27, 19; 27, 22; 27, 24; 27, 25; 27, 30; 27, 36; 27, 41; 28, 2; 28, 4; 28, 7; 28, 10; 28, 11; 28, 16; 28, 26; 28, 27; 28, 27; 28, 27; 28, 27; 28, 27; 28, 30; 28, 31; [2] 1, 4; 1, 15; 1, 20; 1, 27; 1, 29; 1, 29; 1, 29; 1, 29; 1, 29; 1, 32; 2, 1; 2, 2; 2, 12; 2, 29; 2, 29; 3, 9; 3, 13; 3, 25; 3, 29; 4, 19; 4, 20; 4, 20; 5, 2; 5, 9; 5, 9; 5, 10; 5, 10; 5, 15; 5, 15; 5, 17; 5, 17; 6, 2; 6, 4; 6, 5; 6, 8; 6, 8; 6, 10; 6, 11; 6, 11; 6, 18; 6, 20; 7, 2; 7, 2; 7, 4; 7, 4; 7, 4; 7, 16; 7, 22; 7, 23; 7, 25; 7, 25; 8, 3; 8, 12; 8, 13; 8, 14; 8, 16; 8, 24; 8, 26; 8, 32; 9, 22; 10, 10; 10, 10; 11, 11; 11, 12; 11, 20; 11, 20; 11, 24; 11, 30; 12, 2; 12, 2; 12, 8; 12, 8; 12, 10; 12, 11; 12, 11; 12, 12; 12, 15; 12, 15; 12, 16; 12, 18; 12, 18; 12, 21; 13, 7; 13, 7; 13, 7; 13, 7; 13, 12; 13, 13; 13, 13; 13, 13; 13, 13; 13, 13; 13, 13; 14, 15; 15, 6; 15, 10; 15, 15; 15, 16; 15, 16; 15, 18; 15, 18; 15, 29; 15, 30; 15, 32; 15, 32; 15, 33; 15, 33; 16, 7; 16, 14; 16, 15; 16, 16; 16, 20; 16, 21; 16, 24; 16, 24; [3] 1, 2; 1, 17; 1, 21; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 7; 2, 13; 3, 2; 3, 2; 3, 13; 4, 8; 4, 12; 4, 21; 4, 21; 4, 21; 5, 3; 5, 3; 5, 4; 5, 8; 5, 8; 5, 9; 5, 10; 5, 10; 5, 10; 5, 11; 6, 6; 6, 7; 6, 9; 6, 9; 6, 16; 6, 17; 6, 20; 6, 20; 6, 20; 7, 11; 7, 12; 7, 13; 7, 22; 7, 27; 7, 31; 7, 34; 7, 34; 7, 35; 7, 35; 7, 39; 7, 39; 8, 7; 9, 7; 9, 10; 9, 12; 9, 13; 9, 15; 9, 18; 9, 26; 10, 13; 10, 30; 11, 5; 11, 5; 11, 6; 11, 13; 11, 27; 11, 32; 12, 22; 12, 24; 12, 30; 13, 1; 13, 1; 13, 6; 14, 2; 14, 2; 14, 4; 14, 5; 14, 5; 14, 6; 14, 9; 14, 13; 14, 14; 14, 15; 14, 15; 14, 15; 14, 15; 14, 16; 14, 18; 14, 19; 14, 20; 14, 20; 14, 20; 14, 21; 14, 23; 14, 25; 14, 27; 14, 39; 14, 40; 15, 2; 15, 10; 15, 10; 15, 29; 15, 32; 15, 34; 15, 35; 15, 43; 15, 43; 16, 4; 16, 9; 16, 11; 16, 11; 16, 12; 16, 12; 16, 14; 16, 19; 16, 20; 16, 21; 16, 23; 16, 24; 16, 24; [4] 1, 1; 1, 6; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 15; 1, 17; 1, 20; 1, 21; 1, 24; 2, 1; 2, 7; 3, 3; 3, 3; 3, 6; 3, 9; 3, 11; 3, 18; 4, 2; 4, 2; 4, 14; 5, 6; 5, 12; 5, 18; 5, 19; 5, 20; 6, 12; 6, 14; 6, 14; 6, 15; 6, 16; 7, 1; 7, 4; 7, 4; 7, 6; 7, 8; 7, 13; 7, 14; 7, 15; 7, 15; 8, 4; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 9; 8, 15; 8, 15; 8, 18; 8, 19; 8, 19; 8, 22; 8, 22; 8, 22; 9, 2; 9, 4; 9, 6; 9, 6; 9, 6; 9, 6; 9, 7; 9, 14; 10, 2; 10, 11; 10, 11; 10, 12; 10, 12; 10, 14; 10, 15; 10, 16; 11, 2; 11, 2; 11, 3; 11, 6; 11, 6; 11, 6; 11, 19; 11, 23; 11, 25; 11, 25; 11, 25; 11, 26; 11, 26; 11, 26; 11, 26; 11, 26; 11, 26; 11, 26; 11, 26; 12, 2; 12, 3; 12, 7; 12, 9; 12, 12; 12, 12; 12, 12; 12, 12; 12, 12; 12, 13; 12, 15; 12, 16; 12, 18; 12, 18; 13, 1; 13, 4; 13, 10; 13, 11; 13, 12; 13, 13; 13, 13; 13, 13; [5] 1, 2; 1, 6; 1, 14; 2, 1; 2, 3; 2, 12; 2, 13; 2, 13; 2, 19; 2, 19; 2, 20; 3, 3; 3, 3; 3, 9; 3, 19; 3, 21; 3, 27; 4, 25; 4, 25; 4, 30; 5, 1; 5, 1; 5, 1; 5, 5; 5, 16; 5, 18; 5, 24; 5, 24; 5, 25; 5, 25; 5, 26; 6, 1; 6, 3; 6, 11; 6, 11; 6, 12; 6, 14; 6, 14; 6, 16; 6, 18; [6] 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 6; 1, 6; 1, 8; 1, 13; 2, 1; 2, 1; 2, 5; 2, 5; 2, 5; 2, 7; 2, 8; 2, 15; 2, 16; 2, 16; 2, 18; 2, 19; 2, 22; 3, 12; 3, 16; 3, 18; 3, 18; 4, 1; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 3; 4, 14; 4, 14; 4, 15; 4, 16; 4, 16; 4, 16; 4, 18; 4, 19; 4, 23; 4, 24; 4, 25; 4, 28; 4, 31; 5, 2; 5, 6; 5, 7; 5, 11; 5, 15; 5, 18; 5, 18; 5, 19; 5, 21; 5, 26; 6, 4; 6, 4; 6, 5; 6, 5; 6, 7; 6, 14; 6, 14; 6, 15; 6, 16; 6, 18; 6, 18; 6, 19; 6, 20; 6, 23; 6, 24; [7] 1, 1; 1, 4; 1, 7; 1, 18; 1, 18; 1, 20; 1, 22; 1, 23; 1, 23; 1, 25; 1, 25; 1, 27; 1, 27; 1, 27; 2, 2; 2, 3; 2, 6; 2, 8; 2, 12; 2, 12; 2, 17; 2, 17; 2, 18; 2, 19; 2, 22; 2, 29;

2, 29; 3, 1; 3, 3; 3, 10; 3, 16; 3, 21; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 8; 4, 9; 4, 14; 4, 15; 4, 17; 4, 19; 4, 22; 4, 23; 4, 23; [8] 1, 6; 1, 7; 1, 10; 1, 11; 1, 21; 1, 22; 1, 23; 1, 28; 1, 29; 2, 1; 2, 2; 2, 4; 2, 5; 2, 5; 2, 5; 2, 7; 2, 7; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 20; 2, 20; 2, 22; 2, 23; 2, 23; 3, 1; 3, 3; 3, 4; 3, 9; 3, 16; 3, 16; 3, 16; 3, 16; 3, 16; 4, 2; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 4, 9; 4, 10; 4, 18; 4, 18; [9] 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 2, 2; 2, 3; 2, 5; 2, 10; 2, 10; 2, 16; 2, 17; 2, 17; 2, 17; 3, 2; 3, 9; 3, 10; 3, 12; 3, 13; 4, 4; 4, 11; 4, 12; 4, 14; 4, 16; 4, 16; 4, 16; 4, 17; 4, 17; 4, 17; 4, 18; 5, 10; 5, 13; 5, 23; 5, 26; 5, 28; [10] 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 11; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 10; 2, 16; 3, 8; 3, 12; 3, 14; 3, 17; 3, 17; 3, 17; [11] 1, 8; 1, 10; 1, 13; 1, 14; 2, 2; 2, 7; 2, 7; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 11; 2, 15; 2, 15; 3, 4; 3, 9; 3, 16; 3, 16; 3, 16; 3, 16; 4, 2; 4, 3; 4, 4; 4, 6; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 14; 5, 2; 5, 17; 5, 17; 6, 6; 6, 8; 6, 9; 6, 10; 6, 17; 6, 17; 6, 20; 6, 21; 6, 21; [12] 1, 3; 1, 8; 1, 9; 1, 13; 1, 13; 2, 1; 2, 10; 2, 22; 2, 25; 3, 6; 3, 6; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 12; 3, 16; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 3; 4, 11; 4, 11; 4, 16; 4, 22; 4, 22; [13] 1, 3; 1, 16; 2, 2; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 14; 3, 3; 3, 6; 3, 7; 3, 15; 3, 15; 3, 15; 3, 15; [14] 1, 1; 1, 2; 1, 16; 1, 18; 1, 22; 1, 23; 1, 23; [15] 1, 3; 1, 4; 1, 9; 2, 4; 2, 4; 2, 4; 2, 4; 2, 7; 2, 7; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 15; 2, 16; 3, 10; 3, 13; 4, 2; 4, 12; 4, 16; 5, 7; 5, 11; 5, 11; 6, 14; 6, 18; 7, 22; 7, 23; 8, 6; 9, 4; 9, 14; 9, 19; 9, 19; 9, 21; 9, 22; 9, 23; 9, 23; 9, 25; 10, 1; 10, 4; 10, 14; 10, 19; 10, 22; 10, 22; 10, 25; 10, 25; 10, 29; 10, 29; 10, 33; 10, 33; 10, 34; 10, 34; 11, 3; 11, 3; 11, 4; 11, 5; 11, 6; 11, 7; 11, 8; 11, 9; 11, 9; 11, 9; 11, 11; 11, 17; 11, 20; 11, 21; 11, 22; 11, 23; 11, 24; 11, 25; 11, 27; 11, 28; 11, 29; 11, 30; 11, 31; 11, 31; 11, 31; 11, 37; 11, 37; 11, 37; 11, 37; 12, 1; 12, 9; 12, 14; 12, 17; 12, 18; 12, 18; 12, 18; 12, 18; 12, 20; 12, 20; 12, 24; 12, 25; 12, 28; 12, 28; 13, 3; 13, 3; 13, 5; 13, 6; 13, 9; 13, 9; 13, 9; 13, 16; 13, 17; 13, 23; 13, 25; 13, 25; [16] 1, 6; 1, 6; 1, 11; 1, 18; 1, 21; 1, 23; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 16; 3, 2; 3, 7; 3, 9; 3, 9; 3, 13; 3, 17; 3, 18; 5, 7; 5, 10; 5, 14; 5, 17; 5, 17; [17] 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 12; 1, 14; 1, 17; 1, 18; 1, 18; 1, 18; 1, 19; 1, 22; 1, 22; 2, 2; 2, 8; 2, 18; 2, 24; 2, 24; 2, 24; 2, 24; 3, 4; 3, 8; 3, 15; 3, 18; 3, 18; 3, 19; 4, 1; 4, 1; 4, 2; 4, 2; 4, 6; 4, 16; 4, 19; 5, 2; 5, 2; 5, 2; 5, 2; 5, 6; 5, 9; 5, 9; 5, 14; [18] 1, 1; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 9; 1, 11; 1, 13; 1, 18; 1, 19; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 6; 2, 7; 2, 8; 2, 8; 2, 8; 2, 11; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 16; 2, 18; 2, 18; 2, 20; 3, 1; 3, 1; 3, 5; 3, 6; 3, 7; 3, 10; 3, 14; 3, 17; 3, 17; 3, 17; [19] 1, 1; 1, 3; 1, 3; 1, 3; 1, 6; 2, 5; 2, 19; 3, 2; 3, 16; 3, 18; 3, 18; 3, 18; 3, 18; 3, 19; 3, 24; 4, 2; 4, 2; 4, 3; 4, 9; 4, 13; 4, 17; 5, 2; [20] 1, 2; 1, 3; 1, 7; 1, 11; 1, 12; [21] 1, 6; 1, 10; 1, 10; [22] 1, 3; 1, 6; 1, 9; 1, 11; 1, 11; 1, 23; [23] 1, 5; 1, 7; 1, 10; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 15; 1, 16; 1, 16; 2, 12; 2, 16; 2, 16; 2, 18; 2, 22; 2, 23; 2, 27; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 18; 3, 20; 3, 20; 3, 21; 3, 21; 4, 1; 4, 2; 4, 4; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 7; 5, 1; 5, 2; 5, 9; 5, 12; 6, 8; 6, 8; 6, 8; 6, 8; 6, 10; 6, 11; 7, 2; 7, 9; 7, 10; 7, 13; 7, 14; 8, 4; 8, 7; 8, 8; 8, 13; 9, 7; 9, 7; 9, 10; 9, 19; 9, 19; 9, 20; 10, 1; 10, 3; 10, 3; 10, 8; 11, 3; 11, 6; 11, 7; 11, 12; 12, 1; 12, 5; 12, 7; 12, 9; 12, 17; 13, 2; 13, 4; 13, 4; 13, 7; 13, 10; 13, 10; 13, 11; 14, 1; 14, 2; 14, 4; 14, 7; 14, 9; 14, 10; 14, 10; 14, 13; 14, 14; 14, 15; 14, 18; 15, 2; 15, 6; 15, 6; 16, 8; 16, 9; 16, 13; 17, 1; 17, 2; 17, 3; 17, 4; 17, 4; 17, 4; 17, 4; 17, 4; 17, 11; 17, 13; 17, 13; 17, 15; 18, 2; 18, 2; 18, 3; 18, 4; 18, 6; 18, 8; 18, 9; 18, 16; 18, 16; 18, 16; 18, 16; 18, 16; 18, 16; 18, 18; 18, 21; 18, 23; 19, 2; 19, 8; 19, 10; 19, 10; 19, 11; 19, 13; 19, 14; 19, 15; 19, 15; 19, 17; 19, 19; 19, 19; 19, 20; 19, 20; 19, 20; 19, 21; 20, 4; 20, 6; 21, 3; 21, 3; 21, 3; 21, 8; 21, 8; 21, 9; 21, 10; 21, 11; 21, 15; 21, 16; 21, 18; 21, 19; 22, 9; 22, 9; 22, 9; 22, 12; 22, 21; 22, 21; [24] 1, 1; 1, 2; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 10; 1, 13;

cucérnic : (c. 1640 URECHE[2] 181) : adj. : „fromm, andächtig" : „pieux" : (1x)
cucêrnică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 17;

cucernicíe : (1648 NTB 508) : s. f. : „Frömmigkeit, Andacht" : „piété, dévotion" : (1x)
cucernicie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [9] 2, 5;

cúget : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Sinn, 2. Denken, 3. Gewissen" : „1. sens, esprit, 2. pensée, 3. conscience" : (14x)
ale cugetelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [6] 2, 3;
cuget *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 10; [6] 6, 7;
cugete *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 14, 1;
cugetele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [15] 8, 10; 10, 16;
cugetile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [4] 11, 3;
cugetul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 8, 22; [4] 10, 5; [6] 4, 18; [8] 1, 21;
cugetului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [6] 1, 18; [17] 1, 13; [18] 3, 1;

cugetá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „denken" : „penser" : (2x)
cugetară *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 25;
veţi cugeta *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [5] 5, 10;

culcá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „schlafen (mit)" : „coucher (avec)" : (2x)
să culcă *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 6, 9; [11] 1, 10;

culcáre : (1642 CAZ. GOV. 178) : s. f. : „Schlafenlegen (mit)" : „coucher (avec)" : (1x)
culcarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 13, 4;

culége : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „sammeln" : „cueillir" : (2x)
au cules *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 14, 19;
culêge *verb imp. 2 sg.* [23] 14, 18;

cum : (1521 NEACŞU) : adv. pron. (de cele mai multe ori cu funcţie de conj.) : „wie" : „comme(nt)" : (219x)
cum *adv. pron. int.-rel.* [1] 2, 4; 2, 8; 2, 15; 2, 22; 2, 45; 3, 12; 4, 21; 4, 35; 7, 17; 7, 44; 7, 48; 8, 31; 9, 27; 9, 27; 9, 27; 10, 38; 11, 13; 11, 16; 11, 29; 12, 14; 12, 15; 12, 17; 13, 18; 13, 33; 13, 34; 14, 21; 14, 26; 15, 14; 15, 15; 15, 36; 17, 3; 17, 15; 17, 28; 20, 18; 20, 20; 20, 24; 22, 3; 22, 5; 23, 30; 24, 9; 24, 15; 25, 10; [2] 1, 17; 3, 4; 3, 6; 3, 8; 3, 8; 4, 10; 4, 17; 4, 17; 5, 15; 5, 16; 5,

18; 6, 2; 8, 26; 8, 32; 8, 36; 9, 13; 9, 25; 9, 29; 9, 33; 10, 14; 10, 14; 10, 14; 10, 15; 10, 15; 11, 2; 12, 3; 15, 7; 15, 9; 15, 15; 15, 21; [3] 1, 31; 2, 9; 3, 5; 3, 10; 4, 7; 5, 7; 7, 17; 7, 17; 7, 32; 7, 33; 7, 34; 8, 2; 8, 4; 9, 26; 9, 26; 10, 6; 10, 7; 10, 7; 10, 9; 11, 2; 11, 3; 12, 11; 12, 18; 14, 7; 14, 9; 14, 16; 14, 34; 15, 4; 15, 4; 15, 5; 15, 12; 15, 32; 15, 35; 15, 38; [4] 1, 14; 1, 14; 3, 1; 3, 8; 4, 1; 5, 19; 5, 20; 6, 16; 7, 14; 7, 15; 8, 5; 8, 6; 8, 12; 8, 15; 9, 3; 9, 7; 9, 9; 10, 2; 10, 7; 10, 9; 10, 14; 11, 21; [5] 1, 9; 1, 13; 3, 11; 3, 15; 4, 9; 5, 21; [6] 3, 3; 4, 4; 4, 17; 4, 21; 4, 32; 5, 2; 5, 3; 5, 15; 5, 23; 5, 25; 5, 29; 6, 20; [7] 1, 7; 2, 12; 3, 17; [8] 2, 7; 3, 18; 4, 4; 4, 6; [9] 1, 5; 1, 9; 2, 2; 2, 4; 2, 10; 2, 11; 2, 14; 3, 4; 3, 6; 4, 1; 4, 6; 4, 11; [10] 2, 2; 2, 2; 3, 7; 3, 10; [11] 3, 5; 3, 15; [12] 1, 3; [13] 1, 5; [15] 2, 3; 3, 2; 3, 7; 3, 11; 4, 3; 4, 7; 7, 9; 8, 5; 9, 25; 9, 27; 10, 25; 11, 27; 12, 10; 13, 3; [17] 4, 10; 4, 12; 5, 3; 5, 12; [18] 1, 3; 1, 14; 2, 1; 3, 15; 3, 16; [19] 1, 7; 2, 6; 2, 18; 2, 27; 3, 17; 3, 23; 4, 20; [20] 1, 4; 1, 5; 1, 6; [21] 1, 2; [23] 2, 2; 2, 27; 3, 3; 5, 6; 10, 3; 13, 3; 18, 6; 22, 12; [24] 1, 11;

cumu *adv. pron. int.-rel.* [1] 18, 15; [2] 15, 3; [15] 11, 12;

cúmpănă : (1509 DERS) : s. f. : „Waage" : „balance" : (1x)
cumpănă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 6, 5;

cumpăní : (1551-1553 ES) : v. IV : „vergleichen, einander gegenüberstellen" : „comparer, mettre en balance" : (1x)
cumpănindu-vă *verb gerunziu* [4] 6, 14;

cumpărá : (1551-1553 ES) : v. I : „kaufen" : „acheter" : (8x)
au cumpărat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 16;
cumpără *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 7, 30;
cumpără *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 18, 11;
s-au cumpărat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 14, 4;
să cumpere *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 13, 17;
să cumperi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [23] 3, 18;
v-aţi cumpărat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 6, 20; 7, 22;

cumpărát : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 117) : adj./s. : „eingekauft" : „acheté" : (1x)
cei cumpăraţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 14, 3;

cumpătá : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : v. I : „anordnen, (zusammen)fügen" : „disposer, équilibrer" : (1x)
au cumpătat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 12, 24;

cumplít : (1579 DERS / în top. *Cumplitul*) : adj. : „schrecklich" : „affreux, terrible" : (1x)
cumplită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 16, 2;

cumvá : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „1. vielleicht, 2. irgendwie" : „1. peut-être, 2. d'une certaine manière" : (6x)
cumva *adv.* [2] 10, 18; [5] 4, 11; [7] 3, 11; [17] 4, 15; [24] 1, 8; 1, 11;

cunoáşte : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. (er)kennen, 2. wissen" : „1. (re)connaître, 2. savoir" : (103x)
a cunoaşte *verb infinitiv prezent* [1] 24, 11; [3] 8, 2; [6] 3, 19; [7] 3, 10; [18] 2, 21;
am conoscut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [19] 2, 3;
am conoscut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [19] 2, 4;
am cunoscut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 7, 7; [4] 5, 16; [19] 3, 16; 4, 16;
am cunoscut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [14] 1, 10;
ar fi cunoscut *verb cond.-opt. perfect 3 sg.* [3] 2, 8;
aţi cunoscut *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [4] 1, 14; [6] 4, 20; [8] 1, 6; [19] 2, 13; 2, 14; 2, 14;
au conoscut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 3, 10; [23] 2, 24;
au conoscut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 1, 21;
au cunoscut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 28, 1; [2] 3, 18; [11] 4, 3; [20] 1, 1;
au cunoscut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 8, 29; 10, 18; 11, 34; [3] 2, 8; [4] 5, 21; [19] 3, 1; 3, 6; 4, 8;
conoaştem *verb indicativ prezent 1 pl.* [19] 2, 3; 2, 18;
conoscînd *verb gerunziu* [2] 1, 32; [5] 2, 9;
conoscîndu-se *verb gerunziu* [2] 16, 26;
cunoască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 14, 38;
cunoaşte *verb imp. 2 sg.* [15] 8, 11;
cunoaşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 3, 20; 14, 38; [19] 3, 1; 3, 20; 4, 7;
cunoaştem *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 5, 16; [19] 2, 5; 3, 19; 3, 24; 4, 6; 4, 13; 5, 2;
cunoaşteţi *verb imp. 2 pl.* [3] 16, 18; [5] 3, 7;
cunoaşteţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 6, 3; [4] 1, 13; 13, 5; [7] 2, 22;
cunosc *verb indicativ prezent 1 sg.* [7] 1, 22;
cunoscînd *verb gerunziu* [1] 12, 14; 19, 34; 22, 29; 23, 6; [2] 1, 21; [5] 4, 9; [15] 10, 34;
cunoscîndu *verb gerunziu* [5] 4, 9; [18] 2, 21;
cunoscu *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 13, 12;
cunoscut-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [12] 2, 19;
cunoştea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 3, 10; 4, 13; 27, 39;
cunoşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 2, 18;
e cunoscut *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 8, 3;
m-am cunoscut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 13, 12;
neconoscînd *verb gerunziu neg.* [2] 2, 4;
neconoscîndu *verb gerunziu neg.* [1] 13, 27;
să conoască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 22, 24;
să conoaşteţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [4] 2, 4; [6] 6, 22;
să conosc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [4] 2, 9;
să conoşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 22, 14;
să cunoască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 22, 30; [3] 2, 14;
să cunoaştem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [19] 5, 20;
să cunoscu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [9] 3, 5;
să cunoscu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 9, 24;
să cunoşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 24, 8;
să să conoască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 9, 22; [7] 4, 6;
să să cunoască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 3, 10; [7] 4, 5;
să va conoaşte *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 14, 9;
să vor cunoaşte *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 14, 7;
vei cunoaşte *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [23] 3, 3;
veţi cunoaşte *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [4] 1, 13; 13, 6;
voiu cunoaşte *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 13, 12;
vor conoaşte *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 3, 9;
vor cunoaşte *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 21, 24; [23] 2, 23;

cunoáştere : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Erkenntnis" : „connaissance" : (1x)
cunoaşterea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [12] 2, 25;

cunoscătór : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „1. kundig, 2. Kenner" : „1./2. connaisseur" : (2x)
cel cunonscătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [1] 15, 8;
cunoscătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 26, 3;

cunoscút : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. bekannt, 2. Bekannte" : „1. connu, 2. connaissance" : (8x)
conoscut *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 19;
cunoscut *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 10; 9, 42; 13, 38;
cunoscut *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 16; 28, 22;
cunoscute *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 15, 18;
[nişte] cunoscuţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 6, 9;

cunoştínţă : (1581-1582 PO) : s. f. : „1. Kenntnis, 2. Wissen, 3. Gewissen" : „1. connaissance, 2. savoir, 3. conscience" : (37x)
a cunoştinţii *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [6] 4, 13;
ale cunoştinţii *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [8] 2, 3;
conoştinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 10, 25; 10, 29; [6] 1, 17; [13] 1, 1; [15] 10, 26; [18] 3, 17;
conoştinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 28; [3] 10, 27; 10, 28; 10, 29; [7] 1, 9; [8] 3, 10; [15] 10, 2; [17] 3, 7;
conoştinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 2, 14;
cunoştinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 21; [3] 8, 1; 8, 7; [8] 1, 9; 1, 10; 2, 2; [11] 2, 4; [12] 3, 7; [14] 1, 6; [18] 1, 2; 1, 3; 2, 20;
cunoştinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 2; [3] 8, 1; 8, 10; [11] 1, 19; [18] 1, 8;
cunoştinţei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 4, 6;
cunoştinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 1, 12; [6] 3, 19;

cununá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „krönen" : „couronner" : (1x)
ai cununat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [15] 2, 7;

cunúnă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Kranz, Krone" : „couronne, diadème" : (14x)
cununa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 1; [9] 2, 19; [12] 4, 8; [16] 1, 12; [23] 2, 10; 3, 11;
cunună *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 5, 4; [23] 6, 2; 12, 1; 14, 14;
cununi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 12; [23] 4, 4;
cununile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 4, 10;
nişte cununi *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 9, 7;

cununíe : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Kranz" : „couronne" : (1x)
cununie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 25;

cuprínde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. (um)fassen, 2. enthalten" : „1. entourer, 2. contenir, comprendre" : (8x)
cuprinde *verb indicativ prezent 3 sg.* [10] 2, 6;
cuprinde *verb infinitiv prezent* [6] 3, 18;
cuprinzînd *verb gerunziu* [1] 23, 25; [4] 6, 10;
fiind cuprins *verb gerunziu* [1] 28, 8;
să cuprinde *verb indicativ prezent 3 sg.* [17] 2, 6;
să cuprinsêse *verb indicativ mcpf. 3 sg.* [1] 18, 5;
vă cuprindeţi *verb imp. 2 pl.* [5] 5, 1;

cupríndere : (c. 1625 SLLF II, 405) : s. f. : „Inhalt" : „contenu" : (1x)
cuprinderea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 32;

cuptór : (1501 SUCIU I, 184 / în top. *Kuptor*) : s. n. : „Ofen" : „four" : (2x)
cuptoriu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 9, 2;
un cuptoriu *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 1, 15;

curát : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./s. : „rein" : „pur" : (34x)
cea curată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [17] 3, 2; [23] 21, 18;
cei curaţi *subst. masc. pl. nom./ac. art.* [13] 1, 15;
cel curat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [18] 3, 1;
curat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 18, 6; [11] 5, 22; [13] 1, 8; 1, 15; [19] 3, 3; [23] 15, 6; 19, 8; 19, 14;
curat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 18; 21, 21; 22, 1;
curată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 11, 2; [11] 1, 5; 3, 9; [12] 1, 3; 2, 22; [15] 10, 22; [16] 1, 27; 3, 17; [17] 1, 22;
curate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 14, 20; [7] 4, 8; [11] 2, 8; [13] 1, 15; 2, 5;
curatu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 26;
curaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 7, 11; [7] 1, 10; 2, 15; [22] 1, 24;

curălár → curelar

curăţá/í : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I/IV : „reinigen" : „nettoyer, purifier" : (21x)
a să curăţi *verb infinitiv prezent* [15] 9, 23;
au curăţit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 15; 11, 9;
curăţêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [19] 1, 7;
curăţêşte-te *verb imp. 2 sg.* [1] 21, 24;
curăţindu *verb gerunziu* [6] 5, 26; [17] 1, 22;
curăţindu-se *verb gerunziu* [1] 21, 26;
curăţiţi *verb imp. 2 pl.* [3] 5, 7; [16] 4, 8; 4, 8;
curăţînd *verb gerunziu* [1] 15, 9;
să curăţască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [15] 2, 17;
să curăţească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [15] 10, 11;
să curăţescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 9, 22;
să curăţêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [19] 3, 3;
să ne curăţim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [4] 7, 1;
să-şi curăţască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [13] 2, 13;
va curăţi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [12] 2, 21; [15] 9, 14; [19] 1, 9;

curăţíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Reinheit" : „pureté" : (9x)
curăţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 6, 6;
curăţiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 5, 8; [4] 2, 17;
curăţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 12; [6] 4, 24; [11] 2, 2; 4, 12; 5, 2; [18] 1, 9;

curăţíre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 121) : s. f. : „Reinigkeit" : „purification" : (3x)
curăţire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 1, 3; 9, 13;
curăţirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 21, 26;

curăţít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „gereinigt" : „purifié" : (2x)
curăţit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 24, 18;
curăţiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [15] 10, 2;

curăţitór : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Reiniger" : „purificateur" : (1x)
curăţitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 26;

curcubéu : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 243) : s. n. : „Regenbogen" : „arc-en-ciel" : (2x)
curcubeu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 4, 3; 10, 1;

cureá : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Riemen" : „courroie" : (1x)
curêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 22, 25;

curelár : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Riemer" : „bourrelier" : (3x)
curălariu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 43;
curelariu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 6;
curelariul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 32;

cúrge : (**cúrre** : înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „fliessen" : „couler" : (1x)
să cure *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [10] 3, 1;

curînd : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „1. bald, 2. eben" : „1. bientôt, 2. tout à l'heure, depuis peu" : (12x)
curînd *adv. de timp* [1] 5, 34; 18, 2; [23] 2, 5; 3, 11; 22, 20;
curund *adv. de timp* [23] 2, 16; 22, 7; 22, 12;
mai curînd *adv. de timp* [1] 17, 15; [11] 3, 14; [15] 13, 19;
mai curund *adv. de timp* [15] 13, 23;

cúrsă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Falle" : „piège" : (1x)
cursa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [11] 3, 7;

cúrte : (1485 DERS / în top. *Curte*) : s. f. : „Hof" : „cour" : (2x)
curtea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 20; [23] 11, 2;

curúnd → curînd

curvár : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. unzüchtig, 2. Hurer" : „1./2. fornicateur, débauché" : (10x)
[celor] curvari *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* [23] 21, 8;
curvari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 9; [15] 13, 4;
curvarii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 5, 9; 5, 10; [23] 22, 15;
curvarilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [11] 1, 10;
curvariu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 11; [15] 12, 16;
curvariul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [6] 5, 5;

cúrvă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Hure" : „prostitué" : (8x)
curva *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 6, 16; [15] 11, 31; [16] 2, 25; [23] 17, 14; 19, 2;
curvă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 17, 15;
curvei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 17, 1;
curvelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [23] 17, 5;

curví : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „huren" : „forni-quer" : (9x)
au curvit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 10, 8; [23] 17, 2; 18, 3; 18, 9;
curvêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 6, 18;
curvind *verb gerunziu* [22] 1, 7;
să curvească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [23] 2, 14; 2, 20;
să curvim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [3] 10, 8;

curvíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hurerei" : „fornication" : (24x)
a curviei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [17] 4, 4;
ale curviei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 6, 15;
curvie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 20; 15, 29; 21, 25; [2] 1, 29; [3] 5, 1; 5, 1; 6, 18; 7, 2; [4] 12, 21; [9] 4, 3; [13] 1, 6;
curviei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 6, 13; [23] 14, 8; 17, 2; 17, 4; 18, 3;
curviia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 5, 19; [6] 5, 3; [8] 3, 5; [23] 2, 21; 9, 21; 19, 2;

cutezá : (1551-1553 ES) : v. I : „wagen" : „oser" : (12x)
a cuteza *verb infinitiv prezent* [7] 1, 14;
am cutezat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [9] 2, 2;
ar cuteza *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* [4] 11, 21;
cutează *verb imp. 2 sg.* [1] 23, 11;
cutează *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 5, 7; [3] 6, 1;
cutez *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 11, 21;
cuteza *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 5, 13; 7, 32;
cutezăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 10, 12;
să cutezu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [4] 10, 2;
voiu cuteza *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 15, 18;

cutezătór : (1620 MOXA) : adj. : „mutig, (aici) keck" : „audacieux, (aici) insolent, impertinent" : (1x)
cutezători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [18] 2, 10;

cutrémur : (1551-1553 ES) : s. n. : „Beben, Zittern" : „tremblement" : (13x)
cutremur *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 26; [3] 2, 3; [4] 7, 15; [6] 6, 5; [7] 2, 12; [15] 12, 21; [23] 6, 12; 8, 5; 11, 13; 11, 13; 11, 19; 16, 18; 16, 18;

cutremurá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „beben, zittern" : „trembler" : (3x)
au cutremurat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 12, 26;
să cutremură *verb indicativ prezent 3 pl.* [16] 2, 19; [18] 2, 10;

cuvení : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sich gehören, sich schicken" : „convenir, seoir" : (10x)
cuvine-se *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 18, 21; 19, 36;
să cuvin *verb indicativ prezent 3 pl.* [6] 5, 4;
să cuvine *verb indicativ prezent 3 sg.* [8] 3, 18; [14] 1, 8; [15] 9, 16;
să cuviniia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [15] 7, 26;

se cuvin *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 1, 28;
se cuvine *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 12, 1; [6] 6, 20;

cuviínţă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Anstand" : „bon sens" : (6x)
cuviinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 13; [3] 11, 13; 12, 23; [9] 2, 10; [13] 2, 3; [17] 1, 6;

cuviós : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „fromm, andächtig" : „pieux" : (3x)
cea prea cuvioasă *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. nom./ac. art.* [18] 1, 17;
cel prea cuvios *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 27;
prea cuvios *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 7, 26;

cuvínt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Wort" : „mot, parole" : (215x)
cuvinte *subst. comun neutru pl. gen./dat. neart.* [12] 1, 13;
cuvinte *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 40; 7, 22; 7, 38; 15, 24; 17, 18; [3] 2, 4; 2, 13; 14, 19; 14, 19; [6] 5, 6; [8] 2, 4; [11] 4, 2; 6, 3; 6, 4; [12] 2, 14; 2, 16; 4, 15; [13] 1, 10; [15] 2, 2; [18] 2, 3; [21] 1, 10; [23] 19, 9; 21, 5; 22, 6;
cuvintele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 2, 22; 5, 5; 5, 24; 15, 15; 16, 36; 20, 35; [2] 3, 2; 3, 4; [9] 4, 18; [11] 4, 6; [17] 4, 11; [22] 1, 17; [23] 1, 3; 22, 7; 22, 9; 22, 10; 22, 18; 22, 19;
cuvintelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 13, 45; [15] 5, 12; [24] 1, 3;
cuvînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 22; 10, 29; 13, 15; 15, 27; 15, 32; 18, 15; 19, 38; 20, 2; 22, 22; [2] 9, 28; 9, 28; 13, 9; [3] 4, 20; 12, 8; 12, 8; 14, 9; 15, 2; [6] 5, 26; 6, 19; [7] 4, 15; [8] 2, 23; 3, 17; [9] 2, 5; 2, 13; 2, 13; [10] 2, 2; 2, 15; [11] 3, 8; [13] 1, 9; 2, 8; [15] 2, 2; 7, 9; 12, 19; [16] 1, 21; [17] 3, 1; 3, 15; [18] 1, 19; 3, 5; 3, 7;
cuvîntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 1; 2, 41; 4, 4; 4, 29; 4, 31; 6, 2; 6, 5; 6, 7; 7, 29; 8, 4; 8, 14; 8, 21; 8, 25; 10, 36; 10, 44; 11, 1; 11, 19; 11, 22; 12, 24; 13, 5; 13, 7; 13, 26; 13, 44; 13, 46; 13, 48; 13, 49; 14, 3; 14, 11; 14, 24; 15, 6; 15, 7; 15, 35; 15, 36; 16, 6; 16, 32; 17, 11; 17, 13; 18, 11; 19, 10; 19, 20; 20, 7; 20, 32; 20, 38; [2] 9, 6; 9, 9; 15, 18; [3] 1, 5; 1, 18; 2, 4; 4, 19; 14, 36; 15, 54; [4] 1, 18; 2, 17; 4, 2; 5, 19; 6, 7; 8, 7; 10, 10; 10, 11; 11, 6; [5] 5, 14; 6, 6; [6] 1, 13; 4, 29; [7] 1, 14; 2, 16; 4, 17; [8] 1, 5; 1, 25; 3, 16; 4, 6; [9] 1, 5; 1, 6; 1, 8; 2, 13; 4, 15; [10] 2, 17; 3, 1; 3, 14; [11] 1, 15; 3, 1; 4, 5; 4, 10; 4, 12; 5, 17; [12] 2, 9; 2, 11; 2, 15; 2, 17; 4, 2; [13] 1, 3; 2, 5; 3, 8; [15] 4, 2; 4, 12; 4, 13; 5, 11; 5, 13; 6, 1; 7, 28; 13, 7; 13, 22; [16] 1, 18; 3, 2; [17] 1, 23; 2, 8; 1, 10; 2, 5; 2, 7; 2, 14; 3, 18; [23] 1, 2; 1, 9; 3, 8; 3, 10; 6, 9; 12, 11; 20, 4;
Cuvîntul *subst. propriu neutru sg. nom./ac. art.* [19] 1, 1*; 5, 7; [23] 19, 13*;
cuvîntului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 6, 4; [3] 1, 17; 2, 1; [8] 4, 3; [16] 1, 22; 1, 23; [17] 3, 1;
un cuvînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 28, 25;

cuvîntáre : (1648 NTB 129) : s. f. : „Ansprache" : „discours" : (3x)
cuvîntare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 18; [11] 1, 6;
cuvîntarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 5, 12;

cuvîntătór : (1559-1560 BRATU) : adj. : „beredter" : „parlant, éloquent" : (3x)
cea cuvîntătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 1;
cel cuvîntătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [17] 2, 2;
cuvîntătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 18, 24;

D

da : (1521 NEACŞU) : v. I : „geben" : „donner" : (274x)
a da *verb infinitiv prezent* [1] 20, 32; 20, 35; [9] 2, 8; [23] 11, 18;
a dat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [19] 4, 13;
ai dat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [23] 16, 6;
am dat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 11, 2; 11, 23; 15, 3; [9] 4, 2; [11] 1, 20; [23] 2, 21; 3, 8; [24] 1, 6;
aţi dat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 3, 13;
aţi fi dat *verb cond.-opt. perfect 2 pl.* [5] 4, 15;
au dat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 41; 15, 26; 15, 30; [5] 2, 9; [23] 12, 7; 20, 14;
au dat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 3, 16; 5, 32; 6, 14; 7, 5; 11, 17; 11, 18; 13, 19; 13, 20; 28, 16; [2] 1, 24; 1, 26; 8, 32; 11, 34; [3] 3, 5; [4] 1, 22; 5, 5; 5, 18; 10, 8; 13, 10; [6] 1, 22; 4, 11; 5, 25; 12, 23; [9] 4, 8; [10] 2, 16; [12] 1, 7; [13] 2, 13; [15] 2, 13; 7, 4; [16] 5, 18; [17] 1, 21; [18] 2, 4; [19] 3, 1; 3, 23; 3, 24; 5, 11; 5, 20; [23] 1, 1; 12, 7; 13, 4; 17, 16; 18, 6;
da *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 4, 33; 19, 24; 27, 1;
da *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 2, 4; 8, 3; 16, 4; 16, 16; [17] 2, 23;
dam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 26, 10;
dat-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 11, 8; [4] 9, 9;
datu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 12, 7;
daţi *verb imp. 2 pl.* [1] 8, 19; [2] 12, 19; 13, 7; [6] 4, 27; [8] 4, 1; [23] 14, 7; 18, 7;
daţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [16] 4, 2;
dau *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 3, 6; [3] 7, 25; [4] 8, 10; [23] 3, 9;
da-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [23] 2, 7; 2, 17; 2, 26; 3, 21; 21, 6;
dă *verb imp. 2 sg.* [1] 4, 29; [23] 10, 9;
dă *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 7, 25; [2] 12, 8; [3] 15, 38; 15, 57; [4] 3, 18; 8, 16; 9, 10; [5] 3, 5; [11] 6, 17; [15] 12, 11; [16] 1, 5; 4, 6; 4, 6; [17] 4, 11; 5, 5; [23] 19, 11;
dea *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [10] 3, 16; [12] 1, 16; 1, 18; 4, 14;
dêde *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 8; 7, 10; 7, 42; 10, 40; 13, 21; [2] 1, 28; [6] 4, 8; [23] 13, 2; 15, 7; 20, 13;
dêderă *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 1, 26; 22, 2; 23, 33; 27, 41; [23] 11, 13;
dînd *verb gerunziu* [1] 9, 41; 14, 3; 14, 16; 15, 8; 17, 25; 17, 31; 22, 4; 23, 33; [2] 4, 20; 12, 17; [3] 12, 24; 14, 7; [4] 5, 12; 6, 3; [10] 1, 8; [15] 8, 10; 10, 16; [23] 22, 2; [24] 1, 12;
dîndu *verb gerunziu* [1] 12, 4; 16, 23;

dîndu-se *verb gerunziu* [1] 15, 40;
dîndu-te *verb gerunziu* [13] 2, 7;
m-am dat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 28, 17;
ne dăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 4, 11;
s-ar fi dat *verb cond.-opt. perfect 3 sg.* [5] 3, 21;
s-au dat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [4] 8, 5; [6] 4, 19; [23] 6, 11; 8, 2; 13, 14;
s-au dat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 4, 12; [2] 5, 5; 12, 3; 12, 6; 15, 15; [3] 1, 4; 3, 10; 11, 15; [5] 1, 4; 2, 9; 2, 20; [6] 3, 2; 3, 7; 3, 8; 4, 7; 5, 2; 5, 25; [8] 1, 25; [11] 2, 6; 4, 14; [12] 1, 9; [18] 3, 15; [22] 1, 3; [23] 6, 4; 7, 2; 11, 2; 20, 4;
să da *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 4, 35;
să daţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 5, 5;
să dau *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [2] 1, 11; [23] 22, 12;
să dă *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 8, 18; [3] 12, 7; 12, 8;
să dăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 19, 40; [3] 9, 12; [10] 3, 9; [23] 19, 7;
să dea *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [11] 5, 14; [23] 16, 9; 17, 16;
să dea *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 5, 31; 7, 5; 7, 38; 19, 31; [2] 15, 5; [3] 7, 3; [4] 9, 10; 12, 7; [5] 6, 17; [6] 1, 17; 3, 16; 4, 28; 4, 29; [8] 3, 15; [11] 5, 4; [15] 13, 17; [23] 8, 3; 13, 4; 13, 15; 13, 16; 16, 19;
să dêde *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 21, 31; [23] 6, 2; 6, 4; 6, 8; 8, 3; 9, 1; 9, 3; 9, 5; 11, 1; 13, 5; 13, 5; 13, 7; 13, 7; 13, 15; 16, 8; 19, 8;
să dêderă *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [23] 12, 14;
să dedêse *verb indicativ mcpf. 3 pl.* [1] 8, 11;
să să dea *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [5] 3, 22; [6] 6, 19;
să va da *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [16] 1, 5;
să vor da *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 24, 26;
va da *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 6; 14, 12; [3] 14, 7; 14, 8; 15, 24; [12] 2, 7; 2, 25; 4, 8; [19] 5, 16;
v-aţi dat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 6, 17;
vei da *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 2, 27;
veţi da *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [3] 14, 9; [16] 2, 16;
voi da *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 13, 35;
voiu da *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 19; 13, 34; [3] 13, 3; 13, 3; [23] 2, 10; 2, 16; 2, 17; 2, 23; 2, 28; 11, 3;
vor da *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 21, 11; [17] 4, 5; [23] 4, 9; 17, 12; 17, 13;

dácă : (1551-1553 ES) : conj. : „wenn" : „si" : (37x)
deaca *conjuncţie subord.* [1] 1, 6; 5, 24; 7, 23; 8, 12; 9, 23; 10, 7; 10, 17; 10, 25; 13, 25; 13, 29; 14, 5; 15, 13; 16, 4; 16, 10; 16, 15; 17, 13; 18, 5; 19, 9; 19, 21; 19, 21; 20, 14; 20, 18; 21, 12; 21, 27; 22, 11; 22, 25; 25, 14; 26, 8; 27, 27; 28, 4; [2] 15, 24; [3] 11, 34; [5] 2, 14; [7] 2, 23; [17] 1, 17; [23] 1, 17; 10, 10;

dájde → dajdie

dájdie : (1551-1553 ES) : s. f. : „Steuer, Abgabe" : „impôt, taxe" : (2x)
dajdea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 7; 13, 7;

dar[1] : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./conj. : „aber" : „mais" : (97x)
dar *adv.* [2] 7, 13;
dară *adv.* [1] 8, 22; 8, 31; 10, 29; 10, 32; 10, 33; 13, 2; 15, 10; 15, 27; 15, 36; 16, 36; 17, 12; 17, 29; 18, 14; 19, 35; 23, 15; 28, 20; [2] 1, 8; 3, 1; 3, 9; 3, 32; 4, 10; 5, 9; 5, 18; 6, 1; 6, 15; 7, 3; 7, 7; 7, 21; 7, 25; 8, 1; 8, 31; 9, 18; 9, 19; 9, 30; 10, 8; 10, 14; 11, 5; 11, 7; 11, 11; 11, 22; 13, 6; 13, 7; 13, 10; 13, 12; 14, 10; 14, 12; 14, 16; 15, 28; [3] 6, 4; 6, 7; 6, 15; 6, 20; 7, 26; 8, 4; 9, 18; 9, 25; 9, 26; 10, 29; 11, 20; 14, 26; 15, 11; 15, 14; 16, 18; [4] 5, 6; 5, 20; 7, 1; [5] 2, 17; 2, 21; 3, 7; 3, 19; 4, 15; 5, 1; [6] 2, 19; 5, 1; [7] 2, 23; 2, 29; [8] 3, 12; [9] 4, 1; 5, 6; [15] 4, 1; 4, 9; 4, 16; 7, 4; 7, 11; 10, 35; 13, 15; [16] 5, 7; [17] 4, 1; [21] 1, 8; [22] 1, 8; [24] 1, 9;
dară *conjuncţie coord.* [1] 11, 17; 19, 3; 19, 15; [17] 4, 18; [3] 15, 13;

dar[2] : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „1. Geschenk, 2. Gabe, Talent" : „1. cadeau, présent, 2. don, talent" : (162x)
dar *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 33; 7, 10; 18, 27; [2] 1, 5; 1, 7; 1, 11; 3, 25; 4, 4; 4, 16; 6, 15; 11, 6; 11, 6; 11, 6; [3] 7, 7; [4] 1, 2; 1, 11; 1, 15; 8, 7; 9, 14; 9, 15; 11, 7; [5] 1, 3; 5, 4; [6] 1, 2; 1, 6; 4, 29; [7] 1, 2; [8] 1, 3; [9] 1, 1; [10] 1, 2; 2, 16; 3, 8; [11] 1, 2; 4, 14; [12] 1, 2; [13] 1, 4; [14] 1, 3; [15] 12, 28; [16] 4, 6; 4, 6; [17] 1, 2; 1, 13; 4, 10; 5, 5; [18] 1, 2; [20] 1, 3; [22] 1, 4; [23] 1, 4; 21, 6; 22, 17; [24] 1, 7;
daru *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 14; [3] 1, 7; [15] 13, 9;
darul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 38; 8, 20; 10, 45; 11, 17; 11, 23; 13, 43; 14, 25; 15, 11; 15, 40; [2] 5, 2; 5, 15; 5, 15; 5, 16; 5, 16; 5, 20; 5, 21; 6, 1; 11, 6; 12, 3; 12, 6; 15, 15; 16, 20; 16, 24; [3] 1, 4; 3, 10; 10, 30; 15, 10; 15, 10; 15, 10; 16, 3; 16, 23; [4] 1, 12; 4, 15; 6, 1; 8, 1; 8, 4; 8, 6; 8, 9; 8, 19; 9, 8; 12, 9; 13, 13; [5] 1, 6; 1, 15; 2, 9; 2, 21; 6, 18; [6] 2, 5; 2, 8; 2, 8; 3, 8; 4, 7; 6, 24; [7] 4, 23; [8] 1, 6; 4, 18; [9] 5, 28; [10] 1, 12; 3, 17; [11] 1, 14; 6, 21; [12] 1, 6; 2, 1; 4, 22; [13] 2, 11; 3, 7; 3, 15; [14] 1, 23; [15] 2, 9; 6, 4; 12, 15; 13, 25; [16] 1, 17; [17] 1, 10; 2, 19; 4, 10; 5, 10; 5, 12; [18] 3, 17; [23] 22, 21;
darului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 14, 3; 20, 24; 20, 32; [2] 5, 17; 11, 5; [6] 1, 6; 1, 7; 2, 7; 3, 2; 3, 7; 4, 7; [7] 1, 7; [15] 4, 16; 10, 29; [17] 3, 7;
daruri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 12, 6; [3] 12, 4; 12, 9; 12, 28; 12, 30; [15] 5, 1; 8, 3; 9, 9; [23] 11, 10;
darurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 11, 29; [3] 12, 31; [15] 8, 4; 11, 4;
un daru *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 1, 7;

dără → dar[1]

dáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gabe, Geben" : „donner, don" : (7x)
dare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 15; [15] 10, 35;
darea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 17; [15] 11, 26; [16] 1, 17;
dări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 4, 8;
dării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 4, 16;

dáscal → dascăl

dáscăl : (1475 DERS [„copiste"] / 1551-1553 ES) : s. m. : „Lehrer, Meister" : „enseignant, matîre" : (11x)
dascal *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 2, 7;

dascali *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 1; [3] 12, 28; 12, 29; [16] 3, 1; [18] 2, 1; [24] 1, 2; 1, 8; 1, 11;
dascăl *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 20;
dascăli *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 4, 11;

dat : (1503 G. LEX., *ap.* TIKTIN) : adj. : „gegeben" : „donné" : (5x)
cea dată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [18] 2, 21;
dat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 23; [4] 8, 1;
dată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 1, 18;
daţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 25;

dátă : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 245) : s. f. : „Mal" : „fois" : (9x)
dată *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 11, 25; [7] 4, 16; [9] 2, 18; 9, 26; [15] 9, 7; 9, 27; 9, 28; 12, 27; 12, 27;

datór : (1551-1553 ES) : adj. : „schuldig" : „endetté" : (25x)
datoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 11, 10;
datori *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 17, 29; [2] 8, 12; 13, 8; 15, 1; 15, 27; 15, 27; [3] 5, 10; [4] 12, 14; [6] 5, 28; [10] 1, 3; 2, 13; [15] 5, 12; [19] 3, 16; 4, 11; [21] 1, 8;
datoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 14; [3] 9, 10; 11, 7; [5] 5, 3; [14] 1, 18; 1, 18; [15] 2, 17; 5, 3; [19] 2, 6;

datoríe : (1527-1538 BGL) : s. f. : „Schuld" : „dette" : (5x)
datoria *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 7, 36;
datorie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 4; [4] 12, 11; [3] 7, 3;
datoriile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 13, 7;

dărîmát : (1673 DOS. PS. V. 189) : adj./s. : „gestrürzt, niedergerissen, (aici) vernichtet, enthauptet" : „détruit, (aici) abattu, dé-capité" : (1x)
celor dărîmaţi *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [23] 20, 4;

dăruí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „schenken" : „offrir un cadeau" : (13x)
au dăruit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 27, 24; [5] 3, 18; [6] 4, 32;
dărui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 2, 9;
dăruindu *verb gerunziu* [18] 1, 3;
dăruindu-vă *verb gerunziu* [6] 4, 32;
dăruiţi *verb imp. 2 pl.* [4] 12, 13;
mă voiu dărui *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [14] 1, 21;
s-au dăruit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [18] 1, 4;
s-au dăruit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 1, 29;
să dăruiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 25, 16;
să dăruiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 25, 11;
va dărui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 8, 32;

dăruínţă : (1671 IORGA S.D. VI, 88) : s. f. : „Gabe, Gnade" : „don, grâce" : (1x)
dăruinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 3, 7;

dăscălíe : (1581-1582 PO) : s. f. : „Lehre" : „enseignement" : (2x)
dăscălie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 7;
dăscălii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [11] 4, 1;

dătătór : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „gebend" : „donnant" : (3x)
dătători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [11] 6, 18;
dătătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 9, 7; [15] 11, 6;

de[1] : (1521 NEACŞU) : conj./pron. rel. : „1. um, zu, 2. wenn" : „1. que, 2. si" : (342x)
de *conjuncţie subord.* [1] 1, 11; 4, 19; 5, 38; 5, 39; 8, 31; 8, 37; 9, 2; 10, 25; 11, 17; 13, 15; 13, 41; 15, 1; 16, 15; 17, 11; 17, 27; 18, 14; 18, 15; 19, 38; 19, 39; 20, 16; 21, 13; 21, 37; 22, 25; 22, 27; 23, 9; 24, 19; 25, 5; 25, 11; 25, 20; 26, 5; 26, 23; 26, 23; 26, 23; 26, 32; 27, 12; 27, 16; 27, 31; 27, 32; 27, 39; 27, 44; 28, 3; [2] 2, 25; 2, 26; 3, 3; 3, 7; 4, 2; 4, 14; 6, 8; 7, 2; 7, 3; 7, 3; 7, 7; 7, 16; 8, 9; 8, 9; 8, 10; 8, 11; 8, 13; 8, 13; 8, 17; 8, 25; 8, 31; 9, 27; 9, 29; 10, 9; 10, 15; 11, 6; 11, 6; 11, 12; 11, 15; 11, 16; 11, 16; 11, 17; 11, 18; 11, 22; 11, 23; 12, 18; 12, 20; 12, 20; 13, 4; 14, 8; 14, 8; 14, 15; 14, 23; 15, 24; [3] 1, 16; 2, 8; 3, 12; 3, 18; 4, 7; 4, 8; 4, 19; 5, 11; 6, 2; 6, 4; 7, 5; 7, 8; 7, 9; 7, 11; 7, 16; 7, 16; 7, 18; 7, 28; 7, 28; 7, 36; 7, 36; 7, 39; 7, 40; 8, 2; 8, 3; 8, 8; 8, 8; 8, 10; 9, 2; 9, 11; 9, 11; 9, 12; 9, 16; 9, 16; 9, 17; 9, 17; 10, 27; 10, 28; 10, 30; 11, 6; 11, 6; 11, 14; 11, 15; 11, 16; 11, 31; 11, 34; 12, 15; 12, 16; 12, 17; 12, 17; 12, 19; 12, 26; 12, 26; 13, 1; 13, 2; 13, 2; 13, 3; 13, 3; 14, 6; 14, 6; 14, 7; 14, 8; 14, 9; 14, 11; 14, 14; 14, 16; 14, 23; 14, 24; 14, 28; 14, 30; 14, 35; 14, 38; 15, 2; 15, 2; 15, 13; 15, 14; 15, 17; 15, 32; 15, 36; 15, 37; 16, 4; 16, 7; 16, 10; [4] 2, 2; 2, 5; 3, 7; 3, 9; 3, 11; 5, 1; 5, 3; 5, 13; 5, 14; 5, 16; 5, 17; 7, 12; 8, 12; 8, 17; 9, 4; 10, 7; 10, 8; 11, 1; 11, 4; 11, 6; 11, 16; 11, 20; 11, 20; 11, 20; 11, 20; 11, 20; 11, 30; 12, 6; 12, 21; 13, 2; 13, 5; 13, 5; [5] 1, 10; 2, 16; 2, 17; 2, 21; 3, 4; 3, 18; 3, 21; 3, 29; 4, 7; 4, 15; 5, 2; 5, 11; 5, 15; 5, 18; 5, 25; 6, 1; 6, 3; [6] 3, 2; [7] 3, 4; [8] 1, 23; 2, 20; 3, 1; 3, 13; 4, 10; [9] 3, 8; 4, 14; [10] 1, 6; 2, 3; 3, 14; [11] 1, 8; 2, 15; 3, 5; 3, 15; 5, 4; 5, 10; 5, 10; 5, 10; 5, 10; [12] 2, 5; 2, 5; 2, 11; 2, 12; 2, 12; 2, 13; 2, 21; [14] 1, 17; 1, 18; [15] 2, 6; 3, 6; 3, 7; 3, 11; 3, 14; 3, 15; 4, 1; 4, 3; 4, 5; 4, 7; 6, 3; 7, 11; 8, 4; 8, 7; 10, 38; 11, 15; 12, 7; 12, 8; 12, 20; 12, 25; 13, 23; [16] 1, 5; 2, 2; 2, 8; 2, 9; 2, 11; 2, 14; 2, 15; 2, 16; 2, 17; 3, 14; 4, 11; 4, 15; 5, 13; 5, 15; 5, 19; [17] 1, 6; 2, 3; 2, 19; 2, 20; 2, 20; 3, 1; 3, 13; 3, 17; 4, 14; 4, 16; 4, 17; [18] 2, 20; [19] 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 10; 2, 1; 2, 3; 2, 15; 2, 19; 2, 24; 2, 29; 3, 2; 3, 13; 3, 20; 3, 21; 4, 11; 4, 12; 4, 20; 5, 14; 5, 16; [20] 1, 10; [21] 1, 10; [23] 2, 5; 2, 5; 2, 16; 2, 22; 3, 3; 3, 15; 3, 20; 16, 1; 22, 18; 22, 19; [24] 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 11; 1, 14;

de[2] : (1504 DLRV / în top. Vai-*de*-ei) : prep. (adesea în locuţ. prep. şi conj.)/pron. rel. : „1. von, seit, 2. wer, welcher" : „1. de, depuis, 2. qui, lequel" : (x1758)
de *prep.* [1] 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 12; 1, 12; 1, 15; 1, 22; 1, 22; 1, 24; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 8; 2, 13; 2, 17; 2, 19; 2, 20; 2,

22; 2, 23; 2, 24; 2, 25; 2, 28; 2, 33; 2, 34; 2, 39; 2, 40; 2, 44; 3, 2; 3, 3; 3, 5; 3, 7; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 3, 13; 3, 14; 3, 20; 3, 20; 3, 22; 3, 23; 3, 24; 3, 26; 4, 8; 4, 9; 4, 9; 4, 11; 4, 19; 4, 19; 4, 22; 4, 22; 4, 31; 4, 32; 4, 33; 4, 34; 4, 34; 4, 36; 4, 36; 5, 7; 5, 14; 5, 14; 5, 16; 5, 16; 5, 17; 5, 17; 5, 21; 5, 26; 5, 28; 5, 31; 5, 32; 5, 34; 5, 35; 5, 36; 5, 36; 5, 37; 5, 38; 5, 39; 6, 1; 6, 3; 6, 3; 6, 5; 6, 5; 6, 8; 6, 8; 6, 9; 6, 11; 6, 15; 7, 4; 7, 5; 7, 8; 7, 16; 7, 16; 7, 18; 7, 23; 7, 31; 7, 37; 7, 43; 7, 48; 7, 53; 7, 55; 7, 55; 7, 56; 8, 6; 8, 10; 8, 12; 8, 12; 8, 22; 8, 23; 8, 23; 8, 24; 8, 26; 8, 29; 8, 33; 8, 32; 9, 2; 9, 3; 9, 8; 9, 8; 9, 12; 9, 13; 9, 14; 9, 15; 9, 17; 9, 18; 9, 26; 9, 26; 9, 33; 9, 36; 9, 36; 9, 38; 9, 41; 10, 2; 10, 9; 10, 14; 10, 15; 10, 16; 10, 17; 10, 17; 10, 18; 10, 21; 10, 22; 10, 22; 10, 22; 10, 23; 10, 24; 10, 28; 10, 33; 10, 35; 10, 37; 10, 38; 10, 38; 10, 41; 10, 42; 10, 43; 11, 9; 11, 10; 11, 11; 11, 16; 11, 24; 11, 24; 11, 27; 12, 1; 12, 10; 12, 10; 12, 14; 12, 19; 12, 23; 13, 4; 13, 4; 13, 9; 13, 10; 13, 10; 13, 11; 13, 13; 13, 13; 13, 14; 13, 15; 13, 16; 13, 18; 13, 18; 13, 20; 13, 21; 13, 24; 13, 24; 13, 26; 13, 28; 13, 28; 13, 29; 13, 31; 13, 38; 13, 38; 13, 41; 13, 45; 13, 45; 13, 46; 13, 46; 13, 46; 13, 50; 13, 50; 13, 52; 13, 52; 14, 1; 14, 11; 14, 14; 14, 16; 14, 16; 14, 16; 14, 18; 14, 25; 14, 25; 14, 26; 15, 1; 15, 3; 15, 4; 15, 4; 15, 4; 15, 8; 15, 12; 15, 12; 15, 19; 15, 20; 15, 20; 15, 20; 15, 20; 15, 23; 15, 24; 15, 28; 15, 29; 15, 29; 15, 29; 15, 29; 15, 33; 15, 38; 15, 38; 15, 40; 16, 4; 16, 4; 16, 6; 16, 11; 16, 12; 16, 14; 16, 17; 16, 33; 16, 33; 16, 35; 16, 37; 16, 38; 17, 4; 17, 9; 17, 9; 17, 9; 17, 12; 17, 13; 17, 16; 17, 18; 17, 18; 17, 19; 17, 22; 17, 24; 17, 25; 17, 25; 17, 25; 17, 27; 17, 29; 17, 32; 17, 34; 18, 2; 18, 2; 18, 2; 18, 2; 18, 2; 18, 3; 18, 3; 18, 3; 18, 5; 18, 6; 18, 7; 18, 16; 18, 17; 18, 18; 18, 21; 18, 21; 18, 24; 18, 28; 19, 4; 19, 8; 19, 8; 19, 9; 19, 9; 19, 12; 19, 12; 19, 12; 19, 19; 19, 19; 19, 24; 19, 28; 19, 29; 19, 34; 19, 35; 19, 37; 19, 38; 19, 40; 19, 40; 19, 40; 20, 4; 20, 6; 20, 7; 20, 9; 20, 13; 20, 15; 20, 16; 20, 17; 20, 19; 20, 20; 20, 33; 20, 33; 20, 24; 20, 24; 20, 26; 20, 26; 20, 33; 20, 33; 20, 38; 21, 1; 21, 1; 21, 7; 21, 10; 21, 12; 21, 16; 21, 20; 21, 21; 21, 24; 21, 25; 21, 25; 21, 25; 21, 25; 21, 27; 21, 30; 21, 30; 21, 33; 21, 34; 21, 35; 21, 38; 21, 38; 22, 1; 22, 5; 22, 6; 22, 11; 22, 11; 22, 11; 22, 15; 22, 22; 22, 29; 22, 30; 23, 5; 23, 6; 23, 6; 23, 6; 23, 11; 23, 13; 23, 15; 23, 19; 23, 21; 23, 21; 23, 23; 23, 23; 23, 27; 23, 29; 23, 29; 23, 34; 24, 1; 24, 8; 24, 8; 24, 8; 24, 8; 24, 10; 24, 10; 24, 11; 24, 19; 24, 21; 24, 22; 24, 23; 24, 24; 24, 25; 25, 1; 25, 2; 25, 7; 25, 9; 25, 11; 25, 11; 25, 11; 25, 11; 25, 14; 25, 14; 25, 16; 25, 16; 25, 19; 25, 23; 25, 25; 25, 27; 26, 4; 26, 10; 26, 11; 26, 12; 26, 13; 26, 18; 26, 18; 26, 18; 26, 20; 26, 22; 26, 31; 26, 31; 27, 2; 27, 2; 27, 2; 27, 4; 27, 8; 27, 11; 27, 11; 27, 11; 27, 12; 27, 12; 27, 20; 27, 21; 27, 22; 27, 24; 27, 27; 27, 38; 27, 41; 27, 43; 28, 3; 28, 3; 28, 4; 28, 8; 28, 8; 28, 10; 28, 13; 28, 15; 28, 17; 28, 17; 28, 18; 28, 21; 28, 22; 28, 23; 28, 23; [2] 1, 5; 1, 7; 1, 13; 1, 16; 1, 20; 1, 20; 1, 26; 1, 27; 1, 29; 1, 29; 1, 29; 1, 29; 1, 29; 1, 30; 1, 30; 1, 32; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 4; 2, 12; 2, 12; 2, 22; 2, 25; 2, 25; 2, 25; 2, 26; 2, 26; 2, 26; 2, 27; 2, 27; 2, 28; 2, 29; 2, 29; 3, 5; 3, 6; 3, 12; 3, 15; 3, 15; 3, 22; 3, 22; 3, 22; 3, 24; 3, 27; 3, 29; 3, 31; 4, 6; 4, 11; 4, 19; 4, 19; 5, 10; 5, 14; 5, 15; 5, 17; 6, 4; 6, 5; 6, 7; 6, 17; 6, 17; 6, 18; 6, 21; 6, 22; 7, 2; 7, 8; 7, 9; 7, 13; 7, 20; 8, 2; 8, 3; 8, 3; 8, 15; 8, 15; 8, 15; 8, 17; 8, 18; 8, 20; 8, 21; 8, 23; 8, 35; 8, 39; 9, 3; 9, 4; 9, 15; 9, 21; 9, 21; 9, 22; 9, 22; 9, 23; 9, 33; 9, 33; 10, 7; 10, 14; 10, 15; 11, 4; 11, 6; 11, 6; 11, 8; 11, 8; 11, 21; 11, 22; 11, 24; 11, 25; 11, 26; 11, 27; 11, 33; 11, 33; 11, 33; 11, 33; 12, 13; 12, 20; 12, 21; 13, 1; 13, 1; 13, 3; 13, 11; 14, 1; 14, 9; 14, 10; 15, 13; 15, 14; 15, 14; 15, 15; 15, 19; 15, 19; 15, 19; 15, 22; 15, 24; 15, 27; 15, 31; 16, 5; 16, 7; 16, 10; 16, 17; 16, 17; 16, 19; 16, 26; 16, A; [3] 1, 3; 1, 8; 1, 11; 1, 19; 1, 21; 1, 22; 1, 28; 1, 30; 2, 4; 2, 7; 2, 12; 2, 12; 2, 15; 3, 22; 4, 3; 4, 5; 4, 5; 4, 8; 4, 9; 4, 11; 4, 15; 4, 21; 5, 3; 5, 3; 5, 8; 5, 8; 5, 10; 5, 10; 5, 11; 6, 2; 6, 9; 6, 11; 6, 12; 6, 18; 6, 19; 7, 1; 7, 7; 7, 10; 7, 14; 7, 15; 7, 25; 7, 27; 7, 29; 7, 32; 8, 5; 8, 13; 9, 9; 9, 10; 9, 12; 9, 15; 9, 17; 9, 17; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 9, 25; 10, 6; 10, 7; 10, 9; 10, 10; 10, 13; 10, 15; 10, 21; 10, 21; 10, 22; 10, 28; 11, 2; 11, 11; 11, 11; 11, 12; 11, 23; 11, 25; 11, 26; 11, 32; 12, 2; 12, 4; 12, 5; 12, 6; 12, 8; 12, 8; 12, 9; 12, 10; 12, 10; 12, 10; 12, 10; 12, 21; 12, 21; 12, 22; 12, 27; 12, 28; 12, 28; 12, 30; 13, 12; 13, 13; 14, 5; 14, 10; 14, 10; 14, 10; 14, 12; 14, 16; 14, 16; 14, 19; 14, 24; 14, 27; 14, 36; 15, 6; 15, 8; 15, 12; 15, 16; 15, 19; 15, 21; 15, 29; 15, 29; 15, 32; 15, 37; 15, 41; 15, 45; 15, 45; 15, 47; 15, 48; 15, 48; 15, 49; 15, 52; 16, 1; 16, 2; 16, A; [4] 1, 2; 1, 8; 1, 14; 1, 16; 1, 16; 2, 4; 2, 6; 2, 9; 2, 10; 2, 13; 2, 16; 2, 16; 2, 17; 3, 1; 3, 2; 3, 3; 3, 3; 3, 3; 3, 5; 3, 5; 3, 18; 3, 18; 4, 2; 4, 7; 4, 7; 4, 8; 4, 17; 4, 17; 5, 1; 5, 1; 5, 4; 5, 4; 5, 6; 5, 16; 5, 18; 6, 2; 6, 2; 6, 6; 6, 7; 6, 7; 6, 17; 7, 1; 8, 2; 8, 3; 8, 4; 8, 10; 8, 10; 8, 13; 8, 19; 8, 22; 8, 22; 8, 23; 9, 2; 9, 5; 9, 5; 9, 10; 9, 14; 10, 7; 10, 11; 10, 11; 10, 13; 10, 16; 11, 9; 11, 9; 11, 9; 11, 14; 11, 14; 11, 16; 11, 18; 11, 23; 11, 23; 11, 24; 11, 24; 11, 25; 11, 25; 11, 26; 11, 26; 11, 26; 11, 26; 11, 27; 11, 27; 11, 30; 12, 2; 12, 6; 12, 8; 12, 8; 13, 2; 13, 3; 13, 10; 13, A; [5] 1, 1; 1, 3; 1, 4; 1, 6; 1, 12; 1, 14; 1, 17; 1, 17; 2, 4; 2, 6; 2, 10; 2, 12; 2, 12; 2, 18; 2, 18; 3, 1; 3, 2; 3, 17; 3, 17; 3, 23; 4, 1; 4, 2; 4, 5; 4, 9; 4, 9; 4, 11; 4, 18; 4, 20; 4, 24; 4, 25; 4, 26; 5, 4; 5, 15; 5, 20; 5, 22; 6, 1; 6, 10; 6, 11; 6, 13; 6, 17; [6] 1, 2; 1, 4; 1, 5; 1, 10; 1, 15; 1, 17; 1, 17; 1, 21; 1, 21; 1, 22; 2, 8; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 12; 2, 12; 2, 17; 2, 17; 2, 19; 3, 10; 3, 20; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 4, 12; 4, 13; 4, 18; 4, 21; 4, 22; 4, 23; 4, 31; 5, 2; 5, 5; 5, 12; 5, 13; 5, 17; 5, 33; 6, 3; 6, 5; 6, 8; 6, 23; 6, A; [7] 1, 2; 1, 11; 1, 22; 1, 23; 1, 28; 1, 28; 1, 28; 1, 28; 2, 7; 2, 8; 2, 10; 2, 14; 2, 20; 2, 23; 2, 25; 2, 26; 2, 26; 2, 26; 2, 27; 2, 28; 2, 29; 3, 5; 3, 8; 3, 12; 3, 12; 3, 14; 3, 18; 3, 18; 4, 15; 4, 15; 4, 15; 4, 18; 4, 18; 4, 18; 4, 18; 4, 18; 4, A; [8] 1, 3; 1, 6; 1, 7; 1, 9; 1, 15; 1, 16; 1, 17; 1, 20; 1, 23; 1, 23; 1, 28; 2, 1; 2, 11; 2, 11; 2, 14; 2, 14; 2, 16; 2, 16; 2, 16; 2, 18; 2, 19; 2, 20; 2, 23; 2, 23; 3, 1; 3, 2; 3, 2; 3, 5; 3, 5; 3, 12; 3, 12; 3, 18; 3, 22; 3, 22; 3, 24; 4, 9; 4, 16; 4, 18; 4, A; [9] 1, 1; 1, 2; 1, 3; 1, 4; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 2, 4; 2, 5; 2, 5; 2, 6; 2, 6; 2, 6; 2, 9; 2, 9; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 16; 2, 19; 3, 6; 3, 6; 3, 6; 3, 7; 3, 9; 4, 1; 4, 3; 4, 5; 4, 8; 4, 8; 4, 9; 4, 12; 4, 16; 5, 13; 5, 14; 5, 22; 5, 22; 5, 23; 5, A; [10] 1, 2; 1, 8; 2, 7; 2, 8; 2, 11; 2, 13; 2, 13; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 4; 3, 6; 3, 6; 3, 6; 3, 8; 3, A; [11] 1, 2; 1,

2; 1, 6; 1, 7; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 15; 2, 1; 2, 14; 3, 2; 3, 3; 3, 3; 3, 5; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 4, 1; 4, 1; 4, 1; 4, 3; 4, 9; 4, 10; 4, 14; 5, 6; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 5, 9; 5, 21; 5, 23; 6, 1; 6, 2; 6, 4; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 10; 6, 11; 6, 12; 6, 19; 6, 20; 6, A; [12] 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 9; 1, 13; 1, 15; 1, 16; 1, 16; 1, 18; 2, 2; 2, 9; 2, 12; 2, 14; 2, 19; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 21; 2, 21; 2, 22; 2, 26; 3, 1; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 5; 3, 5; 3, 6; 3, 11; 3, 11; 3, 14; 3, 16; 3, 16; 4, 4; 4, 8; 4, 10; 4, 13; 4, 15; 4, 18; 4, 21; 4, A; 4, A; [13] 1, 2; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 9; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 5; 2, 11; 2, 11; 2, 13; 3, 3; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 11; 3, 14; 3, 14; 3, A; [14] 1, 3; 1, 4; 1, 11; 1, 14; 1, 16; 1, 19; 1, 20; 1, A; [15] 1, 1; 1, 3; 1, 5; 1, 5; 1, 7; 1, 9; 1, 10; 1, 13; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 6; 2, 6; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 16; 2, 16; 3, 3; 3, 4; 3, 9; 3, 12; 3, 12; 3, 13; 3, 17; 4, 4; 4, 6; 4, 8; 4, 10; 4, 15; 5, 2; 5, 4; 5, 7; 5, 9; 5, 10; 5, 11; 5, 13; 5, 13; 6, 1; 6, 4; 6, 7; 6, 7; 6, 7; 6, 8; 6, 9; 6, 13; 6, 18; 6, 19; 6, 19; 7, 1; 7, 3; 7, 3; 7, 7; 7, 7; 7, 11; 7, 12; 7, 13; 7, 13; 7, 13; 7, 15; 7, 18; 7, 20; 7, 20; 7, 21; 7, 26; 7, 26; 8, 1; 8, 5; 8, 7; 8, 9; 8, 9; 8, 11; 8, 12; 8, 12; 8, 13; 9, 1; 9, 4; 9, 4; 9, 4; 9, 5; 9, 7; 9, 9; 9, 10; 9, 10; 9, 11; 9, 12; 9, 12; 9, 13; 9, 15; 9, 17; 9, 18; 9, 19; 9, 22; 9, 24; 9, 25; 9, 26; 9, 26; 9, 28; 9, 28; 10, 2; 10, 2; 10, 4; 10, 4; 10, 6; 10, 7; 10, 8; 10, 11; 10, 13; 10, 17; 10, 17; 10, 18; 10, 22; 10, 22; 10, 24; 10, 24; 10, 26; 10, 27; 10, 28; 10, 32; 10, 32; 10, 32; 10, 33; 10, 33; 10, 35; 11, 4; 11, 5; 11, 6; 11, 6; 11, 7; 11, 11; 11, 11; 11, 12; 11, 13; 11, 15; 11, 15; 11, 16; 11, 23; 11, 23; 11, 27; 11, 28; 11, 34; 11, 34; 11, 36; 11, 36; 11, 37; 11, 37; 11, 40; 12, 1; 12, 2; 12, 2; 12, 3; 12, 5; 12, 5; 12, 5; 12, 8; 12, 11; 12, 11; 12, 11; 12, 14; 12, 15; 12, 17; 12, 19; 12, 19; 12, 20; 12, 21; 12, 21; 12, 22; 12, 22; 12, 22; 13, 1; 13, 2; 13, 2; 13, 3; 13, 5; 13, 7; 13, 9; 13, 15; 13, 16; 13, 17; 13, 20; 13, 24; 13, A; [16] 1, 2; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 1, 17; 1, 17; 1, 17; 1, 21; 1, 25; 1, 27; 2, 2; 2, 4; 2, 9; 2, 9; 2, 11; 2, 13; 2, 15; 2, 15; 2, 16; 2, 20; 2, 26; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 6; 3, 8; 3, 13; 3, 15; 3, 17; 3, 17; 3, 17; 3, 17; 4, 1; 4, 1; 4, 7; 4, 11; 4, 12; 4, 14; 4, 15; 5, 2; 5, 3; 5, 4; 5, 12; 5, 19; 5, 20; [17] 1, 3; 1, 5; 1, 6; 1, 18; 1, 20; 1, 22; 1, 23; 2, 4; 2, 7; 2, 7; 2, 9; 2, 11; 2, 12; 2, 12; 2, 14; 2, 14; 2, 17; 2, 18; 2, 18; 2, 18; 2, 19; 3, 1; 3, 4; 3, 6; 3, 8; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 14; 3, 16; 3, 21; 4, 1; 4, 3; 4, 8; 4, 8; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 4, 12; 4, 15; 4, 15; 4, 17; 4, 17; 4, 18; 5, 14; [18] 1, 4; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 17; 1, 17; 1, 21; 2, 1; 2, 1; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 7; 2, 7; 2, 8; 2, 10; 2, 14; 2, 14; 2, 16; 2, 16; 2, 17; 2, 17; 2, 18; 2, 19; 2, 20; 2, 20; 2, 22; 3, 2; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 6; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 10; 3, 17; [19] 1, 1; 1, 5; 1, 7; 1, 9; 2, 7; 2, 7; 2, 13; 2, 14; 2, 16; 2, 18; 2, 18; 2, 20; 2, 22; 2, 22; 2, 23; 2, 24; 2, 24; 2, 27; 2, 28; 3, 1; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 11; 3, 15; 3, 15; 3, 17; 3, 22; 4, 1; 4, 2; 4, 3; 4, 4; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 21; 5, 1; 5, 4; 5, 9; 5, 15; 5, 15; 5, 15; 5, 18; 5, 18; 5, 18; 5, 19; [20] 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 6; [21] 1, 7; 1, 11; 1, 12; 1, 12; [22] 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 12; 1, 12; 1, 14; 1, 14; 1, 16; 1, 17; 1, 17; 1, 17; 1, 18; 1, 23; [23] 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 1, 13; 1, 15; 1, 15; 1, 17; 1, 20; 2, 1; 2, 5; 2, 8; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 2, 18; 2, 19; 2, 27; 2, 27; 2, 27; 2, 28; 3, 12; 3, 17; 3, 18; 4, 4; 4, 4; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 4, 8; 4, 10; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 5, 11; 5, 11; 5, 14; 6, 1; 6, 4; 6, 6; 6, 6; 6, 8; 6, 10; 6, 12; 6, 13; 6, 16; 6, 16; 7, 2; 7, 13; 7, 17; 7, 17; 8, 1; 8, 3; 8, 3; 8, 7; 8, 9; 8, 11; 8, 13; 9, 2; 9, 2; 9, 6; 9, 9; 9, 9; 9, 9; 9, 13; 9, 16; 9, 16; 9, 16; 9, 17; 9, 17; 9, 17; 9, 18; 9, 18; 9, 18; 9, 18; 9, 20; 9, 20; 9, 20; 9, 20; 9, 20; 9, 20; 9, 21; 9, 21; 10, 1; 10, 11; 11, 2; 11, 6; 11, 10; 11, 11; 11, 13; 11, 13; 11, 16; 11, 18; 12, 1; 12, 3; 12, 5; 12, 6; 12, 14; 12, 14; 13, 1; 13, 2; 13, 8; 13, 11; 14, 2; 14, 2; 14, 2; 14, 3; 14, 4; 14, 7; 14, 13; 14, 14; 14, 20; 15, 1; 15, 2; 15, 2; 15, 4; 15, 6; 15, 7; 15, 7; 15, 8; 15, 8; 16, 10; 16, 11; 16, 11; 16, 11; 16, 12; 16, 14; 16, 17; 16, 18; 17, 3; 17, 3; 17, 4; 17, 4; 17, 4; 18, 1; 18, 8; 18, 9; 18, 10; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 13; 18, 14; 18, 14; 18, 15; 18, 15; 18, 17; 18, 21; 18, 22; 18, 22; 18, 22; 18, 22; 18, 22; 18, 23; 18, 23; 18, 24; 18, 24; 18, 24; 19, 1; 19, 6; 19, 6; 19, 6; 19, 15; 19, 18; 19, 18; 20, 2; 20, 2; 20, 3; 20, 4; 20, 5; 20, 6; 20, 7; 20, 9; 20, 10; 20, 10; 20, 11; 21, 2; 21, 4; 21, 8; 21, 9; 21, 9; 21, 10; 21, 11; 21, 15; 21, 16; 21, 17; 21, 17; 22, 2; 22, 2; 22, 6; 22, 13; 22, 15; 22, 16; [24] 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 13;

de *pron. rel.* [4] 4, 18;

deáca → dacă

deasúpra : (1551-1553 ES) : adv./prep. : „über" : „sur, au dessus" : (11x)

deasupra *adv. de loc* [1] 12, 7; 20, 32; [3] 3, 10; 3, 10; 3, 14; [11] 4, 14; [23] 21, 12;

deasupra *prep.* [1] 10, 17; [6] 3, 19; [23] 6, 8; 20, 3;

deci : (1551-1553 ES) : adv./conj. : „also" : „donc, ainsi" : (148x)

deci *conjuncţie coord.* [1] 1, 18; 1, 21; 2, 30; 2, 33; 2, 36; 2, 41; 3, 19; 5, 41; 8, 4; 9, 31; 10, 23; 11, 17; 11, 19; 12, 5; 13, 4; 13, 38; 14, 3; 15, 3; 15, 30; 16, 5; 17, 30; 19, 32; 19, 36; 21, 22; 21, 23; 22, 29; 23, 18; 23, 21; 23, 22; 23, 31; 25, 1; 25, 4; 25, 17; 25, 23; 26, 4; 26, 9; 26, 22; 27, 20; 28, 5; 28, 9; 28, 28; [2] 2, 21; 2, 26; 3, 28; 4, 1; 4, 9; 5, 18; 6, 12; 6, 21; 7, 3; 7, 4; 7, 12; 7, 25; 8, 12; 9, 16; 10, 17; 12, 20; 13, 2; 14, 8; 14, 12; 14, 13; 14, 19; [3] 1, 16; 3, 5; 3, 7; 3, 21; 4, 5; 5, 8; 7, 38; 10, 12; 10, 19; 10, 31; 11, 27; 11, 33; 14, 11; 14, 15; 14, 22; 14, 23; 14, 39; 15, 58; 16, 11; [4] 1, 17; 4, 12; 5, 16; 5, 17; 7, 12; 8, 24; 11, 15; 12, 9; 13, 11; [5] 3, 5; 3, 9; 3, 21; 3, 24; 4, 7; 4, 16; 4, 31; 6, 10; [6] 2, 19; 5, 7; 6, 10; [7] 2, 1; 2, 12; 3, 1; 3, 15; 4, 1; 4, 8; [8] 2, 6; 2, 16; 2, 20; 3, 1; [9] 4, 1; 4, 18; [10] 1, 4; 3, 1; [11] 2, 1; 2, 8; 3, 2; [12] 2, 1; 2, 3; 2, 21; [14] 1, 17; [15] 2, 14; 4, 6; 4, 11; 7, 11; 9, 23; 13, 6; 13, 13; [16] 1, 19; 4, 4; [17] 2, 1; 2, 7; 2, 13; 4, 7; 4, 19; [18] 3, 11; 3, 17; [19] 2, 24; [23] 2, 5; 3, 3; 3, 3; 3, 19; [24] 1, 10;

decii *adv.* [2] 14, 15;

decii *conjuncţie coord.* [1] 25, 5; [12] 1, 8;

dici *conjuncţie coord.* [2] 9, 14;

décii → deci

decíndea : (1551-1553 ES) : prep. : „jenseits" : „au-delà" : (1x)
decindea *prep.* [1] 7, 43;

decî́t : (sec. înc. XVI PS. H.) : adv. (uneori conj.) : „als" : „que" : (58x)
decît *adv.* [1] 4, 19; 4, 22; 5, 29; 20, 35; 24, 11; 25, 6; 26, 13; 27, 11; [2] 1, 25; 12, 3; 13, 11; [3] 1, 25; 1, 25; 3, 11; 7, 9; 9, 15; 10, 22; 12, 23; 14, 5; 14, 18; 14, 18; 14, 19; 15, 10; 15, 10; 15, 19; [4] 12, 6; 12, 13; [5] 1, 14; 4, 27; [6] 3, 8; [11] 1, 4; 5, 8; [12] 3, 4; [14] 1, 16; [15] 1, 4; 1, 4; 1, 9; 2, 7; 2, 9; 3, 3; 3, 3; 4, 12; 7, 26; 9, 23; 11, 4; 11, 25; 11, 26; 12, 24; [17] 1, 7; 1, 20; 3, 17; [18] 2, 20; 2, 21; [19] 3, 20; 4, 4; [21] 1, 4; [23] 2, 19; 3, 15;

dedesúbt : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „unten, darunter" : „au dessous de, en dessous" : (5x)
dedesuptul *prep.* [15] 2, 8; [23] 5, 3; 5, 13; 6, 9; 12, 1;

dedesúpt → dedesubt

defăimá : (1551-1553 ES) : v. I : „verwerfen, verachten" : „rejeter, mépriser" : (9x)
a defăima *verb infinitiv prezent* [24] 1, 8;
aţi defăimat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [5] 4, 14;
defaimă *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 9, 19;
defaimi *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 14, 10;
defăimaţi *verb imp. 2 pl.* [9] 5, 20;
să defaime *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 14, 3; [3] 16, 11; [11] 4, 12; [13] 2, 14;

defăimát : (c. 1683-1686 MS. 45, 725/[1]) : adj./s. : „verachtet" : „méprisé" : (3x)
cei defăimaţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 6, 4;
defăimat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 10, 10; [16] 3, 16;

degrábă : (c. 1640 URECHE[2] 81) : adv. : „rasch, schnell" : „vite" : (16x)
degrabă *adv. de timp* [1] 12, 7; 22, 18; 25, 4; [2] 16, 20; [3] 4, 19; [5] 1, 6; [7] 2, 19; 2, 24; 2, 28; [10] 2, 2; [11] 5, 22; [12] 1, 17; 4, 9; [13] 3, 13; [23] 1, 1; 11, 14;

demineáţă → dimineaţă

demúlt : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „lange, früher" : „jadis" : (3x)
demult *adv. de timp* [15] 1, 1; [18] 1, 9; 2, 3;

deodátă : (1559-1560 BRATU) : adv. : „zugleich" : „en même temps" : (11x)
deodată *adv. de timp* [1] 3, 1; 4, 24; 7, 57; 8, 6; 18, 12; 19, 29; [3] 15, 6; [15] 7, 27; 9, 12; 10, 10; [22] 1, 3;

deosébi : (1593 DIR) : adv. : „beiseite, abseits" : „à part, à l'écart" : (2x)
deosebi *adv.* [1] 23, 19; 28, 16;

depárte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „fern, weit" : „loin" : (11x)
departe *adv. de loc* [1] 2, 39; 17, 27; 22, 21; [4] 13, 2; 13, 10; [6] 2, 13; 2, 17; [15] 11, 13; [23] 18, 10; 18, 15; 18, 17;

depărtá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(sich) entfernen" : „chasser, s'éloigner" : (11x)
depărtează-te *verb imp. 2 sg.* [11] 6, 5;
depărtîndu-să *verb gerunziu* [1] 26, 31;
depărtîndu-se *verb gerunziu* [1] 23, 19; 27, 28;
depărtîndu-te *verb gerunziu* [11] 6, 20;
depărtîndu-vă *verb gerunziu* [18] 1, 4;
să depărta *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 19, 12;
să depărtară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 22, 29;
să depărtêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [12] 2, 19;
să să depărtêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 12, 8;
să vor depărta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [11] 4, 1;

depărtáre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 300) : s. f. : „Entfernung, Ferne" : „distance, éloignement" : (1x)
depărtarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 2, 12;

depărtát : (1581-1582 PO) : adj. : „fern, weit" : „loin" : (2x)
depărtat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 10, 1;
depărtaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 5, 6;

deplín : (1581-1582 PO) : adj./adv./s. : „1. voll, vollkommen, 2. völlig" : „1. entier, complet, 2. complètement" : (18x)
cea deplină *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [16] 1, 25; [19] 4, 18;
[cea] deplină *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 2;
cel deplin *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 13, 10;
deplin *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [6] 4, 13; [19] 4, 18; [8] 1, 28; [12] 3, 17; [16] 3, 2;
deplin *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [16] 1, 4; 1, 17;
deplin *adv. de mod poz.* [1] 28, 30; [9] 5, 23; [12] 3, 17; 4, 5;
deplină *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [20] 1, 8;
deplini *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 14, 20; [16] 1, 4;

depríndere : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 153) : s. f. : „Gewohnheit" : „habitude" : (2x)
deprindere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 4, 9; [15] 5, 14;

depríns : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 87) : adj. : „gewöhnt" : „habitué, accoutumé" : (2x)
deprinsă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [18] 2, 14;
deprinşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [15] 12, 11;

derépt → drept

dereptáte → dreptate

dervéu : (1688 BIBLIA) : s. m. : „Derbaier, von Derbe" : „de Derbe" : (1x)
derveul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 20, 4;

desăvîrşít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. (*cf.* adj. masc. pl. *τέ-*

λειοι)/adv. (*cf.* forma din text) : „1. vollkommen, vollständig, 2. völlig, endgültig" : „1. parfait, 2. entièrement, parfaitement, définitivement" : (10x)
desăvîrşit *adv./adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 2, 6;
desăvărşit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 7, 28;
desăvărşit *adv./adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. neart.* 15] 5, 14;
desăvărşit *adv./adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 3, 15; [8] 4, 12; [15] 10, 1;
desăvîrşit *adv. de mod poz.* [15] 7, 25; [17] 1, 13;
mai desăvîrşit *adj. calificativ gradul comparativ neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 9, 11;

descărcá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „abladen, löschen" : „décharger" : (1x)
descărcînd *verb gerunziu* [1] 21, 3;

deschíde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „öffnen" : „ouvrir" : (40x)
au deşchis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 5, 19; 14, 26; 16, 14; [23] 6, 5;
deşchide *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 8, 32; [23] 3, 7; 3, 7;
deşchisă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 6, 3;
deşchise *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 9, 40; 12, 14; [23] 6, 1; 6, 7; 8, 1; 9, 2; 12, 16; 13, 6;
deşchizînd *verb gerunziu* [1] 5, 23; 8, 35; 10, 34; 12, 16; 17, 3;
s-au deşchis *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 20, 12;
s-au deşchis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 16, 9; [4] 6, 11; [23] 20, 12;
să deşchise *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 12, 10; [23] 6, 9; 6, 12; 11, 19; 15, 5;
să deşchiseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 16, 26;
să deşchiză *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 18, 14; [8] 4, 3; [23] 5, 2; 5, 3; 5, 4; 5, 5;
să deşchizi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 26, 18; [23] 5, 9;
va deşchide *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 3, 20;

deschídere : (1581 CORESI, EV. 45) : s. f. : „Öffnung, Eröffnung" : „ouverture" : (1x)
deşchiderea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 6, 19;

deschís : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „geöffnet" : „ouvert" : (11x)
cea deşchisă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [23] 10, 8;
deschis *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 19, 11;
deşchis *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 11;
deşchisă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 13; [4] 2, 12; [23] 3, 8; 4, 1; 10, 2;
deşchise *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 27;
deşchise *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 56;
deşchişi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 8;

descoperí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „aufdecken, enthüllen" : „découvrir, dévoiler" : (16x)
au descoperit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 2, 10;
nedescoperindu-să *verb gerunziu neg.* [4] 3, 14;
s-au descoperit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 3, 5; [17] 1, 12;
să descopere *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 1, 17; 1, 18;
să să descopere *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 8, 18; [5] 3, 23; [10] 2, 6; [17] 1, 5; 5, 1;
să va descoperi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 13; [10] 2, 3; 2, 8;
se va descoperi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 14, 30;
va descoperi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 3, 15;

descoperíre : (1581 CORESI, EV. 102) : s. f. : „Aufdeckung" : „découverte" : (11x)
a descoperirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 5;
descoperire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 14, 6; [6] 1, 17; 3, 3;
descoperirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 19; 16, 25; [3] 1, 7; [17] 1, 7; 1, 13; 4, 13; [23] 1, 1;

descoperít : (1559-1560 BRATU) : adj. : „aufgedeckt" : „découvert" : (2x)
descoperit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 3, 18;
descoperite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 4, 13;

desfătá : (1642 CAZ. GOV. 321) : v. I : „sich ergötzen" : „se délecter" : (7x)
desfătatu-v-aţi *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [16] 5, 5;
desfătîndu-să *verb gerunziu* [18] 2, 13; [22] 1, 12;
desfătîndu-se *verb gerunziu* [18] 2, 13;
s-au desfătat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 18, 9;
s-au desfătat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 18, 7;
să desfătează *verb indicativ prezent 3 sg.* [11] 5, 6;

desfătăciúne : (c. 1665-1672 MS. 4389, 660/2) : s. f. : „Ergötzen" : „plaisir" : (3x)
desfătăciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [18] 2, 13;
desfătăciuni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [17] 4, 3;
desfătăciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 18, 3;

desluşí : (c. 1665-1672 MS. 4389, 470/1) : v. IV : „1. beweisen, 2. verstehen, begreifen" : „1. démontrer, 2. comprendre, saisir" : (2x)
desluşind *verb gerunziu* [1] 9, 22;
desluşindu-se *verb gerunziu* [24] 1, 2;

despărţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. trennen, scheiden, 2. sich entfernen, sich verabschieden" : „1. séparer, disjoindre, 2. s'éloigner" : (16x)
desparţă-să *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 7, 15;
despărţi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 37;
despărţindu-să *verb gerunziu* [1] 18, 18;
despărţindu-se *verb gerunziu* [1] 18, 1; 19, 9;
să desparte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 7, 15;
să despărţi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 18, 21; 23, 7;
să să desparţă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 18, 2;
să să desparţă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 7, 10; [15] 3, 12;

să se desparţă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 1, 4;
să va despărţi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 7, 11;
s-au despărţit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 15, 39;
s-au despărţit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [14] 1, 15;
va despărţi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 8, 35;

despărţíre : (c. 1516-1636 GLOS. B.) : s. f. : „Trennung" : „séparation" : (3x)
despărţire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 21; [2] 3, 23;
despărţiri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 12, 6;

despărţít : (1563 CORESI, PRAXIU 249) : adj. : „getrennt, zwieträchtig" : „séparé, désuni" : (1x)
despărţiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 11, 18;

désprе : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „1. nach, vor, bezüglich, 2. von ... her" : „1. vers, au sujet de, 2. de" : (58x)
despre *prep.* [1] 2, 10; 5, 41; 7, 45; 8, 26; 10, 22; 10, 33; 11, 19; 12, 5; 20, 3; 20, 21; 22, 12; 23, 27; 23, 30; 23, 30; 24, 26; 26, 2; 26, 6; 26, 7; 27, 5; 27, 7; 27, 40; [2] 1, 15; 7, 3; 15, 15; 15, 17; 15, 24; 15, 24; 16, 2; [3] 4, 3; 8, 3; 10, 29; 14, 24; [4] 1, 4; 3, 3; 7, 13; 8, 19; 8, 20; 11, 3; 11, 26; 12, 11; [5] 1, 11; [6] 6, 21; [7] 1, 12; 1, 27; 2, 19; [8] 4, 7; [9] 2, 17; [10] 1, 9; 1, 9; [15] 4, 10; [17] 4, 14; 4, 14; [19] 5, 21; [23] 18, 20; 21, 13; 21, 13; 21, 13; 21, 13;

destoinicíe : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Tüchtigkeit" : „habileté, compétence" : (2x)
destoinicie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 5, 22;
destoiniciia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 3, 5;

destúl : (înc. sec XVI PS. H.) : adj./adv. : „1. befriedigend, genügend, 2. genung" : „1. suffisant, satisfisant, 2. assez" : (9x)
destui *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [11] 6, 8;
destul *adv.* [3] 15, 9; [4] 12, 9; [7] 4, 11; 4, 18; [16] 1, 5; [21] 1, 10;
destulă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 4, 3;
destulu *adv.* [4] 2, 6;

destulătáte : (1688 BIBLIA) : s. f. : „volle Genüge" : „tout le nécessire" : (1x)
destulătatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 9, 8;

destulát : (1688 BIBLIA) : adj. : „gesättigt, begnügt" : „rassasié, satisfait" : (1x)
destuliţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [15] 13, 5;

destulít → destulat

deşárt → deşert

deşărtá → deşerta

deşărtăciúne → deşertăciune

deşchíde → deschide

deşchídere → deschidere

deşchís → deschis

deşért : (înc. sec XVI PS. H.) : adj./s. n. : „1. vergeblich, eitel, 2. (ins) Leere" : „1. vein, vide, 2. (en) vain" : (31x)
cea deşartă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [17] 1, 18;
deşartă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 15, 14; 15, 14; 15, 17; 15, 58; [5] 5, 26; [7] 2, 3; [8] 2, 8; [9] 2, 1; [11] 1, 6;
deşarte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 14; [4] 4, 18; [13] 3, 9;
deşarte *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. voc. neart.* [16] 2, 20;
deşarte *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 3, 20; [6] 5, 6; [11] 6, 20; [12] 2, 16;
deşarte *subs. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 25;
deşărt *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 15, 10;
deşărt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 21; [5] 2, 2; 4, 11; [16] 1, 26;
deşărţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [13] 1, 10; [18] 1, 8;
deşert *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 6, 1; [7] 2, 16; 2, 16; [9] 3, 5; [16] 4, 5;

deşertá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „entleeren, entäussern" : „vider" : (5x)
deşărtatu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 4, 14;
deşertă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 2, 7;
să deşărtêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 9, 15;
să să deşarte *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 1, 17; [4] 9, 3;

deşertăciúne : (a. 1633 GCR I, 80) : s. f. : „Eitelkeit, Nichtigkeit" : „vanité" : (3x)
deşărtăciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [18] 2, 18;
deşertăciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 4, 17;
deşertăciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 8, 20;

deşí : (1559-1560 BRATU) : conj. : „obwohl" : „bien que" : (6x)
deşi *conjuncţie subord.* [1] 19, 2; [3] 7, 21; [4] 4, 3; 11, 15; [5] 1, 8; [17] 3, 14;

deşteptá : (1551-1553 ES) : v. I : „aufwecken, erwachen" : „s'éveiller, se réveiller" : (1x)
deşteptîndu-se *verb gerunziu* [1] 16, 27;

dezbrăcá : (1551-1553 ES) : v. I : „ausziehen, entkleiden" : „déshabiller" : (3x)
dezbrăcînd *verb gerunziu* [8] 2, 15; 3, 9;
să ne dezbrăcăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [4] 5, 4;

dezbrăcáre : (1563 CORESI, PRAXIU 461) : s. f. : „Ausziehen, Entkleiden" : „déshabillage" : (1x)
dezbrăcarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [8] 2, 11;

dezlegá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(auf)lösen, losbinden, aufbinden" : „délier, relâcher" : (15x)

a dezlega *verb infinitiv prezent* [1] 13, 25;
au dezlegat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 2, 14;
dezleagă *verb imp. 2 sg.* [1] 7, 33; [23] 9, 14;
dezlega-se-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 20, 7;
dezlegatu-te-ai *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [3] 7, 27;
dezlegă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 22, 30;
dezlegînd *verb gerunziu* [1] 2, 24;
s-au dezlegat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 9, 15;
să dezlêge *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 24, 26; [19] 3, 8; [23] 5, 2; 5, 5;
să să dezlêge *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 20, 3;
să va dezlega *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 19, 39;

dezlegáre : (c. 1516-1636 GLOS. B.) : s. f. : „Lösung" : „séparation" : (2x)
dezlegare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 27; [18] 1, 20;

dezmierdăciúne : (c. 1516-1636 GLOS. B.) : s. f. : „Wollust" : „volupté, plaisir" : (2x)
dezmierdăciuni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [12] 3, 4;
dezmierdăciunile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [16] 4, 1; 4, 3;

dezrădăcinát : (1648 NTB 403) : adj. : „entwurzelt" : „déraciné" : (1x)
dezrădăcinaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [22] 1, 12;

dezvălít → dezvelit

dezvelít : (1648 NTB 448) : adj. : „enthüllt" : „découvert, nu" : (1x)
dezvălită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 11, 13;

diácon : (1467 DERS) : s. m. : „Diakon" : „diacre" : (3x)
diaconi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 1, 1;
diaconii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [11] 3, 8; 3, 12;

diávol : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Teufel" : „diable" : (19x)
diavolilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 10, 20; 10, 20;
diavolul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 38; [15] 2, 14; [17] 5, 8; [19] 3, 8; [22] 1, 9; [23] 2, 10; 12, 9; 12, 12;
diavolului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 13, 10; [6] 4, 27; 6, 11; [11] 3, 6; 3, 7; [16] 4, 7; [19] 3, 8;
diavulul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 20, 2; 20, 10;

diávul → diavol

dimineáţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Morgen" : „matin" : (3x)
demineaţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 22, 16;
dimeneaţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 23; [23] 2, 28;

dimpotrívă : (c. 1665-1672 MS. 4389, 892/1) : adv. : „hingegen" : „par contre" : (1x)
denpotrivă *adv.* [13] 2, 8;

dimprejúr : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „ringsum" : „des environs" : (2x)
denprejur *adv. de loc* [4] 3, 16; [22] 1, 7;

dimpreúnă : (1559-1560 BRATU) : adv. : „zusammen, gemeinsam" : „ensemble" : (1x)
denpreună *adv.* [1] 12, 20;

den → din

denafără → dinafară

denaínte → dinainte

denapói → dinapoi

dencoló → dincolo

denlăúntru → dinăuntru

denpotrívă → dimpotrivă

denprejúr → dimprejur

denpreúnă → dimpreună

dentíi → dintîi

déntre → dintre

déntru → dintru

din : (1521 NEACȘU) : prep. : „aus, von" : „de" : (593x)
den *prep.* [1] 1, 9; 1, 18; 1, 21; 2, 2; 2, 5; 2, 15; 2, 17; 2, 18; 2, 30; 3, 2; 3, 16; 3, 21; 4, 2; 4, 6; 4, 10; 4, 15; 5, 2; 5, 3; 5, 13; 5, 38; 6, 7; 6, 9; 7, 3; 7, 3; 7, 4; 7, 34; 7, 37; 7, 40; 7, 52; 7, 58; 8, 1; 8, 1; 8, 7; 8, 11; 8, 14; 8, 35; 8, 39; 9, 3; 9, 19; 10, 1; 10, 3; 10, 7; 10, 7; 10, 23; 10, 30; 10, 45; 11, 2; 11, 5; 11, 5; 11, 9; 11, 22; 11, 29; 12, 1; 12, 7; 12, 11; 12, 11; 12, 17; 12, 20; 12, 25; 13, 8; 13, 21; 13, 23; 13, 30; 13, 42; 13, 43; 13, 43; 14, 1; 14, 1; 14, 7; 14, 16; 14, 18; 15, 5; 15, 7; 15, 18; 15, 21; 15, 29; 16, 2; 16, 2; 16, 4; 16, 13; 16, 14; 16, 39; 16, 40; 17, 2; 17, 3; 17, 4; 17, 4; 17, 5; 17, 6; 17, 11; 17, 11; 17, 11; 17, 12; 17, 12; 17, 13; 17, 18; 17, 18; 17, 31; 17, 33; 18, 1; 18, 8; 18, 13; 19, 13; 19, 16; 19, 19; 19, 22; 19, 31; 19, 33; 20, 4; 20, 9; 20, 18; 20, 31; 21, 5; 21, 8; 21, 16; 21, 20; 21, 21; 21, 30; 21, 38; 21, 39; 22, 6; 22, 14; 22, 18; 22, 30; 23, 6; 23, 10; 23, 12; 23, 17; 23, 23; 23, 23; 23, 34; 24, 7; 24, 14; 24, 19; 25, 18; 26, 4; 26, 10; 26, 11; 26, 17; 26, 17; 26, 20; 26, 29; 27, 22; 27, 29; 27, 30; 27, 30; 27, 34; 27, 40; 27, 44; 28, 4; 28, 17; [2] 1, 3; 1, 4; 1, 15; 1, 17; 1, 17; 1, 18; 1, 26; 2, 14; 2, 18; 2, 27; 3, 20; 3, 21; 3, 27; 3, 31; 4, 2; 4, 12; 4, 14; 4, 16; 4, 16; 4, 16; 4, 18; 4, 22; 5, 1; 5, 9; 5, 16; 6, 4; 6, 9; 7, 4; 7, 6; 7, 22; 7, 24; 8, 11; 8, 11; 9, 5; 9, 6; 9, 11; 9, 11; 9, 30; 9, 32; 9, 32; 10, 5; 10, 6; 10, 9; 10, 17; 11, 1; 11, 1; 11, 6; 11, 6; 11, 6; 11, 15; 11, 17; 11, 21; 11, 24; 11, 24; 11, 26; 13, 11; 14, 5; 14, 23; 14, 23; 15, 18; 15, 23; 15, 26; 15, 31; 16, 1; 16, A; [3] 1, 26; 2, 8; 2, 11; 5, 2; 5, 10; 6, 18; 7, 5; 9, 7; 9, 7;

9, 13; 9, 14; 9, 19; 10, 4; 10, 27; 11, 8; 11, 8; 11, 12; 11, 28; 11, 28; 12, 15; 12, 15; 12, 16; 12, 16; 13, 9; 13, 9; 13, 10; 14, 7; 15, 12; 15, 20; 15, 27; 15, 37; 15, 38; 15, 47; 15, 47; 16, 19; [4] 1, 4; 2, 3; 4, 16; 4, 16; 5, 2; 5, 8; 6, 17; 8, 13; 9, 7; 9, 7; 11, 5; 11, 28; 11, 28; 11, 33; 12, 2; 12, 3; 12, 11; 12, 21; 13, 1; 13, 4; 13, 4; 13, 4; [5] 1, 1; 1, 4; 1, 8; 1, 8; 1, 9; 1, 15; 1, 19; 2, 4; 2, 15; 2, 15; 2, 16; 2, 16; 2, 16; 2, 16; 3, 2; 3, 2; 3, 5; 3, 5; 3, 7; 3, 8; 3, 9; 3, 10; 3, 11; 3, 12; 3, 13; 3, 18; 3, 18; 3, 21; 3, 22; 3, 24; 4, 4; 4, 8; 4, 14; 4, 22; 4, 22; 4, 23; 4, 23; 5, 4; 5, 5; 5, 8; 6, 8; 6, 8; [6] 1, 10; 1, 20; 2, 3; 2, 9; 3, 9; 3, 20; 4, 29; 5, 14; 5, 30; 5, 30; 6, 6; [7] 1, 5; 1, 16; 1, 17; 3, 5; 3, 5; 3, 5; 3, 6; 3, 9; 4, 22; [8] 1, 2; 1, 6; 1, 9; 1, 13; 1, 16; 1, 18; 1, 20; 1, 26; 1, 26; 2, 1; 2, 12; 2, 14; 2, 19; 3, 8; 3, 23; 4, 5; 4, 11; 4, 13; 4, 13; 4, 15; 4, 15; 4, 16; [9] 1, 10; 1, 10; 2, 3; 4, 12; 4, 16; [10] 1, 7; 2, 2; [11] 1, 5; 1, 19; 3, 7; 5, 13; 5, 19; [12] 1, 15; 2, 6; 2, 8; 2, 8; 2, 22; 3, 15; 4, 17; [13] 3, 5; 3, 5; 3, 6; [14] 1, 2; 1, 14; [15] 1, 5; 3, 12; 3, 16; 4, 3; 5, 7; 6, 4; 7, 5; 7, 5; 7, 14; 8, 9; 9, 14; 9, 23; 9, 26; 10, 38; 11, 11; 11, 19; 11, 21; 11, 26; 12, 15; 12, 25; 13, 10; 13, 11; 13, 12; 13, 13; 13, 20; [16] 2, 18; 2, 21; 2, 22; 2, 24; 2, 24; 2, 25; 3, 7; 3, 8; 4, 1; 5, 20; 5, 20; [17] 1, 3; 1, 12; 1, 18; 1, 21; 1, 22; 1, 23; 2, 12; 3, 3; 3, 19; 4, 11; 4, 15; 5, 9; 5, 13; [18] 1, 4; 1, 18; 1, 21; 2, 8; 2, 9; 2, 12; 2, 21; 3, 5; [19] 2, 15; 2, 16; 2, 21; 3, 12; 3, 14; 3, 19; 3, 24; 4, 5; 4, 5; 4, 13; [20] 1, 4; [21] 1, 10; [22] 1, 5; 1, 23; [23] 1, 5; 1, 5; 1, 11; 1, 16; 2, 5; 2, 7; 2, 12; 2, 17; 2, 18; 2, 21; 2, 22; 2, 24; 3, 1; 3, 5; 3, 7; 3, 9; 3, 10; 3, 12; 3, 16; 3, 18; 4, 5; 5, 5; 5, 5; 5, 7; 6, 1; 6, 1; 6, 14; 7, 5; 7, 5; 7, 5; 7, 6; 7, 6; 7, 6; 7, 7; 7, 7; 7, 7; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 9; 7, 13; 7, 14; 7, 17; 8, 4; 8, 5; 8, 8; 8, 9; 8, 9; 8, 10; 8, 11; 8, 13; 9, 1; 9, 2; 9, 3; 9, 13; 9, 15; 9, 17; 9, 18; 9, 18; 9, 21; 9, 21; 10, 1; 10, 4; 10, 8; 10, 8; 10, 10; 11, 5; 11, 7; 11, 9; 11, 12; 11, 13; 12, 4; 12, 15; 12, 16; 13, 1; 13, 3; 13, 13; 14, 2; 14, 8; 14, 10; 14, 13; 14, 13; 14, 15; 14, 17; 14, 17; 14, 18; 14, 20; 14, 20; 15, 2; 15, 2; 15, 2; 15, 6; 15, 7; 15, 8; 16, 1; 16, 7; 16, 13; 16, 13; 16, 13; 16, 17; 16, 21; 16, 21; 17, 1; 17, 2; 17, 6; 17, 6; 17, 8; 17, 8; 17, 10; 18, 1; 18, 3; 18, 3; 18, 4; 18, 4; 18, 17; 18, 19; 19, 2; 19, 5; 19, 15; 19, 21; 19, 21; 20, 1; 20, 5; 20, 7; 20, 9; 20, 12; 21, 2; 21, 3; 21, 6; 21, 9; 21, 10; 21, 21; 22, 1; 22, 19; 22, 19; 22, 19; 22, 19; [24] 1, 8;

din *prep.* [1] 3, 15; 13, 34; 16, 32;

dinafără : (1551-1553 ES) : adv. : „draußen" : „en dehors" : (4x)
denafară *adv. de loc* [3] 5, 12; 5, 13; [4] 7, 5; 11, 28;

dinaínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./prep. : „vorher, vor" : „plus tôt à l'avance, devant" : (18x)
denainte *adv. de loc* [1] 27, 41; [7] 3, 14; [23] 4, 6;
denaintea *prep.* [1] 3, 13; [4] 10, 7; 12, 19; [6] 1, 4; [8] 1, 22; [22] 1, 24; [23] 8, 3; 9, 13;
mai denainte *adv. de timp* [1] 8, 9; 10, 41; 17, 26; 26, 5; [2] 3, 26; [17] 1, 14; [18] 3, 17;

dinapói : (1551-1553 ES) : adv./prep. : „hinten" : „derrière" : (9x)
denapoi *adv. de loc* [7] 3, 14; [23] 4, 6;
denapoia *prep.* [1] 5, 37; [11] 5, 15; [18] 2, 10; [22] 1, 7; [23] 1, 10; 12, 15; 13, 3;

dinár : (c. 1564 CORESI, CAZ. 156) : s. m. : „Denar" : „denier" : (2x)
dinariu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 6, 6; 6, 6;

dinăúntru : (1551-1553 ES) : adv. : „innen" : „(à l')intérieur" : (11x)
denlăuntru *adv. de loc* [3] 5, 12; [4] 4, 16; 7, 5; [6] 3, 16; [16] 1, 21; [23] 4, 8; 5, 1; 11, 2; 21, 18;
mai denlăuntru *adv. de loc* [1] 16, 24; [15] 6, 19;

dincólo : (1648 NTB 469) : adv. : „jenseits" : „au-delà" : (1x)
mai dencoló *adv. de loc* [4] 10, 16;

dínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Zahn" : „dent" : (3x)
dinţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 33;
dinţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 7, 54; [23] 9, 8;

dintíi : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./num. ord. : „1. (der) erste, 2. zuerst" : „1. (le) premier, 2. premièrement" : (50x)
cea dentîiu *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 10; [3] 16, A; [9] 5, A; [11] 5, 12; 6, A; [12] 4, 16; [15] 8, 13; 9, 18; 10, 9; [23] 2, 4; 4, 7; 20, 5; 20, 6; 21, 19;
cei dentîiu *num. ord. fem. sg. gen./dat. art.* [23] 13, 12; 13, 12;
cei dentîiu *num. ord. masc. pl. nom./ac. art.* [15] 11, 28;
cel dentîiu *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [3] 14, 30; 15, 45; 15, 47; [15] 1, 6; [23] 1, 17; 2, 8; 8, 7; 16, 2; 22, 13;
cel dentîiu *num. ord. neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 1; [15] 9, 1; 9, 2; 9, 6; 9, 8; [23] 4, 1; 21, 1; 21, 1;
cêle dentîiu *num. ord. fem. pl. nom./ac. art.* [4] 5, 17; [18] 2, 20; [23] 2, 5; 2, 19; 21, 4;
celor dentîiu *num. ord. masc. pl. gen./dat. art.* [15] 12, 23;
dentîiu *num. ord. fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 18; [6] 6, 2; [7] 1, 5; [8] 1, 18; [15] 8, 7; 9, 15;
dentîiu *num. ord. fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 12, 16;
dentîiu *num. ord. masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 29; [3] 15, 46;
dentîiu *adv.* [1] 7, 12;

díntre : (1551-1553 ES) : prep. : „zwischen" : „parmi" : (1x)
dentre *prep.* [1] 4, 17;

díntru : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „aus" : „de" : (178x)
dentr- *prep.* [1] 10, 33; 13, 17; 16, 18; 17, 26; 17, 28; 19, 25; 21, 32; [2] 9, 10; [3] 10, 17; [12] 2, 26; 3, 6; [16] 3, 11; [23] 20, 13; 20, 14; 21, 21;
dentru *prep.* [1] 1, 22; 1, 24; 1, 25; 2, 3; 2, 38; 3, 22; 3, 23; 4, 4; 4, 24; 4, 32; 4, 34; 5, 15; 6, 3; 6, 9; 7, 10; 8, 16; 8, 37; 10, 23; 10, 41; 11, 20; 11, 28; 11, 29; 13, 23; 13, 26; 15, 2; 15, 5; 15, 9; 15, 14; 15, 22; 15, 23; 15, 24; 15, 28; 15, 39; 17, 4; 17, 12; 17, 27; 17, 28; 19, 18; 20, 18; 20, 20; 20, 30; 21, 26; 23, 21; 23, 30; 24, 23; 26, 22; 27, 22; 27, 34; 28, 21; [2] 1, 4; 2, 19; 3, 25; 4, 11; 4, 12; 5, 2; 5, 16; 6, 13; 9, 21; 9, 24; 9, 24; 11, 14; 11, 35; 12, 18; 13, 3; 14, 7; 14, 12; 15, 2; 16, 10; 16, 11; [3] 1, 12; 1, 14; 1, 30; 2, 11; 5, 13; 6, 1; 6, 19; 8, 6; 10, 5; 10, 7; 10, 9; 10, 10; 12, 18; 14, 10; 14, 26; 15, 6; 15, 9; 16, 2; [4] 1, 10; 1, 11; 2, 2; 2, 17; 3, 1; 3, 5; 4, 6; 7, 9; 8, 7; 8, 11; 9, 2; 12, 17; [6] 3, 15; 4, 7; 4, 16; 5, 27; [7] 1, 14; 3, 9; 3, 20; [8] 4, 9; 4, 12; [9] 2, 3; 2, 9; 2, 11; 4, 4; [10] 1, 3; 3, 8; [11] 1, 15; 1, 20; 4, 14; 6, 4;

6, 16; [12] 1, 15; 2, 17; [13] 1, 10; 1, 12; [14] 1, 6; [15] 1, 13; 2, 11; 3, 13; 4, 1; 5, 1; 5, 8; 6, 11; 7, 2; 7, 4; 7, 6; 11, 12; 11, 35; [16] 1, 5; 2, 16; 2, 18; 3, 10; [17] 4, 12; 5, 1; 5, 2; [18] 3, 10; 3, 17; [19] 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 29; 4, 6; 5, 1; [23] 2, 10; 5, 9; 5, 13; 7, 4; 9, 20; 10, 6; 10, 6; 10, 6; 15, 2; 18, 4; [24] 1, 2;

diregătór → dregător

diregătoríe → dregătorie

dirége → drege

dirépt → drept

direptáte → dreptate

dirés → dres

diván : (1578 DERS [„assemblée délibérante dans les Principautés Roumaines"]) : s. n. : „1. Thron, Richterstuhl, Rednerbühne, 2. Gericht, 3. Richthaus, Prätorium" : „1. trône, tribune, 2. tribunal, 3. palais du gouverneur, prétoire" : (11x)
divan *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 21; 18, 12; 18, 16; 25, 6; 25, 17;
divanul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 23, 34; 25, 10; [2] 14, 10; [7] 1, 13;
divanului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 18, 17; [4] 5, 10;

dînsul, dînsa : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. pers. : „1. er, 2. selbst" : „1. il, 2. -même" : (50x)
dînsa *pron. pers. 3 fem. sg. nom./ac. acc.* [1] 2, 24; 12, 15; [6] 5, 25; 5, 26; [17] 3, 11; [20] 1, 6; [23] 18, 8; 19, 20; 21, 24; 21, 26;
dînsele *pron. pers. 3 fem. pl. nom./ac. acc.* [17] 3, 5; [18] 3, 16;
dînsul *pron. pers. 3 masc. sg. nom./ac. acc.* [1] 8, 34; 19, 31; 23, 18; 25, 22; 28, 8; 28, 21; [2] 8, 32; 14, 12; [3] 11, 28; 14, 4; 16, 2; [4] 10, 17; [5] 1, 4; 6, 3; 6, 4; [6] 5, 2; 5, 28; [11] 2, 6; 2, 9; [15] 9, 7; 12, 5; [19] 3, 24; 5, 10; 5, 18; [20] 1, 10;
dînşii *pron. pers. 3 masc. pl. nom./ac. acc.* [1] 5, 18; 10, 23; 18, 20; 20, 30; 28, 29; [4] 9, 13; 10, 12; [6] 4, 19; 5, 12; [11] 6, 10; [15] 6, 7; [19] 4, 5; [23] 19, 18;

doámnă : (1576 DERS / în top. *Doamna*) : s. f. : „Herrin" : „dame, maîtresse" : (2x)
doamnă *subst. comun fem. sg. voc. neart.* [20] 1, 5;
doamnii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [20] 1, 1;

doáo → doi

doáosprăzecelea → doisprezecelea

doar : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „1. etwa, wohl, vielleicht, 2. ob (etwa)" : „1. peut-être, 2. si" : (19x)
doară *adv.* [1] 10, 47; 21, 38; [2] 3, 3; 5, 7; 11, 1; [3] 1, 13; 9, 8; 9, 9; 10, 22; 11, 22; 12, 15; 12, 30; [4] 12, 17; 12, 18; [7] 3, 12; 4, 11; [10] 3, 9; [16] 3, 11; 3, 12;

doáră → doar

dobitóc : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. n. : „Tier" : „animal" : (9x)
al dobitoacelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 1, 23;
dobitoace *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 23, 24; [15] 13, 11; [22] 1, 10; [23] 18, 13;
dobitoacele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 10, 12; 11, 6;
dobitoacelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [3] 15, 39;
nişte dobitoace *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [18] 2, 12;

dobíndă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gewinn" : „profit" : (7x)
dobînda *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [9] 5, 9; [13] 1, 11;
dobîndă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 21; [11] 3, 3; 6, 5; [13] 1, 7;
dobînzi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 3, 7;

dobîndí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erzielen" : „acquérir" : (15x)
a dobîndi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 27, 21;
au dobîndit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 11, 33;
au dobîndit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 6, 15;
dobîndesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [11] 3, 13;
să dobîndească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [12] 2, 10; [15] 11, 35;
să dobîndesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [3] 9, 19; 9, 20; 9, 21; 9, 21; 9, 22; [7] 3, 8;
să dobîndeşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [24] 1, 7;
să să dobîndească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [17] 3, 1;
vom dobîndi *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [16] 4, 13;

dobîndíre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Erwerb" : „acquisition" : (2x)
dobîndire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 6, 17;
dobîndirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [10] 2, 14;

doborî́ : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „niederschlagen" : „abbattre, faire tomber" : (2x)
să oborî *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 12, 10;
oborîndu-ne *verb gerunziu* [4] 4, 9;

dóctor : (1535-1546 DERS) : s. m. : „Arzt" : „médicin" : (1x)
doftorul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [8] 4, 14;

dodeí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. bedrängen, stören, 2. versuchen, verführen" : „1. harceler, tourmenter, troubler, 2. tenter, séduire" : (9x)
dodeiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [17] 3, 16;
dodeiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 12, 15;
dodeindu-să *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [16] 1, 13;
mă dodeiesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [16] 1, 13;
să dodeia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 5, 16;
să dodeiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 11, 5;
să dodeiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 15, 19;
să te dodeieşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [5] 6, 1;
să vă dodeiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 10, 13;

dodeiálă : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 191) : s. f. : „Versuchung, Anfechtung" : „tentation, épreuve" : (7x)
dodeiala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 4, 14;
dodeială *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 6, 9; [16] 1, 12;

dodeiêle *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 20, 19; [16] 1, 2;
dodiiala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 10, 13; 10, 13;

doi : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. card./num. adv. : „zwei" : „deux" : (35x)
celor doao *num. card. fem. gen./dat.* [23] 11, 3;
de doao ori *num. adverbial* [7] 4, 16; [9] 2, 18; [22] 1, 12;
doao *num. card. fem. nom./ac.* [1] 23, 23; 23, 23; 27, 41; [5] 4, 24; [11] 5, 19; [15] 4, 12; 10, 28; [23] 1, 16; 2, 12; 12, 14; 13, 5;
doao *num. card. neutru nom./ac.* [1] 12, 6; 19, 34; 21, 33; [15] 6, 18; [23] 9, 12; 11, 4; 13, 11;
doi *num. card. masc. nom./ac.* [1] 1, 10; 1, 23; 1, 24; 9, 38; 10, 7; 12, 6; 19, 10; 19, 22; 23, 23; 24, 27; 28, 30; [3] 14, 27; 14, 29; [5] 4, 22; [6] 2, 15; [23] 11, 10;

dóică : (1528 DIRA XVI/1 285 / în antr. *Doica*) : s. f. : „Amme" : „nourrice" : (1x)
o doică *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [9] 2, 7;

dóilea, dóua : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. ord. : „der/die zweite" : „le/la deuxième" : (60x)
a doa *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 3; 10, 9; 10, 23; 10, 24; 14, 19; 20, 15; 20, 15; 21, 26; 22, 30; 23, 32; 25, 17; 25, 23; 27, 3; 27, 18; 28, 13; [4] 13, A; [10] 3, A; [12] 4, A; [15] 8, 7; [18] 3, 1; [23] 20, 6; 20, 14; 21, 8;
a doao *num. ord. fem. nom./ac.* [1] 4, 5; 7, 26; 12, 10; 16, 11; 21, 1; 21, 8; 21, 18; 25, 6; [4] 13, 1; [13] 3, 10; [15] 10, 9;
a dooa *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [23] 2, 11;
a doua *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 20, 7; [15] 9, 3; [23] 4, 7; 6, 3; 6, 3;
al doilea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 13; 10, 15; 13, 33; [3] 12, 28; 15, 47; [15] 9, 7; 9, 28; [22] 1, 5; [23] 8, 8; 16, 3; 19, 3; 21, 19;
al doilea *num. ord. neutru sg. nom./ac. art.* [1] 11, 9; [4] 1, 15; 13, 2; [12] 4, A; [23] 11, 14;

doísprezece : (1551-1553 ES) : num. card. : „zwölf" : „douze" : (3x)
cei doisprăzêce *num. card. masc. nom./ac.* [3] 15, 5;
doisprăzêce *num. card. masc. nom./ac.* [1] 7, 8; 19, 7;

dóisprezecelea : (1643 VARLAAM, C. 217) : num. ord. : „zwölfte" : „douzième" : (1x)
al doaosprăzêcelea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [23] 21, 20;

dojână : (c. 1564 CORESI, CAZ. 106) : s. f. : „Zurechtweisung" : „admonestation" : (1x)
dojana *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 6, 4;

dojăní → dojeni

dojení : (1551-1553 ES) : v. IV : „rügen, schelten, tadeln" : „réprimander, gronder" : (4x)
dojănind *verb gerunziu* [8] 1, 28;
dojăniţi *verb imp. 2 pl.* [9] 5, 14; [10] 3, 15;
dojenind *verb gerunziu* [8] 3, 16;

dómn : (1472 DERS / în top. *Domneşti*) : s. m. : „1. Herr, 2. Gott, 3. Fürst" : „1. Seigneur, 2. Dieu, 3. chef" : (487x)
a Domnului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [18] 1, 8; 1, 11; 1, 16; 3, 2; 3, 15;
ai Domnului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [2] 14, 8;
al Domnului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [3] 10, 26; 10, 28;
ale Domnului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [3] 7, 32; 7, 34; 14, 37; [11] 6, 3;
Doamne *subst. propriu masc. sg. voc. neart.* [1] 1, 6; 1, 24; 4, 24; 4, 29; 7, 59*; 7, 60; 9, 5; 9, 6; 9, 10; 9, 13; 10, 4; 10, 14; 11, 8; 22, 8; 22, 10; 22, 19; 26, 15; [2] 10, 16; 11, 3; [15] 1, 10; [23] 4, 11; 7, 14; 11, 17*; 15, 3*; 15, 4; 16, 5; 16, 7*; 22, 20*;
domn *subst. comun masc. sg. gen./dat. neart.* [1] 23, 26;
domn *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [17] 3, 6;
Domn *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 3*; [4] 8, 19; [6] 4, 5; [23] 17, 13;
domni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 8, 5;
domnii *subst. comun masc. pl. voc. art.* [6] 6, 9;
domnilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [17] 2, 14; [23] 17, 13; 19, 16;
domnilor *subst. comun masc. pl. voc. art.* [1] 16, 30;
Domnu *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 36; 10, 36; 17, 24; [8] 4, 1;
domnul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 23, 24; 23, 34; 24, 10; 26, 30; [2] 14, 4;
Domnul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 21*; 2, 25; 2, 34; 2, 39*; 2, 47; 3, 22; 5, 14; 7, 33; 7, 37; 7, 49; 8, 24; 9, 5; 9, 7; 9, 10; 9, 11; 9, 15; 9, 17; 9, 27; 9, 35; 9, 42; 11, 17*; 11, 20; 11, 21; 11, 23; 11, 24; 12, 11; 12, 17; 13, 47; 14, 3; 14, 22; 15, 17; 15, 17; 16, 10; 16, 14; 16, 31; 17, 27; 18, 8; 18, 9; 18, 25; 20, 21; 20, 24; 21, 20; 22, 10; 23, 11; 28, 31; [2] 1, 7*; 4, 8; 4, 22; 5, 1; 5, 11; 5, 21; 6, 11; 6, 23; 8, 39; 9, 28; 9, 29*; 10, 9*; 10, 12; 12, 19; 13, 13*; 14, 6; 14, 6; 14, 11; 14, 14*; 15, 11; 15, 30; 16, 2; 16, 8; 16, 11; 16, 12; 16, 12; 16, 13; 16, 22; [3] 1, 31; 2, 8; 3, 5; 3, 20; 4, 4; 4, 5; 4, 17; 4, 19; 6, 13; 6, 14; 6, 17; 7, 10; 7, 12; 7, 17; 7, 22; 7, 25; 7, 39; 8, 6*; 9, 1; 9, 1; 9, 2; 9, 14; 11, 11; 11, 23; 11, 23*; 11, 32; 12, 3*; 12, 5; 14, 21; 15, 31; 15, 47; 15, 57; 15, 58; 16, 7; 16, 19; 16, 22; [4] 1, 2*; 2, 12; 3, 16; 3, 17; 4, 5*; 4, 14*; 5, 6; 5, 8; 6, 17; 6, 18*; 10, 8; 10, 16; 10, 17; 11, 17; 12, 8; 13, 10; [5] 1, 3; 5, 10; [6] 1, 2*; 1, 15*; 2, 21; 3, 11; 4, 1; 4, 17; 5, 8; 6, 1; 6, 8; 6, 9; 6, 10; 6, 21; 6, 23*; 6, 24; [7] 1, 2*; 1, 14; 2, 11*; 2, 19*; 2, 24; 2, 29; 3, 1; 3, 20*; 4, 1; 4, 2; 4, 4; 4, 5; 4, 10; [8] 1, 3*; 2, 6; 3, 18; 3, 24; 4, 7; 4, 17; [9] 1, 1*; 1, 1*; 2, 15; 3, 8; 3, 11; 3, 12; 4, 1*; 4, 2*; 4, 6; 4, 16; 4, 17; 5, 9; 5, 12; 5, 27; [10] 1, 1*; 1, 2*; 2, 8; 2, 13; 2, 16*; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 3, 12; 3, 16; [11] 1, 1*; 1, 2; 6, 15; [12] 1, 2; 1, 16; 1, 18; 1, 18; 2, 7; 2, 19; 2, 22; 3, 11; 4, 8; 4, 14; 4, 18; 4, 22*; [13] 1, 4*; [14] 1, 3*; 1, 5*; 1, 16; 1, 19; 1, 19; [15] 2, 3; 7, 14; 7, 21; 8, 2; 8, 8; 8, 9; 8, 10; 8, 11; 10, 16; 10, 30; 10, 30; 12, 6; 12, 14; 13, 6; 13, 20; [16] 1, 7; 1, 12; 4, 15; 5, 11; 5, 15; [17] 2, 3; 2, 13; 3, 15*; [18] 1, 14; 2, 9; 2, 11; 3, 8; 3, 9; [20] 1, 3*; [22] 1, 4; 1, 5; 1, 9; 1, 14; [23] 1, 8; 4, 8*; 11, 8; 14, 13; 18, 8*; 19, 6*; 19, 16; 21, 22*; 22, 5*; 22, 6*;
domnului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 23, 33; 24, 1; 25, 26; [24] 1, 1;
Domnului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 20; 2, 21;

2, 34; 3, 20; 4, 26; 4, 33*; 5, 9; 5, 19; 7, 30; 7, 31; 8, 16*; 8, 25; 8, 26; 8, 39*; 9, 1; 9, 28*; 9, 31; 10, 48; 11, 16; 11, 21; 12, 7; 12, 23; 13, 2; 13, 10; 13, 11; 13, 12; 13, 48; 13, 49; 15, 11; 15, 26*; 15, 35; 15, 36; 16, 15; 16, 32; 18, 25; 19, 5*; 19, 10*; 19, 13*; 19, 17*; 19, 20; 20, 19; 20, 35*; 21, 13*; 21, 14; 22, 16; [2] 1, 4; 7, 25; 10, 13; 11, 34; 14, 6; 14, 6; 14, 8; 14, 8; 15, 6; 16, 18; 16, 20; 16, 24; [3] 1, 2; 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 10; 2, 16; 5, 4; 5, 4; 5, 5*; 6, 11*; 6, 13; 7, 22; 7, 25; 7, 32; 7, 35; 9, 5; 10, 21; 10, 21; 10, 22; 11, 26; 11, 27; 11, 27; 11, 29; 15, 58; 16, 10; 16, 23; [4] 1, 3; 1, 14*; 3, 17*; 3, 18; 3, 18*; 4, 10*; 5, 11; 8, 5; 8, 9; 8, 16; 8, 21; 11, 31; 12, 1; 13, 13*; [5] 1, 19; 6, 14; 6, 17*; 6, 18; [6] 1, 3; 1, 17; 3, 14; 5, 10; 5, 17; 5, 19; 5, 20; 5, 22; 6, 4; 6, 7; [7] 3, 8; 4, 23; [8] 1, 3; 1, 10; 3, 16; 3, 17*; 3, 20; 3, 23; 3, 24*; [9] 1, 3; 1, 6; 1, 8; 2, 19; 3, 13; 4, 15; 4, 15; 4, 17; 5, 2; 5, 23; 5, 28; [10] 1, 7*; 1, 8; 1, 9; 1, 12; 1, 12*; 2, 1; 2, 14; 3, 1; 3, 6; 3, 17; [11] 1, 12; 1, 14; 5, 21*; 6, 14; [12] 1, 8; 2, 14; 2, 24; 4, 1*; [14] 1, 23; [15] 12, 5; [16] 1, 1*; 2, 1; 4, 10; 5, 4*; 5, 7; 5, 8; 5, 10; 5, 11; 5, 14; [17] 1, 3; 1, 25; 3, 12; 3, 12; [18] 1, 2; 2, 20*; 3, 10; 3, 17*; [22] 1, 17; 1, 21; [23] 11, 15; 19, 1*; 22, 21;

domnésc : (1581 CORESI, EV. 105) : adj. : „fürstlich, (aici) des Herrn" : „princier, (aici) du Seigneur" : (1x)
domnească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 11, 20;

domní : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(be)herrschen" : „dominer, régner" : (3x)
domnesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [11] 6, 15;
să domnească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 14, 9; 15, 12;

domníe : (1521 NEACŞU) : s. f. : „Herrschaft, Regierung" : „seigneurerie, régne" : (5x)
domnie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [22] 1, 8;
domniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 15, 24; [6] 1, 21;
domnii *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 6, 12; [8] 1, 16;
domníi *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [13] 3, 1;

domolí : (1581 CORESI, EV. 52) : v. IV : „(sich) beruhigen" : „(se) calmer, s'apaiser" : (3x)
a domoli *verb infinitiv prezent* [16] 3, 8;
s-au domolit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [16] 3, 7;
să domolêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [16] 3, 7;

dóoa → doilea, doua

dorí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verlangen, wollen" : „souhaiter, vouloir" : (5x)
am dorit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [24] 1, 13;
doresc *verb indicativ prezent 3 pl.* [24] 1, 13;
doriia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [7] 2, 26;
dorind *verb gerunziu* [9] 3, 6;
dorindu *verb gerunziu* [1] 20, 38;

dorít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „begierig" : „désiré" : (1x)
doriţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 1;

dormí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. schlafen, 2. entschlafen" : „1. dormir, 2. endormir" : (7x)
au dormit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 15, 18;
dorm *verb indicativ prezent 3 pl.* [9] 5, 7; 5, 7;
dormi *verb indicativ prezent 3 sg.* [6] 5, 14;
dormim *verb indicativ prezent 1 pl.* [9] 5, 10;
dormind *verb gerunziu* [1] 12, 6;
să dormim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [9] 5, 6;

dosádă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Qual, Störung" : „peine, trouble" : (4x)
dosada *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 21;
dosadă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 10; [2] 3, 17;
dosăzile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [16] 5, 1;

dosădí : (1551-1553 ES) : v. IV : „quälen" : „tourmenter" : (1x)
dosădiţi-vă *verb imp. 2 pl.* [16] 4, 9;

dosădít : (c. 1564 CORESI, CAZ. 65) : adj./s. : „1. gequält, 2. kläglich" : „1. tourmenté, 2. pitoyable" : (2x)
[cel] dosădit *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 3, 17;
dosăditul *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [2] 7, 24;

dospí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „gären" : „ fermenter, lever" : (2x)
dospêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 5, 6; [5] 5, 9;

douăzéci : (1559-1560 BRATU) : num. card. : „zwanzig" : „vingt" : (2x)
cei doaozeci *num. card. masc. nom./ac.* [23] 19, 4;
doaozeci *num. card. fem. nom./ac.* [23] 9, 16;

dovedeálă : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Nachweis" : „mise en évidence, preuve" : (1x)
dovedeala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 4;

dovedí : (1632 EUSTR. PRAV. 25/5, *ap.* DLR) : v. IV : „zeigen" : „prouver, révéler" : (4x)
au dovedit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [8] 2, 15;
dovedind *verb gerunziu* [8] 2, 15;
dovedindu-să *verb gerunziu* [6] 5, 13;
să dovedească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 25, 7;

dovedíre : (c. 1683-1686 MS. 45, 783/2) : s. f. : „Nachweis, Bestätigung" : „mise en évidence, confirmation" : (1x)
dovediri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 11, 1;

drac : (1459 DERS) : s. m. : „1. Teufel, 2. pl. Götter" : „1. diable, 2. pl. divinités" : (11x)
al dracului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [12] 2, 26;
ale dracilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [11] 4, 1;
draci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 17, 18; [23] 16, 14;
dracii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [16] 2, 19;
dracilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 10, 21; 10, 21; [23] 9, 20; 18, 2;
dracul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [19] 3, 8;
dracului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [19] 3, 10;

drag : (1414 DERS / în antr. *Dragului*) : adj./s. : „lieb" : „cher" : (5x)

dragi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 14; [9] 2, 8; [11] 6, 2;
dragilor *subst. comun masc. pl. voc. art.* [4] 12, 19; [7] 4, 1;

drágoste : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Liebe" : „amour" : (108x)
a dragostei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 8, 8; [9] 5, 8;
a dragostii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 1;
dragoste *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 7; [2] 14, 15; [3] 4, 21; 13, 1; 13, 2; 13, 3; 13, 13; 16, 14; [4] 2, 8; 6, 6; 8, 7; [5] 5, 7; 5, 13; [6] 1, 4; 2, 4; 3, 18; 4, 2; 4, 15; 4, 16; 5, 2; 6, 23; [7] 1, 17; 2, 2; [8] 1, 8; 2, 2; [9] 5, 13; [11] 2, 15; [12] 1, 7; 3, 3; [13] 2, 2; 3, 3; [14] 1, 9; [15] 10, 24; [17] 3, 8; 4, 8; 5, 14; [19] 3, 1; 4, 8; 4, 16; 4, 16; 4, 18; 4, 18; [20] 1, 3; [22] 1, 2;
dragostea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 5, 5; 5, 8; 8, 35; 8, 39; 12, 9; 13, 10; 13, 10; 15, 30; [3] 8, 1; 13, 4; 13, 4; 13, 4; 13, 8; 13, 13; 16, 24; [4] 2, 4; 5, 14; 13, 13; [5] 5, 22; [6] 1, 15; 3, 19; [7] 1, 9; [8] 1, 4; 3, 14; [9] 3, 6; 3, 12; [10] 1, 3; 2, 10; 3, 5; [11] 1, 5; 1, 14; 6, 11; [12] 1, 13; 2, 22; 3, 10; [14] 1, 5; 1, 7; [17] 4, 8; [18] 1, 7; [19] 2, 5; 2, 15; 3, 16; 3, 17; 4, 7; 4, 9; 4, 10; 4, 12; 4, 16; 4, 17; 4, 18; 5, 3; [20] 1, 6; [22] 1, 21; [23] 2, 4; 2, 19;
dragostei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 8, 24; 13, 11;
dragostele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [22] 1, 12;
dragostii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 6, 10; [8] 1, 13; [9] 1, 3;

drăcésc : (1559-1560 BRATU) : adj. : „teuflisch" : „diabolique" : (1x)
drăcească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 15;

dregătór : (1551-1553 ES) : s. m. : „Statthalter, Verwalter" : „administrateur, intendant" : (11x)
diregători *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 19, 38; [3] 4, 1; 4, 2;
diregătorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 16, 22; 16, 35; 16, 36;
diregătorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 16, 38;
diregătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [5] 4, 2; [13] 1, 7;
diregătoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 16, 23;
nişte diregători *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [17] 4, 10;

dregătoríe : (1563 CORESI, PRAXIU 265) : s. f. : „1. Amt, 2. Rang, 3. Fürstertum, Herrschaftsbereich, 4. Befehl" : „1. administration, 2. dignité, 3. principauté, 4. mission" : (10x)
diregătorie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 25, 1; 26, 12; [22] 1, 6;
diregătoriei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 9, 17;
diregătorii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [11] 2, 2;
diregătoriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 18, 12; [6] 1, 10; 3, 2; [8] 1, 25; [11] 5, 17;

drége : (c. 1670 SIM. DASC., LET. 24) : v. III : „eingiessen" : „verser" : (2x)
au dires *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 18, 6;
dirêgeţi *verb imp. 2 pl.* [23] 18, 6;

drept : (1437 DERS / în top. *Dereptul*) : adj./prep. (în locuţ. conj. ca *direpţ acêea/ce*) /s. : „1. gerade, 2. recht, richtig, 3. rechts, 4. Recht, 5. Gerechter" : „1. droit, 2. juste(ment), 3. à droite, 4. droit, 5. juste" : (131x)
cea direaptă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 7; [18] 2, 15; [23] 1, 16; 1, 17; 13, 16;
cei dirêpte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [10] 1, 5;
cei direpţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [17] 3, 12;
cel direpţ *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [12] 4, 8;
cel direpţ *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [23] 10, 2;
cel direpţ *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 22, 14; [2] 5, 7; [11] 1, 9; [15] 10, 38; [16] 5, 6; [17] 4, 18; [23] 22, 11;
[cel] direpţ *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 14;
cêle dirêpte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 10;
celui direpţ *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 52;
dereapta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [8] 3, 1;
derept *prep.* [1] 6, 3; [15] 12, 1;
direapta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 25; 2, 33; 2, 34; 5, 31; 7, 55; 7, 56; [2] 8, 34; [4] 6, 7; 9, 9; [6] 1, 20; [15] 1, 3; 1, 13; 8, 1; 10, 12; 12, 2; [17] 3, 22; [23] 1, 20; 5, 1; 5, 7;
direaptă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 21; 9, 11; [2] 7, 12;
direpţ *adv.* [1] 5, 8; 5, 8; 14, 9; 16, 11; 21, 1; [5] 2, 14; [17] 2, 23;
direpţ *prep.* [1] 8, 25; 13, 40; 14, 16; 15, 2; 15, 39; 16, 11; 17, 17; 17, 20; 20, 28; [2] 3, 29; 5, 1; 9, 20; 10, 18; 11, 19; 12, 1; 15, 17; 16, 19; [3] 4, 16; 5, 7; 15, 30; [4] 3, 12; 5, 11; 9, 5; [5] 6, 10; [6] 4, 1; 4, 17; 4, 25; 5, 15; 6, 14; [7] 2, 28; [8] 2, 20; 3, 5; [9] 5, 6; [10] 2, 15; [11] 5, 14; [12] 4, 1; [13] 1, 15; [15] 4, 14; 9, 1; 10, 19; [16] 2, 24; 4, 7; [17] 5, 6;
direpţ *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 19; 10, 22; [2] 3, 10; 3, 27; [7] 1, 7; [10] 1, 6; [13] 1, 8; [15] 11, 4; [17] 3, 18; [18] 1, 13; [19] 1, 9; 2, 1; 2, 29; 3, 7; 3, 7; [23] 15, 4;
direpţ *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. voc. neart.* [23] 16, 5;
direpţ *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [18] 2, 8;
dirêpte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 8; [15] 12, 13; [23] 15, 3; 16, 7; 19, 2;
dirêpte *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [19] 3, 12;
dirêptele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [5] 2, 9;
dirêptei *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 5;
direptu *prep.* [2] 11, 1;
direptul *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [18] 2, 7;
direptul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 17; [5] 3, 11; 2, 8;
direptului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [16] 5, 16;
direpţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 13; 5, 19;
direpţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 24, 15; [15] 12, 23;
drept *prep.* [9] 3, 1;

dreptáte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Gerechtigkeit, 2.

Recht, 3. Ordnung" : „1. justice, 2. droit, 3. ordonnance" : (94x)
al direptăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [18] 2, 5;
dereptate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 35;
direptate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 31; 24, 25; [2] 4, 3; 4, 5; 4, 9; 4, 21; 5, 21; 6, 16; 8, 10; 9, 28; 10, 3; 10, 3; 10, 4; 10, 6; 10, 10; 14, 17; [3] 1, 30; 15, 34; [4] 1, 12; [5] 3, 6; 5, 5; [6] 4, 24; 6, 1; [7] 3, 9; 3, 9; [9] 2, 10; [12] 3, 16; [13] 2, 11; 3, 5; [15] 11, 33; [16] 2, 23; [17] 3, 14; [19] 3, 10; [23] 19, 11;
direptatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 10; [2] 1, 17; 1, 32; 3, 5; 3, 22; 3, 23; 4, 6; 4, 11; 4, 13; 6, 18; 6, 20; 9, 30; 9, 30; 9, 30; 10, 3; 10, 5; [4] 5, 21; 6, 14; [5] 2, 21; 3, 21; [6] 5, 9; [7] 3, 6; [8] 4, 1; [11] 6, 11; [12] 2, 22; [15] 1, 9; [16] 1, 20; [17] 2, 24; [18] 1, 1; 3, 13; [19] 2, 29; 3, 7;
direptăţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 9, 1;
direptăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 3, 26; 3, 27; 4, 11; 5, 17; 6, 13; 6, 19; 9, 31; 9, 31; [4] 3, 9; 6, 7; 9, 10; 11, 15; [6] 6, 14; [7] 1, 11; [12] 4, 8; [15] 1, 8; 5, 13; 7, 2; 11, 7; 12, 11; [16] 3, 18; [18] 2, 21;
direptăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 26; [23] 15, 4; 19, 8;

dres : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : adj. : „repariert, (aici) eingegossen" : „réparé, (aici) versé" : (1x)
cel dires *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [23] 14, 10;

drum : (1446 DERS / în top. Velikyj *Drum*) : s. n. : „Weg" : „chemin" : (3x)
drum *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 36; 25, 3;
drumul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 16, 12;

dúce : (1521 NEACŞU) : v. III : „1. tragen, 2. (fort-, davon)gehen" : „1. emmener, 2. (s'en) aller" : (39x)
a duce *verb infinitiv prezent* [11] 6, 7;
du *verb imp. 2 sg.* [1] 23, 17;
duce *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 12, 10;
ducîndu-se *verb gerunziu* [1] 5, 26; 13, 13; [12] 3, 6;
ducîndu-vă *verb gerunziu* [3] 12, 2;
duse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 23, 18; [23] 21, 10;
duseră-se *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 28, 29;
dusu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 18, 14;
dusu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 18, 14;
m-am dus *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [5] 1, 17;
mă duc *verb indicativ prezent 1 sg.* [8] 2, 5;
mă duş *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [23] 10, 9;
mă voiu duce *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 18, 6;
ne duceam *verb indicativ imperfect 1 pl.* [1] 27, 15;
s-au dus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 23; 17, 10; [23] 21, 4;
s-au dus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 15, 40; 21, 26; [12] 4, 10;
să ducă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 22, 24; [3] 16, 3;
să ducă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 12, 19; 21, 34; [23] 12, 15;
să duce *verb indicativ prezent 3 sg.* [19] 2, 11; [23] 17, 8;
să dusă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 9, 17; 12, 10;
să duse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 7; [16] 1, 24; [23] 11, 14; 12, 17; 16, 2;
să să ducă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 25, 4;
te du *verb imp. 2 sg.* [1] 8, 26;

dúcere : (1563 CORESI, PRAXIU 485) : s. f. : „Hinfahrt, (aici) Tod" : „départ, (aici) mort" : (1x)
ducerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [12] 4, 6;

duh : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Atem, Hauch, 2. Geist" : „1. souffle, 2. esprit" : (276x)
a duhului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [4] 3, 6; 7, 1; [15] 4, 12;
a Duhului *subst. propriu neutru sg. gen./dat. art.* [7] 2, 1;
ai Duhului *subst. propriu neutru sg. gen./dat. art.* [2] 8, 5;
ale Duhului *subst. propriu neutru sg. gen./dat. art.* [2] 8, 5; [3] 2, 13*; 2, 14; [15] 2, 4*;
duh *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 15; 16, 16; 19, 21; 23, 8; 23, 9; [2] 11, 8; [3] 4, 21; 5, 4; 15, 45; 16, 18; [4] 4, 13; 11, 4; [5] 6, 1; [6] 1, 17; [7] 1, 27; [10] 2, 2; [12] 1, 7; [16] 2, 26; [17] 3, 4; [22] 1, 19; [23] 13, 15;
Duh *subst. propriu neutru sg. gen./dat. neart.* [1] 2, 38*; 9, 31*; 10, 45*; 15, 28*; [4] 13, 13*;
Duh *subst. propriu neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 5*; 8, 15*; 8, 17*; 8, 19*; 11, 28; 16, 6*; 19, 2*; 19, 2*; 21, 4; [2] 8, 9; 8, 11; 8, 15; [3] 6, 19*; 12, 8; 12, 8; 12, 9; 12, 9; 12, 11; [4] 6, 6*; [5] 6, 8; 6, 8; [6] 5, 18; [8] 1, 8; [15] 9, 14; [17] 1, 11; 1, 22; 4, 14; [19] 5, 7*;
Duhu *subst. propriu neutru sg. nom./ac. art.* [2] 15, 16*;
duhul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 5, 9; 7, 59; 8, 29; 16, 18; 17, 16; 18, 5; 18, 25; 19, 15; 19, 16; 20, 22; [2] 1, 9; 2, 29; 8, 16; 12, 11; [3] 2, 11; 2, 12; 5, 3; 5, 5; 6, 20; 7, 34; 14, 2; 14, 14; 14, 15; 14, 15; 14, 16; [4] 3, 6; 7, 13; [5] 5, 5; 5, 16; 5, 17; 5, 18; 5, 25; 5, 25; 6, 18; [6] 4, 23; [8] 2, 5; [9] 5, 23; [11] 4, 12; [12] 4, 22; [14] 1, 23; [17] 3, 18; 4, 6; [19] 4, 1; 4, 2; 4, 3; 4, 6; [23] 1, 10; 4, 2; 11, 11; 17, 3; 18, 2; 19, 10; 21, 10;
Duhul *subst. propriu neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 2*; 1, 5*; 1, 8*; 1, 16*; 2, 4*; 2, 4; 2, 17; 2, 18; 4, 8*; 4, 31*; 5, 3*; 5, 32*; 6, 3*; 7, 55*; 8, 39*; 9, 17*; 10, 19; 10, 38*; 10, 44*; 10, 47*; 11, 12; 11, 15*; 11, 16*; 11, 24*; 13, 2*; 13, 4*; 13, 9*; 13, 52*; 15, 8*; 16, 7; 19, 6*; 20, 23*; 20, 28*; 21, 11*; 28, 25*; [2] 1, 4; 5, 5*; 8, 9*; 8, 9*; 8, 10; 8, 11; 8, 13; 8, 14*; 8, 16; 8, 26; 8, 26; 9, 1*; 14, 17*; [3] 2, 10; 2, 10; 2, 11*; 2, 12; 3, 16*; 6, 11*; 7, 40*; 12, 3*; 12, 3*; 12, 4; [4] 3, 3*; 3, 17; 3, 17*; 3, 18*; [5] 3, 2; 3, 3; 3, 5; 4, 6*; [6] 1, 13*; 2, 22; 3, 5; 3, 16; 4, 30*; 6, 18; [7] 3, 3*; [9] 1, 5*; 4, 8*; 5, 19; [10] 2, 8; [11] 3, 16; 4, 1; [12] 1, 14*; [15] 3, 7*; 6, 4*; 9, 8*; 10, 15*; 10, 29; [16] 4, 5; [17] 1, 12*; [18] 1, 21*; [19] 3, 24; 4, 2*; 4, 6; 4, 13; 5, 6; 5, 6; 5, 8; [22] 1, 20*; [23] 2, 7; 2, 11; 2, 17; 2, 29; 3, 13; 3, 22; 14, 13; 22, 17;
duhului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 8, 2; [3] 2, 4; [4] 2, 12; [5] 5, 17; [6] 2, 2;
Duhului *subst. propriu neutru sg. gen./dat. art.* [1] 7, 51*; 2, 33*; 6, 10; [2] 7, 6; 8, 6; 8, 23; 8, 27; 15, 13*; 15, 19*; 15, 30; [3] 12, 7; [4] 1, 22; 3, 8; 5, 5; [5] 3, 14; 5, 22; [6] 4, 3; 5, 9; 6, 17; [7] 1, 19*; [9] 1, 6*; [10] 2, 13; [13] 3, 5*; [17] 1, 2;
duhure *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [15] 1, 14;
duhuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 7; [3] 12, 10; [11] 4, 1; [15] 1, 7; [17] 3, 19; [23] 1, 4; 4, 5; 5, 6; 16, 13; 16, 14;

duhurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 5, 16; 19, 12; 19, 13; [3] 14, 32; [15] 12, 23; [19] 4, 1; [23] 3, 1;
duhurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [3] 14, 12; [15] 12, 9;
un duh *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 6, 17; [4] 12, 18;
un Duh *subst. propriu neutru sg. nom./ac. art.* [3] 12, 13; 12, 13; [6] 2, 18; 4, 4;

duhóvnic : (1551-1553 ES) : adj./s. : „geistlich" : „spirituel" : (2x)
duhovnic *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 14, 37;
duhovnicii *subst. comun masc. pl. voc. art.* [5] 6, 1;

duhovnicésc : (1581 CORESI, EV. 420) : adj./s. : „geistlich" : „spirituel" : (24x)
cel duhovnicesc *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 15, 46; 15, 46; [5] 4, 29;
cel duhovnicescu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 15;
cêle duhovniceşti *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 15, 27; [3] 2, 13; 2, 13; 12, 1; 14, 1; [6] 6, 12;
duhovnicească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 14; [3] 10, 3; 10, 4; 10, 4; [6] 1, 3; [8] 1, 9; [17] 2, 5;
duhovnicesc *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 11; [3] 15, 44; 15, 44;
duhovniceşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 5, 19; [8] 3, 16; [17] 2, 5;
unor duhovniceşti *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 3, 1;

duhovnicéşte : (1688 BIBLIA) : adv. : „geistreich" : „spirituelement" : (4x)
duhovnicêşte *adv. de mod* [2] 8, 1; 8, 4; [3] 2, 14; [23] 11, 8;

dúlce : (1433 DERS / în antr. *Limbădulce*) : adj./s. n. : „süß" : „doux" : (4x)
dulce *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 12; [23] 10, 9; 10, 10;
dulcele *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [16] 3, 11;

dulceáţă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Gewürze" : „aromate" : (5x)
dulceaţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 11, 19; 12, 9; 12, 15; [15] 11, 25; [18] 2, 13;

dumínecă → duminică

dumínică : (1551-1553 ES) : s. f. : „Sonntag" : „dimanche" : (1x)
duminecă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 1, 10;

dumnăzắu → dumnezeu

dumnezăiésc → dumnezeiesc

dumnezăiéşte → dumnezeieşte

dumnezăíre → dumnezeire

dumnezăoáie → dumnezoaie

dumnezắu → dumnezeu

dumnezeiésc : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „göttlich" : „divin" : (12x)
cea dumnezăiască *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [18] 1, 3;
cea dumnezeiască *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [4] 7, 10;
cei dumnezăieşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [23] 22, A;
dumnezăiască *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [22] 1, 21; [24] 1, 5;
dumnezăiesc *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 22;
dumnezăiescu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [7] 2, 6; [24] 1, 4;
dumnezăieşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. neart.* [11] 2, 10; [23] 22, A;
dumnezăieştii *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [18] 1, 4;
dumnezeieşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. neart.* [4] 10, 5;

dumnezeiéşte : (1581 CORESI, EV. 70) : adv. : „göttlich" : „divin" : (4x)
dumnezăiêşte *adv. de mod* [17] 4, 6;
dumnezeiêşte *adv. de mod* [2] 8, 27; [4] 7, 9; 7, 11;

dumnezeíre : (1581 PRL) : s. f. : „Gottheit, Göttlichkeit" : „divinité, nature divine" : (5x)
dumnezăire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 25, 19; [2] 1, 20; [18] 2, 10;
dumnezăirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 17, 29;
dumnezeirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [8] 2, 9;

dumnezoáie : (1643 VARLAAM, C. 429) : s. f. : „Göttin" : „déesse" : (3x)
dumnezăoaia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 19, 37;
dumnezăoaie *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [1] 19, 26;
dumnezăoaiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 19, 35;

dumnezéu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „1./2. Gott " : „1. Dieu, 2. dieu, divinité" : (1025x)
a Dumnezăului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [17] 1, 2;
ai lui Dumnezău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. neart.* [2] 1, 7; [4] 6, 4; [8] 3, 12; [10] 1, 5; [18] 1, 21; [23] 16, 14; 20, 6;
al Dumnezăului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [22] 1, 4;
ale lui Dumnezău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [3] 2, 11; 6, 20; [23] 4, 5; 5, 6; 15, 2; 19, 9;
al lui Dumnezău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [3] 1, 25; 1, 25; 3, 23; [4] 9, 14; [5] 4, 14; [6] 2, 8; 4, 30; [9] 2, 13; [15] 6, 5; [16] 1, 1; [18] 3, 5;
al lui Dumnezeu *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [9] 2, 13;
a lui Dumnăzău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [3] 1, 24;
a lui Dumnezău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 23; [2] 10, 3; 13, 2; [3] 3, 9; 3, 9; 3, 9; [4] 4, 7; 11, 2; [6] 3, 10; [12] 2, 19; [17] 3, 20; 4, 10; 4, 14; 5, 2; 5, 6;
Dumnăzău *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 21; [3] 2, 7; [5] 1, 10; [7] 1, 2;
Dumnăzăul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [23] 16, 11;
dumnezăi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 40; 19, 26;

dumnezău *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 6;
Dumnezău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. neart.* [2] 1, 23; 16, 26; 16, 27; 17, 23; [6] 5, 5; [11] 1, 11; 1, 17; [17] 1, 23; [22] 1, 25; [23] 19, 17;
Dumnezău *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 17; 2, 22; 2, 22; 2, 24; 2, 32; 2, 36; 2, 47; 3, 8; 3, 9; 3, 15; 3, 18; 3, 21; 3, 26; 4, 10; 4, 19; 4, 21; 4, 24; 5, 29; 5, 31; 5, 32; 5, 39; 6, 11; 7, 6; 7, 7; 7, 9; 7, 17; 7, 25; 7, 35; 7, 42; 7, 45; 10, 2; 10, 15; 10, 22; 10, 28; 10, 33; 10, 34; 10, 38; 10, 38; 10, 40; 10, 41; 10, 42; 10, 46; 11, 9; 11, 17; 11, 17; 11, 18; 11, 18; 12, 5; 13, 16; 13, 21; 13, 23; 13, 26; 13, 30; 13, 33; 13, 37; 14, 26; 15, 4; 15, 7; 15, 8; 15, 12; 15, 14; 15, 18; 15, 19; 16, 14; 16, 25; 16, 34; 17, 22; 17, 24; 17, 30; 18, 7; 18, 21; 19, 11; 20, 21; 20, 32; 21, 19; 23, 1; 23, 3; 23, 9; 24, 14; 24, 15; 24, 16; 26, 6; 26, 18; 26, 20; 26, 22; 27, 24; 27, 25; [2] 1, 7; 1, 9; 1, 19; 1, 24; 1, 26; 1, 28; 1, 28; 1, 30; 2, 11; 2, 13; 2, 16; 2, 17; 2, 23; 2, 29; 3, 4; 3, 5; 3, 6; 3, 11; 3, 26; 3, 30; 3, 31; 4, 3; 4, 6; 5, 1; 5, 8; 5, 10; 5, 11; 6, 10; 6, 11; 6, 13; 8, 3; 8, 7; 8, 28; 8, 31; 9, 5; 9, 14; 9, 16; 9, 22; 10, 1; 10, 9; 11, 1; 11, 2; 11, 8; 11, 21; 11, 23; 11, 30; 11, 32; 12, 3; 13, 1; 13, 1; 14, 3; 14, 4; 15, 6; 15, 9; 15, 15; 15, 17; 15, 30; [3] 1, 3; 1, 9; 1, 20; 1, 21; 1, 21; 1, 27; 1, 27; 1, 28; 1, 30; 2, 9; 2, 10; 2, 12; 2, 12; 3, 6; 3, 7; 3, 17; 3, 19; 4, 5; 4, 9; 5, 13; 6, 13; 6, 14; 6, 19; 6, 20; 7, 7; 7, 15; 7, 17; 7, 24; 8, 3; 8, 4; 8, 8; 10, 5; 10, 13; 11, 3; 11, 12; 11, 13; 12, 6; 12, 18; 12, 24; 12, 28; 14, 25; 14, 33; 15, 28; 15, 38; [4] 1, 2; 1, 3; 1, 4; 1, 9; 1, 18; 1, 21; 1, 23; 2, 17; 3, 4; 3, 5; 4, 6; 5, 1; 5, 5; 5, 11; 5, 18; 5, 19; 5, 20; 5, 20; 6, 16; 6, 16; 7, 6; 9, 7; 9, 8; 9, 13; 10, 4; 10, 13; 11, 11; 11, 31; 12, 2; 12, 3; 13, 7; [5] 1, 1; 1, 3; 1, 15; 1, 24; 2, 6; 2, 19; 3, 8; 3, 11; 3, 17; 3, 18; 3, 20; 4, 4; 4, 6; 4, 8; 4, 9; 4, 9; 6, 7; [6] 1, 2; 1, 3; 2, 4; 2, 10; 2, 12; 2, 16; 3, 9; 4, 24; 4, 32; 6, 23; [7] 1, 8; 1, 28; 2, 6; 2, 9; 2, 13; 2, 27; 3, 9; 3, 15; 4, 6; [8] 1, 3; 1, 27; 3, 22; 4, 3; [9] 1, 1; 1, 1; 1, 4; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 2, 4; 2, 5; 2, 10; 2, 15; 3, 11; 4, 5; 4, 7; 4, 8; 4, 9; 4, 14; 5, 9; [10] 1, 1; 1, 2; 1, 8; 2, 4; 2, 4; 2, 11; 2, 13; 2, 16; [11] 1, 2; 2, 3; 2, 5; 3, 16; 4, 3; 4, 11; 5, 5; 6, 17; [12] 1, 2; 1, 7; 2, 15; 2, 25; 3, 4; 3, 16; [13] 1, 2; 1, 3; 1, 4; 1, 16; 2, 10; 2, 12; 3, 4; [14] 1, 3; [15] 1, 1; 1, 9; 2, 4; 2, 13; 2, 17; 3, 4; 4, 4; 4, 10; 5, 1; 5, 10; 6, 1; 6, 3; 6, 7; 6, 10; 6, 13; 6, 17; 6, 18; 7, 19; 7, 25; 8, 5; 9, 14; 9, 20; 11, 4; 11, 5; 11, 7; 11, 6; 11, 16; 11, 16; 11, 19; 11, 40; 12, 7; 12, 23; 13, 4; [16] 1, 5; 1, 13; 1, 13; 1, 27; 2, 5; 2, 19; 3, 9; 4, 6; 4, 8; [17] 1, 3; 1, 21; 1, 21; 2, 4; 2, 5; 2, 12; 2, 17; 2, 20; 3, 5; 3, 15*; 3, 18; 3, 21; 4, 11; 4, 11; 4, 16; 5, 5; [18] 1, 17; 2, 4; [19] 1, 5; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 20; 3, 21; 4, 1; 4, 4; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 7; 4, 8; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 4, 12; 4, 12; 4, 15; 4, 15; 4, 16; 4, 16; 4, 16; 4, 16; 4, 20; 4, 20; 4, 21; 5, 1; 5, 2; 5, 4; 5, 10; 5, 11; 5, 18; 5, 18; 5, 19; 5, 20; [20] 1, 3; 1, 9; [21] 1, 11; 1, 11; [22] 1, 1; 1, 4; [23] 1, 1; 4, 8*; 7, 17; 11, 11; 12, 5; 12, 6; 13, 6; 14, 7; 16, 21; 17, 16; 18, 5; 18, 8*; 18, 20; 19, 6*; 20, 9; 21, 2; 21, 3; 21, 3; 21, 4; 21, 7; 21, 10; 21, 22*; 22, 5*; 22, 18; 22, 19; [24] 1, 3; 1, 7;
Dumnezăul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 39*; 3, 13; 3, 13; 3, 22*; 5, 30; 7, 2; 7, 32; 7, 32; 7, 32; 7, 32; 7, 37*; 13, 17; 22, 14; [2] 8, 33; 15, 5; 15, 13; 15, 33; 16, 20; [4] 1, 3; 4, 4; 12, 21; 13, 11; [6] 1, 17; [7] 4, 9 ; 4, 19; [9] 2, 2; 5, 23; [15] 1, 9; 3, 12; 12, 29; 13, 20; [17] 5, 10; [23] 3, 12; 19, 5; 22, 6*;
Dumnezăul *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [1] 4, 24; [23] 15, 3*; 16, 7*;
Dumnezăule *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [15] 1, 8; 10, 7; 10, 9; [23] 11, 17*;
dumnezăului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 43;
Dumnezăului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 46; [2] 1, 8; [3] 1, 4; 6, 11*; 14, 18; [7] 1, 3; [9] 1, 3; 3, 9; [10] 1, 11; 1, 12; [14] 1, 4; [18] 1, 1; [23] 3, 12; 3, 12; 3, 12; 5, 10; 7, 2; 7, 3; 7, 10; 7, 12; 11, 4; 11, 13; 12, 10; 12, 10; 19, 1*;
dumnezei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 10; [3] 8, 5; 8, 5; [5] 4, 8;
Dumnezeu *subst. propriu masc. sg. gen./dat. neart.* [1] 3, 25; 15, 10;
Dumnezeu *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 26, 8; [2] 4, 2; [5] 3, 6; [8] 3, 3; [10] 1, 6; [15] 5, 4; 8, 10; 11, 10; [19] 4, 2; 4, 3;
Dumnezeul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 14, 14;
lui Dumnăzău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 24; 9, 8; [6] 3, 2; [12] 2, 9;
lui Dumnezău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 3; 2, 11; 2, 30; 2, 33; 4, 19; 4, 31; 5, 4; 5, 39; 6, 2; 6, 7; 7, 20; 7, 46; 7, 55; 7, 55; 7, 56; 8, 10; 8, 12; 8, 14; 8, 20; 8, 21; 8, 22; 8, 37; 9, 20; 10, 2; 10, 3; 10, 4; 10, 31; 10, 33; 11, 1; 11, 23; 12, 23; 12, 24; 13, 5; 13, 36; 13, 43; 13, 44; 13, 46; 14, 21; 14, 25; 15, 40; 16, 17; 17, 29; 18, 11; 18, 13; 20, 24; 20, 25; 20, 27; 20, 28; 22, 3; 23, 4; 26, 29; 27, 23; 27, 35; 28, 15; 28, 23; 28, 31; [2] 1, 1; 1, 10; 1, 16; 1, 17; 1, 18; 1, 19; 1, 25; 1, 32; 2, 2; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 3, 2; 3, 3; 3, 5; 3, 7; 3, 19; 3, 20; 3, 22; 3, 23; 3, 24; 3, 27; 4, 17; 4, 20; 4, 20; 5, 2; 5, 5; 5, 15; 6, 13; 6, 17; 6, 22; 6, 23; 7, 4; 7, 22; 7, 25; 7, 25 ; 8, 7; 8, 8; 8, 9*; 8, 14*; 8, 14; 8, 16; 8, 17; 8, 19; 8, 21; 8, 33; 8, 34; 8, 39; 9, 6; 9, 11; 9, 20; 9, 26; 10, 3; 11, 2; 11, 22; 11, 29; 11, 33; 12, 1; 12, 1; 12, 2; 13, 4; 13, 4; 13, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 11; 14, 12; 14, 17; 14, 20; 14, 22; 15, 7; 15, 8; 15, 16; 15, 19*; 15, 32; [3] 1, 1; 1, 4; 1, 14; 1, 18; 1, 21; 1, 29; 2, 1; 2, 5; 2, 7; 2, 10; 2, 11*; 2, 14; 3, 10; 3, 16; 3, 16*; 3, 17; 3, 17; 4, 1; 4, 20; 6, 9; 6, 10; 7, 19; 7, 40*; 9, 9; 9, 21; 10, 20; 10, 31; 10, 32; 11, 7; 11, 16; 11, 22; 12, 3*; 14, 2; 14, 25; 14, 28; 14, 36; 15, 9; 15, 10; 15, 10; 15, 15; 15, 15; 15, 24; 15, 34; 15, 50; 15, 57; [4] 1, 1; 1, 1; 1, 12; 1, 12; 1, 19; 1, 20; 1, 20; 2, 14; 2, 15; 2, 17; 2, 17; 3, 3*; 4, 2; 4, 2; 4, 4; 4, 6; 4, 15; 5, 13; 5, 13; 5, 21; 6, 1; 6, 7; 6, 16; 6, 16; 7, 1; 7, 12; 8, 1; 8, 5; 9, 11; 9, 12; 9, 15; 11, 7; 12, 19; 13, 4; 13, 4; 13, 13; [5] 1, 4; 1, 13; 1, 20; 2, 20; 2, 21; 3, 21; 3, 26; 4, 7; 5, 21; 6, 16; [6] 1, 1; 2, 19; 2, 22; 3, 7; 3, 19; 4, 13; 4, 18; 5, 6; 5, 21; 6, 6; 6, 11; 6, 13; 6, 17; [7] 1, 11; 2, 11; 2, 15; 3, 3*; 3, 14; 4, 7; 4, 18; 4, 20; [8] 1, 1; 1, 3; 1, 6; 1, 10; 1, 15; 1, 25; 1, 25; 2, 2; 2, 12; 2, 19; 3, 1; 3, 6; 3, 17; 4, 11; 4, 12; [9] 1, 2; 2, 2; 2, 4; 2, 8; 2, 9; 2, 12; 2, 13; 2, 14; 3, 2; 3, 9; 3, 13; 4, 1; 4, 3; 4, 16; 5, 18; [10] 1, 3; 1, 4; 1, 5; 2, 4; 2, 13; 3, 5; [11] 1, 1; 1, 4; 2, 5; 3, 5; 3, 15; 3, 15; 4, 4; 4, 5; 5, 4; 5, 21; 6, 1; 6, 11; [12] 1, 1; 1, 3; 1, 6; 1, 8; 3, 17; 4, 1; [13] 1, 1; 1, 1; 2, 5; 2, 11; 3, 8; [15] 1, 6; 2, 9; 4, 9; 4, 12; 4, 14; 5, 12; 6, 6; 7, 1; 7, 3; 9, 14; 9, 24; 10, 12; 10, 21; 10, 29; 10, 31; 10, 36; 11, 3; 11, 4; 11, 5; 11,

25; 12, 2; 12, 15; 12, 22; 12, 28; 13, 7; 13, 15; 13, 16; [16] 1, 20; 2, 23; 2, 23; 4, 4; 4, 4; 4, 7; [17] 1, 5; 2, 10; 2, 15; 2, 16; 2, 19; 3, 4; 3, 17; 3, 22; 4, 2; 4, 11; 4, 17; 4, 17; 4, 19; 5, 12; [18] 1, 2; 3, 12; [19] 2, 5; 2, 14; 2, 17; 3, 1; 3, 2; 3, 8; 3, 10; 3, 17; 4, 2*; 4, 9; 4, 15*; 5, 2; 5, 3; 5, 5; 5, 9; 5, 9; 5, 10; 5, 10; 5, 12; 5, 13; 5, 13; 5, 20; [21] 1, 6; [23] 1, 2; 1, 6; 1, 9; 2, 7; 2, 18; 3, 1; 3, 2; 3, 14; 5, 9; 6, 9; 7, 11; 7, 15; 8, 2; 8, 4; 9, 4; 9, 13; 10, 7; 11, 1; 11, 16; 11, 16; 11, 19; 12, 17; 14, 4; 14, 10; 14, 12; 14, 19; 15, 1; 15, 3; 15, 7; 15, 8; 16, 1; 16, 9; 16, 19; 17, 16; 19, 4; 19, 15; 19, 10; 19, 13; 19, 15; 20, 4; 20, 12; 21, 3; 21, 11; 21, 23; 22, 1; 22, 3; 22, 9; [24] 1, 14;

lui Dumnezeu *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 13, 7; 17, 13; 19, 8; [2] 10, 2; 10, 17; [6] 5, 1; 5, 2; 5, 20; [8] 3, 15; [11] 6, 13; [23] 14, 5; 22, A;

un Dumnezău *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 21; [3] 8, 6; [6] 4, 6; [10] 2, 4;

dúpă : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „nach" : „après, selon" : (350x)

după *prep.* [1] 1, 3; 1, 5; 2, 4; 2, 15; 2, 22; 2, 45; 3, 17; 3, 22; 4, 35; 5, 37; 7, 4; 7, 5; 7, 7; 7, 44; 7, 44; 7, 48; 8, 11; 10, 37; 10, 41; 11, 29; 12, 4; 12, 8; 12, 9; 13, 15; 13, 20; 13, 22; 13, 23; 13, 25; 15, 15; 15, 16; 15, 36; 17, 2; 17, 28; 18, 1; 18, 14; 18, 15; 19, 4; 20, 1; 20, 6; 20, 29; 20, 30; 21, 1; 21, 15; 21, 21; 22, 5; 22, 12; 23, 3; 23, 31; 24, 6; 24, 24; 25, 10; 26, 5; 27, 1; 27, 14; 28, 11; 28, 17; [2] 1, 4; 1, 17; 1, 27; 2, 5; 2, 6; 2, 7; 2, 16; 3, 4; 3, 8; 3, 8; 4, 4; 4, 4; 4, 16; 4, 17; 4, 18; 5, 6; 5, 15; 5, 16; 7, 22; 8, 26; 8, 28; 8, 36; 9, 3; 9, 9; 9, 11; 9, 25; 9, 29; 9, 33; 10, 2; 10, 15; 11, 5; 11, 24; 11, 24; 11, 28; 11, 28; 12, 3; 12, 6; 12, 6; 14, 15; 15, 3; 15, 5; 15, 21; 16, 25; 16, 25; 16, 26; [3] 1, 31; 2, 1; 2, 9; 3, 3; 3, 5; 3, 8; 3, 10; 5, 7; 7, 3; 7, 5; 7, 6; 7, 6; 7, 17; 7, 40; 8, 2; 9, 8; 10, 6; 10, 7; 10, 9; 11, 2; 11, 25; 12, 8; 12, 11; 14, 40; 15, 3; 15, 4; 15, 32; 15, 38; [4] 1, 14; 1, 14; 3, 1; 4, 1; 4, 13; 7, 14; 8, 3; 8, 5; 8, 8; 8, 12; 8, 12; 8, 15; 9, 3; 10, 13; 10, 15; 11, 15; 11, 17; 11, 21; 13, 10; [5] 1, 4; 1, 11; 1, 18; 1, 21; 2, 1; 2, 2; 3, 15; 3, 17; 3, 29; 4, 28; [6] 1, 5; 1, 7; 1, 9; 1, 11; 1, 11; 1, 19; 2, 2; 2, 2; 3, 3; 3, 3; 3, 7; 3, 7; 3, 11; 3, 16; 3, 20; 4, 4; 4, 7; 4, 16; 4, 17; 4, 21; 4, 22; 4, 22; 4, 24; 4, 32; 5, 2; 5, 3; 5, 23; 5, 25; 5, 29; 6, 6; 6, 20; [7] 1, 7; 1, 20; 2, 3; 2, 12; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 3, 14; 3, 17; 3, 21; 4, 11; 4, 19; [8] 1, 11; 1, 25; 1, 29; 2, 7; 2, 8; 2, 8; 2, 8; 2, 22; 3, 10; 3, 18; 3, 20; 3, 22; 4, 4; [9] 1, 5; 2, 2; 2, 4; 2, 11; 2, 14; 3, 4; 4, 1; 4, 6; 4, 11; 4, 17; [10] 1, 12; 2, 9; 3, 6; [11] 1, 1; 1, 8; 1, 11; 1, 18; 2, 13; 6, 3; [12] 1, 1; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 2, 5; 2, 8; 4, 1; 4, 3; 4, 14; [13] 1, 1; 1, 1; 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 9; 3, 5; 3, 7; 3, 10; [14] 1, 14; [15] 2, 4; 3, 2; 3, 7; 4, 7; 4, 7; 4, 8; 4, 15; 5, 6; 5, 10; 6, 20; 7, 5; 7, 9; 7, 11; 7, 11; 7, 15; 7, 16; 7, 16; 7, 17; 7, 20; 7, 21; 7, 28; 8, 4; 8, 5; 8, 5; 8, 9; 8, 10; 9, 3; 9, 9; 9, 9; 9, 19; 9, 22; 9, 25; 9, 27; 9, 27; 10, 8; 10, 15; 10, 16; 10, 26; 11, 7; 11, 13; 12, 10; [16] 2, 8; 3, 9; [17] 1, 2; 1, 3; 1, 15; 1, 17; 3, 7; 4, 6; 4, 10; 4, 19; 5, 12; [18] 1, 3; 1, 14; 1, 15; 2, 1; 3, 3; 3, 13; 3, 15; 3, 15; 3, 16; [19] 1, 7; 2, 6; 2, 18; 2, 27; 3, 23; 5, 14; [20] 1, 4; 1, 6; 1, 6; [21] 1, 2; [22] 1, 16; 1, 18; [23] 1, 19; 2, 23; 4, 1; 4, 1; 7, 1; 7, 9; 9, 12; 11, 11; 14, 4; 15, 5; 18, 1; 18, 6; 18, 6; 19, 1; 19, 14; 20, 3; 20, 12; 20, 14; 22, 2; 22, 12; [24] 1, 14;

dupre *prep.* [23] 2, 27; [24] 1, 8; 1, 9; 1, 11;

dúpre → după

dureá : (1563 CORESI, PRAXIU 323) : v. II : „sich aufregen" : „se fâcher" : (1x)

durîndu-se *verb gerunziu* [1] 16, 18;

durére : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Schemerz" : „douleur, souffrance, peine" : (5x)

durêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 2; [23] 16, 10; 21, 4;

dureri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [11] 6, 10;

durerile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 16, 11;

dvorí : (1581 CORESI, EV. 157) : v. IV : „aufwarten, stehen" : „se présenter, se tenir" : (1x)

dvoriia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 23, 4;

E

efeseán : (1559-1560 BRATU) : adj./s. m. : „1. von Ephesus, 2. Epheser" : „1. éphésien, 2. Éphésien" : (6x)

a efesênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 19, 28; 19, 34; 19, 35;

efeseanul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 21, 29;

efesêni *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. voc. neart.* [1] 19, 35;

efesêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 6, A;

egipteán : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Ägypter" : „Égyptien" : (5x)

eghipteanu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 28;

eghiptêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 24;

eghiptênii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [15] 11, 29;

eghiptênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 7, 22;

eghiptineanul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 21, 38;

el, ea : (1425 DERS) : pron. pers. : „er, sie; sie" : „il, lui, elle; ils, elles" : (2687x)

a ei *pron. pers. 3 fem. sg. gen./dat. acc.* [15] 7, 18; [23] 8, 12;

a lor *pron. pers. 3 pl. gen./dat. acc.* [5] 2, 13;

ai lor *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [1] 4, 5; 4, 23; [3] 14, 35; [9] 2, 15; [11] 6, 1; [13] 2, 9; [17] 3, 5;

ai lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [1] 16, 33; 24, 23; [6] 3, 5; [12] 2, 19; [22] 1, 14;

al lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [4] 9, 15;

ale ei *pron. pers. 3 fem. sg. gen./dat. acc.* [3] 13, 5; [23] 5, 5; 6, 13;

ale lor *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [2] 15, 27; [6] 5, 28; 5, 28; [7] 2, 21; [18] 3, 3; [22] 1, 13; 1, 18;

ale lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [2] 1, 20; [4] 2, 11; [11] 5, 8; [15] 7, 27; 12, 16; [18] 1, 9;

al lor *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [1] 15, 9; [2] 11, 24; [3] 1, 2; [6] 6, 9; [22] 1, 6;

al loruşi *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [13] 1, 12;

al lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [1] 13, 36; [2] 3, 25; 8, 9; 8, 11; [12] 1, 8;

a lor *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [1] 25, 19; [2] 1, 21;

10, 3; 11, 11; 16, 4; [4] 8, 2; 9, 14; [10] 3, 12; [11] 4, 2; [18] 2, 21; 3, 16; [23] 8, 12;

a lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [1] 4, 32; [2] 1, 20; 2, 26; [3] 3, 8; 7, 37; [6] 2, 4; 5, 28; [9] 2, 12; 2, 19; [12] 2, 26; [13] 3, 5; [15] 2, 4; [17] 2, 9; 5, 10; [18] 1, 3;

ea *pron. pers. 3 fem. sg. nom./ac. acc.* [1] 1, 20; 5, 8; 5, 9; 5, 10; 7, 6; 9, 37; 9, 37; 9, 38; 9, 40; 9, 41; 9, 41; 12, 15; 17, 24; 27, 8; 27, 32; [2] 1, 17; 7, 3; 7, 11; 9, 33; 13, 3; 16, 2; 16, 2; [3] 7, 12; 7, 12; 7, 13; [5] 1, 12; 1, 13; [6] 2, 16; 5, 27; 6, 20; [8] 2, 7; 2, 14; 2, 15; 4, 2; 4, 4; 4, 17; [11] 1, 8; [15] 3, 3; 4, 6; 7, 11; 12, 11; 12, 17; [16] 3, 9; 3, 9; 5, 8; [17] 2, 6; [23] 2, 22; 2, 22; 3, 8; 5, 3; 5, 4; 7, 9; 8, 5; 9, 6; 10, 6; 10, 9; 10, 10; 10, 10; 11, 2; 12, 6; 12, 15; 13, 4; 17, 6; 17, 7; 17, 15; 17, 15; 18, 3; 18, 4; 18, 6; 18, 7; 18, 9; 18, 9; 18, 9; 18, 11; 18, 15; 18, 20; 19, 15; 21, 22; 21, 23; 21, 23; 22, 3;

ei *pron. pers. 3 fem. sg. gen./dat. acc.* [1] 5, 8; 5, 10; 8, 27; 9, 40; 16, 19; 16, 16; 19, 27; 27, 14; [3] 7, 39; 7, 39; 9, 7; 9, 23; 11, 5; 11, 15; 11, 15; [5] 3, 11; 4, 25; 4, 30; [12] 3, 5; [19] 2, 17; [20] 1, 1; [23] 2, 21; 2, 21; 2, 23; 5, 9; 12, 1; 12, 1; 12, 4; 12, 5; 12, 14; 12, 17; 13, 1; 13, 1; 13, 2; 13, 2; 13, 2; 13, 3; 13, 5; 13, 12; 13, 15; 13, 5; 13, 6; 13, 7; 13, 7; 13, 8; 13, 17; 13, 18; 14, 8; 14, 9; 14, 11; 14, 11; 14, 18; 16, 2; 16, 21; 17, 2; 17, 4; 17, 4; 17, 5; 17, 15; 18, 3; 18, 3; 18, 4; 18, 4; 18, 5; 18, 6; 18, 6; 18, 6; 18, 6; 18, 7; 18, 7; 18, 8; 18, 9; 18, 10; 18, 15; 18, 18; 18, 19; 18, 20; 19, 2; 19, 2; 19, 3; 19, 8; 19, 20; 20, 4; 21, 2; 21, 11; 21, 15; 21, 15; 21, 16; 21, 16; 21, 17; 21, 18; 21, 22; 21, 23; 21, 24; 21, 25; 22, 2;

ei *pron. pers. 3 masc. pl. nom./ac. acc.* [1] 1, 6; 1, 7; 1, 9; 1, 10; 2, 3; 2, 6; 2, 11; 2, 38; 2, 41; 3, 5; 3, 5; 3, 8; 3, 11; 4, 1; 4, 2; 4, 2; 4, 7; 4, 8; 4, 13; 4, 14; 4, 15; 4, 15; 4, 16; 4, 17; 4, 18; 4, 19; 4, 21; 4, 21; 4, 21; 4, 23; 4, 24; 4, 31; 4, 33; 4, 34; 5, 2; 5, 13; 5, 13; 5, 15; 5, 19; 5, 21; 5, 22; 5, 24; 5, 26; 5, 27; 5, 27; 5, 33; 5, 33; 5, 35; 5, 38; 5, 40; 5, 41; 6, 6; 7, 25; 7, 26; 7, 26; 7, 34; 7, 36; 7, 42; 8, 4; 8, 6; 8, 11; 8, 14; 8, 15; 8, 16; 8, 17; 8, 25; 8, 36; 9, 21; 9, 28; 9, 29; 9, 38; 9, 39; 9, 41; 10, 8; 10, 20; 10, 20; 10, 22; 10, 23; 10, 24; 10, 28; 10, 46; 11, 3; 11, 12; 11, 15; 11, 20; 11, 21; 11, 22; 11, 26; 11, 28; 11, 29; 12, 15; 12, 15; 12, 21; 13, 2; 13, 2; 13, 3; 13, 13; 13, 14; 13, 15; 13, 17; 13, 43; 13, 50; 13, 51; 14, 1; 14, 5; 14, 22; 14, 26; 15, 2; 15, 2; 15, 4; 15, 5; 15, 7; 15, 12; 15, 13; 15, 17; 15, 20; 15, 22; 15, 27; 15, 32; 15, 38; 15, 38; 15, 39; 16, 7; 16, 10; 16, 15; 16, 20; 16, 23; 16, 24; 16, 25; 16, 30; 16, 31; 16, 33; 16, 34; 16, 37; 16, 37; 16, 40; 17, 2; 17, 2; 17, 4; 17, 6; 17, 9; 17, 12; 17, 16; 17, 34; 18, 2; 18, 3; 18, 6; 18, 6; 18, 11; 18, 16; 18, 20; 18, 21; 19, 2; 19, 2; 19, 3; 19, 3; 19, 6; 19, 6; 19, 9; 19, 12; 19, 12; 19, 16; 19, 16; 19, 17; 20, 2; 20, 6; 20, 7; 20, 18; 20, 36; 21, 1; 21, 7; 21, 19; 21, 20; 21, 21; 21, 24; 21, 24; 21, 25; 21, 25; 21, 26; 21, 26; 21, 32; 22, 19; 22, 23; 22, 30; 23, 6; 23, 10; 23, 12; 23, 21; 23, 21; 23, 27; 24, 21; 24, 22; 25, 6; 25, 17; 26, 10; 26, 11; 26, 18; 26, 30; 27, 27; 27, 36; 27, 43; 28, 6; 28, 6; 28, 14; 28, 17; 28, 17; 28, 21; 28, 27; [2] 1, 19; 1, 20; 1, 24; 1, 26; 1, 27; 1, 28; 6, 12; 9, 12; 11, 11; 11, 14; 11, 17; 11, 23; 11, 31; 16, 14; 16, 15; 16, 17; [3] 10, 5; 10, 7; 10, 9; 10, 10; 15, 10; 16, 15; [4] 2, 13; 5, 15; 6, 16; 6, 16; 6, 16; 8, 5; 8, 22; 8, 24; 10, 12; 10, 12; [5] 2, 9; 6, 13; 6, 16; [6] 4, 18; 5, 7; 6, 4; 6, 9; [8] 2, 15; 3, 16; [9] 1, 9; 2, 14; 4, 17; 5, 13; [10] 2, 10; 2, 11; [12] 2, 10; [13] 1, 12; 1, 13; [15] 1, 4; 1, 12; 2, 11; 3, 10; 4, 8; 7, 6; 7, 23; 7, 25; 8, 8; 8, 9; 8, 9; 8, 9; 8, 9; 8, 10; 10, 16; 11, 16; 11, 28; 13, 17; [16] 2, 6; 2, 7; 3, 3; [17] 1, 11; 4, 14; [18] 2, 1; 2, 8; 2, 19; 3, 5; [19] 4, 4; [22] 1, 12; 1, 24; [23] 2, 2; 2, 9; 2, 16; 2, 27; 3, 9; 3, 9; 6, 11; 6, 11; 6, 15; 7, 15; 7, 16; 7, 17; 7, 17; 9, 5; 9, 6; 9, 17; 11, 5; 11, 7; 11, 7; 11, 7; 11, 10; 11, 11; 11, 11; 11, 12; 12, 10; 12, 11; 13, 7; 14, 13; 16, 14; 16, 16; 17, 9; 17, 13; 20, 7; 20, 9; 20, 10; 21, 3; 21, 3; 21, 3; 22, 5;

eişi *pron. pers. 3 fem. sg. gen./dat. acc.* [1] 7, 21;

eişi *pron. pers. 3 masc. pl. nom./ac. acc.* [1] 15, 39; [2] 1, 27; [12] 3, 2; [15] 6, 6;

el *pron. pers. 3 masc. sg. nom./ac. acc.* [1] 1, 3; 1, 6; 1, 9; 1, 10; 1, 11; 2, 22; 2, 24; 2, 25; 2, 34; 2, 36; 3, 4; 3, 5; 3, 7; 3, 9; 3, 10; 3, 12; 3, 13; 3, 16; 3, 22; 3, 26; 4, 37; 5, 6; 5, 17; 5, 21; 5, 32; 5, 36; 5, 36; 5, 37; 5, 40; 6, 11; 6, 12; 6, 14; 6, 15; 7, 2; 7, 2; 7, 3; 7, 4; 7, 5; 7, 5; 7, 5; 7, 5; 7, 8; 7, 9; 7, 10; 7, 10; 7, 15; 7, 21; 7, 21; 7, 27; 7, 31; 7, 31; 7, 37; 7, 44; 8, 2; 8, 11; 8, 13; 8, 20; 8, 30; 8, 31; 8, 31; 8, 32; 8, 38; 8, 39; 8, 40; 9, 2; 9, 3; 9, 3; 9, 7; 9, 7; 9, 8; 9, 10; 9, 10; 9, 11; 9, 12; 9, 15; 9, 16; 9, 17; 9, 23; 9, 24; 9, 25; 9, 26; 9, 27; 9, 30; 9, 30; 9, 35; 9, 38; 9, 43; 10, 3; 10, 4; 10, 4; 10, 7; 10, 10; 10, 11; 10, 13; 10, 15; 10, 21; 10, 23; 10, 26; 10, 27; 10, 35; 10, 35; 10, 38; 10, 38; 10, 40; 10, 41; 10, 41; 10, 43; 10, 48; 11, 2; 11, 26; 12, 4; 12, 4; 12, 5; 12, 6; 12, 7; 12, 8; 12, 9; 12, 10; 12, 16; 12, 17; 12, 19; 12, 20; 12, 23; 13, 9; 13, 11; 13, 22; 13, 28; 13, 29; 13, 30; 13, 31; 13, 34; 13, 46; 14, 8; 14, 11; 14, 18; 14, 19; 15, 16; 15, 21; 15, 38; 16, 3; 16, 3; 16, 9; 16, 33; 17, 15; 17, 15; 17, 16; 17, 18; 17, 19; 17, 27; 17, 28; 17, 31; 17, 34; 18, 12; 18, 18; 18, 19; 18, 26; 18, 26; 18, 26; 18, 27; 18, 27; 19, 2; 19, 4; 19, 22; 19, 30; 19, 33; 19, 38; 20, 4; 20, 10; 20, 10; 20, 13; 20, 14; 20, 18; 20, 22; 20, 35; 20, 37; 20, 38; 21, 2; 21, 3; 21, 8; 21, 12; 21, 14; 21, 27; 21, 27; 21, 29; 21, 30; 21, 31; 21, 33; 21, 34; 21, 35; 21, 36; 21, 37; 21, 40; 22, 13; 22, 14; 22, 18; 22, 20; 22, 22; 22, 22; 22, 24; 22, 24; 22, 25; 22, 27; 22, 29; 22, 29; 22, 30; 23, 2; 23, 3; 23, 7; 23, 10; 23, 11; 23, 15; 23, 15; 23, 15; 23, 15; 23, 20; 23, 21; 23, 21; 23, 27; 23, 28; 23, 28; 23, 30; 23, 32; 23, 34; 24, 2; 24, 2; 24, 8; 24, 23; 24, 24; 24, 25; 24, 26; 24, 26; 24, 26; 25, 3; 25, 3; 25, 4; 25, 5; 25, 7; 25, 8; 25, 19; 25, 21; 25, 21; 25, 21; 25, 22; 25, 24; 25, 25; 25, 25; 25, 25; 25, 26; 26, 15; 26, 24; 26, 25; 26, 26; 26, 30; 28, 5; 28, 6; 28, 6; 28, 6; 28, 8; 28, 16; 28, 23; 28, 29; 28, 30; [2] 3, 27; 4, 11; 4, 13; 4, 18; 4, 22; 5, 9; 6, 2; 6, 4; 6, 8; 6, 9; 7, 20; 8, 29; 8, 32; 10, 9; 10, 11; 10, 12; 11, 35; 11, 35; 11, 35; 12, 20; 12, 20; 14, 3; 14, 4; 14, 14; 15, 11; 15, 12; 15, 21; [3] 1, 5; 1, 30; 2, 9; 2, 11; 2, 14; 2, 15; 2, 16; 3, 15; 3, 18; 7, 12; 7, 13; 7, 13; 8, 3; 8, 6; 8, 6; 10, 22; 15, 25; 16, 11; 16, 11; 16, 11; 16, 12; [4] 1, 19; 2, 8; 5, 9; 5, 18; 5, 19; 5, 21; 7, 14; 7, 15; 8, 17; 8, 18; 10, 7; 12, 17; 13, 4; 13, 4; [5] 1, 1; 1, 16; 1, 18; 2, 12; 2, 13; 2, 20; [6] 1, 4; 1, 5; 1, 9; 1, 10; 1, 20; 1, 22; 2, 14; 2, 15; 2, 18; 4, 15; 4, 21; 4, 21; 5, 25; 5, 29; 5, 33; 6, 9; [7] 1, 29; 1, 29; 2, 7; 2, 8; 2, 9; 2, 27; 2, 27; 2, 28; 2, 28; 2, 29; 3, 9; 3, 10; 3, 21; 3, 21; [8] 1, 16; 1, 16; 1, 16; 1, 17; 1, 17; 1, 18; 1, 18; 1, 19; 1, 20; 1, 20; 1, 20; 2, 6; 2, 7; 2, 9; 2, 10; 2, 12; 2, 12; 2, 13; 3, 4; 3,

10; 3, 17; 4, 10; [9] 4, 14; 5, 10; [10] 1, 12; 2, 1; 2, 4; 2, 6; 3, 14; [11] 1, 16; 3, 7; [12] 2, 21; 2, 26; [13] 2, 13; 3, 11; [14] 1, 12; 1, 15; 1, 17; [15] 1, 3; 1, 5; 2, 6; 2, 6; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 8; 2, 13; 2, 14; 2, 18; 3, 2; 4, 10; 5, 2; 5, 3; 5, 5; 5, 5; 5, 7; 6, 7; 7, 1; 7, 10; 7, 21; 7, 24; 7, 25; 7, 27; 9, 14; 9, 25; 9, 26; 9, 28; 10, 12; 10, 38; 11, 5; 11, 6; 11, 19; 12, 3; 13, 5; 13, 13; 13, 15; [16] 1, 12; 1, 13; 1, 24; 1, 27; 2, 5; 2, 14; 5, 14; 5, 14; 5, 15; 5, 19; [17] 1, 21; 1, 21; 2, 2; 2, 14; 2, 24; 3, 6; 3, 22; 4, 10; 5, 7; 5, 7; 5, 10; [18] 1, 17; 1, 18; 3, 10; 3, 14; [19] 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 10; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 6; 2, 6; 2, 8; 2, 10; 2, 15; 2, 21; 2, 25; 2, 27; 2, 28; 2, 28; 2, 29; 3, 1; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 5; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 3, 9; 3, 12; 3, 15; 3, 17; 3, 17; 3, 22; 3, 24; 3, 24; 4, 9; 4, 10; 4, 13; 4, 13; 4, 15; 4, 15; 4, 16; 4, 19; 4, 19; 4, 21; 5, 1; 5, 10; 5, 14; 5, 15; 5, 18; [21] 1, 10; [23] 1, 7; 1, 7; 1, 17; 3, 12; 3, 20; 3, 20; 3, 20; 6, 2; 6, 4; 6, 5; 6, 8; 10, 6; 10, 6; 12, 9; 12, 11; 13, 10; 13, 12; 14, 1; 17, 10; 17, 13; 19, 5; 19, 11; 19, 12; 19, 14; 19, 15; 19, 15; 20, 2; 20, 3; 20, 3; 20, 3; 20, 6; 20, 11; 21, 7; 22, 18;

i *pron. pers. 3 sg. dat. neacc.* [1] 3, 7; 3, 10; 7, 40; 12, 9; [2] 12, 3; [3] 10, 12; 14, 37; [5] 6, 3; [16] 1, 26; [23] 6, 4;

i- *pron. pers. 3 sg. dat. neacc.* [3] 3, 5; [5] 3, 18; [23] 1, 1;

i- *pron. pers. 3 masc. pl. ac. neacc.* [1] 5, 27; 8, 11; 10, 23; 13, 18; 14, 22; 15, 32; 16, 19; 16, 24; 17, 7; 26, 10; 28, 27; [5] 4, 15; [15] 8, 9; [18] 2, 4; 2, 4; [22] 1, 5; 1, 6;

-i *pron. pers. 3 sg. dat. neacc.* [1] 6, 12; 7, 5; 10, 25; 13, 9; 18, 6; 19, 22; 21, 11; 24, 23; 27, 14; [2] 4, 8; [3] 3, 18; 7, 3; 7, 36; 11, 4; [4] 9, 10; [5] 2, 11; [6] 4, 15; [8] 4, 15; [11] 5, 18; [12] 1, 18; 4, 2; 4, 14; [13] 1, 9; 2, 10; [20] 1, 10; [23] 2, 17; 16, 9; 21, 6; 21, 16; 22, 17;

-i *pron. pers. 3 masc. pl. ac. neacc.* [1] 2, 39; 4, 3; 4, 7; 4, 17; 4, 21; 5, 13; 5, 15; 5, 21; 5, 27; 5, 33; 5, 40; 7, 34; 9, 2; 9, 21; 12, 19; 14, 5; 14, 5; 14, 21; 16, 10; 16, 20; 16, 22; 16, 23; 16, 39; 17, 5; 17, 6; 17, 16; 23, 21; 27, 42; [2] 1, 28; 11, 23; 12, 14; [3] 1, 27; 9, 21; 9, 22; 9, 22; 14, 35; [5] 4, 5; 4, 15; [6] 2, 15; 6, 4; [11] 5, 20; 6, 1; [13] 1, 9; 2, 6; 3, 13; [15] 2, 11; 10, 1; 12, 9; 13, 4; [16] 2, 25; [18] 2, 4; 2, 9; 2, 9; [21] 1, 6; [22] 1, 23; 1, 24; [23] 3, 19; 3, 19; 11, 5; 13, 7; 16, 14; 20, 7;

iale *pron. pers. 3 fem. pl. nom./ac. acc.* [1] 2, 45; 4, 24; 9, 39; 14, 14; [2] 10, 5; 10, 5; [3] 12, 18; 14, 10; [5] 3, 10; 3, 12; [6] 2, 10; [8] 3, 7; 3, 19; [11] 1, 18; [12] 2, 21; [15] 8, 10; 10, 3; 10, 16; 11, 13; [23] 5, 13; 9, 11; 9, 19; 11, 6; 12, 4; 15, 1; 18, 14; 19, 15; 20, 4;

-iu *pron. pers. 3 masc. pl. nom./ac. acc.* [17] 5, 1;

îi *pron. pers. 3 sg. dat. neacc.* [1] 20, 3; [2] 16, 2; [3] 15, 38; [21] 1, 10; [23] 22, 12;

îi *pron. pers. 3 masc. pl. ac. neacc.* [1] 4, 7; 13, 3; 13, 43; 16, 23; 16, 33; 17, 5; 26, 11; 26, 11; 27, 9; [7] 2, 29; [9] 4, 14; [21] 1, 10; 1, 10;

îl *pron. pers. 3 masc. sg. ac. neacc.* [1] 1, 9; 3, 2; 3, 7; 6, 12; 7, 9; 7, 21; 7, 27; 7, 58; 9, 8; 9, 25; 9, 27; 9, 39; 10, 39; 11, 26; 12, 4; 14, 18; 16, 3; 17, 19; 18, 17; 18, 26; 19, 31; 20, 37; 21, 11; 21, 12; 21, 30; 22, 30; 23, 18; 23, 19; 23, 28; [2] 1, 18; 11, 10; 14, 1; [10] 3, 15; [12] 4, 13; [13] 1, 16; [15] 7, 10; 10, 29; 11, 17; 12, 6; 12, 6; [17] 1, 8; [19] 4, 19; 4, 20; [24] 1, 7;

l- *pron. pers. 3 masc. sg. ac. neacc.* [1] 2, 23; 2, 24; 2, 36; 3, 13; 3, 15; 3, 15; 4, 10; 4, 10; 5, 6; 5, 30; 5, 31; 7, 4; 7, 8; 7, 35; 7, 45; 8, 39; 9, 3; 9, 30; 9, 30; 10, 26; 10, 40; 12, 17; 12, 23; 13, 29; 13, 30; 13, 37; 17, 14; 21, 29; 23, 27; 23, 31; 24, 7; 25, 26; 28, 8; [2] 1, 21; 7, 7; 10, 9; 14, 3; [3] 7, 17; 15, 15; [6] 1, 20; 1, 22; 6, 22; [11] 6, 16; [12] 4, 12; 4, 20; [15] 2, 7; 8, 2; 11, 5; 11, 19; 11, 27; [18] 1, 18; 2, 5; 2, 7; [19] 4, 12; 4, 20; 4, 20; [23] 2, 17; 20, 2; 20, 3; [24] 1, 9;

-l *pron. pers. 3 masc. sg. ac. neacc.* [1] 2, 23; 2, 23; 3, 7; 3, 10; 3, 13; 3, 16; 3, 21; 3, 26; 4, 14; 5, 6; 5, 30; 5, 39; 6, 12; 7, 10; 7, 21; 7, 45; 7, 58; 7, 58; 8, 33; 8, 38; 9, 8; 9, 23; 9, 24; 9, 25; 9, 25; 9, 27; 9, 29; 9, 38; 10, 25; 10, 39; 10, 48; 11, 26; 12, 4; 12, 4; 12, 4; 12, 4; 12, 6; 12, 7; 12, 19; 13, 27; 13, 28; 13, 29; 14, 19; 15, 21; 15, 38; 16, 3; 16, 9; 17, 19; 17, 23; 17, 27; 17, 27; 17, 27; 18, 12; 18, 20; 18, 21; 18, 27; 19, 21; 19, 30; 19, 33; 20, 10; 20, 14; 20, 38; 21, 3; 21, 11; 21, 31; 21, 34; 21, 36; 22, 22; 22, 22; 22, 24; 22, 25; 22, 29; 22, 30; 23, 2; 23, 5; 23, 10; 23, 10; 23, 15; 23, 17; 23, 18; 23, 19; 23, 20; 23, 24; 23, 34; 24, 6; 24, 26; 24, 26; 25, 3; 25, 3; 25, 5; 25, 25; 25, 27; 27, 3; 27, 39; [2] 1, 28; 10, 6; 10, 7; 10, 12; 12, 20; 14, 3; 14, 3; 14, 4; 15, 11; [3] 3, 17; 7, 4; 7, 4; 9, 27; 16, 11; 16, 11; [4] 5, 2; 5, 16; [5] 1, 16; [6] 1, 20; 5, 29; [7] 1, 14; 2, 16; 2, 19; 2, 23; 2, 25; 2, 28; 2, 29; [8] 4, 10; [9] 5, 19; [10] 2, 8; 3, 15; [11] 5, 1; 5, 1; 6, 16; [12] 4, 11; 4, 11; [13] 1, 16; 3, 10; [14] 1, 13; 1, 15; [15] 2, 6; 2, 10; 5, 7; 5, 11; 10, 29; 11, 6; 11, 8; 12, 7; 12, 19; [16] 2, 14; 4, 17; 5, 15; 5, 19; [17] 3, 6; 4, 10; [19] 4, 20; [20] 1, 10; [22] 1, 4; [23] 1, 7; 12, 4; 19, 12; 20, 3; [24] 1, 8;

le *pron. pers. 3 pl. dat. neacc.* [1] 2, 4; 11, 4; 13, 22; 16, 4; 25, 9; 28, 23; [4] 4, 4; [5] 4, 9; [7] 3, 18; [8] 1, 27; 4, 9; [9] 5, 3; [11] 5, 16; [13] 3, 13; [16] 4, 6; 4, 6; [17] 5, 5; [23] 11, 5; 13, 16; 22, 5;

le- *pron. pers. 3 pl. dat. neacc.* [2] 1, 19;

le *pron. pers. 3 fem. pl. ac. neacc.* [1] 2, 45; 2, 45; 8, 3; 8, 6; 10, 15; 11, 9; 15, 16; 16, 21; 16, 21; 19, 19; 22, 10; 25, 7; 25, 7; 27, 40; [2] 1, 32; 15, 1; [3] 2, 10; 2, 11; 6, 15; 9, 12; 11, 2; 11, 34; 12, 11; 13, 7; 13, 7; 13, 7; 13, 7; [4] 1, 17; 10, 16; 12, 4; [5] 3, 10; [6] 1, 10; 1, 11; 5, 11; 5, 12; 6, 16; 6, 21; [7] 2, 14; 3, 7; 3, 8; 4, 13; [9] 5, 20; 5, 21; [10] 3, 4; [11] 4, 7; 5, 11; 5, 21; 5, 22; [12] 2, 2; 2, 10; 2, 23; [13] 1, 5; 1, 11; 1, 11; [16] 3, 3; [18] 3, 16; [19] 3, 5; [23] 11, 6; 11, 9; 12, 4; 18, 14; 21, 5;

le- *pron. pers. 3 fem. pl. ac. neacc.* [1] 16, 24; 20, 35; [2] 11, 3; [3] 4, 6; 15, 27; [6] 1, 22; [8] 2, 15; 2, 18; [11] 4, 3; [12] 1, 13; [15] 2, 8; 9, 21; [17] 2, 24; [18] 2, 6;

-le *pron. pers. 3 fem. pl. ac. neacc.* [1] 23, 8; [3] 2, 13; [6] 6, 13; [7] 3, 14; [8] 2, 18; [12] 2, 14; 2, 16; [13] 3, 9; [15] 12, 12; [17] 1, 22; [18] 2, 6; 2, 10; [24] 1, 11; 1, 11;

-le- *pron. pers. 3 fem. pl. ac. neacc.* [8] 4, 7;

-le *pron. pers. 3 pl. dat. neacc.* [1] 4, 1; 8, 18; 10, 8; 12, 17; 16, 22; 16, 23; 17, 3; 27, 13; [2] 2, 15; [7] 4, 3; [11] 4, 6; 6, 5; 5, 16; [13] 3, 1; [18] 2, 19;

li *pron. pers. 3 pl. dat. neacc.* [5] 2, 2; 2, 6; 2, 6; [13] 1, 15; [15] 12, 10; [16] 2, 16; [23] 20, 4; 20, 11;

lor *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [1] 1, 3; 1, 4; 1, 9; 1, 19; 1, 26; 2, 3; 2, 4; 2, 14; 4, 3; 4, 18; 4, 29; 4, 32; 5, 18; 5, 25; 6, 1; 7, 19; 7, 25; 7, 34; 7, 39; 7, 41; 7, 43; 7, 54; 7, 57; 7, 58; 7, 60; 8, 5; 9, 24; 9, 27; 10, 8; 10, 48; 11, 4; 11, 17; 12, 10; 12, 17; 12, 20; 13, 8; 13, 19; 13, 19; 13, 21; 13, 22; 13, 27; 13, 33; 13, 42; 13, 43; 13, 50; 13, 51; 13, 51; 14, 3; 14, 5; 14, 10; 14, 12; 14,

13; 14, 15; 14, 17; 14, 22; 15, 8; 15, 8; 15, 9; 15, 23; 15, 26; 16, 4; 16, 19; 16, 22; 16, 22; 16, 23; 16, 24; 16, 39; 17, 26; 17, 33; 19, 16; 19, 18; 19, 19; 20, 1; 21, 21; 21, 32; 22, 2; 22, 22; 22, 30; 23, 10; 23, 28; 23, 29; 23, 31; 25, 11; 26, 11; 26, 18; 27, 10; 27, 13; 27, 21; 28, 23; 28, 27; [2] 1, 19; 1, 21; 1, 24; 1, 24; 1, 26; 1, 27; 1, 27; 2, 15; 2, 15; 2, 15; 3, 3; 3, 13; 3, 13; 3, 14; 3, 16; 3, 17; 3, 19; 4, 11; 9, 26; 10, 2; 10, 18; 10, 18; 11, 8; 11, 9; 11, 9; 11, 10; 11, 10; 11, 12; 11, 12; 11, 12; 11, 15; 11, 27; 11, 27; 13, 2; 15, 27; 15, 27; 15, 28; 16, 5; 16, 18; [3] 3, 19; 7, 8; 8, 7; 8, 12; 14, 34; 16, 19; [4] 3, 14; 3, 15; 4, 4; 5, 19; 5, 19; 6, 16; 6, 17; 8, 2; 8, 2; 10, 4; 11, 15; [5] 2, 2; 4, 17; [6] 4, 17; 4, 18; 5, 24; [7] 1, 28; 3, 19; 4, 3; [8] 2, 2; [9] 2, 16; 2, 16; 5, 3; 5, 13; [10] 2, 11; [11] 5, 16; [12] 2, 17; 2, 25; 3, 9; 4, 3; 4, 3; 4, 16; [13] 1, 15; 2, 5; 2, 5; 3, 1; 3, 13; [15] 2, 10; 6, 16; 7, 5; 8, 9; 8, 9; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 11; 8, 12; 8, 12; 8, 12; 10, 16; 10, 16; 10, 17; 10, 17; 10, 25; 11, 16; 11, 16; 11, 35; 12, 10; 12, 19; [16] 1, 27; 2, 16; 2, 16; 3, 3; 5, 3; [17] 1, 12; 3, 12; 3, 14; 4, 19; [18] 2, 2; 2, 3; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 19; 2, 20; 2, 21; 2, 22; [21] 1, 9; [22] 1, 6; 1, 11; 1, 15; 1, 15; 1, 16; 1, 16; [23] 2, 22; 3, 4; 4, 4; 4, 10; 6, 8; 6, 11; 6, 11; 6, 14; 7, 2; 7, 3; 7, 9; 7, 11; 7, 14; 7, 14; 7, 17; 8, 2; 9, 3; 9, 4; 9, 4; 9, 5; 9, 5; 9, 7; 9, 7; 9, 8; 9, 9; 9, 10; 9, 10; 9, 16; 9, 17; 9, 18; 9, 19; 9, 19; 9, 19; 9, 20; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 10, 3; 10, 4; 11, 5; 11, 5; 11, 5; 11, 6; 11, 7; 11, 8; 11, 9; 11, 9; 11, 11; 11, 12; 11, 12; 11, 16; 11, 16; 12, 8; 12, 11; 12, 11; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 14, 1; 14, 2; 14, 5; 14, 9; 14, 11; 14, 13; 14, 13; 16, 6; 16, 10; 16, 11; 16, 11; 16, 11; 17, 12; 17, 16; 17, 16; 18, 5; 18, 11; 18, 19; 19, 19; 19, 21; 20, 4; 20, 4; 20, 4; 20, 7; 20, 11; 20, 12; 20, 14; 21, 3; 21, 4; 21, 8; 21, 24; 22, 4; 22, 14; [24] 1, 11;

loruşi *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [2] 2, 14; [4] 5, 15; [11] 3, 13; 6, 19; [18] 2, 1;

lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [1] 1, 14; 1, 18; 1, 20; 1, 20; 1, 22; 1, 25; 2, 14; 2, 29; 2, 30; 2, 30; 2, 31; 2, 31; 2, 41; 3, 2; 3, 7; 3, 10; 3, 13; 3, 16; 3, 16; 3, 16; 3, 18; 3, 21; 3, 26; 4, 26; 4, 32; 5, 1; 5, 2; 5, 7; 5, 10; 5, 31; 5, 32; 5, 37; 5, 41; 6, 15; 7, 4; 7, 5; 7, 5; 7, 5; 7, 6; 7, 8; 7, 10; 7, 10; 7, 10; 7, 13; 7, 14; 7, 23; 7, 23; 7, 23; 7, 25; 7, 25; 7, 30; 7, 33; 7, 35; 7, 38; 7, 40; 7, 47; 7, 54; 7, 57; 8, 1; 8, 28; 8, 32; 8, 33; 8, 33; 8, 33; 8, 33; 8, 35; 8, 35; 8, 39; 9, 4; 9, 8; 9, 16; 9, 18; 9, 27; 9, 39; 10, 2; 10, 3; 10, 4; 10, 7; 10, 19; 10, 22; 10, 24; 10, 43; 11, 13; 11, 13; 12, 7; 12, 8; 12, 11; 12, 15; 13, 8; 13, 24; 13, 31; 14, 3; 14, 7; 15, 14; 15, 16; 15, 18; 16, 1; 16, 3; 16, 32; 16, 32; 16, 34; 17, 16; 17, 18; 18, 2; 18, 8; 19, 12; 19, 22; 19, 31; 20, 3; 20, 9; 20, 10; 20, 16; 20, 16; 20, 28; 20, 32; 20, 36; 20, 37; 20, 38; 21, 19; 21, 20; 22, 14; 22, 14; 22, 15; 22, 20; 22, 24; 22, 27; 23, 9; 23, 17; 23, 33; 24, 8; 24, 10; 24, 24; 25, 2; 25, 2; 25, 3; 25, 15; 25, 27; 27, 2; 28, 3; 28, 4; 28, 23; [2] 1, 2; 1, 3; 1, 5; 1, 9; 2, 4; 2, 6; 3, 7; 3, 21; 3, 26; 3, 26; 3, 27; 4, 3; 4, 5; 4, 13; 4, 19; 4, 21; 4, 22; 5, 8; 5, 9; 5, 10; 5, 10; 6, 3; 6, 5; 6, 12; 8, 29; 9, 19; 9, 22; 9, 23; 11, 1; 11, 2; 11, 4; 11, 33; 11, 33; 11, 34; 11, 34; 11, 34; 11, 35; 12, 20; 15, 3; 15, 10; 16, 13; 16, 15; [3] 2, 10; 6, 5; 6, 14; 7, 36; 7, 37; 8, 10; 9, 10; 10, 26; 10, 28; 11, 4; 11, 14; 14, 25; 15, 10; 15, 23; 15, 25; 15, 27; 15, 27; 15, 28; 15, 28; 15, 38; [4] 2, 14; 3, 7; 3, 13; 7, 7; 7, 13; 7, 15; 9, 9; 11, 3; 11, 15; 11, 33; [5] 1, 15; 3, 6; 3, 16; 4, 4; 4, 6; 6, 4; 6, 8; [6] 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 9; 1, 9; 1, 11; 1, 12; 1, 14; 1, 17; 1, 18; 1, 18; 1, 19; 1, 19; 1, 20; 1, 22; 1, 23; 2, 7; 2, 10; 2, 15; 3, 6; 3, 7; 3, 12; 3, 16; 3, 16; 4, 25; 5, 30; 5, 30; 5, 31; 6, 10; [7] 2, 9; 2, 22; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 3, 21; 4, 19; [8] 1, 9; 1, 11; 1, 13; 1, 14; 1, 20; 1, 22; 1, 22; 1, 24; 1, 26; 1, 29; 2, 18; 3, 9; 4, 13; [9] 1, 10; 3, 13; 4, 6; 4, 8; [10] 1, 7; 1, 9; 1, 10; 2, 6; 2, 8; 2, 8; [11] 1, 2; 5, 8; 5, 18; [12] 4, 1; 4, 1; 4, 8; 4, 14; 4, 18; [13] 1, 3; 2, 13; [15] 1, 3; 1, 3; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 2, 8; 2, 8; 2, 8; 2, 10; 3, 2; 3, 5; 3, 6; 3, 7; 3, 15; 3, 18; 4, 1; 4, 4; 4, 7; 4, 10; 4, 10; 4, 13; 4, 13; 5, 4; 5, 7; 5, 9; 6, 10; 6, 13; 6, 17; 8, 11; 8, 11; 9, 5; 9, 26; 10, 13; 10, 13; 10, 20; 10, 30; 11, 4; 11, 5; 11, 7; 11, 21; 11, 22; 11, 23; 12, 2; 12, 10; 13, 12; 13, 13; 13, 15; 13, 21; 13, 21; [16] 1, 5; 1, 8; 1, 9; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 18; 1, 25; 1, 26; 1, 26; 2, 21; 2, 22; 2, 23; 3, 13; 4, 11; 4, 17; 5, 15; 5, 18; 5, 20; [17] 1, 3; 1, 21; 1, 23; 1, 24; 2, 3; 2, 21; 2, 22; 2, 24; 3, 10; 3, 10; 3, 12; 4, 13; 5, 11; [18] 2, 16; 3, 4; 3, 13; 3, 15; [19] 1, 7; 1, 10; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 9; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 28; 3, 9; 3, 10; 3, 12; 3, 12; 3, 15; 3, 16; 3, 17; 3, 17; 3, 19; 3, 22; 3, 22; 3, 23; 3, 23; 3, 24; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 4, 12; 4, 13; 4, 20; 4, 20; 4, 21; 5, 2; 5, 3; 5, 3; 5, 9; 5, 10; 5, 11; 5, 14; 5, 16; 5, 16; 5, 20; [20] 1, 6; 1, 10; 1, 11; 1, 11; [21] 1, 7; 1, 10; [22] 1, 15; 1, 24; [23] 1, 1; 1, 1; 1, 1; 1, 1; 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 14; 1, 14; 1, 15; 1, 16; 1, 16; 1, 16; 1, 16; 1, 17; 1, 17; 2, 5; 2, 7; 2, 17; 2, 17; 2, 18; 2, 18; 2, 26; 2, 28; 3, 5; 3, 5; 3, 5; 3, 12; 3, 21; 3, 21; 5, 2; 6, 2; 6, 4; 6, 4; 6, 5; 6, 8; 6, 8; 6, 17; 7, 14; 7, 15; 7, 15; 8, 3; 9, 1; 9, 11; 10, 1; 10, 1; 10, 1; 10, 2; 10, 2; 10, 5; 10, 9; 11, 15; 11, 19; 11, 19; 12, 3; 12, 4; 12, 5; 12, 7; 12, 7; 12, 9; 12, 10; 12, 15; 12, 16; 12, 16; 13, 2; 13, 2; 13, 3; 13, 6; 13, 6; 13, 12; 13, 14; 14, 1; 14, 7; 14, 7; 14, 9; 14, 9; 14, 10; 14, 14; 14, 14; 14, 16; 14, 19; 15, 2; 15, 2; 15, 2; 15, 8; 16, 2; 16, 3; 16, 4; 16, 8; 16, 8; 16, 9; 16, 10; 16, 10; 16, 12; 16, 12; 16, 15; 16, 15; 16, 17; 16, 19; 16, 19; 17, 16; 18, 1; 19, 2; 19, 2; 19, 5; 19, 7; 19, 7; 19, 10; 19, 10; 19, 12; 19, 12; 19, 13; 19, 15; 19, 16; 19, 19; 19, 20; 19, 21; 20, 1; 20, 3; 20, 7; 21, 3; 21, 7; 22, 2; 22, 3; 22, 3; 22, 4; 22, 4; 22, 6; 22, 6; 22, 12; 22, 14; 22, 19;

luişi *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [2] 14, 7; 14, 7; [3] 11, 29; 14, 28; [6] 5, 27; [7] 3, 21;

o *pron. pers. 3 fem. sg. ac. neacc.* [1] 1, 20; 5, 10; 7, 6; 7, 6; 9, 37; 13, 33; 20, 28; 24, 6; 27, 32; [2] 10, 3; 15, 4; 16, 2; 16, 2; [3] 6, 9; 6, 10; 7, 11; 7, 12; 15, 2; [4] 11, 2; [5] 1, 23; 3, 14; 3, 15; 3, 17; 4, 14; 5, 16; [6] 5, 26; 5, 27; 5, 33; [7] 2, 12; 4, 15; [8] 2, 14; 4, 4; 4, 16; 4, 17; [11] 6, 15; [12] 1, 12; 4, 3; 4, 5; [14] 1, 18; [15] 9, 15; 12, 17; 13, 17; [16] 2, 5; 3, 4; 3, 4; 3, 8; [17] 1, 17; 2, 7; 4, 3; [18] 2, 5; 3, 15; [23] 3, 8; 5, 3; 5, 4; 5, 4; 7, 9; 8, 5; 8, 5; 9, 6; 10, 9; 10, 10; 10, 10; 11, 2; 11, 2; 12, 6; 12, 15; 13, 12; 17, 12; 18, 11; 18, 21; 21, 23;

-o *pron. pers. 3 fem. sg. ac. neacc.* [1] 5, 10; 5, 10; 5, 23; 9, 37; 13, 33; 26, 10; 27, 5; 27, 17; [2] 1, 27; 1, 27; [4] 3, 18; 11, 9; [6] 3, 11; 5, 26; [7] 1, 4; [8] 2, 14; [11] 1, 19; 6, 10; [13] 1, 2; [15] 10, 36; 13, 13; [16] 1, 23; [17] 2, 12; 5, 2; [18] 1, 5; 2, 21; [19] 2, 7; [23] 10, 9; 17, 12; 17, 15; 17, 15;

-o- *pron. pers. 3 fem. sg. ac. neacc.* [1] 7, 7; [2] 16, 4;

elamiteán : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Elamiter" : „Élamite" : (1x)
elamitêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 9;

elefánt : (c. 1683-1686 MS. 45, 295/[1]) : s. m. : „Elfenbein" : „ivoire" : (1x)
elifánd *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 12;

elin : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Hellene, Grieche" : „Grec" : (27x)
cêle eline *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [1] 17, 12;
elin *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 1; 16, 3; [2] 2, 9; 2, 10; [5] 2, 3; 3, 27; [8] 3, 11;
elini *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 11, 20; 14, 1; 18, 4; 19, 10; 21, 28; [2] 1, 14; 1, 16; [3] 1, 24; 12, 13;
elinii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 29; 17, 4; 18, 17; 19, 17; [3] 1, 22;
elinilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 6, 1; 20, 21; [3] 1, 23; 10, 32;
elinului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 10, 12;
elinésc : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj. : „(alt) griechisch" : „Grec" : (4x)
cêle elineşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [24] 1, 8;
elineascâ *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 9, 11; [24] 1, 8;
elineşti *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [24] 1, 8;

elinéşte : (1668-1670 HERODOT) : adv. : „auf Griechisch" : „en grec" : (2x)
elinêşte *adv.* [1] 21, 37; [24] 1, 12;

eparhíe : (1643 VARLAAM, C. 391) : s. f. : „Provinz" : „province" : (1x)
epárhie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 23, 34;

epicuréu : (1563 CORESI, PRAXIU 81) : s. m. : „Epikurer" : „Épicurien" : (1x)
epicurii *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 17, 18;

episcop : (1535 DERS) : s. m. : „Bischof" : „évêque" : (6x)
episcop *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [12] 4, A;
episcopi *subst. comun masc. pl. neart.* [7] 1, 1;
episcopul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [11] 3, 2; [13] 1, 7; 3, A; [24] 1, 3;

episcopíe : (1535 DERS) : s. f. : „Bischofsamt" : „charge d'évêque" : (1x)
episcupie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 1;

erés : (1563 CORESI, PRAXIU 19) : s. n. : „Häresie" : „hérésie" : (9x)
eres *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 24, 14; 26, 5;
eresul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 5, 17; 15, 5; 28, 22;
eresului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 24, 5;
eresuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 11, 19; [18] 2, 1;
eresurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [5] 5, 20;

erétic : (1563 CORESI, PRAXIU 118) : adj. : „häretisch" : „hérétique" : (1x)

eretíc *adj. calificativ masc. sg. nom./ac. neart.* [13] 3, 10;

etióp : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Äthiopier" : „Éthiopien" : (1x)
ethiopilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 8, 27;

eu : (1521 NEACŞU) : pron. pers. : „ich" : „je, moi" : (631x)
eu *pron. pers. 1 sg. nom./ac. acc.* [1] 7, 7; 7, 32; 9, 5; 9, 6; 9, 10; 9, 16; 10, 20; 10, 21; 10, 26; 11, 5; 11, 15; 11, 17; 13, 25; 13, 33; 13, 41; 15, 19; 16, 30; 17, 3; 17, 23; 18, 6; 18, 10; 18, 21; 19, 21; 20, 22; 20, 25; 20, 26; 20, 29; 21, 13; 21, 39; 22, 3; 22, 6; 22, 8; 22, 8; 22, 13; 22, 17; 22, 19; 22, 19; 22, 20; 22, 21; 22, 28; 22, 28; 23, 1; 23, 6; 24, 16; 24, 20; 24, 21; 25, 15; 25, 18; 25, 20; 25, 22; 25, 25; 26, 9; 26, 10; 26, 15; 26, 15; 26, 29; 28, 17; [2] 3, 7; 7, 9; 7, 10; 7, 14; 7, 17; 7, 20; 7, 20; 7, 24; 7, 25; 9, 3; 10, 18; 11, 1; 11, 3; 11, 13; 11, 19; 12, 19; 14, 11; 15, 14; 15, 16; 15, 19; 16, 4; 16, 22; [3] 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 2, 1; 2, 3; 3, 1; 3, 4; 3, 4; 3, 6; 4, 15; 4, 18; 5, 3; 6, 12; 7, 7; 7, 8; 7, 10; 7, 12; 7, 28; 9, 6; 9, 15; 9, 26; 9, 27; 10, 30; 10, 30; 10, 33; 11, 1; 11, 23; 15, 9; 15, 10; 15, 11; 16, 4; 16, 10; [4] 1, 23; 2, 2; 2, 10; 2, 10; 2, 12; 6, 17; 7, 7; 10, 1; 11, 16; 11, 16; 11, 18; 11, 21; 11, 22; 11, 22; 11, 22; 11, 23; 11, 29; 11, 29; 12, 11; 12, 13; 12, 15; 12, 16; 12, 20; 12, 21; [5] 1, 12; 2, 19; 2, 20; 4, 12; 4, 18; 5, 2; 5, 10; 5, 11; 6, 14; 6, 17; [6] 1, 15; 3, 1; 4, 1; 5, 32; [7] 1, 7; 2, 19; 2, 24; 2, 28; 3, 4; 3, 4; 3, 13; 4, 11; [8] 1, 23; 1, 25; [9] 2, 18; 3, 5; [11] 1, 11; 1, 15; 2, 7; [12] 1, 11; 2, 9; 4, 1; 4, 6; [13] 1, 3; 1, 5; [14] 1, 9; 1, 13; 1, 18; 1, 18; 1, 19; [15] 1, 5; 1, 5; 2, 13; 2, 13; 5, 5; 8, 9; 10, 30; 12, 27; [16] 2, 18; 2, 18; [17] 1, 16; [18] 1, 17; [20] 1, 1; 1, 1; [21] 1, 1; [23] 1, 8; 1, 9; 1, 11; 1, 17; 2, 6; 2, 22; 2, 23; 2, 27; 3, 9; 3, 10; 3, 19; 3, 21; 5, 4; 17, 7; 21, 2; 21, 6; 21, 6; 22, 8; 22, 13; 22, 16; 22, 16; [24] 1, 13;
îmi *pron. pers. 1 sg. dat. neacc.* [3] 4, 3; 9, 18; [4] 11, 1; [14] 1, 21; [15] 13, 6;
m- *pron. pers. 1 sg. ac. neacc.* [1] 9, 17; 16, 15; 24, 18; 2] 7, 11; 9, 20; [3] 1, 17; [4] 12, 11; [5] 1, 15; 1, 15; [11] 1, 12; 1, 12; [12] 1, 16; 1, 17; 1, 17; 3, 11; 4, 10; 4, 16; 4, 17;
-m- *pron. pers. 1 sg. ac. neacc.* [2] 8, 2; [15] 3, 9;
mă *pron. pers. 1 sg. ac. neacc.* [1] 7, 28; 8, 31; 8, 37; 8, 37; 9, 4; 13, 25; 20, 23; 22, 7; 23, 3; 23, 6; 5, 11; 6, 3; 26, 14; 26, 21; 26, 28; 26, 28; 28, 18; [2] 7, 24; [3] 4, 4; 16, 6; [4] 2, 2; 11, 32; 12, 21; [7] 4, 13; [12] 4, 18; 4, 18; [23] 17, 3; 21, 10;
-mă *pron. pers. 1 sg. ac. neacc.* [1] 15, 13; 22, 11; 23, 3; 26, 6; 26, 13; 26, 21; 28, 18; [2] 7, 23; [4] 11, 16; [7] 3, 6; [11] 1, 12;
-mă- *pron. pers. 1 sg. ac. neacc.* [1] 2, 28;
mi *pron. pers. 1 sg. dat. neacc.* [1] 20, 22; 25, 24; 25, 27; 26, 9; 27, 25; [2] 7, 13; 12, 3; [3] 4, 9; 6, 12; 7, 40; [4] 2, 3; 10, 9; 12, 1; [6] 6, 20; [7] 1, 19; [12] 3, 11; 4, 8; [23] 11, 1;
mi- *pron. pers. 1 sg. dat. neacc.* [1] 10, 28; [3] 5, 12; 6, 11; 6,

11; 9, 15; 10, 22; 10, 22; 10, 23; 14, 19; 15, 32; [4] 7, 3; 7, 4; [5] 2, 6; 4, 12; [7] 1, 12; 1, 22; [12] 1, 18; [15] 2, 13; 10, 5;

-mi *pron. pers. 1 sg. dat. neacc.* [1] 5, 8; 21, 13; 21, 39; 22, 7; 22, 27; 23, 19; [2] 9, 1; 9, 3; [3] 9, 16; 9, 16; 9, 27; 12, 21; 12, 21; 13, 3; [4] 12, 7; 12, 13; [5] 1, 14; 2, 6; 4, 21; 6, 17; [7] 2, 2; 3, 1; [14] 1, 13; 1, 19; [15] 13, 6; [16] 2, 18; [23] 1, 17; 10, 4; 10, 9; 10, 9; 17, 1; 17, 7; 17, 14; 21, 5; 21, 10; 22, 1; 22, 6; 22, 8;

-mi- *pron. pers. 1 sg. dat. neacc.* [1] 25, 15; [2] 9, 19; 11, 4; [4] 12, 7; [15] 11, 32;

mie *pron. pers. 1 sg. dat. acc.* [1] 1, 8; 2, 28; 7, 7; 7, 42; 7, 49; 7, 49; 8, 19; 9, 15; 10, 28; 11, 7; 11, 9; 11, 12; 13, 2; 18, 10; 20, 19; 20, 22; 21, 37; 22, 5; 22, 9; 22, 13; 22, 17; 22, 18; 22, 27; 23, 19; 23, 30; 27, 25; [2] 1, 9; 7, 10; 7, 13; 7, 13; 7, 21; 7, 21; 9, 2; 9, 19; 11, 4; 12, 3; 14, 11; 15, 15; 16, 2; 16, 3; [3] 1, 11; 3, 10; 4, 3; 4, 16; 7, 1; 7, 40; 9, 16; 9, 16; 9, 18; 11, 1; 15, 8; 16, 9; [4] 2, 1; 2, 12; 6, 16; 6, 18; 9, 1; 12, 9; 13, 10; [5] 2, 6; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 4, 15; 6, 14; 6, 17; [6] 3, 2; 3, 3; 3, 7; 3, 8; 6, 19; [7] 1, 7; 1, 8; 1, 21; 2, 16; 3, 1; 3, 7; 3, 17; 4, 3; [8] 1, 25; 4, 4; 4, 11; [12] 4, 8; 4, 8; 4, 11; 4, 14; [14] 1, 11; 1, 13; 1, 16; 1, 18; 1, 18; [15] 1, 5; 2, 13; 8, 10; 11, 32; 13, 6; 13, 6; [18] 1, 14; [23] 5, 5; 7, 13; 7, 14; 10, 9; 10, 11; 14, 13; 17, 14; 19, 9; 19, 9; 19, 10; 21, 5; 21, 6; 21, 7; 21, 10; 22, 1; 22, 8; 22, 9; 22, 10;

mine *pron. pers. 1 sg. ac. acc.* [1] 1, 4; 3, 6; 3, 22; 7, 37; 8, 24; 9, 17; 10, 29; 11, 5; 11, 11; 11, 12; 12, 8; 12, 11; 13, 25; 20, 23; 20, 24; 20, 34; 22, 8; 22, 9; 22, 10; 22, 11; 22, 13; 22, 18; 22, 21; 23, 11; 23, 18; 23, 22; 24, 10; 24, 12; 24, 19; 24, 20; 25, 9; 25, 11; 26, 2; 26, 5; 26, 9; 26, 13; 26, 14; 26, 18; 26, 29; 27, 21; 27, 23; 28, 18; 28, 20; [2] 1, 15; 7, 8; 7, 17; 7, 18; 7, 18; 7, 20; 10, 19; 10, 19; 11, 27; 15, 3; 15, 18; 15, 30; 15, 30; 16, 7; 16, 7; 16, 21; [3] 4, 3; 4, 4; 4, 6; 9, 3; 9, 15; 9, 19; 14, 11; 14, 21; 15, 10; 15, 10; 16, 4; 16, 11; [4] 1, 17; 1, 19; 2, 2; 2, 2; 2, 5; 7, 7; 9, 4; 11, 7; 11, 9; 11, 10; 11, 10; 12, 5; 12, 6; 12, 6; 12, 6; 12, 8; 12, 9; 13, 3; [5] 1, 2; 1, 11; 1, 16; 1, 17; 1, 24; 2, 3; 2, 18; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 4, 12; 4, 14; 6, 14; [6] 6, 19; 6, 21; [7] 1, 7; 1, 12; 1, 26; 1, 29; 1, 29; 2, 18; 2, 22; 2, 23; 2, 27; 3, 13; 4, 3; 4, 9; 4, 10; 4, 15; 4, 22; [8] 1, 29; 4, 7; 4, 10; [11] 1, 12; 1, 16; [12] 1, 8; 1, 13; 1, 15; 2, 2; 4, 9; 4, 11; 4, 16; 4, 17; 4, 17; [13] 3, 12; 3, 15; [14] 1, 13; 1, 17; 1, 17; 1, 22; 1, 23; [15] 3, 9; 8, 11; 10, 7; [23] 1, 12; 1, 17; 3, 4; 3, 18; 3, 20; 3, 21; 4, 1; 10, 8; 17, 1; 21, 9; 21, 9; 21, 10; 21, 15; 22, 12;

evanghélie : (1551-1553 ES) : s. f. : „Evangelium" : „Évangile" : (56x)

a Evangheliei *subst. propriu fem. sg. gen./dat. art.* [2] 15, 29;

Evanghelie *subst. propriu fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 28; [3] 4, 15; 9, 14; 9, 18; 9, 23; [4] 8, 18; [6] 3, 6; [7] 1, 5; 2, 22; 4, 3; [12] 1, 10;

evanghelie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 11, 4; [5] 1, 6;

Evangheliei *subst. propriu fem. sg. gen./dat. art.* [1] 15, 7; [5] 2, 5; 2, 14; [6] 6, 15; 6, 19; [7] 1, 7; 1, 12; 1, 17; 1, 27; 4, 15; [8] 1, 5; 1, 23;

Evangheliei *subst. propriu fem. sg. gen./dat. art.* [3] 9, 12; [4] 4, 4; [14] 1, 13;

Evangheliia *subst. propriu fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 16; 2, 16; 10, 16; 15, 16; 16, 25; [3] 9, 14; 9, 18; 15, 1; [4] 2, 12; 4, 3; 9, 13; 10, 14; 11, 7; [5] 1, 7; 1, 11; [7] 1, 27; [9] 1, 5; 2, 2; 2, 4; 2, 8; 2, 9; 3, 2; [10] 1, 8; 2, 14; [12] 1, 8; 2, 8; [17] 4, 17;

evanghelíst : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Evangelist" : „évangéliste" : (2x)

evanghelistului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 21, 8; [12] 4, 5;

evreiésc : (1551-1553 ES) : adj. : „judaisch" : „judaïque" : (1x)

ovreiască *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [24] 1, 8;

evréu : (1551-1553 ES) : s. m: „Hebräer, Jude": „juif" : (5x)

evrei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 6, 1; [7] 3, 5; [15] 13, A;

evreu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 3, 5;

ovrêi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [24] 1, 8;

F

fáce : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. machen, fertigen, 2. werden, 3. gründen" : „1. faire, 2. devenir, 3. fonder" : (608x)

a face *verb infinitiv prezent* [1] 1, 1; 9, 7; 22, 10; 24, 12; 26, 9; 26, 28; [2] 4, 21; 9, 21; 15, 26; [3] 7, 36; [4] 8, 10; 8, 11; [5] 2, 10; [6] 3, 20; [11] 6, 17; [16] 4, 17;

a vă face *verb infinitiv prezent* [9] 1, 7;

ai făcut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 4, 24; 10, 33; [2] 9, 20; [23] 5, 10;

am făcut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 3, 12; 25, 10; 25, 11; 25, 11; 26, 10; [4] 11, 7; 11, 25; [11] 1, 13; [15] 8, 9;

am făcut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 21, 5; [13] 3, 5;

ne-am făcut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [3] 4, 9; [9] 1, 5;

a să face *verb infinitiv prezent* [1] 10, 40; 14, 3; [15] 5, 5;

a se face *verb infinitiv prezent* [3] 7, 36;

aţi făcut *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 3, 17; 4, 7; 7, 43; [5] 4, 12; [7] 4, 14;

au făcut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 41; 8, 2; 14, 2; [4] 12, 21; [15] 1, 2; 11, 33;

au făcut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 22; 2, 36; 7, 50; 9, 13; 9, 40; 10, 39; 11, 30; 14, 10; 14, 14; 14, 26; 17, 24; 15, 4; 15, 12; 17, 26; 20, 36; 21, 19; 21, 33; [3] 5, 2; 5, 3; [4] 5, 10; 5, 21; 7, 11; 7, 12; [6] 2, 14; [8] 3, 25; [14] 1, 18; [15] 3, 2; 7, 27; 11, 28; [16] 2, 13; 5, 18; [17] 2, 22; [19] 5, 10; [23] 1, 6; 14, 7; 19, 20; [24] 1, 8;

s-au făcut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [9] 2, 1;

au făcutu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 3, 11;

au fost făcut *verb indicativ mai mult ca perfect 3 pl.* [1] 23, 13;

e făcută *verb indicativ prezent 3 sg.* [6] 2, 11;

fac *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 17, 7; [2] 1, 32; 1, 32; 1, 32; 2, 2; 2, 3; 2, 14; 16, 17; [5] 5, 21; [8] 3, 22; [11] 1, 4; [16] 3, 18; [17] 3, 12; 3, 17; 3, 17; [23] 22, 14;

fac *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 7, 15; 7, 15; 7, 16; 7, 19; 7, 19; 7, 20; 7, 20; [3] 9, 17; 9, 23; [4] 11, 12; [23] 21, 5;

facă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 19, 38; [3] 7, 36; [17] 3, 11; [23] 22, 11;

facă-se *verb copulativ conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 1, 20; [2] 11, 9

face *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 9, 11; 15, 17; 26, 31; [2] 3, 12; 5, 3; 13, 4; 13, 10; [3] 7, 37; 7, 38; 7, 38; 13, 5; [4] 2, 14; [6] 4, 16; [8] 3, 25; [15] 1, 7; 9, 16; 9, 17; [16] 4, 17; [19] 2, 17; 2, 29; 3, 4; 3, 4; 3, 7; 3, 8; 3, 9; 3, 10; [21] 1, 10; 1, 11; 1, 11; [23] 13, 12; 13, 12; 13, 13; 13, 16; 22, 11; 22, 15;
facem *verb indicativ prezent 1 pl.* [19] 1, 6; 1, 10; 3, 22;
faceţi *verb imp. 2 pl.* [2] 13, 13; [3] 10, 31; 11, 24; 11, 25; 16, 1; [6] 6, 9; [7] 4, 9; [8] 4, 16; [15] 12, 13;
faceţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 7, 26; 14, 14; 21, 13; [3] 6, 8; 6, 8; [7] 2, 14; [8] 3, 17; 3, 23; [9] 4, 10; 5, 11; [10] 3, 4; [16] 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 12;
faceţi-vă *verb imp. 2 pl.* [5] 4, 12; [6] 5, 1;
face-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 11, 7;
face-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [23] 3, 12;
faci *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 26, 28; [2] 2, 1; [16] 2, 19; [21] 1, 5; 1, 6;
facu *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 1, 9; [6] 6, 21;
fă *verb imp. 2 sg.* [1] 7, 40; 21, 23; [2] 13, 3; [12] 4, 5; [23] 2, 5;
făcea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 9, 36; 9, 39; 15, 3; 16, 18; 19, 14; 28, 2;
făcea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 6, 8; 7, 27; 8, 6; 19, 11; 27, 18;
făcînd *verb gerunziu* [1] 1, 24; 7, 36; 10, 2; 10, 38; 12, 12; 13, 3; 14, 16; 15, 33; 17, 5; 18, 23; 19, 24; 20, 3; 22, 17; 23, 12; 24, 10; 25, 3; 25, 17; 26, 20; 28, 8; 28, 17; [2] 2, 3; 2, 27; 9, 11; 12, 20; [3] 11, 4; [4] 7, 1; [5] 6, 9; [6] 1, 16; 2, 3; 2, 15; 6, 6; [8] 1, 3; [9] 1, 2; [10] 3, 13; [11] 4, 16; 5, 21; [14] 1, 4; [15] 1, 3; 9, 6; 13, 21; [17] 2, 15; 2, 20; 3, 6; [18] 1, 10; [22] 1, 3; [23] 16, 14; 21, 27; 22, 2;
făcîndu *verb gerunziu* [1] 15, 25; 28, 6; [7] 1, 4; 3, 6; [15] 10, 36; [18] 2, 6;
făcîndu-să *verb gerunziu* [1] 8, 13; 12, 5; 15, 7; [7] 2, 7; 2, 8; [15] 1, 4; [16] 5, 16;
făcîndu-se *verb gerunziu* [1] 2, 6; 10, 4; 12, 18; 12, 23; 15, 2; 16, 35; 20, 3; 21, 40; 23, 10; 23, 12; 24, 3; 25, 26; 27, 36; 28, 6; 28, 9; 28, 13; [2] 7, 3; [5] 3, 13; [15] 4, 3; 6, 20; 7, 26; 9, 15; 11, 24; [16] 1, 12; 1, 25; [17] 3, 18; 4, 12;
făcîndu-vă *verb gerunziu* [7] 4, 14; [15] 10, 33; [17] 5, 3;
făcu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 24; 12, 8; [6] 1, 6; 2, 5;
făcuiu-mă *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [4] 12, 11;
făcură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 27, 12; 27, 42; 27, 44;
făcură-să *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [18] 2, 20;
făcuse *verb indicativ mcpf. 3 pl.* [1] 19, 19;
făcut-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 1, 1;
făcutu-m-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 9, 22; 13, 1;
făcutu-ne-am *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 8, 36;
făcutu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 12;
făcutu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 6, 1; 15, 39; 23, 7; [3] 15, 45; [4] 3, 7; [16] 2, 10; [23] 16, 17; 21, 6;
făcutu-te-ai *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [16] 2, 11;
făcuţi *verb participiu pl. masc.* [15] 7, 20; 7, 23;
fiind făcute *verb gerunziu* [18] 2, 12;
m-am făcut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 26, 19; [3] 9, 20; 9, 22; 13, 11; [8] 1, 23; 1, 25;
mă făcuiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [23] 4, 2;
mă voiu face *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 9, 27;
ne-am făcut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 6, 5; [3] 4, 13; [9] 2, 7; [15] 3, 14;
ne-am fi făcut *verb cond.-opt. perfect 1 pl.* [2] 9, 29;
nefăcut *verb participiu sg. masc.* [15] 9, 11;
nefăcută *verb participiu sg. fem.* [4] 5, 1; [8] 2, 11;
s-au făcut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 36; [2] 16, 7; [3] 3, 12; 10, 6; [4] 5, 17; [8] 4, 11; [12] 3, 9; 3, 11; [15] 11, 3; 11, 34; 12, 8; [16] 3, 9; [19] 2, 18; [23] 16, 18; [24] 1, 11;
s-au făcut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 16; 4, 11; 4, 16; 4, 21; 5, 7; 7, 13; 7, 38; 7, 40; 9, 42; 10, 16; 10, 37; 11, 10; 11, 19; 11, 28; 13, 12; 16, 26; 26, 4; 26, 6; 27, 39; [2] 2, 25; 7, 13; 11, 5; 11, 25; 11, 34; 16, 2; [3] 1, 30; 15, 10; 15, 20; [4] 1, 8; 1, 18; 1, 19; 1, 19; 7, 14; [9] 1, 5; 2, 1; 3, 4; [12] 2, 18; [15] 7, 16; [17] 2, 7; [19] 2, 29; [23] 6, 12; 6, 12; 6, 12; 11, 13; 16, 18; 16, 18;
s-au fost făcut *verb indicativ mai mult ca perfect 3 sg.* [1] 4, 22;
să fac *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 9, 6; 16, 30; [2] 7, 21; [3] 6, 15;
să fac *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 19, 26; [3] 14, 25; [6] 5, 12;
să facă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 4, 28; 18, 10; [2] 1, 28; [11] 5, 14; [15] 10, 1; [18] 2, 6; [23] 13, 14; 17, 16; 17, 16; 19, 19;
să facă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 7, 19; 7, 44; 12, 1; 24, 27; [5] 3, 10; 5, 3; [15] 8, 5; 13, 17; [16] 3, 12; [22] 1, 15; [23] 11, 5; 12, 17; 13, 5; 13, 7; 13, 13; 13, 14; 13, 15;
să face *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 11, 6; [11] 6, 4; [15] 7, 12; 7, 18; 9, 22; 11, 6; [16] 4, 4; [18] 1, 20;
să facem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 16, 21;
să faceţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 5, 35; 19, 36; [4] 13, 7; 13, 7; [5] 5, 17; [11] 2, 1; [15] 13, 19; 13, 21;
să faci *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 10, 6; 16, 28; 22, 26; [15] 8, 5; [23] 6, 6; 19, 10;
să facu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 18, 21; 24, 17; [14] 1, 14; [15] 10, 7; 10, 9;
să făcea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 2, 43;
să făcea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 12, 9;
să făcu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 2, 2; 2, 43; 4, 4; 5, 11; 7, 29; 7, 31; 10, 13; 14, 5; 19, 10; 19, 34; 23, 9; 27, 27; [23] 8, 1; 8, 7; 8, 8; 8, 11; 12, 7; 12, 10; 16, 2; 16, 3; 16, 4; 16, 10; 16, 19; 18, 2;
să făcură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 1, 21; 5, 19; [23] 8, 5; [23] 11, 13; 11, 15; 11, 19; 16, 18;
să fie făcut *verb conjunctiv perfect 3 sg.* [1] 25, 25;
să mă fac *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [3] 9, 23;
să ne facem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [4] 5, 21; [21] 1, 8;
să să facă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 1, 22; 5, 34; 19, 40; 21, 14; 26, 22; 27, 29; 27, 33; [2] 3, 20; 4, 18; 7, 13; 15, 16; 15, 31; [3] 3, 18; 3, 18; 6, 15; 9, 15; 16, 2; [4] 8, 14; 8, 14; [5] 3, 14; [7] 3, 21; [8] 1, 18; [14] 1, 6; [18] 1, 10; 1, 15;
să să facă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 4, 28; 4, 30; 7, 39; 26, 29; [3] 14, 26; 14, 40;
să să fie făcut *verb conjunctiv perfect 3 pl.* [7] 1, 13;
să să fie făcut *verb conjunctiv perfect 3 sg.* [1] 12, 18; [2] 15, 8;
să se facă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 20, 16;
să va face *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 4, 5; 8, 9; 15, 54; [9] 3, 5;

să vă faceţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 7, 4; [3] 10, 20; [7] 2, 15; [15] 6, 12;
se va face *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 7, 3;
te-ai făcut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 11, 17;
te fă *verb copulativ imp. 2 sg.* [11] 4, 12;
va face *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 13, 22; [2] 9, 28; 10, 5; [3] 6, 18; 10, 13; [5] 3, 12; [6] 6, 8; [9] 5, 24; [15] 13, 6; [16] 3, 12; [17] 3, 13;
va fi făcut *verb viitor 2 indicativ 3 sg.* [16] 5, 15;
va să să facă *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 15, 37;
v-aţi făcut *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 7, 52; [6] 2, 13; [9] 1, 6; 2, 8; 2, 14; [15] 5, 11; 5, 12; [16] 2, 4; [17] 3, 6;
vă faceţi *verb imp. 2 pl.* [2] 12, 16; [3] 4, 16; 7, 23; 10, 7; 14, 20; 14, 20; [4] 6, 14; [6] 4, 32; 5, 7; 5, 17; [8] 3, 15; [16] 1, 22;
vei face *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 2, 25; 13, 4; [14] 1, 20; [21] 1, 5;
veţi face *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [1] 15, 29; [3] 10, 31; [10] 3, 4; [18] 1, 19;
voiu face *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 22, 10; [3] 9, 17; [4] 11, 12; [23] 3, 9;
vom face *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [1] 2, 37; 4, 16; [2] 3, 8; [15] 6, 3; [16] 4, 13; 4, 15;
vor face *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 15, 29; [23] 17, 15;

fácere : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Herstellung" : „élaboration" : (8x)
a facerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 13, 16;
facere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 7, 21; [17] 4, 19;
facerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 9; [6] 2, 10; 4, 19; [11] 6, 2; [16] 1, 25;

fálă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Ruhm, Stolz" : „gloire, prestige" : (3x)
fala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 5, 6; [4] 1, 12;
fală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 8, 24;

fámen : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Eunuch" : „eunuque" : (1x)
famănul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 39;

fapt : (c. 1573-1578 PS. SCH. 122) : s. n. : „1. Tat, 2. Aufbau, Struktur" : „1. acte, action, 2. construction, structure" : (5x)
fapt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 4; [6] 2, 9;
faptul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 15, 18; [3] 5, 2; [10] 2, 17;

fáptă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Tat, 2. Werk, Geschöpf" : „1. action, 2. oeuvre" : (52x)
a faptelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 3, 28;
fapta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [19] 3, 18; [23] 22, 12;
faptă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 1, 17; [8] 3, 17; [16] 2, 20;
fapte *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 22; 9, 36; [2] 4, 2; 9, 11; 11, 6; [6] 2, 10; [11] 2, 10; 5, 10; 6, 18; [13] 2, 13; 3, 8; [15] 10, 24; [16] 2, 14; 2, 17; 2, 18; 2, 21; 2, 24; 2, 25; 2, 26; [23] 2, 5; 3, 1;
faptele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 20; 2, 6; 3, 29; 9, 32; [5] 3, 2; 5, 19; [8] 1, 21; 3, 9; [12] 1, 9; [13] 1, 16; [15] 1, 10; 9, 14; [16] 2, 18; 2, 18; 3, 13; [17] 2, 12; [23] 2, 9; 2, 19; 2, 19; 2, 23; 9, 20; 16, 11; 18, 6; 20, 12; 20, 14;

faraón : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Pharao" : „Pharaon" : (1x)
lui Faraon *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [15] 11, 24;

fắră : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „ohne" : „sans" : (173x)
fără *prep.* [1] 2, 2; 2, 23; 2, 36; 8, 32; 10, 29; 11, 19; 14, 16; 16, 26; 16, 37; 17, 21; 20, 23; 21, 25; 22, 6; 25, 27; 28, 6; 28, 31; [2] 1, 14; 1, 20; 1, 21; 2, 1; 2, 12; 2, 12; 2, 20; 3, 22; 3, 29; 4, 6; 7, 7; 7, 8; 7, 9; 10, 7; 10, 14; 10, 18; 13, 1; 13, 8; 14, 14; [3] 1, 8; 1, 14; 2, 2; 2, 11; 2, 11; 3, 5; 3, 11; 4, 8; 5, 7; 7, 5; 7, 17; 7, 32; 8, 4; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 10, 13; 10, 32; 11, 11; 11, 11; 11, 15; 12, 2; 12, 3; 12, 23; 14, 7; 14, 8; 14, 10; 14, 14; 14, 23; 15, 2; 16, 10; [4] 2, 2; 6, 6; 10, 13; 10, 15; 11, 16; 11, 16; 11, 24; 12, 5; 12, 6; 12, 11; 12, 13; [5] 1, 7; 1, 19; 3, 1; 6, 14; [6] 1, 4; 2, 12; 4, 9; 5, 17; 5, 27; [7] 1, 14; 2, 14; 2, 15; 2, 28; 3, 6; 4, 15; [8] 1, 22; [9] 2, 10; 5, 3; 5, 23; [10] 2, 8; 3, 2; 3, 6; 3, 7; 3, 11; [11] 1, 4; 1, 5; 1, 9; 2, 8; 3, 2; 5, 13; 5, 13; 5, 21; 6, 9; [12] 2, 24; 3, 3; 4, 2; [13] 2, 8; 3, 3; 3, 14; [14] 1, 14; [15] 3, 18; 4, 15; 7, 3; 7, 3; 7, 3; 7, 7; 7, 20; 7, 20; 7, 26; 8, 7; 9, 7; 9, 14; 9, 18; 9, 22; 9, 28; 10, 28; 11, 6; 11, 40; 12, 8; 12, 14; 13, 17; [16] 2, 13; 2, 20; 2, 26; 2, 26; [17] 1, 17; 1, 19; 1, 22; 2, 15; 2, 19; 3, 1; 4, 9; [18] 1, 8; 2, 7; 2, 8; 2, 16; 2, 17; 3, 17; [19] 2, 22; 5, 5; [22] 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 24; [23] 2, 17; 9, 1; 9, 2; 9, 4; 13, 17; 14, 3; 19, 12; 20, 1; 20, 3; 21, 27; [24] 1, 5;

fariséu : (1551-1553 ES) : s. m. : „Pharisäer" : „pharisien" : (10x)
farisei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 23, 6; 23, 7;
fariseii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 23, 8;
fariseilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 15, 5; 23, 9;
fariseu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 34; 23, 6; 23, 6; 26, 5; [7] 3, 5;

fátă : (1219 DRĂGANU / în antr. *Fata*) : s. f. : „Tochter, Mädchen" : „fille" : (5x)
fata *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 21;
fête *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 21, 9; [4] 6, 18;
fêtei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 11, 24;
fêtele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 17;

fáţă : (1519 DERS) : s. f. : „Gesicht, Angesicht, Antlitz" : „face, visage" : (55x)
faţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 28; 3, 20; 5, 41; 6, 15; 7, 45; 13, 24; 17, 26; 19, 12; 20, 25; [2] 8, 29; [4] 2, 10; 3, 13; 4, 6; 8, 24; [5] 2, 6; [9] 2, 17; 2, 17; 3, 10; [10] 1, 9; [23] 6, 16; 7, 11; 12, 14; 22, 4;
faţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 41; 10, 33; 18, 28; 19, 8; 24, 19; 25, 16; 27, 24; [2] 14, 10; [3] 3, 22; 5, 3; 5, 3; 13, 12; 13, 12; 14, 25; [4] 5, 12; 10, 11; 10, 11; 11, 9; 13, 2; 13, 10; [5] 1, 22; 2, 11; 4, 18; [7] 3, 21; [8] 1, 6; 1, 28; [12] 4, A; [23] 20, 11;
fêţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 11, 16;
fêţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 10, 7; [15] 9, 24;
o faţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 15;

fáur : (1431 DERS / în antr. *Faur*) : s. m.: „Schmied":

„forgeron” : (1x)
faurul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [12] 4, 14;

făcătór : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. m. : „1. Täter, 2. Schöpfer” : „1. celui qui fait, 2. créateur” : (15x)
celor făcători *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [17] 2, 14; 2, 14;
făcătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 17;
făcători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 17, 28; 18, 3; [16] 1, 22;
făcătorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 13;
făcătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [16] 1, 23; 1, 25; 4, 11; [17] 4, 15;
făcătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 15, 45;
nişte făcători *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [17] 2, 12;
un făcătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [12] 2, 9;
unor făcători *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [17] 3, 16;

făclíe : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Fackel, Kerze, Licht” : „flambeau, chandelle, torche” : (3x)
făclii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 20, 8; [23] 4, 5;
o făclie *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 8, 10;

făcút : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj./s. : „gemacht” : „effectué, crée” : (8x)
celor făcute *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. gen./dat. art.* [2] 3, 26;
cea făcută *adj. calificativ gradul pozitiv sg. fem. nom./ac. art.* [1] 13, 32; [5] 3, 17;
făcută *adj. calificativ gradul pozitiv sg. fem. nom./ac. neart.* [1] 26, 26;
făcute *adj. calificativ gradul pozitiv pl. neutru nom./ac. neart.* [15] 9, 24;
făcute *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 48; 17, 24;
unor făcute *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [15] 12, 27;

făgăduí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „versprechen” : „promettre” : (14x)
au făgăduit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 5; [2] 1, 2; 4, 21; [15] 10, 23; 11, 11; [16] 1, 12; 2, 5; [19] 2, 25;
au făgăduitu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [13] 1, 2;
făgăduindu *verb gerunziu* [18] 2, 19;
făgăduindu-se *verb gerunziu* [15] 6, 13;
s-au făgăduit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 3, 19; [15] 12, 26;
să făgăduiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [11] 2, 10;

făgăduiálă : (1600 DIR) : s. f. : „Versprechen” : „promesse” : (1x)
făgăduiêle *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [18] 1, 4;

făgăduínţă : (c. 1640 URECHE[2] 127) : s. f. : „Versprechen” : „promesse” : (80x)
a făgăduinţe *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 7, 22;
ai făgăduinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [5] 4, 28;
al făgăduinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 9;
făgăduinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 4; 2, 33; 2, 39; [2] 4, 13; 4, 14; 4, 16; 4, 20; [5] 3, 14; 3, 17; 3, 22; 4, 5; [6] 3, 6; [12] 1, 1; 1, 12; [15] 6, 15; 8, 9; 8, 9; 9, 15; 9, 16; 9, 17; 9, 17; 10, 36; 11, 39; [18] 3, 4; 3, 13; [19] 1, 5; 2, 25;
făgăduinţă *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [15] 11, 9;
Făgăduinţă *subst. propriu fem. sg. gen./dat. neart.* [4] 3, 14;
făgăduinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 8; 13, 23; 13, 32; 23, 21; [2] 11, 27; [3] 11, 25; [5] 3, 18; 3, 18; 3, 29; 4, 23; [6] 6, 2; [11] 4, 9; [12] 1, 14; [15] 4, 1; 8, 6; 8, 8; 8, 10; 9, 16; 13, 20;
făgăduinţe *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [4] 3, 6*;
făgăduinţe *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [15] 8, 6;
făgăduinţe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 7, 1; [5] 4, 24;
făgăduinţei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 1, 13; 2, 12; [15] 6, 17; 11, 9; [18] 3, 9; [23] 11, 19;
făgăduinţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 9, 4; [4] 1, 20; [5] 3, 16; [15] 6, 12; 11, 13; 11, 17; 11, 33;
făgăduinţelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [5] 3, 21;
făgăduinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 3, 25; 7, 17; 26, 6; [2] 9, 8; [15] 9, 4; 9, 4; 9, 20; 10, 29;
Făgăduinţii *subst. propriu fem. sg. gen./dat. art.* [15] 9, 15*;
făgăduinţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 9, 4; 15, 8; [15] 7, 6;

făgăduít : (1581 CORESI, EV. 144) : adj. : „bestimmt” : „promis” : (1x)
cea făgăduită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [4] 9, 5;

făínă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Mehl” : „farine” : (1x)
făină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 13;

făli : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. IV : „loben, (sich) rühmen” : „louer, glorifier, (se) vanter” : (8x)
a ne făli *verb infinitiv prezent* [4] 10, 16;
fălêşte-să *verb indicativ prezent 3 sg.* [11] 6, 4;
ne fălim *verb indicativ prezent 1 pl.* [7] 3, 3;
fălindu-se *verb gerunziu* [4] 10, 15;
făliţi *verb imp. 2 pl.* [2] 15, 11;
să fălêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 13, 4;
să să făleascâ *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 2, 9;
te făleşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [3] 4, 7;

făptúră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Struktur” : „structure” : (1x)
făptură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 18;

fărădelége : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Frevel” : „infamie” : (12x)
fărădelêge *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 19;
fărălêgea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 6, 14;
fărădelêgea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [13] 2, 13; [15] 1, 9; [19] 3, 4; 3, 4;
fărădelegii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 6, 19; [10] 2, 7; [18] 2, 16;
fărădelegile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 7; [15] 8, 12; 10, 17;

fărmăcătór → fermecător

fărmecătoríe → fermecătorie

făt : (1434 DERS / în antr. *Fătul*) : s. m. : „1. Knabe, Sohn, 2. Jüngling" : „1. fils, 2. jeune homme" : (10x)
făt *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 12, 5;
fătul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 12, 13;
feţii *subst. comun masc. sg. voc. art.* [19] 2, 1;
feţii *subst. comun fem. sg. voc. art.* [19] 3, 18;
feţii *subst. comun masc. pl. voc. art.* [5] 4, 19;
feţilor *subst. comun masc. pl. voc. art.* [19] 2, 12; 2, 28; 3, 7; 4, 4; 5, 21;

făţárnic : (1551-1553 ES) : adj. : „heuchlerisch" : „hypocrite" : (1x)
făţarnic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 34;

făţăríe : (1551-1553 ES) : s. f. : „Heuchelei" : „insincérité" : (5x)
făţărie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 6, 6; [11] 1, 5; [16] 2, 9; [17] 1, 22;
făţării *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [16] 2, 1;

făţărnicí : (1654 NEAGOE 286) : v. IV : „sich verstellen" : „dissimuler" : (1x)
făţărniciră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [5] 2, 13;

făţărnicíe : (c. 1567 CORESI, CAZ. 49) : s. f. : „Heuchelei" : „insincérité" : (8x)
făţărnicie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 11; [5] 2, 13; [6] 6, 9; [8] 3, 25; [16] 5, 12; [17] 1, 17;
făţărniciia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [11] 4, 2;
făţărniciile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [17] 2, 1;

făţíş : (1581 CORESI, EV. 147) : adv. : „1. gegenwärtig, 2. öffentlich" : „1. présent, 2. publiquement" : (4x)
făţiş *adv.* [1] 16, 37; 18, 26; [4] 10, 1; 10, 2;

fecioáră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Jungfrau" : „vierge, jeune fille" : (7x)
fecioara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 7, 28; 7, 34; 7, 36;
fecioară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 37; [4] 11, 2;
fecioare *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 21, 9; [3] 7, 25;

feciór : (c. 1348 DLRV / în antr. Marco *Fecior*) : s. m. : „1. Kind, 2. Sohn, 3. Jüngling" : „1. enfant, 2. fils, 3. jeune homme" : (12x)
Fecior *subst. propriu masc. sg. gen./dat. neart.* [1] 4, 27;
fecior *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 21; 16, 1; 23, 6; [15] 11, 24;
feciori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [5] 4, 22; [11] 5, 14;
feciorii *subst. comun masc. pl. voc. art.* [6] 6, 1;
Fecioru *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 30;
feciorul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 21; 13, 22; 23, 16;

fel : (1581-1582 PO) : s. n. : „1. Stamm, 2. Art, Weise" : „1. tribu, peuple, descendance, 2. manière, sorte" : (58x)
fel *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 13;
fêliu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 8; 10, 28; 18, 3; 26, 29; [3] 15, 48; 15, 48; 15, 48; 15, 48; [4] 12, 20; [5] 6, 11; [7] 1, 29; [8] 2, 1; [9] 1, 5; 1, 9; [12] 3, 11; [16] 1, 24; [18] 3, 11; [19] 3, 1; [23] 13, 7;
fêliul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 13, 21; [2] 11, 1; [7] 3, 5; [9] 5, 22; [23] 5, 5; 5, 9; 7, 4; 7, 5; 7, 5; 7, 5; 7, 6; 7, 6; 7, 6; 7, 7; 7, 7; 7, 7; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 14, 6;
fêliuri *subst. comun neutru pl. gen./dat. neart.* [16] 1, 1; [23] 21, 12;
fêliuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 26, 7; [2] 12, 6; [3] 14, 10; [6] 3, 10; [12] 3, 6; [13] 3, 3; [15] 2, 4; 9, 10; 13, 9; [16] 1, 2; [17] 1, 6; 4, 10; [23] 7, 9; 11, 9; 17, 14;
fêliurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [23] 1, 7;

felón : (1563 CORESI, PRAXIU 511) : s. n. : „Mantel" : „manteau" : (1x)
felónul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [12] 4, 13;

femeiésc : (c. 1683-1686 MS. 45, 7/[1]) : adj. : „fraulich" : „féminin" : (3x)
fămeiască *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 26; [5] 3, 28;
fămeieşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. neart.* [2] 1, 27;

fereástră : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Fenster" : „fenêtre" : (2x)
fereastră *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 9;
o fereastră *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 11, 33;

ferí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(be)hüten, (be)schützen" : „prendre garde, protéger" : (17x)
am ferit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 20, 20;
au ferit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [18] 2, 5;
ferind *verb gerunziu* [4] 8, 20;
feriţi-vă *verb imp. 2 pl.* [1] 5, 38;
m-am ferit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 20, 27;
mă feresc *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 25, 11;
să feriia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [5] 2, 12;
să feriră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [15] 12, 19;
să să ferească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 15, 20; 21, 25; [11] 4, 3;
să vă feriţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 15, 29; [9] 4, 3; [10] 3, 6; [17] 2, 11;
te ferêşte *verb imp. 2 sg.* [12] 3, 5;
vă feriţi *verb imp. 2 pl.* [9] 5, 22;

fericí : (1563 CORESI, PRAXIU 324) : v. IV : „preisen" : „estimer bienheureux" : (1x)
fericim *verb indicativ prezent 1 pl.* [16] 5, 11;

fericíre : (1581 CORESI, EV. 301) : s. f. : „Glück" : „bonheur" : (3x)
fericirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 6; 4, 9; [5] 4, 15;

fericít : (1581 CORESI, EV. 20) : adj. : „glücklich" : „hereux, fortuné" : (20x)
cea fericită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [13] 2, 12;
cel fericit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [11] 6, 15;
celui fericit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.*

[11] 1, 11;
fericit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 35; 26, 2; [2] 4, 8; 14, 22; [16] 1, 12; 1, 25; [23] 1, 3; 16, 15; 20, 6; 22, 7;
fericiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 4, 7; [17] 3, 14; 4, 14; [23] 14, 13; 19, 9; 22, 14;
mai fericită *adj. calificativ gradul comparativ fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 40;

fermecătór : (1581 CORESI, EV. 70) : s. m. : „Zauberer" : „magicien" : (2x)
fărmăcători *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* [23] 21, 8;
fărmăcătorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 22, 15;

fermecătorie : (1648 NT, 481) : s. f.: „Zauberei" : „sorcellerie" : (2x)
fărmecătoriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 5, 20; [23] 18, 23;

fermecătúră : (c. 1564 CORESI, CAZ. 113) : s. f. : „Zauber" : „sorcellerie, magie" : (1x)
fermecăturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 9, 21;

fi : (1521 NEACŞU) : v. IV : „1. sein, 2. geschehen" : „1. être, 2. arriver" : (2057x)
a fi *verb copulativ infinitiv prezent* [1] 5, 36; 8, 9; 16, 15; 17, 18; 17, 29; 18, 28; 25, 27; 27, 22; [2] 1, 22; 2, 19; 3, 9; 4, 13; 6, 11; 15, 16; [3] 3, 18; 7, 25; 7, 26; 7, 26; 10, 21; 11, 16; 11, 18; 12, 22; 12, 23; 14, 37; [4] 7, 11; 10, 7; [5] 2, 6; 2, 9; 6, 3; [6] 1, 4; [7] 2, 6; 3, 8; 3, 8; 4, 11; 4, 12; [9] 2, 6; [11] 1, 7; 5, 4; 6, 5; 6, 18; [13] 2, 4; 2, 9; [15] 5, 12; 11, 4; 12, 11; [17] 5, 12; [18] 1, 13; 2, 13; [21] 1, 9; [23] 2, 9; 3, 9;
a fi *verb infinitiv prezent* [1] 16, 13; 24, 19; [2] 14, 14; [3] 11, 19; [7] 1, 23; [9] 4, 11; [15] 9, 16; [17] 1, 21; [18] 3, 11; [19] 2, 9;
ai fi *verb copulativ cond.-opt. prezent 2 sg.* [23] 3, 15;
ai fost *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [23] 16, 5;
am fi *verb copulativ cond.-opt. prezent 1 pl.* [4] 6, 10;
am fost *verb copulativ indicativ perfect compus 1 sg.* [6] 3, 7;
am fost *verb copulativ indicativ perfect compus 1 pl.* [9] 2, 5; 2, 10;
ar fi *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* [1] 18, 14; [3] 12, 19; [5] 3, 21; 4, 15; [10] 2, 2; [15] 8, 4;
ar fi *verb copulativ cond.-opt. prezent 3 sg.* [1] 21, 33; [15] 8, 4; [23] 5, 6; 13, 3;
ar fi *verb cond.-opt. prezent 3 pl.* [2] 4, 17;
ar fi fost *verb copulativ cond.-opt. perfect 3 pl.* [3] 12, 19;
ar fi fost *verb copulativ cond.-opt. perfect 3 sg.* [15] 8, 7; [19] 2, 19;
aş fi *verb cond.-opt. prezent 1 sg.* [3] 5, 3; 5, 3; [4] 13, 2;
aş fi *verb copulativ cond.-opt. prezent 1 sg.* [1] 11, 17; [5] 1, 10;
aţi fost *verb copulativ indicativ perfect compus 2 pl.* [17] 2, 10;
au fost *verb copulativ indicativ perfect compus 3 pl.* [5] 2, 6; [22] 1, 4;
au fost *verb copulativ indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 3, 5; [24] 1, 8;
au fost *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 9, 15;
au fost *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [4] 3, 7;
e *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 18, 15; 26, 18; [2] 2, 29; 3, 21; 3, 28; 8, 10; 8, 39; 9, 14; 10, 17; 11, 6; 11, 6; 13, 11; [3] 1, 20; 1, 20; 1, 20; 3, 3; 4, 20; 8, 4; 8, 4; 8, 7; 12, 17; 12, 17; 14, 26; 15, 10; 15, 54; 15, 55; [4] 1, 11; 3, 11; 3, 17; 5, 17; 8, 12; 8, 18; 11, 3; [7] 1, 24; 1, 28; 2, 1; 2, 9; 3, 9; 4, 3; 4, 5; [8] 1, 6; 2, 19; [11] 1, 14; [12] 2, 1; 2, 10; [15] 6, 18; 8, 13; 9, 16; 9, 27; 10, 18; [16] 3, 16; 3, 16; [19] 2, 16; 4, 4; 4, 4; [23] 17, 9; 20, 10; 22, 12;
e *verb copulativ indicativ prezent 3 sg.* [1] 2, 29; 3, 16; 6, 2; 7, 37; 7, 42; 7, 49; 10, 14; 10, 21; 10, 34; 11, 8; 15, 15; 19, 28; 19, 34; 19, 35; 22, 25; 23, 5; 26, 26; 28, 6; [2] 1, 19; 1, 26; 2, 28; 3, 1; 3, 5; 3, 15; 3, 30; 3, 31; 4, 13; 5, 15; 5, 16; 6, 21; 6, 23; 7, 2; 7, 7; 7, 8; 7, 12; 7, 16; 8, 6; 8, 7; 8, 10; 8, 10; 8, 27; 8, 31; 8, 31; 8, 33; 8, 34; 9, 9; 9, 21; 9, 25; 10, 4; 10, 8; 11, 7; 11, 11; 11, 12; 11, 15; 11, 15; 11, 16; 11, 16; 11, 27; 12, 18; 12, 19; 12, 20; 13, 10; 13, 40; 14, 2; 14, 11; 14, 14; 14, 14; 14, 18; 14, 20; 14, 21; 14, 23; 14, 23; 15, 3; 16, 19; 16, 27; [3] 1, 9; 2, 4; 3, 5; 3, 5; 4, 2; 5, 6; 5, 12; 7, 1; 7, 9; 7, 26; 7, 26; 7, 36; 7, 36; 7, 39; 8, 3; 8, 6; 8, 6; 9, 9; 9, 10; 9, 11; 9, 15; 10, 7; 10, 13; 10, 19; 10, 26; 10, 28; 11, 3; 11, 6; 11, 7; 11, 10; 11, 12; 11, 21; 11, 21; 11, 34; 12, 4; 12, 15; 12, 16; 12, 17; 12, 17; 13, 13; 14, 5; 14, 19; 14, 21; 15, 10; 15, 10; 15, 14; 15, 14; 15, 17; 15, 21; 15, 23; 15, 27; 15, 32; 15, 39; 15, 39; 15, 39; 15, 40; 15, 41; 15, 41; 15, 41; 15, 45; 15, 46; 15, 54; 15, 56; [4] 1, 7; 1, 18; 2, 6; 2, 16; 3, 9; 3, 10; 4, 13; 6, 14; 6, 15; 7, 3; 7, 4; 7, 14; 8, 1; 8, 10; 8, 11; 8, 15; 9, 6; 9, 8; 10, 10; 11, 14; 11, 15; [5] 1, 5; 2, 5; 2, 6; 2, 17; 2, 21; 3, 4; 3, 12; 3, 13; 3, 18; 3, 19; 4, 18; 5, 3; 5, 8; [6] 1, 18; 1, 19; 2, 8; 3, 9; 3, 18; 3, 21; 4, 29; 5, 17; 6, 6; [7] 1, 12; 1, 22; 3, 19; [8] 1, 7; 3, 20; 4, 13; [9] 2, 3; 2, 19; 5, 18; 5, 21; 5, 24; [10] 3, 2; [11] 1, 8; 1, 15; 2, 5; 3, 1; 4, 4; 4, 4; 4, 10; 6, 20; [12] 2, 9; 2, 11; 2, 14; 3, 15; 3, 16; [13] 1, 9; 1, 15; 3, 8; [15] 2, 2; 3, 4; 5, 3; 5, 13; 6, 8; 6, 8; 6, 10; 7, 4; 9, 9; 9, 17; 9, 20; 10, 3; 10, 16; 10, 23; 10, 27; 10, 30; 10, 37; 11, 6; 11, 19; 12, 13; 13, 4; 13, 8; 13, 9; 13, 21; 13, 21; 13, 23; [16] 1, 8; 1, 26; 1, 26; 2, 13; 2, 14; 2, 16; 2, 16; 3, 2; 3, 13; 4, 14; [17] 1, 10; 2, 3; 2, 4; 2, 7; 2, 13; 2, 19; 2, 20; 3, 13; 3, 17; 4, 3; 4, 11; 4, 17; 4, 17; 5, 11; [18] 3, 17; [19] 2, 25; 4, 4; 5, 3; [23] 1, 3; 3, 14; 4, 9; 4, 10; 13, 4; 18, 8; 20, 5; 21, 16; 21, 27; 22, 17;
era *verb copulativ indicativ imperfect 3 pl.* [1] 2, 1; 4, 6; 4, 31; 4, 32; 4, 32; 8, 16; 11, 20; 13, 29; 13, 48; 14, 4; 14, 25; 17, 11; 18, 3; 18, 3; 19, 7; 19, 25; 20, 8; 22, 5; 23, 13; 25, 14; 25, 23; 27, 4; 28, 17; [5] 1, 14; 2, 12; 4, 8; [7] 3, 7; [15] 2, 15; [17] 3, 20; [19] 3, 12; [23] 9, 8; 18, 23; 20, 12; 21, 9;
era *verb copulativ indicativ imperfect 3 sg.* [1] 1, 17; 2, 24; 3, 10; 4, 3; 4, 22; 4, 33; 4, 34; 5, 4; 5, 17; 7, 20; 7, 22; 8, 32; 9, 33; 9, 36; 11, 24; 12, 20; 13, 6; 13, 46; 14, 11; 16, 3; 17, 23; 18, 17; 18, 25; 19, 32; 20, 13; 28, 11; [3] 10, 4; [4] 3, 13; [5] 1, 23; 2, 11; 4, 15; [6] 2, 15; [8] 2, 14; [14] 1, 11; [15] 2, 17; 5, 8; 7, 11; 7, 11; 11, 38; 12, 21; [16] 1, 24; 5, 17; [18] 2, 21; [19] 1, 1; 1, 2; 3, 12; [23] 4, 3; 7, 2; 13, 2; 21, 16; 21, 18; 21, 21;
era *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 1, 15; 7, 9; 7, 44; 8, 1; 8, 9; 8, 13; 8, 16; 8, 27; 8, 28; 9, 9; 9, 10; 9, 28; 9, 36; 10, 1; 10, 24; 10, 38; 11, 21; 12, 5; 12, 5; 12, 6; 12, 18; 12, 20; 13, 1; 13, 7; 14, 12; 16, 1; 17, 1; 18, 7; 19, 1; 19, 16; 21, 3; 21, 27; 27, 8; 28, 2; 28, 18; [2] 5, 13; [3]

16, 12; [4] 5, 19; [5] 3, 23; [15] 7, 10; 9, 4; 12, 2; 12, 25; [23] 1, 4; 1, 8; 4, 2; 4, 8; 9, 10; 17, 8; 17, 8; 17, 10;

era *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 1, 3; 1, 10; 1, 13; 1, 14; 2, 2; 2, 5; 2, 42; 2, 44; 4, 13; 4, 34; 5, 12; 5, 21; 10, 12; 11, 1; 12, 3; 12, 12; 13, 1; 13, 1; 13, 13; 16, 3; 19, 14; 20, 8; 21, 8; 21, 9; 22, 9; 22, 11; 25, 7; 28, 7; 28, 7; [3] 10, 1; [18] 3, 5; [19] 2, 19;

erai *verb indicativ imperfect 2 sg.* [23] 11, 17;

eram *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 11, 5; 11, 11; 22, 19;

eram *verb indicativ imperfect 1 pl.* [1] 16, 12; [9] 3, 4; [10] 3, 10;

eram *verb copulativ indicativ imperfect 1 sg.* [1] 10, 30; 22, 20; [3] 13, 11; [5] 1, 22; [11] 1, 13; [13] 3, 3;

eram *verb copulativ indicativ imperfect 1 pl.* [1] 27, 37; [2] 7, 5; [5] 4, 3; 4, 3; [6] 2, 3;

eraţi *verb indicativ imperfect 2 pl.* [6] 2, 13;

eraţi *verb copulativ indicativ imperfect 2 pl.* [2] 6, 17; 6, 20; 6, 20; [3] 6, 11; 12, 2; [6] 2, 11; 2, 12; 5, 8; [17] 2, 10; 2, 25;

eşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [23] 11, 17; 16, 5;

eşti *verb copulativ indicativ prezent 2 sg.* [1] 9, 5; 13, 33; 21, 38; 22, 8; 22, 27; 26, 15; 26, 24; [2] 2, 1; 9, 20; 14, 4; [3] 12, 21; [5] 2, 14; 4, 7; 4, 7; [14] 1, 18; [15] 1, 5; 1, 12; 5, 5; 5, 6; 7, 17; 7, 21; [16] 4, 11; 4, 12; [23] 2, 9; 3, 1; 3, 15; 3, 16; 3, 17; 4, 11; 5, 9; 11, 17; 15, 4; 16, 5;

fi *verb infinitiv prezent* [1] 10, 17; [2] 3, 4; 3, 32; 6, 1; 6, 15; 8, 12; 9, 6; 9, 16; 9, 18; [3] 15, 18; [4] 5, 14; [14] 1, 15; [15] 12, 8;

fie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 6, 17; [3] 7, 21; [4] 12, 16; [16] 1, 19; 5, 12;

fie *verb copulativ conjunctiv prezent 3 pl.* [11] 3, 12;

fie *verb copulativ conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 8, 20; [2] 3, 4; [3] 16, 22;

fii *verb copulativ imp. 2 sg.* [1] 23, 30; [11] 4, 15; [12] 4, 5; [23] 2, 10;

fiind *verb gerunziu* [1] 7, 2; 9, 38; 13, 5; 17, 27; 19, 40; 27, 2; 27, 21; [4] 13, 2; 13, 10; [10] 2, 5; [18] 1, 8; 1, 18;

fiind *verb copulativ gerunziu* [1] 1, 18; 2, 30; 3, 2; 6, 3; 7, 55; 8, 23; 9, 6; 9, 8; 9, 39; 14, 7; 15, 5; 15, 32; 16, 20; 16, 21; 16, 37; 17, 24; 17, 29; 18, 2; 18, 24; 19, 31; 19, 36; 19, 37; 20, 7; 20, 22; 21, 8; 22, 3; 22, 3; 22, 3; 23, 27; 24, 10; 24, 24; 26, 3; 27, 9; 27, 12; 28, 8; 28, 25; [2] 1, 29; 2, 18; 4, 10; 4, 19; 4, 19; 5, 6; 5, 8; 5, 10; 7, 3; 10, 12; 11, 17; 12, 13; 16, 1; [3] 8, 7; 8, 10; 8, 12; 9, 19; 11, 7; 12, 12; [4] 2, 12; 3, 3; 5, 6; 5, 9; 5, 9; 8, 9; 8, 17; 8, 19; 8, 22; 10, 1; 10, 11; 11, 9; 11, 19; 12, 16; 13, 10; [5] 1, 14; 2, 3; 3, 23; 4, 1; 6, 3; [6] 1, 11; 1, 18; 2, 1; 2, 4; 2, 5; 2, 10; 2, 20; 2, 20; 4, 18; 4, 18; 6, 14; 6, 14; [7] 1, 7; 2, 6; [8] 1, 21; 2, 12; 2, 13; [9] 5, 8; [11] 3, 10; 4, 2; 5, 9; [12] 3, 5; 4, 20; 4, A; [13] 1, 16; 3, 11; 3, A; [14] 1, 9; [15] 1, 3; 3, 2; 5, 12; 8, 4; 9, 6; 10, 2; 10, 22; 10, 33; 11, 12; 13, 5; [16] 3, 4; [17] 2, 20; 3, 18; [18] 1, 12; 1, 16; 2, 4; 2, 11; 2, 19; [22] 1, 12; [23] 1, 15; 4, 6; 4, 8; 5, 8; 7, 9; 11, 3; 12, 1; 15, 7; 17, 4; 17, 6; 19, 14;

fiindu *verb gerunziu* [1] 27, 20;

fiindu *verb copulativ gerunziu* [3] 11, 4; [6] 4, 15;

fiiu *verb copulativ indicativ prezent 1 sg.* [5] 4, 16;

fiţi *verb copulativ imperativ 2 pl.* [1] 15, 29; 27, 25; [3] 10, 32; 11, 1; 14, 20; 15, 58; [4] 6, 12; 13, 11; [7] 3, 17; [9] 5, 14; [16] 3, 1; [17] 1, 16; 4, 9;

fi-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 15, 12; [4] 13, 11;

fi-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 14, 11;

fu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 4, 5; 5, 5; 5, 7; 8, 1; 8, 8; 9, 3; 9, 19; 9, 32; 9, 37; 9, 43; 10, 25; 14, 1; 16, 16; 19, 1; 19, 23; 20, 37; 21, 1; 21, 5; 21, 30; 22, 6; 22, 17; 28, 8; 28, 17; [11] 2, 14; [15] 2, 2;

fu *verb copulativ indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 10; 19, 17; 20, 3; [4] 3, 7; [5] 3, 24; [15] 5, 9; 7, 22; 11, 7; [23] 2, 8;

fuiu *verb copulativ indicativ perfect simplu 1 sg.* [3] 2, 3; [23] 1, 18;

fuiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 20, 18; 22, 17; [23] 1, 9; 1, 10;

fură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 1, 18; 11, 26; 11, 26; [18] 2, 1; [23] 11, 15;

fură *verb copulativ indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 22, 9;

iaste *verb copulativ indicativ prezent 3 sg.* [1] 1, 7; 1, 20; 2, 15; 2, 16; 2, 39; 4, 11; 4, 19; 5, 39; 7, 33; 7, 38; 8, 10; 8, 21; 8, 26; 8, 37; 9, 5; 9, 15; 9, 20; 9, 21; 9, 22; 9, 26; 10, 6; 10, 28; 10, 35; 10, 36; 10, 42; 12, 3; 12, 9; 12, 15; 13, 33; 16, 12; 16, 37; 17, 3; 17, 19; 19, 34; 19, 35; 20, 35; 21, 11; 21, 24; 21, 28; 21, 28; 21, 37; 22, 26; 22, 29; 23, 5; 23, 6; 23, 19; 23, 27; 23, 34; 23, 34; 25, 11; 25, 14; 26, 14; 26, 23; 27, 34; 28, 4; 28, 20; 28, 22; [2] 1, 9; 1, 16; 1, 19; 1, 25; 2, 2; 2, 24; 2, 28; 3, 1; 3, 8; 3, 10; 4, 16; 4, 17; 4, 21; 5, 14; 5, 18; 7, 3; 7, 14; 8, 9; 8, 24; 8, 36; 9, 13; 9, 33; 10, 1; 11, 6; 11, 6; 11, 8; 11, 23; 12, 2; 12, 8; 12, 19; 13, 4; 13, 4; 14, 4; 14, 23; 15, 9; 16, 5; 16, 21; [3] 1, 18; 1, 18; 1, 19; 1, 25; 1, 25; 1, 31; 3, 7; 3, 11; 3, 17; 3, 19; 3, 19; 4, 3; 4, 4; 4, 17; 6, 16; 6, 17; 6, 18; 6, 19; 7, 8; 7, 15; 7, 19; 7, 19; 7, 22; 7, 22; 7, 29; 7, 39; 7, 40; 9, 3; 9, 9; 9, 10; 9, 18; 10, 16; 10, 16; 10, 19; 10, 19; 10, 28; 11, 3; 11, 5; 11, 7; 11, 8; 11, 13; 11, 14; 11, 15; 11, 20; 11, 24; 11, 25; 12, 6; 12, 12; 12, 14; 14, 10; 14, 14; 14, 33; 14, 35; 15, 58; 16, 15; [4] 1, 12; 2, 2; 2, 3; 3, 5; 4, 3; 4, 3; 4, 4; 5, 5; 6, 15; 6, 16; 7, 12; 7, 15; 8, 23; 9, 9; 9, 12; 10, 7; 10, 17; 11, 31; 12, 13; [5] 1, 7; 1, 11; 3, 16; 3, 18; 3, 20; 3, 20; 3, 21; 4, 1; 4, 22; 4, 24; 4, 26; 4, 26; 4, 27; 5, 22; [6] 1, 14; 1, 18; 1, 23; 2, 14; 3, 13; 4, 9; 4, 10; 4, 15; 4, 21; 5, 5; 5, 10; 5, 12; 5, 13; 5, 18; 5, 23; 5, 23; 5, 32; 6, 1; 6, 2; 6, 17; [7] 1, 7; 1, 8; 1, 28; 2, 13; 3, 1; 3, 18; [8] 1, 5; 1, 15; 1, 18; 1, 18; 1, 24; 1, 27; 1, 27; 2, 10; 3, 5; 3, 14; 4, 9; [9] 2, 13; 4, 3; 4, 6; [10] 1, 6; 1, 4; 2, 4; 2, 9; 3, 3; 3, 17; [11] 1, 5; 2, 3; 3, 13; 3, 15; 3, 16; 4, 9; 4, 9; 4, 11; 5, 4; 5, 8; 5, 18; 6, 6; 6, 7; 6, 10; 6, A; [12] 1, 12; 1, 13; 1, 15; 2, 17; 4, 11; 4, 11; [13] 1, 6; 1, 13; [14] 1, 18; 1, 22; [15] 2, 6; 4, 12; 5, 11; 5, 13; 5, 14; 6, 4; 6, 16; 6, 18; 7, 2; 7, 14; 7, 15; 7, 19; 7, 20; 8, 6; 9, 5; 9, 15; 9, 27; 10, 4; 10, 31; 11, 1; 11, 10; 12, 7; 12, 29; 13, 6; 13, 17; [16] 1, 13; 1, 23; 1, 27; 2, 17; 2, 19; 2, 20; 2, 26; 2, 26; 3, 5; 3, 8; 3, 15; 3, 17; 4, 4; 4, 12; 4, 14; 4, 16; 4, 17; 5, 11; [17] 1, 6; 1, 25; 2, 15; 2, 20; 3, 4; 4, 5; 5, 1; [18] 1, 9; 1, 14; 1, 17; 3, 8; [19] 1, 5; 1, 5; 1, 9; 2, 2; 2, 4; 2, 6; 2, 7; 2, 8; 2, 16; 2, 16; 2, 21; 2, 22; 2, 22; 2, 22; 2, 27; 2, 27; 2, 29; 3, 2; 3, 3; 3, 4; 3, 7; 3, 7; 3, 8; 3, 10; 3, 11; 3, 15; 3, 20; 3, 23; 4, 2; 4, 3; 4, 3; 4, 6; 4, 7; 4, 8; 4, 12; 4, 15; 4, 16; 4, 18; 4, 20; 5, 1; 5, 4; 5, 5; 5, 5; 5, 6; 5, 6; 5, 6; 5, 9; 5, 9; 5, 11; 5, 14; 5, 17; 5, 17; 5, 20; [20] 1, 6; 1, 6; 1, 7; [21] 1, 12; [23] 5, 2; 5, 5; 5, 12; 13, 18; 16, 21; 17, 10; 17, 10; 17, 13; 17, 17; 19, 10; 20, 2; 20, 6; 20, 12; 20, 14; 21, 8; 21, 16; 21, 16; 21, 17; 21, 22; [24] 1, 8;

iaste *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 1, 12; 2, 25; 2, 29; 3, 6; 4, 12; 4, 12; 8, 21; 9, 38; 10, 4; 10, 6; 13, 15; 18, 10; 18, 15; 19, 2; 19, 25; 20, 10; 21, 22; 23, 8; 25, 5; 25, 16; 27, 12; [2] 1, 12; 1, 12; 2, 11; 3, 11; 3, 11; 3, 12; 3, 12; 3, 19; 3, 23; 4, 15; 4, 15; 4, 22; 7, 23; 8, 34; 9, 5; 9, 5; 10, 12; 11, 6; 12, 3; 13, 1; 14, 17; [3] 1, 2; 2, 14; 3, 11; 6, 5; 6, 7; 9, 16; 9, 16; 9, 16; 14, 15; 14, 25; 15, 12; 15, 13; 15, 44; 15, 44; [4] 1, 1; 3, 17; 3, 17; 11, 10; 13, 5; [5] 4, 2; 4, 25; 5, 23; [6] 4, 18; 6, 9; 6, 9; 6, 12; [7] 1, 21; 3, 20; [8] 1, 6; 1, 17; 3, 1; 3, 11; 3, 25; [11] 1, 9; [12] 1, 1; 1, 5; 1, 6; [15] 4, 13; 7, 9; 10, 18; 10, 25; 11, 6; 12, 1; [16] 1, 17; 1, 17; [17] 3, 22; [18] 3, 4; [19] 1, 5; 1, 7; 1, 8; 1, 10; 2, 4; 2, 9; 2, 10; 2, 11; 2, 15; 2, 18; 2, 18; 3, 5; 4, 3; 4, 10; 4, 17; 4, 18; 5, 11; 5, 16; [21] 1, 11; [23] 1, 4; 1, 8; 2, 7; 2, 13; 4, 8; 5, 13; 13, 10; 13, 18; 14, 12; 17, 8; 17, 8; 17, 8; 17, 10; 17, 10; 21, 1; 22, 10;

nefiind *verb gerunziu* [1] 7, 5; [2] 5, 13; [3] 9, 21; [4] 10, 11;

nefiind *verb copulativ gerunziu* [1] 17, 25; [15] 4, 2; [21] 1, 10;

nu fii *verb imp. 2 sg.* [15] 12, 5;

-s *verb copulativ indicativ prezent 1 sg.* [1] 13, 25; 20, 26; 26, 25; [3] 12, 15; 12, 15; 12, 16; 15, 9; [4] 11, 6; [14] 1, 9; [15] 2, 10;

-s *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 3, 22; 8, 6; 8, 6; 11, 12; [13] 3, 15; [15] 9, 13; [16] 1, 1; [18] 1, 9; [23] 1, 4;

-s *verb copulativ indicativ prezent 3 pl.* [1] 16, 21; 19, 26; 24, 11; [2] 2, 13; 2, 18; 3, 16; 8, 18; 9, 6; 9, 8; 10, 15; 11, 24; 11, 29; 11, 33; 13, 1; 14, 20; 15, 31; [3] 1, 26; 1, 26; 1, 26; 6, 11; 6, 11; 6, 12; 10, 22; 10, 22; 10, 23; 12, 20; [4] 1, 20; 4, 15; 10, 4; 10, 10; 12, 4; 12, 14; [5] 4, 27; [7] 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 8; [11] 5, 3; [13] 1, 12; 1, 15; [15] 2, 17; 5, 12; 11, 12; [22] 1, 19; [23] 1, 3; 9, 19; 13, 8; 15, 3; 16, 7; 19, 2; 19, 9;

să fie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 1, 20; 20, 16; 24, 15; [2] 3, 5; 7, 7; 7, 13; 9, 3; 11, 1; 11, 11; [3] 12, 25; 15, 28; [4] 1, 17; [5] 2, 17; 3, 21; [11] 2, 12; [14] 1, 14; [24] 1, 7;

să fie *verb copulativ conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 2, 12; 2, 14; 4, 10; 4, 32; 5, 24; 8, 37; 12, 15; 13, 22; 17, 7; 28, 28; [2] 3, 27; 4, 11; 4, 16; 7, 3; 8, 29; [3] 2, 5; 7, 34; 16, 10; [4] 4, 7; 9, 5; [5] 1, 8; 1, 9; 6, 3; 6, 14; [6] 5, 27; [11] 3, 2; [12] 2, 24; 3, 17; [13] 1, 7; 1, 9; [15] 2, 17; 12, 15; 12, 16; 13, 5; [16] 4, 4; [17] 3, 3; 3, 4; [19] 1, 4; [20] 1, 12; [23] 22, 14;

să fie *verb copulativ conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 17, 20; 24, 9; [2] 1, 20; [3] 7, 7; 11, 19; 16, 14; [5] 6, 12; [6] 3, 6; [11] 5, 7; [13] 1, 13; 2, 2; 2, 6; 3, 1; 3, 2; 3, 14; [16] 3, 10; [23] 1, 1;

să fie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 1, 10; [23] 4, 1; 22, 6;

să fii *verb copulativ conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 13, 47; [3] 7, 21; [6] 6, 3; [21] 1, 2;

să fim *verb copulativ conjunctiv prezent 1 pl.* [3] 10, 6; [4] 1, 9; 5, 9; 13, 7; [5] 5, 26; [6] 1, 12; [9] 5, 6; [11] 6, 8; [16] 1, 18;

să fimu *verb copulativ conjunctiv prezent 1 pl.* [6] 4, 14;

să fiţi *verb copulativ conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 19, 36; [2] 11, 25; 13, 8; 16, 19; [3] 1, 10; 5, 7; 7, 32; [4] 9, 3; [5] 4, 21; [7] 1, 10; [16] 1, 4; [17] 1, 15; 3, 8; 3, 15; [18] 1, 4;

să fiu *verb copulativ conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 13, 25; 18, 15; [4] 11, 5; [6] 6, 20; [7] 2, 19; 2, 28;

sînt *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 25, 10; [7] 4, 11; [8] 2, 5; [18] 1, 13;

sînt *verb copulativ indicativ prezent 1 sg.* [1] 9, 5; 10, 21; 10, 26; 13, 25; 21, 13; 21, 39; 22, 3; 22, 8; 23, 6; 26, 15; 26, 29; 27, 23; [2] 1, 14; 7, 14; 8, 38; 11, 1; 11, 13; 14, 14; 15, 14; [3] 1, 12; 3, 4; 9, 1; 9, 1; 9, 2; 9, 2; 10, 30; 12, 16; 13, 2; 15, 9; 15, 10; 15, 10; [4] 7, 4; 10, 1; 11, 16; 12, 10; 12, 11; 12, 14; [11] 1, 15; [12] 1, 5; 1, 12; [15] 12, 21; [17] 1, 16; [23] 1, 8; 1, 11; 1, 17; 1, 18; 2, 23; 3, 17; 3, 17; 18, 7; 19, 10; 21, 6; 22, 9; 22, 13; 22, 16;

sînt *verb copulativ indicativ prezent 3 pl.* [1] 2, 7; 2, 13; 2, 15; 4, 13; 7, 1; 13, 31; 15, 18; 16, 38; 17, 11; 18, 10; 19, 38; 21, 20; 21, 20; 23, 11; 23, 15; 23, 21; 24, 22; 24, 22; [2] 1, 32; 2, 8; 2, 14; 4, 14; 7, 5; 8, 5; 8, 8; 8, 14; 8, 28; 9, 3; 9, 4; 9, 5; 9, 7; 9, 7; 13, 3; 13, 6; 15, 27; 15, 27; 16, 7; 16, 11; 16, 14; [3] 3, 8; 3, 20; 3, 21; 3, 22; 6, 15; 6, 20; 7, 14; 7, 14; 9, 12; 10, 18; 12, 12; 12, 22; 14, 22; 14, 37; 15, 6; [4] 4, 18; 4, 18; 10, 4; 11, 22; 11, 22; 11, 22; 11, 23; 11, 28; [5] 3, 7; 3, 10; 3, 10; 4, 24; 5, 19; 5, 19; 5, 21; [6] 5, 16; 5, 28; [7] 1, 11; 4, 8; 4, 22; [8] 2, 17; 2, 22; 4, 3; 4, 11; [9] 2, 14; [11] 1, 20; 5, 24; 5, 25; 6, 1; 6, 2; 6, 2; [12] 2, 19; 2, 20; 3, 6; [13] 1, 10; 3, 8; 3, 9; [15] 1, 10; 1, 14; 2, 10; 2, 11; 5, 1; 5, 14; 7, 20; 7, 23; 11, 13; 12, 11; [17] 3, 12; [18] 2, 17; 3, 16; [19] 2, 19; 3, 10; 4, 1; 4, 5; 5, 3; 5, 7; 5, 7; 5, 8; [22] 1, 12; 1, 16; [23] 1, 20; 1, 20; 2, 2; 2, 2; 2, 9; 3, 4; 3, 9; 4, 5; 5, 6; 5, 8; 7, 13; 7, 13; 7, 14; 9, 7; 11, 4; 14, 4; 14, 4; 14, 4; 14, 5; 15, 3; 16, 6; 16, 14; 17, 9; 17, 10; 17, 11; 17, 14; 19, 8; 19, 9; 21, 5; 21, 12; 22, 6; 22, 18; 22, 19; [24] 1, 13;

sînt *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 5, 25; 7, 12; 14, 14; 17, 24; 20, 34; 21, 23; 24, 5; [2] 1, 7; 4, 17; 8, 38; 11, 35; 13, 1; [3] 1, 11; 1, 28; 1, 28; 8, 5; 8, 5; 12, 4; 12, 5; 12, 6; 14, 10; [4] 1, 1; [5] 1, 7; 4, 24; [6] 1, 1; [7] 1, 1; [8] 2, 3; 2, 23; [9] 2, 14; 4, 10; [12] 2, 20; [16] 4, 1; [19] 5, 8; [23] 1, 4; 1, 19; 4, 11; 5, 13; 7, 15; 9, 19; 20, 7;

sîntem *verb copulativ indicativ prezent 1 pl.* [1] 2, 32; 3, 15; 5, 32; 10, 39; 14, 14; 17, 28; 17, 29; 23, 15; [2] 6, 15; 8, 12; 8, 16; 8, 17; 12, 5; 14, 8; 15, 1; [3] 3, 9; 4, 11; 4, 11; 10, 17; 10, 22; 15, 19; 15, 19; [4] 1, 14; 1, 24; 2, 15; 2, 17; 3, 5; 5, 4; 5, 6; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 10, 11; 13, 6; [5] 3, 25; 4, 28; 4, 31; [6] 2, 10; 4, 25; 5, 30; [7] 3, 3; 3, 15; [9] 5, 8; [10] 1, 3; 2, 13; [15] 3, 6; 4, 2; 10, 10; 10, 39; [19] 2, 5; 3, 2; 3, 16; 3, 19; 4, 6; 4, 11; 5, 19; 5, 20; [21] 1, 8; [24] 1, 5;

sîntem *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 10, 33; 16, 28; 17, 28; [19] 4, 17;

sînteţi *verb copulativ indicativ prezent 2 pl.* [1] 3, 25; 7, 26; 19, 15; 22, 3; 25, 24; 27, 33; [2] 1, 6; 6, 14; 6, 16; 8, 9; 15, 14; [3] 1, 30; 3, 2; 3, 3; 3, 4; 3, 9; 3, 16; 3, 17; 4, 8; 5, 2; 5, 7; 5, 10; 6, 2; 6, 19; 9, 1; 9, 2; 12, 21; 12, 27; 14, 12; 14, 23; 15, 17; [4] 1, 7; 2, 9; 3, 2; 3, 3; 6, 16; 7, 3; 13, 5; 13, 5; 13, 9; [5] 3, 3; 3, 26; 3, 28; 3, 29; 3, 29; 4, 6; 5, 18; [6] 2, 5; 2, 8; 2, 19; [8] 2, 10; [9] 2, 20; 4, 9; 5, 5; 5, 5; [15] 12, 8; 12, 8; 13, 3; [17] 3, 14; 4, 13; 4, 14; [19] 2, 14; 4, 4;

sînteţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [9] 2, 19; 5, 4; [15] 6, 10;

sîntu *verb copulativ indicativ prezent 3 pl.* [1] 16, 17;

va fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 7, 6; 20, 16; 27, 10; 27, 22; 27, 25; [2] 4, 18; 7, 3; 9, 9; 9, 27; 12, 20; [3] 3, 13; 7, 36; 11, 15; 11, 27; 16, 4; [4] 3, 8; 11, 15; [5] 5, 10; [12] 3, 9; [15] 1, 5; 3, 12; [16] 1, 25; 2, 15; 4, 14; 5, 3; [23] 10, 9; 21, 7; 22, 12;

va fi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 2, 17; 2, 21; 3, 23; 5, 38;

[2] 9, 26; [3] 5, 11; 7, 5; 14, 28; [4] 9, 5; [7] 4, 9; [8] 2, 8; [12] 4, 3; [17] 4, 17; [20] 1, 2; 1, 3; [23] 10, 6; 21, 3; 21, 4; 21, 4; 21, 25; 22, 3; 22, 3; 22, 5;
va să fie *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 11, 28; 23, 30; 24, 25;
vei fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 13, 11; 22, 15; [2] 2, 25; [11] 4, 6;
veţi fi *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [3] 14, 9;
veţi fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 2 pl.* [1] 1, 8; [4] 6, 18; [17] 3, 13;
voiu fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 1 sg.* [4] 6, 16; 6, 18; 12, 6; [15] 1, 5; 8, 10; 8, 12; [23] 21, 7;
voiu fi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 19, 21; [15] 2, 13;
vom fi *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [9] 4, 17;
vom fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 6, 5; [13] 3, 7; [19] 3, 2; 3, 2;
vor fi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 6, 16; [12] 3, 2; [18] 2, 1; [22] 1, 18;
vor fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 7, 29; [4] 6, 16; [6] 5, 31; [11] 2, 2; [15] 8, 10; [23] 20, 6; 21, 3;
vor să fie *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 1, 19;

fiáră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „wildes Tier, Bestie" : „animal sauvage, bête" : (45x)
a hiarăi *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 17, 7;
fiara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 11, 7;
fiară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] [15] 12, 20;
fiarăi *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 13, 15; 13, 15; 13, 17; 13, 18; 14, 9; 14, 11;
fiarăle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 27, 40; [23] 6, 8;
fiarălor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [16] 3, 7;
hiara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 13, 2; 13, 4; 17, 8; 17, 8; 17, 10; 17, 11; 19, 19; 19, 20; 20, 10;
hiară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 13, 11; 15, 2; 17, 15;
hiară *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [13] 1, 12;
hiarăi *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 13, 3; 13, 4; 13, 4; 13, 12; 13, 12; 13, 14; 13, 14; 13, 15; 16, 2; 16, 10; 16, 13; 17, 12; 17, 16; 19, 20; 20, 4;
hiarăle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 12; 11, 6; [3] 15, 32;
o fiară *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 13, 1;
o hiară *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 17, 3;

fiástru : (1471 DERS) : s. m. : „Enkel" : „petit-fils" : (1x)
fiestri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [11] 5, 4;

ficleşúg → vicleşug

fiecáre : (1570 CORESI, LIT.) : pron./adj. : „jeder" : „chaque, chacun" : (68x)
a fieştecăruia *pron. nehot. masc. sg. gen./dat.* [17] 1, 17;
al fieştecăruia *pron. nehot. masc. sg. gen./dat.* [3] 3, 13; 3, 13;
fieştecare *pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [3] 12, 7; 15, 38; [23] 21, 21;
fieştecarea *pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [3] 7, 2; [23] 22, 2;
fieştecarele *pron. nehot. fem. pl. nom./ac.*
fieştecarele *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 2, 3; 2, 6; 2, 8; 2, 38; 3, 26; 4, 35; 4, 35; 11, 29; 17, 27; 20, 31; 21, 26; [2] 12, 3; 14, 5; 14, 12; 15, 2; [3] 1, 12; 3, 8; 3, 10; 4, 5; 7, 2; 7, 7; 7, 17; 7, 20; 7, 24; 10, 24; 11, 21; 12, 18; 14, 26; 15, 23; 16, 2; [4] 5, 10; 9, 7; [5] 6, 4; 6, 5; [6] 4, 7; 4, 25; 5, 33; 6, 8; [7] 2, 4; 2, 4; [8] 4, 6; [9] 2, 11; 4, 4; [15] 6, 11; 8, 11; 8, 11; 11, 21; [16] 1, 14; [17] 4, 10; [23] 5, 8; 6, 11; 20, 14;
fieştecăriia *adj. pron. nehot. fem. sg. gen./dat.* [6] 4, 16;
fieştecăruia *pron. nehot. masc. sg. gen./dat.* [2] 2, 6; [3] 3, 5; 7, 17; 12, 11; [10] 1, 3; [23] 2, 23; 22, 12;

fiecé : (1551-1553 ES) : adj. : „jeder; (aici) gewöhnlich" : „chaque, tout; (aici) commun" : (1x)
fiece *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [1] 28, 2;

fier : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Eisen, 2. Anker" : „1. fer, 2. ancre" : (9x)
fiară *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 27, 29; 27, 30;
fier *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 2, 27; 9, 9; 12, 5; 18, 12; 19, 15;
fieru *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 10;
un fier *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [15] 6, 19;

fierăstruí : (c. 1683-1686 MS. 45, 353/2) : v. IV : „sägen" : „scier" : (1x)
fierăstruitu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 11, 37;

fiérbe : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „kochen, sieden" : „cuire, bouillir" : (1x)
fierbînd *verb gerunziu* [2] 12, 11;

fiére : (1551-1553 ES) : s. f. : „Galle" : „bile" : (1x)
fiêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 23;

fiertúră : (1649 MARD.) : s. f. : „Speise, Gericht" : „nourriture, cuisson préparée sur le feu" : (1x)
fiertură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 13;

fiésc : (1651 PSALT. 85) : adj. „kindlich": „filial" : (1x)
cea fiiască *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [5] 4, 5;

fieştecáre → fiecare

fiecínd : (c. 1675 COSTIN, L. I, 305) : adv. : „allzeit" : „toujours" : (1x)
fieştecînd *adv. de timp* [18] 1, 15;

fiínţă : (c. 1665-1672 MS. 4389, 477/2) : s. f. : „Natur" : „nature" : (1x)
fiinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 11, 1;

filipiseán : (1648 NTB 408) : s. m. : „Philipper" : „Philippien" : (2x)
filippisiêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 4, A;
filipisênilor *subst. comun masc. pl. voc. art.* [7] 4, 15;

filosóf : (1423 DRHA / în antr. Moişă *Filosofu*) : s. m. : „Philosoph" : „philosophe" : (1x)
filosofi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 17, 18;

filosofíe : (1563 CORESI, PRAXIU 460) : s. f. : „Philosophie" : „philosophie" : (1x)
filosofie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [8] 2, 8;

finíc : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. m. : „Dattelpalme" : „palmier" : (1x)
finici *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [23] 7, 9;

fíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wesen, Fassung, Natur" : „nature, esprit, caractère" : (17x)
fire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 26; 1, 27; 2, 14; 2, 27; 11, 21; 11, 24; 11, 24; 11, 24; [5] 2, 15; 4, 8; [6] 2, 3; [18] 2, 12; [24] 1, 5;
firea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 11, 14; [16] 3, 7; 3, 7;
firi *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [18] 1, 4;

firésc : (1688 BIBLIA) : adj. : „natürlich" : „naturel" : (1x)
fireasca *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 26;

firéşte : (1688 BIBLIA) : adv. : „natürlich, natürlicherweise" : „naturellement" : (1x)
firêşte *adv.* [22] 1, 10;

fiu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Sohn" : „fils" : (176x)
a Fiiului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [5] 2, 20*;
ale fiilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 21, 12;
nişte fii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [6] 5, 1;
fii *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 29; [2] 8, 15; 8, 16; 8, 17; 8, 23; 9, 4; 9, 7; 9, 8; [4] 6, 18; [5] 4, 6; 4, 28; 4, 31; [6] 1, 5; 2, 3; [7] 2, 15; [11] 3, 4; 5, 4; 5, 10; [13] 1, 6; 2, 4; [15] 2, 10; 12, 8; [17] 3, 6; [19] 3, 1; [21] 1, 4;
fiii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 17; 3, 25; 7, 16; 7, 23; 13, 26; 19, 14; 21, 21; [2] 8, 14; 9, 8; 9, 8; 9, 26; [3] 7, 14; [4] 3, 7; 3, 13; 12, 14; [5] 3, 7; 3, 26; 4, 25; 4, 27; [6] 2, 2; 5, 6; 5, 8; 6, 4; [8] 3, 6; 3, 20; 3, 21; [9] 2, 11; 5, 5; 5, 5; [15] 7, 5; 11, 21; [17] 1, 14; [18] 2, 14; [19] 3, 2; 3, 10; 3, 10; 5, 2; [20] 1, 4; 1, 13; [23] 2, 23;
fiilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 2, 39; 5, 21; 7, 37; 9, 15; 10, 36; 13, 33; [2] 8, 19; 8, 21; 9, 27; [4] 12, 14; [6] 3, 5; [11] 2, 15; 3, 12; [15] 11, 22; [20] 1, 1; [23] 2, 14; 7, 4;
fiiu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 5; [2] 9, 9; [5] 4, 7; 4, 7; [11] 1, 2; [14] 1, 10; [23] 21, 7;
fiiu *subst. comun masc. sg. gen./dat. neart.* [12] 1, 2; [13] 1, 4;
Fiiu *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 32; [15] 1, 5; 1, 8; 5, 8;
Fiiul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 37*; 9, 20*; [2] 1, 4*; [4] 1, 19*; [15] 2, 6*; 4, 14*; 6, 6*; 10, 29*; [19] 3, 8*; 5, 5*; 5, 10*; 5, 12*; 5, 20*; [23] 1, 13*; 2, 18*; 14, 14*;
fiiul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 10; [3] 4, 17; [5] 4, 30; 4, 30; 4, 30; [7] 2, 22; [10] 2, 3; [15] 12, 6; 12, 7; [16] 2, 21; [17] 5, 13; [23] 12, 4; 12, 5;
Fiiul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 13; 3, 26; 4, 36; 7, 56*; 13, 33; [2] 1, 3; 8, 3; [3] 15, 28; [5] 1, 16; 4, 4; [9] 1, 10; [15] 1, 1; 1, 5; 5, 5; 7, 28; [18] 1, 17; [19] 1, 3; 2, 22; 2, 23; 2, 24; 4, 9; 4, 10; 4, 14; 4, 15; 5, 9; 5, 10; 5, 11; 5, 12; 5, 20; [20] 1, 3; 1, 9;
fiiul *subst. comun masc. sg. voc. art.* [12] 2, 1; [15] 12, 5;
fiiule *subst. comun masc. sg. voc. art.* [11] 1, 18;
Fiiului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 9; 5, 10; 8, 29; [3] 1, 9; [8] 1, 13; [19] 1, 7; 3, 23;
Fiiului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [5] 4, 6*; [6] 4, 13*; [15] 7, 3*; [19] 5, 13*; 5, 13*;
nişte fii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 4, 14;
un Fiiu *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [15] 3, 6;
unor fii *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [4] 6, 13; [15] 12, 5; 12, 7;

fîntína : (1426 DERS / în top. *Fîntîneale*) : s. f. : „Brunnen" : „puits" : (4x)
fîntîna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 9, 2;
fîntînă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 9, 2;
fîntînii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 9, 1; 9, 2;

flămînd : (1448 DERS / în top. Gîrla *Flămîndzilor*) : adj.: „hungrig": „affamé : (5x)
flămînd *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 10; [2] 12, 20; [3] 11, 21; 11, 34; [7] 4, 12;

flămînzí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „Hunger leiden, hungern" : „avoir faim, être affamé" : (2x)
flămînzim *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 4, 11;
vor flămînzi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 7, 16;

flămînzíe : (1581 CORESI, EV.. 25) : s. f. : „Hunger" : „famine" : (1x)
flămînzie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 21;

floáre : (1482 DERS / în antr. *Florea*) : s. f. : „Blüte" : „fleur" : (4x)
floarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [16] 1, 11; [17] 1, 24; 1, 24;
o floare *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [16] 1, 10;

flúier : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 192) : s. n. : „1. Schienbein, 2. Flöte" : „1. tibia, 2. flûte" : (2x)
fluierile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 3, 7;
fluierul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 14, 7;

fluierá : (1551-1553 ES) : v. I : „flöten" : „siffler" : (1x)
să fluieră *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 14, 7;

fluieráş : (1682-1683 DOS. V. S. 218, noiembrie 13) : s. f. : „Pfeifer" : „siffleur, joueur de flûte" : (1x)
fluieraşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [23] 18, 22;

foámete : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hungersnot" : „famine" : (6x)
foamete *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 11; 11, 28; [2] 8, 35; [4] 11, 27; [23] 6, 8; 18, 8;

foárte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./adj. : „1. sehr, 2. hoch" : „1. très, fort, extrêmement, 2. suprême" : (6x)
foarte *adv.* [1] 6, 7; [12] 4, 15; [20] 1, 4; [21] 1, 3;
prea foarte *adj. calificativ gradul superlativ masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 11, 5; 12, 11;

foc : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Feuer" : „feu" : (50x)
a focului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [15] 10, 27;
foc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 3; 2, 19; 28, 2; 28, 3; 28, 5; [2] 12, 20; [3] 3, 13; 3, 15; [10] 1, 8; [15] 1, 7; 12, 18; [16] 3, 5; [17] 1, 7; [22] 1, 7; 1, 23; [23] 3, 18;

4, 5; 8, 7; 8, 8; 9, 17; 9, 17; 9, 18; 10, 1; 12, 3; 13, 13; 14, 10; 15, 2; 16, 8; 17, 15; 18, 8; 20, 9; 20, 10; 21, 8;
focu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 12, 29; [23] 11, 5;
focul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 3, 13; [16] 3, 6; 5, 3; [23] 8, 5;
focului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 7, 30; [15] 11, 34; [18] 3, 7; [23] 1, 14; 2, 18; 14, 18; 19, 12; 19, 20; 20, 14; 20, 15;

foişór : (1531 DERS / în top. *Foişor*) : s. n. : „Obergemacht, Erker" : „chambre haute, belvédère" : (5x)
foişor *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 13; 9, 37; 9, 39; 10, 9;
foişorul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 20, 8;

folós : (1479-1480 DERS) : s. n. : „Nutzen, Nützlichkeit" : „bénéfice, utilité" : (25x)
folos *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 46; 17, 12; 20, 20; 25, 23; [2] 16, 10; [3] 6, 11; 7, 35; 10, 22; 10, 33; 12, 7; [4] 8, 10; [7] 1, 24; 2, 25; [12] 2, 14; 3, 16; [13] 3, 8; 3, 14; [15] 6, 7; 12, 10; 13, 17; [16] 2, 14; 2, 16; [22] 1, 16;
folosul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 3, 1; [3] 15, 32;

folosí : (1482-1507 DERS) : v. IV : „benutzen, gebrauchen, verwenden" : „utiliser, servir" : (7x)
au folosit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 4, 2;
folosescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 13, 3;
folosêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 2, 25;
s-au folosit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 13, 9;
să mă folosescu *verb conjunctiv perfect 1 sg.* [14] 1, 19;
va folosi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [5] 5, 2;
voiu folosi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 14, 6;

folositór : (1581 CORESI, EV. 2) : adj. : „nützlich" : „utile" : (2x)
folositoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 4, 9; 4, 9;

fráte : (1455 DERS / în top. *Frateşti*) : s. m. : „Bruder" : „frère" : (255x)
ale fratelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [19] 3, 12;
frate *subst. comun masc. sg. voc. neart.* [1] 9, 17; 21, 20; 22, 13; [14] 1, 7; 1, 19;
frate *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 11; 6, 6; 6, 6; 7, 12; 8, 11; [6] 6, 21; [8] 4, 7; 4, 9; [14] 1, 16; [17] 5, 12; [18] 3, 15; [19] 3, 14; [22] 1, 1; [23] 1, 9;
fratele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 2; [2] 14, 10; 14, 10; 14, 15; 14, 21; 16, 23; [3] 1, 1; 7, 15; 8, 13; 8, 13; 16, 12; [4] 1, 1; 2, 12; 8, 18; 8, 22; 12, 18; [5] 1, 19; [7] 2, 25; [8] 1, 1; [9] 3, 2; 4, 6; [10] 3, 6; [14] 1, 1; [15] 8, 11; 13, 23; [16] 1, 9; 2, 15; 4, 11; 4, 11; [19] 2, 9; 2, 10; 2, 11; 3, 10; 3, 12; 3, 15; 3, 17; 4, 20; 4, 20; 4, 21; 5, 16;
fratelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 14, 13; [3] 6, 5;
fraţi *subst. comun masc. pl. voc. neart.* [1] 1, 16; 2, 29; 2, 37; 7, 2; 13, 15; 13, 26; 13, 38; 15, 7; 15, 13; 23, 1; 22, 1; 23, 6; 28, 17; [9] 1, 4; [15] 3, 1;
fraţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* [2] 16, 14; [8] 4, 15;
fraţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 26; 10, 23; 11, 12; 11, 29; 15, 1; 15, 22; 15, 23; 15, 32; 15, 33; 15, 40; 16, 2; 16, 40; 17, 6; 18, 18; 21, 7; 22, 5; 28, 14; 28, 21; [2] 8, 29; [3] 6, 8; 8, 12; 15, 6; [4] 9, 3; 9, 5; 11, 26; [5] 2, 4; [7] 1, 14; 4, 22; [8] 1, 2; [9] 5, 27; [10] 2, 13; [11] 5, 1; 6, 2; [14] 1, 12; [15] 2, 11; 13, 1; [17] 3, 8; [19] 3, 14; 3, 16; [21] 1, 5; 1, 10;
fraţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 14; 3, 22; 7, 23; 7, 25; 7, 37; 9, 30; 11, 1; 15, 3; 15, 23; 15, 36; 17, 10; 17, 14; 18, 27; 21, 17; 28, 15; [2] 9, 3; [3] 1, 11; 9, 5; 16, 11; 16, 12; 16, 20; [4] 8, 23; 11, 9; [5] 1, 2; [9] 4, 10; [12] 4, 21; [15] 7, 5; [21] 1, 3; [23] 6, 11; 19, 10; 22, 9;
fraţii *subst. comun masc. pl. voc. art.* [2] 7, 4; [3] 11, 33; 15, 58; [7] 2, 12; 4, 1; [16] 1, 2; 1, 16; 1, 19; 2, 1; 2, 14; 3, 1; 3, 10; 3, 12; 5, 10; 5, 12; [19] 3, 13;
fraţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 7, 13; 12, 17; 14, 2; [11] 4, 6; [15] 2, 12; 2, 17; [23] 12, 10;
fraţilor *subst. comun masc. pl. voc. art.* [1] 3, 17; 6, 3; 20, 32; 23, 5; [2] 1, 13; 7, 1; 8, 12; 10, 1; 11, 25; 12, 1; 15, 14; 15, 15; 15, 30; 16, 17; [3] 1, 10; 1, 26; 10, 1; 2, 1; 3, 1; 4, 6; 7, 24; 7, 29; 11, 2; 12, 1; 14, 6; 14, 20; 14, 26; 14, 39; 15, 1; 15, 50; 16, 15; [4] 1, 8; 8, 1; 13, 11; [5] 1, 11; 3, 15; 4, 12; 4, 28; 4, 31; 5, 11; 5, 13; 6, 1; 6, 18; [6] 6, 10; 6, 23; [7] 1, 12; 3, 1; 3, 13; 3, 17; 4, 8; [9] 2, 1; 2, 9; 2, 14; 2, 17; 3, 7; 4, 1; 4, 10; 4, 13; 5, 1; 5, 4; 5, 12; 5, 14; 5, 25; 5, 26; [10] 1, 3; 2, 1; 2, 15; 3, 1; 3, 6; 3, 13; [15] 3, 12; 10, 19; 13, 22; [16] 2, 5; 4, 11; 5, 7; 5, 9; 5, 19; [18] 1, 10; [19] 2, 7;
un frate *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [10] 3, 15;

frământătúră : (1648 NTB 440) : s. f. : „Teig" : „pâte": (3x)
frământătura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 5, 6; [5] 5, 9;
frământătură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 7;

frăţésc : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 194) : adj. : „brüderlich" : „fraternel" : (2x)
frăţască *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 1, 22;
frăţească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [9] 4, 9;

frăţíe : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Brüderlichkeit" : „fraternité" : (5x)
frăţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 5, 9;
frăţiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 12, 10; [18] 1, 6; 1, 7;
frăţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [17] 2, 17;

frícă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Angst, Furcht" : „peur, crainte" : (40x)
frica *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 31; [2] 3, 19; 13, 7; [4] 5, 11; 7, 1; [6] 5, 21; [15] 2, 15; 11, 27; [17] 2, 18; 3, 14; [19] 4, 18; 4, 18; [23] 18, 10; 18, 15;
frică *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 43; 5, 5; 5, 11; 19, 17; [2] 8, 15; 13, 3; 13, 7; [3] 2, 3; 16, 10; [4] 7, 11; 7, 15; [6] 6, 5; [7] 1, 14; 2, 12; [11] 5, 20; [15] 12, 21; [17] 1, 17; 3, 2; 3, 6; 3, 15; [19] 4, 18; [22] 1, 12; 1, 23; [23] 11, 11; 11, 13;
frici *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 7, 5;
o frică *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [17] 3, 6;

fricós : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „ängstlich" : „anxieux" :

(1x)
celor fricoşi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 21, 8;

frig : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „1. Kälte, 2. Fieber" : „1. froid, 2. fièvre" : (2x)
frig *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 2;
friguri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 28, 8;

frînge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „(sich) brechen" : „rompre, (se) tordre" : (10x)
a frînge *verb infinitiv prezent* [1] 20, 7;
frîngem *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 10, 16;
frîngînd *verb gerunziu* [1] 2, 46; 20, 11; 27, 35;
frînse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [3] 11, 24;
frîntu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 11, 19;
s-au frînt *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 11, 17; 11, 20;
să frînge *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 11, 24;

frîngere : (1563 CORESI, PRAXIU 101) : s. f. : „(Brot)Brechen" : „fraction (du pain)" : (1x)
frîngerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 42;

frîu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Zaum" : „rêne" : (2x)
frînile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [16] 3, 3; [23] 14, 20;

frumós : (1411 DERS / în top. Pîrîu *Fromosul*) : adj. : „schön" : „beau, belle" : (2x)
cea frumoasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 10;
frumoase *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 10, 15;

fruntáş : (1668-1670 HERODOT) : adj. : „Leiter" : „chef, commandant" : (1x)
fruntaşu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [8] 1, 18;

frúnte : (1490 DERS / în antr. *Frunte[ş]*) : s. f. : „1. Stirn, 2. Steuerruder" : „1. front, 2. gouvernail" : (13x)
frunte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 50; 17, 4; 25, 2; 27, 40; 28, 17;
fruntea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 9, 4; 13, 16; 14, 1; 14, 9; 17, 5; 20, 4; 22, 4;
frunţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 7, 3;

frúnză : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Blatt" : „feuille" : (1x)
frunzele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 22, 2;

fugí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „flüchten, fliehen" : „fuir, prendre la fuite" : (15x)
ar fugi *verb cond.-opt. prezent 3 pl.* [18] 2, 20;
au fugit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 16, 20; 20, 11;
au fugit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 14, 6; 16, 27;
fugi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 29; [23] 12, 6;
fugi *verb imp. 2 sg.* [11] 6, 11; [12] 2, 22;
fugiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 19, 16;
fugiţi *verb imp. 2 pl.* [3] 6, 18; 10, 15;
să fugă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 27, 30;
va fugi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [16] 4, 7; [23] 9, 6;

fúlger : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Blitz" : „éclair" : (4x)
fulgere *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 4, 5; 8, 5; 11, 19; 16, 18;

fulgerá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „blitzen" : „produire un éclair" : (1x)
au fulgerat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 22, 6;

fum : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Rauch" : „fumée" : (13x)
fum *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 19; [23] 9, 2; 9, 3; 9, 17; 9, 18; 15, 8;
fumul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 8, 4; 9, 2; 14, 11; 18, 9; 18, 18; 19, 3;
un fum *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 9, 2;

fund : (1428 DERS / în antr. *Fundea*) : s. n. : „Grund; (fără-fundul = die Tiefe)" : „fond, base; (fără-fundul = l'abîme)" : (7x)
fund *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 29; [2] 10, 7; [23] 20, 1; 20, 3;
fundul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 27, 41;
fundului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [23] 9, 1; 9, 2;

fúnie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Strick, Seil" : „corde" : (1x)
funile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 27, 32;

fur : (1448 DERS / în antr. *Furul*) : s. m. : „Dieb" : „voleur" : (8x)
fur *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [17] 4, 15;
furi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 19, 37;
furii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 6, 10;
furilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [11] 1, 10;
furul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [9] 5, 2; [18] 3, 10;
un fur *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [9] 5, 4; [23] 3, 3;

furá : (1551-1553 ES) : v. I : „stehlen, entwenden" : „voler, dérober" : (7x)
fura *verb imp. 2 sg.* [2] 13, 9;
fură *verb indicativ prezent 3 sg.* [6] 4, 28; [8] 2, 8;
furi *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 2, 21; 2, 22;
să fure *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 2, 21;
să fure *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 4, 28;

furíş : (1559-1560 BRATU) : adv. : „heimlich" : „furtivement" : (1x)
furiş *adv.* [5] 2, 4;

furtişág : (1551-1553 ES) : s. n. : „Raub" : „vol" : (1x)
furtişagurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [23] 9, 21;

fuştáş : (1590 DERS) : s. m. : „Schütze" : „archer" : (1x)
fuştaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 23, 23;

G

galateán : (1563 CORESI, PRAXIU 339) : s. m. : „Galater" : „Galate" : (3x)
a galatênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 18, 23;
galatêni *subst. comun masc. pl. voc. neart.* [5] 3, 1;
galatêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [5] 6, A;

gálben : (1573 DERS) : s. m. : „gelb" : „jaune" : (1x)
galben *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 6, 8;

galiléu : (1559-1560 BRATU) : adj./s. m. : „Mann aus Galiläa" : „Galiléen" : (3x)
galilei *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. voc. neart.* [1] 1, 11;
galilei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 7;
Galileul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 37;

gard : (c. 1330 DRĂGANU 351 / în top. *Gard*) : s. n. : „Zaun" : „palissade" : (1x)
gardului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [6] 2, 14;

gáta : (inc. sec. XVI PS. H.) : adj./adv. : „bereit, fertig" : „prêt, fini" : (11x)
cêle gata *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [4] 10, 16;
gata *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [13] 3, 1; [17] 1, 5; 3, 15;
gata *adv.* [4] 10, 6;
gata *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 13; 23, 15; 23, 21; [4] 12, 14; [17] 4, 5;
gata *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 9, 5;

gáură : (1405 DRĂGANU / în top. *Gaura*) : s. f. : „Loch" : „trou" : (1x)
gaură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 11;

gătéj, -ie : (1620 MOXA) : s. n./f. : „Reis" : „brindille" : (1x)
gătejii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 28, 3;

gătí : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. bereiten, 2. zu Ende bringen" : „1. préparer, 2. achever" : (17x)
au gătit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 9, 23; [3] 2, 9; [6] 2, 10; [15] 11, 16;
fiind gătit *verb gerunziu* [12] 2, 21; [12] 3, 17;
gătêşte *verb imp. 2 sg.* [14] 1, 21;
gătind *verb gerunziu* [1] 10, 10;
gătindu-ne *verb gerunziu* [1] 21, 15;
gătiţi *verb imp. 2 pl.* [1] 23, 23;
s-au gătit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 9, 2; [15] 9, 2; [23] 19, 7;
să gătească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 9, 5;
să gătiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [23] 8, 6;
să să gătească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 16, 12;
să va găti *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 14, 8;

gătíre : (inc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Vorbereitung" : „préparation" : (1x)
gătirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 6, 15;

gătít : (inc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „gerüstet" : „prêt" : (6x)
cei gătiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [23] 9, 15;
gătit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 12, 6;
gătită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [8] 1, 5; [23] 21, 2;
gătiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 9, 3; [23] 9, 7;

găzduí : (1551-1553 ES) : v. IV : „unterkommen" : „se loger" : (2x)
găzduiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 10, 18; 10, 32;

genúnchi : (inc. sec. XVI PS. H.) : s. n./m. : „Knie" : „genou" : (8x)
genuche *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [15] 12, 12;
genuchele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 21, 5;
genuchile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 9, 40; 20, 36; [6] 3, 14;
genuchiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 11, 4; 14, 11; [7] 2, 10;

genúne : (1415 DLRV / în top. *Genune*) : s. f. : „Meer" : „mer" : (1x)
genunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 5;

gheenă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Hölle" : „enfer" : (1x)
gheena *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [16] 3, 6;

ghicitúră : (c. 1665-1672 MS. 4389, 241/2) : s. f. : „Rätsel" : „devi-nette" : (1x)
o gîcitură *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 13, 12;

gínere : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. m. : „Schwiegersohn" : „gendre" : (1x)
ginere *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 23;

gingăşíe : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Steuersammlung" : „collecte" : (1x)
gingăşiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 8, 20;

gîlceávă : (1551-1553 ES) : s. f. : „1. Lärm, 2. Gezänk" : „1. bruit, 2. querelle, dispute" : (8x)
gîlceava *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 20, 1;
gîlceavă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 2; 19, 23; 19, 29; 21, 34; 23, 10; 24, 18;
gîlcevile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 24, 5;

gînd : (inc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Sinn, Gedanke" : „pensée" : (36x)
gînd *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 28; [3] 1, 10; [17] 3, 8; 4, 1; [23] 17, 12; 17, 16;
gîndul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 20, 3; [2] 7, 25; 8, 6; 8, 6; 8, 7; 8, 27; 11, 34; 12, 3; [3] 2, 16; 2, 16; 14, 15; 14, 19; [11] 6, 17; [16] 3, 17; [23] 17, 16;
gîndului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 17, 29; [2] 7, 23; [6] 4, 17; 4, 23;
gînduri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [4] 2, 11; [7] 2, 14; [16] 2, 4;
gîndurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 1, 21; 2, 15; [3] 3, 20; [4] 3, 14; 4, 4; 10, 5; [7] 4, 7;
gîndurilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [15] 4, 12;

gîndí : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „denken" : „penser" : (46x)
a gîndi *verb infinitiv prezent* [1] 17, 29; [7] 1, 7; 3, 16; 4, 2; 4, 10;
gîndească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [16] 1, 7;
gîndesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 7, 26; [7] 3, 8; 3, 8;
gîndesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 3, 19;
gîndescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 8, 5; [4] 10, 2;

gîndêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 6; [3] 7, 36; 13, 5;
gîndeşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 2, 3;
gîndi *verb imp. 2 sg.* [2] 11, 20;
gîndiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 7, 25;
gîndiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 21, 29;
gîndiiam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [3] 13, 11;
gîndiiaţi *verb indicativ imperfect 2 pl.* [7] 4, 10;
gîndiiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [4] 9, 5;
gîndim *verb indicativ prezent 1 pl.* [6] 3, 20; [7] 3, 15;
gîndind *verb gerunziu* [1] 10, 19; 14, 18; 16, 27; [2] 12, 16; 12, 16; [7] 2, 2; [15] 11, 19;
gîndiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [7] 3, 15;
gîndiţi *verb imp. 2 pl.* [4] 13, 11; [8] 3, 2;
negîndind *verb gerunziu* [15] 12, 2;
să gîndească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 12, 3; 12, 3; 12, 3; [4] 10, 11;
să gîndiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 15, 5; [3] 4, 6; [7] 2, 2;
va gîndi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 12, 6;

gîtléj : (1673 DOS. PS. V. 51) : s. n. : „Rachen, Kehle, Hals" : „gosier, cou, gorge" : (1x)
gîtlejul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 3, 13;

glas : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Stimme, 2. Geräusch" : „1. voix, 2. bruit" : (102x)
glas *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 24; 7, 57; 7, 60; 8, 7; 8, 32; 9, 4; 10, 13; 10, 15; 11, 7; 11, 9; 12, 22; 14, 9; 16, 28; 19, 34; 22, 7; 22, 14; 26, 14; 26, 24; [3] 12, 2; 14, 7; 14, 8; 14, 10; [9] 4, 16; [15] 12, 19; 12, 26; [18] 1, 17; 1, 18; 2, 16; 2, 16; [23] 1, 10; 1, 15; 5, 2; 5, 11; 5, 12; 6, 6; 6, 10; 7, 2; 7, 10; 8, 13; 9, 13; 10, 3; 10, 4; 11, 12; 12, 10; 14, 2; 14, 2; 14, 2; 14, 2; 14, 7; 14, 9; 14, 13; 14, 15; 14, 18; 16, 1; 16, 17; 18, 2; 18, 4; 18, 22; 18, 22; 18, 23; 19, 1; 19, 5; 19, 17; 21, 3;
glasul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 6; 2, 14; 7, 31; 9, 7; 12, 14; 14, 10; 22, 9; 22, 22; [5] 4, 20; [15] 3, 7; 3, 15; 4, 7; [23] 1, 12; 1, 15; 3, 20; 4, 1; 6, 7; 9, 9; 9, 9; 10, 8;
glasului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [3] 14, 11; [23] 10, 7;
glasuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 14, 10; [11] 6, 20; [23] 4, 5; 8, 5; 8, 13; 11, 15; 11, 19; 16, 18;
glasurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 13, 27; [23] 10, 3; 10, 4;
un glas *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 24, 21; [23] 6, 1; 19, 6; 19, 6; 19, 6;

gloátă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s.f. : „Volksmenge" : „foule" : (30x)
gloata *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 16, 22; 17, 8; 19, 35; 21, 27; [23] 18, 17;
gloată *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 15; 6, 7; 11, 24; 11, 26; 14, 13; 17, 5; 19, 26; 19, 33; 21, 34; 24, 18; [23] 7, 9; 19, 1; 19, 6;
gloate *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 18; [23] 17, 14;
gloatei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 19, 33; 21, 35; 21, 36; 24, 12;
gloatele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 8, 6; 13, 45; 14, 10; 14, 12; 14, 17; 17, 13;

glúmă : (1632 DRHA XXI, 332) : s. f. : „Scherz" : „plaisanterie" : (1x)
glume *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 5, 4;

goánă : (1560-1561 CORESI, TE. 2) : s. f. : „Verfolgung" : „persécution" : (4x)
goană *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 1; 13, 50;
goane *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 12, 10; [12] 3, 11;

gol : (1551-1553 ES) : adj.: „unbedeckt; nackt" : „nu" : (9x)
goală *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 17, 15;
goale *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 4, 13;
gol *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 3, 17; 16, 15;
gol *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 15, 37;
goli *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 19, 16; [3] 4, 11; [4] 5, 3; [16] 2, 15;

golătáte : (c. 1650 ANON. CAR.2) : s. f. : „Blöße" : „nudité" : (2x)
golătate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 11, 27;
golătatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 35;

goliciúne : (1581 CORESI, EV. 512) : s. f. : „Blöße" : „nudité" : (1x)
goliciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 3, 18;

goní : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. jagen, 2. verfolgen" : „1. chasser, 2. poursuivre" : (36x)
am gonit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 22, 4; [3] 15, 9;
au gonit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 52; [9] 2, 15;
au gonit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 12, 13;
gonesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 9, 30; 12, 14;
gonesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [7] 3, 12; 3, 14;
gonêşte *verb imp. 2 sg.* [11] 6, 11; [12] 2, 22;
goneşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 9, 4; 9, 5; 22, 7; 22, 8; 26, 14; 26, 15;
goni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 27; 18, 16;
goniia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [5] 1, 23; 4, 29;
goniiam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 26, 11; [5] 1, 13;
gonind *verb gerunziu* [2] 9, 31; 12, 13; [7] 3, 6;
gonindu-ne *verb gerunziu* [3] 4, 12; [4] 4, 9;
goni-să-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [12] 3, 12;
goniţi *verb imp. 2 pl.* [3] 14, 1; [9] 5, 15; [15] 12, 14;
goniţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 13, 46;
mă gonesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 5, 11;
să gonim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 14, 19;
să să gonească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [5] 6, 12;

goníre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Verfolgung" : „ persécution": (3x)
gonire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 35;
gonirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [10] 1, 4; [12] 3, 11;

gonitór : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „der verfolgt" : „persécuteur" : (1x)

gonitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 1, 13;

grábnic : (1639 AIIN I, 255) : adj. : „schnell" : „précipité" : (1x)
grabnică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [18] 2, 1;

grai : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Rede, Sprache, 2. Wort" : „1. voix, 2. parole, mot" : (32x)
graiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 24, 1; [2] 16, 18; [15] 6, 5;
graiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 10, 37; 11, 16; [2] 10, 8; 10, 8; 10, 17; [4] 13, 1; [6] 6, 17; [8] 3, 8; [15] 1, 3; 11, 3; [17] 1, 25; 1, 25;
graiuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 6, 11; 6, 13; 11, 14; 26, 25; [4] 12, 4; [6] 5, 4; [13] 3, 9; [15] 12, 19;
graiurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 2, 14; 5, 20; 10, 44; 13, 42; 16, 38; [2] 10, 18; [18] 3, 2; [23] 17, 16;
graiurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 5, 32;

gras : (1455 DLRV / în top. *Grașii*) : adj./s. : „völlig": „entier" : (1x)
grasele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 18, 14;

grăbí : (c. 1540-1550 BGL) : v. IV : „eilen, (sich) beeilen" : „(se) dépêcher" : (2x)
grăbêşte *verb imp. 2 sg.* [12] 4, 9;
să te grăbeşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [24] 1, 8;

grăí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sagen, sprechen, reden" : „dire, parler" : (196x)
a grăi *verb infinitiv prezent* [1] 2, 4; 11, 15; 16, 6; 18, 26; 23, 18; [2] 15, 18; [3] 14, 19; 14, 35; 14, 39; [6] 6, 20; [7] 1, 14; [8] 4, 3; 4, 4; [9] 1, 8; 2, 2; [16] 1, 19; [20] 1, 12;
a grăirea *verb infinitiv prezent* [1] 6, 13;
am grăit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [4] 7, 14;
am grăit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 4, 13;
ar grăi *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* [15] 4, 8;
a să grăi *verb infinitiv prezent* [1] 13, 46; [15] 2, 3;
au grăit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 31; 3, 21; 9, 27; 9, 27; 16, 32; 23, 9; 27, 25; 28, 21; 28, 25; [2] 9, 29; [15] 1, 1; 5, 5; 7, 14; [23] 1, 12;
au grăit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 3, 24; 26, 22; [15] 13, 7; [16] 5, 10; [18] 1, 21; [22] 1, 15; [23] 10, 3; 10, 4; 10, 4;
grăi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 6; 8, 26; [23] 17, 1; 21, 9;
grăia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 7, 44;
grăiam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [3] 13, 11;
grăiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 14, 29;
grăiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 14, 28;
grăiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [13] 1, 9; [17] 2, 12; [19] 4, 5;
grăiesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 7, 1; [3] 9, 8; [4] 11, 17; 11, 17; 11, 23; [5] 3, 15;
grăiescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 2, 7; [3] 12, 30;
grăiescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 26, 26; [2] 3, 5;
grăiêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 18, 9; [13] 2, 1; 2, 14;
grăiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 3, 20; [3] 14, 2; 14, 2; 14, 2; 14, 3; 14, 4; 14, 5; 14, 11; 14, 11; 14, 13; 14, 27; [4] 13, 3; [15] 11, 4; 12, 25; [16] 4, 5; [17] 4, 11; [22] 1, 16;
grăiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 4, 31; 11, 20; 19, 6; 19, 8;
grăiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 6, 10; 7, 38; 9, 29; 10, 7; 12, 21; 18, 25; 22, 9; 24, 26; 26, 31; [23] 13, 11; 21, 15;
grăiiam *verb indicativ imperfect 1 pl.* [1] 16, 13;
grăim *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 2, 6; 2, 7; 2, 13; [4] 2, 17; 4, 13; 12, 19; [9] 2, 4; [15] 2, 5; 6, 9;
grăind *verb gerunziu* [1] 2, 6; 2, 11; 4, 1; 6, 11; 8, 25; 9, 4; 10, 44; 10, 46; 11, 19; 13, 43; 14, 3; 14, 8; 14, 24; 19, 9; 20, 30; 21, 40; 23, 7; 24, 25; 25, 12; 26, 14; 26, 22; [3] 12, 3; 14, 6; 14, 9; 14, 18; [5] 4, 16; [6] 5, 19; [11] 5, 13; [15] 1, 1; 12, 24; [18] 3, 16; [23] 4, 1; 10, 8; 13, 5;
grăindu-se *verb gerunziu* [15] 9, 19;
grăiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 14, 1;
grăit *verb participiu sg. masc.* [1] 13, 40; [15] 2, 2;
grăit-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 13, 2;
grăitu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 9, 12;
grăiţi *verb imp. 2 pl.* [1] 5, 20; [6] 4, 25; [16] 2, 12;
grăi-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 10, 32; [2] 9, 20;
grăi-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 14, 21;
s-au grăit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [5] 3, 16;
s-au grăit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 16; [2] 9, 26; [15] 4, 7; 11, 18;
să grăi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 6, 11; 9, 4;
să grăiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 4, 17; 4, 18; 4, 29; 5, 40; [3] 14, 34;
să grăiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 12, 4; [17] 3, 10; [23] 13, 15;
să grăiesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 21, 39;
să grăiescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 3, 1;
să grăiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 17, 19; [3] 14, 9;
să grăieşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 23, 5;
să grăiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 16, 14; 27, 11;
să grăim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 4, 20; [9] 2, 16;
să grăiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 14, 5;
să să grăiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 13, 42;
să va grăi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 9, 7; 22, 10;
să vor grăi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [15] 3, 5;
va grăi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 3, 22; 10, 6; 11, 14;
voiu grăi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 13, 1; 14, 6; [4] 12, 6; [23] 17, 7;
vom grăi *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [21] 1, 14;
vor grăi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 14, 23; [17] 3, 16;

grăít : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj. : „gesprochen" : „parlé" : (2x)
cêle grăite *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [18] 3, 2; [22] 1, 17;

grămădí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „häufen" : „entasser, ammaser" : (1x)
vei grămădi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 12, 20;

grăsíme : (1581-1582 PO) : s. f. : „Fett" : „graisse" : (1x)
grăsimei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 11, 17;

grăúnte : (1551-1553 ES) : s. n. : „Korn" : „grain" : (1x)
grăunţ *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 15, 37;

grec : (1563 CORESI, PRAXIU 22) : s. m. : „Grieche" : „Grec" : (1x)
grecii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 3, 9;

greíme : (c. 1564 CORESI, CAZ. 53) : s. f. : „Gewicht" : „poids" : (1x)
greime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 4, 17;

greşeálă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Fehler, Schuld" : „faute, tort" : (18x)
greşala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 5, 15; 5, 20; 11, 12;
greşală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 36; [2] 5, 15; 5, 17; 11, 11; [22] 1, 24; [24] 1, 5;
greşale *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 5, 16;
greşalele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 22; [6] 2, 1; 2, 5; [8] 2, 13;
greşalelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [15] 9, 15;
greşalii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 5, 14;
greşeală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 6, 1;
greşêlele *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 5, 19;

greşí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(ver)fehlen, sich irren, sich versündigen" : „(se) tromper, manquer, pécher" : (31x)
ai greşit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [3] 7, 28;
am greşit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [19] 1, 10;
am greşit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 25, 8;
au greşit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 2, 12; 2, 12; 3, 24; 5, 12; 5, 14; 11, 11; [4] 12, 21; 13, 2; [15] 3, 17;
au greşit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 7, 28;
greşaşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 7, 36; [16] 3, 2; [19] 5, 18;
greşesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [11] 5, 20; [19] 5, 16;
greşim *verb indicativ prezent 1 pl.* [16] 3, 2;
greşind *verb gerunziu* [2] 5, 16; [3] 8, 12; [15] 10, 26; [18] 2, 4;
greşiţi *verb imp. 2 pl.* [3] 8, 12; 15, 34;
greşiţi *verb participiu masc. pl.* [17] 2, 20;
să greşiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [6] 4, 26; [19] 2, 1;
va greşi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [16] 2, 10; [19] 2, 1;
veţi greşi *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [18] 1, 10;

greu : (1448 DERS / în antr. Micle *Greul*) : adj./s. n. : „schwer" : „lourd" : (9x)
grei *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 20, 29;
grêle *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 10, 10; [18] 3, 16; [19] 5, 3;
grêle *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 25, 7;
greu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 5; 26, 14; 28, 27; [15] 5, 11;

greutáte : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 110) : s. f. : „Gewicht, Schwierigkeit" : „poids, obstacle" : (4x)
greutate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 28; [9] 2, 6; [23] 2, 24;
greutăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [5] 6, 2;

gríjă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Sorge" : „souci" : (12x)
grija *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 19, 35; [4] 11, 28; [9] 5, 12; [17] 5, 7;
grijă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 9; [11] 3, 5;
grije *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 23; 18, 17; [3] 7, 21; 7, 32; [17] 5, 7;
griji *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [13] 3, 8;

grijí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „besorgen" : „soigner" : (14x)
am grijit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [15] 8, 9;
au grijit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 28, 10;
grijaşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 7, 32; 7, 33; 7, 34; 7, 34;
grijiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 17, 15;
grijim *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 19, 40;
grijiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 5, 6;
grijiţi *verb imp. 2 pl.* [7] 4, 6;
negrijindu-ne *verb gerunziu* [15] 2, 3;
să grijască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 27, 3; [3] 12, 25;
va griji *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 2, 20;

grijulív : (1682 DOS. V. S. ianuarie 1[v]) : adj. : „haushälterisch, häuslich" : „occupé aux soins domestiques" : (1x)
grijlive *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [13] 2, 5;

gríndină : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hagel" : „grêle" : (4x)
grindină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 8, 7; 11, 19; 16, 21;
grindinii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 16, 21;

grîu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Weizen, Getreide" : „blé, céréales" : (4x)
grîu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 15, 37; [23] 6, 6; 18, 13; 18, 13;

groápă : (1520 DERS / în top. *Groapa*) : s. f. : „1. Grube, 2. Grab" : „1. fosse, 2. tombeau" : (2x)
groapa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 16;
groapă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 13;

gros : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „cep" : „Stock" : (1x)
gros *subst. comun masc. sg. nom./ac.* [1] 16, 24;

grozáv : (1498 DERS / în antr. *Grozav*) : adj./adv. : „hässlich" : „terrifiant" : (5x)
cel grozav *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [8] 3, 8;
grozav *adv. de mod poz.* [3] 14, 35; [6] 5, 12;
grozav *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [13] 2, 8;
grozavă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 3;

grozăvíe : (c. 1564 CORESI, CAZ. 151) : s. f. : „Unanständige oder Hässliche" : „ce qui est indécent ou laid" : (5x)
grozăvie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 36; 11, 6; 13, 5; [6] 5, 4;
grozăviia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 16, 15;

grumáz : (1499 DERS / în antr. *Grumadz*) : s. m. : „Nacken, Hals" : „nuque, cou" : (1x)
grumazii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 20, 37;

gunói : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Mist" : „fumier, fumure" : (1x)
gunoaie *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [7] 3, 8;

gúră : (1306 DRĂGANU / în top. *Gura*) : s. f. : „Mund" : „bouche" : (54x)
gura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 18; 4, 25; 8, 32; 8, 35; 10, 34; 11, 8; 18, 14; 22, 14; [2] 3, 15; 3, 20; 10, 8; 10, 9; 10, 10; [3] 9, 9; [4] 6, 11; 13, 1; [6] 4, 29; [8] 3, 8; [11] 5, 18; [12] 4, 17; [17] 2, 22; [22] 1, 16; [23] 1, 16; 3, 16; 9, 19; 10, 9; 10, 10; 11, 5; 12, 15; 12, 16; 12, 16; 13, 2; 13, 2; 13, 6; 16, 13; 16, 13; 16, 13; 19, 15; 19, 21;
gură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 23, 2; [2] 15, 6; [16] 3, 3; 3, 10; [20] 1, 12; 1, 12; [21] 1, 14; 1, 14; [23] 13, 5;
gurii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 6, 19; [23] 2, 16;
gurile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [13] 1, 11; [15] 11, 33; [23] 9, 17; 9, 18;

gustá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „kosten, versuchen" : „goûter" : (9x)
aţi gustat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [17] 2, 3;
gustînd *verb gerunziu* [1] 20, 11; 27, 33; [15] 6, 5;
să gustăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 23, 14;
să guste *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 10, 10; [15] 2, 9;
să guşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [8] 2, 21;
vor gusta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [15] 6, 4;

gustáre : (c. 1573-1578 PS. SCH. 192) : s. f. : „Geschmack" : „saveur" : (1x)
gustare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 4, 3;

H

háină : (1581-1582 PO) : s. f. : „Kleid, Gewand" : „vêtement" : (26x)
haina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 8; [16] 2, 3;
hainã *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 10; 10, 30; 12, 21; [16] 2, 2; [23] 1, 13; 19, 13; 19, 16;
haine *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 39; [11] 2, 9; [16] 2, 2; [23] 3, 5; 3, 18; 4, 4;
hainele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 7, 58; 14, 13; 16, 22; 18, 6; 22, 20; 22, 23; [23] 3, 4; 16, 15;
hainelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [17] 3, 3;
hainile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [16] 5, 2;
o hainã *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 1, 11;

haldéu → caldeu

har : (1477 LDSR 354) : s. n. : „Gnade" : „grace" : (21x)
har *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 47; 7, 46; 24, 27; 25, 3; 25, 9; [2] 3, 25; 6, 17; [3] 1, 3; 15, 57; [4] 2, 14; 8, 16; 9, 15; [11] 1, 12; [12] 1, 9; [14] 1, 7; [15] 4, 16; [17] 2, 20;
harul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 5, 15; 5, 15; 6, 23;
harului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 5, 17;

hărăzí : (1563 CORESI, PRAXIU 533) : v. IV : „schenken" : „destiner" : (5x)
am hărăzit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 2, 10; 2, 10;
hărăzind *verb gerunziu* [8] 2, 13;
s-au hărăzit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 2, 12;
să să hărăzască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 3, 14;
veţi hărăzi *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [4] 2, 10;

heruvím : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Cherub" : „chérubin" : (1x)
heruvimii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [15] 9, 5;

hiárã → fiarã

hirotonisí : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 94) : v. IV : „ordnen, verordnen" : „choisir, établir" : (5x)
hirotonisind *verb gerunziu* [1] 14, 22;
hirotonisit *verb participiu masc. sg.* [4] 8, 19; [12] 4, A; [13] 3, A;
hirotonisite *verb participiu fem. pl.* [1] 10, 41;

hîrtíe : (1481 DERS) : s. f. : „Papier" : „papier" : (1x)
hîrtie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [20] 1, 12;

hîtríe : (1683 DOS. PAR. 129) : s. f. : „Gewitzheit" : „ruse" : (2x)
hîtrie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 18, 14;
hîtriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 3, 19;

hî́tru : (1683 DOS. PAR. 142) : adj. : „gewitzt" : „rusé" : (1x)
hîtru *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 12, 16;

hlăpíe : (c. 1564 CORESI, CAZ. 144) : s. f. : „Freveltat" : „infamie, forfait" : (1x)
hlăpiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 4, 19;

hor : (1563 CORESI, PRAXIU 132) : s. n. : „Nordwest" : „nordouest" : (1x)
hor *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 12;

hotár : (1392 DERS) : s. n. : „Grenze, Grenzgebiet" : „frontière, confins" : (2x)
hotarăle *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 13, 50;
hotarălor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 17, 26;

hránă : (1478 DRHA II, 318 / în antr. *Hrană* vornic) : s. f. : „Nahrung, Speise" : „nourriture" : (7x)
hrana *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 38;
hranã *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 46; 14, 16; [11] 6, 8; [15] 5, 12; 5, 14; [16] 2, 15;

hrăní : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „ernähren" : „nourir" : (10x)
au hrănit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [11] 5, 10;
hrănêşte *verb imp. 2 sg.* [2] 12, 20; [6] 5, 29;
hrănindu-te *verb gerunziu* [11] 4, 6;
hrănit-aţi *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [16] 5, 5;
hrăniţi *verb imp. 2 pl.* [6] 6, 4;
să hrănească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 12, 6;
să hrănêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 12, 14;
să hrăni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 20;
să hrăniia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 12, 20;

hrăpí → răpi

hrăpíre → răpire

hrăpitór → răpitór

hrisolít : (1648 NTB) : s. n. : „Chrysolith" : „chrysolithe" : (1x)
hrisolithós *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 20;

hrisoprás : (1648 NTB) : s. n. : „Chrysopras" : „chrysoprase" : (1x)
hrisoprasos *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 20;

Hristós : (1551-1553 ES) : s. m. : „Christus" : „Christ" : (508x)
a lui Hristós *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [8] 2, 11;
ai lui Hristos *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [3] 3, 23; 15, 23; [4] 10, 7; [5] 3, 29; [6] 6, 6; [9] 2, 6; [23] 20, 6;
ale lui Hristos *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [7] 2, 21*;
ale lui Hristós *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [3] 4, 1;
al lui Hristos *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [3] 1, 12; [4] 10, 7; 10, 7; [17] 1, 11;
al lui Hristos *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [14] 1, 1*; 1, 9*; [6] 3, 1*;
a lui Hristos *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [4] 2, 15; 3, 3; [5] 5, 24; [10] 2, 2;
Hristos *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 42*; 8, 12*; 11, 17*; 17, 3*; 8, 37*; 9, 34*; 10, 36*; 16, 31*; 18, 5*; 18, 28*; 19, 4*; 20, 21*; 28, 31*; [2] 1, 7*; 1, 8*; 2, 16*; 5, 1*; 5, 11*; 5, 15*; 5, 17*; 5, 21*; 6, 3*; 6, 11*; 6, 23*; 7, 25*; 8, 1*; 8, 2*; 8, 39*; 13, 13*; 15, 5*; 15, 6*; 15, 8*; 15, 17*; 15, 30*; 16, 3*; 16, 18*; 16, 20*; 16, 24*; 16, 27*; [3] 1, 2*; 1, 3*; 1, 4*; 1, 30*; 3, 11*; 4, 15*; 8, 6*; 9, 1*; 15, 31*; 15, 57*; 16, 22*; [4] 1, 2*; 1, 19*; 4, 5*; 5, 18*; 11, 31*; 13, 5*; [5] 1, 1*; 1, 3*; 3, 1*; [6] 1, 1*; 1, 2*; 1, 3*; 1, 5*; 1, 20*; 2, 6*; 2, 7*; 2, 10*; 2, 13*; 2, 16*; 2, 20*; 3, 1*; 3, 9*; 3, 11*; 3, 14*; 3, 21*; 3, 26*; 3, 28*; 4, 14*; 5, 6*; 6, 15*; 6, 23*; 6, 24*; [7] 1, 1*; 1, 11*; 1, 2*; 1, 26*; 2, 5*; 2, 11*; 3, 3*; 3, 12*; 3, 14*; 3, 20*; 4, 7*; 4, 19*; 4, 21*; [8] 1, 3*; 1, 3*; 1, 4*; 1, 28*; 2, 6*; [9] 1, 1*; 1, 1*; 2, 14*; 3, 11*; 5, 9*; [10] 1, 1*; 1, 2*; 2, 16*; 3, 12*; [11] 1, 1*; 1, 2*; 1, 14*; 1, 15*; 1, 16*; 2, 5*; 3, 13*; [12] 1, 1*; 1, 2*; 1, 9*; 1, 13*; 2, 1*; 2, 8*; 2, 10*; 3, 12*; 3, 15*; [13] 1, 4*; 2, 12*; 3, 6*; [14] 1, 3*; 1, 22*; [15] 3, 1*; 13, 8*; 13, 21*; [17] 2, 5*; 4, 11*; 5, 10*; 5, 14*; [18] 1, 8*; 1, 11*; 1, 14*; [19] 1, 3*; 2, 1*; 4, 2*; 4, 3*; 5, 6*; 5, 20*; [20] 1, 3*; 1, 7*; [22] 1, 4*; [23] 1, 5*;
Hristos *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 30; 2, 36; 3, 18; 3, 20; 8, 5; 9, 20; 9, 22; 17, 3; 24, 24; 26, 23; [2] 5, 6; 5, 8; 6, 4; 6, 8; 6, 9; 8, 10; 8, 11; 8, 34; 9, 1; 9, 3; 9, 5; 10, 4; 10, 6; 10, 7; 11, 3; 12, 5; 14, 9; 14, 15; 15, 3; 15, 7; 15, 18; 15, 20; 16, 5; 16, 7; 16, 9; 16, 10; [3] 1, 13; 1, 17; 1, 23; 1, 24; 2, 2; 3, 1; 3, 23; 4, 10; 4, 10; 4, 15; 4, 17; 5, 7; 8, 11; 8, 12; 10, 4; 10, 9; 12, 12; 15, 3; 15, 12; 15, 13; 15, 14; 15, 15; 15, 16; 15, 17; 15, 18; 15, 19; 15, 20; 15, 22; 15, 23; [4] 1, 5; 1, 21; 2, 14; 2, 17; 3, 4; 3, 14; 5, 17; 5, 19; 5, 20; 5, 20; 11, 2; 11, 3; 12, 2; 12, 10; 12, 19; 13, 3; [5] 1, 22; 2, 4; 2, 17; 2, 17; 2, 20; 2, 20; 2, 21; 3, 13; 3, 16; 3, 17; 3, 24; 3, 27; 3, 27; 4, 7; 4, 19; 5, 1; 5, 2; 5, 4; [6] 1, 3; 1, 10; 1, 12; 2, 5; 2, 12; 3, 6; 3, 17; 4, 15; 4, 20; 4, 32; 5, 2; 5, 14; 5, 23; 5, 25; 5, 29; 5, 32; [7] 1, 13; 1, 15; 1, 16; 1, 18; 1, 20; 1, 21; 1, 23; 1, 29; 2, 1; 3, 7; 3, 8; 4, 13; [8] 1, 2; 1, 27; 2, 5; 2, 8; 2, 20; 3, 1; 3, 1; 3, 3; 3, 4; 3, 11; 3, 13; [9] 4, 16; [11] 2, 7; [14] 1, 8; [15] 3, 6; 5, 5; 9, 11; 9, 24; 9, 28; [17] 1, 11; 2, 21; 3, 16; 3, 18; 4, 1; 4, 13; 5, 1; [19] 2, 22; 5, 1; [23] 20, 4;
Hristos *subst. propriu masc. sg. gen./dat. neart.* [8] 3, 24; [17] 1, 19;
Hristos *subst. propriu masc. sg. gen./dat. neart.* [1] 2, 38*; 3, 6*; 4, 10*; 15, 11*; [2] 1, 1*; 1, 4*; 1, 6*; 3, 23*; 3, 25*; 15, 16*; 16, 25*; [3] 1, 1*; 1, 2*; 1, 7*; 1, 8*; 1, 9*; 1, 10*; 5, 4*; 5, 4*; 16, 23*; [4] 1, 1*; 1, 3*; 4, 6*; 8, 9*; 13, 13*; 16, 24*; [5] 1, 12*; 2, 16*; 3, 22*; 6, 14*; 6, 18*; [6] 1, 1*; 1, 17*; 3, 14*; 5, 20*; [7] 1, 1*; 1, 6*; 1, 8*; 1, 19*; 4, 23*; [8] 1, 1*; [9] 1, 3*; 2, 19*; 3, 13*; 5, 18*; 5, 23*; 5, 28*; [10] 1, 8*; 1, 12*; 1, 12*; 2, 1*; 2, 14*; 3, 6*; 3, 17*; [11] 1, 1*; 1, 12*; 4, 6*; 5, 21*; 6, 3*; 6, 14*; [12] 1, 1*; 1, 10*; 2, 3*; 4, 1*; 4, 22*; [13] 1, 1*; [14] 1, 6*; 1, 23*; [15] 10, 10*; [16] 1, 1*; 2, 1*; [17] 1, 1*; 1, 2*; 1, 3*; 1, 3*; 1, 7*; 1, 13*; 3, 21*; [18] 1, 1*; 1, 1*; 1, 16*; 2, 20*; 3, 17*; [19] 1, 7*; 1, 17*; 1, 21*; 3, 23*; [22] 1, 1*; 1, 1*; [23] 1, 1*; 1, 2*; 1, 9*; 1, 9*; 12, 17*; 22, 21*;
Hristósului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [23] 11, 15; 12, 10;
lui Hristos *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 31; [2] 1, 16; 7, 4; 8, 17; 8, 35; 14, 10; 14, 18; 15, 19; 15, 29; 16, 16; [3] 1, 6; 1, 17; 2, 16; 6, 15; 6, 15; 7, 22; 9, 12; 9, 18; 9, 21; 10, 16; 10, 16; 11, 1; 11, 3; 12, 27; [4] 1, 5; 2, 10; 2, 12; 4, 4; 5, 10; 5, 14; 6, 15; 8, 23; 9, 13; 10, 1; 10, 5; 10, 14; 11, 10; 11, 13; 11, 23; 12, 9; [5] 1, 6; 1, 7; 1, 10; 2, 16; 6, 2; 6, 12; [6] 2, 13; 3, 4; 3, 8; 3, 19; 4, 7; 4, 12; 4, 13; 5, 5; 5, 24; 6, 5; [7] 1, 10; 1, 27; 2, 16; 2, 29; 3, 9; 3, 18; [8] 2, 17; 4, 3; 1, 7; 1, 24; 2, 2; 3, 16; 4, 12; [9] 3, 2; [10] 3, 5; [11] 5, 11; [12] 2, 19; [15] 3, 14; 6, 1; 9, 14; 11, 26; [17] 4, 14; [20] 1, 9; 1, 9;
lui Hristos *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [2] 8, 9*; [7] 3, 8*; [11] 6, 13*;

húlă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Schmähung, Ungerechtigkeit" : „blâme, iniquité" : (9x)
hula *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 2, 9;
hulă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 11; [18] 2, 11; [22] 1, 9; [23] 13, 1; 13, 6; 17, 3;
hule *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [11] 6, 4; [23] 13, 5;

hulí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „schmähen" : „blâmer" : (27x)
hulesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [16] 2, 7; [22] 1, 8;
hulind *verb gerunziu* [1] 13, 45; 18, 6; 19, 37; [2] 2, 15;
hulindu *verb gerunziu* [18] 2, 10;
hulindu-ne *verb gerunziu* [3] 4, 13;
huliră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [23] 16, 9; 16, 11; 16, 21;
huliţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 11, 22;
ne hulim *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 3, 8;
să hulească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 8, 20;
să hulească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 26, 11; [11] 1, 20; 6, 2;
să hulêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 22, 30; [2] 2, 24; [17] 4, 14;

să să huleascâ *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [11] 6, 1;
să să huleascâ *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 6, 3; [13] 2, 5;
să se huleascâ *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 14, 16;
să va huli *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [18] 2, 2;
va huli *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [19] 3, 20; 3, 21;

hulít : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. : „geschmächt" : „blamé" : (1x)
hulit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [5] 2, 11;

hulitór : (1563 CORESI, PRAXIU 496) : adj. : „(Gottes)lästerer" : „blasphémateur, médisant" : (3x)
hulitori *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [12] 3, 2; [22] 1, 16;
hulitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 1, 13;

I

ia : (înc. sec. XVI PS. H.) : interj. : „komm schon!" : „allons!" : (1x)
ianní *interjecţie* [16] 4, 13;

iacínt : (1688 BIBLIA) : s. n. : „Violett, Hyazinthe" : „hyacinthe, pourpre" : (2x)
iachínth *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 9, 17;
iachínthos *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 20;

iad : (1551-1553 ES) : s. n. : „Hölle" : „enfer" : (7x)
iad *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 27; 2, 31;
iadul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 6, 8; 20, 14; 20, 14;
iadule *subst. comun neutru sg. voc. art.* [3] 15, 55;
iadului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [23] 1, 18;

iar : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./conj. : „1. aber, und, 2. wiederum" : „1. mais, cependant, et, 2. de nouveau" : (672x)
iar *adv.* [5] 4, 9;
iar *conjuncţie coord.* [3] 13, 12; 13, 12; [4] 10, 1; [5] 5, 17; [23] 1, 12;
iară *adv.* [1] 18, 21; [15] 1, 6;
iară *conjuncţie coord.* [1] 1, 5; 2, 13; 3, 6; 3, 14; 3, 15; 3, 18; 4, 19; 4, 21; 4, 32; 4, 36; 5, 1; 5, 3; 5, 9; 5, 13; 5, 19; 5, 33; 5, 39; 6, 4; 6, 8; 7, 2; 7, 25; 7, 27; 7, 31; 7, 48; 7, 49; 8, 5; 8, 9; 8, 13; 8, 20; 8, 31; 8, 32; 9, 1; 9, 5; 9, 7; 9, 22; 9, 27; 10, 4; 10, 14; 10, 19; 10, 22; 10, 24; 10, 26; 11, 16; 11, 29; 12, 5; 12, 15; 12, 15; 12, 15; 12, 16; 12, 19; 12, 21; 12, 22; 12, 24; 12, 25; 13, 9; 13, 13; 13, 14; 13, 25; 13, 30; 13, 34; 13, 37; 13, 44; 13, 46; 13, 46; 13, 50; 13, 51; 13, 52; 14, 2; 14, 4; 14, 10; 14, 11; 14, 12; 15, 35; 15, 36; 15, 37; 15, 38; 15, 40; 16, 1; 16, 25; 16, 31; 16, 37; 17, 15; 17, 16; 17, 18; 17, 18; 17, 21; 17, 34; 18, 1; 18, 8; 18, 15; 18, 18; 18, 19; 18, 24; 19, 2; 19, 30; 19, 33; 19, 33; 19, 35; 19, 38; 19, 39; 20, 1; 20, 4; 20, 6; 20, 7; 20, 9; 20, 13; 20, 34; 21, 6; 21, 7; 21, 8; 21, 15; 21, 18; 21, 25; 21, 32; 21, 37; 22, 8; 22, 9; 22, 9; 22, 10; 22, 12; 22, 14; 22, 25; 22, 28; 22, 28; 23, 2; 23, 4; 23, 8; 23, 9; 23, 15; 23, 29; 23, 32; 24, 1; 24, 4; 24, 7; 24, 19; 24, 24; 24, 25; 25, 9; 25, 11; 25, 21; 25, 22; 25, 22; 25, 25; 26, 1; 26, 15; 26, 15; 26, 24; 26, 25; 26, 28; 26, 29; 26, 32; 27, 1; 27, 11; 27, 13; 27, 14; 27, 33; 27, 39; 27, 39; 27, 41; 27, 42; 27, 43; 28, 2; 28, 4; 28, 6; 28, 7; 28, 11; 28, 16; 28, 16; 28, 21; 28, 24; [2] 1, 17; 2, 8; 2, 25; 3, 5; 3, 22; 3, 23; 4, 4; 4, 5; 4, 20; 5, 4; 5, 4; 5, 5; 5, 13; 5, 16; 5, 20; 5, 20; 6, 8; 6, 10; 6, 11; 6, 17; 6, 18; 6, 22; 6, 22; 6, 23; 7, 2; 7, 3; 7, 6; 7, 9; 7, 9; 7, 10; 7, 14; 7, 16; 7, 17; 7, 18; 7, 20; 7, 23; 7, 25; 8, 5; 8, 6; 8, 9; 8, 10; 8, 10; 8, 11; 8, 13; 8, 17; 8, 24; 8, 25; 8, 27; 9, 13; 9, 18; 9, 22; 9, 27; 9, 30; 9, 31; 10, 6; 10, 10; 10, 17; 10, 19; 10, 20; 11, 6; 11, 6; 11, 7; 11, 7; 11, 12; 11, 16; 11, 17; 11, 17; 11, 18; 11, 20; 11, 22; 11, 28; 11, 30; 12, 4; 12, 5; 13, 1; 13, 2; 13, 4; 13, 12; 14, 1; 14, 2; 14, 4; 14, 5; 14, 15; 14, 23; 15, 5; 15, 9; 15, 13; 15, 23; 15, 25; 15, 33; 16, 19; 16, 20; 16, 25; [3] 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 18; 1, 23; 1, 23; 1, 24; 2, 10; 2, 12; 2, 14; 2, 15; 2, 16; 3, 6; 3, 8; 3, 12; 3, 23; 4, 2; 4, 3; 4, 4; 4, 7; 4, 10; 4, 10; 4, 15; 4, 18; 5, 11; 5, 13; 6, 13; 6, 13; 6, 14; 6, 17; 6, 18; 7, 1; 7, 2; 7, 6; 7, 9; 7, 10; 7, 11; 7, 12; 7, 14; 7, 15; 7, 15; 7, 25; 7, 25; 7, 28; 7, 28; 7, 29; 7, 33; 7, 34; 7, 36; 7, 37; 7, 38; 7, 39; 7, 40; 8, 1; 8, 1; 8, 2; 8, 3; 8, 6; 8, 7; 8, 8; 9, 2; 9, 15; 9, 16; 9, 17; 9, 24; 9, 25; 9, 25; 10, 4; 10, 11; 10, 13; 10, 27; 10, 28; 10, 30; 11, 3; 11, 3; 11, 5; 11, 6; 11, 7; 11, 12; 11, 15; 11, 16; 11, 17; 11, 32; 11, 34; 11, 34; 12, 1; 12, 4; 12, 4; 12, 5; 12, 6; 12, 18; 12, 19; 12, 20; 12, 24; 12, 27; 13, 2; 13, 10; 13, 11; 13, 13; 13, 13; 14, 2; 14, 3; 14, 4; 14, 5; 14, 6; 14, 14; 14, 17; 14, 20; 14, 22; 14, 24; 14, 28; 14, 29; 14, 30; 14, 35; 14, 38; 15, 6; 15, 8; 15, 10; 15, 12; 15, 14; 15, 17; 15, 20; 15, 38; 15, 51; 15, 54; 15, 56; 15, 57; 16, 1; 16, 3; 16, 6; 16, 12; 16, 12; [4] 1, 21; 1, 23; 2, 1; 2, 5; 2, 10; 2, 14; 2, 16; 3, 6; 3, 7; 3, 16; 3, 17; 3, 18; 4, 3; 4, 5; 4, 8; 4, 9; 4, 12; 4, 16; 4, 18; 5, 5; 5, 11; 5, 16; 7, 10; 8, 11; 8, 22; 9, 6; 9, 8; 9, 10; 9, 15; 10, 1; 10, 10; 10, 13; 10, 16; 11, 6; 11, 6; 11, 12; 11, 16; 11, 21; 12, 5; 12, 6; 12, 15; 12, 19; 13, 4; 13, 7; 13, 7; 13, 9; [5] 1, 15; 1, 19; 1, 20; 2, 6; 2, 9; 2, 11; 2, 12; 2, 14; 2, 17; 2, 20; 3, 11; 3, 12; 3, 16; 3, 18; 3, 20; 3, 20; 3, 23; 3, 25; 3, 29; 4, 1; 4, 4; 4, 6; 4, 7; 4, 9; 4, 23; 4, 23; 4, 26; 4, 28; 4, 30; 5, 10; 5, 11; 5, 15; 5, 17; 5, 19; 5, 22; 5, 24; 6, 4; 6, 8; 6, 9; 6, 14; [6] 2, 4; 2, 13; 3, 20; 4, 9; 4, 20; 5, 3; 5, 8; 5, 13; 5, 32; 5, 33; [7] 1, 15; 1, 17; 1, 22; 1, 24; 2, 22; 3, 1; 3, 14; 3, 18; 4, 19; 4, 20; [8] 1, 22; 1, 26; 2, 5; 2, 17; 3, 8; 3, 25; [9] 2, 17; 3, 6; 3, 11; 3, 12; 4, 9; 5, 1; 5, 4; 5, 8; [10] 2, 13; 2, 16; 3, 5; 3, 13; 3, 14; [11] 1, 5; 1, 17; 2, 12; 2, 14; 3, 5; 3, 15; 4, 1; 4, 7; 4, 9; 5, 4; 5, 5; 5, 6; 5, 8; 5, 11; 5, 24; 6, 2; 6, 9; 6, 11; [12] 2, 9; 2, 16; 2, 22; 2, 23; 2, 24; 3, 5; 3, 10; 3, 13; 3, 14; 4, 5; 4, 12; 4, 17; 4, 20; [13] 1, 15; 1, 16; 2, 1; 3, 4; 3, 9; [14] 1, 11; 1, 12; 1, 14; 1, 16; 1, 18; [15] 1, 8; 1, 11; 1, 12; 2, 9; 3, 4; 3, 6; 3, 10; 5, 14; 6, 9; 7, 2; 7, 6; 7, 21; 7, 24; 7, 28; 8, 6; 8, 13; 9, 3; 9, 5; 9, 7; 9, 11; 9, 23; 9, 26; 9, 27; 10, 1; 10, 5; 10, 12; 10, 27; 10, 38; 10, 39; 11, 16; 11, 35; 12, 8; 12, 10; 12, 11; 12, 26; 12, 27; 13, 4; 13, 16; 13, 20; [16] 1, 4; 1, 5; 1, 9; 1, 10; 1, 14; 1, 15; 1, 25; 2, 6; 2, 8; 2, 9; 2, 11; 2, 14; 2, 15; 2, 20; 3, 8; 3, 14; 3, 17; 3, 18; 4, 2; 4, 6; 4, 6; 4, 16; [17] 1, 25; 2, 4; 2, 7; 2, 9; 2, 10; 2, 10; 3, 8; 3, 12; 3, 14; 3, 18; 4, 14; 4, 16; 4, 17; 5, 5; 5, 10; [18] 2, 9; 2, 12; 3, 7; [19] 1, 7; 2, 5; 2, 11; 2, 17; 3, 12; 3, 17; 4, 18; [22] 1, 9; 1, 10; 1, 10;

1, 17; 1, 20; 1, 23; 1, 24; [23] 1, 14; 2, 5; 2, 16; 10, 2; 14, 13; 20, 5; 21, 8; 22, 15; [24] 1, 2; 1, 11;

iáră → iar

iárăşi : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adv. : „wiederum, abermals" : „de nouveau, encore" : (47x)
iarăşi *adv.* [1] 10, 15; 10, 16; 11, 10; 17, 32; 27, 28; [2] 8, 15; 11, 23; 15, 10; 15, 11; 15, 12; [3] 3, 20; 7, 5; 12, 21; [4] 1, 16; 3, 1; 5, 12; 10, 7; 11, 16; 12, 19; 12, 21; 13, 2; 13, 2; [5] 1, 9; 1, 17; 2, 1; 2, 18; 4, 9; 4, 19; 5, 1; 5, 3; [7] 1, 26; 2, 28; 4, 4; [15] 1, 5; 2, 13; 2, 13; 4, 5; 4, 7; 5, 12; 6, 1; 6, 6; 10, 30; [16] 5, 18; [18] 2, 20; [19] 2, 8; [23] 10, 8; 10, 11;

iárbă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gras" : „herbe" : (16x)
a ierbii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [16] 1, 10;
iarba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [16] 1, 11; [17] 1, 24; 1, 24; [23] 8, 7; 9, 4; 9, 18;
iarbă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 12; [15] 6, 7; [23] 9, 17; 9, 17; 14, 10; 19, 20; 20, 10; 21, 8;
ierbii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [17] 1, 24;

iárnă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Winter" : „hiver" : (1x)
iarnă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [12] 4, 21;

iáspis : (1648 NTB) : s. n. : „Jaspis" : „Jaspe" : (4x)
iaspis *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 4, 3;
iaspís *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 11; 21, 18; 21, 19;

iátă : (înc. sec. XVI PS. H.) : interj. : „siehe da" : „voici, voilà" : (79x)
iată *interjecţie* [1] 1, 10; 2, 7; 5, 9; 5, 25; 5, 28; 7, 56; 8, 27; 8, 37; 9, 10; 9, 11; 10, 17; 10, 19; 10, 21; 10, 30; 11, 11; 12, 7; 13, 11; 13, 25; 13, 46; 16, 1; 20, 22; 20, 25; 27, 24; [2] 2, 17; 9, 33; [3] 15, 51; [4] 5, 17; 6, 2; 6, 2; 6, 9; 7, 11; 12, 14; [5] 1, 20; 3, 29; 5, 2; [15] 2, 13; 4, 9; 8, 8; 10, 7; 10, 9; [16] 3, 3; 3, 4; 3, 5; 5, 4; 5, 7; 5, 9; 5, 11; [17] 2, 6; [22] 1, 14; [23] 1, 7; 1, 18; 2, 10; 2, 22; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 11; 3, 20; 4, 1; 4, 2; 5, 5; 5, 6; 6, 2; 6, 5; 6, 8; 6, 12; 7, 9; 9, 12; 10, 10; 12, 3; 14, 1; 14, 14; 15, 5; 16, 15; 19, 11; 21, 3; 21, 5; 22, 7; 22, 12;

ídol : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Götze, Idol" : „idole" : (32x)
idol *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 4;
idoli *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 15, 29; 17, 16; [3] 5, 10; 6, 9; 10, 7; 10, 28; [5] 5, 20; [6] 5, 5; [8] 3, 5; [9] 1, 9; [17] 4, 3; [19] 5, 21; [23] 2, 20; 21, 8; 22, 15;
idolii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 22; [3] 12, 2; [4] 6, 16;
idolilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 15, 20; 21, 25; [3] 8, 1; 8, 4; 8, 10; 8, 10; 10, 15; [23] 2, 14; 9, 20;
idolul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 10, 19; 10, 19;
idolului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 41; [3] 8, 7;

idolésc : (1581 CORESI, EV. 325) : adj. : „Götzer bezüglich" : „qui concerne les idoles" : (1x)
idoleasc㠄 *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 7;

ieri : (înc. sec. XVI. PS. H.) : adv. : „gestern" : „hier" : (2x)
ieri *adv. de timp* [1] 7, 28; [15] 13, 8;

ierná : (1559-1560 BRATU) : v. I : „überwintern" : „paser l'hiver" : (4x)
au iernat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 28, 11;
să iernez *verb indicativ prezent 1 sg.* [13] 3, 12;
să iernêze *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 27, 12;
voiu ierna *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 16, 6;

iernátic : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : adj. : „winterlich" : „hibernal" : (1x)
iernatec *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 12;

iertá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „verzeihen" : „pardoner" : (9x)
au iertat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [8] 3, 13;
iartă *verb imp. 2 sg.* [24] 1, 5; 1, 7;
ierta-se-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [16] 5, 15;
iertîndu-vă *verb gerunziu* [8] 3, 13;
s-au iertat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 4, 7;
să iartă *verb indicativ prezent 3 pl.* [19] 2, 12;
să iêrte *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [15] 4, 15; [19] 1, 9;

iertáre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Vergebung" : „pardon" : (10x)
iertare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 31; 10, 43; 13, 38; 26, 18; [15] 9, 22; 10, 18; [19] 2, 2;
iertarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 38; [6] 1, 7; [8] 1, 14;

iertăciúne : (1570 CORESI, LIT.) : s. f. : „Vergebung" : „pardon" : (2x)
iertăciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [19] 4, 10; [24] 1, 7;

iertătór : (c. 1564 CORESI, CAZ. 172) : adj. : „duldsam" : „tolérant" : (1x)
iertători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [17] 3, 8;

ierusalimeán : (c. 1665-1672 MS. 4389, 360/[2]) : s. m. : „Bewohner von Jerusalem" : „Jérusalemite" : (3x)
ierusalimlênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 26, 20;

ieşí : (1521 NEACŞU) : v. IV : „heraus-, hinausgehen" : „sortir" : (80x)
a ieşi *verb infinitiv prezent* [3] 5, 10; [15] 11, 8; [23] 16, 14;
am ieşit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 16, 13; [4] 2, 13; [7] 4, 15;
au ieşit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 21; 1, 25; 16, 19; 20, 11; [2] 10, 18; [3] 14, 36; [9] 1, 8; [15] 11, 15; [23] 19, 5;
au ieşit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 28, 15; [15] 3, 16; 7, 5; [19] 2, 19; 4, 1; [21] 1, 7;
ies *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 4, 5;
iêse *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 19, 15;
ieşi *verb imp. 2 sg.* [1] 7, 3; 22, 18;
ieşi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 23; 11, 25; 14, 19; 16, 18; 17, 33; 20, 1; [4] 8, 17; [15] 11, 8; [23] 6, 2; 6, 4;

14, 17; 14, 18; 14, 20; 16, 17;
ieşiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 8, 7; 19, 12; [23] 9, 18;
ieşind *verb gerunziu* [1] 7, 4; 9, 28; 12, 9; 12, 10; 12, 17; 13, 42; 15, 24; 16, 36; 16, 40; 21, 5; 21, 8; 28, 3; [23] 1, 16; 11, 7; 14, 15; 22, 1;
ieşiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 8, 39; 16, 40; 17, 15; [23] 9, 3; 15, 6;
ieşit *verb participiu sg. masc.* [4] 8, 19;
ieşiţi *verb participiu pl. masc.* [4] 5, 9;
ieşiţi *verb imp. 2 pl.* [4] 6, 17; [23] 18, 4;
ieşi-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 7, 7;
să iasă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 16, 3; 20, 7; [6] 4, 29;
să iasă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 4, 15; 16, 39; 27, 43;
să ieşi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 16, 18;
să ieşim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 16, 10; [4] 5, 8; [15] 13, 13;
va ieşi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 3, 12; 20, 7;

ieşíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Ausgang, Exodus" : „sortie" : (2x)
ieşire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [18] 1, 15;
ieşirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 11, 22;

iézer : (1454 DERS / în antr. Petr[a] *Ezerean[a]*) : s. n. : „See": „lac" : (5x)
iezărul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 19, 20;
iezerul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 20, 10; 21, 8; 20, 14; 20, 15;

Iisus : (1551-1553 ES) : s. m. : „Jesus" : „Jésus" : (355x)
ai lui Isus *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 6*;
a lui Isus *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 4*;
al lui Isus *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [3] 1, 1; [4] 1, 1;
al lui Isus *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [11] 1, 1*; [12] 2, 3*; [14] 1, 9*;
Iisús *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 45; [8] 4, 11;
Isus *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [5] 3, 1*;
Isus *subst. propriu masc. sg. gen./dat. neart.* [1] 4, 33; 19, 5; 19, 13; 20, 35; 21, 13; [3] 6, 11; [4] 1, 14; 4, 10; [8] 3, 17; [10] 1, 7;
Isus *subst. propriu masc. sg. gen./dat. neart.* [1] 9, 28*; [2] 15, 6*; 16, 18*; 16, 20*; 16, 24*; [3] 1, 2*; 1, 7*; 1, 8*; 1, 9*; 1, 10*; 5, 4*; 5, 4*; 5, 5*; 15, 26*; 16, 23*; [4] 1, 3*; 8, 9*; 11, 31*; 13, 13*; [5] 2, 16*; 6, 14*; 6, 18*; [6] 1, 1*; 1, 3*; 1, 17*; 3, 1*; 3, 14*; 5, 20*; [7] 2, 21*; 3, 8*; 4, 23*; [9] 1, 3*; 2, 19*; 3, 13*; 5, 23*; 5, 28*; [10] 1, 8*; 1, 12*; 1, 12*; 2, 1*; 2, 14*; 3, 6*; 3, 17*; [11] 1, 12*; 5, 21*; 6, 3*; 6, 13*; 6, 14*; [12] 1, 10*; 4, 1*; [14] 1, 1*; 1, 23*; [16] 2, 1*; [17] 1, 3*; [18] 1, 1*; 1, 8*; 1, 16*; 2, 20*; 3, 17*; [22] 1, 17*; 1, 21*;
Isus *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 1; 1, 11; 1, 16; 1, 21; 2, 32; 2, 36; 3, 13; 3, 26; 4, 2; 4, 27; 4, 30; 5, 30; 7, 55; 8, 35; 9, 5; 9, 17; 10, 9; 10, 38; 13, 23; 13, 33; 17, 7; 17, 18; 19, 13; 25, 19; 26, 15; 28, 23; [3] 11, 23; 12, 3; 12, 3; [4] 4, 5; 4, 11; 4, 14; 4, 14; 11, 4; [5] 6, 17; [6] 1, 15; 4, 21; [7] 2, 19; [9] 1, 10; 2, 15; 4, 1; 4, 2; 4, 14; 4, 14; [14] 1, 5; [15] 2, 9; 4, 8; 4, 14; 6, 20; 7, 22; 12, 2; 12, 24; 13, 12; 13, 20; [19] 2, 22; 4, 15; 5, 5; [23] 22, 16;
Isus *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 20*; 5, 42*; 6, 14*; 8, 37*; 9, 34*; 10, 36*; 11, 17*; 16, 31*; 17, 3*; 18, 5*; 18, 28*; 19, 4*; 20, 21*; 22, 8*; 28, 31*; [2] 1, 7*; 1, 8*; 2, 16*; 4, 22*; 5, 1*; 5, 11*; 5, 15*; 5, 17*; 5, 21*; 6, 3*; 6, 11*; 6, 23*; 7, 25*; 8, 1*; 8, 2*; 8, 39*; 13, 13*; 15, 5*; 15, 17*; 15, 30*; 16, 3*; 16, 27*; [3] 1, 2*; 1, 3*; 1, 4*; 1, 30*; 2, 2*; 4, 15*; 8, 6*; 9, 1*; 15, 31*; 15, 57*; 16, 22*; [4] 1, 2*; 1, 19*; 4, 5*; 5, 18*; 13, 5*; [5] 1, 1*; 3, 14*; 3, 26*; 3, 28*; 4, 14*; 5, 6*; 6, 15*; [6] 1, 2*; 1, 5*; 2, 6*; 2, 7*; 2, 10*; 2, 13*; 2, 20*; 3, 9*; 3, 11*; 6, 23*; 6, 24*; [7] 1, 1*; 1, 2*; 1, 11*; 1, 26*; 2, 5*; 2, 11*; 3, 12*; 3, 14*; 3, 20*; 4, 7*; 4, 19*; 4, 21*; [8] 1, 3*; 1, 3*; 1, 4*; 1, 28*; [9] 1, 1*; 1, 1*; 2, 14*; 3, 11*; 5, 9*; 5, 18*; [10] 1, 1*; 1, 2*; 2, 16*; 3, 12*; [11] 1, 1*; 1, 2*; 1, 14*; 1, 15*; 1, 16*; 3, 13*; [12] 1, 1*; 1, 2*; 1, 9*; 1, 13*; 2, 1*; 2, 8*; 2, 10*; 3, 12*; 3, 15*; 4, 22*; [13] 1, 4*; 2, 12*; 3, 6*; [14] 1, 3*; 1, 6*; 1, 22*; [15] 3, 1*; 13, 8*; 13, 21*; [16] 1, 1*; [17] 2, 5*; 4, 11*; 5, 10*; [18] 1, 11*; [19] 1, 3*; 2, 1*; 4, 2*; 4, 3*; 5, 20*; [20] 1, 3*; 1, 7*; [22] 1, 4*; [23] 1, 5*;
Isús *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 13; 19, 15; 11, 20; [2] 8, 11; 14, 14; [3] 3, 11; 16, 24; [19] 5, 1;
Isús *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 22*; [2] 3, 25*; 15, 8*; [6] 3, 21*; [7] 3, 3*; [8] 2, 6*; [11] 2, 5*; [17] 5, 14*; [18] 1, 14*; [19] 5, 6*;
Isuse *subst. propriu masc. sg. voc. neart.* [1] 7, 59;
Isúse *subst. propriu masc. sg. voc. neart.* [23] 22, 20;
Isús *subst. propriu masc. sg. gen./dat. neart.* [23] 22, 21*;
Isús *subst. propriu masc. sg. gen./dat. neart.* [1] 8, 16; 19, 10; 19, 17;
lui Isus *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 38*; 3, 6*; 8, 12*; 15, 11*; 16, 18*; 26, 9*; [2] 1, 1*; 3, 23*; 15, 16*; 16, 25*; [4] 4, 6*; [5] 1, 12*; 2, 16*; 3, 22*; [6] 1, 1*; 1, 6*; 1, 8*; [7] 1, 1*; 1, 19*; [8] 1, 1*; [11] 4, 6*; [12] 1, 1*; [13] 1, 1*; [15] 10, 10*; [17] 1, 1*; 1, 2*; 1, 3*; 1, 7*; 1, 13*; 3, 21*; [18] 1, 1*; [19] 1, 7*; 3, 23*; [22] 1, 1*; 1, 1*; [23] 1, 1*; 1, 2*; 1, 9*; 1, 9*;
lui Isus *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 14; 5, 40; 9, 27; [2] 3, 27; [4] 4, 10; 4, 11; [7] 2, 10; [15] 10, 19; [18] 1, 2; [23] 14, 12; 17, 6; 19, 10; 19, 10; 20, 4;
lui Isús *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 18;
lui Isús *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 10*; [23] 12, 17*;

in : (1551-1553 ES) : s. n. : „Lein" : „lin" : (1x)
in *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 15, 6;

inél : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. n. : „Ring" : „anneau, bague" : (1x)
inêle *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [16] 2, 2;

ínimă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Herz, Seele" : „coeur, âme" : (108x)
ale inimii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 14, 25;
al inimii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [17] 3, 4;
inema *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 26; 7, 23; 8, 21; 8, 37; 28, 27; [4] 5, 12; 7, 15; [16] 3, 14;
inemă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [12] 2, 22; [18] 2, 14;
inemii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 8, 22; [6] 6, 5;
inemile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 14, 16; [2] 8, 27; [6] 3, 17; [8] 2, 2; [23] 17, 16;

inemilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [3] 4, 5;
inima *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 37; 4, 32; 5, 3; 5, 4; 7, 51; 13, 22; 16, 14; 21, 13; 28, 27; [2] 10, 6; 10, 8; 10, 9; 10, 10; [3] 2, 9; 7, 37; [4] 3, 15; 6, 11; 8, 16; 9, 7; [8] 3, 16; [9] 2, 17; [14] 1, 19; [15] 3, 10; 13, 9; [16] 1, 26; [19] 3, 17; 3, 20; 3, 20; 3, 21; [23] 18, 7;
inimă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 21; 2, 5; 6, 17; [3] 7, 37; [4] 3, 3; [7] 1, 7; [9] 5, 14; [11] 1, 5; [15] 3, 12; 10, 22; [17] 1, 22; [24] 1, 5;
inimi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 15, 8; [15] 10, 22;
inimii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 46; 11, 23; [2] 2, 29; 9, 2; 10, 1; [4] 2, 4; [6] 4, 18; [8] 3, 22; [15] 4, 12;
inimile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 24; 7, 39; 7, 54; 15, 9; [2] 2, 15; 5, 5; 16, 18; [4] 1, 22; 3, 2; 4, 6; 7, 3; [5] 4, 6; [6] 5, 19; 6, 22; [7] 4, 7; [8] 3, 15; 4, 8; [9] 2, 4; 3, 13; [10] 2, 17; 3, 5; [14] 1, 7; [15] 3, 8; 3, 15; 4, 7; 8, 10; 10, 16; [16] 4, 8; 5, 5; 5, 8; [17] 3, 15; [18] 1, 19; [19] 3, 19; [23] 2, 23;
inimilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 1, 24;

intrá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „hinein-, hereintreten" : „entrer" : (77x)
ai întrat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 11, 3;
a întra *verb infinitiv prezent* [1] 14, 21; [15] 4, 1; 4, 6;
am întrat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 20, 18;
am întrat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 11, 12; 21, 6;
au întrat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 4, 6; [16] 5, 4; [20] 1, 7;
au întrat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 21; 10, 27; 11, 8; 17, 2; [2] 5, 12; 5, 20; [15] 4, 10; 6, 20; 9, 24;
întra *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 21, 26;
întra *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 3, 2; 28, 30; [15] 9, 6;
întră *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 3, 8; 5, 7; 9, 17; 10, 25; 14, 19; 21, 18; [15] 9, 12; [23] 11, 11;
întrară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 1, 13; 5, 21; 10, 24; 16, 40; [5] 2, 4;
întra-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [23] 3, 20;
întră *verb imp. 2 sg.* [1] 9, 7;
întră *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 6, 19; 9, 25;
întrăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [15] 4, 3;
întrînd *verb gerunziu* [1] 5, 10; 9, 12; 9, 28; 10, 3; 11, 20; 13, 14; 14, 1; 18, 19; 19, 8; 21, 2; 21, 8; 23, 16; 23, 33; 25, 1; 25, 23; 27, 2; 28, 8; [15] 10, 5;
întrîndu *verb gerunziu* [1] 16, 15;
să întrăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [15] 4, 11;
să între *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [15] 3, 18; 3, 19; [23] 22, 14;
să între *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 3, 3; 19, 30; [23] 15, 8;
va întra *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 11, 25; [3] 14, 24; [16] 2, 2; 2, 2; [23] 21, 27;
vor întra *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 20, 29; [3] 14, 23; [15] 3, 11; 4, 3; 4, 5;

intráre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Eingang, Eintritt" : „entrée" : (6x)
întrare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [9] 1, 9; [15] 7, 19;
întrarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [9] 2, 1; [15] 10, 19; [18] 1, 11;
întrării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 13, 24;

iscoádă : (1521 DERS) : s. f. : „Kundschafter, Späher, Spion" : „espion" : (2x)
iscoade *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 11, 31;
iscoadele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [16] 2, 25;

iscodí : (1603 HC² I, 166) : v. IV : „ausspähen" : „explorer, espionner" : (4x)
iscodêşte-să *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 14, 24;
iscodind *verb gerunziu* [10] 3, 11;
să iscodească *verb conjunctiv perfect 3 pl.* [1] 22, 29; [5] 2, 4;

iscodíre : (1581 CORESI, EV. 323) : s. f. : „Befragung" : „interrogation, enquête" : (1x)
iscodirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 19, 19;

iscoditór : (1559-1560 BRATU) : adj. : „vorwitzig" : „indiscret, intriguant" : (1x)
iscoditoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [11] 5, 13;

iscusít : (1632 EUSTR. PRAV. 347) : adj. : „erfahren" : „sage" : (2x)
iscusit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 20; [15] 11, 23;

isóp : (1570 CORESI, LIT.) : s. m. : „Ysop" : „hysope" : (1x)
isop *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 9, 19;

ispítă : (c. 1563-1583 COD. VOR.²) : s. f. : „Prüfung" : „épreuve" : (11x)
ispita *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 5, 4; [4] 2, 9; 9, 13; [7] 2, 22; [16] 1, 3;
ispită *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 4; [4] 8, 2; 13, 3; [15] 11, 29; 11, 36; [17] 4, 12;

ispití : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. in Versuchung führen, 2. prüfen" : „1. tenter, séduire, 2. mettre à l'épreuve" : (45x)
ai ispitit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [23] 2, 2;
a ispiti *verb infinitiv prezent* [1] 5, 9;
am ispitit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 8, 22;
au ispitit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 1, 28; [3] 10, 9; [15] 3, 9;
au ispitit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 24, 6; [9] 3, 5;
ispitească-se *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 11, 28;
ispitească-se *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [11] 3, 10;
ispitêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 14, 22; [9] 2, 4; 3, 5; [16] 1, 13;
ispiteşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 2, 18;
ispitiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 16, 7;
ispitind *verb gerunziu* [4] 8, 8; [6] 5, 10;
ispitindu-se *verb gerunziu* [15] 2, 18; 11, 17;
ispitit *verb participiu sg. masc.* [2] 14, 18; [15] 4, 15;
ispititu-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 3, 9;
ispititu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 11, 37;
ispitiţi *verb imp. 2 pl.* [9] 5, 21; [19] 4, 1;
ispitiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 15, 10;
ne-am ispitit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [9] 2, 4;
să ispitească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 7, 5; [23] 3, 10;
să ispitesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 2, 18;
să ispitêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [16] 1, 14;
să ispitiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 26, 21;
să ispitiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 9, 26;

să ispitim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [3] 10, 9;
să ispitiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 19, 13;
să ispitiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 12, 2; [7] 1, 10;
să ispiteaască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [5] 6, 4;
să va ispiti *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 18, 10;
să vă ispitiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [23] 2, 10;
va ispiti *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 13;
vă ispitiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [4] 13, 5; 13, 5;
veţi ispiti *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [3] 16, 3;

ispitíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Verführung, Erfahrung" : „tentation" : (2x)
ispitirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [17] 1, 7;
ispitirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 3, 8;

ispovăduí → spovedi

isprávă : (1479 DERS) : s. f.: „1. Handlung; 2. Erfolg": „1. action, affaire; 2. ès" : (1x)
ispravă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 34;

isprávnic : (1495 DERS) : s. m. : „Aufseher, Vorsteher" : „surveillant, chef administratif d'un district" : (3x)
ispravnic *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 20; [2] 12, 8;
ispravnici *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [5] 4, 2;

isprăví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „ausrichten, zustande bringen" : „finir, accomplir, achever" : (6x)
a isprăvi *verb infinitiv prezent* [1] 21, 5; [17] 4, 3;
isprăvêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [6] 1, 11;
isprăviţi *verb imp. 2 pl.* [7] 2, 12;
să isprăvesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [4] 13, 10;
să isprăvêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 1, 6;

isprăvíre : (1581 CORESI, EV. 340) : s. f. : „Richten, Führen": „fin, accomplissement" : (1x)
isprăvire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 24, 3;

isprăvnicí : (1688 BIBLIA) : v. IV : „verwalten, leiten": „administrer, conduir" : (2x)
a isprăvnici *verb infinitiv prezent* [13] 3, 8;
să isprăvnicească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [13] 3, 14;

israelít : (1559-1560 BRATU) : adj./s. m. : „1. israelitisch, 2. Israelit" : „1./2. israélite" : (8x)
israilteanu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 1;
israiltêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 11, 22;
israiltêni *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 4;
israiltêni *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. voc. neart.* [1] 2, 22; 3, 12; 5, 35; 13, 16; 21, 28;

istóv : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „Schluß, Ende" : „fin" : (2x)
istovul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 10, 13; [15] 13, 7;

istoví : (1591-1592 DIR) : v. IV : „enden" : „finir" : (1x)
să va istovi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 1, 19;

iubí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „lieben" : „aimer" : (70x)
a iubi *verb infinitiv prezent* [2] 13, 8; [9] 4, 9;
am iubit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [19] 4, 10;
au iubit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 12, 11;
au iubit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 8, 37; [5] 2, 20; [6] 2, 4; 5, 25; [10] 2, 16; [18] 2, 15; [19] 4, 10; 4, 11; 4, 19; [23] 1, 5;
iubesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 11, 11; [19] 4, 20; [21] 1, 1;
iubesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 8, 28; [6] 6, 24; [13] 3, 15; [16] 1, 12; 2, 5;
iubescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 2, 9;
iubescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [20] 1, 1;
iubêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 13, 8; [3] 8, 3; 16, 22; [4] 9, 7; [6] 5, 28; 5, 28; [15] 12, 6; [19] 2, 10; 3, 10; 3, 14; 4, 7; 4, 8; 4, 20; 4, 21; 4, 21; 5, 1; 5, 1; [21] 1, 9; [23] 22, 15;
iubim *verb indicativ prezent 1 pl.* [19] 3, 14; 4, 19; 5, 2; 5, 2;
iubind *verb gerunziu* [4] 12, 15;
iubiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [17] 1, 8;
iubiţi *verb imp. 2 pl.* [6] 5, 25; [8] 3, 19; [17] 1, 22; 2, 17; [19] 2, 15;
mă iubesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 12, 15;
să iubească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [6] 5, 28;
să iubească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 5, 33; [17] 3, 10; [19] 4, 20;
să iubeşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 13, 9; [5] 5, 14; [16] 2, 8;
să iubim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [19] 3, 11; 3, 18; 3, 23; 4, 7; 4, 11; [20] 1, 5;
va iubi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [19] 2, 15;
voiu iubi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [23] 3, 19;
vom iubi *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [19] 4, 12;

iubíre : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Liebe" : „affection" : (11x)
iubire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 3; [17] 1, 22;
iubirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 10; 12, 13; [9] 4, 9; [11] 6, 10; [13] 3, 4; [15] 13, 1; 13, 2; [18] 1, 6; 1, 7;

iubít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „geliebt, beliebt" : „aimé" : (51x)
cei iubite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [2] 16, 12; [14] 1, 2;
cei iubiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [1] 15, 25;
cel iubit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [8] 1, 7;
celui iubit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [14] 1, 1;
cel iubit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [6] 6, 21; [8] 4, 7; 4, 14; [14] 1, 16; [18] 3, 15; [21] 1, 1;
cel iubit *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 6;
cel iubit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [18] 1, 17;
iubit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 17; [8] 4, 9;
iubite *subst. comun masc. sg. voc. neart.* [21] 1, 2; 1, 5; 1, 11;
iubite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 4, 8;
iubitului *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [12]

1, 2;
iubitului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 16, 8; 16, 9;
iubiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. voc. neart.* [3] 15, 58; [7] 4, 1; [9] 1, 4; [10] 2, 13; [16] 1, 16; 1, 19; 2, 5;
iubiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 11, 28; [6] 5, 1;
iubiţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 7;
iubiţii *subst. comun masc. pl. voc. art.* [3] 10, 14;
iubiţilor *subst. comun masc. pl. voc. art.* [2] 12, 19; [4] 7, 1; [15] 6, 9; [17] 2, 11; 4, 12; [18] 3, 1; 3, 8; 3, 14; 3, 17; [19] 3, 2; 3, 21; 4, 1; 4, 7; 4, 11; [22] 1, 3; 1, 17; 1, 20;
să iubiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [17] 2, 2;

iubitór : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „liebreich" : „aimant" : (15x)
iubitoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [13] 2, 4; 2, 4;
iubitori *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [12] 3, 2; 3, 2; 3, 4; 3, 4; [17] 3, 8; 4, 9;
iubitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 10; [11] 3, 2; [13] 1, 7; 1, 8; 1, 8;
iubitoriul *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [24] 1, 3;
iubitoriului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 16, 5;

iudéu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Jude" : „juif" : (2x)
iudeilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 10, 39;

iuşurá → uşura

iuşuráre → uşurare

iúte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./adv. : „schnell" : (3x)
iute *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [18] 1, 14;
iuţi *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [16] 3, 4;
iuţi *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 16;

iveálă : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Sichtbarkeit" : „visibilité" : (2x)
iveală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 28; 2, 28;

iví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erscheinen" : „apparaître" : (4x)
ivindu-ne *verb gerunziu* [1] 21, 3;
să ivêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [19] 2, 8;
să va ivi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [17] 4, 18;
se va ivi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 18, 23;

izbăví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erretten" : „sauver" : (5x)
au izbăvit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [8] 1, 13; [18] 2, 7;
izbăvêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 11, 26;
să mă izbăvescu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [2] 15, 31;
va izbăvi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 1, 10;

izbíndă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Rache" : „vengeance" : (5x)
izbînda *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 19; [17] 2, 14;
izbîndă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 24; [4] 7, 11; [10] 1, 8;

izbîndí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „rächen" : „venger" : (5x)
a izbîndi *verb infinitiv prezent* [4] 10, 6;
au izbîndit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 19, 2;
izbîndeşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [23] 6, 10;
izbîndi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 24;
să vă izbîndiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 12, 19;

izbîndíre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Rache" : „vengeance" : (1x)
izbîndirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 10, 30;

izbînditór : (1563 CORESI, PRAXIU 165) : adj. : „siegreich" : „qui vainc" : (2x)
izbînditoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 4; [9] 4, 6;

izgoní : (1581 CORESI, EV. 203) : v. IV : „vertreiben" : „rejetter" : (1x)
izgonesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [5] 5, 12;

iznoávă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Neuerung" : „nouveauté" : (9x)
iznoavă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 12; [2] 14, 9; [4] 3, 18; [5] 4, 9; [6] 4, 23; [7] 2, 23; [13] 3, 5; [17] 1, 3; 1, 23;

izvód : (1563 CORESI, PRAXIU 313) : s. n. : „1. Abschrift, 2. Manuskript" : „1. copie, 2. manuscrit" : (8x)
izvoade *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [24] 1, 8; 1, 8;
izvod *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [24] 1, 6; 1, 8; 1, 11; 1, 12;
izvodul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [24] 1, 11;
un izvod *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [24] 1, 8;

izvodíre : (1642 CAZ. GOV., 153) : s. f. : „Grundlegung, Gründung" : „fondation, création" : (7x)
izvodire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 11, 11;
izvodirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 4; [15] 4, 3; 9, 26; [17] 1, 20; [23] 13, 8; 17, 8;

izvór : (1453 DERS) : s. n. : „Quelle, Brunnen" : „source, fontaine" : (8x)
izvoară *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [18] 2, 17; [23] 7, 17;
izvoarăle *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [23] 8, 10; 14, 7; 16, 4;
izvorul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [16] 3, 11; [23] 21, 6;
un izvor *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [16] 3, 12;

izvorí : (1563 CORESI, PRAXIU 152) : v. IV : „quellen" : „jaillir" : (1x)
izvoraşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [16] 3, 11;

Î

îmbălá : (ŞERBAN CORESI) : v. IV : „Speichern absondern" : „saliver" : (1x)

să îmbală *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 6, 9;

îmbărbătá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „ermutigen" : „encourager" : (1x)
îmbărbătaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [3] 16, 13;

îmbătá : (c. 1573-1578 PS. SCH. 109) : v. I : „(sich) berauschen, betrinken" : „(s')enivrer" : (4x)
s-au îmbătat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 17, 2;
să îmbată *verb indicativ prezent 3 pl.* [9] 5, 7; 5, 7;
vă îmbătaţi *verb imp. 2 pl.* [6] 5, 18;

îmbătáre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 240/2) : s. f. : „berauschender Trunk" : „boisson capiteuse" : (1x)
îmbătări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [5] 5, 21;

îmbătrîní : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. IV : „altern" : „vieillir" : (1x)
îmbătrînêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 8, 13;

îmblá → umbla

îmbogăţí : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. IV : „reich machen" : „(s')enrichir" : (12x)
a să îmbogăţi *verb infinitiv prezent* [11] 6, 18;
aţi îmbogăţit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 4, 8;
bogăţîndu-vă *verb gerunziu* [4] 9, 11;
îmbogăţînd *verb gerunziu* [4] 6, 10;
m-am îmbogăţit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [23] 3, 17;
s-au îmbogăţit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 18, 3; 18, 15; 18, 19;
să îmbogăţeşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [23] 3, 18;
să să îmbogăţească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [11] 6, 9;
să vă îmbogăţiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [4] 8, 9;
v-aţi îmbogăţit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 1, 5;

îmbolnăví → bolnăvi

îmbrăcá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „anziehen, bekleiden" : „(se) vêtir" : (20x)
a îmbrăca *verb infinitiv prezent* [4] 5, 2;
îmbracă *verb imp. 2 sg.* [1] 12, 8;
îmbrăcaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [2] 13, 13; [6] 6, 11; [8] 3, 12;
îmbrăcînd *verb gerunziu* [8] 3, 10;
îmbrăcîndu-ne *verb gerunziu* [9] 5, 8;
îmbrăcîndu-se *verb gerunziu* [1] 12, 21;
ne vom îmbrăca *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [4] 5, 3;
să îmbrace *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 15, 53;
să ne îmbrăcăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 13, 12; [4] 5, 4;
să să îmbrace *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 15, 53; [23] 19, 8;
să te îmbraci *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [23] 3, 18;
să va îmbrăca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 15, 54; 15, 54; [23] 3, 5;
să vă îmbrăcaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [6] 4, 24;
v-aţi îmbrăcat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [5] 3, 27;

îmbrăcát : (1560-1561 CORESI, TE.2) : adj. : „bekleidet" : „habillé, vêtu" : (12x)
cea îmbrăcată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [23] 18, 16;
îmbrăcat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 1, 13; 10, 1; 19, 13;
îmbrăcată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 12, 1; 17, 4;
îmbrăcaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 6, 14; [23] 4, 4; 7, 9; 7, 13; 15, 6; 19, 14;

îmbrăcămínte : (1551-1553 ES) : s. f. : „Kleidung" : „vêtements" : (5x)
îmbrăcăminte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 33; [22] 1, 23;
îmbrăcămintele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [17] 3, 3; [23] 7, 13;
o îmbrăcăminte vor *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 1, 12;

îmbrăţişá : (1581-1582 PO) : v. I : „umarmen" : „embrasser" : (1x)
îmbrăţeşîndu *verb gerunziu* [1] 20, 10;

îmbuná : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „begütigen" : „calmer" : (1x)
îmbunează *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 13, 4;

împăcá : (1551-1553 ES) : v. I : „versöhnen" : „réconcilier" : (10x)
au împăcat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 5, 18; [8] 1, 22;
împăcaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [4] 5, 20;
împăcînd *verb gerunziu* [4] 5, 19; [8] 1, 20;
împăcîndu-ne *verb gerunziu* [2] 5, 10;
ne-am împăcat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 5, 10;
să împace *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 2, 16; [8] 1, 20;
să să împace *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 7, 11;

împăcáre : (1559-1560 BRATU) : s. f.: „Versöhnung": „réconciliation" : (1x)
împăcarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 11, 15;

împăcăciúne : (1632 EUSTR. PRAV. 299) : s. f. : „Versöhnung" : „réconciliation" : (3x)
împăcăciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 5, 11;
împăcăciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 5, 18; 5, 19;

împăcătór : (c. 1650 ANON. CAR.2) : s. m. : „Versöhnender" : „celui qui apaise, qui réconcilie" : (6x)
împăcătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 2, 5; [15] 8, 6; 9, 15; 12, 24;
împăcătoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [5] 3, 20;
împăcătoriului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [5] 3, 19;

împărát : (1521 NEACŞU) : s. m. : „Kaiser" : „empereur" : (57x)
împărat *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 18; 13, 21; 13, 22; 17, 7; [23] 9, 11;
Împărat *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 17, 13*;
împărate *subst. comun masc. sg. voc. neart.* [1] 25, 24; 25, 26; 26, 2; 26, 7; 26, 13; 26, 19; 26, 27;
împăratul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 10; 12, 1; 25, 13; 26, 26; 26, 30; [15] 7, 1; 7, 2; 7, 2; 7, 2; [17] 2,

17;
Împăratul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [11] 6, 15*; [23] 19, 16*;
Împăratul *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [23] 15, 3;
împăratului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 12, 20; 25, 14; [4] 11, 32; [15] 11, 23; 11, 27; [17] 2, 13;
Împăratului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [11] 1, 17;
împăraţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [11] 2, 2; [23] 1, 6; 5, 10; 10, 11; 17, 10; 17, 11; 19, 18;
împăraţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 26; [23] 16, 14; 6, 15; 17, 2; 17, 17; 18, 3; 18, 9; 19, 19; 21, 24;
împăraţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 9, 15; [15] 7, 1; [23] 1, 5; 16, 12;
împăraţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [11] 6, 15*; [23] 17, 13*; 19, 16*;
nişte împăraţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 17, 11;

împărăteásă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Kaiserin" : „impératrice" : (2x)
împărătească *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 7;
împărătêsei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 8, 27;

împărătésc : (1551-1553 ES) : adj. : „kaiserlich" : „impérial" : (4x)
împărătească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 21; [16] 2, 8; [17] 2, 9;
împărătesc *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 20;

împărăţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. herrschen, 2. zum König machen" : „1. régner, 2. proclamer qqn. empereur" : (18x)
ai împărăţit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [23] 11, 17;
a împărăţi *verb infinitiv prezent* [3] 15, 25;
aţi fi împărăţit *verb cond.-opt. perfect 2 pl.* [3] 4, 8;
aţi împărăţit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 4, 8;
au împărăţit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 20, 4;
au împărăţit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 5, 14; 5, 17; 5, 21; [23] 19, 6;
să împărăţească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 6, 12;
să împărăţim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [3] 4, 8;
va împărăţi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 5, 21; [23] 11, 15;
vom împăraţi *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [12] 2, 12; [23] 5, 10;
vor împărăţi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 5, 17; [23] 20, 6; 22, 5;

împărăţíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Reich" : „royaume" : (34x)
împărăţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [9] 2, 12; [15] 12, 28; [18] 1, 11; [23] 1, 9; 17, 11; 17, 17;
împărăţiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [10] 1, 5; [15] 1, 8; [16] 2, 5;
Împărăţii *subst. propriu fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 3, 10;
împărăţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 3; 1, 6; 8, 12; 14, 21; 19, 8; 20, 25; 28, 23; 28, 31; [2] 14, 17; [3] 4, 20; 6, 9; 6, 10; 15, 24; 15, 50; [5] 5, 21; [6] 5, 5; [8] 1, 13; 4, 11; [12] 4, 1; 4, 18; [23] 12, 10; 16, 10; 17, 16;
împărăţiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 11, 15;

împărţeálă : (1563 CORESI, PRAXIU 537) : s. f. : „Verteilung" : „partage" : (1x)
împărţala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 4, 12;
împărţêle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [15] 2, 4;

împărţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „aufteilen, zerteilen" : „partager" : (13x)
au împărţit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 12, 3; [3] 7, 17; [4] 10, 13; [15] 7, 2;
împărţiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 2, 45;
împărţind *verb gerunziu* [3] 12, 11; [17] 3, 7;
împărţindu-se *verb gerunziu* [1] 2, 3;
împărţitu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 1, 13; 7, 34;
să împart *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 9, 13;
să împărţi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 14, 4;
să să împarţă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 4, 17;

împărţitúră : (1563 CORESI, PRAXIU 304) : s. f. : „Verschiedenheit" : „diversité" : (1x)
împărţituri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 12, 4;

împerecheá : (1551-1553 ES) : v. II : „paaren" : „associer, accoupler" : (1x)
împărechindu-ne *verb gerunziu* [5] 5, 26;

împerechére : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 81) : s. f. : „1. Zwietracht, 2. Abfall" : „1. désunion, 2. apostasie" : (5x)
împărecherile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 16, 17; [5] 5, 20;
împărecheri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 1, 10; 3, 3;
împărichêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 39;

împiedicá : (c. 1573-1578 PS. SCH. 248) : v. I : „sich stolpern" : „trébucher" : (1x)
să împiêdecă *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 14, 21;

împieliţáre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Fleischwerdung" : „incarnation" : (1x)
împeliţării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [8] 1, 22;

împietrí : (1563 CORESI, PRAXIU 258) : v. IV : „versteinern" : „pétrifier" : (3x)
împietrêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 9, 18;
s-au împietrit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 11, 7;
să împietriră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [4] 3, 14;

împietríre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 112) : s. f. : „Versteinerung" : „pétrification" : (2x)
împietrire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 25;
împietrirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 4, 18;

împínge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „verstoßen" : „réprouver" : (3x)
au împinsu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 11, 1;
împingîndu *verb gerunziu* [1] 19, 33;
să împingă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 27, 39;

ímple → umple

împletíre : (1648 NTB) : s. f. : „Zopf, Haarflechte" : „couette" : (2x)
a împletirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [17] 3, 3;
împletiri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [11] 2, 9;

împliní : (1661 URIC. XXV, 60 / **pliní** : 1642 CAZ. GOV. 376) : v. IV : „1. erfüllen, 2. vervollständingen" : „1. accomplir, remplir, 2. compléter" : (35x)
a plini *verb infinitiv prezent* [1] 20, 24;
a să plini *verb infinitiv prezent* [1] 21, 27;
au plinit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 14, 25; [3] 16, 17;
au plinit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 3, 18; 13, 27; 13, 33; [2] 13, 8;
au plinitu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 11, 9;
împlinindu-să *verb gerunziu* [1] 7, 30;
împlinindu-se *verb gerunziu* [1] 24, 27;
plinesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [8] 1, 24;
plinêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 14, 16; [6] 1, 23;
pliniia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 9, 23;
plinind *verb gerunziu* [1] 12, 25; [4] 9, 12; [8] 4, 12;
plinitu-m-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [7] 4, 18;
pliniţi *verb imp. 2 pl.* [7] 2, 2;
s-au plinit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [16] 2, 22;
să plinească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 4, 19;
să plinesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [8] 1, 25;
să plinêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [5] 5, 14;
să plineşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [8] 4, 17;
să pliniia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 7, 23; 9, 23 ;
să să plinească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [9] 2, 16;
să să plinească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 8, 4; [7] 2, 29;
să va plini *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 10, 6;
să vă pliniţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [6] 3, 19; [8] 1, 9;
să vor plini *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 20, 3;
se vor plini *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 6, 11;

împodobí : (c. 1665-1672 MS. 4389, 53/[2]) : v. IV : „schmücken, zieren" : „orner, décorer" : (3x)
să împodobiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [17] 3, 5;
să să împodobească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [13] 2, 10;
să să împodobească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [11] 2, 9;

împodobít : (1563 CORESI, PRAXIU 168) : adj. : „geschmückt, verziert" : „décoré" : (2x)
împodobită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 2;
împodobite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 21, 19;

împoncişá : (1620 MOXA) : v. I : „entgegenkehren, richten" : „se révolter" : (2x)
să împonceşază *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 13, 2;
să împoncişază *verb indicativ prezent 3 sg.* [17] 5, 5;

împotríva : (1551-1553 ES) : adv./prep. : „gegen(über), entgegen" : „au contraire, contre" : (36x)
împotriva *prep.* [1] 6, 10; 13, 8; 13, 45; 17, 7; 20, 15; 21, 28; 27, 15; [2] 7, 23; 8, 31; [5] 3, 21; 5, 17; 5, 17; [11] 1, 10; [12] 3, 8; 3, 8; [16] 4, 7; 5, 6;
împotrivă *adv.* [1] 4, 14; 7, 51; 18, 6; 26, 9; 27, 4; 28, 17; [2] 9, 19; 13, 2; 13, 2; [4] 2, 7; [5] 2, 7; 2, 11; 5, 17; [6] 6, 13; [7] 1, 28; [8] 2, 14; [10] 2, 4; [12] 2, 25; 4, 15; [13] 1, 9; [15] 12, 4; 12, 4; [16] 4, 6; [17] 2, 23; 3, 9; 5, 9;

împotrivíre : (1649 MARD.) : s. f. : „Widerstand" : „opposition" : (1x)
împotrivire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 12, 3;

împotrivitór : (1649 MARD.) : adj./s. m. : „Widersacher" : „adversaire, opposant" : (2x)
împotrivitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 16, 9;
împotrivitori *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. neart.* [9] 2, 15;

împotrivnic : (c. 1686-1686 MS. 45, 556/[1]) : s. m. : „Gegner, Feind" : „ennemi" : (1x)
cei împotrivnici *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [15] 10, 27;

împrejúr : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./prep./s. : „um ... herum, in der Gegend" : „autour de, aux alentours de" : (43x)
împrejur *adv. de loc* [1] 13, 11; 14, 6; 19, 13; 25, 7; [2] 3, 31; 15, 19; [3] 7, 18; 7, 18; 7, 19; [5] 2, 7; 2, 8; 2, 9; 5, 2; 5, 3; 5, 6; 5, 11; 6, 12; 6, 13; 6, 15; [6] 2, 11; 2, 11; [7] 3, 3; 3, 5; [8] 2, 11; 2, 11; 2, 11; 3, 11; 3, 11; [13] 1, 10; [23] 4, 8;
împrejurul *prep.* [1] 22, 6; 28, 7; [23] 4, 3; 4, 4; 4, 6; 5, 11; 7, 11;
prejur *prep.* [1] 28, 20; [7] 2, 23; [11] 6, 21; [12] 2, 18; [15] 12, 1; [23] 15, 6;

împresurá : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. I : „ergreifen" : „envahisser" : (1x)
împresurîndu-ne *verb gerunziu* [4] 4, 8;

împresuráre : (1581 CORESI, EV. 266) : s. f. : „Überfall" : „envahissement" : (1x)
împresurarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 11, 28;

împreuná : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. zusammenbringen, vereinigen, 2. zusammenkommen" : „1. unir, joindre, 2. se rejoindre" : (9x)
împreune *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [5] 6, 6;
împreunîndu-se *verb gerunziu* [1] 20, 9;
împreunîndu-vă *verb gerunziu* [3] 11, 18;
s-au împreunat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 20, 14; [7] 4, 15;
s-au împreunat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 15, 27;
să ne împreunăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [15] 12, 10;
te împreuna *verb imp. 2 sg.* [11] 5, 22;
vă împreunaţi *verb imp. 2 pl.* [3] 7, 5;

împreunáre : (1551-1553 ES) : s. f. : „Vereinigung" : „accouplement" : (19x)
a împreunării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 13, 16;
împreunare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 26; [3] 10, 16; [4] 6, 14; 6, 16; [7] 2, 1; [15] 2, 14; [19] 1, 6; 1, 7;
împreunarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 42; [3] 1, 9; 10, 16; [4] 8, 4; 13, 13; [6] 3, 9; [7] 1, 5; 3, 10; [14] 1, 6;
împreunării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 9, 13;

împreúnă : (1551-1553 ES) : adv. : „zusammen, gemeinsam" : „ensemble" : (236x)
denpreună *adv.* [1] 1, 14; 2, 46; 5, 12; [5] 1, 2; 2, 3; [14] 1, 2; 1, 23; [15] 11, 9;

împreună *adv.* [1] 1, 4; 1, 14; 1, 22; 1, 26; 2, 1; 3, 4; 3, 8; 4, 13; 4, 14; 4, 27; 5, 2; 5, 17; 5, 21; 9, 7; 9, 39; 10, 2; 10, 20; 10, 23; 10, 23; 10, 24; 10, 27; 10, 27; 10, 41; 10, 45; 11, 3; 11, 12; 11, 12; 12, 25; 13, 7; 13, 31; 14, 5; 14, 12; 14, 19; 14, 27; 15, 22; 15, 22; 15, 25; 15, 25; 15, 35; 15, 37; 15, 38; 15, 38; 16, 3; 16, 22; 17, 34; 18, 8; 18, 18; 19, 29; 19, 38; 20, 4; 20, 18; 20, 36; 21, 5; 21, 16; 21, 16; 21, 18; 21, 24; 21, 26; 21, 29; 22, 9; 22, 11; 22, 20; 23, 15; 24, 9; 25, 5; 25, 12; 25, 17; 25, 23; 25, 24; 26, 30; 27, 2; 28, 16; [2] 1, 12; 2, 15; 3, 12; 6, 4; 6, 5; 6, 6; 6, 8; 6, 8; 7, 16; 7, 22; 8, 16; 8, 17; 8, 17; 8, 17; 8, 22; 8, 22; 8, 26; 8, 28; 8, 32; 9, 1; 11, 17; 11, 32; 12, 16; 15, 30; 15, 32; 16, 3; 16, 7; 16, 9; 16, 14; 16, 15; 16, 20; 16, 21; [3] 1, 2; 3, 9; 4, 8; 5, 4; 5, 9; 5, 11; 7, 13; 9, 13; 9, 23; 10, 13; 11, 20; 11, 32; 11, 33; 12, 26; 12, 26; 13, 6; 16, 4; 16, 16; 16, 19; [4] 1, 1; 1, 11; 1, 21; 1, 24; 4, 14; 6, 1; 7, 3; 7, 3; 8, 18; 8, 19; 8, 19; 8, 22; 8, 23; 9, 4; 10, 12; 12, 18; 13, 4; [5] 2, 1; 2, 12; 2, 13; 2, 13; 2, 20; 3, 9; 5, 24; [6] 2, 5; 2, 6; 2, 6; 2, 19; 2, 21; 2, 22; 3, 6; 3, 6; 3, 6; 3, 18; 4, 16; 4, 31; 5, 7; [7] 1, 1; 1, 23; 1, 25; 1, 27; 2, 2; 2, 17; 2, 18; 2, 22; 2, 25; 2, 25; 3, 10; 3, 17; 3, 21; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 14; 4, 22; [8] 1, 7; 1, 17; 2, 5; 2, 12; 2, 12; 2, 13; 2, 20; 3, 1; 3, 3; 3, 4; 4, 3; 4, 7; 4, 9; 4, 10; 4, 11; [9] 3, 2; 4, 14; 4, 17; 4, 17; 5, 10; [12] 1, 8; 2, 11; 2, 11; 2, 12; [14] 1, 1; 1, 21; 1, 22; [15] 2, 4; 9, 13; 10, 34; 11, 25; 11, 31; [16] 1, 11; 2, 22; [17] 1, 14; 3, 7; 3, 7; 5, 1; 5, 13; [18] 1, 18; 2, 13; [19] 1, 3; [22] 1, 12; [23] 1, 9; 3, 4; 6, 11; 12, 9; 19, 10; 22, 9; 22, 18;

împreunătór : (1642 ÎNV.[2] 3[v]) : adj./s. m. : „der in Gemeinschaft mit etw. ist" : „qui est en communion avec..." : (4x)
împreunători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 10, 18; 10, 20; [4] 1, 7; [11] 6, 18;

împrietení : (1639 AIIN I, 261) : v. IV : „anfreunden" : „(se) lier d'amitié" : (1x)
împrietenescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 16, 1;

împroşcá : (1581-1582 PO) : v. I : „bewerfen" : „lancer" : (1x)
fuiu împroşcat *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [4] 11, 25;

împúnge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „stechen" : „piquer" : (1x)
au împuns *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 1, 7;

împuţiciúne : (1622 DIRB XVII/4, *ap.* Tiktin) : s. f. : „Gestank" : „puanteur, fétidité" : (1x)
împuceciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [18] 2, 22;

împuţiná : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „vermindern" : „se diminuer, devenir moins nombreux" : (1x)
au împuţinat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 8, 15;

în : (1499 DERS) : prep. : „1. in, an, um, 2. bei, 3. zwischen" : „1. en, dans, à, 2. par, 3. parmi" : (963x)
în *prep.* [1] 1, 2; 1, 6; 1, 8; 1, 8; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 13; 1, 15; 1, 15; 1, 20; 1, 21; 2, 5; 2, 14; 2, 17; 2, 18; 2, 19; 2, 22; 2, 27; 2, 29; 2, 31; 2, 34; 2, 41; 2, 46; 2, 46; 2, 47; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 8; 4, 3; 4, 5; 4, 7; 4, 11; 4, 27; 5, 4; 5, 12; 5, 14; 5, 18; 5, 20; 5, 21; 5, 22; 5, 25; 5, 25; 5, 27; 5, 33; 5, 37; 5, 42; 6, 1; 6, 7; 6, 15; 7, 2; 7, 2; 7, 4; 7, 6; 7, 7; 7, 8; 7, 11; 7, 12; 7, 13; 7, 16; 7, 17; 7, 20; 7, 22; 7, 22; 7, 23; 7, 29; 7, 30; 7, 30; 7, 36; 7, 36; 7, 38; 7, 38; 7, 39; 7, 41; 7, 42; 7, 42; 7, 42; 7, 44; 7, 45; 7, 48; 7, 53; 8, 9; 8, 25; 8, 39; 9, 2; 9, 7; 9, 10; 9, 11; 9, 13; 9, 17; 9, 17; 9, 21; 9, 22; 9, 26; 9, 27; 9, 27; 9, 28; 9, 36; 9, 37; 9, 37; 9, 39; 9, 42; 9, 43; 10, 1; 10, 5; 10, 9; 10, 11; 10, 16; 10, 24; 10, 30; 10, 30; 10, 32; 10, 39; 10, 39; 11, 5; 11, 5; 11, 8; 11, 10; 11, 12; 11, 13; 11, 17; 11, 20; 11, 22; 11, 26; 11, 27; 11, 28; 11, 29; 12, 4; 12, 5; 12, 6; 12, 7; 12, 21; 13, 1; 13, 5; 13, 14; 13, 14; 13, 17; 13, 17; 13, 18; 13, 19; 13, 27; 13, 29; 13, 33; 13, 38; 13, 41; 13, 44; 13, 48; 14, 1; 14, 1; 14, 7; 14, 13; 14, 15; 14, 15; 14, 19; 14, 21; 14, 24; 15, 11; 15, 35; 16, 3; 16, 5; 16, 6; 16, 13; 16, 15; 16, 18; 16, 23; 16, 24; 16, 31; 16, 34; 16, 37; 17, 2; 17, 11; 17, 13; 17, 16; 17, 17; 17, 17; 17, 17; 17, 20; 17, 22; 17, 28; 18, 4; 18, 4; 18, 7; 18, 8; 18, 9; 18, 10; 18, 18; 18, 19; 18, 22; 19, 1; 19, 3; 19, 3; 19, 4; 19, 5; 19, 8; 19, 8; 19, 9; 19, 9; 19, 10; 19, 21; 19, 21; 19, 22; 19, 23; 19, 30; 20, 5; 20, 6; 20, 8; 20, 9; 20, 15; 20, 15; 20, 16; 20, 16; 20, 16; 20, 18; 20, 18; 20, 20; 20, 22; 20, 26; 20, 31; 21, 2; 21, 3; 21, 6; 21, 8; 21, 11; 21, 12; 21, 13; 21, 15; 21, 17; 21, 26; 21, 27; 21, 28; 21, 29; 21, 29; 21, 34; 21, 37; 21, 38; 22, 3; 22, 3; 22, 5; 22, 17; 22, 17; 22, 19; 22, 23; 22, 24; 23, 1; 23, 6; 23, 10; 23, 11; 23, 11; 23, 11; 23, 11; 23, 16; 23, 32; 23, 33; 23, 34; 24, 3; 24, 5; 24, 12; 24, 12; 24, 14; 24, 15; 24, 18; 24, 27; 25, 1; 25, 1; 25, 4; 25, 6; 25, 24; 26, 4; 26, 10; 26, 10; 26, 20; 26, 21; 26, 22; 26, 26; 26, 29; 26, 29; 26, 29; 27, 1; 27, 2; 27, 6; 27, 7; 27, 17; 27, 21; 27, 23; 27, 25; 27, 25; 27, 27; 27, 29; 27, 30; 27, 31; 27, 37; 27, 38; 27, 40; 27, 41; 28, 5; 28, 9; 28, 11; 28, 17; 28, 23; [2] 1, 7; 1, 8; 1, 13; 1, 17; 1, 21; 1, 24; 1, 32; 2, 5; 2, 15; 2, 16; 2, 20; 2, 23; 2, 24; 2, 26; 2, 28; 3, 2; 3, 8; 3, 25; 3, 27; 4, 6; 4, 10; 4, 12; 4, 17; 4, 21; 4, 22; 4, 22; 5, 5; 5, 12; 5, 12; 5, 13; 5, 17; 5, 19; 5, 21; 5, 21; 5, 21; 6, 1; 6, 3; 6, 3; 6, 4; 6, 10; 6, 11; 6, 19; 6, 23; 7, 1; 7, 5; 7, 17; 7, 18; 7, 18; 7, 20; 7, 23; 8, 1; 8, 8; 8, 9; 8, 34; 8, 39; 9, 1; 9, 5; 9, 26; 9, 33; 10, 6; 10, 7; 10, 8; 10, 10; 10, 18; 11, 8; 11, 9; 11, 9; 11, 9; 11, 30; 11, 35; 12, 4; 12, 6; 13, 4; 14, 5; 14, 14; 15, 25; 15, 31; 16, 10; 16, 25; 16, 27; [3] 1, 2; 1, 2; 1, 6; 1, 8; 1, 8; 1, 13; 3, 13; 3, 18; 4, 10; 4, 11; 4, 20; 4, 20; 5, 5; 5, 9; 6, 11; 7, 22; 8, 4; 8, 5; 8, 10; 8, 13; 9, 9; 10, 2; 10, 2; 10, 5; 11, 12; 11, 18; 11, 23; 11, 34; 12, 12; 12, 18; 12, 25; 12, 28; 14, 9; 14, 10; 14, 19; 14, 21; 14, 27; 14, 33; 14, 34; 14, 35; 15, 2; 15, 19; 15, 22; 15, 30; 15, 31; 15, 48; 15, 48; 15, 52; 15, 54; 16, 1; 16, 13; [4] 1, 1; 1, 5; 1, 7; 1, 8; 1, 12; 1, 13; 1, 14; 1, 16; 1, 21; 2, 14; 2, 15; 3, 2; 3, 7; 3, 7; 3, 7; 3, 11; 4, 6; 4, 7; 4, 10; 4, 10; 4, 11; 4, 16; 5, 1; 5, 4; 5, 12; 6, 1; 6, 2; 6, 2; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 6; 6, 6; 6, 7; 6, 7; 7, 3; 8, 1; 8, 7; 8, 11; 8, 13; 8, 16; 8, 18; 9, 9; 10, 11; 10, 16; 11, 7; 11, 10; 11, 21; 11, 23; 11, 23; 11, 25; 11, 26; 11, 26; 11, 26; 11, 27; 11, 27; 11, 27; 11, 27; 11, 27; 11, 31; 11, 32; 12, 2; 12, 4; 12, 9; 12, 10; 12, 10; 12, 10; 12, 10; 12, 20; 12, 20; 13, 5; 13, 11; [5] 1, 5; 1, 13; 1, 14; 1, 17; 2, 1; 2, 2; 2, 11; 2, 11; 2, 16; 2, 20; 2, 20; 2, 21; 3, 4; 3, 4; 3, 6; 3, 10; 3, 11; 3, 27; 3, 28; 4, 1; 4, 6; 4, 11; 4, 25; 4, 29; 5, 4; 5, 24; 6, 1; 6, 8; 6, 8; 6, 9; 6, 12; 6,

14; 6, 15; 6, 17; [6] 1, 1; 1, 4; 1, 20; 1, 21; 1, 21; 2, 6; 2, 7; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 12; 2, 15; 2, 20; 3, 5; 3, 15; 3, 21; 3, 21; 4, 24; 5, 26; 5, 32; 6, 9; 6, 13; 6, 18; 6, 20; [7] 1, 1; 1, 1; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 11; 1, 13; 1, 18; 1, 20; 1, 24; 1, 26; 1, 29; 2, 5; 2, 6; 2, 15; 2, 15; 2, 16; 2, 16; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 14; 3, 20; 4, 3; 4, 7; 4, 16; 4, 20; 4, 21; [8] 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 11; 1, 12; 1, 24; 2, 6; 2, 12; 2, 16; 2, 16; 2, 18; 2, 20; 2, 23; 3, 1; 3, 17; 3, 17; 3, 18; 4, 1; [9] 1, 5; 1, 8; 1, 8; 2, 2; 2, 6; 2, 7; 2, 14; 3, 1; 3, 5; 4, 10; 4, 11; 4, 15; 4, 17; 5, 3; 5, 8; 5, 8; [10] 1, 10; 2, 4; 2, 6; 3, 8; 3, 16; [11] 1, 3; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 14; 1, 15; 1, 16; 1, 17; 2, 2; 2, 8; 2, 12; 3, 6; 3, 7; 3, 7; 3, 13; 3, 15; 3, 16; 4, 1; 5, 13; 5, 24; 6, 7; 6, 9; 6, 9; 6, 9; 6, 17; [12] 1, 1; 1, 5; 1, 9; 1, 13; 1, 17; 1, 18; 1, 18; 2, 7; 2, 9; 2, 10; 2, 14; 2, 20; 3, 1; 3, 6; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 11; 3, 11; 3, 11; 3, 11; 3, 15; 4, 8; 4, 10; 4, 13; 4, 18; 4, 20; 4, 20; [13] 1, 5; 2, 11; [14] 1, 6; 1, 10; 1, 16; 1, 22; [15] 1, 1; 1, 1; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 8; 2, 10; 2, 12; 2, 15; 3, 6; 3, 8; 3, 8; 3, 12; 3, 13; 3, 17; 3, 18; 4, 4; 4, 10; 5, 6; 5, 7; 6, 19; 6, 20; 7, 3; 7, 10; 7, 17; 7, 21; 7, 24; 7, 27; 7, 28; 8, 1; 8, 5; 8, 9; 8, 9; 8, 10; 9, 10; 9, 15; 9, 24; 9, 25; 10, 5; 10, 11; 10, 12; 10, 14; 10, 16; 10, 31; 10, 33; 10, 34; 11, 9; 11, 19; 11, 30; 11, 34; 11, 36; 11, 36; 11, 38; 11, 38; 11, 38; 11, 38; 12, 2; 12, 15; 12, 23; 13, 8; 13, 20; 13, 21; 13, 21; [16] 1, 1; 1, 24; 1, 26; 2, 5; 2, 26; 3, 3; 4, 5; 4, 13; 4, 15; 5, 3; 5, 4; 5, 5; 5, 12; [17] 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 7; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 21; 1, 23; 1, 25; 2, 4; 2, 6; 2, 7; 2, 7; 2, 12; 3, 20; 3, 22; 3, 22; 4, 2; 4, 11; 5, 11; 5, 14; [18] 1, 18; 1, 19; 2, 4; 2, 5; 2, 8; 2, 10; 2, 15; 2, 17; 2, 22; 3, 3; 3, 11; 3, 17; [19] 1, 7; 2, 16; 2, 17; 2, 27; 3, 14; 3, 14; 3, 23; 4, 1; 4, 3; 4, 4; 4, 9; 4, 16; 4, 17; 4, 17; 4, 18; 5, 7; 5, 13; 5, 13; [20] 1, 2; 1, 7; 1, 10; [22] 1, 11; 1, 13; [23] 1, 4; 1, 6; 1, 9; 1, 11; 1, 13; 1, 16; 1, 16; 1, 18; 2, 1; 2, 7; 2, 10; 2, 13; 2, 22; 2, 22; 2, 26; 3, 3; 3, 4; 3, 12; 3, 21; 3, 21; 3, 21; 4, 1; 4, 2; 4, 6; 4, 9; 4, 10; 5, 3; 5, 6; 5, 6; 5, 6; 5, 13; 5, 13; 5, 14; 6, 5; 6, 6; 6, 15; 6, 15; 7, 9; 7, 12; 7, 15; 8, 1; 8, 8; 8, 13; 9, 6; 9, 10; 9, 11; 9, 19; 10, 2; 10, 5; 10, 6; 10, 7; 10, 7; 10, 9; 10, 10; 11, 6; 11, 6; 11, 9; 11, 12; 11, 15; 11, 15; 11, 19; 11, 19; 12, 1; 12, 2; 12, 3; 12, 6; 12, 7; 12, 8; 12, 10; 12, 14; 12, 14; 13, 3; 13, 6; 13, 8; 14, 5; 14, 6; 14, 10; 14, 11; 14, 14; 14, 19; 14, 19; 15, 1; 15, 5; 15, 7; 15, 8; 16, 1; 16, 3; 16, 3; 16, 4; 16, 4; 16, 17; 16, 19; 17, 3; 17, 4; 17, 5; 17, 8; 18, 7; 18, 19; 18, 21; 19, 1; 19, 3; 19, 13; 19, 14; 19, 17; 19, 17; 19, 20; 20, 1; 20, 3; 20, 7; 20, 10; 20, 10; 20, 12; 20, 14; 20, 15; 20, 15; 21, 6; 21, 8; 21, 11; 21, 16; 21, 27; 22, 2; 22, 5; 22, 14; 22, 17; 22, 18; 22, 19; 22, A; [24] 1, 1; 1, 1; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 11; 1, 12; 1, 12;

înaínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./prep. : „1. früher, zuerst, 2. von, (be)vor" : „1. auparavant, 2. avant" : (217x)
- **înainte** *adv. de timp* [1] 2, 25; [4] 5, 16; 8, 10; 8, 12; [5] 6, 17; [15] 10, 13;
- **înainte** *adv. de loc* [1] 19, 33; 19, 33; 23, 30; [2] 1, 13; 3, 26; 8, 28; 9, 11; 13, 12; [4] 9, 5; 9, 5; [5] 1, 14; [6] 1, 9; 1, 11; [11] 5, 24; 6, 20; [15] 6, 18; 6, 20; 7, 18; 9, 2; [22] 1, 7;
- **înaintea** *prep.* [1] 2, 25; 4, 10; 4, 19; 5, 23; 6, 5; 6, 6; 7, 10; 7, 40; 7, 46; 8, 21; 8, 32; 9, 15; 9, 39; 10, 4; 10, 30; 10, 31; 10, 33; 12, 6; 12, 14; 14, 12; 18, 17; 19, 9; 19, 19; 24, 19; 25, 26; 26, 2; 27, 35; [2] 3, 19; 3, 21; 11, 34; 12, 17; 14, 22; [3] 1, 29; 10, 27; [4] 2, 17; 4, 2; 5, 10; 7, 12; 8, 21; 8, 21; [5] 1, 20; 2, 14; 3, 1; [8] 3, 22; [9] 1, 3; 2, 19; 3, 9; 3, 13; [11] 2, 3; 5, 4; 5, 20; 5, 21; 6, 12; 6, 13; [12] 2, 14; 4, 1; [15] 4, 13; 12, 1; 12, 2; 13, 21; [16] 4, 10; 5, 9; [17] 3, 4; [19] 3, 19; 3, 22; [21] 1, 6; [23] 1, 4; 2, 14; 3, 2; 3, 5; 3, 5; 3, 8; 3, 9; 4, 5; 4, 6; 4, 10; 4, 10; 7, 9; 7, 9; 7, 11; 7, 15; 8, 2; 8, 4; 11, 4; 11, 16; 12, 4; 12, 10; 13, 12; 13, 13; 13, 14; 14, 3; 14, 3; 14, 5; 14, 10; 14, 10; 15, 4; 16, 19; 19, 10; 19, 20; 20, 12; 22, 8;
- **mai înainte** *adv. de loc* [15] 7, 27;
- **mai înainte** *adv. de timp* [1] 3, 18; 15, 3; [2] 9, 23; 15, 4; [4] 8, 6; [6] 1, 5;
- **mai nainte** *adv. de timp* [1] 1, 16; 2, 20; 2, 23; 2, 31; 3, 20; 3, 24; 4, 28; 5, 36; 7, 2; 7, 52; 13, 24; 13, 24; 21, 29; 21, 38; 23, 15; [2] 1, 2; 3, 9; 3, 9; 8, 29; 8, 29; 8, 30; 9, 29; 11, 2; 12, 10; 12, 17; 15, 4; 16, 7; [3] 2, 7; 2, 7; 4, 5; 11, 21; [4] 1, 15; 7, 3; 9, 5; 12, 2; 12, 21; 13, 2; 13, 2; [5] 1, 9; 1, 17; 2, 12; 3, 1; 3, 8; 3, 8; 3, 17; 3, 23; 4, 13; 5, 21; 5, 21; 6, 1; [6] 1, 4; 1, 11; 1, 12; 2, 10; 3, 3; 4, 22; [8] 1, 5; 1, 15; 1, 17; [9] 2, 2; 3, 4; 4, 6; [11] 1, 13; 1, 18; 2, 1; 5, 24; [12] 1, 9; 4, 21; [13] 1, 2; [15] 10, 15; 10, 32; 11, 5; 11, 40; [16] 5, 12; [17] 1, 2; 1, 11; 1, 20; 4, 8; [18] 3, 2; [22] 1, 17;
- **mai naite** *adv. de timp* [11] 5, 21;
- **naintea** *prep.* [1] 3, 16;
- **nainte** *adv. de loc* [5] 2, 6; [13] 3, 13;

înált : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. hoch, 2. Höhe" : „1. haut, 2. hauteur" : (8x)
- **cêle înalte** *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 12, 16; [15] 1, 3;
- **celui înalt** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [1] 16, 17;
- **celui prea înalt** *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. gen./dat. art.* [15] 7, 1;
- **înalt** *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 17; [23] 21, 12;
- **înaltă** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 10;
- **mai înalt** *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 7, 26;

înarmá : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. I : „bewaffen" : „armer" : (1x)
- **vă înarmaţi** *verb imp. 2 pl.* [17] 4, 1;

înălţá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „erhöhen, erheben" : „lever, (s')élever" : (14x)
- **au înălţat** *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 5, 31; 13, 17;
- **înălţă** *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 2, 9;
- **înălţindu-să** *verb gerunziu* [1] 2, 33;
- **s-au înălţat** *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 2; 1, 22; 10, 16;
- **să înalţă** *verb indicativ prezent 3 sg.* [10] 2, 4;
- **să înălţă** *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [11] 3, 16;
- **să înalţe** *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [17] 5, 6;
- **să mă înalţ** *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [4] 12, 7;
- **să să înalţe** *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [11] 6, 17;

să vă înălţaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [4] 11, 7;
va înălţa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [16] 4, 10;

înălţáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Erhöhung, Erhebung" : „élévation" : (1x)
înălţarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 10, 5;

înălţát : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „erhöht" : „elevé" : (1x)
cel înălţat *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 48;

înălţíme : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Höhe, Anhöhe" : „hauteur" : (5x)
înălţime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 39; [6] 4, 8;
înălţimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 3, 18; [16] 1, 9; [23] 21, 16;

înăúntru : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adv./s. n. : „innen, drinnen, hinein" : „à l'intérieur, en" : (7x)
înlăuntru *adv. de loc* [1] 5, 23; 12, 14; 16, 29; [15] 13, 11;
înlăuntrurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [4] 6, 12;
înluntru *adv. de loc* [1] 10, 23;
lăuntru *adv. de loc* [2] 7, 22;

íncă : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „1. noch, 2. auch, ebenfalls" : „1. encore, 2. aussi, de même" : (57x)
încă *adv.* [1] 2, 18; 2, 26; 8, 16; 9, 1; 10, 44; 17, 6; 17, 27; 18, 18; 19, 27; 21, 28; 24, 26; [2] 3, 7; 5, 6; 5, 8; 6, 2; 9, 11; [3] 3, 2; 3, 2; 3, 2; 8, 2; 12, 31; 15, 17; [4] 1, 10; 8, 19; [5] 1, 10; 5, 11; [7] 1, 9; 1, 18; [10] 2, 5; [14] 1, 9; [15] 2, 8; 7, 10; 7, 11; 7, 15; 9, 8; 9, 8; 10, 37; 11, 4; 11, 7; 11, 12; 11, 32; 11, 36; 12, 4; 12, 27; 12, 27; [17] 3, 9; [19] 3, 2; [23] 3, 12; 6, 11; 9, 12; 12, 8; 17, 10; 17, 11; 21, 4; 21, 4; 22, 3; [24] 1, 11;

încălţá : (1563 CORESI, PRAXIU 433) : v. I : „Schuhe anziehen" : „(se) chausser" : (2x)
încalţă *verb imp. 2 sg.* [1] 12, 8;
încălţîndu-vă *verb gerunziu* [6] 6, 15;

încălţămínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schuwerk" : „chaussure" : (2x)
încălţămintea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 33; 13, 25;

încălzí : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „anfeuern" : „chauffer" : (3x)
încălzêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [6] 5, 29;
încălziţi-vă *verb imp. 2 pl.* [16] 2, 16;
-şi încălzêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [9] 2, 7;

încăpeá : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. II : „fassen" : „contenir, entourer" : (3x)
încape *verb indicativ prezent 3 sg.* [5] 3, 27; 3, 27; 3, 28;

încărcá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „(auf)laden" : „charger" : (2x)
încărcate fiind *verb gerunziu* [12] 3, 6;
îşi vor încărca *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [12] 4, 3;

începătór : (1559-1560 BRATU) : adj./s. m. : „Anfänger" : „chef; celui qui commence" : (3x)
începătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 31;
Începătoriul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 15; [15] 12, 2;

începătúră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Anfang" : „commencement, début" : (16x)
începătura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 23; 11, 16; [3] 15, 23; [15] 3, 14; [23] 3, 14;
începătură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 5; [3] 15, 20; 16, 15; [8] 1, 18; [15] 2, 3; 7, 3; [23] 14, 4;
începăturii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 6, 1;
începăturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 8, 38; [15] 7, 4;
o începătură *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [16] 1, 18;

íncépe : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „beginnen" : „commencer" : (18x)
a să încêpe *verb infinitiv prezent* [17] 4, 17;
aţi început *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [4] 8, 10;
au început *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 1; [4] 8, 6; [7] 1, 6;
încêpem *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 3, 1;
începînd *verb gerunziu* [1] 1, 22; 8, 35; 11, 4; [5] 3, 3;
începîndu-se *verb gerunziu* [1] 10, 37;
începu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 18, 26; 24, 2; 27, 35;
începuiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 11, 15; 27, 7;
începură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 2, 4;
s-au început *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [24] 1, 4;

începút : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Anfang" : „commencement" : (26x)
începutu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [24] 1, 14;
începutul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [7] 4, 15; [24] 1, 4;
Începutul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 15; [23] 1, 8; 21, 6; 22, 13
începutului *subst. comun neutru sg. gen./dat. acc.* [15] 5, 12;
-nceput *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 15; 26, 4; [10] 2, 13; [15] 1, 10; [18] 2, 5; 3, 5; [19] 1, 1; 2, 7; 2, 7; 2, 13; 2, 14; 2, 24; 2, 24; 3, 8; 3, 11; [20] 1, 5; 1, 6; [23] 20, 2;
-nceputul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [18] 3, 4;

încetá : (1551-1553 ES) : v. I : „aufhören" : „cesser" : (10x)
am încetat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 21, 14;
am încetat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 20, 31;
au încetat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [17] 4, 1;
înceta *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 5, 42;
încetară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 11, 18; 21, 32;
încetăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [8] 1, 9;
mă încetez *verb indicativ prezent 1 sg.* [6] 1, 16;
s-ar fi încetatu *verb cond.-opt. perfect 3 pl.* [15] 10, 2;
s-au încetat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 20, 1;

închegá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „gerinnen" : „se coaguler, se cailler" : (3x)
încheagă *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 3, 5;
închegîndu-se *verb gerunziu* [6] 4, 16; [18] 3, 5;

închíde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „schließen" : „fermer" :

(13x)
-am închis *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 26, 10;
au închis *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 28, 27;
au închis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 3, 22; [23] 20, 3;
închide *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 3, 7; 3, 7;
închise *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 11, 32;
să închiseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 21, 30;
să închiză *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [5] 4, 17; [23] 11, 6;
să închiză *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 3, 8;
să vor închide *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 21, 25;
va închide *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [19] 3, 17;

închiná : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „neigen, sich verneigen" : „s'incliner" : (80x)
a vă închina *verb infinitiv prezent* [1] 7, 43;
închina-se-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 14, 25;
închinaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [2] 16, 3; 16, 5; 16, 6; 16, 7; 16, 8; 16, 9; 16, 10; 16, 10; 16, 11; 16, 11; 16, 12; 16, 12; 16, 13; 16, 14; 16, 15; [3] 16, 20; [7] 4, 21; [8] 4, 15; [9] 5, 26; [15] 13, 23; [17] 5, 14;
închină-te *verb imp. 2 sg.* [13] 3, 15;
închină-să *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 13, 24; [20] 1, 13;
închină-se *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 16, 16; [3] 16, 19; 16, 19; 16, 20; [7] 4, 22; 4, 22; [12] 4, 21; [13] 3, 15; [21] 1, 15;
închină-să *verb indicativ prezent 3 sg.* [8] 4, 14; [14] 1, 22; [17] 5, 13;
închină-se *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 16, 21; 16, 23; 16, 23; [8] 4, 10; 4, 12;
închină-te *verb imp. 2 sg.* [12] 4, 19; [21] 1, 15;
închinîndu-să *verb gerunziu* [1] 18, 22;
închinîndu-se *verb gerunziu* [1] 19, 27; 20, 1; [15] 11, 13;
închinu-mă *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 16, 22;
s-au închinat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 5, 14; 7, 11; 11, 16; 13, 4; 19, 4; 20, 4;
s-au închinat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 11, 21;
să închinară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [23] 13, 4;
să închină *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 25;
să închină *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 4, 10; 11, 1; 14, 9;
să închină *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 14, 11; 16, 2; 19, 20;
să mă închin *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 24, 11; [23] 19, 10; 22, 8;
să să închine *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 18, 13; [15] 1, 6; [23] 3, 9; 9, 20; 13, 12;
să să închine *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 8, 27;
să vor închina *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 13, 8; 15, 4;
se vor închina *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 13, 15;
te închină *verb imp. 2 sg.* [23] 19, 10; 22, 9;
vă închinaţi *verb imp. 2 pl.* [23] 14, 7;

închináre : (1581 CORESI, EV. 500) : s. f. : „Verbeugen" : „vénération" : (2x)
închinare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [8] 3, 5;
închinarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 5, 20;

închinăciúne : (c. 1560-1562 CORESI, PRAV.) : s. f. : „Andacht" : „inclination, prière" : (8x)
închinăciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [10] 2, 4;
închinăciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 17, 23; [3] 10, 15; [8] 4, 18; [10] 3, 17;
închinăciunele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 17, 23;
închinăciuni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [17] 4, 3;
închinăciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [11] 6, 11;

închinătór : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj./s. m. : „der betet" : „qui prie" : (7x)
închinători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 5, 10; 6, 9; 10, 7;
închinători *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* [23] 21, 8;
închinătorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 22, 15;
închinătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 11; [6] 5, 5;

închipuí : (1563 CORESI, PRAXIU 262) : v. IV : „formen, bilden, gestalten" : „former" : (7x)
am închipuit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 4, 6;
închipuim *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 3, 18;
închipuindu-mă *verb gerunziu* [7] 3, 10;
închipuindu-se *verb gerunziu* [4] 11, 13;
închipuindu-vă *verb gerunziu* [17] 1, 14;
să va închipui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [5] 4, 19;
vă închipuiţi *verb imp. 2 pl.* [2] 12, 2;

închipuíre : (1581 CORESI, EV. 510) : s. f. : „Einbildung(skraft)" : „imagination" : (3x)
închipuirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 20; [11] 1, 16; [12] 1, 13;

închipuitúră : (1639 PARACLIS 251) : s. f. : „Schein" : „apparence" : (1x)
închipuituri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [12] 3, 5;

închís : (1559-1560 BRATU) : adj : „geschlossen, verschließen" : „fermé, enfermé" : (2x)
închisă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 23;
închişi *adj. calificativ gradul superlativ masc. pl. nom./ac. neart.* [5] 3, 23;

încínge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „gürten" : „ceindre" : (3x)
încinge-te *verb imp. 2 sg.* [1] 12, 8;
încingînd *verb gerunziu* [1] 27, 17; [17] 1, 13;

încíns : (1559-1560 BRATU) : adj. : „umgürtet" : „ceinturé" : (4x)
încins *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 1, 13;
încinşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 6, 14; [23] 11, 3; 15, 6;

încolţurát : (c. 1683-1686 MS. 45, 441/[2]) : adj. : „eckig" : „hargneux" : (1x)
încolţurată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 2, 6;

înconjurá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „umkreisen" : „encercler" : (5x)
au încungiurat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 20, 8;
încungiurîndu *verb gerunziu* [1] 14, 19; 26, 13;
încunjurînd *verb gerunziu* [1] 28, 13;
încunjurîndu-se *verb gerunziu* [15] 11, 30;

încoroná : (1654 NEAGOE 130) : v. I : „krönen" : „couronner" : (1x)
încoronat *verb participiu masc. sg.* [15] 2, 9;
se coronează *verb indicativ prezent 3 sg.* [12] 2, 5;

încréde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „auf jdn vertrauen, jdm vertrauen" : „se fier, avoir confiance" : (3x)
m-am încrezut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 9, 17; [5] 2, 7; [13] 1, 3;

încredinţá : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „beständig sein, sich überzeugen" : „confier, (s')assurer" : (3x)
m-am încredinţat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [11] 1, 11;
s-au încredinţat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [10] 1, 10;
te-ai încredinţat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [12] 3, 14;

încremenít : (1620 MOXA) : adj. : „erstarrt" : „stupéfait" : (1x)
încremeniţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 7;

încrezút : (1648 NTB) : adj. : „glaubwürdig" : „digne d'être cru" : (1x)
încrezute *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. voc. neart.* [7] 4, 3;

încropít : (1648 BIBLIA) : adj. : „lau" : „tiède" : (1x)
încropit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 3, 16;

încuiá : (1551-1553 ES) : v. I : „schließen" : „fermer" : (1x)
s-au încuiat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 3, 28;

îndátă : (c. 1516-1636 GLOS. B.) : adv. : „gleich, sogleich" : „tout de suite" : (23x)
îndată *adv. de timp* [1] 3, 7; 5, 10; 9, 3; 9, 18; 9, 18; 9, 20; 9, 34; 11, 11; 12, 10; 12, 23; 13, 11; 16, 10; 16, 26; 16, 33; 17, 10; 17, 14; 21, 30; 22, 29; [5] 1, 16; [16] 1, 24; [23] 4, 2;
îndatăşi *adv. de timp* [24] 1, 8;
-ndată *adv.* [4] 4, 17;

îndărắtnic : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „hinterlistig" : „fourbe" : (1x)
îndărătnic *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. neart.* [7] 2, 15;

îndărătnicí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. halsstarig, 2. in Aufruhr bringen" : „1. (s')obstiner, 2. pervertir" : (1x)
s-au îndărătnicit *verb indicativ prezent 3 sg.* [13] 3, 11;

îndărătnicíe : (1642 CAZ. GOV. 269) : s. f. : „Halsstarrigkeit" : „obstination" : (1x)
îndărătnicie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 30;

îndelúng : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj./adv. : „lang" : „longue" : (6x)
cea îndelungă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 4;
îndelung *adv.* [15] 6, 15;
îndelunga *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [11] 1, 16;
îndelungă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 5, 22; [6] 4, 2; [8] 3, 12;

îndelungá : (1581 PRL) : v. I : „entfernen, in die Länge ziehen" : „ajourner, éloigner" : (3x)
îndelungaţi *verb imp. 2 pl.* [16] 5, 7;
îndelungă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 20, 7;
să îndelungă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [15] 12, 17;

îndelungáre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 721/[2]) : s. f. : „Länge" : „longueur" : (4x)
îndelungare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 22;
îndelungarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [8] 1, 11; [12] 3, 10; 4, 2;

îndelungát : (1581 CORESI, EV. 148) : adj. : „langwierig, lang dauernd" : „de longue durée" : (5x)
îndelungatei *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [16] 5, 10;
cea îndelungată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [17] 3, 20;
îndelungat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [6] 6, 3;

îndemná : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. I : „anleiten, unterweisen" : „conseiller, conduire" : (17x)
aţi îndemnat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [4] 12, 11;
îndeamnă *verb indicativ prezent 3 pl.* [5] 6, 12;
îndeamnă *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 18, 13;
îndeamnă *verb imp. 2 sg.* [13] 2, 6; 2, 14;
îndemn *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 1, 10;
îndemna *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 13, 43; 18, 4;
îndemnam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 26, 11;
îndemnat *verb participiu sg. masc.* [4] 8, 17;
îndemnă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 26;
îndemni *verb indicativ prezent 2 sg.* [5] 2, 14;
îndemnînd *verb gerunziu* [1] 14, 18;
îndemnîndu-să *verb gerunziu* [18] 1, 21;
m-am îndemnat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 28, 19;
să îndemnă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 2, 3;
să îndêmne *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [13] 1, 9;

îndemnáre : (1563 CORESI, PRAXIU 211) : s. f. : „1. Reiz, 2. Überreden" : „1. attrait, 2. influence" : (3x)
îndemnare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 11; [15] 10, 24;
îndemnarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 5, 8;

îndestuláre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Überfluss" : „satiété" : (1x)
îndestulare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 6, 6;

îndestulát : (c. 1635 EFTIMIE, L. 341, *ap.* TIKTIN) : adj. : „tüchtig" : „suffisant" : (1x)
îndestulat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 2, 16;

îndoí : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „1. verdoppeln, 2. zweifeln, 3. umbiegen" : „1. redoubler, 2. douter, 3. courber, frapper" : (9x)
îndoindu-mă *verb gerunziu* [1] 25, 20;

îndoindu-se *verb gerunziu* [16] 1, 6;
îndoiţi *verb imp. 2 pl.* [23] 18, 6;
mă îndoiesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 4, 20;
s-au îndoit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 4, 20;
să îndoiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [16] 1, 6;
te vei îndoi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [24] 1, 11;
neîndoită *verb participiu sg. fem.* [16] 3, 17;
neîndoite *verb participiu pl. fem.* [1] 19, 36;

îndoíre : (1563 CORESI, PRAXIU 230) : s. f. : „Zweifel" : „doute" : (1x)
îndoire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 2, 8;

îndoít : (1581 PRL) : adj./s. : „1. verdoppelt, 2. zweifelhaft" : „1. doublé, 2. douteux" : (6x)
cei îndoiţi *subst. comun masc. pl. voc. art.* [16] 4, 8;
îndoit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [16] 1, 8;
îndoit *adv.* [23] 18, 6;
îndoită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 5, 17;
îndoite *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 18, 6;
îndoiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [11] 3, 8;

îndrăgí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „liebgewinnen" : „prendre en affection" : (6x)
am îndrăgit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 9, 13; [23] 3, 9;
au îndrăgit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [12] 4, 8;
au îndrăgit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 5, 2;
îndrăgind *verb gerunziu* [12] 4, 10;
îndrăgit-ai *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [15] 1, 9;

îndrăgít : (1563 CORESI, PRAXIU 471) : adj. : „beliebt" : „aimé" : (4x)
cea îndrăgită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [23] 20, 8;
cea neîndrăgită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 25;
îndrăgită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 25;

îndrăgiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [8] 3, 12;**îndrăzneálă** : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Mut" : „audace" : (9x)
îndrăzneala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 29; [7] 1, 20;
îndrăzneală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 3; [2] 15, 15; [6] 6, 19; [11] 3, 13; [15] 4, 16; [19] 2, 28; 4, 17;

îndrăzní : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „wagen" : „oser" : (6x)
au îndrăznit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [22] 1, 9;
îndrăznescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 10, 1;
îndrăznêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 10, 19;
îndrăznind *verb gerunziu* [1] 13, 46; 26, 26; [4] 5, 6;

îndrăzníre : (1563 CORESI, PRAXIU 67) : s. f. : „(Wage)Mut" : „audace" : (15x)
îndrăznire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 31; 28, 15; [4] 3, 12; 10, 2; [6] 6, 20; [14] 1, 8; [15] 10, 19; 13, 6; [19] 3, 21;
îndrăznirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 28, 31; [4] 7, 3; [6] 3, 12; [15] 3, 6; 10, 35; [19] 5, 14;

îndreptá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „recht geben" : „faire justice" : (43x)
a înderepta *verb infinitiv prezent* [2] 3, 27;
a îndirepta *verb infinitiv prezent* [11] 3, 5;
a ne îndirepta *verb infinitiv prezent* [5] 2, 17;
a să îndirepta *verb infinitiv prezent* [2] 3, 29;
au îndireptat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 8, 30; 8, 30;
îndereptînd *verb gerunziu* [11] 3, 12;
îndereptîndu-se *verb gerunziu* [2] 3, 25;
îndireptatu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 6, 7;
îndireptaţi *verb imp. 2 pl.* [15] 12, 12;
îndireptează *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 4, 5; 8, 33; [5] 3, 8; [16] 3, 4;
îndireptează *verb imp. 2 sg.* [24] 1, 5;
îndireptează-se *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 13, 39;
îndireptêze-se *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 22, 11;
îndireptînd *verb gerunziu* [12] 2, 15;
îndireptîndu-ne *verb gerunziu* [2] 5, 1; 5, 9; [13] 3, 7;
m-am îndireptat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 4, 4;
s-au îndereptat *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [16] 2, 21;
s-au îndireptat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 4, 2; [16] 2, 25;
să vă îndireptaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 13, 38;
să îndireptă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [11] 3, 16;
să îndireptează *verb indicativ prezent 3 sg.* [5] 2, 16; 3, 11; [16] 2, 24;
să îndireptêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [9] 3, 11; [10] 3, 5; [17] 5, 10;
să ne îndireptăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [5] 2, 16; 3, 24;
să te îndireptezi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 3, 4;
să va îndirepta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 3, 21; [5] 2, 16;
să vor îndirepta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 13;
va îndirepta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 3, 31;
v-aţi îndireptat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 6, 11;
vă îndireptaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [5] 5, 4;
voiu îndirepta *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 15, 16;

îndreptáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Recht, Gerechtigkeit" : „justice" : (9x)
îndireptare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 16; 5, 18; [12] 3, 16;
îndireptarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 22; 5, 18; 8, 4; [24] 1, 2;
îndireptări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 9, 10;
îndiriptării *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [24] 1, 3;

îndreptătór : (c. 1683-1686 MS. 45, 384/[2]) : s. m. : „Lenker, Anweiser" : „dirigeant" : (1x)
îndireptătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 4;

înduplecá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(sich) beugen" : „(se) plier, s'étendre" : (2x)
înduplecă *verb imp. 2 sg.* [2] 11, 10;
să vă înduplecaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [5] 5, 7;

înduplecáre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 622/[2]) : s. f. : „Biegung" : „pliage" : (1x)

înduplecare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 5, 21;

îndurá : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 187) : v. I : „erbarmen" : „prendre qqn. en pitié" : (4x)
mă voi îndura *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 9, 15; 9, 15;
să îndură *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 9, 7;
să va îndura *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 16, 2;

înduráre : (a. 1633 GCR I, 81) : s. f. : „Mitleid, Erbarmen" : „pitié" : (5x)
îndurări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 1; [8] 3, 12; [15] 10, 28;
îndurările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 12, 1;
îndurărilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [4] 1, 3*;

îndurătór : (1563 CORESI, PRAXIU 509) : adj. : „barmherzig, mitleidig" : „miséricordieux" : (1x)
îndurătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [16] 5, 11;

înecá : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 76) : v. I : „ertränken" : „noyer" : (1x)
s-au înecat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 11, 29;

înfăşurătúră : (1653 CORESI, PRAXIU 425) : s. f. : „Einwickeln" : „enveloppement" : (1x)
înfăşurăturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [17] 3, 3;

înfierbîntá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „erhitzen" : „échauffer" : (4x)
fierbîntîndu-să *verb gerunziu* [1] 18, 25;
înhierbîntîndu-se *verb gerunziu* [8] 2, 18;
să înfierbîntează *verb indicativ prezent 3 pl.* [11] 5, 11;
să înherbîntară *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 25;

înfricoşá : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. I : „Furcht/Angst einjagen" : „effrayer" : (5x)
înfricoşa *verb indicativ imperfect 3 sg.* [17] 2, 23;
înfricoşindu-se *verb gerunziu* [1] 24, 25;
înfricoşîndu *verb gerunziu* [1] 4, 21;
înfricoşîndu-să *verb gerunziu* [1] 7, 32;
să înfricoşem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 4, 17;

înfricoşáre : (1642 ÎNV.[2] 600) : s. f. : „Furcht" : „frayeur, crainte" : (4x)
înfricoşare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 17; 9, 1;
înfricoşerile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 29;
înfricoşirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 6, 9;

înfricoşát : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj. : „furchtbar" : „effroyable" : (5x)
înfricoşat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 4;
înfricoşat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 10, 31;
înfricoşată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 10, 27; 12, 21;
înfricoşaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 22, 9;

înfrînă : (înc. sec XVI PS. H.) : v. I : „1. bezähmen, 2. (sich) zügeln" : „1. refréner, 2. (s') abstenir" : (3x)
să înfrînaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [17] 2, 15;
să înfrînêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [16] 3, 2;
neînfrînînd *verb gerunziu* [16] 1, 26;

înfrínge : (1577 CORESI, PS.) : v. III : „1. brechen, knicken, schlagen, 2. abbrechen, beenden" : „1. vaincre, 2. à bout" : (1x)
au înfrînt *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 11, 34;

înfrumuseţát : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj. : „verschönert, geschmückt" : „embelli, enjolivé" : (1x)
înfrumuseţată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 2;

înfruntá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „trotzen" : „affronter" : (5x)
înfruntează *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [16] 1, 5;
înfruntînd *verb gerunziu* [3] 4, 14;
ne înfruntăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [15] 12, 9;
să înfruntêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [13] 1, 9;
să înfruntezi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [11] 5, 1;

înfruntáre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Schande" : „honte" : (2x)
înfruntare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 6, 5; 15, 34;

îngăduí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. warten, 2. harren" : „1. attendre, 2. tarder" : (18x)
a îngădui *verb infinitiv prezent* [15] 5, 2;
am îngăduit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 21, 7;
aş îngădui *verb cond.-opt. prezent 1 sg.* [1] 18, 14;
aţi îngădui *verb cond.-opt. prezent 2 pl.* [4] 11, 4;
au îngăduit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 11, 27;
îngădui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 19, 22;
îngăduiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 13, 4; [18] 3, 9;
îngăduind *verb gerunziu* [1] 8, 13; 18, 18; [2] 12, 12; [16] 5, 8;
îngăduiţi *verb imp. 2 pl.* [4] 11, 1; 11, 19; [8] 4, 2; [15] 13, 22;
să îngăduiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 10, 48;
vom îngădui *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [1] 6, 4;

îngăduiálă : (1642 CAZ. GOV. 329) : s. f. : „Duldung" : „permissivité, conformité" : (4x)
îngăduiala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [16] 1, 4;
îngăduială *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 25, 17; 26, 3; [16] 1, 3;

îngăduínţă : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 47) : s. f. : „Duldsamkeit, Nachsicht" : „espérance, pitié" : (18x)
îngăduinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 7; 3, 27; 5, 4; [4] 12, 12; [9] 1, 3; [23] 1, 9; 2, 2; 2, 19;
îngăduinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 3; 8, 25; [4] 6, 4; 6, 6; [13] 2, 2; [18] 3, 15; [23] 2, 3;
îngăduinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 15, 5; [14] 1, 20; [23] 3, 10;

îngenuncheá : (1551-1553 ES) : v. II : „(nieder)knien" : „s'agenouiller" : (1x)
îngenunchind *verb gerunziu* [1] 7, 60;

înger : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m.: „Engel" : „ange" : (128x)
a îngerului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [23] 21, 17;
ale îngerilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 13, 1;
înger *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 15; 10, 22; 11, 13; 23, 8; 23, 9; [4] 11, 14; [23] 5, 2; 7, 2; 8, 3; 8, 7; 8, 8; 8, 10; 8, 12; 9, 1; 9, 13; 9, 14; 10, 1; 10, 7; 10, 9; 11, 15; 14, 6; 14, 8; 14, 9; 14, 15; 14, 17; 14, 18; 16, 3; 16, 4; 16, 8; 16, 10; 16, 12; 16, 17; 18, 1; 20, 1;
îngeri *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* [11] 5, 21; [23] 7, 2; 8, 13; 15, 7; 15, 8; 16, 1;
îngeri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 53; [3] 6, 3; 11, 10; [5] 3, 19; [11] 3, 16; [15] 1, 5; 1, 7; 1, 13; 2, 2; 2, 16; 12, 22; 13, 2; [22] 1, 6; 1, 14; [23] 5, 11; 7, 1; 8, 2; 8, 6; 9, 14; 9, 15; 15, 1; 15, 6; 17, 1; 21, 9; 21, 12;
îngerii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 8, 38; [10] 1, 7; [15] 1, 4; 1, 6; 1, 7; 2, 7; 2, 9; [17] 1, 12; 3, 22; [18] 2, 4; 2, 11; [23] 1, 20; 7, 11; 12, 7; 12, 7; 12, 9;
îngerilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 4, 9; [15] 2, 5; [23] 3, 5; 14, 10;
îngeru *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 9; [5] 1, 8;
îngerul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 19; 7, 30; 7, 38; 8, 26; 10, 3; 10, 7; 12, 7; 12, 8; 12, 10; 12, 11; 12, 15; 12, 23; 27, 23; [4] 12, 7; [23] 1, 1; 8, 5; 9, 11; 10, 5; 14, 19; 16, 5; 17, 7; 22, 6; 22, 16;
îngerului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 35; [23] 2, 1; 2, 8; 2, 12; 2, 18; 3, 1; 3, 7; 3, 14; 8, 4; 10, 8; 10, 10; 22, 8;
un înger *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [5] 4, 14; [23] 8, 13; 18, 21; 19, 17;

îngerésc : (c. 1573-1578 PS. SCH. 247) : adj. : „engelhaft" : „angélique" : (1x)
îngeresc *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [8] 2, 18;

înghiţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „schlucken" : „ingurgiter" : (5x)
înghiţi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 12, 16;
înghiţitu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 15, 54;
să să înghiţă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 5, 4;
să va înghiţi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 2, 7;
va înghiţi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [17] 5, 8;

îngîmfát : (sec. XVI-XVII COD. TOD.) : adj. : „aufgeblasen" : „enflé d'orgueil" : (1x)
îngîmfaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [12] 3, 4;

îngreuiá : (c. 1567 CORESI, CAZ. 86) : v. I : „1. be-, erschweren, 2. Schweres begehren" : „1. alourdir, 2. demander une chose difficile" : (9x)
am îngreuiat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 12, 16;
îngreuindu-ne *verb gerunziu* [4] 5, 4;
m-am îngreuiat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 12, 13;
ne-am îngreoiat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [4] 1, 8;
să îngreuiez *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [10] 3, 8;
să îngreuiêze *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [9] 2, 9;
să îngreuiêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [11] 5, 16;
să îngreuiezu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [4] 2, 5;
vă îngreuiaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [8] 2, 20;

îngropá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „ein-, be-, vergraben" : „enterrer, enfouir, ensevelir" : (6x)
au îngropat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 9;
au îngropatu *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 10;
îngropaţi *verb participiu masc. pl.* [8] 2, 12;
ne-am îngropat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 6, 4;
s-au îngropat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 29; [3] 15, 4;

îngroşá : (c. 1573-1578 PS. SCH. 485) : v. I : „verdicken, dick werden" : „grossir, devenir dense" : (1x)
s-au îngroşat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 28, 27;

înmulţí : (1551-1553 ES) : v. IV : „vermehren" : „accroître, multiplier" : (17x)
au înmulţit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 5, 20;
înmulţind *verb gerunziu* [15] 6, 14;
înmulţindu-se *verb gerunziu* [1] 6, 1; [4] 4, 15;
înmulţi-voi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [15] 6, 14;
să înmulţească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 5, 20; [9] 3, 12;
să înmulţêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [10] 1, 3;
să înmulţi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 17;
să înmulţiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 9, 31;
să înmulţiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 6, 7; 12, 24;
să să înmulţască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [[17] 1, 2; 22] 1, 2;
să să înmulţească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 6, 1; [18] 1, 2;
să să mulţească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 9, 10;

înnoí : (1570 CORESI, LIT.) : v. IV : „erneuern" : „renouveler, refaire" : (6x)
au înnoit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 10, 20;
s-au înnoit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 9, 18;
să înnoiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 4, 16; [8] 3, 10;
să să înnoiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [15] 6, 6;
să vă înnoiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [6] 4, 23;

înnoíre : (1642 CAZ. GOV. 138) : s. f. : „Erneuerung" : „renouvellement" : (3x)
înnoirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 7, 6; 12, 2; [13] 3, 5;
noire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 4;

înotá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „schwimmen" : „nager" : (2x)
să înoate *verb conjunctiv prezent 3* [1] 27, 43;
înotînd *verb gerunziu* [1] 27, 42;

înrădăcináa : (1563 CORESI, PRAXIU 253) : v. I : „(ein)wurzeln lassen" : „prendre racine, enraciner" : (2x)
înrădăcinaţi *verb participiu masc. pl.*. [6] 3, 18; [8] 2, 7;

ínsa(ul), ínsa : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. pers. : „er, sie" : „il, elle" : (12x)
însa *pron. pers. 3 fem. sg. nom./ac. acc.* [1] 16, 18; 27, 6; [15] 11, 4; [23] 1, 3; 11, 1; 18, 24; 20, 13; 21, 27;
însele *pron. pers. 3 fem. pl. nom./ac. acc.* [23] 12, 12; 20, 14; 21, 14;
însul *pron. pers. 3 masc. sg. nom./ac. acc.* [1] 13, 17;

ínsă : (înc. sec. XVI PS. H.) : conj. : „indessen" : „pourtant" :

(22x)
însă *conjuncţie coord.* [1] 14, 16; [2] 9, 20; 10, 18; 11, 28; [3] 11, 11; 14, 7; [4] 9, 1; [5] 3, 15; [6] 5, 33; [7] 1, 18; 3, 16; 4, 14; [9] 2, 18; [11] 6, 6; [12] 2, 19; [17] 2, 4; 4, 14; [18] 2, 1; [22] 1, 8; [23] 2, 25; [24] 1, 1; 1, 8;

însănătoşá/-í : (1551-1553 ES) : v. I : „heilen" : „guérir" : (1x)
însănătoşază *verb indicativ prezent 3 sg.* [11] 1, 10;

însemná : (1570 CORESI, LIT.) : v. I : „anzeigen" : „faire savoir" : (3x)
au însemnat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 1, 1;
însemnaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [10] 3, 14;
să însămnezu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 25, 27;

însemnáre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 99) : s. f. : „Notiz, Signal" : „signal" : (7x)
însămnare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 1, 3;
însemnare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 13, 16;
însemnarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 14, 11; 15, 2; 16, 2; 19, 20; 20, 4;

însemnát : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 92) : adj. : „bezeichnet" : „marqué" : (1x)
însămnată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 11;

însetá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „dürsten" : „avoir soif" : (1x)
însetăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 4, 11;

însetoşá : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. I : „dürsten " : „avoir soif" : (1x)
vor însătoşa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 7, 16;

însorţí : (c. 1683-1686 MS. 45, 239/[2]) : v. IV : „durch Los bestimmen" : „gagner par sort" : (1x)

însoţí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „begleiten" : „accompagner" : (1x)
s-au însorţit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 17, 4;

însoţíre : (1581 PRL) : s. f. : „Vereinigung" : „association" : (2x)
însoţire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 6, 14; [5] 2, 9;

înspăimát : (1642 CAZ. GOV. 353) : adj. : „erschreckt" : „effrayé" : (1x)
înspăimaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 11;

înstrăinát : (1581 CORESI, EV. 481) : adj. : „entfernt" : „éloigné" : (3x)
înstriinaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 2, 12; 4, 18; [8] 1, 21;

ínsumi : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./pron. : „selbst" : „moi-même" : (10x)
însăşi *adj. pron. de întărire 3 fem. sg. nom./ac.* [3] 11, 14;
însumi *pron. de intărire 1 masc. sg. nom./ac.* [1] 10, 26; [3] 7, 7;
înşine *pron. de inttrire 1 masc. pl. nom./ac.* [4] 1, 9;
înşivă *pron. de intărire 2 pl. masc. nom./ac.* [2] 11, 25; 12, 16; [4] 13, 5; [15] 3, 13; [20] 1, 8; [22] 1, 21;

însurá : (1551-1553 ES) : v. I : „heiraten" : „se marier" : (8x)
a să însura *verb infinitiv prezent* [11] 4, 3;
însoare-se *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 7, 9;
s-au însurat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 7, 10;
s-au însurat *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 7, 33;
să însoară *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 7, 38; 7, 38;
să să însoare *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 7, 9;
te vei însura *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [3] 7, 28;

înşelá : (1551-1553 ES) : v. I : „betrügen, hintergehen, täuschen" : „tromper, duper, tricher" : (19x)
a înşela *verb infinitiv prezent* [23] 2, 20;
au înşelat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 7, 11; [23] 19, 20;
înşală *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 16, 18; [19] 2, 26;
înşală *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 12, 9; 13, 14;
înşălîndu-se *verb gerunziu* [16] 1, 14;
înşela *verb indicativ imperfect 3 sg.* [23] 20, 10;
înşelînd *verb gerunziu* [12] 3, 13; [16] 1, 26;
înşelîndu-se *verb gerunziu* [12] 3, 13;
ne înşălăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [19] 1, 8;
s-au înşălat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 18, 23;
să înşală *verb indicativ prezent 3 sg.* [5] 6, 3;
să înşale *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 5, 6; [19] 3, 7; [23] 20, 3; 20, 7;
vă înşălaţi *verb imp. 2 pl.* [3] 6, 9;

înşelăciúne : (c. 1551-1558 PS. V. 467) : s. f. : „Täuschung" : „tromperie" : (15x)
înşălăciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [8] 2, 8; [9] 2, 3; [10] 2, 11; [11] 4, 1; [18] 2, 18; 3, 17;
înşălăciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 14, 1; [10] 2, 10; [15] 3, 13; [22] 1, 11;
înşălăciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 4, 14; 4, 22; [19] 4, 6;
înşălăciunile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [18] 2, 13;
înşelăciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 29;

înşelătór : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Verführer" : „séducteur, imposteur" : (3x)
înşălători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [20] 1, 7;
înşălătoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [20] 1, 7;
nişte înşălători *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 6, 8;

întărí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(ver)stärken, kräftigen, befestigen" : „fortifier, renforcer" : (43x)
a vă întări *verb infinitiv prezent* [6] 3, 16;
aţi întărit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [4] 7, 11;
au întărit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 3, 16; [11] 1, 12; [12] 4, 17;
întărêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 5, 8; [4] 10, 17; 13, 3; [7] 4, 13;
întărêşte *verb imp. 2 sg.* [23] 3, 2;
întărêşte-te *verb imp. 2 sg.* [12] 2, 1;
întărim *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 3, 32;
întărind *verb gerunziu* [1] 14, 21; 15, 41; 18, 23;
întărindu-ne *verb gerunziu* [4] 4, 2;
întărindu-vă *verb gerunziu* [8] 1, 11;
întăriţi *verb imp. 2 pl.* [5] 6, 1; [15] 3, 8; 4, 7; [16] 5, 8;

întăriţi *verb participiu masc. pl.* [18] 1, 12;
întăriţi-vă *verb imp. 2 pl.* [3] 16, 13; [6] 6, 10;
ne întărim *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 5, 12;
s-au întărit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 11, 34;
s-au întărit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 4, 20;
să întărească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 10, 3;
să întărească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 14, 4; 16, 25; [9] 3, 2; 3, 13; [10] 2, 17; [17] 5, 10;
să întări *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 9, 19; 19, 16;
să întăriia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 16, 5;
să întăriia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 9, 22; 19, 20;
să întăriră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 3, 7;
să va întări *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 8, 10;
să vă întăriţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 1, 11;
va întări *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [10] 3, 3;

întăríre : (1581 CORESI, EV. 205) : s. f. : „Umwallung, Befestigung" : „fortification" : (3x)
întărire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 15; [18] 3, 17;
întărirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [8] 2, 5;

întărít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „festgesetzt" : „ferme" : (3x)
întărite *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 22;
neîntărite *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [18] 2, 14;
neîntăriţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [18] 3, 16;

întărîtá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. erregen, 2. verschwören" : „1. irriter, 2. conspirer" : (3x)
au întărîtat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 6, 12;
întărîtaţi *verb imp. 2 pl.* [8] 3, 21;
să întărîta *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 17, 16;

întemeiá : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. I : „begründen" : „fonder" : (12x)
ai întemeiat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [15] 1, 10; 10, 5;
a întemeia *verb infinitiv prezent* [9] 3, 10;
a ne întemeia *verb infinitiv prezent* [4] 3, 1;
au întemeiat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 15, 32;
întemeiată *verb participiu fem. sg.* [5] 3, 17;
întemeiaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [4] 13, 11;
întemeind *verb gerunziu* [4] 6, 4;
să întemeiêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 1, 10; [15] 13, 21; [17] 5, 10;
să să fie întemeiat *verb conjunctiv perfect 3 pl.* [15] 11, 3;

întemeiát : (1563 CORESI, PRAXIU 458) : adj. : „begründet" : „fondé" : (8x)
cea întemeiată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [12] 2, 19; [15] 5, 14;
întemeiat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 37;
întemeiată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 5, 12;
întemeiaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 1, 10; [6] 3, 18; [8] 1, 23; [17] 5, 9;

întemeiére : (c. 1665-1672 MS. 4389, 695/[1]) : s. f. : „Gründung, Begründung" : „fondation, motivation" : (4x)
ale întemeiêrii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 14, 19;
întemeiêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 13, 9;
întemeiêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 23; [6] 4, 12;

întínde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „ausstrecken, sich erstrecken" : „(s')étendre, tendre" : (9x)
am întinsu *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 10, 20;
au întins *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 8, 2;
întindea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 22, 25;
întinzîndu-mă *verb gerunziu* [7] 3, 14;
ne întindem *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 10, 14;
să întinză *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 27, 30;
să tind *verb indicativ prezent 3 pl.* [12] 3, 6;
tinzînd *verb gerunziu* [1] 26, 1;
vei tinde *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 4, 30;

întíns : (1559-1560 BRATU) : adj. : „unaufhörlich" : „incessant" : (2x)
întinsă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 5; [17] 4, 8;

întíi : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./num. : „zuerst, erste(r)" : „premièrement, premier" : (41x)
cel dintîiu *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [23] 1, 11;
întîi *adv. de timp* [4] 8, 5; [13] 3, A;
întîia *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 16, 12;
întîiu *adv. de timp* [1] 3, 26; 11, 26; 13, 46; 15, 14; 26, 20; 26, 23; 27, 43; [2] 1, 8; 1, 16; 2, 9; 2, 10; 3, 2; 10, 18; 15, 24; [3] 11, 18; 12, 28; 15, 3; [4] 13, 2; [6] 4, 9; [9] 4, 16; [10] 2, 3; [11] 1, 16; 2, 13; 3, 10; 5, 4; [12] 1, 5; 2, 6; 4, A; [15] 4, 6; 7, 2; [16] 3, 17; [17] 4, 17; [18] 1, 20; 3, 3; [19] 4, 19;
întîiu *num. ord. masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 1, 15;
întîiul *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [23] 1, 5;

întîmpiná : (**tîmpiná** : înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „entgegengehen, -kommen, -treten, empfangen" : „aller à la rencontre de, aller au devant de, accueillir" : (5x)
au întimpinat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 7, 1;
întimpină *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [15] 7, 10;
întimpinîndu *verb gerunziu* [1] 10, 25;
să vor întîmpina *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 20, 22;
timpină *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 16, 16;

întîmpináre : (**tîmpináre** : înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Empfang, Entgegenkommen, 2. Verhalten, 3. Gegenüberstellung" : „1. réception, 2. attitude, 3. confrontation" : (2x)
întimpinarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 28, 15;
timpinarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [9] 4, 17;

întîmplá : (**tîmpla** : 1559-1560 BRATU) : v. I : „sich ereignen" : „arriver, survenir" : (9x)
împlîntîndu-se *verb gerunziu* [1] 27, 41;
s-ar tîmpla *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [17] 4, 12;
s-au întîmplat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 20, 19; [24] 1, 2;
s-au întîmplat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 3, 10;

să întîmpla *verb indicativ imperfect 3 pl.* [3] 10, 11;
să întîmplă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 21, 35; [18] 2, 22;
să va întîmpla *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 15, 37;

întoárce : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „kehren, wenden, drehen, versetzen, wiedergewinnen" : „tourner, retourner, ramener, muter, transférer, recouvrer" : (50x)
a să întoarce *verb infinitiv prezent* [15] 11, 15; [18] 2, 21;
întoarce *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 26, 24; [16] 5, 20;
întoarcem *verb indicativ prezent 1 pl.* [16] 3, 3;
întoarse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 42;
întorc *verb indicativ prezent 3 pl.* [12] 2, 18;
întorcînd *verb gerunziu* [1] 13, 10;
întorcîndu-ne *verb gerunziu* [1] 15, 36;
întorcîndu-mă *verb gerunziu* [1] 22, 17; [23] 1, 12;
întorcîndu-să *verb gerunziu* [1] 9, 40; 16, 18;
întorcîndu-se *verb gerunziu* [1] 5, 22; 13, 13; [15] 7, 1;
întorsu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 8, 25;
m-am întors *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [5] 1, 17; [23] 1, 12;
ne întoarcem *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 13, 46;
s-au întors *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 1, 12; 12, 25;
s-au întors *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 11, 21; [11] 5, 15; [18] 2, 22;
s-au întorsu *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 9, 35; 21, 6;
să întoarcă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 13, 8;
să întoarcă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [23] 11, 6;
să întoarsără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 39;
să întoarseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 14, 20; 23, 32; [11] 1, 6;
să întorc *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 15, 19;
să să întoarcă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 26, 18; 26, 20;
să să întoarcă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 13, 34; 20, 3; [16] 4, 9;
să va întoarce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 2, 20;
să vă întoarceţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 14, 14;
să vor întoarce *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 28, 27; [12] 4, 4;
va întoarce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [16] 5, 19;
v-aţi întors *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [9] 1, 9; [17] 2, 25;
vă întoarceţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 3, 26; [5] 4, 9;
vă întoarceţi *verb imp. 2 pl.* [1] 3, 19;
îşi vor întoarce *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [12] 4, 4;

întoárcere : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Rück-, Wieder-, Heimkehr" : „action de tourner, retourner, renverser" : (1x)
întoarcerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 15, 3;

întócma → tocmai

întócmai → tocmire

întocmíre → tocmire

ínntre : (1451 DERS / în top. *Untre*) : prep. : „vor" : „devant" : (15x)
între *prep.* [1] 2, 7; 5, 9; 12, 6; 22, 30; 23, 7; 23, 7; [2] 12, 3; 15, 5; [3] 1, 10; 3, 3; 11, 19; [17] 4, 9; 4, 10; [19] 1, 7; [24] 1, 8;

întrebá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „fragen" : „demander" : (16x)
întreabă *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 10, 19;
întreba *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 1, 6; 4, 7;
întreba *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 10, 18; 21, 33; 23, 19;
întrebă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 27;
întrebînd *verb gerunziu* [1] 10, 17;
întrebîndu *verb gerunziu* [1] 23, 34;
întrebu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 10, 29; [20] 1, 5;
să întreba *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 9, 29; 17, 2; 17, 17;
să întrêbe *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 23, 20; [3] 14, 35;

întrebáre : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Frage" : „demande" : (6x)
întrebare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 7; [17] 3, 21;
întrebarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 15, 2;
întrebări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [11] 1, 4; 6, 4;
întrebările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 23, 29;

întrég : (1551-1553 ES) : adj. : „ganz, gesamt" : „entier" : (12x)
întreagă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 2, 15;
întreg *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 3; [9] 5, 23;
întreg *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 2; [13] 1, 8;
întregi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 5, 13; [7] 2, 15; [13] 2, 2; 2, 6; [16] 1, 4;
întregi *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [13] 2, 5;
neîntregi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 16, 19;

întregăciúne : (c. 1683-1686 MS. 45, 892/[1]) : s. f. : „Integrität" : „intégrité" : (4x)
întregăciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 16; [4] 11, 3; [11] 2, 9; [12] 1, 7;

întregí : (c. 1573-1578 PS. SCH. 193) : v. I : „gestalten" : „former" : (1x)
întregiţi-vă *verb imp. 2 pl.* [17] 4, 7;

întristá : (1551-1553 ES) : v. I : „betrüben, traurig machen" : „rendre/ devenir triste, s'affliger, s'attrister" : (1x)
să vă întristaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [9] 4, 13;

întristáre : (1563 CORESI PRAXIU 304) : s. f. : „Trauer" : „regret" : (1x)
întristare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 2;

întristăciúne : (c. 1635 EFTIMIE, L. 369, ap. TIKTIN) : s. f. : „Betrübnis, Trauer" : „affliction, tristesse" : (1x)
întristăciuni *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [17] 2, 19;

ínntru : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „in, an, um" : „en, dans, à" : (995x)
într- *prep.* [1] 1, 15; 2, 44; 4, 12; 8, 1; 10, 14; 10, 30; 11, 8; 12, 1; 12, 17; 12, 21; 13, 35; 13, 36; 16, 12; 16, 18; 16, 33; 20, 7; 22, 13; 23, 25; 27, 6; [2] 2, 29; 3, 12; 12, 4; [3] 5, 1; 6, 16; 10, 8; 11, 5; 12, 13; 12, 13; 12, 13;

14, 21; 15, 48; 15, 48; [4] 3, 10; 6, 14; 8, 2; 8, 7; 11, 17; [5] 5, 14; [6] 2, 16; [7] 1, 20; 3, 15; [8] 3, 15; [15] 5, 6; 9, 7; 9, 24; 12, 11; [16] 1, 23; [17] 4, 1; [23] 1, 3; 1, 10; 1, 15; 6, 6; 6, 6; 11, 1; 11, 13; 12, 12; 18, 10; 18, 17; 18, 24; 21, 14; 21, 27;

întru *prep.* [1] 1, 3; 1, 7; 1, 20; 1, 21; 2, 29; 3, 6; 4, 2; 4, 10; 4, 10; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 15; 4, 17; 4, 18; 4, 31; 5, 4; 5, 12; 5, 34; 5, 36; 6, 1; 6, 8; 7, 5; 7, 20; 7, 33; 7, 38; 7, 41; 7, 44; 7, 45; 8, 8; 8, 16; 8, 21; 8, 33; 9, 10; 9, 12; 9, 20; 9, 27; 9, 28; 9, 38; 10, 3; 10, 4; 10, 12; 10, 17; 10, 35; 10, 43; 10, 48; 11, 14; 11, 27; 12, 11; 12, 18; 13, 5; 13, 15; 13, 39; 13, 40; 14, 14; 15, 7; 15, 12; 15, 21; 15, 22; 15, 36; 16, 18; 17, 16; 17, 22; 17, 23; 17, 24; 17, 24; 17, 25; 17, 31; 17, 31; 17, 34; 18, 11; 18, 24; 18, 26; 19, 10; 19, 16; 19, 26; 19, 39; 20, 10; 20, 19; 20, 22; 20, 25; 20, 28; 20, 29; 20, 32; 21, 19; 21, 23; 21, 26; 22, 17; 22, 19; 23, 9; 24, 4; 24, 16; 24, 18; 24, 20; 24, 21; 24, 24; 25, 5; 25, 5; 25, 6; 26, 4; 26, 7; 26, 9; 26, 12; 26, 13; 26, 18; 26, 18; 28, 7; 28, 15; 28, 18; 28, 29; [2] 1, 2; 1, 5; 1, 6; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 17; 1, 18; 1, 19; 1, 21; 1, 23; 1, 24; 1, 25; 1, 25; 1, 27; 1, 27; 1, 27; 1, 28; 2, 15; 2, 17; 2, 24; 3, 4; 3, 7; 3, 7; 3, 17; 3, 26; 3, 27; 4, 3; 4, 10; 4, 10; 4, 10; 5, 3; 5, 10; 5, 11; 5, 15; 6, 2; 6, 4; 6, 12; 6, 12; 7, 5; 7, 6; 7, 6; 7, 6; 7, 8; 7, 23; 8, 2; 8, 3; 8, 3; 8, 4; 8, 9; 8, 9; 8, 10; 8, 11; 8, 11; 8, 15; 8, 23; 8, 29; 8, 37; 9, 1; 9, 7; 9, 8; 9, 17; 9, 17; 9, 28; 10, 5; 10, 6; 10, 9; 10, 9; 10, 11; 11, 5; 11, 13; 11, 17; 12, 5; 12, 7; 12, 7; 12, 8; 13, 9; 13, 9; 14, 1; 14, 5; 14, 17; 14, 18; 14, 21; 14, 22; 15, 7; 15, 9; 15, 13; 15, 13; 15, 17; 15, 19; 15, 19; 15, 23; 15, 27; 15, 27; 16, 2; 16, 2; 16, 3; 16, 7; 16, 7; 16, 8; 16, 9; 16, 11; 16, 12; 16, 12; 16, 13; 16, 22; [3] 1, 2; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 15; 1, 30; 1, 31; 2, 2; 2, 4; 2, 4; 2, 5; 2, 5; 2, 6; 2, 7; 2, 13; 2, 13; 3, 1; 3, 16; 3, 18; 3, 19; 3, 21; 4, 2; 4, 3; 4, 4; 4, 6; 4, 15; 4, 15; 4, 17; 4, 17; 4, 17; 5, 1; 5, 1; 5, 4; 5, 8; 6, 2; 6, 4; 6, 5; 6, 5; 6, 7; 6, 11; 7, 14; 7, 14; 7, 15; 7, 15; 7, 18; 7, 18; 7, 20; 7, 20; 7, 24; 7, 24; 7, 37; 7, 39; 8, 6; 8, 7; 9, 1; 9, 2; 9, 15; 9, 18; 9, 21; 10, 5; 10, 33; 11, 11; 11, 13; 11, 18; 11, 19; 11, 22; 11, 25; 11, 30; 12, 3; 12, 3; 12, 6; 12, 9; 12, 9; 13, 12; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 11; 14, 25; 14, 27; 15, 1; 15, 12; 15, 17; 15, 18; 15, 19; 15, 22; 15, 22; 15, 23; 15, 23; 15, 28; 15, 31; 15, 41; 15, 42; 15, 42; 15, 43; 15, 43; 15, 45; 15, 45; 15, 52; 15, 52; 15, 58; 15, 58; 16, 2; 16, 7; 16, 19; 16, 24; [4] 1, 1; 1, 5; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 19; 1, 19; 1, 20; 1, 22; 2, 10; 2, 12; 2, 14; 2, 15; 2, 17; 3, 3; 3, 3; 3, 7; 3, 8; 3, 9; 3, 14; 4, 3; 4, 4; 4, 6; 4, 8; 4, 12; 4, 12; 4, 17; 5, 2; 5, 11; 5, 17; 5, 19; 5, 19; 5, 21; 6, 3; 6, 4; 6, 4; 6, 4; 6, 4; 6, 4; 6, 5; 6, 6; 6, 6; 6, 6; 6, 6; 6, 12; 6, 12; 6, 16; 6, 16; 6, 18; 7, 5; 7, 7; 7, 7; 7, 9; 7, 11; 7, 11; 7, 15; 7, 15; 8, 2; 8, 2; 8, 7; 8, 7; 8, 10; 8, 20; 8, 22; 9, 3; 9, 4; 9, 8; 9, 11; 10, 1; 10, 12; 10, 15; 11, 3; 11, 6; 11, 9; 11, 10; 11, 10; 11, 12; 11, 13; 11, 17; 11, 21; 11, 23; 11, 23; 11, 26; 11, 33; 12, 2; 12, 5; 12, 9; 12, 9; 12, 10; 12, 12; 12, 19; 13, 3; 13, 3; 13, 4; 13, 5; 13, 5; [5] 1, 14; 1, 16; 1, 16; 1, 22; 1, 24; 2, 2; 2, 4; 2, 8; 2, 17; 2, 20; 3, 1; 3, 5; 3, 6; 3, 8; 3, 10; 3, 12; 3, 14; 3, 14; 3, 24; 3, 26; 4, 18; 4, 19; 5, 6; 5, 10; 5, 10; 5, 14; 6, 6; [6] 1, 1; 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 15; 1, 17; 1, 18; 1, 19; 1, 20; 1, 20; 1, 23; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 6; 2, 7; 2, 10; 2, 10; 2, 13; 2, 13; 2, 15; 2, 21; 2, 21; 2, 22; 3, 4; 3, 5; 3, 6; 3, 8; 3, 9; 3, 10; 3, 11; 3, 12; 3, 13; 3, 17; 3, 20; 3, 21; 4, 1; 4, 4; 4, 6; 4, 8; 4, 14; 4, 17; 4, 17; 4, 18; 4, 21; 4, 21; 4, 30; 4, 32; 4, 32; 5, 3; 5, 5; 5, 8; 5, 9; 5, 18; 5, 19; 5, 20; 5, 24; 5, 32; 6, 1; 6, 2; 6, 6; 6, 10; 6, 10; 6, 11; 6, 12; 6, 18; 6, 19; 6, 20; 6, 21; 6, 22; 6, 24; [7] 1, 4; 1, 6; 1, 8; 1, 9; 1, 13; 1, 14; 1, 18; 1, 26; 1, 27; 1, 28; 1, 29; 1, 29; 2, 1; 2, 3; 2, 5; 2, 7; 2, 10; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 15; 2, 19; 2, 24; 2, 29; 3, 1; 3, 3; 3, 9; 3, 19; 4, 1; 4, 2; 4, 3; 4, 4; 4, 6; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 4, 12; 4, 12; 4, 13; 4, 19; [8] 1, 2; 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 8; 1, 9; 1, 10; 1, 12; 1, 14; 1, 16; 1, 17; 1, 18; 1, 19; 1, 20; 1, 21; 1, 23; 1, 24; 1, 27; 1, 27; 1, 28; 1, 29; 2, 3; 2, 5; 2, 6; 2, 7; 2, 7; 2, 9; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 15; 2, 15; 2, 16; 2, 18; 2, 23; 3, 3; 3, 4; 3, 7; 3, 7; 3, 11; 3, 13; 3, 15; 3, 16; 3, 16; 3, 16; 3, 17; 3, 22; 3, 22; 4, 2; 4, 7; 4, 12; 4, 16; 4, 17; [9] 1, 1; 1, 5; 1, 5; 1, 7; 2, 2; 2, 5; 2, 13; 2, 14; 2, 19; 3, 2; 3, 3; 3, 7; 3, 8; 3, 13; 3, 13; 4, 1; 4, 5; 4, 16; 4, 17; 5, 4; 5, 12; 5, 12; 5, 13; 5, 18; 5, 18; 5, 23; [10] 1, 1; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 7; 1, 10; 1, 10; 1, 10; 1, 12; 1, 12; 2, 10; 2, 12; 2, 13; 2, 17; 3, 4; 3, 6; 3, 7; 3, 11; 3, 17; [11] 1, 2; 1, 16; 1, 16; 1, 18; 2, 7; 2, 11; 2, 14; 3, 4; 3, 11; 3, 13; 3, 16; 4, 2; 4, 15; 4, 15; 4, 16; 5, 10; 6, 4; 6, 16; 6, 17; 6, 18; [12] 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 14; 2, 1; 2, 4; 2, 9; 3, 12; 3, 14; 4, 5; 4, 16; [13] 1, 6; 1, 9; 1, 13; 2, 3; 2, 7; 2, 7; 2, 9; 2, 10; [14] 1, 6; 1, 8; 1, 13; 1, 19; 1, 19; [15] 1, 1; 1, 3; 2, 17; 2, 18; 3, 2; 3, 3; 3, 5; 3, 11; 3, 15; 4, 3; 4, 5; 4, 7; 4, 11; 4, 15; 6, 6; 6, 17; 6, 18; 7, 4; 8, 10; 8, 10; 9, 2; 9, 4; 10, 3; 10, 7; 10, 10; 10, 16; 10, 22; 10, 29; 10, 32; 10, 38; 11, 2; 13, 4; 13, 9; 13, 18; 13, 21; [16] 1, 4; 1, 8; 1, 9; 1, 10; 1, 11; 1, 25; 1, 26; 1, 27; 2, 1; 2, 2; 2, 4; 2, 10; 2, 23; 3, 6; 3, 13; 3, 14; 4, 1; 4, 1; 4, 3; 4, 5; 4, 14; 4, 16; 5, 3; 5, 13; 5, 14; 5, 14; 5, 19; [17] 1, 2; 1, 2; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 11; 1, 13; 1, 14; 1, 15; 1, 22; 1, 25; 2, 6; 2, 12; 2, 12; 2, 22; 3, 2; 3, 15; 3, 15; 3, 16; 3, 16; 3, 20; 4, 3; 4, 4; 4, 8; 4, 11; 4, 13; 4, 14; 5, 5; 5, 10; [18] 1, 1; 1, 2; 1, 5; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 19; 2, 1; 2, 1; 2, 8; 2, 12; 2, 13; 2, 18; 3, 10; 3, 11; 3, 13; 3, 16; 3, 16; 3, 16; [19] 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 10; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 5; 2, 6; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 14; 2, 15; 2, 24; 2, 24; 2, 24; 2, 24; 2, 27; 2, 27; 2, 28; 2, 28; 3, 3; 3, 5; 3, 5; 3, 9; 3, 10; 3, 15; 3, 17; 3, 24; 3, 24; 3, 24; 4, 4; 4, 9; 4, 10; 4, 12; 4, 12; 4, 13; 4, 13; 4, 15; 4, 15; 4, 16; 4, 16; 4, 16; 4, 17; 4, 18; 5, 10; 5, 10; 5, 11; 5, 19; 5, 20; 5, 20; [20] 1, 1; 1, 2; 1, 3; 1, 4; 1, 6; 1, 9; 1, 9; [21] 1, 1; 1, 3; 1, 4; [22] 1, 1; 1, 10; 1, 12; 1, 14; 1, 20; 1, 21; 1, 21; 1, 24; 1, 25; [23] 1, 9; 1, 9; 1, 9; 2, 13; 10, 6; 11, 13; 13, 12; 14, 13; 15, 1; 18, 8; 18, 19; 18, 22; 18, 22; 18, 22; 18, 23; 18, 23; 20, 6; 21, 22; 21, 23; 21, 24; 22, 3; [24] 1, 5; 1, 13;

-ntr- *prep.* [10] 2, 3;

întrucît : (c. 1683-1686 MS. 45, 728/[1]) : conj. : „denn" : „car" : (1x)

întrucît *conjuncţie subord.* [17] 4, 13;

întrutotţiitór : (1642 CAZ. GOV. 307) : adj./s. : „allherrscher" : „tout-puissant" : (1x)

cel întrutotţiitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [4] 6, 18;

întunecá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „ab-, verdunkeln" : „s'obscurcir, devenir sombre" : (4x)
întunece-se *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 11, 10;
să întunecă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 1, 21; [23] 9, 2;
să să întunece *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 8, 12;

întunecát : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „dunkel" : „sombre" : (1x)
întunecaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 4, 18;

întunecós : (1642 CAZ. GOV. 175) : adj. : „dunkel" : „sombre" : (1x)
întunecoasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 16, 10;

întunéric : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n./m. : „1. Finsternis, Dunkel, 2. Tausender" : „1. ténèbres, obscurité, 2. un très grand nombre, milliers" : (28x)
ai întunêrecului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [9] 5, 5;
ale întunêrecului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [3] 4, 5; [6] 5, 11;
întunêrec *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 20; 13, 11; 26, 18; [2] 2, 19; [4] 4, 6; [6] 5, 8; [15] 12, 18; [19] 1, 5; 1, 6; 2, 11; 2, 11; [22] 1, 6;
întunêreci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [22] 1, 14;
întunêrecu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 6, 14; [19] 2, 9;
întunêrecul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [19] 2, 8; 2, 11;
întunêrecului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 13, 12; [6] 6, 12; [8] 1, 13; [18] 2, 4; 2, 17; [22] 1, 13;
-ntunêrec *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [9] 5, 4; [17] 2, 9;

înturná : (1551-1553 ES) : v. I : „kehren, wenden, drehen" : „tourner, retourner, ramener" : (7x)
înturnîndu-se *verb gerunziu* [1] 8, 28;
mă voiu înturna *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 15, 16;
neînturnat *verb participiu sg. masc.* [3] 7, 35;
s-au înturnat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [12] 1, 15;
să înturnă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 13, 13;
se va înturna *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 3, 16;
va înturna *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 11, 26;

înţelége : (1521 NEACŞU) : v. III : „verstehen" : „comprendre" : (21x)
a înţelêge *verb infinitiv prezent* [1] 17, 19;
au înţeles *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 25; 21, 21; 21, 24;
înţeleagă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 14, 37;
înţelêgem *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 13, 9;
înţelêge-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 15, 21;
înţelegînd *verb gerunziu* [1] 9, 30; 23, 27; 23, 34; [6] 5, 17; [7] 2, 19;
înţelegîndu-se *verb gerunziu* [15] 7, 2;
înţelêseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 17, 13;
neînţelegînd *verb gerunziu* [11] 1, 7;
să înţeleagă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 21, 34;
să înţeleg *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 23, 28;
să înţelêgeţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 28, 26;
să înţelêse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 1, 19;
voiu înţelêge *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 24, 22;
vor înţelêge *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 28, 27;

înţelégere : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Verständnis" : „entendement" : (11x)
înţelêgere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 21; 10, 18; [3] 12, 8; 14, 6; [12] 2, 7;
înţelêgerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 11, 33; [3] 1, 19; 13, 2; 13, 8; [8] 1, 9;
înţelêgerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [8] 2, 2;

înţelepciúne : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Weisheit" : „sagesse" : (43x)
ale înţelepciuni *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 2, 4; 2, 13;
ale înţelepciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 26, 25;
înţelepciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 3; 7, 10; [2] 11, 33; [3] 1, 21; 1, 22; 1, 24; 1, 30; 2, 6; 2, 6; 12, 8; [4] 1, 12; [6] 1, 17; 3, 10; [8] 2, 23; 4, 5; [13] 2, 11; [16] 1, 5; 3, 15; [18] 3, 15; [23] 17, 9;
înţelepciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 22; [3] 1, 17; 1, 19; 1, 20; 1, 21; 2, 5; 2, 7; 3, 19; [6] 1, 8; [8] 1, 9; 1, 28; 3, 16; [16] 3, 17; [23] 5, 12; 7, 12; 13, 18;
înţelepciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 10; [3] 2, 1; [8] 2, 3; [16] 3, 13;

înţelépt : (1521 NEACŞU) : adj./s. : „1. Weise, 2. weise" : „1./2. sage" : (21x)
cei înţelepţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 1, 27;
celui înţelept *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [2] 16, 27; [22] 1, 25;
înţelept *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 20; 6, 5;
înţelept *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 18; 3, 18; [16] 3, 13;
înţeleptului *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [11] 1, 17;
înţelepţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 14;
înţelepţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 22; 11, 25; 12, 16; 16, 19; [3] 1, 26; [4] 11, 19;
înţelepţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [6] 5, 15;
înţelepţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 1, 19;
înţilepţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 10;
mai înţelept *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 25;
unor înţelepţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 10, 15;

înţelepţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „weiser werden" : „devenir plus sage" : (1x)
să înţelepţească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [13] 2, 4;

înţelés : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. n. : „1. Sinn, 2. Verständnis" : „1. sens, 2. intelligence" : (4x)
înţeles *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 19; [18] 3, 16;
înţelesul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [6] 3, 4;
înţelesul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [24] 1, 8;

învăluí : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „wickeln" : „rouler" : (3x)
învăluindu-ne *verb gerunziu* [6] 4, 14;
învăluindu-se *verb gerunziu* [18] 2, 20;
vă învăluiţi *verb imp. 2 pl.* [15] 13, 9;

învăţá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. lehren, 2. lernen" : „1./2. apprendre" : (73x)
ai învăţat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [12] 3, 14;
a învăţa *verb infinitiv prezent* [1] 1, 1; [2] 15, 14; [11] 2, 12; [15] 5, 12; [23] 2, 20;
a învăţarea *verb infinitiv prezent* [1] 5, 42; 11, 26;
aţi învăţat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 16, 17; [7] 4, 9; [8] 1, 7;
au învăţat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [19] 2, 27;
învaţă *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 12, 7; [3] 11, 14; [5] 6, 6; [9] 5, 12; [11] 6, 3; [19] 2, 27;
învaţă *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 4, 2;
învaţă *verb imp. 2 sg.* [11] 4, 12; 6, 2;
învăţ *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 27, 22;
învăţa *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 5, 21; 15, 1;
învăţa *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 18, 25; 27, 9; [23] 2, 14;
învăţat *verb participiu sg. masc.* [1] 22, 3; [2] 2, 18;
învăţaţi *verb participiu pl. masc.* [9] 4, 9;
învăţă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [15] 5, 8;
învăţînd *verb gerunziu* [1] 5, 25; 14, 20; 15, 35; 18, 11; 20, 31; 21, 28; 28, 31; [8] 1, 28; 3, 16; [12] 3, 7; [13] 1, 11;
învăţu *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 4, 14; 4, 17;
înveţi *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 21, 21; [2] 2, 21; 2, 21;
m-am învăţat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 1, 12; [7] 4, 11; 4, 12;
să învaţă *verb indicativ prezent 3 pl.* [11] 5, 13;
să învaţă *verb indicativ prezent 3 sg.* [5] 6, 6;
să învăţ *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 20, 20;
să învăţaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 5, 28;
să învăţă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 22;
să învăţu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [3] 14, 19;
să învêţe *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 4, 18; [3] 14, 35; [11] 1, 3; [12] 2, 2; [13] 3, 14;
să învêţe *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [11] 5, 4; [19] 2, 27;
să să învêţe *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [11] 2, 11;
să să învêţe *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 14, 31;
să vă învăţaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 4, 6;
te-ai învăţat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [12] 3, 14;
te învaţă *verb imp. 2 sg.* [11] 4, 8; 4, 15;
v-aţi învăţat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [6] 4, 21; [8] 2, 7; [10] 2, 15;
vor învăţa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [15] 8, 11;

învăţát : (1559-1560 BRATU) : adj. : „einsichtsvoll" : „sage, instruit" : (5x)
învăţat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 18, 25;
cêle învăţate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [18] 1, 16;
învăţate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 5, 14;
învăţate *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 2, 13; 2, 13;

învăţătór : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „lehrend" : „enseignant" : (9x)
învăţătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [13] 2, 3;
învăţătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. voc. neart.* [5] 3, 24;
învăţători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [11] 1, 7;
învăţători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 15; [12] 4, 3; [15] 5, 12;
învăţătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 34; [11] 3, 2; [12] 2, 24;
învăţătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [12] 1, 11;

învăţătúră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Lehre, Belehrung" : „enseignement, étude" : (42x)
ale învăţături *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [11] 4, 6;
învăţătura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 42; 5, 28; 13, 12; [3] 10, 11; [10] 3, 6; [11] 5, 17; 6, 1; [12] 4, 3; [13] 1, 9; 2, 10; [20] 1, 9; 1, 9; [23] 2, 14; 2, 15; 2, 24;
învăţătură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 4; 17, 19; [2] 6, 17; 15, 4; [3] 14, 6; 14, 26; [5] 3, 25; [6] 6, 4; [11] 4, 13; 6, 3; [12] 3, 16; 4, 2; [13] 1, 9; 2, 1; 2, 7; [15] 12, 8; [20] 1, 10;
învăţături *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 13, 9;
învăţăturii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 4, 14; [11] 1, 10; 4, 16; [12] 3, 10; [15] 6, 2;
învăţăturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [8] 2, 22; [10] 2, 15;
-nvăţătura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 16, 17;

învechí : (**vechí** : înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „alt werden, veralten" : „viellir" : (3x)
au vechit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 8, 13;
să învechêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 8, 13;
să vor vechi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [15] 1, 11;

învelí : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „bedecken" : „couvrir" : (3x)
învăleascâ-se *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 11, 6;
învălindu-să *verb gerunziu* [23] 6, 14;
vei învăli *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [15] 1, 12;

învelitoáre : (1648 NTB) : s. f. : „Decke" : „couverture" : (1x)
învălitoare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 11, 15;

înviá/-íe : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I/III : „lebendig machen" : „ressusciter, faire vivre" : (55x)
a învie *verb infinitiv prezent* [15] 11, 19;
au înviat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [8] 2, 13;
au învis *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 20, 5;
au învis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 24; 2, 32; 3, 15; 4, 10; 10, 40; 10, 41; 13, 34; 13, 37; [2] 4, 22; 6, 4; 7, 4; 7, 9; 8, 11; 8, 11; 10, 9; 14, 9; [3] 6, 14; 15, 4; 15, 12; 15, 13; 15, 14; 15, 15; 15, 15; 15, 17; 15, 20; [4] 4, 14; [5] 1, 1; [9] 1, 10; 4, 14; [17] 1, 21;
înviia-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 8, 11;
înviază *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 4, 17;
înviază *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 15, 35;
învie *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 26, 8; [4] 3, 6; [11] 6, 13;
înviia *verb infinitiv prezent* [5] 3, 21;
înviind *verb gerunziu* [1] 3, 26; 17, 31; [2] 6, 9;

înviindu *verb gerunziu* [1] 13, 33;
s-au învis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 15, 16;
să învie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 17, 3;
să învie *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 15, 16; 15, 29; 15, 32;
să învie *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 15, 36;
să să învie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 7, 19;
să vor învиia *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 15, 22;
te învie *verb imp. 2 sg.* [6] 5, 14;
va învиia *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 3, 22;
vor învиia *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 15, 52; [9] 4, 16;

învиére : (1551-1553 ES) : s. f. : „Auferstehung" : „résurrection" : (27x)
ai învierii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 6, 5;
învиere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 24, 15; [3] 15, 12; 15, 13;
învиêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 32; 23, 8; [15] 11, 35; 11, 35;
învierea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 15, 21;
învиêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 31; 4, 2; 4, 33; 17, 18; 23, 6; 24, 21; 26, 23; [2] 1, 4; [7] 3, 11; 15, 42; [12] 2, 18; [17] 1, 3; 3, 21; [23] 20, 5; 20, 6;
învierii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 22; [7] 3, 10; [15] 6, 2;

învinuí → vinui

învitá : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. I : „drängen" : „pousser, inciter" : (1x)
învitară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 13, 50;

învîrtejí : (1620 MOXA) : v. IV : „zurückkehren" : „se retourner, revenir" : (1x)
mă voi învîrteji *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 18, 21;

învîrtoşá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „härten" : „endurcir" : (3x)
învîrtoşaţi *verb imp. 2 pl.* [15] 3, 15;
să învîrtoşaze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [17] 5, 10;
să să învîrtoşêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [15] 3, 13;

învrăjbí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „anfeiden" : „devenir ennemi" : (1x)
să să învrăjbească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [12] 2, 24;

învrăjbitór : (c. 1573-1578 PS. SCH. 138) : adj. : „verfeindend" : „querelleur" : (1x)
neînvrăjbitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 3;

învrednicí : (1642 CAZ. GOV. 427) : v. IV : „sich würdig erweisen" : „être digne" : (8x)
au învrednicit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 3, 6; [8] 1, 12;
s-au învrednicit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 3, 3;
să învrednicească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [10] 1, 11;
să învredniciră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 5, 41;
să să învrednicească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [15] 10, 29;
să să învrednicească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [11] 5, 17;
să vă învredniciţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [10] 1, 5;

învrednicíe : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Dreistigkeit" : „audace" : (1x)
învrednicie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 13;

J

jále : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Klage, Wehmut" : „lamentation, douleur" : (1x)
jale *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 4, 9;

jefuí : (înc. sec. XVII ROSETTI, SB 41) : v. IV : „plündern, rauben" : „ravir, piller" : (3x)
am jăhuit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 11, 8;
jăfuia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [5] 1, 23;
jăfuiam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [5] 1, 13;

jefuíre : (1649 MARD.) : s. f. : „Plünderei" : „pillage" : (1x)
jăfuirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 10, 34;

jelí : (1563 CORESI, PRAXIU 98) : v. IV : „(be)klagen, (be)trauern" : „plaindre, déplorer" : (3x)
jălesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 18, 11;
jelind *verb gerunziu* [23] 18, 19;
jeliţi *verb imp. 2 pl.* [16] 4, 9;

jértfă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Opfer" : „offrande" : (26x)
jîrtva *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 21, 25; [7] 2, 17; [15] 9, 26;
jîrtvă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 41; [2] 12, 1; [3] 10, 28; [6] 5, 2; [7] 4, 18; [15] 10, 5; 10, 8; 10, 26; 11, 4; 13, 15;
jîrtve *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 42; [15] 5, 1; 7, 27; 8, 3; 9, 9; 9, 23; 10, 1; 10, 11; 13, 16; [17] 2, 5;
jîrtvele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 10, 18;
o jîrtvă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 8, 7; [15] 10, 12;

jertfélnic : (1570 CORESI, LIT.) : s. n. : „Altar" : „autel" : (15x)
ale jîrtăvnicului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [23] 9, 13;
jîrtăvnic *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 13; [15] 7, 13; 13, 10; [16] 2, 21; [23] 8, 3; 14, 18; 16, 7;
jîrtăvnicile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 11, 3;
jîrtăvnicul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 9, 13; [23] 8, 3; 11, 1;
jîrtăvnicului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [3] 10, 18; [23] 6, 9; 8, 5;

jertfí : (1581-1582 PO) : v. IV : „opfern" : „sacrifier" : (6x)
jîrtvuiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 10, 20; 10, 20;
mă jîrtvuiescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [7] 2, 17; [12] 4, 6;
să jîrtvuiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 14, 12;
să jîrtvuiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 14, 17;

jertfít : (1682 DOS. V. S. 15 decembrie, 193) : s. f. : „Opfer" : „1. offrande, sacrifié" : (2x)
cêle jîrtvuite *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 15, 29;
jîrtvuitele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 2, 14;

jídov, -că : (1559-1560 BRATU) : adj./s. m. : „Jude" : „Juif" : (110x)
ai jidovilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 25, 2;

a jidovilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 14, 5;
ale jidovilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 26, 3;
al jidovilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 3, 30;
al jidovului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 3, 1;
jidov *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 28; 13, 6; 22, 3;
jidov *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 18, 2; 19, 34; 21, 39; [2] 1, 16; 2, 9; 2, 10; 2, 17; 2, 28; 2, 29; [5] 2, 14; 3, 27; [8] 3, 11;
jidovcă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 24, 24;
jidovce *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. neart.* [1] 16, 1;
jidovi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. voc. neart.* [1] 2, 14;
jidovi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 5; 2, 11; 9, 22; 13, 43; 14, 1; 14, 18; 16, 20; 18, 4; 18, 14; 19, 10; 20, 3; 21, 21; 21, 27; 22, 30; 23, 12; 23, 27; 23, 30; 24, 19; 26, 2; 26, 7; 28, 17; [2] 3, 9; 9, 24; [3] 1, 24; 9, 20; 12, 13; [4] 11, 22; 11, 24; [5] 2, 13; 2, 15; [9] 2, 14; [23] 2, 9; 3, 9;
jidovii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 23; 13, 45; 13, 50; 14, 2; 14, 4; 16, 3; 17, 13; 17, 17; 18, 2; 18, 12; 18, 19; 18, 28; 19, 13; 19, 17; 19, 33; 21, 11; 21, 20; 22, 12; 23, 20; 24, 5; 24, 9; 25, 7; 26, 4; 26, 21; 28, 19; 28, 29; [3] 1, 22;
jidovilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 10, 22; 11, 19; 12, 3; 12, 11; 13, 5; 13, 42; 14, 1; 17, 1; 17, 10; 18, 5; 20, 19; 20, 21; 24, 27; 25, 8; 25, 9; 25, 10; 25, 15; 25, 24; 26, 20; [3] 1, 23; 9, 20; 10, 32;
jidovilor *subst. comun masc. pl. voc. art.* [1] 18, 14;
jidovului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 19, 14; [2] 10, 12;
un jidov *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 18, 24; [3] 9, 20;

jidovésc : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj. : „jüdisch" : „juif" : (6x)
cea jidovească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [1] 21, 40; 26, 14;
jidovească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 2; [5] 1, 13; 1, 14;
jidoveştile *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [13] 1, 14;

jidóvcă → jidov

jidovéşte : (c. 1564 CORESI, CAZ. 167) : adv. : „jüdisch" : „en langue judaïque" : (3x)
jidovêşte *adv. de mod* [5] 2, 14; [23] 9, 11; 16, 16;

jidoví : (1688 BIBLIA) : v. IV : „jüdische Bräuche befolgen" : „judaïser" : (1x)
să să jidovească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [5] 2, 14;

jidovíme : (1673 DOS. PS. V. 134) : s. f. : „jüdische Land" : „Judée" : (1x)
jidovimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 37;

jigánie : (1570 CORESI, LIT.) : s. f. : „Tier" : „animal" : (6x)
a jîganiilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [16] 3, 7;
al jiganiilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 1, 23;
jiganiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 28, 4; 28, 5;
jigăniile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 12; 11, 6;

jîrtắvnic → jertfelnic

jîrtvă → jertfă

jos : (1486 DERS / în top. *Giosani*) : adv. : „unten, hinunter" : „en bas, bas" : (4x)
jos *adv. de loc* [1] 2, 19; 20, 9; [6] 4, 9; [23] 1, 13;

jucá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „spielen" : „jouer" : (1x)
a juca *verb infinitiv prezent* [3] 10, 7;

judecá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „richten, urteilen" : „juger" : (74x)
ai judecat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [23] 16, 5;
a judeca *verb infinitiv prezent* [3] 5, 12;
am judecat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 5, 3;
a să judeca *verb infinitiv prezent* [3] 6, 1; [23] 11, 18;
au judecat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 18, 20; 19, 2;
judec *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 15, 19;
judecaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 4, 19; [3] 10, 15; 11, 13;
judecaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 4, 5; 5, 12;
judeca-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [15] 13, 4;
judeca-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 7, 7;
judecă *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 23, 6; [3] 6, 2;
judecă *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 14, 5; 14, 5; 14, 22; [3] 5, 13; [16] 4, 11; 4, 11; [17] 1, 17; 2, 23; [23] 18, 8; 19, 11;
judeci *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 2, 1; 2, 1; 2, 1; 2, 3; 14, 4; 14, 10; [16] 4, 11; 4, 12; [23] 6, 10;
judecînd *verb gerunziu* [1] 3, 13; 13, 27; [4] 5, 14;
judecîndu *verb gerunziu* [1] 23, 3; 26, 6;
judecîndu-ne *verb gerunziu* [3] 11, 32;
mă judec *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 24, 21; [2] 3, 7;
ne-am judeca *verb cond.-opt. prezent 1 pl.* [3] 11, 31;
s-au judecat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 20, 12; 20, 14;
să judeca *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 11, 2;
să judecaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 14, 13;
să judecă *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 26, 8; [3] 6, 6; 10, 29;
să judecăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 24, 6; [2] 14, 13;
să judece *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [17] 4, 5;
să judece *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 14, 3; [8] 2, 16;
să mă judec *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 25, 10;
să să judece *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 25, 20;
să să judece *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [10] 2, 12; [17] 4, 6;
să te judeci *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 25, 9;
să vă judecaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [16] 2, 12; 5, 9;
să vor judeca *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 12;
te vei judeca *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 3, 4;
va judeca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 16; 2, 27; 3, 6; [15] 10, 30;
va să judece *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 17, 31; [12] 4, 1;
vom judeca *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [3] 6, 3;
vor judeca *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 6, 2;

judecáre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „1. Gericht, 2. Urteil" : „1. jugement, 2. réflexion" : (1x)
judecării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 17, 5;
o judecare *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [11] 5, 21;

judecátă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Gericht, 2. Urteil" : „1. jugement, 2. réflexion" : (52x)
judecata *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 33; 24, 25; 28, 4; [2] 2, 2; 2, 3; 3, 8; 5, 16; [4] 1, 9; [5] 5, 10; [11] 3, 6; [15] 9, 27; [16] 2, 13; [17] 4, 17; [18] 2, 3; [22] 1, 6; [23] 17, 1; 18, 10; 18, 20;
judecată *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 37; 25, 15; 25, 21; [2] 3, 8; 3, 20; 13, 2; [3] 11, 29; 11, 34; [11] 5, 12; 5, 24; [15] 2, 2; 10, 27; [16] 3, 1; [18] 2, 4; 2, 11; [22] 1, 4; 1, 9; 1, 15; [23] 20, 4;
judecăţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 2; 6, 4; 6, 7; [16] 2, 6;
judecăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 5; [10] 1, 5; [15] 6, 2; [16] 2, 13; [18] 2, 9; 3, 7; [19] 4, 17; [23] 14, 7;
judecăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 11, 33; [23] 16, 7; 19, 2;

judecătór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Richter" : „juge" : (13x)
judecători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 20; 19, 38; [16] 2, 4;
judecătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 27; 7, 35; 18, 15; 24, 10; [12] 4, 8; [15] 4, 12; [16] 4, 11;
judecătoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 42; [15] 12, 23; [16] 5, 9;

jug : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Joch" : „joug" : (4x)
jug *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 15, 10; [11] 6, 1;
jugul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [5] 5, 1;
jugurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 27, 40;

jumătáte : (1403 DERS / în antr. *Jumetate*) : s. f. : „Hälfte" : „moitié" : (4x)
jumătate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 8, 1; 11, 9; 11, 11; 12, 14;

junc, -ă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m./f. : „Färse, Jungkuh" : „génisse" : (2x)
juncii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 9, 13;
juncilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [15] 9, 13;

junghiá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. abstechen, schlachten, 2. opfern" : „1. juguler, abattre, 2. sacrifier" : (8x)
au junghiat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [19] 3, 12;
junghe *verb imp. 2 sg.* [1] 10, 13; 11, 7;
junghe *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [19] 3, 12;
junghiat *verb participiu sg. masc.* [3] 10, 19;
s-au junghiat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 5, 7;
să junghe *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [23] 6, 4;
te-ai junghiat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [23] 5, 9;

junghiát : (1563 CORESI, PRAXIU 248) : adj./s. : „1. geopfert, 2. Opfer" : „1. sacrifié, 2. offrande, sacrifice" : (10x)
cei junghiaţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 18, 24;
cêle junghiate *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 8, 1; 8, 10;
cel junghiat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [23] 5, 12;
celor junghiate *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [3] 8, 4;
celor junghiaţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 6, 9;
celui junghiat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [23] 13, 8;
junghiat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 13, 3;
junghiat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 5, 6;
junghiatele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 2, 20;

junghiére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Opfer, 2. Erstechen" : „1. sacrifice, 2. action de poignarder" : (4x)
jungheri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 42;
jungherii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 8, 36; [16] 5, 5;
junghiêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 32;

jupuí : (1682 DOS. V. S., *ap.* TIKTIN) : v. IV : „die Haut abziehen" : „écorcher" : (1x)
să jipuiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 16, 8;

jurá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „schwören" : „jurer" : (13x)
a să jura *verb infinitiv prezent* [15] 6, 13;
au jurat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 30; 7, 17; [15] 3, 18;
jur *verb indicativ prezent 1 sg.* [9] 5, 27;
juratu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 7, 21;
vă juraţi *verb imp. 2 pl.* [16] 5, 12;
jurăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 19, 13;
jură-se *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [15] 6, 13;
m-am jurat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [15] 3, 11; 4, 3;
să jură *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 10, 6;
să jură *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 6, 16;

jurămî́nt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Schwur, Eid" : „serment" : (10x)
jurământ *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 30; [11] 1, 10; [15] 6, 17; 7, 20; 7, 20; 7, 21; [16] 5, 12;
jurământul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 23, 13; [15] 6, 16;
jurământului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [15] 7, 28;

jurătór : (1629 DRHB XXII, 296) : s. m. : „Mensch der schwört" : „celui qui jure" : (1x)
jurători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 19, 13;

L

la : (1471 DERS / în top. *La* Fîntîniţe) : prep. : „an, zu, bei, in, nach" : „à, en, près de, vers" : (1180x)
la *prep.* [1] 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 8; 1, 11; 1, 12; 1, 19; 1, 22; 1, 22; 1, 22; 1, 25; 2, 1; 2, 22; 2, 22; 2, 25; 2, 33; 2, 42; 2, 42; 2, 42; 2, 42; 2, 43; 2, 47; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 5; 3, 6; 3, 10; 3, 11; 3, 12; 3, 20; 3, 21; 3, 24; 4, 10; 4, 10; 4, 10; 4, 16; 4, 17; 4, 22; 4, 26; 4, 35; 5, 9; 5, 15; 5, 16; 5, 21; 5, 34; 5, 39; 6, 2; 6, 4; 6, 4; 6, 9; 6, 12; 6, 15; 7, 2; 7, 4; 7, 4; 7, 4; 7, 5; 7, 7; 7, 9; 7, 15; 7, 16; 7, 16; 7, 26; 7, 34; 7, 35; 7, 36; 7, 39; 7, 51; 7, 55; 8, 3; 8, 5; 8, 6; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 26; 8, 26; 8, 26; 8, 27; 8, 33; 8, 36; 8, 38; 8, 40; 8, 40; 9, 1; 9, 2; 9, 2; 9, 8; 9, 8; 9, 11; 9, 14; 9, 18; 9, 21; 9, 30; 9, 30; 9, 32; 9, 38; 10, 3; 10, 4; 10, 6; 10, 8; 10, 17; 10, 21; 10, 22; 10, 22; 10, 23; 10, 25; 10, 28; 10, 28; 10, 32; 10, 35; 10, 37; 10, 38; 10, 41; 10, 41; 11, 2; 11, 5; 11,

6; 11, 11; 11, 11; 11, 11; 11, 13; 11, 19; 11, 22; 11, 24; 11, 25; 11, 26; 11, 26; 11, 27; 12, 4; 12, 4; 12, 5; 12, 10; 12, 10; 12, 10; 12, 12; 12, 19; 12, 19; 12, 20; 12, 21; 12, 25; 13, 1; 13, 2; 13, 4; 13, 4; 13, 4; 13, 6; 13, 9; 13, 11; 13, 13; 13, 13; 13, 13; 13, 13; 13, 14; 13, 14; 13, 20; 13, 24; 13, 27; 13, 28; 13, 31; 13, 31; 13, 43; 13, 43; 13, 43; 13, 46; 13, 47; 13, 50; 13, 51; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 7; 14, 8; 14, 12; 14, 14; 14, 18; 14, 19; 14, 20; 14, 20; 14, 20; 14, 21; 14, 22; 14, 22; 14, 22; 14, 23; 14, 23; 14, 24; 14, 25; 14, 25; 14, 25; 15, 1; 15, 2; 15, 3; 15, 4; 15, 18; 15, 19; 15, 20; 15, 22; 15, 23; 15, 29; 15, 30; 15, 33; 15, 38; 15, 38; 15, 38; 15, 39; 16, 1; 16, 8; 16, 9; 16, 10; 16, 11; 16, 11; 16, 11; 16, 12; 16, 16; 16, 19; 16, 19; 16, 20; 16, 24; 16, 29; 16, 29; 16, 34; 16, 40; 17, 1; 17, 2; 17, 5; 17, 5; 17, 6; 17, 9; 17, 9; 17, 10; 17, 10; 17, 15; 17, 19; 17, 21; 17, 27; 17, 29; 17, 29; 17, 29; 18, 1; 18, 2; 18, 2; 18, 2; 18, 2; 18, 3; 18, 5; 18, 6; 18, 7; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 15; 18, 16; 18, 18; 18, 19; 18, 20; 18, 21; 18, 21; 18, 22; 18, 24; 18, 26; 18, 27; 19, 1; 19, 4; 19, 9; 19, 12; 19, 12; 19, 12; 19, 17; 19, 22; 19, 29; 19, 31; 19, 31; 20, 1; 20, 2; 20, 3; 20, 4; 20, 4; 20, 6; 20, 6; 20, 7; 20, 9; 20, 11; 20, 13; 20, 13; 20, 14; 20, 14; 20, 15; 20, 15; 20, 17; 20, 17; 20, 24; 20, 24; 20, 28; 20, 32; 20, 32; 20, 38; 21, 1; 21, 1; 21, 1; 21, 1; 21, 2; 21, 3; 21, 3; 21, 3; 21, 4; 21, 7; 21, 7; 21, 8; 21, 8; 21, 9; 21, 10; 21, 16; 21, 16; 21, 16; 21, 21; 21, 23; 21, 27; 21, 31; 21, 34; 21, 35; 22, 4; 22, 4; 22, 5; 22, 5; 22, 7; 22, 10; 22, 11; 22, 13; 22, 19; 22, 20; 22, 21; 22, 22; 22, 22; 22, 29; 23, 1; 23, 11; 23, 14; 23, 14; 23, 17; 23, 18; 23, 20; 23, 21; 23, 23; 23, 28; 23, 30; 23, 31; 23, 34; 24, 3; 24, 5; 24, 8; 24, 11; 24, 12; 24, 14; 24, 14; 24, 17; 24, 20; 25, 1; 25, 3; 25, 6; 25, 7; 25, 8; 25, 8; 25, 8; 25, 9; 25, 10; 25, 12; 25, 13; 25, 15; 25, 16; 25, 16; 25, 17; 25, 20; 25, 21; 25, 23; 25, 26; 26, 7; 26, 10; 26, 11; 26, 11; 26, 12; 26, 12; 26, 13; 26, 14; 26, 17; 26, 18; 26, 18; 26, 18; 26, 22; 26, 22; 26, 22; 27, 1; 27, 2; 27, 2; 27, 2; 27, 2; 27, 3; 27, 3; 27, 5; 27, 8; 27, 8; 27, 12; 27, 16; 27, 21; 27, 23; 27, 24; 27, 26; 27, 27; 27, 39; 27, 41; 27, 43; 27, 44; 28, 6; 28, 12; 28, 13; 28, 13; 28, 14; 28, 15; 28, 15; 28, 16; 28, 17; 28, 21; 28, 22; 28, 23; 28, 28; [2] 1, 7; 1, 10; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 16; 1, 16; 1, 16; 1, 20; 1, 28; 1, 30; 2, 4; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 10; 2, 10; 2, 13; 2, 22; 2, 28; 2, 28; 2, 29; 2, 29; 3, 23; 4, 3; 4, 16; 4, 20; 4, 22; 5, 2; 5, 8; 5, 12; 5, 13; 5, 14; 5, 14; 5, 15; 5, 18; 5, 18; 6, 4; 6, 13; 6, 13; 6, 16; 6, 17; 6, 17; 6, 19; 7, 1; 7, 2; 7, 3; 7, 3; 7, 18; 8, 7; 8, 21; 8, 21; 8, 29; 9, 3; 9, 9; 9, 14; 9, 19; 9, 25; 9, 31; 9, 32; 10, 3; 10, 4; 10, 4; 10, 8; 10, 12; 10, 14; 10, 18; 11, 2; 11, 4; 11, 11; 11, 23; 11, 24; 11, 25; 11, 25; 11, 26; 11, 27; 11, 31; 11, 35; 12, 3; 12, 3; 12, 8; 12, 9; 12, 10; 12, 12; 12, 12; 12, 13; 12, 16; 13, 1; 13, 1; 13, 2; 13, 7; 13, 13; 14, 1; 14, 4; 14, 6; 14, 6; 14, 10; 14, 14; 14, 18; 15, 4; 15, 15; 15, 16; 15, 19; 15, 19; 15, 24; 15, 26; 15, 28; 15, 30; 16, 5; 16, 5; 16, 6; 16, 17; 16, 19; 16, 19; 16, 19; 16, 26; 16, A; [3] 1, 2; 1, 3; 1, 30; 2, 12; 2, 14; 4, 5; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 4, 17; 4, 19; 6, 1; 6, 1; 6, 6; 6, 18; 6, 19; 7, 5; 7, 5; 7, 5; 7, 7; 7, 10; 7, 17; 7, 27; 7, 28; 7, 37; 8, 8; 8, 12; 8, 12; 9, 24; 10, 2; 10, 11; 10, 25; 11, 10; 11, 12; 11, 13; 11, 20; 11, 23; 11, 24; 11, 34; 12, 7; 12, 23; 13, 12; 14, 8; 14, 11; 14, 23; 14, 28; 14, 30; 14, 32; 14, 36; 14, 36; 15, 5; 15, 7; 15, 10; 15, 32; 15, 38; 16, 1; 16, 3; 16, 8; 16, 8; 16, 16; 16, 16; 16, A; [4] 1, 2; 1, 10; 1, 11; 1, 16; 1, 16; 1, 23; 2, 4; 2, 8; 2, 9; 2, 10; 2, 12; 2, 12; 2, 13; 2, 17; 3, 5; 3, 5; 3, 13; 3, 18; 3, 18; 3, 18; 4, 7; 4, 11; 4, 15; 5, 1; 5, 6; 5, 9; 5, 11; 5, 13; 5, 18; 7, 5; 7, 14; 8, 6; 8, 13; 8, 14; 8, 23; 8, 24; 9, 5; 9, 8; 9, 8; 9, 11; 9, 13; 9, 13; 9, 13; 10, 1; 10, 4; 10, 7; 10, 13; 10, 13; 10, 14; 10, 14; 10, 15; 10, 16; 11, 2; 11, 6; 11, 9; 11, 24; 11, 26; 12, 1; 12, 4; 12, 6; 12, 6; 12, 8; 13, 3; 13, 4; 13, A; [5] 1, 1; 1, 3; 1, 6; 1, 6; 1, 12; 1, 17; 1, 17; 1, 18; 1, 21; 1, 22; 1, 22; 2, 2; 2, 6; 2, 9; 2, 9; 2, 12; 3, 2; 3, 17; 3, 19; 3, 23; 4, 2; 4, 11; 4, 24; 5, 3; 5, 4; 6, 4; 6, 4; 6, A; [6] 1, 2; 1, 15; 1, 16; 2, 8; 3, 5; 3, 6; 3, 10; 3, 10; 3, 16; 3, 19; 4, 7; 4, 9; 4, 13; 4, 15; 4, 30; 4, 31; 5, 24; 6, 8; 6, 9; 6, 23; 6, A; [7] 1, 2; 1, 5; 1, 6; 1, 10; 1, 13; 1, 13; 1, 25; 1, 28; 1, 29; 2, 8; 2, 12; 2, 16; 2, 19; 2, 20; 2, 22; 2, 22; 2, 29; 3, 11; 3, 14; 3, 14; 3, 16; 3, 21; 4, 5; 4, 15; 4, 15; 4, 15; 4, 16; 4, 18; 4, 18; 4, 21; 4, A; [8] 1, 3; 1, 6; 1, 7; 1, 13; 1, 23; 1, 29; 2, 2; 2, 20; 3, 15; 3, 24; 4, 2; 4, 6; 4, 11; 4, 12; 4, A; [9] 1, 1; 1, 2; 1, 5; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 2, 6; 2, 6; 2, 6; 2, 9; 2, 12; 2, 13; 3, 6; 4, 1; 4, 6; 4, 8; 4, 10; 4, 15; 5, 14; 5, 18; 5, 27; 5, A; [10] 1, 2; 1, 11; 2, 14; 3, 5; 3, 5; 3, 6; 3, 8; 3, A; [11] 1, 2; 1, 4; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 12; 2, 4; 2, 6; 3, 2; 3, 8; 3, 16; 4, 1; 4, 2; 4, 13; 4, 13; 4, 13; 5, 5; 5, 5; 5, 10; 5, 10; 5, 22; 5, 24; 5, 24; 6, 3; 6, 3; 6, 5; 6, 5; 6, 9; 6, 9; 6, 10; 6, 12; 6, 13; 6, 14; 6, 15; 6, 19; 6, A; [12] 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 5; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 15; 1, 16; 1, 18; 2, 2; 2, 2; 2, 15; 2, 16; 2, 19; 2, 21; 2, 26; 3, 2; 3, 8; 3, 9; 3, 13; 3, 14; 4, 4; 4, 4; 4, 10; 4, 10; 4, 12; 4, 13; 4, 15; 4, 18; 4, A; 4, A; 4, A; [13] 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 8; 1, 10; 1, 14; 1, 14; 1, 15; 1, 15; 2, 1; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 5; 2, 5; 2, 6; 2, 9; 2, 11; 3, 1; 3, 1; 3, 3; 3, 3; 3, 8; 3, 12; 3, 14; 3, 14; 3, A; 3, A; [14] 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, A; [15] 1, 1; 2, 1; 2, 3; 2, 8; 3, 6; 3, 8; 3, 11; 3, 12; 3, 14; 3, 17; 3, 17; 4, 1; 4, 3; 4, 3; 4, 5; 4, 6; 4, 10; 4, 10; 4, 11; 4, 12; 4, 13; 4, 16; 4, 16; 6, 1; 6, 6; 6, 7; 6, 7; 6, 10; 6, 11; 6, 17; 7, 1; 7, 13; 7, 14; 7, 19; 7, 25; 8, 5; 8, 5; 8, 5; 8, 10; 8, 11; 8, 11; 9, 6; 9, 7; 9, 9; 9, 10; 9, 11; 9, 12; 9, 14; 9, 19; 9, 26; 10, 19; 10, 22; 10, 22; 10, 25; 11, 6; 11, 7; 11, 8; 11, 9; 11, 12; 11, 12; 11, 15; 11, 21; 11, 26; 12, 1; 12, 4; 12, 9; 12, 18; 12, 19; 12, 19; 12, 22; 12, 22; 12, 22; 12, 22; 12, 23; 12, 23; 12, 23; 13, 7; 13, 11; 13, 19; 13, 24; 13, A; [16] 1, 2; 1, 5; 1, 7; 1, 8; 1, 13; 1, 17; 1, 25; 2, 6; 2, 13; 2, 17; 2, 21; 4, 7; 4, 8; 4, 8; 4, 17; 5, 4; 5, 7; 5, 19; [17] 1, 12; 1, 18; 1, 20; 1, 21; 2, 5; 2, 6; 2, 8; 2, 9; 2, 13; 2, 23; 2, 25; 3, 5; 3, 8; 3, 10; 3, 11; 3, 15; 3, 18; 3, 21; 3, 22; 4, 4; 4, 5; 4, 7; 4, 7; 4, 17; 4, 17; 4, 17; 4, 19; 5, 5; 5, 5; 5, 10; 5, 12; [18] 1, 8; 1, 9; 1, 11; 1, 16; 1, 17; 1, 17; 1, 17; 1, 17; 1, 19; 2, 2; 2, 3; 2, 4; 2, 9; 2, 20; 2, 22; 3, 7; 3, 9; 3, 9; 3, 14; 3, 16; [19] 1, 5; 2, 16; 2, 20; 2, 27; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 22; 4, 1; 4, 1; 4, 2; 4, 3; 4, 4; 4, 6; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 21; 5, 1; 5, 4; 5, 8; 5, 10; 5, 15; 5, 18; 5, 18; 5, 19; [20] 1, 3; 1, 3; 1, 4; [21] 1, 5; 1, 5; 1, 7; 1, 11; [22] 1, 4; 1, 6; 1, 14; 1, 18; 1, 23; [23] 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 17; 2, 5; 2, 10; 2, 13; 2, 14; 2, 16; 2, 20; 2, 27; 3, 12; 3, 18; 3, 20; 3, 20; 4, 3; 4, 3; 4, 8; 5, 13; 6, 10; 6, 11; 6, 13; 7, 1; 7, 2; 7, 17; 7, 17; 9, 1; 9, 6; 9, 9; 9, 14; 9,

15; 9, 17; 11, 11; 12, 4; 12, 6; 12, 9; 12, 11; 12, 13; 13, 8; 13, 10; 13, 11; 13, 15; 14, 3; 14, 4; 14, 20; 16, 2; 16, 2; 16, 2; 16, 12; 16, 14; 16, 16; 16, 17; 17, 8; 17, 10; 17, 16; 18, 5; 18, 14; 18, 14; 18, 15; 19, 9; 19, 17; 20, 7; 20, 9; 21, 2; 21, 4; 21, 10; 21, 12; 21, 24; 21, 26; 22, 16; 22, 18; [24] 1, 4; 1, 7; 1, 8; 1, 12; 1, 13; 1, 13;

lácom : (1563 CORESI, PRAXIU 297) : s. m. : „Habgierigen" : „avide" : (4x)
lacom *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 11;
lacomii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 5, 10; 6, 10;
lacomul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [6] 5, 5;

lácrimă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Träne" : „larme" : (8x)
lacrăma *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 7, 17; 21, 4;
lacrămi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 20, 19; 20, 31; [4] 2, 4; [15] 5, 7; 12, 17;
lacrămile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [12] 1, 4;

lanţ : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. n. : „Kette" : „chaîne" : (8x)
lanţu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 6, 20; [23] 20, 1;
lanţul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 28, 20; [12] 1, 16;
lanţuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 6; 21, 33;
lanţurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 12, 7; [18] 2, 4;

laodicheán : (1648 NTB) : s. m. : „Laodizener" : „laodicéen" : (1x)
a laodichênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [8] 4, 16;

lápte : (1517 DERS / în top. Lacul *Laptelui*) : s. n. : „Milch" : „lait" : (5x)
lapte *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 2; [15] 5, 12; 5, 13;
laptele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 9, 7; [17] 2, 2;

latinésc : (1620 MOXA) : adj. : „lateinisch" : „latin,-e" : (1x)
lătineşti *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [24] 1, 8;

látură : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Seite" : „côté" : (3x)
laturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 15, 23; [4] 11, 10; [5] 1, 21;

laţ : (1496-1507 DERS) : s. n. : „Schlinge" : „piège" : (4x)
laţ *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [12] 2, 26;
laţu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 9; [3] 7, 35; [11] 6, 9;

láudă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Lob(preisung)" : „louange" : (35x)
a laudei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 9, 4; 11, 17;
lauda *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 28; [3] 4, 5; 9, 15; [4] 7, 4; 7, 14; 8, 18; 9, 3; 11, 10; [5] 6, 4; [6] 1, 6; 1, 12; 1, 14; [7] 1, 11; 1, 26; [15] 3, 6; [16] 4, 16; [17] 2, 14;
laudă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 29; 4, 2; 13, 3; 15, 17; [3] 9, 16; 15, 31; [4] 1, 14; [7] 2, 16; 4, 8; [9] 2, 19; [15] 13, 15; [17] 1, 7; 2, 20; [23] 22, A;
laude *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 5, 19; [8] 3, 16;
laudii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 5, 12;

lăcáş → locaş

lăcomí : (1563 CORESI, PRAXIU 267) : v. IV : „begehren" : „convoiter" : (4x)
a lăcomi *verb infinitiv prezent* [9] 4, 6;
am lăcomit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [4] 7, 2;
am lăcomit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 12, 17;
au lăcomit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 12, 18;

lăcomíe : (1563 CORESI, PRAXIU 267) : s. f. : „Gier" : „avidité" : (8x)
lăcomie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 29; [6] 4, 19; [9] 2, 5; [18] 2, 3; 2, 14;
lăcomiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 5, 3; [8] 3, 5;
o lăcomie *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 9, 5;

lăcrimá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „weinen" : „pleurer" : (1x)
lăcrămînd *verb gerunziu* [23] 18, 15;

lăcuí → locui

lăcústă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Heuschrecke" : „sauterelle" : (2x)
lăcuste *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 9, 3;
lăcustelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [23] 9, 7;

lămurí : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 116) : v. IV : „reinigen" : „purifier" : (1x)
să lămurêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [17] 1, 7;

lămurít : (c. 1564 CORESI, MOLIT.) : adj. : „sichtbar, erkennbar" : „pur" : (5x)
cei lămuriţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [3] 11, 19;
lămurit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [12] 2, 15; [16] 1, 12;
lămurit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 3, 18;
lămuriţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 13, 7;

lărgí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erweitern, ausdehnen, ausbreiten" : „élargir, étendre" : (3x)
au lărgit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 7, 14;
lărgiţi-vă *verb imp. 2 pl.* [4] 6, 13;
s-au lărgit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 6, 11;

lărgíme : (1581-1582 PO) : s. f. : „Weite" : „largeur" : (3x)
lărgimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 3, 18; [23] 21, 16; 21, 16;

lăsá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „lassen, verlassen" : „laisser, quitter, abandonner" : (44x)
ai lăsat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [23] 2, 4;
am lăsat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [12] 4, 13; 4, 20; [13] 1, 5;
au lăsat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 14, 22; [22] 1, 6;

au lăsat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 14, 15; 14, 16; 16, 7; 28, 4; [2] 9, 29; [15] 2, 8; 11, 27;
las *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 20, 32;
lasă *verb indicativ prezent 3 sg.* [24] 1, 5;
laşi *verb indicativ prezent 2 sg.* [23] 2, 20;
lăsa *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 19, 30;
lăsară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 27, 32;
lăsat *verb participiu sg. masc.* [1] 25, 14;
lăsatu-mi-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 11, 4;
lăsaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 5, 38;
lăsa-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 5, 31;
lăsă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 18, 19; 24, 27;
lăsînd *verb gerunziu* [1] 23, 32; 27, 13; [2] 1, 27; [6] 6, 9; [15] 6, 1; [17] 2, 21; [18] 2, 15;
lăsîndu *verb gerunziu* [1] 9, 25; 21, 3;
lăsîndu-se *verb gerunziu* [15] 4, 1;
nelăsînd *verb gerunziu* [1] 27, 7;
să lase *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 7, 11; 7, 12; 7, 13;
să va lăsa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 8, 22;
-şi va lăsa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 11, 14;
va lăsa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 10, 13;
vei lăsa *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 2, 27;
voiu lăsa *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [15] 13, 5;
vor lăsa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 11, 9;

lăsáre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Rest" : „reste" : (1x)
lăsare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 5;

lăţíme : (1563 CORESI, PRAXIU 421) : s. f. : „Breite" : „largeur" : (3x)
lăţimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 9, 11; 9, 13; [23] 20, 8;

lăudá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „loben, rühmen, lobpreisen" : „louer, célébrer, glorifier, se vanter" : (51x)
a mă lăuda *verb infinitiv prezent* [4] 11, 30; 12, 1; [5] 6, 14;
laud *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 11, 2; 11, 17; 11, 22;
laude-se *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 10, 16; [16] 1, 9;
lăuda *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 16, 25;
lăudaţi *verb imp. 2 pl.* [2] 15, 11; [23] 19, 5;
lăuda-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 11, 22; [15] 2, 12;
lăudînd *verb gerunziu* [1] 2, 47; 3, 8; 3, 9; [22] 1, 16;
lăudîndu-mă *verb gerunziu* [4] 12, 11;
lăudîndu-ne *verb gerunziu* [2] 5, 11;
lăudîndu-se *verb gerunziu* [11] 6, 21;
m-am lăudat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 7, 14;
mă laud *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 9, 2;
mă voiu lăuda *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [4] 10, 8; 11, 18; 11, 30; 12, 5; 12, 5; 12, 9;
ne lăudăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 5, 2; 5, 3;
ne vom lăuda *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [4] 10, 13;
să laudă *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 5, 12; 11, 12; 11, 18;
să laudă *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 1, 31; [4] 10, 16; 10, 17; [16] 2, 13; 3, 5;
să ne lăudăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [10] 1, 4;
să mă laud *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [4] 11, 16; 12, 6;
să să laude *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [5] 6, 13;
să să laude *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 1, 31;
să se laude *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 1, 29; 3, 21;
te lauzi *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 2, 17; 2, 23; 11, 18;
vă lăudaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [16] 4, 16;
nu te lăuda *verb imp. 2 sg.* [2] 11, 18;
nu vă lăudaţi *verb imp. 2 pl.* [16] 3, 14;

lăúntru → înlăuntru

legá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „festbinden" : „lier, faire nouer" : (21x)
aţi fi legaţi *verb cond.-opt. perfect 2 pl.* [15] 13, 3;
cel legat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [6] 3, 1; [12] 1, 8; [14] 1, 1;
legase *verb indicativ mcpf. 3 sg.* [1] 22, 29;
legat *verb participiu sg. masc.* [1] 20, 22; 24, 27; 25, 14; 25, 27;
legat *verb participiu sg. neutru* [12] 2, 9;
legată *verb participiu sg. fem.* [1] 10, 11; [2] 7, 2; [3] 7, 39;
legatu-te-ai *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [3] 7, 27;
legînd *verb gerunziu* [1] 22, 4;
legîndu *verb gerunziu* [1] 21, 11;
nu lega *verb imp. 2 sg.* [11] 5, 18;
să lêge *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 9, 14;
să legi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [3] 9, 9;
să mă legu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 21, 13;
să să lêge *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 21, 33;
vor lega *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 21, 11;

legát : (1559-1560 BRATU) : adj. /s. m. : „1. in Fesseln gelegt, gefesselt, 2. Gefangene" : „1. enchaîné, 2. prisonnier" : (15x)
cei legaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [23] 9, 14;
cei legaţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 16, 25; 16, 27; 27, 42; [15] 13, 3;
cel legat *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 23, 18; [6] 4, 1;
legat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 6; 28, 17;
legat *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [14] 1, 9;
legată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.*
legaţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 22, 5; 27, 1; 28, 16;
legaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 2; 9, 21;

legătúră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Bindung, Verbindung" : „lien" : (25x)
legătura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 4, 3; [8] 3, 14; [15] 10, 16;
legătură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 23; [5] 3, 15; 3, 17;
legături *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 26; 20, 23; 22, 30; 23, 29; 26, 31; [8] 2, 19; [12] 2, 9; [15] 11, 36; [22] 1, 6;
legăturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 26, 29; [6] 2, 12; [7] 1, 7; 1, 13; [8] 4, 18; [14] 1, 10; 1, 13; [15] 10, 34;
legăturilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [7] 1, 14; 1, 16;

lége : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Gesetz, Gebot, 2. Glaube" : „1. loi, commendement, 2. religion" : (199x)
a legii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 21, 28; [2] 13, 10; [15] 7, 12;
ale legii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 14;
al legii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 26, 5; [2] 8, 3;
lêge *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 23; 5, 34; 18,

13; 19, 39; 22, 12; 23, 3; 24, 6; 24, 14; [2] 1, 5; 2, 12; 2, 12; 2, 12; 2, 12; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 17; 2, 18; 2, 20; 2, 23; 2, 25; 2, 27; 3, 20; 3, 21; 3, 22; 3, 22; 3, 28; 4, 13; 4, 14; 4, 15; 4, 16; 5, 13; 5, 13; 6, 14; 6, 15; 7, 3; 7, 5; 7, 6; 7, 7; 7, 8; 7, 9; 7, 23; 10, 5; [3] 7, 39; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 14, 21; [5] 2, 18; 2, 19; 2, 21; 3, 11; 3, 17; 3, 18; 3, 21; 3, 23; 4, 4; 4, 5; 4, 21; 5, 4; 5, 18; 5, 23; [7] 3, 5; 3, 6; 3, 9; [10] 2, 8; [11] 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 9; [12] 2, 5; [13] 3, 9; [15] 7, 5; 7, 28; 8, 4; 9, 19; 9, 22; 10, 8; [16] 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 11; 4, 11; 4, 12; [18] 2, 7; 2, 8; 3, 17;

lêgea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 53; 13, 38; 15, 5; 15, 24; 18, 15; 21, 24; 22, 3; 23, 3; 25, 8; 28, 23; [2] 2, 25; 2, 27; 3, 20; 3, 28; 3, 32; 3, 32; 4, 15; 5, 20; 7, 1; 7, 1; 7, 2; 7, 2; 7, 4; 7, 7; 7, 7; 7, 12; 7, 14; 7, 16; 7, 21; 7, 22; 7, 23; 8, 2; 8, 2; 9, 31; 9, 31; 13, 8; [3] 9, 8; 9, 9; 9, 21; 14, 34; 15, 56; [4] 10, 15; [5] 1, 13; 1, 14; 2, 16; 2, 19; 3, 12; 3, 19; 3, 21; 3, 21; 3, 24; 4, 21; 5, 3; 5, 14; 6, 2; 6, 13; [6] 2, 15; [11] 1, 8; [12] 4, 7; [15] 7, 16; 7, 19; 7, 28; 9, 15; 10, 1; 10, 28; [16] 1, 25; 2, 10; 2, 12; 4, 11; 4, 11; 4, 11; [23] 2, 13;

legii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 13; 13, 15; 21, 20; 23, 29; [2] 2, 13; 2, 13; 2, 15; 2, 23; 2, 26; 3, 21; 3, 29; 7, 23; 7, 25; 7, 25; 8, 4; 8, 7; 9, 4; 9, 32; 10, 4; [5] 2, 16; 2, 16; 2, 16; 3, 2; 3, 5; 3, 10; 3, 10; 3, 13;

lêgii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 4, 13;

legile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [15] 8, 10; 10, 16;

legiuí: (1581 CORESI, EV. 162) : v. IV : „Gesetze erlassen, stiften" : „donner des lois, établir" : (1x)

s-au legiuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 8, 6;

legiuít : (c. 1683-1686 MS. 45, 842/[2]) : adj./s. : „rechtmäßig" : „légitime" : (1x)

legiuit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 7, 11;

legiuitór : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. m. : „Rechtsgelehrter" : „législateur" : (1x)

legiutoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [13] 3, 13;

legúmă : (1588 DERS) : s. f. : „Gemüse" : „légume" : (1x)

legumi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 14, 2;

lemn : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Baum, 2. Holz" : „1. arbre, 2. bois" : (15x)

lemn *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 30; 10, 39; 13, 29; [5] 3, 13; [12] 2, 20; [17] 2, 24; [23] 9, 20; 18, 12;

lêmne *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 3, 12;

lemnul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 2, 7; 18, 12; 22, 2; 22, 14;

-lemnul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [15] 1, 9*;

lemnului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [23] 22, 2;

léne : (1550 GCR I, 3) : s. f. : „Faulheit" : „paresse" : (1x)

lêne *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 3, 1;

léneş : (1551-1553 ES) : adj./s. : „faul, träge" : „paresseux, fainéant" : (1x)

lêneş *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 11;

leneví : (1654 NEAGOE 156) : v. IV : „faulenzen, träge werden, träge sein" : „paresser, fainéanter" : (3x)

să să lenevească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 9, 38;

nu te lenevi *verb imp. 2 sg.* [11] 4, 14;

voiu lenevi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [18] 1, 12;

lepădá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. (von sich) abweisen, verwerfen, 2. sich lossagen" : „1. repousser, refuser, rejetter, 2. rénier" : (36x)

ai lepădat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [23] 2, 13;

am lepădat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 27, 19;

am lepădat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 13, 11;

au lepădat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [11] 5, 12;

au lepădat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 11, 2;

de lepădat *verb supin* [11] 4, 4;

leapădă *verb indicativ prezent 3 sg.* [5] 3, 15; [23] 6, 13;

lêpăd *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 2, 21;

lepădară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 39;

lepădaţi *verb imp. 2 pl.* [8] 3, 8; [15] 10, 35;

lepăda-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 1, 19;

lepădînd *verb gerunziu* [1] 27, 38; [6] 4, 25; [13] 2, 11; [15] 10, 28; 12, 1; [16] 1, 21; [17] 2, 1;

lepădîndu *verb gerunziu* [11] 1, 19;

lepădîndu-să *verb gerunziu* [18] 2, 1;

lepădîndu-se *verb gerunziu* [1] 7, 21; [22] 1, 4;

lepădîndu-vă *verb gerunziu* [15] 12, 4;

ne vom lepăda *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [12] 2, 12;

s-au lepădat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [11] 5, 8;

să leapădă *verb indicativ prezent 3 sg.* [9] 4, 8; 4, 8; [19] 2, 22; 2, 23;

să leapădă *verb indicativ prezent 3 pl.* [22] 1, 8;

să lepădaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [6] 4, 22;

să lepădăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 13, 12;

să va lepăda *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [12] 2, 12;

v-aţi lepădat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 3, 13;

lepădáre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Verstoßung" : „rejet" : (6x)

lepădare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 18; 27, 22; [17] 3, 21;

lepădarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 11, 15; [15] 9, 26; [18] 1, 14;

lepădát : (1471 DERS/ în antr. *Lepădat*) : adj. : „verworfen" : „rejeté" : (1x)

lepădaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 19;

lepădătúră : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : s. f. : „Missgeburt" : „avorton" : (1x)

unii lepădături *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 15, 8;

lésne : (1551-1553 ES) : adv. : „leicht, mühelos" : „facilement, aisément" : (1x)

lesne *adv.* [11] 6, 18;

léspede : (1532 DERS / în top. *Leaspede*) : s. f. : „Tafel" : „table" : (3x)

lêspezi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 3, 3; 3, 3;

lêspezile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [15] 9, 4;

leu : (1519 DERS / în antr. *Leul*) : s. m. : „Löwe" : „lion" : (9x)
ai leilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 9, 8;
leilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [15] 11, 33; [23] 9, 17;
leul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 4, 7; 5, 5; 10, 3;
leului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [12] 4, 17; [23] 13, 2;
un leu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [17] 5, 8;

levít : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. m.: „Levit": „lévite" : (1x)
levit *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 36;

leviticésc : (1688 BIBLIA) : adj.: „levitische": „lévitique" : (1x)
cea leviticească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [15] 7, 11;

libertín : (1648 NTB) : s. m : „Libertiner" : „libertin, affranchi" : (1x)
ai levertínilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 6, 9;

libóv : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Liebe" : „amour" : (1x)
líbovului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [21] 1, 6;

licaonéşte : (1559-1560 BRATU) : adv. : „auf lykaonisch" : „en lycaonien" : (1x)
licaonêşte *adv.* [1] 14, 10;

límbă : (1433 DERS / în antr. *Limbadulce*) : s. f. : „1. Volk, 2. Zunge, Sprache" : „1. peuple, 2. langue" : (176x)
al limbilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 3, 30; 3, 30; 11, 13;
limba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 19; 2, 5; 2, 26; 7, 7; 8, 9; 10, 22; 10, 35; 17, 26; 22, 2; 24, 3; 24, 17; 26, 4; 28, 19; [2] 14, 11; [3] 14, 2; 14, 19; [7] 2, 11; [16] 1, 26; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 3, 8; [17] 3, 10; [19] 3, 18; [23] 5, 9; 7, 9; 9, 11; 13, 7; 14, 6; [24] 1, 2; 1, 8;
limbă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 6; 2, 8; 21, 40; 26, 14; [2] 10, 18; [3] 14, 4; 14, 9; 14, 13; 14, 14; 14, 23; 14, 26; 14, 27; [17] 2, 9;
limbi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 3; 2, 4; 2, 11; 10, 45; 10, 46; 13, 19; 13, 46; 15, 12; 15, 14; 15, 19; 15, 23; 18, 6; 19, 6; 21, 19; 22, 21; 26, 17; [2] 1, 13; 2, 24; 4, 17; 4, 18; 9, 24; 10, 18; 11, 11; 15, 9; 15, 16; [3] 12, 2; 12, 10; 12, 10; 12, 28; 12, 30; 13, 8; 14, 5; 14, 5; 14, 6; 14, 18; 14, 21; 14, 39; [4] 11, 26; [5] 1, 16; 2, 2; 2, 8; 2, 9; 2, 15; 3, 14; [6] 3, 8; 4, 17; [8] 1, 27; [11] 3, 16; [17] 2, 12; [21] 1, 7; [23] 2, 26; 10, 11; 11, 9; 17, 14; [24] 1, 8;
limbi *subst. comun fem. pl. voc. neart.* [2] 15, 10;
limbii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 24, 10; [4] 11, 32;
limbile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 25; 4, 27; 11, 1; 13, 42; 13, 48; 14, 15; 15, 7; 15, 17; 21, 21; 21, 25; [2] 1, 5; 2, 14; 3, 13; 9, 30; 15, 9; 15, 12; 15, 12; 15, 27; 16, 26; [3] 10, 20; 13, 1; 14, 22; [5] 2, 12; 2, 14; 2, 14; 3, 8; 3, 8; [6] 2, 11; 3, 1; 3, 6; [9] 2, 16; 4, 5; [12] 4, 17; [23] 11, 18; 12, 5; 14, 8; 15, 4; 16, 10; 18, 3; 18, 23; 19, 15; 20, 3; 20, 7; 21, 24;
limbile *subst. comun fem. pl. voc. art.* [2] 15, 11;
limbilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 7, 45; 9, 15; 11, 18; 13, 47; 14, 2; 14, 5; 14, 26; 15, 3; 21, 11; 26, 20; 26, 23; 28, 28; [2] 11, 12; 11, 25; 15, 16; 15, 18; 16, 4; [11] 2, 7; [12] 1, 11; [17] 4, 3; [23] 11, 2; 16, 19; 21, 26; 22, 2;
limbilor *subst. comun fem. pl. voc. art.* [2] 11, 13;
o limbă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 5, 1;

limbút : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „beredt" : „bavard, jacasseur" : (1x)
limbute *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [11] 5, 13;

lin : (1559-1560 BRATU) : adj. : „sanft, ruhig" : „doux, calme" : (3x)
celui lin *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. neart.* [17] 3, 4;
lină *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 2, 2; [16] 3, 17;

línişte : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 48) : s. f. : „Ruhe" : „paix" : (9x)
lineşte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 2, 11; 2, 12; [16] 1, 21; [17] 3, 15;
linişte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 6, 1; [9] 4, 11; [10] 3, 12;
liniştea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 10, 1; [16] 3, 13;

lipí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sich anschliessen" : „(s')attacher, se joindre à" : (10x)
a să lipi *verb infinitiv prezent* [1] 9, 26; 10, 28;
lipindu-se *verb gerunziu* [1] 17, 34;
lipindu-vă *verb gerunziu* [2] 12, 9;
s-au lipit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 36;
să lipêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 6, 16; 6, 17;
să să lipească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 5, 13;
să va lipi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 5, 31;
te lipêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 8, 29;

lípsă : (1541 BGL) : s. f. : „Mangel, Fehlen" : „manque, absence" : (8x)
lipsa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 11, 9;
lipsă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 45; 4, 35; [3] 16, 17; [7] 2, 29; 4, 11; [9] 4, 12;
lipsele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 9, 12;

lipsí : (1481 LDSR 355) : v. IV : „fehlen, mangeln" : „manquer, faire défaut" : (16x)
aş lipsi *verb cond.-opt. prezent 1 sg.* [3] 5, 3;
lipsesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [13] 1, 5; [15] 4, 6;
lipsind *verb gerunziu* [4] 11, 9; [7] 1, 27;
lipsindu-ne *verb gerunziu* [4] 4, 8;
lipsindu-se *verb gerunziu* [15] 11, 37;
lipsindu-vă *verb gerunziu* [16] 1, 4;
lipsit *verb participiu sg. masc.* [1] 17, 25; [4] 11, 5;
nelipsindu-ne *verb gerunziu* [4] 4, 8;
nu vă lipsiţi *verb imp. 2 pl.* [3] 7, 5;
să lipsească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [13] 3, 13;
să lipsescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 3, 24;
să lipsêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [16] 1, 5;
să vă lipsiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 1, 7;

lipsít : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „entblößt, beraubt" :

„dépourvu” : (7x)
cel lipsit *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [16] 5, 4;
celui lipsit *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [3] 12, 24;
lipsit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 34; [19] 3, 17; [23] 3, 17;
lipsiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [11] 6, 5; [16] 2, 15;

línă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wolle” : „laine” : (2x)
lîna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 1, 14;
lînă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 9, 19;

língă : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „neben, bei” : „près de, à côté” : (46x)
lîngă *prep.* [1] 1, 10; 3, 2; 4, 35; 4, 37; 5, 2; 5, 10; 5, 10; 5, 13; 5, 36; 7, 58; 8, 13; 9, 43; 10, 6; 10, 7; 10, 9; 10, 32; 11, 23; 13, 36; 16, 13; 17, 5; 18, 3; 20, 16; 21, 7; 22, 3; 23, 2; 26, 8; 27, 7; 27, 8; [2] 2, 11; [3] 3, 19; 7, 24; 9, 13; 16, 2; [4] 1, 17; [5] 3, 11; [6] 5, 31; [10] 1, 6; [12] 4, 17; [15] 7, 13; [16] 1, 17; 1, 27; [17] 2, 4; 2, 20; [18] 2, 11; 3, 8; [23] 1, 13;

loc : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Ort, Stelle, Platz, Stätte” : „lieu, endroit, place” : (61x)
a locului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 21, 28;
loc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 18; 1, 19; 12, 17; 13, 35; 21, 12; 21, 28; 25, 16; 27, 8; 27, 41; [2] 2, 26; 12, 19; [6] 4, 27; [15] 1, 5; 1, 5; 5, 6; 8, 7; 12, 17; [16] 4, 15; [18] 1, 19; [23] 12, 6; 12, 8; 20, 11;
locu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 23;
locul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 19; 1, 25; 4, 31; 5, 8; 6, 14; 7, 7; 7, 33; 7, 49; 24, 3; 24, 27; [2] 9, 26; [3] 1, 2; 14, 16; [4] 2, 14; [9] 1, 8; [11] 2, 8; [15] 11, 8; 12, 2; [23] 2, 5; 12, 14; 16, 16;
locului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 5, 3; 6, 13; 28, 7;
locuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 34; 27, 29; [11] 5, 25;
locurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 16, 3; 27, 2; [23] 6, 14;
un loc *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 15; 2, 1; 2, 44; 4, 26; 27, 8; [3] 7, 5; 11, 20; 14, 23;

locáş : (1508-1509 DERS) : s. n. : „Wohnung, Wohnsitz” : „demeure, domicile” : (7x)
a lăcaşului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [4] 5, 1;
lăcaş *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 46; [6] 2, 22; [18] 1, 13; [22] 1, 6; [23] 18, 2;
lăcaşul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [4] 5, 2;

locuí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. wohnen, 2. ansiedeln” : „1. habiter, 2. établir” : (58x)
a lăcui *verb infinitiv prezent* [1] 7, 2; 17, 26;
au lăcuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 4; [12] 1, 5; [16] 4, 5;
lăcuia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 9, 22; 9, 32; 9, 35; 19, 17; 22, 12;
lăcuiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [8] 3, 16;
lăcuiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 1, 19; 2, 9; 4, 16; 13, 27; 19, 10; [23] 3, 10; 6, 10; 8, 13; 11, 10; 11, 10; 12, 12; 13, 8; 13, 12; 13, 14; 13, 14; 14, 6; 17, 2; 17, 8;
lăcuiescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 11, 29;
lăcuieşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 7, 48; 17, 24; [2] 7, 17; 7, 18; 7, 20; 8, 9; 8, 11; 8, 11; [3] 3, 16; [8] 2, 9; [12] 1, 14; [18] 3, 13; [23] 2, 13;
lăcuieşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [23] 2, 13;
lăcuind *verb gerunziu* [1] 2, 5; [11] 6, 16; [15] 11, 9; [17] 3, 7; [18] 2, 8;
lăcuiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 2, 14; 7, 4;
să lăcuiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 1, 20; [3] 7, 12; 7, 13; [6] 3, 17; [8] 1, 19;
va lăcui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 21, 3;
voi lăcui *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [4] 6, 16;

locuíre : (1559-1560 BRATU) : s.f.: „Wohnen”: „habitation” : (1x)
lăcuirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 17, 26;

logofắt : (1398 DERS) : s. m.: „Kanzler” : „logothète” (2x)
logofet *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [24] 1, 2;
logofet *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [24] 1, 2;

loví : (1551-1553 ES) : v. IV : „1. angreifen, überfallen, 2. schlagen” : „1. attaquer, essaillir, envahir, 2. battre, frapper” : (10x)
a lovi *verb infinitiv prezent* [1] 9, 5; 26, 14;
au lovit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 12, 23;
lovi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 27, 14;
lovind *verb gerunziu* [1] 12, 7; 12, 13; 14, 18;
să lovească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [23] 11, 6;
să lovească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 19, 15;
va lovi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 9, 5;

luá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „nehmen” : „prendre” : (194x)
ai fi luat *verb cond.-opt. perfect 2 sg.* [3] 4, 7;
ai luat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [3] 4, 7; 4, 7; [8] 4, 17; [23] 3, 3; 11, 17;
a lua *verb infinitiv prezent* [1] 16, 14; 20, 35; [12] 2, 6;
am luat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 1, 5; 5, 11; [3] 11, 23; [15] 10, 26;
am luat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 20, 24; 28, 21; [3] 15, 3; [4] 11, 24; 12, 16; [5] 1, 12; [7] 3, 12; [20] 1, 4; [23] 2, 27;
aţi luat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 7, 43; 7, 53; [2] 8, 15; 8, 15; [3] 15, 1; [4] 11, 4; [5] 1, 9; 3, 2; [8] 2, 6; 4, 10; [19] 2, 27;
au luat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 10, 47; 27, 36; 28, 2; [15] 11, 36; 11, 39; [23] 17, 11; 19, 20; 20, 4;
au luat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 24, 7; [2] 4, 11; 14, 3; 15, 7; [10] 3, 6; [15] 2, 2; 11, 11; [17] 4, 10;
ia *verb imp. 2 sg.* [11] 4, 13; 4, 16; [23] 10, 8; 10, 9;
ia *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 9, 24; 11, 21; [4] 11, 20; [11] 5, 8; [15] 7, 9; [23] 2, 17; 14, 9; 14, 11;
iau *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 7, 5; 7, 8; [23] 17, 11;
lua *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 8, 6; 8, 17;
luaiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [23] 10, 10;
luară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [15] 11, 35;
luaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 20, 28; [2] 15, 7; [3] 11, 24; [6] 6, 13; [16] 5, 10;
luaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 14, 1; [4] 11, 4; [16] 4, 3;
luaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [1] 5, 35;
lua-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [8] 3, 25; [16] 1, 12;

luăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [19] 5, 9;
luînd *verb gerunziu* [1] 2, 33; 8, 10; 9, 19; 12, 25; 15, 39; 16, 24; 16, 33; 17, 5; 17, 9; 17, 15; 21, 11; 21, 24; 21, 26; 21, 32; 22, 5; 23, 18; 23, 31; 26, 10; 27, 35; [2] 5, 17; 7, 8; 7, 11; [4] 11, 8; [5] 2, 1; [6] 6, 16; [7] 2, 7; [9] 2, 13; [11] 4, 1; [12] 1, 5; [15] 2, 3; 9, 19; 11, 29; 12, 28; [17] 1, 9; [18] 1, 9; 1, 17; 1, 19; 2, 13; [21] 1, 7; [22] 1, 7;
luîndu *verb gerunziu* [1] 2, 23; 9, 25; 16, 3; 20, 14; [2] 1, 27; [12] 4, 11;
luîndu-se *verb gerunziu* [1] 1, 11; [11] 4, 4; [15] 5, 1;
luîndu-vă *verb gerunziu* [2] 12, 16;
luo *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 1, 9; 1, 17; 7, 21; 28, 15; [3] 11, 23; [23] 5, 7; 5, 8; 8, 5;
luoat-aţi *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 19, 2;
luom *verb indicativ prezent 1 pl.* [19] 3, 22;
neluînd *verb gerunziu* [13] 1, 14; [15] 11, 13;
să ia *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 1, 20; 1, 25; 3, 5; 7, 31; 8, 19; 10, 43; 15, 14; 15, 37; 15, 38; 26, 18; 27, 33; [3] 14, 5; [4] 3, 16; 5, 10; [15] 11, 8; [23] 3, 11; 5, 12; 6, 4; 22, 17; 22, 19;
să ia *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 8, 15; [3] 9, 25; [11] 1, 4; [15] 9, 15;
să iêi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [23] 4, 11; 5, 9;
să luase *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 27, 20;
să luaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 27, 34; [15] 2, 1; [23] 18, 4;
să luo *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 2, 13;
să luom *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 20, 13; [5] 3, 14; 4, 5; [15] 4, 16; [20] 1, 8;
să va lua *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [10] 2, 7;
-şi ia *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 5, 4;
va lua *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 25, 16; [3] 3, 8; 3, 14; [6] 6, 8; [16] 1, 7;
veţi lua *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [1] 1, 8; 2, 38; [8] 3, 24; [15] 10, 36; [17] 5, 4;
voiu lua *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 11, 27;
vom lua *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [16] 3, 1;
vor lua *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 13, 2; [10] 1, 9;

luáre : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Nehmen" : „prise" : (3x)
luare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 15; [18] 2, 12;
luarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 11, 15;

luceáfăr : (c. 1573-1578 PS. SCH. 373) : s. m. : „Morgenstern" : „étoile du matin" : (1x)
luceafărul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [18] 1, 19;

lúciu : (1409 DLRV / în hidr. *Luciul*) : adj./s. : „strahlend" : „brillant": (1x)
luciul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [24] 1, 13;

lucrá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „arbeiten, bebauen" : „travailler" : (67x)
a lucra *verb infinitiv prezent* [2] 7, 6; 7, 18; [7] 2, 13; [9] 4, 11; 4, 11;
am lucrat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 1, 17; [24] 1, 6;
am lucrat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [20] 1, 8;
au lucrat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 7, 8; 15, 18; [4] 5, 5; [5] 2, 8; [6] 1, 20; [15] 3, 3; 3, 4;
lucra *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 18, 3;
lucra *verb indicativ imperfect 3 sg.* [5] 2, 8;
lucrate *verb part. fem. pl.* [15] 9, 6;
lucraţi *verb imp. 2 pl.* [8] 3, 23;
lucrează *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 10, 35; [2] 2, 9; 2, 10; 4, 4; 4, 5; 4, 15; [3] 12, 6; 12, 11; 16, 10; 16, 16; [4] 4, 17; 7, 10; 7, 10; 9, 11; [5] 3, 5; [6] 2, 2; [7] 2, 13; [16] 1, 3; 1, 20;
lucrează *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 8, 28; [3] 9, 13; [23] 18, 17;
lucrez *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 7, 15; 7, 17;
lucrezu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 13, 41;
lucrînd *verb gerunziu* [2] 7, 13; 15, 16; [3] 4, 12; [4] 6, 1; [6] 4, 28; [9] 2, 9; [10] 3, 8; 3, 11; 3, 12;
lucrîndu *verb gerunziu* [2] 1, 27;
s-au lucrat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [4] 12, 12;
să lucra *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 7, 5;
să lucrăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [3] 9, 6; [5] 6, 10;
să lucrează *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 4, 12; [5] 5, 6; [15] 3, 4; [6] 3, 20; [8] 1, 29; [9] 2, 13; [10] 2, 7; [15] 6, 7;
să lucreaze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [10] 3, 10;

lucráre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Arbeit" : „travail" : (9x)
lucrare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 4, 16; [10] 2, 11;
lucrarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 19; 3, 7; [7] 3, 21; [8] 1, 29; [10] 2, 9;
lucrări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 12, 10;
lucrării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [8] 2, 12;

lucrătór : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „1. wirksam, arbeitern; 2. Arbeiter" : „1./2. efficace, travailleur" : (22x)
cei lucrători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [14] 1, 23;
celor lucrători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. art.* [2] 16, 3;
lucrătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [14] 1, 6;
lucrători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 19, 25; [3] 3, 9; [4] 11, 13; [7] 3, 2; 4, 3; [8] 4, 11;
lucrătorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 19, 24; [16] 5, 4;
lucrătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. neart.* [2] 16, 9;
lucrătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 21; [4] 8, 23; [7] 2, 25; [9] 3, 2; [12] 2, 15; [14] 1, 1; [15] 11, 10;
lucrătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 4, 12;
lucrătoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [11] 5, 18; [16] 5, 7;

lúcru : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Arbeit, 2. Tat, Werk, 3. Ding" : „1. travail, 2. œuvre, acte, 3. chose" : (120x)
cêle lucruri *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [18] 2, 8; 3, 10;
lucru *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 41; 13, 41; 15, 38; 16, 16; 19, 24; 19, 25; 19, 32; 26, 8; [2] 11, 6; 16, 2; [3] 3, 13; 3, 13; 3, 15; 6, 1; 9, 11; 16, 9; [4] 7, 11; 11, 15; [6] 4, 12; [7] 1, 6; 1, 6; [9] 4, 6; 5, 22; [11] 3, 1;

5, 13; 5, 13; [12] 1, 6; 2, 14; [13] 1, 13; [15] 2, 11; 10, 31; [16] 1, 4; 1, 25; [24] 1, 4;
lucru *subst. comun neutru sg. gen./dat. neart.* [3] 3, 14;
lucrul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 5, 4; 5, 38; 13, 2; 14, 25; [2] 2, 15; 11, 6; 14, 20; [3] 9, 1; 15, 58; 16, 10; [4] 9, 8; 10, 11; [5] 6, 4; [7] 2, 29; [8] 1, 10; [9] 1, 3; 5, 13; [10] 1, 11; [11] 5, 10; [12] 2, 21; 3, 17; 4, 5; 4, 18; [13] 1, 16; 3, 1; [15] 6, 10; 13, 21; [16] 3, 16; [24] 1, 5;
lucrului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 16, 19; [2] 2, 7; [7] 1, 22;
lucrure *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 12, 6;
lucruri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 26, 20; [2] 4, 6; 11, 6; [11] 6, 17; [12] 2, 4; [13] 3, 14; [15] 6, 1; 6, 18; [16] 2, 22; [23] 3, 15;
lucrurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 7, 41; 15, 18; 19, 18; [2] 3, 21; 8, 13; 13, 12; [4] 11, 15; [5] 2, 16; 2, 16; 2, 16; 3, 5; 3, 10; [6] 5, 11; [8] 4, 8; [12] 4, 14; [13] 3, 5; [15] 2, 7; 3, 9; 4, 3; 4, 4; 4, 10; [19] 3, 8; 3, 12; [20] 1, 11; [21] 1, 10; [22] 1, 15; [23] 2, 2; 2, 6; 2, 13; 2, 22; 2, 26; 3, 2; 3, 8; 14, 13; 15, 3;
lucrurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 13, 3; [13] 2, 7; [15] 10, 1; 11, 1; [16] 2, 22;

lui → el, ea

lúme : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Welt" : „monde" : (106x)
ale lumii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 1, 27; 1, 27; 1, 28; 4, 13; 7, 33; 7, 34;
a lumii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 7, 10;
lume *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 15; 24, 5; [2] 5, 12; 5, 13; [3] 5, 10; 8, 4; 14, 10; [4] 1, 12; [6] 2, 12; [7] 2, 15; [8] 2, 20; [11] 1, 15; 3, 16; 6, 7; [15] 1, 6; 10, 5; [16] 1, 27; [17] 5, 9; [18] 1, 4; 2, 5; [19] 2, 15; 2, 16; 2, 16; 4, 1; 4, 3; 4, 4; 4, 5; 4, 5; 4, 9; [20] 1, 7;
lumea *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [19] 2, 2; [23] 16, 14;
lumea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 28; 17, 6; 17, 24; 17, 31; 19, 27; [2] 1, 8; 3, 6; 3, 20; [3] 1, 21; 3, 22; 6, 2; 6, 2; 7, 31; 11, 32; [4] 5, 19; [5] 6, 14; 6, 14; [8] 1, 6; [15] 2, 5; 11, 7; 11, 38; [18] 2, 5; 3, 6; [19] 2, 15; 2, 15; 2, 17; 3, 1; 3, 13; 4, 5; 4, 17; 5, 4; 5, 4; 5, 5; 5, 19; [23] 3, 10; 12, 9;
lumii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 20; 4, 13; 10, 18; 11, 12; 11, 15; [3] 1, 20; 2, 12; 3, 19; 4, 9; 5, 10; 7, 31; [5] 4, 3; [6] 1, 4; 2, 2; 6, 12; [8] 2, 8; 2, 20; [15] 4, 3; 9, 26; [16] 2, 5; 4, 4; 4, 4; [17] 1, 20; [18] 2, 20; [19] 3, 17; 4, 14; [23] 11, 15; 13, 8; 17, 8; [24] 1, 4; 1, 12;

lumésc : (a. 1618 GCR I, 46/28) : adj. : „weltlich" : „terrestre, mondain" (2x)
cea lumească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [15] 9, 1;
cêle lumeşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [13] 2, 11;

luminá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „be-, erleuchten, aufklären" : „illuminer, éclairer" : (18x)
a lumina *verb infinitiv prezent* [6] 3, 9;
au luminat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 4, 6; [23] 21, 23;
luminắ *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 12, 7;
luminează *verb indicativ prezent 3 sg.* [18] 1, 19; [23] 1, 16; 22, 5;
luminînd *verb gerunziu* [12] 1, 10;
luminîndu-vă *verb gerunziu* [15] 10, 32;
să lumină *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 18, 1;
să luminêze *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [23] 21, 23;
să luminêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 4, 4; 4, 6; [23] 8, 12;
să vor lumina *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [15] 6, 4;
va lumina *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 4, 5; [6] 5, 14; [18] 1, 19;

lumináre : (1649 MARD.) : s. f. : „Glantz" : „luisance" : (2x)
luminarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 4, 4; 4, 6;

luminát : (1448 DERS) : adj. : „hell, lichtvoll, leuchtend" : „lumineux" : (5x)
luminat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 15, 6; 19, 8; 22, 1;
luminatele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 18, 14;
lumnaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 1, 18;

lumínă : (1435 DERS / în top. *Lumireani*) : s. f. : „Licht" : „lumière" : (34x)
lumina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 22, 9; 26, 13; [19] 2, 8; [23] 18, 23; 21, 24; 22, 5;
lumină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 3; 12, 7; 13, 47; 16, 29; 22, 6; 26, 13; 26, 18; 26, 23; [2] 2, 19; [4] 4, 6; 11, 14; [6] 5, 8; 5, 13; 5, 13; [8] 1, 12; [11] 6, 16; [17] 2, 9; [19] 1, 5; 1, 7; 1, 7; 2, 9; 2, 10;
luminei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 13, 12; [6] 5, 8;
luminelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [16] 1, 17;
luminii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 22, 11; [4] 6, 14; [9] 5, 5;

luminătór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. : „Leuchte, Lampe" : „chandelier, lampe" : (5x)
luminătorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [7] 2, 15;
luminătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 23; 22, 5;
luminătoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 21, 11;
unui luminătoriu *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [18] 1, 19;

luminós : (1551-1553 ES) : adj. : „hell, lichtvoll, leuchtend" : „lumineux" : (4x)
cea luminoasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [16] 2, 3; [23] 22, 16;
luminoasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 2, 2; [23] 21, 21;

lúnă : (1467 DERS / în antr. *Luna*) : s. f. : „1. Mond, 2. Monat" : „1. lune, 2. mois" : (22x)
a lunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 8, 12;
luna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 20; [23] 9, 15; [24] 1, 4;
luna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 6, 12; 12, 1; 21, 23;
lună *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [8] 2, 16; [23] 22, 2;
luni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 20; 18, 11; 19,

8; 20, 3; 28, 11; [15] 11, 23; [16] 5, 17; [23] 9, 5; 9, 10; 11, 2; 13, 5;
lunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art. / litera mica* [3] 15, 41;
lunile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [5] 4, 10;

lunecá → aluneca

lunecătúră → alunecătură

lungíme : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Länge" : „longueur" : (3x)
lungimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 3, 18; [23] 21, 16; 21, 16;

lup : (1009 DRĂGANU 89 / în top. *Lupa*) : s. m. : „Wolf" : „loup" : (1x)
lupi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 20, 29;

luptá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „kämpfen" : „combattre, lutter" : (2x)
m-am luptat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 15, 32;
să te lupţi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [12] 2, 14;

luptáre : (1581 PRL) : s. f. : „Kampf" : „lutte" : (1x)
luptarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 6, 12;

lúptă : (1577 CORESI, PS.) : s. f. : „Kampf" : „lutte" : (1x)
lupta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 12, 1;

lut : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Ton, Lehm" : „argile" : (7x)
lut *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 21; [3] 15, 47; 15, 48; 15, 48; 15, 49; [4] 4, 7; [23] 2, 27;

M

m- → eu

macedoneán : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Mazedonier" : „macédonien" : (4x)
machedonênii *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 19, 29;
machidonean *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 9;
machidonêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 9, 2; 9, 4;

măduhă → măduvă

măduvă : (1563 CORESI, PRAXIU 543) : s. f. : „Mark" : „moelle" : (1x)
a măduhăi *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 4, 12;

mai : (1400 BGL) : adv. : „noch, schon, mehr" : „plus, encore, déjà" : (85x)
mai *adv.* [1] 8, 39; 10, 20; 13, 34; 13, 44; 17, 11; 17, 15; 18, 18; 19, 26; 20, 25; 21, 1 23, 15; 23, 20; 24, 10; 24, 22; 24, 25; 25, 2; 25, 23; 25, 24; [2] 4, 19; 6, 2; 6, 6; 6, 9; 6, 9; 7, 17; 7, 20; 9, 19; 11, 6; 11, 6; 11, 6; 11, 6; 14, 1 15, 15; 15, 15; [3] 15, 8; [4] 1, 10; 1, 23; 5, 15; 5, 16; 11, 23; [5] 1, 10; 1, 14; 2, 20; 3, 15; 3, 18; 3, 25; 4, 7; 5, 11; 5, 2 [6] 2, 19; 4, 9; 4, 14; 4, 17; 4, 28; [7] 2, 28; 2, 28; [9] 3, 10; [11] 5, 23; [12] 1, 17; [15] 8, 12; 9, 22; 10, 2; 10, 17; 10, 18; 10, 26; 11, 32; 12, 19; [17] 4, 2; [19] 2, 27; [23] 3, 12; 7, 16; 7, 16; 10, 6; 18, 11; 18, 14; 18, 22; 18, 22; 18, 23; 18, 23; 20, 3; 21, 1; 21, 4; 21, 4; 22, 3; 22, 11; 22, 11; 22, 11; 22, 11; [24] 1,

máică : (c. 1551-1558 PS. V. 197) : s. f. : „Mutter" : „mère" : (11x)
maica *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 14; [12] 1, 5;
maică *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 4, 26; [6] 5, 31; 6, 2;
maicii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 3, 2; 12, 12; 14, 7; [2] 16, 13; [5] 1, 15;
nişte maice *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [11] 5, 2;

múmă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Mutter" : „mère" : (1x)
muma *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 17, 5;

mánă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Manna, 2. Geschenk" : „1. manne, 2. présent" : (2x)
mana *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 9, 4; [23] 2, 17;

marámă → năframă

năfrámă : (1643 VARLAAM, C. 387) : s. f. : „Handtuch" : „serviette" : (1x)
măhrămi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 19, 12;

maranáta : (1648 NTB) : s. f. : „Maranatha" : „Maranatha" : (1x)
maranátha *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 16, 22;

máre[1] : (1490 DERS / în antr. Toader *Marele*) : adj./s. : „groß" : „grand" : (161x)
aşa de mare *adj. calificativ gradul superlativ neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 16, 18;
cea mare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 20; 8, 10; [23] 6, 17; 7, 14; 11, 8; 11, 17; 14, 8; 16, 19; 17, 17; 18, 10; 18, 16; 18, 18; 18, 19; 18, 21; 19, 2; 21, 10;
cei mari *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 13, 16; 19, 5;
cei mari *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [1] 19, 26; 19, 35; [23] 16, 14; 17, 1;
cel mai mare *adj. calificativ gradul superlativ neutru sg. nom./ac. art.* [15] 9, 11;
cel mare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [23] 9, 14; 14, 19; 16, 12;
cel mare *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [15] 13, 20; [23] 12, 9; 16, 19; 17, 5; 18, 2;
cêle mai mari *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. art.* [18] 1, 4;
celor mari *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 11, 18;
celui mai mare *adj. calificativ gradul comparativ superlativ masc. sg. gen./dat. art.* [1] 28, 16; [15] 6, 16;
celui mare *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [13] 2, 12; [23] 12, 14;
mai mare *adj. calificativ gradul comparativ fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 13, 13; [15] 11, 26; [16] 3, 1; [19] 5, 9; [21] 1, 4;
mai mare *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 24, 5; [2] 9, 12; [3] 3, 10; 14, 5; [15] 6, 13; [19] 3, 20; 4, 4; [21] 1, 9;
mai mare *adj. calificativ gradul comparativ neutru sg. nom./ac. neart.* [16] 4, 6;

mai marele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 18, 8; 18, 17;
mai marelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 28, 7;
mai mari *adj. calificativ gradul comparativ masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 17, 6; [18] 2, 11;
mai marile *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [4] 11, 32;
mai marii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 17, 8; 19, 31;
mai-marii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 15;
mare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. neart.* [23] 4, 6;
mare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 11; 7, 57; 7, 60; 8, 7; 14, 9; 16, 26; 16, 28; 26, 24; [3] 9, 11; [4] 11, 15; [11] 6, 6; [23] 1, 10; 5, 2; 5, 12; 6, 10; 6, 12; 6, 13; 7, 2; 7, 10; 8, 13; 9, 2; 10, 3; 11, 12; 11, 13; 12, 1; 12, 10; 14, 2; 14, 7; 14, 9; 14, 15; 14, 18; 15, 1; 16, 1; 16, 9; 16, 17; 16, 18; 18, 2; 19, 17; 20, 1; 20, 11; 21, 3; 21, 12;
mare *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 36; 8, 9; 8, 10; 26, 22; [15] 4, 14; 10, 21; [23] 8, 8; 12, 3;
mare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 33; 4, 33; 5, 5; 5, 11; 8, 1; 8, 2; 8, 8; 10, 11; 11, 5; 11, 28; 15, 3; 19, 28; 19, 34; 23, 9; [2] 9, 2; [3] 16, 9; [6] 5, 32; [11] 3, 16; [12] 2, 20; [15] 10, 35; 11, 24; [16] 3, 5; [23] 2, 22; 6, 4; 8, 10; 11, 11; 11, 19; 12, 12; 13, 2; 16, 21; 17, 6; 18, 1; 18, 21; 19, 1; 21, 10;
mare foarte *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 16, 21;
a marei *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [22] 1, 6;
marelui *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [23] 19, 17;
mari *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [23] 20, 12;
mari *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 13; [16] 3, 4; 3, 5; [23] 13, 5;
mari *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 6, 8; [23] 11, 15; 13, 13; 15, 3;
marile *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [15] 8, 11;
marilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 19, 18;

máre² : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Meer, 2. Graben, 3. West(en)" : „1. mer, 2. fossé, 3. ouest" : (50x)
ale mării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [22] 1, 13;
mare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 6; 10, 32; 15, 39; 17, 14; 27, 30; 27, 38; 27, 40; 28, 4; [3] 10, 1; 10, 2; [4] 11, 26; [16] 3, 7; [23] 5, 13; 7, 1; 8, 8; 8, 8; 8, 9; 10, 2; 10, 5; 10, 8; 13, 1; 16, 3; 16, 3; 18, 19; 18, 21;
marea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 9; 4, 24; 7, 36; 14, 14; [23] 7, 2; 7, 3; 10, 6; 12, 12; 14, 7; 15, 2; 18, 17; 20, 13; 21, 1;
Marea *subst. propriu fem. sg. nom./ac. art.* [1] 18, 2; [15] 11, 29;
mării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 27; [15] 11, 12; [16] 1, 6; [17] 1, 1; [23] 12, 18; 20, 7; [24] 1, 13;
mări *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.*[1] 27, 41;
o mare *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 15, 2;

márgine : (1365 SUCIU / în top. *Margina*) : s. f. : „1. Rand, 2. Grenze" : „1. bord, marge, 2. limite" : (5x)
margenii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 7, 19;
marginea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 8; 13, 47; [15] 11, 21;
marginile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 10, 18;

mármură : (1467 DERS / în top. *Mărmurĕnii*) : s. f. : „Marmor" : „marbre" : (1x)
marmure *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 12;

mártor : (1418 DERS) : s. m. : „Zeuge" : „témoin" : (5x)
martur *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 23; [7] 1, 8; [9] 2, 5;
marturi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 32; [9] 2, 10;

mártur → martor

másă : (1520 DERS / în antr. Bună*masă*) : s. f. : „Tisch" : „table" : (6x)
masa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 11, 9; [3] 10, 21; 10, 21; [15] 9, 2;
masă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 34;
mêse *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 6, 2;

matérie : (1678 CHEIA ÎNŢ. 97) : s. f. : „Materie" : „matière" : (1x)
materie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 5;

măcár : (1400-1418 LDSR 357) : adv. : „zumindest" : „au moins" : (26x)
macară *adv.* [1] 5, 15; [4] 12, 15; [5] 1, 8;
măcară *adv.* [3] 4, 8; 8, 5; [4] 4, 16; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 11, 1; 11, 16; 12, 11; 13, 4; [5] 5, 12; [7] 2, 17; 3, 4; [8] 2, 5; [15] 4, 3; 5, 8; 6, 9; 7, 5; 12, 17; 12, 20; [16] 5, 15; [18] 1, 12; [23] 17, 8;

măcelăríe : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Fleischer" : „boucher" : (1x)
măcelărie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 10, 25;

mădulár : (1501 DERS / în top. *Mădulari*) : s. n. : „Glied" : „membre" : (39x)
a mădulărilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [15] 4, 12;
mădulare *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 12, 5;
mădularile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 6, 19; 6, 19;
mădulariu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 25; 2, 26; 2, 26; 2, 27;
mădulariul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 6, 9;
mădulariului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [8] 2, 13;
mădulări *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 12, 4; [3] 6, 15; 6, 15; 12, 12; 12, 20; 12, 27; [6] 4, 25; 5, 30;
mădulările *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 6, 13; 6, 13; 7, 5; 7, 23; 7, 23; 12, 4; [3] 6, 15; 12, 12; 12, 18; 12, 22; 12, 25; 12, 26; 12, 26; [6] 4, 16; [8] 3, 5; [16] 3, 6; 4, 1;
un mădulariu *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 12, 14; 12, 19; 12, 26; 12, 26;

măgură : (1364-1395 DRĂGANU 203 / în top. *Magur*) : s. f. : „Hügel" : „colline" : (7x)
Măgura *subst. propriu fem. sg. nom./ac. art.* [5] 4, 24*; 4, 25*; [15] 12, 22;
măgură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 12, 20;

măguri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 13, 2; [15] 11, 38;
o măgură *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 21, 10;

măiestríe : (c. 1573-1578 PS. SCH. 495) : s. f. : „Weisheit" : „virtuosité" : (1x)
măiestriile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 6, 11;

măiéstru : (1560-1561 CORESI, TE²) : adj. : „weise, geschickt, gewandt" : „ingénieux, sage" : (3x)
cei măiestri *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 3, 19;
măiestrilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 3, 20;
un măiestru *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 3, 10;

măréţ : (1620 MOXA) : adj./s. : „stattlich" : „grandiose" : (1x)
măreţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 18, 23;

mărgăritár : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „Perle" : „perle" : (6x)
mărgaritariu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 12; 18, 16; 21, 21;
mărgăritariuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [11] 2, 9; [23] 17, 4; 21, 21;

mări : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. vergrössern, 2. rühmen" : „1. agrandir, 2. louer, glorifier" : (29x)
a să mări *verb infinitiv prezent* [4] 10, 15;
au mărit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 3, 13; [2] 8, 30; [15] 5, 5; [23] 18, 7;
-au mărit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 1, 21;
mărească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [17] 4, 16;
mărescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 11, 13;
mări-se-va *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 1, 20;
măriia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 5, 13; [5] 1, 24;
măriia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 4, 21; 11, 18; 13, 48; 21, 20;
mărind *verb gerunziu* [1] 10, 46; [4] 9, 13;
măriţi *verb imp. 2 pl.* [3] 6, 20;
s-au mărit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 3, 10;
să mărească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 15, 9;
să măresc *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 10, 12;
să mărêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 12, 26;
să măriia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 19, 17;
să măriţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 15, 6;
să ne mărim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 8, 17;
să să mărească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [10] 1, 12; 3, 1; [17] 4, 11;
va mări *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 15, 4;

măríe: (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Feudalherr" : „seigneur féodal": (1x)
măriii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [24] 1, 2;

măríme : (1639 PARACLIS 252) : s. f. : „1. Grösse, 2. Umfang" : „1. dimension, 2. volume" : (4x)
ai mărimei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [18] 1, 16;
mărime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 1, 19;
mărimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 19, 27;
mărimei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 8, 1;

măríre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Grösse, Ruhm" : „grandeur, gloire" : (125x)
al mărirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [17] 4, 14;
a mărirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 4, 4; 4, 17;
mărire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [18] 1, 17;
mărire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 7; 2, 10; 4, 20; 8, 18; 9, 23; [3] 11, 15; 15, 40; 15, 41; 15, 43; [4] 1, 20; 3, 7; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 18; 3, 18; 6, 8; 8, 19; [5] 5, 26; [7] 2, 3; 4, 19; [8] 3, 4; [9] 2, 6; 2, 12; [11] 1, 17; 3, 16; [12] 2, 10; [15] 2, 7; 2, 9; 2, 10; 3, 3; [17] 1, 7; 1, 21; 5, 10; [18] 1, 3; 1, 17; [22] 1, 25; [23] 4, 9; 11, 13; 14, 7; 16, 9; 22, A;
mărirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 55; 12, 23; 22, 11; [2] 1, 23; 3, 7; 3, 24; 6, 4; 9, 4; 11, 35; 15, 7; 16, 27; [3] 2, 7; 10, 31; 11, 7; 11, 7; 15, 41; 15, 41; 15, 41; [4] 3, 7; 3, 18; 4, 10; 4, 15; 8, 23; [5] 1, 5; [6] 3, 13; [7] 1, 11; 3, 19; 4, 20; [9] 2, 20; [10] 1, 9; [12] 4, 18; [15] 13, 21; [17] 1, 24; 4, 11; 5, 11; [23] 1, 6; 4, 11; 5, 12; 5, 13; 7, 12; 15, 8; 18, 1; 19, 1; 19, 7; 21, 11; 21, 23; 21, 24; 21, 26;
mărirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 23; [4] 4, 6; [6] 1, 6; 1, 12; 1, 14; 1, 17; 1, 18; [7] 3, 21; [8] 1, 11; 1, 27; [13] 2, 12; [15] 1, 3; [17] 4, 13; 5, 1; [22] 1, 24;
măriri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [17] 1, 11;
măririi *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 2; [2] 5, 2; 8, 21; [3] 2, 8; [6] 3, 16; [8] 1, 27; [10] 2, 14; [11] 1, 11; [15] 1, 3;
măririle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 11; [18] 2, 10; [22] 1, 8;

mărít : (c. 1551-1558 PS. V. 451) : s. m. : „ruhmreich" : „glorifié" : (1x)
mărită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [4] 3, 10;

măritá: (1559-1560 BRATU.) : v. I : „heiraten" : „se marier" : (5x)
s-au măritat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 7, 34;
să să mărite *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [11] 5, 11; 5, 14;
să să mărite *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 7, 39;
să va mărita *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 7, 28;

măritátă : (1559-1560 BRATU) : adj. : „verheiratet" : „marié" : (3x)
măritată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 2;
cea nemăritată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [3] 7, 34;
nemăritată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 11;

mărturíe : (c. 1433-1437 DLRV) : s. f. : „Zeugnis, Bezeugung" : „témoignage" : (53x)
mărturie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 8; 1, 22; 22, 15; 26, 16; [2] 1, 9; [11] 3, 7; [15] 3, 5; [16] 5, 3;
mărturiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 44; [23] 12, 11; 15, 5;
mărturii *subst. comun fem. pl. gen./dat. neart.* [23] 11, 3;
mărturii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 32; 3, 15; 6, 13; 10, 39; 13, 31; 14, 16; [3] 15, 15; [4] 13, 1; [11] 5, 19; 6, 12; [12] 2, 2; [15] 10, 28; 12, 1;
mărturiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 33; 22, 18; [3] 2, 1; [4] 1, 12; [10] 1, 10; [12] 1, 8; [13] 1, 13; [19] 5, 9; 5, 9; 5, 9; 5, 10; 5, 10; 5, 11; [21] 1, 12; [23] 1, 2; 1,

5; 1, 9; 2, 13; 3, 14; 6, 9; 11, 7; 12, 17; 19, 10; 19, 10; 20, 4;
mărturiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 7, 58; 10, 41;
mărturiilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [23] 17, 6;

mărturiseálă : (1634 DRHB XXIV, 443) : s. f. : „Beichte, Geständnis, Zeugenaussage" : „confession, confesse, témoignage" : (1x)
mărturiseala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 1, 6;

mărturisí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. bezeugen, 2. verkünden, 3. beichten" : „1. témoigner, 2. pêcher, 3. confesser" : (100x)
ai mărturisit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 23, 11; [11] 6, 12;
a mărturisi *verb infinitiv prezent* [1] 20, 24;
am mărturisit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 15, 15;
-am mărturisit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 11, 4;
au mărturisit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [21] 1, 6;
au mărturisit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [11] 6, 13; [19] 5, 9; 5, 10; [23] 1, 2;
mărtuisindu *verb gerunziu* [2] 9, 1;
mărturisesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 10, 2; [4] 8, 3; [5] 5, 3; 4, 15; [13] 1, 16; [23] 22, 18;
mărturisesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 10, 43; [7] 1, 15; [19] 5, 7; 5, 8;
mărturisescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 24, 14; [5] 5, 11; [6] 4, 17; [8] 4, 13;
mărturisescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 23, 8;[15] 13, 15; [20] 1, 7;
mărturisescu-mă *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 20, 26; [11] 5, 21; [12] 4, 1;
mărturisêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 19, 13; 20, 23; 22, 5; [2] 8, 16; [4] 11, 4; [15] 7, 17; 10, 15; [19] 4, 2; 4, 3; 5, 6; [23] 22, 20;
mărturisêşte *verb imp. 2 sg.* [12] 4, 2;
nu mărturisi *verb imp. 2 sg.* [2] 13, 9;
mărturisi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 15, 8; [15] 2, 6;
mărturisiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 8, 5; 14, 3;
mărturisiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 9, 20;
mărturisim *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 10, 8; [3] 1, 23; 15, 11; [4] 4, 5; [19] 1, 2; 4, 14; [21] 1, 12;
mărturisi-mă-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 15, 9;
mărturisind *verb gerunziu* [1] 8, 25; 13, 22; 18, 5; 20, 21; 20, 25; 26, 22; 28, 23; 28, 31; [9] 2, 12; [15] 2, 4; 11, 4; 11, 13; [17] 1, 11;
mărturisindu *verb gerunziu* [2] 2, 15; [12] 2, 14;
mărturisindu-se *verb gerunziu* [1] 10, 22; 22, 12; [2] 3, 22; [11] 5, 10; [15] 7, 8; 11, 39;
iaste mărturisit *verb indicativ prezent 3 sg.* [21] 1, 12;
mărturisînd *verb gerunziu* [17] 5, 12; [21] 1, 3;
ne-am mărturisit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [9] 4, 6;
s-au mărturisit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 11, 2;
s-au mărturisit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 1, 19; [15] 11, 4; 11, 5;
să mărturisascâ *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 22, 16;
să mărturisascâ *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 26, 5;
să mărturisêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 10, 10; [3] 15, 12;
să mărturiseşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 23, 11;
să mărturisiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 2, 40; 16, 2;
să mărturisim *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 10, 42;
se va mărturisi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 14, 11;
va mărturisi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [7] 2, 11; [19] 4, 15;
vei mărturisi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 10, 9;
voiu mărturisi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [23] 3, 5;
vom mărturisi *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [19] 1, 9;

mărturisíre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Beichte, Geständnis, Zeugenaussage" : „confession, confesse, témoignage" : (10x)
mărturisire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 16; 6, 12; 6, 13;
mărturisirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 16, 25; [3] 15, 14; [11] 2, 6; [15] 4, 14; 10, 23;
mărturisirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 9, 13; [15] 3, 1;

mărturisít : (1559-1560 BRATU) : adv. : „offenbar" : „évidemment" : (1x)
mărturisiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 6, 3;

mărturisitór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Zeuge" : „témoin" : (1x)
mărturisitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [17] 5, 1;

măruntáie : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „Eingeweide" : „viscère" : (1x)
măruntăile *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 18;

măslín : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Ölbaum" : „olivier" : (6x)
maslin *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 17; 11, 24; 11, 24; 11, 24;
maslini *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [23] 11, 4;
maslinului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 11, 17;

măslínă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Olive" : „olive" : (1x)
masline *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [16] 3, 12;

măsurá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „messen" : „mesurer" : (6x)
au măsurat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 21, 16; 21, 17;
măsură *verb imp. 2 sg.* [23] 11, 1;
măsurînd *verb gerunziu* [4] 10, 12;
să măsuri *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [23] 11, 2;
să măsure *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 21, 15;

măsúră : (1551-1553 ES) : s. f. : „Maß" : „mesure" : (10x)
măsura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 10, 13; [6] 4, 7; 4, 16; [23] 21, 17;
măsură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 3; [4] 10, 13; 10, 13; 10, 15; [5] 1, 13; [6] 4, 13;

mătáse : (1643 VARLAAM, C. 161) : s. f. : „Seide" : „soie" : (1x)
mătase *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 12;

med : (c. 1665-1672 MS. 4389, 758/1) : s. m. : „Mede" : „Mède" : (1x)
midii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 9;

mérge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „gehen, (los)ziehen" : „aller, marcher" : (95x)
a mêrge *verb infinitiv prezent* [1] 16, 7;
am mers *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 20, 6; 20, 13;
am mersu *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 16, 11;
au mers *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 8, 27;
au mers *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 13, 4; 13, 14; 14, 25; [22] 1, 11;
merg *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 20, 22;
merg *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 27, 24; [2] 4, 12; [23] 14, 4;
mêrge *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 13, 10; 17, 10;
mergea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 5, 41; 16, 4; 20, 4; 26, 13; 27, 13; 28, 9;
mergea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 8, 39; 12, 9;
mergeam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 21, 3; 21, 5; 22, 5;
mêrgeţi *verb imp. 2 pl.* [1] 5, 20;
mergi *verb imp. 2 sg.* [1] 21, 24;
mergînd *verb gerunziu* [1] 1, 10; 1, 11; 5, 21; 5, 22; 8, 3; 8, 36; 8, 40; 9, 1; 9, 3; 9, 26; 9, 31; 11, 23; 14, 26; 15, 4; 16, 16; 16, 39; 17, 5; 17, 10; 18, 27; 20, 15; 21, 1; 22, 6; 22, 26; 23, 14; 23, 16; 24, 24; 25, 15; 26, 12; 27, 3; 27, 6; 27, 7; [2] 15, 24; [11] 1, 3; [12] 1, 17; [15] 7, 18; [17] 3, 19; 3, 22; [22] 1, 16; 1, 18;
mergu *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 15, 25;
mêrse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 9, 39; 12, 17; 18, 18;
merşi *verb participiu pl. masc.* [4] 5, 6;
să fie mers *verb indicativ mcpf. perifrastic 3 pl.* [1] 15, 39;
să meargă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 14, 15; 23, 23;
să meargă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 1, 25; 17, 14; 19, 21; 20, 1; 20, 13; 23, 32; 25, 20; 27, 2;
să merg *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 11, 12; [3] 16, 4;
să mêrgem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 27, 1; [4] 5, 8;
să mêrgeţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 10, 27;
va mêrge *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 14, 4;
vei mêrge *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 25, 12;
voiu mêrge *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 15, 24; [3] 16, 6;
vom mêrge *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [16] 4, 13;
vor mêrge *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 7, 40; [3] 16, 4;

mérgere : (1581-1582 PO) : s. f. : „Gang" : „aller" : (2x)
mêrgerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 9; 27, 10;

mestecá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „kauen" : „mastiquer" : (1x)
-şi mesteca *verb indicativ imperfect 3 pl.* [23] 16, 10;

méşter : (1404 DR VII, 210) : s. m. : „Meister, Handwerker" : „contremaître" : (6x)
meşter *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 11, 10;
meşteri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 18, 3; 19, 38; [3] 3, 10;
meşterul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 18, 22;
un meşter *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 24, 1;

meşteşúg : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „Weisheit" : „habileté" : (4x)
merşteşug *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 29; 18, 3;
meşterşugul *subst. comun neutru sg. gen./dat. neart.* [23] 18, 22; [24] 1, 3;

meşteşugíre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Geschicktheit" : „habileté" : (1x)
meşterşugirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 4, 14;

meşteşuguí : (1581 CORESI, EV. 323) : v. IV : „1. schaffen, 2. hintergehen, zettlen" : „1. créer, 2. tromper, comploter" : (2x)
au meşterşuguit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 11, 7;
meşterşuguind *verb gerunziu* [1] 7, 19;

meu, mea : (1521 NEACŞU) : adj./pron. pos. : „mein" : „mon" : (254x)
ai miei *adj. pron. pos. 1 masc. sg. nom./ac. pl.* [3] 4, 14; [14] 1, 12; [21] 1, 4; [23] 2, 20;
ale mêle *pron. pos. 1 fem. sg. nom./ac. pl.* [3] 11, 2; [23] 11, 3;
al mieu *adj. pron. pos. 1 neutru sg. nom./ac. sg.* [2] 11, 14; [3] 1, 15; 5, 4; 11, 24; 11, 25; 16, 18; [7] 2, 25;
al mieu *adj. pron. pos. 1 masc. sg. nom./ac. sg.* [14] 1, 10;
al mieu *adj. pron. pos. 1 neutru sg. nom./ac. sg.* [3] 10, 33;
a mea *adj. pron. pos. 1 fem. sg. nom./ac. sg.* [1] 22, 1; [2] 1, 12; 3, 7; 12, 19; [3] 7, 40; 11, 24; 11, 25; 16, 21; [4] 2, 3; [5] 6, 11; [7] 1, 26; 3, 9; [8] 4, 18; [10] 3, 17; [12] 4, 16; [15] 10, 30; [18] 1, 15;
a mêle *adj. pron. pos. 1 fem. sg. gen./dat. sg.* [2] 16, 13;
mea *adj. pron. pos. 1 fem. sg. nom./ac. sg.* [1] 2, 25; 2, 26; 2, 26; 2, 34; 7, 50; 10, 30; 11, 8; 13, 22; 16, 15; 20, 24; 20, 25; 20, 29; 24, 17; 26, 4; 26, 4; 28, 19; [2] 2, 16; 9, 1; 9, 17; 11, 13; 15, 31; 16, 25; [3] 2, 4; 9, 15; 9, 18; 10, 29; 13, 3; 14, 14; 16, 24; [4] 11, 9; 11, 28; 12, 9; [5] 4, 14; [7] 1, 4; 1, 20; 2, 12; 2, 12; 2, 29; 4, 1; 4, 16; [12] 1, 12; 2, 8; [14] 1, 18; [15] 1, 13; 3, 11; 3, 11; 4, 3; 4, 3; 4, 5; 8, 9; [16] 2, 18; [23] 1, 10; 1, 20; 2, 13; 2, 13; 3, 16; 10, 10; 22, 12;
mea *pron. pos. 1 fem. sg. gen./dat. sg.* [1] 2, 25; 8, 24; 10, 30;
mêle *adj. pron. pos. 1 fem. sg. gen./dat. sg.* [1] 7, 49; [2] 9, 2; 10, 1; 16, 11; [3] 9, 2; [4] 11, 1; 11, 30; [5] 1, 15; [6] 6, 19; [12] 3, 10; 4, 6; [23] 2, 16; 3, 10;
mêle *adj. pron. pos. 1 neutru sg. nom./ac. pl.* [1] 2, 14; [2] 7, 23; 7, 23; [6] 3, 13; 3, 14; [15] 3, 9; [23] 2, 26;
mêle *adj. pron. pos. 1 fem. sg. nom./ac. pl.* [1] 2, 18; 13, 22; [2] 1, 10; 10, 20; 16, 21; [3] 4, 17; [4] 12, 5; 12, 9; [6] 1, 16; [7] 1, 7; 1, 13; 1, 14; [8] 1, 24; 4, 18; [12] 1, 3; [14] 1, 4; 1, 10; [15] 3, 10; 8, 10; 10, 16; 10, 34; [16] 2, 18;
mêle *adj. pron. pos. 1 fem. sg. gen./dat. pl.* [1] 7, 49; 20, 34; [2] 16, 7; [7] 1, 16; 2, 25; [12] 1, 6; [16] 2, 3;
meu *adj. pron. pos. 1 neutru sg. nom./ac. sg.* [23] 2, 3;
meu *adj. pron. pos. 1 masc. sg. nom./ac. sg.* [1] 13, 33; [15] 1, 5;
miei *adj. pron. pos. 1 masc. sg. voc. pl.* [2] 7, 4; [3] 1, 11;15, 58; 10, 14; 11, 33; [6] 6, 10; [7] 2, 12; 3, 1; 4, 1; [16] 1, 2; 1, 16; 1, 19; 2, 1; 2, 14; 3, 1; 3, 10; 5, 10; 5, 12; [19] 2, 1; 3, 13; 3, 18;
miei *adj. pron. pos. 1 masc. sg. gen./dat. pl.* [5] 1, 14; [15] 2, 12; [16] 2, 5;
miei *adj. pron. pos. 1 masc. sg. nom./ac. pl.* [1] 2, 18; [2] 9, 3; [5] 4, 19;
mieu *adj. pron. pos. 1 neutru sg. voc. sg.* [23] 18, 4;
mieu *adj. pron. pos. 1 neutru sg. nom./ac. sg.* [1] 2, 17; 2, 18; 2, 26; 2, 27; 7, 59; 9, 15; 9, 16; 15, 7; 15, 17; 20, 24; 22,

6; [2] 1, 9; 7, 18; 9, 17; 9, 25; 9, 25; 9, 26; 11, 3; 16, 4; [3] 2, 4; 9, 1; 9, 3; 13, 3; 14, 14; 14, 19; [4] 12, 9; [5] 1, 14; 4, 14; 4, 20; 6, 17; [6] 3, 4; [7] 1, 20; 1, 20; 4, 14; 4, 19; [8] 1, 24; 2, 1; [12] 1, 16; [15] 10, 38; [23] 2, 13; 3, 8; 3, 8; 3, 12; 3, 20; 3, 21; 10, 10;
mieu *adj. pron. pos. 1 neutru sg. gen./dat. sg.* [1] 7, 34; [2] 7, 23; [4] 1, 23; 2, 12; [18] 1, 14;
mieu *adj. pron. pos. 1 masc. sg. gen./dat. sg.* [1] 2, 34; [2] 1, 8; 16, 5; 16, 8; 16, 9; [3] 1, 4; 14, 18; [7] 1, 3; 3, 8; [14] 1, 4; [23] 3, 5; 3, 12; 3, 12; 3, 12;
mieu *adj. pron. pos. 1 masc. sg. nom./ac. sg.* [2] 16, 23; [3] 4, 17; 8, 13; 8, 13; [4] 2, 12; 8, 23; 12, 21; [12] 2, 1; [15] 5, 5; 12, 5; [17] 5, 13; [18] 1, 17; [23] 2, 27; 3, 12; 3, 21;

miáş : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Tribun" : „tribun" : (2x)
miiaşii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 25, 23;
miiaşului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 22, 26;

miazănoápte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Mitternacht, 2. Norden" : „1. minuit, 2. nord" : (1x)
miazănoapte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 13;

mic : (1222-1228 DLRV / în antr. *Mic*) : adj./s. : „klein" : „petit" : (19x)
cei mici *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 13, 16; 19, 5; [24] 1, 2;
cel mai mic *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. art.* [15] 7, 7;
cel mai mic *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 15, 9;
celor mici *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 11, 18;
celui mai mic *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. gen./dat. art.* [6] 3, 8;
mai mic *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. gen./dat. neart.* [2] 9, 12;
mai mici *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 2;
mic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 10; 26, 22;
mic *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 8, 11;
mică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 4; 3, 5; [23] 3, 8;
mici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 19, 11; [23] 20, 12;
micilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 19, 18;
micu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 6;
prea mică *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 4;

micşorá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „verringern" : „baisser" : (2x)
micşorat *verb part. masc. sg.* [15] 2, 9;
micşorat-ai *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [15] 2, 7;

míe[1] : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Tausend" : „millier" : (10x)
mii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 4; 19, 19; 21, 20; [3] 4, 15; 14, 19; [15] 12, 22; [23] 5, 11; 5, 11; 9, 16; 9, 16;

míe[2] → **eu**

miel : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Lamm" : „agneau" : (31x)
ai mielului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [23] 21, 14;
ale mielului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [23] 13, 11;
al mielului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [23] 22, 1; 22, 3;
a mielului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [23] 13, 8;
miel *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 5, 6; 14, 4;
mielul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 5, 12; 6, 1; 7, 17; 14, 1; 17, 13; 17, 13; 21, 22; 21, 23;
mielului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [23] 5, 8; 5, 13; 6, 16; 7, 9; 7, 10; 7, 14; 12, 11; 14, 4; 14, 10; 15, 3; 19, 7; 19, 9; 21, 9; 21, 27;
un miel *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 32;
unui miel *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [17] 1, 19;

miére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Honig" : „miel" : (2x)
miêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 10, 9; 10, 10;

miez : (1538 DERS) : s. m. : „Mitte" : „milieu" : (1x)
miezul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 27;

míjloc : (1504 DERS / în top. *Mijloci*) : s. n. : „Mitte" : „milieu" : (39x)
mijloc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 18; 4, 7; [8] 2, 14; [10] 2, 7; [15] 6, 17;
mijlocile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [17] 1, 13;
mijlocul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 15; 2, 9; 2, 22; 7, 2; 15, 9; 17, 22; 17, 33; 23, 10; 27, 21; [2] 2, 15; [3] 5, 2; 6, 5; [4] 6, 17; [6] 2, 14; 6, 14; [7] 2, 15; [9] 2, 7; [15] 2, 12; 7, 5; 7, 10; [23] 1, 13; 2, 1; 2, 7; 4, 6; 5, 6; 5, 6; 6, 6; 7, 17; 8, 13; 14, 6; 19, 17; 22, 2;
mijlocului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 2, 30;

mílă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gnade, Mitleid" : „grâce, pitié" : (22x)
mila *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 11, 31; [16] 2, 13; [17] 1, 3; [22] 1, 21;
milă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 2; [2] 9, 23; 15, 9; [5] 6, 16; [6] 2, 4; [11] 1, 2; [12] 1, 2; 1, 16; 1, 18; [13] 1, 4; 3, 5; [15] 4, 16; [16] 2, 13; 2, 13; 3, 17; [20] 1, 3; [22] 1, 2; [24] 1, 7;

milosír̂die : (1577 CORESI, PS.) : s. f. : „Barmherzigkeit" : „charité" : (3x)
milosîrdii *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 2, 1; [8] 3, 12;
milosîrdiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 1, 8;

milosténie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Almosen" : „aumône" : (8x)
milostenie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 2; 3, 3; 3, 10; 24, 17;
milostenii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 36; 10, 2;
milosteniile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 4; 10, 31;

milostív : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „barmherzig, gnädig" : „charitable, indulgent" : (4x)
milostiv *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 2, 17;
milostivi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [6]

4, 32; [17] 3, 8;
mult milostiv *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. neart.* [16] 5, 11;

miluí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „ein Almosen geben, aus Mitleid helfen" : „faire l'aumône, avoir pitié" : (15x)
au miluit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 2, 27;
fuiu miluit *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [11] 1, 13; 1, 16;
miluiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 9, 16; 9, 18; 12, 8;
miluiţi *verb imp. 2 pl.* [22] 1, 22;
milui-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 9, 15;
ne-am miluit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [4] 4, 1;
nemiluiţi *verb participiu pl. masc.* [17] 2, 10;
să miluiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 11, 32;
să să miluiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 11, 31;
v-aţi miluit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 11, 30; [17] 2, 10;
voi milui *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 9, 15;

miluít : (1559-1560 BRATU) : s. m. „Erbarmen" : „pitié" : (1x)
un miluit *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 7, 25;

mincinós : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „lügenhaft, verlogen" : „menteur, mensonger" : (24x)
cel mincinos *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [23] 19, 20; 20, 10;
celor mincinoşi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [11] 4, 2;
celui mincenos *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [23] 16, 13;
mincenoase *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 6, 13;
mincenos *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [19] 2, 4; 2, 22;
mincinoase *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 15, 15;
mincinos *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 6; [2] 3, 4; [19] 1, 10; 4, 20; 5, 10;
mincinos *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [11] 6, 20;
mincinoşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 11, 13; 11, 26; [5] 2, 4; [13] 1, 12; [18] 2, 1; 2, 1; [19] 4, 1; [23] 2, 2;
mincinoşilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [11] 1, 10; [23] 21, 8;

minciúnă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Lüge" : „mensonge" : (9x)
minciuna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 4, 25; [19] 2, 21; [23] 22, 15;
minciună *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 25; 3, 7; [19] 2, 27; [23] 21, 27;
minciuni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 13, 9;
minciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [10] 2, 11;

mínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Verstand, Geist" : „esprit, raison" : (39x)
minte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 11; [2] 1, 14; 2, 20; 14, 5; [4] 5, 13; 11, 16; 11, 16; 12, 6; 12, 11; [5] 3, 1; [6] 5, 17; [10] 2, 2; [11] 2, 15; 3, 2; 6, 5; [12] 3, 8; [13] 1, 8; 2, 2; 2, 5; 2, 6; 3, 3; [17] 2, 15; 4, 7; [23] 13, 18;
mintea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 15, 14; [3] 14, 14; 14, 15; [5] 6, 3; [6] 1, 8; [7] 4, 7; [8] 2, 18; [13] 1, 15; [18] 1, 5; 1, 6;
mintii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 17, 9;
minţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 20; 12, 2; [11] 2, 9; [12] 1, 7;

minţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „lügen" : „mentir" : (8x)
-ai minţit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 5, 4;
a minţi *verb infinitiv prezent* [15] 6, 18;
minţiţi *verb imp. 2 pl.* [16] 3, 14;
nu menţiţi *verb imp. 2 pl.* [8] 3, 9;
minţim *verb indicativ prezent 1 pl.* [19] 1, 6;
minţu *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 11, 31; [5] 1, 20; [11] 2, 7;

minuná : (1559-1560 BRATU) : v. I : „sich wundern" : „s'étonner, s'émerveiller" : (3x)
s-au minunat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 31;
să minună *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 13, 3;
să să minunêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [10] 1, 10;

minunát : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. : „wunderbar, herrlich" : „merveilleux" : (4x)
cea minunată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [17] 2, 9;
minunat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 11, 14; [23] 15, 1;
minunate *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 15, 3;

minúne : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wunder, Staunen" : „merveille, étonnement" : (13x)
minuni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 19; 2, 22; 2, 43; 4, 30; 5, 12; 6, 8; 7, 36; 14, 3; 15, 12; [2] 15, 19; [4] 12, 12; [10] 2, 9; [15] 2, 4;

mir : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Balsam, Salbe, Salböl" : „balsam, huile sacrée" : (1x)
mir *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 13;

mirá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „sich wundern" : „s'étonner" : (16x)
mă mir *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 1, 6;
mă miraiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [23] 17, 6;
mirîndu-se *verb gerunziu* [1] 13, 12;
să mira *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 8, 13; 10, 17;
să mira *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 2, 7; 2, 12; 4, 13; 5, 24; 9, 21;
să miră *verb indicativ prezent 3 pl.* [17] 4, 4;
să vor mira *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 17, 8;
te-ai mirat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [23] 17, 7;
nu vă mirareţi *verb imp. 2 sg.* [19] 3, 13;
nu vă miraţi *verb imp. 2 pl.* [17] 4, 12;
vă miraţi *verb indicativ imperfect 2 pl.* [1]
vă miraţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 3, 12; 13, 41;

miráre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wunder" : „merveille" : (2x)
mirare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 10; [23] 17, 6;

mireásă : (1646 PRAV. MOLD. 196) : s. f. : „Braut" : „mariée" : (3x)
mireasa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 21, 9; 22, 17;
o mirească *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 21, 2;

mirós : (1639 PARACLIS, 253) : s. n. : „Geruch" : „odeur" : (7x)
miros *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 2, 15; 2, 16; 2, 16; [6] 5, 2; [7] 4, 18;
mirosul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 12, 17; [4] 2, 14;

mirosénie : (1581 CORESI, EV. 309) : s. f. : „Geruch, Duft" : „odeur, parfum" : (1x)
mirosenie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 5, 2;

mirosíre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 198) : s. f. : „Geruch, Duft" : „odeur" : (1x)
mirosire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 18;

mistuí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „verzehren" : „dévorer" : (1x)
mistuiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 11, 5;

mistuitór : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „verzehrend" : „dévorant" : (1x)
mistuitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 12, 29;

mişél : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m.: „arm": „pauvre" : (1x)
mai mişei *adj. calificativ gradul comparativ masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 15, 19;

mitropolíe : (1581 CORESI, EV. 440) : s. f. : „Metropole" : „métropole" : (1x)
mitropolie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 6, A;

mîhní : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „bekümmern" : „affliger, chagriner" : (17x)
am mîhnit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 7, 8;
au mîhnit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 2, 5; 2, 5;
-au mîhnit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 7, 8;
a vă mîhni *verb infinitiv prezent* [4] 7, 11;
mîhnescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 2, 2;
mîhnindu-vă *verb gerunziu* [17] 1, 6;
mîhnitu-m-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [15] 3, 10;
numîhniţi *verb imp. 2 pl.* [6] 4, 30;
mîhniţi *verb participiu masc. pl.* [4] 6, 10;
să mîhnêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 14, 15; [4] 2, 2;
să să mîhnească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [8] 3, 21;
să vă mîhniţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [4] 2, 4;
v-aţi mîhnit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [4] 7, 9; 7, 9; 7, 9;

mîhníre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Kummer" : „tristesse" : (10x)
mîhnire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 2, 1; 2, 3; 2, 7; 7, 10; 7, 10; 9, 7; [7] 2, 27; 2, 28; [15] 12, 11;
mîhniri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 27;

mîíne : (1551-1553 ES) : adv. : „morgen" : „demain" : (6x)
mîine *adv. de timp* [1] 23, 15; 23, 20; 25, 22; [3] 15, 32; [16] 4, 13; 4, 14;

mînă : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „antreiben" : „mener" : (1x)
mînîndu-se *verb gerunziu* [16] 3, 4;

mîínă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hand" : „main" : (102x)
a mînilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [11] 4, 14;
mîna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 17, 4;
mîinii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 12, 21;
mîinile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 3; 5, 18; 13, 3; 15, 23;
mîinle *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 21, 27;
mîna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 7; 4, 28; 4, 30; 7, 25; 7, 35; 7, 50; 9, 12; 9, 41; 11, 21; 11, 30; 12, 11; 12, 17; 13, 11; 13, 16; 19, 33; 21, 40; 26, 1; 28, 3; 28, 4; [5] 3, 19; [14] 1, 18; [15] 8, 9; [23] 1, 16; 1, 17; 6, 5; 8, 4; 10, 2; 10, 5; 10, 8; 10, 10; 13, 16; 14, 9; 14, 14; 19, 2; 20, 1; 20, 4;
mînă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 48; 9, 8; 13, 11; 17, 24; 19, 26; 22, 11; 23, 19; [3] 12, 15; 16, 21; [4] 5, 1; [5] 6, 11; [6] 2, 11; [8] 2, 11; 2, 14; 4, 18; [10] 3, 17; [15] 9, 11; [17] 5, 6;
mîni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 7; 17, 25; [3] 4, 12; [9] 4, 11; [11] 2, 8; [15] 9, 24; 12, 12;
mînile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 23; 5, 12; 6, 6; 8, 17; 8, 19; 9, 17; 12, 1; 14, 3; 19, 6; 19, 11; 20, 34; 21, 11; 21, 11; 24, 7; 27, 19; 28, 8; 28, 17; [2] 10, 20; [4] 11, 33; [6] 4, 28; [11] 5, 22; [15] 10, 31; [16] 4, 8; [18] 1, 9; [19] 1, 1; [23] 7, 9;
mînilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 7, 41; 8, 18; [12] 1, 6; [15] 1, 10; 2, 7; 6, 2; [23] 9, 20;

mîncá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „essen, fressen" : „manger, dévorer" : (78x)
ai mîncat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 11, 3;
a mînca *verb infinitiv prezent* [1] 23, 21; 27, 35; [2] 14, 21; [3] 5, 11; 9, 4; 10, 7; 11, 33; [15] 13, 10;
a mîncarea *verb infinitiv prezent* [3] 11, 20;
am mîncat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 10, 14; [10] 3, 8;
am mîncat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 10, 41;
au mîncat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 9, 9; [3] 11, 25; [23] 20, 9;
au mîncat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 10, 3;
de mîncat *verb supin* [1] 7, 11; 27, 33; 27, 34; 27, 36;
mănîncă *verb imp. 2 sg.* [1] 10, 13; 11, 7; [23] 10, 9;
mănîncă *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 14, 2; 14, 3; 14, 3; 14, 3; 14, 3; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 20; [3] 8, 7; 9, 7; 9, 7; 11, 21; 11, 29; 11, 29; [4] 11, 20;
mănîncă *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 9, 13; 10, 18;
mănînce *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 11, 34;
mînca *verb indicativ imperfect 3 sg.* [5] 2, 12;
mîncaiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [23] 10, 10; 10, 10;
mîncat *verb participiu masc. sg.* [1] 12, 23;
mîncate *verb participiu fem. pl.* [16] 5, 2;
mîncaţi *verb imp. 2 pl.* [3] 11, 24;
mîncaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 10, 25; 10, 27; 10, 31;
nu mîncaţi *verb imp. 2 pl.* [3] 10, 28;
să mănînce *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 23, 12; [2] 14, 2; [3] 8, 10; 11, 28; [10] 3, 10; 3, 12; [15] 10, 27; [23] 2, 7; 2, 17; 12, 4;

să mănînce *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [23] 2, 14; 2, 20;
să mîncaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 11, 22; [23] 19, 18;
să mîncăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [3] 15, 32;
va mînca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 14, 23; [3] 11, 27; [16] 5, 3;
vă mîncaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [5] 5, 15;
veţi mînca *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [3] 11, 26;
voiu mînca *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 8, 13;
vom mînca *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [3] 8, 8; 8, 8;
vor mînca *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 17, 15;

mîncáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Essen, Speise" : „mets, nourriture" : (16x)
mîncare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 19; 27, 38; [2] 14, 15; 14, 17; 14, 20; [3] 3, 2; 10, 3; [4] 9, 10; [8] 2, 16;
mîncarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 14, 15; [3] 8, 4; 8, 8; 8, 13;
mîncări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 9, 10; 13, 9;
o mîncare *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 12, 16;

mîndríe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hochmut" : „orgueil" : (2x)
mîndriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [19] 2, 16;
mîndriile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [16] 4, 16;

mî́ndru : (1432 DERS / în antr. *Mîndri*) : adj. /s. : „Hochmütig" : „orgueilleux, arrogant" : (4x)
celor mîndri *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [16] 4, 6;
mîndri *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 30; [12] 3, 2;
mîndrilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [17] 5, 5;

mîneá : (1581-1582 PO) : v. II : „bleiben" : „rester, demeurer" : (1x)
am mas *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 21, 8;
mîind *verb gerunziu* [1] 1, 13; 20, 15;
mînéţi *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 15;

mîngîiá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. trösten, 2. schmeicheln, 3. bezaubern" : „1. consoler, 2. flatter, 3. charmer, enchanter" : (28x)
au mîngîiat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 15, 32;
-au mîngîiat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 7, 6;
mîngîiaţi *verb imp. 2 pl.* [9] 4, 18; 5, 11; 5, 14;
mîngîiaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [4] 13, 11;
mîngîie *verb imp. 2 sg.* [11] 5, 1;
mîngîie *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 1, 4; 7, 6;
mîngîiem *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 4, 13; [4] 1, 4;
mîngîind *verb gerunziu* [1] 20, 2;
mîngîindu *verb gerunziu* [9] 2, 11;
mîngîindu-ne *verb gerunziu* [4] 1, 6;
ne-am mîngîiat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 28, 14; [4] 7, 13; [9] 3, 7;
s-au mîngîiat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 7, 7;
s-au mîngîiat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 20, 12;
să mîngîie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 6, 22; [8] 4, 8; [9] 3, 2; [10] 2, 17;
să mîngîiem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [4] 1, 4;
să să mîngîie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 1, 12;
să să mîngîie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 14, 31; [8] 2, 2;
vă mîngîiaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [15] 3, 13;

mîngîiére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Trost" : „consolation" : (26x)
al mîngîierii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 15, 5;
mîngîêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 6;
mîngîiêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 15; 15, 31; [3] 14, 3; [4] 8, 4; [7] 2, 1; [8] 4, 11; [10] 2, 16; [11] 4, 13; [14] 1, 7; [15] 6, 18;
mîngîiêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 15, 4; [4] 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 6; 7, 4; 7, 7; 7, 13; 8, 17; [9] 2, 3; [15] 12, 5;
mîngîierii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 36; [4] 1, 7; [15] 13, 22;

mîngîietór : (c. 1573-1578 PS. SCH. 176) : s. m.: „Tröster": „consolateur" : (1x)
mîngîitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [19] 2, 1;

mîniá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „in Zorn geraten" : „(s')enrager" : (3x)
mîniaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [6] 4, 26;
să mînie *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 13, 5; [23] 12, 17;

mînie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Zorn" : „colère" : (27x)
al mîniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 14, 19;
a mîniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 22;
mînie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 19, 28; [2] 2, 8; [5] 5, 22; [8] 3, 12; [9] 5, 14; [16] 1, 19; [23] 12, 12;
mîniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 4, 2; [11] 1, 16; [12] 3, 10; 4, 2; [15] 6, 12; [23] 14, 8; 14, 10; 16, 1; 16, 19; 18, 3;
mînii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 12, 20;
mîniii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [8] 1, 11;
mîniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 4, 31; [8] 3, 8; [16] 5, 7; [23] 15, 1; 15, 7;
mîniile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [5] 5, 20;

mîniós : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „zornig" : „furieux" : (2x)
mînios *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 20; [13] 1, 7;

mîntuí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erlösen, erretten, befreien" : „délivrer, sauver" : (71x)
a mîntui *verb infinitiv prezent* [1] 27, 20; [15] 7, 25; [18] 2, 9;
a să mîntui *verb infinitiv prezent* [1] 14, 8;
au mîntuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 1, 10; [12] 1, 9; [13] 3, 5;
-au mîntuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 5, 1; [12] 3, 11;
mîntuiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 1, 10; [9] 1, 10; [17] 3, 21;
mîntuiiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [12] 4, 17;
mîntuind *verb gerunziu* [1] 28, 4; [22] 1, 5;
mîntuindu-vă *verb gerunziu* [2] 6, 18; 6, 22;
mîntui-ne-vom *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 5, 9;
mîntui-se-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 2, 21; [2] 8, 21; 10, 13; [11] 2, 15;
mîntui-te-vei *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 11, 14; [2] 10, 9;
mîntuitu au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 8, 2;
mîntuiţi *verb imp. 2 pl.* [22] 1, 23;

mîntuiţi *verb participiu masc. pl.* [6] 2, 5; 2, 8;
mîntuiţi-vă *verb imp. 2 pl.* [1] 2, 40;
ne-am mîntuit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 8, 24;
ne mîntuim *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 1, 18;
ne vom mîntui *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 5, 10;
s-au mîntuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 4, 9;
s-au mîntuit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [17] 3, 20;
să mă mîntuiesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 16, 30;
să mîntuia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 2, 47;
să mîntuiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 27, 43; [3] 1, 21; [11] 1, 15; [13] 2, 13; [15] 5, 7; [16] 1, 21; 2, 14; 4, 12;
să mîntuiesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [3] 9, 22;
să mîntuiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 2, 15;
să mîntuiescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 21, 24;
să mîntuiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [17] 4, 18;
să mîntuim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 4, 12; 15, 11;
să ne mîntuim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [10] 3, 2;
să să mîntuiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 10, 33; [9] 2, 16; [10] 2, 10; [11] 2, 4;
să să mîntuiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 5, 5;
să va mîntui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 9, 27; 11, 26; [3] 3, 15;
să vă mîntuiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 15, 1;
te vei mîntui *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 16, 31;
va mîntui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 7, 24; [12] 4, 18; [15] 2, 15; [16] 5, 15; 5, 20;
vă mîntuiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 15, 2;
vei mîntui *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [3] 7, 16; 7, 16; [11] 4, 16;
voiu mîntui *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 11, 14;

mîntuíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Erlösung, Errettung, Heil" : „délivrance, salut" : (51x)
mîntuire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 25; 13, 47; 16, 17; [2] 1, 16; 10, 1; 10, 10; [3] 1, 30; [4] 1, 6; 6, 2; 6, 2; 7, 10; [7] 1, 19; 1, 28; 2, 12; [10] 2, 13; [12] 3, 15; [13] 2, 11; [15] 1, 14; 5, 9; 6, 9; 9, 12; 9, 28; [17] 1, 5; 1, 10; [18] 3, 15;
mîntuirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 12; 27, 34; 28, 28; [2] 8, 23; 11, 11; 13, 11; [4] 1, 6; [6] 1, 14; [8] 1, 14; [12] 2, 10; [15] 9, 15; 11, 7; 11, 35; [17] 1, 9; [22] 1, 3; [23] 7, 10; 12, 10; 19, 1;
mîntuirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 1, 13; [9] 5, 8; 5, 9;
mîntuirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 13, 26; [6] 4, 30; 6, 17; [15] 2, 10;
o mîntuire *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 2, 3;

mîntuitór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m./adj. : „Erlöser" : „sauveur" : (22x)
a Mîntuitoriului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [13] 3, 4;
Mîntuitoriu *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [7] 3, 20;
mîntuitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 31; 7, 35;
Mîntuitoriu *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 4, 11; 13, 23; [6] 5, 23; [19] 4, 14;
Mîntuitoriul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [13] 2, 12; 3, 6; [18] 1, 11; [22] 1, 25;
Mîntuitoriului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [11] 1, 1; 2, 3; [12] 1, 10; [13] 1, 3; 2, 10; [18] 1, 1; 2, 20; 3, 2; 3, 17;
Mîntuitorul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [13] 1, 4;

moáră : (1551-1553 ES) : s. f.: „Mühle": „moulin" : (2x)
moară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 21; 18, 22;

moárte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Tod" : „mort" : (96x)
ale morţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 1, 18;
a morţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 8, 2;
moarte *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 13;
moarte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 28; 22, 4; 23, 29; 25, 11; 25, 11; 25, 25; 26, 31; 28, 18; [2] 1, 32; 5, 21; 6, 4; 6, 16; 6, 23; 7, 10; 7, 13; 8, 38; [3] 3, 22; 15, 54; [4] 1, 10; 2, 16; 2, 16; 4, 11; 7, 10; [7] 1, 20; 2, 8; 2, 8; 2, 27; 2, 29; [8] 1, 22; [15] 2, 14; 5, 7; 7, 23; 9, 16; 11, 5; [16] 1, 15; 5, 20; [19] 3, 14; 3, 14; 5, 16; 5, 16; 5, 16; 5, 17; [23] 2, 10; 2, 23; 6, 8; 12, 11; 13, 3; 18, 8; 20, 14; 21, 8;
moartea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 22, 20; [2] 5, 10; 5, 12; 5, 12; 5, 14; 5, 17; 6, 3; 6, 9; 6, 21; 8, 6; [3] 11, 26; 15, 21; 15, 26; 15, 54; [4] 4, 12; [7] 3, 10; [12] 1, 10; [15] 2, 9; 9, 15; [23] 2, 11; 9, 6; 9, 6; 20, 6; 20, 14; 20, 14; 21, 4;
Moartea *subst. propriu fem. sg. nom./ac. art.* [23] 6, 8;
morţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 11, 23; [17] 1, 21;
morţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 24; [2] 6, 5; 7, 5; 7, 24; [3] 4, 9; 15, 56; [4] 1, 9; 3, 7; [15] 2, 9; 2, 14; 2, 15; [23] 13, 3; 13, 12; 20, 14;

moáşă : (1480 DLRV) : s. f. : „Großmutter" : „aïeule " : (1x)
moaşă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [12] 1, 5;

mohorît́ : (1495 DERS / în top. *Mohorîţii*) : adj./s. : „1. dunkelrot, purpurrot, 2. Purpur, Porphyr" : „1. rouge foncé, pourpre, 2. pourpre, porphyre" : (3x)
mohorît *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 17, 4; 18, 12; 18, 16;

mólie : (1551-1553 ES) : s. f. : „Kleidermotte" : „mite" : (1x)
molii *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [16] 5, 2;

mormînt́ : (1512-1513 DERS / în top. *Murminte*) : s. n. : „Grab, Grabmal" : „tombeau, tombe" : (3x)
mormînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 29;
mormîntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 29;
mormînturi *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 11, 9;

mort : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. tot, 2. Verstorbener" : „1./2. mort, défunt" : (89x)
cei morţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 15, 12; [9] 4, 13; 4, 15; 4, 16; [23] 14, 13;
cêle moarte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [15] 9, 14;
celor morţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 11, 18;
moartă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 10; [16] 2, 17; 2, 20; 2, 26;
moarte *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [15] 6, 1;
mort *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 8; 8, 10; [16] 2, 26;
mort *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 9; 28, 6; [23] 1, 18; 2, 8; 3, 1;

morţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 6, 11; [6] 2, 1; 2, 5; [8] 2, 13; [22] 1, 12;
morţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 15; 4, 2; 4, 10; 10, 41; 13, 30; 13, 34; 17, 3; 17, 31; 17, 32; 23, 6; 26, 8; [2] 1, 4; 4, 17; 4, 22; 6, 4; 6, 9; 6, 13; 7, 4; 8, 11; 8, 11; 10, 9; 11, 15; [3] 15, 20; 15, 29; 15, 29; [5] 1, 1; [6] 1, 20; 5, 14; [8] 1, 18; 2, 12; [9] 1, 10; [12] 2, 8; [15] 9, 17; 11, 19; 13, 20; [17] 1, 3; [23] 1, 5; 20, 5; 20, 12;
morţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 15, 16; 15, 29; 15, 32; 15, 35; 15, 52; [4] 1, 9; [12] 4, 1; [15] 11, 35; [17] 4, 5; [23] 20, 12; 20, 13;
morţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 10, 42; 24, 15; 24, 21; 26, 23; [2] 14, 9; [3] 15, 12; 15, 13; 15, 21; 15, 42; [7] 3, 11; [15] 6, 2; [17] 4, 6;
un mort *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 1, 17;
unui mort *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [23] 16, 3;

moşíe : (1548 DERS) : s. f. : „1. Erbgut, 2. Heimat" : „1. terre, propriété, patrimoine, 2. patrie" : (1x)
moşie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 11, 14;

moşneán → moştean

moşteán : (1617 BGL) : s. m.: „Erbe": „héritier" : (3x)
moşnêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 34; [2] 4, 14; [6] 3, 6;
moşnean *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 14;

moştení : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „(be)erben" : „hériter" : (13x)
au moştenit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 1, 4;
moştenesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 6, 12;
moştenêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 15, 50;
moşteni-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 21, 7;
ne-am moştenit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [6] 1, 11;
să moşnenească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 15, 50;
să moştenească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [15] 1, 14;
să moştenească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [15] 12, 17;
să moşteniţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [17] 3, 9;
va moşteni *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [5] 4, 30;
vor moşneni *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 6, 10;
vor moşteni *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 6, 9; [5] 5, 21;

moşteníre : (1652 ÎNDR.) : s. f. : „Erbschaft, Erbe" : „héritage" : (11x)
moştenire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 5; 13, 19; 20, 32; [6] 5, 5; [15] 11, 8; [17] 1, 4;
moştenirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 3, 18;
moştenirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 1, 14; 1, 18;
moştenirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [8] 3, 24; [15] 9, 15;

moştenitór : (1581 CORESI, EV. 290) : s. m. : „Erbe" : „héritier" : (14x)
moşninitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 8, 17; 8, 17; 8, 17;
moştenitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [5] 3, 29; [13] 3, 7; [15] 11, 9; [16] 2, 5; [17] 3, 7;
moştenitorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [15] 6, 17;
moştenitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 13; [15] 1, 2; 11, 7;
moştinitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [5] 4, 7;
moştinitoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [5] 4, 1;

mozaviríe : (1642 BRV I, 125) : s. f. : „Verleumdung" : „médisance" : (1x)
muzaviriile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [17] 2, 1;

mucenícu : (c. 1608-1613 VARLAAM, L.) : s. m. : „Zeuge" : „témoin" : (1x)
mucenicului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 22, 20;

múchie : (1424 DRHB I, 103 / în antr. Seva *Muchia*) : s. f. : „Kante, Rand" : „arête, marge" : (1x)
muchi *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 16;

muiére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Frau, Weib" : „femme" : (106x)
ai muieri *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [11] 3, 12;
al muieri *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [11] 3, 2;
a muierilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [17] 3, 1;
muieri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [17] 3, 5;
muiêre *subst. comun fem. sg. voc. neart.* [3] 7, 16;
muiêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 14; [3] 7, 1; 7, 2; 7, 11; 7, 12; 7, 14; 7, 16; 7, 27; 7, 27; 9, 5; 11, 8; 11, 9; 11, 11; 11, 12; [5] 4, 4; [6] 5, 28; 5, 33; [11] 5, 9; [23] 12, 1; 17, 6;
muiêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 1; 5, 2; 5, 7; 18, 2; 24, 24; [2] 7, 2; [3] 5, 1; 7, 3; 7, 4; 7, 4; 7, 10; 7, 13; 7, 14; 7, 27; 7, 34; 7, 39; 11, 5; 11, 6; 11, 6; 11, 7; 11, 8; 11, 9; 11, 10; 11, 11; 11, 12; 11, 13; 11, 15; [6] 5, 31; 5, 33; [11] 2, 11; 2, 14; [23] 2, 20; 12, 6; 12, 13; 17, 4; 17, 9; 17, 17; 19, 7; 21, 9;
muieri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 14; 8, 3; 8, 12; 9, 2; 16, 1; 21, 5; 22, 4; [3] 7, 29; [6] 5, 28; [8] 3, 19; [13] 1, 6; [23] 14, 4;
muierii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 7, 3; 7, 33; 11, 3; [6] 5, 23; [11] 2, 12; [23] 12, 4; 12, 14; 12, 15; 12, 16; 12, 17; 17, 7;
muierile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 14; 13, 50; 17, 4; 17, 12; [3] 14, 34; [6] 5, 24; 5, 25; [11] 2, 9; 3, 11; [15] 11, 35; [17] 3, 1;
muierile *subst. comun fem. pl. vocativ* [6] 5, 22; [8] 3, 18;
muierilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 16, 13; [3] 14, 35; [11] 2, 10; [23] 9, 8;
o muiêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 34; [23] 17, 3;

muierésc : (1551-1553 ES) : adj. : „weiblich, frauenhaft" : „féminin" : (1x)
muieresc *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. neart.* [17] 3, 7;

muierúşcă : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : : s. f. : „Frau, Weib" : „femme" : (1x)
muieruşcile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [12] 3, 6;

mult : (1521 NEACŞU) : adj./adv./s. : „viel" : „maint, nombreux, beaucoup" : (299x)
al celor mulţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 10, 33;
a multora *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [15] 9, 28;
mulţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 16, 2;

cea mai multă *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. nom./ac. art.* [4] 2, 7;
cea multă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [4] 8, 22; [6] 2, 4;
cea multă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 26, 24;
cei mai mulţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 9, 19; 10, 5; [4] 4, 15; [15] 7, 23;
cei mulţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 5, 15; 5, 15; 5, 19; 5, 19; 12, 5; [3] 10, 17; [4] 2, 17;
cêle multe *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [23] 17, 1;
cel mai mult *adj. calificativ gradul superlativ neutru sg. nom./ac. art.* [2] 3, 1;
mai mult *adv. cantitativ comp.* [1] 4, 17; 4, 19; 4, 22; 5, 14; 5, 29; 15, 28; 20, 35; 22, 2; 24, 4; 24, 11; 26, 13; 27, 11; [2] 1, 25; 11, 12; 12, 3; 14, 13; [3] 5, 2; 6, 7; 6, 7; 7, 21; 9, 12; 9, 15; 10, 13; 12, 23; 14, 1; 14, 27; 15, 10; [4] 1, 12; 2, 4; 2, 7; 3, 8; 3, 11; 5, 8; 7, 7; 7, 15; 10, 8; 11, 23; 12, 6; 12, 9; 12, 13; 12, 15; [5] 4, 9; [6] 4, 28; [7] 1, 9; 1, 12; 1, 14; 3, 4; [9] 2, 17; 4, 1; 4, 10;[11] 1, 4; 6, 2; [12] 2, 16; 3, 9; [15] 1, 9; 2, 1; 6, 17; 11, 25; 13, 19; [18] 1, 10; [23] 2, 19; [24] 1, 2; 1, 11;
mai multă *adj. calificativ gradul comparativ fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 18, 20; [3] 12, 23; 12, 24; [15] 3, 3; 3, 3; 11, 4;
mai multe *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 40; 21, 10; 25, 6;
mai mulţi *adj. calificativ gradul comparativ masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 19, 32; 23, 13; 23, 21; 27, 12; [3] 15, 6; [4] 9, 2; [5] 4, 27; [7] 1, 14;
mai mulţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 28, 23; [4] 2, 6;
mult *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 37; 11, 21; 16, 16; 18, 10; 20, 2; [2] 3, 2; [3] 2, 3; [4] 2, 4; [9] 1, 6; [11] 3, 8; [17] 3, 4;
mult *adv. cantitativ comp.* [1] 26, 11; 28, 6; [2] 5, 9; 5, 10; 5, 15; 5, 17; [3] 16, 12; 16, 19; [4] 3, 9; 3, 11; 7, 13; 8, 22; 11, 23; [5] 1, 14; [7] 2, 12; 4, 10; [15] 5, 11; 12, 9; 12, 25; [16] 5, 8; 5, 16; [22] 1, 4;
mult *adv. de mod* [1] 15, 32; 18, 27;
mult *adv. cantitativ poz.* [1] 26, 29; [2] 16, 6; 16, 12; [3] 13, 4; [14] 1, 7; [18] 3, 9; [23] 5, 4;
multa *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [17] 1, 3;
multă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 7; 14, 1; 15, 7; 17, 4; 20, 9; 21, 40; 22, 28; 23, 10; 24, 3; 24, 7; 25, 23; 26, 3; 27, 10; 27, 14; 27, 21; 28, 10; [2] 9, 22; [4] 3, 12; 6, 4; 6, 6; 7, 3; 7, 4; 8, 2; 8, 4; [8] 4, 13; [9] 1, 5; 2, 2; 2, 17; [11] 3, 13; [14] 1, 8; [15] 10, 32; [18] 3, 15; [23] 7, 9; 19, 1; 19, 6;
multe *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 26, 9; [4] 9, 12; [16] 3, 2; [20] 1, 12; [21] 1, 13; [24] 1, 11;
multe *pron. nehot. neutru pl. nom./ac. neart.* [4] 8, 22;
multe *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 5; 2, 43; 8, 25; 9, 23; 10, 2; 13, 31; 16, 18; 16, 23; 20, 19; 25, 7; 25, 14; 26, 11; 27, 20; [2] 1, 13; 4, 17; 4, 18; 5, 16; 15, 22; [4] 2, 4; 8, 22; 11, 23; 11, 26; 11, 27; 11, 27; [7] 3, 18; [11] 6, 9; 6, 10; 6, 12; [12] 1, 16; 2, 2; 4, 14; [13] 2, 3; [15] 1, 1; 6, 7; 9, 25; 9, 26; 10, 11; [23] 1, 15; 8, 3; 14, 2; 19, 6; 19, 12;
multe *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 3; 5, 12; 14, 21; [2] 12, 4; 12, 6; [3] 12, 12; 12, 12; 12, 14; 12, 20; [4] 1, 11; [6] 3, 10; [12] 3, 6; [13] 3, 3; [15] 1, 1; 2, 4; 9, 10; 13, 9; [16] 1, 2;[17] 1, 6;4, 10; [23] 9, 9;
multu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 29; [3] 12, 22;
multul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [4] 8, 15;
mulţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 7; 9, 13; 9, 42; 10, 27; 13, 43; 15, 35; 24, 10; 24, 17; [2] 8, 29; 15, 23; [3] 1, 26; 1, 26; 1, 26; 4, 15; 8, 5; 8, 5; 11, 30; 16, 9; [5] 4, 27; [13] 1, 10; 11, 30; [15] 2, 10; [16] 3, 1; [19] 2, 18; 4, 1; [20] 1, 7; [23] 5, 11; 10, 11;
mulţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 4; 8, 7; 17, 12; 18, 8; 19, 18; 19, 19; 26, 10; [4] 1, 11; 6, 10; 11, 18; 12, 21; [5] 1, 14; 3, 16;[7] 3, 18; [15] 12, 15; [18] 2, 2; [23] 8, 11; [24] 1, 11;

mulţám : (1563 CORESI, PRAXIU 368) : interj. : „danke" : „merci" : (1x)
mulţam *interjecţie* [20] 1, 10;

mulţămítă → mulţumită

mulţí → înmulţi

mulţíme : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Menge" : „foule, multitude" : (19x)
mulţime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 14; 14, 1; 17, 4; 21, 22; 28, 3; [15] 11, 12; [16] 5, 20; [17] 4, 8;
mulţimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 6; 5, 16; 6, 2; 14, 4; 15, 12; 15, 30; 21, 36; 23, 7; 25, 24;
mulţimei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 32; 19, 9;

mulţámí → mulţumi

mulţămítă → mulţumită

mulţemí → mulţumi

mulţimí → mulţumi

mulţumí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „danken" : „remercier" : (29x)
a mulţămi *verb infinitiv prezent* [10] 1, 3; 2, 13;
au mulţemit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 1, 21;
mulţămesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 7, 25; [3] 10, 30; [12] 1, 3;
mulţămêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 14, 6; 14, 6;
mulţămim *verb indicativ prezent 1 pl.* [9] 1, 2; 2, 13;
mulţămind *verb gerunziu* [1] 28, 15; [3] 11, 24; [6] 1, 16; 5, 20; [8] 1, 12;
mulţămiţi *verb imp. 2 pl.* [9] 5, 18;
mulţemesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 1, 4; 1, 14; 14, 18; [7] 1, 3;
mulţemescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [14] 1, 4;
mulţemeşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [3] 14, 17;
mulţemim *verb indicativ prezent 1 pl.* [8] 1, 3; [23] 11, 17;
mulţemind *verb gerunziu* [8] 3, 17;
mulţimescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 1, 8; 16, 4;
mulţimí *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 27, 35;
să va mulţămi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 1, 11;

mulţumítă : (1581 CORESI, EV. 117) : s. f./ adv./prep. :

„Geschenk" : „présent" : (10x)
mulţămit *adv.* [9] 3, 9;
mulţămita *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 7, 12;
mulţămită *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 5, 4; [8] 2, 7;
mulţămită *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 4, 9;
mulţămite *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 9, 12; [11] 2, 1
mulţemita *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 24, 3;
mulţemită *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 14, 16; [8] 4, 2;
mulţimita *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 4, 15;
mulţimită *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 4, 3; 4, 4;
mulţămită *prep.* [4] 9, 11;
mulţemită *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [7] 4, 6;

mulţumitór : (VARLAAM, C. 282) : s. m. : „befriedigt" : „satisfait" : (1x)
mulţămitori *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [8] 3, 15;

múmă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Mutter" : „mère" : (2x)
mumă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 1, 9; [15] 7, 3;

múncă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Marter" : „peine" : (8x)
ale muncii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [10] 2, 9;
munca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 9, 5; 9, 5;
muncă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 7;
munci *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [5] 4, 27;
muncii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 14, 11; 18, 10; 18, 15;

muncí : (1551-1553 ES) : v. IV : „(sich) quälen" : „(se) torturer" : (6x)
au muncit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 11, 10;
munciia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [18] 2, 8;
muncindu-să *verb gerunziu* [23] 12, 2;
s-au muncit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 11, 35;
să să muncească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [23] 9, 5;
să vor munci *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 20, 10;
se va munci *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 14, 10;

múnte : (1443 DERS / în antr. *Muntea*) : s. m. : „Berg" : „mont(agne)" : (10x)
munte *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 8, 5;
muntele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 38; [23] 6, 14; 14, 1;
muntelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 30;
munţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [23] 17, 9;
munţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 16, 20;
munţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 6, 15; 6, 16;
un munte *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 8, 8;

murí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sterben" : „mourir" : (70x)
am murit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 7, 10; [5] 2, 19;
am murit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 6, 2; 6, 8; [12] 2, 11;
a muri *verb infinitiv prezent* [1] 21, 13; [2] 5, 7; [7] 1, 21; [15] 9, 27;
aţi murit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [8] 2, 20; 3, 3;
au murit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 29; 5, 5; 7, 4; 14, 18; 25, 19; [2] 5, 6; 5, 8; 6, 7; 6, 10; 6, 10; 8, 34; 14, 9; 14, 15; [3] 8, 11; 15, 3; [4] 5, 14; 5, 15; 5, 15; [5] 2, 21; [9] 4, 14; 5, 10; [11] 5, 6; [23] 16, 3;
au murit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 5, 15; [4] 5, 14; [15] 11, 13; 11, 37; [23] 8, 11;
moare *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 6, 9; 14, 7; [15] 10, 28;
mor *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 14, 13;
moriu *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 15, 31;
moru *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 15, 22;
muri *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 10; 7, 15; 12, 23; [23] 8, 9;
murim *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 14, 8; 14, 8;
murind *verb gerunziu* [2] 7, 6; [15] 7, 8; 11, 4; 11, 21; 11, 22; [17] 2, 24;
să fie murit *verb conjunctiv perfect 3 sg.* [1] 9, 37;
să moară *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [23] 3, 2; 9, 6;
să moriu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [3] 9, 15;
să muriţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [4] 7, 3;
va muri *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 5, 7; 7, 2; 7, 3; [3] 7, 39; 15, 36;
veţi să muriţi *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 8, 13;
vom muri *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 14, 8; [3] 15, 32;

muritór : (1648 GCR I, 131) : adj. : „sterblich" : „mortel" : (4x)
cel muritoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 15, 54; [4] 5, 4;
muritoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 15, 53;
nişte muritori *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 6, 9;

must : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „Most, Wein" : „vin (doux)" : (1x)
must *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 13;

mustrá : (1581 PRL) : v. I : „tadeln, schelten" : „blâmer, gronder, réprimander" : (11x)
mustraţi *verb imp. 2 pl.* [6] 5, 11;
mustră *verb imp. 2 sg.* [11] 5, 20; [12] 4, 2; [13] 2, 14;
mustră *verb indicativ prezent 3 sg.* [13] 1, 13;
mustră-să *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 14, 24;
mustrînd *verb gerunziu* [15] 8, 8;
mustrîndu *verb gerunziu* [16] 2, 9;
mustrîndu-te *verb gerunziu* [15] 12, 5;
mustru *verb indicativ prezent 1 sg.* [23] 3, 19;
să mustre *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [22] 1, 15;

mustráre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 85) : s. f. : „Tadel, Verweis" : „réprimande, reproche" : (2x)
mustrare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [13] 3, 10; [18] 2, 16;

muşcá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „beissen" : „mordre" : (1x)
muşcaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [5] 5, 15;

mutá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „umziehen, umsiedeln, versetzen, verrücken" : „déménager, émigrer, transférer, changer de lieu" : (17x)
a muta *verb infinitiv prezent* [3] 13, 2;
au mutat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 26;
-au mutat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 4; [8] 1, 13; [15] 11, 5;
mută *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 19, 26;

mutaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [5] 1, 6;
mutîndu-se *verb gerunziu* [1] 18, 7; [15] 7, 12;
ne-am mutat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [19] 3, 14;
ne mutăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 17, 28;
nemutîndu-vă *verb gerunziu* [8] 1, 23;
s-au mutat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 16; [15] 11, 5;
să mută *verb indicativ prezent 3 sg.* [16] 3, 4;
să mute *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [5] 1, 7;
voi muta *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 7, 43;

mutáre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Versetzung" : déplacement" : (2x)
mutare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 7, 12;
mutarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 11, 5;

múzică : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Musik" : „musique" : (1x)
musícă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 22;

N

náşte : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. zeugen, gebären, 2. geboren, erzeugt werden" : „1. enfanter, procréer, engendrer, 2. naître, être procrée" : (43x)
am născut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 2, 8; 13, 33; 22, 28; [3] 4, 15; [15] 1, 5; 5, 5;
aţi fi născuţi *verb cond.-opt. perfect 2 pl.* [17] 2, 2;
au născut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 8; 7, 29; [15] 11, 11; [17] 1, 3; [19] 5, 1; [23] 12, 13;
au născut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [16] 1, 18;
e născut *verb indicativ prezent 3 sg.* [19] 3, 9; 5, 1; 5, 4; 5, 18;
fiind născuţi *verb gerunziu* [17] 1, 23;
nascu *verb indicativ prezent 3 pl.* [12] 2, 23;
naşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 6, 7; [16] 1, 15; 1, 15;
naşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [5] 4, 27;
născînd *verb gerunziu* [5] 4, 24;
născîndu-se *verb gerunziu* [5] 4, 4; [15] 11, 23;
născu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 12, 5;
născu-se *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 4, 29;
născut *verb participiu sg. masc.* [2] 8, 29; [1] 22, 3; [15] 11, 17;
nenăscînd *verb gerunziu* [2] 9, 11;
s-au născut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 3; [5] 4, 23; [15] 11, 12; [19] 3, 9; 4, 7; 5, 18;
să nască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 12, 4;
să născu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 20;
să să nască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 12, 2;
va naşte *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 12, 4;

náştere : (1551-1553 ES) : s. f. : „Geburt" : „naissance" : (5x)
naşterea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [11] 2, 15;
naşterii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [13] 3, 5; [16] 1, 23; 3, 6;
naşterile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [15] 12, 16;

nazaréu : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Nazarener" : „nazaréen" : (1x)
nazareilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 24, 5;

nazarineán : (1559-1560 BRATU) : adj. : „Nazarener" : „nazaréen" : (4x)
nazarineanul *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 22; 3, 6; 4, 10; 6, 14;

nădăjduí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „hoffen, vertrauen" : „espérer, avoir confiance" : (44x)
am nădejduit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [4] 8, 5; [6] 1, 12; [11] 4, 11;
a să nădejdui *verb infinitiv prezent* [7] 3, 4;
au nădejduit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [17] 3, 5;
nădăjduiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 24;
nădejdui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [11] 5, 5;
nădejduiesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 26, 7; [3] 16, 7; [4] 5, 11; 7, 15; 13, 6; [5] 5, 10; [7] 2, 23; [21] 1, 14;
nădejduiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 2, 24;
nădejduiescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 15, 24; [4] 1, 13; [7] 2, 19; [20] 1, 12;
nădejduiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 13, 7;
nădejduieşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 2, 19;
nădejduim *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 8, 25; [4] 1, 10; 5, 8; [10] 3, 4; [15] 13, 18;
nădejduind *verb gerunziu* [1] 24, 26; [4] 2, 3; [7] 1, 6; 1, 14; 1, 25; 3, 3; [11] 3, 14; [14] 1, 20; [15] 2, 13;
nădejduindu-ne *verb gerunziu* [4] 1, 9;
nădejduiţi *verb participiu pl. masc.* [3] 15, 19;
nădejduiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [17] 1, 13;
nădejuiescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [14] 1, 21;
să nădejduiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 10, 7;
să nedejduiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [4] 10, 2;
să să nădejduiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [11] 6, 17;
vor nădejdui *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 15, 12;

nădăjduire : (1563 CORESI, PRAXIU, *ap.* TIKTIN) : s. f. : „Hoffnung" : „espérance" : (1x)
nădejduire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 15;

nădăjduít : (c. 1683-1686 MS. 45, 548/[1]) : adj. : „hoffen" : „espéré" : (1x)
celor nădejduite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. gen./dat. art.* [15] 11, 1;

nădéjde : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hoffnung" : „espoir, espérance" : (60x)
al nădejdii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [11] 1, 1;
cea nădêjde *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [17] 3, 15;
nădêjde *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 26; 24, 15; 26, 7; [2] 4, 18; 4, 18; 5, 4; 8, 20; 15, 13; [3] 9, 10; 9, 10; 13, 13; [4] 3, 4; 3, 12; 10, 15; [6] 2, 12; 3, 12; [7] 3, 4; [9] 4, 13; [13] 2, 12; [17] 1, 3;
nădêjdea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 11; 16, 19; 23, 6; 26, 6; 27, 20; 28, 20; [2] 5, 2; 5, 5; 8, 19; 8, 24; 8, 24; 8, 24; 12, 12; 15, 4; [3] 9, 10; [4] 1, 7; 8, 22; [6] 1, 18; [7] 1, 20; [8] 1, 5; 1, 23; 1, 27; [9] 2, 19; 5, 8; [10] 2, 16; [13] 1, 2; 3, 7; [15] 6, 18; [17] 1, 21; [19] 3, 3;
nădejdi *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [15] 7, 19;
nădejdii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 15, 13; [9] 1, 3; [15] 3, 6; 6, 11; 10, 23;
nedêjde *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 5, 5;
o nădêjde *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 4, 4;

nălucí : (1563 CORESI, PRAXIU 158) : v. IV : „sich einbilden" : „s'imaginer " : (1x)

să năluciia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [15] 12, 21;

năpăstuí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „fälschlich beschuldigen, Unbill antun" : „faire tort" : (1x)
am năpăstuit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [4] 7, 2;

năráv : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „Gewohnheit" : „habitude" : (3x)
năravˇ *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 29;
năravuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 26, 3;
năravurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 15, 33;

năsălíe : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : s. f.: „Sänfte": „litière" : (1x)
năsilii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 15;

născút : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m./adj. : „Geborene" : „né" : (7x)
cel născut *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [5] 4, 4; [19] 5, 1;
născut *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [8] 1, 15; 1, 18;
născut *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 1, 6; [23] 1, 5;
Născut *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [19] 4, 9;
născuţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [15] 11, 28;
născuţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* [15] 12, 23;
născuţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 1, 26;

năstăví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „leiten" : „diriger" : (1x)
s-au năstăvit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 22;

năstrápă : (1462-1463 DERS) : s. f. : „Becher, Pokal" : „coupe" : (12x)
năstrapa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 16, 2; 16, 3; 16, 4; 16, 8; 16, 10; 16, 12; 16, 17;
năstrăpi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 5, 8; 15, 7; 17, 1; 21, 9;
năstrăpile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 16, 1;

năucíre : (1643 VARLAAM) : s. f.: „Verwirrung, Bestürzung": „éblouissement" : (2x)
năucire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 10; 22, 17;

neacoperít : (1688 BIBLIA) : adj. „unbedeckt" : „non voilé" : (1x)
neacoperit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 11, 5;

neagonisitór → agonisitor

neam : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „Geschlecht, Volk" : „famille, descendance, peuple" : (29x)
al neam *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 36;
neam *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 36; 17, 28; 18, 2; [15] 7, 13; 7, 14; [23] 5, 9; 13, 7;
neamul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 40; 7, 13; 7, 19; 8, 33; [5] 1, 14; [6] 3, 15; [23] 14, 6;
neamului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 13, 26; [7] 2, 15;
neamuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 15; [6] 3, 5; [8] 1, 26; [11] 1, 4; [13] 3, 9; [23] 7, 9; 10, 11; 11, 9;
neamurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 3, 25; 15, 21; [6] 3, 21;
un neam *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [9] 2, 14;

neamestecát : (c. 1608-1613 VARLAAM, L.) : adj. : „ungemischt" : „sans mélange" : (1x)
neamestecat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 14, 10;

neascultá : (1688 BIBLIA) : v. IV : „ungehorsam" : „désobéir" : (1x)
au neascultat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 11, 31;

neascultáre : (1563 CORESI, PRAXIU 236) : s. f. : „Ungehorsam" : „désobeissance" : (9x)
a neascultării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 4, 11;
neascultare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 30; 11, 32; [15] 4, 6;
neascultarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 5, 19; [4] 10, 6; [15] 2, 2;
neascultări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [5] 3, 19;
neascultării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 5, 6;

neascultătór : (1642 CAZ. GOV. 269) : adj. : „ungehorsam" : „désobeissant" : (13x)
cei neascultători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [8] 3, 6;
celor neascultători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. art.* [17] 2, 7;
neascultători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 30; 15, 31; [6] 2, 2; [12] 3, 2; [13] 1, 6; 1, 16; 3, 3; [17] 3, 20;
neascultătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 20;
neascultătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 26, 19; [16] 1, 25;

neastîmpăráre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Ausschweifung" : „débauche" : (1x)
nestîmpărare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 5, 18;

neastîmpărát : (1688 BIBLIA) : adj. : „unenthaltsam" : „intempérant" : (1x)
nestîmpăraţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [12] 3, 3;

neaşezáre : (c. 1640 URECHE[2] 136) : s. f. : „Aufruhr, Unordnung" : „troubles, désordre" : (4x)
al neaşăzării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 14, 33;
neaşăzare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 16;
neaşăzări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 12, 20;
neaşezări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 6, 5;

neaşezát : (1559-1560 BRATU) : adj. : „unstet" : „inconstant" : (1x)
neaşăzat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [16] 1, 8;

nebăgáre : (1649 MARD.) : s. f. : „Unachtsamkeit" : „inattention" : (1x)
nebăgare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 7, 18;

nebăgătór : (1649 MARD.) : adj. : „unaufmerksam" : „inattentif" : (2x)
nebăgători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 41;
nebăgătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 12, 5;

nebăutór → băutor

nebeţív → beţiv

nebún : (inc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „verrückt, töricht" : „fou" : (12x)
cêle nebune *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [12] 2, 23;
cêle nebune *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 1, 27; [13] 3, 9;
cel nebun *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 1, 25;
nebun *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [1] 26, 24; 26, 25;
nebun *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 18;
nebune *subst. comun masc. sg. voc. neart.* [3] 15, 36;
nebuni *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 10; 14, 23; [5] 3, 3;
nebunilor *subst. comun masc. pl. voc. art.* [4] 11, 19;

nebunésc : (1567 CORESI, CAZ. 198) : adj. : „unsinnig" : „insensé" : (1x)
nebuneşti *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [6] 5, 4;

nebuní : (1653 CORESI, PRAXIU 222) : v. IV : „wahnsinnig werden" : „devenir fou" : (4x)
au nebunit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 1, 20;
nebunind *verb gerunziu* [4] 11, 23;
nebunit-ai *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 12, 15;
nebunit-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 1, 22;

nebuníe : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Verrücktheit" : „folie" : (10x)
nebunie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 26, 24; [3] 1, 18; 1, 23; 2, 14; 3, 19; [4] 11, 21; [18] 2, 16;
nebuniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 1, 21; [12] 3, 9;
o nebunie *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 11, 17;

necáz : (1654 NEAGOE 354) : s. n. : „Angst, Ärger" : „angoisse, peine, ennui" : (26x)
necaz *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 11; [2] 8, 35; 12, 12; [4] 2, 4; 8, 13; [7] 1, 16; [9] 1, 6; [10] 1, 6; [23] 2, 10;
necazu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 9;
necazu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 8, 2;
necazul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 5, 3; [4] 1, 8; 7, 4; [7] 4, 14; [9] 3, 7; [16] 1, 27; [23] 2, 9;
necazuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 21; 20, 23; [2] 5, 3; [4] 6, 4; [15] 10, 33;
necazurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [6] 3, 13; [9] 3, 3; [10] 1, 4;

necăít : (1688 BIBLIA) : adj. : „unbereubar" : „sans repentance, sans regrets" : (2x)
necăită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 7, 10;
necăite *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 11, 29;

necăjí : (c. 1665-1672 MS. 4389, 527/[1]) : v. IV : „plagen, ärgern" : „peiner, agacer" : (6x)
necăjescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [10] 1, 6;
necăjim *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 1, 6;
necăjindu-ne *verb gerunziu* [4] 4, 8; 7, 5;
necăjindu-se *verb gerunziu* [15] 11, 37;
necăjîndu-să *verb gerunziu* [18] 2, 7;

necăjít : (1688 BIBLIA) : s./adj. : „unglücklich" : „malheureux" : (2x)
cei necăjiţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [11] 5, 10;
celor necăjiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [10] 1, 7;

necărturár : (1642 CAZ. GOV.) : adj. : „ungelehrte" : „illettré" : (1x)
necărturari *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 13;

necercetát : (1688 BIBLIA) : adj. : „unausforschlich" : „insondable" : (2x)
cea necercetată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [6] 3, 8;
necercetate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 11, 33;

necínste : (1563 CORESI, PRAXIU 336) : s. f. : „Unehre, Verachtung, Schande" : „déshonneur, mépris, honte" : (6x)
necinste *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 21; [3] 11, 14; 15, 43; [4] 6, 8; 11, 21; [12] 2, 20;

necinstí : (c. 1683-1686 MS. 45, 13/[2]) : v. IV : „verunglimpfen, entehren, schänden" : „diffamer, déshonorer, outrager" : (5x)
a să necinsti *verb infinitiv prezent* [1] 5, 41;
aţi necinstit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [16] 2, 6;
necinsteşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 2, 23;
necinstii *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [2] 1, 26;
să să necinsteascâ *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 1, 24;

necinstít : (1563 CORESI, PRAXIU 499) : adj. : „unehrlich" : „incorrect, malhonnête" : (2x)
mai necinstite *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 12, 23;
necinstiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 10;

neclătít : (1559-1560 BRATU) : adj. : „standhaft" : „inébranlable" : (3x)
neclătit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 41;
neclătită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 2, 2; [15] 12, 28;

neclevétnic : (1688 BIBLIA) : adj. : „unverleumderisch" : „non médisant" : (1x)
neclevetnice *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.*

[11] 3, 11;

neclintít : (1612 IORGA S. D.) : adj. : „unbeweglich" : „immobile" : (2x)
neclintită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 10, 23;
neclintiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 15, 58;

necredinciós : (1551-1553 ES) : adj./s. : „ungläubig" : „mécréant" : (17x)
cea necredincioasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [3] 7, 14;
cei necredincioşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 10, 27; [4] 6, 14;
cel necredincios *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [3] 7, 14; [11] 5, 8;
cel necredincios *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 7, 15; [4] 6, 15;
celor necredincioşi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 14, 22; 14, 22; [4] 4, 4;
necredincioasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 12;
necredincios *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 26, 8;
necredincios *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 13; 14, 24;
necredincioşi *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* [23] 21, 8;
necredincioşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 6;
necredincioşi *adj. calificativ gradul comparativ masc. pl. nom./ac. art.* [13] 1, 15;

necredínţă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Unglaube" : „incroyance" : (7x)
necredinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 3; 4, 20; 11, 20; [11] 1, 13; [15] 3, 19;
necredinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 23; [15] 3, 12;

necruţáre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Nichtverschonen" : „mépris" : (1x)
necruţarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [8] 2, 23;

necúm : (1567 CORESI CAZ. 129a) : adv. : „geschweige" : „encore moins" : (1x)
necum *adv. neg.* [3] 6, 3;

necunoáşte : (1683-1686 MS. 45, 794/[2]) : v. III: „nicht kennen": „ne pas connaître" : (1x)
neconoscîndu *verb gerunziu* [1] 17, 23;

necunoscút : (c. 1564 CORESI CAZ. 241) : adj./s. : „unbekannt" : „inconnu" : (3x)
neconoscut *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 22;
neconoscutului *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [1] 17, 23;
nişte necunoscuţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 6, 9;

necunoştínţă : (c. 1683-1686 Ms. 45, 894/[1]) : s. f. : „Unwissenheit" : „ignorance" : (6x)
neconoştinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [17] 1, 14;
neconoştinţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [15] 9, 7;
neconoştinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 17, 30;
necunoştinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 4, 18; [17] 2, 15;
necunoştinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 17;

necurát : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./adv./s. : „1. unrein, unsauber, 2. gesetzlos, 3. Teufel" : „1. impur, 2. malhonnête, hors-la-loi, 3. diable" : (22x)
cei necuraţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 5, 6; [11] 1, 9;
cei necuraţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [22] 1, 15;
cêle necurate *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [1] 5, 16;
cel necurat *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 5; [17] 4, 18;
celor necuraţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [18] 2, 5;
necurat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 14; 10, 28; 11, 8;
necurat *adv.* [7] 1, 16;
necurat *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 6, 17;
necurat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 2;
necurată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 2;
necurate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 7;
necurate *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 16, 13;
necuratul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [6] 5, 5;
necuraţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 7, 14; [12] 3, 2; [18] 3, 7; [22] 1, 4;
necuraţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [22] 1, 15;

necurăţíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Unreinheit" : „impureté" : (19x)
necurăţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 24; [4] 12, 21; [9] 2, 3; [12] 2, 16; [18] 2, 6; 2, 7;
necurăţiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 6, 19;
necurăţii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 13, 13; [17] 4, 3; [18] 2, 18;
necurăţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 18; [5] 5, 19; [6] 4, 19; 5, 3; [8] 3, 5; [13] 2, 11; [23] 17, 4;
necurăţiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 11, 26;
nişte necurăţii *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 4, 13;

necurmát : (1559-1560 BRATU) : adj. : „unaufhörlich" : „incessant" : (1x)
necurmată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 15, 52;

necuviós : (înc. sec XVI PS. H.) : adj. : „unpassend" : „impropre" : (2x)
cea necuvioasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [13] 1, 11;
necuvios *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 28;

necuvîntătór : (1654 NEAGOE 126) : adj. : „stumm" : „muet" :

(2x)
cêle necuvîntătoare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [22] 1, 10;
necuvîntătoare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [18] 2, 12;

nedoméstic : (1688 BIBLIA) : adj. : „grausam" : „cruel" : (1x)
nedumêsteci *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [12] 3, 3;

nedospíre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Ungesäuertem" : „azyme" : (1x)
nedospirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 5, 8;

nedrăgăláş : (1688 BIBLIA) : adj. : „ohne natürliche Liebe" : „insensible, sans affection naturelle" : (1x)
nedrăgălaşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 31;

nedrépt : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „ungerecht" : „injuste" : (7x)
cei nedirepţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 6, 1; [18] 2, 9;
cêle nedirêpte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [17] 4, 3;
nedirept *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 6, 10;
nedireptu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 5;
nedirepţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [17] 3, 18;
nedirepţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 6, 9;

nedreptáte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Ungerechtigkeit, Unrecht" : „injustice, tort" : (20x)
nedireptate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 18, 14; [2] 1, 18; [3] 6, 7; 13, 6; [10] 2, 12; [12] 2, 19;
nedireptatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 18; 1, 29; 2, 8; 3, 5; [4] 12, 13; [19] 1, 9; 5, 17; [23] 18, 5;
nedireptăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 18; [2] 6, 13; [10] 2, 10; [16] 3, 6; [18] 2, 13; 2, 15;

neficlení →nevicleni

nefăţárnic : (1551-1553 ES) : adj. : „heuchlerisch" : „hypocrite" : (3x)
nefăţarnică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 9; [12] 1, 5; [16] 3, 17;

nefolós : (1688 BIBLIA) : s. n. : „Nutzlosigkeit" : „inutilité" : (1x)
nefolos *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 7, 18;

nefolositór : (c. 1683-1686 Ms. 45, 904/2) : adj. : „fruchtlos" : „inutile" : (1x)
nefolositoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [13] 3, 9;

negătít : (1688 BIBLIA) : adj. : „unbereit" : „pas prêts" : (1x)
negătiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 9, 4;

negóţ : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „Handel" : „commerce" : (1x)
negoaţele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 6, 23;

negrăít : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „Ausdruckslosigkeit" : „indicible" : (2x)
negrăite *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 8, 26; [4] 12, 4;

negreşít : (1668-1670 HERODOT) : adj./adv. : „sicher" : „sans aucun doute" : (2x)
negreşit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 6, 19;
negreşit *adv. de mod poz.* [7] 3, 1;

negréu : (1688 BIBLIA) : adj. : „beschwerlich" : „qui ne pèse pas" : (1x)
negreu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 11, 9;

négru : (1403 DLRV / în antr. *Negru*) : s. m. : „Schwarz" : „noir" : (5x)
neagră *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 9; 18, 2;
nêgre *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 1, 1;
negru *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 6, 5; 6, 12;

neguţătór : (1493 DLRV / în top. Vadu *Neguţătoriu[lui]*) : s. m. : „Händler" : „marchand" : (4x)
neguţătorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 18, 11; 18, 15; 18, 23;
neguţitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 18, 3;

neguţătorí : (1668-1670 HERODOT) : v. IV : „Handel treiben" : „marchander" : (1x)
vom neguţitori *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [16] 4, 13;

neispitít : (c. 1665-1672 Ms. 4389, 727/1) : adj. : „unverlockt, unverführt" : „non fréquenté" : (4x)
neispitit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 28;
neispitit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 5, 13; 6, 8;
neispitiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 13, 6;

neispititór : (1688 BIBLIA) : adj. : „unfähig versucht zu sein" : „qui ne peut être tenté" : (1x)
neispititoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [16] 1, 13;

neiubitór : (1559-1560 BRATU) : adj. : „feindlich" : „ennemis" : (3x)
neiubitori *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [12] 3, 3; [15] 13, 5;
neiubitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 3;

neîmpăcát : (1688 BIBLIA) : adj. : „unversöhnlich" : „implacable" : (1x)
neîmpăcaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.*

[12] 3, 3;

neîmpăcăciós : (1688 BIBLIA) : adj. : „unversöhnlich" : „implacable" : (1x)
neîmpăcăcioşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 31;

neîmpiedicát : (c. 1683-1686 MS. 45, 789/1) : adj. : „frei" : „libre" : (2x)
neîmpiedecată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 24, 16;
neîmpiedecaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 1, 10;

neîncetáre : (c. 1683-1686 MS. 45, 686/1) : s. f. : „Ewigkeit" : „perpétuité " : (2x)
neîncetare *subst. com fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 26, 7;

neîncetát : (1581 CORESI, EV. 221) : adv./adj. : „stet(s)" : „continu(ellement)" : (7x)
neîncetat *adv. de mod* [9] 1, 3; 2, 13; 5, 17; [12] 1, 3;
neîncetată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 9; 9, 2;
neîncetaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [18] 2, 14;

neîndrăgít → îndrăgit

neînsurát : (1649 MARD.) : s. m. : „Junggeselle" : „célibataire" : (2x)
cel neînsurat *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 7, 32;
celor neînsuraţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 7, 8;

neîntărít → întărit

neîntrég → întreg

neînţelegătór : (c. 1665-1672 MS. 4389, 196/1) : adj./s. : „Unverständig" : „sans intelligence" : (1x)
neînţelegători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 31;

neînţelégere : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Unkenntnis" : „méconnaissance" : (1x)
neînţelêgerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 15, 34;

neînţelépt : (1563 CORESI, PRAXIU 222) : adj. : „Unweise" : „insensé" : (1x)
nişte neînţelepţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [6] 5, 15;

neînţelépt → înţelept

neînvăţát : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „1. ungelehrt, 2. ungewohnt" : „1. sans instruction, 2. mal dressé" : (2x)
cei neînvăţaţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [18] 3, 16;
neînvăţate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [12] 2, 23;

neînvrăjbitór → învrăjbitor

nelămurít : (c. 1665-1672 MS. 4389, 610/2) : adj./s. : „unrein" : „impur" : (5x)
nelămurit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 27;
nelămuriţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 13, 5; [12] 3, 8; [13] 1, 16;
neşte nelămuriţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 13, 7;

nemăritátă → măritată

nemérnic : (1551-1553 ES) : s. m. : „Ausländer" : „étranger" : (9x)
nemêrnic *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 5; 7, 29;
nemêrnică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 6;
nemêrnici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 2, 19;
nemêrnici *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 11; [15] 11, 13;
nemêrnicii *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 43;
nemêrnicilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [17] 1, 1;
nişte nemêrnici *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [17] 2, 11;

nemernicí : (c. 1683-1686 MS. 45, 223/2) : v. IV : „einwandern, verweilen" : „immigrer, errer, séjourner" : (1x)
au nemernicit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 11, 9;

nemernicíe : (c. 1683-1686 MS. 45, 622/1) : s. f. : „Wüstheit, Einöde" : „désert, lien isolé" : (2x)
a nemerniciei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [17] 1, 17;
nemernicie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 17;

nemilostív : (c. 1560-1562 CORESI, PRAV.) : adj./s. : „unbarmherzig, herzlos" : „impitoyable, cruel" : (1x)
nemilostivi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 31;

nemiluí → milui

nemincinós : (1688 BIBLIA) : adj. : „der nicht lügen kann" : „qui ne ment pas" (1x)
nemincinos *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [13] 1, 2;

nemîncát : (1551-1553 ES) : adj. : „hungrig" : „affamé" : (1x)
nemîncaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 27, 33;

nemoárte : (c. 1683-1686 MS. 45 903/1) : s. f. : „Unsterblichkeit" : „immortalité" : (2x)
nemoarte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 15, 54; [11] 6, 16;

nemulţumitór : (1581 CORESI, EV. 422) : adj. : „undankbar" : „ingrat" : (1x)
nemulţămitori *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [12] 3, 2;

nemuríre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 476/1) : s. f. : „Unsterblichkeit" : „immortalité" : (1x)
nemurire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 15, 53;

nemuritór : (1642 CAZ. GOV. 109) : adj. : „unsterblich" : „immortel" : (1x)
nemuritoriului *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [11] 1, 17;

nemutát : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj. : „unbeweglich unbeweglich" : „inamovible" : (2x)
nemutate *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [15] 6, 18;
nemutaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 15, 58;

nenumărát : (1642 CAZ. GOV. 299) : adj. : „unzählig, ungezählt" : „innombrable" : (1x)
cel nenumărat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [15] 11, 12;

neobrezánie : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Unbeschneidung" : „incirconcision" : (7x)
neobrezanie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 9; 4, 10; 4, 10; 4, 11; [3] 7, 18;
neobrezaniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 31; 4, 12;

neobrezuít : (1642 CAZ. GOV.) : s./adj. : „Unbeschnittener, unbeschnitten" : „incirconcis" : (2x)
neobrezuiţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 51;
neobrezuiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 11, 3;

neopríre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 300) : s. f. : „Unmäßigkeit" : „intempérance" : (1x)
neoprirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 7, 5;

neoprít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „unausgesetzt" : „sans arrêt" : (1x)
neoprit *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 8;

nepetrecătór → petrecător

nepîngărít : (c. 1665-1672 MS. 4389, 603/[2]) : adj. : „makeloss, rein" : „sans tache, propre" : (3x)
nepîngărit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 7, 26;
nepîngărită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 1, 27;
nepîngăriţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [18] 3, 14;

nepocăít : (1563 GCR I, 13, *ap.* TIKTIN) : adj. : „unbußfertig" : „impénitent" : (1x)
nepocăită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 5;

nepót : (1427 BGL) : s. m. : „Enkel" : „petit-fils" : (1x)
nepotul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [8] 4, 10;

nepovestít : (1683 DOS. PAR. III 72[v]) : adj. : „unaussprechlich" : „inexprimable" : (1x)
cel nepovestit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [4] 9, 15;

nepricépere : (1642 ÎNV.[2]) : s. f. : „unverstand" : „déraison" : (1x)
nepricêperii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 11, 1;

nepriéten : (c. 1640 URECHE[2] 95) : s. m. : „Feind, Gegner" : „ennemi" : (1x)
nepriêtenului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [11] 5, 14;

neputinciós : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „1. hilflos, schwach, 2. ohnmächtig" : „1. faible, incapable, 2. infirme" : (4x)
cei neputincioşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [9] 5, 14;
cel neputincios *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 3;
celor neputincioşi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 15, 1;
neputincios *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 7;

neputínţă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Ohnmacht" : „impuissance" : (4x)
neputinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 6, 18; 10, 4; 11, 6;
neputinţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 12, 5;

neroditór : (1581 CORESI, EV. 224) : s. f. : „unfruchtbar" : „stérile" : (1x)
cêle neroditoare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [6] 5, 11;

neruşinát : (1570 CORESI LIT.) : adj.: „unverschämt": „effronté" : (1x)
neruşinat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [12] 2, 15;

neschimbáre : (1688 BIBLIA) : s. m. : „Beständigkeit" : „constance" : (1x)
neschimbarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 6, 17;

nesemnát : (c. 1665-1672 MS. 4389, 29/[1]) : adj. : „unberühmt" : „sans importance" : (1x)
nesemnată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 39;

nesfîrşít : (c. 1580-1619 COD. ST.) : adj. : „unendlich" : „infini" : (1x)
nesfîrşiţi *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 22, A;

nesfádnic → sfádnic

nesílnic : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 47) : adj. : „gewaltsam, stark" : „brutal, violent, puissant" : (3x)
cei nesilnici *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [17] 2, 18;
nesilnice *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [12] 3, 1;
nesilnici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 51;

nesilnicíe : (a. 1618 GCR 51/3) : s. f. : „Gewalt, Brutalität" : „violence, brutalité, obstination" : (4x)
năsilnicie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 22;

năsilniciia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 5; 11, 22;
nesilniciile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [22] 1, 15;

nesocotí : (1671 PSALT. 294b, *ap.* TIKTIN) : v. IV : „mißachten" : „mépriser" : (2x)
nesocotind *verb gerunziu* [4] 4, 18; 5, 19;

nespurcát : (1559-1560 BRATU) : adj. : „makeloss, rein" : „sans tache, propre" : (5x)
nespurcat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [17] 1, 19;
nespurcat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [16] 1, 27;
nespurcată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 6, 14; [15] 13, 4; [17] 1, 4;

nespús : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „unaussprechlich" : „inexprimable, ineffable" : (1x)
nespusă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 1, 8;

nestáre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Unbeständigkeit" : „incertitude, inconstance" : (1x)
nestare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 6, 17;

nestătătór : (1551-1553 ES) : adj. : „unbeständig" : „instable" : (1x)
nestătători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 11;

nestîmpăráre → neastîmpăráre

nestricáre : (1649 MARD.) : s. f. : „Reinheit, Richtigkeit" : „intégrité" : (8x)
nestricare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 7; [3] 15, 42; 15, 50; 15, 53; 15, 54; [6] 6, 24; [12] 1, 10; [13] 2, 7;

nestricát : (1642 SLLF II, 406) : adj. : „unverletzt, unversehrt" : „intact, non altéré" : (5x)
celui nestricat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 23;
nestricată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 25; [17] 1, 4; 1, 23;
nestricaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 15, 52;

nestricăciúne : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Unvergänglichkeit, Unverderbtheit" : „intégrité, incorruptibilité, pureté" : (2x)
nestricăciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [13] 2, 7;
nestricăciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [17] 3, 4;

nesupús : (1688 BIBLIA) : adj. : „zügellos" : „insoumis; indépendant; rebelle" : (3x)
cei nesupuşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [11] 1, 9;
nesupus *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 2, 8;
nesupuşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [13] 1, 10;

neştíne : (1551-1553 ES) : pron. nehot. : „einer, jemand" : „un, quelqu'un" : (55x)
neştine *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 2, 45; 4, 34; 8, 31; 10, 47; 11, 29; 13, 41; [2] 5, 7; 5, 7; 8, 9; 8, 24; [3] 1, 15; 3, 4; 4, 2; 6, 1; 7, 18; 7, 18; 7, 36; 8, 3; 8, 10; 9, 15; 10, 27; 10, 28; 11, 34; 14, 27; 15, 35; [4] 2, 5; 8, 12; 8, 20; 10, 7; 11, 16; 11, 20; 11, 20; 11, 20; 11, 21; 12, 6; [6] 2, 9; [8] 2, 4; 2, 16; 3, 13; [11] 5, 8; [12] 2, 5; 2, 21; [15] 3, 13; 4, 1; 4, 11; 5, 4; 10, 28; 12, 15; [16] 2, 14; 5, 13; [17] 2, 19; [19] 2, 15; 5, 16; [20] 1, 10; [23] 22, 18;

netăiát → tăiat

netăiére → tăiere

netocmít : (c. 1665-1672 MS. 4389, 5/[1]) : adj. : „ungeordnet" : „désordonné" : (4x)
cei netocmiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [9] 5, 14;
netocmit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 12;
netocmiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 28, 25; [2] 1, 31;

netrébnic : (1577 CORESI, PS.) : adj. : „nichtsnutzig" : „inutile" : (1x)
netrêbnic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [14] 1, 11;

neurmát : (1688 BIBLIA) : adj. : „unausspürbar, unausforschlich" : „introuvable, incompréhensibles" : (1x)
neurmate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 11, 33;

nevástă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Frau" : „femme" : (1x)
nevastă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 23;

nevăzút : (1581 CORESI, EV. 66) : adj. : „unsichtbar" : „invisible" : (7x)
cêle nevăzute *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 20;
cel nevăzut *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [15] 11, 27;
celui nevăzut *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg.* [8] 1, 15;
nevăzută *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 6, 16; [15] 4, 13;
nevăzute *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [8] 1, 16;
nevăzutului *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [11] 1, 17;

neveştejít : (1559-1560 BRATU) : adj. : „unverwelkt" : „fraîche, qui n'est pas fané" : (2x)
neveştejită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 1, 4; 5, 4;

nevicleán : (c. 1608-1613 VARLAAM, L.) : adj. : „unverfälscht" : „sans mélange, pur" : (1x)
neviclean *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [17] 2, 2;

nevinovát : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „unschuldig" : „innocent" : (10x)
nevinovat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 25; [13] 1, 6; 1, 7;

nevinovată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 6, 14;
nevinovate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [9] 3, 13; [11] 5, 7;
nevinovaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [8] 1, 22; [18] 3, 14; [23] 14, 5;
nevinovaţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [11] 3, 10;

nevoí : (1482-1492 DERS) : v. IV : „bemühen, bestreben" : „astreindre" : (15x)
au nevoit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [7] 4, 3;
m-am nevoit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [12] 4, 7;
mă nevoiescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 24, 16;
nevoindu-mă *verb gerunziu* [2] 15, 20; [8] 1, 29;
nevoiêşte *verb imp. 2 sg.* [11] 6, 12;
nevoiêşte-te *verb imp. 2 sg.* [12] 2, 15;
ne nevoim *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 5, 9;
nevoiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [18] 3, 14;
nevoiţi *verb imp. 2 pl.* [18] 1, 10;
să nevoiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 9, 25;
să nevoiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 15, 30;
să vă nevoiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [9] 4, 11; [22] 1, 3;
voiu nevoi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [18] 1, 15;

nevóie : (1499 DERS / în top. *Nevoia*) : s. f. : „Bedrängnis" : „difficulté, angoisse" : (12x)
nevoi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 6, 4; 12, 10;
nevoia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [9] 3, 7;
nevoie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 6; [3] 7, 26; 7, 37; 9, 16; 9, 17; [4] 9, 7; [15] 7, 12; 7, 27; [22] 1, 3;

nevoínţă : (1581 CORESI, EV. 100) : s. f. : „Schwierigkeit" : „difficulté" : (7x)
nevoinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 23; [12] 4, 7; [18] 1, 5; [22] 1, 3; [24] 1, 2;
nevoinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [8] 2, 1; [24] 1, 6;

nevoitór : (1581 CORESI, EV. 522) : s. m. : „sehnsüchtig" : „zélé, convoiteur" : (2x)
mai nevoitoriu *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 8, 22;
nevoitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 8, 22;

nevrédnic : (1563 CORESI, PRAXIU 386) : adj. : „unfähig" : „incapable" : (2x)
nevrêdnici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 2;
nevrêdnici *subst. comun masc. pl. neart.* [1] 13, 46;

nevredniceşte : (1688 BIBLIA) : adv. : „unwürdiglich" : „indignement" : (1x)
nevrednicêşte *adv. de mod* [3] 11, 29;

nevrednicíe : (1654 NEAGOE 289) : s. f. : „Unwürdigkeit" : „indignité" : (1x)
nevrednicie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 11, 27;

nici : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./conj. : „kein, auch nicht, nicht einmal, weder ... noch" : „aucun, même pas, ni ... ni" : (232x)
neci *adv. neg.* [5] 1, 1;
nice *conjuncţie coord.* [8] 2, 21; 2, 21; [11] 2, 12;
nice *adv. neg.* [1] 19, 37; 23, 21; 23, 21; 27, 34; [3] 1, 7; 1, 14; 6, 5; 6, 9; 6, 9; 6, 9; 6, 9; 6, 10; 6, 10; 6, 10; 6, 10; 6, 10; 9, 15; 15, 50; [4] 3, 10; [5] 3, 27; 3, 28; [6] 5, 3; [9] 2, 3; 2, 5; 2, 5; 2, 6; 2, 6; 2, 6; [15] 8, 4; [16] 5, 12; 5, 12; 5, 12; [17] 3, 6; 3, 14; [19] 3, 18; [23] 3, 15; 3, 15; 3, 16; 3, 16;
nici *adv. neg.* [1] 2, 27; 2, 31; 4, 12; 4, 17; 4, 32; 4, 34; 7, 5; 8, 16; 8, 21; 9, 9; 9, 9; 10, 14; 10, 14; 10, 28; 11, 8; 11, 8; 13, 28; 14, 7; 15, 10; 15, 10; 16, 21; 17, 25; 19, 2; 19, 37; 19, 40; 20, 24; 20, 24; 20, 33; 21, 21; 23, 8; 23, 8; 23, 9; 23, 12; 23, 12; 24, 12; 24, 12; 24, 12; 24, 13; 24, 18; 25, 8; 25, 8; 25, 8; 25, 10; 25, 18; 27, 20; 27, 20; 27, 22; 28, 18; 28, 21; 28, 21; [2] 2, 28; 3, 10; 4, 15; 6, 13; 8, 7; 9, 7; 9, 11; 11, 21; [3] 2, 6; 3, 2; 3, 7; 3, 7; 4, 3; 5, 1; 5, 8; 5, 11; 6, 9; 8, 4; 8, 8; 8, 8; 10, 7; 10, 8; 10, 9; 10, 10; 11, 11; 11, 11; 11, 16; 14, 10; 14, 21; 15, 13; 15, 16; [4] 4, 2; 6, 3; 7, 5; 7, 12; 11, 9; 13, 7; [5] 1, 12; 1, 12; 1, 17; 2, 3; 2, 5; 3, 27; 4, 14; 5, 6; 5, 6; 6, 13; 6, 15; 6, 15; [6] 4, 27; [7] 1, 20; 2, 16; 2, 20; 4, 15; [9] 2, 3; [10] 2, 2; 2, 3; 3, 8; 3, 10; [11] 5, 14; 5, 21; 6, 7; 6, 16; 6, 17; [12] 1, 8; 2, 14; [13] 3, 2; [15] 7, 3; 7, 3; 7, 7; 9, 12; 9, 18; 9, 25; 10, 2; 10, 8; 12, 5; 13, 5; [16] 1, 4; 3, 12; 3, 14; [17] 2, 22; 5, 2; 5, 3; [18] 1, 8; [19] 1, 5; 2, 15; 2, 23; 3, 6; [21] 1, 10; [23] 5, 3; 5, 3; 5, 3; 5, 4; 7, 1; 7, 1; 7, 3; 7, 3; 7, 16; 7, 16; 7, 16; 9, 4; 9, 4; 9, 20; 9, 20; 9, 20; 9, 20; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 12, 8; 20, 4; 21, 4; 21, 4; 21, 4; 21, 23; [24] 1, 5;
nici *conjuncţie coord.* [1] 4, 18; [2] 8, 38; 8, 38; 8, 38; 8, 38; 8, 38; 8, 38; 8, 38; 8, 39; 8, 39; 8, 39; 9, 16; 9, 16; 14, 21; 14, 21; [9] 5, 5; [10] 2, 2; 2, 2; 2, 2; [11] 1, 4; 1, 7; 1, 7; 5, 22;

niciodinioáră : (a. 1550 GCR I, 3) : adv. : „jamais" : „niemals" : (8x)
niciodinioară *adv.* [3] 13, 8; [6] 5, 29; [12] 3, 7; [15] 9, 17; 10, 1; 10, 11; [18] 1, 10; [19] 4, 12;

niciúnul : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. neg. : „keiner" : „aucun" : (1x)
niciunul *pron. neg. masc. sg. nom./ac.* [4] 6, 3;

nicolaít : (1688 BIBLIA) : s. m. : „Nikolaiten" : „Nicolaïtes" : (1x)
nicolaiţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 2, 15;

nicolaiteán : (1688 BIBLIA) : s. m. : „Nikolaiten" : „Nicolaïtes" : (1x)
nicolaitênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 2, 6;

nímeni : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. neg. : „niemand" : „personne" : (62x)
nemănui *pron. neg. masc. sg. gen./dat.* [1] 11, 19;
nemănui *pron. neg. gen./dat.* [2] 13, 8;
nimărui *pron. neg. masc. sg. gen./dat.* [1] 23, 22;
nime *pron. neg. sg. nom./ac.* [1] 5, 23;
nime *pron. neg. masc. sg. nom./ac.* [1] 9, 8;
nimenea *pron. neg. sg. nom./ac.* [1] 5, 13; 9, 7; 18, 10; 24, 23; [3] 2, 8; 2, 11; 2, 15; 3, 18; 3, 21; 12, 3; 12, 3; 14, 2; [4] 5, 16; 7, 2; 7, 2; 7, 2; [5] 3, 11; 3, 15; 6, 17; [6] 5, 6; [8] 2, 18; [9] 3, 3; [11] 4, 12; 5, 22; 6, 16; [12] 2, 4; 4, 16; [13] 2, 14; 3, 2; [15] 7, 13; 12, 14; [16] 1, 13; 3, 8;

[19] 3, 7; 4, 12; [23] 2, 17; 3, 7; 3, 7; 3, 11; 5, 3; 5, 4; 7, 9; 13, 17; 14, 3; 15, 8; 18, 11; 19, 12;
nimênea *pron. neg. sg. nom./ac.* [6] 5, 29;
nimeni *pron. neg. masc. sg. nom./ac.* [1] 25, 11; [2] 14, 7; 14, 7; [3] 3, 11; 8, 4; 10, 24; 16, 11; [16] 1, 13;
nimunui *pron. neg. gen./dat.* [2] 12, 17;

nimerí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „vorfinden, treffen, bekommen" : „toucher, atteindre, trouver" : (13x)
au nemerit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 27, 13; [12] 2, 18;
au nemerit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 11, 7; 11, 7; [3] 14, 36; [15] 8, 6; [18] 1, 1;
nemerind *verb gerunziu* [1] 24, 3; 26, 22; 28, 12;
nemeriră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [11] 6, 21;
s-au nemerit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [24] 1, 11;
să nemeriţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [16] 4, 2;

nimíc : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. neg. : „nichts" : „rien" : (75x)
nemic *pron. neg. sg. nom./ac.* [1] 4, 21; [15] 6, 13;
nemica *pron. neg. sg. nom./ac.* [13] 3, 13;
nemică *pron. neg. masc. sg. nom./ac.* [2] 14, 14; [10] 3, 11;
nemică *pron. neg. nom./ac.* [1] 4, 12; 4, 14; 5, 36; [2] 13, 8; [5] 4, 1; [11] 6, 4; 6, 7;
nemică *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 8, 24; 10, 20; 11, 12; 15, 9; 15, 28; 17, 21; 19, 26; 19, 36; 20, 20; 21, 24; 21, 25; 23, 14; 23, 29; 25, 11; 25, 17; 25, 25; 27, 33; 28, 5; 28, 6; 28, 17; [2] 3, 12; 8, 1; [3] 4, 4; 7, 19; 10, 25; 10, 27; 13, 2; 13, 3; [4] 7, 9; 11, 5; 12, 11; 12, 11; [7] 1, 28; 4, 6; [13] 1, 15; 2, 8; [15] 2, 8; 7, 14; 7, 19; [16] 1, 6; [23] 3, 17;
nemică *adj. pron. neg. fem. sg. nom./ac.* [5] 4, 12;
nimic *pron. neg. sg. nom./ac.* [5] 5, 10;
nimic *pron. neg.* [24] 1, 12;
nimica *pron. neg. sg. nom./ac.* [1] 16, 28; 18, 17; 26, 22; 26, 26; 26, 31; [3] 8, 2; [4] 6, 10; [5] 2, 6; 2, 6; 5, 2; 6, 3; [7] 2, 3; [14] 1, 14; [21] 1, 7; [23] 2, 10;
nimică *pron. neg. sg. nom./ac.* [9] 4, 12;
nimică *adv.* [3] 7, 19;
nimică *pron. neg. nom./ac.* [11] 5, 21;
nimică *pron. neg.* [11] 4, 4;

niscáre : (1551-1553 ES) : adj. pron. nehot.: „irgendein": „quelque" : (3x)
nescare *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 9, 2;
niscare *adj. pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [24] 1, 5; 1, 8;

nisíp : (1534 DERS / în top. *Năsipul*) : s. n. : „Sand" : „sable" : (4x)
năsipul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 9, 27; [15] 11, 12; [23] 12, 18; 20, 7;

noápte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./s. f. : „Nacht, nachts" : „nuit, la nuit" : (39x)
ai nopţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [9] 5, 5;
noapte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 19; 5, 21; 16, 9; 16, 33; 20, 7; 23, 23; 27, 27; [23] 21, 25; 22, 5;
noaptea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 12; [3] 11, 23;
noaptea *adv. de timp* [1] 9, 24; 9, 25; 12, 6; 17, 10; 20, 31; 23, 11; 23, 31; 26, 7; 27, 23; [9] 2, 9; 3, 10; 5, 2; 5, 7; 5, 7; [10] 3, 8; [11] 5, 5; [12] 1, 3; [18] 3, 10; [23] 4, 8; 7, 15; 8, 12; 12, 10; 14, 11; 20, 10;
nopţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 18, 9; 27, 27;
o noapte *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 11, 25;

noi : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. pers. : „wir" : „nous" : (564x)
ne *pron. pers. 1 pl. dat. neacc.* [1] 28, 2; [2] 15, 1; [19] 1, 9;
ne *pron. pers. 1 pl. ac. neacc.* [1] 4, 9; 4, 12; 15, 11; 16, 10; 16, 15; 16, 16; 16, 21; 16, 37; 16, 37; 16, 37; 21, 17; 27, 3; 27, 5; 27, 6; 27, 15; 27, 20; 28, 7; 28, 10; 28, 10; 28, 11; 28, 14; [2] 8, 32; 8, 35; 8, 39; [3] 2, 10; 4, 1; 4, 9; 4, 9; 6, 14; 8, 8; 15, 15; [4] 1, 4; 1, 6; 1, 10; 1, 10; 1, 22; 2, 10; 2, 14; 3, 1; 3, 6; 3, 18; 4, 14; 5, 5; 5, 12; 5, 14; 7, 6; 8, 20; 10, 16; [5] 1, 4; 2, 4; 3, 13; 3, 24; 4, 17; 5, 1; [6] 1, 3; 1, 4; 1, 6; 2, 5; [7] 3, 3; [8] 1, 12; 1, 13; 1, 13; 4, 3; [9] 1, 5; 2, 15; 2, 18; 3, 6; 5, 9; 5, 24; [10] 3, 3; 3, 3; 3, 9; [12] 1, 9; [13] 2, 13; [15] 6, 18; [16] 1, 18; [17] 1, 3; 3, 21; [19] 1, 9; [23] 1, 5; 6, 16; [24] 1, 5; 1, 14;
ne *pron. pers. 1 pl. ac. neacc.* [9] 3, 7*; 3, 9*; [10] 1, 11*;
ne *pron. pers. 1 pl. ac. acc.* [9] 3, 3*;
-ne *pron. pers. 1 pl. ac. neacc.* [9] 3, 10*;
-ne *pron. pers. 1 pl. ac. neacc.* [1] 13, 33; 15, 25; 15, 36; 16, 6; 16, 9; 21, 5; 21, 6; 27, 15; 27, 16; 27, 18; 28, 7; [4] 4, 2; [9] 2, 2; [13] 2, 11;
-ne *pron. pers. 1 pl. dat. neacc.* [1] 27, 20; [18] 1, 3;
ni *pron. pers. 1 pl. dat. neacc.* [3] 12, 23; [15] 4, 13; 12, 11;
noao *pron. pers. 1 pl. dat. acc.* [1] 6, 14; 7, 38; 7, 40; 10, 41; 10, 42; 11, 13; 11, 17; 13, 33; 13, 47; 14, 16; 15, 8; 15, 25; 15, 28; 16, 9; 16, 17; 16, 17; 16, 20; 16, 21; 21, 5; 28, 22; [2] 4, 16; 5, 5; 8, 32; 9, 29; 12, 6; 15, 1; [3] 1, 18; 1, 24; 2, 10; 2, 12; 8, 6; 10, 6; 11, 25; 15, 57; [4] 1, 8; 1, 14; 4, 17; 5, 5; 5, 17; 5, 18; 7, 7; 8, 5; 10, 8; 10, 13; [5] 3, 24; 4, 26; [6] 1, 9; [8] 1, 8; 2, 13; 2, 14; 4, 3; [9] 1, 6; 2, 8; [10] 3, 7; 3, 9; [11] 6, 17; [12] 1, 7; 1, 9; [15] 1, 1; 4, 13; 5, 11; 7, 26; 10, 15; 10, 20; [16] 3, 3; [17] 1, 12; 4, 3; [18] 1, 3; 1, 4; [19] 1, 2; 1, 9; 3, 1; 3, 23; 3, 24; 4, 13; 5, 11; 5, 20;
noao *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [8] 2, 16;
noao *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 22, A*;
noi *pron. pers. 1 pl. ac. acc.* [1] 1, 17; 1, 21; 1, 22; 1, 22; 2, 8; 2, 29; 2, 32; 3, 4; 3, 12; 3, 15; 4, 9; 4, 12; 4, 20; 5, 32; 6, 2; 6, 4; 7, 27; 7, 40; 10, 33; 10, 39; 10, 47; 11, 15; 13, 32; 14, 10; 14, 14; 14, 21; 15, 7; 15, 10; 16, 10; 16, 15; 16, 16; 16, 16; 16, 37; 17, 27; 20, 5; 20, 6; 20, 13; 20, 14; 21, 1; 21, 5; 21, 7; 21, 10; 21, 11; 21, 12; 21, 16; 21, 17; 21, 17; 21, 18; 21, 23; 21, 25; 23, 14; 23, 15; 24, 8; 25, 24; 26, 14; 27, 1; 27, 2; 27, 6; 27, 7; 27, 18; 27, 20; 27, 26; 27, 27; 28, 2; 28, 2; 28, 7; 28, 10; 28, 15; 28, 21; [2] 3, 8; 4, 22; 5, 6; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 6, 4; 6, 6; 7, 6; 8, 4; 8, 18; 8, 23; 8, 23; 8, 23; 8, 26; 8, 31; 8, 32; 8, 34; 8, 35; 8, 37; 8, 39; 9, 24; 13, 11; 13, 11; 14, 7; 14, 12; 15, 1; 15, 2; 15, 7; 16, 6; [3] 1, 23; 2, 12; 2, 16; 4, 1; 4, 6; 4, 8; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 4, 10; 4, 10; 5, 7; 6, 14; 7, 15; 8, 6; 8, 6; 8, 8; 9, 10; 9, 10; 9, 11; 9, 11; 9, 12; 9, 25; 11, 16; 11, 31; 12, 13; 15, 30; [4] 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 14; 1, 19; 1, 19; 1, 20; 1, 21; 1, 21; 1,

22; 2, 14; 3, 3; 3, 5; 3, 5; 3, 6; 3, 18; 4, 2; 4, 5; 4, 5; 4, 7; 4, 11; 4, 12; 4, 13; 4, 14; 4, 18; 5, 5; 5, 10; 5, 12; 5, 12; 5, 14; 5, 16; 5, 18; 5, 19; 5, 20; 5, 21; 5, 21; 6, 12; 7, 1; 7, 2; 7, 5; 7, 6; 7, 9; 8, 6; 8, 7; 8, 19; 8, 19; 8, 20; 8, 20; 10, 2; 10, 7; 10, 12; 10, 13; 10, 14; 11, 12; 11, 21; 13, 4; 13, 6; 13, 7; 13, 7; 13, 9; [5] 1, 4; 1, 8; 1, 23; 2, 4; 2, 9; 2, 15; 2, 16; 2, 17; 3, 13; 3, 13; 4, 3; 4, 17; 4, 28; 5, 1; 5, 5; [6] 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 8; 1, 12; 1, 19; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 3, 20; 4, 6; 4, 7; 5, 2; 5, 2; 6, 22; [7] 3, 17; [8] 1, 7; 1, 9; 1, 12; 1, 13; 1, 28; 2, 13; 4, 3; [9] 1, 8; 1, 10; 2, 13; 2, 13; 2, 15; 2, 16; 2, 17; 2, 18; 3, 2; 3, 6; 3, 6; 3, 6; 3, 6; 3, 12; 4, 1; 4, 7; 4, 8; 4, 15; 4, 17; 5, 8; 5, 9; 5, 10; 5, 24; 5, 25; [10] 1, 4; 1, 7; 2, 2; 2, 13; 2, 16; 3, 1; 3, 3; 3, 6; 3, 9; [12] 1, 9; 1, 14; 2, 12; [13] 2, 11; 2, 13; 2, 13; 3, 3; 3, 5; 3, 5; 3, 15; [14] 1, 1; [15] 2, 3; 2, 3; 3, 6; 6, 20; 9, 24; 10, 26; 10, 39; 11, 40; 11, 40; 12, 1; 12, 1; 12, 25; 13, 6; 13, 18; [16] 1, 18; 1, 18; 4, 5; 5, 17; [17] 1, 3; 1, 4; 2, 21; 3, 21; 4, 1; 4, 17; 5, 10; [18] 1, 1; 1, 3; 3, 9; [19] 1, 3; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 9; 1, 10; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 3, 1; 3, 14; 3, 16; 3, 16; 3, 20; 3, 21; 3, 24; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 10; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 12; 4, 13; 4, 14; 4, 16; 4, 16; 4, 17; 4, 17; 4, 19; 4, 19; 5, 14; 5, 15; [20] 1, 2; 1, 2; [21] 1, 8; 1, 9; 1, 10; 1, 12; [23] 1, 5; 1, 5; 1, 6; 5, 9; 5, 10; 6, 16; 6, 16; [24] 1, 5; 1, 7; 1, 12;

noi *pron. pers. 1 pl. nom.* [3] 10, 6; 15, 52; [4] 8, 4; 9, 4; [7] 3, 3; [9] 3, 8; [14] 1, 2; [17] 3, 18; [18] 1, 18;

noişi *pron. pers. 1 pl. ac. acc.* [4] 3, 1;

noiémbrie : (1508 DLRV) : s. m. : „November” : „novembre” : (2x)

lui noemvrii *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [24] 1, 4;

noiemvrie *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [24] 1, 4;

noíre → înnoire

nor : (1454 DERS / în top. *Nuoreţu*) : s. m. : „Wolke” : „nuage” : (15x)

nor *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 9; [15] 12, 1; [23] 10, 1; 14, 14; 14, 14; 14, 15; 14, 16;

nori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 10, 1; [15] 12, 18; [18] 2, 17; [22] 1, 12;

norii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [9] 4, 17; [23] 1, 7;

noru *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 10, 2;

norul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 11, 12;

noróc : (1589 DERS) : s. n. : „Geschick, Schicksal” : „destin, sort” : (1x)

noroc *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [22] 1, 16;

noród : (1551-1553 ES) : s. n. : „Volk” : „peuple” : (90x)

ai norodului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 4, 8;

ale norodului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [15] 7, 27;

nărod *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 12; 3, 23; 4, 2; 4, 17; 5, 26; 15, 14; 19, 30; 20, 20; 21, 30; 21, 39; [13] 2, 13;

nărodul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 3, 9; 3, 11; 5, 13; 5, 34; 12, 22; [15] 7, 5; 7, 11;

nărodului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 10, 2; 19, 4; 21, 28; 21, 40; 23, 5; 28, 27; [15] 4, 9;

noroade *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 12; [23] 7, 9; 10, 11; 11, 9; 17, 14;

noroadele *subst. comun neutru pl. voc. art.* [2] 15, 11;

noroadele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 4, 25; 4, 27; [23] 21, 3;

norod *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 1; 4, 21; 5, 25; 5, 37; 6, 8; 6, 12; 12, 4; 13, 15; 13, 17; 13, 31; 17, 5; 18, 10; 26, 17; [2] 10, 20; [4] 6, 16; [15] 5, 3; 8, 10; 13, 12; [17] 2, 9; 2, 10; [18] 2, 1; [22] 1, 5; [23] 5, 9;

norodul *subst. comun neutru sg. voc. art.* [23] 18, 4;

norodul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 47; 4, 10; 6, 5; 7, 17; 10, 41; 13, 24; 28, 26; [2] 9, 25; 9, 25; 9, 26; 11, 1; 11, 2; 15, 10; [3] 10, 7; [15] 9, 19; 9, 19; 10, 30; 11, 25; [17] 2, 10; [23] 14, 6;

norodului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 5, 20; 7, 34; 10, 42; 12, 11; 13, 17; 26, 23; 28, 17; [3] 14, 21; [15] 2, 17; 9, 7;

nóstru, noástră : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. pos./adj. pos. : „unser, -e” : „notre, nôtre” : (279x)

ai noştri *adj. pron. pos. 1 masc. pl. gen./dat. pl.* [1] 15, 25;

ai noştri *pron. pos. 1 masc. pl. gen./dat. pl.* [5] 6, 10;

ale noastre *pron. pos. 1 fem. pl. nom./ac. pl.* [19] 2, 2;

ale noastre *pron. pos. 1 fem. pl. gen./dat. pl.* [3] 12, 23;

ale noastre *adj. pron. pos. 1 fem. pl. nom./ac. pl.* [1] 26, 7; [3] 4, 12; 12, 24; [9] 2, 8;

ale noastre *adj. pron. pos. 1 fem. pl. gen./dat. pl.* [1] 2, 11;

al nostru *adj. pron. pos. 1 masc. pl. gen./dat. sg.* [3] 1, 2; [4] 4, 16; [18] 3, 15; [24] 1, 5;

al nostru *adj. pron. pos. 1 masc. pl. nom./ac. sg.* [2] 6, 6; 16, 9;

a noastră *adj. pron. pos. 1 fem. sg. nom./ac. pl.* [1] 19, 26;

a noastră *adj. pron. pos. 1 fem. pl. nom./ac. sg.* [1] 2, 8; 3, 12; 24, 6; [2] 15, 4; [4] 5, 1; [10] 2, 1;

a noastră *adj. pron. pos. 1 fem. pl. gen./dat. sg.* [4] 8, 24;

noasră *adj. pron. pos. 1 fem. pl. nom./ac. sg.* [19] 3, 20;

noaste *adj. pron. pos. 1 fem. pl. nom./ac. pl.* [4] 4, 6;

noastră *pron. pos. 1 fem. pl. gen./dat. sg.* [1] 1, 21; 7, 40;

noastră *adj. pron. pos. 1 fem. pl. gen./dat. sg.* [1] 5, 28; [9] 3, 11;

noastră *adj. pron. pos. 1 fem. pl. nom./ac. sg.* [1] 28, 15; [2] 3, 5; 4, 22; 8, 31; 16, 1; [3] 2, 5; 2, 7; 5, 7; 10, 11; 15, 14; 15, 14; 15, 17; [4] 1, 4; 1, 5; 1, 7; 1, 12; 3, 2; 3, 5; 4, 3; 6, 11; 6, 11; 7, 14; 9, 3; 10, 8; 10, 15; [5] 2, 4; [6] 2, 14; [8] 2, 14; 3, 4; [9] 1, 5; 2, 1; 2, 3; 2, 9; 2, 19; 2, 20; 3, 5; [10] 1, 10; 2, 14; 2, 15; [13] 3, 6; [15] 12, 1; [19] 1, 3; 3, 21; 5, 4; [21] 1, 12;

noastre *adj. pron. pos. 1 neutru pl. gen./dat. pl.* [15] 1, 3;

noastre *adj. pron. pos. 1 neutru pl. nom./ac. pl.* [2] 7, 5; [3] 15, 3; [5] 1, 4; [16] 3, 6; [17] 2, 24; [19] 1, 9; 2, 2; 3, 5; 4, 10;

noastre *adj. pron. pos. 1 fem. pl. nom./ac. pl.* [1] 14, 16; 17, 20; 24, 7; 26, 5; 27, 10; 27, 19; [2] 4, 22; 5, 5; [4] 1, 22; 3, 2; 7, 3; [7] 3, 21; [9] 1, 2; 2, 4; [12] 1, 9; 4, 15; [15] 4, 15; [19] 1, 1; 3, 19;

noastre *adj. pron. pos. 1 fem. pl. gen./dat. sg.* [4] 1, 12; 4, 17; 10, 4; [11] 1, 1; [15] 3, 1;

noastre *adj. pron. pos. 1 fem. pl. gen./dat. pl.* [2] 8, 26;

nostru *adj. pron. pos. 1 masc. pl. gen./dat. sg.* [1] 15, 9; 19, 25; [2] 1, 4; 4, 12; 9, 10; 15, 6; 16, 18; 16, 20; 16, 24; [3] 1, 2; 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 10; 5, 4; 5, 4; 6, 11; [4] 1, 3; 8, 9; 11, 31; [5] 6, 14; 6, 18; [6] 1, 3; 1, 17; 2, 3; 3, 11; 3, 14; 5, 20; 6, 24; [7] 1, 2; 4, 20; 4, 23; [8] 1, 3; [9] 1, 1; 1, 3;

1, 3; 2, 2; 2, 19; 3, 2; 3, 9; 3, 11; 3, 11; 3, 13; 3, 13; 5, 9; 5, 23; 5, 28; [10] 1, 1; 1, 2; 1, 8; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 2, 1; 2, 14; 2, 16; 3, 6; 3, 12; 3, 17; [11] 1, 1; 1, 12; 1, 14; 2, 3; 6, 3; 6, 14; [12] 1, 2; 1, 8; 1, 10; [13] 1, 3; 2, 10; 2, 12; 3, 4; [14] 1, 3; 1, 23; [15] 12, 9; [16] 2, 1; 2, 21; [17] 1, 3; [18] 1, 1; 1, 2; 1, 8; 1, 11; 1, 14; 1, 16; 3, 15; 3, 17; [22] 1, 4; 1, 17; 1, 21; 1, 25; [23] 5, 10; 7, 3; 7, 10; 7, 12; 11, 15; 12, 10; 12, 10; 19, 1; 22, 21; [24] 1, 1;

nostru *adj. pron. pos. 1 neutru pl. gen./dat. sg.* [2] 6, 19; 8, 23; 10, 16; [4] 4, 11;

nostru *adj. pron. pos. 1 masc. pl. nom./ac. sg.* [1] 2, 39; 7, 2; 7, 19; [2] 1, 7; 4, 1; 4, 22; 5, 1; 5, 11; 5, 21; 6, 11; 6, 23; 7, 25; 8, 39; 15, 30; [3] 9, 1; 15, 31; 15, 57; 16, 22; [4] 1, 2; 8, 22; [5] 1, 3; 1, 4; [6] 1, 2; [8] 1, 3; [11] 1, 2; 1, 2; [13] 1, 4; 3, 6; [15] 7, 14; 12, 29; 13, 20; [22] 1, 4; [23] 11, 8; 19, 5;

nostru *adj. pron. pos. 1 neutru sg. gen./dat. pl.* [10] 3, 14;

nostru *adj. pron. pos. 1 neutru pl. nom./ac. sg.* [2] 8, 16; [4] 1, 8; 1, 18; 4, 10; 5, 2; 7, 4; 7, 5; [23] 6, 10;

noştri *adj. pron. pos. 1 masc. pl. nom./ac. pl.* [1] 3, 25; 7, 11; 7, 12; 7, 15; 7, 19; 7, 38; 7, 39; 7, 44; 7, 45; 13, 17; [3] 10, 1; [4] 8, 23; [19] 1, 1;

noştri *adj. pron. pos. 1 masc. pl. gen./dat. pl.* [1] 3, 13; 5, 30; 7, 45; 15, 10; 15, 36; 22, 14; 28, 25; [13] 3, 14; [18] 3, 2; [23] 12, 10;

nou : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „neu" : „nouveau, neuf" : (27x)

cea noao *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [15] 8, 13;

cei noao *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [4] 3, 6;

cel nou *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [6] 4, 24;

cel nou *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [23] 3, 12;

celui nou *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [23] 3, 12;

mai nou *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 21;

noao *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 19; [4] 5, 17; [5] 6, 15; [15] 8, 8; [19] 2, 7; 2, 8; [20] 1, 5; [23] 5, 9; 14, 3;

noao *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. neart.* [15] 9, 15*;

noao *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [18] 3, 13;

noao *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 21, 5;

nou *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 2;

nou *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 2, 15; [8] 3, 10; [18] 3, 13; [23] 2, 17; 21, 1; 21, 1; [24] 1, 12;

nou *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 12, 24*;

nóuălea : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. ord. : „der/die/das neunte" : „le/la neuvième" : (4x)

al noaolea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 3; 10, 30; [23] 21, 20;

al noolea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 1;

nu : (1521 NEACŞU) : adv. : „nein, nicht" : „non, ne ... pas" : (1457x)

n- *adv. neg.* [1] 5, 4; 5, 22; 5, 23; 7, 5; 7, 25; 7, 39; 7, 52; 7, 53; 12, 23; 13, 37; 13, 38; 16, 7; 20, 20; 20, 31; 20, 33; 22, 9; 23, 5; 25, 10; 26, 32; 28, 4; 28, 5; [2] 1, 28; 2, 14; 3, 18; 5, 14; 7, 7; 8, 9; 8, 15; 8, 32; 9, 21; 9, 31; 10, 14; 10, 14; 10, 18; 10, 18; 11, 2; 11, 4; 11, 7; 11, 11; 11, 21; 11, 30; 15, 18; 15, 21; [3] 1, 21; 2, 9; 2, 9; 4, 7; 4, 7; 7, 25; 7, 28; 7, 28; 7, 30; 7, 30; 8, 2; 9, 1; 9, 15; 12, 24; 13, 2; 15, 14; 15, 17; [4] 1, 23; 2, 12; 3, 7; 5, 21; 7, 2; 7, 2; 7, 2; 8, 15; 8, 15; 10, 14; 11, 4; 11, 4; 11, 4; 11, 9; 12, 11; 12, 16; [5] 1, 10; 1, 19; 4, 1; 4, 27; [8] 2, 1; [9] 2, 5; 4, 7; [10] 2, 10; 2, 12; 3, 7; [11] 6, 7; [12] 1, 7; 2, 18; 4, 16; [14] 1, 14; [15] 2, 8; 3, 10; 3, 18; 3, 19; 4, 2; 4, 6; 7, 19; 8, 9; 8, 9; 10, 5; 10, 6; 10, 8; 10, 26; 11, 31; 11, 31; 11, 39; 12, 17; 12, 25; [16] 2, 4; 2, 13; 5, 17; [17] 2, 22; [19] 2, 21; 3, 1; 3, 6; 4, 8; 5, 10; [20] 1, 9; 1, 12; [21] 1, 4; 1, 11; [22] 1, 5; 1, 6; 1, 9; [23] 2, 3; 2, 24; 2, 24; 3, 2; 3, 4; 3, 8; 4, 8; 9, 4; 12, 8; 12, 11; 14, 11; 17, 10; 17, 11; 20, 4; 20, 5; 21, 22;

nu *adv. neg.* [1] 1, 4; 1, 5; 1, 7; 1, 20; 2, 7; 2, 15; 2, 24; 2, 25; 2, 27; 2, 31; 2, 34; 3, 6; 3, 23; 4, 12; 4, 14; 4, 16; 4, 17; 4, 17; 4, 18; 4, 20; 4, 20; 5, 4; 5, 13; 5, 26; 5, 26; 5, 28; 5, 28; 5, 39; 5, 39; 5, 40; 5, 42; 6, 2; 6, 10; 6, 13; 7, 11; 7, 18; 7, 19; 7, 32; 7, 40; 7, 48; 7, 50; 7, 60; 8, 16; 8, 21; 8, 21; 8, 24; 8, 31; 8, 32; 8, 39; 9, 8; 9, 21; 9, 38; 10, 15; 10, 20; 10, 34; 10, 41; 10, 47; 11, 9; 12, 9; 12, 14; 12, 18; 12, 22; 13, 10; 13, 25; 13, 25; 13, 34; 13, 35; 13, 40; 13, 41; 14, 2; 14, 16; 14, 17; 14, 27; 15, 1; 15, 1; 15, 2; 15, 19; 15, 24; 15, 38; 16, 21; 16, 28; 16, 37; 17, 4; 17, 5; 17, 12; 17, 24; 17, 27; 17, 29; 18, 9; 18, 9; 18, 10; 18, 15; 18, 20; 19, 9; 19, 11; 19, 23; 19, 24; 19, 26; 19, 26; 19, 26; 19, 30; 19, 31; 19, 32; 19, 35; 19, 36; 19, 40; 20, 10; 20, 12; 20, 16; 20, 20; 20, 24; 20, 25; 20, 27; 20, 27; 20, 38; 21, 4; 21, 12; 21, 13; 21, 21; 21, 24; 21, 38; 21, 39; 22, 11; 22, 18; 22, 22; 23, 5; 23, 8; 23, 9; 23, 9; 23, 10; 23, 12; 23, 14; 23, 14; 23, 21; 23, 21; 23, 22; 24, 4; 24, 11; 24, 18; 24, 23; 25, 7; 25, 11; 25, 11; 25, 11; 25, 16; 25, 16; 25, 24; 25, 26; 25, 27; 26, 19; 26, 25; 26, 26; 26, 26; 26, 26; 26, 29; 27, 10; 27, 14; 27, 17; 27, 20; 27, 21; 27, 22; 27, 24; 27, 29; 27, 31; 27, 31; 27, 39; 27, 42; 28, 2; 28, 19; 28, 24; 28, 26; 28, 26; 28, 27; [2] 1, 13; 1, 13; 1, 16; 1, 21; 1, 28; 1, 32; 2, 4; 2, 8; 2, 11; 2, 13; 2, 21; 2, 21; 2, 22; 2, 26; 2, 28; 2, 29; 2, 29; 3, 4; 3, 5; 3, 8; 3, 9; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 12; 3, 12; 3, 19; 3, 21; 3, 23; 3, 30; 3, 32; 4, 2; 4, 4; 4, 5; 4, 8; 4, 10; 4, 12; 4, 13; 4, 15; 4, 16; 4, 17; 4, 19; 4, 20; 4, 22; 5, 3; 5, 5; 5, 11; 5, 13; 5, 15; 5, 16; 6, 1; 6, 3; 6, 6; 6, 9; 6, 9; 6, 12; 6, 14; 6, 14; 6, 15; 6, 15; 6, 16; 7, 1; 7, 3; 7, 6; 7, 7; 7, 7; 7, 7; 7, 7; 7, 13; 7, 15; 7, 15; 7, 16; 7, 17; 7, 18; 7, 18; 7, 19; 7, 19; 7, 20; 7, 20; 8, 1; 8, 4; 8, 7; 8, 8; 8, 9; 8, 9; 8, 12; 8, 18; 8, 20; 8, 23; 8, 24; 8, 25; 8, 26; 8, 32; 9, 1; 9, 6; 9, 6; 9, 8; 9, 10; 9, 11; 9, 14; 9, 24; 9, 25; 9, 26; 9, 29; 9, 30; 9, 32; 9, 33; 10, 2; 10, 3; 10, 6; 10, 11; 10, 12; 10, 15; 10, 16; 10, 18; 10, 18; 10, 19; 10, 19; 11, 1; 11, 2; 11, 6; 11, 6; 11, 6; 11, 6; 11, 8; 11, 8; 11, 10; 11, 11; 11, 18; 11, 20; 11, 23; 11, 25; 11, 25; 11, 25; 12, 2; 12,

3; 12, 4; 12, 11; 12, 14; 12, 16; 12, 19; 13, 1; 13, 3; 13, 3; 13, 4; 13, 5; 13, 8; 13, 9; 13, 9; 13, 9; 13, 9; 13, 9; 13, 10; 13, 13; 13, 13; 13, 13; 13, 13; 14, 1; 14, 3; 14, 3; 14, 3; 14, 3; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 13; 14, 13; 14, 14; 14, 15; 14, 15; 14, 16; 14, 17; 14, 20; 14, 21; 14, 22; 14, 23; 14, 23; 15, 1; 15, 3; 15, 18; 15, 20; 15, 20; 15, 21; 16, 4; 16, 18; [3] 1, 7; 1, 10; 1, 15; 1, 16; 1, 17; 1, 17; 1, 17; 1, 20; 1, 26; 1, 26; 1, 26; 1, 28; 1, 29; 2, 1; 2, 2; 2, 4; 2, 5; 2, 6; 2, 8; 2, 9; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 2, 15; 3, 1; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 4; 3, 11; 3, 16; 3, 18; 3, 21; 4, 4; 4, 4; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 4, 14; 4, 15; 4, 19; 4, 20; 5, 1; 5, 2; 5, 6; 5, 6; 5, 8; 5, 9; 5, 10; 5, 11; 5, 12; 6, 1; 6, 2; 6, 3; 6, 5; 6, 7; 6, 7; 6, 9; 6, 9; 6, 10; 6, 11; 6, 12; 6, 13; 6, 15; 6, 15; 6, 16; 6, 19; 6, 19; 7, 1; 7, 4; 7, 4; 7, 5; 7, 6; 7, 9; 7, 10; 7, 10; 7, 11; 7, 12; 7, 12; 7, 13; 7, 15; 7, 18; 7, 18; 7, 18; 7, 21; 7, 29; 7, 30; 7, 31; 7, 35; 7, 36; 7, 38; 8, 4; 8, 7; 8, 8; 8, 8; 8, 9; 8, 10; 8, 13; 8, 13; 9, 1; 9, 1; 9, 1; 9, 2; 9, 4; 9, 5; 9, 6; 9, 6; 9, 7; 9, 7; 9, 8; 9, 9; 9, 10; 9, 12; 9, 12; 9, 12; 9, 13; 9, 16; 9, 16; 9, 18; 9, 24; 9, 26; 9, 26; 9, 26; 9, 27; 10, 1; 10, 1; 10, 5; 10, 6; 10, 12; 10, 13; 10, 13; 10, 16; 10, 16; 10, 18; 10, 20; 10, 20; 10, 21; 10, 21; 10, 22; 10, 23; 10, 24; 10, 29; 11, 6; 11, 7; 11, 8; 11, 9; 11, 14; 11, 16; 11, 17; 11, 17; 11, 20; 11, 22; 11, 22; 11, 22; 11, 31; 11, 32; 11, 34; 12, 1; 12, 1; 12, 3; 12, 14; 12, 15; 12, 15; 12, 15; 12, 15; 12, 16; 12, 16; 12, 16; 12, 16; 12, 21; 12, 21; 12, 21; 12, 25; 12, 28; 12, 29; 12, 29; 12, 29; 13, 1; 13, 2; 13, 3; 13, 3; 13, 4; 13, 4; 13, 4; 13, 5; 13, 5; 13, 5; 13, 5; 13, 6; 13, 8; 14, 2; 14, 2; 14, 5; 14, 6; 14, 7; 14, 9; 14, 11; 14, 16; 14, 17; 14, 22; 14, 22; 14, 23; 14, 28; 14, 33; 14, 34; 14, 38; 14, 38; 15, 2; 15, 9; 15, 10; 15, 10; 15, 12; 15, 13; 15, 15; 15, 16; 15, 16; 15, 29; 15, 32; 15, 36; 15, 36; 15, 37; 15, 39; 15, 46; 15, 50; 15, 51; 15, 58; 16, 2; 16, 7; 16, 11; 16, 12; 16, 22; [4] 1, 8; 1, 8; 1, 9; 1, 12; 1, 13; 1, 17; 1, 17; 1, 17; 1, 18; 1, 18; 1, 19; 1, 19; 1, 24; 2, 1; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 5; 2, 7; 2, 9; 2, 10; 2, 17; 3, 1; 3, 3; 3, 3; 3, 5; 3, 6; 3, 8; 3, 13; 3, 13; 4, 1; 4, 4; 4, 5; 4, 7; 4, 8; 4, 9; 4, 9; 4, 16; 4, 18; 4, 18; 5, 3; 5, 4; 5, 7; 5, 12; 5, 12; 5, 15; 5, 16; 6, 1; 6, 3; 6, 9; 6, 12; 7, 3; 7, 7; 7, 8; 7, 9; 7, 9; 7, 12; 7, 14; 8, 5; 8, 8; 8, 10; 8, 12; 8, 12; 8, 13; 8, 19; 8, 20; 8, 21; 9, 3; 9, 4; 9, 4; 9, 5; 9, 7; 9, 12; 10, 2; 10, 3; 10, 4; 10, 8; 10, 8; 10, 9; 10, 12; 10, 12; 10, 13; 10, 14; 10, 14; 10, 15; 10, 16; 10, 17; 11, 3; 11, 5; 11, 6; 11, 10; 11, 11; 11, 14; 11, 15; 11, 16; 11, 16; 11, 17; 11, 29; 11, 29; 11, 31; 12, 1; 12, 2; 12, 2; 12, 3; 12, 4; 12, 5; 12, 6; 12, 6; 12, 7; 12, 7; 12, 13; 12, 14; 12, 14; 12, 14; 12, 18; 12, 18; 12, 20; 12, 20; 12, 20; 12, 20; 12, 21; 12, 21; 13, 2; 13, 3; 13, 5; 13, 5; 13, 6; 13, 7; 13, 7; 13, 8; 13, 10; 13, 10; [5] 1, 1; 1, 7; 1, 11; 1, 16; 1, 20; 2, 2; 2, 6; 2, 6; 2, 6; 2, 14; 2, 14; 2, 15; 2, 16; 2, 16; 2, 16; 2, 16; 2, 17; 2, 20; 2, 21; 3, 1; 3, 10; 3, 11; 3, 12; 3, 15; 3, 16; 3, 17; 3, 18; 3, 20; 3, 21; 3, 25; 3, 27; 3, 27; 3, 28; 4, 7; 4, 8; 4, 11; 4, 12; 4, 14; 4, 17; 4, 18; 4, 21; 4, 27; 4, 30; 4, 31; 5, 1; 5, 2; 5, 7; 5, 8; 5, 10; 5, 13; 5, 15; 5, 16; 5, 17; 5, 18; 5, 21; 5, 23; 5, 26; 6, 1; 6, 4; 6, 7; 6, 7; 6, 9; 6, 12; 6, 14; 6, 17; [6] 1, 16; 1, 21; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 19; 3, 5; 3, 13; 4, 14; 4, 17; 4, 20; 4, 26; 4, 26; 4, 28; 4, 29; 4, 30; 5, 4; 5, 5; 5, 6; 5, 7; 5, 11; 5, 15; 5, 17; 5, 18; 6, 4; 6, 6; 6, 7; 6, 9; 6, 12; [7] 1, 22; 1, 29; 2, 4; 2, 6; 2, 12; 2, 16; 2, 21; 2, 27; 2, 27; 3, 1; 3, 3; 3, 12; 3, 13; 4, 6; 4, 10; 4, 11; 4, 15; 4, 17; [8] 1, 9; 2, 4; 2, 8; 2, 8; 2, 16; 2, 18; 2, 18; 2, 21; 2, 23; 3, 2; 3, 9; 3, 11; 3, 19; 3, 21; 3, 21; 3, 22; 3, 23; 3, 25; [9] 1, 5; 1, 8; 1, 8; 2, 1; 2, 3; 2, 4; 2, 8; 2, 9; 2, 13; 2, 16; 2, 17; 2, 19; 3, 3; 3, 5; 4, 5; 4, 5; 4, 6; 4, 8; 4, 9; 4, 12; 4, 13; 4, 13; 4, 13; 4, 13; 4, 15; 5, 1; 5, 3; 5, 4; 5, 5; 5, 6; 5, 9; 5, 15; 5, 19; 5, 20; [10] 1, 8; 1, 8; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 5; 3, 2; 3, 6; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 13; 3, 14; 3, 14; 3, 15; [11] 1, 3; 1, 9; 1, 20; 2, 7; 2, 9; 2, 12; 2, 14; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 4, 4; 4, 12; 5, 1; 5, 8; 5, 9; 5, 13; 5, 13; 5, 16; 5, 19; 5, 22; 5, 25; 6, 1; 6, 2; 6, 3; 6, 16; 6, 17; 6, 21; [12] 1, 8; 1, 9; 1, 12; 1, 16; 2, 4; 2, 5; 2, 5; 2, 9; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 2, 20; 2, 24; 2, 25; 3, 9; 4, 3; 4, 8; 4, 16; [13] 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 11; 1, 15; 2, 3; 2, 3; 2, 5; 2, 14; 3, 2; 3, 5; 3, 13; 3, 14; [14] 1, 14; 1, 16; 1, 18; [15] 1, 12; 1, 14; 2, 1; 2, 5; 2, 8; 2, 11; 2, 16; 3, 12; 3, 13; 3, 15; 3, 16; 3, 17; 3, 18; 4, 1; 4, 7; 4, 8; 4, 11; 4, 13; 4, 15; 5, 2; 5, 4; 5, 5; 5, 12; 6, 1; 6, 10; 6, 12; 7, 6; 7, 11; 7, 16; 7, 20; 7, 21; 7, 27; 8, 2; 8, 7; 8, 9; 8, 11; 8, 12; 9, 5; 9, 7; 9, 11; 9, 22; 9, 24; 10, 1; 10, 17; 10, 18; 10, 35; 10, 37; 10, 38; 10, 39; 11, 1; 11, 5; 11, 5; 11, 7; 11, 16; 11, 23; 11, 28; 11, 38; 11, 40; 12, 3; 12, 4; 12, 7; 12, 8; 12, 9; 12, 11; 12, 13; 12, 14; 12, 15; 12, 15; 12, 16; 12, 18; 12, 19; 12, 20; 12, 27; 12, 27; 13, 5; 13, 6; 13, 9; 13, 9; 13, 10; 13, 14; 13, 17; [16] 1, 5; 1, 7; 1, 13; 1, 17; 1, 20; 1, 22; 1, 23; 2, 1; 2, 5; 2, 6; 2, 7; 2, 11; 2, 11; 2, 11; 2, 14; 2, 16; 2, 17; 2, 21; 2, 24; 2, 25; 3, 1; 3, 2; 3, 8; 3, 10; 3, 14; 3, 15; 4, 1; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 3; 4, 4; 4, 11; 4, 11; 4, 14; 4, 17; 5, 6; 5, 9; 5, 9; 5, 12; 5, 12; 5, 12; 5, 12; 5, 17; [17] 1, 12; 1, 14; 1, 18; 1, 23; 2, 6; 2, 7; 2, 10; 2, 16; 2, 18; 2, 23; 2, 23; 3, 1; 3, 3; 3, 7; 3, 10; 3, 14; 3, 21; 4, 2; 4, 12; 4, 15; 4, 16; 4, 17; 5, 2; [18] 1, 8; 1, 9; 1, 10; 1, 12; 1, 16; 1, 20; 1, 21; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 10; 2, 11; 2, 12; 2, 21; 3, 8; 3, 9; 3, 17; [19] 1, 5; 1, 6; 1, 8; 1, 8; 1, 10; 1, 10; 2, 1; 2, 2; 2, 4; 2, 4; 2, 7; 2, 10; 2, 11; 2, 15; 2, 15; 2, 16; 2, 19; 2, 19; 2, 21; 2, 21; 2, 22; 2, 23; 2, 27; 2, 27; 3, 1; 3, 2; 3, 5; 3, 5; 3, 7; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 3, 12; 3, 13; 3, 14; 3, 15; 3, 18; 3, 21; 4, 1; 4, 3; 4, 3; 4, 6; 4, 6; 4, 8; 4, 10; 4, 12; 4, 18; 4, 18; 4, 20; 4, 20; 5, 3; 5, 6; 5, 10; 5, 12; 5, 12; 5, 16; 5, 16; 5, 16; 5, 17; 5, 18; 5, 18; [20] 1, 1; 1, 5; 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 10; [21] 1, 9; 1, 11; 1, 13; [22] 1, 10; [23] 1, 17; 2, 2; 2, 2; 2, 5; 2, 5; 2, 9; 2, 10; 2, 11; 2, 13; 2, 16; 2, 17; 2, 21; 2, 22; 2, 24; 3, 3; 3, 3; 3, 5; 3, 7; 3, 7; 3, 8; 3, 9; 3, 11; 3, 12; 3, 17; 3, 17; 5, 3; 5, 4; 5, 5; 6, 6; 6, 10; 6, 10; 7, 1; 7, 3; 7, 9; 7, 16; 8, 12; 9, 4; 9, 5; 9, 6; 9, 20; 9, 20; 9, 21; 10, 4; 10, 6; 11, 2; 11, 6; 11, 9; 13, 8; 13, 15; 13, 17; 14, 3; 14, 4; 14, 5; 15, 4; 15, 4; 15, 8; 16, 9; 16, 11; 16, 15; 16, 18; 16, 20; 17, 8; 17, 8; 17, 8; 17, 10; 18, 4; 18, 4; 18, 7; 18, 7; 18, 11; 18, 14; 18, 21; 18, 22; 18, 22; 18, 22; 18, 23; 18, 23; 19, 10; 19, 12; 20, 3; 20, 4; 20, 6; 20, 11; 20, 15; 21, 1; 21, 4; 21, 4; 21, 23; 21, 25; 21, 25; 21, 27; 22, 3; 22, 5; 22, 5; 22, 9; 22, 10; [24] 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 8; 1, 8; 1, 11; 1, 11; 1, 12;

númai : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adv. : „nur" : „seulement" : (95x)
numai *adv.* [1] 8, 16; 11, 19; 17, 21; 18, 25; 19, 26; 19, 26; 20, 23; 21, 13; 21, 25; 26, 29; 27, 10; [2] 1, 32; 3, 30;

4, 12; 4, 16; 4, 22; 5, 3; 5, 11; 7, 7; 8, 23; 9, 10; 9, 24; 11, 15; 13, 1; 13, 5; 13, 8; 14, 14; 16, 4; [3] 1, 14; 2, 2; 2, 11; 2, 11; 3, 5; 5, 10; 7, 5; 7, 17; 7, 39; 8, 4; 9, 6; 10, 13; 12, 3; 15, 2; 15, 19; [4] 1, 13; 2, 2; 7, 7; 8, 10; 8, 19; 8, 21; 9, 12; 12, 5; 12, 13; [5] 1, 7; 1, 19; 1, 23; 2, 10; 3, 2; 4, 18; 5, 13; 6, 12; 6, 14; [6] 1, 21; 4, 9; [7] 1, 27; 1, 29; 2, 12; 2, 27; 3, 14; 4, 15; [8] 4, 8; [9] 1, 5; 1, 8; 2, 8; [10] 2, 7; [11] 5, 13; [12] 2, 20; 4, 8; [15] 3, 18; 9, 10; 12, 27; [16] 1, 22; 2, 24; [17] 2, 18; [18] 1, 5; [19] 2, 2; 2, 22; 5, 5; 5, 6; [23] 2, 17; 9, 4; 13, 17; 14, 3; 19, 12; 21, 27; [24] 1, 11;

numaidecît : (1648 NTB) : adv.: „sogleich, unverzüglich, sofort, gleich": „immédiatemment, tout de suite, à l'instant" : (1x)
numaidecît *adv.* [21] 1, 14;

número : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Zahl, Anzahl" : „nombre" : (15x)
număr *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 36; 11, 21;
numărul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 4, 4; 6, 7; 16, 5; [2] 9, 27; [23] 7, 4; 9, 16; 9, 16; 13, 17; 13, 18; 13, 18; 13, 18; 15, 2; 20, 7;

numărá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „zählen" : „compter" : (3x)
numărat *verb participiu sg. masc.* [1] 1, 17;
să ne numărăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [4] 10, 12;
să numere *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 7, 9;

núme : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Name" : „nom" : (131x)
nume *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 3, 4; 11, 13; 13, 1; 17, 3; 21, 12;
nume *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 7; 4, 12; 5, 1; 5, 34; 8, 9; 9, 10; 9, 12; 9, 33; 9, 36; 10, 1; 11, 28; 12, 13; 16, 1; 16, 14; 17, 34; 18, 2; 18, 7; 18, 15; 18, 24; 19, 24; 20, 9; 21, 10; 27, 1; 28, 7; [3] 1, 15; [7] 2, 9; 4, 8; [11] 6, 20; [15] 1, 4; [23] 2, 17; 3, 1; 17, 5; 19, 12;
numele *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 21; 2, 38; 3, 6; 3, 16; 4, 10; 4, 17; 4, 18; 4, 30; 5, 28; 5, 40; 5, 41; 8, 12; 8, 16; 9, 14; 9, 15; 9, 16; 9, 21; 9, 27; 9, 28; 10, 43; 10, 48; 13, 6; 13, 8; 15, 14; 15, 17; 15, 26; 16, 18; 19, 5; 19, 13; 19, 17; 21, 13; 22, 16; 26, 9; [2] 1, 5; 2, 24; 9, 17; 10, 13; 15, 9; [3] 1, 2; 1, 10; 1, 13; 5, 4; 6, 11; [6] 1, 21; 5, 20; [7] 2, 9; 2, 10; 4, 3; [8] 3, 17; [10] 1, 12; 3, 6; [11] 6, 1; [12] 2, 19; [15] 2, 12; 6, 10; 13, 15; [16] 2, 7; 5, 10; 5, 14; [17] 4, 14; [19] 2, 12; 3, 23; 5, 13; 5, 13; [21] 1, 7; [23] 2, 3; 2, 13; 3, 5; 3, 8; 3, 12; 3, 12; 3, 12; 6, 8; 8, 11; 9, 11; 9, 11; 11, 18; 13, 6; 13, 17; 14, 1; 15, 4; 16, 9; 19, 13; 19, 16; 22, 4;
numele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [23] 3, 5; 13, 8; 17, 8; 21, 14;
numelui *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 3, 16; [23] 13, 17; 14, 11; 15, 2;

numí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „(be)nennen" : „nommer" : (12x)
a numi *verb infinitiv prezent* [1] 19, 13;
a să numi *verb infinitiv prezent* [15] 11, 16;
numêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [12] 2, 19;
numindu-se *verb gerunziu* [3] 5, 11;
s-au numit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 23; [2] 15, 20;
să numêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 5, 1; [6] 1, 21; 3, 15; [23] 2, 20;
să să numească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 5, 3;
te numeşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 2, 17;

núntă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Hochzeit" : „mariage" : (3x)
nunta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 13, 4; [23] 19, 7;
nuntei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 19, 9;

O

o : (înc. sec. XVI PS. H.) : interj. : „o!, oh!" : „oh!, ô!" : (10x)
o *interjecţie* [1] 1, 1; 13, 10; 18, 14; 27, 21; [2] 2, 1; 2, 3; 9, 20; 11, 33; [5] 3, 1; [11] 6, 11; 6, 20; [16] 2, 20;

oáie : (1332 SUCIU / în top. *Voya*) : s. f. : „Schaf" : „mouton" : (5x)
nişte oi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [17] 2, 25;
oi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 18, 13;
oile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 8, 36;
oilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [15] 13, 20;
o oaie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 32;

oárá : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Mal" : „fois" : (30x)
oară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 13, 1;
ori *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 16; 11, 10; 26, 11; [2] 1, 13; 15, 22; [3] 3, 14; 11, 25; 11, 26; [4] 1, 6; 8, 22; 11, 23; 11, 24; 11, 25; 11, 25; 11, 26; 11, 27; 11, 27; 12, 8; [7] 3, 18; 4, 16; [9] 2, 18; [12] 1, 16; [15] 6, 7; 9, 25; 9, 26; 10, 11; [19] 5, 15; [23] 11, 6; 11, 6;

oáre : (1478 DERS) : adv. interog. : „wohl, denn" : „vraiment" : (6x)
oare *adv.* [1] 7, 1; 8, 30; 11, 18; 12, 18; 17, 18; [15] 3, 16;

oarecáre : (1559-1560 BRATU) : adj./pron. nehot. : „irgendein" : „quiconque" : (89x)
oarecare *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [1] 27, 26;
oarecare *adj. pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 3, 2; 8, 36; 9, 33; 9, 43; 14, 7; 18, 2; [2] 15, 26; [15] 4, 7;
oarecare *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 19, 24;
oarecare *pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [2] 11, 17;
oarecare *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [1] 16, 14; 16, 16; 27, 27; [2] 8, 39; [3] 16, 7;
oarecarea *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [1] 9, 36; [2] 1, 13; [15] 10, 27; [16] 1, 18;
oarecarei *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 10, 23;
oarecarele *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 5, 25; 5, 36; 7, 24; 21, 10; 25, 19; [3] 5, 1; [11] 5, 15; [15] 3, 4;
oarecarele *adj. pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 5, 1; 5, 34; 8, 9; 9, 10; 10, 1; 10, 5; 10, 11; 11, 5; 13, 6; 16, 1; 16, 9; 18, 24; 20, 9; 21, 16; 22, 12; 24, 1; 25, 14; 25, 19; 27, 8; 27, 16; [13] 1, 12; [16] 2, 16;
oarecarii *adj. pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 17, 5; 17, 34; 19, 1; 19, 14; [22] 1, 4;
oarecarii *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 6, 9; 11, 20; 13, 1; 15, 1; 15, 2; 15, 5; 15, 24; 17, 4; 17, 6; 17, 18; 17, 28; 19, 13; 23, 12; 23, 23; 24, 19; 27, 1; [2] 3, 3; [3] 8, 7;

10, 7; 10, 9; 10, 10; 15, 12; 15, 34; [4] 3, 1; 10, 2; [5] 1, 7; 2, 12; [10] 3, 11; [11] 4, 1; [15] 4, 6; 10, 25; 13, 2; [17] 3, 1;

oarecíne : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. nehot. : „(irgend)jemand": „quiconque" : (4x)
oarecine *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 8, 9; [3] 7, 18; [15] 2, 6;
oarecui *pron. nehot. masc. sg. gen./dat.* [1] 18, 7;

oarecî̂nd : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „irgendwann" : „une fois" : (4x)
oarecînd *adv. de timp* [5] 1, 13; [7] 4, 10; [8] 1, 21; [13] 3, 3;

oarecî̂t : (1688 BIBLIA) : pron./adj. : „irgendwanm" : „à un moment donné, n'importe quand" : (2x)
oarecîtă *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [1] 8, 11;
oarecîte *pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [1] 20, 11;

oareúnde : (c. 1608-1613 VARLAAM, L.) : adv. : „irgendwo" : „quelque part" : (1x)
oareunde *adv. de loc* [15] 2, 6;

oáspete : (1581 CORESI, EV. 309) : s. m. : „Gast" : „hôte, invité" : (1x)
oaspe *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 6;

oáste : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Heer" : „troupe" : (9x)
oaste *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 23, 27; 28, 16;
oastea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [12] 2, 4; [23] 19, 19;
oştii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 42; 23, 10; [23] 9, 16;
oştile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 19, 14; 19, 19;

obicéi : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. n. : „Gewohnheit" : „habitude" : (18x)
obicêie *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 21; 21, 21; [6] 2, 15; [8] 2, 20;
obicêielor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 28, 17;
obicêile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 6, 14;
obiceiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 11, 16;
obicêiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 25, 16; [8] 2, 18;
obicêiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 15, 1; 17, 2; [8] 2, 8; [15] 6, 20; 7, 11; 7, 11; 10, 25; 13, 5;
obicêiurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [5] 1, 14;

obiciuít → obişnuit

obişnuít : (1559-1560 BRATUL) : adj. : „gewohnt" : „habituel" : (1x)
obiciuite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 17, 26;

oblăduitór : (c. 1683-1686 MS. 45, 330/[1]) : s. m. : „Kommandant" : „commandant" : (1x)
oblăduitoriului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [24] 1, 1;

oborî́ → doborî

obosí : (1620 MOXA) : v. IV: „ermüden, anstrengen": „fatiguer" : (1x)
neobosind *verb gerunziu* [5] 6, 9;

obráz : (1424 DRHB I, 102 / în antr. Gherghi *Obraz*) : s. n. : „1. Wange, Gesicht, 2. Bild, 3. Person" : „1. joue, face, 2. image, 3. personne" : (16x)
obraz *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 3, 18; 3, 18; 11, 20;
obraze *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 11;
obrazele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [22] 1, 16; [23] 9, 7;
obrazul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 20, 38; [4] 3, 7; [8] 2, 1; [16] 1, 23; [17] 3, 12; [23] 4, 7; 9, 7; 10, 1;
obrazului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [4] 3, 7; [16] 1, 11;

obráznic : (c. 1665-1672 MS. 4389, 599/[1]) : adj. : „dreist" : „impertinent" : (3x)
obraznic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [13] 1, 7;
obraznici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [12] 3, 4; [18] 2, 10;

obrăznicíe : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Frechheit, Unge-zogenheit" : „impertinence, insolence" : (2x)
obrăznicie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 19, 36;
obrăzniciile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [5] 5, 20;

obrezánie : (1559-1560) : s. f. : „Beschneidung" : „circoncision" : (21x)
ai obrezaniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [5] 2, 12;
obrezanie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 8; [2] 2, 26; 2, 27; 2, 28; 4, 9; 4, 10; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 12; [8] 4, 11;
obrezanie *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 10, 45; 11, 2;
obrezaniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 3, 1; 4, 12; 15, 8; [5] 2, 7;
obrezaniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 25; 2, 25; 2, 29;

obrezuí : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „beschneiden" : „circoncire" : (9x)
au obrezuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 8;
obrezui *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [1] 15, 1;
obrezui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 16, 3;
să obrezuiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 21, 21;
să obrezuiască *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 15, 5;
să obrezuiescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [5] 6, 13;
să să obrezuiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 7, 18; [5] 2, 3;
să vă obrezuiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 15, 24;

óbşte : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 72) : s. f. : „Gesamtheit" : „ensemble" : (5x)
obşte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 44; 4, 32; 10, 14; [13] 1, 4; [22] 1, 3;

ocără : (c. 1573-1578 PS. SCH. 138) : s. f. : „Schimpf" : „réprimande, insulte" : (6x)
ocara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 11, 26; 13, 13;
ocară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 7; 5, 14;
ocări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 10, 33;

ocărîle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 15, 3;

ocárnic : (1618 GCR I, 50) : adj. : „schmähend" : „détracteur" : (1x)
ocarnici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 30;

ocărî́ : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „beschimpfen, verunglimfen" : „insulter, injurier" : (10x)
ne ocărîm *verb indicativ prezent 3 pl.* [11] 4, 11;
ocărăsc *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 15, 3;
ocărîia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [17] 2, 23;
ocărînd *verb gerunziu* [15] 10, 29; [21] 1, 10;
ocărîndu *verb gerunziu* [9] 2, 2;
ocărîndu-se *verb gerunziu* [17] 2, 23;
s-au ocărît *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 4, 11;
să ocărască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 14, 5;
vă ocărîţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [17] 4, 14;

ocărî́t : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „verachtet, beschimpft" : „méprisé, injurié" : (2x)
cêle ocărîte *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 1, 28;

ocărîtór : (c. 1550 HC II, 332) : adj. : „Schmäher" : „détracteur" : (1x)
ocărîtoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 1, 13;

ochi : (1472 DERS / în top. *Ochiianii*) : s. m. : „Auge" : „oeil" : (36x)
ochi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 11, 8; [6] 6, 6; [18] 2, 14; [23] 4, 6; 4, 8; 5, 6;
ochii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 9; 9, 8; 9, 18; 9, 40; 26, 18; 28, 27; 28, 27; [2] 11, 10; [5] 4, 15; [6] 1, 18; [15] 4, 13; [17] 3, 12; [19] 1, 1; 2, 11; [23] 1, 14; 2, 18; 3, 18; 7, 17; 19, 12; 21, 4;
ochilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 3, 19; [5] 3, 1; [8] 3, 22; [19] 2, 16;
ochiu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 12, 16; 12, 17;
ochiul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 9; 12, 21; [23] 1, 7;
ochiului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [3] 15, 52;

ócină : (1400 DERS) : s. f. : „Erbgrund" : „terre, propriété" : (2x)
ocínă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 1;
ocinile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 45;

ocîrmuitór : (c. 1640 URECHE 196) : s. m. : „Führer" : „dirigeant, gouverneur" : (1x)
otcîrmuitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 12, 28;

ocrotíre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Schutz" : „protection" : (1x)
ocrotirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [6] 1, 14;

ocroteálă : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Schutz" : „protection" : (1x)
ocroteală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 2, 9;

odátă : (1620 MOXA) : adv. : „gleichzeitig" : „simultanément" : (6x)
odată *adv. de timp* [1] 14, 1; [2] 6, 10; 15, 6; [15] 6, 4; [17] 3, 18; 3, 20;

odíhnă : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 192) : s. f. : „Ruhe, Rast" : „repos" : (11x)
odihna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 3, 11; 3, 18; 4, 1; 4, 3; 4, 5; 4, 10;
odihnă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 4, 3; 4, 11; [23] 4, 8; 14, 11;
odihnii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 49;

odihní : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „(sich) ausruhen" : „(se) reposer" : (13x)
au odihnit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 16, 18;
au odihnit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [12] 1, 16; [15] 4, 8; 4, 10;
odihnêşte *verb imp. 2 sg.* [14] 1, 19;
odihni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [15] 4, 4;
s-au odihnit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [14] 1, 7;
s-au odihnit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 7, 13;
să mă odihnescu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [2] 15, 32;
să odihnească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [23] 14, 13;
să odihnêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [17] 4, 14;
să să odihnească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [23] 6, 11;
te odihneşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 2, 17;

odinioáră : (1559-1560 BRATU) : adv. : „einst, früher, einmal" : „jadis, autrefois" : (18x)
odineoară *adv. de timp* [1] 10, 14;
odinioară *adv. de timp* [1] 11, 8; 14, 7; [2] 7, 9; 11, 30; [5] 1, 23; 1, 23; [6] 2, 2; 2, 3; 2, 11; 2, 13; 5, 8; [8] 3, 7; [9] 2, 5; [14] 1, 11; [17] 2, 10; 3, 5; 3, 20;

odrăslí : (1620 MOXA) : v. IV : „aufsprießen" : „pousser" : (2x)
odrăslind *verb gerunziu* [15] 12, 15;
odrăsliţi *verb participiu pl. masc.* [2] 6, 5;

odrăslít : (c. 1683-1686 MS. 45, 588/[2]) : adj. : „gesprossen" : „germé" : (3x)
aţi odrăslit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [7] 4, 10;
au odrăslit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 9, 4; [16] 5, 18;

oglíndă : (1474 DLRV) : s. f. : „Spiegel" : „miroir" : (3x)
oglindă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 13, 12; [4] 3, 18; [16] 1, 23;

olár : (1551-1553 ES) : s. m. : „Töpfer" : „potier" : (1x)
olariul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 21;

ológ : (1551-1553 ES) : adj. : „behindert" : „infirme" : (3x)
olog *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 11; 14, 7;
ologu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 2;

om : (1521 NEACŞU) : s. m. : „Mensch, Mann" : „homme" : (245x)
ale oamenilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 2, 16;
ale omului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [3] 2, 11; 9, 8;
al oamenilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 15, 39; [9]

2, 13;
al om *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 5, 15;
a omului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [5] 3, 15;
a unui om *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 9;
cea oameni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [13] 3, 4;
oame *subst. comun masc. sg. voc. neart.* [2] 2, 3;
oameni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 5; 4, 12; 4, 13; 4, 17; 5, 29; 5, 36; 5, 38; 6, 3; 11, 11; 14, 14; 15, 22; 15, 25; 15, 26; 16, 17; 16, 20; 16, 37; 17, 5; 17, 25; 18, 13; 24, 16; [2] 2, 29; 14, 18; [3] 2, 11; 3, 21; [4] 5, 11; [5] 1, 1; 1, 10; [9] 2, 6; [11] 1, 9; 1, 10; 6, 5; 6, 9; 6, 16; [12] 2, 2; 3, 2; 3, 8; 3, 13; [15] 5, 1; 5, 1; 7, 28; [16] 3, 8; 3, 9; [17] 2, 4; 4, 6; [18] 1, 21; [19] 3, 15; 3, 15; [22] 1, 4; [23] 8, 11; 9, 4; 9, 10; 9, 15; 9, 18; 9, 20; 11, 13; 14, 4; 16, 8; 16, 21; [24] 1, 5;
oamenii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 35; 5, 38; 6, 11; 14, 10; 16, 35; 22, 15; 25, 23; [2] 5, 12; 5, 18; 5, 18; 12, 18; [3] 1, 25; 1, 25; 7, 7; 15, 19; [4] 3, 2; [5] 1, 11; [7] 4, 5; [10] 3, 2; [11] 2, 1; 2, 4; [13] 2, 11; 3, 2; [15] 6, 16; 7, 8; [23] 9, 6; 16, 2; 16, 9; 16, 18; 16, 21; 21, 3;
oamenilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 4, 16; 5, 4; 15, 17; 17, 26; 17, 30; [2] 1, 18; 12, 17; [3] 2, 5; 4, 9; 7, 23; 13, 1; 14, 2; 14, 3; [4] 4, 2; 8, 21; [5] 1, 10; 1, 10; [6] 3, 5; 4, 8; 4, 14; 6, 6; 6, 7; [7] 2, 7; [8] 2, 8; 2, 22; 3, 22; 3, 23; [9] 2, 4; 2, 15; [11] 2, 5; 4, 11; [13] 1, 14; 3, 8; [15] 9, 27; [17] 2, 15; [18] 3, 7; [19] 5, 9; [23] 9, 7; 13, 13;
om *subst. comun masc. sg. gen./dat. neart.* [2] 1, 23; 5, 19;
Om *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 6; [11] 2, 5;
om *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 14; 4, 14; 9, 33; 10, 26; 10, 28; 22, 25; 23, 27; 25, 16; 25, 22; [2] 7, 22; 7, 24; [3] 2, 14; 15, 21; 15, 21; 15, 45; 15, 47; [4] 4, 16; 12, 4; [5] 1, 1; 1, 12; [6] 3, 16; 4, 13; [7] 2, 8; [9] 4, 8; [12] 3, 17; [15] 8, 2; [16] 5, 17; [18] 2, 16; [23] 9, 5;
omul *subst. comun masc. sg. voc. art.* [11] 6, 11;
omul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 22; 6, 13; 19, 16; 19, 35; 21, 28; 22, 26; 23, 9; 24, 5; 25, 17; 26, 31; 26, 32; 28, 4; [2] 3, 4; 3, 5; 3, 29; 7, 1; 10, 5; [3] 4, 1; 6, 18; 11, 28; 15, 47; [5] 2, 16; 3, 12; 5, 3; 6, 1; 6, 8; [6] 4, 22; 4, 24; 5, 31; [8] 1, 28; 1, 28; 1, 28; 3, 9; [10] 2, 3; [12] 3, 17; [13] 3, 10; [15] 2, 6; 13, 6; [16] 1, 7; 1, 19; 2, 24; [17] 3, 4;
omule *subst. comun masc. sg. voc. art.* [2] 2, 1; 9, 20; [16] 2, 20;
omului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 5, 28; 17, 29; [2] 2, 9; 4, 6; 14, 20; [3] 2, 9; 2, 11; 7, 1; 7, 26; [5] 2, 6; [17] 1, 24; [18] 1, 21; [23] 1, 13; 13, 18; 14, 14; 21, 17;
Omului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [15] 2, 6;
Omului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 56*;
un om *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 1; 25, 14; [4] 12, 2; 12, 3; [6] 2, 15; [23] 4, 7; [24] 1, 5;
un om *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 5, 12;
unor oameni *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [11] 5, 24;

omega : (1648 NTB) : s. m. : „Omega" : „oméga" : (4x)
omega *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 1, 8; 1, 11;
oméga *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 6; 22, 13;

omenésc : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adj. : „menschlich" : „humain" : (10x)
ale omeneştii *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [3] 2, 4; 2, 13;
omenească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 2, 13;
omenească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 3; [3] 4, 3; 10, 13; [16] 3, 7;
omenesc *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 22; [24] 1, 11;
omeneşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [17] 4, 2;
omeneşti *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 18, 13;

omenéşte : (1563 CORESI, PRAXIU 237) : adv. : „menschlich" : „humain" : (1x)
omenêşte *adv. de mod* [2] 6, 19;

omeníe : (1581 CORESI, Ev. 45) : s. f. : „gutmütig" : „humanité, bonté" : (1x)
omenie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 3;

omorí́ : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „töten" : „tuer" : (57x)
ai omorît *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 7, 28;
aţi omorît *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 2, 23; 3, 15; 5, 30; [16] 5, 6;
au omorît *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 7, 11;
au omorît *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 52; [2] 11, 3; [9] 2, 15;
ne-am omorî *verb cond.-opt. prezent 1 pl.* [4] 6, 9;
omoară *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 5, 33; 9, 29; 26, 21;
omoară *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 3, 6;
omorî *verb imp. 2 sg.* [2] 13, 9; [16] 2, 11;
omorîia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 22, 20;
omorîmu-ne *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 8, 36;
omorînd *verb gerunziu* [6] 2, 16;
omorîndu-se *verb gerunziu* [1] 26, 10; [17] 3, 18;
omorîră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 10, 39;
omorît *verb participiu sg. masc.* [2] 4, 19; [15] 11, 12;
omorîţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 8, 13; [16] 4, 2;
omorîţi *verb imp. 2 pl.* [8] 3, 5;
s-au omorît *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 36; [15] 11, 37; [23] 9, 18; 9, 20; 11, 13; 19, 21;
s-au omorît *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 2, 13;
să omoară *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 13, 28;
să omoară *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 9, 23; 9, 24; 21, 31; 27, 42; [23] 6, 8; 9, 5; 9, 15;
să omori *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 7, 28;
să omorîm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 23, 15;
să să omoară *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 13, 10;
să să omoară *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 16, 27; 23, 27; [23] 11, 5; 13, 15;
să vrea omorî *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [15] 12, 20;
va omorî *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 13, 10;
v-aţi omorît *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 7, 4;
vei omorî *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [16] 2, 11;
voiu omorî *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [23] 2, 23;
vom omorî *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [1] 23, 14;
vor omorî *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 23, 21;
vor să să omoară *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 6, 11;

omorîciúne : (c. 1608-1613 VARLAAM, L.) : s. f. : „Absterben" : „mort" : (1x)

omorîciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 19;

omorîtór : (1688 BIBLIA) : adj. : „mörderisch" : „muertrier" : (1x)
omorîtoare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [16] 3, 8;

opăcí : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 32b) : v. IV : „irreführen" : „bluffer" : (1x)
opăcindu-se *verb gerunziu* [6] 4, 19;

oprí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. (auf-, an)halten, 2. verbieten" : „1. arrêter, retarder, entraver, 2. interdire" : (19x)
au oprit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [18] 2, 16;
au oprit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 2;
m-am oprit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 1, 13;
mă opriiam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [2] 15, 22;
nu oprireţi *verb imp. 2 pl.* [3] 14, 39;
opresc *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 1, 18;
oprêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 8, 37; [21] 1, 10;
opri *verb infinitiv prezent* [1] 10, 47; [3] 7, 9;
opri *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 27, 43;
oprind *verb gerunziu* [9] 2, 16; [11] 4, 3;
oprindu *verb gerunziu* [1] 16, 6;
să opreascâ *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 24, 23;
să opresc *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 7, 23;
să oprescu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 11, 17; [14] 1, 13;
să oprêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 9, 25;

opt : (1559-1560 BRATU) : num. card. : „acht" : „huit" : (4x)
opt *num. card. fem. nom./ac.* [1] 9, 33; [7] 3, 5; [17] 3, 20;
optulea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [18] 2, 5;

óptulea : (1559-1560 BRATU) : num. ord. : „achtzehnte" : „huitième" : (3x)
al optulea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [23] 17, 10; 21, 20;
a opta *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 8;

oráş : (1431 DERS) : s. n. : „Stadt" : „ville" : (1x)
oraş *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [24] 1, 1;

orăşeán : (1439 DERS) : s. m. : „Städter" : „citadin" : (2x)
oroşan *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 39;
oroşanul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [15] 8, 11;

orb : (1491 DERS) : adj./s. : „1. blind, 2. Blinde": „1./2. aveugle" : (4x)
orb *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 3, 17;
orb *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [18] 1, 9;
orbilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 2, 19;
orbu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 11;

orbí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „blenden": „aveugler" : (2x)
au orbit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 4, 4; [19] 2, 11;

ori : (c. 1559-1560 Coresi, ÎC.) : conj. : „oder, entweder... oder" : „ou, ou... ou" : (64x)
ori *conjuncţie coord.* [1] 2, 39; [2] 12, 6; 12, 7; 12, 7; 12, 8; 14, 8; 14, 8; 16, 2; [3] 3, 22; 3, 22; 3, 22; 3, 22; 3, 22; 3, 22; 3, 22; 3, 22; 8, 5; 8, 5; 10, 31; 10, 31; 12, 13; 12, 13; 12, 13; 12, 13; 13, 8; 13, 8; 13, 8; 14, 7; 14, 7; 14, 27; 15, 11; 15, 11; [4] 5, 9; 5, 9; 5, 10; 5, 10; 5, 13; 5, 13; 8, 23; 12, 2; 12, 2; 12, 3; 12, 3; [6] 6, 8; 6, 8; [7] 1, 18; 1, 18; 1, 20; 1, 20; 1, 27; 1, 27; 2, 1; [8] 1, 16; 1, 16; 1, 16; 1, 16; 1, 20; 1, 20; [9] 5, 10; 5, 10; [10] 2, 15; 2, 15; [17] 2, 13; 2, 14;

oricáre : (1646 PRAV. MOLD. 75) : pron. nehot. : „jedwelcher, jeder" : (14x)
ori al cui *pron. int.-rel. gen./dat.* [3] 3, 15;
oricare *adj. pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [2] 13, 9; [3] 7, 12; [11] 5, 16;
oricare *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [13] 1, 6;
oricarele *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 3, 23; [2] 10, 13; [3] 3, 17; 11, 27; 14, 37; [5] 5, 10; [16] 4, 4; [19] 4, 15; [23] 20, 15;

oricé : (1632 GCR I, 77) : pron. nehot. : „was auch immer" : „n'importe quoi" : (25x)
oarece *adj. pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 17, 20;
oarece *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [1] 5, 2; [5] 6, 1;
oarece *pron. nehot. nom./ac.* [1] 23, 17; [3] 11, 18; [15] 2, 7; 2, 9; 11, 40;
oarece *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 23, 18;
orice *pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [7] 2, 1; 2, 1;
orice *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [7] 2, 1; 4, 8; 4, 8; [11] 1, 10;
orice *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [3] 10, 31; [4] 7, 14; [5] 2, 6; [7] 3, 15; [8] 3, 17; 3, 23; [16] 5, 12; [19] 3, 22; [21] 1, 5;
orice *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [6] 6, 8;

oricíne : (1646 PRAV. MOLD.) : pron. nehot.: „was wer auch immer": „n'importe qui" : (13x)
oricine *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [5] 1, 9; [11] 3, 1; 6, 3; [16] 1, 23; 1, 26; [17] 4, 11; 4, 11; [18] 2, 19; [23] 11, 5; 13, 9; 13, 10; 13, 10; 14, 9;

oricît : (1646 PRAV. MOLD. 105) : pron. nehot. : „wieviel auch" : „tant (que)" : (2x)
oricîte *pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [1] 3, 22;
oricîţi *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [23] 13, 15;

oricúm : (1688 BIBLIA) : adv. : „irgendwie" : „n'importe comment" : (1x)
oricum *adv. de mod* [3] 9, 22;

oriúnde : (1646 PRAV. MOLD. 124) : adv. : „wo (auch) immer" : „n'importe où" : (4x)
oareunde *adv. de loc* [15] 4, 4;
oriunde *adv. nehot.* [3] 16, 6; [16] 3, 4; [23] 14, 4;

orz : (1497 DERS / în antr. *Ordzea*) : s. n. : „Gerste" : „orge" : (1x)
orz *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 6, 6;

os : (1437 DRHD 336 / în antr. *Os*) : s. n. : „Knochen" : „os" : (3x)
oasele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [6] 5, 30; [15] 3, 17; 11, 22;

osebí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. auswählen, 2. trennen"

: „1. choisir, 2. séparer" : (15x)
n-au osebit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 15, 9;
osebi *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 12, 11;
osebi *adv.* [5] 2, 2;
osebí *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 19, 9;
osebindu *verb gerunziu* [1] 21, 1*;
osăbit *verb participiu sg. masc.* [2] 1, 1;
osebiţi *verb imp. 2 pl.* [1] 13, 2; [4] 7, 2;
s-au osebit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 15, 38;
să osebească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 8, 39;
să osebesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 1, 10; [22] 1, 19;
să osebi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 6, 14;
să osebiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [5] 2, 12;
vă osebiţi *verb imp. 2 pl.* [4] 6, 17;

osebíre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 284) : s. f. : „Trennung, leerer Raum" : „séparation, espace" : (7x)
osebire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 12; [3] 12, 25; 14, 7; 15, 41; [5] 4, 1;
osebiri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 12, 5;
usebire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 2, 6;

osebít : (1559-1560 BRATU) : adj. : „verschieden" : „différent" : (4x)
mai osebită *adj. calificativ gradul comparativ fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 8, 6;
osebit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 7, 26;
osebite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 18;
osebiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 2, 12;

osíndă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Verderben" : „condamnation" : (4x)
osîndă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 16; 5, 18; 8, 1;
osîndei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 3, 9;

osîndí : (înc. sec. XVI PS. SCH.) : v. IV : „condamner, punir" : „bestrafen, verdammen" : (10x)
aţi osîndit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [16] 5, 6;
au osîndit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 11, 7; [18] 2, 6;
osîndêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 34;
osîndêşte-se *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 14, 23;
osîndeşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 2, 1;
osîndi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 8, 3;
osîndit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [13] 3, 11;
osîndiţi *verb imp. 2 pl.* [2] 12, 14;
să ne osîndimu *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [3] 11, 32;

osîndíre : (1563 CORESI, PRAXIU 243) : s. f. : „Verurteilung" : „condamnation" : (1x)
osîndirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [18] 2, 14;

osírdie : (1581 CORESI, EV. 233) : s. f. : „Eifer" : „zèle" : (7x)
osîrdia *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 11;
osîrdie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 15; [17] 5, 2;
osîrdiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 8, 11; 8, 12; 8, 19; 9, 2;

ospắţ : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „Festessen" : „festin" : (4x)
ospăţ *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 23;
ospăţu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [14] 1, 21;
ospêţe *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 13, 13; [5] 5, 21;

ospătá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „bewirten" : „se nourrir" : (2x)
au ospătat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 10, 23;
ospătă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 28, 7;

ostáş : (c. 1640 URECHE 162) : s. m. : „Soldat, Krieger" : „soldat, guerrier" : (1x)
ostaş *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 2, 25;

osteneálă : (1560-1561 CORESI, TE.²) : s. f. : „Mühe, Müdigkeit" : „peine, fatigue, lassitude" : (15x)
osteneala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 15, 58; [9] 1, 3; 2, 9; 3, 5; [15] 6, 10;
osteneală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 8; [4] 11, 27; [7] 1, 29; [9] 2, 2; [10] 3, 8;
ostenêle *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 6, 5; 10, 15; 11, 23; [5] 6, 17;
ostenêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 14, 13;

ostení : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. bemühen, 2. ermüden" : „1. (s')efforcer, 2. fatiguer" : (21x)
ai ostenit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [23] 2, 3;
am ostenit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 15, 10; [5] 4, 11; [7] 2, 16;
au ostenit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 16, 6; 16, 12;
ostenească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 4, 28;
ostenesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [8] 1, 29;
ostenesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 16, 12; [9] 5, 12; [11] 5, 17;
ostenêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 9, 7; 16, 16; [12] 2, 6;
ostenim *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 4, 12; [11] 4, 11;
ostenind *verb gerunziu* [1] 20, 35; [8] 4, 12;
să ostenesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 24, 4;
să vă osteniţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [15] 12, 3;
vei osteni *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [24] 1, 8;

ostenitór : (1640 PRAV. GOV., *ap.* TIKTIN) : adj. : „mühsam" : „laborieux" : (1x)
ostenitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [24] 1, 3;

ostróv : (1500 DERS / în top. *Ostrov*) : s. n. : „Insel" : „île" : (10x)
ale ostrovului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 28, 7;
ostrov *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 26; 28, 9;
ostrovul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 13, 6; 28, 1; 28, 11; [23] 1, 9; 6, 14; 16, 20;
un ostrov *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 27, 16;

oşteán : (1620 MOXA) : s. m. : „Krieger" : „guerrier" : (8x)
celui oştean *subst. comun masc. sg. neart.* [14] 1, 2;
oştean *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 7;
oştean *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 16; [12] 2, 3;
oşteanilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 27, 31;
oştênii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 23, 31; 27, 32; 27, 42;

oştí : (1581-1582 PO) : v. IV : „kämpfen" : „lutter, combattre" : (6x)
oştidu-se *verb gerunziu* [12] 2, 4;
oştimu *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 10, 3;
oştind *verb gerunziu* [2] 7, 23;
să oştesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [17] 2, 11;
să oştescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [16] 4, 1;
să oşteşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [11] 1, 18;

oştíre : (1581-1582 PO) : s. f. : „Heer" : „armée" : (2x)
oştire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 1, 18;
oştirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 10, 4;

oteşí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV: „beschwichtigen" : „calmer" : (1x)
oteşire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 2, 1;

oteşíre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Beruhigung" : „apaisement" : (1x)
oteşire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 14, 3;

otrávă : (c. 1560-1562 CORESI, PRAV.) : s. f. : „Gift" : „poison" : (1x)
otravă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 8;

P

páce : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Frieden" : „paix" : (72x)
ale păcii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 14, 19;
al păcii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 14, 33; [4] 13, 11;
pace *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 26; 9, 31; 10, 36; 12, 20; 15, 33; 16, 36; 24, 3; [2] 1, 7; 2, 10; 5, 1; 8, 6; 12, 18; 14, 17; [3] 1, 3; 7, 15; 16, 11; [4] 1, 2; 13, 11; [5] 1, 3; 5, 22; 6, 16; [6] 1, 2; 2, 15; 2, 17; 6, 23; [7] 1, 2; [8] 1, 3; [9] 1, 1; 5, 3; 5, 13; [10] 1, 2; [11] 1, 2; [12] 1, 2; [13] 1, 4; [14] 1, 3; [15] 11, 31; [16] 2, 16; 3, 17; 3, 18; 3, 18; [17] 1, 2; 5, 14; [18] 1, 2; 3, 14; [20] 1, 3; [21] 1, 15; [22] 1, 2; [23] 1, 4;
pacea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 10, 15; 15, 13; [6] 2, 14; [7] 4, 7; [8] 3, 15; [10] 3, 16; [12] 2, 22; [15] 12, 11; 12, 14; [17] 3, 11; [23] 6, 4;
păcii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 3, 18; 15, 33; 16, 20; [6] 4, 3; 6, 15; [7] 4, 9; [9] 5, 23; [10] 3, 16; [15] 7, 2; 13, 20;

págubă : (c. 1431 LDSR 328) : s. f. : „Entschädigung" : „compensation" : (4x)
paguba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 21;
pagubă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 10; [7] 3, 8;
pagube *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 3, 7;

pahár : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Glas" : „verre" : (12x)
păhar *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 11, 25; 11, 28; [23] 17, 4;
păharul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 10, 16; 10, 21; 10, 21; 11, 25; 11, 26; 11, 27; [23] 14, 10; 16, 19; 18, 6;

paisprezece : (1559-1560 BRATU) : num. : „Vierzehn" : „quatorze" : (2x)
a patrusprăzêce *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 27;
patrusprăzêce *num. card. fem. nom./ac.* [1] 27, 33;

pálmă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hand(fläche)" : „paume" : (1x)
palme *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 12, 7;

páră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Flamme" : „flamme" : (5x)
para *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 30; [23] 1, 14; 2, 18; 19, 12;
pară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 1, 7;

párdos : (1480 DERS / în antr. *Pardos*) : s. m. : „Panther" : „panthère" : (1x)
pardosul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 13, 2;

párte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Teil, Anteil" : „part, partie" : (67x)
a părţi *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [6] 4, 16;
a părţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 27;
o parte *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 23, 6; [2] 11, 25; 15, 15; 15, 24; [3] 11, 18; 12, 27; 13, 12; 14, 27; [4] 1, 14; 2, 5; [15] 10, 33;
parte *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 21; 19, 26; [2] 1, 26; 1, 27; [3] 10, 17; 13, 9; 13, 9; 13, 10; [4] 3, 10; [8] 2, 16; [15] 2, 14; 5, 13; 6, 4; 7, 13; [16] 3, 5; [19] 1, 3; [23] 8, 12;
parte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 2; [3] 9, 10; [4] 6, 15; [5] 3, 28; [15] 10, 33; [23] 6, 8; 8, 7; 8, 8; 8, 9; 8, 9; 8, 10; 8, 11; 8, 12; 8, 12; 8, 12; 8, 12; 9, 15; 9, 18; 11, 13; 12, 4; 20, 6; 22, 2;
partea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 9, 3; [8] 1, 12; [17] 4, 16; [19] 1, 3; [23] 21, 8; 22, 19;
părţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 19, 1; [6] 4, 9; [15] 1, 1; [23] 16, 19;
părţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 16, 12; 23, 9;
părţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 10; 20, 2; [15] 9, 4;

part : (1688 BIBLIA) : s. m. : „Parther" : „parthe" : (1x)
parthii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 9;

pas : (1521 DERS) : s. m.: „Schritt" : „pas" : (1x)
pas *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 5;

pásăre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Vögel" : „oiseau" : (8x)
al pasărilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 1, 23; [3] 15, 39;
a pasărilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [16] 3, 7;
pasărea *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [23] 18, 2;
pasările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 12; 11, 6; [23] 19, 21;
pasărilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [23] 19, 17;

páşte : (1559-1560 BRATU) : v. III : „weiden" : „garder (son peuple)" : (9x)
paşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 9, 7;
paşte *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 12, 4;
paşteţi *verb imp. 2 pl.* [17] 5, 2;
păscîndu-să *verb gerunziu* [22] 1, 12;
să paşteţi *verb imp. 2 pl.* [1] 20, 28;
va paşte *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 2, 27; 7, 17; 19, 15;

va să pască *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 12, 5;

Paşti : (1551-1553 ES) : s.f. pl. : „1.Passahfest, 2.Osterbrot" : „1.Pâques, 2.pain de Pâques" : (1x)
Paştele *subst. propriu fem. pl. nom./ac. art.* [15] 11, 28;

pat : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Bett" : „lit" : (3x)
pat *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 33; [23] 2, 22;
paturi *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 15;

pátimă : (1602 DIRB XVII/2, 65) : s. f. : „Leidenschaft" : „passion" : (3x)
ale patimelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [17] 5, 9;
al patimilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [17] 5, 1;
a patimei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [16] 5, 10;
patemele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [12] 3, 11;
patemile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 8, 18; [8] 1, 24;
patemilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [4] 1, 7; [7] 3, 10;
patima *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [8] 3, 5; [15] 2, 9;
patimă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [9] 4, 5;
patime *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 2, 10; 10, 32; [17] 1, 11;
patime *subst. comun fem. pl. gen./dat. neart.* [4] 1, 6;
patimele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [5] 5, 24;
patimile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 26; 7, 5; [4] 1, 5;
patimilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [17] 4, 13;

patriárh : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Patriarch, Vater einer Familie" : „patriarche, chef d'une famille" : (4x)
patriarhul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 29; [15] 7, 4;
patriarşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 8;
patriarşii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 7, 9;

pátru : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. card. : „vier" : „quatre" : (24x)
a patra *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 30;
cei patru *num. card. masc. nom./ac.* [23] 9, 14; 9, 15;
cêle patru *num. card. fem. nom./ac.* [23] 5, 8; 5, 14; 15, 7; 19, 4;
cêle patru *num. card. neutru nom./ac.* [23] 7, 1; 7, 1; 9, 13; 20, 7;
celor patru *num. card. masc. gen./dat.* [23] 7, 2;
celor patru *num. card. fem. gen./dat.* [23] 5, 6; 6, 6; 7, 11; 14, 3;
patru *num. card. fem. nom./ac.* [23] 21, 16;
patru *num. card. masc. nom./ac.* [1] 7, 6; 10, 11; 11, 5; 21, 9; 21, 23; 27, 29;
patru *num. card. masc. nom./ac.* [23] 19, 4*;

pátrulea : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. ord. : „vierte": „quatrième" : (8x)
al patrulea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 1; [23] 8, 12; 16, 8; 21, 19;
a patra *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [23] 4, 7; 6, 7; 6, 7; 6, 8;

patruzéci : (c. 1551-1558 PS. V. 485) : num. card. : „vierzig" : „quarante" : (1x)
patruzeci *num. card. fem. nom./ac.* [23] 13, 5;

pávăză : (1578 DERS) : s. f. : „Schild" : „bouclier" : (1x)
pavăza *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 6, 16;

pază : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Wache, Aufsicht" : „garde surveillance" : (6x)
paza *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 18; [3] 7, 19;
pază *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 3; 12, 5; [23] 18, 2; 18, 2;

păcát : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Sünde" : „péché" : (138x)
a păcatului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [15] 11, 25;
celor păcate *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [18] 1, 9;
păcat *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 9; 5, 12; 5, 18; 6, 1; 6, 7; 6, 13; 6, 18; 6, 22; 7, 13; 7, 14; 8, 3; 8, 3; 8, 10; 14, 23; [4] 5, 21; 5, 21; 11, 7; [5] 3, 22; [8] 2, 13; [15] 4, 15; 9, 28; 10, 6; 10, 8; 10, 12; 10, 18; 10, 26; 12, 4; 13, 11; [16] 1, 15; 2, 9; 4, 17; [17] 2, 22; [18] 2, 14; [19] 1, 8; 3, 5; 3, 9; 5, 16; 5, 16; 5, 17; 5, 17;
păcate *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 19; 5, 31; 10, 43; 13, 38; 26, 18; [11] 5, 22; [15] 5, 1; 5, 3; 7, 27; 9, 28; 10, 2; [16] 5, 15; 5, 20; [17] 3, 18; 4, 1; 4, 8; [23] 1, 5;
păcate *subst. comun neutru pl. gen./dat. neart.* [2] 3, 26;
păcatele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 22, 16; [2] 4, 7; 11, 27; [3] 15, 3; 15, 17; [5] 1, 4; [6] 2, 1; [8] 2, 11; [9] 2, 16; [11] 5, 24; [12] 3, 6; [15] 2, 17; 8, 12; 10, 4; 10, 11; 10, 17; [16] 5, 16; [17] 2, 24; 2, 24; [19] 1, 9; 1, 9; 2, 2; 2, 12; 3, 5; [23] 18, 4; 18, 5;
păcatelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 2, 38; [2] 7, 5; [6] 1, 7; [8] 1, 14; [15] 1, 3; 10, 3;
păcatul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 7, 60; [2] 4, 8; 5, 12; 5, 13; 5, 13; 5, 20; 5, 21; 6, 2; 6, 10; 6, 11; 6, 12; 6, 14; 7, 7; 7, 7; 7, 8; 7, 8; 7, 9; 7, 11; 7, 13; 7, 13; 7, 17; 7, 20; 8, 3; [3] 6, 18; 15, 56; [15] 12, 1; [16] 1, 15; [19] 1, 7; 3, 4; 3, 4; 3, 8;
păcatului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 3, 21; 6, 6; 6, 6; 6, 16; 6, 17; 6, 20; 6, 23; 7, 23; 7, 25; 8, 2; [3] 15, 56; [5] 2, 17; [10] 2, 3; [15] 3, 13; 9, 26;

păcătós : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „sündig, sündhaft" : „pécheur" : (13x)
cei păcătoşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [15] 7, 26;
cei păcătoşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [15] 12, 3;
păcătos *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [16] 5, 20; [17] 4, 18;
păcătoşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [5] 2, 15; 2, 17; [11] 1, 9; 1, 15;
păcătoşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 5, 8; 5, 19;
păcătoşii *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. dir.* [16] 4, 8;
păcătoşii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [22] 1, 15;
un păcătos *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 7;

păcătuí : (1581 CORESI, EV. 286) : v. IV : „sündigen" : „pécher" : (9x)
păcătuiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 6, 18; [13] 3, 11; [19] 3, 5; 3, 6; 3, 8;
păcătuind *verb gerunziu* [19] 5, 16;
păcătuit *verb participiu sg. masc.* [2] 7, 13;
să păcătuiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [19] 3, 9;
să păcătuim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 6, 15;

păgî́n : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „heidnisch" : „païen" : (14x)
cei păgîni *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [11] 1, 9;

păgînătáte : (1625 SLLF II, 405) : s. f. : „Gottlosigkeit" : „pratique immorale" : (1x)
ale păgînătăţilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [22] 1, 18;

păgîní : (c. 1650 ANON. CAR.2) : v. IV : „abtrünnig werden, schuldig sein, sündigen" : „pécher, renier" : (1x)
au păgînit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [22] 1, 15;

păgîníe : (c. 1665-1672 MS. 4389, 172/2) : s. f. : „Gottlosigkeit" : „pratique immorale" : (1x)
păgîniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [22] 1, 15;

păgubí : (1564 CORESI CAZ. I, 31a) : v. IV : „schaden" : „nuire" : (2x)
m-am păgubit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [7] 3, 8;
păgubi-se-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 15;
să păgubiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [4] 7, 9;

pămî́nt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n.: „Erde, Land" : „terre, pays" : (157x)
ale pământului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [6] 4, 9; [23] 7, 1; 7, 1; 20, 7;
a pământului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [16] 5, 7; [23] 6, 8;
pământ *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 19; 7, 6; 7, 33; 8, 33; 9, 4; 9, 8; 10, 11; 22, 7; 22, 22; 26, 14; 27, 43; 27, 44; [2] 9, 28; [3] 8, 5; 15, 47; [6] 1, 10; 3, 15; 6, 3; [7] 2, 10; [8] 1, 16; 1, 20; 3, 2; 3, 5; [12] 2, 20; [15] 8, 4; 11, 13; 12, 25; [16] 5, 5; 5, 12; 5, 17; [18] 3, 13; [19] 5, 8; [23] 3, 10; 5, 3; 5, 10; 5, 13; 6, 4; 6, 10; 6, 13; 7, 1; 8, 5; 8, 7; 8, 13; 9, 1; 9, 3; 10, 2; 10, 5; 10, 8; 11, 10; 11, 10; 12, 4; 12, 9; 12, 13; 13, 8; 13, 11; 13, 13; 13, 14; 13, 14; 14, 3; 14, 6; 14, 16; 14, 19; 16, 1; 16, 2; 16, 18; 17, 8; 18, 24; 21, 1;
pământul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 4, 24; 7, 3; 7, 4; 7, 4; 7, 4; 7, 11; 7, 29; 7, 36; 7, 40; 7, 49; 12, 20; 13, 17; 13, 19; 13, 19; 14, 14; 27, 39; [2] 9, 17; 10, 18; [3] 10, 26; 10, 28; [15] 1, 10; 6, 7; 8, 9; 11, 9; 12, 26; 12, 27; [16] 5, 18; [18] 3, 5; 3, 7; 3, 10; [22] 1, 5; [23] 5, 6; 7, 2; 7, 3; 10, 6; 11, 6; 11, 18; 12, 12; 12, 16; 12, 16; 13, 3; 13, 12; 14, 7; 14, 16; 17, 2; 18, 1; 19, 2; 20, 11; 21, 1;
pământului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 1, 8; 3, 25; 4, 26; 10, 12; 11, 6; 13, 47; 17, 24; 17, 26; [15] 11, 38; [16] 5, 7; [23] 1, 5; 1, 7; 5, 3; 5, 13; 6, 8; 6, 15; 9, 3; 9, 4; 11, 4; 14, 15; 14, 18; 14, 19; 16, 14; 17, 2; 17, 5; 17, 17; 18, 3; 18, 3; 18, 9; 18, 11; 18, 23; 19, 19; 20, 8; 21, 24;
un pământ *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [15] 11, 9;

pământésc : (1559-1560 BRATU) : adj. : „irdisch" : „mortel, terrestre" : (9x)
a celor pământeşti *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. gen./dat. art.* [3] 15, 40;
cea pământească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [4] 5, 1;
cêle pământeşti *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [2] 8, 11;
cel pământesc *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [2] 6, 12; [4] 4, 11;
pământească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 15;
pământeşti *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 15, 40;
pământeşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 3, 19;
pământeşti *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 10;

păr : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Haar" : „cheveu(x)" : (8x)
păr *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 34; [23] 6, 12; 9, 8;
părul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 11, 14; 11, 15; [23] 1, 14; 9, 8;
părului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [17] 3, 3;

părăsí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. verlassen, 2. von etw. ablassen, absehen" : „1. quitter, 2. renoncer" : (22x)
au părăsit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [12] 4, 10;
nepărăsind *verb gerunziu* [15] 10, 25;
nu părăsiţi *verb imp. 2 pl.* [15] 12, 25;
părăsêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 6, 13; [12] 2, 23; [13] 3, 9; 3, 10;
părăsêşte *verb imp. 2 sg.* [11] 4, 7; 5, 11; [12] 2, 16;
părăsi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 24, 22;
părăsind *verb gerunziu* [1] 6, 2; 17, 30;
părăsindu-mă *verb gerunziu* [4] 2, 13;
părăsindu-ne *verb gerunziu* [4] 4, 9;
părăsit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [12] 4, 16;
părăsînd *verb gerunziu* [15] 12, 25;
s-au părăsit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 31;
să ne fim părăsit *verb conjunctiv perfect 1 pl.* [4] 1, 8;
să vor părăsi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [5] 5, 12;
vei părăsi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 13, 10;
voiu părăsi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [15] 13, 5;

părăsíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Verlassenheit" : „abandon" : (1x)
părăsirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 26;

păreá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „scheinen, erscheinen" : „paraître" : (34x)
au părut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 26, 9; [15] 10, 8;
mi se pare *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 26, 26;
pare *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 3, 18; 8, 2; [4] 12, 19;
părîndu *verb gerunziu* [1] 27, 13; [11] 6, 5;
părutu-s-au *verb indicativ perfect simplu 1 pl.* [1] 15, 25;
s-au părut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 15, 22; 15, 28;
să pare *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 17, 18; [3] 7, 40; 10, 12; 11, 16; 14, 37; [5] 2, 6; 6, 3; [7] 3, 4; [15] 12, 11; [16] 4, 5;
să paru *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 12, 22; 12, 23;
să părea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 12, 9; [5] 2, 2; 2, 6; 2, 9;
să părea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [15] 12, 10;
să păru *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 15, 34;
să să pară *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 10, 9;
să va părea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [15] 4, 1; [16] 1, 26;

se pare *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 25, 27; [3] 4, 9;

părére : (1581 CORESI, EV. 392) : s. m. : „Meinung" : „opinion" : (2x)
părerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 1, 20;
părêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [24] 1, 11;

părínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „1. Vater, 2. pl. Eltern" : „1. père, 2. pl. parents" : (128x)
Părinte *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 6, 18; [15] 1, 5;
părinte *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 11; 4, 12; 4, 17; [6] 4, 6; [7] 2, 22; [17] 1, 17;
Părintele *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 7; 15, 6; [3] 1, 3; 8, 6; [4] 1, 2; 1, 3; 1, 3; 11, 31; [11] 1, 2; [15] 12, 9; [19] 1, 2; 1, 3; 2, 1; 2, 14; 2, 16; 2, 22; 3, 1; [20] 1, 3; 1, 4; [22] 1, 1;
părintele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 7; 2, 33; 7, 2; [2] 4, 1; [5] 1, 1; 1, 3; 1, 4; [6] 1, 2; 1, 3; 1, 17; 2, 18; 3, 14; 6, 23; [7] 1, 2; [8] 1, 3; 1, 3; [9] 1, 1; 1, 1; 2, 11; 3, 11; [10] 1, 1; 1, 2; 2, 16; [12] 1, 2; [13] 1, 4; [14] 1, 3; [16] 1, 17; 1, 27; 2, 21; 3, 9; [17] 1, 3; [18] 1, 17;
părintele *subst. comun masc. sg. voc. art.* [5] 4, 6;
Părintelui *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [3] 15, 24; [8] 2, 2; [19] 2, 15; [20] 1, 3; [23] 1, 6; 3, 5;
părintelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 4; [2] 4, 12; 9, 10; [6] 5, 20; [7] 2, 11; 4, 20; [8] 1, 12; 3, 17; [9] 1, 3; 3, 13; [17] 1, 2;
părinţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 22; 13, 32; 22, 1; 26, 6; 28, 17; [2] 1, 30; 11, 28; [3] 4, 15; [12] 3, 2; [15] 12, 9; [17] 1, 18;
părinţi *subst. comun masc. pl. voc. neart.* [1] 7, 2;
părinţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 3, 25; 7, 11; 7, 12; 7, 15; 7, 19; 7, 38; 7, 39; 7, 44; 7, 45; 7, 51; 7, 52; 13, 17; 13, 36; 15, 10; 28, 25; [2] 9, 5; [3] 10, 1; [4] 12, 14; [6] 6, 1; [8] 3, 21; [15] 3, 9; 11, 23; [18] 3, 4;
părinţii *subst. comun masc. pl. voc. art.* [6] 6, 4;
părinţilor *subst. comun masc. pl. voc. art.* [19] 2, 13; 2, 14;
părinţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 3, 13; 5, 30; 7, 32; 7, 45; 22, 14; [2] 15, 8; [4] 12, 14; [5] 1, 14; [8] 3, 20; [15] 1, 1; 8, 9;
un părinte *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [11] 5, 1;

părintésc : (1581 PRL) : adj./s. : „väterlich" : „paternel" : (2x)
cel părintescu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [1] 24, 14;
părintească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [1] 22, 3;

părós : (1509 DERS / în top. *Păroşi*) : adj. : „haarig" : „hirsute" : (1x)
păroasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 11, 15;

părtáş : (c. 1564 CORESI, CAZ. 119) : s. m. : „Komplize" : „complice" : (19x)
părtaş *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 23; 10, 30; [17] 5, 1;
părtaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 12, 13; [3] 9, 12; 10, 21; [6] 3, 6; 5, 7; [15] 3, 1; 3, 14; 10, 33; 12, 8; [17] 4, 13; [18] 1, 4;
părtaşi *adv.* [7] 4, 14;
părtaşii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [15] 1, 9;
părtaşu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 17; [23] 1, 9;
părtaşul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [4] 8, 23;

păsá : (1551-1553 ES) : v. I : „gehen" : „aller" : (11x)
pasă *verb imp. 2 sg.* [1] 9, 11; 9, 15; 10, 20; 22, 10; 22, 21; 24, 25; 28, 26; [23] 10, 8;
păsaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 16, 36; [16] 2, 16; [23] 16, 1;

păstór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Hirte" : „berger" : (4x)
păstori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 4, 11;
păstorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [17] 5, 4;
păstoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [15] 13, 20; [17] 2, 25;

păşúne : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Weide" : „pâturage" : (1x)
păşune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [12] 2, 17;

pătimáş : (c. 1660 ST. LEX.) : adj. : „leidenschaftlich" : „passionnel" : (1x)
pătimaşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [24] 1, 5;

pătimí : (1551-1553 ES) : v. IV : „leiden" : „souffrir" : (36x)
a pătimi *verb infinitiv prezent* [1] 3, 18; 9, 16; [7] 1, 29; [15] 9, 26;
aţi pătimit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [15] 10, 34;
aţi pătimit *verb indicativ perfect simplu 2 pl.* [9] 2, 14;
au pătimit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 3; [15] 2, 18; 13, 12; [17] 2, 21; 3, 18; 4, 1;
pătimesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [12] 2, 9;
pătimesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 12, 26; [12] 1, 12;
pătimescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [17] 4, 19;
pătimêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 12, 26; [12] 1, 8; [16] 5, 13; [17] 4, 16;
pătimêşte *verb imp. 2 sg.* [12] 2, 3; 4, 5;
pătimi *verb infinitiv prezent* [17] 3, 17;
pătimim *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 8, 17; [4] 1, 6;
pătimind *verb gerunziu* [9] 2, 2; [17] 2, 19; 2, 20; 2, 23; 4, 1; 5, 10;
pătimiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [10] 1, 5;
să pătimească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 17, 3; [17] 4, 15;
să pătimeşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [23] 2, 10;
veţi pătimi *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [17] 3, 14;

pătimitór : (1649 MARD.) : adj./s. : „1. leidend, 2. Leidende" : „souffrant" : (3x)
pătimitori *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 14;
pătimitoriu *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 26, 23; [16] 5, 17;

pătrúnde : (1581-1582 PO) : v. III : „durchdringen" : „pénétrer" : (1x)
pătrunsără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [11] 6, 10;

păţí : (1470 DLRV) : v. IV : „erleiden, erdulden" : „subir, endurer" : (4x)

aţi păţit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [5] 3, 4;
au păţit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 28, 5; [15] 5, 8;
pat *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 13, 3;
păţiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 6, 7;
să paţă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [15] 11, 25;

păzí : (1551-1553 ES) : v. IV : „1. bewahren, 2. achtgeben" : „1. garder, 2. protéger" : (73x)
ai păzit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [23] 3, 8; 3, 10;
am păzit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 11, 9; [12] 4, 7;
a păzi *verb infinitiv prezent* [1] 15, 24; [3] 7, 37; [22] 1, 24;
a să păzi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [16] 1, 27;
aţi păzit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 7, 53;
au păzit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [22] 1, 6;
au păzit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [22] 1, 6;
ne păziiam *verb indicativ imperfect 1 pl.* [5] 3, 23;
păzăsc *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 14, 12;
păzesc *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 23, 21;
păzescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [5] 6, 13; [23] 1, 3; 22, 9;
păzêşte *verb indicativ prezent 2 sg.* [23] 22, 7;
păzêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [12] 1, 14; [19] 2, 4; 3, 24; 5, 18; [23] 2, 26; 16, 15;
păzêşte *verb imp. 2 sg.* [11] 6, 20; [23] 3, 3;
păziia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 9, 24; 28, 16; [4] 11, 32;
păziia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 12, 6; [23] 12, 17;
păzim *verb indicativ prezent 1 pl.* [19] 3, 22; 5, 2;
păzind *verb gerunziu* [1] 15, 29; 21, 24; 22, 20;
păzindu-se *verb gerunziu* [18] 3, 7;
păziţi *verb gerunziu* [18] 2, 4;
păziţi *verb imp. 2 pl.* [5] 4, 10; [19] 5, 21;
păziţi-vă *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [18] 3, 17;
păzi-va *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [7] 4, 7;
s-au păzit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [22] 1, 13;
să păzască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 21, 25;
să păzască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 16, 23; [12] 1, 12; [18] 2, 9;
să păzească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 12, 4; 15, 5; 16, 4;
să păzesc *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [17] 1, 5;
să păzêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 25, 4; [18] 2, 17;
să păzeşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [11] 5, 21; 6, 14; [12] 4, 15;
să păzim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [19] 5, 3;
să păziţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 7, 5;
să păziţi *verb conjunctiv perfect 2 pl.* [6] 4, 3;
să să păzască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 23, 34; 25, 21; 25, 21;
să să păzească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 24, 23; [9] 5, 23;
te păzêşte *verb imp. 2 sg.* [11] 5, 22;
va păzi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 26; [10] 3, 3; [16] 2, 10; [19] 2, 5;
vă păziţi *verb imp. 2 pl.* [22] 1, 21;
voiu păzi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [4] 11, 9; [23] 3, 10;
vom păzi *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [19] 2, 3;

păzít : (1559-1560 BRATU) : adj.: „bewacht, behütet": „gardé, protegé" : (2x)
păzită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 1, 4;
păziţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* [22] 1, 1;

păzitór : (1481 DERS) : s. m. : „1. Beschützer, 2. Wächter" : „1. protecteur, 2. gardien" : (1x)
păzitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 6;

pe : (1521 NEACŞU) : prep. : „1. auf, 2. über, 3. durch, 4. um, gegen, für" : „1./2. sur, 3. par, 4. pour, contre" : (1815x)
pe *prep.* [1] 9, 40; 13, 29; 23, 10; [2] 9, 25; [3] 15, 8; [5] 4, 14; [23] 8, 2; 11, 16;
pre *prep.* [1] 1, 2; 1, 6; 1, 9; 1, 11; 1, 16; 1, 23; 1, 23; 1, 23; 1, 24; 1, 26; 2, 9; 2, 19; 2, 22; 2, 23; 2, 24; 2, 25; 2, 26; 2, 27; 2, 30; 2, 30; 2, 32; 2, 35; 2, 36; 2, 36; 2, 36; 2, 38; 2, 39; 2, 45; 2, 47; 2, 47; 3, 2; 3, 3; 3, 3; 3, 7; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 13; 3, 13; 3, 14; 3, 15; 3, 15; 3, 16; 3, 16; 3, 20; 3, 21; 3, 24; 3, 26; 3, 26; 3, 26; 4, 2; 4, 3; 4, 7; 4, 10; 4, 10; 4, 13; 4, 14; 4, 14; 4, 17; 4, 17; 4, 18; 4, 18; 4, 21; 4, 21; 4, 21; 4, 27; 5, 1; 5, 6; 5, 9; 5, 9; 5, 10; 5, 13; 5, 15; 5, 15; 5, 15; 5, 15; 5, 16; 5, 18; 5, 19; 5, 21; 5, 22; 5, 23; 5, 25; 5, 25; 5, 26; 5, 27; 5, 27; 5, 28; 5, 29; 5, 29; 5, 30; 5, 30; 5, 30; 5, 31; 5, 33; 5, 34; 5, 36; 5, 38; 5, 40; 5, 40; 5, 40; 5, 40; 5, 42; 6, 3; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 6; 6, 11; 6, 12; 6, 12; 6, 12; 6, 12; 6, 14; 7, 4; 7, 5; 7, 6; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 9; 7, 10; 7, 10; 7, 12; 7, 14; 7, 19; 7, 21; 7, 23; 7, 23; 7, 24; 7, 24; 7, 26; 7, 27; 7, 28; 7, 34; 7, 35; 7, 35; 7, 35; 7, 36; 7, 40; 7, 42; 7, 43; 7, 44; 7, 45; 7, 52; 7, 52; 7, 55; 7, 56; 7, 59; 8, 2; 8, 5; 8, 9; 8, 9; 8, 11; 8, 14; 8, 14; 8, 16; 8, 19; 8, 20; 8, 28; 8, 28; 8, 30; 8, 32; 8, 35; 8, 36; 8, 37; 8, 38; 8, 39; 8, 39; 9, 2; 9, 3; 9, 4; 9, 5; 9, 7; 9, 8; 9, 8; 9, 10; 9, 11; 9, 12; 9, 14; 9, 17; 9, 20; 9, 21; 9, 21; 9, 22; 9, 22; 9, 23; 9, 24; 9, 25; 9, 27; 9, 27; 9, 30; 9, 30; 9, 33; 9, 33; 9, 33; 9, 35; 9, 36; 9, 37; 9, 39; 9, 40; 9, 41; 9, 41; 9, 41; 10, 1; 10, 5; 10, 7; 10, 8; 10, 10; 10, 11; 10, 19; 10, 20; 10, 21; 10, 22; 10, 23; 10, 24; 10, 24; 10, 24; 10, 26; 10, 27; 10, 28; 10, 29; 10, 32; 10, 32; 10, 38; 10, 38; 10, 38; 10, 38; 10, 39; 10, 39; 10, 40; 10, 40; 10, 46; 10, 46; 10, 48; 11, 4; 11, 13; 11, 13; 11, 13; 11, 17; 11, 18; 11, 20; 11, 22; 11, 23; 11, 25; 11, 26; 11, 28; 12, 2; 12, 3; 12, 4; 12, 4; 12, 4; 12, 6; 12, 7; 12, 11; 12, 11; 12, 13; 12, 16; 12, 17; 12, 19; 12, 19; 12, 20; 12, 20; 12, 20; 12, 23; 12, 25; 12, 25; 13, 2; 13, 2; 13, 2; 13, 5; 13, 6; 13, 7; 13, 7; 13, 8; 13, 17; 13, 17; 13, 17; 13, 21; 13, 22; 13, 22; 13, 22; 13, 22; 13, 23; 13, 27; 13, 28; 13, 30; 13, 33; 13, 33; 13, 33; 13, 34; 13, 35; 13, 37; 13, 43; 13, 46; 13, 46; 13, 47; 13, 50; 13, 50; 13, 50; 14, 5; 14, 8; 14, 9; 14, 11; 14, 11; 14, 18; 14, 19; 14, 20; 14, 22; 14, 22; 15, 1; 15, 5; 15, 10; 15, 14; 15, 14; 15, 16; 15, 17; 15, 19; 15, 21; 15, 21; 15, 22; 15, 22; 15, 22; 15, 24; 15, 27; 15, 27; 15, 27; 15, 29; 15, 32; 15, 36; 15, 37; 15, 38; 15, 38; 15, 39; 15, 39; 15, 40; 16, 1; 16, 3; 16, 3; 16, 3; 16, 7; 16, 9; 16, 10; 16, 10; 16, 14; 16, 14; 16, 15; 16, 16; 16, 19; 16, 19; 16, 20; 16, 23; 16, 24; 16, 25; 16, 25; 16, 27; 16, 30; 16, 33; 16, 34; 16, 35; 16, 35; 16, 37; 16, 37; 16, 40; 16, 40; 17, 5; 17, 6; 17, 6; 17, 6; 17, 7; 17, 8; 17, 9; 17, 10; 17, 10; 17, 14; 17, 15; 17, 15; 17, 16; 17, 18; 17, 19; 17, 22; 17, 23; 17, 23; 17, 27; 17, 27; 17, 31; 17, 32; 17, 34; 18, 2; 18, 2; 18, 2; 18, 4; 18, 4; 18, 5; 18, 7; 18, 12; 18, 13; 18, 16; 18, 17; 18, 18; 18, 19; 18, 23; 18, 23; 18, 24; 18, 25; 18, 26; 18, 27; 19, 1; 19, 9; 19, 13; 19, 13; 19, 13; 19, 15; 19, 15; 19, 16; 19, 22; 19, 22; 19, 24; 19, 25; 19, 25; 19, 27; 19, 29; 19, 29; 19, 30; 19, 31; 19, 33; 19, 33; 19, 37; 19, 39; 20, 1; 20,

2; 20, 5; 20, 6; 20, 9; 20, 12; 20, 13; 20, 14; 20, 16; 20, 17; 20, 20; 20, 23; 20, 28; 20, 30; 20, 31; 20, 32; 20, 37; 20, 37; 20, 38; 21, 3; 21, 5; 21, 5; 21, 6; 21, 7; 21, 10; 21, 11; 21, 11; 21, 17; 21, 19; 21, 19; 21, 20; 21, 21; 21, 24; 21, 24; 21, 26; 21, 27; 21, 28; 21, 29; 21, 29; 21, 30; 21, 31; 21, 32; 21, 32; 21, 32; 21, 34; 21, 36; 21, 38; 21, 39; 21, 40; 22, 3; 22, 5; 22, 8; 22, 14; 22, 14; 22, 18; 22, 19; 22, 20; 22, 22; 22, 22; 22, 24; 22, 25; 22, 29; 22, 30; 22, 30; 23, 4; 23, 5; 23, 10; 23, 12; 23, 12; 23, 14; 23, 14; 23, 15; 23, 15; 23, 15; 23, 17; 23, 17; 23, 18; 23, 18; 23, 20; 23, 20; 23, 20; 23, 21; 23, 21; 23, 21; 23, 22; 23, 23; 23, 24; 23, 27; 23, 27; 23, 28; 23, 28; 23, 29; 23, 31; 23, 32; 23, 33; 23, 34; 24, 2; 24, 3; 24, 4; 24, 5; 24, 6; 24, 8; 24, 12; 24, 14; 24, 22; 24, 22; 24, 23; 24, 24; 24, 26; 24, 26; 24, 27; 25, 3; 25, 3; 25, 3; 25, 5; 25, 6; 25, 11; 25, 11; 25, 12; 25, 16; 25, 16; 25, 19; 25, 21; 25, 22; 25, 22; 25, 24; 25, 25; 25, 25; 25, 26; 25, 26; 26, 2; 26, 5; 26, 6; 26, 10; 26, 11; 26, 13; 26, 13; 26, 15; 26, 16; 26, 17; 26, 27; 26, 28; 26, 29; 26, 29; 26, 29; 26, 32; 27, 1; 27, 1; 27, 1; 27, 4; 27, 6; 27, 7; 27, 7; 27, 9; 27, 13; 27, 21; 27, 22; 27, 24; 27, 32; 27, 33; 27, 34; 27, 42; 27, 43; 27, 43; 27, 43; 27, 44; 27, 44; 27, 44; 27, 44; 28, 2; 28, 4; 28, 6; 28, 7; 28, 7; 28, 8; 28, 10; 28, 15; 28, 16; 28, 16; 28, 17; 28, 19; 28, 19; 28, 20; 28, 27; 28, 30; [2] 1, 11; 1, 12; 1, 21; 1, 21; 1, 24; 1, 26; 1, 28; 1, 28; 2, 1; 2, 1; 2, 3; 2, 4; 2, 17; 2, 19; 2, 21; 2, 21; 2, 23; 2, 27; 3, 5; 3, 9; 3, 9; 3, 11; 3, 26; 3, 27; 4, 5; 4, 17; 4, 17; 6, 9; 6, 11; 6, 13; 6, 14; 6, 16; 6, 19; 7, 20; 8, 3; 8, 11; 8, 11; 8, 20; 8, 28; 8, 29; 8, 30; 8, 30; 8, 30; 8, 30; 8, 30; 8, 30; 8, 32; 8, 32; 8, 35; 8, 37; 8, 39; 9, 13; 9, 13; 9, 15; 9, 17; 9, 18; 9, 18; 9, 21; 9, 24; 9, 24; 9, 25; 9, 28; 10, 5; 10, 6; 10, 7; 10, 9; 10, 9; 10, 12; 10, 14; 10, 18; 10, 18; 10, 19; 10, 19; 11, 2; 11, 2; 11, 3; 11, 11; 11, 14; 11, 18; 11, 21; 11, 22; 11, 23; 11, 30; 11, 32; 11, 32; 12, 1; 12, 10; 12, 14; 12, 14; 12, 19; 12, 20; 12, 20; 12, 21; 13, 8; 13, 8; 13, 9; 13, 9; 14, 1; 14, 3; 14, 3; 14, 3; 14, 4; 14, 4; 14, 10; 14, 10; 14, 13; 14, 15; 14, 22; 15, 3; 15, 6; 15, 7; 15, 7; 15, 8; 15, 9; 15, 11; 15, 11; 15, 13; 15, 14; 15, 24; 15, 30; 16, 1; 16, 2; 16, 4; 16, 16; 16, 17; 16, 17; 16, 20; 16, 25; [3] 1, 8; 1, 10; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 16; 1, 21; 1, 21; 1, 23; 1, 24; 1, 27; 1, 28; 2, 2; 2, 2; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 16; 3, 2; 3, 8; 3, 17; 3, 18; 3, 19; 4, 1; 4, 1; 4, 3; 4, 7; 4, 9; 4, 9; 4, 14; 4, 15; 4, 16; 4, 17; 5, 3; 5, 5; 5, 12; 5, 12; 5, 13; 5, 13; 6, 3; 6, 4; 6, 4; 6, 8; 6, 13; 6, 13; 6, 14; 6, 14; 6, 20; 7, 2; 7, 5; 7, 5; 7, 11; 7, 12; 7, 13; 7, 15; 7, 16; 7, 16; 7, 17; 7, 28; 7, 37; 8, 3; 8, 5; 8, 8; 8, 10; 8, 10; 8, 13; 8, 13; 9, 1; 9, 1; 9, 3; 9, 10; 9, 10; 9, 19; 9, 19; 9, 20; 9, 21; 9, 21; 9, 22; 9, 22; 10, 9; 10, 13; 10, 13; 10, 18; 10, 27; 11, 2; 11, 14; 11, 22; 11, 22; 11, 28; 11, 31; 11, 33; 12, 3; 12, 3; 12, 28; 13, 6; 14, 4; 14, 5; 14, 16; 14, 19; 14, 21; 14, 35; 15, 15; 15, 15; 15, 25; 15, 31; 15, 50; 16, 3; 16, 3; 16, 7; 16, 11; 16, 11; 16, 11; 16, 12; 16, 15; 16, 15; 16, 18; 16, 22; [4] 1, 4; 1, 10; 1, 14; 1, 19; 1, 21; 1, 21; 1, 22; 1, 23; 1, 23; 2, 2; 2, 2; 2, 5; 2, 5; 2, 5; 2, 5; 2, 7; 2, 8; 2, 12; 3, 1; 3, 6; 4, 2; 4, 5; 4, 5; 4, 14; 4, 14; 5, 5; 5, 11; 5, 12; 5, 14; 5, 16; 5, 18; 5, 21; 6, 2; 6, 4; 6, 10; 6, 17; 7, 1; 7, 2; 7, 2; 7, 2; 7, 6; 7, 6; 7, 8; 7, 8; 7, 11; 7, 13; 7, 13; 7, 15; 8, 4; 8, 5; 8, 6; 8, 18; 8, 20; 8, 22; 8, 22; 9, 2; 9, 3; 9, 4; 9, 5; 9, 7; 9, 13; 9, 14; 10, 1; 10, 2; 10, 2; 10, 9; 10, 12; 10, 12; 10, 12; 10, 14; 10, 17; 10, 17; 11, 2; 11, 2; 11, 3; 11, 4; 11, 4; 11, 7; 11, 9; 11, 11; 11, 16; 11, 20; 11, 20; 11, 28; 11, 33; 12, 2; 12, 3; 12, 6; 12, 8; 12, 14; 12, 14; 12, 15; 12, 16; 12, 16; 12, 17; 12, 18; 12, 18; 12, 20; 12, 21; 13, 5; 13, 5; 13, 5; 13, 12; 13, 12; [5] 1, 1; 1, 4; 1, 4; 1, 6; 1, 7; 1, 10; 1, 10; 1, 12; 1, 13; 1, 16; 1, 16; 1, 18; 1, 19; 1, 19; 1, 23; 1, 24; 2, 1; 2, 4; 2, 4; 2, 12; 2, 20; 2, 20; 3, 1; 3, 10; 3, 13; 3, 13; 4, 4; 4, 5; 4, 8; 4, 9; 4, 14; 4, 14; 4, 17; 4, 17; 4, 27; 4, 29; 4, 30; 4, 30; 5, 1; 5, 7; 5, 8; 5, 10; 5, 12; 5, 14; 5, 14; 5, 15; 5, 26; 5, 26; 6, 1; 6, 1; 6, 3; 6, 12; [6] 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 10; 1, 20; 1, 22; 2, 1; 2, 4; 2, 5; 2, 15; 2, 16; 3, 3; 3, 9; 3, 15; 3, 17; 3, 19; 4, 1; 4, 2; 4, 11; 4, 11; 4, 11; 4, 11; 4, 19; 4, 20; 4, 21; 4, 22; 4, 22; 5, 2; 5, 2; 5, 6; 5, 12; 5, 25; 5, 26; 5, 27; 5, 28; 5, 28; 5, 28; 5, 29; 5, 29; 5, 31; 5, 31; 5, 33; 5, 33; 6, 1; 6, 2; 6, 2; 6, 3; 6, 4; 6, 22; 6, 24; [7] 1, 7; 1, 8; 1, 15; 1, 16; 1, 20; 1, 27; 2, 3; 2, 7; 2, 8; 2, 9; 2, 19; 2, 20; 2, 23; 2, 25; 2, 27; 2, 27; 2, 27; 2, 28; 2, 28; 2, 29; 2, 29; 3, 2; 3, 8; 3, 10; 3, 13; 3, 17; 3, 17; 3, 18; 3, 20; 4, 2; 4, 2; 4, 3; [8] 1, 12; 1, 13; 1, 16; 1, 20; 1, 21; 1, 22; 1, 28; 1, 28; 1, 28; 1, 28; 2, 4; 2, 6; 2, 6; 2, 8; 2, 12; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 2, 15; 2, 16; 2, 18; 3, 2; 3, 5; 3, 9; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 3, 13; 3, 16; 3, 19; 4, 4; 4, 6; 4, 8; 4, 10; 4, 17; [9] 1, 3; 1, 10; 1, 10; 1, 10; 1, 10; 2, 8; 2, 9; 2, 11; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 15; 2, 15; 2, 15; 2, 15; 2, 16; 2, 18; 3, 2; 3, 2; 3, 2; 3, 5; 3, 6; 3, 12; 3, 12; 4, 1; 4, 5; 4, 6; 4, 7; 4, 9; 4, 10; 4, 14; 4, 15; 4, 18; 5, 4; 5, 9; 5, 11; 5, 11; 5, 12; 5, 12; 5, 12; 5, 13; 5, 14; 5, 14; 5, 14; 5, 14; 5, 23; 5, 24; 5, 27; 5, 27; [10] 1, 6; 1, 8; 1, 11; 2, 1; 2, 3; 2, 4; 2, 8; 2, 13; 2, 14; 2, 16; 2, 17; 3, 3; 3, 8; 3, 9; 3, 11; 3, 12; 3, 14; 3, 15; 3, 15; [11] 1, 3; 1, 12; 1, 13; 1, 15; 1, 20; 2, 6; 2, 9; 4, 8; 4, 11; 4, 16; 4, 16; 5, 1; 5, 1; 5, 1; 5, 1; 5, 2; 5, 2; 5, 2; 5, 2; 5, 3; 5, 4; 5, 5; 5, 11; 5, 20; 5, 22; 5, 22; 6, 1; 6, 9; 6, 10; 6, 15; 6, 16; 6, 17; [12] 1, 9; 2, 2; 2, 8; 2, 13; 2, 15; 2, 19; 2, 21; 2, 22; 2, 25; 4, 11; 4, 12; 4, 13; 4, 20; [13] 1, 5; 1, 9; 1, 13; 1, 16; 2, 4; 2, 6; 2, 7; 2, 11; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 3, 2; 3, 3; 3, 5; 3, 10; 3, 12; 3, 12; 3, 13; 3, 13; 3, 15; [14] 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 15; 1, 16; 1, 17; 1, 17; 1, 17; 1, 18; [15] 1, 2; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 9; 1, 12; 1, 13; 2, 2; 2, 6; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 2, 14; 2, 14; 2, 15; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 3; 3, 9; 3, 13; 4, 7; 4, 8; 4, 14; 5, 5; 5, 5; 5, 7; 5, 12; 6, 6; 6, 19; 7, 1; 7, 1; 7, 5; 7, 6; 7, 6; 7, 9; 7, 10; 7, 25; 7, 27; 7, 28; 7, 28; 8, 1; 8, 4; 8, 8; 8, 9; 8, 9; 8, 10; 8, 11; 8, 11; 8, 11; 8, 11; 8, 13; 9, 5; 9, 9; 9, 13; 9, 14; 9, 25; 9, 25; 9, 28; 10, 1; 10, 1; 10, 9; 10, 9; 10, 14; 10, 16; 10, 24; 10, 27; 10, 28; 10, 29; 10, 30; 10, 30; 11, 5; 11, 6; 11, 9; 11, 11; 11, 13; 11, 13; 11, 17; 11, 17; 11, 19; 11, 20; 11, 20; 11, 21; 11, 27; 11, 28; 11, 29; 11, 31; 11, 35; 12, 3; 12, 6; 12, 6; 12, 6; 12, 7; 12, 9; 12, 14; 12, 17; 12, 25; 12, 25; 12, 25; 12, 25; 13, 4; 13, 4; 13, 12; 13, 20; 13, 20; 13, 20; 13, 21; 13, 22; 13, 22; 13, 23; 13, 23; [16] 1, 12; 1, 13; 1, 18; 1, 21; 1, 21; 1, 22; 1, 24; 1, 27; 1, 27; 1, 27; 2, 3; 2, 5; 2, 5; 2, 6; 2, 6; 2, 6; 2, 8; 2, 8; 2, 14; 2, 21; 2, 25; 3, 9; 3, 9; 3, 9; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 5, 5; 5, 6; 5, 7; 5, 10; 5, 11; 5, 12; 5, 12; 5, 12; 5, 14; 5, 14; 5, 15; 5, 15; 5, 17; 5, 19; 5, 20; [17] 1, 3; 1, 8; 1, 15; 1, 17; 1, 21; 1, 21; 1, 22; 2, 9; 2, 11; 2, 12; 2,

17; 2, 17; 2, 24; 3, 5; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 3, 15; 3, 18; 3, 21; 4, 10; 4, 16; 5, 1; 5, 6; 5, 8; 5, 10; 5, 10; [18] 1, 3; 1, 8; 1, 13; 1, 15; 1, 19; 2, 1; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 7; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 13; 2, 18; 3, 8; [19] 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 10; 2, 1; 2, 3; 2, 4; 2, 9; 2, 10; 2, 11; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 21; 2, 23; 2, 26; 2, 27; 2, 27; 2, 27; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 3; 3, 6; 3, 6; 3, 7; 3, 10; 3, 11; 3, 12; 3, 12; 3, 13; 3, 14; 3, 14; 3, 15; 3, 17; 3, 20; 3, 21; 3, 23; 4, 3; 4, 4; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 4, 10; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 12; 4, 14; 4, 19; 4, 19; 4, 20; 4, 20; 4, 20; 4, 20; 4, 20; 4, 21; 4, 21; 5, 1; 5, 1; 5, 2; 5, 8; 5, 10; 5, 12; 5, 12; 5, 14; 5, 15; 5, 16; 5, 18; 5, 20; 5, 21; [20] 1, 1; 1, 5; 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 10; [21] 1, 1; 1, 6; 1, 8; 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 10; 1, 11; [22] 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 12; 1, 15; 1, 19; 1, 20; 1, 21; 1, 22; 1, 23; 1, 24; [23] 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 13; 1, 17; 1, 20; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 9; 2, 14; 2, 15; 2, 17; 2, 17; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 22; 2, 22; 2, 23; 2, 27; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 3, 19; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 5, 1; 5, 1; 5, 3; 5, 3; 5, 4; 5, 7; 5, 9; 5, 10; 5, 10; 5, 13; 5, 13; 6, 2; 6, 4; 6, 4; 6, 5; 6, 10; 6, 15; 6, 16; 6, 16; 7, 1; 7, 2; 7, 3; 7, 9; 7, 9; 7, 10; 7, 15; 7, 16; 7, 17; 7, 17; 8, 5; 8, 5; 8, 7; 8, 13; 9, 3; 9, 4; 9, 5; 9, 5; 9, 6; 9, 10; 9, 11; 9, 14; 9, 17; 10, 1; 10, 2; 10, 2; 10, 5; 10, 5; 10, 8; 10, 8; 10, 9; 10, 10; 10, 10; 11, 1; 11, 2; 11, 5; 11, 5; 11, 6; 11, 7; 11, 7; 11, 8; 11, 10; 11, 10; 11, 10; 11, 11; 11, 11; 11, 12; 11, 18; 12, 1; 12, 4; 12, 4; 12, 6; 12, 10; 12, 11; 12, 13; 12, 15; 12, 18; 13, 6; 13, 7; 13, 8; 13, 12; 13, 13; 13, 14; 13, 14; 13, 14; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 14, 1; 14, 1; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 9; 14, 9; 14, 16; 15, 2; 16, 5; 16, 8; 16, 11; 16, 14; 16, 16; 16, 18; 16, 21; 17, 3; 17, 6; 17, 6; 17, 7; 17, 8; 17, 13; 17, 15; 17, 15; 17, 15; 17, 17; 18, 7; 18, 7; 18, 8; 18, 9; 18, 11; 18, 14; 18, 24; 19, 2; 19, 4; 19, 5; 19, 7; 19, 14; 19, 15; 19, 17; 19, 18; 19, 19; 19, 20; 19, 20; 19, 21; 20, 2; 20, 2; 20, 2; 20, 3; 20, 3; 20, 4; 20, 4; 20, 7; 20, 7; 20, 7; 20, 9; 20, 10; 20, 11; 20, 11; 20, 12; 20, 13; 21, 10; 21, 10; 21, 23; 22, 5; 22, 6; 22, 14; 22, 16; [24] 1, 2; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 9; 1, 10;

prentr *prep.* [2] 5, 12; 5, 18; 5, 18; [15] 9, 12; 11, 4;

pecéte : (1530 BGL) : s. f. : „Siegel" : „sceau" : (16x)
pecête *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 6, 5; 6, 9;
pecêtea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 11; [3] 9, 2; [12] 2, 19; [23] 6, 3; 6, 7; 6, 12; 7, 2; 8, 1; 9, 4;
peceţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 5, 1; 5, 5; 6, 1;
peceţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 5, 2; 5, 9;

pecetluí : (c. 1573-1578 PS. SCH. 496) : v. IV : „versiegeln" : „sceller" : (8x)
au pecetluit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 20, 3;
au pecitluit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 1, 22;
pecetluiêşte *verb imp. 2 sg.* [23] 10, 4;
pecetluind *verb gerunziu* [2] 15, 28;
să pecetluieşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [23] 22, 10;
v-aţi pecetluit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [6] 1, 13; 4, 30;
vom pecetlui *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [23] 7, 3;

pecetluít : (1622 BGL) : adj. : „markiert" : „scellé" : (15x)
celor pecetluiţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 7, 4;
pecetluită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 5, 1;
pecetluiţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [23] 7, 4; 7, 5; 7, 5; 7, 5; 7, 6; 7, 6; 7, 6; 7, 7; 7, 7; 7, 7; 7, 8; 7, 8; 7, 8;

pedéstru : (1551-1553 ES) : s. m. : „Fußgänger" : „piéton" : (1x)
pedestru *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 13;

pelín : (1579 DERS) : s. m. : „Beifuß" : „armoise" : (2x)
pélin *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 8, 11;
pelinul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 8, 11;

péntru : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „1. für, 2. wegen, 3. weil" : „1. pour, 2. à cause de, 3. parce que" : (1186x)
pentr *prep.* [1] 10, 44;
pentru *prep.* [1] 1, 1; 1, 3; 1, 16; 1, 20; 2, 15; 2, 15; 2, 24; 2, 25; 2, 26; 2, 29; 2, 31; 2, 34; 2, 39; 3, 10; 3, 22; 4, 2; 4, 3; 4, 9; 4, 12; 4, 16; 4, 20; 4, 21; 4, 21; 4, 22; 4, 25; 4, 27; 4, 34; 5, 3; 5, 9; 5, 24; 5, 26; 5, 36; 5, 41; 6, 14; 7, 26; 7, 33; 7, 40; 7, 52; 8, 7; 8, 11; 8, 15; 8, 16; 8, 21; 8, 23; 8, 24; 8, 34; 8, 34; 8, 34; 8, 39; 9, 11; 9, 13; 9, 16; 9, 16; 10, 17; 10, 19; 10, 20; 10, 21; 10, 29; 10, 46; 11, 22; 12, 5; 12, 20; 12, 23; 13, 8; 13, 27; 13, 29; 13, 35; 13, 36; 13, 47; 15, 2; 15, 6; 15, 19; 15, 21; 15, 26; 15, 28; 16, 3; 16, 3; 16, 28; 17, 20; 17, 23; 17, 28; 17, 28; 17, 31; 17, 32; 18, 2; 18, 3; 18, 3; 18, 10; 18, 15; 18, 15; 18, 15; 18, 15; 18, 18; 18, 25; 18, 26; 18, 28; 19, 23; 19, 24; 19, 32; 19, 32; 19, 37; 19, 39; 19, 40; 19, 40; 19, 40; 20, 10; 20, 13; 20, 16; 20, 16; 20, 26; 20, 27; 20, 29; 20, 31; 21, 3; 21, 13; 21, 21; 21, 22; 21, 24; 21, 25; 21, 26; 21, 29; 21, 34; 21, 35; 21, 36; 22, 10; 22, 18; 22, 18; 22, 22; 22, 24; 22, 26; 23, 5; 23, 6; 23, 8; 23, 11; 23, 15; 23, 17; 23, 18; 23, 21; 23, 28; 23, 29; 24, 5; 24, 13; 24, 21; 24, 21; 24, 22; 24, 24; 24, 25; 24, 26; 25, 9; 25, 11; 25, 15; 25, 16; 25, 18; 25, 19; 25, 19; 25, 20; 25, 24; 25, 26; 25, 26; 25, 27; 26, 1; 26, 2; 26, 3; 26, 7; 26, 16; 26, 19; 26, 21; 26, 25; 26, 26; 26, 26; 26, 26; 26, 26; 27, 4; 27, 9; 27, 22; 27, 23; 27, 25; 27, 25; 27, 34; 27, 34; 27, 34; 28, 2; 28, 2; 28, 2; 28, 15; 28, 18; 28, 20; 28, 20; 28, 21; 28, 21; 28, 22; 28, 23; 28, 27; 28, 31; [2] 1, 3; 1, 5; 1, 8; 1, 9; 1, 11; 1, 16; 1, 16; 1, 17; 1, 18; 1, 19; 1, 19; 1, 20; 1, 21; 1, 24; 1, 26; 1, 26; 2, 1; 2, 1; 2, 1; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 24; 2, 25; 2, 28; 3, 2; 3, 3; 3, 7; 3, 9; 3, 21; 3, 21; 3, 23; 3, 24; 3, 26; 4, 2; 4, 3; 4, 9; 4, 13; 4, 14; 4, 15; 4, 15; 4, 16; 4, 21; 4, 22; 4, 22; 4, 22; 4, 22; 5, 6; 5, 6; 5, 7; 5, 7; 5, 8; 5, 10; 5, 12; 5, 13; 5, 15; 5, 16; 5, 17; 5, 19; 6, 5; 6, 7; 6, 14; 6, 19; 6, 19; 6, 21; 6, 23; 7, 1; 7, 2; 7, 7; 7, 8; 7, 11; 7, 14; 7, 15; 7, 18; 7, 18; 7, 19; 7, 22; 8, 2; 8, 3; 8, 3; 8, 5; 8, 6; 8, 7; 8, 7; 8, 10; 8, 10; 8, 11; 8, 13; 8, 15; 8, 18; 8, 19; 8, 20; 8, 22; 8, 24; 8, 24; 8, 26; 8, 26; 8, 27; 8, 29; 8, 31; 8, 32; 8, 34; 8, 36; 8, 38; 9, 3; 9, 6; 9, 9; 9, 11; 9, 15; 9, 17; 9, 19; 9, 19; 9, 27; 9, 28; 9, 32; 9, 32; 10, 2; 10, 3; 10, 4; 10, 5; 10, 10; 10, 11; 10, 12; 10, 12; 10, 13; 10, 16; 11, 1; 11, 13; 11, 15; 11, 21; 11, 23; 11, 24; 11, 25; 11, 28; 11, 28; 11, 29; 11, 30; 11, 32; 11, 34; 12, 3; 12, 4; 12, 17; 12, 19; 12, 20; 13, 1; 13, 3; 13, 4; 13, 4; 13, 4; 13, 5; 13, 5; 13, 5; 13,

6; 13, 6; 13, 8; 13, 9; 13, 11; 14, 3; 14, 4; 14, 6; 14, 7; 14, 8; 14, 10; 14, 11; 14, 12; 14, 15; 14, 15; 14, 17; 14, 18; 14, 20; 15, 2; 15, 3; 15, 4; 15, 7; 15, 8; 15, 9; 15, 9; 15, 14; 15, 15; 15, 18; 15, 21; 15, 22; 15, 24; 15, 26; 15, 27; 15, 27; 15, 30; 16, 2; 16, 4; 16, 18; 16, 19; 16, 19; [3] 1, 4; 1, 4; 1, 11; 1, 11; 1, 13; 1, 17; 1, 18; 1, 19; 1, 21; 1, 26; 2, 2; 2, 8; 2, 10; 2, 11; 2, 14; 2, 16; 3, 2; 3, 2; 3, 9; 3, 11; 3, 13; 3, 17; 3, 19; 3, 19; 3, 21; 4, 4; 4, 6; 4, 6; 4, 7; 4, 9; 4, 10; 4, 15; 4, 17; 4, 20; 5, 3; 5, 7; 5, 7; 5, 12; 6, 7; 6, 7; 6, 16; 6, 20; 7, 1; 7, 2; 7, 5; 7, 7; 7, 9; 7, 14; 7, 16; 7, 22; 7, 25; 7, 26; 7, 31; 7, 37; 8, 1; 8, 4; 8, 5; 8, 8; 8, 10; 8, 13; 9, 2; 9, 9; 9, 10; 9, 10; 9, 15; 9, 16; 9, 16; 9, 17; 9, 19; 9, 23; 10, 4; 10, 5; 10, 14; 10, 17; 10, 25; 10, 26; 10, 27; 10, 28; 10, 28; 10, 28; 10, 29; 10, 30; 11, 5; 11, 6; 11, 7; 11, 8; 11, 9; 11, 9; 11, 9; 11, 10; 11, 10; 11, 12; 11, 15; 11, 18; 11, 19; 11, 21; 11, 23; 11, 24; 11, 26; 11, 29; 11, 30; 11, 31; 12, 1; 12, 3; 12, 8; 12, 13; 12, 14; 12, 15; 12, 16; 12, 25; 13, 9; 13, 12; 14, 2; 14, 2; 14, 5; 14, 8; 14, 9; 14, 13; 14, 14; 14, 17; 14, 31; 14, 33; 14, 34; 14, 35; 15, 3; 15, 3; 15, 9; 15, 9; 15, 21; 15, 22; 15, 25; 15, 27; 15, 29; 15, 29; 15, 32; 15, 34; 15, 41; 15, 45; 15, 52; 15, 53; 16, 1; 16, 5; 16, 7; 16, 9; 16, 10; 16, 11; 16, 12; 16, 18; [4] 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 13; 1, 19; 1, 20; 1, 24; 2, 2; 2, 4; 2, 8; 2, 9; 2, 10; 2, 10; 2, 17; 3, 6; 3, 7; 3, 10; 3, 10; 3, 11; 3, 14; 4, 1; 4, 5; 4, 11; 4, 11; 4, 13; 4, 13; 4, 15; 4, 15; 4, 16; 4, 17; 4, 18; 5, 1; 5, 2; 5, 4; 5, 7; 5, 9; 5, 10; 5, 12; 5, 12; 5, 14; 5, 14; 5, 15; 5, 15; 5, 15; 5, 20; 5, 20; 5, 21; 5, 21; 6, 2; 6, 14; 6, 16; 6, 17; 7, 3; 7, 4; 7, 5; 7, 7; 7, 8; 7, 9; 7, 10; 7, 11; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 13; 7, 14; 8, 9; 8, 9; 8, 10; 8, 12; 8, 13; 8, 16; 8, 24; 9, 1; 9, 2; 9, 2; 9, 3; 9, 7; 9, 14; 9, 14; 10, 3; 10, 4; 10, 8; 10, 12; 10, 14; 10, 14; 10, 17; 11, 2; 11, 2; 11, 4; 11, 5; 11, 9; 11, 11; 11, 13; 11, 14; 11, 19; 11, 20; 12, 1; 12, 5; 12, 5; 12, 6; 12, 8; 12, 9; 12, 10; 12, 10; 12, 11; 12, 11; 12, 13; 12, 14; 12, 14; 12, 15; 12, 19; 12, 20; 13, 4; 13, 8; 13, 8; 13, 9; 13, 10; [5] 1, 4; 1, 10; 1, 13; 2, 4; 2, 6; 2, 8; 2, 14; 2, 19; 2, 20; 2, 21; 3, 10; 3, 13; 3, 13; 3, 18; 3, 19; 3, 26; 3, 27; 3, 28; 4, 13; 4, 15; 4, 19; 4, 22; 4, 24; 4, 25; 4, 27; 4, 30; 5, 5; 5, 6; 5, 13; 5, 14; 5, 17; 6, 3; 6, 5; 6, 9; 6, 13; 6, 15; 6, 17; [6] 1, 15; 1, 16; 2, 4; 2, 8; 2, 10; 2, 11; 2, 14; 3, 1; 3, 1; 3, 13; 3, 13; 3, 14; 4, 8; 4, 18; 4, 18; 5, 2; 5, 5; 5, 6; 5, 8; 5, 9; 5, 12; 5, 13; 5, 14; 5, 17; 5, 20; 5, 25; 5, 29; 5, 31; 6, 1; 6, 13; 6, 18; 6, 19; 6, 20; 6, 21; 6, 22; [7] 1, 4; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 15; 1, 15; 1, 18; 1, 19; 1, 19; 1, 21; 1, 24; 1, 29; 1, 29; 2, 5; 2, 9; 2, 13; 2, 13; 2, 20; 2, 21; 2, 29; 3, 3; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 18; 3, 20; 4, 10; 4, 11; [8] 1, 3; 1, 5; 1, 7; 1, 9; 1, 9; 1, 24; 1, 24; 2, 1; 2, 1; 2, 1; 2, 5; 3, 3; 3, 6; 3, 20; 3, 22; 3, 24; 4, 3; 4, 3; 4, 8; 4, 10; 4, 12; 4, 13; 4, 13; 4, 13; [9] 1, 2; 1, 2; 1, 5; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 2, 1; 2, 3; 2, 5; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 13; 2, 14; 2, 18; 2, 20; 3, 2; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 3, 7; 3, 9; 3, 9; 3, 9; 4, 2; 4, 3; 4, 6; 4, 6; 4, 7; 4, 8; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 4, 13; 4, 14; 4, 15; 5, 1; 5, 1; 5, 2; 5, 7; 5, 10; 5, 11; 5, 13; 5, 15; 5, 18; 5, 25; [10] 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 11; 2, 1; 2, 7; 2, 10; 2, 11; 2, 13; 3, 1; 3, 2; 3, 7; 3, 10; 3, 11; [11] 1, 7; 1, 16; 2, 1; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 5; 2, 6; 2, 13; 3, 13; 4, 5; 4, 9; 4, 11; 4, 16; 5, 4; 5, 15; 5, 18; 5, 23; 6, 7; 6, 10; [12] 1, 6; 1, 7; 1, 12; 1, 12; 2, 7; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 2, 16; 3, 2; 3, 6; 3, 9; 4, 3; 4, 6; 4, 10; 4, 11; 4, 15; [13] 1, 5; 1, 7; 1, 10; 1, 11; 1, 13; 2, 8; 2, 11; 2, 13; 3, 3; 3, 8; 3, 9; 3, 12; [14] 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 10; 1, 13; 1, 15; 1, 21; [15] 1, 9; 1, 14; 2, 1; 2, 2; 2, 5; 2, 5; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 16; 2, 17; 2, 18; 3, 1; 3, 3; 3, 4; 3, 7; 3, 10; 3, 14; 3, 16; 3, 19; 4, 2; 4, 3; 4, 4; 4, 6; 4, 8; 4, 8; 4, 10; 4, 12; 4, 15; 5, 1; 5, 1; 5, 1; 5, 1; 5, 3; 5, 3; 5, 3; 5, 3; 5, 11; 5, 12; 5, 12; 5, 13; 6, 1; 6, 4; 6, 7; 6, 9; 6, 10; 6, 13; 6, 16; 6, 20; 7, 1; 7, 10; 7, 12; 7, 13; 7, 14; 7, 14; 7, 17; 7, 18; 7, 18; 7, 20; 7, 23; 7, 25; 7, 25; 7, 26; 7, 27; 7, 27; 7, 27; 7, 28; 8, 3; 8, 3; 8, 5; 8, 8; 9, 2; 9, 5; 9, 7; 9, 7; 9, 13; 9, 15; 9, 16; 9, 17; 9, 18; 9, 19; 9, 24; 9, 24; 10, 1; 10, 2; 10, 4; 10, 5; 10, 6; 10, 7; 10, 8; 10, 12; 10, 14; 10, 18; 10, 23; 10, 26; 10, 26; 10, 30; 10, 34; 11, 2; 11, 5; 11, 7; 11, 10; 11, 12; 11, 14; 11, 16; 11, 16; 11, 19; 11, 20; 11, 22; 11, 22; 11, 26; 11, 27; 11, 32; 11, 32; 11, 32; 11, 33; 11, 40; 12, 3; 12, 6; 12, 10; 12, 12; 12, 16; 12, 17; 12, 17; 12, 18; 12, 20; 12, 28; 12, 29; 13, 2; 13, 5; 13, 9; 13, 11; 13, 11; 13, 12; 13, 14; 13, 16; 13, 17; 13, 17; 13, 17; 13, 18; 13, 18; 13, 22; [16] 1, 6; 1, 7; 1, 11; 1, 13; 1, 20; 1, 21; 1, 24; 2, 2; 2, 11; 2, 13; 2, 26; 3, 2; 3, 7; 3, 16; 4, 2; 4, 6; 5, 8; 5, 14; 5, 16; [17] 1, 10; 1, 10; 1, 13; 1, 16; 1, 20; 1, 24; 2, 6; 2, 13; 2, 19; 2, 19; 2, 20; 2, 21; 2, 21; 2, 25; 3, 5; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 14; 3, 15; 3, 17; 3, 18; 3, 18; 4, 1; 4, 3; 4, 6; 5, 7; [18] 1, 8; 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 16; 1, 17; 1, 21; 2, 4; 2, 8; 2, 18; 2, 19; 2, 21; 3, 4; 3, 5; 3, 12; 3, 14; 3, 16; [19] 1, 1; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 12; 2, 18; 2, 26; 2, 27; 3, 1; 3, 12; 3, 16; 3, 16; 4, 5; 4, 10; 4, 20; 5, 3; 5, 9; 5, 10; 5, 16; [20] 1, 2; 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 8; 1, 11; 1, 12; [21] 1, 2; 1, 3; 1, 4; 1, 7; 1, 10; [22] 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 9; 1, 11; 1, 15; 1, 15; 1, 16; [23] 1, 3; 1, 9; 1, 9; 2, 3; 3, 2; 4, 11; 6, 9; 6, 9; 7, 15; 9, 19; 9, 19; 12, 11; 12, 11; 12, 12; 13, 14; 13, 18; 14, 4; 14, 5; 16, 6; 16, 14; 17, 7; 17, 16; 18, 8; 18, 10; 18, 15; 19, 8; 19, 10; 20, 4; 20, 4; 21, 1; 21, 22; 21, 23; 21, 25; 22, 9; 22, 18; [24] 1, 11;

peréte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Wand" : „mur" : (2x)
părête *subst. comun masc. sg. voc. neart.* [1] 23, 3;
părêtelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [6] 2, 14;

péste : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „1. über, 2. während" : „1. sur, au dessus de, 2. durant, pendant" : (164x)
peste *prep.* [1] 23, 2; [2] 1, 18; [3] 3, 10; [15] 6, 4;
preste *prep.* [1] 1, 8; 1, 18; 2, 3; 2, 17; 2, 18; 2, 18; 4, 29; 4, 33; 5, 5; 5, 11; 5, 11; 5, 18; 6, 3; 6, 6; 7, 10; 7, 10; 7, 11; 7, 27; 8, 2; 8, 17; 8, 27; 9, 12; 9, 17; 9, 25; 9, 31; 10, 11; 10, 44; 10, 45; 11, 15; 11, 15; 11, 28; 12, 20; 13, 3; 13, 11; 15, 10; 15, 17; 15, 17; 15, 21; 15, 28; 17, 26; 19, 6; 19, 6; 19, 13; 19, 16; 19, 17; 19, 17; 20, 10; 21, 27; 24, 1; 25, 1; 27, 20; 28, 3; 28, 8; 28, 13; 28, 16; [2] 2, 2; 2, 9; 3, 23; 9, 5; 9, 23; 9, 33; 10, 1; 11, 22; 11, 22; 12, 20; 14, 5; 15, 3; 15, 12; 15, 20; [3] 3, 12; 4, 6; 7, 36; 7, 39; 14, 25; [4] 1, 4; 1, 8; 1, 8; 2, 3; 3, 13; 3, 15; 7, 4; 8, 3; 9, 14; 11, 20; 11, 33; [5] 1, 13; [6] 2, 20; 4, 6; 5, 6; 6, 16; [7] 1, 3; 2, 9; 2, 27; [8] 3, 6; 3, 14; [10] 2, 4; [15] 2, 7; 6, 7; 7, 11; 8, 1; 9, 5; 10, 3; [23] 1, 17; 2, 24; 2, 26; 3, 10; 3, 12; 4, 2; 6, 4; 6, 8; 6, 16; 7, 1; 7, 1; 7, 3; 7, 11; 8, 3; 8, 3; 8, 10; 8, 10; 9, 4; 9, 7; 9, 11; 9, 17; 10, 1; 11, 11; 11, 11; 11, 16; 12, 3; 13, 1;

13, 1; 13, 7; 13, 16; 13, 16; 14, 14; 14, 14; 14, 15; 14, 16; 15, 2; 16, 2; 16, 8; 16, 9; 16, 10; 16, 12; 16, 12; 16, 21; 17, 1; 17, 9; 17, 15; 17, 17; 18, 19; 19, 11; 19, 12; 19, 16; 19, 16; 20, 4; 20, 8; 21, 5; 22, 4; 22, 14; 22, 18;

péste : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „1. über, 2. während" : „1. sur, au dessus de, 2. durant, pendant" : (164x)
peste *prep.* [1] 23, 2; [2] 1, 18; [3] 3, 10; [15] 6, 4;
preste *prep.* [1] 1, 8; 1, 18; 2, 3; 2, 17; 2, 18; 2, 18; 4, 29; 4, 33; 5, 5; 5, 11; 5, 11; 5, 18; 6, 3; 6, 6; 7, 10; 7, 10; 7, 11; 7, 27; 8, 2; 8, 17; 8, 27; 9, 12; 9, 17; 9, 25; 9, 31; 10, 11; 10, 44; 10, 45; 11, 15; 11, 15; 11, 28; 12, 20; 13, 3; 13, 11; 15, 10; 15, 17; 15, 17; 15, 21; 15, 28; 17, 26; 19, 6; 19, 6; 19, 13; 19, 16; 19, 17; 19, 17; 20, 10; 21, 27; 24, 1; 25, 1; 27, 20; 28, 3; 28, 8; 28, 13; 28, 16; [2] 2, 2; 2, 9; 3, 23; 9, 5; 9, 23; 9, 33; 10, 1; 11, 22; 11, 22; 12, 20; 14, 5; 15, 3; 15, 12; 15, 20; [3] 3, 12; 4, 6; 7, 36; 7, 39; 14, 25; [4] 1, 4; 1, 8; 1, 8; 2, 3; 3, 13; 3, 15; 7, 4; 8, 3; 9, 14; 11, 20; 11, 33; [5] 1, 13; [6] 2, 20; 4, 6; 5, 6; 6, 16; [7] 1, 3; 2, 9; 2, 27; [8] 3, 6; 3, 14; [10] 2, 4; [15] 2, 7; 6, 7; 7, 11; 8, 1; 9, 5; 10, 3; [23] 1, 17; 2, 24; 2, 26; 3, 10; 3, 12; 4, 2; 6, 4; 6, 8; 6, 16; 7, 1; 7, 1; 7, 3; 7, 11; 8, 3; 8, 3; 8, 10; 8, 10; 9, 4; 9, 7; 9, 11; 9, 17; 10, 1; 11, 11; 11, 11; 11, 16; 12, 3; 13, 1; 13, 1; 13, 7; 13, 16; 13, 16; 14, 14; 14, 14; 14, 15; 14, 16; 15, 2; 16, 2; 16, 8; 16, 9; 16, 10; 16, 12; 16, 12; 16, 21; 17, 1; 17, 9; 17, 15; 17, 17; 18, 19; 19, 11; 19, 12; 19, 16; 19, 16; 20, 4; 20, 8; 21, 5; 22, 4; 22, 14; 22, 18;

péşte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Fisch" : „poisson" : (1x)
al peştilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 15, 39;

péşteră : (1532 DERS / în top. *Peştere*) : s. f. : „Höhle" : „grotte" : (2x)
peştere *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 6, 15;
peşteri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 11, 38;

petrecătór (1625 SLLF II, 404 *ap.* TIKTIN) : adj. : „begleitend" : „accompagnateur" : (2x)
nepetrecătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 7, 24;
petrecători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 2, 19;

petréce : (1559-1560 BRATU) : v. III : „1. durchführen, durchziehen, 2. leben, 3. begleiten" : „1. faire traverser, 2. vivre, 3. accompagner" : (22x)
am petrecut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [4] 1, 12; [6] 2, 3;
am petrecut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 20, 25; 23, 1;
a petrêce *verb infinitiv prezent* [4] 1, 16; [11] 3, 15;
petrec *verb indicativ prezent 3 pl.* [18] 2, 18;
petrecea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 14, 27; 20, 38;
petrecea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 12, 19;
petrêceţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [7] 1, 27; [17] 1, 17;
petrecînd *verb gerunziu* [1] 1, 4; [13] 3, 3;
petrecîndu *verb gerunziu* [21] 1, 6;
petrecu *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 10, 33;
s-au petrecut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [4] 5, 17;
să petrêcem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [11] 2, 2; [15] 13, 18;
să petrêceţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 16, 6; 16, 11;
să va petrêce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [16] 1, 10;

petrecére : (c. 1516-1636 GLOS. B.) : s. f. : „1. Durchfahrt, 2. Leben" : „1. Passage, 2. vie" : (8x)
petrêcere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 4, 22; [7] 3, 20; [12] 3, 10; [17] 3, 16;
petrêcerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 2, 12; [11] 4, 12;
petrêceri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [18] 3, 11;
petrêcerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 13, 7;

peveţíe : (1682 DOS. VS., dec. 196[r]) : s. f. : „geistliches Lied" : „cantique inspiré" : (2x)
pêveţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [8] 3, 16;
peveţii *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 5, 19;

peveţí : (1688 BIBLIA) : v. IV : „loben, preisen" : „louer, célébrer" : (1x)
peveţînd *verb gerunziu* [6] 5, 19;

piátră : (1400-1418 DERS / în top. *Piatra*) : s. f. : „Stein" : „pierre" : (38x)
nişte pietrii *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [17] 2, 5;
o piatră *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 18, 21; 21, 11;
piatra *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 11; [2] 9, 32; [3] 10, 4; [17] 2, 4; 2, 7; [23] 4, 3; 4, 3; 21, 11; 21, 19;
piatră *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 29; [2] 9, 33; 9, 33; [3] 10, 4; [4] 3, 3; [17] 2, 6; 2, 7; 2, 7; [23] 2, 17; 2, 17; 9, 20; 17, 4; 18, 12; 18, 16;
pietri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 26; 7, 58; 7, 59; 14, 5; 14, 18; [3] 3, 12; [4] 3, 7; 11, 25; [15] 11, 37; 12, 20;
pietrile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 6, 15;
pietrilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [23] 6, 16;

piciór : (1410 DERS) : s. n. : „Fuss" : „pied" : (46x)
picioare *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 25; 14, 7;
picioarele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 2, 35; 4, 35; 4, 37; 5, 2; 5, 9; 5, 10; 7, 58; 14, 9; 16, 24; 21, 11; 22, 3; 26, 16; [2] 3, 16; 10, 15; 16, 20; [3] 15, 25; [6] 1, 22; 6, 15; [11] 5, 10; [23] 1, 15; 1, 17; 2, 18; 10, 1; 11, 11; 13, 2;
picioarelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 7, 33; 7, 49; 13, 25; 13, 51; [3] 12, 21; [15] 1, 13; 2, 8; 10, 13; 12, 13; [16] 2, 3; [23] 3, 9; 12, 1; 19, 10; 22, 8;
picior *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 5;
piciorul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 9, 5; 26, 14; [3] 12, 15; [23] 10, 2;

piédică : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hindernis" : „obstacle" : (2x)
piêdecă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 13; [3] 10, 32;

pieíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Totschlag" : „meurtre" : (6x)
pieire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 22; [9] 5, 3; [10] 1, 9; [11] 6, 9; [15] 10, 39;
pieirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [18] 2, 2;

piéle : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Leder" : „cuir" : (2x)
piei *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 11, 37;

piêle *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [12] 4, 13;

piept : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. n. : „Brust" : „poitrine" : (1x)
piepturi *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 15, 6;

piérde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „verlieren" : „perdre" : (9x)
au pierdut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [22] 1, 5;
îşi pierdea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 17, 21;
piêrde *verb imp. 2 sg.* [2] 14, 15;
piêrde *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 9, 11;
pierdea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [15] 11, 28;
piêrde-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 1, 19;
pierzîndu-ne *verb gerunziu* [4] 4, 9;
să piarză *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [16] 4, 12;
să piêrdem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [20] 1, 8;

pierdút : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „verloren" : „perdu" : (1x)
cei pierduţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 2, 15;

pierí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „zugrunde gehen, umkommen" : „périr, mourir" : (17x)
au pierit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 10, 9; 10, 10; 15, 18; [22] 1, 11;
au pierit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 5, 37; [15] 11, 31; [16] 1, 11; [18] 3, 6;
pier *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 1, 18;
piêre *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 8, 11; [4] 3, 11; [16] 4, 14; [17] 1, 7;
să piară *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [18] 3, 9;
va peri *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 3, 23;
vor pieri *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 12; [15] 1, 11;

piericiúne : (1601 DIRB XVII/1, 19) : s. f. : „Totschlag" : „meurtre" : (1x)
piericiunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 5, 5;

pieríre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Totschlag" : „meurtre" : (5x)
pierire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 20; 25, 16; [15] 8, 13; [23] 17, 8; 17, 10;

pierít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „verstorben" : „mort" : (2x)
cei pieriţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 4, 3; [10] 2, 10;

pierzáre : (1581 CORESI, EV. 363) : s. f. : „Totschlag" : „meurtre" : (9x)
pierzare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 28; [11] 6, 9; [18] 2, 1; 2, 1; 3, 16;
pierzarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 3, 18; [18] 2, 3;
pierzării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [10] 2, 3; [18] 3, 7;

pierzătór : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „der dem Tod geweiht ist" : „qui est voué à la mort" : (2x)
cel pierzătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 10, 10;
pierzătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 24, 5;

píldă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Spruch" : „sentence" : (22x)
a pildei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [18] 2, 22;
pilda *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 44; [15] 8, 5; [17] 3, 21;
pildă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 5, 14; 6, 17; [7] 3, 17; [9] 1, 7; [11] 4, 12; [13] 2, 7; [15] 4, 11; 9, 9; 9, 24; 11, 19; [16] 5, 10; [17] 2, 21; 5, 3; [18] 2, 6;
pilde *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 10, 6; 10, 11; [15] 8, 5;
pildele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [15] 9, 23;

pipăí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „betasten, befühlen, berühren, tappen" : „palper, tâtonner, toucher" : (4x)
au pipăit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [19] 1, 1;
să pipăi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [8] 2, 21;
să pipăia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [15] 12, 18;
să pipăie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 17, 27;

pipăíre : (c. 1683-1686 MS. 45, 100/[1]) : s. f. : „Berühren" : „effleurement" : (2x)
pipăirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 4, 16;
pipăiri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [8] 2, 19;

pisc : (1438 DERS/ în antr. *Pisc*) : s. n. : „Schnabel": „proue" : (3x)
pisc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 30;
piscul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 27, 41;
un pisc *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 27, 39;

pitlív : (1563 CORESI, PRAXIU 75) : adj. : „prophetisch": „prophétique" : (1x)
pitliv *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 16;

pizmuí : (1577 CORESI, PS.) : v. IV : „missgönnen" : „envier" : (1x)
pizmuind *verb gerunziu* [1] 17, 5;

pîclă : (1581 CORESI, EV. 537) : s. f. : „Nebel" : „brouillard" : (2x)
pîcla *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [18] 2, 17; [22] 1, 13;

pîine : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Brot, 2. Feldfrucht" : „1. pain, 2. céréales" : (16x)
a pîinilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [15] 9, 2;
o pîine *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 10, 17; 10, 17;
pîine *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 46; 27, 35; [3] 11, 23; 11, 28; [4] 9, 10; [10] 3, 8; 3, 12;
pîinea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 20, 7; 20, 11; [3] 10, 16; 11, 26; 11, 27;
pîinii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 42;

pînă : (înc. sec. XVI PS. H.) : conj./prep : „bis, auch, noch" : „jusque, encore" : (106x)
pînă *conj.* [1] 2, 35; 7, 2; 7, 18; 8, 40; 21, 26; 23, 12; 23, 14; 23, 21; 25, 16; 25, 21; [2] 11, 25; [3] 4, 5; 11, 26; [10] 2, 7; [11] 4, 13; [12] 3, 13; [15] 10, 13; [16] 5, 8; [18] 1, 19; [23] 2, 25; [23] 6, 10; 6, 11; 7, 3; 15, 8; 17, 16; 20, 3; 20, 5;
pînă *prep.* [1] 1, 2; 1, 8; 1, 22; 2, 29; 3, 21; 7, 45; 8, 10; 9, 38; 10, 30; 11, 5; 11, 19; 11, 22; 13, 6; 13, 11; 13, 20;

13, 47; 17, 15; 20, 4; 20, 6; 20, 7; 20, 11; 21, 5; 22, 4; 22, 22; 23, 1; 23, 23; 26, 11; 26, 22; 27, 33; 28, 15; 28, 15; 28, 23; [2] 1, 13; 3, 12; 5, 13; 5, 14; 8, 22; 11, 8; 15, 19; [3] 1, 8; 4, 11; 4, 13; 8, 7; 15, 6; 15, 25; 16, 8; [4] 1, 13; 3, 14; 3, 15; 10, 13; 10, 14; 12, 2; [5] 2, 12; 3, 19; 4, 2; 4, 19; 6, 10; [6] 4, 13; [7] 1, 5; 1, 6; 2, 8; 2, 29; [11] 6, 14; [12] 2, 9; [15] 1, 13; 3, 6; 3, 14; 4, 12; 6, 11; 8, 11; 9, 10; 12, 4; [16] 5, 7; [19] 2, 9; [23] 1, 13; 2, 10; 2, 26; 7, 3; 12, 11; 14, 20; 18, 5;

pîngări : (1632 EUSTR. PRAV. 178) : v. IV : „besudeln, beflecken" : „tacher, profaner" : (6x)
au pîngărit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 3, 4;
pîngăresc *verb indicativ prezent 3 pl.* [22] 1, 8;
s-au pîngărit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 14, 4;
s-au pîngărit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [13] 1, 15;
să pîngărêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 8, 7;
să vor pîngări *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [15] 12, 15;

pîngăriciúne : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Entweihung, Befleckung" : „profanation, souillure" : (8x)
pîngăriciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 7, 1; 12, 21; [5] 5, 19; [16] 1, 21;
pîngăriciuni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [18] 2, 13;
pîngăriciunii *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [18] 2, 10;
pîngăriciunile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 15, 20; [18] 2, 20;

pîngărít : (1654 NEAGOE 178) : adj./s. : „befleckt, beschmutzt" : „souillé" : (2x)
cei pîngăriţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [11] 1, 9; [13] 1, 15;

pínтece : (1448 DERS / în antr. Oană *Píntece*) : s. n. : „Bauch, Leib" : „ventre" : (12x)
pîntece *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [13] 1, 12; [23] 12, 2;
pîntecele *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 3, 2; 14, 7; [3] 6, 13; [5] 1, 15; [7] 3, 19; [23] 10, 9; 10, 10;
pîntecelui *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [3] 6, 13;
pîntecilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 16, 18;
pîntice *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [9] 5, 3;

pínză : (1532 G. LEX., *ap.* TIKTIN) : s. f. : „Gebewe" : „toile" (1x)
pînze *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 14;

píră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Beschwerde, Diffamierung" : „dénonciation, diffamation" : (3x)
pîra *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [11] 5, 19;
pîră *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 19, 38; 19, 40;

pîrî : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „bemängeln" : „dénoncer" : (14x)
a pîrî *verb infinitiv prezent* [1] 24, 2; 24, 19; 28, 19;
mă pîrăscu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 24, 13;
pîrască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 25, 5;
pîraşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 12, 10;
pîrăsc *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 26, 2; 26, 7;
pîrăscu *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 25, 11;
pîrîia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 23, 28;
pîrîm *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 24, 8;
pîrîndu-se *verb gerunziu* [1] 23, 29;
să pîraşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 25, 16;
va pîrî *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 8, 33;

pîríş : (1503 DERS) : s. m. : „Ankläger, Denunziant" : „accusateur, dénonciateur" : (7x)
pîrîş *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 25, 16;
pîrîşii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 23, 34; 25, 18;
pîrîşilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 23, 30; 24, 8;
pîrîşul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [17] 5, 8; [23] 12, 10;

pîrít : (1581 CORESI, EV. 137) : adj. : „angeklagte" : „accusé" : (1x)
pîrîţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [12] 3, 3;

pîrjól : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : s. n. : „Grossfeuer" : „incendie" : (1x)
pîrjol *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 16, 9;

pîrjolí : (c. 1640 URECHE[2] 92) : v. IV : „abbrennen" : „incendier" : (1x)
să pîrjoliră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [23] 16, 9;

plaşcă : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Geschenk" : „cadeau" : (2x)
plaşca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 9, 24; [7] 3, 14;

plátă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Zahlung, Bezahlung, Lohn, Belohnung" : „paiement, salaire, récompense" : (18x)
plata *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 18; [2] 4, 4; [3] 9, 18; [16] 5, 4; [18] 2, 13; 2, 15; [23] 11, 18; 22, 12;
plată *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 8; 3, 14; 9, 17; [10] 1, 9; [15] 10, 35; 11, 6; [20] 1, 8; [22] 1, 11;
platei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [11] 5, 18; [15] 11, 26;

plăceá : (1551-1553 ES) : v. II : „gefallen" : „plaire" : (21x)
a plăcea *verb infinitiv prezent* [2] 8, 8; [9] 4, 1; [15] 11, 6;
aş plăcea *verb cond.-opt. prezent 1 sg.* [5] 1, 10;
au plăcut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 11, 5;
neplăcînd *verb gerunziu* [9] 2, 15;
plac *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 10, 33;
plăcînd *verb gerunziu* [9] 2, 4;
plăcu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 6, 5;
plăcut *verb participiu sg. masc.* [2] 14, 18;
să plac *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [5] 1, 10;
să placă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 15, 2; [12] 2, 4;
să placă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [6] 6, 6; [8] 3, 22;
să place *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 13, 16;
să plăcem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 15, 1;
şi-au plăcut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 15, 3;
va plăcea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 7, 32; 7, 33; 7, 34;

plăcére : (1563 CORESI, PRAXIU 456) : s. f. : „Gefallen, Vergnügen" : „plaisir" : (2x)
plăcêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 12, 28;
plăcêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [8] 1, 10;

plăcút : (1654 NEAGOE 258) : adj./s. : „gefällig, angenehm" : „complaisant, agréable" : (8x)

cêle plăcute *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [19] 3, 22;
plăcut *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 2; 12, 3; [15] 13, 21;
plăcută *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 4, 18;
-plăcută *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 1; 12, 2;
plăcuţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [13] 2, 9;

plătí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „bezahlen, vergelten" : „payer, récompenser" : (2x)
plătiţi *verb imp. 2 pl.* [2] 13, 6;
voiu plăti *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [14] 1, 18;

plecá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. neigen, beugen, 2. weggehen" : „1. pencher, incliner, 2. partir" : (19x)
au plecat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 13, 12;
au plecat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 11, 4;
plec *verb indicativ prezent 1 sg.* [6] 3, 14;
plecaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [6] 5, 22; [15] 13, 17; [17] 5, 5;
plecînd *verb gerunziu* [1] 12, 20; 19, 26;
plecîndu-vă *verb gerunziu* [6] 5, 21; [17] 3, 1; 5, 5;
s-au plecat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 17, 4;
să ne plecăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [19] 3, 19;
să să plêce *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [16] 3, 3;
să să plêce *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 2, 10;
să va pleca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [16] 1, 25;
să vă plecaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [5] 3, 1;
să vor pleca *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [17] 3, 1;
se va pleca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 14, 11;

plecát : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „1. geneigt, 2. unterworfen" : „1. penché, 2. soumis" : (2x)
plecat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [7] 2, 8;
plecaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [24] 1, 2;

plesní : (1642 CAZ. GOV. 288) : v. IV : „zerbersten" : „écraser" : (1x)
au plesnit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 18;

plin : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „1. voll, gefüllt, 2. reich an" : „1. plein, rempli, 2. riche en" : (26x)
plin *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 5; 6, 8; 7, 55; 11, 24; [4] 7, 4; [15] 12, 21;
plin *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 17, 4;
plină *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 36; 17, 16; [2] 3, 15; [16] 3, 8; 3, 17; [23] 17, 3;
pline *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 10; [23] 4, 6; 4, 8; 5, 8; 15, 7; 21, 9;
plini *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 13; 6, 3; [2] 1, 29; 1, 29; 15, 14; [18] 2, 14; [23] 11, 13;

pliníre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 472/2) : s. f. : „Erfüllung" : „achèvement" : (13x)
a plinirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [8] 2, 2;
plinirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 21, 26; [2] 11, 12; 11, 25; 13, 10; 15, 29; [3] 10, 26; [5] 4, 4; [6] 1, 23; 3, 19; [8] 1, 19; 2, 9;
plinirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 1, 10;

plinít : (c. 1683-1686 MS. 45, 290/1) : adj. : „erfüllt" : „accompli" : (6x)
plinită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [19] 1, 4; [20] 1, 12;
plinite *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 3, 2;
pliniţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 15, 14; [7] 1, 11; [8] 2, 10;

plínge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „(be)weinen, klagen" : „déplorer, plaindre, regretter" : (17x)
ar plînge *verb cond.-opt. prezent 3 pl.* [3] 7, 30;
aţi plînsu *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 5, 2;
plîng *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 12, 15; [3] 7, 30; [23] 18, 11;
plînge *verb imp. 2 sg.* [23] 5, 5;
plîngeam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [23] 5, 4;
plîngeţi *verb imp. 2 pl.* [16] 4, 9; 5, 1;
plîngeţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 21, 13;
plîngînd *verb gerunziu* [1] 9, 39; [7] 3, 18; [23] 18, 15; 18, 19;
să plîngeţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 12, 15;
voiu plînge *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [4] 12, 21;
vor plînge *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 18, 9;

plíngere : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Beweinen, Klage" : „action de pleurer, de déplorer, plainte" : (6x)
plîngere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 2; [4] 7, 7; [23] 18, 7; 18, 7; 18, 8; 21, 4;

plînsoáre : (1613 IORGA S. D. X, 286) : s. f. : „Weinen" : „pleur" : (1x)
plînsoare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 37;

ploáie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Regen" : „pluie" : (6x)
ploaia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 28, 2; [15] 6, 7;
ploaie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 5, 8; 5, 18; [23] 11, 6;
ploi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 16;

plouá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „regnen" : „pleuvoir" : (3x)
au ploat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [16] 5, 17;
să ploao *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [16] 5, 17; [23] 11, 6;

plugár : (1563 CORESI, PRAXIU 309) : s. m. : „Pflüger, Landmann" : „laboureur, campagnard" : (1x)
plugariul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [12] 2, 6;

poámă : (c. 1573-1578 PS. SCH. 163) : s. f. : „Traube" : „raisin" : (2x)
poama *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 18, 14;
poamele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 14, 18;

poártă : (1470 DERS) : s. f. : „Tor, Pforte" : „porte" : (20x)
poarta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 10; 12, 10; 12, 14;
poartă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 13, 12;
porţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 12; [23] 21, 12; 21, 12; 21, 13; 21, 13; 21, 13; 21, 13; 21, 21; 21, 21; 22, 14;
porţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 10, 17; 12, 13; 12,

14;
porţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 24; [23] 21, 15; 21, 25;

pocăí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „Buße tun" : „faire pénitence" : (18x)
pocăiêşte-te *verb imp. 2 sg.* [1] 8, 22; [23] 2, 16;
pocăiţi-vă *verb imp. 2 pl.* [1] 2, 38; 3, 19;
s-au pocăit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [4] 12, 21; [23] 9, 20; 9, 21; 16, 9; 16, 11;
s-au pocăit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 2, 21;
să să pocăiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 17, 30; 26, 20;
să să pocăiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 2, 21;
să vor pocăi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 2, 22;
te pocăiêşte *verb imp. 2 sg.* [23] 2, 5; 3, 3; 3, 19;
te vei pocăi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [23] 2, 5;

pocăínţă : (c. 1550 HC², II 328) : s. f. : „Buße" : „repentir, pénitence" : (14x)
pocăinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 18; 20, 21;
pocăinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 31; 13, 24; 19, 4; 26, 20; [2] 2, 4; [4] 7, 9; 7, 10; [12] 2, 25; [15] 6, 6; 12, 17; [18] 3, 9;
pocăinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 6, 1;

podoábă : (c. 1563-1583 COD. VOR.²) : s. f. : „Zierde, Scmuck" : „ornement, bijou" : (3x)
podoaba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [16] 3, 6; [17] 3, 3;
podoabă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 2, 9;

póftă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Begierde, Lust" : „désir, envie" : (39x)
pofta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 27; [5] 5, 16;
poftă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 7, 7; [9] 4, 5;
pofte *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [17] 1, 14; 4, 3;
poftele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 24; [5] 5, 24; [6] 2, 3; [17] 4, 2;
pohta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 7, 7; 7, 8; [7] 1, 23; [8] 3, 5; [16] 1, 15; [18] 2, 10; [19] 2, 16; 2, 16; 2, 17;
pohtă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 23; [4] 7, 11; [9] 2, 17; [16] 1, 14; [18] 1, 4;
pohte *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 13, 13; [11] 6, 9; [12] 3, 6; [13] 2, 11; 3, 3; [17] 2, 11; [18] 3, 3; [22] 1, 18;
pohtei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 18, 14;
pohtele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 6, 12; [6] 4, 22; [12] 2, 22; 4, 3; [18] 2, 18; [22] 1, 16;

poftí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „begehren, verlangen, wünschen" : „demander, désirer" : (32x)
am pohtit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 20, 33;
au poftit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 10, 6;
poftesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 11, 12; [17] 1, 12;
poftêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [5] 5, 17;
poftim *verb indicativ prezent 1 pl.* [9] 4, 10;
poftind *verb gerunziu* [4] 9, 14;
pohtească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 7, 18;
pohtesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 12, 10; 12, 20; [6] 3, 13;
pohtesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [7] 1, 8; [15] 11, 16;
pohtescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 1, 11;
pohtêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [11] 3, 1; 3, 1; [16] 4, 5;
pohti *verb imp. 2 sg.* [2] 13, 9;
pohtim *verb indicativ prezent 1 pl.* [9] 4, 1; 5, 12; 5, 14; [10] 2, 1; [15] 6, 11;
pohtind *verb gerunziu* [4] 5, 2; [9] 2, 8; [12] 1, 4;
pohtindu *verb gerunziu* [11] 6, 10;
pohtiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 10, 48;
pohtiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [16] 4, 2;
să pohtesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [17] 2, 8;
să pohteşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 7, 7;
vor pohti *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 9, 6;

poftitor : (1581 CORESI, EV. 526) : adj. : „begierig" : „avide": (1x)
poftitori *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 10, 6;

pogorî́ → coborî́

pohfálă : (1619 DIR) : s. f. : „Ruhm" : „gloire" : (1x)
pofală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 25, 23;

póhtă → póftă

pohtí → pofti

polc : (c. 1640 URECHE² 157) : s. n. : „Regiment" : „régiment": (1x)
polcului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 21, 31;

polcóvnic : (c. 1640 URECHE L. 94, *ap.* DLR) : s. m. : „Oberst" : „colonel" : (4x)
polcovnic *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 32;
polcovnicul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 21, 33; 22, 24; 22, 28;

poleít : (a. 1588 HC I, 203, *ap.* DLR) : adj. : „goldfarbig" : „doré" : (2x)
poleită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 17, 4; 18, 16;

politíe : (1688 BIBLIA) : s. f. : „1. Burg, 2. Staatsangehörigkeit, 3. Regierung" : „1. cité, 2. citoyenneté, 3. gouvernement" : (1x)
politiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 22, 28;

pomení : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „gedenken, erinnern" : „se souvenir de, mentionner" : (12x)
a pomeni *verb infinitiv prezent* [1] 20, 35;
au pomenit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 11, 22;
pomenêşte *verb imp. 2 sg.* [12] 2, 8; 2, 14;
pomeneşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [15] 2, 6;
pomení *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 18, 5;
pomenind *verb gerunziu* [4] 7, 15; [9] 1, 3;
să pomeni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 16, 19;
să pomenim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [5] 2, 10;
s-au pomenit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 10, 31;
voiu pomeni *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [15] 10, 17;

pomeníre : (1551-1553 ES) : s. f. : „Erinnerung, An-, Gedenken" : „souvenir, mémoire, commémoration" : (14x)
pomenire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [12] 1, 3;
pomenire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 4; [2] 1,

9; [3] 11, 24; 11, 25; [6] 1, 16; [9] 1, 2; 3, 6; [14] 1, 4; [15] 10, 3; [18] 1, 15;
pomenirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 1, 3; [18] 1, 13; 3, 1;

ponós : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Schande, Verruf" : „honte, mauvais renom" : (1x)
ponos *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [24] 1, 5;

ponóslu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Schimpf" : „insulte" : (1x)
ponoslu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 19, 26;

ponosluíre : (înc. sec. XVI PS. H) : s. f. : „Schimpf" : „insulte":(1x)
ponosluire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [13] 1, 6;

poreclí : 1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „jdm. einen Beinamen etc. geben" : „surnommer": (7x)
s-au poreclit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 4, 36;
să poreclêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 10, 5; 10, 18; 11, 13;
să porecliia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 13, 1;
să porecliia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 12, 12; 12, 25;

porní : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „aufbrechen, bewegen" : „partir, mouvoir": (7x)
ne-am pornit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 28, 11;
pornind *verb gerunziu* [1] 24, 5;
pornindu-ne *verb gerunziu* [1] 27, 27;
s-au pornit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 21, 30;
să porniră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 57; 19, 29;
voiu porni *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [23] 2, 5;

pornire : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Aufbruch" : „remuement" : (3x)
pornire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 21;
pornirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 14, 5; [16] 3, 4;

porúncă : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 191) : s. f. : „Befehl, Gebot" : „ordre, commandement" : (63x)
porunca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 7, 9; 7, 10; 7, 12; 16, 26; [3] 7, 25; [11] 1, 1; 6, 14; [13] 1, 3; 2, 14; [15] 9, 19; 11, 23; [19] 2, 7; 3, 11; 3, 23; [20] 1, 6;
poruncă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 28; 16, 24; 17, 15; [2] 7, 8; 7, 11; 7, 13; 13, 2; 13, 9; [3] 7, 6; [4] 8, 8; [6] 6, 2; [9] 4, 16; [11] 1, 18; 2, 14; [15] 7, 5; 7, 18; [18] 2, 21; 3, 2; [19] 2, 7; 2, 7; 2, 8; 3, 23; 4, 21; [20] 1, 4; 1, 5;
porunci *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 14, 37; [8] 4, 10; [9] 4, 2;
poruncii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [11] 1, 5; [15] 7, 16;
poruncile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 16, 4; [8] 2, 14; 2, 22; [13] 1, 14; [19] 2, 3; 2, 4; 3, 22; 3, 24; 5, 2; 5, 3; 5, 3; [20] 1, 6; [23] 12, 17; 14, 12; 22, 14;
poruncilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 17, 7; [3] 7, 19; [6] 2, 15;

poruncí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „befehlen, gebieten" : „ordonner, commander" : (60x)
am poruncit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 5, 28; 15, 24; 25, 21; [9] 4, 11;
au fost poruncit *verb indicativ mcpf. perifrastic 3 sg.* [1] 18, 2;
au poruncit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 13, 47; [15] 9, 20; 11, 22;
poruncesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 7, 10; 7, 17; [11] 2, 12; 6, 13;
poruncescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 16, 18;
poruncê**şte-să** *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 26, 1;
poruncê**şte** *verb imp. 2 sg.* [1] 21, 39; 17, 30; [11] 5, 7; 6, 17;
porunceşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 23, 3;
poruncí *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 1, 4; 5, 34; 8, 38; 10, 42; 10, 48; 12, 19; 21, 33; 21, 34; 22, 24; 22, 30; 23, 2; 23, 10; 23, 34; 25, 6; 27, 3; 27, 43;
porunciiam *verb indicativ imperfect 1 pl.* [10] 3, 10;
porunciiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 25, 17;
poruncim *verb indicativ prezent 1 pl.* [10] 3, 4; 3, 6; 3, 12;
poruncind *verb gerunziu* [1] 1, 2; 4, 15; 15, 27; 16, 23; 18, 27; 21, 40; 23, 22; 23, 30; 24, 8; 24, 23; 25, 23; [3] 11, 17;
porunciră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 4, 18; 5, 40; 16, 22;
poruncite *verb participiu fem. pl.* [1] 10, 33;
s-au poruncit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 14, 34;
să poruncească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 15, 5;
să porunceşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [11] 1, 3;
va porunci *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 16, 7;

posluşénie : (c. 1683-1686 MS. 45, 884/[1]) : s. f. : „Gesinde" : „domesticité": (1x)
posluşeniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 9, 12;

posluşí : (1668-1670 HERODOT) : v. IV : „(be)dienen" : „servir" : (5x)
au posluşit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [11] 3, 13;
posluşaşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [17] 4, 11;
posluşindu *verb gerunziu* [17] 4, 10;
să posluşască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 24, 23;
să posluşaşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 8, 19;

poslúşnic : (1581 CORESI, EV. 335) : s. m. : „Diener" : „serviteur" : (12x)
posluşnic *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 8; [6] 3, 7; 6, 21; [8] 1, 7; 1, 23; 1, 25; 4, 7; [15] 8, 2;
posluşnica *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 16, A;
posluşnici *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 13, 6; [3] 3, 5;
posluşnicii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 3, 6;

posomorîre: (1688 BIBLIA) : s. f. : „Verdüsterung" : „assombrissement": (1x)
posomorîre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 4, 9;

post : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Fasten" : „jeûne" : (5x)
post *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 5;
postul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 27, 9;
posturi *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 22; [4] 6, 5; 11, 27;

postí : (1551-1553 ES) : v. IV : „fasten" : „jeûner" : (3x)
postind *verb gerunziu* [1] 10, 30; 13, 2; 13, 3;

pótcă : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : s. f. : „Streit" : „querelle" : (1x)
potcele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 4, 14;

poticálă : (c. 1670 SIM. DASC., LET. 190) : s. f. : „Anstoss, Bestreitung" : „scandale, contestation" : (1x)
poticală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 9;

poticneálă : (1563 CORESI, PRAXIU 307) : s. f. : „Fehler, Schuld" : „faute, tort" : (2x)
poticneală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 20; [4] 6, 3;

poticní : (c. 1573-1578 PS. SCH. 301) : v. IV : „stolpern" : „faire un faux pas, buter" : (1x)
s-au poticnit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 9, 32;

poticníre : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Hindernis" : „obstacle" : (3x)
poticnire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 33; [17] 2, 7;
poticnirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 32;

potolí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. beschwichtigen, 2. nachlassen" : „1. calmer, 2. relâcher" : (3x)
au potolit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 14, 17;
potolească-şi *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [17] 3, 10;
să vor potoli *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 13, 8;

potóp : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Sintflut" : „déluge" : (1x)
potop *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [18] 2, 5;

potriví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „gleichstellen" : „comparer" : (3x)
potrivindu *verb gerunziu* [24] 1, 10;
să va potrivi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [24] 1, 8;
vei potrivi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [24] 1, 8;

povără : (1551-1553 ES) : s. f. : „Last" : „charge" : (4x)
a povării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 27, 10;
povara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 21, 3; [23] 18, 11;
povară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 12;

povaţă : (1551-1553 ES) : s. f.: „Anleitung, Anweisung": „conseil" : (2x)
povaţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 16; [2] 2, 19;

povăţuí : (1644 CAZ. DEALU, *ap.* GCR I, 111) : v. IV : „anleiten, unterweisen" : „conseiller, conduire" : (5x)
povăţînd *verb gerunziu* [2] 12, 10;
povăţuia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 14, 11;
povăţuia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 15, 22;
va povăţui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 31;
va povăzui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 7, 17;

povăţuitór : (1642 ÎNV.[2] 39b, *ap.* TIKTIN) : s. m. : „(An)Leiter, Unterweiser, Ratgeber" : „guide, chef, conseiller" : (5x)
povăţuitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [15] 13, 7;
povăţuitorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [15] 13, 17; 13, 23;
povăţuitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 10; 13, 11;

povestí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erzählen" : „raconter" : (12x)
au povestit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 15, 14;
povestêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 12, 5;
povesti *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 9, 27; 12, 17;
povestiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 21, 19;
povestind *verb gerunziu* [1] 15, 3; 15, 12; 20, 9; [15] 11, 32;
povestindu *verb gerunziu* [1] 10, 8;
va povesti *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 8, 33; 13, 41;

prádă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Beute, Raub" : „pillage" : (1x)
prăzii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 7, 4;

praf : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Staub" : „poussière" : (1x)
prah *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 23;

právilă : (c. 1560-1562 CORESI, PRAV.) : s. f. : „Vorschrift" : „règle": (5x)
pravila *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 10, 15; [5] 6, 16;
pravilă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 10, 16; [7] 3, 16;
pravilii *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [4] 10, 13;

pravoslávnic : (1640 PRAV. GOV. 82, *ap.* DLR) : adj. : „treu, christlich" : „fidèle, chrétien": (1x)
pravoslavnice *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. voc. neart.* [24] 1, 5;

práznic : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Fest" : „festin" : (1x)
praznicul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 18, 21;

prădá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „plündern" : „piller" : (1x)
au prădat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 9, 21;

prăpădí : (1577 CORESI, PS.) : v. IV : „töten" : „mourir" : (1x)
va prăpădi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [10] 2, 8;

prăpădíre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 499/[2]) : s. f. : „Ende" : „fin" : (1x)
prăpădire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [18] 2, 6;

prăznuí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „feiern" : „fêter" : (1x)
să prăznuim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [3] 5, 8;

prea : (c. 1573-1578 PS. SCH. 17) : adv. : „zu, sehr, überaus" : „très, beaucoup, extrêmement" : (19x)
prea *adv. cantitativ super.* [16] 2, 13*;
prea *adv. cantitativ super.* [1] 22, 25; [2] 5, 20; 8, 37; [3] 9, 18; [4] 7, 4; 9, 14; 10, 14; 12, 7; 12, 15; [6] 2, 7; 3, 20; [7] 2, 9; [9] 5, 13; [10] 1, 3; [11] 1, 14; [16] 3, 4; [18] 1, 17;

preacurvár : (1618 GCR I, 46) : adj./s. m. : „außeherlich" : „adultérin" : (3x)
preacurvari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 9; [15] 13, 4;
preacurvarilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [16] 4, 4;

preacurvă : (1646 PRAV. MOLD. 140) : adj./s. f. : „außeherlich" : „adultérine": (3x)
preacurvă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 3; 7, 3;

preacurvelor *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [16] 4, 4;

preacurví : (1581 CORESI, EV. 310) : v. IV : „huren" : „forniquer" : (6x)
preacurvescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 2, 22;
preacurveşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 2, 22;
preacurvi *verb imp. 2 sg.* [2] 13, 9; [16] 2, 11;
să preacurvească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 2, 22;
vei preacurvi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [16] 2, 11;

preacurvíe : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Ehebrecher" : „adultère" : (2x)
preacurvie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [18] 2, 14;
preacurviia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 5, 19;

preacuviós : (c. 1665-1672 MS. 4389, 97/[2]) : adj./s. m. : „anständig" : „décent" : (4x)
cêle preacuvioase *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 34;
cel preacuvios *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 16, 5;
preacuviosul *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 35;
prea cuviosului *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. gen./dat. art.* [24] 1, 1;

preájmă : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Nähe" : „entourage" : (1x)
preajma *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 17;

prealuminát : (c. 1665-1672 MS.4389, 509/[1]) : adj. : „(sehr) hell, glänzend" : „lumineux" : (1x)
prealuminatului *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. gen./dat. art.* [24] 1, 1;

precúm : (1592 DIR) : conj. : „wie" : „comme" : (50x)
precum *conjuncţie subord.* [1] 7, 28; 7, 51; [2] 1, 13; 1, 28; 3, 10; 11, 8; 11, 26; [3] 4, 17; 8, 5; 10, 8; 10, 10; 10, 33; 13, 12; 15, 49; [4] 3, 13; 11, 3; 11, 12; [5] 2, 7; 3, 6; [7] 2, 12; [8] 1, 7; 3, 13; [9] 2, 5; 2, 13; 3, 12; 4, 1; 4, 5; 5, 11; [10] 1, 3; 3, 1; [15] 4, 2; 4, 3; 5, 3; 5, 4; 5, 6; [17] 3, 6; [18] 3, 9; [19] 3, 2; 3, 3; 3, 7; 3, 12; 4, 17; [21] 1, 3; [23] 2, 24; 2, 27; 6, 13; 9, 3; [24] 1, 6; 1, 13;
precumu *conjuncţie subord.* [14] 1, 9;

precupí : (1581 CORESI, EV. 327) : v. IV : „spekulieren" : „spéculer" : (2x)
precupind *verb gerunziu* [4] 2, 17;
vor precupi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [18] 2, 3;

pregetá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „zögern" : „hésiter" : (1x)
ai pregetat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [23] 2, 3;

prelăstí → prilestí

premení → primeni

pren → prin

préntre → printre

préot : (1502 BGL / în top. *Preuteşti*) : s. m. : „Priester" : „prêtre" : (27x)
Preot *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 10, 21;
preot *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 5, 6; 7, 3; 7, 11; 7, 15; 7, 17; 7, 21; 8, 4;
preotu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 14, 12;
preotul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 24; [15] 7, 1; 10, 11;
preotului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [11] 5, 19;
preoţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 6, 7; 14, 22; [13] 1, 5; [15] 7, 20; 7, 23; 8, 4; [23] 1, 6; 5, 10; 20, 6;
preoţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 1; [15] 9, 6; [16] 5, 14;
preoţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [11] 4, 14;
preuţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [11] 5, 17;

preoţíe : (c. 1560-1562 CORESI, PRAV.) : s. f. : „Stand des Priesters, Priestertum" : „sacerdoce" : (7x)
preoţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 7, 11; 7, 14; [17] 2, 9;
preoţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 7, 5; 7, 12; 7, 24;
preuţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 2, 5;

prepúne : (c. 1573-1578 PS. SCH. 492) : v. III : „verdächtigen, vermuten" : „soupçonner, présumer" : (1x)
prepuneam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 25, 18;

prepús : (1581 CORESI, EV. 412) : s. n. : „Argwohn" : „suspicion": (1x)
prepusuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [11] 6, 5;

prescúră : (c. 1560-1562 CORESI, PRAV.) : s. f. : „Hostie" : „hostie" : (1x)
prescură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 5, 2;

presús : (c. 1665-1672 MS. 4389, 764/[2]) : adv. : „mehr als" : „par-dessus, au-dessus" : (8x)
mai presus *adv. de mod comp.* [2] 13, 1; [4] 11, 23; [6] 1, 22; 3, 20; 4, 10; [14] 1, 16; 1, 20; [17] 2, 13;

pretutíndeni : (c. 1573-1578 PS. SCH. 150) : adv. : „überall" : „partout" : (5x)
pretutindenea *adv. de loc* [1] 17, 30; [3] 4, 17;
pretutindenilea *adv. de loc* [1] 28, 22;
pretutindinea *adv. de loc* [1] 21, 28; 24, 3;

preţ : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Preis" : „prix" : (9x)
preţ *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 16; [3] 6, 20; 7, 22; [17] 3, 4;
preţu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 2;
preţul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 4, 37; 5, 3;
preţurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 4, 34; 19, 19;

préut → preot

preuţíe → preoţie

príce : (c. 1573-1578 PS. SCH. 208) : s. f. : „Missverständnis, Zank" : „malentendu, querelle" : (18x)
o price *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 7, 7;
price *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 29; 15, 2; 23,

7; 28, 29; [2] 1, 29; 13, 13; [3] 3, 3; [4] 12, 20; [7] 1, 15; 2, 3;
pricea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [11] 6, 4; [15] 6, 16; [22] 1, 11;
prici *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 1, 11; [11] 6, 4; [13] 3, 9;
pricile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [5] 5, 20;

pricélnic : (1688 BIBLIA) : adj. : „streitsüchting" : „querelleur": (2x)
pricêlnic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 11, 16;
pricêlnici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 8;

pricépe : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „wahrnehmen, erkennen" : „percevoir, connaître" : (7x)
a pricêpe *verb infinitiv prezent* [1] 1, 7;
pricep *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 10, 34;
pricêpe *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 3, 11;
pricepînd *verb gerunziu* [1] 4, 13; 25, 25;
să pricep *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 10, 12;
să să fie priceput *verb conjunctiv perfect 3 pl.* [1] 7, 25;

pricépere : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Verständnis, Sachkunde" : „compréhension, connaissance des choses" : (1x)
pricêpere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [19] 5, 20;

pricepút : (1600 DIR) : adj. : „sachkundig" : „avisé, qualifié" : (1x)
priceput *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 7;

pricí : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 92) : v. IV : „streiten, hadern" : „quereller, disputer" : (14x)
pricindu *verb gerunziu* [1] 24, 12;
pricindu-să *verb gerunziu* [1] 13, 45;
pricindu-se *verb gerunziu* [1] 19, 8; 19, 9; 28, 19; [22] 1, 9;
nepricindu-se *verb gerunziu* [13] 2, 9;
să pricêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 28, 22;
să prici *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 18, 19;
să priciia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 23, 9;
să priciia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 18, 4; 18, 28; 20, 7;
să priciră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 17, 18;

prícină : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Ursache" : „raison, motif" : (11x)
o pricină *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 19, 40;
pricína *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 21; [4] 11, 12;
pricină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 20; [2] 7, 8; [4] 5, 12; 11, 12; [7] 1, 18; [11] 5, 14; [12] 1, 12; [15] 5, 9;

pricitór : (1642 CAZ. GOV. 7) : adj. : „zänkisch" : „querelleur" : (1x)
pricitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 20;

pricopseálă : (c. 1665-1672 MS. 4389, 669/2) : s. f. : „Nutzen" : „profit, gain" : (1x)
procopseala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [11] 4, 15;

pricopsí : (1652 ÎNDR.) : v. IV : „nutzen" : „profiter" : (1x)
vor procopsi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [12] 3, 9;

priéten : (1592 DIR) : s. m. : „Freund" : „ami" : (8x)
priêten *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [16] 2, 23; 4, 4;
priêteni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 24; 27, 3;
priêtenii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [21] 1, 15;
priêtenilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [21] 1, 15;
priêtenul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 16, 23;
priêtini *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 19, 31;

prieteşúg : (1581 PRL) : s. n. : „Freundschaft" : „amitié" : (1x)
priiteşugul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [16] 4, 4;

priétin → prieten

prigoánă : (1633 DRHB XXII, 87) : s. f. : „Vervolgung" : „persécution" : (5x)
prigoană *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 16; [16] 3, 14;
prigoane *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 12, 20; [11] 6, 20;

prigoníre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Vervolgung" : „persécution" : (1x)
prigonire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 16;

prihánă : (1620 MOXA) : s. f. : „Fehler" : „péché" : (13x)
prihană *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 1, 4; 5, 27; [7] 2, 15; 3, 6; [8] 1, 22; 3, 13; [9] 2, 10; 5, 23; [11] 3, 2; [15] 8, 7; 9, 14; [17] 1, 19; [22] 1, 12;

priiteşúg → prieteşug

priléj : (1551-1553 ES) : s. n. : „Anlass" : „occasion" : (4x)
prilej *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 30; [9] 2, 5;
prilejiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 12, 1;
prileju *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [5] 5, 13;

prilejí : (1551-1553 ES) : v. IV : „anlassen" : „occasionner": (1x)
să prilejiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 17, 17;

prilestí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verführen" : „tenter, séduire" : (2x)
prelăstindu-vă *verb gerunziu* [16] 1, 22;
să prilesteascâ *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [8] 2, 4;

priméjdie : (c. 1640 URECHE 169) : s. f. : „Gefahr" : „danger, péril" : (11x)
primejdie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 9; [2] 8, 35; [3] 15, 30;
primejdii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 11, 26; 11, 26; 11, 26; 11, 26; 11, 26; 11, 26; 11, 26; 11, 26;

primejduí : (c. 1683-1686 MS. 45, 888/2) : v. IV: „gefährden": „péricliter, mettre en danger" : (1x)
primejduiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 19, 26;

primení : (1563 CORESI, PRAXIU 9) : v. IV : „wechseln,

verändern" : „changer" : (7x)
au primenit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 1, 25;
premenind *verb gerunziu* [1] 13, 22;
premenindu-se *verb gerunziu* [1] 28, 6;
primenindu *verb gerunziu* [22] 1, 4;
să primenesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 11, 15;
să primenêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 11, 14;
vă premeniţi *verb imp. 2 pl.* [2] 12, 2;

primeníre : (1581 CORESI, EV. 266) : s. f. : „Wechsel" : „changement" : (2x)
primenire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 1, 17;
primenirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 12, 27;

primí : (1551-1553 ES) : v. IV : „bekommen" : „recevoir" : (57x)
am priimit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [3] 2, 12;
aţi priimit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [4] 7, 15; 11, 4; [5] 4, 14; [9] 2, 13; [15] 10, 34;
au priimit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 38; 11, 1; 17, 11; 21, 17; [10] 2, 10;
au priimit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 8, 14; 17, 7; [4] 8, 17; [11] 5, 10;
nepriimind *verb gerunziu* [15] 11, 35;
priimêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 7, 59; [14] 1, 12; 1, 17;
priimêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 2, 14; 13, 7; [5] 2, 6; [15] 6, 7; 12, 6; [21] 1, 9; 1, 10;
priimi *verb imp. 2 sg.* [11] 5, 19;
priimiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 2, 46;
priimiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 28, 30;
priimim *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 24, 3;
priimind *verb gerunziu* [1] 2, 41; [7] 4, 18; [9] 1, 6; [15] 11, 31; [16] 2, 25;
priimindu *verb gerunziu* [1] 7, 45; 28, 7;
priimise *verb indicativ mcpf. 3 sg.* [15] 11, 17;
priimit *verb participiu sg. masc.* [1] 10, 35;
priimită *verb participiu sg. fem.* [2] 15, 16; 15, 31; [11] 5, 4;
priimiţi *verb imp. 2 pl.* [4] 11, 16; [6] 6, 17; [20] 1, 10;
s-au priimit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 15, 4;
să priimească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 18, 27;
să priimească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 3, 21;
să priimim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 16, 21; [4] 8, 4; [21] 1, 8;
să priimiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 16, 2; [4] 6, 1; [8] 4, 10;
va priimi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [16] 5, 8;
voiu priimi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [4] 6, 17;
vor priimi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 22, 18;

primíre : (1581 CORESI, EV. 319) : s. f. : „Empfang" : „accueil": (2x)
priimirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [11] 1, 15; 4, 10;

primít : (1581 CORESI, EV. 457) : adj. : „bekommt" : „accepté" : (8x)
priimită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 6, 2; 6, 2; 8, 12; [7] 4, 18; [11] 2, 3;
priimite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [17] 2, 5;
priimiţi *verb imp. 2 pl.* [7] 2, 29;
priimiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [16] 1, 21;

primitór : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. : „anheimelnd" : „accueillant" : (1x)
priimitori *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [17] 3, 8;

primprejúr : (1620 MOXA) : adv. : „herum" : „autour" : (1x)
prenprejur *adv. de loc* [1] 5, 16;

prin : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „1. in, 2. durch" : „1. en, 2. à travers" : (342x)
pren *prep.* [1] 1, 2; 1, 3; 1, 16; 2, 16; 2, 22; 2, 23; 2, 43; 2, 46; 3, 18; 3, 21; 4, 16; 4, 25; 4, 30; 5, 12; 5, 19; 5, 42; 7, 25; 7, 35; 8, 1; 8, 3; 8, 18; 9, 32; 9, 42; 10, 36; 10, 37; 10, 43; 11, 28; 11, 30; 12, 9; 13, 31; 13, 38; 13, 49; 14, 3; 14, 21; 15, 7; 15, 11; 15, 12; 15, 21; 15, 23; 15, 27; 15, 32; 15, 36; 15, 41; 15, 41; 16, 4; 16, 9; 18, 27; 18, 28; 19, 11; 19, 26; 20, 3; 20, 20; 20, 23; 20, 28; 21, 4; 21, 19; 24, 3; 24, 17; 28, 25; [2] 1, 2; 1, 5; 1, 8; 2, 12; 2, 16; 2, 23; 2, 27; 3, 21; 3, 23; 3, 25; 3, 26; 3, 28; 3, 28; 3, 31; 3, 32; 4, 1; 4, 11; 4, 13; 4, 13; 4, 18; 5, 1; 5, 2; 5, 5; 5, 9; 5, 10; 5, 11; 5, 11; 5, 12; 5, 16; 5, 17; 5, 17; 5, 19; 5, 19; 5, 21; 5, 21; 6, 4; 6, 4; 7, 4; 7, 5; 7, 7; 7, 8; 7, 11; 7, 11; 7, 13; 7, 13; 7, 25; 8, 3; 8, 25; 8, 37; 10, 17; 11, 35; 12, 1; 12, 3; 13, 13; 14, 14; 14, 20; 15, 4; 15, 4; 15, 18; 15, 28; 15, 30; 15, 30; 15, 32; 16, 18; 16, 26; 16, 27; 16, A; [3] 1, 1; 1, 9; 1, 10; 1, 21; 1, 21; 2, 10; 3, 5; 3, 15; 4, 15; 6, 14; 8, 6; 8, 6; 8, 11; 10, 1; 11, 12; 12, 8; 13, 12; 14, 9; 14, 19; 15, 2; 15, 21; 15, 21; 15, 57; 16, 3; 16, 5; 16, A; [4] 1, 1; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 11; 1, 16; 1, 19; 1, 19; 1, 19; 1, 20; 2, 4; 2, 14; 3, 4; 3, 11; 3, 18; 4, 5; 4, 5; 4, 14; 4, 15; 5, 7; 5, 7; 5, 10; 5, 18; 5, 20; 6, 7; 6, 8; 6, 8; 8, 5; 8, 8; 8, 18; 9, 11; 9, 12; 9, 13; 10, 1; 10, 9; 10, 11; 12, 17; 13, A; [5] 1, 1; 1, 1; 1, 12; 1, 15; 2, 1; 2, 16; 2, 18; 2, 19; 2, 21; 3, 14; 3, 18; 3, 19; 3, 26; 4, 7; 4, 23; 5, 7; 5, 13; 6, 14; [6] 1, 1; 1, 5; 1, 7; 2, 8; 2, 16; 2, 18; 3, 6; 3, 9; 3, 10; 3, 12; 3, 16; 3, 17; 4, 6; 4, 16; 6, 18; 6, A; [7] 1, 11; 1, 20; 1, 26; 3, 9; 4, A; [8] 1, 1; 1, 14; 1, 16; 1, 20; 1, 20; 1, 20; 1, 22; 2, 8; 2, 12; 2, 19; 3, 17; 4, A; [9] 3, 7; 4, 2; 4, 14; 5, 9; [10] 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 14; 2, 15; 2, 15; 3, 14; [11] 2, 10; 2, 15; 4, 5; 4, 5; 4, 14; [12] 1, 1; 1, 6; 1, 10; 1, 10; 1, 14; 2, 2; 3, 15; 4, 17; [13] 3, 5; 3, 6; [14] 1, 7; 1, 21; 1, A; [15] 1, 1; 1, 2; 1, 3; 2, 2; 2, 10; 2, 10; 2, 14; 3, 16; 4, 14; 5, 14; 6, 12; 6, 12; 6, 18; 7, 11; 7, 19; 7, 21; 7, 21; 7, 25; 9, 10; 9, 11; 9, 12; 9, 14; 9, 26; 10, 10; 10, 20; 11, 4; 11, 7; 11, 39; 12, 1; 12, 11; 12, 15; 12, 28; 13, 2; 13, 11; 13, 12; 13, 15; 13, 21; 13, A; [16] 2, 12; [17] 1, 3; 1, 5; 1, 7; 1, 12; 1, 21; 1, 22; 1, 23; 2, 5; 2, 14; 3, 1; 3, 20; 3, 21; 4, 11; 5, 12; 5, 12; [18] 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 2, 2; 3, 5; 3, 6; [19] 4, 9; 5, 6; 5, 6; 5, 6; 5, 6; [20] 1, 12; [21] 1, 13; [22] 1, 11; [23] 1, 1;
prin *prep.* [1] 3, 16;

prínde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „ergreifen, erfassen" : „prendre, saisir, attraper" : (15x)
am prins *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 27, 16;
am prinsu *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 24, 6;
a prinde *verb infinitiv prezent* [1] 12, 3;
au prins *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 1, 16;
m-am prins *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [7] 3, 12;
prinde *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 3, 19;

prins *verb participiu sg. masc.* [1] 23, 27;
prinse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 20, 2;
prinzîndu *verb gerunziu* [1] 12, 4; 17, 19; 26, 21;
să prindea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 12, 15;
să prinse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 19, 20;
să prinză *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 11, 32;
voiu prinde *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [7] 3, 12;

prinós : (c. 1573-1578 PS. SCH. 497) : s. n. : „Opfer" : „offrande" : (6x)
prinoase *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 24, 17;
prinos *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 10, 5; 10, 8; 10, 18;
prinosul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [15] 10, 10;
un prinos *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [15] 10, 14;

prins : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „gefangen" : „enfermé": : (1x)
prinsu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [8] 4, 3;

príntre : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „zwischen" : „parmi" : (2x)
prentre *prep.* [1] 13, 42; [2] 2, 24;

prisoseálă : (1654 NEAGOE 265) : s. f. : „Überschuß" : „surplus, excès": (1x)
prisoseala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 5, 17;

prisosí : (1627 DRHA XIX, 244) : v. IV : „1. überschüssig sein, 2. im Überfluss vorhanden sein" : „1. être de trop, 2. surabonder" : (42x)
a mă prisosi *verb infinitiv prezent* [7] 4, 12;
au prisosit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [4] 8, 2;
au prisosit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 3, 7; 5, 15; 5, 20; [4] 8, 15; [6] 1, 8;
de prisosit *verb supin* [6] 2, 7; [9] 5, 13;
mă prisosesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 7, 4;
prisosesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 5;
prisosêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 1, 5; 3, 9; [6] 1, 19; [7] 4, 17;
prisosi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [11] 1, 14;
prisosiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 16, 5;
prisosind *verb gerunziu* [3] 15, 58; [4] 9, 12; [8] 2, 7; [18] 1, 8;
prisosit *verb participiu* [2] 7, 13; [3] 12, 31; [4] 3, 10; 4, 17; 9, 1; 9, 14; 11, 23; [7] 3, 20; 4, 18;
prisosiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [4] 8, 7;
să prisosească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [9] 3, 12;
să prisosească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 9, 8; [7] 1, 9;
să prisosiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 15, 13; [3] 14, 12; [4] 8, 7; 9, 8; [9] 4, 1; 4, 10;
va prisosi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 4, 15;
vom prisosi *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [3] 8, 8;

prisosíre : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Rückstand" : „reste" : (8x)
prisosire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 4, 17; 8, 13; 8, 14; 10, 15;
prisosirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 4, 7; 8, 2; 12, 7; [16] 1, 21;

pristăní : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „zustimmen" : „être favorable à qc." : (2x)
nepristănind *verb gerunziu* [17] 4, 4;
pristăni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 18, 20;

prişléţ : (c. 1563-1583 COD. VOR.2) : s. m. : „Ausländern" : „étranger" : (1x)
prişleţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [17] 2, 11;

priveálă : (c. 1665-1672 MS. 4389, 686/1) : s. f. : „Anblick" : „vue": (4x)
privealã *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 19, 29; 19, 31; [3] 4, 9; [15] 10, 33;

privegheá : (c. 1573-1578 PS. SCH. 327) : v. II : „wachen" : „veiller" : (11x)
fii priveghind *verb imp. perifrastic 2 sg.* [23] 3, 2;
privêghe *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 13, 17;
privêghe *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 16, 15;
privegheaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 20, 31; [3] 16, 13; [17] 5, 8;
priveghem *verb indicativ prezent 1 pl.* [9] 5, 10;
priveghind *verb gerunziu* [6] 6, 18; [8] 4, 2;
să priveghem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [9] 5, 6;
vei priveghea *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [23] 3, 3;

priveghére : (c. 1573-1578 PS. SCH. 429) : s. f. : „1. Schlaflosigkeit, 2. Bewachung" : „1. insomnie, 2. surveillance" : (2x)
privegheri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 6, 5; 11, 27;

priví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „ansehen, betrachten" : „regarder, contempler" : (5x)
am privit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [19] 1, 1;
privind *verb gerunziu* [1] 17, 23;
priviră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [23] 11, 12;
priviţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 3, 12;
să privească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [17] 1, 12;

proáspăt : (c. 1640 URECHE2 132) : adj. : „neu" : „nouveau" : (1x)
proaspătă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 10, 20;

procleciúne : (1612 DIRB XVII 3, 102) : s. f. : „Fluch" : „malédiction" : (1x)
procleciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 23, 14;

procleţí : (c. 1564 CORESI, CAZ. 144) : v. IV : „verdammen" : „dammer" : (3x)
ne-am procleţit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 23, 14;
s-au procleţit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 23, 21;
să procleţiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 23, 12;

procleţíe : (1563 CORESI, PRAXIU 376) : s. f. „Fluch" : „malédiction" : (1x)
procleţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 22, 3;

procopseálă → pricopseală

procopsí → pricopsi

propovăduí : (1559 CORESI, ÎC.) : v. IV : „predigen" : „prêcher": (6x)
am propoveduit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [9] 2, 9;
au propoveduit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [17] 3, 19;
propoveduind *verb gerunziu* [3] 9, 27;
să propovedui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [11] 3, 16;
să propoveduim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 10, 42;
vor propovedui *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 10, 15;

propovăduíre : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Predigt" : „prêche" : (3x)
propoveduirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 4; [12] 4, 17; [13] 1, 3;

propovăduínţă : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Predigt" : „prêche" : (1x)
propoveduinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 1, 21;

propovăduitór : (1581 CORESI, EV. 80) : s. m. : „Moralprediger" : „prêcheur" : (4x)
propoveduitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 10, 14; [11] 2, 7; [12] 1, 11; [18] 2, 5;

propoveduínţă → propovăduinţă

propoveduíre → propovăduire

propoveduitór → propovăduitor

proróc : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Prophet" : „prophète" : (65x)
al prorocilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 16, 6;
a prorocilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 13, 15; 28, 23;
a prorocului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [18] 2, 16;
prorocii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 11, 3;
proroc *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 30; 3, 22; 7, 37; 13, 6; 21, 10; [3] 14, 37; [13] 1, 12;
proroci *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* [1] 3, 21;
proroci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 52; 13, 1; 13, 40; 15, 32; 24, 14; 26, 27; [2] 3, 22; [3] 12, 28; 12, 29; 14, 29; 14, 32; [6] 3, 5; 4, 11; [9] 2, 15; [15] 1, 1; [16] 5, 10; [18] 2, 1; 3, 2; [19] 4, 1; [23] 11, 10; 18, 24;
prorocii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 3, 24; 10, 43; 11, 27; 26, 22; [2] 1, 2; [3] 13, 8; [15] 11, 32; [17] 1, 10; [23] 18, 20; 22, 9;
prorocilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 3, 18; 3, 25; 7, 42; 13, 27; 15, 15; [3] 14, 32; [6] 2, 20; [23] 10, 7; 11, 18; 22, 6;
prorocul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 16; 3, 23; 7, 48; 8, 28; 8, 30; 8, 34; 13, 20; 28, 25; [23] 19, 20; 20, 10;
prorocului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [23] 16, 13;

prorocésc : (1581 CORESI, EV. 176) : adj. : „prophetisch" : „prophétique" : (2x)
prorocesc *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [18] 1, 19;
proroceşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 16, 26;

prorocí : (1551-1553 ES) : v. IV : „prophezeien, weissagen" : „prophétiser, prédire" : (21x)
a proroci *verb infinitiv prezent* [3] 14, 31; 14, 39;
au prorocit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [17] 1, 10;
prorocêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 14, 3; 14, 4; 14, 5;
prorocí *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [22] 1, 14;
prorociia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 19, 6;
prorocim *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 13, 9;
prorocind *verb gerunziu* [1] 21, 9; [3] 11, 4; 11, 5;
să proroceşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [23] 10, 11;
să prorociţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 14, 1; 14, 5;
vor proroci *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 2, 17; 2, 18; [3] 14, 24; [23] 11, 3;

prorocíe : (c. 1573-1578 PS. SCH. 523) : s. f. : „Prophezeiung, Weissagung" : „prophétie" : (15x)
prorocie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 6; [3] 12, 10; 13, 2; 14, 6; [11] 4, 14; [18] 1, 21;
prorociei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 1, 3; 11, 6; 19, 10; 22, 7; 22, 18; 22, 19;
prorocii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [11] 1, 18;
prorociia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 14, 22;
prorociile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [9] 5, 20;

prorocíre : (1648 GCR I, 134) : s. f. : „Prophezeiung" : „prophétie" : (1x)
prorocirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [18] 1, 20;

prorocíţă : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Prophetin" : „prophétesse" : (1x)
prorociţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 2, 20;

proslăví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „preisen" : „glorifier" : (1x)
să să proslăvească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [10] 1, 10;

proslăvít : (c. 1665-1672 MS. 4389, 644/[2]) : adj. : „verherrlicht" : „glorifié, magnifié" (1x)
proslăvită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 1, 8;

prost : (1551-1553 ES) : adj./s. : „gemein, gewöhnlich" : „banal, commun" : (8x)
cei proşti *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 17, 5;
celui prost *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. art.* [3] 14, 16;
proaste *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [16] 2, 2;
prost *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 14, 24; [4] 11, 6;
prost *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.*
proşti *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 13;
proşti *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 14, 23;
proştilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 16, 18;

prostíme : (1632 EUSTR. PRAV., *ap.* TIKTIN) : s. f. : „Unschuld" : „innocence, candeur, simplicité" : (5x)
prostime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 8;
prostimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 46; [6] 6, 5; [8] 3, 22;
prostimei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 8, 2;

prunc : (1523-1528 DERS / în antr. *Pruncea*) : s. m. : „(kleines) Kind, Säugling" : „enfant, nourrisson" : (13x)
prunc *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 13, 11; [5] 4, 1;
prunci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 14, 20; [5] 4, 3; [6] 4, 14; [17] 2, 2;
pruncii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 7, 19;
pruncilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 2, 20;
pruncu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 5, 13;
unor prunci *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 3, 1;
un prunc *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 13, 11; 13, 11; 13, 11;

pruncíe : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 311) : s. f. : „Kindheit" : „enfance" : (2x)
ale prunciei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 13, 11;
pruncie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [12] 3, 15;

psalm : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. m. : „Psalm" : „psaume" : (2x)
psalmilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 1, 20;
psalmul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 33;

puciós : (1551-1553 ES) : adj. : „stinkend" : „puant" : (7x)
cea pucioasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [23] 9, 18;
pucioasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 9, 17; 9, 17; 14, 10; 19, 20; 20, 10; 21, 8;

puitór : (1649 MARD.) : adj./s. : „der gesetzt werden soll" : „qui doit être mis" : (1x)
puitoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [16] 4, 12;

pumn : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Faust" : „poing" : (1x)
pumnul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 9, 26;

púne : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „(sich) setzen, stellen, legen" : „(se) mettre" : (135x)
ai pus *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 5, 4; [11] 6, 20; [15] 2, 7;
am pus *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 1, 13; 4, 17; [3] 3, 10;
a pune *verb infinitiv prezent* [22] 1, 24;
aţi pus *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 5, 25;
au pus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 2; 5, 27; 6, 6; 6, 6; 7, 58; 16, 24; 16, 37; 17, 31;
au pus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 7; 1, 23; 3, 25; 7, 27; 7, 35; 9, 37; 13, 29; 20, 28; [2] 3, 26; [3] 12, 18; 12, 28; [6] 1, 9; [9] 5, 9; [15] 1, 2; 6, 17; [19] 3, 16; [23] 1, 17; 14, 19;
m-am pus *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [11] 2, 7; [12] 1, 11;
puie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 16, 2;
puie-şi *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [17] 4, 19;
puind *verb gerunziu* [1] 9, 12; 9, 17; 9, 40; 13, 3; 19, 6; 20, 36; 21, 5; 22, 19; 28, 3; 28, 8; [4] 5, 19; [15] 6, 1; [18] 2, 6;
puindu *verb gerunziu* [1] 4, 7; [11] 1, 12; [18] 1, 5;
puiu *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 9, 33; [11] 1, 18; [17] 2, 6; [23] 2, 22;
pun *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 4, 10;
pune *verb imp. 2 sg.* [11] 5, 22; [12] 2, 2; [24] 1, 5;
pune *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 7, 28;
punea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 4, 35; 5, 15; 8, 17;
punea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 3, 2; [4] 3, 13; [23] 18, 19;
punem *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 12, 23; [16] 3, 3;
punem *verb conjunctiv prezent 1 pl.*
puneţi *verb imp. 2 pl.* [2] 6, 19;
puneţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 6, 16;
pus-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 13, 47;
pusă *verb participiu sg. fem.* [6] 2, 15;
pusără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 4, 3;
puse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 4, 37; 7, 10; 12, 1; 12, 4; 16, 34; 19, 21; 22, 30; [23] 8, 5; 10, 2; 12, 4; 14, 16; 14, 19; 20, 3;
puseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 4, 3; 5, 18; 5, 18; 6, 13; 16, 23; 21, 27;
s-au pus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [17] 2, 8;
s-au pus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 16; [5] 3, 19; [23] 12, 13;
să pui *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [13] 1, 5;
să puie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 23, 24; [3] 3, 11; [6] 5, 27; [8] 1, 22; [15] 10, 9; [23] 2, 14; 22, 18;
să puiu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [3] 7, 35;
să pune *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 10, 27; [12] 4, 8; [15] 5, 1; 8, 3; [16] 5, 6;
să punem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [8] 1, 28; [19] 3, 16;
să puneţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 15, 10; [2] 12, 1;
să puse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 23; 24, 27;
să să puie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [23] 11, 9;
să să puie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 15, 28; [2] 14, 13;
să vor pune *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [15] 10, 13;
va pune *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 15, 25; [4] 4, 14;
va să puie *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 2, 10;
voi pune *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [23] 2, 24;
voiu pune *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 35; 8, 19; [3] 9, 18; [15] 1, 13; 8, 10; 10, 16;
vom pune *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [1] 6, 3;
vor pune *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [18] 1, 8;

púnere : (1563 CORESI, PRAXIU 249) : s. f. : „Vorlegen, Darbieten" : „mise" : (13x)
a punerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 6, 2;
punere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 15; 9, 11; [6] 1, 5;
punerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 18; [2] 9, 4; [6] 1, 11; [11] 4, 14; [12] 1, 6; [15] 9, 2;
puneri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 8, 23; 8, 28;
punerile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 17, 26;

purcéde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „beginnen, an fangen" : „partir, s'en aller" : (8x)
a purcêde *verb infinitiv prezent* [1] 21, 1; 28, 10;
am purces *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 21, 2;
purcegînd *verb gerunziu* [1] 27, 4;
purcêse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 18, 21;
purcêsem *verb indicativ perfect simplu 1 pl.* [1] 27, 2;
să purcează *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 27, 12;
să purcêdem *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 27, 21;

purtá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „tragen" : „porter" : (37x)
ai purtat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [23] 2, 3;

a purta *verb infinitiv prezent* [2] 15, 1;
au purtat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 13, 18;
au purtat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 15, 49;
m-am purtat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [5] 1, 13;
poartă *verb imp. 2 sg.* [12] 4, 5;
poartă *verb indicativ prezent 3 pl.* [9] 5, 12; [11] 5, 17;
poartă *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 13, 4; [16] 2, 3; [17] 5, 7; [23] 17, 7;
port *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 6, 17;
porţi *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 11, 18;
purta-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [5] 5, 10;
purtaţi *verb imp. 2 pl.* [5] 6, 2;
purtaţi *verb participiu masc. pl.* [18] 2, 17;
purtînd *verb gerunziu* [4] 4, 10; [15] 1, 3;
purtîndu *verb gerunziu* [1] 22, 11; [15] 13, 13;
purtîndu-ne *verb gerunziu* [6] 4, 14;
purtîndu-să *verb gerunziu* [22] 1, 12;
să poartă *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 8, 14;
să poartă *verb indicativ prezent 3 sg.* [16] 1, 6;
să poarte *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 9, 15; [13] 3, 8;
să porţi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [23] 2, 2;
să purta *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 3, 2; 13, 49;
să purta *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 27, 17;
să purtăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 15, 10; [3] 15, 49;
să va purta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [11] 1, 8;
va purta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [5] 6, 5; [11] 3, 5;
vă purtaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [5] 5, 18;

purtătór : (1551-1553 ES) : adj./s. : „1. tragend, 2. Träger" : „1./2. porteur" : (4x)
purtătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 16; 19, 35;
purtătorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 16, 35; 16, 38;

púrurea : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „immer, stets" : „toujours, éternellement" : (45x)
pururea *adv. de timp* [1] 2, 25; 7, 51; 10, 2; 24, 16; [2] 1, 10; 11, 10; [3] 1, 4; 15, 58; [4] 2, 14; 4, 10; 4, 11; 5, 6; 6, 10; 9, 8; [5] 4, 18; [6] 5, 20; [7] 1, 4; 1, 20; 2, 12; 4, 4; [8] 1, 3; 4, 6; 4, 12; [9] 1, 2; 2, 16; 3, 6; 4, 17; 5, 15; 5, 16; [10] 1, 3; 1, 11; 2, 13; 3, 16; [12] 3, 7; [13] 1, 12; [14] 1, 4; [15] 3, 10; 7, 25; 9, 6; 10, 1; 10, 12; 13, 15; [17] 3, 15; [18] 1, 12; [24] 1, 7;

pustietáte : (c. 1650 ANON CAR.[2]) : s. f. : „Öde, Wüste" : „désert" : (1x)
pustiitate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 11, 26;

pustií : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verwüsten, verheeren" : „dévaster, ravager" : (2x)
să pustii *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 18, 17; 18, 19;

pustíu : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „Öde, Einöde; Wüste" : „désert" : (18x)
pustie *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 20; 8, 26; [23] 17, 15;
pustie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 18;
pustiiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 36; 7, 38; 7, 42; 7, 44; 21, 38; [3] 10, 5; [15] 3, 8; 3, 17; 11, 38; [23] 12, 6; 12, 14; 17, 3;
pustiiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 7, 30;
pustiiului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [5] 4, 27;

puteá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „können, dürfen, vermögen" : „pouvoir" : (119x)
am putut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 15, 10;
am putut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 27, 16; [24] 1, 6;
ar putea *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* [1] 10, 17;
aş putea *verb cond.-opt. prezent 1 sg.* [1] 8, 31;
aţi putut *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 13, 38;
au putut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 3, 19;
au putut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 12, 8;
nemaiputînd *verb gerunziu* [9] 3, 1;
neputînd *verb gerunziu* [1] 21, 34; 27, 15; [15] 4, 15; 9, 9;
poate *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 10, 47; 20, 32; 25, 11; [2] 3, 4; 3, 32; 6, 1; 6, 15; 8, 7; 8, 12; 9, 6; 9, 16; 9, 18; 16, 25; [3] 2, 14; 3, 11; 12, 3; 12, 21; 15, 18; [4] 5, 14; [5] 5, 6; 5, 11; 6, 15; [6] 3, 20; [11] 6, 16; [12] 2, 13; [14] 1, 15; [15] 2, 18; 7, 25; 9, 17; 10, 1; 12, 8; [16] 1, 21; 2, 14; 3, 8; 3, 12; 4, 12; 5, 16; [19] 3, 9; 4, 20; [22] 1, 24; [23] 3, 8; 6, 17; 7, 9; 13, 4;
pociu *verb indicativ prezent 1 sg.* [7] 4, 13;
pot *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 24, 13; [2] 8, 8; [3] 15, 50; [12] 3, 15; [15] 10, 11; [23] 9, 20;
poţi *verb indicativ prezent 2 sg.* [3] 7, 21; [23] 2, 2;
putea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 4, 14;
putea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 6, 10; 25, 7; [15] 5, 7; 12, 20; [23] 5, 3; 14, 3; 15, 8;
puteaţi *verb indicativ imperfect 2 pl.* [3] 3, 2;
putem *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 4, 16; 4, 20; 17, 19; [4] 13, 8; [9] 3, 9; [11] 6, 7;
puteţi *verb imp. 2 pl.* [16] 4, 2;
puteţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 3, 2; 10, 13; 10, 21; 10, 21; 14, 31; [6] 3, 4;
putînd *verb gerunziu* [1] 24, 11; [2] 15, 14; [4] 3, 7; [9] 2, 6; [12] 3, 7; [15] 5, 2;
putuiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [3] 3, 1;
s-ar putea *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* [1] 26, 32;
să poată *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [5] 3, 21; [7] 3, 21; [23] 13, 17;
să pot *verb indicativ prezent 3 pl.* [11] 5, 25;
să putem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [4] 1, 4;
să puteţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 10, 13; [6] 3, 18; 6, 11; 6, 13;
se pot *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 7, 9;
va putea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 8, 39; [3] 6, 5;
vă veţi putea *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [1] 15, 1;
vei putea *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 24, 8;
veţi putea *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [1] 5, 39; 27, 31; [6] 6, 16;
vom putea *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [1] 19, 40;
vor putea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 17, 27; 27, 12; 27, 39; 27, 43; [12] 2, 2;

putére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Macht, Gewalt, Stärke, Kraft, 2. Heer" : „1. pouvoir, puissance, 2. armée" : (104x)
a puterii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 2, 4; [6] 1, 19;
putêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 8; 3, 12; 4, 7; 4, 33; 6, 8; 10, 38; [2] 1, 4; 1, 20; 9, 21; [3] 1, 24; 4, 20; 15, 43; [4] 8, 3; 8, 3; [6] 3, 16; [8] 1, 29; [10] 1, 11; 3, 9; [12] 1, 7; [15] 11, 11; [18] 1, 3; 1, 16; [23] 3, 8; 9, 3; 9,

3; 11, 6; 11, 6; 17, 11; 18, 2;
putêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 10; 8, 19; [2] 1, 16; 9, 17; 15, 13; 15, 19; [3] 1, 18; 2, 5; 4, 19; 5, 4; 6, 14; 9, 18; 14, 11; 15, 24; 15, 56; [4] 6, 7; 10, 8; 12, 9; 12, 9; 13, 4; 13, 4; 13, 10; [6] 1, 21; 3, 20; [7] 3, 10; [8] 1, 11; 1, 13; 2, 10; [9] 1, 5; [10] 2, 9; [12] 1, 8; 3, 5; [15] 7, 16; 11, 34; [17] 1, 5; 4, 11; [18] 2, 11; [23] 1, 16; 4, 11; 5, 12; 7, 12; 9, 10; 11, 17; 12, 10; 13, 2; 14, 18; 15, 8; 17, 12; 18, 3; 19, 1;
puteri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 22; 8, 13; 19, 11; [2] 15, 19; [3] 12, 10; 12, 28; 12, 29; [4] 12, 12; [5] 3, 5; [6] 3, 10; 6, 12; [8] 1, 16; [15] 2, 4;
puterii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 4, 7; [6] 1, 19; 3, 7; [10] 1, 7; [15] 1, 3;
puterile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 8, 38; [8] 2, 15; [15] 6, 5; [17] 3, 22; [23] 9, 19;

putérnic : (1551-1553 ES) : adj. : „gewaltig, mächtig" : „puissant" : (14x)
putêrnic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 27; 11, 17; [2] 4, 21; 11, 23; [11] 6, 15; [12] 1, 12; [13] 1, 9; [15] 11, 19; [16] 3, 2; [23] 5, 2;
putêrnice *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. voc. neart.* [1] 24, 3; 26, 25;
putêrnicu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 9, 8;
prea putêrnicul *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. art.* [24] 1, 7;

puternicíe : (1581 CORESI, EV. 282) : s. f. : „Macht" : „pouvoir, puissance, force" : (2x)
puternicie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [22] 1, 25;
puternicíi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [13] 3, 1;

putinciós : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „mächtig" : „puissant": (1x)
cêle putincioase *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 1, 27;

putínţă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Kraft" : „pouvoir" : (7x)
putinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 22;
putinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 24; 20, 16; [2] 12, 18; [4] 1, 8; [5] 4, 15; [15] 6, 4;

pútred : (1505 DERS / în antr. *Putredul*) : adj./s. : „faul" : „pourri" : (3x)
putred *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 4, 29;
putrede *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [17] 1, 18;
putredului *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 23;

putrezí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verwesen" : „pourrir" : (1x)
au putrezit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [16] 5, 2;

puţín : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./adv./s. : „wenig" : „peu" : (35x)
mai puţin *adv. cantitativ comp.* [3] 11, 17; [4] 12, 15; [11] 5, 9;
mai puţini *adj. calificativ gradul comparativ masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 3;
puţin *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [5] 5, 9; [11] 5, 23;
puţin *adv. cantitativ poz.* [1] 19, 24; 20, 12; 27, 20; [4] 11, 1; 11, 16; [6] 3, 3; [11] 4, 9; [15] 2, 7; 2, 9; 10, 37; [16] 3, 5; 4, 14; [17] 1, 6; 5, 10; [23] 17, 10;
puţină *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 18; 14, 27; 15, 2; 19, 23; [23] 6, 11; 12, 12; 20, 3;
puţine *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 17, 4; [15] 12, 10;
puţine *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [17] 3, 20;
puţine *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [17] 5, 12;
puţine *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 2, 20;
puţini *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac.* [1] 17, 12;
puţinul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [4] 8, 15;

puţinél : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „wenig" : „peu" : (4x)
puţinel *adv. cantitativ poz.* [1] 26, 29; 27, 28;
puţinêle *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 3, 4;
puţinêle *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 2, 14;

R

ráde : (1581-1582 PO): v. III : „rasieren, scheren" : „raser, tondre" : (2x)
a să rade *verb infinitiv prezent* [3] 11, 6;
să să rază *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 21, 24;

rai : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. n. : „Paradies" : „paradis": (2x)
raiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 12, 4;
raiului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [23] 2, 7;

rámură : (1646 PRAV. MOLD. 21) : s. f. : „Ast" : „rameau, branche" : (4x)
ramuri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 11, 17;
ramurile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 11, 16; 11, 19;
ramurilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 11, 18;

ránă : (înc. sec. XVI PS. H.): s. f. : „Wunde" : „plaie" : (21x)
rana *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 11, 6; 13, 3; 13, 12; 13, 14; 16, 21; 16, 21;
ranã *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 2, 24; [23] 16, 2;
rane *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 33; [4] 6, 5; 11, 23; [23] 15, 1; 15, 6; 15, 8; 21, 9;
ranele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 9, 20; 16, 9; 16, 11; 18, 4; 18, 8; 22, 18;

ras : (1494 DLRV) : adj./s. f. : „geschoren" : „tondu" : (1x)
cea rasă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 11, 5;

rázim → reazem

răbdá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „gedulden, warten, andauern" : „patienter, attendre, durer" : (17x)
a răbda *verb infinitiv prezent* [9] 3, 1;
au răbdat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 12, 3;
rabdă *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 13, 7; [16] 1, 12; 5, 11;
rabdă *verb indicativ prezent 3 pl.* [18] 2, 11;
rabdu *verb indicativ prezent 1 sg.* [12] 2, 10;
răbda *verb infinitiv prezent* [15] 12, 20;

răbdaţi *verb imp. 2 pl.* [16] 5, 8;
răbdă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [15] 12, 2;
răbdînd *verb gerunziu* [2] 12, 12; [15] 6, 15;
va răbda *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [17] 2, 19;
veţi răbda *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [15] 12, 7; [17] 2, 20; 2, 20;
vom răbda *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [12] 2, 12;

răbdáre : (înc. sec. XVI PS. H.): s. f. : „Geduld" : „patience" : (26x)
răbdare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 24, 25; [2] 2, 4; 15, 4; [5] 5, 22; 5, 22; [6] 4, 2; [8] 3, 12; [15] 10, 32; 12, 1;
răbdarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 6; [6] 6, 18; [8] 1, 11; [10] 1, 4; 3, 5; [11] 1, 16; 6, 11; [12] 3, 10; [15] 6, 12; [16] 5, 11; [17] 3, 20; [18] 1, 6; 1, 6; [23] 13, 10; 14, 12;
răbdări *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [16] 5, 10;
răbdării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 10, 36;

răbdătór : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „geduldig, habhaft" : „patient" : (2x)
răbdători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [9] 5, 14;
răbdătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [13] 1, 8;

răceálă : (1581 CORESI, EV. 364) : s.f. : „Schnupfen" : „rhume": (1x)
răceală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 11, 27;

răcní : (1640 CEASLOV 71r) : v. IV : „schreien" : „crier" : (2x)
răcnêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 10, 3;
răcnind *verb gerunziu* [17] 5, 8;

rădăcínă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Stamm" : „racine" : (9x)
rădăcina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 11, 16; 11, 18; 11, 18; 15, 12; [11] 6, 10; [23] 5, 5; 22, 16;
rădăcină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 12, 15;
rădăcinii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 11, 17;

rădicá → ridica

rămás : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „zurückgeblieben, verlassen" : „demeuré, resté" : (5x)
cei rămaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 15, 17; [9] 4, 17; [23] 12, 17;
cêle rămase *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [23] 8, 13;
rămaşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [9] 4, 15;

rămăşíţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Rückstand, Nachlass" : „reste, héritage" : (1x)
rămăşiţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 9, 27;

rămíne/-eá : : (1551-1553 ES) : v. III/II : „bleiben : „rester : (91x)
am rămas *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 21, 4;
am rămas *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 11, 3; [5] 1, 18;
a rămînea *verb infinitiv prezent* [3] 16, 7; [7] 1, 24; [15] 7, 23; [19] 2, 6; [24] 1, 5;
ar fi rămas *verb cond.-opt. perfect 3 sg.* [19] 2, 19;
au rămas *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [12] 4, 20; [15] 4, 9; 10, 26;
au rămas *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 8, 9;
rămas *verb participiu sg. masc.* [3] 4, 2;
rămasără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 17, 14;
rămase *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 27, 41; 28, 30;
rămîi *verb imp. 2 sg.* [11] 4, 16;
rămîi *verb indicativ prezent 2 sg.* [12] 3, 14; [15] 1, 11;
rămîie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [15] 12, 27;
rămîie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [19] 2, 24;
rămîind *verb gerunziu* [1] 5, 4; [19] 3, 15;
rămîn *verb indicativ prezent 3 pl.* [18] 3, 4;
rămîne *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 3, 14; 13, 13; [4] 3, 11; 3, 14; 9, 9; [5] 3, 10; [12] 2, 13; [15] 7, 3; 7, 24; [16] 1, 25; [17] 1, 23; 1, 25; [19] 2, 10; 2, 14; 2, 17; 2, 27; 3, 5; 3, 9; 3, 14; 3, 24; 3, 24; 4, 12; 4, 15; 4, 16; 4, 16; [20] 1, 2; 1, 9; 1, 9;
rămînea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 5, 4; 18, 3;
rămînea-veţi *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [19] 2, 27;
rămînem *verb indicativ prezent 1 pl.* [19] 4, 13;
rămîneţi *verb imp. 2 pl.* [19] 2, 28;
rămînind *verb gerunziu* [9] 2, 17;
să fie rămas *verb conjunctiv perfect 3 sg.* [1] 9, 43;
să rămîi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [11] 1, 3;
să rămîie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 11, 23; 15, 34; 18, 20; 28, 16; [2] 9, 11; [3] 7, 11; 7, 20; 7, 24; [5] 2, 5; [15] 13, 1; 12, 27; [23] 17, 10;
să rămîie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 13, 43; 14, 21;
să rămînem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* . [1] 28, 14; [2] 6, 1; [9] 3, 1;
va rămînea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 7, 40; [19] 2, 24; 3, 17;
vei rămînea *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 11, 22;
veţi rămînea *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [8] 1, 23; [19] 2, 24;
voiu rămînea *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 16, 6; 16, 8; [7] 1, 25; 1, 25;
vor rămîne *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 7, 8;
vor rămînea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 27, 31; [2] 11, 23; [11] 2, 15;

răní : (înc. sec. XVI PS. H.): v. IV : „verwunden" : „blesser" : (1x)
s-au rănit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 8, 12;

răníchi → rinichi

rănít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „verwundet" : „blessé" : (1x)
răniţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 19, 16;

răpáos → repaus

răpí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „ausrauben" : „piller" : (9x)
hrăpi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 39;
hrăpind *verb gerunziu* [1] 19, 29;
hrăpindu *verb gerunziu* [22] 1, 23;
hrăpindu-se *verb gerunziu* [1] 27, 15;
hrăpi-ne-vom *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [9] 4, 17;
s-au hrăpit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 12, 2; 12, 4;
să hrăpească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 23, 10;
să hrăpi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 12, 5;

răpíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Plünderei, Raub" : „pillage, butin" : (1x)
hrăpire *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [7] 2, 6;

răpitór : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Plünderer" : „pilleur" : (3x)
hrăpitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 5, 10;
hrăpitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 6, 10;
hrăpitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 11;

răpştí : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „murren" : „murmurer, grogner" : (2x)
au răpştit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 10, 10;
răpştiţi *verb imp. 2 pl.* [3] 10, 10;

răpştíre : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Murren" : „murmure" : (2x)
răpştire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 1; [17] 4, 9;

răpştitór : (1581 CORESI, EV. 365) : s. m. : „Gemurmel" : „murmure" : (1x)
răpştitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [22] 1, 16;

răsád : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : s. n. : „Sprössling" : „rejeton" : (1x)
răsad *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 6;

răsădí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „pflanzen" : „planter" : (4x)
am răsădit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 3, 6;
răsădêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 3, 7; 3, 8; 9, 7;

răsădít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „pflanzt" : „planté" : (1x)
răsădit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [16] 1, 21;

răsărí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. aufgehen, 2. sprießen" : „1. se lever, paraître, 2. germer" : (3x)
au răsărit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 7, 14; [16] 1, 11;
va răsări *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [18] 1, 19;

răsărít : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n./f. : „1. Sonnenaufgang, 2. Osten" : „1. lever, 2. est, levant" : (3x)
răsăriturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [23] 16, 12;
răsărit *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 13;
răsărita *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 7, 2;

răscumpărá : (1620 MOXA) : v. I : „wiederkaufen" : „racheter": (7x)
ai răscumpărat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [23] 5, 9;
au răscumpărat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 3, 13; [18] 2, 1;
răscumpărînd *verb gerunziu* [6] 5, 16; [8] 4, 5;
să răscumpere *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [5] 4, 5;
v-aţi răscumpărat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [17] 1, 18;

răscumpăráre : (1620 MOXA) : s. f.: „Belohnung" : „récompense" : (3x)
răscumpărare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 2, 6;
răscumpărarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 25; [6] 1, 7;

răsfăţá : (1581 CORESI, EV. 71) : v. I : „sich ergötzen" : „se délecter" : (1x)
v-aţi răsfăţat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [16] 5, 5;

răsfiráre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 169) : s. f. : „Verbreitung" : „éparpillement" : (1x)
răşchirare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 1, 1;

răsipí → risipi

răsipíre → risipire

răsplătí : (c. 1640 URECHE[2] 83) : v. IV : „belohnen" : „récompenser" : (8x)
a răsplăti *verb infinitiv prezent* [9] 3, 9; [10] 1, 6;
nerăsplătind *verb gerunziu* [17] 3, 9;
răsplătiţi *verb imp. 2 pl.* [23] 18, 6;
să răsplătească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [9] 5, 15;
să va răsplăti *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 11, 34;
voiu răsplăti *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 12, 19; [15] 10, 30;

răsplătíre : (c. 1683-1686 MS. 45, 51/[1]) : s. f. : „Vergeltung" : „récompense" : (7x)
răsplătire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 9; [4] 6, 13; [12] 4, 16; [15] 2, 2;
răsplătirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 27; [8] 3, 24;
răsplătiri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [11] 5, 4;

răspúnde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „antworten, erwidern" : „répondre" : (39x)
am răspuns *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 22, 8; 25, 16;
a răspunde *verb infinitiv prezent* [8] 4, 6;
au răspuns *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 46; 24, 25; 25, 4;
răspundea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 26, 1;
răspundem *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 12, 19;
răspunsă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 15, 13; 21, 13;
răspunse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 2, 14; 3, 12; 5, 8; 9, 13; 11, 9; 22, 28; 24, 10; 25, 12; [23] 7, 13;
răspunzi *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 9, 20;
răspunzînd *verb gerunziu* [1] 4, 19; 5, 29; 8, 24; 8, 34; 8, 37; 19, 15; 25, 8; 25, 9; 26, 24; [2] 2, 15; [18] 2, 16; 2, 18;
răspunzu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 24, 10; 26, 25;
să răspundea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [15] 12, 20;
să răspunsă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [18] 1, 21;
să răspunz *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 26, 2;
să răspunză *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 2, 4;
să răspunză *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 19, 33;

răspundére : (1581 CORESI, EV. 402) : s. f. : „Verantwortung" : „responsabilité" : (1x)
răspundere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 1;

răspúns : (1551-1553 ES) : s. n. : „Antwort" : „réponse" : (11x)
răspuns *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 25, 16; [2] 1, 20; 2, 1; [4] 7, 11; [17] 3, 15;
răspunsul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 10, 18; 11,

4; [3] 9, 3; [7] 1, 7; 1, 17;
răspunsurilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [3] 14, 7;

răstigní : (1551-1553 ES) : v. IV: „kreuzigen": „crucifier" : (13x)
ar fi răstignit *verb cond.-opt. perfect 3 sg.* [3] 2, 8;
aţi răstignit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 2, 36; 4, 10;
au răstignit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [5] 5, 24;
m-am răstignit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [5] 2, 20;
răstignind *verb gerunziu* [15] 6, 6;
răstignindu *verb gerunziu* [1] 2, 23; [8] 2, 14;
s-au răstignit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 1, 13; [4] 13, 4; [5] 6, 14; [23] 11, 8;
să răstigni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 6, 6;
s-au răstignit *verb indicativ perfect compus 3 sg.*

răstignít : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj. : „gekreuzigt" : „crucifié" : (3x)
răstignit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 23; 2, 2; [5] 3, 1;

răsturná : (1551-1553 ES) : v. I : „umwerfen, umstoßen, umstürzen" : „renverser" : (2x)
răstoarnă *verb indicativ prezent 3 pl.* [13] 1, 11;
să să răstoarne *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [15] 12, 13;

răsuflá : (c. 1640 URECHE[2] 188) : v. I : „atmen" : „respirer" : (1x)
răsuflînd *verb gerunziu* [1] 9, 1;

răsufláre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 178) : s. f. : „Atem" : „respiration" : (2x)
răsuflare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 20; 17, 25;

răsuná : (1581 CORESI, EV. 338) : v. I : „widerhallen" : „retentir" : (2x)
răsunînd *verb gerunziu* [3] 13, 1;
s-au răsunat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [9] 1, 8;

răşchiráre → răsfirare

rătăcí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. verirren, 2. umherirren" : „1. perdre, égarer, 2. errer" : (10x)
au rătăcit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [11] 6, 10; [18] 2, 15;
nu rătăcireţi *verb imp. 2 pl.* [16] 1, 16;
nu vă rătăciţi *verb imp. 2 pl.* [3] 15, 33;
rătăcesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 5, 2;
rătăcind *verb gerunziu* [11] 1, 6; [15] 11, 38;
rătăcindu-ne *verb gerunziu* [13] 3, 3;
să rătăcesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 3, 10;
să va rătăci *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [16] 5, 19;

rătăcíre : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Verirrung" : „égarement" : (2x)
a rătăcirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 27;
rătăcirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [16] 5, 20;

rătăcít : (1551-1553 ES) : adj. : „umherirrend, verirrt" : „errant, égaré" : (1x)
rătăcite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [17] 2, 25;

rătăcitór : (c. 1516-1636 GLOS. B.) : adj. : „verloren" : „prodigue": (1x)
rătăcitoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [22] 1, 13;

rău : (1490 DRHA III, 75 / în antr. Dumitru *Rău*) : adj./adv./s. : „schlecht, böse, schlimm, Böses, Übles" : „mauvais, mal" : (94x)
cea rea *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [6] 6, 13; [8] 3, 5;
cei răi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 2, 2;
cêle rêle *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [8] 1, 21;
cêle rêle *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [1] 19, 12; 19, 13; [20] 1, 11;
celor rêle *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. gen./dat. art.* [2] 13, 3;
cel rău *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [1] 19, 16; [5] 1, 4;
cel rău *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 12, 21; [3] 5, 13;
mai rău *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 5, 8;
mai rău *adv. de mod comp.* [12] 3, 13;
mai rea *adj. calificativ gradul comparativ fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 10, 29;
mai rêle *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. neart.* [18] 2, 20;
răi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 17, 5; [7] 3, 2; [10] 3, 2;
rău *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 1; 18, 10; 19, 9; 23, 5; 23, 9; [2] 12, 17; 12, 17; 12, 21; 16, 19; [4] 13, 7; [9] 5, 15; 5, 15; [12] 2, 9; [15] 13, 3; [17] 2, 12; 2, 14; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 11; 3, 13; 3, 16; 3, 17; 4, 15; [16] 3, 8; [21] 1, 11;
rău *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 28; 19, 15; 28, 5; 28, 21; [2] 1, 29; 9, 11; 14, 20; [3] 1, 28; [9] 5, 22; [12] 4, 18;
rău *adv. de mod poz.* [1] 14, 2; [2] 13, 10; [4] 5, 10; [12] 1, 8; 2, 3; 2, 9; 4, 5; [15] 11, 25; [16] 4, 3; 5, 13;
răul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 2, 9; 7, 19; 7, 21; 12, 9; 13, 4; 13, 4; [3] 13, 5;
răului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [15] 5, 14; [21] 1, 11;
rea *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 6, 8; [15] 10, 22; [16] 4, 16; [17] 5, 2; [23] 16, 2;
rêle *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 15, 33; [6] 5, 16; [13] 1, 12;
rêle *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. neart.* [16] 5, 10;
rêle *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [11] 6, 5; [16] 2, 4; [19] 3, 12; [21] 1, 10;
rêle *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 30; [3] 10, 6; [11] 3, 8; [12] 4, 14; [16] 1, 13; [17] 3, 12;
rêlele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 3, 8;

răutáte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Schlechtigkeit, 2. Bosheit" : „1./2. méchanceté" : (15x)
răutate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 29; [3] 5, 8; [12] 2, 24; [13] 3, 3; [15] 7, 26; [16] 1, 21;

răutatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 22; 13, 10; [3] 14, 20; [6] 4, 31; [8] 3, 8; [17] 2, 1;
răutăţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 13;
răutăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [17] 2, 16;
răutăţilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [11] 6, 10;

răvărsé → revărsa

războí : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Krieg, Schlacht" : „guerre" : (20x)
războaiele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [16] 4, 1;
războiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 14, 8; [11] 6, 12; [15] 11, 34; [16] 4, 2; [23] 2, 16; 9, 7; 9, 9; 11, 7; 12, 7; 12, 7; 12, 7; 12, 17; 13, 4; 13, 7; 17, 13; 19, 11; 19, 19; 20, 7;
războiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 16, 14;

răzvrătí : (c. 1573-1578 PS. SCH. 49) : v. IV : „emporen" : „rebeller" : (2x)
ne-am răzvrătit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [4] 5, 13;
răzvrătind *verb gerunziu* [1] 8, 9;

răzvrătít : (c. 1573-1578 PS. SCH. 493) : adj. : „Rebell" : „rebelle" : (1x)
răzvrătiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 5, 13;

reázem : (1631 DRHB XXIII, 510) : s. n. : „Stütze, Lehne" : „appui" : (3x)
razim *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 35; 7, 49;
razimul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [16] 2, 3;

réce : (1493 DERS / în top. *Recea*) : adj. : „kalt" : „froid" : (3x)
rêce *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 3, 15; 3, 15; 3, 16;

repáus : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Ruhe, Erholung" : „repos" : (5x)
răpaos *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 24, 23; [4] 2, 12; 7, 5; 8, 13; [10] 1, 7;

revărsá : (1581-1582 PO) : v. I : „1. ergießen, 2. sich ausbreiten" : „1. déborder, 2. se répandre" : (1x)
s-au răvărsat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [22] 1, 11;

ridicá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. heben, 2. tragen, 3. aufstehen, sich verschwören" : „1. lever, soulever, 2. porter, 3. se révolter, conspirer" : (39x)
am rîdicat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 9, 17;
a rădica *verb infinitiv prezent* [15] 9, 28;
au rădicat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 14, 2;
au rădicat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [8] 2, 14;
rădic *verb indicativ prezent 1 sg.* [18] 3, 1;
rădicară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 4, 24; 13, 50; 14, 10;
rădică *verb imp. 2 sg.* [1] 21, 36;
rădică *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 2, 14; 16, 22; [23] 10, 5; 18, 21;
rădică *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 10, 9;
rădică-să *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 15, 43;
rădice-să *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [6] 4, 31;
rădicînd *verb gerunziu* [1] 27, 40; 27, 40; [3] 6, 15;
rădicîndu *verb gerunziu* [1] 27, 17;
rădincînd *verb gerunziu* [11] 2, 8;
rîdicară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 22, 22;
rîdică *verb imp. 2 sg.* [1] 22, 22;
rîdică *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 13, 22; 13, 23;
rîdică-să *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 15, 42;
s-au rădicat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 8, 33;
să rădicară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 18, 12;
să rădică *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 1, 9; 8, 33; 16, 22;
să rădică *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 10, 5;
să rădice *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [15] 10, 4; [19] 3, 5;
să rîdică *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 20, 9;
să să rădice *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 5, 2;
te-ai rădicat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 21, 38;
va rădica *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 7, 37; [4] 4, 14;

riníchi : (c. 1660 ST. LEX. 50) : s. m. : „Niere" : „rein, rognons" : (1x)
rănichii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 2, 23;

risipí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „zerstreuen, verstreuen" : „disperser" : (11x)
m-am răsipit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 11, 25;
răsipindu-se *verb gerunziu* [1] 8, 4; 13, 43;
risipit-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 9, 9;
s-au răsipit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 36; 5, 37; 8, 1; 11, 19;
să răsipiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 28, 25;
să răsipiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 5, 39;
să va răsipi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 5, 38;

risipíre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Zerstreuung" : „dispersion, dissipation" : (1x)
răsipirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [17] 1, 1;

rîmleán : (1559-1560 BRATU) : adj./s. m. : „Römer" : „Romain": (12x)
rîmlean *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 25;
rîmlean *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 26; 22, 27; 22, 29; 23, 27;
rîmlêni *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 37;
rîmlêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 10; 16, 21; 16, 38; 25, 16; [2] 16, A;
rîmlênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 28, 17;

rînd : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Reihe, Rang, 2. Mal" : „1. rangée, rang, 2. fois" : (7x)
rînd *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 24; 11, 4; 11, 9; 18, 23; [4] 12, 14; 13, 2; [12] 4, A;

rînduí : (c. 1564 CORESI, CAZ. 178) : v. IV : „1. einsetzen, 2. (an)ordnen" : „ordonner" : (29x)
am rînduit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 16, 1; [13] 1, 5;
au rînduit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 28;
au rînduit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 44; 17, 31; [2] 8, 29; 8, 30; [3] 2, 7; 9, 14;
rîndui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 12, 21;
rînduiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 4, 7;

rînduind *verb gerunziu* [1] 17, 26; 28, 23; [6] 1, 5;
rînduindu-se *verb gerunziu* [5] 3, 19;
rînduiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 15, 2;
rînduit *verb participiu sg. masc.* [1] 20, 13; [15] 9, 27;
rînduite sînt *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 13, 1;
rînduiţi *verb participiu pl. masc.* [1] 13, 48; [6] 1, 11;
s-au rînduit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 22, 10;
s-au rînduit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 16, 15;
să rîndui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 1, 26; 28, 16;
să rînduiescu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [14] 1, 8;
va rîndui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [15] 6, 3;
voiu rîndui *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 11, 34;

rînduiálă : (1642 CAZ. GOV. 372) : s. f. : „1. Ordnung, 2. Sitte, Brauch, 3. Reihe" : „1. ordre, 2. coutume, 3. rangée" : (13x)
rănduială *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [8] 2, 5;
rînduiala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 23, 31; [2] 9, 4; [5] 4, 2; [15] 5, 6; 5, 10; 7, 17; 7, 21;
rînduială *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 14, 40; 15, 23; [12] 1, 9;
rînduiêle *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 53;
rînduiêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 11, 2;

rînduíre : (1649 MARD., *ap.* TIKTIN) : s. f. : „Ordnung" : „ordre" : (1x)
rînduire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 29;

rînduít : (c. 1665-1672 MS. 4389, 418/2 marg.) : adj./s. : „geordnet" : „ordonné" : (6x)
cêle rînduite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [1] 16, 4;
cel rînduit *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 23; 3, 20; 10, 42;
celui rînduit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 4;
rînduit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 2;

rînjí : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. IV : „grinsen" : „ricaner" : (1x)
rînjîia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 7, 54;

rîs : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „Lachen" : „rire" : (1x)
rîsul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [16] 4, 9;

rîu : (1377 DRĂGANU / în top. *Ryusoor*) : s. n. : „Fluss, Strom" : „fleuve, torrent" : (13x)
a rîurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [23] 8, 10;
rîu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 22, 1;
rîul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 9, 14; 12, 15; 12, 16; 16, 12;
rîului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [23] 22, 2;
rîuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [4] 11, 26; [23] 16, 4;
rîurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 2, 9; 7, 2;
un rîu *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 16, 13; [23] 12, 15;

rîvnă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Verlangen, Wunsch" : „envie, aspiration" : (2x)
rîvnă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 3; [15] 10, 27;

rîvní : (c. 1573-1578 PS. SCH. 224) : v. IV : „1. verlangen, begehren" : „1. désirer, aspirer à" : (13x)
a rîvni *verb infinitiv prezent* [5] 4, 18;
răvnêşte *verb imp. 2 sg.* [23] 3, 19;
răvniţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [16] 4, 2;
rîvnesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 11, 2;
rîvnescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 4, 17;
rîvnêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 13, 4;
rîvnind *verb gerunziu* [1] 7, 9;
rîvniţi *verb imp. 2 pl.* [3] 12, 31; 14, 1; 14, 39;
să rîvnească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 11, 11;
voiu rîvni *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 10, 18; 11, 14;

rîvníre : (c. 1573-1578 PS. SCH. 207) : s. f. : „Eifer" : „zèle" : (13x)
rîvnire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 45; [2] 13, 13; [4] 7, 7; 7, 11; 9, 2; 11, 2; [7] 3, 6; [8] 4, 13; [16] 3, 14; 3, 16;
rîvnirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 10, 2;
rîvniri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 12, 20;
rîvnirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [5] 5, 20;

rîvnitór : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „eifrig" : „zélé" : (5x)
rîvnitori *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 20; [3] 14, 12;
rîvnitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 3; [5] 1, 14; [13] 2, 13;

roábă : (1560-1561 CORESI, TE.2) : s. f. : „Sklavin" : „esclave" : (1x)
roabele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 18;

roádă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Frucht" : „fruit" : (9x)
roada *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 5, 22;
roadă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 13; 6, 21; 7, 4; [12] 2, 6; [13] 3, 14; [15] 12, 11; [16] 5, 7; [22] 1, 12;

roátă : (1451 DERS / în top. *Rotă*) : s. f. : „Rad" : „roue" : (2x)
roata *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [16] 3, 6;
roate *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 12, 13;

rob : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Sklave" : „esclave" : (57x)
nişte robi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [6] 6, 6;
rob *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 21; 7, 22; 7, 22; [5] 1, 10; 3, 27; 4, 7; [6] 6, 8; [7] 2, 7; [8] 1, 7; 3, 11; 4, 7; 4, 10; [14] 1, 22; [16] 1, 1; [18] 1, 1; [23] 19, 10; 22, 9;
robi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 6, 16; 6, 16; 6, 17; 6, 19; 6, 19; 6, 20; [3] 7, 23; 12, 13; [4] 4, 5; [11] 6, 1; [18] 2, 19; [23] 2, 20; 6, 11; 13, 10; 13, 16;
robii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 18; 16, 17; [7] 1, 1; [8] 3, 22; [13] 2, 9; [17] 2, 16; [23] 7, 3; 19, 5; 22, 3;
robilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 4, 29; [23] 1, 1; 10, 7; 11, 18; 19, 2; 19, 18; 22, 6;
robul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 1; [8] 4, 12; [12] 2, 24; [13] 1, 1; [22] 1, 1; [23] 6, 15; 15, 3;
robului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [23] 1, 1;

robí : (1563 CORESI, PRAXIU 183) : v. IV : „zum Sklaven werden" : „s'asservir" : (13x)

am robit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 9, 19;
robesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 9, 27;
robesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [12] 3, 6;
robêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 11, 20;
robind *verb gerunziu* [4] 10, 5;
robindu *verb gerunziu* [2] 7, 23;
robindu-vă *verb gerunziu* [2] 6, 22;
robit-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 4, 8;
robiţi *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 16, 7;
s-au robit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [18] 2, 19;
să robească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [5] 2, 4;
v-aţi robit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 6, 18;
vor robi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 7, 6;

robíe : (1563 CORESI, PRAXIU 245) : s. f. : „Sklaverei" : „esclavage" : (5x)
robie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 15; [5] 4, 24; [23] 13, 10;
robiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 21;
robiii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 2, 15;

robíme : (c. 1683-1686 MS. 45, 94/[1]) : s. f. : „Haufen" : „masse, foule" : (1x)
robime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 4, 8;

robíre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 507/[1]) : s. f. : „Gefangenschaft, Unterjochung" : „captivité, état de l'esclave" : (1x)
robirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [5] 5, 1;

robít : (1616 DIRB XVII/3, 28) : adj. : „gefangene" : „prisonnier, captif" : (2x)
robit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 15;
robiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [5] 4, 3;

rod : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n./f. : „Frucht" : „fruit" : (28x)
roada *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 22; 15, 28; [3] 9, 7; [6] 5, 9; [7] 1, 22; 4, 17; [15] 13, 15; [16] 3, 18; 5, 18;
roade *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 16; [16] 3, 17; [23] 22, 2;
roadele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [4] 9, 10; [7] 1, 11;
rod *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 6; [2] 7, 5; [3] 1, 26; 1, 28; 14, 14; [17] 2, 9; [18] 1, 8;
rodul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 30; [7] 3, 5; [23] 22, 2; 22, 16; [24] 1, 11;
roduri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 12, 10; 12, 28;

rodí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „Früchte tragen" : „donner des fruits" : (2x)
rodind *verb gerunziu* [8] 1, 10;
rodindu-să *verb gerunziu* [8] 1, 6;

roib : (c. 1665-1672 MS. 4389, 863/[1]) : adj. : „rotbraun" : „alezan" : (1x)
roib *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 6, 4;

românésc : (c. 1559-1560 CORESI, ÎC.) : adj. : „rumänisch" : „roumain" : (2x)
rumânească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [24] 1, 2;
rumâneşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. gen./dat. neart.* [24] 1, 3;

rost : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Mund, Sprachorgan, Sprache" : „bouche, langue" : (5x)
rostul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 16; 3, 21; 15, 7; [23] 14, 5;
rostului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [10] 2, 8;

róşu : (1434 DERS / în top. *Roşiori*) : adj./ s. : „1. rot, 2. rote Farbe, 3. Purpur" : „1/2. rouge, 3. pourpre": (8x)
roşie *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 36; [15] 9, 19; 11, 29*; [23] 17, 3;
roşii *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 14;
róşiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 17, 4; 18, 12; 18, 16;

rúdă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Geschlecht, Familie" : „race, famille" : (9x)
ruda *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 3, 10;
rudă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 11; 17, 29; 18, 24;
rude *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 11, 26;
rudei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 16, 11;
rudele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 24; [2] 16, 21;
rudelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 16, 7;

rudénie : (1551-1553 ES) : s. f. : „Geschlecht, Familie" : „race, famille" : (3x)
rudenii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 3;
rudeniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 3; 7, 14;

rudí : (1632 EUSTR. PRAV.) : v. IV : „heiraten, verwandt werden" : „s'allier, s'apparenter" : (1x)
să rudêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 7, 6;

rug : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Unkraut" : „ronce" : (2x)
rug *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 35;
rugului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 30;

rugá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „bitten, beten" : „supplier, prier" : (121x)
am rugat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 16, 12; [4] 12, 8; [11] 1, 3;
a ruga *verb infinitiv prezent* [4] 9, 5;
mă rog *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 10, 2; 13, 7; [6] 6, 20; [7] 1, 9;
mă rugam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [2] 9, 3;
mă voiu ruga *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 14, 14;
ne vom ruga *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 8, 26;
roagă *verb imp. 2 sg.* [11] 6, 2;
roagă-se *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 26;
roagă-te *verb imp. 2 sg.* [12] 4, 2;
roage-să *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [16] 5, 13;
roage-se *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 14, 13;
rog *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 21, 39; 24, 4; 27, 34; [2] 12, 1; 15, 30; 16, 17; [3] 1, 10; 4, 16; 16, 15; [4] 2, 7; 2, 8; 10, 1; [6] 4, 1; [7] 4, 2; 4, 2; 4, 3; [11] 2, 1; [14] 1, 9;

[15] 13, 19; 13, 22; [21] 1, 2;
rogu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 8, 34; 26, 3; [14] 1, 10; [17] 2, 11; 5, 1;
rogu-mă *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 4, 12;
ruga *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 19, 31;
ruga *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 2, 40; 11, 23; 13, 42; 27, 33;
rugam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 21, 12;
ruga-m-aş *verb cond.-opt. prezent 1 sg.* [1] 26, 29;
ruga-mă-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 14, 15; 14, 15;
rugară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 16, 40;
rugat-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 12, 18;
rugatu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 16, 15;
rugaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [1] 8, 24; [9] 5, 25; [10] 3, 1; [15] 13, 18;
rugăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 28, 22; [4] 5, 20; 6, 1; 13, 9; [9] 4, 1; [10] 1, 11; 3, 12; [24] 1, 5; 1, 7; 1, 7;
rugămu-ne *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 5, 20;
rugînd *verb gerunziu* [4] 8, 4; [9] 2, 11; [15] 10, 25; [17] 5, 12;
rugîndu *verb gerunziu* [1] 9, 38; 14, 21; 16, 9; 18, 20; [9] 3, 10; [22] 1, 3;
rugîndu-mă *verb gerunziu* [1] 10, 30; 11, 5; [2] 1, 10;
rugîndu-ne *verb gerunziu* [8] 1, 9;
rugîndu-să *verb gerunziu* [1] 4, 31; 16, 25; [4] 5, 20;
rugîndu-se *verb gerunziu* [1] 6, 6; 10, 2; 14, 22; [3] 11, 5;
rugîndu-vă *verb gerunziu* [6] 6, 18; [8] 4, 3; [22] 1, 20;
s-au rugat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 8, 15; 16, 39; 25, 24;
s-au rugat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [16] 5, 17;
să roagă *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 27; 8, 34; 11, 2; 12, 8; [3] 14, 14;
să roage *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [16] 5, 14;
să ruga *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 16, 39;
să ruga *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 3, 3; 15, 38; 25, 2; 27, 29;
să rugă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 31; 23, 18;
să rugăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [4] 8, 6;
să să roage *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 23, 20; [11] 2, 8;
să să roage *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 10, 9; [3] 11, 13; [15] 7, 25; [19] 5, 16;
te roagă *verb imp. 2 sg.* [1] 8, 22;
vă rugaţi *verb imp. 2 pl.* [16] 5, 16;
vă rugaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [9] 5, 17;

rúgă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gebet" : „prière" : (35x)
ruga *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 14; 10, 31; 12, 5; [2] 10, 1; [4] 1, 11; [6] 6, 18; [7] 1, 4; 4, 6; [16] 5, 15;
rugă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 12; 13, 3; 16, 16; 18, 18; 20, 36; 22, 17; 28, 8; [2] 12, 8; [3] 7, 5; [4] 9, 14; [7] 1, 19; [8] 4, 2; [11] 4, 5;
rugi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 15, 30; [8] 4, 12; [11] 2, 1; 5, 5; [15] 5, 7; [17] 4, 7;
rugile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 1, 16; [9] 1, 2; [12] 1, 3; [14] 1, 4; 1, 21; [17] 3, 7; [23] 5, 8;

rugăciúne : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Bittgebet" : „prière" : (28x)
rugăciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 42; 6, 4; 9, 11; 9, 40; 16, 13; 21, 5; 21, 23; [2] 12, 12; [3] 11, 4; [16] 5, 17; 5, 18;
rugăciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 14; [6] 6, 18; 6, 18; [7] 1, 4; 4, 6; [16] 5, 16; [17] 3, 12;
rugăciuni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 24; [8] 1, 3; [11] 2, 1; 5, 5; [15] 5, 7;
rugăciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 3, 1;
rugăciunile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 4; [2] 1, 10; [23] 8, 4;
rugăciunilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [23] 8, 3;

ruginá : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Rost" : „rouille": (1x)
rugina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [16] 5, 3;

ruginí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „(ver)rosten" : „rouiller, se couvrir de rouille, s'oxyder" : (1x)
s-au ruginit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [16] 5, 3;

rumânésc → românesc

rúpe : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „reißen" : „arracher" : (5x)
rumpe *verb imp. 2 sg.* [5] 4, 27;
rumpînd *verb gerunziu* [1] 14, 13;
rumpîndu *verb gerunziu* [1] 16, 22;
să rumpă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 23, 10;
să rumpea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 27, 41;

ruşiná : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „beschämen, sich schämen" : „faire honte, avoir honte" : (25x)
m-am ruşinat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 7, 14;
mă ruşinezu *verb indicativ prezent 1 sg.* [12] 1, 12;
mă ruşînez *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 1, 16;
mă voiu ruşina *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [4] 10, 8; [7] 1, 20;
ne vom ruşina *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [4] 9, 4;
ruşinaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 11, 22;
ruşinează *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 5, 5; [3] 11, 4;
ruşinează-şi *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 11, 5;
s-au ruşinat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [12] 1, 16;
să ne ruşinăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [19] 2, 28;
să ruşinează *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 2, 11; 11, 16;
să ruşinêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 1, 271, 27;; [17] 4, 16;
să să ruşinêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [10] 3, 14; [13] 2, 8;
să să ruşinêze *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [17] 3, 16;
să te ruşinezi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [12] 1, 8;
să va ruşina *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [17] 2, 6;
se va ruşina *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 9, 33; 10, 11;
vă ruşinaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 6, 21;

ruşináre : (1623 DIRB XVII/4, 337) : s. f. : „Beschämung" : „honte, déshoneur" : (1x)
ruşinarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 27;

ruşíne : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schande, Scham" : „honte, pudeur" : (8x)
ale ruşinei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 4, 2;
ruşine *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 12, 23; [11] 2, 9; [15] 12, 2; 12, 28;
ruşinea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 3, 19; [23] 3, 18;
ruşini *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [22] 1, 13;

ruşînáa → ruşina

S

sábie : (1462-1463 DERS) : s. f. : „Schwert" : „épée" : (18x)
sabie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 35; [15] 11, 37; [23] 1, 16; 6, 4; 6, 8; 19, 15;
sabiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 11, 34; [23] 13, 14;
sabiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 2; 16, 27; [2] 13, 4; [6] 6, 17; [15] 4, 12; [23] 2, 12; 2, 16; 13, 10; 13, 10; 19, 21;

sac : (1482-1492 DERS) : s. m. : „Sack" : „sac" : (2x)
saci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [23] 11, 3;
un sac *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 6, 12;

saduchéu : (c. 1563-1583 COD. VOR[2]) : s. m. : „Sadduzäer" : „Sadducéen" : (5x)
sadochei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 23, 7;
sadocheii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 1; 23, 8;
sadochéilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 5, 17;
saduchei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 23, 6;

safír : (1581-1582 PO) : s. n. : „Saphir" : „saphir" : (1x)
sanfír *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 19;

sámă → seamă

samariteán : (c. 1665-1672 MS. 4389, 363/[2]) : s. m. : „Samariter" : „samaritain" : (1x)
ale samaritênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 8, 25;

sanfír → safir

sáră → seară

sárcină : (1551-1553 ES) : s. f. : „Last, Bürde" : „charge, fardeau" : (2x)
sarcina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 12, 1;
sarcină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 6, 5;

sardín → sardiu

sárdiu : (1648 NTB 559) : s. n. : „Sardis" : „sardoine" : (2x)
sardinul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 4, 3;
sardiós *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 21, 20;

sardóniu → sardonix

sardónix : (1581-1582 PO) : s. n. : „Sardonyx" : „sardonyx" : (1x)
sardoníx *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 20;

sáre : (1551-1553 ES) : s. f. : „Salz" : „sel" : (1x)
sare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [8] 4, 6;

sat : (1344 DRĂGANU / în top. *Zath*) : s. n. : „Dorf" : „village" : (1x)
sate *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 25;

satánă : (NTB 1648) : s. m. : „Satan" : „Satan" : (16x)
satana *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 3; [9] 2, 18;
satanei *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 26, 18;
Satanii *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [10] 2, 9; [23] 2, 9; 2, 13; 2, 24; [23] 3, 9;
Satana *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [3] 7, 5; [4] 2, 10; 11, 14; [23] 2, 13;
Satanei *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [4] 12, 7;

sau : (înc. sec. XVI PS. H.) : conj. : „oder" : „ou" : (33x)
au *conjuncţie coord.* [1] 28, 17; 28, 21; [7] 3, 12; [16] 2, 5; 4, 4; [17] 4, 15;
sau *conjuncţie coord.* [1] 3, 12; 4, 7; 10, 28; 11, 8; 18, 14; 24, 20; [2] 1, 21; 3, 1; 9, 11; 10, 7; 11, 34; 14, 17; [3] 4, 3; 7, 16; 14, 7; 14, 23; 14, 27; 15, 37; [4] 9, 7; 11, 4; [5] 3, 15; [9] 2, 19; 2, 19; [11] 2, 9; 2, 9; 2, 9; 5, 19; [16] 2, 15; 3, 12; 3, 12; [17] 3, 3; 4, 15; [23] 14, 9;

săcerá → secera

săcerătúră → secerătură

săgeátă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Pfeil" : „flèche" : (1x)
săgeţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 6, 16;

săgetá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „mit dem Pfeil schießen" : „darder" : (1x)
să vrea săgeta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [15] 12, 20;

săláş : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Wohnung" : „demeure" : (2x)
sălaşă *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 28, 7;
sălaşului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [18] 1, 14;

sălăşluí : (a. 1633 GCR I, 82) : v. IV : „(be)herbergen, hausen" : „demeurer, habiter, gîter" : (7x)
ne vom sălăşlui *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [1] 21, 16;
sălăşluiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 13, 6;
sălăşluiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [15] 13, 2;
sălăşluiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [23] 12, 12;
să să sălăşluiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 12, 9;
să va sălăşlui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 2, 26;
va sălăşlui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 7, 15;

sălbátic : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „wild, roh" : „sauvage" : (3x)
cel sălbatec *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [2] 11, 24;
sălbatec *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 17;
sălbatice *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [22] 1, 13;

săltá : (1551-1553 ES) : v. I : „springen" : „sauter" : (1x)
săltînd *verb gerunziu* [1] 3, 8;

sămănáă → semăna

sămănătór → semănător

sămănătúră→ semănătură

sămînţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Samen, Saat, 2.

Geschlecht, Stamm" : „1. semence, graine, 2. souche, descendance" : (15x)
sămînţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 6; [2] 4, 18; 9, 7; 11, 1; [4] 9, 10; 11, 22; [5] 3, 19; [15] 2, 16; [19] 3, 9;
sămînţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 29; [4] 9, 10; [5] 3, 29; [15] 11, 11; 11, 18; [17] 1, 23;

sămn → semn

sănătós : (1551-1553 ES) : adj./s. : „gesund" : „sain" : (12x)
cea sănătoasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [12] 4, 3; [13] 2, 1;
cêle sănătoase *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [11] 6, 3;
sănătoasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [13] 1, 9;
sănătoaselor *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. gen./dat. art.* [12] 1, 13;
sănătos *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 10; 23, 30; [21] 1, 2;
sănătos *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [13] 2, 8;
sănătoşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 15, 29; [13] 1, 13; 2, 2;

săpá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. graben, 2. schnitzen" : „1. creuser, bêcher, 2. sculpter" : (1x)
au săpat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 11, 3;

săpát : (1404-1406 DERS / în top. *Săpatul*) : adj./s. : „geschnitzt" : „sculpté" : (1x)
cêle săpate *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 15, 16;

săptămḯnă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Woche" : „semaine" : (1x)
a săptămînii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 16, 2;

sărác : (1525 DERS / în top. Valea *Siracilor*) : adj./s. m. : „arm" : „pauvre" : (13x)
cei săraci *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 13, 16;
nişte săraci *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 6, 10;
sărac *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [16] 2, 2; [23] 3, 17;
sărac *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [16] 2, 6;
sărace *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. neart.* [5] 4, 9;
săraci *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [9] 2, 17;
săraci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [5] 2, 10; [16] 1, 27;
săracii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 15, 26; [16] 2, 5;
săracilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [4] 9, 9;
săracului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [16] 2, 3;

sărát : (1434 DERS) : adj. : „Salz-, gesalzen" : „salé" : (2x)
sărat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [8] 4, 6;
sărată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 12;

sărácí : (1581 CORESI, EV. 251.) : v. IV : „verarmen" : „appauvrir" : (1x)
au sărăcit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 8, 9;

sărăcíe : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Armut, Dürftigkeit" : „pauvreté" : (3x)
sărăcie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 8, 2; 8, 9;
sărăciia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 2, 9;

sărbáre → serbare

sărbătoáre : (1551-1553 ES) : s. f. : „Feiertag" : „fête" : (1x)
sărbătoare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [8] 2, 16;

sărí : (1551-1553 ES) : v. IV : „springen" : „sauter" : (5x)
sări *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 16, 29;
săriia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 14, 9;
sărind *verb gerunziu* [1] 3, 8; 19, 16;
săriră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 14, 13;

sărutá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „küssen" : „embrasser" : (6x)
săruta *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 20, 37;
sărutaţi *verb imp. 2 pl.* [4] 13, 12;
sărutaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [2] 16, 16;
sărută *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 13, 12;
sărutînd *verb gerunziu* [1] 21, 19;
sărutîndu *verb gerunziu* [1] 21, 6;

sărutáre : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „küss" : „embrasse" (6x)
sărutare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 16; [3] 16, 20; [4] 13, 12; [9] 5, 26; [17] 5, 14;
sărutarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 16, 21;

sătúl : (c. 1573-1578 PS. SCH. 247) : adj. : „satt" : „rassasié": (1x)
sătuli *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 8;

săturá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „sättigen, satt werden" : „rassasier, être rassasié" : (4x)
a mă sătura *verb infinitiv prezent* [7] 4, 12;
s-au săturat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 19, 21;
săturîndu-se *verb gerunziu* [1] 27, 38;
vă săturaţi *verb imp. 2 pl.* [16] 2, 16;

săturáre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 49) : s. f. : „1. Sattheit, 2. Futter" : „1. satiété, 2. fourrage" : (1x)
săturarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [8] 2, 23;

său : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./pron. : „sein" : „son" : (54x)
ale sale *adj. pron. pos. 3 neutru sg. gen./dat. pl.* [3] 9, 7;
ale sale *adj. pron. pos. 3 fem. sg. gen./dat. pl.* [7] 2, 4; [15] 4, 10;
ale sale *adj. pron. pos. 3 fem. sg. nom./ac. pl.* [11] 6, 15;
al său *adj. pron. pos. 3 masc. sg. gen./dat. sg.* [1] 28, 30; [3] 7, 2; 7, 4; 7, 7; 10, 24; 15, 38; [9] 4, 4;
al său *adj. pron. pos. 3 masc. sg. nom./ac. sg.* [2] 8, 32;
al său *adj. pron. pos. 3 neutru sg. gen./dat. sg.* [3] 6, 18;
al său *adj. pron. pos. 3 neutru sg. nom./ac. sg.* [15] 9, 12;
a sa *adj. pron. pos. 3 fem. sg. gen./dat. sg.* [1] 1, 7; [3] 7, 2; 7, 37; 10, 29; 11, 21;
a sa *adj. pron. pos. 3 fem. sg. nom./ac. sg.* [1] 2, 6; [2] 14, 5; [3] 3, 8; 15, 23; [5] 6, 5; [6] 5, 33; [11] 5, 4; [12] 1, 9; [16] 1, 14; [18] 1, 20;
sa *adj. pron. pos. 3 fem. sg. nom./ac. sg.* [5] 6, 9; [6] 4, 16; [11]

3, 5; [18] 2, 22;
sale *adj. pron. pos. 3 fem. sg. gen./dat. pl.* [11] 3, 12; [13] 1, 3; [24] 1, 2;
sale *adj. pron. pos. 3 fem. sg. gen./dat. sg.* [11] 3, 4;
sale *pron. pos. 3 sg. fem. nom./ac. pl.* [11] 2, 6;
săi *adj. pron. pos. 3 masc. sg. nom./ac. pl.* [9] 2, 11;
săi *adj. pron. pos. 3 masc. sg. gen./dat. pl.* [23] 10, 7;
său *adj. pron. pos. 3 neutru sg. nom./ac. sg.* [3] 7, 4;
său *adj. pron. pos. 3 masc. sg. nom./ac. sg.* [2] 8, 3; 14, 4; [5] 1, 16; [6] 5, 29; [19] 1, 3;
său *adj. pron. pos. 3 masc. sg. gen./dat. sg.* [2] 15, 2; [3] 1, 9; [19] 3, 12; [23] 1, 6;
-său *adj. pron. pos. 3 masc. sg. gen./dat. sg.* [1] 7, 20; [3] 5, 1; [5] 4, 2;
-său *adj. pron. pos. 3 masc. sg. nom./ac. sg.* [1] 7, 14;

săvái : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : conj. : „ob, wenn; obwohl" : „si; bien que" : (4x)
săvai *adv.* [3] 4, 15; [4] 10, 8; 10, 16; [12] 2, 5;

săvîrşí : (1551-1553 ES) : v. IV : „1. vollenden, 2. verbrauchen, 3. verscheiden" : „1. accomplir, 2. consommer, 3. mourir" : (33x)
am săvîrşit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [12] 4, 7;
a săvîrşi *verb infinitiv prezent* [4] 8, 11;
a să săvîrşi *verb infinitiv prezent* [17] 5, 9;
a săvîrşi *verb infinitiv prezent* [15] 2, 10;
au săvîrşit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 13, 29; [15] 7, 19; 10, 14;
m-am săvîrşit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [7] 3, 12;
s-au săvîrşit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [19] 2, 5; 4, 17; [23] 15, 1; [24] 1, 4;
săvîrşind *verb gerunziu* [1] 21, 7;
să să săvîrşască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [15] 11, 40;
să săvîrşască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 8, 6; [15] 9, 9;
să săvîrşaşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 12, 9;
să săvîrşi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [16] 2, 23;
să nu săvîrşiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [5] 5, 16;
să va săvîrşi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 10, 7;
săvîrşind *verb gerunziu* [2] 9, 28; 15, 28;
săvîrşindu-să *verb gerunziu* [16] 1, 15;
săvîrşindu-se *verb gerunziu* [15] 5, 9;
săvîrşiţi *verb imp. 2 pl.* [4] 8, 11;
săvîrşiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [5] 3, 3;
săvîrşi-va *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 1, 6;
să vor săvîrşi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 15, 8; 17, 16; 20, 5; 20, 7;
voiu săvîrşi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [15] 8, 8;
vor săvîrşi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 11, 7;

săvîrşíre : (c. 1580-1619 COD. ST.) : s. f. : „Ende" : „fin, accomplissement" : (6x)
săvîrşire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 6, 1;
săvîrşirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 10, 4; [15] 7, 11; 9, 26;
săvîrşirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [8] 3, 14;
săvîrşîre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 7, 3;

săvîrşít : (1551-1553 ES) : adj. : „beendet" : „accompli" : (1x)
săvîrşită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [19] 4, 12;

săvîrşít : (1570 CORESI, LIT.) : adj./s. n. : „Ende" : „fin" : (19x)
cêle săvîrşite *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [15] 12, 23;
săvîrşit *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 8; [4] 1, 13; [15] 3, 6; 3, 14; 6, 11; [17] 1, 9; [23] 2, 26;
săvîrşitul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 6, 21; [4] 3, 13; 11, 15; [7] 3, 18; [11] 1, 5; [15] 6, 8; 6, 16; [16] 5, 11; [17] 4, 7; [24] 1, 14;
săvîrşiturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 10, 11;

săvîrşitór : (1688 BIBLIA) : s. m. : „der erfüllt" : „qui accomplisse" : (1x)
săvîrşitoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [15] 12, 2;

săvîrşîre → săvîrşire

scără : (1556 DERS) : s. f. : „Stiege" : „escalier" : (2x)
scări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 21, 35; 21, 40;

scáun : (1495-1508 DERS / în top. *Scăunean*) : s. n. : „1. Stuhl, Sitz, 2. Thron, 3. Gericht" : „1. chaise, siège, 2. trône, 3. tribunal" : (53x)
scaun *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 49; [23] 4, 2; 4, 2; 4, 5; 4, 10; 5, 1; 5, 7; 5, 13; 6, 16; 7, 15; 16, 17; 19, 4; 19, 5; 20, 11; 21, 5;
scaune *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [8] 1, 16; [23] 4, 4; 4, 4; 20, 4;
scaunele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [23] 11, 16;
scaunul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 30; [15] 1, 8; 4, 16; [23] 2, 13; 3, 21; 3, 21; 4, 9; 7, 10; 12, 5; 13, 2; 16, 10; 22, 1; 22, 3;
scaunului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [15] 8, 1; 12, 2; [23] 1, 4; 4, 3; 4, 4; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 10; 5, 6; 5, 11; 7, 9; 7, 11; 7, 11; 7, 15; 7, 17; 8, 3; 14, 3; 14, 5;

scădeá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „1. (sich) erniedrigen, 2. herabfallen" : (8x)
am scăzut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 12, 11;
a scădea *verb infinitiv prezent* [7] 4, 12;
au scăzut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 9, 6;
scade *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 13, 8;
scăzînd *verb gerunziu* [15] 6, 6;
va scădea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 22, 19;
vă scădeţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 6, 7;
vom scădea *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [3] 8, 8;

scădére : (c. 1573-1578 PS. SCH. 329) : s. f. : „1. Erniedrigung, 2. Schaden" : „1. abaissement, 2. dégât, préjudice" : (5x)
scădêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 6, 8; [4] 8, 14;
scădêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 8, 13;
scăderile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [8] 1, 24; [9] 3, 10;

scăldá : (1563 CORESI, PRAXIU 42) : v. I : „baden" : „(se) baigner" : (4x)
s-au scăldat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [18] 2, 22;
scăldaţi *verb participiu masc. pl.* [15] 10, 22;
scăldîndu *verb gerunziu* [1] 9, 37;
v-aţi scăldat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 6, 11;

scăpá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. entkommen, 2. retten" : „1. fuir, 2. sauver" : (14x)

am scăpat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [15] 6, 18;
am scăpat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 11, 33;
a scăpa *verb infinitiv prezent* [15] 4, 1;
au scăpat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 11, 34; 12, 25; [18] 2, 18;
să scape *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 23, 24;
să scăpaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 27, 31;
scăpară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 27, 44;
scăpînd *verb gerunziu* [1] 28, 1;
va scăpa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 27, 42;
vei scăpa *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 2, 3;
vom scăpa *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [15] 2, 3;
vor scăpa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [9] 5, 3;

scărpiná : (1649 MARD.) : v. I : „kratzen" : „gratter" : (2x)
scărpinîndu-se *verb gerunziu* [12] 4, 3;
voiu scărpina *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 8, 7;

scăzút : (1551-1553 ES) : adj. : „vermindert" : „réduit" :(1x)
scăzut *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 12, 15;

schimbá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „wechseln" : „changer" : (7x)
ne vom schimba *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [3] 15, 51; 15, 52;
să-mi schimb *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [5] 4, 20;
să vor schimba *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [15] 1, 12;
schimbară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 1, 23;
va schimba *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 14; [7] 3, 21;

schimbáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wechsel" : „échange" : (1x)
schimbare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 1, 17;

schit → scit

scit : (c. 1665-1672 MS. 4389, 913/[2]) : s. m. : „Skythopoliter" : „Scythopolitain": (1x)
schith *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [8] 3, 11;

scíndură : (1508 DERS) : s. f. : „Plank" : „planche" : (1x)
scînduri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 27, 44;

scírbă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „1. Bürde, 2. Ärger" : „1. affliction, 2. fardeau" : (9x)
al scîrbei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 4, 17;
scîrba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 4; 1, 4; [23] 7, 14;
scîrbă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 7, 11; [23] 1, 9;
scîrbe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [9] 3, 4;
scîrbele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 7, 10;
scîrbelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [8] 1, 24;

scîrbí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. verabscheuen, 2. kränken" : „1. répugner, 2. offenser, nuire" : (1x)
s-au scîrbit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 3, 17;

scoáte : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. herausnehmen, -ziehen, 2. hervorbringen" : „1. sortir, tirer, 2. faire sortir" : (40x)
ai scos *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 21, 38;
am scos *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 23, 27;
a scoate *verb infinitiv prezent* [15] 8, 9;
au fost scos *verb indicativ mcpf. 3 sg.* [1] 8, 11;
au scos *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 36; 7, 40; 7, 45; 12, 11; 12, 17; 13, 17; [15] 13, 20;
să scoaţă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 12, 4; 16, 37; 17, 5;
să scoaţă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 12, 6; [5] 1, 4;
să scoţu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 7, 34;
scoase *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 10;
scoaseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 13, 50; 19, 33;
scoate *verb imp. 2 sg.* [5] 4, 30; [23] 11, 2;
scoate *verb indicativ prezent 3 sg.* [19] 4, 18; [21] 1, 10;
scot *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 16, 37;
scotea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 5, 15;
scoţind *verb gerunziu* [1] 9, 40;
scoţindu *verb gerunziu* [16] 2, 25;
scoţînd *verb gerunziu* [1] 5, 19; 16, 30; 16, 34; [15] 6, 8;
scoţîndu *verb gerunziu* [1] 5, 6; 5, 10; 7, 58; 16, 39; 26, 17; [5] 4, 15;
veţi scoate *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [3] 5, 13;
vor scoate *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 5, 9;

scopít : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Kastrat" : „castrat" : (3x)
scopitul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 34; 8, 37; 8, 38;

scórpie : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Skorpion" : „scorpion" : (3x)
ale scorpiilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [23] 9, 10;
scorpiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 9, 5;
scorpiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 9, 3;

scorţişoáră : (1649 MARD.) : s. f. : „Zimt" : „cannelle" : (1x)
scorţişoară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 13;

scríe : (înc. sec. XVI PS. H) : v. III : „schreiben" : „écrire" : (142x)
am scris *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 2, 3;
am scris *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 15, 15; 16, 22; [3] 5, 11; 9, 15; [4] 2, 4; 2, 9; 7, 12; [5] 6, 11; [6] 3, 3; [14] 1, 18; 1, 20; [15] 13, 22; [17] 5, 12; [19] 2, 21; 2, 26; 5, 13;
ar fi scrisă *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* [10] 2, 2;
a scrie *verb infinitiv prezent* [1] 25, 26; [4] 9, 1; [7] 3, 1; [9] 4, 9; [20] 1, 12; [21] 1, 13; 1, 13; [22] 1, 3; 1, 3;
aş scrie *verb cond.-opt. prezent 1 sg.* [20] 1, 5;
aţi scris *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 7, 1;
au scris *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [18] 3, 15;
s-au scris *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 15, 4; 15, 4; [3] 10, 11; [23] 17, 8;
s-au scris *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 17; 3, 4; 3, 10; 4, 22; 10, 15; 11, 26; 15, 21; 16, A; [3] 2, 9; 4, 6; 9, 10; 16, A; [4] 13, A; [5] 3, 1; 6, A; [6] 6, A; [7] 4, A; [8] 4, A; [9] 5, A; [10] 3, A; [11] 6, A; [14] 1, A; [15] 13, A;
să să scrie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [9] 5, 1;
să scriu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 25, 26; [23] 10, 4;
scrie *verb imp. 2 sg.* [23] 1, 11; 1, 19; 2, 1; 2, 8; 2, 12; 2, 18; 3, 1; 3, 7; 3, 14; 10, 4; 14, 13; 19, 9; 21, 5;
scrie *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 10, 5;
scriem *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 1, 13; [19] 1, 4;
scrie-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [15] 10, 16;
scriind *verb gerunziu* [1] 15, 23; 23, 25;

scris *verb participiu sg. masc.* [1] 1, 20; 7, 42; 13, 33; 15, 15; 17, 23; [2] 2, 15; 2, 24; 4, 17; 8, 36; 9, 13; 9, 33; 11, 8; 12, 19; 14, 11; 15, 3; 15, 9; [3] 1, 19; 1, 31; 3, 19; 9, 9; 10, 7; 15, 45; 15, 54; [4] 4, 13; 8, 15; 9, 9; [5] 4, 22; 4, 27;
scris iaste *verb indicativ prezent 3 sg.* [17] 1, 16;
scris-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 5, 9; [19] 2, 14; 2, 14; [21] 1, 9;
scrisă *verb participiu sg. fem.* [4] 3, 2; 3, 3;
scrisără *verb indicativ mcpf. 3 pl.* [1] 18, 27;
scrise *verb participiu pl. fem.* [1] 13, 29; 24, 14; [5] 3, 10;
scrisu *verb participiu sg. masc.* [1] 23, 5; [3] 14, 21;
scrisu-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5]
scrisu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 3, 10; 3, 13; [12] 4, A; [13] 3, A; [15] 10, 7;
scriu *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 4, 14; 14, 37; [4] 13, 2; 13, 10; [5] 1, 20; [10] 3, 17; [11] 3, 14; [18] 3, 1; [19] 2, 1; 2, 7; 2, 8; 2, 12; 2, 13; 2, 13; 2, 14;
voiu scrie *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [15] 8, 10; [23] 3, 12;

scriptúră : (1551-1553 ES) : s. f. : „Schrift" : „écriture" : (26x)
scriptura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 3, 8; 3, 22; 4, 30; [12] 3, 16;
Scriptura *subst. propriu fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 3; 9, 17; 10, 11; 11, 2; [11] 5, 18; [16] 2, 23; 4, 5; [24] 1, 8;
scriptură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 2, 6;
Scriptură *subst. propriu fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 2, 8; [24] 1, 12;
Scripturi *subst. propriu fem. sg. gen./dat. neart.* [24] 1, 8; 1, 9;
scripturi *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [1] 17, 2; 18, 24; [23] 22, A;
scripturi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [18] 3, 16;
Scripturi *subst. propriu fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 15, 3;
scripturii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [18] 1, 20;
scripturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 17, 11;
Scripturilor *subst. propriu fem. pl. gen./dat. art.* [2] 15, 4; [24] 1, 11;

scris : (c. 1573-1578 PS. SCH. 315) : adj./s. : „(ein)geschrieben" : „écrit, inscrit" : (16x)
cei scrişi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 21, 27;
scris *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 20, 15;
scris *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 2, 17; 14, 1; 17, 5; 19, 12; 19, 16;
scrisă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 5, 1;
scrise *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 1, 3; 20, 12; 22, 18; 22, 19;
scrise *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 13, 8; 21, 12;
scrişi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [15] 12, 23; [22] 1, 4;

scrisoáre : (1576 DIR) : s. f. : „geschriebener Text" : „texte écrit" : (16x)
a scrisorii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 3, 6;
scrisoare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 27; [8] 2, 14;
scrisoarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 16; 8, 35; [2] 2, 29; [4] 3, 6;
scrisori *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 18, 28; [2] 16, 26; [3] 15, 4; [4] 3, 7; 10, 9;
Scrisori *subst. propriu fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 2*;
scrisorii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 5, 37; 8, 32; [2] 7, 6;

scrîşní : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. IV : „knirschen" : „grincer" : (2x)
scîrşniia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 7, 54;
scrîşna *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 5, 33;

scroáfă : (1439 DRĂGANU / în top. *Szkrofafalva*) : s. f. : „Sau" : „truie" : (1x)
scroafa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [18] 2, 22;

scuipá : (1551-1553 ES): v. I : „ausspucken" : „déverser" : (1x)
aţi scuipit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [5] 4, 14;

sculá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „aufstehen, (sich) erheben" : „(se) lever" : (65x)
au sculat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 5, 30; 9, 41; 10, 26; 13, 30; [8] 2, 12;
s-au sculat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 15, 5;
s-au sculat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 5, 37; 7, 18; [2] 4, 22; 8, 34; [4] 5, 15;
să ne sculăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 13, 11;
să să scoale *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [15] 7, 11;
să scoală *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 15, 12; [15] 7, 15;
să scoale *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 2, 30;
să scol *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [18] 1, 13;
să sculară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 6, 9; [3] 10, 7;
să sculă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 9, 8; 9, 34;
scoală *verb imp. 2 sg.* [1] 10, 26; 14, 9; 26, 16;
scoală *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 1, 9;
scoală-să *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 15, 44;
scoală-se *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 15, 43;
scoală-te *verb imp. 2 sg.* [1] 3, 6; 8, 26; 9, 7; 9, 34; 9, 40; 12, 7; [6] 5, 14; [23] 11, 1;
scula-se-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 20, 30;
sculatu-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 12, 7;
sculatu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 26, 30;
sculatu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 5, 36;
sculă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 3, 7; [6] 2, 6;
sculîndu *verb gerunziu* [6] 1, 20;
sculîndu-ne *verb gerunziu* [1] 16, 11;
sculîndu-să *verb gerunziu* [1] 5, 6; 9, 18; 11, 28; 14, 19; 15, 7;
sculîndu-se *verb gerunziu* [1] 1, 15; 5, 17; 5, 34; 8, 27; 9, 39; 13, 16; 23, 9;
sculîndu-te *verb gerunziu* [1] 9, 11; 10, 13; 10, 20; 11, 7; 22, 10; 22, 16;
va scula *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 6, 14; [16] 5, 15;
v-aţi sculat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [8] 2, 12; 3, 1;

sculát : (c. 1573-1578 PS. SCH. 227) : adj. : „aufersteht" : „ressuscité" : (1x)
sculat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [12] 2, 8;

scump : (1446 DERS / în top. Mihăilă *Scumpul*) : adj. : „edel" : „précieux" : (5x)
scumpă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23]

17, 4; 18, 12; 18, 16;
scumpe *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 3, 12; [11] 2, 9;

scúrge : (1683-1686 MS. 45, 233/1) : v. III : „abmägern" : „faiblir, étioler" : (1x)
să ne scurăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [15] 2, 1;

scurt : (1449 DERS / în antr. *Scurtul*) : adj./adv. : „kurz" : „court" : (3x)
scurt *adv. de mod poz.* [1] 24, 4; [15] 13, 22;
scurtă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 29;

scurtá : (1551-1553 ES) : v. I : „verkürzen" : „abréger" (1x)
scurtînd *verb gerunziu* [2] 9, 28;

scurtát : (1688 BIBLIA) : adj. : „verkurzt" : „raccourci": (1x)
scurtat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 28;

scuturá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „schütteln" : „secouer" : (3x)
scuturînd *verb gerunziu* [1] 13, 51; 18, 6; 28, 5;

seámă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Beobachtung" : „observation, constatation" : (14x)
sama *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [17] 4, 5;
samă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 60; 13, 41; 20, 24; [2] 2, 4; 14, 12; [4] 1, 8; [12] 4, 16; [15] 7, 18; 12, 5; 13, 17; [17] 2, 4; 2, 7;
seamă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 19, 40;

seáră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Abend" : „soir" : (2x)
sară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 3; 28, 23;

secerá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „schneiden" : „moissonner" : (12x)
a secera *verb infinitiv prezent* [23] 14, 15;
au săcerat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [16] 5, 4; 5, 4;
să secerắ *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 14, 16;
sêceră *verb indicativ prezent 3 sg.* [5] 6, 8;
sêceră *verb imp. 2 sg.* [23] 14, 15;
va săcera *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [5] 6, 8;
va secera *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 9, 6; 9, 6; [5] 6, 8;
vom secera *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [3] 9, 11; [5] 6, 9;

séceră : (1560-1561 CORESI, TE.2) : s. f. : „1. Sichel, 2. Getreideernte" : „1. faucille, 2. récolte, moissonnage": (7x)
sêcere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 14, 14; 14, 17;
sêcerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 14, 15; 14, 16; 14, 18; 14, 18; 14, 19;

secerătúră : (1551-1553 ES) : s. f. : „Schnitt, Ernte" : „récolte, moisson" : (1x)
săcerătura *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 14, 15;
svinţire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [9] 3, 13; 4, 4;
svinţirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [9] 4, 3;

secríu → sicriu

semănă : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „aussäen" : „semer" : (16x)
am semănat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [3] 9, 11;
ne-am fi sămănat *verb cond.-opt. perfect 1 pl.* [2] 9, 29;
samănă *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 9, 6; 9, 6; 9, 10; [5] 6, 8; 6, 8;
samănă-să *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 15, 42; 15, 43; 15, 43;
samănă-se *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 15, 44;
sameni *verb indicativ prezent 2 sg.* [3] 15, 36; 15, 37; 15, 37;
să samănă *verb indicativ prezent 3 sg.* [16] 3, 18;
va sămăna *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [5] 6, 8;

semănător : (înc. sec. XVI PS. H) : s. m. : „Sämann" : „semeur" : (1x)
sămănătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 18;

semănătură: (1551-1553 ES) : s. f. : „Ernte", „recolte" : (1x)
sămănături *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 15, 38;

semenţíe → seminţie

semét : (1654 NEAGOE 133) : adj. /s. : „stolz" : „fier" : (4x)
celor semeţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 4, 19;
semeţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 30; [3] 5, 2;
simeţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [12] 3, 2;

semeţí : (1633 DRHB XXIV, 30) : v. IV : „anfeuern" : „allumer, encourager" : (5x)
s-au semeţit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 4, 18;
să mă semeţesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [4] 12, 7;
să semeţêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 13, 4; [4] 11, 20;
semeţêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 8, 1;

semeţíe : (1581 CORESI, EV. 66) : s. f. : „Hochmut, Stolz" : „arro-gance, fierté" : (3x)
semeţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [22] 1, 16;
semeţii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 12, 20;
semeţiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [18] 2, 18;

seminţíe : (1563 CORESI, PRAXIU 25) : s. f. : „Geschlecht, Stamm" : „souche, descendance" : (14x)
ai seminţiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 12, 17;
semenţia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 4, 16;
semenţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 7; 9, 8; [15] 7, 3;
semenţiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 3, 25; [2] 4, 13; [5] 3, 16; 3, 16;
semenţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 3; [12] 2, 8;
seminţiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 5;
seminţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 23;
seminţiilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [5] 3, 16;

semn : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Zeichen" : „signe" : (37x)
sămnul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 4, 22;
semn *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 4, 11; [3] 1, 22; 14, 8; 14, 9; 14, 22; [7] 3, 14; [10] 3, 17; [23] 12, 1; 12, 3; 14, 9;
sêmne *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 3; 2, 19; 2,

22; 2, 43; 4, 30; 5, 12; 6, 8; 7, 36; 8, 13; 14, 3; 15, 12; [2] 15, 19; [4] 12, 12; [10] 2, 9; [15] 2, 4; [23] 13, 13; 16, 14;
sêmnele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 8, 6; [4] 12, 12; [5] 6, 17; [23] 13, 14; 19, 20;
semnu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 16; 24, 10; [23] 15, 1;
semnul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 13, 17;

serbáre : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Begehung" : „célébration" : (1x)
sărbarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 4, 9;

séte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Durst" : „soif" : (2x)
sête *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 11, 27; [23] 22, 17;

setós : (1551-1553 ES) : adj./s. : „durstig" : „assoiffé" : (2x)
celui setos *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [23] 21, 6;
setos *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 20;

sfádă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Zank" : „querelle" : (3x)
sfade *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 7, 5;
sfăzi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [13] 3, 9;
sfăzile *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [16] 4, 1;

sfádnic : (c. 1660-1562 CORESI, PRAV.) : adj. : „Zänker" : „querelleur" : (3x)
nesfadnic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 3;
sfadnic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [13] 1, 7;
sfadnici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [13] 3, 2;

sfat : (1491-1492 DERS) : s. n. : „Rat(schlag)" : „conseil" : (17x)
sfat *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 12; 27, 12; 27, 42; 27, 43; [3] 7, 25; [4] 8, 10;
sfatu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 13;
sfatul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 4, 28; 5, 21; 5, 38; 20, 27; 25, 12; [6] 1, 11;
sfatului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 13, 36; [15] 6, 17;
sfaturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 4, 5;
svat *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 23;

sfădí : (1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „streiten" : „se diputer, se quereller" : (2x)
să ne sfădim *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 23, 9;
vă sfădiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [16] 4, 2;

sfărîmătúră : (1581 CORESI, EV. 260) : s. f. : „Bruchstück" : „débris" : (1x)
sfărîmătură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 21;

sfătuí : (1551-1553 ES) : v. IV : „(be)raten" : „conseiller" : (9x)
au sfătuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 15, 37;
nesfătuindu-se *verb gerunziu* [7] 2, 29;
să sfătuiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 9, 23;
sfătuia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 5, 33;
sfătuiescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 1, 17; 1, 17; [23] 3, 18;
sfătuind *verb gerunziu* [4] 1, 17;
sfătuiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 27, 39;

sféşnic : (1551-1553 ES) : s. n. : „Armleuchter" : „chandelier" : (9x)
sfêşnice *subst. comun neutru pl. gen./dat. neart.* [23] 1, 13; 2, 1;
sfêşnice *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 1, 12; 1, 20; 1, 20; 11, 4;
sfêşnicul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [15] 9, 2; [23] 2, 5;
sfêşnicului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [23] 18, 23;

sfétnic : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. m. : „Hofrat, Berater" : „conseiller" : (1x)
svêtnic *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 34;

sfíi : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sich fürchten" : „avoir peur, craindre" : (1x)
nesfiindu-vă *verb gerunziu* [7] 1, 28;

sfinţénie : (1642 CAZ. GOV. 431) : s. f. : „Weihe, Heiligkeit" : „sainteté" : (2x)
sfinţenie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 19;
sfinţeniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 4;

sfinţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „heiligen, weihen" : „sanctifier, consacrer" : (17x)
fi-va svinţit *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [12] 2, 21;
s-au sfinţit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 10, 29;
s-au svinţit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 7, 14;
să sfinţască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 5, 26;
să sfinţească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [9] 5, 23; [15] 13, 12;
să sfinţescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 10, 14;
să sfinţêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [11] 4, 5;
sfinţească-se *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 22, 11;
sfinţêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 9, 13;
sfinţită *verb participiu sg. fem.* [2] 15, 16;
sfinţiţi *verb imp. 2 pl.* [17] 3, 15;
svinţescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 2, 11;
svinţêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [15] 2, 11;
svinţitu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 7, 14;
v-aţi sfinţit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 6, 11;

sfinţíre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „1. Weihe, 2. Heiligtum" : „1. sanctification, consécration, 2. sanctuaire" : (13x)
sfinţire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 6, 22; [3] 1, 30; [4] 7, 1; [9] 4, 7; [11] 2, 15;
sfinţirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [10] 2, 13; [15] 9, 1; [17] 1, 2;
svinţire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [9] 3, 13; 4, 4;
svinţirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [9] 4, 3; [15] 12, 14;
svinţirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 12, 10;

sfinţít : (1570 CORESI, LIT.) : adj./s. : „geheiligt" : „sacré, béni" : (4x)
cei sfinţiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [1] 20, 32;
cei sfinţiţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 26, 18;
celor sfinţiţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [22] 1, 1;
sfinţiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [15]

10, 10;

sfînt : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „heilig" : „saint, sacré" : (202x)
cea sfîntă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [18] 1, 18; [23] 11, 2; 21, 2; 22, 19;
cei sfinţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 6, 1;
cêle sfinte *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [15] 9, 12; 9, 25; 13, 11; [17] 3, 5;
celor sfinţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. art.* [3] 1, 2; [23] 14, 10;
celor svinţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. art.* [6] 3, 5;
cel sfînt *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 16; 3, 14; 5, 3; 5, 32; 13, 2; 13, 4; 15, 8; 21, 11; [6] 1, 13; 4, 30; [9] 4, 8; [12] 1, 14; [15] 3, 7; 9, 8; 10, 15;
Cel Sfînt *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [23] 3, 7;
cel sfînt *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [19] 2, 20; [23] 22, 11;
cel sfînt *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. voc. art.* [23] 6, 10;
cel svînt *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [1] 8, 18; 10, 47; 11, 15; 19, 6; 20, 23; 20, 28; 28, 25;
celui sfînt *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. art.* [1] 4, 30; 6, 13;
sfinte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. gen./dat. neart.* [24] 1, 8; 1, 9; 1, 11;
sfinte *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [15] 9, 2; 9, 24;
sfinte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 2;
sfintele *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [12] 3, 15;
Sfintele *subst. propriu fem. pl. nom./ac. art.* [15] 9, 3;
sfintele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 9, 13;
sfintelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [15] 10, 19;
Sfintelor *subst. propriu fem. pl. gen./dat. art.* [15] 9, 3*;
sfinţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 7; [3] 1, 2; [6] 1, 4; [8] 1, 2; 3, 12; [17] 1, 15; 1, 16; [18] 1, 21; [22] 1, 14;
sfinţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. voc. neart.* [15] 3, 1;
sfinţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 41; 26, 10; [3] 16, 1; [4] 9, 1; [6] 1, 18; [8] 1, 22; [23] 18, 24;
sfinţii *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 32; [23] 18, 20;
sfinţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 6, 2; [6] 1, 15; 2, 19; 6, 18; [7] 4, 22; [8] 1, 4; [9] 5, 27; [10] 1, 10;
sfinţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 3, 21; 9, 13; [2] 12, 13; 15, 25; 15, 26; 15, 31; 16, 2; 16, 15; [3] 14, 33; 16, 15; [4] 9, 12; [6] 1, 1; 4, 12; 5, 3; [7] 1, 1; [8] 1, 12; [11] 5, 10; [14] 1, 7; [15] 6, 10; 8, 2; 9, 8; 13, 23; [22] 1, 3; [23] 8, 3; 8, 4; 11, 18; 14, 12; 15, 3; 16, 6; 19, 8; 20, 8; 22, 6;
sfînt *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 22; [17] 1, 16; [23] 4, 8; 4, 8; 4, 8; 20, 6;
sfînt *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 2; 1, 5; 1, 8; 4, 31; 6, 3; 6, 5; 7, 33; 7, 55; 9, 17; 10, 38; 10, 44; 11, 24; 13, 9; 13, 52; 19, 2; 19, 2; [2] 5, 5*; 9, 1*; 15, 16*; [9] 1, 5; [17] 1, 12; [18] 1, 21;
sfînt *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. neart.* [1] 2, 33; 7, 51*; [9] 1, 6;
sfînta *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [22] 1, 20;
sfîntă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 12; 7, 12; 11, 16; 11, 16; 15, 16; 16, 16; [3] 7, 34; [6] 2, 21; [9] 5, 26; [12] 1, 9; [13] 2, 3; [24] 1, 1; 1, 5; 1, 8; 1, 12;
sfîntul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [7] 4, 21; [17] 1, 15;
sfîntului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 27; 9, 31;
sfîntului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 2, 38; 10, 45*;
svinte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [18] 3, 11;
svinţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 7, 14;
svinţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 8, 27; [4] 8, 4;
svinţii *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [18] 3, 2;
svinţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 1; 13, 12; [6] 3, 8; 3, 18; [9] 3, 13; [14] 1, 5; [23] 13, 7;
svinţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [8] 1, 26; [23] 5, 8; 13, 10; 17, 6;
svînt *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 4; 4, 8; 8, 15; 8, 17; 8, 19; 11, 16; [2] 14, 17*; [3] 6, 19*;
svînt *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. neart.* [2] 15, 13*; [13] 3, 5; [15] 2, 4*;
svîntă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 1; [3] 3, 17; 16, 20; [4] 13, 12; [6] 5, 27; [17] 2, 5; 2, 9; [18] 2, 21;
svîntul *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [1] 16, 6;
svîntul *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [23] 21, 10;
svîntului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 15, 28; [4] 13, 13;

sfîrşí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „enden, vollenden, beedingen" : „terminer, achever, finir" : (2x)
să vor sfîrşi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [15] 1, 12;
sfîrşi-se-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [15] 11, 32;

sfîrşít : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Ende" : „fin" : (12x)
sfîrşit *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [11] 1, 4;
sfîrşitul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 6, 22; [3] 15, 24; [17] 3, 8; 4, 17; [23] 1, 8; 21, 6; 22, 13; 22, A; [24] 1, 13;
svîrşitul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [15] 1, 1;

sicríu : (1473 BGL / în top. *Secriiul*) : s. n. : „Schrein, Kasten" : „coffre" : (1x)
secriiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [15] 9, 4;

sidonián : (c. 1665-1672 MS. 4389, 211/[1]) : s. : „Zidonier, -in" : „Sidonien, -ne" : (1x)
sidonêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 20;

sílă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Zwang, Gewalt" : „abus, contrainte" : (15x)
sila *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 26; 15, 22; 15, 40; 16, 19; 16, 25; 16, 29; 17, 4; 17, 10; 17, 14; 21, 35; 27, 41; [17] 5, 2;
silă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 2; 24, 7; [14] 1, 14;

silí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „zwingen" : „obliger" : (3x)
au silit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 16, 15;

silêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [12] 4, 21;
siliia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 27, 40;

simţíre : (c. 1564 CORESI, CAZ. 174) : s. f. : „Empfindung" : „sensation, sentiment" : (2x)
simţirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [7] 1, 9;
simţirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [15] 5, 14;

síne : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. refl. : „sich" : „soi" : (31x)
sine *pron. refl. 3 ac. acc.* [1] 2, 7; 8, 9; 10, 17; 12, 11; 14, 16; 16, 27; 17, 5; 19, 31; 21, 23; [2] 14, 22; [4] 10, 7; 10, 12; 13, 5; [10] 2, 4; [12] 2, 13; [19] 3, 3; [22] 1, 19; [23] 2, 20; 4, 8; 19, 7;
sineşi *pron. refl. 3 ac. acc.* [2] 1, 24; [4] 10, 12; [16] 2, 17;
şi *pron. refl. 3 dat. neacc.* [2] 4, 19; 15, 3;
-şi *pron. refl. 3 dat. neacc.* [1] 21, 6; [2] 12, 3; 13, 2; [5] 6, 4; [11] 3, 5; [19] 3, 17;

síngur : (1228 DLRV) : adj. : „allein, einzig, nur" : „seul(ement)" : (48x)
celui singur *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [2] 16, 27;
cel sîngur *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [15] 11, 17; [22] 1, 4;
celui sîngur *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [22] 1, 25;
singur *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 25, 25; [2] 9, 3; [15] 9, 7;
singur *adj. pron. de întărire 3 sg. masc. nom./ac.* [23] 21, 3;
singură *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac.* [1] 12, 10;
singuri *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 24, 20; [3] 5, 13; [5] 6, 13; [7] 4, 15;
sîngur *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 24, 8; [2] 7, 25; 11, 3; 15, 14; 16, 4; [3] 9, 6; 14, 36; 15, 28; [4] 10, 1; 11, 14; 12, 13; [5] 6, 4; [6] 2, 20; [10] 2, 16; 3, 16; [11] 6, 15; 6, 16; [12] 4, 11; [13] 3, 11; [23] 15, 4;
sîngur *adj. pron. de întărire 3 sg. masc. nom./ac.* [20] 1, 1; [23] 19, 12;
sîngur *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. neart.* [2] 16, 2;
sîngură *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 5, 5; [15] 11, 11;
sînguri *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 20, 30; [2] 8, 23; [3] 11, 13; [4] 10, 12; [8] 4, 11; [9] 3, 1; 4, 9; [10] 1, 4; [23] 9, 4;
sîngurului *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [11] 1, 17;

sím̂bătă : (1551-1553 ES) : s. f./adv. : „Samstag" : „samedi" : (12x)
sîmbăta *adv. de timp* [1] 15, 21; 18, 4;
sîmbătă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 44;
sîmbete *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 42; 17, 2; 20, 7; [8] 2, 16;
sîmbetei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 4, 9;
sîmbetele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 27;
sîmbetelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 13, 14; 16, 13;
sîmbetii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 12;

sín̂ge : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Blut" : „sang" : (72x)
al sîngelui *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 1, 19;
sînge *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 19; 2, 20; 15, 20; 15, 29; 17, 26; 21, 25; [2] 3, 16; [3] 11, 25; 15, 50; [6] 6, 12; [15] 2, 14; 9, 7; 9, 12; 9, 12; 9, 18; 9, 22; 9, 22; 9, 25; 10, 4; 12, 4; 13, 11; 13, 20; [17] 1, 19; [19] 5, 6; 5, 6; [23] 8, 7; 8, 8; 11, 6; 14, 20; 16, 3; 16, 4; 16, 6; 18, 24; 19, 13;
sîngele *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 5, 28; 18, 6; 20, 26; 20, 28; 22, 20; [2] 3, 26; 5, 9; [6] 1, 7; 2, 13; [8] 1, 14; 1, 20; [15] 9, 13; 9, 14; 9, 19; 9, 20; 9, 21; 10, 19; 10, 29; 13, 12; [19] 1, 7; 5, 8; [23] 1, 5; 5, 9; 6, 10; 6, 12; 7, 14; 12, 11; 16, 6; 17, 6; 17, 6; 19, 2;
sîngelui *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [3] 10, 16; 11, 27; [5] 1, 16; [15] 11, 28; 12, 24; [17] 1, 2;

sín̂gur → singur

sîrg : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Hast, Hochdruck" : „vitesse, hâte" : (1x)
sîrg *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 22, 6;

sîrguí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. eilen, sich beeilen, 2. streben" : „1. (se) dépêcher, (se) hâter, 2. se donner de la peine" : (8x)
am sîrguit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [9] 2, 17;
am sîrguit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [5] 2, 10;
să sîrguim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [15] 4, 11;
sîrguia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 20, 16;
sîrguiêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 22, 18; [13] 3, 12;
sîrguind *verb gerunziu* [6] 4, 3; [18] 3, 12;

sîrguiálă : (c. 1660 ST. LEX. 200, *ap.* TIKTIN) : s. f. : „Eile, Fleiß" : „assiduité" : (8x)
sîrguiala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 11; [4] 7, 12; 8, 7;
sîrguială *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 12, 8; [4] 7, 11; 8, 8; 8, 16; [15] 6, 11;

sîrguitór : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 248) : adj. : „fleißig" : „assidu" : (1x)
mai sîrguitoriu *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 8, 17;

slab : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „dünn, schwach" : „maigre" : (20x)
cei slabi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 9, 22; [9] 5, 14;
cêle slabe *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [5] 4, 9;
cêle slabe *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 1, 27;
celor slabi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 9, 22;
cel slab *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 1, 25;
celui mai slab *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. gen./dat. art.* [17] 3, 7;
mai slabe *adj. calificativ gradul comparativ neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 12, 22;
slab *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 2;
slaba *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [24] 1, 5;
slabă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 7; 8, 10; 8, 12; [4] 10, 10;

slabi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 5, 6; [3] 4, 10;
slabi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 11, 30;
un slab *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 9, 22;

slávă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Herrlichkeit" : „gloire" : (8x)
al slăvii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [16] 2, 1;
a slavei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [17] 5, 4;
slava *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 3, 21; [7] 2, 11; [18] 3, 17;
slavă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [22] 1, 25; [24] 1, 14;
slavei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 9, 5;

slăbănóg : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 133) : adj./s. : „schwach" : „faible" : (1x)
cêle slăbănoage *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [15] 12, 12;
slăbănog *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 33;
slăbănogi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 7;

slăbí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „schwächen" : „affaiblir" : (12x)
am fi slăbit *verb cond.-opt. perfect 1 pl.* [4] 11, 21;
neslăbind *verb gerunziu* [2] 4, 19;
slăbesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 12, 10;
slăbêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 14, 21; [4] 13, 3; [5] 3, 17;
slăbiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [2] 8, 3;
slăbim *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 13, 4; 13, 9;
slăbind *verb gerunziu* [15] 12, 3;
slăbiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 27, 40;
te slăbi *verb imp. 2 sg.* [15] 12, 5;

slăbiciúne : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Schwäche" : „faiblesse" : (16x)
ale slăbiciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 11, 30;
slăbiciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 3; 15, 43; [4] 12, 9; 12, 10; 13, 4; [15] 5, 2; 7, 18; 7, 28; 11, 34;
slăbiciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 19; [5] 4, 13;
slăbiciunile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 15, 1; [4] 12, 9; [15] 4, 15;
slăbiciunilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 8, 26;

slăví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „lobpreisen, verherrlichen " : „louer, glorifier" : (2x)
să slăvêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [17] 4, 14;
vor slăvi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [17] 2, 12;

slăvít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „gepreisen, gerühmt" : „loué, glorifié" : (2x)
slăvită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 5, 27;
slăviţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 10;

slóbod : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „frei" : „libre, en liberté" : (20x)
cei slobozi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [17] 2, 16;
slobod *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 29; 8, 37; 21, 37; 22, 25; [3] 7, 22; 9, 19; [5] 4, 26; [15] 13, 23;
slobod *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [5] 3, 27; [6] 6, 8;
slobodă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 3;
slobode *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 11; 6, 12; 10, 22; 10, 23;
slobode *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 21; [4] 12, 4;
slobodul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 6, 15;
slobozi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 6, 20;

slobozí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „freigeben, entlassen, loslassen" : „mettre en liberté, (re)lâcher" : (26x)
a să slobozi *verb infinitiv prezent* [1] 26, 32;
au slobozit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 40; 17, 9;
au slobozit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 23, 22;
m-am slobozit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 11, 33;
s-au slobozit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 15, 33; 16, 26;
să mă sloboz *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [7] 1, 23;
să să sloboază *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 27, 43;
să sloboază *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 28, 18;
să sloboază *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 3, 13;
să vă sloboziţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 16, 36;
slobozi *verb imp. 2 sg.* [1] 16, 35;
slobozi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 19, 41;
slobozind *verb gerunziu* [1] 27, 17; 27, 28; 27, 30;
slobozindu *verb gerunziu* [1] 27, 15;
slobozindu-se *verb gerunziu* [1] 4, 23; 15, 30;
sloboziră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 4, 21; 9, 25; 13, 3; 27, 40;
slobozîndu-se *verb gerunziu* [1] 10, 11; 11, 5;

slobozít : (1581 CORESI, EV. 458) : adj. : „befreit" : „libéré" (1x)
cêle slobozite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [15] 12, 12;

slóvă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Buchstabe" : „lettre" : (2x)
slove *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [5] 6, 11; [12] 3, 15;

slovenésc : (1640 URECHE *ap.*TIKTIN) : adj. : „slowenisch" : „slovène": (1x)
sloveneşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [24] 1, 8;

slúgă : (1476 LDSR 279) : s. f. : „Knecht, Magd" : „serviteur, servante" : (25x)
neşte slugi *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 4, 1;
o slugă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 3, 5;
sluga *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 13, 4; [9] 3, 2; [14] 1, 16; 1, A;
slugă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 5; 26, 16; [2] 13, 4; 14, 4; [5] 2, 17; 4, 1; [14] 1, 16;
slugi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 6, 4; 11, 23;
slugii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 25;
slugile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 22; 5, 26; 10, 7; [4] 11, 15; 11, 15; [6] 6, 5; [17] 2, 18; [24] 1, 2;
slugilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [8] 4, 1;

slújbă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Dienst" : „service" : (45x)
slujba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 1; 6, 4; 12, 25; 20, 24; 21, 19; [2] 9, 4; 11, 13; 12, 1; 15, 31; [3] 16, 15; [4] 3, 7; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 4, 1; 5, 18; 6, 3; 9, 1; 9, 12; [6] 6, 6; [7] 2, 17; 2, 29; [8] 4, 17; [12] 4, 5; [23] 2, 19;
slujbă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 29; [2] 12, 7; 12, 7; 15, 16; [4] 11, 8; [6] 4, 12; [8] 2, 23; [11] 1, 12; [12] 4, 11; [15] 1, 14; 8, 6; 9, 1;
slujbe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 12, 5; [8] 3, 22;
slujbei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 17; 1, 25; [4] 8, 4; 9, 13; [15] 9, 21;
slujbele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [15] 9, 6;

slují : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(be)dienen" : „servir" : (52x)
a sluji *verb infinitiv prezent* [1] 6, 2; 7, 42; [5] 4, 9; [9] 1, 9;
aţi slujit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [5] 4, 8; [15] 6, 10;
au slujit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 20, 34; [2] 1, 25; [7] 2, 22;
au slujit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [12] 1, 18;
să slujască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 15, 27; [11] 6, 2; [14] 1, 13;
să slujaşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 17, 25; [4] 8, 20;
să slujim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 6, 6;
să slujiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [15] 9, 14;
slujască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [11] 3, 10;
slujaşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 17, 25; [2] 14, 18; [5] 4, 25; [15] 9, 9;
slujăsc *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 27, 23; [2] 7, 25; [12] 1, 3;
slujăsc *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 16, 18; [15] 8, 5;
slujăscu *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 1, 9;
slujescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 10, 2; 13, 10; [23] 7, 15;
slujiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 19, 22; [17] 1, 12;
slujim *verb indicativ prezent 1 pl.* [7] 3, 3; [15] 12, 28;
slujind *verb gerunziu* [1] 13, 2; 13, 36; 26, 7; [2] 12, 11; 15, 25; [4] 1, 11; [6] 6, 7; [13] 3, 3; [15] 6, 10; 10, 11;
slujiţi *verb imp. 2 pl.* [1] 20, 19; [5] 5, 13;
slujiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [8] 3, 24;
sluji-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 22, 3;
slujîtă *verb participiu sg. fem.* [4] 3, 3;
va sluji *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 9, 12;
vor sluji *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 7, 7; 7, 7;

slujitór : (1559-1560 BRATU) : adj./s. m. : „Diener" : „serviteur" : (12x)
slujitoare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [15] 1, 14;
slujitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 4; 12, 6; 12, 18; 21, 32; 21, 32; 21, 35; 23, 23;
slujitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [15] 1, 7;
slujitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 16; [7] 2, 25; [11] 4, 6;

slújnică : (1482 DERS) : s. f. : „Magd" : „servante" : (8x)
ai slujnicii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [5] 4, 31;
slujnică *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 16; [2] 16, 1; [5] 4, 22; 4, 23; 4, 30;
o slujnică *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 13;
slujnicii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [5] 4, 30;

smaráld : (1581-1582 PO) : s. n. : „Smaragd" : „émeraude" : (2x)
smaragd *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 19;
zmaragdului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [23] 4, 3;

smerénie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Elend" : „affliction" : (10x)
smerenie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [8] 2, 18; 2, 23; 3, 12;
smereniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 3, 21;
smereniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 33; 20, 19; [6] 4, 2; [7] 2, 3; [16] 1, 10; [17] 5, 5;

smerí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erniedrigen" : „(s')abaisser" : (6x)
a mă smeri *verb infinitiv prezent* [7] 4, 12;
smeri *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 2, 8;
smerindu-mă *verb gerunziu* [4] 11, 7;
smeriţi-vă *verb imp. 2 pl.* [16] 4, 10; [17] 5, 6;
va smeri *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 12, 21;

smerít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „demütig" : „umile" : (8x)
cei smeriţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 7, 6;
cel smerit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [16] 1, 9;

cêle smerite *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 12, 16;
celor smeriţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [16] 4, 6;
smerit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 10, 1;
smeriţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 5; 8, 2;
smeriţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [17] 5, 5;

sminteálă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Falle" : „piège" : (9x)
sminteala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 5, 11;
smintează *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 9; 14, 13; [3] 1, 23; [17] 2, 7; [19] 2, 10; [23] 2, 14;
smintêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 16, 17;
zminteală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 9, 33;

smintí : (înc. sec. . XVI PS. H.) : v. IV : „betrügen" : „tromper, trahir" : (6x)
au smintit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [24] 1, 11;
au smintit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [9] 2, 18;
să smintescu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [3] 8, 13;
să smintêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 14, 21; [4] 11, 29;
smintêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 8, 13;

smírnă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Myrrhe" : „myrrhe" : (1x)
zmirna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 1, 11;

smirnéan : (1648 NTB 556) : s. m. : „von Smyrna" : „ de Smyrne" : (1x)
zmirnênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 2, 8;

smochín : (1551-1553 ES) : s. m. : „Feigenbaum" : „figuier" : (2x)
smochinul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [16] 3, 12; [23] 6, 13;

smochínă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Feige" : „figue" : (2x)
smochine *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [16] 3, 12;
smochinele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 6, 13;

smúlge : (1559-1560 BRATU) : v. III : „ausreißen" : „arracher" : (1x)
zmulgînd *verb gerunziu* [1] 16, 27;

soáre : (1549 DERS / în top. *Soreşti*) : s. m. : „Sonne" : „soleil" : (20x)
a soarelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [23] 8, 12;
soare *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 16, 8; 19, 17;
soarele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 20; 13, 11; 27, 20; [6] 4, 26; [16] 1, 11; [23] 1, 16; 6, 12; 7, 16; 9, 2; 10, 1; 12, 1; 21, 23;
soarelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 26, 13; [3] 15, 41 [23] 7, 2; 16, 12; 22, 5;

sobór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Versammlung" : „assemblée" : (1x)
soborului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [21] 1, 6;

socoteálă : (1642 CAZ. GOV. 251) : s. f. : „1. Rechnung, Zählung, 2. Gericht, Urteil, 3. Bedenken, 4. Überwachung" : „1. calcul, compt, dénombrement, 2. jugement, raisonnement, 3. réflexion, 4. surveillance" : (10x)
socoteala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 20; [3] 16, 1; [11] 1, 4;
socoteală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 18, 14; 24, 3; 25, 27; [2] 13, 13; [3] 7, 40; [11] 6, 9;
socotêle *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 16, 2;

socotí : (1481 DERS) : v. IV : „1. (be)achten, 2. betreuen, 3. veranschlagen, (be)rechnen, 4. bedenken, erwägen, 5. meinen" : „1. observer, 2. soigner, 3. calculer, compter, 4. juger, réfléchir, 5. estimer, opiner" : (98x)
ai socotit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 8, 20;
am socotit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 25, 25; [7] 2, 25; [13] 3, 12;
a să socoti *verb infinitiv prezent* [2] 4, 22;
a socoti *verb infinitiv prezent* [6] 3, 4; [16] 1, 27;
au socotit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 15, 14; [2] 4, 19; [11] 1, 12; [15] 11, 11;
mă socotesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [7] 3, 13;
ne-am socoti *verb cond.-opt. prezent 1 pl.* [3] 11, 31;
nemaisocotind *verb gerunziu* [1] 11, 12;
s-au socotit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 4, 9; 4, 10; 4, 21; 4, 22;
să să socotească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 4, 11; [7] 2, 5;
să socotească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [11] 6, 1;
să socotească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 7, 23; 7, 32; [3] 4, 1; [4] 11, 16;
să socotêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 4, 4; 5, 13;
să socoti *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 19, 26; [2] 4, 3; [5] 3, 6; [16] 2, 23;
să socotiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 16, 13;
să socotim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 15, 36; [4] 3, 5; [15] 10, 24;
să socotiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 16, 17;
să va socoti *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 26;
socotească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 10, 7; [23] 13, 18;
socotesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 26, 2; [2] 8, 18; [4] 11, 5; [7] 3, 7; [18] 1, 13;
socotescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 10, 2; [17] 5, 12;
socotescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [18] 3, 9;
socotescu-se *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 9, 8;
socotêşte *verb imp. 2 sg.* [12] 2, 7; [14] 1, 18;
socotêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 4, 6; 14, 14; [16] 1, 23;
socotêşte-se *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 4, 5;
socoteşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 28, 22; [15] 2, 6;
socoti *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [7] 2, 6; [16] 1, 24;
socotiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 27, 27;
socotiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 20, 16; 27, 39;
socotiiam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 11, 6; [3] 13, 11;
socotim *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 3, 29; [15] 11, 3;
socotind *verb gerunziu* [1] 12, 12; 14, 6; 16, 10; 21, 25; [2] 12, 17; [4] 8, 21; [5] 6, 1; [7] 1, 16; 2, 3; [15] 11, 26; 12, 15; [18] 2, 13; [22] 1, 22; [24] 1, 11;
socotindu *verb gerunziu* [15] 10, 29; [17] 5, 2;
socotindu-se *verb gerunziu* [2] 1, 20;
socotiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 19, 19;
socotiţi *verb imp. 2 pl.* [1] 6, 3; [7] 4, 8; [15] 3, 1; [16] 1, 2; [18] 3, 15;
socotiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 2, 15; 13, 25; 13, 46; [7] 3, 17; [9] 5, 13; [10] 3, 15; [15] 10, 29; 12, 3;
va socoti *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 4, 8;
vă socotiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 6, 11;

socotínţă : (1570 CORESI, LIT.) : s. f. : „1. Gedanke, 2. Urteil" : „1. opinion, considération, 2. jugement" : (2x)
socotinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 5, 15;
socotinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [17] 2, 12;

socotitór : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. m. : „Aufsicht" : „surveillant, inspecteur" : (3x)
socotitoare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 2;
socotitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 20, 28;
socotitoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [17] 2, 25;

soloneán : (1648 NTB 435) : s. m. : „von Thessalonich" : „de Thessalonique" : (4x)
solonêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 20, 4; [9] 5, A; [10] 3, A;
solonênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [9] 1, 1;

solz : (1560 DERS) : s. m. : „Schuppe" : „écaille" : (1x)
nişte solzi *subst. comun masc. pl. art.* [1] 9, 18;

somn : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Schlaf" : „sommeil" : (4x)
somn *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 5; 20, 9; 20, 9; [2] 13, 11;

sóră : (1487 DERS / în antr. *Sorâ*) : s. f. : „Schwester" : „sœur" : (8x)
nişte surori *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [11] 5, 2;
sor *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 5;
sora *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 16, 1; [3] 7, 15; [16] 2, 15;
surorii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 23, 16; [2] 16, 15; [20] 1, 13;

sorb : (1470 DERS) : s. n. : „Wirbel" : „tourbillon" : (1x)

sorbu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 17;

sorţ → soartă

soártă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f./m. : „Los" : „sort" : (9x)
sorţ *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 26, 10;
sorţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 26;
sorţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [17] 5, 3;
sorţu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 21; 26, 18;
sorţul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 17; 1, 25; 1, 26;
sorţului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [8] 1, 12;

sosí : (1431 DERS) : v. IV : „ankommen" : „arriver" : (21x)
am sosit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 20, 15; 21, 7; 28, 16;
am sosit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 28, 13;
au sosit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 25, 13; [3] 10, 11;
au sosit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 9, 31; 16, 19; [12] 4, 6;
să sosească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 26, 7; [24] 1, 13;
să sosesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [24] 1, 13;
să sosescu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [15] 13, 19;
sosi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 16, 1; 18, 19; 18, 24; 21, 35;
sosind *verb gerunziu* [1] 21, 17; 27, 7;
voiu sosi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [7] 3, 11;
vom sosi *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [6] 4, 13;

soţ : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Begleiter, Sozius" : „associé, complice" : (2x)
soaţe *subst. comun masc. sg. voc. neart.* [7] 4, 3;
soţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [7] 1, 7;

soţíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Begleiterin, Sozien" : „associée, complice" : (2x)
soţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [14] 1, 17;
soţiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 19, 29;

spaímă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Furcht" : „terreur" : (1x)
spaimă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 10;

spăimîntá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(sich) ängstigen, (sich) erschrecken" : „(s')effrayer, (s')épouvanter" : (1x)
să spămîntară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 12, 16;

spălá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „waschen" : „laver" : (4x)
au spălat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [11] 5, 10; [23] 1, 5;
spală *verb imp. 2 sg.* [1] 22, 16;
spălă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 16, 33;

spăláre : (1581 CORESI, EV. 90) : s.f. : „waschen" : „lavage" : (2x)
spălarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 5, 26; [13] 3, 5;

spăsénie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s.f. : „Rettung" : „sauvetage" : (1x)
spăseniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [24] 1, 12;

spăsí : (c. 1563-1583 COD. VOR.^{2}) : v. IV : „retten" : „sauver" : (1x)
va spăsi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [12] 4, 18;

speriá : (1551-1553 ES) : v. I : „erschrecken" : „(s')effrayer" : (3x)
aş spărea *verb cond.-opt. prezent 1 sg.* [4] 10, 9;
s-au spăriat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 22, 29;
spăriat *verb participiu sg. masc.* [1] 9, 6;

spin : (1352 DRHC X, 101 / în top. *Spini*) : s. m. : „Dorn" : „épine" : (1x)
spini *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [15] 6, 8;

spînzurá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(auf-, herab-, ab)hängen" : „(sus-, dé)pendre" : (4x)
spînzurat *verb participiu sg. masc.* [5] 3, 13;
spînzurînd *verb gerunziu* [1] 28, 4;
spînzurîndu *verb gerunziu* [1] 5, 30; 10, 39;

spoít : (1509 DERS) : adj. : „gekalkt, geweißt" : „chaulé ": (1x)
spoit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. voc. neart.* [1] 23, 3;

spor : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 114) : s. n. : „1. Zunahme, 2. Zuwachs" : „1. rendement, 2. augmentation" : (2x)
sporiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 19, 25; [7] 1, 19;

sporí : (c. 1564 CORESI, CAZ. 101) : v. IV : „prosperieren" : „prospérer" : (7x)
să să sporească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [7] 1, 26;
să te sporeşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [21] 1, 2;
să va spori *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [18] 1, 11;
se sporêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [21] 1, 2;
sporiiam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [5] 1, 14;
sporindu-se *verb gerunziu* [8] 2, 19;
sporiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [18] 1, 5;

spovedí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „bekennen" : „confesser" : (1x)
ispoveduindu-se *verb gerunziu* [1] 19, 18;

spre : (1519 DERS) : prep. : „für, zu, nach, auf" : „pour, vers, sur" : (293x)
spre *prep.* [1] 2, 20; 2, 20; 2, 38; 3, 12; 4, 30; 6, 11; 6, 11; 7, 5; 7, 26; 8, 20; 8, 23; 8, 32; 9, 1; 9, 5; 9, 21; 9, 35; 11, 1; 11, 18; 11, 19; 11, 21; 11, 29; 13, 12; 13, 34; 13, 47; 13, 47; 14, 3; 14, 14; 14, 16; 15, 19; 15, 31; 16, 7; 16, 7; 16, 25; 17, 14; 19, 25; 19, 26; 22, 6; 23, 1; 25, 20; 26, 16; 26, 18; 26, 20; 26, 24; 27, 7; 27, 12; 27, 12; 27, 13; 27, 34; 28, 14; 28, 23; [2] 1, 1; 1, 5; 1, 16; 1, 24; 1, 26; 1, 26; 3, 26; 4, 5; 4, 5; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 5, 2; 5, 12; 5, 14; 5, 14; 5, 16; 5, 16; 5, 18; 5, 18; 6, 16; 6, 16; 6, 16; 6, 16; 6, 22; 7, 10; 7, 10; 8, 15; 8, 28; 9, 17; 9, 22; 9, 23; 10, 1; 10, 10; 10, 18; 10, 18; 11, 9; 11, 32; 13, 4; 13, 4; 13, 6; 14, 9; 15, 2; 15, 18; 16, 26; [3] 1, 9; 4, 4; 5, 5; 7, 35; 7, 36; 8, 11; 10, 11; 10, 31; 11, 17; 11, 17; 11, 25; 14, 22; 16, 15; 16, 17; [4] 1, 20; 2, 9; 2, 16; 2, 16; 3, 14; 5, 5; 6, 18; 7, 2; 7, 3; 7, 7; 7, 9; 7, 10; 7, 14; 7, 15; 8, 24; 9, 13; 9, 13; 9, 15; 10, 2; 10, 5; 10, 8; 10, 8; 10, 15; 11, 8; 11, 14; 12, 17; 12, 18; 12, 21; 13, 10; 13, 10; [5] 1, 9; 2, 8; 2, 9; 3, 16; 3, 16; 4, 9; 4, 24; 5, 13; 5, 13; 6, 16; 6, 16; [6] 1, 6; 1, 10; 1, 12; 1, 14; 1,

14; 2, 10; 2, 21; 2, 22; 3, 2; 4, 12; 4, 12; 4, 13; 4, 13; 4, 14; 4, 16; 4, 19; 4, 29; 5, 2; 6, 12; 6, 12; [7] 1, 5; 1, 12; 1, 17; 1, 19; 2, 16; 2, 17; 3, 9; 4, 10; 4, 17; [8] 1, 10; 1, 10; 1, 16; 1, 25; 2, 2; 2, 22; 2, 23; 3, 10; [9] 2, 17; 3, 3; 4, 7; 4, 7; 5, 9; 5, 9; [10] 2, 13; 2, 14; [11] 1, 6; 1, 16; 2, 7; 4, 3; 4, 9; 4, 9; 4, 11; 5, 14; 5, 21; 6, 17; [12] 2, 14; 2, 14; 2, 20; 2, 21; 2, 25; 3, 7; 3, 9; 3, 15; 3, 16; 3, 16; 3, 16; 3, 16; 3, 17; 4, 11; [13] 1, 2; [14] 1, 7; [15] 1, 14; 2, 13; 3, 5; 3, 10; 5, 1; 6, 1; 6, 1; 6, 8; 6, 13; 6, 16; 8, 6; 8, 8; 8, 8; 8, 12; 9, 15; 9, 17; 9, 26; 9, 28; 10, 21; 10, 24; 10, 39; 10, 39; 11, 7; 11, 8; 11, 11; 12, 2; 12, 3; 12, 4; 12, 10; 12, 10; [16] 1, 19; 2, 7; 4, 5; 4, 9; 4, 9; 5, 1; 5, 1; [17] 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 10; 1, 13; 2, 9; 2, 14; 2, 21; 3, 9; 3, 12; 3, 12; 3, 12; 3, 15; 4, 6; 4, 12; 4, 14; 5, 7; [18] 1, 8; 1, 20; 2, 12; 2, 19; [19] 3, 8; 5, 16; 5, 16; 5, 16; 5, 17; [22] 1, 4; 1, 20; [23] 7, 15; 9, 7; 13, 3; 13, 6; 16, 14; 21, 16; 22, 2; [24] 1, 12;

sprijiní : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. abfassen, 2. beistehen” : „1. soutenir, 2. aider” : (1x)
sprejeniţi *verb imp. 2 pl.* [9] 5, 14;

spumegá : (1688 BIBLIA) : v. I : „schäumen” : „mousser” : (1x)
spumegînd *verb gerunziu* [22] 1, 13;

spúne : (1521 NEACŞU) : v. III : „sagen” : „dire” : (14x)
au spus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 10, 28;
să spui *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 23, 19;
să spuie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 23, 17; 23, 22;
spune *verb imp. 2 sg.* [1] 5, 8; 22, 27;
spunea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 11, 4;
spuse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 25; 12, 14; 16, 36; 22, 26; 23, 16;
spuseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 5, 22;
voiu spune *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [15] 2, 12;

spurcá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „entweihen” : „profaner” : (7x)
au spurcat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 21, 28;
să spurce *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 24, 6;
spurca *verb imp. 2 sg.* [1] 10, 15; 11, 9;
spurcă *verb indicativ prezent 3 sg.* [16] 3, 6; [23] 22, 11;
spurce *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 22, 11;

spurcát : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „unrein” : „impur, immonde” : (13x)
cêle spurcate *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [11] 4, 7; 6, 20;
spurcat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 28; 11, 8; [2] 14, 14; 14, 14; 14, 14; [15] 10, 29; 12, 16; [23] 21, 27;
spurcată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [13] 1, 7; [22] 1, 23;
spurcate *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [12] 2, 16;

spurcăciúne : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Unreinigkeit” : „impureté” : (3x)
spurcăciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 5, 27; [22] 1, 4;
spurcăciuni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [18] 2, 13;

sta : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „sich befinden, sitzen, stehen” : „se trouver, rester, demeurer” : (114x)
ai stătut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 11, 20;
a sta *verb infinitiv prezent* [1] 27, 24; [6] 6, 11;
aţi stătut *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [15] 12, 4;
au stătut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 10, 17; [12] 3, 8; [23] 18, 17;
au stătut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [12] 4, A; 4, 17;
era stînd *verb indicativ imperfect perifrastic 3 sg.* [1] 16, 9;
să staţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [6] 6, 13; 6, 13; [8] 4, 12;
să stea *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 6, 10; 8, 38; 27, 15; [23] 6, 17;
sta *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 1, 10; 9, 7; 13, 45; 23, 2; [23] 7, 11;
sta *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 13, 8; 22, 25; [23] 12, 4;
stai *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 7, 33;
staţi *verb imp. 2 pl.* [3] 16, 13; [6] 6, 14; [7] 4, 1; [10] 2, 15; [16] 4, 7;
staţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 1, 11; 7, 51; [3] 15, 1; [4] 1, 24; [5] 5, 1; [7] 1, 27; [17] 5, 9; 5, 12;
stau *verb indicativ prezent 1 sg.* [23] 3, 20;
stau *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 26, 6; 26, 22; [2] 13, 2; [5] 5, 17; [7] 1, 28; [8] 1, 17; [12] 2, 25; 3, 8; [23] 8, 2; 11, 4;
sta-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 13, 1;
sta-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [12] 3, 1;
stă *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 4, 10; 12, 14; [2] 9, 19; 13, 2; 14, 4; [3] 7, 37; 10, 12; [10] 2, 4; [11] 1, 10; [12] 2, 19; 4, 15; [15] 10, 11; [16] 4, 6; 5, 9; [23] 10, 8;
stăi *verb imp. 2 sg.* [1] 26, 16; [12] 4, 2; [16] 2, 3;
stămu *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 5, 2;
stătu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 3, 8; 10, 30; 12, 7; [23] 8, 3;
stătuiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [5] 2, 11; [23] 12, 18;
stătură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 4, 26; 9, 39; 25, 7; [23] 11, 11;
stînd *verb gerunziu* [1] 2, 14; 4, 14; 5, 20; 5, 23; 5, 25; 6, 12; 7, 55; 7, 56; 11, 13; 17, 22; 18, 6; 21, 40; 22, 13; 23, 11; 23, 27; 24, 20; 24, 21; 25, 10; 25, 18; 27, 21; [23] 5, 6; 7, 1; 7, 9; 10, 5; 14, 1; 15, 2; 18, 10; 19, 17; 20, 12;
va sta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 14, 4;
veţi sta *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [9] 3, 8;
vom sta *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 14, 10;
vor sta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 18, 15;

stádiu : (1682-1686 DOS. VS., sept. 13[r]) : s. n. : „Stadie, Schoine” : „stade”: (2x)
stadii *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 14, 20; 21, 16;

stáre : (1570 CORESI, LIT.) : s. f. : „Stellung, Lage” : „état, position” : (4x)
stare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 11, 17; [15] 9, 8;
starea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 9, 4;
stării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 3, 14;

stat : (1581-1582 PO) : s. n. : „Stellung, Lage” : „état, position, manière d'être” : (1x)
statului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [15] 1, 3;

stăpîn : (1551-1553 ES) : s. m. : „Herr, Gebieter” : „seigneur” :

(13x)
stăpîn *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [5] 4, 1;
stăpîni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 6, 5; [8] 3, 22; [11] 6, 1; 6, 2; [13] 2, 9; [17] 2, 18;
stăpînii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 16, 19; [8] 4, 1;
stăpînilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 16, 16;
Stăpînul *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [23] 6, 10;
stăpînul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [18] 2, 1;
stăpînului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [24] 1, 1;

stăpîní : (1595-1596 DIR) : v. IV : „(be)herrschen" : „dominer, maîtriser" : (9x)
a-şi stăpîni *verb infinitiv prezent* [11] 2, 12;
aţi stăpîni *verb cond.-opt. prezent 2 pl.* [17] 5, 3;
să stăpîneascâ *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [11] 5, 14;
stăpînêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 6, 9; [3] 7, 4; 7, 4;
stăpînim *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 1, 24;
va stăpîni *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 6, 14;

stăpînire : (1678 CHEIA ÎNȚ. 143) : s. f. : „Herrschaft" : „domination, gouvernement" : (1x)
stăpînirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 21;
stăpîniri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [8] 1, 16;

stăpînitór : (1654 NEAGOE 18) : s. m. : „Herrscher, Gott" : „souverain; Le Seigneur" : (2x)
stăpînitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [22] 1, 4;
stăpînitoriului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [12] 2, 21;

stătătór : (1563 CORESI, PRAXIU 248) : adj. : „dauerhaft, ausdauernd, beständig" : „persistant, persévérant, résistant" : (1x)
stătătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 13, 14;

stea : (înc. sec. XVI XVI PS. H..) : s. f. : „Stern" : „étoile" : (21x)
a stêlelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [23] 8, 12;
o stea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 9, 1;
stea *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 15, 41; 15, 41; [23] 8, 10;
steaoa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 43; [23] 2, 28; 22, 16;
stêle *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [22] 1, 13; [23] 1, 16; 1, 20; 1, 20; 2, 1; 3, 1; 12, 1;
stêlei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 8, 11;
stêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 27, 20; [15] 11, 12; [23] 6, 13; 12, 4;
stêlelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [3] 15, 41;

stémă : (1563 CORESI, PRAXIU 449) : s. f. : „Krone" : „couronne" : (3x)
steme *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 12, 3; 13, 1; 19, 12;

stépenă : (1577 CORESI, PS.) : s. f. : „Stufe" : „degré, étape" : (1x)
stepenă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 13;

sterp : (1548 DERS) : adj./s. : „unfruchtbar" : „stérile" : (1x)
stearpo *subst. comun fem. sg. voc. neart.* [5] 4, 27;

stíclă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Glas" : „verre" : (5x)
o sticlă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 21, 21;
sticla *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 21, 18;
sticlă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 4, 6; 15, 2; 15, 2;

stihíe : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Natur Element" : „élément de la nature" : (7x)
stihii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [5] 4, 9;
stihiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [5] 4, 3; [8] 2, 8; 2, 20; [15] 5, 12; [18] 3, 10; 3, 12;

stínge : (1551-1553 ES) : v. III : „auslöschen, vernichten" : „éteindre, anéantir" : (5x)
a stinge *verb infinitiv prezent* [6] 6, 16;
au stins *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 11, 34;
stingeţi *verb imp. 2 pl.* [9] 5, 19;
vă stingeţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 13, 41;
voiu stinge *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [23] 3, 5;

stîlp : (1480 DERS / în top. *Stîlpul* Scurtului) : s. m. : „Säule, Pfeiler, Pfosten, Spalte, Pol" : „pilier, colonne, pôle" : (4x)
stîlp *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 15; [23] 3, 12;
stîlpi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [5] 2, 9;
stîlpii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 10, 1;

stîlpáre : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „grüner Zweig" : „branche verte": (1x)
stîlpări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 11, 21;

stîng : (1426 DERS / în antr. *Stîngaci*) : adj./s. : „link" : „gauche" : (3x)
cel stîngu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [23] 10, 2;
stînga *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 21, 3; [4] 6, 7;

stínjen : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. m. : „Klafter" : „brasse" : (2x)
stînjăni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 27, 28; 27, 28;

stîrv : (1581 CORESI, EV. 287) : s. n. : „Leichnam, Aas" : „charogne, cadavre" : (3x)
stîrvurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [23] 11, 8; 11, 9; 11, 9;

stóic : (1563 CORESI, PRAXIU 81) : adj. : „stoisch" : „stoicien" : (1x)
stoíci *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 17, 18;

stomác : (1648 NTB): s. f. : „Magen" : „estomac" : (1x)
stomahul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [11] 5, 23;

strájă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wache" : „garde" : (1x)
strajă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 10;

străín : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. fremd, 2. Fremder" : „1./2. étranger" : (25x)
cêle striine *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [17] 4, 15;
cel striin *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 28;
strein *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 20;
strein *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 7,

6; [15] 11, 9;
streină *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 4;
streini *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [11] 3, 2; [15] 11, 13;
streini *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 17, 18;
streinii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 17, 21;
striin *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [17] 4, 12;
striin *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 9, 25;
striină *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 20; [4] 10, 16;
striine *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 10, 15; [15] 13, 9;
striine *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [11] 5, 22;
striini *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 2, 12; 2, 19;
striini *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 12, 13; [11] 5, 10; [13] 1, 8; [15] 13, 2; [17] 4, 9; [21] 1, 5;

străjér : (1592 BGL) : s. m. : „Hüter" : „gardien" : (2x)
străjari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 19;
străjarii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 23;

strălucí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „(er)strahlen" : „rayonner" : (1x)
au strălucit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 9, 3;

strălucít : (c. 1683-1686 MS. 45, 352/[1]) : adj. : „strahlend" : „brillant" : (1x)
strălucită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 20;

strămóş : (1581 CORESI, EV. 173) : s. m. : „Vorfahr" : „ancêtre" : (2x)
strămoşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [12] 1, 3;
strămoşilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [11] 5, 4;

strămutáre : (c. 1683-1686 MS. 45, 899/[1]) : s. f. : „Qual" : „tourment" : (1x)
strămutare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 12, 7;

streáşină : (înc. sec. XVII BGL) : s. f. : „Dachtraufe" : „corniche, gouttière" : (1x)
straşină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 9;

streín → străin

stricá : (1551-1553 ES) : v. I : „zerschlagen, zerbrechen" : „briser, casser, détruire" : (22x)
am stricat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [4] 7, 2;
a strica *verb infinitiv prezent* [23] 9, 10; 11, 18;
au stricat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 19, 2;
s-au stricat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 8, 9;
să strică *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [6] 4, 22;
să stricaţi *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [23] 7, 3;
să strică *verb indicativ prezent 3 pl.* [22] 1, 10;
să strică *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 4, 16;
să strice *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [23] 7, 2; 9, 4;
să strice *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 11, 3; [5] 3, 17;
să va strica *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 13, 8;
strica *verb imp. 2 sg.* [2] 14, 20;
strica *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 8, 3;
strica-să-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [18] 2, 12;
strica-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 17;
strică *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [6] 2, 15;
strică *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 15, 33; [23] 11, 18;
strică *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 3, 17;

stricáre : (c. 1564 CORESI, CAZ. 43) : s. f. : „Beschädigung" : „destruction, endommagement" : (2x)
stricare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [18] 2, 12;
stricarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 15, 50;

stricát : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „leprakrank" : „lépreux" : (6x)
cei nestricate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [15] 7, 16;
stricată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 25; [17] 1, 23;
stricatul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 15, 54;
stricaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [11] 6, 5; [12] 3, 8;

stricăciúne : (1551-1553 ES) : s. f. : „Beschädigung" : „destruction, endommagement" : (14x)
ai stricăciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [18] 2, 19;
stricăciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 27; 2, 31; 13, 34; 13, 35; 13, 36; 13, 37; [3] 15, 42; [5] 6, 8; [8] 2, 22; [18] 1, 4;
stricăciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 15, 53; [18] 2, 12;
stricăciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 8, 21;

strigá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „rufen, schreien" : „crier, appeler" : (48x)
am strigat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 24, 21;
au strigat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 37; [23] 10, 3;
s-au strigat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [8] 1, 23;
striga *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 19, 28; 19, 32; 21, 34; 22, 24; [23] 6, 10; 18, 18; 18, 19;
striga *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 7, 60; 12, 22; 21, 40; 22, 2; [23] 12, 2;
strigă *verb imp. 2 sg.* [5] 4, 27;
strigă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 16, 17; 16, 28; 23, 6; [23] 7, 2; 10, 3; 14, 18; 18, 2; 19, 17;
strigă *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 15, 21;
strigă *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 2, 21; 9, 27; [16] 5, 4;
strigăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 8, 15;
strigînd *verb gerunziu* [1] 7, 57; 7, 59; 8, 7; 9, 41; 10, 18; 13, 24; 14, 13; 17, 6; 19, 34; 21, 28; 21, 36; 22, 23; 25, 21; 25, 24; [5] 4, 6; [23] 5, 2; 7, 10; 14, 15;

strigáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hochruf" : „clameur, rumeur" : (4x)
strigare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 23, 9; [15] 5, 7; [23] 21, 4;
strigarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 4, 31;

striín → străin

strîmb : (1428 BGL / în top. *Strîmbii*) : adj./s. : „krumm, falsch" : „déformé, faux, mensonger" : (3x)
cel strîmbu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 40;
celui strîmb *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. art.* [7] 2, 15;
strîmbilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 24, 15;

strîmbătáte : (1480 BGL / în top. *Strîmbătaţi*) : s. f. : „Unrecht, Unbill" : „tort, injustice" : (21x)
o strîmbătate *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 25, 10;
strîmbătate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 24; 7, 26; 7, 27; 8, 23; 24, 20; 25, 11; [2] 9, 14; [3] 6, 8; [4] 7, 12; 7, 12; [5] 4, 12; [14] 1, 18; [23] 2, 11; 6, 6; 11, 5; 22, 11; 22, 11;
strîmbătatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [8] 3, 25; 3, 25;
strîmbătăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [15] 8, 12;

strîmtá : (1581 CORESI, EV. 306 *ap.* TIKTIN) : v. I : „kurzen": „réduire" : (1x)
vă strîmtaţi *verb imp. 2 pl.* [4] 6, 12;

strîmtoáre : (1428 DRHA / în top. *Strîmtura*) : s. f. : „Bedrängnis" : „embarras" : (1x)
strîmtoare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 6, 12;

strînge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „zusammenführen, sammeln" : „réunir, accumuler" : (2x)
aţi strînsu *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [16] 5, 3;
au strîns *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [12] 2, 4;

strînsoáre : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Ansammlung" : „accumulation" : (8x)
strînsoare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 9; 8, 35; [3] 7, 28; [23] 2, 22;
strînsoarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 19; [4] 2, 4;
strînsori *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 6, 4; 12, 10;

stropí : (înc. sec. XVI PS. H) : v. IV : „spritzen" : „rejaillir" : (4x)
au stropit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 9, 19; 9, 21;
stropind *verb gerunziu* [15] 9, 13;
stropiţi *verb participiu masc. pl.* [15] 10, 22;

stropíre : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Spritzen" : „rejaillissement" : (2x)
stropirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 12, 24; [17] 1, 2;

strúgure : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Traube" : „raisin" : (1x)
strugurii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 14, 18;

strúnă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Saite, (aici) Ton" : „corde, (aici) ton" : (1x)
strunelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [3] 14, 7;

sub : (1463 DERS) : prep. : „unter" : „sous, au-dessous de" : (36x)
supt *prep.* [1] 2, 5; 4, 12; 27, 4; [2] 3, 9; 3, 14; 3, 20; 6, 14; 6, 14; 6, 15; 6, 15; 7, 14; 16, 20; [3] 9, 21; 9, 21; 9, 21; 10, 1; 15, 25; 15, 27; [5] 3, 10; 3, 22; 3, 23; 3, 25; 4, 2; 4, 3; 4, 4; 4, 5; 4, 21; 5, 18; [6] 1, 22; [7] 2, 10; [8] 1, 23; [11] 6, 1; [15] 10, 13; [16] 2, 3; [17] 5, 6; [22] 1, 6;

sudálmă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Fluch, Schmähwort, Affront" : „juron, injure, offense" : (3x)
sudalmă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 3, 9; 3, 9;
sudalme *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 12, 10;

suduí : (c. 1559-1560 CORESI, ÎC.) : v. IV : „schimpfen" : „injurier, invectiver" : (2x)
suduieşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 23, 4;
suduindu-ne *verb gerunziu* [3] 4, 12;

suduitór : (1646 PRAV. MOLD. 70) : adj./s. m. : „Lästerer, Gotteslästerer" : „blasphémateur" : (2x)
suduitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 6, 10;
suduitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 11;

suferí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „ertragen, aushalten, leiden" : „endurer, supporter, souffrir" : (12x)
am suferit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [12] 3, 11;
aţi fi suferit *verb cond.-opt. perfect 2 pl.* [4] 11, 1;
aţi suferit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [15] 10, 32;
nemaisuferind *verb gerunziu* [9] 3, 5;
suferi *verb infinitiv prezent* [3] 10, 13;
suferim *verb indicativ prezent 1 pl.* [3] 4, 12; 9, 12;
suferind *verb gerunziu* [6] 4, 2; [8] 3, 13;
suferiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [4] 11, 20; [10] 1, 4;
vor suferi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [12] 4, 3;

suferíre : (c. 1683-1686 MS. 45, 778/[1]) : s. f. : „Schmerz, Folter" : „souffrance" : (1x)
suferirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 4;

suflá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „blasen" : „souffler" : (2x)
să sufle *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [23] 7, 1;
suflată *verb participiu fem. sg.* [12] 3, 16;

sufláre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „1. Atem, 2. Seele" : „1. souffle, 2. âme" : (1x)
suflare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 2;

súflet : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Seele, Wesen, 2. Atem" : „1. âme, être, 2. souffle" : (62x)
a sufletelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 27, 10;
suflet *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 24, 10; 27, 22; 27, 25; [3] 15, 45; [6] 6, 6; [7] 1, 27; 2, 2; 2, 20; [8] 3, 23; [16] 1, 8; 4, 8; 5, 20; [18] 2, 8;
suflete *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 41; 7, 14; [3] 14, 7; [9] 2, 8; [17] 3, 20; [18] 2, 14; [23] 8, 9; 18, 13;
sufletele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 15, 24; 15, 26; 27, 37; [4] 12, 15; [15] 12, 3; 13, 17; [16] 1, 21; [17] 1, 22; 4, 19; [19] 3, 16; [23] 6, 9; 20, 4;
sufletelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 14, 2; [17] 1, 9; 2, 25;
sufletul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 27; 2, 31; 2, 43; 3, 23; 4, 32; 14, 21; 20, 10; 20, 24; [2] 2, 9; 11, 3;

13, 1; 16, 4; [7] 2, 29; [9] 5, 23; [15] 10, 38; [19] 3, 16; [21] 1, 2; [23] 12, 11; 16, 3;
sufletului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [4] 1, 23; [15] 4, 12; 6, 19; 10, 39; [17] 2, 11; [23] 18, 14;
un suflet *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [7] 1, 27; 2, 2;

sufletésc : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „psychisch" : „psychique" : (7x)
cêle sufleteşti *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 9, 11;
cel sufletesc *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 15, 46;
cel sufletescu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 14;
sufleteascâ *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 15;
sufletesc *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 15, 44; 15, 44;
sufleteşti *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [22] 1, 19;

sugrumá : (1551-1553 ES) : v. I : „erwürgen, erhängen" : „étrangler": (3x)
sugrumat *verb participiu masc. sg.* [1] 15, 20; 15, 29; 21, 25;

suí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „hinaufgehen, hinaufsteigen" : „monter" : (41x)
au suit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [17] 2, 24;
m-am suit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 24, 11; [5] 1, 17; 1, 18; 2, 1; 2, 2;
ne suiam *verb indicativ imperfect 1 pl.* [1] 21, 15;
s-au suit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 2, 9;
s-au suit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 34; 11, 2; [6] 4, 10;
să să suie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 20, 3; 21, 4; 21, 12;
să sui *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [6] 4, 9;
să sui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 25, 1; [23] 8, 4; 9, 2; 19, 3;
să suia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 3, 1;
să să suie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 15, 2;
să suie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 10, 7;
să suie *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 14, 11;
să suiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 1, 13; [23] 11, 12; 20, 8;
să te sui *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 25, 9;
se va sui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 10, 6;
s-au suit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 13, 31;
suie-te *verb imp. 2 sg.* [23] 4, 1;
suindu-să *verb gerunziu* [1] 8, 31; 18, 22;
suindu-se *verb gerunziu* [1] 20, 11; [6] 4, 8; [23] 13, 1; 13, 11;
suiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 9, 39;
suiră-se *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 10, 4;
suit *verb participiu masc. sg.* [23] 7, 2;
suitu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 9;
suiţi-vă *verb imp. 2 pl.* [23] 11, 12;
va să să suie *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 17, 8;

súnet : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Widerhall" : „bruit" : (3x)
sunet *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 2; [15] 12, 19; [18] 3, 10;

supt → sub

supúne : (1559-1560 BRATU) : v. III : „(sich) unterwerfen" : „(se) soumettre" : (40x)
ai supus *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [15] 2, 8;
au supus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 6, 11;
au supus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 8, 20; [3] 15, 27; 15, 27; 15, 28; [6] 1, 22; [15] 2, 5;
ne-am supus *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [5] 2, 5;
ne vom supune *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [15] 12, 9;
s-au supus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 10, 3;
s-au supus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 8, 20; [3] 15, 27;
să supuie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [7] 3, 21;
să să supuie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [13] 2, 9; 3, 1;
să să supuie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 13, 1; 13, 5;
să supun *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 14, 32;
să supune *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 7; [6] 5, 24;
să supunea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 7, 24;
să vor supune *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 15, 28;
supuind *verb gerunziu* [12] 1, 10; [15] 2, 8;
supuindu *verb gerunziu* [1] 27, 16; [6] 6, 13;
supuindu-să *verb gerunziu* [17] 3, 5;
supuindu-se *verb gerunziu* [13] 2, 5; [17] 3, 22;
supuiu *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 9, 27;
supune-se-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 15, 28;
supuneţi-vă *verb imp. 2 pl.* [8] 3, 20; [16] 4, 7; [17] 2, 13;
supusu-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 16, 4;
te supune *verb imp. 2 sg.* [3] 7, 21;
va supune *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 3, 3; [3] 15, 24;
vă supuneţi *verb imp. 2 pl.* [15] 13, 17;

supúnere : (1649 MARD.) : s. f. : „Unterwürfigkeit" : „soumission, prosternation": (1x)
supunerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [5] 2, 5;

supús : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „folgsam, unterwürfig" : „soumis" : (3x)
supuse *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [13] 2, 3; [15] 2, 8;
supuşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [15] 2, 15;

surpá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „verderben, zugrunde richten" : „écrouler" : (19x)
am surpat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [5] 2, 18;
ne-am surpat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 7, 6;
s-au surpat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 4, 14; [5] 5, 11;
să să surpe *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 6, 6;
să surpă *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 15, 26; [4] 3, 14;
să surpe *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [15] 2, 14;
să va surpa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 13, 10; [4] 5, 1;
să vor surpa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 13, 8;
surpatu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 7, 2;
surpatu-v-aţi *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [5] 5, 4;
surpăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 3, 32;
surpînd *verb gerunziu* [1] 13, 19; [4] 10, 5;
va să să surpe *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 19, 27;
va surpa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 14; [3] 6, 13;

surpáre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 138/2) : s. f. : „Zusammensturz" : „écroulement" : (4x)

surpare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 10, 8; 13, 10;
surparea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 10, 4; [12] 2, 14;

sus : (1521 NEACŞU) : adv./adj. : „oben, oberhalb, hinauf, herauf" : „haut, sur, au-dessus de, en haut" : (14x)
mai sus *adv. de loc* [1] 19, 1; [2] 12, 3; [6] 1, 21; [15] 10, 8;
sus *adv. de loc* [1] 2, 19; [2] 11, 20; [5] 4, 26; [7] 3, 14; [8] 3, 1; 3, 2; [15] 12, 15; [16] 1, 17; 3, 15; 3, 17;

suspín : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Seufzer" : „soupir" : (2x)
suspinul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 7, 34;
suspinuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 8, 26;

suspiná : (1551-1553 ES) : v. I : „(auf)seufzen" : „soupirer" : (6x)
suspinaţi *verb imp. 2 pl.* [16] 5, 9;
suspină *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 22;
suspinăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 8, 23; [4] 5, 2; 5, 4;
suspinînd *verb gerunziu* [15] 13, 17;

sutáş : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Zenturio" : „centurion" : (14x)
sutaş *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 1;
sutaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 21, 32; 23, 17; 23, 23;
sutaşul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 22; 22, 25; 22, 26; 27, 6; 27, 11; 27, 43; 28, 16;
sutaşului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 24, 23; 27, 31;
un sutaş *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 1;

sútă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hundert" : „centaine" : (3x)
sute *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 6; 23, 23; 23, 23;

svat → sfat

svétnic → sfetnic

svinţí → sfinţi

svinţíre → sfinţire

svînt → sfînt

svîrşít → sfîrşit

Ş

şápte : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. card. : „sieben" : „sept" : (59x)
ale celor şapte *num. card. masc. gen./dat.* [23] 15, 8;
cei şapte *num. card. masc. nom./ac.* [1] 21, 8; [23] 8, 2; 8, 6; 15, 6; 17, 1; 17, 10; 21, 9;
cêle şapte *num. card. fem. nom./ac.* [1] 21, 27; [23] 1, 20; 2, 1; 3, 1; 5, 5; 8, 6; 15, 6; 15, 8; 21, 9; 21, 9;
cêle şapte *num. card. neutru nom./ac.* [23] 1, 4; 1, 20; 1, 20; 4, 5; 10, 4; 17, 7; 17, 9;
celor şapte *num. card. fem. gen./dat.* [23] 1, 4; 1, 20; 1, 20;
celor şapte *num. card. masc. gen./dat.* [23] 15, 7; 16, 1;
celor şapte *num. card. neutru gen./dat.* [23] 1, 13; 2, 1;
şapte *num. card. fem. nom./ac.* [1] 13, 19; 20, 6; 21, 4; 28, 14; [15] 11, 30; [23] 1, 16; 1, 20; 4, 5; 5, 1; 8, 2; 12, 3; 15, 1; 15, 7; 17, 1;
şapte *num. card. masc. nom./ac.* [1] 6, 3; 19, 14; [23] 5, 6; 15, 1; 17, 9; 17, 10;
şapte *num. card. neutru nom./ac.* [23] 1, 12; 5, 6; 10, 3; 10, 4; 12, 3; 13, 1; 17, 3;

şáptelea : (1551-1553 ES) : num. ord. : „siebte" : „septième" : (8x)
al şaptelea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [22] 1, 14; [23] 16, 17; 21, 20;
a şaptea *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [15] 4, 4; 4, 4; [23] 8, 1;
cel al şaptelea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [23] 11, 15;
celui al şaptelea *num. ord. masc. sg. gen./dat. art.* [23] 10, 7;

şaptezéci : (1551-1553 ES) : num. card. : „siebzig" : „soixante-dix": (1x)
şaptezeci *num. card. masc. nom./ac.* [1] 23, 23;

şárpe : (1501 DERS/ în antr. *Şarpe*) : s. m. : „Schlange" : „serpent" : (7x)
şarpele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [4] 11, 3; [23] 12, 9; 12, 15; 20, 2;
şarpelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [23] 12, 14;
şărpi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 10, 9;
şerpii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 9, 19;

şáse : (1551-1553 ES) : num. card. : „sechs" : „six" : (2x)
cîte şase *num. distributiv fem. nom./ac.* [23] 4, 8;
şase *num. card. masc. nom./ac.* [1] 11, 12;

şáselea : (1551-1553 ES) : num. ord. : „sechste" : „sixième" : (6x)
al şaselea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [23] 9, 13; 16, 12; 21, 20;
al şaselea *num. ord. neutru sg. nom./ac. art.* [1] 10, 9;
a şasea *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [23] 6, 12;
celui al şasele *num. ord. masc. sg. gen./dat. art.* [23] 9, 14;

şchiop : (1551-1553 ES) : adj./s. m. : „lahm" : „boiteux" : (2x)
şchiop *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 12, 13;
şchiopi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 7;

şcoálă : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 258) : s. f. : „Schule" : „école" : (1x)
şcoala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 19, 9;

şedeá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „1./2. sitzen, (sich) setzen, 3. bleiben, wohnen, 4. führen" : „1. être assis, s'assoir, 2. placer, 3. rester, vivre, 4. conduire" : (69x)
am şăzut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [23] 3, 21;
au şăzut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 2, 3; 13, 14;
au şăzut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 9, 40; [6] 1, 20; [15] 8, 1; 10, 12; 12, 2;
au şezut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 1, 3;
să şază *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 2, 30; 8, 31; [10] 2, 4; [23] 3, 21;

şade *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 4, 10; 6, 16; 7, 10; 7, 15; 17, 1; 17, 9; 17, 14; 19, 11; 19, 19;
şăd *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 9, 13; [23] 11, 16;
şădea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 6, 15; 26, 30; [23] 9, 17;
şădea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 3, 10; 10, 7; 14, 7; [23] 4, 2; 4, 3; 4, 9; 5, 1; 5, 7; 5, 13; 6, 2; 6, 4; 6, 5; 6, 8; 20, 11; 21, 5;
şăz *verb indicativ prezent 1 sg.* [23] 18, 7;
şăzi *verb imp. 2 sg.* [1] 2, 34; [15] 1, 13; [16] 2, 3; 2, 3;
şăzi *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 23, 3;
şăzînd *verb gerunziu* [1] 2, 2; 8, 28; 12, 21; 16, 13; 21, 10; 25, 6; 25, 17; [3] 14, 30; [8] 3, 1; [23] 4, 4; 14, 14; 17, 3;
şăzu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 18, 11; [3] 10, 7;
şăzură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [23] 20, 4;
şed *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 19, 18;
şedea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [23] 14, 15; 14, 16; 19, 4; 19, 21;
şezînd *verb gerunziu* [1] 20, 9;

şi : (1521 NEACŞU) : conj./adv. : „1. und, 2. sowohl ... als-auch, 3. auch" : „1. et, 2. et ... et, 3. aussi" : (5444x)
şi *adv.* [1] 2, 29; 2, 29; 24, 6; [2] 1, 24; 2, 12; 2, 15; 3, 3; 3, 7; 3, 30; 3, 30; 4, 6; 4, 9; 4, 11; 4, 12; 4, 16; 4, 21; 4, 21; 4, 22; 5, 2; 5, 3; 5, 7; 8, 24; 8, 29; 8, 30; 8, 30; 8, 30; 9, 24; 11, 17; 11, 22; 15, 7; 15, 22; [3] 1, 8; 7, 28; 7, 38; 11, 23; 12, 14; 15, 1; 15, 1; 15, 2; 15, 3; 15, 6; 15, 29; [4] 2, 9; 5, 5; 5, 16; 7, 8; 7, 12; 8, 6; 8, 6; 9, 6; 9, 6; 11, 1; [5] 1, 9; [6] 5, 11; 5, 12; 5, 33; [9] 1, 5; 1, 6; 1, 8; 2, 2; 2, 11; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 15; 2, 18; 2, 18; 2, 19; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 6; 4, 8; 5, 11; 5, 24; [10] 1, 5; 1, 11; 3, 10; [11] 3, 7; [12] 2, 5; 2, 10; 2, 11; 2, 12; [15] 6, 7; [17] 2, 8; 3, 5; 3, 7; 3, 19; 4, 6; 4, 13; 4, 19; 5, 1; [18] 1, 14; 2, 1; 2, 19; [19] 1, 3; 2, 6; 4, 11; [22] 1, 14; 1, 23; [23] 2, 6; 13, 5; 13, 13; 13, 15; 19, 4; 21, 16;
şi *conjuncţie coord.* [1] 1, 1; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 15; 1, 15; 1, 17; 1, 18; 1, 18; 1, 19; 1, 20; 1, 20; 1, 21; 1, 23; 1, 23; 1, 24; 1, 25; 1, 26; 1, 26; 1, 26; 2, 1; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 5; 2, 6; 2, 6; 2, 7; 2, 7; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 10; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 12; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 17; 2, 17; 2, 17; 2, 17; 2, 17; 2, 18; 2, 18; 2, 18; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 20; 2, 20; 2, 21; 2, 22; 2, 22; 2, 22; 2, 23; 2, 26; 2, 26; 2, 26; 2, 29; 2, 30; 2, 33; 2, 33; 2, 36; 2, 36; 2, 37; 2, 37; 2, 37; 2, 38; 2, 38; 2, 39; 2, 39; 2, 40; 2, 40; 2, 41; 2, 42; 2, 42; 2, 42; 2, 42; 2, 43; 2, 43; 2, 43; 2, 44; 2, 44; 2, 45; 2, 45; 2, 45; 2, 46; 2, 46; 2, 46; 2, 47; 2, 47; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 3, 6; 3, 7; 3, 7; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 12; 3, 13; 3, 13; 3, 13; 3, 14; 3, 14; 3, 16; 3, 16; 3, 16; 3, 17; 3, 17; 3, 19; 3, 20; 3, 23; 3, 24; 3, 24; 3, 24; 3, 25; 3, 25; 4, 1; 4, 1; 4, 1; 4, 2; 4, 3; 4, 3; 4, 4; 4, 4; 4, 5; 4, 5; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 7; 4, 8; 4, 10; 4, 12; 4, 13; 4, 13; 4, 13; 4, 13; 4, 13; 4, 14; 4, 15; 4, 16; 4, 18; 4, 19; 4, 20; 4, 23; 4, 23; 4, 23; 4, 24; 4, 24; 4, 24; 4, 24; 4, 24; 4, 25; 4, 26; 4, 26; 4, 27; 4, 27; 4, 27; 4, 28; 4, 29; 4, 29; 4, 30; 4, 30; 4, 31; 4, 31; 4, 31; 4, 32; 4, 32; 4, 33; 4, 33; 4, 35; 4, 35; 4, 37; 5, 2; 5, 2; 5, 2; 5, 2; 5, 3; 5, 4; 5, 5; 5, 5; 5, 6; 5, 6; 5, 7; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 9; 5, 10; 5, 10; 5, 10; 5, 10; 5, 11; 5, 11; 5, 12; 5, 12; 5, 12; 5, 14; 5, 14; 5, 15; 5, 15; 5, 16; 5, 16; 5, 16; 5, 17; 5, 17; 5, 18; 5, 18; 5, 19; 5, 20; 5, 21; 5, 21; 5, 21; 5, 21; 5, 21; 5, 21; 5, 22; 5, 22; 5, 23; 5, 23; 5, 24; 5, 24; 5, 24; 5, 25; 5, 25; 5, 27; 5, 27; 5, 28; 5, 28; 5, 29; 5, 29; 5, 31; 5, 31; 5, 32; 5, 32; 5, 33; 5, 34; 5, 35; 5, 36; 5, 36; 5, 37; 5, 37; 5, 37; 5, 38; 5, 38; 5, 39; 5, 40; 5, 40; 5, 40; 5, 42; 5, 42; 5, 42; 6, 1; 6, 2; 6, 3; 6, 4; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 6; 6, 7; 6, 7; 6, 7; 6, 8; 6, 8; 6, 9; 6, 9; 6, 9; 6, 9; 6, 9; 6, 10; 6, 10; 6, 11; 6, 12; 6, 12; 6, 12; 6, 12; 6, 12; 6, 13; 6, 13; 6, 14; 6, 15; 7, 1; 7, 2; 7, 3; 7, 3; 7, 4; 7, 4; 7, 5; 7, 5; 7, 5; 7, 6; 7, 6; 7, 6; 7, 7; 7, 7; 7, 7; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 9; 7, 9; 7, 10; 7, 10; 7, 10; 7, 10; 7, 10; 7, 11; 7, 11; 7, 11; 7, 11; 7, 12; 7, 13; 7, 13; 7, 14; 7, 14; 7, 15; 7, 15; 7, 15; 7, 16; 7, 16; 7, 17; 7, 17; 7, 20; 7, 21; 7, 21; 7, 22; 7, 22; 7, 22; 7, 23; 7, 24; 7, 24; 7, 25; 7, 26; 7, 26; 7, 27; 7, 29; 7, 29; 7, 30; 7, 31; 7, 32; 7, 32; 7, 32; 7, 33; 7, 34; 7, 34; 7, 34; 7, 35; 7, 35; 7, 36; 7, 36; 7, 36; 7, 38; 7, 39; 7, 41; 7, 41; 7, 41; 7, 42; 7, 42; 7, 42; 7, 43; 7, 43; 7, 43; 7, 45; 7, 46; 7, 47; 7, 51; 7, 51; 7, 51; 7, 52; 7, 52; 7, 53; 7, 54; 7, 54; 7, 55; 7, 55; 7, 56; 7, 56; 7, 57; 7, 57; 7, 58; 7, 58; 7, 59; 7, 59; 7, 60; 7, 60; 8, 1; 8, 1; 8, 1; 8, 1; 8, 2; 8, 2; 8, 3; 8, 3; 8, 3; 8, 6; 8, 6; 8, 7; 8, 7; 8, 8; 8, 9; 8, 11; 8, 12; 8, 12; 8, 12; 8, 12; 8, 13; 8, 13; 8, 13; 8, 13; 8, 14; 8, 14; 8, 17; 8, 18; 8, 19; 8, 22; 8, 23; 8, 24; 8, 25; 8, 25; 8, 26; 8, 26; 8, 27; 8, 27; 8, 28; 8, 28; 8, 29; 8, 29; 8, 30; 8, 30; 8, 31; 8, 32; 8, 33; 8, 34; 8, 35; 8, 35; 8, 36; 8, 37; 8, 37; 8, 37; 8, 38; 8, 38; 8, 38; 8, 38; 8, 39; 8, 39; 8, 40; 8, 40; 9, 1; 9, 2; 9, 3; 9, 3; 9, 4; 9, 5; 9, 6; 9, 6; 9, 7; 9, 7; 9, 7; 9, 7; 9, 8; 9, 8; 9, 8; 9, 9; 9, 9; 9, 10; 9, 10; 9, 10; 9, 11; 9, 11; 9, 12; 9, 12; 9, 13; 9, 14; 9, 15; 9, 15; 9, 15; 9, 17; 9, 17; 9, 17; 9, 17; 9, 18; 9, 18; 9, 18; 9, 19; 9, 19; 9, 20; 9, 21; 9, 21; 9, 21; 9, 22; 9, 23; 9, 24; 9, 24; 9, 24; 9, 25; 9, 26; 9, 26; 9, 27; 9, 27; 9, 27; 9, 28; 9, 28; 9, 28; 9, 29; 9, 29; 9, 29; 9, 30; 9, 30; 9, 31; 9, 31; 9, 31; 9, 31; 9, 32; 9, 32; 9, 33; 9, 34; 9, 34; 9, 34; 9, 35; 9, 35; 9, 36; 9, 36; 9, 37; 9, 37; 9, 38; 9, 39; 9, 39; 9, 39; 9, 39; 9, 40; 9, 40; 9, 40; 9, 40; 9, 41; 9, 41; 9, 41; 9, 42; 9, 42; 9, 43; 10, 1; 10, 2; 10, 2; 10, 2; 10, 3; 10, 4; 10, 4; 10, 4; 10, 5; 10, 5; 10, 7; 10, 7; 10, 8; 10, 9; 10, 9; 10, 10; 10, 10; 10, 10; 10, 11; 10, 11; 10, 11; 10, 12; 10, 12; 10, 12; 10, 13; 10, 13; 10, 14; 10, 15; 10, 16; 10, 16; 10, 17; 10, 17; 10, 17; 10, 18; 10, 20; 10, 21; 10, 22; 10, 22; 10, 22; 10, 23; 10, 23; 10, 24; 10, 24; 10, 25; 10, 26; 10, 27; 10, 27; 10, 28; 10, 28; 10, 29; 10, 30; 10, 30; 10, 30; 10, 31; 10, 31; 10, 32; 10, 33; 10, 34; 10, 35; 10, 38; 10, 38; 10, 39; 10, 39; 10, 39; 10, 40; 10, 41; 10, 42; 10, 42; 10, 42; 10, 45; 10, 45; 10, 46; 10, 47; 10, 48; 11, 1; 11, 1; 11, 1; 11, 2; 11, 3; 11, 4; 11, 5; 11, 5; 11, 6; 11, 6; 11, 6; 11, 6; 11, 7; 11, 7; 11, 8; 11, 9; 11, 10; 11, 10; 11, 11; 11, 12; 11, 12; 11, 12; 11, 12; 11, 13; 11, 13; 11, 13; 11, 14; 11, 15; 11, 15; 11, 16; 11, 17; 11, 18; 11, 18; 11, 18; 11, 19; 11, 19; 11, 20; 11, 20; 11, 21; 11, 21; 11, 22; 11, 22; 11, 23; 11, 23; 11, 24; 11, 24; 11, 24; 11, 25; 11, 26; 11, 26; 11, 26; 11, 26; 11, 27; 11, 28; 11, 28; 11, 30; 11, 30; 12, 1; 12, 2; 12, 3; 12, 3; 12, 3; 12, 6; 12, 6; 12, 7; 12, 7; 12, 7;

12, 7; 12, 8; 12, 8; 12, 8; 12, 8; 12, 8; 12, 9; 12, 9; 12, 10; 12, 10; 12, 10; 12, 10; 12, 11; 12, 11; 12, 11; 12, 12; 12, 12; 12, 13; 12, 14; 12, 16; 12, 16; 12, 17; 12, 17; 12, 17; 12, 17; 12, 18; 12, 19; 12, 19; 12, 20; 12, 20; 12, 20; 12, 20; 12, 21; 12, 22; 12, 23; 12, 23; 12, 24; 12, 25; 12, 25; 13, 1; 13, 1; 13, 1; 13, 1; 13, 1; 13, 1; 13, 2; 13, 2; 13, 2; 13, 3; 13, 3; 13, 4; 13, 5; 13, 5; 13, 5; 13, 6; 13, 7; 13, 8; 13, 9; 13, 10; 13, 11; 13, 11; 13, 11; 13, 11; 13, 11; 13, 13; 13, 14; 13, 15; 13, 15; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 13, 17; 13, 17; 13, 18; 13, 19; 13, 20; 13, 21; 13, 21; 13, 22; 13, 22; 13, 26; 13, 27; 13, 27; 13, 28; 13, 29; 13, 32; 13, 33; 13, 35; 13, 36; 13, 36; 13, 38; 13, 41; 13, 41; 13, 42; 13, 43; 13, 43; 13, 43; 13, 45; 13, 45; 13, 45; 13, 46; 13, 46; 13, 48; 13, 48; 13, 48; 13, 49; 13, 50; 13, 50; 13, 50; 13, 50; 13, 50; 13, 52; 14, 1; 14, 1; 14, 1; 14, 2; 14, 3; 14, 4; 14, 4; 14, 5; 14, 5; 14, 5; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 7; 14, 8; 14, 9; 14, 9; 14, 11; 14, 12; 14, 13; 14, 13; 14, 14; 14, 14; 14, 14; 14, 14; 14, 14; 14, 14; 14, 16; 14, 16; 14, 17; 14, 18; 14, 18; 14, 18; 14, 18; 14, 19; 14, 19; 14, 20; 14, 20; 14, 20; 14, 20; 14, 21; 14, 22; 14, 23; 14, 24; 14, 25; 14, 26; 14, 26; 14, 26; 14, 27; 15, 1; 15, 2; 15, 2; 15, 2; 15, 2; 15, 2; 15, 3; 15, 3; 15, 4; 15, 4; 15, 4; 15, 4; 15, 5; 15, 5; 15, 6; 15, 6; 15, 7; 15, 7; 15, 8; 15, 8; 15, 9; 15, 9; 15, 11; 15, 12; 15, 12; 15, 12; 15, 12; 15, 13; 15, 15; 15, 16; 15, 16; 15, 16; 15, 17; 15, 20; 15, 20; 15, 20; 15, 22; 15, 22; 15, 22; 15, 23; 15, 23; 15, 23; 15, 23; 15, 24; 15, 25; 15, 27; 15, 27; 15, 28; 15, 29; 15, 29; 15, 29; 15, 30; 15, 31; 15, 32; 15, 32; 15, 32; 15, 32; 15, 33; 15, 34; 15, 35; 15, 35; 15, 38; 15, 39; 15, 41; 15, 41; 16, 1; 16, 1; 16, 1; 16, 2; 16, 3; 16, 4; 16, 4; 16, 5; 16, 6; 16, 6; 16, 7; 16, 8; 16, 9; 16, 9; 16, 10; 16, 11; 16, 12; 16, 12; 16, 13; 16, 13; 16, 14; 16, 15; 16, 15; 16, 15; 16, 16; 16, 17; 16, 18; 16, 18; 16, 18; 16, 18; 16, 18; 16, 19; 16, 19; 16, 20; 16, 21; 16, 22; 16, 22; 16, 23; 16, 24; 16, 25; 16, 25; 16, 26; 16, 26; 16, 26; 16, 27; 16, 27; 16, 28; 16, 29; 16, 29; 16, 29; 16, 30; 16, 31; 16, 31; 16, 32; 16, 32; 16, 33; 16, 33; 16, 33; 16, 34; 16, 34; 16, 35; 16, 36; 16, 37; 16, 37; 16, 38; 16, 38; 16, 39; 16, 39; 16, 40; 16, 40; 16, 40; 17, 1; 17, 1; 17, 2; 17, 2; 17, 3; 17, 3; 17, 3; 17, 4; 17, 4; 17, 4; 17, 4; 17, 4; 17, 5; 17, 5; 17, 5; 17, 5; 17, 6; 17, 6; 17, 6; 17, 7; 17, 8; 17, 8; 17, 9; 17, 9; 17, 10; 17, 10; 17, 11; 17, 12; 17, 12; 17, 13; 17, 13; 17, 13; 17, 14; 17, 14; 17, 14; 17, 15; 17, 15; 17, 17; 17, 17; 17, 18; 17, 18; 17, 18; 17, 19; 17, 21; 17, 21; 17, 22; 17, 23; 17, 23; 17, 24; 17, 24; 17, 25; 17, 26; 17, 26; 17, 27; 17, 27; 17, 28; 17, 28; 17, 28; 17, 29; 17, 32; 17, 33; 17, 34; 17, 34; 17, 34; 18, 2; 18, 2; 18, 3; 18, 3; 18, 4; 18, 4; 18, 4; 18, 5; 18, 5; 18, 6; 18, 6; 18, 7; 18, 8; 18, 8; 18, 8; 18, 9; 18, 9; 18, 10; 18, 11; 18, 11; 18, 12; 18, 12; 18, 14; 18, 15; 18, 15; 18, 16; 18, 17; 18, 17; 18, 18; 18, 18; 18, 18; 18, 19; 18, 19; 18, 20; 18, 21; 18, 21; 18, 22; 18, 22; 18, 23; 18, 23; 18, 25; 18, 25; 18, 26; 18, 26; 18, 26; 18, 26; 18, 27; 19, 1; 19, 1; 19, 3; 19, 3; 19, 4; 19, 5; 19, 6; 19, 6; 19, 6; 19, 7; 19, 8; 19, 8; 19, 9; 19, 9; 19, 10; 19, 10; 19, 10; 19, 11; 19, 12; 19, 12; 19, 12; 19, 13; 19, 14; 19, 15; 19, 15; 19, 16; 19, 16; 19, 16; 19, 17; 19, 17; 19, 17; 19, 17; 19, 18; 19, 18; 19, 19; 19, 19; 19, 19; 19, 20; 19, 21; 19, 21; 19, 21; 19, 21; 19, 22; 19, 22; 19, 23; 19, 25; 19, 26; 19, 26; 19, 26; 19, 26; 19, 27; 19, 27; 19, 27; 19, 28; 19, 28; 19, 29; 19, 29; 19, 29; 19, 31; 19, 31; 19, 32; 19, 34; 19, 35; 19, 36; 19, 38; 19, 38; 19, 41; 20, 1; 20, 2; 20, 2; 20, 3; 20, 4; 20, 4; 20, 4; 20, 4; 20, 4; 20, 4; 20, 6; 20, 7; 20, 8; 20, 9; 20, 10; 20, 10; 20, 11; 20, 11; 20, 11; 20, 11; 20, 12; 20, 12; 20, 14; 20, 15; 20, 15; 20, 15; 20, 17; 20, 18; 20, 19; 20, 19; 20, 20; 20, 20; 20, 20; 20, 21; 20, 21; 20, 22; 20, 23; 20, 24; 20, 25; 20, 28; 20, 28; 20, 30; 20, 31; 20, 32; 20, 32; 20, 32; 20, 34; 20, 35; 20, 36; 20, 37; 20, 37; 20, 38; 21, 1; 21, 1; 21, 1; 21, 2; 21, 3; 21, 3; 21, 3; 21, 4; 21, 5; 21, 5; 21, 5; 21, 6; 21, 7; 21, 8; 21, 9; 21, 10; 21, 11; 21, 11; 21, 11; 21, 11; 21, 11; 21, 12; 21, 12; 21, 12; 21, 13; 21, 13; 21, 13; 21, 14; 21, 16; 21, 16; 21, 17; 21, 18; 21, 19; 21, 20; 21, 20; 21, 20; 21, 21; 21, 24; 21, 24; 21, 24; 21, 25; 21, 25; 21, 25; 21, 27; 21, 27; 21, 28; 21, 28; 21, 28; 21, 28; 21, 28; 21, 30; 21, 30; 21, 30; 21, 30; 21, 31; 21, 32; 21, 32; 21, 33; 21, 33; 21, 33; 21, 34; 21, 34; 21, 35; 21, 37; 21, 38; 21, 39; 21, 39; 21, 40; 21, 40; 22, 1; 22, 2; 22, 3; 22, 4; 22, 4; 22, 5; 22, 5; 22, 5; 22, 5; 22, 6; 22, 6; 22, 7; 22, 7; 22, 8; 22, 9; 22, 10; 22, 10; 22, 11; 22, 13; 22, 13; 22, 14; 22, 14; 22, 15; 22, 16; 22, 16; 22, 17; 22, 17; 22, 18; 22, 18; 22, 19; 22, 19; 22, 20; 22, 20; 22, 20; 22, 21; 22, 22; 22, 22; 22, 23; 22, 23; 22, 23; 22, 25; 22, 26; 22, 27; 22, 27; 22, 28; 22, 28; 22, 29; 22, 29; 22, 30; 22, 30; 22, 30; 22, 30; 23, 1; 23, 3; 23, 3; 23, 5; 23, 6; 23, 6; 23, 6; 23, 7; 23, 7; 23, 7; 23, 9; 23, 9; 23, 10; 23, 10; 23, 11; 23, 11; 23, 12; 23, 13; 23, 14; 23, 16; 23, 16; 23, 17; 23, 18; 23, 19; 23, 19; 23, 20; 23, 21; 23, 23; 23, 23; 23, 23; 23, 24; 23, 27; 23, 28; 23, 30; 23, 30; 23, 33; 23, 33; 23, 34; 23, 34; 23, 34; 23, 34; 23, 34; 24, 1; 24, 2; 24, 3; 24, 3; 24, 5; 24, 5; 24, 6; 24, 6; 24, 9; 24, 9; 24, 10; 24, 12; 24, 14; 24, 14; 24, 15; 24, 15; 24, 15; 24, 16; 24, 16; 24, 17; 24, 17; 24, 19; 24, 22; 24, 23; 24, 23; 24, 23; 24, 24; 24, 25; 24, 25; 24, 25; 24, 26; 24, 26; 24, 27; 24, 27; 25, 2; 25, 2; 25, 2; 25, 4; 25, 6; 25, 7; 25, 7; 25, 10; 25, 10; 25, 11; 25, 13; 25, 13; 25, 14; 25, 15; 25, 16; 25, 17; 25, 19; 25, 20; 25, 20; 25, 22; 25, 23; 25, 23; 25, 23; 25, 23; 25, 24; 25, 24; 25, 24; 25, 24; 25, 25; 25, 26; 25, 27; 26, 3; 26, 6; 26, 7; 26, 10; 26, 10; 26, 10; 26, 11; 26, 11; 26, 11; 26, 12; 26, 12; 26, 13; 26, 14; 26, 14; 26, 16; 26, 16; 26, 16; 26, 17; 26, 18; 26, 18; 26, 20; 26, 20; 26, 20; 26, 20; 26, 22; 26, 22; 26, 23; 26, 24; 26, 25; 26, 26; 26, 29; 26, 29; 26, 29; 26, 29; 26, 30; 26, 30; 26, 30; 26, 30; 26, 31; 27, 1; 27, 2; 27, 3; 27, 3; 27, 4; 27, 5; 27, 5; 27, 6; 27, 7; 27, 7; 27, 8; 27, 9; 27, 9; 27, 9; 27, 10; 27, 10; 27, 10; 27, 11; 27, 12; 27, 12; 27, 12; 27, 15; 27, 15; 27, 16; 27, 17; 27, 18; 27, 19; 27, 20; 27, 21; 27, 21; 27, 21; 27, 22; 27, 23; 27, 24; 27, 26; 27, 27; 27, 28; 27, 28; 27, 28; 27, 29; 27, 30; 27, 30; 27, 31; 27, 32; 27, 35; 27, 35; 27, 35; 27, 36; 27, 36; 27, 37; 27, 38; 27, 40; 27, 40; 27, 40; 27, 41; 27, 41; 27, 43; 27, 43; 27, 44; 27, 44; 28, 1; 28, 2; 28, 3; 28, 3; 28, 6; 28, 6; 28, 8; 28, 8; 28, 8; 28, 9; 28, 9; 28, 10; 28, 10; 28, 12; 28, 13; 28, 13; 28, 14; 28, 15; 28, 15; 28, 17; 28, 17; 28, 19; 28, 20; 28, 23; 28, 23; 28, 23; 28, 24; 28, 25; 28, 26; 28, 26; 28, 26; 28, 26; 28, 27; 28, 27; 28, 27; 28, 27; 28, 27; 28, 27; 28, 28; 28, 29; 28, 30; 28, 30; 28, 31; [2] 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1,

13; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 1, 14; 1, 15; 1, 16; 1, 18; 1, 20; 1, 20; 1, 21; 1, 23; 1, 23; 1, 23; 1, 23; 1, 25; 1, 25; 1, 27; 1, 27; 1, 28; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 5; 2, 5; 2, 5; 2, 5; 2, 7; 2, 7; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 10; 2, 10; 2, 12; 2, 15; 2, 17; 2, 17; 2, 18; 2, 18; 2, 19; 2, 20; 2, 27; 2, 27; 2, 29; 3, 4; 3, 4; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 15; 3, 17; 3, 18; 3, 20; 3, 20; 3, 22; 3, 23; 3, 24; 3, 27; 3, 30; 3, 31; 4, 3; 4, 3; 4, 7; 4, 11; 4, 12; 4, 14; 4, 17; 4, 19; 4, 19; 4, 21; 4, 22; 4, 22; 5, 2; 5, 3; 5, 8; 5, 11; 5, 11; 5, 12; 5, 12; 5, 14; 5, 15; 5, 15; 5, 16; 5, 17; 5, 18; 5, 19; 5, 21; 6, 4; 6, 5; 6, 8; 6, 11; 6, 13; 6, 17; 6, 19; 6, 22; 7, 4; 7, 4; 7, 7; 7, 8; 7, 10; 7, 11; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 23; 8, 2; 8, 3; 8, 6; 8, 8; 8, 9; 8, 11; 8, 17; 8, 17; 8, 21; 8, 22; 8, 23; 8, 23; 8, 23; 8, 26; 8, 28; 8, 30; 8, 30; 8, 30; 8, 32; 8, 34; 8, 34; 8, 34; 9, 2; 9, 4; 9, 4; 9, 4; 9, 4; 9, 4; 9, 5; 9, 6; 9, 9; 9, 10; 9, 10; 9, 15; 9, 17; 9, 21; 9, 22; 9, 23; 9, 24; 9, 25; 9, 25; 9, 26; 9, 28; 9, 29; 9, 29; 9, 33; 9, 33; 10, 1; 10, 3; 10, 8; 10, 9; 10, 12; 10, 14; 10, 14; 10, 15; 10, 18; 10, 19; 10, 20; 11, 1; 11, 3; 11, 3; 11, 3; 11, 5; 11, 8; 11, 9; 11, 9; 11, 9; 11, 9; 11, 10; 11, 12; 11, 14; 11, 16; 11, 16; 11, 16; 11, 17; 11, 17; 11, 22; 11, 23; 11, 24; 11, 26; 11, 26; 11, 27; 11, 29; 11, 30; 11, 31; 11, 31; 11, 33; 11, 33; 11, 33; 11, 34; 11, 35; 11, 35; 12, 2; 12, 2; 12, 2; 12, 6; 12, 14; 12, 15; 12, 16; 13, 3; 13, 3; 13, 5; 13, 6; 13, 9; 13, 11; 13, 12; 13, 13; 13, 13; 13, 13; 13, 13; 14, 3; 14, 5; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 7; 14, 8; 14, 8; 14, 9; 14, 9; 14, 9; 14, 9; 14, 10; 14, 11; 14, 14; 14, 17; 14, 17; 14, 18; 14, 19; 14, 23; 15, 1; 15, 1; 15, 4; 15, 5; 15, 6; 15, 8; 15, 9; 15, 10; 15, 11; 15, 11; 15, 12; 15, 12; 15, 13; 15, 14; 15, 14; 15, 14; 15, 14; 15, 15; 15, 18; 15, 19; 15, 19; 15, 20; 15, 21; 15, 23; 15, 24; 15, 24; 15, 26; 15, 27; 15, 27; 15, 28; 15, 29; 15, 30; 15, 30; 15, 31; 15, 32; 16, 1; 16, 2; 16, 2; 16, 2; 16, 3; 16, 4; 16, 5; 16, 7; 16, 7; 16, 7; 16, 9; 16, 12; 16, 13; 16, 13; 16, 14; 16, 15; 16, 15; 16, 15; 16, 15; 16, 17; 16, 17; 16, 17; 16, 18; 16, 18; 16, 19; 16, 21; 16, 21; 16, 21; 16, 23; 16, 23; 16, 25; 16, 26; [3] 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 5; 1, 10; 1, 10; 1, 10; 1, 12; 1, 14; 1, 16; 1, 16; 1, 19; 1, 22; 1, 22; 1, 24; 1, 24; 1, 25; 1, 27; 1, 28; 1, 28; 1, 28; 1, 30; 1, 30; 1, 30; 1, 30; 2, 1; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 4; 2, 6; 2, 6; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 11; 2, 13; 2, 14; 2, 15; 3, 1; 3, 2; 3, 3; 3, 3; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 3, 5; 3, 8; 3, 8; 3, 10; 3, 10; 3, 13; 3, 15; 3, 16; 3, 20; 3, 23; 4, 1; 4, 5; 4, 5; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 9; 4, 9; 4, 11; 4, 11; 4, 11; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 17; 4, 19; 4, 21; 5, 1; 5, 2; 5, 2; 5, 3; 5, 4; 5, 8; 5, 8; 5, 10; 5, 12; 5, 13; 6, 1; 6, 2; 6, 6; 6, 8; 6, 8; 6, 11; 6, 11; 6, 13; 6, 13; 6, 13; 6, 13; 6, 14; 6, 14; 6, 19; 6, 20; 7, 2; 7, 3; 7, 4; 7, 5; 7, 5; 7, 7; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 11; 7, 12; 7, 13; 7, 13; 7, 14; 7, 17; 7, 19; 7, 22; 7, 28; 7, 29; 7, 30; 7, 30; 7, 30; 7, 31; 7, 32; 7, 34; 7, 34; 7, 34; 7, 35; 7, 35; 7, 36; 7, 37; 7, 37; 7, 40; 7, 40; 8, 4; 8, 5; 8, 6; 8, 6; 8, 6; 8, 7; 8, 11; 8, 12; 8, 12; 9, 4; 9, 5; 9, 5; 9, 5; 9, 6; 9, 7; 9, 7; 9, 8; 9, 10; 9, 14; 9, 15; 9, 20; 9, 23; 9, 27; 10, 1; 10, 1; 10, 2; 10, 2; 10, 3; 10, 4; 10, 6; 10, 6; 10, 7; 10, 7; 10, 8; 10, 9; 10, 9; 10, 10; 10, 10; 10, 11; 10, 13; 10, 20; 10, 20; 10, 21; 10, 21; 10, 26; 10, 27; 10, 28; 10, 28; 10, 29; 10, 32; 10, 32; 10, 32; 10, 33; 11, 1; 11, 2; 11, 2; 11, 3; 11, 5; 11, 6; 11, 7; 11, 12; 11, 18; 11, 19; 11, 21; 11, 22; 11, 22; 11, 24; 11, 24; 11, 25; 11, 26; 11, 27; 11, 28; 11, 28; 11, 29; 11, 29; 11, 30; 11, 30; 12, 3; 12, 5; 12, 6; 12, 7; 12, 8; 12, 9; 12, 9; 12, 10; 12, 10; 12, 10; 12, 10; 12, 10; 12, 11; 12, 11; 12, 12; 12, 12; 12, 12; 12, 13; 12, 13; 12, 16; 12, 20; 12, 21; 12, 23; 12, 23; 12, 26; 12, 26; 12, 27; 12, 28; 12, 31; 13, 1; 13, 1; 13, 2; 13, 2; 13, 2; 13, 2; 13, 3; 13, 3; 13, 3; 13, 8; 13, 8; 13, 8; 13, 9; 14, 1; 14, 1; 14, 3; 14, 3; 14, 5; 14, 9; 14, 10; 14, 11; 14, 12; 14, 15; 14, 15; 14, 19; 14, 21; 14, 21; 14, 23; 14, 23; 14, 24; 14, 25; 14, 25; 14, 27; 14, 27; 14, 28; 14, 28; 14, 29; 14, 31; 14, 32; 14, 34; 14, 39; 14, 40; 15, 1; 15, 4; 15, 4; 15, 5; 15, 8; 15, 10; 15, 10; 15, 11; 15, 14; 15, 14; 15, 15; 15, 15; 15, 18; 15, 21; 15, 22; 15, 23; 15, 24; 15, 24; 15, 24; 15, 27; 15, 28; 15, 28; 15, 30; 15, 32; 15, 34; 15, 35; 15, 37; 15, 38; 15, 39; 15, 39; 15, 40; 15, 40; 15, 40; 15, 41; 15, 41; 15, 42; 15, 44; 15, 45; 15, 48; 15, 48; 15, 48; 15, 49; 15, 49; 15, 50; 15, 50; 15, 52; 15, 52; 15, 53; 15, 54; 15, 56; 16, 1; 16, 4; 16, 4; 16, 5; 16, 6; 16, 8; 16, 9; 16, 9; 16, 10; 16, 10; 16, 12; 16, 15; 16, 15; 16, 16; 16, 16; 16, 16; 16, 17; 16, 17; 16, 17; 16, 18; 16, 19; 16, A; 16, A; 16, A; [4] 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 1, 14; 1, 15; 1, 16; 1, 16; 1, 16; 1, 17; 1, 17; 1, 18; 1, 19; 1, 19; 1, 19; 1, 20; 1, 21; 1, 22; 1, 22; 2, 1; 2, 2; 2, 3; 2, 4; 2, 7; 2, 10; 2, 10; 2, 12; 2, 12; 2, 14; 2, 15; 2, 16; 3, 2; 3, 4; 3, 13; 3, 17; 4, 7; 4, 7; 4, 10; 4, 13; 4, 13; 4, 13; 4, 14; 4, 14; 4, 16; 5, 3; 5, 4; 5, 6; 5, 8; 5, 8; 5, 9; 5, 11; 5, 11; 5, 12; 5, 15; 5, 15; 5, 18; 5, 18; 5, 19; 6, 1; 6, 1; 6, 2; 6, 7; 6, 8; 6, 8; 6, 8; 6, 9; 6, 9; 6, 9; 6, 10; 6, 10; 6, 10; 6, 13; 6, 13; 6, 14; 6, 15; 6, 16; 6, 16; 6, 16; 6, 16; 6, 17; 6, 17; 6, 17; 6, 18; 6, 18; 6, 18; 7, 1; 7, 3; 7, 7; 7, 7; 7, 13; 7, 14; 7, 15; 7, 15; 8, 1; 8, 2; 8, 3; 8, 4; 8, 5; 8, 5; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 8; 8, 9; 8, 10; 8, 10; 8, 11; 8, 11; 8, 13; 8, 14; 8, 15; 8, 16; 8, 17; 8, 18; 8, 19; 8, 19; 8, 19; 8, 21; 8, 22; 8, 23; 8, 24; 8, 24; 9, 2; 9, 3; 9, 4; 9, 5; 9, 5; 9, 6; 9, 10; 9, 10; 9, 10; 9, 12; 9, 13; 9, 13; 9, 14; 10, 1; 10, 2; 10, 5; 10, 5; 10, 6; 10, 7; 10, 8; 10, 8; 10, 10; 10, 10; 10, 11; 10, 12; 10, 13; 10, 14; 11, 6; 11, 9; 11, 9; 11, 9; 11, 9; 11, 12; 11, 12; 11, 14; 11, 16; 11, 18; 11, 21; 11, 22; 11, 22; 11, 22; 11, 25; 11, 27; 11, 27; 11, 27; 11, 29; 11, 29; 11, 31; 11, 33; 11, 33; 12, 1; 12, 1; 12, 3; 12, 4; 12, 7; 12, 9; 12, 12; 12, 12; 12, 14; 12, 15; 12, 18; 12, 20; 12, 21; 12, 21; 12, 21; 12, 21; 13, 1; 13, 2; 13, 2; 13, 2; 13, 4; 13, 6; 13, 9; 13, 9; 13, 10; 13, 11; 13, 11; 13, 13; 13, 13; 13, A; [5] 1, 1; 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 7; 1, 9; 1, 11; 1, 13; 1, 14; 1, 15; 1, 16; 1, 17; 1, 18; 1, 21; 1, 22; 1, 23; 1, 24; 2, 1; 2, 1; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 12; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 2, 15; 2, 16; 2, 16; 2, 17; 2, 20; 2, 20; 3, 4; 3, 5; 3, 6; 3, 8; 3, 16; 3, 16; 3, 16; 3, 17; 3, 29; 4, 2; 4, 3; 4, 7; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 4, 10; 4, 10; 4, 12; 4, 14; 4, 18; 4, 18; 4, 20; 4, 20; 4, 22; 4, 25; 4, 25; 4, 27; 4, 29; 4, 30; 5, 1; 5, 3; 5, 12; 5, 15; 5, 16; 5, 16; 5, 18; 5, 21; 5, 21; 5, 24; 6, 1; 6, 1; 6, 2; 6, 4; 6, 4; 6, 6; 6, 8; 6, 10; 6, 14; 6, 16; 6, 16; 6, 16; [6] 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 4; 1, 8; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 13; 1, 13; 1, 15; 1, 15; 1, 17; 1, 18; 1, 19; 1, 20; 1, 21; 1, 21; 1, 21; 1, 21; 1, 21; 1, 22; 1, 22; 2, 1; 2, 1; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 5; 2, 6; 2, 6; 2, 8; 2, 12; 2, 12; 2, 14; 2, 16; 2, 17; 2,

17; 2, 19; 2, 19; 2, 20; 2, 22; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 3, 9; 3, 10; 3, 12; 3, 15; 3, 18; 3, 18; 3, 18; 3, 18; 3, 19; 4, 2; 4, 4; 4, 4; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 7; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 13; 4, 14; 4, 16; 4, 17; 4, 17; 4, 21; 4, 23; 4, 24; 4, 24; 4, 26; 4, 30; 4, 31; 4, 31; 4, 31; 4, 31; 4, 32; 4, 32; 5, 2; 5, 2; 5, 2; 5, 2; 5, 3; 5, 4; 5, 4; 5, 5; 5, 9; 5, 9; 5, 11; 5, 14; 5, 14; 5, 18; 5, 19; 5, 19; 5, 19; 5, 20; 5, 23; 5, 23; 5, 24; 5, 25; 5, 25; 5, 27; 5, 29; 5, 29; 5, 30; 5, 31; 5, 31; 5, 31; 5, 32; 6, 2; 6, 3; 6, 4; 6, 4; 6, 5; 6, 7; 6, 9; 6, 9; 6, 9; 6, 9; 6, 10; 6, 12; 6, 13; 6, 14; 6, 15; 6, 17; 6, 17; 6, 18; 6, 18; 6, 18; 6, 19; 6, 21; 6, 21; 6, 22; 6, 22; 6, 23; 6, 23; [7] 1, 1; 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 11; 1, 13; 1, 14; 1, 15; 1, 15; 1, 15; 1, 18; 1, 18; 1, 19; 1, 20; 1, 20; 1, 20; 1, 21; 1, 22; 1, 23; 1, 23; 1, 25; 1, 25; 1, 25; 1, 27; 1, 28; 1, 28; 1, 28; 1, 29; 2, 1; 2, 4; 2, 5; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 15; 2, 15; 2, 17; 2, 17; 2, 17; 2, 18; 2, 18; 2, 18; 2, 19; 2, 19; 2, 24; 2, 25; 2, 25; 2, 25; 2, 25; 2, 25; 2, 26; 2, 27; 2, 27; 2, 27; 2, 28; 2, 29; 3, 3; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 10; 3, 10; 3, 12; 3, 12; 3, 15; 3, 15; 3, 17; 3, 18; 3, 19; 3, 20; 3, 21; 4, 1; 4, 1; 4, 2; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 4, 10; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 15; 4, 15; 4, 15; 4, 16; 4, 16; 4, 16; 4, 18; 4, 20; 4, 22; [8] 1, 1; 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 11; 1, 13; 1, 16; 1, 16; 1, 16; 1, 17; 1, 17; 1, 18; 1, 20; 1, 21; 1, 21; 1, 22; 1, 22; 1, 23; 1, 23; 1, 24; 1, 26; 1, 28; 1, 29; 2, 1; 2, 1; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 5; 2, 7; 2, 7; 2, 8; 2, 8; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 15; 2, 18; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 22; 2, 23; 2, 23; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 3, 7; 3, 8; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 11; 3, 11; 3, 12; 3, 13; 3, 13; 3, 13; 3, 14; 3, 15; 3, 15; 3, 15; 3, 16; 3, 16; 3, 16; 3, 17; 3, 17; 3, 19; 3, 23; 3, 23; 3, 25; 4, 1; 4, 1; 4, 3; 4, 3; 4, 7; 4, 7; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 4, 12; 4, 13; 4, 13; 4, 14; 4, 15; 4, 15; 4, 16; 4, 16; 4, 16; 4, 16; 4, 17; 4, A; [9] 1, 1; 1, 1; 1, 1; 1, 1; 1, 1; 1, 3; 1, 3; 1, 3; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 2, 2; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 2, 12; 2, 12; 2, 14; 2, 15; 2, 15; 2, 15; 2, 15; 2, 18; 2, 20; 3, 2; 3, 2; 3, 2; 3, 2; 3, 4; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 3, 6; 3, 7; 3, 10; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 12; 3, 12; 3, 12; 3, 13; 4, 1; 4, 1; 4, 4; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 4, 10; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 13; 4, 13; 4, 14; 4, 14; 4, 16; 4, 16; 4, 17; 5, 1; 5, 3; 5, 3; 5, 5; 5, 5; 5, 6; 5, 6; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 11; 5, 12; 5, 12; 5, 12; 5, 13; 5, 14; 5, 15; 5, 15; 5, 23; 5, 23; 5, 23; 5, 23; [10] 1, 1; 1, 1; 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 2, 1; 2, 1; 2, 3; 2, 4; 2, 6; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 11; 2, 13; 2, 15; 2, 16; 2, 16; 2, 16; 2, 16; 2, 17; 2, 17; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 3, 8; 3, 8; 3, 12; 3, 14; 3, 15; [11] 1, 1; 1, 2; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 1, 14; 1, 15; 1, 19; 1, 20; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 5; 2, 7; 2, 7; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 14; 2, 15; 2, 15; 3, 7; 3, 7; 3, 10; 3, 10; 3, 12; 3, 12; 3, 13; 3, 15; 3, 16; 3, 16; 4, 1; 4, 3; 4, 4; 4, 5; 4, 6; 4, 7; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 16; 4, 16; 4, 16; 5, 4; 5, 4; 5, 5; 5, 5; 5, 5; 5, 5; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 5, 16; 5, 17; 5, 18; 5, 20; 5, 21; 5, 21; 5, 23; 5, 24; 5, 25; 5, 25; 5, 25; 6, 1; 6, 2; 6, 2; 6, 3; 6, 3; 6, 4; 6, 5; 6, 8; 6, 9; 6, 9; 6, 9; 6, 9; 6, 10; 6, 11; 6, 12; 6, 12; 6, 13; 6, 15; 6, 15; 6, 16; 6, 20; [12] 1, 2; 1, 3; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 7; 1, 7; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 15; 1, 16; 1, 17; 1, 18; 2, 2; 2, 2; 2, 5; 2, 9; 2, 12; 2, 17; 2, 17; 2, 18; 2, 19; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 21; 2, 22; 2, 23; 2, 26; 3, 1; 3, 5; 3, 6; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 11; 3, 12; 3, 13; 3, 13; 3, 14; 3, 15; 3, 16; 4, 1; 4, 1; 4, 1; 4, 2; 4, 4; 4, 4; 4, 6; 4, 8; 4, 10; 4, 13; 4, 15; 4, 17; 4, 17; 4, 17; 4, 18; 4, 18; 4, 19; 4, 19; 4, 21; 4, 21; 4, 21; 4, 21; [13] 1, 1; 1, 1; 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 14; 1, 15; 1, 15; 1, 15; 1, 16; 1, 16; 2, 3; 2, 11; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 12; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 3, 1; 3, 3; 3, 3; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 11; 3, 13; 3, 14; 3, 14; [14] 1, 1; 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 5; 1, 5; 1, 7; 1, 9; 1, 11; 1, 16; 1, 16; 1, 18; 1, 20; 1, 21; 1, 21; [15] 1, 1; 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 2, 2; 2, 2; 2, 4; 2, 4; 2, 4; 2, 6; 2, 7; 2, 7; 2, 9; 2, 10; 2, 11; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 2, 15; 2, 17; 3, 1; 3, 2; 3, 5; 3, 6; 3, 8; 3, 9; 3, 10; 3, 17; 3, 18; 3, 19; 4, 2; 4, 4; 4, 5; 4, 6; 4, 10; 4, 10; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 12; 4, 13; 4, 13; 4, 15; 4, 16; 5, 1; 5, 2; 5, 2; 5, 3; 5, 3; 5, 4; 5, 4; 5, 5; 5, 6; 5, 7; 5, 7; 5, 7; 5, 9; 5, 11; 5, 12; 5, 12; 5, 14; 6, 1; 6, 2; 6, 2; 6, 2; 6, 3; 6, 4; 6, 4; 6, 5; 6, 5; 6, 6; 6, 6; 6, 7; 6, 8; 6, 8; 6, 8; 6, 9; 6, 9; 6, 10; 6, 10; 6, 11; 6, 12; 6, 14; 6, 15; 6, 16; 6, 19; 6, 19; 7, 1; 7, 2; 7, 2; 7, 4; 7, 5; 7, 6; 7, 7; 7, 8; 7, 8; 7, 9; 7, 9; 7, 11; 7, 12; 7, 15; 7, 18; 7, 20; 7, 21; 7, 23; 7, 25; 7, 26; 8, 1; 8, 2; 8, 2; 8, 3; 8, 3; 8, 5; 8, 6; 8, 8; 8, 8; 8, 9; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 11; 8, 11; 8, 12; 8, 12; 8, 13; 9, 1; 9, 1; 9, 2; 9, 2; 9, 4; 9, 4; 9, 4; 9, 6; 9, 7; 9, 9; 9, 10; 9, 10; 9, 10; 9, 11; 9, 12; 9, 13; 9, 13; 9, 15; 9, 19; 9, 19; 9, 19; 9, 19; 9, 19; 9, 21; 9, 21; 9, 22; 9, 22; 9, 25; 9, 27; 9, 28; 10, 4; 10, 5; 10, 6; 10, 8; 10, 8; 10, 8; 10, 11; 10, 11; 10, 15; 10, 15; 10, 16; 10, 17; 10, 17; 10, 18; 10, 20; 10, 21; 10, 22; 10, 24; 10, 24; 10, 25; 10, 27; 10, 29; 10, 29; 10, 30; 10, 32; 10, 33; 10, 33; 10, 34; 10, 34; 10, 34; 10, 37; 10, 38; 11, 1; 11, 4; 11, 5; 11, 6; 11, 6; 11, 7; 11, 7 ; 11, 8; 11, 9; 11, 10; 11, 11; 11, 11; 11, 12; 11, 12; 11, 12; 11, 13; 11, 13; 11, 13; 11, 13; 11, 15; 11, 19; 11, 19; 11, 20; 11, 21; 11, 22; 11, 23; 11, 28; 11, 32; 11, 32; 11, 32; 11, 32; 11, 32; 11, 32; 11, 32; 11, 36; 11, 36; 11, 36; 11, 36; 11, 38; 11, 38; 11, 38; 11, 39; 12, 1; 12, 1; 12, 2; 12, 2; 12, 5; 12, 6; 12, 8; 12, 9; 12, 9; 12, 11; 12, 12; 12, 13; 12, 14; 12, 15; 12, 17; 12, 17; 12, 18; 12, 18; 12, 18; 12, 18; 12, 19; 12, 19; 12, 21; 12, 21; 12, 22; 12, 22; 12, 23; 12, 23; 12, 23; 12, 24; 12, 24; 12, 27; 12, 28; 13, 3; 13, 4; 13, 4; 13, 6; 13, 8; 13, 8; 13, 9; 13, 12; 13, 16; 13, 17; 13, 17; 13, 19; 13, 22; 13, 23; [16] 1, 1; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 13; 1, 14; 1, 17; 1, 19; 1, 21; 1, 22; 1, 22; 1, 23; 1, 24; 1, 24; 1, 25; 1, 27; 1, 27; 1, 27; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 5; 2, 6; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 15; 2, 16; 2, 16; 2, 16; 2, 17; 2, 18; 2, 18; 2, 19; 2, 19; 2, 22; 2, 23; 2, 23; 2, 23; 2, 23; 2, 24; 2, 25; 2, 25; 2, 26; 3, 2; 3, 3; 3, 3; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 3, 6; 3, 7; 3, 7; 3, 7; 3, 7; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 11; 3, 13; 3, 14; 3, 16; 3, 16; 3, 17; 3, 17; 4, 1;

4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 3; 4, 4; 4, 7; 4, 8; 4, 8; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 13; 4, 13; 4, 13; 4, 13; 4, 14; 4, 15; 4, 15; 4, 17; 5, 2; 5, 3; 5, 3; 5, 3; 5, 4; 5, 5; 5, 8; 5, 8; 5, 10; 5, 11; 5, 11; 5, 12; 5, 12; 5, 14; 5, 15; 5, 15; 5, 15; 5, 16; 5, 17; 5, 17; 5, 17; 5, 18; 5, 18; 5, 18; 5, 19; 5, 20; [17] 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 10; 1, 11; 1, 15; 1, 17; 1, 19; 1, 20; 1, 21; 1, 21; 1, 23; 1, 24; 1, 24; 1, 25; 2, 1; 2, 1; 2, 1; 2, 1; 2, 5; 2, 6; 2, 7; 2, 7; 2, 11; 2, 14; 2, 16; 2, 18; 2, 18; 2, 20; 2, 21; 2, 25; 3, 1; 3, 3; 3, 4; 3, 6; 3, 10; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 12; 3, 13; 3, 15; 3, 15; 3, 18; 3, 21; 3, 22; 3, 22; 4, 1; 4, 3; 4, 5; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 8; 4, 11; 4, 14; 4, 18; 4, 18; 5, 1; 5, 4; 5, 5; 5, 12; 5, 13; [18] 1, 1; 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 1, 13; 1, 15; 1, 15; 1, 16; 1, 17; 1, 18; 1, 19; 1, 19; 2, 1; 2, 1; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 5; 2, 6; 2, 6; 2, 7; 2, 8; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 14; 2, 16; 2, 20; 2, 20; 2, 22; 2, 22; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 5; 3, 5; 3, 7; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 3, 11; 3, 12; 3, 12; 3, 13; 3, 13; 3, 14; 3, 15; 3, 15; 3, 16; 3, 16; 3, 16; 3, 17; 3, 17; 3, 17; 3, 17; [19] 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 2, 1; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 14; 2, 14; 2, 16; 2, 16; 2, 17; 2, 17; 2, 18; 2, 18; 2, 20; 2, 20; 2, 21; 2, 22; 2, 24; 2, 24; 2, 25; 2, 27; 2, 27; 2, 27; 2, 27; 2, 27; 2, 28; 2, 28; 3, 2; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 5; 3, 9; 3, 10; 3, 10; 3, 12; 3, 12; 3, 15; 3, 16; 3, 17; 3, 18; 3, 19; 3, 19; 3, 20 ; 3, 22; 3, 22; 3, 23; 3, 23; 3, 24; 3, 24; 3, 24; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 4; 4, 5; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 10; 4, 12; 4, 13; 4, 14; 4, 14; 4, 15; 4, 16; 4, 16; 4, 16; 4, 16; 4, 17; 4, 20; 4, 21; 4, 21; 5, 1; 5, 1; 5, 2; 5, 3; 5, 4; 5, 6; 5, 6; 5, 6; 5, 7; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 5, 11; 5, 11; 5, 13; 5, 14; 5, 15; 5, 16; 5, 17; 5, 18; 5, 19; 5, 20; 5, 20; 5, 20; 5, 20; [20] 1, 1; 1, 1; 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 12; 1, 12; [21] 1, 2; 1, 3; 1, 5; 1, 10; 1, 10; 1, 10; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 14; [22] 1, 1; 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 11; 1, 11; 1, 14; 1, 15; 1, 15; 1, 16; 1, 22; 1, 24; 1, 25; 1, 25; 1, 25; 1, 25; [23] 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 1, 14; 1, 15; 1, 15; 1, 16; 1, 16; 1, 16; 1, 17; 1, 17; 1, 17; 1, 18; 1, 18; 1, 18; 1, 18; 1, 18; 1, 19; 1, 19; 1, 20; 1, 20; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 5; 2, 5; 2, 5; 2, 8; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 10; 2, 12; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 15; 2, 16; 2, 17; 2, 17; 2, 18; 2, 18; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 20; 2, 20; 2, 21; 2, 21; 2, 22; 2, 23; 2, 23; 2, 23; 2, 23; 2, 24; 2, 24; 2, 24; 2, 26; 2, 26; 2, 27; 2, 27; 2, 28; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 3; 3, 3; 3, 3; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 5; 3, 5; 3, 7; 3, 7; 3, 7; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 12; 3, 12; 3, 12; 3, 12; 3, 14; 3, 14; 3, 16; 3, 17; 3, 17; 3, 17; 3, 17; 3, 17; 3, 17; 3, 17; 3, 18; 3, 18; 3, 18; 3, 19; 3, 19; 3, 20; 3, 20; 3, 20; 3, 20; 3, 21; 3, 21; 4, 1; 4, 1; 4, 1; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 5; 4, 5; 4, 5; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 7; 4, 7; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 11; 4, 11; 5, 1; 5, 1; 5, 2; 5, 2; 5, 3; 5, 4; 5, 4; 5, 5; 5, 5; 5, 6; 5, 6; 5, 6; 5, 6; 5, 6; 5, 7; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 5, 9; 5, 9; 5, 9; 5, 9; 5, 9; 5, 9; 5, 10; 5, 10; 5, 10; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 12; 5, 12; 5, 12; 5, 12; 5, 12; 5, 12; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 5, 14; 5, 14; 5, 14; 6, 1; 6, 1; 6, 1; 6, 2; 6, 2; 6, 2; 6, 2; 6, 2; 6, 2; 6, 3; 6, 3; 6, 4; 6, 4; 6, 4; 6, 4; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 5; 6, 6; 6, 6; 6, 6; 6, 6; 6, 7; 6, 7; 6, 8; 6, 8; 6, 8; 6, 8; 6, 8; 6, 8; 6, 8; 6, 8; 6, 9; 6, 9; 6, 10; 6, 10; 6, 10; 6, 11; 6, 11; 6, 11; 6, 11; 6, 11; 6, 12; 6, 12; 6, 12; 6, 12; 6, 13; 6, 14; 6, 14; 6, 14; 6, 15; 6, 15; 6, 15; 6, 15; 6, 15; 6, 15; 6, 15; 6, 15; 6, 16; 6, 16; 6, 16; 6, 16; 6, 17; 7, 1; 7, 2; 7, 2; 7, 2; 7, 4; 7, 9; 7, 9; 7, 9; 7, 9; 7, 9; 7, 9; 7, 10; 7, 10; 7, 11; 7, 11; 7, 11; 7, 11; 7, 11; 7, 11; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 13; 7, 13; 7, 14; 7, 14; 7, 14; 7, 14; 7, 15; 7, 15; 7, 15; 7, 17; 7, 17; 8, 1; 8, 2; 8, 2; 8, 3; 8, 3; 8, 3; 8, 4; 8, 5; 8, 5; 8, 5; 8, 5; 8, 5; 8, 5; 8, 5; 8, 6; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 7; 8, 8; 8, 8; 8, 8; 8, 9; 8, 9; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 11; 8, 11; 8, 11; 8, 12; 8, 12; 8, 12; 8, 12; 8, 12; 8, 12; 8, 13; 8, 13; 9, 1; 9, 1; 9, 1; 9, 2; 9, 2; 9, 2; 9, 2; 9, 3; 9, 3; 9, 4; 9, 5; 9, 5; 9, 6; 9, 6; 9, 6; 9, 6; 9, 7; 9, 7; 9, 7; 9, 8; 9, 8; 9, 9; 9, 9; 9, 10; 9, 10; 9, 10; 9, 11; 9, 11; 9, 13; 9, 13; 9, 15; 9, 15; 9, 15; 9, 15; 9, 16; 9, 16; 9, 17; 9, 17; 9, 17; 9, 17; 9, 17; 9, 17; 9, 17; 9, 17; 9, 18; 9, 18; 9, 19; 9, 20; 9, 20; 9, 20; 9, 20; 9, 20; 9, 20; 9, 20; 9, 21; 10, 1; 10, 1; 10, 1; 10, 1; 10, 2; 10, 2; 10, 3; 10, 3; 10, 4; 10, 4; 10, 4; 10, 5; 10, 5; 10, 6; 10, 6; 10, 6; 10, 6; 10, 6; 10, 6; 10, 7; 10, 8; 10, 8; 10, 8; 10, 9; 10, 9; 10, 9; 10, 9; 10, 10; 10, 10; 10, 10; 10, 10; 10, 11; 10, 11; 10, 11; 10, 11; 11, 1; 11, 1; 11, 1; 11, 1; 11, 2; 11, 2; 11, 2; 11, 3; 11, 3; 11, 4; 11, 5; 11, 5; 11, 5; 11, 6; 11, 6; 11, 7; 11, 7; 11, 7; 11, 8; 11, 8; 11, 8; 11, 9; 11, 9; 11, 9; 11, 9; 11, 9; 11, 9; 11, 10; 11, 10; 11, 10; 11, 11; 11, 11; 11, 11; 11, 11; 11, 12; 11, 12; 11, 12; 11, 13; 11, 13; 11, 13; 11, 13; 11, 13; 11, 15; 11, 15; 11, 15; 11, 15; 11, 16; 11, 16; 11, 17; 11, 17; 11, 17; 11, 18; 11, 18; 11, 18; 11, 18; 11, 18; 11, 18; 11, 18; 11, 18; 11, 18; 11, 19; 11, 19; 11, 19; 11, 19; 11, 19; 11, 19; 11, 19; 12, 1; 12, 1; 12, 1; 12, 2; 12, 2; 12, 3; 12, 3; 12, 3; 12, 3; 12, 4; 12, 4; 12, 4; 12, 5; 12, 5; 12, 5; 12, 6; 12, 6; 12, 7; 12, 7; 12, 7; 12, 7; 12, 8; 12, 9; 12, 9; 12, 9; 12, 9; 12, 10; 12, 10; 12, 10; 12, 10; 12, 10; 12, 11; 12, 11; 12, 11; 12, 11; 12, 12; 12, 12; 12, 13; 12, 14; 12, 14; 12, 14; 12, 14; 12, 15; 12, 16; 12, 16; 12, 16; 12, 17; 12, 17; 12, 17; 12, 18; 13, 1; 13, 1; 13, 1; 13, 1; 13, 2; 13, 2; 13, 2; 13, 2; 13, 2; 13, 2; 13, 2; 13, 3; 13, 3; 13, 3; 13, 4; 13, 4; 13, 5; 13, 5; 13, 5; 13, 6; 13, 6; 13, 6; 13, 7; 13, 7; 13, 7; 13, 7; 13, 7; 13, 8; 13, 10; 13, 11; 13, 11; 13, 11; 13, 12; 13, 12; 13, 12; 13, 13; 13, 14; 13, 14; 13, 15; 13, 15; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 13, 16; 13, 17; 13, 18; 14, 1; 14, 1; 14, 1; 14, 2; 14, 2; 14, 2; 14, 3; 14, 3; 14, 3; 14, 3; 14, 4; 14, 5; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 7; 14, 7; 14, 7; 14, 7; 14, 7; 14, 8; 14, 9; 14, 9; 14, 9; 14, 10; 14, 10; 14, 10; 14, 10; 14, 11; 14, 11; 14, 11; 14, 11; 14, 11; 14, 12; 14, 13; 14, 14; 14, 14; 14, 14; 14, 14; 14, 15; 14, 15; 14, 16; 14, 16; 14, 17; 14, 17; 14, 18; 14, 18; 14, 18; 14, 19; 14, 19; 14, 19; 14, 20; 14, 20; 15, 1; 15, 1; 15, 2; 15, 2; 15,

2; 15, 2; 15, 3; 15, 3; 15, 3; 15, 3; 15, 4; 15, 4; 15, 5; 15, 5; 15, 6; 15, 6; 15, 6; 15, 7; 15, 8; 15, 8; 15, 8; 16, 1; 16, 2; 16, 2; 16, 2; 16, 2; 16, 2; 16, 3; 16, 3; 16, 3; 16, 4; 16, 4; 16, 4; 16, 5; 16, 5; 16, 5; 16, 5; 16, 6; 16, 6; 16, 7; 16, 7; 16, 8; 16, 8; 16, 9; 16, 9; 16, 9; 16, 10; 16, 10; 16, 10; 16, 11; 16, 11; 16, 11; 16, 12; 16, 12; 16, 13; 16, 13; 16, 13; 16, 14; 16, 15; 16, 15; 16, 16; 16, 17; 16, 17; 16, 18; 16, 18; 16, 18; 16, 18; 16, 19; 16, 19; 16, 19; 16, 19; 16, 20; 16, 20; 16, 21; 16, 21; 17, 1; 17, 1; 17, 2; 17, 3; 17, 3; 17, 3; 17, 4; 17, 4; 17, 4; 17, 4; 17, 4; 17, 4; 17, 5; 17, 5; 17, 6; 17, 6; 17, 6; 17, 7; 17, 7; 17, 7; 17, 8; 17, 8; 17, 8; 17, 8; 17, 8; 17, 10; 17, 10; 17, 10; 17, 10; 17, 10; 17, 10; 17, 10; 17, 10; 17, 11; 17, 12; 17, 12; 17, 13; 17, 13; 17, 13; 17, 13; 17, 13; 17, 13; 17, 14; 17, 14; 17, 14; 17, 14; 17, 15; 17, 15; 17, 15; 17, 15; 17, 15; 17, 16; 17, 16; 17, 17; 18, 1; 18, 1; 18, 2; 18, 2; 18, 2; 18, 2; 18, 2; 18, 3; 18, 3; 18, 4; 18, 4; 18, 5; 18, 6; 18, 6; 18, 7; 18, 7; 18, 7; 18, 7; 18, 8; 18, 8; 18, 8; 18, 9; 18, 9; 18, 9; 18, 11; 18, 11; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 13; 18, 13; 18, 13; 18, 13; 18, 13; 18, 13; 18, 13; 18, 13; 18, 13; 18, 13; 18, 13; 18, 13; 18, 13; 18, 13; 18, 14; 18, 14; 18, 14; 18, 14; 18, 15; 18, 16; 18, 16; 18, 16; 18, 16; 18, 16; 18, 16; 18, 16; 18, 17; 18, 17; 18, 17; 18, 17; 18, 18; 18, 19; 18, 19; 18, 19; 18, 20; 18, 20; 18, 21; 18, 21; 18, 21; 18, 22; 18, 22; 18, 22; 18, 22; 18, 22; 18, 22; 18, 23; 18, 23; 18, 23; 18, 24; 18, 24; 18, 24; 19, 1; 19, 1; 19, 1; 19, 1; 19, 2; 19, 2; 19, 3; 19, 3; 19, 4; 19, 4; 19, 4; 19, 5; 19, 5; 19, 5; 19, 5; 19, 6; 19, 6; 19, 6; 19, 7; 19, 7; 19, 7; 19, 8; 19, 8; 19, 9; 19, 9; 19, 10; 19, 10; 19, 10; 19, 11; 19, 11; 19, 11; 19, 11; 19, 11; 19, 11; 19, 12; 19, 12; 19, 13; 19, 13; 19, 14; 19, 14; 19, 15; 19, 15; 19, 15; 19, 15; 19, 16; 19, 16; 19, 16; 19, 17; 19, 17; 19, 17; 19, 18; 19, 18; 19, 18; 19, 18; 19, 18; 19, 18; 19, 18; 19, 18; 19, 19; 19, 19; 19, 19; 19, 19; 19, 20; 19, 20; 19, 20; 19, 21; 19, 21; 20, 1; 20, 1; 20, 2; 20, 2; 20, 2; 20, 3; 20, 3; 20, 3; 20, 3; 20, 4; 20, 4; 20, 4; 20, 4; 20, 4; 20, 4; 20, 4; 20, 4; 20, 4; 20, 6; 20, 6; 20, 6; 20, 7; 20, 7; 20, 7; 20, 8; 20, 8; 20, 8; 20, 9; 20, 9; 20, 10; 20, 10; 20, 10; 20, 10; 20, 10; 20, 11; 20, 11; 20, 11; 20, 11; 20, 12; 20, 12; 20, 12; 20, 12; 20, 12; 20, 13; 20, 14; 20, 14; 20, 14; 20, 14; 20, 14; 20, 15; 21, 1; 21, 1; 21, 1; 21, 1; 21, 2; 21, 3; 21, 3; 21, 3; 21, 3; 21, 4; 21, 4; 21, 5; 21, 5; 21, 5; 21, 6; 21, 6; 21, 6; 21, 7; 21, 7; 21, 8; 21, 8; 21, 8; 21, 8; 21, 8; 21, 8; 21, 8; 21, 8; 21, 8; 21, 9; 21, 9; 21, 10; 21, 10; 21, 10; 21, 11; 21, 12; 21, 12; 21, 12; 21, 12; 21, 14; 21, 14; 21, 15; 21, 15; 21, 15; 21, 16; 21, 16; 21, 16; 21, 16; 21, 16; 21, 17; 21, 18; 21, 18; 21, 19; 21, 21; 21, 21; 21, 22; 21, 22; 21, 23; 21, 23; 21, 24; 21, 24; 21, 24; 21, 25; 21, 26; 21, 26; 21, 27; 21, 27; 21, 27; 22, 1; 22, 1; 22, 2; 22, 2; 22, 2; 22, 3; 22, 3; 22, 3; 22, 3; 22, 4; 22, 4; 22, 5; 22, 5; 22, 5; 22, 5; 22, 6; 22, 6; 22, 6; 22, 8; 22, 8; 22, 8; 22, 8; 22, 9; 22, 9; 22, 9; 22, 10; 22, 11; 22, 11; 22, 11; 22, 12; 22, 12; 22, 13; 22, 13; 22, 13; 22, 14; 22, 15; 22, 15; 22, 15; 22, 15; 22, 15; 22, 15; 22, 16; 22, 16; 22, 17; 22, 17; 22, 17; 22, 17; 22, 17; 22, 19; 22, 19; 22, 19; 22, A; 22, A; 22, A; [24] 1, 1; 1, 1; 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 13; 1, 14;

şiníc : (1668-1670 HERODOT) : s. n. : „Maß (Weizen)" : „mesure (de blé)" (2x)
şinic *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 6, 6;
şinice *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 6, 6;

şoáptă : (1620 MOXA) : s. f. : „Flüstern, Leise" : „chouchoute, doucement" : (1x)
şoapte *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 12, 20;

şoptitór : (1563 CORESI, PRAXIU 223) : adj. : „verleumderisch" : „médisant, diffamateur" : (1x)
şoptitori *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 30;

şovăí : (1563 CORESI, PRAXIU 210) : v. IV : „schwanken" : „osciller" : (1x)
şovăiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [18] 3, 16;

ştergătór : (1648 NTB) : s. f. : „Handtuch" : „serviette" : (1x)
ştergătoare *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 19, 12;

ştérge : (1551-1553 ES) : v. III : „abwischen" : „essuyer" : (4x)
să şteargă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 3, 19;
ştergînd *verb gerunziu* [8] 2, 14;
va ştêrge *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 7, 17; 21, 4;

şti : (1521 NEACŞU) : v. IV : „wissen" : „savoir, connaître" : (234x)
am ştiut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 23, 5;
aş şti *verb cond.-opt. prezent 1 sg.* [2] 7, 7;
a şti *verb infinitiv prezent* [1] 17, 20; 26, 26; [3] 2, 2; [7] 1, 12; [8] 4, 6; [9] 4, 4; [13] 1, 16;
aţi şti *verb cond.-opt. prezent 2 pl.* [3] 9, 26;
au ştiut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 11, 2; [3] 2, 16; [23] 2, 17;
fu ştiută *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 19, 17;
neştiind *verb gerunziu* [1] 5, 7; 20, 22; [2] 10, 3; [5] 4, 8; [11] 1, 13; [15] 11, 8; 13, 2; [17] 1, 8;
să ştie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 2, 36; [8] 4, 8; [16] 5, 20; [23] 14, 3;
să ştii *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [11] 3, 15; [12] 3, 1; [16] 2, 20; [24] 1, 8;
să ştim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [3] 2, 12;
să ştiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 1, 13; 11, 25; [3] 10, 1; 11, 3; 12, 1; [4] 1, 8; [6] 1, 18; 5, 5; 6, 21; [8] 2, 1; [9] 4, 13; 5, 12; [15] 13, 23; [19] 2, 29; 4, 2; 5, 13;
să ştiu *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 3, 2;
ştie *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 19, 35; 26, 25; [2] 8, 27; [3] 2, 11; 2, 11; 8, 2; 14, 16; [4] 11, 11; 11, 31; 12, 2; 12, 3; [11] 3, 5; [16] 4, 17; [18] 2, 9; [19] 2, 11; 4, 6; [23] 19, 12;
ştii *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 8, 30; 21, 37; 25, 10; [3] 7, 16; 7, 16; [12] 1, 15; 1, 18; 3, 15; [23] 3, 17; 7, 14;
ştiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 16, 3; 19, 32;
ştiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 7, 18; 12, 9;
ştiind *verb gerunziu* [1] 2, 30; 5, 2; 18, 25; 24, 22; 26, 5; [2] 5, 3; 6, 6; 6, 9; 13, 11; [3] 15, 58; [4] 1, 7; 4, 14; 5, 6; 5, 11; [5] 2, 16; [6] 6, 8; 6, 9; [7] 1, 17; [8] 3, 24; 4, 1; [9] 1, 4; [11] 1, 9; 6, 4; [12] 2, 23; 3, 14; [13] 3, 11; [14]

1, 20; [16] 1, 3; 3, 1; [17] 1, 18; 3, 9; 5, 9; [18] 1, 14; 1, 20; 3, 3; 3, 17; [22] 1, 5; [23] 12, 12;
ştiindu *verb gerunziu* [1] 24, 10;
ştiindu-se *verb gerunziu* [4] 3, 2;
ştim *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 7, 40; [2] 2, 2; 3, 20; 7, 14; 8, 22; 8, 26; 8, 28; [3] 8, 1; 8, 4; [4] 2, 11; 5, 1; 5, 16; [11] 1, 8; [15] 10, 30; [19] 3, 2; 3, 14; 5, 15; 5, 15; 5, 18; 5, 19; 5, 20; [24] 1, 11;
ştiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 2, 22; 3, 16; 10, 28; 10, 37; 15, 7; 19, 25; 20, 18; 20, 34; [2] 6, 16; 7, 1; 11, 2; [3] 3, 16; 5, 6; 6, 2; 6, 3; 6, 9; 6, 15; 6, 16; 6, 19; 9, 13; 9, 24; 12, 2; 16, 15; [4] 8, 9; [5] 4, 13; [7] 4, 15; [9] 1, 5; 2, 1; 2, 2; 2, 5; 2, 11; 3, 3; 3, 4; 4, 2; 5, 2; [10] 2, 6; 3, 7; [15] 12, 17; [16] 4, 4; 4, 14; [18] 1, 12; [19] 2, 20; 2, 21; 2, 21; 3, 5; 3, 15; [21] 1, 12;
ştiu *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 22, 19; 26, 4; [2] 7, 1; [10] 1, 8; [15] 5, 2; [18] 2, 12; [22] 1, 10; 1, 10;
ştiu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 3, 17; 12, 11; 19, 15; 19, 15; 20, 25; 20, 29; 26, 27; [2] 7, 15; 7, 18; 14, 14; 15, 29; [3] 1, 16; 4, 4; [4] 9, 2; 12, 2; 12, 2; 12, 2; 12, 3; 12, 3; [7] 1, 19; 1, 25; 4, 12; 4, 12; [9] 4, 5; [12] 1, 12; [23] 2, 2; 2, 9; 2, 13; 2, 19; 3, 1; 3, 8; 3, 15;
ştiut *verb participiu masc. sg.* [17] 1, 20;
ştiut să fie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 28, 28;
ştiută să fie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 2, 14;
veţi şti *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [19] 2, 29;
voiu şti *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 13, 2; 14, 11;
vor şti *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [15] 8, 11;

ştiinţă : (1563 CORESI, PRAXIU 41) : s. f. : „Kenntnis" : „connaissance" : (33x)
ale ştiinţei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [11] 6, 20;
a ştiinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 3, 8; [17] 3, 21;
ştiinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 23, 1; [2] 2, 15; 9, 1; [3] 1, 5; 8, 7; 8, 7; 8, 10; 8, 11; [4] 4, 2; 8, 7; 11, 6; [13] 1, 15; [15] 9, 14; [17] 2, 19;
ştiinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 23; 24, 16; [2] 13, 5; [3] 8, 12; [4] 6, 6; [11] 1, 5; 3, 9; 4, 2; [12] 1, 3; [15] 9, 9; 10, 22; 13, 18; [17] 1, 2; 3, 16;
ştiinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 10, 5;
ştiinţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 5, 11;

ştire : (1521 NEACŞU) : s. f. : „Nachricht": „information, nouvelle" : (2x)
ştire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 31;
ştirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [14] 1, 14;

ştiutór : (1559-1560 BRATU) : adj. : „1. kundig, 2. Kenner, Weise" : „1. qui a des connaissances, 2. connaisseur, sage" : (2x)
ştiutoare *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. voc. neart.* [1] 1, 24;
ştiutoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [16] 3, 13;

T

tábără : (1581-1582 PO) : s. f. : „(Feld)Lager" : „camp" : (10x)
tabăra *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 20, 8;
tabără *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 34; 21, 37; 22, 24; 23, 10; 23, 16; 23, 32; [15] 13, 11; 13, 13;
taberile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [15] 11, 34;

táină : (1551-1553 ES) : s. f. : „Geheimnis" : „mystère, secret" : (24x)
taina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 11, 25; [6] 1, 9; 3, 3; 3, 4; 5, 32; 6, 19; [8] 1, 26; 4, 3; [10] 2, 7; [11] 3, 9; 3, 16; [23] 1, 20; 10, 7; 17, 7;
tainã *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 7; 15, 51; [23] 17, 5;
taine *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 14, 2;
tainei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 3, 9;
tainelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [3] 4, 1;
tainii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 16, 25; [8] 1, 27; 2, 2;
tainile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 13, 2;

taláng → talant

talánt : (c. 1564 CORESI, CAZ. 87) : s. m. : „Talent" : „talent" : (1x)
un taland *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 16, 21;

tálpă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Fußsohle" : „plante du pied" : (3x)
talpele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 3, 7; [3] 15, 27; [15] 10, 13;

táre : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./adv./s. : „stark, groß, sehr" : „fort, grand, très" : (26x)
cei tari *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 25, 5; [2] 15, 1; [23] 6, 15;
celor tari *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 19, 18;
celui prea tare *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. gen./dat. art.* [1] 23, 26;
mai tare *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 25; 10, 22;
mai tare *adv. de mod comp.* [1] 9, 22;
tare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 5, 7; 6, 18; [17] 5, 6;
tare *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 22; 18, 24; [2] 14, 4; [4] 12, 10; [23] 10, 1; 18, 8;
tari *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 10, 10;
tari *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 1, 26; 4, 10; [4] 10, 4; 13, 9; [8] 1, 23; [15] 11, 34; [19] 2, 14;
tari *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 19, 6;

tarsean → tarsian

tarsián : (1559-1560 BRATU / în antrop. *Saul Tarseaninul*) : s. m. : „Tarsier" : „Tharsien" : (1x)
tarsean *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 39;

tártar : (c. 1550 HC² 333) : s. n. : „Tartarus, Tiefe, Abgrund" : „Tartre, abîme" : (1x)
tartar *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [18] 2, 4;

tátă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Vater" : „père" : (26x)
tată *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 14; [2] 4, 16; 4, 18; [6] 5, 31; 6, 2; [11] 1, 9; [15] 7, 3;

tatăl *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 4; 16, 1; 16, 3; 28, 8; [15] 12, 7;
Tatăl *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [19] 5, 7; [19] 2, 23; 2, 24; 4, 14; [20] 1, 9; [23] 2, 27; 3, 21;
Tatăl *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [2] 8, 15;
tatălui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 6, 4; [23] 14, 1;
tătîne *subst. comun masc. sg. gen./dat. neart.* [1] 7, 20; [3] 5, 1; [5] 4, 2; [15] 7, 10;

táur : (1475 DERS / în antr. Neag *Taurul*) : s. m. : „Stier" : „taureau" : (2x)
tauri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 12; [15] 10, 4;

tăceá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „schweigen" : „garder le silence" : (7x)
au tăcut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 15, 13;
să tacă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 12, 17; [3] 14, 34;
să tacă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 14, 30;
să taci *verb conjunctiv 2 sg.* [1] 18, 9;
tacă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 14, 28;
tăcu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 15, 12;

tăcút : (1559-1560 BRATU) : adj : „schweigend" : „silenceux, qui parle peu" : (1x)
tăcută *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 16, 25;

tăcére : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Schweigen" : „silence" : (3x)
tăcêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 40; 22, 2; [23] 8, 1;

tăgăduí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „verweigern" : „se refuser (à faire qc.)" : (10x)
ai tăgăduit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [23] 3, 8;
a să tăgăduí *verb infinitiv prezent* [12] 2, 13;
au tăgăduit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 35;
ne-am tăgăduit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [4] 4, 2;
să ne tăgăduim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 4, 16;
tăgăduí *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [15] 11, 24;
tăgăduiesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [13] 1, 16;
tăgăduiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [19] 2, 22;
tăgăduiţi *verb participiu masc. pl.* [12] 3, 5;
v-aţi tăgăduit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 3, 14;

tăiá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. (ab)schneiden, (ab)hauen, 2. niedermetzeln" : „1. couper, 2. massacrer" : (10x)
să să taie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [17] 3, 7;
să taie *verb indicativ prezent 3 sg.* [5] 5, 3;
să taiu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [4] 11, 12;
să vă tăiaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [5] 6, 12; 6, 13;
tăiară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 27, 32;
tăiat *verb participiu sg. masc.* [3] 7, 18;
te-ai tăiat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [2] 11, 24;
te vei tăia *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 11, 22;
v-aţi tăiat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [8] 2, 11;
vă veţi tăia *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [5] 5, 2;

tăiát : (1563 CORESI, PRAXIU 260) : adj. : „geschnitten" : „coupé" : (2x)
netăiaţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 2, 11;
tăiat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [6] 2, 11;

tăiére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schneiden, Hauen" : „action de couper" : (17x)
netăiêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 18; [5] 5, 6; [8] 3, 11;
netăierea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 6, 15;
netăiêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 7, 18;
netăierii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [5] 2, 7;
tăiêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 18; 9, 12; [5] 5, 11; [7] 3, 5; [8] 2, 11; 3, 11; [13] 1, 10;
tăiêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 31; [3] 7, 19; [8] 2, 11;
tăiêrii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [5] 2, 8;

tăiós : (1673 DOS. PS. V. *ap.* TIKTIN) : adj. : „stark" : „forte" : (1x)
mai tăios *adj. calificativ gradul comparativ neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 4, 12;

tălmăcí : (1646 GCR I, 119) : v. IV : „übersetzen" : „traduire" : (9x)
au tălmăcit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [24] 1, 9;
au tălmăcit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [24] 1, 8;
să tălmăcească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 14, 13;
să tălmăcêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 4, 36;
tălmăcească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 14, 27;
tălmăcesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 12, 30;
tălmăcindu-se *verb gerunziu* [1] 9, 36;
tălmăcit *verb participiu masc. sg.* [15] 5, 11;
va tălmăci *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 14, 5;

tălmăcíre : (c. 1683-1686 MS. 45, 907/2) : s. f. : „1. Übersetzung, 2. Deutung, Auslegung" : „1. traduction, 2. interprétation" : (2x)
tălmăcire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 12, 10; 14, 26;

tălmăcitór : (c. 1683-1686 MS. 45, 907/1) : s. m. : „1. Übersetzer, 2. Interpreter": „1. traducteur, 2. interpréteur" (3x)
tălmăcitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [24] 1, 11;
tălmăcitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [24] 1, 9;
tălmăcitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 14, 28;

tămăduí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „heilen" : „guérir" : (1x)
să tămăduia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 28, 9;

tămíie : (1560-1561 CORESI, TE.2) : s. f. : „Weihrauch" : „encens" : (1x)
tămîie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 13;

tămîiére : (1645 VARLAAM, R. 216) : s. f. : „Weihrauch, Weihräuchern" : „encensement" : (4x)
tămîieri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 5, 8; 8, 3; 18, 13;
tămîierilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [23] 8, 4;

tăríe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Feste" : „forteresse" : (14x)
tăria *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [17] 5, 11;
tărie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 19, 20; [11] 6, 16;

[22] 1, 25;
tăriei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 10, 4; [6] 1, 19; [10] 1, 9;
tăriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 6, 10; [8] 1, 11; [15] 2, 14; [17] 4, 11; [18] 2, 11; [23] 1, 6; 5, 13;

tău, ta : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. pos./adj. pos. : „dein" : „ton" : (155x)
ale tale *adj. pron. pos. 2 fem. sg. nom./ac. pl.* [1] 24, 4; [11] 5, 23; [23] 3, 1;
ale tale *adj. pron. pos. 2 neutru sg. nom./ac. pl.* [23] 3, 15;
al tău *adj. pron. pos. 2 neutru sg. nom./ac. sg.* [1] 2, 27; 4, 30;
a ta *adj. pron. pos. 2 fem. sg. nom./ac. sg.* [1] 5, 4; 24, 3; [3] 14, 16;
ta *pron. pos. 2 masc. sg. gen./dat. sg.* [1] 13, 11; 18, 10; 24, 19; 25, 26; 26, 2; [2] 14, 22; [23] 2, 4; 2, 14; 2, 20; 3, 3; 3, 3; 3, 8; 15, 4;
ta *adj. pron. pos. 2 fem. sg. nom./ac. sg.* [1] 2, 28; 4, 28; 4, 30; 5, 3; 5, 4; 7, 3; 8, 21; 8, 22; 8, 37; 11, 14; 16, 31; 22, 18; [2] 2, 5; 2, 25; 4, 18; 10, 6; 10, 8; 10, 8; 10, 9; 10, 9; 14, 15; [3] 8, 11; [11] 1, 18; 4, 15; [12] 1, 5; 4, 5; [14] 1, 2; 1, 5; 1, 7; 1, 14; [15] 10, 7; 10, 9; [16] 2, 18; [23] 2, 2; 2, 2; 2, 4; 2, 19; 3, 11; 4, 11; 10, 9; 11, 17; 11, 18; 14, 15; 14, 18; 18, 10; 18, 23;
tale *adj. pron. pos. 2 fem. sg. gen./dat. pl.* [15] 1, 10; 2, 7;
tale *adj. pron. pos. 2 fem. sg. gen./dat. sg.* [1] 3, 25; 4, 25; 8, 22; [5] 3, 16; [14] 1, 6; 1, 20; [15] 1, 8; [20] 1, 13; [23] 3, 18;
tale *adj. pron. pos. 2 fem. sg. nom./ac. pl.* [1] 10, 4; 10, 4; 10, 31; [11] 4, 12; [12] 1, 4; [16] 2, 18; [23] 2, 19; 2, 19; 15, 3; 15, 4; 16, 7;
tale *adj. pron. pos. 2 neutru sg. gen./dat. pl.* [1] 7, 33; [15] 1, 13; [23] 3, 9;
tale *adj. pron. pos. 2 neutru sg. nom./ac. pl.* [1] 2, 35; 14, 9; 22, 16; 26, 16; [2] 3, 4; 11, 3; [23] 2, 2; 2, 13; 3, 2; 3, 8; 15, 3;
tăi *adj. pron. pos. 2 masc. sg. gen./dat. pl.* [1] 4, 29; 7, 32; 9, 13; [23] 11, 18;
tăi *adj. pron. pos. 2 masc. sg. nom./ac. pl.* [1] 2, 35; 12, 8; 23, 34; [2] 11, 3; [15] 1, 9; 1, 12; 1, 13; [20] 1, 4; [23] 3, 18; 18, 23; 19, 10; 22, 9;
tău *adj. pron. pos. 2 masc. sg. gen./dat. sg.* [1] 4, 27;
tău *adj. pron. pos. 2 masc. sg. nom./ac. sg.* [1] 5, 9; [2] 12, 20; 13, 9; 14, 10; 14, 10; 14, 15; 14, 21; [5] 5, 14; [6] 6, 2; [15] 1, 9; [16] 2, 8;
tău *adj. pron. pos. 2 neutru sg. gen./dat. sg.* [21] 1, 6; [23] 18, 14;
tău *adj. pron. pos. 2 neutru sg. nom./ac. sg.* [1] 4, 28; 4, 29; 7, 3; 8, 20; 9, 14; 13, 35; 22, 20; 23, 5; [2] 15, 9; [11] 5, 23; [12] 4, 22; [14] 1, 14; [15] 1, 8; 2, 12; [21] 1, 3; [23] 2, 5; 5, 9; 10, 9; 11, 18; 15, 4;

tăvălitúră : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Wälze, Rolle" : „roulé": (1x)
tăvălitură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [18] 2, 22;

teasc : (1551-1553 ES) : s. n. : „Kelter" : „pressoir" : (4x)
teascu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 14, 20;
teascul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 14, 19; 14, 20; 19, 15;

temătór : (c. 1560 HC I, 12 *ap.* TIKTIN) : adj. : „ängstlich, furchtsam" : „peureux, apeuré" : (2x)
mai temători *adj. calificativ gradul comparativ masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 17, 22;
temători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 26;

téme : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „Angst haben, sich fürchten" : „craindre" : (36x)
mă tem *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 11, 3; 12, 20;
mă voiu tême *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [15] 13, 6;
netemîndu-se *verb gerunziu* [15] 11, 27;
netemîndu-vă *verb gerunziu* [17] 3, 6;
s-au temut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 11, 23;
să ne têmem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [15] 4, 1;
să să teamă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 5, 33;
să tem *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 11, 18; 19, 5;
să tême *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 10, 35; [19] 4, 18;
să temea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 5, 26; 9, 26;
să temură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 16, 38;
să te temi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [2] 13, 3;
să va tême *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 15, 4;
tême-te *verb imp. 2 sg.* [2] 13, 4;
têmeţi-vă *verb imp. 2 pl.* [17] 2, 17; [23] 14, 7;
temîndu *verb gerunziu* [8] 3, 22;
temîndu-ne *verb gerunziu* [1] 27, 29;
temîndu-să *verb gerunziu* [5] 2, 12; [15] 11, 7;
temîndu-se *verb gerunziu* [1] 10, 2; 23, 10; 27, 17;
temu-mă *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 4, 11;
termîndu-se *verb gerunziu* [1] 10, 22;
te tême *verb imp. 2 sg.* [1] 18, 9; 27, 24; [2] 11, 20; [23] 1, 17; 2, 10;
vă têmereţi *verb imp. 2 pl.* [17] 3, 14;
vă têmeţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 13, 16;

teméi : (1551-1553 ES) : s. n. : „Gründung, Grund" : „fondement, base" : (1x)
temêiele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 16, 26;

temelíe : (1520 DERS) : s. f. : „Fundament" : „fondement" : (12x)
temelie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 15, 20; [3] 3, 10; 3, 11 ; 3, 12; [11] 6, 19; [12] 2, 19; [15] 6, 1;
temelii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 21, 14;
temeliia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 2, 20; [23] 21, 19;
temeliile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [15] 11, 10; [23] 21, 19;

témere : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Furcht, Angst" : „crainte, peur" : (4x)
têmere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 25, 19; [12] 1, 7; [15] 5, 7; 12, 28;

temnicér : (1581-1582 PO) : s. m. : „Gefängniswätchter" : „geôlier " : (3x)
temnicêriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 16, 27; 16, 36;
temnicêriului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 16, 23;

témniţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gefängnis" : „prison" : (26x)
temniţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 23; 12, 6; [23]

20, 7;
temniţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 21; 5, 22; 5, 25; 8, 3; 12, 4; 12, 5; 12, 17; 16, 23; 16, 24; 16, 37; 16, 40; 22, 4; 22, 19; 26, 10; [15] 11, 36; [17] 3, 19; [23] 2, 10;
temniţe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 6, 5; 11, 23;
temniţei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 5, 18; 5, 19;
temniţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 16, 26; 16, 27;

testamént : (1648 NTB) : s. m. : „(Neue) Testament" : „(Nouveau) Testament ": (1x)
al Testamentului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [15] 12, 24;

thuín : (1688 BIBLIA) : s. m. : „Thujenholz" : „thuya" : (1x)
thuín *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 12;

tiatír : (1688 BIBLIA) : s. m. : „Bewohner vonThyatira" : „habitant du Thyatire" : (1x)
thiatirilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 2, 18;

tiathír →tiatir

ticălós : (1581 CORESI, EV. 382) : adj./s. m. : „erbärmlich" : „humble" : (1x)
cel ticălos *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 3, 17;

tifonicós : (1688 BIBLIA) : s. m. : „Orkan" : „ouragan" : (1x)
tifonicos *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 14;

timpuríu : (1559-1560 BRATU) : adj. : „früh" : „précoce, prématuré" : (1x)
timpurie *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 5, 8;

tínă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Ton, Lehm" : „boue, argile" : (1x)
tină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 3, 21;

tínde → întinde

tinerél : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. m. : „Jüngling, junge Mann" : „jouvenceau, jeune homme" : (5x)
tinerel *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 9; 23, 18; 23, 22;
tinerelul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 23, 17;
unui tinerel *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 58;

tinerésc (c. 1683-1686 MS. 45, 886/[2]) : adj. : „jugendhaft, jünglingshaft" : „jeune" : (1x)
cêle tinereşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [12] 2, 22;

tineréţe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Jugend" : „jeunesse" : (2x)
tinerêţăle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [11] 4, 12;
tinerêţe *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 26, 4;

tipár : (c. 1521 DERS) : s. n. : „Druck" : „presée" : (2x)
tipariu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [24] 1, 6; 1, 12;

tipări : (1581 CORESI, EV. 6) : v. IV : „1. schnitzen, 2. bilden" : „1. sculpter, 2. construire" : (3x)
fu tipărită *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [4] 3, 7;
au fost tipărit *verb indicativ mcpf. perifrastic 3 sg.* [24] 1, 8;
s-au tipărit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [24] 1, 11;
tipăritu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [24] 1, 1;

tipografíe : (1648 NTB) : s. f. : „Druckerei" : „imprimerie" (1x)
tipográfiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [24] 1, 3;

típos : (1688 BIBLIA) : s. n. : „Gesicht, Bild(nis)" : „visage, image ": (1x)
típosurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 7, 43;

tirán : (1599 DERS) : s. m. : „Tyrann, Gewaltherrscher, Herrscher" : „tyran, despote, souverain" : (1x)
tiran *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 19, 9;

tirián : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Tyrer" : „Tyrian" : (1x)
tirêni *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 20;

tîlcui : (1632 EUSTR. PRAV., *ap.* TIKTIN) : v. IV : „übersetzen" : „traduire" : (2x)
să tîlcuiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 13, 8;
tîlcuindu-se *verb gerunziu* [5] 4, 24;

tîlhár : (1482-1487 DERS) : s. m. : „Räuber" : „brigard" : (2x)
tîlhari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 11, 26;
un tîlhariu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 16, 15;

tîmpănă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Pauke" : „timbale" : (1x)
tîmpănă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 13, 1;

tînăr : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. jung, 2. Jüngling" : „1./2. jeune" : (14x)
cei mai tineri *adj. calificativ gradul comparativ masc. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 6;
cei tineri *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [13] 2, 6;
cêle mai tinere *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. art.* [11] 5, 11;
cêle tinere *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [13] 2, 4;
mai tinere *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. neart.* [11] 5, 2; 5, 14;
mai tineri *adj. calificativ gradul comparativ masc. pl. nom./ac. neart.* [11] 5, 1;
tinerii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 17; 5, 10; [17] 5, 5;
tinerilor *subst. comun masc. pl. voc. art.* [19] 2, 13; 2, 14;
tînăr *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 6;
tînără *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 7;

tînguí : (a. 1550 GCR I, 3) : v. IV : „jammern, wehklagen" : „(se) plaindre, (se) lamenter" : (2x)
să vor tîngui *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 1, 7; 18, 9;

tînjí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „schmachten" : „languir" : (8x)
să tînjim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [5] 6, 9;
să tînjiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [6] 3, 13;

tînjiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 19, 9;
tînjim *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 4, 1;
tînjind *verb gerunziu* [7] 2, 26;
nu tînjiţi *verb imp. 2 pl.* [10] 3, 13;
tînjîm *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 4, 16;
tînjînd *verb gerunziu* [1] 4, 2;

tîrg : (1413 DERS / în top. *Tîrguşor*) : s. n. : „Marktplatz" : „marché": (2x)
tîrg *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 17, 17;
tîrgu *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 19;

tîrzíu : (1559-1560 BRATU) : adj. /adv. : „spät" : „tard" : (3x)
mai tîrzîu *adv. de timp* [3] 15, 26;
tîrzie *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [16] 5, 8;
tîrziu *adv. de timp* [16] 1, 19;

toámnă : (1593 DIR) : s. f. : „Herbst" : „automne" : (1x)
toamnă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [22] 1, 12;

tócmai : (1551-1553 ES) : adv. : „genau, exakt, präzis(e)" : „juste, justement, précisément" : (6x)
întocma *adv.* [1] 11, 17; [18] 1, 1;
tocma *adv.* [2] 8, 29; [7] 2, 6; 2, 20; [23] 21, 16;

tocmeálă : (1453 DERS) : s. f. : „1. Plan, Weise, 2. Übereinkommen, Vereinbarung" : „1. plan, moyen, 2. convention, accord" : (6x)
tocmala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 3, 11;
tocmeala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [8] 4, 1;
tocmeală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 5; [10] 3, 6; 3, 7; 3, 11;

tocmí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. vereinbaren, 2. rüsten, 3. schaffen" : „1. convenir, 2. armer, préparer, 3. créer" : (9x)
am tocmit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 11, 2;
netocmind *verb gerunziu* [1] 15, 24;
s-au tocmit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 5, 9;
să tocmească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 2, 16;
să tocmesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 15, 15;
să tocmeşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [13] 1, 5;
tocmindu-se *verb gerunziu* [8] 2, 2; 2, 19; [17] 3, 20;

tocmíre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Bildung" : „constitution, structure" : (4x)
întocmire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 8, 14;
tocmire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 6, 15; 8, 13;
tocmirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 9, 10;

toiág : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Stab" : „bâton" : (12x)
toiag *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 21; [23] 2, 27; 12, 5; 19, 15;
toiagul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [15] 1, 8; 1, 8; 9, 4;
toiagului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [15] 11, 21;
toiêge *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 16, 35; 16, 38; [4] 11, 25;
un toiag *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 11, 1;

topáz : (1673 DOS. PS. V. 897) : s. n. : „Topas" : „topaze" : (1x)
topazión *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 20;

topazión → topaz

topí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verzehren, schmelzen" : „dissoudre, fondre" : (6x)
să vă topiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [5] 5, 15;
să vor topi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [18] 3, 10; 3, 12;
topindu-se *verb gerunziu* [18] 3, 11;
topi-se-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [18] 3, 12;
va topi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [10] 2, 8;

tot, toátă : (1521 NEACŞU) : adj./adv./pron. : „ganz, alles" : „tout, entier" : (923x)
ale tuturor *pron. nehot. fem. pl. gen./dat.* [1] 16, 26;
al tuturor *pron. nehot. masc. pl. gen./dat.* [1] 10, 36; [17] 4, 7;
toată *adj. pron. nehot. fem. sg. gen./dat.* [15] 6, 16; [19] 2, 2; [23] 16, 14; 18, 2; [24] 1, 1;
toată *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [1] 13, 10; [2] 16, 23; [4] 1, 3; [8] 2, 10;
tot *adj. pron. nehot. masc sg. nom./ac.* [3] 11, 3;
tot *adj. pron. nehot. neutru sg. gen./dat.* [17] 5, 10; [23] 18, 2; 18, 22; 6, 5; [24] 1, 3;
tuturor *adj. pron. nehot. masc. pl. gen./dat.* [1] 3, 18;
tuturor *pron. nehot. masc. pl. dat./gen.* [4] 7, 15; [10] 3, 2;
toată *adj. pron. nehot. fem. sg. gen./dat.* [6] 4, 19;
toată *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [1] 1, 8; 1, 21; 2, 2; 2, 5; 2, 36; 4, 29; 5, 11; 5, 21; 5, 23; 5, 42; 7, 10; 7, 14; 7, 22; 8, 37; 9, 31; 9, 42; 10, 2; 10, 22; 10, 35; 10, 37; 11, 14; 11, 28; 12, 11; 13, 10; 13, 44; 13, 49; 15, 12; 15, 21; 15, 22; 15, 36; 16, 34; 17, 11; 17, 26; 17, 26; 18, 4; 18, 8; 19, 26; 19, 27; 19, 29; 20, 18; 20, 19; 20, 28; 21, 27; 21, 30; 22, 5; 22, 30; 23, 1; 24, 3; 25, 24; 26, 20; 27, 20; 28, 31; [2] 1, 8; 1, 18; 1, 29; 3, 20; 3, 20; 4, 16; 7, 8; 8, 22; 8, 36; 10, 20; 14, 5; 14, 11; 15, 13; 15, 14; [3] 1, 5; 4, 17; 5, 6; 6, 7; 11, 5; 13, 2; 13, 2; 13, 3; 14, 23; 15, 24; 15, 24; [4] 1, 1; 1, 4; 1, 4; 4, 2; 7, 1; 8, 7; 9, 8; 9, 11; 10, 5; 10, 6; 12, 12; [5] 5, 3; 5, 9; 5, 14; [6] 1, 3; 1, 8; 1, 21; 2, 21; 3, 19; 4, 2; 4, 16; 4, 31; 4, 31; 5, 3; 5, 9; 6, 13; 6, 18; 6, 18; 6, 18; [7] 1, 3; 1, 4; 1, 9; 1, 20; 2, 11; 2, 29; 4, 7; 4, 19; [8] 1, 6; 1, 9; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 15; 1, 19; 1, 23; 1, 28; 2, 2; 2, 9; 3, 16; 4, 12; [9] 3, 9; 4, 10; [10] 1, 11; 2, 9; 2, 10; 3, 17; [11] 1, 15; 1, 16; 2, 2; 2, 11; 3, 4; 4, 4; 4, 10; 5, 2; 6, 1; [12] 3, 16; 4, 2; [13] 2, 10; 2, 13; 2, 14; 3, 2; [15] 2, 2; 2, 15; 3, 2; 3, 4; 3, 5; 4, 12; 9, 19; 12, 1; 12, 11; [16] 1, 2; 1, 17; 1, 21; 2, 10; 3, 7; 4, 16; [17] 1, 15; 1, 24; 2, 1; 2, 13; 2, 18; 5, 7; [18] 1, 5; 1, 20; [19] 1, 9; 2, 21; 5, 17; 5, 19; [22] 1, 3; [23] 3, 10; 5, 13; 7, 9; 7, 17; 8, 7; 9, 4; 11, 6; 12, 9; 13, 7; 14, 6; 18, 17; 21, 4; 21, 19; 22, 3;
toată *pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [3] 15, 27; [23] 13, 12;
toate *adj. pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [1] 2, 46; 2, 47; 3, 2; 6, 1; 7, 10; 7, 50; 8, 27; 8, 40; 9, 39; 13, 22; 13, 27; 13, 29; 14, 15; 15, 17; 15, 17; 16, 5; 16, 26; 17, 11; 17, 17; 19, 9; 21, 21; 24, 14; 26, 11; [2] 1, 5; 8, 37; 16, 4; 16, 26; [3] 7, 17; 10, 11; 12, 11; 13, 2; 14, 33; 15, 31; [4] 8, 18; 11, 28; [5] 3, 8; 6, 6; [6] 6, 16; [8] 1, 16; 2, 3; 2, 13; 3, 14; [9] 4, 6; [10] 1, 4; [12] 4, 17; [13] 1, 11; [15] 3, 13; 7, 27; 9, 4; 10, 11; [16] 1, 8; 2, 15; [17] 2, 1; [18] 3, 11; 3, 16; [22] 1, 15; [23] 2, 23; 12, 5; 14, 8; 15, 4; 18, 3; 18, 14; 18, 23; 19, 21;
toate *adj. pron. nehot. fem. pl. voc.* [2] 15, 11;
toate *adj. pron. nehot. neutru pl. nom./ac.* [1] 3, 25; 5, 20; 15,

18; 27, 37; [2] 12, 4; [3] 12, 12; 12, 26; 12, 26; [6] 3, 21; 4, 10; [15] 4, 4; 9, 21; [22] 1, 15; [23] 1, 7;

toate *adj. pron. nehot. neutru pl. voc.* [2] 15, 11;

toate *pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [1] 1, 1; 2, 44; 3, 22; 4, 24; 4, 32; 9, 32; 10, 8; 10, 33; 11, 10; 13, 38; 14, 14; 17, 22; 17, 24; 20, 35; 22, 10; 24, 8; 26, 2; [2] 8, 28; 8, 32; 11, 35; 14, 2; 14, 20; [3] 2, 10; 2, 15; 3, 21; 3, 22; 6, 11; 6, 11; 6, 12; 8, 6; 8, 6; 9, 12; 9, 19; 9, 22; 9, 25; 10, 22; 10, 22; 10, 23; 10, 23; 10, 31; 10, 33; 11, 2; 11, 12; 12, 6; 12, 6; 12, 19; 13, 7; 13, 7; 13, 7; 13, 7; 14, 26; 14, 40; 15, 27; 15, 27; 15, 28; 15, 28; 15, 28; 15, 28; 16, 14; [4] 2, 9; 4, 15; 5, 17; 5, 18; 6, 10; 7, 14; 11, 6; 12, 19; [5] 3, 10; 3, 22; [6] 1, 10; 1, 11; 1, 22; 1, 22; 1, 23; 1, 23; 3, 9; 3, 20; 4, 10; 4, 15; 5, 13; 5, 20; 5, 24; 6, 13; 6, 16; 6, 21; [7] 2, 14; 3, 8; 3, 8; 3, 21; 4, 12; 4, 13; 4, 18; [8] 1, 16; 1, 17; 1, 17; 1, 20; 2, 22; 3, 8; 3, 11; 3, 11; 3, 17; 3, 20; 3, 22; 4, 7; 4, 9; [9] 5, 21; [10] 2, 4; [11] 2, 1; 3, 11; 4, 9; 6, 13; 6, 17; [12] 2, 7; 2, 10; 3, 11; 4, 5; [13] 1, 15; 2, 7; 2, 9; 2, 10; [15] 1, 3; 2, 8; 2, 8; 2, 8; 2, 10; 2, 10; 3, 4; 4, 13; 4, 15; 7, 2; 8, 5; 9, 22; 13, 4; 13, 18; [16] 5, 12; [17] 4, 8; 4, 11; [18] 1, 3; 3, 4; [19] 2, 20; 2, 27; 3, 20; [21] 1, 2; [23] 4, 11; 5, 13; 21, 5; 21, 7;

tot *adj. pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 10, 43; 11, 26; 13, 39; 21, 31; [2] 1, 16; 2, 1; 2, 10; 3, 4; 9, 33; 10, 4; 10, 11; 10, 13; 11, 26; 12, 3; 14, 11; [3] 9, 25; 11, 4; 16, 16; [5] 3, 13; 5, 3; [6] 5, 5; [7] 4, 21; [8] 1, 28; 1, 28; 1, 28; 3, 17; [10] 3, 6; [12] 2, 19; [15] 1, 12; 5, 1; 5, 13; 8, 3; 10, 11; 12, 6; [17] 3, 15; [19] 2, 23; 2, 29; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 3, 6; 3, 9; 3, 10; 3, 15; 3, 15; 4, 7; 5, 1; 5, 1; 5, 18; [20] 1, 9; [23] 1, 7; 6, 14; 6, 15; 6, 15; 7, 1; 9, 4; 18, 17; 18, 22; 22, 15; 22, 18;

tot *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [1] 2, 17; 2, 43; 2, 47; 3, 9; 3, 11; 3, 23; 4, 10; 5, 34; 7, 11; 10, 41; 13, 10; 13, 24; 18, 21; 20, 27; 24, 3; [2] 2, 9; 3, 2; 3, 9; 3, 21; 9, 17; 10, 18; 13, 1; [3] 1, 2; 1, 5; 1, 29; 6, 18; 12, 17; 12, 17; 15, 30; 15, 39; [4] 2, 14; 7, 4; 9, 8; 9, 8; 10, 5; 11, 9; 13, 1; [5] 2, 16; [6] 1, 21; 3, 15; 4, 14; 4, 16; 4, 29; [7] 1, 13; 1, 18; 2, 9; 2, 10; [8] 1, 10; 2, 19; [9] 1, 8; 3, 7; 5, 22; [10] 2, 17; 3, 16; [11] 2, 8; 5, 10; [12] 2, 21; 3, 17; 4, 18; [13] 1, 16; 3, 1; [15] 9, 19; 9, 19; 10, 8; 13, 21; [16] 1, 17; 3, 2; 3, 3; 3, 6; 3, 16; [17] 1, 24; 2, 1; [19] 1, 7; 4, 1; 4, 2; 4, 3; [23] 5, 6; 5, 9; 7, 4; 7, 16; 13, 3; 16, 3; 16, 20; 18, 12; 18, 12; 18, 12;

tot *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [3] 1, 10; [15] 10, 6;

tot *adj. pron. nehot. neutru sg. gen./dat.* [14] 1, 6;

tot *adv.* [5] 2, 4; [18] 3, 10; [23] 18, 8;

tot *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 2, 21; 4, 18; 10, 14; 11, 8; 17, 25; [2] 14, 23; [3] 1, 5; 5, 1; 10, 25; 10, 27; [4] 4, 8; 4, 8; 6, 4; 7, 5; 7, 11; 7, 15; 8, 7; 9, 8; 9, 11; 11, 1; 11, 6; [5] 3, 10; [6] 5, 13; [7] 4, 6; 4, 12; [8] 3, 23; [9] 5, 18; [16] 1, 19; [19] 2, 16; 5, 4; [23] 21, 27;

totul *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 3, 23; [9] 5, 23;

toţi *adj. pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 1, 14; 1, 19; 2, 7; 2, 14; 2, 32; 2, 44; 3, 24; 4, 16; 4, 33; 5, 5; 5, 11; 5, 17; 6, 15; 9, 14; 9, 21; 9, 35; 10, 33; 10, 43; 10, 44; 15, 3; 16, 33; 17, 7; 17, 21; 18, 2; 18, 12; 18, 17; 18, 23; 19, 7; 19, 10; 19, 17; 20, 25; 20, 32; 21, 5; 21, 18; 21, 20; 22, 3; 22, 12; 22, 15; 24, 5; 25, 24; 26, 4; 26, 14; 26, 29; 27, 2428, 30; [2] 1, 8; 3, 9; 5, 12; 5, 18; 5, 18; 8, 32; 9, 6; 12, 18; [3] 1, 2; 7, 7; 10, 1; 12, 13; 14, 5; 15, 7; 15, 19; 15, 25; 16, 20; [4] 1, 1; 3, 2; 3, 18; 5, 10; 7, 13; 13, 12; [5] 1, 2; 3, 26; 3, 28; [6] 1, 15; 2, 3; 3, 8; 3, 18; 4, 6; 6, 18; 6, 24; [7] 1, 4; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 25; 2, 17; 2, 26; 4, 5; 4, 22; [8] 1, 4; [9] 3, 13; 4, 10; 5, 5; 5, 27; [10] 1, 10; 2, 12; [11] 2, 1; 2, 2; 2, 4; [12] 3, 12; 4, 21; [13] 2, 11; 3, 2; [14] 1, 5; [15] 1, 6; 3, 16; 11, 13; 11, 39; [22] 1, 15; 1, 25; [23] 7, 11; 13, 8; 18, 19; 18, 24; 19, 5;

toţi *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 2, 4; 2, 7; 2, 12; 2, 46; 4, 10; 4, 21; 4, 24; 4, 31; 5, 12; 5, 16; 5, 36; 5, 37; 7, 57; 8, 1; 8, 10; 9, 26; 9, 40; 11, 23; 12, 20; 16, 3; 16, 28; 19, 17; 19, 29; 19, 34; 20, 36; 20, 37; 21, 24; 21, 28; 27, 33; 27, 36; ; 27, 44; [2] 3, 12; 3, 23; 3, 23; 3, 24; 5, 12; 9, 5; 9, 7; 10, 12; 10, 16; 11, 32; 11, 32; 13, 7; 14, 10; 15, 6; 15, 33; 16, 19; 16, 24; [3] 1, 10; 8, 1; 8, 7; 9, 24; 10, 1; 10, 2; 10, 3; 10, 4; 10, 17; 12, 13; 12, 28; 12, 29; 12, 29; 12, 29; 12, 30; 12, 30; 12, 30; 14, 18; 14, 23; 14, 24; 14, 24; 14, 24; 14, 31; 14, 31; 14, 31; 15, 8; 15, 10; 15, 22; 15, 22; 15, 51; 15, 51; 16, 24; [4] 2, 3; 2, 5; 5, 14; 5, 14; 5, 15; 9, 13; [5] 6, 10; [6] 3, 9; 4, 6; 4, 6; 4, 13; [7] 1, 13; 2, 21; 4, 23; [8] 1, 18; [9] 1, 2; 3, 12; 5, 14; 5, 15; [10] 3, 17; [11] 2, 6; 4, 15; [12] 1, 15; 2, 24; 3, 9; 4, 16; [13] 3, 15; 3, 15; [15] 1, 11; 1, 14; 2, 9; 2, 11; 8, 11; 12, 8; 12, 14; 13, 25; [16] 3, 2; [17] 2, 17; 3, 8; 5, 5; [18] 3, 9; [19] 2, 19; [20] 1, 1; [21] 1, 12; [23] 13, 16; 22, 21;

toţii *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 2, 1; 8, 6; [4] 13, 13;

tuturor *adj. pron. nehot. fem. pl. gen./dat.* [4] 11, 28; [11] 6, 10; [23] 19, 17;

tuturor *adj. pron. nehot. masc. pl. gen./dat.* [1] 2, 39; 3, 16; 3, 21; 16, 32; 17, 30; [2] 4, 11; 4, 16; 12, 17; 16, 15; [4] 2, 3; 13, 2; [5] 4, 26; [7] 1, 1; [9] 1, 7; 2, 15; [11] 4, 11; [12] 4, 8; [15] 13, 23; 13, 23; [17] 5, 14; [23] 8, 3; 19, 18; 21, 8;

tuturor *pron. nehot. masc. pl. gen./dat.* [1] 1, 24; 2, 45; 3, 21; 17, 25; 17, 31; 19, 19; 20, 26; 26, 3; 27, 35; [2] 1, 7; 10, 12; [3] 4, 13; 9, 19; 9, 22; 10, 33; [5] 2, 14; 4, 1; [6] 4, 6; [9] 5, 26; [11] 5, 20; [15] 1, 2; 5, 9; 12, 23; [16] 1, 5; 2, 10; [22] 1, 15;

tuturora *pron. nehot. masc. pl. dat./gen.* [1] 10, 39;

tráge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. ziehen, wegnehmen, 2. gelten, werten" : „1. tirer, enlever, 2. valoir" : (13x)

aţi trage *verb cond.-opt. prezent 2 pl.* [3] 12, 2;

au tras *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 16, 19;

s-au tras *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 11, 10;

să tragă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 20, 30;

să tragă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 7, 18;

trag *verb indicativ prezent 3 pl.* [16] 2, 6;

traseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 14, 18;

trăgea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [23] 12, 4;

trăgea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 17, 6; 21, 30;

trăgînd *verb gerunziu* [1] 8, 3;

trăgîndu- *verb gerunziu* [24] 1, 11;

trăgîndu-să *verb gerunziu* [16] 1, 14;

trắsnet : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „ Donner, Blitz" : „foudre" : (2x)

trăsnete *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 16, 18; 19, 6;

trăí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „leben" : „vivre" : (62x)

am trăit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 26, 5;

a trăi *verb infinitiv prezent* [2] 8, 12; [3] 9, 14; [4] 1, 8; [7] 1, 21; 1, 22; [12] 3, 12;
au trăit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 20, 4;
au trăit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 14, 9; [23] 13, 14;
să trăiască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [4] 5, 15;
să trăiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 22, 22; 25, 24; 28, 4; [17] 4, 6;
să trăiescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 2, 19;
să trăim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [9] 5, 10; [13] 2, 11; [17] 2, 24; [19] 4, 9;
să trăiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [4] 7, 3;
trăi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 2, 8;
trăiam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [2] 7, 9;
trăiaţi *verb indicativ imperfect 2 pl.* [8] 3, 7;
trăiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 5, 15;
trăiesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [23] 1, 18;
trăiescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 2, 20; 2, 20; 2, 20;
trăiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 25, 19; [2] 6, 10; 6, 10; 7, 1; 14, 7; [3] 7, 39; [4] 13, 4; [5] 2, 20; [15] 7, 8; 9, 17;
trăieşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [5] 2, 14; [23] 3, 1;
trăim *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 17, 28; [2] 14, 8; 14, 8; [4] 6, 9; [5] 5, 25; [9] 3, 8;
trăind *verb gerunziu* [15] 7, 25;
trăiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 8, 13;
trăi-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 10, 5;
trăi-veţi *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 8, 13;
va trăi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 1, 17; [5] 3, 11; 3, 12; [15] 10, 38;
vom trăi *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 6, 2; 6, 8; 14, 8; [4] 13, 4; [12] 2, 11; [15] 12, 9; [16] 4, 15;

treábă : (c. 1564 CORESI, CAZ. 179) : s. f. : „ Arbeit, Beschäftigung" : „travail, activité" : (22x)
treaba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 3; [7] 4, 16; 4, 19; [16] 2, 16;
treabă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 24; 15, 28; 28, 10; [2] 1, 26; 1, 27; [3] 12, 21; 12, 21; 12, 22; 12, 24; [4] 9, 5; [9] 1, 8; [12] 2, 21; [14] 1, 11; [15] 7, 11;
trêbelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 20, 34;
trebi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [13] 3, 14;
trebii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [7] 2, 25;
trebile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 12, 13;

treaz : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj : „ wach" : „ éveillé": (5x)
treaz *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [11] 3, 2; [12] 4, 5;
trêji *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [9] 5, 8; [13] 2, 2;
trêze *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [11] 3, 11;

trebuí : (1478 DERS) : v. IV : „nötig sein, müssen " : „avoir besoin, falloir" : (68x)
a trebui *verb infinitiv prezent* [1] 26, 9;
m-am trebuit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 9, 15;
ne-am trebuit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [3] 9, 12;
s-ar trebui *verb cond.-opt. prezent 3 pl.* [3] 7, 31;
să mă trebuiesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [3] 9, 18;
să trebuia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 27, 17;
să trebuiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 7, 31;
trebuia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 1, 16; 17, 3;
trebuie *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 1, 21; 3, 21; 4, 12; 5, 29; 9, 7; 9, 16; 10, 6; 14, 21; 15, 5; 16, 30; 19, 21; 20, 35; 21, 22; 23, 11; 24, 19; 25, 10; 25, 24; 27, 24; 27, 26; [2] 13, 5; [3] 8, 2; 11, 19; 15, 53; [4] 5, 10; 11, 30; [6] 4, 28; [8] 4, 6; [9] 4, 1; 4, 9; 5, 1; [10] 3, 7; [11] 3, 2; 3, 7; 3, 15; [12] 2, 6; [13] 1, 7; 1, 11; 1, 11; [15] 2, 1; 5, 12; 8, 3; 9, 23; 11, 6; [16] 3, 10; [18] 3, 11; [19] 2, 27; [23] 1, 1; 10, 11; 11, 5; 13, 10; 17, 10; 20, 3; 21, 23; 22, 5; 22, 6;
trebuiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 3, 1; [23] 4, 1;
trebuindu-vă *verb gerunziu* [15] 5, 12;
va trebui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 16, 2;

trebuínţă : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Nutzung" : „utilité" : (3x)
trebuinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 10, 36;
trebuinţei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 4, 29;
tribuinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [8] 2, 22;

trecătór : (1559-1560 BRATU) : adj. : „vergänglich" : „éphémère" : (2x)
cea trecătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [15] 11, 25;
trecătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 3, 13;

tréce : (1521 NEACŞU) : v. III : „durchgehen, vorübergehen, übergehen, treten" : „passer, s'écarter": (47x)
am trecut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 27, 4; 27, 7;
a trêce *verb infinitiv prezent* [1] 9, 38; [4] 1, 16;
au trecut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 10, 1; [15] 11, 29;
au trecut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 5, 12; [15] 4, 14; [23] 9, 12;
s-au trecut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 21, 1;
să treacă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 11, 22; 18, 27; 20, 16;
să trêce *verb indicativ prezent 3 sg.* [19] 2, 17;
să trecea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 6, 1;
să vor trêce *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [18] 3, 10;
trec *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 16, 5;
trêce *verb indicativ prezent 3 sg.* [19] 2, 8; [20] 1, 9;
trecea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 15, 3;
trecea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 15, 41;
trêce-se *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 7, 31;
trêce-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 15, 28;
trecînd *verb gerunziu* [1] 9, 32; 12, 10; 13, 6; 13, 14; 14, 23; 16, 6; 16, 8; 16, 9; 17, 1; 17, 23; 18, 23; 19, 1; 19, 21; 20, 2; 21, 2; 25, 13; 27, 9;
trecîndu *verb gerunziu* [1] 27, 5;
trecu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 38;
trecură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 8, 4; 11, 19; 12, 10;
trecuse *verb indicativ mcpf. 3 sg.* [1] 27, 9;
voiu trêce *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 16, 5;

trécere : (c. 1573-1578 PS. SCH. 324) : s. f. : „Übergang, Durchgang" : „passage" : (2x)
trêcere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 7; [3] 16, 7;

trecút : (1559-1560 BRATU) : adj. : „1. vergangen, 2. Vergangene" : „1./2. passé" : (2x)

trecută *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 4, 3;
trecutele *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [1] 14, 15;

trei : (1551-1553 ES) : num. card. : „drei" : „trois" : (41x)
a celor trei *num. card. masc. gen./dat.* [23] 8, 13;
a treia *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.*
trei *num. card. fem. nom./ac.* [1] 28, 15*;
trei *num. card. fem. nom./ac.* [1] 7, 20; 10, 16; 11, 10; 17, 2; 19, 8; 20, 3; 25, 1; 28, 7; 28, 11; 28, 12; 28, 17; [4] 11, 25; 11, 25; 12, 8; 13, 1; [11] 5, 19; [15] 10, 28; 11, 23; [23] 9, 18; 11, 9; 11, 11; 16, 19; 21, 13; 21, 13; 21, 13; 21, 13;
trei *num. card. masc. nom./ac.* [1] 10, 19; 11, 11; 20, 31; [3] 14, 27; 14, 29; [5] 1, 18; [16] 5, 17; [19] 5, 7; 5, 7; 5, 8;
trei *num. card. neutru nom./ac.* [1] 5, 7; [23] 6, 6; 16, 13;

treierá : (1563 CORESI, PRAXIU 309) : v. I : „dreschen" : „égrener" : (3x)
treiră *verb indicativ prezent 3 sg.* [11] 5, 18;
trieră *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 9, 9; 9, 10;

tréilea : (1551-1553 ES) : num. ord. : „dritte" : „troisième" : (32x)
al treilea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [23] 8, 10; 14, 9; 16, 4;
al treilea *num. ord. neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 15; 23, 23; [4] 12, 2; 12, 14;
a treia *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 40; 20, 9; 27, 19; [3] 12, 28; 15, 4; [4] 13, 1; [23] 4, 7; 6, 5; 6, 5; 8, 7; 8, 8; 8, 9; 8, 9; 8, 10; 8, 11; 8, 12; 8, 12; 8, 12; 8, 12; 8, 12; 9, 15; 9, 18; 12, 4;
cel al treilea *num. ord. neutru sg. nom./ac. art.* [23] 11, 14; 21, 19;

tremurá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „erbeben, zittern" : „trembler" : (2x)
tremurînd *verb gerunziu* [1] 9, 6; 16, 29;

tréstie : (1439 SUCIU II, 204 / în top. *Tresztia*) : s. f. : „Rohr" : „roseau" : (4x)
o trestie *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 11, 1;
trestie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 12; [23] 21, 15;
trestiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 21, 16;

trezí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „erwachen" : „éveiller, réveiller" : (5x)
să vor trezvi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [12] 2, 26;
trezindu-vă *verb gerunziu* [17] 1, 13;
trezviţi-vă *verb imp. 2 pl.* [3] 15, 34; [17] 5, 8;
vă trezviţi *verb imp. 2 pl.* [17] 4, 7;

trezví → trezi

tribuínţă → trebuinţă

trimís : (1551-1553 ES) : adj./s. m. : „Bote" : „messager" : (6x)
cei trimişi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 17; 10, 21;
cêle trimise *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [23] 5, 6;
cel trimis *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [17] 1, 12;
trimise *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 10, 11;
trimişi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 11, 11;

trimíte : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „schicken" : „envoyer" : (85x)
am trimis *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 21, 25; [4] 8, 18; 8, 22; [9] 3, 2;
am trimis *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 10, 20; 10, 33; 23, 30; [3] 4, 17; [4] 9, 3; 12, 17; 12, 18; [6] 6, 22; [7] 2, 28; [8] 4, 8; [12] 4, 12; [14] 1, 11; [23] 22, 16;
aţi trimis *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [7] 4, 16;
au trimis *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 8, 14; 9, 30; 16, 36; 17, 10; 17, 14;
au trimis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 12; 7, 35; 9, 17; 10, 8; 10, 36; 12, 11; [3] 1, 17; [19] 4, 9; 4, 10; 4, 14;
s-au trimis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 13, 26; 28, 28;
să mă trimiţu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [2] 15, 24;
să trimitem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 15, 25;
să trimiteţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 15, 20;
să trimiţ *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [7] 2, 23; 2, 25;
să trimiţă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 15, 22;
să trimiţă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 3, 20; 11, 29; 25, 3;
să trimiţu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 7, 34; 25, 25; [7] 2, 19;
se vor trimite *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 10, 15;
trimis-am *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 15, 27;
trimis-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 4, 4; 4, 6;
trimise *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 22, 6;
trimiseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 5, 21; 9, 38; 11, 22; 13, 15; 16, 35;
trimisu-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 3, 26;
trimişi *verb participiu masc. pl.* [17] 2, 14;
trimite *verb imp. 2 sg.* [1] 10, 5; 10, 32; 11, 13; [13] 3, 13; [23] 1, 11; 14, 15; 14, 18;
trimite-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [10] 2, 11;
trimiţ *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 26, 17;
trimiţind *verb gerunziu* [1] 7, 14;
trimiţindu-se *verb gerunziu* [15] 1, 14;
trimiţînd *verb gerunziu* [1] 11, 30; 19, 22; 19, 31; 20, 17; [2] 8, 3; [23] 1, 1;
trimiţîndu *verb gerunziu* [1] 25, 27;
trimiţîndu-se *verb gerunziu* [1] 13, 4; 15, 3;
trimiţu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 22, 21;
trimis-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [9] 3, 5;
voiu trimite *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 25, 21; [3] 16, 3; [13] 3, 12;
vor trimite *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 11, 10;

trimítere : (1563 CORESI, PRAXIU 210) : s. f. : „Mitgift" : „dot" : (4x)
a trimiterii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 25;
trimitere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 5;
trimiterea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 2, 8;
trimiterii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 9, 2;

trîmbiţá : (1551-1553 ES) : v. I :„(aus)posaunen, trompeten,

schmettern" : „trompeter, sonner, sonner la trompette" : (11x)
au trîmbiţat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 8, 7; 8, 8; 8, 10; 8, 12; 9, 1; 9, 13; 11, 15;
să trîmbiţêze *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [23] 8, 6; 8, 13;
să trîmbiţêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 10, 7;
va trîmbiţa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 15, 52;

trîmbiţáş : (1508 DERS) : s. m. „Trompeter" : „trompettiste" : (1x)
trîmbiţaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [23] 18, 22;

trîmbiţă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Trompete" : „trompette" : (10x)
o trîmbiţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 4, 1;
trîmbiţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 14, 8; [9] 4, 16; [23] 9, 14;
trîmbiţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 15, 52; [15] 12, 19; [23] 1, 10;
trîmbiţe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 8, 2; 8, 6; 8, 13;

trúdă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Mühsal, Mühe" : „peine" : (4x)
truda *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 2, 2;
trudă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 11, 27; [9] 2, 9; [10] 3, 8;

trup : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Körper" : „corps" : (211x)
ai trupului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [15] 12, 9;
ale trupului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 8, 5; [17] 2, 11;
a trupului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 13, 13; [6] 5, 30; [15] 9, 13; [17] 3, 21;
trup *subst. comun neutru sg. gen./dat. neart.* [22] 1, 7;
trup *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 40; [2] 2, 28; 6, 12; 7, 5; 8, 3; 8, 3; 8, 8; 8, 9; 9, 3; 11, 14; 12, 4; 12, 5; [3] 6, 18; 6, 18; 7, 4; 7, 28; 11, 24; 12, 15; 12, 15; 12, 16; 12, 16; 12, 18; 12, 25; 15, 35; 15, 38; 15, 38; 15, 44; 15, 44; 15, 44; 15, 44; 15, 50; [4] 3, 3; 4, 10; 5, 4; 5, 8; 5, 10; 12, 2; 12, 2; 12, 3; 12, 3; [5] 2, 20; 6, 8; 6, 12; [6] 2, 11; 2, 11; 5, 31; 6, 12; [7] 1, 24; 3, 3; 3, 4; 3, 4; [8] 3, 15; [11] 3, 16; [15] 2, 14; 9, 10; 10, 5; 10, 22; 13, 3; [17] 4, 1; 4, 2; [19] 4, 2; 4, 3; [20] 1, 7; [22] 1, 23;
trupul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 17; 2, 26; 2, 31; [2] 3, 21; 4, 19; 6, 6; 7, 4; 7, 18; 7, 24; 7, 25; 8, 3; 8, 10; 8, 12; [3] 1, 29; 5, 3; 6, 13; 6, 19; 6, 20; 7, 4; 7, 34; 9, 27; 11, 29; 12, 12; 12, 14; 12, 17; 12, 19; 12, 23; 12, 24; 12, 27; 13, 3; 15, 37; 15, 39; 15, 39; 15, 39; [4] 4, 10; 4, 11; 5, 6; 7, 5; [5] 2, 16; 3, 3; 4, 14; 5, 17; 5, 24; 6, 8; 6, 13; 6, 17; [6] 1, 23; 2, 15; 4, 16; 5, 29; 5, 30; [7] 1, 20; 1, 22; 3, 21; [8] 1, 22; 1, 24; 1, 24; 2, 1; 2, 5; 2, 17; 2, 19; [9] 5, 23; [15] 10, 20; [16] 2, 26; 3, 2; 3, 3; 3, 6; [17] 1, 24; 2, 24; 3, 18; 4, 1; [22] 1, 8; 1, 9;
trupului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 6, 19; 8, 6; 8, 7; 8, 13; 8, 23; 9, 8; [3] 5, 5; 6, 13; 10, 16; 11, 27; 12, 22; [4] 7, 1; 10, 10; 12, 7; [5] 1, 16; 4, 13; 5, 13; 5, 16; 5, 17; 5, 19; [6] 2, 3; 2, 3; 4, 12; 4, 16; 5, 23; [8] 1, 18; 2, 11; 2, 11; 2, 13; 2, 18; 2, 23; 2, 23; [15] 5, 7; 10, 10; [16] 2, 16; [18] 2, 10; 2, 18; [19] 2, 16;
trupuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 15, 40; 15, 40; [6] 5, 28; [15] 13, 11; [23] 18, 13; 19, 18; 19, 18;
trupurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 1, 24; 8, 11; 12, 1; [3] 6, 15; [16] 5, 3; [23] 19, 18; 19, 18; 19, 18; 19, 21;
tupului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [7] 3, 21;
un trup *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 6, 16; 6, 16; 10, 17; 12, 12; 12, 13; 12, 20; 15, 39; [6] 2, 16; 3, 6; 4, 4;
unui trup *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [3] 12, 12;

trupésc : (1563 CORESI, PRAXIU 289) : adj./s. : „körperlich" : „corporel" : (12x)
cea trupească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [11] 4, 9;
cei trupeşti *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [8] 3, 22;
cêle trupeşti *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 9, 11;
trupească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 12;
trupesc *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 7, 14;
trupeşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [4] 10, 4;
trupeşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. neart.* [15] 7, 16;
trupeşti *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 15, 27;
trupeşti *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 3, 2; 3, 3; 3, 4;
unor trupeşti *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 3, 1;

trupéşte : (1563 CORESI, PRAXIU 289) : adv. : „körperlich" : „corporel" : (24x)
trupeşte *adv. de mod* [2] 8, 13;
trupêşte *adv. de mod* [1] 2, 30; [2] 1, 3; 4, 1; 8, 1; 8, 4; 8, 5; 8, 12; 9, 5; [3] 1, 26; 10, 18; [4] 1, 17; 5, 16; 5, 16; 10, 2; 10, 3; 10, 3; 11, 18; [5] 4, 23; 4, 29; [6] 6, 5; [8] 2, 9; [14] 1, 16; [17] 4, 6;

tu : (1521 NEACŞU) : pron. pers. : „du" : „tu, toi" : (305x)
îţi *pron. pers. 2 sg. dat. neacc.* [1] 24, 10; [14] 1, 18;
te *pron. pers. 2 sg. ac. neacc.* [1] 7, 27; 7, 34; 7, 35; 8, 23; 9, 17 ; 10, 22; 22, 21; 23, 3; 24, 4; 24, 4; 26, 16; 26, 16; 26, 24; [2] 2, 1; 2, 21; [3] 8, 10; [11] 4, 16; [12] 1, 4; 3, 15; 4, 15; [13] 2, 14; [14] 1, 9; [15] 13, 5; 13, 5; [21] 1, 14; [23] 3, 16; [24] 1, 5; 1, 7;
te- *pron. pers. 2 sg. ac. neacc.* [1] 22, 14; [12] 3, 14 ;
-te *pron. pers. 2 sg. ac. neacc.* [1] 8, 34; 10, 26; 14, 9; 21, 24; 24, 10; 24, 25; 26, 3; 26, 17; [14] 1, 10; [15] 2, 12; 6, 14; [20] 1, 5; [22] 1, 9; [23] 3, 18;
tine *pron. pers. 2 sg. ac. acc.* [1] 5, 9; 8, 20; 10, 19; 10, 22; 10, 22; 10, 33; 11, 14; 13, 33; 13, 47; 17, 19; 17, 32; 18, 10; 21, 21; 21, 24; 21, 37; 21, 39; 22, 14; 22, 19; 23, 18; 23, 21; 23, 30; 23, 34; 24, 3; 24, 8; 26, 1; 26, 17; 26, 29; 27, 24; 28, 21; 28, 21; 28, 22; [2] 2, 1; 2, 4; 2, 19; 2, 21; 2, 27; 4, 17; 8, 36; 9, 17; 9, 17; 11, 18; 11, 21; 11, 22; 13, 9; 15, 3; [3] 4, 7; 8, 10; [4] 6, 2; [5] 3, 8; 5, 14; 6, 1; [7] 4, 3; [11] 1, 3; 3, 14; 4, 8; 4, 14; 4, 16; 5, 22; 6, 21; [12] 1, 3; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 2, 15; 4, 11; [13] 1, 5; 2, 7; 2, 14; 3, 12; [14] 1, 4; 1, 7; 1, 13; 1, 18; 1, 19; [15] 1, 5; 1, 9; 5, 5; [16] 2, 8; [23] 2, 5; 2, 16; 3, 9; 3, 10; 15, 4; 18, 14; 18, 14; 18, 22; 18, 22; 18, 22; 18, 23; 18, 23; 19, 10; 22, 9; [24] 1, 5; 1, 7;

tu *pron. pers. 2 sg. nom.* [1] 5, 3; 7, 28; 9, 5; 9, 7; 10, 6; 10, 15; 10, 33; 11, 9; 11, 14; 13, 33; 13, 47; 16, 31; 21, 24; 21, 38; 22, 8; 22, 27; 23, 3; 23, 11; 23, 21; 24, 4; 24, 11; 25, 10; 26, 3; 26, 15; 27, 24; [2] 2, 3; 2, 17; 3, 4; 9, 20; 11, 17; 11, 18; 11, 20; 11, 22; 11, 24; 14, 4; 14, 22; [3] 14, 17; 15, 36; [5] 2, 14; 6, 1; [11] 6, 11; 6, 14; [12] 1, 18; 3, 10; 3, 14; 4, 5; 4, 15; [13] 2, 1; 3, 8; [14] 1, 12; [15] 1, 5; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 5, 5; 5, 6; 7, 17; 7, 21; [16] 2, 18; 2, 19; 4, 12; [21] 1, 2; 1, 3; [23] 2, 15; 3, 17; 4, 11; 10, 11; [24] 1, 7;
tu *pron. pers. 2 sg. voc.* [1] 1, 24; 4, 24; [2] 14, 10; 14, 10; [12] 2, 1; 2, 3; [16] 2, 3; 2, 3; [23] 7, 14;
ţi *pron. pers. 2 sg. dat. neacc.* [15] 8, 5; [21] 1, 2;
ţi- *pron. pers. 2 sg. dat. neacc.* [2] 10, 8; [3] 15, 54; 15, 55; [15] 10, 8;
-ţi *pron. pers. 2 sg. dat. neacc.* [1] 3, 6; 7, 4; 9, 34; 10, 31; 12, 8; 12, 8; 18, 10; 22, 16; 23, 30; [3] 7, 21; [6] 6, 3; [20] 1, 13; [23] 2, 9; 10, 9; 17, 1; 21, 9;
-ţi- *pron. pers. 2 sg. dat. neacc.* [1] 10, 31; 26, 1; [13] 3, 15; [21] 1, 13;
ţie *pron. pers. 2 sg. dat. acc.* [1] 3, 6; 5, 4; 8, 21; 8, 22; 9, 5; 9, 7; 9, 17; 9, 34; 10, 6; 10, 32; 10, 33; 16, 18; 16, 28; 21, 23; 22, 10; 22, 10; 23, 18; 23, 20; 24, 14; 26, 1; 26, 14; 26, 16; 26, 16; 27, 24; [2] 2, 5; 9, 7; 13, 4; 15, 9; [4] 6, 2; 12, 9; [6] 5, 14; 6, 3; [11] 1, 18; 3, 14; 4, 14; 4, 16; 6, 13; [12] 2, 7; 4, 21; [13] 1, 5; [14] 1, 8; 1, 11; 1, 11; 1, 16; 1, 18; 1, 18; 1, 20; 1, 22; [15] 8, 5; 11, 18; [16] 2, 18; [20] 1, 5; [21] 1, 15; 1, 15; [23] 2, 10; 4, 1; 11, 17; 14, 15; 17, 7;

tulburá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „aufwühlen" : „troubler" : (15x)
au turburat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 15, 24;
au turburat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [24] 1, 11;
nu vă turburaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 20, 10; [17] 3, 14;
s-au turburat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 21, 31;
să turbură *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 2, 6;
să vă turburaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [10] 2, 2;
turbura *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 17, 5;
turbura *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 9, 22;
turburară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 17, 8; 21, 27;
turbură *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 5, 10;
turbură *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 16, 20; [5] 1, 7;
turburînd *verb gerunziu* [1] 17, 13;

tulburáre : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Trüben, Trübung, Störung" : „trouble, perturbation" : (3x)
turburare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 18; 23, 12; 24, 12;

tulburát : (1577 CORESI, PS.) : adj. : „aufgewühlt" : „troublé" : (1x)
turburată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 19, 32;

túnde : (1559-1560 BRATU) : v. III : „schneiden, stutzen" : „(se) couper les cheveux" : (4x)
a să tunde *verb infinitiv prezent* [3] 11, 6;
tunde *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 8, 32;
tunză-se *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 11, 6;
tunzîndu-şi *verb gerunziu* [1] 18, 18;

tunet : (1561 CORESI, TE.[2]) : s. n. : „Donner" : „tonnerre" : (8x)
tunet *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 6, 1; 14, 2;
tunete *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 4, 5; 8, 5; 10, 3; 10, 4; 10, 4; 11, 19;

turburá → tulbura

turburáre → tulburare

turburát → tulburat

túrmă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Herde" : „troupeau" : (6x)
turmă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [17] 5, 2;
turma *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 20, 28; 20, 29;
turmă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 7;
turmei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 9, 7; [17] 5, 3;

turná : (1577 CORESI, PS.) : v. I : „(ein-, be)gießen, schütten" : „verser" : (9x)
au turnat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 33; [23] 16, 4; 16, 8; 16, 10; 16, 12;
turna-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 17; 2, 18;
turnă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 16, 2; 16, 3;

Ţ

ţap : (1577 CORESI, PS.) : s. m. : „Ziegenbock" : „bouc" : (4x)
ţapi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [15] 9, 12; 10, 4;
ţapilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [15] 9, 13; 9, 19;

ţără : (1515 DERS / în top. *Ţara* lui Oană) : s. f. : „Land" : „pays" : (8x)
ţara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 39; 12, 20; 13, 49; 16, 6; 26, 20;
ţară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 18, 23; 27, 27;
ţărîle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 8, 1;

ţărînă : (1400 DERS) : s. f. : „Land, Feld" : „terre" : (2x)
ţarină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 37;
ţarinile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [16] 5, 4;

ţărînă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Erde, Staub" : „terre, poussière" : (2x)
ţărîna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 51;
ţărînă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 19;

ţărm : (1551-1553 ES) : s. n. : „Ufer" : „rivage, rive" : (4x)
ţărmure *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 21, 5; 27, 39; 27, 40;
ţărmurele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [15] 11, 12;

ţénchi : (1626 BGL *ap.* TIKTIN) : s. n. : „Ziel, Grenze" : „destination, limite" : (1x)
ţênchiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 24;

ţiitór : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „Herrscher" : „souverain" : (1x)
ţiitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [6] 6, 12;

ţíne/-eá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. halten, 2.

versklaven" : „1. tenir, 2. rendre esclave" : (35x)
ar ţinea *verb cond.-opt. prezent 3 pl.* [3] 7, 30;
a să ţinea *verb infinitiv prezent* [1] 21, 35;
a ţinea *verb infinitiv prezent* [15] 6, 18;
au ţinut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 20, 2;
mă ţiiu *verb indicativ prezent 1 sg.* [7] 1, 23;
neţiindu-se *verb gerunziu* [8] 2, 19;
ne ţineam *verb indicativ imperfect 1 pl.* [2] 7, 6;
ne ţinem *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 3, 9;
să să ţie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 2, 24;
să-şi ţie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 12, 3; [10] 2, 7; [17] 3, 11;
să ţin *verb indicativ prezent 3 pl.* [15] 6, 9;
să ţinem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [15] 4, 14; 10, 23;
ţii *verb indicativ prezent 2 sg.* [23] 2, 13;
ţiind *verb gerunziu* [1] 3, 11; [23] 7, 1;
ţiindu *verb gerunziu* [1] 9, 8; [7] 2, 16;
ţiindu-se *verb gerunziu* [13] 1, 9;
ţin *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 2, 14; 2, 15;
ţine *verb imp. 2 sg.* [23] 3, 11;
ţine *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 5, 14; [10] 2, 7; [23] 2, 1;
ţineţi *verb imp. 2 pl.* [9] 5, 21; [10] 2, 15; [23] 2, 25;
ţineţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 11, 2; 15, 2;
ţinut *verb participiu sg. masc.* [24] 1, 5;
vom ţinea *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [15] 3, 6; 3, 14;

ţínere : (înc. sec. XVI PS. H.): s. f. : „Besitz" : „possession, propriété" : (2x)
ţinêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 5;
ţinêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 45;

ţîţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f.: „Brust, Zitze": „sein, tétine, tette" : (1x)
ţîţe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 1, 13;

U

uceníc : (1551-1553 ES) : s. m. : „Lehrling" : „disciple" : (30x)
ucenic *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 10; 9, 26; 21, 16;
ucenici *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 26; 11, 29; 19, 1; 19, 9; 20, 1; 20, 30; 21, 4;
ucenicii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 6, 1; 9, 1; 9, 19; 9, 25; 9, 38; 11, 26; 13, 52; 14, 19; 14, 27; 18, 23; 19, 30; 20, 7; 21, 16;
ucenicilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 1, 15; 6, 2; 6, 7; 14, 21; 15, 10; 18, 27;
un ucenic *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 16, 1;

ucenícă : s. f. (1551-1553 ES) : s. f. : „Lehrlinge" : „disciple" : (1x)
ucenică *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 36;

ucíde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „töten, umbringen" : „tuer" : (9x)
să să ucigă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 5, 26;
să ucigă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 14, 5;
să ucigă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 25, 3;
ucidea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 7, 58; 7, 59;
ucigînd *verb gerunziu* [1] 7, 24;
ucise *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 12, 2;
va ucide *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 11, 7;
vor ucide *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 23, 12;

ucídere : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Mord" : „meurtre" : (6x)
ucidere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 1; [2] 1, 29; [15] 11, 37;
uciderea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 1;
uciderі *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [5] 5, 21;
uciderile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 9, 21;

ucigáş : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 189) : adj. /s. m. : „1. mörderisch, 2. Mörder" : „1. meurtrier, 2. assassin" : (4x)
ucigaşi *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* [23] 21, 8;
ucigaşilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [11] 1, 9;
ucigaş *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 14; 28, 4;

ucigătór : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Mörder" : „assassin" : (7x)
ucigători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 52;
ucigătorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 22, 15;
ucigătorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [11] 1, 9; 1, 9;
ucigătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [19] 3, 15;
ucigătoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [19] 3, 15;
un ucigătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [17] 4, 15;

uitá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. vergessen, 2. schauen" : „1. oublier, 2. regarder" : (7x)
aţi uitat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [15] 12, 5;
nu uitareţi *verb imp. 2 pl.* [15] 13, 16;
nu vă uitareţi *verb imp. 2 pl.* [15] 13, 2;
să uită *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 3, 5;
să uite *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [15] 6, 10;
uită *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [16] 1, 24;
uitîndu *verb gerunziu* [7] 3, 14;

uitáre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Vergessen" : „oubli" : (2x)
uitare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [18] 1, 9;
uitării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [16] 1, 25;

úliţă : (1475 DERS / în top. *Uliţa*) : s. f. : „Gasse" : „rue(lle)" : (6x)
uliţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 11; [23] 11, 8; 21, 21;
uliţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 15;
o uliţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 10;
uliţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 22, 2;

úmăr : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m./n. : „Schulter, Achsel" : „épaule" : (1x)
umărul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 11, 10;

umblá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(umher)gehen, laufen, wandern" : „aller, marcher, parcourir" : (73x)
am îmblat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [10] 3, 7;
am umbla *verb cond.-opt. prezent 1 pl.* [4] 10, 2;
am umblat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [4] 12, 18;
aţi îmblat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [6] 2, 2; [8] 3, 7;
au fost umblat *verb indicativ mcpf. perifrastic 3 sg.* [1] 14, 7;
a umbla *verb infinitiv prezent* [1] 21, 21; [7] 3, 16; [9] 4, 1;

[23] 9, 20;
au umblat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 13, 9; [24] 1, 10;
au umblat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [19] 2, 6;
îmblat-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [15] 11, 37;
îmblaţi *verb imp. 2 pl.* [5] 5, 16; [8] 4, 5;
îmblă *verb indicativ prezent 3 pl.* [6] 4, 17;
îmblă *verb indicativ prezent 3 sg.* [10] 3, 6;
îmbli *verb indicativ prezent 2 sg.* [21] 1, 3;
îmblînd *verb gerunziu* [1] 13, 11; [10] 3, 11; [17] 4, 3; [21] 1, 4; [22] 1, 7;
neumblînd *verb gerunziu* [4] 4, 2;
să îmblaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [9] 4, 12;
să îmblăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [5] 5, 25; [6] 2, 10;
să îmble *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 16, 15;
să umblaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [6] 4, 1; 4, 17; [8] 1, 10; [9] 2, 12; [20] 1, 6;
să umblăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [2] 13, 13; [20] 1, 6;
să umble *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 3, 12; [3] 7, 17; [19] 2, 6;
umbla *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 9, 7; 19, 13;
umbla *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 3, 8; 14, 9;
umblaţi *verb imp. 2 pl.* [6] 5, 2; 5, 8; 5, 15; [8] 2, 6;
umblaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 3, 3;
umblă *verb imp. 2 sg.* [1] 3, 6;
umblă *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 8, 1; [7] 3, 17; 3, 18; [18] 2, 10;
umblă *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 4; [5] 2, 14; [17] 5, 8; [19] 2, 11; [23] 2, 1;
umblăm *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 5, 7;
umbli *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 14, 15;
umblînd *verb gerunziu* [1] 3, 8; 3, 9; [4] 10, 3; [11] 5, 13; [18] 3, 3; [20] 1, 4;
voiu umbla *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [4] 6, 16;
vom îmbla *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [19] 1, 6; 1, 7;
vom umbla *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 6, 4;
vor îmbla *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 3, 4;
vor umbla *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [5] 6, 16; [23] 21, 24;

umbrár : (c. 1573-1578 PS. SCH. 157) : s. n. : „Schatten-, Schutzdach" : „auvent" : (1x)
umbrare *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [16] 1, 17;

úmbră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schatten" : „ombre" : (4x)
umbra *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 15; [15] 10, 1;
umbră *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [8] 2, 17; [15] 8, 5;

umbrí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „beschatten" : „ombrager" : (2x)
să umbrească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 5, 15;
umbrind *verb gerunziu* [15] 9, 5;

umflá : (1642 CAZ. GOV.) : v. I : „aufblasen" : „gonfler" : (3x)
să să umfle *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 28, 6;
să vă umflaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 4, 6;
umflîndu-se *verb gerunziu* [11] 3, 6;

umilí : (1563 CORESI, PRAXIU 342) : v. I : „zerknirscht werden" : „(s')humilier" : (1x)
s-au umilit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 37;

umilínţă : (c. 1608-1613 VARLAAM, L., L. 315) : s. f. : „Demut" : „humilité" : (2x)
umilinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 8; [24] 1, 5;

úmple/-eá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III/II : „füllen, erfüllen" : „remplir" : (30x)
am umplut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 15, 19;
aţi umplut *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 5, 28;
au umplut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 5, 3;
împlea-vei *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 2, 28;
împlîndu-se *verb gerunziu* [1] 13, 9;
împlu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 13, 25; [23] 8, 5;
mă voiu umplea *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 15, 24;
să împlea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 2, 1;
să împlú *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 15, 8;
să împlură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 2, 4; 13, 45;
să mă umplu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [12] 1, 4;
să să împle *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 1, 16;
să să umple *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 4, 10;
să umple *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 15, 13; [10] 1, 11;
să umplea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 13, 52;
să umpli *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 9, 17;
să umplú *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 19, 29;
să umplură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 3, 10; 4, 31; 5, 17; 19, 21;
umpleţi *verb imp. 2 pl.* [5] 6, 2;
umplînd *verb gerunziu* [1] 14, 16;
umplîndu-se *verb gerunziu* [1] 4, 8; 19, 28;
umplu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 2, 2;
vă umpleţi *verb imp. 2 pl.* [6] 5, 18;

úmplere : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Ausfüllen" : „remplissage" : (2x)
a umplerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 4, 13;
umplerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 10, 28;

un, o : (1521 NEACŞU) : num. card./adj./pron. : „ein" : „un" : (246x)
al unuia *num. card. masc. gen./dat.* [5] 3, 20;
a unora *pron. nehot. masc. pl. gen./dat.* [12] 2, 18;
a unuia *num. card. masc. gen./dat.* [2] 5, 15; 5, 17;
cîte una *num. distributiv fem. nom./ac.* [23] 21, 21;
o *pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [23] 22, 2;
o *num. card. fem. nom./ac.* [1] 28, 13; [2] 5, 18; 15, 6; [7] 4, 16; [9] 2, 18; [11] 5, 14;
un *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [19] 1, 5;
un *num. card. masc. nom./ac.* [1] 10, 7; 11, 26; 17, 26; 18, 11; 23, 9; [2] 5, 18; 12, 4; 12, 5; [5] 2, 5; [6] 4, 5; 4, 5; 5, 31; [23] 6, 6; 6, 6;
un *num. card. neutru nom./ac.* [8] 3, 15 ; [23] 6, 6; 9, 12; 9, 13; 17, 11; 17, 12; 17, 16; 18, 10; 18, 17; 18, 19; 21, 21;
una *num. card. fem. nom./ac.* [2] 12, 16; 15, 5; [3] 1, 10; 3, 8; 9, 15; 11, 5; 16, 2; [4] 11, 24; [5] 4, 24; [6] 2, 14; [7] 1, 20; 2, 2; 2, 2; 3, 14; 4, 2; [13] 3, 10; [16] 1, 4; 2, 10; [19] 5, 7; 5, 8; [23] 4, 8; 6, 1; 15, 7;
una *pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [1] 20, 7; 20, 24; 20, 33; 21, 19; 27, 22; [3] 12, 25; 14, 10; [4] 11, 9; [5] 5, 17 [18] 3, 8;
unele *pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [1] 19, 25; 27, 44; [12] 2, 20; [15] 11, 14; [18] 3, 16;
unii *num. card. fem. gen./dat.* [11] 3, 2; 3, 12;
unii *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 14, 4; 14, 4; 17, 18; 17,

32; 19, 9; 19, 31; 27, 44; 28, 24; [2] 3, 8; 16, 18; [3] 4, 18; 7, 28; 10, 8; 12, 28; 15, 6; 16, 16; 16, 18; [4] 10, 12; 11, 13; [6] 4, 11; [7] 1, 15; 1, 15; 1, 16; 2, 29; [11] 1, 6; 1, 19; 5, 24; 6, 5; 6, 10; 6, 21; [18] 3, 9; 3, 9; [21] 1, 8; [22] 1, 22;
unora *pron. nehot. masc. pl. dat./gen.* [1] 12, 1; [4] 2, 16; [5] 5, 23; [10] 3, 12; [11] 1, 3;
unui *num. card. masc. gen./dat.* [2] 5, 19; [11] 5, 9;
unui *pron. nehot. masc. sg. gen./dat.* [17] 2, 13;
unuia *num. card. masc. gen./dat.* [2] 5, 15; 5, 19;
unuia *pron. nehot. masc. sg. gen./dat.* [1] 4, 17; 27, 34; [2] 14, 19; [3] 12, 8; [4] 2, 6; [10] 1, 3;
unul *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [3] 12, 11;
unul *num. card. masc. nom./ac.* [1] 1, 22; 1, 24; 4, 32; [2] 3, 31; 5, 16; 5, 16; 5, 17; 5, 17; 9, 10; [3] 8, 4; 8, 6; 9, 24; 12, 12; 14, 27; 14, 31; [5] 3, 16; 3, 20; 3, 28; [11] 2, 5; 2, 5; [15] 11, 12; [16] 2, 19; 4, 12; [19] 4, 9; [23] 6, 1; 17, 1; 17, 10; 21, 9;
unul *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 2, 12; 4, 32; 7, 26; 8, 16; 11, 28; 19, 38; 20, 31; 21, 6; 22, 22; 23, 17; 26, 31; 28, 4; 28, 25; [2] 3, 10; 3, 12; 12, 5; 12, 5; 12, 10; 12, 10; 12, 16; 13, 8; 14, 2; 14, 5; 14, 13; 15, 7; 15, 14; 16, 16; [3] 1, 14; 4, 6; 5, 5; 6, 5; 7, 5; 7, 7; 11, 21; 11, 33; 16, 20; [4] 2, 7; 5, 14; 10, 11; 12, 2; 12, 5; 13, 12; [5] 4, 22; 4, 22; 5, 13; 5, 15; 5, 15; 5, 26; 5, 26; 6, 1; 6, 2; [6] 4, 2; 4, 25; 4, 32; 5, 21; [7] 2, 3; 2, 20; [8] 3, 9; 3, 13; [9] 3, 12; 4, 9; 4, 18; 5, 11; 5, 11; 5, 15; [13] 3, 3; 3, 11; [15] 2, 11; 8, 1; 10, 24; [16] 4, 11; 5, 9; 5, 16; 5, 16; [17] 1, 22; 5, 5; 5, 14; [19] 3, 11; 3, 23; 4, 7; 4, 11; 4, 12; [20] 1, 5; [23] 5, 5; 6, 4; 7, 13; 11, 10; 13, 3;

únde : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./conj. : „wo, wohin" : „où" : (66x)
unde *adv. pron. inter./relat.* [1] 1, 13; 2, 2; 7, 18; 7, 29; 12, 12; 14, 25; 16, 13; 17, 1; 20, 6; 20, 8; 21, 26; 25, 10; 28, 14; [2] 3, 28; 4, 15; 5, 20; 9, 26; 15, 20; [3] 1, 20; 1, 20; 1, 20; 12, 17; 12, 17; 12, 19; 15, 54; 15, 55; [4] 3, 17; [8] 3, 1; 3, 11; [15] 6, 20; 9, 16; 10, 18; 11, 8; [16] 3, 16; 4, 1; [17] 4, 18; [18] 2, 11; 3, 4; [19] 2, 11; [23] 2, 5; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 7, 13; 11, 8; 12, 6; 12, 14; 17, 9; 17, 14; 20, 10; [24] 1, 5;
unde *conjuncţie subord.* [1] 27, 33; [2] 11, 25; [3] 4, 5; 11, 26; 15, 25; [5] 3, 19; 4, 19; 6, 10; [6] 4, 13; [15] 1, 13; 3, 9; 3, 13; [18] 1, 19; [23] 2, 25; 6, 11;

uneáltă : (1581-1582 PO) : s. f. : „Gerät, Gerätschaften, Habe" : „outil, outillage, avoir" : (2x)
unêlte *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 18, 13;
unêltele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 27, 19;

únge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „(be-, ein)schmieren, einreiben" : „enduire de, huiler, oindre" : (6x)
ai unsu *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 4, 27;
au uns *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 38; [4] 1, 21;
unge *verb imp. 2 sg.* [23] 3, 18;
ungîndu-l *verb gerunziu* [16] 5, 14;
uns-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 1, 9;

unghi : (1462 DERS/ în top. *Unghiul*) : s. n. : „Ecke, Winkel" : „coin, angle" : (6x)
unghiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 26, 26;
unghiului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 4, 11; [6] 2, 20; [17] 2, 7;
unghiuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 7, 1; 20, 7;

uníre : (c. 1683-1686 MS. 45, 807/2) : s. f. : „Eintracht" : „concorde" : (2x)
unirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 4, 3; 4, 13;

uns : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Gesalbten" : „oint" : (1x)
unsului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 26;

unsoáre : (1581-1582 PO) : s. f. : „Salbe" : „pommade" : (4x)
unsoare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [19] 2, 20; 2, 27; [23] 3, 18;
unsoarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [19] 2, 27;

únsprezecelea : (1551-1553 ES) : num. ord. : „elfte" : „onzième" : (1x)
al unsprăzêcelea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [23] 21, 20;

untdelémn : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 289) : s. n. : „(Salbung)Öl" : „huile" : (4x)
untdelemn *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [16] 5, 14; [23] 18, 13;
untdelemului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [23] 6, 6;
untul-de-lemnul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [15] 1, 9;

uréche : (1407 DERS/ în antr. Petru *Ureaclea*) : s. f. : „Ohr" : „oreille" : (19x)
urêche *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 2, 7; 2, 11; 2, 17; 2, 29; 3, 6; 3, 13; 3, 22;
urêchea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 9; 12, 16;
urechi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 14; [2] 11, 8; [23] 13, 9;
urechile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 7, 51; 7, 57; 11, 22; 28, 27; 28, 27; [16] 5, 4; [17] 3, 12;

urgíe : (1543 DERS/ în antr. *Urgie*) : s. f. : „1. Grimm, Zorn, 2. Heimsuchung" : „1. fureur, rage, courroux, 2. peine" : (30x)
al urgiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 19, 15;
a urgiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 6, 17;
urgie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 5; 2, 8; 4, 15; 5, 9; 9, 22; 13, 4; 13, 5; [9] 5, 9; [11] 2, 8;
urgiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 5; 12, 19; [6] 2, 3; [23] 14, 10; 16, 19;
urgiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 18; 3, 5; 9, 22; [6] 4, 31; 5, 6; [8] 3, 6; 3, 8; [9] 1, 10; 2, 16; [15] 3, 11; 4, 3; [16] 1, 20; [23] 6, 16; 11, 18;

urgisí : (1563 CORESI, PRAXIU 256) : v. IV : „1. in Zorn kommen, 2. entbrennen" : „1. persécuter, 2. enflammer" : (3x)
s-au urgisit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 11, 18;
urgisiţi *verb imp. 2 pl.* [6] 6, 4;
voiu urgisi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 10, 18;

urgisíre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 420/2) : s. f. : „Verfolgung" : „persécution" : (1x)
urgisirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 4, 26;

urî : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „hassen" : „hair" : (20x)

ai urît *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [15] 1, 9;
am urît *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 9, 13;
şi-au urît *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 5, 29;
uraşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [19] 2, 9; 2, 11; 3, 13; 3, 15; 4, 20;
urăsc *verb indicativ prezent 3 pl.* [13] 1, 14;
urăsc *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 7, 15;
urăscu *verb indicativ prezent 1 sg.* [23] 2, 6; 2, 15;
urăşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [2] 2, 22; [23] 2, 6;
urîm *verb indicativ prezent 1 pl.* [15] 12, 25;
urînd *verb gerunziu* [2] 12, 9; [13] 3, 3; [22] 1, 23;
urîţi *verb participiu pl. masc.* [2] 1, 30;
vor urî *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 17, 15;

urîciúne : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Hass, Gehässigkeit, 2. Götze" : „1. haine, 2. idole" : (3x)
urîciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 21, 27;
urîciuni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 17, 4;
urîciunilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [23] 17, 5;

urît́ : (1490 DLRV/în antr. *Urîta*) : adj./s. : „verhaßt, gehaßt" : „haï, détesté" : (4x)
urîtă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 2;
urîţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [13] 1, 16; 3, 3;
urîţi *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* [23] 21, 8;

urmá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „folgen" : „suivre" : (18x)
ai urmat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [11] 4, 6; [12] 3, 10;
a urma *verb infinitiv prezent* [10] 3, 7;
au urmat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [11] 5, 10; [23] 14, 8; 14, 9;
să urmaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [17] 2, 21;
urma *verb indicativ imperfect 3 pl.* [23] 19, 14;
urma *verb indicativ imperfect 3 sg.*. [1] 21, 36;
urmară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 13, 43; [23] 18, 5; [24] 1, 12;
urmează *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 14, 13;
urmează *verb indicativ prezent 3 sg.* [23] 6, 8;
urmînd *verb gerunziu* [1] 16, 17; [18] 1, 16; 2, 15;
vor urma *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [18] 2, 2;

úrmă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Spur" : „trace" : (6x)
urmă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 15, 8; [11] 5, 24; [17] 1, 11;
urme *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 12, 18;
urmele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 4, 12;
urmelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [17] 2, 21;

următór : (1559-1560 BRATU) : s. m./adj. : „Spurensucher" : „poursuiveur" : (4x)
următoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 10, 4;
următori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 16; [9] 1, 6; 2, 14;

urs : (c. 1318 DLRV / în antr. *Ursul*) : s. m. : „Bär" : „ours" : (1x)
urs *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [23] 13, 2;

uscá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(aus-, ver)trocknen" : „(se) sécher" : (4x)
au uscat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [16] 1, 11;
s-au uscat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 14, 15;
să uscă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [23] 16, 12;
uscatu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [17] 1, 24;

uscát : (1439 DERS / în antr. Ivan *Uscatul*) : s. n./adj. : „Festland" : „terre ferme" : (2x)
uscat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 41;
uscat *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [15] 11, 29;

úşă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Tür" : „porte" : (18x)
uşa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 2; 12, 13; [4] 2, 12; [23] 3, 20;
uşă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 9; 14, 26; [3] 16, 9; [8] 4, 3; [23] 3, 8; 3, 20; 4, 1;
uşăle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 16, 26; 16, 27;
uşii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 12, 6;
uşile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 19; 21, 30;
uşilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 5, 23; [16] 5, 9;

uşór : (1551-1553 ES) : adj./s.n. : „leicht" : „facile" : (1x)
cel iuşor *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [4] 4, 17;

uşurá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „leichter werden" : „devenir plus léger" : (1x)
iuşora *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 27, 38;

uşuráre : (1632 EUSTR. PRAV. 645) : s. f. : „Erleichterung, Mühelosigkeit" : „facilité" (1x)
iuşorare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 17;

V

vad : (1417 SUCIU) : s. n. : „Furt" : „gué" : (4x)
vadul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 27, 12; 27, 12; [24] 1, 13;
vaduri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 27, 8;

vádră : (1500 DERS) : s. f. : „Flüssigmaß" : „mesure de capacité" : (1x)
vadra *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 9, 4;

vắduvă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Witwe" : „veuve" : (14x)
văduile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 41;
văduo *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 7;
văduva *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [11] 5, 9;
văduvă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 5, 4; 5, 5;
văduve *subst. comun fem. pl. gen./dat. neart.* [11] 5, 16;
văduve *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [11] 5, 3; 5, 11; 5, 16; [16] 1, 27;
văduvele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 39; [11] 5, 3;
văduvelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [3] 7, 8;
văduvile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 6, 1;

vai : (1504 DERS / în top. *Vai*-de-ei) : interj./s. n. : „1. wehe!, ach!, 2. Wehe" : „1. malheur!, hélas!, 2. malheur" : (16x)
vai *interjecţie* [3] 9, 16; [22] 1, 11; [23] 8, 13; 8, 13; 8, 13;

12, 12; 18, 10; 18, 10; 18, 16; 18, 16; 18, 19; 18, 19;
vai *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 9, 12;
vai *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 11, 14;
vaiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 9, 12;
vaiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 11, 14;

val : (1551-1553 ES) : s. n. : „Welle, Woge" : „vague, onde, torrent" : (4x)
valul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [16] 1, 6;
valuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [22] 1, 13; [24] 1, 13;
valurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 27, 41;

várcă : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Barke" : „barque": (1x)
varcii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 27, 32;

vas : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Gefäss, Geschirr, 2. Schiff" : „1. récipient, vaisseau, 2. navire" : (21x)
un vas *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 10, 11 ; 11, 5;
vas *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 15; 21, 2; 27, 30; 27, 31; [2] 9, 21; [9] 4, 4; [12] 2, 21;
vase *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 9, 22; 9, 23; [4] 4, 7; [12] 2, 20; [23] 18, 19;
vasele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [15] 9, 21; [23] 2, 27;
vasul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 10, 16; 27, 41; [23] 18, 12; 18, 12;
vasului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [17] 3, 7;

vădíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Offenbarung" : „révélation" : (1x)
vădire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [12] 3, 16;

văietá : (1551-1553 ES) : „wehklagen, jammern" : „se lamenter" : (1x)
văitîndu-vă *verb gerunziu* [16] 5, 1;

văpáie : (1551-1553 ES) : s. f. : „Flamme" : „flamme" : (1x)
văpaie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [10] 1, 8;

văpsít → vopsit

vărsá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(aus-, ver-)gießen" : „verser" : (9x)
au vărsat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 16, 6;
au vărsat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [23] 16, 17;
au vărsat *verb indicativ prezent 3 sg.* [13] 3, 6;
a vărsa *verb infinitiv prezent* [2] 3, 16;
s-au vărsat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 1, 18;
s-au vărsat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 45; [2] 5, 5;
să vărsa *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 22, 20;
vărsaţi *verb imp. 2 pl.* [23] 16, 1;

vărsáre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Vergießen, Abschütten" : „versement" : (3x)
vărsare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 9, 22; [17] 4, 4;
vărsarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [15] 11, 28;

vătămá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „verletzen" : „blesser" : (1x)
vatămă *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 9, 19;

vătămáre : (1581 PRL) : s. f. : „Schädigung" : „malfaisance" : (1x)
vătămare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [11] 6, 9;

văzătór : (1559-1560 BRATU) : adj. : „sehend" : „voyant" : (1x)
văzătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [18] 1, 16;

văzdúh : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. n. : „Luft, Luftraum" : „ciel" : (5x)
văzduh *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 23; [9] 4, 17; [23] 16, 17;
văzduhul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 9, 2;
văzduhului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [6] 2, 2;

văzút : (CORESI, ÎC) : adj. : „sichtbar" : „visible" : (1x)
cele văzute *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [8] 1, 16;

veac : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m./n. : „1. Zeit, 2. Ewigkeit, 3. Jahrhundert" : „1. temps, 2. éternité, 3. siècle" : (99x)
a veacului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [3] 2, 6;
a vêcilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [6] 3, 11;
veac *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 21; [3] 8, 13; [4] 9, 9; [15] 6, 20; 7, 3; 7, 17; 7, 21; 7, 24; 7, 28; [17] 1, 23; 1, 25; [18] 2, 17; [20] 1, 2; [22] 1, 13;
veacu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [19] 2, 17;
veacul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 12, 2; [3] 3, 18; [5] 1, 4; [6] 1, 21; 2, 2; [11] 6, 17; [12] 4, 10; [13] 2, 11; [15] 1, 8; [23] 14, 11;
veacului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [3] 1, 20; 2, 6; 2, 8; [4] 4, 4; [6] 3, 21; 6, 12; [15] 1, 8; 6, 5; [18] 3, 17;
veacurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [6] 2, 7; [15] 11, 3;
veacurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [3] 10, 11; [7] 4, 20; [12] 4, 18; [15] 9, 26; [23] 14, 11; 15, 7;
vêci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 15, 18; [2] 1, 25; 9, 5; 11, 35; 16, 27; [3] 2, 7; [4] 11, 31; [6] 3, 9; [8] 1, 26; [15] 5, 6; 9, 15; 10, 14; 13, 8;
vêcii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [5] 1, 5; [7] 4, 20; [11] 1, 17; [12] 4, 18; [15] 1, 2; 13, 21; [17] 4, 11; 5, 11; [22] 1, 25; [23] 1, 6; 1, 18; 4, 9; 4, 10; 5, 13; 7, 12; 10, 6; 11, 15; 15, 7; 19, 3; 20, 10; 22, 5; 22, 128;
vecilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [15] 13, 21;
vêcilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [5] 1, 5; [6] 3, 21; [11] 1, 17; 1, 17; [12] 1, 9; [17] 4, 11; 5, 11; [23] 1, 6; 1, 18; 4, 9; 4, 10; 5, 13; 5, 14; 10, 6; 11, 15; 19, 3; 20, 10; 22, 5;
veacurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [23] 7, 12;

vechi : (1551-1553 ES) : adj. : „alt" : „vieux" : (8x+7x)
cea vêche *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [19] 2, 7; [24] 1, 8;
cei vechi *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [4] 3, 14;
cel vechiu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [2] 6, 6; [6] 4, 22; [8] 3, 9; [23] 12, 9; [24] 1, 8;
cel vechiu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.*

[24] 1, 8;
cêle vechi *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [1] 15, 7;
cêle vechi *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [1] 15, 21;
vêche *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [19] 2, 7;
vechi *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. neart.* [23] 22, 128;
vechiu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 8;
vechiu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 21, 16;
vechiul *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [3] 5, 7;

vechitúră : (1642 CAZ. GOV. 345) : s. f. : „alter/ gebrauchter Gegenstand" : „antiquaille" : (1x)
vechitura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 7, 6;

vecíe : (1551-1553 ES) : s. f. : „Ewigkeit" : „éternité" : (1x)
veciia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 5, 14;

vedeá : (1521 NEACȘU) : v. II : „sehen, wahrnehmen" : „voir, apercevoir" : (252x)
au fost văzut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 44;
ai văzut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 22, 15; 26, 16; [23] 1, 19; 1, 20; 1, 20; 17, 8; 17, 11; 17, 14; 17, 15; 17, 17;
am văzut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 7, 34; 26, 13; [3] 9, 1; [5] 1, 19; 2, 14; [23] 1, 12; 4, 4; 9, 17; 10, 5; 13, 2; 21, 2; 21, 22; 22, 8;
am văzut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 4, 20; [19] 1, 1; 1, 2; 1, 3; 4, 14; [24] 1, 12;
ar vedea *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* [15] 11, 27;
aţi văzut *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 1, 11; [7] 1, 29; 4, 9; [16] 5, 11;
au văzut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 22, 9; [8] 2, 1; [15] 3, 9; 11, 23;
au văzut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 31; 8, 39; 9, 27; 10, 17; 11, 13; 13, 37; 16, 10; [3] 2, 9; [8] 2, 18; [11] 6, 16; [19] 3, 6; 4, 12; 4, 20; 4, 20; [21] 1, 11; [23] 1, 2;
a vedea *verb infinitiv prezent* [1] 15, 6; [2] 1, 11; [9] 2, 17; [11] 6, 16; [12] 1, 4; [23] 1, 12; 9, 20;
nevăzînd *verb gerunziu* [1] 9, 9; 13, 11; [17] 1, 8;
să vază *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 11, 8; 11, 10;
să vază *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 2, 27; 9, 12; 13, 35; [15] 11, 5; [17] 3, 10; [23] 5, 3; 5, 4;
să văd *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 1, 20; [4] 4, 18; 4, 18; 4, 18; 4, 18; [15] 11, 1; 11, 3;
să văz *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 19, 21; [2] 15, 24; [3] 16, 7; [21] 1, 14;
să văzu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 28, 20; [5] 1, 18;
să vêde *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 24;
să vedea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [15] 11, 7;
să vedem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [9] 3, 10;
să vedeţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 28, 26; [9] 3, 6;
să vezi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 9, 17; 22, 14; [23] 3, 18;
va vedea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 8, 10; [15] 12, 14; [19] 3, 17; 5, 16; [23] 1, 7;
văd *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 11, 11; 18, 9;
văz *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 7, 56; 8, 23; 17, 22; [2] 7, 23;
văzînd *verb gerunziu* [1] 1, 9; 2, 31; 3, 3; 3, 12; 4, 13; 7, 24; 7, 31; 7, 34; 8, 6; 8, 13; 8, 18; 9, 7; 9, 35; 9, 40; 11, 23; 12, 3; 13, 12; 13, 45; 14, 8; 14, 10; 16, 19; 16, 27; 16, 40; 17, 16; 21, 27; 21, 32; 27, 12; 28, 6; 28, 15; [5] 2, 7; 3, 8; [7] 1, 27; [8] 2, 5; [15] 11, 13; 11, 40; [17] 3, 2; [23] 17, 6; 17, 8; 18, 18;
văzîndu *verb gerunziu* [1] 4, 14; [4] 3, 18; [7] 2, 28;
văzîndu-se *verb gerunziu* [1] 27, 20;
văzu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 27, 10; [4] 7, 8; [23] 22, 8;
văzu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 3, 9; 7, 55; 9, 12; 9, 18; 13, 36; [23] 12, 13;
văzuiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 11, 5; 11, 6; 22, 18; [23] 1, 17; 4, 1; 5, 1; 5, 2; 5, 6; 5, 11; 6, 1; 6, 2; 6, 5; 6, 8; 6, 12; 7, 1; 7, 2; 7, 9; 8, 2; 8, 13; 9, 1; 10, 1; 13, 1; 13, 3; 13, 11; 14, 1; 14, 6; 14, 14; 15, 1; 15, 2; 15, 5; 16, 13; 17, 3; 17, 6; 18, 1; 19, 11; 19, 17; 19, 19; 20, 1; 20, 4; 20, 11; 20, 12; 21, 1;
văzură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 6, 15; 12, 16; 28, 4;
văzuse *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 21, 29;
văzut-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [23] 6, 9;
văzut-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 3;
vêde *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 8, 24; [4] 12, 6;
vedea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 9, 8; 10, 11; 12, 9;
vedeam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 2, 25; 22, 11;
vedea-veţi *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [1] 18, 15;
vedea-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [15] 13, 23;
vedea-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 15, 21;
vedem *verb indicativ prezent 1 pl.* [2] 8, 25; [3] 13, 12; [15] 2, 8; 2, 9; 3, 19;
vedeţi *verb imp. 2 pl.* [1] 25, 24; [5] 6, 11; [7] 3, 2; 3, 2; 3, 2; [15] 3, 12; [16] 2, 24; [19] 3, 1;
vedeţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 2, 33; 3, 16; 19, 26; [3] 1, 26; [15] 10, 25;
veţi vedea *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [1] 20, 25;
vezi *verb imp. 2 sg.* [1] 21, 20; [23] 6, 1; 6, 3; 6, 5; 6, 7;
vezi *verb indicativ prezent 2 sg.* [16] 2, 22; 23] 1, 11;
vînzînd *verb gerunziu* [1] 4, 34;
voiu vedea *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [7] 2, 23; [23] 18, 7;
vom vedea *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [19] 3, 2;
vor vedea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 2, 17; 20, 38; 28, 27; [17] 2, 12; [23] 11, 9; 16, 15; 22, 4;

vedénie : (1632 EUSTR. PRAV. 329, ap. TIKTIN) : s. f. : „Vision, Erscheinung" : „vision, apparition" : (5x)
videnie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 10; 9, 12; 10, 3; 12, 9; 16, 9;

vedére : (inc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Sehen, Gesicht, 2. Vision, Erscheinung" : „1. vue, face, 2. vision, apparition" : (15x)
vedêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 31; 10, 19; 11, 5; [23] 4, 3; 4, 3; 9, 17;
vedêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 1; 10, 17; 16, 10; 18, 9; [18] 2, 8; [23] 1, 16;
vederi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 17;
vederi *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [1] 26, 19;
vederile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 12, 1;

vederós : (1551-1553 ES) : adj. : „ansehnlich" : „imposant" : (1x)

vederoşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [5] 6, 12;

veneţián : (c. 1640 URECHE[2] 121 *ap.* DLR) : s. f. : „Veneter" : „Vénétien" : (1x)
veneţiênii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [24] 1, 12;

vení : (1521 NEACŞU) : v. IV : „kommen" : „venir" : (247x)
ai venit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 21, 22;
am fost venit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 24, 17;
am venit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 20, 6; 20, 15; 28, 13; 28, 14;
am venit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 10, 29; 20, 14; [4] 1, 23; [5] 1, 21;
ar veni *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* [1] 2, 2;
aţi venit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 10, 21;
au fost venit *verb indicativ mcpf. perifrastic 3 sg.* [1] 8, 27;
au venit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 1, 21; 10, 45; 17, 6; 20, 18; 21, 8; [5] 2, 12; [23] 7, 13;
au venit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 9, 21; 10, 23; 18, 2; 27, 23; [5] 2, 11; 4, 4; [7] 1, 12; [11] 1, 15; [12] 4, 16; [19] 4, 2; 4, 3; 5, 6; 5, 20; [23] 6, 17; 14, 7; 14, 15; 17, 10; 18, 10; 19, 7;
a veni *verb infinitiv prezent* [1] 8, 40; 19, 26; [2] 1, 10; 1, 13; 15, 22; 15, 23; [4] 1, 16; 12, 14; [5] 2, 12; 3, 23; [11] 3, 14; [12] 4, 9; [13] 3, 12; [20] 1, 12;
nevenind *verb gerunziu* [1] 15, 38;
neviind *verb gerunziu* [3] 4, 18;
să fie venit *verb conjunctiv perfect 3 sg.* [1] 19, 1;
să venim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [9] 2, 18; [15] 4, 16;
să vie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 3, 20; 16, 37; 17, 15; 22, 30; 24, 8; [2] 3, 8; [4] 9, 5; [11] 2, 4; [12] 3, 7; [18] 3, 9; [23] 3, 9;
să vie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 8, 24; 13, 40; [3] 16, 11; 16, 12; 16, 12;
să vii *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [12] 4, 21;
să viu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [2] 15, 32; [3] 4, 21; [4] 1, 15; 2, 1; [5] 4, 20;
şi veni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 17;
va să vie *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [23] 3, 10;
va veni *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 1, 11; 2, 20; [3] 4, 5; 11, 26; 13, 10; 16, 10; 16, 12; [5] 3, 19; [8] 4, 10; [10] 1, 10; 2, 3; [15] 13, 23; [18] 3, 10; [22] 1, 14; [23] 17, 10;
veni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 11; 11, 5; 12, 12; 18, 1; 18, 7; 19, 6; 20, 2; 23, 11; [23] 5, 7; 8, 3; 11, 18; 17, 1; 21, 9;
veniia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 2, 10; 17, 21; 19, 18;
veniiai *verb indicativ imperfect 2 sg.* [1] 9, 17;
veniiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 22, 11;
venind *verb gerunziu* [1] 1, 8; 5, 25; 9, 39; 10, 32; 10, 33; 16, 7; 20, 13; 21, 11; 22, 13; 24, 7; 25, 7; 25, 17; 25, 23; 28, 21; [2] 7, 9; 15, 29; [3] 2, 1; 11, 20; [4] 2, 3; 2, 12; 7, 5; 11, 9; 12, 20; 12, 21; [5] 3, 25; [6] 2, 17; [7] 1, 27; [9] 3, 6; [12] 4, 13; [15] 9, 11; [18] 1, 17; [21] 1, 3;
venindu-şi *verb gerunziu* [1] 12, 11;
veniră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 4, 1; 8, 36; 11, 11; 11, 12; 12, 10; 13, 13; 13, 51; 14, 18; 14, 23; 15, 30; 17, 1; 17, 13; 21, 16; 21, 18; 28, 23;
venise *verb indicativ mcpf. 3 pl.* [1] 12, 20;
venit *verb participiu sg. masc.* [1] 18, 2;
venit-am *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 21, 1; 27, 8;
venit-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 2, 1;
veniţi *verb imp. 2 pl.* [16] 5, 1; [23] 19, 17;
veniţi *verb participiu pl. masc.* [1] 10, 27; 25, 7; [4] 5, 9;
veni-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 11, 26; [15] 10, 37;
veni-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 15, 24; [23] 3, 3; 22, 20;
veni-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 18, 8;
vie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 22, 17;
viind *verb gerunziu* [1] 5, 15; [20] 1, 7;
vin *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 15, 35; [11] 5, 24; [15] 7, 25; [23] 7, 14; 9, 12;
vine *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 13, 25; 18, 21; 19, 4; [4] 11, 4; [6] 5, 6; [8] 3, 6; [9] 5, 2; 5, 3; [15] 6, 7; 11, 8; [19] 2, 18; 4, 3; [20] 1, 10; [23] 1, 4; 1, 7; 1, 8; 4, 8; 11, 14;
vino *verb imp. 2 sg.* [1] 7, 4; 7, 34; 12, 8; [23] 6, 1; 6, 3; 6, 5; 6, 7; 17, 1; 21, 9; 22, 17; 22, 17; 22, 20;
viu *verb indicativ prezent 1 sg.* [4] 13, 1; [5] 4, 18; [15] 10, 7; 10, 9; [23] 2, 5; 3, 11; 2, 16; 16, 15; 22, 7; 22, 12;
voiu veni *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 9, 9; 15, 29; [3] 4, 19; 11, 34; 14, 6; 16, 2; 16, 3; 16, 5; [4] 12, 1; 13, 2; [7] 2, 24; [11] 4, 13; [21] 1, 10; [23] 2, 25; 3, 3;
vor veni *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 23, 34; [4] 9, 4; [15] 8, 8; [18] 3, 3; [23] 15, 4;

venín : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. n. : „Gift" : „poison" : (1x)
veninul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 3, 14;

veníre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Ankunft": „arrivée" : (22x)
venire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 26; [9] 2, 19; [18] 1, 16;
venirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 52; 20, 29; [3] 15, 23; 16, 17; [4] 7, 6; 7, 7; 10, 10; [7] 2, 12; [9] 3, 13; 4, 15; 5, 23; [10] 2, 1; 2, 9; [16] 5, 7; 5, 8; [18] 3, 12; [19] 2, 28;
venirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [10] 2, 8; [18] 3, 4;

venít : (1551-1553 ES) : s. n. : „Einkommen" : „revenu" : (1x)
venit *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [11] 6, 6;

vérde : (c. 1513 DERS / în top. *Verde*) : adj. : „grün" : „vert" : (1x)
vêrde *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 8, 7;

verdeáţă : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 247) : s. f. : „Grün, Wuchs" : „végétation, verdure" : (1x)
verdeaţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 9, 4;

vérgur : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : adj. : „keusch" : „chaste" : (1x)
verguri *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [23] 14, 4;

véri : (1559-1560 CORESI, ÎC) : conj. : „oder" : „ou" (1x)
veri *conjuncţie coord.* [4] 8, 23;

verián : (1688 BIBLIA) : s. m. : „von Beröa" : „de Bérée" : (1x)
verianul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 20, 4;

veselí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(sich) erfreuen" : „(se)

réjouir" : (12x)
m-am veselit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 7, 7;
mă veselesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 7, 22;
să ne veselim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [23] 19, 7;
să vor veseli *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [23] 11, 10;
veselêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 2, 2;
veselêşte-să *verb indicativ prezent 3 sg.* [16] 5, 13;
veselêşte-te *verb imp. 2 sg.* [23] 18, 20;
să veseliia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 7, 41;
veselindu-vă *verb gerunziu* [17] 4, 13;
veselitu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 26;
veseliţi-vă *verb imp. 2 pl.* [2] 15, 10; [23] 12, 12;

veselíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Fröhlichkeit" : „joie" : (2x)
veselie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 28; 14, 16;

véste : (1507-1508 DERS) : s. f. : „Nachricht" : „nouvelle" : (7x)
vêste *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 2; 16, 26; 22, 6; 28, 6; [4] 6, 8; 6, 8; [9] 5, 3;

vestí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verkünden" : „annoncer" : (51x)
am vestit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 15, 36;
am vestit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [5] 1, 8; 4, 13;
au vestit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 3, 24; 4, 23; 7, 52; 14, 26; 15, 4; [17] 1, 12;
au vestit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 3, 18; 28, 21; [5] 3, 8; [6] 2, 17;
a vesti *verb infinitiv prezent* [6] 3, 8;
s-au vestit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [17] 1, 12;
s-au vestit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 15, 21;
să să vestească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 9, 17;
să vestească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 26, 23;
să vestesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 20, 20;
să vestescu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 20, 27;
să vestêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 17, 13; [7] 1, 18;
să vestiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [17] 2, 9;
vestesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 4, 2; [3] 9, 14; [7] 1, 16;
vestesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 17, 3; 17, 23;
vestescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 2, 2;
vestescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 16, 17; 16, 21; [9] 1, 9;
vestêşte *verb imp. 2 sg.* [11] 4, 12;
vestêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 13, 38;
vestêşte-se *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 1, 8;
vesti *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 13;
vestiia *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 13, 5;
vestim *verb indicativ prezent 1 pl.* [8] 1, 28; [19] 1, 2; 1, 3; 1, 5;
vestind *verb gerunziu* [1] 19, 18; 21, 26; 26, 20; [3] 2, 1; 14, 25; [4] 7, 7;
vestindu-se *verb gerunziu* [1] 23, 30;
vestiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 16, 38;
vestiţi *verb imp. 2 pl.* [1] 12, 17;
vestiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 11, 26;

vestíre : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Botschaft" : „nouvelle" : (1x)
vestire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 14, 6;

vestít : (1559-1560 BRATU) : adj. : „bekannt, berühmt" : „connu, fameux" : (1x)
vestiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 16, 7;

vestitór : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Bote" : „messager" : (1x)
vestitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 17, 18;

veşmínt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Gewand, Kleidung" : „vêtement, habit" : (4x)
veşminte *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [23] 6, 11; 7, 9;
veşmintele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [23] 7, 14; 7, 14;

véşnic : (c. 1573-1578 PS. SCH. 526) : adj./adv. : „ewig" : „éternel" : (42x)
cea vêcinică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 46; [2] 1, 20; [11] 6, 12; 6, 19; [17] 5, 10; [18] 1, 11; [19] 1, 2;
cei vêcinice *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [13] 3, 7;
celui vêcinic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [2] 16, 26;
vêcinic *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 9, 14; [22] 1, 7;
vêcinică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 48; [2] 2, 7; 5, 21; 6, 22; 6, 23; [4] 4, 17; 5, 1; [5] 6, 8; [10] 1, 9; 2, 16; [11] 1, 16; 6, 16; [12] 2, 10; [15] 5, 9; 9, 12; 10, 34; 13, 20; [19] 2, 25; 3, 15; 5, 11; 5, 13; 5, 20; [22] 1, 21; [23] 14, 6;
vêcinice *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 4, 18; [22] 1, 6;
vêcinice *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. neart.* [13] 1, 2; [15] 6, 2;
vêcinici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 16, 25; [13] 1, 2;
vêcinicu *adv. de timp* [14] 1, 15;

veştejí : (înc. sec. XVI PS. H) : v. IV : „welken" : „flétrir" : (2x)
să veştejiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [4] 3, 7;
se va veşteji *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [16] 1, 11;

vétrelă : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Segel" : voile" : (2x)
vêtrila *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 27, 17; 27, 40;

viáţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Leben" : „vie" : (97x)
ale vieţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 6, 3; 6, 4; [12] 2, 4;
a vieţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [11] 4, 9; [17] 4, 3; [23] 20, 12;
viaţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 33; 26, 4; [2] 2, 7; 5, 10; 5, 21; 11, 15; [3] 15, 19; [4] 4, 10; 4, 11; 4, 12; [5] 6, 8; [6] 4, 18; [8] 3, 3; 3, 4; [11] 1, 16; [15] 2, 15; [16] 3, 13; 4, 14; [17] 1, 15; 2, 12; 3, 2; 3, 10; [19] 1, 2; 1, 2; 2, 25; 5, 12; 5, 12; 5, 20;
viaţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 18; 13, 46; 13, 48; 17, 25; [2] 5, 17; 6, 4; 6, 22; 6, 23; 7, 10; 8, 6; 8, 10; 8, 38; [3] 3, 22; 15, 45; [4] 2, 16; 2, 16; 5, 4; [7] 1, 20; [11] 2, 2; 6, 12; 6, 19; [12] 1, 10; [15] 7, 3; [17] 1, 18; 3, 1; [18] 1, 3; [18] 2, 7; [19] 3, 14; 3, 15; 5, 11; 5, 11; 5, 13; 5, 16; [22] 1, 21;

vieţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 28; 3, 15; 5, 20; [2] 5, 18; 8, 2; [7] 2, 16; 4, 3; [12] 1, 1; [13] 1, 2; 3, 7; [15] 7, 16; [16] 1, 12; [17] 3, 7; [19] 1, 1; 2, 16; [23] 2, 7; 2, 10; 3, 5; 11, 11; 13, 8; 17, 8; 20, 15; 21, 6; 21, 27; 22, 1; 22, 2; 22, 14; 22, 17; 22, 19;

vicleán : (1462-1463 DERS) : adj./s. m. : „1. Verräter, 2. falsch, schlau" : „1. traître, 2. perfide, fourbe" : (10x+1x)
cel viclean *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [10] 3, 3; [19] 2, 13; 2, 14; 5, 18; 5, 19;
celui viclean *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [6] 6, 16;
vicleană *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 18, 14; [15] 3, 12;
vicleanul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [19] 3, 12;
viclêni *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 11, 13;
viclênii *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [12] 3, 13;

viclení : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verraten, hintergehen, überlisten" : „trahir, tromper" : (1x)
neficlenindu *verb gerunziu* [13] 2, 10;
viclenind *verb gerunziu* [4] 4, 2;

vicleníe : (c. 1551-1558 PS. V. 447) : s. f. : „List, Heimtücke" : „perfidie, ruse" : (5x-1x)
viclenie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 8;
vicleniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 13; [4] 11, 3;
vicleniile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 20, 19;

vicleşúg : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Verrat" : „trahison" : (18x)
ale vicleşugului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [6] 6, 12;
ficleşug *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 4, 14;
vicleşug *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 3; 23, 30; 25, 3; [2] 1, 29; [4] 4, 2; 12, 16; [9] 2, 3; [17] 2, 22; 3, 10; [23] 14, 5;
vicleşugul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 9, 24; 13, 10; 23, 16; [10] 2, 3; [17] 2, 1;
vicleşugurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 3, 26;

vidénie → vedenie

víe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Weinberg" : „vigne" : (4x-1x)
via *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [16] 3, 12; [23] 14, 19;
vie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 7;

viérme : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Wurm" : „ver" : (1x)
viermi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 23;

vieţuí : (1560 BRATU) : v. IV : „leben" : „vivre" : (1x)
a vieţui *verb infinitiv prezent* [17] 4, 2;

vífor : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Sturm" : „orage, tempête" : (3x)
vifor *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 20; [18] 2, 17;
viforul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 27, 14*;

viforí : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. IV : „bestürmen, versetzen" : „affecter" : (1x)
viforîndu-ne *verb gerunziu* [1] 27, 18;

viitór : (1551-1553 ES) : s. n./adj. : „1. Zukunft, 2. künftig" : „1./2. futur, prochain" : (19x)
a ceii viitoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* [11] 4, 9;
cea viitoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [[2] 8, 18; 9] 1, 10; [15] 2, 5; 13, 14;
cea viitoare *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [11] 6, 19;
cel viitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [6] 1, 21;
cêle viitoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [16] 5, 1;
cêle viitoare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [6] 2, 7;
cêle viitoare *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 8, 38; [15] 11, 20;
cêlea viitoare *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 3, 22;
celor viitoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. gen./dat. art.* [15] 9, 11; 10, 1;
celor viitoare *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [8] 2, 17;
celui viitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. art.* [15] 6, 5;
celui viitoriu *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 5, 14;
viitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [15] 10, 37; [23] 11, 17;

vin : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Wein" : „vin" : (12x)
vin *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 14, 21; [6] 5, 18; [11] 3, 8; 5, 23; [23] 18, 13;
vinul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 14, 8; 14, 10; 17, 2; 18, 3;
vinului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [23] 6, 6; 16, 19; 19, 15;

vínă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schuld" : „faute, culpabilité" : (12x)
o vină *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 28; 25, 18; 28, 18;
vina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 23, 28;
vină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 22, 24; 23, 29; 25, 16; [3] 1, 8; [17] 2, 19;
vine *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 25, 7;
vini *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 25, 27; [13] 2, 3;

vínde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. übergeben, 2. (sich) verkaufen" : „1. livrer, 2. (se) vendre" : (14x)
ai vîndut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 5, 8;
au vîndut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 5, 1; [15] 12, 16;
s-au vîndut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 4, 22;
să vinde *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 10, 25;
să vindea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 4, 34;
să vindea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [3] 11, 23;
să vînză *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 13, 17;
vindea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 2, 45;
vindea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 16, 14;
vîndură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 9;
vîndut *verb participiu sg. masc.* [2] 7, 14;
vînzîndu *verb gerunziu* [1] 4, 37;
vîzîndu-să *verb gerunziu* [1] 5, 4;

vindecá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „heilen" : „guérir" : (12x)

au vindecat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 28, 8;
s-au vindecat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 3, 11; 8, 7; [23] 13, 3; 13, 12;
să să vindece *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [15] 12, 13;
să vă vindecaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [16] 5, 16;
să vindeca *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 5, 16;
v-aţi vindecat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [17] 2, 24;
vendecă-te *verb imp. 2 sg.* [1] 9, 34;
vindecînd *verb gerunziu* [1] 10, 38;
voiu vindeca *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 28, 27;

vindecáre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Heilung" : „guérison" : (6x)
al vindecării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 22;
vindecare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 30;
vindecarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 22, 2;
vindecări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 12, 9; 12, 28; 12, 30;

vindecát : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. m. : „Heilung" : „guéri ": (1x)
cela vindecat *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 14;

vinovát : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „schuldige" : „coupable" : (2x)
vinovat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 11, 27; [16] 2, 10;

víntre : (1581-1582 PO) : s. f. : „Unterleib" : „abdomen" : (1x)
vintre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 28, 8;

vinuí : (1581 CORESI, EV. 274) : v. IV : „beschuldigen" : „inculper" : (1x)
am vinuit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [2] 3, 9;

víperă : (1648 NTB) : s. f. : „Viper" : „vipère" : (1x)
o vipere *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 28, 3;

vis : (1551-1553 ES) : s. n. : „Traum" : „rêve" : (1x)
vise *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 17;

visá : (1581-1582 PO) : v. I : „träumen" : „rêver" : (2x)
visînd *verb gerunziu* [22] 1, 8;
vor visa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 2, 17;

visón : (1581-1582 PO) : s. n. : „Byssus, Lein" : „byssus, lin très fin" : (1x)
vison *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 16;

vistieríe : (1588 BGL) : s. f. : „Schatzkammer, Schatz" : „trésorerie, trésor" : (3x)
visteriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 4, 7;
visteriile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 8, 27; [8] 2, 3;

víşin : (1550 BGL) : s. n. : „Byssus, Lein" : „byssus, lin très fin" : (4x)
vişin *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 12; 19, 8;
vişinu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [23] 19, 14;
vişinul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 19, 8;

vítă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Vieh" : „animal, bête" : (20x)
vita *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 4, 7;
vită *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 4, 7; 4, 7; 4, 7; 6, 3; 6, 5; 6, 7;
vite *subst. comun fem. pl. gen./dat. neart.* [23] 5, 6; 6, 6; 7, 11; 14, 3;
vite *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 4, 6; 4, 8; 5, 8; 5, 14; 6, 1; 15, 7; 19, 4;
vitele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 4, 9;
vitelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [23] 5, 11;

viţél : (1499 DERS / în top. *Viţelu*) : s. m. : „Kalb" : „veau" : (4x)
viţei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [15] 9, 12;
viţeilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [15] 9, 19;
viţel *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 41;
viţelul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 4, 7;

viu : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „lebendig" : „vivant" : (49x)
cea vie *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [17] 2, 4;
cei vii *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [4] 4, 11; [9] 4, 17;
celui viu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [2] 9, 26; [4] 3, 3; 6, 16; [11] 3, 15; [15] 10, 31; 12, 22; [17] 1, 23; [23] 7, 2; 15, 7;
celui viu *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [23] 5, 14;
cel viu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [1] 14, 14; [2] 7, 2; [11] 6, 17; [15] 3, 12;
cel viu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 10, 6;
neşte vii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [8] 2, 20;
vie *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 41; [2] 12, 1; [11] 5, 6; [15] 10, 20; [17] 1, 3;
vii *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [17] 2, 5; [23] 7, 17;
vii *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 6, 11; 6, 13; [6] 2, 5; [23] 19, 20;
vii *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 38;
viii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [9] 4, 15; [12] 4, 1; [17] 4, 5;
viilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 10, 42; [2] 14, 9;
viu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 20, 12; [2] 7, 3; 14, 11; [9] 1, 9; [11] 4, 11; [15] 9, 14; [17] 3, 18; [23] 1, 18; 4, 9; 4, 10;
viu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 15, 45; [15] 4, 12; [23] 16, 3;

vîná : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „jagen" : „chasser" : (1x)
vînaţi fiind *verb gerunziu* [12] 2, 26;

vînát : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Erjagtes, Wild(bret)" : „gibier, venaison, produit de la chasse" : (1x)
vînat *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 11, 9;

vînt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Wind" : „vent" : (13x)
vînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 27, 14; [3] 9, 26; 14, 9; [16] 1, 6; [23] 6, 13; 7, 1;
vîntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 27, 7; [6] 4, 14;
vîntului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 27, 15;
vînturi *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [16] 3, 4; [22] 1, 12; [23] 7, 1;
vînturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 27, 4;

vînzătór : (1560-1561 CORESI, TE.2) : s. m. : „Kaufmann" : „marchand, commerçant" : (2x)
vînzători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 52; [12] 3, 4;

vîrí́ : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „sich hinein drängen" : „se mettre dedans" : (1x)
s-au vîrît *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [22] 1, 4;

vírstă : (1620 MOXA) : s. f. : „Alter" : „âge" : (4x)
o vîrstă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 1, 14;
vîrstă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 36; [6] 4, 13;
vîrstei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [15] 11, 11;

vîrtós : (1521 NEACŞU) : adj./adv. : „fest, stark, kräftig" : „solide, fort, vigoureux" : (45x)
cea vîrtoasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [23] 18, 10;
mai vîrtos *adv. de mod comp.* [1] 20, 38; 25, 26; 26, 3; [2] 5, 9; 5, 10; 5, 15; 5, 17; 8, 34; 11, 24; [3] 6, 8; 6, 11; 14, 5; [5] 6, 10; [6] 5, 4; 5, 11; [7] 1, 9; 4, 22; [11] 4, 11; 5, 8; 5, 17; [12] 3, 4; 4, 13; [13] 1, 10; [14] 1, 9; 1, 16; 1, 16; [15] 7, 15; 9, 14; 10, 25; 10, 29; 12, 13; [18] 2, 10; [24] 1, 11;
mai vîrtos *adv. de mod comp.* [3] 12, 22; [4] 3, 9; 7, 13; [7] 1, 23; 2, 12; [15] 12, 9; 12, 25;
vîrtoasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 18, 21;
vîrtos *adv. de mod poz.* [1] 18, 28; 27, 18; [13] 1, 13;

vîrtúte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Stärke, Kraft, Festigkeit" : „force, vigueur" : (3x)
vîrtutea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 5, 12; 7, 12;
vîrtutei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 6, 10;

vlădicésc : (c. 1573-1578 PS. SCH.) : adj. : „kaiserlich" : „impérial" : (1x)
vlădicesc *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 6;

voi : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. pers. : „ihr" : „vous" : (942x)
v *pron. pers. 2 pl. dat. neacc.* [2] 15, 15; [9] 4, 11;
v *pron. pers. 2 pl. ac. neacc.* [1] 20, 28; [3] 10, 13; 12, 2; [4] 7, 8; [17] 1, 15; 2, 21; 3, 9;
vă *pron. pers. 2 pl. dat. neacc.* [2] 1, 11; 1, 15; [4] 12, 19; [5] 3, 5; [7] 1, 29; [9] 4, 9; 4, 9; [15] 5, 12; 13, 5; [16] 4, 5; [17] 4, 12; [18] 1, 12; [19] 2, 27; [22] 1, 3; 1, 3;
vă *pron. pers. 2 pl. ac. neacc.* [1] 20, 20; 20, 27; 20, 32; 28, 20; [2] 16, 25; [3] 7, 28; 12, 3; 16, 7; [4] 2, 7; 2, 7; 11, 20; 11, 20; [5] 5, 8; 5, 12; [6] 3, 13; 3, 16; [8] 1, 22; 2, 8; 2, 18; [9] 3, 2; 3, 2; 3, 12; 3, 12; 4, 1; 5, 4; 5, 12; 5, 23; [10] 1, 11; 2, 3; 2, 17; [15] 13, 21; [17] 5, 10; 5, 10; 5, 10; [18] 1, 13; 3, 8; [19] 2, 27; 3, 13;
-vă *pron. pers. 2 pl. ac. neacc.* [1] 10, 29; [9] 2, 11; [22] 1, 3;
-vă *pron. pers. 2 pl. dat. neacc.* [18] 3, 17;
voao *pron. pers. 2 pl. dat. acc.* [1] 2, 14; 2, 39; 3, 14; 3, 20; 3, 22; 3, 26; 5, 28; 5, 35; 5, 38; 7, 37; 13, 26; 13, 32; 13, 34; 13, 38; 13, 38; 13, 41; 13, 46; 14, 14; 17, 3; 18, 14; 20, 20; 20, 26; 20, 27; 20, 28; 20, 32; 20, 35; 22, 25; [2] 1, 7; 1, 9; 1, 11; 1, 15; 11, 13; 15, 5; 15, 15; 15, 15; 16, 1; 16, 16; 16, 21; 16, 22; 16, 23; 16, 23; [3] 1, 3; 1, 4; 1, 30; 2, 1; 3, 1; 3, 22; 4, 17; 5, 9; 5, 11; 6, 5; 7, 35; 9, 2; 9, 11; 9, 11; 10, 28; 11, 2; 11, 22; 11, 23; 12, 3; 12, 31; 14, 6; 14, 6; 14, 37; 15, 1; 15, 1; 15, 2; 15, 3; 15, 34; 15, 51; 16, 19; 16, 19; 16, 20; [4] 1, 2; 1, 13; 1, 14; 1, 24; 2, 3; 2, 4; 4, 5; 5, 12; 5, 13; 6, 18; 7, 11; 7, 12; 7, 14; 8, 1; 8, 10; 8, 13; 9, 1; 10, 8; 11, 7; 11, 9; 12, 19; 12, 20; [5] 1, 3; 1, 8; 1, 8; 1, 11; 1, 20; 3, 5; 4, 12; 4, 13; 4, 15; 4, 16; 4, 16; 5, 2; 5, 2; 5, 21; 6, 11; [6] 1, 2; 1, 16; 1, 17; 2, 17; 3, 16; 4, 32; 5, 19; 6, 12; 6, 21; [7] 1, 2; 1, 28; 1, 29; 3, 1; 3, 1; 3, 15; 3, 18; 4, 22; 4, 22; [8] 1, 3; 1, 5; 3, 13; 4, 7; 4, 9; 4, 10; 4, 12; 4, 14; [9] 1, 1; 2, 8; 2, 10; 3, 4; 3, 6; 3, 13; 4, 2; 4, 6; 4, 9; 4, 15; 5, 1; [10] 1, 2; 1, 7; 2, 5; 3, 4; 3, 5; 3, 6; 3, 9; 3, 10; 3, 16; [14] 1, 3; 1, 21; [15] 10, 34; 12, 5; 12, 7; 13, 7; 13, 17; 13, 22; 13, 24; [16] 5, 3; 5, 12; [17] 1, 2; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 2, 7; 2, 21; 3, 13; 3, 15; 4, 12; 5, 12; 5, 13; 5, 14; [18] 1, 2; 1, 11; 1, 12; 1, 16; 3, 1; 3, 1; 3, 15; [19] 1, 2; 1, 3; 1, 4; 1, 5; 2, 1; 2, 7; 2, 8; 2, 12; 2, 12; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 21; 2, 25; 2, 26; 5, 13; [20] 1, 12; [22] 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 5; 1, 18; [23] 1, 4; 1, 9; 2, 23; 2, 24; 18, 6; 22, 16;
vóao *pron. pers. 2 pl. dat. acc.* [1] 17, 23;
voi *pron. pers. 2 pl. voc.* [6] 2, 13; [22] 1, 17; 1, 20;
voi *pron. pers. 2 pl. nom./ac. acc.* [1] 1, 5; 1, 8; 2, 15; 2, 22; 2, 22; 2, 29; 2, 33; 2, 36; 2, 38; 3, 13; 3, 14; 3, 22; 3, 25; 3, 26; 4, 7; 4, 10; 4, 10; 4, 11; 4, 19; 5, 9; 5, 30; 6, 3; 7, 4; 7, 26; 7, 43; 7, 51; 7, 51; 7, 52; 8, 24; 10, 28; 10, 37; 11, 16; 13, 15; 13, 26; 13, 46; 14, 14; 15, 7; 15, 24; 15, 24; 15, 25; 15, 28; 15, 29; 17, 22; 18, 15; 18, 15; 18, 21; 19, 13; 19, 15; 19, 36; 20, 18; 20, 18; 20, 20; 20, 25; 20, 28; 20, 29; 20, 30; 20, 31; 20, 32; 20, 34; 22, 1; 22, 3; 23, 15; 23, 15; 24, 21; 24, 22; 25, 5; 25, 26; 26, 8; 27, 22; 27, 22; 27, 31; 27, 34; 27, 34; 28, 20; 28, 28; [2] 1, 6; 1, 8; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 2, 24; 6, 11; 6, 11; 6, 13; 6, 14; 6, 16; 7, 4; 7, 4; 8, 9; 8, 9; 8, 10; 8, 11; 8, 11; 9, 26; 10, 18; 10, 18; 11, 25; 11, 28; 11, 30; 12, 1; 12, 2; 12, 3; 12, 14; 12, 18; 12, 19; 15, 5; 15, 13; 15, 13; 15, 14; 15, 14; 15, 22; 15, 23; 15, 24; 15, 24; 15, 24; 15, 24; 15, 28; 15, 29; 15, 30; 15, 32; 15, 32; 15, 33; 16, 2; 16, 17; 16, 17; 16, 19; 16, 19; 16, 20; 16, 24; 16, 25; [3] 1, 4; 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 13; 1, 14; 1, 30; 2, 1; 2, 2; 2, 3; 3, 2; 3, 3; 3, 16; 3, 17; 3, 18; 3, 23; 4, 3; 4, 6; 4, 8; 4, 10; 4, 10; 4, 10; 4, 14; 4, 15; 4, 16; 4, 17; 4, 18; 4, 19; 4, 21; 5, 1; 5, 2; 5, 4; 5, 12; 5, 13; 6, 1; 6, 2; 6, 5; 6, 7; 6, 7; 6, 8; 6, 19; 7, 5; 7, 28; 7, 32; 9, 1; 9, 2; 10, 1; 10, 13; 10, 13; 10, 13; 10, 15; 10, 20; 10, 27; 11, 2; 11, 3; 11, 13; 11, 14; 11, 18; 11, 18; 11, 19; 11, 19; 11, 20; 11, 22; 11, 24; 11, 30; 12, 1; 12, 27; 14, 5; 14, 6; 14, 9; 14, 12; 14, 18; 14, 25; 14, 26; 14, 36; 14, 36; 15, 12; 16, 1; 16, 2; 16, 5; 16, 6; 16, 6; 16, 7; 16, 7; 16, 10; 16, 12; 16, 15; 16, 16; 16, 23; 16, 24; [4] 1, 7; 1, 8; 1, 11; 1, 12; 1, 14; 1, 15; 1, 16; 1, 16; 1, 16; 1, 18; 1, 19; 1, 21; 1, 23; 2, 1; 2, 2; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 7; 2, 8; 2, 10; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 4, 12; 4, 14; 4, 15; 5, 12; 6, 1; 6, 4; 6, 11; 6, 13; 6, 16; 6, 17; 6, 18; 7, 3; 7, 4; 7, 7; 7, 8; 7, 8; 7, 11; 7, 11; 7, 12; 7, 12; 7, 13; 7, 14; 7, 15; 7, 15; 8, 4; 8, 6; 8, 7; 8, 9; 8, 9; 8, 16; 8, 17; 8, 22; 8, 23; 8, 24; 9, 2; 9, 2; 9, 3; 9, 4; 9, 4; 9, 5; 9, 8; 9, 11; 9, 14; 9, 14; 9, 14; 10, 1; 10, 1; 10, 1; 10, 9; 10, 13; 10, 14; 10, 14; 10, 15; 10, 16; 11, 2; 11,

2; 11, 6; 11, 7; 11, 9; 11, 11; 11, 20; 11, 20; 12, 11; 12, 11; 12, 12; 12, 14; 12, 14; 12, 14; 12, 15; 12, 16; 12, 16; 12, 17; 12, 17; 12, 18; 12, 20; 12, 21; 13, 1; 13, 3; 13, 3; 13, 4; 13, 5; 13, 5; 13, 7; 13, 7; 13, 9; 13, 11; 13, 12; 13, 13; [5] 1, 6; 1, 7; 1, 9; 2, 5; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 5; 3, 28; 3, 29; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 17; 4, 18; 4, 19; 4, 20; 4, 20; 5, 7; 5, 8; 5, 10; 5, 10; 5, 12; 5, 13; 6, 1; 6, 12; 6, 13; [6] 1, 13; 1, 15; 1, 16; 1, 18; 2, 1; 2, 8; 2, 11; 2, 22; 3, 1; 3, 2; 3, 13; 4, 1; 4, 17; 4, 20; 4, 22; 4, 31; 4, 32; 5, 3; 5, 6; 5, 25; 5, 33; 6, 11; 6, 21; 6, 22; [7] 1, 4; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 10; 1, 12; 1, 24; 1, 25; 1, 26; 1, 27; 1, 27; 2, 3; 2, 5; 2, 13; 2, 17; 2, 18; 2, 19; 2, 19; 2, 20; 2, 25; 2, 26; 4, 9; 4, 15; 4, 15; 4, 18; 4, 23; [8] 1, 3; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 9; 1, 10; 1, 21; 1, 22; 1, 24; 1, 25; 1, 27; 2, 1; 2, 1; 2, 4; 2, 5; 2, 8; 2, 13; 2, 16; 2, 18; 3, 4; 3, 7; 3, 8; 3, 13; 3, 13; 3, 16; 4, 1; 4, 6; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 4, 12; 4, 12; 4, 13; 4, 16; 4, 16; 4, 18; [9] 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 2, 1; 2, 1; 2, 2; 2, 6; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 12; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 2, 17; 2, 18; 2, 19; 2, 20; 3, 2; 3, 2; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 3, 7; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 11; 3, 12; 3, 12; 4, 1; 4, 1; 4, 3; 4, 4; 4, 9; 4, 10; 4, 13; 5, 2; 5, 4; 5, 4; 5, 5; 5, 12; 5, 12; 5, 12; 5, 13; 5, 14; 5, 18; 5, 23; 5, 27; 5, 28; [10] 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 2, 1; 2, 2; 2, 3; 2, 5; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 17; 3, 1; 3, 4; 3, 6; 3, 7; 3, 7; 3, 7; 3, 8; 3, 10; 3, 11; 3, 13; 3, 17; [12] 4, 22; [13] 2, 8; 3, 15; [14] 1, 6; [15] 2, 1; 3, 12; 3, 13; 4, 1; 5, 12; 6, 9; 6, 11; 9, 20; 13, 3; 13, 19; 13, 21; 13, 21; 13, 22; 13, 23; 13, 25; [16] 1, 5; 1, 22; 1, 26; 2, 4; 2, 6; 2, 6; 2, 6; 2, 7; 2, 16; 3, 13; 4, 1; 4, 2; 4, 7; 4, 8; 4, 10; 4, 15; 5, 1; 5, 4; 5, 8; 5, 13; 5, 14; 5, 19; [17] 1, 10; 1, 15; 1, 15; 1, 20; 1, 25; 2, 5; 2, 9; 2, 9; 3, 15; 4, 1; 4, 4; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 4, 12; 4, 14; 4, 14; 4, 15; 5, 1; 5, 2; 5, 5; 5, 6; 5, 7; 5, 10; [18] 1, 8; 1, 8; 1, 13; 1, 15; 2, 1; 2, 3; 2, 13; 3, 8; 3, 11; 3, 17; [19] 1, 3; 2, 8; 2, 14; 2, 20; 2, 24; 2, 24; 2, 24; 2, 24; 2, 26; 2, 27; 2, 27; 2, 27; 2, 27; 2, 27; 3, 7; 3, 13; 4, 4; 4, 4; 4, 9; 5, 21; [20] 1, 3; 1, 10; 1, 12; [22] 1, 5; 1, 20; [23] 2, 10; 2, 13; 2, 24; 12, 12; 22, 21;

voiu *pron. pers. 2 pl. ac.* [9] 3, 4;

voo *pron. pers. 2 pl. dat. neacc.* [1] 1, 7;

vóie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wille" : „volonté" : (58x)

voia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 21, 14; 22, 14; [2] 1, 10; 2, 18; 9, 19; 12, 2; 15, 32; [3] 1, 1; 7, 36; 14, 19; [4] 1, 1; 8, 5; [5] 1, 4; [6] 1, 1; 5, 17; 6, 6; [7] 1, 12; [8] 1, 1; 4, 12; [9] 4, 3; 5, 18; [12] 1, 1; 3, 10; [15] 10, 7; 10, 9; 10, 36; 13, 21; [17] 2, 15; 3, 17; 4, 2; 4, 3; 4, 19; [18] 1, 21; [19] 2, 17; 5, 14; [23] 4, 11; [24] 1, 11;

voie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 14; 27, 22; 27, 36; [2] 8, 20; [3] 7, 6; 7, 37; 9, 17; 16, 12; [4] 8, 3; [7] 2, 19; [8] 2, 23; [12] 2, 26; [15] 2, 4; 10, 10; 13, 10;

voiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 1, 9; 1, 11;

voii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 1, 5; [8] 1, 9;

voile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 22; [6] 2, 3;

voievód : (1478 DERS) : s. m. : „Heerführer, Feldherr" : „commandant" : (1x)

voivod *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 16, 20;

volnecíe → volnicie

vólnic : (1581 CORESI, EV. 99) : adj./s. : „Edler, freier Mann" : „noble, personne libre" : (10x+2x)

ai volnicii *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [5] 4, 31;

cea volnică *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 4, 22;

cei volnice *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [5] 4, 30;

cei volnici *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [23] 13, 16;

volnic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 21; 7, 22; [8] 3, 11;

volnică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 39;

volnică *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 4, 23;

volnici *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 12, 13;

volnicilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [23] 19, 18;

volnicu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 1;

volnicíe : (1581 CORESI, EV. 99) : s. f. : „Freiheit" : „liberté" : (21x)

a volniciei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [16] 1, 25;

volnecie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 4;

volnicie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 26, 10; [3] 9, 5; 9, 6; 11, 10; [5] 5, 13; [18] 2, 19; [23] 13, 2; 13, 5;

volniciei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [16] 2, 12;

volniciia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 8, 21; [3] 8, 9; 9, 12; 9, 12; 10, 29; [4] 3, 17; [5] 2, 4; 5, 1; 5, 13; [17] 2, 16;

vopsít : (1642 ÎNV.[2] 46[r], *ap.* TIKTIN) : adj. : „gefärbt" : „peint, coloré" : (1x)

văpsită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [23] 19, 13;

voroávă : (1512-1513 DERS / în top. *Voroveni*) : s. f. : „Wort, Gespräch" : „mot" : (1x)

voroavele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 15, 33;

vorovi : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „reden, sprechen" : „parler" : (6x)

s-au vorovit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 23, 20;

să vorovescu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 28, 20;

vorovііa *verb indicativ imperfect 3 sg.* [22] 1, 9;

vorovind *verb gerunziu* [1] 10, 27; 20, 11;

vorovіră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 4, 15;

vóstru, voástră : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./pron. : „eu(e)r(er)" : „votre" : (243x)

ai voştri *pron. pos. 2 masc. pl. nom./ac. pl.* [1] 2, 17; 17, 28; [3] 6, 19; 9] 2, 14;

ale voastre *pron. pos. 2 fem. pl. nom./ac. pl.* [3] 16, 14; 3, 21; [4] 12, 14; [9] 4, 11;

ale voastre *adj. pron. pos. 2 neutru pl. nom./ac. pl.* [1] 3, 19;

ale voastre *adj. pron. pos. 2 fem. pl. nom./ac. pl.* [3] [9] 4, 11;

al vostru *adj. pron. pos. 2 masc. pl. nom./ac. sg.* [7] 2, 25;

al vostru *pron. pos. 2 masc. pl. nom./ac. sg.* [6] 6, 9;

al vostru *adj. pron. pos. 2 neutru pl. nom./ac. sg.* [2] 6, 12; [3] 7, 35; 16, 18;

a voastră *adj. pron. pos. 2 fem. pl. nom./ac. sg.* [2] 1, 12; [3] 15, 31; 16, 17; [4] 1, 6; 1, 6; 2, 3; 7, 7; 7, 7; 7, 7; 7, 15; 8, 13; 8, 14; 10, 6; 11, 8; 12, 19; 13, 9; [7] 1, 25; 2, 12; 2, 29; 3, 20; [8] 1, 8; 2, 5; 2, 5; [9] 3, 7; [17] 1, 18; 3, 16; 5, 9; [18] 3, 17; [22] 1, 20;

voaste *adj. pron. pos. 2 neutru pl. nom./ac. pl.* [2] 6, 19; 8, 11;

voastră *pron. pers. 2 pl. gen./dat. sg.* [1] 3, 16; 4, 10; 13, 40;

[3] 10, 27; [4] 12, 13; [6] 2, 7; [16] 5, 6; [17] 2, 12; 3, 16;
voastră *adj. pron. pos. 2 fem. pl. nom./ac. sg.* [1] 5, 28; 19, 37; 27, 34; [2] 1, 8; 6, 22; 11, 31; 12, 1; 16, 19; [3] 1, 26; 5, 6; 7, 5; 8, 9; 9, 12; 15, 58; [4] 2, 9; 7, 12; 7, 13; 8, 19; 9, 2; 9, 5; 9, 10; 10, 15; [5] 4, 15; [6] 3, 13; 4, 29; [7] 1, 3; 1, 5; 1, 9; 1, 19; 1, 26; 4, 19; [8] 1, 4; 3, 3; 3, 8; 3, 16; [9] 1, 4; 1, 8; 2, 17; 3, 2; 3, 6; 3, 7; 3, 10; 4, 3; 5, 12; [10] 1, 3; 1, 4; [15] 9, 14; 10, 35; [16] 2, 2; 3, 14; 4, 14; 5, 2; [17] 1, 7; 1, 14; 1, 21; 2, 12; 3, 2; 5, 7; [18] 1, 5; 1, 10; [19] 1, 4; [20] 1, 12; [23] 18, 20;
voastre *adj. pron. pos. 2 fem. pl. nom./ac. sg.* [17]
voastre *adj. pron. pos. 2 neutru pl. gen./dat. pl.* [15] 12, 13;
voastre *adj. pron. pos. 2 fem. pl. nom./ac. pl.* [1] 2, 17; 13, 41; 17, 23; [3] 14, 34; [4] 5, 11; [5] 4, 6; [6] 3, 17; 5, 19; 5, 25; 6, 22; [7] 4, 5; 4, 6; 4, 7; [8] 3, 15; 4, 8; [10] 1, 4; 2, 17; [14] 1, 21; [15] 3, 8; 3, 15; 4, 7; [16] 4, 1; 4, 3; 4, 16; 5, 1; 5, 2; 5, 4; 5, 5; 5, 8; [17] 3, 7; 3, 15; [18] 1, 19; [22] 1, 12; [23] 2, 23;
voastre *adj. pron. pos. 2 neutru pl. nom./ac. pl.* [1] 3, 26; 15, 24; [2] 6, 13; 6, 13; 6, 19; 12, 1; 16, 20; [3] 6, 15; 15, 17; [4] 6, 12; 11, 3; 12, 15; [7] 4, 7; [8] 3, 5; 4, 8; [15] 12, 3; 13, 17; [16] 1, 21; 4, 1; 5, 3; [17] 1, 22; 2, 25;
voastre *adj. pron. pos. 2 fem. pl. gen./dat. pl.* [15] 10, 34;
voastre *adj. pron. pos. 2 fem. pl. gen./dat. sg.* [2] 12, 2; [4] 1, 24; 8, 8; 8, 24; 9, 10; 9, 13; [6] 1, 13; 1, 14; 4, 4; 4, 26; 6, 5; [7] 2, 17; [9] 3, 10; [16] 1, 3; [17] 1, 9; 1, 17;
voatră *adj. pron. pos. 2 fem. pl. nom./ac. sg.* [9] 3, 5;
vostru *adj. pron. pos. 2 masc. sg. nom./ac. pl.*
vostru *adj. pron. pos. 2 masc. pl. nom./ac. sg.* [1] 3, 22; 7, 37; 7, 43; 20, 21; [3] 1, 3; [17] 5, 8;
vostru *adj. pron. pos. 2 neutru pl. nom./ac. sg.* [1] 2, 22; 18, 6; 18, 6; [2] 14, 16; [3] 5, 2; 6, 19; 6, 20; 6, 20; 16, 3; [5] 6, 13; 6, 18; [6] 1, 18; 4, 23; 6, 14; [7] 4, 17; [8] 2, 13; 4, 6; [9] 2, 7; 5, 23; [14] 1, 23; [15] 6, 10; [16] 4, 9; 5, 3;
vostru *adj. pron. pos. 2 neutru pl. nom./ac. sg.* [17] 1, 13;
voştri *adj. pron. pos. 2 masc. pl. nom./ac. pl.* [1] 2, 17; 2, 17; 3, 17; 3, 22; 7, 37; 7, 51; 7, 52; [3] 7, 14; [5] 4, 15; [6] 6, 1; 6, 4; [8] 3, 18; 3, 21; [15] 3, 9; 13, 7;
voştri *adj. pron. pos. 2 masc. pl. gen./dat. pl.* [1] 2, 39; [6] 5, 22; [15] 13, 17; 13, 23; [17] 3, 1;

vrájă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Wahrsagerei" : „divination" : (1x)
vrăjîle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 8, 11;

vrájbă : (c. 1563-1583 COD. VOR.2) : s. f. : „Feindschaft" : „hostilité" : (6x)
vrajba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 2, 15; 2, 16;
vrajbă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 7; [16] 4, 4;
vrăjbi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [12] 2, 23;
vrăjbile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [5] 5, 20;

vrăjí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „verhexen" : „enchanter" : (2x)
vrăjind *verb gerunziu* [1] 8, 9; 16, 16;

vrăjitór : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Magier" : „magicien" : (3x)
vrăjitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [12] 3, 13;
vrăjitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 6;
vrăjitoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 8;

vrăjmáş : (1421 DERS) : s. m./adj. : „1. Feind, 2. feindselig" : „1. ennemi, 2. hostile" : (18x)
un vrăjmaş *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [10] 3, 15;
vrăjmaş *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 10; [5] 4, 16;
vrăjmaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 39; [2] 5, 10; 11, 28;
vrăjmaşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [8] 1, 21;
vrăjmaşii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 35; [3] 15, 25; [7] 3, 18; [15] 1, 13; 10, 13; [23] 11, 5; 11, 12;
vrăjmaşilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [15] 11, 34;
vrăjmaşu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 15, 26; [16] 4, 4;
vrăjmaşul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 12, 20;

vrea : (1521 NEACŞU) : v. II : „wollen" : „vouloir, désirer" : (156x)
ai vrut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [15] 10, 5; 10, 8;
am vrut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 24, 6; [9] 2, 18;
am vrut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [14] 1, 14; [20] 1, 12;
aş vrea *verb cond.-opt. prezent 1 sg.* [5] 4, 20;
aţi vrea *verb cond.-opt. prezent 2 pl.* [5] 5, 17;
au vrut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 39; 28, 18;
au vrut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 12, 18; 15, 38; [8] 1, 27;
a vrea *verb infinitiv prezent* [2] 7, 18; [4] 8, 10; 8, 11; [7] 2, 13;
nevrînd *verb gerunziu* [18] 3, 9;
va *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 2, 12; 17, 18; 26, 23; [2] 7, 21; 9, 16; 9, 18; 9, 18; [3] 7, 12; 7, 13; 12, 11; [10] 3, 10; [11] 2, 4; [15] 10, 38; [17] 3, 10; 5, 1; [23] 11, 5; 11, 5; 22, 17;
va voi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 1, 11;
va vrea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 25, 20; [3] 4, 19; [16] 4, 4; 4, 15; 7, 39; [17] 3, 17; [23] 10, 7;
vei *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 7, 28; 9, 6; 22, 26; 25, 9; [2] 13, 3; [16] 2, 20; [23] 2, 10;
veţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 5, 28; 5, 35; [3] 4, 21; 10, 27; [4] 12, 20; [5] 4, 9; 4, 21;
voiesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 14, 5;
voind *verb gerunziu* [1] 22, 20;
voiu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 18, 15; [2] 1, 13; 7, 15; 7, 16; 7, 19; 7, 19; 7, 20; 11, 25; 16, 19; [3] 7, 7; 7, 32; 10, 1; 10, 20; 11, 3; 12, 1; 16, 7; [5] 3, 2; [8] 2, 1; [9] 4, 13; [11] 2, 8; 5, 14; [13] 3, 8; [21] 1, 13; [22] 1, 5; [23] 3, 16;
voiu vrea *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [4] 12, 6;
vom *verb indicativ prezent 1 pl.* [4] 1, 8; 5, 4; 5, 8; [9] 2, 8
vor *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 17, 20; 27, 30; [3] 14, 35; [5] 4, 17; 6, 12; 6, 13; [6] 6, 6; [11] 1, 16; 5, 11; 6, 9; [12] 3, 12; [15] 1, 14; [18] 2, 6; [21] 1, 10; [23] 3, 2; 8, 13;
vor vrea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 26, 5; [23] 11, 6;
vrea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 22, 29;
vrea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 10, 10; 12, 6; 14, 12; 16, 27; 19, 33; 27, 33; [15] 11, 8; [23] 12, 4;
vream *verb indicativ imperfect 1 sg.* [4] 1, 15; [14] 1, 13; [23] 10, 4;
vrêre-am *verb cond.-opt. prezent 1 pl.* [1] 17, 20;
vrêre-aş *verb cond.-opt. prezent 1 sg.* [1] 25, 22;

vrînd *verb gerunziu* [1] 3, 3; 12, 4; 18, 14; 18, 21; 18, 27; 19, 30; 20, 3; 20, 7; 20, 13; 20, 13; 21, 37; 22, 30; 23, 20; 23, 27; 23, 28; 24, 27; 25, 9; 26, 2; 26, 22; 27, 2; 27, 43; 28, 10; [2] 9, 22; [4] 11, 32; [5] 1, 7; [8] 2, 18; [11] 1, 7; [15] 6, 17; 8, 5; 10, 27; 12, 17; [16] 1, 18; 2, 12; [18] 3, 5;
vru *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 16, 3;

vrédnic : (1551-1553 ES) : adj./s. : „verdient, würdig" : „mérité, digne" : (22x)
vrêdnic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 25; 23, 29; 25, 11; 25, 25; 26, 31; [3] 16, 4; [11] 5, 18; [23] 5, 2; 5, 4; 5, 9; 5, 12;
vrêdnic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. voc. neart.* [23] 4, 11;
vrêdnic *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [11] 1, 15; 4, 10;
vrêdnică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 11, 38;
vrêdnice *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 8, 18;
vrêdnice *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [1] 26, 20;
vrêdnici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 32; [4] 3, 5; [11] 6, 1; [23] 3, 4; 16, 6;

vrednicéşte : (c. 1665-1672 MS. 4389, 629/2) : adv. : „richtig" : „justement" : (2x)
vrednicêşte *adv. de mod poz.* [2] 16, 2; [9] 2, 12;

vrednicíe : (1642 AGY 107, *ap.* TIKTIN) : s. f. : „1. Tüchtigkeit, 2. Würdigkeit" : „1. habileté, 2. dignité" : (4x)
vrednicie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 4, 1; [7] 1, 27; [8] 1, 10; [21] 1, 6;

vréme : (1522 DERS / în antr. Gavril *Vremeș*) : s. f. : „Zeit" : „temps" : (157x)
o vrême *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 11;
vrême *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 3; 4, 9; 7, 20; 8, 11; 12, 1; 13, 18; 13, 46; 14, 3; 14, 11; 14, 27; 15, 24; 15, 33; 18, 20; 18, 23; 19, 22; 20, 9; 20, 16; 24, 25; 27, 9; 27, 14; [2] 3, 5; 3, 6; 3, 31; 5, 6; 5, 10; 5, 15; 5, 17; 6, 5; 7, 1; 7, 20; 8, 17; 9, 22; 11, 5; 11, 6; 11, 6; 11, 21; 11, 22; 11, 24; 13, 11; 15, 27; [3] 1, 21; 1, 22; 4, 5; 5, 10; 7, 5; 7, 14; 7, 15; 7, 39; 8, 13; 14, 10; 14, 12; 14, 16; 14, 16; 15, 12; 15, 16; 15, 19; 15, 21; 15, 29; 15, 29; 15, 32; 15, 52; 16, 7; 16, 12; [4] 5, 4; 6, 2; 6, 2; 11, 18; 13, 3; [5] 2, 18; 4, 1; 6, 10; [6] 4, 21; [7] 2, 26; 4, 10; [11] 5, 8; [12] 4, 2; 4, 2; [14] 1, 15; [15] 2, 2; 2, 14; 4, 6; 4, 7; 4, 8; 4, 16; 5, 2; 5, 11; 5, 12; 6, 13; 7, 15; 9, 13; 9, 17; 9, 26; 10, 2; 11, 11; 11, 15; [17] 1, 11; 1, 17; 4, 3; 4, 18; 5, 6; [18] 2, 4; [19] 5, 9; 5, 15; [23] 2, 21; 6, 11; 10, 6; 12, 12; 12, 14; 12, 14; 12, 14; 20, 3;
vrêmea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 21; 7, 17; 17, 21; 19, 23; 20, 18; [2] 3, 27; 9, 9; 13, 11; [3] 7, 29; [4] 8, 13; [5] 6, 9; [6] 2, 12; 5, 16; 6, 18; [8] 4, 5; [9] 2, 17; [10] 2, 6; [12] 4, 3; 4, 6; [15] 9, 9; 11, 11; 11, 32; [17] 1, 5; 4, 2; 4, 17; [19] 2, 18; [22] 1, 18; [23] 1, 3; 11, 18; 22, 10;
vremi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 20; 14, 16; 17, 26; [9] 5, 1; [11] 4, 1; 6, 15; [12] 3, 1;
vremii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 8, 18; 12, 11; [5] 4, 4; [15] 9, 10;
vremile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 7; [5] 4, 10; [11] 2, 6; [13] 1, 3;
vremilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [6] 1, 10;

vreo : (c. 1563-1583 COD. VOR.2) : adv. : „ungefähr" : „environ" : (5x+4x)
vreo *adv.* [1] 1, 15; 2, 41; 5, 7; 5, 36; [23] 8, 1;
vro *adv.* [1] 4, 4; 5, 7; 5, 36; 13, 20; 19, 7; 19, 34;

vreodátă : (c. 1665-1672 MS. 4389, 167/1) : adv. : „niemals" : „jamais" : (2x)
vreodată *adv. nehot.* [3] 9, 7; [18] 1, 21;

vreodinioáră : (1581 CORESI, EV. 104) : adv. : „einst" : „jadis" : (3x)
vreodinioară *adv. de timp* [15] 1, 5; 1, 13;
vrodinioară *adv. de timp* [12] 2, 25;

vrére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wille" : „vouloir" : (3x)
vrêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [7] 1, 15; 2, 13;
vrêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 9;

vreún, vreo : (1559-1560 BRATU) : pron. nehot./adj. : „irgendein" : „quelqu'un" : (20x)
vreo *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [1] 18, 14; [3] 9, 12; [4] 5, 17; [5] 6, 1; [8] 2, 23; [11] 5, 4; [14] 1, 18; [15] 12, 15;
vreun *adj. pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 25, 16; [3] 5, 11;
vreun *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [9] 4, 6;
vreunul *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 5, 15; 27, 42; 28, 21; [3] 14, 24; [15] 3, 12;
vreuna *pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [3] 6, 12;
vreunii *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [2] 11, 14; [3] 9, 22;
vru *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [10] 2, 3;

vrodinioáră → vreodinioară

vúltur : (1487 DERS / în top. *Vultureștii*) : s. m. : „Adler" : „aigle" : (2x)
ale vulturului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [23] 12, 14;
vulturul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [23] 4, 7;

Z

za : (1509 DERS) : s. f. : „Panzer" : „cuirasse" : (5x)
zale *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [23] 9, 9; 9, 17;
zalele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 9, 9;
zaua *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 6, 14; [9] 5, 8;

zadár : (1551-1553 ES) : s. n., în locuțiunea adverbială *în zadar* : „umsonst, vergeblich, erfolglos" : „(en) vain, vainement" : (6x)
zadar *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 13, 4; [5] 2, 21; 3, 4; 3, 4; [8] 2, 18;
zădar *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 15, 2;

záre : (1560-1561 CORESI, TE.2) : s. f. : „Schein" : „lueur" : (1x)
zare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [15] 1, 3;

zárvă : (1643 VARLAAM, C. 432) : s. f. : „Streit, Aufruhr" : „querelle,

sédition" : (2x)
zarva *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 19, 40;
zarvă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 19, 40;

zavístie : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Neid, Missgunst" : „envie, jalousie" : (8x)
zavistie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 29; [7] 1, 15; [13] 3, 3; [16] 4, 5;
zavístie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 17;
zavistii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [5] 5, 21;
zavistiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [11] 6, 4;
zavistiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [17] 2, 1;

zavistuí : (1581-1582 PO) : v. IV : „neiden" : „envier" : (2x)
au zavistuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 3, 1;
zavistuind *verb gerunziu* [5] 5, 26;

zăbávă : (1538 DERS / în antr. *Zăbav*) : s. f. : „1. Säumnis, Zögern, 2. Verweilen" : „1. délai, 2. demeure" : (3x)
zăbavă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 20, 16; [18] 3, 9;
zăbăvi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [11] 6, 5;

zăbávnic : (1642 ÎNV. 13[v]) : adj. : „zögernd" : „trainant" : (4x)
zăbavnic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [16] 1, 19;
zăbavnice *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [13] 1, 12;
zăbavnici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [15] 5, 11; 6, 12;

zăboví : (c. 1551-1583 APOST. IORGA, *ap.* SLLF II, 339) : v. IV : „sich aufhalten, verweilen, verzögern" : „demeurer, tarder" : (11x)
am zăbovit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 20, 6;
au zăbovit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 14, 3;
va zăbovi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [15] 10, 37;
voiu zăbovi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [11] 3, 15;
zăbăvêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [18] 3, 9;
zăbăviia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 15, 35;
zăbăvind *verb gerunziu* [1] 25, 6;
zăbovêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [18] 2, 3;
zăboveşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [1] 22, 16;
zăboviia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 25, 14;
zăbovind *verb gerunziu* [1] 16, 12;

zăceá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „liegen" : „gésir" : (6x)
zace *verb indicativ prezent 3 sg.* [4] 3, 15; [19] 5, 19;
zacu *verb indicativ prezent 3 pl.* [22] 1, 7;
zăcea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 28, 8;
zăcînd *verb gerunziu* [1] 9, 33; [15] 12, 1;

zădár → zadar

zădărî : (1640 URECHE *ap.* TIKTIN) : v. IV : „reizen" : „irriter, agacer": (1x)
au zădărît *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 9, 2;

zădúf : (1551-1553 ES) : s. n. : „Hitze, Schwüle" : „chaleur (étouffante)" : (2x)
zăduful *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [16] 1, 11;
zăduhul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 7, 16;

zădúh → zăduf

zămislí : (1570 CORESI, LIT.) : v. IV : „empfangen, schwanger werden" : „concevoir, devenir enceinte" : (1x)
zămislind *verb gerunziu* [16] 1, 15;

zăpádă : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Schnee" : „neige" : (1x)
zăpada *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [23] 1, 14;

zăveásă : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Gardine" : „voile, rideau" : (2x)
o zăvastă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 11; 11, 5;

zbîrcitúră : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Mangel" : „rid, défaut" : (1x)
zbîrcitură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 5, 27;

zbór : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : s. n. : „Jahrmarkt" : „foire" : (1x)
zbor *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [15] 12, 22;

zburá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „fliegen" : „voler" : (5x)
să zboare *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 12, 14;
zboară *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 19, 17;
zburînd *verb gerunziu* [23] 4, 7; 8, 13; 14, 6;

zdrobí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „zerbrechen" : „briser" : (3x)
să zdrobesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [23] 2, 27;
zdrobiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 21, 13;
zdrobi-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 16, 20;

zdrobíre : (1563 CORESI, PRAXIU 229) : s. f. : „Vernichtung" : „destruction, anéantissement" : (1x)
zdrobire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 17;

zéce : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. card. : „zehn" : „dix" : (14x)
cêle zêce *num. card. neutru nom./ac.* [23] 17, 7; 17, 11; 17, 15;
zêce *num. card. masc. nom./ac.* [23] 17, 11;
zêce *num. card. neutru nom./ac.* [23] 13, 1; 17, 3;
zêce *num. card. fem. nom./ac.* [1] 25, 6; [3] 4, 15; 14, 19; [23] 2, 10; 13, 1;
zeci *num. card. fem. pl. nom./ac.* [1] 21, 20; [15] 12, 22; [23] 9, 16;

zécelea : (1551-1553 ES) : num. ord. : „zehnte" : „dixième" : (3x)
al zêcelea *num. ord. neutru sg. nom./ac. art.* [23] 21, 20;
a zêce *num. ord. fem. nom./ac. art.* [15] 7, 2;
a zêcea *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [23] 11, 13;

zeciuí : (1560-1561 CORESI TE.[2]) : v. IV : „(ver)zehnten" : „prendre la dîme" : (3x)
au zeciuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 7, 6;
a zeciui *verb infinitiv prezent* [15] 7, 5;
s-au zeciuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [15] 7, 9;

zeciuiálă : (1630 DRHB XXIII, 228) : s. f. : „Zehnt" : „dîme" : (3x)
zeciuiêle *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 7, 4; 7, 8; 7, 9;

zgău : (înc. sec. XVI PS. H) : s. m. : „Gebärmutter, Mutterleib, Schoss" : „matrice, sein" : (1x)
zgăului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 4, 19;

zi : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f./adv. : „1. Tag, 2. tagsüber" : „1. jour, temps, durant le jour" : (236x)

ai zilei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [9] 5, 8;
a zile *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [22] 1, 6;
o zi *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 21; 21, 7; [3] 10, 8; [4] 11, 25; [23] 1, 10;
zi *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 15; 4, 3; 4, 5; 7, 8; 7, 26; 8, 1; 10, 3; 10, 9; 10, 23; 10, 24; 10, 40; 14, 19; 16, 11; 17, 31; 20, 7; 20, 15; 20, 15; 20, 15; 21, 1; 21, 8; 21, 18; 21, 26; 22, 30; 23, 32; 25, 6; 25, 17; 25, 23; 27, 3; 27, 18; 27, 19; 28, 13; 28, 13; 28, 23; [2] 14, 5; 14, 5; [3] 4, 3; 15, 4; [4] 4, 16; 4, 16; 6, 2; 6, 2; [8] 1, 6; 1, 9; [10] 2, 2; [12] 1, 12; [15] 4, 4; 4, 7; 4, 8; [18] 2, 8; 2, 8; 2, 13; 3, 8; 3, 8; [23] 18, 8;
zile *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 3; 5, 36; 9, 9; 9, 19; 9, 23; 9, 43; 10, 48; 11, 27; 13, 31; 15, 36; 16, 12; 16, 18; 18, 18; 20, 6; 20, 6; 21, 4; 21, 10; 21, 27; 24, 1; 24, 11; 24, 24; 25, 1; 25, 6; 25, 13; 25, 14; 27, 7; 27, 20; 27, 33; 28, 7; 28, 12; 28, 14; 28, 17; [5] 1, 18; [6] 6, 3; [7] 3, 5; [15] 7, 3; 8, 8; 11, 30; 12, 10; [17] 3, 10; [23] 2, 10; 11, 3; 11, 9; 11, 11; 12, 6; [24] 1, 4;
zilei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [9] 5, 5; [18] 3, 12;
zilele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 5; 1, 15; 2, 17; 2, 18; 2, 46; 2, 47; 3, 2; 3, 24; 5, 37; 6, 1; 6, 1; 7, 41; 7, 45; 9, 37; 11, 28; 12, 3; 13, 41; 15, 7; 16, 5; 17, 11; 17, 17; 19, 9; 20, 6; 21, 5; 21, 15; 21, 38; [3] 15, 31; [4] 11, 28; [5] 4, 10; [6] 5, 16; [12] 3, 1; [15] 3, 13; 5, 7; 7, 27; 8, 10; 10, 11; 10, 16; 10, 32; [16] 2, 15; 5, 3; [17] 3, 20; [18] 3, 3; [23] 2, 13; 9, 6; 10, 7; 11, 6;
zilelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 21, 26; [15] 1, 1;
zilii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [23] 16, 14;
zio *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 18; 16, 35; 20, 11; 23, 12; 27, 29; 27, 33; 27, 39;
zioa *adv. de timp* [1] 9, 24; 20, 31; 26, 7; [9] 2, 9; 3, 10; [10] 3, 8; [11] 5, 5; [12] 1, 3; [23] 4, 8; 7, 15; 8, 12; 12, 10; 14, 11; 20, 10; 21, 25;
zioa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 2; 1, 22; 2, 1; 2, 20; 2, 29; 2, 41; 5, 42; 10, 30; 13, 14; 16, 13; 19, 40; 20, 16; 20, 18; 20, 26; 23, 1; 26, 22; [2] 2, 5; 2, 16; 8, 36; 10, 20; 11, 8; 13, 12; 13, 13; 14, 5; 14, 6; 14, 6; [3] 1, 8; 3, 13; 5, 5; [4] 1, 14; [6] 4, 30; 6, 13; [7] 1, 5; 1, 6; 1, 10; 2, 16; [9] 5, 2; 5, 4; [10] 1, 10; [12] 1, 18; 4, 8; [15] 3, 8; 3, 13; 4, 4; 8, 9; 10, 25; [16] 5, 5; [17] 2, 12; [18] 1, 19; 2, 9; 3, 7; 3, 10; 3, 17; [19] 4, 17; [23] 6, 17; 9, 15;

zíce : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „sagen" : „dire" : (591x)
ai zis *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 4, 25;
am zis *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 7, 3; [5] 1, 9; 5, 21; [9] 4, 6; [15] 10, 7;
ar zice *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* [2] 7, 7;
a să zice *verb infinitiv prezent* [15] 11, 24;
aţi zis *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 8, 24;
au zis *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 17, 32;
au zis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 16; 3, 22; 5, 19; 7, 37; 11, 16; 13, 22; 13, 34; 20, 35; [4] 4, 6; 6, 16; [15] 1, 5; 1, 13; 4, 3; 4, 4; 10, 15; 10, 30; 13, 5; [16] 2, 11; [23] 19, 3;
a zice *verb infinitiv prezent* [1] 2, 29; 10, 28; 17, 18; 17, 21; 21, 37; [6] 5, 12; [13] 2, 8; [15] 5, 11; 9, 5; [16] 4, 15;
s-au zis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 4, 18; [15] 8, 5;
să să zică *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [15] 7, 11;
să zic *verb indicativ prezent 3 pl.* [6] 2, 11;
să zică *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 4, 14; 23, 30; 24, 20;
să zică *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 24, 10; [3] 1, 15; 12, 3; 12, 21; [16] 1, 13;
să zice *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 14, 7; [6] 2, 11; [15] 9, 2; [23] 8, 11;
să zicea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 3, 2; 6, 9; 8, 6; 13, 45; 28, 24;
să zicem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [4] 9, 4; [15] 7, 9; 8, 1; 13, 6;
să ziceţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 1, 10;
să zici *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 26, 1; [2] 10, 6;
să zicu *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 8, 5; [15] 7, 13;
să zicu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [14] 1, 18;
se zice *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 9, 36;
va zice *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 10, 28; 12, 15; 12, 16; 14, 16; 15, 27; 15, 35; [16] 2, 14; 2, 16; 2, 18; [19] 4, 20;
veţi zice *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [16] 2, 3; 2, 3;
voiu zice *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 10, 19; 11, 22; [15] 11, 32;
vom zice *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 3, 5; 4, 1; 6, 1; 7, 7; 8, 31; 9, 14; 9, 30; [19] 1, 6; 1, 8; 1, 10;
vor zice *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 14, 23; [9] 5, 3;
zi *verb imp. 2 sg.* [1] 28, 26;
zic *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 13, 9; 27, 14; [3] 15, 12; 15, 34; [15] 11, 14; [16] 4, 13; [23] 2, 9; 2, 24; 6, 16; 22, 17;
zic *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 5, 38; 24, 14; [2] 6, 19; 7, 16; 9, 1; 10, 18; 11, 13; 12, 3; [3] 1, 12; 6, 5; 7, 6; 7, 29; 7, 35; 10, 15; 10, 15; 10, 29; 15, 50; 15, 51; [4] 7, 3; 8, 8; 11, 16; 11, 21; [5] 1, 9; 3, 17; 4, 1; 5, 2; 5, 21; [6] 5, 32; [7] 3, 18; 4, 4; 4, 11; [11] 2, 7; [23] 2, 24;
zică *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [23] 22, 17;
zice *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 2, 17; 2, 25; 2, 34; 7, 48; 7, 49; 8, 34; 15, 17; 21, 11; 23, 34; [2] 2, 22; 3, 20; 4, 3; 4, 6; 9, 15; 9, 17; 9, 25; 10, 6; 10, 8; 10, 11; 10, 16; 10, 18; 10, 19; 11, 2; 11, 4; 11, 9; 12, 19; 13, 9; 14, 11; 15, 10; 15, 12; [3] 1, 12; 3, 4; 6, 16; 9, 8; 9, 10; 12, 3; 14, 21; 14, 34; [4] 6, 2; 6, 17; 6, 18; 10, 10; [5] 3, 16; 4, 30; [6] 4, 8; 4, 9; 5, 14; [11] 4, 1; 5, 18; [15] 1, 6; 1, 7; 3, 7; 5, 6; 7, 21; 8, 5; 8, 8; 8, 8; 8, 9; 8, 10; 10, 5; 10, 16; 10, 30; [16] 4, 6; [19] 2, 4; 2, 6; 2, 9; [20] 1, 11; [23] 1, 8; 2, 1; 2, 7; 2, 8; 2, 11; 2, 12; 2, 17; 2, 18; 2, 29; 3, 1; 3, 6; 3, 7; 3, 13; 3, 14; 3, 22; 14, 13; 18, 7; 22, 20;
zicea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 9, 21; 12, 15; 17, 18; [22] 1, 18; [23] 5, 14;
zicea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 2, 13; 4, 32; 13, 25; 21, 4; 25, 19; 28, 4; 28, 6; 28, 17; [16] 2, 23;
ziceam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 25, 20; [4] 9, 3; [7] 3, 18; [9] 3, 4;
zicem *verb indicativ prezent 1 pl.* [1] 21, 23; [2] 3, 8; 4, 9; [9] 4, 15; [10] 2, 5;
ziceţi *verb imp. 2 pl.* [1] 13, 15; [5] 4, 21; [8] 4, 17; [20] 1, 10;
zice-vei *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [2] 9, 19; 11, 19;
zici *verb indicativ prezent 2 sg.* [3] 14, 16; [23] 3, 17;
zicînd *verb gerunziu* [1] 1, 3; 1, 6; 1, 9; 2, 7; 2, 12; 2, 40; 3, 25; 4, 16; 5, 23; 5, 25; 5, 28; 5, 36; 6, 11; 6, 13; 6, 14; 7, 26; 7, 27; 7, 35; 7, 40; 7, 59; 7, 60; 8, 9; 8, 10; 8, 19; 8, 26; 10, 3; 10, 26; 11, 2; 11, 4; 11, 7; 11, 13; 11, 18; 12, 7; 13, 15; 14, 10; 14, 14; 14, 17; 15, 5; 15, 13; 15, 24; 16, 9; 16, 15; 16, 17; 16, 28; 16, 35; 17, 7; 17, 19; 18, 13; 18, 21; 19, 4; 19, 13; 19, 21; 19, 26; 19, 28; 19,

41; 20, 23; 20, 36; 21, 14; 21, 21; 22, 18; 22, 22; 22, 24; 22, 26; 23, 9; 23, 12; 24, 2; 24, 9; 24, 22; 25, 14; 26, 14; 26, 30; 26, 31; 27, 10; 27, 24; 27, 33; 27, 35; 28, 25; 28, 26; 28, 29; [2] 1, 22; 11, 2; [3] 8, 10; 11, 25; [12] 2, 18; [15] 2, 6; 2, 12; 3, 15; 4, 7; 6, 14; 8, 11; 8, 13; 9, 20; 10, 8; 12, 26; [18] 3, 3; [22] 1, 14; [23] 1, 11; 4, 1; 4, 8; 4, 11; 5, 9; 5, 12; 5, 13; 6, 1; 6, 3; 6, 5; 6, 6; 6, 7; 6, 10; 7, 3; 7, 10; 7, 12; 7, 13; 8, 13; 9, 14; 10, 8; 10, 9; 11, 1; 11, 12; 11, 15; 11, 17; 12, 10; 13, 4; 13, 14; 14, 2; 14, 7; 14, 8; 14, 9; 14, 13; 14, 18; 15, 3; 16, 1; 16, 5; 16, 7; 16, 17; 18, 2; 18, 4; 18, 10; 18, 16; 18, 18; 18, 19; 18, 21; 19, 1; 19, 4; 19, 5; 19, 6; 19, 17; 21, 3; 21, 9;

zicîndu *verb gerunziu* [1] 22, 7; [23] 1, 17; 10, 4; 17, 1;

zicu *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 10, 18; 11, 1; 11, 11; 15, 8; [3] 7, 8; 7, 12; [4] 6, 13; 11, 21; 13, 2; [5] 5, 16; [6] 4, 17; [8] 2, 4; [11] 1, 7; [12] 2, 7; [14] 1, 20; [19] 5, 16;

zicu *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 23, 8; [2] 3, 8; [23] 2, 2; 3, 9;

au fost zis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 20, 38;

zis-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [13] 1, 12;

zise *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 1, 7; 1, 15; 2, 34; 2, 38; 3, 4; 3, 6; 4, 8; 5, 3; 5, 8; 5, 9; 5, 35; 7, 1; 7, 2; 7, 3; 7, 7; 7, 33; 7, 56; 8, 20; 8, 24; 8, 29; 8, 30; 8, 31; 8, 34; 8, 37; 8, 37; 8, 37; 9, 5; 9, 5; 9, 6; 9, 10; 9, 10; 9, 15; 9, 17; 9, 34; 9, 40; 10, 4; 10, 4; 10, 14; 10, 19; 10, 21; 10, 28; 10, 30; 10, 31; 10, 34; 11, 12; 12, 8; 12, 8; 12, 11; 12, 17; 13, 2; 13, 9; 13, 16; 13, 35; 14, 9; 15, 7; 15, 36; 16, 18; 16, 30; 16, 37; 17, 22; 18, 6; 18, 9; 18, 14; 19, 2; 19, 3; 19, 4; 19, 15; 19, 25; 19, 35; 20, 10; 20, 18; 21, 11; 21, 37; 21, 37; 21, 39; 22, 3; 22, 8; 22, 10; 22, 13; 22, 14; 22, 21; 22, 25; 22, 27; 22, 27; 22, 28; 23, 1; 23, 3; 23, 5; 23, 11; 23, 17; 23, 18; 23, 20; 23, 23; 25, 5; 25, 9; 25, 10; 25, 22; 25, 22; 25, 24; 26, 1; 26, 15; 26, 24; 26, 25; 26, 28; 26, 29; 26, 32; 27, 21; 27, 31; [2] 10, 20; [3] 11, 24; [4] 12, 9; [15] 10, 9; 12, 21; [16] 2, 11; [22] 1, 9; [23] 5, 5; 7, 14; 10, 9; 10, 11; 17, 7; 17, 14; 19, 9; 19, 9; 19, 10; 21, 5; 21, 5; 21, 6; 22, 6; 22, 9; 22, 10;

ziseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 1, 11; 1, 24; 2, 37; 4, 19; 4, 23; 4, 24; 5, 29; 6, 2; 10, 22; 12, 15; 13, 46; 16, 20; 16, 31; 17, 28; 19, 2; 19, 3; 21, 20; 23, 4; 23, 14; 28, 21;

ziş *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 11, 8; 22, 10; 22, 19; 26, 15; [15] 3, 10;

zişu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [5] 2, 14; [23] 7, 14;

zid : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Mauer" : „mur" : (9x)

a zidului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [23] 21, 18;

zidu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 25; [4] 11, 33; [23] 21, 12;

zidul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [23] 21, 14; 21, 17;

zidului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [23] 21, 19;

zidurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [15] 11, 30; [23] 21, 15;

zidí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. bauen, erbauen, 2. schaffen" : „1. construire, bâtir, 2. créer" : (37x)

ai zidit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [23] 4, 11;

au zidit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 25; 9, 20; [3] 3, 14; [6] 3, 9; [8] 3, 10; [11] 4, 3; [23] 10, 6;

s-au zidit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [23] 4, 11; [8] 1, 16; 1, 16;

s-au zidit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 11, 9; [6] 4, 24; [11] 2, 13;

să zideascâ *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 2, 15;

să zidescu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [2] 15, 20;

se zidêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 14, 17;

vă zidiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [6] 2, 22; [17] 2, 5;

veţi zidi *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [1] 7, 49;

voiu zidi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 15, 16; 15, 16;

zidesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 10, 23;

zidescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 2, 18;

zidêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 3, 10; 3, 10; 3, 12; 8, 1; 14, 4; 14, 4;

zidi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 47;

zidi *verb infinitiv prezent* [1] 20, 32;

zidindu-să *verb gerunziu* [1] 9, 31;

zidindu-vă *verb gerunziu* [8] 2, 7; [22] 1, 20;

ziditi *verb imp. 2 pl.* [9] 5, 11;

ziditi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 4, 11;

zidíre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „1. Bauen, 2. Schöpfung" : „1. construction, 2. création" : (35x)

a zidirilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [16] 1, 18;

zidire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 8, 21; 8, 39; 15, 2; [3] 3, 9; 14, 3; 14, 5; 14, 26; [4] 5, 1; 5, 17; 10, 8; 12, 19; 13, 10; [5] 6, 15; [15] 4, 13; [17] 2, 13;

zidirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 20; 8, 20; 8, 22; 9, 20; [3] 14, 12; [6] 2, 21; 4, 12; 4, 16; 4, 29; [8] 1, 15; 1, 23; [11] 4, 4; [23] 5, 13;

zidirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [18] 3, 4; [23] 3, 14;

zidiri *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [15] 9, 11;

zidirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 25; 8, 19;

zidirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [23] 8, 9;

zidít : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj. : „gebaut, geschaffen" : „bâti, créé" : (2x)

ziditi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac.* [6] 2, 10; 2,

ziditór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Schöpfer" : „créateur" : (2x)

ziditorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [17] 2, 7;

ziditoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [17] 4, 19;

zlătár : (1451 DERS / în antr. Vlad *Zlătărescul*) : s. m. : „der, der das Gold verarbeitet" : „artisan en or" : (1x)

zlătariu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 19, 24;

zvîrlitúră : (c. 1665-1672 MS. 4389, 843/[1]) : s. f. : „Geschoß" : „projectile" : (1x)

zvîrlituri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [15] 12, 20;

zmarágd → smarald

zminteálă → sminteală

zmírnă → smirnă

zmirneán → smirnean

zmúlge → smulge

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

A. Bibliografia indicelui de cuvinte şi forme

AIIN = *Anuarul Institutului de Istorie Naţională*. Publicat de Alexandru Lapedatu şi Ioan Lupaş. Anul I (1921-1922). Institutul de Arte Grafice „Ardealul", Cluj, 1922-1945.

ANON. CAR. = *Anonymus Caransebesiensis*... [Mihai Halici (tatăl), *Dictionarium Valachico-Latinum*, vechi glosar român-latin, c. 1650]. Publicat de Grigore Creţu în revista „Tinerimea română", noua serie, publicaţiune a Societăţii Literare cu acelaşi nume, sub direcţiunea lui Gregorie G. Tocilescu. Tipografia Corpului Didactic, Bucureşti, vol. I (1898), fasc. III, p. 326-380.

ANON. CAR.^{2} = *Dictionarium Valachico-Latinum. Primul dicţionar al limbii române*, [c. 1650]. Studiu introductiv, ediţie, indici şi glosar de Gh. Chivu. Editura Academiei Române, Bucureşti, 2008.

APOST. IORGA = *Apostolul Iorga* [c. 1551-1583]. În G. Mihăilă, *Observaţii asupra manuscrisului slavo-român al popii Bratul (1559-1560)*, în Ion Gheţie *et al.* (ed.), *Studii de limbă literară şi filologie*. Vol. II. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1972, p. 301-345.

BGL = Damian P. Bogdan, *Glosarul cuvintelor româneşti din documentele slavo-române*. Tipografia „Cărţilor Bisericeşti", Bucureşti, 1946 (Institutul de Studii şi Cercetări Balcanice. Seria filologică, nr. 1).

BIBLIA 1688 = *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, tipărită întîia oară la 1688, în timpul lui Şerban Vodă Cantacuzino, Domnul Ţării Româneşti. Retipărită după 300 de ani, în facsimil şi transcriere, cu aprobarea Sfîntului Sinod şi cu binecuvîntarea Prea fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1988.

BRATU = *Codicele popii Bratul (1559-1560)*. Grafie şi fonetică, morfologia, vocabularul, textul facsimilat, indice de cuvinte şi forme româneşti de C. Dimitriu. Casa Editorială „Demiurg", Iaşi, 2006.

BRV = *Bibliografia românească veche (1508-1830)*. Vol. I, II, III/1-2 (Ed. Ioan Bianu şi Nerva Hodoş), Bucureşti, 1903-1912. Vol. III/3-8, IV (Ed. Ioan Bianu şi Dan Simonescu), Bucureşti, 1936-1944.

CAZ. DEALU = *Evanghelie învăţătoare* [...], Monastirea Dealu, 1644.

CAZ. GOV. = *Evanghelie învăţătoare (Govora, 1642)*. Ediţie, studiu introductiv, note şi glosar de Alin-Mihai Gherman. Editura Academiei Române, Bucureşti, 2011.

CEASLOV = *Ceaslov* [Govora, 1640]. Ştefan Paşca, *O tipăritură munteană necunoscută din secolul al XVII-lea: cel mai vechiu Ceaslov românesc. Studiu istoric, literar şi de limbă*. Colecţia „Academia Română – Studii şi cercetări", vol. XXXVI. Imprimeriile Statului şi Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1939.

COD. TOD = Nicolae Drăganu, *Două manuscripte vechi. Codicele Todorescu şi Codicele Martian* [sec. XVI-XVII]. Ediţiunea Academiei Române, Librăriile Socec et. Comp. şi C. Sfetea, Bucureşti; Otto Harrassowitz, Leipzig; Gerold et Comp., Wiena, 1914.

CHEIA ÎNŢ. = *Cheia înţelesului*, scoasă pre limba rumânească de Varlaam, mitropolitul Ungrovlahiei [...], Bucureşti, 1678. În Ioannykij Haleatovskyj, *Cheia înţelesului*. Ediţie, indice de nume şi glosar de Rodica Popescu. Prefaţă de Alexandru Mareş. Libra, Bucureşti, 2000.

COD. ST. = *Codex Sturdzanus* [c. 1580-1619]. Studiu filologic, studiu lingvistic, ediţie de text şi indice de cuvinte de Gheorghe Chivu. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1993.

COD. VOR.[2] = *Codicele voroneţean* [c. 1563-1583]. Ediţie critică, studiu filologic şi studiu lingvistic de Mariana Costinescu. Editura Minerva, Bucureşti, 1981.

CORESI, CAZ. = Coresi, *Cazania* [c. 1564]. În Coresi, *Tâlcul evangheliilor şi Molitevnic rumânesc*. Ediţie critică de Vladimir Drimba, cu un studiu introductiv de Ion Gheţie. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1998.

CORESI, EV. = Coresi, *Cartea ce să cheamă Evanghelie cu învăţătură* [*Cazania a II-a*], Braşov, 1581. În Diaconul Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*. Publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici. Vol. I: *Textul*. Atelierele Grafice Socec & Co., Societate Anonimă, Bucureşti, 1914.

CORESI, ÎC. = *Întrebare creştinească*, [tipărită de] diaconul Coresi şi Tudor diacul, Braşov [c. 1559-1560]. În Ion Gheţie (coord.), *Texte româneşti din secolul al XVI-lea*. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1982.

CORESI, LIT. = *Liturghierul lui Coresi*, [1570]. Text stabilit, studiu introductiv şi indice de Al. Mareş. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1969.

CORESI, MOLIT. = Coresi, *Molitevnic rumânesc* [c. 1564]. În Coresi, *Tâlcul evangheliilor şi Molitevnic rumânesc*. Ediţie critică de Vladimir Drimba, cu un studiu introductiv de Ion Gheţie. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1998, p. 189-211.

CORESI, PRAXIU = Coresi, *Lucrul apostolesc* sau *Praxiul*, Braşov, 1563. În *Texte de limbă din secolul al XVI-lea*, reproduse în facsimile de I. Bianu. IV. *Lucrul apostolesc – Apostolul*, tipărit de diaconul Coresi la Braşov, la anul 1653. Tiparul „Cultura Naţională", Bucureşti, 1930.

CORESI, PRAV. = Coresi, *Pravila*, Braşov [c. 1560-1562]. În Ion Gheţie (coord.), *Texte româneşti din secolul al XVI-lea*. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1982, p. 129-257.

CORESI, PS. = Coresi, *Psaltirea slavo-română (1577) în comparaţie cu psaltirile coresiene din 1570 şi din 1589*. Text stabilit, introducere şi indice de Stela Toma. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1976.

CORESI, TE.[2] = *Tetraevanghelul tipărit de Coresi. Braşov, 1560-1561, comparat cu Evangheliarul lui Radu de la Măniceşti, 1574*. Ediţie alcătuită de Florica Dimitrescu. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1963.

COSTIN, L. = Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei* [a. 1675]. În *Opere*. Ediţie critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice şi glosar de P. P. Panaitescu. Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, [Bucureşti], 1958.

DA = (Academia Română) *Dicţionarul limbii române*. Sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Tomul I. Partea I: *A – B*. Librăriile Socec & Comp. şi C. Sfetea, Bucureşti, 1913; Tomul I. Partea II: *C*. Tipografia Ziarului „Universul", Bucureşti, 1940; Tomul I. Partea III. Fascicula I: *D – de*. Universul, Întreprindere Industrială a Statului, Bucureşti, 1949; [Fascicula II: *de – deştina*; şpalt, 1948]; Tomul II. Partea I: *F – I*. Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului. Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1934; Tomul II. Partea II. Fascicula I: *J – lacustru*. Tipografia Ziarului „Universul" S. A., Bucureşti, 1937; Tomul II. Partea II. Fascicula II: *Ladă – lepăda*. Tipografia Ziarului „Universul" S. A., Bucureşti, 1940; Tomul II. Partea II. Fascicula III: *Lepăda – lojniţă*. Tipografia Ziarului „Universul" S. A., Bucureşti, 1948.

DERS = *Dicţionarul elementelor româneşti din documentele slavo-române: 1374-1600*. Redactor responsabil Gh. Bolocan. Editura Academiei, Bucureşti, 1981.

DIR = *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*. Text stabilit şi indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniţă, Alexandru Mareş şi Alexandra Roman-Moraru, introducere de Alexandru Mareş. Editura Academiei, Bucureşti, 1979.

DIRA = *Documente privind istoria României. A. Moldova*. Editura Academiei Române, Bucureşti. Veacul XVI, vol. IV (1591-1600): 1952; Veacul XVII, vol. I-V: 1953-1957.

DIRB = *Documente privind istoria României. B. Ţara Românească*. Veacul XVII, vol. I-IV. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1951-1954.

DLR = *Dicţionarul limbii române*. Serie nouă. Redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur şi acad. Ion Coteanu. Din anul 2000, redactori responsabili: acad. Marius Sala şi acad. Gheorghe

Mihăilă. Editura Academiei, Bucureşti. Tomul I. Partea a 3-a, a 4-a, a 5-a, a 6-a: Litera *D*, 2006-2008; Tomul IV. Litera *L*: 2008; Tomul V. Litera *L*: 2008; Tomul VI. Litera *M*: 1965-1968; Tomul VII. Partea I. Litera *N*: 1971; Tomul VII. Partea a 2-a. Litera *O*: 1969; Tomul VIII. Litera *P*: 1972-1984; Tomul IX. Litera *R*: 1975; Tomul X. Litera *S*: 1986-1994; Tomul XI. Partea 1. Litera *Ş*: 1978; Tomul XI. Partea a 2-a şi a 3-a. Litera *T*: 1982-1983; Tomul XII. Partea I. Litera *Ţ*: 1994; Tomul XII. Partea a 2-a. Litera *U*: 2002; Tomul XIII. Partea I şi a 2-a şi a 3-a. Litera *V* şi literele *W*, *X*, *Y*: 1997-2005; Tomul XIV. Litera *Z*: 2000.

DLRV = G. Mihăilă, *Dicţionar al limbii române vechi (sfîrşitul sec. X – începutul sec. XVI)*. Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1974.

DOR = N. A. Constantinescu, *Dicţionar onomastic românesc*. Editura Academiei, Bucureşti, 1963.

DOS. MOLIT. = Dosoftei, *Molitvenic de-nţăles* [...]. *Trebnic*, Tiparniţa Sfintei Mitropolii, Iaşi, 7189 [1681].

DOS. PAR. = Dosoftei, *Parimiile preste an. Iaşi, 1683*. Ediţie critică, introducere, note asupra ediţiei şi glosar de Mădălina Ungureanu. Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2012.

DOS. PS. V. = Dosoftei, *Psaltirea în versuri, 1673*. Ediţie critică de N. A. Ursu, cu un cuvînt înainte de Înalt Prea Sfinţitul Iustin Moisescu, Arhiepiscop al Iaşilor şi Mitropolit al Moldovei şi Sucevei. Mitropolia Moldovei şi Sucevei, Iaşi, 1974.

DOS. VS. = Mitropolitul Dosoftei, *Viaţa şi petrêcerea svinţilor*, Iaşi, 1682.

DR = *Dacoromania*. Buletinul Muzeului Limbii Române, condus de Sextil Puşcariu. Cluj, Anul I (1920-1921) ş. u.; [vol. X] Comitetul de redacţie: G. Giuglea, Şt. Paşcu, E. Petrovici, Al. Procopovici, S. Puşcariu; [vol. XI] Directori: Şt. Paşca şi E. Petrovici.

DRĂGANU = Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIV*, *pe baza toponimiei şi a onomasticei*. Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1933 (Academia Română. Studii şi cercetări, XXI).

DRH = M. Berza *et al.*, *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*. Comitet de coordonare: Ştefan Pascu, Ştefan Ştefănescu, Alexandru Elian, Damaschin Mioc, Ioan Caproşu, Constantin Cihodaru, Aurel Răduţiu, Leon Şimanschi. Editura Academiei, Bucureşti, 1969-1974. Volumul I (1384-1448) [volum întocmit de Constantin Cihodaru, Ioan Caproşu, Leon Simanschi, Andrei Oţetea]: 1975; volumul II (1449-1486) [volum întocmit de Leon Simanschi, Georgeta Ignat, Dumitru Agache]: 1976; volumul III (1487-1504) [volum întocmit de Constantin Cihodaru, Ioan Caproşu, Nistor Ciocan]: 1980; volumul VI(1546-1570)[volum întocmit de Ioan Caproşu]: 2008; volumul XIX (1626-1628) [volum întocmit de Haralambie Chirca]: 1969; volumul XXIII (1635-1636) [volum întocmit de Leon Şimanschi, Nistor Ciocan, Georgeta Ignat şi Dumitru Agache]: 1969. *B. Ţara Românească*. Editura Academiei, Bucureşti, 1965-1974. Volumul I (1247-1500) [volum întocmit de P. P. Panaitescu şi Damaschin Mioc]: 1966; volumul III (1526-1535) [volum întocmit de Damaschin Mioc]: 1975; volumul XXI (1626-1627) [volum întocmit de Damaschin Mioc]: 1965; volumul XXIII (1630-1632) [volum întocmit de Damaschin Mioc]: 1969; volumul XXIV (1633-1634) [volum întocmit de Damaschin Mioc, Saşa Caracas, Constantin Bălan]: 1974. *C. Transilvania*. Editura Academiei, Bucureşti, 1977-2006. Volumul X (1351-1355) [volum întocmit de Ştefan Pascu]: 1977. *D. Relaţii între Ţările Române*. Editura Academiei, Bucureşti, 1977-. Volumul I (1222-1456) [volum întocmit de Ştefan Pascu, Constantin Cihodaru, Konrad G. Gündisch]: 1977.

EFTIMIE, L.= *A lui Eftimie patriarhul de la Tîrnowska, lauda sfinţilor ... Constantin şi Elena*, în: G. Mihăilă, *Cultură şi literatură română veche în context european: studii şi texte*. Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979.

ES = *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu*, *1551-1553*. Studiu introductiv filologic de acad. Emil Petrovici. Studiu introductiv istoric de L. Demény. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1971.

EUSTR. PRAV. = Eustratie, *Pravila aleasă* [Manuscris din 1632, Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj, cota 41].

FL. DAR. = *Floarea darurilor* [Manuscris din 1680; Biblioteca Academiei Române, cota 1436, ap. DLR].

GCR = M. Gaster, *Chrestomaţie română*. Texte tipărite şi manuscrise (sec. XVI-XIX), dialectale şi populare, cu o introducere, gramatică şi un glosar româno-francez... Vol. I: *Introducere*, *gramatică*, *texte (1550-1710)*. Vol. II: *Texte (1710-1830)*. *Dialectologie*, *literatură populară*, *glosar*. F. A. Brockhaus – Socec & Co., Leipzig – Bucureşti, 1891.

GD = Ion Gheţie, Alexandru Mareş, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1974.

G. LEX. = Mihai Alin Gherman, *Primele lexicoane româneşti*, [Ms. Cluj]; vezi TIKTIN.

GLOS. B. = *Glosele Bogdan* [c. 1516-1636]. În Ion Gheţie (coord.), *Texte româneşti din secolul al XVI-lea: Catehismul lui Coresi*, *Pravila lui Coresi*, *Fragmentul Todorescu*, *Glosele Bogdan*. Ediţii critice de Emanuela Buză, Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1982.

H^2 = B. Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicţionarul limbei istorice şi poporane a românilor*. Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Grigore Brâncuş. Editura Minerva, Bucureşti, 1976.

HC = B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*. Typografia Societatii Academice Romane (Laboratorii Romani), Bucureşti. Tomul I. *Limba română vorbită între 1550-1600*. Studiu paleografico-linguistic de B. Petriceicu Hasdeu, cu observaţiuni filologice de Hugo Schuchard, 1878. Tomul II. *Cărţile poporane ale românilor în secolul XVI, în legătură cu literatura poporană cea nescrisă*, 1879. Tomul III. *Istoria limbei române*. Partea I: *Principie de linguistica*, 1881.

HC^2 = B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*. Tomul I. *Limba română vorbită între 1550-1600*. Studiu paleografico-linguistic de B. Petriceicu Hasdeu [...]. Tomul II. *Cărţile poporane ale românilor în secolul XVI*...; Tomul III. *Istoria limbei române*. Partea I: *Principie de linguistică*. Ediţie îngrijită, studiu introductiv şi note de G. Mihăilă. Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983-1987.

HERODOT = Herodot, *Istorii*, 1668-1670 [copie din 1801]. Ediţie îngrijită de Liviu Onu şi Lucia Şapcaliu, prefaţă, studiu filologic, note şi glosar de Liviu Onu, indice de Lucia Şapcaliu. Editura Minerva, Bucureşti, 1984.

IORGA, S.D. I-XXXI = N. Iorga, *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*. Vol. I-XXXI. Editura Minerva, Bucureşti, 1901-1916.

IORGA, LB. = N. Iorga, *În legătură cu Biblia de la 1688 şi Biblia de la 1667 a lui Nicolae Milescu*. În „Analele Academiei Române", Memoriile secţiunii istorie, 1, II, t. XXXVIII, 1915-1916.

ÎNDR. = *Îndreptarea legii* (Pravila lui Matei Basarab), Tîrgovişte, 1652. În *Îndreptarea legii – 1652*. Ediţie de acad. Andrei Rădulescu *et al.* Editura Academiei Române, Bucureşti, 1962.

ÎNV. = *Învăţături preste toate zilele*, Cîmpulung, 1642 (şi în GCR I).

$ÎNV.^2$ = *Învăţături preste toate zilele (1642)*. Vol. I-II. Ediţie de W. van Eeden. Rodopi, Amsterdam, 1985.

LDSR = Lucia Djamo-Diaconiţă, *Limba documentelor slavo-române emise în Ţara Românească în sec. XIV-XV*. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1971.

MARD. = Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-românesc şi tâlcuirea numelor din 1649*. Publicate cu un studiu, note şi indicele cuvintelor româneşti de Grigorie Creţu. Cu mai multe facsimile. Ediţiunea Academiei Române, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl", Bucureşti, 1900.

MOXA = Mihail Moxa, *Cronica universală* [1620]. Ediţie critică, însoţită de izvoare, studiu introductiv, note şi indici de G. Mihăilă. Editura Minerva, Bucureşti, 1989.

MS. 4389 = Biblioteca Academiei Române, *Manuscrisul românesc nr. 4389* [c. 1665-1672]. Conţine traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată după slavonă şi latină de un anonim muntean (probabil Daniil Andrean Panoneanul), în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

MS. 45 = Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, fondul Blaj, *Manuscrisul românesc nr. 45* [c. 1683-1686]. Conţine traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată de Nicolae Milescu şi revizuită de un anonim moldovean (probabil Dosoftei), în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

NEAGOE = *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie* [1654]. Text ales şi stabilit de Florica Moisil şi Dan Zamfirescu, cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă. Studiu introductiv şi note de Dan Zamfirescu şi G. Mihăilă. Editura Minerva, Bucureşti, 1970.

NEACŞU = Stela Toma, *Scrisoarea lui Neacşu* [1521]. În *Crestomaţie de literatură română veche*. Vol. I. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 32-33.

NTB = *Noul Testament sau Împăcarea cu Leagea Noao a lui Iisus Hristos Domnului nostru*, izvodit cu mare socotinţă den izvod grecescu şi slavonescu pren limbă rumânească [...], Bălgrad, 1648 [Ediţie modernă: Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1988].

PO = *Palia de la Orăştie*, *1581-1582*. Text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1968.

PARACLIS = *Cea mai veche carte rákóczyană* [1639]. Ediţie de N. Drăganu. În „Anuarul Institutului de Istorie Naţională", publicat de Alex. Lapedatu şi Ioan Lupaş. Institutul de Arte Grafice „Ardealul", Cluj. Anul I (1921-1922), p. 161-278.

PRAV. GOV. = *Pravila dela Govora. Pravila bisericească numită Cea mică*, tipărită mai întîiu la 1640, în Mănăstirea Govora. Publicată acumu în transcripţiune cu litere latine de Academia Română. Tipografia Academiei Române, Bucureşti, 1884.

PRAV. MOLD. = *Pravila Moldovei din vremea lui Vasile Lupu*, Iaşi, [1646], însoţită: 1. de izvoarele sale, 2. de varianta sa muntenească intrupată în *Îndreptarea legii a lui Matei Basarab*, de S. G. Longinescu, 3. de tălmăcirea sa în franţuzeşte de A. Patrognet (Vol. I din *Legi vechi româneşti şi izvoarele lor*). Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl", Bucureşti, 1912.

PRL = *Pravila ritorului Lucaci*, Putna, [1581]. Text stabilit, sudiu introductiv şi indice de Ion Rizescu. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1971.

PSALT. = *Psaltirea scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, [1573-1578]. Ediţiune critică de I. A. Candrea. Vol. I: *Introducere*. Vol. II: *Textul şi glosarele*. Atelierele grafice Socec & Co., Bucureşti, 1916. (Comisia istorică a României). [Pentru variantele paralele citate se folosesc abrevierile editorului].

PS. H. = *Psaltirea Hurmuzachi* [înc. sec. XVI]. Vol. I-II. Studiu filologic, studiu lingvistic şi ediţie de Ion Gheţie şi Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Şenchi. Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005.

PS. SCH. = *Psaltirea Scheiană. Ms. 449 BAR* [c. 1573-1578]. Publicată de I. Bianu. Tomul I. *Textul în facsimile şi transcriere cu variante din Coresi (1577)*. Ediţiunea Academiei Române, Tipografia Carol Göbl, Bucureşti, 1889.

PS. V. = *Psaltirea voroneţeană* [c. 1551-1558], editată de G. Giuglea. În „Revista pentru istorie, arheologie şi filologie". Vol. XI (1910), p. 444-467; vol. XII (1911), p. 194-209 şi p. 475-487.

ROSETTI, SB = *Scrisori româneşti din arhivele Bistriţei, 1592-1638*. Publicat de Al. Rosetti. Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1944.

SEPT. FRANKF. = *Τῆς θείας Γραφῆς, Παλαίας Δηλαδὴ καὶ Νέας Διαθήκης ἁπάντα* – *Divinae Scripturae nempe Veteris ac Novi Testamenti omnia, Graece, a viro doctissimo recogniata et emendata* [...], Frankfurt am Main, 1597 [principalul izvor al versiunilor biblice româneşti din secolul al XVII-lea].

SICR. DE AUR = Ioan Zoba din Vinţ, *Sicriul de aur*, Sas-Sebeş, 1683. Ediţie îngrijtă şi studiu introductiv de Anton Goţia. Editura Minerva, Bucureşti, 1984 (Restitutio)

SIM. DASC., LET. = Simion Dascălul, *Letopiseţul Ţării Moldovei pînă la Aron Vodă (1359-1595)*, întocmit după Grigorie Ureche vornicul, Istratie logofătul şi alţii [c. 1670]. Ediţie de Const. Giurescu, cu o prefaţă de I. Bogdan. Socec et Co., Bucureşti, 1916

SLLF= *Studii de limbă literară şi filologie*. Vol. I-III. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1969-1974.

ST. LEX. = [Grămăticul Staicu], *Lexicon slavo-român*. [Manuscris de pe la 1660, Tîrgovişte. Biblioteca Academiei Române, cota 312].

SUCIU = Coriolan Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*. Vol. I-II. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1967-1968.

ŞERBAN CORESI = Şerban Coresi, *Psaltirea slavo-română*, Braşov, 1589; în CORESI, PS.

TAMAS = Tamás, Lajos, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*, Akadémia Kiadó, Budapesta, 1966.

TIKTIN = Hermann Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*. Vol. I-III. Staatsdruckerei, Bucureşti, 1903-1911-1924; Tiktin[2] I-III. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden/ Freiburg, 1986-1989; Tiktin[3] I-III. Wiesbaden/ Cluj-Napoca, 2000-2005.

URECHE = Grigore Ureche, *Domnii Ţerei Moldovei şi viaţa lor* [*Letopiseţul Ţării Moldovei*, c. 1640]. În *Cronicele României sau Letopiseţele Moldaviei şi Valahiei*, de Mihail Kogălniceanu. Ediţia a II-a. Tomul I. Imprimeria Naţională C. N. Rădulescu, Bucureşti, 1872.

URECHE[2] = Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei* [c. 1640]. Ediţie îngrijită, studiu introductiv, indice şi glosar de P. P. Panaitescu. Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1955.

URIC. = Theodor Codrescu, *Uricariul cuprinzetoriu de hrisoave*, *anaforale şi alte acte din suta a XV-XIX*, *atingătoare de Moldova*. Vol. I-XXV. Tipografia „Buciumului Român", Iaşi, 1852-1895; pentru vol. I, II, III, vezi şi ediţia a II-a, Iaşi, 1871-1893.

VARLAAM, C. = Varlaam, mitropolitul Moldovei, *Cazania (1643)*. Ediţie de J. Byck. Editura Fundaţiilor, Bucureşti, 1943.

VARLAAM, L. = *Leastviţa sau Scara Raiului de Ioan Scărarul* [c. 1608-1613]. Ediţie jubiliară dedicată Sfântului Ierarh Varlaam, Mitropolitul Moldovei, autorul traducerii. Ediţie, notă asupra ediţiei şi glosar de Oana Panaite, prefaţă şi revizuirea transcrierii interpretative de Eugen Munteanu. Editura Trinitas, Iaşi, 2007.

VARLAAM, R. = Varlaam, *Opere. Răspunsul împotriva Catehismului calvinesc* [Dealu, 1645]. Ediţie de text, studiu filologic şi lingvistic de Mirela Teodorescu. Editura Minerva, Bucureşti, 1984.

B. Bibliografia prefeţei şi a comentariilor

*TA/TPR = Textul Apusean; *Textus a Patribus Receptus* (reprezentat de, e.g., D – Codex Bezae Cantabrigiensis).

ABD = *Anchor Bible Dictionary*, D. N. Freedman (ed.), 6 vol., Doubleday, New York, 1992.

ABELARD = Abelard, *Dialog între un filosof, un iudeu şi un creştin*. Ediţie bilingvă, traducere şi note Filotheia Bogoiu şi Sorana Sorta, prefaţă şi tabel cronologic de Bogdan Tătaru—Cazaban, ediţie îngrijită de Adrian Muraru, Polirom, Iaşi, 2008.

ACCS AC = F. Martin, E. Smith, *Ancient Christian Commentary on Scripture. Acts*, *New Testament*, volume V (344), InterVarsity Press, Downers Grove, IL, 2006.

ALFEYEV = Ilarion Alfeyev, Mitropolit de Volokolamsk, *Taina credinţei. Introducere în teologia dogmatică ortodoxă*. Traducere din limba franceză de Felicia Dumas, Doxologia, Iaşi, 2014.

ALISON = Dale C. Alison, *Peter and Cephas: One and the Same*, în JBL 111, nr. 3, 1992, p. 489-495.

AMBROSIASTER = Ambrosiaster, *In Epistulam ad Filippenses*, în *Ambrosiastri Qui Dicitur Commentarius in Epistulas Paulinas*, ed. H. I. Vogels, Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, vol. 81, pars 3, Hoelder-Pichler-Tempsky, Vindobonae, 1966.

AMBROSIASTER, COLOS. = Ambrosiaster, *In Epistulam ad Colossenses*, în *Ambrosiastri Qui Dicitur Commentarius in Epistulas Paulinas*, H. I. Vogels (ed.), Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, vol. 81, pars 3, Hoelder-Pichler-Tempsky, Vindobonae, 1966.

AMBROSIUS, CRED.= Ambrosius, *De fide libri V*, în *Sancti Ambrosii opera*, Otto Faller (ed.), Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, vol. 78, Hoelder-Pichler-Tempsky, Vienna, 1962.

AMBROSIUS, PAEN. = Ambrosius, *De paenitentia*, Roger Gryson (ed.), Les Éditions du Cerf, Paris, 1971 (Sources chrétiennes, nr. 179).

AMBROSIUS, SF. DUH. = Ambrosius, *De spiritu sancto*, în *Sancti Ambrosii opera*, Otto Faller (ed.), Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, vol. 79, Hoelder-Pichler-Tempsky, Vienna, 1964, p. 5–222.

ANANIA, CAIETE = Barolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului, *Caietele de lucru. Atelier biblic*. Ediţie iniţiată şi îngrijită de pr. Călin Florea, Renaşterea, Cluj-Napoca, 2003.

ANASTASIE SINAITUL = Sf. Anastasie Sinaitul, *Călăuza. Îndrumar hristologic*. Traducere din limba greacă veche de protoprezbiter Dr. Gabriel Mândrilă şi Laura Mândrilă, Sophia/ Metafraze, Bucureşti, 2014.

ANDR. CAES. APOC. = Andrei de Cezareea, *In Apocalypsin commentarius*, în MIGNE, PG, vol. 106, col. 215-458 şi 1387-1394.

AP.1683 = *Apostolul cu Dumnezău Svântul: care întru aceasta chip tocmită depre orânduiala grecescului Apostol* (…) acum întâiu sau tipărit (…) în scaunul Mitropoliei Bucureşcilor, Bucureşti, 1683.

APOSTOL = *Apostol*, tipărit acum a doua oară în zilele Prea Fericitului Patriarh Justinian, cu aprobarea Sfîntului Sinod a Bisericii Ortodoxe Române. Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1974.

APRINGIUS APOC. = Apringius de Beja, *Tractatus in Apocalypsin*, în R. Gryson (ed.), *Commentaria minora in Apocalypsin Iohannis*, Corpus Christianorum Series Latina, vol. 107 (2003).

ARATOR = Arator, *Historia apostolica/ Aratoris subdiaconi: De Actibus apostolorum*, Arthur Patch McKinlay (ed.), Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, vol. 72, Hoelder-Pichler-Tempsky, Vienna, 1951.

Arnold, M., Dahan, G., Noblesse-Rocher, A., *L'épître de Jacques dans sa tradition d'exégèse*, *coll. «Lectio divina» 253*, Cerf, Paris, 2012.

ARVINTE-CAPROŞU = *Biblia 1688*. Text stabilit şi îngrijire editorială de Vasile Arvinte şi Ioan Caproşu. Vol. I şi II întocmite de Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Alexandru Gafton, Laura Manea şi N. A. Ursu. Editura Universităţii „A. I. Cuza", Iaşi, 2001-2002 (Colecţia Cărţi Fundamentale ale Culturii Române).

Assaël, Jacqueline, Cuvillier, Élian, *À propos de la traduction de L'Épître de Jacques, chapitre 1, verset 1, Ἰάκοβος θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ δοῦλος*, în *Eruditio antiqua* 2, 2010, p. 189-197.

Assaël, Jacqueline, Cuvillier, Élian, *L'Épître de Jacques*, Editions Labor et Fides, Genève, 2013.

ATHAN., QUAEST. = *S. Athanasii Quaestiones in scripturam sacram*, în MIGNE, PG, vol. 28, col. 711-772.

ATHENAG. LEG. = Atenagora, *Supplicatio (Legatio) pro Christianis*; în W. R. Schoedel (ed.), *Legatio and De Resurrectione*, Oxford, 1972, p. 1-87; ed. rom.: *Solie în favoarea creştinilor*, T. Bodogae, O. Căciulă, D. Fecioru (editori), în *Apologeţi de limbă greacă*, PSB 2 (1980), p. 369-386.

AUG. CIVIT. DEI = Augustin, *De civitate Dei*, Chr. Horn (ed.), Akademie Verlag, Berlin, 1997 (col. Klassiker Auslegen, vol. 11); ed. rom.: *Despre cetatea lui Dumnezeu*. Ediţie îngrijită de P. Găleşanu, studiu introductiv de Gh. Vlăduţescu, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1998.

AUG. ENARR. PS. = Augustin, *Enarrationes in Psalmos*, în MIGNE, PL, vol. 36, 37, 40.

AUG. IN IN. = Augustin, *In Iohannis evangelium tractatus*, R. Willems (ed.), Corpus Christianorum Series Latina36 (1954).

AUG. SERM. = Augustin, *Sermones*, în MIGNE, PL, vol. 38, 39, 40.

AUGUSTIN, CATEH. = Augustin, *Prima catehează. Iniţiere în viaţa creştină*. Ediţie bilingvă, traducere de George Bogdan Ţâra, introducere de Lorenzo Perrone, ediţie îngrijită de Cristian Bădiliţă, Polirom, Iaşi, 2002.

AUGUSTIN, EPIST. = Augustinus, *Epistolae Ad Romanos Inchoata Expositio*, în MIGNE, PL, vol. 35, col. 2087-2106.

AUGUSTIN, IOAN = Augustinus, *In Johannis evangelium tractatus,* în *Aurelii Augustini opera*, R. Willems (ed.), Corpus Christianorum Series Latina, vol. 36, Brepols, Turnhout, 1954.

AUGUSTIN, LIT. = Augustinus, *De spiritu et littera,* în *Sancti Aurelii Augustini De peccatorum meritis et remissione et de baptismo parvulorum ad Marcellinum libri tres, De spiritu et littera liber unus, De natura et gratia liber unus, De natura et origine animae libri quattuor, Contra duas epistulas Pelagianorum libri quattuor*, Karl Franz Urba şi Joseph Zycha (ed.), Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, vol. 60, F. Tempsky, Vienna – Freytag, Leipzig, 1913, p. 155-229.

AUGUSTIN, OM. = Augustinus, *Sermones*, în *Augustini opera omnia*., în MIGNE, PL, vol. 38 şi 39, 1844–1865.

AUGUSTIN, PĂCAT. = Augustinus, *De peccatorum meritis et remissione et de baptismo parvulorum*, în *Sancti Aurelii Augustini De peccatorum meritis et remissione et de baptismo parvulorum ad Marcellinum libri tres, De spiritu et littera liber unus, De natura et gratia liber unus, De natura et origine animae libri quattuor, Contra duas epistulas Pelagianorum libri quattuor*, Karl Franz Urba şi Joseph Zycha (ed.), Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, vol. 60, F. Tempsky, Vienna – Freytag, Leipzig, 1913, p. 3–151.

AUGUSTIN, PELAG. = Augustinus, *Contra duas epistulas pelagianorum,* în *Sancti Aurelii Augustini De peccatorum meritis et remissione et de baptismo parvulorum ad Marcellinum libri tres, De spiritu et littera liber unus, De natura et gratia liber unus, De natura et origine animae libri quattuor, Contra duas epistulas Pelagianorum libri quattuor*, Karl Franz Urba şi Joseph Zycha (ed.), Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, vol. 60, F. Tempsky, Vienna – Freytag, Leipzig, 1913, p. 423-570.

AUGUSTIN, SERM. = *Sancti Aurelii Augustini Sermones de Scripturis*, în MIGNE, PL, vol. 38, col. 23-994.

AUGUSTIN= Augustin, *Despre adevărata religie*. Traducere din limba latină de Cristian Bejan, studiu introductiv şi note de Alin Tat, control ştiinţific al traducerii de Lucia Wald. Editura Humanitas, Bucureşti, 2007.

AYBC, FIL. = J. A. S. Fitzmyer, *The Letter to Philemon: A New Translation with Introduction and Commentary*, Yale University Press, New Haven & London, 2008.

AYBC, PETR. = J. H. Elliott, *1 Peter: A New Translation with Introduction and Commentary*, Yale University Press, New Haven, 2008.

AYBC, TIT = J. D. Quinn, *The Letter to Titus: A New Translation with Notes and Commentary and An Introduction to Titus, I and II Timothy, The Pastoral Epistles*, Yale University Press, New Haven & London, 2008.

BAILLY =Anatole Bailly, *Dictionnaire grec-français*, 26e édition revue par L. Séchan et Paul Chaintraine, Hachette, Paris, 2000.

BAKER = Walter A. Elwell, Barry J. Beitzel, *Baker Encyclopedia of the Bible*, Baker Book House, Grand Rapids, MI, 1988.

BAKER NTC = Simon J. Kistemaker, *New Testament Commentary. Exposition of James and the Epistles of John*, Baker Books, 1986.

BALZ-SCHNEIDER = Horst Robert Balz, Gerhard Schneider, *Exegetical Dictionary of the New Testament*, 3 vol., Grand Rapids, Eerdmans, 1990.

BARRETT = C. K. Barrett, *A Critical and Exegetical Commentary on the Acts of the Apostles*, I-II, Edinburgh, 1994-1998.

BARTH/ BARTH 1968 = Karl Barth, *The Epistle to the Romans*, Oxford University Press, Oxford, 1968 [1921].

Bartlett, P. L., *The Epistle of James as a Jewish Christian Document*, în *Achtemeier SBL Seminars Papers*, II, 1979, p. 173-186.

BARTLETT= David L. Bartlett, *Romans*, Louisville, Westminster John Knox Press, 1995.

BAŞTOVOI= Savatie Baştovoi, *Cum ne uităm la homosexuali*, în *Între Freud şi Hristos*, ediţie revizuită şi adăugită. Editura Cathisma, Bucureşti, 2008, p. 95-124.

BDAG/ BDAG = Frederick William Danker (ed.), *A Greek English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, 3rd edition, University of Chicago Press, Chicago, 2000.

BDF = Friedrich Wilhelm Blass, Albert Debrunner, Robert Walter Funk, *A Greek Grammar of the New Testament and Other Early Christian Literature. A Translation and Revision of the German edition, incorporating supplementary notes of A. Debrunner,* by Robert W. Funk, Cambridge, University Press, 1961.

BECKER = J. K. Becker, *Paul the Apostle: The Triumph of God in Life and Though*, Fortress Press, Philadelphia, 1980.

BEDA = Beda Venerabilis – *Expositio Actuum apostolorum*, în *Bedae Opera.* M. L. W. Laistner (ed.), CCL 121, p. 3-99, Brepols, Turnhout, 1983, în MIGNE, PL, vol. 92, col. 937-994 – *Libellus retratactionis in Actus Apostolorum*, în *ibid.*, p. 101-163, în MIGNE, PL, vol. 92, col. 995-1032; Cl. 1357-1358.

BEDA APOC. = Beda Venerabilul, *Explanatio in Apocalypsis*, R. Gryson (ed.), Corpus Christianorum Series Latina121/ 1 (2001).

BERKHOF = L. Berkhof, *New Testament Introduction*, Logos Research Systems, Inc., Bellingham, 2009.

BEZA 1580 = Théodore de Bèze, Jean Cherpont, Henri Estienne, *Jesu Christi, D.N. Novum Testamentum: gr. & lat. Theodoro Beza interprete. Additae sunt ab eodem summae breves doctrinae unoquoque Evangeliorum & Actorum loco comprehensae. Item, methodi Apostolicarum Epistolarum brevis explicatio. Huic autem tertiae editioni, praeter quorundam locorum recognitionem, accesserunt breves difficiliorum phraseōn expositiones, & aliae quaedam annotatiunculae, cum ex majoribus ipsius Bezae annotationibus, tum aliunde excerptae: opera eorum qui in typographi epistola nominantur* [Genève, Henri II Estienne] M.D. LXXX., [1580].

BEZA 1598 = *Jesu Christi Domini nostri Novum Testamentum, sive Novum Foedus, cujus graeco contextui respondent interpretationes duae : una, Vetus : altera, Theodori Bezae. Ejusdem Th. Bezae annotationes, in quibus ratione interpretationis vocum reddita, additur synopsis doctrinae in Evangelica historia, et Epistolis Apostolicis comprehensae, et ipse quoque contextus, quasi brevi commentario explicatur. Omnia nunc demum, ultima adhibita manu, quam accuratissime emendata et aucta, ut quodammodo novum opus videri possit*, Genève] : Héritiers d'Eustache Vignon, 1598.

BIANCHI = E. Bianchi, *L'Apocalisse di Giovanni. Commento esegetico-spirituale*, Qiqajon, Comunità di Bose, 1990.

BIBL.1687 = *Ἡ θεία Γραφή Δηλαδὴ, Παλαίας καὶ Νέας Διαθήκης ἅπάντα. Diuina scriptura, nempe, Veteris ac Novi Testamenti omnia, a viro doctissimo & linguarum peritissimo diligenter recognita, & multis in locis emendata, variisq[ue] lectionibus ex diuersorum exemplarium collatione decerptis, & ad Hebraicam veritatem in Veteri Testamento reuocatis aucta & illustrata*, Henetiesi, Para Nikolao Glykei to ex Ioanninon, 1687.

BIBL.1688 = *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a ceii Vechi şi ale ceii Noao Leage, toate care s-au tălmăcit dupre limba elinească spre înţelegerea limbii rumâneşti, cu porunca preabunului Domn Ioan Şărban Cantacozino Basarabă Voievod* (…), Bucureşti, 1688.

BIBL.1688/ B 1688 = *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, tipărită întîia oară la 1688, în timpul lui Şerban Vodă Cantacuzino, Domnul Ţării Româneşti. Retipărită după 300 de ani, în facsimil şi transcriere, cu aprobarea Sfîntului Sinod şi cu binecuvîntarea Prea fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1988.

BIBL.1795/2000/ BIBL.MICU/ MICU = *Biblia*, *adecă Dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi şi a ceii Noao*, *care s-au tălmăcit de pre limba elinească pre înţălesul limbii româneşti* [...], Blaj, 1795. [Versiunea Samuil Micu, ed. modernă: Roma, 2000].

BIBL.1819 = *Bibliia, adecă Dumnezeiasca Scriptură a Legii vechi şi a ceii noao, cu chieltuiala Rosieneştii Soţietăţi a Bibliei, în Sanktpeterburg, în tipografia lui Nic. Grecea, în anul 1819, avgust, 15 zile.*

BIBL.1874 = *Sănta Scriptura a Vechiului şi a Noului Testamentŭ*. Ediţiune nouă, revedută după tecsturile originale şi publicată de Societatea Biblică pentru Britania şi străinătate. Vechiulŭ Testamentŭ, Iaşii, Tipo litografia H. Goldner, 1874.

BIBL.1911 = *Sfânta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament, ediţiune nouă, revăzută după testurile originale şi publicată de Societatea Biblică pentru Britania şi Străinătate*, Bucureşti, [1911].

BIBL.1914 = *Biblia, adică Dumnezeeasca Scriptură a Legii Vechi şi a celei Nouă*, tipărită în zilele majestăţii sale Carol I [...], Ediţia Sfântului Sinod, Bucureşti, 1914.

BIBL.1921 = *Sfânta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*. Ediţiune nouă, revăzută după testurile originale şi publicată, de Societatea Biblică pentru Britania şi Străinătate, Bucureşti, 1921.

BIBL.1936 = *Sfânta Scriptură, tradusă dupã textul grecesc al Septuagintei, confruntat cu cel ebraic*. În vremea domniei Majestăţii sale Carol II, regele românilor, din îndemnul şi cu purtarea de grijă a înalt prea sfinţitului dr. Miron Cristea, patriarhul României, cu aprobarea Sfântului Sinod, Bucureşti, Tipografia cărţilor bisericeşti, 1936.

BIBL.1944 = *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Bucureşti, Institutul Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1944.

BIBL.1968 = *Biblia sau Sfînta Scriptură, tipărită [...] cu aprobarea Sfîntului Sinod.* Institutul Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1968.

BIBL.1988 = *Biblia sau Sfînta Scriptură, tipărită sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod*, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1988.

BIBL.1990 = *Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită* (...) *cu aprobarea Sfântului Sinod*, Bucureşti, 1990.

BIBL.2001 = *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament. Traducere literală nouă, completată, revizuită şi actualizată cu subtitluri şi texte paralele marginale şi ad-notări de traducere în subtext*, Bucureşti, 2001.

BIBL.2002 = *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, cu trimiteri, Trinitarian Bible Society, 2002.

BIBL.2007 = *Biblia, Noua traducere în limba română*, International Bible Society, 2007.

BIBL.ANANIA/ ANANIA = *Biblia sau Sfînta Scriptură.* Versiune întocmită de I. P. S. Bartolomeu Valeriu Anania. Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2001.

BIBL.CORN. 1921 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament* tradusă de D. Cornilescu, cu locuri paralele. Bucureşti, Societatea Evanghelică Română, 1921.

BIBL.CORN.1924 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, *cu trimeteri* [trad. D. Cornilescu], Societatea Biblică pentru Răspîndirea Bibliei în Anglia şi Străinătate, Bucureşti, 1924.

BIBL.CORN.1926/ CORN. = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, *cu trimeteri.* Societatea Biblică pentru Răspîndirea Bibliei în Anglia şi Străinătate, Bucureşti, 1926.

BIBL.CORN.1931 = *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament, cu trimeteri. Biblia română traducere nouă după textul original.* Bucureşti, Societatea Biblică pentru Răspândirea Bibliei în Anglia şi Străinătate, 1931.

BIBL.FILOTEI/ FILOTEI = *Biblia sau Testamentul vechiu şi nou* (...) tipărit (...) prin binecuvîntarea (...) iubitoriului de Dumnezeu Episcop al Sfintei Episcopii Buzăul, D. D. Filoteiu, Buzău, 1854.

BIBL.FRANKF. = *Τῆς θείας Γραφῆς. Παλαίας Δηλαδὴ καὶ Νέας Διαθήκης ἅπάντα. Divinae Scripturae nempe Veteris ac Novi Testamenti omnia*, *Graece*, a viro doctissimo recognita et emendata, variisque lectionibus aucta et illustra, Frankofurti ad Moenum, apud Andreae Wecheli haeredes, 1597.

BIBL.HEBR. = *Biblia Hebraica Stuttgartensia* quae antea cooperantibus A. Alt. Eissfeldt, P. Kahle ediderat R. Kittel (...). Editio funditus renovata (...) ediderunt K. Ellinger et W. Rudolf. Textum Masoreticum curavit H. P. Rüdiger, Masoram elaboravit G. E. Weil, Stuttgart, 1977.

BIBL.HELIADE = *Biblia Sacra ce coprinde Vechiul şi Noul Testament*, tradusă din heleneşte după a celor şeptezeci de I. Heliade R., Paris, 1858.

BIBL.JER. = *La Bible de Jérusalem.* Traduite en français sous la direction de l'École biblique de Jérusalem. BIBL.JER./ BJ = *La Bible de Jérusalem*, traduite en français sous la direction de l'École biblique de Jérusalem, Les Éditions du Cerf, Paris, 1998; nouvelle édition revue et corrigée, Cerf, Paris, 2003.

BIBL.KJV = *The Holy Bible*, authorized King James Version, Miami, 1986.

BIBL.NEB = *The New English Bible with the Apocrypha*, Oxford, Oxord University Press, 1970.

BIBL.RADU-GAL./ BIBL.1938/ RADU-GAL. = *Biblia*, *adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi a Noului Testament*, tradusă după textele originalelor ebraice şi greceşti de preoţii profesori Vasile Radu şi Gala Galaction, din înalta iniţiativă a Majestăţii sale regelui Carol II, Fundaţia pentru Literatură şi Artă «Regele Carol II», Bucureşti, 1938 (ed. a II-a, 1939).

BIBL.ŞAGUNA/ ŞAGUNA = *Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură* (...), tipărită (...) cu binecuvântarea excelenţiei sale, prea sfinţitului Domn Andreiu, Baron de Şaguna, Sibiiu, 1856-1858.

BIBL.TOB = *Traduction Œcuménique de la Bible*, Société biblique française & éditions du Cerf, 1988. (BibleWorks, version 9).

BIBL.VEN. = *Ἡ Θεῖα Γραφή δηλαδή, Παλαιὰς καὶ Νέας Διαθήκης ἅπαντα/ Divina Scriptura nempe Veteris ac Novi Testamenti omnia*, Veneţia, 1687.

BIBLEWORKS = *BibleWorks* programme, by Michael S. Bushell, Michael D. Tan, and Glenn L. Weaver, version 8.0, 2009.

BIERINGER = Reimund Bieringer (ed.), *The Corinthian Correspondence (Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium, vol. 125)*, Leuven, University Press, 1996.

BLENKINSOPP = J. Blenkinsopp, *Isaiah 1–39*, AB, vol. 19, New Haven, Yale University Press, 2000.

BOISMARD = M. E. Boismard ş. a., *L'Apocalypse. Introduction*, în *La Bible de Jérusalem,* traduite en français sous la direction de l'École biblique de Jérusalem, nouvelle édition revue et corrigée, Cerf, Paris, 2003, p. 2117-2119.

BONNARD = Pierre Bonnard, *Les Epitres Johanniques*, *Commmentaire du Nouveau Testament*, deuxième série, XIIIc, Labor et Fides, Genève, 1983.

BRATU[2] = *Codicele Bratul*, ediţie de text şi studiu filologic de Alexandru Gafton. Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2003; [ediţie consultată online la adresa http://media.lit.uaic.ro/gafton].

BROOKE = A. E. Brooke, *The Johannine Epistles*. T. & T. Clark, Edinburg, 1912.

BROWN = E. Raymond Brown, *Moartea lui Mesia. Din Ghetsemani la mormânt*, vol. I. Traducere din limba engleză de Marius Bitiuşcă, Sapientia, Iaşi, 2012.

BROWN = Montague Brown, *Augustine on Freedom and God*, în „The Saint Anselm Journal 2.2", Spring 2005, p. 50-65.

Brown, R. E., *101 questions sur la Bible*, Cerf, Paris, 1995.

Brown, R. E., *L'Église héritée des apôtres*, Cerf, Paris, 1987.

BROWN/ FITZMYER/ MURPHY, 2005 = E. Raymond Brown, A. Joseph Fitzmyer, E. Roland Murphy (coord.), *Introducere şi comentariu la Sfânta Scriptură*, vol. I, tom. 2/1. Traducere de pr. Dumitru Groşan, Galaxia Guttenberg, Târgu-Lăpuş, 2005.

BROWN/ FITZMYER/ MURPHY, 2008= *Introducere şi comentariu la Sfânta Scriptură. Literatura paulină*, vol. VII. Traducere de pr. Dumitru Groşan, Galaxia Guttenberg, Târgu Lăpuş, 2008.

BRUCE = F. F. Bruce, *The Epistle to the Hebrews* (ed. rev.), în *The New International Commentary on the New Testament*, Grand Rapids, Eerdmans, 1990.

BUECHSEL = F. Buechsel, *Die Jonannesbriefe*, Deichert Verlag, Leipzig, 1933.

BYZ = *The New Testament in the Original Greek. Byzantine Text Form*, compiled and arranged by Maurice A. Robinson and William G. Pierpont, 2005 (Logos software).

BYZ./ BYZ. 2006 = *The New Testament in the original Greek: Byzantine Textform 2005, with morphology*, Logos Research Systems, Bellingham, 2006.

CAES. ARL. APOC. = Cezar de Arles, *Expositio in Apocalypsim Beati Ioanni*, în MIGNE, PL, vol. 35, col. 2417-2452.

CALVIN, COR. = John Calvin, *Commentary on the Epistles of Paul the Apostle to the Corinthians*, translated from the original Latin and collated with the author's French version by the rev. John Pringle, Grand Rapids, Baker Book, 2009.

CALVIN, EVR. = John Calvin, *Commentary on the Epistle of Paul the Apostle to the Hebrews*, John Owen (transl.), Edinburgh, Calvin Translation Society, 1853.

Calvin, Jean, *Epistre catholique de S. Jaques*, în *Commentaires sur le Nouveau Testament*, tome IV, Meyrueis, Paris, 1855, p. 694-742

CALVIN= John Calvin, *Commentaries on the Epistle of Paul the Apostle to the Romans*. Traducere si editare de John Owen, Grand Rapids, Christian Classics Ethereal Library, 1999.

Cantinat, J., *Les Épîtres de Saint Jacques et de Saint Jude*, J. Gabala, Paris, 1973.

CARAGOUNIS = Chrys C. Caragounis, *The Development of Greek and the New Testament. Morphology, Syntax, Phonology, and Textual Transmission*, Grand Rapids, Baker Academic, 2006.

CARAGOUNIS 2004 = Chrys C. Caragounis, *The Development of Greek and the New Testament. Morphology, Syntax, Phonology, and Textual Transmission*, Tübingen, Mohr Siebeck, 2004.

CARAGOUNIS 2009 = Chrys C. Caragounis, *O biserică de casă în Corint? O incursiune în structura creştinismului timpuriu din Corint*. Traducere de Emanuel Conţac, în *Plērōma*, anul 11, nr. 2, 2009, p. 9-50.

CARSON, MOO = D. A CARSON, Douglas MOO (coord.), *Introducere în Noul Testament*, traducere de Dinu Moga, Făclia, Oradea, 2007.

CASSIODORUS, PSALM. = Cassiodorus, *Expositio Psalmorum*, Marcus Adriaen (ed.), CChSL, vol. 97, 98, Brepols, Turnhout, 1958, în MIGNE, PL, vol. 70: 1381-1406.

CATEHISM = *Catehismul Bisericii Catolice*, Editura Arhiepiscopiei Catolice de Bucureşti, 2003.

CATENA = *Catena in Acta SS Apostolorum* (*Catenae Graecorum Patrum in Novum Testamentum III*), John Anthony Cramer (ed.), Oxford, 1838 [TLG 4102.008]. retip., Olms, Hildesheim, 1967.

CATHEN = *The Catholic Encyclopedia*, Robert Appleton Company, New York, 1907-1914.

CBC = *Catehismul Bisericii Catolice*, Editura Arhiepiscopiei romano-catolice de Bucureşti, 1993.

CHAINE= J. Chaine, *Les Épîtres catholiques: la seconde Épître de saint Pierre, les Épîtres de saint Jean, l' Épître de saint Jude,* Collection «Études bibliques», Lecoffre-Gabala, Paris, 1939.

CHANTRAINE = Paul Chantraine, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque*, vol. I-III, Éditions Klincksieck, Paris, 1983-1984.

CHESTER = Stephen Chester, *Divine Madness? Speaking in Tongues in 1 Corinthians 14.23*, în „*Journal for the Study of the New Testament*", vol. 27, nr. 4, 2005, p. 417-446.

Chester, Andrew, Martin, Ralph P., *The Theologie of the Letters of James, Peter and Jude*, Cambridge University Press, 1996.

CHIRIL IER. = Cyrillus Hierosolymitanus — *Catecheses ad illuminandos 1-18*, în W.C. Reischl and J. Rupp, *Cyrilli Hierosolymorum archiepiscopi opera quae supersunt omnia*, vol. 1-2, Munich: Lentner, 1860 (repr. Hildesheim: Olms, 1967); TLG 2110.003.

CIPRIAN, SCRIS. = Sfîntul Ciprian, episcopul Cartaginei, *Scrisori*. Traducere de Ion Diaconescu şi Ovidiu Pop, prefaţă de Ion Diaconescu, Sophia, Bucureşti, 2011.

CIPRIANUS, EPIST. = Cyprianus, *Epistulae*, G. F. Diercks (ed.), CCL 3B, 3C, Brepols, Turnhout, 1994–1996.

CLEM. STR. = Clement Alexandrinul, *Stromata,* O. Stählin (ed.), L. Früchtel, GCS 52 [15] (1970); 17 (1960). Ed. rom.: Clement Alexandrinul, *Scrieri*, partea a II-a: *Stromatele,* PSB 5 (1982).

CLEMENT ALEX., PROT. = Clemens Alexandrinus, *Protrepticus sive cohortatio ad gentes*, în MIGNE, PG., vol. 8, p. 49-246; Clement Alexandrinul, *Cuvînt de îndemn către eleni (Protrepticul)*, în *Scrieri*, partea I, PSB 4. Traducere, introducere, note şi indici de Pr. Dumitru Fecioru. Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1982, p. 69-165.

CLEMENT ALEX., STROM. = Clemens Alexandrinus, *Stromata*, în *Clemens Alexandrinus*, vol. 2, ed. a 3-a şi vol. 3, ed. a 2-a, Otto Stählin (ed.), Ludwig Früchtel şi Ursula Treu, GCS 15, 3–518 şi GCS 17, 1–102, Akademie-Verlag, Berlin, 1960–1970. Clement Alexandrinul, *Scrieri*, partea a II-a, *Stromatele*, PSB 5. Traducere, cuvînt înainte, note şi indici de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1982.

CLEMENT, SCRIERI = *1 Clement,* în Părinţii Apostolici, *Scrieri I*. Ediţie bilingvă, traducere de Cristina Ciubotaru, Nicolae Mogage şi Dan Batovici, note de Nicolae Mogage şi Dan Batovici, tabel cronologic de Adrian Muraru, studiu introductiv şi introduceri de Dan Batovici, ediţie îngrijită de Adrian Muraru, Tradiţia creştină 10, Polirom, Iaşi, 2010, p. 45-139.

COD. VOR.[2] = *Codicele voroneţean* [c. 1563-1583]. Ediţie critică, studiu filologic şi studiu lingvistic de Mariana Costinescu. Editura Minerva, Bucureşti, 1981.

COHEN = A. Cohen, *Talmudul*, traducere din franceză de C. Litman, Hasefer, Bucureşti, 2014.

CONŢAC = Emanuel Conţac, *Dilemele fidelităţi. Condiţionări culturale şi teologice în traducerea Bibliei*, Cluj-Napoca, Logos, 2011.

CONZELMANN = Hans Conzelmann, *Acts of the Apostles*, translated by James Limburg, A. Thomas Kraabel and Donald H. Juel, Hermeneia Series, Philadeplhia, Fortress Press, 1987 (după a 2-a ediţie germană, 1972).

CONZELMANN, COR. = Hans Conzelmann, *1 Corinthians. A Commentary on the First Epistle to the Corinthians*, Philadelphia, Fortress Press, 1975.

CORESI, PRAXIU = Coresi, *Lucrul apostolesc* sau *Praxiul*, Braşov, 1563. În *Texte de limbă din secolul al XVI-lea*, reproduse în facsimile de I. Bianu. IV. *Lucrul apostolesc – Apostolul*, tipărit de diaconul Coresi la Braşov, la anul 1653. Tiparul „Cultura Naţională", Bucureşti, 1930.

CORNERSTONE = H. W. Hoehner, P. W. Comfort, P. H. Davids, *Cornerstone Biblical Commentary, Vol. 16: Ephessians, Philippians, Colossians, 1 & 2 Thessalonians, Philemon*, Tyndale House Publishers, Carol Stream, 2008.

Corpus Christianorum Series Latina= Corpus Christianorum. Series Latina, Brepols, Turnhout, 1954 şi urm.

Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum= Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, tradus in Gerald Bray (ed.), *Ancient Christian Commentary on Scripture. New Testament. Romans*, InterVarsity Press, 1998.

CRAIGE = Peter Craige, *Deuteronomul*. Traducere de Daniela Rusu, Logos, Cluj-Napoca, 2008.

CRANFIELD = C. E. B. Cranfield, *Romans 9-16*, London, T & T Clark, 1979.

CRONICARI = *Marii cronicari ai Moldovei: Grigore Ureche, Miron Costin, Nicolae Costin, Ion Neculce*. Ediţie, studiu introductiv, glosare, repere istorico-literare de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, Editura Academiei Române, Univers Enciclopedic, 2003.

CROSS= F. L. Cross (ed.), *The Oxford Dictionary of the Christian Church*, Oxford University Press, London, 1958.

DA = (Academia Română) *Dicţionarul limbii române*. Sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Tomul I. Partea I: *A – B*. Librăriile Socec & Comp. şi C. Sfetea, Bucureşti, 1913; Tomul I. Partea II: *C*. Tipografia Ziarului „Universul", Bucureşti, 1940; Tomul I. Partea III. Fascicula I: *D – de*. Universul, Întreprindere Industrială a Statului, Bucureşti, 1949; [Fascicula II: *de – deştina*; şpalt, 1948]; Tomul II. Partea I: *F – I*. Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului. Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1934; Tomul II. Partea II. Fascicula I: *J – lacustru*. Tipografia Ziarului „Universul" S. A., Bucureşti, 1937; Tomul II. Partea II. Fascicula II: *Ladă – lepădа*. Tipografia Ziarului „Universul" S. A., Bucureşti, 1940; Tomul II. Partea II. Fascicula III: *Lepădа – lojniţă*. Tipografia Ziarului „Universul" S. A., Bucureşti, 1948.

DAHL = N. A. DAHL, *Ephesians*, în *Interpreter's Dictionary of the Bible Suppliment*, Abingdon Press, London, 1976.

Davids, B. H., *The Epistle of James. A Commentary on the Greek Text*, Grand Rapids, 1982

Davids, Peter H., *The Epistle of James*, Hardcover, 1982.

Davidson, Andrew B.,*Theology of the Old Testament,* T & T Clark, Edinburg, 1902.

DAVIES = Oliver Davies, *A Theology of Compassion*, SPCK, London, 2003.

DBI = Leland Ryken, Jim Wilhoit, Tremper Longman, Colin Duriez, Douglas Penney, Daniel G. Reid (editori), *Dictionary of Biblical Imagery*, Downers Grove, InterVarsity Press, 1998.

DBLG = James Swanson, *Dictionary of Biblical Languages With Semantic Domains: Greek (New Testament)*, Logos Research Systems, Inc., Oak Harbor, 1997.

DBLH = James Swanson, *Dictionary of Biblical Languages With Semantic Domains: Hebrew (New Testament)*, Logos Research Systems, Inc., Oak Harbor, 1997.

DEISSMANN = Adolf Deissmann, *Light from the Ancient East. The New Testament Illustrated by Recently Discovered Texts of the Graeco-Roman World*, Lionel R. M. Strachan (trad.), London, Hodder & Stoughton, 1910.

DELG = Pierre Chantraine, *Dictionnaire etymologique de la langue grecque: histoire des mots*, Paris, Klincksieck, 1968-1980.

DER = Alexandru Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, ediţie îngrijită şi traducere din limba spaniolă de Tudora Şandru Mehedinţi şi Magdalena Popescu Marin, Saeculum I. O., Bucureşti, 2002.

DGRNT = *Dicţionar grec-român al Noului Testament*, de Maurice Carrez şi François Morel, traducere de Gheorghe Badea, Societatea Biblică Interconfesională din România, Bucureşti, 1999.

DH = H. Denzinger, P. Hünermann (ed.), *Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, Herder, Freiburg im Breisgau – Basel – Roma – Viena, ed. a XXXIX-a, 2001.

Dibelius, Martin, *A Commentary on The Epistle of James*, Fortress, Philadelphia, 1976.

Dibelius, Martin, *Der Brief des Jacobus*, Vandenhoeck & Ruprech, Göttingen, 1964.

DIDACHE = *Didache XII Apostolorum*, ed. de K. Bihlmeyer, Tübingen, 1956; trad. rom.: *Învăţătură a celor Doisprezece Apostoli*, în *Scrierile Părinţilor Apostolici*, traducere, note şi indici de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1995, p. 15-38.

Dideberg, Dany, *Saint Augustine et la première épître de Saint Jean. Une théologie de l'agape*, *Théologie historique* 34, Beauchesne, Paris, 1975.

DIDIM = Didymus Alexandrinus, *In epistulas catholicas brevis enaratio*, în MIGNE, PG, vol. 39 (1858), Paris.

DILLON = Richard J. Dillon, *Acts of the Apostles*, în Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy (coord.), *The New Jerome Biblical Commentary,* Englewood Cliffs, Prentice Hall, NJ, 1990, p. 722-767.

DIOGENES = *Diogenes* programme, by P. J. Heslin, version 3.1.6., 1999-2007.

DIOGENES LAERT. = Diogenes Laertios, *Despre vieţile şi doctrinele filosofilor*, Polirom, Iaşi, 1997.

DLR = *Dicţionarul limbii române*. Serie nouă. Redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur şi acad. Ion Coteanu. Din anul 2000, redactori responsabili: acad. Marius Sala şi acad. Gheorghe Mihăilă. Editura Academiei, Bucureşti. Tomul I. Partea a 3-a, a 4-a, a 5-a, a 6-a: Litera *D*, 2006-2008; Tomul IV. Litera *L*: 2008; Tomul V. Litera *L*: 2008; Tomul VI. Litera *M*: 1965-1968; Tomul VII. Partea I. Litera *N*: 1971; Tomul VII. Partea a 2-a. Litera *O*: 1969; Tomul VIII. Litera *P*: 1972-1984; Tomul IX. Litera *R*: 1975; Tomul X. Litera *S*: 1986-1994; Tomul XI. Partea 1. Litera *Ş*: 1978; Tomul XI. Partea a 2-a şi a 3-a. Litera *T*: 1982-1983; Tomul XII. Partea I. Litera *Ţ*: 1994; Tomul XII. Partea a 2-a. Litera *U*: 2002; Tomul XIII. Partea I şi a 2-a şi a 3-a. Litera *V* şi literele *W*, *X*, *Y*: 1997-2005; Tomul XIV. Litera *Z*: 2000.

DODD=C. H. Dodd, *The Johannine Epistles*, Harper & Row, New York, 1946.

DOGMATICA = N. Chiţescu et. al., *Teologia dogmatică şi simbolică*, vol. 2, ed. a 2-a. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2005.

DOUGLAS = J. D. Douglas (ed.), *Dicţionar biblic*, Societatea Misionară Română, Cartea Creştină, Oradea, 2008.

DOUGLAS MOO = Douglas Moo, *The Epistle to the Romans*, Grand Rapids, Eerdmans, 1996.

DR = *The Holy Bible, Translated from the Latin Vulgate*, Douay-Reims Bible. Logos Research Systems, Bellingham, 2009.

DRAGOMIR = Neculai Dragomir, *Studiu istorico-liturgic privind textele biblice din cărţile de cult ale Bisericii Ortodoxe*, în „Studii Teologice", 3-4 (1981), p. 207-268.

DUNN = James D. G. Dunn, *Beginning from Jerusalem* (*Christianity in the Making*, volume 2), Eerdmans, Grand Rapids, 2009.

EB = *Encyclopaedia biblica,* Th. K. Cheyne and J. Sutherland Black (ed.), Macmillan, New York/ Adam and Charles Black, Londra, 1899-1903.

EBD = Allen C. Myers, *The Eerdmans Bible Dictionary*, Eerdmans, Grand Rapids, MI, 1987.

EDB = David Noel Freedman, Allen C. Myers, Astrid B. Beck, *Eerdmans Dictionary of the Bible*, W.B. Eerdmans, Grand Rapids, MI, 2000.

EDNT = Horst Robert Balz, Gerhard Schneider, *Exegetical Dictionary of the New Testament*, Eerdmans, Grand Rapids, Mich., 1990-.

EHRMAN = Bart D. Ehrman, *Cephas and Peter*, în JBL 109, nr. 3, 1990, p. 463-474.

EOB NT = *The Eastern Greek Orthodox New Testament. Based on the Patriarchal Text of 1904 with extensive variants*, edited by Fr. Laurent A. Cleenewerck, CreateSpace Independent Publishing Platform, 2013.

EPIFANIE AL SALAMINEI, *Ancoratus*. Ediţie bilingvă, traducere şi note de Oana Coman, studiu introductiv de Dragoş Mîrşanu, ediţie îngrijită de Adrian Muraru, Polirom, Iaşi, 2007.

ERASMUS = Erasmus, *Novum instrumentum omne, diligenter ab Erasmo Roterodamo recognitum [et] emendatum, non solum ad graecam veritatem, verumetiam ad multorum utriusque linguae codicum, eorumque veterum simul [et] emendatorum fidem, postremo ad probatissimorum autorum citationem, emendationem [et] interpretationem praecipue, Origenis, Chrysostomi, Cyrilli, Vulgarii, Hieronymi, Cypriani, Ambrosii, Hilarii, Augustini, una cum Annotationibus, quae lectorem doceant, quid qua ratione mutatum sit. Quisquis igitur amas veram Theologiam, lege, cognosce, ac deinde judica. Neque statim offendere, si quid mutatum offenderit, sed expende, num in melius mutatum sit. Apud inclytam Germaniae Basileam*. Basel, Frobenius, 1516.

EUSEBIU, IST. = Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*. Traducere, studiu, note şi comentarii de pr. prof. T. Bodogae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1987 (PSB, vol. 13).

EUSEBIU, IST. = Eusebius Caesariensis, *Historia Ecclesiastica*, în *Eusèbe de Césarée. Histoire ecclésiastique*, 3 vol., Gustave Bardy (ed.), Éditions du Cerf, Paris, 1952, 1955, 1958 (Sources chrétiennes, nr. 31, 3–215; nr. 41, 4–231; nr. 51, 3–120).

EUSEBIU, SCRIERI = Eusebiu de Cezareea, *Scrieri*, Partea întîia, *Istoria bisericească, Martirii din Palestina*, PSB 13. Traducere, studiu, note şi comentarii de pr. prof. Teodor Bodogae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1987.

EUSEBIUS DIN CAESAREEA= Eusebius Caesariensis, *Historia ecclesiastica*, în MIGNE, PG, vol. 20 (1857).

EUSEBIUS= Eusebius din Caesareea, *The Ecclesiastical History*, vol 1-2, Harvard University Press, London; New York; Cambridge, Mass. 1926-1932.

EVDOKIMOV = Paul Evdokimov, *Arta icoanei. O teologie a frumuseţii*. Traducere din limba franceză de Grigore şi Petru Moga, Sophia, Bucureşti, 2014.

FANTINO = Jacques Fantino, *Sfîntul Irineu: prima sinteză despre creaţie,* în*: ***, Sfinţii Părinţi pe înţelesul tuturor. Creaţia*, vol. I, Anastasia, 2003, p. 37-38.

FARMER = E. Arens Kuckerlkorn, M. Díaz Mateos, T. Kraft, „Revelation", in W. R. Farmer ş. a. (ed.), *The International Bible Commentary*, Theological Publications in India, Bangalore, 2004, p. 1917-1953.

FAY= Ron C. Fay, *Was Paul a Trinitarian? A Look at Romans 8*, în Stanley E. Porter (ed.), „Paul and His Theology", Leiden-Boston, Brill, 2006.

FEE 1987 = Gordon D. Fee, *The First Epistle to the Corinthians*, Grand Rapids, Eerdmans, 1987.

FEE= Gordon D. Fee, *Chrystology and Pneumatology in Romans 8:9-11- and Elsewhere: Some Reflections on Paul as a Trinitarian*, in Joel B. Green, Max Turner (ed.), "Jesus of Nazareth. Lord and Christ. Essays on the Historical Jesus and New Testament Chrystology", Grand Rapids, Eerdmans Punblishing, 1994, p. 312-332.

FGNK = T. Zahn, *Forschungen zur Geschichte des Neutestamentlichen Kanons und der altkirchlichen Literatur*, Erlangen and Leipzig: A. Deichert, 1881-1929.

FILOCALIA I = *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți, cari arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși.* Volumul I, ediția a II-a, tradusă din greceşte de preot. stavr. dr. Dumitru Stăniloae, Institutul de Arte Grafice „Dacia Traiană", Sibiu, 1947.

FILOCALIA III = *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți, cari arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși.* Volumul III, traducere din greceşte, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, membru de onoare al Academiei Române, Editura Humanitas, Bucureşti, 2004.

FILOCALIA, I-XII = *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvîrși*, 12 vol., traducere şi note de Dumitru Stăniloae, ediția a 2-a, Harisma, Bucureşti, 1991-1995.

FITZMYER = Joseph A Fitzmyer, *First Corinthians: A New Translation with Introduction and Commentary*, New Haven, Yale University Press, 2008.

FITZMYER = Joseph Fitzmyer, *The Acts of the Apostles: A New Translation with Introduction and Commentary* (The Anchor Bible, vol. 31), Yale University Press, New York, 1998.

FITZMYER, PAUL. THEOL. = Joseph Fitzmyer, *Pauline Theology*, în Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer şi Roland E. Murphy (coord.), *The New Jerome Biblical Commentary,* Englewood Cliffs, Prentice Hall, NJ, 1990, p. 1382-1416.

FLORENSKI = Pavel Florenski, *Stâlpul și temelia adevărului*, Polirom, Iaşi, 1999.

FRANCE = Richard. T. France, *Matei*, (fără traducător), Scriptum, Oradea, 2008.

Freeman, Charles, *The Closing of the Western Mind: The Rise of Faith and Fall of Reason*, Vintage, New York, 2002.

FUCHS-REYMOND = Eric Fuchs, Pierre Reymond, *La deuxième Epitre de Saint Pierre. L'epitre de Saint Jude*, Commmentaire du Nouveau Testament, deuxième série, XIIIb, Delachaux & Niestlé Editeurs, Paris, 1980.

FURNISH = Victor P. Furnish, *Fellow Workers in God's Service*, în „Journal of Biblical Literature 80, 1961, p. 364-370.

FURNISH, COR. = V. P. Furnish, *II Corinthians: Translated with introduction, notes, and commentary*, Yale University Press, 2006.

Gafton, Alexandru, *Particularități ale traducerii în Biblia de la București și în Noul Testament de la Bălgrad. Cu ilustrări din Epistola lui Iacov*, în „Limba română", anul LX, Editura Academiei, Bucureşti, 2011, p. 261-272.

GAVRILYUK = Paul Gavrilyuk, *Pătimirea Dumnezeului nepătimitor. Dialecticile gândirii patristice.* Traducere de Dragoș Dâscă, ediție îngrijită de pr. asist. Dr. Vasile Bîrzu, Doxologia, Iași, 2013.

GCS = *Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten Jahrhunderte*, Akademie-Verlag, Berlin 1897-1969; 1971 şi urm.

GNILKA = Joachim Gnilka, *Der Ephesians*, în: ***, *Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament*, vol. X/2, Herder, Freiburg, 1971.

GNT = *The Greek New Testament*, edited by Kurt Aland, Matthew Black, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger, and Allen Wikgren, in cooperation with the Institute for New Testament Textual Research, Münster/ Westphalia, Fourth Edition (with the same text as the Nestle-Aland 27th Edition of the Greek New Testament), United Bible Societies (UBS) and Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart (Logos software).

GORDON, KEX. = Octavian Gordon, *Bucură-te, cea plină de daruri! Note traductologice pe marginea epitetului mariologic κεχαριτωμένη*, în „Studii Teologice", nr. 2 (2012), p. 85-160.

GORE = Charles Gore, *The Epistles of St. John*, London, J. Murray, 1920.

GRIGORIE = *Gregorii Theologi Testamentum*, în MIGNE, PG, vol. 37, col. 389-396. (1862), Paris.

GRIGORIE DE NYSSA = Grigorie de Nyssa, *Împotriva lui Eunomie*, vol. I. Ediție bilingvă, traducere şi note de Ovidiu Sferlea, studiu introductiv de Mihail Neamțu, ediție îngrijită de Adrian Muraru, Polirom, Iaşi, 2010.

GRIGORIE NAZ., DISC. = Grégoire de Nazianze, *Discours 27-31 (Discours théologiques). Introduction, texte critique, traduction et notes par Paul Gallay*, Paris, Les Éditions du Cerf, 1978 (Sources chrétiennes, vol. 250).

GRIGORIE NYSS., VIT. = Gregorius Nyssenus, *De vita Mosis*, în *Grégoire de Nysse. La vie de Moïse*, J. Daniélou (ed.), ed. a 3-a, Les Éditions du Cerf, Paris, 1968 (Sources chrétiennes, nr. 1: p. 44–326).

GRIGORIE PALAMAS, *Omilie la pogorârea Sfântului Duh*. Traducere de O. N. Căciulă, în „Mitropolia Olteniei", nr. 1-2 (1971), p. 43-44.

GUERRA= Anthony J. Guerra, *Romans and the Apologetic Tradition. The Purpose, Genre and Audience of Paul's Letter*, Cambridge University Press, 1995.

HAACKER= Klaus Haacker, *The Theology of Saint Paul's Letter to the Romans*, Cambridge University Press, 2003.

HALOT = Ludwig Koehler, Walter Baumgartner, *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*. Edited by Johann Jakob Stam, translated by M. E. J. Richardson, CD-ROM ed. Leiden, Brill, 1994, (BibleWorks, version 9).

HANSON = R. P. C. Hanson, *The Acts in the Revised Standard Version. With Introduction and Commentary*, Clarendon, Oxford, 1967.

Harris, Stephen L., *Understanding the* Bible, Mayfield, Palo Alto, 1985.

HARRISON = P. N. Harrison, *The Problem of the Pastoral Epistles*, Oxford University Press, London, 1921.

HAVEL = Václav Havel, *Viaţa în adevăr*. Traducere şi postfaţă de Jean Grosu, prefaţă de Andrei Pleşu, Editura Univers, Bucureşti, 1997.

HEDRICK = Charles W. Hedrick, *Paul's Conversion/ Call: A Comparative Analysis of the Three Reports in Acts*, „Journal of Biblical Literature 100", 3 (1981), p. 415-432.

HENRY = Michel Henry, *Eu sunt Adevărul. Pentru o filosofie a creştinismului*. Traducere de Ioan I. Ică jr., Deisis, 2000.

HERMENEIA = E. Lohse, *Colossians and Philemon: A Commentary on the Epistles to the Colossians and to Philemon*, Hermeneia – *A Critical and Historical Commentary on the Bible*, Fortress Press, Philadelphia, 1971.

HERMENEIA, PETR. = P. J. Achtemeier, E. J. Epp, *1 Peter: A commentary on First Peter*, Hermeneia - A Critical and Historical Commentary on the Bible, Fortres Press, Minneapolis, 1996.

HESYCHIUS = *Hesychii Alexandrini Lexicon*, vol. 1-2, Copenhaga, Munksgaard, 1:1953, 2:1966.

HIER. EP. = Ieronim, *Epistolae*, în MIGNE, PL, vol. 30, col. 13-308).

HIERONIM= Hieronymi Eusebii Stridonensis,*Commentariorum in epistolam Beati Pauli ad Galatas libri tres*, Documenta catholica omnia, Patres Latini, în J. P. Migne, *Patrologiae cursus completus. Series Latina*, Imprimerie catholique, Paris, 1844-1864, p. 308-438. *De viris illustribus liber ad Dextrum*, Documenta catholica omnia, Patres Latini, în J. P. Migne, *Patrologiae cursus completus. Series Latina*, Imprimerie catholique, Paris, 1844-1864, p. 631-760.

HNC = M. Anders, *Vol. 8: Galatians-Colossians*, Holman New Testament Commentary. Broadman & Holman, Nashville, 1999.

HNC, TIM. = K. Larson, *Vol. 9: I & II Thessalonians, I & II Timothy, Titus, Philemon*, Holman New Testament Commentary, Broadman & Holman, Nashville, 2000.

HOME, F. Charles, *The Sacred Books and Early Literature of the East*, Parke Austin and Lipscomb Inc., New York-London, 1917.

HOPKO 2006 = Thomas Hopko, *Christian Faith and Same-Sex Attraction: Eastern-Orthodox Reflections*, Conciliar Press, 2006.

HORNE = Charles F. Horne, *The Sacred Books and Early Literature of the East*. Parke, Austin and Lipscomb Inc, New York – London, 1917.

HORST = Pieter Willem van der Horst, „Sarah's Seminal Emission: Hebrews 11:11 in the Light of Ancient Embryology", în Abraham J. Malherbe, David L. Balch, Everett Ferguson, Wayne A. Meeks (editori), *Greeks, Romans, and Christians: Essays in Honor of Abraham J. Malherbe*, Minneapolis, Fortress Press, 1990, p. 287-304.

HOWARD-MARSHALL = I. Howard-Marshall, *Faptele Apostolilor. Introducere şi comentariu*, Editura Scriptum, Oradea, 2009 (orig. 1980).

HRISOSTOM = *Interpretatio Omnium Epistolarum Paulinarum Per Homilias Facta*, T. Combe, Oxford, 1849.

HRISOSTOM 1TIM. = John Chrysostom, *In epistulam I ad Timotheum*, în *Nicene and Post-Nicene Fathers*, First Series, vol. 13, ed. Philip Schaff, Christian Literature Publishing, Buffalo, 1889.

HRISOSTOM 2TIM. = John Chrysostom, *In epistulam II ad Timotheum*, în *Nicene and Post-Nicene Fathers*, First Series, vol. 13, ed. Philip Schaff, Christian Literature Publishing, Buffalo, 1889.

HRISOSTOM, TIT/ HRISOSTOM, FIL. = John Chrysostom, *Homilies on Titus*, în *Nicene and Post-Nicene Fathers*, First Series, vol. 13. Christian Literature Publishing, Buffalo, 1889.

ICC = M. R. Vincent, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistles to the Philippians and to Philemon*, C. Scribner's sons, New York, 1897.

ICC, COLOS. = T. K. Abbott, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistles to the Ephesians and to the Colossian*, C. Scriber's sons, New York, 1909.

ICC, PETR. = C. Bigg, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistles of St. Peter and St. Jude*, T & T Clark International, Edinburgh, 1901.

IERONIM = Jerome, *Letters*, în *Nicene and Post-Nicene Fathers*, Second Series, vol. 6, Philip Schaff (ed.), electronic ed., Logos Research Systems, Oak Harbor, 1997.

IERONIM, DE VIRIS = Hieronymus, *De viris inlustribus liber ad dextrum praefectum praetorio*, E. Richardson (ed.), Texte und Untersuchungen zur Geschichte der Altchristlichen Literatur 14, Leipzig, 1896, p. 1-56. Sfântul Ieronim, *Despre bărbaţii iluştri şi alte scrieri*, traducere de D. Negrescu, Paideia, Bucureşti, 1997, p. 9-86.

IERONIM, TIT = Fericitul Ieronim, *Comentariu la Tit*, în *Commentariorum In Epistolas Paulinas ad Galatas, ad Ephesios, ad Titum, ad Philemonem*, în MIGNE, PL, vol. 26, col. 555-600.

IERONIM., EPIST. = Hieronymus, *Epistulae*, ed. I. Hilberg, Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, vol. 54, vol. 55, vol. 56, F. Tempsky, Vienna; G. F. Freytag, Leipzig, 1910–1918.

IERONIM., HELV. = Hieronymus, *Adversus Helvidium de Mariae virginitate perpetua*, în MIGNE, PL, vol. 23: 183-206.

IGNATIUS, EFES. = Ignatius Antiochenus, *Epistula ad Ephesios,* K. Bihlmeyer (ed.), Tübingen, 1956; trad. rom.: *Epistola către Efeseni*, în *Scrierile Părinţilor Apostolici*. Traducere, note şi indici de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1995, p. 188-197.

ILARIE = Hilarius Pictaviensis*, De Trinitate*, P. Smulders (ed.), CChSL, vol. 62, vol. 62A, Brepols, Turnhout, 1979–1980.

IOAN CASIAN, CONV. = Johannes Cassianus, *Collationes XXIV*, Michael Petschenig (ed.), Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, vol. 13, F. Tempsky, Vienna; G. Freytag, Leipzig, 1886.

IOAN DAMAS., 1COR. = *Joannis Damascenis Expositio in Epistolam Primam ad Corinthios*, în MIGNE, PG, vol. 95 (1864), col. 569-705, Paris.

IOAN GURĂ DE AUR, OMIL. = *Comentariile* (de fapt, *Omiliile*) *sau Tîlcuirea Epistolei a doua către Corintheni a celui între sfinţi părintelui nostru Ioan Hrisostom, Arhiepiscopul Constantinopolului*. Ediţie revizuită de Constantin Făgeţean, Sofia & Cartea Ortodoxă, Bucureşti, 2007.

IOAN HRIS., 1COR. = *In epistulam i ad Corinthios (homiliae 1-44)*, în MIGNE, PG, vol. 61, col. 9-382, Paris, 1862.

IOAN HRIS., 2COR. = *Tîlcuiri la Epistola a doua către Corintheni*. Traducere de Theodosie Athanasiu, revizor Constantin Făgeţan, Bucureşti, Sophia, 2007, p. 118.

IOAN HRIS., EVR. = Joannes Chrysostomus, *In epistulam ad Hebraeos (homiliae 1-34)*, ed. J.-P. Migne, PG, vol. 63, col. 9-236, Migne, Paris, 1862.

IOAN HRISOSTOM, ACTA = Johannes Chrysostomos, *In Acta apostolorum (homiliae 1-55)*, în MIGNE, PG, vol. 60, p. 13-384.

IOAN HRISOSTOM, ANOM. = Johannes Chrysostomos, *Contra Anomoeos*, în MIGNE, PL, vol. 48, p. 701-812; Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei,* traducere de pr. D. Fecioru. Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2007, p. 9-194.

IOAN HRISOSTOM, GEN. = Johannes Chrysostomos, *In Genesim (homiliae 1–67)*, în MIGNE, PG, vol. 53-54, 385-580; Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrieri*, I-II, *Omilii la Facere* (I-II), PSB 21, 22, traducere de pr. D. Fecioru. Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1987, 1989.

IOAN HRISOSTOM, ROM. = Saint John Chrysostom, *Homilies on the Acts of the Apostles and the Epistle to the Romans*. Traducere în limba engleză de J. B. Morris, W. H. Simcox, revised by George B. Stevens, Edinburgh, T & T Clark, 2012.

IOAN HRISOSTOM, STAT. = Johannes Chrysostomos, *Ad populam Antiochenum homiliae (de statuis)*, în MIGNE, PG, vol. 49, p. 15-222. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omiliile la statui*, traducere de Pr. Prof. Dumitru Fecioru. Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2007.

IREN. ADV. HAER. = Irineu de Lyon, *Adversus haereses:* ed. L. Doutreleau, A. Rousseau, C. Mercier: Cartea I, SC 264 (1979, reprint 2006); Cartea a II-a, SC 294 (1982, reprint 2006); Cartea a III-a, SC 211 (1974, reprint 2002); Cartea a IV-a, SC 100 (1965); Cartea a V-a, SC 153 (1969).

IRINAEUS, ADV. HAER. = Irinaeus Lugdunensis, *Adversus haereses liber 3*, în Irénée de Lyon, *Contre les heresies, livre 3*, vol. 2, A. Rousseau şi L. Doutreleau (ed.), Les Éditions du Cerf, 1974, Paris (Sources chrétiennes, nr. 211).

IRINEU = Irenaeus of Lyons, *Adversus Haereses*, în J. Baille et al. (eds.), *The Library of Christian Classics*, vol. 1. Westminster, Philadelphia, 1953.

ISBE 1997 = *The International Standard Bible Encyclopedia*, 1914, 1st Edition, from Dr. Stanley Morris, 1997, Original Unabridged Edition, James Orr, M. A., D.D. General Editor. John L. Nuelsen, D.D., LL.D. Edgar Y. Mullins, D.D., LL.D. Assistant Editors. Morris O. Evans, D.D., PhD. Managing Editor. (Melvin Grove Kyle, D.D., JJ.D. Revising Editor. Revision published in 1939 by Wm. B. Eerdmans Publishing Co.). Resursă accesibilă în programul BIBLE.WORKS (*vide infra*).

IUSTIN, APOL. = Sf. Iustin Martirul, *Apologia întîi*, în *Apologeţi de limbă greacă*. Traducere, introducere, note şi indice de T. Bodogae, Olimp Căciulă, D. Fecioru, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1980 (PSB, vol. 2).

JASTROW = M. Jastrow, *Dictionary of Targumim, Talmud and Midrashic Literature*, Luzac, Londra/ Putnan's Sons, New York, 1926.

JERVELL = Jacob Jervell, *The Theology of the Acts of the Apostles*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996 (2005).

JEWETT= Robert Jewett, *Romans*, în James D. G. Dunn (ed.), *The Cambridge Companion to St. Paul,* Cambridge, Cambridge University Press, 2003, p. 91-105.

JOHNSON= Luke Timothy Johnson, *Reading Romans. A Literary and Theological Commentary*, Smyth & Helwys, 2001.

JOSEPHUS, ANT. = Flavius Josephus, *Antiquitatum iudaicarum*, în *Flavii Iosephi Opera*, vol. 1-4, B. Niese (ed.), Berlin, 1887-1890; *Antichităţi iudaice*, I: *Cărtile I-X. De la facerea lumii până la captivitatea babiloniană*, cuvânt asupra ediţiei, traducere şi note de Ion Acsan, prefaţă de Răzvan Theodorescu, Hasefer, Bucureşti, 1999; II: *Cărţile XI-XX. De la refacerea templului până la răscoala împotriva lui Nero*, traducere, note şi indice de nume de Ion Acsan, Hasefer, Bucureşti, 2001.

JOSEPHUS, APION. = Flavius Josephus, *Contra apionem*, în *Flavii Iosephi Opera*, vol. 5, B. Niese (ed.), Berlin, 1892; *Autobiografie. Contra lui Apion*, cuvînt asupra ediţiei, traducere şi note de Ion Acsan, prefaţă de Răzvan Theodorescu, Hasefer, Bucureşti, 2002, p. 13-72.

JOSEPHUS, DE BELLO = Flavius Josephus, *De Bello Judaico*, în *Flavii Iosephi Opera*, vol. 6, B. Niese (ed.), Berlin, 1894; *Istoria războiului iudeilor împotriva romanilor*, traducere de Gheneli Wolf şi Ion Acsan, prefaţă de Răzvan Theodorescu, Hasefer, Bucureşti, 1997.

JOSEPHUS, WAR = Josephus, *The Jewish War, Books I-III*, with an English translation by H. St. J. Thackeray, Cambridge, Harvard University Press, 1989.

KARAVIDOPOULOS = Ioannis Karavidopoulos, *Evanghelia după Marcu*. Traducere de Sabin Preda, Editura Bizantină, Bucureşti, 2005.

KÄSEMANN = Ernst Käsemann, *Commentary on the Romans*, *Translation of An die Römer*, Eerdmans, Grand Rapids, 1994 (1980).

Kirk, J. A., *The Meaning of Wisdom in James*, în *New Testament Studies* 16, (1969), p. 24-38.

KIRKEGAARD = Søren Kirkegaard, *Discursuri edificatoare (1843-1844). Trei discursuri la ocazii imaginate,* vol. III. Traducere din daneză, introducere şi note de Ana-Stanca Tabarasi, Editura Humanitas, Bucureşti, 2006.

KJV/ KJV = *King James Version of the English Bible*, Blayney Edition, 1769 (Logos software)./ *The Holy Bible: King James Version*. Electronic Edition of the 1900, Authorized Version, Bellingham, WA: Logos Research Systems, Inc., 2009.

KOCK = T. Kock (ed.), *Comicorum Atticorum fragmenta*, vol. 3, Leipzig, Teubner, 1888.

KOVACS = Judith L. Kovacs (trad. şi ed.), *1 Corinthians Interpreted by Early Christian Commentators*, Grand Rapids, Eerdmans, 2005.

Künstle, Karl, *Das Comma Johanneum auf seine Herkunft untersucht*, Herder, Freiburg im Breisgau, 1905.

LANE = E. W. Lane, *Arabic-English Lexicon*, Williams & Norgate, Londra, 1863.

LANGE = J. P. Lange et. al., *A Commentary on the Holy Scriptures: Philippians*. Logos Research Systems, Bellingham, 2008.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ = *Αἱ θεῖαι Λειτουργίαι τῶν ἐν Ἁγίοις Πατέρων ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρισοστόμου, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου ἤτοι τῶν Προηγιασμένων*, Παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρῳ, Con licenza de' Superiori, 1760.

LIDDELL = H. G. Liddell, *A Lexicon: Abridged from Liddell and Scott's Greek-English Lexicon*, WA. Logos Research Systems, Inc., Oak Harbor, 1996.

LIDDELL-SCOTT = *A Greek-English Lexicon compiled by H. G. Liddell and R. Scott (…)*, Clarendon Press, Oxford, 1996.

LIDDELL-SCOTT = Henry George Liddell and Robert Scott, *A Greek-English Lexicon,* revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones, with the assistance of Roderick McKenzie, Clarendon Press, Oxford, 1940 [ediţie consultată online la adresa http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3atext%3a1999.04.0057].

LIEU = Judith M. Lieu, *I, II, & III John. A Commentary*, Westminster John Knox Press, Louisville – London, 2008.

Lieu, Judith, *The Theology of the Johannine Epistles*, Cambridge University Press, Cambridge, 1991.

Liiceanu = Gabriel Liiceanu, *Despre minciună*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2006.

LOSSKY = Vladimir Lossky, *După Chipul şi asemănarea lui Dumnezeu*. Traducere din franceză de Anca Manolache. Editura Humanitas, Bucureşti, 2006.

LOUTH = Andrew LOUTH (pr.), *Introducere în teologia ortodoxă*. Traducere din limba engleză de Dragoş Mîrşanu, Doxologia, Iaşi, 2013.

LOUW = Johannes P. Louw, Eugene Albert Nida, *Greek-English Lexicon of the New Testament: Based on Semantic Domains*, 2nd edition, United Bible Societies, New York, 1996.

LSB = *La Sainte Bible*, *traduction de Louis Segonde*, Genève, 1910 (Logos software).

LSJ = *A Greek-English Lexicon*, compiled by Henry George Liddell and Robert Scott. Revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones, with the assistance of Roderick McKenzie and with the cooperation of many scholars. With a revised supplement, Clarendon Press, Oxford, 1996.

LUST = Johan Lust, Erik Eynikel, Katrin Hauspie, *A Greek-English Lexicon of the Septuagint: Revised Edition*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2003.

LUTHER = *Die Bibel oder die ganze Schrift des Alten und Neuen Testaments*, nach der Übersetzung Martin Luthers , mit Apokryphen, revidierter Text, Stuttgart, 1974.

LUTHER 1545 = D. Martin Luther, *Die gantze Heilige Schrifft Deudsch. Wittenberg 1545. Letzte zu Luthers Lebzeiten erschienene Ausgabe Herausgegeben von Hans Volz unter Mitarbeit von Heinz Blanke Textredaktion Friedrich Kur*, 2 vol., Buchclub Ex Libris, Zürich, 1974.

Luther, Martin, Préface au *Nouveau Testament*, în *Luther. Oeuvres I*. Traduction et notes de P. Hickel, Gallimard, Paris, 1999.

MACARTHUR = J. MacArthur, *Philippians*, în *The MacArthur New Testament Commentary*, Moody Press, Chicago, 2001.

MACARTHUR, COLOS. = J. MacArthur, *Colossians*, în *The MacArthur New Testament Commentary*, Moody Press, Chicago, 1996.

MACARTHUR, TIM. = J. MacArthur, *1 & 2 Timothy: Encouragement for Church Leaders*, W. Publishing Group, Nashville, 2001.

MACARTHUR, TIT = J. MacArthur, *Titus*, în *The MacArthur New Testament Commentary*, Moody Press, Chicago, 1996.

MACCULLOCH = Diarmaid MacCulloch, *Istoria creştinismului. Primii 3000 de ani*. Traducere de Cornelia Dumitru şi Mihai-Silviu Chirilă, Polirom, Iaşi, 2011.

Manns, Frédéric, *«Confessez vos péchés les uns aux autres.» Essai d'interprétation de Jacques 5: 6*, „Revue des Sciences Religieuses", année 1984, volume 58, numéro 58-4, p. 233-241.

MANSEL = Henry Mansel, *Ereziile gnostice din primele două veacuri*. Traducere din limba engleză de Laurian Kertesz, Herald, Bucureşti, 2008.

MARCU = Grigorie Marcu, *Gamaliel*, în „Studii Teologice" 14, nr. 1-2, 1962, p. 39-50.

MARCUS AURELIUS = Marcus Aurelius, *Gânduri către sine însuşi/ Ta eis heauton*. Traducere, note şi studiu introductiv de Cristian Bejan, Bucureşti, Editura Humanitas, 2013.

Marie-Anne Vannier, Jacques Fantino, Laurence Brottier, *Sfinții părinți pe înțelesul tuturor*, *Creația*, vol. I. Traducere din limba franceză de Miruna-Tătaru Cazaban, Anastasia, Bucureşti, 2003.

MARION 2007 = Jean-Luc Marion, *Idolul şi distanţa*. Traducere de Tinca Prunea-Bretonnet şi Daniela Pălăşan, Editura Humanitas, Bucureşti, 2007.

MARSHALL = Howard Marshall, *Faptele Apostolilor. Comentariu*, Scriptum, Oradea, 2009.

Massebieau, Louis, *L'épître de Jacques est-elle l'oeuvre d'un chrétien?*, în „Revue de l'Histoire des Religions", 32, 1895.

MATSOUKAS = Nicolaos Matsoukas, *Teologia dogmatică şi simbolică. Expunerea credinţei ortodoxe*, vol. II. Traducere de Nicuşor Deciu, Editura Bizantină, Bucureşti, 2006.

MAXIM = Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua. Tîlcuiri ale unor locuri cu multe și adînci înțelesuri din Sfinții Dionisie Areopagitul și Grigorie Teologul*. Traducere din greceşte, introducere şi note de Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1983 (PSB, vol. 80).

MAXIM MĂRT., ÎNTREB. = Sfîntul Maxim Mărturisitorul, *Întrebări şi nedumeriri*. Traducere şi note de Laura Enache, studiu introductiv, indici, bibliografie şi note de pr. Dragoş Bahrim, Doxologia, Iaşi, 2012.

METZGER = Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, ed. a 2-a, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2002.

METZGER 2006 = Bruce Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, Hendrikson Publishers, 2006.

Metzger, Bruce M., *A Textual Commentary on the Greek New Testament,* published by United Bible Societies, London-New York, 1971.

Metzger, Bruce M., *Der Text des Neuen Testaments. Einführung in die neutestamentliche Textkritik*, Stuttgart/ Berlin/ Köln/ Mainz, 1966.

Metzger, Bruce M.,*The Early Versions of the New Testament*, Clarendon Press, Oxford, 1977.

MIGNE, PG = J. P. Migne, *Patrologiae cursus completus. Series Graeca*. Imprimerie catholique, Paris, 1857-1866.

MIGNE, PL = J. P. Migne, *Patrologiae cursus completus. Series Latina*. Imprimerie catholique, Paris, 1844-1864.

MIKLOSICH = *Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum*. Emendatum auctum edidit Fr. Miklosich, Vindobonae, Guilelmus Braumueller, 1862-1865.

MIRCEA= Ioan MIRCEA, *Dicţionar al Noului Testament*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1995.

MISSALE = *Missale Romanum ex decreto Concilii Tridentini restitutum*, Aedibus Palmarum, Bonn, 2004.

Mitchel, Margaret, *The Letter of James as a Document of Paulinism?*, în „Reading James with New Eyes. Methodological Reassessments of the Letter of James", Robert Web and John Kloppenborg (ed.), T&T Clark, London-New York, 2007, p. 75-98.

MITCHELL, RHETORIC = Margaret Mary Mitchell, *Paul and the Rhetoric of Reconciliation: An Exegetical Investigation of The Language and Composition of 1 Corinthians*, Louisville, Westminster/ John Knox Press, 1993.

MÎRŞANU = Dragoş Mîrşanu, *The Bible as a Multicultural Phenomenon: Saul's Conversion on the Way of Damascus*, în „Inter I", 1-2 (2007), p. 434-439.

MLADIN = Nicolae Mladin, *Hristos — viaţa noastră. Asceza si mistica paulină*, Deisis, Sibiu, 1996.

MOLITFELNIC = *Efhologhiu* sau *Molitfelnic* mai îndreptat şi tipărit cu cheltuiala şi sîrguinţa Prea Sfinţii Sale Părintelui Arhiepiscop şi Mitropolit al Ungrovlahiei D.D. Nifon, în cea din nou înfiinţată Tipografie a sa, Bucureşti, 1834.

MORGEN = Michèle Morgen, *Les Epitres de Jean*, *Commentaire Biblique: Nouveau Testament*, Les Editions du Cerf, Paris, 2005.

MOULTON-MILLIGAN = James Hope Moulton, George Milligan, *The Vocabulary of the Greek Testament: Illustrated from The Papyri and Other Non-Literary Sources*, Grand Rapids, Eerdmans, 1930.

MS. 4389 = Biblioteca Academiei Române, *Manuscrisul românesc nr. 4389* [c. 1665-1672]. Conţine traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată după slavonă şi latină de un anonim muntean (probabil Daniil Andrean Panoneanul), în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

MS. 45 = Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, fondul Blaj, *Manuscrisul românesc nr. 45* [c. 1683-1686]. Conţine traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată de Nicolae Milescu şi revizuită de un anonim moldovean (probabil Dosoftei) în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

MUNTEANU = Eugen Munteanu, *Lexicologie biblică românească*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008.

MURAOKA= T. Muraoka, *A Greek-English Lexicon of the Septuagint*, Peeters, Louvain-Paris-Walpole, 2009.

MURPHY-O'CON. = Jerome Murphy-O'Connor, *St. Paul's Corinth. Texts and Archaeology*, ed. a 3-a, Collegeville, MN, Liturgical Press, 2002.

NA = B. Aland et. al., *The Greek New Testament*, 4th ed. (containing the text of Nestle-Aland 27th ed.)., United Bible Societies, Federal Republic of Germany, 1993.

NA[27] = *Novum Testamentum Graece*, 27th edition, in the tradition of Eberhard Nestle and Erwin Nestle, ed. Barbara şi Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger, Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft, 1993.

NAC, IOAN = Daniel L. Akin, *The New American Commentary. Volume 38 – 1, 2, 3 John*, General Editor E. Ray Clendenen, Broadman & Holman Publishers, 2001.

NAC, PETR. = T. R. Schreiner, *Vol. 37: 1, 2 Peter, Jude*, (electronic edition), Broadman & Holman, Nashville, 2007.

NAC, TIM. = T. D. Lea, H. P. Griffin, *Vol. 34: 1, 2 Timothy, Titus*, (electronic edition), T*he New American Commentary*, Broadman & Holman, Nashville, 2001.

NAC/ NAC, FIL. = R. R. Melick, *Vol. 32*: *Philippians, Colissians, Philemon*, (electronic edition), T*he New American Commentary*, Broadman & Holman, Nashville, 2001.

NASB = *New American Standard Bible: 1995 Update*, The Lockman Foundation, LaHabra, CA, 1995.

NBD = D. R. W. Wood, I. Howard Marshall, *New Bible Dictionary*, 3rd edition, InterVarsity Press, Leicester, England; Downers Grove, IL, 1996.

Nedelcu, Elena, *Îndreptarea după epistolele pauline şi după epistola sobornicească a Sfântului Apostol Iacob*, Editura Sfîntul Ierarh Nicolae, 2014.

NESTLE = Eberhard Nestle, Erwin Nestle, *Novum Testamentum Graece et Latine,* Stuttgart, 1932.

NESTLE, ALAND[26] = Eberhard Nestle, Kurt Aland, *Novum Testamentum Graece,* Deutsche Bibelstiftung, Stuttgart, 1979.

NESTLE-ALAND = *Novum Testamentum Graece* / post Eberhard et Erwin Nestle ed. XXVII rev. communiter ed. Barbara et Kurt Aland (…), Deutsche Bibelgesellschaft / Hendrickson, Stuttgart / Peabody, Massachusets, 2007.

NEWMAN = B. M. Newman, *A Concise Greek-English Dictionary of the New Testament*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1993.

NIBC = G. D. Fee, *New International Biblical Commentary: 1 and 2 Timothy, Titus*, Hendrickson Publishers, Peabody, 1988.

NICNT = G. D. Fee, *Paul's Letter to the Philippians*, *The New International Commentary on the New Testament*, Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids, 1995.

NICNT, TIM. = P. H. Towner, *The Letters to Timothy and Titus*, The *New International Commentary on the New Testament*, Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids, 2006.

NICULESCU, TERMENT = Alexandru Niculescu, *Termeni româneşti care denumesc noţiunea 'copil nelegitim'*, în *Individualitatea limbii române între limbile romanice*, vol. 3 (*Noi contribuţii*), Cluj, Clusium, 1999, p. 237-2248.

NIGTC = P. T. O'Brien, *The Epistle to the Philippians: A Commentary on the Greek Text*, *The New International Greek Testament Commentary*, Eerdmans, Grand Rapids, 1991.

NIGTC, 1996 = James D. G. Dunn, *The Epistles to the Colossians and to Philemon : A commentary on the Greek text*, *The New International Greek Testament Commentary*, Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids, 1996.

NITZULESCU = *Noul Aşĕzământ tradus din limba originală greacă* (...) de Dr. N. Nitzulescu, tipărit cu spesele Societăţii Biblice Britanice, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, Bucureşti, 1897.

NIV = *The Holy Bible: New International Version*, Grand Rapids, Zondervan, 1996.

NJB = *New Jerusalem Bible*, edited by Henry Wansbrough, Doubleday, 1985 (Logos software).

NOCK = Arthur Darby Nock, *Sfântul Pavel*. Traducere de Cătălina Găitan, Herald, Bucureşti, 2011.

NRSV = *New Revised Standard Version Bible*, New York, Division of Christian Education of the National Council of the Churches of Christ in the United States of America, 1989 (BibleWorks, version 9).

NT CORN. = *Noul Testament al Domnului nostru Iisus Hristos* tradus de D. Cornilescu, Bucureşti, Societatea Evanghelică Română, 1920.

NT.1863 = *Noulu Testamentŭ alŭ Domnuluĭ şi Mĕntuitorului Nostru Iisus Christos, corectatŭ intocmaĭ după textulŭ originalŭ, cu cheltuiala Societaţei Ierografice Britanice şi Strĕine, spre rĕspândirea cuvêntului luĭ Dumnedeŭ în Britania şi la alte naţiunĭ. Ediţia a şéptea*, Bucuresci, Typographia Stephan Rassidescu, 1863.

NT.1951 = *Noul Testament al Domnului Nostru Isus Hristos, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod şi binecuvântarea I. P. S. Justinian Patriarhul României la cea de a treia aniversare a înscăunării I. P. S. Sale*, Bucureşti, EIBMO, 1951.

NT.1979 = *Noul Testament cu Psalmii, tipărit sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Iustin patriarhul Bisericii Ortodoxe Române cu aprobarea Sfântului Sinod*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti,1979.

NT.CORN. = *Noul Testament al Domnului nostru Isus Hristos*. Tradus de D. Cornilescu, ediţia II, Bucureşti, Societatea Evanghelică Română, Strada Bursei, No. 1, 1922. [Pe verso: Această traducere a fost făcută la Stănceşti-Botoşani. Bucureşti, Tipografia "Naţională" Jean Ionesc&Co., Strada Bursei, No. 1].

NT.GAL.1930 = *Noul Testament, tipărit acum a doua oară în zilele M. S. Regelui României, Carol al II-lea, cu îndemnul şi purtarea de grijă a Î.P.S. Sale întâiului Patriarh al ţării, D.D. Miron*, Bucureşti, Editura Institutului Biblic al Bisericii Ortodoxe Române, 1930.

NTB/ NT.1648 = *Noul Testament sau Împăcarea au leagea noao a lui Iisus Hristos, Domnului nostru. Izvodit cu mare socotinţă, den izvod grecescu şi slovenescu, pre limbă rumânească, cu îndemnarea şi porunca denpreună cu toată cheltuiala a măriei sale Gheorghe Racoţi, craiul Ardealului. Tipăritu-s-au întru a măriii sale tipografie, dentîiu noou, în Ardeal, în cetatea Belgradului. Anii de la întruparea Domnului şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos 1648, luna lui ghenuariu 20* (ediţie modernă: Alba Iulia, 1988).

NTBB/ BULAI/ NT.2002 = *Noul* Testament. Traducere, introducere şi note de pr. Alois Bulai şi pr. Anton Budău, ediţia a II-a, Sapientia, Iaşi, 2008 [ediţia I, 2002].

NTERASM. = Desiderius Erasmus, *Novum Instrumentu omne, diligenter ad Erasmo Roterodamo recognitum et emendatum etc.,* Johann Froben, Basel, 1516.

NTNITZ./ NT. NITZ./ NT.NITZ.1897 = *Noul Aşezământ tradus din limba originală greacă, sub domnia M.S. Carol I. Regele Românii Archipăstor şi Mitropolit Primat fiind de a doa oară D.D. Iosif Gheorghian, de Dr. N. Nitzulescu, Profesor la Facultatea de Teologie.* Tipărit cu spesele Societăţii Biblice Britanice, Bucureşti, 1897.

NTSTE. = Stephanus (Robert Estienne), *Novum Testamentum Graece,* Lutetiae*,* 1550 (Logos software).

ODCC = F. L. Cross, Elizabeth A. Livingstone, *The Oxford Dictionary of the Christian Church*, 3rd. ed. rev., Oxford University Press, Oxford, 2005.

OECUM. APOC. = Oecumenius, *Commentarius in Apocalypsin*, M. De Groote (ed.), Peeters, Leuven 1998.

OECUMENIUS = Oecumenius, *Commentariorum in Novum Testamentum*, în MIGNE, PG, vol. 119 (1864), Paris.

OIŞTEANU = Andrei Oişteanu, *Imaginea evreului în cultura română*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2004.

ORIG. COMM. IN. = Origen, *Commentaria in Evangelium Ioannis*, C. Blanc (ed.), SC 120 (1966), 157 (1970), 222 (1975). Ed. rom. (selecţiuni): *Comentariu la Evanghelia după Ioan* (ed. C. Bădiliţă), Institutul European, Iaşi 1995.

ORIGEN = Origen, *Commentaria in Epistolam B. Pauli ad Romanos*, în MIGNE, PG, vol. 14 (1862), Paris,.

ORIGEN I= Origen, *Commentary on the Epistle to the Romans. Books 1-5*. Translated by Thomas P. Scheck, Catholic University of America Press, 2001.

ORIGEN II= Origen, *Commentary on the Epistle to the Romans. Books 6-10*. Translated by Thomas P. Scheck, Catholic University of America Press, 2001.

ORIGEN, ADN. EX. = Origenes, *Adnotationes in Exodum*, în MIGNE, PG, vol. 12, 264-281; Origen, *Omilii şi Adnotări la Exod*. Ediţie bilingvă, studiu introductiv, traducere şi note de Adrian Muraru, Tradiţia creştină 2, Polirom, Iaşi, 2006, p. 379-431.

ORIGEN, CELS. = Origenes, *Contra Celsum*, în *Origène Contre Celse*, ed. de M. Borret, Éditions du Cerf, Paris, 1967–1969 (Sources chrétiennes, nr. 132, 136, 147 şi 150); Origen, *Scrieri alese*, Partea a IV-a, *Contra lui Celsus*, PSB 9. Traducere, studiu, note şi comentarii de pr. prof. Teodor Bodogae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1984.

ORIGEN, CER= Origen, *Epistulam ad Romanos*, în *Ancient Christian Commentary on Scripture. New Testament, Romans*, Gerald Bray (ed.), InterVarsity Press, 1998.

ORIGEN, EXOD = Origen, *Omilii şi adnotări la Exod*. Ediţie bilingvă, studiu introductiv, traducere şi note, Adrian Muraru, Polirom, Iaşi, 2006.

ORIGEN, GEN. = Origen, *Omilii, comentarii şi adnotări la Geneză*. Ediţie bilingvă, studiu introductiv, traducere şi note de Adrian Muraru, Polirom, Iaşi, 2006.

ORIGEN, HOM. EX. = Origenes, *Homiliae in Exodum*, în *Origenes Werke*, vol. 6, W. A. Baehrens (ed.), GCS 29, Teubner, Leipzig, 1920, 217–30; trad. rom.: Origen, *Omilii şi Adnotări la Exod*. Ediţie bilingvă, studiu introductiv, traducere şi note de Adrian Muraru, Tradiţia creştină 2, Polirom, Iaşi, 2006, p. 61-377.

ORIGEN, IOAN. = Origenes, *Commentarii in evangelium Joannis (lib. 1, 2, 4, 5, 6, 10, 13)*, în *Origenes Werke*, vol. 4, Erwin Preuschen (ed.), GCS 10, H. C. Hinrichs: Leipzig, 1903.

ORIGEN, LEV. = Origen, *Omilii şi adnotări la Levitic*. Ediţie bilingvă, studiu introductiv, traducere şi note de Adrian Muraru, Polirom, Iaşi, 2006.

ORIGEN, PRINC. = Origenes, *De principiis*, în *Origenes vier Bücher von den Prinzipien*, Herwig Görgemanns şi Heinrich Karpp (ed.), Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1976, p. 462–560, 668–764.

ORIGEN, ROM. = Origenes, *Commentaria in Epistolam B. Pauli ad Romanos*, în MIGNE, PG, vol. 14 (1862), Paris.

OVID., METAM. = Ovidiu, *Metamorfoze*. Traducere, studiu introductiv şi note de David Popescu, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1959.

PAPADOPOULOS = Stylianos Papadopoulos, *Patrologie*, vol. I. Traducere de Adrian Marinescu, Editura Bizantină, Bucureşti, 2006.

PARKER = D. C. Parker., *An Introduction to the New Testament Manuscripts and their Texts*, Cambridge University Press, 2008.

PAST. HERM. = Herma, *Păstorul*, D. Fecioru (ed.), în PSB, vol. 1 (1979).

PĂRINŢII APOSTOLICI = Părinţii apostolici, *Scrieri*, vol. I. Ediţie bilingvă, traduceri de Cristina Ciubotaru, Nicolae Mogage, Dan Batovici, note de Nicolae Mogage şi Dan Batovici, tabel cronologic de Adrian Muraru, studiu introductiv şi introduceri de Dan Batovici, ediţie îngrijită de Adrian Muraru, Polirom, Iaşi, 2010.

PELAGIUS= M. De Bruyn, *Pelagius' Commentary on Romans*, Oxford University Press, Oxford, 1993.

PELIKAN = Jaroslav Pelikan, *Acts* (*Brazos Theological Commentary on the Bible*), Brazos Press, Grand Rapids, Michigan, 2005.

PELIKAN = Jaroslav Pelikan, *Credo. Ghid istoric şi teologic al crezurilor şi mărturisirilor de credinţă în tradiţia creştină*. Traducere de Mihai-Silviu Chirilă, Polirom, Iaşi, 2010.

PELIKAN I = Jaroslav Pelikan, *Tradiţia creştină. O istorie a dezvoltării doctrinei. Naşterea tradiţiei universale (100-600)*, vol. I. Traducere de Silvia Palade, Polirom, Iaşi, 2004.

PELIKAN II = Jaroslav Pelikan, *Tradiţia creştină. O istorie a dezvoltării doctrinei. Spiritul creştinătăţii răsăritene (600-1700)*, vol. II. Traducere şi note de pr. prof. Nicolai Buga, Polirom, Iaşi, 2005.

PELIKAN III = Jaroslav Pelikan, *Tradiţia creştină. O istorie a dezvoltării doctrinei. Evoluţia teologiei medievale (600-1300)*, vol. III. Traducere de Silvia Palade, Polirom, Iaşi, 2006.

PELIKAN IV = Jaroslav Pelikan, *Tradiţia creştină. O istorie a dezvoltării doctrinei. Reformarea Bisericii şi a dogmei (1300-1700)*, vol. IV. Traducere şi note de Silvia Palade şi Mihai—Silviu Chirilă, Polirom, Iaşi, 2006.

PELIKAN IV = *Tradiţia creştină. O istorie a dezvoltării doctrinei. Reformarea Bisericii şi a dogmei (1300-1700)*, vol. IV. Traducere şi note de Silvia Palade şi Mihai-Silviu Chirilă, Polirom, Iaşi, 2006.

PERVO = Richard I. Pervo, *Acts. A Commentary*, Hermeneia Series, Fortress Press, Minneapolis, 2009

PHILON, CHERUB. = *On the Cherubim*, F. H. Colson şi G. H. Whitaker (trad.), în *Philo,* vol. II (Loeb Classical Library, vol. 227), Cambridge, Harvard University Press, 1994.

PHILON, DE OPFICIO = *On the Account of the World's Creation Given by Moses*, F. H. Colson şi G. H. Whitaker (trad.), în *Philo*, vol. I (Loeb Classical Library, vol. 226), Cambridge, Harvard University Press, 1981.

PILLAR = Colin G. Kruse, *The Letters of John*, *The Pillar New Testament Commentary*, D. A. Carson (general editor), Grand Rapids, Michigan, 2000.

PLATON, REP. = Platon, *Republica* (Opere, vol. V). Traducere, interpretare, lămuriri preliminare, note şi anexă de A. Cornea, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986.

PLATON, SOCR. = Platon, *Apărarea lui Socrate*, în *Dialoguri*. Traducere de Cezar Papacostea, IRI, Bucureşti, 1995, p. 9-40.

PLEŞU = Andrei Pleşu, *Limba păsărilor*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1996.

PNTC = P. H. Davids, *The Letters of 2 Peter and Jude*, *The Pillar New Testament Commentary*, Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids, 2006.

POPA = Elena-Cristina Popa, *Studiu lingvistic asupra cărţii Faptele Apostolilor din Biblia de la Bucureşti (1688) în comparaţie cu Noul Testament de la Bălgrad (1648) şi cu Biblia de la Blaj (1795)*, Demiurg, Iaşi, 2007.

PRAV.1652 = *Pravila cea mare, numită Îndreptarea legii (1652)*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1962.

PREDA 2002 = Constantin Preda, *Credinţa şi viaţa Bisericii Primare. O analiză a Faptelor Apostolilor*, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2002.

PREDA 2005 = Constantin Preda, *Propovăduirea apostolică. Structuri retorice în Faptele Apostolilor*, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2005.

PRÉVOST = J.-P. Prévost, *L'Apocalypse. Commentaire pastoral*, Bayard-Centurion/ Novalis, Paris/ Outremont (Québec), 1995.

PRIMAS. APOC. = Primasius de Hadrumetum, *Commentarius in Apocalypsin*, A. W. Adams (ed.), Corpus Christianorum Series Latina, vol. 92 (1985).

PSB = Părinţi şi Scriitori Bisericeşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1979 şi urm.

PSB, I = Părinţii apostolici, *Scrieri*, vol. I, ediţie bilingvă, traduceri de Cristina Ciubotaru, Nicolae Mogage, Dan Batovici, note de Nicolae Mogage şi Dan Batovici, tabel cronologic de Adrian Muraru, studiu introductiv şi introduceri de Dan Batovici, ediţie îngrijită de Adrian Muraru, Editura Polirom, Iaşi, 2010.

PSEUDO-ANDREI = Pseudo-André de Crète, *Un éloge de Jacques le frère du Seigneur*. Édition, traduction et notes critiques par J. Noret, Institut pontifical d'études médiévales,Toronto, 1978.

Puech, Emile, *La Lettre de Jacques et Qumrân*, în „Rivista Biblica", nr. 59, 2011, p. 29-55.

PUSKAS/ CRUMP = Charles B. Puskas, David Crump, *An Introduction to the Gospel and Acts*, Eerdmans, Grand Rapids, Cambridge Mass., 2010.

RATZINGER = Joseph Ratzinger (Benedict al XVI-lea), *Introducere în creştinism: prelegeri despre Crezul apostolic*. Traducere de Mihăiţă Blaj, Sapientia, Iaşi, 2004.

RAUCH = Albert Rauch, *Wer ist die Kirche? Cine este Biserica?*, Reîntregirea, Alba-Iulia, 2008.

REID = G. Daniel REID (ed.), *Dicţionarul Noului Testament*, Casa Cărţii, Oradea, 2008.

Richards, Earl J., Krentz, Edgar, Jewett, Robert, Bassler, M. Jouette, *The Theology of the Thessalonian Correspondensce*, vol. 1, Fortress Press, Minneapolis, 1991.

Richardson, Kurt A., *The New American Commentary. Volume 36 – James*, General Editor E. Ray Clendenen, Broadman & Holman Publishers, 1997.

RICHARDSON= Allan Richardson (ed.), *A Dictionary of Christian Theology*, London: SCM Press, 1969.

ROBERTSON = A. T. Robertson, *A Grammar of the Greek New Testament in the Light of Historical Research*, Nashville, Broadman Press, 1934.

ROBERTSON, NAHUM = Palmer O. ROBERTSON, *Naum, Habacuc, Ţefania*. Traducere de Daniela Rusu şi Daniel Rusu, Logos, Cluj-Napoca, 2012.

ROBINSON = J. A. ROBINSON, *St Paul's Epistle to the Ephesians*, Macmillan, London, 1903.

Rolland, Ph., *La date de l'Épître de Jacques*, în „Nouvelle Revue Théologique", 1996, p.839-851.

Roussel, Bernard, *Histoire de la réception de l'épître de Jacques*, „Foi et Vie", 2003, p. 29-49.

SATAKE = *Die Offenbarung des Johannes übersetzt und erklärt von Akira Satake* (Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament, vol. 16), Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 2008.

SC = Sources chrétiennes, Cerf, Paris, 1941 şi urm.

SCC = Nelu Zugravu şi Ovidiu Albert, *Scripta contra Christianos în secolele I-II (texte şi comentarii)*, Presa Bună, Iaşi, 2002.

SCHEFFCZYK = Leo Scheffczyk, *Fundamentele dogmaticii. Introducere în dogmatică*, vol. I. Traducere din limba germană de Wilhelm Tauwinkl, Sapientia, Iaşi, 2010.

SCHELKLE= Karl Herman Schelkle, *The Epistle to the Romans. Theological Mediations*, Herder and Herder, New York, 1964.

SCHIMTHALS= Walter Schmithals, *Der Römerbrief. Ein Kommentar*, Gütersloh, Güttersloher Verlagshaus Gerd Mohn, 1988.

SCHLIER= Heinrich Schlier, *Der Römerbrief*, Herder, Freiburg, 1977.

SCHRAGE I = Wolfgang Schrage, *Der erste Brief an die Korinther*, Zürich, Benziger, 1991.

SEGOND = *La Sainte Bible qui comprend l'Ancien et le Nouveau Testament traduits sur les textes originaux hébreu et grec par Louis Segond*, Paris, [British and Foreign Bible Society], 1910.

SENECA = Seneca, *Ad Lucilium Epistulae Morales*, vol. III (Loeb Classical Library, vol. 77), Richard M. (trad.) Gummere, London, William Heinemann, 1925.

SEPT. = *Septuaginta*, *id est Vetus Testamentum Graece iuxta Lxx interpretes*, edidit Alfred Rahlfs, Editio altera quam recognovit et emendavid Robert Handhart, duo volumina in uno, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1979.

SEPT.NEC = *Septuaginta I: Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii, Deuteronomul*, Volum coordonat de Cristian Bădiliţă, Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu, Dan Sluşanschi, în colaborare cu Ioan Florin Florescu, Colegiul Noua Europă, Polirom, Bucureşti-Iaşi, 2004; *Septuaginta II: Iisus Nave, Judecătorii, Ruth, 1-4 Regi*, Volum coordonat de Cristian Bădiliţă, Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu, Dan Sluşanschi, în colaborare cu Ioan Florin Florescu; Florica Bechet, Ioana Costa, Alexandra Moraru, Ion Pătrulescu, Cristina Costena Rogobete (traducători), Colegiul Noua Europă, Polirom, Bucureşti-Iaşi, 2004; *Septuaginta III: 1-2 Paralipomene*, *1-2 Ezdra*, *Ester*, *Iudit*, *Tobit*, *1-4 Macabei*, Volum coordonat de Cristian Bădiliţă, Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu, în colaborare cu Ioan Florin Florescu; Francisca Băltăceanu, Gheorghe Ceauşescu, Ştefan Colceriu, Vichi Dumitriu, Theodor Georgescu, Octavian Gordon, Lia Lupaş (traducători), Colegiul Noua Europă, Polirom, Bucureşti-Iaşi, 2005; *Septuaginta IV/I: Psalmii, Odele, Proverbele, Eclezіastul, Cântarea Cântărilor*, Volum coordonat de Cristian Bădiliţă, Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu, în colaborare cu Ioan Florin Florescu; Cristian Bădiliţă, Francisca Băltăceanu, Florica Bechet, Monica Broşteanu, Ioana Costa, Marius David Cruceru,

Cristian Gaşpar, Eugen Munteanu, Ion Pătrulescu (traducători), Colegiul Noua Europă, Polirom, Bucureşti-Iaşi, 2006; *Septuaginta IV/II: Iov, Înţelepciunea lui Solomon, Înţelepciunea lui Iisus Sirah, Psalmii lui Solomon*, Volum coordonat de Cristian Bădiliţă, Francisca Bălţăceanu, Monica Broşteanu, în colaborare cu Ioan Florin Florescu; Smaranda Bădiliţă, Francisca Bălţăceanu, Monica Broşteanu, Iulia Cojocariu, Ştefan Colceriu, Eugen Munteanu (traducători), Colegiul Noua Europă, Polirom, Bucureşti-Iaşi, 2007; *Septuaginta V: Osea, Amos, Michea, Ioel, Abdias, Iona, Naum, Avacum, Sophonia, Aggeu, Zaharia, Malachia*, Volum coordonat de Cristian Bădiliţă, Francisca Bălţăceanu, Monica Broşteanu, îngrijit de Smaranda Bădiliţă; Cristian Gaşpar (traducător), Colegiul Noua Europă, Polirom, Bucureşti-Iaşi, 2009; *Septuaginta VI/I: Isaia, Ieremia, Baruh, Plîngeri, Epistola lui Ieremia*, Volum coordonat de Cristian Bădiliţă, Francisca Bălţăceanu, Monica Broşteanu, în colaborare cu Ioan Florin Florescu; Francisca Bălţăceanu, Monica Broşteanu, Ioan Pătrulescu (traducători); Colegiul Noua Europă, Polirom, Bucureşti-Iaşi, 2011; *Septuaginta VI/II: Iezechiel, Suzana, Daniel, Bel şi Balaurul*, Volum coordonat de Cristian Bădiliţă, Francisca Bălţăceanu, Monica Broşteanu, în colaborare cu Ioan Florin Florescu; Florica Bechet, Ioana Costa (traducători), Colegiul Noua Europă, Polirom, Bucureşti-Iaşi, 2008.

SMITH = Gary Smith, *Isaiah 40-60*, în: ***, *The New American Commentary of the Holy Bible*, vol. 15b, B&H Publishers, 2009.

SOPHOCLES = E. A. Sophocles, *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods: (from B.C. 146 to A.D. 1100)*, Cambridge, Harvard University Press, 1914.

SPICQ = Ceslas Spicq, *Theological Lexicon of the New Testament*, 3 vol., James D. Ernest (trad.), Peabody, Mass, Hendrickson, 1994.

STANLEY = Christopher Stanley, *Paul and the Language of Scripture: Citation Technique in the Pauline Epistles and Contemporary Literature*, Cambridge, Cambridge University Press, 1992.

STRABON = Strabon, *Geografia*, vol. II. Traducere, notiţe introductive, note şi indice de Felicia Vanţ-Ştef, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1974.

STUHLMACHER= Peter Stuhlmacher, *Der Brief an die Römer*, Übersetzt und erklärt von Peter Stuhlamacher, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1989.

SUETONIUS = Suetonius, *Viețile celor doisprezece cezari*. Prefaţă, traducere şi anexe de Gh. Ceauşescu, Bucureşti, Rao, 1998.

TARAZI = Paul Nadim Tarazi, *The New Testament Introduction*: *Luke and Acts*, volume 2, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, NY, 2001.

TBD = *Tyndale Bible Dictionary*, Walter A. Elwell and Philip W. Comfort (ed.), Tyndale House Publishers, Wheaton, Illinois, 2001.

TDNT/ TDNT = G. Kittel, G. W. Bromiley, G. Friedrich (editori), *Theological Dictionary of the New Testament*, 10 vol., Grand Rapids, Eerdmans, MI, 1964-1976.

Teney, Merrill C., *Interpreting Revelation*, B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan,1957.

TEODORET, 1COR. = *Beati Theodoreti Episcopi Cyrensis Interpretatio Primae Epistolae ad Corinthios*, ed. PG, J.-P. Migne, PG, vol. 82, col. 225-376, Migne, Paris, 1864

TEODORET, EPIST. = Theodoretus Cyrrhensis, *Epistulae: Collectio Sirmondiana (epistulae 1–95)*, în *Théodoret de Cyr: Correspondance II*, Y. Azéma (ed.), Éditions du Cerf, Paris, 1964 (Sources chrétiennes, nr. 98).

TEOFILACT = Theophylactus Achridensis, *Expositio in Acta apostolorum*, J. F. Maria Bernardus de Rubeis (ed.), în MIGNE, PG., vol. 125: 483-1132; trad. rom.: Sfântul Teofilact al Bulgariei, *Tîlcuire la Faptele Apostolilor*. Traducere de Grigorie Dascălul (1832), ediţie îngrijită de Florin Stuparu, Sophia, Bucureşti; Cartea Ortodoxă, Alexandria, 2007.

TERT. ANIM. = Tertulian, *De anima*, J. H. Waszink (ed.), Corpus Christianorum Series Latina, vol. 2, 1954, p. 779-870.

TERT. HERM. = Tertulian, *Adversus Hermogenem*, A. Kroysmann (ed.), Corpus Christianorum Series Latina, vol. 1, 1954, p. 395-436.

TERT. MON. = Tertulian, *De monogamia*, E. Dekkers (ed.), Corpus Christianorum Series Latina, vol. 2, 1954, p. 1227-1254.

TERTULIAN = Tertulian, *Tratate dogmatice şi apologetice*. Ediţie bilingvă, studiu introductiv, traducere şi note de Dionisie Pîrvuloiu, Polirom, Iaşi, 2007.

TERTULLIAN, BOTEZ = Tertullianus, *De baptismo*, în *Tertulliani opera*, J. G. P. H. Borleffs (ed.), CCL 1, Brepols, Turnhout, 1954, p. 277–295.

Tertullianus Q. Septimius Florus, *De Praescriptione Haereticorum, Adversus Praxean*, Bakhuizen van den Brink (ed.), D. A. Daamen, Hagae Comitis, 1946.

THAYER = J. H. Thayer, *A Greek-English Lexicon of the New Testament: Being Grimm's Wilke's Clavis Novi Testamenti*, New York, Harper & Brothers, 1889.

The Orthodox Study Bible, St. Athanasius Academy of Orthodox Theology, Thomas Nelson, 2008.

THEOBALD= Michael Theobald, *Romerbrief. Kapitel 1-11*, Stuttgart, Verlag Katholisches Bibelwek GmbH, 1992.

THEODOR = H. B. Swete (ed.), *Theodori episcopi Mopsuesteni: In epistolas b. Pauli commentarii*, 2 vol., Cambridge University Press, Cambridge, 1880, 1882.

THEODORET = Theodoret al Cyrului, *Commentarius in Omnes B. Pauli Epistolas*, 2 vol., Charles Marriot (ed.), Bibliotheca Patrum Ecclesiae Catholicae, J. H. Parker, Oxford, 1852-1870.

THESAURUS = *Thesaurus Liturgiae Horarum Monasticae*, Secretariatus Abbatis Primatis O.S.B., Roma, 1975.

THISELTON = Anthony C. Thiselton, *The First Epistle to the Corinthians: A Commentary on the Greek Text*, Grand Rapids, MI, Eerdmans, 2000.

THISELTON, TES. = Anthony Thiselton, *1 and 2 Thessalonians Through the Centuries*, în: ***, *Blackwell Bible Commentaries*, vol. 4, Oxford, 2011.

TISCHEND.1872 = *Novum Testamentum Graece/ Ad antiquissimos testes denuo recensuit/ Apparatum criticum omni studio perfectum apposuit/ Commentationem isagogicam praetexuit/ Constantintinus Tischendorf, editio octava critica maior,* volumen II, Lipsiae, J. C. Hinrichs, 1872.

TNTC = R. P. Martin, *Vol. 11: Philippians: An Introduction and Commentary*, Tyndale New Testament Commentaries, InterVarsity Press, Nottingham, 1987.

TOB = *La Bible*, traduction oecuménique. Edition intégrale, Société biblique française, Les Editions du Cerf, Paris, 1988.

TOB = *La Bible. Traduction œcuménique*. Édition intégrale comprenant Introductions générales et Pentateuque révisés. 10e édition, Cerf, Paris, 2004.

TOB/ BIBL.TOB = *Traduction Œcuménique de la Bible*, édition à notes essentielles, Société biblique française & éditions du Cerf, 1988 (Logos software); *Traduction Œcuménique de la Bible*, Société biblique française & éditions du Cerf, 1988 (BibleWorks, version 9).

TOEWS= John E. Toews, *Romans. Believers Church Bible Commentary*, Scottdale, Herald Press, 2004.

TOMA DIN AQUINO, LECT. = Saint Thomas Aquinas, *Lectures on the Letter to the Romans*. Translated by Fabian Archer, Edited by Jeremy Holmes with the support of the Aquinas Center for Theological Renewal, Ave Maria University. Online la http://www.aquinas.avemaria.edu/Aquinas_on_Romans.pdf, ultima accesare la 6 Mai 2010.

TOMA DIN AQUINO, SUMMA = Toma din Aquino, *Summa Theologica*. Traducere de Alexander Baumgarten (coord.), Polirom, Iaşi, 2009.

TORRANCE = Alexis TORRANCE, *Pocăinţa în Antichitatea târzie. Asceza la Părinţii Răsăriteni şi organizarea vieţii creştine (cca. 400-650 d. Hr)*. Traducere din limba engleză de Dragoş Dâscă, Doxologia, Iaşi, 2014.

TOSEPHTA BERAKHOT = *Tosephta Berakhot*. Translated into English with a commentary by Eliyahu Gurevich, Las Vegas, 2010.

TRAD.ECM = traducerile româneşti ale Bibliei care, în privinţa Noului Testament, urmează ediţiile critice moderne în greacă ale acestuia (Tischendorf, Westcott-Hort, von Hoden, Nestle-Aland), adică NITZULESCU şi toate celelalte începînd cu 1920, cu excepţia CORN. 1924 (care urmează parţial şi TRAD.TR) şi a BIBL.1944.

TRAD.TR = traducerile româneşti ale Bibliei care, în cazul Noului Testament, urmează *Textus receptus* (cf. ERASMUS, BIBL. VEN.), şi anume toate ediţiile pînă la BIBL. 1874 inclusiv, precum şi BIBL. 1914 şi BIBL. 1944.

TRAIL, VOL. 1 = Ronald L. Trail, *An Exegetical Summary of 1 Corinthians 1-9*, Dallas, SIL International, 2008.

TRAIL, VOL. 2 = Ronald L. Trail, *An Exegetical Summary of 1 Corinthians 10-16*, Dallas, SIL International, 2008.

Turner, Nigel, *The Style of The Epistle of James*, în *A Grammar of New Testament*, vol. IV, T. & T Clark, Edinburgh, 1976, p. 114-120.

TYCON. APOC. = Tyconius, *In Apocalypsin*, comentariu reconstituit în: K. B. Steinhauser, *The Apocalypse Commentary of Tyconius: A History of Its Reception and Influence*, Peter Lang, Frankfurt am Main, 1987; de asemenea W. C. Weinrich (ed.), *Revelation* (Ancient Christian Commentary on Scripture, NT 12), InterVarsity Press, Downers Grove (Illinois), 2006.

UBS = I-Jin Loh, Eugene A. Nida, *A Handbook on Paul's Letter to the Philippians*, UBS Handbook series, United Bible Societies, New York, 1995.

UBS, COLOS. = R. G. Bratcher, Eugene A. Nida, *A Handbook on Paul's Letters to the Colossians and to Philemon*, UBS Handbooks Series, United Bible Societies, New York, 1993.

UBS, PETR. = D. C. Arichea, E. A. Nida, *A Handbook on the First Letter from Peter*, UBS handbook series, United Bible Societies, New York, 1994;D. C. Arichea, H. Hatton, *A Handbook on the Letter from Jude and the Second Letter from Peter*, UBS Handbook Series, United Bible Societies, New York, 1993.

UBS, TIM./ UBS, TIT = D. C. Arichea, H. Hatton, *A handbook on Paul's letters to Timothy and to Titus*, UBS Handbook series. United Bible Societies, New York, 1995.

UTLEY = Bob Utley, *The Beloved Disciple's Memoirs and Letter: The Gospel of John, I, II and III John*, Study Guide Commentary Series New Testament, Vol. 4, Bible Lessons International, Marshal, Texas, 1999.

VASILE CEL MARE, DUH = Sfîntul Vasile cel Mare, *Despre Sfîntul Duh*, în Sfîntul Vasile cel Mare, *Scrieri. Partea a treia*. Traducere de Pr. Prof. Dr. Constantin Corniţescu, Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1988 p. 15-92.

VASILE CEL MARE, EPIST. = Sfîntul Vasile cel Mare, *Epistole*, în colecţia PSB, vol. III, serie nouă. Traducere din limba greacă, introducere şi note de pr. Teodor Bodogae, ediţie revizuită de Tudor Teoteoi, Basilica, Bucureşti, 2010.

VASILE CEL MARE, ISAIA. = Sfîntul Vasile cel Mare, *Comentarii la Cartea profetului Isaia*, în colecţia PSB, vol. II, serie nouă. Traducere din limba greacă de Alexandru Mihăilă, Basilica, Bucureşti, 2009.

VASILE CEL MARE, MORALE = Sfîntul Vasile cel Mare, *Scrieri morale şi ascetice*, în colecţia PSB, vol. V, serie nouă. Studiu introductiv de pr. Vasile Răducă, traduceri de Isavela Alina Panaite, Florina Filimon, Laura Enache, Octavian Gordon, diac. Nicolae Mogage, Basilica, Bucureşti, 2013.

VASILE CEL MARE, OMIL. = Sfîntul Vasile cel mare, *Omilii şi cuvântări*, în colecţia PSB, vol. I, serie nouă. Traducere din limba greacă şi introducere de pr. Dumitru Fecioru, text revăzut şi notă asupra ediţiei de Constantin Georgescu, note de pr. Dumitru Fecioru, Constantin Georgescu şi Alexandru Mihăilă, Basilica, Bucureşti, 2009.

VASILE CEL MARE, SCRIERI = Sfîntul Vasile cel mare, *Scrieri dogmatice şi exegetice*, în colecţia PSB, vol. IV, serie nouă. Traducere din limba greacă de ierom. Policarp Pîrvuloiu, pr. Dumitru Fecioru, revizuirea traducerii, pr. Dumitru Fecioru, Adrian Muraru şi Policarp Pîrvuloiu, studii introductive de Policarp Pîrvuloiu, Dumitru Fecioru şi Adrian Muraru, Basilica, Bucureşti, 2011.

VASILE CEL MARE., EPIST. = Basilius Caesariensis, *Epistulae*, în *Saint Basil: Lettres*, Yves Courtonne (ed.), vol. 2, 101–218; vol. 3, 1–229, Les Belles Lettres, Paris, 1961–1966; trad. rom.: Sfîntul Vasile cel Mare, *Scrieri.*

Partea a III-a: Despre Sfîntul Duh. Corespondenţă (Epistole), traducere de C. Corniţescu, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, PSB 12, Bucureşti, 1988, p. 93-625.

VASILE CEL MARE., SF. DUH = Basilius Caesariensis, *De Spiritu Sancto*, în *Basile de Césarée: Sur le Saint-Esprit*, Benoit Pruche (ed.), Éditions du Cerf, Paris, 2002 (Sources chrétiennes, nr. 17).

VASILE, OMIL. = Sf. Vasile cel Mare. *Scrieri I. Omilii la Hexaemeron. Omilii la Psalmi. Omilii şi cuvîntări.* Traducere, introducere şi indici de D. Fecioru, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1986 (Părinţi şi Scriitori Bisericeşti, vol. 17).

VICT. POETOV. APOC. = Victorin din Poetovio, *Commentarii in Apocalypsim Ioannis*, Martine Dulaey (ed.), (Sources chrétiennes, nr. 423), 1997.

VLADIMIRESCU = Mihai Valentin Vladimirescu, *Viaţa de zi cu zi în vremea lui Iisus*, Polirom, Iaşi, 2013.

VLADIMIRESCU, FENOM. = Mihai Valentin Vladimirescu, *Fenomenul globalizării din perspectivă antropologică şi religioasă*. Editura Muzeului Naţional al Literaturii Române, Bucureşti, 2013.

VON HARNACK = Adolf von HARNACK, *Originea Noului Testament*. Traducere de Gabriela Bodea, Herald, Bucureşti, 2007.

von Harnack, Adolf, *Das «Wir» in den Johanneischen Schriften*, Verlag der Akademie der Wissenschaften, Berlin, 1923.

von Harnack, Adolf, *Geschichte der Altchristliche Litteratur bis Eusebius*, vol. II, J. C. Hinrichs Verlag, Leipzig, 1897.

Vouga, François, *L'Épître de Jacques*, Editions Labor et Fides, Genève, 1984.

Vouga, François, *L'Épître de Jacques*, în *Introduction au Nouveau Testament. Son histoire, son écriture, sa théologie*, Daniel Marguerat (ed.), Editions Labor et Fides, Genève, 2008, p. 433-445;

VThB = X. Léon-Dufour (coord.), *Vocabular de teologie biblică*, Editura Arhiepiscopiei romano-catolice de Bucureşti, 2001.

VULG. = *Biblia sacra vulgatae editionis Sixti V. Pont. Max. Iussu recognita atque edita. Sacrorum Bibliorum pars altera, complectens prophetas cum libris Machabaeorum et Novum Testamentum.* Antverpiae, apud Joannem Baptistam Verdussen, 1740.

VULG. STUTTGART/ VULG.^{2} = *Biblia sacra iuxta Vulgatam versionem* adiuvantibus B. Fischer, I. Gribomont, H. F. D. Sparks, W. Thiele, recensuit et brevi apparatu critico instruxit Robert Weber. Editionem quintam emendatam retractatam praeparavit Roger Gryson, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2007.

VULG./ VULG. = *Biblia ad vetustissima exemplaria castigata* [...], Antwerpiae, ex officina Christophori Plantini, 1565 [*Vulgata Clementina*, ediţie indicată ca izvod în prefaţa MS.4389].

VULG.^{3} = *Biblia Sacra Vulgatae editionis, Sixti V. et Clementis VIII. Pont. Max. iussu recognita atque edita*, Typographia Apostolica Vaticana, 1592.

VULG.CLEM. = *Bibliorum Sacrorum Iuxta Vulgatam Clementiam*, Nova Editio Breviario Perpetuo et Concordantiis Aucta Adnotatis etiam locis qui in Monumentis Fidei Solemnibus et in Liturgia Romana Usurpari Convenerunt, Curavit Aloisius Gramatica, Typis polyglottis Vaticanus, MCMXXIX.

WALLACE = Daniel B. Wallace, *Greek Grammar Beyond the Basics: An Exegetical Syntax of the New Testament with Scripture, Subject, and Greek Word Indexes*, Grand Rapids, MI, Zondervan, 1996.

WBC = P. T. O'Brien, *Vol. 44: Word Biblical Commentary: Colossians-Philemon*, Word Biblical Commentary, Word Inc., Dallas, 2002.

WBC, 43 = G. F. Hawthorne, *Vol. 43: Word Biblical Commentary: Philippians*, Word Biblical Commentary, Word Inc., Dallas, 2004.

WBC, PETR. = J. R. Michaels, *Vol. 49*: *Word Biblical Commentary: 1 Peter,* Word Biblical Commentary, Word Inc., Dallas, 2002; R. J. Bauckham, *Vol. 50: Word Biblical Commentary: 2 Peter, Jude*, Word Biblical Commentary, Word Inc., Dallas, 2002.

WEINRICH = W. C. Weinrich (ed.), *Revelation* (Ancient Christian Commentary on Scripture, NT 12), InterVarsity Press, Downers Grove (Illinois), 2006.

WESCOTT&HORT, *The New Testament in the original Greek*, Harper&Brothers, New York, 1881.

WESTCOTT = Brooke Foss Westcott, *The Epistle to the Hebrews. The Greek Text with Notes and Essays*, Londra, Macmillan, 1920.

Westcott, B. F., *A General Survey of the History of the Canon of the New Testament*, sixth edition, Baker Book House, Grand Rapids, 1889.

Wiersbe, Warren W., *Fii matur – cum să creşti în Cristos. Comentariu la Noul Testament – Epistola lui Iacov*, în traducerea pastorului conf. univ. dr. Silviu Tatu, Cartea Creştină, Oradea, 2012.

WIKENHAUSER = A. Wikenhauser, *Die Offenbarung des Johannes* (Regensburger Neues Testament, 9), Gregorius-Verlag, Regensburg, ed. a III-a, 1956.

WILCKENS = Ulrich Wilckens, *Der Brief an die Römer*, Bezichner Verlag-Neukirchener Verlag, Zürich, 1982.

WITHERINGTON= Ben Witherington III with Darlene Hyatt, *Paul's Letter to the Romans: A Socio-Rhetorical Commentary*, Grand Rapids, Eerdmans, 2004.

WRIGHT = N. T Wright, *Romans and the Theology of Paul*, „Pauline Theology", vol. III, David M. Hay & E. Elizabeth Johnson (ed.), Fortress, Minneapolis, 1995, p. 30–67.

ZERWICK-GROSVENOR = Max Zerwick şi Mary Grosvenor, *A Grammatical Analysis of the Greek New Testament*, 5th revised edition, Roma, Editrice Pontificio Istituto Biblico, 1996.

ZIEGENAUS = Anton Ziegenaus, *Isus Cristos, plinătatea mântuirii. Cristologie şi soteriologie*, vol. IV. Cuvânt înainte de Manfred Hauke, traducere din limba germană de Wilhelm Tauwinkl, Sapientia, Iaşi, 2010.

ABREVIERILE SERIEI

a. = ante
ac. = acuzativ
adj. = adjectiv
adv. = adverb
ags. = anglosaxon
ahd. = vechi german literar
alb. = albanez
antr. = antroponim
ap. = apud
arab = arăbesc
aram. = aramaic
arom. = aromân
art. = articol
asir. = asirian
aux. = auxiliar
av. = avestic
babylon. = babilonean
băn. = bănăţean
bg. = bulgăresc
c. = circa
cap. = capitol
ceh. = cehesc
cf. = confer
cond. = condiţional
conj. = conjuncţie
criş. = crişean
dat. = dativ
dial. = dialect, dialectal
dr. = dacoromân
ebr. = ebraic
engl. = englezesc
egipt. = egiptean
f. = feminin
fig. = figurat
gen. = genitiv
germ. = german
germ. com. = germanic comun
germ. elveţ. = germana elveţiană
got. = gotic
gr. = grec(esc)
gr. biz. = grecesc bizantin
i.-e. = indoeuropean
istrorom. = istroromân
invar. = invariabil
în expr. = în expresia
lat. = latin, latinesc
lat. med. = latina medievală
lat. sav. = latina savantă
loc. adv. = locuţiune adverbială
m. = masculin
magh. = maghiar
maram. = maramureşean
marg. = marginal (glose marginale)
mhd. = medio-german literar
mgl. = meglenoromân
mgr. = mediogrecesc
mold. = moldovenesc
ms. = manuscris
munt. = muntenesc
n. = neutru
năsăud. = năsăudean
ngr. = neogrecesc
nhd. = nou german literar
nslov. = neosloven
n. pr. = nume propriu
num. card. = numeral cardinal
num. ord. = numeral ordinal
part. = participiu
pl. = plural
plur. tant. = plurale tantum
polon. = polonez
pref. = prefix
prep. = prepoziţie
priv. = privativ
pron. = pronume
rom. com. = românesc comun
rus. = rusesc
sam. = samarinean
săs. = săsesc
s.-cr. = sîrbo-croat
sg. = singular
sir. = sirian
sîrb. = sîrbesc
sl. = slav
sl. bis. = slavonesc, slav bisericesc
sl. c. = slav comun
slov. = slovac
sloven. = slovenesc
sorb. j. = soraba de jos
s. = substantiv
suf. = sufix
tăt. = tătărăsc
tc. = turcesc
tc. tăt. = turco-tătar
toh. = toharic
top. = toponim
ucr. = ucrainean
v. = verb
v. = vezi (în *Comentarii*)
vbavar. = vechi bavarez
vbg.= vechi bulgăresc
vfr. = vechi francez
vgr. = vechi grecesc
viit. = viitor
vind. = vechi indian
vnord. = vechi nordic
vol. = volum
vrom. = vechi românesc
vrus. = vechi rusesc
vsîrb. = vechi sîrbesc
vsl. = vechi slav

PRESCURTĂRILE TITLURILOR CĂRȚILOR BIBLICE

VECHIUL TESTAMENT

CĂRȚILE BIBLICE (BIBL.1688)	SERIA VECHE	SERIA NOUĂ
Facerea	Fac.	Fac.
Ieșirea	Ieș.	Ieș.
Preoțiia	Lv.	Lev.
Numerile	Nm.	Num.
A doa lêge	Dt.	Deut.
Iisus Návi	Ios.	Ios.
Judecătorii	Jud.	Jud.
Ruth	Rt.	Rut
A împărățiilor cea dentîiu	1 Reg.	1Reg.
A împărățiilor a doa	2 Reg.	2Reg.
A împărățiilor a treia	3 Reg.	3Reg.
A împărăției a patra	4 Reg.	4Reg.
Cartea întîia Paralipomenon	1 Cr.	1Paral.
Cartea a doa Paralipomenon	2 Cr.	2Paral.
Ésdras	Ezd.	Ezd.
Neémiia	Neem.	Neem.
Esthír	Est.	Est.
Iov	Iov	Iov
Psaltirea	Ps.	Ps.
Parimiile lui Solomón	Pild.	Parim.
Cartea Eclisiiastului	Eccl.	Ecles.
Cîntarea cîntărilor	Ct.	Cînt.
Isaía	Is.	Is.
Ieremíia	Ier.	Ier.
Plînsurile Ieremíei	Plg.	Plîng.
Iezechiíl	Iez.	Iez.
Daniíl	Dan.	Dan.
Iósiia	Iosia	Iosia
Ióil	Ioil	Ioil
Amós	Am.	Am.
Avdíu	Avd.	Avd.
Ioná	Iona	Iona
Mihéa	Mih.	Mih.
Naúm	Naum	Naum
Avvácum	Avac.	Avac.
Sofónia	Sof.	Sof.
Agghéu	Ag.	Ag.
Zaharíia	Zah.	Zah.
Maláhia	Mal.	Mal.
Tóvit	Tob.	Tov.
Iudíth	Idt.	Idt.
Varúh	Bar.	Var.
Carte trimisă a Ieremíei	Ep. Ier.	Ep. Ier.
Cîntarea a trei sfinți cuconi	Ct. Tin.	Cînt. trei tin.
Catastih al Ésdrii	2 Ezd.	2Ezd.
Ésdra [3]	3 Ezd.	3Ezd.
Înțelepciunea lui Solomón	Sol.	Sol.
Înțelepciunea lui Iisús, fiiul lui Siráh	Sir.	Sir.
A Sosánnei istoríe	Sus.	Sus.
Pentru a bălaurului Víl topire	Bel.	Bel
Al Maccavéilor cuvînt dentîiu	1 Mac.	1Mac.
Al Maccavéilor cuvînt al doilea	2 Mac.	2Mac.
Al Maccavéilor cuvînt al treilea	3 Mac.	3Mac.
A lui Iósip la Maccavéi carte	Iosip	Iosip

NOUL TESTAMENT

De la Matthei svînta Evanghelie	Mt.	Mat.
Evanghelia de la Marco	Mc.	Marc.
Evangheliia de la Lúca	Lc.	Luc.
Evangheliia de la Ioan	Ioan	Ioan
Faptele apostolilor	Fpt.	Fapte
A lui Pável apostolul cea către Rîmlêni carte	Rom.	Rom.
Cea către Corinthêni carte trimisă dentîiu	1 Cor.	1Cor.
Către Corinthêni carte trimisă a doa	2 Cor.	2Cor.
Către Galatêni carte trimisă a lui Pável	Gal.	Gal.
Cea către Efesêni carte trimisă a lui Pável	Ef.	Efes.
Cea către Filipiêni carte trimisă	Filip.	Filip.
Cea către Colaseiêni carte trimisă a lui Pável	Col.	Col.
Cea către Solonêni carte trimisă a lui Pável dentîiu	1 Tes.	1Tes.
Cea către Solonêni carte trimisă a doa	2 Tes.	2Tes.
Cea către Timothéu carte trimisă dentîiu	1 Tim.	1Tim.
Către Timothéiu carte trimisă a doa	2 Tim.	2Tim.
Cea către Tit carte trimisă a lui Pável	Tit	Tit
Cea către Filimon carte trimisă a lui Pável	Filim.	Filim.
Cea către Evrei carte trimisă a lui Pável	Evr.	Evr.
A lui Iácov carte trimisă preste tot	Iac.	Iac.
A lui Pétru cea preste tot carte trimisă cea dentîiu	1 Petr.	1Petr.
Carte trimisă a lui Pétru preste tot a doa	2 Petr.	2Petr.
Carte trimisă a lui Ioán cea dentîiu preste tot	1 Ioan	1Ioan
Carte trimisă a lui Ioán adeverită a doa	2 Ioan	2Ioan
Carte lui Ioán a treia	3 Ioan	3Ioan
Carte trimisă a Iúdei adeverită	Iuda	Iuda
Apocalipsis a lui Ioán Bogoslovul	Apoc.	Apoc.

Numele cărţilor biblice din Ms.45 şi Ms.4389 care apar în formă slavonă sînt scrise cu litere chirilice, completate şi echivalate ca în lista de mai jos.

Бы *[**ик**]*	*[= Fac.]*
Ис *[**ъ**]*	*[= Ieş.]*
2 ***Зак*** *[**онъ**]*	*[= Deut.]*
Чи́ *[**ла**]*	*[= Num.]*
1, 2 ***Пар*** *[**алипоменонъ**]*	*[= 1, 2Paral.]*
Сѵ́д *[**е́и**]*	*[= Jud.]*
1, 2, 3, 4 ***Цр*** *[**въ**]*	*[= 1, 2, 3, 4Reg.]*
Прит *[**чи**]*	*[= Parim.]*
*[**Пре**]**Мѵ́д*** *[**рости**]* sau ***Моудр*** *[**ость**]*	*[= Sol.]*
Пла́чъ	*[= Plîng.]*
*[**Къ**] **Ри*** *[**ляном**]*	*[= Rom.]*
Дѣян *[**ик**]*	*[= Fapte]*
Сол *[**ѵ́нянном**]*	*[= Tes.]*
Петров *[**о**]*	*[= Petr.]*
Июдин	*[= Iuda]*

1 Moi[si]	*[= Fac.]*
2 Moi[si]	*[= Ieş.]*
3 Moi[si]	*[= Lev.]*
4 Moi[si]	*[= Num.]*
5 Moi[si]	*[= Deut.]*

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI 5

de **Eugen Munteanu**

TEXTE 15

Coloana I: *Biblia de la Bucureşti* (1688) – Facsimile

Coloana a II-a: *Biblia de la Bucureşti* (1688)

Transcriere interpretativă de **Gabriela Haja**

Revizia transcrierilor de **Elena Tamba**

Coloana a III-a: *Versiune modernă*

de **Dionisie Pîrvuloiu** (*Faptele apostolilor*), **Ovidiu Sferlea** (*Cêle ale sfîntului Pável cărţi trimise*), **Emanuel Conţac** (*Cea către corinthêni carte trimisă dentîiu*), **Octavian Gordon** (*Către corinthêni carte trimisă a doa*), **Mihai Vladimirescu** (*Către galatêni carte trimisă a lui Pável*), **Ovidiu Sferlea** (*Cea către efesêni carte trimisă a lui Pável*), **Mihai Vladimirescu** (*Cea către filipiêni carte trimisă*), **Mihai Vladimirescu** (*Cea către colaseêni carte trimisă a lui Pável*), **Ovidiu Sferlea** (*Cea către solonêni carte trimisă a lui Pável dentîiu*), **Ovidiu Sferlea** (*Cea către solonêni carte trimisă a doa*), **Mihai Vladimirescu** (*Cea către Thimothéu carte trimisă dentîiu*), **Mihai Vladimirescu** (*Către Timothéiu carte trimisă a doa*), **Mihai Vladimirescu** (*Către Tít carte trimisă a lui Pável*), **Mihai Vladimirescu** (*Cea către Filimon carte trimisă a lui Pável*), **Emanuel Conţac** (*Cea către evrei carte trimisă a lui Pável*), **Mihaela Paraschiv** (*A lui Iácov carte trimisă preste tot*), **Mihai Vladimirescu** (*A lui Pétr, cea preste tot carte trimisă cea dentîiu*), **Mihai Vladimirescu** (*Carte trimisă a lui Pétr preste tot a doa*), **Mihaela Paraschiv** (*Carte trimisă a lui Ioán cea dentîiu preste tot*), **Mihai Vladimirescu** (*Carte trimisă a lui Ioán adeverită a dooa*), **Mihai Vladimirescu** (*Carte lui Ioán a treia*), **Mihai Vladimirescu** (*Carte trimisă a Iudei adeverită*), **Wilhelm Tauwinkl** (*Apocalípsis a lui Ioán Bogoslovul*)

NOTE FILOLOGICE 425

de **Gabriela Haja** şi **Elena Tamba**

COMENTARII 429

Faptele Apostolilor. Comentarii de **Dragoş Mîrşanu** 429

Epistola către romani. Comentarii de **Mihail Neamţu şi Alin Vara** 487

Epistola întîi către corinteni. Comentarii de **Emanuel Conţac** 546

A doua epistolă către corinteni. Comentarii de **Octavian Gordon** 603

Epistola către galateni. Comentarii de **Mihai Vladimirescu** 615

Epistola către efeseni. Comentarii de **Claudiu Coman** 622

Epistola către filipeni. Comentarii de **Mihai Vladimirescu** 639

Epistola către coloseni. Comentarii de **Mihai Vladimirescu** 645

Epistola întîi către tesaloniceni. Comentarii de **Claudiu Coman** 650

Epistola a doua către tesaloniceni. Comentarii de **Claudiu Coman** 659

Epistola întîi către Timotei. Comentarii de **Mihai Vladimirescu** 663

Epistola a doua către Timotei. Comentarii de **Mihai Vladimirescu** 669

Epistola către Tit a Sfîntului Apostol Pavel. Comentarii de **Mihai Vladimirescu** 674

Epistola trimisă către Filimon a Sfîntului Apostol Pavel. Comentarii de **Mihai Vladimirescu** 677

Epistola către evrei. Comentarii de **Emanuel Conţac** 679

Scrisoarea lui Iacob către toţi credincioşii. Comentairii de **Mihaela Paraschiv** 700

Întîia epistolă a lui Petru către toţi credincioşii. Comentarii de **Mihai Vladimirescu** 710

A doua epistolă a lui Petru către toţi credincioşii. Comentarii de **Mihai Vladimirescu** 717

Întîia scrisoare a lui Ioan către toți credincioșii. Comentarii de **Mihaela Paraschiv** 721
A doua epistolă sobornicească a Sfîntului Ioan. Comentarii de **Mihai Vladimirescu** 731
A treia epistolă sobornicească a Sfîntului Ioan. Comentarii de **Mihai Vladimirescu** 736
Epistola sobornicească a lui Iuda. Comentarii de **Mihai Vladimirescu** 740
Apocalipsa lui Ioan Teologul. Comentarii de **Wilhelm Tauwinkl** 747

INDICE 773

Adnotare morfologică de **Anca Bibiri**, **Iosif Camară**, **Ana Catană-Spenchiu**, **Ana Maria Gînsac**, **Maria Moruz**, **Alina Pricop**, **Mădălina Ungureanu**

Corectură şi stabilirea atestărilor de **Anca Bibiri** (*macedoneán-múzică*; *péște-ușuráre*), **Iosif Camară** (*a- cel*^{2}; *náște-peste*), **Ana Maria Gînsac** (*célălalt-egipteán*), **Maria Moruz** (*la- lut*), **Alina Pricop** (*vad–zvîrlitúră*), **Mădălina Ungureanu** (*el, ea–jurămînt*)

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ 1011

ABREVIERILE SERIEI 1043

PRESCURTĂRILE TITLURILOR CĂRȚILOR BIBLICE 1045